
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XL
G
22

PUBLII
OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBRI VI.

CUM INTEGRIS

JACOBI MICYLLI, HERCULIS CIOFANI,

CAROLI NEAPOLIS, DANIELIS

ET NICOLAI HEINSIORUM,

ET

EXCERPTIS ALIORUM

NOTIS,

QUIBUS ADIECIT SUAS

PETRUS BURMANNUS.

TOM III.

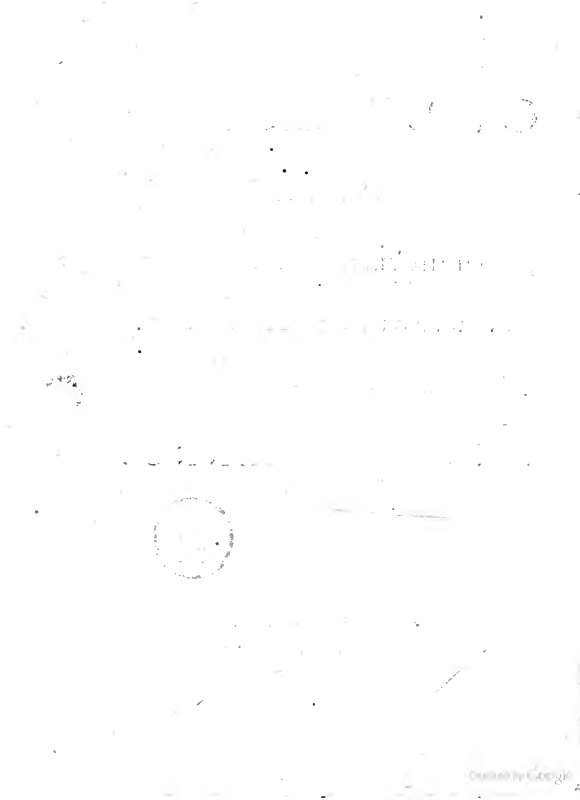

AMSTELODAMI,

APUD FRANCISCUM CHANGUION.

M.D.C.C. XXVII.

PUBLII
OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIB. V.

EX PONTO LIB. IV.
CUM INTEGRIS
JACOBI MICYLLI, HERCULIS CIOFANI,
ET
DANIELIS ET NICOLAI HEINSIORUM,
ET EXCERPTIS ALIORUM
NOTIS,
QUIBUS SUAS ADIECIT
PETRUS BURMANNUS.
TOM. III. PARS II.

AMSTELODAMI,
APUD FRANCISCUM CHANGUION.
M. D. C. C. XXVII.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER I.

TEmpora cum cauſſis Latium digeſta per annum,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, canam.
Excipe pacato, Caeſar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidae dirige navis iter.

Offi-

Publii Ovidii Naſonis.] Praenomen iſtud, nomen, cognomen noſtro datur in codicibus tritis & caſcis: neque ullum hac de re apud Auctores ἀμφισβήτημα. Gens Ovidia fuit ordinis equeſtris. Idem Pelignus de ſe ad Suillum: IV. ex Pont. VIII. 17.

Seu genus excutias, equites ab origine primâ
Uſque per innumeros inveniemur avos.

Sed haec cognomento Naſonis. neſcio an iſti Ovidii, quos in hoc ſaxo legimus: (apud Gruter. DCCCLXXXI. I.)

MESSIA. C. F. MONUM. FECIT
SIBI ET SVIS
C. OVIDIO T. F. TVMVLO. ET
C. OVIDIO C. F. LVPERCO. ET
T. OVIDIO C. F. TVMVLO.

NEAPOL.

Libros VI.] Numero XII. eſſe debuerant; imò & fuerunt. ipſe Faſtographus in Triſtibus II. 549.

Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos.

Sed heu! periêre: triſte naufragium, lugete litterae. Quo autem tempore hos ſcripſerit habes ex ejus Vitâ, quam in limine non inſerui, quia accuratè à plurimis ſcripta; in quibus quidquid uni deeſt, reperies in altero. At de Poëtae obitu vide ſodes, quae ſcripſit ad Euſebii annum MMXXXIII. Joſephus Scaliger, ad hanc noſtram litteraturam verè μοιρηγενὴς ἀνήρ. IDEM.

1. *Tempora cum cauſis.*] Janus Parrhaſius, qui patrûm memoria omnium doctiſſimus fuit, hoc loco Ovidium noſtrum ad verbum *Aetion*, quo uſus eſt Callimachus, alluſiſſe. eoque *cauſam* ſignificari docet lib. III. in Claud. de Raptu Proſerpinae. ℣ſ. 288. CIOFAN. Ut Eratoſthenes, qui τὰ φαινόμενα cum cauſſis & fabulis conſcripſit. NEAPOL.

1. *Latium digeſta per annum.*] Solarem ſive Julianum, cujus ſyſtema eſt dierum CCCLXV. cum quadrante diei, hoc eſt horis ſex. Incipit ergo à Januario, qui menſis à Numâ reliquis antepoſitus (ut in tranſcurſu Commentarii mihi paullò magis cum curâ de eo dicendum, ſi vel modicè valeam & vivam) imò additus à pio Rege; & hoc nomine dictus ab initio ad noſtram aetatem. Commodo tamen Antonino imperante, in ejus gratiam, & veriùs concubinae, Amazonius nuncupatus. Sed evanuit nomen illud; invaluitque priſcum ſtatim poſt Commodi mortem, ex ſententiâ S. C. Hac de re ita Ælius Lampridius cap. XI. *Menſes quoque in honorem ejus, pro Auguſto Commodum, Auguſtum pro Septembri, Herculeum pro Octobri, Invictum pro Novembri, Exuperatorium pro Decembri, Amazonium pro Januario, ex ſigno ipſius adulatores vocabant.* Sic legendus hic locus ex emendatione viri Cl. qui priùs confuſus & cum tricis, neque cum Dione conveniens; licet is adhuc diſcrepet. Nam Ῥωμαῖον vocat, quem Lampridius *Invictum.* NEAPOL.

1. *Per annum.*] *Per orbem* Pembrocii liber & duo alii: ſimilem varietatem apud Virgilium obſervat Pierius lib. I. Æneid. 269. & infr. IV. 91. nihil tamen mutandum cenſet Heinſius, quia & infra ℣ſ. 27. ut quidam codices,

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno &c.

& lib. I. ex Pont. IV. 9.

Nec mea per longos ſi quis mala digerat annos.

BURM.

2. *Ortaque ſigna canam.*] Promittit etiam παράπηγμα Aſtronomicum. NEAPOL.

2. *Canam.*] In nonnullis, *cano.* NAUGER Quod probat Heinſius ex Virgilii I. Æneid. pr. *Arma virumque cano.* & init. Georg. *Munera veſtra cano.* & ita ſolent Poetae. Gratius, *venandi cano mille vias.* Noſter infr. II. 7. *Idem ſacra cano.* IV. 12. *Ortaque ſigna cano.* ubi eadem varietas in MſI. *Merſaque ſub terras* Palat BURM.

3. *Caeſar Germanice.*] Perperam aliqui opus hoc Tiberio dicatum putant: nam hic, cui ſacravit Ovidius, eſt Caeſar ille Druſi Claudii Neronis filius;

Officiique levem non aversatus honorem,
In tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognosces Annalibus eruta priscis;
Et quo sit merito quaeque notata dies.

Inve-

lius; mater ei fuit Antonia minor, patruus Tiberius Nero, sed postea adoptione pater: nam cùm Augustus Liviae impulsu, datâ Tiberio in decennium Tribunitiâ potestate, eum adoptasset, ne is nimio honore elatus ad res novas consurgeret, Neronis Drusi fratris ejus filium prius adoptandum Tiberio dedit. Ad verbum haec, quae dixi, ferè Dio Cassius lib. LV. Germanici vero cognomen hic meruit ob patrem, quem, & posteros, Senatus Germanicos dici voluit. Parens tamen defunctus eo cognomine insigniri coeptus. mecum Historici. NEAPOL.

5. *Officioque.*] *Officiique* Fulvii Ursini liber omnium veterrimus ac optimus, literis Longobardicis seu Saxonicis exaratus, qui in Vaticana exstat bibliotheca, alii etiam nonnulli ex melioribus: recte. HEINS.

5. *Levem.*] *Brevem* unus Farnesianus: male. inf. lib. VI. 56.

Nec levior quovis est tibi mensis honor.

HEINS. Eadem varietas I. Trist. VI. 27. & I. Pont. II. 64. & alibi.

5. *Non aversatus.*] Multi, *adversatus. Dedignatus* quatuor & Francof. pro varia lectione. *aspernatus* unus. nihil muto. idem fere ad Germanicum scribit IV. ex Pont. VIII. 67.

Non potes officium vatis contemnere vates. BURM.

6. *Huic tibi devoto numine dexter ades.*] Idem codex Ursini, cum tribus aliis,

En tibi devoto munere dexter ades.

quod & in suis Naugerius invenerat. nonnulli, *Huic sibi devoto munere.* Opinor castigandum esse, *In tibi devoto munere.* sic infra ℣s. 64.

Inque meo primus carmine Janus adest.

Vulgata lectio sensum commodum non habet, nisi reponis, *Huic mihi devote numine.* sed praestat altera scriptura. *munera* vocat simili modo hoc ipsum opus lib. II. 17.

Ergo ades, & paulum placido mea munera vultu
Respice.

HEINS. Sic & Nepos dixit *adesse in magnis rebus* Dion. I. *adesse in consilio* Eumen. I. vid. Indic. Bosii.

7. *Sacra recognosces annalibus eruta priscis.*] Annales scripserunt ante Ovidium Hemina, Claudius, Afranius, Ennius, Attius, Quadrigarius, Piso, Fannius, Fenestella, Laberius & Licinius. CIOFAN. *Recognoscas* Francof. pro var. lect.

7. *Annalibus eruta priscis.*] Hic mentio fit annalium eorum, qui dicebantur & *Pontificalium* libri, & *indigitamenta*, & *commentarii Pontificum*: his enim imposita erat ea cura, ut res gestas in tabulas referrent. Flavius Vopiscus in Tacito cap. I. *Quod post excessum Romuli, novello adhuc Romanae Urbis imperio, factum Pontifices, penes quos scribendae Historiae potestas fuit, in litteras retulerunt.* Uberrimè & clarè Cicero de Oratore lib. II. cap. 12. *Erat initio Historia nihil aliud nisi annalium confectio: cujus rei memoriaeque publicae retinendae caussâ, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium Pontificem Maximum, res omnes singulorum annorum mandabat litteris Pontifex Maximus, referebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; iique etiam nunc Annales maximi nominantur.* Cur *maximi* dicti sint ostendit Festi Abbreviator: *Non magnitudine*, inquit, *sed quòd eos exarasset Pontifex Maximus.* Et sanè alterum etiam iis etymon conveniret: nam veterum diligentia in LXXX. libros retulit; si fides Servio in Schedis I. Aeneid. 376. nec diffusè omnia in illis scripta, sed pressè & strictè, brevibus, non integris notis. Huc spectare suspicantur Duumviri eruditi illa Livii sub initium lib. VI. *Perrarae & per eadem tempora litterae fuere.* non ego, qui *perraras* strictâ significatione accipio paucas, non breves. Ipse subdit paullò post rationem penuriae: *Si quae in commentariis Pontificum aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensâ urbe pleraeque interiere.* NEAPOL. In excerpt. Voss. est *edita*, quo verbo saepe Livius in sacris utitur. vid. Gron. ad Liv. XXV. 12. & XLIII. 14. & nos alibi. sed *eruta* vindicatur loco nostri simili lib. IV. II. *oblita* unus Moreti pro varia lectione. pro *priscis* duo codices, *primis.* quae voces & apud Propert. I. VII. 3. commutantur, ubi Broukh. sic & apud Lucan. X. 151. ex quibusdam codicibus, *Pene duces primos*, ubi vulgo, *priscos.* vide & infr. lib. II 478. & V. Met. 677. sed *priscos annales* etiam Livius dixit lib. IV. cap. 7. in Bernensi erat, ~~*annalibus eruta libris.*~~ BURM.

8. *Notata dies.*] *Notanda* Gottorph. Medic. & Vatic. *sacrata* Thuan. & alius. *vetata* Farnesian.

9. *Et festa domestica.*] *Et signa d.* duo libri. *Ut festa* Junian.

10. *Saepe tibi pater est, saepe legendus avus.*] Tiberius Germanicum filium adoptavit, ab Augusto postea ipse adoptatus. Dio lib. LV. & Suetonius in ejusdem Tiberii vita, ubi ita scribit: *Caio & Lucio* (Augusti filiis) *intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius Germanicum fratris sui filium adoptare.* Justinianus lib. I. Institutionum, Titul. XI. cùm de adoptandi more dissereret, hoc utitur exemplo: *Sic etenim D. Augustus non ante Tiberium adoptavit quàm is Germanicum adoptasset: ut protinus adoptione facta, inciperet Germanicus Augusti*

ne-

Invenies illic & festa domestica vobis.
Saepe tibi Pater est, saepe legendus Avus.
Quaeque ferunt illi pictos signantia Fastos,
Tu quoque cum Druso praemia fratre feres.

Caesa-

nepos esse. Habes itaque quomodo Tiberius esset Germanici pater, & Augustus avus. sic quoque sub finem hujus libri:

Et tuus Auguste nomine dictus avus.

Adoptio verò quo modo fieret docet Ulpianus in Fragmentis tit. IIX. his verbis: *Adoptio fit aut per populum, aut Praeterem, vel Praesidem provinciae. Illa adoptio, quae per populum fit, specialiter arrogatio dicitur. Per populum qui sui juris arrogantur: per Praetorem autem, filii familiae à parentibus dantur in adoptionem. Adoptio fit Romae & in provincia apud Praesidem.* Et Cajus lib. I. Tit. V. *Adoptio est, ubi quis, patrem habens, ab alio patre adoptatur: & ita ille, qui adoptatur, de certi patris potestate discedit, & in adoptivi patris incipit esse potestate.* Idem Cajus ante haec verba ita adoptionem definivit: *Adoptio naturae similitudo est, ut aliquis filium habere possit, quem non generavit.* De adoptione consulendus est Agellius, sive A. Gellius lib. V. cap. 19. Hunc autem Germanicum idem Tiberius, cùm ad imperii fastigium jam pervenisset, veneno necandum curavit. De Germanici laude & carminum praestantia Quinctil. lib. X. CIOFAN. Drusus Claudius, verus pater, sive Tiberius, adoptivus: malim hunc. NEAPOL.

10. *Legendus avus.*] Octavianus Augustus, quippe qui Tiberium adoptavit: hinc in spectionibus antiquis scribitur Tiberii filius, Augusti nepos, Julii pronepos; exemplum erit haec in Hispaniis reperta: (apud Grut. CCXXXVI. 3.)

GERMANICO
CÆSARI TI. F.
AVGVSTI N.
DIVI PRON.
COS.
L. TVRELLIVS
L. F. GEMINVS
ÆD. D. S. P. IDEM.

11. *Pictos fastos.*] Benè miscet annales Pontificios, cum fastis: in illis enim libris quidquid erat, in his visebatur etiam exaratum: nam quâ die quidquid evenisset, fastâ seu nefastâ, recensendum erat in annalibus. Sed praeter hos duae erant apud veteres tabulae, quibus fastorum nomen erat inditum: una, in quâ varia dierum jura incisa, de quibus nos postea, solemnia Deorum sacra, ludi & feriae in eorumdem honorem, res & victoriae aliquot insignes: & hoc argumentum hujusce optimi maximi operis, praeter Ἀστρονομικά. Hujus generis fastos vulgavit primus Cn. Flavius; notat Valerius lib. II. cap. 5. *Jus Civile per multa saecula inter sacra caerimoniasque Deorum immortalium abditum, solisque Pontificibus notum, Cn. Flavius, libertino patre genitus & scribâ, cum ingenti nobilitatis indignatione factus Aedilis curulis, vulgavit, ac fastos paenè toto foro exposuit.* & Livius lib. IX. cap. 46. de eodem. *Civile Jus repositum in penetrali Pontificum evulgavit, fastosque circa forum in albo proposuit, ut quando lege agi posset sciretur.* Et haec de prima Tabulâ. Alia erat, in quâ nomina ferè omnium Magistratuum continebantur: frequens hujus apud scriptores mentio. Idem libro IV. cap. 3. in Oratione Canuleii Trib. pleb. de novo Consule plebejo faciendo: *Obsecro vos, si non ad fastos, non ad commentaria Pontificum admittimur.* & Tacitus Annal. III. cap. 17. *Nomen Pisonis radendum è fastis censuit & Magistratus.* & alia veterum martyremata. NEAPOL. *Festos fastus* idem Ursini codex & duo aut tres praeterea. *fastus* pro *fastos* etiam apud Horatium, Lucanum, alios invenies. de quo Notis ad Claudianum I. in Eutr. 475. & IV. Cons. Hon. 155. Lucani quidem potissimum illud:

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

quod Servius tamen ad lib. III. Æn. 326. tanquam errorem in Lucano notat. Horatius lib. II. Epist. I. 48.

Qui redit ad fastos & virtutem aestimat annis.

ubi libri veterrimi *fastus* quoque. & III. Od. XVII. 4. *Per memores genus omne fastus* in optimo codice. Notavit certe Priscianus quoque jam suo tempore Horatiana illa loco varie fuisse lecta libro sexto, ubi ille plura ad rem. vid. Noster lib. VI. 59.

Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastus.

ita codex inter Mediceos primae vetustatis. & hoc ipso libro infra cum uno Farnesiano, 657.

Ter quater evolvi signantes tempora fastus.

sic & Columel. lib. IX. cap. 14. *Verum in hac ruris disciplina sequer nunc Eudoxi & Methonis antiquorumque fastus astrologorum, qui sunt aptati publicis sacrificiis.* Varro in Ephemer. apud Priscian. lib. VI. pag. 711. *Postea honoris virtutum caussa Julio Caesaris, qui fastus correxit, mensis Julius appellatus est.* vid. Barth. ad Claud. Epist. IV. VI. 15. HEINS. Apud eumdem Lucanum lib. V. 384. in MSS. reperi, *Laetos fecit se consule fastus.* vid. Bentlej. ad Horat. III. Od XVII. 4. & Drakenb. ad Silii lib. II. 10. BURM.

12. *Cum Druse praemia fratre.*] Hic non filius Drusi Neronis, sed nepos ex fratre Tiberio. Germanico ergo frater erit adoptivus. Subjicerem lucis caussâ stemma, ni tibi esset obvium in multis. NEAPOL.

Caesaris arma canant alii; nos Caesaris aras:
Et quoscumque sacris addidit ille dies.
Adnue conanti per laudes ire tuorum:
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina judicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda Deo.
Quae sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad nostras cum se tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas est, vates rege vatis habenas:
Auspice te felix totus ut annus eat.

TEmpora digereret cum conditor Urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.

Sci-

13. *Canant.*] *Canunt* Thuan. & Moret.

13. *Aras.*] Scaliger *aram* conjiciebat, & illustrabat loco libri IV. Pont. & VIII.

Hac certe nulla est potior ara tibi:

quod non probo: quamquam enim aram Paci ab Augusto dedicatam potissimum videatur respicere, tamen ut videatur augere, plurali numero maluit efferri: ita *aras* pro *ara* dixit lib. VI. 403. ubi intelligit aram Saturni in Curtio lacu, ut ex P. Victore patet. sed *Caesaris arae* dici possunt, quas ille diis dedicavit & exstruxit. vid. Germanicum Caesarem Arateis ℣. 16. & illic τὸν πάνυ Grotium & Scalig. ad Manil. I. 15. Heins.

14. *Dies*] Qui fuerint dicemus σὺν θεῷ, cum locus in Fastis popofcerit. Neapol. *Deos* Sarravii codex, & mox, *ire deorum* Thuani & Moreti duo.

16. *Deque meo.*] *Deque mea p. e. mente* unus Moreti.

17. *In carmina.*] *In carmine* Arundelianus, Bernensis & duo alii. & ita saepe. vid. I. Amor. III. 19. & XIV. Met. 20. *dederisque* etiam aliqui, metuentes scilicet, ne in legem Pediam incurrerent. sed jam Marsus *dederis* asseruit. Heins.

18. *Ingenium vultu.*] Malebat Heinsius, *nutu.* ut inf. 70. & alibi.

20. *Clario missa legenda Deo.*] Vigebat Clarii Apollinis oraculum Nasonis aevo: imò Germanicus eumdem invisit, Auctore Tacito lib. II. Annalium cap. 54. qui si verus, ut est, parum ad fidem Strabo scribit lib. XIV. nullum aetate suâ oraculum ibi fuisse: Καὶ ἡ Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. viguit enim sub Tiberio. ipse luculentus testis lib. XIII. & sub Augusto: nam lib. XII. fatetur novisse de facie virum magnum P. Servilium Vatiam Isauricum. Neapol. Immo & sub Claudio, *Apollinis Clarii simulacrum interrogatum super nuptiis imperatoris* idem Tacit. XII. Ann. 22. scribit; & deinceps in pluribus nummis Apollinis Clarii simulacrum post haec tempora conspicitur, de quibus vid. Spanh. ad Callim. Hym. Apoll. 20. Burm.

20. *Missa legenda.*] *Musa* Francof. pro var. lect. & margo Gryphii.

21. *Culti.*] *Docti* unus. & *legimus oris* alius.

22. *Pro trepidis.*] Lucanus in Panegyrico ad Calpurnium Pisonem, qui & facundiam his tuendis exercebat:

——— *Cùm tua moestos*
Defensura reos vocem facundia mittis,
Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum;
Et firmare jubet centeno judice caussas. Neapol.

22. *Cum tulit arma reis.*] Notavit & id Suetonius: *Oravit*, inquit de Germanico, *caussas triumphaleis.* & Dio Cassius lib. LVI. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἄξιον μνήμης ἔπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τότε ὑπερεδίκησεν. Idem.

23. *Scimus &c.*] Conjecerat Heinsius, *sensimus*, *ad nostras. nostras aures* duo libri.

23. *Tulit impetus artes.*] Nam inter cetera studiorum monumenta reliquit comoedias Graecas. Neapol.

24. *Currant.*] *Narrant* unus.

25. *Si licet, & fas.*] *Ut fas* nonnulli. *scilicet & fas* plurimi: nil muta. sic *quà licet & possim* Ep. XVI. 235. ubi &, *ut possum* Ms. IV. Trist. IX. I. *Si licet & pateris.* vid. & L. X. Met. 19. Lucan. I. 359.

Si licet, exclamas Romani Maxime Rector
Nominis, & fas est veras expromere voces,

ubi

Scilicet arma magis quàm sidera, Romule, noras:
Curaque finitimos vincere major erat.
Est tamen & ratio, Caesar, quae moverit illum:
Erroremque suum quo tueatur habet.
Quod satis est, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses à funere conjugis uxor
Sustinet in viduâ tristia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus:
Haec generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius à Senibus, Juvenum de nomine quartus:
Quae sequitur numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas praeterit umbras;
Mensibus antiquis adposuitque duos.

Ne

ubi male quidam editi, *scilicet.* & similis varietas apud Stat. VIII. Th. 90.

Si licet, & sanctis hîs ora resolvere fas est
Manibus. Similiter fere IV. Trist. v. 17.
Quod licet & tutum est

ubi nihil muta. BURM.

26. *Auspice te felix.*] Sic Maffeianus & quinque alii veteres. verè. CIOFAN. *Auspice te laetus* Francof. a manu prima: quod, nisi sequeretur *totus*, non repudiarem. Si vero haec lectio sit proba & vera, an non Celeberrimo Bentlejo hic locus objici jure posset? qui ad Horat. I. Od. 7. numquam *Auspicem* hoc sensu hominem, sed semper Deum dici, sine ulla dubitatione adseverat. plerumque ita capi fateor, & ita etiam Noster infra IV. 830. & alibi: sed omnino & semper ita sumi vix posse adfirmari puto. quid enim faciet *auspici clamori*, *victoriae* & similibus, de quibus Gevart. I. Elect. 12. vel an hic quoque praeferendae lectiones variantium codicum, *auspicio ut felix*, quod probatur Cl. Bentlejo; vel *aspicito*, vel *aspice te felix?* vel an servata vulgari lectione Germanicus Deus & numen habendus? quod si voluit Poëta, vers. 6. *numine* etiam retineri posset, quo ut adesset devoto sibi, Naso precaretur. BURM.

27. *In anno.*] *In annum.* & versu sequente, *suos* optimus Vaticanus. *in annum* & *suum* unus Heinsii & prima editio Veneta.

28. *Constituit menses quinque bis esse suo.*] Vide Macrobium lib. I. cap. 10. Saturnalium. CIOFAN. Sub Romulo ergo annus fuit decimestris: nec dubio locus; adeo certa opinio haec contra Plutarchum, Licinium Macrum, L. Fenestellam & alios. NEAPOL.

29. *Scilicet arma magis.*] Congerit hîc multa doctissimus Naso, ut probet quid Romulum ad hoc induxerit: quibus fortè, notâ verâ origine, abstinuisset. Nam Romulus Regni initio novum annum minimè constituit: sed solùm egit, ut mensis, qui quintus ordine erat aliis, fuerit suae genti & populo secundus; & alia hujusmodi: cùm in Latio ante Urbem conditam annum decimestrem fuisse constet, & apud alias plerumque gentes, ut Athenis, ubi Clisthenes, post tyrannos, populum in decem tribus divisit: quâ de re ita Ammonius Hermeas: Πρυτανεία θηλυκῶς ὁ χρόνος. Διῄρητο γὰρ παρὰ Ἀθηναίοις ὁ ἐνιαυτὸς εἰς δέκα πρυτανείας, ὅσαι καὶ φυλαὶ ἦσαν, καὶ ἐπρυτάνευσαν ἑκάστη φυλῇ κατ' ἐνιαυτὸν ἅπαξ· ὅθεν καὶ τοὺς μισθοὺς, καὶ τὰ ἐνοίκια, καὶ τὰς πρυτανείας κατὰ μῆνα ἐτέλουν. NEAPOL.

32. *Quo tueatur habet.*] Venuste unus Mediceus, *habe.* ut inf. IV. 20.

Caesar, in Aprili, quo tenearis, habes.

HEINS. *Qua tueatur* Vossian.

35. *Per totidem menses.*] Lex haec lata etiam regnante Numâ. Plutarchus in ipsiusmet Vitâ: Ἀλλὰ τοῦ μακροτάτου πένθους χρόνον εἶναι δεκαμηνιαῖον, ἐφ' ὅσον καὶ χηρεύουσιν αἱ τῶν ἀποθανόντων γυναῖκες. Quae antè nupsisset, ea ejusdem lege bovem factam immolabat. NEAPOL.

37. *Haec igitur.*] *Hoc* multi scripti & editi nonnulli: rectius, ut vitetur ambiguitas. HEINS.

41. *Tertius a senibus.*] Majus, Junius, Quintilis, Sextilis, & reliqui. NEAPOL.

44. *Addidit ille duos.*] Cave ista mutes: vulgaris illa lectio, *praeposuitque duos*, est à malâ manu: quid nos impellat, faciemus satis θεοῦ διδόντος ad illud,

Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.

sub

NE tamen ignores variorum jura dierum:
Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefastus erit, per quem tria verba filentur:
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perstare die fua jura putaris;
Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat.

Nam

fub initium lib. II. NEAPOL. *Praepofuiffe* falfum: ut & alii jam viderunt. ultimus enim anni menfis Februarius ex intercalatione Numae. quare refinxerunt, *addidit ille duos.* & fic tres noftri. quomodo in Chronico Eufebiano, *Nunc Pompilius duos menfes anno addidit Januarium & Februarium.* & Auctor de Viris Illuftr. in Numa: *Annum in* XII. *menfes diftribuit, addidit Januario & Februario.* & inf. II. 49. fed rectius duo Farnefiani, unus Medic. & Gottorph. *appofuitque.* neque aliter Gloffae Rumphianae. vide Notas ad Epift. IX. ỳf. 60. Macrobius tamen Saturnalium primo capite 12. *Quintilis a numero vocatus, nihilominus poft praepofitos a Numa Januarium & Februarium retinuit nomen.* HEINS. *Poftpofuitque* unus Moreti, quod forte arreptum ex libro II. 49. fed *adpofuit* rectum. ita & Acron ad Horat. II. Epift. II. 209. *Ante additum anno menfem Februarium.* vid. & Serv. ad Virg. I. Georg. 43. BURM.

46. *Officium idem.*] *Officii idem* veterrimus Patavinus, primus Mediceus & quinque aut fex alii. rectius. infra lib. II. 334.

Spem capit in dominis effe foporis idem.

Sic *idem virium, idem aetatis* Tacito. *idem juris* Lucano. HEINS. Vide Gronov. ad Liv. XXXII. 37. Val. Max. I. VI. 8. *Inftaurato facrificio, idem prodigii evenit.*

47. *Ille nefaftus erit, per quem tria verba filentur: Feftus erit, per quem lege licebit agi.*] Suetonius in IIX. Praetorum, ut citat Prifcianus lib. IIX. *Fafti dies funt, in quibus jus fatur, id eft, dicitur; ut nefafti, in quibus non dicitur.* CIOFAN. Gloffae: Ἀποφράδες, *nefafti dies.* utraque tamen vocula & Graeca & Latina torqueri poteft ad atros: Hefychio enim ἀποφρὰς ἡμέρα pro *atra* eft: imò Luciano, Dioni Caffio & aliis: *nefaftus* pro eàdem non femel Suetonio & Cornelio Tacito: ratio à manu eft. Confidera primùm, quid fignificet verè ἀποφρὰς, quid *nefaftus*: illud poftea, ftare jus folitum aut die fefto, aut atro. De fefto nil dubium: de atro Dio lib XLV. Βουλή τε ἐγένετο, καὶ γνῶμαι ἐπὶ τρεῖς ἐφεξῆς ἡμέρας, ἀπ' αὐτῆς τῆς νουμηνίας ἀρξάμεναι, προετέθησαν. ἔκ τε γὰρ τοῦ πολέμου ἐν χερσὶν ὄντος, καὶ ἐκ τεράτων, ἃ πλεῖστα καὶ ἐξαισιώτατα ἐγεγόνει, ταρασσόμενοι, οὐδὲ τῆς ἀποφράδος, τὸ μὴ ἐν ἐκείναις βουλεῦσαί τι τῶν συμφερόντων σφίσιν, ἀπέσχοντο. Sic non erit cur miremur has voces ab auctoribus invicem ufurpari: hoc tamen adverte difcrimen, quòd omnis ater nefaftus, fed non contrà; nam dies feftus etiam nefaftus. Hinc Dionyfius ad clariorem explanationem atri diei: Τὴν δὲ ἡμέραν, inquit, ἐκείνην, ἐν ᾗ τὸ πάθος ἐγένετο, μέλαινάν τε καὶ ἀποφράδα τίθενται. lib. IX. Ant. Rom. NEAPOL. Suetonii illis fimilia etiam apud Macrobium habes in Saturnalibus libro I. cap. 16. fi quid A. Gellio credimus, Ovidius ex vulgi fententia fit locutus. Is Noctium Atticarum libro IV. cap. 9. *Religiofi dies dicuntur trifti omine infames impeditique, in quibus & res divinas facere, & rem quampiam novam exordiri temperandum eft. quos multitudo imperitorum prave & perperam nefaftos vocant.* idem denuo libro V. cap. 17. id ipfum inculcat, ut mox videbimus. *Nefafti* tamen & Varroni de L. L. & Fefto dicuntur. Nec aliter praeter Nafonem Horatius Ode XIII. libri II.

Ille & nefafto te pofuit die. HEINS.

47. *Tria verba.*] *Do, dico, addico.* Id eft, Do bonorum poffeffionem, dico jus, addico id, de quo quaeritur. Hunc autem locum non fatis rectè interpretati funt Antonius & Paullus, viri alioqui eruditiffimi, ac de hoc opere optimè meriti. CIOFAN.

48. *Per quem lege licebit agi.*] *Lege agi* eft litigari, legem intendi. Cicero pro Caecina: *Jam verò in ceteris, ut omnes, qui in eadem caufa funt, & lege agant, & fuum jus perfequantur.* Idem in Divinatione in Verrem: *Quis igitur eft, qui neget oportere eorum arbitratu lege agi, quorum causâ lex fit conftituta?* IDEM. Locutus de feftis, quibus infunt facrificia, ludi, epulae; venit ad profeftos, ex quibus procedunt fafti, comitiales, comperendini, ftati, praeliares. NEAPOL.

49. *Nec toto perftare die.*] Sequuntur dies *intercifi*, quorum quibusdam horis fas eft, quibusdam non eft, jus dicere. nam cùm hoftia caeditur, fari nefas eft; inter caefa & porrecta fari licet, rurfus cùm adoletur non licet. IDEM. *Praeftare* Junian. & multi alii. *putares* Petavii & Voffii: *putetis* duo alii. *non toto* Farnef. & plures alii.

51. *Exta Deo.*] *Domo* Mediceus unus. an *foco?*

52. *Honoratus.*] Proprium Praetori epitheton, quo-

Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari;
Verbaque honoratus libera Praetor habet.
Est quoque, quo populum jus est includere septis:
Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas:
Idibus alba Jovi grandior agna cadit.

Nona-

quorum edicta *jus honorarium* dictum L. 2. §. 10. ff. de O. J. aliter *honoratos* vocat Livius xxv. 5. qui honoribus gestis illustres erant. vid. ad Eleg. in Drus. ℣ſ. 330. de Consule dicitur & Nostro iv. ex Pont. v. 2. Schol. Juvenal. ad Sat. x. 60. *Immeritis franguntur crura caballis. Quibus vecti sunt honorati. nam Poëta equestres statuas & consulares dicit immerito poenam sustinere.* posteriori aevo etiam *honorati* propriè dicebantur. de quibus & aliis hoc titulo insignibus vide J. Gothof. ad L. Unic. Cod. Th. de Offic. Jud. Civil. & Valesf. ad Ammian. Marcel. xiv. 5. Netii Analect. 1. 32. Burm.

53. *Est quoque, quo populum.*] Redit ad species profesti; *comitiales* videlicet dies, quibus cum populo agi poterat: *septum* est δρύφακτος. Neapol.

54. *Est quoque, qui nono.*] Is est dies *nundinalis*, qui festus primò fuit: fastus postea lege Hortensiâ, imò fere ater: nam rebus incipiendis parum utilis habitus. Hinc Dio lib. xl. *Κἂν τούτῳ αὐτῷ τι ἄλλο χρηστὸν συνέβη, καὶ ἡ ἀγορὰ ἡ διὰ τῶν ἐννέα ἀεὶ ἡμερῶν ἀγομένη, ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ Ἰανουαρίου νουμηνίᾳ ἤχθη.* Sed illud accidit per id tempus, si benè sentio, in curiâ Pontificum: mos enim fuit unum diem praeter consuetudinem intercalare, cùm harum concursus eveniret. idem lib. xlviii. *Καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νουμηνία τοῦ ἐχομένου ἔτους τὴν ἀγορὰν τὴν διὰ τῶν ἐννέα ἡμερῶν ἀγομένην λάβῃ, (ὅπερ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου σφόδρα ἐφυλάσσετο) καὶ ὅτι ἀνθυφῃρέθη αὖθις, ὅπως ὁ χρόνος κατὰ τὰ τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ δόξαντα συμβῇ.* Inde etiam propter sacrificium nundinae in alium diem translatae: vide eumdem lib. lx. sub finem anni dcclxxxxvii. Idem.

55. *Junonis cura.*] Unde ab his dicta illa, *Juno Kalendaris.* Neapol. Malim, si per libros liceat, *Junonia. sic Janus Junonius in sacris dictus, quasi non tantum mensis Januarii, sed ceterorum quoque mensium ingressus tenens. In ditione autem Junonis sunt Kalendae.* Macrobius Saturnal. primo, cap. 9. Noster libr. secundo Tristium ℣ſ. 291.

Proxima adoranti Junonia templa subibit
Pellicibus multis hanc doluisse deam.

ita libri veteres. Fast. vi. 61. *Mensis Junonius,* & ℣ſ. 63. *Junonale tempus. Junonia sacra* Amor. lib. iii. Eleg. xiii. *Junonia Iris* Met. xiv. 85. *Custos Junonius* de Argo, 1. Met. 678. & *Ales Junonia* in Amoribus, & *Volucris Junonia* Medicamin. Faciei. *Junonia ira* Epistol. xiv. 85. *Junonia Samos* Met. viii. 220. Met. xi. 578.

Ante tamen cunctos Junonia templa colebat.

quomodo & illic scribendum censeo. ut & Fast. iii. 247.

Illic à nuribus Junonia templa Latinis
Hac sunt, si memini, publica facta die.

nam libri veteres magno numero *Junonis.* vulgati, *Junoni.* Statius in Silvis, *Junonia arva.* & Theb. 1. 383.

——— *celsae Junonia templa Prosymnae*
Laevus habet.

Junonius anguis apud Silium lib. vi. *Junonia Virgo* apud eundem Statium in pietate Abasc. sic & *turbam Dianiam* canes vocat infra v. Fast. 141. Heins. Vide an huc pertineat, quod narrat Ælianus lib. v. Hist. Animal. cap. 21. Athenis, cum primum Pavones ex Barbaris ad Graecos fuissent exportati, fuisse spectandos hominibus & mulieribus datos singulis Kalendis mensium. Burm.

54. *Redit.*] *Venis* Puteaneus & tres alii.

56. *Idibus alba Jovi.*] In arce quotidibus id factum. Varro ait, *quotquot mensibus.* Dubium tollitur ex eo, quod illa inde sacra nuncupata *idulia*, agna etiam *idulis.* Neapol. *Illa* Farnesianus. forte, *icta.* ut Met. xv. 735.

Ictaque conjectos incalfacit hostia cultros.

& iv. Trist.

Victima Tarpejos inficit icta focos.

Heins. Vid. inf. ad ℣ſ. 720. huc refert Illust. Spanhemius denarium gentis Treboniae, in quo conspicitur ovis, quem alii ad ovationem retulere. quia vero Trebonius inter percussores Julii Caesaris, Idibus Martiis occisi, fuit, ovis in ejus diei memoriam expressa fuit. vide de Usu & Praest. Num. Dissertat x. cap. iv. Sect. ii. §. 1. pag. 220. *gratior* quosdam legisse video. Burm.

56. *Cadit.*] *Cadet* Ursini & quatuor alii ex melioribus. Heins.

58. Ne

Nonarum tutela Deo caret. omnibus iſtis
(Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Haec mihi dicta ſemel, totis haerentia Faſtis,
(Ne ſeriem rerum ſcindere cogar) erunt.
ECce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum;
Inque meo primus carmine Janus adeſt.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solus de Superis qui tua terga vides;

Dex-

58. *Ne fallare cave.*] (*Ne fallare*) *dies proximus.* multi codices & editiones etiam aliquae. vid. inf. II. 151.

58. *Proximus ater erit.*] A. Gellius libro v. cap. 17. *Verrius Flaccus in quarto de Verborum Significatione dies, qui ſunt poſtridie Kalendas, Nonas, Idus, quos vulgus imperitè Neſaſtos dicit, propter hanc cauſam dictos habitosque atros ſcribit.* Cauſas deinde ſubjungit ex eodem Verrio, exercitum Romanum ad Alliam poſtridie Idus fuiſſe caeſum: quotiesque belli gerendi gratiâ poſtridie Kalendas, Nonas, Idus res divina a magiſtratu populi Romani facta ſit, deinceps praelio rempublicam male geſtam eſſe, proinde Pontifices decreviſſe, nullum his diebus ſacrificium rite futurum. Idem Gellius ante diem quartum Kalendas, Nonas, Idus nonnullis inominatum habitum tradit. Quae compilavit, ut ſolet, Macrobius Saturnalium primo, cap. 16. Plura annotamus libro VI, ỳſ. 223. HEINS.

58. *Proximus ater erit.*] Dies poſteri Kalendarum, Nonarum, Iduum, veteribus habiti infauſti & inauſpicati, inſignis locus & ratio Joannis Tzetzae Chil. x. Hiſt. τγ.

Ἦσαν καὶ ἀποφράδες δὲ τοῖς παλαιοῖς ἡμέραι,
Ἐν αἷς τι συνέβησαν θλίψεις καὶ περιστάσεις·
Ὡς τοῖς Ῥωμαίοις πώποτε τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις,
Ὁπότε ἀπερχόμενοι πρὸς πόλεμον καὶ μάχην,
Ἔπεσον τριακόσιοι τοῦ γένους τῶν Φαβίων.
Ὅτι καὶ πύλην ἔκλεισαν καθ' ἣν ἐξῆλθον οὗτοι,
Καὶ τὴν ἡμέραν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις οὐκ ἠρίθμουν·
Ὥσπερ καὶ ἔθνη ἕτερα δὲ ἄλλας περιστάσεις.
Τὰς δὲ ἡμέρας ταῖς λοιπαῖς οὐκ ἔταττον ἡμέραις,
Ἔλεγον δὲ τὰς πρὸ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτὰς ἐν κλήσει.
Ἐκείνας οὐκ ἠρίθμουν δὲ τῶν ἡμερῶν τῇ κλήσει,
Ἀλλ' οὕτως ἔλεγον τυχὸν τρίτη καὶ μετ' ἐκείνην,
Ἢ πέμπτη, ἕκτη, ἢ λοιπαί, καὶ μετ' ἐκείνην πάλιν.
Οὕτως οὖν κατωνόμαζον τότε τὰς ἀποφράδας,
Ἀλλ' ἢ πρὸ τῆς δὲ ἔλεγον ταύτας, ἢ μετ' ἐκείνην·
Οὕτω τὴν ἀποφράδα μὴ εἴδας λαβοῦσαν κλῆσιν.

NEAPOL.

59. *Omen ab eventu eſt.*] Nam quoties per hos dies ſacrificatum ad pugnam, malè patribus ceſſit; ut illa ad Cremeram, altera ad Alliam, & aliae, quas reperies per annales. NEAPOL. *Nomen* Cantabr. & unus Heinſii.

60. *Sub adverſo*] *Sub averſo* excerpti Voſſii, ſeptem codices & edit. Gryph. ſollemni permutatione. vid. ad Epiſt. VII. 4. & alibi. *ſub immenſo* unus codex. *damna grandia* unus Vatican. ceterum notari velim, *damna ferre* hic & lib. II. 522. & lib. III. Triſt. VIII. 34. pro *facere*, ut Cicero & alii optimo aevo loquebantur. nec *pati damna* dixiſſe veteres obſervarunt viri doctiores, quamvis in Livio id obſervaſſe Gudium dicat Borrichius, ſed vellem locum nobis indicaſſet. *ferre* autem damna non damnandum. ita *eamdem fortunam tulit* dixit Caeſar VII. Bel. Gal. 62. & contra *praemia ferre* ſupr. ỳſ. 12. & libr. V. 284. & ſimilia. BURM.

61. *Haec tibi dicta.*] *Mihi* plerique veteres, pro *a me.* ſequenti verſu, *condere* Urſini liber. duo alii, *findere.* HEINS. *Fundere* Vatican. pro *erunt* etiam *eunt* unus codex.

63. *Ecce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum.*] De particula *Ecce* vide quae lib. II. in meis in Metamorphoſin Obſervationibus notavi. CIOFAN.

64. *Inque meo primum.*] Meliores, *primus.* infra pari modo, veteres libri ỳſ. 172.

Jane, tibi primo tura merumque fero,

non *primum.* HEINS. Infinitis apud Noſtrum locis, permutata *primus* & *primum*, *prior* & *prius.* vide & ad Livium Jacob. Gronov. lib. VI. 11. *Janus erit* ſex libri.

65. *Jane biceps.*] Haec eſt omnium librorum veterum lectio. CIOFAN. Sic & eumdem compellat Quintus Septimius apud Terentianum:

Jane pater, Jane tuens dive biceps, biformis
O cate rerum ſator, ò principium Deorum.

NEAPOL. Quidam tamen *bifrons* habent. & utrumque innumeris exemplis vindicati poſſet.

65. *Orig*o.] *Imago* Arondel. & Politian. vid. ad lib. I. Met. 79.

68. *Otia*

Dexter ades Ducibus; quorum fecura labore
 Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis Populoque Quirini:
 Et refera nutu candida templa tuo.
Profpera lux oritur: linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda bono funt bona verba die.
Lite vacent aures; infanaque protinus abfint
 Jurgia. differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether;
 Et fonet accenfis fpica Cilifla focis?

68. *Otia terra ferax, otia Pontus habet.*] Alludere videtur ad id, quod Livius fcribit lib. I. *Bis deinde Janus, poft Numae regnum, claufus fuit; femel T. Manlio Confule, poft Punicum primum perfectum bellum; iterum, quod noftrae aetate Dii dederunt, ut videremus, poft bellum Actiacum ab Imperatore Augufto pace terra marique parta.* CIOFAN. Tiberio & Germanico haec dicta, fed praecipuè Augufto: idem ille ipfe faffus in fuo indice Ancyrano; & paffim Romanus & peregrinus ftilus. Philo Judaeus legatione ad Cajum: *Οὗτος ὁ καὶ τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πολέμους διὰ τὰς ἐκ λῃστῶν ἐπιθέσεις ἀνελών. οὗτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτίδων δὲ πληρώσας. οὗτος ὁ τὰς πόλεις ἁπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγών.* NEAPOL.

68. *Otia pontus habet.*] Ἀναφορά. CIOFAN. *Agit* feptem veteres. quod praefero. fic lib. II. 724.

Luditur in caftris: otia miles agit.

& lib. IV. fub finem ℣f. 926.

Nil opus eft eftis, otia mundus agit.

Virgil. III. Georg. 376.

——— *fecura fub altâ*
Otia agunt terrâ.

Claudianus praef. II. de Raptu.

Otia fopitis ageret cum cantibus Orpheus.

fic *pacem agere* Aufon. Precatione in confulatum fuum, *pacem mundus agat*, & parent. Carm. XVIII. XIX. Caefar tamen Germanicus Fragm. Progn. *Pacem mundus habet.* & contra *bellum agere.* de quibus ad II. Trift. 230. HEINS. ita & Flor. II. 20. *pacem agere.* vid. & ad Quinct. de Inft. Orat. X. I. *pontus habet* Bernenf.

69. *Populoque Quirini.*] Bononienfis codex, *Quirino.* vide infr. ad IV. 375. & XV. Met. 572. & Bentl. ad Horat. I. od. 2. ubi eadem varietas in multis Poëtarum locis obfervatur. in Petaviano & tribus aliis erat, *ducibusque:* male. vid. Bentl. ad Horat. III. VI. 20. videndum vero cur *Patres* dicantur effe Jani, & *Populus* Quirini, & an forte non rectius foret, *patribusque tui populoque Quirini*, id eft tui Martis. ut & patres & populus Martis, id eft Romanus, fint in tutela Jani, qui etiam a Marte dictus fuit *Quirinus*, vid. eumd. Bentl. ad Horat. IV. Od. 15. BURM.

70. *Et refera nutu candida templa.*] Non precatur finiftrum aliquod omen; nam Janus non clufus belli index; fed pofcit templi aditum ad facrificia: vide, fi vacat, ad hunc locum Pauli Marfi nugas. NEAPOL.

70. *Candida templa.*] *Condita* volebat olim Heinfius. fed & Apollinis *templa candida* vocat III. Trift. I. 60. ita & confufa *condita* & *candida* inf. 186. & alibi. BURM.

71. *Profpera lux oritur.*] Kalendae Januariae dies totius anni celebrior novo Magiftratu, novis munufculis, tot fuperftitionibus, quas tanget, tangemus & nos; ideò primò inquit *bono die.* NEAPOL. *Proxima* Arund. Vof. Hamb *poftera* Vatican. & alius. malè. vid. Herald. ad Arnob. lib. IV. p. 159. BURM.

71. *Linguisque animisque favete.*] Unus Vatic. Maffei & Urfini liber, *linguis* absque *que* conjunctione: placet. CIOFAN.

72. *Bono die.*] *Bonus* hîc pro *fefto*, ut apud Plautum in Poenulo: *Die bono Aphrodifiis.* fic *bona verba* quae feftum addecent, non mala, non impudica. In re fimili Attius Poeta vetus: *Ore obfcoena dicta fegregent.* NEAPOL. *Bona die* plurimi codices & editi. *Haec dicenda* excerpta Voffii. vide Salmaf. ad Vopifc. Aurel. cap. I. cui fua debet Neapolis. BURM.

73. *Aures.*] *Omnes* Arondel. quae eadem varietas IV. Met. 271.

73. *Infanaque.*] *Vefanaque* Junian. *longius abfint* Vatican.

74. *Livida turba.*] *Lingua* meliores. Sic Martial. lib. VII. Ep. XXIV.

Cum Juvenale meo quae me committere tentas,
 Quid non audebis perfida lingua doli?

quomodo corrigo. nam *audebis loqui*, quod in vulgatis eft, vehementer friget. Aberrans librarii manus *ledi* pro *doli* fcripferat. hinc natum poftea *loqui.* Petronius cap. 132.

Sermonis puri non triftis gratia ridee,
 Quodque facis populus candida lingua refert.

HEINS.

Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
Et tremulum summâ spargit in aede jubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces:
Et populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi praeeunt fasces; nova purpura fulget:
Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Juppiter, arce suâ totum cum spectet in orbem;
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam, Jane biformis?
Nam tibi par nullum Graecia numen habet.

Ede

76. *Et sonet accensis spica Cilissa focis?*] Antonius Fanensis hoc loco, & Josephus Scaliger in Propertium lib. IV. per *spicam Cilissam* crocum intelligi debere rectè admonent, contra Paulli Marsi opinionem. Confirmat & hanc, quam ego quoque probavi, opinionem Ovidius ipse in Ibin, ubi ita est:

Quotve ferat dicam terra Cilissa crocos.

Ciofan. Pro hac satis probavit Josephus Scaliger in Castigationibus ad Propertium, crocum intelligendam; & profectò ita est. *Spica* verò hic croci nucleus, ut de allio Cato: *Ulpici spicas tres, allii spicas tres.* Στάχυς videlicet, flos ipse croci, qui antequam aperiatur, τὰς τρίχας inclusas gerit, acuminato fastigio. Sic dixere fila illa lutea Graeci, sive γλωχῖνας. Florentinus in Geoponicis de croco: *Ἀνθολογεῖται δὲ ὅταν εὐχροήσῃ ἐκ μέσου τοῦ ἄνθους ἑλκομένων τῶν γλωχίνων, καὶ διαψυχομένων ἡμέρας τρεῖς, ἢ τέσσαρας.* Neapol. De croco agi jam interpretes videntur. recte autem *sonet*, quod optimi croci indicium. *Cilicium* dicitur ex monte Coryco. de Croco Plinius lib. XXI. 6. *Probatio sinceri, si imposita manu crepitet, veluti fragile.* per *spicam* capillamenta & fila croci intelliguntur, quod a Salmas. ad Solin. pag. 749 jam est observatum. hinc frequenter ξανθότριχα κρόκον dicunt. Glossae medicae, ξανθότριχα, τὸν κρόκον. nec aliter capiendum illud Propertii IV. VI. 74.

Et lavet accensas spica Cilissa comas.

sic *spica Indica*, pro nardo, & *spica nardi*, pro folio. *Nardi levis aristae* Nostro Metam. XV. & *Nardi pubentis aristae* in carm. Lactantii de Phoenice. Heins. Vid. & Mercurial. VI. Var. Lect. 7. *spica Falisca* nonnulli. *Calisca* unus. Heinsius & *Lybissa* conjecerat olim. *personet* etiam Puteaneus. *Regis* Bernens.

77. *Templorum verberat aurum.*] Puta inaurata sacrarum aedium lacunaria: de quo luxu facem petè à Criticis superioris aevi. Neapol. *Verberet* Farnes. & Vatican: & tunc seq. versu lege, *spargat.* ubi *sparget* Farnes. *surgit* quinque libri. *scandit* Vossii. Heins.

79. *Tarpejas itur in arces.*] Ex more ipse ad Sextum Pompejum in gratulatione initi Consulatus anno DCCLXVI. lib. IV. de Ponto, Elegiâ IV.

Ergo ubi, Jane biceps, longum reseraveris annum,
Pulsus & à sacro mense December erit.
Purpura Pompejum summi velabit honoris,
Ne titulis quidquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi paene atria turbâ,
Et populum laedi deficiente loco;
Templaque Tarpejae primùm tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota Deos:
Colla boves niveos certae praebere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.

Repetit & hîc postremum carmen vix mutatâ voculâ. Neapol.

79. *In arces.*] *Ad arces* plurimi.

81. *Nova purpura fulget.*] Novi Magistratus insignia; sed haec purpura est praetexta Consularis: idem ad Graecinum Consulem:

Praetextam, fasces aspiciamque tuos.

Hanc & togam pictam, & trabeam, & palmatam dictam repperi: observa ad Ausonium in Gratiarum actione. Neapol.

82. *Conspicuum.*] *Perspicuum* excerpta Douzae & quatuor codices.

83. *Juvenci.*] *Securi* multi scripti. *rudes tauri p. f. securi* Petavianus.

84. *Herba Falisca.*] In nonnullis, *terra Phalisca.* Nauger. Vide III. Amor. 12. & IV. de Pont. 4. infr. IV. 67.

Hostes Aventinis armentum pavit in herbis.

sic *Latia herba* infr. Ꝟſ. 539. & VI. 639. *Desertas herbas.* Burm.

85. *Spe-*

Ede simul caussam, cur de coelestibus unus,
  Sitque quod à tergo, sitque quod ante, vides.
Haec ego cum sumtis agitarem mente tabellis;
  Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
  Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obstupui; sensique metu riguisse capillos:
  Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens dextrâ baculum, clavemque sinistrâ,
  Edidit hos nobis ore priore sonos.
Disce, metu posito, vates operose dierum,
  Quod petis: & voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant.
  Adspice, quam longi temporis acta canam.

Luci-

85. *Spectet.*] *Spectat* unus liber & excerpt. Douzae. *conspectet* Vossii.

87. *Salve festa dies.*] Ita lege ex veteribus exemplaribus & ratione. CIOFAN. Vetustiores libri, *Laeta.* Apologetico Tertulliani cap. 35. *Cur die laeto non Laureis postes obumbramus?* Auctor Octaviae,

——— *sed movent laeto die*
Pulsata palmis pectora & fusae comae.

HEINS. Eadem varietas v. Trist. III. 3.

90. *Graecia numen habet.*] Inde Athenaeus lib. XV. Ὅτι Ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῖν Θεὸς, ὃν καὶ πατέρα προσαγορεύομεν. NEAPOL.

92. *Sitque quod a tergo, sitque quod ante.*] *Idque* in utroque loco ponendum suadent prisci libri. IDEM. *Idque quod à tergo est, idque* alii, sed pejoris notae. Scribe,

Fitque quod à tergo, fitque quod ante, vides.

infra lib. v. 123.

Stulta, videt Janus, quae post sua terga geruntur.

huc refer Persianum illud, Sat. I. 58.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Macrobius Saturnalium libro primo cap. 7. *Post ad Janum solum regnum redactum est, qui creditur geminam faciem praetulisse, ut quae ante, quaeque post tergum essent, intueretur. quòd procul dubio ad prudentiam regis sollertiamque referendum est.* HEINS.

93. *Tabellis.*] Hae sunt hîc pro schedis: cum litteratis loquor. NEAPOL. Plaut. Pseud. I. IV. 8. *Quasi Poëta tabulas cum cepit sibi.* DOUZA. *Hoc ego* Gryph. *agitarem in mente* Thuan.

94. *Ante domus.*] *Dies* excerpta Vossii, Politiani & codex Erfurtanus. quod nec absurdum: nam ipsum coelum magis lucidum adparentibus diis videbatur. Val. Flac. v. 183.

——— *simul aethere plena corusco*
Pallas.

& ita passim Poëtae. BURM.

96. *Repens.*] *Repente* multi scripti. male. vid. ad lib. XII. Met. 61.

97. *Extimui.*] Codices meliores, *obstupui.* HEINS. *Excrucior* Excerpt. Vossii. *sensique meos* duo libri & Bernens.

99. *Ille tenens baculum dextra*] Non aliter vidi cusum in nummis hujus simulacrum: in quibus istud & rectum notavi, & sedens in bipede; at baculum in sinistrâ etiam. NEAPOL.

99. *Clavemque sinistra.*] Adi Macrobium primo Saturnalium. IDEM. *Clavamque* unus.

102. *Et voces concipe mente meas.*] Eadem exemplaria. *Percipe.* verè. quam lectionem agnovit & Marsus. CIOFAN. In Hamburgensi erat, *vires percipe mente meas:* non male; ut mox *officium meum* ẏs. 116. & 133. *vis mea narrata est.* HEINS. Sic & *vires* & *voces* permutatae apud Sil. Ital. IV. 698. *percipe* vero non mutandum, quo verbo saepe in his libris utitur, ut inf. ẏs. 166. 612. IV. 638. & alibi. BURM.

103. *Me Chaos antiqui.*] Hinc illa ab eisdem de Jano relicta: *Qui cuncta fingit, eademque regit, aquae terraeque vim ac naturam gravem, atque pronam in profundum dilabentem, ignis atque animae levem, immensum in sublime fugientem, copulavit circumdato caelo: quae vis caeli maxima duas vires dispares colligavit.* verba sunt illius M. Messalae Cn. Domitii in Consulatu collegae. NEAPOL. *Antiquum* Vossii codex.

103. *Nam sum res.*] *Qui* vel *quae sum* Excerpt. Voss. *nam sum res* Thuan. *sum res nam* Stroz.

104. *Aspice.*] *Accipe* Moreti unus & septem alii. & quidam editi.

105. *Quae*

Lucidus hic aër, &, quae tria corpora restant,
Ignis, aquae, tellus, unus acervus erant.
Ut semel haec rerum secessit lite suarum,
Inque novas abiit massa soluta domos;
Flamma petît altum; propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque solo.
Tunc ego, qui fueram globus, & sine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque confusae quondam nota parva figurae,
Ante quod est in me, postque videtur idem.
Accipe quaesitae quae caussa sit altera formae;
Hanc simul ut noris officiumque meum.

Quid-

105. *Quae tria corpora.*] *Nomina* excerpta Vossil.

106. *Ignis, aqua & tellus.*] *Aquae, tellus* rectius Petavii codex & tres alii. quidam, *aqua, tellus.* HEINS. *Erat* etiam Francof. & quidam alii ex optimis. vid. I. Met. 7. & II. Art. 468.

107. *Lite suarum.*] Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο. ex Orphei opinione. Vide Apollonium Rhodium ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἀργοναυτικῶν. NEAPOL.

109. *Coelum flamma petit.*] *Altum* scripti plerique. nisi quod Ursini liber & Petavii veterrimus cum decem aliis, *Flamma petit altum.* contracte pro *petiit.* Auctor Octaviae, 420.

——— *tecta defendit suis*
Aliena telis, aut petit praedae imminens.

Noster lib. VIII. Met. 341.

Longius it. auctor teli Pagasaeus Iäson.

Ennius Annal. lib XVII.

It eques, & plausu cava concutit ungula terram.

Statius Theb X. 317.

Fractumque perit in sanguine murmur.

Sulpitia Sat.

Ast ubi pax secura redit, oblita favorum
Plebs materque unà somno moriuntur obeso.

Statius IV. Sil. III. 131.

Quo non dignior has subit habenas.

Elegia in obitum Drusi, 238.

Auctor abit operis, sed tamen extat opus.

Juvenalis, VI. 554.

Magnus civis obit & formidatus Othoni.

sic *redi*, pro *redii* apud Claudianum, & saepe apud Auctorem Herculis OEtaei. *ini* pro *inii* apud Statium, & *peti* pro *petii.* *adi* pro *adii* apud Val. Flaccum. & similia. *Altum* pro coelo apud Claudian. Lib. I. Rapt. 249. de hac eadem re,

——— *quicquid leve fertur in altum,*
In medium graviora ruunt.

Virgil. Georg. II. 210.

Illae altum nidis petiere relictis.

Æneid. IX. 563.

Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore cygnum
Sustulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis.

Georg. I. 141.

Atque alius latum funda jam verberat amnem
Alta petens.

Noster ipse Met. XV. 243.

Alta petunt aër, atque aëre purior ignis.

Seneca Oedipo, 891.

Cnossium regem timens;
Alta dum demens petit
Artibus fidus novis.

de Daedalo. ubi nolim reponi;

Astra dum demens petit.

Stat. XI. Theb. 46. *Trux moeret ab alto*; ubi, *ab astris* alii. Valerius Flaccus lib. IV. 504.

——— *primum pavidae Phineia tecta*
Pervolitant. mox alta petunt.

Boëtius lib. IV. Cons. Philos. ubi de elementis, *pendulus ignis surgit in altum.* sequenti versu pro *loco* libri omnes meliores magno numero, *solo.* & recte. nam *solum* uniuscujusque rei fundamentum. sic navium solum est aqua, stellarum coelum, maris ac terrae aer. Noster Met. I. 73. *Astra tenent coeleste solum*; pro coelo. *loco* tamen in re simili dixit Marcianus Capella libro VI.

Tellus, quo rapidum consistens suspicit orbem,
Puncti instar medio sederat ima loco.

ita mendosissimi versus scribendi: nisi & illic *solo* placet reponi. vulgo,

Tellus, quae rapidum consistens suscipit orbem,
Puncti instar medio haeserat una loco.

Solum aedificii Columella dixit libro I. cap. 5. *Quantoque fuerit solum aedificii pronius orienti.* quo loco non est audiendus Fulvius Ursinus, vir de omni antiquitate meritus quam optime, dum reponit, *soli aedificium.* Cicero tamen V. Tusc. Quaest. 24. *Terra & quibus librata ponderibus; quibus cavernis maria sustineat, in qua omnia delata gravitate medium mundi locum semper expetant.* & lib. I. 17. *Terra & mare in medium mundi locum gravitate feruntur.* & mox: *Globulum terrae eminentem e mari fixum in medio mundi universi loco.* HEINS. Vide Cerdam ad

Vir-

Quidquid ubique vides, coelum, mare, nubila, terras;
Omnia sunt nostrâ clausa patentque manu.
Me penes est unum vasti custodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum est.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
Ni teneant rigidae condita bella ferae.
Praesideo foribus coeli cum mitibus Horis:
It, redit officio Juppiter ipse meo.
Inde vocor Janus. cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, mixtaque farra sali;

No-

Virgil. v. 199. & Gronov. ad Stat. I. Theb. 43. ita & Nicephor. Gregor. Hist. Byzant. lib. XXII. pag. 666. Edit. Bandur. dixit οὐράνιον ἔδαφος. Valer. Fl. IV. 712. *Ponti jacentis solum.* BURM.

113. *Quoniam nota parva figura est.*] Libri plerique *est* non agnoscunt. Recte autem codex Ursini, Gottorph. & unus Vaticanus, *quondam.* ne dubita. Vossianus, *nota prima.* etiam non male. HEINS. Dubito, an scripserit, *nota priva figurae.* quae vox saepe loco suo fuit mota, & *primus* ejus locum occupavit. sic infr. 137. *Privi prope limina tecti.* opponitur enim coelesti aulae. *primum tectum* nihili est. vid. ad IX. Met. 20. sic & pro *parvo* lib. I. Amor. 6. *Aditu fac janua parvo*, in Neapol. est *primo*, unde forte legendum, *privo.* BURM.

115. *Quae caussa sit altera.*] In meo infimae vetustatis codice, *quae sit caussa altera formae* NEAPOL.

117. *Nubila terras.*] *Sidera* excerpta Vossii.

119. *Vasti concordia mundi.*] Addit & jus vertendi cardinis. idem illi tribuit Quintus Septimius:

Stridula cui limina, cui cardinei tumultus,
Cui reserata mugiunt aurea claustra mundi.

Quatuor sunt cardines, in quibus mundus vertitur: Septemtrionalis & Meridionalis axis, Occiduus & Oriens. Graecis ἀνατελικὸν κέντρον, δυτικὸν, ἀρκτικὸν, μεσημβρινόν. Sed verè quibus orbis innititur, est μεσημβρινὸν καὶ ἀρκτικόν. alia potius sunt solis κέντρα quàm mundi. NEAPOL. *Concordia* Editio Neapolit. ut in Hamb. Medic. Vatic. & quibusdam aliis. *custodia* alii.

121. *Textis.*] *Immittere terris* unus Patav. *immittere rebus* Hercul. cod. quod placebat Heinsio. *omittere terris* Polit. & quatuor. *templis* unus.

122. *Libera per tutas.*] Liber Ursini & fratris mei: *Libera perpetuas.* CIOFAN. *Per tutas vias* vetustiores plerique. tres, *per totas.* sed vulgatae lectioni controversia haud est movenda. sic *ambulare maria* dixit Cicero lib. II. de Finibus: *Cum Xerxes Hellesponto juncto Athoque perfosso maria ambulavisset, terram navigasset. ambulare* etiam de navibus dixit Cato apud Gell. X. 26. *Mare aut amnis, qua naves ambulant.* locus autem Catonis est cap. I. de R. R. Ennius:

Inde parumper caerula navibus ambulant.

pari modo *ire maria* & *currere maria* dicebant. Quare non est ut possim accedere Quintiliano, cetera gravissimo scriptori, qui lib. I. cap. 9. Inst. Orat. *Ambulare viam* soloecismis accenset. Lampridius Heliogabalo: *Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus; ac sic ea deambulavit.* Quomodo duo codices Medicei. Idque in suis Salmasius etiam invenit. *Vadere* etiam quarto casui junxit Apulej. quomodo *ire* & *currere* alii veteres. lib. II. Metam. *Sed dum primam plateam vadimus.* ita *currere viam* Prop. I. 11. 12. & Virg. V. Æneid. 562. *curret iter tutum* & Avien. Progn. p. 111. Ed. Grot. de Sole, *currere devexa.* ita *festinare vias* Stat. II. Theb. 478. HEINS. *Ambulare naves* dici ex Psalmis Davidicis etiam docuit Drusius lib. III. Quaest. Ebraic. cap. 59. vid. & Passerat. ad Propert. I. I. pag. 139.

123. *Letifero.*] *Lucifero* Moreti. quod pro *luctifero* accipiebat Heinsius. nihil tamen mutari voluit propter locum ex Remed. Amor. 26.

Sed tua letifero sanguine tela carent.

125. *Praesideo caeli foribus.*] Id sibi veteres induxerunt ob caussam, quam tetigit Macrobius primo Saturnal. *Janum*, inquit, *quidam volunt Solem demonstrari, & ideò bifrontem; quasi utriusque januae caelestis ortus & occasus potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat.* Ex hac opinione Janum *matutinum* dixit Horatius lib. II. Satyrâ VI. NEAPOL.

125. *Cum mitibus horis.*] Hae quoque caeli custodes. ἀπὸ τοῦ ὁρεύειν eis nomen. Pausanias Eliacorum primo cap. 11. Ὅμηρος δὲ ἐν Ἰλιάδι ἐποίησε τὰς Ὥρας καὶ ἐπιτετράφθαι τὸν οὐρανὸν, καθάπερ τινὰς φύλακας βασιλέως αὐλῆς. Iliados est v. vs. 749. ubi hi versiculi:

Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι,
Τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς Οὔλυμπός τε,
Ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι. IDEM.

 126. *Et*

Nomina ridebis. modo namque Patulcius idem,
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est: caussam nunc disce figurae.
Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes:
E quibus haec populum spectat; at illa Larem.
Utque, sedens vester primi prope limina tecti,
Janitor egressus introitusque videt;
Sic ego prospicio, coelestis janitor aulae,
Eöas partes Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita secta vias.

Et

126. *Et redit officio Jupiter itque meo.*] *Et redit officio Jupiter ipse* scripti plerique. Nimirum vera lectio est, *It, redit officio Jupiter ipse meo*, quam Vossianus & septem alii agnoscunt. Statius Sylv. lib. I. II. 34.

——— *licet expositum per limen aperto*
Ire redire gradu.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis:

Inreligata ratis numquam lassata carina
It, redit in vastos semper onusta lacus.

ubi legendum, *nunquam lassata rapina*, de Charontis cymba agitur. usitatius tamen, *Itque reditque.* quod apud Virgilium, Silium, Statium, Val. Flaccum, alios occurrit. etiam apud Nostrum Trist. V. Eleg. VII. videtur autem allusisse Naso ad etymon nominis, cum Cicero *Janum* ab eundo *Eanum* appellet. HEINS.

127. *Inde vocor Janus.*] Huc spectat locus Tullii lib. II. de Natura Deorum: *Quod ab eundo nomen est ductum, ex quo transitiones perviae Jani, foresque in liminibus profanarum aedium januae nominantur.* NEAPOL.

127. *Cui cum.*] *Mihi cum* Bernensis.

128. *Imponis libum.*] Suspicor hoc illud esse, de quo Festus Pompejus: *Janual libi genus, quod Jano tantummodò libatur.* NEAPOL.

128. *Farraque mixta sale.*] Molam salsam. IDEM. *Salo* plurimi scripti & editi. vid. infr. VI. 170. & ita edidit Neapolit. pro *imponit* Heinsius conjecerat, *sopenit.* ut lib. XII. 730. vel, *apposuit:* vel, *jam posuit. Imposuit* liber Strozzae. & certe *imponero*, requirere videtur *arae*, *mensae*, vel simile quid. BURM.

130. *Clusius ore vocor.*] Tres apud me veteres quasi de compacto habent, *Clausius.* sic scriptum & hoc Jani cognomentum apud Macrobium primo Sat. cap. 9. ubi plura alia cum suis etymis sis vide. NEAPOL. *Clusius* vetustiores. Apud Macrobium Saturnal. lib. I. cap. 9. *Clausius* bis dicitur; quomodo & hic multi codices. Sed duo veterrima exemplaria Macrobii, alterum Thuaneum, Neapolitanum alterum, *Clusivius* illic agnoscunt; quod & postremas ejus editiones jam occupasse video. Neque aliter eum Servius Danielis nominat ad sextum Æneidos. ℣s. 610. ubi tamen *Patulcus* perperam appellatur. Quare parum abest, quin opiner *Clusvium* ab Ovidio dictum contractè. ut *Vesvius* pro *Vesuvio* & similia. HEINS.

131. *Alterno voluit.*] *Æterno* plurimi. & *valuit. Vovit* duo. Heinsius malebat, *scilicet alternas*, & *nomine diverso sig. vices.*

133. *Vis mea narrata est.*] Relata jam suâ multiplici potestate accedit ad caussas formae bifrontis; in quâ assignandâ varia commenti sunt veteres, ut C. Bassus & alii. NEAPOL.

134. *Tu quoque parte vides.*] *Parte videre potes* Strozzae.

136. *Haec populum.*] *Populos* tres libri. *spectet* Gottorph.

136. *At illa Larem.*] In uno & altero legi, *&* *illa Larem.* etiam benè. NEAPOL.

137. *Primi prope.*] Pro prima parte tecti capiunt. sed an hoc recte dicatur de inferiore parte domus, ubi janua, dubito, quare *privi* etiam hic praefero, ut domus privatae custos comparetur Jano. vid. supr. ℣s. 113. *Vester vestri prope* quidam libri. ita & suspectum habuit Gruterus locum Martial. III. 5.

Primique in limine tecti

quem ipse Heinsius corrigit infr. VI. 192. & ad Claud. III. Cons. Honor. I. post Gronov. ad Senec. Apoc. vid. & ad Val Flac. I. 710. duo etiam Mss. hic habent, *limina Jani*, ut intelligantur transitus illi, qui *Jani* dicuntur. *limina templi* Voss. Thuan. & duo alii. *usque solet* Gottorph. vid. VIII. Met. 42. BURM.

139. *Prospicio.*] Meliores, *Perspicio.* HEINS. Ego vul-

Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, si plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
Sumsi animum, gratesque Deo non territus egi:
Verbaque sum spectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis aetas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur vitibus arbos;
Prodit & in summum seminis herba solum:
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent,
Ludit & in pratis luxuriatque pecus.

Tum

vulgatam servo: duabus enim frontibus simul duas partes prospicit.

141. *Ora vides Hecates in tres vertentia partes.*] Felicissimè hunc locum explicat Parrhasius in Claudianum, & nos in Metamorphosin observationibus repetemus. CIOFAN. Hinc Hecate vulgò Graecis τριπρόσωπος, τρίμορφος, τριοδίτης, τρίγληνος. Chariclides ἐν Ἀλύσει· Δέσποιν' Ἑκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. Quid τρίγλη, in Hesychio legas: Τρίγλα ἰχθὺς θαλάσσιος, καὶ τόπος τίς. Dianae autem sacer, ut vidisti; caussâ non aliâ, quàm quòd in cognomine illo τρίγληνος, quod illi datur, τριγλη aliquam habet similitudinem. sed audaculus videar: en eamdem in Athenaeo lib. VIII. Τῇ δὲ Ἑκάτῃ ἀποδίδοται ἡ τρίγλη, διὰ την τῆς ὀνοματιας κοινότητα. τριοδίτης γὰρ καὶ τρίγληνος. Ibidem hac de re diversae ab aliis caussae proferuntur, quas singulas vide. At quid illud in Hesychio de Triglâ. καὶ τόπος τίς, haud dubiè locus erat Athenis celebris statuâ numinis hujus cognomento Triglachini. Eustathius observat ad Iliad. T. Ὅτι δὲ καὶ τόπος τὶς Ἀθήνησι τρίγλη ἐκαλεῖτο, καὶ ὡς ἀνάθημα ἦν ἐκεῖ Τριγλανθίνη Ἑκάτη. δηλοῦσι καὶ αὐτὸ οἱ παλαιοί. Eadem habet Athenaeus praefato libro. NEAPOL. *Vergentia* libri meliores praeter Petavianum, de quo Pont. I. El. IX. vs. 54. potest tamen *vertentia ora* pro *versis* dixisse. sic Priscianus Periegesi:

Marmaridae post hos Ægypti ad flumina vertunt.

sic *mutare* pro *mutari*, *vibrare* pro *vibrari*, & similia, de quibus Grammaticorum filii copiose. Avienus Phaenomenis.

Rursus si visum declivi tramite vergas.

Apulejus Met. IX. *At ego sine ulla mora progressus etiam obvio gradu satis sitienter, pronus & totum caput invergens salutares vere equidem illas aquas hauriebam.* quae vera illic loci scriptura est. quomodo & postea scribendum opinor, *quales illi muli vel cantherii debiles, qui circa praesepium capita deverse construncabant culmos palearum.* qui locus in vulgatis libris non uno naevo aspersus est. HEINS. *In terras ignea partes* excerpt. Voss. *in tres urgentia p.* unus. *versantia* alius. *in tres portas* excerpta Kloekhovii. *formas* unus Moreti. mox, *servet ubi* Mazar.

144. *Corpore.*] *Cardine* Vatican. *plura licet* Petavii & Sarrav.

146. *Pactus erat.*] *Fassus* praefero cum melioribus. sic l. II. Trist. 525. *Vultu fassus Telamonius iram.* atque ita saepe Noster l. I. Art. Am. 573.

Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem.

Ep. XI. 35.

Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos:
Haec satis in tacitâ signa fatentis erant.

HEINS. Ita & Douza.

148. *Spectans humum.*] Demissis oculis, Ταπεινοφροσύνης indicium. NEAPOL. *Verbaque suspectans* Excerpta Vossii, Bernensis & decem alii. *despectans* unus

152. *Tumet.*] Ὀργᾷ. Tale quippiam in eodem opere notavimus. CIOFAN.

153. *Operitur frondibus arbor.*] *Amicitur vitibus* Ursini, Mazarinianus & septem alii. quatuor, *amicitur frondibus.* etiam non male. Pont. III. El. VIII.

Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus.

Met. X. 100. *Et amictae vitibus ulmi.* ita in re simili *pampineum* quoque *amictum* Virgilius dixit in Culice. Hor. l. I. Sat. XVI.

Pomisque & pratis & amictâ vitibus ulmo.

Corippus Africanus libro IV.

——— *cecidere securi*
Antiquae quercus & amictae vitibus ulmi.

Propertius lib. III. Eleg. XIII.

Et portare suis vestitas frondibus uvas.

Florus libro primo cap. 16. *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus.* ubi male Jordanes,

Tum blandi soles : ignotaque prodit hirundo ;
Et luteum celsâ sub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Haec anni novitas jure vocanda fuit.
Quaesieram multis : non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis :
Principium capiunt Phoebus & annus idem.
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies. Caussam percipe, Janus ait.

Tem-

nes, *amici*. quamquam Horatio dictus *amicus vitibus Aulon*. *vestire ulmos vitibus* Columella dixit libro v. cap. 6. & lib. III. cap. 4. *Agrum vitibus vestire*. Orientius Commonitorio :

Campus messe viret, vestitur palmite collis,
Arbore diversa mitia poma metis.

ubi *poma legis* malim. vide quae notamus Remedio Amorum ỳs. 195. idem Orientius :

Quae stabat moerens decusso palmite vitis
Vestitur foliis, frondibus induitur.

arbos etiam quinque meliores cum primâ editione. HEINS.

154. *Seminis herba.*] *Graminis* Junianus. ut Virgil. Ecl. v. 26.

Nec graminis attigit herbam

Liv. I. 24. *Fecialis ex arce graminis herbam attulit*. vid. & Claud. bel. Get. 147. ibique Barth. & Heins. BURM.

155. *Mulcent.*] *Complent* Moreti unus & Junii. *miscent* alius. sed nihil muta. est imitatio Virgilii lib. VII. 34.

Aethera mulcebant cantu, lucoque volabant.

ubi vide commentatores. *complere* aera magis dicitur de gravi & querulo quam blando sono. vid. lib. VI. 513. XIV. Met. 537. BURM.

158. *Et luteum celsa sub trabe figit opus.*] Quidam, *nectit*. quomodo Amor. I. Eleg. XIV.

Cum leve desertâ sub trabe nectit opus.

sed illic de tela aranearum agitur. Petavianus & multi alii, *fingit*. quod impense arridet. Lutea enim opera proprie *fingi* dicuntur. hinc *figuli* & *figulina*. quò alludunt illa veteris poëtae de Virgilio,

—— *Figuli soboles nova carmina finxit.*

similiter & cerea opera. apposite & apprime ad rem Varro ταφῇ Μενίππου. *ut hirundines singulis oblitis luto tegulas fingebant*, apud Non. in *fingere*. ubi opinor scribendum, *Ut hirundines tignis (vel sigillis) oblitis luto*. Plinius lib. XI. 22. de bombycibus. *Nidos luto fingunt, salis specie lapidi applicatos*. apud Virgilium apes *Daedala fingere tecta* dicuntur l. IV. Georg. 179. & ibidem de iisdem, ỳs. 202.

Sufficiunt aulasque & cerea tecta refingunt.

male Salmasius, *refigunt*. Cicero Officiis, lib. I. 44. *Apum examina non fingendorum favorum causâ congregantur : sed cum congregabilia natura sint, fingunt favos*. potest tamen & vulgata scriptura ferri. vetus Poëta apud Servium in Centimetro,

Sonat alta trabe fixus tibi nidus. HEINS.

159. *Tum patitur cultus ager.*] Non agnosco hic numeros Ovidianos. Forte scribendum,

Tunc cultum patietur ager renovatus aratro.

IDEM.

159. *Aratro.*] *Arando* Junii & unus Heinsii.

160. *Anni.*] *Anno* Voss. & sex alii.

163. *Bruma.*] Solstitium hiemale significat. CIOFAN. Bene Glossae : *Bruma*, πλεῖας, τροπὴ, χειμερινή. NEAPOL.

165. *Postea mirabar.*] Lege, *scitabar*. sic lib. XV. 191.

Da dea, quas scitor, doctas Cybeleïa neptes.

ita enim & illic est scribendum. HEINS. Cui bono sana & proba mutare? *mirari* enim est, interrogare gestu mirantis & verbis, quae ostendunt nos revereri ea & mirari, quae antiquitate sua latent. ut Livius XXVI. 22. *Eludant nunc antiqua mirantes*. vide Cuper. II. Obs. I. BURM.

165. *Cur non sine litibus esset.*] Kalendis ergo Januariis fari licebat; & moris erat, ut quicumque munus aut artem aliquam exerceret, leviter eo die aliquid libaret, auspicii saltem caussâ : propterea hunc diem veteres vocarunt *auspicialem*. Panegyristes : *Illum tamen primum Consulatus tui auspicalem diem tacitus praeterire nullo modo possum; quo tu solus omnium consecutus es, ut quod tempus antea incipiendis tantummodò rebus aptum esse videbatur, tunc primùm potuerit sufficere peragendis; unoque sol curriculo & officia te Consulis inchoantem videret, & Imperatoris implentem*. Benè *incipiendis rebus* : quia leves quaedam & tralatitiae caussae proponi solebant, ominis intuitu, ut dixi. Ad has superstitiones sui ab antiquis habiti libelli, quibus nomen καλανδολόγια. qui postea vetiti, ut colligo ex Nicephoro Homologetâ in Canon. Τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Παύλου, καὶ τὰ λεγόμενα βροντολόγια, καὶ

Tempora commisi nascentia rebus agendis;
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam solitum testificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo tura merumque fero?
Ut per me possis aditum, qui limina servo,
Ad quoscumque velim prorsus, habere Deos.
At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis;
Et damus alternas, accipimusque preces?

Tum

καὶ σεληνοδρόμια, καὶ καλανδολόγια, οὐ χρὴ δέχεσθαι· βέβηλα γὰρ πάντα. Neapol. Vid. Sueton. Neron. cap. VII. & ibi Casaub.

169. *Quisque suas artes.*] Hoc est, fullo fulloniam, sutor sutoriam delibabat, agricolae rurestre opus, teste Columellâ. Sed hoc apage lucelli caussâ. Pari modo quisque supellectilem domesticam poliebat, ut toto ferè anno sine maculà exstaret. Seneca in Epistolâ LXXXIII. hac luce fatetur frigidà se solitum corpus abluisse, sed adolescenti aetate. *Ille tantus*, inquit, *Psychrolutes, qui Kalendis Januariis in Euripum saltabam, qui anno novo quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspicabar in Virginem desilire.* Plura alia scribit à patribus observata hac potissimùm die Augustinus in Sermone de hisce Kalendis, ex quo tantùm ista excerpo: *Sunt qui Kalendis Januariis ita auguria observant, ut focum de domo suâ vel aliud quodcumque beneficium cuicumque petenti non tribuant: diabolicas etiam strenas & ab aliis accipiunt, & ipsi aliis tradunt. Aliqui etiam rustici mensulas istâ nocte ponunt, quae praeteriit, plenas multis rebus, quae ad manducandum sunt necessariae, componentes: totâ nocte sic compositas esse volunt, credentes quòd hoc illis Kalendae Januariae praestare possint, ut per totum annum convivia illorum in tali abundantiâ perseverent.* Unum ex eodem addo, per eos dies quoque solitos quosdam tunicâ muliebri amiciri & habitu impudico. Hujus obscoenitatis meminit & Balsamo ad Synodum Trull. *Εἴθιστο γοῦν παρὰ Ῥωμαίοις, εἰς μνήμην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν Ἑλληνικώτερον, καὶ τίνα ἄσεμνα διαπράττεσθαι. ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τίνων ἀγροτῶν γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνός.* Neapol. Multa his duabus notis Lipsio ad Tacit. IV. Ann. 36. sublegit Neapolis.

169. *Artes ob idem delibat agendo.*] *Ibidem* multi ex scriptis. Alii, *obid*, *obide*, *inibi* & similia. Lego, *obis & delibat agendo. Obire suas artes*, quomodo *obire suas res* & *munia sua* Ciceroni. *munia obire* Apulejo Met. VII. *obire clandestinos coitus* Met. VIII. *obire officium* Martiali lib. I. Ep. XC. *obire balnea* apud Apulejum Met. VIII. *obire execrandas foeditates* ibidem. *obire consuetum laborem* libro IX. & *discursus alacres obire. civitates, amplexus*, saepe. *epulas, concubitus, praelia: comes obibat virginem* libro X. nisi malis, *obiter delibat.* quod non minus arridet. Heins. Multiplex quidem usus verbi *obire.* sed an *obire artes* dici possit vehementer dubito. deinde incommoda est vox *agendo*, an & illa jungenda *τῷ artes*, ut sit *agendo artes* illas. quare *obiter* praeferrem, ut sit *delibat artes obiter agendo.* mallem tamen,

Quisque suas partes obiter delibat agendo.

Agere partes obvium, & vulgare, & huic loco accommodatum, quia perfunctorie tantum opus suum delibant, &, ut in scena histriones, tantum quisque partes sibi datas agit, ita cives Romani suas, quas per totum annum deinde implere debet. *partes* vero erat in Excerptis, quae accepi a Kloekhovio. *praelibat* etiam Junian. *obiter* est in Bullialdi codice. est vero leviter, non id agens, ut opus revera faciat, sed ominis boni caussa imaginem operis annui & quotidiani exhibeat. sic *obiter reverti* Quinctil. Decl. X. 16. vid. & comment. ad Petron. cap. XXXIV. Burm.

171. *Jane, tibi primum.*] *Primo* meliores. Heins. Vid. supr. ℣. 64. & inf. 297.

172. *Merumque.*] *Precemque* Stroz.

173. *Ut possis aditum per me.*] Ratio apud Originem gentis Romanae non alia quàm antiquitas adventus in Italiam, quasi ex hac prior illi datus locus in sacris. Sed hanc nostri advertit etiam Arnobius lib. III. adversus Gentes: *Atque ita per vos Dii nomen eraditur, quem in cunctis anteponitis precibus, & viam vobis pandere Deorum ad audientiam creditis.* Neapol.

174. *Ad quoscunque voles, inquit.*] *Ad quoscunque velim prorsus* venuste liber Fulvii Ursini. ut *τὸ inquit* subintelligatur, quomodo alibi saepe. & sane *inquit* mox denuo sequitur. Mazarinianus etiam, *velis.* Heins.

176. *Alternas accipimusque preces?*] Haud obscurum id etiam ex Herodiano. scribit enim in primo: *Ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προϊούσης, ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσαγορεύουσι, νομισμάτων τε ἀντιδόσεις καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς καὶ θαλάτ-*

Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omina principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures:
Et visam primùm consulit augur avem.
Templa patent auresque Deûm: nec lingua caducas
Concipit ulla preces; dictaque pondus habent:
Desierat paucis: nec longa silentia feci;
Sed tetigi verbis ultima verba meis:

Quid

ἐλάττης κηλῶν, εὐφραίνουσιν αὐτούς. & è Plinio: *Qui primum*, inquit, *incipientis anni diem laetis precationibus invicem faustum ominamur.* NEAPOL. *Suscipimusque* Erfurtens. *accipimusque notas* Petavii unus.

177. *Quem dextra tenebat.*] *Gerebat* potiores scripti. supra habuimus,

Ille tenens dextrâ baculum, clavemque sinistrâ.

Puto tamen scribendum, *baculum, quod dextra gerebat.* Adi Notas Met. II. ℣s. 682. HEINS. *Regebas* Vatican. optimus & Excerpt. Klockhovii. *tegebat* Vossian.

178. *Omina.*] *Omnia* scripti & editi quidam.

179. *Ad primam vocem timidas advertimus aures.*] Urs. *Ad primas voces timidas convertitis aures.* Maffei, *advertitis.* CIOFAN. Ponam mei libri scripturam veterem: *timidas convertitis aures:* in alio, *advertitis.* NEAPOL. *Timidas advertitis aures* scripti nostri fere omnes. malim, *adverteris*, vel, *advertimur.* nam *advertimus* in nonnullis exstat codicibus. sic contra *averti* & *deverti* dicebant. de quo Amor. lib. II. Eleg. VI. *Surda miseros avertitur aure* Boëtius Consolatione Philosophiae. Stat. Theb. VI.

——— *appositas impasta avertitur herbas.*

Paullinus Paraphr. Psalm CXXXVI.

Indignas sacra vox avertitur aures.

Sarisberiensis lib. I. cap. 13. de Nugis Curialium citat,

Auditas voces timida perpendimus aure.

HEINS. Ego hic nihil muto. nam, ut *animum advertere* eleganter dici ostendit Gronov. ad Liv. XXIV. 48. ita & *aures* rectè *advertimus* ad primam vocem, ex qua captamus omen vel augurium, unde toties *accipio omen*, postquam sibi placentem, vel *abominor* &c. postquam ingratam vocem audissent. BURM.

180. *Et primum visam.*] Idem liber Urs. *Et visam primum.* CIOFAN.

180. *Consulit augur avem.*] Probat omina principiis inesse ex primâ observatione in utroque augurio, oscinum & praepetum: illud aure, hoc visu captabatur. Unum & alterum solo versu expressit Statius in Soteriis pro Rutilio Gallico:

—— *Nunc aure vigil, nunc lumine, cuncta Auguror.* NEAPOL.

181. *Nec lingua caducas.*] *Caducas preces* eae sunt, quae à surdis numinis auribus excidunt. *Caduca auspicia* dixerunt veteres, cùm aliquid in templo excidebat; *velut virga è manu*, inquit Festus: intellige Flaminis commentaculum, sive quid simile; ut & hoc, quod refert Suetonius in Galbâ: *Observatum Kalendis Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse.* Glossario *caducus, πτωτικός.* NEAPOL. *Accipit* Junii. *illa preces* vitiose editi quidam.

183. *Desierat Janus.*] *Desierat paucis* Mazarinianus. eleganter mehercules. hoc est, pauca locutus. HEINS. Vid. inf. ℣s. 227.

183. *Silentia feci.*] *Cepi* tres Farnesiani & Mediceus. sed *facere silentia* rectum, ut lib. V. 55. ita *silentium agere* Noster I. Met. 349. & Quinct. X. I. ubi vide. BURM.

185. *Quid vult palma sibi.*] Anni novi initio amici suis mella, palmulas & caricas missitabant. Alludit ad morem Seneca, cùm de frugalitate suâ agit Epistolâ LXXXVII. *De prandio nihil detrahi potuit. paratum fuit non magis horâ, nusquam sina caricis, nusquam sine pugillaribus. Illae, si panem habeo, pro pulmentario sunt: si non, pro pane. quotidie mihi annum novum faciunt.* Palma in nostro spathalion est caryotarum. Martialis in Epigrammate, cui idem Lemma, lib. XIII. Ep. 27.

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

operiebatur enim tenuissimis bracteolis: is erat ritus illius aevi. ~~alibi sputo dixit illitam. lib. VIII.~~ Ep. 33.

Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis.

Loquitur ibi de phialâ tenuissimâ: quod *sputum* vocat ad contemptum, quasi tenuem tunicam vestiendis caryotis aptissimam. Sed metaphoricas haec de *sputo* Martialis: nam illud verè subtilis erat crusta, ex pane siligineo madido confecta, quâ genis splendorem matronae conciliabant. Juvenalis VI. 471.

——— *Coctaeque siliginis offas*
Accipit, & madidae facies dicetur, an ulcus?

& paulò ante ℣s. 461.

Intereà foeda aspectu, ridendaque multo
Pane tumet facies.

ubi vetus Commentator: *Medicamen ad tendendam faciem, vel cutem magis. Tentipellia* haec antiquo

Quid vult palma sibi rugosaque carica, dixi,
Et data sub niveo candida mella favo?
Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur;
Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video: stipis adjice caussam,
Pars mihi de festo ne labet ulla tuo.
Risit; &, O quàm te fallunt tua secula dixit,
Qui stipe mel sumtâ dulcius esse putes?

Vix

tiquo Latio, Graecis, *τετάνωθρα, καὶ τετανώματα.* Neapol.

185. *Rugosaque carica.*] Caricam ficum siccatam dixere Latini. Graeci *τὰ σῦκα* vocant recentes: has verò sole adustas *ἰσχάδας*. Glossae: *Ficus σῦκα, Caricae ἰσχάδες.* eae autem ideò *caricae* dictae, quia ex Cariâ in Italiam translatae: unde eaedem *Cauneae* à Cauno urbe ejusdem Cariae. Sed caricas nostri posteà pro qualibet ficu siccâ transmarinâ usurparunt; & oblito primo etymo dixere caricas *cauneas*, ac si diversae verè forent. Cicero lib. II. de Divinatione: *Cùm Marcus Crassus exercitum Brundusii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cauneas clamitabat.* id est, *καυνίας ἰσχάδας.* Idem. Ficus siccata ac proinde rugosa. Caricae, *ἰσχάδες.* sic & *passae uvae rugosae.* apud Claudianum,

Aruerat passa facies rugosior uva.

Caricas Syriae proprias facit Plinius libro XIII, cap. 5. idem libro XV. inter Caricas & Cauneas distinguit, quas Cicero libro II. de Divinatione confundit. atqui *Caricae* a Caria dictae, ut Cauneae a Cauno, quod oppidum Cariae quis nescit? Heins. *Rugosaque cortice* Vatican.

186. *Et data sub niveo condita mella cado.*] Lege cum Vossiano, Arundeliano & aliis nonnullis, *sub niveo candida mella favo.* lib. VIII. Met. 679. *Candidus in medio favus est. κηρία λευκὰ* Hesiodo etiam in Theogonia. Nam *rubrum cadum* Martialis melli adsignat, lib. I. Ep. IV.

Flavaque de rubro promere mella cado.

& Noster *flavos favos* dixit IV. 746. *aurea mella* IV. 546. *candida mella* etiam dixit lib. III. 762.

Jure repertori candida mella damus.

sic codices veterrimi, non *splendida.* Codex tamen Pomponii Laeti, *liquida mella*, quomodo & hic unus Vaticanus pro diversa lectione. ita Virgilius non semel: sed primâ semper correptâ syllabâ, quomodo & Noster alibi. *liquentia mella* Maroni quoque dicta, & Sereno Sammonico & Calpurnio, & *expressis mella liquata favis* Nostro infra lib. IV. Sed hoc loco *candida mella* admittimus. Heins. *Candida opobalsama* dixit etiam Statius III. Silv. II. 141. ubi etiam *condita* malebat Heinsius. apud Propert. lib. IV. Eleg. I. 74. *condita fila* agnoscere omnes libros notat Broukhusius, qui tamen *candida* rescribit. sed *condita fila* dicta, ut apud Stat. I. Silv. II. 23. dies *Parcarum conditus albo vellere.* sed de hoc latius ad Val. Flaccum agemus. vid. & supr. ℣. 70. hic dubito utrum rectius: si Heinsii correctio placet, capiendum, mel in favo suo fuisse pro strena datum: ut ita in mensis solebant ponere favum cum melle. vid. ad Petron. XXXV. si *condita*, intelligimus mella ab apibus condita, id est reposita favis, & inde prompta & dono data, ut ita lib. IV. 151. *Expressis mella liquata favis.* & *cado* quo se tueatur habet. Burm.

188. *Et peragat.*] *Et pergat* Mazarin. quomodo veteres locutos esse docebimus pluribus ad Val. Flac. IV. 690. sed *peragere* Nostro usitatius. vid. IV. Trist. X. II. IV. ex Pont. X. 54. Burm.

188. *Dulcis ut annus iter.*] O anilem veterum superstitionem! meliùs de hoc more sensit Julianus Imperator Epistolâ XXIV. ad Sarapionem, cui dono semel miserat Caricas numero centum: Has, inquit, *τοῖς δείπνοις οὐκ ἄλλου τινὸς, ἢ τούτου χάριν τῶν ἐδεσμάτων προτίθεσθαί τε καὶ ἐπιτραγηματίζεσθαι· καθάπερ ἀντ' ἄλλης τινὸς ἀλεξήσεως ἱερᾶς ταῖς τῶν βρωμάτων ἀδικίαις περιπτυσσόμενον.* Neapol.

189. *Stipis adjice caussam.*] Antiquissimum strenarum commercium: & sub Augusto viguit; sub aliquo intermissus & aliquando restitutus. Sed de eo habeas haec Suetonii lib. V. cap. 42. *Edixit & strenas ineunte anno se recepturum; stetitque in vestibulo aedium Kalendis Januariis ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat.* & vetera haec rudera:

IMP. CÆSAR DIVI F. AVGVSTVS
PONTIFEX MAXIMVS
IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV.
EX STIPE QVAM POPVLVS ROMANVS
ANNO NOVO ABSENTI CONTVLIT
NERONE CLAVDIO DRVSO
T. QVINTIO CRISPINO COS.
VOLCANO.

alia semifracta:

COS. XI.
EX STIPE QVAM PO.
CALENDIS IANVAR.
C. MARCIO CENSORINO C. ASINIO GALLO COS.

Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi.
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Juppiter angustâ vix totus stabat in aede;
Inque Jovis dextrâ fictile fulmen erat.

Fron-

Hujusmodi munera per id tempus ὁ κλυτὸς l. Meursius καλανδικὰ voluit appellata in suo Glossario Graecobarbaro, motus Justiniani Edicto XIII. cap. 3. Ἔτους ἑκάστου λαμβάνειν ὑπὲρ σιτήσεων βουλόμεθα, καὶ ὑπὲρ συνηθειῶν, καὶ καλανδικῶν. Sed allucinatur: & aliud prorsus hujus voculae etymon: docti judicent. Neapol.

192. *Putas.*] *Putes* Ursini liber & quinque alii. rectius. Heins.

195. *Amor habendi.*] Ita & III. Art. Am. 541. *curam habendi* dixit Phaedr. prolog. lib. I. & *studium habendi* Aur. Vict. Caesar III. *cupiditatem habendi* Rutil. Lup. de Figur. Sent. p. 7. vid. ad Phaed. Fab. 85. Burm.

196. *Vix ultra, qua jam progrediatur, habet.*] *Qua*, per quem locum, sed in tribus Vatic. & Maffei est, *quo*; & fortasse rectius: & vide quàm aptè *progrediendi* verbo utatur, quod valet ulterius pergere. Crofan. *Vix summum, quo jam* Vossian.

199. *Dum casa &c. Juppiter angusta vix totus stabat in aede, Inque Jovis, &c.*] Tale quippiam est apud Propertium Eleg. I. lib. IV. Tibullum lib. II. Eleg. VI. & Claud. lib. I. in Rufinum. Crofan. Haec ubi sita addubito, si una; si duae, altera erat in Capitolio, altera in Palatio. Seneca de hac Capitolinâ: *Colit etiam nunc in Capitolio casam victor gentium populus.* & Vitruvius lib. II. cap. primo, Palatinam eruditus Belga explodit & damnat exemplaria P. Victoris, in quorum decimâ regione (quae & Palatium) recenset Romuli aliam casam. Sed nugae: & illa fidissima. Nonne idem Dionysius in his lib. II. cùm agit de Regis urbicâ divisione cum Tatio? Ῥωμύλος μὲν τὸ Παλάτιον κατέχων, καὶ τὸ Καίλιον ὄρος· ἔστι δὲ τῷ Παλατίῳ προσεχές. Τάτιος δὲ τὸ Καπιτώλιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς κατέσχε, καὶ τὸ Κυρίνιον ὄχθον. Ergo habitavit in Palatio: imò ante divisionem, ut observo lib. primo, ubi de casulis Romuli & Remi manufactis: Ὧν ἔτι καὶ, inquit, εἰς ἐμὲ ἦν τις ἐν τῷ Παλαντίῳ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν ἱππόδρομον στρεφούσης λαγόνος, Ῥωμύλου λεγομένη, ἣν φυλάττουσιν ἱερὰν οἷς τούτων ἐπιμελὲς, οὐδὲν ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἐξάγοντες· εἰ δέ τι πονήσειεν ὑπὸ χειμῶνος ἢ χρόνου, τὸ λεῖπον ἐξακούμενοι, καὶ τῷ πρόσθεν ἐξομοιοῦντες εἰς δύναμιν. Ceterùm haec ultima Dionysii, studium scilicet Romanorum in servandis rebus antiquis cum pristino suo decore, fusè laudat Procopius lib. IV. Gothico: eum vide. Neapol. Vid. Broukh. ad Tibul. II. v. 26. & notas ad Petron. Fragment. pag. 676. & infr. III. 184.

200. *Fluminis ulva.*] *Alga* Junii, Thuan. & sex alii. tres, *herba.* sed vulgatam retineo. VIII. Met. 655.

In medio torus est de mollibus ulvis.

alga defendi non potest ex illo Lucan. v. 520.

— *Molli consurgit Amyclas,*
Quem dabat alga, toro.

ubi *herba* est in alio codice. & Val. Flac. I. 252.

— *Molli sternuntur in alga.*

nam *alga* marina, *ulva* fluviorum & paludum. vid. ad Metam. XIV. 103. Burm.

201. *Angusta in aede.*] Pro hac intellige Pompilianum Capitolium, humile & vetus, quod situm in regione VI. non illud novum & celebre in VIII. ni capias de Jovis Feretrii templo, quod Romuli opus. angustum etiam, vix enim longitudine erat pedum XV. Dionysius Hal. lib. secundo: Μετὰ δὲ τὴν πομπήν τε καὶ θυσίαν ναὸν κατασκευάσας ὁ Ῥωμύλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Καπιτωλίου λόφου Διὸς, ὃν ἐπικαλοῦσι Ῥωμαῖοι Φερέτριον, οὐ μέγαν· ἔτι γὰρ αὐτοῦ σώζεται ἀρχαῖον ἴχνος, ἐλάττονας ἢ πέντε ποδῶν καὶ δέκα τὰς μείζους πλευρὰς ἔχον. Neapol. *Exigua* Ambr. & quatuor alii.

201. *Vix totus stabat.*] Haud dubiè de Feretrio loquitur; cujus simulacrum fortassis erectum: nam illud Jovis Capitolini fuit sessile: id verum nummi clamant; & illud notum, à triumphantibus in gremio Jovis lauream apponi solitam. Dio lib. LIV. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἔν τε τῷ Παλατίῳ τὸν δῆμον ἠσπάσατο, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων περιεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο. Validum hercule argumentum, & quo olim usus Strabo lib. XIII. ut probaret Palladium vetus Iliacum sedisse: Ὅμηρος γὰρ, inquit, πέπλον κελεύει.

Θεῖ-

Frondibus ornabant, quae nunc Capitolia gemmis:
  Pascebatque suas ipse Senator oves.
Nec pudor, in stipulâ placidam cepisse quietem,
  Nec foenum capiti supposuisse, fuit.
Jura dabat populis posito modo Consul aratro;
  Et levis argenti lamina crimen erat.
At postquam Fortuna loci caput extulit hujus,
  Et tetigit summos vertice Roma Deos;
Creverunt & opes, & opum furiosa cupido:
  Et, cum possideant plurima, plura volunt.

Θεῖναι Ἀθηναίης ἐπὶ γούνασιν.

Sed forsan potiùs legas, *staret.* quasi dicat, in paupere templo non servatam symmetriam; & si fortè signum illud Jovis surgeret, templi tectum secum auferret. Vide omninò simile quoddam à Strabone lib. VIII. reprehensum in Phidia de eburneo Jovis simulacro in non ejusdem proportionis templo. Neapol. Ex voce *stabat* non effici posse erectum fuisse simulacrum vidimus in Jove Fulgeratore cap. XIV. *vix captus* Vatic. *vix tectus* Patavin. unus, quod non displicebat Heinsio.

202. *Inque Jovis dextra.*] Nam in sinistrâ *σκῆπτρον* sive hastam habebat. Albericus: *Pingebatur in throno eburneo in suâ majestatis sede sedens, sceptrum regium in manu sinistrâ tenens, alterâ verò fulmina ad inferos mittens.* Neapol. Ita Veteres omnes. sed scribendum, *Inque dei dextrâ*, cujus alterum illud *Jovis* est glossema. videtur hunc locum aemulatus Juvenalis Sat. XI. hisce versibus:

Hanc rebus Latiis curam praestare solebat
Fictilis, & nullo violatus Juppiter auro.

ubi Scholiastes, *cum nondum auro tecta esset, sed fictilis tota Jovis compago.* vide & de Jovis fictili fulmine Plin. XXXV. 12. Heins.

202. *Fictile fulmen erat.*] E figulinâ simulacra illa antiquissima prodiisse jam toties à Criticis repetitum; ideò exempla sileo, ne videar prorsus *ἄσκεπτος*. Neapol.

203. *Gemmis.*] Vid. Herald. ad Arnob. VI pag. 232.

205. *Nec pudor, in stipula.*] Haec nuda tritici aut hordei palea; quam antiqui legebant ad sua cubilia: & unde lectus, nisi à legendo? Varro lib. IV. de Linguâ Lat. *Super lectulis origines, quas adverti, hae. Lectica, quòd legebant; unde eam facerent, stramenta atque herbas; ut etiam nunc fit in castris. lectos, ne essent in terrâ, sublimes in his ponebant. nisi ab eo, quòd Graeci antiqui dicebant λέκτρον, lectum potiùs. quàm lecticam, quòd involvebant, quod ferè stramenta erant è segete, segestriam appellant.* malim *segestria, τοῦ γενέος οὐδετέρου.* Lucilius: *Penula, si quaeris, canterius, servus, segestre. Utilior mihi, quam sapiens.* Neapol.

205. *Placidam.*] *Placitam* Junian. vid. Epist. XVI. 100. & XIX. 208. *Captare quietem* etiam tres libri. ut *captare frigus* Virgil. Ecl. I. 53. *accepisse* Excerpta Douzae. *sumsisse* Vossii.

206. *Et foenum.*] In quibusdam, *nec foenum.* utrumque recte, Nauger. Aliquot lib. veteres & Aldinus, *& foenum.* Ciofan. In quinque etiam libris, *supposuisse fuo*, non male. abest enim illud verbum *fuit* longe nimis a nomine suo, licet alias id non fugiat Noster.

207. *Posito modo Praetor aratro.*] Repetit id saepiculè Noster in Fastis: notarunt & plures ex antiquis, & cum his Salvianus alicubi: *Non despiciebant tunc, puto, pauperes cultus, cùm vestem curtam & brevem sumerent: cùm ab aratro accerserentur ad fasces.* & post pauca de suo aevo querulus: *Itaque tunc illi pauperes Magistratus opulentam rempublicam habebant, nunc autem dives Potestas pauperem facit esse rempublicam.* Neapol. Turbant scripti codices, nec sibi constant. Ursini codex & sex alii, *consul aratro.* at optimus Ambrosianus, *missus modo consul.* Vossianus cum Arundeliano & alius sex, *misse modo consul aratro.* Sed Ursini codicem sequor. Noster infra lib. III. 781.

Et caperes fasces à curvo consul aratro.

Val. Maximus lib. IV. cap. 4. *Illi etiam praedivites, qui ab aratro arcessebantur, ut consules fierent.* Heins. *Populo* etiam plurimi.

208. *Levis lamina.*] Quaeque tenuissima. *Chartam* hanc etiam dixere veteres: sit mihi fides. Neapol.

209. *At postquam fortuna loci caput extulit hujus, Et tetigit summos vertice Roma Deos.*] Sic libri Urs. Maff. fratris, & alii quidam. Ad hujus autem loci sententiam vide quae notavi Eleg. III. lib. I. Trist. Ciofan. Si fortuna dici potest, quae vera virtus, testis erit Graecus adversus Graecos omnes, qui ausi sunt scribere, Romanos forte, non animis in tantum crevisse. Polybius lib. primo: *Ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδ' αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐνασκήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυναστείᾳ τολμηρῶς· ἀλλὰ καὶ καθί-*

Quaerere ut abſumant, abſumta requirere certant:
Atque ipſae vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffuſa venter ab undâ,
Quo plus ſunt potae, plus ſitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc eſt. dat cenſus honores;
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile quaeris,
Curque juvent noſtras aera vetuſta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro eſt:
Victaque concedit priſca moneta novae.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea. majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt aequè dignus uterque coli.

Finie-

κοντο τῆς προθέσεως. NEAPOL. *Loco caput ex. alte* Voſſii pro var. lect. Farneſ. & Marg. Gryphii. ſed *fortuna loci* eſt Fortuna Populi Romani, de qua paſſim ſcriptores. ſic *fortuna locorum* lib. IV. Metam. 565. ubi vide.

210. *Summo vertice Roma deos.*] *Summos deos* meliores libri. vide infra ℣ſ. 308. & mox pro *plura petunt* Urſini codex, Voſſ. Arund. & tres alii probae notae, *volunt*. Barth. ad Claud. I. in Rufin. 188. emendat,

Ut, quo poſſideant pluria, plura petunt.

Quo in conatu nec me, nec libros veteres conſentientes habet. HEINS. *Plura rogant* unus Vatic. non male. Deos ſcilicet. *ſummum verticem* dixit etiam lib. I. Amor. X. 6. ſed in alia re.

211. *Cupido.*] *Libido* ſex libri.

213. *Certant.*] *Tentant* unus. nihil opus. vid. ad lib. I. Met. 684.

215. *Sic quibus intumuit.*] Avarus, inquit, ut ὑδρωπικὸς, qui quò plus bibit, plus ſitit: hunc morbum vocat etiam Cato *veternum*, qui ſomniculoſorum potiùs; inde Gloſſae *veternoſus*, Φλυσικὸς, ὑδρωπικός. ſed Φλυσικὸς eſt Graecis & is, qui oculum habet affectum. NEAPOL.

257. *Dat cenſus honores.*] Tangit publicam querelam eorum temporum, de quà multa congeſſi in Palimpſeſto; ex his tibi elegi locum hunc Plinii: *Reges*, inquit, *innumeri honore artium colebantur, & oſtentatione has proferebant opes, & immortalitatem per illas ſibi prorogari arbitrantes. Quare abundabant & praemia & opera vitae. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam Senator cenſu legi coeptus, judex fieri cenſu, Magiſtratum Ducemque nihil magis exornare quàm cenſus: poſtquam coepere orbitas in auctoritate ſummâ & potentiâ eſſe, captatio in quaeſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere vitae pretia; omneſque à maximo bono liberales dictae artes in contrarium cecidere, ac ſolâ ſervitute profici coeptum.* E Prooemio lib. XIV. NEAPOL. *Dant* Arundelianus. ut conſtructio ſit, cenſus honores, cenſus amicitias dant. Eam vim haber repetita vox τοῦ *cenſus*. Sed vide notas noſtras Remed. Amor. ℣ſ. 164. HEINS.

218. *Pauper ubique jacet.*] Alibi dixit, &, ni fallor, in libellis nequitiarum (III. Amor. VIII. 55.)

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores:
Inde gravis judex, inde ſeverus eques. NEAPOL.

219. *Cur ſit ſtipis.*] Veteres libri, *ſi ſit.* melius. CIOFAN. *Cur ſit ſtipis* vetuſtae editiones & ſcripti nonnulli. Puto, *ſi cur ſtipis utile quaeris.* Nondum enim id quaeſiverat Naſo, ſed quaeſtionem Janus praevenit. HEINS.

220. *Noſtras.*] *Veſtras* Petav. Arund. & Politian.

221. *Melius nunc.*] *Melius tamen* Vatican. *eſt* omittunt nonnulli.

221. *Melius nunc omen in auro eſt.*] Lucretius V. 1274.

Nunc jacet aes, aurum in ſummum ſucceſſit honorem.

Quando primùm ſignatus aereus nummus, argenteus, aureus, jam ſcriptum ἀποχρώντως, & benè, à Criticis hujus aevi. NEAPOL.

222. *Victaque conceſſit.*] *Concedit* Urſinus, optimus Ambroſ. Voſſ. Arond. & duo alii. mox iidem cum aliis nonnullis, *majeſtas iſta*, non *ipſa.* atque ita Naugeriani quoque. HEINS. *Succeſſit* Thuan. *receſſit* duo.

222. *Priſca moneta novae.*] Non tamen ea abiit, ſed in uſu fuit; habitaque ut vilior haec moneta eſt: quam *nigram* alicubi vocat Martialis, ob mixturam plumbi. NEAPOL.

223. *Probemus.*] *Probamus* duo ſcripti. ut ſaepe alibi.

224. *Convenit ipſa.*] Sic in libro Urſini. optime. CIOFAN.

227. *Fi-*

Finierat monitus. placidis ita rursus, ut ante,
Clavigerum verbis adloquor ipse Deum:
Multa quidem didici. sed cur navalis in aere
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Caussa ratis superest: Thuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Coelitibus regnis ab Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.
At bona posteritas puppim servavit in aere;
Hospitis adventum testificata Dei.

Ipse

227. *Finierat Monitus.*] *Monitis* quinque scripti. ut ℣s. 183. *desierat paucis* sed quia *placidis* sequitur, vitandae ambiguitatis caussâ praestat vulgata.

228. *Clavigerum verbis.*] *Dictis* optimus Ambros. & unus Moreti. Macrobius autem testis est, non clavem & virgam Jano solum esse gestatas, sed exstitisse & statuas ejus, quae una manu numerum CCC, altera LXV. exhiberent, quot dies videlicet annum conficiant. HEINS.

229. *Sed cur navalis in aere.*] Paucis rem explicat Draco Corcyraeus in suo περὶ Λίθων libello, his verbis: Ἰανὸν δὲ λόγος ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι, τὸ μὲν ὄπισω, τὸ δ᾽ ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμὸν, καὶ τὸ ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζεσθαι, κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους· πρῶτον δὲ καὶ στέφανον εὑρεῖν καὶ σχεδίας καὶ πλοῖα, καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολλὰς πόλεις, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον δικέφαλον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν, ἢ στέφανον, ἢ πλοῖον. τοῦτον δὲ τὴν ἀδελφὴν γήμαντα Καμείσηνον Μναιθῆνα, θυγατέρα δ᾽ Ὀλιστήνην φυῆσαι· καὶ αὐτὸν ὡς μειζόνων ὀρεγόμενον πραγμάτων, εἰς τὴν Ἰταλίαν διαπλεῦσαι, καὶ οἰκῆσαι τὸ πλησίον Ῥώμης ὄρος κείμενον, τὸ ἀπ᾽ αὐτοῦ Ἰανίκλον ὀνομαζόμενον. Extant haec rudera apud Athenaeum lib. XV. NEAPOL.

230. *Altera signata est.*] Ita scripti. malim nihilominus, *in aere altera signato.* HEINS. *Altera formata est* Politian. & Voss. excerpta.

231. *Posses in imagine.*] Multi libri, *posses ut imagine*, & editi etiam plurimi.

232. *Extenuasset opus.*] Meliores, *extenuaret.* HEINS. *Attenuasset* Bernens.

233. *Venit in amnem.*] *Ad amnem* Lactantius citat libro primo cap. 12. de Falsa Religione. ubi totam hanc de Jani adventu & navigio historiam operose persecutus est. HEINS.

234. *Ante pererrato.*] Id est, peragrato priùs orbe, non antè quàm nummus signaretur, ut placet rudi scholiastae. non ante Janum, ut videtur capiendus hic locus primâ fronte: nam ille Saturno prior in Italiam venit, unde sumpsit initium Dynastia Aboriginum. NEAPOL.

236. *A Jove pulsus.*] *Ab Jove* meliores. infra. lib. II. *ab Jove crimen habet.* & III. *Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.* Met. lib. 171. *Ab Jove mersa fue.* lib. XIII. *ab Jove tertius Aiax.* lib. IX. *ab Jove Musa parens.* & sic passim tam apud Nasonem quàm alios scriptores veterrimi codices. HEINS. *Cum Jove* Moreti.

238. *Dicta quoque.*] *Dicta fuit Latium* quatuor scripti, prima Ed. & Gryph.

239. *Puppim formavit in aere.*] *Servavit* Ursini liber, optimus Ambros. Mazarin. & tres Farnesiani. quod & Naugerius ex suo expressit. Lactantius tamen libro primo de Falsa Religione c. 12. alteram lectionem praefert, sed perperam. nam Macrobius Saturnal. libro primo cap. 7. verbis disertis asseverat, non a Jani posteris, sed ab ipso Jano aes id fuisse percussum. Ita enim ille de Jano, *Servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte sui capitis effigies, ex altera vere navis exprimeretur, quo Saturni memoriam in posteros propagaret.* Subjungit mox idem Macrobius, inde promanasse ritum antiquum ad sua propagatum tempora, ut pueri, in lusu aleae denarios in sublime jactantes, *capita aut navim*, lusu teste vetustatis exclament. HEINS.

240. *Adventum testificata Dei.*] Si vera haec, cur in Graeciâ cusa etiam numismata cum Jano & rate? ut notasti ex citatis Draconis Corcyraei: an ex Italiâ in Graeciam, an Janus è Graeciâ in Italiam secum tulit? id certius; & puto, fictum illud pro servandâ adventus Saturnii memoriâ. NEAPOL.

241. Co-

Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima laevum
Radit arenoſi Thybridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma eſt, incaedua ſilva virebat:
Tantaque res paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtro
Nuncupat haec aetas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum Juſtitiam facinus mortale fugarat.
(Ultima de Superis illa reliquit humum.)

Pro-

241. *Colui.*] *Coluit* multi ſcripti. & mox *raſit* Pembroc. & tres alii.

241. *Cujus placidiſſima laevum.*] Fabius Pictor: *Is Janus ſub initium aurei ſaeculi laevum latus Tiberis Hetruriae tenuit.* NEAPOL.

243. *Tunc ardua ſilva virebat.*] Et in III. idem:

Jam modò quà fuerant ſilvae pecorumque receſſus
Urbs erat.

IDEM. *Incaedua ſilva* legendum cum Naugeriano, Urſini & Ambroſ. bibliothecae optimo ac quinque aliis. infra lib. II. 435.

Monte ſub Eſquilie multis incaeduus annis
Junonis magnae numine lucus erat.

Amor. III. Eleg. I.

Stat vetus & multoſ incaedua ſilva per annos.

Statius Theb. VI. 90.

Sternitur extemplo veteres incaedua ferro
Silva comas.

quidam libri *incidua* ſcribunt. quomodo hoſtiae *praecidaneae* & *ſuccidaneae* dicuntur, pro *praecaedaneae* & *ſuccaedaneae*. qua de re A. Gell. IV. 6. HEINS.

244. *Bobus erant.*] *Bubus erat* meliores. IDEM.

245. *Ara mea eſt collis.*] Duo Vaticani & idem Urſin. *Ara mea eſt colli, quem &c.* CIOFAN. Sic duo Vaticani; ſed emendati aliquot & antiqui, *Arx mea collis erat.* Indubitatò ita legendum; nam agit hìc de ſuá veteri habitatione, quae fuit in Janiculo, ubi oppidum ejuſdem nominis condidit. De hocmet Homerus Latinus in VIII.

Hic duo praetereà disjectis oppida muris,
Relliquias veterumque vides monumenta virorum.
Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem:
Janiculumque illi, huic fuerat Saturnia nomen.

NEAP. *Quem* cum melioribus legendum, nempe collem. Multi veteres, *Ara mea eſt colli*, vel *collis*. Arundelianus, *Ara mea collierat*. alii, *Arx inea eſt collis*, vel *Arx in ea eſt colli.* Exaratum nempe fuerat, *Arx mea collis eſt.* Repone, *Arx mea collis is eſt, quem. erat* minus oportunè hic repetitur, cum praeceſſerit paulo ante. jam millies diximus, & alii frequenter ante nos, repetitionem ejuſdem ſyllabae neglectam a librariis, craſſiſſimis ſaepe erroribus optimos auctores aſperſiſſe. pro *vulgus* ſcribendum, *vulgo* opinor. ſed duo Farneſiani optimae notae cum Erfurtano, *cultrix*. ſc. aetas. quod amplector. De hac arce Virgilius lib. VIII. 357.

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem.
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

ita vetuſtiſſimi codices; etiam Mediceus ille. vid. Liv. I. 33. Arx haec dicta Antipolis. HEINS.

247. *Tunc ego regnabam.*] Per Italiam nempe: nec tamen ſolus, ſi quid Macrobio credimus, qui Saturnal. libro primo cap. 7. ex Protarcho Tralliano & Hygino refert, conſortem Jano regni hujus fuiſſe Cameſen indigenam, atque ita conveniſſe inter utrumque, ut regio Cameſene, oppidum Janiculum vocitaretur. plura idem Macrobius illic ad rem. qui & addit ſublato è vivis Cameſe, poſt & Saturnum peregre advectum a Jano in conſortia regni fuiſſe adſcitum. Huic quoque deinceps mortuo eum ab eodem Jano honorem delatum, ut Decembrem menſem haberet ſacrum, quo Saturnalia eſſe inſtituta. ut Saturnalium feſtum a Jano oriundum Romana civitate ſit vetuſtius, & a Graecis traxerit originem, apud quos ſervi dominique Chroniis epulabantur una, quod ex Annalibus Accii idem Macrobius ibidem demonſtrat. IDEM.

248. *Mixta locis.*] *Juncta jocis* Marcil. ad Horat. Art. Poët. 319. male. inf. 299. IDEM. Vid. J. Douzae fil. conjectanea ad Catull. cap. VII. qui *locis* tuetur. *vincta* excerpta Voſſii.

250. *Humum.*] *Opus* Vaticanus optimus.

251. *Sine vi pudor ipſe regebat.*] Idem Fabius: *Eâ aetate nulla erat Monarchia, quia mortalium pectoribus non haeſerat ulla regnandi cupiditas; Principes quia juſti erant & religionibus dediti: non enim arbitria illorum ab aequo, vel populus à jure innato diſcedebat; nullo tunc vindice aut metu, ſed ſuâ ſponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipſe regebat populos & jus Principes.* NEAPOL.

252. *Juſtis.*] *Thuſcis* Moreti.

253. *Poſteſque.*] *Portaſque* editiones quaedam, ut Aldi poſterior, Vaſcoſ. Viviani. Marg. Gryph.

255. *Tunc ſic ego noſtra reſolvi.*] *Reſolvo* ſeptem

ex

Proque metu populum fine vi pudor ipfe regebat.
Nullus erat, juftis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem poftesque tuebar:
Et clavem oftendens, Haec, ait, arma gero.
Prefferat ora Deus. tunc fic noftra ora refolvo,
Voce meà voces eliciente Dei.
Cum tot fint Jani, cur ftas facratus in uno,
Hìc ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii retulit arma Titi.

Ut-

ex praeftantioribus, *tunc fic noftra ora refolvo* tres Farnefiani ex optimis & Arundelianus. placet. nifi malis, *fic ora ego noftra refolvo.* Heins.

257. *Cum tot fint Jani.*] Non templa, ut bardi quidam interpretum volunt. Unum fuit praecipuum Romae Jani templum, at Jani plures. Occurrit faepiculè in lapidibus primus, imus & medius, ut in hoc:

C. IVLIVS C. L. NICOMACHVS
A IANO PRIM. PAL.

& in ifto:

C. LEPIDVS
C. L. ANICETVS
A IANO MEDIO

Imi fit mentio ab Horatio lib. primo Epiftolâ primâ. Sed hi tres in foro erant Romano. Excitatos puto anno DLXXX. à Fulvio Flacco Cenfore: de quo, *Curavit*, inquit Livius lib. XLI. *in his & cloacam sirsumdusendam, & forum portisibus tabernisque claudendum, & Janos tres fasiendos.* Sufpicantur igitur altae eruditionis viri, pro marmoreis arcubus & fornicatis tranfitionibus *Janos* accipiendos: Graeci interpretati ἀψῖδας. & non id fatis explicat Suetonius in Augufto, cùm ait: *Pompeji quoque ftatuam contra theatri ejus regiam marmoreo Jano fuppofuit.* item haec Ammiani Marcellini: *Per Janos & fo a slamitans faepè.* & Spartianus, ex emendatione magnorum virorum, in Severo: *Opera publica praesipua ejus exftans, feptizonium & thermae Severianae: ejus denique etiam Jani in Transtiberinâ regione ad portam fui nominis; quorum forma intersidens, ftatim ufum publisum invidit.* Neapol.

257. *Cur fic fasratus in uno es?*] Veteres editiones & Urf. liber, *cur ftas facratus in uno?* fequor. Ciofan. Editiones nonnullae cum quibusdam fcriptis, *cur fic fasratus in uno es.* Lege, *cur, dic, facratus in uno es?* Heins. *In imo* duo codices.

258. *Hic ubi templa foris juncta duobus habes?*] Publius Victor de Urbis regionibus: *Jani duo, celebris mercatorum locus.* Erant igitur duo Jani facella, five potius templa, in foro Boario & Romano, vel Pifcario. atque ita intelligendum eft illud Horatii in Epift. libro I. Epift. I.

——— *hass Janus fummus ab imo*
Perdocet.

Vel fpatium illud, quod erat inter utrumque Jani templum, accipiendum eft. Ciofan. Pifcario & boario. Sextus Ruffus in Regione VIII. *Templum Jani, forum pifcarium, forum boarium.* Hujus verò certus fitus fuit, unde calida illa aqua exiit, adverfus Tatium, Jani operâ, ut fingit hic apud Noftrum. Eum locum dixere antiqui *Lautolas.* Varro libro IV. de L. L. *Lautolae à lavando: quòd ibi ad Janum geminum aquae salidae fuerint.* Neapol.

259. *Ille manu mulsens propexam ad pectora barbam.*] *In pectore* legitur in libro Urfini: quo modo eft apud Virg. lib. X. 838.

——— *fufus propexam in pectore barbam.*

Ciofan. Sic plerumque fculpta, picta ab antiquis ejus effigies, ut capita illa fupra faftigium templi eidem ab Augufto confecrati in foro Romano: fed in denariis Fontejorum vidi etiam Janum aetate adultum. Neapol. Forte fcribendum, *in pectora.* ut eft in uno Mediceo. ita Silius lib. XIII. 310.

—— —— *propexis in pectora barbis.*

Statius IX. Theb. 97. dixit, *propexaque mento Canities.* vid. ad III. Amor. I. 7. Heins. *Prolixam ad pectora* Francof. *promiffam* alter Mazar. *perpexam* duo alii.

260. *Oebalii Tati.*] Nam Sabini τῶν Λακεδαιμονίων ἄποικοι. Neapol. Voffianus pro diverfa lectione, *Titi.* optime. ne Tatii nomen inconcinne repetatur. à Tito, quod Tatio praenomen, Titii & Titienfes, de quibus lib. III. VI. 131. agemus. Servius ad lib. VII. Virg. 710. *Prifsique Quirites, id eft Sabini. prifsi autem ideo, quia poft foedus Titi & Romuli placuit, ut quafi unus de duobus populus fieret.* fic vetuftiffimus codex Leidenfis. & Georg. II. 533. *Sis fortis Etruria crevit.* ubi Scholiaftes ineditus bibliothecae Leidenfis: *Eleganter Italiam Etruriae junxit, quoniam de primo loquitur Romuli imperio, Titum sollegam ejus intelligi vult.* Propertius lib. IV. Eleg. IV.

Romula ne faciem laederet hafta Titi.

&

Utque levis custos, armillis capta Sabinis,
Ad summae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
Demserat adpositas insidiosa feras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meae movi callidus artis opus.
Oraque, quà pollens ope sum, fontana reclusi;
Sumque repentinas ejaculatus aquas.

Ante

& mox;

Dum captiva mei conspicer esse Titi.

sic utroque loco, saltem posteriori, scribendum censeo. nisi quod *conspicer ora* cum Gronovio reponi placet, pro *esse*. *Tatii* nomen paulo ante praecesserat, & mox sequitur apud Propertium. Nec male Gottorphianus codex hoc Nasonis loco, *OEbalii senis*. HEINS.

261. *Armillis capta, Sabinos.*] Lib. scripti: *capta Sabinos, Ad summae tacites &c.* sequendum videtur. Nota autem est historia, sive, ut vult Livius, fabula. CIOFAN. In veteri codice, quo usus fuit Josephus Scaliger, legebatur,

Utque levis custos armillis capta Sabinis,
Ad summae Tatium duxerat arcis iter.

Melius haud dubio quàm:

—— Sabinos
Ad summae tacitos.

Et T. Livius: *Sp. Tarpejus Romanae praeerat arci. hujus filiam virginem auro corrumpit Tatius, ut armatos in arcem accipiat.* Ut Tatium, a quo corrupta fuerat, adduxisse dicatur, quod & alii codices confirmant. DAN. HEINS. Scripti magno numero, *armillis Sabinis*, recte. In Amoribus, I. VIII. 49.

Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas.

at multi codices etiam ex optimis, *Sabinos Tatios:* certe *Tatium* in nullo nostrorum comparet, quod editiones tamen nonnullas occupat, idque ex Scaligeri Excerptis fortassis admittendum. Sed ut sententiam meam expromam, puto, *maniplos Tatios* ab Ovidio fuisse scriptum, ac *Sabinos* ex interlineari glossemate huc irrepsisse. sic *Tatii Cures* & *Tatiae praetoria turmae* apud Propertium. Noster lib. II. 134. ex antiquis codicibus:

Te Tatii parvique Cures Caeninaque sensit.

HEINS. Vid. lib. III. Amor. VIII. 61.

263. *Per quem descenditis.*] Hunc puto, quem vocant Urbis topographi *clivum Capitolinum*, non illum posteà dictum *Publicium*, ut argutantur interpretes, ab Ædilibus ejusdem cognominis: de quo sermo nobis erit in Festis Floralibus lib. V. NEAPOL. *Descendimus* Excerpta Vossii. *per quae* Excerpt. Kloekhovii.

264. *Arduus in valles.*] Exposuit clivi naturam: hinc antiquis quae difficilia *clivia*. Festus: *Clivia auspicia dicebant, quae aliquid fieri prohibebant: omnia enim difficilia clivia vocabant. unde & clivi loca ardua.* NEAPOL.

264. *Per fora.*] *Et fora* Ursini liber & quatuor alii. Voss. & Arundel. *ad fora*. utrumque vulgatae lectioni praestat. HEINS.

265. *Contigerant portam.*] Quae dicta Palatina; sive porta vetus Palatii. NEAPOL. Primo Petavii & Ursini liber cum decem aliis, *contigerat*. quod confirmat superius *Tatium* legi debere. pro *Saturnia cujus*, Vossianus, *custos*, Gottorph. *civis*. Puto, *Saturnia posti Demserat*. nam *custos* minus arridet, quod Tarpejam paulo ante custodem portae appellarit. *appositas* etiam *foras* praefero cum uno Vatic. & Puteaneo. de quo Amor. l. III. Eleg. XIV. Denique *insidiosa* legendum. quod multi ex melioribus agnoscunt. HEINS. *Saturnia Juno* Voss. *conjux* Petav.

266. *Insidiosa.*] Libri scripti sic habent. CIOFAN. Legebam in alio, *insidiosa feras*. NEAPOL. *Ingeniosa* unus Moreti pro varia lect.

268. *Callidus artis opes.*] Magis placet, quod in codice antiquo, quo usus est idem Scaliger, legebatur,

Ipse meae movi callidus artis opem.

Et certe magis pro Ovidii simplicitate ac Latinitate est. DAN. HEINS. Male *opem* alii. quod mox sequitur Art. Am. I. *Usus opus movet hoc.* lib. IV. Fastorum, 820.

Sacra Palis suberant. inde movetur opus.

HEINS. Libro tamen VI. 760. *Qui nimiae moverat artis opem.* ubi vide. *calliditatis opem* Thuan. & Moreti & Farnesianus. *opus* firmatur ex lib. VI. 662.

Quod subito Grajae frangeret artis opus. BURM.

270. *Repentinas ejaculatus aquas.*] Hoc aliter se ha-

Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis:
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
Quaeque fuit, tuto reddita forma loco est;
Ara mihi posita est parvo conjuncta sacello:
Haec adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora; quaesiti reddita caussa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demtâ janua nostra serâ.

Pace

habet apud Historicos. Fabellae verò etiam mentio apud Fabium Pictorem lib. II. & Macrobium primo Saturnalium, ubi inepta quaedam: ut, ex aede Jani aquam prorupisse, cùm nondum ea per id tempus in novâ Urbe. NEAPOL.

271. *Ante tamen madidis subjeci sulfura venis.*] Unus Vatic. *calidis*, non *madidis*, quam lectionem qui statim sequitur, versus confirmare videtur: *Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.* Judicent tamen emunctae naris viri. CIOFAN. *Calidis* Ursini liber pro diversa lectione & octo alii. quod & ex uno Ciofanus Vaticano profert. Rutilius Itiner. in hac narratione:

Nempe tibi subitus calidarum gurges aquarum
Rupit Tarpejas hoste sequente vias.

& Servius ad I. Æneid. 396. in hac narratione *calidam aquam* vocat. ita etiam alii. Sed cum *fervidus humor* mox sequatur, ne bis idem dicat, arbitror *gelidis venis* esse reponendum. G enim & C cum in veterrimis libris promiscue confundantur, *venae gelidae* in *calidas* nullo negotio degenerare potuerunt. ut & lib. IV. ℣s. 146. in nonnullis membranis factum. Noster in hac eadem fabula sub finem lib. XIV. Met. 785.

——— *Jano loca juncta tenebant*
Naides, Ausoniae gelido rorantia fonte.

& deinde 794.

——— *Alpino modo quae certare rigori*
Audebatis aquae, non ceditis ignibus ipsis.

Sed vide totum locum, ut & illa quae Macrobius hujus historiae recenset operose satis lib. I. Saturn. cap. 9. similis omnino diversitas lectionum in antiquissimis codicibus infra lib. IV. ℣s. 144. Fast. II. 166.

In medio gelidae fons erat altus aquae.

HEINS. An, *mediis subjeci sulphura venis?* id est inter Sabinos & arcem meam.

273. *Cujus ut utilitas pulsis comperta Sabinis.*] Libri scripti & Aldinus: *Percepta Sabinis.* CIOFAN. *Praecepta* Mazar. & alius.

274. *Quae fuerat tuto.*] *Quaeque fuit* optimus Ambros. HEINS. *Est* deest Cod. Bernensi.

275. *Ara mihi posita est.*] Ubi fuere antiqua illa λουτρά. Disce ex his, Nasonem, praeter vulgum, aedis hujus Romulum, non Pompilium, auctorem fecisse. & haec vetus opinio Varronis apud Augustinum. NEAPOL. Malim, *Ponitur ara mihi.* pro *Haec adolet* codex Caroli Strozzae, *Hanc adolent.* Puto, *Hac adolent.* HEINS.

275. *Parvo conjuncta sacello.*] De hoc ita Procopius primo de Bello Gothico: *Id verò jam sacellum totum ex aere constructum fuisse sat constat, & quadratâ quadam dimensione locatum, tantaeque amplitudinis, quantâ integi Jani statua poterat: non minor quàm quinquepedalis esse apparet, per cetera omnia mortali similis, capite dumtaxat bifrons, ita ut facies altera in orientem solem divergat, in occidentem altera: portae utrimque & aeneae in faciem alterutram versae.* Non est in museo Graecus textus. NEAPOL.

276. *Cum strue.*] *Jano struem commoveto*, inquit lustricum Catonis carmen. *Strues* libi genus, de quo vide Festum. Solita haec in sacrificiis misceri cum fercto; imò ferè numquam hoc sine illâ. Idem: *Ferctum genus libi dictum, quod crebriùs ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi: quae qui adferebant struferctarii appellabantur.* inde in veteri lapide: PORCAM ET AGNAM STRVIBVS ET FERTIS. *Fertum & ferctum* pronuntiatum à priscis. NEAPOL. Pro *cum strue* duo Vaticani, *cum sale*, ut molam salsam intelligat. Possit etiam legi, *in strue.* ut libris de Ponto, II. eleg. I. 40.

Armaque cum telis in strue mixta suis.

HEINS. *Cum strue tura* Excerpt. Vossii & duo alii. praeterea dubito an ex iis, quae affert Neapolis, legendum sit,

Haec adolet flammis cum strue fercta suis.

ita inf. ℣s. 670. *annua fercta* legi forte posset.

277. *Motisque recluderis armis?*] Scita vetusque superstitio, sed quae facilè in Urbe resecari non valuit. Legi in hac haeresi quosdam Romanorum perstitisse usque ad tempora Silverii P. M. & illius clari Ducis Belisarii. Vide Procopium primo de Bello Gothico. NEAPOL.

 281. *Pace*

Pace fores obdo; ne quà difcedere poſſit:
Caefareoque diu nomine clauſus ero.
Dixit; &, attollens oculos diverſa tuentes,
Adſpexit toto quidquid in orbe fuit.

285 Pax

281. *Pace fores obdo*] Huic portae nomen fuit *Janualis*. Varro lib. IV. de L. L. *Tertia eſt Janualis dicta à Jano: & ideò ibi poſitum Jani ſignum, & jus inſtitutum à Numâ Pompilio, ut ſcribit in Annalibus Lucius Piſo, ut ſit clauſa ſemper, niſi cùm bellum ſit.* hinc Plutarchus πολέμου πύλην appellat. Ἰανοῦ, inquit de Fortunâ P. R. δίπυλον ὃ πολέμου πύλην καλοῦσι. ſic legendum, non τύχην, ex emendatione τοῦ πολυγλώττου Scaligeri. NEAP. *Seras obdo* Junian. *ne qua diſcedere poſſim* legit Marcilius ad Horat. II. Epiſt. I. 255.

282. *Numine.*] Urſin. Voſſ. Arund. *nomine*, ut domum Caeſaream intelligat. HEINS.

283. *Et attollens oculos diverſa tuentes*] Omnes ferè veteres libri habent, *videntes*. CIOFAN. Vid. ad lib. I. Met. 85.

284. *Adſpexit*] *Proſpexit* Voſſii Excerpta, ut inf. verſ. 639. & ſupra 130.

285. *Germanice, cauſſa triumphi.*] Haec victoria ἀναμφισβητήτως Caeſari Germanico, non Tiberio datur. Tacitus Annali II. *C. Coelio, L. Pomponio Coſſ. Germanicus Caeſar A. D. VII. Kalendas Junias triumphavit de Cheruſcis Chattisque & Angrivariis, quaeque aliae nationes usque ad Albim colunt. Vecta ſpolia, captivi, ſimulacra montium, fluminum, praeliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, curruſque quinque liberis onuſtus.* Fuit hoc anno DCCLXIX. malè apud Euſebium anno MMXXXIII. praeter unius anni metachroniſmum, legitur pro *Chattis*, *Germanicus Caeſar de Parthis triumphavit*. Nunc videamus, an potuerit Noſter hujus victoriae meminiſſe, cùm plerisque eo anno ſit mortuus. nugae: nam ipſe natus ab V. C. anno DCCX. Hirtio & Panſâ Coſſ. cui chronologo hac de re fides, niſi ipſimet Naſoni habeam. ſic ſcribit lib. IV. Triſtium:

Editus hinc ego ſum, nec non, ut tempora noris,
Cùm cecidit fato Conſul uterque pari.

Nota hiſtoria. Nunc miror, quo auctore magnus quidam Scotus in ſuo Chronologico opere ſcripſit, Poëtae natalem anno DCCXV. Appio Claudio P. & C. Norbano Flacco Coſſ. ſed haec per tranſennam. Mittitur in exilium anno LII. ſolido aetatis ſuae, ut ſupputat Joſephus Scaliger ad Euſebium: in eo manſit annos VIII. ſed octavo decedente, deceſſit etiam vatum ingenioſiſſimus anno Urbis DCCLXX. Plenè igitur potuit Ephemerides ejuſdem anni ſcriptitaſſe, multò magis Germanici victoriam, quae incidit in annum DCCLXIX. NEAP.

286. *Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.*] E bonis libris ita legendum. Alibi: *Nec ſibi perpetuo ſerva bibatur aqua.* CIOFAN. *Famulas* libri plerique veteres. Martial. lib. IX. 2.

Dum grande famuli nomen adſeret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum.

Sic idem *famulas Iſtri aquas* dixit lib. V. Ep. 3. Auſonius Moſella:

Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Feſtinant famulis quamprimum adlambere lymphis.

Rutilius, lib. I. 151.

Ipſe triumphali redimitus arundine Tybris
Romuleis famulas claſſibus aptet aquas.

pari modo *Hydaſpes famulus* Claudiano Mallii Conſ. 28. & *famulus Ganges* III. Conſ. Honorii, 201. *famulus Orontes* Sidonio Panegyr. Anthemii 93. De *ſervâ aquâ*, quod Ciofanus hic profert, nihil ad rem facit. HEINSIUS. vulgo, *domitas*.

287. *Jane, face aeternos.*] Sic Urſini liber emendate. CIOFAN. Pro *fac*, additum antiquis *e* in *c* deſinentibus: ut *hince*, *hunce*. Plautus in Perſâ Act. II. Scenâ primâ:

Quin tu me ducis, ſi quò ducturus pater:
Vel tu me vendo, vel face quod tibi lubet.

Additio litterarum grata veteribus: geminationem paſſim legimus; ut *ellim*, *querella*, *zoillus*: nec minùs omiſſionem; ut *macelum*, *conubium*, *colega*. NEAPOL.

287. *Pacisque miniſtros.*] *Miniſtri* nomen indignum majeſtate domus Caeſareae. Et ſane vetuſtiſſimus Urſini liber *magiſtros* agnoſcit. ſed nec illud quidem ſatis aptum. Quid ergo? Opinor ſcriptum fuiſſe, *pacisque ſtrem.* pro *pacisque ſequeſtrem*, vel *ſequeſtrum*, abſorptis duabus prioribus ſyllabis in *ſequeſtrum* à cognatis in praecedente *pacisque* voce ſyllabis. De uno autem Auguſto hic agi, ſequens verſus,

Neve ſuum praſta deſerat auctor opus,

ſatis evincit. *pacis ſequeſter*, quomodo & *auctor Pacis* Noſtro Auguſtus dictus Pont. I. Eleg. I. Senec. ad Neronem apud Auctorem Octaviae:

Tu pacis auctor generisque humani arbiter
Electus.

Gloſſae Stephani, *Μεσίτης ſequeſter, arbitrator, mediator.* ruſus, *ſequeſter* Μεσίτης, ἐντριτος, συνθηκοφύλαξ. Gloſſae Mſs. *ſequeſter* ἐςὶ παρ' ᾧ πολλοὶ ἐπίδικον παραδέδωνται πρᾶγμα. Vide Feſtum in *Sequeſtir.* & Gellium lib. XX. cap. ult. Obvia ea vox apud Juriſconſultos. apud Tacitum *Fortuna ſequeſtris* tertio Ann. ut illuc emendat Gruterus, qui videndus Suſpic. lib. II. 13. *Pacis* igitur *ſequeſter*, hoc eſt, medius & arbiter. *Arbitrum* & *ſequeſtrum* Plautus conjunxit Rudente, IV. III. 65. *Tu iſthuc*

hodie

Pax erat; & vestri, Germanice, caussa triumphi
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face aeternos, Pacem Pacisque ministros:
Neve suum, praesta, deserat auctor opus.

Quod

hodie non feret, nisi das sequestrum aut arbitrum, cujus haec res arbitratu fiat. Silius lib. VI. 1347.

At nova Elissaei jurato foedere patres
Consultant mandare duci, pacisque sequestrem
Mittere.

Statius Theb. VII. 542.

——— *Ubi tunc fidei pacisque sequestra*
Mater eras?

Ad quem locum Scholiastes, *Sequester dicitur, qui certantibus medius intervenit, apud quem cujuscunque certaminis futuri pignora deponuntur, hoc vocabulum ab obsequendo factum est. quod ejus, qui electus fuerit, utraque pars fidem sequatur.* quibus similia habes apud Servium lib. X. Aeneid. 133. apud Lucanum libro X. 472. *Orator regis pacisque sequester.* hinc Virgilio dicto loco & eidem Statio *pax sequestra* lib. II. Theb. 425. & Sidonio Apollinari Panegyrico Majoriani; & ad eorum imitationem Gunthero quoque lib. V. Ligurini,

——— ——— *ut pace sequestra*
Judicis arbitrio sua quisque reposceret aequi.

Frontinus Strateg. L. I. c. 4. *Naves ordinandae pacis sequestres.* Gunthero Ligurini lib. VII.

Utque reformandae pacis venisse sequestrum
Agnovere duces.

Contra *Carnifex rapinarum sequester* Ammiano lib. XIV. *Pudicitiam perjurii sequestrem* Val. Maximus dixit lib. IX. cap. I. Tertullianus libro de Patientia, *Deum injuriae sequestrem.* Julius Firmicus Mathes. l. III. c. 13. *Sequestres illicitarum artium. Sequester sermonis* Symmachus III. Ep. 71. Prudentius Cathemerin. Hymn. X.

Nunc suscipe terra fovendum,
Gremioque hunc concipe molli.
Ominis tibi membra sequestro
Generosa & fragmina credo.

Mandatorum sequestri apud Guntherum Ligurini libro VI. quibus mandata perferenda creduntur. apud Apuleium Metam. VI. latrones asinum *mendacem fictae debilitatis & virginalis fugae sequestrum* appellant: & Metam. IX. *Anus quaedam stupri sequestra & adulterorum internuncia. Sequestrem & sciniam* veteres dixisse ex A. Gellio patet lib. XX. cap. II. *Sequestrem pacis* designavit Horat. l. II. od. XIX. cum dixit, *Et idem pacis eras mediusque belli. medius μεσίτης*, de quo vocabulo ad Claudianum abunde egimus. *Mediatorem* posteriori aevo dixerunt. Maligne igitur & inscite Salmasius de Usuris cap. 16. parentem meum reprehendit, quod in Andronici loco *μεσίτην* seu *μέσον medium* verterit. cum Latinius verti non potuerit. qui Latinis *arbitri, sequestres, medii*, hi Graecis *μεσίται, μεσίδιοι, καὶ μέσοι.* Plura Juretus ad Symmachum lib. III. ep. 72. de hujusmodi naevis ex concursu duarum syllabarum aut vocum cognatarum exortis jam egimus ad Epist. XIV. v. 194. Amor. I. Eleg. XIII. ℣s. I. sic Epist. XXI. ℣s. 58. pro, *perdere velle velis*, legendum monui, *perdere dure velis.* Apud Propertium l. I. Eleg. I. ubi nunc inconcinne & frigide legitur,

Ibat & hirsutas ille videre feras.

Persuasum habeo debere scribi,

Ibat & hirsutas ille ferire feras.

nisi mavis, *agitare feras.* & Eleg. III.

Illa fuit lacrimis ultima cura meis.

cum opiner a manu Propertii esse, *lacrymis ultima meta meis.* quomodo Noster Amor. III. XV. 2.

Raditur haec elegis ultima meta meis.

& ipse Propertius libro IV. Eleg. II. *Haec spatiis ultima meta meis.* Eleg. VI. libri I. apud Propertium,

Tu patrui meritas conare anteire secures,
Et vetera oblitis jura refer sociis.

socios Cyzicenos interpretantur, sed cum multi libri veteres, *referre sonis* agnoscant, puto Propertium reliquisse, *referre foris.* In foro enim jus dicebatur. rursus Elegia VIII.

Nam me non ullae poterunt corrumpere formae,
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.

ita opinor scribendos illos versus. *corrumpere de te* valde friget. Idem lib. II. Eleg. ult.

Amphiaraëae nil prosunt fata quadrigae,
Aut Capanei magno grata ruina Jovi.

Tò *magno* non apparet in vetustis codicibus, quod magnus Scaliger etiam monuit, qui valde versus istos distorquet. Scribe,

Aut Capanei irato grata ruina Jovi.

libro III. Eleg. XIX.

Haec amor ipse suo constringit pignora signo.
Testis sidereae torta corona deae.

alii de Corona Ariadnea, alii de Luna accipiunt aut Venere. nihil horum. Lege,

Testis siderei tota corona chori.

astra designat. sic Tibullus l. II. Eleg. I.

Ludite: jam Nox jungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.

Tibullus libro primo, Eleg. I.

Nunc levis est tractanda Venus, dum frangere postes
Non pudet, & rixas inseruisse juvat.

non est plena oratio. Tò *juvat* etiam post Tò *pudet* frigide inculcatur. Non dubito ab elegantissimo Tibullo

Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis;
Sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phoebo Nymphâque Coronide natum
Insula, dividuâ quam premit amnis aquâ.
Juppiter in parte est. cepit locus unus utrumque:
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
QUid vetat & stellas, ut quaeque oriturque caditque,
Dicere? promissi pars sit & ista mei.
Felices animos, quibus haec cognoscere primis,
Inque domos superas scandere cura fuit!

Cre-

bullo scriptum, *inseruisse ferae.* eadem elegia paulo ante,

Parva seges satis est: satis est requiescere lecto
Scilicet, & solito membra levare toro.

Tò *lecto* otiosum & superfluum est, cum *toro* sequatur. quare corrigebam *requiescere fosso.* apud Avienum Fab. XXIX.

Ille ubi ferventem labris contingere testam
Horruit, algenti rursus ab ore refert.

Ita enim ab Avieni manu esse vix dubitamus. nam nunc contra rationem metri illic refinxêre, *ab ore sufflat.* nimirum *ab ore fert* exaratum erat antiquitus. Plura erant hujusmodi, quibus proferendis nunc supersedebimus, ne nimii simus. defungemur tamen in transcursu restitutione Statiani loci, quem ex parte ad Epist. XIII. ℣s. 35. castigavimus. Is exstat Sylvarum libro V. III. 271.

Si thelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
Causa minor: si Thessalicis Admetus in oris,
Si lux una retro Phylaceida rettulit umbram,
Cur nihil exoret genitor chelys aut tua manet,
Aut mea?

Tò *Admetus* valde turbat sensum. unde factum, ut versum excidisse primo sim opinatus. Non enim Admetus ab inferis reversus. si recte perpendas *Thessalicis in oris*, in duabus prioribus vocibus, invenies; Tò *Alcestin.* quae vox à cognatis duabus proximis extrita fuit. Scribe igitur:

——— *si Thessalicas Alcestin in oras,*
Si lux una retro Philaceida rettulit umbram.

ita omnia in hoc Statiano loco optime sese habebunt. exstat hujus argumenti Alcestis tragoedia Euripidis. Sed ab his deverticulis ad Nasonem tandem revertamur. HEINS. de voce *sequester* multa etiam Barth. ad Stat. II. Theb. 425. & VII. 512. & Buchner. ad Prudent. Hymn. in Christi Nativ. 13.

289. *Ex ipsis.*] *Ex istis* plurimi. *Dicere* etiam nonnulli. *tibi* duo.

290. *Duo templa.*] Alterum Jovi, alterum Aesculapio. Fusius id exponit duplici sequenti disticho, & nos etiam latiusculè. NEAPOL.

290. *Die.*] Kalendis Januariis. NEAP.

291. *Accepit.*] Aesculapio ergo templum in insulâ Tiberina sacratum. Motus & caussa dedicationis exstitit pestilentia urens urbem & agros: hinc aditi libri Sibyllini; in quibus inventum ait Livius lib. X. *Aesculapium ab Epidauro Romam accersendum: neque eo anno, quia bello occupati Consules erant, quidquam de eâ re actum; praeterquam quòd unum diem Aesculapio supplicatio habita est.* Accersitus tandem hic: ne cogites signum aliquod aereum perantiquum aut ligneum simulacrum; anguis sanè fuit: sed prô! quot mira iste anguis est ausus? breviter, sed plenè, uti ejus mos est, disces ex Valerio cap. 8. de Miraculis lib. I. Strabo lib. XII. scribit, templum illud Epidauricum majus nomen in posterum adeptum. agit de matris Idaeae fano Pessinuntio: *Κατεσκεύασαι δ' ὑπὸ τῶν Ἀτταλικῶν Βασιλέων ἱεροπρεπῶς τὸ τέμενος, ναῷ τε καὶ στοαῖς λευκολίθοις· ἐπιφανὲς δ' ἐποίησαν Ῥωμαῖοι τὸ ἱερὸν, ἀφίδρυμα ἐνθένδε τῆς Θεοῦ μεταπεμψάμενοι κατὰ τοὺς τῆς Σιβύλλης χρησμούς· καθάπερ καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ.* IDEM.

292. *Dividua, quam premit amnis aqua.*] Benè, quia flumen finditur in duas partes, ob insulae impedimentum. ipse lib. XV. Metamorphoseos 739. de hac eadem Tiberinâ:

Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Insula nomen habet, laterumque à parte duorum
Porrigit aequales mediâ tellure lacertos:
Huc se de Latiâ pinu Phoebeius anguis
Contulit. ——— IDEM.

293. *Jupiter in parte est.*] Hoc templum si dicatum eodem die quo Aesculapii, illud incidet in annum CDLXII. Ego opinatus aliquando hanc Jovis aedem eam fuisse, quam vovit Furius Purpureo Praetor. de quâ sic Livius lib. XXXIV. *In insulâ Jovis aedem C. Servilius Duumvir dedicavit: vota erat sex annis antè Gallico bello ab L. Furio Purpureone Praetore, ab eodem posteà Consule locata.* Mutavi posteà sententiam: nam hic Furius Consulatum habuit cum M. Claudio Marcello anno DLVII. Intersunt à dicatâ Aesculapii aede ad hanc Jovis anni LXXXVI. ni mens Poëtae sit, dedicatio-

Credibile est illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exseruisse caput.
Non Venus & vinum sublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiaeve labor.
Nec levis ambitio perfusaque gloria fuco;
Magnarumve fames sollicitavit opum.
Admovêre oculis distantia sidera nostris;
Aetheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur coelum: non ut ferat Ossan Olympus;
Summaque Peliacus sidera tangat apex.

Nos

tionem utriusque templi in eumdem diem incidisse, non verò in eumdem annum. NEAP.

296. *Promissi pars fuit illa mei.*] Sic in duobus Vaticanis. in aliis vett. *Propositi.* utrumque ferri posse censeo, quamvis ad posteriorem magis inclino lectionem CIOFAN. Noster, *Propositi pars fuit illa mei.* Nescio uter melius. NEAPOL. *Promissi pars sit & ista* Ursini liber. Voss. & Arund. *promissi pars sit & ipsa.* Petavianus, *promissi pars fuit illa.* alii magno numero & superiori versu, *Quid vetat* meliores pro *Quis.* dictum Ep. Ariadnes. HEINS.

297. *Felices animae.*] Ad hoc etiam Plinius lib. II. cap. 13. *Macte ingenio esse coeli interpretes, rerumque naturae capaces, argumenti repertores, quo homines Deosque vicistis.* NEAPOL. *Animos* Voss. Arund. duo Farnesiani cum uno Vaticano, venuste. quod videtur probare Manil. I.

Et natura dedit viros, seque ipsa reclusit
Regales animos, primum dignata movere
Proxima tangentes rerum fastigia caelo.

Ubi vide Scalig. quae transcripsit Neapolis. vid. & Lucret. I. 73. sic & III. Fast. 119. *Ergo animi indociles.* nisi *animas* malis. nam sequenti versu *illas* est in Ursini libro & tribus aliis. Virg. VI. Aen. 669. *Dicite felices animae.* & XI. 372. *Nos animae viles.* Catal. Pith. p. 109. *Vivite felices animae.* Trist. lib. IV. Eleg. X. ex vestigiis scripti codicis,

Felices ambos, tempestiveque sepultos!

Pont. I. Eleg. II.

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit.

Ep. XIX. III.

Felices illas, sua quas praesentia nosse
Crimina vera jubet. HEINS.

vid. ad Quintil. Decl. VII. 7.

297. *Cognoscere primum.*] In eodem, *cognoscere primis.* NEAPOL. *Primum* novem libri. *promtum* Farnes. & Mazar. quod non displicebat Heinsio.

299. *Vitiisque locisque.*] Ridiculum est illud de *Jocis.* scribe,

Credibile est illos, pariter vitiisque locisque
Altius humanis exeruisse caput.

Ut hoc dicat, Credibile est eos supra terram simul, & illius vitia, assurgere. DAN. HEINS. Scribendum *locisque*, ut libri meliores habent, & ab aliis jam est monitum. supra, *Humanis numina mixta locis*, quamvis Scaliger vulgatam tueatur ex loco infr. 396.

Et quicumque joci non alienus erat,

& lib. IV. 946.

Scena joci morem liberioris amat. HEINS.

lib. IV. Trist. I. 44.

Altior humano spiritus ille malo est.

Ubi quidam codices, *loco. locis* defendit etiam Barth. ad Gratii Cyneg. 967. & Swart. I. Anal. 6.

300. *Exeruisse caput.*] Non longè ab hoc loco Ptolemaei illa in Florilegio Epigrammatum:

Οἶδ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων
Μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας,
Οὐκ ἔτ' ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ
Ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης. NEAPOL.

301. *Sublimia pectora.*] *Regales animos* dixit Manilius sub initium primi. IDEM.

303. *Perfusaque gloria fuco.*] Falso & fictitio medicata colore: pro quolibet *fucus* est Latinis. Glossae *Fucus*, χρῶμα. IDEM.

304. *Magnarumve fames.*] *Magnarumve furor* Voss. pr. Amb. & sex alii.

305. *Admovere oculis.*] *Adduxere* Regius Cod. & *distantia sidera terris* Puteaneus. quod neutrum invenustum: nam *admovemus* magis, quae tangere possumus, & ad locum a nobis remotum ducimus, *adducimus* a nobis remota, ut sint propiora. ita recte *admovere oculos sideribus* diceremus. & convenit etiam melius *adducere* τῷ *supponere.* ita lib. VI. Met. 625. *Parvis adduxit colla lacertis.* Nam admovemus lacertos collo, adducimus alterius collum lacertis nostris. & lib. VIII. 775.

—— *adductaque funibus arbor.*

funes admoventur arbori, sed arbor adducitur funibus. & similis ratio est in *adducere arcum, frena, securim* & similibus, quae apud Nostrum & alios obvia. vid. ad lib. VI. Met. 625. Deinde si *terris* legamus, *oculis* sexto casu erit capiendum, ut illis tanquam instrumentis adduxerint sidera distantia terris: nam illud *nostris* hic incommodum:

&

Nos quoque ſub ducibus coelum metabimur illis,
Ponemusque ſuos ad ſtata ſigna dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque coeleſti rore madebit humus,
Octipedis fruſtra quaeruntur brachia Cancri:
Praeceps occiduas ille ſubivit aquas.
INſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyrà.

Quat-

& cum ſequenti verſu ſit *ſuo*, hic debet quoque intelligi; *oculis ſuis*: citat haec duo diſticha Joh. Sarisb. lib. VII. Polycr. cap. 8. & ſecundum etiam lib. VI. cap. 26. BURM.

308. *Summaque ſidera.*] *Imaque* Petavianus. ſed fruſtra. initio libri III.

Contigeratque ſuâ ſidera ſumma comâ.

ſupra,

Et tetigit ſummos vertice Roma deos.

HEINS.

309. *Sub ducibus.*] Significat veteres Aſtronomos. NEAPOL.

309. *Coelum metabimur.*] Ad condendum noſtrum parapegma: idem μετρεῖν πόλον dictum à Leone Philoſopho. ad hoc à patribus inventa inſtrumenta dioptrica; quae primùm excogitavit Hipparchus. IDEM. *Meditabimur.* Voſſ. Ambroſ. & ſex alii. *numerabimus* Excerpt. Voſſii. ſed perperam: *metari* & *metiri* differunt; ſed a poetis plerumque confunduntur. Caper de Verbis Dubiis, *metor metaris, eligo, metior metiris, menſuro* Servius etiam *metari* pro eligere capit ad lib. II. Georg. 274 ubi & de *metiri*. hinc illud Prudentii Paſ. B. Hyppol.

Metando eligitur monumento locus.

Solin. Polyh. cap. X. de Gruum volatu: *Tunc contendunt in altiſſima, ut de excelſiori ſpecula metentur, quas petunt, terras.* ſumta a Geometris locutione; quomodo & apud Ariſtophanem comica venuſtate: Γεωμετρῆσαι βούλομαι τὸν ἀέρα. *Metari volo aërem*, plane ut hoc Naſonis loco. Nemeſian. Cyneget.

Caſtaliusque mihi nova pocula fontis alumno
Ingerit, & late campos metatur apertos.

Cato in Diris:

Perticaque noſtros metata eſt improba agellos.

Metatus ager & *metata porticus* Horatio. *Metari civitatem*, quod apud Plinium non ſemel occurrit, apud Graecos. διαγράφειν τὸ σχῆμα πόλεως, τοῦ στρατοπέδου. *Lineamenta urbis ducere* Val. Maximus. hinc Tertull. de Pall. c. II. *noſtram metationem* vocat, pro terra, quam inhabitamus. HEINS. *Metibimur* Francof.

310. *Ad vaga ſigna dies.*] Omnino rectius: *ad ſtata ſigna*, membranæ veteres. NEAPOL. *Stata ſigna* nonnulli ex melioribus. quod & Neapoli recte approbatur. Cenſorinus de Die Natali cap. VII. *Ante omnia igitur dicunt actum vitamque noſtram ſtellis tam vagis quàm ſtatis eſſe ſubjectam.* Plinio *Stata ſidera & coelo adfixa* lib. XVII. c. 25. c. 29. *Stati ſiderum curſus.* apud Macrobium in Somnium Scipionis lib. I. c. 10. *Stata ratione* veteres membranæ. pro quo *ſtatuta* circumfertur. *Statam formam* Ennius Menalippa dixit, teſte A. Gellio, quae inter pulcram & turpem eſſet media. *Stata Orgia* apud Feſtum Avienum Deſcriptione Orbis ſub finem. & *Statam indignationem ponti* in Prognoſt. ỳſ. 65. & *Stata limina coeli* Phaenom. 482. *Statos aſtrorum ordines* dixit Cicer. III. de Natur. Deor. & Senec. IV. de Benef. 28. *Ventorum ſtatos flatus.* HEINS.

311. *Venturis tertia Nonis.*] III. Nonas Januarias Cancer manè occidit. Rhapſodus ille ſub nomine Ptolemaei à Leonico editus: IV. *Nonas Sol magis aſcendit, Cancri medium occidit, ventique ponunt* III. *reliquum Cancri occidit, & varius aeris fit flatus.* NEAPOL.

312. *Madebit.*] *Madeſcit* tres libri. Unde *madeſcet* conjecerat. HEINS.

313. *Octipedis fruſtra quaeruntur brachia Cancri: Praeceps occiduas ille ſubibis aquas.*] Rectè admonent interpretes de occaſu Coſmico intelligi, qui fit III. Nonas Januarii, quo die in XVII. parte Capricorni in ſigno oppoſito eſt. CIOFAN.

313. *Quaerentur brachia.*] *Quaeruntur* ſcripti majori ex parte. Quare & ſequenti verſu *ſubivit* reponendum, quicquid illi obnituntur, & ita, Douza volebat. ὀκτάπους σκορπίος, apud Apoſtol. Centur. XVII. 48. HEINS.

315. *Obſliterint imbres: miſſi tibi nubibus atris.*] Sic legitur in uno optimo lib. Vatic. ſuperne verò notatum eſt non recenti manu, *Niſi ſi tibi nubibus atris*, quo modo eſt in quatuor aliis ejusdem bibliothecae. ſuperiorem lectionem, quae eſt in libro Urſ. integriorem eſſe opinor. CIOFAN. Sic leguntur hi duo verſiculi in multis codd. quos nullus ingenii ſol illuſtrabit ſine medelà. in aliis:

Inſtiterint imbres miſſi tibi nubibus atris,
Nonae ſigna dabunt exoriente Lyrà.

melius; ſed ita reſtituendi eleganter ex meo:

Inſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres exoriente Lyrà.

Oſten-

QUattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potes succinctus caussa minister,
Hostia coelitibus quo feriente cadit;
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper Agone? rogas; nec nisi jussus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.

Pars

Ostendit ipsismet Nonis futuram tempestatem, & Lyrae ortum heliacum: hic eodem tempore est Caesari apud Plinium lib. XVIII. cap. 26. Missa hic facio logos & gerras Pauli Marsi. NEAPOL. Veteres plerique, *nisi si tibi.* alii, *nisi si de*, vel, *missi de nubibus.* quomodo & Mazarin. Naugetius & Neapolis recte ex suis libris,

Institerint Nonae: missi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres exoriente Lyrâ.

quomodo & quinque ex nostris, cum Petaviano. qui tamen, *nisi sic ibi nubibus* at Ursini codex,

Institerint Nonae: nisi sit tibi nubibus aer.

Scribendum forte, *si sit subnubibus aer.* Rem. Am. 599.

Limes erat tenuis longa subnubilus umbra. HEINS.

316. *Nonae signa dabunt exoriente Lyrâ.*] Oritur Lyra cum fine librae Romae. Intelligit autem Poëta ortum Heliacum, quo Lyra manè ante solis ortum conspicitur. Ortus verò & occasus siderum triplici differentia distinguuntur. aut enim accedente propius sole occultantur, aut praetergradiente in antecedentia sese proferunt. Cùm ad hanc rationem vel occultantur, vel se proferunt, dicitur à recentioribus occasus Heliacus & ortus Heliacus. Ortum Heliacum Plinius vocat sideris emersionem: occasum autem sideris occultationem, & hic est primus modus. Secundus autem, cùm stella diluculo cum sole oritur, matutinus ortus appellatur; à recentioribus dicitur ortus Cosmicus, à Ptolemaeo συναναστολὴ ἑῴα. Cùm autem sole diluculo emergente stella ex adversa parte occasum subit, stellae occasus matutinus Latinè dicitur, à recentioribus occasus Cosmicus. Tertius autem modus est, cùm sole occidente stella crepusculo exoritur, & appellatur ortus vespertinus; à Ptolemaeo ἑσπέρια συναναστολή. Occasus autem vespertinus, quando stella occidentem solem subsequitur: hi à recentioribus ortus & occasus vocantur Chronici. CIOFAN.

317. *Quatuor adde dies.*] v. Idus Januarias *Agonalia* Romae erant: initium à Numâ Pompilio ducunt, ut auctor apud Macrobium Antias Valerius, scriptor vetustissimus. Iterabant haec festa veteres XII. Kalendas Junias, ut dicemus. Et pro pridie Idus Decembris exstat memoria in antiquo Kalendario: in eo Constantini Magni notatur ipsamet dies SEPTIMONTIA, & benè: ne titubes: Vide Festi Fragmentum in voculâ *septimontium*, sed aliquâ in parte semirosum. NEAPOL.

317. *Ductis*] *Dictis* Vatic. & octo alii. *ductae* Putean. Arund. & duodecim alii. *dictos* Petavii. *ductas ex ordine noctes* Vossii.

318. *Agonali luce.*] Id festum a Numa institutum Valerius Antias contendit apud Macrobium Saturnal. libro primo cap. 4. sed & Liberalia, quae in mensem incidebant Martium, *Agonium Martiale* a Pontificibus dicta, teste eodem Macrobio. HEINS.

319. *Succinctus minister.*] Is erat victimarii cultus. Suetonius in Caligulâ: *Admotâ altaribus victimâ succinctus poparum habitu, elato altè malleo cultrarium mactavit.* hoc satis in re tritâ. NEAPOL.

322. *Semper agone rogas.*] Perplacet etymon: mos verò imae plebi notus. M. Varro lib. v. de L. L. *Dies Agonales, per quos Rex in regiâ arietem immolat, dicti ab agone: eò quòd interrogatur Princeps civitatis & princeps gregis immolatur.* Hinc Plutarchus alicubi: Ἄχρι δὲ νῦν, inquit, παραφυλάττουσιν ἰσχυρῶς, τὸ μὴ σφάττειν πρὶν ἐπινεῦσαι κατασπενδόμενον. οὕτως εὐλαβεῖς πρὸς ἅπασαν ἀδικίαν εἰσίν. IDEM.

322. *Nec, nisi jussus, agit.*] Ex ritu. Dionysius Halicar. lib. VII. Antiq. Συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐθύοντο βοῦς οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον. & paucis interjectis: Ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. Sed restat adhuc scrupulus ex τῷ *semper* & Graecis his testimoniis. Si enim in omni sacrificio popa jussus victimam jugulabat, praemissâ formulâ *Agone?* quare haec festa potissimùm, non etiam reliqua dicta Agonalia? IDEM. Primo illud rectum, quod optimus Ambros. Laeti codex & duo Farnesiani praestantiores *Agone* exhibent. Asinius Pollio apud Senec. lib. I. Controv. *Filius cervicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde respiciat ad patrem & dicat Agone? quod fieri solet in victimis.* Varro de L. L. *Dies Agonales, per quos Rex in regia arietem immolat, dicti ab Agone? eo quod interrogabatur Princeps civitatis, & princeps gregis immolabatur. Agones* quoque popas fuisse dictos vult Statii Scholiastes Theb. IV. pro *regat*, Petavianus Ursin. Vossian.

Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Una sit ut proprio litera demta loco.
An, quia praevisos in aquâ timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu?
Pars etiam, fieri solitis aetate priorum
Nomina de ludis Graja tulisse diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
Veraque judicio est ultima caussa meo.
Utque ea nunc certa est; ita Rex placare sacrorum
Numina lanigerae conjuge debet ovis.
Victima, quae dextrâ cecidit victrice, vocatur.
Hostibus amotis hostia nomen habet.

An-

sian. Arundel. & septem alii, *rogas.* unus Patavinus *roges. nec agat*, vel *aget* criam meliores. Scribe:

Semper, agone, roges, nec nisi jussus agas.

& paulo ante, *esse potes succinctus causa minister.* non *potest.* quomodo unus meus. eleganter. Apostrophe est ad popam. Ita optime omnia sese habebunt. Sequentes versus eo, quo exprimendos curavi, ordine libri veteres agnoscunt. HEINS. *Ne nisi jussus agat* Francof. Arundel. unus Moreti & duo alii; etiam non male, si *agas* legatur. ideo enim rogas *agone?* ne agas, nisi jussus. Nam jubentis erat vox, *hoc age*, qua formula usi conjurati in piaculari victima Caligula mactando. Suet. cap. 58. ubi vide commentatores. *semper* vero, quod Neapolim solicitum habet, ad hoc praecipue sacrum referendum, in quo semper hoc observare debet Popa, ne agat, nisi jussus. BURM.

323. *Sed agantur, ab actu.*] Inde Festus: *Agonium dies appellabatur, quo Rex hostiam immolabat: hostiam enim antiqui agoniam vocabant.* Idem: *Agonias hostias putabant ab agendo dictas. unde agolum pastorale baculum, quo pecudes aguntur.* NEAP.

325. *Priscis Agualia dictum.*] Demptâ enim *o* remanet ex τοῦ *agonalia, agnalia.* Subtilitas etymo magis inest quam veritas: non agna, sed aries tunc caesus. IDEM. *Dici* Junii.

326. *Proprio.*] *Primo* Moreti. *unaque sit proprio* Junii.

327. *Timet Hostia cultros.*] Sive, inquit, ducit originem ἀπὸ τοῦ ἀγωνιᾶν, quod Graecis usitatissimum, pro *metu angi:* unde qui timet, ἀγωνιάτης dicitur apud Diogenem Laërtium. NEAP.

328. *Notata.*] *Vocata* Mazarin.

329. *Fas etiam.*] Imo, *Pars etiam* cum Mazarin. Lacti, quatuor Farnesianis ac aliis nonnullis. Superiora satis id adstruunt. Paulo ante, *lux est ista* etiam meliores libri. etiam legerem, *aetate priori*, ut alibi, *aetas prior.* HEINS. Sed vid. ad Met. XV. 104. Douza *fas* capiebat ut apud Horat. I. Od. 24. *Quidquid corrigere est nefas.* id est non potest: & III. Trist. XII. 41. *Fas quoque ab ore freti.* &c.

330. *Nomina de ludis Graeca.*] Huc pertinent illa Festi: *Agonia sacrificia, quae fiebant in monte: hinc Romae mons Quirinalis Agonus & Collina porta Agonensis. Agonium locus, in quo ludi initio facti sunt, ob hoc dictum, quia fuerit sine angulo.* Graecis angulus γωνία, locus angularis γωνιαῖος. unde angulo carens ἀγώνιος. NEAPOL. *Grata* optimus Ambros. & unus Patavinus. Lege, *Graia.* quomodo saepe peccatum, ut alibi diximus. HEINS.

331. *Et prius antiquus dicebat Agonia sermo*] Ita habent omnes libri scripti ineptam planè alii substituerunt lectionem, *Agimina.* Tu Festum Pompejum lege in verbo *Agonium*, cujus loci partem adducit hic Marsus. CIOFAN. *Et pecus* Ursini liber, optimus Ambros. & sex alii, cum priscâ editione. recte. Vide Festum in *Agonias* & *Agonium.* HEINS.

331. *Utque ea non certa est.*] Haec est veterum omnium librorum lectio. vere. secus in vulgatis quibusdam; sed malè. CIOFAN. Longè diversa prisci libri lectio, *Utque ea non certa est*, & palam probior. NEAPOL. Ita Ciofanus & Neapolis. Sed Ursini codex & decem alii, *nunc certa est.* quod versus praecedens confirmat. HEINS.

333. *Sacrorum numina.*] *Deorum numina* Francof. *sacerdos numina* Strozz. ut rex sacrificulus intelligatur.

335. *Victima, quae cecidit.*] Intrudit huc multa de sacrificiis veterum, ansâ sumptâ ex iis, quae dixit in Agonalibus. *Victimae* vero & *hostiae* etymon non arridet, & multa obstant: sciunt Critici. NEAPOL.

336. *Hostibus a domitis.*] *Hostibus amotis* Ursini liber & Patavinus Hectoris Trevisani; quod arridet. Nam si vulgatam sequimur scripturam, nihil aut parum inter hostiam & victimam intererit. Nonius, *Hostire est comprimere, coërcere, dictum*

ab

Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
  Far erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
  Acta per aequoreas hospita navis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miserat India costum,
  Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
  Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
  Qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit perculsi viscera tauri,
  In sacris nullum culter habebat opus.

Pri-

ab hostia. Pacuvius Teucro. nisi coërcuero proservitatem atque hostire ferociam. ita lege. hinc & *hostilii lares, quibus immolabant, quod ab his hostes arceri putarent*, teste Festo. HEINS.

338. *Far erat.*] Idque à Jani aevo, teste Q. Fabio lib. primo de Aureo saeculo. NEAPOL.

338. *Puri lucida mica salis.*] *Liquidi salis* codex Regius. ut alterum ex glossemate irrepserit. sic auctor Moreti,

Contrahit admistis nunc fortibus, atque farinas
Transversa durasque manu; liquidoque coactos
Interdum grumos spargit sale.

Ita versus isti videntur esse scribendi. HEINS.

339. *Nondum pertulerat.*] Suspicor myrrham, costum, crocum, eodem tempore, quo thus nostris avis fuisse cognita; cùm ex iisdem ferè regionibus asportata. Thuris verò notitia quando ad eos pervenerit dubium: multa tamen edisces è loco quodam trito Arnobii lib. VII. adversus Gentes. NEAPOL.

339. *Lacrymatas.*] Nam stillant ab ipso ligno: inde ferè omnes voce *lacryma* hac in re usi; ut Plinius, Solinus & alii. Myrrhae verò duae species, liquida & dura, σακτὴ καὶ πλαστή. Theophrastus: Α'ργὸς δὲ κομίζεται πᾶς ὁ λιβανωτὸς, ὅμοιος δὲ τῷ προσόψει φλοιῷ. τῆς σμύρνης δὲ, ἡ μὲν σακτὴ, ἡ δὲ πλαστή. IDEM. *Contulerat* Moreti. *Lacrymatam c. myrrham* Regius, Thuan. & duo alii. *arbore myrrhas* Excerpta Vossii.

339. *Lacrymatas cortice myrrhas.*] Citat haec verba Diomedes lib. I. p. 377. CIOFAN.

341 *Euphrates.*] Recte veteres interpretes Poëtam crimine κακῆς γεωγραφίας absolvunt. nam licet Euphrates non tangat Arabiam Felicem, ex cujus regione Sabaea tus mittitur, ostendunt multis, per sinum Persicum, & indè per Euphratem illud fuisse subvectum. Stuporem tamen interpretis Regii mirari licet, qui Euphratem dicit ab Oriente claudere Arabiam Felicem, quod de sinu Persico, in quem influit Euphrates, Marsus notaverat, & idem ad lib. II. 463. Judaeam perluere Euphratem dictavit. Ubi ab ipso Marso meliora discere potuisset. sed ita solent indocti plagiarii. BURM.

343. *Herbis Sabinis.*] Hae ante thuris notitiam veteribus in usu. hinc magnus Vates in Culice:

Herbaque thuris opes priscis imitata Sabina.

neque post thuris inventionem spreta, sed frequens fuit ad suffitus. de hac Dioscorides: Χρῶνται δέ τινες τοῖς φύλλοις ἀντὶ θυμιάματος. & Plinius: lib. XXIV. cap. II. *A multis in suffitus pro thure assumitur.* eandem ipsemet sic describit: lib. XII. cap. 17. *Petunt igitur in Elymaeos arborem brathyn, cupresso fusae similem, ex albidis ramis jucundi odoris accensam.* Alibi cupressum Creticam à multis dici testatur: quod & ex Glossis Nicomedis Iatro-Sophistae apparet in his: Βράθυ κυπάρισσος Κρητικός· Βόρατος κέδρος μεγάλη, ἢ ἀγριοκυπάρισσος. Ex quibus collige, Graecis βράθυν, quae nobis *herba Sabina.* Hesychius: Βράθυ πόα τοῖς θεοῖς θυομένη. eadem Dioscoridi βάραθρος, quae Glossis à *brathy* diversa. de quo differendi non hîc locus. NEAPOL. Inf. IV. 741. vid. Salmas. Exercit. Plin. p. 669.

343. *Contenta Sabinis.*] Sic omnes libri scripti. CIOFAN. *Consecta* Excerpt. Vossii & Sarravii Cod. pro var. lectione. *contemta* Sarravii & quinque alii.

344. *Non exiguo sono.*] Nam omen inerat multae crepitationi. notum hoc lippis. NEAPOL.

345. *Si quis erat, factis.*] Ineptè vetus, *fractis.* eleganter alius, *plexis.* IDEM. *Factis prati de flore coronis* nostri omnes. Neapolis ex uno suo, *plexis.* de quo ad Metam. XIII. 894. HEINS. Posset & *pactis*, ut *pactilis corona* Plin. XXI. 1. nisi & ibi *plectilis* legendum. ut apud Plaut. Bacch. Act. I. Sc. I. v. 37. *plexis* etiam Modius, Novant. Lect. 63. ita in versu Laevii, ut censet Scaliger Lect. Auson. II. 27.

Capiti meo trepidans
Lubens insolita plexis munera.

horti de flore unus codex. BURM.

346. *Qui posset violas addere.*] Sed hae etiam posteà inter flores coronarios habitae in pretio. Legendus Athenaeus lib. XV. NEAPOL.

348. *Nullum culter habebat opus.*] Conclusit tan-

cem,

Prima Ceres avidae gavisa est sanguine porcae,
Ulta suas meritâ caede nocentis opes.
Nam sata, vere novo, teneris lactentia succis,
Eruta setigerae comperit ore suis.
Sus dederat poenas. exemplo territus hujus
Palmite debueras abstinuisse, caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.

Ver-

dem, priscos illos *ἀναθήματα* Diis obtulisse, non *θυσίας* dona, non victimas. NEAPOL.

349. *Avidae gavisa est sanguine porcae.*] Ab hac igitur sumpsit initium rei animatae sacrificium. Scripsit & Varro lib. II. de Re Rustica: *Sus Graecè dicitur ὗς, olim thysus dictus, ab illo verbo, quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primùm sumtum videtur.* NEAPOL.

350. *Ulta suas.*] *Ulta suis* unus. *Merito* Vossii & Petavii.

351. *Teneris lactentia succis.*] Libri meliores, *sulcis.* Recte. Trist. III. Eleg. XII.

Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis.

Met. I. 123.

Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt.

Tibullus, II. Eleg. VII.

——— *spes sulcis credit aratis Semina.*

Virgilius, I. 113.

Cum primum sulcos aequant sata.

Avienus Orbis Descript. 354. de Aegypto,

Vomere, quae duro, quae longi pondere aratri
Sollicitavit humum, quae foetus edere sulcis
Tellurem docuit.

quomodo scribendum ex veteri libro Mediolanensi. nisi mavis, *credere sulcis.* Vulgo, *rectis caedere sulcis.* Mox ℣. 1185. idem ex eodem veteri libro,

Quaeque gravi sollers committit semina sulco.

hoc est, gravido sulco. nam *cavo sulco* nunc circumfertur in vulgatis. Silius lib. XV. 542.

Et Libys Ausoniis commendet semina sulcis.

Sidonius Apollinaris Carm. XXII. de frugibus.

Quantum Mygdonio committunt Gargara sulco.

Atque ita passim auctores. *Sulci* etiam pro scrobibus sumuntur, in quibus arbores plantantur. Calpurnius Ecloga II.

——— *Sulcos ne forte priores*
Languida mutatâ quaerant plantaria terrâ.

Male & illic *succos* legitur. Virgilius I Georg. 215.

——— *nunc te quoque Medica putres*
Accipiunt sulci.

vide Festum in *Sulci.* HEINS. Sed haec omnia, quae adducit Heinsius, & quibus plura addi facile possent, nondum persuadent *sulcos* recte *teneres* dici, aut sata posse dici *lactescere sulcis.* quare nos veterem lectionem *succis* reduximus, quibus lactent sata. Ipse enim *succus* herbarum *lac* vocabatur a rusticis. vid. Virg. IV. Æneid. 514. & ita *lac fici* Macrob. II. 16. & Nostro II. Fast 263. *lactens ficus.* ubi vide ipsius Heinsii notas, qui ex Plinio adducit, *lactescere succo.* qui & *lacteum succum* dixit lib. V. cap. I. vid. Rhod. ad Scribon. Larg. Compos. XXI. & in Lexico. ita *lactentia frumenta* Virg. I. Georg. 315. ubi vid. Serv. *lac herbarum* Naso XI. Met. 606. & Scholiast. German. p. 152. Edit. Commel. *ex lactei circuli defluvio, velut ex ubere aliquo cuncta sata lactescere* ait. vide Buchner. ad Venant. Hymn. de Resurr. ℣. 15. *teneri* vero succi sunt recentes, ut passim *tenerae herbae* & similia. vid. ad I Art. 299. non tamen adspernanda lectio Juniani codicis, *primis lactentia succis*, nisi sit glossa *τοῦ teneris.* BURM.

352. *Comperit.*] *Concipit* Voss. & tres alii.

356. *Dicta dolore dedit.*] Ita iidem libri scripti. CIOFAN. *Dicta dolore refert* Laeti & tres alii. *dicta* veteres plerique. recte. nam *verba dare* alio significatu dicitur. *digna dedit* Arundel. & sex alii. HEINS.

357. *Rode, caper, vitem: tamen hinc, cùm stabis ad aram, In tua quod spargi coruna possit, erit.*] Hoc distichon convertit Ovidius ex Graecis epigrammatis. ubi ita est:

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι τράγε θυομένῳ.

Mactabatur autem caper Baccho. Mart. libri. III. Epig. 24.

Vite

Verba fides ſequitur: noxae tibi deditus hoſtis
Spargitur adfuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit: nocuit quoque culpa capellae.
Quid bos, quid placidae commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtaeus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat inceptos deſtituiſſe favos.
Caerula quem genetrix aegre ſolata dolentem,
Addidit haec dictis ultima verba ſuis:
Siſte, puer, lacrimas. Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quae periêre, dabit.

De-

Vite necem roſâ ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche, ſuis victima grata ſacris.

Ovid. lib. II. de Pont. eleg. IX.

Nec dabit intonſo jugulum caper hoſtia Baccho.

CIOFAN. Expreſſum hoc diſtichon ex verſiculis Eueni:

Κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ. NEAP.

357. *Tamen hinc.*] *Hic* Petavianus & alii quatuor. Lege, *huic*, cum uno Farneſiano, id eſt, viti. HEINS. Sed idem ſenſus & elegantior etiam exſurgit ex *hinc*: digito enim demonſtrat quaſi vitem, ex quo vinum proveniet, quod ſpargi poſſit in cornua ejus. adverbiis vero illis elegauter utebantur pro pronominibus. Ter. Adel. III. 3. *Hinc ſcibo*, pro ex hoc: ita *unde*, *inde*, &c. vid. Serv. ad Virg. I. Aen. 6. & VIII. Aen. 71. Munh. ad Hygin. Fab. III. adi & lib. VI. Met. 630. BURM.

358. *Quod ſpargi cornua.*] Mos enim veteribus, uti ſupra caput hoſtiae immolandae vinum infunderetur & mola. NEAPOL.

359. *Noxa tibi debitus hoſtis Spargitur effuſo, &c.*] Omnium optimus lib. Vatic. *Noxae tibi.* ſequor. quatuor alii Vatic. & Urſ. *Mox & tibi.* erratum à librariis pro *noxae tibi.* CIOFAN. Optimè vetus, *noxae tibi deditus hoſtis. Cum lex jubet*, inquit Feſtus, *noxae dedere, pro peccato dedi jubet.* In quibus *mox* & *tibi* apertè eſt ſphalma typographicum. NEAPOL. Vide ad Quinct. Decl. IX. 5. ubi *debitus* & *deditus* confundi vidimus. vid. & Heinſ. ad Epiſt. VII. 103.

360. *Spargit & effuſo.*] Non capio: lego & diſtinguo ex eodem ita totum *δίστιχον*:

Verba fides ſequitur: noxae tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.

NEAPOL.

360. *Cornua, Bacche.*] Heinſius in priore notarum editione ad Epiſt. XIII. 113. citat tanquam legeret *tempora*, quod tamen in nullo codice exſtat. *effuſo* multi codices. *a fuſo* Puteaneus quae eadem differentia XIII. Ep. 114. *infuſo* Regius.

361. *Nocuit quoque culpa capellae.*] Haec ob roſam oleam Palladi ſacrificata. NEAPOL. Hic locus oſtendit rectè apud Virgilium II. Georg. 380. legi:

Non aliam ob culpam Baccho Caper omnibus aris
Caeditur.

Ob cauſſam citat Lutat. ad Stat. V. Theb. 259. vide ibi Lindenbr. BURM.

363. *Flebat Ariſtaeus.*] De hoc Ariſtaeo ſic Juſtinus lib. XIII. *Ariſtaeus, Apollinis ex Cyrene, quae eximiae pulchritudinis fuit virgo, filius, primum & apum, & mellis uſum, & lactis, & coaguli hominibus tradidit. Solſtitialiſque ortus ſiderum primum invenit.* Tribuit eidem Ariſtæo olivæ inventionem Cicero lib. III. De Nat. Deorum. CIOFAN. Hic primus repperit confectionem mellis. Ariſtophanis Scholiaſtes: *Ἀρισταῖος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης, πρῶτον τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου ἐξεῦρεν, ὥσπερ καὶ τοῦ μέλιτος* Reliqua Noſtri confer cum Marone IV. Georgicon. NEAPOL.

363. *Apes cum ſtirpe.*] *Prole* Francof. quod elegantius & verius puto, cujus alterum eſt gloſſa. ita ℣ſ. 449. *volucrum proles.* BURM.

364. *Deſtituiſſe.*] *Deſeruiſſe* Excerpt. Voſſ. & ſex alii.

365 *Caerula quem genetrix.*] *Κυρήνη.* NEAPOL. Nympham aequoream fuiſſe ex hoc epitheto colligeretur: cum tamen Penei fluminis filiam faciant Mythologi. vid. Serv. ad Virg. IV. Georg. 321. Pindarus vero Pyth. IX. venatricem facit, cum rapta fuit ab Apolline. Apollonii vero Scholiaſtes lib. II. ℣ſ. 500. Hypſei filiam Cyrenen facit. Hypſeus vero Penei filius, & ille Oceani. vide Schol. Pindar. IX. Pyth. 23. Diod. Sic. IV. & alios. unde a proavo ſuo poſſet *Caerula* dici, niſi *caerula* dicatur, quia *gurgitis ima tenens* a Virgilio dicto loco dicitur. avia ejus Naïs, Penei uxor, ex qua Hypſeus. diverſus ab hoc Hypſeus Acaci frater Statio. VII. Theb. 310. vid. Schol. BURM.

368. *Quoque modo.*] *Quoque modum* unus Puteaneus. non ineleganter. vid. ad lib. I. Art. Am. 50. & inf. lib. VI. 176.

369. *Vera*

Decipiat ne te verfis tamen ille figuris;
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: refolutaque fomno
Adligat aequorei brachia capta Senis.
Ille fua faciem transformis adulterat arte:
Mox domitus vinclis in fua membra redit.
Oraque caeruleà tollens rorantia barbâ;
Quà, dixit, repares arte, requiris, apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci;
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Juffa facit paftor. fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit.

Pofcit

369. *Verfis.*] *Variis* quaedam editiones.

370. *Geminas manus*] *Geminos pedes* unus codex. *vincula dura* Excerpt. Klockhovii. ita & in mortem Druf. ỳf. 274. vid. & 1 Amor. vi. 25. Burm.

371. *Refolutaque.*] *Reductaque* prima Veneta Ed. & unus Heinf. a. m. pr.

372. *Senis.*] *Dei* Junianus.

373. *Ille fuam faciem transformat & alterat arte.*] *Alterare* Latinum vix eft. etfi memini in gloffis Stephani occurrere *Altero*, ἑτερόω. Quare reponatur ex Urfini & Petavii optimis libris, quod & duo Medicei agnofcunt; *transformis adulterat*, ut & Carrion. lib. ii. Emend. 10. Pont. iv. Eleg. x.

Copia tot laticum, quas hauris, adulteras undas.
transformia corpora dixit Met. viii. 871.

Aft ubi habere fuam transformia corpora fentit,
Saepe pater dominis Triopeida tradit.

Scribe etiam, *Ille fuâ*, hoc eft arte, ut bene unus Patavinus. Heins. Defendere tentavit verbum *alterare* Pincier. Parerg. Otii lib. ii. cap. 50. Sed timide. vid. quae notavimus ad Quinctil. lib. x. de Inft. Orat. 1. ceterum in Putean. & Excerpt. Voff. erat, *Ille fuam fpeciem transformis adulterat arte.* in Putean. etiam *apte* pro var. lectione. Burm.

374. *Membra.*] *Terga* Arund. & Voff.

380. *Una necata dedit.*] Inde apud Graecos apis epithetum βουγενὴς· & vetus illud Poëma, fortaffis Eumeli, dictum Βουγονία, de hac Ariftaei fabellâ fufpicantur litteratores egiffe. Neapol.

381. *Pavit ovis pratum.*] Patum Latine profecto, pro depavit. In nonnullis vetuftioribus, *pafcit.* Petavii, *Pafcit ovis prato.* optimus Ambrof. *Pafcit oves pratum.* tres alii, *Pavit oves.* At Urfini liber cum quinque aliis, *Pofcit ovem fatum.* quod fequor. Heins. ita *pofcentia fata* Virg. viii. 477. fed de hoc verbo proprio in hac re plura ad Val. Flac. 1. 543. dicemus. Burm.

381. *Verbenas improba carpfit.*] Quas Diis offerre frugali & antiquo more erat receptum. Adi Diofcoridem lib. v. cap. 61. Neapol.

383. *In aris.*] *In aram* Excerpt. Voffii. *Quid turi fupereft* duo. *ruri* quinque. Male. vid. ii. Art. 687. Burm.

385. *Placat equo Perfis.*] Et aliae pleraeque gentes, ut populi Armeniae. Ibi Xenophon equum fuum jam fenectionem immolandum huic numini tradidit. Ὅτι, inquit lib. iv. de Cyri minoris expeditione, ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου. Cauffa, quae fequitur in Noftro, recitatur etiam ab Herodoto de Maffagetis, in ipfâ metâ libri primi. Neapol. Ego mallem *Perfes*, ne fequente *radiis*, duo vocabula in *es* exeuntia offendant aures. Citat haec Lactant. lib. 1. de Falf. Rel. 21. Burm.

385. *Radiis Hyperiona cinctum.*] *Comtum* quatuor libri. fic Virgil. lib. vii. 750.

Quin & Marrubia venit de gente facerdos,
Fronde fuper galeam & felici comtus oliva.

Apulejus de Deo Socratis: *Qui cum Platone fentis, locate Arcturum pluviasque Hyadas geminosque Triones, alios itidem radiantes Deos, quibus coeli chorum comptum & coronatum fuda tempeftate vifimus* Heins.

386. *Victima tarda.*] *Pigra* Francof. a manu prima.

387. *Quae femel.*] *Quod* meliores; pro *triplici virgine* duo libri, *geminae.* Codex Urfini, *gemina.* An, *Aegaeae Dianae?* Aulis enim in Aegaeo mari. an *Euboeae*, pro *Euboicae?* quomodo apud Statium Sylvar. lib. v Epicedio Patris,

——— *ftupuit primaeva ad carmina plebes*
Euboea. Heins.

387. *Pro virgine.*] Iphigeniâ. Neapol.

388. *Cerva datur.*] Si non erat, hujus fuccedanea ovis; quam dixere *cervariam.* Vide Feftum. Idem. *Datur* plurimi fcripti. Ut lib. iv. 634. fed & *cadit* multis tueri licet locis noftri Poëtae & aliorum. vid. lib. vii. Met. 162. vi. Faft. 160. 1 Trift. ix. 43. & paffim. Burm.

389. *Exta canum Triviae.*] Ideò κυνοσφαγὴς θεὰ Lycophroni ỳf. 77. nuncupatur: cauffa eft, quòd Deam, tefte magno Euftathio, τῶν νυκτερίων

Poſcit ovem fatum. verbenas improba carpſit;
Quas pia Dîs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt; animam cum ponat in aris
Lanigerumque pecus, ruricolaeque boves?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici pro virgine caeſa Dianae,
Nunc quoque pro nullâ virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos;
Et quicumque tuas accolit, Haeme, nives.
Caeditur & rigido Cuſtodi ruris aſellus.
Cauſſa pudenda quidem eſt, huic tamen apta Deo.

Feſta

ὧν φόβων αἰτίαν εἶναι veteres putarint & omnium ſpectrorum. Ea per canis latratum credita eisdem evaneſcere. Tzetzes, ex Sophronis auctoritate: Θύουσι δ' αὐτῇ κύνας, ὥς φησι Σώφρων ἐν μίμοις· ὁ γὰρ κύων βαΰξας λύει τὰ φάσματα. NEAPOL.

389. *Libare Sabaeos.*] Non meliùs in aliis, *Saphaeos.* Scribo, *Sapaeos.* Quis jam de hujus loci mente ultrà ambiget? Hi Thraciae populi. Herodotus lib. VII. Ἔθνεα δὲ Θρηΐκων, δι' ὧν τῆς χώρης ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε· Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοί, Σάτραι. Hos *Sapaeos*, ab Homero *Sintas* vocatos, auctor eſt Strabo lib. X. Τινὲς δὲ Σάμον καλεῖσθαι φασὶν, ἀπὸ Σαΐων τῶν οἰκούντων Θρᾳκῶν πρότερον, οἳ καὶ τὴν ἤπειρον εἶχον τὴν προσεχῆ. εἴτε οἱ αὐτοὶ τοῖς Σαπαίοις ὄντες, ἢ τοῖς Σιντοῖς, ὡς Σίντας καλεῖ ὁ Ποιητὴς, εἴθ' ἕτεροι. IDEM. *Sapaeos* reponi debere recte vidit Neapolis. qui Thraciae populus. Neque aliter primae editiones & duo ſcripti ex noſtris. recte autem ſubjungit, *vidi.* quia per Thraciam iter fecit, miſſus in exilium. HEINS. *Sintas* illos, quos Neapolis ex Homero producit, nondum reperire potui, unde ſuſpicari liceat, in Strabone eſſe legendum, Σιντέας, non Σίντας. *Sinties* enim apud Homer. Il. A. 594. in Lemno, quae non procul a Thracia, memorantur. Ubi Euſtathius Σίντης eſſe adjectivum docet, & notare βλαβτικὸν, *nocivum*; Σιντίης vero populi nomen, qui & Σίντοι & Σίντιοι, & hinc Lemnus Σιντηῒς dicitur Apollon. Rho. I. 608. ubi in nomen hoc inquirentem vid. Schol. ſed nomen a feritate, praedandi & nocendi ſtudio habuiſſe docet etiam Euſtath. ad Odyſ. Z. 7. ubi Σιντέας & Σίντας dictos non tantum latrones, ſed & fures docet. In Odyſ. vero Θ. 294. Lemnum incoluiſſe Σιντίας ἀγριοφώνους dicit Poëta. Heſychius diſtinguit hoc modo, ut Σίνται ſint Βλαπτικοὶ, Κακοῦργοι. Et Σίντιες Θρᾳκῶν τι γένος, οἱ δὲ τοὺς τὴν Λίμνην οἰκοῦντας, ubi puto ſcribendum, τὴν Λῆμνον. quod ex praecedentibus ſatis evincitur, & probant Excerpta ex Strabon. lib. VII. in fine: Σίντιοι ἔθνος Θρᾳκικὸν κατῴκει τὴν Λῆμνον νῆσον. Sic contra apud Alciphron. lib. I. Ep. 2. Doctiſſimus Berglerus pro εἰς Λῆμνον tentabat ἐν λίμνῃ Εὐρυνόμης, non extra veri ſpeciem, ut λίμνη pro mari ſumatur, quod Eurynomes Poëtica fere locutione dicitur. de qua Eurynome vide ad lib. IV. Met. 210. ſed ad rem. Etym. M. auctor, explicans locum Apollonii, dicit Lemnon *Sinteida* dictam, quia ἀπὸ πολιτῶν Σιντίων κατοικισθεῖσα, & praedones fuiſſe, & tyrannicum genus eſſe ait. Phavorinus, Euſtathium & alios compilans, ſimilia fere habet. Hi vero non diverſi a *Sapaeis*, quos & Heſychius & Phavorinus gentem Thracicam faciunt. ſed Σάπας pro Σαπαίους vocant. Nec recte vir doctus eosdem, qui Σάκαι, Schyticam gentem eſſe ſuſpicatur. Nam & Stephanus *Sapas* & *Sapaeos* & *Sapies* dici ſcribit, quod *Sacis* non convenit. & Euſtath. ad Dionyſ. Perieg. Vſ. 768. etiam non *Sapaeos*, ſed Σάπας vocat, qui ſequens Strabon. lib. XII. pag. 549. dicit olim *Sinties*, deinde *Sintos*, deindè *Saios*, & tandem *Sapaees* dictos: vidiſſe vero haec Ovidius potuit, cum *Biſtonios campos pede carpſeris*, I. Triſt. IX. 25. praeterea *Exta canis* quinque libri. *video* etiam Regius. & *mactare Sapaeos* Excerpta Kloekh. BURM.

390 *Accolit, Haeme, nives.*] Adludit haud dubiè ad antrum Hecates in Thraciâ; quod Σήρυνθος appellatum. de quo Stephanus: Σήρυνθος πόλις καὶ ἄντρον Ἑκάτης ἐν Θρᾴκῃ. Ariſtophanis Commentator: Οἱ ἐν κινδύνοις γινόμενοι, ἐπεκαλοῦντο τούτους τοὺς δαίμονας τοὺς ἐν Σαμοθρᾴκῃ, τούς τε Κορύβαντας καὶ τὴν Ἑκάτην. ἐξ ἧς καὶ διεβόητον ἦν τὸ Ζήρινθον ἄντρον, ἔνθα ταύτῃ ὠργίαζον καὶ ἐλευθεροῦντο. ibi ſolitos praecipuè canes Hecatae immolari, teſtis ſitus Suidas: Ζηρύνθιον καὶ Ζήρυνθον ἄντρον ἐν ᾧ τὰς κύνας ἔθυον. ἔνθα ἦν τὰ τῶν Κορυβάντων καὶ τῆς Ἑκάτης μυστήρια. NEAPOL. Recte, ut puto, Neapolis. Nam Zerinthum antrum in Thracia fuiſſe ad Steph. de Urbibus in Ζήρυνθος oſtendunt Holſtenius & Berckelius: & inde *Zerynthia litora* dici Noſtro lib. I. Triſt. 9.

de

Festa corymbiferi celebrabas Graecia Bacchi,
Tertia quae solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores gelidi venere Lycei,
Et quicumque joci non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus;
Quaeque colunt amnes, solaque rura, Deae.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.

Dul-

de canibus immolatis Hecatae vid. & Holsten. ad Stephanum. quibus praeivit Meursius ad Lycoph. Cass. 77. ubi vid. & Potteri notas. Burm.

391. *Custodi ruris asellus.*] Priapus hic; sub cujus tutela prisca rura erant. merces obvia; propterea quidam nomine Perspectus haec illi:

VILLICVS AERARI QVONDAM NVNC CVLTOR AGELLI,
HAEC TIBI PERSPECTVS TEMPLA PRIAPE DICO:
PRO QVIBVS OFFICIIS, SI FAS EST, SANCTE PACISCOR,
ADSIDVVS CVSTOS RVRIS VT ESSE VELIS;
IMPROBVS VT SI QVIS NOSTRVM VIOLABIT AGELLVM,
HVNC TV, SED TENTO, SCIS PVTO QVOD SEQVITVR.

Neapol. *Alumnus* Patavin.

392. *Sed tamen apta Deo.*] *Huic deo* rectius ex melioribus. Heins.

393. *Festa corymbiferi celebrabas Graecia Bacchi.*] Nonno quoque lib. xiv. κορυμβοφόρος dicitur. quomodo & κισσοφόρος idem dictus poëtis Graecis. codices tamen vetustiores, *racemiferi*. Met. xv. 413.

Victa racemifera lyncas dedit India Baccho.

& iv. Fast. 183.

Bacche, racemiferos hedera redimite capillos.

pro *celebrabat* Petavii & Oxoniensis, *celebrabat*, ut lib. iii. 101. ex veteri codice:

Nondum tradideras victas victoribus artes
Graecia.

at Farnesianus unus, *celebrabant*. Vide Notas ad Remed. Amor. vs. 164. Heins.

394. *Quae solito tempore bruma refert.*] Intelligit Τριετηρίδας, Bacchi festum. Herodotus lib. iv. de Gelono Budinorum oppido: Ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ, Ἑλληνικῶς κατεσκευασμένα ἀγάλμασί τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι, καὶ τῷ Διονύσῳ Τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βακχεύουσι. Hic verò Noster locutus est ex sententia multorum; cùm verè sacrum illud fuerit annuum. Trieteris enim nihil aliud erat quàm tres anni quadrimestres, seu duo semestres. Censorinus cap. xix. *Cares & Acarnanes semestres habuerunt annos & inter se dissimiles, quibus alternis dies augescerent, aut senescerent, eosque conjunctos, veluti τριετηρίδα annum magnum*, hoc est solarem. Neapol.

305. *Di quoque cultores in idem venere Lycei.*] Ursini & Petavii liber cum multis aliis, *Lyaei*. Mazarin. optimus cum tribus aliis vere, ut puto, *gelidi Lycei*. sic Met. i. 217. *Gelidi pineta Lycei* dixit, & lib. v. 608. *Gelidum Erymanthon*. Virgilius Ecl. x. 15. *Gelidi fleverunt saxa Lycei* Sequens distichon rectius huic praeponatur. Heins. *Nemoris v. Lycei* Bern. & duo alii.

306. *Quicunque loci non alienus erat.*] Melius in antiquis, *joci*. Neap. *Mero alienus* Ursini codex & Naugerianus cum aliis nonnullis. Idem Ursini liber, *locis* pro diversa lectione, quod Petavianus quoque & sex alii agnoscunt. Scribe, *joci non alienus*. Di à jocis non alieni; quomodo Met. iv. 187.

—— *atque aliquis de Dis non tristibus optat*
Sic fieri turpis.

& de Flora lib. v. Fast. 351.

Non est de tetricis, non est de magna professis.

& paulo ante 347.

—— *non est, mihi credite, non est*
Illa cothurnatas inter habenda deas.

Sallust. Catilin. 40. *Ille eos in domum D. Bruti perducit, quod foro propinqua erat, neque aliena consilii propter Semproniam.* sic & Cicero non semel. Lucretius lib. iii. 832.

Aut quia non veniunt omnino aliena salutis.

lib. vi. 1063.

Nec tamen haec ita sunt aliarum rerum aliena.

idem, vi. 67.

Quae nisi respuis ex animo longeque remittis,
Dis indigna putata alienaque pacis eorum.

ita scribe. nam codices scripti, *putare*. vulgati, *putando*. Pont. i. Eleg. vii. ecqui aliter id sumi possit?

Sim modo pars vestrae non aliena domus.

sic ἀλλότριος nunc cum tertio, nunc cum secundo casu apud Graecos jungitur. *Alienus lucis, alienus veritatis* apud D. Cyprianum in Epistolis. *alienus salutis* apud Tertull. advers. Valent. Dictys Cretens. lib. ii. cap. 5. *Agamemnonem namque &*

Me-

Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
Miscendas parcè rivus agebat aquas.
Naïdes effusis aliae sine pectinis usu,
Pars aderant positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.

Ex-

Menelaum Pelopidas non alienos generis sui eum exercitum contraxisse. & lib. III. 5. *Pylemenem Paphlagonum regem cominus fundit, non alienum sanguinis Priamidarum.* lib. VI. 7. *Hi cuncta quae gerebantur, insidiasque ei paratas per Acastum ab Asandre non aliene Pelei cognoscunt. Is namque Asandrus, iniquitatem tyranni evitans, ad agrum Pelei concesserat.* Ita vetustus codex meus, non *evitans Pelee concesserat.* plura congessit Vossius de Construct. cap. II. & 12. qui cum tertio quoque casu jungi docet, ut & cap. 14. HEINS. Cum genitivo junxit etiam Prosper Aquit. in lemmate Epigram. III. de vera aeternitate: *Creaturae illae, quibus Deus aeternitatem dedit, vel daturus est, non penitus omnis finis alienae sunt.* Vid. Giph. Ind. Lucret. & Lamb. ad Lucret. III. 832. & Wass. Indice Sallustiano in *alienus.* dativo & ablativo addi vidimus ad Quinctil. VI. Instit. 3. *mere non alienus* tuetur Modius Novant. Lect. cap. 63. BURM.

400. *Qui rubreque avidas.*] *Quique rubro pavidas* rectius legas cum plerisque scriptis. Nisi malis, *Quique ruber pavidas* cum Ursini libro & tribus aliis. Petavianus, *Quique rubre lividas.* mendose Horatius de Priapo, I. Sat. VIII. 5.

Obscaenoque ruber porrectus ab inguine palus.

infra, ỹs. 415.

At ruber hortorum decus & tutela Priapus.

& lib. V. 333.

At ruber hortorum custos.

sic & *rubicundus Priapus* ibidem ỹs. 319. dicitur, & *ruber custos* Tibull. I. 21. posset & *ruber inguina* legi. HEINS. *Quique rubens avidas* Putean. unus & Francof. & Excerpt. Kloekh.

402. *Accubuere.*] *Incubuere* unus Moreti & alius. *Concubuere* duo. *occubuere* Putean. & Excerpt. Vossii. vid. lib. V. 520.

404. *Miscendas large.*] In Graeco convivio visum Nostro meminisse Graecanicae temperaturae: de quâ Hesychius, Τὸ πάλαι, inquit, ἐκιρνᾶτο τρία ὕδατος λαμβάνειν, τὸ δὲ τέταρτον οἴνου. Sed certius, nullam fuisse communem omnibus Graecis certam κρᾶσιν. Ecce varias ex Ephippo in Circe:

Τρεῖς πρὸς τέτταρας οἶνον πίοις ἂν ἀσφαλέστερον,
Πολὺν ὑδαρῆ. μὰ τὴν γῆν, ἀλλὰ τρία καὶ τέτταρα,
Οὕτως ἄκρατον εἶπέ μοι πίῃ τί φῄς ἴσον ἴσῳ.

Sic alias mixturas: lege Athenaeum lib. IX. à cap. 6. ad 9. NEAPOL. Imo *parcè.* ut decet in Bacchi convivio. Atque ita Vossian. Arundel. Excerpta Politiani & duo alii codices. Ne dubita. HEINS. Recte: nam non delectantur aqua Dii, sed mero. vid. lib. VI. 325. *parce* jam Modius Novant. Lect. Epist. LXIII. legit.

406. *Pars aderat comptis arte manuque comis.*] Libri veteres, *positis*, non *comptis*, placet. CIOFAN. *Aderant* scripti & editi meliores.

407. *Illa super suras.*] Dispeream, ni Noster hos varios Nympharum habitus imitatus à Cheremone Tragico. sic ille de quibusdam virginibus, quas vidit Oeneus:

Ἔκειτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν σεληνόφως
Φαίνουσα μαςὸν λελυμένης ἐπωμίδος,
Τῆς δ' αὖ χορεία λαγόνα τὴν ἀριςερὰν
Ἔλυσε γυμνοῖς δ' αἰθέρος θεάμασιν
Ζῶσαν γραφὴν ἔφαινε, χρῶμα δ' ὄμμασι
Λευκὸν μελαίνης ἔργον ἀνταυγεῖ σκιᾶς.
Ἄλλη δ' ἐγύμνου καλλίχειρας ὠλένας,
Ἄλλη προσαμπίσχουσα θῆλυν αὐχένα,
Ἡ δ' ἐκραγέντων χλανιδῶν ὑπὸ πτύχας
Ἔφαινε μηρόν. ——

NEAPOL. Leguntur hi versus apud Athen. lib. XIII. cap 9.

407. *Super suras tunicam collecta.*] Hoc ferè illud, ἐκραγέντων χλανιδῶν ἔφαινε μηρόν. Iste priscus Nympharum cultus; qualem nunc spectamus in earum picturis, quibus brachia detecta & femora apparent. Ejusque vestis originem inde deductam suspicatur vir magnus, quod per initia caprinas pelles ad lumbos utrimque cinxerint, nodatas corio crurum anteriorum: meritò igitur Φαινομηρίδες appellatae. Quo etiam nomine dictae mulieres Lacaenae, quòd incedentes femora retegerent: sed eis id in usu, quia tunicarum pinnae, tunc non assui solitae, explicabantur. Plutarchus in Numâ: Τῷ γὰρ ὄντι τοῦ παρθενικοῦ χιτῶνος αἱ πτέρυγες οὐκ ἦσαν ἀνεῤῥαμμέναι κάτωθεν, ἀλλ' ἀνεπτύσσοντο καὶ συναναγύμνουν ὅλον ἐν τῷ βαδίζειν τὸν μηρόν. idem ille ostendit ex Sophocle. NEAPOL.

407. *Collecta.*] *Succincta* duo veteres. HEINS. Ut inf. IV. 413. & alibi de ministrantibus.

408. *Dissuto sinu.*] Λελυμένης ἐπωμίδος, solutâ fasciâ pectorali. Dixit idem alibi Naso:

Exserit haec humerum: vestem trahit illa per herbas.
    Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent:
    Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inexstinctae Silene libidinis, urunt.
    Nequitia est, quae te non finit esse senem.
At ruber, hortorum decus & tutela, Priapus
    Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: solâ suspirat in illâ:
    Signaque dat nutu; sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.
    Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: &, vino somnum faciente, jacebant
    Corpora, diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosâ, sub acernis ultima ramis,
    Sicut erat lusu fessa, quievit humo.

Sur-

— — *Omne papillae*
Pectus habent tumidae, fascia nulla tenet.

Haec supra subuculam aptabatur. Apulejus II. Milesiarum: *Ipsa lineâ tunicâ mundulè amicta, & russeâ fasciolâ praenitente, altiusculè sub ipsas papillas succincta.* Fuit illa feminis usui, ut graciles fierent: ut ventrale, ad cohibendum ventris tumorem. Glossae, *ventrale*, *κοιλιόδεσμος*. NEAPOL. Prae *diffuto sinu*, etsi variant codices antiqui (nam in illis, *diffuso*, *desuete*, *de ficco*, *disjecto*, *distento* leguntur) ceterae lectiones sordent. Sic *resutum* pro refibulato apud Suetonium in Augusto, *Sumenti virilem togam tunica lati clavi resuta ex utraque parte ad pedes decidit.* *sutum* quoque pro *fibulato* legisse me memini. sic infra lib. II. 363. *Verubus transsuta salignis Exta.* pro quo perperam nonnulli codices, *transfixa.* & II. 578. *obsutum maenae caput*, quod *acu trajectum* paullo ante dixerat; *subsuta vestis* Horat. I. Sat. II. 29. *diffuere femora* pro *dissecare* Apulejus dixit ludicro verbo, lib. VII. Metam. *Ad vos actutum redibo, trucemque amatorem istum atque insuavem diffutis femoribus emasculabo.* ita scribo. cum in membranis ac priscis editionibus sit, *dissitis.* vulgati, *dissectis.* paulo post lege, *In nobilissima parte corporis totum me periturum deflebam.* cum frigide circumferatur, *In novissima parte.* natus error ex confusione V. & B. literarum. *Diffutis femoribus*; sic *insutus femori paterno* Bacchus apud Poëtas. *diffutis malis* pro laxis dixit Persius. quomodo & *os diducere* apud Gellium Noct. Attic. V. cap. 9. HEINS.

409. *Exserit haec humerum.*] Hausit ex his, si quid video,

— *τῆς δ' αὖ χορείᾳ λαγόνα τὴν ἀριστερὰν Ἔλυσε.* NEAPOL.

409. *Vestes trahit*] *Vestem* meliores. HEINS. Ita & Modius. d. l. vid. ad I Met. 518. *humeros* Mazar. & septem alii, quod mallem, si *vestem* legas.

410 *Vincula nulla pedes.*] *Vincula* pro calceis, tritissimum. Vates: *Unum exuta pedem vinclis.* Et unde Graecis *ὑπόδημα*, nisi *ἀπὸ τοῦ ὑποδεῖσθαι*; & aliud calcei genus *καμψίον*, à *κάμπτειν*, quod corrigiis & loris reticulatim vinciretur? de quo Hesychius: *Καμψία, κανὰ, κανίσκια, κανάβια κυνηγετικὰ ὡς γέργαθοι, ἢ ὑποδήματα ποιά.* Et illud dictum *καμπάγιον*, nostris *campagus*: cujus etymon evidens *ἀπὸ τῶν καμπτῶν*. Sed de hoc fusiùs lege multa in Glossario Graecobarbaro I. Meursii. Ex his collige, antiquos calceis, ex eo quod vincirentur, plerumque nomina dedisse: hinc Musonius Philosophus vinctum & calceatum unum & eumdem putat. laudat ille apud Stobaeum *ἀνυποδησίαν*. *Καὶ τό γε*, inquit, *ὑποδεδέσθαι τὸ ἀνυποδητεῖν τῷ διεσφιγμένου κρεῖττον. κινδυνεύει γὰρ τὸ μὲν ὑποδεδέσθαι τῷ δεδέσθαι ἐγγὺς εἶναι· ἡ δὲ ἀνυποδησία πολλὴν ἀλυπίαν τινὰ καὶ εὐκολίαν τοῖς ποσὶν παρέχει, ὅταν ἠσκημένοι ὦσι.* NEAPOL.

411. *Incendia mitia.*] *Mutua* quatuor codices & Scholiastes Rumpfii. vid. II. Amor. III. 2.

413. *Urunt.*] *Urguent* Bernens. & sex alii. vid. ad Amor. III. 17.

414. *Quae te non finit esse senem.*] Efficit *ἀμογέροντα*. NEAP. imitatus Mart. XI. 61.

Quodque senem Priamum non finit esse senem.

415. *At ruber hortorum Deus.*] De eodem Albius Tibullus libro primo, Elegiâ primâ:

Po-

Surgit amans: animamque tenens, vestigia furtim
  Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveae secreta cubilia Nymphae;
  Ipsa sui flatûs ne sonet aura, cavet.
Et jam finitimâ corpus librabat in herbâ:
  Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: &, à pedibus tracto velamine, vota
  Ad sua felici coeperat ire viâ.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
  Intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgens Nymphe manibusque Priapum
  Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obscaenâ nimium quoque parte paratus,
  Omnibus ad Lunae lumina risus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris: & hinc est
  Hellespontiaco victima grata Deo.

In-

Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat ut saevâ falce Priapus aves. NEAPOL.

415. *Hortorum deus & tutela Priapus.*] *Decus & tutela* Petavii & Ursini liber cum quatuor aliis. bene. sic lib. XII. 612. Metam.

— decus & tutela Pelasgi
Nominis Æacides. HEINS.

Rudis hortorum Excerpt. Kloekh.

416. *Lotide.*] *Lochide* Bernens.

417. *Solam suspirat in illam.*] Membrana vetus, *solâ suspirat in illâ*, quinto casu. NEAPOL. *Solam suspirat in illam* plurimi ex veteribus & quaedam editiones. vid. ad IV. Met. 234.

418. *Dat nutu.*] *Dat nictu* codex Pomp. Laeti & Mazar. vid. ad III. Met. 460. *sollicitatque manu* unus Heinsii. Mazar. & quatuor alii.

419. *Fastus inest pulchris.*] Huc pertinent illa Petronii: cap. CXXVI. *Quia nosti venerem tuam, superbiam captas, vendisque amplexus commodius.* Hinc vocat, *fastosas moechas*, in suis Epigrammatis. Martial. X. 13.

Ad nocturna jaces fastosae limina moechae.

NEAPOL. Malo, *pulchrae.* aliquis sciolus interpolarat, ut saepe alias. HEINS.

420. *Despicit.*] *Decipit* codices nonnulli: *illa Deum* Moreti. *illa senem* alius.

422. *Corpora victa sopore.*] *Vincta* sex libri. de quo l. XI. Met. ỳs. 239. Ursini codex, *jacta* pro *tacta*, aut *jacta sopora.* HEINS. *Semisepulta locis* Francof. a. m. pr.

424. *Sic, ut erat lusu lassa.*] Aliquot veteres libri, *fessa*, probe. CIOFAN. Scriptum exstat in aliis cusis; *sicut erat lusu lassa*; cum sale! NEAPOL. *Ludo fessa* Ald. posterior & decem scripti.

425. *Animamque.*] *Oris habitum.* NEAPOL.

426 *Suspenso digitis gradu.*] Primo pede metuens audiri. Sic, *suspendere vota labello*, apud Catullum est, vix labra movere, eamdem ob caussam. NEAPOL.

427. *Secreta cubilia.*] *Captata* unus Puteaneus. *Secreta silentia* duo alii. *cubicula* Mazar. *cunabula* Arund. & Voss.

428. *Ipse sui flatus.*] *Ipsa aura* libri meliores. HEINS.

429. *Librabat.*] *Librarat* Bern.

432. *Felici via.*] *Fallaci gradu* unus. *fallaci via* duo.

433. *Ecce rudens rauco Sileni vector Asellus Intempestivos edidit ore sonos. Territa consurgit Nymphe.*] Tale quippiam dicit etiam libro VI. 339.

Forte senex, quo vectus erat Silenus, Asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Hellesponti:
Intempestivo cùm rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit Dea. CIOFAN.

434. *Ore sonos.*] *Modos* Excerpta Vossii, quae eadem varietas mox 444. & alibi saepe.

435. *Territa consurgit.*] *Consurgens* Ursini liber & unus Patavinus. rectius. HEINS.

436. *Concitat.*] *Concutit* sex libri. *suscitat* tres. *territat* duo. sed nihil mutem. vid. lib. II. 286. III. 797. & alibi. *rejicit & surgens* etiam Bernens. & septem alii.

440. *Hellespontiaco Deo.*] A patriâ hoc epithetum; Ὀρνεάτης (sic illum vocat Euphronius.

Pria-

Intactae fueratis aves, solatia ruris;
  Adsuetum silvis, innocuumque genus;
Quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
  Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil ista juvant: quia linguae crimen habetis,
  Dîque putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen id falsum. nam, Dis ut proxima quaeque,
  Nunc pennâ veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique caesa est:
  Juveruntque Deos indicis exta sui.
Ergo saepe suo conjux abducta marito
  Uritur in calidis alba columba focis.

Nec

Priapejorum scriptor; in Strabone libro VIII.) & alia, à locis ubi cultus. NEAPOL.

440. *Victima grata.*] *Sacra* Putean. & Petavian. *Hellespontiaco v. g. mari* unus Mediceus, ut *mas* dicatur Priapus a parte virili, qua praecipue conspicitur. BURM.

442. *Adsuetum silvis.*] *Assiduum* tertius Moreti, eleganter. eadem varietas est in lib. I. Trist. IV. 74. *Assuetus studiis mollibus ipse fui.* & Ep. XVIII. 22. & XIII. Met. 792. sic *assiduus ludis* Claud. III. Eutrop. 410. de voce *assiduus* egregia habet Gronov. de Pecun. Veter. IV. 9. BURM.

443. *Et plumis ova fovetis.*] *Quae plumis* tres libri HEINS.

444. *Et facili.*] *Quae facili* unus codex. vid. Ep. VIII. 118.

444. *Dulces sonos.*] *Modos* Patavinus & multi alii.

447. *Ut proxima quaeque.*] Ex veteri legas, *ut proxima quaeque est.* Clarius. NEAPOL. Rectius meliores τὸ *est* omittunt. *id falsum* Ursini liber & alii nonnulli. duo, *id falso.* vulgati, *hoc falsum.* HEINS.

448. *Nunc penna veras.*] In nonnullis, *vetitas.* NAUGER. Quis non meminit, in augurali disciplinâ aves fuisse *oscines* & *praepetes?* quae sic dictae, quia ore & pennâ auspicium facerent. NEAPOL.

449. *Volucrum proles.*] *Volucris* tres scripti. sic *turba volucris* de avibus Met. V. 300. ex antiquis libris:

—— nuper & istas
Auxerunt volucrem victas certamine turbam.

volucres pennae Art. Am. II. 45. ex veteri libro. *nunc denique* tres itidem scripti. HEINS.

451. *Abducta.*] *Adjuncta* Bern: *adducta* sex alii.

452. *Uritur in calidis alba columba focis.*] *Ignitis focis* Mazarin. optime. sic *ignitum aërem* dixit Prudentius Hamart.

—— sulphure cum jam
Nimboso ignitus coelum subtexitur aër.

usus quoque idem alibi ea voce non semel. *ignitum* quoque *vinum* videor legisse apud Gellium. *blanda columba* praeterea sex scripti. ut in Amoribus. II. VI. 56.

Oscula dat cupido blanda columba mari.

haec olim. at vero scribe indubitata conjectura;

Uritur Idaliis alba columba focis.

aut si Mazarini codicis vestigiis vis insisti, *in Cnidiis focis.* quod tantumdem est. Veneri enim immolabatur columba. Propertius IV. eleg. 5.

Sed cape torquatae, Venus ô Regina, columbae
Ob meritum ante tuos guttura secta focos.

certe cum insequentibus anserem Isidi Deae, Nocti gallum fuisse immolatos disertis verbis tradat, hoc etiam loco cui columba immolaretur exprimendum fuit. Superiori versu aliquando pro *Ergo* opinabar *aegre* reponi debere. Sed nulla opus mutatione. HEINS. Recte mutavit sententiam Heinsius: non est enim vox aevi Ovidiani *ignitus.* Francius legebat, *invitis.* sed ego vulgatam praetuli conjecturae. *Calida* enim proprie arae & foci. de quo agimus ad Val. Flac. II. 98. BURM.

452. *Alba columba focis.*] Ad aras Veneris haec jugulata. Propert. lib. IV. Elegiâ V.

Nunc cape torquatae, Venus ô Regina, columbae
Ob meritum ante tuos guttura secta focos.

NEAPOL.

453. *Nec defensa juvant Capitolia.*] A Gallis Senonibus, qui, nisi anseres suo clangore Manlium excitassent, Capitolium cepissent. Contigit hoc anno ab urbe condita CCCLXIII. Meminit hujus rei Livius lib. V. & Plutarchus in Vita Camilli. Vide etiam, quae ego in Metamorph. ex Columella annotavi. Cicero pro Sext. Roscio Amerino: *Anseribus cibaria publicè locantur, & canes alun-*

Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deae Nocti cristatus caeditur ales,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin, clarum super aequora sidus
Tollitur; & patriis exserit ora vadis.
POstera lux hiemem medio discrimine signat:
Æquaque praeteritae, quae superabit, erit.
PRoxima prospiciet Tithono nupta relicto
Arcadiae sacrum pontificale Deae.
Te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit;
Hic ubi Virgineâ Campus obitur aquâ.

Un-

aluntur in Capitolio, ut significent, si fures venerint. CIOFAN. Scitum istud, quo auxilio tunc urbs à Gallis liberata. in illius rei memoriam de suo aevo, inquit Plutarchus in libello *περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης· Πομπτιὲ δὲ μέχρι νῦν ἐπὶ μνήμῃ τῶν συμπτωμάτων ἡ τύχη, κύων μὲν ἀνεσταυρωμένος, χὴν δὲ μάλα σεμνῶς ἐπὶ στρωμνῆς πολυτελοῦς καὶ φορείου καθήμενος.* Tamen ejusdem exta data Isidi in sacris. legendum itaque in pentametro, *Inachi lauta*, ut in veteri quodam; in nostro jam infimae vetustatis est, *Inachi vacca.* Ex his uter meliùs ambigo; adeo aeque bene. NEAP. Actius Cassius ad Tiberium secundo apud Diomedem grammaticum: *Sic est contra Ægyptiis maximum sacrificium, ubi integrum anserem adoleverunt:* quae verba à Prisciano mendose libro IX. proferuntur. Juvenalis Sat. VI. ℣. 538.

—— —— ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

Isidi sacri anseres. testis & Aristides sacrorum Sermonum V. Lancium autem usus in sacris frequentissimus. Hinc illud Maronianum secundo Georgicôn, *Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.* ubi de sacrificio agit. & rursus eodem libro, *lancesque & liba feremus.* HEINS.

454. *Inachi lauta.*] Alii, *Inachi vacca.* Ursini liber, *Inachi bacca.* alius, *Baccha. Inachiam bovem* vocavit lib. VI. Fast. & *Phariam juvencam* III. Fast. 658. alibi non semel. *vaccam Memphitidem* Propertius, si bene memini. sed recte *lauta*, quia jecur anserinum cibus lautiorum. in Catalectis Scaligeri p. 243. mensis November ad hunc locum facit. quod carmen & inter Ausoniana exstat, ad quod Vinetus nihil de Ansere Isidi sacra se legisse affirmat. perperam. vid. Ivon. Villiom. ad Rob. Titii locos contr. lib. III. cap. 19. HEINS. Priapo sacros anseres Petron. cap. CXXXVI. describit. *Inachi Diva* unus Farnesianus & Pomp. Laeti codex. *Inache sancte* Bern. *Inache laute* Excerpta Kloekh. & plurimi scripti. quod Marsus secutus est. *Inachi vacca* placuit Fanensi. *Memphitidem vaccam* in Propertio non repperi. sed *vacca* dicitur lib. II. Eleg. XXI. 22. *Bovem Memphitem* vocat Apim. Tibul. I. VIII. 28. BURM.

455. *Deae noctis.*] Lege, *Deae Nocti.* Nox enim Dea apud Poëtas. Neque aliter praestantissimus Ursini liber. v. 619. & sequenti versu *provocat* meliores. HEINS. Dea noctis esset Hecate, cui Gallum mactatum fuisse non legisse me memini.

456. *Provocet ore diem.*] Diis igitur id animal gratum erat in focis; quod aliquâ ex caussa odissent. NEAPOL.

457. *Interea Delphin.*] Ipsâ luce Agonali, hoc est V. Idus oritur Delphin ἠλιακῶς. id Caesari apud Plinium est pridie Nonas, lib. XVIII. cap. 26. IDEM.

457. *Clarum super aethera sidus.*] Scripti praestantiores, *aequora.* Ita & Manil. V. 389.

At cum se patrio produxit ab aequore piscis,

in quo male *proprio* legit Grotius ad Germanic. p. 22. HEINS. Saepe illae voces commutatae apud nostrum. Poëtam. vid. inf. II. 458. IV. Met. 622. & alibi. hic vero *super aequora* debere legi apparet inde, quod Delphin aequoreus, saepe lasciviens, se jaculatur supra aequora in auras, ad quod alludit Noster. sic in descriptione incendii Phaetontis lib. II. 265. scribit:

Ima petunt pisces; nec se super aequora curvi
Tollere consuetas audent Delphines in auras. BURM.

459. *Medio discrimine signat.*] Parum certo oculo hoc discerno & ambigo de vero: nam Noster quarto Idus Januarias mediam hiemis partem hic facit. at sic Columella de Re Rusticâ lib. XI. *Tertio Nonas Januarii Cancer occidit, tempestas varia; pridie Nonas Januarii media hiems, Auster multus, interdum pluvia.* idem censet tabula illa edita sub nomine Ptolemaei. NEAPOL.

461. *Proxima prospiciet.*] III. Idus celebrabantur publicè Carmentalia (feriae erant stativae) sed in quâ Urbis parte? ego opinor sub Capitolio apud Carmentalem portam. ibi Carmentae ara fuit

 anti-

Unde petam cauſſas horum, moremque ſacrorum?
  Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum,
  Propoſitoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Lunâ (de ſe ſi creditur ipſi)
  A magno tellus Arcade nomen habet.
Hic fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
  Nobilior ſacrae ſanguine matris erat.
Quae, ſimul aetherios animo conceperat ignes;
  Ore dabat vero carmina plena Dei.

Dixe-

antiquitus conſtituta. Obſervabis ex Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. primo Antiq. Καὶ γὰρ Εὐάνδρῳ θυσίας ἔμαθον ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπιτελουμένας ὅσα ἔτη δημοσίᾳ, καὶ Καρμέντῃ, καθάπερ τοῖς λοιποῖς ἥρωσι, καὶ δαίμοσι, καὶ βωμοὺς ἐθεασάμην ἱδρυμένους, Καρμέντῃ μὲν, ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ, παρὰ ταῖς Καρμεντίσι πύλαις. In Kalendario Conſtantini notatur hoc feſtum, DIES CARMENTARIORUM. NEAP.

461. *Tithono Aurora relicto.*] *Nupta* Urſini, Petavii, Mazar. & tres alii libri. bene. lib. VI. 473.

Jam Phryx à nuptâ quereris Tithone relinqui.

HEINS. *Nupta* etiam Francof. *reſpiciet* pr. Vatic. & unus Petav. & Aldin. Edit. poſt. *perſpiciet* Exc. Douzae. *conſpiciet* Arundel. Voſſii & multi alii.

463. *Ædle recepit.*] Ad aquam Virginem: conſentiunt Urbis antiqui topographi, Victor, & Ruffus, & Frontinus de aquaeductibus Romanis, de hac eadem capiendus in his: *Ædicula fonti appoſita hanc Virginem picturа oſtendit.* Iſta ea fortaſſis eſt, à quâ nomen aquae inditum. NEAP.

465. *Unde petam cauſſas horum.*] Nunc feſti Carmentalis initia inquirit. Unum verò ſilere non poſſum: mallem, indignanti omni codice, verſiculos ſuperiores de Juturnae aediculâ ante illos intrudere, *Proxima proſpiciet.* tu perpendas. NEAP.

465. *Morem.*] *Moresque* plurimi.

466. *Dirigat.*] *Diriget* multi ſcripti & editi. *dirigit* nonnulli. *porriget* Gottorph.

467. *Ipſa mone.*] Malim, *Nympha, mone.* ſic infra de Carmenta vſ. 633.

Sive fugae comites, Maenali nympha, tuae.

ubi plura. lib. III. 261.

Nympha, mone nemori ſtagnoque operata Dianae.

vel, *diva mone.* HEINS. *Ipſa move* Francof. & Moreti. *a carmine dictam* Moreti & quidam alii. *bonos* etiam optimi.

467. *A carmine ductum.*] Haud dubiè à noſtris patribus Carmenta à carmine dicta. Plutarchus ἐν Αἰτίοις· Τὴν δὲ Καρμένταν οἱ μὲν Εὐάνδρου μητέρα λέγουσιν οὖσαν ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν, ὀνομαζομένην Θέμιν· ὡς δ᾽ ἔνιοι, Νικοστράτην. ἐμμέτρους δὲ χρησμοὺς ᾄδουσαν, ὑπὸ τῶν Λατίνων Καρμένταν ὀνομάζεσθαι. τὰ γὰρ ἔπη κάρμινα καλοῦσιν. idem invenies in his Dionyſii libro primo Antiq. Οἱ δὲ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἀρχαιολογίας, τῇ πατρῴῳ γλώσσῃ Καρμένταν ὀνομάζουσιν· εἴη δ᾽ ἂν Ἑλλάδι φωνῇ Θεσπιῳδὸς τῇ νύμφῃ τοὔνομα. τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα. Nec aliud ſibi vult numiſma illud, quod Carmentam revelat in hunc modum: caput habet muliebre vegeta formâ; comam incoeptam, à fronte & à facie rejectam, premit corona ex fabarum foliis atque folliculis aptè contexta; cincinnis ſub eadem per collum defluentibus, citharam appoſitam reſpicit, ut vatem dicas. Nummus cuſus fuit Q. Fabio Maximo, ut ex inſcripto nomine perſpicio: nec fortuitò huic mater Euandri à dorſo denarii inciſa; nam à Carmentâ illuſtrem Fabiorum familiam & ſunt qui deducant. NEAPOL.

469. *Orta prior Luna.*] Sic illa commenta eſt. Clemens Alexandrinus in admonitione ad Gentes: Ἀρκάδας οἱ προσελήνους ἀναγράψαντες ποιηταί· εἶτα μὴν αὖ τοὺς Αἰγυπτίους οἱ καὶ πρώτην ταύτην ἀναφῆναι τὴν γῆν θεούς τε καὶ ἀνθρώπους διειράσσοντες· ἀλλ᾽ οὐ πρό γε τοῦ κόσμου τοῦδε τούτων οὐδὲ εἷς· πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς ἡμεῖς οἱ τῷ δεῖν ἔσεσθαι, ἐν αὐτῷ πρότερον γεγεννημένοι τῷ Θεῷ. Minor fuit inſania Athenienſium, qui ſe αὐτόχθονας credidere: hi verò, ut in hujus rei indicium, cicadas aureas in capillorum cincinnis geſtabant, teſte Apoſtolio in Proverbio τεττίγων ἀνάμεστα, Centuriâ XVIII. Arcadibus lunulae in calceis uſui fuere, Romanis poſteà ad hanc nobilitatem reſpicientibus. Vide dedicationem de ſtatuâ Regillae, conjugis Herodis iis verſiculis, ubi ſermo de Æneâ è bello Trajano fugiente. NEAPOL. *Orta prius* Vatican.

469. *De ſe, ſi creditur illi.*] Meus liber reponi ſuadet, *de ſe, ſi creditur ulli:* vetus alius: *ipſi.* NEAPOL. *Credimus ipſis* ſeptem libri. *creditur illi*, duo. ſed Heinſii unus, *de ſe ſic creditur ulli*, quare rectius legatur ex libro Neapolis, *de ſe ſi creditur ulli.* vid. I. ex Pont. VIII. 13.

471. *Hinc fuit.*] *Hic fuit* meliores. ſic Met. V. 411.

Hic

Dixerat haec nato motus instare, sibique,
  Multaque praeterea, tempore nacta fidem.
Nam juvenis, verâ nimium cum matre, fugatus
  Deserit Arcadium Parrhasiumque larem.
Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
  (Siste, puer, lacrimas) ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
  Sed Deus. offenso pulsus es urbe Deo.
Non meriti poenam pateris, sed Numinis iram.
  Est aliquid magnis crimen abesse malis.

Con-

Hic fuit, à cujus stagnum quoque nomine dictum,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.
lib. xv. 60.

Vir fuit hic ortu Samius. HEINS.

473. *Æthereos ignes.*] Ignis aethereus, ἡ μανία, ὁ ἐνθουσιασμὸς· qui eisdem est Φοῖβος. Hesychius: Φοιβήσας, ἔνθεον ποιήσας. NEAPOL. *Collegerat* unus Medic. vid. ad v. Fast. 446. *Æthereos concepit mente furores* Francof. pro var. lect. *animo collegerat ignes* unus Medic.

474. *Ore dabat pleno carmina vera.*] Longe melius in iisdem Scaligeri codicibus legebatur:

Ore dabat vero carmina plena Dei. DAN. HEINS. Lege,

Ore dabat vero carmina plena Dei.

quomodo Mazar. Voss. Arond. & tres alii. atque ita ex conjecturâ Scaliger. Captol. Macrino. *Vates coelestis apud Carthaginem, quae deo repleta solebat vera canere.* HEINS. *Ora dabat pleno carmine vera Deo* alter Mazar pro var. lect.

475. *Haec nato.*] *Haec vates* Francof. a. m. pr.

476. *Multaque praeterea.*] Alter Puteanus pro diversâ lectione, *praeterito.* unus Ambros. *Multa.* vix dubito Ovidium nostrum scripsisse,

Multam praeterito tempore nacta fidem.
praeterito tempore, ut lib. v. 681.

Ablue praeteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praeterito perfida verba die.

ubi duo veterrimi codices, *praeterea die.* similiter. HEINS. Ego nihil muto. nec sensum aptum video in illa correctione. sed tempore & eventu fidem nactae sunt ejus vaticinationes, quibus statim non credebatur. Debuisset ergo potius dicere sequenti tempore, non praeterito. Ep. VII. 179.

——— *dum tempore, & usu*
Fortiter edisce tristia posse pati. BURM.

477. *Nimium vera cum matre.*] Pari significatione dixit in Epistola: v. 123.

Ah nimiam miserae vates mihi vera fuisti!
NEAPOL.

478. *Deserit Arcadiam.*] *Arcadium* Strozzae codex. quod praestat. *larem* intellige. *Ita Arcadis agri* lib. v. 91. *Arcadii reges* Virg. VIII. Æneid. HEINS. *Parrhasiumque nemus* Francof. eleganter. quia Carmenta Poëtria: nemora autem, antra & similia loca sola Poëtis placuisse notum est. Vide Bentl. ad Horat. I. Od. 32. & plurimos alios. BURM.

480. *Siste, precor, lacrymas.*] *Siste, puer* vetustae editiones cum quinque scriptis. HEINS. Ita & supr. 367. vid. lib. II. Met. 127.

481. *Fugavit.*] In exilium ejecit. CIOFAN.

482. *Offenso deo.*] *Infenso* Matthaeus Herculanus ex veteri libro notat in codice suo. quod & marginem quarundam editionum occupavit. Sed vulgata lectio bene se habet. Cydippe Ep. XXI. 47.

Nam pudet & timeo, quamvis mihi conscia non sim,
Offensos videar ne meruisse deos.

HEINS. *Offenso* retinuimus. alludit enim, ut saepe, Poëta ad suum exsilium. ita v. Trist. II.

Maxima poena mihi ipsum offendisse.
I. Trist. II.

Offensi quo me compulit ira Dei.
I Pont. ult.

Caesaris offensum tum mihi numen erit.

& passim. *pulsus & orbe* etiam octo libri. in Bernensi turbatis verbis erat,

Sic Deus offenso, nec te tua culpa fugarat,
Sic erat in fatis, pulsus es orbe Deo.

tres alii, *nec tamen offenso.* totidem, *sed tamen.* BURM.

483. *Meriti.*] *Meritis* Bern.

483. *Sed numinis iram.*] Absit haec in Deum contumelia. NEAPOL.

484. *Est aliquid magnis.*] *Magni* unus Heinsii. ut *aliquid sollicitis* VII. M. 454. *aliquid regni* XIV. 20. *aliquid sensus* I. ex Pont. II. 113. non tamen praeferam vulgatae. BURM.

484. *Crimen abesse malis.*] Ita est; magnum, pati sine culpâ. Benè nunc, Ovidi, locutus, sed alibi κούφως & vulgi sensu. tu idem es, qui ais: II Am. VII. II.

At-

Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.
Nec tamen ut primus moere mala talia paſſus:
Obruit ingentes iſta procella viros.
Paſſus idem, Tyriis qui quondam pulſus ab oris,
Cadmus, in Aoniâ conſtitit exſul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſêus Iäſon:
Et quos praeterea longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt; ut piſcibus aequor:
Ut volucri, vacuo quidquid in orbe patet.

Nec

Atque ego peccati vellem modò conſcius eſſem:
Æquo animo poenam qui meruere ferunt.

nec ſemel: Epiſt. v. 7.

Leniter, ex merito quidquid patiare, ferendum eſt.
Quae venit indignè poena, dolenda venit.

Haec parum Philoſophiam redolent. aliter Tullius in Epiſtolis lib. VI. ad Torquatum: *Nec enim dum ero angar ullâ re, cùm omni vacem culpâ.* & lib. XII. ad Cornificium: *Ego certè publicè non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa abſit, animo forti feram.* ſcribit & Thoranio: *Tamen ita viximus, & id aetatis jam ſumus, ut omnia, quae non noſtrâ culpâ accidunt, debeamus fortiter ferre.* Haec ferè communis ſapientis vox. NEAP.

485. *Ita concipit intra.*] Pura puta veritas. NEAPOL.

486. *Spemque metumque.*] Vide Schol. in Epiſt. Heroid. IX. 42. CIOFAN. *Spemve metumve* malo.

487. *Nec tamen, ut primus.*] Solatur ultimò natum ab exemplis: nam alieni caſus reputatio moeſtum animum allevat. Ideò Timocles Comicus (ut hoc obiter moneam) ἐν Διονυσιαζούσαις, hominum vitae perutilem eſſe tragoediam ajebat: quia miſer, ut audit miſeriorem ſe aliquem exſtitiſſe, ferre videtur ſuam miſeriam leviuſculè. Vide omnino aurei carminis fragmentum apud Athenaeum, ſub limen lib. VI. incipit:

Ὦ τᾶν, ἄκουσον ἤν τι σοι μέλλω λέγειν. NEAP.

487. *Moere mala.*] *Roris primus* Putean. a m. pr. *moeres* plurimi; etiam editi. *male talia* editi & ſcripti nonnulli.

488. *Procella viros.*] *Domos* unus Bonon. ſed illi librario obverſabatur verſus. 524. hujus libri. deinde, *laeta procella* pr. Vatican. unde *lata* conjiciebat Heinſius.

489. *Paſſus idem eſt, Tyriis qui quondam pulſus ab oris Cadmus in Aonia condidit exſul humo.*] Hac de re ita ſub principium lib. III. Metamorph.

Cùm pater ignarus raptam perquirere Cadmo
Imperat, & poenam, ſi non invenerit, addit
Exſilium, facto pius & ſceleratus eodem.

CIOFAN. Orditur à Cadmo: qui raptam ſororem Europam ab Agenore patre quaerere coactus, prohibito ei reditu in Phoeniciam, ni unà cum ſorore rediret. ipſe eleganter III. Metamorphoſi:

Cùm pater ignarum &c.

Hanc raptam à Jove fabulantur Mythici; ſed verè piratae aliquot Cretenſes fuere. Herodotus lib. primo: Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἁρπάσαι τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἴησαν δ' ἂν οὗτοι Κρῆτες. NEAP.

490. *In Aonia conſtitit exſul humo.*] Nam deſperatâ ſororis ſalute Boeotiam habitare decrevit: ea ab antiquis incolis Aonibus ſic dicta. Strabo lib. IX. Ἡ δὲ νῦν Βοιωτία, πρότερον μὲν ὑπὸ βαρβάρων ᾠκεῖτο Ἀόνων καὶ Τεμμίκων ἐκ τοῦ Σουνίου πεπλανημένων, καὶ Λελέγων, καὶ Ὑάντων. Εἶτα Φοίνικες ἔσχον οἱ μετὰ Κάδμου, ὃς τήν τε Καδμείαν ἐτείχισε, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῖς ἐκγόνοις ἀπέλιπεν. Stephanus fuſiùs iſta tradidit. NEAPOL.

491. *Et idem Pagaſeus Iäſon*] Legendum ex veteri libro, *Pegaſeus.* CIOFAN. Ille ob caedem Melanippi fratris fugit ad Argivos: Jaſon interfecto Peliâ Corinthum abiit. Ciofanus probat lectionem ſui veteris, in quo, *Pegaſeus Iaſon*, cauſſâ non expreſſâ: ſed meo conſilio inſideas vulgatae. Παγασαὶ, ſive cum Plinio *Pagaſa*, Theſſaliae oppidum: unde ſinus Pagaſicus, Graecis. Παγασιτικὸς, ſive Παγασικὸς, ut habent Mss. Strabonis. NEAPOL.

493. *Omne ſolum forti patria eſt.*] Euripideum illud expreſſit:

Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰετῷ περάσιμος·
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Excelſo vir animo contriſtari exſilio non debet. Et unde initia & principia cujusque gentis, niſi ex totidem exſulibus? Vide Senecam hac de re largè diſſerentem in Conſolatione ad Helviam. NEAPOL. Vid. Muret. II. Var. Lect. 3.

405. *Erat in anno.*] *Horret* legendum cum Urſini libro, & Mazar. & quinque aliis. Noſter in Ibide, 201.

A

Nec fera tempestas toto tamen horret in anno:
Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmatâ mente parentis
Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Thuscis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
Adspicit; & sparsas per loca sola casas.
Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis;
Continuitque manum torva regentis iter.

Et

At cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis.
Festus Avienus Prognosticis,
Cum madefacta dies sub tempestatibus horret.
& Germanicus Aratéis,
Frigidus ac rapidis horrebis Aquarius Euris.
Lucanus libro IV. 50.
Pigra bruma gelu siccisque Aquilonibus horrens.
ubi *haerens* perperam legitur. Virgilii illa III. Georg. 443. respexit, *horrida cano Bruma gelu.* Statius Theb. IV.
Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum Phoebus.
Uti Scholiast. *Horrentem, id est hyeme asperum, vel horridum frigore.* & IV. 484. *Horrens Arctos. Horrida bruma* etiam Avieno Fab. XXIX. Columella lib. I. cap. 4. *Quaedam loca hyeme intolerabiliter horrent.* hinc *horrida tempestas* & *hyems horrida* passim apud poëtas. HEINS. Vid. ad II. Am. XVI. 19. & II. Att. 213. & Val. Fl. III. 403.

496. *Et tibi.*] *En tibi* unus Vaticanus.

497. *Et firmus mente parentis.*] Melius editio Aldina, *firmata mente.* DAN. HEINS. *Firmatâ mente* meliores. recte. Met. III. 689.
——— *mentem firmat Deus, Excute, dicens, Corde metum.*
In mortem Drusi 198.
Firmavitque animum, destituitque preces.
Gunth. Ligur. lib. I.
Exaudire vires firmata mente negabit. HEINS.
& firma mente Francof. & multi alii. in Epicedio Drusi legitur, *duravitque animum.* vid. ad Vellej. Pater. I. 110.

498. *Italiamque tenet.*] Quo anno ii in Italiam venere disce ex Dionysio Halicarnassensi lib. primo Antiq. *Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον στόλος ἄλλος Ἑλληνικὸς εἰς ταῦτα τὰ χωρία τῆς Ἰταλίας κατάγεται), ἑξηκοστῷ μάλιστα ἔτει πρότερον τῶν Τρωϊκῶν, ὡς αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ἐκ Παλλαντίου πόλεως Ἀρκαδικῆς ἀναστάς.* Origo Gentis Romanae: *Regnante Fauno, ante annos circiter LX. quàm Æneas in Italiam deferretur, Evander Arcas, Mercurii & Carmentis Nymphae filius, cum matre eodem venit.* Tunc ad rudes Italos litterae translatae. Nescio an auctor Evander filius, seu Nicostrata mater. antiqui versus:
Mente Phoenices sagaci condiderunt Atticas:
Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata.
Marius Victorinus scribit, tantùm cum Euandro ad nos translatas XVI. posteà quasdam à Palamede & Simonide adjectas. Sed apud Euripidem Palamedes ipse totam scribendi rationem sibi attribuit. Verùm hac de re adi Joannem Tzetzem Chiliade X. Hist. CCCXXXII. NEAPOL. *Hesperiamque* plurimi scripti & editi. *Ausoniamque* Moreti.

500. *Egerat.*] Multi ex melioribus, *vexerat*; forte pro *rexerat.* HEINS. Supra tamen 340.
Acta per aequoreas hospita navis aquas.
& ita Valer. Flac. I. 689.
Tiphys agit.
Ubi plura dicemus. BURM.

501. *Vada juncta Terenti.*] Hoc est, locus in campo Martio. Adeundus tibi Festus. NEAPOL. *Terentè* editi & scripti fere omnes. manifesto errore. meliores pauci, *Terenti.* vide Festum in ea voce. erat locus in Campo Martio, ubi ara Ditis & Proserpinae sub terra latens eruebatur, ut saecularia sacra ad illam fierent. meminêre Festus, Val. Maximus, Censorinus, Augustinus de Civitate Dei: Statius XVII. Cons. Domitiani:
——— *altera saecula condes*
Et tibi longaevi revocabitur ara Terenti.
quomodo jampridem castigarunt viri eruditi. in vetusta tamen editione Parmensi, *renovabitur.* ut idem Soteriis,
Aut instaurati peccaverit ara Terenti.
Martial. IV. I.
Hic colat ingenti redeuntia saecula lustro,
Et quae Romuleus sacra Terentus habet.
Tarentum & *Terentum* saepius confusa jam antiquitus. unde Favorinus apud Macrobium Saturnal. II. cap. 14. *Quidam Tarantinas oves vel nuces dicunt, quae sunt Terentinae a terreno, quod est Sabinorum lingua molle. unde Terentinos quoque dictos Varro ad Libonem primo.* Nam quod huc trahit Horatia-

Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
Pinea non sano ter pede texta ferit.
Neve daret saltum properans insistere terrae,
Vix est Evandri vixque retenta manu.
Dîque petitorum, dixit, salvete locorum;
Tuque novos coelo terra datura deos:
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hospita tellus,
Et Nemora, & Silvae, Naïadumque chori;
Este bonis avibus visi natoque mihique:
Ripaque felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia moenia colles?
Juraque ab hac terrâ cetera terra petet?

Mon-

ratianum illud *molle Tarentum*, nugati est. *molle* enim *Tarentum* ut Juvenali:

— coronatum & petulans madidumque Tarentum. Heins.

Vide & Sigon. ad Liv. Epit. lib. xlix. Scriver. ad Martial. x. Ep. 63. & Rutger. iv. Var. Lect. 10. *cujus vada* Excerpta Kloekhovii.

502. *Per loca sola casas.*] Sedes Aboriginum. Neapol.

502. *Solas per loca sola casas.*] *Sparsas casas* scripti plerique. sic *sparsi lata per arva greges* lib. ii. 210. & lib. iv. 760. *sparsi per nemus omne dei.* & v. 640. *sparsi boves.* ita & *sparsa mapalia*, & *dispersa mapalia* apud auctores. *sparso concita mapali Agrestum manus* Val. Flacco lib. ii. 460. Heins.

503. *Immissis.*] *Incultis* vel *hirsutis* Moreti. *intonsis* Bern.

504. *Continuitque manum.*] *Maun* Francof. a m. pr. Excerpta Douzae & quinque alii. *Manus* duo alii. *Continuatque* Excerpta Kloekh.

305. *Brachia.*] *Lumina* Marg. Bersm. & Gryphii. mox, *cum pede* Bernens.

506. *Pinea texta.*] Hoc est, navim. Loquendi modus antiquus. in xiv. Metamorphosi 530.

——— Fert ipse avidas in pinea Turnus
Texta faces. ———

& fortè haustus è Catullo. hic in nuptiis Pelei: Neapol. vid. ad d. l. Metam.

507. *Properans insistere ripae.*] Vetustiores magno numero, *terrae.* & recte. nam alterum paulo ante praecesserat Sequenti versu pro *Evandri manu* legendum puto, *Evandrâ.* ut infra lib. iii. 42. *Telegona manu.* & lib. v. 580. *Parthi manu* pro *Parthâ.* posset & legi,

Vix, Evandre, tuâ vixque retenta manu est.

Heins. *Dira retenta manu* unus Heinsii.

509. *Dique petitorum (dixit) salvete locorum.*] Vide quae collegi lib iii. Metam. sub principium. Ciofan. Et in adventu & in discessu mos iste invaluit. Marcius apud Dionysium, ubi patriam deseruït, Καὶ ὑμεῖς; inquit, οἱ θεοὶ κτήσιοι, καὶ ἑστία πατρῷα, καὶ δαίμονες οἱ κατέχοντες τοῦτον τὸν τόπον, χαίρετε. Hos dixete nostri indigetes & topicos, seu locales. Neapol.

510. *Novos caelo terra datura Deos.*] Leucotheam & Herculem; ni malis Romulum & duos primos Caesares. Idem.

512. *Et nemorum Nymphae.*] *Sylvae* scripti fere omnes meliores. nimirum *divae* legendum, quod tres codices agnoscunt. Dryadas intelligit. Gratius initio,

Adscitaeque tuo comites sub numine Divae
Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes.

ita *di nemorum* lib. ii. 309. posset & legi, *Et nemora, & sylvae*, quae duo etiam distinxit Amor. lib. iii. Eleg. vi. 84.

Sed nemora & sylvae crimina vestra tegunt.

ita sylvas etiam alloquitur apud Val. Flaccum Jason lib. v. 203.

Vos etiam sylvae, vos Colchidos hospitis oram
Pandite.

perperam *ore* vel *ora* illic in vulgatis. Sed & *vos nemorum sylvae* in Valerii Flacci loco, ut & hic apud Nasonem legi potest. Ita Virgil. in Culice 281.

——— incole fontes
Et virides nemorum sylvas & pascua laetus. Heins.

Non placent mihi *divae nemorum*, nec *nemorum silvae*, quare amplecterer alteram emendationem, *nemora & silvae*, quam firmat unus Petavii codex. & certe Noster distinguere amat *nemus* & *silvam.* lib. ii. Met. 438.

Huic odio nemus est, & conscia silva.

In eo autem differentiam statuisse videtur, ut *nemus* sit pars silvae, & forte illa, quae sacrata habebatur: quod colligo ex lib. i. Met. 568.

Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
Silva,

ca-

Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniae tangent haec litora pinus.
Hîc quoque caussa novi femina Martis erit.
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue. non humili vindice caesus eris.
Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammae:
Num minus hic toto est altior orbe cinis?
Jam pius Æneas sacra, & sacra altera patrem,
Adferet. Iliacos excipe, Vesta, Deos.

Tem-

eadem vero ratione, ut hic *nemora* & *silvas* distinguit, ita versu praecedente *flumina* & *fontes*, ubi etiam quidam librarii *montes* scripserunt. sed & Virg. XII. 181. *Fontesque fluviosque.* sic & lib. III. Fast. 71. ex Ms.

Jam modo qua fuerant silvae nemorumque recessus.

Senec. Phoen. 45.

—— —— qua per obscurum nemus,
Silvamque opacae vallis, instinctus Deo
Egit sorores pater.

Suet. Tiber. 43. *In silvis quoque ac nemoribus passim venereos locos commentus est.* BURM.

513. *Este bonis avibus visa.*] Fausto & felici omine: unde, *mala ales*, pro infausto, antiquis. Horatius in Maevium, cui tempestatem & naufragium imprecatur:

Malâ soluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium. NEAPOL.

514. *Ripaque felici.*] *Istaque felici ripa sit icta pede* Puteaneus secundus. quae elegantissima lectio a librario provenire non potuit. vid. ad Val. Flac. VIII. 23. BURM.

215. *Fallor? an hi fient.*] Praedicit dominae Urbis imperium. NEAP.

516. *Cetera terra petet.*] Liber Urs. *Cetera turba petet.* CIOFAN. *Petent* Zulichemianus antiquissimus. vide notas Rem. Am. ỳs. 164. HEINS. *Terra feret* unus Moreti.

518. *Quis tantum.*] Heinsius conjecerat olim, *quis tantum hunc &c.* vel, *quis tantum huic fati credat inesse loco.* ego nihil muto.

519. *Dardaniae tangent haec littora pinus.*] Et Æneae adventum post annos LX. Sed mirum quot hanc felicissimam Monarchiam praeviderint. Exstat vaticinium Cassandrae apud Lycophronem, exstat & illud Homerici Neptuni Iliade Γ. & alia. NEAPOL. *Dardaniae* libri quatuor. Puto, *Dardanides.* adi Notas lib. I. Artis ỳs. 172. HEINS. *Puppes* etiam unus Heinsii.

520. *Hic quoque.*] Forte, *his quoque.* HEINS.

520. *Caussa novi femina Martis.*] Lavinia haec. NEAPOL.

521. *Care nepos, Palla.*] Priscianus, qui hunc locum citat lib. VII. p. 758. notat Ovidium, in vocativo illo *Palla*, imitari Homerum:

Πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις. HEINS.

521. *Funesta quid induis arma.*] Praedicit & caedem Pallantis: sed Turnus occisor cadet, inquit, Æneae dextrâ. NEAPOL.

523. *Eversaque Troja resurges.*] Praedicit & victorias habitas à Romanis in universâ Graeciâ, Adi Annales. NEAP.

525. *Neptunia Pergama.*] *Neptunia moenia* Mazar. Heinsii unus & sex alii.

526. *Nunc minor hic toto est altior orbe cinis.*] *Non minor* multi scripti. alii, *Num minor.* Ursini liber & duo alii, *Non minus.* Zulich. *Nec minus.* Tres, *Num minus.* bene. vide notas Ep. XI. ỳs. 19. HEINS. *Nunc minor in toto est altior orbe cinis* Bern.

527. *Jam pius Æneas sacra, & sacra altera patrem Afferet.*] Hunc locum exposui ex Æliano in meis in Metamorphosin Observationibus lib. XIII, ad versum 624.

Sacra, & sacra altera patrem
Fert humeris, venerabile onus, Cythereïus heros;
De tantis opibus praedam pius eligit illam,
Ascaniumque suum.

Infrà etiam lib. IV. 37. tale quippiam:

Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes;
Sacra, patremque humeris altera sacra tulit.

CIOFAN. *Sacra altera & altera patrem* unus Vaticanus. unus etiam Vaticanus, *auferet.* forte bene: nam patrem non attulit. ut lib. XIII. Met. 345. *Raptamque auferre per hostes* ex Mss. vid. & Infr. II. 385. & 583. III. 807. Sed vulgata defendi potest ex lib. IV. 78. & V. 90. HEINS. Ita & II. Fast. 250. pro *affer. aquam*, in codice Mazar. est *aufer.*

Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
Et fient ipſo ſacra colente Deo:
Et penes Auguſtos patriae tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque Dei (licet ipſe recuſet)
Pondera coeleſti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim ſacrabor in aris,
Sic Auguſta novum Julia numen erit.
Talibus ut noſtros dictis deſcendit in annos;
Subſtitit in medios praeſcia lingua ſonos.

Pup-

poteſt etiam *efferet* legi. vid. XIII. Met. 345. & ad Val. Flac. VII. 46. BURM.

528. *Excipe.*] *Accipe* multi ſcripti & editi. *accipe veſte* Excerpta Voſſii.

529. *Cum vos orbemque tuebitur idem.*] Praedicit imperium & Pontificatum maximum Julii Caeſaris. NEAP. *Quo vos* poſter. Ald.

530. *Colente Deo.*] Et hac voculâ ἀποθέωσιν. NEAP. *Celenda* duo libri.

531. *Et penes Auguſtos.* Non malè etiam legeris, *Cùm penes*, ut in meo. NEAPOL. Et ita unus Bononienſis.

531. *Tutela manebit.*] *Manebis* unus Mediceus probae notae. venuſte. HEINS.

532. *Frena.*] *Jura* unus Vatican.

533. *Inde nepos, natusque Dei.*] In eodem, *Inde ſatusque nepoſque Dei.* Capito Octavianum & Tiberium: de quo addit, *licet ipſe recuſet.* Notavit & id Dio lib. LVII. ſub initium, & Suetonius in eodem Principe. NEAPOL. Non agitur de duobus, nec intelligendi Octavianus, vel Germanicus & Tiberius, ut volunt interpretes, ſed ſolus Tiberius, qui filius Auguſti, & Divi Julii Caeſaris Nepos. ut in nummis paſſim dicitur. hoc *recuſet* poſtulat, pro quo *recuſes* Excerpt. Voſſii. *usque recuſet* Patavin. eleganter. nam pertinaciter recuſavit, ſimulandi artifex, Tiberius. *usque* enim continuum & longum tempus notat. vid. Gron. I. Obſ. 15. Fanenſis de ſolo Auguſto capit. BURM.

535. *Julia numen erit.*] Haeret ad haec Marſus: De Juliâ, inquit, Auguſtâ non legimus aliquid ſacri. O pepo! haec ſecunda Caeſaris Auguſti conjux, quae priùs dicta Livia Druſilla; poſteà mariti adoptione in Juliorum domum admiſſa, unde in poſterum ei nomen fuit Julia Auguſta: hanc nepos Claudius conſecravit, ut tradit Suetonius lib. V. cap. II. *Aviae*, inquit, *Liviae divines honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curavit.* Dio Caſſius lib. LX. *Τήν τε τηθὴν τὴν Λιουΐαν οὐ μόνον ἱππικοῖς ἀγῶσιν ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπηθανάτισεν, ἄγαλμά τε τι ἐν τῷ Αὐγουστείῳ ἱδρύσας, καὶ τὰς θυσίας ταῖς ἀειπαρθένοις ἱεροποιεῖν προστάξας· ταῖς τε γυναιξὶν ὅρκον τὸ ὄνομα αὐτῆς ποιεῖσθαι κελεύσας.* Habuit etiam, praeter has virgines Veſtales, ſuam Flaminicam; quu refero vetuſtam hanc baſim, quae Aquini eſt:

DENTRIÆ L. F. POLLÆ
SACERDOTI DIVÆ
AVGVSTÆ
POST MORTEM
D. D.

Ex hoc paſſim in inſcriptionibus antiquis ſitatum Juliae videmus; ut in his Fragmentis Fratrum Arvalium: DIVO AVGVSTO BOVEM MAREM, DIVÆ AVGVSTÆ VACCAM. Sed hi honores à Claudii aevo mortuae Liviae, ut vides, delati; verè illi ſtatim poſt ejus obitum largè à Senatu decreti: at ferè omnes filius Tiberius per modeſtiam imminuit, addito, ne caeleſtis religio decerneretur. Adi Cornelium Tacitum ſub initium Annalis. Jam habemus aliquid ſacri. Sed de hoc vaticinio, ſodes, noſtrum excuſes ex certâ praeſumptione; ſive verius, mireris domui Auguſtae adulantem. Adſcribit in Divas Juliam, antequam quid ſimile exſul audiſſet, ante ipſiusmet obitum, ante decretum Senatus; ad quae nec dies Naſonis pervenere: nam mortuus pluſculos annos ante Juliam. NEAP. Haec tria diſticha à Vſ. 531. ab Ovidio inſerta eſſe poſt mortem Auguſti cenſet Cl. Maſſonius in vita Ovidii ad annum U. C. DCCLXVII. ubi Noriſium refurat & Spanh. de Uſu. Num. Tom. II p. 274. recenſitos etiam hinc in exſilio ab Ovidio faſtos colligit. ubi de Julia Auguſta multis agit. de qua vide etiam comm. ad Vellej. Pater. II. 71. & Caſaub. ad Sueton. Aug. 102. BURM.

537. *Talibus ut dictis noſtros deſcendit in annos.*] *Talibus auſpiciis* Arund. & tres alii. At Urſini, Zulich. Mazar. Nauger. Voſſ. & tres alii, *Talibus auſpiciis noſtros deſcendit ad agros dicta* hic pro Vaticiniis ſumſit. vide notas in Epiſt. V. Vſ. 33. HEINS. Nos vulgatam reduximus, in qua ſenſus melior, & quam Francof. & optimus quisque agno-

Puppibus egressus Latiâ stetit exsul in herbâ,
  Felix, exsilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit. stabant nova tecta: nec alter
  Montibus Ausoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Erytheïdas adplicat heros,
  Emensus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hospitium domus est Tegeea; vagantur
  Incustoditae lata per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes
  De numero tauros sentit abesse duos.

Nul-

agnoscit: descendit enim ab Ænea ad Augusti & Tiberii tempora. *ad annos* etiam Arundelianus & unus Vossii. sequenti versu *in mediis fenis* malebat Sligtenhorstius. *in medio feno* Excerpta Kloekh. BURM.

539. *Exsul in herba.*] *Exsul arena* Margo Gryphii & Micylli. sed vid supr. ad ȳs. 84.

440. *Cui locus ille.*] Adludit ad suum misellum NEAPOL. *exilii* Thuan.

541. *Nec mora longa fuit.*] *Subit* puto, quia paulo ante praecesserat *fuit.* nisi illic mavis,

Felix, exilium cui locus ille suum! HEINS.

541. *Nova tecta.*] His a veteri novi hospitis patria *Palantium* nomen impositum. NEAP.

543. *Ecce boves illuc.*] Paullò pòst Arcades, quarta Graecorum classis, in hanc Italiae partem venit duce Hercule. Halicarnassensis: Ὀλίγοις δ' ὕστερον ἔτεσι μετὰ τοὺς Ἀρκάδας, ἄλλος εἰς Ἰταλίαν ἀφικνεῖται στόλος Ἑλληνικὸς, ἄγοντος Ἡρακλέους, ὃς Ἰβηρίαν καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου χειρωσάμενος ἦν. Ad verbum illustrant Nasonis distichon. NEAPOL.

543. *Erytheidas.*] Scaliger *Eritheïdas* legebat. Sequenti autem disticho, pro, *domus est Tegeaea*, recte *Tegeea*, a *Tegea* Τεγέα, Arcadiae urbe. Notum illud: Ἐστί τις Ἀρκαδίη Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ. Ergo *Tegeea* Τεγεαία. Ita inf. ȳs. 627. *Binaque nunc pariter Tegeeae sacra parenti*, non *Tegeaeae*, ut nunc scribitur. DAN. HEINS. Statim explodes editiones, in quibus, *Erythreidas*: ubi leges Strabonis verba lib. III. Ἐρύθειαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης, ἐν ᾗ τὰ περὶ τὸν Γηρυόνην μυθεύουσι. Ἄλλοι δὲ τὴν παραβεβλημένην ταύτῃ τῇ πόλει νῆσον, πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην. Sed hoc parum obest: nam insulae Gadibus adsitae, sub uno *Erytheae* nomine nuncupatae. Tu ipse superius: Ἐοίκασι δ' οἱ παλαιοὶ καλεῖν τὸν Βαῖτιν, Ταρτησσόν· τὰ δὲ Γάδειρα, καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν νήσους, Ἐρύθειαν. NEAP. Vid. Turneb. XXIII. Adv. 7. & auctorem de Origine Gentis Romanae cap. VII. qui ex Pontificalium libris haec hausta dicit. Apollol Paroem. Centur. II. §. 80. Ἡρακλῆς τὰς βοῦς ἀπελαύνων ἐπὶ τῆς Ἐρυθείας βοῦς. ubi recte Pantinus vertit *in Erythram insulam*, reprehensus à Tristano Tom. II. Comment. Historic. p. 333. sed ipse male Urbem Ioniae intelligit, & legendum ἐκ τῆς Ἐρυθείας. apud Diogen. Cent. II. 57. ἐπὶ τῆς Ἐρυθείας circumfertur. apud Anonym. de XII. Labor. Hercul. ab Allatio editum. cap. X. Ἐρυθεία. dicitur, quae nunc vocatur Γάδειρα. vid. & lib. V. 649. *Tegeea* vero scribendum vidimus ad Epist. IX. 87. BURM.

543. *Applicat.*] Malim, *appulit.* ut lib. VI. 80. *Huc captas appulit ille boves.* & ȳs. 519.

Appulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.

pro *heros* unus Patavinus, *oras.* Forte, *illuc orae.* HEINS.

545. *Domus est Tegaea.*] Casa Carmentis. NEAP.

546. *Lata per arva.*] *Laeta* Ursin. Mazar. Zulich. & quatuor alii. recte. sic lib. IV. 476.

Sacrorumque Melan pascua laeta boum.

Fast. lib. V. 243. ut codices duo veterrimi agnoscunt.

Omnia tentabo laetis medicamina terris.

& lib. III. Amor. Eleg. V.

Carpebant tauri pabula laeta procul.

mox *sentit* pro *sensit* meliores itidem. HEINS. Juvenalis Satyra XII. 13. de Tauris,

Laeta, sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi cervix ferienda ministro.

lata tamen mihi cum Cl. Bentl. Ad. Horat. III. Od. XI. 9. magis arridet, propter τὰ *incustoditae*, & *vagantur.* quia enim nulla erat suspicio furti, ideo late vagabantur sine custode, cum alias pastor gregem fere simul & junctim pascere soleat. sic Ep. XII. 46.

Spargere devota lata per arva manu.

ubi vide. II. Fast. 210. *Invadunt sparsos lata per arva greges*; & saepe alibi. BURM.

547. *Tirynthius Heros.*] Meus infimae vetustatis codex, *Tirynthius hospes.* Rectissimè; suprà dixerat, *applicat heros.* noluit hîc iterùm voculam repetere. NEAPOL. *Auctor* Petav. unde Heinsius *actor* faciebat, ut Epist. I. 95.

550. *Traxe-*

Nulla videt taciti quaerens vestigia furti:
Traxerat aversos Cacus in antra feros;
Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae,
Non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande: pater monstri Mulciber hujus erat.
Proque domo longis spelunca recessibus ingens,
Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes adfixaque brachia pendent,
Squalidaque humanis ossibus albet humus.

Ser-

550. *Traxerat aversos Cacus ad antra boves.*] Lege ex Urs. & tribus Vatic. *ad antra ferox.* Ad hunc autem locum interpretis officio functus Mart. respexit lib. v.

Silvarumque tremor, tacita qui fraude solebat
Ducere, nec rectos Cacus in antra boves.

Ciofan. In multis est, *Cacus in antra boves.* Utrique benè, *Sed &*, Livius inquit lib. I. *Cacus ferox viribus.* Neapol. Alii codices, *boves.* Sed *aversos feros* est scribendum. ut recte unus Farnesianus. vide Notas Ep. IX. ℣. 114. Heins. Sed mox iterum ℣. 556. *feris* repetitur. *adversos* Bernens. & multi alii. versu superiori, *nulla videns quaerit taciti* Putean. alter.

551. *Aventinae silvae.*] Ubi sedes & ejus spelunca. Verè hanc Topographi statuunt in regione XIII. Neapol. *Tremor* Farnes. Bene. quod ostendit imitatio Martialis v. 66.

Silvarumque tremor, tacita qui fraude solebat
Ducere nec rectas Cacus in antra boves.

unde etiam patet ℣. 550. *boves* rectius legi. idem firmat Propert. IV. IX. 12.

Aversos cauda traxit in antra boves. Burm.

552. *Non leve finitimis hospitibusque malum.*] Expressit verbum κακὸν. De Caco autem & Hercule sic disputat Fulgentius lib. II. Mythologicôn: *Si fumum fures eructant, quis invelantem dum negat agnoscat? ergo aut caliginem, aut fumum objicit, ne agnosci possit: aut in fumum vanescit substantia, quae furtive succedit. Cacus enim Herculis boves furatus esse dicitur, quos cauda in spelunca tractos abscondit, quem Hercules presso gutture interfecit. κακὸν enim Graeco, malum dicimus. Ergo omnis malitia fumum eructat, id est, aut quod contraria sit veritati, id est, luci: aut quod acerba sit videntibus, ut fumus oculis: aut quod multiformis malitia non simplex sit. Triplici enim modo non nocet malitia: aut in evidenti, ut potentior: aut subtiliter, ut falsus amicus; aut occultè, ut impotens latro: Ideò etiam subtractos boves transversis ducit vestigiis, quòd omnis malignus aliena invadat, & transversa defensionis utatur via. Ideò & bona Herculis concupiscit, quia numquam malignitas aperta liberiore fronte sit, sed virtus & malos intersicit, & sua vindicat.* Ciofan. Alludit ad Graecum κακὸν. Servius: *Servus Evandri κακὸς & malus fuit: unde Κάκος dictus, mutato accentu.* Neapol.

553. *Dira viro facies.*] Libri veteres, *Dura*, quo verbo impudentia indicatur. Ciofan. Tres apud me veteres, *Dura viro facies.* Ego quidem hìc malim, *dira:* licet *durus* sit idem ac ἰσχυρὸς, καὶ καρτερός. nam vires statim commendat. Neap. *Dira* praeferendum. Senec. Herc. Fur. 721. de Plutone, *Dira Majestas Deo*; quod videtur imitatus Claudian. I. de Pont. 82. *Dirae riget inclementia formae*, ubi & *durae* MS. hic, *mira* Voss. Burm.

554. *Mulciber.*] *Mulcifer* multi ex vetustioribus, quomodo saepe apud Nostrum aliosque in antiquissimis membranis occurrit. Heins.

556. *Abdita.*] *Obdita* Ursini codex. Videantur quae noto Art. Am. II. ℣. 636. nihil tamen ausim immutare. Dict. Cretens. lib. VI. *Ibi Pelea avum repperit, occultatum spelunca abdita & tenebrosa.* Heins.

556. *Vix ipsis.*] *Vix ullis* duo libri.

557. *Affixaque brachia pendent.*] Vates lib. VIII. optimi maximi operis:

—— —— Semperque recenti
Caede tepebat humus, foribusque affixa superbis,
Ora virûm tristi pendebant squallida tabo.

Neapol.

559. *Jove natus abibat.*] Petavianus, *abibat.* ut *Jove natus* pro *nate* dixerit. Heins.

560. *Mugitum.*] Meminit Lactantius lib. I. 20. Deae Cacae, *quae Herculi indicium fecerit de furto boum, divinitatem consecuta, quia fratrem Cacum prodidit.* de hac apud alios altum silentium. Heins.

561. *Accipio, revocamur, ait.*] *Accipio revocamen* Petavianus, Nauger. Ursin. Arondel. & multi alii. vide notas ad Epist. XIII. ℣. 135. Sed & vulgata ferri potest. Valer. Flaccus lib. I. 91.

Accepere Deae; celerique per aethera lapsu
Diversas petiere vias. Heins.

562. *Victor*

Servatâ male parte boum Jove natus abibas:
Mugitum rauco furta dedère sono.
Accipio revocamen, ait; vocemque secutus
Impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti praestruxerat objice montis:
Vix juga movissent quinque bis illud opus.
Nititur hic humeris, (coelum quoque sederat illis)
Et vastum motu collabefactat onus.
Quod simul evulsum est, fragor aethera terruit ipsum;
Ictaque subsedit pondere molis humus.

Pri-

562. *Victor ad antra.*] Melius vetus lectio, *ultor ad antra venit.* ut Virgil.

— — nam maximus ultor
Tergemini nece Geryonis spoliisque superbus
Alcides aderat. Nauger.

Pro *victor* recte etiam vetustiores libri, *ultor.* Virgil. in hac eadem narratione, viii. 201.

— — nam maximus ultor
Tergemini nece Geryonae spoliisque superbus
Alcidas aderat.

quamquam *victoris* nomen Herculi peculiare, nnde etiam geminae aedes *Herculi victori* Romae dedicatae, una ad portam Trigeminam, altera, in foro boario, de qnibus Macrobius Saturnalium libro iv. cap. 3. Sex. Rufus, Victor & alii in Descriptione Urbis, & Servius ad illa Maronis,

— — haec lumina victor
Alcides subiit. Heins.

563. *Objice montis.*] *Strati pr. objice saxi* Jnniani. *Perstruxerat* nonnulli. mox *opus* Pembrok. Thuan. & Mazar. quod praefero, quia *onus* mox sequitur. ita ut vel hîc vel ibi sit recipiendum *opus.* nam *opus* de munitionibus proprie dicitur. ita haec pars montis *opus* quasi, & vallum, & munimen antri erat. mox aptius, *onus*, quia comparat coelo, quod fuerat *sarcina* Herculi; ut vocat Ep. ix. 58. Burm.

565 *Humeris.*] Arondelianus.

Nititur hic humero; coelum queque sederat illi. Heins. Hoc distichon deerat in Hugeniano codice, & in Mazarin. margini erat adscriptum. Francius legebat, *Nititur hic humeris (coelum queis sederat) illis, Et vastum motu collabefactat onus.*

565. *Sederat.*] *Sustulit* Thuan. sed *sarcinam sedere* dixit Noster iv. Epist. 24. & viii. 94.

567. *Quod simul eversum est*] Sic iidem libri veteres. Vere. Ciofan. Alii habent, *quod simul evulsum est.* Virgilius in re simili *avulso* usus est. Unde sic malim in Nostro legere, *Quod simul avulsum est* Nec ambigo ita à germanâ manu olim scriptum. Neapol. Primae editiones & scripti quinque, *evulsum.* sic *evulsi trunci* Horat. iii. od. 4. Neapolis malit, *avulsum.* Stat. x. 629. *Saxaque in adversos ipsis avulsa rotabant Moenibus.* cum Τὸ *est* à nonnullis absit codicibus, scribendum puto, *Quo simul avulso*, vel *averso.* ut & lib. ix. Met. 129.

Quo simul evulso sanguis per utrumque foramen
Emicuit.

nam unus ex meis, *Quo simul evulsum.* & lib. vi. 252.

Quo simul educto pars est pulmonis in hamis
Eruta.

& ntroque loco Τὸ *est* in multis scriptis desiderabatur. nisi mavis, *Cui simul.* vide Notas Amor. lib. i. El. iv. ỳs. i. in Tristibus v. El. x. 29. *simul nobis habitare* dixit pro *cum nobis.* ita enim libri veteres. saepe in his elegantiis peccatum. apud Maronem Æneid. v. 357.

Et simul his dictis faciem ostentabat.

libro xi. 827.

Simul his dictis linquebat habenas Heins.

Virgilii locus, quem innuit Neapolis, est lib. viii. 237.

Dexter in adversam nitens concussit, & imis
Avulsam solvit radicibus.

simul vero construi cum ablativo latius ad Val. Flac. iv. 87. ostendemus. Burm.

567. *Æthera terruit ipsum.*] Ab eodem Virgilio mutuatus hanc ὑπερβολήν. Neapol.

567. *Terruit ipsum.*] *Verberat* Sarravii pro diversa lectione. *Concussit* tres alii & postrema Aldi Editio.

568. *Ictaque subsedit pondere mollis humus.*] *Pondere molis* primo legendum cum castigationibus scriptis. deinde, pro *icta*, quidam ex melioribus, *Jactaque.* tres, *Laxaque.* duo, *Laesaque.* Zulich. *otaque*, sic nt prima litera desideretur. Vulgatam non muto. Trist. i. Eleg. ix. de navi. *Nec saevis icta fatiscit aquis.* & *icta hostia* pro percussa Metamorph. dicentur plura mox. ỳs. 720. Stat. xii. Theb. *Icta gemit tellus.* Heins. Auson. Epist. xxv.

——— sonitum dant pulpita saltu
Icta pedum

ubi & Mss. *facta. actaque* Moreti unus. vid. supr. ỳs. 514. *subsidit* malebat Francius.

569. Col-

Prima movet Cacus collatâ proelia dextrâ;
Remque ferox saxis stipitibusque gerit.
Quîs ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore sonante vomit.
Quas quoties proflat, spirare Typhoëa credas,
Et rapidum Ætnaeo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
Ter quater adversi sedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum sanguine fumos
Et lato moriens pectore plangit humum.

Im-

569. *Collata proelia dextra.*] Titus Lucretius lib. v. aptè & ad rem:

Arma, inquit, *antiqua manus, ungues dentesque fuerunt,*
Et lapides, & item silvarum fragmina rami.

NEAP. *Collecta* Putean. *Collataque* Thuan.

570. *Remque ferox.*] *Ferus* Hugenii Excerpta. *feram* Arundel. pro *gerit*, *movet* Excerpt. Kloekh. & mox, *fortis ad arces.*

572. *Confugit.*] *Effugit* Thuan. *ore tonante* Bernens.

573. *Quas quoties perflat.*] Sequor eorundem libb. lectionem, *proflat*. CIOFAN. Et ita optimi quique codices. Ut *proflare flammas* Val. Flac. VII. 571. & *noctem* VI. 435. Stat. II. Theb. 76. *Vacuosque mero crateras anhelum Proflabant sub luce Deum.* Sic apud Front. lib. II. cap. II. §. 7. *Volturnum amnem, ingentes auras mane proflare*, ut legendum ex Mss. non *perflare*. *conflat* hic etiam unus Moreti. *efflat* Excerpt. Kloekh. BURM.

574. *Ætneo.*] *Æthereo* septem libri. male. III Art. Am. 490. *Sed tamen Ætnei fulminis instar habet.*

575. *Occupat Alcides.*] Id valet, aggreditur. Curtius lib. IX. *Jussit quatuor admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram.* NEAPOL.

575. *Adductaque clava trinodis.*] Sic in iisdem libris vere. CIOFAN.

575. *Clava trinodis.*] Sic describitur à Poëtis haec Herculea, non levis seu polita, sed rustica & inculta. Apollonius Rhodius Ἀργοναυτικῶν Δ.

— — Ἀμφὶ δὲ δέρμα πελωρίου ἕσο λέοντος
Ὤμον, ἀδέψητον· ςιβαρὸν δ' ἔχεν ὄζον ἐλαίης.

Nota obiter, ex olivâ fabrefactam, seu meliùs oleastro, ut observat Pausanias in Corinthiacis lib. II. Καὶ Ἑρμῆς ἐνταῦθά ἐςι Πολύγιος καλούμενος. πρὸς τούτῳ τῷ ἀγάλματι τὸ ῥόπαλον θεῖναί φασιν Ἡρακλέα. καὶ (ἦν γὰρ κοτίνου) τοῦτο μὲν (ὅτῳ πιςὰ) ἐνέφυ τῇ γῇ, καὶ ἀνεβλάςησεν αὖθις. Merae nugae. NEAPOL.

576. *Sedit in ore.*] *Sedit in ora* Arundel. Francof. & tres alii. *adverso* etiam nonnulli libri. *adversas* Petavian.

577. *Ille cadit, mixtasque vomit cum sanguine flammas.*] Quattuor Vatic. *Mixtosque vomit cum sanguine fumos.* verùm in uno est, *mixtoque*, non *mixtosque*. Quam lectionem confirmat Virg. lib. VII. 252. à quo hic Noster multa accepit. ejus verba sunt:

Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit. CIOFAN.

Cave audias codices, in quibus *mixtasque flammas* legitur. Virgilius in hac eadem descriptione Caci

Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit.

& firmat Fulgentius lib. I. Mythol. Fab. II. *Si fumum fures eructant, &c.* deinde *ergo omnis malitia fumum eructat &c.* Sidonius Apollinaris Carm. XIII. de Hercule:

Collaque flammigenae dirumpere fumida furis
Tandem directas jusserit ire boves.

ubi existimo scribi debere, *Lemnigenae furis*, id est Vulcanigenae, non *flammigenae*. sic idem Sidonius Carm. IX. *Saturnigenam senem* vocat Chironem. Panegyrico Anthenii Caesarem Augustum *Phoebigenam.* & Virgilius Æsculapium. Naso noster IV. Met. 173. ipsum Vulcanum *Junonigenam.* HEINS. *Mixtoque* Mazarin. & octo alii.

577. *Cum sanguine flammas.*] Praetuli quod in meo est & in quattuor Vaticanis, *cum sanguine fumos.* fortean rectiùs. sic enim de eodem Poëta libro VIII.

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit. NEAPOL.

578. *Plangit.*] *Tangit* Vatic. & tres alii. *pulsat* Politian. & duo praeterea.

579. *Taurum tibi Jupiter unum.*] Post boves inventos aram exstruit Jovi Inventori, & unum è juvencis mactat. In hac dubiâ historiâ non loquor cum imperitis; unum sequar scriptorem, & diligentissimum. Dionysius lib primo: Ἀγνίσας δὲ τῷ ποταμῷ τὸν φόνον, ἱδρύεται πλησίον τοῦ τόπου Διὸς Εὑρεσίου βωμὸν, ὅς ἐςι τῆς Ῥώμης παρὰ τῇ τριδύμῳ πύλῃ· καὶ θύει τῷ θεῷ δάμαλιν ἕνα, τῆς εὑρέσεως τῶν βοῶν χαριςήριον. NEAP. *Taurorum Jupiter unum* Francof.

580. *Quae*

Immolat ex illis taurum tibi, Juppiter, unum
Victor, & Evandrum ruricolasque vocat.
Constituitque sibi, quae Maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo.
At felix vates, ut Dis gratissima vixit,
Possidet hunc Jani sic Dea mense diem.
Idibus in magni castus Jovis aede sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis:
Redditaque est omnis populo provincia nostro;
Et tuus Augusto nomine dictus avus.

Per-

580. *Quae maxima.*] Hanc aram ponit P. Victor. in XI. urbis region. vid. & Solinum cap. II. CIOFAN. Hanc dictam à Pontificibus *Maximam*, non ipse sibi constituit, in quo Naso falleris, sed Evander Herculi dicavit; ob ea quae à matre Carmentâ didicerat Dionys. Εὔανδρος δὲ παλαίτερος ἔτι τῆς Θέμιδος ἀκηκοὼς διεξιούσης, ὅτι πεπρωμένον εἴη τὸν ἐκ Διὸς καὶ Ἀλκμήνης γενόμενον Ἡρακλέα, διαμειψάμενον τὴν θνητὴν φύσιν, ἀθάνατον γενέσθαι δι' ἀρετήν, ἐπειδὴ τάχιστα ὅστις ἦν ἐπύθετο, φθάσαι βουλόμενος ἅπαντας ἀνθρώπους, Ἡρακλέα θεῶν τιμαῖς πρῶτος ἱλασάμενος βωμὸν αὐτοσχέδιον ὑπὸ σπουδῆς ἱδρύεται, καὶ δάμαλιν ἄζυγα θύει πρὸς αὐτῷ τὸ θέσφατον ἀφηγησάμενος Ἡρακλεῖ, καὶ δεηθεὶς τῶν ἱερῶν κατάρξασθαι· ἀγασθεὶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς φιλοξενίας Ἡρακλῆς, τὴν μὲν δ' μοι ἑστίασιν ὑποδέχεται, θύσας τῶν βοῶν τινας, καὶ τῆς ἄλλης λείας τὰς δεκάτας ἐξελών. & paulo post: Ὁ δὲ βωμός, ἐφ' οὗ τὰς δεκάτας ἐπέθυσεν Ἡρακλῆς, καλεῖται μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων Μέγιστος· ἔστι δὲ Βοαρίας λεγομένης ἀγορᾶς πλησίον, ἁγιστευόμενος εἰ καί τις ἄλλος ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων. Hac de re, mihi crede, noli quid amplius quaerere. NEAPOL. *Constituitque*, non *Instituitque*, quod est in codicibus deterioris notae. Macrobius Saturnalium libro IV cap. 3. *Ara Maxima ante adventum Aeneae in Italiam constituta est.* quamquam Solinus initio Polyhistoris: *Suo quoque numini idem Hercules aram instituit, quae Maxima apud pontifices habetur.* Idem Macrobius eodem loco de ara hac maxima: *Propria observatio est in Herculis sacris epulari sedentes. Cornelius Balbus ἐξηγητικῶν libro octavo decimo ait, apud aram maximam observatum ne lectisternium fiat.* Custoditur in eodem loco, ut omnes aperto capite sacra faciant. *Hoc fit, ne quis in aede Dei habitum ejus imitetur. nam ipse ibi operto est capite. Varro ait Graecum hunc esse morem. quia sive ipse, sive qui ab eo relicti aram maximam statuerunt, Graeco sacrificavere ritu. Hoc amplius addit Gavius Bassus, idcirco hoc fieri, quia ara maxima ante adventum Aeneae in Italia constituta est, qui hunc ritum velandi capitis invenit.* idem libro III. cap. 12. ad aram maximam sacrificantibus caput laurea corona evinctum fuisse testatur, non populea: eumque ritum incepisse, ex quo lauretum in monte Aventino coepit virere. Erat haec ara in foro Boario, quam alii non ipsi Herculi a semet, uti Naso Propertiusque, aut ab Evandro, quod aliis placet, sed Jovi Inventori dicatam volunt ab Hercule. Solinus perperam aram Jovis Inventoris & Herculis Maximam diversas facit. qui multa de ejus caeremoniis initio operis. ubi adeundus Salmasius, qui ad Circum Maximum, non ad Forum Boarium, quod tamen a Nasone disertim innuitur, fuisse contendit. HEINS. *Instituere aras* tamen dixit Val. Flac. III. 427. & *toros* lib. IV. 487. ubi plura, sed parum referre arbitror. *instituit* vero hic Arundelianus, Voss. & quatuor alii. *constituere aram* dixit Noster lib. V. Fast. 130. BURM.

585. *Felix Vates.*] *Mater* unus Moreti pro var. lect.

586. *Sic Dea mense Diem.*] *Sic Dea facta* unus Vatican. ut opponatur, *ut Dis gratissima vixit*. ita Lib. XIV. Met. 123.

Seu Dea tu praesens, seu Dis gratissima, dixit.

quem locum librarii ante oculos habuerunt, qui hic *Dis gratissima dixit* exhibuerunt, in Arundel. Vos. & pr. Vaticano. *hanc* etiam sex codices. *hanc Jani sic quoque mense Diem* Bernens. BURM.

587. *Idibus in magni.*] Quotidibus Jovi factum supra monuimus, sed agnâ: nunc edicas, ariete etiam solitum. NEAPOL.

588. *Flammis.*] Praestaret, *flamma* certe *flammas* in duobus est.

589. *Populo provincia nostro.*] Eâdem luce, anno Urbis conditae DCCXXVI. post orationem illam simulatam, habitam à Caesare Octaviano de deponendo imperio, redditae Senatui & populo omnes pacatae provinciae; quae vero nondum sedatae, à Caesare retentae: hae vero populo con-

Perlege dispositas generosa per atria ceras;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.
Hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum;
Ille Numantinà traxit ab urbe notam.

Et

concessae, Africa, Numidia, Asia & Graecia cum Epiro, Dalmatiâ, Macedoniâ, Siciliâ, Creta, Africâ, Cyrenaicâ, Bithynia cum Ponto, finitimâ Sardiniâ atque Hispaniâ Baeticâ. Octavianus has habuit: quod reliquum erat Hispaniae, ut Tarraconensem, Lusitaniam, totam Galliam, & Narbonensem, & Lugdunensem, & Aquitaniam, & Celticos, cum populis colonis, item Coelesyriam, Phoenicem, Ciliciam, Cyprum, Aegyptum: ex quibus, paulo post, Cyprum & Galliam Narbonensem pro Dalmatiâ populus recepit, eaque Octaviano iterum reddita; sed in has omnes imperium tantum decennale voluit: hoc finito, aliud & aliud quinquennium decretum, inde rursus decennium, adeo ut toto aevo imperium tractaverit. Vix in mentem interpretum venit, hoc sibi velle Nasonem in hoc versiculo. NEAP.

590 *Auguste nomine dictus avus.*] Sed aliter Censorinus, qui rejicit in XVI. Kalendas Februarias; Orosius, qui in VIII. Idus Januarias: qui magis ad Nostrum accedit est priscus hic lapis: VII. IDVS IANVARIAS, QVA DIE PRIMVM IMPERIVM ORBIS TERRARVM AVSPICATVS EST, THVRE, VINO SVPPLICENT. Tu haere cui voles, ego a Nasone non recedam. His ergo Idibus datum Octaviano Augusti cognomen: Romuli sibi imponere menti erat, ni suspectus affectati Regni fieret. Dio lib. LIII. Οὕτω δὴ καὶ τὸ τοῦ Αὐγούστου ὄνομα καὶ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ παρὰ τοῦ δήμου ἐπέθετο. Βουληθέντων γὰρ σφῶν ἰδίως πως αὐτὸν προσειπεῖν, καὶ τῶν μὲν τὸ, τῶν δὲ τὸ, καὶ ἐσηγουμένων καὶ αἱρουμένων, ὁ Καῖσαρ ἐπεθύμει μὲν ἰσχυρῶς Ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύεται ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν, οὐκέτ' αὐτοῦ ἀντεποιήσατο, ἀλλὰ Αὔγουστος, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὤν, ἐπεκλήθη. Hunc postea omnes fere subsecuti Principes nomen illud usurparunt. Temere dixi *ferè*: nam plerisque odio fuit. Quidam Germanici, quidam tantum Caesares, quidam Antonini dicti: sed nemo aequavit Caligulam, qui, teste eodem Historico, ποτὲ δὲ τοῦ δήμου βοήσαντος, νεανίσκε Αὔγουστε, ὑβρίσθηναι ἐνομίζετο. NEAP.

591. *Perlege dispositas ceras.*] Subindicat *clypeos* seu *thoraces*, qui Graecis, δίσκοι καὶ ὅπλα. Τὸ vero *perlege* ostendit, in basi nomina gestaque cujusque subscripta: & certe ita fuit. Valerius Maximus lib. V cap. 8. *Videbat se in eo atrio consedisse, in quo illius imperiosi Torquati severitate conspicua imago posita erat; prudentissimoque viro succurrebat, effigies majorum cum titulis suis idcirco in primâ aedium parte poni solere, ut eorum virtutes posteri non solum legerent, sed etiam imitarentur.* Titulus est index & ἔλεγχος rerum gestarum. NEAP.

591. *Dispositas generosa per atria ceras.*] Sic legitur in quattuor Vaticanis; in alio ejusdem Bibliothecae & Ursini est, *cinerosa*. non placet. *generosa*, in quibus nobilium familiarum series est disposita. CIOFAN. Secutus sum priscae editionis codicem: (*annosa*) & sane videtur iterare hanc scripturam Noster, cum dicit *veteres* has ceras in libellis nequitiarum. Libri aliquot habent, *generosa*; quidam, *cinerosa*, qui respiciunt ad culinas suas in atriis. NEAP. De *cinerosis* atriis nugae. primae editiones & scripti plerique castigatiores, *generosa atria*. probe. sic infra lib. II. 225. *Quo ruitis generosa domus?* & in Trist. IV. 1.

O qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus.

duo nostri minorum gentium, *numerosa atria*. totidem, *annosa*. quod nollem secutus esset Neapolis. apud Apulejum Metam. I. non longe ab initio *generosus* male pro *gyrosus* legitur. *Et ecce pone lanceae ferrum, qua bacillum inversi teli ad occipitium per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit; inque flexibus tortuosis enervem & exossem saltationem explicat, cum omnium, qui aderamus, admiratione. diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum geris, serpentem gyrosum inhaerere.* HEINS. *Onerosa* glossae Rumpfii; an, *operosa*? ut *operosa praetoria* Suet. August. cap. LXXII. *operosa templa* Nostro XV. Metam. 667. vid. ad II. Amor. XVI. 33. BURM.

592. *Contigerant.*] Alii, *Contigerint*. Petavii veterrimus, *Contigerunt*. bene. quomodo & Scaliger conjecerat. HEINS. *Contingant* Excerpt. Kloekh. *congregant* Bernens. mendose.

593. *Africa victorem de se vocat.*] P. Scipionem Cornelium Africanum, ob victoriam de Syphace anno urbis conditae DLII. Silius de eodem Punicorum lib. XVII.

Devictae referens primus cognomina terrae. NEAP.

593 *Alter Isauras.*] Non displicet editio, in quâ *Isaurum*. Sequitur, *Aut Cretum*. Quovis modo legas, denotatur P. Servilius Isauricus, sic dictus à devictis Isauris & Cilicibus, qui se cum praedonibus maritimis junxerant. Strabo, qui hominem novit, lib. XII. de ea gente: Παρέσχον δὲ καὶ Ῥωμαίοις πράγματα, καὶ τῷ Ἰσαυρικῷ προσαγορευθέντι Πουπλίῳ Σερουιλίῳ, ὃν ἡμεῖς εἴδομεν, ὃς καὶ ταῦτα ὑπέταξε Ῥωμαίοις, καὶ τὰ πολλὰ τῶν πειρατῶν ἐρύματα ἐξεῖλε,

τὰ

Et mortem & nomen Druso Germania fecit.
Me miserum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis; tot sumat nomina Caesar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis ademtae,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.

Magne,

τὰ ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. Neapol. *Isauros* Putean. & Moreti. *Isaurum* Sarravii & quatuor alii. *Isauram* unus.

594. *Aut Creticum domitas.*] Iste Q. Caecilius Metellus Creticus. Eutropius de hoc: *Nec quidquam aliud de tam celebri victoriâ quàm Cretici cognomen reportavit.* imo etiam triumphavit, licet non adeò magnâ pompâ: nam Duces captivos subduxerat Pompejus. (ornamentum erant victoriae) de quo justè ait questum Q. Metellum Paterculus lib. II. Disce rem integram à Dione, & vide quos Duces subjugarat: Κρῆτες μὲν οὖν οὕτως, ἐλεύθεροί τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γενόμενοι, καὶ δεσπότην ὀθνεῖον μηδένα κτησάμενοι, κατεδουλώθησαν. Μέτελλος δὲ τὴν μὲν ἐπίκλησιν ἀπ' αὐτῶν ἔλαβε· τὸν δὲ δὴ Πανάρην, τόν τε Λασθένη (καὶ γὰρ ἐκεῖνον εἷλεν) οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινικίοις. ὁ γὰρ Πομπήϊος, ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ, προαφείλετο αὐτοὺς, ὡς καὶ ἑαυτῷ κατὰ τὴν ὁμολογίαν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ, προσκεχωρηκότας. Neapol.

595. *Hunc Numidae faciunt.*] Hic etiam ex familia Metellorum: patrem habuit L. Metellum Calvum Consulem anno DCXI. Marmora Capitolina: Q. CÆCILIVS L. F Q. METELLVS AN. DCXLVI. NVMIDICVS PROCOS. DE NVMIDEIS ET REGE IVGVRTA . . . . . . Rosit longa aetas voculam *triumphavit:* nam Eutropius bis de eodem Rege triumphatum tradit lib. IV. semel ab hoc Q. Metello, & iterum à Cajo Mario. Salustius mentionem hujus triumphi non facit. Non ita Paterculus II. Historiae: *Metelli tamen*, inquit, *triumphus fuit clarissimus, & meritum virtutique cognomen Numidici inditum.* Neap.

595. *Illum Messana superbum.*] Ita, me Deus amet, ut multa habeo in meis rudibus curis ad hujus loci tuitionem; sed, ut ex tot Historicis subolui prochronismum, non feci ea publici juris: nam Claudius Caudex uno anno ante Consulatum M. Valerii Messalae Mamertinis auxilio missus, urbem obsidione liberavit. Legant etiam studiosi quae notavit Scaliger ad Chronici Eusebiani numerum MDCCXLII. Neap.

596. *Ille Numantina.*] Numantia excisa & deleta anno DCXXII. à Scipione Æmiliano Africano, veteris Africani nepote: qui meruit etiam sic dici ob victoriam de Poenis & Asdrubale anno DCVII. Ab eâ igitur urbe Numantinus etiam cognominatus. Appianus in Iberica: Δύο μὲν τὰς δὲ πόλεις δυσμαχωτάτας ἑλὼν στρατηγὸς ὅδε Ῥωμαίων, Καρχηδόνα μὲν, αὐτῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων, διὰ μέγεθος πόλεώς τε καὶ ἀρχῆς, καὶ εὐκαιρίαν γῆς καὶ θαλάσσης. Νομαντίαν δὲ, σμικράν τε καὶ ὀλιγάνθρωπον, οὔπω τι Ῥωμαίων περὶ αὐτῆς ἐγνωκότων, αὐτὸς, εἴτε συμφέρειν Ῥωμαίοις ἡγούμενος, εἴτε ἄκρος ὢν ὀργὴν καὶ φιλόνεικος ἐς τὰ λαμβανόμενα, εἴθ', ὥς τινες νομίζουσι, τὴν δόξαν ἡγούμενος διώνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίγνεσθαι κακοῖς. καλοῦσι γοῦν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι νῦν, ἀπὸ τῶν συμφορῶν, ἃς ἐπέθηκε ταῖς πόλεσιν, Ἀφρικανόν τε καὶ Νομαντῖνον. Sed in hujus alti viri honoribus hos titulos junctim datos non reperi, imo nec aliud legisse memini cognomen, praeter illud ex Africâ. Neapol.

597. *Et mortem & nomen.*] Id verò post mortem. Dio lib. LV. Καὶ ταῦθα πυρὶ δοθεὶς, ἐς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον κατετέθη· Γερμανικός τε μετὰ τῶν παίδων ἐπονομασθεὶς, καὶ τιμὰς καὶ εἰκόνων καὶ ἀψῖδος κενοταφίου τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβών. Neap.

598. *Me miserum, virtus.*] Jure quereris: nam facit Paterculus adolescentem *tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel industria percipit: cujus ingenium, utrum bellicis magis operibus an civilibus suffecerit artibus in incerto est.* Neap.

598. *Quam brevis.*] Profectò brevis: periit in ἀκμῇ ipsa adolescentiae. idem Vellejus: *Sed illum magnâ ex parte domitorem Germaniae, plurimo ejus gentis variis locis persuso sanguine, fatorum iniquitas Consulem agentem annum tricesimum rapuit:* non quidem in praelio, sed in morbo. Neap.

599. *Tot sumet nomina.*] *Sumat* meliores. & mox, *torquis ademtae* pro diversa lectione Ursini liber & quinque alii cum Arundel. plures, *adeptae*, vel *adepti*. *adeptae* Zulich. ut apud Propertium, IV. II. 42.

Torquis ab incisa decidit unca gula.

Atque ita Quadrigarium & Varronem locutos monet Nonius in ea voce. Naevius Iliados libro primo apud Carisium, *Collum marmoreum torquis gemmata coronat.* A. Gellius lib. IX. cap. 13. de Manlio Torquato: *Causam cognominis fuisse acceptimus torquis ex auro inductas, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit.* & mox ex Annalibus Claudii Quadrigarii subjungit, *torquem detraxit, eamque sanguinolentam sibi in collum imponit.* Heins.

601. *Torquis ademti.*] T. Manlium Torquatum significat, de quo Cicer. lib. III. de Off. *T. Manlius*,

ad

Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum est:
  Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus.
  Illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
  Hic socium summo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant augusta Patres: augusta vocantur
  Templa, sacerdotum ritè dicata manu.

Hu-

ad Anienem, Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen invenit. De eodem idem Cicero lib. I. & II. De Finibus. Agellius cap. 13. lib. IX. Orosius lib. III. cap. 6. CIOFAN. Denotat Manlium Torquatum, Valerium Corvinum, & sequenti disticho Pompejum Magnum: quorum tituli in eorum posteros aeternùm translati; legi tamen olim ademptos his familiis à non benè sano Caligulà. Vide Suetonium lib. IV. cap. 35. NEAPOL.

602. *Aut corvi titulos auxiliaris habent.*] M. Valerius Corvinus, qui à corvo adjutore nomen est adeptus. Lucanus lib. VII.

——— *caedunt Lepidos, caeduntque Metellos,*
Corvinosque simul. Vetus inscriptio:

M. VALERIVS. M. F. M. N. MESSALA. A. DCCXXVI. CORVINVS. PROCOS. EX. GALLIA. VII. K. APR. Val. Maximus lib. IIX. cap. 13. *M. Valerius Corvinus centesimum annum complevit: cujus inter primum & sextum consulatum quadraginta septem anni intercesserunt; suffecitque integris viribus corporis non solum speciosissimis Reip. ministeriis, sed etiam exactissimae agrorum suorum culturae, & civis & patrisfamilias optabile exemplum.* De hoc item Valerio Cicero in Catone Majori, Plutarchus in Mario, Plinius lib. VII. cap. 48. & idem Valer. eod. lib cap. 15. Agell. lib. II. cap. 9. CIOF.

603. *Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum.*] Apostrophe ad Cn Pompejum Magnum, qui à magnis rebus gestis etiam Agamemnonis nomen invenit. Huic prospera utenti fortuna, rebusque gestis claro ab oraculo responsum est, ut à Cassio caveret. Quapropter omnes de gente Cassia viros, à quorum nomine insidiis petitus est, suspectos habuit. Postea in Pharsalia a Caesare victus, Ægyptum petens apud montem Cassium & caesus est, & tumulatus pridie Kal. Octob. ea ipsa die, qua ante annos XIII. de Mithridate rege Ponti & piratis triumphaverat. Auctor Dio lib. XLII. & alii. CIOFAN.

604. *Sed qui te vicit, nomine major erat.*] Sic in optimis libris scriptus CIOFAN. Hoc est, major omni nomine ac titulo. Tale est illud Symmachi libro primo, Epist. III. *Urbs cum maxima sit, singuli ejus optimates visi sunt in h. urbe majores* & Epist. XXV. *Quem fortuna beneficiis suis majorem repperit.* lib. III. Ep. LXXXVII. *Dignitatem curiae honoribus majorem* vocat. Appulejus, *fortuna sua major fuit*, de Alexandro. At codex Ursini, Voss. Zulich. Mazar. & multi alii, *te quoque major.* quare fuit cum legendum censerem, *se quoque major erat.* ut occulte tangat clementiam Caesaris, qua victis hostibus ignovit Noster Epistola Briseidis, III. 85.

Vince animos iramque tuam, qui cetera vincis.

Nota & ista Claudiani, II Stilic. 329.

Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.

& Martialis ad Domitianum, lib. VIII. 53. *Ducum victor, victor & ipse tui.* nam,

Fortior est, qui se quam qui fortissima vincit
Moenia.

tale & illud apud Plinium Naturali Historia. lib. V. 27. *Taurus, atque ubi se quoque exsuperat Caucasus.* lib. XXXVI. 5. Praxiteles *marmoris gloria superavit etiam semet.* Succurrebat & altera conjectura, *re quoque major erat.* ut *rem* & *nomen* inter se opponat, quomodo & alibi saepe. Idipsum viro elegantis tersissimique ingenii Gaspari Gevartio in mentem quoque venerat. ut is per literas me monuit, sed vulgatae lectioni controversiam non esse movendam nunc judico. HEINS.

605. *Nec gradus est Fabios supra.*] *Ultra Fabios* meliores omnes. sic Seneca initio Suasor. *Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus quam ultra Oceanum.* Lactant. II. Div. Inst. 3. *Ultra hunc gradum procedi ab homine non potest.* HEINS.

608. *Summo cum Jove.*] *Magno cum Jove* quatuor codices, ut sup. 587. inf. 650 II. 436. & passim. sed non minus frequenter *summus* dicitur. vid. lib. II. 78. & *numen habet* quadraginta libri agnoscunt. non male. vide tamen lib. II. 131. BURM.

609 *Sancta vocant augusta patres.*] Non absimilia his sunt illa Dionis lib. LIII. *Πάντα γὰρ*, inquit, *τὰ ἐντιμότατα καὶ τὰ ἱερώτατα, αὔγουστα προσαγορεύεται. ἐξ οὗπερ καὶ σεβαστὸν αὐτὸν καὶ ἑλληνίζοντές πως, ὥσπερ τινὰ σεπτόν, ἀπὸ τοῦ σεβάζεσθαι, προσεῖπον.* NEAP.

609. *Augusta vocantur Templa, Sacerdotum ritè dicata manu.*] *Ritè*, id est solenniter, cum caerimoniis. Livius lib. XXVII. 25. *Negabant Pontifices unam cellam amplius quàm uni Deo ritè dedicari.* sic enim ex veteribus libris emendavit doctissimus vir omnisque Romanae antiquitatis intelligentissimus, amicus meus, Carolus Sigonius. quam lectionem repperi ipse etiam in meo veteri Livii li-

Hujus & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque suâ Juppiter auget ope.
Augeat imperium nostri Ducis, augeat annos:
Protegat & vestras querna corona fores.
Auspicibusque Deis tanti cognominis heres
Omine suscipiat, quo pater, orbis onus.
RESpiciet Titan actas ubi tertius Idus;
Fient Parrhasiae sacra relata Deae,

Nam

libro, quem cum eo, quem eruditissimis idem Sigonius Scholiis illustravit, contuli: in quo praeter alia, quae non parvi sunt momenti, locus est integerrimus lib. XXIIX. II. hic videlicet: *In Consentinum agrum Consules exercitum eduxerunt, passimque depopulati, cum agmen jam grave praeda esset, in saltu angusto à Brutiis jaculatoribusque Numidis turbati sunt, ita ut &c.* Rhenanus autem, cujus conjecturam & emendationem postea idem Sigonius secutus est, cùm in suis libris repperisset; *à Brutiis jaculatoribusque disturbatè sunt*; delevit *que* conjunctionem, & legit: *à Brutiis jaculatoribus disturbati sunt.* Hoc, ut spero, non prorsus inutile, lector te scire volui, ut, si posthac aliquis mihi otium faciet, speres fore, ut à me nonnulla ejus libri ope & aliorum, quos conferam, Livianae lectionis emendatiora, quàm quae nunc habentur, exspectare possis. CIOFAN. Nam locus, ubi templum exstruendum per augures prius constituitur, semel constitutus dici potest *augustus*, & Diis consecrari. Ad hanc mentem Festus: *Augustus*, inquit, *locus sanctus ab avium gestu; id est, quia ab avibus significatus est: sic dictus sive ab avium gustatu, quia aves pastae id ratum fecerunt.* NEAP.

610. *Sacerdotum.*] Id est *Pontificum:* praeibant enim illi verbis solemnibus in dedicatione cujusvis templi. Livius lib. IX. de Cn. Flavio: *Aedem Concordiae in areâ Vulcani summâ invidiâ nobilium dedicavit; coactusque consensu populi Cornelius Barbatus Pontifex Maximus verba praeire, cùm more majorum negaret, nisi Consulem aut Imperatorem posse templum dedicare.* Varro lib. V. de L. L. *Sic enim aedes sacra à Magistratu, Pontifice praeeunte, dedicatur.* NEAP.

610. *Rite dicata manu.*] Non dubie, morem illum tangit, cum postem manu tenebat Pontifex, dum ara aut fanum sacrabatur: quem Valerius insinuat lib. V. cap. 10. *Horatius*, inquit, *Pulvillus, cum in Capitolio Jovi Opt. Max. aedem Pontifex dedicaret, interque nuncupationem solemnium verborum postem tenens, mortuum esse filium suum audivisset; neque manum à poste removit, ne tanti templi dedicationem interrumperet.* Idem testatur Seneca de eodem Consolatione ad Marciam. Sed pergo ad aliud. NEAP.

611. *Originis urbi.*] Sic habent tres Vatic. & Urs. alii autem & Statii, *Origine verbi.* quod sequor. CIOFAN. *Originis Urbi* in plurimis quoque Heinsius invenit & in prima editione Veneta.

612. *Jupiter auget ope.*] Imitatio Catulli, qui Epigr. LXVIII.

Salve, teque bona Jupiter auctet ope. DOUZ.

614. *Protegat & nostras querna corona fores.*] Vide quae notavi lib. III. Tristium. CIOFAN. Quae eodem die cum Augusti cognomine Octaviano à Senatu concessa Dio lib. LIII Ὁ δ' οὖν Καῖσαρ πολλὰ μὲν καὶ πρότερον, ὅτε τὰ περὶ τῆς ἐξωμοσίας τῆς μοναρχίας, καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν διανομῆς διελέχθη ἔλαβε· καὶ γὰρ τό, τε τὰς δάφνας πρὸ τῶν βασιλείων αὐτοῦ προτίθεσθαι, καὶ τὸ τὸν στέφανον τὸν δρύινον ὑπὲρ αὐτῶν ἀρτᾶσθαι, τότε οἱ, ὡς καὶ ἀεὶ τούς τε πολεμίους νικῶντι καὶ τοὺς πολίτας σώζοντι, ἐψηφίσθη. Huc spectant nummi eidem cusi, quidam cum coronâ ex hac fronde & hisce litteris, OB CIVES SERVATOS: quidam cum aquilâ tenente unguibus quercum & duobus arbusculis a latere: (lauri sunt) alii cum orbe & iisdem ramulis, sed hacce inscriptione: PAX ORBIS TERRARUM S. P. Q. R. NEAP. Omnino *vestras fores* scribendum cum vetustioribus. Tristium III. Eleg. I.

Cur tamen apposita velatur Janua lauro,
Cingis & Augustas arbor opaca fores?

Unus tamen Vaticanus, *meritas fores.* eleganter. lege, *notas fores.* ut ex Pont. III. IV. 102.

Ipsa potest solitum nescere Roma caput. HEINS.

615. *Auspicibusque Deis.*] *Auspiciisque Dei* unus Heinsii.

615. *Tanti cognominis heres.*] Intellige Tiberium. Suetonius lib. III. cap. 26. *Ac ne Augusti quidem nomen, quamquam hereditarium, ullis nisi ad Reges ac Dynastas epistolis addidit.* NEAPOL.

616. *Omine suscipiat, quo pater, Urbis onus.*] *Orbis* vetustiores plerique. Met. XV. 18.

Ut Deus accedat caelo, templisque colatur,
Tu facies natuque suus, qui nominis haeres
Impositum feret urbis onus.

sic scribendum puto. nam Medicei duo, *urbis onus.* vulgo, *unus onus.* Trist. lib. V. II. 50.

O vir, non ipso quem regis orbe minor.

Vulgata tamen defendi potest lib. II. Trist. 233.

Urbs quoque te & legum lassas tutela tuarum.

lib. II. Fast. 197.

Una domus vires & onus susceperat urbis.

& Ovidius principio hujus libri Romulum vocat *aeternae urbis pater.* & Stat. I. Silv. Soter. Gall.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
(Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.)
Mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
Ingratos nulla prole novare viros.
Neve daret partus; ictu temeraria caeco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse Patres ausas immitia nuptas,
Jus tamen exemtum restituisse, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeeae sacra parenti
Pro pueris fieri virginibusque jubent.

Scor-

Latiae pater inclytus urbis de Domitiano. HEINS. Male *suspiciat* editiones Heinsiorum. *suscipias* Arundel. quoque eleganter.

617. *Respiciet Titan.*] XVIII. Kalendas Februarias fiunt rursus sacra Carmentalia; non iterum priori Carmentae, sed ejusdem duabus sororibus: quarum una Porrima, altera Postverta nominata. Caussa novati sacri subsequitur. NEAPOL.

618. *Sacra relata.*] *Relicta* nonnulli libri. male. vid. ad lib. II. 532. & ad Remed. Amor. 593. *prolata* Bernens.

619. *Matres Carpenta vehebant.*] Datus nuptis hic honos paulò post captos Vejos. Assignanda erat Apollini decima urbis & agri capti, quam voverat in eo bello Camillus: negotium datum Tribunis militum consularibus; cumque in aerario copia non exstaret, *Matronae*, inquit Livius libro V. *coetibus ad eam rem consultandam habitis, & communi decreto pollicitae Tribunis militum, aurum & omnia ornamenta sua in aerarium detulerunt. Grata ea res, ut quae maximè Senatui unquam fuit: honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento ad sacra ludosque carpentis festo profestoque uterentur.* Siluit id Plutarchus, aliamque mercedem recenset eis habitam in his: Καὶ ταύταις μὲν ἡ σύγκλητος ἀποδιδοῦσα τιμὴν πρέπουσαν, ἐψηφίσατο μετὰ θάνατον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἔπαινον. οὐ γὰρ ἦν νενομισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ, τελευτήσασαν. NEAPOL.

619. *Carpenta vehebant.*] Haec similia canathris Spartanarum virginum; de quibus Didymus: *Αἱ μὲν ἐπὶ κανάθρων καμαρωτῶν τῶν ξυλίνων ἁρμάτων φέρονται.* potuisset etiam hic scribere, *ἐπὶ καμαρῶν*: nam hujusmodi vehicula *καμάρας* legi dicta à Polluce lib. X. cap. 12. Erat enim *κάναθρον* currus ligneus tectus, veluti basterna, quam exponit Isidorus *lecticam manualem*: at haec rotarum adminiculum non habuit, & a servis sive pari burdonum portabatur, unde malunt docti legi in Isidoro, *lecticam mannalem*. Utraque lectio tolerari valet. NEAPOL.

620. *Evandri dicta parente reor.*] Vult à Carmentâ nomen inditum carpentis: quae Dea si verè dicta à carmine, ut supra nos ad illud,

Ipsa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

qui in hoc veri umbra? Carpentis certè nomen est à carpendis & scindendis lignis, è quibus constabant: hinc fabros tignarios *carpentarios* prisci appellarunt, Hispani hodie *carpinteros*. NEAP.

621. *Mox honor eripitur.*] Exstat haec memoria apud Plutarchum in Quaestionibus Rom. *Λέγεται γάρ τις λόγος ὡς ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῆς βουλῆς αἱ γυναῖκες ὀχήμασι χρῆσθαι ζευκτοῖς, συνέθεντο ἀλλήλαις μὴ κυΐσκεσθαι μηδὲ τίκτειν, ἀμυνόμεναι τοὺς ἄνδρας, ἄχρις οὗ μετέγνωσαν καὶ συνεχώρησαν αὐταῖς· γενομένων δὲ παίδων εὐτεκνοῦσαι καὶ πολυτεκνοῦσαι τὸ τῆς Καρμέντης ἱερὸν ἱδρύσαντο.* Sed in hoc per id tempus Porrimae & Postvertae faciebant. NEAPOL. *Par honor* Vatican.

622. *Nulla prole.*] Neque masculà neque feminà. NEAP.

622. *Novare viros.*] Quidam ex vetustioribus, *juvare*. perperam. Dixi de hoc loco ad Epist. IV. ℣. 90. HEINS. *Juvare mares* Bernens. *juvare manus* Mazar. *juvare Deos* Moretí.

623. *Ictu temeraria caeco.*] *Certo* duo libri. Male: vid. II. Amor. XIV. 4. *tecto* Bernens. sed & hoc glossatoris est.

624. *Crescens onus.*] Τὸ ἔμβρυον, quod & *offa* Juvenali Satyra II.

Cùm tot abortivis fecundam Julia vulvam
Solveret, & patruo similes effunderet offas.

Domitianum carpit, qui Juliam, Titi fratris filiam, incestavit. Trita historia. NEAPOL.

626. *Jus tamen ereptum restituisse, ferunt.*] Tres Vatic. & Statii, *Jus tamen exemptum*. Urs. vero, *Exceptum*. CIOFAN. *Amissum* Ursini, Zulich. Mazar. Voss. Arond. & sex alii. Petavianus, *exertum*. tres, *exceptum*. Reliqui omnes, *exemtum*. pro ademtum. quod sequor. HEINS. *Ablatum* Bernens. sed *exemptum* retinendum: ita in edicto Praetoris,

Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, adsiste precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placantur Postvertaque, sive sorores,
Sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
Altera versurum postmodo quidquid erat.
CAndida te niveo posuit lux proxima templo,
Quà fert sublimes alta Moneta gradus:

Nunc

toris, ex quibus caussis majotes in integrum restituuntur, *actio exemta* dicitur, si desiit agere posse l. 26. §. 4. & 5. ff. ex quib. caus. major. ita *exemtum jus* carpenti erat, cum desierint eo posse uti. ita *eximere religionem* Liv. iv. 31. & *negligentia divini cultus exempta* v. 31. Burm.

629. *Fas est inferre Sacello.*] Observato & id in aliis factitatum. Varro lib. vi. de L. L. *Scortari est, saepiùs meretriculam ducere, quae dicta à pelle: id enim non solùm antiqui dicebant scortum; sed etiam nunc dicimus scortea ea, quae ex corio & pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus, Ne quid scorteum adhibeatur, ideò ne morticinum quid adsit.* Ex hac superstitione summae curae fuit veteribus, ne Flaminicae ὑποδήματα sive σανδάλια ex morticino corio gestarent. Festus: *Mortuae pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur; sed aut occisae alioqui, aut immolatae, quoniam suà morte extincta omnia funesta sunt.* & Servius: *Sanè Flaminicae non licebat neque calceos neque soleas morticinas habere.* Didicisti quid *morticinum*. Graecis est νεκέβριον, sive θνάσιμον, scorteum verò σκύτινον, δερμάτινον· ex eo fecere Latini *scortiscum* & *scordiscum*; quod Glossis *ephippium*, quia illud è pellibus. Neapol. De illis vide Salmas. ad Spart. Hadrian. cap. iii. & Lampr. Alex. Sev. 27. *fas est intrare* tres libri. *non ulli* etiam duo.

630. *Nec violent puros exanimata focos.*] Sic in iisdem libris In aliis vero ex eadem Bibliotheca & Statii, *Exta cremata.* Superiorem amplexor lectionem. Ciofan. Veterrimus Zulich. *Ne tennent.* Scribe, *Ne temerent. Temerare* idem quod violare res sacras Ovidio vide Notas Am. i. Eleg. viii. & Pont. ii. El. ii. vs. 27. Heins. *Fxtenuata* unus. *Exceromata* Vossian. quod quid velit nescio.

633. *Porrima placatur.*] Nemini, si memini, sic dicta: nam aliis *Prosa*, quibusdam *Prorsa*, sive *Anteverta:* alteram *Postvertam* appellatam omnes consentiunt. Vetus inscriptio: (Gruter. L. ix.) DEO MERCVRIO ET POSTVERTAE. C. ANTIVS TITI FILIVS EX VOTO. Neapol.

634. *Postventaque.*] In nonnullis, *postvertaque.* Nauger. Sic omnes libri veteres, quam lectionem agnoscit etiam hic Marius. mox, *Maenali Nympha*, Statii liber. Ciofan. *Placantur* bene quinque libri. Sequenti versu rectè, *Maenala Nympha* pro *Diva* octo codices. Virgilius certe Carmentam bis *Nympham* appellat lib. viii. Malim etiam *Postverta.* ut apud Macrobium lib. i. Saturn. cap. 7. etiam Servio ad lib. viii. Æneid. 336. ubi *Postvota* pro *Postverta* male scribitur. *Postverta* tamen est in veteri inscriptione apud Gruterum pag. 50. si lapis sincera fide descriptus est, DEO MERCURIO ET POSTVERTE C. ANTIUS TITI FILIUS EX VOTO. meminit & harum Dearum Tertullianus ad Nationes lib. ii. cap. ii. sed locus est mutilus. Servius alteram sororem *Porrimam* cum Ovidio vocat, quae Gellio est *Prosa*, *Anteverta* Macrobio. quare frustra est Illustrissimus Neapolis, qui *Porrimam* ab uno Nasone dictam arbitratur. has autem Deas a parientibus invocatas fuisse ex A. Gellio discimus Noct. Atticar. lib. xvi. cap. 16. Heins. *Placatur povertaque* Bernens.

635. *Altera, quod porro fuerat.*] Porrima scilicet: ideo sic dicta, quia caneret omne praeteritum, Postverta vero futurum. Macrobius: *Has enim ideò veteres coluere, quòd ea omnia intelligi oportere existimarent, quae praeterita & futura essent; quà ex re comites divinitatis eas appellaverunt.* Subsistat hoc: nunc ad quid harum Dearum cultus ob matronarum abortus, si tantùm vatidicae? quare neque nostri neque Macrobii etymon perplacet; & melius, meo judicio, Varro apud Gellium: *Quando igitur contra naturam fortè conversi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent, aegriusque tunc mulieres enituntur; hujus periculi deprecandi caussà arae statutae sunt Romae duabus Carmentibus: quarum una Postverta nominata est, Prosa altera, a recti perversique partus potestate & nomine* Hoc approbo & sequor. Neap. Debet hic *porro* significare praeteritum. atqui Donatus ad Terent. Andr. Prol. *porro* dicit esse in futurum, & ita ille Poëta & alii saepe utuntur. idem notat Charis. ii. Instit. Grammatic. pag. 190. qui & pro *longe* poni docet, unde videtur Marsus hoc loco in-

Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
Nunc te sacratae restituêre manus.
Furius (antiquum) populi superator Hetrusci
Voverat, & voti solverat ante fidem.

Caussa,

interpretationem suam sumsisse, qui *longe ante* explicat. sed significationis ejus exemplum quaero. BURM.

636. *Altera venturum postmodo quicquid erat.*] Ut etymon hoc rectius quadret, quidam codices supra, *Postventa* pro *Postverta*. Sed omnem scrupulum tollunt Zulich. & Mazarin. in quibus, *versurum postmodo quicquid erat.* HEINS.

637. *Posuit lux proxima templo.*] XVII. Kalendas Februarias templum Concordiae dedicatum. NEAPOL.

638. *Qua fert sublimes.*] Ostendit situm, inter forum scilicet & Capitolium regione VIII. prope aedem Junonis Monetae; de quâ nos fuse ad VI. Dixit *sublimes*; quia ad hanc à templo Concordiae centum gradibus conscendebatur. NEAPOL.

640. *Sacratae restituere manus.*] Lege ex omnibus libris scriptis, *constituere*. CIOFAN. Has puto Pontificum, nisi animi fallor. De more vide nos supra. *Constituere manus* proba omnino lectio; falso in aliis *restituere* quo sensu, si primum aedem Concordiae struxit hic M. Furius Camillus? apage Bersmanne, & quicumque sine pudore sic legis. NEAP. *Restituere* Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. & sex alii. & recte. de Tiberio enim & Livia agit, de Camillo mox acturus. Immeritus igitur vapulat Neapoli Bersmannus, qui istam lectionem probet. pro *prospicias* multi codices, *propicient*, aut, *prospicies*. & pro *Nunc te* quatuor libri, *Hic te.* unus, *Hinc*. Forte legendum:

Ut bene prospicias Latiae Concordia turbae,
Hic te sacratae restituere manus. HEINS

641. *Furius antiquus populi superator Hetrusci Voverat.*] Non displicet lectio, quae est in tribus Vatic. & Ursini: *Furius antiqui, &c.* Rectè autem admonet Marsus hunc esse M. Furium Camillum, qui anno V. C. CCCLXIII. dictator fuit bello contra Vejentes (hodie *il paese dove è Ponzano*) L. Valerio Potito & M. Manlio Coss. Livius lib. V. CIOFAN. Aliquot inest, *antiquus*: fortè ad discrimen cujusdam Furii junioris, seu veriùs filii, qui dictus Sp. Furius Camillus, & eo sedato tumultu primus Praetor Romae creatus. Meus priscae editionis codex habet, *antiquum*: hoc est, olim victor Hetrusci populi. rectissimè. Penitus reprobo exemplaria, in quibus *antiquam*, fidei epithetum: nam à voto ad initium primi lapidis positi ad structuram dies interfuere, non anni, ut edisces. NEAPOL. *Furius antiquam* fere vetustiores libri. Alii, *antiquus*, *antiqui*, *antiquo*. Recte omnino Neapolis, *antiquum* ex suo codice. neque aliter duo ex nostris. sic *indignum*, *mirum*, & similia apud poetas. vide Notas Amor. lib. I. Eleg. VI. pro *solverat ille*, Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. tres Farnes. unus Patavinus, *ante*. & hoc bene. HEINS. *Fecerat ille fidem* duo libri. male. vid. ad. XI. Met. 135.

642. *Voverat.*] Voti caussam posteà subdam; votum nunc certius volo habeas è Plutarcho in Camillo: Τοὺς δὲ βουλευτὰς, inquit, *ἀναλαβὼν ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν σύγκλητον. καὶ πρὶν εἰσελθεῖν, μεταστραφεὶς εἰς τὸ Καπιτώλιον, ηὔξατο τοῖς θεοῖς κατευθῦναι τὰ παρόντα πρὸς τὸ κάλλιστον τέλος. ὑποσχόμενος ναὸν Ὁμονοίας κατασκευάσειν τῆς ταραχῆς καταστάσης.* & post pauca addit idem Scriptor: Τῇ δ' *ὑστεραίᾳ συνελθόντες, ἐψηφίσαντο τῆς μὲν Ὁμονοίας ἱερὸν, ὥσπερ ηὔξατο ὁ Κάμιλλος, εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄποπτον, ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἱδρύσασθαι.* Nec potuit differri dedicatio ad Tiberii aevum, ut malè suadet Fanensis verè fungus: nam Furius aedem vovit anno CCCLXXXVI. Tiberius suam Concordiae consecravit anno DCCLXIV. intersunt anni CCCLXXVIII. NEAP.

643. *Sumptis secesserat armis Vulgus.*] Petebat enim, ut non jam duo Consules patritii, sed alter nobilis, alter è plebe crearetur. Summa fuit hac de re dissensio; sed obtinuit vulgus. Livius lib. VI. *Propè ad secessionem plebis res terribilesque alias minas civilium certaminum venit: cùm tamen per Dictatorem conditionibus sedatae discordiae sunt, concessumque à nobilitate plebi de Consule plebeio, à plebe nobilitati de Praetore uno, qui jus in urbe diceret.* Factus igitur è plebe Consul L. Sextius, datus ei è Patritiis collega L. Æmilius Mamercus. contigit id anno CCCLXXXVII. de quo idem lib. VII. *Annus hic erit insignis novi hominis Consulatu, insignis novis duobus Magistratibus, Praeturâ & curuli Aedilitate: hos sibi Patritii quaesivere honores pro concesso plebi altero Consulatu. Plebes Consulatum L. Sextio, cujus lege partus erat, dedit: Patres Praeturam Sp. Furio M. filio Camillo, Aedilitatem Cn. Quintio Capitolino & P. Cornelio Scipioni suarum gentium viris gratiâ campestri dederunt. L. Sextio collega ex Patribus datus L. Aemilius Mamercus.* In Livio nulla mentio templi; sed, ob redactos in concordiam ordines, ludos inquit magnos decretos, feriisque Latinis diem unum ad triduum additum: quod non siluit Plutarchus in Camillo. NEAPOL.

Caussa, quod à patribus sumtis secesserat armis
Vulgus; & ipsa suas Roma timebat opes.
Caussa recens melior. passos Germania crines
Porrigit auspiciis, Dux venerande, tuis.

Inde

643. *Secesserat.*] *Decesserat* quatuor ex melioribus. an *desciverat?* quale mendum etiam ex Claudiano sustulimus sexto Consulatu Honorii vs. 252. sed vulgata scriptura bene se habet. HEINS.

644. *Roma timebat opes.*] Fortè adludit ad leges, quas Tribuni Pleb. tunc promulgarunt adversus bona Patritiorum pro vulgi commodis: tres fuere, & hae: una de aere alieno, ut deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id quod superesset triennio aequis portionibus persolveretur: altera de modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri possideret: tertia, ne Tribunorum militum Comitia fierent, Consulumque utique alter è plebe crearetur. hanc lucem quoque Livio debemus. NEAPOL.

645. *Caussa recens melior.*] Mentio nunc fit de novo templo Concordiae; ni meliùs de veteri aliquo refecto, quod dedicavit Tiberius, non ob populi dissensionem, sed ob devictum Illyricum & auctas Romanas opes. NEAPOL.

645. *Sparsos Germania crines Corrigit.*] Id est, tu in caussa (subvereor ut fallar) ne eae gentes vires propagarent: nam, perdomito toto Illyrico, quod patet inter Italiam & regnum Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & sinum maris Adriatici, Germanos jungi Pannoniis non sivisti, qui animos sumpserant ob mortem Quintilii Vari & ejusdem deletas tres legiones. *Quas ob res*, inquit Suetonius, *triumphus ei decretus est multique & magni honores. Censuerunt etiam quidam, ut Pannonicus, alii ut Invictus, nonnulli ut Pius cognominaretur; sed de cognomine intercessit Augustus, eo contentum repromittens, quod se defuncto suscepturus esset.* Triumphus tamen ille non statim, sed biennio praeterito celebratus: eâ enim tempestate urbs tota clade Varianâ affligebatur. NEAPOL. Scripti novem, *passos*. bene. Petavianus & quatuor alii, *pansos*, Tristibus, IV. II. 43.

Crinibus en etiam fertur Germania passis.

infra lib. II. 813.

——— *Passis sedet illa capillis.*

lib. III. 219.

Ut medium campi passis tetigere capillis.

sic vetustissimi Codices, ut & lib. IV. 457.

——— *audire solemus*
Threïcias passis Maenadas ire comis.

lib. V. 453. *passis Acca capillis.* initio Tristium:

Hirsutus passis ut videare comis.

quomodo & illic veteres libri. sic & alibi frequenter Naso; ut suis locis dicetur. pro *Porrigit* multi ex scriptis, *Corrigit.* alii, *Colligit.* Helmaestadiensis, *Corripit.* Τὸ *colligit* etsi in tribus tantum minoris rei apparet, tamen non est de nihilo. Germanorum enim crinis in nodum vinctus Senec. Epist. ult. *Quid capillum ingenti diligentia comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel Germanorum nodo vinxeris.* nec tamen omnes Germani vide Salmasium de Coma p. 272. & *colligere* elegans & usitatum bonis scriptoribus. Noster ipse in Amoribus lib. I. eleg. II.

Colligere incertos & in ordine ponere crines
Docta neque ancillas inter habenda Nape.

Met. III. 168.

Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum, quamvis erat ipse solutis.

Ennodius Epithalamio Maximi:

Colligit in nodum passos lux aurea crines.

Captivi vero tondebantur. quo alludit Naso. hinc & *Africam tonsam* dixit Propertius IV. XI. 38. pro victa Noster Amor. lib. I. Eleg. XIV.

Jam tibi captivos mittet Germania crines:
Culta triumphatae munere gentis eris.

Claudian. lib. I. in Eutrop. 381.

Militet ut nostris detonsa Sycambria signis!

IV. Conf. Honor. 447.

Ante ducem nostrum flavam sparsere Sygambri
Caesariem.

HEINS. Nihil muto. Marsus vero, quem hic compilat Neapolis, *sparsos crines* explicat fusas vires Germanorum, quorum pauci in Germania manserunt, sed sparsi fuere. inepte, si quid video: *porrigere* vero rectum. nam hoc verbum usurpatur proprie de victis, ut II Trist. 227. *Nunc porrigit arcus Parthus eques.* & inf. lib. V. 533. *victos porrigit arcus*, sic unaquaeque gens illa victoribus suis *porrigere* fingitur, quibus est insignis, ut Germania crinibus. porrigit vero ad tonsuram; unde feminas Romanas se ornasse vidimus in Amorum & Artis Amatoriae libris. & forte crines detonsos Augustus libavit, ut notat vox *inde.* BURM.

Inde triumphatae libasti munera gentis;
Templaque fecisti, quam colis ipse, Deae.
Haec tua constituit Genetrix & rebus & arâ,
Sola toro magni digna reperta Jovis.
HAec ubi transierint; Capricorno, Phoebe, relicto,
Per juvenis curres signa gerentis aquam.

Septi-

647. *Libasti munera gentis*] Ex Historicis, qui ajunt, prandium mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedisse ex manubiis hostilicis. NEAPOL.

648. *Templaque fecisti.*] Dio Cassius lib. LVI. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τό, τε Ὁμονόειον ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καθιερώθη, καὶ αὐτῷ τό, τε ἐκείνου ὄνομα, καὶ τὸ τοῦ Δρούσου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἐπεγράφη· Μάρκου δὲ Αἰμυλίου μετὰ Στατιλίου Ταύρου ὑπατεύοντος. & Suetonius in eodem: *Dedicavit & Concordiae aedem, item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine de manubiis.* Ex his novâ operâ id templum à Tiberio extructum nondum elicio: nam licet inserat Historicus *de manubiis*, impensas quoque scio permultas in dedicatione aedium sacrarum necessarias fuisse, ut docet me lapis Spoletinus Inscriptionum antiq. paginâ MLXXII. verùm omnem scrupulum tollit Cassius lib. LV. *Tiberius*, inquit, *Kalendis Januariis, quibus Consulatum inivit cum Cn. Pisone, in Octavii curiam (haec enim erat extra pomerium) convocato senatu, fanum Concordiae sibimetipsi reficiendum injunxit; ut suo id & Drusi nomine inscriberet.* id verò, ut vides, peregit Tiberius post annos XVII. illius victoriae occasione. NEAP.

648. *Quam colis ipse*] *Quae colis* multi codices. tres, *quae colis ipsa.* Maz. *quam colis ipsa.* Zulich. *quae colit ipsa.* Forte, *quam colat ipsa*, nempe Germania. HEINS.

649. *Haec tua.*] *Hanc tua* Mazar. & Arundel. & alius. ut intelligat Concordiam. & forte Livia constituit aram in aede Concordiae, quam rebus ipsis Augusto exhibuit, ut jam suspicatus est Antonius Fanensis. *nec tua* Excerpt. Kloekhovii. BURM.

649. *Et rebus, & ara.*] Partem refectionis Liviae matri Noster attribuit. NEAPOL.

650. *Toro digna reperta Jovis.*] Eamdem pari adulatione sic prosequitur lib. II. Tristium Elegiâ primâ ad Augustum:

Livia sic tecum sociales impleat annos:
Quae, nisi te, nullo conjuge digna fuit.
Quae si non esset, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui posses esse maritus, erat.

NEAPOL. *Reperta Deo* pr. Vatican.

650. *Magni Jovis.*] Antiquos Caesares Deos & Joves appellatos quis non audivit? ipsimet suas domos *divinas* dixere. Adi l. III. *C. de Privilegiis domus Augustae vel rei privatae.* NEAPOL.

651. *Haec ubi transierint.*] XVI. Kalendas Februarias Nostro est Solis transitus in Aquarium, Ptolemaeo XVII. sed & Plinio etiam XVI. sic enim ille lib. XVIII. cap. 26. *Et cum Sol in Aquarium sentitur transire; quod ferè* XVI. *Kalend. Febr. evenit.* Cum hoc signo quantum Zodiacus emergat vide apud Hipparchum lib. III. ad Arati & Eudoxi Phaenomena. NEAPOL. *Transieris* primae editiones & duo scripti. totidem, *transierit.* Lego, *Nox ubi transierit.* sic infra lib. II. 639.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore.

lib. IV. 165.

Nox ubi transierit, caelumque rubescere primo
Coeperit.

atque ita frequenter in his libris. *Haec* paulo ante praecesserat. inde natus error. Posset etiam legi; *Lux ubi transierit.* HEINS.

652. *Signa regentis aquas.*] *Aquam* scripti. Lege, *gerentis aquam.* Nam *urniger* Aquarius dictus passim poetis. HEINS. Catal. Scaligeri p. 164. *Quique urnam gerit.*

653. *Septimus hinc oriens.*] X. Kalendas Lyra occidit occasu heliaco. NEAPOL. *Ortus* Arund. male. *oriens* est sol. vid. ad Calpur. Decl. II.

653. *Se demiserit.*] *Se dimerserit.* Arundel. & Vossian. *commiserit* Thuan.

654. *Toto jam lyra nulla polo.*] Multi ex scriptis, *nullo polo.* Forte, *furvo polo.* de qua voce Met. III. vel *pullo*, vel *fulvo.* HEINS. *Fulgebat* Bernens. & Sarravii.

655. *Sidere ab hoc, ignis.*] IX. Kalendas clara stella in pectore Leonis occidit. accipe de occasu cosmico. Columella scribit die Januarii XXVII. immergi. NEAPOL.

657. *Fastos.*] *Fastus* unus Farnesianus, ut dixi supra initio libri primi. HEINS.

658. *Nec Sementina est ulla reperta dies.*] Qui poterat, si sementinae feriae sunt è conceptivis? hinc Varro: *Sementinae feriae dies is, qui à Pontificibus dictus.* clarius Macrobius primo Saturn. *Et sunt stativae universi populi communes certis & constitutis diebus ac mensibus, & in fastis statis observationibus annotatae: in quibus praecipue servantur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. Conceptivae sunt, quae quotannis à Magistratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies vel certos vel etiam incertos: ut sunt Latinae, Paganalia, Sementinae, Compitalia.* NEAPOL. *Sementinae* Arundel. Laeti & quinque alii. *Sementiva* septem. Ursini, Petavian. & decem alii. *Sementita.* Voss. *Sementitia.* Sed apud Varron. lib. I. cap. II. bis *Sementivae feriae* occur-

SEptimus hinc Oriens cum ſe demiſerit undis,
  Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
Sidere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis
  Qui micat in medio pectore, merſus erit.
TEr quater evolvi ſignantes tempora Faſtos;
  Nec Sementiva eſt ulla reperta dies:

Cum

occurrunt, quae Feſto ſunt *Sementinae.* & illic in duobus codicibus bibliothecae Leidenſis, *Sementivae.* quomodo in Varronis quoque ac Catonis exemplaribus ſcriptis exſtare monet Petrus Victorius. hinc & *pira ſementiva* Catoni ac Plinio lib. xv. ut recte libri veteres, & *frumenta ſementiva* eidem Plinio lib xviii. cap. 7. Varro lib. v. L. L. *Sementinae feriae, dies is, qui à Pontificibus dictus, appellatus à Semente, quod Sationis cauſá ſuſceptae.* Scribe, *Sementivae feriae, dies is, qui à Pontificibus indicitur, appellatae à ſemente. indicitur* in Varrone ſcribendum eſſe ex hoc Naſonis loco ſatis apparet. *Sementivae* quoque dicuntur Macrobio lib. I. Sat. in veterrimo codice Neapolitano. antiquiſſimus liber Columellae, qui Lutetiae ad D. Germani adſervatur L. IVNI MODERATI COLVMELLAE REI RVSTICAE LIBER PRIMVS EXPLICIT: INCIPIT II SEMENTIVVS LIBER SECVNDVS HAEC CONTINET. idem codex initio librii tertii L. IVNI MODERATI COLVMELLAE REI RVSTICAE LIBER II SEMENTIVVS INCIPIT. tres ſequentes libri in eodem codice SVRCVLARES inſcribuntur. *Sementivae* autem dictae a *Semente.* Cicero Catone majore. cap. xv. *Quae cum gremio mollito ac ſubacto ſementem excepit.* ſic optimus meus codex. vulgo, *mollita*, & *ſemen.* HEINS.

660. *A faſtis.*] *A ſaevis* Putean. alter. *in faſtis* Excerpt. Kloekh.

661. *Sic tempore certo.*] Semen ubi jactum: à quo inditum diei nomen. Repeto iterum locum Varronis: *Sementinae feriae, dies is, qui à Pontificibus dictus, appellatus à Semente, quod ſationis cauſſâ ſuſceptae.* Pompejus Feſtus: *Sementinae feriae fuerunt inſtitutae, quaſi ex iis fruges grandeſcere poſſint.* NEAPOL. *Tempora certa* multi ex melioribus. recte. & pro *ſacris* Urſini codex aliique nonnulli, *ſacra eſt.* nonnulli, *ſacri eſt*, *ſacro* Petavianus, Mazar. & unus Moreti. probe. ſequenti verſu, *Seminibus lactis* multi ex vetuſtioribus. HEINS. *Seminibus laetis* Arundel. a. m. pr. prior Vatic. & quinque alii. venuſte. ut *laetae ſegetes* & ſimilia. ſic apud Colum. II. de R. Ruſt. 2. *Aut in maritimis arcis ſalinarum gigni poſſe laeta frumenta.* Ita Cod. S. Germani. vulgo etiam, *jacta.* BURM.

663. *State Coronati.*] Putavi olim pro vincire hic *coronare* intelligendum; quaſi, State vincti ad praeſepe: moris eram inſcius, ex quo boves feriis ſerto fuſo per cornua labore vacabant. Tibullus lib. II. Elegia primâ:

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
  Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Solvite vincla jugis, nunc ad praeſepia debent
  Plena coronato ſtare boves capite.

Membranae quaedam habent, *vertice ſtare boves.* Utrumque admitti poteſt; ſed primum magis redolet mollem ſuum vatem. Obſerva, ſodes, obiter noſtrum Ovidii carmen ab hoc ultimo Tibulli hauſtum. NEAP.

664. *Vere redibit opus.*] Maro, rei ruſtris peritiſſimus, primo Georgicωn:

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſolvit;
Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, & ſulco attritus ſplendeſcere vomer.

Uni & alteri vati lux erit à Columellâ lib II. cap. 2. de Re Ruſticâ. NEAPOL. *Dum tepido* volebat Francius.

665. *Ruſticus.*] *Villicus* Urſini liber & unus Patavinus. ſequenti verſu, *frigida humus*, non *frigore* idem Urſini, Zulich. Mazar. & decem alii. bene. HEINS. *Suſpendis* etiam multi. *paulo ſuſpendit* Bern. & Putean. alter.

665. *Palo ſuſpendit aratrum.*] Palus hîc idem quod ςῦλιξ. NEAPOL.

665. *Suſpendit aratrum.*] Hoc, & inſtrumenta alia, ſi operi ruſtico jam uſui eſſe non poterant, in triviis collocabantur. Ratio apud Scholiaſten A. Perſii ad illud Satyrae IV. *pertuſa compita.* in his: *Fracta juga ab agricolis ponuntur, velut ab emeritis; quod eſt elaborati operis indicium, ſive quod omne inſtrumentum exiſtimant ſacrum.* NEAP.

667. *Villice da requiem terris.*] Apte praecipit villico, ſinat otiari familiam poſt jactam ſementem: nam id villici erat munus, qui cuncto operi ruſtico praeerat; unde *villicari*, villae praeeſſe, dixerunt veteres. Pomponius apud Nonium Marcellum: *Nam longè ab urbe villicarier, quo herus rarenter venit, non villicarier, ſed dominari meâ ſententiâ eſt.* Turpilius in eodem: *Hic villicor ante urbem, nunc rus eo.* Comperi etiam *villicum* pro quolibet cuſtode ſeu praefecto à poetis receptum. In Priapeis lego:

Villicus aerari quondam, nunc cultor agelli.

Apud Juvenalem Satyra IV. Pegaſus praefectus urbi & *villicus* dicitur. NEAP.

Cum mihi, fenfit enim, Lux haec indicitur, inquit;
Mufa. quid à Faftis non ftata facra petis?
Utque dies incerta facro, fic tempora certa;
Seminibus jactis eft ubi foetus ager.
State coronati plenum ad praefepe juvenci:
Cum tepido veftrum vere redibit opus.
Rufticus emeritum palo fufpendat aratrum:
Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice, da requiem terrae, femente peractâ:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat feftum. pagum luftrate, coloni;
Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum, Tellusque, Ceresque,
Farre fuo, gravidae vifceribusque fuis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur.
Haec praebet cauffam frugibus, illa locum.

Con-

667. *Semente peracta*] Sparfo frumento fequebatur ultima aratio, poft hanc longa quies terris. In ea aratione boves *lirare* dicebantur, ut in aliis, *profcindere & offringere* terram. Servius: *Cùm primò agri arantur, quando duri funt, profcindi dicuntur; cum iterantur, offringi; cum tertiantur, lirari.* Varro libro primo de Re Rufticâ: *Terram cum primum arant, profcindere appellant; cum iterum, offringere dicunt, quod primâ aratione glebae grandes folent excitari: cum iteratur, offringere vocant; tertio, cum arant jacto femine, boves lirare dicuntur: id eft, cum tabellis additis ad vomerem, fimul & fatum frumentum operiunt in porcis, & fulcant foffas, quo aqua pluvia delabatur. Porca* terra eft elata inter duos fulcos; unde *Imporcitor* ex Diis unus, qui praeerat arationi. NEAPOL.

668. *Requiem, terram.*] *Terrae* tres libri. *terrae, quam coluere* Vatican. pr. *terrae, & qui* Excerpt. Klockh.

669. *Pagus agat feftum.*] An ob fementinas ferias? an novi fefti hic mentio, cui nomen fuit Paganalia? certè addubito, fed magis ad Paganalia inclino; quae poft fementinas ferias ftatim puto concipi folita. NEAP.

669. *Pagum luftrate coloni.*] Accenfis fufpicor ftipulae acervis, ut in Parilibus. NEAPOL.

670. *Annua liba focis.*] Quivis pagus fuum foculum habebat, ex inftituto Servii Tullii. Dionyfius Halicar. lib. IV. Ἵνα δὲ καὶ τούτων πλῆθος μὴ δυσεύρετον ἀλλ' εὐλόγιστον ᾖ καὶ φανερὰ, βωμοὺς ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόποις τε καὶ φυλάκων τοῦ πάγου, ὡς ἔταξε θυσίαις κοιναῖς γεραίρειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἅμα συνερχομένους, ἑορτὴν τινα, καὶ ταύτην ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν, κατεστήσατο, τὰ καλούμενα Παγανάλια NEAPOL. *Annua fefta* duo libri. an, *annua ferta*, vel *fercta*. vide fupr. ỳf. 276.

671. *Frugum matres TellusqueCeresque.*] Ut mos erat in praedicto fationis fefto. Varro enim inquit de R. R. *Sementinis feriis in aedem Telluris veneram, rogatus ab aedituo.* NEAPOL.

671. *Ceresque.*] Hanc *Empandam* in Paganalibus facris dictam didicimus ab antiquis. NEAP.

672. *Farre fuo, gravidae vifceribusque fuis.*] Durus concurfus *fuo, fuis.* Scribe, *Farre pio.* ut apud Horatium lib. III. Od. XXIII.

Mollibit averfos Penates
Farre pio & faliente mica.

& apud Tibullum lib. III. Eleg. III.

Et vanum in curas hominum genus omnia noctis
Farre pio placant & faliente fale.

Virgil. lib. V. 744.

——— *canae penetralia Veftae*
Farre pio, & plenâ fupplex veneratur acerra.

Arnobius libro VII. *Ut pium far monftrat, quo peragi mos fuit facrificiorum folennium munia.* Sic *ador pium* Nonio. *ador frumenti genus, quod epulis & immolationibus facris pium putatur.* idem Nonius *nefarii* proprietatem a Varrone ex eo monet deduci, *quod fceleratis farre uti non liceret.* HEINS. Ita & *tus pium* Noftro III. Ep. 24. & *impia tura* XIV. Ep. 26. ut Menander apud Athen. lib. IV. cap. II.

——— ὁ λιβανωτὸς εὐσεβὲς
Καὶ τὸ πόπανον. BURM.

675. *Confortes operum, per quas correcta vetuftas.*] Lib. Statii & Fratris: *Confortes fuperis, per*

Consortes operum, per quas correcta vetustas,
Quernaque glans victa est utiliore cibo;
Frugibus immensis avidos satiate colonos,
Ut capiant cultûs praemia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
Nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Cum serimus; coelum ventis aperite serenis:
Cum latet; aetheriâ spargite semen aquâ.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
Agmine laesuro depopulentur aves.
Vos quoque subjectis, formicae, parcite granis:
Post messem praedae copia major erit.
Interea crescat scabrae rubiginis expers,
Nec vitio coeli palleat aegra seges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
Divitiis pereat luxuriosa suis.

Et

per quas corrupta vetustas. Nihil mutandum censeo. CIOFAN. Glossae, *Consortes*, Κοινόβιοι, συγκλῆροι. NEAPOL. *Superis* plerique, vel *superum.* duo, *operis. Consortes superi* legebat Carrio lib. II. Emend. 10. & ita Excerpta Vossii. HEINS. *Correpta vetustas* plurimi libri. de voce *Consortes* vid. ad Vellej. I. cap. 10.

677. *Fructibus immensis avidos satiate colonos.*] *Frugibus* castigatiores magna ex parte. Pont. I. Eleg. IV. simile mendum sustulimus. & apud Sidonium Apollinarem Carm. XXII.

Desuper in longum porrectis horrea tectis
Crescunt, atque amplis angustant frugibus aedes.

ubi *fructibus* perperam legitur. Vid. ad Ep. XI. ℣ſ. 67. Zulichemianus etiam, *augete colonos* pro diversa lectione. eleganter. sic *augere opibus, honoribus*, apud optimos Latinitatis auctores. Trist. II. 45.

Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.

Fast. III. 601.

Jam pius Aeneas regno nataque Latini
Auctus erat.

sic & saepe alibi. Apulejus in Apologia: *Quorumdam filias dote auxi.* & postea: *Ob haec & alia viduae dote auctae procos sollicitans.* non ut nunc legitur, *dote aucta.* multo minus *uncta*, & *lauta dote*, quae alii substituunt. HEINS.

681. *Serenis.*] Non verius in meo, *secundis.* NEAPOL. Eadem diversitas I Trist. I. 51. & IV. 27.

683. *Cerealia dona.*] Alii codices, *rura*, alii, *culta.* Nihil muto. Fast. VI. 391.

—— *jaciunt Cerealia dona.*

Met. XI. 122. *Cerealia dona rigebant.* vide Notas Remed. Am. ℣ſ. 173. Δημήτερος ἀκτὴ apud Hesiodum non semel. HEINS. Sil. Ital. VII. 182.

—— —— *nulloque cruore*
Pollutâ castus mensâ Cerealia dona
Attulit.

685. *Subjectis granis.*] *Suppositis* Gottorph. etiam bene. HEINS.

687. *Scabrae rubiginis.*] *Scabrum* est quodcumque asperum. *Scabra saxa* dixere Latini impolita. Barbatum & impexum hominem vocat etiam *scabrum* Flaccus in Epistolis; è quibus VII. libri primi. ℣ſ. 90. NEAPOL. Petavianus, *Robiginis*, ut dea Robigo intelligatur. vide quae noto lib. IV. ℣ſ. 907. HEINS.

688. *Aegra seges.*] Idem liber Ursini & Maffaei, *ulla seges.* CIOFAN. Legitur & in vulgatis, *palleat aegra seges.* NEAPOL. *Aegra* libri meliores. idque recte. ut apud Virgilium, III. 142.

Arebant herbae & victum seges aegra negabat.

Statius Theb. IV. 702.

Aegra solo macies, tenerisque ab origine culmi
Inclinata seges.

ita contra *vivida gemma* lib. III. 238. ubi vide quae noto. pro *seges* etiam *Ceres* duo libri. Symmachus pro ara victoriae, *secuta est fames publica, & spem provinciarum omnium messis aegra decepit.* sic & lib. IV. 917. VI. 381. 391. III. 666. I Amor. ult. *Dum cadit incurva falce resecta Ceres.* ubi & multi codices, *seges.* & II Fast. 539. *inque mero mollita Ceres.* & ibi quidam *seges.* eadem varietas V. 323. HEINS. *Usta seges* Francof. a. m. pr. & unus Heinsii; quod amplexus fuisset Heinsius, nisi praecessisset hoc verbum ℣ſ. 680. ita lib. IV. 918.

Et careant loliis, oculos vitiantibus, agri;
Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos foetus, passuraque farra bis ignem,
Hordeaque ingenti foenore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuêre viros. erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
Factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia Dis domuique tuae: religata catenis
Jampridem nostro sub pede bella jacent.

Sub

918. *Nec sic marmoreo pallet adusta gelu.* & ita passim *uri frigore* dicunt. & Stat. VII. 225. *Tristique rosaria pallent Usta noto.* Conjecerat &, *uda seges.* BURM.

691. *Oculos vitiantibus.*] Plautus in Milite glorioso Actu II. Scenâ III.

SC. *Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.*

PA. *Quid jam?* SC. *Quia luscitiosus.* NEAP.

692. *Surgat avena solo.*] Dixit *sterilem*, quemadmodum Vates:

Infelix lolium & steriles dominantur avenae.

Ut discernant à sativâ, Graeci *sterilem* dicunt *αἰγίλωπα* & *σιτόσπιλον*. Lolium quoque, ut vides, numeratur inter frumenti vitia; iisdem ἡ αἶρα. NEAPOL.

693. *Passuraque farra bis ignem.*] Nam primò far veteres torrebant; deinde sub molâ in farinam redactum, pane jam facto, coquebatur iterum in furnis: sic *bis tostum* alibi Naso meus appellat. NEAPOL.

695. *Haec ego.*] *Hoc ego p. v. hos* meliores scripti & priscae editiones.

696. *Efficiatque.*] *Efficiantque* Patavinus ex melioribus. Art. libro I. vs. 283. ex antiquis codicibus, *Utraque laudentur per carmina. turba* praecesserat. sic & *cassis erant* mox malim. HEINS.

697. *Bella diu tenuere.*] *Delaere* unus Heinsii, unde ille *decuere* faciebat.

699. *Versique in pila ligones.*] Pilum fuit Romanorum antiquum & vetus armamentum: de quo vide quae ad Polybium notavit V. Cl. Justus Lipsius lib. III. Militiae Dial. IV. Sed scio falsum Josephum Scaligerum sub vitae metam, post illa accuratè perpensa, in descriptione illius teli omnes operam lusisse, qui Polybium conati illustrare: testis oculatus ὁ πολυμαθέστατος Daniel Heinsius in eâ quam scripsit Isaaco Casaubono de illius viri obitu. NEAPOL.

702. *Jam pridem.*] Hoc & illud supra, *Bella diu tenuere viros*, videntur denotare pausam bellorum post victoriam Actiacam. Plutarchus de Fort. Rom. *Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, αὖθις ἀνεῴχθη, καὶ διέμειναν οἱ πόλεμοι ἄχρι τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης Καίσαρος. τότε δὲ ἤργησε τὰ Ῥωμαίων ὅπλα χρόνον οὐ πολλύν.* & pars cujusdam basis Vincentiae reperta: POST PRÆL. ACT. HOSTIB. VBIQ. DEVICTIS. Juvat conjecturam. quòd paulò post cingit Pacis crines fronde Actiaca, ubi sermo de ejusdem arâ. Quos versiculos putavi olim intrusos in menstruas has metas; quia tunc fortè contigisset ea victoria: (nam quoties numen hoc adoratur in fastis, est rei similis index, ut in fine tertii, ob victoriam Alexandrinam) non hodie, cum Actiacam pro certo sciam incidisse in IV. Nonas Septembris. NEAPOL.

702. *Vestro sub pede.*] *Nostro* Arondel. & multi alii. & mox, *praecedes* pro *praecedit* meliores. HEINS.

704. *Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.*] Infra lib. IV. 407.

Pace Ceres laeta est: & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumque ducem.

CIOFAN. *Mutis* Mazarin. & tres alii. vid. ad II. Met. 366.

704. *Pacis alumna Ceres.*] Non abeunt hinc ista Albii Tibulli:

—— *Pax candida primum*
Duxit araturos sub juga curva boves:
Pax aluit vites, & succos condidit uvae,
Funderet ut nato testa paterna merum.
Pace bidens vomerque vigent; at tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs.

sunt ex Elegiâ ultimâ libri primi. NEAPOL.

705. *At quae venturas.*] VI. Kalendas Februarias dicata Castorum aedes. NEAPOL.

706. *Ledaeis*] *Ledatis* unus Heinsii, unde ille conjiciebat *Ledaicis.* ut *Phocaicus* Catal. Scal. p. 196. ubi ille male *Phocaio*, & Metam. II. 244. & alibi. *Callaicus* inf. VI. 461. malebat etiam Dis

Dou-

Sub juga bos veniat; sub terras semen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
AT quae venturas praecedet sexta Kalendas,
Hac sunt Ledaeis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
Circa Juturnae composuere lacus.
IPsum nos carmen deducit Pacis ad aram.
Haec erit à mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
Pax ades; & toto mitis in orbe mane.
Dum desunt hostes, desit quoque caussa triumphi.
Tu ducibus bello gloria major eris.

Sola

Douza, ne rhytmus esset. Francius volebat, *Hac S. Ledaeis t. d. die.* BURM.

707. *Fratribus illa dies.*] Sic cusi, sic Mss. vix in hac stili puritate quod moretur puerum; legunt tamen alii, *Fratribus illa Deis.* Pulchrior mihi vulgata est. NEAP. *Dies* scripti plerique. sed male. quod arrisisse nobilissimo Neapoli miror. vide quae noto ad Elegiam in mortem Drusi ÿs. 290. HEINS.

707. *Fratres de gente Deorum.*] Obscurus & ambiguus esset auctor aedis, ni haec subjunxisset: intelliguntur Tiberius & Drusus. Vide Dionem lib. IV. sub annum DCCLIX. Suetonius lib. III. *Dedicavit Concordiae aedem, item Pollucis & Castoris suo fratrisque nomine.* quasi prior fuerit dedicatio Concordiae: haereo, cum hanc Dio Cassius rejiciat ad annum DCCLXIV. NEAP.

708. *Circa Juturne.*] In regione VIII. Publius Victor in eadem: *Templum Castorum ad lacum Juturnae.* NEAP.

709. *Deduxis Pacis ad aras.*]. Melior lectio in tribus Vatic. & Ursini, *ad aram.* CIOFAN. Non ad templum, ut voluit Marsus & sui oblitus Josephus Scaliger in Notis ad Manilium; sed ad aram, quae sita in regione Urbis XIV. Magnum sanè discrimen inter aram & templum: nec ullum vidit Nasonis aetas; nec certè paulò post ejusdem fata aliquod structum. Ait insuper Marsus, hanc eamdem aram, quam vocat templum, auctam à Vespasiano posteà, sed errorem arguunt multa. Ara apud omnes Urbis antiquos Topographos posita in regione XIV. templum Vespasiani in IV. illud item novà operà structum; nec alià voculà usus Suetonius in eodem: quod & adnotavit Flavius Josephus lib VII. de Bello Judaico cap. 24. Sed quare potissimum hic Caesar sacram aedem huic numini primus aedificarit, non alii antea in summa Imperii Romani felicitate, vide caussas apud Baronium (ò Italiae nostrae florem) anno Christi LXXVII. NEAPOL. *Produxit* Bernens. *deducit* multi.

510. *A mensis fine secunda dies.*] Trigesima ergo Januarii ad arae pacalis sacrificia assignata: cur id per id tempus Romani fecerint, verum fatear, in re vetustâ & incertâ nihil adfirmem, sine duce ex antiquorum aliquo. NEAP.

711. *Frondibus Actiacis canos redimita capillos.*] Lege ex opt. manuscriptis exemplaribus & optime excusis, *Comptos redimita capillos.* idque agnoscit Marsus. CIOFAN. *Canos* alter Petavianns. quod & alii in suis invenerunt. sed nil muto. Ceterum pro *Frondibus Actiacis*, quod codices scripti constantissime tuentur, vir plurimae & admirandae eruditionis, Samuël Bochartus in praeclaro opere de Animalibus S. Scripturae lib. II. cap. 32. *Frondibus Actaeis* contendit legendum. hoc est, olea. quod insigne pacis & inventum Minervae, dum inter illam & Neptunum super nomine Athenis Atticis imponendo certatur. uti ex Mythologis & rerum Atticarum scriptoribus est notum. *Atticam frondem* olivam frequenter à Poëtis dici compluribus ille exemplis adstruit ibidem, quibus illud Senecae ex Furente Hercule 913. addatur licet,

Te ramus oleae fronde gentili tegat
Thesea.

patriam oleae & Theseo eandem facit Athenas. At vero, ut à viro tanto dissentire mihi liceat, nihil in hoc Nasonis loco esse immutandum censeo. Nam praeterquam quod membrararum veterum auctoritas pro me militat, ut jam dixi, quodque *Actaeum* & *Actiacum* apud scriptores antiquos promiscue confundi ad epistolam Sapphus ÿs. 166. demonstravi, de olea haec intelligi nihil necesse est. Immo per *frondes Actiacas* nihil aliud Nasonem intellexisse sum certus quàm frondem lauream, Apollini Actio sacram. est autem laurus non minus insigne pacis quam victoriae. Qua de re videantur quae annotantur libro XV. Metam. v. 591. ubi *pacalem laurum* habes. Eleganter autem & argute Naso imprimis pacem hic inducit lauro Actiaca comptam. Victoriam enim Actiacam orbi Romano reddidisse pacem bellis continuis civilibus pro-

Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
  Canteturque ferà, nil nifi pompa, tubâ.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
  Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Tura, facerdotes, pacalibus addite flammis;.
  Albaque percuffà victima fronte cadat.
Utque domus, quae praeftat eam, cum Pace perennet,
  Ad pia propenfos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars eft exacta laboris;
  Cumque fuo finem menfe libellus habet.

profligatam quis nefcit? pari prorfus modo, *Ambraciam frondem* pro lauro pofuit Statius Surrentino Pollii. HEINS. *Canos* dicit ut diuturnam & quafi perpetuam pacem precetur. Ita Claudian. IV. Conf. Hor. 505.

——— *prifcamque refument*
Canitiem leges.

ineptiffime vero hunc verfum de corona navali five roftrata intelligit Pafchal. de Coron. lib. VII. cap. 4. quae cum aurea fuerit, quî quaefo *frondibus* locum dare potuit? Actiacas autem frondes recte tuetur Heinfius. & ita Apollinem poft victoriam Actiacam pace reftituta Lyram percutientem inducit Auctor Eleg. in Obitum Maecenatis 49. & feq. BURM.

713. *Dum defint.*] *Defunt* optimi codices & olim editi.

714. *Gloria major eris.*] Sic iidem libri veteres. recte. CIOFAN. *Ades* alii. *Gratia major* Mazar.

715. *Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma.*] Haec eft vera & germana lectio: peffima & prorfus explodenda, quae in quibusdam lib. excufis legitur:

——— *quibus arma coërceat hoftes.*

CIOFAN. *Quae bella coerceat* Excerpt. Kloekh.

715. *Quibus arma coërceat, arma.*] Id belli genus exoptat, quod folum ad medelam propulfandae injuriae. *Juftum bellum*, inquit Livius, *quibus neceffarium: & pia arma, quibus nulla nifi in armis relinquitur fpes.* NEAP.

718. *Terra timebit.*] *Turba* Moreti. *timebat* nonnulli.

719. *Pacalibus.*] *Placalibus* Moreti & Arondel. *pacatis* tres. *placatis* Voff. & quatuor alii. *placatibus* Bern. *placatis ponite* duo. *write* unus.

720. *Perfufâ victima fronte cadat.*] *Percuffâ fronte* legendum cum vetuftioribus. fupra, 347.

Hic qui nunc aperit percuffi vifcera tauri.

Trift. IV. El. II. 5.

Candidaque adducta frontem percuffa fecuri:
Victima purpureo fanguine tingit humum.

apud Perf. Sat. V.

Dis depellentibus agnam
Percute.

Juven. Sat. XIV. 286.

Hic bove percuffo mugire Agamemnona credit.

Prudentius Hymno S. Vincentii:

His colla mugientium
Percuffa taurorum cadunt.

de facrificiis. alibi *icta*. ut Met. XV. 467.

Ictaque conjectos incalfacit hoftia cultros.

ex Pont. IV VIII. 42.

Victima Tarpejos inficit icta focos.

lib. II. Pont. IX. 26.

Victima pro templo cur cadat icta Jovis?

Propert. libro IV. Eleg. IV.

Et cadat ante meos icta juvenca focos.

HEINS. *Profufa* Bernenf.

721. *Quae praeftat.*] *Quae praeftet* Francof. & undecim alii, ut fimul votum includat. fed in Hamburg. erat, *utque domus, pacem quae praeftat, pace perennet.*

723. *Prima mei.*] *Mihi* Puteaneus.

723. *Exacta.*] Abfoluta, perfecta. fub finem lib. XV. Metamorph.

Jamque opus exegi.

Horat. lib. IV. Carminum:

Exegi monumentum aere perennius.

Alio modo fub finem lib. I. de Arte:

Pars fuperat coepti, pars eft exhaufta laboris.

CIOFAN. *Exhaufta* etiam hic Sarravian. Putean. & octo alii. *transacta* unus.

723. *Mei pars eft exacta laboris.*] Et noftri aliqua etiam. Τῷ Θεῷ μεγίςῳ δόξα καὶ χάρις. NEAPOL.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER II.

JAnus habet finem. cum carmine crefcit & annus.
  Alter ut hinc menfis, fic liber alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:
  Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore miniftros;
  Cum lufit numeris prima juventa fuis.
Idem facra cano, fignataque tempora Faftis.
  Ecquis ad haec illinc crederet effe viam?
Haec mea militia eft. ferimus, quae poffumus, arma:
  Dextraque non omni munere noftra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
  Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galeà tegimur, nec acuto cingimur enfe;
  (His habilis telis quilibet effe poteft.)
At tua profequimur ftudiofo pectore, Caefar,
  Nomina: per titulos ingredimurque tuos.

Er-

1. *Crefcat & annus.*] Malo, *crefcit* cum Mazar. Zulich. Voff. & aliis nonnullis. Heins.

2. *Alter ut it menfis, fic liber alter eat.*] Omnes fere libri fcripti habent: *Alter ut hic menfis.* Ciofan. Eximium par antiquorum codicum & meus etiam infimae vetuftatis verius habent, *Alter ut it menfis.* Neapol. Veteres plerique, *ut hic* Lege,

Alter ut hinc menfis, fic liber alter eat.

lib. III. 145.

Nec mihi parva fides annos hinc ifse priores. Heins.

3. *Nunc primùm.*] Liber Urfini: *Jam primùm.* Ciofan. *Nunc* recta lectio ac probior illâ unius libri, *Jam primùm velis.* Neapol.

3. *Elegi, itis.*] *Ite* Mazar. & fex alii. ut in Pont. IV. V. I.

Ite leves Elegi doctas ad Confulis aures.

fequenti verfu pro *Ipfe ego*, duo codices, *Certe ego.* ut lib. IV. 725. 727. & I Amor. VI. 19. Heins.

4. *Exiguum.*] Ita Horat. Art. Poët. 77. *exiguos elegos* dicit.

5. *In amore miniftros.*] Adludit ad opus illud nequiffimum. Neap.

5. *Miniftros.*] *Magiftros* Regius. & *dum lufit* Moreti unus.

8. *Ecquis ad haec.*] Iidem libri, *Et quis.* Ciof. Ineft *ecquis* veteribus aliquot. Neapol. *Sed quis* Bernenf. & multi alii, Arund. & Bembr. *fed quid ad hanc* Mazar.

9. *Gerimus, quae poffumus, arma.*] Quinque ex iisdem libris, *ferimus.* Ciofan. Ex his quidam, *ferimus, quae poffumus, arma.* Neap.

10. *Vacat.*] *Caret* Putean. & fex alii. *numine* etiam Bern.

11. *Si mihi non valido torquentur pila lacerto.*] Erat pilum teli genus, quo in bello Romanorum milites utebantur. Lucanus fub principium lib. I. ubi de Pompejo & Caefare, dum alter adverfus alterum bellum gerens, eorundem militum opera, fignis telisque uterentur:

——— *infeftisque obvia fignis*
Signa, pares Aquilas, & pila minantia pilis.

ob

Ergo ades, & placido paullum mea munera vultu
Respice; pacando si quid ab hoste vacas.
Februa Romani dixêre piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices ab Rege petunt & Flamine lanas,
Quîs veteri linguâ Februa nomen erat.

Quae-

Si de pilo plura cupis, consule Vegetium lib. I. cap. 20. & lib. II. cap. 25. & Polybium libro VI. CIOFAN. *Non solido* unus Vaticanus, quod non temere repudiandum, quia saepius Ovidius se tenui corpore fuisse profitetur. vide ad lib. XV. Met. 230. BURM.

15. *Prosequimur.*] Douza pater volebat, *persequimur.*

17. *Ergo ades, & placido paullum mea munera vultu Respice.*] Tres libri scripti, *Accipe.* Ursini, *Aspice.* CIOFAN. *Mea Carmina* Bernens. & duo alii.

18. *Vacas.*] Rectius, quod in nonnullis, *pacando si quid ab orbe vacat.* NAUGER. *Ab orbe* etiam minor Gryphii editio & Micyll. ita Virgil. Ecl. IV. 17.

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

Germanic. p. 14. Ed. Grot. de Astraea:

Aurea pacati regeret cum secula mundi.

Claudian. III. Stil. 284.

Pacat muneribus montes, qui legibus urbes.

ut ibi legendum docuimus. praeterea plurimi scripti *vacat.* sed male. Symmachus III. Ep. 7. *Cape, si quid à republica vacas, oratiunculam nostram.* Horat. II. Ep. II. 95. *Mox etiam si forte vacas, sequere.* Calpur. ecl. V.

At si forte vacas, dum matutina relaxant Frigora.

HEINS. Lib. III. 87.

Quod si forte vacas, peregrinos inspice fastus.

ubi eadem varietas.

19. *Februa dixere piacula.*] M. Varro lib. V. de L. L. *Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabinis purgamentum, & id in sacris nostris verbum: nam & Lupercalia Februario, ut in antiquitatum libris demonstravi.* Plutarchus in Numa: Ὁ μὲν Φεβρουάριος, οἷον καθάρσιος ἄν τις εἴη· καὶ γὰρ ἡ λέξις ἔγγιστα τοῦτο σημαίνει, καὶ τοῖς φθιτοῖς ἐναγίζουσι τότε, καὶ τὴν τῶν Λουπερκαλίων ἑορτὴν εἰς τὰ πολλὰ καθαρμῷ προσεοικυῖαν τελοῦσιν. NEAP.

19. *Piamina.*] Quinque libri scripti, *piacula.* CIOFAN. Male. vid. III. 333.

20. *Nunc quoque.*] *Huic quoque* decem libri. HEINS.

21. *Pontifices a rege petunt.*] Hoc est, sacrificulo: pari modo dictum ab antiquis, sine adjectione ullâ *sacrorum*, vidisti ex loco citato Varronis; cui Tullium addimus. *Cum ex collegio*, inquit, *tanto non regem, non flaminem, non pontificem videret.* & alibi: *Discite pontifices, vos flamines, etiam tu rex disce.* Id sacerdotium L. Brutus Consul anno post exactos Reges sacris addidit: caussam institutionis recitat Dionysius lib. V. Ἐπειδὴ γὰρ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἔδοξαν οἱ βασιλεῖς, φυλάττειν τοὔνομα τῆς ἀρχῆς, ὅσον ἂν ἡ πόλις διαμένῃ χρόνον, βουλόμενοι, τοὺς ἱεροφάντας τε καὶ οἰωνομάντεις ἐκέλευσαν ἀποδεῖξαι τὸν ἐπιτηδειότατον τῶν πρεσβυτέρων, ὃς οὐδενὸς ἔμελλεν ἕξειν ἑτέρου, πλὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβασμάτων, τὴν προστασίαν, ἁπάσης λειτουργίας πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. καὶ καθίσταται πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς Μάνιος Παπίριος, ἐκ τῶν πατρικίων ἀνὴρ ἡσυχίας φίλος. Descriptum habes, quis primus illud exercuerit, imo etiam munus. Praeerat sacris omnibus, non verò cuivis sacro ministro: ostendit Livius lib. II. *Regem*, inquit, *sacrificulum creant: id sacerdotium Pontifici subjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.* Ejus uxor erat regina sacrorum. Cui non notum? Basis marmorea semifracta:

: : : : : : : : : : : : : : : : : :
CV : : : : : : : : : : : : : : :
REX SACRORVM AVGVR
CVM MANLIA L. F. FADILLA
REGINA SACRORVM
PATRI CARISSIMO. NEAP.

21. *A rege.*] *Ab Rege* meliores. mox pro *veterum lingua* iidem, *veteri.* nonnulli tamen, *veteri* vel, *vetere in.* HEINS. *Nomen erant* Bonon.

21. *Et Flamine lanas.*] Has igitur petebant pontifices à rege sacrificulo & flamine Diali: suspicor eas etiam fuisse rufi coloris. & ducor ex his Clementis Alexandrini Stromatôn lib. VII. Οἱ αὐτοὶ (de idolothytis) εἴτ' οὖν πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, λιπαρὸν προσκυνοῦντες, ἔρια πυῤῥὰ, καὶ ἁλῶν χόνδρους, καὶ δᾷδας, σκίλλαν τε καὶ θεῖον δεδιότες, πρὸς τῶν γοήτων καταγοητευθέντες κατά τινας ἀκαθάρτους καθαρμούς. NEAPOL.

22. *Queis veterum in lingua.*] Vatic. *Veterum lingua.* Ursini & Fratris: *Veteri in lingua.* CIOFAN.

23. *Quaeque capis lictor.*] Sed flaminius. de quo Festus: *Flaminius lictor est, qui flamini Diali sacrorum caussa praestò est.* NEAPOL.

23. *Do-*

Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum micâ farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui caesus ab arbore purâ,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.

De-

23. *Domibus purgamina certis.*] Primus Medic. *cernis.* Voss. Mazar. & alius Medic. *ternis.* Sarravianus pro diversâ lectione, *acernis.* Lege meo periculo, *domibus tersis.* Scriptum fuerat *tertis*, quomodo veteres pro *tersis* dicebant. teste Nonio. hinc natus error. sic lib. IV. 736. ex vestigiis veteris libri:

Uda prius spargat virgaque tergat humum.

Propertius libro IV. Eleg. IX.

Dein quemcunque locum externae tetigere puellae,
Suffit, & hinc pura limina tergit aqua.

apud Plautum quoque fortassis scribendum,

Versa, praeterta, lauta, coctaque ut sint omnia.

Locus est Pseudoli Act. I Sc. II. ubi nunc *praesterga* circumfertur. Varro lib. V. de L. L. *Februum Sabini purgamentum appellant.* & *februare* pro *purgare* apud Nonium. Agit autem de domo Flaminis, quae *flaminea* dicebatur, ut monet Gellius. de Lictore Flaminio nos docet Festus, quem locum ab Illustriss. Neapoli jam video occupatum. Adi eundem in *Februarius.* HEINS.

24. *Torrida.*] In nonnullis, *turbida.* NAUGER. Unus Vatic. *Turgida.* septem alii, Maffei, Fratris & Urs. *Turbida.* sequor. CIOFAN. *Torrida* primae editiones cum Ursini, Vossii ac aliis multis melioris notae codicibus. idque etiam in Observationibus lib. III. cap. 3. amplexus est doctissimus Gronovius. sic *torridas fruges* pro tostis dixit Accius Troadibus apud Servium Fuldanum lib. I. Æn. I. 183.

Nocturna saxo fruges franges torridas.

apud Columellam quoque libro VI. cap. 10. *Ervum sine valvulis cum torrido hordeo molitum.* sic videtur scribendum, non *torrefacto*: nam codex vetustus, *torreo.* *Sal torridum* eidem Columellae libro VII. cap. 5. & cap 8. & lib. XII. cap. 56. *Cepam aridam cum farre torrido subterito.* *Torrida Brassica* Ser. Sammon. CXVI qui & saepe *Torridum* pro *toste* ponit. & *Torrida limina* Propertius libro III. Eleg XII.

Torrida sacrilegum testantur limina Brennum:

de templo Apollinis à Gallis incenso. *Torridus tophus* Statio Via Domitiana sive aridus, sive tostus.

Illi saxa ligant opusque texunt
Cocto pulvere torridoque topho.

perperam *sordido topho* illic legitur. agit de calce & caemento, quo silices instrati conglutinantur. mox scribe apud eundem,

Fervent littora mobilesque sylvae:

quomodo & in vetusta Parmensi editione legitur: *mobiles* quia loco moventur insulae. posset & *lurido topho* legi; cum tophi tria genera recenseat Vitruvius, album, rubrum & nigrum. *Torridus* pro activo fervore tostus in Catalectis vetus Poëta de mensibus:

Fontanos latices, & lucida pocula vitro
Cerne ut demerso torridus ore bibat.

Vid. ad Silium I. 178. HEINS.

25. *Qui caesus ab arbore pura.*] Quis ambigat, quin arbor pura sit ipsissima pinus? idem in Feralibus:

Exoptat puros pinea taeda dies.

& illud paullo post evincit clarius:

Februa poscenti pinea virga data est.

Quin ad conciliandam castitatem Thesmophoriazusae hujus foliis cubitus sibi sternebant. Stephanus: Ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις πίτυος κλάδον ὑπὸ τὴν στιβάδα, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς Δήμητρος ἱερὰ κλωνίον πίτυος ἐτίθεσαν. & tamen minutuli magistelli contendunt esse laurum. O fungos! NEAPOL.

26. *Casta sacerdotum tempora fronde tegit.*] Liber Ursini, *Tempora*: & sic semper, cum de temporibus, id est capitis parte, sermo fit. CIOFAN.

27. *Ipse ego Flaminicam.*] Flaminis conjugem: quam & *Flaminem* comperi dictam in veteri hoc marmore, ni scriptum cum aliquâ scalptoris incuriâ:

VITELLIÆ
C. F. RVFILLÆ
CAII SALVI LIBERALIS COS.
FLAMINI SALVTIS AVG. MATRI
OPTVMÆ.
C. SALVIVS VITELLIANVS VIVOS.

Verùm scito, non legi in omnibus libris *Flaminicam*: in meo est, *Flaminiam*, id est sacerdotulam, quae Diali praeministrabat. Josephus Scali-

ger

Denique quodcumque est, quo pectora nostra piamur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus: sectâ quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulcris,
Tunc cum ferales praeterière dies.
Omne nefas omnemque mali purgamina caussam
Credebant nostri tollere posse senes.
Graecia principium moris fuit. illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
Caede per Haemonias solvit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
Credulus immeritâ Phasida juvit ope.

Am-

ger mavult, *Flaminiâ*, quasi ab aedibus flaminis. sic illis nomen apud Festum Pompejum: *Flaminiae*, hic inquit, *aedes, domus Flaminis Dialis.* Ames viri subtilitatem, si reprobas lectionem. NEAP. Scribe cum melioribus, *Ipsam ego Flaminicam.* Flaminica, uxor flaminis. codices multi, *Flamineam.* HEINS. Vid. ad lib. III. 137. inauditum autem *Flaminicam* etiam *Flaminem* vocari. & FLAMINI in inscriptione, quae est apud Gruter. MXXII. 6. est pro FLAMINICAE, ut Gudius jam notavit. *Flaminiam* edidit Bersmannus. *Flamineam* Bernens. & Arund. BURM.

28. *Pinea virga data est.*] Lego, *spinea.* omnibus enim spinarum generibus vim insitam noxarum depellendarum veteres credebant. de spina alba Noster lib. VI. 129.

——— *spinam. qua tristes pellere posset*
A foribus noxas (haec erat alba) dedit.

ubi *virgam* frustra multi codices antiqui exhibent. quem locum ex Dioscoride aliisque erudite illustrat Neapolis. mox eodem libro, 165.

Virgaque Janalis de spinâ sumitur alba.

Varro apud Nonium in *Fax. Cum fax & spina alba esset.* ubi agitur de nova nupta. quare malit cum codicibus scriptis Mercerus, *ex pinu alba.* HEINS. In Hamburgensi erat, *laurea virga.* & lauro usos in lustrationibus notum est. vid. lib. III. 137. IV. 736. V. 677. ex hac superstitione forte fluxit superstitiosa opinio de spinea corona, qua Christi caput fuit vexatum, quam ex alba spina fuisse jactant, quia illa salutaris herba dicebatur. Vide Barth. in Glossar ad Scriptores de Bellis sacris tom. III reliq. Mss. a Ludewig. Edit. p. 262. BURM.

29. *Quodcumque est.*] *Quidquid id est* Farnes. vid. ad III Trist. XI. 56. eadem varietas I. ex Pont. 3. 14. sic *quaecumque ea*, V. Met. 217. BURM.

29. *Quo corpora nostra piantur.*] *Pectora nostra pietur* Ursini liber. *pectora pientur* Voss. & sex alii. *pectora piantur* tres. primus Med. & unus Bonon. *corpora piamur.* recte, qui familiaris Ovidio Graecismus. HEINS.

30. *Intonsos avos.*] Inde Juvenalis Satyrâ ultima:

Et credam dignum barbâ dignumque capillis
Majorum. ———

& Horatius Flaccus lib. II. Odâ XV.

——— *Non ita Romuli*
Praescriptum, & intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque normâ.

Quorsum ista, si sunt è trivio? NEAP.

31. *Sancta quia pelle.*] In nostro veteri, *sectâ quod pelle*, verius: dixit multo post, *pellibus exsectis.* De hoc ritu plura nos ad Lupercalia hoc mense Februario. NEAP.

31. *Quod pelle Luperci.*] Omnes libri scripti *Quia.* aptius. sequitur enim: *Aut quia pacatis.* CIOFAN. *quo* Vatican. *qua* Medic. *quoque* duo.

33. *Placatis.*] *Pacatis* Arundel. *tempora pulchra* unus Moreti. eadem varietas II. Met. 856.

34. *Ferales praeteriere dies.*] Qui sunt IX. Kalendas Martias. Vide quae ad eos notabimus. NEAP.

35. *Purgamine.*] *Purgamina* meliores. recte. HEINS.

37. *Principium moris dedit.*] *Fuit* in octo scriptis. CIOFAN. Quibus? Romanis: hi fuere Graecorum simiae. Verum observita, quod Noster haud negat hunc morem Graecos ab aliis mutuatos: male ergo vir de litteris benè meritus, hoc versiculo teste, primordia expiationum Graecis attribuit. Romanos ab eis accepisse fatemur, auctores verò negamus: nam, ut Ægyptios omittam, Berosus apud Josephum lib. I. Originum à Noe rem repetit: nihil antiquius ferè dici potest; at de Graecis apud Homerum Ulysses,

Amphiaraïdes Naupactōo Acheloo,
  Solve nefas, dixit. folvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui triftia crimina caedis
  Fluminea tolli poffe putetis aquâ!
Sed tamen (antiqui ne nefcius ordinis erres)
  Primus, ut eft, Jani menfis & ante fuit.
Qui fequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
  Tu quoque facrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani menfis, quia janua prima eft.
  Qui facer eft imis Manibus, imus erat.
Poftmodo creduntur fpatio diftantia longo
  Tempora bis quini continuaffe Viri.
PRincipio menfis, Phrygiae contermina Matri,
  Sofpita delubris dicitur aucta novis.

Nunc

lyffes, poft famularum & procorum caedem, nutricem Euricleam compellat his verbis:

Οἶσε θέειον γρηῦ κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ,
Ὄφρα θεειώσω μέγαρον. —— NEAPOL.

Primae editiones & novem ex noftris, item octo ex fcriptis Ciofani, *principium fuit*. probe. Alcimus Avitus de laude Virginitatis:

Et quia principium tam fancti foederis effet.

Nofter infra hoc ipfo libro 450. ex veteri codice:

Aut quia principium tu dea lucis eras.

& 408.

Heu quantum fati parva tabella fuit!

Remedio Amoris, 598.

Auxilium multis fuccus & herba fuit.

Mazarin. *putant* pro *putas* fequenti verfu. quomodo & unus Medic. ex melioribus & Vatican. vide notas Rem. Am. ℣. 164. HEINS. Ita apud Martialem VIII. 8. Mss. Voffianus codex,

Principium fit, Jane, licet velocibus annis.

vulgo, *des*. vid. ad IV. Met. 603. BURM.

39. *Actoridem Peleus.*] Ob necem Clefonymi, feu Æanes, ut auctor Strabo lib. IX. *Ὅτι δὲ*, inquit, *ἐξ Ὀποῦντος ἦν Πάτροκλος, λέγει Ὅμηρος, καὶ διότι φόνον ἀκούσιον πράξας, ἔφυγεν εἰς Πηλέα.* & paullo poft: *Αἰάνην δ' ὀνομάζουσι τὸν ἀναιρεθέντα ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου, ἀφ' οὗ καὶ τέμενος Αἰάνειον δείκνυται, καὶ κρήνη τις Αἰανίς.* Reliquas fabellas pete ab antiquis Mythicis. NEAPOL.

39. *Phoci.*] *Fratris* unus Patavin. ut *Phoci* effet ex gloffa. vid. XI. Met. 263.

40. *Haemonias aquas.*] *Haemonidas* Zulich. adi Notas Art. I. ℣. 172. HEINS. *Lavit* etiam pro *folvit* unus Heinfii, quod ex lib. I. Amor. XIV. 40. translatum. Ammian. lib XXII. cap. 16. Pelea in Ægypto, lacu, qui alluit maenia Pelufii, luftratum ait. ubi vid. Valefium. vide etiam lib. XI. Met. 408. BURM.

42. *Fovit ope.*] *Juvit ope* nonnulli ex praeftantioribus. HEINS. *Juvit* & Francof. vid. ad Epift. II. 55. *folvit* duo. *vovit* Arondel.

43. *Naupacteo Acheloo.*] *Naupactoo* Petavianus, Voff. & alii multi. ut *Arctoo*, *Myrtoo*, *Lesboo*. Sic & forfan apud Maron. Æneid. III. 533.

Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum.

ita enim codices plerique veteres, non *Eoo*. HEINS. vid. inf. IV. 282.

46. *Putatis.*] *Putetis* Mazar. & Zulich. rectius. HEINS. Vid. Bentl. ad Horat. I. Sat. X. 21.

48. *Menfis & ante fuit.*] In nonnullis, *ita ante fuit*. NAUGER. Τὸ *ante* cave de Romuleo anno intelligas, fed de Pompiliano; nam hic agit de Juliano. Moneo te, ne erres cum graviffimo viro Lilio Gyraldo, qui ex his colligit, Noftrum faffum in anno Romuleo Januarium inclufum, imo inter illos antiquiffimos menfes primum fuiffe. Certe craffa nimis foret Nafonis inconftantia, qui fexcentis locis decimeftrem facit Romuli annum, & hunc à Martio inchoatum. NEAPOL. *Primus adhuc Jani m. & a.* Pomp. Laet. codex.

49. *Veteris fuit ultimus anni.*] Jam vides quâ de cauffa probata nobis libro primo lectio illa:

Menfibus antiquis addidit ille duos.

nam Februarius, à Numâ & imis manibus & intercalationi deputatus, ultimum obtinuit locum, hoc tamen à Graecis difcrimine: illi, confecto ultimo menfe anno intercalare tempus adjiciebant; Romani poft XXIII. Februarii, peractis Terminalibus, inferebant fuperfluum, quinque deinde reliquos menfis dies poft *ἐμβόλιμον* fuperaddebant. NEAP.

51. *Primus erat Jani.*] Meliores, *enim Jani*. HEINS.

54. *Bis quini continuaffe viri.*] Decemviri ergo ordinem mutaverunt; quique erat duodecimus,

Nunc ubi ſint illis, quaeris, ſacrata Kalendis,
Templa Deae? longo procubuere die.
Cetera ne ſimili caderent labefacta ruinâ
Cavit ſacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris ſentitur nulla ſenectus.
Nec ſatis eſt homines, obligat ille Deos.
Templorum poſitor, templorum ſancte repoſtor,
Sit Superis, opto, mutua cura tui.

Dent

primo poſtpoſitus: hujus tamen rei, praeter Noſtrum, neſcio an alium reperies teſtem. Neapol. *Conſtituiſſe* unus. vid. Petav. de Doctr. Temp. lib. II. cap. 74. & Munker. de Interc. lib. III. cap. 9.

55. *Principio menſis.*] Kalendis Januariis templum Junoni Soſpitae conſecratum. Neap. Citat haec Priſcian. lib. v. pag. 650. & lib. VII. pag. 749. & 765.

55. *Phrygiae contermina matri.*] Ergo exſtructum in Palatio, ſi matri Idaeae vicinum: neu dubita; teſtatur etiam Publius Victor in deſcriptione dominae Urbis, & veteres. Neap. *Matris* unus Heinſii.

56. *Delubris novis.*] Quis auctor hujusce templi tacet Noſter; ſed noſtrum inveſtigare. Vinandus Pighius lib. x. Annalium, Lucium Portium Licinium Conſulem ſuſpicatur ex antiquis nummis cuſis anno DLXIX. in quibus inciſum Junonis Soſpitae caput, veſtitum pelle caprinâ, ſicut Lanuvii religioſe colebatur: à dorſo nummi viſuntur ejusdem Junonis ſacra ſymbola, capra ad altare, ſub quo jacet involutus ſerpens, item ſeceſpita ad victimam cum patella: in ora denarii Conſulis illius nomen. Optime hucusque: ſed quid ad templum? idem de ſexcentis nummis effutire licitum foret, ubi vidimus inciſa nomina & Conſulum & Ædilium cum Junone Soſpitâ, cultu Lanuvino ſpectandâ, id eſt L. Cornelium Caudinum & C. Papirium Maſonem, in aliis Numam Pompilium, & in eodem numiſmate ſubtus C. Licinium Varum. ea cauſſa cur haeremus. Fanenſis ſcribit, hoc templum illud eſſe, quod Cn. Cornelius vovit ſub initium belli Inſubrici, de quo Livius lib. XXII. *Principio pugnae vovit aedem Junonis Soſpitae, ſi eo die hoſtes fuſi fugatique eſſent.* Sed mehercule fallitur, aut errant Antiquarii noſtri: nam illud conterminum Matri magnae locant in Palatio regione x. ſic Victor in deſcriptione ſummariâ Urbis; hoc vero Cornelii in foro Olitorio regione XI. idem Patavinus libro XXXIV. *Ædes eo anno aliquot dedicatae ſunt, una Junonis Soſpitae in foro Olitorio vota, locataque quadriennio ante à Cn. Cornelio Conſule.* Ecce, nonne clare patet vana ἀσφάλεια boni interpretis? Satius tacuiſſet, ſicut & modo nos, qui nihil certi invenimus; ideò facimus locum judicii ſanioris. Neapol. *Aucta ſuit* tres codices.

57. *Nunc ubi ſint, quaeris, illis ſacrata Kalendis.*] Urſ. Patavinus & reliqui majori ex parte cum primis editionibus. *Nunc ubi ſunt illis, quae ſunt.* Voſſ. & ſex alii, *ubi ſint illis quaeris*, vel *ſunt.* Mazar. Zulich. & decem alii. Recte, niſi forte mavis,

Nunc ubi ſunt illis, quaeſo, ſacrata Kalendis
Templa Deae?

lib. IV. 347.

Subſtitit hic Erato. mora fit. Dic caetera, quaeſo,
Dic, inquam, parvâ cur ſtipe quaerat opes.

ſic & ibi videtur ſcribendum. *illis Kalendis*; ut lib. III. 429.

Nonis ſacrata quod illis Templa patent.

lib. VI. 169.

Pinguia cur illis guſtantur larda Kalendis. Heins. *Nunc ubi ſunt, quaeris, que ſunt ſacrata Kalendis* Bern.

58. *Longo die.*] *Longa* Edit. plurimae & Bernenſ. cod. ſed optimi codices, *longo.*

59. *Caderent.*] *Jaceant* Arund. *ruerent* Patav.

61. *Senectus.*] *Vetuſtas* Sarravii & quinque alii.

62. *Obligat ille Deos.*] Exercet aperte τέχνην κολακικὴν, ut alter ad ſuum Domitianum; ſed hic vere nimius: Neapol. *Alligat* Bernenſ. *illa* multi codices.

63. *Templorum poſitor.*] Juſta laus, imo debita fax erit huic diſticho Fragmentum Ancyrae in ſuburbiis repertum de vitâ & geſtis Auguſti, & locus Suetonii de eodem: *Principes viros ſaepe hortatus eſt, ut pro facultate quisque monumentis vel novis, vel refectis & excultis, Urbem adornarent: multaque a multis exſtructa ſunt, ſicut à Marcio Philippo aedes Herculis & Muſarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Aſinio Pollione atrium Libertatis, à Munatio Planco aedes Saturni.* Nec ſolum ſacris & profanis aedificiis mirum quam deditus: paene omnes Urbis vias ſilice ſtravit & munivit. eo ſpectat nummus Auguſti cum arcu, trophaeis, ſtatuis & illâce inſcriptione:

QVOD VIÆ MVNITÆ SVNT.

Neapol.

63 *Repertor.*] Sic in veteribus; ſed fortaſſe rectior prior lectio, *Sancte Repoſtor.* Nauger. *Refector.* Inepti libri, qui habent *repertor?* ſed Mar-

Dent tibi coeleftes, quot tu coeleftibus annos.
Proque tuâ maneant in ftatione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Afyli;
Quâ petit aequoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis fummâ caeditur arce bidens.
Saepe graves pluvias adopertus nubibus Aufter
Concitat, aut pofitâ fub nive terra latet.

Pro-

Marfus ineptior, qui ejusmodi γραφὰς non refellit. Quis bardus Augufto templorum inventionem adtribueret? NEAPOL. Livius libro IV. cap. 20. *Auguftum Caefarem templorum omnium conditorem ac reftitutorem* dixit. Magnus Cafaubonus ad Suetonium Aug. 32. & poft illum Neapolis, legunt, *refector.* fed primae editiones, codex Pomp. Laeti, Zulich. & decem alii, *repofitor.* optime. Tacitus Annal. lib. I. 163. *Caecinae dubitanti quonam modo ruptos vetuftate pontes reponeret.* apud Maronem Æneid. v. 752.

Ipfi tranftra novant, flammisque ambefa repo-
nunt
Robora navigiis.

Statius via Domitiana.

Qui reddis Capitolio Tonantem,
Et pacem propria domo reponis.

Sil. I. 558. *molemque reponunt. maenia ponere* paffim apud Poëtas, de quo Metamorph. III. ℣f. 13. egimus. Gloffae, quae fub Ifidori circumferuntur nomine, *pofitiones, aedificia.* apud Horatium I Ep. X. 13.

Ponendaeque domo quaerenda eft area primum.

HEINS. *Repofitae columnae* apud Cicer. in Verr. I. cap. 55. & 56. familiare id verbum Tacito, ut confulenti indicem Freinfhemii conftabit. Petron. cap. CX. *Repofitus in priftinum decus.* vid. & Dempfter. ad Rofin. II. cap. 2. BURM.

65. *Quos tu caeleftibus annos.*] *Quot tu* Regius. Unus Vaticanus, *aequos caeleftibus.* argute. fed nil muta. HEINS.

66. *Maneant in ftatione.*] Excubent: quo verbo & ufi ad hanc rem antiqui. Pacuvius: *Pro imperio veftro fic Salifubfulus excubet.* NEAP.

67. *Tum quoque.*] *Nunc quoque* Francof.

67. *Lucus Averni.*] Haefi cum haec puer legiffem, & adhuc haereo; nec aliquid lucis praetulit prifcae editionis codex, in quo, *lucus celebratur Afyli.* Putat unus interpretum de Lucariis hîc agi; fed campae & flocci: nam ea fefta erant XIV. & iterum XII. Kalendas Auguftas. Vetus Kalendarium menfe Julio:

XIV. LVCAR. N. P. MERK
XIII. C. LVDI VICT. CÆSAR
XII. LVCAR. LVDI.

Non caret igitur mendâ vox poftrema: hoc certum habeo; quid vero refcribam in dubio fum. NEAP. *Afyli* Urfin. Arondel. Mazar. Zulich. Nauger. & decem alii. Haerent hoc loco interpretes, nec fe expediunt. An intelligit lucum, de quo Feftus in *Lucaria?* quamquam Lucariorum feftum in aliam diem rejiciunt Kalendaria antiqua. Ut opinionem meam dicam in re fubobfcura, puto *Helerni* legendum, & agi de eo luco, de quo lib. VI. 105.

Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni.

fic enim codices veteres illic majori ex parte, aut *Hilerni*, aut *Elerni*, aut *Ilerni.* Urfini veterrimus & Helmftad. *Alerni.* tres alii, *Averni.* unus Farnefianus non magnae fidei, *Hilernae.* quod vulgatas majori ex parte editiones occupavit. Viderit igitur doctiffimus Onuphrius, qua fretus auctoritate regione Urbis XIII. ÆDICULAM ET LUCUM HYLERNÆ ponat. *Hylernae lucus* eft apud fuppofitum ab Annio Viterbienfi Fabium pictorem. HEINS.

68. *Advena.*] Propert IV. I. 8.

Et Tiberis noftris advena bobus erat. DOUZ.

69. *Ad penetrale Numae.*] Hoc eft templum Veftale. Horatius I. Od. 2.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrufco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis,
Templaque Veftae.

Ibi veteres Magiftri: *Regiam dicit Numae Pompilii, qui ad Veftae fuam habuit.* NEAPOL.

69. *Capitolinumque Tonantem.*] Martialis libro X. Epigrammate LI.

Nec Capitolini fummum penetrale tonantis. NEAP.

70. *Inque Jovis fummi.*] *Summâ arce* libri meliores, recte. Arcem Capitolinam (quam ab ipfo Capitolio diftinguunt paffim Livius atque alii) fic appellabant κατ' ἐξοχὴν. ut infra lib. VI. 183.

Arce quoque in fumma Junoni templa Monetae
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.

In mortem Drufi, de Augufto:

Ille vigil, fumma facer ille locatus in arce,

& alibi non raro. HEINS. Vid. inf. ℣f. 591.

71. *Saepe graves pluvias.*] Habes idem à Columellâ lib. XI. cap. II. *Kalendis*, inquit, *Februariis Fidis incipit occidere; ventus Eurinus, & interdum Aufter, cum grandine eft.* NEAP.

71. *Ad-*

PRoximus Hesperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cum juga demit equis;
Illâ nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
Dicet, ubi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quaeret; medii quoque terga Leonis
In liquidas subito mersa notabit aquas.
QUem modo caelatum stellis Delphina videbas,
Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.

85 Sae-

71. *Adopertus nubibus aether.*] *Auster* Zulich. Mazar. & sex alii. Apposite Columella, lib. XI. cap. II. *Kalendis Februariis Fidis incipit occidere, Ventus Eurinus & interdum Auster cum grandine est. concitat Auster pluvias.* ut lib. III. Art. 174.

Nec tepidus pluvias concitat Auster aquas.

hinc *nubilus*, & *humidus*, & *pluvius*, & *udus*, & *imbrifer* poëtis passim dicitur. Solinus cap. XI. ubi agit de Delo deque coturnicibus: *Austro numquam exeunt, nam metuunt venti flatum humidioris.* Sic scribendum, cum *tumidioris* perperam in scriptis editisque exemplaribus circumferatur. conjecturam sequentia apud Solinum confirmant, *Plurimum se Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuscula atque eo tardia facilius provehat siccior & vehementior spiritus.* HEINS. pro vulgata faciunt illa Auctoris Panegyrici in Pison. vs. 137.

Non semper fluidis adopertus nubibus aether
Aurea terrificis obcaecat sidera nimbis.

& Nostri XIII. Met. 582. *Lasuitque in nubibus aether.*

74. *Gemmea.*] *Ignea* unus Regius pro varia lectione.

75. *Vultum.*] *Vultus* plurimi. ut I. Met. 86.

76 *Ubi est hodie.*] IV. Nonas incidit Lyrae & medii Leonis occasus, at hujus matutinus est, Lyrae vero vespertinus. NEAP.

76. *Fulsit heri*] *Here* Vaticanus, ut lib. I. Am. VIII. 23. hic tamen *heri* retineo, ne rhytmicum sonum faciant *hodie* & *here*.

77. *Dumque lyram quaerit.*] *Quaeret* & *demit* paulo ante meliores libri. HEINS

78. *In liquidas subito mersa notabit aquas.*] Sic est in iisdem libris. probe. CIOFAN. *Videbit* nonnulli. vid. III. Art. Amat. 716.

79. *Caelatum stellis.*] *Stellas* Petavii a. m. pr. & excerpta Vossii. mox, *effugies* Puteanus unus. Thuan. & Mureti.

80. *Nocte sequente.*] III. Nonas Delphinus ἑσπέριος δύνει· & haereo Astrologis. NEAP.

81. *Felix in amoribus index.*] Legat puer quae ex Eratosthene transcripsit insignis ille Augusti libertus lib. II. Poëticōn Astronomicōn cap. XVIII. NEAP. Fabulam habet Germanicus. pag. 56. Ed. Grot. & ejus Scholiastes: pag. 124. Ed. Commel. & Avien. pag. 99. Ed. Grot. & Meurs. I. de Archont. 10. HEINS.

82. *Lesbida cum.*] *Lesbiacam Domino* Strozzae & quinque alii.

82. *Seu tulit ille lyram.*] Sive is Delphinus, qui vexit ad Taenaron Ariona Methymnaeum. Sequitur nunc flebilis casus, ne putes fabellam: fuit ad tempora Periandri sive Pyranti: (sic vocat hunc Regem Hygenus, absit ne credam deceptum) qui claruit circa octavam & trigesimam Olympiadem. Sed vide quae notat Josephus Scaliger ad Eusebii annum MCCCXCVIII. quae ad Solini Polyhistora Claudius Salmasius, eximium par litteratorum: forsan tuo judicio litem aliquam dirimes. NEAP.

83. *Quae nescit Ariona tellus?*] Ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα, καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Verba sunt Herodoti ex initio libri primi. NEAP.

84. *Carmine currentes.*] *Torrentes* Farnes. & Vatican.

85. *Lupus est à voce retentus.*] Lege, *hac voce.* & sic unus Vaticanus. HEINS.

86. *Restitit.*] *Respicit.* Vatic. Gottorph. & tres alii. *respuit* alter Vatic.

87. *Saepe canes leporesque umbra jacuere sub una, Et stetit in saxo proxima cerva leae.*] Ad hunc locum respexisse videtur Seneca in Hercule Oeteo 1056. de Orpheo loquens:

Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo,
Nec damae trepidant lupos. CIOFAN.

Umbra cubuere sub una Zulich. Mazar. Arond. & quatuor alii. bene. sic Virgil. in Culice:

At

Saepe, sequens agnam, lupus est hac voce retentus:
  Saepe avidum fugiens restitit agna lupum:
Saepe canes leporesque umbrâ cubuere sub unâ;
  Et stetit in saxo proxima cerva leae.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
  Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
  Tamquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
  Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
  Atque ita quaesitas arte ferebat opes.

For-

At circum passim fessae cubuere capellae.
Marcian. Capell. lib. IX. hunc locum videtur respexisse Orphei cantu:

Impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus immiti contulit ora cani.

HEINS. *Latuere* Moreti unus.

88. *Et stetit in saxo proxima cerva leae.*] Illud *in saxo* cum sit omnino odiosum hoc loco, non dubitem codicis Puteanei lectionem admittere, in quo *infestae leae.* ut III. Art. 670.

Non docet infestos currere cerva canes.

& inf. II. 800.

Parva sub infesto cum jacet agna lupo. HEINS. ego nihil odiosi video in illo *in saxo*, quod respondit optime praecedenti *umbrae*, sub qua jacent, ut stant *in saxo* sive rupe ferae. Ita mox 209. *Libyca de rupe Leones.* vid. IV. Met. 114. *adstitit* etiam Sarravii. BURM.

89. *Cum Palladis alite cornix.*] *Corvus* Mazar. prim. Medic. & octo alii. Sed de noctuae & cornicis inimicitiis vide Ælian. Hist. Animal. libro III. cap. 9. lib. II. Amor. VI. 55. *Vivit & armiferae cornix invisa Minervae.* HEINS.

91. *Vocalis Arion*] Arion citharoedus fuit insignis, ex Methymna Lesbi urbe. Martialis lib. IIX. Epigr. 51.

Sic Methymnaeo gavisus Arione Delphin
Languida non tacitum per freta vexit onus.

De eodem plura Plutarchus in Symposio septem sapientum. Et hic Noster lib. III. De Arte: 325.

Quamvis mutus erat, voci favisse putatur
Piscis, Arioniae fabula nota lyrae.

Copiose hanc fabulam narrat Hyginus cap. CXCIV. his verbis: *Arion Methymnaeus, cum esset arte citharae potens, rex Pyranthus Corinthius eum dilexit; qui cum à rege petiisset, per civitatem artem suam illustrare, & magnum patrimonium acquisisset, consenserunt famuli cum nautis, ut eum interficerent, Cui Apollo in quietem venit, eique dixit, ut ornatu suo & corona decantaret, & eis se traderet, qui ei praesidio venissent. quem cum famuli & nautae vellent interficere, petit ab eis, ut ante decantaret. Cum autem citharae sonus & vox ejus audiretur, delphini circa navem venerunt. quibus ille visis, se praecipitavit. qui eum sublatum attulerunt Corinthum ad regem Pyranthum. qui cum ad terram exisset, cupidus viae, delphinum in mare non propulit, qui ibi exanimatus est. Qui cum casus suos Pyrantho narrasset, jussit Pyranthus delphinum sepeliri, & ei monumentum fieri. Post paucum tempus nunciatur Pyrantho navem Corinthum delatam tempestate, in qua Arion vectatus fuerat. Quos cum perduci ad se imperasset, & de Arione inquireret, dixerunt eum obiisse, & eum sepulturae tradidisse. Quibus rex respondit, Crastino die ad delphini monumentum jurabitis. Ob id factum eos custodiri imperavit, atque Arionem jussit ita ornatum, quo modo se praecipitaverat, in monumento delphini mane delitescere. Cum autem rex eos adduxisset, jussissetque eos per delphini manes jurare Arionem obiisse, Arion de monumento prodit. Quod illi stupentes, qua divinitate servatus esset, obmutuerunt. quos rex jussit ad delphini monumentum crucifigi. Apollo autem propter artem citharae Arionem & Delphinum in astris posuit.* Copiosius eandem fabulam ex Herodoto prosequitur Agellius lib. XVI. cap. 19. Sed hoc idem de Orione narrat Germanicus Caesar in Phaenom. Arati. CIOFAN.

93. *Siculas impleverat urbes.*] Urs. liber & tres Vatic. *Siculas impleverat oras.* CIOFAN. Quid mirum, si peragrarat eam insulam & universam Italiam? cujus rei fidus testis idem auctor. Vetus editio, *Siculas impleverat urbes.* NEAPOL. Eusebius in Chronico ad annum MCCCCXCVIII. *Arion Methymnaeus clarus habetur, qui a Delphino in Taenarum dicitur transportatus.* ubi plura ex Pausania, Aeliano, Solino, Suida magnus Scaliger, qui & ipsum Arionis super hac re hymnum illic profert sub Olym-

pia-

Forsitan, infelix, ventos undamque timebas;
At tibi nave tuâ tutius aequor erat.
Namque gubernator destricto constitit ense,
Ceteraque armatâ conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
Non sunt haec digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumtâ pauca referre lyrâ.

Dant

piadem XL. pater illi Cycleus, ut ex epigrammate Graeco, quod Aelianus profert, satis apparet. HEINS. *Compleverat* nonnulli codices. *eras* tres. unde Heinsius conjiciebat, non absurde, *aures.* ita Phaedr. III. Fab. 18.

Illum esse cunctis auribus admirabilem.

implere aures paullum alio sensu dixit Val. Fl. II. 388. *impleverat undas* plurimi. BURM.

94. *Ausonis ora,*] Sic dicitur *Asis*, *Italis*, *Castalis*, *Pegasis*, *Sarmatis*, & alia ad eundem modum plurima. Vide Scholia in lib. De Ponto. Ineptit autem Marsus, qui proprium nomen esse ait. CIOFAN. Pro *sonis*, *modis* Arond. Jun. & alius.

95. *Inde domum repetens.*] Tarento ultimo profectus. NEAP.

96. *Atque ita.*] Mallem, *& sibi quaesitas.*

97. *Undasque.*] *Undamque* meliores.

98. *At tibi.*] *Hac tibi* Vatican. & duo alii. *Mitius* etiam unus Regius, quae eadem varietas in simili loco II ex Pont. IX. 10. in Mss.

Ne fuerit terrâ mitior unda tuâ.

& Epist. Sabin. II. 68.

Nec mihi jam terrâ tutior ulla tuâ est.

ubi etiam Heinsius, *mitior.* Claud. II. in Eutr. praef. 54.

Crede mihi terris tutius aequor erat. BURM.

99. *Namque.*] *Jamque* unus Vatic. Recte, ut puto. vid. III. Met. 519.

99. *Districto ense.*] Alii, *destricto.* quod praestat. infr. 207. sic *deripere ensem vagina.* de quo hoc libro vs. 794. agemus. HEINS. Semper *destrictum* ensem, non *districtum* legendum esse jam saepe viri docti docuerunt. vide Gronov. & Graev. ad Cicer. III. de Off. 3. Lambin. & alios ad III. Catil. I. Ryck. ad Tacit. I. Ann. 32. & Drakenb. ad Sil. XVII. 164. BURM.

100. *Ceteraque armata.*] *Armata est* Ursini. Voss. Arondel. Maz. Zulich. & alii complures. Lego.

Ceteraque armatae conscia turba manus.

in quibus loquendi modis Noster est totus: sic infra hoc ipso libro, vs. 636.

Parca precaturae sumite vina manus.

& lib. IV. 453.

——— *montes ululatibus implent,*
Et feriunt moestae pectora nuda manus.

Ita utroque loco ex fide veterum librorum est scribendum. HEINS.

101. *Dubiam puppim.*] *Pinum* liber Pomp. Laeti & unus Farnes. placet. HEINS.

102. *Non haec sunt digitis arma tenenda.*] *Ferenda* quinque libri. forte, *terenda.* sic Art. Am. 693.

Clypeo manus apta terendo est.

ex antiquis itidem libris. HEINS.

103. *Ille metu pavidus.*] Imo, *vacuus:* atque ita in uno Moreti pro diversa lectione erat notatum. Met. III. 582.

Ille metu vacuus. Nomen mihi, dixit, Acoetes.

Met. X. 117.

Isque metu vacuus, naturalique pudore
Deposito celebrare domos.

Seneca Hippol. 146.

Tutum esse facinus credis & vacuum metu?
Erras.

Cicero Philipp. prima: *Vacui metu esse debemus.* mox, pro *sed liceat*, duo codices cum Mazar. *si liceat.* bene, si *deprecor* quoque praecedenti versu legas. HEINS. Sic apud Tacit. II. Ann. 44. *Vacui externo metu*, & Stat. lib. XII. 38.

At quibus est illaesa domus, vacuique dolores.

Gronovius corrigit, *doloris*, rectius Heinsius, *dolore*, ut lib. VII. 603. *vacuus telis.* sic *vacuus somno* Noster lib. I. Am. II. *si liceat* non displicet, ut lib. V. 370. *Si liceat dixi, dixit & illa, licet.* BURM.

103. *Mortem non deprecor.*] Sic ex Pont. II. 59.

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

Non deprecor, est non recuso. CIOFAN.

105. *Capit ille coronam.*] *Rapit* unus Heinsii.

106. *Quae possit crines, Phoebe, decere tuos.*] Laudatur Phoebus ob pulchrum capillum. Qua de re lib. IV. Metamorph. quae alias edentur. CIOFAN.

107. *Induerat Tyrio.*] Sic omnes libri scripti. male quidam impressi: *Induit & Tyrio.* CIOFAN.

107. *Tyrio distinctam Murice.*] Ἔσημον, sive ἐμπόρφυρον. Nostri dicerent, *praetextam clavo purpureo.* Festus de ricinio: *Ricinium, omne vestimentum quadratum: ii qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt virilem togam, quâ mulieres utebantur, praetextam clavo purpureo:* sive, ut recentiores, *clavatam purpurâ.* Abdias Babylonius lib. VIII. Hist. Apost.

de

Dant veniam, ridentque moram. capit ille coronam;
  Quae possit crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
  Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus veluti numeris canentia durâ
  Trajectus pennâ tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
  Spargitur impulsâ caerula puppis aquâ.

In-

de colobio Bartholomaei: *Vestitus colobio albo clavato purpurâ, induitur pallio albo, habente per singulos angulos singulas gemmas.* Nam clavus parvula erat aut rotunda figura, quâ vestes undique pingebantur; sive fascia, quâ illae in extremis oris ornabantur: Graecis *παρυφὴ*, aut *σημεῖον*, Laconibus *σάμεον*, ut adnotat Hesychius: *Σαμεα, τὸ ἐν ταῖς ὤαις τῶν ἱματίων παράσημα· Λάκωνες.* Ex his clavis, sive loris, in antiquorum vestibus quattuor, quinque aut plures immitti solebant: loquor cum Nonio, qui, *Patagium*, inquit, *aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solebat*, pro *insui*: hinc *monoloris* tunica, *diloris*, *pentaloris*, passim in antiquis occurret. In genere *loratae* eis nomen. Achmes cap. CCXX. *Εὐγενῆ πρόσωπον, ἢ εἰς εὐδοξίαν, ἡ τῶν χιτώνων αὐτῶν ἔξαι τῶν λωρωτῶν κρίσις.* In hunc modum erat Arionis palla: nec aliud *distincta murice*, quàm pluribus clavis ex purpurâ picta, seu ex eâdem fasciis praetexta: sed palla & cultus citharoedi belle depingitur à Cornificio lib. IV. ad Herennium: *Ut citharoedus*, inquit, *cum prodiret optime vestitus, pallâ inauratâ indutus, cum chlamyde purpureâ coloribus variis intextâ, & cum coronâ aureâ, citharam tenens auro & ebore distinctam.* & ab Apuleio: *Eique prorsus citharoedicus status; Deam conspiciens canenti similis, tunicam picturis variegatam deorsus ad pedes dejectus ipsos, Graecanico cingulo chlamyda velat utrumque brachium, ad usque articulos palmarum.* NEAP.

107. *Pallam.*] Bene ergo Tzetzes Chiliade primâ Ἱστορ. ιζ.

Τοῖς ναύταις δὲ τοῖς χρήμασι μέλλων ἀναιρεθῆναι,
Αἰτεῖ τὴν μουσικὴν στολὴν λαβεῖν, καὶ κιθαρίσαι.

Sed heus, antequam ad aliud pergimus, piaculum erit non adscribere integrum versiculum ex editione nostri codicis:

Induit & Tyrio depictam murice vestem. NEAP.

Bis tinctam primo legendum ex castigationibus. Artis Amat. III. 170.

Nec quae bis Tyrio murice lana rubes.

ubi perperam plurimi ex scriptis, *de Tyrio.* Quale mendum etiam è Martiali eluendum puto in Xeniis Ep. LXXXIV. *Murices:*

Sanguine bis nostro tinctas, ingrate, lacernas
Induis.

de nostro enim & illic legitur. Nam quod in Apophor. Ep. CLIV. habes:

Ebria Sidoniae cum sim de sanguine conchae,

de dibaphis illic non agi ipsum lemma epigrammatis satis evincit. Fulgentius praefatione Mythologiae de Calliope: *Talotenus bis tinctam recolligens vestem.* pro *pallam* quidam codices, *Lanam.* ut Horat. II. Od. 16.

——— *te bis Afro*
Murice tinctae vestiunt lanae.

sed vulgata lectio praestat. *palla* enim citharoedorum vestis. Stat. Theb. IX. 690 *Bis Oebalio saturatam murice pallam* dixit. vid. Ferrar. lib. II. de Re Vest. ubi multa ad rem. *Sidonio recocta fuco purpura*, & *bis coctus aeno Sidonius murex* Apollinaris. *Sidonium bis coctis muricis ostrum* Alcimus Avitus de laude Virginitatis. Horatius, Ep. XII. 21.

Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae.

Assyrio bis lauta colore Vellera Virgil. in Culice. *Sidonio repetita aheno Lana* Auctor Herculis Oetaei. 663. Sed modus non esset. pro *Induerat* multi veteres, *Induit &c.* Legam libenter, *Induitur.* Scriptum nimirum fuerat, *Induit turio*, cum geminati syllaba debuerit. Mart. V. Ep. 23.

Herbarum fueras indutus Basse colores. HEINS.

108. *Reddidit.*] *Reddit & icta* Regius & duo alii. *reddit tacta* unus Farnelianus. HEINS.

110. *Trajectus penna tempora cantat olor.*] *Threicius* est in Zulich. Mazar. à manu prima, & uno Farnes. ac Medic. Locus haud dubie mendosus, cui medicinam nunc non fero. pro *canentia tempora* recte etiam *candentia* tres scripti, possunt tamen *tempora canentia* dicta esse pro senilibus, ut apud Maronem, lib. X. 418.

Ut senior istho canentia lumina solvit.

olos etiam ἀρχαικῶς Ursini liber. De oloribus alibi nihil simile legi. quare suspectum habeo hoc distichon. HEINS. Nihil suspecti in hoc disticho, si *pennam* pro sagitta capias, qua trajectus olor, vicinus morti flebiliter canit. ita *pennam* pro sagitta poni apud Val. Flac. VI. 421. docebimus. & hoc suspicatus erat Crispinus. BURM.

111. *Ornatus desilit.*] Ex historiâ. Vide Herodotum, quem Noster ad unguem secutus. NEAP.

114. *One-*

Inde (fide majus) tergo Delphina recurvo
Se memorant oneri suppofuisse novo.
Ille sedens citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & aequoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident. astris Delphina recepit
Juppiter; & stellas jussit habere novem.
NUnc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
Vellem, Maeonide, pectus inesse tuum.
Dum canimus sacras alterno pectine Nonas;
Maximus hinc Fastis adcumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urguent.
Haec mihi praecipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis? heroï res erat ista pedis.

Sancte·

114. *Oneri suppofuisse novo.*] Considera haec: nec fastidio erit Epigramma Bianoris ad Arionis imaginem; quod sic perbellè concludit, ut nihil majus:

Ἔστησεν Περίανδρος Ἀρίονος εἰκόνα ταύτην,
Καὶ τὸν ἀπολλυμένῳ σύνδρομον ἐν πελάγει
Εἰνάλιον δελφῖνα. λέγει δ' ὁ 'π' Ἀρίονι μῦθος,
Κτεινόμεθ' ἀνθρώποις, ἰχθύσι σωζόμεθα.

Sed adverte, quòd ejusmodi simulacrum fortè Corinthi posuit Periander: nam id, de quo Pausanias, Herodotus, Ælianus agunt, fuit in Taenaro; fuit & ejusdem naufragi ἀνάθημα. Quod verò putat Tzetzes eâdem Chiliade, vectorem scilicet fuisse verè navim quamdam, sed cum Delphini parasemo, (Νηΐ, inquit, δελφινομόρφῳ εἰς Ταίναρον κατῆραν) non reprobo. Scio ab insigni navibus olim imponi nomen adsolitum. Sic dixere veteres, δελφινοφόρους, κριοφόρους, ταυροφόρους. Vide Stephanum in Ταυρόεις. NEAP.

115. *Ille sedet, citharamque tenet.*] *Sedens* & *tenens* libri meliores. vel, *sedens tenet.* quod malo. mimesis est Virgiliani illius Æneidos x. 218.

Ille sedens clavumque regit velisque ministrat.

citharam quatiens nonnulli. & pro *vehendi*, *ferendi.* Forte, *citharamque ferit*, vel *terit.* HEINS.

115. *Pretiumque vehendi.*] Debitum, seu mercedem. Terentius: *Pretium*, inquit, *ob stultitiam fero.* NEAP.

116. *Carmine mulcet.*] *Pectine* Vaticanus. sed tunc mox *pro alterno pectine*, *carmine*, ut multi codices habent, legendum. ibidem, *alterno pectore* excerpta Douzae.

117. *Astris Delphina recepit Juppiter, & stellas jussit habere novem.*] Et hanc, & aliam ex Eratosthene & ex Aglaosthene caussam refert Hyginus, qui alibi Delphinum non novem, sed decem stellas habere ait, & quibus in locis. Germanicus tamen Caesar facit cum poëta nostro. Ejus verba sunt: *Delphinus stellas habet in ore unam, in folio duas, in pinnulis ventris tres, in dorso unam, in cauda duas. sunt omnes novem.* CIOFAN.

119. *Quoque est.*] *Quibus est* Cantabr. Vatic. & tres alii.

120. *Pectus inesse tuum.*] Cuperet se Μέλητος υἱόν. NEAPOL.

121. *Sacras Nonas.*] His Patris patriae cognomentum Caesar Augustus accepit. Fragmentum Kalendarii Praenestini:

NON. N. CONCORDIÆ
IN ARCE FERIÆ EX
SC. QVOD EO DIE
IMPERATOR CÆSAR
AVGVSTVS PONTIFEX
MAXIMVS TRIB. POTEST.
XXI. COS. XIII. A SENATV
POPVLOQVE ROMANO PATER
PATRIÆ APPELLATVS.

Lege ex fide historicâ, TRIB. POTEST. XXVIII. res autem ita se habuit. Suetonius lib. II. cap. 58. *Patris patriae cognomen universi repentino maximoque consensu detulerunt ei: prima plebs, legatione Antium missâ; dein, quia non recipiebat, ineunti Romae spectacula, frequens & laureata, mox in Curiâ Senatus neque decreto, neque acclamatione, sed per Valerium Messallam, id mandantibus cunctis. Quod bonum, inquit, faustumque sit tibi domuique tuae, Caesar Auguste (sic enim nos perpetuam felicitatem Reip. & laeta huic precari existimamus) Senatus te consentiens cum Pop. Rom. consalutat patriae Patrem.* Contigit hoc anno DCCLVIII. septem annis post decimumtertium Augusti Consulatum:

un-

Sancte Pater Patriae, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. sero quoque vera tulisti
Nomina. jam pridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Juppiter alto,
Nomen habes. hominum tu pater, ille Deûm.
Romule, concedas. facit hic tua magna tuendo
Moenia: tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Caeninaque sensit.
Hoc Duce Romanum est Solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victae telluris habebas:
Quodcumque est alto sub Jove, Caesar habet.
Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
Tu recipis luco, submovet ille nefas.

Vis

unde bene restitutus est lapis Sedunianus à Gallo incomparabili, qui semiexesus legebatur his mendis: P. CÆSARI DIVI I VGVSTO COS. XI. TRIBVNICIA POTESTATE XV. PATRI PATRIÆ TIFICI MAXIMO ASSEDVNORVM PATRONO. at nunc, tanto viro gratia:

IMP. CÆSARI DIVI IVLI F.
AVGVSTO COSS. XIII.
TRIBVNITIA POTESTATE XXVIII.
PATRI PATRIÆ
PONTIFICI MAXIMO
CIVITAS SEDVNORVM
PATRONO.

NEAPOL.

122. *Maximus his factis.*] Lege, *fastis* eum scriptis. pro *his* multi, *hic.* tres, *hinc.* quod placet. *adcelebratur* etiam sex veteres. an pro *acceleratur?* HEINS.

126. *Heroi.*] *Heroici* Arondel. Cantabr. & duo alii. sed *Herous pes* Nostro IV. Trist. X. 47. ubi vid. Heinsii notas. *erit* Vossianus.

127. *Tibi plebs, tibi curia.*] Frustum illud Kalendarii aperte quoque docet, A SENATV POPVLOQVE ROMANO Patrem patriae appellatum. NEAP.

127. *Nomen Hoc dedit.*] Sed non ob id ullum amplius jus Augusto additum in subditos: de hujusmodi honore hoc Dionis Cassii judicium lib. LIII. Καὶ ἥ γε τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία τάχα μὲν καὶ ἐξουσίαν τινὰ αὐτοῖς (Caesaribus) ἣν ποτε οἱ πατέρες ἐπὶ τοὺς παῖδας ἔσχον, κατὰ πάντων ἡμῶν δίδωσιν· οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀρχὴν ἐγένετο, ἀλλ' ἔς τε τιμὴν καὶ ἐς παραίνεσιν, ἵνα αὐτοί τε τοὺς ἀρχομένους, ὡς καὶ παῖδας ἀγαπῶσι, καὶ ἐκεῖνοι σφᾶς, ὡς καὶ πατέρας αἰδῶνται. Hinc liquet, non mirum naeniam in Augusti funere Principum liberos cecinisse: luxere enim ut verum patrem, ex ritu quo propinqui mortuis lugubre illud carmen assoliti canere. Suetonius lib. II. cap. 100. de istius funebri pompâ: *Canentibus naeniam Principum liberis utriusque sexus.* NEAP.

130. *Jampridem tu pater orbis eras.*] Sic est in tribus antiquis. probo. CIOFAN. Primae editiones & multi ex scriptis, *urbis.* ita apud Statium in Silvis Domitianus nunc *orbis*, nunc *urbis pater* appellatur. vid I Silv. IV. 96. III. IV. 48. HEINS.

133. *Concedes.*] Rectius alii, *concedas.* HEINS.

133. *Tua.*] *Tibi* Putean. & quatuor alii. *dedit hic* etiam quatuor.

134. *Quae dederas transilienda Remo.*] Urs. Maffei: *Tu dederas.* sequor. CIOFAN. Duo editi, *quae dederas.* NEAP.

135. *Te Tatius parvique Cures.*] *Tatii* tres scripti, ut apud Propertium lib. IV. Eleg. X.

Sic Sancum Tatii composuere Cures.

ita enim legi malim quàm, *Tatiae.* vide notas supra lib. I. Vs. 261. *parvi Cures* etiam Virgilio lib. VI. 812. HEINS.

135. *Ceninaque sensit.*] Haec est omnium veterum librorum lectio. vere. CIOFAN. Lege Auctores τῆς ἀρχαιολογίας Ῥωμαικῆς. Scio in aliquâ editione cusum, *Cecinaque sensit*: sed puerilis menda, imo quam puer suboleat. NEAPOL. *Cecinnaque* Francof. & quidam alii: *Serminaque*, Moret. *mechinaque* alter ejusdem. *Cervinaque* Putean. *Cenninaque* Pigh. tom. I. Annal. ad A. V. C. XV. pag. 24 sed in lapidibus antiquis *Caeninenses* vocantur. vid. Cluver. Ital. Antiq. lib. II. cap. 9. ubi Graecos Καινινην dicere ostendit. BURM.

136. *Romanum est.*] *Est* non habet Strozzae liber. forte, *Roma tuum solis &c.* HEINS.

138. *Al-*

Vis tibi grata fuit: florent sub Caesare leges.
  Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.
  Coelestem fecit te Pater; ille Patrem.
JAm puer Idaeus medià tenus eminet alvo:
  Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
  Gaudeat. à Zephyris mollior aura venit.
QUintus ab aequoreis nitidum jubar extulit undis
  Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant:
  Magnaque discedens signa relinquit hiems.

Ter-

138. *Alto*] *Lato* Thuan. & alius. unde Heinsius, *Latio*.

139. *In rapis.*] De Sabinarum raptu adi III. NEAPOL.

139. *Duce se.*] Ursini, *sub se*. CIOFAN. Se Principe, sive Imperatore. eo sensu, quo, *Imperator Caesar Augustus*, scribebatur. quod Suetonius praenomen ideo vocavit. *Tiberius praenomen*, inquit, *Imperatoris, recusavit.* quia cum, *Caesar Augustus Imperator*, aut *Tiberius Caesar Imperator* scribitur, non Principatus, sed victoria notatur. *Ducis* vocabulum etiam Flaccus pro praenomine illo usurpavit, Epistol. lib. I. Epist. XVIII.

Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.

Sub Imperatore Caesare Augusto. DAN. HEINS. Non quidem ut praenomine *ducis* vocabulo utitur, sed ut omnes Principes & Reges poëtis *duces* vocantur. vid. ad Epist. XIII. 43. tres etiam libri Heinsii, *sub se* habent, quod, quia *hoc duce* paullo ante praecessit, non temere repudiem. *castas consul jubet* unus Regius. BURM.

139. *Castas jubes esse maritas.*] Nam leges de integro sanxit de pudicitià, de adulteriis, *τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ἀνάνδροις* graves poenas imposuit. ad nauseam Historici. NEAP.

140. *Reppulit ille nefas.*] Notat Augustum Suetonius leges quasdam retractasse, quasdam ex integro sanxisse. Inter retractatas ab eo leges Scaliger Corneliam de Sicariis ab eo revocatam ponebat. quam hic intelligi volebat. DAN. HEINS. Exemplum fit aedes Dianae Ephesiae; cui asyli jus antiquum ab Alexandro & Mithridate concessum, auxit deinde duobus stadiis Antonius: Ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερὸν, ait Strabo lib. XIV. καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν· ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. *Visum hoc damnosum, & maleficis urbem in potestatem hoc pacto dedi: itaque abrogavit Augustus Caesar.* Sanctum hoc, Octaviane; sed voluissem, ne patris quidem templo immunitatem hanc à Triumviris decretam promulgandam sivisses, sic posceret imperantis integritas. Dio lib. XLVII. Ἀπηγόρευσαν δὲ, μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ, μήτε ἀνδρηλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι. ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θείων, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. NEAPOL. *Submovet* meliores magna ex parte. I Trist. V. 15.

Hunc tua per fortes virtus submovit amicos.

Trist. V. El. II. 44.

—— —— nullas submovet ara preces.

Et Trist. II. 203.

Submoves ingenuas pagina prima manus.

HEINS. Vid. ad III Trist. IV. 41.

142. *Principis ille tenet.*] Quantum oderit Augustus *Dominum* appellari notarunt Suetonius, Philo Judaeus & alii. Principis vero titulum admisit eà fortè de caussà, ob quam & ita dici Tiberio placuit. eam subindicat idem Cassius: Πρόκριτός τε, ille ait, τῆς Γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν, ὅτι Δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. NEAP.

143. *Incusat.*] *Accusat.* Mazarin.

144. *Coelestem fecit se pater.*] Mox haec tangemus in Quirinalibus NEAP.

145. *Media tenus eminet alvo.*] Intellige de dimidiato Aquario oriente: sic aliqui hoc signum non totum oriri voluerunt, ut Aratus, quem Noster, ejusdem post M. Tullium interpres, in multis secutus:

Ἵππος δ' ἐξ ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιο,
Ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται. ——

In quo *μέσον* mendam suboluit Attalus; sed operam lusit: & doctè refellitur ab Hipparcho lib. II. cap. 14. Tu vide, si libet. NEAPOL.

148. *A Zephyris mitior aura venit.*] Quidam ex veteribus libris, *Mollior aura*. CIOFAN. Vetus, *mitior*. Non determinat verè diem, quo flatus hic incipit: sed quis non videt, velle Nostrum ut spiret cum ipso primo vere, dum statim subdit,

Et

Tertia nox veniat: Custodem protinus Ursae
Adspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas, jaculatricemque Dianam,
Callisto sacri pars fuit una Chori.
Illa Deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meae testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit; Promissaque foedera serva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera servasset, si non formosa fuisset.
Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phoebe silvis venata redibat;
Aut plus, aut medium Sole tenente diem.

Ut

—— *Et primi tempora veris erunt.* NEAP. *Mollior* meliores. lib. III. Artis, 728.

Et Zephyri molles, auraque, dixit, adest.

vide Notas ad Epist. III. ℣. 44. HEINS. Parum refert. Horat. IV. Od. 7.

Frigora mitescunt Zephyris.

Claud. II. in Eutr. 94.

Mitior alternum Zephyri jam bruma teporem
Senserat. BURM.

149. *Quintus ab aequoreis.*] Non Idibus: (sic pessime interpretatur hunc locum Bersmannus: nam Idus expressim paullo post consecrat Fauni festo) sed V. Idus: nec alia Poëtae mens. Ceterum in hoc tempore assignando parum aut nihil discrepant Auctores. Plinius confert in diem tertium post Nonas lib. XV. cap. 3. de quodam olivarum genere: *Neu ante Favonii afflatum nigrescentes, hoc est ad* VI. *Idus Febr.* & lib. II. cap. 47. *Favonii hibernum molliunt coelum, sole Aquarii* XXV. *obtinente partem: is dies sextus est ante Februarias Idus.* Incerti Auctoris παράπηγμα, quod his Fastis assui solet, statuit VIII. Idus. NEAPOL.

149. *Nitidum jubar extulit.*] *Exerit* Voss. Arond. & septem alii. *caput exerit* Zulich. & Mazar. sequenti versu, *tempora veris eunt*, pro *erunt* tres scripti. ut in Amorib. I: VI. 26. *Tempora noctis eunt.* & hoc ipso libro, ℣. 268. *Fauni sacra bicornis eunt.* & lib. VI. 384. *Mediae tempora noctis eunt.* opinor scribendum,

Quintus ubi aequoreis nitidum jubar exerit undis
Cynthius, en primi tempora veris eunt. HEINS.

Ego *extulit* non moverem: nam mox sequitur, *exseruisse pedes.* & ita Petron. cap. LXXXIX.

Jam plena Phoebe candidum extulerat jubar.

duo etiam Heinsii, *caput extulit undis.* de quo vide Heins. ad Claud. II. in Eutrop. 163. & ad Consol. Liviae 222. BURM.

151. *Ne fallare tamen.*] *Ne fallare cave* Laeti codex & quatuor alii. vid. lib. I. 58.

152. *Magnaque.*] *Multaque* excerpta Douzae & Putean.

152. *Relinquet hyems.*] *Reliquit* meliores. nonnulli etiam *relinquit* cum Naugeriano. HEINS.

153. *Tertia nox veniet.*] *Veniat* ex melioribus repone. sic saepe Noster infra. *aderit* Bonon. & unus meus. forte, *adsit.* lib. II. Am. VI. 45.

—— *septima lux aderat.* HEINS.

154. *Geminos exseruisse pedes.*] III. Idus est Arcturi ortus vespertinus: quae stella sita in medio crurum τοῦ Ἀρκτοφύλακος. Vetus parapegma III. Idus: *Subsolanus spirat, Arcturus oritur.* NEAPOL.

155. *Jaculatricemque Dianam.*] Ἰοχέαιραν dicunt hanc passim vatum antiquissimi. NEAP. Ita lib. V. Metam. 375.

156. *Calisto sacri.*] Geminant L. veteres editiones: & ita re vera legendum. Optimus codex Propertianus: lib. XXI. 25.

Callisto Arcadios erraverat Ursa per agros.

NEAPOL. *Calisto* Bern.

157. *Illa Deae.*] *Illa Deam, & tangens* Arund.

159. *Foedera.*] *Munera* octo libri.

160. *Dixit, eris.*] *Semper* Voss. Arondel. prim. Med. Mazar. ut *dixit* subintelligatur. HEINS.

161. *Formosa.*] *Fortuna* Sarravianus.

162. *De Jove crimen habet.*] Qui indutus Dianae facie virginem compressit: sic voluit in Metamorphosi, secutus hac in parte Amphidem illum veterem poëtam κωμικὸν, cujus adhuc exstant fragmenta nonnulla apud Athenaeum & alios. NEAP. *A Jove* prim. Vaticanus & duo alii. Lege, *ab Jove.* dictum supra lib. I. 236. HEINS.

164. *Aut plus aut medium.*] *Jam medium* quidam. cogitaveram aliquando, *haud plusquam medium*; sed nihil mutandum. lib. XI. Met. 478.

Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur.

HEINS. *Tenente polum* unus Heins. vid. inf. 364.

166. *Al-*

Ut tetigit lucum (denfa niger ilice lucus;
In medio gelidae fons erat altus aquae)
Hac, ait, in filvà, virgo Tegeea, lavemur.
Erubuit falfo virginis illa fono.
Dixerat & Nymphis: Nymphae velamina ponunt.
Hanc pudet, & tardae dat mala figna morae.
Exfuerat tunicas: uteri manifefta tumore,
Proditur indicio ponderis ipfa fui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaöni, coetus
Defere, nec caftas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implêrat cornibus orbem:
Quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laefa furit Juno, formam mutatque puellae.
Quid facis? invito pectore paffa Jovem eft.
Utque ferae vidit turpes in pellice vultus;
Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.

Ur-

166. *Altus.*] *Aptus* Moreti unus.

167. *Hic ait in fylva.*] *Hac* fcripti meliores. Puto *Hac, ait, in lympha.* Heins.

168. *Erubuit falfo virginis illa fono.*] Ob amiffum pudicitiae decus & ruptum facramentum: unde fufius fcripfit idem eleganter in II. Metamorphofi, ℣f. 447.

Heu quam difficile eft crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante folebat,
Juncta Deae lateri, nec toto eft agmine prima:
Sed filet, & laefi dat figna rubore pudoris. &c.

Neap. *Solo virginis* Thuan. non male. *nominis illa fono* unus Heinfii.

169. *Dixerat & Nymphis.*] Urfini & quidam alii: *Dixerat haec Nymphis.* Ciofan. *Dixerat haec Nymphis.*] Non legam aliter, licet vulgatae & antiquae editionis fit fcriptura haec, *Dixerat & Nymphis.* Neap. Forte, *dixerat ut Nymphis.*

170. *Dat mala figna morae.*] *Male* legendum omnino vel invitis membranis. lib. III. 721.

Tu quoque Thebanae male praeda tacibere matris.

Trift. lib. III. Eleg. x.

Pellibus & futis arcent male frigora braccis.

& lib. IV. Eleg. VI.

Sic male quae videt non videtque nocent.

& lib. V. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcent male frigora braccis.

qui loci vulgo mendofi circumferuntur. Heins.

172. *Ponderis ipfa fui.*] Duo Vatic. *Illa fui.* Ciofan.

174. *Caftas pollue, dixit, aquas.*] *Sacras* octo libri. fed Cato Diris:

Dulcia rura valete, & Lydia dulcior illis,
Et caftis fontes,

Statius Sylva IV. ad Junium Maximum:

Nunc ab intonfa capienda myrto
Sexta, nunc major fitis, & bibendus
Caftior amnis.

Theb. III. 201.

—— nec quod tibi Delia caftos
Prolapfum ad fontes, fpecula temerante profana;
Heu dominum in aui nihil agnovere moloffi.

at lib. II. Met. 464. in hac fabula:

I procul hinc, dixit, nec facros pollue fontes
Cynthia. Heins.

175. *Impleras cornibus orbem.*] *Implere cornibus orbem* Luna dicitur, cum ἐκ τῆς μηνοειδοῦς πανσέληνος fit. Neapol. *Compleras* Moreti. nihil opus. VII. Met. 530.

177. *Formam mutatque puellae.*] In vultus ferinos: fed hac de re quo piaculo omittam aurea illa Noftri carmina? verba funt iratae Junonis: ℣f. 474.

Haud impune feres: adimam tibi namque figuram;
Quâ tibi, quâque places noftro importuna marito. &c. Neap.

Illud *que* ineleganter & ad fulciendum verfum fubjicitur τῷ *mutat.* in Puteaneo erat, *mutatur forma.* in aliis, *mutat formamque.* vide an non fcripferit Nafo,

Laefa furit Juno formam mutare puellae.

hoc eft vehementer irata & furore quafi percita feftinat mutare formam. ita XI. Met. 482. *Clamat dimittere.* Ep. XIII. 143. *Dabat mandata reverti.* & fimilia paffim. Burm.

178. *In-*

Urſa per incultos errabat ſqualida montes,
  Quae fuerat ſummo nuper amanda Jovi.
Jam tria luſtra puer furto conceptus agebat;
  Cum mater nato eſt obvia facta ſuo.
Illa quidem, tamquam cognoſceret, adſtitit amens,
  Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixiſſet acuto;
  Ni foret in ſuperas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. prior eſt, quam dicimus Arcton;
  Arctophylax formam terga ſequentis habet.
Saevit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
  Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
IDibus agreſtis fumant altaria Fauni,
  Hic ubi diſcretas inſula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies, in quâ Vejentibus arvis
  Ter centum Fabii, ter cecidere duo.

Una

178. *Invito.*] *Inviſo* Junii. *invicto* Voſſii. *corpore* ſex ſcripti.

179. *Utque ferae.*] Malim, *fera pellice.* HEINS. *Utque feras* Pembroc.

182. *Amata Jovi.*] *Amanda* Voſſ. Arond. Mazar. & Zulichemianus. ſic Stat. XI. Theb. II. ex Mss.

Atqui ipſi non illaudanda Tonanti.

vulgo, *illaudata*: HEINS. Recte: nam *amandus* non notat ſemper futurum tempus, ſed etiam dignum amore, qui debet amari. vid. Malaſp. ad Cicer. IV. ad Att. 15. & Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. I. cap. 15. n. 8. BURM.

183. *Jam tria luſtra puer.*] Aperte luſtrum Noſtro eſt ſpatium quinquenne: (de hoc apud litteratos adhuc controverſia) nam de eodem puero dixit: II Met. 497.

—— *Ter quinque ferens natalibus annos.*

NEAPOL.

183. *Agebat.*] *Habebat* unus Moreti pro var. lectione: male. vid. II Met. 497.

187. *Ignarus.*] *Ignotus* Putean. ut ſaepe alibi.

188. *Ad ſuperas.*] Libri veteres, *in ſuperas.* CIOFAN.

190. *Arctophylax formam terga ſequentis habet.*] Quod poëtae Graeci dicerent ἐλάοντι ἐοικώς. ut recte Scaliger. DAN. HEINS. *Tergo ſigna ſeq.* Strozz.

190. *Terga ſequentis habet.*] Ex ſcedographia: unde 'Αρκτοφύλαξ & 'Αρκτοῦρος, etiam eadem cauſſa dictus. Videndus Suidas & alii Graecanici ſcriptores. NEAP.

191. *Canamque petit.*] Vetus liber, *canamque adiit.* NEAPOL. *Canamque rogat* libri meliores. quidam & *petit.* HEINS. Ego nihil mutem, nam illud *rogat*, vel *petit* a gloſſatore eſt, qui credidit non recte dici *adiit ne lavet*, & ideo ſuppoſuit illa. ſed millies illa verba, *dixit*, *petit*, *rogat* intelliguntur. *adire* autem eſt verbum in hac re proprium, & idem eſt quod precari. ut *deos adire* eſt precibus eos rogare, uti ipſe Heinſius docuit ad illa in Eleg. in Druſ. 290.

Cur adeo fratres heu! ſine fratre deos.

Suet. Cal. 22. *Adorandum adeuntibus dabat.* vid. Paſſer. ad Propert. III. Eleg. 20. p. 530. & Broukh. ad Tibul. I. Eleg. V. 39. BURM.

193. *Fumant altaria Fauni.*] In Kalendariis nulla fit mentio hujus celebritatis. Forſan his Idibus iterabant veteres memoriam dedicationis: nec quidem hoc die ſacratum ei fanum reperio; non ita annum, qui fuit DIX. ab Urbe condita. Livius lib. XXXIV. *Aedes eo anno aliquot dedicatae ſunt: una Junonis Soſpitae in foro Olitorio, vota locataque quadriennio ante à C. Cornelio Conſule Gallico bello. Cenſor idem dedicavit. altera Fauni. Aediles eam biennio ante ex multatitio argento faciendam locarant C. Scribonius & Cn. Domitius Aenobarbus: qui Praetor urbanus eam dedicavit.* Idem libro ſuperiore: *Aediles plebis Cn. Domitius Aenobarbus & C. Scribonius Curio Maximus multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati ſunt. Ex eorum multatitiâ pecuniâ aedem in inſulâ Fauni fecerunt.* En ſitum ubi poſita: qui & à Topographis firmatur. Publius Victor: *Inſula, aedes Jovis, Fauni, Aeſculapii.* NEAPOL. Nonis etiam Decembribus multo fumare odore aras Fauno patet ex Horat. III. Od. 18.

195. *Haec fuit illa dies.*] Sed annus CCLXXVI. Diodorus lib. XI. Ἐν Ῥώμῃ δὲ ὕπατοι κατεστάθησαν Τίτος Μινεύκιος· & verius: Μενένιος, καὶ Γάϊος Ὡράτιος Πουλούιλλος, cum menda hodie legitur,

Una domus vires & onus fuſceperat Urbis:
Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab iſdem;
E quîs dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro via proxima Jano eſt.
Ire per hanc noli, quiſquis es; omen habet.
[Illà fama refert Fabios exiſſe trecentos.
Porta vacat culpâ; ſed tamen omen habet.]
Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem;
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis)

Caſtra

Πελλειδες, & poſt multa ſubdit hanc cladem Fabiorum: hi vero eidem non plures ſunt quam τριακόσιοι· Noſter & alii ſex ſupra trecentos numerant. Dies vero, quam recenſet Ovidius, cum lego Livium ſub limen lib. VI. ſi verus ille, quod ita ſentio, aliquantiſper anxium me habet, & miror in hanc foveam doctiſſimum Poëtam incidiſſe. Nota Hiſtorici verba: *Tum de diebus religioſis agitari coeptum, diemque ad* XV. *Kalendas Sextiles duplici clade inſignem, quo die ad Cremeram Fabii caeſi; quo deinde ad Alliam cum exitio Urbis foede pugnatum: à poſteriore clade Allienſem appellarunt, inſignemque rei nulli publice privatimque agendae fecerunt.* Sed à Livio recedit etiam Plutarchus in Camillo, qui rejicit in ſolſtitium aeſtivale in his: Ἐγένετο δ' ἡ μάχη περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον. ᾗ καὶ πρότερον ἡμέρᾳ μέγα πάθος συνέβη τὸ περὶ τοὺς Φαβίους. τριακόσιοι γὰρ ἐκ τοῦ γένους ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἀνῃρέθησαν. NEAPOL.

195. *Vejentibus arvis.*] In aliquibus, *armis*, non *arvis*: recte utrumque. NAUGER. Omnes libri ſcripti, *armis*. probo. CIOFAN. *Arvis* Mazar. Laeti, Nauger. & tres alii. quod malo. nam *arma* ſequitur. ceterum Urſini liber, *Volſcentibus armis*. verum contra fidem hiſtoriae, etſi cum *Volſcis* bellum ſub eandem tempeſtatem geſſere Romani. Sed Vejente bello Fabii occubuêre. rem, ut geſta eſt, narrat ubertim Livius. tangit & A. Gellius lib. XVII. Noct. Attic. cap. 21. quidam Fabiae gentis trecentos tantum occubuiſſe contendunt hac pugna. quos inter Chronicon Euſebianum. CCC. *nobiles Fabiae familiae à Vejentibus caeſi.* HEINS.

197. *Vires & onus.*] *Curas & onus* unus Patavin. quod τῷ *ſuſceperat* melius convenit. Quinctil. X. de Inſt. Orat. II. *In ſuſcipiendo onere conſulat ſuos vires.*

197. *Et onus ſuſceperat Urbis.*] Nam Reſpublica in eo bello milite & pecuniâ vacabat: & hanc & militem obtulit gens Fabia. NEAP.

198. *Sumunt.*] *Sumite* codex Laeti & unus Farneſianus. vide quae infra ỳſ. 638. hoc libro mox à me dicentur. HEINS.

199. *Miles generoſus.*] Optimus Vaticanus, *generatus*. CIOFAN. Singularis. Vaticanus, *miles generatus*. Non probo. ſequitur enim: *Quo ruitis generoſa domus.* NEAP.

201. *Dextro eſt via proxima Jano.*] Sic omnes antiqui codices: mendoſe vulgares, *dextra eſt via.* Porta Carmentalis ea, quae etiam ſolita nuncupari *Vejentina* & *Tarpeja*; nam huic directò Capitolium incumbebat: ſed à clade Fabiorum dicta exinde *ſcelerata*. Graeci dixere hujuſmodi portas ἀποφράδας, καὶ σκυθρωπάς. Plutarchus περὶ Πολυπραγμοσύνης· Ὥσπερ αἱ πόλεις ἔχουσί τινας πύλας ἀποφράδας καὶ σκυθρωπάς, δι' ὧν ἐξάγουσι τοὺς θανατουμένους, καὶ τὰ λύματα καὶ τοὺς καθαρμοὺς ἐκβάλλουσιν, ἐναγὲς δ' οὐδὲν οὐδ' ἱερὸν εἴσεισι καὶ διέξεισι δι' αὐτῶν. his eleganter comparat curioſorum aures. NEAPOL. *Dextro Jano* Zulich. Mazar. Polit. Laeti & octo alii. bene. quod & Neapolis vidit. Livius lib. II. cap. 49. in hac narratione: *Infelici via à dextro Jano portae Carmentalis profecti.* pro *Carmentis* Urſini liber, Mazar. Zulich. & ſex alii, *Carmenti*. an *Carmenti porta?* Erat autem aedes haec Jani extra portam Carmentalem. vide Feſtum in *Religioni eſt*. HEINS. *Via dextera proxima Jano* Francof. *Carmentalem* vocat portam Virgil. VIII. Aen. 337. ubi vid. Serv. vid. & Turneb. VI. Adv. 10. qui etiam *dextro* legit.

202. *Quiſquis es, omen habet.*] *Quae fera nomen habet* Urſini liber. non probo. *ſcelerata* enim dicta, ut ex Feſto patet, non *fera*, ſequens diſtichon ab Urſini, Petavii & aliis quibuſdam abeſt. HEINS. Nec Francof. habet.

205. *Cremeram tenuere.*] Libri ſcripti, *tetigere*. ſequor. CIOFAN. Vetus liber, *tenuere*. Adſentior libens utrique. Ibi caſtra poſita: is opportunus viſus locus, ſcribunt Hiſtorici, communiendo praeſidio. NEAPOL. *Tenuere* unus Medic. unus Moreti, cum prima editione. Adi Notas lib. III. ỳſ. 219. HEINS. Ita Inf. 313. & alibi.

205. *Turbidus.*] In nonnullis, *Turgidus*. ut Horat. IV. Od. 12. *Flavii hyberna nive turgidi.* & ita in-

Castra loco ponunt: destrictis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libycà de rupe leones
Invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic saepe cadunt. ubi vincere apertè
Non datur, insidias armaque caeca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.

In

inflati aquis amnes. Liv. XXIII. 19. & alibi. sed frustra. Plutarch. in non dissimili narratione, vita Pyrrhi, haud longe ab initio: Πελύ τε γὰρ ἐξέπιπτε ῥεῦμα καὶ θολερὸν ἔμβρων ἐπιγενομένων, ita Stat. IV. Silv. III. 76.

Et nunc ille ego turbidus minarum,
Vix passus dubias prius carinas.

& IX. Theb. 482.

Turbidus imbre genas.

Senec. Herc. Oet. 501.

——— —— — *vagus*
Evenos, altum gurgitem in pontum ferens;
Jam pene summis turbidus ripis erat. HEINS.

pro *fluebat tumebat* unus Vaticanus. ut infr. 390.

Hiberuit forte tumebat aquis.

sed *turgidus* praeferre videtur apud Claudian. Epigr. XX. 6. Heinsius. de confusione harum vocum vid. Cl. Bentl. ad Horat. I. Od. 3. ego, si *tumebat* placet, *turbidus* hic praeferrem, ut duo simul dicat, & fluvii extra ripas excessum, & simul aquarum turbationem, quae neque pellucidae sed sordidae, non transmittebant visum ad fundum, ut possint cernere Fabii ubi pedes ponerent. similiter lib. III. Amor. VI. 7.

Nunc ruis opposito nivibus de monte solutis,
Et turpi crassas gurgite volvis aquas.

ex quo loco & hic aliquis contendere posset, pro *fluebat* elegantius legi, *ruebas:* sed sine codicum auctoritate temerarium esse puto, ubique Auctores in eamdem loquendi formulam cogere. BURM.

206 *Hibernis ille fluebat aquis.*] Sub initium brumae Urbe profectos credibile sane est: nam post castellum prope Cremeram exstructum, & infestationes aliquas à Fabiis in agrum hosticum illatas: Καὶ ὁ μὲν, inquit Dionysius lib. IX. χειμὼν ἐκεῖνος ἐτελεύτα. NEAP.

207. *Districtis ensibus.*] *Destrictis* libri meliores. ut supra ỳs. 99. HEINS.

209. *Lybica de gente leones.*] *De rupe* meliores magno numero cum primis editionibus. Claud. III. Cons. Hon. 80.

— — *& rupe relicta*
Gaetule comes ire patri.

quamvis vulgata lectio sic posset accipi: ut lib. III. Met. 208. *Spartana gente Melampus* de cane Liv. XLIV. 9. *Bestiae omnium gentium.* ubi *generum* emendat Ursinus. male. HEINS. Vid. supr. ad ỳs. 88. *Libyca tellure* unus. *Libyca regione* Gottorp.

211. *Hostes.*] *Omnes* unus Heinsii.

211. *Inhonestaque vulnera tergo Accipiunt.*] Maximo dedecori est militibus iis, quibus vulnera tergo illata sunt. Contra maximo est ornamento iis, qui illa in pectore exceperunt. Ovidius lib. XIII. Metamorphoseos, 262.

— — *sunt & mihi vulnera, cives,*
Ipso pulchra loco.

Quem quidem locum aliis exempliis illustravi; quae in secunda, quae vel nunc in promptu est, editione omnia edentur. CIOFAN.

214. *Armaque tecta.*] *Operta* unus Puteanus: alter, *caeca.* quod placet. unus Patavinus, *caecata.* proximae verum. Statius Theb. II. 501.

Insidias natura loco caecamque latendi
Struxit opem.

Silius libro V. ỳs. 1.

Ceperat Etruscos occulto limite colles
Sidonius ductor, perque alta silentia noctis;
Silvarum anfractus caecis insederat armis.

HEINS. *Armaque saeva* Hamb.

215. *Claudebant.*] *Cingebant* Junian. Laeti & tres alii. vid. lib. I. Met. 568. *ultima valles* duo.

216. *Silvaque montanas occulit alta feras.*] Duo Vatic. *Occulis apta.* quinque alii: *Occulere apta*, pro occulebat. CIOFAN. *Occulis alta.*] Spuria editio haec. malim cum quinque Vaticanis, *occulere apta feras.* NEAPOL. Modius Novant. Lect. Ep. 63. *occulere alta* tuetur.

 217. *Ra-*

In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cetera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quae Zephyro victa repente fluit,
Per sata perque vias fertur; nec, ut ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
Quosque vident spernunt. nec metus alter inest.
Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus. in apertos undique campos
Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in misero tempore restet, habent?
Sicut aper silvis longè Laurentibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
Vulneraque alternà dantque feruntque manu.

Una

217. *Rara.*] *Rauca* Arund. Cantab. & tredecim alii. *rapta* unus. *parva* duo *in medio campos* unus.

218. *Turba latet.*] Malo, *latent*. Heins. Pro *abdita* unus Petavii *condita* habet. *turma* etiam tres.

220. *Victa repente.*] *Tepente* multi scripti & editi. *mora tepente* Petav. *monte* unus. *vere* duo. *sole* unus. *cadit* Edit. Neap. & tres scripti. vid. ad lib. iii. 236.

222. *Finit aquas*] *Claudit* Ursini. Ciofan. Ita & Junii & alius codex. sed male. nam modo ỷs. 215. praecessit hoc verbum & ineptum esset, *claudit aquas clausas* dicere. *findit* unus. *fundit* alius. *fovit* tres. *fluit* unus. sed elegans usus est τοῦ *finire*. ut inf. 659.

Tu populos, urbesque, & regna ingentia finis.

vid. ad lib. viii. Met. 695. Burm.

224. *Quodque vident spernunt.*] *Quosque* multi ex scriptis. *Quodque vident spernunt* Voss. Mazar. Zulich. & duo alii. tres, *Quosque vident spernunt.* optime. Nam & Livius notat à Fabiis nimia sui fiduciâ fuisse peccatum. Heins. *Quosque vident caedunt* unus Heinsii. *feriunt* alius.

225. *Male creditis hosti.*] Melius fortasse in nonnullis, *Male creditur hosti.* Nauger. *Creditis* multi scripti & editi.

227. *Fraude perit virtus.*] Singula vide ex Livio, Dionysio, Zonara, Eutropio, Floro, A. Gellio & aliis. Neapol.

230. *Restet, adest.*] *Habent* Ursini, Maz. Zulich. & decem alii. Heins.

231. *Silvis latrantibus actus.*] Alii, *latrantibus*, sed elegantissime mehercules duo Mazar. duo Farnesiani & unus Vaticanus, *silvis Laurentibus.* Noster Met. xiv. 342.

Exierat tectis Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros.

Virgil. x. 706.

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, silvâ
Pastus arundineâ.

quae Noster hoc loco respexit. Horat. lib. ii. Sat. iv.

Umber & ilignâ nutritus glande, rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem.
Nam Laurens malus est, ulvis & arundine pinguis.

Martial. lib. ix. Ep. 49.

Inter quae rari Laurentem ponderis aprum
Misimus.

Idem lib. x. Ep. xlv.

Ilia Laurentis cum tibi demus apri.

Hinc & in Catalectis poëtarum veterum:

Vite Sabine, Lacon fulco, sue cognite Laurens.

Sylvarum Laurentium etiam meminit Symmachus Epist. xliv. libri iv. *Nam me in silvis Laurentibus continuatus est, ruralis inhaerentem quieti.* Heins. Haec approbatorem repperere eruditissimum Bentlejum, quem vide ad Horat. Epod. v. 28.

232. *Fulmineo.*] *Fulmineus* unus Heinsii.

235. *Aliz*

Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeae superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Unus de Fabiâ gente relictus erat.
Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci;
Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti.
Quae sibi cur tria sint consociata canam.
Forte Jovi festum Phoebus sollemne parabat:
(Non faciet longas fabula nostra moras.)
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem vivis fontibus adfer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aërium pervolat altus iter.

Sta-

235. *Miserat.*] *Pertulit* unus Heinsii. *protulit* alter.

236. *Perdidit una dies.*] *Pretulit* unus ex scriptis, unde Heinsius conjecerat, *prodidit: abstulit* Francof. Moreti & tres alii.

237. *Ut tamen Herculeae.*] Hanc antiquitatem isti familiae tribuêre veteres, Silius Italicus & reliqui: ex Hercule scilicet & Evandri filiâ Vindunâ primum Fabium natum. Certè ante Urbem conditam mentio hujus gentis: ea est, quam Remus habuit sociam. NEAPOL.

239. *Impubes.*] *Impubis* Junian. Bernens. & sex alii. *utilis annis* quinque. vid Epist. I. 105.

240. *Unus de Fabia gente.*] Hoc sibi persuadere non potuit Dionysius Halicarnassensis; idque non uno probat argumento: sed eâ quidem super re differit, quâ vix aliud certius apud Historicos. NEAPOL. Excutit hanc de Fabiis Historiam, & quid veri, quid falsi in ea sit egregie ostendit Cl. Perizonius in Animadv. Histor. cap. 5.

241. *Olim tu, Maxime, nasci.*] De hoc viro incomparabili loquuntur fere omnia, quae exstant, Romanorum monumenta. Plutarchus in primis cum fide ejus vitam & gesta publici juris fecit. NEAPOL.

244. *Inter utrumque jacet.*] Ex foedographiâ. Marsus nescio è quo rancido codice legit, *inter utrumque latet.* Caveant omnino parum cauti adolescentes ab illius interpretis inscitiâ. NEAPOL. Cum *latent* mox sequatur, accedo Mazar. Voss. Arond. & aliis multis, in quibus, *jacet.* ut recte Neapolis. unus Vaticanus, *micat. at medius* etiam malim. HEINS.

245. *Nocte sequenti.*] XVI. Kalendas. Columellae vesperi oritur Crater: & addit sub idem tempus venti mutationem. NEAPOL.

246. *Quae tibi cur tria sint tam sociata canam.*] *Consociata* Voss. Arondel. prim. Medic. septem alii. bene. In mortem Drusi. 380.

Quodque etiam magno consociata Jovi es.

Horat. libro II. Od. III.

Umbram hospitalem consociare amant.

Phaedrus Fab. LXVIII.

Novissime interdicit, ne cum malefico
Usum bonus consocies ullius rei.

Avienus Fab. XIX.

Quos meritis nullus consociaret honos.

Utitur etiam eo verbo frequenter Tullius. pro *tibi* quoque probe *sibi* tres scripti, cum Zulichemiano. HEINS. *Cur tria sunt* Francof. & tres alii. *cur ita sint* unus Heinsii. *continuata* & hic sex libri.

247. *Forte Jovi Phoebus.*] Cetera haec Φυσικὰ disces clarius à Mythologis. NEAPOL.

247. *Festum.*] *Sacrum* unus Heinsii. *non faciat* Moreti unus. Vide hanc fabulam apud Scholiast. German. pag. 137. Edit. Commelin. & eo referunt adagium Κόραξ ὑδρεύσει. vid. Schott. ad Zenob. Cent. IV. 56. BURM.

249. *I mea, dixit, avis.*] Statius lib. II. Silvarum,

Stabat adhuc duris ficus densissima pomis.
Tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tardà dulcia poma morà.
Inde satur nigris longum rapit unguibus hydrum;
Ad dominumque redit; fictaque verba refert:
Hic mihi caussa morae, vivarum obsessor aquarum:
Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpae mendacia, Phoebus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?

At

rum de Corvo; *Plangat Phoebeïus ales.* & Manilius in Sphaerà de hocmet Hydri signo:

—— —— Cui proximus anguis
Squamea dispositis imitatur lumina flammis,
Et Phoebo sacer ales, & una gratus Iaccho
Crater. —— ——

Tutelae caussas multas retulere veteres. Neapol. *I pia, dixit, avis* unus Moreti.

249. *Moretur.*] *Morentur* Petavii Cantab. & plurimi alii. *ne quid sine sacra* Maz. *mea sacra* tres.

250. *Vivis.*] *E vivis* Vossii, Junii, Bernens. & quidam alii, cum editis quibusdam. in Mazarin. erat, *anser*; vid. ad lib. I. 527. & infr. 452.

252. *Aërium.*] *Aetherium* pr. Vatican. & duo alii. ut lib. v. 88.

256. *Dulcia poma mora.*] *Mitia* unus Patavianus optimae notae. Virg. Eclog. I.

—— —— sunt nobis mitia poma,
Castaneae molles, & pressi copia lactis.

Horatius Epod. II.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit.

In Catalectis vetus Epigramma de Mensibus:

Turgentes acinos varias & praesecat uvas
September, sub quo mitia poma jacent.

Ita scribendum: *surgentes acinos* exhibent perperam codices vulgati. Arnob. lib. v. *In puncti spatio poma extulit mitia perfectionis propriae maturitate completa.* contra *cruda*, vel *acerba*. quae & *dura* paulo ante dixit. Noster Amoribus. III. XIV. 24.

Pomaque crudeli vellis acerba manu.

Heins. *Mollia* excerpta Douzae & Puteaneus codex. & rectius *dura* opponuntur *mollibus* quàm *dulcibus*. vid. lib. XIV. Met. 557. *longa* etiam *mora* duo libri. *Dulcia* tamen *poma* potuit dixisse imitatione Tibulli, qui lib. I. El. v. 31. etiam *dulcia poma* dixit; quae *acerbis* opponuntur. id est immaturis. & amat Tibulli exemplo saepe Noster canere. Burm.

257. *Jamque satur.*] Nullus dubito quin veram lectionem servaverit Sarravianus codex, qui habet, *Inde satur.* eleganter. id est ficubus saturatus. nam *inde* pro *ex iis* veteris est elegantiae. ita inf. III. 274.

Saepe, sed exiguis haustibus, inde bibes.

Flor. II. 18. *Plurimi occisi, & quum urgeret fames, aliquantisper inde vixere.* vid. ad VI. Met. 650. & sup. lib. I. Fast. 357. deinde legerem, *pigris longum rapit unguibus hydrum*, ut olim Heinsius conjecerat, & quod praecedentia requirunt. *longam* etiam *hydram* unus Moreti. Burm.

258. *Ad dominum redit.*] Audi veterem, *ad dominumque redit.* Neapol. *& redit ad dominum* Hamb. *factaque verba* Excerpt. Douz.

262. *Fatidicum verbis.*] *Versis* Mazar. *veris* Hamburg. Puto, *veri.* nam *ver* erat integrum a manu prima, ut Met. XII. 18. *veri providus augur Thestorides.* Heins.

263. *At tibi, dum lactens.*] Plinius lib. X. cap. 12. *Corvi ante solstitium generant: iidem aegrescunt sexagenis diebus, siti maxime, antequam fici coquantur autumno.* Neapol.

263. *Lactens haerebit in arbore ficus.*] Ficus *lactens* est viridis & recens. *Lac* vocarunt Latini fici rorem, qui Graecis ὀπὸς· & ςακτὴ cuidam Anonymo, qui scripsit Alexandri vitam. Neapol. Grossos designat. Macrobius libro II. Saturnal. cap. 16. *Nec hoc ignorandum est, ficum solam ex omni arbore non florere. Lacte proprium ficorum. grossi appellantur fici, quae non maturescunt. Has Graeci dicunt ὀλύνθους. Mattius: In mitibus tot non videbitis grossum. & paullo post ait: Sumas ab albo lacte diffluos grossos.* Ita ista scribenda sunt. Ex priore versu Mattii expunximus τὸ *ficorum* ex glossa natum. quod versus scazon non admittebat. *lac ficuum*, Graecis ὀπὸς *lac* in ficu dicebatur. Plinius de ficu Aegyptia: *Septeno numerosa foetu: multo lacte abundans.* apud eundem libro XVI. cap. 38. *Ficis lactens humor. huic ad caseos figurandos coaguli vis.* sic scribe ex optimis membranis. lib. XXIII. cap. 7. malo, *Fici succus lactens aceti naturam habet*, quam *succus lacteus*, quod nunc circumfertur. & cap. 8. de caprifico: *Lacte ejus coagulatur in caseum.* sic

Chiffle-

At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
De nullo gelidae fonte bibantur aquae.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti,
Anguis, Avis, Crater, sidera juncta micant.
TErtia post Idus nudos Aurora Lupercos
Adspicit: & Fauni sacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, sacrorum quae sit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana Deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades. Arcadiis plurimus ille jugis.

Testis

Chiffletianus codex, non *lac.* de Palmis idem Plinius lib. XIII. cap. 4. *Dos his praecipua succo pingui lactentibus.* HEINS. vid. sup. lib. I. 351.

264. *Fonte bibantur aquas.*] In alio ἀπειλητικῶς, *fonte bibentur aquae.* NEAP. *Bibantur* rectius septem veteres. Est enim imprecantis. HEINS.

265. *Monumenta perennia.*] *Patentia* Ursini liber. sic lib. VI. 195.

Haec hominum monumenta patent.

lib. IV. ex veteri libro. 707.

Factum abiit, monumenta patent, HEINS.

267. *Tertia post Idus.*] XV. Kalendas Martias erant Lupercalia: his unde initium dicemus in transcursu: nomen verò habuere à Lupercis, quorum plures sodalitates. Una fuit Fabiorum, alia Quintiliorum; & hae antiquissimae: addita postea ea Juliorum à C. illo Caesare. Cujus institutionis mentio apud Dionem lib. XLIV. verba sunt: Ἱεροποιούς τε ἐς τὰς τοῦ Πανὸς γυμνοπαιδιὰς, τρίτην τινὰ ἑταιρίαν, ἣν Ἰουλίαν ὠνόμασαν. Tria ergo Romae Lupercorum collegia, quae sacra quotannis ritè facerent: haec aliquantulum remissa Augusti aevo, sed eodemmet restituta. Suetonius lib. II. *Nonnulla*, inquit, *etiam ex antiquis caerimoniis paullatim abolita restituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium, sacrum Lupercale.* Mansit hoc postea usque ad Anastasii Imperatoris tempora, Theodorico Amalo in Italiâ regnante: sic ex quodam antiquo S. R. regesto (quod oculatim vidit) testatur Onuphrius Panuvinius, Veronae suae decus. Vide & Epistolam Gelasii P. M. ad Andromachum Tom. II. Concil. NEAP.

267. *Nudos aurora Lupercos.*] De hoc more Plutarchus in C. Caesare: Τῶν δ' εὐγενῶν νεανίσκων καὶ ἀρχόντων πολλοὶ διαθέουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν γυμνοὶ, σκύτεσι λασίοις τοὺς ἐμποδὼν ἐπὶ παιδιᾷ καὶ γέλωτι παίοντες. Subligacula tantum habebant circa pudenda ex ipsismet pellibus caprarum, quas in sacrificio fecerant. Dionysius lib. primo: Ἡνίκα ἔχομεν τοὺς περὶ τὸ Παλλάντιον οἰκοῦντας τῶν νέων ἐκ τοῦ Λυκαίου τεθυκότας περιελθεῖν δρόμῳ τὴν κώμην γυμνοὺς, ὑπεζωσμένους τὴν αἰδῶ ταῖς δοραῖς τῶν νεοθύτων· τοῦτο δὲ καθαρμόν τινα τῶν κωμητῶν πάτριον ἐδύνατο. Nudum etiam corpus tunc illis unctum, nescio an vulgo notum sit; sed eruo ex Appiano lib. II. Bell. Civil. Ἀντώνιος, inquit, ὑπατεύων σὺν αὐτῷ Καίσαρι, καὶ διαθέων τότε γυμνὸς ἀληλιμμένος (ὥσπερ εἰώθασιν οἱ τῆσδε τῆς ἱερῆς ἱερέες) ἐπὶ τὰ ἔμβολα ἀναδραμὼν, ἐστεφάνωσε διαδήματι. Uncti igitur & seminudi discurrebant vicatim ludentes; hinc Ludii appellati. Tertullianus de Spectaculis: *Sed & si Varro ludos à ludo, id est à lusu interpretatur, sicut & Lupercos ludos appellabant, quod ludendo discurrant.* Qui legunt utrobique *ludios*, non damno: idem antiquis aliquando fuit *ludus* & *ludius*. NEAP.

268. *Et Fauni sacra bicornis erunt.*] Huic Deo suspicor capras illas immolatas: ex harum sanguine tunc duo juvenes fronte linitâ, lanâ lacte madidâ eam detergebant; nec sine risu. Plutarchus in vitâ Romuli: Σφάττουσι γὰρ αἶγας, εἶτα μειρακίων δυοῖν ἀπὸ γένους προσαχθέντων αὐτοῖς, οἱ μὲν ἡμαγμένῃ μαχαίρᾳ τοῦ μετώπου θιγγάνουσιν, ἕτεροι δ' ἀπομάττουσιν εὐθὺς, ἔριον βεβρεγμένον γάλακτι προσφέροντες. γελᾶν δὲ δεῖ τὰ μειράκια μετὰ τὴν ἀπόμαξιν. Canes etiam in eo sacrificio caesi: caussam lege paullo post apud eumdem. NEAP.

268. *Sacra bicornis erunt.*] *Eunt* libri meliores plerique. dictum supra VI. 149. HEINS.

270. *Attigerint.*] *Attigerit* plurimi.

270 *Latias unde petita domos.*] Ex Arcadiâ primum suspicatur cum Euandro translata: & in hanc sententiam idem scriptor in Romulo: Τοὔνομα δὲ τῆς ἑορτῆς Ἑλληνιστὶ σημαίνει Λύκαια, καὶ δοκεῖ διὰ τοῦτο παμπάλαιος ἀπ' Ἀρκάδων εἶναι τῶν περὶ Εὔανδρον. & Clemens Alexandrinus Stromatôn libro primo de Carmentâ: Ἧς υἱὸς Εὔανδρος, ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ Λυπέρκιον καλούμενον κτίσας. Hoc fanum auxerunt postea magnis aedificiis Romani, ut auctor Halicarnassensis libro primo: nam vetus illud Arcadium fuit humile, & in speluncâ multâ fronde pertectâ. de quâ idem: Ἔνθα βωμὸν, inquit, ἱδρυσάμενοι τῷ θεῷ, τὴν πάτριον θυσίαν ἐπετέλεσαν, ἣν μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου Ῥωμαῖοι θύουσιν ἐν μηνὶ

Φε-

Testis erit Pholoë, testes Stymphalides undae;
 Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini;
 Altaque Cyllene, Parrhasiaeque nives.
Pan erat armenti custos, Pan numen equarum:
 Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Transtulit Evander silvestria numina secum.
 Hic ubi nunc Urbs est, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
 Flamen ad haec prisco more Dialis erat.

Cur

φιδοργυαρίῳ, μετὰ χειμερίας τροπὰς, ὅθεν τὸ τότε γινόμενον μετακινοῦντες. NEAP.

271. *Coluisse feruntur Arcades.*] Quippe quem ἐπιχώριον. Et sanè nulla prorsus fuit urbs aut angulus in ea regione, in quo sacrum aliquod huic Pani non esset. Lege tota Arcadica Pausaniae. NEAPOL.

271. *Feruntur.*] *Fatentur* Mazarin.

273. *Testis erit Pholoë.*] Φολόη mons ejusdem regionis. Strabo lib. VIII. Καὶ ἡ Φολόη δὲ ὑπέρκειται τῆς Ὀλυμπίας ἐγγυτάτω, ὄρος Ἀρκαδικὸν, ὥς τε τὰς ὑπωρείας τῆς Πισάτιδος εἶναι. nomen sortitus a Pholo illo Herculi intimo ibi sepulto. Insignis est locus Diodori Siculi Βιβλιοθήκης lib. IV. Ὃν Ἡρακλῆς μεγαλοπρεπῶς ἔθαψεν ὑπὸ τὸ ὄρος, ὃ πάσης στήλης ἐνδοξότερον γέγονε κρεῖττον. Φολόη γὰρ ὀνομαζόμενον, διὰ τῆς ὁμωνυμίας μηνύει τὸν ταφέντα, καὶ οὐ διὰ ἐπιγραφῆς. NEAP. *Erat* Exc. Douzae. quindecim alii; *eras*, Moreti, *eris*, & prima Veneta, quod Heinsio placebat, si seq. ỳs. *currit.*

273. *Testes Stymphalides undae.*] Stymphalus urbs in Arcadia, & ejusdem nominis amnis. Pausanias lib. VIII. Ἐν δὲ τῇ Στυμφάλῳ χειμῶνος μὲν ὥρᾳ λίμνη τε οὐ μεγάλη καὶ πηγὴ, καὶ ἀπ' αὐτῆς ποταμὸν ποιεῖ τὸν Στύμφαλον. Ἐν θέρει δὲ ἀποτελμάζει μὲν οὐδὲν ἔτι, ποταμὸς δὲ αὐτίκα ἐστὶν ἀπὸ τῆς πηγῆς· οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμὸς, ἀναφαινόμενος δὲ αὖθις ἐν τῇ Ἀργολίδι, μεταβάλλει τὸ ὄνομα, καὶ αὐτὸν ἀντὶ Στυμφάλου καλοῦσιν Ἐρασῖνον. Ceterum illa, Οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμὸς, clarius explicat Strabo lib. VI. in his: Τὸ δὲ περὶ Στύμφαλον ὕδωρ ἐπὶ σ σταδίους ὑπὸ γῆν ἐνεχθὲν ἐν τῇ Ἀργείᾳ, τὸν Ἐρασῖνον ἐκδίδωσι. NEAPOL.

273. *Quique citis Ladon.*] Hic defluit è paludibus Pheneı. NEAPOL.

275. *Cinctaque pinetis.*] *Spinetis* Putean. Octavii & alii nonnulli. sed male: Pinus enim frequens in Arcadia & sacra Pani. vid. I. 412. III. 84. & I Met. 217. ubi eadem varietas. ita Erymantho *Pinum* dat Virgil. v. Aeneid. 448. BURM.

275. *Nemoris juga Nonacrini.*] Nonacris etiam inter colles Arcadios. Adi Plinium lib. IV. cap. 6. Is unus, è quo fluebat stygos hydor: cujus admiranda petas è Vitruvio lib. VIII. cap. 3.

276. *Altaque Troezene.*] *Troezene* non dicitur, sed *Troezen* apud vetustiores Graecos ac Latinos scriptores, & ut dicatur, tamen Arcadiae ea civitas non sit, sed Peloponnesi. Lege igitur, *Cyllene* cum Voss. Mazar. Zulich. & decem aliis. Puteaneus & Douzae liber, *Tigene.* Κυλλήνη, ὄρος Ἀρκαδίας. unde Mercurium quidam dictum volunt Cyllenium. sic lib. v. Metamorphoseôn, 607.

Usque sub Orchomenon, Psophidaque, Cyllenenque,
Maenaliosque sinus, gelidumque Erymanthon & Elin
Currere sustinui.

lib. I. Met. 217.

Et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei.

ubi *Cylleno* perperam scribitur. lib. VII. *Dextera Cyllene est.* non *Cyllena* cum vulgatis. hujus montis meminit & Fast. v. 187. Noster. Statius quoque Theb. IV. 284. ubi varia Arcadiae loca recensentur:

Non Tegea, non ipsa Deo vacat alite felix
Cyllene, templumque Aleae nemorale Dianae.

& ỳs. 296.

Aepytios idem ardor agros Psophidaque celsam
Vastat.

ita scribendum esse ex Nasonis loco jam adducto satis manifestum est, & confirmant veteres membranae. vulgati perperam, *& Psophida telsam.* HEINS.

277. *Pan illic numen aquarum.*] *Equarum* nonnulli legunt. NAUGER. Hinc in Graecorum Epigrammatis nil frequentius reperies, quam Pani deo vota piscatorum. de his alicubi Zosimus Thasius:

——— Πρὸς νηῷ Πανὸς ἔθεντο λίνα.

ad felicem sane capturam. NEAPOL. *Equarum* Ursini, Maz. Zulich & octo alii. codex Pom. Laeti & tres alii,

Pap

Cur igitur currant; & cur (ſic currere mos eſt)
Nuda ferant poſitâ corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
Montibus; & ſubitas concitat ille feras.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros:
Nec ſatis ad curſum commoda veſtis erat.
Ante Jovem genitum terras habuiſſe feruntur
Arcades: & Lunâ gens prior illa fuit.
Vita ferae ſimilis, nullos agitata per uſus:
Artis adhuc expers & rude vulgus erant.

Pro

Pan erat armenti cuſtos, Pan numen aquarum.
quod amplector, ſi legas, *equarum*. HEINS. *Armentis* Thuan. *Pan illis numen* Mazar. *Aquarum* defendi poſſet cum Neapoli; nam & Ἄκτιος litoralis dicitur Theocrit. Idyl. ỳſ. 14. ubi inter alia Scholiaſtes, auctore Pindaro, dicit, cum φροντίζειν τῶν ἁλιέων. praeterea Sophocl. in Ajac. ỳſ. 700. vocat ἁλίπλαγκτον, quia, ut Scholiaſtes ait, οἱ ἁλιεῖς τιμῶσιν τὸν Πᾶνα ὡς νόμιμον θεόν. addit & aliam rationem, quia colebatur in promontoriis, ad quae fluctus accedunt. quò & reſpicit Æſch. in Perſ. 448. de Salamine: Δύσορμος ναυσὶν, ἣν ὁ φιλόχορος Πὰν ἐμβατεύει, ποντίας ἀκτῆς ἔπι. & inde aliquot Promontoria *Poſidonia* dicta notum eſt. ad fontes etiam ſtatuas Panis fuiſſe apparet ex lib. IV. Anth. cap. XI. pag. 475. ubi ſtatua Panis ad aquam fluentem ſine ſtrepitu. vide & reliqua ibi epigrammata. retinuimus tamen *equarum*. ut per armenta intelligat boves, & ideo equas diſtinguat. in Bernenſi & ſeptem aliis erat, ut & in editis quibusdam, *Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum*. BURM.

279. *Tranſtulit Evander.*] Quo tempore jam notavimus primo Faſtorum. NEAP.

282. *Dialis erat.*] Ne titubes. Idcirco hujus ſacris flamen hic affuit; quia Pan univerſa natura creditus, & ipſe Jupiter: norunt Mythici. NEAP. *Erit* duodecim ſcripti: duo, *ineſt*. pro *ad haec* Mazar. & quatuor alii, *ab hoc*. totidem, *adhoc*. tres, *adhuc*. unus, *obhoc*. Urſini liber & duo alii diſtichon hoc omittunt. Forte,

Flamen ad haec priſco more Dialis eat.

HEINS. Forte, *devectaque ſacra Pelaſgis*
Flamen adhuc priſco more Dialis agit.

ut flamen Dialis Pani etiam ſacrificet. quod inde forte evenit, ut Neapolis notavit, quia Pan idem eſt qui Juppiter. vide Serv. ad Virg. Ecl. X. 27. Triſtan. tom. III. Comm. p. 83. Et hinc in nummo M. Aurelii Jupiter Mendeſius conſpicitur capram ſiniſtra geſtans, de quo vide Morell. Specim. Rei Nummar. pag. 127. Heinſius etiam conjecerat, *adit*, & *erat* repetitum cenſebat ex praecedenti diſticho. BURM.

283. *Cur igitur currant.*] Nunc dicendae veniunt cauſſae celerrimi curſus & poſitae veſtis: quibus diutius inſiſtit. NEAP.

283. *Si currere mos eſt.*] *Sic* cum ſcriptis pleriſque. HEINS.

284 *Nuda ferant.*] *Nudaque ſint* alter Mazar.

286. *Concitat ipſe feras.*] Urſini liber, *concipit ille fugas*. CIOFAN. In Scaligeri, ut & Berſmanni codice melius fortaſſe, *& ſubitas concitat ipſe feras*. quamquam ſane Pan fugas concitat, cum ſubito terrorem immittit & in fugam agit. quod φύγαδε τρέπειν, & ἰωχμὸν δ' ἀγέμεν, Poetae Graeci dicerent. DAN. HEINS. Lege, *concitat ille feras*. & ita liber Ms. NEAPOL. *Concitat ille feras* Mazar. unus Vaticanus & Moreti. quam veram lectionem arbitror. Hi terrores πανικὰ vocabantur, καὶ πανικὰ δείματα. de quibus in Miſcellaneis cap. 28. vir ſummus Angelus Politianus, & poſt illum Magnus Caſaubonus ad Tactica Polybio ſubjuncta. Appoſite Val. Flaccus lib. III. 56. ubi de Pane:

Ludus & ille Deo, pavidum praeſepibus auferre
Cum pecus, & profugi ſternunt dumeta juvenci.

concitare, ut ſupra lib. I. 436. *Fugiens concitat omne nemus*. & ſic ſaepe alibi. Urſini tamen codex & quinque alii, *concipit fugas*. non minus eleganter. pro qua lectione erudite, ut ſolet, multa Gronovius Obſervat. lib. IV. cap. 14. reliqui codices, *concipit feras*. Poſſis etiam, *concitat inde feras*. HEINS. Confirmat hanc lectionem Servius Ms. in Bibliotheca Leidenſi ad Virg. I. Georg. 17. *Alii ex Mercurio & Penelopa natum, comitem Dianae feras ſolitum a cubilibus excitare, & ideo capripedem figuratum.* Vid. ad Val. Fl. III. 48. BURM.

287. *Jubet ire miniſtros.*] *Amat ire* codex Thuaneus. HEINS. *Jubet eſſe* Bernenſ. & multi alii, & ita editi quidam. ut etiam, *ad curſus* ſeq. verſu.

289. *Habuiſſe.*] *Habitaſſe*. Francof. Mazarin. pro varia lectione. Sed vulgatam agnoſcit Lutat. ad illa Stat. IV. Th. 275.

Arcades huic veteres, aſtris Lunaque priores
Agmina fida datis.

Habere & *habitare* etiam confuſa lib. V. Met. 497. ubi vide. BURM.

291. *Vita feris ſimilis.*] Diodorus Siculus in primo:

Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat usus equi. se quisque ferebat.
Ibat ovis lanâ corpus amicta suâ.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
Moris, & antiquas testificantur opes.

Sed,

mo: *Τοὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς γεννηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασὶν ἐν ἀτάκτῳ δὲ θηριώδει βίῳ καθεστῶτας, σποράδην ἐπὶ τὰς νομὰς ἐξιέναι, καὶ προσφέρεσθαι τῆς τε βοτάνης τὴν προσηνεστάτην καὶ τοὺς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρπούς.* Neapol. *Fere &* unus Vaticanus. puto *ferae similis*, pro ferinae. Sed nec male Mazarin.

Vita fere silvis nullos agitata per usus.

pro vulgata scriptura facit Senecae locus Thyestae,

——— repete silvestres fugas,
Saltusque densos potius & mistam feris,
Similemque vitam.

sequenti versu *rude vulgus erant* unus Moreti pro diversâ lectione, rectius quam *erat* cum vulgatis. Heins. *Ferae similis* Modius Novant. Lect. cap. 63. jam emendavit ex Coloniensi Ms.

292. *Artis adhuc.*] An non, *artis ad hoc expert & rude v. erant*, id est praeterea? ut ita passim *ad hoc*, & *ad haec*. vid. ad VI. Met. 459. *ut rude vulgus* unus Heinsii. Burm.

294. *Hausta duabus aqua.*] Cum neque poculi neque vini usus erat. Albius Tibullus: II. Eleg. IV. 39.

O valeant fruges: ne sint modò rure puellae:
Glans alat, & prisco more bibantur aquae.

Neapol.

296. *Terra colentis.*] *Regentis* unus Moreti. quod a glossatore, qui putabat hoc *imperio* convenire, ortum. sed & colentes *imperant* terrae. vid. Graev. ad Cicer. de Senect. cap. XV. & ita *parere* tellus dicitur. vid. Broukh. ad Tibul. I X. 9. Burm.

299. *Sub Jove.*] *Se quoque* Vatican. pr. *corpora dura* Arund. Voss. & tres alii; *tegebant* Hamb. sed tunc legendum, *nec corpora nuda tegebant*.

299. *Et corpora nuda gerebant.*] Idem Diodorus mox: *Τοὺς οὖν πρώτους τῶν ἀνθρώπων, μηδενὸς τῶν πρὸς βίον χρησίμου εὑρημένου, ἐπιπόνως διάγειν, γυμνοὺς μὲν ἐσθῆτος ὄντας, οἰκήσεως δὲ καὶ πυρὸς ἀήθεις, τροφῆς δ' ἡμέρου παντελῶς ἀνεννοήτους· καὶ γὰρ τὴν συγκομιδὴν τῆς ἀγρίας τροφῆς ἀγνοοῦντας, μηδεμίαν τῶν καρπῶν εἰς τὰς ἐνδείας ποιεῖσθαι παράθεσιν. διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπόλλυσθαι κατὰ τοὺς χειμῶνας, διά τε τὸ ψῦχος καὶ τὴν σπάνιν τῆς τροφῆς.* Primus Rex Pelasgus subvenit his malis. Pausanias lib. VIII. *Pelasgus igitur cum regnare coepisset, primùm quidem rudes homines docuit tuguria, ad frigoris, imbrium & aestus incommoda arcenda, aedificare: idem tunicas facere instituit è suillis coriis; qualibus his ipsis temporibus in Euboeâ & Phocide tenuiores homines utuntur.* Neap.

302. *Antiquas.*] *Antiquae* Vatican. pr. unde Heinsius conjiciebat, *id antiquae testificantur opes*.

304. *Fabula plena joci.*] *Prima joci* Mazarin. quod videtur pro *priva*, ut saepe, positum a librario. vid. ad lib. I. 113. & ita olim etiam Heinsius conjecerat, vel *prisca*. Burm.

306. *Vidit ab excelso Faunus utrumque loco.*] Opt. Vaticanus & Maffei: *Jugo*. Ciofan. Vetus habet, *loco*. Neap. Ita inf. VI. 498. ex Ms.

Et fetum excelso mittit in astra jugo.

307. *Meus ardor.*] *Meus ignis* Junii. *ardor ait* Laeti & alius.

309. *Humeros perfusa capillis.* De hac & aliâ crinium texturâ Lucianus ἐν τοῖς Ἔρωσι, sub finem: Ὁπόσαις δὲ ἀρκεῖ ἡ μέλαινα χαίτη νομίζεται, τὸν γεγαμηκότων πλοῦτον εἰς ταύτην ἀναλίσκουσιν ὅλην Ἀραβίαν σχεδὸν ἐκ τῶν τριχῶν ἀποπνέουσαι. σιδηρᾶ τε ὄργανα, πυρὸς ἀμβλείᾳ φλογὶ λιανθέντα βίᾳ τὴν ἑλικωτὴν οὐλότητα διαπλέκει· καὶ περίεργοι μὲν αἱ μέχρι τῶν ὀφρύων ἐφελκυσμέναι κόμαι, βραχὺ τῷ μετώπῳ μεταίχμιον ἀφιᾶσι, σοβαρῶς δὲ, ἄχρι τῶν μεταφρένων, οἱ ὄπισθεν ἐπισαλεύονται πλόκαμοι. Cum sic capillum gestabant, nodo ad summum verticem religabatur. Apuleius de quadam lib. II. Met. *Uberes enim crines, leniter emissos, & cervice dependulos, ac deinde per colla dispositos, sensimque sinuato patagio residentes, paulisper ad finem conglobatos, in summum verticem nodus adstrinxerat.* Hic unus ornatus capitis muliebris: alius erat tutulatus; eidem *spirosus* II. Milesiarum: *Quid cum frequenti sobole spirosus cumulat verticem, vel prolixâ serie porrectus dorsa permanat?* Primus in Graeco Epigrammate est: Πυργοῦται κορύμβοις κεφα-

Sed, cur praecipuè fugiat velamina Faunus,
  Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominae juvenis Tirynthius ibat:
  Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit,
  Nil mihi vobiscum est: haec meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
  Maeonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula soles;
  Quae tamen Herculeae sustinuere manus.

Jam-

κεφαλῆς. Κόρυμβ@ concumulatio illa comae. Hesychius: *Κρώβυλ@, ὁ ὁμαλὸς τῶν παίδων, ἢ ὁ κόρυμβ@ τῆς ἐμπλοκῆς, ἢ ἐστιν ἀνεστραμμένη ἀπὸ μέσου τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφήν.* NEAP.

310. *Meonis.*] Nam Omphale domo Lydia. Meones antiquitus dicti Lydiae populi. Strabo lib. XIII. *Τὰ μὲν γὰρ περὶ Κύζικον, Φρύγες ἐπῴκησαν ἕως Πρακτίου*, &c. *τὸ δὲ Θήβης πεδίον Λυδοί, οἱ τότε Μῄονες.* Herodotus lib. primo sub initium: *Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου, ὄνομα@. οἱ δὲ πρότεροι Ἄγρων@ βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρης, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυ@· ἀπὸ τοῦ ὁ δῆμ@ Λύδι@ ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτ@, πρότερον Μῄων καλεόμεν@.* Non melius in aliis, *Μαιων* nam *Μήων* & *Μαιων* scripsere Graeci veteres. Nomina enim barbarica, teste eodem Strabone, variis obnoxia mutationibus: hac de caussâ, *Ὠμοίως*, inquit libro XII. *δὲ καὶ Βρέγοι, καὶ Βρέγες, καὶ Φρύγες οἱ αὐτοί· καὶ Μυσοὶ, καὶ Μέονες, καὶ Μαίονες, καὶ Μῄονες*, sed *Meones* antiquior scriptura quàm *Maeones*. Idem lib. XIII. *Οὓς ὁ ποιητὴς καλεῖ Μῄονας, οἱ δ' ὕστερον Μαίονας.* NEAP.

310. *Aurato sinu.*] Pro veste auro sparsa, sive acu pictâ, sive aureis filis contexta, sive segmentatâ: eodem sensu *auratum* legitur in auctoribus melioris notae. Capitolinus in M. Antonino Philosopho: *Vasa etiam regia, & vestem uxoriam sericam & auratam, gemmasque etiam multas in repostorio sanctiore Adriani repererat.* & Trebellius Pollio in duobus Gallienis: *Gladiatores pompaliter ornati cum auratis vestibus matronarum.* & multo post: *Purpuream tunicam, auratamque virilem, eamdemque manicatam habuit.* Sed Noster, paucis interjectis, hanc eamdem Omphales facit *Getulo murice tinctam.* Compones ex auro & purpura vestem *χιτῶνα ὁλοπόρφυρον, χρυσῷ κατάπαστον*, sive melius, *διάχρυσον σηρικὸν*, coloris vero purpurei, non ex lanâ: nam tunicae epithetum est *tenuis*, quod Latinis scio passim pro serico in usu. Poeta de crocotâ:

——— *Tenui succincta crocota.*

Hanc è serico fuisse, expresse subindicat Comici Scholiastes, cum de eâdem veste: *Κροκωτὸν*, inquit, *ἀπὸ πήνης ἔνδυμα.* & de Coâ veste Tibullus:

Huic sint & tenues vestes, quas femina Coa
  Texuit, auratas disposuitque vias.

Coam bombycem & Assyriam cum sericâ sine controversiâ misce. Sit mihi ut antiquo fides: nomen enim sericum post notos Seres innotuit: prius Coa, Assyria, Medica. Persica vestis, ut arbitror, eadem cum eâ quae postea *serica* dicta. Porro de Medicâ clare Procopius libro primo Persicorum: *Αὕτη δέ ἐστιν ἡ μέταξα, ἐξ ἧς εἰώθασι τὴν ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνες Μηδικὴν ἐκάλουν, τανῦν δὲ Σηρικὴν ὀνομάζουσιν.* Vide & Marsilium Cagnatum Variar. Obser. lib. IV. cap. II. NEAPOL.

311. *Aurea pellebat tepidos umbracula soles.*] Unus Vatic. *rapidos.* CIOFAN. Rectius undecim libri, *rapidos.* quo fervorem solis exprimit. Amor. lib. III. Eleg. VI. 106.

Sint rapidi soles siccaque semper hiems.,

apposite Claudianus IV. Cons. Honorii, 341.

——— *nec defensura calorem*
Aurea submoveant rapidos umbracula soles.

habes tamen & *tepidos soles* apud Maronem Georgicôn primo. Horat. II. Od. IX.

Nec rapidum fugiente solem.

Virg. I. Georg. 92. *Rapidive potentia solis.* German. Progn.

Ac rapidis iidem ne solibus aestuet orbis
Efficient. HEINS.

sic VIII. Met. 215. eadem varietas, *rapidi vicinia solis.* Gell. V. 14. *Sole medio, rapido & flagrante.* ubi Priscianus, *arido.* alii, *ardido* legunt. BURM.

311. *Umbracula soles.*] Umbraculum *τὸ σκιάδιον* quod ex pellibus & è qualibet divite materiâ concinnari poterat, quae solis radios arceret. Recentiores Graeci dixere *σκιάδιον* pileum Magni Domestici. Vide Codinum Curopalatam. NEAP.

Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat:
Hesperus & fusce roscidus ibat equo.
Antra subit, tophis laqueataque pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina ministri;
Cultibus Alciden instruit illa suis.
Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:
Dat teretem zonam, quà modo cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
Ut possit vastas exseruisse manus.

Fre-

313. *Jam Bacchi nemus & Tmoli vineta tenebant.*] Numeri in hoc versu turbati. Puteaneus codex & unus Farnes. *Jamque nemus Bacchi.* duo alii *τὸ &* non agnoscunt. Lege,

Jam Bacchea, nemus Tmoli, vineta tenebant:

ita *Bacches ululatus*, pro Bacchicis, lib. IV. 17. Met. malo autem, *tenebant* quam *tenebat*, quod in plerisque est. sic Virgil. Æn. VI. 477.

Inde datum molitur iter: jamque arva tenebant
Ultima.

Æneas nempe & Sibylla. HEINS. Mitiori medicina lego, cum Farnesiano,

Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat.

ut sit appositio. vino feracem Tmolum vidimus ad lib. VI. Met. 15. *tenebat* etiam non mutandum propter sequens *subit*. BURM.

313. *Tmoli vineta.*] Τμῶλος Lydiae mons imminet Sardibus: quae olim regia fuit Lydorum. Plinius: *Celebratur maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui antea Timolus appellabatur, vitibus consitus.* Hinc Nostro, *vineta Tmoli*, & Graecis celebris οἶνος Τμωλίτης. de quo Strabo libro XIV. *Τμῶλος, καὶ ἡ Κατακεκαυμένη, καὶ Κνίδος, καὶ Σμύρνα, καὶ ἄλλοι ἀσημότεροι τόποι διαφόρως χρηστοινοῦσιν.* NEAP.

314. *Hesperus.*] *Hesperos* Petavianus. sic bis scriptum offendi Fragmento Prognosticorum Germanici in vetusto codice Puteaneo. HEINS. Lege, *Hesperus ut fusco. Rosidus* etiam quatuor & inf. ỳs. 332. libri. v. ad Eleg. in Drus. 282.

314. *Fusco.*] Fuscus equus Vespero datur, quando est ἕσπερος, sed candidus, quando est φωσφόρος. Scal. de Emend. Temp. lib. II. DOUZ.

315. *Tophis laqueata.*] Naturâ magistrâ: nam tophus est nativus. NEAP.

315. *Laqueata & pumice vivo.*] Rotundius decem veteres, *laqueataque. vivo pumice* etiam reddimus Claudian. II. Rapt. 102. HEINS.

316. *Limine.*] *Limite* Bernens. & unus Heinsii.

318. *Alciden induit illa suis.*] O viro fortis injuriam! sed quia mortalis, ὀλισθηρός· risit tamen id factum Herculis Tertullianus in Pallio: *Turpius adhuc libido virum cultu transfiguravit quàm aliqua materna formido; tametsi adoratur à vobis, qui erubescendus est, Scytalosagittipelliger ille, qui totam epitheti sui sortem cum muliebri cultu compensavit. Tantum Lydiae clancularìae licuit, ut Hercules in Omphale, & Omphale in Hercule prostitueretur.* NEAPOL.

318. *Induit illa suis.*] Libri veteres ita habent. CIOFAN. *Instruit* vetustiores plurimi. recte. sic Ep. IX. 117. de hac eadem, ni fallor, Omphale:

Instruxitque manum clavâ domitrice ferarum.

Epist. Didus VIII. 188.

Instruis impensa nostra sepulcra brevi.

hinc *instrumenta* pro cultu. Initio Trist.

Felices ornent haec instrumenta libellos.

& *instructura*. Isidorus: *Instructura parietum ad normam fieri oportet.* idem alibi de calce: *usus ejus instructuris fabricae necessarius.* sed priore loco *instructura* pro structura poni videtur. libro Met. XI. 167.

Instructamque fidem gemmis & dentibus Indis
Sustinet à laeva.

hoc est ornatam. ita libri vetustiores. Apud Pomponium & alios veteres lectos *supellex* definitur *instrumentum domus.* interpretes Basilicorum transtulerunt, οἰκοσκευὴν, quod tantumdem est. *cultum & instructum* conjunxit Tertullianus libro de Anima, ut Noster *cultibus instruere. Ipse orbis in promptu est cultior de die & instructior pristino.* HEINS. Ita lib. VI. Met. 598. *Dei ritibus instruitur.* & lib. XIV. 767. & *anilia demit instrumenta sibi.*

319. *Dat tenues tunicas.*] Has ἁβρὸν κύπασσιν vocavit Diotimus, poëta vetus; traditque ab eàdem in templo Dianae consecratas in hoc Epigrammate, nescio an adhuc edito:

Χαῖρέ μοι ἁβρὲ κύπασσι, τὸν Ὀμφαλίη ποτὲ Λυδὴ
Λυσαμένη φιλότητ' ἤλυθεν ἐς Ἡρακλέους·
Ὄλβιος ἦσθα κύπασσι, καὶ ὡς τότε καὶ πάλιν ὡς νῦν
Χρύσεον Ἀρτέμιδος τοῦτ' ἐπέβης μέλαθρον.

De

Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem, spoliumque leonis,
Conditaque in pharetrâ tela minora suâ.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
Et positis juxta secubuere toris.
Caussa; repertori vitis pia sacra parabant,
Quae facerent purè, cum foret orta dies.
Noctis erat medium: quid non amor improbus audet?
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.

Ut-

De hujusmodi veste consulendi Graeci philologi, qui non omnes, ut hic, scripsere *κύπασσιν* duplici *σσ*. Hesychius: *Κύπασις, περίζωμα καὶ χιτῶνος εἶδος*. Alcaeus: *Παρ' δὲ ζώματα πολλὰ καὶ κυπασίδες*, non *κυπατίδες*, ex emendatione viri cl. Is. Casauboni. NEAP. Vid. Casaub. ad Athen. XIV. 6.

320. *Dat teretem.*] *Tenuem* Thuan. & decem alii.

321. *Vinsla relaxant.*] Lib. Ursini, *Vincula laxant*. CIOF. Non verior unius libri editio, *tunicarum vincula laxans*. NEAPOL. *Vincula laxat* Francof. & duo alii. unus, *claustra relaxas*. non male, nam sequitur *vincula*.

322. *Magnas manus.*] *Vastas* liber Pomponii Laeti & duo Farnesiani pro diversa lectione. quod placet. nam *magni pedes* sequuntur. HEINS.

324. *Scindebant magni.*] *Stringebant magnos* quinque codices. similia habes apud Statium Theb. x. vs. 642.

Amphitryoniadem exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus
Et turbare colus, & tympana rumpere dextra.

HEINS. *Stringebant* etiam Francof. *Cingebant* Petavii unus, *rumpebant* alter Putean. *scindebant magni* Bernens.

324. *Scindebant vinsula parva pedes.*] Quippe feminea; eademque non laxa ipsis gestari solita: quam phrenesim inter alias mulierum notavit Lucianus *ἐν τοῖς Ἐρῶσι· Καὶ μετὰ τοῦτο ἀνδροβαφῆ πέδιλα, τῆς σαρκὸς ἐνδοτέρω τοὺς πόδας ἐπισφίγγοντα*. NEAPOL.

325. *Capit.*] *Rapit* unus liber.

325. *Clavamque gravem.*] Seneca in Hercule Oetaeo: *Posuitque clavae pondus*. NEAP.

326. *Tela minora.*] Vlitius volebat, *minore*. sed male. *tela minora* opponit clavae, quae telum majus. HEINS. Ita Florus lib. I. pilum *telum grave* vocat.

327. *Dant sua corpora.*] *Sua pectora* Mediceus unus. vid. IV. Met. 489.

328. *Secubuere toris.*] Nam in casto fuisse debebant, qui manè se rei sacrae immissuri erant: receptissimus ritus apud veteres, si aliquis receptior. In sacris Isidis factitatum observo disertim ex Juvenale: ubi maritus, si puris & observandis diebus a concubitu uxorio non abstinuerat, veniam à Deâ impetrat pro violato cadurco. Quid *cadurcum* pridem explicarunt magni nominis litterati; sed haec Satyricus:

Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu sacris observandisque diebus:
Magnaque debetur violato poena cadurco.

Inde lectum, in quo per eos dies cubabant, variis herbis substernebant, quibus vis aliqua ad tutelam castitatis: quod summâ curâ factum Athenis in Thesmophoriis. erat autem in usu conyza. Nicandri Scholiastes ad Theriaca: *Κόνυζα εἶδος βοτάνης· καταψυκτικὴ δὲ αὕτη πρὸς συνουσίαν, διὸ καὶ τοῖς Θεσμοφορίοις ἐστρώννυντο*. & ille Poëtae Syracusani ad Idyll. *Κόνυζα, φυτὸν χορτῶδες, ὃ αἱ Θεσμοφοριάζουσαι διὰ τὴν ἁγνείαν στιβαδοποιοῦσαι· δοκεῖ γὰρ ἡ βοτάνη, ψυχρὰ οὖσα, ἐπέχειν τὰς πρὸς συνουσίαν ὀρέξεις*. Pari modo ad idem recepta pinus folia, cneorum, vitex, & allia, ut scribit Etymologici auctor. Juvit & cicutae liquor. Glossae veteres Persii: *Cicuta hic genus liquoris est, quod calorem in nobis frigoris sui vi extinguit: ideo Sacerdotes Cereris Eleusinae, quibus usus Veneris interdicebatur, hoc liquoris genere ungebantur, ut à concubitu se abstinerent*. NEAP.

329. *Repertori vitis quia sacra parabant.*] Huic potissimum, cujus *Γεραιραὶ* in Limnis, ubi fiebant *τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια*, cogebantur, antequam sacra attrectarent, hanc sacramenti formulam proferre: *Ἁγιστεύω καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας· καὶ τὰ Θεοίνια, καὶ Ἰοβάκχεια γεραίρω τῷ Διονύσῳ κατὰ τὰ πάτρια, καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις*. Sunt verba Demosthenis. NEAP.

329. *Quia sacra parabant.*] Bene Zulich. Mazar. Voss. & alii nonnulli, *pia sacra*. HEINS. Ita & Modius Novant. Lect. 63.

333 *Vi-*

Utque videt somno comites vinoque solutos;
Spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat; & huc illuc temerarius errat adulter:
Et praefert cautas subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti;
Et primâ felix sorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
Vellera, pertimuit, sustinuitque manum;
Attonitusque metu rediit: ut saepe viator
Turbatum viso retulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque notâ.
Adscendit; spondâque sibi propiore recumbit:
Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas orâ subducit ab imâ:
Horrebant densis aspera crura pilis.

Ce-

333. *Vinoque solutos.*] Quidam lib. veteres, *sepulsos:* alii, *gravatos.* Maffei verò, *sopitos.* Ciof. Evariant codices, è quibus diversae editiones sunt, *solutos*, *sopitos*, *sepultos.* Neap. *Solutos* meliores. quidam tamen, *sepultos.* quos inter Zulich. & Laeti codices. alii, *gravatos*, vel, *jacentes.* Heins. Omnes fere lectiones habent quo se tueantur. *solutus mero* Petron. cap. LXXIX. ubi vid. idem *sopultos* dixit *nocte & mero* cap. LXXXIX. ubi vid. Comm. & ad cap. CXIX. *gravatos somno & vino*, vel *graves* saepe Livius, Tacitus, Ovidius & alii. vid. ad Petron. LXXVIII. *jacere* etiam de ebriis proprie dici vidimus ad III. Art. Am. 765. quid ergo eligendum? quod quisque velit. ego *solutos*, quia in plurimis est codicibus, retineo. & ab interpretibus, qui meminerant ita Nostrum alibi & alios sic locutos, reliquas ortas varietates puto; vid. & Pier. ad Virg. IX. 189. duo libri hic etiam *sopitos* habebant. pro *comites* etiam *socios* unus. *famulos* alius. sed vs. 351. *comites* repetitur. Burm.

334. *In dominis.*] *Hinc dominis* unus liber. *&* *dominis* duo. *in dominos* Thuan.

337. *Captata.*] *Tractata* Mazar.

339. *Setis hirsuta.*] Quibus Omphale Herculem mentiebatur. Neapol.

340. *Manus*] Meliores, *manum.* Heins.

341. *Attonitusque metu rediit, ceu saepe viator.*] Lege, *sepe.* viso in sepibus angue. nisi *vepre* malis. nam in vepribus angues frequentissimi. hinc de iis Lucretius lib. IV. 59.

——— ——— *nam saepe videmus*
Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

riguit etiam Voss. Arond. Zulich. Mazar. & tres alii. ne bis idem dicat. At Ursini, Laeti, Petavii & plusimi alii, *rediit ut sepe viator.* vide Notas Ep. VI. vs. 31. Respexit illa principis poëtarum, Iliad. Γ. 33.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἄψ τ' ἀνεχώρησεν, ὠχρός τε μιν εἷλε παρειάς.

Quae & Maro in animo habebat. II. 379.

Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit.

Phaedrus II. Fab. I.

Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso retulit retro pedem. Heins.

345. *Ascendit.*] Ostendit haec vocula fuisse λέχον ejusdem βατήριον. haec pro literatis. Neapol. *Accedit* Putean.

345. *Recumbit.*] In nonnullis, *resedit.* Naug.

345. *Spondaque sibi propiore.*] Sponda significat hic quamlibet cubilis partem: & bene. Nam *spondas* dixere Latini utraque lecti latera, sed cum discrimine: nam quae parieti haerebat *interior* dicta, sive *pluteus*, altera *exterior*, sive *prior.* in hac cubasse viros observo. Marcellus Empiricus: *Faeculâ, quâ infectores utuntur, si spondam lecti priorem, quâ vir cubat perunxeris, & spondae modio inligaveris, dolores capitis remediabis.* Neap.

346. *Et tumidum cornu durius inguen erat.*] *Cupidum* Mazar. unus Moreti, *rigidum.* Gottorph. *rigida.* Probe. Petronius, cap. CXXXIV. *Rogo adolescentulus mecum nocte dormiat: nisi illud tam rigidum*

rod-

Cetera tentantem cubito Tyrinthius heros
Repulit. è fummo decidit ille toro.
Fit fonus: inclamat comites, & lumina pofcit
Maeonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
Membraque de durà vix fua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui vidère jacentem:
Ridet amatorem Lyda puella fuum.
Vefte Deus lufus fallentes lumina veftes
Non amat; & nudos ad fua facra vocat.
Adde peregrinae cauffam, mea Mufa, Latinam;
Inque fuo nofter pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caefà de more capellà,
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque facerdotes verubus transfuta falignis
Exta parant, medias Sole tenente vias;

Ro-

reddidero quam cornu. vide Notas Amor. III. Eleg. VII. ℣f. 67. HEINS. Metam. IX. 81. *Rigidum fera dextera cornu Dum tenet.* perperam vero huc trahit Clar. Salvinus illa Menandri, βουβὼν ἐπήρθη τῷ γέροντι. ut recte animadvertit vir doctus in Actis Lipfienf. A. 1711. pag. 373.

347. *Subducit.*] *Deducit* Moreti.

348. *Horrebant denfis afpera crura pilis.*] *Spiffis pilis* Helmaeftadienfis. forte, *hirtis hifpida crura pilis.* fic in Priapeis Epigr. III. cenfeo fcribendum,

Da mihi quod cupias fruftra dare forfitan olim,
Cum teget obfeffas hifpida barba genas.

quamquam *invida barba* dicta videri poteft; quod ufum veneris amatoribus intercipiat. HEINS.

349. *Cetera tentantem.*] *Abdita* NEAP. *Cunctantem* unus Medic. Dixi ad Claudian. lib. II. in Stilichon 284. HEINS. Nihil muto: non enim cunctatum effe credibile eft. cui inguen rigidum erat. intelligit vero illum cetera memora vel partes verendas voluiffe attingere, & *tentare*, quod proprium in hac re verbum: vide ad Phaedr. III. Fab. 10. qui hinc videtur quaedam transtuliffe. *cetera* ut & *omnia* de venere perfecta obfcoene fumi vidimus in Am. II. 84. & II Met. 863. fed hic de pudendis membris rectius capitur, ut Neapolis. fic Ep. XX. 61.

Cetera fi poffem laudare, beatior effem.
BURM.

349. *Cubito.*] *Subito* plurimi. vid. VII. Met. 343.

351. *Fit fonus, & comites.*] Elegantius longe & venuftius antiquae membranae:

Fit fonus, inclamat comites, & lumina pofcit.
NEAPOL. *Inclamant* plurimi. & *pofcunt* quatuor. *inclamant omnes* Sarrav.

352. *Illatis.*] *Allatis* tres libri: male. vid. ad X. Met. 473. *acta vident* Pembroc.

354 *De dura.*] *De viva* unus Vatic. ut lib. VI. 458. vid. III. Amor. VI. 59.

356. *Lyda puella fuam.*] De eadem Propertius: lib. III. IX 18.

Lydia Gygaeo tincta puella lacu.
NEAPOL.

357. *Fallentes lumina veftes Non amat.*] En fecundam cauffam nudi inceffus: *numina* Putean. nunc penfita aliam, quae fubfequitur NEAP.

359. *Adde peregrinis.*] *Peregrinae* Arondel. Mazar. Zulich. unam enim folummodo caufam retulit. HEINS. Eandem ob cauffam lego cum Palatino codice, *cauffam Latinam*, cum uno Patavino: nam unam modo referet.

359. *Peregrinis.*] Ut Graeci, quidquid fuum non erat, *barbarum* & *exoticum* dixere; ita Romani *peregrinum*; unde his *peregrina lingua* quaevis extera; *peregrina facra*, quae colebantur eorum more, à quibus accepta: ut haec Lupercalia, illa Matris Idaeae, & fexcenta. NEAP.

360. *Inque fuo.*] Urfini liber, *tuo.* CIOFAN. Libri aliquot, *inque tuo nofter.* NEAP. *Tuo* excerpta Voff. & plurimi codices alii.

361. *Cornipedi Fauno.*] *Cervipedi* Zulich. eleganter. quomodo *Capripes* idem dictus. & *Capripedes Satyri* Lucretio ac Horatio. *Hircipedem Panem* habes apud Marcian. Capell. lib. IX. HEINS.

363. *Verubus transfixa falignis.*] In veter. quibusdam: *tranfita*: in aliis, *transfuta.* quam lectionem

Romulus, & frater, pastoralisque juventus,
Solibus & campo corpora nuda dabant:
Caestibus, & jaculis, & missi pondere saxi
Brachia per lusus experienda dabant.
Pastor ab excelso, Per devia rura juvencos,
Romule, praedones, eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari. diversis exit uterque
Partibus. accursu praeda recepta Remi.
Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
Atque ait, Haec certe non nisi victor edet.

Dicta

nem agnoscit Marsus: quae vera est. Ciofan. Codex scriptus, *veribus transfixa.* Neapol. Multi ex scriptis etiam vetustioribus, *transfixa*, vel *trajecta.* sed male. Colum. lib. vi. cap. 5. *Media pars descripti orbiculi subula transfuitur*, sive *fibula*, quod est in membranis. Celsus lib. vii. *Acu filum ducente transsuitur.* vid. infr. 578. Heins. Vid. Gronov. ad Senec. Phoen. 254.

364. *Exta parant.*] Ex ritu antiquissimo, & exta ex victimâ sibi parare, eademque assa, non elixa. Antiphanes: Συμὶν δ' οὐκ ἐποίει Ὅμηρος θύων βοῦς, οὐδ' ἧψε κρέα· οὐδ' ἐγκέφαλον, ὄπτα δὲ καὶ τὰς καρδίας· οὕτω σφόδρ' ἦν ἀρχαῖος. Neapol.

364. *Medias sole tenente vias.*] *Fovente* idem Zulich. Mazar. Voss. & Arond. *medium sole tenente diem* Laeti & unus Farnes. Heins. Vid. sup. ℣s. 164.

367. *Caestibus, & jaculis, & missi pondere saxi.*] Voss. Mazar. Zulich. & tres alii, *Vectibus.* alii nonnulli cum Petaviano, *Vestibus.* unus Vatic. *Uribus.* ut harpastum intelligat. de caestu certe minus placet, qui ludus Romanis vix in usu. *Vectes* seu *Sudes* militare exercitium. Vegetius libro i. cap. 9. *De exercitio Cn. Pompeji Magni Sallustius hoc memorat: cum alacribus saltu, cum validis vecte certabat. Neque enim ille aliter potuisset par esse Sertorio. sudes* alii, ut opinor, vocant. ut Juvenalis Sat. vi.

—— quis non vidit vulnera pali
Quem cavat assiduis sudibus scutoque lacessit.

Missilia Vegetius appellat lib. ii. cap. 23. usus saxis pugnandi etiam in exercitu multus, qui *libratores* dicebantur. videndus Vegetius. Eumenius in Panegyrico: *Ibi praelusio, hic pugna committitur. hic plerumque velut sudibus & saxis, illic semper telis splendentibus dimicatur.* male Lipsius, *rudibus & hastis.* Conjunxit haec tria, vectes nempe, jacula & saxa, Silius etiam libro primo.

Nunc sude, nunc jaculo, nunc saxis impiger instas.

Ceterum hoc distichon duo codices aut tres non agnoscunt, & videtur ex superiori conflatum. *missi* etiam *saxi* meliores. Heins.

367. *Et missi pondere saxi.*] Solo brachio an fundâ se exercuerint ex his non colligo; licet veteres Glossae λιθοβόλους *fundibalos* exponant: in quâ voculâ nihil τῆς σφενδόνης. Neap.

368. *Lusus.*] *Ludus* quinque codices. *excutienda* Putean. *expedienda* Thuan. & alius.

370. *Et, Reme, dixit, agunt.*] Arondel. Voss. Mazar. & unus Vaticanus, *eripe.* quod elegantius omnino & animi consternati ac praesentissimam opem urgentis signa egregie prodit. sic apud Val. Flaccum lib. vi. 29.

—— —— Mars saevus ab altis
Hostis io, conclamat, equis, agite, ite, propinquat.

& apud Silium lib. ii. 221.

—— —— mihi gloria magnae,
State, venit pugnae.

Noster Trist. iii. Eleg. ix.

—— —— tumulo speculator ab alto,
Hostis, ait, nosco, Colchidi, vela, venit.

Ita locum mendosissimum puto esse scribendum. vide quae illic notavi. Heins.

372. *Occursu praeda recepta Remi.*] In nonnullis, *accursu.* Naug. Lege, *accursu*, vel sine libris. lib. vi. 147.

Territa voce sui nutrix accurrit alumni.

apud Horatium lib. i. Sat. ix.

Accurrit quidam notus mihi.

sic praestantiores codices, non *occurrit*, ut & apud Maronem Æn. v. 451.

—— —— primusque accurrit Acestes.

Statius Theb. vi. 510.

—— —— tandem caligine mersum
Erigit accursu comitum caput.

quomodo illic castigandum esse Viri Docti monuerunt. & lib. viii. 674.

—— nec segnius ardens
accurrit.

&

Dicta facit, Fabiique simul. venit irritus illuc
Romulus, & mensas ossaque nuda videt.
Risit; & indoluit Fabios potuisse Remumque
Vincere: Quinctilios non potuisse suos.
Fama manet facti posito velamine currunt:
Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
Forsitan & quaeras, cur sit locus ille Lupercal;
Quaeve diem tali nomine caussa notet.
Ilia Vestalis coelestia semina partu
Ediderat, Patruo regna tenente suo;

Is

& ibi *occurrit* aliqui. vid. & inf. lib. III. 757. Heins. *Praeda retenta* etiam Putean. & multi alii.

373. *Detrahit exta.*] *Detulit* Voss. Arond. Mazar. & unus Patavinus. an, *depulit?* Heins. Nonnulli etiam, *pendentia*, *spirantia*, *fumantia*, *spumantia exta.* sed frustra. vid. ad Petron. xcv.

378. *Quinsilios non potuisse suos.*] In nostro antiquissimo, *Quinctilios.* Legas ut lubet: utroque modo hanc familiam scripsere prisci. Neap.

379. *Fama manet facti.*] Allucinaris, Ovidi. Tuncne aliquid novi à Romulo & sociis in posterum introductum? non hercule, sed nudi se exercebant: quia vestimenta posuerant ob sacrificium Pani peractum, ex more antiquissimo, recepto ab Evandri adventu. Dionysius ex auctoritate viri magni, cujus verba supra ejusdem patriâ linguâ dedi: *Ælius Tubero, vir gravis & scriptor diligens, tradit, Numitoris pastores insidiis elegisse tempus, quo juvenes Romulus & Remus Pani Lupercalia, sacrum Arcadicum, ex Evandri instituto erant celebraturi; quando mos erat, ut inter Palatini montis incolas juventus post caesas hostias è Lupercali nuda circum vicum cursitaret, pudendis tantum recens mactatarum pecudum exuviis succinctis: id erat lustrationis genus quoddam vicanis receptum usu patrio. quod nunc quoque solet fieri.* Neapol. *Fama volat* codex Laeti.

380 *Et memorem famam, qui bene gessit, habet.*] *Quod bene gessit* Ursin. Mazar. Zulich. Petavianus & multi alii. Voss. *quam bene.* puto pro, *quam* Excerpta Politiani & opt. Mediceus, *quod bene cessit.* Scribe, *quis bene cessit, habent.* Met. x. 80. *Seu quod male cesserat illi, Sive fidem dederat.* Seneca Controv. xxviii. *Nescis, quod bene cessit, relinquere.* sic ille saepe. vel, *si bene cessit, habent.* Ep. viii. 101.

Pars haec una mihi conjux bene cessit Orestes.

Trist. v. Eleg. xii.

An quia cesserunt primo bene carmina.

Pont. iv. Eleg. ii. 48.

Utiliter studium, quod tibi cedit, ama.

Horatius lib. ii. Sat. i.

——— *neque si male cesserat, usquam*
Decurrens alio, neque si bene.

ubi libri quoque veteres plerique, *gesserat.* Severus Aetna:

Nec cuiquam cessit melius sua tempora nosse.

vetus Epitaph.

Nec tibi, nec nobis aeternum vivere cessit.

Heins. Ita Flor. ii. 17. *Summus vir astu & audacia, si res cessisset.* ut recte Viri docti emendarunt. Suet. Aug. 91. *Cessitque res prospere.* & ita passim ille & alii.

381. *Cur sit locus ille Lupercal.*] Quaerit etymon Lupercalis; quod locus, in quo Fauni sacra fiebant. Et primo ad lucem narratiunculae praefero Dionysii verba de nemore, quo scaplia cum geminis expositis recessit: Ἐλέγετο δὲ Πανὸς εἶναι τὸ νάπος, καὶ βωμὸς ἦν αὐτόθι τοῦ θεοῦ. Neap.

382. *Quaeve locum tali nomine causa notet.*] Libri veteres, *Quaeve diem.* verè. Ciofan. Codices aliquot, *Quaeve diem tali:* hanc autem esse veram γραφὴν affirmare non audeo. Neapol. Voss. Arondel. Mazar. Zulich. & sex alii, *tanto nomine.* Forte, *noto nomine.* Heins. *Voces* tres.

383. *Silvia Vestalis.*] Hinc eadem de se ipsâ in iii.

Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.

Neapol. *Ilia* rectius Voss. & sex alii libri. Plutarchus in Romulo, ubi agit de ejus matre: Ταύτην οἱ μὲν Ἰλίαν, οἱ δὲ Ῥέαν, οἱ δὲ Σιλουίαν ὀνομάζουσι. triplex ergo illi nomen. Solinus *Rheam Silviam* ab aliis *Iliam* dici asserit. in vetusto lemmate inedito epigrammatis Graeci, *Servilia*, Σερβηλία, Romuli & Remi Mater nuncupatur. quod ad Solinum profert Salmasius pag. 11. nisi & illic Ῥέα Σιλουία scriben-

Is jubet auferri pueros & in amne necari.
Quid facis? ex illis Romulus alter erit.
Jussa recusantes peragunt lacrimosa ministri.
Flent tamen, & geminos in loca jussa ferunt.
Albula, quem Thybrin mersus Tiberinus in undà
Reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc Fora sunt, lintres errare videres;
Quàque jacent valles, Maxime Circe, tuae.

Huc

bendum. aut *Σιλουία* simpliciter. sed *Iliam* amant appellare poëtae. Virgil. I. Æn. 274.

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

& VI. 778.

Romulus, Assaraci quem sanguinis Ilia mater Educet.

atque ita eam vocat passim Noster. ut Am. III. VI. 6.

Ilia pone metus.

& II. XIV. 15.

Ilia si tumido geminos in ventre necasset.

Trist. II. 260. infra lib. III. II. ex veteri Arondeliano,

Ilia Vestalis: quid enim vetat inde moveri?

Noster alibi, III. Amor. IV. 40.

Romulus Iliades Iliadesque Remus.

& lib. III. *iliadae fratres.* eadem Ilia & Tiberini uxor apud Horatium lib. I. Od. II. Statium in Sylvis non uno loco, Claudianum Conf. Olybrii, & Sidonium Apollinarem Panegyrico Majoriani. *caelestia semina partum* Bonon. venusta appositione. duo alii, *caelesti partu.* HEINS. *Caelestia numina* alter Putean. & tres alii.

384. *Patruo regna tenente suo.*] Amulio; qui, fratre pulso, regnum occupavit. NEAP.

385. *Auferri parvos.*] Rectius quid in quibusdam, *auferri pueros.* NAUG. *Pueros* etiam quatuor codices Heinsio inspecti agnoscunt. & ita mox 414. & lib. VI. 160. & certe videtur magis in usu fuisse vox *parvus* seculo posteriore quàm Ovidiano: nam quod ex Cicer. ad Quirit. post. red. cap. 2. *parvus sum procreatus*, ibi recte delent Viri docti, *parvus.* & quae producit Barth. ad Stat. I. Silv. VI. 44 & VII. Theb. 13. omnia post Ovidium sunt Scriptorum testimonia. non tamen plane damnare audeo, sed veteres magis ut adjectivo, adjuncto nomine alio, recentiores ut substantivo pro puero usos video. Vid. Obrecht. ad Dict. Cret. I. I. ita apud Claud. Bell. Gil. 394. variant codices. *Et quos ipse sinu parvos gestaverat.* ubi alii *pueros.* infr. III. 716. *parvus inermis* occurrit, sed ibi recte *partus* Heinsius legit. *offerri* etiam hic Bernens. & duo alii. BURM.

386. *Ex illis.*] Omnes libri script:, *istis.* emendate. CIOFAN. Germana lectio mei libri, *Quid facis? ex istis.* NEAP.

387. *Recusantes.*] Mallem, *reluctantes:* nam aperte recusasse non est verosimile. ita permutata verba II. Amor. XVII. 16. vel *repugnantes* & hoc verbum saepe à librariis est cum *recuso* commutatum. vid. XVII. Ep. 137. III. Met. 376. BURM.

388. *In loca jussa.*] Ita legendum ex iisdem libris. CIOFAN. Lege, *ut geminos in loca jussa ferunt.* Ita saepe apud Nostrum peccatur. *loca sola* quidam ex melioribus. etiam bene. HEINS. I. Trist. II. 62.

Hanc finite infelix in loca jussa feram.

390. *Hibernis forte tumebat aquis.*] M. Varro lib. IV. de L. L. *Germalum à germanis Romulo & Remo, quod ad ficum ruminalem & hi inventi, quò aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alveolo expositos.* Clarum ex his, hiemali tempore in lucem editos. In hanc rem tritissimum Tarrutii Mathematici locum praetereo, ut satis à Criticis & Chronologis excussum; & obiter corrigo Plutarchum in Romulo, ubi de Germalo agens, *Ὃ νῦν Κερμανὸν*, inquit, *καλοῦσι, πάλαι δὲ Γερμανὸν, ὡς ἔοικεν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, Γερμανοὺς ὀνομάζουσιν.* Legendum omnino, *Ὃ νῦν Γερμαλὸν*, ut pateat cum Varrone discrimen antiquioris voculae. NEAP.

391. *Errare videres.*] *Agitare* Mazar. *solebant* duo.

392. *Maxime Circe.*] Erat Circus Maximus in XI. Urbis regione, qui capiebat loca CCCLXXXV. mill. ejus portae XII. P. Victor. Ejus autem longitudinem ad tria stadia, latitudinem vero ad stadium unum, sed cum aedificiis ad jugerum quaternum pertinuisse observatum est.

IMPE. CÆSAR. DIVI F.
AVGVSTVS
PONTIFEX MAXIMVS
IMP. XII. COS. XI. TRIB. POT. XIV.
ÆGVPTO IN POTESTATEM
POPVLI ROMANI REDACTA
SOLI DONVM DEDIT.

Hu:

Huc ubi venerunt, nec jam procedere possunt
 Longius; ex illis unus, an alter, ait:
At quam sunt similes! at quam formosus uterque!
 Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
 Nescio quem vobis suspicor esse Deum.
At si quis vestrae Deus esset originis auctor;
 In tam praecipiti tempore ferret opem.

Fer-

Hujus autem Circi situm ponit Virg. v. lib. Æneid. 286. his verbis:

Hoc pius Aeneas misso certamine, sendit
Gramineum in campum, quem collibus undique curvis
Cingebant silvae, mediaque in valle theatri
Circus erat.

CIOFAN.

393. *Huc ubi venerunt, neque enim procedere possunt Longius.*] *Nec jam procedere* bene Ursini liber & unus Patavinus. unus Farnes. *ubi nunc ventum est.* Lege, *Huc ubi perventum est.* lib. v. 95.

Huc ubi perventum est, consistite, praescia mater.
HEINS.

394. *Unus & alter.*] *An alter* Arond. & Maz. eleganter. sic lib. IV. meliores libri ỷs. 7.

Saucius, an sanus, numquid tua signa reliqui?

& eodem libro, 487.

Unaque pastorem vidisset an arva colentem
Vox erat.

Plinius lib. VI. Ep. XIII. *Acilius tamen rusticus, & cum eo septem an octo in priore sententia perseverarunt.* Tacitus Annal. primo: *quia Tiberius casu an manibus impeditus prociderat.* libro II. *de se nihil addidit, metu invidiae, an ratus conscientiam satis esse.* Seneca lib. I. Suasoria II. *At puto, rudis lecta aetas, & animus qui frangeretur metu insueto, armaque non passurae manus, hebetataque senio an vulneribus corpora.* Apuleius Apologiae initio: *Nam, ut meministi, dies abhinc quintus an sextus est.* Marcianus Capella lib. VIII. *Evan pone victus atque acclinis adstabat, seu marcore confectus aetatis, sive anxia inser doctae vocis miracula intentione compressus, an alias poculis surgens.* Plura exempla ex Tacito depromi possent. Videantur quae hujus generis vir elegantissimus Josias Mercerus ad librum primum Dictyos Cretensis annotavit. Actius Ione: *Et taurigeno semine ortam fuisse an humano eam.* Auson in Solone 19.

Rex, an Tyrannus, Lydiae Croesus fuit.

sive Tyrranus. Idem in Epitaph.

Et jam dejeras puer, anne puella, videri.

Remed. Amor. 797.

Daunius an Libycis missus tibi bulbus ab oris,
An venias Megaris, noxius omnis erit.

Juvenalis Satyra II. 121.

O proceres, censore opus est an aruspice vobis.

Gratius 96.

Deus ille, an proxima divis Mens, fuit.

Sallustius apud Servium Fuldensem, *Perrexere in Hispaniam an Sardiniam.* Vetus Epigramma, ut in vetustissimo codice scribitur,

Nec sibi congressi vir nocet an mulier.

HEINS. vid. ad Epist. XII. 149.

395. *Ah quam sunt similes! ah quam.*] *At* utroque loco Ursini & Petavii codd. bene. Martial. VI. 10.

At quam non tetricus, quam nullâ nubibus irâ,
Quam placidâ nostras respuis aure preces!

est autem admirationis hic, alibi & indignationis. Vide Notas ad Epist. XII. initio. HEINS. Memoriae nimis fidens vir insignis Martialis locum hic aliter citat, atque legitur. nam in editis est:

Quam placido nostras legeras ore preces.

in Mss. Voss. repperi, *placidus nostras legerat aure preces. respuit* ibi locum habere nequit. BURM.

396. *Ex istis iste vigoris habet.*] *Ex illis iste* Zulich. Maz. Arond. Voss. & multi alii. recte. unus Farnesianus & Laeti codex, *ex istis ille.* quod tantundem. HEINS. *Ex istis ille* Modius Novant. Lect. Ep. 63.

396. *Iste vigoris habet.*] Haud dubie hic Romulus. NEAPOL.

397. *Nisi fallit imago.*] *Ni fallit* quatuor. unus Farnes. *non.* Lege, *nec fallis.* HEINS.

398. *Nescio quem à vobis.*] *In vobis* Maz. & duo alii. ut lib. VI. 5.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

& hoc probat Modius Novant. Lect. 63. Excerpta Politiani & tres alii probae notae, *Nescio quem vobis.* probe. scilicet auctorem, quod sequitur proximo versu. HEINS. *Suspicer* etiam Voss. unus Heinsii & Cantabr. Francius haesit & in hoc loco, & malebat, *nescio quem patrem s. e. d.*

Ferret opem certè, si non ope mater egeret:
Quae facta est uno mater & orba die.
Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
Corpora. desierat; deposuitque sinu.
Vagierunt clamore pari: sentire putares.
Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summâ cavus alveus undâ.
Heu quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo silvis adpulsus opacis,
Paullatim fluvio deficiente, sedet.
Arbor erat: remanent vestigia: quaeque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Ve-

401. *Si non ope mater egeret.*] Nam sacerdos illico vincta, in custodiam data. NEAP.

403. *Nata simul, moritura simul.*] Verba famuli lacrymantis ad puellulos. NEAP.

403. *Moritura simul.*] Duo veteres, *peritura.* sequenti versu opt. Patavinus, *Pignera*, pro *corpora.* etiam venuste. HEINS. *Simul ite sub umbras* Thuan. *sub undis* quinque. mox, *depositque simul* Sarravii & Mazar. & Moreti unus.

405. *Vagierant ambo pariter.*] *Vagierunt* Petav. Ursin. & Nauger. bene, ut jam monui Ep. VII. septem codd. *Vagierant clamore pari: sentire putares.* Recte, si *Vagierunt* rescribas. Ep. Canaces:

Vagitus dedit ille miser; sensisse putares.

HEINS.

405. *Sensisse putares.*] Idem Noster in re simili finxit de filio Canaces Epistolâ XI.

Jamque dari parvum canibusque avibusque nepotem
Jusserat; in solis destituitque locis.
Vagitus dedit ille miser; sensisse putares:
Quàque suum poterat voce rogabat avum.

NEAPOL.

407. *Cavus alveus unda.*] Hâc voculâ plura adsignificarunt veteres: hîc valet pro *cavato ligno*, ut apud Phoedrum Augusti libertum:

Alveolo coepit ligneo conspergere
Humum aestuantem. ——

Est & Latinis *alveus* πύελος, quod Graecis solium balneare. Scholion apud Carcinum:

Ἐν ταυτῷ πυέλῳ τόν τ' ἀγαθὸν, τόν τε κακὸν λοεῖ. NEAP.

408. *Heu quantum fati parva tabella tulit!*] *Dedit* Petav. pro diversa lectione. *vehit* tres alii. duo, *curva tabella tulit.* alter Mazar. & unus Med. cum Helmaestadiensi, *curva tabella fuit. fatum fuit.* eleganter. sic Propertius lib. II. Elegia I.

Huic misero fatum dura puella fuit.

Remed. Amor. 528.

Auxilium multis succus & herba fuit.

quae vera scriptura. Amor. libro II. Eleg. I.

Clausa tuo majus janua fulmen erat.

ut & illi codices vetusti. Martialis libro IV. Ep. XIV.

Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.

vid. supr. ỳs. 37. pro *curva* tamen *tabella* malim, *curta tabella fuit.* dixi Amor. II. Eleg. II. saepe in voce *curtae* peccatum. sic Trist. lib. I. Eleg. I.

Contigerisque tuam scrinia parva domum.

cum libri veteres *curva* agnoscant, ego *curta* scribendum opinor. ut & *curta theca* apud Martialem pro *curva* lib. XI. Ep. LIX. sic *curta fides patriae* apud Juvenal. Sat. XIV. & *curtum euthymema* Sat. VI. ut illic quoque vetus codex. HEINS.

409. *Silvis appulsus opacis.*] Inserendus huc omnino locus iste Dionysii: Ἡ δὲ λύκαινα οὐ μάλα ἀγριαίνουσα τῶν ἀνθρώπων τῇ προσόδῳ, ἀλλ' ὥσπερ ἂν χειροήθης, ἀποστᾶσα τῶν βρεφῶν ἠρέμα, καὶ κατὰ πολλὴν ἀλογίαν τῆς ποιμενικῆς ὁμιλίας, ἀπῄει· καὶ, ἦν γάρ τις οὐ πολὺ ἀπέχων ἱερὸς χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ συνηρεφὴς, καὶ πέτρα κοίλη πηγὰς ἀνιεῖσα· ἐλέγετο δὲ Πανὸς εἶναι τὸ νάπος, καὶ βωμὸς ἦν αὐτόθι τοῦ θεοῦ· εἰς τοῦτο τὸ χωρίον ἐλθοῦσα ἀποκρύπτεται. NEAPOL.

409. *Appulsus.*] *Impulsus* octo libri.

411. *Quaeque vocatur Rumina.*] A mammâ: Glossae, *rumis*, θηλὴ, ἀρχαικῶς. Festus: *Mamma autem rumis dicitur sive ruma; & rumen*, ni falsa editio Plinii in his: *Quoniam sub eâ inventa est lupa infantibus praebens rumen.* quod non puto; nam à rumine dixerunt ficum *ruminam & ruminalem.* NEAPOL.

412. *Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.*] Ruminalis ficus in Comitio, aruit sub Nerone anno V. C. DCCCXI. postquam Romuli infantiam protexerat. CIOFAN. Legit Vir magnus,

Re-

Venit ad expoſitos (mirum) lupa foeta gemellos.
  Quis credat pueris non nocuiſſe feram?
Non nocuiſſe parum eſt: prodeſt quoque: quos lupa nutrit,
  Prodere cognatae ſuſtinuere manus.
Conſtitit, & caudâ teneris blanditur alumnis,
  Et fingit linguâ corpora bina ſuâ.
Marte ſatos ſcires; timor abſuit. ubera ducunt;
  Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit; locus ipſe Lupercis.
  Magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
  Faunus in Arcadiâ templa Lyceus habet.

Nupta,

Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

ſed non ex vero. Livius: *Ubi nunc ficus Ruminalis eſt, quam Romularem vocatam ferunt.* Antiquius ergo fuit arbori nomen Romularis. NEAP. *Rumina nunc ficus, Romuli ficus erat* Urſini liber, Zulich. Maz. & duo alii. recte. Neque aliter in codice ſuo emendarat magnus Scaliger. quatuor, *Rumula*, mendoſe. Vidit veram quoque ex Livio lectionem Illuſtriſſimus Neapolis. *Ruminalis fici* praeter Livium meminerunt Plutarchus in Romulo, in Problem. & de Romanorum Fortuna, Varro de L. L. & lib. I. de Scenicis Originibus, Plinius lib. XV. cap. 18. Tacitus Annal. lib. XIV. Servius ad VIII. Æneid. Feſtus, Victor in Deſcriptione urbis Romae, ut & Sextus Rufus, qui *Ruminalem*, omnes appellant. ergo *Romula* nuncupata antiquitus, non Naſonis aevo. dicta *Ruminalis ficus* à *rumis*, id eſt, mamma. perperam *rumen* appellant: conſulendus Salmaſius ad Solinum pag. 800. HEINS.

413. (*Mirum*) *lupa feta Gemellos.*] Sic creditum; ut etiam de Lycaſto & Parrhaſio, qui in regnum Arcadicum ſucceſſerunt, ſi vera refert Zopyrus Byzantius. NEAP.

416. *Quos lupa nutrit.*] *Quod lupa* Mazarin. eleganter: ut Terent. I. And. 3. *Quidquid pepererit decreverunt tollere.* Plaut. Amph. I. 3. *Verum quod erit natum tollito.* vid. & II. ex Pont. VIII. 46. BURM.

416. *Perdere.*] *Prodere* Thuan. & alter Petav. eleganter. vide Notas Rem. Am. ỳſ. 457. HEINS.

417. *Conſtitit.*] *Subſiſtit* quinque libri.

418. *Et fingit linguâ.*] Duo Vaticani & Urſin. meliorem habent lectionem, *&* *lingit*. CIOFAN. Ut in quinto hujus Operis de Achille juxta aegrum Chironem, *manibus fingebat amicis*. Sed valdè placet ſcriptura haec, *Et lingit linguâ*. Utraque eſt ad fidem hiſtoricam. Halicarnaſſenſis: *Lupa forte ſuperveniens diſtentis à recenti partu uberibus, mammas eis praebuit, linguâ ſimul ablambens lutum, quo ſe inquinaverant.* NEAP. Perperam ſcripti multi, *lingit* vel *lambit*. Adi Notas ad Epiſt. XX. ỳſ. 134. HEINS.

419. *Ubera ducunt.*] Sic omnes libri veteres. CIOFAN. Male alii, *ſugunt*. Triſt. I. Eleg. VII. 43.

Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
  Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.

Cicero initio lib. III. Tuſc. Quaeſt. *Simul atque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, in ſummâ opinionum perverſitate verſamur, ut pene cum lacte nutricis errorem duxiſſe videamur.* Ita ſcribo. Juvenal. Satyr. XIV. 8.

—— *quem jam pudet ubera matris*
Ducere.

nec dubito quin in Germanici Arateis quoque reponendum ſit,

—— *ſi vere Jupiter infans*
Ubera Cretaeae duxit fidiſſima caprae.

ubi *mulſit* nunc legitur & ſic olim etiam aetate Lactantii fuit lectum. Is enim libro primo de Falſa Religione ita agnoſcit. productis iis Germanici Caeſaris verſibus. vix dubito tamen quin male. Prudentius tamen paſſione S. Romani:

Multo ante clara, quam capellam Gnoſiam
Suxiſſe fertur Jupiter Martis pater.

niſi & illic *duxiſſe* reponi placet. HEINS. Eadem varietas lib. IX. Met. 358. & Triſt. I. VIII. 43.

420. *Nec ſibi promiſſa lactis aluntur ope.*] Scripti maxima ex parte, *promiſſi*. *Et ſibi promiſſi* duo. *Nec ſibi promiſſi* Voſſ. Mazar. & quinque alii. *Et ſibi permiſſi* Urſin. & unus Vatic. bene. HEINS. Ego cum Francof. Voſſiano & aliis lego,

Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.

quod multo acutius & elegantius. praeter ſpem & vota aluntur lacte lupino. quod nemo promittere illis ita expoſitis auſus fuiſſet. Virgil. IX. 6.

Turne, quod optanti divûm promittere nemo
Auderet, volvenda dies en attulit ultro.

ita inf. lib. III. 159. *promiſſum coelum.* BURM.

421. *Illa loco nomen fecit.*] Plutarchus in Romulo:

Nupta, quid exspectas? non tu pollentibus herbis,
  Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fecundae patienter verbera dextrae:
  Jam socer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, durâ cum sorte maritae
  Reddebant uteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
  Romulus: (hoc illo sceptra tenente fuit)
Si mea non vires, sed bellum injuria fecit;
  Utilius fuerat non habuisse nurus.
Monte sub Esquilio, multis incaeduus annis,
  Junonis magnae nomine lucus erat.

Huc

Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κοινὸν ἔστι δύνασθαι καὶ ἀπὸ τῆς λυκαίνης γεγονέναι τοὔνομα· καὶ γὰρ ἀρχομένους τῆς περιδρομῆς τοὺς Λουπέρκους ὁρῶμεν ἐντεῦθεν, ὅπου τὸν Ῥωμύλον ἐκτεθῆναι λέγουσι. NEAP.

421. *Locus ille.*] *Ipse* meliores. HEINS.

421. *Lupercis.*] Quidam veteres libri, *lupercal.* CIOFAN. *Locus ille lupercal* Bernens. *lupercal* quoque plurimi Heinsio inspecti. *lupercus* unus Petavii. Heinsius volebat, *locus inde lupercal.*

422. *Praemia lactis habet.*] Repensum honorem; ut Propertianum illud lib. IV. 94.

O vigil injustae praemia sortis habes.

NEAPOL.

423. *Quid vetat Arcadiee dictos à monte Lupercos? Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.*] Huc faciunt quae scribit Justinus lib. XLIV. de Saturno loquens: *Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander ab Arcadiae urbe Pallanteo in Italiam cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea Palatinum appellavit, benigne assignavit. In hujus radicibus templum Lycaeo, quem Graeci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum Dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romae Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quae assidue divino spiritu impleta, velut per furorem futura praemonebat. Unde adhuc qui inspirari solent fatuari dicuntur.* Haec ille. CIOFAN. Accedit novum alterum etymon, à Lycaeo scilicet Arcadiae monte. *Lupercum* enim vere reddes Graecè *Λύκαιον*, & *Lupercalia Λύκαια·* quae festa in ea regione antiquissima. & congruunt aliquantulum cum nostris. Plutarchus in vitâ Caesaris: *Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λουπερκαλίων ἑορτὴ, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν. ὡς ποιμένων τὸ παλαιὸν εἴη, καί τι καὶ προσῆκε τοῖς Ἀρκαδικοῖς Λυκαίοις.* Haec instituta a Lycaone Pelagi filio. Vide Pausaniam sub initium lib. VIII. NEAPOL. *Quis vetat* Francof. & infiniti alii. vid. ad Epist. x. 88. *quis vetet* Gottorp.

423. *Dictos à monte Lupercos.*] Lege, *ductos*, hoc est originem trahere ex Arcadiâ. sic infra lib. III. 75.

A te principium Romano ducimus anno.

ubi male, *dicimus.* vulgo lib. I. 467.

Ipsa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

lib. III. 387. de Saliis: *A saltu nomina ducunt.* ubi vide. HEINS. *De monte* Petav. & Moreti. *ductos* posset ex Virgil. VIII. 343. *Lupercal Parrhasio dictum Panos de more Lycei*

425. *Templa Lycaeus habet.*] Idem scriptor in Arcadicis: *Ἔστι δὲ ἐν τῷ Λυκαίῳ Πανός τε ἱερὸν, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος δένδρων καὶ ἱππόδρομός τε, καὶ πρὸ αὐτοῦ στάδιον· τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα ἐνταῦθα.* Mentio & Panis hujus cognomenti in Epigrammate Leonidae Tarentini:

Ὀρεὺς Θηρίμαχος τὰ λαγωβόλα Πανὶ Λυκαίῳ
Ταῦτα πρὸς Ἀρκαδικοῖς ἐκρέμασε σκοπέλοις. NEAP.

425. *Pollentibus.*] Sic recte est in libris scriptis. CIOFAN. *Pallentibus* multi. *ferialibus* unus.

427. *Fecundae patienter verbera dextrae.*] Plutarchus in Romulo: *Αἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ γυναῖκες οὐ φεύγουσι τὸ παίεσθαι, νομίζουσαι πρὸς εὐτοκίαν καὶ κύησιν συνεργεῖν. Mulieres adultae non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem & partum ratae.* idque non à plebeis solum, sed à nobilissimis matronis factitatum. Idem in C. Caesare: *Πολλαὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπίτηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥσπερ ἐν διδασκάλου, τὼ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, πεπεισμέναι πρὸς εὐτοκίαν κυούσαις, ἀγόνοις δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι.* NEAPOL.

427. *Verbera dextrae.*] *Caudae* Mazar. pro varia lectione & duo alii. *palmae* duo.

428. *Optatum.*] *Optati* concinnius Mazar. HEINS.

429. *Nam fuit illa dies.*] Aperit nunc unde mos fuerit Lupercis, pellibus caprarum obvias quasque caedendi: haec enim verbera non Evandri adventu, sed post annos plurimos, post raptas

Sabi-

Huc ubi venerunt; pariter nuptaeque virique
Suppliciter poſito procubuere genu.
Cum ſubito motae tremuere cacumina ſilvae,
Et Dea per lucos mira locuta ſuos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
Nuper ab Hetruſcâ venerat exſul humo.
Ille caprum mactat. juſſae ſua terga maritae
Pellibus exſectis percutienda dabant.
Luna reſumebat decimo nova cornua motu:
Virque pater ſubito, nuptaque mater erat.

Gra-

Sabinas, ut vides, in Urbe recepta. Subjicit ergo, quod in alio non reperies, ob diururnam in concipiendo ſterilitatem, à ſexu muliebri aditum lucum Junonis Lucinae; cumque ſuppliciter medelam à Deâ his malis optaret, auditum ex luco ferunt, ut hircus nuptas iniret. Quod inſignis Augur Etruſeus interpretatus, caedendas mulieres corio caprarum, quas Luperci Deo Pani facerent. Dictum factum: priſtinae fecunditati matronae reſtituuntur, Lupercis jus verberum datum. NEAP.

429. *Dura cum ſorte.*] *Dira* Moreti unus. eadem varietas apud Claudian. II in Rufin. 89. ubi *dira* praeſert Heinſius. vid. ad Val. Fl. VI. 624. BURM.

434. *Non habuiſſe.*] Ita iidem libri. CIOFAN. In codice, quo uſus fuit magnus Scaliger, legebatur, *non rapuiſſe nurus.* quod non diſplicet. niſi forte, quod praeceſſit, *Quid mihi, clamabat, prodeſt rapuiſſe Sabinas.* DAN. HEINS. *Rapuiſſe* ſex ſcripti & prima editio.

435. *Incaeduus.*] Optimus Vaticani & Maffei. *inciduus.* probo. CIOFAN. Alii habent, *incaeduus annis.* Utrumque Latinis receptum, qui quaedam à *caedo* pronuntiarunt, quaſi à *cido*: ut *ancile*, pro *ancaelo*; *recido*, pro *recaedo*; & econtrà: ut *ancaeſa*, quae vaſa antiquitus caelata, quod circumcaedendo talia fierent, auctore Feſto Pompejo. NEAP. *Sub eſquiliis* unus Farneſ. *ſub eſculeo* Junian. deinde *Junonis numine* Junii & alii ſeptem. de τῷ *incaeduus* vid ad lib. I. 243.

436. *Lucus erat.*] Varro de hoc lib. IV. L. L. in Exquiliarum etymologiâ: *Alii ab eo, quòd excultae à rege Tullio eſſent. Huic origini magis concinunt luci vicini; quod ibi lucus Fagutalis, & lucus Mephitis, & lucus Junonis Lucinae: quorum anguſti fines: non mirum. jam diu enim late avaritia una eſt.* NEAP.

438. *Procubuere.*] *Succubuere* nonnulli. male. vid. lib. III. 220. mox, *ſubito motu* Bernenſ. *notae* Arundel. *cacumine* Junian.

441. *Italidas matres.*] Haec vera editio. σολοικίζει Marſus, & alii, qui legunt, *Italides.* NEAPOL. *Italias* multi ex melioribus ſcriptis. de quo Met. XV. ℣ſ. 9. unus Farneſ. *Etalides.* an *Oebalidas?* ut lib. III. 230.

Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.

Deinde pro *ſacer hircus*, lege cum Maz duobus Vatic. & Strozzae libro, *caper hirtus.* Voſſii, *caper hircus.* ſic & *hirtae capellae* Virgilio & Avieno Ora Marit. 218. & Ovid. XIII. Met. 927. caper enim proprie hircus caſtratus, à quo iniri non poterant. HEINS. In Aegyptiorum ſacris etiam Hirci ſacri inibant feminas. vid. Bochart. Hieroz. II. 53. Caprum autem pro caſtrato hirco nusquam ſibi lectum dicit Scriver. ad Martial. III. 24. quamvis in illo epigrammate ita manifeſte ponatur. BURM.

442. *Dubio.*] *Subito* quatuor.

444. *Ab Etruſca venerat exſul humo.*] Peperit haec tellus peritiſſimos artis auguralis. Scitum illud, Attium Navium, hujus diſciplinae virum magnum, his à patre traditum, ut eam ſolum ediſceret. NEAP.

445. *Sua terga puellae Percutienda dabant.*] Vere interſcapilium, quod Latinis pars ſub collo, Graecis τὸ κάτωμον· unde noſtrum verbum *catomidiari.* quod proprium in Lupercalibus. Vetus Scholiaſtes ad illud Juvenalis,

——— *Agili palmas praebere Luperco.*

Palmas dicit, quia aut catomidiabantur; aut quia manibus vapulant cincti per civitatem. Sic lego cum ſummi judicii viro Cl. Salmaſio. Vulgo eſt, *catomus laetabantur:* unde & veriſimile, interpretem ſcripſiſſe, *catomis caedebantur.* Frequens loquendi modus in Martyrologiis, ut in vitâ Viti martyris: *Hoc audiens pater ejus, juſſit infantem catomis caedi:* id eſt κατωμαδὸν τύπτεσθαι, uno verbo, *catomidiari.* Id uſurpavit Spartianus in Hadriano Caeſare: cap XVIII. *Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuae auctoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro & dimitti juſſit.* Agnoſcit ad hunc locum Magnus Caſaubonus editionem, in quâ *catomidiari:* ſed primam reti-

Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus,
Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis;
Maturumque utero molliter effer onus.
ORta dies fuerit; tu desine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant: & sex reserata diebus
Carceris Æolii janua laxa patet.
JAm levis obliquâ subsidit Aquarius urnâ.
Proximus aetherios excipe, Piscis, equos.

Te

retinet à Graeco *καταμειδιᾶσθαι*. Addo calculum. Sic nostro aevo noxios in loco publico nudos deridendos sistimus. Hispani dicunt, *Penerles à la verguença*. Nos Siculi tales ungimus aliquando melle, ut muscis etiam ludibrio sint. NEAPOL.

445. *Puellae.*] *Maritae* rectius tres scripti, atque in iis opt. Mediceus. HEINS.

446. *Pellibus exemptis percutienda dabant.*] Libri scripti, *exectis*. Hic autem locus satis intelligi potest ex Justini verbis, quae modo adduxi. CIOF. Prisca scriptura, *Pellibus exsectis*; alia, *exemtis*. NEAP. *Exemtis* unus Heinsii. *secta vellera* vocat lib. v. 102.

447. *Decimo nova cornua mense.*] Alii veteres, *mense*, alii vero *cursu* habent. CIOFAN. Libri aliquot, *mense*: meus vetus, *cursu*. NEAPOL. *Mense* plerique scripti. & recte. ut in Observationibus jam monuit doctissimus Gronovius lib. III. cap. I. Vide notas nostras ad Epist. XI. ℣s. 46. quidam codices, *cursu*. HEINS. *Sua cornua* etiam Thuan. & quatuor alii.

448. *Mater erat.*] Concinnius, *erant*. HEINS.

449. *Dedit haec tibi nomina lucus.*] Etymon, ex Plinianâ etiam opinione. NEAP.

450. *Principium tu, Dea, lucis habes.*] *Eras* duo scripti; & pro diversa lectione Zulich. quod placeret, nisi verbum id ipsum clausisset pentametrum praecedentem. HEINS.

451. *Facilis Lucina puellis.*] Ipsamet apud Callimachum:

——— Πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν,
Μοῦνον ὅτ' ὀξείῃσιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
Τειρόμεναι καλέωσι βοηθόον. ———

NEAPOL.

452. *Aufer onus.*] *Effer* Sarravianus, elegantius; unde & *Egeria* ab *egerendo* dicta creditur. *Maturoque* etiam Puteanus & tres alii. BURM.

453. *Orta dies fuerit.*] Eadem Lupercalium: hac Sol in Piscibus, & ventorum inconstantia per dies sex. Hanc *ἀκαταστασίαν* faciunt etiam Ægyptii à XXI. ferè Februarii usque ad XXVI. NEAP. *Fuerat* editi & scripti nonnulli.

453. *Tu desine.*] *Nunc desine* Hamb. *tua desine* Bernens.

454. *Perdidit aura fidem.*] Non minus elegans, quod libri tres veteres agnoscunt, *Prodidit fidem*. sic *prodere fidem*, pro fidem fallere, Sallustio Catilinaria: *Sed ea saepe fidem prodiderat, creditum abjurarat.* Cicero in Lucullo, *Prodere officium aut fidem.* Apulejus Metam. IV. *Thrasylion egregium decus nostrae factionis, neque clamore, nec ejulatu quidem fidem sacramenti prodidit.* Paulinus carmine ad Cytherium:

Et illa Samson gesta quae priora sunt
Sequatur ut vestes novas,
Ceu fila rumpat, nec fidem prodat suam,
Ne perdat ignavus comam.

Prodere commissa fidei Horatius lib. I. Satyra III. quo & illa Propertii alludunt de Tarpeja libro IV. Eleg. IV.

Prodiderat portaeque fidem patriamque jacentem.

superiori etiam versu *fuerit* pro *fueras* legendum cum plerisque codicibus. HEINS. *Prodere fidem* elegans quidem, sed huic loco minus conveniens. *perdidisse* vero fidem dicitur aura ob inconstantiam, ob quam ei tuto non creditur posthac. ita Quinct. IX. 4. *Perdidisset enim gratiam, quae in eo maxima est; perdidisset fidem quoque. amittere fidem* ibidem dixit circa finem. *perdere fidem* etiam Plautus aliique dixerunt. & hinc obviae illae metaphorae apud Poëtas de tempestatibus anni, ventis, glacie &c. quae *fidelia*, *perfida* &c. dicuntur. Lucan. V. 415.

Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.

ita *perfidum flumen* Flor. III. 4. *suspecta ripa* Valer. Flac. VI. 149. ubi plura dicemus. ita *credere serenis* idem Poëta I. 332. ubi & quaedam notabimus. BURM.

456. *Janua lata patet.*] Scribe, *laxa* cum uno Ambros. & Gottorph. lib. I. Am. Eleg. VIII.

Clau-

Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro coelo Juppiter arma tulit.
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo;
Inque Palaestinae margine sedit aquae.
Populus, & cannae riparum summa tenebant:
Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus. illa timore
Pallet; & hostiles credit adesse manus.

Ut-

Clausa sit oranti tua janua, laxa ferenti.
& lib. III. Eleg. 5.

Quam tu non poteris duro reserare cothurno,
Haec est blanditiis janua laxa meis.

sic contra, *janua stricta* & *adstricta*. Vide Notas Amor. III. Eleg. I. ẏſ. 50. HEINS. *Tota patet* duo libri.

457. *Obliqua Aquarius urna.*] Ex scedographiâ. NEAP. *Antiqua* Cantabr.

458. *Proximus.*] *Protinus* quinque libri. & duo superiori versu, *subsidit*. HEINS.

458. *Ætherios.*] *Æquoreos* quatuor scripti. nil muta. vid. inf. IV. 674. *Aërius equus* Manilio. lib. V. 633. vide & sup. I. 457. *Aitheos* Cod. P. Laeti. hanc fabulam aliter narrat Scholiast. Germanic. pag. 112. Edit. Commel. BURM.

459. *Nam juncta micatis Signa.*] Junguntur enim nodo illo caelesti, quem Graeci dicunt, σύνδεσμον τῶν ἰχθύων. NEAP. *Cuncta* Gryph.

463. *Venit ad Euphratem.*] Sed qua Syriam perluit, quam inundat, ut Taurum penetrat, licet ab ipso ducat originem: hanc enim habet ἐν τῷ προσβόῤῥῳ μέρει τοῦ Ταύρου. Strabo lib. XI. *Euphrates, in Septemtrionali latere Tauri scaturiens, ab initio versus Ortum fluit per Armeniam; deinde ad Austrum se convertens Taurum secat inter Armeniam, Cappadociam & Commagenam: inde se provehens, ubi in Syriam venit, vertit se versus hibernum ortum usque ad Babylonem; & cum Tigri conjunctus Mesopotamiam includit.* Habes brevem Euphratis descriptionem: & quod ad rem, in Syriam extendi; id supra hisce etiam testatus: Ἀριστερᾷ δὲ relinquens τὴν Ἀκιλισηνὴν, καὶ Σωφηνὴν, τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, πρόεισιν ἐπὶ τὴν Συρίαν, καὶ λαμβάνει πάλιν ἄλλην ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον. NEAP

464. *Inque Palestinae.*] Tres enim veteribus Syriae: Συρία Κοίλη, Φοινίκη, Παλαιστίνη. Ulpianus in l. primâ de Censibus: *Sciendum est, esse quasdam colonias juris Italici, ut est in Syriâ Phoenico, splendidissima Tyriorum colonia.* & post pauca: *Est & Laudicena colonia in Syriâ Coele, cui D. Severus jus Italicum ob belli civilis merita concessit. Ptolemensium enim colonia, quae inter Phoenicem & Palaestinam sita est, nihil praeter nomen coloniae habet.* Hinc liquet, nec litteram summovendam ex eo Tibulliano:

Alba Palaestino sancta columba Syro.

legit enim Josephus Scaliger, *sancta columba suo. Neque enim*, inquit, *dicitur Celta Gallus, nec Romanus Latius; sic nec Syrus Palaestinus.* Vides uti deceptus vir in his litteris magnus Haec Syria Palaestina, eadem quae Judaea. Ptolemaeus: Παλαιστίνης Συρίας, ἥτις καὶ Ἰουδαία καλεῖται, θέσις. hinc Strabo Judaeos jungit cum Syris: Ἔνιοι δὲ, inquit lib. XVI. τὴν Συρίαν ὅλην εἴς τε Κοιλοσύρους καὶ Φοίνικας διελόντες, τούτοις ἀναμεμίχθαι φασὶ τέτταρα ἔθνη, Ἰουδαίους, Ἰδουμαίους, Γαζαίους, Ἀζωτίους. NEAP. Recte Marsus hic Poetam *Palaestinam aquam* vocare, non quia Judaeam perluit Euphrates; sed quia Poëtae à proximis saepe regionibus Epitheta sumunt. vid. lib. I. 341. BURM.

465. *Summa tenebant.*] Quaedam editiones & scripti, ut & Neapolis, *tegebant*, sed id verbum tantum in tribus quatuorve scriptis pro varia lectione legitur adscriptum; quare *tenebant* retineo. Livius XXVIII. 2. *Confragosa loca & obsita virgultis tenebant colles.* vid infr. notas Heinsii ad III. 219. BURM.

466. *Hos quoque posse tegi.*] Lege, *his quoque* vel *hic*. nam in uno codice Vatic. *hoc* exstat in quatuor aliis, *se quoque. salices has* Maz. & Zulich. HEINS. Ego praeferrem, *his*, vel, *sic quoque posse tegi.* id est Venerem inter salices, licet humiles essent & summa tantum tenerent riparum, tamen posse latere. de illa formula *sic quoque* vid ad III. Art. 265. & inf. hoc libro 642. *tegi* autem dictum, ut apud Livium XXI. 54. *Locus equiti quoque tegendo satis latebrosus.* ubi *quoque* etiam ut hic ponitur. in Mazar. erat, *facies hos quoque.* unde forte scriptum fuit, *salices, os quoque posse tegi.* non tantum inferiores corporis partes, sed & caput. BURM.

467. *Insonuit vento nemus.*] *Intonuit* Mazar. Voss. prim. Med. & quatuor alii. sic saepe *tonare* pro *sona-*

Utque finu natum tenuit, Succurrite Nymphae;
Et Dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; profiluit. Pifces fubiere gemelli.
  Pro quo nunc dignum fidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menfis,
  Nec violant timidi pifcibus ora Syri.
PRoxima lux vacua eft: at tertia dicta Quirino.
  Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hafta curis prifcis eft dicta Sabinis:
  (Bellicus à telo venit in aftra Deus)
Sive fuum Regi nomen pofuere Quirites:
  Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Nam

fonare apud poëtas. HEINS. *Dum jacet* etiam nonnulli.

472. *Pro quo nunc cernis fidera numen habent.*] Voff. Arondel. Mazar. & tres alii, *dignum fidera munus.* quod fecutus fum. poffet &, *nunc coelum fidera munus habent* legi. fic Art. Am. I. 557. *Munus habe coelum. dignum fidera nomen* alii. *Pro quo, quae cernis, fidera nomen* Nauger. Petav. Zulich. & tres alii. *nunc cernis fidera nomen* Urfin. & plurimi alii. Forte,

Pro quo nunc cerni fidera munus habent.

Gronovius Nofter Obfer. IV. 18. corrigebat:

Pro quo nunc (cernis) fidera munus habent.

HEINS. *Dignum fidera munus habent* etiam Modius Novant. Lect. cap. 63.

473. *Ducunt.*] *Dicunt* plurimi. *inducere menfis* unus.

473. *Genus hoc imponere menfis.*] Quod haec gens fuerit ἀπιχθυς non dubium. Athenaeus lib. VIII. Καὶ τοσαῦτα μὲν ἔφη ὁ Δημόκριτος, καὶ αὐτὸς ὑμῖν ἀποστοματίσας οὐκ ὀψοφαγήσαντα παρῆλθον διὰ τὸ πάντα ἄριστον Οὐλπιανὸν, ὃς διὰ τὰ Σύρων πάτρια, καὶ ἡμᾶς τῶν ἰχθύων ἀπεστέρησεν. Hinc Comicus ille Timocles apud eumdem de Hyperide τοῦ ὀψοφάγου·

Τοὺς ἰχθυοπώλας οὗτος ἡμῶν πλουτεῖ.
Ὀψοφάγος γὰρ ὥς τε τοὺς λάρους εἶναι Σύρους.

Sis alios adi Graecos & Latinos Arati interpretes. Cauffa vero cur pifcibus abftinuerint non eadem omnibus: hanc refert Antipater Tarfenfis libro IV. περὶ Δεισιδαιμονίας, forte nugatur: Λέγεσθαί φησι πρός τινων, ὅτι Γάτις ἡ τῶν Σύρων βασίλισσα οὕτως ἦν ὀψοφάγος, ὥς τε κηρύξαι ἄτερ Γάτιδος μηδένα ἰχθὺν ἐσθίειν, ὑπ' ἀγνοίας δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτὴν μὲν Ἀτεργάτιν ὀνομάζειν, ἰχθύων δὲ ἀπέχεσθαι. Nova haec mihi: nam in Strabone legi, ni fallor, hanc Syris Ἀθάραν, reliquis corrupte Ἀταργάτην vocitatam. Queritur, ut folet, de nominum mutatione, praecipue barbarorum: Καθάπερ, inquit, τὸν Δαριήκην Δαρεῖον ἐκάλεσαν, τὴν δὲ Φάρζιριν Παρυσάτιν, Ἀταργάτην δὲ τὴν Ἀθάραν. & ftatim addit hanc à Ctefiâ vocari Δερκετώ. Vidit id Plinius; & benè de Hierapoli Syriae urbe fcripfit: *Ibi prodigiofa Atargatis, Graecis autem Derceto dicta, colitur.* Prodigiofa; nam ex pifce & feminâ compofita. Ecce ex Luciano in fuo περὶ τῆς Συρίης libello: Δερκετοῦς δὲ εἶδος ἐν Φοινίκῃ ἐθεησάμην, θέημα ξένον. ἡμισέη μὲν, γυνή, τὸ δὲ ὁκόσον ἐκ μηρῶν ἐς ἄκρους πόδας, ἰχθύος οὐρὴ ἀποτείνεται. NEAP.

474. *Timidi Syri.*] Ad religionem fpectat epithetum; ut in Lemuralibus, *timidusque Deorum.* Convenit & Syris, qui prifcis fuere pietate infignes; unde Statius in Silvis de illius tractus urbe nobiliffimâ:

Quod ramis pia germinat Damafcus. ——

An conjectura Scaligeri verior, allufiffe Nafonem ad Syriam phrenefim? ex efu enim pifcium timuit ea gens, ne fibi venter aut membrum aliud intumefceret, ut probat ex verficulis Menandri ad Apotelefmaticum Manilii. NEAP. *Nec violant* libri meliores. inf. 506. *timidi* autem funt fuperftitiofi. perfuafum enim Syri habebant iis, qui pifce quocumque vefcerentur, inflari corpus & ulceribus compleri. Hinc *Syrios tumores* dixit Martialis, lib. IV. Ep. 43. *Juro per Syrios tibi tumores.* Rem narrant Menander apud Porphyrium libro IV. περὶ Ἀποχῆς ἐμψύχων, Plutarchus περὶ Δεισιδαιμονίας, Tzetzes Chiliad. IX. cap. 275. Artemidorus Oneirocrit. lib. I. cap. 9. alii HEINS. Vide Scalig. ad Manil. IV. 577. & Victor. Var. Lect. XII. 15. & Seldenum de Diis Syris Syntagm. II. cap. 3. abftinebant etiam pifcibus facerdotes Matris Deûm. cauffam vide apud Spanhem. ad Julian. Orat. I. pag. 176. BURM.

475. *Proxima lux vacua eft.*] XIV. Kalendas Martias. NEAP.

475. *Ac tertia dicta Quirino.*] XIII. Kalendas erant Quirinalia, non XII. ut malè rude illud par interpretum Marfus & Fanenfis. Inftituta haec non eo-

Nam pater armipotens, postquam nova moenia vidit,
  Multaque Romuleâ bella peracta manu,
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires:
  Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
  Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli;
  Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.
Juppiter adnuerat. nutu tremefactus uterque
  Est polus; & coeli pondera sensit Atlas.
Est locus: antiqui Capream dixêre paludem.
  Forte tuis illic, Romule, jura dabas.

Sol

eodem die, quo Romulus esse desiit in terris, sed multo post ejus exeessum: nam aliter pugna esset cum scriptoribus, qui τὴν ἀφάνισιν rejiciunt in Nonas Quintiles veteris illius anni; has Litterati conferunt in diem XXVI. Maji Juliani, in annum ab orbe condito CIↃ CIↃ CIↃ CCXXXV. NEAP.

477. *Sive quod hasta curis.*] Sic Noster & emendati. Non adeo bene aliquot, *Sive quod hasta quiris:* nam *Q* antiquissimis Sabinis in scribendo non fuit in usu. NEAPOL. *Cures* Ursini & Petavii liber. *curis* Maz. Zulieh. & quatuor alii. recte, ut & Neapolis vidit. Adi Festum in ea voce. etiam in *Quirinus* & *Quirites*. & Servium ad Virg. I. Æneid. 297. Euseb. Chronico: *A Curibus Quirites appellantur.* HEINS.

477. *Priscis est dicta Sabinis.*] Testes M. Varro, Festus, Plutarchus & alii. Inde iidem Sabini Martem primo *Curinum* appellarunt, & tractu temporis *Quirinum*: cujus statua illis & Romanis nihil aliud quam hasta. Clemens Alexandrinus in Protreptico: Ἐν Ῥώμῃ δὲ τὸ παλαιὸν, δόρυ φησὶ γεγονέναι τοῦ Ἄρεως τὸ ξόανον, Οὐάῤῥων ὁ συγγραφεύς. οὐδέπω τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τὴν εὐπρόσωπον ταύτην κακοτεχνίαν ὡρμηκότων. NEAPOL. *Primis* Hamburg. vide ad lib. I. 7.

478. *Bellicus a telo.*] Festus: *Curis est Sabinè hasta: unde Romulus Quirinus, qui eam ferebat, est dictus.* NEAP.

579. *Sive suo Regi nomen.*] *Suum Regi nomen* meliores. HEINS.

480. *Junxerat ille Cures.*] Hac tamen lege, ut Romani à Tatii patriâ Curites dicerentur, Urbs antiquum ei nomen à Romulo impositum servaret. Plutarchus in vitâ hujus Principis: Ἐκ τούτου συντίθενται τῶν μὲν γυναικῶν τὰς βουλομένας συνοικεῖν τοῖς ἔχουσιν (ὥσπερ εἴρηται) παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας, πλὴν ταλασίας, ἀφειμένας· οἰκεῖν δὲ κοινῇ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους· καὶ καλεῖσθαι μὲν Ῥώμην ἐπὶ Ῥωμύλῳ τὴν πόλιν, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἅπαντας ἐπὶ τῇ Τατίου πατρίδι. Semel ergo dicti illi Quirites, non mirum Romulum regem sub Quirini cognomento coluisse. NEAP.

481. *Nova.*] *Sua* sex libri.

485. *Patri.*] *Pater* Patavin. & quatuor alii. *intercidit alium* Junii, Vossii & alius. *Ille* Thuan.

487. *Unus erit, quem tu telles in sidera caeli.*] Unus liber vetus, *in caerula.* verè. Est enim Ennii carmen. Vide quae notavi in observationibus in Metamorphosin lib. XIV. CIOFAN. Duo veteres, *in caerula caeli.* Exstat ad verbum idem carmen in Metamorphosi; utrumque tamen haustum, vix mutatâ litterâ, ex Ennii Annalibus, de eodem Rege in numerum Deorum adscribendo. NEAPOL. *Caerula* Regius, Petav. Zulieh. & Mazar. probe. Reliqui, *in sidera*, vel, *ad sidera.* vide Notas Met. XIV. ỳs. 814. HEINS. Ita & Gifan. Ind. Lucret. in *caerula*, & Merula ad Enn. pag. 248.

490. *Et caeli pondera movit Atlas.*] In quibusdam veteribus, *sensit.* aeque bene. lib. IX. Metamorph. *Sensit Atlas pondus.* CIOFAN. Et bene etiam meus liber, *pondera sensit Atlas.* NEAP. In quinque aut sex vetustis codicibus, *sensit Atlas.* quod arridet. in multis aliis, *novit.* Metam. IX. 272. de Hercule in coelum recepto:

Sensit Atlas pondus; nec adhuc Stheneleïus iras
Solverat Euristheus.

libro XV. 693. de Æsculapio:

Corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa
Sensit onus, pressa estque dei gravitate carina.

Petronius in carmine de Bello Civil. cap. CXXIV.

Sentit terra deos, mutataque sidera pondus
Quaesivere suum.

HEINS.

491. *Antiqui Capreae dixere paludem.*] Solinus lib. I. cap. II. *Romulus apud Capream paludem nonis Quintilibus apparere desiit.* Vide etiam quae notavi lib. XIV. Metamorph. CIOFAN. A quâ Nonas illas Quintiles dictas aliqui putarunt *Capretinas*;

Sol fugit; & removent subeuntia nubila coelum:
Et gravis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther.
Fit fuga: Rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falsaeque Patres in crimine caedis.
Haesissetque animis forsitan illa fides.
Sed Proculus longâ veniebat Julius Albâ:
Lunaque fulgebat; nec facis usus erat.
Cum subito motu nubes crepuere sinistrae.
Retulit ille gradus: horrueruntque comae.

Pul-

nas; ego vero de etymo magis ad Varronem proclino: *Quòd ea die*, inquit, *in Latio Junoni Caprotinae mulieres sacrificant*: libro v. de L. L. Vide tamen Plutarchi postrema in vitâ Romuli, ab illis, Ἡ δ' ἡμέρα ἡ μετήλλαξεν. NEAP. *Capream* bene primus Med. sic supra, *Carmens porta*, quae Carmentalis. *collis Quirinus* lib. XIV. Met. pro Quirinali. infra hoc ipso libro ex veteri codice, *penetralia Collatina*. atque ita passim veteres. *flumen Tolenum* lib. v. itidem ex antiquis libris. sic *via Appia*, *via Flaminia*, *via Domitiana*, *via Trajana*, *forum Trajanum*, *aqua Marcia*, *aqua Claudia*, *Basilica Ulpia*, *horrea Sulpicia*, *pons Aemilius*, & *ludus Aemilius*, *Aemilia porticus*, *Livia* & *Vespasia Claudia*, & *Pompeja*, *templum Flavium*, *Julium*, & infinita hujusmodi in antiquis monumentis. Graecis tamen haec palus αἰγὸς λίμνη. Florus inter alios lib 1. cap. 1. *Capreae paludem* appellat. vel, ut habent codices vetusti, *caprae paludem*. auctor de Viris Illustribus cap. 2. *Cum ad Capreae paludem exercitum lustraret*, *nusquam comparuit*. Solinus, *Apud Capreae paludem apparere desiit*. Chronicon etiam Eusebianum, *Romulus apud Capream paludem nusquam comparuit*. Sic αἰγὸς ποταμὸς fluvius Thraciae, cujus meminere Polybius, Strabo, Plutarchus, Plinius, Ammianus, Mela, alii. HEINS. Cl. Schurzfleischius, in Notitia Bibliothecae Vinariensis, ubi egregia ejus Eusebio data opera producitur, pag. 136. hanc paludem cum insula Caprea confudisse mihi videtur. *Caprae* hic Putean. & alii. *Paludes* Arundel.

492. *Forte suis.*] *Viris* Mazar. Zulich. Voss. HEINS.

492. *Romule, jura dabas.*] Adi T. Livium. NEAPOL.

493. *Sol fugit.*] Notarunt hanc solis defectionem in Romuli excessu veterum omnium monumenta: sed Dionysius Halicarnassensis addit rem miram in ejusdem Regis conceptione observatam. verba sunt: Ἔοικε δὲ οὐ μικρὰν ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητὰ, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐπιφανῶν, τὰ συμβάντα ἐκ τοῦ θεοῦ περὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ τὴν διάκρισιν. ὅ τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἴθ' ὑπ' ἀνθρώπων τινὸς εἴθ' ὑπὸ θεοῦ γινομένῳ, τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν φασιν ὅλον, καὶ σκότος παντελῶς, ὥσπερ ἐν νυκτὶ, τὴν γῆν κατασχεῖν· ἔν τε τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ταὐτὸ συμβῆναι λέγουσι πάθος. NEAP. Vid. Scalig. de Emend. Tempor. lib. v. pag. 395.

493. *Et removent.*] Malo, *En removent.* HEINS. *Nubila solem* Putean. *coeli* duo.

494. *Fit fuga.*] Graeci inquiunt, diem illum Romani, τὴν τροπὴν τοῦ πλήθους, id est, POPLIFUGIA, appellarunt, ut habet vetus Kalendarium. De etymo differitas apud antiquos. Vide M. Varronem lib. v. de L. L. Dionysium lib. II. & Macrobium, si nosse haec lubet. NEAP.

495. *Hinc tonat, hinc missis.*] *Intonat emissis* Mazar. & quinque alii. unus Patav, *immissis.* HEINS. *Abrumpitur* Francof. *erumpitur* unus Vatican. hic locus etiam vendicat Virgilianum illud; *abruptis nubibus ignes.* de quo vide Drakenb. ad Sil. III. 196. illud *emissis* non admodum displicet. vid. ad Epist. Sabin. 1. 90. BURM.

497. *Falsaeque.*] *Falsoque* Putean. & Thuan. *falsaeque p. in crimina* sex.

498. *Haesissetque animis forsitan ipsa fides.*] Libri veteres, *illa.* CIOFAN.

499. *Sed procul è longa veniebat Julius Alba.*] Rectius nonnulli, authore LIVIO, *sed Proculus longa.* NAUGER. Hunc locum citat & interpretatur Lactantius lib. 1. cap. 15. cujus sententiam & verba recitat Marsus. CIOFAN. Scribe, *longâ*: nam ob situm ab Ascanio nomen hoc habuit. Origo gentis Romanae, Livius lib. primo, & Dionysius eodem: Σαφηνισμοῦ δὲ ἕνεκα διορίζεται παρ' ἑτέραν πόλιν ὁμώνυμον ἐπικλήσει, τοῦ σχήματος ἐπικατηγορήσει· ἔστι δὲ ὥσπερ σύνθετον ἤδη τοὔνομα ἐξ ἀμφοῖν, Ἄλβα Λόγγα. NEAP. Scribe,

Sed Proculus Longâ veniebat Julius Albâ.

Quomodo codex Lacti, duo Farnes. unus Patav. Zulich. & Mazar. optime, & ex fide historiae: *Julius* enim *Proculus* passim vocatur à scriptoribus. Sic Livius, Halicarnasseus, Florus, Jul. Obsequens, auctor de Viris Illustribus uterque, Xiphilinus, Tatianus contra Graecos, Lactantius, Ter-

tul-

Pulcher, & humano major, trabeâque decorus
Romulus in mediâ visus adesse viâ:
Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites:
Nec violent lacrimis numina nostra suis.
Tura ferant, placentque novum pia turba Quirinum.
Et patrias artes militiamque colant.
Jussit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos: jussaque verba refert.
Templa Deo fiunt. collis quoque dictus ab illo:
Et referunt certi sacra paterna dies.

Lux

tullianus & Augustinus non uno loco, hanc historiam commemorantes; Eusebius etiam in Chronico ad annum MCCC. Ἰούλιος Πρόκλος est Plutarcho. Livius etiam lib. I. cap. 16. *Julii* nomen postponit. nisi quod *Proculum* nonnulli ex iis, omisso *Julii* praenomine, appellarunt. Eusebius autem in Chronicis ad annum MCXL. hujus Proculi originem à regibus Albanis deducit. fuisse enim Remulae Sylvii Agrippae filio, quem fulmine percussum constat, Julium natum, qui fuerit proavus Julio nostro Proculo. Proculum autem cum Romulo venisse Romam ac gentem Juliam fundasse. quod nescio an apud alium scriptorem invenias. HEINS.

499. *Veniebat Julius Alba.*] Hic fassus Romulum vidisse, & in eo quid humano majus: isti creditum, & sedati plebis animi, cum & dictis jusjurandum addidisset. Xiphilinus sub finem Augusti: *Ἐκείνη δὲ*, Livia, *Νουμερίῳ τινὶ Ἀττικῷ βουλευτῇ ἐστρατηγηκότι, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἐχαρίσατο, ὅτι τὸν Αὔγουστον ἐς τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὰ περὶ τοῦ Πρόκλου καὶ περὶ τοῦ Ῥωμύλου λεγόμενα, ἀνιόντα ἑωρακέναι ὤμοσε.* Perjurium illud velut hereditarium postea usui fuit in omni Caesarea consecratione. Justinus Martyr Apologiâ II. *Porro cur morientes apud vos Imperatores semper immortalitati consecrare dignamini, producentes quempiam, qui jurajurando confirmet, vidisse se è rogo in caelum ascendere ardentem Caesarem?* Insignis etiam ad morem Tatiani Assyrii locus in Oratione contra Graecos, de Antinoo in Lunâ ab antiquis imposito: Τίς, inquit, *ὁ ἀναβιβάσας αὐτόν; εἰ μή τι καὶ τοῦτον ὡς τοὺς βασιλέας, μισθοῦ ἢ δὲ ἐπιορκίας τις, τοὺς θεοὺς καταγελῶν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνεληλυθέναι φήσας, πεπίστευται.* NEAP.

500. *Lunaque fulgebat.*] *Surgebat* Petav. & multi alii. etiam bene. sic Met. VIII. 11.

Sexta resurgebant orientis cornua Lunae.

HEINS. Ubi itidem *refulgebant* quidam codices. vid. lib. II. Met. 92. oblitum sui Ovidium notat Scaliger d. l. qui in interlunio fulsisse lunam dicit. sed forte vitium est in illo *fulgebat*, & verbum forte fuerat, quo latuisse lunam dixit Ovidius & fuisse tenebras; quod sequentia de nubibus videntur indicare. dein, *nec facis usus erat*, interpretor, non habuisse facem Proculum, sed in tenebris subito emicuisse tonitru, & ita apparuisse Romulum. videant acutiores. BURM.

501. *Sepes tremuere.*] Prim. Ambros. *sonuere*, & novem alii. quidam, *nubes crevere*, quos inter Mazar. & Zulich. & Arond. pro *crepuere.* quomodo recte Vossianus, addito interpretamento, *Dis prosperae, hominibus sinistrae.* ut ad omen alludat, quod ex sinistro fulmine ac tonitru captabant. Virgil. lib. VIII. 527.

Suspiciunt: iterum atque iterum fragor increpat ingens.
Arma inter nubem caeli regione serenâ
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.

ita vetustissimus codex Mediceus. Perperam vulgati, *fragor intonat.* cum *tonare* mox subsequatur. sequenti versu. *horrueruntque* pro *horraeruntque* Petav. Mazar. Ursin. Voss. & decem alii. de quo ad Epist. VII. ỹs. 566. HEINS. *Species sonuere* alter Mazar.

505. *Et dixisse simul.*] Malim, *dixisse viro.* HEINS.

506. *Ne violent.*] *Nec* meliores. & sequenti versu, *placentque.* HEINS.

509. *Oculis evanuit auras.*] Puto, *evanuit ocius.* Scriptum fuerat nempe, *ocius evanuit.* nisi forte malis, *in tenuem ex oculis evanuit auram.* ut apud Virgil. IX. 58.

Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

HEINS.

510 *Convocat hic patres.*] Lib. Urs. Maffei & Fratris, *Populos:* placet. id est, Romanum populum & Sabinum. libro XIV. Metamorphos. 805.

——— *populisque aequata duobus,*
Romule, jura dabas.

Confirmant id quae statim sequuntur verba:

Hinc populi ritus edidicere novos.

ubi unus Vatic. Urs. & Maffei, *pios.* CIOFAN. Quattuor apud me, *hic populos*; Sabinos & Romanos.

Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
Accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant:
Primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dedere;
Multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
Nunc ipsas igni corripuere casas.

Facta

manos. NEAP. *Patres* primae Edit. & sex scripti cum Naugeriano. HEINS. Sed Livius lib. I. cap. 16. in concionem produisse dicit, quare *populos* reduxi: & *Quirites* praecessit. *populum* Bernens. & editi quidam. BURM.

510. *Jussaque verba refert.*] *Usaque verba* unus Moreti, unde Heinsius conjiciebat, *visaque vera*, vel *certa. verba facit* tres libri; Heinsius malebat, *jacit.* vid. inf. ℣. 590. BURM.

511. *Templa Dei, fiunt.*] *Faciunt* Excerpta Douzae. *ponunt* unus Patavinus. ut supra ℣. 63. *templorum positor.*

511. *Collis quoque dictus ab illo.*] Non adeo verum quin titubet. Festus: *Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur, antequam in eum commigrarent fere Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum & Tatium ictum, à quo hanc appellationem sortitus est: quamvis existiment quidam, quod in se factum sit templum Quirino ita dictum.* NEAPOL.

512. *Certi sacra paterna dies.*] Ergo Quirinalia stata & annua. Et corruptus Dionysii locus lib. II. cum, Αὐτόν τε τὸν, inquit, Ῥωμύλον, ὡς κρείττονα γενόμενον ἢ κατὰ τὴν θνητὴν φύσιν, ἱεροῦ κατασκευῇ καὶ θυσίαις διετησίοις ἔταξε Κυρῖνον ἐπονομαζόμενονγεραίρεσθαι. Legendum omnino. ἐτησίοις, eraso δι: mendum. quod huc usque nemo Criticorum suboluit. NEAP.

513. *Cur eadem Stultorum festa vocetur, Accipe.*] Sed prius haec è Plutarchi Quaestionibus Romanis: Διὰ τί τὰ Κυρινάλια, μωρῶν ἑορτὴν ὀνομάζουσιν; ἢ, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην ἀποδεδώκεισαν (ὡς Ἰόβας φησὶ) τοῖς τὰς αὑτῶν φρατρίας ἀγνοοῦσιν, ἢ τοῖς μὴ θύσασιν ὥσπερ οἱ λοιποὶ, κατὰ φυλὰς ἐν τοῖς Φορνακαλίοις, δι᾽ ἀσχολίαν, ἢ ἀποδημίαν, ἢ ἄγνοιαν, ἐδόθη τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὴν ἑορτὴν ἐκείνην ἀπολαβεῖν; Non damno inter caussas distractiones & peregrinationes; sed illa τῆς ἀγνοίας Nostro placuit & Festo Pompejo. hujus haec verba ex emendatione Scaligeriani acuminis: *Quirinalia mense Februario dies, quo Quirino fiunt sacra, idem Stultorum feriae appellatur; quod quidam, qui suorum Fornacalium sacra Romae ignoraverant, eo potissimum rem divinam faciunt.* NEAPOL.

514. *Sed apta subest.*] *Fidei* Voss. & Mazar. Lego, *fide*, pro fidei. quomodo Noster non uno loco in Metamorphoseon libris, Virgilius aliique ex optimis scriptoribus locuti. sic *commissa fide* pro fidei apud Horatium Sat. III. lib. I. HEINS. Sed vulgatam tuentur similia apud Nostrum loca. IV. 140. 368. V. 604. VI. 266. *apta tamen* Petav. *caussaque aperta tamen* tres libri. male. vid. lib. I. 392.

519. *Veteres jaciebant.*] Pari significatione dictum à Demosthene καταβάλλειν σπέρμα. Porro far in usu Romanis CCC. annorum spatio fuisse tradit M. Verrius Flaccus apud Plinium lib. XVIII. Hist. Nat. cibus ex eo confectus appellatus *farratum.* de quo Juvenalis Satyrà XI. & ejus Scholiastes: *Farratum, cibus ex farre, qui primus antiquorum fuit.* NEAP.

520. *Farra resecta.*] *Secata* quidam ex melioribus. sed lib. I. Am. 15.

Dum cadit incurva falce resecta Ceres.

& *dedere* sequenti versu pro *dederunt.* HEINS. *Reperta* unus Heinsii.

521. *Admoniti.*] *Edocti* Hamb. ut IV. Fast. IV. 3.

Usibus edocto si quidquam credis amico.

522. *Damna tulere suo.*] Nam secuta sementis jactura ex ignotà torrendi ratione. NEAPOL. *Ferre damna* dixit lib. I. 60. ubi vide.

524. *Nunc ipsas ignes.*] *Igni* Ursin. Laeti Maz. & octo alii. HEINS.

525. *Facta Dea est Fornax.*] A Numâ habuit initium, & festa, quae Fornacalia vocata. Plinius ex Heminâ vetusto scriptore libro XVIII. cap. 2. *Numa instituit Deos fruge colere, & molà salsà supplicare, atque far torrere, quoniam tostum cibus salubrior*

Facta Dea est Fornax: laeti Fornace coloni
  Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
  Maximus indicit; nec stata sacra facit.
Inque Foro, multâ circum pendente tabellâ,
  Signatur certâ Curia quaeque notâ.
Stultaque pars populi, quae sit sua curia, nescit:
  Sed facit extremâ sacra relata die.
Est honor & tumulis. animas placate paternas;
  Parvaque in extinctas munera ferte pyras.
Parva petunt Manes. pietas pro divite grata est
  Munere. non avidos Styx habet ima Deos.

Te-

lubrior esset: id uno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem divinam nisi tostum. Is & Fornacalia instituit, farris torrendi ferias. sed fecit indictitias, non statas. Hinc illi, qui, eâ die cum Fornacalia indicebantur, feriari non poterant, Quirinalibus sacra illa omissa coacti peragere. forte quia haec inter popularia. Festus: *Popularia sacra sunt, ut ait Labeo, quae omnes cives faciunt, nec certis familiis attributa sunt: Fornacalia, Parilia, Laralia porcâ praecidaneâ.* Opposita his ergo privata, Gentilitia & Familiaritia sacra. NEAP.

526. *Ut fruges temperet.*] *Ut vires temperet* prim. edit. & tres scripti. sequenti versu, *nunc Fornacalia* meliores. Lactant. lib. I. de Fals. Relig. cap. xx. *Quis non ridet Fornacem Deam, vel potius doctos viros celebrandis Fornacalibus operari?* HEINS.

527. *Curio maximus indicit.*] Hic caput & ἔχαρχος xxx. Curionum. Hujus auctoritate, ut scribit Paulus Abbreviator, *Curiae & illi regebantur.* Graece diceres ἀρχηλοχαγὸν, sive ἀρχηφρατριάρχον. Curiones enim Dionysius Φρατριάρχους appellavit καὶ λοχαγοὺς: inde ab eodem Curialis focus dictus Φρατρικὴ ἑστία, Curialium conventus Φρατριαστῶν σύνοδοι, Curiata comitia Φρατριακὴ ἐκκλησία. Quin hoc quoque observare licet, Curionem maximum ad annum V. C. DXLIIII. semper ex patribus creatum, ex plebe vero deinceps. lege Livium lib. XXVII. NEAPOL.

527. *Legitimis verbis.*] Ut illa apud Arnobium libro VII. LAVATIO DEUM MATRIS EST HODIE. IOVIS EPVLVM CRAS EST. ÆSCVLAPII GERITVR CELEBRATVRQVE VINDEMIA. LECTISTERNIVM CERERIS ERIT IDIBVS PROXIMIS. *Legitimum* erat, quidquid certâ formulâ dicebatur, sive ediscebatur. NEAP.

529. *Indicit.*] Hinc Curiones sunt Cusiones in Carmine saliari, hoc est Calatores, sive Sacrorum praecones. NEAP.

528. *Pendente tabella.*] In eâ exaratum, ut haec populi pars in Titia curiâ cogeretur, pars in Tifatâ, pars in Sauciâ, reliqua in attributis cuique curiis: hae veluti aediculae erant, in quibus, qui Urbem colerent, singillatim in sua quisque sacra faceret. NEAP.

532. *Sacra relicta die.*] Non igitur expiabantur his festis ob omissi sacrificii crimen, ut putavit Neapolitanus ille in suis Genialibus; sed Deae Fornaci quidquid sacri die illo indicto alii fecerant, isti Quirinalibus adimplebant. NEAP. Opt. Ambros. Voss. Arond. Mazar. & tres alii, *relata.* bene. sacra in diem extremum relata. paulo ante dixerat, 512.

Et referunt certi sacra paterna dies.

lib. I. pag. 171.

Respicies Titan actas ubi tertius Idus,
  Fient Parrhasiae sacra relata Deae.

Silius lib. xv. 419.

Forte dies priscum Tyriis solemnis honorem
Rettulerat, quo primum orsi Carthaginis arces.

apud Maronem lib. I. Georg. 339.

Sacra refer Cereri.

sic *ferre* & *referre leges* vel *jura.* Martialis lib. VI. 7.

Julia lex populis ex quo, Faustine, relata est.

ita quidam scripti; non *renata.* quod tamen non damno. Propert. libro. I. Eleg. v.

Et vetera oblitis jura referre foris.

quomodo Notis ad praecedentem librum illa castiganda esse monuimus ex vestigiis membranarum. nunc *jura refer sociis* illic scribitur inconcinne. HEINS. Vid. ad Remed. 593.

533. *Est honor & tumulis.*] Quirinalibus Feralia succedebant, sed post dies tres: & sequor vestigia antiqui Kalendarii. In his justa piis manibus solvebantur: quod hoc etiam mense Graeci peragebant. Hesychius: Μιαραὶ ἡμέραι, τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς

ἐν·

Tegula projectis satis est velata coronis;
Et sparsae fruges, parcaque mica salis:
Inque mero mollita Ceres, violaeque solutae.
Haec habeat mediâ testa relicta viâ.
Nec majora veto: sed & his placabilis umbra est.
Adde preces positis & sua verba focis.
Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, juste Latine, tuas.
Ille patris Genio sollemnia dona ferebat;
Hinc populi ritus edidicere pios.

At

ἐν αἷς τὰς ψυχὰς τῶν κατοιχομένων ἀνιέναι ἐδόκουν. Notum, Anthesterionem inter menses Atticos Februarii & Martii Romani partem complexum. NEAPOL.

534. *In exstructas munera ferre pyras.*] *In exstinctas pyras* Mazar. & unus Vatic. recte. tumulos & sepulcra intelligit. sic lib. v. 425.

Et tamen extincto cineri sua dona ferebat,
Compositique nepos busta piabat avi.

& 1. Trist. III. 44. *exstinctos focos* dixit. Idem Maz. *ferte pyras.* Lege,

Est honor & tumulis, animas placate paternas,
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.

HEINS.

535. *Pietas pro divite grata est Munere.*] Malo, *gratis.* ut *τὸ est* subintelligatur. Pietas apud gratos manes est pro magno munere. HEINS.

537. *Tegula.*] Hinc interpretanda illa Senecae Ep. XII. *Aetas in extrema tegula stans.* Douz. Sed ibi melius *regula* legitur à Lipsio, vid. quae notavimus lib. III. Amor. I. 19.

537. *Tegula porrectis.*] *Prorectis* Excerpta Politiani & unus Medic. Lege, *projectis coronis.* & sic alter Maz. pro diversa lectione. Coronae post exacta convivia à domum abeuntibns projiciebantur. Am. I. El. VI.

At tu non laesis detracta corona capillis,
Dura super tota limina nocte jace.
Tu dominae, cum te projectum mane videbit,
Temporis absumti tam male testis eris.

Epistola XXI. 165.

Projicit ipse suas deductâ fronte coronas,
Spissaque de nitidis tergit amoma comis.

Val. Max. lib. VI. cap. 9 *Coronam capiti detractam projecit.* *Abjicere* dixit Plaut. Menaech. III. 31.

Demam hanc coronam atque abjiciam ad laevam manum,
Ut, si qui sequantur me, hac abiisse censeant.

HEINS. *Vallata* est in duobus scriptis.

537. *Velata coronis.*] Hae etiam solitae in sepulchra mortuorum afferri; ideo eaedem Nostro libro III. Tristium sunt *Feralia munera.* Et in lapide prisco haec lego: ITEM LECTISTERNIVM TEMPORE PARENTALIORVM EX X ∽ CC MEMORIIS EIVSDEM VALERIANE ET APPI VALERIAN. FIL. EIVS PER OFFIC. TESSERARIOR. QVOD ANNIS PONATVR ET PARENTETVR ITEM CORONAE MIRT. TERNÆ ET TEMPORE ROSÆ IVL. TERNÆ EIS PONANTVR.

& in alio:

ET AD MONVMENTVM ITVM ADITVM AMBITVM ADQVE HAVSTVM CORONARE VESCI MORTVVM MORTVAS MORTVOSVE OSSA INFERRE VT LICEAT. Quid *itum*, *aditum*, *ambitum* nemo ignorat. Scito haec non omnibus patuisse, sed iis quibus à monumenti domino permissum. quibus non nominatim excipiebantur; observare est in hac Romanâ inscriptione:

M. ÆMILIVS ARTEMA
FECIT
M. LICINIO SVCCESSO FRATRI
BENE MERENTI
ET CÆCILIÆ MODESTÆ CONIVGI
SVÆ ET SIBI ET SVIS LIBERTIS
LIBERTABVSQ. POSTERISQ. EORVM
EXCEPTO HERMETE LIB. QVEM
VETO PROPTER DELICTA SVA
ADITVM AMBITVM NE VLLVM
ACCESSVM HABEAT IN HOC
MONVMENTO.

Ad hoc maceriâ totum cingebant cum uno aut duplici introitu, ut liquet ex iisdem ruderibus. NEAPOL.

538. *Et sparsae fruges, parvaque mica salis.*] Quidam ex melioribus, *sparsaque.* non male. Ursin. Petav. & unus Vatic. *parcaque.* Puto,

Et

At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deseruere dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo: bustis exîsse feruntur,
Et tacitae questi tempore noctis avi.
Perque vias Urbis, Latiosque ululasse per agros
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Post ea praeteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiisque venit funeribusque modus.

Dum

Et parcae fruges, parcaque mica salis.
parum molae salsae. HEINS.

539. *Inque mero mollita Ceres.*] Haec aut panis vino madidus, aut farina vino subacta. Puto hanc, ut faciebant veteres, libum ex fabâ milioque, sparso in utrumque mulso. Vide Festum. NEAP.

540 *Medio testa relicta via.*] In viis sepulcra avita posita quis ignorat? Apulejus: *Portum civitatis egressi, monumentum quoddam conspicamur.* NEAPOL.

540. *Testa relicta via*] *Testa reperta* Naugerianus. non male. Lego tamen, *relecta*, pro recollecta. ut apud Horatium, Epod. II. *Omnem relegit idibus pecuniam*, pro recollegit, ut Acro illic interpretatur. fractam testam & inutilem innuit. *curtam* dixit infra ℣. 645. ubi vide quae notamus. simile mendum sustulimus Met. VIII ℣. 173. ubi *filo relicto* pro *relecto* male legebatur. Vasa fracta vel quassa in publicum projiciebantur, hinc illud Petronianum cap. LXXIX. ex correctione scita Gronovii: *Cum hora pene tota per scrupos testorumque eminentium fragmenta traxissemus cruentos pedes.* ubi nullo sensu legebatur, *gastrorumque eminentium.* HEINS. *Texta* Edit. Micylli. & al.

541. *Nec majora veto.*] Multum sanè consumpsit antiquitas in his epulis monumentariis. hinc Tertullianus de Resurrectione Carnis: *Defunctis parentant, & quidem impensissimo officio pro moribus eorum, pro temporibus esculentorum; ut quos negant sentire quidquam, etiam desiderare praesumant.* Quod pejus, lego receptum hunc morem diutius à Christianis ad sepulcra Martyrum: sed in hos graviter invehitur Ambrosius de Heliâ & Jejunio; unique gulae totum id tribuit, ut alibi Tertullianus. hic vero non dubitat, quin à Parentalibus malum idololatriae caput extulerit. NEAP.

542. *Et sua verba focis.*] *In sua vota* unus Petav. *& pia verba.* Herculan. forte scripserit, *& sua* (vel *pia*) *vota focis.* nam sacrificiis semper preces & vota adjuncta. Martial. X. 28.

Publica quem primum vota precesque canunt.

nisi per *sua verba* intelligamus concepta certis formulis, quae illi sacro propria. vid. inf. 638. BURM.

544. *In terras, juste Latine, tuas.*] Bene in Latium: nam ritus antiquior & à Plutone initium suum habuit. Meus Siculus lib. V. Βιβλιοθήκης· Τὸν δ᾽ Ἄδην λέγεται τὰ περὶ τὰς ταφὰς καὶ τὰς ἐκφορὰς καὶ τιμὰς τῶν τεθνεώτων καταδεῖξαι, τῷ πρὸ τοῦ χρόνου μηδεμιᾶς οὔσης ἐπιμελείας περὶ αὐτούς. NEAP.

545. *Solemnum dona ferebat.*] Primus tulit ille patris reliquias in Siciliâ nostrâ, ubi conditae. NEAP.

445. *Dona ferebat.*] Et hic quidam, *verba*; sed unus Heinsii, *busta.* unde *justa* conjecerat olim ille. ut inf. ℣. 569. V. 480. & VI. 492. sed & frequenter *dona ferre* apud Nostrum & alios. vid. inf. V. 425. Ep. VI. 77. III Amor. 9. & alibi. BURM.

546. *Ritus edidicere pios.*] Malo ex scripto, *edidicere novos.* NEAPOL. *Pios* plerique scripti. Arond. *suos.* HEINS. *Addidicere* Excerpta Douzae & Putean. vid. ad II. Met. 639.

547. *Gerunt pugnacibus armis Bella.*] *Legunt* Mazar. Voss. Zulich. Idem Maz. & duo alii, *deseruisse* sequenti versu, pro *deseruere.* HEINS. *Ferunt* Junii & editiones quaedam, ut Neapolis. *pugnantibus* plurimi.

548. *Parentales deseruere dies.*] Tibi sit in hoc fides, mi magister: nam si eam annalium sequimur, non meminimus legisse, Parentalia aliquando ob bella intermissa. NEAP.

549. *Dicitur omine ab isto.*] *Fertur crimine ab isto* liber Strozzae.

550. *Suburbanis rogis.*] Hi enim ante Urbem excitabantur: unde Nolier in Tristibus III. III. 69. de ossibus urnâ concludendis:

Atque ea cum foliis & amomi pulvere misce,
Inque suburbano condita pone loco.

NEAP. Huc refer locum Aggeni Urbici à Scalig. ad Catal. pag 228. citatum: *Culinae vocantur in suburbiis loca, inopum funeribus destinata.* unde *inquilini*, quasi *incuilini.* Douz. *Focis* Thuan.

551. *Feruntur.*] *Fatentur* Mazar. & mox, *tacito* Petavii.

553. *Latiosque ululasse per agros.*] Vossianus,

Dum tamen haec fiunt, viduae cessatae puellae:
Exspectet puros pinea taeda dies.
Nec tibi, quae cupidae matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenaee, faces; & ab ignibus atris
Aufer. habent alias moesta sepulcra faces.
Dì quoque templorum foribus celentur opertis:
Ture vacent arae; stentque sine igne foci.
Nunc animae tenues, & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.

Nec

Latiosque, ut & tres Medicei. haud dubie recte. sic lib. III. 596.

——— *quid in Latios illa veniret agros?*

lib. V. 11.

Exul ab Arcadiâ Latios Evander in agros
Venerat.

Met. XIV. 422. ex antiquis libris, *Latios errat vesana per agros.* plurimi, *latos ululasse.* mox pro *fient* meliores, *fiunt.* HEINS. Vid. ad I. Met. 560.

553. *Ululasse per agros.*] Forsan ab hac voce dixit Ausonius, *Ferale sonans v.* NEAP.

556. *Prodigiisque modus.*] Has species miraculorum repulsas vide in Arnobio lib. VII. adversus Gentes. NEAPOL.

556. *Venit.*] *Venis* Sarravii. *sunt* Ambros. pr.

557. *Viduae cessate puellae.*] His igitur diebus vitabantur viduis nuptiae, ut novis feriis & atris aliquot lucibus: sed ferias minime religiosas ajebat olim solus Verrius Flaccus, idque non futili ratione. Tu vide apud Macrobium primo Saturnalium. NEAPOL. *Avidae cessate* Junii & Gottorp.

558. *Expectat puros.*] Ac si hi impuri: ita est; nec aliâ caussâ dixerunt Graeci, Τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἡμέρας, μιαρὰς, ut ex citatis Hesychii paullum supra observare est. NEAPOL. *Expectat* quinque. *expectet* plurimi.

558. *Pinea taeda dies.*] *Pinea*, an *spinea* legendum, in incerto est; cum spinus & pinus utraque pro face novis nuptis in usu fuerit. Illud moneo, accensam è foculo maritae, non viri. Varro apud Nonium de vitâ P. R. *Cum à novâ nuptâ ignis in face afferretur foco ejus sumptus, cum fax ex spinu albâ esset, ut eam puer ingenuus afferret.* NEAP. Vid. Comm. ad Catul. LXII. 15. Delr. ad Senec. Med. 38. Scalig. ad Varron. de L. L. lib. IV. pag. 28.

559. *Quae cupide.*] *Quae primum* pr. Ambr. Laeti & duo alii.

559. *Matura videbere matri.*] Idem vetat cuique virgini, aetate etiam nubili. NEAP.

560. *Hasta recurva comas.*] Haec acus *celibaris* diversa ab acu *comatoriâ*, quâ compago crinium sustinebatur, & quae Graecis βελόνης. De celibari vide Festum & Plutarchum, qui δοράτιον vocat, ut Noster in Quaestionibus Romanis. NEAPOL. Vid. Beroald. Adnot. cap. I. & commentatores ad Arnob. lib. II. pag. 91. & Brisson. de Ritu Nupt. pag. 40.

561. *Conde tuas, Hymenaee, faces.*] Κηροὺς γαμηλίους. NEAP.

563. *Foribus celentur opertis.*] Ut arcerentur ab aspectu funesto: quâ de caussâ hoc etiam vetitum iis, qui rem sacram facturi erant, ut Pontifici, flamini Diali & aliis ministris: quin statuas Deorum in viis positas, si illac funestum aliquod transferendum erat, panno velatas memini legisse. NEAP. *Celebrentur* tres. *apertis* duo.

564. *Ture vacent arae.*] Albinovanus ad Liviam, de Drusi funere:

Dique latent templis, nec iniqua ad funera vultus
Praebent; nec poscunt tura ferenda rogo.
Obscuros delubra tenent, pudet ora colentem
Adspicere invidiae quam meruere metu.

NEAPOL.

564. *Stentque.*] Sarravii & quinque alii. ut lib. V. 306. *Phoebes ara sine igne fuit.* sed Val. Fl. II. 97.

Veneris stat frigida semper Ara loco

Noster I Met. 374. *Stabantque sine ignibus arae.* BURM.

565. *Nunc animae tenues, & corpora functa sepulchris.*] Lib. X. Metamorph. sub principium:

Perque leves populos, simulacraque functa sepulchro
Persephonem adiit.

CIOFAN.

566. *Nunc posito.*] *Nunc parvo* Gottorph. *imposito* Putean.

567. *Nec tamen hoc ultra, quam cum de mense supersunt.*] *Haec* meliores, &, *tot de mense supersint.* optime. sequens pentameter confirmat. & ita VI. 795.

Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis.

& alibi. HEINS.

567. Quam

Nec tamen haec ultra, quam tot de mense supersint
  Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.
  Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
  Sacra facit Tacitae: vix tamen ipsa tacet.
Et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
  Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo;
  Et septem nigras versat in ore fabas.

Quod-

567. *Quam quot de mense supersunt.*] Veteres, *quam cum*: alii, optimae etiam notae, *cum tot.* NEAPOL.

568. *Quot habent carmina nostra pedes.*] Si recte verba capio, ostendit XII. Kalendas Februarias finita Feralia: sic remanent è mense dies undecim, & his includo diem ipsum Feralem; in quo Vates aberrat à veteribus Kalendariis, quibus Feralia sunt die XXI. Februarii. Quod vero scribant interpretes, his sibi velle Nasonem à XVIII. per alios X. dies Feralia continuari posse, lente probo: nam dies postremus placandis manibus ipsemet *Feralis.* liquet ex hisce:

Hanc quia justa ferunt, dixere Feralia lucem:
Ultima placandis manibus illa dies.

Sensus aptior esset, quem veriorem suspicor, incepisse Feralia à VI. Idus, terminataque XII. Kalendas: haec inquit, non ultra, *cum tot de mense supersunt.* Et si germana est editio haec, quod credimus, non elicitur ex his, per undecim dies continuata Feralia; per aliquot fuisse negare non audemus: nam supra dixit, *dies parentales.* & Athenaeus lib. III. de Februarii etymo: Τὸν δὲ μῆνα τοῦτον κληθῆναί φησιν ὁ Μαυρούσιος Ἰόβας, ἀπὸ τῶν ἀποτιθεμένων φόβων κατ᾽ ἀναίρεσιν τῶν δαιμόνων. NEAPOL.

569. *Hanc quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.*] *Dicunt Feralia* castigabat vir incomparabilis Josephus Scaliger. sed frustra, alia *Feralia*, alii *ferales* dies. *Feralia* à justis ferendis cum sint dicta, ut ex hoc loco apparet, primam syllabam quid ni corripiam? Macrobius Saturnalium primo cap. 4. *Sed & ipsa festorum nomina secundum regulam declinata apud veteres reperio. Siquidem Varro Feralium diem ait à ferendis in sepulcra epulis dici. non dixit Feraliorum.* perperam *Ferialium* & *Ferialiorum* nunc ibi circumfertur. HEINS. Vid. Cujac. lib. I. Quaest. Papin. ad L. ult. de His qui not. infamia.

570. *Ultima placandis.*] *Optima* Thuan. Hamb. vid. ad VII. Met. 662.

571. *Ecce anus in mediis.*] Recenset nunc quid actum ultima Feralium luce. Ut vides, anicula cum puellulis Nymphae Mutae nescio quid magicum parant. Praeerat haec Dea compescendis detrahentibus linguis. Debet Regi Numae suum cultum. Plutarchus: Καὶ μίαν Μοῦσαν ἰδίως καὶ διαφερόντως ἐδίδαξε σέβεσθαι τοὺς Ῥωμαίους, Τακίταν προσαγορεύσας, οἷον σιωπηλὴν ἢ ἐνεάν· ὅπερ εἶναι δοκεῖ τὴν Πυθαγόρειον ἀπομνημονεύοντος ἐχεμυθίαν καὶ τιμῶντος. Nunc ambigas quid velint hoc sacrificio veteres, & cur potissimum Parentalibus adjunxerint: forsan, ut nos edocerent, manes convitio non lacessendos; an aliud, tu cogita, si illud; laudabile sane institutum. NEAP.

572. *Nec tamen ipsa tacet.*] *Vix tamen* ex melioribus nonnulli. pro *anus annosa* superiori versu, quod paulo durius videtur, *vinosa* malim. hoc enim si volebat, poterat, *longaeva* aut *grandaeva* dixisse. certe liber Gottorph. *animosa.* mox dicet, *ebriaque exit anus.* Anus vino deditas esse notum est. qualis illa apud Plautum merobiba. & apud Graecos comicos passim. lib. v. 765. Fast. de sacris Bacchi:

Cur anus hoc faciat quaeris? vinosior aetas
Haec erat, & gravidae munera vitis amat.

sic *vinosus senex* Anacreon Nostro lib. III. Art. 330. dictus, & Homerus Horatio 1 Ep. XIX. 6. *vinosus.* Propertius lib. IV. Eleg. V.

Terra tuum spinis obducat, lena, sepulchrum,
Et vetula invisam sentiat umbra sitim.

ita locum mendosum esse scribendum opinor. de quo pluribus ad ipsum Propertium. Fortassis tamen scripserit Naso hic loci, *anus pannosa*, id est paupercula, quomodo Baucis *Pannucea* apud Persium. talis & ille introducitur in scenam Terentio, *annis pannisque obsitus.* ita interpretatur vetus Scholiastes Persii, *pannucea, pannosa sive pannis obsita.* Pomponii fabula *Pannuceati*, citatur a Grammaticis. ῥακώδης & ῥακόδυτος, pannosus, pannis obsitus, in glossis. apud Lactantium elegia de Phoenice, *Egestas obsita pannis.* Petronius, *Vestem pannuceam, & ne bonis quidem centonibus dignam* opponit *pretiosissimae vesti. pannosas mammas* pro rugosis Martialis dixit libro III. HEINS. Ego nihil mutem, ita *annosus senex* 1 Art. Am. 14. pro *Tacitae* unus Medic. *Mutae.*

573. *Et digitis tria tura tribus.*] Hunc nume-

Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit ahenâ,
Obsutum maenae torret in igne caput:

Vi-

rum frequenter invenies receptum in superstitionibus. *Τρεῖς φύσει τέλειος*, dixit scriptor Chaeronensis. Neap. *Tura simul* Vatican. & posterior Aldi Edit. *sub limina* Voss. Strozzae.

474. *Mus sibi fecit iter.*] Tria igitur grana turis jacit ad limen, quà murium aditus ad sua domicilia. Neapol.

575. *Cantata tenet cum fusco licia plumbo.*] *Ligât* sex ex vetustioribus & decem alii. quomodo magicis istis in Ciri Virgiliana,

Terque novena ligat triplici diversa colore
Fila.

Deinde novi, & plumbum esse, quod nigrum vocetur, & esse ejus quoque usum in magicis, contra *albi plumbi* meminisse cùm alios, tum Lucretium. sed cum in multis veteribus sit, *bombo*, vel *bumbo*, amplector quod in Politiani codice & uno Patavino pro diversa lectione erat notatum, *rhombo*. Amor. I. Eleg. VIII. ubi licia cum rhombo conjungit:

Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equae.

Erat enim Rhombus *figura tetrapleuros, non tamen recti anguli* apud Geometras. In rebus magicis trochus est seu turbo, qui rotabatur, liciis nunc versicoloribus, nunc pullis nexus, unde *Staminea rhombi rota* apud Propertium. III. IV. 26. Hesych. Ῥόμβος, περιφορᾷ κινήσει. Suidas κύλινδρον interpretatur. hinc ῥομβεῖν, σφενδονᾷν & ῥομβώδης παράταξις apud rei militaris scriptores; & apud Eubulidem comicum, Δημοσθένους ῥομβοστωμυλήθρα, pro Demosthenicae linguae volubilitate eleganter dicitur. Idem τρόχος dictus. Scholiastes Pindari Pythiis Oda IV. 381. Λαμβάνουσαι αἱ φαρμακίδες τὴν ἴυγγα, δεσμεύουσιν ἐν τρόχῳ τινὶ, ὃν περιστρεφομένων ἅμα ἐπάδουσι· οἱ δὲ φασιν, ὅτι τὰ ἔντερα αὐτοῦ ἐξελκύσασαι καθάπτουσι τῷ τροχῷ· τρόχισκον diminutive appellat Tzetzes Chiliade XI. 380. ubi paria superioribus Scholiastae verbis habes. *Trochiscum* quoque Apulejus Apologia, ubi de rebus magicis, *Trochisci, iynges, taeniae.* ubi *taenias* pro liciis posuit. Ita enim ista Apuleji scribenda cum viris doctis. apud Theocritum in Pharmaceutria ῥόμβος χάλκεος est, quem τροχὸν χάλκεον Scholiastes interpretatur. quare possit vulgata lectio ferri hoc Ovidii loco, ut rhombus plumbeus subintelligatur. apud Propert. *magico torti sub carmine rhombi.* & *torti magicâ vertigine rhombi* Lucano, lib. VI. Martial. lib. XII. Ep. 57.

Cum secta Colcho luna vapulat rhombo.

ubi rectius legas, *Iolco rhombo.* nam lib. IX. idem, *Thessalico Lunam deducere rhombo* dixerat. sic *Iolcos venenorum ferax* Horatio apud Propertium II. I. 56. etiam male vulgo legitur:

Colchis Colchiacis urat aëna focis.

pro *Iolciacis*: nam in Thessaliâ Æson ab illâ recoctus. In Ciri Virgilianâ:

Tentat Iolciacis animum defigere votis.

quod mendum etiam plerosque Ovidii codices ex veterrimis occupavit lib. VII. Met. illo versu:

Victor Iolciacos intrat cum conjuge portus.

Heins. *Consuto limbo* Voss. *Confuso bembo* tres. *cum fuso plumbo* duo. *Thusco* volebat Francius.

575. *Cum fusco licia plumbo.*] En utrumque ad rem magicam. Psellus in lib. de Daemonibus: Δαιμονία ῥᾶστα χειροῦται παρὰ τὸ μιμεῖ τ᾽ γοήτων ῥῆσις μολύβδῳ καὶ κηρῷ, καὶ λαπίς ἀποδεθέντα μίτῳ διὰ τ᾽ αἰθερίτων ἀφοκελομῶν πάθη τραγικὰ κατεργάζονται. Neapol.

575. *Fusco plumbo.*] Hujus duo genera, nigrum & candidum. Lege caput Plinii XVI. & sequens lib. XXXIV. Neapol.

576. *Nigras versat in ore fabas.*] Quod actum etiam in Lemuralibus: ibi is, cui sacrum curae est,

Cumque manus purè fontanâ perluit undâ,
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.

Neapol.

577. *Quodque pice adstrinxit.*] Demum caput aut vere humanum aut ex aliâ materiâ huic simile pice linibat, & acu pungebat à cranio ad mentum. legitur in antiquo nostro codice:

Obsuto mento torret in igne caput.

dein vivis carbonibus admotum, aridum jam vino conspergebat. Neapol.

577. *Adstrinxit.*] *Adstringit* nonnulli. alii etiam, *transfixit.* Optimus Ambrosianus, *transfigit.* sed nil muta. Senec. Thyest. 1063. *Gracili trajectas veru mugire fibras.* Lucan. VI. 637. *Unco guttur trajicere.* sic & III Am. 7. *Trajectae ranae. acuta* quoque *acu* quidam, sed *ahena* recte se habet. in magicis enim usus aeris frequens. vid. lib. VII. Met. 227. & 247. & alibi. Burm.

577. *Quod acu trajecit ahena.*] Cornelius Celsus: *Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt.* Porro hac fere semper usae veneficae ad perniciem. Noster in Epist. Hyps.

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in jecur urget acus.

Neapol.

578. *Obsutum mentâ torret in igne caput.*] Diu fateor me haesisse in hoc loco. nam, quod in nonnullis exaratum *mento* offenderem, parum aberat quin *lento igne* scribendum arbitrarer. ut Trist. III. Eleg. XI.

Et falsum lento torruit igne bovem.

& mox,

— *hunc*

Vina quoque instillat. vini, quodcumque relictum est,
Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa, bibit.

Hosti-

——— *hunc lentis carbonibus ure.*

& Arte Amat.

Ignibus hic lentis uretur, ut humida taeda.

Auctor Moreti:

Haec ubi collegit, lentum consedit ad ignem,

ubi *laetum* male legitur: & Horat. I. Od. 12.

Lentis macerare ignibus.

ita & alii passim. Nunc, dum veterrimos codices consulo, longe aliter videtur. Naugerianus certe & Ursini, *Obtusum mentae.* Petav. & unus Put. *Obsatum mentae.* Zulich. *Obsutam menae.* quomodo & in Mazariniano fuisse à manu prima videtur. Lege, *Maenae caput.* Singula nunc videamus. primo *Obsutam* bene se habet, etsi libri ex fidissimis nonnulli, *Obtusum* suggerant. Obsuebatur enim acu & pice os maenae. Virgil. lib. IV. Georg. 306.

——— *huic geminae nares & spiritus oris*
Multa reluctanti obsuitur.

ita venerandae vetustatis Mediceus. non *obstruitur* cum vulgatis. Florus lib. IV. cap. 12. *Unius os sutum, prius abscissa lingua.* Malim, *os obsutum*, Paullinus Epistola IV. ad Sulpic. Sever. *Ut ille pannis oculos corporis, sic iste sordibus vitae suae oculos mentis obsutus.* ut illic bene ex vetusto codice Fronto Ducaeus restituit. contra *malae dissutae* pro ore aperto apud Persium, *dissutis malis oscitare. palpebras sursum ac deorsum diductas insuere* Gellio lib. VI. cap. 4. *obsuta lectica* Suetonio in Tiberio cap. 64. Noster lib. X. Metam. 495.

Jamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor,
Pectoraque obsuerat, collumque operire parabat.

ita censeo scribendum, non *obruerat.* & apud Apulej. forte Met. IX. *Post eam Myrmex sequebatur vinculis obsutus.* os *consuere* apud Senecam Ep. XLVII. *Sic fit ut isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi, quibus non tantum coram dominis, sed cum ipsis erat sermo, quorum os non consuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem.* quae totidem fere verbis Macrobius sibi vindicavit. lib. I. Saturn. cap. 11. sic Noster supra, *verubus transsuta salignis Exta.* ubi male multi ex scriptis, *transfixa*, vel *transjecta. transsutos Oedipi pedes* dixit Seneca Phoenissis pag. 254. quod male mutarunt; sed bene asseruit Gronovius. *consuere* & *insuere* & *suere* verba satis obvia. *praesuti frondibus Thyrsi* apud Nostrum Met. XI. apud Apulejum tamen lib VI. Milef. sub finem quod magnus Scaliger scribebat. *Super aliquod saxum scruposum, insatitiam, & fartilem asinum exponere, & solis ardentis vaporibus tradere.* pro quo in vulgatis est, *insitiam*, neutrum possum approbare. cum existimem scribendum esse, *isicium & fartilem*, vel *insicium*, vel *isiciatum.* Isicium caro minutatim concisa. vide Macrob. VII. Satur. cap. 8. *Isiciatum* quod ejusmodi carnibus fartum est. apud Apicium, *valvulae isiciatae*, & *circelli isiciati.* vetustum Epigramma, quod videre nobis & describere licuit, ex longe antiquissimo codice

ESICIATA.

Amittit proprias vacuato corpore carnes
Accepitque novas.

quae unice faciunt ad hunc Apuleji locum. totum Epigramma adderem, sed video id jam divulgatum à Salmasio ad Histor. Aug. pag. 285. *Isicias* ergo Asinus vel *insicius*, quod malo. cum & Macrobius eam scribendi rationem sequatur, vel *insiciatus* idem qui & fartilis. Ejusmodi porcum aliis animalibus refertum Porcum Trojanum appellat Macrob. II. Satur. 9. Nunc de maena. Maena pisciculus marinus, qui Graecis μαινὶς, non magni pretii, & sale condiri solitus in vasis sive orcis. Hinc Persius, Sat. III. 76.

Maenaque quod primâ nondum defecerit orcâ.

atque hoc est quod Martialis vult lib. XII. Epist. XXXII.

Fuisse gerres atque inutiles maenae
Odor impudicus urcei fatebatur,
Qualem marinae visit aura piscinae.

ubi nollem doctissimum Rondeletium haesisse, ac *hircei* pro *urcei* reposuisse. Maenas enim saliri solitas ex Plinii quoque loco non uno apparet. opponit eas acipenseri Cicero lib. II. de Finibus: *Qui voluptatem contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem maenae non anteponere.* Ad exilitatem earum alludit Martialis, cum *breves maenas* alicubi dicit, ut & Arnobius, cum *pistricum & maenarum dominum* Neptunum appellat. Glossae Stephani, Μενὶς ἰχθύδιον. Lege, Μαινὶς· quicquid ordo literarum isti lectioni repugnat. Jus Maenarum in Lucilio, quod apud Nonium occurrit, *pulmentaria ut intybus, aut aliqua id genus herba, & jus Maenarum.* erat enim cibus hominum plebejorum pauperrimus. quo refer Pomponii illa ex Majali apud eundem Nonium in *revortit. Caenam quaeritat, si eum nemo vocat, domum revortit maestus ad maenam miser.* ita lego, ubi *ad mensam* circumfertur. Apud Martialem quoque, ubi quiritatur de basiatorum importunitate.

Hinc instat tibi textor, inde fullo,
Hinc sutor modo pelle basiata,
Hinc menti dominus pediculosi,
Hinc defioculus, & inde lippus.

ut postremo versu primum defungamur, *defioculus* ille non est nauci. peccat praeterea syllaba postrema correpta in legem metricam; cum produci

 eam

Hostiles linguas inimicaque vinximus ora,
Dicit discedens, ebriaque exit anus.

For-

eam oporteat. certe scripti complures, quod & de suis Domitius testatur, *dexioculus*. Vaticanus veterrimus, *desioculus*. utique castigandum,

Nec deest hinc oculis & inde lippis.

versui interpolando ansam praebuit hominibus inscitis, quod ignorabant *deest* esse monosyllabum. Agit autem Martialis toto hoc Epigrammate de iis basiatoribus, quibus anima praecipue faeteret: quorum in numero lippi recte collocantur, propter collyria odoris ingrati, quis oculos frequenter inungebant. res vel ex solo Horatio sat nota. ceterum *menti dominus pediculosi* hic frustra iteratur, cum jam supra de hircosis colonorum osculis utpote, qui & barba & alis foeterent, sit actum. nec Latine dixeris *menti* aut *oris faetidi dominum*, ut libri dominum aut cujuscumque possessionis. In codice Puteanorum fratrum pervetusto exaratum vidimus, *mentae dominus*, utique pro *maenae dominus pediculosae. pediculosa* autem *maena*, quod eâ vescerentur ut plurimum mendicabula hominum pediculosa, ut jam vidimus. Similes deliciae in salsamentis lacerti, apuae, scombri, pelamides, siluri, gerres, cordillae. Juvenalis Sat. III. pari modo *lacerti dominum* dixit. sic enim malo quam *lacertae*, quomodo ad exemplum Nostri Arnobius lib. III. Neptunum *maenarum & piscium dominum* nuncupat. Juvenalis locum ecce Satyra III.

Est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacerti.

lacertae perperam nunc circumfertur. quod damnat ipse Juvenalis Sat. XIV. neque enim *lacertae* habitae inter edulia:

—— nec non differre in tempora caenae
Alterius conchem aestivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro.

Meminit eorundem *lacertorum* Martialis libro XI. Ep. 28. 53. libro XII. 19. *Frumenti dominum piperisque coëmti*, ut *lacerti dominum* idem paullo ante Juvenalis dixit Sat. XIV. ubi ad epuli & convivii dominos sic dictos allusisse possit videri. Ceterum *putris silurus* revocat mihi in mentem denuo locum Martialis jam supra productum è libro XII. Epigr. XXXII. ubi *inutiles maenas* pro jam putribus, ac proinde nullos in victu usus praestantibus accipio. Sed quid sibi velit *eder impudicus* ignoro. foetentem innuit haud dubie: sed quis Latine sic locutus? Quare fit ut locum interpolatum esse opiner, atque ab ipso relictum Martiali, etsi in codicibus ejus vetustis nihil nobis est praesidii, *olidi mephitis urcei fatebatur.mephitis* illa non intellecta aut mendose descripta loco interpolando dedit occasionem. ad factorem hunc incommodum respexit idem Martialis lib. VII. cap. 60. *Abstulerat totam caetarius institor urbem.* Sic eleganter optimae membranae. Vulgati libri, *temerarius institor.* Ceterum maenae hujus usus plurimus in sacris inferis. quomodo hic apud Nostrum. Eustathius in Homerum Iliad. I. 206. Θύεσθαι μαινὶς τῇ Ἑκάτῃ, διὰ τὸ δοκεῖν μανιῶν αἰτίαν εἶναι. Hinc μαινίδας καὶ τριγλίδας Ἑκάτης βρώματα vocat Antiphanes ἐν Ἀγροῖς apud Athenaeum lib. VII. Nihil igitur mirum, si Deae infernae, qualis Tacita haec nostra, idem, qui & Hecatae, piscis dedicetur: deinde Deae Mutae, mutum animal. Quid quod Maena Deae Tacitae sacra potest videri, ob cognationem nominis, siquidem Athenaeus lib. VII. docet id in multis obtinuisse: ac propterea τρίγλην sacram fuisse Hecatae, quod illa τριοδῖτις καὶ τρίγληνος sit dicta. Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. Addit & caussas, cur citharus piscis Apollini, Mercurio boces, exocaetus Baccho, Veneri phalaris, aphya Neptuno, atque ita porro pisces alii aliis dîs consecrentur. Est autem cognatio nominis inter maenam piscem & Deam Tacitam, quod illa etiam *Mania* sit dicta. Mania certe Macrobio in Saturnalibus. lib. I. 7. qui fusius de ea agit, & Arnobio mater Larum, quemadmodum Nostro & Plutarcho in Numâ, Tacita. Eandem Laram & deam Mutam vocat Lactantius, quomodo & Noster paulo post appellabit. Alii Larundam. sed Maniae nomen illi proprium fuisse in carminibus Saliaribus ex Varrone lib. VIII. L. L. discimus. Mania igitur quemadmodum mater Larum, sic *Larem manem Deum* appellatum testis est Apulejus de Deo Socratis. *Genitam manam* partuum praesidem faciunt Plutarchus Quaest. Roman. XLVII. & Plinius Naturali Historia libro XXIX. cap. 4. quomodo genium, qui & Lar, gignentium praesidem. *Maniam* & *Manam* distinguit manifeste Marcianus Capella libro II, & ab his duabus tertiam *Mantunam*. idem Summani Plutonis & Summanium deorum meminit eodem loco Maenam igitur cum Eustathius loco supra jam allato deducere videatur ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, ac Furias etiam seu Eumenidas μανίας dictas fuisse ex Pausania liqueat, nihil impedit nomen Maniae inde quoque derivari. Diis inferis vilia quaeque libari solita jam supra vidimus hoc libro ℣. 537. hinc *caenam feralem gammarum* dixit Juvenalis Satyra V. ad vilitatem gammari respiciens haud dubie, quomodo μαινίδας καὶ τριγλίδας Ἑκάτης βρώματα Antiphanes comicus paullo ante productus. Locus Juvenalis sic sese habet: *Sed tibi dimidio constrictus gammarus ovo Ponitur exigua feralis caena patella.* recte exigua patella, quia patellae usus plurimus in libationibus. ut mox videbimus ad ℣. 634. Plautus Pseudolo Act. III. Sc. II. de coquo nullius pretii, aptum esse dicit, *qui mortuis*

Forsitan à nobis, quae sit Dea Muta, requiras.
Disce, per antiquos quae mihi nota senes.

Jup-

tuis coenam coquat. & Noster supra, *Parva petunt Manes.* Plautinum locum aliò trahunt interpretes, & in his Boxhornius. Caput praeterea maenae ad fulmen expiandum adhiberi Plutarchus nos docet, eumque ritum à Numâ promanasse. In cujus vitâ, fabulam de Jove Elicio recensens, à Nostro quoque narratam libro Fast. III. haec addit inter alia: Ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἑαλωκότες ἰσχυρῶς καὶ ἄφυκτον ἅλωσιν, ἀλλά τι προθεσπίσαι πολλὰ τῶν μελλόντων, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς κεραυνοῖς ἐνδιδάξαι καθαρμὸν, ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων· ἔνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονάς φασιν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας· τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νυμᾷ, προστάττειν ὡς χρὴ γενέσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς· ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νυμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων· τὸν δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος δεινὸν, ἐπερέσθαι, θριξίν· ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νυμᾶν μαινίσι. Arnobius initio lib. v. ubi ex Valerio Antiate eandem rem narrat: *Jovem diu cunctatum expiabis dixe capite fulgurita, regem respondisse coepitis, Jovem rursus, humano: retulisse regem, sed capillo. Deum contra, anima, maenae subjecisse Pompilium.* Ita scribendus locus mendosissimus. vulgati, *piscis subjecisse Pompilium.* sed codex Regius τὸ *piscis* non agnoscit. vox *anima* absorpserat sequentem vocem *maenae* ob cognationem literarum, quod & alii jam sunt subodorati. Μαινίδων meminit ex Graecis Oppianus libro primo, Dioscorides libro II. cap. 31. & Alexander Trallianus libro VIII. Apud Plautum Poenulo Act. v. sc. v. *Deglupta maena.* ut libri meliores agnoscunt illic. cujus loci oportune me admonuit oceellus ille bonarum artium Gronovius meus. Male viri eruditi ex *maena* illic *Maenadem* concinnant. *Deglupam maenam* vocat lepide hominem glabrum & nullius pretii. recte etiam foemineum pisciculi molliusculi nomen dat cinaedo. Sic Fidus Cornelius, Nasonis Gener, Corbuloni *Struthiocamelus depilatus* dicitur apud Senecam de Constantia sapientis. Praeterea hominem faetidum & male olentem hoc convitio designat, quomodo *halec viri* paulo ante dixerat. ita enim scribo. *Halec viri* igitur, *faex viri*, & quidem salsamentaria, quae omnium putidissime olet. unde & *putre halec* Martiali dicitur. Pergit convitiando Plautus, & addit ἀλλαγορὰς *hama.* ita enim rectius leges eum Ms. Camerarii, quam ἅλς ἀγορᾶς. ἀλαγορα Forum salsamentarium hamae vasis odor eit ingratus. Factorem quoque hominis designat, eum *alii alpicique plenum* paulo post nuncupat. Salsamenta autem esse gravissimi odoris quis nescit? quod jam supra in loco Martialis de urceo, in quo maenae fuerant conditae, vidimus; qui ad illustrationem hujus Plautini nonnihil facit. Vim divinam maenis attributam fuisse cùm ex Nasonis, tum ex Plutarchi, Athenaei ac Arnobii locis jam vidimus. Idem Plutarchus libello περὶ Δεισιδαιμονίας, tangit Syrorum superstitionem, qui esu maenarum ae apuarum abstinerent, quia persuasum haberent, tibias & corpus totum ulceribus impleri illorum qui iis vescerentur. quod alii scriptores ad omnia pisculenta referunt. Denique maenarum etiam Noster meminit in Halieutico,

Foecundumque genus Maenae, Lamyrosque, Smarisque.

Ita enim est scribendum. Ceterum ut μαινίδες & μαινίδια hi pisciculi dicuntur. sic Latinis *maenae* & *maenulae*, quomodo Plinio dicitur. etiam *maenominia* nonnullis dicti videntur. sed barbare. Cassianus libro IV. Institutionum cap. 22. *Pisciculi minuti saliti, quos illi maenominia vocant, summa voluptas est.* ubi nolim μαινίδιν ex Aristotele à Ciaceonio adversus fidem membranearum reponi. *Maenomenas* videntur appellari ab antiquo scriptore in Vita S. Johannis Eleemosynarii cap. XIX. *Mitte restes siccatorum piscium, qui maenomenae dicuntur.* ut videatur alludi ad originem nominis tanquam μαινομένας. Atque haec pluribus forte, quam par erat. sed in loco Nasonis, hactenus nulli, ut dicam quod res est, intellecto, si feliciter, ut spero, versati sumus, periculum non est, ne dicamur nimii fuisse. HEINS. De maenis capit quoque proverbum, *Hecatae caena* H. Stephanus in Animadvers. ad Erasmi Adagia. loco *Frugalitatis.* Maenas emendas ante vindemiam monet Cato de R. R. cap. XXIII. ubi Popma explicat ad probandum salsamentum usos fuisse veteres, ut cap. LXXXVIII. nisi ad cibos vindemiatorum paratas intelligamus. Vilitatem Maenarum ostendit Alciphron lib s. Ep. 6. ubi uxor exprobrat marito, illum οὐκ μαινίτας ἢ τρίγλιτας, sed νεκρυφάλους Μιλησίους καὶ Σικελικὸν ἱμάτιον ad meretricem deferre. Quae vero de verbo *fuere* ejusque compositis observat Heinsius, egregia sunt, & fere me inducunt ut in loco Paulini Nat. XI. Felicis ℣s. 272. nuper à viro doctissimo Muratorio Tom. s. Analect. vulgato, medicinam tentem.

Sic plerumque velut desoluto laxius ore
Dente fremunt.

Cui & elegantiam & numeros restitues si legas, *diffuto.* BURM.

579. *Instillat.*] *Instillant* quinque codices. *est* deest duobus libris. Heinsius olim volebat, *vini quodcumque relicti.*

581. *Vinximus ora*] *Vincire* idem quod *ligare* proprie dixerunt veteres, cum arte magicâ quidam functione aliquâ prohibebatur, ut à sagâ hic linguae usu malediei. NEAP. Quidam codices, *vicimus*, alii, *junximus*: male. hine *vincula* in magicis. In Pharmaceutria Virgilii, *Venerts dic vincula*

Juppiter indomito Juturnae captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in silvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quotcumque tenebas:
Et jacit in medio talia verba choro:
Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
Vestra soror summo jungere membra Deo.
Consulite ambobus: nam quae mea magna voluptas,
Utilitas vestrae magna sororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obsistite ripâ,
Ne sua flumineâ corpora mergat aquâ.
Dixerat: adnuerunt omnes Tiberinides udae,
Quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.

Forte

cula necto. Hujuscemodi defixiones inter *καταδέσμους* magicos habebantur, de quibus nonnihil supra & Amorum tertio Elegia VII. 29. HEINS.

583. *Protinus à nobis requires.*] *Forsitan requiras* duo veteres. ut saepe alibi. de dea Muta Lactantius libro primo de Falsa Religione cap. 20. *Quis, cum audiat deam Mutam, risum tenere queat? Hanc esse dicunt, ex qua sint nati Lares, & ipsam Laram nominant vel Larundam. quae praestare colenti potest, quae loqui non potest?* HEINS.

585. *Immedico Juturnae victus amore.*] *Indomito captus amore* libri meliores magno numero. Et ita Modius Novant. Lect. cap. LXIII. quidam tamen, *victus.* de quo infra lib. IV. Fast. ℣s. 224. HEINS. De permutatione vocum *immedicus* & *indomitus* vid. ad. III. Art. 511.

587. *Inter coryleta.*] Liber antiquus, *inter coruleta.* ut membranae veteres Maronianae: *Hic inter densas corulos.* NEAPOL.

587. *Jacebat.*] *Latebat* rectius Voss. & tres alii. HEINS.

589. *Latium quaecunque tenebant.*] *Quotcunque* unus Med. alius, *quoscunque tenebas.* venuste. HEINS.

590. *Et Jacit.*] *Et facit* Heinsius conjecerat, ut lib. III. 678. VI. 786. sed & VI. 408. est *jacit.* ubi tamen quidam codices, *facit*, ut alibi haec verba commutata. vid. V. Met. 565. BURM.

591. *Summo concubuisse Deo.*] *Jungere membra* meliores magno numero cum primâ editione. vide notas Rem. Am. ℣s. 407. Propertius tamen lib. II. XII. 16. *Dicitur & nudae concubuisse deae*; de Endymione. & Noster IV. Fast. 32.

Electran concubuisse Jovi.

VI. 574.

Caelestemque homini concubuisse pudet.

summo Jovi codex Pomp. Laeti. quomodo Virgil. & alii. Noster ipse supra hoc libro, 70. ut est in nonnullis codicibus, *Inque Jovis summi caeditur arce bidens.* HEINS. *Procubuisse* Regius.

593. *Nam quae mea magna voluptas.*] *Nam quae est* meliores plerique. Placet. *nam quod* cum uno Mediceo. Gottorph. *quoniam.* HEINS. *Prima sororis erit* Excerpta Douzae. Arundel. Voss prim. Vatic. & sex alii. non male, nisi vox illa sequeretur. forte iterum *priva* vox à librario expulsa fuit, ut saepe supra notatum. BURM.

595. *In prima.*] *In* deest Strozz.

596. *Fluminea corpora mergat aqua.*] Duo libri, *mandet.* Puto, *flumineae corpora mandet aquae.* Attius Philoctete apud Ciceronem lib. II. Tuscul.

Heu quis salsis fluctibu' mandet
Me ex sublimi vertice saxi?

HEINS.

597. *Annuerant nymphae Tyberinides omnes.*] Primo *annuerunt* cum Naugeriano & uno Mediceo legendum. deinde scripti plerique, *omnes Tyberinides undae*: duo, *nymphae Tyberinidos undae.* Lege, *omnes Tyberinides udae.* Similes errores notavi Epist. VI. ℣s. 107. HEINS.

598. *Ilia diva.*] Lege, *Ilia dia.* ut apud Ennium,

Ilia dia nepos, quas aerumnas tetulisti?

Idem Annal. I. apud Servium lib. III. Georg.

Dium ex se Anchisen generat.

ubi *Pium* perperam nunc scribitur, claudicante versu. sic Homero saepe δῖος Ἀχιλλεύς, & δῖος Ὀδυσσεύς, & δῖα γυναικῶν, & δῖα θεάων. δῖα Θεανὼ Iliad. E. δῖα Καλυψώ. Odyss. E. etiam de civitatibus. sic Ἤλιδα δῖαν habes. Iliad. B. & δῖαν Ἀρίσβην Odyss. Γ. Λακεδαίμονα δῖαν, & similia. *dia Camilla* Virgilio. Plura vide lib. IV. Met. ℣s. 535. Fl. Sosipatro *dius Ulysses* quoque dicitur. ubi de tropis agit. quomodo in veteri codice ejus legi monet Pierius Valerianus ad lib. II. Æneidos Virgilianae. HEINS.

599. *Nais*

Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
Ex vitio positum. saepe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. nec tamen illa tenet.
Quae, simul ac tetigit Juturnae stagna sororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miserataque nuptam,
Naïda Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit: quàque est non usa modeste,
Eripuit linguam: Mercuriumque vocat;
Duc, ait, ad Manes: locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernae Nympha paludis, erit.
Jussa Jovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.

Vim

599. *Nais.*] *Nymphe* tres. *Nympha* Vatican.

599. *Lar nomine.*] Ita textus, quem recensuit vir magnus, & inemendati aliquot codices; sed omnino legendum ex bonis, *Lara nomine.* Firmianus: *Quis cum audiat Deam Mutam, tenere risum queat? hanc esse dicunt, ex quâ nati Lares; & ipsam Laram nominant, vel Larundam.* quod verissimum. Glossae, *Larunda, δαιμόνων μήτηρ.* Ausonius in Edylliis:

Nec Genius domuum, Larundâ progenitus Lar.

NEAPOL. *Lara* Mazar. Zulich. Laeti & sex alii. quomodo & ex Lactantio Neapolis. optime. *Lara* etiam est Varroni. *Lala* antiquis dicta, ἀπὸ τοῦ λαλεῖν. homines enim garrulos & loquaces Graeci λάλους dicebant, & λαλίαν loquacitatem. contra ἀλάλους infantes. Gellius I. 15. *Quorum lingua tam prodiga effrenisque, ut fluat semper & aestuet verborum colluvione taeterrima, quod genus hominum à Graecis significantissimo vocabulo λάλους appellatos.* hoc igitur vult Naso Lalae ex vitio garrulitatis nomen fuisse inditum. in Gruteri Inscriptionibus p. MCVII. 8. L. GAVIVS. C. L. LALVS. occurrit & p. DXCVII. JVLIVS LALVS. & p. DCCCCLXXXII. D. LABERIVS. D. L. LALVS. p. DCVI. LALVS ET CORINTHVS. unde apparet id nomen servis à Romanis frequenter inditum fuisse. rursus apud eundem Gruterum p. CCXXXVIII. C. MVRDIVS LALVS & C. MVRDIVS DEMOSTHENES. *Lala Cyzicena* Plinio laudata inter picturae artifices lib. XXXV. cap. I. HEINS. Et ita Casaub. ad Theoph. περὶ ἀδολεσχίας, distinguit eam à λαλιᾷ, quae est vitium, quo tenentur ii, qui perpetuo loqui, numquam tacere, aut alii vices loquendi tradere non solent. Ita in Epigrammate Graeco lib. III. Anth. cap. XII. pag. 331. foemina πολύμυθος eleganter vocatur λάλος κίσσα, *pica loquax.* ut apud Petron. cap. XXXVII. *malae linguae, Pica pulvinaris.* Alexis apud Athen. lib. IV. 4. Σοῦ δ' ἔγω λαλίστεραν οὐπώποτ' εἶδον οὔτε κερκώπην, γύναι, οὐ κίτταν, &c. BURM.

599. *Prima sed illi Dicta bis syllaba.*] *Lalara*, inquit, fuit ei primum nomen. NEAP.

601. *Et vitio positum est.*] Malo, *Ex vitio positum.* A loquacitate sic dicta haec Graecis Λαλία. Plutarchus Symp. septimo: Πολύφωνος ὁ οἶνός ἐστι, καὶ λαλιᾶς ἀκαίρου, καὶ φ. ...; ἡγεμονικοῦ καταπίμπλησιν. Idem saepiculè λαλέω usus, pro effutire & incircumspecte loqui. NEAPOL. *Est* abest à plurimis.

601. *Dixerat Almo.*] *Almon* opt. Ambros. & unus Patav. sic & lib. XIV. Met. 329. veteres nonnulli, & lib. IV. Fast. ℣s. 338. HEINS.

602. *Nata, tene linguam.*] Fingit hanc Naïdem Almone satam. NEAP.

603. *Stagna.*] *Tecta* unus.

605. *Miserataque nuptas.*] *Nuptam* rectius nonnulli. alii, *nymphae*, vel *nympham.* HEINS. *Miserata maritas* Strozzae. praeterea, *Illa eadem Junonem adiit* Laeti codex.

607. *Jupiter intumuit.*] Graecis etiam οἰδαίνειν, pro *irasci*; & οἴδημα, pro *ira.* NEAP.

607. *Quaque est non usa modeste.*] Malim, *quaque est minus usa modeste.* HEINS.

608. *Eripis huic linguam.*] Hinc Firmianus post illa supra citata: *Quid praestare volenti potest, quae loqui non potest?* NEAP.

608. *Mercuriumque vocat.*] *Monet* Ursini, Voss. Zulich. Mazar. & quatuor alii. rectius. & pro *Eripit huic*, *Eripuit* iidem. Forte,

——— *Mercuriumque monet,*
Ducat ut ad manes

vel etiam, cum libri proximo Pentametro nonnulli habeant, *Nympham haec infernae*, legi possit,

Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus)
Nympham, ait: infernae nympha paludis erit.

HEINS.

Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur;
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminosque parit, qui compita servant,
Et vigilant nostrâ semper in urbe, Lares.
PRoxima cognati dixere Caristia cari,
Et venit ad socias turba propinqua dapes.
Scilicet à tumulis, &, qui periêre, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Postque tot amissos, quidquid de sanguine restat,
Adspicere; & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto
Frater, & in partus mater acerba suos:

Cui

HEINS. Versus ille scaberrimus; cui nos auctoritate codicis Francofurtensis integritatem restituimus, legendo, in praecedenti *vocat*, & dein, *Duc, ait, ad manes*. BURM.

611. *Accepit luctus euntes.*] Dispunctâ litterulâ legendum, *accepit lucus euntes*, ut in nostro. Miror ego, minutos meos καὶ κοπρολόγους interpretes hoc non vidisse. NEAP. Sed ita jam plurimae editiones ante Neapolim, & *luctus* ex operarum vitio profluxisse puto. nam codices omnes, *lucus*.

612. *Duci tum placuisse suo.*] *Placuisse Deo* scripti plerique cum primâ editione. HEINS. *Complacuisse suo* Bernens.

613. *Vim parat: hunc vultu.*] In eodem, *Vim parat hic: vultu*. NEAPOL. *Huic* Gottorph. *hinc* unus.

615. *Geminosque parit.*] Haec igitur Larunda, siva Diva Muta, est Mania Macrobii. *Idque aliquamdiu observatum*, ille inquit, *ut pro familiarum sospitate pueri mactarentur Maniae Deae, matri Larum*. NEAPOL.

615. *Qui compita servant.*] Ad haec leges quae notabimus, σὺν Θεῷ δ' εἰπεῖν, ad illud lib. v. 140.

Compita grata Deo, compita grata cani.

NEAPOL.

616. *Semper in aede Lares.*] *In urbe* scripti iidem. & recte. Lares enim non familiares tantum, sed publicos etiam seu viales designat, qui in compitis colebantur. Nam in compitis gemini simul Lares collocabantur, nisi cum Genius Imperatoris tertius accederet, in domibus singulares. Infra,

Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & vici numina trina colunt.

Larium originem tangit apud Diomedem Grammaticum Cassius Hemina in Historiis: *Pastorum vulgus sine contentione consentiendo praefecerunt aequaliter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter se essent. Monstrum fit. Sus parit porcos triginta, cujus rei fanum fecerunt Laribus Grundulibus.* nam *grundire* pro *grunnire* veteres dicebant. Emenda Marcianum Capellam lib. 1. pag. 16. ed. Grotii, ubi pro eo, quod nunc legitur nullo sensu, *Lar omnium cunctalis*, reponendum, *Lar compitalis*. nisi mavis, *Lar Comitialis*. hinc & forte in veteri Inscriptione apud Tertul. de Spectac. cap. v. LARES COMPITO POTENTES legendum. vulgo, *Comitio potentes*. in S. Agobardi codice *Coillo* legebatur, unde Salmas. Exerc. Plin. pag. 641. *Colio*. inepte. cum potius contracte pro *concilio* scriptum videri posset. De Laribus plura congessit Meursius Auctario Philologico cap. 1. HEINS.

617. *Proxima cognati.*] VIII. Kalendas Martias erant Charistia. Bene Kalendarium Constantini Magni:

IX. FERALIA
VIII. CHARISTIA.
VII. TERMINALIA.

Omittit haec festa vetus Romanum: miror. In Rurestri, post Parentalia & Lupercalia, legitur, CARA COGNAT. mallem CARI COGNAT. id est, *Caristia cognatorum*. Sed observa ista Valerii lib. II. cap. I. *Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt; cui praeter cognatos & affines nemo interponebatur: ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensae, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiae adhibitis, tolleretur.* Ad Ovidianum calculum accedit: dies ergo ille totus deditus conviviis. hinc eumdem, *Festum epularum*, dixerunt. Sed mea haec suspicio: nam hoc nomine diutius dies, quo Petrus Apostolus cathedram in Antiochiâ erexit, vulgo dictus est: incidit ille in idem tempus, quo celebrata antiqua Charistia. NEAP.

618. *Ad socios turba propinqua Deos.*] Pro diversa lectione in quatuor scriptis *dapes* inveni. in uno, *patres*, in alio, *cibos*. Quare arduum non fuit *socias dapes* conjectare. quod unus Mediceus postea

Cui pater est vivax, qui matris digerit annos,
Quae premit invisam socrus iniqua nurum.
Tantalidae fratres absint, & Iäsonis uxor,
Et quae ruricolis semina tosta dedit:
Et Soror, & Progne, Tereusque duabus iniquus:
Et quicumque suas per scelus auget opes.
Dîs generis date tura bonis. Concordia fertur
Illo praecipue mitis adesse die.
Et libate dapes: ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares.
Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos,
Parca precaturae sumite vina manus.

Et,

postea confirmavit. *socias dapes* vocat ea convivia, quibus festum illud dabatur. Statius Saturnal. ad Domitianum:

Nobiscum socias dapes inisti.

Theb. VIII.

Tum primum ad coetus, sociaeque ad foedera dextrae
Oedipoden exisse ferunt.

Vide quae notat Illustriss. Neapolis ad hunc locum. Glossae Steph. *Cara cognatio*, Τιμὴ συγγενείας. Martial. lib. IX. Ep. IV.

Cara dares solenne tibi cognatio munus.

Quo alludens *cares* etiam pro cognatis posuit Ausonius praefatione Parentalium, & carm. IX. *cari propinqui* apud Persium Sat. III. *sociae dapes*, ut alibi, *socii lares* & *penates*. de quibus nonnihil epist. v. ✝s. 126. & *sociare hospitia*, *mensas*, *penates*, & similia. hinc Valerio Flacco *jungere Penates*, pro hospitale foedus inire libri tertii initio:

——— *manibusque datis junxere penates.*

ut vere restituit Gronovius noster. *Sacrare laribus fidem* idem Valerius eodem libro, 174.

Nec tibi Thessalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hospitiis, aut mente moras fovisse benigna,
Et Laribus sacrasse fidem.

ubi *diem* perperam legitur. de Chalybum gente idem lib. IV. 614. *Hospitii quis nulla fides. Fidos hospitis aedes* Noster dixit lib. VI. Fast. v. ✝s. 689. ut illic recte codices scripti. HEINS. Sic lib. IV. 422. *Ad sacras dapes venire.*

619. *Et qui.*] *Sed qui* Vatican. *propinqui* etiam Excerpta Vossii & novem codices. *propinquos* unus Moreti.

623. *Innocui veniant.*] Arcet ab hac mensâ Atreos & Thyestes, Medeas & Inones, Philomelas & Prognes, Tereos, & tandem capita, quae bona sceleri & crimini debent. NEAP.

624. *In partus mater acerba suos.*] *Tuos* recte codex Hamburgensis. HEINS.

625. *Cui pater est vivax.*] Non abit hinc Papinus in Lacrymis Hetrusci III. Silvarum:

——— *Pater est qui fletur, adeste*
Dique hominesque sacris: procul hinc procul ite nocentes,
Si cui corde nefas tacitum, fessique senectus
Longa patris, si quis pulsatae conscius umquam
Matris, & infernâ rigidum timet Aeacon urnâ.

NEAPOL.

625. *Digerit.*] *Dirigit* Petav. *degerit* Voss. Excerpta. *cui mater degerit* Gottorp.

631. *Dis generis date tura boni.*] Vos mentes recti consciae. in antiquo meo est, *date tura bonis.* Non reprobo scripturam: nam *boni* manes & *boni* lemures (alios vocarunt noxios & aversos) erant Dii lares, quibus modo supplicabant pro incolumitate reliquae familiae. huc spectat vetus hic lapis: LARIBVS PRO SALVTE ET INCOLVMITATE DOMVS Q. SERTORII. NEAP. *Bonis* multi ex scriptis. ut in illo Virgiliano XII. 646. *Vos ô mihi manes Este boni.* ubi videatur Servius. HEINS.

632. *Illo.*] *Illa* scripti & editi plurimi. *adesse jubet* Petavii.

633. *Ut grati pignus amoris Nutriat intinctos missa patella cibos.*] *Grati pignus honoris* Voss. Arond. Ursin. Petav. Zulich. & multi alii melioris notae. ut in Trist. III. El. IV.

Ante volebatis, gratique erat instar honoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.

sic recte vetus liber. Silius lib. II. 581.

Inde petit tumulum; summo quem vertice montis
Struxerat, & grato cineres decorarat honore.

Martial. Apophor. Ep. XXXIV.

Militiae decus en, grati gestamen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Ita versus isti videntur esse legendi de Parazonio,

ex

Et, bene nos, Patriae, bene te, Pater, optime Caeſar,
Dicite ſuffuſo, per ſacra verba, mero.

Nox

ex veſtigiis veterrimorum codicum. Ceterum pro *Nutrias intinctos cibos*, quod Latinum non eſt, *inventos cibos* Hamburg. *intactos cibos* Arond. *immiſſos cibos* undecim alii. quinque, *incinctos cibos.* Voſſ. *intinctos Lares.* quomodo Zulich. & Mazar. à manu primâ cujus ſcripturae fugitiva etiamnum veſtigia apparebant. Lege nulla fere mutatione & conjecturâ indubitatâ, *incinctos Lares.* Lares enim in marmoribus ac ſignis aeneis antiquis exprimuntur incincti, ſeu ſuccincti. ut Perſius loquitur, Sat. v. 30.

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit.

& plane in antiquis ſigillis aeneis, qualia & penes me ſunt, Lares incincti ſeu ſuccincti exprimuntur. non recte ergo vir ſummus Caſaubonus ad habitum peregrinantium refert, quo lares induti. ſic *incincta Diana* Ep. IV. 87. & *incincta Hebe* V. Faſt. 675. *incinctus tunicâ mercator*, pro *ſuccinctus*, apud Noſtrum, *bis cinctam* Dianam dixit Auſonius Epigr. XXVIII.

Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.

ea enim eſt optimorum codicum ſcriptura, quam Vinetus non intellexit, dum *ſuccincta* mavult reponi. Claudian. III. In Stilic. v. 248. De hac ipſa Diana:

——— *Dux cingula veſtem*
Crure tenus pendere vetant.

& lib. II. de Rapt. Proſ. 33.

Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu
Poplite fuſa tenus.

de eadem. ſic *ſuccincti popae* Propertio. lib. III. El. 4. *ſuccinctus mercator* apud Perſ. Sat. V. *praecincti pueri* de famulis Horat. II. Sat. VIII. ut contra *diſcincti*: Denique alter Mazar. & unus Medic. *uncta patella*, quomodo & Perſio,

——— *unctâ vixiſſe patellâ*
Semper, & aſſidue curata cuticula ſole.

unus Farneſ. *juncta.* Zulich. *juſſa.* Sed cum Τὸ *miſſa* vox ſit convivalis, unde & *miſſus* pro cibo, & *miſſilia* pro donis, nil temere mutem. lib. v. 360.

Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.

Art. lib. I. 582.

Huic detur capiti miſſa corona tuo.

hinc & *miſſae pullo fruges* apud Livium in auguralis ſacri deſcriptione. *Patella* autem proprie in uſus Larium adhibita & libationi. Varro Manio apud Nonium Marcellum in *patella.* *Quocirca oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* ſed & Veſtae patella libabatur, quae focis praeſidebat, ut Lares. Hinc Noſter Faſt. VI. 310. *Fert miſſos Veſtae pura patella cibos.* Valerius Maximus libro IV. cap. 4. *C. Fabricius patellam ſuam corneo pediculo ſuſtineri voluit.* apud Ciceronem libro ſecundo de Finibus *de patella edere* dicitur in homines impios & profanantes ſacra. noti apud Plautum *dii patellarii*, hoc eſt minorum gentium. Perſius vero quod *cultricem foci patellam* dixit Satyrâ tertiâ, tantundem eſt, ac ſi Larium cultricem dixiſſet. nam magno Caſaubono aliter locum Perſianum capienti non accedo. Bene Scholiaſtes Pithaei, *cultrix foci patella, quia delibandae dapes in ea poſitae ad focum feruntur.* Sic ſcribendum. vulgo *delibantiae dapes.* Recte ergo Juvenalis Satyr. v. ut paullo ante jam vidimus, tanquam de ferali Hecates libatione:

At tibi dimidio conſtrictus gammarus ovo
Ponitur, exiguâ feralis caena patellâ.

HEINS. Hinc Cicero IV. Ver. 22. *patellam, in qua ſigilla erant egregia*, vocat, *inſigne penatium hoſpitaliumque deorum.*

634. *Miſſa patella cibos.*] De ritu Livius: *Inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes & bene precari mos eſſet.* & Tibullus lib. I. 130. Lares compellans:

Adſitis Divi, nec vos è paupere menſâ
Dona, nec è parvis ſpernite fictilibus.

Quid hic *parva fictilia*, niſi veteres patellae? Antiqui magiſtri ad illud Satyrici, *cultrixque foci ſecura patella*; *Quia delibatae*, inquiunt, *dapes in eâ poſitae ad focum feruntur.* hinc, *patellarii Dii*, Plauto. & à Varrone ſcriptum, *Deos colere ac dare in patellam, μικρὸν κρέας.* NEAPOL.

635. *Placidos nox humida ſomnos.*] *Nox ultima* Voſſ. Arondel. Mazar. unus Vatic. & Farneſ. haud dubie recte. Atque ita fuerat in Zulichemiano à manu prima. Solenniora apud veteres convivia in multam noctem aut primam quandoque lucem protrahebantur, quod veſpertino tempore inſtituerentur. ſic Met. VII. 662. fabula Prognes:

——— *lucis pars ultima menſae*
Eſt data, nox ſomno.

ita codices vetuſti. nam *lucis pars optima*, quod vulgo legitur, contra ritum veterem pugnat, ut dixi illic loci. Bene igitur *nox ultima* hoc loco, ut appareat tempus indulgendo genio fuiſſe datum ſolito ſpatioſius. atque ita Virgilianum illud, lib. II. pr. *Suadentque cadentia ſidera ſomnos*, intelligendum eſſe opinor. ut extremam noctis partem deſignet. Propert. lib. IV. El. IV.

Et jam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipſaque in Oceanum ſidera lapſa cadunt.
Experiar ſomnum.

HEINS.

636. *Lar-*

NOx ubi transierit, solito celebretur honore,
640 Separat indicio qui Deus arva suo.

Ter-

636. *Larga precaturi sumite vina manu.*] *Parca vina* Mazar. & pro diversa lectione Vossianus. optimè. ne dubita. Non enim pocula describit in salutem Principis haurienda, quod volunt interpretes, sed libationem, quae parco mero in focum aut mensam effuso fiebat. ut jam videbimus. duo codices, *precatura manu.* unus Medic. *manus.* Lege, *Parca precaturae sumite vina manus*, ut supra monuimus. sic antea hoc libro, 198. de Fabiis:

Sumite gentiles arma professa manus.
lib. IV. 542.
Et feriunt molles taurea terga manus.
Trist. I. III. 78.
Et feriunt moestae pectora nuda manus.
Trist. III. I. 82.
Sumite plebejae carmina nostra manus.
HEINS.

637. *Et, bene vos.*] Nota formula haec inter scyphos & pocula antiquorum. Vide Plautum in Persâ Actu V. Scenâ primâ, & in Sticho Actu V. Scenâ quartâ. NEAPOL.

637. *Bene, tu patriae pater, optime Caesar.*] Imo, *bene, te patriae pater:* quod & annotarat Scaliger, & alii jam observarunt. Notum illud, *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium*, ex Comico & convivali formula. Τὸν δεῖνα εὖ ζώειν. DAN. HEINS. *Bene te* meliores omnes. rectè. de quo vide quae notavi lib. I. Artis Am. ℣. 601. Nec accedo codicibus, qui *bene nos* habent. Augusto Caesari hic ingeniose blanditur, idque ex ritu Graecorum, qui finito convivio poculum hauriebant, Διὸς σωτῆρος καὶ ἀγαθοῦ δαίμονος dictum, ut ex Athenaeo aliisque sat liquet. horum loco Ovidius Caesari, Patriae Patri, & Laribus libandum suadet. Nam ἀγαθοὶ δαίμονες nihil aliud quàm Genii. ut rectè Servius etiam notavit ad Georg. III. ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos Latine Genios vocant.* Genii vero Laribus iidem. sic apud scriptorem Queroli à Petro Daniele editum ipse Querolus, *Larem optimum Geniorum* appellat. sed de Geniis Domesticis videndus Censorinus cap. III. Agi autem de vino non bibendo, sed in focum effundendo illud quod sequitur, *fusfuso mero*, abunde ostendit, ac proinde *Parca vina* rectè superiori versu à nobis reponi. Apposite omnino & ad rem Horatius lib. IV. Ovid. V. ad Augustum:

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit laetus, & alteris
Te mensis adhibet deum.
Te multâ prece, te prosequitur mero,
Defuso pateris, & Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris,
Et magni memor Herculis.

Hanc libationem etiam Graecis in usu fuisse Athenaeus lib. XV. docet. Φιλόχορος ἐν δευτέρῳ Ἀτθίδος καὶ θεσμὸς, φησὶν, ἐτέθη τότε ἀναφέρεσθαι μετὰ τὰ σιτία πᾶσιν ἀκροδρύων, ὡς γεῦμα καὶ δεῖγμα τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ. Deinde mensas fuisse amotas ex eodem constat. quanquam Eustathius in Odyss. Γ. id mensis jam remotis factitari solitum asseverat. Salmasius in libro, quem sub nomine Simplicii Verini adversus virum summum Hugonem Grotium edidit, inter primas & secundas mensas hanc libationem solitam institui contendit, improbatque sententiam Scaligeri, qui mensis secundis id à Romanis factitatum, calicesque circumferri solitos adfirmarit. pro Scaligero tamen stat hic Nasonis locus, qui à convivis dormitum ituris sub ultimam noctem id fieri solere demonstrat. In Didonis apud Maronem convivio post libationem mensae secundae appositae, unde tamen non sequitur, idem apud Romanos usu venisse. Sed & in conviviis, si viri principis saluti poculum libarent, eidem bene precabantur, ut hic Augusto Ovidius. Apud Lucianum in Cataplo Megapenthes tyrannus jam mortuus, καὶ μὴν σπένδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐπεύχοντό μοι πολλὰ καὶ ἀγαθά. In eo quoque gratificatur Augusto Noster, atque ex fide historiae agit, quod eum Laribus adjungit, cujus Genius inter duos Lares medius in compitis esset dedicatus, de quo infra,

Mille Lares Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & vici numina trina colunt.

HEINS. Dubium quid praestet, *bene nos*, an *vos*, cum scripti & editi varient. si *nos* retineamus, intelligemus votum pro salute Populi, quae continetur Caesaris salute; & ita duo illa ex more jungi nuper vir doctus ostendit in dissertatione inserta Historiae Criticae Reipl. Literar. §. XII. pag. 123. BURM.

637. *Patriae Pater.*] Piaculum enim fuit apud antiquos, in quavis publicâ sive privatâ mensâ, suo etiam Principi non bene precari. hîc desinebam, cum venit ante oculos Ambrosius in haec verba: *Quid memorem sacramenta, quae violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum; qui non biberit, sit reus indevotionis. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus salute non biberit. O piae devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum sanitate: & haec vota ad Deum pervenire judicant.* De Heliâ & Jejunio cap. XVII. NEAPOL.

638. *Dicite suffuso per sacra verba mero.*] Quidam veteres, *post sacra verba. sint bona verba* Mazar. Voss. Laeti, pr. Ambrosf. atque alii nonnulli. In Zulich. Hamb. & Gottorph. *sint sacra.* Petav. Arondel. Ursin. & plurimi alii, *in sacra*, hiante versu. Lege, *sint rata verba*, vel, *ter rata verba.*

R 3 aut,

Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes ab antiquis, sic quoque numen habes.
Te duo diversa domini pro parte coronant;
Binaque serta tibi, binaque liba ferunt.

Ara

aut, *ter bona verba*, ut Tibullus lib. II. Eleg. II. *Dicamus bona verba*, Ternarius numerus boni erat augurii, etiam observatus apud Graecos. Apostolius in Paroemiis: Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιῤῥοχοῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο δὲ τρίτον. Neque aliter in Sacrificiis. Gratius Volcanalium descriptione. ℣. 438.

——— des lapsis ultima rebus
Auxilia, & meriti si nulla est noxia tanti,
Tot miserare animas, liceatque attingere fontes,
Sancte, tuos; ter quisque vocantes pinguia libant
Thura foco.

Ita versus isti scribendi. Noster Fast. IV. ℣. 778.

——— haec tu conversus ad ortum
Dic ter, & in vivo perlue rore manus.

Quomodo bene optimi codices. Valerius Flaccus libro I. 193.

Ipse ter aequoreo libans carchesia patri,
Sic ait Æsonides.

sint rata verba, ut supra hoc libro:

Tu fore dixisti: sint rata dicta Jovis.

Senec. Oedipo:

——— rata verba fudi.

de *ratis votis* ac *verbis* vide Notas ad Epist. XVI. ℣. XV. Noster lib. superiori, 696.

Efficiatque ratas utraque diva preces.

lib. III. 57.

Vox rata fit, patrioque vocas de nomine mensem.

Met. III. 341.

Prima fide vocisque ratae tentamina sumsit
Caerula Liriope.

quae vera scriptura. ita *ratum opus* in Ibide dixit:

Quaeque ratum triplici pollice netis opus.

Heins. Nimium quantum saepe Illustris Heinsius suas amabat formulas dicendi, quas ubique obtrudebat, etiam sine scriptorum auctoritate: & praesertim vocem illam *ratus* ubique fere substituere contendit aliis. vid. ad Ep. XVI. 279. hic certe vulgata sensum multo facit rotundiorem & elegantiorem. dicite bene nos, bene te, diffuso mero per sacra verba, id est dum illa verba sacra & sollemnia, *bene nos* &c. dicuntur. ita IV. 660.

Adorato per sua verba Deo.

ubi paullo quidem aliter capitur. sed sic *per oscula* lib. III. 509. *per jurgia* V. Trist. XI. I. & alia, de quibus ad Val. Flaccum lib. I. 767. latius agemus. si quid mutandum, mallem, *per sua*, vel, *per bona verba*. ut *sua* verba sint, quae isti sollemnitati congruunt, ut supra ℣. 542. *Adde preces, positis & sua verba focis.* Burm.

639. *Nox ubi transierit.*] VII. Calendas Martias erant festa Terminalia, dies N. P. ut notatur in Kalendariis. Neu credas duumbardis illis, qui rejiciunt in XX. Februarii diem. Neapol.

640 *Indicio qui Deus arva suo.*] Is à Numâ Pompilio primo cultus & institutus. Ut enim contenti reculis propriis non ambirent alienas, fecit, ut unusquisque suum agellum circumscriberet, & finibus lapides infigeret. Ἱερούς, inquit Dionysius lib. II. Ἀπέδειξεν ἱεροὺς Διὸς τοὺς λίθους, καὶ θυσίας ἔταξεν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν ἅπαντας ἡμέρᾳ τακτῇ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸν τόπον συνερχομένους, ἑορτὴν ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν καὶ τὴν τῶν ὁρίων θεῶν κατασκευασάμενος. Ταύτην Ῥωμαῖοι Τερμινάλια καλοῦσιν. Neapol. Libet adscribere verba Lactantii Firmiani ex libro primo de Falsa Religione cap. 20. quia ad illustrationem loci hujus ac narrationis mox subsecuturae faciunt in primis: *Quid? qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est Termino. Hic est, quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse. nec immerito illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum deorum Sacella essent, consuluit eos per auguria, utrum Jovi cederent. & cedentibus ceteris solus Terminus mansit. Unde illud poeta Capitoli immobile saxum vocat. Jam ex hoc ipso quam magnus Juppiter invenitur? cui non cessit lapis, ea fortasse fiducia, quod illum de paternis faucibus liberaras. Facto itaque Capitolio supra ipsum Terminum, foramen est in tecto relictum, ut, quia non cesserat, libero coelo frueretur, quo ne ipsi quidem fruebantur, qui lapidem frui putaverunt. Et huic ergo publice supplicatur, quasi custodi finium Deo, qui non tantum lapis, sed etiam stipes interdum est.* Ex quo loco discimus Tarquinio regnante rem gestam de Termino Jovi non cedente. Deinde hunc ipsum Terminum fuisse saxum illud, quod Rhea puerpera dederit Saturno devorandum. Copiose rem omnem Livius quoque libro primo & quinto primae Decadis est persecutus. Narrat & Servius Æneidos nono, & D. Augustinus de Civitate Dei lib. IV. cap. 23. & 29. Huc refer aenigma vetus, quod ex Varrone profert A. Gellius Noct. Atticar. lib XII. cap. 6.

Semel minusne, an bis minus, sit non sat scio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier
Jovi ipsi regi noluit concedere.

Quorum primo versu τὸ *sit* est tollendum, ut versui senario pedes sui constent, versu tertio quoque praesstiterit, *Jovi ipse regi.* Heins.

641. *Termine, sive lapis, sive es defossus in agro Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.*] Hunc locum declaravit Muretus, & post eum Scaliger in Tibullum. Ciofan.

641. *Sive lapis, sive es stipes.*] Ex utroque con-

fecta

Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
Sumtum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit; concisaque construit altè;
Et solidà ramos figere pugnat humo.

Dum

fecta sacra illa indicia rei alienae. hinc illud: *Πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον τὸ δὴ ἀσχημονοῦντες.* Inde passim & lapidis & stipitis nomine terminus exauditur. Tertullianus alicubi, nec fallor, vocavit *palos terminales*, alius, *cancellos*. Fragmentum cujusdam sacrosancti (sic videtur) psephismatis: *Nullus Christianus ad fana, vel ad petras, aut ad fontes, vel ad arbores, aut ad cancelloe per trivia lumina faciat, aut vota reddere praesumat.* Jam haud novum tibi fiet, *regio cancellata*, *cancellare*, *cancellatio*, quae pro limitatione in Siculo Flacco. NEAPOL.

642. *Ab antiquis.*] Hi Graeci sunt, qui *τέρμονας* dicunt: nos, unâ mutatâ litterâ, *terminos.* NEAPOL.

642. *Tu quoque nomen habes.*] *Numen* cum melioribus legendum. Gottorph. & tres alii, *sic quoque.* HEINS. Distinctione puto juvandum locum, *sive es defossus in agro stipes ab antiquis: sic quoque numen habes.* sive est lapis vel stipes, haec vilitas materiae non impedit, quo minus & numen habeas. de illa formula, *sic quoque*, modo vidimus, ℣s. 466. perperam puto interpretes per *antiquos* Graecos intelligere. *in agris* Moreti. & Cantabr. *nomen habes.* BURM.

643. *Te duo diversa.*] Agrorum utrimque possessores. Hoc erat sacrificium privatum; publicum verò, quod fiebat ἀμφιετεὶ sexto ab Urbe lapide. de quo Noster paullo post. Nunc capies Plutarchum in vitâ Numae: *Ὁ δὲ τέρμων, ὅρος ἄν τις εἴη, καὶ θύουσιν αὐτῷ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τῶν ἀγρῶν περιορισμούς.* NEAPOL.

644. *Binaque dona ferunt.*] *Binaque liba* Ursin. Voss. Arond. Zulich. Mazar. Nauger. & multi alii cum primâ editione. supra lib. I. 670.

Et date paganis annua liba focis.

Juvenalis Sat. XVI. 39. apposite de Termino:

—— saxum
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.

pro parte, etiam superiori versu optimus Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & multi alii ex melioribus. de toto hoc titu videatur Pithaeus in Advers. II. cap. 14. & Rigaltius ad Agrimensores pag. 19. ceterum tres domini simul Terminum in trifinio coronabant, qua de re Siculus Flaccus de conditione agrorum. HEINS.

645. *Ara fit hic, ignem.*] Vetus, *Ara fit, hac ignem.* rectè. NEAP.

645. *Huc ignem curta fert rustica testa.*] Optimus Vatic. *curto testu.* sic & inferius. CIOFAN. *Testu* recipiendum cum Bersmanno, etiam ex codice Scaligeri, existimavimus. Cato, *In foco calido sub testu coquito leniter.* Afranius, *Indignum vero dum calet testu.* DAN. HEINS. Idem & Vaticani veriùs, *curto testu.* Pauperis est habere fictilem nec integram patellam, & rupto latere guttum. NEAPOL. *Curta testa* Naug. & quidam alii. *Curto testo* Ursin. & Mazar. *curto texto* Petav. Zulich. *tecto*, pro *testo.* Omnia bene. nam *testum* idem cum *testa.* Similis diversitas lectionum lib. V. Fast. 510.

Et fumant testu pressus uterque suo.

Nonius Marcell. *Testa genere foeminino saepe invenitur: neutro apud obscurae auctoritatis sed summos scriptores legimus.* ubi de *testu* nihil. at Carisius libro primo: *Appellamus Heteroclita, ut gelu, genu, testu, ὄστρακον. sed Virgilio haec testa in Georgicis.* Idem: *Testu, ut genu, Fl. Caper veteres ait dicere solitos. Mummius in Atellana, Junius ad spectacula est videre in testu quantum sit caput Afranius, indignum velut dici solet testu. at Maro testam dixit.* Petronius cap. CXXXVI. *Necdum superaveram cellulae limen, cum animadverto Euotheam cum teste ignis pleno venientem.* Nam testa ignem petebant. Auctor Rhetoricae ad Herennium: *De tanto patrimonio testam, qua sibi petat ignem, non reliquit.* Sed & *testu* veteres dicebant, ut jam vidimus. Unde Varro lib. IV. de L. L. *Testuatium quod in testu calido coquebatur.* Perperam vero plurimi veteres *curva testa* pro *curta* in Nasone. supra *mediâ testam relictam viâ* habuimus. Martial. lib. III. Ep. LXXXII.

Curtâque Ledae sobrius bibat testâ.

sic & *curtam antliam* habes apud eundem lib. IX. Ep. XIX. ubi *curva* perperam nunc legitur:

Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis,
Curta laboratas antlia ducit aquas.

Ita optime libri veteres. *ducit* pro haurit. sic *ducere poculum*, *ducere ubera*, de quo supra. vulgatum illud *tollit aquas* frigidiusculum est. non dissimiliter Divus Paulinus carmine ad Cytherium,

Jam cymba multam duxerat nimis aquam.

calicem curtum idem Martialis dixit lib. I. Epist. XCII.

Nec curtus Chiones Antiopesve calix.

& lib. XII. 32.

Matella curto rupta latere mejebat.

Juvenalis Satyra III.

—— quoties rimosa & curta fenestris
Vasa cadunt.

cur-

Dum ſicco primas irritat cortice flammas;
Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes,
Porrigit inciſos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis.
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & caeſâ communis Terminus agnâ:
Nec queritur, lactens cum ſibi porca datur.
Conveniunt celebrantque dapes vicinia ſimplex;
Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.

Tu

curtam oſellam pro minutâ habes Apophor. ccxxi.

Rara tibi curtâ craticula ſudet oſellâ.

Ita optime Thuaneus liber, non *Parva craticula*, niſi quod nos *curta* repoſuimus conjecturâ ducti, quod meminiſſemus *parvam* à Juvenale etiam dici *oſellam*. Sat. xi. 144. *Exiguae fruſtis imbutus oſellae. Rara craticula*, quomodo apud eundem Juvenalem Sat. xi. 82.

Sicci terga ſuis rara pendentia crate.

Tabellam curtam habes & apud Prudentium περὶ Στεφ. Hymno xii.

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis,
Rubetque ab ictu curta & humens pagina.

ſic ſcribunt veterrimi codices. idque in ſuis Giſelinus invenit non intellectum. *dolia curta* Lucretio lib. iv. 1020. *Curtus centuſſis* Perſio Sat. v. 191.

—— *centum Graecos curto centuſſe licetur.*

Juvenalis *curtum temone jugum* Sat. xii. 134. ceterum quemadmodum *teſta hic curta*, ſic *tegula curta* Propertio lib. iv. Eleg. v.

Horruit algenti tegula curta foco.

ita vetus liber. ut & recte legit Salmaſius, non *pergula*. Idem Eleg. vii.

Laeſit & objectum tegula curta caput.

rurſus eidem lib. iv. Eleg. v.

Sit tumulus lenae curto vetus amphora collo.

denique apud eundem *curtus equus*.

Qualia nunc curto luſtra novantur equo.

curtum malum Horatius dixit lib. i. Sat. vi. & *curtos Judaeos* Sat. ix. & *curtum Larem* lib. i. Ep. vii.

Gaudentem parvisque ſodalibus & lare curto.

Ita veterrimi libri, non, *Lare certo. canis curtus* auctori Queroli.

Sard. *Ego in laqueos hos incidiſſem, ſi monita curti ſervaſſem canis.* Heins.

In Francof. erat etiam, *huic ignem fert.* quod non diſplicet. *huic*, ſcilicet arae: an vero *teſtu* vel *teſta* ſit praeferendum dubito. nam ubi de igne agitur, qui fertur, *teſta* ſaepius uti veteres video. Auctor ad Heren. iv. 6. *ipſe à vicinis cum teſta ambulans carbunculos corrogaret.* vid. Meurſ. Critic. Arnob. vi. 5. qui hic *teſtu* praefert. Burm.

647. *Conciſaque conſtruit alte.*] Sic Urſini liber. Reliqui, *arte*, majori ex parte. duo, *apte. deſtruit* unus Patav. ex optimis. Forte, *conciſa ſuperſtruit arae*. Nam alter Petav. *arae*. Tibullus tamen lib. ii. Eleg. vi.

At ſibi quisque dapes & feſtas exſtruet alte
Ceſpitibus menſas, ceſpitibusque torum.

Heins. Vid. iv. Met. 181.

648. *Et ſolida ramos figere pugnat humo.*] Stipitem ſeu palum innuit, qui pro termino eſſet. De *ſolida terra* diximus Faſt. iv. ℣ſ. 821. Heins. *Figere tentat* prima Veneta & undecim ſcripti. vid. lib. iii. 308. *ramos* vero non de Termino caperem, ſed de palis, quos figit terrae arae conſtituendae, ut congeries illa lignorum firmetur, ut recte Marſus.

649. *Irritat cortice flammas.*] *Invitat* alii, quod Grutero arridebat. nil muta. dixi Am. ii. Eleg. iv. *irritare flammas* non ſemel habes apud Corn. Severum in Ætnâ. Sed ſcribe pro *tum*, *dum*.

Dum ſicco primas irritat cortice flammas.

& ſic unus Vaticanus. Heins.

650. *Stat puer.*] Hunc communi conſenſu litterati ſuſpicantur, quem Graeci, παῖδα ἀμφιθαλῆ, vocant, Latini *Camillum*. Inclino: ſed quid diſſimulem? lentè. Mallem, boni ſenis filiolum pro puero intelligi: nam colona ejusdem etiam erat proles. Neap. Non colona, quae uxor erat, ſed filia parva ſenis proles erat.

651. *Inde ubi ter fruges.*] Dionyſius de Sacrificiis ad eumdem: Καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἔτι, τῶν μὲν ἐμψύχων οὐδὲν· οὐ γὰρ ὅσιον αἱμάττειν τοὺς λίθους· πελάνους δὲ Δήμητρος, καὶ ἄλλας τινὰς καρπῶν ἀπαρχάς. Neap. Totum ritum copioſe deſcribit Siculus Flaccus de conditionibus agrorum: Cum enim terminos diſponerent, ipſos quidem lapides in ſolidam terram collocabant, proxime ea loca, cui-

Tu populos, urbesque, & regna ingentia finis:
Omnis erit fine te litigiofus ager.
Nulla tibi ambitio eft: nullo corrumperis auro.
Legitimâ fervas credita rura fide.
Si tu fignaffes olim Thyreatida terram;
Corpora non leto miffa trecenta forent:
Nec foret Othryades congeftis tectus in armis.
O quantum patriae fanguinis ille dedit!
Quid nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Jovi ceffit turba, locumque dedit.

Ter-

quibus foffis factis eos defixuri erant, unguento velaminibusque & coronis eos coronabant. In foffis autem, quibus pofituri eos erant, facrificio facto, hoftiaque immaculata caefa facibus ardentibus in foffa cooperti fanguinem inftillabant, eoque tura & fruges jactabant, favos quoque & vinum aliaque, quibus confuetudo, eft terminis facrum fieri, in foffa adjiciebant, confumtisque omnibus dapibus igne fuper calentes reliquias lapides collocabant. Tale ergo facrificium domini, inter quos fines dirimebantur, faciebant; ubi plura hujus argumenti. recte Juvenalis igitur Satyra V. ut paullo ante jam vidimus, tamquam de ferali Hecates libatione:

At tibi dimidio conftrictus cammarus ovo
Ponitur exigua feralis caena patella.

HEINS.

652. *Porrigit incifos faves.*] *Porricit* videri legendum Antonius Bynaeus, juvenis doctiffimus, me monebat, & ita reponi malebat Rigaltius Obfervatis ad agrimenfores vetuftos, facrificali verbo. Sed fi recte attendis, apparebit facrificium omne perfici à folo colono. Filia igitur patri porrigebat favos, (quemadmodum fruges in caniftro filius, alii vina, quod fequitur) non porriciebat in ignes, ne paternas hic partes perperam occuparet. HEINS. *Incuffos* unus. *infufos* alius.

653. *Tenent.*] *Parant* Laeti & alii.

654. *Spectant & linguis.*] *Spectat & in linguis* octo. *lignis* quidam. *cetera turba* etiam pr. Ambrof. & Laeti. Heinfius conjecerat, *Spectat, & elinguis candida turba favet.*

655. *Spargitur & caefo.*] Et ubi facra illa Numae lex de fervandis puris à fanguine his facris? abiit. Audi Plutarchum: Νῦν μὲν ἐμψύχα, immolant: τὸ παλαιὸν δὲ ἀναίμακτος ἦν ἡ θυσία, Νύμα φιλοσοφήσαντος ὡς χρὴ τὸν ὅρον θεῶν, εἰρήνης φύλακα καὶ δικαιοσύνης μάρτυν ὄντα, φόνου καθαρὸν εἶναι. NEAPOL. *Caefa agna* Junianus. & placet, quia *lactens porca* fequitur. ita enim meliores omnes, non *lactans.* Horat. Epod. x.

Vel agna feftis caefa Terminalibus,
Vel haedus ereptus lupo.

HEINS.

657. *Vicinia fupplex.*] Legunt alii, *vicinia fimplex*: non reprobo; fed vulgatam referunt MSS. NEAPOL. Pro *vicinia fupplex* multi veteres, *fimplex. fimplices coloni* Manilius dixit lib. IV. & Nofter fupra de Fabiis, *fimplex nobilitas.* HEINS.

659. *Finis.*] *Signas* Sarrav. *Signat* alius.

662. *Credita rura.*] *Condita* unus; *jura* duo.

663. *Thyreatida terram.*] Sic recte veteres. Ignota mihi Marfi editio, *Thyreida terram*, non ob regulas fyllabarias: produxit enim primam Statius, fi memini, IV. Thebaidos. *Thyreatis* terra pars erat terrae Argolicae; Lacedaemonii tamen interceptam tenebant. Thucydides libro IV. Ἀφικνοῦν) ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν. NEAPOL. *Thyreatida* fcripti potiores. tres tamen, *Thyreida.* ut apud Statium dicitur. IV. 47.

——— *Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.*

fed à Θυρέα, feu Θύρη, οἱ οἰκοῦντες Θυρεᾶται, ὡς Τεγεᾶται· καὶ θηλυκῶς Θυρεᾶτις, inquit Stephani epitome. Nihil igitur muta. *Thyria* eft Solino & Eufebiano Chronico. HEINS.

664. *Miffa trecenta forent.*] Imo fexcenta: ex his tres folum fupervixere. Vide Herodotum lib. I. Atrox haec pugna fuit, fi bene fupputo, anno MCCCCLXXII. nam paullo poft captus Croefus, & Sardes, quod rejicitur in MCCCCLXXIII. NEAP.

665. *Nec foret Othryades congeftis tectus in armis.*] Immo, quicquid obnituntur libri veteres, *lectus.* Papinius hac de re Thebaidos IV. 47.

Et Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.

Nimirum Othryades, Lacedaemoniorum dux, de Argivis victor, fed letalem in modum vulneratus, priusquam animam exhalaret, tropaeo clypei hoftilis infcripfit, digitis cruore oblitis, Κατὰ Ἀργείων Ὀθρυάδης καὶ Λακεδαιμόνιοι. Rem narrant

plu-

Terminus (ut veteres memorant) conventus in aede
Reſtitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, ſe ſupra ne quid niſi ſidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, poſt illud levitas tibi libera non eſt.
Quà poſitus fueris in ſtatione, mane.
Nec tu vicino quidquam concede roganti;
Ne videare hominem praepoſuiſſe Jovi.
Et ſeu vomeribus, ſeu tu pulſabere raſtris;
Clamato, Meus eſt hic ager, ille tuus.

Eſt

plutimi ex antiquis, Herodotus, Plutarchus, Strabo, Pauſanias, Maximus Tyrius, Stobaeus, Suidas, Valerius Maximus, alii. Vidit & veram in Naſone ſcripturam vir clariſſimus Gaſpar Barthius ad Papinium lib. IV. ỷſ. 48. Heins. *Conjectis* plurimi. vid. XIV. Met. 777. *contextis* duo.

666. *Patriae.*] *Patris* Putean.

667. *Quid? nova cum fierent Capitolia.*] Opus incoeptum à Tarquinio Priſco ex voto, ſed à Nepote Superbo abſolutum. Neap.

669. *Inventus in aede.*] *Conventus* Maz. Voſſ. & tres alii. probe. ſic lib. XV. Met. 666. veteres codices:

Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operoſa Dei.

Faſtorum. III. 205.

Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem.

lib. VI. 327.

Convenere patres, & , ſi bene floreat annus,
Numinibus noſtris annua feſta vovent.

Statius Theb. XII. de ara Miſericordiae Athenis:

Huc victi bellis, patriaque è ſede fugati,
Conveniunt.

Dictys Cretenſis lib. III. *Sed poſtquam reductae utrimque acies, & jam in tuto miles noſter erat, cuncti reges ad Achillem conveniunt.* libro V. *At lucis initio ſenes omnes in aedem Minervae conveniunt.* Liv. XXXIII. 21. Ad *Tempe Theſſalica Philippus eſt conventus.* Heins. Nemo dubitat quin *convenire* & *conventus* recte dicatur, quod infinitis Noſtri & aliorum locis licet confirmare, ſed non video, quî hic *conventus* Terminus in aede poſſit dici. an pro *conſultus* ab Auguribus, qui locum templo Jovis Capitolini augurio capiebant? Liv. lib. I. 55. dicit aves in Termini fano non addixiſſe, & ideo non evocatum Terminum. non ergo conventus fuit. quare forte legendum, *Terminus (u. v. m.) tunc lentus in aede reſtitit:* ille non exceſſit, ut reliqui dii, ſponte templo ſuo, ſed lentus reſtitit. Burm.

670 *Reſtitit.*] Inde prodiit aenigma illud perantiquum tribus verſibus ſenariis:

Semel minusne, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier;
Jovi ipſi Regi noluit concedere.

Neapol.

670. *Tenet.*] *Tenent* Gottorph.

672. *Foramen habent.*] Servius lib. XI. *Unde in Capitolio ſuperna pars tecti patet, quae lapidem ipſum Termini ſpectat: nam Termino non niſi ſub divo ſacrificabatur.* non tamen huic ſoli: cuivis enim Numini, cui in loco aliquo fulgurito ara erecta, ſine tegmine veteres faciebant; ſed his plerumque. Vitruvius libro primo cap. II. *Jovi, Fulguri, & Caelo, & Soli, & Lunae aedificia ſub divo hypaetraque conſtituuntur. Horum enim Deorum & ſpecies & effectus in operto mundo atque lucenti praeſentes videmus.* Neapol. Tale & templum Libero patri apud Thracas dicatum in colle Zilmiſſo. *Aedes ipſa ſpecie rotunda, cujus medium interpatet tectum. ſummo tecto lumen admittitur, ut appareat ſolem cuncta vertice ſummo luſtrare lucis immiſſu.* verba ſunt Macrobii Saturnalium libro primo cap. 18. Heins.

674. *Fueris.*] *Fueras* & *manet* plurimi ſcripti.

678. *Clamato, tuus eſt hic ager, ille tuus.*] Sic vetuſtiores nonnulli. alii plurimi, *tuus eſt hic ager, ille ſuus.* vel, *ſuus eſt hic ager, ille tuus.* Gottorph. & unus Medic. *meus eſt hic ager, ille tuus.* Puto:

Clamato, Meus eſt, eſt ager ille meus.

ſic apud Stat. *meus ille meus.* quomodo & alii loquuntur. quanquam & alterum, *hic meus, ille tuus,* ſatis arridet. Ep. Med.

Clamarem, Meus eſt, injiceremque manus.

Am. I. Eleg. IV.

Et dicam, Mea ſunt; injiciamque manus.

Metam. IV.

Vicimus, & Meus eſt, exclamat Nais.

Heins.

679. *Populum.*] *Populos* Moreti & quatuor alii. Imitatus haec auctor Epigrammatis in Catalectis Pithoei pag. 101.

Eſt

Est via, quae populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
Sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo;
Romanae spatium est Urbis & orbis idem.
NUnc dicenda mihi Regis fuga. traxit ab illâ
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
Regna: vir injustus, fortis ad arma tamen.

Ce-

Est via, quae populum ducit Junonis in aedem. BURM.

680. *Regna.*] *Terra* Bernens. & duo alii. *potita* duo. *petenda* unus.

681. *Illa lanigeri.*] Sic legendum ex libris veteribus. CIOFAN. Valde placet scriptura vetus, *Illâ lanigeri.* NEAP. Multi ex scriptis, *Illic.* Arondel. *Illac.* quod placet. mox Stroz. & unus Med.

Nunc dicenda mihi Regis fuga.

HEINS. *Regum* Excerpta Douzae & Bernens.

682. *Sacra videt fieri.*] En publica, quae acta in viâ Laurentinâ. NEAP.

682. *Videt.*] *Jubet* Putean. *vides* Voss. & tres alii. cum prima editione.

682. *Sextus ab Urbe lapis.*] Num hi antiqui agri Romani fines? haud dubiè ita est: ideo Sacerdotes ibi sacrum Deo Termino agebant, nec aliam ob caussam οὐ μακρὰν ambarvale sacrificium extendebatur. Strabo. lib. v. Μεταξὺ γοῦν τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ ἕκτου λίθου, τῶν τὰ μίλια διασημαινόντων τῆς Ῥώμης, καλεῖται τόπος Φῆστοι· τοῦτον δ' ὅριον ἀποφαίνουσι τῆς τότε Ῥωμαίων γῆς. οἵ θ' ἱερομνήμονες θυσίαν ἐπιτελοῦσιν, ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ἄλλοις τόποις πλείοσιν, ὡς ὁρίοις αὐθημερόν, ἣν καλοῦσιν Ἀμβαρουίαν. NEAP.

686. *Quintus ab extremo*] Sic legendum censeo, ut in nostro antiquissimo: nec alio die notatur in Fastis lapideis Regifugium. Alii falso ad Kalendas Junias differunt; ut Macrobius Saturnalium libro 1. cap. 12. *Putaverunt Junium mensem à Junio Bruto, qui primus Romae Consul factus est, nominatum; quod hoc mense, id est Kalendis Juniis, pulso Tarquinio, sacrum Carnae Deae in Coelio monte voti reus fecerit.* Non ambigo, quin Macrobium deceperit carmen Ovidii v. Fastorum, cum canit IX. Kalendas Junias:

Quattuor inde notis locus est; quibus ordine lectis,
Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.

Sed in his nulla mentio Regifugii: (miror id etiam sensisse Panvinum) sed tantum harum litterarum, Q. R. C. F. quae significant, *quando Rex*, id est sacrorum, *Comitio fugit.* Fusius ad v. de hoc ritu prisco nos vide ad eosdem versiculos. NEAPOL. Sexto Kalendas Martias Regifugium celebratum. nec aliter diem designant Kalendaria antiqua. At septimo Kalendas celebratum fuisse ex hoc Nasonis loco evinceretur, qui homines eruditos valde exercuit, Dionysium in primis Petavium. is variarum dissertationum ad auctarium operis de Doctrina Temporum libro v. cap. 9. Nasonem oscitantiae ac supinitatis hic arguit, quod in diem ab extremo mense sextum Regis fugam faciat incidere, quae in diem ab extremo mense quintum inciderit. Desudavit & hic loci illustrissimus Neapolis, ac tandem eo recidit, ut ex pervetusto quodam codice *Quintum* diem pro *Sexto* reponi velit. Cui assensum praebere haud possum, cum nostri omnes pro vulgata stent scriptura praeter unum Hamburgicum, in quo *Septimus extremo mense dies.* Fatigavit hic quoque locus Paulum Manutium & Johannem Marium Marium cap. VI. Annotationum in Varios Auctores; sed cum τὸ *ab* inconcinne prorsus bis hoc disticho occurrat, loco posteriori, etsi membranis invitis, scribo, *Sextus in externo mense dies.* ceterum ut hoc festum *Regifugium* dicitur, sic aliud festum sub *Populifugii* nomine postridie Nonas Julias fuit celebratum, quod pridie re bene gesta populus à Tuscis in fugam versus sit. cujus festi meminit Macrobius lib. III. Saturnal. cap. 3. HEINS.

686. *Romanae.*] *Romano* Sarravii. & praecedenti versu, *tellus in limite certo* Arundel. & Mazar. à manu primâ.

687. *Ultima.*] Vid. Eutrop. lib. 1. CIOF.

688. *Vir injustus.*] Idipsum regni initium aperuit, quod occiso Servio Rege socero invasit. Multa hujus Tyranni impia referunt severioris notae Historici; multa quidem, quae non illi, Theophilus Patriarcha Antiochenus lib. III πρὸς Αὐτόλυκον· Τοῦ οὖν, inquit, Κύρου τελευτήσαντος, ὡς ἔφθημεν εἰρηκέναι, Ὀλυμπιάδι ἑξηκοστῇ καὶ δευτέρᾳ, γίνεται καιρὸς ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἔτι σκ´ ᾧ καὶ Ῥωμαίων ἦρξε Ταρκύνιος Σούπερβος τύραννος· ὃς πρῶτος ἐξώρισε Ῥωμαίους τινάς, καὶ παῖδας διέφθειρε, καὶ σπάδοντας ἐγχωρίους ἐποίησεν. ἔτι μὴν καὶ τὰς παρθένους διαφθείρων πρὸς γάμον ἐδίδου. διὸ οἰκείως Σούπερβος ἐκλήθη τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώσσῃ· ἑρμηνεύεται δὲ ὑπερήφανος.

Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namque trium minimus, proles manifeſta Superbi,
In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
(Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.)
Luna fuit. ſpectant juvenem, gladiosque recondunt:
Tergaque, deducta veſte, notata vident.
Flent quoque, &, ut ſecum tueatur bella, precantur.
Callidus ignaris adnuit ille viris.
Jamque potens, miſſo genitorem adpellat amico,
Prodendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat cultiſſimus herbis,
Sectus humum rivo lene ſonantis aquae.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgâ lilia ſumma metit.

Nun-

Imo omne convitium comprehendit Latinus Pacatus Panegyrico ad Theodoſium: *Denique ipſum illum Tarquinium execratione poſtremâ hoc damnaverunt maledicto, & hominem libidine praecipitem, avaritiâ caecum, immanem crudelitate, furore vecordem vocaverunt Superbum, & putaverunt ſufficere convitium* Hinc veteres Graeci Patres ἀπόνοιαν *ſuperbiam* dixere. NEAP.

688. *Fortis ad arma.*] *In arma* volebat Heinſius olim, ſed adiri jubet Paſſerat. ad Propert. II. 10. pag. 287.

689. *Alias everterat urbes.*] *Averterat* Naugerii liber, ex Noſtris Erfurtenſis & unus Vaticanus. ut ſit furari, furto occupare, vel etiam averſas ſibi reddiderat. HEINS. *Cum terreat* Mazar. *aliasque everterat* Excerpt. Douz. *everterat arces* Vatican.

690. *Fecerat arte ſuos.*] Bene Livius libro primo: *Minime arte Romanâ, fraude ac dolo aggreſſus eſt.* Hunc tu lege, à quo Noſter hiſtoriam ad unguem decerpſit; &, ſi lubet, Eutropium & Halicarnaſſenſem. NEAP.

691. *Namque.*] *Jamque* Bernenſ. & Medic. unus.

691. *Proles manifeſta Superbi.*] Sextus patri ſimillimus, qui minimus ex tribus erat, ut ſcribit Naſo ex Hiſtorico Patavino: ſi Dionyſium ſequimur, natu maximus. nullius cauſſam agam. NEAPOL.

693. *Nudarant.*] *Nudarunt* Arundel. & novem alii cum Editionibus nonnullis priſcis.

694. *Hoc cupiunt fratres.*] Rectius Petav. & tres alii, *cupiant.* ut Epiſt. Deianirae:

Hoc velit Euriſtheus, velit hoc germana Tonantis. HEINS.

Et ita Francof.

696. *Dicere ut haec poſſet.*] Tres apud me, *ut hoc poſſet.* NEAPOL. Ita jam Dan. Heinſius & alii ediderunt.

696. *Verbera paſſus erat.*] Eaque in foro publice. NEAPOL.

698. *Deducta veſte*] *Diducta* Regius unus, Moreti & alius. vid. ad lib. XIII. Met. 264.

698. *Notata vident.*] Ad idem fere ſenſum torſit *notare* Petronius in Satyrico: *Sequar ego frontes notans inſcriptione ſolerti, ut videamini ſtigmate eſſe puncti.* NEAPOL.

700. *Adnuit ille.*] *Adnuit illa* venuſte unus Medic. & Farneſianus. HEINS.

702. *Perdendi Gabios quod ſibi monſtret iter.*] *Quod* vel *quo* Voſſ. *quo* etiam in multis aliis. in nonnullis, *qui. Prodendi* quoque Junianus. quomodo & intra ỳſ. 710. pro *Traduntur moenia*, unus Moretanus, *Produntur*. HEINS. *Ut ſibi* duo. *monſtret opem* Hamb.

703. *Suberat.*] *Fuerat* Putean. & tres alii, *quod erat* Bernenſ.

704. *Sectus humum.*] *Septus* Editio prima, Neapol. & quaedam priores. & ita etiam plurimi ſcripti.

706. *Li-*

Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit:
    Filius, Agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora: Principibus caesis ex urbe Gabinâ,
    Traduntur ducibus moenia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
    Exit, & exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phoebus. sors est ita reddita: Matri
    Qui dederit princeps oscula, victor erit.
Oscula quisque suae matri properata tulerunt,
    Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
    Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille tacens, pronus matri dedit oscula Terrae,
    Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,
    Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam;
    Luditur in castris: otia miles agit.

Tar-

706. *Lilia summa metit.*] Imitatus factum Thrasybuli Milesii, qui rogatus à Periandro per quemdam, necessaria moneret ad imperium diuturnum; agrum mutus cum Legato petit, & aristas caedit altiores: si quietem, innuens, Rex tuus quaerit in regnis, extinguat validiores. Neap. *Petit* tres. *legit* duo.

707. *Decussaque.*] *Discussaque* quatuor. *decisaque* sex. *concisaque* Gottorp. *diffusaque* unus. sed vulgatam firmat Livius, quem Noster exprimit.

708. *Jussa.*] *Verba* unus Heinsii.

709. *Gabina.*] *Gabinis* Arund. Voss. Mazar. & sex alii.

711. *Nefas visu.*] *Nefas visum est* Mazar. & septem alii. *nefas, mediis Mersus* Mediceus.

711. *Altaribus anguis Exit.*] Tria simul triste aliquod portendebant: visus coluber in arâ, rapta exta, & ignis extinctus: sed duo postrema non recenset Livius; nec illud, in altari sedisse, sed è columnâ ligneâ (eam templi Capitolini veteris suspicor) elapsum in regiam prorupisse. Neap.

714. *Qui dederit primus oscula.*] Quatuor libri scripti, *princeps*, non *primus* habent. nihil muto. Ciofan. Non rectius in aliis, *princeps*. Neap. Praestantiores plerique, *princeps*, non *primus*. quomodo apud Virgilium libro xi. 620.

——— *princeps turmas invasit Asylas.*

& apud Statium Theb. xii. 664.

Cujus in Ogygio princeps stat lancea muro.

Noster ipse supra hoc libro, 160.

Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.

A. Gellius lib. xiii. cap. 23. *Etiam opera princeps & prope omnis in litteris disciplinisque Graecis sumpta est, non usque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum.* Heins. Vid. Carr. ii. Emend. 10.

715. *Properata tulerunt.*] Venustius in veteribus quibusdam, *dederunt*. Ciofan. Veteres, *dederunt*; lege ut adlubet. Neapol. *Tulerunt* codices praestantiores magno numero. *Oscula ferre* passim apud Nasonem aliosque occurrit. Apud Livium libro i. in narratione hujus rei, *Imperium summum Romae habebit, qui vestrûm primus, ô juvenes, osculum tulerit.* Heins.

716. *Deo.*] *Sono* Moreti unus.

717. *Imitator.*] *Mutater* Bernens. *mirator* Petav.

719. *Ille jacens pronus.*] *Ille jacens* lege ex bonis libris & sensu. Ciofan. Malim, *Ille cadens*. Livius libro i. quem Noster in aliis quoque narrationibus studiose exprimit, *Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit.* Noster libro viii. Metam. 379.

Pronus ab arborea cecidit radice retentus.

Heins. Sed *pronus* sufficit hic, quare cum Gryphio *tacens* malim. id est nihil dicens, sed tacitus oscula dedit terrae. quod magis simulationi Bruti convenire mihi videtur. Francius volebat, *ille jacens primus.* Burm..

721. *Cingitur interea.*] Ex fide annalium. Neap. Venuste in uno Mediceo legitur, *interea cingi.*

sed

Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque
Accipit, atque illis Rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec finit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Conjugibus nostris mutua cura sumus?
Quisque suam laudant. studiis certamina crescunt;
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen;
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus.
Dicta placent: frenis impediuntur equi.

Per-

sed tunc versu seq. lege, *jamque pati.* HEINS.

722. *Longas obsidione moras.*] Livius de urbe obsessâ: *In iis stativis (ut fit) longo magis quam acri bello, satis liberi commeatus erant, primoribus tamen magis quam militibus.* NEAPOL. *Lentas moras* Mazar. Zulich. Voss. & sex alii. sic *lentum duellum* habes apud Horatium libro I. Epist. II. & lib. II. Epist. II. HEINS. Non multum refert. infr. lib. III. 204.

Tractaque erant longa bella propinqua mora.

& I Trist. III. 8.

Torpuerant longa pectora nostra mora.

Pro *omittere*, *contendere pugna* Putean. & duo alii. *Contemnere pugnam* Petav. & Excerpta Vossii. BURM.

724. *Ludite.*] *Conditus in c. o. m. habet* Laeti. *conditus* etiam Farnes.

725. *Tarquinius juvenis.*] Nescio cur ambigant interpretes, an hic Tarquinius sit Sextus, cum de eodem paullo post legerint:

Interea juvenis furiales regius ignes
Concipit. ———

& mox ipsemet, multa secum animo volutans:

Cepimus audendo Gabios. ——— NEAP.

Lege, *juvenes socios.* agi enim de patre Tarquinio, non filio, quae sequuntur evincunt, *ex illis rege creatus ait.* HEINS. Si sequamur Heinsium, videtur alius esse Tarquinius, nemper pater, qui excipit juvenes, & alius, qui rege creatus est, qui erat inter juvenes. sed sermo praesente patre non videtur habitus. quare antiquas editiones & scriptos codices & Fanensem secuti legimus, *juvenis*, & sequenti versu cum sex scriptis, *atque illis rege creatus, ait*, ita omnia apte cohaerebunt. inepte Crispinus *ex illis* exponit, post caenam. BURM.

727. *Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello.*] *Difficilis Ardea* Arond. Voss. Zulich. Maz. Laeti aliique complures. & recte. sic *Janua difficilis* apud Nostrum libro Met. VIII. 173. & Propertium. *difficiles fores* lib. I. Amor. Eleg. VI. ad quas facilis non erat accessus. Artis Amatoriae libro I. 433.

Tempore difficiles veniunt ad aratra juvenci.

HEINS.

728. *Ad patrios arma referre deos.*] Petavii & sex alii habent, *ad patrias domos.* sed nihil mutandum patet ex Epist. I.

Ponitur ad patrios barbara praeda deos. BURM.

729. *Ecquid in officio torus est socialis?*] Numquid nos reciprocè amant uxores nostrae? num servant conjugales leges? NEAP. *Inoffenso* Puteaneus. nihil muta. Cicer. I. ad Att. I. *Confido illum in officio fore.* sic & hostes, qui se dedunt, *in officio esse* dicuntur Liv. VIII. 19. Caesar V. de Bell. G. 2. & Servi: vid. ad Quinctil. VIII. de Inst. Orat. prooem. BURM.

732. *Et fervet multo.*] *Fervent* Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & octo alii ex praestantioribus. Superiori etiam versu, *Quisque suam laudant*, non *laudat*, Gottorphianus. venuste. de quo alibi est dictum. HEINS.

733. *Surgit cui dederat.*] Scribendum vel invitis membranis, *Surgite.* ut Collatini socios alloquentis oratio hinc incipiat. HEINS.

733. *Clarum Collatia nomen.*] Tarquinius Collatinus Egerii F. NEAP.

737. *Pertulerant dominos.*] *Montes* Maz. Vossian. *protulerant* Putean.

739. *Fusis per colla coronis.*] Duo Vatican. *Capillis.* CIOFAN. Erat id apud avos vinolentiae nota. NEAP. *Capillis* etiam Arundel. & innumeri alii, sed perperam tamen; *fusae* enim *coronae* sunt delapsae à capite & ita solutae, ut pars adhuc in collis haereret, ut solent esse ebriis. ut I Am. VI. 38.

Ma-

Pertulerant dominos. regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis fusis per colla coronis
Inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia. nebat.
Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae)
Quamprimum nostrâ facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? nam plura audire soletis.
Quantum de bello dicitur esse super?

Post-

——. *Madidis lapsa corona comis.* vid. & Brouckh. ad Tibul. I. VIII. 52. & praeterea, ipsam quoque Lucretiam fusis per colla capillis fuisse docet ℣. 772. (ut solebant domi esse, etiam castissimae. vid. Terent. Heaut. II. III. 49.) quae tamen ab hac nuru regia distinguenda erat. *Capillis* non displicet tamen Modio Novant. Lect. cap. LXIII. *Catenis* erat in Bernensi. BURM.

740. *Posito pervigilare mero.*] Livius: *Pergunt inde Collatiam, ubi Lucretiam haudquaquam ut regias nurus, quas in convivio luxuque cum aequalibus viderant tempus terentes, sed nocte serâ deditam lanae, inter lucubrantes ancillas in medio aedium sedentem, inveniunt.* Non meminit vini Historicus, cujus potus grave crimen sexui muliebri: scita lex illa Romuli. Inde ex Polybio Athenaeus lib. X. Παρὰ Ῥωμαίοις δέ, ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ, ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸ δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι. τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἔστι παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγοσθενεῖ. Ex his quaedam si tale quid hausisset, quam cito deprehendi posset, istis idem subjicit: Λαθεῖν δὲ ἐστιν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πιοῦσαν οἶνον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἔχει οἴνου κυρίαν ἡ γυνή. πρὸς δὲ τούτοις φιλεῖν δεῖ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ἑαυτῆς, καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἕως ἐξανεψίων, καὶ τοῦτο ποιεῖν καθ᾽ ἡμέραν ὁπόταν ἴδῃ πρῶτον. Nota hos mores, & oscula haec licita. Sed quae Romulo fuerit legis ferendae caussa legenda in Dionysio Halicarnassensi. Hanc eamdem in Italiâ antiquiorem fuisse, & Herculis aevo, fidus testis Alcimus meus Siculus ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ τῶν βίβλων Ἰταλικῇ. NEAPOL. *Inveniunt multo* quatuor. *Praevigilare* Voss.

741. *Petitur Lucretia.*] Inter sex mulieres, quae castissimae fuisse traduntur, Lucretiam ponit Hyginus cap. CCLVI. Ubi ita est: *Penelope, Icarii filia, uxor Ulyxis: Evadne, Phylacis filia, conjux Capanei: Laodamia, Acasti filia, conjux Protesilai: Hecuba, Cissei filia, uxor Priami: Theonoe, Thestoris filia, uxor Admeti: Romanorum Lucretia, Lucretii filia, conjux Collatini.* CIOFAN.

741. *Lucretia, cujus.*] *Lucretia. nebat* Mazar. Zulich. duo Farnesiani, unus Mediceus & pro diversa lectione Vossianus. quod egregie auget felicissimae brevitatis artificium in hac narratione. versu proximo, *calathi lanaque mollis erant*, non *erat*, sex scripti. HEINS.

742. *Ante torum calathi.*] Antiquae nostrae matres in atrio, ubi & lectus stratus, lanificio operam dabant. En haec omnia uno exemplo Asconius: *Deinde omni vi januâ expugnatâ, & imagines majorum dejecerunt, & lectulum adversum uxoris ejus Corneliae, cujus castitas pro exemplo habita est, fregerunt; itemque telas, quae ex veteri more in atrio texebantur, diruerunt.* Pro *veteri* intellige Romano. Sedes haec domi Graecis feminis interdicta. Æmilius Probus in Praefatione ad suos Caesares: *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium, aut cujus materfamilias non primum locum tenet aedium, atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Graeciâ: nam neque in convivium adhibetur nisi propinquorum, neque sedet nisi interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur.* Γυναικωνῖτις pars erat in aedibus, in quâ mulieres habitabant; ut ἀνδρωνῖτις, in quâ seorsim viri. de utraque Diogenes in ejusdem nominis Cynico: Ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας· πρός τινα τὸν πυθόμενον, Ποῦ καὶ πόθεν; Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. & Xenophon Oeconom. Ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος. NEAP.

743. *Data pensa trahebant.*] A Lucretiâ praescripta: hoc matrifamilias incumbebat. NEAP.

744. *Sic ait illa.*] *Ipsa* Mazar. Zulich. Arondel. & quinque alii. & mox, *vestra manu*, pro *nostra*, totidem. HEINS.

746. *Nostrâ facta lacerna manu.*] Hinc elicias, lacernam fuisse vestem militarem: propterea dixit hanc alicubi Propertius, *castrensia pensa*. Vetus interpres Juvenalis ad illud satis ostendit,

Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ.

Scis

Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
Improba; quae nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces. sed enim temerarius ille
Est meus; & stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrimas: intentaque fila remittit;
In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrimae cecidere pudicae;
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait. illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus.

In-

Scis birrum, inquit, *attritum comiti condonare. Lacerna pallium fimbriatum, quo olim soli milites velabantur.* Recte *olim*, quia postea urbanis usui fuit. Eadem dicta *penula* Tertulliano & Suetonio; qui etiam in vita Claudii, *tunicas russulas militares* appellavit. Birrus quoque idem cum lacerna. Graeci non aliter hanc reddunt quam *μανδύην*, seu *βῆρον*, seu *ἐφεστρίδα*, & aliquando *χλαμύδα*. Neapol.

747. *Nam plura audire potestis.*] *Soletis* Laeti codex & unus Farnesianus. pro *auditis* etiam *audistis* multi veteres. Heins. *Jam plura* Bernens. *nam plus* Moreti unus.

749. *Postmodo victa cades. melioribus, Ardea, restas.*] Versus de mendo suspectus. Cogitabam aliquando, *Dummodo victa cadas, melioribus, Ardea, resta.* ut sit voventis. Heins. Nulla mihi hic mendi suspicio. neque codices variant, nisi quod in uno Petavii, Strozzae & Patavino sit, *postea victa cades.* & *impia* in Laeti codice. sensum vero puto: certo cades postea, Ardea. de eo non dubito, sed mora me cruciat, per quam careo viro: improba es, Ardea, quae putas te resistendo evasuram; capieris certe; nam resistis melioribus, id est fortioribus, & qui te vincent. ut ita *Tydides melior patre.* & passim. *restare* vero hic positum est pro resistere. Vide Gronov. ad Liv. IV. 58. XXVI. 3. Burm.

751. *Sed enim temerarius ille Est meus.*] Pro *ille* duo veteres, *ultre.* In uno Vaticano satis antiquo, *esto.* Forte, *sed enim temerarius est ô, Est meus*, mox pro *qualibet ruit* multi veteres, *quolibet.* unus Moreti, *quemlibet petit.* Posset & legi, *quamlibet ense furit*, ut apud Valerium Flaccum lib. I. 144.

Hic Peleus, hic ense furens agnoscitur Æson.

quod ex Carrionis codice non fuerat mutandum. ubi nos plura. Idem Valerius lib. VI. vs. 103. ut castigandum censeo;

Te quoque venturis, ingens Ariasmene, saeclis
Tradiderim, molem belli, lateque furentem
Undique falcato deserta per aequora curru.

pari modo & apud Propertium corrigo libro IV. Eleg. VI. 409.

Dixerat: & pharetrae pondus consumit in arcus,
Proxima post arcus Caesaris hasta furit.

non *fuit.* quomodo frigide nunc legitur. Florus libro I. cap. 17. *Strictis ensibus ante pugnam per ipsam viam furit.* Heins. Illud *ense furere* elegans quidem est, sed τῷ *quolibet*, vel *qualibet*, melius convenire *ruit* puto. ruit inconsiderate in omnem partem, neglecto discrimine meus. & *ruere* proprie est temerariorum; ut *in ferrum, in praelia, tela ruere &c.* & similia passim obvia apud Virgilium, Lucanum & alios. sic *Cimbrum ruentem* dixit Lucan. I. 256. pari modo *ensibus unde ruunt* dixit Val. Flac. VI. 198. ubi etiam *furunt* vult Heinsius. in Bernens. & octo aliis erat, *temerarius ille vir meus.* Burm.

752. *Ense ruit.*] Ursin. *Fruit.* fortasse, *furit.* Ciofan.

753. *Mens abit, & morior.*] Ut in Elegia quadam libri nequissimi:

Mens abit, & morior quoties peccasse fateris;
Perque meos artus frigida gutta fluit.

Neapol.

754. *Et gelidum frigora pectus habet.*] Legendum ex omnibus libris scriptis: *Et gelidum pectora frigus habet.* Ciofan. Vid. ad Epist. XII. 170.

755. *Desinit in lacrimis, inceptaque fila remisit.*] *In lacrimas* repone ex castigatioribus scriptis. Apulejus sub finem libri primi Miles. *Sensis fabularum quoque serie fatigatum in verba media somnolentum desinere, ac defectum incerta verborum salebra balbutire.* deinde multi veteres, *intentaque fila remittit.* quod & Naugerius in posteriori editione Aldina

Interea juvenis furiatos regius ignes
Concipit, & caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nullà factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non est:
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis praenuntius ales;
Cum referunt juvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
Neglectae collo sic jacuere comae:

Hos

dina est amplexus. Sed lib. VI. Met. 34. de Arachne:

Aspicit hanc torvis; inceptaque fila relinquit.

HEINS. Ubi vide.

755. *Inceptaque fila Remisit.*] In re pari Noster IV. Metamorph.

——— *Pavet illa, metuque*
Et colus & fusus digitis cecidere remissis.

NEAPOL.

756. *Suum.*] *Suo* editi plurimi & scripti.

757. *Lacrimae decuere pudicam.*] *Cecidere pudicae* Ursin. & octo alii. probe. neque aliter codex Naugerii. nonnulli *decuere pudicae.* proxime verum. *cadere lacrimae* passim Nostro aliisque dicuntur. Val Flaccus libro I. 278. *lacrimae cecidere canenti.* Lucanus lib. III.

Non lacrimae cecidere genis, non pectora tundit.

HEINS. *Hoc ipsam decuit* multae editiones & scripti quidam.

759. *Pone metum, venie.*] Nec displicet alia editio, *Pone metum, veni.* NEAPOL. *Venie* plerique praestantiores. ut apud Statium Theb. XI.

Eumenis ejecit fractis Echeeclea portis,
Clamantem, vence.

HEINS.

761. *Furiales regius ignec.*] *Furiatus* Mazar. Ursin. & sex alii. Puto, *furiatos ignes.* sic *furiata mens* apud Maronem. mox *captus amore*, non *raptus*, Arondel. Voss. & octo alii. HEINS. Vid Bentl. ad Horat. II. Satyr. I. 10.

762 *Raptus amore ruit*] Unde Heinsius illud *ruit* ceperit nescio, certe in nullo codice repperi. & editi constanter, *furit.* *saevo amore* duo *fuit* in novem est BURM.

763. *Flavique capilli*] Nescio an ex decoro: meretricibus enim & libidinosis mulieribus, non matronis. *flavos capillos* solent fere poetae adscribere; quare parum abest, quin uni codici Heinsiano obtemperem & rescribam, *nigrique capilli.* ut ita niveo oris colori capilli nigri juncti efficiant emendatissimae formae decus. unus Vaticanus *vivensque color* habet, unde Heinsius *vivusque* conjiciebat. vid. ad II Art. am. 660. BURM.

764. *Nulla factus ab arte decor.*] Sine fuco & pigmento. unde Noster alibi:

Scitis & inductà candorem quaerere cerà:
Sanguine quae vero non rubet, arte rubet.

Malim legas, *candorem quaerere cretâ.* Petronius: *Inter rugas malarum tantum erat cretae.* Quò spectat & illud Valerii Martialis:

Crassior in facie vetulae stat creta Fabullae.

NEAP. *Ab arte color* Bernens. Thuan. & quatuor alii. qui *ingenuus* color dicitur Propert. I. IV. 13.

765. *Et quod corrumpere.*] *Et quam* Excerpt. Vossii & quatuor codices, *& quem* Veneta Edit. pr. *quam tum* Oxon. *& qua* tres.

766. *Quoque minor spes est.*] *Minus* primus Mediceus & duo alii. Forte, *Quoque spes minus est.* proximo versu, *dederas cantum* meliores, non *cantus.* HEINS. *Jam magis* quatuor libri.

767. *Jam dederat cantum lucis praenuncius ales.*] Gallus. Prudentius:

Ales, diei nuncius,
Lucem propinquam praecinit.

Auctor Moreti:

Excubitorque diem cantu praedixerat ales.

CIOFAN. *Cantus* quidam scripti & editi. sed male. quatuor enim voces in *s* exirent; nisi *luci* legatur.

768. *Pedem.*] *Pedes* plurimi scripti & etiam editi quidam.

770. *Recordanti plura.*] *Pulchra* unus Heinsius, unde ille conjiciebat, *Illa recordanti pulchra magisque placet.* vel, *plusque magisque placet.* *illa* est in quinque libris, & in totidem, *atque.* ego nihil muto. BURM.

Hos habuit vultus: haec illi verba fuere:
Hic decor, haec facies, hic color oris erat.
Ut folet à magno fluctus languefcere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit, unda tumet:
Sic, quamvis aberat placitae praefentia formae,
Quem dederat praefens forma, manebat amor.
Ardet; & injufti ftimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio eft: audebimus ultima, dixit.
Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Enfe latus cingit; tergaque preffit equi.

Ac-

771. *Sic fedit, fic culta fuit.*] Lucretiam, ut viderat, animo praefentem fifit. NEAP.

772. *Injectae collo fic jacuere comae*] Sic eft in quinque libris fcriptis. CIOFAN. Libri veteres, *Injectae collo.* NEAPOL. *Neglectae comae* reponantur ex auctoritate codicis Urfini, quatuor Farnefianorum, Mazar. Zulich. Arondel. aliorumque complurium. vetus poeta apud Scholiaftem Perfii:

Fortia neglecti velabant colla capilli.

et:

Per fua neglecti volitabant colla capilli.

Terentius in Heautont.

Pannis obfita, neglecta, immunda illuvie.

Nofter lib. v. 79. *neglecti capilli. Hypfipile neglecta comam* Statio Theb. IV. 743. unus Moreti, *Impexa.* non male. HEINS. *Injectae* etiam Johann. Sarisb. Metalog. lib. IV. cap. 10. citat: &, *fic decuere comae. injectae neglectae* convenit Matronae, ut apud Terent. Heaut. II. 3. *Capillus rejectus circum caput negligenter.* BURM.

773. *Vultus.*] *Cultus* Puteaneus & duo alii.

774. *Hic decor.*] *Hic color, h. f. hic decor oris* Bernenf. & multi alii cum editis plurimis.

776. *Qui fuit, unda tumet.*] *Qui fuit ante* fex fcripti. fed nil videtur mutandum. A. Gellius Noctium Atticarum lib. II. cap. 30. *Fluctus, qui flante Aquilone maximi & creberrimi excitantur, fimul ac ventus pofuit, fternuntur & conflaccefcunt, & mox fluctus effe definunt. at non idem fit flante auftro, vel africo, quibus jam nihil fpirantibus undae tamen factae diutius tument, & a vento quidem jamdudum tranquillae funt, fed mare eft etiam atque etiam undabundum. Ejus rei cauffa effe conjectatur, quod venti, à feptentrionibus ex altiore caeli parte in mare incidentes, deorfum in aquarum profunda quafi praecipites deferuntur, undasque faciunt non prorfus impulfas, fed vi intus commotas.* ubi plura ad rem. Vides interim & illic *undam tumere.* HEINS.

780. *Vimque metumque.*] Tres Vaticani, *vimque dolumque.* non difplicet. CIOFAN. Libri aliquot, *vimque dolumque toro.* NEAPOL. *Dolumque* cum praeftantioribus. pro *injufti ftimulis amoris* malim, *incefti amoris.* De *inceftis amoribus*, & qui fub illo nomine cenfeantur, videndus Andreas Querceus Elogiorum cap. XII. HEINSIUS. *Dolumque* probum eft. Livius XXIII. 35. *Ubi id parum proceffit, dolum ad capiendos eos comparat.*

782. *Audentes Forsque Venusque juvat.*] Sic iidem libri: alii tres, Fratris & Urfin. *Forsque deusque.* alter vero optimus: *Forsque metusque.* judicent doctiores. CIOFAN. Alii, *Forsque Venusque & juvant.* vel, *Forsque metusque.* Codex Politiani, *Forsne Deusne.* quomodo & Laeti liber & unus Patavinus ex melioribus. huc & Voffianus alludit, in quo, *Forsve metusve.* Lege, *Viderit audentes Forsne Deusne juvet.* Viderit Fors & Deus, uter audentes juvet. Vide de hoc loquendi modo quae notamus lib. I Pont. Eleg. II. *Forsne Deusne*, ut apud Statium Theb. II. *Audenti Deus & Fortuna receffit.* apud Ciceronem frequenter habes, *De iftis Fortuna viderit.* Mezentius apud Maron.

—— aft de me divûm pater atque hominum rex
Viderit.

HEINS. *Audaces* & hic unus Regius. Vid. ad I. Art. 608.

784. *Cinxit.*] *Cingit* Regius & novem alii.

787. *Hoftis ut hofpes init penetralia Collatini.*] Livius lib. I. fub finem hac ipfa de re. *Sex. eft Tarquinius, qui hoftis pro hofpite, priore nocte vi armatus, mihi fibique, fi vos viri eftis, peftiferum hinc abftulit gaudium.* Tale etiam quippiam hic Nofter in Epift. ad Parin: *Hofpes an hoftis eras.* CIOFAN.

787. *Penetralia Collatini.*] *Collatina* unus Mediceus. quomodo apud Maronem. VI. 774.

Hi Collatinas imponent montibus arces. HEINS.

788. *Co-*

Accipit aeratà juvenem Collatia portà:
    Condere jam vultus Sole parante suos.
Hostis, ut hospes, init penetralia Collatina:
    Comiter excipitur: sanguine junctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
    Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni.
    Nox erat; & totà lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vaginà liberat ensem;
    Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est,
    Natus, ait, Regis, Tarquiniusque loquor.

Illa

788. *Comiter excipitur.*] Dionysius: Ἐξένιζεν αὐτὸν ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς πολλῇ προθυμίᾳ τε καὶ φιλοφροσύνῃ. NEAPOL. Livius lib. I. 58. *benigne exceptus.* sed Mazarin. & undecim alii, *accipitur.* quae sollemnis varietas. vid. ad Epist. XII. 29. & certe nescio an hic non, ut saepe alias, Livium ante oculos habuerit Ovidius, qui lib. XXIII. 33. *Hostes pro hospitibus comiter accepis.* sed tunc versu 785. cum quinque scriptis legendum, *Excipit aerata.* BURM.

788. *Sanguine junctus erat.*] Nam Tarquinius Collatinus nepos Tarquinii Superbi, Sexti filii consobrinus. NEAP.

791. *Poscunt sua tempora somnum.*] *Somni* meliores. HEINS. Vid. ad Val. Flacc. I. 543.

793. *Auratâ vagina liberat ensem*] Unus Vatican. *deripit.* Ursini:

Et aurata vaginâ liberat ensem.

CIOFAN. Non ex vero habent libri quidam, *auratâ.* Ensis auratus idem ac auro vinctus ad capulum, χρυσόδετος. Nec aliud *spata aurea* apud Julium Capitolinum in Maximinis: *Usus est argenteâ loricâ, usus est & clypeo gemmato inaurato & hastâ inauratâ; fecit & spatas argenteas, fecit etiam & aureas.* Ni melius, manubrium verè fuisse ex solido argento & auro confectum. NEAPOL. *Auratum* concinnius libri meliores. ut recte vidit Neapolis. Avien. Phaenom. I. 99. Ed. Grot. de Orione:

Auratumque rubens demittit baltheus ensem.

iidem, *deripit ensem*; etsi non ignorem alterum quoque elegans esse. Met. VI. 551.

Quo fuit accinctus vaginâ liberat ensem.

ubi pari modo *deripit* in scriptis nonnullis veterrimis exaratum. ut lib. X. 475.

Pendenti nitidum vaginâ deripit ensem.

sic *ensem destringere*, non *distringere*, in antiquissimis codicibus passim legitur. *liberare* tamen *ensem* dixit quoque Apulejus lib. II. Met. *Gladium, quem veste mea contectum ad hos usus* (libri veteres, *hoc usque*, puto, *hoc usûs*) *extuleram. sinu liberatum arripio.* Noster Met. VI. *Aures liberat arboribus.* auctor Moreti:

——— *geminos tunc veste lacertos*
Liberat.

Dictys Cretensis libro IV. *Deiphobus amplexus inermem juvenem, quippe in sacro Apollinis nihil hostile metuentem, exosculari gratularique super his, quae consensisses; neque ab eo divelli aut omittere, quoad Alexander liberato gladio procurrens aversum hostem per utrumque latus geminato ictu transfigit. At ubi dissolutum vulneribus animadvertere, parte alia quam venerant proruunt sese.* ita totus locus ex vetusto codice, qui penes me exstat, est constituendus. nisi quod *aversum hostem*, pro *adverso*, reposui. *librato gladio* Latinum esse non opinor, sed *librata hasta.* HEINS.

795. *Utque torum pressit.*] Lecto incubuit: hoc *torum premere* Propertius:

Apparent non ulla toro vestigia presso.

NEAPOL.

796. *Tarquiniusque vocor.*] Noverat satis Lucretia, filium regis Tarquinium vocari, quem pridie exceperat hospitio, jure consanguinitatis. sed insolentiae plenior erit vox hujus violenti adulteri, si legatur:

Natus, ait, regis, Tarquiniusque loquor.

quod in Pembroc. Regio, Petaviano & octo novemve aliis est. nesciebat in tenebris Lucretia, antequam vocem emisisset, quisnam torum pressisset; ille statim, ut vim adderet verbis, dixit sublata insolentius & superbius voce, se loqui, Tarquinium, & filium regis. eadem varietas lib. III. 654. & Val. Flac. VIII. 47. *Nec jam nunc regina loquor*, ubi frustra etiam *vocor* alii. vide ibi adnotata nostra. *Tarquiniusque fero* Oxon. BURM.

799. *Sed*

Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit; ut quondam ſtabulis deprenſa relictis
Parva ſub infeſto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugnâ.
Clamet? at in dextrâ, qui necet, enſis adeſt.
Effugiat? poſitis urguetur pectora palmis;
Nunc primum externâ pectora tacta manu.
Inſtat amans hoſtis precibus, pretioque, minisque:
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, pro crimine vitam:
Falſus adulterii teſtis adulter erit.
Interimam famulum; cum quo deprenſa fereris.
Succubuit famae victa puella metu.
Quid, victor, gaudes? haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox ſtetit una tuis!
Jamque erat orta dies: paſſis ſedet illa capillis;
Ut ſolet ad nati mater itura rogum.

Gran-

709. *Sed tremuit, quondam ut.*] Veteribus eſt, *Sed tremit, ut quondam.* NEAP. *Sed fremit* Vatican. Met. VI. 527.

Illa tremit velut agna pavens.

ubi eadem varietas.

801. *Femina pugnans.*] *Pugnâ* meliores. & *qui necet* proximo pentametro octo ſcripti, pro *vetet.* & *enſis adeſt*, pro *erat*, Urſini codex optimus cum tribus aliis. HEINS. Vide Modium Nov. Lect. cap. LXIII.

803. *Urgentur pectora palmis.*] *Urgetur* ex veteri libro Modius in Novantiquis Lectionibus. cap. LXIII. eleganti Graeciſmo. ſic ſupra:

Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus.

atque ita paſſim Noſter. *Nunc primum* ſequenti verſu unus Moreti & Farneſ. HEINS.

805. *Precibus, pretioque, minisque.*] Hoc ordine haec verba leguntur in lib. Urſ. & Maffei. CIOFAN.

806. *Nec movet.*] *Nec valet* Voſſii. Vatic. & Strozzae. forte recte. vid. lib. VIII. Met. 59.

807. *Per crimina vitam.*] In quibusdam membranis, *pro crimine.* NEAP. *Per crimina* ſcripti. vid. ad Epiſt. X. 6. & *adulter erit*, pro *ero*, mox meliores. HEINS. Sed *per crimina eripere vitam* eſt ſceleſte, nefarie, quod non volebat Tarquinius indicare, ſed ſe quaſi vindicem adulterii venditaturum marito ejus oſtendebat. quare ego vulgatam lectionem, quae eſt in pluribus libris, *pro crimine*, praetuli: ſc. adulterii cum famulo., ficto crimine. Noſter in Ibin 619.

Naupliadaeque modo ficto pro crimine poenas
Morte luas.

quia vero paſſim praepoſitiones commutari ſolent apud Noſtrum à librariis, ut *per* & *ſub*, de quo vid. III. Met. 426. forte ſcripſerit, *ſub crimine.* quam elegantem locutionem illuſtravimus ad Quinct. Decl. CCCLXXIX. deinde pro *ero* recte, *erit.* an enim Tarquinius dixiſſet ſe falſum teſtem futurum & adulterum? non puto. occiſus ille ſervus, falſus adulter, id eſt, à me mendacio inſimulatus, erit teſtis tui adulterii apud maritum. *erat* Arondel. ſollemni permutatione. *Falſus* vero ſaepe pro ſimulato, ficto ponitur. vid. ad Val. Flac. VI. 492. BURM.

809. *Cum quo deprenſa fereris.*] Nihil hic πουητικὸν· totum pura puta veritas. NEAP. *Quocum* liber optimus Laeti. Puto, *qui cum.* HEINS.

810. *Victa puella.*] *Femina victa* unus codex.

812. *Nox dedit una tuis.*] Nemo ambigat, quin ſequens vera lectio, *quanto regnis nox ſtetit una tuis.* NEAPOL. *Quantum nox dedit* quatuor. *tulit* tres. *quantum regnis obſtitit* unus.

813. *Paſſis.*] *Sparſis* multi: male. vid. ſupr. I. 645. deinde, *ut ſedet* Moreti pr.

814. *Mater itura rogum.*] De more Petronius. Arbiter: *Non contenta vulgari more funus paſſis proſequi crinibus, aut nudatum pectus in conſpectu frequentiae plangere.* NEAPOL.

816. *Evocat.*] *Convocat* Laeti codex.

816. *Et poſitâ.*] Forte, *ut poſitâ venit uterque morâ; Utque vident habitum.* HEINS.

817. *Quae*

Grandaevumque patrem fido cum conjuge castris
Evocat: & positâ venit uterque morâ.
Utque vident habitum; quae luctus caussa requirunt:
Cui paret exsequias, quove sit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrimae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc conjux lacrimas solantur, & orant
Indicet: & caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter destitit: ausaque quarto,
Non oculos adeo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quaeque potest narrat. restabant ultima; flevit:
Et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora; celato figit sua pectora ferro:
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.

Tunc

817. *Quae luctus caussa requirunt.*] Dionysius: Εἰς Ῥώμην ᾤχετο, μέλαιναν ἐσθῆτα περιβαλλομένη. NEAPOL.

818. *Quove sit icta modo.*] Quattuor libri veteres, *malo.* probo. CIOF. Codices nonnulli, *modo.* & *acta.* cave quicquam mutes. Statius Theb. IX. 351.

At genetrix caetu glaucarum cuncta sororum
Protinus icta malo, vitrea de valle solutis
Prosiluit furibunda comis.

apud Valerium Flaccum libro VIII. 35. *Icta timore gravi. icta dolore* apud Lucretium libro. *icta* simpliciter Petronius de Bello Civili:

Hos inter motus populi (mirabile visu)
Quo mens icta jubet, deserta ducitur urbe.

hoc est mens territa & consternata. Sic *pertussus,* pro *perculsus,* de quo ad Maronem diximus libro Aeneidos v. 513. HEINS.

820. *Perennis.*] *Fluentis* sex libri.

821. *Lacrimas.*] *Lacrimis* Petavii & Regius. sed & *solari lacrimas, metum, dolorem,* &c. Latine dicitur. Virgil. XII. 110.

Tum socios moestique metum solatur Iuli.

ita *consolari damna* Epist. Sabini III. 5. Pacat. Paneg. cap. XIII. *Modico & castrensi cibo jejunia longa solantem.* ubi male, *solventem* Acidalius. Vide alia exempla apud Heins. ad Claudian. Rapt II. 323. & quae nos ad Val. II. 151. mox, *faventque* tres libri. BURM.

823. *Ter destitit.*] Huic parissimum Maronianum illud:

Bis conatus erat casus effingere in auro,
Bis patriae cecidere manus. ——

NEAPOL. *Destit* quatuor scripti. vid. ad Epist. IV. 8.

824. *Non oculos ideo sustulit.*] *Ad eos sustulit* Zulich. Mazar. Voss. & alii septem. Ursini cum sex aliis, *adeo.* Posset etiam *ab humo* legi. HEINS.

825. *Hoc quoque Tarquinio debebimus.*] Inepte Marsius τὸ *hoc* referendum inquit ad impotentiam loquelae, cum ad stuprum clare respiciat: quasi exclamet Lucretia, Expugnatum mihi quoque muliebre decus Tarquinio debemus. Hae nugae erant à me omittendae, sed extorquet hominis inscitia. NEAPOL. Sensus est, hoc, quod cogar ipsa dedecus meum eloqui, etiam debebo Tarquinio, non solum injuriam & vim illatam, sed indicium, quod ipsa facere cogor. recte exposuit Fanensis.

829. *Dant veniam facto genitor conjuxque coactae.*] Haec est sex veterum librorum lectio, quae plane genuina est. In libro autem fratris mei est, *facti*, non *facto.* CIOFAN. *Coacto* meliores. *factique coactae* Helmaest.

830. *Ipsa nego.*] Haec Phaedra in casu pari Theseo conjugi dixit apud Senecam in Hippolyto, Actu 3.

Tentata precibus restiti: ferro ac minis
Non cessit animus; vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noster cruor.

NEAPOL.

831. *Fixit sua pectora ferro.*] Quae praefata ante ictum videnda omnino in Historicis. NEAPOL. *Fregit cultro* meliores. *culter* est etiam Livio & D. Halicarnassaeo ξιφίδιον. etiam Diodoro Siculo in Excerptis Valesianis. pag. 252. ubi haec de Lucre-

Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeſte,
  Reſpicit. haec etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia damna gementes,
  Obliti decoris, virque paterque jacent.
Brutus adeſt; tandemque animo ſua nomina fallit:
  Fixaque ſemanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
  Edidit impavidos ore minante ſonos:
Per tibi ego hunc juro fortem caſtumque cruorem,
  Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium poenas profugâ cum ſtirpe daturum.
  Jam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit;
  Viſaque concuſſa dicta probare comâ.
Fertur in exſequias animi matrona virilis:
  Et ſecum lacrimas invidiamque trahit.

Vul-

cretia narratio occurrit. *ξιφιδίῳ πατάξασα τὸ ςῆθος*, plane ut Noſter. Val. Maximus lib. VI. cap. I. *ferrum* vocat, ut vulgati apud Noſtrum codices. quod ſequendum duco, cum *cultrum* mox ſit dicturus. HEINS. *Collato ferro* Petav. unde Heinſius, *prolato*.

833. *Tunc quoque jam.*] *Hoc etiam* Laeti & duo alii.

833. *Ne non procumbat honeſte, Reſpicit.*] Ut inſignis illa Hecuba, de quâ Euripides:

——— *'Η δὲ, καὶ θνήσκουσ', ὅμως*
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν.

NEAPOL. Uſus hoc verſu Euripidis Plinius lib. IV. Ep. II. in re ſimili de Maximilla Veſtali. HEINS.

837. *Sua nomina fallit.*] Cognomen hoc L. Junii Graeci interpretantur 'Ηλίθιον. NEAP.

838. *Semanimi.*] *Semanimo* Hamb.

839. *Stillantemque tenens (Brutus) generoſo ſanguine cultrum, Edidit impavidos ore minante ſonos.*] Ex Ariſtotelis traditione lib. II. de Arte dicendi, perſpicuum fit eum, qui alicujus, qui indigne malum aliquod perpeſſus eſt, gladium, aut aliud ſignum, quo ille interfectus eſt, oſtendit, ſummam miſericordiam atque indignationem excitare adverſus eum, qui malum patrarit. CIOFAN.

840. *Ore minante.*] *Micante* unus Medic. Lege, *minace*. HEINS.

842. *Qui mihi numen erunt.*] Manes ſunt defunctorum genii, quos antiquitas venerata ut Deos. Cornelia, Gracchorum mater, in epiſtolâ ad filium, praeter alia haec illi etiam praecipit: *Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem* (lego cum ſagaci Critico D. M. id eſt, *Deos Manes parentis*) *in eo tempore non pudeat te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque praeſentes relictos atque deſertos habueris.* Exſtant haec in fragmentis Cornelii Nepotis. NEAP. Vide Epiſt. III. 105.

844. *Diu.*] *Mihi* Junian. & quatuor alii.

845. *Illa jacens ad verba.*] *Adverſa* octo veteres. quod placet. HEINS. Pro *movit* alter Mazarin. *vertit*.

847. *Fertur in exequias.*] Scripſiſſe Poëtam exiſtimabat Scaliger, *Exſequias fertur*. Ut *exequias ire*, non *in exequias*.

Exequias fertur animi matrona virilis.

DAN. HEINS.

850. *Concitat.*] *Convocat* quatuor & edit. Neap.

851. *Tarquinius cum prole fugit.*] Anno ab Urbe conditâ CCXLIV. Regno praefuit annos XXXVIII. ſeu verius XXXVII. Graviter lapſus paullum ſupra laudatus Theophilus Patriarcha Antiochenus, cum de Tarquinio ſcripſit: *Ὃς ἐβασίλευσεν ἔτεσιν κε'*. NEAPOL.

851. *Capit annua Conſul.*] Abit prima aetas (ſic vocarunt illam ſub Regibus) accedit ſecunda. Univerſa poteſtas datur Conſulibus, ſed duobus libertatis vindicibus, L. Junio Bruto & L. Tarquinio Collatino: ſed nemo eorum Conſulatum finiit; nam Collatinus ſe eo abdicavit. Florus: *Tantumque libertatis novae gaudium inceſſerat, ut vix mutati ſtatus fidem caperent, alterumque ex Conſulibus, tantum ob nomen & genus regium, faſcibus abrogatis, Urbe dimitterent.* Tunc, *ex Senatus conſulto*, inquit Livius, *lex lata, ut omnes Tarquiniae gentis exules eſſent.* In ejus locum ſuffectus Valerius Poplicola, ut ex Faſtis Capitolinis eruimus. Alter, qui L. Junius Brutus, cum Arunte Superbi filio equeſtri pugnâ congreſſus, invicem haſtis transfixi ſunt. Subrogatus in Conſulatum Sp.

Lu-

Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & Regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. capit annua Consul
Jura. dies regnis illa suprema fuit.
Fallimur? an veris praenuntia venit hirundo;
Et metuit, ne quà versa recurrat hiems?
Saepe tamen, Progne, nimium properasse quereris;
Virque tuo Tereus frigore laetus erit.
Jamque duae restant noctes de mense secundo,
Marsque suos junctis curribus urguet equos:
Ex vero positum permansit Equiria nomen:
Quae Deus in campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto.
Naviget hinc alià jam mihi linter aquà.

Lucretius Tricipitinus: qui etiam paullo post mortuus, in ejus locum suffectus M. Horatius Pulvillus. Quinque igitur Consules eo anno nominantur. NEAP.

852. *Dies regnis illa suprema fuit.*] Caligula primus speciem principatus convertisse videtur in regni formam; sed Regis regnique nomen non usurpatum, nisi, inclinato jam Romano Imperio, à Gothis, Francis & Vandalis. NEAP. *Ultimus ille fuit* Patav. unus. *annua regna* etiam Petav.

853. *An veris praenuntia venit hirundo.*] Expressit Sapphonis sententiam:

——— *ἦρος ἄγγελος ἱμερόφωνος ἀηδών.*

CIOFAN. *An veniat praenuntia veris* Sarrav. & duo alii, nisi quod *venit* habent.

853. *Praenuntia venit hirundo.*] Videtur rejicere hirundinum adventum in diem XXII. sive XXI. die IV. post Solis ingressus in Pisces: in eadem sententià Eudoxus. Geminus in Elementis Astronomicis: *Ἐν δὲ τῇ δ' Δημοκρίτῳ ποικίλαι ἡμέραι γίνονται ἀλκυονίδες καλούμεναι. Εὐδόξῳ δὲ Ἀρκτοῦρος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, καὶ ὑετὸς γίνεται, καὶ χελιδὼν φαίνεται. καὶ τὰς ἐπετησίας ἡμέρας λ' Βορέαι πνέουσι, καὶ μάλιστα οἱ προδρομίαι καλούμενοι.* NEAPOL.

854. *Et metuit.*] *An metuit* quatuor scripti.

857. *Jamque duae restant noctes.*] Tertio Kalendas Martias Equiria celebrabantur frequenti equorum cursu; quae à Romulo Marti instituta adinstar Consualium NEAP.

858. *Junctis curribus urget eques.*] Nam singulis missibus quattuor aut plures quadrigae laxato repagulo certatim sese fundebant ad palmam: inde, *aemuli currus*, Julio Solino in Polyhistore. NEAPOL. *Citis junctos* Pembroc. ut ita *jungere eques* II Met. & inf. IV. 180. & passim. *citus junctis* tres.

859. *Permansit Equiria nomen.*] Varro lib. V. de L. L. *Equiria ab equorum cursu: eo enim die currunt equi in campo Martio.* Vetus codex habet, *Equrria.* NEAP.

860. *Prospicit ipse suo.*] *Prospicit* In quibusdam. NAUGER. *Prospicit* rectius veteres multi. HEINS.

861. *Locum tua tempora poscunt.*] Lego, *sua.* nam *tuo nomine* mox sequitur. sic supra:

—— *Poscunt sua tempora somnum.*

HEINS.

864. *Jam mihi linter.*] *Mea linter* quatuor codices. sic in veteri exemplari lib. VI. Fast. 779.

Forte coronatae juvenum convivia lintres.

Priscianus libro V. *Apud Graecos masculinum est ὁ λυντὴρ, apud nostros foemininum est. Livius in VI. jam in altum expulsa lintre.* Sic & *culex* faeminino genere legitur apud Plautum. apud Tibullum tamen est, *Exiguus linter.* sic & *lembus* foeminini generis in antiquis codicibus Claudiani, ut *Phaselus.* Virgil. *Centauro invehitur magna.* HEINS. Francof. etiam, *mea linter.* Sedulius praef. ad Macedonium, *Tam immensum pelagus parva tire lintre cucurrerim.* Auctor elegiae in Drusum 428.

Quam semel umbrifera navita lintre tulit.

Modius Novant. Lect. cap. LXIII. malebat etiam, *naviget hic.* pro *hinc*: *mea navis* Voss. BURM.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER III.

BEllice, depositis clypeo paullisper & hastâ,
Mars, ades; & nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poëtae.
A te qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervae.
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendae tempora sume
Cuspidis. invenies & quod inermis agas.

Tum

1. *Paulisper.*] *Paulumper* Junian.

2. *Mars ades.*] *Ades* temporis imperativi. Terentius in Andria:

Adesdum, paucis te volo.

& in Eunucho:

Bono animo es.

CIOFAN. Invocat in ipso initio Martem, à quo nomen mensi inditum, sed inermem, exemplo Palladis, quae vacat pacis & belli studiis. NEAP.

3. *Forsitan ipse roges.*] Occurrit objectioni, quam statim confutat. CIOFAN.

3. *Poetae.*] *Poëtis* alter Putean.

6 *Non minus ingenuis.*] Languet versiculus: erigo ex antiquo nostro codice:

Num minus ingenuis artibus illa vacat?

NEAPOL. *Num minus* meliores, ut monui ad Epistolam XI. ỳs. 19. atque ita Neapolis. HEINS.

7. *Palladis*] *Pallados* Gottorp.

8. *Sume Cuspidis.*] *Cassidis* in quibusdam. NAUG. Et ita multi ab Heinsio inspecti. eadem varietas infr. 171. & XIV. Met 806. & apud Statium lib. IX. 237. *Alii demissa casside.* ubi *cuspide* Mss. sed idem Statius VII. Theb. 10.

Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors.

BURM.

8. *Et quod inermis agas.*] Lego in eodem, *ecquid.* NEAPOL. *Quod* cum melioribus. jam dixi Art. Am. II. ỳs. 707. HEINS.

9. *Romana sacerdos.*] Amor. lib. III. El. VI. monui rectius videri legendum, *Trojana.* sequenti versu, pro *femina magna*, Ursini liber & unus Patav. *femina digna.* ut & Nauger. HEINS. *Nomina magna* Vatican. & Patavin. *&* *dedit* Stroz.

11. *Silvia Vestalis.*] *Ilia* Arondelianus. vide quae supra observamus ad lib. II. ỳs. 383. sic & infra paulo post vetus liber Moreti, *Ilia fit mater.* HEINS. Sed Priscianus lib. IX. pag 864. & XI. pag. 920. *Silvia* agnoscit. *quis enim* etiam Bernens. & nonnulli alii.

12. *Sacra lavaturas.*] E more quotidiano Vestalium. Plutarchus: Τὴν δὲ πηγὴν ἣ κατάῤῥεῖ τὸ χωρίον, ὕδωρ ἱερὸν ἀπέδειξε ταῖς Ἑστιάσι παρθένοις, ὅπως λαμβάνουσαι καθ' ἡμέραν, ἁγνίζωσι καὶ ῥαίνωσι τὸ ἀνάκτορον. Sermo hic illi de fonte, quem Numa ad templi lotionem virginibus dedit. Silviam credibile è flumine Tiberino tunc undam hausisse. NEAP. Intellige non de Tiberi, quod volebat Neapolis, sed de Numicio. Servius ad illa Virgil i Æn. VII. 150. *Fontis stagna Numici: fontis stagna verum est. Nam Numicius ingens ante fluvius fuit, in quo repertum est cadaver Aeneae & consecratum post paulatim decrescens in fontem redactus, qui & ipse siccatus est, sacris interceptus. Vestae enim libare non nisi de hoc fonte licebat.* HEINS.

14. *Fictilis urna coma.*] Aurelius Propertius de Tarpeiâ Vestali: lib. IV. IV. 15.

— — At illi
Urgebat medium fictilis urna caput.

Mos gestandi quodcumque pondus, non magis veteri

Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit; ut huic Urbi femina digna dares.
Ilia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam:
Ponitur è summâ fictilis urna comâ.
Fessa resedit humi; ventosque accepit aperto
Pectore; turbatas restituitque comas.
Dum sedet; umbrosae salices, volucresque canorae
Fecerunt somnos, & leve murmur aquae.
Blanda quies victis furtim subrepit ocellis:
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitam:
Et sua divinâ furta fefellit ope.
Somnus abit: jacet illa gravis. jam scilicet intra
Viscera, Romanae conditor Urbis, eras.
Languida consurgit; nec scit cur languida surgat:
Et peragit tales arbore nixa sonos;

Uti-

teri Latio receptus quàm aliis gentibus. Noster de Tomitanis, in libris Ponticis: III. VIII. II.

Femina pro lanâ cerealia munera frangit,
Suppositoque gravem vertice portat aquam.

deque Argivis in Amatoriis: I. X. 5.

Qualis Amymone siccis erravit in agris,
Cum premeret summi verticis urna comas. NEAP.

13. *Ventum erat ad molli declivem tramite ripam.*] Haec est Maffei & duorum Var. lectio. placet. CIOF. *Molli declivem* praestantiores omnes. unus Farnes. *molli declivam.* sic *per decliva*, pro *declive*, Met. II. ℣. 206. in optimis membranis. HEINS. Vid. infr v. 154. parum tamen refert, an *mollem declivi*, an *molli declivem tramite ripam* legamus. *mollem declivo* Bern.

15. *Fessa resedit humo.*] *Humi* meliores. quare frustra est Carrio, qui ad lib. I. 710. Val. Flacci *sedere humo* passim apud auctores contendit legendum. HEINS. Vid. ad III. Am. II. 25.

16. *Restituitque.*] *Composuitque* Bonon. & Moreti. quod non displicebat Heinsio, quia hoc verbo, in hac re proprio, ita saepe utitur Naso. vid. I Amor. XI. I. & VI. 68. II. Art. II. 303. Rem. 679. & alibi. Sed hic nihil muto. componitur enim coma in majori otio & ad speculum, hic restituit tantum ut poterat. *recomponere* dixit I Am. VII. ℣. ult. BURM.

17. *Canorae.*] *Sonorae* Mazar.

19. *Victis surrepsit ocellis.*] Duo Vatic. *obrepsit.* Statii vero: *Victos oppressit ocellos.* Maffei: *Victos suppressit ocellos.* CIOFAN. *Subrepsit* scripti plerique. *victis furtim subrepsit* opt. Ambros. utrumque bene. Ep. Herus, XIX. 46.

Sed movet obrepens somnus anile caput.

perperam alii, *victos oppressit ocellos. subrepit* Voss. Maz. & quatuor alii. bene. nisi Nasonem contendimus scripsisse, *victos obrepsit ocellos.* quod verbum Lucanus quoque cum quarto casu conjungit. Vide quae noto Met. VII. ℣. 155. HEINS. *Blandis* Mazar. *captis* Stroz.

21. *Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita.*] Citat hunc versum Diomedes. CIOF. *Cupitam* opt. Ambros. Laeti & unus Farnes. quomodo etiam legit hoc loco Diomedes Grammaticus. Apulejus Metam. IX. *Nam sibi statutam decretamque mortem proximare, ni maturius cupito potiatur.* Tò *potiri* cum quarto casu conjunxisse Naevium, Accium, Pacuvium, Terentium, Lucretium ex Nonio Marcello discimus. idem passim aliorum auctoritate hac in re utitur. Symmachus libro I. Epist. XVIII. *Potiris merito summa judicia.* Cicer. I. Tuscul. *Cum ego doleam, si ad decem millia annorum gentem aliquam urbem nostram potituram putem.* HEINS. Vid. ad XIII. Met. 729.

22. *Furta fefellit ope.*] *Furtum* hoc sensu saepicule Poëtis. Catullus ad Mallium:

Conjugis in culpâ flagravit cotidianâ,
Noscens omnivoli plurima furta Jovis. NEAP.

22. *Fefellit.*] Ἐνεργητικῶς, pro abdidit, occultavit. NEAPOL.

23. *Jacet ipsa gravis.*] Scite *gravis.* affirmant enim Physici mulieres post conceptionem statim gravescere. CIOFAN.

23. *Jam scilicet.*] *Clam* Patavin. *nam* multi.

24. *Conditor urbis erat.*] *Eras* Mazar. pr. Med. & Politiani Excerpta. bene. Sequenti versu *nec scit* meliores, non *nescit.* Zulichemianus eleganter:

Lau-

Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
Vidimus. an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter (visu mirabile) palmae
Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque novâ sidera summa comâ.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia, Picus, avis gemino pro stipite pugnant,
Et Lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Sustulit. implêrat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Coelesti tumidus pondere venter erat.

Quo-

Languida cum surgat, nescit cur languida surgat.
HEINS. *Romuleae urbis* duo Farnesiani.

25. *Languida consurgit.*] Attius Telepho apud Priscianum: *Jam cum stupido Thessala somno corpora languentque senentque.* NEAPOL.

26. *Nixa sonos.*] *Preces* Petav. & Putean. lib. v. 680.

Et peragit solita fallere voce preces.
& *spargit* hic habebat Putean.

28. *An somno clarius.*] Plus quàm ἐνύπνιον. NEAP.

29. *Cum lapsa.*] *Collapsa* Junii. Sarrav. & plurimi alii. *cum sparsa* Putean.

30. *Ante sacros lanea vitta focos.*] Ex se ipsâ, à Pontifice convictae jam adimendâ. Dionysius de Oppiâ, seu Opimiâ, ad supplicium damnatâ: Αὐτῆν μὲν τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ στέμματα, καὶ πομπεύοντες διὰ ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχους ζῶσαν κατώρυξαν. Insigne erat, quod ut Vestalibus proprium, ita aliis cuivis numini consecratis. Juvenalis de Cerealibus sacerdotibus:

Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae.
NEAPOL.

30. *Lanea vitta focos.*] Meus vetus (verum fatear) habet, *linea.* Damno scripturam, licet à libris aliquot defensam; cùm non ex aliâ materiâ quàm laneâ vittas apud veteres legam, tum ad aras cingendas, tum ad crines. NEAP. *Laurea vitta* multi ex scriptis. alii, *vitta soluta*, pro *voluta.* Omnia bene. *laneam vittam* Virgilius quoque dixit. De *laurea vitta* habes supra initio lib. II. Trist. IV. Eleg. II.

Et dabitur merito laurea vitta Jovi.

ita enim scripti meliores. HEINS. *Aurea vitta* Bernens. *deficit* etiam Mazar. a. m. p.

31. *Inde duae.*] *Sede duae* Mazar. unde Heinsius conjiciebat, *aede*, vel *ecce.* sed *ecce* mox sequitur. & palmae illae natae ex ipso foco, sive ara, ut simile prodigium apud Tarraconenses, *qui palmam in ara Augusti natam* nuntiabant, narrat Quinctil. VI. de Inst. Orat. 3. Vid. inf. ℣s. 718. ita & ex ara palmam & laurum surgentes referunt nummi Caesareae in Palaestina, vid. Vaillant. nummos Coloniarum in Trajano Decio pag. 195. sed & ex vitta surrexisse palmas intelligere possumus. BURM.

31. *Visu mirabile.*] *Memorabile* Patav. *miserabile* duo.

33. *Protexerat.*] *Pertexerat* Bernens. & tres alii. *praetexerat* Arund. & octo alii. vid. III. Trist. I. 34.

34. *Sua sidera summa coma.*] *Novâ comâ* Maz. Zulich. Voss. Arondel. & quatuor alii. HEINS.

36. *Terreor a monitu.*] Tres notae veteris codices, *Terreor admonitu.* Iidem, *timore micat.* NEAP. *A monitu* editio Neapolis & aliae. Sed perperam. Epist. XIV. 17. *Cor pavet admonitu &c.* deinde, *timore pavet*, multi codices & editi. *Salit* Vossian. & Moreti. *tremit* duo, *vacat* Gott. omnes frustra. vid. ad Epist. I. 45. HEINS.

37. *Martia picus avis.*] *Martius picus* haec avis passim appellatur. Sic Fabius Pictor & Varro apud Nonium, Servius & alii. Non. Marcell. *Picumnus & avis est Marti dicata, quam picum vel picam vocant, & Deus, qui sacris Romanis adhibetur.* Hyginus. *Est parra Vestae, picus Martis.* BURM.

37. *Pugnant.*] *Pugnat* plurimi. sed male. *pugnant* Junian. & pr. Vatic.

38. *Et lupa.*] De alite & hac Plutarchus: Νομίζεται δ᾽ Ἄρεος ἱερὰ τὰ ζῶα· τὸν δὲ δρυοκολάπτην

Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtae ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deae certe tremuit, pariente miniſtrâ;
Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi:
(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit.
In ſiccâ pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino,
Et picum expoſitis ſaepe tuliſſe cibos?
Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam:
Acceptus geniis illa December habet.

Mar-

λέπτην καὶ διαφερόντως Λατῖνοι σέβονται καὶ τιμῶσιν. Neapol.

40. *Dum ſua viſa refert.*] *Sata verba* pr. Med. an, *rata viſa.* Heins. *Dum ſua verba* Petavii unus.

44. *Jam duo.*] *Jam ſua* Putean. Farneſ. & Voſſii Excerpta.

45. *Sylvia fit mater.*] *Ilia fit mater* Moreti & Francof. vid. ſupr. ad ꝟſ. 11.

45. *Veſtae ſimulacra feruntur.*] Ficta haec. Nec ſimulacrum ullum fuit umquam in aede Veſtae: unde tu ipſe in vi.

Eſſe diu ſtultus Veſtae ſimulacra putavi;
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.

in nummis tamen vidi illud ſedens in bipede, & patinam libatoriam manu tenens; ſed, ut vides, extra templum. Neap.

46. *Oculis oppoſuiſſe manus.*] Simile evenit ſceleſtae illi Tulliae, viſo parentis ſigno in fano Fortunae. Noſter in vi.

Poſt tamen haec auſa eſt templum, monimenta parentis,
Tangere: mira quidem, ſed tamen acta, loquor.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli,
Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.

Neapol. *Praepoſuiſſe* Moreti.

47. *Ara Deae certe tremuit.*] Hanc in denariis videre licet cum carbonibus in medio accenſis, & his litteris in ora, VESTA. SC. Neap.

48. *Et ſubiit cineres.*] Fere extincta: quod ſuper omnia gravia & timenda Romani habebant. Neapol.

50. *Raptas.*] *Raptor* Petav. *fratris* multi.

51. *Geminos.*] *Pueros* Vatican. & duo alii.

55. *Nutrix Laurentia.*] Alter Mazar. *Larentia*, pro diverſa lectione. quomodo & unus Mediceus. *Acca* quoque *Larentia* dicitur in melioribus exemplaribus Fulgentii de priſco ſermone, & Ciceroni libro epiſtolarum ad Brutum & A. Gellio ter quaterve Noct. Attic. vi. 7. editione quam Ludovicus Carrion ex antiquiſſimis membranis caſtigavit. nec aliter caſtigandum in Euſebii Chronico ad annum MCCXV. neque aliter Plinio libro XVIII. cap. 2. Nat. Hiſt. in optimo codice Chiffletiano. ſequenti verſu *Larentalia* ex uno ſuo Neapolis. recte. ita enim in Kalendariis marmoreis id feſtum, ita à Varrone, Feſto, Livio, Halicarnaſſaeo, aliis appellatur. ſic certe in Livii & Halicarnaſſenſis vetuſtis ſcribi exemplaribus monet Sigonius. Codex veterrimus Egmondanus Prudentii libro II. contra Symmachum ꝟſ. 562. *Larentina* quoque agnoſcit. & antiquiſſima exemplaria Lactantii libro primo de Falſa Religione cap. 20. *Auctor eſt Livius Larentinae eſſe ſimulachrum, & quidem non corporis, ſed mentis & morum.* Quamquam in nonnullis exemplaribus, *Larentiae.* quomodo & Plutarcho appellatur in Romulo, Minucio Felici in Octavio, Tertulliano bis in Apologetico, cap XIII. & XXV. & ter quaterve libro II. adverſus Nationes cap. X. & XVII. Plinio Naturali Hiſtoria. eidem Plutarcho Quaeſt. Rom. XXXV. Victori de Viris Illuſtribus, denique in vita Procae regis Albani. Gellio libro VI. cap. 6. Macrobio lib. I. cap. 10. Ceterum cum ſcriptores Chriſtiani *Larentinam* hanc faeminam appellare malint quàm *Larentiam*, non dubito & Lactantium ſic enunciaſſe. apud eundem eodem loco *Larentinalia* feſtum *Larentinas* dicitur,

Martia ter fenos proles adoleverat annos;
Et fuberat flavae jam nova barba comae.
Omnibus agricolis armentorumque magiftris
Iliadae fratres jura petita dabant.
Saepe domum veniunt praedonum fanguine laeti,
Et redigunt actos in fua rura boves.
Ut genus audierunt; animos pater editus auget:
Et pudet in paucis nomen habere cafis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius enfe:
Regnaque longaevo reftituuntur avo.
Moenia conduntur: quae, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit tranfiluiffe Remo.

Jam,

tur, nullis veterum librorum diffentientibus. Macrobius quoque etfi *Accam* appellet *Larentiam*, non *Larentinam*, feftum tamen ejus *Larentinalia* nuncupat, non *Larentalia* cum Nafone, *Laurentilia* Ambrofianus. HEINS.

57. *Cum Laurentalia dicam.*] In meo, *Larentalia.* firmat Feftus editionem in his: *Larentalia, conjugis Faufti, nutricis Remi & Romuli; Larentiae fefta.* Sunt in veteri Kalendario menfe Decembri x. Kal. quod & è Macrobio obferva. *Primo Satur. x. Kal. feriae funt Jovis, quae appellantur Larentalia.* Sacra faciebat flamen Martialis, tefte Plutarcho in Romulo; fed fcribit ille: Ταύτῃ δὲ Laurentiae, καὶ θύουσι Ῥωμαῖοι, καὶ χοὰς ἐπιφέρει τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς αὐτῇ ὁ τοῦ Ἄρεος ἱερεύς. Hujus fcriptoris cauffam tueatur qui velit, nos hallucinatum credimus. NEAP.

58. *Acceptus geniis.*] Ob Saturnalia. Aufonius:

Aurea nunc revocet Saturni fefta December:
Nunc tibi cum domino ludere verna licet.

& Iberus epigrammatarius ad Fufcum:

Otia dum medius praebet tibi grata December.

Ad geniales hos dies alludit, cum fora claufa, & otium caufidicis, ftudiis etiam intermiffio. Huc facit C. Plinius Junior in Epiftolis: *Atque ideo tu in fcholam revocas, ego Saturnalia extendo.* NEAP. Quod eo menfe & Saturnalia celebrabantur, & indulgebatur per illos dies genio. Sed & undecimo Kalendas Januarias feriae Laribus confecratae, quibus aedem bello Antiochi Æmilius Regillus praetor in Campo Martio curandam voviffet, tefte Macrobio. A. Gellius Noct. Atticar. libro VI. cap. 7. docet à flamine Quirinali facrificium fieri Accae Larentiae. quod populum Romanum bonis fuis haeredem inftituiffet. idem ex Sabino Maffurio narrat, *Fratres arvales numero duodecim inftitutos, quod Romulus Accae filium fefe dederit, cum illa ex liberis duodenis unum morte fublatum amififfet. Ex illa & Romulum & ceteros fratres fuiffe appellatos arvales, collegiumque permanfiffe fratrum arvalium numero duodeno, cujus facerdotii infigne fit corona fpicea cum albis infulis.* Simillima prorfus ex Rutilii Gemini libris Pontificalibus hanc in rem proferuntur à Fulgentio Planciade in libello explicationis Sermonum Antiquorum, voce, *Arvales fratres.* HEINS.

59. *Ter fenos.*] *Ter fenis annis* nonnulli. NAUG. Vid. ad I Art. Amat. 648.

60. *Jam nova barba comae.*] Antiquo verbo utar, *pilabant.* Fefti Abbreviator: *Pilat, pilos habere incipit.* Novam barbam exponunt Gloffae, πρωθήβην, quae Lucilio dicta, *barbula prima.* Effet & *nova barba* recenter laevigata. Pro radere dixerunt veteres, *novare barbam.* Arnobius: *Quid novatio & revelatio pudendorum.* NEAP.

61. *Magiftris.*] Quidam fcripti, *miniftris.* ut & Edit. Neapolis. perperam; ut ad Val. Flac. VI. 536. plenius oftendemus. BURM.

63. *Saepe domum veniunt.*] In veteribus, *faepe domum redeunt.* NAUG.

64. *Et redigunt actos in fua jura boves.*] Statii liber, *Et redigunt raptos.* CIOFAN. *In fua rura* meliores. HEINS. *Actos* non mutem (licet in tribus etiam fcriptis appareat *raptos.*) cui refpondet *redigunt.* Actos five abactos à praedonibus rurfus agunt in fua rura. lib. II. 370.

——— *juvencos*
Romule praedones, eripe, dixit, agunt.

I Met. 676.

Hac agit, ut pafter, per devia rura capellas,

& paffim. *in fua fecta* etiam duo. *caftra* unus. BURM.

65. *Ut genus audierant, animos pater editus auget.*] *Audierunt* bene Patav. de quo Ep. VII. vf. 166. neque aliter Nauger. deinde, *pater agnitus* Urfin. duo Patav. duo Medicei. ut Ep. XVI. 90.

Regius agnofcor per rata figna puer.

& Epift. VI. 123.

Si quaeris cui fint fimiles, agnofceris illis. HEINS.

Non

Jam, modo quà fuerant silvae pecorumque recessus,
  Urbs erat. aeternae cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
  Credor; & ut credar pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno:
  Primus de patrio nomine mensis eat.
Vox rata fit; patrioque vocat de nomine mensem.
  Dicitur haec pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
  Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam,
  Vulcanum tellus Hypsipylea colit:

Non credo à librariis potuisse proficisci, *editus*, quod verbum est abstrusioris elegantiae & usus minus vulgaris quàm *agnitus*, quod obvium. praeterea non tam recte patrem dici *agnitum* quàm filium puto; ut lib. XIII. Met.

Æacon agnoscit summum prolemque fatetur
Juppiter esse suam.

Editus vero pater hic est, qui publice jam dicebatur ab omnibus pater, antea ignotus. sic lib. I. 761.

Ede notam tanti generis.

III. 580.

Ede tuum nomen nomenque parentum.

VIII. 459.

At simul est auctor necis editus.

& passim. sic *edi* dicebantur oracula sacra, quae in vulgus exibant. vid. Gron. ad Liv. XXV. 12. & XLIII. 14. & nos alibi ad Nasonem. BURM.

66. *In parvis casis.*] *In paucis* Ursin. prim. Farnes. Zulich. Mazar. Nauger. Petav & octo alii. HEINS.

68. *Restituuntur avo.*] Caeso Amulio Numitori regnum Albanum. NEAP.

69. *Parva fuerunt.*] *Feruntur* Moreti. *fuissent* Bern.

71. *Pecorumque recessus.*] Qui in Palatio: ex propter ejusdem pars dicta *Pecuscum*, auctore Festo: cujus & meminit M. Varro lib. IV. de L. L. *Sed hoc alii à Palantiâ uxore Latini putarunt: eumdem hunc locum Pecuscum à pecore dictum putant quidam; itaque Naevius Balantium appellat.* NEAP. *Qua* prim. Ambros. Laeti aliique complures. quomodo apud Propertium libro IV. Eleg. I.

Hoc quodcunque vides, hospes, qua maxima Roma est

eam enim esse veram scripturam jam alii viderunt. deinde, *nemorumque recessus* duo codices, ut apud Lucanum lib. V. 125.

Castalios circum latices nemorumque recessus.

Mazar. aliique duo, *pecudumque recessus.* forte pro *specuumque.* HEINS. Mihi placet, *nemorumque recessus.* quae *nemorum secreta* vocat lib. I. Met. 594. infr. lib. VI. 755.

Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus
Celat.

vide quae notavimus ad Lib. I. Fast. 512. *nemus* vero & *pecus* librarii etiam confuderunt apud Claudian. Epith. Pallad. 49.

——— *jam lustra Lycei*
Atque nemus cerdi.

ubi alii codices, *pecus.* & apud Propertium lib. IV. Eleg. IX. agens de hoc ipso fere loco urb.s, postea Romae:

Venit ad invictos, nemorosa palatia, montes.

ubi *pecorosa* alii. & apud Virg. XII. 719.

Quis nemori imperites.

ubi *nemori* multi. *qua* vero recte ab Heinsio repositum. vid. ad III. Amor. XV. 12. BURM.

73. *De cujus sanguine credor Natus.*] Duo Vatic. Statii, Urs. *De cujus sanguine natus Credor*; melior omnino ordo. CIOFAN. *Semine natus* unus.

74. *Pignora multa.*] In nonnullis, *pignora certa dabo.* NAUGER. Sarrav. & duo alii, *pignora certa.* quod in suis quoque Naugerius invenerat. sic libro Met II. 91.

Pignora certa petis, do pignora certa timendo.

infra hoc libro, 346.

——— *Imperii pignora certa dabo.*

& mox, 354.

Juppiter imperii pignora certa dabit.

Pont. lib. IV. Eleg. XIII.

Qui dederint animi pignora certa sui.

Severus in Ætna, 516.

Certaque venturae praemittit pignora flammae.

HEINS.

75. *A te principium Romano dicimus anno.*] Repone, *ducimus*, ex potioribus scriptis. sic Germanicus Arateorum initio:

Ab Jove principium magno deduxit Aratus.

HEINS. vid. lib I. 467.

76. *Mensis erit.*] *Eat* Zulich. Maz. Voss. Arond. & tres quatuorve alii. quomodo lib. II. initio:

Alter ut is mensis, sic liber alter eat.

eris Petav. cum aliis duobus HEINS.

Junonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenae:
Pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia praesidet armis.
Arma ferae genti remque decusque dabant.
Quod si forte vacas, peregrinos inspice Fastos:
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora constant
Factaque Telegoni moenia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus asper,
A tribus hunc primum turba Curensis habet.

Et

80. *Hec dederat.*] *Dederant* editio Janssoniana contra libros scriptos. Heinsius malebat, *dederit. haec* multi codices.

81. *Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam, &c.*] Quo quisque veterum Deorum loco cultus sit docetur his versibus:

Dedena est tibi Juppiter dicata,
Juneni Samos, & Mycena Diti:
Udae Taenares aequorisque Regi.
Pallas Cecropias tuetur arces:
Delphos Pythius orbis umbilicum:
Creten Delia Cynthiosque colles:
Faunus Maenalon Arcadumque silvas.
Est tutela Rhodos beata Solis:
Gades Herculis humidumque Tibur.
Cyllene celeri deo nivosa:
Tarde gratior aestuosa Lemnos.
Enneae Cererem nurus frequentant:
Raptam Cyzices Ostreosa Divam:
Formosam Venerem Gnidos Paphosque.
Mortales tibi Lampsacum dicarunt.

CIOFAN.

82. *Tellus Hypsipylea.*] Lemnos insula, ab Hypsipyle Thoantis filia. NEAP.

84. *Pinigerum.*] *Cornigerum* Mazar. alter; *piniferum* multi.

86. *Remque decusque.*] *Armiferae genti remque decusque dabat* Strozzae. optime Barthius lib. XXXVII. Adv. 6. hic divitias pacis & gloriam bellicam intelligi docet. ut & apud Horatium in Carmine seculari:

Romulae genti date remque, prolemque,
Et decus omne.

& ita Menedemus apud Terent. Heaut. I. I. *In Asiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi simul rem & gloriam armis belli repperi.* Liv. III. 68. *Patres Romani, praeda parta, agro ex hoste capto, pleni fortunarum gloriaeque simul publicae, simul privatae &c.* BURM.

87. *Vacas.*] *Vacat* Sarravii & plurimi alii. vide ad lib. II. 18.

87. *Peregrinos inspice Fastos.*] In his invenies etiam mensem hujus nominis. unde Censorinus de Die Natali, *Varro*, inquit, *Romanos a Latinis nomina mensium accepisse arbitratur. Auctores eorum antiquiores quàm Urbem fuisse satis argute docet: itaque Martium mensem à Marte quidem nominatum credit; non quia Romuli fuit pater, sed quòd gens Latina.* Albanis autem, Aricinis & Tusculanis erat ordine tertius, Forensibus & Pelignis quartus, Faliscis & Laurentibus quintus, Hernicis sextus, Æquiculis decimus. NEAP.

90. *Sextus apud.*] *Habet* Vossian. & prior Puteaneus. HEINS. *Hernea* Petav. forte pro *Hernia*.

91. *Inter Aricinos Albanaque tempora constat.*] *Constant* Ursin. & quatuor alii. ut constructio sit, *inter Aricinos & Albana moenia constant tempora. restant* Mazarin. *restat* Zulich. HEINS.

91. *Albanaque tempora.*] Hoc est Albanos menses. sic & paullo post dixit:

Sanguinis auctori tempora prima dedit.

id est primum mensem. Ride nugas Pauli Marsi, qui, *Albana tempora*, interpretatur, quoad stetit Alba. NEAP.

92. *Factaque Telegoni.*] Vide Neapolim tuum sub initium lib. IV. NEAP.

93. *Æquiculus acer.*] *Asper* praestantiores magno numero. Virgilius lib. VII. 746.

Horrida praecipue cui gens assuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis.

eidem paulo ante, *Saticulus asper.* & *asper Acarnan* Statio in Achilleide. HEINS.

94. *Turba Forensis habet.*] In bivio sum: nam pro Forensi turba vult intelligi Scaliger Forulorum gentes: qui Foruli, Sabinorum oppidum. Strabo lib. V. *Σαβίνων δ' εἰσὶ, καὶ οἱ Φόρουλοι πέτραι, πρὸς ἀπόστασιν μᾶλλον ἢ κατοικίαν εὐφυεῖς.* Doctissimus vero Geographus, *Forum populi*, oppidum situm in Albano monte; cujus accolas vocat Plinius lib. III. cap. 5. *Foro-populienses.* Movetur

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
  Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine faltem,
  Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
  Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
  Graecia, facundum, sed male forte genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
  Mittere qui poterat pila, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
  Senserat, aut geminos esse sub axe polos?

Esse

tut hic in Principem Criticorum, ex eo quod jam mentio fit ab Ovidio Sabinorum sequenti versu, nec aliâ prorsus ratione, quae gracilis & vesca: nam etiam praesumendum, *Foro-populienses* à Nasone comprehensos supra cum Albanis, qui incolunt ejusdem montis dorsum. Imo vates in illis:

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis.

absit, quod denuo mentionem faciat Sabinorum: Sed & tibi, inquit, Peligne, cum proavis Forensibus, qui Sabini sunt. Quis ergo vel tantillum recedat à Scaligero? NEAP. Forum Appii Politianus intelligebat. Haeret & Neapolis in hoc loco. Sed Ursin. Zulich. aliique decem ex melioribus nostris, *turba Curensis*, cum veterrimo Naugerii libro. ut Cures Sabinorum intelligat. HEINS. Forulenses etiam Micyllus intelligit: *Ferentis* unus Heinsii: quam lectionem & Marsus agnoscit, & pro *Ferentinis* capit, qui in via Latina in Hernicis ponuntur a Strabone. quia vero hic agitur de populis Roma condita antiquioribus, nec Foro-Populienses, nec Foro-Julienses, nec Appienses, in hunc censum venire possunt, nec an Forulenses tam antiqui sint scio. quare *Curensis* recipiendum, qua forma & Plinius & Festus incolas Curium dixere. & sequentia hoc exigunt. Cum Sabinis enim, id est Curensibus, convenire Peligno ait, ut quartum mensem a Marte dixerint. BURM.

95. *Cum proavis Sabinis.*] Peligni, ut vides, genus Italicum, sed Illyricum Festo Pompejo: tua tamen fides certa mihi, Naso, in rebus incertis. NEAPOL.

99. *Nec totidem veteres.*] Incipit ostendere inscitiam veterum Latinorum in rebus astronomicis. NEAPOL.

101. *Nondum tradiderat.*] Unus Mediceus, *nondum tradideras*. HEINS. *Victas artes* possumus quidem interpretari artes simul victas cum gentibus, vel quibus Romani deinceps Graecos superarunt. Marsus *artes victas* victorum, quia eas a Graecis victis nondum acceperant, sed vereor ne haec vox librario in mentem venerit ex aliis Nasonis locis, ubi simile ὀξύμωρον, quod placuit exscriptori, occurrit. vid. ad Epist. xx. 70. & cum in uno Mediceo & Vaticano legatur, *doctas victoribus artes*, illam lectionem simpliciorem & apertiorem credo. Heinsius, cum in uno etiam Mediceo *actas* reperisset, *auctas* conjecerat. non male. & quod firmari ex principio Tusculanarum Quaestionum Ciceronis posset. BURM.

101. *Victoribus artes Graecia.*] Intromissae igitur post bella Punica; & Romanum illud robur ac severitas paullulum mutata: id plenâ manu annotavit miri vir ingenii Aldus Manutius lib. 1. in suis Quaesitis: cui addimus Strabonis locum, in quo prorsus contrarium; imo cunctas scriptor ille Imperii auctas opes his disciplinis refert acceptas. Legito haec ex lib. IX. Καὶ Ῥωμαῖοι δὲ τὸ παλαιὸν μὲν, ἀγριωτέροις ἔθνεσι πολεμοῦντες, οὐδὲν ἐδέοντο τῶν τοιούτων παιδευμάτων· ἀφ' οὗ δὲ ἤρξαντο πρὸς ἡμερώτερα ἔθνη καὶ φῦλα τὴν πραγματείαν ἔχειν, ἐπέθεντο καὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ, καὶ κατέστησαν πάντων κύριοι. NEAPOL.

102. *Male forte.*] Ita Catullus XVI. 13. *male me marem putastis*, id est hominem effaeminatum & mollem. DOUZA.

103. *Romanam noverat artem.*] Non Graecanicam; nam illi evirati omnes & deliciis dediti: quorum exemplo à veteris militiae institutione Romani aliquando degenerarunt; sed non perstitere. Alexander Severus, cum milites quosdam audisset à tetricâ majorum disciplina recessisse, vinciri jussit; & haec praefatus coram universo exercitu: *Commilitones, si tamen ista vobis, quae à vestris facta sunt, displicent, disciplina majorum Rempublicam tenet: quae si dilabatur, & nomen Romanum & Imperium amittemus. Neque enim sub nobis ista facienda sunt, quae sub impurâ illâ bestiâ facta sunt, milites Romani: vestri socii, mei contubernales & commilitones, amant, potant, lavant Graecorum more, & quidem se instituunt; & ego*

hoc-

Esse duas Arctos; quarum Cynosura petatur
  Sidoniis, Helicen Graja carina notet?
Signaque quae longo Frater percenseat anno,
  Ire per haec uno mense sororis equos?
Libera currebant, & inobservata per annum
  Sidera: constabat sed tamen esse Deos.
Non illi coelo labentia signa movebant;
  Sed sua: quae magnum prodere crimen erat.
Illaque de foeno. sed erat reverentia foeno,
  Quantam nunc Aquilas cernis habere tuas.

Per-

bet diutius feram, & non eos capitali dedam supplicio? Lavacra enim & balnea militibus interdicta. Dionis Epitoma de Antonino Caracallà, qui merebat ut miles gregarius: Καὶ γὰρ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις, καὶ συνέτρεχε, μὴ λουτρῷ χρώμενος, μὴ τὴν ἐσθῆτα ἀλλάσσων, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἔργον συνεργαζόμενος. καὶ πᾶσαν τροφὴν τὴν αὐτὴν ἐκείνοις αἱρούμενος. Observavit veterem disciplinam, non Graeculam immundam munditiem: sic bene illi post superatam Graeciam studuere, ut Graecanicis legionibus Catones praeessent. Memini legisse in Vulcatio Gallicano epistolam illam Marci ad Praefectum suum de Avidio, quem Syriacis legionibus ob hominis severitatem praefecit. *Avidio*, inquit, *Cassio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuriâ, & Daphnicis moribus agentes: quas totas excaldantes se reperisse Caesonius Vectilianus scripsit. & puto me non errasse; siquidem & tu notum habeas Cassium, hominem Cassianae severitatis & disciplinae: neque enim milites regi possunt, nisi in veteri disciplinâ. Scis enim versum à bono poetâ dictum, & omnibus frequentatum:*

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Responsio Praefecti ad Marcum videnda in eodem Vulcatio. & haec satis de insigni illâ militiâ. NEAPOL.

103. *Pugnabat.*] *Pugnarat* tres scripti.

104. *Qui poterat pila.*] Et optimi codices habent, *tela*. Porro pilum teli genus erat. NEAP. *Tela* plurimi codices.

105. *Quis tunc.*] *Quis tamen* Regius. *quis nunc* Patav. *Pliadas* etiam plurimi optimae notae, & ita fere aliis locis. Vid. Stat. IX. Theb. 460. sed vulgatam scripturam afferunt loca Propertii. II. XIII. 51. & III. III. 58. & Nostri XIII. M. 293. & alibi. BURM.

105. *Pleiadas Atlanteas.*] Hesiodus.

— Πληιάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων.

NEAPOL.

106. *Senserat.*] *Noverat* plurimi.

106. *Sub axe polos?*] Ἀρκτικὸν & Ἀνταρκτικόν. NEAPOL.

107. *Esse duas arctos.*] Hac de re lib. IV. Trist. Eleg. III.

Magna, minorque ferae, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, utraque sicca, rates.

Valer. Flaccus sub principium lib. I. ad alterum horum locorum fortasse respexit:

— neque enim in Tyrias Cynosura carinas
Certior, aut Grajus Elice servanda magistris.

CIOFAN.

107. *Petatur.*] *Vocatur* multi, & seq. vs. *carina vocat. tenet* etiam novem & contra vs. 113. *signa notabant* Regius & quinque alii.

109. *Percenseat.*] *Transcurrit in anno* Farnes. *praecenseat* Regius & duo. *pertranseat* unus. *super percenseat* Bernens.

111. *Non observata per annum.*] *Et inobservata* Ursini, opt. Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arond. & sex alii ex melioribus. Metamorph. IV. 341.

At puer ut vacuis it inobservatus in herbis.

Martialis lib. VIII. Epig. XXXIII.

Aëra per vacuum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullae blanda columba sinus.
Fluxerat huc casu, nisi inobservata maneret,
Permissaque sibi nollet abire fuga.

ita opinor scribendum. *Luserat hoc casus* nunc legitur. Crederes casu huc fluxisse, inquit. posses & legere, *Lapsa erat huc casu.* HEINS.

112. *Constabat sed tamen esse Deos.*] De Diis haec praeter rem videntur. censeo corrigendum:

Libera currebant & inobservata per annos
Sidera, constabat sed tamen esse suos.

certe in praestantissimo Zulichemiano codice τὸ *deos* à manu secunda erat, erasa veteri scriptura. *constabant sed tamen esse deo* veterrimus Petavianus. posses & emendare:

Libera currebant, & inobservata per annum
Sidera, constabat sed tamen esse, diu.

HEINS. Ego sanam & veram credo antiquam lectionem

Pertica suspensos portabat longa maniplos:
Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles & adhuc ratione carentes,
Mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat; decimum cum Luna repleverat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus:
Seu quia bis quino femina mense parit.
Seu quod adusque decem numero crescente venitur;
Principium spatiis sumitur inde novis.

Inde

ctionem. sed *Deos* hic non de omnibus Deis, quos esse constabat, capio, sed de sideribus, quae licet non observabantur, ut postea, tamen constabat illa sidera esse Deos; quod notum hic adstruere nihil attinet. Burm.

113. *Signa tenebant.*] *Movebant* Mazatin. Vossian. & quinque alii. tum versu proximo, *quae magnum prodere crimen erat*, non *perdere*, alter Bononiensis. sic *signa movere* & *prodere signa* apud Lucanum. Heins. Postquam Cl. Bentl. ad Horat. I. Epist. XVI. 67. haeserat inter *prodere* & *perdere*, praefert tandem, *prodere*, quia non *perdunt* milites signa, quae sunt publica, sed *produnt*, cum deserunt. *arma* vero rectius *perdere* dicuntur, ut egregie veterum locis illustrat. ceterum ambigua hic & duplex vocis *signa* significatio ad ineptias luxuriantem Poëtam deduxit; neque enim omnia in Nasone laudanda esse puto. Burm.

114. *Perdere crimen erat.*] Ob hoc legi, coërcitos milites pane hordeaceo, decimatione, discinctione, exercitu spectante. Legi, amictos veste muliebri, poenâ morte graviori ratâ. Legi, in castra hostilia projectos, in impedimenta castrorum unà cum captivis, virgis aliquando caesos, securi etiam percussos: si vere scelus & ratio ita posceret. Neap.

115. *Illa quidem foeno.*] Sic in libris Statii, Maffei, Ursini & quibusdam Vatic. sequor. Ciofan. Scaliger ab autore scriptum existimabat, *Illaque de foeno:*

Non illi coelo labentia signa tenebant,
Sed sua: quae magnum perdere crimen erat.
Illa quidem foeno. sed erat reverentia foeno,
Quantam non aquilas cernis habere tuas.

Dan. Heins. Plutarchus de Romuli centuriis: Ἑκάστῃ δὲ ἀνὴρ ἀφηγεῖτο, χόρτου καὶ ὕλης ἀγκαλίδα κοντῷ περικειμένην ἀνίσχων, μανίπλα ταῦτα Λατῖνοι καλοῦσι. Donatus in Eunuchum Terentii: *Sibi sertum vel coronam ex manipulo herbae vel hujusmodi conficiebant, quod pro signo sequebantur.* Neapol. *Illaque de foeno* legendum. idque ex auctoritate unius Vaticani & prioris Bononiensis. neque aliter editio Gryphiana. quomodo & Scaliger in ora codicis sui castigarat. ut mirer in contraria ivisse Ciofanum. Forte tamen verior scriptura, *Illa quidem è foeno.* quam alter Puteanus confirmat. Heins. *Illa quidem foenum* unus Heinsii. deinde, *reverentia foeni* Voss. Arund. & septem alii.

115. *Sed erat reverentia foeno.*] Quanta, inquit, tuis aquilis Suetonius in Caligula: *Artabanus, transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana Caesarumque imagines adoravit.* De hac religione castrensi plura vetus historia. Neap.

116. *Quantam.*] *Quantum* Petavii, Thuan. Francof. & decem alii. scilicet *reverentiae.*

118. *Unde maniplaris.*] A manipulo dictus miles manipularis. Vetus nomen & ante Urbem conditam. Collectanea originis Romanae: *Romulus coactâ pastorum manu, eâque in centenos homines distributâ, perticas manipulis variè vinctas dedit: unde constitutum, ut postea milites, qui ejusdem signi essent, Manipulares vocarentur.* Vegetio tidem sunt *Contubernales*: nam manipulum vocat contubernium. *ab eo quod*, inquit, *junctis manibus pariter dimicabant.* unde & *Commanipuli* etiam dicti. Vetus lapis: COMMANIPVLVS ET HERES EIVS CONTVBERNALI SVO CARISSIMO. Neap.

120. *Lustra minora.*] Nam ex quinis annis decimestribus lustrum mensibus L. constabat. Neap.

121. *Cum luna receperat orbem.*] Videris hoc supra negasse: scribis veteres illos omnis Astronomiae alienos; nunc facis menses Romuli lunares. Quorsum haec ἀλογία! Neapol. Multae editiones. *receperat*; quia credebant primam syllabam in *replere* esse longam. vid. ad lib. VII. Met. 628. sed ex Laeti libro & uno Mediceo Heinsius reposuit, *repleverat.* ut & Francof. habet pro varia lectione. vid. lib. II. 175. Burm.

122. *Hic numerus magno tunc in honore fuit.*] *Hic nostris* Vossianus & Mazarinianus. Heins. Sed nos reduximus veterem lectionem, ut credimus, necessariam: nam aliter *hic orbis* videretur intelligendus. *In amore* etiam prima Veneta Editio.

123. *Per quos.*] *Per quot* Mediceus & alius.

123. *Per quos numerare solemus.*] Hinc Seneca in

Inde pares centum denos fecrevit in orbes
Romulus: Haftatos inftituitque decem.
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titienfibus idem,
Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
Adfuetos igitur numeros fervavit in anno.
Hoc luget fpatio femina moefta virum.
Neu dubites, primae fuerint quin ante Kalendae
Martis; ad haec animum figna referre potes.

Lau-

in Epiftolis: *Numerare docet me Arithmetica, & avaritiae commodare digitos; potius doceat, nihil ad rem pertinere iftas computationes, non effe felicem, cujus patrimonium tabularios laffat.* & Plinius Junior in eisdem ad Calvifium: *Ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat; nihil nifi ut miferam exfpectatione fufpendat.* NEAPOL.

126. *Principium fpatiis fumitur inde novis.*] Liber Stat. *Principium numeris.* CIOFAN.

126. *Spatiis novis.*] Hoc eft, ad unum iterum reditur. NEAPOL.

127. *Inde patres centum.*] Scaliger malebat, *pares*, ἴσους. aetate fcilicet, aut cenfu. qui Senatum conftituebant. DAN. HEINS. Centutiam aetate & sobore aequalem divifit in decurias. NEAP. *Pares centum* ex potioribus fcriptis. quomodo & Scaliger caftigarat in ora codicis fui, & Lipfius de Militia Romana lib. II cap. 2. Vide Livium libro primo cap. 8. & 17. HEINS.

128. *Haftatos inftituitque decem.*] Hi in acie primi pugnam capeffebant, deinde principes, poftea triarii. fed hoc ftante Republicâ: nam fub Caefaribus principes haftatis & triariis antepofiti. Accede huic fucco, expreffo ex variis antiquorum locis. Ceterum haftatorum ordines decem numero fuiffe teftatur etiam Livius in his: *Biennium miles gregarius fui adverfus Philippum Regem; tertio anno virtutis cauffâ mihi T. Quintius Flaminius decimum haftatum ordinem affignavit.* Sic *primus haftatus*, pro primo ordine haftatorum, in Caefare lib. II. Bellorum Civilium: *Cecidit*, inquit, *Q. Fulginius ex primo haftato legionis fecundae, qui ob eximiam virtutem ex inferioribus ordinibus ad eum locum pervenerat.* id eft, à decimo haftato per omnes reliquos ordines usque ad primum. Adi quae ad rem obfervavit tui gratiâ Aldus Manutius in Quaefitis libro primo Epiftolâ III. NEAPOL. *Conftituitque* Vatican.

429. *Et totidem princeps.*] Hinc primus, fecundus, tertius princeps usque ad decimum. Cicero ad M. Brutum: *Nafennius Cretenfi bello, Metello Imperatore, octavum principem duxit.* Caput erat octavi ordinis: hinc univerfim dixere *principes* & *ordinarios*, tefte Vegetio infinitis locis. Peculiare etiam illis nomen, *principales* & *principia legionum.* Vide leg. primam C. de *Veteranis.* & leg. XVI. C. *de Erogatione militaris annonae.* NEAP.

129. *Totidem pilanus habebat.*] Pilani iidem cum triariis, ut ex M. Varrone colligimus; & cum vexillariis, ut ex Livio, Tacito & aliis. Non repetam hic labores Criticorum. NEAP. *Pilumnus* Mazar.

130. *Legitimo quique merebat equo.*] Legitimum interpreteris publicum & legibus datum. Equo publico merere dixere Graeci, Δημοσίᾳ ἱππεύειν. hinc, δημοσίᾳ ἱππεύοντες equites Romani. patet id ex Philoftrato in Adriano Sophiftâ: Φανέντος ἂν περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ τῆς ἀκροάσεως ἀγγέλου, ἐξανίσταντο μὲν ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἐξανίσταντο δὲ τῶν δημοσίᾳ ἱππευόντων. NEAP. *Quisque* multi.

130. *Merebat equo.*] Non folum ergo peditum genera in decem quaeque partes diftributa, fed & eques. Polybius: Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον. & M. Varro lib. IV. de L. L. *Turma terma eft; E in V. abiit: quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatienfium, Ramnium & Lucerum, fiebant. Itaque primi fingularum decuriarum Decuriones dicti; qui ab eo in fingulis turmis funt etiam nunc terni.* firmat idem Feftus iisdem prope verbis & Ifidorus. NEAP.

131. *Tatienfibus ille.*] *Titienfibus* optimi codd. & recte. quomodo & apud alios fcriptores in veterrimis membranis exaratum occurrit. ut apud Livium, Florum, Propertium, Feftum in *Sex Veftae*, Servium ad Virg. V. Æn. 560. & Mss. Varronem de L. L. Et L. Ampelium in fine libelli memorialis. & fane cum Livius lib. I. cap. 13. *Ramnenfes à Romulo, ab Titio Tatio Titienfes appellatos* affirmat, nihil neceffe erat *Titi* praenomen addi, nifi eo *Titienfium* relatam voluiffet originem. vid. ad lib. Faft. I. 260. Mazarinianus & tres alii tamen hoc loco, *Cupientibus.* a *Tito* igitur ut *Titienfis*, fic *Titianus.* unde *thermae Titianae* a Tito Vefpafiano exftructae. Carifius: *Cum fit Nero ut leo, pelles leoninas. thermas Neronianas appellamus: Titus,*

Laurea Flaminibus, quae toto perſtitit anno,
  Tollitur: & frondes ſunt in honore novae.
Janua nunc Regis poſitâ viret arbore Phoebi:
  Ante tuas fit idem, Curia Priſca, fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
  Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcanâ fieri novus ignis in aede
  Dicitur; & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc iſſe priores;
  Anna quod hoc coepta eſt menſe Perenna coli.

Hinc

tus, ut lupus, thermas Titinas, ut pelles lupinas, non dicimus, ſed Titianas. Meminit & thermarum Titianarum B. Hieronymus in Chronico Euſebiano. *Titos* pro *Titienſibus* Perſius Satyra prima videtur poſuiſſe. quo Neronis tetigit applauſores, magnam partem ordinis equeſtris & robuſtiſſimae juventutis, ob hoc *Auguſtanos* dictos, de quibus Tacitus & Suetonius:

Tunc neque more probo videas, nec voce ſerena
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbos
Intrant.

Horatii illa Art. Poët. 342. nimirum in animo habebat,

Celſi praetereunt auſtera poëmata Rhamnes.

ſic a *Rhemo*, *Remenſes*. Juvenalis Sat. x. ℣ſ. 72. bene habet:

——— *nil ultra interrogo, ſed quid*
Turba Remens?

ita vetuſtus codex Leidenſis. in multis aliis, *Turba tremens.* in vulgatis, *Turba Remi.* a Titi nomine *Titiorum* quoque gentem apud Romanos clariſſimam deduci reor. nec *Titiam* tantum, ſed *Titionam* quoque. ejus enim in familiae denariis compluribus, a Fulvio Urſino jam prolatis, Titi Tatii imago exhibetur. HEINS.

132. *Luceribusque dedit.*] Satis liqnet ex ſupra citato Varronis loco, quid velit hoc diſticho meus Publius. NEAP.

135. *Neu dubites.*] Colligit conjecturis aliquot, Kalendas Martias ſub Romulo principium anni fuiſſe. NEAPOL.

136. *Animum.*] *Oculos* Strozz. *animos* Ambr.

137. *Flaminibus.*] *Flamineo* Medic. Heinſius conjiciebat, *Flaminiae*, quae domus *Flaminum*, teſte Gellio x. 15. & Feſto in *Flamineae.* vid & ad lib. II. 27.

137. *Quae toto perſtitit anno Tollitur.*] En orditur à primâ. cujus & meminit Solinus Polyhiſtoris capite tertio: *Romani*, inquit, *initio annum decem menſibus computabant, à Martio auſpicantes; adeo ut ejus die primâ de aris* (mallem, *in aris*) *Veſtalibus ignem accenderent, mutarent viridibus veteres laureas.* & quae ſequuntur non omittenda: *Senatus & populus Comitia agerent; matronae ſervis ſuis coenas ponerent, ſicuti Saturnalibus domini: illae, ut per honores promtius obſequium provocarent; hi, quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris.* NEAP.

139. *Poſita viret arbore Phoebi.*] Macrobins primo Saturnalium: *Eodem queque ingrediente menſe, tam in regiâ curiiſque atque Flaminum domibus laureae veteres novis laureis mutabantur.* NEAP.

139. *Viret arbore.*] *Nitet* nonnulli. ſed ex diſticho repetitnm ſequenti. & aliàs etiam haec verba commutari ſolent.

140. *Ante tuas itidem.*] Priſci libri, *Fit idem.* NEAPOL. *Fit idem* Urſin. prim. Ambroſ. Zulich. Nauger. aliique complures. HEINS.

140. *Curia priſca, fores.*] Ἑνικῶς, loco πληθυντικοῦ. Curiae priſcae erant Forenſis, Velienſis, Rapta, Velitia & reliquae XXVI. In harum unaquaque & cœnaculum erat, & focus ad rem ſacram, ex Romuli inſtituto. Auctor hujus rei locupletiſſimus Dionyſius lib. II. Novae totidem XXX. poſtea extructae, in quas evocata ſacra ab antiquis: ſed illarum quatuor, quas ſupra retuli, & de quibus nunc Naſo noſter, exaugurari per religionem licitum haud fuit. Feſtus: *Novae curiae proxime compitum Fabricium aedificatae ſunt, quod parum amplae erant veteres à Romulo factae, ubi is populum & ſacra in partes triginta diſtribuerat, ut in iis ea ſacra curarent, quae, cum ex veteribus in novas evocarentur, ſeptem curiarum per religiones evocari non potuerunt. itaque Forienſis, Raptae, Velienſis, Velitiae res divinae fiunt in veteribus curiis.* Neſcio an huc usque ab aliquo locus hic in hunc modum umquam expoſitus. NEAP.

141. *Veſta quoque ut niteat folio.*] *Folio niteat* plerique veteres. mox pro *laurea cana* alter Petavianus, *laurea vitta.* vid. ſup. ℣ſ. 30 HEINS.

143. *Fieri novus ignis in aede.*] Habes id ex Solino; cui addo Macrobium in haec verba: *Hujus etiam primâ die ignem novum Veſtae aris accendebant, ut, incipiente anno, cura denuo ſervandi novati ignis inciperet.* ſubdit idem: *Hoc menſe mercedes*

Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad ſpatium belli, perfide Poene, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
Pompilius menſes ſenſit abeſſe duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui poſſe renaſci
Nos putat; Egeriâ ſive monente ſuâ.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
Caeſaris in multis haec quoque cura fuit.
Non haec ille Deus, tantaeque propaginis auctor,
Credidit officiis eſſe minora ſuis:
Promiſſumque ſibi voluit praenoſcere coelum:
Nec Deus ignotas hoſpes inire domos.

Ille

des exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit: Comitia auſpicabantur, vectigalia locabant. NEAPOL.

144. *Dicitur.*] Recte utitur hoc verbo, quia in arcana aede ignis ille fit, quem nulli videre licebat; & ſolis Virginibus notus erat.

145. *Iſſe.*] Male multi ſcripti & editi, *eſſe.*

146. *Menſe Perenna coli.*] Non leve ſane argumentum: aptius enim erat anni principium ad perannare illud ſolitum precandum (quod à Romanis fieri mos erat Martiis Idibus, ut dicemus) quam quodvis aliud tempus. NEAP. *Repente coli* multi libri. *reperta* Moreti.

147. *Initi memorantur honores.*] Usque ad finem, inquit, belli Punici, imo usque ad annum DC, Urbis conditae, Q. Fulvio & T. Annio Coſſ. hi primi Kalendis Januariis ſuum magiſtratum inierunt: qui dies deinceps, ſtante Imperio Romano, ſolemnis ineundis Conſulatibus eſt habitus. NEAPOL. *Meriti memorantur* unus Heinſii.

150. *A numero nomina quisquis habet.*] Solinus loco citato: *Maxime hunc menſem principem teſtantur fuiſſe, quòd qui ab hoc quintus erat Quintilis dictus eſt; deinde, numero decurrente, December ſolemnem circum finiebat intra diem trecenteſimum quartum: tunc enim iſte numerus explebat annum.* NEAPOL. *In numero* decem codices antiqui. HEINS. *A numeroque notata dies* Bern. pro, *quaeque notata.*

151. *Deductus ab arvis.*] *Devectus* Mazarin. quod non diſplicebat Heinſio, ut lib. II. 281. *devectaque ſacra Pelaſgis.* ſed hoc verbo ibi melius utitur, quia trans mare vecta illa ſacra. ſed cum Numam ſponte Romani ob inclytam religionem petierint, *deductus* recte dicitur, quod verbum honoris & officii eſt, cum magno & ſplendido comitatu aliquem proſequimur. Ita Cicero lib. I. Ep. 12. *Cum magna multitudo optimorum virorum & civium me domo deduceret.* ita *deducere in forum* &c. apud Sueton. & alios. Noſter lib. IV. 153.

Cum primum cupido Venus eſt deducta Marito.

& alibi. BURM.

153. *Sive hoc à Samio.*] Σάμιος eſt abſolute Sophus Pythagoras. Auſonius:

Scillite decies ſi cor purgeris aceto,
Anticipesve tuum Samii Lucumonis acumen.

NEAPOL.

153. *Sive erat à Samio doctus, qui poſſe renaſci Nos putat.*] De Pythagora, & Numa, & quomodo creditum ſit eos uno eodemque vixiſſe tempore, dixi lib. XV. Metamorph. ſub principium. CIOFAN. Tu in hunc ἀντιχρονισμόν. Miror. interim audi Tullium IV. Tuſculanâ: *Pythagoras fuit in Italiâ temporibus iisdem, quibus L. Brutus patriam liberavit.* nec fallitur: calculum addit Strabo, Livius, Laërtius, Lucianus & innumeri. NEAPOL. *Sive erat à Samio* editi & ſcripti multi.

155. *Etiam tunc.*] *Etiam nunc* plerique veteres. unus Regius, *etiam non.* Lege, *etiamnum.* mox pro *in multis* complures ſcripti, *ut multis.* HEINS. *è multis* Codex Regius.

155. *Donec Caeſaris in multis haec quoque cura fuit.*] Graecorum more dictum. Hac autem de re ſic Suetonius in ipſius Caeſaris vita: *Annum ad curſum Solis accommodavit, ut CCCLXV. dierum eſſet.* Quam doctrinam ab Alexandria, ubi, ſubacta Ægypto, commoratus eſt, reportavit. Auctor Xiphilinus in ejusdem vita. Idem affirmat Macrobius lib. I. Saturn. ubi ita ſcribit: *Nam Julius Caeſar, ut ſiderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab Ægyptiis diſciplinis hauſit, ita hoc quoque mutuatus eſt, ut ad Solis curſum finiendi anni tempus extenderet.* CIOFAN.

156. *Haec*

Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,
Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
Junxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est. in lustrum accedere debet,
Quae consummatur partibus, una dies.
SI licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus; ut certe fama licere putat;
Cum sis officiis, Gradive, virilibus aptus;
Dic mihi, matronae cur tua festa colant.
Sic ego: sic positâ dixit mihi casside Mavors;
Sed tamen in dextrâ missilis hasta fuit:
Nunc primum studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor: & gressus in nova castra fero.

Nec

156. *Haec quoque curâ fuit.*] Dio Cassius lib. XLIII. Ταῦτά τε ἐνομοθέτησε, καὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἐτῶν οὐ πάντη ὁμολογούσας σφίσιν (πρὸς γὰρ τὰς τῆς σελήνης περιόδους ἔτι καὶ τότε τοὺς μῆνας ἦγον) κατεστήσατο ἐς τὸν νῦν τρόπον, ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας ἐμβαλὼν, ὅσαιπερ ἐς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον· ἤδη μὲν γὰρ τινὲς καὶ πλείους ἔφασαν ἐμβληθῆναι, τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει praeter Merkedinum, quem ex more in Februarium inferuit: nam LXVII. illos dies distribuit inter Novembrem & Decembrem. *Fuit is annus*, inquit Suetonius, *quo haec constituebantur, quindecim mensium, cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.* libro primo cap. 40. NEAP.

160. *Ignotas.*] *Ignaras* unus Patavinus. ut & alibi. vid. I Met. 134.

161. *Ille moras Solis.*] Quae Lunares excedunt diebus XI. ¼. Finitur autem Lunaris annus spatio dierum CCCLIV. hanc ob caussam mensis Lunaris dies habuit XXIX. ½. tempus vero bimestre LIX. unde cavus unus, & plenus alter esse debet. Hoc anno usi olim Romani, & obscurâ intercalatione; sed numquam fere notum illis certum aliquod anni tempus: reddidit caussam Galenus comment. in primam Epidem de his qui hujusmodi intercalatione usi: Τῶν οὕτως ἀριθμούντων τοὺς μῆνας, οὐκ ἔστιν ὁρίσαι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς αἱ ἰσημερίαι τε, καὶ τροπαί, καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄστρων αἱ ἐπιτολαὶ γίνονται· κατὰ δὲ τοὺς πρὸς ἥλιον ἄγοντας ὁρίσαι δυνατὸν, ὥσπερ ἔθος ὑπό τε Ῥωμαίων, καὶ Μακεδόνων, Ἀσιανῶν τε τῶν ἡμετέρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐθνῶν. NEAPOL.

161. *In sua signa.*] *Regna* multi: *terga* alii.

164. *Junxit.*] *Auxit* duo. *et expleto* tres & editi quidam. *tempora quinta* multi. *juncta* septem. *cuncta* duo.

164 *Tempora quarta die.*] In corruptissimis est *tempora quinta die.* hanc tamen editionem sequitur Marsus, sed blaterat more solito. NEAP. Vid. Beroald. adnotat. in Face Critic. lib. I. pag. 196.

166. *Consumatur partibus, una dies.*] Concipit haec Scaliger in III. magni Operis: Τῇ τε τεταρταίῳ προσγίνεται ἡμέρα ἐκ τῶν μορίων συγκεφαλαιουμένη. NEAPOL. *Consummatur* Ursin. Petav. & multi alii. sed *consumi dies* Latine & eleganter dicitur. sic *diem apparando consumere* Terent. Adelph. & Sulpicius ad Ciceronem Ep. Famil. lib. IV. Ep. 12. Noster Trist. V. Eleg. V.

Consumatque annos, sed diuturna, suos.

Senec. Ep. XV. & II de Benef. 14 ubi vid. Lips. sic Pyramides Ægyptiae altitudine sua *umbras consumere* dicuntur, Amm. Marcellino XXII. 15. quod ille a Lucano est mutuatus. paulo ante pro *tempora quarta* Petav. pr. Ambros. Arondel. & plurimi alii cum primis editt. *quinta* Maz. Ursin. & quinque alii, *juncta*. HEINS. Sed qua ratione dies, qui accedere debet lustro, *consumi* dicatur *partibus*, non video: cum ille per quatuor partes, quae singulis annis deberent adjici, nunc post quartum annum demum perficiatur, & fiat dies plenus & solidus; quare reduxi veterem lectionem, quae & scriptis & editis plurimis confirmatur, & legerem, *consummatur*, vel *consummetur*, nam *consumetur* est in quibusdam. sic & *consummare annos* lib. V. Trist. V. 24. & Manil. lib. III. 511.

Annum quod lustrans consummat tempora mundi.

partibus autem eleganter dictum, de quo vid. ad Vellej. II III. & 126. BURM.

169. *Gradive virilibus aptus.*] *Gradive et viribus aptus* Ed. Vener. pr. & multi scripti.

170 *Matronae cur tua festa colant?*] Quinque recenset caussas: cuique suus erit locus. Solemnitas haec Martiis erat Kalendis: dies dictus *Matronalia*; fuitque quondam primus anni festus: coepta illa ex Sabino Romuleoque instituto. Plutarchus

Nec piget incepti. juvat hac quoque parte morari:
Hoc ſolam ne ſe poſſe Minerva putet.
Diſce, Latinorum vates operoſe dierum,
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parva fuit, ſi prima velis elementa referre,
Roma: ſed in parvâ ſpes tamen hujus erat.
Moenia jam ſtabant, populis anguſta futuris:
Credita ſed turbae tunc nimis ampla ſuae.
Quae fuerit noſtri ſi quaeris regia nati;
Adſpice de cannâ ſtraminibusque domum.
In ſtipulâ placidi carpebat munera ſomni:
Et tamen ex illo venit in aſtra toro.
Jamque loco majus nomen Romanus habebat:
Nec conjux illi, nec ſocer ullus erat.

Sper-

In ejus vitâ: *Ἑορτῶν δὲ καὶ θυσιῶν ἀλλήλοις μετεῖχον, ὡς μὲν ἦγε τὰ ἔθνη πρότερον οὐκ ἀπολέσαντες, ἑτέρας δὲ θέμενοι καινάς, ὧν ἥ τε τῶν Ματρωναλίων ἐστὶ, δοθεῖσα ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου καταλύσει.* Hinc Juvenalis Kalendas Martias nuncupat *femineas*; & Tertullianus de Idololatriâ, *matronales ferias.* Tunc ſolitae munuſcula illae invicem miſſitare, ut auctor Plautus in Milite glorioſo: *Da mihi vir Kalendis quae mittam, quom Martiae venerint.* Ultimo moneo, aboletam hanc ſuperſtitionem per Synodum Trullanam: *Τὰς οὕτω*, inquit Canone LXV. *λεγομένας Καλάνδας καὶ τὰ λεγόμενα βότα, καὶ τὰ καλούμενα Βρυμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐπιτελουμένην πανήγυριν καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα.* Neap.

171. *Poſita dixit mihi caſſide Mavors.*] *Cuſpide* pr. Ambroſ. Zulich. & quinque alii. bene. Sequens verſus id comprobat. initio libri:

Bellice depoſitis clypeo paulisper & haſtâ
Mars ades.

& mox,

Palladis exemplo ponendae tempora ſume
Cuſpidis.

Heins. Non video quî ſequens verſus id comprobet, cum dicat in dextra fuiſſe haſtam, quam certe per cuſpidem intelligit. an ergo ſimul & poſita haſta fuit, & in dextra manſit. neque quid opus ſit haſta poſita video, ut loquatur cum Poëta Mars. ſed maxime caſſide, quae clauſa. (vid. ad Ep. XIII. 149.) impediebat vocis iter; vel ſi aperta erat, minacem nimis Deum Poëtae exhibebat, quare deponit eam Deus. haſtam tamen, inſigne ſuae divinitatis & officii, retinet, & quia narraturus erat bellum Sabinorum, ut recte Fanenſis. Burm.

174. *In nova caſtra.*] *In nova vota* duo libri. *egreſſus* etiam quatuor.

175. *Juvat hac quoque parte morari.*] Uterque Mazar. Zulich. Gottorph. & alii quatuor, *moveri.* ut ſupra, vſ. 11.

Ilia Veſtalis, quid enim vetat inde moveri?

& lib. v. 810.

Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.

Heins. *Notari* Voſſian.

178. *Memori pectore dicta nota.*] *Tene* duo veteres. Heins.

179. *Parva fuit, ſi prima velis.*] Infit à primâ cauſſâ, quae bellum eſt inter Romanos & Sabinos per matronas diremtum; eas ſcilicet feſto annuo id Marti acceptum referre. Neapol.

179. *Referre.*] *Notare* quatuor libri.

180. *Spes tamen urbis erat.*] Lege cum libro veteri, *hujus erat.* Neap. Et ita optimi. recte *hujus*, id eſt, ut hoc tempore eſt. vid. lib. VII. Met. 293. Burm.

181. *Moenia jam ſtabant.*] Et quadriennium excurſum à conditâ Urbe, ad raptum & diſcordiam cum finitimis: cum ſanioribus loquor. *Ταῦτα δὲ*, ſcribit Dionyſius lib. II. *γενέσθαι τινὲς μὲν γράφουσι κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς Ῥωμύλου ἀρχῆς· Γναῖος δὲ Γέλλιος κατὰ τὸν τέταρτον· ὃ καὶ μᾶλλον εἰκός.* ſubdit rationem: *Νέον γὰρ οἰκιζομένης πόλεως ἡγεμόνα, πρὶν ἢ καταστήσασθαι τὴν πολιτείαν, ἔργῳ τηλικούτῳ ἐπιχειρεῖν, οὐκ εἶχε λόγον.* Neapol.

181. *Populis anguſta futuris.*] Ita diſtingue. Heins. Pro *credita* ſex, *condita.*

182. *Tunc nimis.*] Liber Statii, *tunc ſatis.* Ciof. Ita & Voſſii & quatuor alii. *turbis jam ſatis ampla fuit* Strozzae.

183. Re-

Spernebant generos inopes vicinia dives:
Et male credebar ſanguinis auctor ego.
In ſtabulis habitaſſe, boves paviſſe, nocebat;
Jugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quaeque ſuo coëunt volucreſque feraeque:
Atque aliquam, de quâ procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quae
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Feſta para Conſo: Conſus tibi cetera dicet;
Ipſo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma ſocer.

Jam-

183. *Regia nati.*] Haerent tibi, ſuſpicor, quae de hac ſcripſimus in primo Faſtorum. NEAP.

184. *Aſpice.*] Recte: adhuc enim illa Romuli caſa ſupererat. vid. ad lib. I. 199. *inſpice* Thuaneus. ut lib. VI. 61. *Inſpice Tibur.* deinde *ſtipitibusque* unus codex. BURM.

185. *Capiebat munera ſomni.*] Quidam ex melioribus, *carpebat*, quos inter opt. Ambroſ ut apud Virgil. IV. 522. *Placidam carpebant feſſa quietem corpora.* & *carpere noctem ſecuram* Val. Flacco, IV. ꝟſ. 48. HEINS. Sed & *capere ſomnos* lib. IV. 530. *capiebat praemia* duo libri. mox, *ex humili loco*, Moreti unus pro var. lect.

185. *Munera ſomni.*] Expreſſit Homericum illud, ὕπνου δῶρον ἕλοντο. NEAP.

187. *Majus Romanus nomen.*] *Nomen Romanus* multi ſcripti & edit. quod mollius.

188. *illi.*] *Ulli* uterque Bonon. *illic* Arond. *illis* Mazar. & Ambroſ.

189. *Spernebat generos inopes vicinia dives.*] Urſin. Petav. Arondel. & ſex alii, *Spernebant.* vere. ſupra libro II. 657.

Conveniunt celebrantque dapes vicinia ſimplex.

Met. II. 687.

Senſerat hoc furtum nemo, niſi notus in illo
Rure ſenex: Battum vicinia tota vocabant.

Ita optime vetuſtiores libri. & lib. IV. 636. ex optimo Florentino, *& humum vicinia nulla premebant.* lib. VIII. 689 *meritasque luent vicinia poenas.* ſic & ibi ſcribendum cenſeo. Paullinus lib. VI. de Vita B. Martini:

Interea trepido vicinia maeſta pavore
Pallebant tanti proceris diſcrimine.

Faſt. II. 225.

Quo ruitis, generoſa domus? male creditur hoſti.

lib. III. 787. ex veteri libro:

Ergo ut tyronum celebrare frequentia poſſint.

chorus clamant Faſt. IV. 451.

At chorus aequalis cumulatis flore caniſtris,
Perſephone, clamant.

apud Prudentium Pſychomachia ex vetuſtiſſimo codice Puteano,

Auribus intentis expectant concio.

HEINS.

190. *Credebar.*] *Dicebar* Laeti & ſex alii.

191. *Et oves paviſſe nocebat.*] *Boves paviſſe* rectius alter Ambroſ. & pro diverſâ lectione Farneſ. optimus. quomodo & Mazar. à manu primâ. HEINS.

192. *Pauca.*] *Parva* quatuor. eadem varietas III. Amor. XV. 12. *ſed pauca jugera* frequentius occurrunt. Horat. III. Od. XIV.

Silva jugerum paucorum.

vid. Broukh. ad Tibul. I. I. 2. BURM.

194. *Anguis habet.*] *Avis habet* Voſſian. forte, *ales.* Art. II. 481. *Ales habet quod amet.* HEINS. *Aliquid de quo* Junian.

195. *Externis dantur connubia gentibus.*] Idem liber & Urſ. *Extremis.* CIOFAN. *Extremis* legendum, ut meliores libri. HEINS.

199. *Feſta para Conſo.*] Antiquiſſima haec in Italiâ & ab Evandri adventu. Dionyſius lib. I. Ἀπέδειξαν δὲ καὶ Ποσειδῶνι τέμενος Ἱππίῳ, καὶ τὴν ἑορτὴν Ἱπποκράτεια μὲν παρ' Ἀρκάδων, Κωνσυάλια δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα. Romulus igitur omiſſa ſicia iterat, inventâ fortuito arâ quadam ſubterraneâ: ſed de fictâ hac ſive verâ cauſſâ Hiſtorici non conveniunt; non ob quod ea tamen efficta. NEAP.

200. *Illo feſta die dum ſua ſacra facis.*] Liber

Stat.

Jamque fere raptae matrum quoque nomen habebant;
  Tractaque erant longâ bella propinqua morâ.
Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem:
  Quas inter mea sic est nurus orsa loqui:
O pariter raptae, (quoniam hoc commune tenemus)
  Non ultra lente possumus esse piae.
Stant acies: sed utrâ Di sint pro parte rogandi,
  Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quaerendum, viduae fieri malimus an orbae.
  Consilium vobis forte piumque dabo.

Con-

Stat. *Canas.* Duo Vatic. & Urs. *Canet.* melius, ut puto. Ciofan. Scripti praestantioris notae non pauci, *Illa*, vel *Illo facta*, & *cum canet.* quanquam nonnulli recentioris notae, *canas*, *facis*, *celes*, & similia. quare possis, *illâ gesta die.* sed cum *facta* sit in vetustioribus, assentiot Gronovio nostro, qui Observationum editionis iteratae lib. II. cap. 21. reponit, *cauet*, pro *canes.* scribe igitur arguto acumine:

——— *Consus tibi cetera dicet,*
Illâ facta die cum sua sacra canet.

nam ipsum Consum haec narrantem introduxerat Sextili mense. Heins. *Canes* defendit Cl. Perız. ad Sanctii Minerv. II. XII. 1.

200. *Dum sua sacra facis.*] Intellige certamen equorum: ob quod Strabo lib. v. *Consualia* vocat, Ἀγῶνα ἱππικὸν, & sacrificia quae ad aram fiebant. de quibus Dionysius lib. II. *Festum, quod tunc consecravit Romulus, etiam nostrâ aetate Romani agitant nomine Consualium: in quo ara subterranea sita prope Circum maximum refossâ circumquaque terrâ, sacrificiis & missis in ignem libaminibus honoratur; equorumque, & junctorum & injugum, committuntur certamina.* Ceterum τὸ *facis* in meo vetustissimo est, in aliis, *canes.* Nec displiceret, si torqueri posset ad saltationes ad tibiam: nam de illismet ludis, in quibus raptae Sabinae, scripsit Noster in Arte libro primo:

Dumque, rudem praebente modum tibicine Thusco,
  Lydius aequatam ter pede pulsat humum;
In medio plausu, plausus tunc arte carebat,
  Rex populo praedae signa petenda dedit.

Neapol.

201. *Et quos dolor attigit.*] Hi sunt Ceninenses, Crustumerini & Antennates: isti primi impetum fecerunt, non Curites, sive Sabini; sed felicibus praelus à Romulo fusi, tresque urbes eodem anno ductae sunt coloniae. hoc primum incrementum civitatis Romanae. Post has victorias secuta Sabinorum rabies: quae, fatis Urbis sic volentibus, sedata diviso inter Romulum & Tatium regno. Neapol.

202. *Tum primum.*] Dissimulanter sugillare videtur belli civilis auctores, Pompejum & Caesarem affines. Douza.

203. *Jamque fere raptae.*] Hae quot fuerint dubium: XXX. ajunt quidam. Antias Valerius apud Plutarchum: Ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ πεντακοσίας, DXXVII. Jubas apud eumdem: Τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑξακοσίας, DCLXXXIII. hunc vetustissimum scriptorem secutus Dionysius Halicarnassensis. Neapol.

203. *Matrum quoque nomen habebant.*] Triennium enim exactum erat ab initio solùm belli Sabini ad amicitiam contractum raptarum precibus. Neapol.

204. *Bella propinqua.*] *Tristia bella* Moreti unus & alius.

205. *Dictam Junonis in aedem.*] *Dictam*, quasi *condictam*, Graecum συνταάσσειν· hac tamen significatione, quâ usus Æschines de malâ obitâ legatione: Συνετάξαμεν ἡμᾶς αὐτούς. Porro coetus initi mentio apud aliquos: locum ex alio quàm Nasone non observes. Neap. *Dictam*, id est constituiam. vid. ad IV. Met. 95. alter Putaneus hic *ditem* habebat pro diversa lectione. quod librario in mentem venit, quia Junonem divitiarum deam esse sciebat. Burm.

206. *Mea sit est nurus.*] Socer haec narrat: ergo Hersilia Romuli uxor. Jam habes certum, quod in Scriptoribus plerumque dubium. Ex hac suscepit etiam prolem: Πρίμαν vocat Plutarchus, sed ex sententia Trezenii Zenodoti. Neap.

206. *Ausa Loqui.*] Liber Urs. *orsa loqui.* Ciof. *Orsa* multi veterum. quod magis arridet Ep. XII. 72. *Orsus et insido sic prior ore loqui.* Cicero de Oratore: *Dicere in foro orsus est Hortensius admodum adolescens.* *Quas inter medias est nurus*, vel *sic* etiam nonnulli ex antiquioribus. & superiori versu pro *nuptae* Junianus, *Nymphae*, sic Epist. primâ pro nuptis ponitur.

Grata ferunt Nymphae pro salvis dona maritis.

Heins.

207. *Quoniam hoc commune tenemus.*] Legebam aliquando, *quod jam commune.* sed tres veteres, nam-

Consilium dederat. parent, crinemque resolvunt;
Moestaque funerea corpora veste tegunt.
Jam stabant acies ferro mortique paratae:
Jam lituus pugnae signa daturus erat:
Cum raptae veniunt inter patresque virosque;
Inque sinu natos, pignora cara, ferunt.
Ut medium campi passis tetigere capillis.
In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.

Qui

namque hoc. Mazar. & tres alii, *quaeque hoc.* Lego, *quaeque hoc commune tenetis.* Heins.

208. *Lente.*] *Certe* Voss. Maz. Laeti. Ambros. & quatuor alii.

209. *Sed utrà Di sint pro parte rogandi.*] Tò *sint* abest a nonnullis. Mazar. *Dei pro parte.* alii tres, *utraque dei.* unus, *utra divi.* Forte, *sed utrane dei pro parte.* At Strozz. *sed qua di sint pro parte rogandi.* Heins.

210. *Pater arma tenet.*] *Tenent* melius nonnulli ex praestantioribus, & *malimus* pro *malitis* versu proximo; & mox, *Consilium nobis dabo*, non *vobis.* Heins *Arma movet* Moreti & duo alii.

213. *Parent, crinesque resolvunt.*] Idem liber, *Plorant* nihil mutandum censeo. Ciofan. *Parent* legendum. reperio in multis, *plorant*, *crinesque.* Non probo. Neap. *Plorant* etiam unus ex nostris.

214. *Moestaque funestâ.*] Veteres, *funereâ.* Utrumvis rectum. Neapol. *Et sua funerea* Ambros.

215. *Jam steterant acies ferro mortique paratae.*] *Stabant* meliores. *Martis* etiam Gottorph. & quinque alii sed vulgata scriptura ferri potest, quomodo apud Maronem II. 333.

——— *stat ferri acies mucrone corusco*
Stricta, parata neci.

Apulejus Met. VII. *Omnes vino sepulti jacebant, omnes morti parati.* Heins.

216 *Jam lituus pugnae signa daturus erat.*] *Jam lituos tubicen signa* Mazar. a manu prima. Zulichemianus, *Jam lituo tubicen.* Offendit haud dubie ex grammaticis non neminem, quod lituum det tubicini, ac improprie sit locutus Noster. Idque haud immerito. Ut dicam quod res est, opinor Ovidium scripsisse:

Jam liticen pugnae signa daturus erat.

Statius Sylva IV. ad Maximum Junium:

Non tamen portu retinent amoeno
Desides Bajae, liticenve notus
Hectoris armis.

Festus, *Lituus appellatus est, quod litis sit testis. Est enim genus buccinae incurvae. quo qui cecinerit, dicitur liticen.* Nonius, *Siticines, ut liticines à lituo, ut tubicines à tuba.* Carisius libro primo, *Hic tubicen ex tuba longa, tubicinis, liticen ex lituo, tubae genus* (lego, *tubae curvae genus*) *liticinis, cornicen, ex cornu minore, cornucinis, tibicen, ex tibia, tibicinis, fidicen, ex fidibus, fidicinis*, quibus similia denuo apud illum eodem libro habes. etiam apud Phocam Grammaticum & Priscianum. Cato apud A. Gellium Noct. Attic. lib. XX. cap. II. *Siticines & liticines & tubicines.* sic & *tibicines* & *cornicines* dicti. *cicuticines Panes* Sidonio Apollinari.

Alta cicuticines liquerunt Maenala Panes.

Cornicines habes apud Juvenalem plus uno loco. Vox parum nota loco Ovidiano corrumpendo occasionem dedit. Heins.

219. *Ut medium campi.*] Campus hic locus, in quo praelium committendum. unde apud Cyprianum, *Exercitum ad campum ducere*; & apud Flavium Vopiscum, *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.* Forte haec trita: sed habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Neapol.

219. *Scissis tetigere capillis.*] *Passis* Maz. Zulich. Ursin. Voss. & Arondel. *sparsis* Laeti codex & quinque alii. vide Notas lib. I. ꝟs. 646. *Medium campi tenuere*, pro *tetigere*, octo codices. quomodo etiam nonnulli lib. II. ꝟs. 205. *Cremeram tenuere rapacem.* lib. III. Amor. Eleg. ult.

Moenia, quae campi jugera pauca tenent.

Fast. VI. 401. ex antiquis libris,

Hoc, ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes.

lib. II. 465.

Populus & cannae riparum summa tenebant.

Met. VI. 335.

——— *tenet ima lacunae*
Lenta salix, juncique leves, cannaeque palustres.

Trist. I. Eleg. IX.

Quaeque tenent Ponti Byzantia littora fauces.

Met. II. 3. ex antiquis libris:

Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat.

libro

Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum:
Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis
Dant soceri generis, accipiuntque, manus.
Laudatasque tenent natas; scutoque nepotem
Fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.
An quia, committi strictis mucronibus ausae,
Finierant lacrimis Martia bella suis?

Vel

libro IX. 355. ex iisdem scriptis, *Frendes caput omne tenebant.* Adi Notas Met. XI. ℣f 257. superiori versu meliores etiam, *pignora ferunt*, non *tenent.* Calpurnius Eclog. v.

——— natosque tepenti
Ferte sinu tremulos.

Horatius, II. Od. 18.

——— pellitur paternos in sinu ferens deos
Et uxor & vir, sordidosque natos.

Noster lib. IX. Met. 338.

Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus.

Ferre natos quoque Liv. II. cap. 40. & Tacit. I. An. 9. *Incedebat muliebre & miserabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum sinu filium gerens.* Noster Ep. XX. 48.

Inque tui cupide rapta ferere sinu.

Claud. Bel. Gild. 394.

Et quos ipse sinu parvos gestaverat.

Heins.

220. *Procubuere genu.*] Imo sic immotae mansere, donec à circumstantibus erigerentur. Verum hoc, & puta historia. Neap. *In terra* Mazar.

221. *Blando clamore.*] *Sermone* Bernensis & octo alii.

224. *Posse coactus.*] Ita idem liber scriptus. Ciofan. Exprimeret saltem primam litteram: per hanc infantes affectus suos praecipuos efferunt; & a fulum illis ad loquelam. Neapol. *Velle coactus* unus Regius. *Flere* unus, *esse* alius. *scire* duo.

225. *Animique cadunt.*] *Animusque* Mazar. & unus Ambros. & mox, pro *scuti dulcior usus*, Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambros. & quinque alii, *scutis.* Heins.. Dubia lectio. sed & lib. II. 297. dixit, *nullus adhuc erat usus equi.* & 500. *nec facis usus erat.* & *usus equorum* III. Met. 554. ut & Livius XXVI. 38. & ita saepissime Noster. adde quod hic elegantior singularis numerus *scuti*, propter praecedens *scuto*, ponatur. quare vulgatam reduxi, quam Francof. & alii optimae notae confirmant. Burm.

229. *Inde diem primasque meas.*] *Diem quae prima* meliores miro consensu. recte. Heins.

230. *Oebalides matres.*] Scriptura vetus, *Oebaliae matres.* Etiam recte. Neapol. Prim. Ambros. Laeti & septem alii, *Oebalides.* sex cum Arond. *Oebalidae.* quatuor, *Italides.* Vide quae noto lib. superiori ℣f. 441. & Epist. VIII. ℣f. 73. Heins.

231. *Aut quia committi.*] *An quia* Ursin. Maz. Voss. Arondel. bene. sic saepe Noster. supra lib. I. 327.

An quia praevises in aquâ timet hostia cultros?

infra, 779.

An quia cum colerent prisci studiosius agros? &c.

lib. V. 357.

An quia maturis albescit messis aristis?

Met. XI. 320.

An obest sua gloria multis?

I. ex Pont. VI. 26.

Omnis an in magnos culpa Deos scelus est?

Epist. II. 51.

Credidimus lacrimis, an & hae simulare docentur?

Epist. XII. 91.

Vidi etiam lacrimas, an pars sua fraudis in illis?

Virgil. IX. Æneid. 185.

An sua cuique Deus fit dira cupido?

sequenti versu malim etiam, *Finierunt.* de quo ad Epist. VII. Heins.

233. *Vel quod erat de me.*] Altera caussa: ut meis auspiciis eam felicitatem matronae consequantur in filiis, quantam Iliae meae dedi, quae tales Heroas peperit. Neap.

235. *Quid? quod hiems.*] Incertus adhuc hanc tertiam subjicit: quod mense Martio terra mater fecunda sit; qualis & matrona fieri cupit. Neap.

236. *Et pereunt lapsae.*] Prisci aliquot, *Et pereunt victae.* Neapol. Ita Ursin. prim. Ambr. Voss. Arond.

Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
  Rite colunt matres ſacra, diemque meum.
Quid quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit,
  Et pereunt victae Sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonſae frigore frondes;
  Uvidaque è tenero palmite gemma tumet.
Quaeque diu latuit, nunc ſe quà tollat in auras,
  Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fecundus ager: Pecoris nunc hora creandi:
  Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

Tem-

Arond. & pauci alii. reliqui, *lapſae.* Maz. *moeſtae.* Sed opinor ſcribendum, *ictae.* Auctor Elegiae in mortem Druſi, 101.

Liquitur, ut quondam Zephyris & ſolibus ictae
Solvuntur tenerae vere tepente nives.

Seneca Hippolyto v. 383.

——— qualiter Tauri jugis
Tepido madeſcunt imbre percuſſae nives.

ita optimus liber Etruſcus, non *perfuſae.* vide Notas Met. v. ℣ſ. 389. HEINS. Cui bono mutare ex conjectura probam Mss. lectionem. *vinci* enim nix, glacies, & ſimilia a ſole tam eleganter dicitur, credo, quam *ici.* ſic lib. II. 220.

Aut nive, quae Zephyro victa repente fluit.

praeterea *perire* melius convenit *victis* nivibus quàm *ictis*, ut & praecedens *cedis* ex bello ſumtum vocabulum. ſic Petron. Bell. Civili.

Cum gelidae periere nives.

eadem varietas eſt apud Val. Flac. IV. 18. ubi plura dicemus. BURM.

236. *Nives.*] Imitatio Horatiana:

Diffugere nives: redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comae.

CIOFAN.

237. *Detonſae frigore frondes.*] Alii ex vetuſtioribus, *excuſſae*, vel, *excuſſo.* quomodo Art. Am. III. 162.

Ut Boreâ frondes excutiente cadunt.

Faſt. v. 324. ex veteribus libris,

Et ſubitâ frondes excutiuntur aquâ.

Faſt. IV. 509.

Excuſſaque mora rubetis.

lib. v. 215.

——— foliis excuſſa pruina eſt.

apud Florum lib. I. cap. 7. de Tarquinii Superbi filio, *Eminentia forte papaverum capita virgula excutiens.* ita ſcripti codices conſtanter. Noſter *decutere lilia* dixit in eadem narratione. ſed nil muta. ſic *tondere brachia arborum* Virgil. II. Georg. 368. dixit. hinc *tondere prata* & ſimilia paſſim apud poëtas. HEINS. Vid. ad Quinctil. VIII. de Inſtit. Orat. 3.

238. *Uvidaque in gravido palmite gemma tumet.*] Alii, *Humidaque.* Primae edit. opt. Ambroſ. Maz. & reliqui majori ex parte, *Vividaque.* recte. Zulich. *Vivaque.* Lucretius lib. I. 179.

——— vivida tellus
Tuto res teneras effert in luminis oras.

Columella lib. III. cap. II. ex optimis membranis, *Nigrum tamen & rutilum ſabulonem, qui ſit vividae terrae permixtus, probaverunt antiqui.* non *humidae.* & lib. v. cap. 8. idem codex perantiquus, *Sed & denſior terra, ſi vivida & laeta eſt, commode recipit hanc arborem.* Germanicus Arateis de Sitio:

Diſcernitque ortu longe ſata: vivida firmat,
At quibus haud vegetae frondes, aut languida radix,
— Exanimat.

Ita ſcribo ac diſtinguo. nam duo veterrimi codices, quibus uſus ſum, *adſuetae frondes.* Unde vir magnus, cui illum ſcriptorem caſtigatum debemus, *adſutae. haud vegetae frondes* ſunt aegrae, ut Noſter loquitur ſupra, *palleat aegra ſeges.* Si malis, *adſectae frondes*, vel *haud laetae*, nil repugno. Nam *ad* non raro pro *aut* vel *haud* in vetuſtiſſimo codice Voſſiano ſcribebatur. *valles vivificare lympha* dicitur Avieno in Equo. ſic & *viva plantaria* Virgilius in Georgicis II. 27. *vivas arbores* Apulejo in Met. *Vividum merum* Martiali VIII. 6. ut homines eruditi ad illum ſcriptorem jamdudum obſervarunt. apud A. Gellium libro v. Noct. Attic. cap. 2. *Mediis hoſtibus regem vivaciſſimo curſu retulit*; de Alexandro Magno. & libro XV. cap. 22. de Sertorii cerva: *Cerva alba eximiae pulchritudinis & vivaciſſimae celeritatis.* lib. IX. cap. 4. *Homines monoculi ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, vivaciſſimae celeritatis.* apud eundem Gellium lib. VII. cap. 3. *Fortius atque vividius non videntur potuiſſe dici.* Sic contra *morientes herbas* dixit Virg. I Georg. 110.

Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes:
  Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias Regi Romanus agebat;
  Quâ nunc Esquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Junoni templa Latinis
  Hac sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora caussis?
  Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: Matris me turba frequentant.
  Haec nos praecipue tam pia caussa decet.

Ferte

ceterum libri veteres plerique, *in tenero palmite*, non *gravido*, *è tenero* etiam Mazar. pr. Ambros. & tres alii. tamen libro primo, 152.

Et nova de gravido palmite gemma tumet.

sic *pampineo gravidus autumno ager* apud Virgilium in Georgicis III. 5. & *gravidus culmus aristis*: II. III. & *gravidae fruges*. II. 143. idem *gravidam imperiis Italiam* quarto Æneidos 229. & decimo 87. *gravidam bellis urbem* dixit eleganti translatione. Val. Flaccus lib. II. 161.

——— *sic fata querelas*
Abscidis, & curis gravidam lacrymisque relinquit.

Isa scripserat Valerius; nam *pavidam* insulse nunc legitur. Lucanus lib. V. 734.

Nocte sub extrema pulso torpore quietis,
Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
Pectus.

Heins. *In tumido* Excerpta Voss. ut lib. IV. 128. *nudaque* Petavii.

240. *Occultas.*] *Ignotas* Moreti.

241. *Pecoris nunc hora creandi.*] In Zulichemiano erasa vetus scriptura, in Mazariniano quoque ex parte. Ursini liber & unus Varie. *pecori est nunc hora creandi.* Scribe, *pecori nunc hora creando est.* sic loquebantur. Met. IV. 695. *At opi brevis hora ferendae est.* quomodo & ibi scribendum. Statius Theb. I. 672. *Quando haec variis sermonibus hora est.* Virgil. initio Georg. *Qui cultus habendo sit pecori.* Georg. II. 9.

Principio arboribus varia est natura creandis.

Plinius lib. XV. cap. 18. de ficubus, *Alexandrinae vix sunt vescendo.* Corn. Celsus lib. VII. cap. 13. *Transeundum ad medicamenta quae puri medendo sunt.* Livius libro II. ab U. C. *Ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent.* Noster libro IX. Met. ℣. 684., ut castigavimus illic,.

——— *jamque ferendo*
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem.

lib. XV. Met. 403.

Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo est.

Auson. Ep. XXIII.

——— *sed iniqua ferendo*
Conditio est oneris.

Martial. lib. XI. Ep. LXXVIII.

Viribus hic oneri non est.

Heins.

242. *In ramo.*] *In ramos* Arond. & Mazar. *in ramis* Ambros. & tres alii. *parant* Strozz.

245. *Excubias ubi Rex Romanus agebat.*] *Habebat* multi ex melioribus. sic Φυλακὰς ἔχειν apud Graecos. Voss. prim. Ambr. & octo alii, *ibi Rex.* At Ursin. & Mazar. *Regi Romanus habebat.* quod tamen minus arridet, quamvis non minus Latinum, cum *habet* proximis versibus praecesserit ac sequatur. Apulejus Metam. IX. *Atque illos, qui meae custodiae pervigiles excubias agitaverunt, ausculto de meis sic altercari fortunis. Jactare Excubias* in Ciri Virgiliana, *Excubias foribus studio jactabat inani.* nisi *ductabat* illic legendum. sic *vigilias agere* apud Dictyn Cretensem libro III. *Ubi custodes vigilias agere curarent.* Sic *custodias agere regalis corporis* Naevius in Lycurgo dixit. pro *Esquilias nomina* Maz. *Esquiliae nomine.* & sic tres alii. Zulich. prim. Ambr. Laeti, & octo praeterea, *Esquiliae nomina.* Lego,

Adde quod excubias Regi Romanus agebat,
Quâ nunc Esquilias nomina collis habet.

Posset &, *Esquilius collis.* ut lib. II. *Monte sub Esquilio.* Varro, *Esquilias alii scripserunt ab excubiis Regis dictas, alii ab eo quod excultae à Rege Tullio sunt.* plurali autem numero efferebantur *Esquiliae*, quod duo montes haberentur, teste Varrone. de etymo nominis idem. Heins.

247. *Junoni templa Latinis.*] Sed cognomento *Lucinae.* Varro lib. IV. de Exquiliis, quarum pars Cispius mons in sacris appellatur: *Cispius*, ait, *mons septiceps apud aedem Junonis Lucinae, ubi aedituumus habere solet.* Neapol.

248. *Hac publica facta die.*] Festus: *Martias Kalendas matronae celebrant; quod eo die Junonis Lucinae aedes coli coepta sit.* Neap.

248. *Si memini.*] *Sic memini* Thuan.

249. *Quid moror?*] Ultima caussa haec. Juno in

Ferte Deae flores: gaudet florentibus herbis
 Haec Dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti.
 Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida est; resoluto crine precetur,
 Ut solvat partus molliter illa suos.
QUis mihi nunc dicat, quare coelestia Martis
 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone nemori stagnoque operata Dianae:
 Nympha, Numae conjux, ad tua festa veni.

Val-

inquit Mars, nostra parens & praeest nuptiis, & mulcet tricas puerperiorum. unde Tertullianus: *In partu Lucinae & Dianae ejulatur.* Quid mirum igitur, matronae filium his Kalendis potissimum colant? NEAPOL.

249. *Tua pectora caussis.*] *Curis* Voss. pr. Medic. & quidam alii. ut initio lib. VI. *Et in cura nominis hujus eram.* passim vero *cura* & *caussa* in his libris permutantur. vid. VIII. Ep. 15. & II. Amor. XII. 17. & mox iterum *pia caussa* sequitur, ubi *cura* sex scripti. BURM.

251. *Matrum me turba frequentat.*] *Frequentant* sex scripti. unde conjiciebam olim, *matres me jure frequentant.* unus Farnes. *matres tua vota frequentant.* In Zulich. haec omnia erant erasa. In Mazar. à manu prima: *matres me turba frequentant.* Scribe levi mutatione, *matris me turba frequentant.* Nihil certius. sic in Amorib. ad Cupidinem:

Pieridùm vates, non tua turbà, sumus.

Sequenti etiam versu reponendum, *nos*, pro *vos*, ex fide optimorum exemplarium. Omnia jam sunt perspicua. *turba frequentant*, ut *turba ruunt*, & similia, quorum pleni Noster atque alii poetae, ad imitationem Graecorum. sic vetus interpres Matthaei cap. XXI. 8. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via.* Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. HEINS. *Turba fatigat* Junii codex. nec male. sic apud Martial. II. Ep. XIV.

Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat.

in codice uno Vossiano reperi *fatigat.* sed puto hic esse repetitum a librario ex Remed. 461. BURM.

253. *Gaudet florentibus herbis Haec dea.*] *Arvis* duo Farnesii. Puto, *florentibus aris.* id est floribus incincta: sic *frondentes arae* apud Val. Flaccum libro III. 456.

Dixerat, & summas frondentibus intulit aris
Libavitque dapes.

Trist. III. El. XIII.

Fumida cingatur florentibus ara coronis.

Virgilius, I Æn. 417.

Thure calent arae, sertisque recentibus halant.

Altaria cingere sertis Statio IV. Sylv. ad Julium Menecratem. & lib. III. Lacrymis Etrusci, *dare serta per aras. ara floribus redimita* Apulejo sub initium Floridorum. ceterum prim. Ambros. & Laeti codex legunt,

Ferte Deae flores: tenero de flore coronas
 Nectite. de tenero cingite flore caput.

HEINS.

255. *Tu nobis lucem.*] *Tu vatis* Petav. Heinsius volebat, *natis. tu lucem nobis* optimi.

257. *Si qua tamen gravida est.*] Malim:

Si qua tamen gravida es, resoluto crine preceris;
 Ut solvat partus molliter illa tuos.

ut infra, ℣. 393.

Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo;
 Differ.

HEINS.

257. *Resoluto crine precetur.*] Refert vir doctus ad hoc sacrificium Gemmam apud Gorlaeum T. II. n. 14. Sed ibi velata mulier sacrificat, adstante altera; quae gravidum ostendit uterum. nec resoluti an sint capilli discernere possum. BURM.

259. *Quis mihi nunc dicet.*] Accedit sermo de Saliis: ii, ut ex Dionysio & Plutarcho observo, instituti anno VIII. Numae regnantis. Pestis Urbem invaserat (res aliter a Nostro recensetur) lacrymae passim ad Deos, cum divinitus scutum aeneum è caelo excidit; quod in Urbis salutem missum ab Egeria suâ Numa tradidit: id servandum Rex ille Saliis dedit; neve furtum pati posset, XII. alia caelari curavit. quae adeo affabre effecta a quodam nomine Mamurio, ut vix unum ab altero discerni ullo modo valeret. Ad Saliorum collegium creati primitus XII. idque liquet ex Livio lib. primo: *Salios item XII. Marti Gradivo Numa legit, tunicaeque pictae insigne dedit, & super tunicam aeneum pectori tegmen.* Ii cognomento erant *Collini*, & *Agonenses*, seu *Quirinales.* Scis tu, puto, Sexti Pompeji illa: *Quirinalis collis qui nunc di-*

Vallis Aricinae silvâ praecinctus opacâ
Est lacus, antiquâ religione sacer.
Hic latet Hippolytus furiis direptus equorum:
Unde nemus nullis illud initur equis.

Licia

dicitur, olim Agonus appellabatur. De Collino vetus haec exstat inscriptio; cujus en partem: ADLECTO INTER PATRIC. AB IMP. CÆS. HADRIANO AVG. SALIO COLLINO. & Servii Schedae: *Duo sunt genera Saliorum, ut in Saliaribus carminibus invenitur, Collini & Quirinales à Numa instituti; ab Hostilio vero Pavorii & Pallorii.* Tunc idem Pavori & Pallori duo fana quoque vovit. Livius libro primo: *Tullus in re trepidâ duodecim vovit Salios, fanaque Pavori & Pallori.* Fuere & Salii cognomento *Palatini*; forte quia sacra in Palatio factitarent: ubi & eorum sacrarium refertur à Sexto Ruffo & P. Victore. ad hos antiqua haec rudera spectant: MANSIONES SALIORVM PALATINORVM A VETERIBVS OB ARMORVM ANCILIVM CVSTODIAM CONSTITVTAS LONGA ÆTATE NEGLECTAS PECVNIA REPARARVNT. In hisce lapidibus occurrent tibi alii cognomine *Herculanei, Augustales, Antoniani, Hadrianales, Albani.* de istis in praesentiarum habemus hunc:

L. ATISTIVS CN. F. HOR. SARCVLO
SALIVS ALBANVS IDEM MAG. SALIORVM.

Sed quis hic *Magister*? forte collegii caput & ἔξαρχος. Non est quin dubitem: nam apud hunc legendi potestas & ejiciendi. Julius Capitolinus de M. Antonino: *Fuit in hoc sacerdotio & Praesul, & Vates, & Magister, & multos inauguravit atque exauguravit, nemine praeeunte; quod ipse carmina cuncta didicisset.* Restat ut diem, quo mota Ancilia, inquiramus. Publio est statim post Kalendas Martias, ante Piscis occasum; qui eidem, v. Nonas. Veteri Kalendario nulla Ancilium mentio: illi, Constantini Magni rejicitur in diem sextum ante Idus. Quis haec in amicitiam redigat? NEAPOL.

259. *Dicet.*] *Dicat* Vossian. & tres alii.

260. *Mamuriumque canant.*] Sic potiores scripti, non *vocant*. vide Juret. ad Symm. lib. III. Ep. 44. HEINS. *Sonant* Gott. *sonent* alter Petav.

261. *Nemori.*] Artimisio. Strabo lib. v. CIOF.

261. *Stagnoque operata Diana.*] De hoc stagno sive lacu dixi in observationibus in Metamorphosin, quae secundò edentur. CIOFAN. *Stagnoque adoperta* Excerpta Douzae & Putean. & quinque alii. cum prima Veneta editione: forte rectius. lib. xv. Met. 486. de Egeria.

Vallis Aricinae densis latet abdita silvis.

Glossae quoque Rumphii, *adoperta* vel *operata* agnoscunt. sed nec *operari Dianae* dici potest, de qua ibidem:

Sacroque Oresteae gemitu questuque Dianae Impedit.

HEINS. *Nemoris* Voss. & quidam editi.

262. *Ad tua facta veni.*] Alii libri veteres, *sacra*, alii, *facta* habent. CIOFAN. Veteres, *festa*, vel, *sacra*: utrumque vulgatae lectioni praeferendum. IV. 725.

Prosequor officio si tua festa pio.

& ita passim. HEINS.

263. *Vallis Aricinae Est locus.*] Erat in sinistrâ viae parte, quà Ariciam descenditur. Strabo lib. v. Τὸ δ᾽ Ἀρτεμίσιον ὃ καλοῦσι νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν δ᾽ Ἀρικίνην τὸ ἱερόν λέγουσι δ᾽ εἶναι ἀφιδρύματα τῆς Ταυροπόλου. mallem, ἀφίδρυμα· cum unum fuerit Dianae simulacrum ex Tauricâ illuc advectum. Servius: *Orestes accepto oraculo, carendi furore caussâ, cum amico Pylade Colchos petierat; & cum his, occiso Thoante, simulacrum sustulit absconditum fasce lignorum (unde & Fascelis dicitur: non tantum à face cum quâ pingitur, propter quod & Lucifera dicitur) Ariciam transtulit.* Sed heus! non unum in eo loco mendum, plura latent. quare sic lege & dispunge: Τὸ δ᾽ Ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσιν· τὸ δ᾽ Ἀρικίνης τὸ ἱερὸν λέγουσι δ᾽ εἶναι ἀφίδρυμα τῆς Ταυροπόλου. Restitutum hunc debes Claudio Salmasio: cui multum & litterae debent hoc aevo. NEAP.

263. *Silvâ praecinctus opacâ.*] Bene: nam fanum situm in luco. Idem Geographus: Τὸ δ᾽ ἱερὸν ἐν ἄλσει· πρόκειται δὲ λίμνη πελαγίζουσα· κύκλῳ δ᾽ ὀρεινὴ συνεχὴς ὀφρῦς περίκειται, καὶ μάλα ὑψηλή, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ὕδωρ ἀπολαμβάνουσα ἐν κοίλῳ τόπῳ καὶ βαθεῖ. Prope hanc λίμνην repertus hic lapis anno Christiano MCLIV.

DIANÆ
NEMORENSI VESTE
SACRVM DICT
IMP. NERVÆ TRAIANO AVG.
GERMANICO III COS PRAEF.
EIVS T. VOLTENIO MAMILIANO
QVÆSTORIB.
L. CÆCILIO VRSO II M. LVCRETIO
SABINO II ÆDILIB. Q. BIBENNA QVIETO
TI. CLAVDIO MAGNO
P. CORNELIVS TROPHIMVS PISTOR
ROMANIENSIS EX REG. XIIII IDEM CVR
VICI QVADRATI ET LANIA C. F. THIONOE CONIVX
EIVS VOTVM LIBENS SOLVERVNT.

NEAP.

Licia dependent, longas velantia fepes,
Et pofita eft meritae multa tabella Deae.
Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
Femina lucentes portat ab Urbe faces.

Regna

NEAP. Lapis hic eft apud Grut. pag. XLI. 7. fed in quibusdam differt fcriptum.

263. *Opaca.*] *Acuta* tres. *apica* unus. pro *aprica.*

264. *Eft lacus.*] *Eft locus* Voffii & plurimi alii; fed male. Saluft. IV. 370.

—— at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramque videre Dianae.

vid. Serv. ad Virg. VII. 516. HEINS.

265. *Hic latet Hippolytus loris direptus equorum.*] Alii, *jacet*, cum Urfin. Voff. Arondeliano. fruftra. ipfe Virbius lib. XV. Met. 546.

Numine fub dominae lateo, atque accenfeor illi.

furiis diftractus Voff. Arondel. Mazar. Zulich. pr. Ambr. & multi alii. Urfin. & Nauger. *furiis direptus.* utrumque bene. Faft. V. 309.

Hippolyte infelix, velles coluiffe Dianam,
Cum confternatis diripereris equis.

Art. Am. I. 338.

Hippolytum pavidi diripuiftis equi.

At Virgil. in hac narratione lib. VII. 767.

Turbatis diftractus equis.

Senec. Hippol. 1105.

Errant per agros funebris famulae manus
Per illa, qua diftractus Hippolytus, loca.

HEINS. *Diftractus* Edit. Neapol.

266. *Nemus nullis illud aditur equis.*] Vates in VII. Æneidos, 778.

Unde etiam Triviae templo lucisque facratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et juvenem monftris pavidi effudere marinis.

NEAPOL. *Initur* rectius Mazar. Zulich. & duo alii. fic Artis Am. lib. III. 712.

Ipfa nemus tacito clam pede fortis init.

HEINS. Vid. Ep. IV. 67. dubitari vero poffet, an non ob hanc cauffam damnatus ille fuerit furti, quod equo, cujus ufus illi usque Ariciam commodatus fuerat, ulteriore ejus municipii clivo vectus effet, apud Val. Max. VIII. 2. 4. unde & Cujacius in §. 6. Inft. de obligat. quae ex delicto, corrigit. *quod veteres fcripferunt de eo, qui in Ariciam equum acceptum longius perduxiffet.* Servius ad d. Virgilii locum dicit, non licuiffe ad aras equo federe. BURM.

267. *Licia dependent.*] His fufpenfa dona votorum compotum. NEAP.

267. *Longas fepes.*] Murum quo nemus feptum. NEAPOL.

268. *Meritae Deae.*] Huc pertinent Strabonis illa lib. XIV. Καὶ ἡ Ἄρτεμις ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας ποιεῖν. NEAPOL.

268. *Multa tabella Deae.*] Heus tu, etiam antiquis noffer ifte mos tabulas votivas in templo fufpendendi; quid dubitas? Strabo lib. VIII. de Epidaurio templo Æfculapii: Καὶ αὕτη δ' οὐκ ἄσημος ἡ πόλις, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιστευμένου, καὶ τὸ ἱερὸν πλῆρες ἔχοντος ἀεὶ τῶν τε καμνόντων, καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμέναι τυγχάνουσιν αἱ θεραπεῖαι, καθάπερ ἐν Κῷ τε καὶ Τρίκκῃ. Addo Tibulli teftimonium:

Nunc, Dea, nunc fuccurre mihi: nam poffe mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Frequentiores ad hujusmodi martyremata invenio lapides: quid mirum? durarunt hi, non illae, quae ligneae. ut hunc:

ÆSCVLAPIO. ET. HYGIÆ
CETERISQ. DIIS DEABVSQ.
HVIVSQ. LOCI SALVTARIB.
C. IVL. FRONTONIANVS. VET.
EX B. F. COS. LEG. V. M. P. REDDI-
TIS. SIBI. LVMINIBVS. GRAT.
AG. EX VISO PRO SE ET. CAPSIA
MAXIMA CONIVG ET IVLIA
FRONTINA FILIA V. S. L. M.

In his tabulis noftro aevo fubfcribuntur hae litterae, V. F. & G. A. in antiquis paffim hae, VOT. QVOD FE. A. L. P. feu, EX VOTO, feu V. S. A. L. P. & fimilia. Cauffae, ut cotidianae, cafuales: ut, RESTITVTIONE FACTA SIBI CAPILLORVM & PERICVLO OCEANI LIBER. aut, PRO FILIO MALE AFFECTO. & aliae: quas vide in Thefauro Infcriptionum antiquarum, ubi & has faltuatim collegimus. NEAP.

269. *Frontem redimita.*] *Multis redimita* Voff. Arond. & Farnef.

270. *Portat ab Urbe faces.*] Ad ritum afpectans Statius in Hercule Surrentino:

Fumat Aricinum Triviae nemus. ——
NEAPOL.

271. *Regna*

Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces:
Et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
Saepe, sed exiguis haustibus, inde bibes.
Egeria est, quae praebet aquas, Dea grata Camenis.
Illa Numae conjux, consiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deûmque metu.
Inde datae leges; ne firmior omnia posset:
Coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
Exsuitur feritas, armisque potentius aequum est:
Et cum cive pudet conseruisse manus.

At-

271. *Regna tenent fortes.*] Hic *regnum* idem ac sacerdotium: nam qui sacerdos, ibi dictus *Rex Nemorensis:* inde sacerdotium *regnum.* de hoc Lucanus III. Pharsalico:

Qua sublime nemus Scyticae, qua regna Dianae.
Neapol.

271. *Fortes manibus.*] Is igitur Sacerdos sacri illius nemoris, qui viribus excellens: hunc si tractu temporis praestantior alter vinceret, primo interemto, sacerdotium occupabat. hinc Suetonius in gestis amentis Caligulae: *Nemorensi Regi, quod multos jam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit.* De barbarico hoc more Strabo lib. v. *Καὶ γάρ τι βαρβαρικὸν κρατεῖ καὶ Σκυθικὸν περὶ τὸ ἱερὸν ἔθος· καθίσταται γὰρ ἱερεὺς, ὁ γενηθεὶς αὐτόχειρ τοῦ ἱερωμένου πρότερον, δραπέτης ἀνήρ· ξιφήρης οὖν ἐστιν ἀεὶ περισκοπῶν τὰς ἐπιθέσεις, ἕτοιμος ἀμύνεσθαι.* Neapol. *Fortesque manu* Voss. Rond. Mazar. Zulich. & tres alii. sequor. Heins.

271. *Pedibusque fugaces.*] Quivis *δραπέτης*, non qui cursu velocior. Neap.

273. *Incerto murmure.*] Nam id ubi sit ambigitur. Sermo Nasoni est de fontibus, quibus lacus ille impletur. de his ita Strabo: *Τὰς μὲν οὖν πηγὰς ὁρᾷν ἐστιν ἐξ ὧν ἡ λίμνη πληροῦται· τούτων δ' ἐστὶν Ἱερεῖα καλουμένη δαίμονός τινος ἐπώνυμος· αἱ δ' ἀπεῤῥύσεις, ἐνταῦθα μὲν ἄδηλοί εἰσιν, ἔξω δὲ δείκνυνται πόῤῥω πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνέχουσαι.* Magnus Scaliger legit, *τούτων δ' ἐστὶν Ἰτέρνη δαίμ.* de Juturnâ locum audiens. Hic fons est in eo tractu. Sequor illustrem virum. Neap.

274. *Inde bibi.*] *Bibes* Mazar. & Zulich. *bibit* pr. Ambros. Laeti & quinque alii. *bibit* Ursini, Petavii & ceteri majori ex parte. Malim, *bibunt.* Heins. *Bibet* Bernens.

275. *Egeria est.*] Haec *τῆς δαίμων ἐπώνυμος* cum Juturnâ. Neapol. Lactantius libro primo de Falsa Religione cap. 22. *Harum vanitatum apud Romanos auctor & constitutor Sabinus ille rex fuit, qui maxime animos hominum rudes atque imperitos novis superstitionibus implicavit. quod ut faceret aliqua cum auctoritate simulavit cum dea Egeria nocturnos se habere congressus. Erat quaedam spelunca peropaca in nemore Aricino, unde rivus perenni fonte manabat. Huc remotis arbitris inferre se consueverat, ut mentiri posset monitu Deae conjugis ea sacra populo se tradere, quae acceptissima Diis essent. Videlicet astutiam Minois voluit imitari, qui se in antrum Jovis recondebat, & ibi diu moratus leges, tamquam sibi ab Jove traditas, afferebat:* (malo *adferebat*) *ut homines ad parendum non modo imperio, sed etiam religione constringeret. Nec difficile sane fuit persuadere pastoribus.* Perperam illic *in Ariano nemore*, pro *Aricino*, circumfertur. cum Arianum nemus sit nullum, quod sciam, in rerum natura. Heins. Vir eruditissimus Montfauconius in Diario suo Italico pag. 152. in Villa Justiniana ait exstare ingentem lapidem quadrum, solidum, in quo hoc Ovidii distichon est insculptum. legitur vero ibi, *Aegeria & Camoenis.* qui lapis ex Egeriae fonte ipso translatus videtur. vid. & Huet. Quaest. Alnet. pag. 401. Burm.

277. *Promptos ad bella Quirites.*] Plutarchus de Numa & Lycurgo, *Δεύτερον*, ait, *τοίνυν, ἐπεὶ καθάπερ ἁρμονίαν λύρας, ὁ μὲν ἐκλελυμένην καὶ τρυφῶσαν ἐπέτεινε περὶ τὴν Σπάρτην· ὁ δὲ τῆς Ῥώμης τὸ σφοδρὸν ἀνῆκε καὶ σύντονον.* Neapol. *Celeres ad bella* Ambros. & duo alii.

279. *Ne fortior omnia posset.*] Ursini, Maffei & Statii, *firmior.* Ciofan. Alia editio, *ne firmior.* Neapol. *Firmior* plerique veteres, & recte. ut ad Livium jam monuit doctissimus Gronovius. Plinius lib. I. Epist. XII. *Ego tamen tanquam & juvenis & firmissimi mortem doleo.* Ita vetustissimus codex Mediceus. Noster III. ex Pont. IV. 7.

Firma valent per se, nullumque Machaona quaerunt.

& vox *firmior aere* I Trist. IV. 53. Silius lib. III.

Inde ubi flore novo pubescet firmior aetas.

Lucanus libro II. Vs. 473.

— nu-

Atque aliquis, modo trux, visâ jam vertitur arâ;
Vinaque dat tepidis salsaque farra focis.
Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effusis aethera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet, & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrêre; piabile fulmen
Est, ait: & saevi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Prodere, Romani numen uterque soli.
Nec sine vi tradent. adhibeto vincula captis.
Atque ita, quà possint, erudit, arte capi.

Lu-

—— nudatam deserit arcem,
Scipio Lucernae. quanquam firmissima pubes
His sedeat castris.

Ita vetusti codices; non *fortissima*. Gunthetus Ligurini lib. VII.

—— firmissima nostrae
Robora militiae

vocat milites. libro X.

Quingenti juvenes fortissima robora belli.

Caesar Belli Gallici libro VII. *Is locus praesidio non nimis firme tenebatur.* &, *Quinque cohortes, quas minus firmas ad dimicandum esse existimabat, castris praesidio relinquit.* &, *Haec eadem noctu excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur.* libro II. Belli Civilis: *Iisdem diebus Carmonenses, quae est longe firmissima totius provinciae civitas.* libro III. *Hic cognoscere licuit, quantum esset praesidii hominibus in animi firmitudine.* &, *cohortes firmissimas Pompejus se habere existimabat.* Auctor belli Africani, *Elige ex tuis cohortem unam, quam putas esse firmissimam.* Auctor belli Hispanici, *Ita firmissimum ejus praesidium Ateguam proficiscitur.* pro *datae leges* unus Vatican. *ratae leges.* quomodo & forte scribendum Trist. v. Eleg. IX

Sic mea lege rata vincta atque inclusa Thalia.

Marcianus Capella libro IX.

Te nunc astrisono carmine Jupiter,
Quo geminata poli volvere sydera
Suevit lege rata sacra recursio,
Praefandum veneror.

ubi *astrisonum* male legitur. HEINS.

280. *Pure.*] *Merito* Mazar. Ambrof. Laeti & octo alii. vid. lib. II. 330. & IV. 444.

281. *Exuitur.*] *Exigitur* malim cum Farnef. & Ambrof. verbo efficaciori. ita *exigere gracilitatem stilo* dixit Quinct. I. 9. vid. ad II Art. 653. BURM.

282. *Pudet.*] *Pudor* Excerpta Douzae. *manum* etiam Mazar. & Voss.

283. *Visa jam vertitur ara.*] Ex Numae novâ lege. Plutarchus, Suis, inquit, praecepit τὸ μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, μηδὲ θύειν ἄτερ ἀλφίτων· καὶ τὸ προσκυνεῖν περιστρεφομένους, καὶ τὸ καθῖσαι προσκυνήσαντας. Solitum ergo antiquis in adorationis ritu corpus dextroversum circumagere: hoc adstricte significat τὸ *vertitur.* manifeste Plautus in Curcullione:

Ph. *Quo me vortam nescio.*
Pa. *Si Deos salutas, dextroversum censeo.*

& Lucretius lib. V.

Nec pietas ulla est, velatum saepe videri,
Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.

Plinius lib. XXVIII. cap. 2. *In adorando dextram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus; quod in laevum fecisse Galliae religiosius credunt.* imo in dextram, si verus Athenaeus lib. IV. Καὶ τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσιν ἐπὶ τὰ δεξιὰ στρεφόμενοι. Erat & apud antiquos, ut vidisti, in adoratione solemnis manus ad os admota: quod & ex Minucio Felice observo in Octavio. *Caecilius*, inquit, *simulacro Serapidis denotato, ut vulgo superstitiosis solet, manum ori admovens osculum labris impressit.* inde hujusmodi oscula *labrata* dixerunt veteres, imo statuas ipsas Deorum & imagines Imperatorias, quae isto osculo adorabantur. Sic exponunt Graeci λάβρατα. Chronicum Alexandrinum: Τούτῳ τῷ ἔτει ἐβασίλευσεν Ἀνθέμιος, καὶ ἀπῆλθον τὰ λάβρατα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντίνου πόλει διὰ Φήστου ἐπάρχου πόλεως. NEAPOL. Sed rectius interpretes *vertitur* explicant, mutatur, mitescit, & hoc exigit *modo trux.* vid. ad Val. Flacc. II. 572. in scriptis etiam erat, *versa ira, versa ara, visa illa*, & *visa convertitur ara.* BURM.

284. *Salsaque farra.*] *Farraque fracta* Patavin. & Strozzae, unde Heinsius fecerat, *fricta.* vid. lib. I. 276.

289. *Piabile fulmen.*] Et *moniterium* (utor veteri verbo) nam latens fatum aperuit. NEAP.

291. *Ritum piandi Tradere.*] *Prodere* Ursin. Voss. Maz.

Lucus Aventino suberat niger ilicis umbrâ,
Quo posses viso dicere, Numen inest.
In medio gramen, muscoque adoperta virenti
Manabat saxo vena perennis aquae.
Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dìs ponit pocula Bacchi;
Cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt silvestria numina fontes:
Et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur: gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque sopitas addit in arta manus.
Somnus ut abscessit; tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.

Tum

Maz. Zulich. alii sex. bene. Est enim *Prodere* in lucem proferre. est autem verbum sacris frequenter adhibitum. Cicero Miloniana: *Lanuvii à dictatore Miloni prodi flaminem necesse esse.* id est creari, renunciari. quod *capi flaminem* ab aliis dictum. Livius *interregem prodi* dixit libro VI. ab U. C. *prodi Dictatorem* Pomponius lib. II. D. de Orig. Juris. Quare & sequenti versu sit legendum. *Nec sine vi prodent.* sic lib. V. 698. ex optimis codicibus,

Causam facundo prodidit ore Deus.

prodere Ænigmata Auson. Epist. V. ad Theonem. Vide quae de eo verbo notavimus ad Claudianum initio libri primi de Raptu Proserpinae. Apulejus Met. X. *Natam puellam prodidit vicinis alumnandam*, pro *tradidit*. HEINS. Sed non minus in sacris, quae in vulgus proferebantur, proprium est verbum *edere*, quod hic habet Puteaneus & alii multi mox ℣. 294. de quo vide ad lib. I. 7. & alibi. nisi mox ℣. 294. praestat *edidit* retinere. quia arcana docet. *poterant* etiam nonnulli codices, &, *poterit*. BURM.

292. *Numere utrumque.*] *Uterque* in quibusdam. NAUG. Vid. lib. V. 720.

293. *Adhibe tu vincula captis.*] *Adhibete* rectius Ursin. Mazar. Zulich. Voss. Arond. prim. Ambr. Laeti & multi alii. quatuor tamen, *adhibe tua.* Redde Ovidio suas elegantias & scribe, *adhibe sua vincula captis.* Trist. IV. Eleg. VII. ex fide membranarum,

Cur quoties alicui chartae sua vincula demsi,
Illam speravi nomen habere tuum.

& Art. Am. III. 273.

Arida nec vinclis crura resolve suis.

HEINS. Haec vero Ovidius imitatione Virgilii lib. IV. Georg. 396. composuit.

294. *Edidit arte capi.*] *Erudit* venuste Voss. Arond. Ursin. prim. Ambros. Maz. Zulich. Nauger. cum tribus aliis. infra hoc ipso libro,

Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit.

Trist. II. 244.

Romanas erudiuntque nurus.

Art. Am. II. 66.

Erudit infirmas ut sua mater aves.

HEINS.

295. *Lucus Aventino suberat.*] Varro de hujusce collis etymo *Olim*, inquit, *paludibus mons erat ab reliquis disclusus. Itaque eò ex urbe, qui advehebantur ratibus, quadrantem solvebant: cujus vestigia, quod ea, qua tum itur, velabrum; & unde ascendebant ad Rumam, nova via lucus est & sacellum Larum.* Hic lucus, de quo Noster. NEAP.

295. *Niger ilicis umbra.*] Servius ad illud: *Ilice sub nigrà, vel umbrosà, vel revera nigrà, quia talis est*; ob virorem, qui ad nigrum accedit. inde Horatio, *pulla myrtus.* NEAP.

300. *Fonti Rex Numa mactat ovem.*] Hoedus victima proprior. idem Flaccus ad fontem Blandusiam:

Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis haedo.

NEAPOL.

301. *Disponit pocula Bacchi.*] *Dis ponit* legendum esse jam monui Art. Am. I. ℣. 231. HEINS.

301. *Oderati Bacchi.*] *Vini* Mazar. Arond. & Vossii. sed est & hoc ex Virgilio IV. Geor. 279.

Hujus odorate radices incoque Baccho.

302. *Cumque suis.*] Hi numero bisseni. Antias vetus auctor apud Arnobium lib. V. Adversus Gentes:

Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoscite nostris,
Si scelus ingenio scitis abesse meo.
Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
Sic Numa: sic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quae monitu tibi discere nostro
Fas sit. habent fines numina nostra suos.
Dî sumus agrestes, & qui dominemur in altis
Montibus. arbitrium est in sua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere coelo:
At poteris nostrâ forsitan usus ope.
Dixerat haec Faunus; par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Juppiter huc veniet, validâ deductus ab arte.
Nubila promissi Styx mihi testis erit.

Emif-

tes: *Numam dicunt, Egeriae monitu, castos duodecim juvenes apud aquam celasse cum vinculis; ut cum Faunus & Martius Picus ad id locorum venissent haustum, nam illis aquandi solemne iter huc fuit, invaderent, constringerent, colligarent.* NEAP.

303. *Solitos fontes.*] *Solitum fontem* Patavinus, Moreti & tres alii cum pr. Edit. Ald. Gryph. & al. *invocat ad solitos* Regius unus.

306. *Sopitas.*] *Subjectas* Voss. Mazar. Arond. & duo alii.

306. *Addit in arcta manus.*] Ridet hos nexus Arnobius: *Soliditatis*, inquit, *habebant quidquam, aut ex duris ossibus informatae fuerant eorum manus, quae constringi laqueis & nodorum possent illigationibus coerceri?* NEAP.

307. *Pugnando vincula tentant Rumpere.*] *Tentando pugnant* prim. Ambros. Laeti & plurimi alii. probe. nisi quod malo, *luctando vincula pugnant Rumpere.* sic Persius Sat. v.

Nam & luctata canis nodum abripit, attamen illi,
Cum fugit, à collo trahitur pars magna catenae.

Met. lib. VII. 777.

—— jamdudum vincula pugnat
Exuere ipsa sibi, colloque morantia tendit.

Met. II. 685.

Ille tamen pugnat molles evincere somnos.

Fast II. 648.

Et solidâ ramos figere pugnat humo.

lib. VI. 515.

Injiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.

quibus locis multi veterum, *tentat*, vel *tentant*. perperam. In Ibide, 18.

Naufragii tabulas pugnat habere mei. HEINS.

312. *Cornua Faunus ait.*] Capripedem & cornutum hunc finxit antiquitas. NEAP.

314. *Fines suos.*] *Suas* Patavinus. vid. ad I Art. 282.

315. *Et qui dominamur.*] Recte in Nostro, *& qui dominemur:* bellius quod in alio veteri, *& qui dignemur.* NEAP. *Dominantur* & *dominentur* etiam nonnulli.

316. *Arbitrium est in sua tecta Jovi.*] *In sua tela* Mazar. Zulich. Voss. Arond. & sex alii. ut de fulmine agatur. Atque ita Janus quoque Vlitius noster legendum conjiciebat ingeniose, ut solet. HEINS. *In sua regna* Ambros. & Laeti. vide mox 343.

317. *Deducere caelo.*] Verbum magicum. Tibullus: *Lunam deducere tentat.* Graecorum κατάγειν. Apollonii interpres: Αἱ Φαρμακίδες κατάγουσι τὴν σελήνην. NEAPOL. *Celso deducere caelo* Sarravii & duo alii. frustra. vid. ad Epist. I. 3.

318. *Sed poteris.*] Veteri inest, *At poteris.* NEAPOL.

321. *Valida perductus ab arce.*] In nonnullis, *nostra perductus ab arte.* NAUGER. *Valida per. ab arce* optimi libri scripti. CIOFAN. Simplicius & magis pro castissimo autore videtur, quod è codice veteri annotavit Scaliger, *summa deductus ab arce.* DAN. HEINS. Eidem inest, *Valida perductus ab arte.* sic arbitror legendum. NEAP. *Validâ veniet deductus ab arte*, vel *arce*, Voss. Arond. pr. Ambr. Maz. & multi alii. plures, *summâ deductus ab arce. Deducere* verbum magicum. hinc *carminibus deducere Lunam* passim apud Nostrum & alios poëtas. Graecis scriptoribus κατάγειν τὴν σελήνην. sic κατάγειν τὸν Δία Plutarcho in Numa hac ipsa narratione. de eo verbo plura ad Propertium Passeratius & nos suo loco. *summam arcem* caelum quoque vocat lib. I. Met. de Jove,

Quae pater ut summâ vidit Saturnius arce.

& lib. II. de eodem,

fum-

Emissi, quid agant laqueis, quae carmina dicant;
Quàque trahant superis sedibus arte Jovem,
Scire nefas homini. nobis concessa canantur,
Quaeque pio disci vatis ab ore licet.
Eliciunt coelo te, Juppiter, unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Constat Aventinae tremuisse cacumina silvae:
Terraque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant Regis: totoque è pectore sanguis
Fugit; & hirsutae diriguere comae.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum Rexque Paterque Deûm.
Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.

Ad-

—— *summam petit arduus arcem.*
Heins. Vid. supr. II. 70.

322. *Nubila promissi Styx mihi testis erit.*] De Stygia palude lib. II. Metamorph ex Servio & ex aliis auctoribus. Ciofan. *Promissis* Mazarin. vid. ad II Met. 45. *testis ait* etiam Ambros.

323. *Emissi quid agant laqueis.*] Non elegantius liber scriptus, *Emissi laqueis quid agant.* Neap.

323. *Quae carmina dicant.*] Videntur mihi verba illa Pontificis, cum fulmina condebat. de quibus veteres Glossae Juvenalis: *Condi fulgura dicuntur, quoties Pontifex dispersos ignes in unum redigit, quadam tacitá ignoratáque prece, & locum aggestione consecratum it* Neap.

325. *Nefas homini est.*] *Est* deest in melioribus. *Canantur* Helmaestad. rectius. Heins.

326. *Dici vatis ab ore licet.*] Sic libri veteres. recte. Ciofan. An *dici* satis apte hic legatur dubito. *duci* unus Vossianus, multo rectius. nisi *disci.* ut olim conjecerat Heinsius, quis malit, quae verba modo ℣. 313. & semper fere permutata. Et saepe Poëta, qui Deorum discipulum se aliquando profitetur, in his libris aliorum doctorem agit. ut inf. 436.

Disce quis iste Deus.

IV. 140.

Caussaque, cur subeat (discite) certa subest.

& alibi. vid. inf. ℣. 408. *ab ore queunt* Gryph. & Excerpt. Scaligeri. Burm.

328. *Eliciumque vocant.*] Habuerunt quoque Graeci τὸν Δία καταιβάτην, quod *Elicium* interpreteris: illius meminit Pollux lib. IX. ni fallor; hujus Varro lib. V *Sic Elicii Jovis ara in Aventino, ab eliciendo.* Neap. Hoc Jovis cognomen illustravimus in Dissertatione de Jove Fulgeratore. cap. IX. adde & inf. IV. 827. ubi Romulus elicit Jovem. Burm.

330. *Terraque subsedit.*] Ut illud supra in primo, 568.

Ictaque subsedit pondere molis humus.

Neapol.

332. *Fugit & hirsutae.*] *Effugit, hirsutae* Sarravii & Moreti unus. *è corpore* etiam nonnulli scripti & editi.

333. *Ut rediitque animus.*] Sine *que* conjunctione lib. Statii. sequor. Ciofan. Prisca editio, *ut rediit animus.* Non melior. Neap. *ut rediit animus* vera lectio, quicquid turbant lib. veteres. Diximus Notis ad Epist. VI. Heins.

335. *Denaria.*] *Sacraria* Patavinus unus.

336. *Quod petitur.*] *Petimus* Sarravii.

337. *Sed verum.*] Sic boni libri. Ciofan. *Verumque* alii.

337. *Ambage remota.*] *Remissa* Strozzae codex. vide Notas Epist. VII. ℣. 149. Heins.

339. *Caede caput, dixit.*] Similem ritus crudelissimi permutationem Macrobius ad Junium Brutum referre Saturnalium primo, capite septimo, videtur. Qui Brutus, cum festo Compitalium per Tarquinium Superbum restituto, Laribus ac Maniae Larum matri ex responso de edicto Apollinis, ut pro capitibus supplicaretur, pueros immolari obtinuisset, capitibus allii & papaveris jusserit supplicari, ut responso Apollinis satisfieret de nomine capitum, remoto scelere infaustae sacrificationis. Sed & Herculem in Italiam delatum pro humanis capitibus oscilla ad humanam effigiem simulata atque efficta Saturno obtulisse. cumque oraculi lex esset:

Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα,

τὰ φῶτα non de viris sed de luminibus esse interpretatum, atque inde morem exortum, ut Saturnali-

Adnuit oranti: sed verum ambage remotâ
  Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Caede caput, dixit. cui Rex, Parebimus, inquit:
  Caedenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: summos, ait ille, capillos.
  Postulat hic animam: cui Numa, Piscis, ait.
Risit: &, His, inquit, facito mea tela procures,
  O vir colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
  Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru super aethera motum
  Fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta.
  Tarda venit dictis difficilisque fides.

At

nalibus cerei missitarentur. eadem denuo reperit idem Macrobius ejusdem libri capite undecimo. HEINS.

340. *Eruta cepa meis.*] Studet Numa tristius avertere. Plutarchus in eodem: Ἔνιοι δὲ ἢ τοὺς δαίμονας φασὶν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας· τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νουμᾷ, προστάσσειν ὡς χρὴ γίνεσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς· ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων· τὸν δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος φονικὸν, ἐπερέσθαι, θριξίν· ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμᾶν μαινίσι· ταῦτα λέγουσιν ὑπὸ τῆς Ἠγερίας δεδιδαγμένον. & ille Antias apud Arnobium: *Jovem diu cunctatum, Expiabis, dixisse, capite fulgurita: Regem respendisse, Capitio; Jovem rursus, Humano: retulisse Regem, Sed capillo; Deum contra, Anima: subjecisse Pempilium, Piscis. Tunc ambiguis Jovem propositionibus captum extulisse hanc vocem, Decepisti me Numa.* NEAP.

341. *Sumet, ait ille, capillos.*] In nonnullis, *summos, ait ille, capillos.* NAUGER. *Summos* malo cum quatuor nostris, quod & in suis invenerat Naugerius. *Addidit hoc omen* Mazar. pro *Addidit hic, Hominis.* In Zulichemiano vetus scriptura erat erasa. HEINS.

342. *Piscis, ait.*] Cur μαινὶς potius oblata, non alius, nescio. Dianae olim immolabant, ob caussam, quam recitat Eustachius in his: Θύεται μαινὶς τῇ Ἑκάτῃ· ταὐτὸν δ' εἰπεῖν τῇ σελήνῃ· διὰ τὸ δοκεῖν ὅτι εἰς μανιῶν αἰτία εἶναι. NEAP.

343. *Mea tela procures.*] Hoc est in posterum: unde Plutarchus de fulminum procuratione: Ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων. NEAP.

343. *Tela procures.*] *Repellas* tres. *reponat* unus.

344. *Colloquio non abigende Deûm.*] *Meo* rectius pro diversâ lectione Arondelianus. quomodo & duo alii. HEINS.

346. *Imperii pignora certa.*] Ancile: cui ad imperii tutelam eadem fides praestita ac Palladio, Diis Samothracum, & igni Vestali. NEAP. *Multa* unus. *cara* Mazar. vid. supr. ỳ. 74.

347. *Super aethera netum*] *Motum* scribe cum Voss. Arond. pr. Ambr. Zulich. Maz. aliisque nonnullis. lib. II. 439.

Cum subito motae tremuere cacumina sylvae,

& post. 501.

Cum subito motu sepes tremuere sinistrae.

Silius lib. III. 205.

Te strages nemorum, te moto turbida coelo
Tempestas, sedesque virûm, magnaeque ruinae
Idaei generis, lacrymosaque fata sequuntur.

Idem lib. XII.

Nullaque jam mitem credas habuisse tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua caelo.

Idem lib. V.

Sic ubi torrentem crepitanti turbine nimbum
Illidit terris melitus Jupiter altus,
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo;
Intremuere simul tellus, & pontus, & aether,
Ipsaque commoto quatiuntur tartara coelo.

Stat. Theb. V.

Addita signa polo, laetoque ululante tumultu,
Tergaque & aera dei motae crepuere per auras.

Corip. Afric. lib. V.

Haud secus ac Libyci terra sitiente coloni
Nubila suscipiunt, moto cum fulgura coelo
Prima micant.

Propertius libro II. Eleg. XVI.

Vidisti moto sonitus procurrere coelo.

ubi

At certe credemur, ait, si verba sequatur
Exitus. en, audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Juppiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur;
Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ;
Ante sui populus limina Regis adest.
Prodit, & in solio medius consedit acerno.
Innumeri circa stantque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phoebus:
Sollicitae mentes speque metuque pavent.

Con-

ubi, *toto percurrere coelo*, nunc legitur, etiam in scriptis. *tonitru coelum omne ciere* Maroni. idem Silius lib. XV. 144.

Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per subitum mote strepuere tonitrua mundo.

HEINS.

351. *At certe credamus, ait.*] Ita haec habet liber vetus, *At certe credetis, ait.* NEAPOL. *Credemus* scripti plerique. Sed vere Sarrav. & duo alii, *credemur.* mox *sequatur* meliores, pro *sequetur.* HEINS. *Credemur* recte. vid. ad lib. VII. Met. 98.

352. *Et audi crastina quisquis ades.*] Puto scribendum, *crastine.* pro quisquis crastinus aderis. HEINS.

353. *Protulerit.*] Unus Mazar. *protinus extulerit cum totum Cynthius orbem*, non male, & exactior est temporis definitio, unde fiducia major apparet. & ita factum docet infr. ℣. 367. *totos orbes* unus Heinsii. ut & supra ℣. 345. duo habebant. BURM.

354. *Pignora certa.*] *Multa* unus. vid. supr. ℣. 74.

356. *Adveniente die.*] Idem, *à veniente die.* NEAP. *Adveniente* scripti plerique. HEINS.

357. *Rorata.*] *Rorataque* plurimi ex melioribus & prima editio. ut ita *rorare* dicitur active. de quo vide Heins. ad Claud. I. 385. Forte autem hic *roratam* terram narrat, quod aliter parum ad rem pertinere videri poterat, quia inde bonum omen captari à quibusdam soleret, ut certe de Augusto narrat Sueton. cap. XCII. BURM.

359. *Solio consedit acerno.*] *Eburno* pr. Farnes. pr. Ambros. & tres alii. HEINS. Sed mihi *acerno* melius simplicitati & paupertati temporis, quo Numa regnavit, convenire videtur. eadem varietas est IV. Met. 487. ita Virgil. VIII. 178.

Accipit Aenean solioque invitat acerno.

BURM.

360. *Stantque silentque viri.*] *Sedentque* multi probae notae. sed male. Met. XIII.

Consedere duces, at vulgi stante coronâ.

vid. inf. IV. 304. HEINS.

363. *Niveo velatus amictu.*] Galeâ sacerdotali. Veteres Glossae Juvenalis: *Tiara galea sacerdotis, quae per malas veniens mente subligatur.* Videtur pileum Judaici sacerdotis. de quo Isidorus: *Pileum ex bysso rotundum, quasi sphaerâ mediâ caput tegens sacerdotale, & in occipitio vittâ constrictum, hoc Graeci & nostri tiaram vocant.* NEAP.

364. *Jam bene.*] Francius malebat, *tam.*

365. *Muneris.*] *Pignoris* Vatican. & Farnes. quod Heinsius praeferebat.

367. *Totum jam Sol emoverat orbem.*] Sic liber Statii. & Maffei. Ursini vero, *evolverat.* CIOF. *Evolverat* quinque veteres. quomodo apud Statium Achill. I.

Jam premit astra dies, humilisque ex aequore Titan
Rorantes evolvit equos.

Virgil. III. Æn. 284.

Interea magnum Sol circumvolvitur annum.

sic & *evolvere pectore questus* Valerio Flacco lib. IV. Avienus Descriptione terrae,

Hic se Sarmaticis evolvens finibus.

post,

Eminus evolvunt hic sese pinguia Nili
Flumina.

At Vatic. unus & Thuan. *emerserat.* Eleganter sane. Arusianis Messius apud me ineditus: *Emergit se: Sallustius Histor. IV. ubi se laniata navigia è fundo emergunt. Terentius in Andria: ex illis se emersurum malis.* Cornelius Nepos in vita Attici: *Quibus ex malis ut se emerserat.* Cicero de Aruspicum responsis: *Serpens, quae tum delitescit, tum se emergit.* Apulejus Apologia: *Veritas velut alto barathro calumniae se emergit.* sic contra *demergere* er-

Conftitit, atque caput niveo velatus amictu,
Jam bene Dìs notas fuftulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeft promiffi muneris, inquit.
Pollicitam dictis, Juppiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerferat orbem:
Et gravis aetherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit fine nube Deus, tria fulgura mifit.
Credite dicenti; mira, fed acta, loquor.
A medià coelum regione dehifcere coepit:
Submifere oculos cum duce turba fuo.
Ecce levi fcutum verfatum leniter aurà
Decidit. à populo clamor ad aftra venit.

Tollit

orbem idem infra dicetur ✝f. 517. ut ex veteribus libris emendamus. Val. Cato in Diris:

Monftra repentinis terrentia faepe figuris
Cum fubito emerfere furenti corpora ponto.

Manilius lib. v.

——— *cum jam vicefima Cancri*
Septimaque ex undis pars fefe emergit in aftra.

Avienus Defcriptione terrarum,

——— *qua lux fe rurfus Eoa*
Emergit pelago.

HEINS. *Commeverat* duo. *oftenderat* unus.

368. *Et gravis.*] Malim, *En gravis.* pro *venit*, alter Puteaneus, *vergit.* non male. fic infra:

Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arcton.

HEINS.

368. *Ab axe.*] *Ab igne* Ambrof. & Laeti. *aetherea ab arce* alius.

371. *A media coelum regione dehifcere coepit.*] *Vifum eft* quidam veteres. Mazarinian.

A media fubito coelum difcedere vifum eft.

neque aliter Voffianus. elegans fane & proprium *difcedendi* verbum hoc loco. quod Nonius pro *hiare*, *dividi*, *diftendi* interpretatur. Virgil. IX. Æn. 19.

—— *unde haec tam clara repente*
Tempeftas? video medium difcedere coelum;
Palantesque polo ftellas. fequor omina tanta.

Ubi Servius, *In Auguralibus etiam libris inter oftenta coelum difceffiffe dicitur.* eidem Geor. III. 24. *Scena verfis frontibus difcedere* hoc fenfu dicitur. Cic. de Divinatione lib. I. *Expofitque initio belli Marfici & deorum fimulacra fudaviffe, & fanguinem fluxiffe, & difceffiffe coelum, & ex hoc occulto auditas effe voces.* Idem in Arato,

—— *pedibus fubito percuffa Dianae*
Infula difceffit.

hoc eft, ut Aratus ipfe;

Νήσου ἀνεῤῥήξαντα μέσους ἑκάτερθε κολώνας.

apud Jul. Obfeq. C. Valerio, M. Herennio Coff. *Coelum vifum difcedere, cujus hiatu vertices flammae apparuerunt.* perperam illic *defcendere* circumfertur. neque aliter capiendum illud Lucretii initio lib. III. *Moenia mundi difcedunt.* Idem Cicero Offic. lib. III. *Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui, cum terra difceffiffet magnis quibusdam imbribus, defcendit in illum hiatum.* Silius lib. VI. 36.

Stagnantem caede & facilem difcedere terram
Enfe fodit. ——

Calpurnius Ecloga VII.

Ah tepidi quoties nos difcedentis arenae
Vidimus in partes ruptaeque voragine terrae
Emerfiffe feras. ———

ita fcribendus ille locus. quod & Lipfio jam ex parte praevifum eft. Barthius ad Claudianum pag. 181. curis fecundis inepte, *noctem cedentis arenae.* nam quod negat effe, quo τὸ *arenae* referatur, non attendebat fequi *voragine.* Val. Flaccus lib. I. 285.

—— —— *dirimique procul nullo aequore vifa*
Coeperat à gemina difcedere Seftos Abyde.

qui locus etiam vulgo depravatus circumfertur. HEINS. *E Media* Arondel. *regione rubefcere* Servii codex.

372. *Cum duce turba fuo.*] *Suos* meliores. HEINS. In uno Petavii codice erat, *furrexere manus cum duce turba fuas.* quod minime ab imperito librario profectum puto. nam *furgere* active, pro *furrigere*, capi non huic hominum turbae notum erat, fed quia offendebat rudes hos & ignaros omnis elegantiae fcribas, & qui ad fulgura etiam fubmittere fuos oculos folent, vulgatam nobis procuderunt lectionem. ita Plaut. Epid. V. II. 67. *Lumbos furgite atque extollite.* Germanic. Phaenom. 437.

Sub geminis Procyon fulgentia fidera furgit.

ubi

Tollit humo munus, caesâ prius ille juvencâ,
Quae dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est:
Quàque notes oculis, angulus omnis abest,
Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
Consilium multae calliditatis init.

Plura

ubi recte Grotius pro *surrigit* dictum notat. vide Sanctii Minerv. III. 3. & ibi Cl. Perizon. jam vero convenit rectius fiduciae Numae, ut oculos in coelum intentos teneat, & deinde viso ancili, quod delabitur, tolleret manus ad coelum; cum si submisisset oculos, non potuisset certe scire levi versatum aura scutum tandem decidisse. ad mirum vero hoc spectaculum tollunt cum duce turba manus in coelum, ut moris fuisse patebit ex adnotatis ad Petron. cap. XL. & Quinctil. II. 12. haec quamvis mihi verissima lectio videatur, non tamen ausus fui ab omnibus receptam loco movere. sed *suo* vindicat etiam alter locus. IV Trist. II. 66.

Laetaque erit praesens cum duce turba suo.

Burm.

376. *Quae dederat nulli colla premenda jugo.*] Boves, quos pro sacrificio veteres interficiebant, numquam araverant. Seneca in Oedipo:

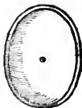
Appellite aris candidum tergo bovem,
Curvoque numquam colla depressum jugo.

& hic Noster lib. I. hujus operis:

Colla rudes operum praebent ferienda juvenci.

Ciofan. *Nullo* Putean. *terga premenda* tres libri. *terenda* volebat Francius.

377. *Quod ab omni parte recisum.*] Ancile igitur licet ex Nostri sensu colligam fuisse rotundum, non tamen hujusmodi penitus credam; sed adeo oblongulum, ut in nummis vidisse memini; ubi sic cusum:

Sed, quod displicet, solus Naso in hanc sententiam, qui verbi vim secutus. Sic *ancaesa* dicta sunt ab antiquis vasa, quae caelata appellamus, quod circumcaedendo talia fierent, idque auctore Festo, qui haec de ancilium forma: *Ancile appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summumque latus pateret.* prisca editio habet, *latius pateret.* Quae si bene capio, non alia Festi mens, quam ancilis schema sic delineare:

Describit nobis parum clare Plutarchus in Numâ: Ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι, καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. Dionysius peltae Thraciae aequiparat, secutus puto Varronem, qui *Ancilia* ait lib. IV. *dicta ab ancisu; quod ea arma ab utraque parte, ut peltae Thracum, incisa.* Nota, quod *ut* in incisionem cadit. Vult enim Varro eam incisionis figuram fuisse in ancilibus, quam peltae Thracum haberent in summo tantum, illa ad utrumque latus: nam peltae lunam semiplenam referebant in hunc modum:

Ceterum ancilis etymon deduci potest ex eo quod esset ἄγκυλον τὸ σχῆμα, aut quod ἐπ' ἀγκώνων gestaretur; sive quia ἄνωθεν ὀκείλαν καὶ ἐνεχθῆσαν

an,

Plura jubet fieri fimili caelata figurâ;
Error ut ante oculos infidiantis eat.
Mamurius morum fabraene exactior artis,
Difficile eft, illud, dicere, claufit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit.
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis (à faltu nomina ducunt)
Armaque, & ad certos verba canenda modos.

Tum

an, ut fummo viro placuit, quod averruncandae peftilentiae cauffa, *ἀκέσεως* fignificatio in nomine fit. Laudo ingenium. Neapol.

378. *Quemque notes oculis.*] *Quaque* Nauger. Zulich. Mazar. Urfin. Petav. & quinque alii. Sed apud Ifidorum libro xviii. cap. 12. *Quemque* legitur, & fuperiori verfu, *Idque ancile vocat*, non *Atque*. quomodo etiam Urfin. Voff. Mazar. Zulich. Nauger. & octo alii. Heins.

380. *Multae calliditatis.*] *Mirae* Petavianus; ut Epift. xvi.

O mira calliditate virum.

vid. ad ii Amor. xv. 14. eadem varietas infr. vf. 668. Burm.

381. *Plura jubet fieri.*] Non ab uno, fed à pluribus; ut inter tot aliquis ad verum caelefte *σχῆμα* exprimeret. Plutarchus: *Τὴν δὲ πέλτην ἀφομοιοῦντος αὐτῇ, καὶ κελεύσαντος ἁμιλλᾶσθαι τοὺς τεχνίτας ὑπὲρ τῆς ὁμοιότητος, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπειπεῖν, Βετούριον δὲ Μαμούριον, ἕνα τῶν ἄκρων δημιουργῶν, οὕτως ἐφικέσθαι τῆς ἐμφερείας, καὶ κατασκευάσαι πάσας ὁμοίας, ὥστε μηδ' αὐτὸν ἔτι τὸν Νυμᾶν διαγινώσκειν.* Neap.

383. *Mamurius.*] *Marmurius* multi codices. *Mammurius* nonnulli. *fabricaene* Sarravil.

384. *Difficile eft ulli dicere, claufit opus.*] *Illi* in nonnullis. Urfini codex, *illud*, ut referatur ad *τὸ opus.* quod fequor. Heins. *Sculpfit* Sarrav. *culffit* Petav. vid. ad xv. Met. 813.

385. *Munificus.*] *Magnificus* Petav. & idem, *pete munera.*

386. *Nota fides.*] *Vera* Putean. Moreti & Excerpta Douzae. vid. infr. 662.

387. *A faltu nomina.*] *Salii*, inquit M. Varro, *à faltando: quòd facere in Comitio quotannis & folent, & debent.* tamen ex Polemone quodam refert, quemdam Arcada, dictum Salium, eis enopliam faltationem & nomen etiam dediffe: at nugae. Plutarchus: *Σάλιοι δὲ ἐκλήθησαν, οὐχ ὡς ἔνιοι μυθολογοῦσι, Σαμόθρᾳκος ἀνδρὸς ἢ Μαντινέως ὄνομα Σαλίου τὴν ἐνόπλιον ἐκδιδάξαντος ὄρχησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ὀρχήσεως αὐτῆς ἁλτικῆς οὔσης, ἣν ὑπορχοῦνται διαπορευόμενοι τὴν πόλιν, ὅταν τὰς ἱερὰς πέλτας ἀναλάβωσιν ἐν τῷ Μαρτίῳ μηνί.* & clarius Dionyfius lib. ii. *Ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων, ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως· τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαί τι καὶ πηδᾶν σαλίρε ὑπ' αὐτῶν λέγεται·*

ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστὰς, ἐπεὶ κἀν τούτοις πολὺ τὸ χόρευμα καὶ σκίρτημα ἔνεστι, παραγαγόντες ἀπὸ τῶν Σαλίων τοὔνομα, Σαλιτόρας καλοῦσιν. Hoc Saliorum tripudio haud fufpicor Romae folemnius celebratum, fi vera Lucianus *περὶ Ὀρχήσεως· Ἐπὶ τούτοις δίκαιον μηδὲ τῆς Ῥωμαίων ὀρχήσεως ἀμνημονεῖν, ἣν οἱ εὐγενέστατοι αὐτῶν, τῷ πολεμικωτάτῳ τῶν θεῶν Ἄρει, οἱ Σάλιοι καλούμενοι (ἱερωσύνης δὲ τοῦτο ὄνομα) ὀρχοῦνται σεμνοτάτην τε ἅμα καὶ ἱερωτάτην.* Bene *εὐγενέστατοι·* nam, tefte Tullio in oratione pro Domo fuâ, ex Patritiis legebantur. Ceterum faltatio qualis fuerit tradidit etiam Dionyfius lib. ii. *Κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, τοτὲ μὲν ὁμοῦ, τοτὲ δὲ παραλλάξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις· χορείαν δὲ καὶ κίνησιν ἐνόπλιον καὶ τὸν ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφον, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριώσασθαι λόγοις, Κούρητες ἦσαν οἱ πρῶτοι καταστησάμενοι.* In motibus autem frequens illis fuit amptruatio, quae fiebat in circum: haec à profaltore initium fumebat. Lucillius:

Praeful ut amptruat, inde & volgu redamptruat olli.

Praeful, & *profaltor*, idem: hoc unum ex Saliatu munus; quae tria, *Praefulis*, *Vatis* & *Magiftri.* Neapol. *Dicta* plerique veterum. *quae faltu nomina ducunt* Voff. *qui faltu nomina ducunt* Sarrav. Zulich. Maz. At idem Zulichemianus tamen manu primâ, *à faltu nomina ducunt.* vere. quomodo & duo alii. Supra lib. i. 467.

Ipfa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

ubi etiam male fcripti plurimi, *dictum.* Horatius lib. iii. Od. xxvi.

——— *tua fectus orbis*
Nomina ducet:

& libro ii. Sat. i.

——— *& qui*
Duxit ab oppreffa meritum Carthagine nomen.

& Satyra ii. libri ii.

—— *Avidienus,*
Cui Canis ex vere ductum cognomen adhaeret.

Silius libro xi.

Ques

Tum ſic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine noſtra ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
Praemia perſolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere ſiqua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvae commoda magna morae.
Arma movent pugnam, pugna eſt aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

His

Quos fugitis ſocios? quosve additis? ille ego ſanguis
Dardanius, cui ſacra pater, cui nomina liquit
A Jove ducta Capys.

ita ex optimo codice illa ſcribenda. libro XVI.

Diſcant, qui pecudum ducant ab origine nomen,
Quantum divini praecellant ſeminis ortus.

& libro XVII.

Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomen
Claudia.

ducere notam Noſter ſupra primo libro,

Ille Numantinâ duxit ab urbe notam.

Ceterum *à ſaltu nomina ducunt* brevis & elegans loquendi modus, ut τὸ *qui* ſubintelligatur. quomodo paſſim veteres hiſtorici, ſed locis plerumque ab inſcitâ manu interpolatis, ut ad Livium abunde docuit Cl. Gronovius. Virgil. lib. XI.

—— *juvenisque Choroebus*
Mygdonides. illis ad Trojam forte diebus
Venerat.

Ita recte omnium veterrimus Mediceus. vulgo, *illis qui ad Trojam.* Idem Maro libro I.

Urbs antiqua fuit. Tyrii tenuere coloni.

eodem libro ex optimis membranis,

Sum pius Æneas: raptos ex hoſte penates
Claſſe veho mecum.

vulgati codices, *raptos qui.* Propertius libro IV. Eleg. IV.

Urbi feſtus erat: dixere Palilia patres.

Auctor Moreti:

Interdum clamat Scybalen: erat unica cuſtos
Afra genus, tota patriam teſtante figura.

ſic vetus codex Petavianus. vulgo,

Cybale haec erat unica cuſtos.

Noſter Met. XIII. 723.

—— —— *petebat*
Sicaniam: trinis excurrit in aequora linguis,

ita enim & illic cenſeo ſcribendum eſſe, cum *tribus haec* legatur inconcinne. Apulejus. Flor. I. *Eſt praeterea genus apud illos praeſtabile. Gymnoſophiſtae appellantur.* Heins.

388. *Armaque.*] Ea qui fuerint diximus: unum addi poteſt, & debet, quo habitu induti. hunc accurate deſcriptum inſeram ex Dionyſio lib. II. Ἑορτὴ, inquit, δι' αὐτῶν ἐστι περὶ τὰ Παναθήναια, τῷ καλουμένῳ Μαρτίῳ μηνί, δημοτελὴς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγομένη, ἐν αἷς διὰ τῆς πόλεως ἄγουσι τοὺς χοροὺς εἴς τε τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἰδίους τε καὶ δημοσίους τόπους, χιτῶνας ποικίλους χαλκέαις μίτραις κατεζωσμένοι, καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους φοινικοπαρύφους, ἃς καλοῦσι τραβέας· ἔστι δ' ἐπιχώριος αὕτη Ῥωμαίοις ἐσθὴς ἐν τοῖς πάνυ τιμίοις· καὶ τὰς καλουμένας ἄπικας ἐπικείμενοι ταῖς κεφαλαῖς, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδῆ. Sunt Dionyſio ποικίλοι χιτῶνες, quod Livio *tunicae pictae.* Sic ille de Saliis: *Tunicae pictae inſigne dedit*, quam Latini *pictam veſtem* vocant. Heſychius: Ποικίλον ἱμάτιον ζωγραφητόν. Neap.

388. *Verba canenda modos.*] Hinc illi Ὑμνηταὶ καὶ Χορευταὶ dicti paſſim. Gloſſae: *Salius*, ἱερεὺς ὁ τὰ διοπετῆ ὅπλα θεραπεύων· ὑμνῳδὸς, πρύτανις. Neap. *Sones* Thuan.

390. *Nomina noſtra ſonent.*] Dictum factum: ut addita non multo poſt Lucia Volumnia: nec hi ſolum, verum alii (ſic poſtea receptum, graſſante adulatione) in ſacrum hoc carmen inſerti. Germanico mortuo, auctore Tacito, inter alios honores decretum, *ut nomen ejus Saliari carmine caneretur.* M. Antoninus Philoſophus Caeſari Vero filio *juſſit*, ait Capitolinus, *ut ſtatuae tantummodo decernerentur, & imago aurea Circenſibus ferenda, & ut Saliari carmini nomen ejus infereretur.* Non abſimilis mos Athenienſibus; ô ſi hodie! quo de Republicâ meritos peplo Minervae intexebant: teſtis Diodorus Siculus de Antigono & Demetrio lib. XX. hinc de clariſſimo viro natum epithetum, Ἄξιός ἐστι τοῦ πέπλου. Neap.

390. *Extremo.*] *Aeterno* Sarravii.

392. *Mamuriumque vocant.*] Fabrum quemdam hunc fuiſſe fabuloſum multis; ut M. Varroni, cui Veturius Mamurius nihil aliud quam vetus memoria. Vidit hanc diſcordiam Plutarchus, ideo, Οἱ δὲ, inquit, Οὐετούριον Μαμούριον εἶναί φασι τὸν ᾀδόμενον, ἀλλὰ Οὐετέρεμ μεμορίαμ. Neap.

394. *Differ.*] Ad condita usque ancilia. Rationem praevides, ſuſpicor, ſed hic habes. Eadem ſuper-

His etiam conjux apicati cincta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.
Tertia nox emersa suos ubi moverit ignes;
Conditus è geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt: Austris hic est, Aquilonibus ille
Proximus. à vento nomen uterque tenet.
Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
Coeperit, & quintae tempora lucis aget;

Sixe

superstitione per id tempus nihil publice geri poterat; nullum iter alicui fas erat aggredi. De Othone apud Tacitum Hist. primo: *Fuere, qui proficiscenti Othoni moras religionemque nondum conditorum ancilium adferrent. Aspernatus omnem cunctationem, ut Neroni quoque exitiosam.* & Suetonius lib. VIII. *Expeditionem autem impigre & praepropere suscepit; sed & motis, necdum conditis, ancilibus.* Mota dicebantur, dum illa Salii per Urbem circumferebant: inde in Kalendario Constantini Magni notatur ea dies, ARMA ANCILIA MOVENT. NEAPOL.

395. *Pugnam.*] *Pugnas* Mazar. Vatic. Ambr. & duo alii. *pugnae* Voss.

397. *Apicalis cincta Dialis.*] Sic unus Vatic. & Statii. Ursini & alius Vatic. *Capitis discincta Dialis.* CIOFAN. Omnino veteres melius, *apicati sancta Dialis. Apicatus*, qui gerit apicem: quid hic in flamine, notum; non illud, cum eodem flamini mori non licuisse. Appianus de Merulâ, (hunc paullum supra facit τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς) lib. primo Bellorum Civilium: *Μερέλας μὲν τὰς φλέβας ὑπέτεμεν ἑαυτοῦ, καὶ πινάκιον αὐτῷ προκείμενον ἐδήλου ὅτι κόπτων τὰς φλέβας τὸν πῖλον ἀποθοῖτο· οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν, ἱερέα περικείμενον τελευτᾶν.* NEAPOL. Miras denuo turbas libri veteres hic excitant. Sed nos, omissis ceteris, ad fidos potissimum convertamur. Vulgatam tuetur Ursini codex & Nauger. *capitis distincta dialis* Petav. *apicatis cura* Mazar. prim. Ambr. & plurimi alii. *capitis distincta* Arondel. aliique tres. *apicalis cincta* Voss. *apicali cincta* Zulich. Excerpta Politiani & duo Medicei, *apicati cincta*, recte: vides etiam τὸ *cincta* in omnibus fere vetustioribus apparere. Festus: *Cincta Flaminica veste velata.* Quare fortassis lib. vs. 226. etiam scribendum,

Tum mihi sic conjunx cincta Dialis ait.

ubi *sancta* nunc legitur. HEINS.

398. *Debet habere comas.*] Ut etiam per dies XIV. mense Junio, donec stercus ex aede Vestae delatum; ut dicturi sumus, Θεοῦ διδόντος, in VI. Fastorum. NEAPOL.

399. *Tertia nox emersa suos ubi moverit ortus.*] Lib. Urs. & Maffei: *Dimensa suos ubi moverat gnes.* Stat. *Dimensa suos ubi moverit ortus.* In cujus lib. ora notatum est, vel, *ignes.* quod glossema cum in libro Ursini perspicue scriptum sit sequendum mihi videtur. CIOFAN. Notat in aliis codicibus, *emensa*, in aliis, *dimensa*, legi Bersmannus. Neutrum, inquit, recte. & causas addit. In Gryphiana editione, quam cum antiquo codice Scaliger contulerat, *emensa* legebatur. pro quo in codice Scaligeri eleganter *emersa* legebatur:

Tertia nox emersa suos ubi moverit ortus.

hoc est, sub initium noctis. optime. DAN. HEINS. V. Nonas est austrini piscis δύσις ἑώα. NEAPOL. Et hic non leviter turbatum est. Ursin. Voss. Aroud. Mazar. pr. Med. Naug. quinque alii, *demense.* Zulich. Excerpta Polit. duo alii, *demensa.* tres cum opt. Ambros. & Laeti codice, *dimensa.* Petav. cum aliis quatuor, *dimersa.* nonnulli, *demissa*, vel *dimissa*, vel *immissa.* quatuor, *demersa.* Probe unus Vatic. & editiones veteres, *emersa.* Val. Flaccus lib. v. 1.

Altera lux haud laeta viris emersit Olympo.

Noster Met. XV. 186. ex antiquis codicibus,

Cernis & emersas in lucem tendere noctes.

Statius Theb. I. 156.

— quid si peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem sol emersus Eoo
Cardine, quem portâ vergens prospectat Iberâ?

Ita vetus codex. Noster paulo ante ex antiquis libris:

—— totum jam Sol emerserat orbem.

Apulejus initio lib. XI. *Video praemicantis Lunae candore nimio completum orbem marinis emergentem fluctibus.* & mox de eadem, *Ecce pelago medio divina emergit facies.* Marcianus Capella lib. VI. *Si emersi solis exortus concavis subductioris terrae latebris abderetur.* idem paulo post de Sole & Luna, *Qui mox, ut primi luminis fulgor emerserit, confestim ad obtutus nostros directis lineis diriguntur.* Dracontius Hexaemero, ut legendum ex vestigiis veterum librorum:

Auroram jam quarta dies emerserat undis.

Ceterum pro *ortus* libri veteres multi, *ignes*, cum Petav. & Voss. id est, stellas, ut lib. IV. Met. 81. & passim Noster in hoc opere. HEINS.

401. *Austris hic est.*] Ideo Νότιος appellatus,

alter

Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
  Mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. hoc quoque caussam
  Unde trahat sidus parva docere mora est.
Ampelon intonsum, Satyris Nymphâque creatum
  Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
[Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
  Quae nunc de pueri nomine nomen habet.]
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
  Decidit: amissum Liber in astra vehit.

Sextus

alter Βόρειος· sed hic & Χελιδονίας, & *Solitarius*; & Ἰχθὺς ὁ μέγας. Vide Theonem & Germanici Scholiasten. NEAPOL.

402. *A vente.*] *A ventis* unus Heinsii & tres alii, cum editione prima, Gryphii & aliis. *utrumque* Regius & Petavii, forte, *a vente nomen utroque tenent.* BURM.

403. *Cum croceis rorare genis.*] *Rutilare* Zulich. Mazar. & unus Vatic. pro diversa lectione. Neque aliter Sarrav. & unus meus. duo, *rorare comis.* ut *rorantes comas* Stat. II. Theb. 136. vid. inf. lib. IV. 141. Si quid mutem, *rutilare comis* libenter reponam. Vide quae de *coma rutila* noto ad Metam. lib. V. ℣. 440. HEINS.

404. *Quintae tempora lucis aget.*] III. Nonas occidit Arctophylax cosmice. NEAPOL. *Quartae* duo libri. *lucis erunt* quinque. *noctis erunt* Petav.

407. *At non effugiet vindemitor.*] Hac eadem vindemiatoris ortus ἀκρόνυχος. NEAPOL.

408. *Parva docere mora est.*] *Dicere parva* nonnulli. *parva referre* Maz. Zulich. Voss. & sex alii. quomodo saepe Noster. HEINS. Parum refert, sed cur *docere* removendum sit non video. vide supr. 326.

409. *Satyro.*] *Satyris* Arund. Francof. & optimus quisque, magno consensu. & recte, ut puto. oblique enim Nympham vulgato corpore infamem, nec uni, sed pluribus Satyris passim succumbentem tangit; est enim Noster iniquior semper Nymphis, ut saepe notavimus. vide ad II Met. 452. BURM.

411. *Tradidit huic vitem.*] Distichon hoc adulteram & nugatoriam manum sapit. HEINS.

411. *Frondibus.*] *E* vel *ex frondibus* multi. ut V. Met. 127. *è frontibus* Junii. vid. X. Met. 91.

414. *Amissum Liber in astra tulit.*] Graecis vocatus προτρυγητήρ, aliis προτρυγητὴς & προτρύγετος: sita hujus stella in unâ Virginis alâ. Hyginus: *In utrisque pennis binae: quarum una, quae est in dextrâ pennâ ad humerum defixa, protrygeter vocatur.* eadem Geminus. NEAP.

414. *Liber in astra tulit.*] *Vehit* Voss. Arondel. Zulich. Mazar. & pr. Farnes. nempe tigribus, ut & Ariadnam, Propertius, III. XV. 8.

Lyncibus in coelum vecta Ariadna tuis.

sic lib. V. Met. 644.

Et medium coeli terraeque per aëra vecta est.

ubi & Mss. *lata.* HEINS.

415. *Sextus ubi è terra.*] Pridie Nonas Martias Augustus Pontifex Maximus designatur, ut haberet omni ex parte jus αὐτοκρατορίας. Suetonius in eodem: *Postquam vero Pontificatum Maximum, quem numquam vivo Lepido auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit: quidquid Fatidicorum librorum Graeci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus, vulgo ferebatur, supra duo millia, contracta undique, cremavit.* Liquidum hoc etiam è Dione Cassio lib. LIV. Annus fuit ab Urbe conditâ DCCXLI. diem vero, quem suggerit Noster, firmat vetus Kalendarium; in quo ante Nonas haec legimus: PR. NP. HOC DIE CÆSAR PONTIF. MAX. FACT. EST. Eodem mense, sed post dies quatruor (res mira) Tiberius filius dignitatem hanc adiit. Lapis Romanus: (partem adscribam & quae huc faciunt) ITEM DEDICATIONE STATVARVM CÆSARVM ET AVGVSTARVM, MVLSVM ET CRVSTVLA PECVNIA NOSTRA DEVOTIS OMNIBVS ET POPVLO DEDIMVS, PERPETVOQVE EIVS DIE DEDICATIONIS DATVROS NOS, TESTATI SVMVS: QVEM DIEM, QVO FREQVENTIOR QVOTANNIS SIT, SERVABIMVS VI. IDVS MARTIAS, QVIA HAC TIBERIVS CÆSAR PONT. MAX. FELICISSIME CREATVS EST. NEAPOL.

415. *Ubi è terra.*] *Ubi Oceano* Ursin. Voss. Arond. Zulich. Mazar. Nauger. & tres alii. bene. sic apud Maronem. XI. I.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

apud Apulejum Metam. IX. *Sol ipsum quidem delapsus Oceanum subterreneas orbis plagas illuminabat.* *scandit* & *carpit* etiam libri meliores. pro *alatis equis* prim. Ambros. Mazar. Zulich. & tres alii, *elatis.* hoc est, elatis è mari. Claudian. de Sole, Cons. Olybr. ℣. 4.

Blandius elato rubeant temone jugales.

Sic

Sextus ubi Oceano clivosum scandit Olympum
Phoebus, & alatis aethera carpit equis;
Quisquis ades, canaeque colis penetralia Vestae;
Cratera Iliacis turaque pone focis.
Caesaris innumeris, quem maluit ille mereri,
Accessit titulis Pontificalis honos.
Ignibus aeternis aeterni numina praesunt
Caesaris. imperii pignora juncta vides.
De veteris Trojae dignissima praeda favillâ,
Quâ gravis Aeneas tutus ab hoste fuit;

Or-

sic & alii saepe. sed & *alipedes* eosdem equos alibi vocat in Metamorph. HEINS.

417. *Castaeque colis penetralia Vestae.*] *Canaeque* Zulich. & à manu prima Mazar. bene. Virgil. v. 744.

Pergameumque larem & canae penetralia Vestae
Farre pio & plena supplex veneratur acerra.

lib. IX. 259.

Assaracique larem & canae penetralia Vestae.
Obtestor.

& lib. I. 292.

Cana Ceres & Vesta.

Martial. lib. I. 71.

— — vicinum Castora canae
Transibis Vestae, virgineamque domum.

Legitur quidem apud Propertium lib. II. Eleg. XXXIX.

Ibat & hinc castae narratum somnia Vestae.

sed controversa est ea scriptura. cum in aliis libris sit, *in casta veste.* quod Passeratius tuetur. Puto *carae matri* legendum, vel, *incanae matri.* ut pluribus ad ipsum Propertium afferemus. interim vide de similibus in Propertio naevis quae notavi supra lib. I. ℣. 287. sic & *Cana Tethys* poëtis dicta, quomodo *Cana Vesta* hoc loco. HEINS. *Grataeque* Ambros.

418. *Gratare, Iliacis thuraque pone focis.*] *Cratera* optime Ursini, Zulich. & Maz. codices, ut in illo Virgilii, v. 68.

Craterasque duos statuam tibi pinguis olivi.

nam & crateres sacrificiis adhibiti. Juvenalis Sat. II. 86.

Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae,
Et magno cratere Deam.

de eorum in sacris usu Eratosthenes etiam nonnihil apud Macrobium Saturnal. v. cap. 21. sic & *paterae* sacris adhibitae. has cum acerra similiter conjungit in Robigalibus Fast. IV. 934.

Cumque meri paterâ thuris acerra fuit.

& apud Horatium lib. I. Od. XX.

Verbenas pueri, ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.

HEINS. *Lustrare* unus. *Gratatae* alius. deinde *Italicis* duo. *donaque pone* totidem.

419. *Quos maluit ille mereri.*] *Quem* Mazar. Zulich. & Strozz. bene. quem honorem Pontificalem maluit mereri quàm alios innumeros titulos. mox *honos* meliores, pro *honor.* HEINS.

420. *Pontificalis honor.*] Hujus exemplo, secuti Caesares munus id sacrum non neglexere ad Gratianum usque: qui primus ex iis sancte respuit hunc morem. Zozimus lib. IV. *Simul enim atque summum Imperium quisque accipiebat, amictus ei sacerdotalis à Pontificibus offerebatur, & continuo Pontificis Maximi titulum usurpabat: & ceteri quidem Principes universi lubentissimis animis hunc honorem accepisse & hoc usi titulo videntur; adeoque Constantinus etiam potitus Imperio, licet is à rectâ sacris in rebus viâ deflexerit* (tace impie) *& fidem Christianorum amplexus esset, itemque post illum reliqui ordine secuti, & Valentinianus atque Valens. Cum ergo Pontifices, ex more, Gratiano talem amictum attulissent, aversatus est id quod petebant, ratus, non esse fas illiusmodi habitu Christianum uti.* NEAPOL.

422. *Juncta vides.*] Scripti vetustiores omnes; *videt*, aut *vident.* an, *viden?* HEINS. *Vesta vides* Gottorph. *dicta vides* Medic. *imperiis* etiam Vossian. & sex alii. *culmina juncta* etiam Sarrav. pro varia lectione.

423. *Di veteris Trojae dignissima praeda ferenti.*] Ursin. Nauger. Excerpta Polit.

De veteris Trojae dignissima praeda favillâ.

optime. non enim de Dis omnibus è Trojâ ablatis, sed de una Vestâ nunc agitur. Argute igitur ignem Vestalem vocat praedam è favilla Trojae ablatam. Sic & Propertio lib. IV. Eleg. IV. *Vesta Iliacae felix tutela favillae* dicitur. quare & pro *Numina* mox *Lumina* forte rectius legas. HEINS.

424. *Qua gravis.*] *Qua pius* Voss. & duo alii.

426. *Cogna-*

Ortus ab Ænea tangit cognata facerdos
Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos fanctâ fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inexſtincti, flammaque, Duxque, precor.
UNa nota est Marti: Nonis facrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut faxo lucum circumdedit alto:
Cuilibet, Huc, inquit, confuge, tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obſtet:
Diſce quis iste Deus, curve vocetur ita.

Jup-

426. *Cognatum.*] *Sacratum* Putean. & Excerpta Douzae.

427. *Bene vivitis ignes.*] Plautus Aulularia:

Nam ſi ignis vivet, tu extinguere extempulo.

unde *mori* de igne dictum. Martialis:

Quod ſpurcae moriens lucerna Ledae.

Neapol.

429. *Una nota est Martis.*] Martiis, inquit, Nonis dicata Vejovis caedes: erat in regione viii. P. Victor in eadem: *Aedes Vejovis inter arcem & Capitolium.* Prope Aſylum exaedificavit hanc Romulus, ad augendam Aſyli religionem. Colligo ex Dionyſio, ſed Auctor ille (& caute, ne Graecus in Romano etymo erraret) Vejovem incertum quemdam δαίμονα appellavit. Haec verba è lib ii. quibus & ſequentes ordine tres verſus habes elucidatos: Τὸ γὰρ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυεῖν δρυμῶν, καὶ ἦν τότε τοῦ συμβεβηκότος ἐπώνυμον, ὕλαις ἀμφιλαφέσι κατ' ἀμφοτέρας τὰς συναπτούσας τοῖς λόφοις λαγόνας ἐπίσκιον, ἱερὸν ἀνεὶς ἄσυλον ἱκέταις, καὶ ναὸν ἐπὶ τούτῳ κατασκευασάμενος· ὅτῳ δὲ ἄρα θεῶν ἢ δαιμόνων, οὐκ ἔχω τὸ σαφὲς εἰπεῖν· τοῖς καταφεύγουσιν εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἱκέταις, τοῦ τε μηδὲν κακὸν ὑπ' ἐχθρῶν παθεῖν ἐγγυητὴς ἐγίνετο, τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας προφάσει, καὶ εἰ βούλοιτο παρ' αὐτῷ μένειν, πολιτείας μετεδίδου, καὶ γῆς μοίρας, ἣν κτήσαιτο, τοὺς πολεμίους ἀφαιρούμενος. Neapol. Libri vetuſtiores,

Una nota est Marti: Nonis ſacrata quod illis.

recte. *Marti* pro Martio. *Una nota*, quia quae ſuperius narrat de Pontificali honore Caeſari delato pridie Nonas Martias acta ſunt, ut liquet ex antiquis Kalendariis, templum Vejovis ipſis Nonis dedicatum. *Nonis illis*, ut lib. iii. *illis ſacrata Kalendis Templa Deae.* Heins.

430. *Templa putant lucos Vejovis ante duos.*] *Tuos* primae editiones & Politiani Excerpta cum quatuor aliis. quo prim. Ambroſ. & tres praeterea alludunt, in quibus, *ſuos.* Sed nil mutandum. Livius, lib. i. *Locum, qui nunc ſeptus denſis ſentibus, inter duos lucos Aſylum aperit.* ſic & Dionyſ. Antiq. lib. ii Τὸ γὰρ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυεῖν δρυμῶν, &c. ubi de Aſylo agit. A. Gellius lib v. cap. 12. *Est autem aedes Vejovis Romae inter arcem & Capitolium.* Sed ne dubitare poſſis Livium & Dionyſium de Vejovis lucis eſſe capiendos, en Vitruvium lib. iv. cap. 7. *Item generibus aliis conſtituuntur aedes ex iiſdem ſymmetriis ordinatae, & alio genere diſpoſitiones habentes, uti est Caſtoris in circo Flaminio & inter duos lucos Vejovis.* Heins. *Patet* Excerpta Douzae. & Sarrav. *patent* duo alii. de duobus Lucis vid. ad. Cicer. xv. ad Att. 3. Commentatores.

431. *Lucum.*] *Muros* Junian.

432. *Huc dixit.*] *Inquit* meliores. & pro *Quilibet* unus Moreti ac Junianus, *Cuilibet.* Heins.

435. *Ignaro.*] *Ignoti* Sarrav.

437. *Jupiter est juvenis.*] Hoc nomine occurrit in nummo Commodi, quem illuſtravit Triſt. tom. i. pag. 714. & Spanhemius in Epiſtola ad Begerum & Epiſt. iv. ad Morell. & pro diverſis aetatis gradibus cognomina ſortitum Jovem, ut & *Puer*, & *Creſcens*, & *Juvenis* dicatur, docet Ampl. Cuper. in Harpocrate pag. 84. illa vero ad diſcrimina anni & partes eſſe referenda docuit Fran. Blanchinus de Kalendario & Cyclo J. Caeſaris pag. 47. & ſeq. Jupiter enim Sol eſt, qui anni eſt moderator. Burm.

437. *Adſpice.*] *Reſpice* nonnulli. *inſpice* Laeti. *Juvenales* etiam Vatican.

438. *Adſpice deinde: manu fulmina nulla tenet.*] Lege ex melioribus ſcriptis,

Adſpice deinde manum: fulmina nulla tenet.

vel,

Juppiter eſt juvenis: juveniles adſpice vultus.
  Adſpice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, poſt auſos coelum adfectare Gigantas,
  Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Oſſa novis, & Pelion altior Oſſâ
  Arſit, & in ſolidâ fixus Olympus humo.
Stat quoque Capra ſimul: Nymphae paviſſe feruntur
  Cretides. infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen. vegrandia farra colonae,
  Quae male creverunt, veſcaque parva vocant.
Vis ea ſi verbi eſt; cur non ego Vejovis aedem,
  Ædem non magni ſuſpicer eſſe Jovis?

Jam-

vel,

Adſpice deinde manus: fulmina nulla tenent.

quomodo alii nonnulli cum primis editionibus. HEINS.

439. *Gigantes.*] *Gigantas* Urſin. Laeti, Erfurt. & tres alii. ſic etiam lib. v. ỷſ. 37. ſcribendum & Triſt. lib. II. *Domitos Jovis igne Gigantas.* & lib. IV. El. VII. *Serpentipedesque Gigantas.* & Pont. IV. El. VII. *Affectantes coeleſtia regna Gigantas.* Apud Silium quoque non uno loco ſic peccatur. plura ad Metam. lib. I. ỷſ. 137. HEINS. *Coelum tentare* unus. *affectaſſe* aliquot libri.

441. *Altius Oſſa.*] *Altior* plerique veterum, ut v. 381. *Pelion mons obverſus. Et Pelion ignibus Oſſae* Mazar.

442. *Solida.*] *Solita* Gottorph. & duo alii.

443. *Stat quoque capra ſimul.*] A. Gellius lib. v. Noctium Atticarum: *Immolatur illi ritu humano capra; ejusque animalis figmentum juxta ſimulacrum eſt.* NEAP.

444. *Lac dedit illa Jovi.*] De hac eadem Aratus in Phaenomenis:

Αἲξ ἱερή· τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν.

NEAPOL.

445. *Vocor.*] *Vehor* Ambroſ. & Laeti. *Venio* duo.

445. *Vegrandia farra.*] Dicta ait antiquitus, quae male creverunt; id eſt male grandia & minuta: nam veteres *ve* ſyllabam ad rei parvitatem praeponebant. unde minutam fabam *vegrandem* quoque dixerunt; minores flamines, *veſlamines.* de quibus exſtat vetus hic lapis, P. IVLIVS HONORATIANVS VE FLAMEN AVGVSTI. & iſte haud integer & ſemiroſus:

: : : : : : : : : : : : : : : : :
CVRIAE PONT : : : : :
FLAM PACIS IVLIAE
VE FLAM : : : : : : : : :

Voluit quipiam per *veſlamines* non minores, ſed veteres ſacerdotes intelligi: quid nugacius? Sed ad nos Feſtus: *Vegrande frumentum, pro parvo & minuto. Grandire* apud antiquos eſt idem quod creſcere. Luſtricum carmen Catonis: VTIQE TV FRVGES, FRVMENTA, VIRGVLTA, VINETA GRANDIRE BENEQVE EVENIRE SIRIS. NEAP.

445. *Farra coloni.*] *Colono* multi ex melioribus. At Urſin. Petav. Voſſ. octo alii, *colone.* Lege, *colonae* cum Erfurtano. ut lib. II. 646.

Sumtum de tepidis ipſa colona focis:

& lib. IV. 629.

——— *tenebat*
Rus breve cum duro parca colona viro.

HEINS.

446. *Veſcaque parva vocant.*] Hinc *veſcus*, pro imbecillo & exſucco. Plinius de Tritano refert, *Veſco corpore, ſed eximiis viribus fuiſſe.* Afranius: *Ab puer iſt veſcis imbecillus viribus.* Gloſſae: *Veſcus*, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδέυνης. NEAP.

448. *Non magni Jovis?*] Adoleſcentis ſive pueri: forte hunc appellavit Satyricus *Jovem nondum barbatum*; & antiqua inſcriptio, *puerum.* ille Satyrâ VI.

Multa pudicitiae veteris veſtigia forſan
Atque aliqua extiterint & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Graecis jurare paratis
Per caput alterius. ———

id eſt, ſub initiis Urbis, & illâ vagiente: ad quam Romulus alluſit, cum Vejovi templum conſecraret. Vetus vero marmor hoc:

FORTVNÆ
IOVIS PVERI
PRIMIGENIÆ.

Alii

Jamque, ubi caeruleum vallabunt ſidera coelum,
Suſpice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic caeſae gravidâ cervice Meduſae
Sanguine reſperſis proſiluiſſe jubis.
Huic ſupra nubes & ſubter ſidera lapſo
Coelum pro terrâ, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aönias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus ſtellis quinque decemque micat.
PRotinus adſpicies venienti nocte Coronam
Gnoſida. Theſeo crimine facta Dea eſt.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quae dedit ingrato fila legenda viro.

Sor-

Alii Vejovem eumdem cum Vedio putarunt: qui malum numen; & cui nocendi poteſtas, non juvandi. Martianus Capella lib. II. de Nuptiis Phil. *In eo perenni ſtrepitu colliditur animarum, quas Vedius adjudicarit, impietas, id eſt Pluton: quem etiam Ditem Vejovemque dixere.* Papias Vocabuliſta: *Vedius Pluto, vel Orcus*; id eſt, malus Divus. NEAP.

449. *Variabunt ſidera coelum.*] *Vallabunt* quatuor Farneſiani & tres alii cum Zulichemiano. Nec audiendi Berſmannus & Gruterus, *vacuabunt* reponentes. Sic Ep. IV. de Sole, *Frontem radiis vallatus acutis.* HEINS. Pro *caeruleum* etiam *ſidereum* Putean. ſed *variabunt* mihi non diſplicet, ut flores enim prata variant & diſtinguunt, ita ſtellae coelum.

450. *Gorgonei colla videbis equi.*] Iisdem Nonis Pegaſus oritur heliace. NEAP.

452. *Proſiluiſſe comis*] Sic vulgus poëtarum. Vera opinio eſt, Pegaſum fuiſſe navis nomen, quâ vectus Bellerophon appulit ad montem Telmiſſum temporibus Amiſodari, monſtraque ibi quaedam evertit. NEAP. *Jubis* Urſin. Naug. Maz. Zulich. & tres alii. Oxon. pro diverſa lectione, *jugis.* Val. Flaccus lib. II. 227. de Furiis,

——— *aſt illum nocte remenſa*
Eumenidum canis & ſparſae juba reppulit hydrae.

juba coma promiſſior. Seneca epiſtola ultima, ubi agit de Parthis, Scythis ac Germanis, *In quolibet equo denſior jactitatur juba.* idem de Brevitate vitae, *Quomodo excandeſcunt ſi quid ex juba ſua deciſum eſt? ſi quid extra ordinem jacuit?* De viris comendi capilli ſtudioſis. HEINS. Vid. ad Claud. I. in Rufin. 381. & Taubman. ad Plaut. Milit. I. I. 64. *labris* hic & unus Patavin.

456. *Ungula fodit aquas.*] Unde fons ille dictus à Graecis ἵππου κρήνη· & Aulo Perſio, *fons Caballinus.* NEAP. *Fudit* Maz. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti, Voſſ. & quatuor alii. Avienus in hac fabula:

——— *cornuque excita repente*
Lympha Camoenalem fudit procul Hippocrenem.

ſed verior omnino vulgata ſcriptura. Rutilius libro primo Itinerarii:

Elicitas ſimili credamus origine Nymphas,
Muſarum latices ungula fodit equi.

HEINS. *Cui levis* Voſſ. *fecit aquas* Petavii & alius: *fovit* unus.

459. *Venienti nocte Coronam.*] VIII. Idus, die XXI. poſt Solis ingreſſum in Piſces, ut placuit Eudoxo. Geminus: Ἐν δὲ τῇ καὶ Εὐδόξῳ ςέφανος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, ἄρχονται ὀρνιθίαι πνέοντες. NEAPOL.

461. *Perjuro.*] *Pro juro* Voſſ. forte, *pro duro*, Vid. ad VII. Met. 59.

462. *Fila regenda viro.*] *Legenda* Nauger. Maz. Zulich. Arond. Urſin. Helm. & quinque alii. recte. ut jam monui ad Epiſt. X. 104. vulgatam lectionem fruſtra ex Virgilio & Catullo Berſmannus tuetur. aliud enim eſt *regere veſtigia filo*, aliud *regere fila*,

——— *ultima Lauſo*
Parcae fila legunt.

apud Maronem. Perſius Sat. V.

Quae dederam ſupra, relego, funemque reduco.

ita enim in veterrimis codicibus extare viri eruditi monuerunt, & nos quoque in Leidenſis Bibliothecae exemplari pervetuſto exaratum offendimus. debet autem ad *funem* referri, quod eruditi interpretes non deprehenderunt. *relegere* & *reducere* funem ſimilia ſunt. *relego* quidem primus reſtituit ex optimis membranis in Perſio P. Pithaeus Adverſar.

li-

Sorte tori gaudens, quem flebam rustica, dixit,
  Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber, depexus crinibus, Indos
  Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie praestante puellas
  Grata nimis Baccho filia Regis erat.
Flebat amans conjux, spatiataque litore curvo
  Edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas:
  En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theseu.
  Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
  Nomine mutato caussa relata mea est.

O

libro II. cap. 4. sed male est interpretatus. Nec tamen propterea vir summus Isaacus Casaubonus pro recepta lectione digladiari debuit. Videtur modus loquendi ortus ab Ariadnes filo, quod Theseus in labyrintho relegebat. Sed modum loquendi hunc plurimis Epistola Ariadnes illustramus. in aliis minus bene, *repeto*. HEINS.

463. *Quid flebam rustica? dixit.*] De his lacrymis lib. I. Art. Am. 531.

Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
  Indigno teneras imbre rigante genas.
Clamabat flebatque simul: sed utrumque decebat;
  Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
Jamque iterum tundens mollissima pectora palmis,
  Perfidus ille abiit, quid mihi fiet? ait.

NEAPOL. Codices septem, *quid fles ab rustica?* Lege, *quid flebas rustica?* vide Notas Epist. X. ℣. 75. HEINS. Optimi Francofurtensis codicis lectionem, *quem flebam rustica, dixit, utiliter &c.* non potui non amplecti, quae sensum rotundiorem efficit. & *flere aliquem* eleganter dictum. Epist. XX. 199.

Cur modo te dubiam pavidi flevere parentes?

& ipsa Ariadna Epist. X. 45.

Quid potius facerent, quam me mea lumina flerent?

apud Propert. III. VI. 39. *Theseae perjuria linguae flet* eadem Ariadna. BURM.

465. *Depexis crinibus Indos.*] *Depexos* in melioribus. & *venit*, pro *edit*, sequenti versu. HEINS. *Depexus* Mazarin. & multi alii, ut ad Bacchum referatur, de cujus crinibus omnia obvia. an vero Indi comati fuerint, & hinc celebres, nescio. si *depexos* legendum erit, pro detonsis capiendum foret, quia moris erat victos tondere. vide supr. I. 645. sed mihi *depexus* placet, pro diligenter & ornate *pexus*, vel *depexis crinibus* posset servari, si ad Bacchum, non ad Indos referatur. ut ordo sit, *Bacchus depexis crinibus vincit Indos.* eodemque modo, ut mox, *puella facie praestante*; *culter Norico ferro*, & similia obvia. *depectere vero crines* est pars curae & ornatus. ut VI. Fast. 229.

Non mihi detonso crines depectere buxo.

ubi plura. Gell. X. 15. *Neque comis caput, neque capillos depectit.* *redit* etiam praetuli; quia victores *redire*, *remeare* saepius dicuntur. vid. Heins. ad XV. Met. 569. ubi etiam *veniebat* pro *remeabat* multi. Noster II. Trist. 177.

Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste.

venire vero & *redire* fere semper confuderunt librarii. vid. ad Epist. I. ℣. ult. BURM.

468. *Grata nimis.*] *Minus* unus. Heinsius mallebit, *animis Bacchi.*

469. *Litore curvo.*] *Litore pavo* Vossian. quod est *parvo*, ut est in Mazarin. ita Sueton. Tiber. 42. *Delectatus insula, quod uno parvoque litore adiretur.* ita Monae insulae *breve litus & incertum*, id est, quod modo aquis tectum, modo nudatum erat, tribuit Tacit. XIV. Ann. 29. similis diversitas est lib. I. Trist. I. 106. ubi, *scrinia curva*, vulgo; sed quidam codices, *parva*, habent. BURM.

470. *Comis.*] *Modis* duo. *sonis* tres.

471. *En iterum fluctus.*] *En*, id est, *Heu*, tam hic quam versu sequenti opinor legendum. HEINS.

472. *Accipe.*] *Suscipe* Ambr. Laeti & duo alii. *decipe* duo. *combibe* volebat Francius, vel *imbibe*.

475. *Clamabo, femina credat.*] Ex nuptiis Catullianis Pelei & Thetidos:

Tum jam nulla viro juranti femina credat:
Nulla viri speret sermones esse fideles:
Qui, dum aliquid cupiens animus praegestit apisci,

O utinam mea sors, quâ primum coeperat, isset!
Jamque ego praesenti tempore nulla forem!
Quid me desertis perituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt
Frondibus; in lacrimas cognite Bacche meas;
Ausus es ante oculos adductâ pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quae jurare solebas?
Me miseram, quoties haec ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Judicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Praecipue cupiam celari Thesea; ne te
Consortem culpae gaudeat esse suae.
At, puto, praeposita est fuscae mihi candida pellex.
Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipso est?
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.

Bac-

Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt;
Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil perjuria curant.

NEAPOL.

476. *Causa relata.*] *Novata* Zulich. Adi Notas Remed. Amor. 729. HEINS. *Iterata* duo. *necata* alius.

477. *Qua primum.*] *Quo* plurimi. *primo inceperat esset* Mazar. *cum primum* Arund.

478. *Jamque in praesenti.*] In meo, *jamque ego praesenti.* NEAP. *In praesenti* Arund. & alius. & ita locutos veteres constat. BURM.

479. *Morituram, Liber, arenis.*] Non Chii, ut nugantur interpretes, sed Diae insulae, quae sita juxta Theram, Κυρηναίων μητρόπολιν. Ibi relictam à Theseo, & inventam à Baccho, scribit in Arte & Metamorphosi, ut Theolytus Methymnaeus in Bacchicis carminibus. Athenaeus: Τὸν δὲ Γλαῦκον, τὸν θαλάττιον δαίμονα, Θεόλυτος μὲν ὁ Μηθυμναῖος ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπεσιν, ἐρασθέντα φησὶν Ἀριάδνης, ὅτε ἐν Δίᾳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Διονύσου ἡρπάσθη. Catullus & alii. NEAPOL.

383. *Adducta pellice.*] *Deducta* Francofurt. vid. ad Ep. IX. 121.

484. *Tam bene.*] *Jam bene* plurimi.

486. *Haec ego verba loquor?*] *Queror* unus Patav. lege, *quoties haec ego vera queror? Verba loquar* Ursin. Petav. & alii nonnulli. *loqui* pro *queri* saepe irrepsit apud Nostrum. Poterat &, *sera queror*, reponi. HEINS.

487. *Fallentemque ipse vocabas.*] In tribus antiquis, *Fallacemque ipse vocabas.* NEAP.

488. *Turpius.*] *Turpiter* plures. *tutius* Petavian.

489. *Nesciat hoc quisquam.*] Scribe, *Ne sciat.* ut & apud Lucanum, ubi similiter peccatur,

Ne sciat hoc quisquam, nisi tu, quae sola meorum
Conscia votorum es.

HEINS.

493. *Fuscae mihi candida pellex.*] Ironice. *Fuscus* erat color noviter amatae: hic Indorum proprius; Itali dicunt *olivastre*: aliquando significat ejusdem idiomatis *brunetto.* in hac significatione legimus apud Nostrum alicubi:

Est etiam in fusco grata colore Venus.

NEAPOL.

494. *Color.*] *Pudor* Putean.

495. *Vitio tibi gratior ipsa est.*] Duo veteres, *gratior ipse est*, ipsâ nigredine. NEAP. Malim, *si gratior*, cum uno Ambros. Met. XIII. 268.

Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasgâ
Arma tulisse refert.

Ep. XVI. 213.

Quid

Bacche, fidem praesta; nec praefer amoribus ullam
  Conjugis, adsuetae semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
  Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
  Quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
  Diceris, & patriâ raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere coelum.
  Hei mihi, pro coelo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
  Liber, ut à tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu, lacrimasque per oscula siccat:
  Et, Pariter coeli summa petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sume.
  Jam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monumenta coronae;
  Vulcanus Veneri quam dedit, illa mihi.
Dicta facit: gemmasque novem transformat in ignes.
  Aurea per stellas nunc micat illa novem.

Sex

Quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis!
Ep. vi. 136.

Quid refert, scelerata piam si vincit?
HEINS. Ubi vide. nam male & hic quidam codices, *refero*.

498. *Assuevi semper amare virum.*] In nonnullis, *Conjugis assuetae semper amare virum.* NAUG. Lego,

Conjugis assuetae semper amare virum.

nam *assuetum* erat in uno Farnesiano. HEINS.

499. *Ceperunt matrem.*] Pasiphaëm. Nota fabula. NEAP.

500. *Me tua.*] Sic probat, & matri & filiae placuisse caput cornigerum. NEAP.

500. *Me tua: sed laedit ille pudendus amor.*] Ursin. prim. Ambros. Laeti, prim. Med. Voss. aliique plurimi, *Me juvat & laedit.* Petavianus, *Me viat & laedit. Me tua me laedit*, vel *laudat*, pro diversa lectione Sarrav. at Arond. Zulich. & Maz. *Me tua me laudant.* Scribo:

Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.

Ita sensus & lex carminis postulant. HEINS. *Laedit* hic pro infamiam adfert explicat Achill. Statius ex illis Catull. Epig. LXX. *Laedit te quaedam mala fabula.*

501. *Neque enim tibi.*] *Neque enim hoc tibi* Voss. *nocebis* unus Heinsii. & mox, *qui flammas*, Voss.

506. *Hei mihi, pro coelo.*] Stat. Ursini & duo Vatic. *Ei mihi.* de qua orthographia dixi in lib. de Ponto & in Metamorphosin. CIOFAN. *Qualia damna* duo. vid. lib. v. 314.

507. *Dixerat: audierat.*] *Audibat* recte Ursin. Petav. Voss. Maz. Zulich. Epistola Hypermnestrae, ex optimo libro,

Et tamen audibam, quodque verebar erat.
HEINS.

509. *Amplexu.*] *Amplexum* Regius. vid. ad Petron. CXLVI.

511. *Sumes.*] *Sumis* Voss. & Arond. *sume* alter Petav. bene. & sequenti versu, *Jam* pro *Nam*, sex libri. HEINS.

513. *Monumenta coronae.*] Huc facit quod scribit Germanicus Caesar. *Haec corona dicitur esse Ariadnes, quam Liber astris intulisse dicitur, dum ejus nuptias Dii in insula Creta celebrarent, cogitans praeclaram facere, pro qua primum nova nupta coronata est. Sed qui Cretica conscripsit, refert quia Liber ad Minoën regem venisset, ut Ariadnen filiam ejus duceret uxorem, coronam dono Ariadnae dedisse, Vulcani opere factam ex auro & gemmis pretiosis. & talis fulgoris fuit, ut Thesea ex Labyrintho liberaret, quae post astris affixa est, cum in Naxon utrique venissent. Signum amoris ejus crines ostendunt.*

&

SEx ubi fuftulerit, totidem demerferit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo fpectabis Equiria campo,
Quem Thybris curvis in latus urguet aquis.
Qui tamen ejectâ fi forte tenebitur undâ;
Coelius accipiat pulverulentus equos.
IDibus eft Annae feftum geniale Perennae,
Haud procul à ripis, advena Thybri, tuis.

Plebs

& eft ftellis fulgentibus, fub cauda Leonis. Habet autem ftellas novem in circuitu pofitas, quarum tres funt fplendidae, ad caput ferpentis Arcturi. CIOF. Inde hanc caeleftem quis dixit *Gnoffiam*: quis, *monumentum defertae puellae*: & hic Manilius in Sphaerâ: quis, fignum ἀποιχομένης Ἀριάδνης. NEAPOL.

514. *Illa tibi.*] In uno Moreti, *illa mihi.* quod placet. Bacchus enim à Venere acceptam coronam dedit Ariadnae, non Venus. in Petavii altero erat, *Neptunus Thetidi quam dedit, illa tibi.* BURM.

515. *Novem transformat in ignes.*] In Metamorphofi:

——— *Gemmae nitides vertuntur in ignes,*
Confiftuntque loco, fpecie remanente coronae;
Qui medius nixique genu eft anguemque tenentis,

τοῦ ἐν γόνασι· & recte. NEAPOL. *Mars fignat in ignes* Medic. unus.

517. *Sex ubi fuftuleris.*] III. Idus Martias erant Equiria in Campo Martio. NEAP.

517. *Totidemque omiferit orbes.*] Duo Vatic. & Statii: *Totidem cum deferet orbes.* alii veteres: *Totidemque emiferis orbes.* verius, ut puto. CIOFAN. *Totidem cum deferet*, vel *deferit*, libri multi. quos inter Urfin. & Petav. quidam, *cum demferis*, vel *quot demferis.* alii aliter. Mazar. Zulich. Voff. *demiferit.* pr. Ambrof. Laeti aliique nonnulli. *demiferit.* Strozz. *totidemque remiferit. totidem dimerferit* Arond. Scribe,

Sex ubi fuftulerit. totidem demerferit orbes.

fic lib. IV. 388.

Enfiger Orion aequore merfus erit.

appofite Lucanus libro III. 40.

——— *Titan jam pronus in undas*
Ibat, & igniferi multum demerferat orbis.

idem *merfum Phoebum* libro IV. 282. dixit:

Subftituit merfo dum nox fua lumina Phoebo.

fic contra *emergere* fupra in notis ad ℣f. 367. 399. & ad IV. 944. HEINS.

518. *Purpureum rapido.*] *Purpureo rapidum* Ambrof. *tepidi* unus. *qui movet* Moreti.

519. *Altera gramineo.*] Dixit *altera*; quia prima acta III. Kalendas Martias. In veteri Kalendario menfe Februarii haec legimus: B. EQ. NP. & haec menfe Martio: B. EQ. NP. Bulengerus priora fuiffe fcribit, ut equitatus luftraretur; altera, ut numerus integraretur: fed teftem non adhibet. NEAPOL.

520. *In latus urget aquis.*] Erat enim Martius campus pofitus prope Tiberim. Dionyfius lib. V. Ἓν μόνον ἐξελόμενοι πεδίον, ὃ κεῖται μεταξὺ τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ. fed hoc tuo aevo, non Aureliani temporibus, qui pomerium eâ Urbis parte protulit: tunc ei additum fufpicor campum Martium. NEAP.

521. *Qui tamen ejecta.*] Qui ex undatione Tiberinâ fi forte fit inacceffus, in campo quodam montis Caelii Equiria agebantur. Feftus: *Martialis campus in Coelio monte dicitur, quod in eo Equiria folebant fieri, fi quando aquae Tiberis campum Martium occupaffent.* Campus minor etiam vocatus ille Coelii montis. NEAPOL. *Erepta* Putean. an *erecta*, vel *adjecta*, ut in Drufum ℣f. 226. *Movebitur* etiam Sarrav.

522. *Coelius.*] Eft unus è feptem Urbis collibus; cui primum Tufcum fuit nomen *Maftarna*, ut videre eft in Oratione Claudii Imperatoris Lugduni erutâ in aereâ tabulâ incifâ. Hoc olim me primum ex eruditis vidiffe credebam, fed reperi poftea ab aliis praeoccupatum. NEAPOL. In Coelio ludos Circenfes fieri folitos, fi Campus Martius diluvio Tiberis ftagnaret, & hunc *minorem campum* dici notavit jam ad Catull. LVI. Scaliger.

522. *Accipiet.*] *Accipiat* meliores. HEINS.

523. *Idibus eft Annae.*] Vide Macrobium primo Saturnalium. Tunc amnem populus aufpicato tranfibat, & Annae Perennae re divinâ factâ, omnibus licitum annare & perennare illud folitum precari. Hilaris olim fuit illa dies. Ludi Romae etiam aliquando excitati, an quotannis, non affirmo. Appianus de Martiis Idibus, quibus Julius Caefar interfectus, Θέαι δ' ἦσαν, inquit lib. II. Bellorum Civilium, ἐν τῷ Πομπηΐου θεάτρῳ, καὶ βουλευτήριον ἔμελλε τῶν τις περὶ αὐτὸ οἴκων ἔσεσθαι, εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς θέαις ὧδε γίγνεσθαι. NEAP.

524. *Non procul a ripis.*] Ubi nemus Annae Perennae, de quo Martialis lib. IV. Epigram. XI. in-

Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas
    Potat, & accumbit cum pare quisque suâ.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
    Sunt, quibus è ramo frondea facta casa est:
Pars ubi pro rigidis calamos statuere columnis,
    Desuper extentas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
    Quot sumant cyathos; ad numerumque bibunt.

In-

inter Anienis confluentem & Milvium pontem. Neapol.

525. *Disjecta.*] *Disjuncta* Ambros. *dissecta* Voss. *indigesta* Patav. *digesta* Hamb.

526. *Et accumbit.*] Malim, *& accumbunt cum pare quisque sua.* Heins. *Quaeque suo* Junii & Strozzae.

527. *Pars durat.*] *Durant* unus Vatic. *tentoria tendunt* unus Medic. *figunt* unus Moreti.

527. *Pauci tentoria ponunt.*] Ut commodius sub his se continerent. Usus verbo militari, nec male: animadverto ex Athenaeo lib. iv. ubi quaedam festa apud Lacedaemonios prorsus his paria, & cum iisdem tabernaculis, vocat imitamentum militaris disciplinae. adscribam locum: Δημήτριος δ' ὁ Σκήψιος ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Τρωϊκοῦ διακόσμου τὴν τῶν Καρνείων φησὶ ἑορτὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις, μίμημα εἶναι στρατιωτικῆς ἀγωγῆς· τόπυς γὰρ εἶναι ἐννέα μὲν τῷ ἀριθμῷ· σκιάδας δ' οὗτοι καλοῦνται, σκηναῖς ἔχοντας παραπλήσιόν τι· καὶ ἐννέα καθ' ἕκαστον ἄνδρες δειπνοῦσι, πάντα τὰ ἀπὸ προστάγματος κηρύσσεται· ἔχει τε ἑκάστη σκιὰ φρατρίας τρεῖς, καὶ γίνεται ἡ τῶν Καρνείων ἑορτὴ ἐπὶ ἡμέρας ἐννέα. Neapol.

528. *Sunt quibus è ramis.*] Lege, *è ramo*, ut ambiguitas sermonis vitetur. supra,

Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

non dissimilia habes apud Scriptorem belli Africani: *Quibus rebus attenuati oppida perquam pauci sub pellibus acquiescebant. reliqui ex vestimentis tentoriolis factis atque arundinibus scopisque contextis permanebant.* Rutilius libro i. Itinerarii:

Parvula, subjectis facimus tentoria remis,
Transversus subito culmine contus erat.

Heins.

528. *Frondea facta casa est.*] Adludit ad trichila & umbras, quae & Neptunalibus excitari solitae. Sextus Pompejus: *Umbrae vocabantur Neptunalibus, casae frondeae pro tabernaculis.* Neap.

529. *Pars sibi pro rigidis.*] *Pars ibi* rectius veteres magna ex parte. Puto scribendum,

Pars, ubi pro Phrygiis calamos statuere columnis,
Desuper extentas imposuere togas.

Phrygiae columnae, ex marmore Phrygio factae. Certe Bononiensis unus, *rigibis*, pro *rigidis*. Tibull. iii. iii. 13,

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis?
Taenare sive tuis, sive Charyste tuis.

Juvenalis Satyra xiv. 305.

——— *vigilare cohortem*
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna.

idem Satyra vii. 182. de caenatione:

——— *longis Numidarum fulta columnis.*

sic & *Taenariae columnae* Propertio libro iii. Eleg. ii.

Quod non Taenariis domus est mea fulta columnis.

Indae columnae Statio libro iv. Sylv. Epulo Domitiani,

——— *Indis innixa columnis*
Robora Maurorum.

sed illud pro ebore accipiendum, cui mensae citreae innitebantur. *Pariae columnae* Prudentio περὶ στεφάν. hymno SS. Petri & Pauli:

Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas.

Syenaeae columnae Festo Avieno Descriptione orbis, 375.

Hic inter densas latas surgentia nubes
Templa Syenaeis Jovis adstans nixa columnis,
Divite saxorum circumvestita metallo.

sic locus mendosissimus videtur constituendus. nam in veteri codice Ambrosianae Bibliothecae,

Templa Sinopaei Jovis adstant.

in eodem &, *densas nubes.* sic & *Poenae columnae* Propertio lib. ii. Eleg. xxxi.

Quaeris cur veniam tibi tardior? aurea Phoebi
Porticus à magno Caesare aperta fuit.
Tota erat in spatium Poenis digesta columnis.

ita scribendum. male nunc legitur, *in speciem.* quod quid sibi vellet non sunt assecuti viri magni, & merito. Scaliger *in species* legebat, & picturas volebat intelligi. Aestuavit etiam in hoc loco Passeratius. *Tota in spatium*, pro in totum spatium, per omne spatium. Noster Metamorph. lib. ii. 197.

Porrigit in spatium signorum membra deorum.

de porticu. Statius lib. i. Sylvarum de porticibus ad Claudiam uxorem,

Tem-

Invenies illic, qui Neſtoris ebibat annos:
  Quae ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris;
  Et jactant faciles ad ſua verba manus:
Et ducunt poſito duras cratere choreas,
  Multaque diffuſis ſaltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; & ſunt ſpectacula vulgo:
  Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. viſa eſt mihi digna relatu
  Pompa: ſenem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec Dea ſit (quoniam rumoribus errant)
  Fabula propoſito nulla tacenda meo.

Ar-

Templaque & innumeris ſpatia interſtincta columnis.

Cicero pro Muraena: *A quibus ſi domus noſtra celebratur, ſi interdum ad forum deducimur, ſi uno baſilicae ſpatio honeſtamur, diligenter obſervari videmur & coli.* ubi *baſilicae ſpatium* habes. hinc & *ſpatiari* Noſter, quoties agit de ambulationibus in porticu aliqua. Haec in transcurſu. *extentas* pro *extenſas* vetuſtiores codices. Heins. Docta quidem haec & egregia de Phrygiis, Poenis &c. columnis; ſed huc parum facientia puto: *rigidae* columnae, id eſt ex ligno duro & firmo, opponuntur *calamis*, qui fragiles & tenues. ita *rigidas veſtes* opponit *fericis* & *tenuibus* Paullinus Carm. xiv. pag. 510. ita *rigidus malus* Noſter i. Ep. v. 53. *rigidum limen* i Am. vi. 73. & ſimilia. *rigida aeſculus* Horat. iii. Od. 10. *rigidae quercus* Virg. Ecl. vi. 28. Burm.

529. *Calamos ſtatuere columnis.*] Quisquis auctor Copae:

Sunt cupae, calices, cyathi, roſa, tibia, chordae,
  Et trichila umbroſis frigida arundinibus.

Neapol.

530. *Extentas impoſuere togas.*] Cameras his ſimiles & in bellica neceſſitate reperio. Scriptor belli Alexandrini: *Quibus rebus attenuati milites, oppido perquam pauci ſub pellibus acquieſcebant, reliqui ex veſtimentis tentoriolis factis atque arundinibus ſcopisque contextis.* MSS. *atque arundinum copiis.* Placet; nec illos ſequor, quibus amica haec lectio, *atque arundinum ſopiis.* Neapol. Locus eſt de Bello Africano cap. xlvii. illae togae vero pro velis erant. *extenſas* plurimi editi, at ſcripti pauciores. vid. ad iii. Art. 302. Burm.

532. *Quot ſumunt cyathos.*] *Sumant* veteres plerique. Heins. *Suma* Patavin.

533. *Neſtoris ebibat annos.*] Longiſſimum temporis ſpatium ſignificat. de ejus aetate ſic Ovid. lib. xii. Metam. in ipſius perſona:

——— ——— *Vixi*
Annos bis centum, nunc tertia vivitur aetas.

Helenius Acro nonaginta annos interpretatur apud Horatium. Uno verbo ab Attio, *Triſaeclisſenex* appellatur. Ciofan.

534. *Facta Sibylla.*] *Victa* Putean. alter. unde Heinſius, *cui ſit p. c. victa Sibylla ſuos.*

535. *Quidquid didicere theatris.*] Praeclarus ad hanc corruptelam locus Ariſtidis in Oratione De non agendis comoediis: *An vero*, inquit, *multum ad gloriam valet, ſi in balneis, in angiportis, in foris, in aedibus mulierculae, pueri, ſinguli deinceps talia canant?* audita ſcilicet in impuris illis theatris. Neap.

536. *Ad ſua verba manus.*] Jactare manus, pro ſaltare. Propertius de nano, lib. iv. Eleg. viii. 42.

Jactabat truncas ad cava buxa manus.

id eſt, ſaltabat ad tibiam. Sic & Graecis, βάλλειν χεῖρας, pro eodem; ut in his verſiculis nondum cuſis in ſaltatricem:

Αἰνέω οὐχ ὅτι πάντα παθαίνεται, οὐδ' ὅτι βάλλειν
  Τὰς ἁπαλὰς ἁπαλῶς ὧδε καὶ ὧδε χέρας.

Sed illa, *ad ſua verba*, ſaltationis motum oſtendunt compoſitum ad cantilenam. Exemplum: ſi lugubre quid canerent, lugubres quoque motus exprimerent; ſi quid hilare, hilares toto corpore repraeſentarent. Adi integrum Luciani libellum περὶ Ὀρχήσεως. Has vero ſaltationes voci ſubſervientes *hyporchemata* appellarunt. idem ſub medium: Ἐν Δήλῳ δέ γε οὐδὲ αἱ θυσίαι ἄνευ ὀρχήσεως, ἀλλὰ σὺν ταύτῃ, καὶ μετὰ μουσικῆς ἐγίνοντο. παίδων χοροὶ συνελθόντες ἐν αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ, οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκριθέντες ἐξ αὐτῶν· τὰ γοῦν τοῖς χοροῖς γραφόμενα τούτοις ᾄσματα, ὑπορχήματα ἐκαλεῖτο. & Athenaeus lib. xiiii. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐξαρχῆς συνίσταντο οἱ ποιηταὶ τοῖς ἐλευθέροις τὰς ὀρχήσεις, καὶ ἐχρῶντο τοῖς σχήμασι σημείοις μόνον τῶν ᾀδομένων τηροῦν-

Arserat Æneae Dido miserabilis igne:
　Arserat extructis in sua fata rogis.
Compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
　Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Praebuit Æneas & caussam mortis & ensem:
　Ipse suâ Dido concidit usa manu.
Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum;
　Et potitur captâ Maurus Iärba domo.
Seque memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elissae
　En ego, quem toties repulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error. ut olim
　Amisso dubiae rege vagantur apes.

Ter-

ῥοῦντες ἀεὶ τὰ εὔρυθμα καὶ ἀνδρώδη ἐπ' αὐτῶν, ὅθεν καὶ ὑπορχήματα τοιαῦτα συντεταγμένα· εἰ δέ τις ἀμέτρως διάθοιτο τὴν σχηματοποιΐαν, καὶ ταῖς ᾠδαῖς ἐπιτυγχάνων μηδὲν λέγοι κατὰ τὴν ὄρχησιν, οὗτος δ' ἦν ἀδόκιμος. NEAPOL.

537. *Duras eratere choreas.*] Multi veterum, *longas.* alii, *laetas*, vel *lentas*, vel *junctas.* Meliores tamen pro vulgara scriptura pugnant. & recte. *Durae* enim *choreae* sunt incompositae, nullam artem praeferentes, quibus *molles* opponuntur. quomodo *mollia membra movere* pro saltare apud Lucretium saepe. idem libro v. 1400. apposite de incompositis choreis & arte carentibus:

Atque extra numerum procedere membra moventes
Duriter, & duro terram pede pellere matrem.

Sed & ipsi coloni Virgilio passim & Nostro *duri* dicti. HEINS. Vid. ad II Amor. IV. 23. sed in uno Patavin. erat mox, *multaque diffusis saltat amica comis.* & recte, ut puto. quomodo enim conveniet *culta* amica *duris* choreis, & unde ille cultus in plebe & rustica turba? eadem diversitas lib. IV. 866. *cantat amica* etiam duo. BURM.

539. *Et sunt spectacula vulgi.*] Eodem sensu Horatius Flaccus libro primo Satyrâ VII.

Compositus melius cum Bitho Bacchius. in jus
Acres procurrunt: magnum spectaculum uterque.

NEAPOL. *Vulgo* prim. Ambros. & Laeti codex. & *turba vocant* prim. Medic. bene. HEINS.

541. *Occurrit nuper.*] *Occurri* Zulich. & Mazar. probe. modo distinctio adhibeatur commoda. Metuo autem ne post hoc distichon versus nonnulli desint. HEINS. Puto lasciviora quaedam fuisse, quae Monachi resecuerunt: praefatio enim illa, *visa est mihi digna relatu pompa*, longiorem narrationem promittit.

543. *Quoniam rumoribus errat.*] *Errant* rectius sex scripti. & mox, *tacenda*, pro *tegenda*, Zulich. & prim. Ambros. cum decem aliis. *timenda* Mazar. Metus tamen est ne quid mendi hic lateat. Nam Mazar. *Quae tamen haec dixi.* in Zulichemiano vetus scriptura erat erasa. HEINS. *Sermonibus* Maz. *regenda* Bernens.

546. *Arserat exstructis.*] Malim, *& structis.* quidam codices, *instructis*, vel *exstinctis.* HEINS.

546. *In sua fata rogis.*] Sic fabulatum, postquam ab hospite Aeneâ deserta. NEAP.

547. *Compositusque cinis.*] In amphoram, de more, aut vasculum missus. NEAPOL. Imo, *cinis.* ut meliores magno numero. hoc est, conditus ac humatus cinis. Dixi lib. III. Art. ℣. 736. HEINS. *Ignis* alii.

547. *Tumulique in marmore.*] Tumulus, aggestus terrae super vasculum, *σχῶμα*, sive *τύμβος*· in hoc statuebatur cippus lapideus, Graecis *στήλη.* Glossae, *στήλη, cippus, titulus.* De tumulo & cippo Homerus:

Τύμβῳ τε στήλῃ τε· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.

NEAP. *Tituliqne* Strozzae.

548. *Hoc breve.*] Ratio, cur pressa veteres epitaphia cippis inscriberent, non alia, quam ut ea cito viatores perlegerent, nec illis taedio esset longum carmen. Propertius:

Hoc carmen mediâ dignum me scribe columnâ,
　Sed breve; quod currens vector ab urbe legat.

ideo etiam grandi notâ incidi solita. Noster Publius:

Quosque legat versus oculo properante viator,
　Grandibus in tumuli marmore caede notis.

NEAPOL.

550. *Usa.*] *Icta* Servii codex.

552. *Maurus Hiarba.*] Pro *Hiarbas*, ut *Marsya*, & *Marsyas*: libris aliquot & antiquis non est aspiratio, aliis utique. Graeci sane scribunt Ἴαρβαν. NEAPOL. Vid. ad Quinctil. de Inst. Orat. I. 5.

553. *Seque memor spretum.*] Servius, ex auctoritate antiquorum: *Hiarbas Rex Libyae, qui secun-*

dum

Tertia nudandas acceperat area messes;
  Inque cavos ïerant tertia musta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrimansque sororia linquit
  Moenia. germanae justa dat ante suae.
Mixta bibunt molles lacrimis unguenta favillae;
  Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
  Pressit, & est illis visa subesse soror.
Nacta ratem comitemque fugae pede labitur aequo,
  Moenia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyrae
  Insula, quam Libyci verberat unda freti.

Hanc

dum historias, Didonem petiit; & cum illa recusaret, Carthagini intulit bellum: cujus timore cum cogeretur, à civibus petiit, ut ante placaret manes mariti; & aedificatâ pyrâ, se in eam praecipitavit. NEAPOL.

155. *Diffugiunt Tyrii.*] Elisae in fugâ comites. Solinus: *Adrumeto atque Carthagini auctor est à Tyro populus.* NEAPOL.

555. *Ut olim amisso dubiae rege vagantur apes.*] Verbum, *olim*, hic significat, ut plurimum, ferè, *ποτὲ*. Sic Horat. Sat. VI. lib. I.

Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si praeco parvas, aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer.

Sic dicitur & *quondam*. Vide quae lib. II. Tristium annotavi. CIOFAN.

557. *Tertia nudatas acceperat area messes.*] *Mandatas* prim. Ambros. quod placet. ut Ep. V. *Quid arenae semina mandas.* & apud Maronem, *Mandare hordea sulcis.* quomodo & *committere* & *credere* dicebant, nisi quod non minus arridet, *nudandas messes* cum Maz. & Zulich. ut *nudari messes* dicantur, quomodo Medic. Faciei 69.

— — *nec tu dubita nudare lupinos.*

hoc est, ut ibidem loquitur, *de palea sua exuere.* si tamen ille locus est integer. Auctor Moreti de alliis,

Singula tum capitum nodoso cortice nudat.

permundabit aream vertit vetus interpres illa Matthaei cap. III. ℣. 12. *διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα*. Auctor Moreti,

Subsidit sincera foraminibusque liquatur
  Emundata Ceres.

Sedulius carmine Paschali:

— — *fonte superno*
Laetificata seges spinis mundatur ademtis.

HEINS. Ita *nuda hordea* Medic. Faciei 56. ubi & vid. ℣. 69. & 70. & ita *γυμνώσας νέα τέρφη καστάνου* dixit Nicand. Alex. 268. apud Ekkehardum Juniorem in lib. de Casib. Monasterii S. Gall. cap. I. pag. 16. tom. I. part. I. Rer. Aleman. à Goldasto edit. *Cras fabas nudas & panem fortasse habebimus.* quas Goldastus in commentario pag. 109. ex Petron. *folliculis spoliatas* explicat, & *fabas fresas.* BURM.

558. *Inque cavos ïerant.*] *Inque cavo steterant tertia musta lacu* Servii, Mazarin. Ambr. & Farnes. *inque cavo suberant lacu* duo. *inerant* unus.

560. *Justa dat.*] *Exta* Arond. *busta* tres. *vota* quatuor. *jura* duo. *dat Anna suae* duo.

565. *Accipiuntque comas.*] Petronius: *Laceravit vehementius pectus, ruptosque crines super pectus jacentes imposuit.* inde querela illa Canaces de infante exposito & mortuo:

Non mihi te licuit lacrymis perfundere justis,
  In tua nec tonsas ferre sepulcra comas.

NEAPOL.

564. *Et est illis visa subesse soror.*] *Et est illi* scripti fere omnes. nisi quod Petav. *illa*. Puto, *& his illi visa subesse soror.* HEINS.

564. *Nacta ratem comitesque fugae.*] *Comitemque* sex libri. Seneca Medea, 272.

Profugere cogis? redde fugienti ratem,
Vel redde comitem. fugere cur solam jubes?
Non sola veni.

sic Epist. Hypp. VI. 142.

Intrasses portus tuque comesque meos.

pro comites. Trist. I. Eleg. III. ex antiquis libris;

Non mihi servorum, comitis non cura legendi.

HEINS.

565. *Pede labitur aequo.*] Marsus exponit aequatis omnium nautarum pedibus, quod quid significet non intelligo. Fanensis apertius aliquantum

ac-

Hanc petit hospitio Regis confisa vetusto.
Hospes opum dives Rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
Haec, inquit, tellus quantulacumque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat
Annus; & exsulibus terra petenda nova est.
Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Jussa fugit; ventoque ratem committit & undis.
Asperior quovis aequore frater erat.

Est

accipit de prospera navigatione, quod aliter dicunt. *utroque pede navigare*, *ἀμφοτέροισι πόδεσσι.* vide Voss. ad Catull. IV. Salmas. Exercit. Plin. Tom. I. pag. 112. Gronov. Diatr. Stat. cap. VIII. nisi vero hoc sit, mallem legere, *perlabitur aequor.* sed tutius nil mutare. sic IV. ex Pont. v. 3.

Longa via est, nec vos pedibus proceditis aequis.

ubi tamen de itinere difficili, non sola navigatione capitur, quod Elegiaci versus claudicantes alternis pedibus facere debent. ut contra *iniqui passus* sunt tardiores. vid. ad Val. Flac. III. 486. BURM.

567. *Fertilis est Melite sterili vicina Cosyrae.*] Scaliger legebat,

Fertilis est Melitae sterili vicina Cosura,
Insula.

Sequitur enim, *quam Libyci verberat unda freti.* Cosuram nempe. De Cosura autem Stephanus, Καὶ Λιβύης νῆσος Κόσυρα. Quomodo autem Melitae vicina; quam ipse Stephanus inter Epirum & Italiam ponit? Eam, nempe, ὅθεν τὰ κυνίδια Μελιταῖα φασίν. Atqui idem Stephanus *Μελίτην, πόλιν Καρχηδονίων ἄποικον*, novit. DAN. HEINS. Duplici σσ scribunt Graeci. Ptolemaeus: Πελάγιαι δὲ νῆσοι εἰσι τῆς Ἀφρικῆς αἵδε· Κόσσυρα νῆσος, καὶ πόλις· Μελίτη νῆσος, ἐν ᾗ Μελίτη πόλις, καὶ Χερσόννησος, καὶ Ἥρας ἱερὸν, καὶ Ἡρακλέους ἱερόν. NEAPOL. *Melitae vicina Cosyre* Ursini codex. quomodo & Scaliger conjecerat legendum, de Emend. Tempor. pag. 536. Sed nil muto. Κόσυρα enim & Κόσσυρα Graecis est, non Κόσ.ρη. quae vicina est Melitae, non Epiroticae, sed alteri in freto Libyco sitae, ut ex Plinio, Strabone, aliis manifestum est. idque vidit curis ad Gratium secundis noster Vlitius. praetera *asperrimam* vocat *Cosyram* Seneca Consolatione ad Helviam cap. 6. quomodo *sterilem* Noster, ut *fertilis* dici non possit. *Nunc transi ab iis, quarum amoena positio & opportunitas regionis plures allicit: deserta loca & asperrimas insulas, Sciathum & Seriphum, Gyarum & Cosuram pete.* HEINS. *Cyrenae* unus, quod librarius supposuit, quia Battum regem Cyrenaicum noverat. vulgata vero lectio ideo praeferenda, quia Melitenses erant coloni Tyriorum, unde hospitii foedus erat inter Carthaginienses & Melitenses, quo confisa Anna eò confugit, ut recte Petitus observat ad Leges Atticas. pag. 51. Et Bochart. Geograph. Sacr. lib. I. cap. 26. nomen ex Hebraico sermone deducens, notare *perfugium* docet. BURM.

570. *Rex ibi Battus erat.*] Hic ille, inquit Silius, qui Cyrenem condidit; imo in eâ urbe scribit idem Annam à Batto receptam: sed haec pugnant cum exactâ temporum ratione. Carthago à Didone condita anno periodi Julianae MMMDCCCXXVIII. Battus Cyrenem condidit MMMMLXXXIV. nondum ergo hic natus, cum Didonis mors & Annae fuga à Carthagine. NEAP.

573. *Et tamen hospitii.*] *Et tamen aeternum* quidam. forte,

Ne tamen hospitii servaret ad ultima munus,
Extimuit magnas Pygmalionis opes.

HEINS. Pro *munus*, *foetus* unus codex; non male.

574. *Pygmalionis opes.*] Hic Annae & Elisae frater, filius Pygmalii, si credimus Menandro Ephesio, qui conscripsit historiam περὶ τῆς Τυρίων Βασιλείας. plerique volunt Beli Regis etiam Tyrii; sed hic non numeratur in eâ Dynastiâ. Vide Menandri fragmentum apud Theophilum ad Autolicum lib. III. NEAP.

575. *Signa recensebat.*] *Recensuerat* meliores. pro *exilio* sequenti versu *exulibus* Sarrav. & tres alii. pro *paranda* Maz. Voss. Arond. & quinque alii, *exilio petenda.* Zulich. *exulibus petenda.* bene. refer non solum ad Annam, sed ejus quoque comitatum. supra dixerat, *Nacta ratem comitesque fugae.* HEINS. *Auxilio terra paranda novo* Maz. alter.

575. *Tertius ibat Annus.*] Paene circiter annos tres apud Battum Anna diverterat, cum, audito fratris adventu, aliò parare fugam coacta; idque Batti suasu, qui viribus impar divitem Pigmaliona non parum timebat. NEAP.

577. *Belloque petit.*] *Belloque ferox* Mazar. rectius;

Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc cursus erat. nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primo, & dubiâ librantur ab aurâ.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens aequor, frustra pugnante magistro,
Fertur: & ex oculis visa refugit humus.
Adsiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur; at votis: hîc quoque poscit opem.
Jactatur tumidas exsul Phoenissa per undas;
Humidaque oppositâ lumina veste tegit.

Tum

ctius; quia *petenda* praecessit. & *adest* sufficit, nec opus addere *potis*. nam hoc verbum de celeri & repentino adventu frequenter poni, vidimus ad II. Met. 407. adde Barth. ad Claud. I. de Rapt. Pros. 78. BURM.

579. *Jussa fugit.*] *Facit* Vatic. Bernens. & tredecim alii.

581. *Lapidosi Cratidis.*] Hunc Calabriae fluvium quis nescit? De etymo haec Strabo lib. VIII. Πρὸς δὲ ταῖς Ἀχαϊκαῖς Αἰγαῖς ὁ Κρᾶθις ῥεῖ ποταμὸς, ἐκ δυεῖν ποταμῶν αὐξόμενος, ἀπὸ τοῦ κίρνασθαι τὴν ὀνομασίαν ἔχων· ἀφ' οὗ καὶ ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Κρᾶθις. huic sane confinis est Sybaris, cum quo forte miscetur. NEAP.

582. *Parvus ager. Cameren incola turba vocat.*] *Purus ager* Voss. & Arond. quomodo lib. III. Met. 709.

Purus ab arboribus spectabilis undique campus.

Livius quoque similiter *purum & patentem campum* dixit lib. IV. Vetus inscriptio in opere Gruteriano pag. CCCXCIX. *Huic monumento tutelae nomine cedunt agri puri jugera decem.* apud Maronem Æneidos XII.

Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum
Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.

Auctor belli Africani: *In campis planissimis purissimisque ab hora diei quinta usque ad solis occasum est decertatum.* Tacitus Annalium secundo, *Pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis, & pura humo inter arborum truncos.* A. Gellius, sed sensu paululum diverso, Noct. Attic. lib. XIX. cap. 12. *Cur tantam frondium ac ligni caedem faceret percunctatus est. Vicinus ita respondit: Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor atque vitis facundior.* Columella lib. III. cap. 11. *At ubi pura novalia & arboribus sunt libera.* Sic scribendum ex membranis. ex libris editis τὸ *&* exsulat. *purum caput*, in quo capilli non dependent, Artis Amatoriae lib. III. vs. 137. ut illic dictum. praeterea unus meus, *turba vocant.* ut saepe alibi. HEINS.

582. *Cameron incola turba vocat.*] Lege etiam, si lubet, *Camaron*, utroque modo appellatur ab antiquis. Omnino falsae editiones, quae praeferunt, *Cremeren.* NEAP.

585. *Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.*] Duriores numeri. *in aura* Thuan. τὸ *&* abest à Voss. Arond. Zulich. Mazar. & tribus aliis. Iidem, *vibrantur.* Lego,

Vela cadunt. primo dubia librantur ut aurâ,
Findite remigio, navita dixit, aquas.

HEINS. Forte scripserit:

Vela cadant, & ne dubia librentur ab aura,
Findite &c.

ut ita sit oratio navitae, vel gubernatoris. est vero imitatio Virgiliana. vid. lib. III. Æn. 207. BURM.

587. *Torto lino.*] Ἀγράμματος interpres nescio quid dignum cachinno intelligit pro *tortolino*; cum non aliud quam funes, quibus vela laxantur, aut in altum panduntur, imo tantum *lineam*. Sic Glossae exponunt, *linea, funis.* NEAP.

587. *Subducere carbasa.*] *Submittere* Gottorph. vid. Met. XI. 483.

592. *Vertitur.*] Conjecerat olim Heinsius, *verritur*, de quo vid. ad Met. XI. 500. *calvas aquas* Putean.

594. *Utitur: at votis is quoque poscit opem.*] *Aut votis dis quoque* Ursin. *at votis dis* Nauger. *aut votis*

Tum primum Dido felix est dicta sorori,
Et quaecumque aliquam corpore pressit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine litus
Puppis: &, expositis omnibus, hausta perit.
Jam pius Æneas regno natâque Latini
Auctus erat; populos miscueratque duos.
Litore dotali, solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse. quid in Latios illa veniret agros?
Dum secum Æneas: Anna est, Exclamat Achates.
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit, & adloquitur trepidam Cythereïus heros:
Flet tamen admonitu mortis, Elissa, tuae.

An-

tis etiam Voss. Arondel. Petav. prim. Ambros. & multi alii. *à votis* Zulich. à manu prima. alii *ac* vel *&*. pro *is* sex libri, *his*. Mazar. & unus Med. *hic*. Lege, *Utitur, at votis: hic quoque poscit opem.* vel, *vix quoque poscit opem.* De votis nautarum periclitantium alibi dicemus. HEINS. Forte scripsit, *at votis: sic quoque poscit opem.* licet non utatur arte & habenis, & videatur desperare, sic quoque tamen opem poscit. nisi, quia in multis est, *dis*, malimus, *utitur. a votis disque reposcit opem.* Heinsius etiam conjecerat, *ut votis usque reposcit opem.* BURM.

596. *Opposita lumina veste tegit.*] *Apposita veste* libri quatuor. sic lib. IV. ex scriptis, *ante oculos apposuitque manum.* Initio tamen libri hujus,

—— Vestae simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.

HEINS. Vid. II. Art. 584.

599. *Ducitur ad Laurens.*] Silius Italicus VIII. Punicorum: ℣s. 65.

Ergo agitur pelago, Divis inimica sibique,
Quod se non dederit comitem in suprema sorori,
Donec jactatam laceris (miserabile) velis,
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras:
Non caeli, non illa soli, non gnara colentum,
Sidonis in Latiâ trepidabat naufraga terrâ.

NEAP. *Figitur* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Laeti. Voss. Arond. & sex alii. bene. idque doctissimo Gronovio IV. Obs. 8. memini probatum, ex illis Virgilii, lib. I. 45. *scopuloque infixit acuto.* Ennius, *Tonsillas rapiunt, configunt littus, aduncas.* Lucanus de classe Caesaris tempestatibus jactata, lib. V. 460.

Lassa Palaestinas uncis confixit arenas.

Claudianus bello Gildonico, 491.

Quassatis cupio tellurem figere rostris.

nec aliter capiendum illud Callistrati lib. VII. de incendio, ruina, naufragio: *Si quando navis vel insicta, vel fracta, intra finis agri cujusque fuerit.* *insicta* pro *infixa*. nam & sic locuti veteres. Seneca Hercule Furente 323.

Deprensus haesit Syrtium brevibus vadis,
Et puppe fixâ maria superavit pedes.

& Agam. 571.

Haerent acutis rupibus fixae rates.

atque inde Noster in Ibide,

Viscera sic aliquis scopulus tua figat, ut olim
Fixa sub Euboico Graja fuere sinu.

Propertius libro III. Eleg. VI.

Ah miser Alcyonum scopulis affigar acutis!

ubi *affligar* perperam reponunt. HEINS.

602. *Miscueratque duos.*] Trojanos & Latinos. NEAP. *Suos* Vossian.

607. *Anna est, exclamat Achates.*] Malim, *Anna en.* HEINS.

608. *Ad nomen vultus substulit illa suos.*] Liber Urs. *sustinet.* Statii, *retulit*, recte. CIOFAN. Recte multis inest, aut *retulit*, aut *sustinet.* NEAPOL. Eadem varietas in libris Heinsii, sed vulgata retinenda. vid. lib. II. 824. XI. Met. 463. & alibi.

609. *Heu fugiat.*] *Quò fugias* prim. Ambros. Mazar. Voss. Arondel. & multi alii. *Quid* Zulich. HEINS.

609. *Quos terrae quaerat hiatus?*] Ne virum aspiciat, qui caussa mortis sororiae, Carthaginis occupatae, exsilii & infaustae navigationis. NEAP.

612. *Ad-*

Anna, per hanc juro, quam quondam audire folebas
Tellurem fato profperiore dari.
Perque Deos comites, hac nuper fede locatos;
Saepe meas illos increpuiffe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit ifte.
Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. adfpexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas aufus adire domos.
At tu, feu ratio te noftris adpulit oris,
Sive Deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Eliffae.
Nomine grata tuo, grata fororis, eris.
Talia dicenti (neque enim fpes altera reftat)
Credidit; errores expofuitque fuos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Æneas: (cetera turba filet)
Hanc tibi cur tradam, pia cauffa, Lavinia conjux,
Eft mihi: confumfi naufragus hujus opes.

Orta

612. *Admonitu mortis, Eliffa, tuae.*] *Admonitus motus tui* Urfin. Petav. & tres alii. fed nihil mutandum. In Epift. IX. 135. *Mens fugit admonitu.* Rem. Am. 729. *Admonitu revocatur amor.* & fic faepe Nofter. HEINS. *Admonitus mortis, E. tuae* unus. *admonitu motus, Eliffa, tui*, vel *tuo*, nonnulli alii.

618. *Ei mihi.*] Sic optimi libri fcripti. CIOFAN. *Certior illa* duo.

619. *Corpore digna.*] Quidam vetuftiores, *pectore*, cum Maz. Zulich. Voff. Arond. HEINS.

620. *Aufus adire domos.*] E maxumo Poëtarum. finxit hîc Æneam vidiffe apud inferos Didonem, eamque etiam allocutum, in his lib. VI. Æneid. 450.

Inter quas Phoeniffa recens à vulnere Dido
Errabat filvâ in magnâ: quam Troius heros
Ut primum juxta ftetit, agnovitque per umbram
Obfcuram: &c.

NEAPOL.

621. *At tu, feu ratio te noftris appulit oris, Sive Deus, regni commoda carpe mei.*] *Deus* hoc loco pro fortuna ponitur. eodem modo Horatius libro & Satyra prima rationem & fortem conjunxit:

Qui fit Maecenas, ut nemo quam fibi fortem,
Seu ratio dederit, feu fors objecerit.

Significat igitur hoc loco Æneas, Sive de induftria, five fortuito huc venifti, Anna, fruere his omnibus, quae in hoc meo funt regno, commodis. CIOFAN.

622. *Carpe.*] *Sume* Sarravii.

623. *Multa tibi.*] Æneam ab Anna etiam amatum fuiffe teftatur Varro apud Servium ad Virg. Æn. V. 4. *multum debemus* etiam Sarravian. & tres alii.

327. *Tyrios induta paratus.*] Veftes purpurâ & auro intextas. En Elifam cultam fic idem defcripfit in IV. 137.

Sidoniam picte chlamydem circumdata limbo;
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum.
Aurea purpuream fubnectit fibula veftem.

NEAPOL.

629. *Tradam.*] *Credam* Sarrav. & tres alii.

633. *Falfumque Lavinia vulnus.*] *Tacitumque* duo Medic. unus, *captumque.* Forte, *caufumque vulnus.* Sequenti verfu, *diffimulatque fremens*, non *metus*, Urfin. Mazar. Zulich. Nauger. & tres alii. HEINS. *Premit: tacitos diffimulatque metus* Bern. *gerit tacita* Mazar.

635. *Praeter fua lumina mitti.*] Sic Statii & Urfini. CIOFAN. *Ferri* veteres fere omnes. male praeterea habitus erat à diftinctione locus. & pro *cum videat* rectius Zulich. Maz. Polit. & tres alii, *vidit.* pro *lumina* denique Laeti codex & fex alii, *limina.* HEINS.

636. *Multa tamen, mitti.*] Sic iidem libri. CIOFAN. Heinfius ita diftinguit,

Donaque cum videat praeter fua lumina ferri:
Multa palam mitti, clam quoque multa putat.

637. *Non habet exactum.*] *Non tamen* Mazar. prim,

Orta Tyro, regnum Libycâ possedit in orâ:
Quam precor ut carae more sororis ames.
Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus
Mente premit tacitâ, dissimulatque fremens.
Donaque cum videat praeter sua lumina ferri
Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. furialiter odit;
Et parat insidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis,
Squalenti Dido sanguinolenta comâ.
Et fuge, ne dubita, moestum, fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit; & velox humili super arva fenestrâ
Se jacit. audacem fecerat ipse timor.
Quaque metu rapitur, tunicâ velata recinctâ;
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
Creditur, & stagnis occuluisse suis.

Sido-

prim. Ambros. & tres alii. bene, ut τὸ *est* subintelligatur. in Amor. VII. 16.

Nec satis exactum est, corpus an umbra forem.

HEINS. Vid. & Ep. XVII. 177.

638. *Et paras insidias.*] *Praeparat* Ursin. Zulich. Mazar. Vossian. Arondel. & alii quidam. praefero vulgatam. HEINS.

639. *Ante torum.*] Liber Ursini, *ante oculos.* CIOFAN. Et ita duo libri. *deinde sorori* Petavii unus. quod non facile abjecero.

641. *Effuge, ne dubita, moestum, soror, effuge tectum.*] *Moestum fuge dicere tectum* Ursin. Mazar. Zulich. Petav. Arondel. & plurimi alii. *ducere* Voss. quidam, *fuge, desere* cum Laeti codice. duo alii, *fuge me duce.* prim. Med. *moesto discedere tecto.* alius, *moestum tibi linquere tectum. moestum dimittere tectum* Junii. Locus foede interpolatus, cui medicina nostra nunc vix succurrit. *Tectum* certe minus bene *moestum* dicitur. *Et fuge, ne dubita* Ursin. quidam τὸ *Et* omittunt. In Zulichemiano codice posterior hujus versus pars erat erasa. Forte,

Heu fuge, ne dubita, funestum, ait, heu fuge tectum.

quomodo umbra Hectoris ad Æneam apud. Virg. II. 289.

Heu fuge nate deâ, teque his, ait, eripe flammis.

& ipsa Dido ad Annam in hac ipsa narratione apud Silium lib. VIII.

His, soror, in tectis longae indulgere quieti
Heu nimium secura potes?

HEINS. Franciusetiam corrigebat, *funestum, ait; heu fuge tectum.*

641. *Effuge, ne dubita.*] Silius loco citato, ÿs. 177.

Surge age, jam tacitas suspecta Lavinia fraudes
Molitur, dirumque nefas sub corde volutat:
Praeterea, ne falsa putes haec fingere somnum,
Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne:
Huc rapies, germana, viam tutosque receptus;
Te sacra excipient hilares in flumina Nymphae,
Aeternumque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata, in tenuem Phoenissa evanuit auram.

NEAPOL.

643. *Illinc super ausa fenestrâ.*] Perverse mutatum: legito cum antiquis, *humili super arva fenestrâ.* NEAPOL. *Alta fenestra* Farnes. ut apud Juv. Sat. VI.

Altae caligantesque fenestrae.

sed in hac historia Silius lib. VIII.

—— *Humilique egressa fenestra*
Per patulos currit plantis pernicibus agros.

HEINS.

644. *Ille timor.*] Rectius, *ipse timor.* NEAPOL.

645. *Cumque metu rapitur.*] Meus liber & alii, *Quâque metu rapitur.* NEAP. *Quaque* Ursin. prim. Farnes. Voss. Nauger. Mazar. Zulich. & tres alii. rectius omnino. Puto tamen scripsisse Ovidium, *quoque metus rapuit.* ut Epist. Laod.

—— *huc illuc, quo furor egit, eo.*

Ep. Med. *Quo vocat ira, feror.* HEINS.

645. *Tu-*

Sidonis interea magno clamore per agros
Quaeritur. adparent ſigna notaeque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant veſtigia ripis.
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numici:
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis laeti veſcuntur in agris:
Et celebrant largo ſeque diemque mero.
Sunt quibus haec Luna eſt, quia menſibus impleat annum:
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Teque Jovi primos, Anna, dediſſe cibos.

Haec

645. *Tunicâ velata recinctâ.*] Diſcinctâ: hanc numquam in cubili ponebant. Noſter alibi de Ariadnâ:

Usque erat à ſomno tunicâ velata recinctâ,
Nuda pedem, croceas irreligata comas.

Neapol.

647. *Tumidis rapuiſſe Numicius undis.*] Atqui *placidum* infra vocat & *undas* ejus *tacitas. ſerpere* quoque dicitur & quidem *curſu tacito.* Met. xɪv. 602.

Littus adit Laurens, ubi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numicius undis:
Hunc jubet Æneae quaecunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub aequora curſu.

Silius lib. vɪɪɪ.

Haud procul hinc parvo deſcendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne.

prim. Ambroſ. *rapidis undis* & Voſſianus. qui pro diverſa lectione, *cupidis.* recte. quomodo etiam Arondel. Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & tres alii, Epiſtola Acontii,

Inque mei cupidos rapta ferere ſinus.

& ſic ſaepe alibi. ut forte ſcriptum Naſo reliquerit,

— cupidis rapuiſſe Numicius ulnis
Dicitur.

Heins. Et ita Broukhuſium maluiſſe indicavit mihi optimus Hoogſtratanus. *timidis* duo.

650. *Signa notaeque.*] *Notata* Urſini codex & prior Vatican. ſed Epiſt. xɪx. 56.

Adſuetae ſigna notamque viae.

Heins.

651. *Inerant veſtigia ripis.*] Silius:
Vicini ad ripas fluvii manifeſta ſequuntur
Signa pedum. ———

Neap. *Inſtant* Pr. Ambr. & Laeti. *ripae* Petav.

652. *Tacitas aquas.*] *Tenues* Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. & duo alii. totidem, *rapidas.* & ſequenti verſu, pro *placidi Numici*, Zulich. Mazar. Arond. prim. Ambr. Voſſ. Nauger. & tres alii, *rapidi.* ſed male. Poſſet tamen *placiti* legi. quomodo lib. ɪ. Met. ℣ſ. 702. *placitum Ladonis ad amnem*, pro *placidum*, repoſuimus. Heins. Vid. Heinſ. ad Claud. Conſ. Mallii. 234.

654. *Vocor.*] *Loquor* unus. vid. lib. ɪɪ. 796.

655. *Erratis.*] *Errantes* Ambroſ. *paſcuntur* Moreti. *in arvis* ſex.

657. *Annum.*] *Orbem* Voſſ. & Vatic. *quae menſibus* Sarravii.

659. *Nymphen Atlantida.*] *Athalantida* Junii. Puteanus & quidam alii. *Nilantida* Voſſii Excerpta. in Mazariniano eraſa erat vetus lectio. latet aliquid. nam Noſter primam in *Atlante* corripere ſolet. *Atlantida Nymphen* Germanicus Amphitriten vocat, quam tulit Delphin in thalamos Neptuni, pag. 56. Ed. Grot. Marſus vel Pleionem Atlantis conjugem, vel Majam filiam intelligit. *dicas* etiam Francof. vid. Nuce 58. ubi Heinſius *Invenias* hic legendum eſſe notat. Burm.

661. *Haec quoque, quam referam.*] Hanc forte aniculam quamdam fuiſſe Bouillanam: quae cum plebi victum neceſſarium praebuiſſet eo tempore, quo indignans ſuam vicem à magiſtratu abiiſſe, à patribus ſeceſſit in Sacrum montem; ob id initâ pace, illi à gratâ plebe ſignum erectum & feſta annua conſtituta. Neap.

662. *A veri diffidet illa fide.*] *A vera fide* Urſin. Zulich. Mazar. prim. Ambr. Laeti, prim. Med. & ſeptem alii. bene. Dixi Notis ad Epiſt. xvɪ. ℣ſ. 60. Heins.

663. *Nullis etiam nunc tuta tribunis.*] *Sat tuta* Maz. & ſequenti verſu pro *eras* codex Urſin. prim. Ambroſ. Maz. prim. Farneſ. & alii nonnulli, *abit.* quod praeſtat. Heins. *Etiam tutata* Voſſ. *etiam tum tuta* quinque. *tunc* multi & editi quoque. *etiamnum*

Haec quoque, quam referam, nostras pervenit ad aures
  Fama: nec à verâ diffidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,
  Fugit; & in sacri vertice montis abit.
Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
  Victus, & humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
  Pauper, sed mundae sedulitatis, anus.
Illa, levi mitrâ canos redimita capillos,
  Fingebat tremulâ rustica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane solebat
  Dividere. haec populo copia grata fuit.

Pa-

num est ex Heinsii emendatione. *à nullis* quatuor. *ex nullis* Medic. & Thuan. *& nullis* Gottorph.

663. *Plebs vetus.*] Contigit anno Urbis conditae CCLIX. NEAP.

664. *Sacri vertice montis.*] Hic tumulus, qui trans Anienem primus occurrit viâ Nomentanâ, ibi plebs post reditum in Urbem Jovi Fauno aram posuit. Dionysius lib. VI. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ κατεστρατοπεδεύσαντο, ὃν ἐπὶ τοῦ κατασχόντος αὐτοὺς δείματος τότε ὠνόμασαν, ὡς ἡ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶττα, Διὸς Δειματίου· ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες, καὶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτοὺς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῄεσαν εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσιν. exinde mons ille sacer appellatus: videtur ergo antea nomen aliud habuisse. NEAPOL. Aventini, qui ob hanc rem *sacer* dictus. Sallustius apud Diomedem Grammat. de plebe hac: *Montem sacrum atque Aventinum insedit.* addit Diomedes, *Qui mons ob hoc, quod plebs illum insederat, postea sacer dictus est.* HEINS.

664. *Fugit.*] Consulibus invitis, L. Sicinio quodam auctore: nolebat jam ferre diutius Magistratus & Senatus superbiam, avaritiam nobilium foeneratorum, imo crudelitatem: saeviebant illi vinculis & verberibus in pauperum & civium corpora, ob ipsorum debita. Legito fusius Historicos. NEAPOL.

665. *Defecerat illis.*] *Illos* Ursin. Voss. Petav. Sarrav. & tres alii. Neque aliter loqui solere Nasonem jam monui Amor. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 93. & II Met. 383. Caesar libro II. Belli Gallici, *Atque eos res frumentaria deficere coepit.* & sic scribendum opinor libro III. *Cum jam amplius horis sex continenter pugnaretur, ac non solum vires, sed etiam tela nostros deficerent.* non *nostris.* libro II. Belli Civilis, *Nostros vires lassitudine deficiebant.* videndus ad passionem B. Perpetuae Holstenius pag. 116. HEINS.

666. *Usibus.*] Heinsius margini adscripserat, *esibus.* sed nihil opus. vid. ad Petron. CXXXV. & Graev. ad Cicer. V. Philip. 9. & ad II. de Offic. 20. BURM.

667. *Suburbanis Bovillis.*] Hoc etiam epitheto donavit Propertius oppidum istud vetus Latinorum. Gentes dicti *Bovillani*; Graecis Βοϊλλανοί· illud iisdem Βοΐλλαι. De nominis origine vide Nonnium Marcellum cap. II. NEAPOL. Ubi Milo Clodium occidit, oppidum vetustum in via Appia inter Romam & Aricium. Videtur autem scribendum, *Bobillis.* si Nonio Marcello credimus, qui *Bobillas* à *Boum billis*, id est intestinis, deducit. & sic in Editione Persii, quam ex veterrimis membranis adornavit P. Pithaeus, Satyra VI. sed in contraria ivit Casaubonus. & ita apud Ciceronem, Propertium, Tacitum, Vellej. Paterculum, Frontinum, Florum, Ascon. Pedianum & alios, *Bovillae* leguntur. *Bobellae* sunt in Antonini Itinerario. Appiano Βοΐλλαι, ut & Stephano. Apud Plutarchum in vita Coriolani male circumfertur, Βωλάνοι, pro Βοϊλλάνοι, & Βίλλαι, pro Βοΐλλαι, etiam apud Dionys. Halicarn. lib. VIII. *suburbanas* quoque Propertius appellarat lib. IV. I. 33.

Quippe suburbanae parva minus urbe Bovillae.

Apud Frontin. de Coloniis, *Bovilla oppidum*, sed cum vetusti codices illic *Bobile* adgnoscant, ne dubita *Bovillae oppidum* scribi oportere. *Bobile* etiam apud eundem alio loco perperam occurrit. HEINS. Vid. & Broukh. ad d. l. Propertii. pro *quaedam*, quatuor codices, *quondam.*

668. *Multae sedulitatis anus.*] *Mundae sedulitatis* unus meus. cum Mazar. Neque aliter Zulichemianus à manu primá. de quo lib. IV. ℣ſ. 108. dicetur. alii duo, *mirae.* supra tamen habes, ℣ſ. 380. *Consilium multae calliditatis.* HEINS.

669. *Mitrâ canos incincta capillos.*] Quid mitra, explicat Servius ad illud de Paride in IV.

Maeoniâ mentum mitrâ crinemque madentem
Subnixus. ———

Mitrâ, hoc est incurvo pileo, de quo pendebat etiam

bac-

Pace domi factâ signum posuêre Perennae,
Quod sibi defectis illa tulisset opem.
Nunc mihi, cur cantent, superest, obscaena puellae,
Dicere: nam coëunt, certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
Et cum seductâ talia verba facit.
Mense meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferae correptus amore Minervae
Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.

Effi-

baccatum tegimen. Sane quibus effeminatio crimini dabatur, mitra eis adscribebatur. Palliolum videtur fuisse muliebre & capitis tegmen, sive taenia: nam Graecis *μίτρα, ταινία, διάδημα.* Ergo eadem cum ricâ, quae Festo *cingulum capitis:* uno verbo *capitale.* Glossae, *capitale, κεφαλόδεσμος.* NEAP. *Redimita* libri meliores. parum refert. HEINS. *Succincta* unus. *brevi mitra* Moretj. *Vitta* unus. vid. ad XIII. Met. 643.

670. *Fingebat trepida rustica liba manu.*] Tres Vatic. Urs. & Stat. *tremula*, non *trepida*, habent. CIOFAN. *Frangebat* duo. *scindebat* totidem. *cingebat* Moret. Mox *atque ea per populum* volebat Francius.

673. *Pace domi facta.*] Reconciliata est per Agrippam Menenium miri eloquii virum; istâce tamen lege, ut plebs haberet suos annuos Magistratus, quibus auxilii esset latio adversus Consules & Nobilitatem, neve cui patrum ea munia capere liceret. Creati Tribuni Pleb. primi L. Junius Brutus & L. Sicinius Bellutus; sed ex antiquis quidam nominant alios: his additi collegae, quos Graeci Romanarum rerum scriptores vocarunt *ὑπηρέτας τῶν δημάρχων καὶ συνάρχοντας, καὶ δημαρχούς.* NEAP.

673. *Signum posuere.*] Huic ergo putat aram & signum positum Ovidius, non Jovi *Δειματίῳ*, ut recensuit accuratissimus Dionysius. NEAP.

673. *Perenne.*] Lege, *Perennae*, cum prim. Ambros & quatuor aliis. HEINS.

674 *Quid sibi defectis illa ferebat opem.*] *Tulisset* meliores. recte. scribendum olim opinabar,

Quod dape defectis illa tulisset opem.

ut *Casilinates alimentorum facultate defectos* dixit Val. Maximus lib. VII. cap. 6. *Psyllis re aquaria defecti* Gellio XVI. cap. 2. sed nihil est mutandum. subintelligitur enim dape vel cibo. contra Tertullianum in Pallio de chamaeleone, *jejunus semper & indefectus.* quod male sollicitatur. *Defectis* pro *deficientibus.* de quo passivi verbi usu nonnihil dixi ad Epistolam V. ℣. 150. sic *defecta aetas* & *defecti anni.* In Epistola Penelopes Sabinianae,

Defectis Hecuben potius legisse sub annis.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis,

Viscera defecti mutavit in arietis agnum
Aetis.

ita scribendum. nam vetus liber, *disjecti.* vulgati *dissecti.* possis tamen quoque, *Viscera & effaeti.* ut eundem arietem Noster libro Metamorph. VII. *innumeris effoetum annis* vocavit. Columella praefatione Rei Rusticae: *E turba pedissequorum lecticariorumque defectissimum quemque annis & viribus in agrum relegat.* & lib. V. cap. 6. *Diligentis patris familias est, defectam quamque arborem senio tollere.* libro VII. cap. 5. *Agnis quoque succurrendum est vel febricitantibus, vel aegritudine alia defectis.* Sic vetustus codex, non *adfectis.* Martialis, XIII. 77.

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator Cycnus funeris ipse sui.

Lucanus libro II. 559.

— licet ille solutum
Defectumque vocet. ne vos mea terreat aetas;
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.

libro IV. 599. de Antaeo,

— cum tetigere parentem,
Jam defecta vigens renovato robore membra.

& ibidem 757. de equo,

Et defecta gravis longe trahit ilia pulsus.

lib. V. 533.

Vos defecta senes exhaustaque sanguine turba.

libro VI. 125. de Scaeva moribundo:

— labentem turba suorum
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.

Val. Flaccus libro VII. 116.

— solo moeret defecta cubili.

hoc est languida, deficiens. libro II. 463.

Truces manicas defectaque virginis ora
Respicit.

& mox, 489.

Annue: meque precor defectaque Pergama monstris
Eripe.

Senex

Effice, Di studio similes coëamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus.
Dixerat, illa Deum promisso ludit inani;
Et stultam dubiâ spem trahit usque morâ.
Saepius instanti, Mandata peregimus, inquit:
Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans, thalamosque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos.
Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
Nunc pudor elusum, nunc subit ira, Deum.

Ri-

Senex ille decrepitus apud Apulejum Met. VIII. *Sed per corporis, ut videtis, mei defectam valetudinem opitulari nequeo.* libro IX. *Jamque maxima diei parte transacta defectum alioquin me applicant praesepio.* ubi male Wouwerus, *defessum. defecta latera* apud Apulejum Met. VIII. id est coitu exhausta. Terentius Adelph. II. 2.

Ego vapulando, ille verberando usque ambo defecti sumus.

ita enim Scholiastes Juvenalis Sat. III. ℣ſ. 289. recte, cum *defessi sumus* nunc in Terentio circumferatur. HEINS.

675. *Cur canent.*] Unde origo tot obscaena canendi in festo Annae Perennae. NEAP. Hujus rei etiam meminit Martialis lib. IV. Ep. LXIV.

Et quod virgineo canore gaudet
Annae pomiferum nemus Perennae.

ita enim scribo. Legitur nunc:

Et quod virgineo cruore gaudet.

Nec interpretes quid sibi velit *cruor iste virgineus* assequuntur. Noster infra de hoc nemore:

Inde joci veteres obscoenaque dicta canuntur.

Si quis apud Martialem malit, *virgineo rubore gaudet*, ut ad obscoena illa carmina respiciatur, nil repugno. quam conjecturam memini suggessisse nobis τὸν μακαρίτην Albertum Rubenium, elegantissimi ingenii virum & dignum longiore vita. cogitabam & aliquando, *virginea coborte* & nondum displicet. Pergamus bene mereri de eadem Anna simul & Martiali. Is lib. VI. Ep. XLVIII.

Sive Numae conjux Triviae te misit ab Annâ,
Sive Camoenarum de grege nona venis.

ita viri eruditi jampridem emendarunt, cum ante legeretur, *antro*, vel *amne*. quomodo libri etiam nonnulli, quos inspeximus. Sed quid est *Triviae Anna?* certe nemus illud ad Tyberim non longe ab Urbe situm erat, & ex Janiculo spectari poterat, ut Martialis nos docet Alterum erat in agro a-vinio ad Numicium flumen. Sic & Egeria duplici loco colebatur. nam & Camoenarum nemus illi sacrum erat prope urbem, & Aricinae quoque Dianae sacris accensebatur. *Triviae* igitur Egeria potest dici. Anna non potest. codex Thuaneus, *Tribiae antris.* Rottendorphii, *Tibiae Annae.* Lege meo periculo,

Sive Numae conjux Tyriâ te misit ab Annâ.

Intelligit aquaeductibus fontem hunc derivatum fuisse ex Numicio, qui est in Laviniensi agro, per nemus Egeriae. HEINS.

676. *Certaque*] *Cunctaque* Ambros. & septem alii. *multaque* Medic. & duo.

677. *Nuper erat Dea facta.*] Cum Mars ad eam quae sequuntur: vivebat scilicet ille post plebis secessum. O vatum deliria! NEAP.

678. *Facie.*] *Refert* nonnulli codices. *voce refert* Regius & alius.

679. *Tempora.*] *Numina* duo Medicei.

681. *Armifer.*] *Armiger armigerae* multi & pr. Ed. & Ald. & aliae.

682. *Uror, & in longo.*] Antiquioris notae codices, *Uror, & hoc longo.* NEAPOL. A *longo* unus. *Vulneror & longo* Petav.

683. *In unum.*] *In uno* alter Mazar. & sex alii. *simili c. in unum* volebat Heinsius: *jaceamus* Petav. *nos studio* etiam Junii. mox *conveniant* Petav.

686. *Spem trahit usque mora*] *Stultum dubia spemque moraque trahit* prim. Ambros. Maz. & Servii non male. vid. ad Valer. Flac. I. 200.

688. *Evicta est precibus.*] Scripti multi, *Et victa est* Sed Regius & Sarravianus recte,

Evictas precibus vix dedit illa manus.

evincere pro vincere saepe apud Nostrum & Maronem quoque frequentur. sic Met. II. 685.

Ille tamen pugnat molles evincere somnos.

Trist. III. Eleg. I.

Evictus longo tempore Caesar erit.

Apulejus Met. III. *Evictus necessitate succumbo.* plura de eo verbo Gronovius ad librum IX. Theb. Statianae 839. Tacit. IV. Ann. *Sed ille precibus uxoris evictus. Dare manum* etiam usitatissimum. sic Val Flaccus libro I. 40.

Hanc mihi militiam, veterum quae pulcrior actis,
Annue, daque manum.

ubi *animum* male nunc legitur. HEINS. Vid. ad Quinct. VII de Inst. Orat. 3. & Decl. XVI. 10. & inf. v. 593.

689. *Credit amans.*] *Gaudet* Ursin. Mazar. Voss.

Ridet amatorem carae nova Diva Minervae:
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obscaenaque dicta canuntur:
Et juvat hanc magno verba dedisse Deo.
Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;
Cum sic à castis Vesta locuta focis:
Ne dubita meminisse: meus fuit ille Sacerdos.
Sacrilegae telis me petiere manus.

Ipsa

Arondel. prim. Ambr. & duo alii. utrumque bene. Heins. Sed illud *credis* ex lib. ix. Met. 141. huc irrepsit. vel *gaudes* ex lib. ii. Met. 862. & lib. i. Fast. 431. itaque haereo, utrum praesciam. Burm.

689. *Deducitur istuc.*] Aliae membranae ad verum, *illuc*. Usus verbo solemni *deducere* Statius Papinius viii. Thebaidos, 234.

——— *illi Cythereia laudant*
Connubia, & multa deductam lampade fratrum
Harmonien. ———

Neapol.

691. *Adspicit.*] *Inspicis* Bonón. ut saepe in his libris.

693. *Ludis amatorem.*] *Ridet* prim. Ambros. Voss. Arondel. Mazar. Zulich. & sex alii. bene. nam *elusum deum* praecesserat. sic Fast. ii. 356.

Ridet amatorem Lyda puella suum.

Heins.

693. *Carae.*] *Canae* unus Heinsii. an *castae?* ut volebat Francius. vid. supra 417. *ludis am. quare nova* Bernens.

694. *Nec res.*] *Nec Veneri res hac* Bernens. mollius.

695. *Obscaenaque verba canuntur.*] *Obscaenaque dicta* libri meliores magno numero. idque recte. *dicta* pro dicteriis. apud Phaedrum fabula L. *obscaena dicta & petulans jurgium* conjunguntur. Accius Oenomao apud Nonium Marcellum, *ore obscaena dicta segregent*. Paullinus carmine tertio:

Illecebras turpesque jocos obscaenaque dicta
Oderis.

Noster ipse Metam. xiv. 522.

Addidit obscaenis convitia rustica dictis.

Audiamus Macrobium Saturnal. lib. ii. cap. i. *Is jocus in oratione ejus non exstat. mihi ex libro Furii Bibaculi notus est, inter alia ejus dicta celebratur. sed in hoc verbum non casu incidi: volens feci. Jocos enim hoc genus veteres nostri dicta dicebant. testis idem Cicero, qui in libro Epistolarum ad Cornelium Nepotem secundo sic ait. Itaque nostri quae facete, & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicta voluerunt. Haec Cicero. Novius vero Pomponiusque jocos non raro dicta nominant. Si ergo probatis inventum, agite, quod cuique de dictis salibus in mentem venit, vicissim memoriam nostram excitando referamus.* Deinde subjungitur caput, *de diversorum jocis atque dicteriis*. ita scripti codices constanter: cum in editionibus superiori saeculo procusis *dicteria* pro *dictis* hoc Macrobii loco plus vice simplici essent inculcata. occurrunt & illo capite *dicta* hac significatione non semel. apud Scriptores certe antiquos frequenter offendas fieri mentionem *dictorum jocosorum, dictorum ridiculorum, procacium, vernilium, amarorum salsorumque*, & id genus alia. *dicta jocularia* habes apud Lactantium lib. ii. cap. 4. Divinar. Institut. de Dionysio tyranno, *Sacrilegia sua etiam dictis jocularibus prosequebatur. dicere* etiam pro jocari est ubi positum offendas. unde illud Martialis, *Dicteria dicis in omnes. probra dicere* etiam haud raro occurrit. ut apud Nostrum iii. Art. 49. *Probra Therapnaeae quî dixerat ante maritae.* Apulejus primo Milesiarum, *Eadem amatoris sui uxorem, quod dicacule in illam probra dixerat, perpetua praegnatione damnavit. dicere jocos* apud A. Gellium lib. iv. cap. 20. *Censor eum, quòd intempestive lascivisset, in aerarios retulit, causamque sane joci scurrilis apud se dicti subscripsit.* nec aliter τὸ *dictum* in illo Columellae loco capiendum lib. viii. cap. 16. uti ex vetustis membranis castigandus est: *Mox istam curam sequens aetas abolevit, & lautitiae locupletum maria ipsa Neptunumque clauserunt, jam tum avorum memoria, cum circumferretur Marcii Philippi velut urbanissimum, quod erat luxuriosissime factum atque dictum. Nam is forte Casini cum apud hospitem coenaret, appositumque à vicino flumine lupum degustasset atque exspuisset, improbum factum dicto prosecutus, Peream, inquit, nisi piscem putavi.* Sic in membranis veterrimis scribunt, forte reponi potest, *pari dicto prosecutus.* & *luxuriosissime factum aeque ac dictum*. Heins. *Feruntur* etiam tres codices.

696. *Verba dedisse Deo.*] Idem fallere & verba dare. Noster Remed. 95. *Verba dat omnis amans.* & in Epistolà Cydippes ℣. 121.

Verba quid exultas tua si mihi verba dederunt?
Jamque parum prudens capta puella dolis?

Neapol.

697. Prae-

Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
Quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit.
Ille quidem coelo positus Jovis atria servat;
Et tenet in Magno templa dicata Foro.
At quicumque nefas ausi, prohibente deorum
Numine, polluerant Pontificale caput;
Morte jacent meritâ. testes estote Philippi;
Et quorum sparsis ossibus albet humus.

Hoc

697. *Praeteriturus eram gladios in Principe fixos.*] Idibus Mart. anno Urbis conditae DCCIX. C. Julius Caesar interfectus est à LX. & amplius conjuratis, viginti tribus acceptis vulneribus. Eutropius in fine lib. VI. Videndus est & Val. Maximus lib. IIX. cap. II. Dio lib. XLIV. & Xiphilinus in Julio, & Obsequens de Prodigiis. CIOFAN. Iisdem Martiis Idibus mors fuit maximi illius Principis C. Julii Caesaris. Appianus lib. II. *Οὕτω μὲν δὴ Γάϊος Καῖσαρ ἐτελεύτησεν ἐν ἡμέραις, αἷς καλοῦσιν Εἰδοῖς Μαρτίαις, ἀνθ' ἧς ἡμέρας ἥν τινα ἡμέραν αὐτὸν ὁ μάντις οὐ περιοίσειν προὔλεγεν.* Annus ab Urbe conditâ DCCIX. ut auctor Eutropius lib. VII. Dies ille nominatus *parricidium*, quod ex Suetonio liquet lib. I. cap. 88. ac decretum, ne umquam eodem Senatus ageretur: atrum enim pronuntiarunt. Dio lib. XLVII. *Ταῦτα μὲν οὖν αὐτῷ ἔδωκαν· καὶ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐφονεύθη, κυρίαν ἀεί ποτε ἕδραν Βουλῆς ἔχουσαν, ἀποφράδα ἐνόμισαν.* NEAPOL.

697. *In Principe.*] *In Caesare* prim. Ambros. & Laeti. *in corpore* unus.

698 *Vesta locuta.*] *Diva* Junian. cujus *Vesta* sit interpretamentum. HEINS.

699. *Meus fuit ille sacerdos.*] Quia tunc erat Pontifex Maximus, ad quem sacrorum omnium suprema cura pertinebat: hinc in eâ oratione Antonius ad populum apud Cassium: *Ἀλλ' οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεὸς, τέθνηκεν.* De potestate Archierei erga Vestales satis erit quod refert Plinius de Domitiano lib. IV. Epistolâ XI. *Cum Corneliam*, inquit, *maximam Vestalem defodere vivam Domitianus cupisset, ut qui illustrari saeculum suum hujusmodi exemplo arbitraretur, Pontificis Maximi jure, seu potius immanitate Tyranni, licentiâ domini reliquos Pontifices non in regiam, sed in Albanam villam convocavit. Virginis stupratores ad necem in Comitio caesi.* hanc ob rem, ei palpum obtrudens Papinius in Equo ejusdem, politè satis illa cecinit:

Templa superfulges, & prospectare videris,
An nova contemptis surgant palatia flammis
Pulchrius, an tacitâ vigilet face Troicus ignis;
Atque exploratas jam laudas Vesta ministras.

Non aliam ob caussam inducit Poëta Vestam Caesaris vices agentem NEAPOL.

700. *Me petiere.*] *Me rapuere* unus.

702. *Caesaris umbra fuit.*] Ut Propertianum illud lib. II. Eleg.

Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea.

NEAPOL.

703. *Atria servat.*] Ita reposuit Heinsius ex Moreti & Regio. *atria vidit* habebant olim editi. *hausit* erat in Vaticano.

704. *Templa dicata foro.*] Sed hic honos cum aliis à triumviris decretus. Dio lib. XLVII. *Καὶ ἡρῷόν οἱ ἔν τε τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐκέκαυτο, προκατεβάλλοντο.* & Appianus lib. II. de foro, in quo excitata pompa funeris: *Ἔνθα βωμὸς πρῶτος ἐτέθη, νῦν δ' ἐστὶ νεὼς αὐτοῦ Καίσαρος, θείων τιμῶν ἀξιούμενος.* Aram illam plebs eo in loco, quo rogus fuerat, exstruxit, ut Caesari tamquam Deo sacra ibi fierent: sed Consulum jussu illico subversa; auctores etiam supplicio affecti, eodem Cassio teste. Templum ei erectum triennio ab obitu, coepto anno V. C. DCCXII. M. Lepido & L. Blanco Coss. NEAPOL.

705. *At quicumque nefas ausi.*] Horum nomina vide in Commentariis Isaaci Casauboni ad librum primum Suetonii. NEAP.

706. *Polluerant pontificale caput.*] Lege, *polluerunt*. Placet etiam, *pontificale decus* cum Zulichemiano, aut *sacrum* ex uno Vatic. sic Propert. IV. IX. 8. *Furto polluit ille Jovem. Arcadiae sacrum pontificale deae* dixit lib. I. 462. HEINS.

707 *Testes estote Philippi.*] Vix omnes triennio supervixere: at hic de Cassio & Bruto loquitur, qui ad Philippos profligati. De Cassio Plutarchus sub finem excessus Juliani: *Θαυμασιώτατον δὲ τῶν μὲν ἀνθρωπίνων τὸ περὶ Κάσσιον· ἡττηθεὶς γὰρ ἐν Φιλίπποις, ἐκείνῳ τῷ ξιφιδίῳ διέφθειρεν ἑαυτὸν, ᾧ κατὰ Καίσαρος ἐχρήσατο.* Brutum etiam Straton fugae comes gladio perfodit. *Philippi* Thessaliae urbs, quae alio nomine *Κρηνίδες*. NEAPOL. Error. nam haec Thraciae urbs. vid. XV. Met. 824.

708 *Ossibus albet humus.*] Sic libro primo:

Squallidaque humanis ossibus albet humus.

CIOFAN.

Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
Caesaris; ulcisci justa per arma patrem.
POstera cum teneras Aurora refecerit herbas;
Scorpios à primâ parte videndus erit.
TErtia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, fave vati; dum tua festa cano.
Nec referam Semelen; ad quam nisi fulmina secum
Juppiter adferret, parvus inermis eras:
Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos;
Et domitas gentes, turifer Inde, tuas.

Tu

709. *Hoc opus, haec pietas.*] Laudat Octavium Augustum à pietate, qui auspicatus rerum gestarum gloriam ab ultione paternâ: hinc passim virtus illa in hoc Caesare laudata, imo in nummis posteris relicta, ubi insculptae visuntur arae hac passim inscriptione, PIETATI AVGVSTI, ad morem veteris ritus, hoc est, ad minorem invidiam. NEAPOL.

709. *Elementa fuerunt.*] *Fuere* tres. *feruntur* unus. *alimenta* Ambros. & duo alii. *haec praemia grata fuerunt* Jun. deinde, *maesta per arma* unus Moreti. *rata* quatuor.

711. *Postera cum teneras.*] XVII. Kalendas Apriles Scorpius medius occidit, eâdem fere die Euctemone. Geminus post Solis transitum in Pisces. Ἐν ᾗ τῇ κθ' Εὐκτήμονι τῷ Σκορπίῳ οἱ πρῶτοι ἀστέρες δύνουσι, ἐπισημαίνει Βορέας ψυχρός. NEAPOL.

712. *Scorpius.*] *Scorpios* Petav. bene. sic idem infra lib. IV. 164.

Scorpios in viridis praecipitatur aquas.

HEINS. Vid. II. Met. 196.

712. *A prima.*] *A media* Strozz. *videndus eat* Voss. *erat* Junian.

713. *Tertia post Idus.*] XVI. Kalendas erant Liberalia Libero patri sacra. Sic cogor scribere, ut sequar vetus Kalendarium, quod ad unguem & Noster sequitur; unde suspicor hîc nolentem Ovidium lapsum: nam III. post Idus est XV. Kalendas. Quod si verum tempus Liberalium, non succedunt Quinquatria XIV. Kalendas: & hoc certissimum. NEAP.

715. *Nec referam Semelen.*] Adi Mythicos. NEAPOL.

716. *Parvus inermis eras.*] Quidam ex melioribus, *erat.* Forte legendum, *partus inermis eras.* *refero* Zulich. superiori versu. HEINS.

717. *Nec puer.*] *Nam* prim. Ambros. & quatuor alii.

718. *Expletum patrio corpore matris opus.*] Quomodo dicatur Juppiter Bacchum, extincta Semele, in suo femore celasse, dixi ex Curtio in meis in Metamorph. Observat. lib. III. CIOFAN.

718. *Matris opus.*] Rectius *onus* quatuor scripti; quomodo etiam infra legendum puto,

Non pater in Baccho matris haberet onus.

Claudianus Cons. Olybrii, 145.

——— *cum matris onus Lucina beatum*
Solveret:

sic saepe Noster. ut Met. lib. IX. 481.

Vixque uteri portabat onus.

& lib. X. 506.

Tendit onus matrem.

supra II. 432.

Maturumque utero molliter aufer onus.

Epist. IV. 58.

Enixa est utero, crimen onusque suo.

Epist. XI. 64.

Et positum est uteri crimen onusque mei.

Phaedrus. III. Fab. 15.

Portat onus incertum certis mensibus.

Idem lib. I. Fab. 18.

Instante partu mulier actis mensibus
Humi jacebat flebiles gemitus ciens.
Vir est hortatus, corpus lecto reciperet,
Onus maturum melius quo deponeret.

sic scribendum. non, *onus naturae*, quomodo nunc circumfertur. Apulejus Met. I. *Octo annorum onere misella distenditur.* Sidonius Panegyrico Aviti,

Solverat in partum generosa puerpera casti
Ventris onus.

Noster *pondus* alibi non uno loco appellat. ut libro Met. IX. 683.

jam-

Tu quoque Thebanae mala praeda tacebere matris;
Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet subitos pisces Tyrrhenaque monstra
Dicere. sed non est carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, caussas expromere; quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus arae sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente subacto,
Primitias magno sepofuisse Jovi.
Cinnama tu primus, captivaque tura, dedisti,
Deque triumphato viscera tosta bove.

No-

— — jamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem.

ibidem, 705.

——— ut sese pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro foemina patri.

supra ℣f. 42.

Caelesti tumidus pondere venter erat.

sarcinam praegnationis bis terve dixit Apulejus. & sane *sarcinam* Noster quoque non uno loco appellat. libro VI. Met. 224.

— — qui matri sarcina quondam
Prima suae fuerat.

HEINS. *Patrio femore* Gottorph. & unus Mediceus. unde Heins. legebat, *faemine.*

719. *Sithonas & Scythicos longum est narrare triumphos.*] Multi, *Bistonas.* quod tantundem. plures τὸ *est* non agnoscunt. unus Moreti & Hamburgensis, *longum enumerare.* ut lib. IV. 95. ex veteri codice,

Illa deos omnes (longum enumerare) creavit.

& apud Statium Theb. II. 163. *Longum enumerare Pharaeos Oebaliosque duces*, & libro I. Achill. 140.

Sed longum cuncta enumerare, veterque.

Macrobius Saturnalium II. cap. 3. *Longum fiat, si enumerare velim, quot instrumenta gulae excogitata sint.* huc alludit & Helmaestadiensis, in quo est, *numerare.* Met. lib. I. 214.

Longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,
Enumerare.

HEINS.

720. *Gentes thuris, Inde &, tuas.*] Gesta haec Bacchica vera quidam ex antiquis credit; ut Megasthenes cum paucis: Eratosthenes vero, de rebus Indicis bene meritus, ἄπιστα καὶ μυθώδη. uterque apud Strabonem lib. XV. NEAPOL.

721. *Tu quoque.*] Horat. lib. II. Od. 19.

——— Tectaque Penthei
Disjecta non levi ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.

DOUZA.

721. *Mala praeda tacebere matris.*] Lege, *male praeda*, cum primo Ambrosiano & Laeti codice. Vide Notas libro II. ℣f. 170. HEINS. *Male* etiam Francof. sed ego vulgatam retineo: erat enim filius mala praeda matris, quam dilacerabat. ita *bona praeda* Epist. XVI. 152. & si *male* legatur, ambiguum erit, an *male taceberis*, an *male praeda* sint conjungenda. BURM.

722. *Acte Lycurge.*] Diodorus Siculus lib. III. Bibliotheces: Τῶν δὲ κολασθέντων ὑπ' αὐτοῦ φασὶν ἐπιφανεστάτους εἶναι Πενθέα μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησι, Μύρρανον δὲ τὸν βασιλέα παρ' Ἰνδοῖς, Λυκοῦργον δὲ παρὰ τοῖς Θρᾳξί. NEAPOL.

725. *Caussas exponere, quare Vilis anus populos ad sua liba vocet.*] *Expromere* Voss. prim. Ambros. Mazar. & septem alii. pro *vilis anus* Nauger. Maz. Zulich. Ursin. & tres alii, *Vitisator.* quomodo Accio apud Macrobium aliisque Bacchus dictus. Sed pro vulgata scriptura pugnat Varro de Liberalibus, loco jam à Neapoli adducto. pro *Tyrrhenaque monstra* paulo ante unus Med. *Tyrrhenia monstra* eleganti appositione. HEINS. Ut ita *Arcadia Dea* sup. I. 462. & similia passim.

726. *Populos ad sua liba vocet.*] Illa, seu melius illae: nam plures erant, quae transeuntes quoslibet ad liborum emptionem invitabant, & pro emptore sacrificabant, libi empti parte foculo indità. Varro lib. V. de L. L. *Liberalia dicta, quod per totum oppidum eo die sedent sacerdotes Liberi, hederà coronatae anus, cum libis & foculo pro emptore sacrificantes.* Fiebant & Liberalibus ludi scenici; idque sub finem narratiunculae Noster adsignificat. NEAP.

729. *In gelidis herba reperta focis.*] *In calidis* minus male. *in gelidis*, ut illa palma apud Tarraconenses in ara enata, quod cum nuntiarant Augusto,

ille

Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaque: quod sacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
(Non habet ingratos fabula nostra jocos)
Jamque erat ad Rhodopen Pangaeaque florida ventum:
Æriferae comitum concrepuere manus.
Ecce novae coeunt volucres, tinnitibus actae:
Quàque movent sonitus aera, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inventi praemia mellis habet.

Ut

ille respondit, *apparet quam saepe accendatis.* Quinctil. vi. 3. ita *Frigidam* Veneris *aram* stetisse in Lemno canit Val. Flac. ii. 98. ubi plura dicemus. *herba recepta* unus Heinsii. *herbaque rapta* Mazar. Burm.

730. *Seposuisse.*] *Supposuisse* magno numero veteres. ut lib. iv. 756.

733. *Ducunt Libamina nomen.*] Plutarchus Διὰ τί τὸν Διόνυσον Λίβερ πάτερ καλοῦσι. Πότερον ὡς ἐλευθερίας πατέρα τοῖς πίνουσι γενόμενον· γίνονται γὰρ οἱ πολλοὶ θρασεῖς καὶ παρρησίας ὑποπιμπλάντες περὶ τὰς μέθας· ἢ ὅτι τὴν λοιβὴν παρέσχεν· ἢ (ὡς Ἀλέξανδρός φησιν) ἀπὸ τῆς περὶ Ἐλευθερὰς τῆς Βοιωτίας, Ἐλευθερίως Διονύσου προσαγορευόμενου· ab hoc etymo lux jam advenit illis paullo post:

Sive quod es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, & vitae liberioris iter.

Neapol.

734 *Sanctis.*] *Sacris* multi, quod placuit Heinsio; ut supr. ỳs. 30.

73 . *Succis quia dulcibus.*] Athenaeus lib iii. Ἑξῆς ἐπεισηνέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος ἱερεὺς τε καὶ μέλιτος, ὃν Ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. Neap

735. *Ille.*] *Idem* editi & scripti plurimi. *Idus* Petav. unus.

737. *Satyris comitatus.*] Bene Noster hos alicubi vocat, *praeviam Dei turbam.* Neap.

738. *Fabula nostra.*] *Grata* Jun. *fera* Petav. & Excerpta Douzae. *ignaros* Moreti unus.

739. *Pangaeaque flumina ventum.*] Non video quae sint illa *flumina Pangaea.* Quare fuit, cum *culmina* censerem scribendum. at Zulich. Mazar. & tres alii, *Florida Pangaea.* recte. propter apes. sic Trist. v. Eleg. vi.

Florida quam multas Hybla tuetur apes.

hinc & *Hymettus semper florens* Nostro dictus Met. vi. 365. & *florilegae apes* Met. xv. 366. *Pangaea* vero absolute posuit Claudian. iv. Cons. Hon. 178.

Nubibus exsuitur Thrace: Pangaea renident.

& lib. i. in Stilic. 134.

Dicite Bisaltae, vel quae Pangaea juvencis
Scinditis.

Heins. Vid. ad Val. Flac. ii. 360. *Gangeaque flumina* quatuor. *Pangaeaque litera* unus. *flamina* alius.

740. *Aeriferae manus.*] Quae cymbala ferebant: illa enim ex aere, & cava. unde Propertius dixit, *aera rotunda Cybeles.* inde ad tympanum Clemens Alexandrinus in Protreptico ἐπικτυπεῖν usus, ad cymbalum ἐπηχεῖν. verba sunt: Οὗτος τὴν πολιτείαν τὴν ἑαυτοῦ, τὴν παρὰ Κυζικηνοῖς μητρὸς τῶν θεῶν τελετὴν ἀπομιμούμενος παρὰ Σκύθαις, τυμπανόν τε ἐπικτυπῶντα, καὶ κύμβαλον ἐπηχοῦντα. Neapol.

74 . *Aeriferae comitum concrepuere manus.*] Boni libri, scripti praesertim Stat. & Urs *cum crepuere.* Ciofan. Ne damnes scriptum in quo, *cum crepuere manus.* Neapol. *Concrepuere* meliores plerique, ut lib. v. 441.

—— *Temesaeaque concrepat aera.*

Martialis xi. 17.

Et Tarthessiaca concrepat aera manu.

Petronius, cap. xxi. *Cum intrans cymbalistria & aera concrepans omnes excitavit.* apud Propert. iii. xvi. 6.

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Heins.

741. *Tinnitibus altae.*] Forte, *ictae*: nam *actae* posset sumi pro abactae, fugatae. ita iii Met. 700.

Penthea sic ictus longis ululatibus aether
Movit

Silius x. 530. ubi eadem diversitas,

sonat acta (vel *icta*) *bipennis*
Frondosis silva alta jugis.

& apud Val. Flacc. viii. 34.

haud

Ut Satyri levisque fenex tetigere faporem;
 Quaerebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exefà ftridorem examinis ulmo:
 Adfpicit & ceras, diffimulatque fenex.
Utque piger pandi tergo refidebat afelli;
 Adplicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Conftitit ipfe fuper ramofo ftipite nixus:
 Atque avide trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt; & vertice nudo
 Spicula defigunt, oraque fumma notant.
Ille cadit praeceps, & calce feritur afelli:
 Inclamatque fuos, auxiliumque rogat.

Con-

haud fecus illa
Illa timore gravi.

ubi vid. Heinfium. fic *percuffa fragore* Val. Flac. III. 529. Sil. III. 436. & alibi. BURM.

742. *Quosque movent.*] Sex, *quoque*. Laeti liber, *Quaque*. HEINS.

743. *Aera fequuntur apes.*] Vide Plinium Hiftoriae Naturalis lib. XI. cap. 20. NEAP.

745. *Lenisque fenex.*] Certe Nofter verius, *laevisque fenex*. quâ voculâ adfpectat Sileni calvitiem. Glabro capite hunc depinxit vetuftas & ore deformi. Athenaeus de Critobolo Socratis difcipulo: *Ὁ γὰρ δὴ Κριτόβουλος μειράκιον ἀστεῖον, γέροντα καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν Σωκράτη σκώπτει, πολὺ τῶν Σειληνῶν αἰσχίω λέγων εἶναι.* NEAPOL. *Dulcemque fenex* Junian. *laetusque* tres. *Graviorque* Moreti & Bernenf. *lenisque* multi. fed omnes fruftra. *levis* enim eft calvus, ut mox 753. *verticem nudum* ipfi dat. ita *mutilum caput* ipfi dat Nemef. Ecl. III. 33. & ita Silenos aliquot videre eft in operofiffima antiquarum imaginum & figurarum collectione à doctiffimo Montefalconio nuper edita, tom. I. part. 2. cap. 24. & ita *leves* etiam imberbes dicuntur; ut Apollo Horat. IV. Od. 6. & *levia ora* Tibul. I. IX. 31. BURM.

746. *Quaerebant flavos per nemus omne favos.*] *Dulces* unus Vaticanus. forte rectius. ut *κακοφωνία* vitetur. nifi malis *niveos favos*. ut lib. I. ỷf. 186.

Et data fub niveo candida mella favo.

Medicamine quoque faciei legi malim,

Adjice de niveis Attica mella favis.

ubi fimiliter *flavis* nunc legitur. In illo etiam Propertiano verfu, lib. III. v. 58. de Ulyffe,

In mare cui foli nil valuere doli.

foliti doli eft fcribendum. quod Lipfius jam vidit. HEINS.

747. *In exefa.*] *Excelfa* Douzae Excerpta & viginti fere codices. *extrema* prior Ambrof. & Laeti. fed nihil muta. Virgil. IV. Georg. 4. *Exefae arboris antro*. infr. lib. IV. 495.

Eft fpecus exefi ftructura pumicis afper.

Avien. Orbis terr. 685.

Multus ibi exefae finus eft telluris ab alto.

& 725.

——— ubi faxa dehifcunt
Molibus exefis, & curvo fornice pendent.

Calpur. ecl. VI.

Namque fub exefo raucum mihi pumice lymphae
Refpondent.

HEINS.

748. *Afpicit & celat, diffimulatque fenex.*] *Adjicit & ceras* lege ex veteribus libris. CIOFAN. Muto puncta, & lego ex Noftro, *Afpicit & ceras.* NEAPOL.

749. *Refidebat.*] *Refedit* Thuan. *confedit* Sarrav.

751. *Ramofo ftipite nixus.*] *Nexus* Petav. prim. Ambrof. & Laeti. Scribe, ut de afello nexo intelligatur,

Conftitit ipfe fuper ramofo ftipite nexum.

HEINS.

753. *Et vertice.*] *In vertice* Bern.

754. *Oraque prima notant.*] *Summa* Urfin. prim. Ambrof. Nauger. Mazar. Zulich. & fex alii. Lege, *oraque fima*. quis nefcit Silenos ac Satyros effe fimos? Lucret. lib. IV. 1161.

Simula, Silena ac Satyra eft.

vulgata tamen lectio in hoc Nafonis loco ex iftis Virgilianis defendi poteft, III Georg.

Primaque ferratis innectunt ora capiftris.

fed praeftat alterum. Lucilius apud Nonium in *pecus*:

Lafcivire pecus fimum roftrique repandum.

ita fcribo. quae vulgo mendofiffima funt; poffis & , *roftrique repandi*. agit autem de Delphinibus.

idem

Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
    Rident. percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus: limumque inducere monſtrat.
    Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: liboque infuſa calenti
    Jure repertori candida mella damus.
Femina cur preſſet, non eſt rationis opertae.
    Femineos thyrſo concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris? vinoſior aetas
    Haec eſt, & gravidae munera vitis amans.

Cur

idem apud eundem Nonium Lucilius, loco itidem corrupto in vulgatis exemplaribus,

Simavit taxim at nares, Delphinus ut olim.

Simatae nares Catalectis Pithoei,

Simataeque jacent pando ſinuamine nares.

ſed ad Silenos ut redeamus, Delphinibus omiſſis; ſimile mendum vulgatos Silii Italici codices inſedit loco, quem totum Notis ad lib v. Faſt. ℣ſ. 102. caſtigamus. agit autem Silius de Pane, lib. XIII. 333.

Stant aures, ſummoque cadit barba hiſpida mento.

ubi vetuſtus codex Colonienſis, *imoque*, ſed cum *imo corum* praeceſſerit, non dubito Silium reliquiſſe, *ſimo mento*. *Simum* enim de ſolis naribus non ſumitur. apud Theocritum σιμαὶ μέλισσαι dicuntur. ut Servius quoque ad Eclogam x. obſervavit. apud Xenophontem Paed. VIII. σιμὴ γαστὴρ καὶ γρυπὴ γαστήρ, ut apud Latinos *ſimum* & *aduncum* contraria ſunt. etiam ad res inanimatas transfertur. Columella libro v cap. 6. ex optimis membranis, *Quae ulmus bene provenerit, virgae ejus ſimae falce debent enodari.* vulgo & illic, *ſummae virgae.* Σιμὸς, ὁ προσάντης τόπος, καὶ σιμὸν ὠδετέρως. *lacunoſam convallem* diceret Apulejus. Plura de hac voce diximus Notis Metamorph. XIV. ℣ſ. 95. hinc *Similus* nomen viris. Auſonius Epigr. LXXIV.

Daphnen & Nioben ſaltavit Similus idem.

ita ſcribendum, non *Simius*. nam in Graeco eſt Σιμός.

Δαφνην καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμός.

Heins

655. *Ille cadit praeceps.*] Tale quid ſic idem deſcribit in Arte:

Ebrius ecce ſenex pando Silenus aſello
    Vix ſedet, & preſſas continet arte jubas.
Dum ſequitur Bacchas, Bacchae fugiuntque petuntque
    Quadrupedem: ferulâ dum malus urget eques,
In caput aurito cecidit delapſus aſello.
    Clamarunt Satyri: Surge age, ſurge pater.

Neapol.

756. *Auxiliumque vocat.*] *Rogat* opt. Vatic. Urſ. & Stat. placet. Ciofan. Eadem varietas in Noſtris. *inclamat ſocios* tres.

757. *Concurrunt Satyri.*] *Occurrunt* quatuor libri. Puto, *Accurrunt*. vide Notas lib. II. ℣ſ. 372. ſic & apud Silium libro x. 201. optimae membranae,

Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi.

& libro XV. 606.

Pulveris in clypeis veſtigia viſa movebant.
Id properi ſignum accurſus.

ita ſcribendum. vulgo mendoſe legitur,

Et propere ſignum ad curſus.

Heins. & *accurrunt* recte poſſet explicari. vid. ad Sabin. Ep. II. 19.

758. *Genu.*] *Pede* nonnulli.

759. *Limumque inducere monſtrat.*] Ad ictuum medelam. Optimum, aquâ etiam ex raphani foliis faciem linire: habes è Plinio lib. XX. cap. 4. Neapol. Malim, *limoque*. ut *ora*, quod ſequitur, ſubintelligas. *inducere* eſt linere: ſic *auro linere* & *auro inducere* dicebant. conſule Notas Met. IV. ℣ſ. 408. quod alius *perducere* apud Maronem, IV. Georg. 415.

——— *Ambroſiae liquidum depromit odorem,*
Quo totum nati corpus perduxit.

Auſonius Symmacho, *Paginam tuam legi, quae me blanditiis inhiantem ſuis velut ſucco nectaris delibuta perduxit.* Sic optimae Voſſii membranae. Perſius Sat. II.

—— —— *Auro ſacras quod ovato,*
Perducis facies

obducere Solino cap. IX. *Diluvialis irruptio cum univerſa obduceret humido ſitu.* appoſite Plinius de hippopotamis: *Plagam limo rurſus obducit.* quod Solinus in ea narratione dixit, *coeno plagam oblinere.* Ammianus, *ſaucias carnes coeno oblinit.* Sic & Paulus libro v. Receptarum Sententiarum locutus. Heins.

761. *Ca-*

Cur hederâ cincta est? hedera est gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita sit dicere nulla mora est.
Nysiades Nymphae, puerum quaerente novercâ,
Hanc frondem cunis adposuêre novis.
Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipse puer semper juvenisque videris;
Et media est aetas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es, patres, sua pignora, natos
Commendant curae numinibusque tuis.

Sive

761. *Calenti.*] *Recenti* prim. Ambr. Laeti.

762. *Splendida mella.*] *Candida* meliores omnes. de quo dixi lib. v. vs. 186. superiori versu pro *fruitur* liber Erfurtanus, *potitur*. HEINS. *Mella reperta* Junian. & Bernens.

763. *Femina cur praestet.*] Lege, *praesit*, ex libri Urs. auctoritate, ad cujus lectionem libri Statii scriptura proxime accedit. legitur enim in eo, *pressit*. CIOFAN. *Pressee* Ursin. Petav. & unus Paravinus. bene. nam de libis agit. Reliqui magno numero, *pressit*, vel *praestat*, proxime verum. HEINS.

765. *Cur anus hoc faciat.*] *Haec faciat* multi ex scriptis. sed refer ad *libum*. *Libum facere* ut Noster lib. IV. Fastorum, 775.

— — & nos faciamus ad annum
Pastorum dominae grandia liba Pali.

HEINS. Sic *facere* esse culinare verbum, docent interpretes Petronii cap. XXVI. & XLVII. hinc & *panificia* dicta.

766. *Haec erat.*] *Haec est* rectius Laeti liber & alii nonnulli. Idem, *amans*, pro *amat*. ut & Nauger. Ursin. Mazar. Zulich. prim. Ambros. & alii nonnulli. HEINS.

767. *Cur hedera haec cincta est?*] Has vetulas coronatas hederâ sacrificasse jam supra consuadet M. Varro. NEAPOL.

769. *Nysiadas Nymphas.*] Haec una ex caussis inter sexcentas, quas Mythici referunt. NEAPOL. *Niliadas*, *Niseides*, *Nysiades*, *Nisiadas* libri scripti.

770. *Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.*] *Apposuisse* prim. Medic. & sex alii. *opposuere novis* Maz. Zulich. Voss. Arondel. prim. Ambros. & unus Vatic. superiori quoque versu iidem, *Nysiades Nymphae*, pro *Nysiadas Nymphas*. Lege, *apposuisse novis*. & vide quae notavi Epist. VII. vs. 100. *Hanc frondem cistis* Hamburgensis. HEINS.

771. *Toga libera detur.*] Locus hic ab Aldo Manutio docte parum expositus in suis quaesitis per Epistolas. Colligit ex his Liberalibus, illâ solum die pueris, qui nondum XVII. aetatis annum attigerant, togâ liberâ uti licuisse, eodem finito festo depositam: Nostri vero sensus est, eos, qui jam ad XVI. pervenissent, Liberalia potissimum exspectasse, ad togam ejusdem fere nominis assumendam. Addam firmandae totius rei hosce qui sequuntur:

Ergo ut tyronum celebrare frequentia possit,
Visa dies dandae non aliena togae.

Tyrones apud veteres erant, quibus, depositâ praetextâ ob aetatem adultam, virilis jam, seu libera, seu pura, seu recta (*συνώνυμα* haec hujus togae) amiciri dabatur. unde *tyrocinium* ipsa actio. Suetonius scito loco: *Uno atque eodem die togam*, subaudi virilem, *sumsit, barbamque posuit sine ullo honore: qualis contigerat tyrocinio fratrum ejus*. Faxit Deus videat haec aequus judex. NEAP.

772. *Luciferis pueris.*] Cur negem in aliis legi,

Luce geri pueris, candide Bacche, tuâ.

Quae sane editio, licet pugnax aperte in praedicta videatur, non est, si bene examines. NEAP. Valde turbant hoc loco libri veteres. plerique tamen, *Luci feris tuis*, vel *tua*. vel, *Luce feris pueris tua*. *Luciferi tua* Petav. alii aliter. At Ursin. Mazar. Zulich. prim. Ambros. & sex alii,

Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.

eleganter & vere. hoc est, tuo die, tuo festo. Sic Propert. II. 19. *Memento Venturum paucis me tibi Luciferis*; pro paucis diebus. supra lib. I. Fast. 46.

Non habet officii Lucifer omnis idem.

lib. II. 568.

Nec tamen hoc ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.

& alibi non raro. Tibullus lib. I. El. III.

— — illum nobis Aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

Apud Persium Sat. V.

Navem si poscat sibi personatus arator,
Luciferi rudis, & clamet Melicerta perisse
Frontem de rebus.

Luciferi rudis, est imperitus illarum dierum, quibus navigatio sit instituenda. Nam & navigationi obeundae certos dies, ut aliis rebus agendis, veteres captabant. locus ille interpretibus parum intellectus, dum Luciferum simpliciter interpretantur pro stella illa, aut ad cognitionem siderum referunt. sic & *Aurora* & *Phoebus* pro die. *Luna* pro nocte. HEINS.

773. *Juvenisque videris.*] Hinc ille Euripidi θηλίμορ-

Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitae liberioris iter.
An quia, cum priſci colerent ſtudioſius agros,
Et patrio faceret rure Senator opus,
Et caperet faſces à curvo conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
Sed Dis, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſuâ ludos uvae commentor habebat:
Quos cum taediferâ nunc habet ipſe Deâ.
Ergo, ut tironem celebrare frequentia poſſit,
Viſa dies dandae non aliena togae.
Mite, Pater, caput huc placataque cornua vertas;
Et des ingénio vela ſecunda meo.

Itur

λῦμοιΦος. Fuit & apud antiquos Bacchus *καταπώγονος*. Graeci ſuam innuunt cauſſam, διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους πάντας πωγωνοτροφεῖν. Neap.

774. *Et media eſt aetas inter utrumque tibi.*] *Inter utramque* alter Mazar. ſed fruſtra. Claudian. I. in Eutrop. 469.

Miſta duplex aetas inter juvenemque ſenemque.

Noſter Met. XII. 464.

— — *Huic aetas inter juvenemque ſenemque;*
Vis juvenilis erat.

Heins. Vid. ad lib. I. Met. 50.

775. *Seu quia tu pater es.*] Apte huc attexam illa Servii: *Pater licet generale ſit omnium Deorum, tamen proprie Libero ſemper cohaeret.* Ion Chius ad eumdem:

Χαιρέτω ἡμέτερος βασιλεύς, σωτήρ τε πατήρ τε.

Neapol.

776. *Numinibusque tuis.*] Bene omnino liber vetus, *nominibusque tuis.* Neapol.

778. *Liberioris iter.*] Acerbe jam eâ aetate ferentis paternum jugum, ſeu paedagogicum. hinc Plutarchus in libro de Audiendi ratione: Ὅτι τὸ προσταττόμενον ἀπηλλάχθαι, τὸ ἀνδρεῖον ἀναλαβὼν ἱμάτιον. Neapol.

779. *An quia, cum colerent.*] Quartam ob cauſſam cogitur referre humilia initia Scenicorum ludorum, de quibus loquitur, ex ſententiâ Varronis primo de Vita populi Romani, à ruſticis ſcilicet illa profecta. Tertullianus libro de Spectaculis: *Cum promiſcue ludi Liberalia vocarentur, honorem Liberi patris manifeſte ſonabant. Libero enim à ruſticis primò fiebat ob beneficium, quod ei adſeribunt pro demonſtratâ gratiâ vini.* Neap.

779. *Priſci ſtudioſius agros.*] De more auctor Columella; de eodem etiam mutato, de quo conqueſtus initio operis: *Rem ruſticam*, inquit, *peſſimo cuique ſervorum, veluti carnifici noxae dedimus, quam majorum noſtrorum optimus quisque optime tractavit.* Neap.

780. *Patrio rure.*] *Patria rupe* Petav. Horat. Ep. II. *paterna rura* dicit, ut alii paſſim.

786. *Nunc habet illa Dea.*] Forſan huc pertinent illa Cypriani: *Ceterum reliqui, dum Urbem fames occupaſſet, ad vocationem populi acquiſiti ſunt ludi Scenici, & Cereri & Libero dicati poſtmodum.* Neapol. *Ille* habent omnes editi. *Ipſe* Heinſius ex ſcriptis plurimis repoſuit.

787. *Tyronum celebrare frequentia poſſit.*] *Poſſint* unus Mediceus, de qua locutione vide Notas ſupra. 181. praeterea *Tyronem* ſcribendum. quomodo Urſini codex & Mazarin. cum Politiani libro, neque aliter pro diverſa lectione in tertio Mediceo. *tyronem celebrare* eſt tyronem ad forum deducere & comitari, ipſo tyrocinii die. vocatur autem *tyrocinii* dies, quo toga libera ſumebatur, *tyro* is, qui togam liberam ſumebat. neque aliter caſtigavit hunc locum Gronovius noſter Obſervationum ſecundae editionis libro II. cap. 21. additis Suetonii locis, Octavio cap. XXVI. *Cajum & Lucium filios ſuo quemque tyrocinio deduxit ad forum.* Caligula cap. X. *Uno eodemque die togam ſumpſit & barbam poſuit, qualis contigerat tyrocinio fratrum ejus.* Nerone cap. VII. *Deductus in forum tyro populo congiarium, militi donativum propoſuit.* Adde Plinium libro VIII. cap 48. *Et prima Tanaquil texuit rectam tunicam, qua ſimul cum toga pura tyrones induuntur novaeque nuptae.* Heins. *Tyronem* ſatis probare poſſim. ita ſupra dixit, 656.

Et celebrant largo ſeque diemque mero.

789. *Placataque.*] *Pacata* volebat Heinſ. ad lib. IV. Met. 31.

791. *Itur ad Argeos.*] XV. & XVI. Kalendas Apri-
les

Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)
Hac, ſi commemini, praeteritâque die.
Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arčton
Miluüs. haec illâ nočte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, coelum;
Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quaeque fuit fatis debita, poſcit opem.
Matre ſatus Terrâ, monſtrum mirabile, taurus
Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
Sors erat, aeternos vincere poſſe Deos.

Immo-

les ſacra in Argeis factitata: quid illi, Gloſſae explicant. *Argi arra ἀφιδρύματα.* emendat Scaliger *Argei ara*: malim, *Argeae arae*, ut ſit idem numerus; cum ſint etiam plures urbici Argei. Varro lib. IV. de L. L. *Reliqua Urbis loca olim diſcreta, ut Argeorum ſacraria, in ſeptem viginti partes Urbis ſunt diſpoſita.* & Livius: *Multa alia ſacrificia locaque ſacris faciundis, quae Argeos Pontifices vocant, dedicavit.* Hinc legimus paſſim in vetuſtate nunc quintum, nunc ſextum Argeorum ſacrarium. NEAPOL. Gell. X. 15. de Flamine, *Atque etiam quum it ad Argeos, quod neque comit caput, neque capillum depectit.* vid. Vulcan. ad Gloſſar. pag. 12. & Columna. ad Enn. pag. 91. Joh. Baptiſt. Fontejus lib. I. cap. 7. de Priſca Caeſiorum Gente, Caeſiae Gentis originem ad Argivos & regem Caeſum referens, multos Argivos in Italiam & Romam deinde veniſſe conjicit, & inde *Argeos* eſſe dictum locum, in quo quidam Argivorum illuſtres viri ſepulti fuerunt. & ſane multarum familiarum Romanarum nomina ab Argivis deducta fuere. BURM.

791. *Sua pagina dicet.*] Forſan in aliquo ſex poſteriorum. exclamare licet: Heu gemmam amiſſam malo litterarum! NEAPOL. *Mea* decem libri.

792. *Haec, ſicut memini, praeteritaque die.*] Quatuor Vatic. *Hac, ſi commemini &c.* CIOFAN. In alio, *Hac, ſi commemini.* NEAPOL. Naugerius edidit, *ſicut memini.* quod in plurimis ſcriptis occurrit, etiam prim. Ambroſiano. alii, *ſi quid memini.* ſed vulgata ſcriptura bene ſe habet. quomodo Plautus ſaepe. Terentius etiam, Cicero, Gellius atque alii. exempla in re protrita piget proferre. HEINS.

793. *Vergit declivis ad Arčton.*] Eodem XVI. eſt Milvii occaſus veſpertinus: Plinius facit uno die tardiorem lib. XVIII. cap. 26. *Caeſar & Idus Martias ferales ſibi annotavit Scorpionis occaſu, XV. vero Kalendas Apriles Italiae Milvium oſtendi.* NEAP. *Declinis* multi ex ſcriptis. At Urſin. Voſſian. prim. Ambroſ. Laeti, prim. Farneſ. *proclivis.* Lege, *proclinis*, cum uno Mediceo & uno Farneſiano. ſic & *acclinis, declinis, reclinis* dicebant. pari modo ſcribi puto debere apud Claudian. III. Conſ. Honor. 178. ubi Theodoſium in ſidus mutatum alloquitur,

Fortunate parens, primos cum detegit ortus,
Aſpicis Arcadium, cum te proclinior urges
Occiduum viſus remoratur Honorius ignem.

HEINS.

794. *Milvius.*] Lege, *Miluüs*, ex duobus Vatic. *Milvius*, per *i* mendoſe ſcribitur. rationem ſatis probabilem reddidit Obertus Giſanius in Lucretium. CIOFAN. In duobus Vaticanis, *Miluüs.* Haec una ex famelieis & rapaciſſimis avibus; inde in proverbium abiit, *Miluina unguis.* Hiſpani dicunt, *el Milano.* Latinis etiam eſt *Circanea avis*, ab aſſiduo volatu & circuitione ſaltuum. NEAPOL. *Miluüs* libri meliores. ut & paulo poſt, de quo Amorum lib. II. Eleg. VI. vſ. 34. HEINS.

794. *Haec illa nočte videnda venit.*] *Haec ima nočte videnda venit* emendabat Scaliger. DAN. HEINS. *Videnda tibi* Helmſt.

795. *Cognoſcere.*] *Agnoſcere* Puteaneus & duo alii.

796. *A Jove.*] *Ab Jove* meliores. dixi lib. I. vſ. 236. HEINS.

797. *In arma.*] *Ad Arma* Ambr. tres Arond. & quatuor alii. vid. ad Epiſt. III. 136.

798. *Quaeque fuit fatis debita.*] *Quaeque ſit in fatis* duo libri. in Zulich. vetus lectio eraſa. Codex Laeti & alii tres, *dedita.* Puto, *Quaeque ſibi fatis debita.* pro *tentat opem* etiam *poſcit* Mazar. Voſſ. Arondel. prim. Ambroſ. prim. Farneſ. poſtet &, *fatis edita.* infra, 856.

Quam ſterili terrae Delphicus edat opem.

HEINS.

801. *Incluſerat.*] *Induxerat* Putean.

802. *Mo-*

Immolat hunc Briareus factâ ex adamante securi:
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Juppiter alitibus rapere imperat. attulit illi
Miluüs: & meritis venit in astra suis
UNA dies media est; & fiunt sacra Minervae:
Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussâ, quod est illâ nata Minerva die.

Alte-

802. *Monitu.*] *Monitis* Putean & Cantabr.

805. *Immolat hunc Briareus.*] Hic ille gigas centimanus; à quo Κάρυστος dicta Αἰγαίῳ· nam illi fuit nomen etiam *Aegaeon*, teste Hesychio, Scholiastâ Apollonii, & aliis. Solinus diversos putat in Polyhistore. NEAPOL.

809. *Una dies media est.*] XIV. Kalendas festum erat Minervae, cui nomen *Quinquatrus*, *Quinquatres* & *Quinquatria*. Hoc monui, ne forte eum Lambino labaris, qui scribit ad Horatii Epistolam ultimam lib. II. festa haec *Quinquatrus*, non *Quinquatria*, appellata. En exemplum. Suetonius in Augusto: *Nos, mi Tiberi, Quinquatris satis jucunde egimus.* Livius lib. XLIV. *Legati ex Macedoniâ Quinquatris ultimis exspectati venerunt.* Omnes more veteri, pro *Quinquatriis.* Sed quid tritius per ora vulgi? vetus Kalendarium in Martio QVINQVATRIA extensis litteris: nam in reliquis esset locus dubio, ubi tantum QVINQ. NEAPOL.

809 *Et fiunt.*] *Ut fiant.* puto. *post fiunt* Helmestadiensis, non male. HEINS.

810. *A junctis quinque diebus habent.*] Tricae. Ait Noster à quinque diebus Quinquatria dicta, imo per totidem celebrata; cui favet Suetonius: *Quinquatriis*, inquit, *satis jucunde egimus: lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.* Livius lib. XXXVI. licet non adeo clare: *Interrupit hos sermones nocte, quae pridie Quinquatrus fuit:* nam *pridie* vult A. Gellius pro priori die appositum. Esto hoc: sed quid Charisio & aliis dices, qui uno tantum die Quinquatria faciunt? ipse: *Quinquatrus non enim dictae sunt quinque dies atri, sed quod Quinquatrus antiqui dicerent sive à quinquando, id est, lustrando, quod eo die arma Ancilia lustrari sint solita.* quid nugacius? Varro lib. V. de L. L. *Quinquatrus, hic dies unus à nominis errore observatur, proinde ut sint quinque dictus, ab Tusculanis post diem sextum Idus similiter vocatur Sexatrus, & post diem septimum Septimatrus; sic hic, quod erat post diem quintum Idus, Quinquatrus.* idem expressius Festus. Ego sane tunc me difficultate expediam, cum hi digni, quibus scriptito, pulvis erunt. NEAP. Multi ex scriptis, *Numinaque adjunctis quinque diebus habet*, vel *habes*. Lege, *Nomina quae junctis quinque diebus habent.* alludit enim ad nomen *Quinquatrium.* Moretti codex, *Muneraque adjunctis quinque diebus habet.* Puto scribendum,

Una dies media est, ut fiant sacra Minervae:
Munera quae junctis quinque diebus habet.

ut ad munera tam Circensia quam gladiatoria respiciat. HEINS. *Nominaque admotis* Petav.

811. *Sanguine prima vacat.*] Quia prima dies solemnitatis censebatur Minervae γενέθλιος. Hujusce diei mentionem facit Athenaeus lib. III. Τῆς δὲ τῶν, inquit, Παναθηναίων ἑορτῆς ἐπιτελουμένης, δι' ἣν καὶ τὰ ἐπινίκια νῦν συνάγεται, ἔφη, γενέθλιος ἐστὶ τῆς ἀλέκτορος Ἀθηνᾶς, καὶ ἄδικος ἡ ταύτης ἡμέρα. NEAPOL.

811. *Nec fas concurrere ferro.*] Nec praelusionibus illis, quae ensibus obtusis fieri solitae, & integro etiam die perdurare: sed totum rei divinae credo destinatum. NEAP.

812. *Illa nata Minerva die.*] *Illo die* Bonon. & Helmaest.

813. *Altera tresque super.*] Reliquis quattuor diebus gladiatores in circo nudis gladiis batuebant. De secundo ipse IV. Tristium, qui illustrior ejusdem Poëtae natali:

Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata est per duo liba dies.
Haec est armiferae de festis quinque Minervae,
Quae fieri pugnâ prima cruenta solet.

Ludus hic gladiatorius in Panathenaeis etiam observatus; sed post Athenas dominae Urbi subditas, adeo ut mos à Romanâ religione videatur tralatitius. Philostratus in Vitâ Apollonii Tyanei lib. IV. cap. 7. Διωρθοῦτο δὲ κἀκεῖνο Ἀθήνησιν· οἱ Ἀθηναῖοι ξυνιόντες ἐς τὸ θέατρον τὸ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει, προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων, καὶ ἐσπουδάζετο ταῦτα ἐκεῖ μᾶλλον, ἢ ἐν Κορίνθῳ νῦν· χρημάτων τε μεγάλων ἐωνημένοι ἤγοντο μοιχοί, καὶ ἀνδραποδισταί, πόρνοι, καὶ τοιχωρύχοι, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἀνδραποδισταί, καὶ τὰ τοιαῦτα ἔθνη· οἱ δ' ὥπλιζον αὐτοὺς, καὶ ἐκέλευον ξυμπίπτειν. ἐλάβετο δὲ καὶ τούτων ὁ Ἀπολλώνιος· καὶ καλούντων αὐτὸν ἐς ἐκκλησίαν Ἀθηναίων, οὐκ ἂν, ἔφη, παρελθεῖν ἐς χωρίον ἀκάθαρτον, καὶ λύθρου μεστόν· ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐν ἐπιστολῇ· καὶ θαυμάζειν ἔλεγεν, ὅπως ἡ θεὸς οὐ καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἤδη ἐκλείπει, τοιοῦτον αἷμα ὑμῶν προσχεόντων αὐτῇ· δοκεῖ τε γάρ μοι προϊόντες, ἐπειδὰν τὰ Παναθήναια πέμπητε,

Altera, tresque super ftratâ celebrantur arenâ.
Enfibus exfertis bellica laeta Dea eft.
Pallada nunc pueri, teneraeque ornate puellae.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placatâ, lanam mollite, puellae:
Difcite jam plenas exonerare colos.
Illa etiam ftantes radio percurrere telas
Erudit; & rarum pectine denfet opus.

Hanc

πτε, μηδὲ βοῦς ἔτι, ἀλλ' ἑκατόμβας ἀνθρώπων καταθύσειν τῇ θεῷ. NEAPOL.

813. *Tresque fuperftrata celebrantur arena.*] Tres Vatic. Maffei, Fratris, Stat. & Urf. *fuperrafa.* probo. lib. III. Metamorph. *Rafaque terra fonat.* CIOFAN. Rectius veteres *rafâ*, hoc eft aequatâ & de induftriâ fic fparfâ. Inftravit quondam infania Principum pro illâ minium & chryfocollam: non é folo usque ad fuperficiem, nam haec dementia; fed poft multam arenae injectionem, minium aut aliud leviter fparfum. ad quod puto Plinium calamum flexiffe, cum fcribit: *Vifumque jam eft Neronis Principis fpectaculis arenam Circi chryfocollâ fpargi, cum ipfe concolori panno aurigaturus effet.* Confidera nunc illa, *arenam Circi*: ergo prius folita illa infterni, poftea fuperinjecta chryfocolla. Eodem traho Suetonium de Cajo: *Edidit & Circenfes quosdam praecipuos, minio & chryfocollâ conftrato Circo.* NEAPOL. *Rafâ celebrantur arenâ.* Placet haec lectio Illuftriffimo Neapoli & Ciofano. At Nauger. Mazar. Zulich. Urfin. Voff. Arond. & XV. alii, *ftratâ.* fic Trift. II.

Martia cum durum fternet arena folum.

Am. II. Eleg. XIV.

Sternetur pugnae triftis arena tuae.

Propertius lib. IV. Eleg. IV.

Nec cum lafcivum fternet arena forum.

prim. & fec. Ambrof. Laeti & alii XII. *fufa arena.* Excerpta Polit. prim. Med. Sarrav. & Arond. pro diverfa lectione etiam non male, *fparfa.* Art. Am. I.

Sparfaque follicite triftis arena fore.

duo alii, *plana.* vide quae Neapolis hic notat. HEINS.

814. *Exfertis.*] Plurimi veterum, *expertis.*

815. *Pallada nunc pueri.*] Hi eloquentiam à Minerva totis Quinquatriis expetebant. Juvenalis Satyrâ X.

Eloquium ac famam Demofthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit affe Minervam.

Hinc etiam illis feftis certamina Oratorum & Poëtarum exhibita. Xiphilinus in Domitiano: Θεὸν μὲν γὰρ τὴν Ἀθηνᾶν ἐς τὰ μάλιστα ἤγαλλε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ Παναθήναια μεγάλως ἑώρταζε· καὶ ἐν αὐτοῖς ἀγῶνας καὶ Ποιητῶν καὶ Λογογράφων μονομάχων τε κατ' ἔτος, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἐποίει. NEAPOL.

815. *Ornate.*] *Orate* multi editi; fed *ornate* eft in optimis & vetuftiffimis codicibus.

817. *Pallade placata lanam.*] Hinc ductum proverbium, Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. de quo vide Zenob. Centur. V. Adag. 93. & Suid. cent. III. 95. & mox, *invita Minerva facere aliquid.* BURM.

817. *Lanam mollire.*] Carminare, ἔρια ξαίνειν, à quo ξάνιον, inftrumentum ad purgandas lanas rudes: haec Graecis, ἀγρὰ ἔρια. NEAP.

817. *Mollire puellae Difcant.*] *Difcite jam*, Maz. duo Farnef. & totidem alii. Arondel. *Difcite & plenas.* Scribe,

——— *lanam mollite, puellae:*
Difcite jam plenas exonerare colos.

Cogitabam aliquando latere verbum parum obvium, ac fcribi poffe,

Difcite & enetas exonerare colos.

pari modo *pernere*, & quod rarius verbum, *renere*, dicebant. de quo ad Elegiam in mortem Drufi diximus. poffet &,

Difcite, & impletas.

plenae colus. quomodo apud Juvenalem Sat. II. *Praegnantem tenui ftamine fufum* habes. HEINS. Sed quid opus verba fana follicitare? τὸ *exonerare* pofcit *plenas.* fic. Ep. III. 76.

Et minuent plenas ftamina noftra colos. BURM.

819. *Stantes telas.*] Licia jugo annexa. Hoc lignum, in quo ftamen extenditur. Nofter, *tela jugo juncta eft.* Idem jugum & ἱστός. NEAP.

819. *Radio percurrere.*] Stamini tramam interponere. NEAPOL.

820. *Denfat opus.*] *Denfet* vetuftiores magno numero cum primis editionibus. fic & in Metamorph. non femel. ut lib. XIV. 369.

——— *Cantato denfetur carmine coelum.*

ita codices veterrimi. de quo verbo pluribus ad Claudianum. Sic apud Horatium lib. I. Od. XXVIII. *Mifta fenum ac juvenum denfentur funera* libri ve-

Hanc cole, qui maculas laesis de vestibus aufers:
Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invitâ faciat bene vincula plantae
Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; iratâ Pallade mancus erit.

Vos

teres, quos ego aliique vidimus. Prudentius Cathemerin.

Denfetur cuneis turba pedeftribus.

Idem Hamart.

Surgit in auxilium Chananeus atque agmina denset.

& postea,

——— *quamvis denseta graventur*
Nubila.

ita illis locis codex Puteaneus vetustissimus & literis majoribus Romanis scriptus. Silius lib. IV.

——— *fociata examina denfent*
Infandi Senones.

& lib. XIV.

Perculsi cuneo Poeni denfentur in unum.

sic optimae membranae. & puto alibi quoque apud eundem sic scribi debere, quicquid obstant libri veteres. Virg. Ciri:

Quem circa tristes denfentur in omnia poenae.

Neque aliter apud alios auctores passim in optimis libris legitur. hinc *condenseri.* utitur utroque verbo passim Lucretius. Heins.

821. *Laesis de vestibus aufers.*] Fullones, qui sulphure, nitro, cimoliâ sordes è vestibus eluunt: qui plures olim in Urbe, ob togas miri candoris; quas ab usu pallidas bis & quater lego lotas. Fullo Graecis πλυντής, ars πλυντική: sed haec tantum, quae lavat & purgat perditos macularosque pannos; alia est, quae dicitur γναφευτική, sed est eorum fullonum, qui eos tondent, carpunt, vellicant, à γνάφω, à quo γνάφος, *spina fullonia.* Neapol.

822. *Quisquis ahena paras.*] Infector & affector. de quibus vocibus Festus: *Infectores, qui alienum colorem in lanam injiciunt: affectores, qui proprio colori novum afficiunt.* alia editio, *qui e proprio colore efficiunt.* Glossae, *infectum* ἐνεςυμμένον: *infectus* βεβαμμένος, ἐνεςυμμένος. *Ahena* vero *parare* nihil aliud, quam in iis apta quaeque miscere ad lanas fucandas: vide *Sidonium ahenum*, in quo purpureas tingebant. Seneca in Hercule Oetaeo:

Nec Sidonio mollis aheno.
Repetita bibit lana rubores.

Neapol.

823. *Nec quisquam invita faciet.*] *Facias* quatuor libri. Heins.

824. *Titio doctior ille licet.*] Sic legunt veteres glossarii, citantque illud Horatii II Sat. III. 21.

Quo vafer ille pedes lavisset Titius aere.

Sed hodie apud Horatium non *Titius*, ut ii legunt, sed *Sisyphus* legitur. optimus Vatic. & Statianus habent, *Pitio.* Ursini, *Pithio*, alii Vaticani, *Phitio*, alii vero, *Phytio.* ego quomodo sit legendum nondum statui. Ciofan. *Tychio* Noster liber. In duobus totidem lectiones, *Ficio* & *Titio*; sed *Tychio* scribendum omnino, qui Homero Iliade H. Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριςος. hunc ipsum ex eodem poëtâ nominat etiam Strabo lib. IX. in Boeotiâ. Neap.

825. *Manibus collatus Epeo.*] Hic opifex equi Duratei. Neapol.

826. *Irata Pallade mancus erit.*] *Invita* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Laeti, prim. Med. decem alii. quod placeret, nisi jam praecessisset. Notum adagium, quo Cicero non semel, Horatius, alii utuntur. Heins.

827. *Vos quoque Phoebea.*] Curae quoque fuit Palladi Medicorum tutela: ea propter & ipsi *Medicae* cognomentum. Observa ex hoc marmore Placentino:

MINERVÆ MEDICÆ
CABARDIÆ
VALERIA SAMMONIA
VERCELLESIS VOT. S. L. M.

Neapol.

829. *Censu fraudata magistri.*] Sunt qui legant, *sensu.* Tu cogita, mi Lector, quas ineptias effutire cogantur. Inter hos est Fanensis & Marsus, &, quod mirum, Theodorus Marcilius ad Persii illud Satyrâ III.

——— *Non sane multum laudanda magistro.*

Hic vero mentio fit veteris Minervalis: quo non dato, Rhetoribus & Grammatistis fraus & dolus apertè fiebat; illud autem hoc mense solutum patet ex Macrobio primo Saturnalium: *Hoc mense mercedes*, inquit, *exsolvebant magistris, quas completus annus deberi fecit.* Fraudum caussam si quaeris, dabant feriae per id tempus, cum à parentibus data pro magistris stipendia ludis & bellariis pueri destinabant: metu & pudore postea ad scholas accedere non audebant. Sic didascali sine mercede, sine discipulis assoliti remanere: ideo Noster

Vos quoque, Phoebeâ morbos qui pellitis arte,
  Munera de vestris pauca referte Deae.
Nec vos turba feri censu fraudata magistri
  Spernite. discipulos attrahit illa novos.
Quique moves coelum, tabulamque coloribus uris;
  Quique facis doctâ mollia saxa manu.

Mille

ster ad hos: Vos quoque Minervam non spernite; nam attrahet illa novos discipulos. De feriis sese offert Symmachi locus lib v. Epistolarum: *Nempe Minervae tibi solemne de scholis notum est, ut fere memores sumus, etiam procedente aetate, puerilium feriarum: ad eum diem convivium tibi paramus.* & Horatii Epist. ultimâ:

Ac potius puer ut festis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

NEAPOL. Locus vexatissimus. pro *sensu* esse rescribendum, *censu*, recte in Miscellaneis Politianus jamdudum vidit, atque illum secuti postea Bersmannus & Neapolis. neque aliter duo Ambrosiani & quinque alii ex nostris. nisi quod in iis, *censu fraudanto.* aliquanto plures, *sensu fraudante* quatuor, *sensus fraudata.* Unde *census fraudata* scribebam, quales Graecismi sollemnes sunt Nasoni, vel *censum frandata.* & per *censum* Minerval intelligebam, unde victitant magistri. quomodo in illis Metamorphos. xv. de piscatore:

Ars illi sua census erat: cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, studii successor & haeres,
Inquit, opes.

ubi quaestum ex piscatura factum designat. *census* ex opificio. Quinctilianus Declamatione xv. de paupere: *Excusare non possis, si saltum perdideris dies, cujus census ex manibus, ex laboribus substantia, quem quotidie poscis ultra rationem dimensus.* militibus olim jure Romano id privilegii concessum, ut stipendium in illorum censu non haberetur, dum minorennes erant, ac proinde in parentum potestate. hinc Juvenalis Sat. xvi.

——— *nam quae sunt parta labore*
Militiae, placuit non esse in corpore census.

civitas tenuis censu, pro opibus tenui, Festo Avieno Ora Maritima:

——— *hic sat angusti laris*
Tenuisque censu civitas Polyginm est.

Injurius igitur Theodorus Marcilius ad Satyram tertiam Persii ℣. 46. dum sugillat illos, qui hoc Nasonis loco *censu* quam *sensu* malunt admittere. Sed perpendamus paulo accuratius scriptos codices. optimus Vaticanus a manu prima, *censu fraudata.* veterrimus Petavianus. *sensu frandare.* ut & Patavinus praestantis notae. Mazarinianus optimus, *turba ferae sensus fraudare.* pro *turba* etiam in duobus, *verba.* Unde argute & ingenio se mehercules noster Gronovius cap. 11. lib. iv. de Pecunia Veterum,

Nec vos thure feri censum fraudare magistri
  Spernite.

mihi videbatur in codicibus, qui *verba* pro *turba* exhibent, & in illo Mazariniani libri *ferae* pro *feri* praeferentis superesse manus Nasonianae vestigia, quae reliquisset nobis:

Nec vos aere brevem censum fraudare magistri
  Spernite.

vel etiam, *aere brevi fraudare*, pro exiguo aere. sic *mus brevis*, & *rus breve*, pro parvo, apud Nostrum in hisce ipsis Fastorum libris. sed & *brevem censum* Horatius dixerat. per *aes breve* stipem designat. sic *aes parvum* Petronio. *Stipem* Minervae Quinquatribus consecrabant magistri, ut ex Tertulliano mox videbimus, possis etiam *census fraudare*, ut accedamus quam proxime ad scripturam Mazariniani codicis, qui lectiones passim fidas optimasque nobis conservavit, a quo nec multum abludit Petavianus, ut jam vidimus. Sed & in duobus aut tribus aliis minoris rei, *Nec vos turba deam.* quae diversitas scripturae locum interpolatum esse satis evincit. quod *aes breve* dixit hoc loco Noster, id *exiguae stipis aera* Elegia prima libri primi Ponticorum:

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
  Cum canit, exiguae quis stipis aera neget?

Ceterum de votivis Quinquatribus locus exstat apud Juvenalem Sat. x, obiter castigandus:

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis.
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno parcam colitasse Minervam;
Quem sequitur custos angustae vernula capsae

Sic enim scribo, non *partam Minervam.* *parcam Minervam* dicit, qua puer parce adhuc est imbutus. *tenuis Minerva* Virgil. Æn. viii. 409. ubi Servius non dissimili modo *eadem* quoque *Minervam* dicebat. & *pinguem crassamque* sed iste Juvenalis locus discipulos tangit. quod manifestum fit, quod de vernula capsae custode herum sequente subjungit. hunc *capsarium* vocabant. vide Suetonium Nerone cap. xxxvi. quem locum opportune amicissimus noster Graevius suggessit. Ceterum in Symmacho

quo-

Mille Dea est operum: certe Dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Coelius ex alto qua mons descendit in aequum,
Hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
Parva licet videas Captae delubra Minervae,
Quae Dea natali coepit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa Dea est.

An,

quoque, ubi de Quinquatribus agit, *convictus parcus*, pro *parto*, scribendum: *Oro praesentia tua augeas honorem festorum dierum. Nempe Minervae tibi solemne de scholis notum est, ut fere memores sumus etiam procedente aevo puerilium feriarum. Ad eum diem convictum tibi paramus agrestibus holusculis parcum: quia luxuries offendit Deam sobriam.* Hieronymus Commentario in Epistolam Pauli ad Ephesios: *Minervale munus, quod Grammaticus & Rheter in sumptus domesticos aut in templi stipem aut sordidum convertebat lucrum.* Tertullianus de Idololatria: *Quis ludimagister si non tabularia idolorum, Quinquatria tamen frequentabat? ipsam primum novi discipuli stipem Minervae & honori & nomini consecrat.* Quinquatribus feriabantur discipuli. Laudat Plinius in Naturali Historia pulcherrimam picturam pueri Quinquatribus ludentis. atque huc etiam drama comicum Pomponii Quinquatria Nonio Marcello laudata referendum. Si quis Gronovianam de *thure* conjecturam mavult, quae ad vulgatam lectionem propius accedit, castigare poterit, *thure brevi censum fraudare.* nam feros hoc loco magistros dici ad rem non facit. *aere brevi* optime videtur respondere iis, quae de Medicis proxime praecessere, nam & hi ex lucro honorarioque nonnihil Minervae consecrabant.

Munera de vestris pauca referte Deae.

ubi significanter *referte Deae* dixit, nimirum cujus favori haec ipsa munera ferebantur accepta. Locus etiam Tertulliani, & quae subjungit Noster de discipulis, satis subindicant, aes illud breve capiendum esse de stipe novorum discipulorum, quam Minervae Magistri dedicare erant soliti. *aes breve* etiam apud Avienum occurrit Fabula XXXVIII. *Te simul aere brevi debile vulgus emet.* ita & *aes parvum. parvo aere recuperare thesaurum* Petronio. Videndus ad Symmachum Juretus libro VII. Ep. 129. *exiguae stipis aera* Noster in Ponticis. contra *grande aes* Senecae Ep. XIX. Columellae libro VIII. cap. 16. Ammiano Marcellino lib. XXX. quod aliis *magnum aes* dicitur. pro *discipulos attrahit illa novos*, veterum nonnulli, *attrahet.* quod malo. in Mazariniano, *attrahet ipse noves.* quod quid sibi velit non assequor. HEINS. Hae omnes turbae mihi facillime posse componi videntur, si lectio illa trium codicum, quos minoris rei vocat Heinsius (sed inter quos Junianus & Cantabrig. bonae notae codices) recipiatur,

Nec vos turba, Deam, censu fraudata, Magistri
Spernite.

nec vos Magistri, turba censu fraudata, spernite Deam, quae culta ubertim vobis reddet ea, quibus iniqua vos fortuna aut discipulorum dolus fraudavit. Nam quidquid summus Gronovius dicat, vix persuadebit elegantiae Ovidii convenire, ut dicatur Latinè, *spernite fraudare censum ture*, pro non poeniteat aliquid detrahere patrimonio, quod in tus impendatis. In idem incommodum incidit Heinsii emendatio, & satius crederem tunc vulgatam retinere, cujus hic ordo esset, nec vos feri magistri, turba fraudata censu, spernite scil. *Deam*, quae proximo versu nominata fuit. quod si admitti posset haec locutio *spernite fraudare*, ego certe mallem rescribere:

Nec vos parte Deam censûs fraudare magistri
Spernite.

sed non puto, & locum adhuc forte alio auxilio egere credo. BURM.

831. *Quique moves coelum.*] Coelum est γλύφανον: quo non unus, sed plures utuntur. NEAP. *Castrum* quemdam legere dicit Pignorius de Servis pag. 175. Edit. prioris, sed ipse nihil mutat.

831. *Tabulamque coloribus uris.*] Quique estis ἐγκαυσταί. De encaustice loquitur & Ausonius in his:

Ceris inurens januarum limina.

NEAP. *Coloribus imples* Mazar.

832. *Mollia saxa manu.*] Addit & marmorarios: sed hic Publio non mens omnes fere opifices numerare, inde sic claudit haec disticha: *Mille Dea est operum.* quibus fax à Lactantio Firmiano lib. I. cap. 17. *Sunt & aliae artes, quarum repertores humanae vitae plurimum profuerunt; cur non etiam illis attributa sunt templa? sed nimirum Minerva est, quae omnes repperit, ideoque illi opifices supplicant: ergo ab his sordibus Minerva ascendit in coelum.* NEAPOL.

833. *Mil-*

An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
Venit: & hoc ipsum litera prisca docet?
An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas
Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quacumque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro Ducibus nostris aegida semper habe.

Sum-

833. *Mille Dea est operum.*] Hinc Graecis ἐργάνη. vid. Ælian. I. Var. II.

835. *Quà mons descendit in aequum.*] *Æqua* prim. Ambros. Voss. Maz. & tres alii. In eodem Maz. & Oxon. pro diversa lectione, *aequor*. sic & Zulichemianus. Forsan recte. *aequor* enim dicitur omnis planities ab aequalitate. unde *aequor* pro campo saepe ponitur apud poëtas. sic & variant codd. Maronis Æn. IX. vs. 68. HEINS.

837. *Captae delubra Minervae.*] Haec numerantur à Topographis inter VIII. aediculas regionis secundae: situs, ut vides, erat ad radices Caelii. NEAPOL. Alii, *castae*. Sarravii codex & quinque alii, *capsae*. In vulgatis P. Victorii de regionibus Urbis exemplaribus *capta* etiam dicitur. sic apud Graecos Ἀθηνᾶ Φυλακῖτις, cujus Photius in Excerptis Nicomachi Arithmeticorum meminit. miror Nasonem inter tot caussas hujus nominis non meminisse capti Palladii. HEINS.

339. *Nominis in dubio caussa est.*] Vel inquit *Captae* nomen inditum, quod ingeniosa Dea sit; eum *capitale* ingenium solers dicamus: vel, quod feratur prosiluisse ex Jovis vertice: vel, quod domitis Phaliscis deducta in Urbem captiva: vel, quod capite puniatur, qui quidquam ex ejusdem templo furto subtrahat. NEAPOL.

839. *Capitale vocamus Ingenium solers, ingeniosa Dea est.*] Hunc locum erudite & eleganter tractat Muretus Variarum Lectionum libro II. 5. CIOFAN. Tullius lib. II. Epistolâ II. de Philisto nostro: *Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, planè pusillus Thucydides.* Sic & apud membranas veteres Trebellii Pollionis *capitalis* (in vulgatis legitur *militaris*) *jocus*, pro astuto & ingenioso est. *Capitalis enim*, inquiunt, *joco regna promeruit: nam cum milites cum eo quidam coenarent* (de Regilliano agitur) *astitit Valerianus Tribunus qui diceret, Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo, Credimus quod à regno. Tum is, qui aderat, scholasticus coepit quasi grammaticaliter declinare & dicere, Rex, regis, regi, Regillianus. Milites, ut est hominum genus pronum ad ea quae cogitant, dixerunt; Ergo potes Rex esse? item alius, Ergo potest nos regere? item alius, Deus tibi Regis nomen imposuit. Quid multa? his dictis cum alia die mane processisset, à principibus Imperator est salutatus. Ita quod aliis vel audacia vel judicium detulit, huic jocularis astutia.* NEAPOL. Ex Salmasio ad Pollion. XXX. Tyran. cap. 10. sua hausit Neapolis.

844. *Et hoc signo littera prima docet.*] *Et hoc ipsum littera prisca* bene Ursin. Arond. Mazar. & septem alii. HEINS. *Prima* Polit. *signum litera prima* Bernens. & quatuor cum prima editione. *sillaba prima* Pembroc.

845. *Quas pendere poenas.*] Conveniunt his verba Festi: *Capitalis lucus, ubi si quid violatum est, capite violatoris expiatur.* NEAPOL.

846. *Jubeat furta recepta loco.*] *Furta reperta* Ursin. Mazar. prim. Ambros. Voss. Arond. XIII. alii. bene, id est, deprehensa. Plautus Mostellaria V. I. 62.

Male facta vestra repperi radicitus.

Virgil. IV. 128.

Annuit, atque dolis risit Cytherea repertis.

Amat id verbum Noster. sic Trist. II. 12.

——— *Ingenio est poena reperta meo.*

lib. IV. Fastorum, 466.

Si non turbassent signa reperta sues.

& lib. IV. 27. *Venerem repertam* dixit. ut habent codices vetusti. lib. V. 22.

Tethys & extremo saepe reperta loco est.

ita & illic priscum exemplar. Art. Am. I. 86.

Flammaque in arguto saepe reperta foro est.

supra hoc libro, 728.

——— *in gelidis herba reperta focis.*

Trist. IV. Eleg. V. 2.

Unica fortunis ara reperta meis.

ita & Graeci non raro. ut in illo Æliani Varia Historia lib. X. cap. 6. Ἀρχέστρατος δὲ ὁ μάντις ὑπὸ πολεμίων ἁλοὺς, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἀναβληθεὶς, ὀβολοῦ ὁλκὴν ἔχων εὑρέθη, ὥς φασι. & in illo Matthaei Euang. cap. primo: Εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα quae vetus interpres vertit, *Inventa est in utero habens.* Et Lucae cap. XVII. 18. *Ut non est inventus, qui rediret & daret gloriam Deo.* Οὐχ' εὑρέθησαν ὑπο-

Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare Deae.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu;
Hic here Phrixeae vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratae fraude novercae
Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certâ qui sorte reportet,
Quam sterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus, pro semine, nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
Utque recusantem cives, & tempus, & Ino
Compulerunt regem jussa nefanda pati;
Et soror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant simul ante aras: junctaque fata gemunt.

Ad-

στέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ. Heins. *Repertus* & *receptus* passim apud Nostrum permutari videmus ad v. Met. 572. sed aliud ulcus his verbis subesse suspicor, *furta* enim *pendere poenas* numquam legi, sed *fures* saepe. ita III. Trist. XI. 35.

Pendimus ex profugi (satia tua pectora) poenas.

& passim: quare cum in Mazariniano à manu prima sit, *poenis*, illud recipiendum puto, & subintelligendum fures, vel quoscunque, qui furtum fecerunt, sollemni ellipsi,

An, quod habet legem, capitis quae pendere poenis (vel *poena*)
Ex illo jubeat furta reperta loco.

lex quae jubeat fures pendere sua furta poena capitis; nam dicitur utrumque, *luere, pendere, solvere poenas*, & *crimina*. ut notum est. quis vero *ille* sit *locus* nescio: nam verba Festi magis de luci sacri violatione, quam de furtis videntur intelligenda, sed Athenis fuisse Cynosarges & Lyceum, ubi ex Solonis lege furta ultra decem drachmas capite etiam luebantur, docet Meurs. in Athen. Attic. II. 2. & 3. sic forte ex illo templo Minervae Capitae si quis furto aliquid surripuisse deprehendebatur, capite puniebatur. Viderint doctiores. Scaliger in Festo legit, *capitalem locum*, & vult in genere omnem locum, in quo poena capitis violatoribus erat constituta, dici *capitalem*. notandum vero est Barthium lib XLI. Adv. 8. in duobus MS. repperisse *capitalis lucus, ubi si quid violatum est, capite vigilatoris expiatur*. quam lectionem veram esse puto. nam in omnibus credo locis sanctis violatores capite puniebantur. sed hoc singulare, in *capitali luco* ut *vigilator* negligentiam suam lueret capite. & fortasse ille *vigil* latet in illis, *ex illo*; pro quibus in plurimis codicibus erat, *Exilio*. sed relinquo haec felicioribus divinatoribus. Burm.

847. *Trabis.*] *Trahas* editi & scripti quidam.

849. *Summa dies è quinque.*] Et quintus Quinquatruum dies, qui X. Kalendas Apriles, scribitur his notis in Kalendario veteri, TVBILVS. NP. & alter mense Majo, qui X. Kalendas Junias. Ergo Tubilustrium bis in anno Romano celebratum: Minervae semel mense Martio, Vulcano semel mense Majo. Observa reconditum morem ex Nostro, forsan in alio non leges. & videsis sub finem libri quinti nos ad illud:

Proxima Vulcani lux est, quam Lustria dicunt:
Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

Neapol.

849. *Tubam lustrare canoram.*] Cave legas, *tubâ canorâ*; ut vult momar ille Marsus, meâ priscâ linguâ, incomiriem. In tribus editionibus, *tubas canoras*, non rejicio. Neapol.

850. *Forti sacrificare Deae.*] *Deo* Ursin. Mazar. & à manu primâ Zulich. ut *Deum* pro Dea dixerit Graecorum more. an *fortem Deum* Martem innuit; cui sacra sint Tibilustria haec mensis Martii, quemadmodum altera illa mensis Maji Vulcano? Heins.

851. *Nunc potes ad Solem.*] Eodem primo festo Quinquatruum, id est XIV. Kalendas Neap.

852. *Hic here.*] Hoc est XV. Kalendas Sol in Ariete. *Here* est χθές. Neapol.

853. *Seminibus tostis.*] Vide Hyginum lib. II. Poët. Astronomicon. Neap.

855. *Mittitur ad Tripodas.*] Quid *tripus* notum: hoc idem dixere antiqui *tripodium*. Glossae manuscriptae: *Tripodia, tripedia, id est, scabellum, quod tres pedes habet; vel mensa, in sacris Apollinis, vel nummus consecratus.* Quidquid igitur tribus fulcris sustinebatur sic dici potuit: inde Siculi vocant *tripodi*, quibus ollae ad focum superimponuntur. Neapol.

857. *Hic quoque corruptus cum semine.*] Locum

Adſpicit hos, ut forte pependerat aethere, mater;
 Et ferit attonitâ pectora nuda manus.
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
 Deſilit: & natos eripit inde ſuos.
Utque fugam rapiant, aries nitidiſſimus auro
 Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirmâ cornu tenuiſſe ſiniſtrâ
 Femina; cum de ſe nomina fecit aquae.
Pene ſimul periit, dum vult ſuccurrere lapſae
 Frater; & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amiſſa gemini conſorte pericli,
 Caeruleo junctam neſcius eſſe Deo.
Litoribus tactis aries fit ſidus: at hujus
 Pervenit in Colchas aurea lana domos.

Tres

cum hunc menda laborare variae lectiones ſatis probant. *corrupte* Sarravii. *corruptos* Petavii. *corruptas* (& emendatum *corrupto*) *cum ſanguine nuntia bella* Mazarian. *cum ſanguine* etiam Voſſian. & ſex alii. & ita alios legere Marſus notavit. *cum munere* unus Heinſii & tres alii. ſed maxime placet unius codicis lectio,

Hic quoque corruptas, pro ſemine nantiat, Helles
 Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.

nuntius corruptus nuntiat, Phryxo & Helle mactatis, femina recte ſurrectura, & fruges daturam tellurem: nam dura illa interpretatio videtur, *nuntius corruptas cum ſemine*, id eſt, quem corruperat Ino, quemadmodum & antea ſemina ferenda torrendo corruperat. certe tunc deberet legi, *cum ſanguine Helles peti funera Phryxi*. BURM.

859. *Usque recuſantem.*] *Usque* duo veteres. rectius. deinde *compulerunt* ſequenti verſu, pro *compulerant*, cum Petaviano. unus Puteaneus, *compulerint*: proxime verſum. HEINS.

861. *Velati tempora vittis.*] Ex ritu recepto. Alibi Noſter de Pyladem & Oreſtem immolatura:

Sparſit aquâ captos luſtrali Graja ſacerdos,
 Ambiat ut fulvas inſula longa comas:
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis,
 Dum tardae cauſſas invenit illa morae.

NEAPOL. *Ramis* Urſin. Nauger. Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambroſ. & prim. Farneſ. utrumque bene. ſed ſequor vetuſtiores codices. ſic apud Virgil. lib. VII.

—— — induit albos
Cum vittâ crines, tum ramum innectit olivae.

Nihil magis obvium apud poëtas in deſcriptione victimarum aut ſacrificiorum. HEINS. Vid. tamen III. Met. 516.

863. *Forte pependerat.*] *Forte pependit in aethere* Putean. & alius, niſi quod ille *aethera* habebat.

865. *Inque Draconigenam.*] *Draconigenâm* male habebat Scaliger. ut ſit *Draconigenûm urbem*. Intelligit enim τὴν τῶν Σπαρτῶν πόλιν. quae eſt Boeotiorum Thebae. διὰ τοὺς ἐκ τῶν τοῦ δράκοντος ὀδόντων Σπαρτούς. DAN. HEINS. *Draconigeram* quidam ex vetuſtioribus. ſed fruſtra. HEINS.

867. *Fugam capiant.*] Ita ſaepe loqui veteres oſtendit doctiſſimus Daviſius ad Hirt. Bell. Alex. cap. 16. ſed *rapiant* tres libri. quod multo elegantius & huic loco convenientius. Val. Flacc. V. 272.

Rapit inde fugam.

ita paſſim *viam, iter*, &c. *rapere*. Vide ad Silium lib. III. 33. BURM.

868. *Per freta longa.*] Quibus poſtea nomen fuit Helleſpontus. NEAP.

870. *De ſe nomina.*] *Denſae nomina fecit aquae* Vatican. unus. Heinſius corrigebat *ſaevae*, vel *caecae*. ego nihil muto. vid. I. Triſt. I. 90. BURM.

872. *Extentas.*] *Extenſas* multi. vid. ſup. vſ. 530. *Exactas* unus. *externas* alius. *porrigit illa* duo. *ille* totidem. *ipſe* unus.

873. *Flebat ut amiſſa gemini conſorte pericli.*] Scite & prudenter. Ad fraternam caritatem aliquid etiam periculorum communio adjunxerat. idque docet etiam lib. I. Metamorph. de Deucalione Pyrrham alloquente:

O ſoror, ô conjux, ô foemina ſola ſuperſtes,
 Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
 Deinde torus junxit, nunc ipſa pericula jungunt.

Immo vero pericula communia, ut docet Ariſtoteles, *Homines ex inimicis amicos efficiunt.* Illius autem haec verba ſunt lib. V. de Republica: Συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος. id eſt, *Conjugit enim etiam inimiciſſimos communis metus.* CIOFAN.

873. *Ge-*

TRes ubi Luciferos veniens praemiserit Eos;
Tempora nocturnis aequa diurna feres.
INde quater pastor saturos ubi clauserit hoedos,
Canuerint herbae rore recente quater;

Ja-

873. *Gemini consorte pericli.*] Immolationis & fugae. NEAPOL.

875. *Littoribus tactis.*] *Captis* Voss. Arond. Maz. Zulich. prim. Ambros. Laeti & quatuor alii. & mox iidem majori ex parte, *ad Colchas domos.* HEINS.

877. *Tres ubi Luciferos.*] Si numeres à XIV. Kalendas, ut fieri debet, erit Ovidio Æquinoctium Vernum XI. Kalendas: nec multum sane discrepat ab antiquis Aetius: Μηνὶ Δύστρῳ, ὅ ἐστι Μαρτίῳ, ιθ΄ ὁ λεγόμενος ἵππος ἀνατέλλει· μηνὶ τῷ αὐτῷ κγ΄ ἰσημερία ἐαρινὴ, καὶ ἐστι μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος. Columellae est die XXIII. & XXV. Plinio hac eadem & Kalendario veteri, in quo: DIES HOR. XII. NOX HOR. XII. ÆQVINOCTIVM VIII. KAL. APR. NEAPOL.

877. *Veniens*] *Oriens* duo. *aries emisit Eoes* totidem. *dimisit Eous* quatuor. *Eoes* duo. *praemisit Eoo* unus.

178. *Aequa diurna feret.*] *Feres* Mazar. Petav. prim. Ambros. Laeti & octo alii. Ursini & unus Vaticanus cum Politiani Excerptis, *ferens.* ut haec ad sequentia referantur. sed praestat alterum. sic infra,

Templa feres, & me victore vocaberis ultor.

HEINS. *Ferunt* Putean. Cantab. & tres alii.

879. *Inde quater pastor*] Post quattuor dies completos, id est VI. Kalendas, Janus placandus & terna haec tranquilla numina, Pax, Salus & Concordia. Bonum ergo aliquod Urbi hoc die accessit: ita est; sicque notatur in Kalendario antiquo, HOC DIE CAESAR ALEXANDRIAM RECEPIT. NEAPOL.

879. *Saturos.*] *Pastos* Petav. alter. ingrata repetitione. vid. IV. 735. & V. 879. Virgil.

Ite domum Saturae, venit Hesperus, ite capellae.

881. *Cumque hoc.*] *Cum quo* plurimi. *quocum* sex.

882. *Romana Salus.*] Dictane sic? non suspicor. qui ergo? *Publica.* Sed quid discriminis inter Publicam & Romanam? sacrificia tamen Publicae facta repperi. Vetus fragmentum fratrum Arvalium, SALVTI PVBLICÆ VACCAS II. eidem & statuas erectas. Vide Dionem lib. LIV. vocat hic autem δημοσίαν. NEAPOL. Nullum dubium quin *Romana* haec *salus* sit, quae *publica* etiam sit dicta. nam Zonar. lib. X. cap. 34. dicit Augustum fecisse Statuas Ὑγιείας δημοσίας, καὶ Ὁμονοίας, καὶ Εἰρήνης, ubi, ut hic, *Concordia*, *Salus* & *Pax* junguntur. & eò respicit nummus Augusti, ut recte observat Reinesius, in quo legitur PAX. & videtur Mulier stolata cum caduceo, & ara, & serpente. illa vero a Junio Bubulco in Colle Quirinali dedicata hîc non intelligitur; nam dedicata illa fuit Nonis Sextilibus, ut videre est in Kalendariis & patet ex Cicerone pro Sext. cap. 63. qui eodem die ab exilio reversus est. & ad Att. IV. I. scribens dicit eam vicinam esse Attico, qui habitabat in Quirinali, teste Nepote. & hinc in VI. Regione Rufus & Victor eam ponunt, ubi erat *porta salutaris* & *collis salutaris*. vid. Festum in *Salutaris* & Varron. de L. L. IV. pag. 16. Haec etiam Salus conspicitur in nummis Gentis Aciliae, ubi legitur M'. Acilius III. VIR. VALETV. cum signo Æsculapii. & ab altera parte SALVTIS cum capite Deae. male vero Onuphrius de Repub. Rom. cap. VI. hinc *Triumvirum valetudinis tuendae* exsculpere voluit. Reines. vero rectius ad Insc. I. 116. unam & eamdem deam, *Valetudinem* & *Salutem*, quae Graecis Ὑγίεια & Σωτήρια dicebatur, esse statuit. & puto cum Patino, Acilios respexisse hoc symbolo ad nominis suae gentis originem, quod a Graeco ἀκέομαι, *sano*. unde & una filiarum Æsculapii Ἀκεσὼ dicitur Suidae in Ἠπιόνη. & hinc in aliis ejusdem gentis nummis serpens baculo involutus Æsculapii signum videtur. & hinc Plinius lib. XXIX. I. Archagulo, qui primus Romae medicinam fecit, locum publice datum in compito Acilio narrat. quod autem *Valetudinem* & *Salutem* nummus exhibeat, Graecorum exemplo fit: illi enim Ὑγίειαν & Σωτηρίαν etiam distinguebant, ut Plutarch. de Sanitate Tuenda pag. 122. qui Medicinam sui studiosis dare praemium τὴν Σωτηρίαν καὶ τὴν Ὑγίειαν dicit. ex quibus haec videtur corporis, illa mentis valetudinem curare. nam Pausan. lib. VII. cap. 21. dicit apud Patrenses esse signum τῆς Σωτηρίας dedicatum ab Euripylo, cum insaniae morbo esset liberatus. Et ita forte Acilii, nummo suo utrique Deae consecrato, sanam mentem in corpore sano genti suae voverunt. Nam sine ulla veri specie puto virum eruditissimum Groseum de Bose, in Dissertatione de Dea Salute, suspicari templum aliquod *Deae Valetudinis* ab Aciliis fuisse conditum. Salutem vero Romae creditam bonam mentem dare patet ex iis, quae in Catone narrat Plutarch. pag. 347. ipsi statuam in aede Salutis positam, quia delabescentem ab antiquis moribus rempubl. ad frugem praeceptis & disciplina revocasset. Praeterea Junios Silanos Deam Salutem nummis suis consecrasse videbis apud Vaillant in Junia gente. n. 35. & 36. quia forte à Junio Bubulco Gentili suo consecratum numen venerabantur. hujus templi sive aedis meminit Obseq. de Prod. cap. CIII. & arae cap. XCVIII. BURM.

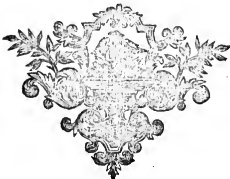
882. *Salus.*] Haec Salutis aedes à C. Junio Bubulco Censore locata in colle Quirinali juxta portam Salutarem: voverat Consul bello Samnitico, sed dedicavit Dictator. Livius lib. X. *C. Junius*

Bu-

Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana Salus, araque Pacis erit.
Luna regit menses. hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

Bubulcus cum M. Titinio magistro equitum profectus, primo congressu Aequos subegit; ac die octavo triumphans in Urbem cum redisset, aedem Salutis, quam Consul voverat, Censor locaverat, Dictator dedicavit. hoc fuit anno CDLII. Ex his elicias, falso aliquos arbitrari, Salutem ab Augusto consecratam. Sane Princeps ille ejusdem augurium tantum abolitum renovavit, ut scribit in Augusto Suetonius. Aliud templum Salutis Thomas Dempsterus (libet hoc ἐν παρόδῳ monere) Romae constituit ex Tacito lib. XV. Annalium & Cuspiniani Fastis; sed verba: ait consecratum à Nerone diu post haec tempora; hoc verum, sed perneqo in Urbe. Sic ille Annali citato de Nerone gratias Diis agente pro conjuratione detectâ: *Tum decreta dona & grates Deis; propriusque honos Soli, cui est vetus aedes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta conjurationis numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur; mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti exstrueretur, eo loci, ex quo Scevinus ferrum promserat.* In Ferentano igitur oppido templum dicatum: ex eo pugionem bonus vir extraxerat. Res nota. NEAP.

884. *Luna colenda jugo.*] Lilius Gyraldus se dimovet à communi sententiâ, qui versiculum hunc accipiunt de templo Dianae in Aventino; ille de templo Lunae, quasi diversum unum ab altero. Fateor, miratum me, cum legerem, & veri causâ sedulo inquisivisse. Exstant forte pro eo haec Livii lib. XL. de quapiam tempestate: *Signa aenea in Capitolio dejecit: forem ex aede Lunae, quae in Aventino est, raptam tulit & in posticis partibus Cereris templi affixit.* Sed quare non erit hoc templum Dianae Aventinensis, forte quia *Lunae* dicitur? nugae: nam si id verum, duo templa Servius aedificavit in eo colle, alterum Lunae, alterum Dianae; quod falsum ex fide historicâ. Templum hoc igitur & *Lunae* & *Dianae* dictum. Diana eadem cum Lunâ Trebellio Pollioni, in duobus Gallienis: nam in antiquo hujus Codice pro *Dianae Ephesiae* legitur, *Tunc etiam templum Lunae Ephesiae dispoliatum & incensum est.* Sed quid imus per ambages? Tacitus de hoc Servii Tullii Dianio, quod incensum Neronianis temporibus, lib. XV. Annalium: *Sed vetustissimâ religione, quod Servius Tullius Lunae, & Magna ara fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Evander sacraverat, aedesque Statoris Jovis vota Romulo, Numaeque regia & delubrum Vestae cum penatibus populi Romani, exusta.* En dictum *Lunae*, illud Dianae: nec locus dubio, additum *Servii Tullii.* Tace Lili Gyralde. NEAPOL.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER IV.

Alma, fave vati, geminorum mater Amorum.
  Ad vatem vultus retulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.
  Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis Dea, reſpondi, de vulnere. (riſit: & aether
  Protinus ex illâ parte ſerenus erat.)
Saucius, an ſanus, numquid tua ſigna reliqui?
  Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.

Quae

1. *Alma, fave, dixi.*] *Alma, fave vati* quatuor veteres. ut τὸ *dixi* ſubintelligatur. quod elegans. Heins.

1. *Geminorum mater Amorum.*] Annaeus Seneca in Oedipo:

Concutit taedas geminus Cupido.

& Valerius Flaccus:

Tum Venus aligerûm mater ſic fatur Amorum.

An hos adſpectare dicam tritum illud Cupidinis & Joci, an aliud? quaeſo omittamus has nugas. Neapol.

2. *Retulit.*] *Suſtulit* duo libri. *vultum ſuum* unus.

3. *Certe majora canebas.*] Sic liber Maffei & Statianus. placet. Ciofan. *Certe modo feſta canebas* plurimi. *certe modo feſta tenebas* Bern. ſed erat *canebas* adſcriptum.

5. *Scis, Dea, reſpondi.*] Ita diſtinguendum puto, *reſpondi, de vulnere: riſit.* ut *de vulnere* referatur ad *ſcis, dea*, non ad *riſit.* Douza. Venuſtius videtur, ſi legas, *ſcin, Dea?* ut jam monui ad Epiſt. xii. 61. nam in Gottorph. ultima litera τοῦ *ſcis* erat eraſa. Voſſ. & Arondel. *Sic.* deinde, *aether*, pro *aër*, meliores. Heins.

7. *Saucius.*] Proprie Ennius: *Animo aegra, amore ſaevo ſaucia.* Neapol.

7. *Saucius aut ſanus nunquam tua ſigna reliqui.*] *An ſanus* iidem. recte, ut jam monui lib. ii. ***. 394. tum *nunquid* meliores quoque, pro *nunquam.* Heins.

8. *Tu mihi ſemper onus.*] Liber vetus, *tu mihi ſemper opus.* quod verum. Neapol. Scripti plurimi, *onus.* Lege, *bones*, cum uno Vatic. ex antiquioribus. Heins. In Bernenſi erat *henus*, ut ſaepe librarii ſolent.

9. *Quod decuit.*] Liber vetus & alii optimae notae, *Quae decuit.* Neapol. *Qua* Urſini & Ambroſ. unus. *quam* prior Ambroſ. *ut* Helmaeſt. *quod* Junii, Laeti, Hamb. & ſex alii.

9. *Sine crimine luſimus.*] Vita proba fuit, licet laſcivum carmen. hoc vocat Martialis, *innocuos luſus.* Neapol.

11. *Priſcis.*] *Veris* Mazar. à manu prima. mox *canam* plurimi.

13. *Menſem.*] *Menſe* alter Petavii. mox, *eſſe tuum* Mazar. alter & quinque alii.

15. *Mota Cytherea eſt leviter.*] Melior fortaſſe eſt prior lectio, *Mota Cytheraea leviter &c.* ut ſit, *myrte Cytheraea.* Naug. *Cytheriacâ* quatuor veteres cum Zulichemiano. ſic *Cytheriacae aquae* Epiſt. vii. 60. Heins. Cum Naugerio faciebat Douza, qui legebat, *Cytherea Citharea* Bernenſ.

15. *Le-*

Quae decuit, primis ſine crimine luſimus annis:
Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſſis, Annalibus eruta priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem.
Et vatem, & menſem ſcis, Venus, eſſe tuos.
Mota Cytheriacâ leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Coeptum perfice, dixit, opus.
Senſimus; & ſubito cauſſae patuêre dierum.
Dum licet, & ſpirant flamina; navis eat.
Si qua tamen pars te de Faſtis tangere debet,
Caeſar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magnâ deſcendit imagine menſis:
Et fit adoptivâ nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum ſcriberet annum,
Vidit, & auctores retulit ipſe ſuos.
Utque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
Quod ſibi naſcenti proxima cauſſa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
Alterius voluit menſis habere locum.

Prin-

15. *Leviter mea tempora myrte.*] Liber Urſ. *timpora.* ut ſuperius teſtatus ſum. CIOFAN. Arbuſculâ eidem ſacrâ. Membranae aliquot habent, *timpora.* NEAPOL.

20. *Caeſar in Aprili, quod tuearis, habes.*] *Quo tenearis* Urſin. Zulich. Nauger. & ſex alii. at Maz. *quo tenearis, habe. quo tuearis* Voſſ. & Arond. Remed. Amor. 150.

Da vacuae menti, quo teneatur, opus.

eleganter. ſic *teneri ludis & ſpectaculis* Ciceroni de Finibus libro v. *Studio rei alicujus teneri* idem frequenter & Horatius libro I. Epiſt. I. Solinus de Macedonum regibus cap IX. *Plurimos, qui fidibus ſciebant, in uſum oblectamenti donis tenuis liberalibus.* tenebantur illi donis. ſuperiori verſu, *pars te de faſtis ducere debet*, non *tangere*, Mazar. Lege, *ducere*, id eſt, oblectare, trahere. HEINS. De verbo *teneri* vide Cl. Graev. ad Cicer. v. ad Familiar. 12. Noſter lib. IV. Triſt. X. 49. *Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures.* Suet. Aug. XLIV. *Teneri voluptate ſpectandi.* vid. ad Valer. Flac. I. 103. BURM.

20. *Quod tuearis, habes.*] Ob adoptionem in Juliam familiam. NEAPOL.

21. *Deſcendit origine menſis.*] Plurimi ex melioribus, *imagine.* ſollemnis illa variatio. vid. I. Met. 79. & I Faſt. 65. Epiſt. VII.

Pyrrhus Achillides animoſus imagine patris.

magna autem ut, licet alia notione, Stat. IIII. Th. 418.

——— *nam Tydea largus habebat*
Perfuſum magna virtutis imagine ſomnus.

Virgil. IV. 654.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

HEINS.

23. *Pater Iliades.*] Romulus. CIOFAN.

23. *Longum ſcriberet annum.*] Quia re verâ non adeo breve ſpatium tempus decimeſtre: non ad diſcrimen anni lunaris, ut volunt magiſtelli. NEAP. *Duceret annum* duo libri.

24. *Auctores retulit ipſe ſuos.*] Unus Vatic. & Urſini, *ille.* CIOFAN. *Tuos* Urſin. Petav. & quatuor alii. *Senſit* etiam prim. Ambroſ. & Laeti codex. HEINS. *Ille* etiam Excerpta Douzae & infiniti alii ſcripti. ſed elegantior multo lectio eſt in Francof. *auctores praetulit ille.* nimirum duos priores menſes ex auctoribus generis ſui dixit & praepoſuit aliis. *tuos* erat etiam in Francof. BURM.

26. *Quod ſibi naſcendi.*] *Naſcenti* plerique veteres. & ſequenti verſu, *in gente repertam*, non *receptam*, meliores. recte. ut dictum ſupra lib. III. vſ. 845. HEINS.

29. *Ro-*

Principiumque sui generis, revolutaque quaerens
Secula, cognatos venit ad usque Deos.
Dardanon Electrâ nesciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuisse Jovi?
Hujus Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
Proximus Anchisen: cum quo commune parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas pietas spectata per ignes,
Sacra, patremque humeris altera sacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iüli:
Unde domus Teucros Julia tangit avos.

Post-

29. *Revolutaque quaerens saecula.*] *Revoluta requirens* Erfurtanus. ut sit appositio. Heins.

31. *Dardanon Electra.*] Sumit sanguinis initium à Dardano, secundo Ilii Rege; cujus filius Erichthonius, hujus Tros ex Astioche, hujus Assaracus, hujus Capys, hujus Anchises: primi tres regnum tenuere; hos secuti Ilus, Assaraci frater, Laomedon, Priamus. Neap.

31. *Quis nescit Atlantide natum?*] Tres Vatic. Urs. & Stat. *nesciret Atlantide natum?* non displicet. Ciofan. Veteres codices, *nesciret.* probe. ut per interrogationem haec dicantur. quatuor etiam libri, *cretum*, pro *natum.* Heins.

34. *Assaracum creat hic.*] *Assaracon* Petav. & unus Vatican. & tum lego, *Assaracosque Capyn.* sic & *Electran* superiori versu alter Petavii, Graecorum more. ut in Trist. libro II. 395.

Qui legis Electran, & egentem mentis Oresten. Heins.

35. *Proximus Anchisos.*] *Anchisen* Maz. & Voss. nempe creat. *Proximus*, Capys. Heins. *Pretimus* Putean.

35. *Cum quo.*] *Quocum* Laeti codex, ut lib. III. 881.

37. *Hinc satus Æneas.*] Sequitur nunc Dynastia Æneadarum; quam volo conferas cum Livio, Dionysio & Eusebio: eam igitur inseram ex his tribus magnâ fide expressam; sed prius en breviter quo ordine hos reges enumeret Noster, quos praetereat.

Ovidius.	Livius.	Eusebius.	Dionysius.
Æneas	Æneas	Æneas	Αἰνείας.
Ascanius	Ascanius	Ascanius	Ἀσκάνιος.
Silvius	Silvius	Silvius	Σιλούιος.
	Æneas	Æneas	Αἰνείας Σιλ.
Latinus	Latinus	Latinus	Λατῖνος Σιλ.
Alba	Alba	Alba	Ἄλβας Σιλ.
Epytus	Atis	Silvius Athis	Κάπετος Σιλ.
Capys	Capys	*sive* Ægytus	Κάπυς Σιλ.
Capetus	Capetus	Capys	Κάλπετος Σιλ
Tiberinus	Tiberinus	Calpetus	Τιβερῖνος Σιλ.
Remulus	Agrippa	Tiberinus	Ἀγρίππας Σιλ.
Agrippa	Romulus	Agrippa	Ἀλλάδης Σιλ.
Aventinus	Aventinus	Remulus	Ἀβεντῖνος Σιλ.
Proca	Proca	Aventinus	Πρόκας Σιλ.
Numitor	Amulius	Procas	Ἀμούλιος Σιλ.
		Amulius	

Neapol. Haec ex Glareani notis ad Liv. I. 3.

37. *Hinc satus Æneas.*] *Hoc satus* bene unus Vatican. nisi *huic* malis. ut paulo post, *Posthumus huic.* ita enim meliores libri, non *hinc.* sic supra, *Hujus Erichthonius.* Heins. Vid. I. Met. 748.

38. *Sacra, patremque humeris, altera sacra tulit.*] Hic locus ab altero interprete silentio praeteritus est,

Postumus huic: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
Silvius in Latiâ gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
Proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojae;
Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Thuscae gurgite mersus aquae.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos: locus unde vocatus;
Mons quoque. post illum tradita regna Procae.

Quem

est, ab altero non satis intellectus. Ejus sententia petenda tibi est ex meis in Metamorph. Observationibus lib. xv. CIOFAN.

40. *Tangit.*] *Tangat* quatuor Heinsii libri. *Posthumus huic* Mazar. Moret. Vossii & viginti alii.

41. *Qui quod sylvis fuit ortus in altis.*] Ita meliores. cum ante legeretur, *Sylvis est natus.* quatuor alii, *fuit altus in altis.* Unus Med. *fuit actus* prim. Ambr. *fuit artus*, alter Put. *sylvis nutritus.* HEINS.

42. *In Latia.*] *A Latia* Putean. alter Arund. & quatuor alii.

44. *Epitus.*] *Epitor* Ursin. Patav. *Epicos.* Lege, *Epitos.* & sic Met. XIV. 612. quidam codices. Chronicon Eusebianum ex editione Pontaci ad annum MXXX. *Latinorum septimus Silvius Athys, sive Ægyptus, Albae superioris filius.* editio Scaligeri, *Silvius Atius, sive Ægipus.* sed omnino *Epitus* scribendum. quod in nonnullis exemplaribus exstare fatetur. in aliis quibusdam, *Ægippus.* forte tamen & legendum, *Epytos.* quod Trojanum est nomen. videantur observata nostra ad Maronem Æneidos II. ℣. 539. ex eodem Eusebii Chronico, ut & ex Dionysio Halicarnasseo Livioque haec regum Albanorum series illustrari potest. HEINS.

45. *Ille dedit captae.*] Non semel monet me Josephus Scaliger, ut legam, *Ille dedit Capyi*, & in Animadversionibus ad Eusebium, & in Canonum Isagogicorum lib. III. Facio lubens: nam in hoc Albano Capye vult Ovidius repetitum esse nomen illius veteris Dardanidae. NEAPOL. *Capyi* emendat magnus Scaliger notis ad Eusebium & Canonum Isagogicorum lib. III. & Gronov. ad Liv. I. 3. Paulus Merula ad Annales Ennii, *Capyis.* Politianus in ora codicis sui, *Capys*, incertum an ex veteri libro. *Capetum* unus Vaticanus. alius, *patriae.* alter Petav. *coeptae. Ille dedit Capis repetita* Servius ad lib. X. 145. Æn. citat. & certum est *Capyos* nomen hic latere. pro *repetita* Mazar. & tres alii, *recidiva.* nec dubito in primo etiam Ambrosiano ita fuisse. erat enim erasa vetus scriptura. In Vossiano quoque & primo Farnesiano aliisque duobus sic pro diversa lectione erat exaratum. de qua voce multis ad Claudianum Idyllio Phoenicis ℣. 66. egi. Totum igitur versum lego hoc modo, *Edidit ille Capyn, recidiva vocabula Trojae*, vel, *Ille Capyn genuit. recidivum* habes lib. X. Met. 726, ex vestigiis veterum codicum,

——— *recidivaque mortis imago*
Annua plangoris peraget simulamina nostri.

recidivi vocem adhuc mendosam latere apud Apulejum libro XI. Met. opinor. *Varie quisque munerabundi festinant ilico ad meum divinum reducemque ab inferis conspectum.* pro *divinum* scripti nonnulli, *diurnum.* Lego, *recidivum.* apud Paulinum quoque sexto Natali Felicis opinor scribendum esse,

Membra latent positi: placida caro morte quiescit,
In spem non vacuam recidivae condita vitae.

non *redivivae vitae.* HEINS. Vid. & XIV. Met. 611. Camillus Peregrin. de Campan. Felic. Diss. IV. §. 7. putat Ovidium nomen dicere Capuae renovatum a tertio Capye, cum duo fuerint ante eum. Capys Trojanus, filius Assaraci, pater Anchisae, avus Æneae, secundus Æneae comes, &, ut quidam, consobrinus. BURM.

46. *Capete, factus avus.*] Puto litterulam unam excidisse, scribendumque, *Calpete*, ut habent Prisci. Vulgatam editionem si intueare, non respondet quantitati syllabariae. Et licet hunc Capetum nominet in Metamorphosi, non sequitur, hic ita reponi debere: nam haud discrepat in hoc uno de his Regibus Metamorphosis à Fastis. NEAP.

47. *Cumque patris regnum post hunc Tyberinus haberet.*] Iidem libri & Mss. *Accipiens regnum post hunc Tiberinus ab illo Dicitur &c.* non malus sensus; & tamen nihil muto. CIOFAN. Non respondet Ovidiano nitori hic versus. Veteres plerique, *Accipiens regnum post hunc Tyberinus ab illo*, nihilo melius, nisi forte legas, *Tyberinus avitum.* sed Met. XIV. 614. *Regnum Tiberinus ab illis Cepit.* Eusebius in Chronico, *Latinorum rex decimus Tiberinus Silvius, Carpenti filius, à quo fluvius appellatus est Tiberis, qui prius Albula vocabatur.* HEINS.

49. *Jam tamen Agrippam natum Remulumque* nepo-

Quem ſequitur diri Numitor germanus Amûli.
Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.
Enſe cadit patruo Lauſus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille ſuos ſemper Venerem Martemque parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve ſecuturi poſſent neſcire nepotes,
Tempora Dis generis continuata dedit.
Sed Venerem menſem Grajo ſermone notatum
Auguror: à ſpumis eſt Dea dicta maris.
Nec tibi ſit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Graecia major erat.

Vene-

Nepotem.] *Agrippam genitum* Zulich. prim. Ambroſ. & Laeti. pro *nepotem* veteres multi, *nepotes*. quod eſt contra fidem Hiſtoriae. Forte ſcribendum, *Remulumque ferocem*. Nam lib. Met. XIV. 610. utrumque filium facit Tiberini. atque illic etiam *ferocis* utitur vocabulo,

—— *de quo* (Tiberino) *Remulusque, feroxque*
Acrota ſunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit imitator fulminis icta.

vides hominem ſtolide ferocem & alterum Salmonea deſcribi. mox addit.

Fratre ſuo ſceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino.

quid ni ergo *ferox Remulus*, quo *moderatior* ſit *Acrota*, ſeu Agrippa, quem ferocem & ipſum jam appellarit? Remulum quoque fulmine percuſſum teſtatur Euſebius in Chronico, qui *Aremulum Silvium* vocat, *praeſidiumque Albanorum inter montes, ubi Roma eſt, poſuiſſe* aſſeverat. HEINS. Gron. ad Liv. I. 3. legit, *Remulumque priorem*.

49. *Agrippam natum.*] En hunc in Metamorphoſi vocat *Acrotam*. NEAP.

51. *Locus.*] *Lacus* unus Heinſii, Moreti & quinque alii. *inde* etiam Bernenſis & ſex alii. *vocatur* editi alii & ſcripti.

54. *Cum Lauſo.*] Halicarnaſſenſis, τὸν υἱὸν τοῦ Νεμίτορος Αἴγεςον, appellat, Plutarchus in Parallelis, Αὔιτον. NEAPOL.

55. *Enſe cadis patrui Lauſus.*] Petav. *patrio*. Lege, *patruo*. quomodo codex Junianus. vide omnino quae notamus ad Amor. lib. III. Eleg. VI. Vſ. 49. ſic Homerus Il. I. 563. κασίγνητον φόνον pro fraternâ caede. & ſimilia paſſim apud Graecos ac Latinos. paulo ante, pro *duri Amuli*, quinque veteres, *diri*, rectius. ſupra lib. III. 49.

Hoc ubi cognovit contemtor Amulius aequi,
Nam raptas fratri victor habebat opes. HEINS.

59. *Nepotes.*] *Minores* alter Moreti pro varia lectione. vid. ad Val. Flac. III. 455. mox, *tempora ſic generi*, alter Mazar. *ſic generis* tres.

61. *Grajo ſermone notatum.*] Fuit antiqua plurium ſententia. Macrobius primo Saturnalium: *Secundum menſem nominavit Aprilem, ut quidam putant, cum aſpiratione, quaſi Aphrilem, à ſpumâ, quam Graeci ἀφρὸν vocant, unde orta Venus creditur: & hanc Romuli fuiſſe aſſerunt rationem, ut primum quidem menſem à patre ſuo Marte, ſecundum ab Æneae matre Venere nominaret; & hi potiſſimum anni principia ſervarent, à quibus eſſet Romani nominis origo.* NEAPOL. *Vocatum* Junian. & Putean. *Graeco* nonnulli.

62. *A ſpumis eſt Dea dicta maris.*] Alluſit ad verbum ἀφρὸς. Vide Fulgentium lib. II. Mytholog. CIOFAN.

63. *Graeco rem nomine dici.*] *Grato* Mazar. duo alii, *Grajo*. rectius. Puto tamen ſcribendum, *patrio nomine*. ſic Seneca in Epigrammatis,

Corſica, Phocaio tellus habitata colono,
Corſica, quae patrio nomine Cyrnus eras.

ita vetuſtiſſimus codex, non *Grajo nomine*. HEINS.

64. *Itala nam.*] *Jam* duo.

64 *Graecia major erat.*] Legas omnino Iſaaci Caſauboni caſtigationes in lib. VI. Strabonis ſub initium, & Philippi Cluverii caput 16. lib. IV. Italiae antiquae; cui multum illa & orbis debent: hinc (ſiluit haec uterque) in eâdem duplex fuit idioma, & patrium & Graecanicum. Horatii Scholiaſtes ad illud I Sat. X. 10.

—— *Canuſini more bilinguis,*

Quoniam, inquit, *utrâque linguâ uſi ſunt, ſicut per illum omnem tractum Italiae, quem magnâ ex parte Graeci incoluerunt, ex quo magnae Graeciae nomen accepit: ideo ergo Brutios, & Graeciloquos, & bilingues dixere.* ſed de his ita Feſtus: *Bilingues Brutiates Ennius dixit; quod Brutii & Oſce & Graece loqui ſoliti ſint.* NEAPOL.

65. *Veneras Evander.*] De Evandri & Herculis adventu in Italiam non iterabo hic, quae notavimus in primo. NEAPOL.

66. *Grajus uterque genus.*] *Graecus* unus. *uterque fuit* ſexdecim.

67. *Pa-*

Venerat Evander plenâ cum classe suorum:
Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: & tanto est Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. testes Laestrygones exstant:
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam moenia Tiburis udi
Stabant: Argolicae quod posuêre manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Halesus;
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adjice Trojanae suasorem Antenora pacis,
Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum.

Se-

67. *Pavit in herbis.*] Sic quinque Vatic. Statii & Urs. CIOFAN. Quidam codices habent, *in arvis.* Regius etiam, *ponit in herbis.*

69. *Dux quoque Naritius.*] *Neritius* meliores. & recte. vide quae noto Remed. Amor. ỳs. 264. HEINS.

69. *Testes Laestrygones exstant.*] Ipse Ulysses apud Homerum in Odysseâ:

Ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἦμαρ.
Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,
Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην. ———

NEAPOL.

70. *Circes nomina littus habet.*] Idem:

Ἔνθεν δὲ προτέρω πλέομεν ἀκαχήμενοι ἦτορ,
Ἄσμενοι ἐκ θανάτοιο, φίλους ὀλέσαντες ἑταίρους.
Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'. ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη. ———

Insulam vocat, quam Strabo insulae speciem: *Μετὰ δε*, inquit lib. v. *Ἄντιον τὸ Κιρκαῖον ἐστὶν, ὄρος νησιάζον θαλάττῃ τε, καὶ ἕλεσι.* NEAP. *Litera nomen habens* Putean. *Circae* duo; Latina flexione. vid. Broukhus. ad Propert. II. VII. 83. BURM.

71. *Et jam Telegoni.*] Tusculum ab hoc conditum non opus ut probem. Hujus oppidi vix exstant hodie pauca rudera prope Frascatium. NEAP.

71. *Moenia Tyburis.*] Haec statuere tres fratres, Catillus, Coras, Tyburtius, sive Tyburnus, *Argiva juventus*, inquit Vates. A primigenio nomen urbi inditum. Sed & *moenia Catilli*, non minus quam *Tyburni*, non pauculi appellant. NEAP.

71. *Tyburis udi.*] Horatius lib. III. Odâ XXVIII.
Non semper udum Tybur, & Æsulae.
NEAPOL.

72. *Argolicae quae posuere manus.*] Strabo lib. v. de Tybure & Praeneste: Φασὶ δ' Ἑλληνίδας ἀμφοτέρας. NEAP. *Quod posuere* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Petav. & decem alii. recte. de solo Tibure intellige. Horat. Od. VI. lib. II. *Tibur Argeo positum colono.* hinc & *Herculeum Tibur* dictum. Catillus quoque Coras & Tiburtius Tiburis conditores *Argiva juventus* Virgilio appellantur. Sequenti etiam versu, *Atrides Halesus* legendum, non *Atridae*, cum Ursini libro & Naugerii aliisque multis. HEINS. Nescio num praestet *Atridae*, cujus fata & infortunia in posteros transiere. vel fatis Agamemnonis, id est caede, ut lib. III. Amor. XIII. 31. nec satis constat, an Halesus fuerit Atrides.

74. *Terra Falisca putat.*] Verissimum, mutato *N.* in *F.* cum Servio loquor. Urbi autem *Falerii* & *Falisca* fuit nomen. Strabo & Solinus aperte decepti, qui lib. v. Φαλέριον καὶ Φαλίσκον discriminavit. unde Auctor Polyhistoris: *Quis ignorat, vel dictam vel conditam ab Haleso Argivo Phaliscam, à Phalerio Argivo Phalerios?* Idem oppidum putavi olim ex hoc marmore, (apud Gruter. pag. LXVI.)

LIBERO PATRI
SACRVM PRO
SALVTE IMP.
CÆS. M. AVR.
COMMODI
ANTONINI
AVG. PII P. P.
L. CALVISIVS L. F.
VELINA SECVN
DVS. FALERIONE
P. P. LEG. XIII. G. P. F.
SVB VESPRONIO..:
DIDO COS DEDIC.
C. AVRELIO SAL. D. D.

dictum etiam *Falerionem*: istud vero illud est non procul à Tennae fontibus. Si vidisset hunc lapidem Philippus Cluverius, non titubasset de vero illius loci nomine. NEAP. Vid. III. Amor. XIII. I.

75. Sua-

Serus ab Iliacis, & post Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca nostra Deos.
Hujus erat Solimus, Phrygiâ comes exsul ab Idâ:
A quo Sulmonis moenia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriae, Germanice, nostrae.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est!
Ergo ego? tam longas sed supprime, Musa, querelas:
Non tibi sunt maestâ sacra canenda lyrâ.
Quo non livor abit? sunt qui tibi mensis honorem
Eripuisse velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
Frigoris asperitas, foetaque terra patet;

Apri-

75. *Suasorem Antenora pacis.*] A quo Patavio sua origo. Id plerisque haud certum; sed non ita verum. Veritas Cato in Originibus de Venetis: *Mixta his nobilis stirps Trojana; à quibus Patavium suo conditore inclytum.* Quid haec Trojana stirps nisi Antenor? Seneca Consolatione ad Helviam: *Quid interest numerare Antenorem Patavii conditorem?* Quare Poëta *suasorem pacis* dixerit, lege, si lubet, Dictyn Cretensem lib. v. & in Homero Iliade H. Antenoris orationem ad Trojanos, cujus initium:

Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ᾽ ἐπίκουροι.

NEAPOL.

76. *Et generum Oeniden.*] Testantur hujus adventum Diomedeae insulae contra litus Apulum. Diomedis campi in Apuliâ; de quibus Festus: *Diomedis campi in Apuliâ appellantur, qui ei in divisione regni, quam cum Dauno fecit, cesserunt.* quae non praeterit Strabo lib. vi. in Italiae Descriptione. In eâ regione percussit Diomedes Colchicum draconem, qui per id tempus totam evastabat: quamobrem publicae statuae Heroï erectae: unde de eo Lycophronis Cassandra:

Κολοσσοβάμων δ᾽ ἐν πλυχμοῖσιν Αὐσόνων
Σταθεὶς, ἐρυμνὴ κῶλα χερμάδων ἔπι
Τῶν τειχοποιῶν λαΐδων ἀμοιβέας.

NEAPOL. Et *genus* plurimi scripti. vid. lib. vi. 433.

77. *Serus ab Iliacis.*] Adsignificat, diu post hos Æneam in Italiam venisse: quo igitur anno? clare ingerit, post Trojae excidium. Ipsa condita anno orbis MMDXXIV. stetit CCXCIX. id mihi satis bonae fidei auctores probant: necessario capta anno MMDCCCXXIII. & bene: sunt enim sic ad primam Olympiadem anni CCCCVII. quod intervallum Chronologi uno ore testantur, & eorum summus Josephus Scaliger ad Eusebii annum MCCXLI. Captâ Trojâ, Trojani Æneâ duce in Thraciam venere, ubi totâ brumâ hiemarunt: ineunte vere in Siciliam translati; morati sunt ibi ad finem anni incoepti. Anno secundo in Italiam iere: in quâ, icto foedere cum Latino Rege, acceptâque agri parte, Lavinium condiderunt. Adventus igitur Æneae fuit anno ab orbe condito MMDCCCXXV. NEAPOL.

78. *In loca nostra.*] *In loca tuta* Bonon. venuste; ut opponantur Iliacis flammis, quas evaserant Dei. BURM.

79. *Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida.*] In duobus Vatic. à veteribus Glossariis notatum est. *Æneas quatuor ex Creusa filias susceperat, & in Thracia, in Peloponneso, & in Epiro tres conjugavit: quartam Solymo uxorem dedit: cum autem victor esset in Latio, Solymum cum parte copiarum ad Marsos misit, qui urbem fundavit.* Cujus glossematis illud ab eo, quod hic recenset Marsus, differt; quòd is Æneam non in Epiro, sed in Ægypto tertiam reliquisse filiam dicit. quod falsum omnino est. Siquidem constat illum, capta à Graecis Troja soloque aequata, dum in Italiam proficisceretur, in Epiro fuisse. CIOFAN. *Cujus* Mazar. & Voss. deinde, *comes exul*, bene Oxoniensis liber. In Zulichemiano erasa haec erant. In Hamburgensi τὸ *unus* erat omissum. sic lib. II. 444.

Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.

Stat. 1. Theb. 312.

—— *patriis vagus exsul ab oris.*

pro *Solymus* plurimi veteres, *Solemus*. in veterrimo codice Silii Italici *Solimus* dicitur passim. HEINS.

80. *A quo Sulmonis.*] Vix in hoc veri umbra; nam Virgilius Æneae comites in uno sistit Latio: Silius tamen, Nostrum forte secutus, addit calculum in VIII. NEAP. *Ex quo* Putean. *è quo* Mazar. ut lib. 1. Amor. VIII. 3. *Ex re nomen habet.* ubi vide.

81. *Sulmonis gelidi.*] *Gelidae* tredecim libri. *Moenia Sulmonis* quinque.

83. *Er-*

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injectâ vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Juraque dat coelo, terrae, natalibus undis;
Perque suos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit:
Illa satis caussas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit jungi cum pare quemque suâ.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, si levis absit amor.

Cum

83. *Ergo age.*] Nec damno scriptum, *Enge age.* NEAPOL. *Ergo age* veteres. Ursin. cum quatuor aliis, *longas & supprime. jam supprime* Helmaest. Primus vero Ambros. *Ergo ego? tam longas sed.* cum Glossa, *ibo. subaudi in exsilio.* Zulich. & Mazar. *Frgo ego tam longe?* eleganter. vide Notas ad Epist. XII. ℣s. 207. HEINS. *Ergo ego? tam longas &c.* etiam Douza volebat.

85. *Quo non Livor adit?*] *Abit* Mazar. Zulich. ptim. Ambr. & quinque alii. HEINS.

88. *Foetaque terra patet.*] *Parit* tres veteres. vide Notas Met. XV. ℣s. 92. HEINS. Immo vero *patet* retinendum; nondum enim parit, sed aestate & autumno demum. nec quia *paris* potest ab *aperto* tempore dici, sed quia *patet.* Vid. inf. ℣s. 713. licet ibi & alio sensu posset capi. sed & ita passim ver dicitur *laxare*, *aperire* terram, quae frigore clausa & adstricta fuit, & ut Noster, *densa* est. vide ad Petron. CXXII. & Nostr II. Ep. 123. & Rutgers. Lect. Venusin. cap. IX. BURM.

89. *Ab aperto tempore dictum.*] Ecce ex his unum gravissimum. Macrobius primo Saturnalium. cap. 12. *Sed Cincius in eo libro, quem de Fastis reliquit, ait, imperite quosdam opinari Aprilem mensem antiquos à Venere dixisse; cum nullus dies festus nullumque sacrificium insigne Veneri per hunc mensem à majoribus institutum sit: sed ne in carminibus quidem Saliorum Veneris ulla, ut ceterorum caelestium, laus celebretur. Cincio etiam Varro consentit, affirmans, nomen Veneris ne sub Regibus quidem apud Romanos vel Latinum vel Graecum fuisse; & ideo non potuisse mensem à Venere nominari: sed, cum fere ante Æquinoctium vernum triste sit coelum & nubibus obductum, sed & mare navigantibus clausum, terrae etiam ipsae aut aquâ, aut pruinâ, aut nivibus contegantur, eaque omnia verno hoc mense aperiantur; arbores quoque, nec minus cetera, quae continet terra, aperire se in germen incipiant, ab his omnibus mensem Aprilem dici merito credendum, quasi Aperilem: sicut apud Athenienses ἀνθεστηριὼν idem mensis vocatur, ab eo quod hoc tempore cuncta florescant.* NEAP.

91. *Temperat annum.*] *Orbem* omnes libri scripti. CIOFAN. *Orbem* Mazar. Zulich. Petav. Ursin. Voss. Arond, aliique plurimi cum prim. Ambros. HEINS.

92. *Nullo regna minora Deo.*] *Nulla Dea* Petav. *membra minora* Mazar. & alius. *templa* unus.

93. *Natalibus.*] *Et natalibus* Bernens. Mazar. & editi quidam.

94. *Perque suos coitus.*] Optimi libri scripti, *initus*, non *coitus* habent. CIOFAN. Noster infimae vetustatis, *Perque suos initus.* Verissime. T. Lucretius: lib. I. 12.

Aëriae primum volucres, te, diva, tuumque
Significant initum, perculsae corda tuâ vi.

NEAPOL. *Initus* etiam optimi codices. vid. Lambin. ad Lucret. I. 13. *motus* Arondel. & duo alii. *arcus* Heinsii unus. *nutus* Sarravii, Thuan. & undecim alii. ita Apulej. XI. Met. de Luna. *Nec tantum pecuina & ferina, verum etiam inanima divino ejus luminis numinisque nutu vegetari. Numeres* Ambros. sec. BURM.

95. *Longum est narrare.*] Ita tres Vatic. alii duo, *numerare*: alii, *memorare.* CIOFAN. *Longum enumerare* rectius unus Vatican. ut jam monui supra lib. III. ℣s. 719. Ursin. & sex alii, *longum est narrare.* quatuor, *memorare.* HEINS.

97. *Rudes animos.*] *Animas* prim. Ambros. vid. ad Quinctil. I. de Inst. Orat. I. *Convertit in unum* Putean. & Regius. *construxit* unus codex.

98. *Et docuit.*] *Edocuit* Putean. *quaeque suo* Moreti tertius.

100. *Coëant.*] *Coëunt* plerique scripti.

101. *Et*

Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
  Frontem dilectae laedere parcit ovis.
Depositâ taurus sequitur feritate juvencam,
  Quem toti saltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcumque sub aequore vivit,
  Servat; & innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illâ
  Venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negatâ
  Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
  Proque suâ caussâ quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motae: studioque placendi,
  Quae latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
  Audeat? à nobis sit procul iste furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
  Urbe tamen nostrâ jus Dea majus habet?

Pro

101. *Et idem.*] Lege, *at idem*, cum melioribus. III. Trist. XI. 27.

Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
  Vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.

unus etiam Vaticanus, *Cum mare mas aries*, pro *trux aries*. Heins. Vid. ad Val. Flac. II. 104.

104. *Nemus omne tremit.*] Vel, *tremunt*, Vossianus. quod amplector. Heins. Vulgatam defendit Bentl. ad Horat. IV. Od. XI. 9. & ad II. Sat. v. 106. vid. ad. II. Art. 81. *timet* etiam Ambros. & tres alii.

108. *Venerunt cultus multaque cura sole.*] Nonnulli, *mundaque cura sui*, non *solo*, legunt, & fortasse rectius. Nauger. *Mundaque cura solo* Ursin. Petav. Arondel. Nauger. & plurimi praeterea. alii octo cum Mazar. Zulich prim. Ambr. & Laeti codice, *mundaque cura sui.* optime. nam de solo nugae sunt. sic supra lib. III. 668.

Pauper sed mundae sedulitatis anus.

ita veteres libri. Art. Am. *munda verba.* vide quae noto Amorum lib. I. Eleg. VIII. ✝. 39. Heins.

109. *Vigilatum.*] Arondel. Vossian. & decem alii, *modulatum*; forte pro *meditatum*: sed nihil muto. ita II Trist. II.

Hoc pretium curae vigilatorumque laborum.

I Trist. I. 108.

Quos studium cunctos evigilavit idem:

Juven. Sat. VII. 27. *Vigilata praelia poëtarum.* Catalect. Scalig. pag. 212.

——— *Arataeis multum vigilata lucernis*
Carmina.

Ciri:

Accipe dono meo multum vigilata labore.

Heins. *Jugulatum* Thuan. mox, *commemorasse fores* Moreti tertius.

111. *Duram exorare puellam.*] *Eloquiumque fuit dulce* Mazarin. Heins. *Duras orare puellas* Ambr. prim.

113. *Mille per hanc artes notae.*] Mazar. Zulich. Ursin. & duo alii, *motae.* bene. sic supra lib. I. ✝. 268.

Ipse meae movi callidus artis opus.

Remed. Amor.

Quin etiam quacumque caret tua foemina dote,
  Hanc moveat blandis usque precare sonis.

artes initae prim. Ambros. etiam bene. Heins. Conjecerat & *natae* Heinsius.

115. *Secundi.*] *Secundo* Arond. Voss. & quinque alii. aliquid ulceris hic latere Heinsius suspicabatur.

117. *Frequentibus.*] *Recentibus* prim. Ambros.

120. *Cuspide laesa manum.*] Homerus Iliade E.

Ἄκρην οὔτασε χεῖρα μετάλμενος ὀξέϊ χαλκῷ.

Neapol.

121. *Trojano judice.*] Paride. Neap.

122. *Ab*

Pro Trojà, Romane, tuâ Venus arma ferebat;
Cum gemuit teneram cuſpide laeſa manum,
Coeleſteſque duas Trojano judice vicit.
(Ah nolim victas hoc meminiſſe Deas!)
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Iüleos Caeſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terrae: vere remiſſus ager.
Nunc herbae ruptâ tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt:
Utque ſolet, Marti continuata ſuo.
Vere monet curvas materna per aequora puppes
Ire: nec hibernas jam timuiſſe minas.
Rite Deam Latiae colitis matreſque nuruſque;
Et vos, quis vittae longaque veſtis abeſt.
Aurea marmoreo redimicula ſolvite collo:
Demite divitias: tota lavanda Dea eſt.

Aurea

122. *Ah nolim victas hoc meminiſſe deas.*] *Dictas hoc meruiſſe* Mazar. Zulich. & prim. Ambroſ. pro *Ah* tres, *Has*, unus, *Hanc*. Forte, *Quam nolim!* ut Met. IX. *Quam nolim rata ſint!* HEINS. *At nolim* Gottorph.

125. *Erat.*] *Erit* prim. Ambr. Jun. *eat* Medic. unus. ut ſaepe in his libris. vid. lib. III. 76.

126. *Vere nitent.*] *Virent* Mazarin. & quidam alii. ſed male. vid. inf. 430. v. 207. deinde, *vere remittit ager* unus Moreti. etiam non invenuſte.

127. *Herbae rupta.*] *Herbas veteres* Excerpta Douzae & Putean.

128. *Nunc tumido.*] Douza volebat, *tunc tumido*. & ita hic & ſuperiori verſu multi ſcripti.

129. *Digna eſt.*] *Gaudet* Moreti.

130. *Continuata ſuo eſt.*] *Vire eſt* Junii codex. ut II Triſt. 296.

Stat Venus Ulteri juncta vire ante fores.

HEINS.

131. *Vere monet.*] *Vere jubet* Francof. pro diverſa lectione. *movet* Arund. & Jun. & plurimi alii. *movens* unus Heinſii.

132. *Hybernas jam timuiſſe minas.*] *Meminiſſe* codex Urſini, prim. Ambroſ. & duo Patavini optimae notae. HEINS. Elegans quidem lectio *meminiſſe*; ſed cum praeceſſerit paullo ante, & id verbum ita poſitum contemnere & non curare notet, ut apud Claudian. Bell. Get. 328.

Nec meminit leti, nimboſque aut frigora curat,

& de praeſentibus rebus capi debeat (vid. ad Val. Flac. v. 584.) ego hic *metuiſſe* mallem, quod ſaepe cum *meminiſſe* confuderunt librarii. ita apud Propert. I. Eleg. XI. 16. ubi vulgo,

Communes nec meminiſſe Deos.

in uno Broukhuſii eſt, *metuiſſe*. quod firmari poſſet ex Virgil. Ceiri 318.

Communemque timere Deum.

ſic in alia licet re, Epiſt. IX. 74. *dominae pertimuiſſe minas*. *pertimuiſſe* Moreti tertius hic etiam habebat. BURM.

134. *Queis vittae longaque veſtis abeſt.*] Meretrices ſignificat, quae nec vittis, nec longa veſte utebantur. lib. III. & eleg. de Ponto:

Scis tamen, & liquido juratus dicere poſſes,
Non me legitimos ſollicitaſſe toros.
Scripſimus haec illis, quarum nec vitta pudicos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Contra mulieres honeſtae. ut ipſe alibi:

Eſte procul vittae tenues, inſigne pudoris:
Quaeque tegis medios inſtita longa pedes.

CIOFAN. Anceps, an è veteribus legam, *abeſt*: nam haec editio impudiculas tangit, illa matronas. Noſter in libris Ponticis:

Scis tamen, & liquido juratus dicere poſſes, &c.

NEAPOL. Variant codices, qui partim *abeſt*, partim *adeſt* habent.

135. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.*]

Poſt

Aurea ſiccato redimicula reddite collo:
  Nunc alii flores, nunc nova danda roſa eſt.
Vos quoque ſub viridi Myrto jubet illa lavari:
  Cauſſaque, cur jubeat, (diſcite) certa ſubeſt.
Litore ſiccabat rorantes nuda capillos.
  Viderunt Satyri, turba proterva, Deam.
Senſit, & adpoſitâ texit ſua corpora myrto.
  Tuta fuit facto: voſque referre jubet.
Diſcite nunc, quare Fortunae tura Virili
  Detis eo, calidâ qui locus humet aquâ.
Accipit ille locus poſito velamine cunctas;
  Et vitium nudi corporis omne videt.

Ut

Poſt hunc verſum legitur hoc diſtichon in uno eorundem lib.

Demite divitias tota juvanda Dea eſt:
Aurea ſiccato redimicula reddite collo.

Sed in ora ſuperioris carminis hoc adſcriptum eſt gloſſema, vel, *levanda*. Eruditiores, an ipſo Ovidio dignum ſit, videbunt. CIOFAN. *Solvite* libri meliores, quos ſequor. HEINS. *Tollite* Petav.

136. *Demite divitias: tota lavanda dea eſt.*] Hunc verſum & ſequentem addidi ex Urſini, utroque Mazar. Zulich. Arond. & multis aliis. quorum tamen plerique, *juvanda Dea eſt*, vel *videnda*. HEINS.

136. *Tota lavanda Dea eſt.*] Sic ſcribe, indubitato: in aliis: *tota juvanda*; peſſime. Huc pertinent fictores, unctores, veſtitores Deorum; quorum meminit Senecae quoddam fragmentum, Firmicus & trecenti lapides. NEAPOL.

138. *Nunc alii flores.*] His ipſis Kalendis Aprilis: idque factum in templo Veneris Verticordiae, de quâ ſermo paullo poſt. Eo etiam die erat lavatio matronarum prope templum Fortunae virilis. Plutarchus in Numâ: *Ἐν ᾧ θύουσί τε τῇ θεῷ, καὶ ταῖς Καλάνδαις ἐστεφανωμέναι αἱ γυναῖκες μυρσίνῃ λούονται.* non exprimit locum, ſed in Noſtro habes. NEAPOL.

139. *Illa levari.*] Quidam Vatic. *Uſque levari*: alii, *ipſa levari*. ſequor. CIOFAN. *Latere* duo ſcripti.

141. *Littore ſiccabat rorantes nuda capillos.*] Lege ex ſex antiquis libris, *ſudantes rore capillos*. CIOFAN. *Rorantes nuda* meliores omnes. recte. ſic Met. V. 489.

Rorantesque comas à fronte removit ad aures.

HEINS. Vid. ſup. lib. III. 409.

143. *Oppoſita texit ſua tempora myrto.*] Lege, *appoſita myrto*, ut prim. Ambroſ. Laeti & novem alii. ac vide notas Ep. VII. vſ. 100. Deinde reponendum, *corpora*, cum melioribus omnibus. huc refer illud in Catalectis de Menſibus pag. 175.

Contectam myrto Venerem veneratur Aprilis.

HEINS. Qui *tempora* ſuppoſuit hic, puerorum morem, qui, ubi caput tegunt, ſe penitus latere credunt, Veneri accommodavit, quae tota nuda, ſcilicet, effugeret Satyrorum libidinem, capite tecto. mox, *referre pudet* duo; *juvat* unus Vatican. BURM.

145. *Fortunae tura virili.*] Sita hujus aedes ad Tiberim: in hac erat ſtatua illa lignea Servii Tullii. De auctore, ne iterem ſcriptionem, dicam in VI. quarto Idus Junias, vſ. 569. ubi locus ad haec aptior. NEAPOL.

146. *Gelida qui locus humet aqua.*] *Calida* Urſin. Mazar. prim. Farneſ. & duodecim alii. quod ſequor. etſi non ſatis conſtat, ubi hoc factum ſit. vide Notas lib. I. vſ. 271. HEINS.

147. *Aſpicit.*] *Accipit* Cantab. Junii Bernenſ. & decem alii.

148. *Et vitium nudi corporis omne videt.*] Quinque libri veteres, *Omne patet*. CIOFAN. *Patet* Voſſ. Arondel. plurimique alii quod ſi ſequamur, ſuperiori verſu, pro *Accipit*, cum nonnullis legam, *Aſpicit*. ne bis idem dicat. HEINS.

149. *Ut tegat hoc celetque viros.*] *Viris* Urſini codex & quatuor alii melioris notae. ſic & Terentius Phormione,

——— *ſi hoc celetur patri, in metu ſum.*

Dracontius Hexamero,

Nec celantur ei quaecunque obſcura geruntur.

ubi perperam Rivinus *eum* reponit. Auctor Belli Alexandrini *Quo facto dubitatione ſublata tantus inceſſit timor, ut ad extremum caſum omnes deducti viderentur, atque alii morari Caeſarem dicerent, quin naves conſcendere juberet, alii multo graviorem extimeſcerent caſum, quod neque celari Alexandrinis poſſet in apparanda fuga, neque illis imminentibus ullus in naves receptus daretur.* ita vetuſtus codex

Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Praestat: & hoc parvo ture rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito;
Hoc bibit: ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illâ
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitiâ proavorum tempore lapsa est:
Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.

Sem-

dex Lovaniensis & libri duo sub initium artis typographicae editi, qui penes me exstant. non, *celari Alexandrinae.* Paulinus Natali Felicis sexto:

Atque ideo occulti fures quacunque latebra
Non tibi celantur.

Cicero tamen, si sanus est locus, libro II. Epist XV. *Non enim te celavi sermonem.* Terentius in Adelph.

Ea ne me celet adsuefeci filium.

HEINS. Imposuit memoria viro doctissimo. nam in Phorm. act. V. IV. 6. vox *Patri* non legitur. & Terentius semper accusativum solet hinc verbo jungere. ut Andr. III. IV. 6. & passim. Noster ipse Naso Epist. XVIII. 13.

Non poteram celare meos, velut ante, parentes.

& ita frequentius optimi scriptores. BURM.

150. *Parvo ture.*] *Parco* malebat Heinsius, ut fere semper vid. supr. II. 538.

153. *Deducta.*] *Adducta* Moreti. *conducta* Putean. nihil muto. vid. ad Quinctil. VII. Inst. I. & ad Ovid. IX. Ep. 121. BURM.

155. *Illam supplicibus verbis placate.*] Undecim libri scripti: *Supplicibus verbis illam placate.* paulo suavius, ut censeo. CIOFAN. Ita edidit Neapolis & multi scripti confirmant.

156. *Bona fama manet.*] *Manent* Voss. bene. HEINS. Bentlejo vulgata placet ad Horat. IV. XI. 9. vid. supr. vs. 104.

157. *Roma pudicitia*] Non constare mihi aut sensus aut Latini nitoris ratio in vulgata lectione videtur, & quo referas illos *veteres. est* deest in quibusdam; in aliis post *pudicitia* legitur. legerem vero,

Roma, pudicitiâ proavorum tempore lapsâ,
Cumaeam haud temere consuluistis anum.

Roma consuluistis eleganter & ex more Ovidiano dictum, pro *Romani.* ut, *fumus omnia munus.* de quo vid. ad V. Met. 343. *Calliope adspirate.* de quo viri docti ad Sil. III. 222. & 288. sic infra lib. VI. 77. *Romane dedistis* ex MS. vid. & ad Val. Fl. VIII. 178. posset &, *Cumaeam, ut fas est,* vel, *ut res est, consuluistis.* certe vulgata mihi non intelligitur. Fanensis ordinem vult, Roma lapsa est pudicitiâ, id est à pudicitia. BURM.

157. *Proavorum tempore.*] Anno DCXXXIX. M. Acilio & C. Porcio Coss NEAP.

157. *Lapsa est.*] Infame prodigium praecesserat, quod spurcum eventum vaticinabatur. Julius Obsequens id refert: *Pompejus Elvius, Eques Romanus, à ludis Romanis cum in Apuliam reverteretur, in agro Stellati filia ejus equo insidens fulmine icta exanimataque, vestimento deducto in inguinibus, exertâ linguâ per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit, responsum, infamiam virginibus & equestri ordini portendi; quia equi ornamenta dispersa erant. Tres uno tempore Virgines Vestales nobilissimae cum aliquot Equitibus Romanis incesti poenas subierunt: aedes Veneri Verticordiae facta.* Ita in exemplaribus corruptissimis legitur hic locus; at sic scripsit Julii vera manus: *Fulmine icta, exanimata cecidit vestimento deducto ab inguinibus, exertâ linguâ, adeo ut ignis ad os emicuerit.* Delevi *per inferiores locos;* quia haud dubie videtur glossema: praenomen vero Pompeji Elvii an certum addubito. Orosius L. Elvium hunc nominat lib. VI. ibi prodigium istud fuse narratur: presse in hunc modum Plutarchus in Quaest. Rom. Λέγεται γὰρ Ἑλβίαν τινὰ παρθένον ὀχουμένην ἐφ' ἵππου βληθῆναι κεραυνῷ, καὶ γυμνὸν μὲν εὑρεθῆναι κείμενον τὸν ἵππον, γυμνὴν δὲ αὐτὴν ὡς ἐπίτηδες ἀνηγμένου τοῦ χιτῶνος ἀπὸ τῶν ἀπορρήτων, ὑποδημάτων δὲ καὶ δακτυλίων καὶ κεκρυφάλου διερριμμένων χωρὶς ἄλλων ἀλλαχόθι, τοῦ δὲ στόματος ἔξω προβεβληκότος τὴν γλῶσσαν. NEAPOL.

158. *Cumaeam consuluistis anum.*] Aditi sunt libri Sibyllini. Convenit in hoc Plutarchus ibidem & Valerius Maximus lib. VIII. cap. 15. ubi habes, quae fuerit electa ad sacrandum numinis simulacrum.

Semper ad Æneadas placido, pulcherrima, vultu
Reſpice: totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in virides praecipitatur aquas.
NOx ubi transierit, coelumque rubeſcere primò
Coeperit, & tactae rore querentur aves;
Semuſtamque facem vigilatâ nocte viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos:
Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.
Seu quod in amplexum ſex hinc venêre Deorum:
Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt:

Neptu-

crum. *Merito*, inquit, *virorum commemorationi Sulpitia, Servii Paterculi filia, Q. Fulvii Flacci uxor, adjicitur: quae, cum Senatus, libris Sibyllinis per Decemviros inſpectis, cenſuiſſet, ut Veneris Verticordiae ſimulacrum conſecraretur; quo facilius virginum mulierumque mentes à libidine ad pudicitiam converterentur; & ex omnibus matronis centum, ex centum autem decem ſorte ductae, de ſanctiſſimâ feminâ judicium facerent, cunctis caſtitate praelata eſt.* Adi, ni taedium, Plinium lib. VII. cap. 35. NEAPOL.

159. *Templa jubet Veneri fieri.*] Poſita aedes in viâ Salariâ extra portam Collinam regione v. Panvinius & alii in ſummariâ Urbis deſcriptione. NEAPOL.

160. *Verſo nomina corde tenet.*] Dicta *Verticordia*: haec Graecis eſt Ἀφροδίτης Ἀποστροφία. Pauſanias in Boeoticis: Τρίτην δὲ Ἀποστροφίαν, ἵνα ἐπιθυμίας τε ἀνόμου καὶ ἔργων ἀνοσίων ἀποστρέφῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. NEAP. *Numine corda* veteres plerique, vel, *nomine corda*. Sed ſcripturae vulgatae controverſiam movere noli. Pauſanias in Atticis Ἀφροδίτην ἐπιστροφίαν deſcribit. HEINS. Vid. Paſſer. ad Propert. I. I. pag. 140. *verſo numina corde patet* Arund. *nomine templa tenet* Thuan.

161. *Pulcherrima.*] *Digniſſima* unus Moreti, prim. Ambroſ. & Laeti.

192. *Nurus.*] *Manus* Petavian. unus. vid. II. Triſt. 304.

164. *Scorpius in virides.*] Kalendis Aprilis Scorpii occaſus matutinus: idem ſentit Columella. NEAP. *Scorpio* Petav. lege *Scorpios*. de quo ſupra lib. III. ỳſ. 712. HEINS. *Scorpios* erat in uno codice.

164. *In virides aquas.*] *Viridis* hîc pro caeruleo. hunc pro viride dixit Manilius in Sphaerâ Barbaricâ lib. v. 260.

Caeruleum foliis viridi quia gramine collem
Conſeret. ———

Confundunt igitur poëtae, imò & alii. Plinius de ſmaragdis: *Probatiſſimi ſunt ex his, qui viriditatem puri maris imitantur.* quam Solinus expreſſit; *intervirens glauci & caeruli temperamentum.* NEAP. *In liquidas aquas* prior Ambroſ. & Laeti. eadem varietas I. Art. 402. *praecipitatus* Puteaneus.

165. *Nox ubi tranſierit.*] IV. Nonas Plejadum occaſus heliacus. Nec aliud quod ſequitur, *humeros relevare paternos*, quam, caelo decedere. Sagax Criticus vult haec Naſonis intelligi de ortu matutino; ſed hallucinatur. Vide Petavium, Jeſuitarum decus, in ſuo Uranologio Variarum Diſſertationum lib. VII. cap. 6. NEAPOL.

166. *Tactae rore querentur.*] *Tutae* unus. *tectae* quatuor. *tacitae* Junian. & duo alii. *queruntur* plurimi.

167. *Semuſtamque facem.*] Hanc faciebant ruſtici è pluribus virgulis: quarum faſciculus hodie etiam laternae pauperum. de his loquitur Varro de Re Ruſticâ: *Naturale ſepimentum, quod obſeri ſolet virgultis aut ſpinis, quod habet radices, ac vivae ſepis, praetereuntis laſcivi non metuet facem.* Hujus rei aequiparatione uſus Noſter lib. I. Met. 493.

Ut facibus ſepes ardent, cum forte viator
Vel nimis admovit, vel jam ſub luce reliquit.

De laternarum uſu antiquiſſimo vide teſtimonia veterum Graecorum citata ab Athenaeo lib. XV. cap. 18. NEAPOL.

169. *Plejades incipiunt humeros relevare paternos, Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent. Seu quod &c.*] De Plejadibus ita Germanicus in Aratum ỳſ. 243. *Plejades à pluritate Graeci vocant. Latini eo quod vere exoriantur Vergilias dicunt. Dicit autem Pherecydes Athenaeus, ſeptem ſorores fuiſſe, Lycurgi filias, ex Naxo inſula. & pro eo quod Liberum educaverunt à Jove inter ſidera ſunt relatae. Harum nomina putantur, Electra, Alcyone, Celaene, Aſterope, Merope, Taygete, Maja: quarum ſeptima, ut ait Aratus, vix intueri poteſt, quam quidam prae timore Orionis fugiſſe putant, qui à Sole perſecutam arbitrantur, vocatamque Electram, quae non ſuſti-*

nens

Neptuno Halcyonen, & te, formosa Celaeno:
Majan, & Electran, Taygetenque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit.
Poenitet; & facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Trojae spectare ruinas
Non tulit: ante oculos opposuitque manum.
TER sine perpetuo coelum versetur in axe;
Ter jungat Titan, terque resolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idaeae festa Parentis erunt.
Ibunt semimares, & inania tympana tundent;
Æraque tinnitus aere repulsa dabunt.

Ipsa

nens videre casus pronepotum fugerit. Unde & illam dissolutis crinibus propter luctum ire adfirmant: & propter comas quidam Cometen appellant. Nonnulli vero Meropen esse autumant, quae nupta à quodam viro nominata est Hippodamia. Musaeus autem refert filias Atlantis fuisse septem; ex quibus sex clarae, una obscura. Cum Diis concubuerunt: tres cum Jove, & ex Electra Dardanus, ex Maja Mercurius, ex Taygete Lacedaemon. Cum Neptuno duae: Alcyone, ex qua Hercus: Celaeno, ex qua Lycus. Cum Marte Asterope, ex qua Oenomaus: Merope cum Sisypho. Magnam apud homines dignitatem habent. De his etiam vide quae notavi in scholiis in Ibin & in observationibus in Metamorph. lib. XIII. CIOFAN. De hoc loco disputat Petavius in dissertat. ad auctarium Operis de Doctrina Temporis lib. VII. cap. 6.

171. *Seu quod in amplexus.*] *Amplexum* meliores, & *incipiunt* paulo ante. *humeros relevare paternos* refer ad occasum heliacum Plejadum. quae, cum occidunt, Atlantis humeris se subducunt. male hunc locum accepit Salmasius Solinianis Exercitationibus pag. 746. de Plejadum ortu matutino. HEINS. *Numeros* Excerpt. Voss. *in amplexu* Thuan. & alius.

172. *Steropen.*] *Asteropen* vocat Scholiastes Germanici pag. 115. & ipse Germanicus vs. 248. ubi tamen Grotius legit, *ac Sterope.* Hyginus etiam Fab. 250. *Asteropen* vocat. Servius vero ad Virg. VIII. 130. facit *Steropen* Atlantis uxorem. HEINS. Vid. Munker. ad Hygin. Fab. 84.

174. *Majan, & Electram, Taygetamque.*] Scripti meliores, *Electran*, ut supra diximus. iidem, *Taygetenque.* HEINS.

175. *Tibi Sisyphe.*] *Tibi Tantale* quatuor libri.

176. *Et facti sola pudore latet.*] Hyginus lib. II. Poët. Astr. *Hae numero septem dicuntur, sed nemo amplius quam sex videre potest; cujus caussa proditur haec, quod de septem sex cum immortalibus concubuerunt, tres cum Jove, duae cum Neptuno, una cum Marte, reliqua autem Sisyphi uxor demonstratur.* NEAPOL. *Laesa pudore* Pembroc.

177. *Electra.*] Vid. Voss. de Orig. & Progressu Idololatr. II. cap. 30.

178. *Opposuitque.*] *Apposuitque* tres calamo exarati. HEINS. Sed mihi semper in re simili *opponere* placet. ita supr. lib. III. 46. vide ad II. Art. 584. *manus* etiam Putean. & tres alii. *manu* unus Heinsii. BURM.

179. *Ter sine perpetuo.*] Pridie Nonas Apriles erant Megalesia festa magnae matris Idaeae. Vetus Kalendarium notat hunc diem hisce litteris, LVD. MATRIS MAG. illud Constantini Magni, LVDI MAGALESIACI, & sequentes usque ad natalem Divi Severi. Livius lib. XXIX. *Pertulere Deam pridie Idus Aprilis; isque dies festus fuit: populus frequens dona Deae in Palatium tulit: lectisterniumque & ludi fuere, Megalesia appellata.* Ausim dicere scribendum pro *Idus*, *Nonas.* NEAPOL. *Vertatur* Junian. *in arce* etiam Vossian. pro varia lectione.

180. *Terque resolvat.*] *Terque rejungat* alter Puteaneus.

181. *Inflexo cornu.*] De hoc ipso Athenaeus lib. XV. Τὸ κέρας αὐτῷ προσκεῖσθαι ἀνάλογον τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι. & Eustathius, cum Phrygiam Thyrrenicae assimilat: Ἔστι Τυρρηνικὸν, ὥς φασι Τυρρηνοὶ, ὅμοιον Φρυγίῳ αὐλῷ, τὸ κώδωνα κεκλασμένον ἔχουσα, λίαν ὀξύφωνος. sed in Phrygiâ codon iste solum è cornu annexum, reliquum buxeum aut osseum erat, teste Polluce: idque in harmoniâ Φρυγιστὶ tantum erat in sinistrâ tibiâ, non in dextrâ, quae recta, illa obliqua. Hesychius: Ἐγχειραύλης, ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλῶν. ἔχει γὰρ ὁ ἀριστερὸς προσκείμενον κέρας. Rectae & sinistrae tibiae en schema:

1. Dextra;

Ipfa fedens molli comitum cervice feretur
    Urbis per medias exulutata vias.
Scena fonat, Ludique vocant. fpectate, Quirites;
    Et Fora Marte fuo litigiofa vacent.
Quaerere multa libet: fed me fonus aeris acuti
    Terret, & horrendo lotos adunca fono.
Da, Dea, quas fciter, doctas, Cybeleia neptes.
    Audit; & has curae juffit adeffe meae.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnae,
    Gaudeat adfiduo cur Dea Magna fono.
Sic ego, fic Erato; (menfis Cythereïus illi
    Ceffit; quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno fors haec erat; Optime regum,
    A nato fceptris excutiere tuis.

Ille

1. Dextra, 2. Hoc totum ex offe aut buxo. 3. Siniftra. 4. Codon è cornu adnexum. Neap. Phrygiam tibiam defignat, quae incurva erat, ac proinde & cornu poëtis dicebatur, cum aliae tibiae effent rectae. plura diximus Metamorph. III. 533. Heins. Vid. Barthol. de Tibiis pag. 72. *Tympana cornu* Ambrof. prim.

182. *Flabit.*] *Flevit* prim. Vatic. *ibit* alius. *flavit* Mazar. & Vatican.

183. *Ibunt femimares.*] Velut anteambulones: igitur quidam è facerdotibus ftatuam Matris Idaeae praeibunt, quidam humeris fuperimpofitam ferent, neque hi folum, fed quod in fuppellectile auguftâ, ditiffimum omne lecticam Divae praeibat. Herodianus lib. primo: *Ἦρος ἀρχῇ, ἑκάστου ἔτους, ὡρισμένης ἡμέρας, Μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα, κειμήλιά τε βασίλεια, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα, τῆς θεοῦ προπομπεύει. ἄδειά τε πᾶσι δίδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς. ἕκαστός τε, ὃ βούλεται, σχῆμα ὑποκρίνεται· οὐδ' ἔστιν οὕτω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει παῖξαί τε, καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα, καὶ τὸν μιμούμενον.* Ita vero fi capias de Hilariis, ut Critici volunt, nullo modo huc attexenda: nam illa erant menfe Martio VIII. Kalendas Apriles, fi Macrobio credimus. Nulla enim memoria hujus fefti in Kalendariis antiquis; meminit tamen ejusdem Flavius Vopifcus in Aureliano, Georgius Pachymeras in Epiftolas Dionyfii Areopagitae, Damafcius apud Photium in Ifidori vitâ. Sed fis, exprimam quid fentiam: Megalefia & Hilaria eadem fufpicor; & fic audaculus legerem & expungerem aliqua in Macrobio primo Saturnalium: *Praecipuam autem Solis in his caerimoniis verti rationem hinc etiam poteft intelligi, quod ritu eorum καταβάσει finitâ, fimulationeque luctus peractâ, celebratur laetitiae exordium pridie Nonas Aprilis, quo tempore Sol diem longiorem nocte protendit.* Neapol.

187. *Et inania tympana tundens.*] Inania, quia cava: hinc tympanum vocat Antipater, *δινωτὸν ῥείας ὅπλον ὀλυμπιάδος*. Neap.

187. *Ludique vocant.*] *Lituique vocant* Edit. Neapolis. *ludique vacant* Aldina pofterior. & ita Junian. & multi alii. *fpectare* multi.

190. *Lotos adunca fono.*] Λωτὸς antiquis pro tibiâ: nam eorum aliquae è loto arbore. Aliis dicuntur *λώτινοι αὐλοὶ*; ut apud Athenaeum lib. V. quas fcribit ab Alexandrinis *Φώτιγγες* nominari. Neapol.

191. *Quam fcitor.*] *Scite* in omnibus. nos *fciter* legendum putavimus. Nauger. *Da dea quam fcite* Politianus & Naugerius conjecerunt. Nam veteres plerique, *quam fcite.* tres, *quem fciter.* Zulich. *quae fciter.* alii aliter. Scribo, *quas fciter.* Mufas innuit: atque ita unus Patavinus ex melioribus. vide notas lib. I. ℣f. 165. deinde proximo verfu idem Patavinus pro diverfa lectione, *Audit.* quod confirmant unus Vatican. unus Moreti & Regius. atque ita diu eft quod fcribendum conjeci. Vulgo *Vidit* perperam legebatur. Heins.

196. *Quod teneri.*] *Quae* tres. *nam* Putean. & duo alii cum Excerptis Douzae.

198. *Sceptris.*] *Regnis* Edit. Neap.

199. *Pro-*

Ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
Devorat; immersam visceribusque tenet.
Saepe Rhea questa est toties fecunda, nec umquam
Mater, & indoluit fertilitate suâ.
Juppiter ortus erat. pro magnâ teste vetustas
Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum coelesti viscere sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos rudibus, galeas pars tundit inanes:
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti,
Æra Deae comites raucaque terga movent.

Cym-

199. *Prolem.*] *Proles* prim. Vatic. & duo alii. *ut quaeque est* Junian.

203. *Pro magno teste vetustas.*] *Magna teste* rectius unus Patavinus. HEINS. Vid. III. ex Pont. IX. 50.

205. *Veste latens saxum.*] Lapis hic *Abadir* à Grammaticis dictus iidem, *Graeci*, inquiunt, *βαίτυλον vocant.* Quid vere apud illos sit *baetylon* vide plura apud Damascium in vitâ Isidori, quae in Photii Bibliothecâ; ex multis tamen haec nota: *Εἶδον, φησι, τὸν βαίτυλον διὰ τοῦ ἀέρος κινούμενον, ποτὲ δ' ἐν τοῖς ἱματίοις κρυπτόμενον.* ni *veste latens* explices, *ἐν σπαργάνοις εἰλημμένον πέτρον.* NEAPOL. Pelle caprae involutum lapidem dicit Etymol. M. auctor in *Βαίτυλος*. Unde proverbium, *κἂν βαίτυλον ἂν κατέπιες*, Apostol. X. 71. *Abbadir* vocat Prisc. lib. V. pag. 647. & alibi. *involutum saxum* vocat Serv. ad Virg. III. Æn. 104. ut & Hyginus Fab. 139. ubi Munckerus recte suspicatur aliquid deesse, & *involutum veste* ex Schol. Stat. IV. Theb. 785. posse legi. BURM.

205. *Coelesti gutture sedit.*] *Viscere* Zulichem. probe. sic saepe Noster. HEINS. *Gurgite* Mazar. & duo alii.

207. *Resonat.*] *Resonant Idae* tres libri & vetus Edit. Romana 1470. ut *ardua Idae* sint loca ardua. sed nihil muto. HEINS.

207. *Tinnitibus Ide.*] Quodam armorum strepitu tunc à Curetibus invento; de quo Diomedes lib. III. *Vel ab Idaeis dactylis, quos Curetas sive Corybantas poëtae appellabant: hi namque in insulâ Cretâ Jovem custodiendo, ne vagitu se parvulus proderet, lusus excogitato genere, clypeolis aeneis inter se concurrentes, tinnitu aeris illisi, rhythmicâ etiam pedis dactyli compositione celavere vocem infantis.* Ridiculus Agathocles Babylonius, qui, suis grunnitu Jovem à Saturno liberatum, testari non pudet. *Μυθεύουσιν ἐν Κρήτῃ γενέσθαι τὴν Διὸς τέκνωσιν ἐπὶ τῆς Δίκτης, ἐν ᾗ καὶ ἀπόρρητος γίνεται θυσία. λέγεται γὰρ ὡς ἄρα Διὶ θηλὴν ὑπέσχεν ὗς. καὶ τῷ σφετέρῳ γρυσμῷ περιοιχνεῦσα τὸν κνυζηθμὸν τοῦ βρέφους ἀνεπάϊστον τοῖς παριοῦσιν ἐτίθει. διὸ πάντες τὸ ζῷον τοῦτο περισέβαστον ἡγοῦνται, καὶ οὐδέ φασι τῶν κρεῶν ἂν δαίσαιντο.* apud Athenaeum lib. IX. NEAPOL. *Resonant tinnitibus Ide* Editio Rom. 1477. Lactant. inde. HEINS. *Idae* ut sit *ardua Idae* scil. loca *Idae* Aldina Ed. Lactantii.

208. *Tutus ut infanti.*] Hinc in Cretensi historiâ apud Geographum lib. X. *Οἱ Κουρῆτες Διὸς τροφεῖς λέγονται, καὶ φύλακες, εἰς Κρήτην ἐκ Φρυγίας μεταπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ῥέας.* NEAPOL.

209. *Pars clypeos manibus.*] In Lactantio Firmiano lib. primo legitur, *pars clypeos sudibus.* similior vero lectio: nam ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων sonitum in clypeolis excitabant. Dionysius lib. II. *Χορεῖαι δὲ καὶ κίνησις ἐνόπλιος καὶ ὁ ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφος, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριοῦσθαι λόγοις, Κούρητες ἦσαν οἱ πρῶτοι καταστησάμενοι.* Eadem fere Lucianus in suo de Saltatione. NEAP. *Clypeos manibus* veteres. nisi quod prim. Ambros. Laeti codex & unus Vatic. *clypeos sudibus.* quomodo & Lactantius agnoscit cap. 21. lib. I. Divinar. Instit. a quo haec quatuor disticha illic proferantur. Mazar. & Zulich. *rudibus.* proxime verum. nam *rudem*, cum virga subintelligitur, non recordor me legisse apud veteres nisi singulari numero. Hyginus Fab. 139. *hastas* vocat. *Ne pueri vagitus exaudiretur, impuberes convocavit, eisque clypeola aenea & hastas dedit, & jussit eos circum arborem euntes crepare, qui Graece Curetes sunt appellati.* ἐγχειρίδια sunt Halicarnasseo lib. II. HEINS. *Rudibus* etiam dici in plurali numero patet ex Sueton. Calig. 32. *Mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem confodit.* ubi Torrentius aliud ex Lampridio exemplum habet. at non virgis, sed hebetes enses intelligi recte do-

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Desierat. coepi: Cur huic, genus acre, leones,
Praebeat insolitas ad juga curva jubas?
Desieram. coepit: Feritas mollita per illam
Creditur. id curru testificata suo est.
At cur turritâ caput est ornata coronâ?
An Phrygiis turres urbibus illa dedit?

Ad-

docuit Barth. Adv. XXXIII. 10. Unde *tuta rudis* dicitur & Nostro II. Amor. 9. clypeos vero gladiis solitos pulsare & tundere in verae pugnae prolusione docuimus ad Petron. cap. LVI. & ita hic Corybantes in simulacro pugnae rudibus clypeos tundunt. quare *rudibus* prae *sudibus* probarem, praecipue cum bellicrepam saltationem, in qua gladiis scuta pulsabant, ab his Curetibus multi deducant. sed de qua hic agendi locus non est. Ita & *rudibus* pro *sudibus* apud Juvenal. Sat. VI. 248. reponit Lips. V. de Milit. cap. 14. & apud. Liv. XXVI. 51. *Rudibus inter se in modum justae pugnae concurrerunt.* Lipsium secutus Gronovius. & ita pluribus locis peccatum puto. BURM.

209. *Galeas pare tundit inanei.*] Ex hoc tempore in hujus rei memoriam isti ἐνόπλιον ὄρχησιν instituêre; & primum, ut vides, in Cretâ: unde Κρητικὴ nuncupata. Vetus Commentator Sophoclis ad Ajacem: Τῶν δὲ ὀρχήσεων ἡ μὲν Βερεκυνθιακὴ λέγεται, ἡ δὲ Κρητικὴ, ἡ καὶ Πυῤῥίχη. Quae haec Pyrricha? eadem cum armatâ illa Cureticâ. vero verius. Theon, Arati interpres, de Corybantibus: Ὁ δὲ μῦθος βούλεται ταύτας ἀνατετράφθαι ἐν Κρήτῃ, ὅτε τὴν Πυῤῥίχην, ἥ ἐστιν ἐνόπλιος ὄρχησις, ὠρχεῖσθαι λέγεται· ἣν ὀρχούμενοι οἱ Κορύβαντες, qui iidem cum Curetibus, ἐπὶ ὅλον ἐνιαυτὸν τὸν Δία ἔθρεψαν, λανθάνοντες τὸν Κρόνον. & alii, quos fuse vide in Joannis Meursii Orchestrâ. Unum addo, quod addi debet, πρύλιν hanc Κουρητικὴν à Callimacho dici Hymno in Jovem, quam ἐνόπλιον Scholiastes exponit: inde πρύλιν eamdem faciunt cum Pyrrichâ, quia ἐνόπλιος. Pindari Scholiastes; Ἀριστοτέλης δὲ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πυρᾷ τῇ Πυῤῥίχῃ φησὶ κεχρῆσθαι, ἣν παρὰ Κυπρίοις φησὶ πρύλιν λέγεσθαι. Una ergo & eadem ὄρχησις ἐνόπλιος, πρύλις, Πυῤῥίχη. NEAPOL.

209. *Tundit inanes.*] *Pulsat* Ursin. liber, unus Patav. & unus Vatican. sed aliter Lactantius, qui & *habent*, cum vulgatis sequenti versu, licet *agunt* Voss. & quatuor alii agnoscant. Curetum & Corybantum genealogiam & historiam omnem Epimenides Cretensis versibus quinquies millenis sub Olympiadem XLIV. dicitur complexus. HEINS. *Acutas* Moreti unus. *inermes* unus Patav. *tundite* Bonon.

211. *Res latuit patrem.*] Prim Ambros. Laeti, Excerpta Politian. Vossian. Arondel. Maz. Zulich. & sex alii cum Lactantio,

Res latuit, priscique manent imitamina facti.

sed vulgata lectio longe elegantior. HEINS. *Imitantia* Aldi & Editio Roman. Lactantii.

212. *Raucaque.*] *Raraque* Bernens. pro *movent* etiam *sonant* Moreti unus.

215. *Genus acre leonum.*] Lucianus περὶ τῆς Συρίης θεοῦ (haec eadem cum Rheâ) Σημήϊα δὲ ἡ θεὸς τὰ πολλὰ ἐς Ῥέην ἀπικνέεται· λέοντες γάρ μιν φέρουσι, καὶ τύμπανον ἔχει, καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πυργοφορέει, ὁκοίην Ῥέην Λυδοὶ ποιέουσι. NEAPOL. *Leones* Ursini codex & unus Vatic. cum Naugeriano. quod Bersmanni quoque editionem occupavit. elegans & vera lectio. sic & apud Virgilium in optimo Mediceo legitur. Georg. II. 151.

At rabidae tigres absunt & saeva leones
Semina.

Lucretio tamen v. 860. *Genus acre leonum saevaque saecla.* HEINS. *Praebeat* Vossii, Petavii, Sarravii & triginta quidem sex alii, & quaedam editiones. & mihi mollior inde versus exire videtur. pro *jubas* etiam *comas* multi scripti & Edit. Neapol.

517. *Feritas mollita per illam.*] Hinc Hierapoli in septis templi Deae Syriae ursi & leones erant mansueti, qui neminem laederent; ut per hanc mollitam feritatem, ni fallor, docerent. Idem: Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ ἄφετοι νέμονται βόες μεγάλοι, καὶ ἵπποι, καὶ αἰετοὶ, καὶ ἄρκτοι, καὶ λέοντες, καὶ ἀνθρώπους οὐδαμὰ σίνονται, ἀλλὰ πάντες ἱροί τέ εἰσι, καὶ χειροήθεες. NEAPOL.

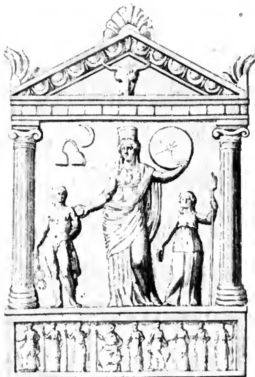
218. *Testificata suo est.*] *Testificante* Junian. & *est* in aliis duobus deest.

219. *Turrifera caput est onerata.*] *Ornata* Laeti codex & multi. Nonnulli etiam, *turrita corona.* ut apud Claudian. III. de Rapt. 271. *turrita Cybele Me quoque Saturno genuit.* Propertius, IV. XI. 52. *Claudia turritae rara ministra Deae.* ubi *cara* malim. alii *turrigera.* sed *turrita* praestat. cum alterum mox sequatur. HEINS. *Turrifica* duo. Ceterum quia haec Cybeles & ejus comitatus descriptio Ovidiana illustrari egregie potest tabella aenea, quam casu olim nactus sum, ideo eam hic exhibendam esse putavi.

220. *An*

Adnuit. Unde venit, dixi, ſua membra ſecandi
Impetus? ut tacui, Piëris orſa loqui:
Phryx puer in ſilvis, facie ſpectabilis, Attis.
Turrigeram caſto vinxit amore Deam.

Hunc

220. *An primis turres urbibus.*] *Phrygiis urbibus* bene Urſini liber & unus Vatic. HEINS.

223. *Phryx puer.*] Facetus eſt Cioſanus, qui hunc putat Æneam, cum ſit ille Attis Matris Idaeae amaſius: fuit ſane domo Phryx. Vetus ſaxum: ET QVI PHRYGA PLANGITIS ATTIN. & Arnobius lib. primo: *Nonne illum Attin Phrygem abſciſſum & ſpoliatum viro, magnae Matris in adytis Deum propitium, Deum ſanctum Gallorum conclamatione vocatis?* Non audio Lucianum; ſed non penitus, qui Attiden Lydum facit. Lydia certe Phrygiae contermina, ſed nullo modo in Phrygiâ. Plinius lib.

Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri:
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem jussis dedit; &, Si mentiar, inquit,
Ultima, quam fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit: & in Nymphâ Sagaritide desinit esse,
Quod fuit, huic poenas exigit ira Deae.
Naïda vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naïdos arbor erat.

Hic

lib. v. cap. 29. *Lydia autem perfusa flexuosis amnis Maeandri recursibus super Ioniam procedit, Phrygiae ab exortu solis vicina.* at Strabo Cariam, Phrygiam, Mysiam, Lydiam adeo inter se concurrentes scribit, ut vix discerni queant. Sic enim lib. XIII. Τὰ δ' ἑξῆς ἐπὶ τὰ νότια μέρη τοῖς τόποις τούτοις, ἐμπλοκὰς ἔχει μέχρι πρὸς τὸν Ταῦρον, ὡς τὰ καὶ τὰ Φρύγια, καὶ τὰ Λύδια, καὶ τὰ Καρικὰ, καὶ ἔτι τὰ τῶν Μυσῶν, δυσδιάκριτα εἶναι παραπίπτοντα εἰς ἄλληλα. Ex hac confusione defendi potest, qui dixerit Lydos Phryges & Mysos Lydos, sive Phryges. neque id à me edifcas, sed ex eodem. En lib. XIV. Οἱ Ποιηταὶ δὲ, μάλιστα οἱ Τραγικοὶ, συγχέοντες τὰ ἔθνη, καθάπερ τοὺς Τρῶας, καὶ τοὺς Μυσοὺς, καὶ τοὺς Λυδοὺς, Φρύγας προσαγορεύουσιν. Luciani locus hic: Ἄττης δὲ γένος Λυδὸς μὲν ἦν, πρῶτος δὲ τὰ ὄργια τὰ ἐς Ῥέην ἐδιδάξατο· καὶ τὰ Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Σαμόθρακες ἐπιτελέουσι. Scripserunt & alii Graeci cum ι, ut Dio Cassius: Ἐπιθειάσθησέ τε Ἄττιν τινὰ, ἢ Βάκχας. sed Laconicâ Ortographiâ. Hesychius: Ἄττης, τὸν λεγόμενον Ἄττιν οἱ Λάκωνες. NEAPOL. Videtur Ciofani nota loco mota ansam dedisse Neapoli eum carpendi, quasi hic Æneam intelligeret, cum *Phryx pius* ab eo explicetur, *Æneas.* quae verba infra ℣. 274. occurrunt, hic vero legendum puto,

Phryx puer in silvis, facie spectabilis Attis.

nam *Atis* est in uno Mazarini. *Atthys* in prim. Vatic. Ambros. Laeti & duodecim aliis; & ita Vlitius in Epistola ad Heinsium data corrigi jusserat. Vossii codex, *in silvis facie spectabilis atris* pro varia lectione, ut ita silvae *altae* & *atrae* solent à librariis confundi; ut alibi vidimus. BURM.

223. *In silvis*] Nam pastor & agrestis. Arnobius lib. IV. de Saltatione, quâ Cybele repraesentabatur: *Saltatur, & magna sacris comta cum infulis Mater, & contra decus aetatis, illa Pessinuntia Dindymene in bubulci unius amplexu libidinosa fingitur appetitione gestire.* & de eadem Tertullianus in Apologetico cap. XV. *Sed & histrionum litterae omnem foeditatem eorum designant: luget Sol filium jactatum de coelo, laetantibus vobis; & Cybele pastorem suspirat fastidiosum, non erubescentibus vobis.* NEAPOL.

224. *Turrigeram casto junxit amore Deam.*] *Vinxit* Ursin. Petav. Nauger. & quinque alii. sic supra lib. II. 585.

Jupiter immodico Juturnae vinctus amore.

libri veteres. & idem Trist. I. Eleg. VII.

Temporis & longi vinctus amore tibi.

Epistola Acontii LXXXVI.

Sed neque compedibus, nec me compesce catenis,
Servabor firmo victus amore tibi.

Statius II Theb. 365.

——— *cautus post jurgia mentes*
Vinxit amor.

Idem Theb. VIII. 808.

——— *devinctus amore pudico.*

hinc *nodi Veneris* Lucretio IV. 1142. & Nostro Epist. IV. 136.

Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.

& *vincula Veneris* Virg. Eclog. VIII. 78. *Veneris dic vincula necto.* apud Lucretium lib. I. 34. *In gremium qui saepe tuum se Rejicit aeterno devinctus vulnere amoris.* etsi illic inveni ipse in tribus veterrimis libris, *devictus.* sed bene iidem, *rejecit*, pro *reficit*. *Rejicit* etiam agnoscit Scholiastes Statii Theb. III. idem Lucretius IV. 1199. *Veneris compagem* appellat, & *nexum*. HEINS.

225. *Tueri.*] *Teneri* Junian. *tenere* alii. male: aedituum, qui a tuenda aede dictus est, esse voluit. VIII. Met. 707.

Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus.

& ℣. 710. *Templi tutela fuerunt.* vide Festum in *Aedituus*. BURM.

226. *Fac puer esse.*] *Fac meus esse velis* alter Bonon. mox, *ille fidem jussus dedit* unus Moreti.

228. *Ultima, qua fallam, sit Venus.*] Prim. Ambr. & sex alii. cum Erfurtano, Francof. *quam fallam.* bene. sic Ep. Paridis,

——— *metuis Venerem temerare maritam,*
Castaque legitimi fallere jura thori.

Vide Notas Epist. II. ℣. 37. & VII. 18. HEINS. *Quam* etiam Francof.

229. *In Nympha Sangaride desinit esse.*] Secunda *Sangaris* fluvii Syllaba brevis est; neque hic in *San-*

garede

Hic furit: &, credens thalami procumbere tectum,
　Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat.
　Saepe Palaestinas jurat adesse Deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
　Longaque in immundo pulvere tracta coma est.

Vox-

garide video quomodo produci possit. in veteribus libris legitur, *Sagaritide*; quae lectio mihi videtur rectior: video enim *Sangarium*, & alibi ab Ovidio *Sagarim* dictum. quarto scilicet de Ponto Eleg. x.

Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque,
　Crateisque.

NAUG. Finxit hujus nominis Naïadem à Sagaro Phrygiae flumine. Plinius: *Sagaris fluvius ex inclytis. Oritur in Phrygiâ; accipit vastos amnes, inter quos Tembrogium & Gallum.* Idem *Sangarius* à plerisque dictus: & cui non ex Graecis Σαγγάριος? Sunt in eis, qui scribant Σαγάριος, imo Σάγγρος: à quo forte nostrum *Sagaris.* Hujus scripturae Myrleanum auctorem facit Apollonii interpres: *Σαγγάριος ποταμὸς Φρυγίας. ὁ δὲ Μυρλεανὸς Σάγγρον λέγεσθαι φασί.* NEAPOL. Nympha *Nena* dicitur Arnobio pag. 185.

230. *Hinc poenas exigit ira Deae.*] *Huic* Ursin. prim. Ambros. Mazar. & tres alii. de quo ad Claudianum jam monui, VI. cons. Honorii, ỳs. 113. HEINS.

231. *Illa perit.*] Hanc theologiae gentilis partem fusius Noster est prosecutus Metamorphoseon libro octavo in fabula Erisichthonis; ubi illi quercum annosam succidenti vox haec offertur:

Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
Quae tibi factorum poenas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.

Naïdas sive Hamadryadas igitur cum arboribus, quas inhabitabant, interire antiquis fuit creditum. Atque hinc castigandus è Papinii Silvis locus, qui etiamnum mendosus circumfertur, Tiburtino Manlii Vopisci, quem hac occasione emaculabimus:

Quid te, quae mediis servata penatibus arbor
Tecta per & postes liquidas emergis in auras?
Quo non sub domino saevas passura bipennes?
At nunc ignarae forsan vel lubrica Naïs,
Vel non abruptos tibi debet Hamadryas annos.

ita, inquam, corrigo. Cum versu quarto, *Et nunc ignaro*, hactenus sit lectum, quinto, *demet annos*, pro *debet*. Tibi ignarae nunc Naïs vel Hamadryas forsan debet annos non abruptos, quia tecum senescit. Servius ad Eclogam x. Maronis: *Nymphae Hamadryades sunt, quae cum arboribus nascuntur & pereunt, ἀπὸ τοῦ ἅμα καὶ τῆς δρυός. qualis fuit illa, quam Erisichthon occidit; qui cum arborem incideret, & vox inde erupit, & sanguis, sicut docet Ovidius.* Scholiastes Cruquianus Horatii libro primo Ode xxx. ubi de Nymphis agit: *Sunt & Hamadryades, quae cum arboribus & oriuntur & occidunt.* Adeatur & Scholiastes Apollonii Rhodii Argonauticon secundo, ỳs. 475. HEINS.

233. *Credens thalami procumbere tectum.*] Vel *tegnum* Zulichemianus. Maz. *tecta.* quomodo etiam prim. Ambr. Laeti & tres alii. Scribe, *tigna*; ut Metam. lib. IV. 179. *Summo quo pendet aranea tigno.* & lib. VIII. 648.

Sordida terga suis nigro pendentia tigno.

Paullinus quinto Natali Felicis:

Propter in attiguis habitabat foemina tignis.

pro *in tectis.* octavo Natali:

Ne posset rapidus procedere longius ignis
Per contexta volans sociarum tigna domorum.

Natali decimo:

Diffusaeque sinu simul & coëunte penates
Aemula consertis jungunt fastigia tignis.

& mox:

Per contextarum coëuntia tigna domorum.

Tigna pro Tabulatis Propert. libro IV. Eleg. III.

Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno.

Vide Met. XIV. 534. ubi plura Prudentius lib. II. contra Symmachum,

Adscribunt fenis Lachesis male fortia fila,
Tectorumque trabes fusis pendere rotatis,?
Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis.

hinc FABRI TIGNARII & TIGNARII apud Gruterum in magno Inscriptionum opere pag. XLV. & XCIX. & alibi saepe. hinc & *contignatio* passim apud scriptores. & *contignata sacris coenacula tectis* apud Paulinum Natali nono Felicis. HEINS.

234. *Effugit.*] *Et fugit* quatuor.

235. *Remove modo verbera.*] Ex his fortassis postea mos ille mansit verberandi Cybeles ministros, si deliquissent in sacris. ultimum eruo ex Plutarcho adversus Colotem: Ἀλλ' οὐκ ἐλεύθερος οὗτος, ὦ Μητρόδωρ', ἐστὶν, ἀλλ' ἀνελεύθερος καὶ ἀνάγωγος, καὶ οὐδὲ μάστιγος ἐλευθερίας δεόμενος, ἀλλὰ τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης, ᾗ τοὺς Γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρῴοις κολάζουσιν. NEAPOL.

235. *Remove modo verbera, clamat.*] In Voss. & Arond. *modo verbera summove, clamat.* Mazar. *metu verbera summove.* In Zulichemiano omnia erasa. latet nescio quid mendi. HEINS.

236. *Palaestinas.*] *Palestrinas* unus Heinsii. *Palati-*

Voxque fuit, Merui: meritas dem sanguine poenas.
Ah pereant partes, quae nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert;
Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
Caedunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniae facundâ voce Camenae
Reddita quaesiti caussa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde petita
Venerit. an nostrâ semper in Urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amoenam fontibus Iden
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.

Cum

latinas Ambr. Marsus jactat, se primum ita dictas a *Palaeste* in Epiro interpretatum, quem locum ex Caes. III. de Bell. Civil. 6. ubi codex ejus pro *Pharsalia* habebat *Phaleste*, illustrat. vid. & Dionys. Voss. ad Caesar. d. l. & Cl. Reland. Palaestin. lib. I. cap. XLV. *clamat adesse* etiam Ambros. BURM.

237. *Ille etiam.*] Hoc pronomen hic moleste inculcatur; nam de Atti esse sermonem satis patet. quare legerem, *Inde etiam*, id est, ex illo furore. ita saepe locum pronominibus *illi*, *ipsi*, *isti* fecisse hanc particulam vidimus. ut III. Met. 99. V. 356. XV. 686. & alibi. BURM.

239. *Merui.*] Ex Ponto I. I. 54.

Clamabat media se meruisse via. DOUZA.
Voxque fuit talis nostre de sanguine poenas
Ha pereant!

Excerpta Douzae.

239. *Meritas de sanguine poenas.*] *Meritas de* Arond. & octo alii. unus Medic. *dum*. Lege, *meritas dem sanguine poenas*. Dixi Ep. XIX. ℣s. 81. HEINS. *Meritam poenam* Strozzae liber.

241. *Dicebat adhuc.*] Mallem, *Ah pereant! dicebat. ad hoc* (vel *haec*) *onus inguinis aufert.* id est cum haec diceret. sic saepe utitur praepositione hac. *ad vocem currere* VII. 844. vid. III. Am. VII. 41. *adhuc* & *ad hoc* & *ad haec* saepe confunduntur, licet aliquando alio quam hic sensu. vid. II Fast. 282. 292. & IV. Met. 458. BURM.

242. *Subito signa relicta viri.*] Malim, *subito viro.* Vide Notas Ep. XVIII. ℣s. 160. HEINS. Nihil muta: nam contrarium notaret ac Poëta vellet: si enim ante caruisset virilibus, & subita quadam Metamorphosi ea accepisset, *subitus* recte *vir* dici posset. sed nunc vir desinit esse subito, exsectis partibus, quae virum faciebant. Douza huc referebat illa Catulli Carm. LXIII. 6.

Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro. BURM.

242. *Signa relicta viri.*] Non solum in corpore; sed etiam nulla in cultu. Lucianus περὶ τῆς Συρίης Θεοῦ· Ὡς γάρ μιν ἡ Ῥέη εἶδε, βίον μὲν ἀνδρήϊον ἀπεπαύσατο, μορφὴν δὲ θηλέην ἠμείψατο, καὶ ἐσθῆτα, γυναικηΐην ἐνεδύσατο. ad hujus imitationem Hierapoli quotannis veris initio se castrabant, & muliebri vestitu in posterum incedebant. Idem: Ἐν ταύτῃσι τῇσι ἡμέρῃσι καὶ Γάλλοι γίγνονται, ἐπεὰν γὰρ οἱ ἄλλοι αὐλέωσί τε, καὶ ὄργια ποιέωνται, ἐς πολλοὺς ἤδη ἡ μανίη ἀπικνέεται· καὶ πολλοὶ οἱ ἐς θέην ἀπικόμενοι, μετὰ δὲ, τοιάδε ἔπρηξαν· καταλέξω δὲ καὶ τὰ ποιέουσι· ὁ νεηνίης, ὅτῳ τάδε ἀποκέεται, ῥίψας τὰ εἵματα, μεγάλῃ βοῇ ἐς μέσον ἔρχεται, καὶ ξίφος ἀναιρέεται· τὰ δὲ πολλὰ ἔτεα, ἐμοὶ δοκέει, διὰ τοῦτο ἕστηκε· λαβὼν δὲ αὐτίκα, τάμνει ἑωυτὸν, θέει τε διὰ τῆς πόλιος, καὶ τῇσι χερσὶ φέρει, τὰ ἔταμε· ἐς ὁκοίην δὲ οἰκίην τάδε ἀπορρίψει, ἐκ ταύτης ἐσθῆτά τε θηλέην, καὶ κόσμον τὸν γυναικήϊον λαμβάνει. NEAPOL.

243. *Exemplum.*] *Assuetum* Putean. alter.

244. *Caedunt jactatis vilia membra comis.*] *Laevia* putabam legendum. quomodo supra lib. III. 745.

Ut Satyri laevisque senex tetigere saporem.

sed & *viles Galli* Arnobio pag. 168. dicuntur. superiori versu, *furor hinc*, pro *hic*, bene Ursini codex. malim etiam, *Ivit in exemplum* quam *venit*. HEINS. *Mollia membra* quatuor libri. *vittatis* Glossae Rumpfii.

244. *Jactatis comis.*] Capitis jactatio peculiare Gallis. In sacris plura obvia exempla; sed satis hoc unum Lampridii de Elagabalo: *Jactavit autem caput inter praecisos fanaticos, & genitalia sibi devinxit, & omnia fecit quae Galli facere solent.* ob id illi comam aluere: & idem *Gallus* & *Capillatus à matre magnâ*; cujus nominis in hoc lapide memoria: (Gruter. CCCVIII. 5.)

DIS

Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros;
Est Dea sacriferas pene secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua numina posci
Senserat; adsuetis substiteratque locis.
Post, ut Roma potens opibus jam secula quinque
Vidit, & edomito sustulit orbe caput;
Carminis Euboïci fatalia verba sacerdos
Inspicit. inspectum tale fuisse ferunt:
Mater abest; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, castâ est accipienda manu.
Obscurae sortis Patres ambagibus errant:
Quaeve parens absit, quove petenda loco.

Con-

DIS M.
L. VETTIO SYNTROPHO
RELIGIOSO
A MATRE MAGNA
CAPILLATO
VETTIA AMOR
DE SVO FECIT
POSTERISQVE EORVM.

NEAPOL. Vid. Voss. de Idololat. II. 53.

249. *Dindymon.*] Apollonii Scholiastes: *Δίνδυμον ὄρος Κυζίκου, ἱερὸν τῆς Ῥέας.* in eo enim & templum habuit. Ammianus lib. XXII. *Respergit ex eo latere Cyzicum & Dindyma, religiosa matris* (excidit *ob*) *magnae delubra.* at Dindymaeum ab Argonautis sacratum. Strabo lib. XII. *Ὑπέρκειται δὲ ἄλλο Δίνδυμον μονοφυές, ἱερὸν ἔχον τῆς Δινδυμένης μητρὸς τῶν θεῶν, ἵδρυμα τῶν Ἀργοναυτῶν.* NEAPOL.

249. *Et amoenam fontibus Iden.*] Vide apud eumdem de eadem re Demetrii testimonium lib. XIII. NEAPOL. *Idem* meliores. sic supra 205. iidem,

Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide.

HEINS. *Frondibus* Edit. Gryph. & quatuor scripti. vid. II. Met. 218. & XI. 762. & XIII. 324.

250. *Iliacas opes.*] Nam omnis Phrygia illi sacra: Ilium in Troade, Troas in Phrygiâ minore. Stephanus: *Ἴλιον πόλις Τρωάδος.* Ptolemaeus: *Φρυγίας δὲ μικρᾶς ἢ τοι Τρωάδος μεσόγειος Ἴλιον, Φρυγίας δὲ τῆς μεγάλης Δάγουτα.* Minor ergo & magna Phrygia apud veteres: recentiores magnam diviserunt in primam & salutarem, Troadi minoris nomine relicto; ut patet ex multis & veteri notitiâ Romanarum provinciarum in Asiaticis. NEAPOL.

251. *Italos.*] *Latios* Thuan. mox, *pone*, Edit. D. Heinsii. *portavit* nonnulli.

253. *Sua numina posci.*] *Nomina* & *munera* quidam codices; sed perperam. *posci* satis vero eleganter hic dictum, quod illustrabimus ad Val. Flac. I. 543. mox, *constiteratque* Excerpta Douzae & infiniti alii. ut lib. V. 98. & alibi. BURM.

254. *Adsuetis substiteratque locis.*] *Constiteratque* multi. ut I. Art. 60. *Mater & Æneas constat in urbe sui.* HEINS.

255. *Post ut Roma.*] *Post ubi* Neapolis edidit. & habent quidam scripti. ita saepe *ubi* librarii pro *ut* supposuere. vid. Ep. IV. 25. I. Met. 337. & alibi. *post quod Roma potens opibus bis saecula* Petavian.

255. *Jam saecula quinque Vidit.*] Anno V. C. DXLV. P. Corn. Scipione & P. Licinio Crasso coss. secundi autem belli Punici anno XIV. Livius lib. XXIIX. & XXIX. CIOFAN. Et insuper annos XLVIII. NEAPOL.

256. *Edomito.*] *E domito* Neap. Edit. quod an librario ipsi adscribendum sit ignoro: nam ita multi scripti. male tamen. vid. III. Art. 114. BURM.

257. *Fatalia verba sacerdos Inspicit.*] Curae fuit hoc per id tempus Decemviris. Invenies Duumviros inspexisse libros Sibyllinos, invenies XV. viros: sed Duumviri antiquiores Decemviris: unde colligas, paullatim auctum hoc sacerdotium. Prae manibus sunt testes: sed abstineo, ne repetam toties à Criticis praedicta. NEAPOL.

257. *Verba.*] *Signa* unus Heinsii.

257. *Sacerdos.*] Decemviri. Idem ibidem. CIOF.

258. *Inspicit.*] Caussam inspectionis Appianus suggerit in Annibalicis: *Γιγνομένων ἐν Ῥώμῃ σημείων ἐκ Διὸς φοβερῶν, οἱ μὲν τὰ Σιβύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκα ἄνδρες, ἔφασαν ἐξ οὐρανοῦ τι ἐς Πεσινοῦντα τῆς Φρυγίας, ἔνθα σέβουσιν οἱ Φρύγες θεῶν μητέρα, πεσεῖσθαι τῶν ἡμερῶν, καὶ δεῖν αὐτὸ ἐς τὴν Ῥώμην ἐνεχθῆναι· μετ' οὐ πολὺ δὲ πεσεῖν τε ἀπηγγέλθη καὶ ἐς Ῥώμην ἐκομίσθη τὸ βρέτας· καὶ τὴν ἡμέραν ἱεράζουσιν.* NEAPOL.

258. *Inspectum tale fuisse ferunt.*] *Refert* Erfurtanus. Ut de sacerdote intelligatur. HEINS.

259. *Mater abest.*] *Μητὴρ* passim apud Graecos est Cybeles, non addito *τῶν θεῶν*. Pindarus:

Σὴ

Consulitur Paean: Divûmque arcessite Matrem,
Inquit: In Idaeo est invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiae tum sceptra tenebat
Attalus: Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
Et sic est adytis Diva locuta suis:
Ipsa peti volui. ne sit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.
Ille soni terrore pavens, proficiscere, dixit;
Nostra eris. in Phrygios Roma refertur avos.

Pro-

Σοὶ μὲν καταρχαὶ μᾶτερ, πάρα
Μεγάλοι ῥόμβοι κυμβάλων.

Unde simpliciter Μητρῷον Athenis erat aedes Matris Idaeae; de quâ Pollux: Ἐλέγετο δέ τι καὶ Μητρῷον Ἀθήνησι τὸ τῆς Φρυγίας θεᾶς ἱερόν. & Moschopulus: Μητρῷον παρ' Ἀθηναίοις, τὸ τῇ μητρὶ τῶν παρ' αὐτοῖς θεῶν ἀνειμένον. Neapol.

261. *Patres ambagibus errant.*] Malim, *haerent*, tam hic quam infra hoc libro 669.

Expedit errantem nemori gratissima conjux.

sic & *pendere in re dubia* dicebant. Heins. Ita Heinsius contrario modo *errat* pro *haeret* conjicit apud Val. Flac. sv. 5. sed ego scriptos utrobique sequor. Burm.

263. *Consulitur Paean.*] Mutavit rerum ordinem: nam prius missi Legati, postea Oraculum consultum. Livius lib. xxix. *Legati, Asiam petsntes, protinus Delphos cum exscendissent Oraculum adierunt, consulentes, ad quod negotium domo missi essent, perficiendi ejus quam sibi spem Populoque Romano portenderent: responsum esse ferunt, per Attalum Regem compotes ejus fore quod peterent.* Neapol.

263. *Accersite.*] Bene vetustiores, *arcessite.* Heins.

265. *Mittuntur Precerss.*] Ex his unus M. Valerius Laevinus, qui bis Consul fuerat ac res in Graeciâ gesserat; alter M. Caecilius Metellus Praetorius: additus Sulpitius Galba Ædilitius: duo Quaestorii, C. Tremelius Flaccus & M. Valerius Falco. Neapol.

265. *Sceptra.*] *Regna* tres.

266 *Tenebat Attalus.*] Sed ille (nam plures Asiae Reges Attali) qui Romanos in bello Galatensi contra Philippum juvit. Livius lib. xxxix. & Strabo lib. xiii. Ἐκ δὲ Ἀττάλου καὶ Ἀντιοχίδος τῆς Ἀχαιοῦ γεγονὼς Ἄτταλος διεδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς οὗτος πρῶτος, νικήσας Γαλάτας μάχῃ μεγάλῃ. Οὗτος δὲ καὶ Ῥωμαίοις κατέστη φίλος, καὶ συνεπολέμησε πρὸς Φίλιππον μετὰ τοῦ Ῥοδίων ναυτικοῦ· γηραιὸς δὲ ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ τετταράκοντα. sed alter lib. xxxiii. addit in regno alium; *Attalus Rex*, inquit, *aeger Thebis Pergamum advectus moritur altero & septuagesimo anno, cum quattuor & quadraginta annos regnasset.* & post pauca, quae profero, quia me indigent: *Victis deinde praelio une Gallis* (foedum mendum: scribo non uno pollice, sed utrâque manu, *Galatis*) *quae tunc gens recenti adventu terribilior Asiae erat, regium ascivit nomen: cujus magnitudo semper animum aequavit, summa justitia eos rexit, unicam fidem sociis praestitit, uxorem ac liberos duos superstites habuit.* Malim quattuor, quos sic nominat Strabo, Eumenem, Attalum, Philetoerum, Athenaeum. Neap.

266. *Rem negat ille viris.*] Ah, mi Naso, parum φιλαλήθης· clamat id falsum historia. *Is Legates*, inquit Livius, *comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiam deduxit; sacrumque iis lapidem, quem matrem Deûm esse dicebant, tradidit.* Neap.

268. *Est adytis.*] *Ex adytis* edidit Nic. Heins. nec tamen in codicibus scriptis id exstare deprehendi.

270. *Quo Deus omnis eat.*] Malim, *eant*, si liceat per membranas. adeantur notae ad Met. sx. 426. Heins.

272. *In Phrygios avos.*] Herodianus libro primo de Cybeles simulacro: Ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι, καὶ τὴν ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες. ob hanc forte consanguinitatem ultimus Attalus, cognomento Philometor, nullo relicto ex suis superstite, heredes nominavit Romanos. Strabo lib. xiii. Βασιλεύσας δὲ οὗτος ἔτη πέντε, καὶ κληθεὶς Φιλομήτωρ, ἐτελεύτα νόσῳ τὸν βίον· κατέλιπε δὲ κληρονόμους Ῥωμαίους· οἱ δ' ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν, Ἀσίαν προσαγορεύσαντες ὁμώνυμον τῇ ἠπείρῳ. Neapol.

273. *Caedunt.*] *Scindunt* Petav.

274. *Pius.*] *Aeneas.* Ciof. *Prius* volebat Douza. *puer* Voss. Gottorph. & duo alii.

275. Et

Protinus innumerae caedunt pineta secures
Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
Mille manus coëunt: & picta coloribus ustis
Coelestum Matrem concava puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima nati;
Longaque Phrixeae stagna sororis adit:
Rhoeteumque rapax, Sigeaque litora transit;
Et Tenedum, veteres Eëtionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relictâ;
Quaque Cariſteis frangitur unda vadis.

Transit

275. *Et picta coloribus ustis.*] Huc spectant Plinii illa lib. xxxv. 11. *Tertiam genas accessis, resolutis igni ceris, penicillo utendi: quae pictura in navibus nec sole, nec sale, nec ventis corrumpitur.* NEAPOL. Vide Scheffer. de Milit. Naval. lib. ii. cap. 6. & iii. 1.

276. *Coelestum matrem.*] Alii, *Coelestem*: sed frustra. sic *coelestum matres* infra hoc ipso libro. Gratius de Gigantibus:

Nonne vides veterum quos prodit fabula rerum
Semideos: illi aggeribus tentare superbis
Aethera, tum matres ausi tractare deorum.

sic locus mendosissimus scribendus. HEINS.

277. *Fertur tutissima nati.*] *Justissima* Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & duo alii. *cultissima* totidem. quod placet. hoc vult à Dis Marinis fuisse cultam. HEINS. Forte, *laetissima.* ita apud Virgil. viii. 171. *Auxilio laetos dimittam.* multi codices habent, *tutos.*

279. *Rhoeteumque capax Sigeaque littora.*] Utosque illos ἀγκῶνας, qui in mare protenduntur; de quibus ita Strabo lib. xiii. Ἀπὸ δὲ τῶν κατὰ τόπους Ἰδαίας ὀρεινῆς, δύο φησὶν ἀγκῶνας ἐκτείνεσθαι πρὸς θάλατταν, τὸν μὲν εὐθὺ Ῥοιτείου, τὸν δὲ Σιγείου, ποιοῦντας ἐξ ἀμφοῖν γραμμὴν ἡμικυκλιώδη· τελευτᾶν δ' ἐν τῷ πεδίῳ, τοσοῦτον ἀπέχοντας τῆς θαλάττης ὅσον τὸ νῦν Ἴλιον. His convallibus certe nomen inditum ab iisdemmet urbibus Sigeo & Rhoeteo ibidem sitis: ab unâ ad aliam spatium inerat lx. stadiorum, si ejusdem vulgatis fides aliqua. Ἔστι δὲ τὸ μῆκος τῆς παραλίας ταύτης, ἀπὸ τοῦ Ῥοιτείου μέχρι Σιγείου, καὶ τοῦ Ἀχιλλέως μνήματος εὐθυπλοούντων ἑξήκοντα σταδίων. nam alii habent ἑπτά, alii ἑβδομήκοντα. Notandum hercule discrimen. Sed haec per viam dicta sint; & ista, in opposito cornu fuisse tumulum Ajacis, ut Achillis in Sigeo: quod nuper in Strabone vidisti. Idem: Εἶτα Ῥοίτειον πόλις ἐπὶ λόφῳ κειμένη, καὶ τῷ Ῥοιτείῳ συνεχὴς ἠϊὼν ἀλιτενὴς Αἰάντειον, ἐφ' ᾗ μνῆμα καὶ ἱερὸν Αἴαντος, καὶ ἀνδριάς· ὃν ἄραντος Ἀντωνίου κομισθέντα εἰς Αἴγυπτον, ἀπέδωκε τοῖς Ῥοιτειεῦσι πάλιν, καθάπερ καὶ ἄλλοις ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. NEAPOL. Prim. Ambros. Laeti & multi alii, *rapax.* bene. Vide infra notas ỷs. 566. HEINS. *Capax* ab interpretibus exponitur, quia magnae classis fuit statio.

280. *Et Tenedum.*] Haec jacet extra Hellespontum opposita Sigeo littori. Strabo eodem libro: Ἔστι δ' ἡ μετὰ τὴν Σιγειάδα ἄκραν καὶ τὸ Ἀχίλλειον ἡ Τενεδίων περαία τὸ Ἀχαιΐον, καὶ αὐτὴ ἡ Τένεδος, οὐ πλείους τῶν τετταράκοντα σταδίων διέχουσα τῆς ἠπείρου. & Plinius: *Extra Hellespontum adversa Sigeo littori adjacet Tenedus, Leucophrys dicta, & Phoenice, & Lyraessos.* addo ex Geographo etiam *Calydnam*: Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Τένεδον Καλύδναν τινὲς εἶπον, ἄλλοι δὲ Λευκόφρυν. NEAPOL. *Teucdon* veteres libri nonnulli. atqui Thebis is imperavit. Politianus *Emathionis* legebat, Samothraciam intelligens, aut *Oenopionis*, Chion, sed frustra. Scribe:

Et Theben veteres Eetionis opes.

Eetioneas Thebas Noster dixit Met. xii. 110. Homerus lib. Iliad. A. Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος. ut & Iliad. X. at Il. Z.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος.
Ἠετίων ὃς ἔναιεν ὑπὸ Πλάκῳ ὑληέσσῃ,
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων.

Q. Calaber lib. iii.

Λῆμνόν τε ζαθέην, Κίλλαν τ' αἰπὺ πτολίεθρον,
Θήβην Ἠετίωνος ἑλών.

HEINS. Nos veterem lectionem reduximus, in qua nihil difficultatis. transit Tenedum & Theben. de Thebe satis egimus ad Metam. xii. 108. BURM.

281. *Lesbo post terga relicta.*] Illis scilicet insulis, ex his una Lesbos, quae sitae sunt ante Cariam, Ioniam, Æolidem, usque ad Troaden: item illis, quae ante Graeciam usque ad Macedoniam & confinem Thraciam; Euboeâ, in quâ urbs Carystus, Scyro, Peparetho, Lemno, Thaso, Imbro, & aliis. NEAPOL.

282. *Quaque Carysteis.*] *Carysteis* Vossianus. sic

 Nau-

Transit & Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus, & vastae nomina fecit aquae.
Tum laevâ Creten, dextrâ Pelopeïdas undas
Deserit: & Veneri sacra Cythêra petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tinguere ferrum
Brontesque, & Steropes, Acmonidesque solent:
Æquoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris
Prospicit à remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat: quâ se Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis Eques, mixtâque gravis cum Plebe Senatus,
Obvius ad Thusci fluminis ora venit.

Pro-

Naupactous libro II. 43. ex codieibus scriptis. *Campi Geloi* Virgilio III. Æn. 701. a Gela. HEINS.

283. *Icarum.*] *Icarion* Gryph. male. *Icarium*, ut *Ionium*, *Ægeum*, sc. Mare. ita & inf. ℣s. 566.

283. *Lapsas.*] *Lassas* plurimi. sed a sole liquefactae melius *lapsae* dieuntur. & statim temerarius puer deseruit ducem, antequam lassus esse posset. BURM.

287. *Ubi tingere ferrum.*] *Fingere* unus Bononiensis & unus Vatican. Silius libro VIII. 617.

Non totidem Ilva viros, sed laetos fingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

sic scribo. Vulgati, *lectos cingere.* Vetus codex, *laetos gignere.* non male. sed apud Virgilium de Cyclopibus lib. VIII. 450.

——— *alii stridentia tingunt*
Æra lacu.

& lib. XII. 90.

Ensem, quem Dauno ignipotens Deus ipse parenti
Fecerat, & Stygiâ candentem tinxerat undâ.

Noster Met. IX. 170. *Ceu lamina candens Tincta lacu stridit.* Isidorus lib. XIX. eap. 10. *Nam & intinctio ferri in aqua instructura est; nisi enim candens tingitur, stringi & cohaerere non potest ferrum.* Unde fit, ut in hoc Nasonis loco nihil opiner mutandum. HAINS.

288. *Brontes & Steropes.*] *Brontesque* unus Medic. & Patavinus.

288. *Æmonidesque solent.*] Scripti fere omnes, *Acmonides*, aut *Agmonides.* bene. idem qui Virgilio *Pyracmon.* Arpes est Apollodoro, μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ τίκτει Γῆ Κύκλωπας Ἄρπην, Στερόπην, Βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Sed lege, Ἄργην. Calimachus Hymno Dianae:

Μήτηρ μὲν Κύκλωπας ἐπὶ παιδὶ καλιστρεῖ
Ἄργην, ἢ Στερόπην.

Hesiodus Theogon.

Βρόντην τε Στερόπην τε καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον.

Ita & Eustathius in Homerum. Steropes aliis est Asteropes. quod tantundem est Graecis. sic & Sterope una Pleiadum, nonnullis Asterope. apud Plinium libro XXXV. cap. 10. Historiae Naturalis habes *Astrapen* pro *Asteropen. Pinxit & quae pingi non possunt, tonitrua, fulgetra fulguraque; Bronten, Astrapen, Ceraunobolon appellant.* HEINS.

289. *Æquoraque Afra legit.*] Duo libri, *Littora. Littora legere* passim obvium apud poëtas & *saxa legere.* pro *Respicit à Remis* alii veteres, *Despicit*, vel *Prospicit.* HEINS. Sed & infra dixit ℣s. 566. *Ioniumque rapax, Icariumque legit.* Virgil. III. Æneid. 706. *vada legere.* & sic *arva legere* de venatore, qui transit, Stat. II. Achil. 73. ubi vid. Barth. BURM.

290. *Prospicit à remis.*] Lib. Urs. *Adspicit.* Fratris, *Despicit.* non displicet. septem Vatic. & Statii, *Respicit.* CIOFAN.

290. *Tenet.*] *Tenent* Arondel.

291. *Ostia contigerat.*] In corruptis legitur, *Hostia*: non tamen carent affectâ; sed hic bonus Marsus. Livius: *Postquam navis ad ostium amnis Tiberini accessisset.* NEAPOL.

291. *Quâ se Tiberinus in altum Dividit.*] Hoc tempore uno alveo fluxisse, & uno ostio in mare exiisse Tiberim, qui postea duobus ostiis, probat Jos. Castal. Observat. Decad. IV. eap. 10. mox, *liberiore fluit*, Petavian. BURM.

295. *Natique, virique.*] Junianus, *nataeque*, & tres alii. Ursini liber & Patav. optimus. *natique, nurusque.* lege, *nataeque, nurusque.* Metam. XV. 729. ex veteribus libris,

Hac

Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
Quaeque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant.
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat: sitis usserat herbas:
Sedit limoso pressa carina vado:
Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat;
Adjuvat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
Attoniti monstro stantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto:
Nec facies impar nobilitate fuit.

Casta

Huc omnis populus passim, matresque, nurusque,
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troia, servant
Vesta tuos. Heins.

Et XII. 216.

Matrum nuruumque caterva.

ubi alii, *Matrumque, virumque.* vid. ad Val. Flac. II. 247. *protendunt* etiam Puteau. alter. Burm.

296. *Sanctos focos.*] *Castos* alter Petavii. quod placet. sic & *Vesta* passim *casta*. ut & de Cerere infra,

Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent.

Trist. IV. El. II. de Vestalibus:

——— *quae sine crimine castos*
Perpetuâ servant virginitate focos.

Heins. *Sacros* quatuor.

298. *Vix tulit adversas.*] Omnes libri scripti, *Vix subit.* verè. Ciof. *Adversis aquis* Vossian. & alius.

300. *Limoso vado.*] Naso tribuit siccitati, quod Historici defectui ostii Tiberini. Huc omnino adscribendus Strabonis locus: Ὤστια, inquit lib. V. πόλις ἀλίμενος διὰ τὴν πρόσχωσιν, ἣν ὁ Τίβερις παρασκευάζει πληρούμενος ἐκ πολλῶν ποταμῶν· παρακινδύνως μὲν οὖν ὁρμίζονται μετέωρα ἐν τῷ σάλῳ τὰ ναυκλήρια. Neapol. *Arenoso* alter Put. quomodo libro primo, 242.

Radit arenosi Tibridis unda latus.

pro *pressa* priscae editiones & scripti tres, *fessa.* etiam bene. Apud Maron. Æneid. I. 168.

——— *hic fessas non vincula naves*
Ulla tenent.

posset & *prensa* pro deprensa legi. ut apud Horatium II. Od. XVI.

Otium divos rogat in patenti
Prensus Ægaeo.

Heins. Sed hoc magis de tempestate dicitur, quâ deprehenduntur naves. vid. ad Phaedr. V. 4. sed *pressa* est onere suo depressa. Virgil. I. Georg. 303.

Ceu pressae cum jam portum tetigere carinae.

ubi Servius interpretatur *onerarias*; Cerda recte oneratas; quem vide. sic *premi crines auro*, *cervix aratro* & similia dicuntur. *limoso solo* etiam Vatican. & Gottorp. Burm.

301. *Operi.*] *Operis* unus Medic.

302. *Sonante.*] *Tonante* Bonon.

305. *Referebat ab alto.*] Haec vulgaris editio: forte legendum, *ab Attâ*. Claudius ille princeps Patritiae hujus familiae recens à Sabinis Atta Clausus appellatus, priusquam Appius Claudius diceretur. Livius lib. III. *Atta Clausus, cui postea Appio Claudio nomen fuit.* & Tacitus Annali XII. *Adnotabunt periti, nullam ante hanc adoptionem inter Patritios Claudios reperiri, eosque ab Attâ Clauso continuos duravisse.* Cave aliter legas: est spectatae fidei codicis, cui adhaerent magni nominis viri. Neapol. *Ab alto*, ab antiquo. Nihil ergo *Atta* legi necesse cum Neapoli. praesertim obnitentibus constanter membranis. sic in Pont. lib. IV. Eleg. VII.

At tibi progenies alti fortissima Dauni.

Virgil. VI. Æn. 742.

Deiphobe armipotens, genus alto à sanguine Teucri.

& apud eundem lib. IX. 697.

Thebana de matre nothum Sarpedonis alti
Conjecto sternit jaculo.

hoc est *nobilis*, teste Servio. Statius Theb. III.

——— *Ortonis alti*
Non falsus virtute nepos.

Juvenalis Satyr. VI. 385.

Quaedam de numero Lamiarum & nominis alti.

Ita scripti. & recte. non *Appi*, nisi putamus à Juvenale relictum, *nominis Aili*, pro *Ælii*, ut in ve-

tustis

Casta quidem; sed non & credita. rumor iniquus
Laeserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatis varie prodisse capillis,
Obsuit: ad rigidos promtaque lingua senes.
Conscia mens recti famae mendacia risit:
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Haec ubi castarum processit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hausit aquam,
Ter caput irrorat, ter tollit in aethera palmas.
Quicumque adspiciunt, mente carere putant.
Submissoque genu, vultus in imagine Divae
Figit, & hos edit, crine jacente sonos:

Sup-

tustis nummis ac marmoribus frequenter. *Lamiae* enim cognomento Ælia gens dicta. notum illud Horatii III. Od. XVII.

Æli vetuste nobilis ab Lamo.

Sat. VIII. 131.

Tunc licet à Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant.

& ibidem, 40.

Plaute, tumes alto Drusorum stemmate, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.

Claudianus Cons. Olybrii, 142.

Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
Pignora clara Probi.

Noster Trist. IV. El. IV.

In quo pars altae nobilitatis erat.

Pont. II. El. III.

Quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis:

Regis eras genus Etrusci: tu Caesaris alti
Gloria.

sic scribo. non *almi*. Epicedio Drusi:

Hoc domus ista docet per te mea Caesaris alti.

Horatius libro III. Od. IV.

Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes urbibus abdidit,
Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro.

Silius libro VIII. 405.

Tullius aeratas raptabat in agmina turmas
Regia progenies & Tullo sanguis ab alto.

Idem ibidem, 440.

Quae Picus quondam nomen memorabile ab alto
Saturno statuit genitor.

Clausum igitur *altum* pro antiquo & veteri posuit. Silius lib. XIII. 466. oratione Scipionis ad Appium,

Gens ô veteris pulcherrima Clausi.

ubi *Claudi* perperam legitur. Idem libro VII. 413.

Ecce inter primos Therapnaeo à sanguine Clausi
Exsultat rapidis Nero, non imitabilis ausis.

libro XV. 647.

Clausorum decus, atque erepto maxima Romae
Spes Nero, Marcello rumpe atque expelle quietem.

libro XIII. 466.

Gens ô veteris pulcherrima Clausi.

ita legendum, vulgo *Claudi*, lib. XVII. 33.

Hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia.

Claudiam quoque gentem à Clauso deducit Virgilius lib. VII. Æneidos 707. HEINS.

306. *Impar nobilitate.*] Id est minor. sed dativo gaudere hoc vocabulum notant Grammatici; & Barth. ad Stat. IV. Theb. 407. quaedam exempla producit, in quibus aeque ablativus ac dativus posset sumi. hic autem sine ulla controversia sextus est casus. infr. VI. 804. *In qua par facies nobilitate sua.* Plaut. Pers. VII. 53. *At me haud par est.* quod idem quod *dignum*, quod praecesserat. BURM.

307. *Casta quidem, sed non est credita.*] Lege, *sed non & credita*, cum melioribus. dixi lib. IV. Met. 273. HEINS.

307. *Rumor iniquus.*] Fama non aequa. NEAP.

309. *Et ornatis.*] Calamistris inustis: hoc est, *ornatus capillus*; item gemmis distinctus: inde *ornatrix mulier.* NEAP.

309. *Fudisse.*] Sex Vaticani, Ursin. & Statii, *prodisse.* vera lectio. CIOFAN. Vetus codex, *fudisse capillos.* NEAP. *Cultus & ornatos varie prodisse capillos* Ursin. alii quidam,

Cultus & ornatus variis prodisse capillis.

at

Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda Deorum,
Accipe sub certâ conditione preces.
Casta negor. si tu damnas, meruisse fatebor.
Morte luam poenas judice victa Deâ.
Sed, si crimen abest, tu nostrae pignora vitae
Re dabis: & castas casta sequêre manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit.
Mira, sed & scenâ testificata loquar.
Mota Dea est; sequiturque ducem, laudatque sequendo.
Index laetitiae fertur in astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Ostia dixerunt, unde sinister abit.

Nox

at Mazar. Zulich. Nauger. prim. Ambr. & alii nonnulli, *ornatis varie predisse capillis.* recte. nisi mavis, *ornate capillo.* pro *predisse* male quidam, *fudisse*, aut *posuisse.* Saepius enim in publicum prodire suspectum in foemina, quod & *precedere* dicebant. Propert. lib. I. El. II.

Quid juvat ornate procedere, vita, capillo?

Tibullus lib. IV. II. II.

Urit, si Tyria voluit procedere palla.

Noster Art. Am. III. 131.

Nec prodite graves insuto vestibus auro.

Idem Propertius libro II. Eleg. XXV.

Vidistis quaudam Argiva prodire figura.

Tibullus libro I. Eleg. IX.

——— *aureque lacertos*
Vinciat, & Tyrio predeat apta sinu.

Heins.

310. *Ad rigidos linguaque prompta senes.*] Duo Vatic. Urs. Fratris & Statii, *promptaque lingua senes.* Verum lib. Urs. habet, *sonos.* Ciofan. *Ad rigidos senes* scribendum cum Petaviano, Mazar. Ursin. Laeti aliisque plurimis ac primis editionibus. *rigidi senes* bene. Sidon. Apol. Propempt. 97.

Cujus Cecropiae pares Minervae
Mores, & rigidi senes, & ipse
Quondam purpureus socer timebant.

promptae genus linguae Sil. XIV. 31. v. Herald. ad Arnob. pag. 109. *ad* pro apud. Trist. II. de alea:

Haec est ad nostros non leve crimen avos.

Pont. lib. I. Eleg. VI. ut scribendum puto,

Omnis an ad magnos culpa Deos scelus est?

P. Syrus,

Bonum ad virum cito moritur iracundia.

Idem:

Casta ad virum matrona parendo imperat.

Phaedrus libro III.

Pendere ad lanium quidam vidit simium.

ubi plura doctissimus Faber. etiam ad Pallium Tertulliani Salmasius pag. 214. & Serv. ad Virg. I. Æn. 28. Sequenti versu pro *recti* quidam ex melioribus, *veri.* pro *ridet* plerique, *risit.* Heins.

311. *Mendacia risit.*] Sic omnes libri scripti. Ciofan.

315. *Ter tollit ad aethera.*] *In aethera* multi veterum. & paulo ante, *ad agmina*, Ursin. & Patav. Heins. *Procedit* etiam Farnes. ut & *haurit* duo.

318. *Fixit, & hos dixit.*] Amplector scriptum, *Figis, & hos edis.* Neap. *Et edit eos* prim. Ambros. quidam, *egit.* Helmaest. *reddit.* forte, *peragit sonos.* quomodo infra, *peragit preces.* lib. V. 680.

Et peragit solita fallere voce preces.

III. 26.

Et peragit tales arbore nixa sonos. Heins.

319. *Fecunda.*] *Facunda* Petav. alter.

322. *Judice.*] *Indice* unus Heinsii.

323. *Tu nostrae pignora vitae Re dabis.*] Eleganter profecto & argute Gronovius Observat. secundae editionis lib. II. cap. 21. *nostrae vittae* corrigit; ut *vittam* posuerit Naso pro pudicitia. quomodo Arte Amatoria,

Este procul vittae tenues, insigne pudoris.

sed & *vita* defendi potest: ut in illo II Trist. 352.

Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.

& in lib. I. Trist. VIII. 59.

Vita tamen tibi nota mea est. Scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.

de Nuce,

Nux ego juncta viae cum sim sine crimine vitae.

Heins. *Pignora curae* Vossian. *reddas & sequare* Vatican. & septem alii. *reddes & sequare* Ambros. & Polit.

326. *Mira sed in scenâ.*] *Sed & scena* meliores. & *loquar*, pro *loquor.* & mox, *in astra*, pro *ad astra.* opinor tamen à Nasonis manu esse, *sed & scenae testificata.* Heins. *Sed ex* vel *è scena* alii quidam.

329. *Tiberina priores Atria dixerunt.*] Nemo ex anti-

Nox aderat: querno religant à stipite funem:
  Dantque levi somno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno solvunt à stipite funem:
  Ante tamen posito tura dedêre foco.
Ante coronatâ puppi sine labe juvencam
  Mactarunt, operum conjugiique rudem:
Est locus, in Tiberin quâ lubricus influit Almo,
  Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpureâ canus cum veste sacerdos
  Almonis dominam sacraque lavit aquis.
Exululant comites, furiosaque tibia flatur;
  Et feriunt molles taurea terga manus.

Clau-

antiquis scriptoribus, quod sciam, atriorum Tiberinorum meminit. Ursin. Laeti. Nauger. prim. Ambros. & sex alii, *Hostia*. de Tiberinis ostiis passim veteres. Marcianus Capella libro VI. *Umbri mox, Latiumque atque Ostia Tiberina*. HEINS.

331. *Nox aderat.*] *Nox erat &*, & mox, *Lux erat &* quatuor libri. vid. ad II. Amor. VI. 45. BURM.

331. *Religant in stipite funem.*] Hoc veteres; & ex istis Attius Phoenissis, si bene memini, dixit, *suppare copulas*. NEAPOL. *A stipite* Arond. Vossian. Mazarin. Zulichem. & quinque alii. ut apud Virgilium VII. 106.

Gramineo ripae religavit ab aggere funem.

Noster lib. XIV. Met. 445.

Solvitur herboso religatus ab aggere funis.

HEINS. *Querneque ligant* unus Patav.

335. *Ante coronarunt puppem.*] *Puppim* multi ex melioribus. alter Ambros. *coronarum*. quinque alii, *coronatam*. Scribe,

Ante coronatâ puppi sine labe juvencam
Mactarunt.

HEINS. *Arte* volebat Francius.

337. *Almo.*] *Almon* sex veteres. vide notas libro II. ℣s. 601. sequenti versu, *ab amne*, plerique meliores; non, *in amne*. HEINS. Vid. inf. VI. 461. *quem influit* Junian. *quo* Voss. *in Tiberi* septem.

338. *Ab amne.*] Francius maluerat, *in amne*.

339. *Purpurea canus cum veste sacerdos.*] Haud dubie hic ἀρχιερεὺς, qui nostris proprio nomine *Archigallus*; de quo mentio in hoc saxo, CAIUS CAMERIUS CRESCENS ARCHIGALLUS MATRIS DEUM MAGNÆ IDÆÆ ET ATTIS. Sed quare purpurea illi vestis in hoc sacrificio? an quia bacchantibus, quorum hic unus, assolitum ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι incedere? ut notissimum vel pueris: an quod uni Archigallo hujusmodi color in usu? ut Hierapoli observatum in sacrificiis Deae Syriae. Si conjectura sedet, en testem Lucianum: Ἐσθὴς δὲ αὐτίκα ἐστὶ πᾶσα λευκή, καὶ πῖλον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσι· ἀρχιερεὺς δὲ ἄλλος ἑκάστου ἔτεος ἐπιγίγνεται), πορφυρέην δὲ μοῦνος οὗτος φορέει, καὶ τιάρῃ χρυσέῃ ἀναδέεται) ἔστι δὲ καὶ ἄλλο πλῆθος ἀνθρώπων ἱρῶν, αὐλητέων τε καὶ συριστέων καὶ Γάλλων, καὶ γυναῖκες ἐπιμανέες τε καὶ φρενοβλαβέες. Reliquis ergo Gallis, ut vides, alba erat vestis, sed in eâ urbe: nam Pessinunte versicoloriam gestabant; ut de Battace illo Phryge, matris Idaeae sacerdote, testantur Excerpta Diodori Siculi ex lib. XXXVI. Eclogâ II. & Romae, praeter Archigallum, opinor, ejusdem Divae ministri, auctore Dionysio libro primo. NEAPOL. *Castus sacerdos* Gottorp. & sex alii. vid. II. 26. & III. 417.

340. *Dominam sacraque lavit aquis.*] Domina & sacra nihil aliud quam parvus lapis, ut didicisti è Livio: & hunc facit Arnobius coloris furvi atque atri, angulis prominentibus inaequalem; unde magnes vere creditus. Prudentius Hymn. X. Roman. Passion. ℣s. 156.

Lapis nigellus evehendus essedo,
Muliebris oris clusus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum praeeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis,
Almonis usque pervenitis rivulum.

Caussam lotionis non video: scio quotannis postea repetitam; scio simile quid apud Argivos factitatum cum simulacro Minervae. Callimachi interpres in Hymnum, qui Λουτρὰ Παλλάδος inscribitur: Ἔθος εἶναί φησι, ἐν τισι ἡμέρᾳ ὡρισμένῃ τὰς Ἀργείας γυναῖκας λαμβάνειν τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ Διομήδους, καὶ ἄγειν ἐπὶ τὸν Ἴναχον, κἀκεῖ ἀπολούειν. NEAPOL. Vid. Voss. de Idolol. II. 52. & 54.

341. *Exululant comites.*] In ululationibus hae voces illis frequentes, εὐᾶ, σαβοῖ, ὕης, καὶ ἄττης ὕης. NEAPOL.

342. *Taurea terga manus.*] De tympano Antipater:

Αὐλεα

Claudia praecedit, laeto celeberrima vultu;
Credita vix tandem teste pudica Deâ.
Ipsa sedens plaustro portâ est invecta Capenâ:
Sparguntur junctae flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato. mora fit, si cetera quaeram.
Dic, inquam, parvâ cur stipe quaerat opes?
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
Fecit, ait. dandae mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quaero,
Tum magis, indictas concelebrentque dapes.

Quod

——— Ἄνθεα γὰρ τότε βύρσης
Ταυρείην κοῖλον δῆμον ἰδόντα λέων.

Asinum etiam ad tympanum excoriarunt Galli apud Phaedrum. NEAPOL.

343. *Praecedit.*] *Procedit* Sarrav.

346. *Junctae.*] *Juncti* Putean. *vinctae* duo. *victae* tres. *rore* octo libri. vid. lib. v. 123.

347. *Nasica accepit.*] Anno ab Urbe condita DXLIX. M. Cornelio Cethego & P. Sempronio Tuditano Coss. Livius lib. XXIX. ubi eadem fere, quae hic à Poëta nostro de Cybele referuntur, quamvis multo aridius & jejunius. legendus est & Valer. lib. II. cap. 15. CIOFAN. *Suscepit* Sarrav. Heinsius ex Val. Max. lib. VII. v. 2. malebat, *excepit.*

347. *Templi non perstitit auctor.*] Sic legitur in trib. Vatic. Maffei, Statii & Ursini. recte. CIOF. *Tunc exstitit* prim. Ambr. Laeti, Zulich. Erfurt. & tres alii. quod probo. Quanquam à M. Livio & C. Claudio censoribus primo structum, si Livio credimus. Falsum ergo non perstitisse auctorem templi. duo, *non extitit.* HEINS. Alii, *non praestitit, non substitit. nam praestitit.* &c. forte scripserit Naso, *Templi pater exstitit auctor.* ut haec Claudia fuerit filia C. Claudii Neronis Censoris, qui locavit aedem Matris Magnae in Palatio cum collega Livio. teste Livio lib. XXIX. 37. quod tamen affirmare non audeo, sed cogitandum amplius BURM.

348. *Augustus nunc est.*] Hoc ipsemet mihi suggerit in suo monumento Ancyrano: AEDEM IVVENTATIS AEDEM MATRIS MAG DEIAE IN PALACIO FECI. NEAPOL.

348. *Ante Metellus erat.*] Sed hic & Augustus templi refectores. Primi ex S. C. erexere è fundamentis M. Livius & C. Claudius, Censores. Lege Patavinum lib. XXXVI. NEAP.

349. *Mora fit. sic cetera quaero.*] Omnes libri scripti hanc habent lectionem, vere, ut puto. CIOFAN. *Si cetera quaeram* Ursin. prim. Ambros. Mazar. Zulichem. Voss. & tres alii. bene. multi, *si quaero.* legebam olim, *dic cetera quaeso.* HEINS.

350. *Parva cur stipe.*] Hanc *exiguam* dixit in libris Ponticis:

Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguae quis stipis aera neget?

Hanc vicatim colligebant Phrygii generis vir & mulier per eos dies, quibus Diva per urbem ferebatur. Dionysius lib. II. Ἱερῶνται δ' αὐτῆς ἀνὴρ Φρὺξ, καὶ γυνὴ Φρυγία· καὶ περιάγουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν οὗτοι μητραγυρτοῦντες, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος, τύπους τε περικείμενοι τοῖς στήθεσι, καὶ καταυλούμενοι πρὸς τῶν ἑπομένων τὰ μητρῷα μέλη, καὶ τύμπανα κροτοῦντες. Non audio codices, in quibus μηναγυρτοῦντες· nam erogatio illa semel annua fuit, non menstrua. Μητραγυρτεῖν, inquit Eustathius esse, τὸ μετὰ τυμπάνων καὶ τινῶν τοιούτων περιϊέναι, καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ ἀγείρειν τροφάς. Inde Μητραγύρται, qui stipem cogebant Matri Deorum cum tabellâ, ut ait Comicus ἐν Ἡνιόχῳ. His mendicantibus solitus olim dicere Antisthenes, Οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν, teste Clemente Alexandrino in Protreptico. Observandum tamen, hujusmodi munus numquam ut civis Romanus exerceret Senatum permisisse. Auctor idem Dionysius: Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὔτε μητραγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυκὼς στολὴν, οὔτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς, κατὰ νόμον ἢ ψήφισμα βουλῆς. Extera haec & insana sacra respuit semper urbica gravitas. NEAPOL.

353. *Cur vicibus factis ineant convivia.*] Rationem paullo post reddit, quod ipsa Dea sedem bene mutarit ex Phrygiâ in augustius domicilium: inde vicissim hoc tempore inibant Romani convivia, quod prisco verbo dictum *mutitare.* Unde quaestio illa apud A. Gellium lib. XVIII. cap. 2. *Quam ob caussam Patritii Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus?* De hoc more suspicor audiendus Cicero in Catone Majore: *Primùm semper*

per

Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit;
  Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
  Urbe forent nostrâ: cum Dea (sensit enim:)
Illa Deos, inquit, peperit. cessere parenti:
  Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidêre, vocamus?
  Cum tanto Phrygiâ Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celaenas,
  Amnis it insanâ, nomine Gallus, aquâ.

Qui

per habui sodales. Sodalitates autem me Quaestore constitutae sunt sacris Idaeis Magnae Matris acceptis: epulabar igitur cum sodalibus omnino modice. Sacra accipere, & *μυεῖσθαι*, idem, sive *ἐποπτεύειν*: licet distinguat vetus interpres Aristophanis in Ranis: *Οἱ δὲ τὰ μυστήρια παραλαμβάνοντες, μύσται καλοῦνται· οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὰ, τῷ αὖθις ἐνιαυτῷ ἐφορῶντες τὰ μυστήρια καὶ ἐποπτεύοντες.* Neapol. *Ineant convivia quaedam*, & *concelebrent* sequenti versu veteres plerique. Sed & illud *Tum magis* habui aliquando mendosum. Nec dubitabam sub iis verbis nomen aliquod latere peculiare, quo istiusmodi convivia ludis Megalensibus instituta designarentur. Gellius autem nos docet lib. II. cap. 24. & lib. XVIII. cap. 2. *Mutitare* sive *mutuitare* (nam de lectione non satis constat) dixisse veteres, pro convivia inire Megalensibus. atque huc alludere Ovidium ex sequenti versu colligebam. *mutuitare* autem veram esse lectionem apud Gellium opinor, quam & codex scriptus optimae notae confirmat. *ut mutuitare* sit dictum pro *mutuare*. unde *mutuiter* pro *mutuò* apud Varronem teste Nonio. Quare & *mutuita* haec convivia arbitrabar fuisse dicta ac proinde in Nostro scribendum (nam libri meliores, *Tum magis*)

Cur vicibus factis ineunt convivia, quaeso,
Mutuita, indictas concelebrantque dapes?

pro *vicibus factis* etiam *pactis* legendum rebar. ceterum patriciorum fuisse Megalensibus mutuitare, plebis Cerealibus, idem Gellius docet lib. XVIII. cap. 2. quo respexit haud dubie Juvenalis Sat. VI. vs. 69. cum *à plebejis longe Megalesia* dixit, quod patriciorum festum esset, quod interpretes non percepere. Heins. *Coeant convivia* unus. quod dictum esset, ut *coire societatem*, Cicero & alii dixerunt. *vicibus* aliquid *facere* recte dici ad lib. I. Met. 626. ostendimus. Jac. Gron. ad Gell. II 24. acerbe satis in Heinsium invehitur, quod formare sustinuerit novam vocem *mutuitus*, cujus nulla est auctoritas. fatemur equidem vulgatam lectionem satis bene se habere. *tum magis* enim est, eo festo potius quam alio tempore. sed dubitanter admodum Heinsius suspicionem suam proponit, nec cuiquam obtrudere invito vocem novam voluit. Burm.

354. *Indictas.*] Proprie de non vocatis, sed qui sponte veniunt ad epulas. Suet Neron. 27. *Indicebat & familiaribus coenas.* ita & Vitell. 13. Male interpretes à sacerdotibus indictas capiunt. *invectas* in Mazar. male. *cur celebrentque* Sarrav. Burm.

359. *Illa Deos.*] En caussam. Neap.

361. *Qui se excidere, vocamus.*] A Gallo, Phrygiae flumine: auctor Stephanus, & Herodianus libro primo: *Ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ Πεσσινοῦντι, πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραῤῥέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερώμενοι.* Hos vere domo Gallos credidit Hieronymus, quos, in poenam ab illis olim expugnatae urbis, Romani evirarent. Verba sunt in cap. IV. Oseae, sed hallucinatur. Neap.

362. *Cum tantum à Phrygiâ Gallica distet humus.*] *Cum tanto* Ursin. Petav. & alius. In Mazar. Voss. Arond. duobus aliis *τὸ à* non apparet. alter Puteaneus, *Gallia humus* sic *Galliae mulieres* apud Salustium pro *Gallicis*, teste Nonio. *Gallia terra* apud A. Gellium libro II. cap. 22. lib. III. cap. 10. *terra Graecia* apud eundem frequenter. *terra Italia. Umbria terra* lib. III. cap. II. *terra Sicilia* lib. III. cap. 7. *terra India* libro IX. cap. 4. *terra Africa Hispaniaque* libro X cap. 27. *terra Boeotia* lib. XII. cap. 5. *terra Asia* libro XIX. cap. 9. Heins.

362. *Gallica.*] Hinc puto liquere, cur a Propertio lib. II. X. 47. dicatur:

Si tam longaevae minuisset fata senectae,
Gallicus Iliacus miles in aggeribus.

quod tantopere & Muretum & alios interpretes exercitos habuit. Douza. Vid. ibi Broukhusii notas.

363 *Altasque Celaenas.*] Et mons & urbs vetus in eodem sita est hujus nominis. Strabo lib. XII. de Maeandro: *Ἄρχεται δὲ ἀπὸ Κελαινῶν λόφου τινὸς, ἐν ᾧ πόλις ἦν ὁμώνυμος τῷ λόφῳ.* Dixi *vetus*; nam desiit, civesque in Apamaeam novam urbem translati, haud procul à veteribus Celaenis: cujus migrationis auctor olim fuit Antiochus Soter. Neapol.

364. *Amnis*

Qui bibit inde, furit. procul hinc discedite, quis est
Cura bonae mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In Dominae mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres usi memorantur & herbis;
Sponte suâ si quas terra ferebat, ait.
Candidus elisae miscetur caseus herbae;
Cognoscat priscos ut Dea prisca cibos.
Postera cum coelo motis Pallantias astris
Fulserit; & niveos Luna levarit equos;

Qui

364. *Amnis it insanâ, nomine Gallus, aqua: Quî bibit inde, furit.*] Vibius Sequester de Fluminibus: *Gallus in Phrygia, unde qui bibit, insanit more fanatico.* Ciofan. Callimachum hic secutus Naso, quod ex Plinio discimus libro xxxi. cap. 2. Naturalis Historiae: *Idem in Syriae flumine juxta Taurum montem auctor est M. Varro: & in Phrygiae Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat.* Plane idem Stephanus Byzantius de nomine Gallorum prodit: *Καὶ τὸν μὲν Γάλλοι ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τυρίαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι· ἀπὸ ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλοῦσι·* B. Hieronymus Commentario in Oseam cap. v. aliam causam profert hujus nominis, sed ridiculam omnino & indignam tanto viro, quasi Romani sacerdotes Idaeae matris castratos & effeminatos appellent Gallos in contumeliam Gallorum Senonum, qui Romam olim expugnavere. Galli cognomentum Ptolemaeo Philopatori fuit inditum, eo quod stigmatis in formam foliorum haederae ad exemplum Gallorum Dionysiacis minoribus inureretur, ut testis est auctor Etymologici. Heins. *Amnis it in Scythicas, nomine Gallus, aquas* Putean. & Excerpta Douzae.

367. *Herbosum moretum.*] Graeci vocant *μυσωτόν*. Callimachi fragmentum: *Ἣν ἐτρίψαντο μυσωτόν.* quod ita supplet Josephus Scaliger in Notis ad appendicem Maronis:

Τοὺς χρὴν ἐγκάπτειν, ἣν ἐτρίψαντο μυσωτόν.

Omne tritum fere *moretum* dixere veteres. Glossae, *moretum, τρίμμα*, quod *ἀπὸ τοῦ τρίβειν*, id est conterere. Aliae, *intritum, ἐμβροχη*, quod *ἀπὸ τοῦ βρέχειν*, id est madefacere. Hoc Glossarium movit sagacem Criticum, ut putaret falso Donatum vetus illud Comici, *Tu te hoc intrivisti, tibi omne exedundum est*, de moreto exaudire; cum omne intritum sit *ἐμβροχὴ*· qui cibus panis est, ut ille suspicatur, intritus & friatus in aquam, aut poscam, aut vinum. Sed quae potior ratio suadet, ut *ἐμβροχὴ* sit similis cibus; intritum verò, non moretum? certe nulla; imo *ἐμβροχὴν*, & moretum, & intritum unius facio significatus: nam cum moretum exprimere vellet Hesychius, voculâ intritum usus, eâque Latinâ, quae sonat Graece *τρίμμα*, primis Glossis, *moretum*. *Ἔντριτον*, scripsit, *τὸ Διονυσίου ἔμβρωμα, ὃ Γαλάται ἔμβρεκτον φασίν.* Sed quod Galatis *ἔμβρεκτον*, Graecis *ἐμβροχή*· quae vox pure respondet Latinis *perfusio*. haec in moreto conficiendo necessaria. Erat enim ex oleo & aceto, quod in allia, apium, rutam, coriandrum, bulbum & caseum infundebatur. sic componitur in carmine scriptoris anonymi, quod *Moretum* inscribitur. Neapol. *Herbosam* Excerpta Douzae & Puteaneus. *nam pudet* Vatican.

368. *Causa subest.*] Vid. Casaub. ad Ciceron. 1. ad Att. 10. *cura subest* Voss. & quatuor alii. *cura jubet* Ambros. Laeti.

369. *Lacte mero.*] *Novo* Moteti unus & Junian. ut Virg. Ecl. ii. 22.

Lac mihi non aestate novum, non frigore desit.

deinde, *usi memorantur*, meliores, non *narrantur*. Heins. *Et herba* Vossian. & alius: & mox, *terra ferebat opes* Petav. alter & septem alii.

371. *Elixae miscetur caseus herbae.*] Imo, *elisae*, cum prim. Ambros. Petav. Zulich. Maz. aliisque multis. atque ita in Apophoretis Adrianus Behotius lib. 1. cap. 2. Pistillo herbas elisas ac contritas designat. de quibus videndus auctor Moreti, ubi inter alia,

Dextera pistillo primum fragrantia mollit
Allia; tum pariter mixto tenet omnia succo.

Varro lib. 1. de R. R. cap. 47. *Ea summa integenda binis tabellis dextra & sinistra deligatis, herbaeque elidendae, & dum tenerae sunt vellendae.* reddendum id verbum quoque Horatio opinor lib. iii. Od. xxvi.

Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
elidere collum.

ubi nunc *laedere collum* circumfertur. Naso Met. xiv. 738.

Atque onus infelix elisa fauce pependit.

Lucanus libro ii. 154

Hic laqueo fauces elisaque guttura fregit.

Heins.

372. Co-

Qui dicet, Quondam facrata eft colle Quirini
Hac Fortuna die Publica; verus erit.
Tertia lux (memini) Ludis erat. at mihi quidam
Spectanti fenior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis quâ Caefar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubae.
Dux mihi Caefar erat, fub quo meruiffe Tribunus
Glorior. officio praefuit ille meo.
Hanc ego militiâ fedem, tu pace parafti,
Inter bis quinos ufus honore Viros.

Plu-

372. *Cognofcat.*] *Agnofcat* Francof. Mazar. & alii.

373. *Primos cibos.*] Cafeus certè ex antiquiffimis eft. Vide quae quotannis Athenienfes exhibebant Diofcuris in Prytaneis, ut refricarent prifci victus memoriam. Athenaeus lib. IV. Ὁ δὲ τοὺς εἰς Χιωνίδην ἀναφερομένους Πτωχοὺς ποιήσας, τοὺς Ἀθηναίους φησὶν, ὅταν τοῖς Διοσκούροις ἐν Πρυτανείῳ ἄριστον προτιθῶνται, ἐπὶ τῶν τραπεζῶν τιθέναι τυρὸν, καὶ φυστὴν, δρυπεπεῖς τ' ἐλάας, καὶ πράσα, ὑπόμνησιν ποιουμένους τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς. NEAPOL. *Prifcos* omnes, quos vidi. vid v. Met. 677.

374. *Luna levarit equos.*] *Lavarit* fex fcripti. quomodo Pafferatius etiam ad Propertium pag 192. fed fruftra; ut jam monui ad Claudianum II. in Eutrop. 137. *tollere* dixit lib. v. 160. de Aurorâ,

In matutinis lampada tollit equis.

HEINS.

375. *Sacrata eft colle.*] Sic cenfeo legendum. Non amplector editionem, in quâ, *facrata in valle.* NEAPOL. *Valle* multi ex melioribus. male. Vetus Kalendarium, FORTVN. PVBLIC. PR. IN COLL. Feftus Rufus de Regionibus Urbis, *Ædes Fortunae Publicae in colle.* Ceterum opinor legendum, *colle Quirino*, ut Metam. XIV. 836.

——— *lucum pete, colle Quirino*
Qui viret.

ita enim meliores libri. Horat. lib. II. Ep. II.

——— *cubat hic in colle Quirino.*

fic & ibi fcripferim libens. vetufta exemplaria apud eundem lib. I. Od. II. *populo Quirino*, apud Noftrum fupra lib. II. & III. *collis Efquilius* & *Efquilius mons. Caprea palus, penetralia Collatina, Carmens porta*, & fimilia. apud Statium *Caelia tecta* Arbore Melioris; quamquam perperam *Caelica templa* nunc ibi legitur ambigua fignificatione,

Jamque & belligerum Jani nemus, atraque Caci
Rura, Quirinalesque fuga fufpenfa per agros:
Caelia tecta fubit. ibi demum victa labore,
Feffa metu, qui nunc placidi Melioris operta
Stant fine fraude lares, fluidos collegit amictus
Arctius, & niveae pofuit fe margine ripae.

HEINS. *Valle Quirini* Mazar. Moreti & octo alii.

376. *Hac Fortuna die Publica.*] Verum fatear, candide Lector, à nemine hic locus intellectus. Duo funt templa in Faftis Ovidianis Fortunae Publicae dedicata, unum hîc Nonis Aprilis, alterum VIII. Kalendas Junias. Unum vero Romae fuit à Latinis Graecisque (Τύχην δημοσίαν hi nuncuparunt) fic dictum in monte Quirinali. Merito ergo argutantur multa interpretes, fed nemo fane eorum fanae mentis. Legi & relegi Annales, nihil ad lucem repperi, cum ecce obvium mihi venit fragmentum Kalendarii antiqui infcriptionum veterum pag. CXXXV. in quo, poft notas illas, Q. R. C. F. id eft, *Quando Rex comitiavit fas*, qui dies eft IX. Kalendas Junias, ftatim fequebantur hae, FORTVN. PVBLIC. PR. IN COLL. hoc eft, *Fortuna Publica primigenia in colle.* Sequitur ergo, quod verfus menfe Majo loquatur de Fortunâ Primigeniâ; quae etiam, ut vides, *Publica* dicta; menfe verò Aprili de eâ, quae tantum *Publica* cognominata. utraque templum habuit in colle Quirinali. Mecum Hiftorici & dominae Urbis Topographi. NEAPOL. Vid. lib. v. 729.

377. *Tertia lux, memini.*] Hoc eft, tertiâ poft Nonas, quae VI. Idus Aprilis, ludi fiebant: idque etiam monet vetus Kalendarium. Dubius, an hos fecerint Romani in Julianae victoriae aeviternam memoriam, fitque ludus aliquis continuatus ex tot, quos tunc edidit fummus ille Princeps. Singulatim de illis multa leges apud Plutarchum, Dionem, Appianum, Paterculum. NEAP.

377. *Ludis erit.*] In nonnullis, *erat.* NAUGER. *Erat* Urfin. prim. Ambrof. multique alii. unus, *eat.* Mazar. & Zulich. ac octo aut novem praeterea, *Tertia lux, memini, ludis erat at mihi quidam*, optime. quomodo & Gruterus in fchedis fuis conjecerat. mox pro *contiguus* plerique veteres, *continuus.* HEINS. Vid. ad IV. Met. 57.

377. *Hac*

Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula coelestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion aequore mersus erit.
PRoxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phoebo stella fugata locum;
Circus erit pompâ celeber, numeroque Deorum:
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi: non est opus indice caussâ.
Sponte Deae munus promeritumque patent.

Mes-

377. *Hac mihi quidam.*] Malo, *quondam*, ut inest MSS. Scribebat in exsilio. NEAP. *Quondam* sex scripti.

379. *Haec, ait, illa dies.*] Habes diem: annus vero fuit DCCVII. ab U. C. triumphus Caesaris IV. NEAPOL.

381. *Meruisse Tribunus.*] *Tribunal* Maz. Zulich. Voss. & tres alii. ut stipendium sit militare Tribunal. sed nil mutandum censeo. HEINS.

382. *Glorior.*] *Gratulor* unus Moreti.

382. *Officiis praefuit.*] Scriptus, *efficio.* NEAPOL. *Officiis* duo scripti.

384. *Inter bis quinos.*] Ergo juxta Tribunum sedit Ovidius; non quia ex equestri familiâ, ut censet magnus Lipsius in Amphitheatro, sed quia Decemvir. Hoc munus exercuit Noster pauculos annos, opinor, antequam Urbe discederet: nec aliud occupasse legi, praeter Triumviratum juvenili aetate. Merula ex illis in Tristibus,

Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
Usque decem decies inspicienda viris.

colligit, Nasonem tulisse etiam Centumviratus honorem. O peponem: imo ibi se clare Decemvirum testatur: nam ad hunc magistratum pertinebat Centumviros congregare, ad judicia reorum peragenda: cui rei initium ex Augusti institutione. *Auctor enim fuit*, inquit Suetonius, *ut Centumviralem hastam, quam quaestura functi consueverant cogere, Decemviri cogerent.* NEAP.

385. *Subito subducimur imbre.*] Eodemmet die. Plinius lib. XVIII. cap. 26. *Caesari VI. Idus significatur imber Librae occasu.* NEAP.

385. *Subducimur imbre.*] *Seducimur* Arond. & septem alii, cum Mazar. Zulich. & Erfurtano. hoc est, separamur. bene. quomodo Ep. XIX. 142.

Seducit terras haec brevis unda duas.

mox *Ensiger Orion* meliores, pro *Ensifer.* quomodo etiam lib. II. Art. 55.

—— comesque Bootae
Ensiger Orion aspiciendus erit.

HEINS.

386. *Aquas.*] *Equos* duo.

387. *Ante tamen quam summa dies.*] Erit Orionis occasus heliacus. Sed heus quam mensis dices hanc ultimam spectaculorum? Kalendarium Constantini Magni ludos Magalesiacos terminat IV. Idus; nam III. Idus facit natalem Severi: vetus vero hunc etiam, qui mensis XI. notat his litteris, LVDI. Sequimur antiquius. NEAP.

387. *Summa dies.*] *Fulva* unus.

389. *Proxima victricem.*] Pridie Idus Apriles erant Cerealia: quae non ex Festis antiquis Urbis, si verus nummus Laurentii Medicei, in cujus orâ: MÆMIVS ÆDILIS CVRVLIS CEREALIA PRIMVS FECIT. NEAPOL.

491 *Pompa celeber.*] Expressim de hac Cereali M. Varro de R. R. *Nam modo ovum illud sublatum est, quod ludis Circensibus novissimi curriculi finem facit quadrigis: sed ne illud quidem ovum vidimus, quod in Cereali pompâ solet esse primum.* NEAP.

391. *Celeber.*] Ita legendum docet Priscian. lib. III. pag. 606. quare male quaedam editiones *celebris*, licet id in novem scriptis exstet, & ita veteres in masculino usos his adjectivis viderimus ad Petron. 123. BURM.

392. *Palma petetur equis.*] Ludi constabant ex pluribus equitum cursibus, teste Tacito. Prodigii loco olim habitum, pro hisce gladiatorios exhibitos. Vide Dionem lib. XLVII. anno DCCXII. NEAPOL.

394. *Hinc Cereris ludi.*] Hoc est à XII. mensis die incipiunt Cereales. Cave credas bono Marso, qui primum distichum interpretatur de ludis Circensibus; ac si dicat hic Noster, post Circenses incipere Cereales. Sed ab homine nec Criticen nec Grammaticam exigimus. NEAPOL. *Hic* Ursin. & tres alii. Lege, *Hi Cereris ludi.* pro *indice causae* praestantiores omnes, *indice caussa.* & bene. sic supra ℣s. 328.

Index laetitiae fertur ad astra sonus.

& apud Lucretium lib. II. 1079. *Indice mente.* apud Livium lib. VII. 37. *Clamor omnium assensus index.*

&

Meſſis erant primis virides mortalibus herbae;
  Quas tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci ceſpite gramen;
  Nunc epulae tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt. bene erat jam glande repertâ:
  Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
  Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum praebere coëgit:
  Tum primum ſoles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybeïa maſſa latebat.
  Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres laeta eſt. at vos optate, coloni,
  Perpetuam Pacem perpetuumque Ducem.

Farra

& lib. XXIII. 46. *Clamor favoris index.* lib. XXXVI. 24. *Clamor capti oppidi index.* Plinius lib. VIII. cap. 16. *Leonum animi index cauda, ficut & equorum aures.* Pont. IV. Eleg. XIII.

Unde ſaluteris, color hic tibi pretinus index.

Met. IX. 535.

Eſſe quidem laeſi poterat tibi pectoris index
Et color & macies.

Rutilius Itinerario,

Nec locus ille mihi cognoſcitur indice fumo.

Et mox:

Index ſemiruti porta vetuſta ſoli.

Avienus Phaenom.

—— *vere ſollers mox indice diſcat.*

ſic &

Index cura Deûm

Statio Epicedio in Patrem. HEINS.

394. *Premeritumque.*] Vid. Gifan. Indic. Lucret. in *promerita.*

395. *Panis erant primis.*] *Meſſis erat* Zulich. & Mazar. à manu prima. Patavinus quoque unus melioris notae & Francof. *Meſſis erant.* probe. meſſem pro pane ponit. ſuperiori verſu, *patent*, pro *patet*, unus Mediceus. & id placet. HEINS. *Panie erat primus* Voſſ. Bernenſ. & alius.

317. *Vivax è ceſpite gramen.*] *Vivaci ceſpite* Urſin. Nauger. & alii nonnulli. *vivo de ceſpite* Bononienſis. HEINS. *Vivax ex* duo. *vivax de* octodecim. *vivax in* duo.

398. *Erant.*] *Frat* Sarravian. & plurimi alii.

399. *Poſtmodo glans nata eſt.*] Vide, ſodes, elegans Epigramma Zonae, in Graecis. NEAP. *Orta eſt* quatuor libri. HEINS.

399. *Bene erat.*] Vide Caſaub. ad Perſ. IV. 29. & comment. ad Petron. XXXIV. & LXV.

400. *Duraque.*] Unus codex, *puraque. munificas* maluit olim Heinſius. ſed quia *bene eſſe* de lauto convivio dicitur, retineo hic vulgatam.

401. *Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato.*] Verſus paulo durior. *homini* Mazar. Zulichem. Voſſ. prim. Ambroſ. & tres alii. τὸ *alimenta* abeſt à tribus. Forte,

Prima Ceres hominum victu ad meliora vocato.

HEINS. *Pabula prima Ceres homine ad meliora vocate* Bernenſ. *hominem ad meliora vocavit* duo. *homini vocate* Voſſ. & Petav. *elementa* etiam duo.

403. *Illa jugo tauros.*] Callimachus polite in Hymno ad eamdem:

Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε·
Κάλλιον, ὡς καλάμαν τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτα
Ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι,
Ἁνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.

NEAP. *Jugis* Petav.

404. *Soles.*] *Sulcos* Edit. prim. *dum primum* Mazarin.

405. *Æs.*] *Res* Voſſ *in pretium* Vatic. & Petav.

405. *Chalybis jam maſſa placebat*] *Chalybe jam* Petav. *chalyboia* Nauger. bene. Sed nondum ſanatus eſt locus. Urſin. Mazar. Zulich. unus Vatic. & unus Patav. *chalybeïa maſſa latebat.* optime. quò & alludunt prim. Ambroſ. & Laeti, in quibus, *chalybaeaque maſſa latebat.* *latebas* etiam in Erfurtano aliisque nonnullis. HEINS. *Patebat* in uno erat codice.

406. *Heu heu perpetuo*] Liber Urſini & optimus Vaticanus, *Eheu.* CIOFAN. Alii, *Heu*, vel, *Eheu.* At Laeti Codex, prim. Bonon. & tres alii, *Heu quam perpetuo.* ut in Amoribus,

Heu

Farra Deae micaeque licet salientis honorem
Detis, & in veteres turea grana focos.
Et, si tura aberunt, unctas accendite taedas.
Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta jugo cervix non est ferienda securi.
Vivat, & in durâ saepe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor
Trinacris; à positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri. multas ibi possidet urbes;
In quibus est culto fertilis Henna solo.

Fri-

Heu quam, quod studeas ponere; ferre grave est!

Trist. III. El. IV.

Heu quam vicina est ultima terra mihi!

HEINS.

407. *Et vos orate coloni Perpetuam pacem pacificumque ducem.*] In nonnullis, *perpetuumque ducem.* NAUGER. *Optate* meliores. bene. deinde, *at vos,* Arondel. Vossii & tres alii. etiam rectius. Maz. Zulich. & multi alii, *perpetuumque ducem*, quod & in suis invenerat Naugerins. lib. I. 289.

Jane, face, aeternos pacem pacisque sequestrem,
Neve suum praesta deserat auctor opus.

& eodem libro, 721.

Usque domus, quae praestat eam, cum Pace perennet,
Ad pia propensos vota rogate Deos.

& de Vesta lib. III. 427.

Quos sancta fovet ille manu bene vivitis ignes.
Vivite inextincti flammaque duxque, precor.

HEINS. *Paciferumque ducem* Petav.

409. *Honorem.*] *In ore* Arund.

410. *Turea grana.*] *Tura liquata* unns Moreti. *Taurea dona* Mazar. mox, *sed si thura*, Edit. Neap. *At si* Farnes. *aberint* tres scripti. deinde, *junctas accendite taedas*, quatuor. *accendite pinus*, Patavinus, cujus *taedas* est glossa. ut & *faces*, quod erat in tribus codicibus. ita inf. IV. 493.

Illic accendit geminas pro lampade pinus.

& ita *Pinea taeda* Epist. XII. 34. & supr. II. 558. BURM.

412. *Parva bonae.*] *Pauca* Gottorp. *si modo casta* Ambros. *dummodo casta* Patav. quae omnia habent, quo se tueantur.

412. *Sint modo casta.*] Plenus ex Ethnicis paribus gemmis Plato & Porphyrius. Vide illum in Alcibiade altero, hunc περὶ Ἀποχῆς ἐμψ. libro II. NEAP. Nam in ambarvalibus erat castitatis observatio, teste Servio ad illud Virgil. Ecl. III. 77. *Cum faciam vitula pro frugibus.* DOUZA.

413. *Cultros Removete.*] Antiquissima lex fuit inter primaevos Italiae populos, quâ pari poenâ homicida & bovicida damnabatur: ratio apud Ælianum Ποικίλης lib. V. Inrer leges, hic inquit, Atheniensium καὶ τοῦτο δὲ ἦν φυλαττόμενον παρ' αὐτοῖς· βοῦν ἀρότην καὶ ὑπὸ ζυγὸν πονήσαντα σὺν ἀρότρῳ, ἢ καὶ σὺν τῇ ἁμάξῃ μηδὲ τοῦτον θύειν, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἂν γεωργός, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. NEAP. *Cultrum* quinque libri. *prohibete* etiam Gottorph.

414. *Ignavam sacrificate suem.*] Forsan ad illud Platonis Comici adlusit ἐν ταῖς Ἑορταῖς τῷ δράματι· quem dixisse refert Clemens Alexandrinus Stromatωn lib. VII. non oportere nos alium ex omni quadrupede occidere quam suillum: nam & caro habetur in gulae deliciis, & nihil ex porco redit praeter setas, grunnitum & lutum. Unde & facete dicere solebat Æsopus, ideo maxime clamare sues cum trahuntur, quia ad nihil aliud utiles se credunt quam ad sacrificium. NEAP. *Ignavum* prim. Med. pr. Farnes. Gottorph. & multi alii. HEINS.

415. *Cervix non est.*] *Cervix, & non ferienda* quatuor.

418. *Plura recognosces.*] Malim, *recognoscis.* mox, pro *ea possides*, Zulich. & alter Ambros. *ibi.* HEINS. *Recognoscens* Arondel. Francof. Polit. & septem alii: non male. *recognoscas* etiam nonnulli. deinde, *multas Dea possidet urbes*, Petavii.

419. *Procurrit.*] *Descendit* Sarrav. & duo alii. *praecurrit* Moreti tertius.

420. *Loci.*] *Locus* Patavin. sed I. Pont. VIII. 12. *Positu vix adeunda loci. appositum* Regius & quin-

Ll

que

Frigida coeleſtum matres Arethuſa vocarat.
Venerat ad ſacras & Dea flava dapes.
Filia, conſuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſâ locus eſt, adſpergine multâ
Uvidus ex alto deſilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictaque diſſimili flore nitebat humus.

Quam

que alii. *appoſiti* Putean. *appoſitu* quatuotdecim. Burm.

421. *Grata domus Cereri.*] Imo non habuit Diva gratiorem, tum ob frumentationem, tum ob cultum. Diodorus lib. v. (ſi fides Siculo de laude Siculâ. apage, fidus eſt Hiſtoricus.) Καὶ τὸ τῆς ἁρπαγῆς τῆς κατὰ τὴν Κόρην ἐν ταύτῃ νήσῳ γενομένης ἀπόδειξιν εἶναι λέγουσι φανερωτάτην, ὅτι τὰς διατριβὰς αἱ θεαὶ κατὰ ταύτην τὴν νῆσον ἐποιοῦντο, διὰ τὸ στέργεσθαι μάλιστα παρ' αὐταῖς ταύτην. imo & veneratae. Hinc carmen illud cujuspiam Graeci vatis:

Δάματερ πολύκαρπε σὺ κ' ἐν Σικελοῖσιν ἐναργής.

Exſtant adhuc, ni fallor, Ennae tudera templi veteris Cereri dicati. de quo Strabo lib. vi. ſed de illius religione mira Cicero Verrinâ iv. *Apud patres noſtros atroci ac difficili Reipublicae tempore, cum, Tito Graccho occiſo, magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur, P. Mucio L. Calſurnio Conſulibus, aditum eſt ad libros Sibyllinos; in quibus inventum eſt, Cererem antiquiſſimam placari oportere: tum ex ampliſſimo collegio Decemvirali ſacerdotes populi Romani, cum eſſet in Urbe noſtrâ Cereris pulcherrimum & magnificentiſſimum templum, tamen usque Ennam profecti ſunt. Tanta enim erat auctoritas & vetuſtas illius religionis, ut cum illuc irent, non ad aedem Cereris, ſed ad ipſam Cererem proficiſci viderentur.* Paullo poſt ſubdit, fanum illud habuiſſe bina Cereris ſimulacra, unum marmoreum, alterum aereum modicum cum facibus, ſed excellens & perantiquum. Si templi auctorem quaeris, non dabo integrum: is Gelon fuit Syracuſanus; ſed partem extruxit, non omne: obiit, cum fere clauderetur opus. Diodorus Siculus lib. xi. Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος ὁ Γέλων, ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης· χρυσοῦν δὲ τρίποδα ποιήσας ἀπὸ ταλάντων ἑκκαίδεκα, ἀνέθηκεν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Δελφοῖς, Ἀπόλλωνι χαριστήριον. Ἐπεβάλετο δὲ ὕστερον καὶ κατὰ τὴν Ἔνναν κατασκευάζειν ναὸν Δήμητρος· [illegible] δ' ὄντος, τοῦτον μὲν οὐ συνετέλεσε, μεσολαβηθεὶς τὸν βίον ὑπὸ τῆς πεπρωμένης. Quis ergo perfecit? verum fateor, ipſi ignoramus. forte apud ſcriptores Graecos veſtigium exſtat aliquod hujus rei. Neap.

422. *Culto ſolo.*] Meo veteri eſt, *celſo*, ex ſitu, qui arduus & acclivis. Livius lib. xxiv. 37. *Enna in excelſo loco ac praerupto undique ſita, cum loco inexpugnabilis erat, tum praeſidium in arce validum habebat.* Strabo quoque lib. vi. Κειμένην ἐπὶ λόφῳ, περιειλημμένην πλάτεσιν ὀροπεδίοις ἀροσίμοις πᾶσιν. Sed ad quid teſtes? forte diruta. An non exſtant cineres? Ipſa urbs veterrima viſitur hodie à longe in edito colle, non deſerta, ſed dives gente, pleràque illuſtri. Neapol.

422. *Enna.*] Vere admonent hîc interpretes ſcribendum *Enna* per duplex *nn*. Vide quae notavi in Metamorphoſ. & in libris de Ponto. Ciofan. *Henna* meliores tam hic quam infra, de quo ad Claudianum Raptu Proſerpinae i. 122. & iii. 72. Heins.

427. *Locus eſt.*] Vaſta illa ſpecus celebris hoc raptu apud veteres & ſoli fertilitate. Adſcribam Ariſtotelis verba ex libro de Mirandis: Ἐν τῇ Σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ Ἔννῃ, σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι, περὶ ὃ κύκλῳ πεφυκέναι φασὶ τῶν τε ἄλλων ἀνθέων πλῆθος ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἴων ἀπέραντόν τινα τόπον συμπεπληρῶσθαι· ἃ τὴν σύνεγγυς χώραν εὐωδίας πληροῖ, ὥστε τοὺς κυνηγοῦντας, τῶν κυνῶν κρατουμένων ὑπὸ τῆς ὀδμῆς, ἐξαδυνατεῖν τοὺς λαγὼς ἰχνεύειν· διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος, ἀσυμφανής ἐστιν ὑπόνομος, καθ' ὅν φασι τὴν ἁρπαγὴν ποιήσασθαι τὸν Πλούτωνα τῆς Κόρης. Neapol.

428. *Humidus ex alto deſilientis aquae.*] In eodem Vaticano & in ore lib. Statii, *Uvidus ex alto, &c.* multo libentius ſequor. Ciofan. Ita inf. 688. *Aſſiduis uvida ſemper aquis.* ubi vide.

429. *Tot fuerant illic.*] Urſini liber, *florent.* quod placeret, niſi *flore* ſequeretur. Scribo, *Tot vernant illic*; & ſequenti verſu, *flore renidet humus*, pro *nitebat.* nam unus Patavinus melioris notae, *ridebat*, alius, *virebat.* Exaratum fuerat, *flore nidet*, aut *nites*, pro *renidet.* & *verant*, pro *vernant*, ſuperiori verſu. hinc natus error. *vernae roſae* Faſt. iv. 192. *vernantia lilia* Columella,

Cum Cereris proles veſtris intenta choreis
Æquoris Hennaei vernantia lilia carpſit.

ſic Met. xv. 204.

——— *florumque coloribus almus*
Ridet ager.

ita

Quam ſimul adſpexit; Comites accedite, dixit;
Et mecum veſtros flore replete ſinus.
Praeda puellares animos proleƈtat inanis,
Et non ſentitur ſedulitate labor.
Haec implet lento calathos è vimine textos:
Haec gremium, laxos degravat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curae:
Illa papavereas ſubſecat ungue comas.

Has,

ita enim vetuſti codices. ubi plura. appoſite Prudentius περὶ Στεφάν. Hymno S. S. Petri & Pauli Apoſtolorum,

Sic prata vernis floribus renident.

Apulejus Met. IV. *Inter varias herbulas & laetiſſima vireta fulgentium roſarum minius color renidebat.* ita ſcribendum. & eſt id verbi ſaepe in illo à librariis perperam mutatum. libro XI. *Arbores germine foliorum renidentes.* quod male mutavit Elmenhorſtius. HEINS.

431. *Quam.*] *Quos* Putean. & Regius. *quae* Thuan. *quem* alius. *quae* Ambroſ. *quod* duo.

432. *Plenos flore referto ſinus.*] *Veſtros referte* multi ex ſcriptis. *veſtros repleto* alii nonnulli. bene. HEINS. *Etnaeo noſtros flore replete ſinus* unus.

433. *Animos oblectat inanis.*] Alii, *delectat*, ex melioribus. Sed vere Petav. & Urſin. *proleƈtat.* quò ſpeƈtant etiam primus Med. & Politiani Excerpta cum quatuor aliis, qui *projeƈtat* agnoſcunt. Plautus Bacchidibus Aƈt. III. Sc. VI.

Etiamne ultro tuis me proleƈtas probris.

Prudentius Amartig.

Aſt alias, quas nullus amor proleƈtat edendi.

Auſonius Ep. XIV. *Edictionis alienae proleƈtas audaciam.* Cyprianus ſub finem Ep. I. *Proleƈtet aures religioſa mulcedo.* Apulejus Met. libro V. *Mox proleƈtante ſtudio pulcherrimae viſionis miratur ſingula.* & mox, *Et illae ſedatae lachrymae poſtliminio redeunt proleƈtante gaudio.* & IX. *Canorae etiam aviculae proleƈtante verno vapore concentus ſuaves adſonant.* & in Apologia, *Quod inſtitui pergam diſputare, nullam mihi cauſam fuiſſe Pudentillam ad nuptias proleƈtandi.* Marcianus Capella libro VIII. *Tunc etiam nuptialis gratiae nomine proleƈtatus, inundantis temeti ſe infuſione proluerat.* Uſus etiam eſt eo verbo Cicero, ut & Ammianus Marcellinus. ſic & *eleƈtare* Plautus dixit. & *alleƈtare* Cicero Catone cap. XVI. *inleƈtare* Val. Flaccus libro IV. 388.

Haud procul inleƈtans Argum, languentia cantu
Lumina cunƈta notat.

ſic ſcribo. *inſeƈtans* perperam vulgo. de Mercurio Argum cantibus demulcente eſt ſermo. hinc & *illex cantus. prolicere* reſtituimus apud Noſtrum libro II. Artis, ỳſ. 718. ubi adeantur notae. HEINS.

434. *Et non ſentitur.*] Lamprid. Alex. Sever. *Laborem in viƈtoria nemo ſenſit.* forte, *ſentitur.* HEINS. Neſcio an *ſentitur* ſe tueri poſſit.

435. *Calathos è vimine nexos.*] *Textos* Voſſ. prim. Ambroſ. Zulich. Mazar. Laeti, prim. Farneſ. & multi alii. quod ſequor. Claudianus lib. II. Rapt. 138.

——— *nunc vimine texto*
Ridentes calathos ſpoliis agreſtibus implet.

Martial. lib. IX. Ep. 74.

Clauſa mihi texto cum prandia vimine mittas.

Nemeſianus Eclog. II. de Luſciniâ,

Quae licet interdum contexto vimine clauſa.

Virgil. IV. Georg. 34.

Seu lento fuerint alvearia vimine texta.

Statius Theb. I. 583.

Gramineos dedit herba toros & vimina querno
Texta domus.

ſic paſſim veteres. Noſter lib. VI. 26.

Et paries lento vimine textus erat.

& II Met. 555.

——— *texta de vimine ciſta.*

Virgil. Eclog. II.

Viminibus mollique paras detexere junco.

Et I. Georg. 266.

Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga.

Et XI. Æneid. 65.

Arbuteis texunt virgis & vimine querno.

Senec. Epiſt. XC. *Quid ergo? non quamlibet virgeam cratem texuerunt manus.* Tibull. II. III. 15. *Dum fiſcella levi detexta eſt vimine junci.* Hieron. ad Ruſticanum Monachum, *Vel Fiſcellam texe junco, vel caniſtrum textis plecte viminibus.* Caeſ. VI. de Bel. Gal. *Contexta viminibus membra. pleƈtere* tamen *vimine* dixit Saluſt. apud Non. in *Parma.* HEINS. *Ex vimine faƈtas* Bern.

436. *Laxos degravat.*] Sic optime liber ſcriptus; non, *lapſos.* NEAPOL.

437. *Illa*

Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris:
Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant.
Plurima lecta rosa est; & sunt sine nomine flores.
  Ipsa crocos tenues liliaque alba legit.
Carpendi studio paullatim longius itur:
  Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, & visam patruus velociter aufert;
  Regnaque caeruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Iö, carissima mater,
  Auferor. ipsa suos absciderat que sinus.
Panditur interea Diti via: jamque diurnum
  Lumen inadsueti vix patiuntur equi.
At chorus aequalis, cumulatis flore canistris,
  Persephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata silet, montes ululatibus implent;
  Et feriunt moestae pectora nuda manus.

At-

437. *Illa legit calthas.*] *Caltham* Glossae exponunt βοίφθαλμον. At Plinius hanc à buphthalmo, & bene, discriminat: nam licet sint flores ferè colore similes, non tamen iidem. Caltham ille facit violae marinae concolorem, sed amplioribus foliis. *Sed sativis*, inquit, *maxima auctoritas luteis. Genera iis Tusculana, & quae marina appellatur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato: in totum vero sine odore minutoque folio calathiana, munus autumni, ceterae veris. Proxima ei caltha est concolori amplitudine: vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem.* NEAP.

439. *Amarante.*] *Narcisse* prim. Ambr. & Laeti.

440. *Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.*] *Pars casiam* bene optimus Ursini liber & Naugerianus. tres alii, *parsque rosas.* multi, *pars rores.* Strozzae codex, *pars crorem.* alius, *pars violas.* conjunxit in Georgicis thymum & casiam quoque Virgilius,

—— *ipse thymum casiamque ministrat.*

in Bucolicis idem,

Tum casiâ atque aliis intexens suavibus herbis.

In Ciri,.

Narcissum casiamque herbas incendit olentes.

quibus locis herba *casia* designatur, quam multi cum *casia* Arabiae frutice confundunt. cum errorem & Servius ad Maronem non semel erravit. HEINS.

441. *Sunt & sine nomine flores.*] *Et sunt* scripti potiores. Puto scribendum:

Plurima lecta rosa est, lecti sine nomine flores.

τὸ *lecti* exciderat negligentiâ librariorum, quia *lecta* praecesserat. HEINS.

442. *Liliaque alba legit.*] Claudianus in Raptu de eâdem:

—— *Et aut violas aut candida lilia carpit.*

NEAPOL.

447. *Iö, carissima mater.*] *Iö, comitesque parentes* Moreti secundus. *clamat, jam jam c.* tertius. *clamat Io, Iö, c. m.* Vossianus.

448. *Absciderat que sinus.*] *Exsciderat que* multi veterum. Virgil. lib. v. 685.

Tum pius Æneas humeris exscindere vestes,
Auxilioque vocare deos.

ita vetustissimus Mediceus. *discindere* dixit Silius Italicus libro XVI.

Auratam medio discindit pectore vestem.

& sic Terentius in Adelphis, *Vestem discidit? resarcietur.* Apulejus lib. II. Met. *Calcibus insultare, capillos distrahere, vestes discindere.* Maro Æneid. XII.

Purpureos moritura manu discindit amictus.

HEINS. *Abstuleratque* prim. Ambros.

449. *Namque diurnum.*] Lege, *jamque*, cum uno meo. HEINS.

450. *Non patiuntur equi.*] Rectius vetus codex, *vix patiuntur.* NEAPOL.

451. *At chorus aequalis.*] Facit Proserpinae comites ejusdem ferè aetatis. NEAPOL.

451. *Cumulatis flore canistris.*] Ursini: *cumulato flore ministrae.* Unus Vatic. *cumulato flore ministri.* alii septem ejusdem Bibliothecae & Statii, *cumulatae flore ministrae.* magis placet. CIOFAN. Scribe cum meo libro, *cumulatae*: nec sane spernendus alter, in quo, *cumulatis flore canistris.* NEAPOL. *Cumulatis canistris* primae editiones, codex

Attonita est plangore Ceres; modo venerat Hennam:
  Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur. quales audire solemus
  Threïcias fusis Maenadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapto;
  Et quaerit foetus per nemus omne suos;
Sic Dea: nec retinet gemitus, & concita cursu
  Fertur; & è campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantae,
  Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies errori summa fuisset,
  Si non turbassent signa reperta sues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
  Praeterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Praeterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi;
  Et te, vorticibus non adeunde Gela.

Li-

codex Naugerii & ex nostris quatuor. bene. Corippus IV. 148.

Qualia foecundi convectant munera campi
Agricolae, cum prata virent, plenisque canistris
Lilia cana ferunt.

Columella libro X. ad Nymphas, ubi agit de floribus,

Hac facili gressu teneras advertite plantas,
Tellurisque comas sacris aptate canistris.

ubi male *optate* circumfertur. Noster lib. II.

Stat puer & manibus lata canistra tenet.

utitur eadem voce Met. II. & VIII. etiam Virgilius, Statius, alii. *calathos* vocavit supra, & lib. VI. ubi Flora,

Inque leves calathos munera nostra ferunt.

apud Claudianum quoque in Epithalamio Palladii:

——— *tum vere rubentes*
Desuper invergunt calathos, largosque rosarum
Imbres, & violas plenis sparsere pharetris.

plenis canistris parum abest quin censeam scribendum. HEINS. *Cumulato flore ministrae* octo libri.

452. *Ad tua dona veni.*] Venuste prim. Ambros. *ad tua vota.* hoc est, ad tua gaudia. sequenti versu lege cum melioribus, *Ut clamata silet.* vulgo perperam, *Et.* HEINS.

454. *Et feriunt nuda.*] Patet ultimae voculae transpositio; legendum,

Et feriunt moestâ pectora nuda manu.

NEAPOL. *Moestae* Ursin. Nauger. & unus Patav. lege, *moestae manus.* repetit hunc versum Trist. lib. I. Eleg. III. Vide Notas lib. II. ℣. 100. supra 342.

Et feriunt molles taurea terga manus.

HEINS.

456. *Filia, dixit, ubi es?*] Meliores libri, *filia, clamat, ubi es?* NEAPOL. *Dixit* praestantiores. HEINS.

457. *Ut quas audire solemus.*] *Quales audire* iidem, & *passis comis*, pro *fusis*, sequenti versu. de quo ad lib. I. ℣. 646. HEINS. Et ego hic *fusis* praefero: id enim Maenadibus melius congruit. vid. VIII. Met. 107. *sparsis* Farnes. BURM.

458. *Maenadas ire comis.*] Dionysianas illas: quibus nomen hoc ab insaniâ. NEAP.

460. *Et quaerit foetus.*] *Queritur* unus Vatican. ut Rem. Am.

Et queritur vitulum mater abesse suum.

HEINS. Inf. 925. *Sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes.*

461. *Sic Dea: nec retinet.*] Iidem, *Sic Dea: non retinet.* O quanto aptius! NEAPOL. *Non* etiam unus Heinsii.

461. *Cursu.*] *Currit* multi.

462. *E campis.*] *A campis* plurimi.

464. *Natae pondere.*] In antiquis plerumque, *noto pondere.* NEAPOL.

465. *Erroris summa fuisset.*] *Errori* elegantius Zulichemianus. Nauger. *errorum.* HEINS. *Ille dies* Farnes. ut *summa* sit substantivum.

466. *Reperta.*] *Repente* Voss. prim. Ambros. & quinque alii.

467. *Anisenaque flumina cursu.*] In nonnullis rectius, *Amasenaque flumina.* Amasenus enim Siciliae fluvius; ut idem Ovidius XV. Metam. testatur his versibus,

Net

Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quàque Simetheas accipit aequor aquas,
Antraque Cyclopum, pofitis exufta caminis,
Quique locus curvae nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Acragantaque, Tauromenonque;
Sacrorumque Melan pafcua laeta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapfonque & Heloria tempe;
Quàque patet Zephyro femper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Luftrarat, terrae cornua trina fuae.
Quacumque ingreditur, miferis loca cuncta querelis
Implet. ut amiffum cum gemit ales Ityn.
Perque vices modo, Perfephone, modo, Filia, clamat.
Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.

Sed

Nec non Sicanias volvens Amafenus arenas
Nunc fluit: interdum fuppreffis fontibus aret.

NAUGER. *Jamque Leontinos Anifenaque flumina curfu Praeterit* vulgo nunc legitur. Quaedam alia monftra reppererunt & commenti funt interpretes. In quinque Vatic. Statiano & Urfin. eft: *Amenaque.* in alio ex eadem Bibliotheca omnium optimo, qui Angeli Colotii fuit, *Amenenaque.* quae lectio fuperne in lib. Urfin. notata eft, quae ad genuinam proxime accedit. fiquidem legendum eft: *Amenanaque.* In iis, quos dixi, veteribus libris fyllaba, *na*, quae in verbo, *Amena*, geminanda erat, à librariis omiffa eft. Eft enim *Amenanus* fluvius in Sicilia per Catanam defluens. Strabo lib. v. idque perfpicue etiam apparet ex veteri Numifmate, quod habet idem Urfinus. Cujus ex altero latere cum eodem fluvio hae litterae leguntur: ΑΜΕΝΑΝΟΣ. ex altero vero ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. CIOF. *Amenenaque* Petav. *Amenaque* Zulich. Maz. & multi alii. quidam, *Antenaque*, vel *Amafenaque.* & fimilia. Sed *Amenanaque* tam hic quam lib. xv. Met. 279 fcribendum effe ex Strabone primus monuit Fulvius Urfinus, & poft illum, in Siciliâ, Philippus Cluverius. Urfino eam emendationem Ciofanus fublegit. Neque aliter Muretus in codice fuo caftigarat, adfcripto infuper Strabonis loco. prim. Ambrof. *Armenaque.* Malim etiam, *curfim*, quia *curfu* paulo ante praeceffit. HEINS Brodaeus ad Oppian. Cyneg. lib. III. pag. 104. dicit, aliis non difplicere, *Afininaque flumina.* fuum codicem habere, *Anifenaque.* quod Marfus tuetur. Sed Scopp. lib. 1. Collect. cap. 3. *Amafenaque* tuetur. *Anienaque* olim editi. de quo Antonius Fanenfis nugas agit. Hunc fluvium hodie *Guidicello* vocari &, per fubterraneas vias lapfum, in ipfa urbe Catana exire, docet Petrus Cartera in Defcript. Ætnae lib. 1. cap. 16. BURM.

469. *Fontes.*] *Fontem* ex duodecim fcriptis Heinfius edidit. *Levis Anapi* Voff. *Apani.* Mazar.

470. *Verticibus non adeunda Gela.*] A Verticibus nomen accepiffe Gelam docet Bochartus Chanaan. lib. 1. 29.

471. *Liquerat Ortygiam.*] Infulam prope Syracufas; ne dicam peninfulam: nam ponte fuit olim annexa magnae, mirae illi urbi. Vetus Magifter ad Pindari Olymp. Odâ VI. Ὀρτυγία, νῆσος ταῖς Συρακούσαις παρακειμένη τὸ πρότερον, νῦν δὲ συνήφθη τῇ πόλει. expreffim de ponte Strabo lib. VI. Ἡ δὲ Ὀρτυγία συνάπτει γεφύρᾳ πρὸς τὴν ἤπειρον πρόσγειος οὖσα. At Thucydidis Scholiaftes videtur adfignificare, fpatium illud breve inter infulam & Syracufas aggere folidaque terrâ femel impletum ab infulae cultoribus: Τὸ πρῶτον, ait ille, οἱ Συρακούσιοι τὸ νησίδιον ᾤκισαν μόνον, αὖθις δὲ μὴ χωροῦντος αὐτοῦ, συνάψαντες αὐτὸ τῇ Σικελίᾳ διὰ χώματος, κατῴκησαν καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Σικελία, Ἔξω πόλις. NEAPOL. *Ortygien* meliores. fic & in Metamorphofi. HEINS. *Ortygian* unus.

472. *Quaque Simethaeas.*] Catoni rifum excuteret Berfmannus cum fuâ illâ notâ, *Simaethes infula*; cum Σίμαιθος fit flumen prope Catanam & Cyclopum fcopulos: accolae dicunt, *la Jaretta.* NEAPOL. Vid. ad XIII. Met. 750. *Quodque Sim.* Douzae Exc. & Arund.

474. *Nomina falcis habet.*] Licet haec nefcias, de Meffanâ an Drepano intelligas: nam utraque habet à falce nomen, (Ζάγκλον hanc prifci mei Siculi vocarunt) ex chorographiâ tamen, & ex eo quod multo poft nominet Erycem, ad cujus pedes fita civitas Drepanitana, Meffanam praefatis verbis defcribi non ambigo. NEAP.

475. *Agrigentaque.*] Veteres, *Acracantaque*, aut *Acragantaque.* Lege, *Acragantaque.* ὁ Ἀκράγας Graecis. Latinis, *Agrigentum.* Gratius, *Cantatus*

Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
Audit: & alternis nomen utrumque petit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
Vox erat, Hac gressus siqua puella tulit?
Jam color unus inest rebus; tenebrisque teguntur
Omnia: jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vasti super ora Typhoëos Ætne,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.
Est specus exesi structurâ pumicis asper;
Non homini regio, non adeunda ferae:
Quo simul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, & aequoreas sicca pererrat aquas.

Effu-

tatus Grajis Acragas. Virgilius lib. III. 703. ubi Siciliam describit,

Arduus inde Acragas ostentat maxima longe
Moenia.

ubi Mediceus veterrimus, *Agragans.* & sic pletique omnes, nisi quod in uno vetustissimo Vaticano, *Acragas. Acragantinus Empedocles* apud Lucretium lib. I. 717. Ἀκραγαντῖνος. nam *Agragantinus* tres vetustissimi codices; quos inspexi, non *Agrigentinus.* in Chronico etiam Eusebiano Hieronymi vetustissima exemplaria, *Phalaris apud Agragantinos tyrannidem exercet.* & sic apud Plinium lib. XXXV. cap. 15. etiam apud Silium scribunt antiqua exemplaria. in antiquis nummis ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, quales plurimos Philippus Pharuta exhibuit. tres tamen sunt sub titulo *di Drago fiume*, in quibus manifeste exaratum occurrit, ΑΓΡΑΓΑΣ. unus ΑΚΡΑΓΑΣ. pro *Tauromenonque* unus Patavinus, *Tauromenenque.* recte. atque ita apud veterem poëtam Graecum nescio quem legisse me sum certus. locus tamen nunc non succurrit. Ταυρομένια Straboni est. aliis Ταυρομένιον. apud Latinos nonnumquam effertur, *Taurominium.* Sic apud Juvenalem Sat. V. 94. in scriptis, quotquot vidi, omnibus, *Taurominitanae rupes. Melan* etiam pro *Melam* meliores paulo post, quomodo & *Camerinan* mox dicet. *Sacrorum* etiam *boum*, non *sacrarum*, aliquot scripti. *Camerina* autem Latinis, quae Graecis Καμαρίνα. *Camerina* enim in optimis Virgilii, Nasonis, Chronici Eusebiani exemplaribus constanter. HEINS. *Sacratumque* Excerpt. Douzae Putean. & duo alii. vid. Pt. Flavium Conject. cap. 6.

477. *Thapsumque.*] Scripta membrana, *Thapsonque.* NEAP.

477. *Et Oloria Tempe.*] Legas cum Nostro, *& Eloria Tempe.* Tres apud me veteres habent, *Heloria.* Et sane parum constantes scriptores antiqui in ortographiâ fluminis & urbis ejusdem nominis. Plinius: *Syracusae portus Naustathmus, flumen Elorum.* at Silius:

——— *Atque undae clamosus Helorus.*

Graeci: Ἔλωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἐλώρου ποταμοῦ. NEAP. vid. Herm. Barb. ad Plin. III. 8.

478. *Quaque jacet Zephyro.*] *Patet* meliores. & recte. Rutilius Itinerario,

Inque omnes ventos littora nuda patent.

Rufus Festus Orâ Maritimâ 198.

Poetanion autem est insula, ad Zephyrum jacet
Patulusque portus.

ubi male legitur, *ad so fumum latet.* HEINS.

480. *Terrae cornua prima suae.*] Ingeniosissimo Jano Vlitio videbatur legendum, *cornua trina.* ut ad etymon Trinacriae alludat. nec dissentio. vid. notas ad Met. XIII. ℣s. 724. HEINS.

482. *Cum gemit.*] *Congemit* Ed. Neap. & ita Junii codex.

483. *Perque vices.*] *Vicem* Petav. & alius. *modo filia, mater* plurimi editi, sed contra Mss. fidem. & tamen non male convenit sequentibus. mox, *vocibus alternis nomen*, Putean. alter.

487. *Vinaque.*] Alii, *unaque*, ut ad vocem referatur. ut sit, una vox clamantis, sive pastorem vidisset, sive agricolam. fallitur enim hoc loco Marsus. MICYLL. *Vina colentem* Marsus explicat vino indulgentem. *vinaque* est in uno tantum codice. *ut arva* Ambros. *in arva* tres. vid. ad lib. II. 394.

488. *Ecqua.*] *Siqua* omnes fere scripti. recte. *si* pro an.

490. *Jam vigiles.*] *Pervigiles* Pembroc.

491. *Typhoeos Ætna.*] *Ætne* meliores. sic saepe alibi. HEINS.

492. *Anhelatis.*] *Ab elatis* Cantabrig.

494. *Taeda datur.*] Ea propter supra ℣s. 411. dixit, *Unctas accendite tedas.* NEAP. *Cereri* Bern.

496. *Non*

Effugit & Syrtes, & te, Zanclaea Charybdi;
Et vos, Nisaei, naufraga monstra, canes;
Hadriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum sedit gelido moestissima saxo.
Illud Cecropidae nunc quoque triste vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et Lunae patiens, & pluvialis aquae.
Fors sua cuique loco est. quo nunc Cerealis Eleusin,
Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
Ille domum glandes excussaque mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius aeger erat.

Ma-

496. *Non homini facilis.*] *Non homini regio* Ursin. Voss. prim. Ambros. Laeti, Mazar. Zulich. Nauger. & multi alii. Apulejus Met. IV. *Ac dum trepidi regionis urgemur gravi tumultu, & instantis periculi metu terremur ad fugam.* Vulgata scriptura quomodo defendi possit vide Vossium de Constructione cap. 5. & sequenti versu meliores magna ex parte, *Quo simul advenit*, pro *simul ac venit*. tamen lib. II. 603.

Quae simul ac tetigit Juturnae stagna sororis.

HEINS.

498. *Junxit.*] Meliores, *Jungit*. HEINS.

499. *Effugit ad Syrtes.*] *Et Syrtes* iidem. Lege etiam, *Charybdi*, ex uno Mediceo, pro *Charybdis*. HEINS.

500. *Nisei canes.*] Male alii, *Scyllaei*, & *Phorcei* unus Ambros. de quo ad Sabini Epist. I. est dictum. pro *naufraga monstra* quidam, *turba*, ex melioribus. HEINS.

501. *Patens.*] *Petens* Sarrav.

501. *Bimaremque Corinthum.*] *Corinthon* alii. HEINS.

503. *Moestissima saxo.*] Clemens Alexandrinus in Protreptico: Καὶ φρέατι ἐπικαθίζει λυπουμένη. An in puteo, an in saxo sederit, dubii scriptores. NEAP.

504. *Nunc quoque triste vocant.*] Maternâ linguâ Ἀγέλαστον πέτραν. Aristophanis Scholiastes: Ἔστι δὲ καὶ Ἀγέλαστος πέτρα καλουμένη παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅπου καθίσαι φασὶ Θησέα μέλλοντα καταβαίνειν εἰς ᾅδου· ἔνθεν καὶ τοὔνομα τῇ πέτρᾳ· ἢ ὅτι ἐκεῖ ἐκαθέσθη ἡ Δημήτηρ κλαίουσα, ὅταν ἐζήτει τὴν Κόρην. & Hesychius: Ἀγέλαστος πέτρα ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐφ' ἧς ἐκαθέσθη ἡ Δημήτηρ, ὅτε τὴν Κόρην ἐζήτει. Hoc saxum fuit prope puteum Καλλίχορον dictum: ibi primum aliquid in honorem Cereris celebratum. Pausanias in Atticis: Φρέαρ τε καλούμενον Καλλίχορον, ἔνθα πρῶτον Ἐλευσινίων αἱ γυναῖκες χορὸν ἔστησαν, καὶ ᾖσαν ἐς τὴν θεόν. NEAPOL. Vid. Zenob. Adag. I. 7. & ibi Schottum.

505. *Immota.*] *Ignota* Regius.

507. *Qui nunc Cerealis Eleusis Dicitur, hic Celei rura fuere senis.*] *Eleusin* meliores. de quo ad Epist. IV. vs. 67. deinde, *quo nunc*, Ursin. unus Patav. & tres alii. & sequenti versu *hoc* Ursin. & unus Patav. *haec fuisse.* alius, *hoc fuisse.* *hic fuisse* Helmaest. Lege, *quo nunc Cerealis Eleusin, Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.* nempe loco. *Dicitur* pro dicuntur. sic A. Gell. XVII. 16. *Anates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare.* Plin. lib. II. 5. *Ita fertur a Medea pellicem crematam.* Commodianus in Instructionibus de Jove,

Dicitur & fulmen Cyclopas illi fecisse,

Fragmentum vetus de nominibus, quod Val. Maximo attexitur. *Fertur enim Cajam Caeciliam Tarquinii Prisci uxorem optimam lanificam fuisse.* Hyginus de Limitibus agrorum, *Has terras fertur inhabitare Indos atque alias gentes.* nec quicquam causae erat, cur Rigaltius ex suis codicibus *ferunt* pro *fertur* reponeret. HEINS. Justinus XXII. 5. *Ut dicatur, eos solos mortalium esse, qui bella transtulerint ad hostes.* vid. J. Gronov. ad Arrian. de Exped. Alex. I. I. qui & Graecos ita locutos docet. *Nam qui Cerealis* Bern. *nam quae* Junian. *ubi nunc* quinque. BURM.

508. *Haec Celei rura fuere senis.*] Videtur adsignificare, post Cereris adventum Eleusim conditam, & in loco ubi erant Celei rura. Quod immanis anachronismus: sive τὴν ἁρπαγὴν conferas in tempora Lyncei cum Eusebio, quod & indicat Tatianus Assyrius in Oratione contra Graecos: Κατὰ δὲ Λυγκέα, τὸ Κόρης ἡ ἁρπαγή, καὶ τὸ ἐν Ἐλευσῖνι τεμένους καθίδρυσις, καὶ ἡ Τριπτολέμου γεωργία. sive certius, ad Thesei saeculum: cum Eleusis in Atti-

Mater, ait virgo, (mota eſt Dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata jugis?
Reſtitit & ſenior, quamvis onus urguet: & orat
Tecta ſuae ſubeat quantulacumque caſae.
Illa negat: (ſimularat anum, , mitrâque capillos
Preſſerat) inſtanti talia dicta refert:
Soſpes eas, ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanto ſors tua ſorte meâ!
Dixit: &, ut lacrimae (neque enim lacrimare Deorum eſt)
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus.
Flent pariter, molles animi, virgoque ſenexque.
E quibus haec juſti verba fuere ſenis:
Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes:
Surge: nec exiguae deſpice tecta caſae.

Cui

Atticâ condita cccc. & aliquot annis antea ab Ogyge. Hunc facit urbis auctorem Africanus ἐν τρίτῃ Χρονογραφιῶν. verba ſunt: Ἀναφέρει τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ δὲ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας πρὸς ἔτη κ' ἀνάλυσιν εὑρήσει) τοσοῦτο διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ, ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ Ὤγυγον, ὃς ἔκτισεν Ἐλευσῖνα. Pauſanias vero in Atticis hujus filium, nomine Eleuſinem. Vide omnino locum. NEAPOL.

508. *Celei ſenis.*] Panper, ut vides, Noſtro fuit Celeus: ſed alii ſcribunt, Eleuſinis Regnum tenuiſſe. Apollodorus lib. III. Ἐριχθονίου δὲ ἀποθανόντος καὶ ταφέντος ἐν τῷ αὐτῷ τεμένει τῆς Ἀθηνᾶς, Πανδίων ἐβασίλευσεν· ἐφ' οὗ Δημήτηρ καὶ Διόνυσος εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦλθον· ἀλλὰ Δήμητρα μὲν Κελεὸς εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ὑπεδέξατο. Διόνυσον δὲ Ἴκαριος. imo ut Deus ille & uxor ab Athenienſibus culti. Athenagoras in Legatione pro Chriſtianis: Ἀλλ' Ἀθηναῖοι μὲν Κελεὸν καὶ Μετάνειραν ἵδρυνται θεούς. NEAPOL. Deſcribit noſter Celeum ut pauperem, quem alii Eleuſinis regem faciunt; ſed non tam magnifice de eo exiſtimavit etiam Virgil. I. Georg. 165.

Virgea praeterea Celei viliſque ſupellex.

BURM.

509. *Excuſſaque mora rubetis.*] Mora etiam dicuntur, quae rubi ferunt. Hieronymus Paulino: *Ames paſter, & ruſticus, & ruborum mera deſtringens.* & Phaniam Ereſium, Graecum auctorem, ſic etiam appellaſſe comperi apud Athenaeum lib. II. NEAP. Senec. Hipp. 515.

Excuſſa ſilvis poma compeſcunt famem.

511. *Redigebat mente capellas.*] *Rupe* Urſin. & unus Patav. bene. ſic Remed. Amor. 179.

Ecce petunt rupes praeruptaque ſaxa capellae.

Pont. lib. I. Eleg. IX.

Ipſe ego pendentes (liceat modo) rupe capellas;
Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.

Virgil. Eclog. I.

Ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
Non ego vos poſthac viridi projectus in antro
Dumoſâ pendere procul de rupe videbo.

Martial. lib. XIII. 100.

Pendentem ſummâ capream de rupe videbis;
Caſuram ſperes. deſpicit illa canes.

Avienus Fab. XXVI.

Videras excelſa paſcentem rupe capellam,
Cominus eſuriens cum leo ferret iter.

HEINS. *Forte capellas* Junian. & Bernenſ.

514. *In ſolis locis.*] *Jugis* Voſſ. & novem aut decem alii. HEINS. *Non comitata* duo.

515. *Perſtitit & ſenior.*] *Reſtitit* Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. Arondel. & alii nonnulli. etiam rectius. ſic & inf. VI. 606. HEINS. *Quamvis onus urgeat, oras* Junian. & Bern. deinde, *ut ſubeat,* unus. *qualiacumque* multi libri. ſed III. Amor. ult. *Quantulacumque eſtis, vos ego magna voce.* BURM.

517. *Simularat anum.*] Quo indice? niſi mitrâ: quae vetularum propria apud veteres Graecos & Latinos. NEAP. *Simulavit* Petav.

521. *Neque enim lacrimare Deorum eſt.*] Diana apud Euripidem ad Hippolytum:

Ὁρῶ, κατ' ὄσσων δ' οὐ θέμις βαλεῖν δάκρυ.

NEAP. *Decorum* unus.

522. *Lucida gutta.*] *Lurida* prim. Ambroſ. *liquida* Medic. alius, *livida.* HEINS. *Trepidos* Arund. & quatuor. vid. III. Amor. VI. 68.

523. *Flent pariter molles animis.*] *Molles animi* rectius Zulich. prim. Ambroſ. Laeti & tres alii. ſic, *Felices animi,* Faſt. I. 297. *indociles animi* lib. II. HEINS.

524. *Juſti*

Cui Dea, Duc, inquit: fcifti, quâ cogere poffes.
  Seque levat faxo, fubfequiturque fenem.
Dux comiti narrat, quam fit fibi filius aeger;
  Nec capiat fomnos, invigiletque malis.
Illa foporiferum, parvos initura penates,
  Colligit agrefti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur guftaffe palato,
  Longamque imprudens exfoluiffe famem.
Quae quia principio pofuit jejunia noctis;
  Tempus habent Myftae fidera vifa cibi.
Limen ut intravit, luctûs videt omnia plena.
  Jam fpes in puero nulla falutis erat.
Matre falutatâ (mater Metanira vocatur)
  Jungere dignata eft os puerile fuo.

Pal-

524. *Jufti fenis.*] *Laffi* Zulich. prim. Ambrof. & duo alii. fed *juftus fenex* VIII. Met. 704. & Epift. I. 29. HEINS. vid. infr. ℣f. 950.

525. *Sic tibi, quam raptam quaeris.*] *Quaereris* Zulichem. Maz. & multi alii. etiam probe. HEINS.

527. *Cui Dea fic inquit.*] Ita libri vulgati; at noftri, *Cui Dea, Duc, inquit.* NEAP. *Duc, inquit* Urfin. Nauger. Voff. Arond. Mazar. Zulich. & quatuor alii. fic Trift. III. Eleg. I. *Duc, age, namque fequar.* Seneca Troad. 993.

Duc, duc, Ulyffe. nil moror. dominum fequor.

Statius Achilleid. I. 144.

——— *Duc, optima, quaefo,*
Duc, genitrix, humilique Deos infringe precatu.

Quinct. IX. II. ex Controverfia quadam Senecae citat. *Duc, fequor, accipe hanc fenilem manum.* HEINS.

528. *Seque levat faxo.*] Surgit è trifti lapide. Qui loquendi modus adhuc in idiotifmo Italico. NEAP. *Subfequiturque ducem* Stroz.

529. *Quod fit fibi filius.*] Legerem, *quam fit fibi filius*, ex optimâ editione. NEAPOL.

531. *Initura.*] *Subitura* Vatic. & Patav. ut fupr. 516. I. Met. 121. V. Faft. 505. fed lib. VI. 603. *patrios initura penates.* eadem diverfitas III Met. 282. & alibi. BURM.

532. *Lene.*] *Leve* quindecim. fed male. *lenis nardi ariftae* XV. Met. 398.

534. *Exfoluiffe famem.*] Nam vires reficere non decreverat, nifi Proferpinâ inventâ. At guftati papaveris hanc cauffam rettulit Servius: *Cereale papaver; vel, quod eft efui, ficut frumentum; vel, quo Ceres ufa eft, ad oblivionem doloris: (nam ob raptum Proferpinae vigilis, guftato eo, acta in foporem) vel, quia Miconem Athenienfem dilexit Ceres, & transfiguratum in papaverem tutelae fuae jufferit refervari; vel, quia pani afpergatur.* Hi funt panes, qui Graecis dicti funt μακωνίδες. NEAPOL. *Et longam* Bonon. & Sarrav.

535. *Pofuit jejunia.*] Hinc in myfteriis Eleufiniis illa: Ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης. de quibus Clemens in Protreptico. NEAP.

536. *Tempus habent caenae fidera vifa fibi.*] Urf. *Mixta fidera vifa fibi.* quo modo emendatum in lib. Statii. Duo Vatic. *Mixti fidera &c.* Tres alii: *Menfae, &c.* rectius, ut mihi quidem videtur. quam lectionem uterque interpres agnofcit. CIOF. Eft etiam vetus lectio, *Tempus habent caenae.* NEAP. Non ero nunc multus in annotandis diverfis codicum fcripturis. Optime Zulich. Mazar. Voffian. Laeti & fex alii,

Tempus habent myftae fidera vifa cibi.

multi alii, *miftae fibi.* proxime verum. Genuinam lectionem ex veftigiis veterum librorum jam eft odoratus doctiffimus Gronovius Obfervat. lib. IV. cap. 15. Myftae proprie facerdotes Cereris, aut Epoptae. ipfa facra μυστήρια per excellentiam dicta, aut ἐποπτικά. Nofter Epiftola Phillidis, *Taediferae myftica facra Deae.* Statius Sylv. IV. ad Julium Menecratem,

Tuque Actaea Ceres, curfu cui femper anhelo
Votivam taciti quaffamus lampada myftae.

Attici myftae apud Senecam in Tragaediis. HEINS. *Vifa fibi* nonnulli. Myftae & Epoptae diverfi, vid. Cafaub. ad Athen. VI. 15.

539. *Mater Menalina.*] Scaliger *Melanira* legebat. DAN. HEINS. *Menalina* legendum ex omnibus libris fcriptis & cufis. Athenagoras vero, fi ante oculos fupra citata, vocat Μετάνειραν: nec fane aliter Apollodorus lib. primo Bibliotheces. NEAP. *Menalia* Petav. & prim. Ambrof. *Melania*

He-

Pallor abit, ſubitaeque vigent in corpore vires.
  Tantus coeleſti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta eſt. hoc eſt, materque, paterque,
  Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
  Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſſas
  Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
  Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo:
Terque manu permulſit eum: tria carmina dixit;
  Carmina mortali non referenda ſono.
Inque foco pueri corpus vivente favillà
  Obruit, humanum purget ut ignis onus.

Ex-

Helmaeſt. *Materna* Mazar. *Melanira* Urſin. & duo alii. Zulich. & unus Vatic. *Metania.* Scribe, *Metanira.* *Μετανείρα* eſt Nicandro in Theriacis ejusque Scholiaſtae, Nonno Dionyſ. lib. XXVII. & XLVII. cui *ἀρχαίη* dicitur *κατ' ἐξοχὴν*, ut & Nicandro. *Μετανείραν* vocat etiam Apollodorus libro primo bis, Ariſtides in Eleuſinia Oratione, Athenagoras Legatione pro Chriſtianis & Joannes Tzetzes in Heſiodum. *Μεγανείρα* Pauſaniae in Atticis & Scholiaſtae Nicandri Alexipharmacis mendoſe dicitur. Male etiam *Meganira* Diomedi Grammatico, niſi volumus veteres in hoc nomine proferendo ſibi haudquaquam conſtitiſſe. apud auctorem Argumentorum in Fabulas Naſonianae Met. lib. V. *Torrida ad caſam cujusdam anus nomine Miſme, aut ut alii volunt, Megaira, devenit.* Lege, *Metanirae*, Hephaeſtionis Scholiaſtes, de Cerere, *Καὶ πλανωμένη παρεξενώθη τινὶ ὀνόματι Κελεῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ νῆρα.* Scribe, *καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ Μετανείρῃ.* Hujus nominis ſcortum etiam nobile fuit Athenis, cujus meminit Athenaeus lib. III. & lib. XIII. non ſemel, à Lyſia atque Iſocrate amatum. niſi ut diverſae fuerint illae; ſic & cognomines. Hyginus in Mythologia *Cothoneam* facit Triptolemi matrem, Eleuſini regis uxorem. & Lactant. ad Stat. II. 382. HEINS. Vid. ad Ovid. V. Met. 448.

540. *Tangere.*] *Jangere*, quod in editis plurimis & ſcriptis exſtat, magis placuit, quia ita ſaepe Noſter.

541. *Subitaque vident.*] Multo elegantior mihi videtur lectio Vaticani codicis,

Subitaque vigens in corpore vires.

BURM.

543. *Domus laeta eſt, hoc eſt.*] *Haec eſt* prima editio cum decem ſcriptis. forte *tota domus laeta eſt. domus eſt materque &c.* HEINS.

545. *Lacte.*] *Lactis* Mazar. & tres alii.

546. *Et in ceris aurea mella favis.*] Sic eſt in libro Statii, Urſin. & quinque Vatic. In alio: *Et in teneris aurea mella favis.* CIOFAN. *Teneris favis* Urſin. Zulichem. & duo alii. Forte, *cereis favis*; de quo libro Metam. VII. 223. ubi ſimiliter, *Creteis regionibus.* pro quo codices plerique *Cretis.* HEINS. *In ceris aurea mella ſuis* multi editi & ſcripti.

547. *Abſtinet alma Ceres.*] Non ſequitur Noſter eorum ſententiam, qui ſcribunt, Deam hauſiſſe *κυκεῶνα* oblatum à Baubone poſt remiſſum paullulum dolorem ex riſu, quem Cereri excuſſit anus illa Eleuſinii pagi, oſtenſâ obſcoenâ corporis formâ. NEAPOL.

550. *Suſtulit illa ſuo.*] Apollodorus loco citato: *Celeo tum ex Metanirâ conjuge filius erat; hunc in ſinu ſuo abſumptum Ceres alebat: quem cum immortalem facere vellet, per noctes in igne deponebat infantem, ac eum in modum, quidquid in illo mortalitatis inerat, adimebat.* Bene Hercules ad Alcmenam matrem apud Senecam Tragicum:

Jam parce mater queſtibus, manes ſemel
Umbrasque vidi: quidquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis injectus tulit.

NEAPOL. Ex more & ſuperſtitione, qua recens natos erectos ſtatuebant in terra, ſignum vitalitatis futurae. Statius. *Tellure cadentem Excepi fovique ſinu.* DOUZA. *Suſtinet* tres. puto Douzae animo obverſata illa Statii I. Theb. 61. *Si me de matre cadentem Fovisti gremio.* Vid. ad Val. Flac. I. 355. BURM.

551. *Permulſit eum.*] *Permulſit. adhaec tria* Laeti. *puerum terſit* Medic. *cuſſit* unus. *demulſit* Arund. & alius.

552. *Carmina mortali non referenda ſono.*] Totum hoc carmen uſurpavit Baſilius Zanchius poëta

ſatis

Excutitur ſomno ſtulte pia mater: & amens,
Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, ſcelerata fuiſti:
Irrita materno ſunt mea dona metu.
Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
Et feret, & cultâ praemia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
Tranſit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expoſitum, Piraeaque tuta receſſu
Linquit, & in dextrum quae jacet ora latus.
Hinc init Aegaeum, quo Cycladas adſpicit omnes;
Iöniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Aſiae longum petit Helleſpontum:
Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo deſpicit Indos,
Hinc Libys, hinc Meroë, ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Teque future parens, Thybri, potentis aquae.

Quo

ſatis celebris; & politiſſimus Politianus imitatus eſt in pulcherrima elegia, qua Ovidii exſilium & mortem deflevit. ſic enim eam terminavit:

Vos quoque Pierides vati libaſtis adempto
Carmina, ſed noſtro non referenda ſono.

CIOFAN.

554. *Humanum onus.*] An non rectius *opus*, ut in uno Heinſii codice erat: corpus enim humanum opus eſt, ut anima coeleſte. pro *obruis* erat in Putean. *obſtruit*. BURM.

555. *Stulte.*] *Subito* multi.

557. *Cui Dea, Dum non vis.*] Optimi libri plerumque, *Dum non es*. NEAPOL. *Dum non vis* multi. *non es, inquit* tres. *non vis*, *inquit* duo. mox, *ſint mea* unus, *mea verba* alius.

559. *Mortalis.*] *Moriturus* editio Neap. & duo ſcripti.

559. *Sed primus arabit.*] Non deſunt, qui Oſyridi aratri inventionem tribuant, qui Buzygi; & his ſubſcribit Heſychius: erudite omnium Maro nomen hujus ſubticuit in principio Georgicon. NEAPOL.

561. *Inque dracones Tranſit.*] Forte, *inde dracones Scandit.* ſic contra Art. Am. lib. III. 809.

——— cygnis deſcendere tempus,
Portarunt collo qui juga noſtra ſuo.

mox, *aligero axe*, meliores. HEINS. *Inde* erat in Putean. *anguifero* Thuan.

563. *Expoſitum.*] Hic notat conſpicuum, ut ſolent eſſe promontoria & montes in mare procurrentes. Heinſius credebat exprimere voluiſſe Naſonem Graeca vocem *εὐδείελον* ut Pindar. Olym. I. 178. vocat Cronium montem, & Pyth. IV. 130. Iolcon. Mela lib. I. 6. *Numidia ad ripas expoſita fluminis Ampſagae*, ubi eſt extenſa, patens; quo ſenſu & hic procurrens promontorium in aequor dici poſſet, cui opponitur Piraeeum in receſſu poſitum. ita *expoſitam in limine ſacro* dixit Stat. IX. 638. quae toto corpore proſtrata jacebat humi. BURM.

563. *Piraeaque tuta receſſu.*] Πειραιὺς, portus Athenienſium tutiſſimus, catenâ claudi ſolitus, & aliis accuratae cuſtodiae generibus. Thucydides lib. II. Ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, ἐβούλοντο, διδαξάντων τῶν Μεγαρέων, ἀποπειρᾶσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων. (ἦν δὲ ἀφύλακτος καὶ ἄκληστος) εἰκότως, διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. & poſt pauca: Καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἤδη τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τολοιπὸν ἐποιοῦντο, λιμένων τε κλῄσει, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ. NEAPOL.

564. *In dextrum quae jacet ora latus.*] *Qua jacet ora* quidam. nonnulli, *qua jacet Oſſa*. HEINS. *Quae latet* Pembroc. & Moreti. *qua latet* Moreti tert.

565. *Init.*] *Adit* Edit. Gryph. Neapol. & cum quibusdam ſcriptis aliae. ſed ſequitur 571. ubi alii *ſubit*. vide modo Ꝟſ. 531. *hinc legit* Voſſian. ut ſupr. 289. BURM.

565. *Quo Cyclades adſpicit omnes.*] Cyclades quare dictae ſunt praeter alios docet Ammianus

lib,

Quo feror? immenfum eft erratas dicere terras:
Praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in coelo: liquidique immunia ponti
Adloquitur gelido proxima figna polo.
Parrhafides ftellae, (namque omnia noffe poteftis,
Æquoreas numquam cum fubeatis aquas)
Perfephonem miferae natam monftrate parenti:
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua eft. Solem de virgine raptâ
Confule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quaeris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Quefta diu fecum fic eft adfata Tonantem:
(Maximaque in vultu figna dolentis erant)
Si memor es, de quo mihi fit Proferpina nata;
Dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato, fola eft injuria facti
Cognita: commiffi praemia raptor habet.

At

lib. XXII. his verbis: *Sporadae atque Cyclades, quod ambiunt Delon, patriam Deorum infignem.* Sunt autem novem infulae, ut ait Hyginus & Strabo. CIOFAN. *Quod Cycladas* Ambrof. prim. & pr. Vatic. *infpicis* Laeti & tres alii.

566. *Ioniumque capax.*] *Rapax* meliores omnes. fic *Rhaetaeumque rapax* fupra. 279. ubi fimilis diverfitas lectionum. apud Senecam Thyefte 477. *Rapax aeftus Siculi maris.* fic & Elegia in obitum Drufi, *Danubiusque rapax.* ut quidem illic fcribendum. fimiliter *rapidum mare, rapidi fluvii.* HEINS. *Rapaces undae* VIII. Met. 550. ubi fimilis diverfitas: *Icariamque* etiam Petav. male. vid. ŷf. 283. *petis* etiam Sarravii. & hoc male: vid. fup. ŷf. 289. BURM.

569. *Defpicit.*] *Refpicit* Voffian. & fex alii. *surileges* Bernenf.

573 *Hinc Libys.*] *Hinc Lybs*, vel *Libs*, aliae edit. *Libye* Vatican. mox, *Hefperiam*, Putean. alter.

570. *Hinc Meroe.*] Haec infularum maxima (Νῆσον εὐμεγέθη vocat Strabo) ex illis, quas Nilus efficit. Aufonius ad ejusdem nominis vetulam:

Et tu fic Meroë, non quod fis atra colore;
Ut quae Niliacâ nafcitur in Meroë.

NEAPOL. *Meroës* Voff. & quatuor alii.

570. *Terraque ficca fubeft.*] Ægyptus & Æthiopia. NEAPOL.

575. *Liquidique immunia ponti.*] Maro de iisdem bene: *Metuentes aequore tingi.*] NEAP,

577. *Noffe.*] *Ferre* Petav. *fcire* Thuan. & tres alii.

581. *Crimine nox vacua eft.*] Noctu, inquit, non contigit raptus. Unde fupra:

Panditur interea Diti via: namque diurnum
Lumen inaffueti non patiuntur equi.

NEAPOL.

582. *Facta diurna.*] Bononienfis, *furta.* eleganter. ita inf. v. 233.

Ibat ut Oceano quereretur furta mariti.

ubi eadem varietas. & II. Trift. 432. fic apud Cicer. IV. Verr. 51. *Tanta fuperftitio ex iftius furto mentes omnium Siculorum occupavit.* ita codex Francii. vulgo *facto.* ita *unius noctis furtum* dixit Senec. Agam. 625. *Signa diurna* etiam Patavin. BURM.

583. *Sol aditus.*] Citat hoc diftichon Prifcian. lib. VIII. pag. 802. lib. x. pag. 899. & 908. & fuper XII. ŷf. Æneid. pag. 1221.

587. *Si memor es de quo mihi fit Proferpina nata, Dimidium &c.*] Jam contuli hanc Cereris orationem cum illa, quae eft lib. v. Metamorph. ambo enim magnam inter fe habent affinitatem. CIOF. *Es a quo* Excerpt. Douzae & Arund. *mihi fit de quo* Voff.

589. *Sola eft injuria facti Cognita.*] An recte hoc dicatur dubito. *facto* quidam. *fati* Bononienf. mallem,

Orbe pererrato, fola eft injuria matri
Cognita. Commiffi praemia raptor habet.

pro

At neque Persephone digna est praedone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem:
Quam nunc, te coeli sceptra tenente, tuli?
Verum impune ferat: nos haec patiamur inultae.
Reddat, & emendet facta priora novis.
Juppiter hanc lenit, factumque excusat amore;
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. posita est mihi regia coelo.
Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
Statque semel juncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
Tartara jussus adit sumtis Caducifer alis:
Speque redit citius; visaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.

Haud

pro *raptor*, *frater* tres libri. & mox, pro *praedone marito*, tres, *raptore marito*. BURM.

592. *Parandus erat.*] *Ptandus erat*. Farnes.

593. *Quid gravius victore Gyge.*] Quid tristius evenire mihi poterat, in gigantomachià, te victo & prostrato? NEAPOL. Epist. VIII. 11.

Quid gravius, capta Lacedaemone, serva tulissem.

593. *Victore Gyge.*] Ita libri. Scaliger, *Gye*. vide Notas Amor. lib. II. Eleg. I. Ṽs. 12. HEINS.

594. *Sceptra tenente.*] *Regente* Gottorph. *regna* Moreti & sex alii.

595. *Ferat.*] *Feret* plurimi. *non hoc* Regius. *nos hoc* Ambros. & sex. *patiemur* multi.

598. *Ille pudendus, ait.*] Paullum aliter in Metamorphosi v. 526. *Neque erit nobis gener ille pudori.* NEAPOL. *Pavendus* Voss. *videndus* Petav. *pigendus* volebat Heinsius. *Pudendus amor* duo libri.

599. *Posita est mihi regia coelo.*] *Cessit mihi regia coeli* Gottorph. ita inf. v. 373. & v. Met. 368. posset & legi, *posita est mihi regia, coelum.* HEINS. *Regia coeli* Ambros. & sexdecim alii. Val. Flac. v. 67. *Ille, gregis cessit cui regia, taurus.* & lib. I. 668. *Magno penitus par regia coelo.*

601. *Sed si.*] *Quod si* multi.

602. *Vincla.*] *Jura* Moreti tertius & duo alii. quomodo & alibi. sed hic propter τὸ *rumpere* nihil muto. vid. III. Amor. XI. 3. BURM.

606. *Certaque jussa refert.*] Urs. *jussaque certa*. Duo Vaticani. *visaque certa*. alii quatuor: *certaque visa*. Utraque lectio vulgatae praeponenda. CIOFAN. *Visaque certa*. scribendum. In tribus est, *certaque jussa*; in alio, *jussaque certa*. Utraque scriptura repellenda. NEAPOL. Et illae lectiones in nostris.

607. *Solvit jejunia granis.*] Sic filia reddi ab inferis non potuit: inde malo punico abstinnerunt Thesmophoriazusae, quae Cereri τῇ Θεσμοφόρῳ à sacris erant. Clemens Alexandrinus in Protreptico: *Καὶ αἱ θεσμοφοριάζουσαι τῆς ῥοιᾶς τοὺς κόκκους παραφυλάττουσιν ἐσθίειν.* fallor, non ea caussa; nam subdit: *Τοὺς ἀποπεπτωκότας χαμαὶ ἐκ τῶν τοῦ Διονύσου αἵματος σταγόνων βεβλαστηκέναι νομίζουσι τὰς ῥοιάς.* NEAP.

608. *Quae in lento.*] Tolle τὸ *in* cum scriptis. HEINS. Vide ad x Met. 736. *tento* unus Medic. *duro* Voss. & sex alii. *grana tegunt* duo libri.

610. *Parens*] *Sedens* Putean.

611. *Coelum est habitabile.*] *Est* deest in tribus. & duo habent, *habitabere*. forte, *nec coelum nobis habitabere*. HEINS.

612. *Tartareâ valle.*] Ursini, *Tenarea*. Statii, *Tenaria*. CIOFAN. *Taenaria* Mazar. Zulich. Ursin. Petav. Vossian. & multi alii. bene. *Taenara* pro Tartaro passim apud poëtas. Prudentius Apotheosi,

——— *ubi Taenara tristia vaste*
In praeceps dejecta chao.

HEINS. Sic & apud Claud: II. Rapt. 307. In Mss. *Tartara mitior intrat*, cum vulgo sit; *Taenara*. vid. Stat. I. Theb. 96. & II. 32. & alibi. BURM.

613. *Factum fuit.*] *Foret* Putean. *fruitura fuit* Gottorph. *fecisset idem* pr. Vatic. & duo alii. *quae factura* Bern.

615. *Tum*

Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
Moesta parens; longâ vixque refecta morâ est.
Atque ita, Nec nobis coelum est habitabile, dixit:
Taenariâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus nisi Juppiter esset,
Bis tribus ut coelo mensibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit;
Imposuitque suae spicea serta comae.
Largaque provenit cessatis messis in arvis;
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
Sumite. nunc pulli velleris usus abest.
OCcupat Apriles Idus cognomine Victor
Juppiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria Libertas coepit habere sua.
LUce secuturâ tutos pete, navita, portus;
Ventus ab occasu grandine mixtus erit.

Sit

615. *Tum demum vultumque.*] *Vultusque* Mazar. Zulich. Voss. & Arond. mox pro *Largaque* iidem, prim. Ambros. & sex alii, *Longaque*. HEINS. *Tunc demum mater vultumque animumque recepit* Gottorph. *mentemque Ceres anim.* unus. *resevit* etiam Patavin. quod placebat Heinsio.

617. *Cessatis messis in arvis.*] Adludit ad ea, quae finxit in Metamorphosi, de moesta & iratâ Cerere lib. v. 474.

Nescit adhuc ubi sit; terras tamen increpat omnes,
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in quâ vestigia damni
Repperit. &c.

NEAPOL.

618. *Congestas area cepit opes.*] *Conjectas terra ferebat opes* unus.

619. *Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas Sumite.*] Sic est in tribus Vaticanis. optime. CIOFAN. Tertullianus in suo de Pallio, ubi & distinctos colores in antiquâ superstitione cuique numini proprios annumerat: *Cur istas*, inquit, *non spectas; vel illos item habitus, qui novitate vestitus religionem mentiuntur? cum ob cultum omnia candidatum, & ob notam vittae, & privilegium galeri, Cereri initiantur: cum ob diversam affectionem tenebricae vestis, & tetrici super caput velleris, in Bellonae montes fugantur: cum latioris purpurae ambitio, & Galatici ruboris superjectio Saturnum commendat: cum ipsum hoc pallium morosius ordinatum, & crepidas Graecatae Graecatim Æsculapio adulantur.* Aliquos τὸ *Graecatim* expunxisse miror & indignor. NEAPOL. *Alba decet Cererem. Vestis* multi. forte, *Alba decent Cererem. festis Cerealibus alba sumite.* nam inconcinnum videri potest eodem versu *Alba* & *vestes albas* dicere. *Alba* enim, ut *lugubria* & similia, eleganter dici notum est. BURM.

620. *Nunc pulli velleris usus abest.*] Livius lib. XXII. de caede, quam Romani apud Cannas acceperunt: *Sacrum anniversarium Cereris intermissum est: quia nec lugentibus id facere est fas, nec ulla in illa tempestate matrona expers luctus fuerat.* CIOFAN. Tenebricae vestis & tetrici supra caput velleris. NEAPOL.

621. *Cognomine Victor Juppiter.*] Hujus aedem statuunt antiqui Urbis Topographi in regione X. P. Victor in eâdem: *Ara Palatina, aedes Jovis Victoris, domus Dionysii.* Vovit illam Q. Fabius Maximus Rullianus Consul contra Samnites anno Urbis conditae CDLVIII. Livius lib. X. *Ipse aedem Jovi Victori spoliaque hostium cum vovisset, ad castra Samnitum perrexit.* NEAP.

623. *Hac quoque, ni fallor.*] Iisdem Idibus atrium Libertatis exstructum; melius dixerim refectum, si nulla mens Nasoni ad Gracchum: nam hic nomine Tiberius primus Romae dedicavit. Fidus testis Plutarchus. Restauravit postea Senator ille nobilis Asinius Pollio. Suetonius lib. II. de sacris operibus Augusto invitante excitatis: *Multa à multis exstructa sunt, sicut à M. Philippo aedes Herculis Musarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Asinio Pollione atrium Libertatis.* Sed *exstructa* ibidem quod reparata. Nullus certe eorum illarum

aedium

Sit licet ut fuerit; tamen hac Mutinensia Caesar
  Grandine militiâ contudit arma suâ.
TErtia post Veneris cum lux surrexerit Idus;
  Pontifices fordâ sacra litate bove.
Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo:
  Hinc etiam foetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus est: gravidae nunc semine terrae.
  Telluri plenae victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
  Accipit; & largo sparsa cruore madet.
Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
  Sectaque fumosis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quae natu maxima Virgo;
  Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numâ, fructu non respondente labori,
  Irrita decepti vota colentis erant.

Nam

aedium primus auctor, ut dicemus suis locis. Hic Asinius atrium, puto, de novo polivit: certum est addidisse bibliothecam, quae omnibus pateret, & hanc Scriptorum iconibus adornasse. Isidorus: *Primus Romae bibliothecas publicavit Pollio Graecas & Latinas, additis Auctorum imaginibus in atrio, quod de manubiis magnificentissimum exstruxit.* de hac audiendus quoque Noster lib. III. Elegiâ primâ in Tristibus:

Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere passa sua est.

Ad calcem moneo, in hoc atrio publica acta signata, etiam antequam illud augeretur bibliothecâ; cum anno DLXXXV. id usui fuisse certum sit ex Livio, qui sic lib. XLIII. *Censores ex templo in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis negarunt se quidquam publici negotii gesturos, quam judicium populi de se factum esset.* Ceterum ubi atrii situs fuerit, video consentire omnes in regione XIII. NEAP. *Si memini* Sarrav. & Patav.

624. *Atria libertas coepit habere sua.*] Optimi Vaticani & Urs. *die.* CIOFAN.

625. *Luce secutura.*] XVIII. Kalendas Majas. NEAPOL.

625. *Tutos pete, navita, portus.*] Ob grandinem imminentem: hanc etiam eâdem luce minatur Columella lib. II. cap. 2. NEAPOL.

627. *Sis licet & fuerit.*] *Scilicet* Ursin. Petavinus & sex alii. *Sit licet ut fuerit* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Voss. Arondel. & quinque praeterea. Lego, *Scilicet ut fuerit.* quamvis fuerit. pro *tamen haec* meliores, *hac.* HEINS. Ego praetuli, *Sit licet, ut fuerit.*

627. *Tamen hac Mutinensia Caesar Grandine militia contudit arma sua.*] Anno urbis conditae DCCX. Eutropius & Livianae Epitom. Auctor. CIOFAN. Praecipue vero C. Pansa & A. Hirtius. Vide apud Historicos annum, quo contigit horum Consulatus, qui DCCX. NEAPOL.

628. *Contudit arma.*] *Perculit* Voss. Ambros. Mazar. Zulich. Ursin. Petav. aliique multi, nisi quod *pertulit* in nonnullis. prim. Ambros. *pertudit.* optime. plus est enim *pertundere* quam *contundere*: quomodo supra de Divo Julio ℣. 480.

Perfida magnanimi contudit arma Jubae.

lib. VI. 361.

Jamque suburbanos Etruscaque contudit arma.

pertundere est penitus contundere. apud Florum *percaedere* de Spartaco. *In Appennino Lentuli castra percecidit.* Sic *perprimere* Art. Amat. I. ℣. 394. ex antiquis codicibus. *perdomare*, *pervincere* passim apud antiquos. sed & *perculit* bene se habet. ut ad τὸ *grandine* alludat hoc verbo. quare & vulgata lectio ferri potest. sic *grando contudisse vites* dicitur Horatio lib. I. Epist. VIII. vide Nonium in *Percello.* HEINS. Vid. Heins. ad Claudian. IV. Cons. Honor. 627. *militiae suae* quatuor scripti. & *militiae protulit arma suae* Vatican. an *militia* vero hic pro militibus sumi debeat, ut postea passim usurpari coeptum, an pro expeditione bellica, videndum.

629. *Tertia post Veneris.*] XVII. Kalendas erant Fordicidia. Glossario, Θυσίαι ἐγκύμονος βοός. Festus: *Fordicidiis boves fordae, id est gravidae, immolabantur; dictae à fetu.* NEAPOL.

631. *Forda ferens bos est, fecundaque.*] Glossae, *fordas*, ἐγκυμονούσας. Varro lib. II. de R. R. *Quae steri-*

Nam modo ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus;
Nunc ager adſiduâ luxuriabat aquâ.
Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque naſcendo ſaepe necabat ovem:
Silva vetus, nullâque diu violata ſecuri,
Stabat, Maenalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus. hîc geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ;
Bis ſua fagineâ tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis annulus ullus ineſt.

Veſte

ſterilis eſt vacca, taura appellata; quae praegnans, horda: ab eo in Faſtis dies Hordicidia nominatur, quod tunc hordae boves immolantur. Hordae ἀρχαϊκῶς pro *fordae*. Pari modo antiqui dixere, *herctum* & *ferctum*, *foſtia* & *hoſtia*, *folus* & *holus*. NEAP. *Fordam* etiam *vulpem* dici ab Heinſio non fert Cl. Bentl. ad Horat. III. Od. 27.

633. *Gravidae quoque ſemine terrae.*] *Gravidae nunc* prim. Ambroſ. Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. concinnius. & paulo ante, *ferundo*, pro *ferendo*, Zulichemianus, ἀρχαϊκῶς. HEINS. *Nunc germine* Sarravii, & Bonon. *pro ſemine* Bernenſ.

635. *Ter denas curia vaccas.*] Una ergo in unaquaque curiâ caeſa. XXX. numero curiae erant, teſte Livio & Dionyſio. Varro quot fuerint victimae non meminit: *Fordicidia*, inquit, *à fordis bubus. bos forda, quae fert in ventre: quod ea die publice immolantur boves praegnantes in curiis complures.* lib. V. de L. L. NEAPOL. *Tradendas curia vaccas* Ambroſ. & alius.

639. *Quae natu maxima virgo eſt.*] Veſtalium virginum *vetuſtiſſima* haec Tacito nominatur, Dioni ἡ πρεσβεύουσα. NEAPOL. *Cremet* Mazar. *cremant* Arund. *creant* unus Heinſii. deinde *Pales* fere omnes. *palam* Voſſ. & tres.

640. *Purget ut ille cinis.*] Unde illa paullo poſt in Palilibus:

Certe ego de vitulo cinerem ſtipulamque fabalem
Saepe tuli plenâ Februa toſta manu.

NEAPOL.

644. *Nunc ager.*] *Piger* Sarrav. *exigua* Junian.

645. *In herbis.*] *Ariſtis* Strozzae liber. vid. ad Ep. XVII. 263. *dominos fallebat* Vatic. & Patav. *levis oppreſſo* Petav. alter.

647. *Partus.*] *Foetus* quatuor libri. mox, *necavit*, Petav. & tres alii.

649. *Nullaque diu.*] *Nullaque die* Excerpta Douzae. Pembroc. & plurimi alii.

650. *Maenalio Deo.*] Fauno a monte Arcadiae. CIOFAN. *Sera relicta* unus Heinſii.

652. *Hic geminas Rex Numa mactat oves.*] *Hinc mactat* plerique veteres. ſed fruſtra. *hic*, in hac ſylvâ. ſuperiori verſu pro *Ille* Urſin. Mazar. Voſſ. quatuor alii, *Illa*. Puto, *Inde dabat*. HEINS. *His* Bernenſ.

653. *Cadit.*] *Datur* Junian. mox, *utrimque*, Mazar.

654. *Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.*] Quibus incumbendum. Hac voce uſi ad hoc veteres. Servius ad illa, quae huc etiam ſpectant:

——— *Oracula Fauni*
Fatidici genitoris adit: hue dena ſacerdos
Cum tulit, & caeſarum ovium ſub nocte ſilenti
Pellibus incubuit ſtratis, ſomnosque petivit:

Incubare proprie dicuntur ii, qui dormiunt ad accipienda reſponſa. NEAPOL.

656. *Tempora fronde tegit.*] *Premit* Voſſ. Mazar. & ſex alii. placet. HEINS. Ita ſupr. 517. *Mitraque capillos Preſſit.*

657. *Abeſt.*] *Habet* unus, unde Heinſius faciebat, *hebet*.

Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
Ponit, adorato per sua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & secum somnia nigra trahit.
Faunus adest; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia dicta toro:
Morte boum tibi, Rex, tellus placanda duarum:
Det sacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa visa revolvit;
Et secum ambages caecaque jussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima conjux;
Et dixit, gravidae posceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidae: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.

Hanc

659. *Vesper ubi est, tectum.*] *Veste rudi tectus* Mazar. Zulich. Ursin. prim. Ambros. Laeti multique alii. quidam, *Vesper ubi est tectus.* Lege, *Veste rudi tectum.* corpus videlicet. *vestem rudem* videtur appellare ex lana rudi contextam. Epistola Penelopes,

Forsitan & narres quam sit tibi rustica conjunx,
Quae tantum lanas non sinit esse rudes.

lanam solocem innuit, quam *crassam* Festus Pompejus interpretatur. hinc apud Symmachum libro I. Epist. I. *Habes laboratam soloci stilo cantilenam.* Junius Philargyrus ad tertium Georgicôn, *Quia laeta pascua solocem lanam faciunt, hoc est minutam, duram atque hirsutam.* HEINS. *Veste rudi tectus* etiam Bernens. qui Glossam addebat, *scil. Numa.*

659. *Supra nova vellera.*] Quae nuper excoriatat. In his omnino quiescendum, consilium à numine petenti. En simile apud Strabonem lib. VI. Δείκνυται δ' ἐν τῇ Δαυνίᾳ, περὶ λόφον, ᾧ ὄνομα Δρίον, ἡρῷα· τὸ μὲν Κάλχαντος ἐπ' ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ· ἐναγίζεσι δ' αὐτῷ μέλανα κριὸν οἱ μαντευόμενοι, ἐγκοιμώμενοι ἐν τῷ δέρματι. NEAPOL.

662. *Somnia nigra trahit.*] Recte Euripides:

Ὦ πότνια χθὼν μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων.

NEAPOL. *Talis* unus.

664. *A dextro talia verba toro.*] *Talia dicta* Mazar. Zulich. Voss. Arond. sex alii. ut lib. I.

Talia non tacito dicta dolore dedit.

HEINS. *Dicta solo* Moreti tertius.

665. *Duarum.*] *Duorum* Mazar. Bern. & sex alii.

666. *Dat sacris animas una necata duas.*] In Gryphiano codice legebatur. *Det sacris animas una juvenca duas.* Vera lectio est, *Det sacris animas una necata duas.* Quod malo quam τὸ *Dat*, quod in Bersmanni & nostra editione expressum est. DAN. HEINS. *Det una juvenca* plurimi ex scriptis. nonnulli, *Det una necata.* vel, *Detque.* unus Mediceus ex melioribus, *Detque satis.* hoc est frugibus. non male. Nam supra dixerat,

Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis.

vetustiores libros secuti sumus. HEINS.

667. *Excutitur.*] *Exuitur* Putean.

667. *Numa visa resolvit.*] Quatuor Vaticani, Ursini & Statii, *revolvit*; recte. CIOFAN. Manifestus error: legas è veteri, *revolvit.* NEAPOL. Zulich. Erfurt. & decem alii, *revolvit.* recte. quomodo etiam Neapolis. sequenti versu legendum, *caecaque jussa* cum libro Ursin. Maz. Voss. prim. Ambros. Laeti aliisque multis, non *visa*, quod praecesserat. HEINS.

668. *Caecaque visa,*] Liber Ursini, *Visaque caeca.* CIOFAN.

669. *Expedit errantem.*] Malim, *haerentem.* ut monui supra vs. 261. vid. tamen lib. V. 362. HEINS.

671. *Gravidae bovis.*] Haec est juvenca, quae duas habet animas. NEAP.

671. *Foecundior annus Provenit.*] *Felicior* Zulich. & quatuor Vaticani. *felix* enim pro foecundo passim sumitur apud veteres. HEINS.

674. *Jussit, & aethereos.*] Repperio in scripto, *& admissos.* NEAPOL. *Aethereos* Arond. & multi alii. hoc est, solares. HEINS. *Alatos* in uno Heinsii erat, ut lib. III. 416.

675. *Quam primum luce sequenti.*] XVI. Kalendas Caesar Augustus; Imperatoris nomen adeptus, praenomen illud solitum secutorum Principum; nam pro gestis bellicis vicies reportavit. Dio Cassius, de anno, quem Caesar quinto Consulatu auspicatus,
lib.

Hanc quondam Cytherêa diem properantius ire
Jussit, & aetherios praecipitavit equos;
Ut titulum imperii quam primum luce sequenti
Augusto juveni prospera bella darent.
SEd jam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
Respicit. hac Hyades Dorida nocte petunt.
TErtia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur missae vinctis ardentia taedis
Terga ferant vulpes, caussa docenda mihi.
Frigida Carseoli, nec olivis apta ferendis,
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
Parva, sed adsiduis uvida semper aquis.

Hospi-

lib. LII. Τὴν δὲ αὐτοκράτορος ἐπίκλησιν ἐπέθετο· λέγω δὲ οὐ τὴν ἐπὶ ταῖς νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισὶν (ἐκείνην γὰρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, πολλάκις δὲ καὶ ὕστερον ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐν εἰκόσιν ὄνομα αὐτοκράτορος σχεῖν) ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τὴν τὸ κράτος διασημαίνουσαν, ὥσπερ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Καίσαρι καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκγόνοις ἐψήφιστο. NEAPOL. Varie admodum hic versus in codicibus scriptis legitur. quidam, *cum primum*, vel, *primum cum imperii* titulum. *tunc luce secuta* Farnes. & in alio Farnesiano erat erasa vetus lectio. in uno Patavino erat,

Ut primum imperii sua praemia luce sequenti.

unde posset legi,

Ut titulum imperii, sua praemia, luce sequenti
Augusto juveni prospera bella darent.

multi etiam, *prospera signa.* recte autem Neapolis de quinto consulatu Augusti ex Dione capit, quo post Victoriam de Aegyptiis reportatam domum redux Aram Victoriae erexit, Janum clausit, & Imperatoris titulo ornatus, inde Imperii sui annos numerare coepit. BURM.

677. *Sed jam praeteritas.*] XV. Kalendas Suculae se vesperi celant; eodem die Caesari apud Plinium lib. XVIII. cap. 26. verba sunt: *Decimo quarto Kalend. Maji Aegypto Suculae occidunt vesperi, sidus vehemens & terrâ marique turbidum, decimo sexto Atticae, decimo quinto Caesari, continuoque triduo significat; Assyriae autem* XII. *Kalend. Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium.* NEAPOL.

677. *Sed jam praeteritas ubi quartus Lucifer Idus.*] *Quartus ubi* plerique veteres. sed sequor quod primae editiones, Mazar. Petav. aliique nonnulli agnoscunt, *quartas tibi.* ut apud Virgil. *Tibi deseris Hesperus Oetam.* pro *Hyades Dorida nocte tenent*, malim, *petunt*, cum Voss. Arondel. Mazar. Zulich. & sex aliis. HEINS. *Quartas ubi* Bern. & Ambros.

679. *Tertia post Hyadas.*] XIII. Kalendas ludi iterum in Circo fiebant: sed eis à Cerealibus in hunc usque diem nulla fuit Romae pausa. Vetus Kalendarium:

F. N. LVDI CERERI
G. EID. NP. LVDI
H. N. LVDI
A. FORD. NP. LVDI
B. N. LVDI
C. N. LVDI
D. N. LVDI
E. CER LVDI IN CIRCO.

& illud Constantini Magni ex eodem tempore menstruo:

LVDI CEREALICI
LVDI SENATVS LEGITIMVS
LVDI
LVDI
LVDI
LVDI
LVDI
CEREALICI
CEREALICI.

Addebatur his ludis hoc eodem die combustio vulpium, ob vetus damnum: quod si verum, non inepte Cerealibus vindictam de eis quotannis iterabant. Tu legito. NEAP. Ante hunc versum Bernensis codex habebat vs. 713. usque ad 720. *post*

Hospitis antiqui solitas intravimus aedes.
Demserat emeritis jam juga Phoebus equis.
Is mihi multa quidem, sed & haec, narrare solebat;
Unde meum praesens instrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
Sive cavae falcis, sive bidentis erat.
Haec modo verrebat stantem tibicine villam:
Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen adsiduis exercet brachia telis;
Adversumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo lascivus in aevo;
Addideratque annos ad duo lustra duos.

Is

Idus unus Vatic. mox *ludus habebit* Sarrav. *habebat* duo.

681. *Junctis ardentia taedis.*] *Victis* Petav. Lege, *vinctis*, cum Ursini libro. *ferat vulpes* Strozzae codex. HEINS. *Cinctis* Cantantab. & duo. *taedis unctis ardentia missae* quinque. *unctae taedae* etiam supr. ℣s. 411.

683. *Frigida Carseolis nec olivis apta ferendis Terra.*] *Carseoli* malim, si per libros veteres liceat. ut per appositionem haec dicantur, *Frigida Carseoli terra*. Nam Zulichemianus, *pars soli*. HEINS.

685. *Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam; Parva.*] Eleg. ultima lib. III. Amor.

Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
Moenia, quae campi jugera pauca tenent;
Quae tantum, dicet, potuistis ferre poëtam:
Quantulacumque estis, vos ego magna voco.

Et lib. II. Elegia XVI.

Me pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris,
Parva, sed irriguis ora salubris aquis.

CIOFAN.

686. *Sed assiduis humida semper aquis.*] Tres Vatic. *obvia semper aquis*. CIOFAN. Alibi Noster, *Pelignis natus aquosis*. NEAP. *Obvia* veteres magna ex parte. Scribe, *uvida*. atque ita Oxoniensis pro diversa lectione. vide Notas lib. III. Amor. Eleg. V. ℣. 6. HEINS.

687. *Solitas intravimus aedes.*] *Fidas* Zulich. Voss. Arondel. & octo aut novem alii. lib. VI. 529.

Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris. HEINS.

690. *Unde meum praesens.*] Malo, *mihi*. HEINS.

693. *Ille suam peragebat humum.*] Delineat eleganter rustici & uxoris vitam. NEAP.

694. *Seu curvae falcis.*] Alter Maz. *sive citruaei sive cavae* prim. Ambros. Laeti, pr. Farnes. & sex alii. quomodo à manu primâ Mazar. & Zulich. HEINS.

695. *Haec modo verrebat stantem tibicine villam.*] Vetus haec & vera lectio. *Tibicines* autem dictae sunt rectae in aedificiis trabes, quibus tecta sustinentur; quo vocabulo & Juvenalis Satyra III. utitur eo versu:

Nos urbem colimus, tenui tibicine fultam.

NAUGER. Sic Aldus, sic ceteri plerique praeter Marsum, quem verbi insolentia offendisse videtur. Nam & Fanensis hanc lectionem tenet, nisi quod, pro *villam*, *telam* legit. sed vides quanto planior lectio sit *villae* quam *telae*. cum telae nunquam verrantur, villae autem passim & crebro. MICYLL. Unus Vatican, *haec modo verrebat stantem tivicina villam*. sequor. CIOF. *Pectine*, non rastro. ita Marsus interpretatur: nam rastris aut terra fodiebatur, aut glebae refringebantur; quod non sane opus muliebre. *Rarum pecten* hic est lignum oblongum in ultimâ sui parte tridente: hoc rustici utuntur, cum villae everrias rudi manu collignnt. In Vaticano est, *stantem tibicine villam*. Probo γεαφήν. *Tibicines*, structurae, quibus aedificia sustinentur. Glossae ἀντήριδας exponunt, & Hesychius: Ἀντήριδες, τὰ ἀντερείδοντα ξύλα ἢ λίθινα κατασκευάσματα. In aliis, *eum pectine pratum*. μαμμάκευθος Fanensis legit, *stantem tibicine telam*. Non capio hominis mentem. NEAPOL. *Stantem tibicine* Ursin. Mazar. Zulich. Nauger. Voss. & tres alii. bene. quatuor,

stanti-

Is capit extremi vulpem ſub valle ſalicti:
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulà foenoque involvit, & ignes
Admovet. urentes effugit illa manus.
Quà fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit: monumenta manent. nam vivere captam
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat poenas gens haec, Cerealibus ardet:
Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.
POſtera cum veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol abit: egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus non eſt cognoſcere promptum:
Pars prior adparet: poſteriora latent.

Seu

ſtanti tibicine villam. quidam, *telam.* male. nam de *tela* mox aget. nonnulli, *raro tibicine pratum.* Zulich. pro diverſa lectione, *ſtanti tibicine cellam.* Alii aliter. nos veram lectionem expreſſimus. HEINS. Scal. Poëtic. lib. IV. pag. 462. praefert antiquam lectionem, *Verrebat raro cum pectine terram.* Sed recte viri docti receperunt optimorum codicum lectionem. *ſtanti tibicine partum* Bernenſ. alii aliter. apud Juvenal. Sat. III. Interpres vetus interpretatur *urbem tibicine fultam, tibicinatam. verrere villam* convenit ruſticae: nam hoc officium diligentis matrisfamiliae humilioris; in potentiorum autem domibus id ancillae obibant; ut Polyxena apud Euripid. Hec. 362.

Προσθεὶς δ' ἀνάγκην σιτοποιὸν ἐν δόμοις,
Σαίρειν τε δῶμα, κερκίσιν τ' ἐφεστάναι.

BURM.

700. *Adverſusque.*] *Adverſumque* Sarrav. Gottorph. & duo alii. ἀρχαϊκῶς. HEINS.

700. *Frigoris arma parat.*] Sibi indumenta texit ad arcendas hiemes. NEAPOL.

701. *Primo in aevo.*] *Primis in annis* Regius. *huic fuerat* Thuan.

703. *Vulpem convalle ſalicti.*] Quidam ex melioribus, *de valle.* Urſini codex & unus Patav. *ſub valle.* HEINS. Vid. ad Metam. I. 689. *extrema* Moreti. *vulpem in convalle* Bern. Putean. & alius.

704. *Illa cohortis aves.*] Sic uſus etiam hac vocula Varro lib. III. de R. R. cap. 3. *Primus enim,* inquit, *ille gradus antiquus majorum noſtrorum erat, in quo eſſent aviaria duo duntaxat; in plano cohors, in quà paſcebantur gallinae; & earum fructus erant ova & pulli.* Cohors eſt Graecorum χόρτος, ſive clarius, περίβολος. Inde nos atrium dicimus *cortile;* & *cortillos* vocamus caſulas quaſdam in rotundum conjunctas, quas multa habitat vicinia: ſed formae convenit, quod Cato dixit lib. IV. Originum: *Mapalia vocantur ubi habitant: ea quaſi cohortes rotundae ſunt.* NEAPOL.

707. *Incendit.*] *Accendit* Moreti alter & duo alii. *abſcondit* unus.

709. *Monumenta manent.*] *Patent* unus Moreti, non male. vide Notas lib. II. vſ. 265. mox, pro *dicere certam*, lege cum Urſin. Voſſ. Nauger. & tribus aliis, *vivere captam. dicere curtam* Mazar. *dicere cantam* Zulich. *dicere caecam* unus. *cernere cunctam* unus Vatic. *ducere certam* Bonon. Forte, *ducere captam.* HEINS. *Patent* firmatur ex illis in Eleg. in Druſ. 238.

Auctor abit operis; ſed tamen exſtat opus:

monent Mazar.

711. *Utque luat poenas genus hoc.*] *Gens haec* Urſin. Arondel. Petav. Mazar. ac multi alii. ſic de cane Met. III. *Spartanà gente Melampus. gens* & *natio* idem quod genus. Vide Locos Controverſos Roberti Titii lib. VIII. cap. 18. HEINS.

713. *Proxima cum veniet.*] In aliquot vulgatis codicibus hic & ſeptem ſequentes verſiculi locantur ante illud ſupra, *Tertia poſt Hyadas:* ſed quis caecior Tireſià non videt huc omnino inſerenda? ſic volunt ſenſus & membranae veteres. NEAP.

713. *Patentes.*] *Nitentes* prior Vaticanus. *proxima* multi.

715. *Qui perdidit Hellen.*] Alibi pro eodem poſuit, *bene pertulit Hellen.* NEAP. *Prodidit* optime Petav. Mazar. Urſin. Arondel. Excerpta Politiani ac ſeptem alii. Germanicus Caeſar,

Nobilis hic Aries aurato vellere, quondam
Qui tulit in Colchos Phryxum, qui prodidit Hellen.

huc-

Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum;
Junone invitâ munus amoris habet.

NOx abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
Non poscor frustra; si favet alma Pales.
Alma Pales faveas pastoria sacra canenti;
Prosequor officio si tua festa pio.
Certe ego de vitulo cinerem, stipulasque fabales,
Saepe tuli plenâ, februa casta, manu.

Cer-

hinc idem *proditor Helles* dictus Martial. lib. IX. Ep. LXXI.

Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles.

Lucan. IV. 56.

Sed postquam vernus calidum Titana recepit,
Sidera respiciens delapsae proditor Helles.

quibus locis libri etiam nonnulli veterrimi, *portitor.* quomodo & apud Columellam in Horto:

Mox ubi Nubigenae Phryxi nec portitor Helles
Signorum & pecorum princeps caput efferet undis.

Ita scribitur locus ille tam in vulgatis libris quam in veterrimo codice S. Germani. cui medicinam nuncnon adhibeo. In Catalectis Scaligeri pag. 162.

Proditor est Helles & proditor Europaeus.

ubi etiam *portitor* nonnulli codices. sic equi aut aurigae vectorem *prodere* dicebantur. Virgil. X. 592.

Leucage nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit.

Claudian. laude Serenae 265.

Prodidit Oenomai deceptum Myrtilus axem.

Apud Hyginum lemma cap. CCL. *Quae quadrigae rectores suos prodiderunt.* Silius lib. XVII. 137.

Corruit asper equus, confixaque cuspide membra
Huc illuc jactans rectorem prodidit hosti.

Seneca Oedipo 143.

Segnior cursu sonipes in ipso
Concidit gyro, dominumque prono
Prodidit armo.

de *prodendi* verbo nos nonnulla ad lib. XII. Met. 596. & ad Silium lib. XVII. 629. & Gronovius complura lib. III. Observ. cap. 20. Lege praeterea hoc loco, *E duce lanigeri pecoris sol abit.* lib. VI. 727.

Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt.

Heins. *Pecudis* etiam quinque. *lanigerae pecudis* duo.

716. *Egresso victima major adest.*] XII. ergo Kalendas Majas Sol in Tauro. Neap.

718. *Posteriora latent.*] Nam ex eo non videtur nisi ἡμιτόμιον. Hallucinatur Hyginus, cum scribit, *reliquum hujus corpus obscurius videri*; ut alii, qui clunes aut caudam eidem tribuêre (quosdam ex his recenset & Josephus Scaliger in Notis ad primum Isagogicum Manilii) cum non habeat: & sane non aliter quam semisectus pingitur in schedographiâ. Neap. *Posteriorque latet* Putean. Bern. & quinque alii.

719. *Seu tamen.*] *Seu tamen hoc* Junian. *sive est hoc* Vatic. & mox, *munus honoris*, Thuan. & septem alii.

721. *Oriturque Aurora.*] Mallem, *Oreris que Aurora*, si per vetustos codices liceret: nam vulgatum & duriusculum est, nec numeros Nasonianos exacte refert. Heins. *Nox abit, exoriturque Aurora* Oxon. & Medic.

721. *Palilia poscor.*] XI. Kalendas Majas erant Palilia. Convenit & veteri Kalendario: in eo Constantini Magni eadem dies notatur, N. VRBIS, id est, Romae natalis. Hujus vero initiis sitne festum antiquius anceps ego etiam cum Dionysio: Πότερον δ', ille inquit in primo, παλαίτερον ἔτι τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν εὐπαθείαις ἐπιτηδειοτάτην οἰκισμῷ πόλεως ἐνόμισαν, ἢ τοῦ κτίσματος ἀρξαμένου ἱερὰν ἐποιήσαντο, καὶ θεοὺς ἐν αὐτῇ τοὺς ποιμέσι φίλους γεραίρειν ᾤοντο δεῖν, οὐκ ἔχω βεβαίως εἰπεῖν. Auctores tamen sunt (cur negem?) qui suadeant, ante Urbem conditam pastorale hoc sacrum extitisse, Tibullus lib. II. Elegiâ V. & Plutarchus in Romulo: qui sane testes gravissimi. Neap. *Parilia* Petav. & Maz. sic & lib. VI. ℣s. 257. Ursini codex. & lib. XIV. Met. 774. plerique veteres. *Palilia*, non *Parilia*, dicendum esse contendit Carisius libro primo Institutionum Grammaticarum, a Pale Dea. quamquam monet nonnullos *Parilia a partu Iliae* derivare. uti a Solino factum videmus Polyhistoris sive Collectaneorum capite primo. Scholiastes etiam Persii ad Satyram primam monet *in honorem Iliae* a nonnullis credi hoc sacrum esse institutum. Idem ex Philippicis Ciceronis profert locum, quem nunc illic non invenio, *Palilia, quae nunc Parilia mutatis literis dicimus.* Par Scripturae discrepantia in Persio Satyra prima, *Fumosa Parilia foeno.* Sic Pithaeus edidit. cum in tribus vetustis exemplaribus ego *Palilia* repererim. Par discrepantia etiam in priscis Chronici Eusebiani codicibus. Marcus Victorinus in Orthographia *Parilia* dicendum esse contendit, quod sub id tempus sata arboresque pariant. In veteri etiam Calendario rustico PAR. quod *Parilia* recte interpretantur. Stant &

Grae-

Certe ego transilui positas ter in ordine flammas;
Virgaque roratas laurea misit aquas.
Mota Dea est; operique favet. navalibus exi,
Puppis: habent ventos jam tua vela suos.
I, pete virgineâ, populus, suffimen ab arâ:
Vesta dabit. Vestae munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit vitulique favilla.
Tertia res, durae culmen inane fabae.

Pastor,

Graecorum plerique pro ea lectione, quos inter Dionysius Halicarnasseus libro 1. Dio libro XLV. Athenaeus libro VIII. In postremis etiam Ciceronis editionibus passim *Parilia* video praeferri. Solus ex Graecis Plutarchus in vita Romuli *Palilia* agnoscit. Meminerunt ejus festi Varro de L. L. Propertius, Censorinus, Solinus, Livius, Paterculus. HEINS.

722. *Non postor.*] An, *non postar?*

723. *Pastorum sasra canenti.*] Non probius vetus, *pastoria sasra.* NEAP.

724. *Prosequor officie si tua facta meo.*] Scaliger, *Presequor efficio si tua sacra meo*, emendabat. DAN. HEINS. Quatuor antiqui, *pio*, non *meo*. CROFAN. *Tua festa pio* meliores. HEINS. *Persequor* etiam multi.

725. *Certe ego de vitule cinerem.*] Is erat è triginta bubus, quas maxima Vestalis cremarat festis Fordicidiis. Ipsemet docuit superius:

Igne cremat vitulos quae natu maximâ virgo est,
Luce Palis populos purget ut ille cinis.

Hunc vero & stipulam fabalem, quam paullo post vocat *culmen inane* (demtis enim fabis sola & arida incensa) Februa appellat; quia sic dictum, ut nosti, quodvis purgamentum. NEAP.

726. *Februa tosta.*] Sic initio lib. II. ubi agit de februis, habes, *Torrida farra.* hic tamen libri veteres multi, quos inter prim. Ambros. Laeti, Maz. Zulich. *februa casta.* sic alibi, *Casta placent superis*, & supra hoc libro,

Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent.

hinc & *mola casta* in sacris, de qua Servius ꝟ. 82. Eclog. VIII. vide quae noto Pont. II. Eleg. I. ꝟ. 33. Ursini liber & unus Patav. *fercula tosta.* superiori versu alii, *stipulasque fabales*, alii, *stipulamque fabalem.* Forte, *stipulaque fabali.* nam Patav. *stipulamque fabalis.* sequenti versu rectius veteres, *transilui* quam *transilii.* ita enim optimos auctores locutos notant Grammatici. HEINS.

727. *Certe ego transilui positas ter in ordine flammas.*] Flammas de stipula aut saeno. Hinc *fumosa Palilia faeno* Persio dicta. ubi Scholiastes antiquus: *Palilia dixit diem sacrum in honorem Palis deae pastoritiae cognominatum, quo die positis in foco manipulis faeni ludibundi rustici saliebant: qui expiare se hoc sacrifisio credebant. Cicero in Philippicis: Palilia, quae nunc Parilia mutatis literis dicimus, vel quod eo die condita Roma est, accensis manipulis; accenso faeno solitur. Varro sic ait: Palilia tam publica quam privata sunt. & est genus hilaritatis & lusus apud rusticos, ut congestis cum faeno stipulis ignem magnum transiliant, his Palilibus se expiari credentes.* Tibullus libro II. Eleg. V. de Parilibus:

Ille levis stipulae solennes potus acervos
Ascendet, flammas transilietque sacras.

Propertius libro IV. El. prima:

Annuaque accenso celebrare Palilia faeno.

Idem Elegia quarta ejusdem libri:

Urbi festus erat. dixere Palilia patres.
Hic primus coepit moenibus esse dies.
Annua pastorum convivia: lusus in urbe;
Cum pagana madent fercula deliciis:
Cumque super varios faeni flammantis acervos
Trajicit immundas ebria turba dapes.

ubi versu tertio scribendum, *Hinc primus coepit moenibus esse dies.* versu sexto, *Trajicit immundos pedes*, uti mox videbimus. Plura de hoc ritu erudite ut omnia collegit magnus Casaubonus ad Persium. HEINS.

728. *Udaque rorales laurea misit aquas.*] *Virgaque* rectius. sic *pinea virga* lib. II. 28. pro *rorales aquas* meliores plerique, *roratas.* ut Epist. XIX. 124.

Mersaque roratis nata fleatur aquis.

Met. IV. 479.

Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.

Fast. III. 357.

Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ.

tres alii, *rorantes.* vulgatum alibi non legi. HEINS. vid. lib. V. 679. & supra hoc libro 141. *Spargit aquae* citat Heinsius ad III Art. 726.

730. *Jam mea vela.*] *Tua vela* Maz. & Zulich. & pro diversa lectione Voss. Lege,

——— *navalibus exi*
Puppis; habent ventos jam tua vela suos.

HEINS. *Habet v. j. m. cymba suos* Petav. *habent v. j. mea vela bonos* Junian.

731. *Populus.*] *Populo* Exc. Dour. & multi scripti. *Populis* Ambros. *Populo* Bern. alii *Populum.*

732. *Vestae munere purus eris.*] *Mundus* unus.

purus

Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
  Uda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis;
  Et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant vivo de sulfure fumi;
  Tactaque fumanti sulfure balet ovis.
Ure mares oleas, taedamque, herbasque Sabinas;
  Et crepet in mediis laurus adusta focis.

Li-

purus abis prim. Ambros. Laeti & unus Moreti. Forte, *abi.* HEINS. *Tutus* Putean. Arondel. Bern. & duo alii. *totus* unus. Forte pro *lotus.*

733. *Sanguis equi suffimen erit.*] Cave credas Solino: *Et observatum*, inquit, *deinceps, ne qua hostia Parilibus caederetur, ut dies iste à sanguine purus esset.* Bene Plutarchus in Romulo: Ἐν ἀρχῇ δ' (ὥς φασιν) οὐδὲν ἔμψυχον ἔθυον. Mutatum, ut vides, postea. Cum utroque sentit Aurelius Propertius lib. IV. Elegiâ primâ:

Annuaque accenso celebrare Palilia faeno,
  Qualia nunc curto lustra novantur equo.

Si ergo sacrificium eâ solemnitate factum ut adsolitum, quinto quoque anno sanguis ille ex amputatâ caudâ exprimebatur. Vide Festum in *Caviares hostiae*, & eundem in *Equus October.* NEAPOL. *Equae* Vaticanus unus.

735. *Ad prima crepuscula.*] Ὑπὸ νύκτα. NEAP.

735. *Crepuscula lustres.*] Vetus Kalendarium rurestre mense Aprili: OVES LVSTRANTVR. NEAPOL. *Duces* Politian.

736. *Virgaque verrat humum.*] Praecipuum hoc in sacro quovis lustrali. Et fuit apud antiquos purgatio, quae dicta *exverrae*, ab everriatione, certo scoparum genere. Non ignorant ista litterati. NEAPOL. Janus Vlitius noster, *Uda.* quomodo & Laeti codex. sic libro v. 677. in simili purgatione:

Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
  Omnia, quae dominos sunt habitura novos.

pro *verrat* unus Patavinus optimae notae, *vergat.* quomodo & in Zulichemiano à manu prima. Forte, *tergat.* de quo lib. II. ℣s. 23. Superiori versu, pro *lustres*, multi ex melioribus scriptis, *lustras.* Petav. Voss. Arond. plurimique praeterea, *lustra.* ut pastorem alloquatur. HEINS.

738. *Et tegat ornatas.*] Meus liber, *Obtegat ornatas.* NEAP.

738. *Longa corona fores.*] De more Juvenalis XI. 51.

——— *Necte coronam*
Postibus, & densos per limina tende corymbos.

Longae coronae, inquit Tertullianus de Coronâ militis, *quibus coronabantur templa & amphitheatra;* nam lentae & flexibiles bene aptabantut ad aedificii structuram. NEAP. *Multa* Bernens. & ita citat Ciofanus ad XIV. Met. 708. sed, vitio memoriae, ex Remediorum libro, quod nos correximus. longas vocat, quia ex postibus & januis dependebant. vid. Ovid. IV. Met. 760. & Lucan. II. 356. BURM.

739. *Caerulei fiant puro de sulphure fumi.*] Voss. Arond. Mazar. Zulich. prim. Ambros. Laeti & octo alii, *vivo sulphure.* quod verum est. Remed. Amor. 260.

Nec fugiet vivo sulphure victus amor.

sic passim auctores. HEINS. Vid. ad II. Art. 330. *Vivo* jam emendavit ex Mss. Voss. ad Vellej. II. 88. dubito tamen an semper & ubique *vivum sulfur* sit pro *puro* rescribendum. nam lustrationi *purum* non male convenire puto. ita Pindarus Od. I. Pyth. 41. ἁγνοτάτας παγὰς πυρὸς ex Ætna eructari ait propter sulfur, quo purgamur, notante Scholiaste. BURM.

740. *Tectaque fumanti sulfure balet ovis.*] Primo, *Tactaque*, legendum cum Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. & sex aliis. sic Remedio Amoris,

Ut pene exstinctum cinerem si sulfure tangas.

Propertius libro IV. Eleg. IX.

Terque meum tetigit sulfuris igne caput.

& lib. V. 441. ex veteri codice Noster,

Rursus aqua tangit, Temesaeaque concrepat aera.

& libro XI. Met. 498. mare dicitur *summas aspergine tangere nubes.* postea hoc ipso libro ex antiquis codicibus:

Ignibus & sparsa tangere corpus aqua.

de eadem lustratione. *Uncta manu lumina tangere* Artis Amatoriae libro primo 662. *Tangere oculos olivo* apud Persium Satyr. III. quomodo in optimis membranis exaratum illic offendi. *Tonsum tristi contingere corpus amurca* apud Maronem III. Georg. 448. ubi *amurcam* interpretatur Servius, *amaras olei sordes.* Noster lib. VI. *Tactaque erit posito rore bis uda seges.* ut & ibi legendum censeo. sic & *contingere* dicebant. libro II. Met. 122.

——— *ora sui sacro medicamine nati*
Contigit.

Contactus torrido sole caseus apud Columellam lib. VII. cap.

Libaque de milio milii fiscella sequatur:
Rustica praecipue quo Dea laeta cibo est.
Adde dapes mulctramque suas: dapibusque refectis
Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Consule, dic, pecori pariter pecorisque magistris:
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Sive sacro pavi, sedive sub arbore sacrâ;
Pabulaque in bustis inscia carpsit ovis:

Seu

cap. 8. Lucretio I. 936. *Pocula circum mellis liquore contacta.* vide indicem Lucretianum Gifanii in eo verbo. Plura de hoc verbo exactissimus Gronovius Observationibus iteratae editionis libro III. cap. 18. Nonius Marcellus, *Malleoli, manipuli spartei, pice contacti.* Martialis libro VI. Ep. 57.

Mentiris tactos unguente, Phoebe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calva comis.

Ita scribo. nam Thuaneus codex optimae notae, *factos.* vulgati, *fictos.* infra Epigr. 74.

Calvam trifilem, semitactus unguento.

ut illic castigarunt viri docti; ubi plura Scriverius ex Catone, Varrone & Plinio. Virgilius Georgicon IV. 415.

Haec ait, & liquidum ambrosiae diffundit odorem,
Quo tactum nati corpus perduxit.

Ita inveni in praestantissimo codice, cum vulgo circumferatur, *totum corpus.* Propertius libro IV. Eleg. III.

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

praeterea *fumaei sulfure* unus Moreti. de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI. ℣s. 23. HEINS. Vid. ad Epist. XIX. 44.

741. *Ure mares oleas.*] In nonnullis, *Ure maris rorem.* NAUG. Nec abest à priscis libris vulgata lectio, *Ure maris rores.* Φύλλα τῆς λιβανωτίδος. Et hanc legi pro ture usui fuisse veteribus. Vide Culicem Maronis sub finem. Attamen utrovis modo legas, non instamus. NEAPOL. *Maris rores* Mazar. Zulich. & decem alii. *Maris rorem* notat ex suis Naugerius. HEINS.

741. *Taedamque herbasque Sabinas.*] Sulphur & taedam adhibitam in tribus purgationibus auctor Servius lib. VI. De Brathy diximus lib. I. 343. de lauro plura exstant veterum testimonia; quibus addo Procopium Gazaeum in Deuteronomion: *Quid igitur de purificationibus in lege constitutis dicemus? primam quidem prae se figuram purificationis melioris ferre, insuper vero à Graecanicis differre; quod eae cum incantationibus, salibus, lauro, ordeo, mari & transitione per ignem fieri solebant.* NEAP.

742. *Et crepet.*] *Concrepet* duo scripti.

743. *Libaque de milio.*] Constabant, ni fallor, ex milio & fabâ. Tale quid Diis rusticis dabatur etiam Autumno. Festus: *Suffimenta dicebant, quae faciebant ex fabâ milioque mellito, mulso sparso: ea Diis eo tempore dabantur, quo uvae calcatae praelo premebantur.* NEAP.

743. *Milii fiscella sequatur.*] Sic Ursini & Statii. optime. CIOFAN. *Milium fiscella seq.* nonnulli. *sequetur* etiam novem.

744. *Rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.*] *Cibo est* Mazar. ut τὸ *est* geminetur. Lege,

Rustica praecipue quo dea laeta cibo est.

HEINS.

745. *Adde dapes in utrumque suae, dapibusque refectus.*] In nonnullis, *in utrumque*; sed rectius fortasse, quod in aliis, *mulctramque.* NAUG. Non est in aliquot veteribus, *mulctramque*; sed, *adde dapes in utrumque suas.* Nec respuit hanc editionem vir CL. ὁ κλυτὸς Daniel Heinsius. Dapes hic sume antiquâ significatione. Festus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quae fiebat aut hibernâ semente, aut vernâ.* NEAPOL. *In utramque* Petav. Arondel. Vossian. Ursin. & plures alii. *multramque* codices plurimi praeterea. duo, *in utraque.* Lego, *Adde dapi mulctramque suae.* de dape enim jam egit superiori versu. nisi *mulctrumque* malis; ut Horatio, Epod. XVI. *Injussae venient ad mulctra capellae.* HEINS. *In utrasque manus* Putean. adde *preces. in utramque* Thuan.

745. *Dapibusque refectis Silvicolam tepido lacte precare Palem.*] Sic legunt interpretes. In tribus Vatic. Statii & Ursini, *relictis.* in alio, *paratis.* in tribus aliis, *refectis*, id est, divisis. in quam lectionem magis inclino. CIOFAN. Absit ut damnem hanc scripturam, licet prisci quidam vacillent. Alii habent, *dapibusque paratis*, alii, *relictis*, Vaticani, *refectis.* NEAP. Petav. Arondel. prim. Ambros. plurimique alii, *refectis.* Voss. Polit. & plures, *refectis.* Ursin. aliique nonnulli, *relictis.* quinque, *remotis.* duo, *refertis.* placet, *refectis.* HEINS. *Paratis* unus. Forte pro *peractis.*

746. *Lacte.*] Tibul. I. I. 114.

Et placidam soleo spargere lacte Palen.

DOUZA.

749. *Sive sacra pavi.*] Lege indubitato, *Sive sacro pavi*, in loco Diis consecrato. NEAP. *Sacra* alii. ut ad arborem referatur. HEINS. Nihil muta,

pascere

Seu nemus intravi vetitum, noſtrisve fugatae
Sunt oculis Nymphae ſemicaperve Deus:
Seu mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Unde data eſt aegrae fiſcina frondis ovi:
Da veniam culpae: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Nec noceat turbaſſe lacus. ignoſcite Nymphae,
Mota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
Numina; tu ſparſos per nemus omne Deos.

Nec

paſcere enim non arborem, ſed campum reſpicit. ſic lib. v. 268.

Jamque in privato paſcere inertis erat.

ſacrum, ut *Hoſticum*, *Geticum* & ſimilia. vid. ad v. Triſt. XIII. I. BURM.

750. *Pabulaque in buſtis.*] Scribe, *è buſtis*, auctore libro noſtro perantiquo. *Buſtum* hic locus, in quo aliquis ſepultus. NEAP. Plerique & optimi veterum, *in buſtis*, & ita Aldus. eleganter; ut *bibere in Nilo* &c. vid. I. Art. 748.

750. *Inſcia carpſit ovis.*] Ex hac ſuperſtitione Julianus Imperator in Codice Theodoſiano lib. v. De ſepulc. viol. *Pergit audacia, ut quidam in buſta diem functorum & aggeres conſecratos ſaeviant; cum & lapidem hinc movere, terram ſollicitare, & ceſpitem vellere, proximum ſacrilegio majores ſemper habuerint; ſed ornamenta tricliniis, aut porticibus, auferant de ſepulcris.* Sic legendus & ſupplendus hic locus. NEAPOL.

751. *Si nemus intravi.*] Uni veteri eſt, *intravit*, ovem aſpectans: non perplacet: quia mox, *noſtriſque fugatae.* NEAPOL. *Seu* bene unus Vatic. quomodo mox etiam legendum, *Seu mea falx.* HEINS.

751. *Noſtriſque fugatae.*] Liber, *noſtriſve.* NEAP. *Sint oculis* Bernenſ.

753. *Lucum ſpoliavit opaco.*] Vetus ſuperſtitio, quâ quivis ſacer lucus erat incaeduus, nec ramum aut folium fas erat inde conlucare, niſi ſacrificium praeceſſiſſet. eâ ſuper re ex Catone Plinius nos admonet lib. XVII. cap. ultimo: *Idem Cato arbores religioſas lucosque ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cujus rei rationem quoque eodem volumine tradidit.* Mallem, *precationem quoque e. v. trad.* quae his ſane verbis concipiebatur: SI DEVS, SI DEA ES, CVIVM ILLVD SACRVM EST, VTI TIBI IVS SIET, PORCO PIACVLO FACERE ILLIVSCE SACRI COERCENDI ERGO. Obſerva *coërcendi* verbum in hac ſignificatione, ſed antiquâ, pro *conlucare*, *deputare.* Feſtus *coinquire*, *coërcere* explicuit, ſed obſcuriuſcule; at proprie alibi, *coinquire*, *deputare.* Miror cur lectionem hanc adulteret magni judicii vir in *coinquinere*, pro decubare; cum nihil mutandum ſit, clamet Trebatius apud Servium: *Luci*, inquit, *qui ſunt in agris, qui novitio capti ſunt, hos lucos eâdem caerimoniâ moreque coinqui haberique debent, ut ceteros lucos, qui in antiquo agro ſunt.* Id eſt, ſacrificio prius facto conlucari debent. *Coinquo* ſane vere eſt maculo, ſeu contamino; unde hodiernum *coinquine:* ſed in hac conlucatione ideo receptum, quia à Deo ſive Deâ venia contaminandi, ſeu putandi, quod aliter ſcelus inexpiabile, luci petebatur. NEAP. *Opacum* Arond. & tres alii.

754. *Unde data eſt aegrae.*] Sic plerumque vetus ſcriptura. in aliâ, *tenerae.* Utraque ad verum: nam agnis, aut aegris ovibus, paſtorum eſt, frondium aut herbarum fiſcinam in ſtabula ferre. Varro de adhuc lactentibus lib. II. de Re Ruſticâ: *Diebus poſt paucis objicere his viciam molitam, aut herbam teneram, antequam exeunt paſtum, & cum reverterunt; & ſic nutricantur, quoad facti ſunt quadrimeſtres.* NEAP. *Faſcia* Arond. *faſcina* ſeptem. & *fuſcina* tres.

755. *Nec, dum degrandinat, obſit.*] Pro grandinat. male pro grandinare deſinit interpretantum. tum enim legendum eſſet, *dum degrandinet.* ſed, cum verbum id minus obvium ſit, fortaſſis dederit nobis Naſo, *nec, dum, Dea, grandinat, obſit.* HEINS. Ego *dum* pro donec capio, ut centies apud alios occurrit; & *degrandinet* malo. vid. ad Phaedr. III. 10.

756. *Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.*] Fano Sylvani Agreſtis, dicunt eruditi. Scaliger vero emendabat, *Agreſti Fauno ſuppoſuiſſe pecus.* DAN. HEINS. Hic eſt, qui dictus *Silvanus agreſtis* in libro Catonis de Agrorum limitibus; qui Graecis ἀγρεὺς & ἀγραυλος. ſic vocat Archius in quodam Epigrammate. De lectione vero verum fatear, ita plures, nec adeo novi codices; nec vereor quin tueri poſſit, licet ſit parum recepta à litteratis noſtri aevi. Vulgo dicimus, in divo Alberto, pro ejuſdem ſacra aede. Sed placent & veteres, in quibus, *agreſti fano.* NEAPOL. Perperam *Fauno* plerique veteres. Urſini codex veram lectionem refert. HEINS. Quam & Salmaſius approbavit ad Solinum pag. 294.

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant hominesque gregesque;
Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multo redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames. herbae frondesque supersint:
Quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
Ubera plena premam. referat mihi caseus aera:
Dentque viam liquido vimina rara sero.

Sit-

294. *supponere* tamen *Jovi* quidam codices lib. III. 730. & *Agrestum Faunum* dixit lib. II. 193. BURM.

758. *Mota ungula.*] Pecus gradiens turbavit aquas limpidas. NEAP. Arond. *Nota.* Lege, *Lota.* Kalendarium Rusticum Mense Majo, OVES TVNDVNT. LANA LAVATVR. & superiori versu cum melioribus, *Nec noceat*, pro *Ne*, reponendum. Propertius lib. IV. Eleg. I.

Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua.

apud Juvenalem Satyra XI. 65.

De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Haedulus, & loto grege mollior.

Sic videtur esse scribendum. non, *toto grege.* per frequentem enim lavationem lana redditur mollis. HEINS. Si *lota ungula* legas, de ovibus capiendum; sed nescio an *ungula* illis tribuatur. tribui Elephantis docuit Reines. I. Var. 18. Scaligerum notans, qui negaverat: nec admittit Cuperus Exerc. II. cap. I. de Elephantis, qui Ennii locum de equis exponit. praeterea *mota ungula* est etiam apud Stat. Achil. I. 123.

——— *dant gaudia vires,*
Motaque desueto crepuit senis ungula campo.

ut pro *notaque* restituit Gronov. in Diatribe Statiana cap. I. ita II Metam. 158. *Pedibusque per aëra motis*; & passim similes locutiones occurrunt. pro *ungula* plurimi scripti, *virgula.* BURM.

759. *Fontanaque placa.*] Mazar. Zulich. & duo alii, *praesta.* forsan recte. HEINS. *Montanaque* Farnes. *sparsas deas* etiam Bernens.

761. *Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae.*] Malim, *Dryadum*, ut ad *labra* referatur. *labra* pro lavacris ponit & fontibus, in quibus se lavabant Dryades & Diana. In Ibide de Actaeone, vs. 479.

Quique verecundae speculantem labra Dianae,
Quique Crotopiaden diripuere Linon:

Glossae Stephani, *Labrum*, χεῖλος, λουτὴρ. Fossae lapideae in Balneis *labra* vocabantur, ut ex Vitruvio discimus. quandoque & pro vase aeneo balneari sumitur. Redde eam vocem Apulejo Met. x. *Erat mons ligneus, sublimi instructus fabrica, consitus viretis & vivis arboribus summo cacumine, de canalibus labri fonte manante, & fluviales aquas eliquans.* Ita videtur scribendum. Vulgatum, *de manibus fabri*, insulsum est. Festus, *Canales, per quos aqua confluit in viis lapide stratis.* Priscianus Periegesi de Heliotropio,

Si quis eum fusa labris immergat aenis.

HEINS.

761. *Videamus labra Dianae*] Ἀσαμίνθους, λουτρά. NEAPOL.

762. *Medio.*] *Media die* Moreti & tres alii. *premat* idem Moreti. *premet* duo.

763. *Pelle procul morbos.*] Petitâ jam veniâ incipit precatio pastoralis: quam, quaeso, conferas cum Lustrico Catonis carmine. Pars ejusdem: SVOVETAVRILIA CIRCVMAGI IVSSI, VTI TV MORBOS VISOS INVISOSQVE, VIDVERTAM VASTITVDINEM, CALAMITATES INTEMPERANTIASQVE PROHIBESSIS, DEFENDAS AVERRVNCESQVE, VTIQVE TV FRVGES, FRVMENTA, VINETA VIRGVLTAQVE GRANDIRE BENEQVE EVENIRE SIRIS, PASTORES PECVAQVE SALVA SERVASSIS, DVISQVE BONAM SALVTEM VALETVDINEMQVE MIHI, DOMVI FAMILIÆQVE NOSTRÆ. NEAP. *Pelle precor* Vossian. *pecudesque gregesque* unus.

765. *Neve minus multas redigam.*] Oves intelligit. sed Ursin. Voss. Arondel. pluresque alii, *multo*; nec pauciores cum Mazar. Zulich. prim. Ambros. Petav. *multos.* τὸ *minus multo* arridet. sic Val. Max. lib. IV. cap. 4. *Unus in agro Vejente fundus, minus multo cultores desiderans quam dominos habebat.* Ubi nihil necesse *multos* reponi cum Lipsio. HEINS. Vid. ad I Art. Am. 644.

766. *Gemam referens.*] *Gemens referam* Sarravii & quinque alii.

768. *Lavent.*] *Levent* nonnulli. *quaevis* Moreti & Sarravii.

769. *Ubera plena premam.*] Rogat igitur pro pingui lacte, pro caseo, pro felici & multo ovium fetu. Dionysius scribit oppositum, Palilibus pro partu ab agricolis gratias Diis relatas: Θύουσι δ' ἐν αὐτῇ περὶ γονῆς τετραπόδων οἱ γεωργοὶ καὶ νομεῖς θυσίαν χαριστήριον ἔαρος ἀρχομένου. Unum & alterum

Oo 2 puto

Sitque salax aries; conceptaque femina conjux
Reddat; & in stabulo multa sit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas laesura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quae precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Pastorum dominae grandia liba Pali.
His Dea placanda est: haec tu conversus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, adpositâ, veluti cratere, camellâ,
Lac niveum potes purpureamque sapam.
Moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
Trajicias celeri strenua membra pede.

Ex-

puto factum; & pro venturo fetu sacrificia ab eis acta, & pro praesenti grati animi indices exhibitos. Neap.

770. *Vimina rara fore.*] Tibullus II. III. 16.

Raraque per nexus est via facta sero.

Neapol.

771. *Sitque salax aries.*] Ad gregis auctionem. Neap.

772. *In stabulo meo.*] Noster codex, *in stabulis multa sit agna meis.* Neap. *Stabulo meo* meliores. Heins.

774. *Quamlibet.*] Quamvis. Ciofan. *Quaelibet*, vel *qualibet*, nonnulli; ut editio Neapolis.

775. *Quae precor eveniant. & nos faciamus ad annum.*] Lege, *evenient. at nos faciamus.* Pont. II. Eleg. I. *Quod precor, eveniet.* Epicedio Drusi, *Eventura precor.* vide Notas Met. III. ℣s. 524. Heins. *In annum* Thuan.

777. *Ortus.*] *Ortum* Edit. Neap. *oreum* Thuan. & tres alii. *generosus ad ortus* Junii.

778. *Dic quater, & vivo perlue rore manus.*] Lacti codex & primus Ambrosianus, *Dic ter & in vivo.* Scribe,

Dic ter, & i vivo perlue rore manus.

ut jam monui ad Epistolam XIV. ℣s. 126. vide Notas lib. II. ℣s. 638. lib. VI. 155.

Pretinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.

Heins. *Prolue* Sarrav. vid. lib. V. 435.

779. *Dum licet.*] *Tum* scribendum cum Zulich. Mazar. prim. Ambros. aliisque nonnullis. quidam etiam, *Tunc.* pro *lac niveum* Zulich. *lac mistum.* probe. Vide Festum in *Burannica potio.* Heins. *Tum dicet, posita licet ut cratere, camella* Francof. recte, *veluti cratere*; grandis enim camella. Petron. cap. LXIV. *Trimalchio grandem camellam jussit misceri.* crateris ergo vicem obibat camella posita in mensa. Georg. Fabric. ad Horat. I. Od. 31. corrigit *camelo*, & vasis agrestis genus esse, quo pro poculo utebantur, docet. Fanensis notat alios *camilla* legere, quod in Mazar. erat pro varia lectione. Burm.

779. *Veluti cratere.*] Lego in aliis, *velut in cratere.* Neap.

779. *Camella.*] Quid si a *cumera cumellam* legamus, intelligamusque vas rusticum, quale est cumera condendis frumentis peculiare. Micyll. Vasis lignei genere. Petronius cap. CXXXV. *Et camellam vetustate ruptam pice temperata refecit*; & mox. *Tum clavum, qui detrahentem secutus cum camella lignea fuerat, fumoso parieti reddidit.* Ciof. Marrucinus Marsus legit, *canellâ*; & sexcentas effutit nugas. tu legito ut est in vulgatis. *Camella* vas erat ligneum, ubi haec potio infundenda. de quo Petronius. Hoc vasis genus Polluci est *σκάμιλλα.* Neap. Vid. Turneb. Advers. XXVI. 7.

780. *Lac niveum potes purpureamque sapam.*] Haec potio dicebatur burrhanica, à colore burrho. Festus: *Burrhanica potio, lac commistum sapâ, à rufo colore, quem burrhum vocant.* Unde eleganter, homines a vino rubentes *burrhes* apud eumdem dictos inveni. Hinc deducit illud verè *ἔμψυχον μουσεῖον*, Josephus Scaliger, duas voculas Hispanas, *borracho y borracha*: quarum prima significat ebrium, altera vas vinarium. quod etiam dicunt *bota*, verbum quoque Graeco-barbarum. Glossae, *βουττίον, cupella*: aliae, *βοῦτις, cupa.* Ille color *πύῤῥος* est Graecis: unde *πυῤῥίας* ejusmodi cutis homines Comici dixere. Observat Helladius apud Photium: Ὅτι οἱ Κωμικοὶ τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλεῖον ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκάλουν· οἷον, Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν, Γέταν, καὶ ὅμοια· ἐκάλουν δὲ καὶ ἐξ ἐπιθέτων ὡς ἀπὸ τοῦ χρώματος μὲν, Πυῤῥίαν καὶ Ξανθίαν. Ab eodem colore vocarunt *πύῤῥιχον* equum breviorem;

Expositus mos est. moris mihi restat origo.
  Turba facit dubium; coeptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
  Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
  Sunt duo, discordes ignis & unda Dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
  Ignibus & sparsâ tangere corpus aquâ?
An, quod in his vitae caussa est; haec perdidit exsul:
  His nova fit conjux: haec duo magna putant?
Vix equidem credo; sunt qui Phaëthonta referri
  Credant, & nimias Deucalionis aquas.

Pars

rem; Latini *burrhichum*: sed Hispanis *el berrice* est asinus, *πύῤῥιχος*, *aca*. De his audiendus Hieronymi locus, frustra adhuc vexatus, Epistolâ XXVI. ad Pammachium super obitu Paulinae uxoris: *Ubi videris fumare patinas, & phasides aves lensis vaperibus decequi, ubi argenti pondus, ubi ferventes burices, mannes, cematulos pueres, pretiosas vestes, picta tapetia; ibi ditier est largitere, cui largiendum est.* Lege, *ferventes burrhiches, mannos*. Glossae, *burrhichi, manni*, id est equuli. Tentarunt alii legere, *ferventes borico manus*; sed frustra. NEAP.

780. *Purpureamque sapam.*] De hac ita Nonnius: *Sapa, quod nunc mellaceum dicimus, mustum ad mediam partem decoctum.* Varro de vitâ populi Romani: *Sapam appellabant, quod de muste ad mediam partem decexerant.* NEAP. *Sapar* Cantabr. *sapum* Junian.

781. *Moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos Trajicias celeri strenua membra pede.*] *Trajiciat strenua turba* Ursini liber. & *Moxque fac* superiori versu. Lege, *Moxque face. Trajicias strenua turba* alius Vatican. Propertius lib. IV. Eleg. IV. de hoc eodem festo:

Cumque super rares foeni flammantis acervos
  Trajicit immundes ebria turba pedes.

ita scribo. vulgati legunt, *immundas dapes*. quod contra fidem sacri. idque jam à Passeratio occupatum serus animadverti. unus Patav. & Gottorph. *Transilias*. Ut forte sit scribendum,

Moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
  Transilias celeri strenua turba pede.

ut supra ℣. 727.

Certe ego transilui positas ter in ordine flammas.

nisi *trajicias* malis. quomodo Virgil. lib. 536.

Jam medium aetherio cursu trajecerat axem.

sic *transferre* Catullus,

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes.

aut, *Trajicias strenua membra.* ut D. Brutus apud Ciceronem lib. 11. Ep. Famil. *Si se Alpes Antonius trajecerit.* Val. Maximus lib. V. cap. 1. ex antiquis codicibus, *Quibus se bene ac tute cum suis in Africam trajiceres.* HEINS. *Stipula crepitante sacerdos* Mazar. a m. pr.

783. *Moris mihi restat erigo.*] In multis est prima, quod sibi suaserint inesse igni vim quamdam abstersivam, & malorum medelam: & haec fuit antiqua opinio Judaica & Graecanica, inde immista in Romanam religionem: & stetit, ut mireris, usque ad tempora Justiniani τοῦ ῥινοτμήτου. Tunc congregata VI. Synodus Trullensis, & ineptiae hae cum aliis abolitae. Liquet ex Canone LXV. ad quem Theodorus Balsamon: Ἀλλὰ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκιῶν ἀνάπτειν πυρκαϊὰς, καὶ ἐπιδᾶν ἐπάνω τούτων, νομίζοντες διὰ τούτου τὰ συμβαίνοντα ἴσως αὐτοῖς δυσχερῆ κατακαίεσθαι, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς ἐντυγχάνειν. ἀκολούθως ἐν τούτοις ἐποίουν καὶ τινὲς ὀρθόδοξοι ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ἡ παροῦσα γέγονε σύνοδος. NEAP.

785. *Vitiumque metalli Excoquit.*] *Metallis* meliores, ut apud Virgil. Georg. I. 89.

—— *ast illis omne per ignem*
Excoquitur vitium.

Idem lib. I. Æneid. 174.

Ac primum silici scintillam excudit Achates.

ita veterrima exemplaria. HEINS.

788. *Discordes ignis & unda dei.*] Forte, *dissortes*. de quo ad Epist. primam Sabini. HEINS.

789. *Aptumque putarunt.*] Valde discrepant scripti. *sanctumque* Putean. *certumque* Petavii. *astumque* Thuan. *sanumque* Pembr. a manu sec. quod non ineptum; nisi *faustumque* malis.

790. *Ignibus & sparsâ tingere corpus aquâ.*] *Tangere* meliores plerique. ut supra vs. 740. jam monuimus. HEINS.

791. *Vitae caussa est.*] Pompejus Festus: *Aqua &*

Pars quoque, cum saxis pastores saxa terebant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem periit: stipulis excepta secunda est.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneïa fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Num tamen est vero propius; cum condita Roma est,
Transferri jussos in nova tecta Lares?
Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
Et cessaturae supposuisse casae?

Per

& ignis interdici solet damnatis, quam accipiunt nuptae: videlicet quia hae duae res humanam vitam maxime continent. Itaque funus prosecuti, redeuntes ignem supergrediebantur aquâ adspersi: quod purgationis genus vocabant suffitionem. NEAP. Vid. Ursin. ad Jul. Caes. de Bell. Gal. VI. 44.

791. *Haec perdidit exul.*] Malim, *perdit &*. HEINS.

794. *Nimias Deucalionis aquas.*] *Vivas* prim. Ambros. Laeti & quatuor alii. unus, *multas.* alius, *veras.* Forte, *veteres.* certe latet mendum. pro *Credant* lego, *Edant*, vel *Prodant*, vel *Tradant.* nam praecesserat, *vix equidem credo.* HEINS. Forte, *tumidas.* ut eadem varietas est apud Claud. Bel. Get. 118.

795. *Saxis saxa feribant.*] Hoc fuisse puto primo adinventum ad scintillas eliciendas; postea venit usus petrae focariae à ferro percussae; postea τοῦ λίθου πυρίτου, & misti coloris: cujus generis & εὐπυρώτους vidi plurimos. NEAP. *Ferebant* plerique scripti. Lege, *terebant.* vetustissimus mos ignem excudendi lignis invicem attritis. hoc Latinis *ignitabulum*, πυρεῖον Graecis. vetus Schol. ad illa Apollon. Rhod. lib. I. 1184. Τὰ δ' ἀμφὶ πυρήϊα δινεύεσκον, ἀντὶ τοῦ ἔστρεφον, παρέτριβον. Τὰ γὰρ ξύλα παρέτριβον, καὶ ὑπ' αὐτῶν πῦρ ἔβαλλον. πυρήϊα γὰρ ταῦτα φησὶ τὰ προστριβόμενα ἀλλήλοις πρὸς τὸ πῦρ ἐγγενᾶν. Ad saxa redeamus. Lucretius lib. I. 883.

Cum lapidem lapidi terimus.

Plautus Asinaria Act. I. sc. I.

Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?

Columella libro VI. cap. 14. *Itaque cum id accidit, veteri lateri later conteritur, eoque intrito, priusquam disjungantur, colla conspergi oportet.* quae verba in veterrimis membranis Gallicis, quas evolvi, sic leguntur, *veteri lateritio trito, priusquam disjungatur, colla conspergi oportet.* Idem Lucretius lib. V. 1099.

Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur.

Val. Flaccus lib. II. 448.

——— *tractae pars frangit adorea saxo*
Farra, citum tritis alius de cotibus ignem
Excudit, foliisque & sulphure pascit amico.

Ita scribendus locus mendosissimus. Vulgati pessime,

——— *strictis alius de cautibus ignem*
Ostendit foliis.

Virgiliana mimesis,

Ac primum silici scintillam excudit Achates,
Suscepitque ignem foliis.

& quae ibi porro sequuntur. idem in Georgicis:

Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.

Extundit primo exaratum fuit. hinc *Ostendit* factum in Valerio. Ceterum ut manifestius liqueat *terendi* & *excudendi* vocabula in hac re propria esse, locum ex Plinii Historia Naturali luculentum adscribam. Is igitur lib. XVI. cap. 40. ubi agit de arboribus. *Calidae, morus, laurus, ederae, & omnes, ex quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus in castris, quoniam ad excudendum ignem non semper lapidis occasio est. Teratur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorum facillimo conceptum. Sed nihil hedera praestantius quae teretur, lauro quae terat.* ubi *ad excudendum* vera scriptura est, quicquid variant libri veteres, *excutiendum*, *extundendum*, *excludendum* substituentes. Corrigendum quoque, *facillima conceptu.* materia videlicet. ex eodem loco apparet, cur pastorum mentio hic à Nasone sit facta. Eleganter autem vocat *ligna igniaria*, ex quibus ignis excuditur. Glossae Isidori, *Igniarium, ignem concipiens.* Glossarium vetus, *igniarium*, πυρεῖον. huc spectat jocus Apuleji Metam. VII. loco insigniter mendoso. *Affirmavit me sponte vicinorum foculos transeuntem, titubanti gradu prolapsum, igne ultroneo exarsisse. Mihi etiam arridens addidit: quousque ergo frustra pascemus igniarium istum.* ita opinor scribendum. Vulgo, *ignem ultroneum accessisse*, vel, *arcessisse*, & *ignigenum istum.* veteres membranae, *ignignum istum. Igniarium* vocat,

Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos?
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locus caussas vati facit. Urbis origo
Venit. ades festis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat poenas frater Numitoris, & omne
Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & moenia ponere utrique
Convenit. ambigitur moenia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium est: experiamur aves.

Res

cat, qnem ultroneo igne exarsisse mentiebatur. Miram ubique Apulejus eruditionem prae se fert in proprietatibus vocabulornm observandis, quae virtus illum injuriae librariorum frequenter exposuit. *Ignitabuli* voce etiam usus est Solinus & Macrobius Saturnalium secundo; *Agite, antequam surgendum nobis sit vino indulgeamus. Quod decreti Platonici auctoritate faciemus, qui existimabat fomitem esse quendam & ignitabulum ingenii.* ita enim vetustus codex bibliothecae Thuaneae, non *incitabulum*, quod est in vulgatis. apud A. Gellium tamen libro xv. cap. 2. unde Macrobius id hausit, *incitabulum* est legere. Forte etiam *pistores* legendum in hoc Nasonis loco. agit enim de mola manuali. HEINS. *Pars quoque pastorum, cum saxis saxa feribant* Bonon. & septem alii.

796. *Scintillam subito.*] *Sc. tenuem* Ambr. *Sc. saxo* Junian.

798. *Hec argumentum.*] Alter Petav. *argumentis.* Sed Junianus recte, *argumenti.* Vide Notas Ep. VIII. vs. 104. HEINS. *Flamma parilis* etiam Petav. & Mazar.

800. *Innocuum cui dedit ignis iter*] Statius lib. II. Silvarum, in lacrymis Hetrusci:

Felix cui magnâ patrem cervice ferenti
Sacra Mycenaeae patuit reverentia flammae.

NEAP.

800. *Cui dedit ignis iter.*] Malim, *cum dedit.* sequenti versu, pro *Hec tamen*, multi ex melioribus, *Nunc tamen.* HEINS.

801. *Hec tamen est vero propius.*] En Noster etiam initium Palilium non facit antiquius Urbis natali, nec dissentit à Tibullo & Plutarcho: nam agit de sacro Palis sic celebrari coepto, & cum his stipularum acervis; quod originem duxisse putat ab incensis antiquis tuguriolis, cum rustici in nova novae Urbis migrarent. Absit, quod neget ante hanc conditam fuisse Palilia; in quibus Pales cum Silvano culta lacte & anni primitiis. Addita igitur sub Romulo transitio per flammas, suffimenta illa; sed equus victima multo post. NEAP.

801. *Cum condita Roma est.*] Condi coepta est urbs Roma à Romulo in monte Palatino XI. Kal. Maji, Parilibus. ex quo tempore ad hunc usque diem atque annum, quo haec scribo, supputantur anni ∞. ∞. CCCXXXII. Hac autem de re consulenda sunt quae ante quinquennium in lib. XIV. Metamorphoseos edidi. CIOF.

802. *Jussos.*] *Justum est* Bern. *visum est* septem. *jussum est* tres.

805. *Saliisse pecus, saliisse colonos.*] *Saluisse* ex auctoritate Prisciani lib. I. pag. 906. & meliorum codicum reponatur. HEINS. Vid. Gifan. Indic. Lucret. in *dissilui.*

806. *Natali nunc quoque, Roma, tuo.*] Nam eodem XI. Kalendas illa condita. Plutarchus: Ὅτι μὲν ὖν ἡ κτίσις ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες. NEAPOL.

807. *Ipse locum vati casus facit.*] *Casus vati* plerique veteres. Ursini liber & unus Vatican. & Patav. cum Naugeriano, *Ipse locus causas vati.* Scribo, *Ipse locus casu vati facit.* & adi quae de hac locutione notamus ad Epist. II. vs. 39. HEINS.

808. *Ades factis, magne Quirine, tuis.*] Lege, *fastis*, vel *festis*, vel *sacris.* quicquid obnituntur libri veteres. qui error & alibi in hisce libris occurrit. HEINS.

810. *Pastorum vulgus erat.*] *Pastoris* Zulich. Puto scribendum,

Pastores gemino sub duce vulgus erant. HEINS.

811. *Utrique convenit.*] In soluta oratione diceretur: *Inter utrumque convenit.* CIOFAN. Vide ad Remed. 471. *uterque* quatuor. *utrinque* Vatic.

812. *Ambiguum est.*] Scriptura nostra, *ambigitur.* HEINS.

812. *Nomina ponat uter.*] Ennius apud Tullium primo de Divinatione:

Certabant, urbem Romamne Remamne vocarent:
Omnis cura viris uter esset Induperator.

NEAP. Ursin. Petav. & multi alii, *moenia.* sequentia confirmant, *Arbitrium Romulus urbis habet.* quanquam & de nomine verum. unde Ennius,

Certabant urbem Romam Remulamne vocarent.

HEINS.

815. *Al-*

Res placet. alter init nemorosi ſaxa Palati:
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis ſex vidit ordine: pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quâ moenia ſignet aratro.
Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum: fruges jaciuntur in imà,
Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo, plenaeque imponitur ara;
Et novus accenſo fungitur igne focus.
Inde premens ſtivam deſignat moenia ſulco:
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.

Vox

815. *Alter init nemoroſi ſaxa Palati.*] *Adit* Voſſ. & ſex alii. ne bis eodem verbo utatur. HEINS.

816. *Cacumen adit.*] Omnes libri ſcripti, *init.* CIOFAN.

817. *Sex Remus hic volucres, bis ſex videt ordine: pacto Statur.*] Sic diſtingue ac lege. quamvis in quattuor Vatic. ſit, *facto*, non *pacto.* in uno tantum Vatic. Fratris & in ora Stat. *pacto* repperi. CIOFAN. Ab antiquis germana lectio eruitur, *bis ſex videt ordine: pacto Statur.* NEAP. Haec vera lectio, quicquid turbant codicum nonnulli. Met. II. 818.

Stemus, ait, pacto velox Cyllenius iſto.

HEINS.

819. *Apta dies legitur.*] Hanc jam habes. Hora fuit poſt ſecundam ante tertiam plenam, ut ex Tarruntio inſigni Mathematico ſcribit Julius Solinus; & ex eodem Excerpta Dionis verba ſunt: Ὥρα τῆς Ῥώμης, ὅτι Ῥωμύλος ταύτην ἤρξατο κτίζειν, ὥρα δευτέρα πρὸ τρίτης, ὡς Ταῤῥούτιος ὁ Μαθηματικὸς κατεσκέψατο· Διὸς μὲν ἰχθύσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἄρεος, καὶ Ἑρμοῦ σκορπίῳ, ἡλίου τε ταύρῳ καὶ σελήνης ζυγῷ. Annus fuit ſecundus Olympiadis VII. ſi Eratoſtheni credimus. NEAPOL. *Quae moenia* Junian. & ſex alii.

820. *Sacra Palis ſuberant.*] Haec eſt quorundam Vatic. lectio. In lib. Statii, fratris & Urſini, *Pales*, non *Palis.* ſuperior magis probanda. CIOF. Albius Tibullus lib. II. Elegiâ V.

Romulus aeternae nondum formaverat urbis
Moenia, conſorti non habitanda Remo:
Sed tum paſcebant herboſa palatia vaccae;
Et ſtabant humiles in Jovis arce caſae.
Lacte madens illic ſuberat Pan ilicis umbrae;
Et facta agreſti lignea falce Pales.

Legit Onufrius Panvinius, *Sacra Pales aderant.* Quae lectio ſi emendati & antiqui codicis eſſet, magno me ſcrupulo liberaret; quem ſilere addecet. NEAPOL. Et Heinſius notaverat ſe in ſua editione Onufrii legere, *Sacra Pales aderat*, ut & ſcripti & editi multi habent. in Sanctandreana Faſtorum Onufrii editione A. 1588. pag. 23. *Sacra Palis ſuberant* vidi. BURM.

821. *Foſſa fit ad ſolidum.*] *Ad ſolitum* in plurimis veterum; ſed fruſtra. vulgatam ſcripturam illa Valerii Maximi lib. II. cap. 4. abunde tuentur: *Is quod eo loci nullam aram viderat, deſiderari credens ut a ſe conſtrueretur, aram empturus in Urbem perrexit, relictis qui fundamentorum conſtituendorum gratia terram ad ſolidum foderent.* Columella lib. IV. cap. 30. *Amerina ſalix gracilem virgam & rutilam gerit. atque hae vel cacuminibus vel taleis deponuntur eousque, dum ad ſolidum demittantur.* apud Maronem Georgic. II. 230.

Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, & pedibus ſummas aequabis arenas.

nec abludunt illa ejuſdem Maronis ibid. ỳſ. 79. *Finditur in ſolidum cuneis via. ad ſolidum* igitur, ad ſolidam terram. Sic *terra ſolida* Siculo Flacco de conditione agrorum: *Cum enim terminos diſponerent, ipſos quidem lapides in ſolidam terram conlocabant, proxime ea loca, quibus foſſis factis defixuri eos erant, ſacrificioque facto, tura & fruges eo jactabant.* Ex quo loco apparet etiam fruges in foſſam jactatas eſſe dum termini dedicabantur, quod Noſter hic auſpicium condendae civitatis facit. aeque ita capiendum illud Noſtri libro II. 648. de Terminalibus, *In ſolida ramos figere pugnat humo.* HEINS. Infr. lib. VI. 404.

Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.

fruges jaciuntur in imam Mazar. *in illa* Putean. alter. *in imo* Bern.

822. *Ter-*

Vox fuit haec Regis; Condenti Juppiter urbem,
Et genitor Mavors, Vestaque mater ades:
Quosque pium est adhibere Deos, advertite cuncti:
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic aetas, dominaeque potentia terrae:
Sitque sub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina laevo
Juppiter: & laevo fulmina missa polo.
Augurio laeti jaciunt fundamina cives;
Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urguet opus, quem Romulus ipse vocarat;
Sintque, Celer, curae, dixerat, ista tuae.

Ne-

822. *Terra petita solo.*] Vide Plutarchum in Romulo. NEAP.

823. *Plenaeque.*] *Terraeque* multi scripti & Edit. Gryph. *plenae imponuntur arenae*, vel *avenae*, Vatican. prior.

824. *Fungitur igne focus.*] Rectissime in vulgatis est, *funditur.* Quae lectio Marso caussa fuit ineptissimi interpretamenti. NEAPOL. *Finditur* vetustiores plerique. in aliis compluribus, *funditur*, vel *fingitur*, sed male. libro II. Fast. 791. *Functus erat dapibus. fungitur* rectum est. lib. IV. 332. *Corpora functa cibo.* Hermiones epistola:

Per somnos oculi lacrymis funguntur obortis.

Jurisconsultis *fungi res* dicuntur, *quae officium suum praestant. Pignoribus fungi* pro dare pignora L. VII. D. de Praetoriis stipulationibus. *Poena functi* L. XXII. D. de Poenis, qui poenam sustinuerunt. *Fungi monumentum*, in quod corpus insertur, L. XLIII. D. de rei Vindic. *Dotem fungi*, quae in Matrimonium datur, Ulpiano Tit. VII. Regular. *Dos quae semel functa est, amplius fungi non potest, nisi aliud sit matrimonium.* Paulus L. VI. D. Eodem, *Id certum esse, cujus species vel quantitas, quae in obligatione versatur, aut nomine suo, aut ea demonstratione, quae nominis vice fungitur, qualis quantaque sit ostenditur.* quae locutio paullo post ibidem denuo occurrit. Vides ad res inanimatas id verbum frequenter transferri. Glossae veteres, *Fungi*, *συντελεῖν. Functio, λειτουργία, τέλεσμα. Functionum, εἰσφορῶν.* HEINS.

825. *Inde.*] *Unde* duo. *igne* Junian. & in praecedenti versu, *inde focus*, duo Vatican. *stipam* Putean. *stiva* tres libri.

825. *Designat moenia sulco.*] Ex ritu finitimo, Varro lib. IV. de L. L. *Oppida condebant*, inquit, *in Latio Etrusco ritu multa, id est junctis bubus, tauro & vaccâ interiore aratro circumagebant sulcum.* Obiter moneo, ritum hunc & alios servatos in libris, quos vocabant Rituales. de his Festus: *Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus perscriptum est, quo ritu condantur urbes, arae, aedes sacrentur, quâ sanctitate muri, quo jure portae, quo modo tribus, curiae, centuriae distribuantur, exercitus constituantur, ordinentur, ceteraque hujusmodi ad bellum & pacem pertinentia.* Res ipsa suadet, me silente, Romulum praecepta haec praelegisse. NEAP.

826. *Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.*] Varro libro II. cap. I. Rei Rusticae: *Et quod urbe cum condita est, tauro & vacca, qui essent muri & portae, definitum.* Columella lib. VI. praefatione: *Quod ceteras pecudes bos honore superare debeat, praesertim & in Italia, quae ab hoc nuncupationem traxisse creditur, quod olim Graeci tauros Ἰταλοὺς vocarent, & in ea urbe, cujus moenibus condendis mas & foemina aratro terminum signaverunt, velut metam: quod item Atticis Athenis Cereris & Triptolemi fertur minister.* ita locus ille ex vetustissimo codice scribendus. *velut metam* restituimus, cum *petam* in membranis esset. Pessime vulgati, *velut pecus. Atticis* etiam, pro quo membranae *Atticus*, refinximus, quod vocabulum à vulgatis abest exemplaribus. HEINS. *Trahit* Junian.

827. *Condenti.*] *Condentis* scripti magno numero.

829. *Advertite vultus.*] Priscus codex, *advertite cuncti.* NEAP. *Advertite vultus* Laeti & tres. *cunctos* unus *certi* alius. *adhibere Dei*, Bern.

830. *Auspicibus vobis.*] *Auspicibusque bonis* Petav. & undecim alii. *auspiciisque bonis* unus Heinsii. deinde, *hoc bene surgat*, Medic. *hoc breve* alius. *hoc modo* Sarrav.

831. *Dominaeque.*] *Domitaeque* Laeti & Vatic.

833. *Precabatur.*] *Loquebatur* quinque. *dedit omina laeta* Ambros. Laeti. *laeva* alius. *laeto* Sarr. *dextro* Voss. *plena* unus Heins. seq. versu, *tunc dedit & laevo* Bern. *Juppiter è laevo* Ambr. mox etiam, *augurio laeto*, unus Heins. & *faciunt fund.* Mazar. Arond. & quatuor alii.

833. *Tonitru dedit omina laevo.*] Cur laevum dextro

Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat, audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Coepit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora transiluit. rutro Celer occupat ausum.
Ille premit duram sanguinolentus humum.
Haec ubi Rex didicit; lacrimas introrsus obortas
Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia servat:
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
Sustinet; & pietas dissimulata patet.
Osculaque adplicuit posito suprema feretro:
Atque ait; Invito frater ademte, vale.

Ar-

dextro felicius, fiet palam ex his Plinii: *Fulmina laeva prospera; quia sacrificantis vel precantis latus laevum dextrum est ejus, qui postulata largitur.* NEAPOL.

839. *Factam vomere fossam.*] *Factos sulcos* Gottorph. *tactam fossam* Zulich. Maz. & duo alii. *versam terram* Laeti. *tactam terram* unus Moreti. *factam terram* prim. Med. *pressam terram* prim. Ambros. *fractam terram* unus Patavinus. Vulgatum non mutem temere. paulo ante habuimus, *Fossa fit ad solidum.* HEINS. *Ne quis aut muros, aut fossam vomere factam* Bernens.

842. *Tutus erit.*] *Eris* Medic. unus.

843. *Rutro Celer occupat ausum.*] Rastro, seu rutro pastorali. Antiquae membranae Chronici Eusebiani: *Remus rutro pastorali à Fabio Romuli duce occiditur.* Malim igitur in Dionysio, Πλῆξαι τῷ σκαφείῳ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. Legitur in vulgatis, τῷ σκαφίῳ. Verterunt bene *rutro* interpretes, cum sit σκάφιον rutrum; male Glossae, *rastrus*, σκάφιον. NEAPOL. Pro *retro* nonnulli, *rastro*. sex, *ultro*. unus, *ristro*. in Maz. & Zulich. erasa erat vetus lectio. Scribe, *rutro*. de quo rustico instrumento vide Nonium & Varronem de L. L. Auctor de Viris Illustribus in vita Procae, de Romulo Romam condente: *Edixit, ne quis vallum transiliret. quod Remus irridens transilivit, & à Celere Centurione rutro fertur occisus.* Ita libri veteres. nam vulgati perperam, *rastro*. quae totidem quoque verbis exhibet vetus Fragmentum de Origine gentis Romanae P. Victori subnexum: nisi quod ibi, *rutro vel rastro fertur occisus.* cum posterius illud *vel rastro* sit delendum. Similis etiam diversitas scripturae in Chronico Eusebiano, *Romae Palilibus, qui nunc dies festus est, Remus rutro pastorali à Fabio Romuli duce occisus est ob transmissum saltu vallum.* Halicarnassaeus in hac de morte Remi historia σκάφιον hoc instrumentum rusticum appellat: Πλῆξαι τῷ σκαφίῳ κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. huc etiam respiciunt ista Varronis περὶ Ἀρχῆς apud Nonium, *Cui, ceu Celer*, δι' ἑνὸς λήμματος λόγος *Antipatri Stoici filius rutro caput displanas.* ita legendus iste locus, qui mendosissimus circumfertur. λόγος *Antipatri filius* tantundem est, ac si Antipatrum Patrem τοῦ λόγου diceret; quomodo Epicurus *pater veri* dictus. sic μετάμελος *inconstantiae filius* eidem Varroni. lege Maevia apud Nonium in *Bivira*. atque ita saepe veteres de rebus inanimatis. Noster in Ibide 635. *tela rustica* vocat *rutrum*, quo Remus obtruncatus est:

Utque Remo muros auso transire recentes,
Noxia sint capiti rustica tela tuo.

Festus: *Rutrum tenentis juvenis est effigies in Capitolio ephebi, more harenam ruentis exercitationis gratia.* Graeci vocant σκαπάνην & σκάφιον, ubi agit de hoc exercitamenti genere, ut jam ex Halicarnassensi vidimus. Perperam Glossae veteres, *Rastrus* σκάφιον. distinguit enim Cato de R. R. manifeste inter *rastrum* & *rutrum*. HEINS.

844. *Duram.*] *Diram* decem libri. *puram* quatuor.

845. *Lacrimas introrsus obortas Devorat.*] Sic lib. XI. 635. Metamorph.

——— *Lacrimasque introrsus obortas*
Devorat ipse dolor, duroque simillima saxo
Torpet. ———

CIOFAN.

846. *Pectore vulnus.*] *Pectora v. habet* unus Vatic. vid. ad Epist. XII. 170.

147. *Exempla fortia servat.*] Ut heroum, quos flere non decet. CIOFAN.

448. *Sicque meos muros.*] Ipsa verba Titi Livii. NEAPOL.

849. *Dat tamen exsequias.*] Ita locutum esse

quem-

Arſuroſque artus unxit: fecere, quod ille,
  Fauſtulus, & moeſtas Acca ſoluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites,
  Ultima plorato ſubdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere poſſet?)
  Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas: & ſis magno ſub Caeſare ſemper:
  Saepe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe;
  Omnia ſint humeris inferiora tuis.
Dicta Pales nobis. idem Vinalia dicam.
  Una tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
  Multa profeſſarum quaeſtibus apta Venus.

Poſcite

quemquam veterum ignoro; & rectius legeretur, *dat tamen inferias.* ut inf. lib. v. 422. ſed quia in Mazariniano eraſa erat vetus lectio, & reſtabat initio verſus, loco *dat*, litera unica *I.* legendum puto, *It tamen exſequias.* HEINS.

850. *Diſſimulata.*] *Diſſimulanda* duo ſcripti & Edit. Gryph.

851. *Applicuit.*] *Appoſuit* Junian. & duo alii. *implicuit* tres, *poſtrema feretro* Mazar. Moreti & duo alii.

851 *Poſito ſuprema feretro.*] Servius: *Feretrum locus ubi mortui feruntur; & eſt Graecum nomen: nam Graece φέρτρον dicitur, & νεκροφορεῖον.* Placet in initio, *Feretrum, loculus ubi.* NEAPOL.

852. *Atque ait; Invito frater adempte, vale.*] Verbum *Vale* uſurpabant etiam veteres inter eos, qui è vita exceſſerant; ut hoc loco & apud Virgilium lib. x. ubi Æneas Pallantem à Turno interfectum alloquitur:

——— *Salve aeternum mihi maxime Palla,*
Aeternumque vale.

Lege ibi Servium. Item apud Catullum:

Accipe, fraterno multum manantia fletu,
  Atque in perpetuum frater ave, atque vale.

Et in vet. inſcriptione Romae, ΠΑΤΗΡ ΧΑΙΡΕ. CIOFAN.

852. *Invite frater ademte.*] Verius *volenti* dixiſſes; nec aliud mihi umquam ſuadebis. Cicero IV. Officiorum: *Species enim utilitatis animum pepulit ejus; cui cum viſum eſſet utilius, ſolum quam cum altero regnare, fratrem interemit.* Audi nunc ejusdem ſententiam de hac primâ perduellionis lege: *Omiſit hic & pietatem & humanitatem, ut id quod utile videbatur, neque erat, aſſequi poſſet; & tamen muri cauſſam oppoſuit, ſpeciem honeſtatis neque probabilem, neque ſatis idoneam: peccavit igitur, pace vel Quirini vel Romuli dixerim.* NEAP.

853. *Arſuroſque artus unxit.*] De hac ungendorum cadaverum conſuetudine in ſcholiis in lib. de Ponto. CIOFAN.

853. *Quod ille.*] *Illi* Bern. & unus Heinſii.

855. *Tunc juvenes.*] Rectius in quibusdam; *juvenem.* NAUGER. Imo *juvenem* cum ſcriptis. & mox, *ulli credere*, rectius, quam *illi* ex antiquorum nonnullis lego. quod & Naugerius vidit. HEINS. Ita & Neapol. & Gryph. & alii.

856. *Subdita flamma rogo eſt.*] Inde ſepultus in Remuriâ: qui locus in ſummo Aventino; ubi ille de condendâ urbe fuerat auſpicatus. NEAPOL. *Foco* unus Heinſ.

857. *Quis tunc hoc illi credere.*] Rectius in nonnullis, *quis tunc hoc ulli credere poſſet.* NAUG. *Quis nunc hoc ulli* Excerpta Douzae Petav. & Laeti, qui & *poſſit.*, ut multi alii.

859. *Sub magno.*] Omnes fere, *magno ſub. cum magno* Bern.

860. *Saepe etiam.*] *Et ſemper plures* Pr. Ambroſ. & Laeti.

863. *Idem vinalia dicam.*] Sic habent omnes libri ſcripti. CIOFAN. IX. Kalendas erant ſacra Vinalia: quae duplicia; & quae celebrata hoc menſe, Plutarcho dicta Ἀφροδίσια; & quae menſe Sextili XIV. Kalendas Septembres, auctore Feſto & veteri Kalendario. Priora putarunt viri docti Veneri ſacra, poſteriora Jovi. Teſtimonia poſces, quae non habeo, niſi diſſenſum ſcriptorum. A quo judicatu me ſolvo. NEAP. *Vinalia* Veneri ſacra, quod vulgo creditum, ut ex ſequentibus patet. Hinc duplex inſcriptio Varronianae Satyrae apud Nonium, voce *Sartores. Vinalia*, ſive περὶ ἀφροδισίων. quae Satyrae illius inſcriptio Varroni arriſit, vulgi opinionem ac ſententiam ſecuto: cum Vinaliorum feſtum revera Jovi eſſet conſecratum. Hinc Noſter erudite & caute paullo poſt Veneris quidem id feſtum dici, ſed eſſe revera Jovis fe-

ſtum

Poscite ture dato formam, populique favorem:
  Poscite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque suâ dominae date grata sisymbria myrto,
  Textaque compositâ juncea vincla rosâ.
Templa frequentari Collinae proxima portae
  Nunc decet: à Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
  Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus est translata Sibyllae;
  Inque suae stirpis maluit urbe coli.

Cur

stum innuit, vs. 877. Masurius Fastorum secundo apud Macrobium Saturnal. libro primo cap. 4. *Vinaliorum dies Jovi sacer est, non, ut quidam putant, Veneri.* HEINS. *Nobis est, jam Vinalia* editi quidam. *Vivalia* Bern. hic & postea.

864. *Inter utramque.*] *Utrumque* Arond. Pembr. Bernens. & sex alii. vid. 1. Met. 50.

865. *Numina vulgaret.*] Hoc festo meretriculae Veneris Erycinae templa adibant; & oblatis floreis munusculis cuncta expetebant, quibus populo placerent. NEAPOL. *Munera* Moreti. *nomina* Voss.

866. *Multa Venus.*] Non damno hanc lectionem, praeferam tamen, *Culta*, si per libros veteres liceat. Vulgatam tamen lectionem si tuemur; τὸ *Multa* non cum *professis*, ut ad Arnobium doctissimus Heraldus pag. 133. opinatur, sed cum *Venere* erit construendum. HEINS.

866. *Professarum.*] Sic dictae famosae hae mulierculae: nam se vulgare non poterant, nisi praecederet apud Ædiles professio. Vide accuratissimum Lipsium ad Annales Taciti. NEAP.

866. *Professarum quaestibus.*] In his situm praecipuum harum vilium studium; & vere Alexis ἐν τῷ Ἐπιγραφομένῳ δράματι Ἰσοστασίῳ Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς τὸ κέρδος καὶ τὸ συλᾶν τοὺς πέλας τἄλλα αὐταῖς πάρεργα γίνεται. NEAPOL.

868. *Dignaque verba loco.*] *Joco* scripti potiores. probe. *jocum* ponit alibi quoque pro lusu Venereo. joci, Παίδια· ut lib. II. Artis Amor. 723.

Accedant questus, accedat amabile murmur,
  Et dulces gemitus aptaque verba joco.

Epistola Sapphus,

Crebraque mobilitas aptaque verba joco.

supra lib. 1. Fast. 395. ut quidem legendum:

Dî quoque cultores gelidi venere Lycaei,
  Et quicunque joci non alienus erat.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus.

sic & saepe aliis locis. de *jocis* & *joculis* videatur Salmas. ad Solin. pag. 1123. HEINS. Vid. ad Epist. XV. 48. & alibi.

869. *Cumque sua Dominae.*] *Cuncta sua* Mazarinian. forte, *juncta sua.* ita enim saepe Ovidius. 11 Met. 701.

Juncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.

inf. VI. 357.

Ut referam breviter mala juncta pudori.

HEINS.

870. *Textaque.*] *Tectaque* multi. *serta rosa* Petav.

871. *Templa frequentari Collinae proxima portae Nunc decet, à Siculo nomina colle tenet.*] Strabo libro VI. Erat autem, ut ait Publius Victor, in quincta Urbis regione. CIOFAN. Strabo lib. VI. Ἀφίδρυμα δ' ἐστὶ καὶ ἐν Ῥώμῃ τῆς θεοῦ ταύτης τὸ πρὸ τῆς πύλης τῆς Κολλίνης, ἱερὸν Ἀφροδίτης Ἐρυκίνης λεγόμενον, ἔχον καὶ ναὸν, καὶ στοὰν περικειμένην ἀξιόλογον. Dedicata Romae haec aedes anno DLXXII. de quo agens Livius lib. XL. *Aedes*, inquit, *duae eo anno dedicatae sunt, una Veneris Erycinae ad portam Collinam (dedicavit L. Porcius L. F. Licinus Duumvir: vota erat ab Cos. L. Porcio Ligustino bello) altera in foro Olitorio Pietatis.* NEAP. *Tecta* Bernens. & decem alii.

872. *A Siculo nomina colle tenet.*] Ubi & templum habuit ditissimum. de quo etiam Strabo eodem libro: Οἰκεῖται δὲ καὶ ὁ Ἔρυξ λόφος ὑψηλὸς, ἱερὸν ἔχων Ἀφροδίτης, τιμώμενον διαφερόντως, ἱεροδούλων γυναικῶν πλῆρες τὸ παλαιὸν· ἃς ἀνέθεσαν κατ' εὐχὴν οἵ τ' ἐκ τῆς Σικελίας καὶ ἔξωθεν πολλοί· νυνὶ δ' ὥσπερ αὕτη ἡ κατοικία, λειπανδρεῖ καὶ τὸ ἱερὸν, καὶ τῶν ἱερῶν σωμάτων ἐκλέλοιπε τὸ πλῆθος. Quis praestet huic fidem? Diodorus, qui scripsit pauculos annos ante Strabonem haec de cultu & splendore aedis Erycinae lib. IV. *Fani hujus religiosi majestatem si quis accuratius pensitet, meritò illud admiratione prosequetur: alia enim sacraria post aliqua gloriae incrementa adversi persaepe casus labefactant & convellunt; at hujus fani cultus à primo dedicationis exordio tantum abest ut defecerit, ut contra subinde majus acceperit augmentum.* NEAP.

872. Te-

Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
Quaeritis; & quare sit Jovis ista dies?
Turnus, an Æneas Latiae gener esset Amatae,
Bellum erat. Hetruscas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
Partibus. haec contra dux ita Tuscus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera testes;
Armaque, quae sparsi sanguine saepe meo.

Qui

872. *Tenet.*] *Tenent*, templa videlicet, multi ex scriptis. Remed. Amor. 549.

Est prope Collinam templum venerabile portam:
Imposuit templo nomina celsus Eryx.

HEINS.

875. *Carmine vivacis.*] Pace tuâ dicam, mi Ovidi, hallucinaris: nam haec Veneris aedes prope portam Collinam non dedicata monitu carminis Sibyllini, sed vovit sponte L. Porcius Ligustino bello, dedicavit Porcius L. F. Licinius, ut ex Livio vidimus, anno DLXXII. Fateor aliam eidem Veneri vovisse Q. Fabium Maximum jussu libri fatalis, sed ante hanc positam annis XXXIV. Servilio Geminio & C. Flaminio Coss. idem Livius lib. XXII. *Decemviri libros Sibyllinos adire jubentur: qui, inspectis fatalibus libris, retulerunt patribus, quod ejus belli caussâ votum Marti foret, id non rite factum, de integro atque amplius faciendum esse; & Jovi ludos magnos, & aedes Veneri Erycinae ac Menti vovendas esse, & supplicationem lectisterniumque habendum.* Hoc igitur anno vota, sed dicata DXXXVIII. L. Postumio Albino & T. Sempronio Coss. idem lib. XXIII. *Exitu anni Q. Fabius Maximus à Senatu postulavit, ut aedem Veneris Erycinae, quam Dictator vovisset, dedicari liceret: Senatus decrevit, ut T. Sempronius Consul designatus, cùm primum magistratum inisset, ad populum ferret, ut Fabium Duumvirum esse juberent aedis dedicandae caussâ.* Nec suspicetur aliquis, Nasonem de hac aede Q. Fabii forte loqui: nam haec sita in Capitolio regione VIII. ipsusmet Livius eodem libro: *Interea Duumviri creati sunt, Q. Fabius Maximus & T. Otacilius Crassus, aedibus dedicandis; Menti Otacilius, Fabius Veneri Erycinae: utraque in Capitolio est, canali uno discretae.* Hanc, quam hîc nominat Noster, aperte ait sitam prope portam Collinam, quae in regione V. Insuper alius Auctoris lapsus insurgit: nam post captas, inquit, Syracusas Venerem Erycinam in Urbem translatam; & ut ista:

Carmine vivacis Venus est translata Sibyllae,

torqueamus ad tempus, quo primum monitu Sibyllino Venus Erycina Romae coli coepta est, non perstant: nam Syracusae captae anno Urbis DXLI. templum dicatum DXXXVIII. NEAPOL.

877. *Dicant.*] *Dicam* Putean. & octo alii.

878. *Sit Jovis ista dies.*] M. Varro lib. V. de L. L. *Vinalia à vino: hic dies Jovis, non Veneris.* NEAP. *Iste dies* Ambros. Vatic. vid. Stewech. ad Arnob. pag. 152.

879. *Turnus, an Æneas.*] Hac de re vide Livium, Plutarchum, Originem gentis Romanae; ubi multa ex antiquissimis scriptoribus. vide etiam Plinium lib. XIV. cap. 12. NEAP. Historiam paullo aliter ex Catone narrat Macrobius Saturnalium libro IV. cap. 2. *Ait Cato Originum libro primo, Mezentium Rutulis imperasse, ut sibi offerrent quas diis primitias offerebant, & Latinos similis imperii metu ita vocasse* (puto, *ita Jovem invocasse*, vel *vocasse*) IVPPITER SI TIBI MAGIS CORDI EST NOS EA TIBI DARE POTIVS QVAM MEZENTIO VTEI NOS VICTORES FACIAS. *Ergo quod divinos honores sibi exegerat, merito dictus à Virgilio contemtor deorum. Hinc pia illa insultatio sacerdotis, haec sunt spolia & de rege superbo Primitiae, ut nomine contumaciae, cujus poenas luit, raptas de eo notares exuvias.* HEINS.

880. *Etruscas Turnus adorat opes.*] *Adoptat* Zulichemianus. optime. hoc est, adsciscit. externas & auxiliares copias suis adjungit. Vatinius apud Ciceronem lib. V. Ep. Famil. 9. *Ego autem quem potius adoptem aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici?* Statius Theb. VII. 259.

Jungunt se castris, regisque in nomen adoptant
Ocaleae Medeonque

Nonius Marcellus, *Optiones in cohortibus, qui sunt honesti gradus, ut optates, quod est electos, & adoptates, quod est adscitos, Varro de vita populi Romani libro tertio existimat appellatos. Referentur Centurionibus, adoptati in cohortes, subibant, ut semper plenae essent legiones.* HEINS. *Et Thuscas* Sarrav. pro varia lectione.

882. *Vel equo magnus.*] *Vel equo dubium vel p.* Junian. *equo nullus* Moreti & Pembroc.

884. *Dux*] *Rex* alter Moreti. *è contra* septem. *hos contra* duo.

885. *Stat*

Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
Praemia, de lacubus proxima musta tuis.
Nulla mora est operae. vestrum dare; vincere nostrum est.
Quam velit Æneas ista negata mihi!
Adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
Induit Æneas; adloquiturque Jovem.
Hostica Tyrrheno vota est vindemia Regi;
Juppiter, è Latio palmite musta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus, calcatis sordidus uvis:
Redduntur merito debita vina Jovi.

Dicta

885. *Stat mihi non parvo.*] Idem apud Propertium lib. III. *magno stare.*

Atridae magno cum stetit alter amor.

NEAPOL.

885. *Vulnera testor.*] *Testes* à manu prima optimus Mazarinianus & tres alii. elegantius utique. sic lib. XIII. Met. 262.

——— *sunt & mihi vulnera testes:*

ut duo vetusti codices illic exhibent. & VI. Fast. 765. Curtius lib. IV. *Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. quippe vulnera, quae quisque excipit, virtutis indicia sunt.* apud Virgilium I

——— *vos coryli testes & flumina nymphis.*

& apud Propertium lib. II. El. IX.

——— *sunt nobis sidera testes.*

Horat. IV. Od. 4. *Testis Metaurum.* Stat. II. Achil. 344. *Testes arae.* Juv. VIII. 149. *Sidera testes.* atque ita passim veteres. HEINS.

888. *De lacubus.*] Producit haec Priscianus lib. VIII. pag. 779. ut probet *lacubus*, non *lacibus*, dici. *da mihi musta* unus. *meis* Thuan.

889. *Nulla mora est operi: vestrum est dare.*] Meus habet, *Nulla mora est operae, vestrum dare.* NEAP. *Operae* meliores. vid. Gronov. ad Liv. III. 53. *est* deest etiam optimis.

891. *Adnuerant.*] *Adnuerunt* Scaliger. ut lib. II. 597. *adveniunt* quatuor libri. *annuerant* Arund.

891. *Induit.*] *Intulit* Mazar.

893. *Hostica.*] Huc referri potest illud Plinii lib. XIII. 12. *M. Varro auctor est, Mezentium Etruriae regem auxilium Rutulis contra Latinos tulisse vini mercede, quod tum in Latino agro fuisset.* DOUZA. *Hostia* Arond. & septem alii.

894. *Musta feres.*] *Feras* Petavianus. est enim voventis. HEINS. *Vina feres* Jun.

896. *Indignanti.*] *Indignato* quatuor. *tangit humum* pr. Vatic. & Edit. pr. *pulsat* Bern.

897. *Sordidus.*] *Horridus* Arond. Petav. & tres alii. vid. II. Met. 21. *Calcandis* Vatic. unus. *sordibus* sex.

898. *Debita vina.*] *Vota* Ambros. Gott. & duo alii. Avien. Fab. XXIII.

Redderet & sacro debita vota loco.

899. *Juppiter illa vindicat.*] *Illam* Ursini, primus Ambrosianus, Mazar. Zulich. aliique multi. nempe, diem. mox, *quae restant*, non *restent*, meliores. HEINS.

901. *Sex ubi quae restent.*] VII. Kalendas ver meo Publio bipartitur, quod Columellae ipso die Palilium, XI. Kalendas. NEAP.

902. *In medio.*] *Jam medio* Ambros. pr. & quinque alii.

903. *Et frustra pecudem quaeres.*] Eodem VII. Aries occidit acronycho occasu. NEAP.

904. *Exoriturque Canis.*] Mira & nova fateor. Numquam audivi à natâ Astrologiâ, post Arietis occasum, imo post Tauri ortum, Canem exoriri. Quidam mallet, *exoriturque Capra.* Sed ad quid? sequuntur Rubigalia, quae ad occasum Canis instituta & celebrata. Plinius lib XVIII. cap. 29. *Rubigalia Numa instituit anno regni sui XI. quae nunc aguntur ad VII. Kalendas Majas; quoniam tunc fere segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio: sed vera caussa est, quod post dies undeviginti ab Æquinoctio verno, per id quatriduum, variâ gentium observatione, in quartum Kalend. Maii Canis occidit. Sidus & per se vehemens; & cui praeoccidere Caniculam necesse sit.* Suspicio hinc mihi de mendâ venit; & adlubet scribere:

Signa dabunt imbres, effugietque Canis.

Hic enim moto Tauro statim cedit navi Argoae. Nigidius apud Servium Commentario sphaerae Graecanicae: *Oritur enim Canicula cum Cancro, in columen venit cum Geminis, occidit cum Tauro.* Virgilius primo Georgicon:

Can-

Dicta dies hinc est Vinalia. Juppiter illam
Vindicat, & festis gaudet inesse suis.
Sex ubi, quae restant, luces Aprilis habebit;
In medio cursu tempora veris erunt.
Et frustra pecudem quaeres Athamantidos Helles:
Signaque dant imbres: exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
Obstitit in mediâ candida pompa viâ.
Flamen in antiquae lucem Robiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus accessi; ritûs ne nescius essem.
Edidit haec Flamen verba, Quirine, tuus:

Aspe-

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & averso cedens Canis occidit astro.

Firmat etiam nostram emendationem; quod ille in occasu vehemens, gelidus, pluvius. Manilius clare suggerit libro primo:

Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
Quâ nullum terris violentius advenit astrum,
Nec gravius cedit: namque horrida frigore saevit;
Sic in utrumque movet mundum, & contraria reddit.

NEAPOL. Plinius canem hoc tempore ait occidere, etiam Columella & Ptolemaeus, Nostro in contraria eunte, quod miror; reprehendit jam Nasonem hoc nomine Solinianis Exercitationibus Salmasius. HEINS. *Occidit atque Canis* Farnes.

905. *Hac mihi Nomento.*] Sabinorum oppido. NEAP. *Haec m. Numento* alii. *hac m. nam memini* Moret. tertius.

905. *Luce.*] *Forte* duo. *rure* Junian.

906. *In media candida turba via.*] *Candida turba* sunt Flamines, qui ad Rubiginem placandam properabant, albo induti vestimento: color is erat sacrificantium. Valerius Maximus, loquens de S. C. publicato post cladem Cannensem, quo cautum, ut luctui ejus stragis diebus triginta finis daretur, ne publica & privata sacra desererentur; *Matres*, inquit, *ac filiae, conjugesque & sorores nuper interfectorum, absterfis lacrymis depositisque doloris insignibus, candidam induere vestem & aris dare thura coactae sunt.* NEAPOL. Rectius, *pompa*, primus Ambros. Mazar. & septem vel octo alii. sic *pompam* vocat comitatum illum Prudentius. qui Martyres ad supplicium ductos sequebatur περὶ Στεφ. Hymno primo:

Quo vires dolore terter, quave pompa ornaverit.

ita enim ex vetustissimis libris scribendum, non *poena*. HEINS. Imitatus est hunc locum Sedulius lib. IV. 141. ubi eadem varietas deprehenditur,

Candida felicem revocavit pompa parentem.

ita olim legebatur. Cellarius ex Gronovii restitutione, *turba*, edidit. BURM.

906. *Media via.*] De hac Servius: *Ab hoc oppido via Nomentana dicta, quae incipiebat à Viminali portâ.* & priscus lapis:

VIÆ NOMENTANÆ PATRONVS.

NEAPOL.

907. *In antiquae lucum.*] Displicet lectio; sed sic pleriqne, praeter duos optimos, qui habent *antiquum*. Quanto melius ad lucum quam ad Rubiginem epithetum referre. Antiqua sane Rubigalia non infiteor: instituit Numa Pompilius anno regni sui XI. Varro lib. primo de R. R. caussam incoepti cultûs his explicat: *Quarto, Robigum ac Floram, quibus propitiis neque rubigo frumenta atque arbores corrumpit, neque non tempestive florent: itaque publicae Robigo feriae, Robigalia; Florae, ludi Floralia instituti.* Festus: *Robigalia dies festus VII. Kalendas Maias, quo Robigo Deo suo, quem putabant rubiginem avertere, sacrificabant.* NEAP. *Antiquum* Junian. & novem alii.

907. *Lucum Rubiginis.*] Panvinius in Topographiâ Urbis lucum & aedem ponit in regione V. sed aedem expressim viâ Nomentanâ extra portam Catulariam; ubi sacrificium Robigini & Caniculae faciebant. Ad hanc mentem Festus: *Catularia porta Romae dicta est; quia non longe ab eâ, ad placandum Caniculae sidus frugibus inimicum, rufae canes immolabantur, ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur.* NEAPOL.

907. *Rubiginis ibat.*] Libri duo è meis, *Robiginis.* & certe verius: nam ei venit etymon, ut suspicor, à colore robo; qui Graecis ξανθός. Hinc *robes* boves à rusticis vocatos auctor est Festus in voculâ *robum*. Expresse vetus Senatus Consultum apud Gellium lib. IV. cap. 6. SATIS HABENDVM CENSVERVNT, SI QVIO SVCCIDANEIS OPVS ESSET ROBVS, SVCCIDERET. Vulgo male legitur, ROBIGVS ACCEOERET. Et insertâ I reperio *Robios*, ut in hac Inscriptione, LITATVRVM SE SCIAT

VOL-

Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
Et tremat in summâ leve cacumen humo.
Tu sata sideribus coeli nutrita secundi
Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
Vis tua non levis est. quae tu frumenta notasti;
Moestus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
Nec sic marmoreo pallet adusta gelu;
Quantum, si culmos Titan incalfacit udos.
Tum locus est irae, Diva timenda, tuae.
Parce, precor, scabrasque manus à messibus aufer;
Neve noce cultis: posse nocere sat est.

Nec

VOLCANALIBVS X. CAL. SEPTEMBRES VITVLO ROBIO ET VERRE. NEAPOL. *Robiginis* duo codices ex iis, quos inspexit Neapolis. atque ita ex nostris veterrimus Petavianus, & mox, *Robigo.* sic idem codex libro primo supra,

——— *scabrae Robiginis expers.*

pro *Robigine* Dea Deus *Robigus* est Varroni & Festo. hinc *Robigalia* apud eosdem. & in Veteri Kalendario. *Robigus* etiam Gellio lib. v. cap. 12. quem cum Averrunco Deo conjungit. apud Virgilium quoque libro primo Georg. 150. codex Mediceus longe vetustissimus aliique, quos Pierius Valerianus consuluit,

——— *ut mala culmos Esset Robigo.*

ubi Servius. *Inde & Robigus deus, & sacra ejus septimo Kal. Majas Robigalia appellantur.* Ita scribe. vulgo, *Rubigus Deus, & decimo Kal. Majas Rubiginalia.* sed Festus bene *septimo Kalendas* habet. nam & eo die Kalendarium in marmore antiquo *ROB.* hoc est *Robigalia*, agnoscit. Plinius lib. XIIX. cap. 19. *Robigalia Numa instituit.* & cap. 19. *Tria tempora fructibus metuebant, propter quod instituerunt ferias diesque festos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa instituit anno regni sui undecimo, quae nunc agunt ad VII. Kal. Martias.* sic lege. Idem Virgilius eodem libro, 495.

Exesa inveniet scabra robigine pila.

Georg. II. 220.

Nec scabie & salsa laedit robigine ferrum.

quomodo & illic iidem vetustissimi codices. apud Columellam quoque lib. x. scribendum censeo,

Hinc mala Robigo virides ne torreat herbas.

& apud Prudentium contra Symmachum;

Nunc consumit edax segetem Robigo maligni
Aëris ex vitio.

Glossae veteres, Σὴς καὶ Σήψις, *tinea*, *Robigo.* Neque aliter vetusti codices apud Horatium lib. III. Od. XXIII.

Nec pestilentem sentiet Africum
Foecunda vitis, nec sterilem seges
Robiginem.

apud Juvenalem Sat. XIII. 148. veterrimae membranae, *Pocula adorandae Robiginis.* & optimus Thuaneus apud Martialem libro v. Ep. 29. *Robiginosi dentes.* sic & lego apud Lactantium libro I. de Falsa Religione: *Haec enim semper excusatio est illorum, qui mala sua pro Diis habent, ut Romani Robiginem & Febrem.* apud Agrimensores: *Fructus Robigine occidentur.* HEINS. DEO RVBIGO SACRVM lapis in suburbano Foro Julii, quem dederunt Basil. Zancarol. Cydonii Antiq. Forojul. lib. I. pag. 44. & Philipp. a Turre de Diis Aquilejensibus, qui erudite illustravit.

908. *Exta canis flammis.*] Rufus esse debebat; imo catulus & lactens. id me docuit Columella:

Haec ne ruricolae paterentur monstra salutis;
Ipsa novas artes varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, ususque magister
Prodidit agricolis ventos sedare furentes,
Et tempestatem Tuscis avertere sacris:
Hinc mala Rubigo, virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur & extis.

NEAPOL. *Exta canum* tres libri; ut lib. I. 389.

912. *Et tremat in summâ leve cacumen humo.*] *Laeve cacumen* omnino scribendum cum nonnullis membranis. quod codex unus Moreti recte interpretatur *sine rubigine.* apud Claudianum quoque Bello Gild. v. 215. opinor reponi debere:

Laevis & excussa micuit rubigine conus.

quamquam in scriptis editisque, quos inspexi, *Ve levis*, legatur: laeve enim scabro opponitur. *Laevare saxa* apud Statium Via Domitiana ℣. 51.

Hi caedunt nemus exuuntque montes,
Hi ferro scopulos trabesque laevant.

Ita versus isti constituendi. nam in vetusta editione, quae Parmae prodiit anno MCCCCLXXIII. *trabesque*

Nec teneras segetes, sed durum contere ferrum:
  Quodque potest alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
  Nil opus est illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus,
  Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vaginâ ducere ferrum;
  Adstrictum longâ sentiat esse morâ.
At tu ne viola Cererem: semperque colonus
  Absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat. à dextrâ villis mantele solutis,
  Cumque meri paterâ turis acerra fuit.

Tura

besque levant exhibetur, quod occupasse video Gronovium cap. XL. Diatribes. Vulgatae, *trabesque caedunt*. quod ferri non potest, cum superiori versu praecesserit. *eruuntque montes* quoque rescripsi, cum *exuunt* minus placeret. agitur enim de saxis ad viam sternendam effossis. Heins. Recte; sed scribendum *leve*. Graecis λεῖον est. *& premat* Putean. Arund. & multi alii. *tremet* duo.

913. *Secundis.*] *Secundi* Arundel. Francof. & plerique veteres. ita, licet in alia re, Flor. II. 6. *Coelum secundum tenens.*

915. *Quae tu.*] *Qua tu* Edit. D. Heinsii.

918. *Pallet.*] *Messis* Voss. & tres alii. *nec si marm.* decem.

919. *Culmos Titan incalfacit udos.*] Quod & principio Georgicωn Poëta notavit in hisce:

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos Esset Rubigo. ——

Bene *esset*: nam penitus rodit & occidit segetes. Hàc metaphorâ usus Martialis in Epistolâ lib. XII. ad Priscum in synchronos vates Bilbilitarios, qui ejus Epigrammata invidiâ carpebant: *Accedit his*, inquit, *municipalium rubigo dentium, & judicii loco livor, & unus aut alter mali, in pusillo loco multi.* Rubigo autem tunc saevit in sata, cum illis udis soles magni superveniunt. Plutarchus de primo frigido: Τὸ γὰρ ἐγγυτάτω τοῦ πάθους αἴτιον ἂν συνοφθῇ, πυρετοῦ μὲν ἔντασις ἢ παρέμπτωσις· ἐρυσίβης δὲ, ἥλιοι πυριφλεγεῖς ἐπ' ὄμβρῳ. Negavit id Plinius, omnemque uredinem segetis frigori imputat clare his verbis lib. XVIII. cap. 28. *Plerique dixere, rorem inustum sole acri, frugibus rubiginis esse caussam, & carbunculi vitibus: quod ex parte falsum arbitror, omnemque uredinem frigore tantum constare, sole innoxio.* Verior Graeci scriptoris & Nostri sententia. Neap.

921. *A messibus.*] *E* Petavian.

923. *Segetes.*] *Messes* tres. *fruges* unus.

923. *Durum amplectere ferrum.*] *Contere* primus Ambrosianus & Laeti codex. Heins. Obversatus fuit librario, credo, versus ex Epist. VII. 31.

Parce Venus nurui, durumque amplectere fratrem.

Frater Amor.

923. *Contere.*] Rectum. Graecis ita verbum δαμνάω. Bacchylides Edit. Steph. pag. 250. Ξιφεά τ' ἀμφάκεα εὐρὼς δάμναται. quod mox citat Neapolis. & hinc *adamas* dictus, de quo alibi. Burm.

924. *Perde prius.*] *Prior* duo Vatic. Urs. & Stat. Ciofan. *Perde precor* Bernens. & multi alii. *aliud perdere* pr. Vatic. mox, *nocentia perdas*, prim. Ambr. & duo alii. *utilior* etiam Petav.

926. *Otia mundus agit.*] Tres Vatic. Urs. & Statii sic habent. alius Vatic. *mundus habet*. illam sequor. Ciofan. *Otia mundus agit*, non *agat*, meliores. Heins. Vid. lib. I. 58.

927. *Sarcula nunc.*] *Nunc* deest uni codici. Forte, *Sarculaque, durusque bidens.* lib. XI. Met. 36. *Sarculaque rastrique graves.* Heins.

927. *Vomer aduncus.*] *Vomis* Laeti exemplar. ut apud Virgilium Georg. primo, 46. in veterrimis membranis:

—— *sulco attritus splendescere vomis.*

& mox ℣. 162.

Vomis & inflexi primum grave robur aratri.

Deinde perperam, *Ruris opus*, quidam ex praestantioribus. Tristium lib. III. x. 59.

Ruris opes parvae pecus, & stridentia plaustra.

Heins.

929. *Ducere.*] *Educere* plurimi scripti. vide Heins. ad Valer. Flac. I. 122.

930. *Adstrictum longa.*] Diuturnae pacis index: Bachilidis Melici Carmen:

Ἐν δὲ σιδαροδέτοισιν πόρπαξιν αἰθᾶν ἀραχνᾶν
Ἱστοὶ πέλονται, ἔγχεά τε λογχωτά,
Ξιφεά τ' ἀμφάκεα εὐρὼς δάμναται· χαλκέων
Δ' οὐκέτι σαλπίγγων κτύπος, οὐδὲ συλᾶται μελίφρων
  ὕπνος. Neapol.

931. *Ne viola.*] *Nec* duo libri.

Tura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
  Turpiaque obscaenae (vidimus) exta canis.
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quaeris?
  (Quaesieram) caussam percipe, Flamen ait:
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
  Tosta sitit tellus, praecipiturque seges.

Pro

932. *Solvere.*] *Reddere* Moreti, Ambr. & tres. Vid. III. Met. 161.

933. *Dixerat: a dextra.*] In alio, *Duxerat ad dextram.* Si quid video, non verius. NEAPOL. *Ad dextram* agnoscit Priscianus lib. VI. pag. 681. *at dextra* Ursini & duo alii. HEINS. Vid. II. Met. 25. & III. 161.

933. *A dextra villis mantele solutis.*] Manu dextrâ sacerdos ille Quirinalis cum paterâ & acerrâ gestabat linteum mappâ longiusculum, tergendis manibus peracto sacrificio. *Mantele* Graecis *χειρόμακτρον.* Julius Pollux: *Λάσια δὲ ἐκάλει τὰ μαλλοὺς ἔχοντα χειρόμακτρα, ὡς ἀπὸ τῆς δασύτητος. ὅτι οὐδὲ κωλύει τὰς ὀνομαζομένας μαντίλας οὕτω καλεῖν.* Varro lib. V. de L. L. *Mantelium, quasi manutergium, ubi manus terguntur.* Glossae parum proprie, *mappa, χειρόμακτρον*: nam *mappa* tantum ori serviebat: breve linteum, quod conviviis quisque vocatus è domo suâ ferebat. Confunditur tamen apud omnes mappa cum manteli, mantele cum mappâ. istud etiam passim mensarum integumentum. Martialis in Epigrammate, cui lemma, *Gausapa, vel mantele:*

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Spartianus in Heliogabalo: *Exhibuit parasitis coenas de vitreis, & nonnumquam tot picta mantelia in mensam mittebat, his edulibus picta, quae apponerentur.* NEAPOL. *Mantele* vetusti. ut apud Virgil. IV. Georg. 377.

——— *tonsis mantelia villis,*

Mediceus codex longe veterrimus aliique omnes vetusti. sic *mansella* apud Lucilium, & *mantellum* apud Plautum. HEINS.

933. *Villis solutis.*] His contrarium, *tonsis villis*; id est Servio, *minutis vel compositis.* Prorsus male: ibi enim Poëta vult, mantelia nullos in orâ extimâ cirros habuisse. Nec *villosa lintea* apud Martialem ea sunt, quibus villus per omnia insurgit; tonsa, quibus derasus: sed quibus subtemen de industriâ relictum; tonsa, quibus nullum. Quid aliud ibi villus, quam quod nos Itali, *i fiocchi d'una tovaglia? Villos* igitur *solutos* explico, subtemen è linteo pendens. huic simile dat unum Phoedrus cuidam liberto lib. II. Fab. V.

Ex alticinctis unus atriensibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus.

NEAPOL.

939. *Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto Tosta sitit tellus.*] Alibi:

Et micet Icarii stella proterva canis.

Dicitur & Sirius ἀπὸ τοῦ σειριάω, quod est exsicco. Aratus in Phaenomenis:

——— ὅς ῥα μάλιστα
Ὀξέα σειριάει. καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι
Σείριον.

Germanicus: *Sirius stella est in medio centro coeli, ad quam cum Sol accesserit, duplicatur calor ipsius, & languore afficiuntur corpora humana. Sirium autem stellam vocatam putant propter flammae candorem. Latini autem illam Caniculam vocant, unde & dies caniculares dicuntur: quia, quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est, sed pro qualitate adjacentium commutatur. Nam aut vincitur, aut morbosis utitur viribus. Hinc est quod cum certo tempore oritur, non semper est noxia. Quidam vero dicunt canem fuisse. quae Europae cum dracone custos data est, quae postea Minos utraque accepit. eandem postea ob medicinae caussam Procridi in munera datam: quae postea Cephalus utraque possedit, vir Procridis, qui eam ad Thebas duxit ad vulpem, Thebanorum agros infestantem: cui cani fatum est, ne ab ullo posset interfici, itemque vulpi. Juppiter vero vulpem in lapidem convertit, & canem in astris intulit. Amphianus tragoediarum scriptor &c.* CIOFAN. Sidus frugibus maxime noxium. hinc ἀστροβολία, & ἀστροβολῆσαι, & ἀστροβολισμὸς, *sideratio*, quae vocabula ad plantas & fruges a canicula adfectas Theophrastus libro de Caussis plantarum frequenter transfert. apud eumdem habes non uno loco, ἀστροβόλητα γίνεσθαι τὰ φυτὰ, ἀστροβόλητα δένδρα, &c. apud Aristotelem occurrit. Hesychius ἀστροβολήτους τοὺς ὑπὸ τοῦ Κυνὸς βαλλομένους. Videndus de Canicula Aratus & ejus interpretes Cicero, Germanicus, Avienus. HEINS. Vid. Val. Flac. I. 683.

939. *Quo sidere moto.*] Quo exorto sic postulat hic sensus: nam moveri sidus proprie est quod ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς εἰς τὸ φανερὸν procedit; & econtra, quod ἀπὸ τοῦ φανεροῦ εἰς τὸ ἀφανές. NEAP.

940. *To-*

Pro cane sidereo canis hic imponitur arae:
Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.
CUm Phrygis Assaraci Titania fratre relicto
Sustulit immenso ter jubar orbe suum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.

Exit

940. *Teta sitit.*] *Testa* in quibusdam; non *tota*. NAUG. Bene de hujus sideris ortu Alcaeus Mitylenaeus:

Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε,
Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται·
Ἡ δ' ὥρα χαλεπή,
Πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος.

NEAPOL.

940. *Praecipiturque seges.*] Non sunt audiendi codices, in quibus *Praeripitur* est invenire. Columella lib. de Arbor. cap. 2. *Nam qualiscumque generis uvae, quae incorruptae ad maturitatem perveniunt, longe melioris saporis vinum faciunt, quam quae praecipiuntur aestu.* Ita locus ille ex optimis membranis est castigandus. De *praecipiendi* verbo hac significatione nos complura ad Valer. Flacc. IV. 341. & 751. *praecipi seges aestu* dicitur, cum ante maturitatem arescit. quare perperam apud eundem Columellam libro VIII. cap. 16. circumfertur: *Si propter exilitatem soli, quae plerumque litori vicina est, fructus terrae praecipere non poteris, ex mari reditum constituat.* cum ex auctoritate ejusdem codicis *percipere* illuc sit revocandum. denuo Columella ex optimo exemplari membraneo libro XI. cap. 2. *Nam colorem nulla res vinaceis potest adferre, nisi naturae maturitas, praesertim cum ita in media parte acinorum sint, ut & a sole & a ventis protegantur, humorque ea neu patiatur praecipi* (male & contra mentem Columellae codices vulgati *percoqui*) *aut infuscari, nisi suapte natura.* Econtra apud eundem paullo post ex iisdem membranis restituendum, *Nam ad percipiendum semen ultima parte Octobris circa Calendas Novembres melius ebruitur.* HEINS. *Praeciditurque* pr. Vatic. & Patav.

941. *Canis hic imponitur arae.*] Huic parissimum festum fuit apud Graecos, si bene memini: Κυνοφόντιν illi dixere. Athenaeus lib. III. *Μὴ βαύζε, εἶπεν, ὦ ἑταῖρε, μηδὲ ἀγριαίνου τὴν κυνικὴν περιβαλλόμενος λύσσαν, τῶν ὑπὸ κύνα ἱερῶν ἡμερῶν δέον αἰκάλλειν μᾶλλον, καὶ προσσαίνειν τοὺς συνδείπνους, μὴ καί τινα Κυνοφόντιν·* Isaacus Casaubonus mallet, *Κυνοφόντιν, ἑορτὴν ποιησώμεθα, ἀντὶ τῆς παρ' Ἀργείοις ἐπιτελουμένης.* NEAPOL. Canem hunc rutili coloris fuisse docet Petavius ad Juliani Orat. V. pag. 91. Edit. Spanhem.

942. *Et quare fiat.*] *Quare pereat* Zulich. Maz. Voss. Arond. & octo vel decem alii, quod verum est. HEINS.

943. *Cum Phrygis Assaraci.*] Sic est in omnibus libris scriptis. vere. Idque vidit hic Fanensis, & praeclare interpretatus est. CIOFAN. IV. Kalendas Majas incipiebant Floralia. Plinius lib. XVIII. cap. 29. *Itaque iidem Floralia IV. Kalendas ejusdem Maji instituerunt, Urbis anno* DXVI. *ex oraculis Sibyllae, ut omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, sole Tauri partem quartamdecimam obtinente: ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges, & omnia quae florebunt, laedi necesse erit.* Nescio, an probi numeri Pliniani: sit mihi fides, & scribe, *anno Urbis* DXIII. nam L. & M. Publicio plebis Ædilibus, ut dicemus, instituta. Facile fuit ex II. reddere litteram V. NEAP. *Ut Phrygis* Francof. Thuan. *cum Priami conjux* quaedam editiones veteres.

943. *Tithonia.*] *Tithonia conjux* recte Virgilio ac Silio Italico Aurora dicitur. ut & Nostro infra initio lib. V. sed *Tithoniam*, ut hoc loco, *πατρωνυμικῶς* recte dici non opinor. & tamen sic locuti quoque alii. Statius inprimis Sylvar. lib. I. Epithalamio Stellae:

Nec si alma per auras
Te potius prensa veheret Tithonia biga.

& libro IV. Vindicis Hercule:

Donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Tithonia mensas.

& libro V. pietate Abascantii:

——— *citius genetrix Sipylea feretur*
Exhausisse genas.

sic scribe. non *Sipyleia fertur*. &:

——— *citius Tithonida moesti*
Deficient rores.

ad Somnum,

——— *toties nostros Tithonia questus*
Praeterit.

& libro Thebaidos VI. 25.

Clara laboriferos coelo Tithonia currus
Extulerat. ———

& libro XII. 3.

— *tre-*

Exit & in Majas sacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urguet opus.
Aufert, Vesta, diem: cognato, Vesta, recepta est
Limine. sic jussi constituere patres.

Phoe-

—— *trepidas subito Tithonia nubes*
Discutit, ac reduci magnum parat aethera Phoebo.

& apud Valerium Flaccum initio lib. III.

Tertia jam gelidas Tithonia solverat umbras.

& libro I. 311.

Alma nova trispant pelagus Tithonia Phoebo.

Sed iis omnibus locis, & si qui alii apud poëtas veteres occurrunt, *Titania* reponendum censeo. Fuit enim Hyperionis Titanum unius filia, soror Phoebi & Lunae. hinc & Luna pari modo *Titania* est dicta. Heins. *Titania* est hic in Puteaneo & uno Moreti.

944. *Sustulit immense ter jubar orbe suum.*] *Immense ore* sex libri. *emerso orbe* Puteani codex. Lege, *emerso ore.* ut Amor. lib. I. El. XIII.

Jam super Oceanum venit senioris relicto,
Flava pruinosum quae vehit axe diem.

de *emergendi* verbo vide quae notamus lib. III. ℣. 399. Heins. *Emenso* legebat J. Vlitius. *immensum* quinque libri.

945. *Noxa.*] *Mixta* Bernens.

947. *Exit & in Majas.*] Scribit igitur solemnitatis partem sub finem mensis Aprilis agitari; quod reliquum, mense Majo. Diem ille libro sequenti facit VI. Nonas Majas. In Kalendario Constantini Magni prima Floralia invenio pridie Kalendas Majas, altera V. Nonas. Neap.

947. *Festum Florale.*] *Sacrum* vetustiores. Heins.

949. *Aufert Vesta diem.*] Ne fallaris: in hunc Vestalia non incidunt, sed in VI. Idus Junias. Nunc translatio celebratur sacri ignis in domum Palatinam. Mos fuit, Pontificem Maximum aedes publicas juxta Vestam incolere: cumque Augustus Pontifex jam designatus Palatium vellet inhabitare, Vestam ad se transtulit, id est à regione VIII. in X. ubi situm: cujus partem tunc publicavit. Dio Cassius: Ἐπειδή τε τοῦ Λεπίδου μεταλλάξαντος ἀρχιερεὺς ἀπεδείχθη, καὶ διὰ τοῦθ' ἡ βουλὴ ψηφίσασθαι αὐτῷ ἠθέλησεν, ὥστε τι αὐτῷ ... ἔφη, καὶ ἐγκειμένων οἱ, ἐξανέστη τε καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ συνεδρίου· καὶ ὅτι ἐκεῖνα ἔτ' ἐκυρώθη, οὔτ' οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος τι τῆς ἑαυτοῦ, ὅτι τὸν ἀρχιερέα ἐν κοινῷ πάντως οἰκεῖν ἐχρῆν, ἐδημοσίωσε. imo & mox totum, addit enim idem Scriptor lib. LV. Ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν οἰκίαν οἰκοδομήσας, ἐδημοσίωσε πᾶσαν, εἴτε διὰ τὴν συντέλειαν τὴν παρὰ τοῦ δήμου οἱ γενομένην, εἴτε καὶ ὅτι ἀρχιέρεως ἦν, ἵν' ἐν τοῖς ἰδίοις ἅμα καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς οἰκοίη. Secunda caussa verior. Neap.

949. *Aufert Vesta diem. cognati Vesta recepta est Limine.*] *Aufer* Ursini, primus Petavii, Mazar. & decem alii. *Aufers* alter Petavii. & tum *recepta es* sit legendum. Praeterea, *cognato limine*, Arondelianus & quatuor. venuste. sic *Cognatae aquae* Fast. III. *cognata lumina* & *cognatum caput* Fast. IV. atque ita passim. Heins. *Limite* Bernens.

950. *Sic jussi constituere patres.*] Undecim libri veteres, *Senes*, non *patres*. Ciof. *Jussi senes* etiam Francof. Arondel. & infiniti alii. & ita proprie *jussos senes* dici supra ℣. 524. ostendit Heinsius. Burm.

951. *Phoebus habet partem.*] In alio Palatii angulo templum erat Apollinis Palatini. unde illa Nasonis in extremâ Metamorphosi:

Vestaque Caesareos inter sacrata penates,
Et tum Caesareâ tu Phoebe domestice Vestâ.

Vides duo numina in unâ domo dicata. Suetonius in Augusto: *Templum Apollinis in eâ parte Palatinae domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari à Deo aruspices pronuntiarant.* Ipse in suo Indice Ancyrano: CVRIAM ET CONTINENS, ET CALCHIDICVM TEMPLVMQVE APOLLINIS IN PALATIO CVM PORTICIBVS FECI. Meminit etiam porticus Suetonius: *Addita porticus cum bibliothecâ Latinâ Graecâque.* de hac initio libri LIII. Dio Cassius; & Horatius Epistolâ II. ad Florum libro primo:

—— *Tangere vitet*
Scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo.

Latina scilicet Graecaque, quae divisim in Palatio locata. Hinc colligo, quod unaquaeque bibliotheca suos custodes habuerit. Antiquus lapis: L. VIBIVS AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA, ET A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS. Alter: C. IVLIVS FALIX A BIBLIOTHECA GRAECA PALATINA. Miror cur Palatina tantum *Graeca* dicatur, Latina vero *Apollinis*: idque non in his solum lapidibus, sed & in tribus aliis observavi. Neapol.

952. *Tenet.*] *Tulit* Edit. Gryph.

953. *State Palatinae laurus.*] Lib. III. Trist. Elegia I. de Palatio loquens:

Cur

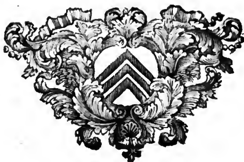
Phoebus habet partem; Vestae pars altera cessit:
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinae laurus, praetextaque quercu
Stet domus. aeternos tres habet una Deos.

Cur tamen opposita velatur janua lauro,
Cingit & Augustas arbor opaca fores.
Sic enim ibi est legendum, non *comas*, ut hic legunt interpretes. Rationem ex veteri libro, Martiale & Plinio adduxi. Ciofan.

954. *Stet domus.*] *Sed domus* duo. *sat* unus. *stat* duo. & *habet ista* duo. *illa* unus. *habitura* Farnes. unde Heinsius,

Sta domus aeternum tres habitura Deos.

nihil muto. nam variatio illa modorum frequens poëtis. vid. ad Val. Flac. vi. 16. Burm.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER V.

QUaeritis, unde putem Majo data nomina mensi?
 Non satis est liquido cognita caussa mihi.
Ut stat, & incertus quà sit sibi nescit eundum,
 Cum videt ex omni parte viator iter.

Sic,

2. *Non satis.*] *Quae satis* Jun. *dum satis* Bernens.

2. *Non satis est liquido cognita caussa.*] Ea propter tria adducit ἔτυμα, mensem hunc aut à *Majestate*, Honoris & Reverentiae filiâ, dictum, aut à *Majoribus*, aut à *Majâ*, Mercurii matre. Primi non meminit ullus, nisi Noster: secundum est ex sententiâ Fulvii Nobilioris. Macrobius primo Saturnalium: *Nam Fulvius Nobilior in Fastis, quos in aede Herculis Musarum posuit, Romulum dicit, postquam populum in majores junioresque divisit, ut altera pars consilio, altera armis Rempublicam tueretur, in honorem utriusque partis hunc Majum, sequentem Junium vocasse.* Tertium ex opinione Cincii: licet hic Majam Vulcani dicat uxorem. Vir ille Consularis: *Cincius mensem nominatum putat à Majâ, quam Vulcani dicit uxorem; argumentoque utitur, quod flamen Vulcanalis Kal. Majis huic Deae rem divinam facit.* Plutarchus in libro τῶν Κεφαλαίων· *Καὶ διὰ τῦτο ἴσως Ἑρμῆ ἐν αὐτῷ σέβοντ), περὶ Μαίας ἐπώνυμός ἐστιν· ἢ (καθάπερ ἔνιοι λέγουσι) ὁ μὲν Μάϊος ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ὁ δὲ Ἰούνιος ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἡλικίας ὠνόμασται.* NEAPOL.

3. *Ut stas, & incertus.*] Theognis: Ἐν τριόδῳ δ᾽ ἕστηκα. NEAPOL. Illustrarunt hanc ἀπορίαν viri docti ad illa Minut. Felicis, cap. 16. *Ut qui rectam viam nescit, ubi, ut fit, in plures una diffunditur.*

5. *Reddere.*] *Noscere* prim. Ambros. & Laeti.

6. *Qua ferar.*] *Quo* multi scripti & editi. quae sollemnis varietas. vid. lib. III. 645. IV. 573. V. 147. & alibi.

8. *Grata Medusaei signa tenetis equi.*] Ita libri veteres constanter. Malim nihilominus, *Graja.* sic Noster saepenumero. Met. lib. IV. 536.

Si tamen in tumido quondam concreta profundo
Spuma fui; Grajumque manet mihi nomen ab illâ.

ubi simili errore erat peccatum. infra, ℣s. 166.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
 Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

lib. VI. 299.

——— *vi stando Vesta vocatur,*
Caussaque par Graji nominis esse potest.

Arte Amatoria libro I. ℣s. 686.

Grataque in Iliacis moenibus uxor erat.

pro *Grajaque*, hactenus scribebatur. & Amorum III. El. XIII. *More patrum grato.* pro *Grajo.* corrigenda in transcursu Lactantii de Phoenice Elegia,

Tum legit aërio sublimem vertice palmam,
 Quae Grajum Phoenix ex ave nomen habet.

ubi pari modo peccabatur. plura loca possent congeri, si hoc ageretur. HEINS. Saepe confundi has voces fateor. (vid. ad I. Art. 686.) sed hic tamen *grata* retineo. signa enim illa grata poëtis, quia aquam illam perennem ediderunt, unde irrigantur vatum ora. BURM.

9. *Dissensere Deae.*] *Dissedere* primus Farnesianus, eleganter. sic lib. XV. Met. 648.

Dissidet & variat sententia. ———

sed si silent, quod sequitur, cur dissentire dicuntur? rectius igitur forsan Junianus, *Assensere.* ut sub finem libri VI. *Sic cecinit Clio: doctae assensere soro-*

Sic, quia posse datur diversas reddere caussas,
  Quà ferar ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
  Grata Medusaei signa tenetis equi.
Dissensere deae. quarum Polyhymnia coepit
  Prima. silent aliae; dictaque mente notant.
Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
  Inque novas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, & aequora traxit:
  At coelum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nullà gravitate retentus,
  Et vos Lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu coelo, nec cetera Phoebo
  Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
  Ausus de medià plebe sedere Deus.

Et

sorores. Sed puto *Desedere* reponendum esse pro *Consedere.* in Helmaest. *discessere.* HEINS. *Assensere* etiam Bernens. sed Musas hic quasi in consilium missas considerat, quae cum inter se consultarent dissensere; sed tandem Polyhymnia, ut doctior & auctoritate alias vincens, sententiam dicit, cui assentiuntur deinde Clio & Thalia. sed Uranie alias, & deinde Calliopeia diversas caussas produnt. vel potest *dissensere* capi de eventu, ex quo patet, diversis datis caussis, dissensisse. BURM.

9. *Quarum Polyhymnia cepit.*] Graecis est Πολύμνια. Sic Herodoti liber septimus inscribitur. Sic Diodorus Siculus, Plutarchus eam appellant. vel etiam Πολύμνεια, & quod poëtis usitatius, formato vocabulo ex πολὺ & μνεῖα. Vide magni Etymologici auctorem in Εὐρύπυλος. Scribendum igitur, *quarum Polymneia cepit.* nec apud Nostrum tantum, sed apud Horatium quoque ac alios poëtas, quotquot ex Latinis hoc vocabulo utuntur. Sic in *Polymnestor* duo priores, tam Nostro quam reliquis poëtis, corripiuntur. de quo ad Metamorphoses libro XIV. Horatius II. Od. IV. primam corripuit in *Tecmessa.*

Forma captivae dominum Tecmessae.

Noster & Petronius priorem in *Procne*, ut libro VI. Metamorphoseon ostendimus. Horatius & Ausonius priorem in *cycno.* Silius secundam in *Therapnaeus.*

Ecce inter primos Therapnaee a sanguine Clausus.

Ausonius secundam in *Clytemnestra.* Martialis secundam in *Smaragdos* libro V.

Sardonychas, smaragdos, adamantas, jaspidas uno.

neque enim assentior illis, qui *smaragos* ibi reponunt. etsi haud ignoro σμάραγος etiam a Graecis usurpari. Apud Pausaniam Phocaicis in veteri quodam Epigrammate corripitur secunda in *Polygnotus.* sed plena sunt hisce Graecorum monumenta. HEINS. Vid. ad VI. Met. 468.

12. *Opus.*] *Onus* Jun. Moreti & decem alii.

14. *Tulit.*] *Tenet* Petavii.

15. *Retentus.*] *Retentis* Moreti unus. mox *praesiluistis* Junii. *presiluistis* duo.

19. *Saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas.*] Unus Mediceus cum prim. editione, *solio, quo tu, Saturne, solebas.* Mazarin. Strozzae & tres alii, *quo tu, Saturne, sedebas.* vid. II. Pont. VIII. 13. & VIII. Met. 42. BURM.

20. *De media plebe.*] Τὸν τυχόντα Graeci dicerent. Isocrates in Helenae encomio: Εἷς τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων. Eodem sensu legitur, *de viâ mulier, puer è triviis.* NEAPOL.

20. *Sedere Deus.*] Ac si postea sedes unicuique pro meritis assignatae. Hanc distinctionem mihi visus Homerus adsignificasse in Iliade A. 606. ubi, post Deorum convivium fictum & pictum:

Οἱ μὲν, addidit, κακκείοντες ἔβαν οἶκόνδε ἕκαστος,
Ἧχι ἑκάστῳ δῶμα περικλυτὸς ἀμφιγυήεις
Ἥφαιστος ποίησεν ἰδυίῃσι πραπίδεσσιν.

Hinc Apulejus in Metamorphosi: *Accumbebat summum torum maritus, Psychem gremio suo complexus, & cum suâ Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei.* NEAP.

21. Et

Et latus Oceano quisquam Deus advena junxit:
Tethys & extremo saepe recepta loco est.
Donec Honos, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Majestas; hos est Dea censa parentes:
Quâque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo,
Aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor & Metus. omne videres
Numen ad hanc cultus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
Fit pretium dignis; nec sibi quisque placet.
Hic status in coelo multos permansit in annos:
Dum senior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus, immania monstra, Gigantas
Edidit, ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma movete Deos.

Ex-

21. *Et latus Oceano quisquam Deus advena junxit.*] Metuo, ut ab Ovidii manu sit hic versus. In Zulichemiano vetus lectio penitus erat erasa. Mazar.

Nam latus Oceano quis quando leve tegebat.

alii etiam multi. *Nec.* Lege, *Nec latus Oceano, quamvis grandaeva, tegebat Tethys.* Ea enim Oceani uxor. *Tegere latus.* ut apud Horat. lib. II. Sat. v. *Utne tegam spurco Damae latus.* Statius Theb. II.

Hunc tegit Iasiusque pater, placidusque Pheroneus.

Auctor belli Alexandrici, *Racilius Cassii latus tegebat.* Heins. Non agitur hic de incedendi honore, sed sedendi: quare legerem,

Et latus Oceano, quamvis Deus advena, junxit,

licet esset minorum gentium & adscititius quasi Deus, qui longe stare ab Oceano deberet; sedit ille tamen eodem ordine, quo Oceanus, antiquissimus omnium deorum. & sic lib. I. Art. 140.

Junge tuum lateri, quam potes, usque latus.

advena est in coelum receptus, ut peregrinus. Burm.

22. *Tethys &c.*] Hoc adversus Petrum Marsum tuetur Vossius Artis Grammat. libro II. cap. 36. ex antiquis, ut ait, libris. Sed libri veteres plerique, *Et Thetis,* vel, & *Themis.* Heins.

22. *Recepta.*] *Reperta* Farnes.

23. *Decens.*] *Sedens* Vossian. *placidique recens R. cultus* Patav.

24. *Imposuere toris.*] Scriptura palam melior, *composuere toris.* Neapol. Sed mox ℣. 30. idem verbum repetitur. Epist. XI. 78.

Qualis ab imposito corpore lectus erat.

Quinct. VI. de Inst. Orat. I. *Corpus impositum lecto.* vid. ad I. Amor. v. 2. Burm.

25. *Hinc sata Majestas, quae mundum temperat omnem.*] *Hinc sata Majestas, hos est dea censa parentes* Mazarinianus & unus Farnesianus ac Mediceus. venuste, &, si quid judico, vere. Vide omnino quae notamus ad Epist. VII. ℣. 47. neque aliter fuisse videtur in Zulichemiano. nam vetus scriptura erat illic deleta. quidam etiam, *His sata.* Heins. *Qua mundus temperat omnem* Bernens.

26. *Quaque.*] *Quoque* Patavin.

26. *Magna fuit.*] Semper una & eadem. Neapol.

27. *Consedit.*] *Conscendit* Arund. Voss. & quatuor alii.

29. *Pudor & Metus.*] Majestatis individui comites. Hinc Sophocles in Oedipode:

Ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι. ——— Neap.

30. *Vul-*

Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de coeli jaculatus Juppiter arce,
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa Deorum
Reſtat: & ex illo tempore firma manet.
Adſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et praeſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam,
Et Numa: mox alii, tempore quisque ſuo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clioque, & curvae ſcita Thalia lyrae.
Excipit Uranie: fecêre ſilentia cunctae;
Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.

Magna

30. *Vultus compoſuiſſe ſuos.*] *Cultus* Urſini codex. & placet. HEINS.

31. *Suſpectus honorum.*] Cultus & admiratio digniorum. NEAPOL.

32. *Fit pretium.*] Duo Vaticani, *Fert pretium.* eleganter. Tacit. XI. Ann. 6. *Nunc ut quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam advocatis ferat.* HEINS.

37. *Mille manus illis dedit & pro cruribus angues.*] Non agnoſco hic numeros Ovidianos, etſi minime neſcius hanc quoque exhiberi à Scholiaſte Statii lectionem ad lib. V. Theb. 569. Opinor ſcribendum:

Mille manus & mille dedit pro cruribus angues.

Niſi diſtichon totum ab interpolatoris manu eſt, quod parum abeſt quin perſuadear ut credam. Paulo ante, pro *Terra feros partus*, quidam, *ferox.* alii, *ferax.* ut *ferax partus terra* dicatur; quomodo in Amoribus lib. II. El. XVI. *Terra ferax Cereris.* *Gigantas* quoque Urſini & Laeti codex. ut alibi non ſemel. Vide ſupra lib. III. ỳſ. 439. HEINS. In Scholiaſte Statii legitur, *ille manus.* ſed litera prima *m.* periit propter ultimam praecedentis vocis *Faſtorum.*

37. *Et pro cruribus angues.*] Sidonius Apollinaris:

Non hic terrigenam loquar cohortem
Admixto mage vividam veneno:
Cui praeter ſpeciem modo carentem,
Angues corporibus voluminoſis
Alto ſquamea crura porrigentes,
In veſtigia fauce deſinebant.

NEAP. *Pro cruribus* Junian. & quinque alii.

38. *Atque ait.*] Forte, *ite, ait*; ut lib. I. Art. Am. 322.

Atque, ait, exta tenent, ite, placete meo.

HEINS. *Bella movete* Thuan. & Petav.

40. *Bello.*] *Coelo* Thuan.

42. *Vaſta.*] *Juſta* Bernenſ.

44. *Culta manet.*] Multi ex melioribus, *firma*, quatuor, *tuta.* Sequenti verſu, *illa*, pro *inde*; & *conjux*, pro *cuſtos*, nonnulli. Forte, *conſors.* ut Claudiano Juſtitia, Conſul. Olyb. 128.

— — *conſors adjuncta Tonanti.*

HEINS.

46. *Et praeſtat ſine vi ſceptra tenenda Jovi.*] *Tenere* in quibusdam. NAUG. *Timenda* multi ex melioribus. prim. Ambroſ. & Laeti, *tremenda.* quatuor, *tenere.* HEINS. *Tenere* etiam Bernenſ. quod, ut ſit Graeciſmus, non diſplicet. ut ita *dederat ſervare* IV. Met. 646. vid. lib. II. Faſt. 177. XI. Met. 482. I. Triſt. I. 123. & alibi. BURM.

47. *Coluerunt Romulus illam.*] Hinc Principi majeſtas in jure tribuitur. Vide Julium Paulum lib. IV. Sententiarum tit. V. & Legem VII. §. Hoc ceterum. D. Ad legem Juliam majeſt. & Legem ultimam C. De legib. NEAP.

48. *Mox alii.*] *Poſt illos* prim. Amb. & Laeti.

49. *In honore pio.*] Stat. Urſ. Maffei & tres Vatic. *in honore ſuo.* CIOFAN. *Pio* meliores magno numero. HEINS. *Suo* ut mox 58. *in ſuo pretio*, ubi quatuor libri, *inque ſui pretio.*

51. *Illa datos faſces commendat.*] Dignitates Conſulares, Ædilitias, Praetorias, omnem denique

Mag-

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus juvenes animosaque bella gerebant:
Et pro Dis aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Consilio patriae saepe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen & aetatis mite Senatus erat.
Jura dabat populo senior: finitaque certis
Legibus est aetas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipsis,
Ibat: & interior, si comes unus erat.

Ver-

Magistratum. De Praetore inquit Paulus ad Sabinum in lib. IX. D. De justit. & jur. *Praetor, salvâ majestate imperii sui salvoque more majorum, jus dicere constituit.* NEAPOL.

51. *Datos.*] *Noves.* Moreti tertius.

52. *Alta triumphat.*] *Alba* unus Medic. *tenetur equis* Mazar. alter.

53. *Polyhymnia.*] *Pelimnia* Francof. & Voss.

54. *Scita Thalia.*] *Docta* plurimi ex scriptis; sed frustra. Germ. Phaen. 14.

Navita quid caveat, quid scitus vitet arator.

ubi etiam alii, *doctus.* sic *scitus vadorum* lib. IX. Met. 508. BURM.

55. *Excipit Uranie.*] De hoc verbo *excipiendi* vide quae dixi lib. V. Metamorph. Cujus verbi vim ac proprietatem hic non est assecutus Marsus. CIOFAN.

55. *Fecere silentia.*] *Tenuere* Junian. vid. I. 183.

57. *Magna fuit capitis quondam.*] Iidem libri & Fratris, *quondam capitis.* placet. Videtur autem praeceptum illud Phocyllidis expressisse, quod tale est:

Αἰδεῖσθαι πολιοκροτάφους, εἴκειν δὲ γέρουσιν
Ἕδρης καὶ γεράεσσι πάντων· γενεῇ &c.

CIOFAN.

59. *Gerebant.*] *Parabant* Sarravii & duo alii. vid. Ep. III 124. & III. Amor. IV. 4.

60. *In statione suis.*] *In statione senes* prim. Vatic. & duo alii. *ut pro dis* Gryph.

62. *Saepe ferebat opem.*] Ita veteres constanter. pro *saepe* tamen *turba* reponendum videtur, vel quid simile, ut sit, ad quod referatur τὸ *illa* in superiori versu. HEINS. *Ille minor* Mazar. a m. pr. sed *illa* rectum est; licet enim *juvenes* praecedat, hic subintelligitur *juventus*, vel *aetas*: saepe enim ita solent variare genus & numerum. vid. ad Quinct. V. de Instit. Or. 10. pag. 426. & ad I. Met. 162. BURM.

63. *Patuit tunc curia seros.*] Adludit ad Leges illas annarias. NEAPOL.

64. *Nomen & aetatis mite senatus habet.*] *Erat* longe venustius decem ex melioribus. HEINS.

65. *Populo.*] *Populis* Petav. & sex alii. *jura dabant* Mazarin.

66. *Unde petatur honor.*] Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosii: *Non in amplissimis*, inquit, *Magistratibus adipiscendis, sed in Praeturis quoque & Aedilitatibus capessendis aetas spectata est petitorum: nec quisquam annos Comitiali lege praescriptos festinatis honoribus occupavit.* impetrata tamen à Principe aliquando venia. Plinius junior de se ipso VII. Epistolarum: *Illum in Praeturâ sum consecutus, cum mihi Caesar annum remisisset.* NEAPOL.

67. *Et medius juvenum.*] Loco digniori. Sallustius: *At medius ex tribus (quod & apud Numidas honori ducitur) Jugurtha foret.* inde Hadriani indignatio: *Nam cum quodam tempore*, scribit Spartianus, *servum suum inter duos Senatores è conspectu ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret, & diceret, Noli inter eos ambulare, quorum esse adhuc potes servus.* NEAPOL.

68. *Et interior.*] Si duo vero erant, praelatus senex in itione, aut sessione, & ad dextram positus. Hic verus sensus, ut placet V. C. Justo Lipsio in Electis, & Hadriano Turnebo, & aliis, si legas cum optimis etiam membranis, *& anterior.* quod non suadeo: dices, senem juvenem comitem tantillum praeivisse. NEAPOL. *Anterior* multi. *inferior* Mazar. *exterior* Turneb. IV. ad 24. sed nihil mutandum.

69. *Verba quis auderet.*] Ita & coram matronis. Terent. Heaut. V. IV. 19.

Pudet dicere hac praesente verbum turpe.

vid. Val. Max. II. I. 9. *quis audiret* Mazar. BURM.

70. *Censuram longa senecta dabat.*] Senibus, inquit, habita reverentia ac morum magistris. NEAPOL.

71. *De-*

Verba quis auderet coram ſene digna rubore
  Dicere; cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit: ſelectaque pectora, Patres
  Dixit. ad hos Urbis ſumma relata novae.
Hinc ſua majores poſuiſſe vocabula Majo
  Tangor, & aetati conſuluiſſe ſuae.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da, Romule, menſem
  Hunc ſenibus, nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve praepoſiti pignus ſucceſſor honoris
  Junius, à juvenum nomine dictus, habet.
Tum ſic, neglectos hederà redimita capillos,
  Prima ſui coepit Calliopea chori:

Duxe-

71. *Delectaque corpora.*] Vetus liber, *ſelectaque.* NEAPOL.

71. *Corpora patres.*] Iidem, *pectora.* utique & hoc melius. de conſilii enim, non de virium praeſtantia agitur. Propertius libro IV Eleg. I.

Pellites habuit ruſtica corda patres.

ſic apud Maronem:

——— juvenes fortiſſima fruſtra
Pectora ———

& alibi:

—— lectos juvenes fortiſſima corda
Defer in Italiam. ——

Statius Thebaid. II. 482.

—— juvenum fides, lectiſſima bello
Pectora, nunc pretio, nunc illo hortatibus implet.

ubi nihil neceſſe *Corpora* ex antiquis membranis reponi. Silius libro VI.

—— juvenes parat aſpera bello
Pectora captivos.

Guntherus Ligurini libro IV.

——— juveneſque ducentes
Pectora ſignifere fortiſſima tradit Othoni.

HEINS. Vid. II. Art. 474.

72. *Summa relata.*] Τὸ σύμπαν. Terentius Phormione: *Ad te ſumma rerum redit.* NEAP. *Relicta* Mazar. & quatuor alii.

73. *Tribuiſſe vocabula.*] Iidem, *poſuiſſe:* etiam recte. *Nomina ponere* Noſtro uſitatum. Virgilius lib. VIII. 329.

Saepius & nomen poſuit Saturnia tellus.

Silius libro VIII.

Sed populis nomen poſuit metuentior heſpes.

Horatius libro I. Epiſt. VII.

Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen,

quae illic genuina eſt praeſtantiſſimorum codicum ſcriptura. Virgilius denuo libro VII.

Laurenteſque ab ea nomen poſuiſſe colonis.

HEINS.

73. *Hinc ſua majores tribuiſſe vocabula Majo Tangor, & aetati conſuluiſſe ſuae.*] Auſonius in eo, quo menſium etymon deſcribit, epigrammate:

Maja Dea, an major Maji te fecerit aetas,
Ambigo: ſed menſi eſt auctor uterque bonus.

CIOFAN. Macrobius Saturnal. primo cap. 12. *Majum Romulus tertium poſuit, de cujus nomine inter auctores lata diſſenſio eſt. nam Fulvius Nobilior in Faſtis, quos in aede Herculis Muſarum poſuit, Romulum dicit, poſtquam populum in majores junioreſque diviſit, ut altera pars conſilio, altera armis rempublicam tueretur, in honorem utriuſque partis hunc Majum ſequentem Junium vocaſſe.* addit deinde & alteram rationem, quam Noſter indictam praeteriit: nimirum Romanos a Tuſculanis hunc menſem eſſe mutuatos, apud quos Deus Majus ſit Juppiter a magnitudine & majeſtate dictus. HEINS.

74. *Tangor.*] Inducor ut credam. NEAP.

76. *Avum ſuſtinuiſſe nepos.*] *Avo* prim. Ambroſ. Laeti, Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & quatuor alii probae notae. quod non eſt de nihilo. ut *negare* vel quid ſimile ſubintelligatur. libro tamen XIV. Met. 188.

Has rogat auxilium; nec Nymphae juſta petentem
Suſtinuere deam.

HEINS. Similiter Livius XXXI. 13. *Senatus querentes eos non ſuſtinuit.* vid. ad Petron. CXVI. BURM.

77. *Nec leve prepoſiti pignus ſucceſſis honoris: Junius, à juvenum nomine dictus, adeſt.*] *Prepoſito honori* Laeti codex, & primus Ambroſianus, & tres alii. quidam, *prepoſitum.* quinque, *praepoſiti.* quod ſequor. deinde in Zulich. & Mazar. *ſucceſſor* à manu prima, & *habet* pro *adeſt.* *Succeſſor* etiam eſt

in

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
  Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleïone cum coelifero Atlante
  Jungitur, ut fama est; Pleïadasque parit.
Quarum Maja suas formâ superasse sorores
  Traditur, & summo concubuisse Jovi.
Haec enixa jugo cupressiferae Cyllenes
  Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Maenalos ingens
  Rite colunt, Lunâ credita terra prior.
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros
  Venerat: impositos attuleratque Deos.

Hic,

in uno Farnes. & Mediceo. & *habet* in Ursini optimo, primo Farnesiano & uno Patavino. Scribe,

Nec leve praepositi pignus successor honoris
Junius, a juvenum nomine dictus, habet.

nisi *praeposito honori* mavis. HEINS. *Proposito honori* etiam Francof.

80. *Prima sui coepit.*] *Primaque suscepit* Junian.

81. *Titanida.*] *Cidonida* unus. *Tythonida* Vat. & tres.

82. *Qui terram.*] Malim, *Quae.* aliter tamen libri vetusti. HEINS.

82. *Ambit.*] Hinc *amnem* dici Oceanum notavit Broukhus. ad Tibull. II. v. 62.

83. *Cum caelifero Atlante.*] Membrana vetus, *cum stellifero.* Utram eligas, recta: & adludit ad fabellam Æschylus in Prometheo:

——— Ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους
Ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς,
Ὤμοις ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

NEAPOL. Nonnulli, *stellifero.* Sed Virgilius lib. VI. 797. quoque *caeliferum Atlantem* dixit, & summus Virgilii imitator cum Silio Italico Valerius Flaccus, si per correctores ignavos & inscitos licuisset. Is ergo Valerius lib. V. ℣. 411.

——— *stat caelifer Atlas*
Oceano, genibusque tumens infringitur unda.

Nunc in vulgatis libris, *stat ferreus Atlas* quod sciolorum commentum est, cum enim syllaba una aut altera librariorum supinitate excidisset ipso vocis initio, pro *fer* reposuerunt *ferreus*, metro magis consulentes quam auctori, nihil absonum aut ineptum molito. nam si respiciebat ad materiam, ex qua statua illa Atlantis facta, *aeneus* potius dicendum erat quam *ferreus.* atque ita forte scribendum. Idem Atlantem *cani* epitheto donarat, recte atque erudite. Sed ne hoc quidem illi licuit per librarios. locus est lib. II. ℣. 621.

—— *stupuitque fragore*
Canus, & occiduis regnator montibus Atlas.

ubi *Janum*, si dîs placet, inculcarunt satis importune & praeter rem. Nota sunt illa Virgiliana de Atlante IV. 250.

Nix humeros infusa tegit, tum flumina mento
Praecipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Silius Italicus libro primo de Atlante apposite ℣. 205.

Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris
Pinea silva premit. quassant cava tempora venti,
Nimbosoque ruunt spumantia flumina rictu.
Tum geminas laterum cautes maria alta fatigant.

secundo versu, *quassant*, pro *vastant*, reposuimus ex conjectura. quarto, pro *fauces*, ex fide optimi codicis, *cautes.* Recte igitur *canus*, qui & senex sit, & glacie ac nive oblitus. sed ad rem. *caelifer* quoque Avieno in Phaenom. pag. 96. dictus:

Paenus Atlas, subiit celsae qui pondera molis
Caelifer.

ita enim malo cum Aldina, quae omnium prima, quam cum reliquis, *caeliger*: Germanicus Arateus pag. 42. de Pleiadibus:

Parente caelifero genitus.

Stat. Silv. I. Equo domit.

Caeliferique attrita genu durasset Atlantis.

V. Theb. 430.

— *& paullum respirat Caelifer Atlas.*

HEINS.

86. *Et summo concubuisse Jovi.*] Ipse superius in IV.

Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te formosa Celaeno:
Majan, & Electram Taygetamque Jovi.

NEAPOL. *Succubuisse* Francof. ut ita infirmas vires ejus adversus Jovem indicet. ita lib. II. Art. Am. 186.

Succubuit meritis trux tamen illa viri. BURM.

87. *Haec*

Hîc, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor & herbae,
Et paucae pecudes, & casa rara fuit.
Quo postquam ventum; Consistite, praescia mater,
Nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros;
Inque peregrinâ constitit hospes humo!
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque Dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
Cum lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvae, furibus apte, fidis.

Nec

87. *Haec enixa jugo cupressiferae Cyllenes Aetherium volucri qui pede carpis iter.*] Maja à Jove compressa in Cyllene antro Mercurium peperit. Vide Scholia in Ibin. CIOFAN.

89. *Ladonque rapax.*] De hoc flumine nos vix tria verba in II. 274. quibus addo locum Strabonis è libro primo : *Καὶ ὁ Λάδων δὲ ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπέσχέ ποτε τὸ ῥεῦμα.* NEAPOL. *Ladeque* multi ex scriptis. & *Maenalos*, pro *Maenalus*, Zulich. & optimus Patavinus. Mazar. & duo Medicei, *Maenalon.* recte forsan. quanquam enim Grammatici veteres *Maenalus* & *Maenala* in plurali agnoscant, Stephanus tamen *περὶ πόλεων* ita videtur distinguere, ut *Μαίναλος* urbs sit Arcadiae, *τὸ Μαίναλον* mons. HEINS. *Ladonque ferox* Putean. alter.

90. *Credita terra.*] *Condita* tres libri. etiam non male.

91. *Exsul ab Arcadia.*] Haec & quae sequuntur tetigimus in primo. NEAPOL. *Arcadiis* prim. Ambros. opt. Patav. Maz. Zulich. agris nimirum. HEINS.

92. *Impositos.*] *Appositos intuleratque* prim. Ambrof. Laeti. male. *impositos*, scil. navi suae. sic *imposita scaphae* Petron. cap. CXIV. *imposita carinae* Nostro VI. Met. 551. BURM.

94. *Casa rara.*] *Parva* Junii. ut lib. I. 199. sic *exigua* inf. ỳs. 500. *pauca* Voss. ut lib. III. 66.

In paucis nomen habere casis.

BURM.

96. *Rus erit istud, ait.*] *Rus nil istud erit* Bern. *rus ait illud erit* tres alii.

98. *Hospes.*] *Exul* Voss. & Junii, & sex alii.

100 *Alipedisque Dei.*] Panis & Mercurii. Dionysius vero libro primo inter sacra, quae numerat ab Evandro in Latium introducta, Mercurii penitus oblitus: nam Pani scribit instituta Lupercalia, Victoriae fanum, & *θυσίας* alternis annis; Cereri templum & sacra ex more Graecanico; Neptuno *ἱπποκράτεια.* in genere postea subdit: *Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τεμένη καὶ βωμοὺς, καὶ βρέτη θεῶν καθιδρύσαντο, ἁγιασμούς τε καὶ θυσίας κατεστήσαντο πατρίους, αἳ μέχρι τοῦ κατ' ἐμὲ χρόνου τὸν αὐτὸν ἐγίνοντο τρόπον.* In his sine dubio includit quidquid sacri tunc Mercurio institutum: sed damno Auctorem, qui hoc inter praecipua tunc novis accolis expressim non recensuit. NEAP.

101. *Semicaper coleris succinctis, Faune, Lupercis.*] In tribus Vatic. Fratris & Urs. antiqua & genuina lectio est, non, *succinctis*, quod glossema est, sed, *cinctutis.* Horat. in Arte Poetica:

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis.

CIOFAN. Quia currebant cum subligaculis circa pudenda, ut notavimus in II. Hoc eodem epitheto hos nominat Papinius in Epicedio ad patrem; attamen Fastorum membranae aliquot veteres habent, *cinctutis.* non verius: nam *cinctutus* & *succinctus* idem prorsus est. Utraque vocula venit à cinctu, nec aliâ caussâ dixit Flaccus in Arte Poëticâ, *cinctutos Cethegos*, quam quod tunicam infra pectus cingerent. NEAPOL.

102. *Cum lustrant celebres vellera secta vias.*] Sic est in sex vett. libris aptius & accommodatius ad superiorem versum. CIOFAN. Lego in multis, *vellera secta. Vellus* pro pelle usurpari quis nescit? NEAPOL. *Verbera* veteres plerique. Sed frustra. nisi *tergora* cum duobus amplectendum censes. *celeres* etiam iidem veteres. & pro *vias* Laeti, prim. Ambrof. & multi alii, *manus.* Puto,

Cum lustrant steriles tergora secta manus.

Vel, *vellera secta.* tergora nempe caprina. lib. II. 445. in hac de Lupercis narratione:

Ille caprum mactat: jussae sua terga puellae
Pellibus exsectis percutienda dabant.

& ibidem 425. de Lupercis:

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.

Ex-

Nec pietas haec prima tua eſt: ſeptena putaris,
  Pleïadum numerum, fila dediſſe lyrae.
Haec quoque deſierat; laudataque voce ſororum eſt.
  Quid faciam? turbae pars habet omnis idem.
Gratia Pïeridum nobis aequaliter adſit;
  Nullaque laudetur pluſve minuſve mihi.
AB Jove ſurgat opus. primâ mihi nocte videnda
  Stella eſt in cunas officioſa Jovis.
Naſcitur Oleniae ſignum pluviale Capellae:
  Illa dati coelum praemia lactis habet.

Naïs

Excipe foecundae patienter verbera dextrae.
Jam ſocer optatum nomen habebis avi.

Juvenal. Sat. II. 140.

— ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condità pyxide Lyde,
Nec prodeſt agili palmas praebere Luperco.

Ubi Scholiaſtes, *Steriles mulieres februantibus Lupercis ſe offerebant, & ferula verberabantur.* & mox, *Palmas ideo dicit, quia aut catomis caedebantur, aut manibus vapulabant.* Ergo tam manus quam terga caedebantur. Plutarchus in Caeſare, de Lupercis: Πολλαὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπίτηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥσπερ ἐν διδασκάλου, τὼ χεῖρε, ταῖς πληγαῖς, πεπεισμέναι πρὸς εὐτοκίαν κυούσαις, ἀγόνοις δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι. Plura de Lupercalibus idem in Romulo & in Romanis Quaeſtionibus. Ex his itaque Plutarchi ac Juvenalis locis jam liquet, cur *ſteriles manus* in Naſone cenſeam reponendas. Servius lib. VIII. Æn. 343. ubi de Lupercali ſacro: *Nonnulli propter ſterilitatem hoc ſacrum dicunt à Romulo inſtitutum, ideoque & puellae de loro capri caeduntur, ut careant ſterilitate & foecundae ſint.* pro *cinctutis lupercis* male, *ſuccinctos*, quidam codices agnoſcunt. Puto & eandem vocem Statio reddendam eſſe Sylvar. lib. v. Epicedio patris, ℣ſ. 185.

— — & tua multum
Verbera cinctuti formidavere Luperci.

cum *ſuccincti* in vulgatis libris dicuntur. vid. Ferrar. de Re Veſt. I. 9. Emenda locum inſignem Silii Italici ad hos ritus Lupercales alludentis lib. XIII. 326.

Pan Jove miſſus erat ſervari tecta volente
Troia pendenti ſimilis Pan ſemper, & imo
Vix ulla inſcribens terrae veſtigia cornu,
Dextera laſcivit caeſae Tegeatica caprae
Veliera ſecta movens feſto per compita ludo,
Cingit acuta comas & opacat tempora pinus,
Ac parva erepunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, ſimoque cadit barba hiſpida mento.
Paſtorale Deo baculum, pelliſque ſiniſtrum,
Velat rapta latus tenerae de corpore damae.

qui locus plurimis mendis erat inquinatus. Verſu quinto legebatur,

— — caeſa Tegeatide caprà
Verbera laeta movens feſta per compita cauda.

ubi fortaſſe, *Verbera faeta*, hoc eſt, *faecunda*, ſit legendum. Secundo, *cornu imo*, pro *uno*. quod & vidit Gronovius. verſu ſeptimo, *erepunt cornua*, non *erumpunt*, de qua voce Metamorph. lib. XV. ℣ſ. 620. verſu octavo, pro *ſummo mente*, vetuſtus codex, *uno mente*. quod ferri non poteſt, cum *imo cornu* paullo ante praeceſſerit. quare *ſimo* repoſui. Adeantur quae ſupra ad lib. III. Faſt. ℣ſ. 754. obſervamus. Denique poſtremo verſu *rapta* pro *grata* caſtigavi. de quo dictum Metamorph. libro III. ℣ſ. 52. HEINS.

103. *Nomine.*] *Munere* Voſſ. & Sarrav. *inventor Cytharae* ſex. *apta fides* etiam plurimi. *Inventorque lyrae furibus apta fides* Regius & Thuan.

105. *Prima.*] *Plena* Regius pro varia lectione. *haec pietas, haec prima* Bern.

106. *Pleiadum numero fila.*] *Numerum* Urſini codex multique alii. qui loquendi modus Ovidio familiaris. mox, pro *laudata eſt*, quatuor ſcripti, *laudatque.* ſcribe, *laudataque voce ſororum eſt.* HEINS. *In numerum* Putean. & Voſſ. *ad numerum* Petav. alter.

108. *Quid faciam.*] Non aſſentior magis veteri; in quo, *Quid faciant.* NEAPOL. Ita ediderunt Gryph. & Janſſon. contra Mſs. fidem.

109. *Pïeridum.*] *Pïerides* Bernenſ.

111. *Prima mihi nocte videnda.*] Kalendis Majis Capella oritur heliace: poſt haſce Ptolemaeo: β'. inquit, Ὥρα ιδ'' ς' ὁ καλούμενος Αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. Columellae eàdem die, quà Noſtro Faſtographo. NEAPOL.

112. *Stella eſt in cunis.*] Emendati codices, *in cunas.* NEAPOL. Recte ita Epiſt. XVIII. 60.

Et comes in noſtras officioſa vias.

Jovi etiam Sarravii & quinque alii. BURM.

113. *Oleniae Capellae.*] Aget meas vices Strabo; cujus verba adſcribam è libro VIII. Αἴγιον, urbs eſt Acha-

Naïs Amalthea, Cretaeâ nobilis Idâ,
Dicitur in silvis occuluisse Jovem.
Huic fuit haedorum mater formosa duorum,
Inter Dictaeos conspicienda greges;
Cornibus aeriis, atque in sua terga recurvis:
Ubere, quod nutrix posset habere Jovis.
Lac dabat illa Deo. sed fregit in arbore cornu:
Truncaque dimidiâ parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe; cinctumque recentibus herbis,
Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.

Ille,

Achaiae, ἐξ ἱκανῶς ἱκετεῦσαι. Ἱστοροῦσι δ' ἐνταῦθα καὶ τὸν Δία ὑπ' αἰγὸς ἀνατραφῆναι, καθάπερ φησὶ καὶ Ἄρατος

Αἲξ ἱερὴ, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ὑποσχεῖν.

Ἐπιλέγει δὲ καὶ ὅτι,

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.

NEAPOL.

113. *Signum pluviale.*] In meo, *sidus pluviale.* NEAPOL. Scripti, duobus aut tribus exceptis, *signum.* mox pro *Cretaea* Ursini & optimus Patavinus, *Cretaea &* Moreti codex, *Cretaeaque.* Puto, *Creteide nobilis Ida.* vel, *Curetide.* de quo dixi ad lib. VIII. Met. 153. ubi *Curetida terram* pro Creta habes. HEINS. *Cretaea nobilis ora* Junian.

115. *Naïs Amalthea.*] Jovi adversus Titanas pugnaturo clypeum fuisse consutum ex pelle caprae Amaltheae testis est Musaeus apud Lactantium libro primo de Falsa Religione cap. XXI. unde Juppiter αἰγίοχος postmodum sit dictus. HEINS.

117. *Formosa.*] *Famosa* duo Farnesiani. vid. I Amor. V. II.

119. *Recurvis.*] *Reversis* Junian.

120. *Posset habere Jovis.*] In Franeof. erat, *debet habere.* non inepte, *possit* tres.

122. *Truncaque.*] *Fractaque* unus Moreti. *de media* alius ejusdem. *dedit illa Jovi* Vatic. *dabat ipsa* quatuor versu superiore.

123. *Cinxitque decentibus herbis.*] Sic in libro Stat. In duobus Vatic. & Urs. *decoribus.* In aliis, *virentibus* & *recentibus.* nihil mutandum puto. CIOFAN. Variant libri. In uno optimo est, *decentibus.* in quis, *virentibus.* in quis, *decoribus* NEAP. *Cinctumque* rectius unus Vaticanus. *decoribus herbis* Ursini, Arondel. prim. Med plurimique alii. quod non est de nihilo. Priscianus libro VI. *Indecor, Indecoris. Virgilius in* XI. *Non tamen indecorem tua te regina relinquit. idem in* XII. *Nec genus indecores. Invenitur tamen etiam simplex decor decoris, quando pro decorus, decora, decorum accipitur. Naevius in carmine belli Punici, Magnamque domum decoremque ditem vexerant. Sallustius in* III. *Equis & armis decoribus cultus. idem, Dedecores multi per tergum ab hostibus caedebantur.* plura illic ad rem. Idem libello de Accentibus: *Immemor & indecor, cujus simplex decor penultima correpta invenitur apud vetustissimos, quando pro decorus accipitur. Vestem decorem* A. Gellius dixit Noct. Attic. VII. cap. 16. *Foeminis solis vestem longe lateque diffusam decorem existimaverunt.* Symmachus pater:

Ponemus Proculum vitae morumque decorem.

Sed *recentibus* cum opt. Patav. Maz. Zulich. prim. Ambros. Laeti & duodecim aliis scribendum. tres, *virentibus.* Virgil. I. 430.

Thure calent arae, sertisque recentibus halant.

hinc apud Theocritum Idyll. XXVI. νεόδρεπτοι βωμοί, arae herbis floribusve recentibus vinctae. Propertius libro IV. Eleg. VI.

Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna modis.

Noster Met. VIII. 727.

——— *pendentia vidi*
Serta super ramos, ponensque recentia, dixi,
Cura deûm di sunt.

lib. III. Fast. 34.

Vesta quoque ut folio niteat velata recenti.

lib. IV. 346.

Sparguntur juncti flore recente boves.

sic *flore recenti vincire comam* Senecae Thyeste Act V. ubi perperam *decente* reponunt. In Priapeis,

At, ô Priape, saepe floribus novis
Tuas sine arte deligavimus comas.

Apulejus Met. III. *In meditullio Eponae Deae simulacrum praesidens equili, quod accurate corollis roseis equidem* (lege, *& quidem*) *recentibus fuerat ornatum.* Ita corrigendum censeo locum hunc. nam vulgo circumfertur, *Eponae Deae simulachrum residens aediculae. equile* stabulum equorum R. R. scriptoribus Hesiodus Θεογονίᾳ

Ἱμερτοὺς στεφάνους νεοθηλέος ἄνθεσι ποίης.

HEINS.

125. Ret

Ille, ubi res coeli tenuit, folioque paterno
 Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu,
 Fecit; quod dominae nunc quoque nomen habet.
Praestitibus Majae Laribus videre Calendae
 Aram constitui, signaque parva Deûm.
Voverat illa quidem Curius: sed multa vetustas
 Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
 Quod praestant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, & praesunt moenibus Urbis,
 Et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.

At

125. *Res coeli.*] *Rex coelum* Arondel. Heinsius inde faciebat, *rex rerum*. *rex coeli* Vossian. & sex alii. *folioque paterni* Vatican.

127. *Sidera nutricem, nutricis.*] In meo, *sidera nutricem, & nutricis.* Neap.

128. *Dominae nomen.*] Nam dictum κέρας Ἀμαλθείας. Neapol. *Quod habet* meliores plerique. cornu Amalthaeum intelligit. Heins.

129. *Praestitibus Majae.*] *Praestitibus festum* Sarrav.

229. *Videre Kalendae.*] His iisdem ara Laribus cognomine Praestitibus dedicata. Neap.

231. *Ara erat illa quidem Curibus, &c.*] Liber Urs. *Voverat illa quidem Curius, &c.* alii libri veteres illo modo. Ciof. Ex hoc Sabinorum oppido olim cum Larum marmoreis signis in urbem advecta. Nescio an longe melior & concinnior lectio membranae veteris, *Struxerat illa quidem Curius*: nam in scriptoribus nec auctorem, nec tempus arae dicatae, sive transportatae, vestigium repperi. Neapol.

132. *Longa vetustas.*] *Multa vetustas* Maz. Zulich. Voss. prim. Ambros. Laeti & quatuor alii. recte. nam *longa senecta* mox sequitur. vide quae notamus Remed. Amor. ỳ. 632. Heins.

232. *Et saxo longa senecta nocet.*] Ausonius in hanc sententiam:

—— —— Monumenta fatiscunt,
Mors etiam saxis nominibusque venit.

Neapol.

133. *Causa tamen positi fuerat cognominis illis.*] Ursin. *illa*. Stat. *Causa quidem fuerat positi &c.* Utraque lectio ex superioris lectionis pendet varietate. Itaque doctiorum esto judicium. Mihi magna religio fuit veterum librorum scripturam repraesentare. Ciofan.

134. *Quod praestant oculis.*] Hoc primum notes, Lares etiam antiquis creditos, quos nunc vocamus genios tutelares. Nunc ad etymon deveniam. Plutarchus: *An Praestites sunt qui praesunt.* Martianus Capella: *Specialis singulis mortalibus genius admovetur, quem & Praestitem, quod praesit gerundis omnibus, vocaverunt.* Hac etiam de caussa IOVEM PRÆSTITEM reperio legi sic cognominatum in inscriptionibus antiquis. Neap.

135. *Stant quoque pro nobis.*] Hi speciales Capellae genii cuique ad custodiam praefecti. Graeci dixere, ἐπόπτης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. de his capiendus Epictetus primo Dissert. cap. 14. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ἐπίτροπον ἑκάστῳ παρέστησε, τὸν ἑκάστου δαίμονα· καὶ παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν αὐτῷ, καὶ τοῦτον ἀκοίμητον καὶ ἀπαραλόγιστον. Novit hoc veriloquium antiquitas: hinc passim in spectionibus antiquis, ANTONINI IMP. GENIO; & junctim, CÆSARVM GENIIS, arae perpetuae consecratae. Neap.

135. *Et praesunt moenibus urbis.*] Hos vocarunt *Generales*, qui regna, urbes, populos curant. Capella: *Nam & populi Genio, cum Generalis poscitur, supplicant.* Hunc Roma dixit PVBLICVM, sive P. R. ut observo per lapides. Sed hunc Generalem putarunt augustiorem: nam in iisdem lego, DEO MAGNO GENIO COLONIÆ PVBLICANORVM. Neap. *prosunt* unus.

137. *Et canis ante pedes.*] Imo ipsi caninis quoque pellibus amicti. Plutarchus: Διὰ τί τῶν Λαρητῶν οὓς ἰδίως πραιστίτας καλοῦσι, τούτοις κύων παρέστηκεν, αὐτοὶ δὲ κυνῶν διφθέραις ἀμπίχονται; ἢ πραιστίτες μὲν οἱ προεστῶτές εἰσι, τοὺς δὲ προεστῶτας, οἴκου φυλακτικοὺς εἶναι προσήκει, καὶ φοβεροὺς μὲν τοῖς ἀλλοτρίοις (ὥσπερ ὁ κύων ἐστίν) ἠπίους δὲ καὶ πρᾴους τοῖς συνοικοῦσιν. Neapol. *At canis* plerique. Heins. *Ante pedem* quatuor.

138. *Standi.*] *Stanti* Hamburg.

139. *Servat uterque domum.*] Glossae: *Lares* θεοὶ κατοικίδιοι. & Tertull. vocat *comitiis potentes*, id est, domi potentes, si vera conjectura Claudii Salmasii: & non erit tanti Critici? Domi vero nulla fuit illis certa sedes: nam eos in foco positos

At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
Stabat. quae standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque.
Compita grata Deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania, fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam signa Deorum
Viribus annosae facta caduca morae:
Mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; & vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
Jus dabit. interea Diva canenda Bona est.

Est

tos reperio, in cubiculo, & in compluvio, & in porticu huic annexâ. NEAP.

139. *Domino quoque fidus uterque.*] Canum φιλοδεσποτείαν in dies experimur, & non custodiam? custodes ipsos, ut mireris, κύνας veteres dixere. Vide Æschylum in Agamemnone. NEAPOL. *Dom. fidelis uterque* Putean. *gratus* Thuan. *quoque factus* Junian.

140 *Compita grata Deo.*] Compita αἱ συντρέχουσαι. Glossae, *Compotis*, συντρέχει. Persii vetus interpres ad illud Sat. v. *Pertusa compita sunt loca in quadriviis quasi turres*, ubi sacrificia pro finitâ agriculturâ rustici celebrant. *Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes pateant.* & post pauca: *Vel compita sunt non solum in urbe loca, sed etiam viae publicae ac diverticulae aliquorum confinium, ubi aediculae consecrantur, patentes: vel compita dicuntur, ad quae plura itinera competunt.* Hinc Lares Compitales & Compitalia festa, quae Laribus in Compitis fiebant. Nec alibi talia sacra celebrari poterant: adde tamen etiam in foco. Cato de R. R. *Rem divinam nisi Compitalibus in compito, aut in foco, ne faciat.* Erant haec inter ferias conceptivas. Varro lib v. de L. L. *Compitalia*, inquit, *dies adtributus Laribus, ut alibi: ideo ubi viae competunt, tum in compitis sacrificatur; quotannis hic dies concipitur.* & alibi: *Comitiales dicti, quod tum esset populus constitutus ad suffragium ferendum: nisi si quae feriae conceptae essent, propter quas non liceret, ut Compitalia, & Latinae.* Hinc etiam Ausonius vocat:

Et numquam certis redeuntia festa diebus.

Solus Dionysius videtur facere Stativa lib. IV. Ant. ubi Saturnalibus, quae à XVI. Kalend. Januarias per dies aliquot celebrata, scribit successisse Compitalia. Audi Graecum scriptorem: Ἣν ἔτι καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις τῶν Κρονίων, σεμνὴν ἐν ταῖς πάνυ καὶ πολυτελῆ, Κομπιτάλια ἄγουσιν, ὀνομάζοντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν στενωπῶν.

Sed & mense Majo in Kalendario antiquo VI. Nonas invenio COMP. Nescio quo me vertam. NEAP. *Grata Jovi* Sarrav.

141. *Exagitant & Lar.*] *Exagitant fures & Lar, & turba Dianae* Junian. & Ambros. nisi quod ille, *Exagitant & Lar fures.*

144. *Viribus annosae.*] In veteri est, *Usibus annosae.* NEAPOL. Ita quatuor libri. *caduca Deae.* Bernens.

145. *Mille Lares geniumque ducis.*] Turbant libri veteres magna ex parte. sed nihil est immutandum. Perseus Satyra VI.

Dis igitur Genioque ducis, centum paria ob res
Egregie gestas indico.

sic Pithei codex. non *induco.* HEINS. *Gemitumque, geminumque, geminique, greminumque, geminumque docus, geminumque ducem*, est in scriptis.

145. *Qui tradidit illos.*] Ne mireris, vernalem hanc κολακείαν in exsule ad suum Principem. Moneo, ne eruat ex his aliquis, ab Augusto primo Larum cultum Romae traditum. Quid ille novi addiderit vide apud Suetonium lib. II. cap 31. NEAPOL.

146. *Urbs habet.*] In quovis enim compito, in quovis larario domestico duo aderant, & cum his Augusti Genius, qui inter eos apud veteres cultus: hoc à Nostro multis in locis adnotatum. Sed juvat nimium Taciti locus Annali primo: *Falanio objiciebat accusator, quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quemdam mimum corpore infamem adscivisset.* NEAPOL.

146. *Trina.*] *Terna* Ambros. & quinque alii. *bina* duo.

148. *Jus habet.*] *Dabit* aliquanto rectius Laeti, primus Ambros. Arondel. Maz. & sex alii. HEINS. Confundunt haec verba etiam in disticho praecedenti codices. quorum Arond. & Cantab. exhibent, *Urbs dabit.* etiam non male; ut I. Art. Am. 55.

Eſt moles nativa: loco res nomina fecit.
Adpellant ſaxum: pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
Prima Palatinae ſigna dediſtis aves.
Templa Patres illic, oculos exoſa viriles,
Leniter adclivi conſtituere jugo.
Dedicat haec veteris Clauſorum nominis heres,
Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit; ne non imitata maritum
Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.
POſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
In matutinis lampada tollit equis;

Fri-

Tot tibi tamque dabit formoſas Roma puellas.
hoc vero verſu cum Farneſiano poſſet legi,

——— *Auguſtus menſis ſibi carminis hujus*
Jus habet.

ſed eligat quisque, qnod ſibi optimum videbitur. vid. IV. Tr. II. 58. I. Pont. IX. 34. *nominis hujus* Ambroſ. Laeti & duo alii. forte, *ſibi numinis &c. menſis ſibi* Farneſ. BURM.

148. *Diva canenda Bona eſt.*] Iisdem Kalendis Majis ſacra erant Bonae Deae, ut auctor etiam vetus ſcriptor Cincius primo Saturnalium. Hanc Graeci Γυναικείαν dixere: Latinis eſt ſane Dea polynominis. Victima in ejusdem ſacrificio ſus erat praegnans: illud vero *Damium* appellatum. Vide cauſſam in Feſto. De ſacerdotibus Bonae Deae tres aut quattuor vidi lapides in Theſauto Inſcriptionnm. Mihi ſit fides. NEAPOL.

152. *Regna dediſtis aves.*] *Signa* Urſini codex & unus Patavinus, cum Naugerii libro. ſuperiori verſu, *Hunc Remus inſtiterat* Zulichemianus à mann prima, non *Huic*. ſic *inſiſtere limen*, *inſiſtere veſtigia* dixit Virgilius. *inſiſtere viam* & *iter* Plautus Terentiusque. HEINS. *Hic* decem. *huc* novem.

153. *Oculos exoſa viriles.*] Plutarchus in C. Caeſare de templo & domo, in quâ quotannis ſacra ſiebant (ea ſaepe fuit aut Conſulis, aut Praetoris, teſte eodem) Ἄνδρα δὲ προσελθεῖν οὐ θέμις, οὐδ' ἐπὶ τῆς οἰκίας γενέσθαι, τῶν ἱερῶν ὀργιαζομένων. Adeundus Tullius de Aruſpicum Reſponſis, ni grave eſt. NEAPOL.

154. *Leniter acclivi jugo.*] Vide ut explicat aedem Bonae Deae ſubſaxanae, de quâ cum antiquis Publius Victor regione XII. Fuit & ejusdem alia in Aventino: ſed de hac ſub ſaxo conſtitutâ aperte nunc loquitur. NEAPOL.

154. *Acclivi.*] *Acclivo* Putean. & ſex alii. vid. III. 13. *acclini* novem.

155. *Craſſorum nominis heres.*] Malo ex priſcis libris, *Clauſorum nominis heres.* Haec Appia illa Claudia probatae pudicitiae femina. NEAP.

156. *Corpore paſſa virum.*] *Neſas* primus Farneſianus pro diverſa lectione. forte rectius. quia *ſecuta virum* mox ſequitur. niſi illic *ſuum* malis. ut ad τὸ *maritum* referatur. praeterea, *eſt omni*, Sarravianus, Mazar. & infiniti alii. forte,

Ut eſt omni parte ſecuta ſuum.

HEINS.

157. *Livia reſtituit.*] Octaviani Auguſti conjux. NEAPOL.

159. *Poſtera cum roſeam.*] VI. Nonas Maji ſpirat ventus, cui nomen Argeſtes. NEAP.

159. *Hyperionis.*] Feſtus: *Hyperionem alii patrem Solis, alii ipſum, quod eat ſuper terras, ita appellatum putabant.* Patrem facit & Steſichorus his verbis:

Ἀλίος δὲ Ὑπεριονίδας δέπας ἐσκατέβαινε χρύσεον.

Sol vero Hyperionis filius in poculum deſcendebat aureum. Heſiodus in Theogonia canit, Hyperiona eſſe Caeli ex Terra filium, & poſtea ſubjicit ab Hyperione & Thea Solem, Lunam & Anroram genitos eſſe. Ovidius etiam ipſe lib. IV. Metamorph. Solis patrem dicit. nbi ita eſt:

——— *quid nunc Hyperione nate*
Forma, colorque tibi, radiataque lumina proſunt?

Rurſus hic Noſter lib. IIX. Solem ipſum vocat:

Jamque duas lucis partes Hyperione menſo
Diſcubuere toris Theſeus &c.

& ſupra lib. I. h. oper.

Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum.

CIOFAN.

160. *Lampada tollit.*] Quia poëtae & pictores Aurorae pro ſceptro facem vel lampada dant. ut obſervat doctiſſimus Sirmondus ad illa Sidonii Carm. II. 432.

Sic regina ſedet ſolio, ſceptri vice dextram
Lampadis haſta replet. BURM.

160. *Tol-*

Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducunt obſcura crepuſcula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita, quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriſſe putat: pars credidit eſſe
Tethyos has neptes, Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
Cum ſatus eſt formâ conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani maturis niſibus Æthra
Edidit, & Nymphas: ſed prior ortus Hyas.

Dum

160. *Tollet equis.*] *Tollis* meliores. & *inducunt*, pro *inducent*, paulo poſt. HEINS.

161. *Frigidus Argeſtes.*] Sic legendum, non ut ridicule cum Marſo, *Agreſtis*. Tu vide quid boni ex hac lectione poſſit elici praeter nugas. Hunc ventum ſcribit Plinius lib. XXXIII. flare ab occaſu ſolſtitiali, ſed occidentali latere Septemtrionis: ideo frigidus. Ejusdem meminit lib. II. *Ab occaſu*, inquit, *aequinoctiali Favonius, ab occaſu ſolſtitiali Chorus, Zephyrum & Argeſtem vocant.* Ariſtoteles περὶ Κόσμου· Ἀργέςης μὲν, ὁ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως, ὅν τινες καλοῦσιν Ὀλυμπίαν· οἱ δὲ Ἰάπυγα. Idem ergo Olympias, Argeſtes, Japyx & Chorus, imo & Chaurus. Vitruvius lib. primo cap. 6. *Inter Faunonium & Septemtrionem Chorus, quem plures vocant Chaurum.* hunc Ariſtoteles videtur adſcribere in numerum τῶν ἰθαγενῶν. ecce in his: Ζέφυρος δὲ ὅτε ἰθαγενὴς, καὶ ὁ Ἀργέςης καλούμενος. NEAPOL.

161. *Mulcebit ariſtas.*] Elegantior mihi lectio Sarraviani & quatuor aliorum codicum, *miſcebis*, videtur. concutiendo enim miſcet ariſtas. eadem varietas lib. I. 155. BURM.

162. *Candidaque à Capreis.*] An potius legendum, ut in meo infimae vetuſtatis, *à Calabris?* NEAP. *Capreis* plurimi ſcripti. ſed paucae, credo, à Capreis ſolvebant, cum è Brunduſino portu innumerae naves exirent. *à campis* Francof. & tres alii. *à canis* tres. *candida qua canis* Vatic. pr. ſed *Calabras aquas* pro quibuscumque à Poëta poni certum eſt. ut *Calabri portus* Lucan. V. 589. Stat. Theb. III. 22. *Calabra alnus.* ſic & *Siculum aequor*, *Myrtoum* & ſimilia. BURM.

163. *At ſimul inducent.*] Hîc Noſter, ſui oblitus, poſuit ſtatim poſt ſolis occaſum Hyadum ortum: ſcribere debuiſſet, matutinum. Plinius VI. *Nonas Maji Caeſari Suculae matutino oriuntur, &* VIII. *Idus Capella pluvialis.* Aëtius, licet uno die ortum anticipet: Μηνὶ Ἀρτεμισίῳ ὅ ἐςι Μαΐῳ ϛ', Ὑάδες ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ ἐπιτέλλουσι. NEAP.

163. *Inducunt.*] *Induerint* Junianus. de quo ad Valer. Flac. III. 2. egimus.

163. *Obſcura crepuſcula.*] Quid ſit *crepuſculum*, confutatis certorum hominum falſis ſententiis, docui in ſcholiis in Epiſtolam ad Lynceum. CIOFAN. *Nocturna crepuſcula* unus Heinſii & viginti alii.

165. *Flammis.*] *Stellis* duo libri & Bernenſis.

166. *Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.*] Vide quae notavi lib. XIII. Metamorphoſ. CIOFAN. Noſtri *Suculas*, Graeci à pluviâ appellant. Tyro Libertus apud Noctes Atticas lib. XIII. cap. 9. in quo A. Gellius ἀναςρελογητὸν ſe vel puero oſtendit. *Adeo*, inquit, *veteres Romani litteras Graecas neſciverunt, & rudes Graecae linguae fuerunt, ut ſtellas, quae in capite Tauri ſunt, propterea Suculas appellarint, quod eas* Ὑάδας *Graeci vocant; tamquam id verbum Latinum Graeci verbi interpretamentum ſit: quia Graece* ὕες, *ſues Latine dicantur. Sed* Ὑάδες, *inquit,* οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, *ita ut noſtri opici putaverunt, ſed ab eo quod eſt* ὕειν, *appellantur: nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempeſtates, pluvias largosque imbres cient.* Haec quidem Tyro. unde Statius in Silvis de hoc ſidere:

Non tantis Hyas inſerena nimbis
Terras obruit, aut ſoluta Pleias.

NEAPOL.

167. *Pars Bacchum nutriſſe putat.*] Ex Pherecyde & aliis vide quod reſtat mythici apud Hyginum Fabularum capite CXCII. illum noſtri Ovidii intimum. ſcribit de eo Suetonius in libello de Illuſtribus Grammaticis: *Praefuit Palatinae bibliothecae: nec eo ſecius plurimos docuit: fuitque familiariſſimus Ovidio Poëtae & C. Licinio Conſulari Hiſtorico: qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſuâ, quoad vixit, ſuſtentatum.* NEAPOL. *Putant* veteres nonnullii. venuſtius. mox, *niſibus*, pro *nixibus*, prim. Farneſ. prim. Ambroſ. & ſex alii. Vide notas ad Epiſt. IV. ỳſ. 126. & deinde τὸ *eſt* poſt *lanugo* meliores non agnoſcunt. HEINS. *Maternis* Moreti. *menſibus* Sarravii & ſeptem alii. *nexibus*

Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
  Terret: & est illi praeda benigna lepus.
At postquam virtus annis adolevit; in apros
  Audet, & hirsutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras foetae catulosque leaenae;
  Ipse fuit Libycae praeda cruenta ferae.
Mater Hyan, & Hyan moestae flevere sorores;
  Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
  Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebranda jocosis:
  Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili: transis in tempora Maji.
  Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum;
  Convenit in laudes ille vel ille tuas.

Cir-

bus novem. *putas* vero non moveo, quia *credidit* sequitur. *nutrisse ferunt* Bernens.

169. *Nondum stabat Atlas humeros oneratus Olympo.*] Atlas Promethei frater fuit & rex Africae, à quo astrologiae artem primum dicunt excogitatam. Ideoque dictus est sustinuisse coelum. Ob eruditionem igitur ejus disciplinae & scientiam coeli nomen ejus montis Africae derivatum est, qui nunc Atlas cognominatur, qui propter altitudinem suam coeli machinam atque astra sustinere videtur. Isidorus, qui addit eundem Atlantem astrologiam invenisse anno mundi ∞∞∞ DCLXXXIX. Tribuit & eidem Atlanti astronomiae inventionem Arnobius lib. II. adversus Gentes, quamvis subdubitet hic an Theutis Ægyptius ejus rei inventor fuerit. CIOFAN.

175. *Annis.*] *Animos* Mediceus & Bernens. *annos* plurimi. ut lib. III. 59. *animis* plurimi.

176. *Cominus ire feras.*] In antiquo, *leas.* pari phrasi Propertius II Eleg. 9.

Aut celer Agrestes cominus ire sues.

NEAPOL. *Feras* plurimi codices. sed jam Gebh. ad Prop. II. 19. (aliis 22.) monuit melius legi, *leas.* Heinsius etiam pro *audet* malebat, *gaudet.*

178. *Praeda cruenta leae.*] Glossae, *lea*, λέαινα. NEAPOL. *Ferae* Zulich. Mazar. Voss. Arond. Laeti, opt. Patav. & quatuor alii. probe. nam *leae* & *leaenae* jam praecesserant. HEINS.

180. *Polo.*] *Polis* Ambros. pr.

183. *Mater ades florum.*] Eodem tempore Florales ludos Romani iterabant. Relege quae diximus sub finem mensis Aprilis ad illa, *Exit & in Majas festum Florale Kalendas:* & quae scripsimus superiori notulâ. NEAPOL. *Celebrata* plerique.

184. *Partes.*] *Laudes* tres libri.

188. *Ille vel ille.*] *Vel iste* meliores. & mox: *Ipsa doce, quae sis*, non *scis.* & *respondit Diva*, pro *respondet*, &, *efflat*, pro *adstat.* HEINS. Sed de repetitione pronominis *ille* vid. ad II. Heroid. ult. *cum venit in l. ille vel ille s.* Bernens.

189. *Circus in hunc exit.*] Sed huic impudiculae proprius. Plures Romae Circi; notum: sed unus Florae dictus in regione VI. Sextus Rufus in eâdem: *Circus Florae, templum Florae, templum Salutis, templum Serapeum.* Fatetur & P. Victor. Hîc igitur ludi per id tempus editi. quis addubitet? erant vero venatorii & mansuetorum animalium. hinc Noster paullo post à Deâ quaeritat:

Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
Imbelles caprae, sollicitusque lepus?

Horum congressio voluptatis fuit & incruenta. Saepe tibi occurret in Valerii Martialis Epigrammatis. Alios etiam ludos iisdem festis datos reperio. Suetonius in Galbâ: *Honoribus ante legitimum tempus initis, Praetor, commissione ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos edidit.* Mehercule ἀξιοθαύμαςον. NEAP.

189. *Clamataque verba theatris.*] Ex his collige, & in circo lusum, & scenâ lasciviente. Ad hanc pertinet theatrum, in quo vulgi licentia & à piissimis toties detestata impudicitia. Arnobius lib. VII. *Existimatur tractari se honorifice Flora, si suis in ludis flagitiosas conspexerit res agi, & migratum à lupanaribus in Theatra.* Πορνεῖον locum diceres, in quo editi ludi Scenici: nec fallor. Audi Justinianum Novellâ CV. ubi decernit septem Consulum προόδους. de quinto, Καὶ πέμπτην, scribit, τὴν πεμπτὴν πρόοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσιν· ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἐστι χώρα,

Circus in hunc exit, clamataque palma Theatris:
Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipsa doce quae sis. hominum sententia fallax.
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondit Diva rogatis:
Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
Chloris eram, quae Flora vocor. corrupta Latino
Nominis est nostri litera Graeca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.
Quae fuerit mihi forma, grave est narrare modestae:
Sed generum matri reperit illa Deum.
Ver erat; errabam. Zephyrus conspexit; abibam.
Insequitur; fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinae,
Ausus Erechtheâ praemia ferre domo.

Vim

χόρῳ, τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς, θεάμασί γε παντοδαποῖς, καὶ ἀκούσμασι ἀναγραφόμενον ἐπὶ τὸ θέατρον· Ceterum scio, in aliis editionibus legi, *clamataque palma*. Utraque pertinet ad morem, quoties in scenâ aliquid actum, quod omnes plausu excepissent; tunc clamabat theatrum in laetitiae & approbationis signum. De quo jam plura litterati. NEAPOL. Unde habeat Neapolis *verba* nescio. certe omnes scripti, *palma. laudataque palma* Vossian. & tres alii. *palma triumphis* Moreti & duo alii. Stat. VI. 556.

Et bis in Isthmiaca victor clamatus arena.

scilicet a praeconibus turbaque eos sequente. BURM.

190. *Munere.*] *Numine* Jun. & Mazar.

191. *Hominum.*] In Bernensi mutata distinctione erat, *hominum sententia fallax Optima. Tu proprii &c.*

195. *Chloris eram, quae Flora vocor.*] Lactantius Firmianus libro primo de Falsa Religione: *Flora cum magnas opes ex arte meretricia quaesivisset, populum scripsit heredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo faenore suus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellant Floralia. quod quia senatui flagitiosum videbatur, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, ut pudendae rei quaedam dignitas adderetur. Deam finxerunt esse, quae floribus praesit, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene prosperque florescerent. Eum colorem secutus in Fastis Poeta non ignobilem nympham fuisse narravit, quae sit Chloris vocitata, eamque Zephyro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris a marito, ut haberet omnium florum potestatem. Honeste quidem ista dicuntur, sed inhoneste turpiterque creduntur.* HEINS. In notis ad Gell. IX. 12. nuper hac in urbe editis notatur, quasi *Floris* diceretur haec Dea ab Ovidio. *Gloris* hic Junianus.

196. *Littera Graeca sono.*] X. mutatum in F. à Χλωρὶς factum *Flora*, ut à χλόος *flos*. utraque tamen vox recepta Latinis. Vetus Plinii codex lib. XXXVI. cap. 5. *Romae Praxitelis opera sunt Chloris, Triptolemus, Ceres in hortis Servilianis.* In vulgatis est, *Flora, Triptolemus.* NEAPOL. *Litera prima* duo libri. ut Remed. 476.

Et, si prima sinas litera, nomen idem.

X enim Graecum in F. Latinum mutatum fuit. *Latini* tredecim. *Latinis* tres libri. BURM.

199. *Narrare modeste.*] Ita meus & quamplurimi habent; ut sit *modeste* adverbium: non tamen minus egregie. Duo apud me veteres, *modestae*, tertio casu: hoc est, mihi non fastosae. NEAPOL. *Quae fuerat* multi scripti & Gryph. ubi vide. BURM.

200. *Repperit illa Deum.*] Nupsit enim Zephyro. Inde, Chlorin & Zephyritim, *συνώνυμα*, scribunt viri docti: quibus nominibus sentitur etiam Arsinoë Philadelphi uxor. Vide caussam apud Adrianum Turnebum libro I. Adversariorum cap. 7. NEAPOL.

203. *Et dederat.*] *At* Mazarin.

204. *Erichthea praemia ferre domo.*] Orithyan, Erichthei Regis filiam. Herodotus in Polymniâ: Βορῆς δὲ, κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον, ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὠρειθυίην, τὴν Ἐρεχθέος. ea in posterum Atheniensibus pro Deâ culta. mox idem: Ἠ καὶ πρὸ τούτου, ἐθύοντό τε καὶ ἐπεκαλέοντο τόν τε Βορῆν καὶ τὴν Ὠρειθυίην, τιμωρῆσαί σφι, καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἄθων. NEAPOL. *Erichthea* male quidam editi.

204. *Prae-*

Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae:
 Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: per me nitidiſſimus annus.
 Arbor habet frondes, pabula ſemper humus.
Eſt mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
 Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus:
 Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Saepe ego digeſtos volui numerare colores;
 Nec potui. numero copia major erat.
Roſcida cum primum foliis excuſſa pruina eſt,
 Et variae radiis intepuere comae;

Con-

204. *Praemia ferre.*] Praemium pro praedâ. Ne tibi novum, en teſtimonium Tibulli:

——— *Aut raptá praemia veſte petat.*

Hinc Nonnio, *praemiatores*, ſunt praedatores. Neapol. Ita & Metam. vi. 518. *Spectat ſua praemia raptor.* vid. ad Petron. cap. lxxx. Burm.

205. *Dando mihi nomina nuptae.*] Alii, *nymphae*, & tum *numina* malim cum uno Patavino. Heins. *Praemia* tres libri.

206. *Querela*] Alludit ad formulam veterum in epitaphiis ſcribi ſolitam, *vixerunt ſine querela.* Douza.

207. *Semper nitidiſſimus annus.*] *Tepidiſſimus* opt. Patav. prim. Farneſ. Maz. & à manu prima Zulich. & duo alii. ſed infra mox habebis, 265.

Si bene floruerint oleae, nitidiſſimus annus.

vid. lib. iv. 126. pro *ſemper* Zulich. & duo alii, *per me.* unus Moreti, *vere eſt.* liber Strozzae, *vere.* lege, *veri nitidiſſimus annus.* nempe *eſt.* Heins. Illud tamen *per me*, quod & Bernenſis codex habet, admodum blanditur: ſic enim ſolent Dii jactare ſuâ operâ fieri ea, quibus praeſunt. ſic & Apollo Met. i. ℣ſ. 516.

——— *per me quod eritque, fuitque,*
Eſtque patet.

lib. i. Faſt. ℣ſ. 172.

Ut per me poſſis aditum habere.

& mox ℣ſ. 228.

De quorum per me vulnere ſurgit honos.

& alibi. non ſolum igitur Flora fruitur vere, ſed & ſuo munere annus nitet, arbor & humus floreſcit. illud vero *ſemper* ex ſequenti verſu iteratum fuit, vel ſcriptum fuerat antea, *me per*, unde tranſpoſitis literis *emper* & *ſemper*, ut apud Vellej. Paterc. ii. 41. ſcriptum erat *ſemper*, pro *ſe per.* ſaltem tutius *per me* recipere licet, auctoribus libris, quam *veri*, quod eſt in nullo. Burm.

210. *Rigatur.*] *Rigantur* Moreti & duo alii. *ſponte rigantur* Arond. & Voſſ. & ſex alii. *ſponte rigatur* Putean. & tres. *liquidis aquis* etiam quidam. *rorantur* peſſime Petav. alter.

211. *Generoſo.*] Francius malebat, *numeroſo.*

213. *Digeſtos.*] *Disjectos* Moreti & Bernenſ. *narrare* quatuor. *mirare* unus.

215. *Foliis.*] *Spoliis* unus codex.

217. *Conveniunt pictis incinctae.*] Ita legendum ex omnibus libris ſcriptis. Ciofan. Ad rem ſpectat pars Cyprii Poëmatis: cujus auctor ſive Staſimus, ſive Hegeſias, parum refert. haec verba:

Ἵματα μὲν χροΐας τότε αἱ Χάριτές τε καὶ Ὧραι
Ποίησαν, καὶ ἔβαψαν ἐν ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Οἷα φοροῦσ' Ὧραι, ἔν τε Κρόκῳ ἔνθ' ὑακίνθῳ,
Ἔν τ' ἴῳ θαλέθοντι, ῥόδου τ' ἐνὶ ἄνθεϊ καλῷ,
Ἡδέϊ, νεκταρέῳ, ἔν τ' ἀμβροσίαις καλύκεσσιν
Ἄνθεσι Ναρκίσσου καλλιρρόου, δι' Ἀφροδίτη
Ὥραις παντοίαις τεθυωμένα εἵματα ἕστο.

Neapol. *Pictis floribus* tres veteres. quomodo *incingi mitra* alibi dixit. certe Horae στεφανηφόροι Alcaeo dicuntur. & πολυάνθεμοι Pindaro Olymp. Od. xiii. ſed nil temere mutandum in Naſone. nam & pictis veſtibus flores ſubintelligi poſſunt. ſic & Sileni theatris veſte floribus contexta inducebantur, teſte Halicarnaſſeo lib. vii. Orpheus in Hymnis:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβοι,
Πέπλους ἐννύμεναι δροσεροὺς ἀνθῶν πολυθρέπτων.

Apulejus Met. vi. *Vulcanus caenam coquebat, Horae roſis & ceteris floribus purpurabant omnia.* ubi nuptiae & convivium Cupidinis ac Pſyches deſcribit. & libro x. *Inde Gratiae gratiſſimae, hinc Horae pulcerrimae, quae jaculis, floris ſerti & ſoluti, Deam propitiantes, Dominae voluptatum veris coma blandiuntur.* ſcribe ex hoc ipſo Naſonis loco, *calathis floris ſerti.* &:

Inque leves calathos munera noſtra ferunt.

ſubdit Noſter. Horis eadem adſignat nomina Heſiodus in Theogonia, quae Orpheus loco ſupra pro-

Conveniunt pictis incinctae vestibus Horae,
Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus arripiunt Charites; nectuntque coronas,
Sertaque coelestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de sanguine florem:
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos:
Infelix, quod non alter & alter eras!
Quid Crocon, aut Attin referam, Cinyrâque creatum;
De quorum per me vulnere surgit honor?

Mars

producto. de iis plura congessit doctissimus Graevius Hesiodearum Lectionum cap. xx. taliter & Floram ipsam fuisse vestitam sit verosimile. Lactantius in eruditissima de Phoenice Elegia eleganter *vestem Florae* appellat flores. sed locus est foedissime depravatus, qui sic restituatur:

Qualis inest foliis, quae fert agreste papaver,
Cum pandit vestem Flora rubente solo.

codices vulgati,

Cum pandens vestit sole rubente polus.

scripti,

Cum pandit vestem flore rubente polo.

hinc nos veram lectionem indagavimus. HEINS. Recte capit Heinsius Ὥρας πολυάνθεμους apud Pindarum Od. XIII.(Olym. 23. quod male capiunt, pro semper florentibus, vernantibus, cum sint floribus vel floreis vestibus insignes. ut ita Anacr. Od. LXI. μίτραις πολυανθέμοις Cupidinem molliter ornatum celebrat. & inde Claudian. Laud. Seren. 87. *redolentia gremia* dat Horis. *tunc veniunt* Gryph. & quatuor scripti. BURM.

219. *Protinus accedunt.*] *Accipiunt* Mazar. Zulich. *arripiunt.* quod placet. *accidunt* optimus Patav. HEINS. Mox, *sertaque divinas*, pr. Ambros.

221. *Sparsi nova semina terras.*] Lege ex iisdem, *semina gentes: Unius tellus &c.* CIOFAN. *Terras* Mazar. & unus Heinsii. vid. ad I. Met. 249. *innumeras* etiam Moreti. *ingentes* alius. vid. IV. Trist. IX. 59. ubi eadem varietas, & IV. Trist. XI. 59. BURM.

223. *Prima Therapnaeo.*] In meo vetustissimo, *Prima ego Amyclaeo.* Claudianus de Hyacintho: *Tu natus Amyclis.* Utraque lectio dicit Laconicum puerum: nam Ἀμύκλαι καὶ Θεράπναι oppida sunt Laconica. Adi Cosmographos. NEAP.

224. *Et manet in folio scripta querella suo.*] De Hyacintho deque litteris in ejus foliis inscriptis dixi lib. X. Metamorph. ibi:

— — & ai ai
Flos habet inscriptum.

CIOFAN. *Αἶ αἶ* lugentibus aptae syllabae in foliis inscriptae, ob interitum amasii Apollinis: sive sint illae τοῦ Αἴαντος, si verum ex Ajacis sanguine editum, ut scribit Columella. Inde de hoc flore duplex fabula Plinio lib. XXI. cap. XI. Hic flos Graecis ἴρις & ξίφις. Ῥωμαῖοι δὲ, inquit Dioscorides, γλαδίολον καλοῦσι. Ὑάκινθος genericum videtur nomen, qui plures comprehendit hyacinthi species: ex his forte una gladiolus. hic tantum has lugubres notas repraesentat, & lilio similis, ut describit Noster in Metamorphosi. Siculi dicunt *spatulilla*, Hispani *lirio* cum *r.* nam lilium illis dicitur *açuçena.* Radix capillata est arundinis illi similis. Plurimis rebus usui est: non ignorant mulierculae. NEAPOL.

225. *Cultos, Narcisse, per hortos.*] *Per agros* multi veterum & quaedam editiones. sed frustra. lib. V. Met. 535.

Cultis dum simplex errat in hortis.

ubi vide. *carmen habes* Petav. alter. *numen* Putean.

227. *Quid crocon, aut Acin referam.*] Tres Vatic. Urs. & Stat. *Attin.* CIOFAN. *Acin* cusi & MSS. omnes: at ex Vaticanis alii praeferunt, *aut Attin.* NEAPOL. Acis non in florem, sed in amnem, mutatus apud poëtas, si quid memini. *Attin* Pomponii Laeti codex & unus Mediceus melioris notae exhibent. quod & in suis invenerat Ciofanus.. Plurimi ex antiquis, *Athim*, vel *Atym*, vel *Asim. Athin* Zulichemianus. Vossianus, *Atyn. Actyn.* Ursini codex. Lege, *Astyn.* cujus cruor in violam mutatus, ut ex Arnobii lib. V. apparet, qui multis fabulam hanc persequitur. HEINS. Vid. IV. Fast. 223. *Cinaraque* vel *Cynaraque* multi scripti.

228. *Sanguine surgit.*] *Vulnere* in nonnullis, non *sanguine.* NAUGER. Sex Vatic. & Ursini, *vulnere.* alius Vatic. *munere.* CIOFAN. Legas, si vis, *per*

me

Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
Juppiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, natâ sine matre Minervâ,
Officio doluit non eguisse suo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi; Quid te, Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum,
Addidit & caussam. verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto conjugis usu
Juppiter, & nomen solus utrumque tenet;
Cur ego desperem fieri sine conjuge mater:
Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
Et freta, Tartareos excutiamque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
Nescio quid, Nymphe, posse vidêris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
Ira Jovis magni caussa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
Et Stygiae numen testificatur aquae.

Quod

me sanguine. Quae editio in multis. Suspecti mihi, qui habent, *per me munere.* NEAPOL. Pro *sanguine*, quod paulo ante praecesserat, veterrimi maximâ ex parte *vulnere* agnoscunt. HEINS. Et hoc recte; ex simili loco XIII. Met. 396.

Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.

& saepe haec duo commutantur. vid. ad Remed. 26. & alibi passim. BURM.

229. *Per nostras editus artes.*] Flora fuit; quae moestae Junoni, ob natam Minervam ex mariti vertice sine ope conjugis, florem ostendit in Achajâ: quo tacto, Juno sine viro fecunda Martem peperit. Id tetigit Festus in Gradivi etymo: *Vel ut*, inquit, *alii dicunt*, *quia gramine sit ortus.* NEAPOL.

229. *Editus.*] *Editur* Bernens. *qui nescis* Moreti.

233. *Facta Mariti*.] Ita libri veteres. malim nihilominus, *furta.* qui frequens error est in antiquis libris. neque aliter alter Petavianus. HEINS. Vid. lib XV 582.

235. *Quam simul adspexi.*] *Quam postquam vidi* pr. Ambros

236. *Attulit? exposuit.*] Malo praesenti tempore, *exponit*, auctore codice veteri. NEAP. *Quem petit* Sarrav. Bern. & sex alii. *ipsa* novem.

237. *Addidit.*] *Edidit* Excerpta Douzae. Putean. *caussas* Moreti & Ed. Neap.

240. *Solus nomen.*] *Numen* Putean. & ita edidit Gryphius. *nomen solus* Junian.

241. *Cur ego desperem.*] *Desierim* octo ex melioribus. tres, *despicerem.* Forte, *despuerim*, vel *respuerim*, quod praestat. mox, *laetis terris*, pro *latis*, Maz. & Zulich. hoc est fertilibus. dixi supra lib. I. ℣s. 545. *Latis* perperam Ursini codex & Patavinus unus. infra ℣s. 280. *laetam dives habebat humum* cum Patavino. HEINS.

242. *Viro.*] *Jove* Thuan.

244. *Tartareos excutiamque sinus.*] Loquendi modus creber ethnicis, cum omnem lapidem moturos ajebant. NEAP.

244. *Sinus.*] *Deos* sex libri.

245. *Vox erat in cursu.*] Adhuc Juno loquebatur; cum nescio quid volentis aliqua proferre notavit in Florae vultu: ac ne tum quidem haec verbum adjecit. NEAPOL.

246. *Nescio quid, Nymphe, posse.*] Sic omnes libri scripti. optime. CSOFAN. *Scire* quatuor scripti & quidam editi.

250. *Stygiae nomen.*] In nonnullis, *numen.* NAUGER.

250. *Testi-*

Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
  Flos dabit. est hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange juvencam;
  Mater erit. tetigi. nec mora; mater erat.
Protinus haerentem decerpsi pollice florem.
  Tangitur; & tacto concipit illa sinu.
Jamque gravis Thracen, & laeva Propontidos intrat:
  Fitque potens voti; Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
  Tu quoque Romuleà, dixit, in Urbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
  Esse putes. tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint segetes; erit area dives:
  Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleae; nitidissimus annus:
  Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore semel laeso pereunt viciaeque fabaeque;
  Et pereunt lentes, advena Nile, tuae.
Vina quoque in magnis operose condita cellis
  Florent: & nebulae dolia summa tegunt.

Mel-

250. *Testificabor aquae.*] *Testificatur* magis arridet cum optimo Patavino, Maz. Zulich. & tribus aut quatuor aliis. HEINS.

251. *Tibi missus ab arvis Flos dabit.*] Sic lege ex bonis lib. scriptis & nonnullis excusis. CIOF. Credo verius, *mihi missus ab arvis*. NEAP. *Hoc Geticis mihi missus* Mazar. & alius. *ab agris* unus. *ab aris* alius. *mihi* fere omnes. *mihi messis* prim. Ambros. *nuper mihi missus* alius.

253. *Qui dabat hunc, dixit.*] Scribe impellente libro nostro, *cui dabat hunc*. NEAP. *Qui dabat, hoc dixit*. Ita distingue. Sequenti versu aliud agebat illustrissimus Neapolis, dum legit,

Tangit, & intacto concipit illa sinu.

agitur enim de Junone, non de sterili juvenca. HEINS. Non tam inepta est Neapolis lectio, ut prima fronte videtur: nam de Junone est capienda, quae tangit florem à Flora decerptum, & statim concipit, intacto à viro, id est casto, sinu. ego tamen mallem,

Tangit ut, intacto concipit illa sinu.

simul ut tangit, sine ope viri concipit, sinu casto. Gryphius edidit, *tangit & è tacto*. ut etiam tres libri. *tangitur & tacto* quatuor. BURM.

253. *Sterilem quoque tange juvencam.*] Tauram. Festi Abbreviator: *Tauras vaccas steriles dici existimabant hac de caussâ, quod non magis quam tauri pariant*. Ipsa auctoris verba fere tota adrosa. NEAP.

254. *Tetigi.*] *Tetigit* plurimi. & mox, *decerpsi stipite*, tres.

256. *Tangitur, & tacto concipit illa sinu.*] Haec est omnium veterum librorum lectio. & vera est. CIOF. Mala manus quaecumque sic scripsit. legendum, *Tangit, & intacto*; ut supra, *intacto viro*. NEAPOL.

257. *Fitque potens voti.*] Idem est ac voti compos, ut supra in III.

Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
  Femina lucentes portat ab urbe faces.

NEAP. In Francof. erat, *potens uteri*. quod sumptum ex IX. Met. 315. sed hic retineo vulgatam. BURM.

259. *Qui memor.*] *Cum* vel *Tum* veteres plerique. HEINS.

259. *Habeto dixit in urbe locum.*] Ac si Martis opera Floralia instituta. Res ridicula. NEAP.

262. *Tangit numen & arva meum.*] *Tangunt* praetulerim cum Erfurtano & uno Patavino. HEINS.

265. *Oleae.*] *Plantae* unus.

266. *Poma quoque eventum.*] *Pomaque proventum* Naugerii, Ursini & unus Patavinus codex. recte. sic *proventus anni* & similia apud Rei rusticae scriptores. HEINS. Citat hos versus Gerard. Maurisius in Historiae Domin. de Romano prooemio; sed habet, *pomaque & eventum*. & mox, *pereunt vitisque fabaeque*.

267. Flo-

Mella meum munus. volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythisos, & thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
Luxuriant animi, corporaque ipsa virent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa,
Jus tibi discendi, si qua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, respondi, quae sit origo.
Vix bene desieram; retulit illa mihi.
Cetera luxuriae nondum instrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed jam de vetito quisque parabat opes.

Ve-

267. *Flore simul laeso.*] Corrige ex veterum librorum auctoritate & consensu, *Flore semel.* Ciof. Haec germana scriptura, non illa, *Flore simul laeso.* Neapol.

267. *Pereunt viciaeque fabaeque.*] Ita scribendum, non *visiae*, cum Marso: qui vere natus malo litterarum. Neap.

268. *Lentes, advena Nile, tuae.*] Quas poëta *Pelusiacas* vocat in Georgicis. Neap. *Lentes, advena Nile, Deae* unus Patavin. quasi lentes divinis honoribus dignae haberentur ab Ægyptiis.

269. *Vina &c. florent.*] Columel. xii. 30. *Si vinum florere incipiet, saepius curare oportebit.* mox *summa tenent* Thuanens. Burm.

269. *Condita collis.*] Ἐν τοῖς οἰνῶσι. Neap. *Vinaque in immensis* prim. Ambros. Laeti. *copiose condita* Bern.

271. *Mella meum munus.*] Bene Plinius: *Verum hortis coronamentisque maxime alvearia & apes conveniunt.* Neap.

272. *Et thyma grata voco.*] Subdit idem statim: *Harum ergo caussa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen.* Neap. *Grata* edit. Gryphii & Neapolis; Bernensis cod. & tres alii. Horat. iv. Od. ii.

Grata carpentis thyma per laborem plurimum.

Summa Francof. & sex alii. ut s Art. 96. Burm.

274. *Corporaque ipsa vigent.*] *Virent* Mazar. & Zulich. à manu prima. eleganter. *viridis aetas*, *virides anni* & similia passim apud poëtas. sic & Graeci, unde γόνυ χλωρὸν apud Theocritum. quod Horatius Epod. xiii. est imitatus. Heins. *Virent* praetuli, quia mox *vigebant* sequitur. Hor. i. Od. ix.

Donec virenti canities abest virens ebia.

& iv. xiii. *Virent Chia.* *valent* est in Petaviano. solemni permutatione. vid. xiv. Met. 809. *puerilibus annis* Gottorp. Burm.

276. *Jus tibi dicendi est.*] Omnes libri vett. *discendi*, vere. Ciofan. *Discendi* meliores plerique, omisso *est*. vidit jam ex suis Ciofanus. Heins.

276. *Requiris.*] *Relinquis* Putean.

277. *Dic, Dea, respondi.*] Ita omnino legendum. Vitiose quidam codices, *respondit.* Neap.

277. *Ludorum quae sit origo.*] Scribit, Ædiles Plebis, qui dicti L. Publicius Malleolus & M. Publicius Malleolus, cum plurimos locupletes agros Populi Romani occupasse animadvertissent, ad populum reos adduxisse; ex quo factum, ut peculatus damnarentur. Multatitia illa pecunia ad clivum sternendum & Florales ludos, quos numquam Roma viderat, deputata. Neapol. De hac origine eruditissime agit Vir Illustr. Spanhemius Dissert. x. de Praestant. & Usu Numism. tom. ii. pag. 146. ubi ostendit duplicem fuisse. primam à Publiciis A. V. C. dxiii. alteram, cum intermissi fuissent, à consulibus L. Posthumio Albin. & M. Popillio Laenate A. V. C. dlxxx. instauravit C. Servilius.

280. *Aut pecus.*] *Aut pecora* Medic. *laetam* etiam Patavin.

281. *Hinc etiam locuples.*] Plin. xviii. 3. *Hinc & locupletes dicebant loci, id est agri, plenos.*

283. *Populi depascere saltus.*] Ex quibus tantum olim ille vectigal emungebat. Plinius: *Etiam nunc in tabulis censoriis pascua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet; quia diu hoc solum vectigal fuerat.* Adde, si placet, & quia novi vectigalis nomen semper odio fuit. *Saltus* vero vocabant, ubi erant pastiones, auctore Festo Pompejo. Unde *saltuarii pastores* Jurisconsulto in L. viii. D. De fundo instruct. & instr. legat. Scias etiam, eumdem esse, populi saltum & scripturarium agrum. Festus: *Scripturarius ager publicus appellatur, in quo, ut pecora pascantur, certum aes est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum*

pasto-

Venerat in morem populi depascere saltus:
Idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
Vindice servabant nullo sua publica vulgus:
Jamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad Ædiles delata licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data est ex parte mihi: magnoque favore
Victores Ludos instituere novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
Utile nunc iter est; Publiciumque vocant.

An-

pastore. Inde *scriptura*, quod pendebant. Plautus Truc.

Nam adversum legem, à me ob meam scripturam pecudem
Accepisset. ——

NEAPOL.

284. *Idque.*] *Jamque* Bernens. Ambr. & duo alii.

285. *Servabat sua publica vulgus.*] Nonnulli *pabula* legunt, non *publica.* NAUG. *Servabant* optim. Patav. Putabam aliquando scribendum,

Vindice versabant nullo sola publica vulgus.

hoc est, vertebant. Noster Pont. II. El. VII.

Tempus in arvorum cultu consumere dulce est.
Non patitur verti barbarus hostis humum.

quidam legunt, *pastua.* quos inter Demsterus in Rosinum. quomodo unus Mediceus. alii duodecim, *pabula.* HEINS. *Publica* rectum est, quod requirit oppositum *privatum.* & ita passim rei agrariae Scriptores vocant *loca publica* Populi Romani, unde vectigalia, quae & *publica* dicuntur, capiebat. ita Aggen. de Limit. Agror. pag. 60. inter loca publica recenset, *& quae in pascuis sunt relicta quibuscumque ad urbem venientibus peregrinis.* vide quae nos olim de Vectigal. cap. IV. scripsimus. quamvis & *pastua* ex Plinio lib. XVIII. 3. posset defendi. qui dicit, *pascua dici omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc solum vectigal fuit.* BURM.

287. *Perducta.*] Nonnulli *delata* malunt. NAUG. *Delata licentia* pro *perducta* notat ex suis Naugerius. quod placet. HEINS. *Promissa licentia* Medic. *talis Publiciis animus.* Medic. & Farnes.

289. *Mulctam subiere nocentes.*] Ad id promulgata pustea lex Thoria. NEAP.

291. *Mulcta data est ex parte mihi.*] Ex eâ tunc tibi aedes extructa juxta Circum maximum, & instituti proprii ludi. De aede Tacitus Annali II. *Iisdem temporibus*, id est anno Urbis DCCLXIX. *Deûm aedes vetustate aut igni abolitas, coeptasque ab Augusto, dedicavit: Libero, Liberaeque, & Cereri, juxta Circum maximum, quas A. Postumius Dictator voverat: eodemque in loco aedem Florae, ab Lucio & Marco Publiciis Aedilibus constitutam.* Obibant id munus hi anno Urbis DXIII. Consules erant, quos refert Paterculus libro primo: *Torquato Semproniоque Consulibus Brundusium coloniis occupatum, & post triennium Spoletium: quo anno Floralium ludorum factum est initium.* Sed observa, quod unus Paterculus alterum ex Consulibus illius anni facit Torquatum; Cassiodorus & Tabulae Graecae volunt fuisse C. Claudium Centhonem: de M. Sempronio Tuditano omnes conveniunt. NEAP.

292. *Victores.*] *Auctores* unus Heins. qui malebat, *ultores. constituere suos* etiam unus Moreti. *imposuere* Strozzae.

293. *Parte locant clivum.*] Haec mihi proba lectio; non illa, *parte locant clivi.* NEAP. Omnino *clivum* cum vetustioris notae plerisque reponatur. quod Neapolis jam vidit. *qua tunc* etiam, non *qui*, Zulichemianus. HEINS. *Clivum* etiam Pighius Annal. tom. II. pag. 72. *quo* unus. *quod tunc erat ardua moles* Patavin.

294. *Publiciumque vocant.*] Ab auctoribus. Marc. Varro lib. IV. de L. L. *Clivus Publicius, ab Aedilibus plebei Publiciis, qui eum publice aedificarunt. Simili de caussâ Publilius vicus & Cosconius vicus, quod ab his viris dicuntur aedificati.* & Festus: *Publicius clivus appellatur, quem duo fratres, L. M. Publicii Malleoli Aediles Plebei* (ita legendum omnis ratio postulat, non *curules*) *pecuariis condemnatis, ex pecuniâ, quam ceperunt, munierunt, ut in Aventinum vehicula venire possint:* sic emendat Josephus Scaliger ultima haec, *vehiculi Veliâ venire possint:* at Vinandus Pighius, *vehicularii Veliâ venire possint.* haec Oricis plaustrum erat onustum, teste eodem Festo. NEAP.

295. Ne-

Annua credideram ſpectacula facta; negavit:
Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos quoque tangit honor. feſtis gaudemus & aris:
Turbaque coeleſtes ambitioſa ſumus.
Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Saepe Jovem vidi, cum jam ſua mittere vellet
Fulmina, ture dato ſuſtinuiſſe manum.
At ſi negligimur; magnis injuria poenis
Solvitur: & juſtum praeterit ira modum.
Reſpice Theſtiaden: flammis abſentibus arſit.
Cauſſa eſt; quod Phoebes ara ſine igne fuit.
Reſpice Tantaliden: eadem Dea vela tenebat.
Virgo eſt; & ſpretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluiſſe Dionen,
Cum conſternatis diripereris equis.
Longa referre mora eſt correcta oblivia damnis.
Me quoque Romani praeteriere Patres.

Quid

295. *Negavit.*] Eo igitur tantum anno illi exhibita. Sed florum damnis iram oſtendit, & longa oblivia: nam per LXVI. annos ſolidos iterum Floralia ſua non vidit. diuturna ſane pauſa. NEAP.

297. *Honor.*] *Honos* praeſtantiores. HEINS.

297. *Feſtis gaudemus & aris.*] Lucianus in Icaromenippo: Οἱ δὲ θεοὶ, ὡς Ὅμηρός που λέγει, καὶ αὐτοὶ, οἶμαι, καθάπερ ἐγὼ, τἀκεῖ τεθεαμένος, ὅτι σῖτον ἔδουσιν, ὅτι πίνουσιν αἴθοπα οἶνον, ἀλλὰ τὴν ἀμβροσίαν παρατίθενται, καὶ τοῦ νέκταρος μεθύσκονται· μάλιστα δὲ ἥδονται, σιτούμενοι τὸν ἐκ τῶν θυσιῶν καπνὸν, αὐτῇ κνίσσῃ ἀνηνεγμένον, καὶ τὸ αἷμα δὲ τῶν ἱερείων, ὃ τοῖς βωμοῖς οἱ θύοντες περιχέουσιν. NEAPOL.

299. *Peccando.*] *Spectando* unus. *placando* Medic. pr.

300. *Blanda.*] *Magna* Mazar. & duo alii. *danda* Vatican. *grata* Moreti.

301. *Sua mittere.*] *Dimittere* Sarrav. *ſaepe Jovem dicunt* Jun. *jam cum* Moreti unus.

302. *Suſtinuiſſe manum.*] Id eſt, *continuiſſe.* Seneca in Hercule Oeteo:

—— Parce verberibus precor,
Megaera, parce, ſuſtine Stygias faces.

NEAPOL.

304. *Solvitur.*] Salluſt. Fragm. Hiſt. lib. I. in oratione Lepidi: *Extra verum aliquid reliqui, quam ſolvere injuriam, aut mori per virtutem.* DOUZA. *Contrahis ira modum* Stroz.

305. *Reſpice Theſtiaden.*] Vide Apollodorum & Ovidium lib. IIX. Metamorphoſ. CIOFAN. Meleagrum Theſtii ex Althaeâ matre nepotem. Quid tritius hac fabulâ? NEAPOL. *Aſpice* Mazar. & tres alii, & mox itidem.

306. *Cauſſa eſt.*] *Cauſſaque quod* Voſſ. & duo alii.

307. *Eadem Dea vela tenebat.*] Idoneum ſenſum non elicies, ni legas, *eadem Dea tela tenebat.* & eſt Fanenſis, cui placet mala illa editio: ſed ô quam alienam à mente Poëtae ſententiam colligit! NEAP. Imo, *vela*, ex fide hiſtoriae. neque aliter ſcripſi. de Agamemnone ad Trojam profecturo & in Aulidis portu cum adverſis ventis luctante agitur. dormitavit hic Neapolis. HEINS. VII. Met. 664.

Flabat adhuc Eurus, rediturague vela tenebat.

ſic *tenere curſum* Ep. II. 14. & Valer. Flac. II. 407. Marſus per Tantaliden Niobem intelligit, & per tela ſagittas; quibus exſtincta ejus ſoboles. BURM.

309. *Coluiſſe Dionem.*] Haec Heſiodo & Homero Veneris parens. Unde Arnobius: *Dionaea Venus proles, viri mater familias Troici, atque inteſtini decoris publicatrix.* ſed hîc pro filiâ eſt, ut apud Papinium v. Achilleidos de Paridis judicio:

Sed ſolam nimium vidiſſe Dionem.

NEAP. *Caluiſſe Dione* Mazar. pr. Ambroſ. Laeti.

310. *Diripereris equis.*] Vide quam ſupra mortale ingenium depingat hanc mortem Annaeus Seneca Actu v. in Tragoediâ, cui nomen Extincti. NEAPOL. *Tunc cum infrenatis* Junian. vid. II Met. 314.

Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
  Exigerem nostrae qualia damna notae?
Excidit officium tristi mihi. nulla tuebar
  Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
  Filaque puniceì languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
  Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleae; venti nocuere protervi.
  Florebant segetes; grandine laesa Ceres.
In spe vitis erat: coelum nigrescit ab Austris,
  Et subitâ frondes decutiuntur aquâ.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in irâ:
  Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere Patres: &, si bene floreat annus,
  Numinibus nostris annua festa vovent.
Adnuimus voto. Consul cum Consule ludos
  Postumio, Laenas persolüere mihi.

Quae-

314. sed vulgatam lectionem laudat Eutyches de Discern. conjug. inter Grammaticos veteres. pag. 2181.

311. *Longa referre mora est collecta oblivia damnis.*] Non explet mentem Latinissimi Poëtae haec lectio. Quidam codices *collata* habent. E nostra scribendum arbitror,

Longa referre mora est correcta oblivia damnis.

hoc est, *exemplis poenarum emendata*. Quid quod Cicero τὸ *corrigere* & *coërcere* conjungit? Nam ut pro *punire* ponatur, castus autoris character non admittit. DAN. HEINS. *Correcta* tres scripti. totidem, *collata*. *collecta* optimus Patav. HEINS. *Correcta* praeferrem, nam & hoc vocabulo, pro non verbis tantum, sed ipso facto castigare & emendare errorem vel peccatum, utitur Terent. Eun. IV. 5. *Nesciebam id dicere illam, nisi quia correxit miles, quod intellexi minus, nam me extrusit foras.* Nisi sit hypallage, pro *collecta damna* oblivione & contemptu Deorum, ut Fanensis videtur cepisse. *oblivia ab annis* Hercul. BURM.

313. *Fierem manifesta doloris?*] Ut populo ostenderem, quâ poenâ affecta ob ludorum praeteritionem. NEAP. *Per quae* Mazar. Farn. & alius. *fierem* Voss. *furoris* unus Moreti. vid. ad XIII. Met. 106.

314. *Exigerent.*] *Exigerem* plurimi ex scriptis. HEINS. Recte. est vero dictum, ut *exigere poenas* IV. 230. *qualia damna*, id est poenas damnosas exigerem, quae essent manifesta, à me proficisci, quae *nostrae notae* essent eleganter dictum. vid. ad Petron. cap. LXXXIII. male interpretes *notam* pro ignominia capiunt. *qualia dona* Excerpta Douzae; quod repetitum ex III. 506. vid. & IV. 452. & ad Val. Flac. I. 551. BURM.

315. *Tuebar.*] *Tenebam* Putean. *videbam* alius.

317. *Arere.*] *Horrere* Sarravii. vid. IV. Met. 777.

322. *Grandine laesa seges.*] *Ceres* prim. Ambr. & sex alii. ut Amor. lib. III. El. VII.

Carmine laesa Ceres sterilem vanescit in herbam.

mox pro *frondes decutiuntur* prim. Farnes. & quinque alii, *excutiuntur*. Vide notas lib. III. ℣. 237. *flores* etiam alter Puteaneus. sic supra,

Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.
HEINS.

323. *Ab austris.*] *Ab austro* quatuor. *ab astris* Moreti alter. *in astris* prior.

326. *Repellendi.*] *Repellendis* Oxon.

326. *Sed mihi nulla fuit.*] Sivi grandini, ventis, tempestatibus suum cursum: hoc verum, non averti, quod potui. inde supra, *Excidit officium tristi mihi.* NEAPOL.

327. *Convenere patres.*] Anno Urbis DXXC. L. Posthumio Albino & M. Popilio Laena Consulibus. horum jussu quotannis incoepta exhiberi Floralia; cumque cura ludorum pertineret ad Aediles plebeios, spectaculum edidit Aedilis unus ejusdem anni C. Servilius C. filius Casca. Nummus vetus testatur, in cujus superficie Florae effigies, in al-

Quaerere conabar, quare lascivia major
His foret in Ludis, liberiorque jocus:
Sed mihi succurrit, numen non esse severum;
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis;
Et latet injectâ splendida mensa rosâ.
Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosae limen amicae
Cantat. habent unctae mollia serta comae.

Nulla

terâ hac notae, C. SERVILIVS C. F. FLORAL. PRIMVS. NEAP. *Conveniunt patres* pr. Ambros.

329. *Annuimus votis: Consul cum Consule ludos Postumio Laenas persoluere mihi.*] Anno V. C. DLXXX. ut recte supputat Sigonius, qui hunc locum adducit. Ejus verba sunt: In hunc annum creati consules L. Postumius Albinus, M. Popilius Laenas. Auctor Livius, Cassiodorus, tabulae Capitolinae. His Coss. Floraria instituta esse docet Ovidius Fast. v. his versibus:

Annuimus votis: consul cum consule ludos
Postumio Laenas persoluere mihi.

Postumius anno DLXXIII. Popilius DLXXVII. praeturam gesserunt. Uterque autem in Consulatu Ligures sortitus est. Popilius Statellatibus deditis arma ademit, ipsos bonaque eorum vendidit. Postumius ne provinciam quidem suam vidit. CIOF. In manuscripto, *Consul cum Consule laetes Postumio ludos.* Rectius cusi: facilis fuit transpositio litterarum. NEAPOL. Vid. Voss. de Idololatr. lib. I. 12.

329. *Annuimus votis.*] *Vote* libri veteres. HEINS.

330. *Persoluere mihi.*] Sic prisci: alii, *rite vovere mihi.* NEAPOL. *Rite vovere* Pigius emendat in Annalibus tom. II. ex scripto codice pag. 361. quod leges prosodiae non ferunt. HEINS. *Constituere* Sarrav. & alius.

331. *Quare lascivia major.*] Nudatae tunc in scena mimae, teste Seneca. Et quid non actum impudentius sub Florae clypeo? Ælius Lampridius de Heliogabalo: *Hieroclem vere sic amavit, ut ejusdem inguina oscularetur; quod dictu etiam verecundum est, Floralia sacra se asserens celebrare.* Adegere ea festa, ut è theatro semel ausugeret Cato, nec denuo exinde viseret. Valerius Maximus lib. II. cap. 10. *Eodem ludos Florales, quos Messius Ædilis faciebat, spectante, populus, ut mimae nudarentur, postulare erubuit: quod cum ex Favonio amicissimo sibi una sedente cognovisset, discessit è theatro, ne praesentiâ suâ spectaculi consuetudinem impediret: quem abeuntem ingenti plausu populus prosecutus, priscum morem jocorum in scenam revocavit.* Dixi *denuo*: nam Catonis ejusdem postea prodiit liber, ut fatetur vetus Auctor, ad Magistratum serio scriptus in Floralia. Natus sane vir ille ad coërcitionem morum verus fuit Censor. Vere olim populus in ipsiusmet statuae titulo: Ἐπέγραψαν, inquit Plutarchus, οὐ τὰς στρατηγίας, οὐδὲ τὸν θρίαμβον τοῦ Κάτωνος, ἀλλ' (ὡς ἄν τις μεταφράσειε τὴν ἐπιγραφὴν) ὅτι τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἐγκεκλιμένην καὶ ῥέπουσαν ἐπὶ τὰ χείρω, τιμητὴς γενόμενος, χρησταῖς ἀγωγαῖς καὶ σώφροσιν ἐθισμοῖς καὶ διδασκαλίαις εἰς ὀρθὸν αὖθις ἀποκατέστησε. NEAP.

332. *Liberiorque jocus.*] *Uberiorque* Vossian. & tres alii. *locus* Putean.

335. *Tempora sutilibus cinguntur tota coronis.*] Sic scriptum repperi in quatuor veteribus idque probo. CIOFAN. A suendo sic dictae. de his capiendus Tertullianus in Pallio: *Vetus jam Hydrae Centaurorumque sanguis pumice speculi excludebatur* (cave aliter legas) *insultante luxuriâ, ut post monstra transfixa coronam forsitan suerent.* Hae sunt Hesychio ῥάμματα ᾠδικά. Graecis ῥάμμα sutura: unde ῥαπτὰ dixere iidem carmina disjecta & sparsa in unum, veluti consuta; qualia fuere illa Homeri olim, ut vult Pindari Scholiastes ad Nemeonicas. Scriptus, *cinguntur tota.* NEAPOL. Censeo scribendum, quicquid scripti codices dissentiunt, *tempora pota*, hoc est, potu madida. *tecta* est in editione Gryphii & quinque manu exaratis. τὸ *pota* confirmatur à sequentibus. HEINS. *Pinguntur* multi codices & edit. Gryph. Neapol. & *potus* pro ebrio etiam occurrit inf. lib. VI. 682. & 789. pro *sutilibus*, *tortilibus* Vossian. alii, *nexilibus*, *futilibus*, *suffusis.* de sutilibus coronis egit nuper Joseph. Lanzonus de Coronis & Unguentis §. 7. sed parum novi docuit orbem literatum. BURM.

336. *Et latet injecta.*] Haec illustrat Salmas. ad Spart. Ælium Verum. cap. V.

337. *Ebrius incinctis.*] Scribe, *incinctus philyrâ conviva capillos.* NEAP. *Phyliras* Voss. & unus Mediceus, ut sit Graecismus. ut, *incinctus tunicam*, inf. ℣. 675. HEINS. *Conviva coronis* Glossae

Rump-

Nulla coronatâ peraguntur feria fronte;
Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae:
Donec eras mixtus nullis, Acheloë, racemis;
Gratia fumendae non erat ulla rofae.
Bacchus amat flores: Baccho placuiffe coronam
Ex Ariadnaeo fidere noffe potes.
Scena levis decet hanc: non eft, mihi credite, non eft
Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili cauffa petenda fubeft.

Non

Rumpfii. *Hilaris conviva* Sarrav. mox, *ftabat &*, pr. Ambrof.

337. *Philyra conviva capillis.*] Primo monendum, imperite ab aliquibus fcribi *Philyram* cum litterâ majufculâ. Multis exemplaribus ineft haec menda à magiftellis, qui philyram dicunt hîc effe feminae corollariae nomen; haud dubie delirant. Philyris antiqui utebantur pro lemnifcis in coronarum plexione. Efto contentus uno Plinii loco: *Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplicè membranâ, è quibus vincula tiliae vocantur: tenuiffimae earum philyrae, coronarum lemnifcis celebres antiquorumque honore.* NEAP.

338. *Vertitur arte meri.*] Huc pertinent antiqui verficuli:

Οἶνος γάρ τ' ἐφίησι πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι,
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε.

NEAPOL. *Utitur* editi & fcripti aliquot. *nititur* duo Moreti. *ante* etiam Sarrav. & decem alii, & editi nonnulli.

339. *Ad durum limen amicae.*] *Durum limen* alibi dixit *inimica clauftra*; quae peffulo claufa noctu amatores excludebant: ipfi tunc ea foliti unguentis ungere. De quo more capienda moneo Lucretii illa lib. IV.

At lacrumans exclufus amator, limina faepe
Floribus & fertis operit, poftesque fuperbos
Ungit amaracino, & foribus mifer ofcula figit.

NEAP. *Amatae* unus.

340. *Cantat.*] Gloffae veteres ad illud Auli Perfii Satyrâ V.

——— *Dum Cryfidis udas*
Ebrius ante fores extinctâ cum face canto.

Udas fores, quas amatores folent unguento perfundere, & ante januam earum noctem vigiliis & cantu transfigere. Ejusmodi cantilena Latinis *occentatio*: unde, *oftium occentare.* NEAP.

340. *Habens unctae mollia ferta comae.*] Jam de fertis comarum fupra dixerat. Opinor itaque fcribendum, *habens unctae mollia ferta fores.* amicarum enim foribus ferta appendebant, & illinebant unguentum. de quo ritu multi. Lucret. lib. IV. 171.

At lacrymans exclufus amator limina faepe
Floribus & fertis operit, poftesque fuperbos
Unguit amaracino. ——

apud Perfium quoque Sat. V. illo loco,

—— *dum Chryfidis udas*
Ebrius ante fores exftincta cum face canto;

videtur reponendum, *Chryfidis unctas ante fores.* fic *Junonem unxiam* dictam ex Marciani Capellae libro II. difcimus. quod novae nuptae, quando domum maritam deducebantur, fores inungebant. Scholiaftes certe antiquus in Perfio non aliter videtur legiffe. *udas fores dixit, quas amatores unguento folent perfundere.* fi *udas fores* non permittis immutari apud Perfium intellige de foribus vino adfperfis, ut in Plauti Curculione, amator vino fores irrigat amatas. Scholiaftes Ariftophanis in Plutum de Laide, *Αὐτῆς δὲ πολλοὶ τῶν Θετταλῶν ἠράσθησαν, καὶ ἔρωτι τὰ πρόθυρα αὐτῆς οἴνῳ ἔρραινον.* *unctae feneftrae* apud eundem Perfium Satyra eadem; in quibus candelae difpofitae. *udae* tamen *fores* pro *unctis* in Perfio ferri poffunt. fic apud Juvenalem Satyra VIII.

—— *affiduo Syrophoenix udus amomo.*

ubi tamen *unctus* inveni exaratum in veterrimo codice Voffiano. HEINS.

342. *Nec liquidae vinctis.*] Quatuor libri vett. ita habent. CIOFAN. *Nec liquidae juncto flore.* Mancus fenfus, ni refcribas, *Nec liquidae vinctis flore*; hoc eft coronatis. NEAP. *Cinctis*, vel *junctis*, nonnulli. *bibentur* Moreti.

346. *Potes.*] *Puto* prim. Ambrof. & duo alii.

347. *Scena levis decet hanc.*] Uno verbo, argumenta magodiae & mimica vilitas. NEAP.

348. *Illa cothurnatas.*] *Κόθουρνος* calceus erat tragicus; ut foccus, comicus. hinc illud:

Nil illi larvâ aut tragicis opus effe cothurnis.

Grae-

Non est de tetricis, non est de magna professis:
    Vult sua plebejo sacra patere choro.
Et monet aetatis specie, dum floreat, uti:
    Contemni spinam, cum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur, vestes Cerealibus albae,
    Sic est haec cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis;
    Et color & species floribus omnis inest?
Adnuit; & motis flores cecidere capillis:
    Accidere in mensas ut rosa missa solet.

Lu-

Graecis aliquando sunt ἐμβάδαι. Epictetus cap. xx. Τραγικοὶ προσωπεῖα, ἐμβάδας καὶ τὸ σύρμα, εἰς καὶ γελωτοποιός. Quales fuerint explicat Lucianus in Anacharsi: Τραγῳδοὶ ὑποδήματα ἔχουσι βαρέα καὶ ὑψηλά, χρυσαῖς δὲ ταινίαις τὴν ἐσθῆτα ποικίλλονται. idem alibi, ut hanc altitudinem adsignificaret: Καὶ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καταβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν. NEAP.

349. *Turba quidem cur hoc celebret.*] *Celebrent* prim. Bononiensis. HEINS. *Celebres* Patavin. ut sit secundae personae. *celebrat* Junian. *turba tamen* Petav.

350. *Non ex difficili cognita causa fuit.*] Quinque Vatic. & Urs. *Causa petita fuit.* alius: *Causa petenda subest.* Stat. *Cura petita mihi est.* CIOFAN. Plurimi ex vetustioribus, *causa petita fuit.* sex, *petita mihi est. petita subest* Zulich. Maz. Voss. prim. Farnes. opt. Patav. aliique quatuor. duo, *petenda subest.* lib. II. 514.

Parva quidem causa, sed apta, subest.

lib. IV. 142.

Causaque, cur jubeat, (discite) certa subest.

& postea 368. *an sua causa subest.* & infra hoc libro, 604. *huic signo fabula nota subest.* & VI. 266. *formae caussa probanda subest.* HEINS.

351. *Non est de tetricis.*] Non est, inquit, ex illis severae & caperatae frontis. unde de Tragoediae cultu bene Noster in libris ineptiarum: *Fronte comae torvâ*; hoc est, tetrico aspectu. de quo nec moesto, nec hilari sic laudavit Calpurnium Pisonem Annaeus Lucanus in Panegyrico:

Talis inest habitus, qualem nec dicere moestum,
Nec fluidum, laetâ sed tetricitate decorum
Possumus: ingenitae stat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna suis natalibus ora.

NEAPOL.

351. *De magna.*] *Dea magna* prim. Ambros. Voss. & octo alii.

352. *Sacra.*] *Templa* Moreti. *sacra referre* Regius. *sacra parare* Junian. *placere* tres.

353. *Dum floreat, uti.*] Hoc idem pluribus eleganter, ut solet, expressit primo Amorum, Elegiâ VII. Formae semel vetulae ludibrio sunt: &, ut alter ajebat, si quaestui operam dabant, esuriunt velut senescentes aquilae in templorum fastigiis. Hac comparatione usus Epicrates in Antilaide: cujus fragmentum, quaeso, vise apud Athenaeum lib. XIII. cap. 4. NEAP.

354. *Contemnunt spinam.*] *Contemni* bene Maz. Zulich. prim. Farnes. opt. Patav. & quatuor alii. HEINS.

355. *Ut dantur.*] *Aptantur* tert. Medic. *aptentur* Patav. & Vatic. *addantur* alius *ut dentur* plurimi. mox, *illa quidem est vultu*, Moreti a m. pr.

355. *Vestes Cerealibus albae.*] Dixit in IV.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite: nunc pulli velleris usus abest.

NEAPOL.

356. *Sic est haec cultu versicolore decens?*] Glossis *versicoloria* sunt ποικιλόχροα. Vestis versicolor Graecis ἀνθινὴ ἐσθής, ut ποικίλη. Sed cur in Floralibus haec gestari solita? ipsemet inquit paullo post esse in caussâ, quia flores varii etiam coloris. Luxuriosis olim proprius hic habitus. Unde forte in his festis receptum puto, quia ad meretrices celebritas pertinebat. Ἀνθινὰ Athenis ipsa gestari solita, nescio an in Urbe. Suidas: Νόμος Ἀθήνησι, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. haec eadem lata olim Nostris Syracusis. Athenaeus lib. XII. cap. 4. Φύλαρχος δ᾽ ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν εἰπών, ὅτι παρὰ Συρακουσίοις νόμος ἦν τὰς γυναῖκας μὴ κοσμεῖσθαι χρυσῷ, μηδ᾽ ἀνθινὰ φορεῖν, μηδ᾽ ἐσθῆτας ἔχειν πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, ἐὰν μή τις αὐτῶν συγχωρῇ ἑταίρα εἶναι κοινή. Hoc scio, antiqua lege Romae matronis vetita. de quâ Livius lib. XXXIV. *Tulerat eam C. Oppius Tribunus plebis, Q. Fabio & T. Sempronio Consulibus, in medio ardore Punici belli, nequa mulier plus semunciâ auri haberet, nec vestimento versicolori uteretur.* Versicolor & varius color in vestibus idem. Hinc colligo, quod de pallio lenonis comici haec Donatus: *Leno pallio varii coloris utitur.* Hoc idem ἀνθινὸν dicitur à Polluce: Πορνοβοσκοὶ δὲ χιτῶνι βαπτῷ καὶ ἀνθινῷ, περιβολαίῳ ἐνδέδυνται. Βαπτὸν aliquando quoque Graecis pro ἀνθινοῦ. Vide Hesychium. NEAP.

357. *Albescit.*] *Arescit* Ambr. & quatuor alii.

358. *Et*

Lumina reftabant; quorum me cauffa latebat;
Cum fic errores abftulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina funt noftros vifa decere dies:
Vel quia nec flos eft hebeti, nec flamma, colore;
Atque oculos in fe fplendor uterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia noftris
Convenit. à vero tertia cauffa venit.
Eft breve praeterea, de quo mihi quaerere reftat,
Si liceat, dixi. dixit & illa, Licet.

Cur

358. *Et color.*] *At color* prim. Ambrof. Laeti, Mazar. Zulich. & duo alii. placet. Heins. *Omnibus omnis ineft* Ambr. pr. *Floribus nunc* Gottorp.

360. *Decidere in menfas.*] Quattuor Vatic. *Accidere.* Fratris, *Accedere.* Ciofan. *Accidere in menfas* pro *decidere* veterum plerique. etiam probe. fic Lucretius lib. iv. 216.

Ætheris ex oris in terrarum accidere oras.

pro cadere dixit. ita enim rectius libri veteres, quos vidi, quam *ad oras.* Silius libro iv. Vf. 238.

——— *frontem in mediam gravis accidit enfis.*

ita fcribo. cum in vetuftis codicibus legatur, *occidit.* in vulgatis, *incidit.* Varro Parmenone apud Nonium in *Trabs*: *Alia trabs pronis in humum accidens proximae frangit ramos cadens.* Seneca Hippol. 588.

Terrae repente corpus exanimum accidit.

ita optimus Mediceus; non *cadit.* Idem Troafin. *accidere ad genua* dixit. ut & Ennius Pancratiafte. Lucretius, *Res nova miraque menti Accidit.* & idem fic paffim. Livius Andronicus apud Nonium in *Struices*,

Quae Caftalia per ftruices faxeas lapfu accidit.

Apulejus Metam. v. *Nec quemquam tamen illa videre poterat, fed verba tantum dicebat accidentia, & folas voces famulas habebat.* fic fcribe. vulgo ibi perperam, *excidentia.* paulo poft fequitur, *Clemens quidam fonus aures ejus accidit.* Prifcianus: *Vocem definiunt philofophi ictum auribus accidentem.* quae emendationem loci Apulejani unice confirmant. Plautus in Sticho.

Paternae vocis fonitus aures accidit.

Valerius Flaccus:

——— *vox accidit aures*
Flebilis accedens.

Attius Meleagro, *Simulac agnita vox ad aures ejus accidit.* Idem, *Timide eliminor clamore, fimulac nota vox ad aures accidit.* Auctor Rhetoric. ad Herennium: *Quod, ubi ad aures accidit, res animum accidens* Aulus Gellius lib. xix. cap. 10. Heins. Vide Heinf. ad Sil. iv. 238. & Davif. ad Cicer. iii. de N. D. 30.

360. *Ut rofa miffa folet.*] Menfas olim floribus ornatas in deliciis fuiffe notum. Sed mentiar, ni Nofter adludit ad fparfionem, quae de tecto & defuper fiebat. cujus exemplum en in Suetonio de Nerone: *Coenationes laqueatae, tabulis eburneis verfatilibus, ut flores ex fiftulis, & unguenta defuper fpargerentur.* Neap.

361. *Lumina reftabant.*] Hoc monitum vult fub finem, ludos diurnos etiam per noctem continuaffe veteres & facibus accenfis. Dubius eft in cauffa; fed verifimilem putat, quod voluptatum illecebris aptiffima videatur licentia nocturna. Neap.

361. *Me cauffa latebat.*] *Mihi* Mazarin. quod Latinius puto. vid. Gron. ad Senec. Oedip. 295. ubi tamen magis implere aures lectionem vulgatam puto,

Vifu carentem magna pars veri latet.

nam non negandum puto, etiam accufativum poffe addi, fed per Graecifmum excufari debere. Virgilius vero lib. i. Æneid. 130.

Nec latuere doli fratrem Junonis & irae,

dixit, ut evitaret ingratam illam literae *i* repetitionem, fi dixiffet, *doli fratri.* Nam in Marone & unoquoque poëta optimo faepius obfervatum, illos magis aures fuas quam Grammaticos confuluiffe. fic & Nofter lib. iv. Faft. 211.

Res latuit patrem: prifcique imitamina facti, &c.

ubi fi *patri* dixiffet, hoc & fequens *prifci facti* offendiffet aures delicatas. lib. iv. ex Pont. ix. 520. *Nil illum latet*, ubi & tres libri, *illi.* Burm.

363. *Floribus.*] *Ignibus* unus Heinfii. & ita Marfus, qui de fole explicat. fed & fi *ignes* retinendi effent, poffent flores igneis coloribus lucentes intelligi. fic eadem varietas apud Claudian. ii. in Laud. Stil. 467.

Croceis rutantes ignibus hortos.

fic *ignem metalli* dixit idem Claud. vi. Conf. Hon. 52. ubi vide Bart. & ita contra ignem & lumen *florere* dicebant. vid. Lucret. iv. 452. & Herald. ad Tertul. Apologet. cap. xi. fic & Graecis Ἄνθος πυρὸς, ut notum. Burm.

366. *In fe.*] *Noftros* Arund. Voff. & plurimi alii. *inter* Sarrav. pr. Vatic. & tres alii.

368. *Tertia cauffa venit.*] *Fuit* unus Mediceus. an pro *fluit?* Heins.

Cur tibi pro Libycis claudantur rete Leaenis
  Imbelles capreae follicitusque lepus.
Non fibi, refpondit, filvas ceffiffe; fed hortos,
  Arvaque pugnaci non adeunda ferae.
Omnia finierat: tenues feceffit in auras.
  Manfit odor. poffes fcire fuiffe Deam.
Floreat ut toto carmen Nafonis in aevo;
  Sparge, precor, donis pectora noftra tuis.
Nocte minus quartà promet fua fidera Chiron
  Semivir, & flavi corpore mixtus equi.
Pelion Haemoniae mons eft obverfus in Auftros:
  Summa virent pinu: cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit. faxo ftant antra vetufto,
  Quae juftum memorant incoluiffe fenem.
Ille manus, olim miffuras Hectora leto,
  Creditur in lyricis detinuiffe modis.

Vene-

371. *Cur tibi pro Libycis claudantur.*] *Claudantur* prim. Ambrof. Laeti & quatuor alii. ut fuperiora illa, *dixit & illa licet*, vel, *dixeras illa*, ut eft in Erfurtano, per Parenthefin legantur. Heins. Prifcian. pag. 759. citat, *claudantur rete Leones*. mendofe. ubi docet, rete hic pro *reti* fumptum. *pro Libyca claudantur rete leone* Regius unus a m. pr.

375. *Tenues.*] *Vacuas* pr. Ambr. & Laeti. *fucceffit* quidam editi. & ita erat in octo libris. fed praefero vulgatum *feceffit*. ut IV. Trift. VIII. 27. *Secedere in hortos*. Burm.

377. *In aevo.*] *In orbe* Thuan. *totum in aevum* unus. *toto in anno* alius. *nomen Nafonis* Gottorph. Moreti & duo alii.

379. *Nocte minus quarta.*] v. Nonas Centaurus fertur in ortum: eodem tempore & Columellae & Rhapfodo illi, fub nomine Ptolemaei à Leonico edito. Neapol. *Nocte minus quinta* Hercul. *imus* Hercul. Heinf. conjiciebat, *pius*, ut δικαιότατος Κενταύρων Chiron Homero dicitur. & mox 413. *Juftiffime Chiron. promit* etiam Mediceus unus. Burm.

381. *Pelion Æmoniae.*] Defcribit ubi & quales erant Chironis aedes. Sed de his fic fufius elegans Statius primo Achilleidos:

—— Domus ardua montem
Perforat, & longo fufpendit Pelion arcu.
Pars exhaufta manu, partem fua ruperat aetas;
Signa tamen, Divûmque tori, & quem quisque facrarat
Accubitu genioque, locus monftratur: at intra
Centauri ftabula alta patent, non aequa nefandis
Fratribus. Hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncae bellis genialibus orni,
Aut confanguineos fracti crateres in hoftes;
Sed pharetrae infontes & inania terga ferarum.

En etiam, ut laudat virum à juftitiâ cum noftro Faftographo. Neap. *Pelios* duo libri. *conver fus* Sarrav. & unus Heinfii. vid. XIII. Met. 715. *averfus* unus. *everfus* duo.

382. *Summa virent pinu.*] *Viret* codex unus ex meis, alius itidem ex Mediceis. eleganti Graecifmo. Met. lib. IV. 526.

Imminet aequoribus fcopulus. pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas;
Summa viret.

ubi perperam à nonnullis *virent* reponitur. Eodem libro, ex fide optimorum codicum,

Quaque patet nunc terga cavis fuperobfita conchis,
Nunc laterum coftas ferit enfe.

fic & apud Avienum corrige Defcriptione Orbis ipfo ftatim initio,

—— qua fe falis infinuat vis,
Terrarumque cavis illabitur arduus Atlas,
Qua juga celfa tumet, Libyae fefe explicat ora.

idem mox,

—— Ab Zephyro hinc rupes dorfum tumet.

&:

Scire fibi late dorfum tumet.

idem, *Dorfum tumet hic Erythia*. nihil in illo frequentius his Graecifmis. Heins. Ego tamen hic retineam, *fumma virent*, propter fequens, *cetera*. & aliud effe in loco IV. Met. 526. ibi docuimus. qui tamen Graecifmum defendere velit, habeat is locum Caefaris II. de B. G. 17. ubi in Mss. Petavii legitur, *collis, infima apertus, ab fuperiore parte filveftris*; vulgo, *infimus apertus*, quod minus eleganter

Venerat Alcides exactâ parte laborum;
  Jussaque restabant ultima pene viro.
Stare simul casu Trojae duo fata videres:
  Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hospitio juvenem Philyreïus heros:
  Et caussam adventûs hic rogat, ille docet.
Perspicit interea clavam spoliumque leonis:
  Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec se, quin horrens auderent tangere setis
  Vellus, Achilleae continuere manus.
Dumque senex tractat squalentia tela venenis;
  Excidit, & laevo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque è corpore ferrum:
  Adgemit Alcides, Haemoniusque puer.
Ipse tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
  Temperat, & variâ vulnera mulcet ope.

Virus

ganter dictum puto. sed & ibi praepositio *ab* retrahi ad priora potest. Burm.

385. *Olim missuras.*] *Lete missuras Hectora quendam* Junian.

386. *In lyricis detinuisse modis.*] Ipse Achilles apud Euripidem:

Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς,
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.

& Statius loco citato, solitum, inquit, Chironem jam senem

Nosse salutiferas dubiis animantibus herbas:
Aut monstrare lyrâ veteres Heroas alumno.

hoc est, Achilli. Neap.

387. *Venerat Alcides.*] Vide Hyginum libro II. Poët. Astronomicôn. Neap.

387. *Exhausta parte laborum.*] *Exacta* quidam veteres cum primo Ambrosiano. Heins. Vid. I. Art. 771.

389. *Trojae duo fata.*] De Trojae fatis consule quae collegi lib. XIII. Metamorphos. Ciofan.

390. *Jove natus.*] *Jove dignus* Moreti.

391. *Phyllyrius heros.*] Recte in quibusdam, *Phylireïus*: secunda enim *Phylires* syllaba nullo pacto produci potest. prima quidem, quamvis natura brevis sit, tamen producitur duplicato *l*, ut *Phylliridès Chiron.* Item sit in *Phylaca.* recte enim dicitur, *Conveniunt matres Phylacides*, & duplicato *l*, *Phyllacides.* Naug. *Philyreïus* legendum est, non *Phyllirius*: nam posterius hoc exemplo caret. *Philyreius* autem regulare est: à *Philyra* enim Φιλυρήιος, & per diaeresin Φιλυρήϊος fit. Sic Apollon. II. Arg. 1235.

Νυκτὶ δ' ἐπιπλομένῃ Φιλυρηίδα νῆσον ἄμειβον &c.

quod autem supra dixit *Phillyrides* gemino *ll*, poëtico anadiplasiasmo factum est. sic enim & Pindarus Od. III. Pyth. ℣. I. dixit:

Ἤθελον Χείρωνά κε Φιλλυρίδαν &c.

Micyll. *Philyreius* omnino legendum. Neapol. Vid. ad II Met. 676. & ad Val. Flac. V. 153. *excipit efficie* quinque libri.

393. *Respicit interea clavam.*] *Perspicit* Zulich. & quatuor alii. sic Met. II. III.

Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque
Perspicit. ——

Heins. *Prospicit* prim. Ambros. ut inf. 559. & 561. ubi & eadem diversitas, & saepe alibi.

394. *His armis.*] *Hic* multi.

395. *Auderent tangere setis Vellus.*] Leonis spolium. Neap.

396. *Continuere.*] *Sustinuere* Moreti & Strozz. ut supr. ℣. 302. *auderet* etiam Mazar. & duo alii.

397. *Dumque senex tractat.*] Haec de Pholo narrat Philarg. ad Virg. II. Georg. 456. & Servius ad VIII. Æn. 294. *excidit in laeve* Regius.

399. *Traxitque è corpore ferrum.*] Veteres omnes libri, *traxitque è vulnere ferrum.* Neapol. Vid. ad lib. V. Met. 95.

400. *Et gemit Alcides.*] *Ingemit* Zulich. Mazar. alter Petavianus. tres, *Adgemit.* ut Trist. I. Eleg. III. 112.

Adgemit & nostris ipsa carina malis.

Statius Theb. XI. 246.

Flens

Virus edax ſuperabat opem: penitusque recepta
Oſſibus, & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernaeae ſanguis Echidnae
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfuſus Achilles:
Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Saepe manus aegras manibus fingebat amicis:
[Morum, quos fecit, praemia doctor habet.]
Oſcula ſaepe dedit. dixit quoque ſaepe jacenti:
Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat; cum tu, juſtiſſime Chiron,
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
HUnc lyra curva ſequi cuperet? ſed idonea nondum
Eſt via. nox aptum tertia tempus erit.

Scor-

Flent moeſti retro comites, & uterque gementi
Adgemit.

Idem VI.

——— *migrantibus aggemit illis*
Sylva;

apud eundem, *adſtridere*, *adſtupere*, *adſibilare*, *adtremere*, *adverberare*. *Tumulis magiſtri accantare* Statio Sylvar. libro IV. IV. 55. *admugire* apud eundem IV. V. 17.

Non mille balant lanigeri greges,
Nec vacca dulci admugit adultero.

male *mugit* nunc legitur. Noſter Arte Amatoria I. 279.

Mollibus in pratis admugit foemina tauro,
Femina cornipedi ſemper adhinnit equo.

Plautus Clitellaria, in fragmentis,

Adhinnire equuleam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli.

ſic Horatius Arte Poëtica, 101.

Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent.

ita jam pridem Theodorus Marcilius in notis ad poetam illum ſuis monuit ſcribendum, quam emendationem poſtea alii vindicarunt. *adſuſpirare* apud Apulejum non ſemel occurrit. ut libro IV. *Tunc fletibus ejus anus adſuſpirans.* *adlacrimare* apud Maronem in optimis exemplaribus Æneidos X. 628.

Et Juno adlacrymans quid ſi, quod voce gravaris
Mente dares?

HEINS. Vid. Barth. ad Stat. III. Theb. 406.

401. *Lectas Pagaſaeis collibus herbas Temperat.*] Jam notaſti ſupra, hunc Medicinae etiam operam dediſſe; imo fertur magni illius Archiatri praeceptor, ut patet ex Tarquitio apud Lactantium & ex Hygino. hic: *Æſculapium & Achillem nutriſſe exiſtimatur.* Huc ſpectat quod in Sphaerâ barbaricâ ſcripſit Manilius, ſub hoc fere ſigno naſci qui tractet artes medicas: ſed pro veterinis. NEAPOL. *Herbas colligit* Sarravii.

402. *Vana vulnera mulcet ope.*] Naugerii, Urſini & octo alii, *varia*. ne bis idem dicat. nam vanam fuiſſe opem proximis verſibus eſt deſignaturus. HEINS.

405. *Sanguis Echidnae.*] Ἔχιδνης, unde ἐχείδιον, parva viperula. Vide Suidam. NEAP. *Et Hydrae* Mazar. a m. Sec.

406. *Tempora nulla dabat.*] *Dabant* optimus Patav. & ſex alii. quae locutio eſt imprimis elegans. atque ita vitabitur κακοφωνία omnis, cum *Stabat* proxime ſequatur. HEINS. Similis locutio ex Mss. lib. II. ex Pont. III. 98.

Ut tibi ſint ſalvo Caeſare ſalva parens.

& illa, *Dux cum Principibus capiuntur*; de qua ad lib. I. Met. 320. & quae apud Ovidium ſaepe a librariis ſunt mutata, ut ſuis locis notavimus. BURM.

407. *Stabat ut ante patrem.*] Haec, & quae ſequuntur, edocent quantus debeatur magiſtris amor & honor. NEAPOL.

409. *Saepe manus aegras manibus mulcebat amicis.*] Duo Vatic. & Urſ. *figebat*: ſed ex aliis Vat. Maffei & Statii legendum; *fingebat*. CIOFAN. Vid. ad Epiſt. XX. 134. *tangebat* quatuor. *ſtringebat* unus.

410. *Morum, quos fecit, praemia doctor habet.*] Valde metuo, ne hic verſus grammatici aut paedagogi alicujus commentum ſit, cum oſcitantiâ librarii genuinus Ovidii eſſet omiſſus, adeo nihil ſpirat praeter merum frigus & Latinitatem ſemibarbaram. HEINS.

413. *Ju-*

Scorpios in coelo, cum cras lucefcere Nonas
Dicimus, à mediâ parte notandus erit.
Hinc ubi protulerit formofa ter Hefperus ora,
Ter dederint Phoebo fidera victa locum;
Ritus erit veteris, nocturna Lemuria, facri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia Februa norant:
Nec tu dux menfum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exftincto cineri fua dona ferebant;
Compofitique nepos bufta piabat avi.
Menfis erat Majus, majorum nomine dictus,
Qui partem prifci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media eft, fomnoque filentia praebet;
Et canis, & variae conticuiftis aves;

Ille

413. *Juftiffime.*] *Mitiffime* Moreti unus.

414. *Bis feptem ftellis.*] Hygino funt XXIV. praeter ftellas hoftiae, quam fupra aram tenens immolare videtur. NEAP.

414. *Corpora cinctus eras.*] *Tempora* Naugerii, Urfini & unus Patavinus. In toto Chironis corpore ftellas XX. tecenfet Scholiaftes Germanici, XXIV. Hyginus. HEINS.

415. *Cuperet.*] *Voluit* Bern.

416. *Nox aptum tertia tempus erit.*] III. Nonas Lyra oritur ortu acronicho, Aëtio pridie: *Μηνὶ τῷ αὐτῷ δ' Λύρα ἑσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ ἀλλοιοῦται ἀὴρ ἱκανῶς.* NEAP.

416. *Tertia tempus erit.*] Tres libri veteres, *tempus habet.* CIOFAN. Ita & octo fcripti.

417. *Scorpius.*] *Scorpion* duo veteres. Lego, *Scorpios.* & mox, *notandus erit*, cum melioribus, non *videndus.* HEINS. Vid. lib. I. 78. *tenendus* unus.

418. *Media parte videndus erit.*] Pridie Nonas altera pars Scorpii occidit cofmice. Columella: *Pridie Nonas Majas Nepa medius occidit.* Nepam pro Scorpione ufurpat, ut Manilius & alii. Gloffae, *Nepa*, *Σκορπίος.* NEAPOL.

419. *Hinc ubi protulerit.*] VII. Idus Majas facris Lemuralibus triduum impendebatur. NEAP. *Tunc ubi fuftulerit* Edit. Gryph. & *fuftulerit* Sarrav. & tredecim alii. ut lib. IV. 944. *praetulerit* Junii. *pertulerit*, *propulerit* alii. nil muta. vid. lib. III. 345. III. Trift. X. 9. Petron. CXXVI. *Ut videretur plenum os extra nubem luna proferre.* BURM.

421. *Ritus erit veteris, nocturna Lemuria facri.*] Puto fcribendum, *Ritus eunt.* pro *nocturna* quidam veteres, *celebrare.* unus, *celebrate.* ut fit,

Ritus eunt veteris (celebrate) Lemuria facri.

fic lib. II. 632. *Fauni facra bicornis eunt.* vide notas lib. II. ℣f 146. HEINS.

421. *Nocturna Lemuria.*] Gloffae, *Lemuralia*, *ἑορταὶ τῆς Ἑστίας.* Sunt qui legant, *τῆς Ἄννας*, five *τῆς Ἀττίας.* Nil mutandum, ô Critici; idque Zofimi locus aperte evincit lib. IV. de Valentiniano: *Ἐπεὶ δὲ καὶ νόμον εἰσφορᾶς ἐγνώκει ποιήσασθαι, ἀφ' Ἑστίας ὥσπερ ἀρξάμενος, τὰς νυκτερινὰς κωλύων θυσίας ἐπιτελεῖσθαι.* Cui Larum, nifi Lemuralibus, nocturna facra factitata? fane hoc nomine certum eft comprehendi & bonos & noxios genios. NEAP. Illuftrat haec Acro ad Horat. II. Ep. II. 209.

423. *Annus erat brevior.*] Proponit hic veterem hunc ritum, à Romulo inftitutum, numquam omiffum; licet Numa additum anno Februarium, totum placandis defunctis & luftrationibus addixerit. NEAPOL.

423. *Februa norant.*] *Norat*, fcil. annus, prim. Ambrof. Mazar. Zulich. & duo alii. HEINS. Sed *norant*, pro homines norant; ut mox *ferebant*, pro *ferebat*, prim. Ambr. & Laeti. fic & mox ℣f. 444. *putant.* & I Met. 132. *vela dabant ventis.* & alibi. *nova februa* etiam Mazar. & duo alii. BURM.

425. *Sua dona ferebant.*] Unde Feralia dicta illa menfe Februario. Nofter ibidem:

Hanc, quia jufta ferunt, dixere Feralia lucem.
NEAPOL.

426. *Piabat.*] *Parabat* Moreti.

429. *Nox ubi jam media eft.*] Addit quâ noctis horâ haec *ἐναγίσματα* fiebant. *Μέσσην* quoque *νύκτα* lib. III. Apollonius obfervat ad Magica; fed quartam fufpicatur aptiffimam Auctor anonymus, nec temere: fic enim dividit horas nocturnas:

 Εν

Ille memor veteris ritûs, timidusque Deorum,
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
Terque manus puras fontanâ perluit undâ;
Vertitur, & nigras accipit ante fabas.
Aversusque jacit: sed dum jacit, Haec ego mitto;
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit. umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente sequi.

Rur-

Ἐν πρώτῃ τῆς νυκτὸς ὥρᾳ δαίμονες αἰνοῦντες θεὸν, ὅτε ἀδικοῦσιν, ὅτε κολάζουσιν. ἐν δευτέρᾳ ἰχθύες στοιχειῶδες ἀποτελέσματα εἰς δράκοντας, καὶ πῦρ. ἐν τετάρτῃ διέρχονται δαίμονες ἐν τοῖς μνήμασι, ἐν ᾗ ὀφείλει ἐνεργεῖν ἐπὶ μαγικῷ, καὶ γοητικῷ παντὸς πράγματος. ἐν ὀγδόῃ ἀποτέλεσμα στοιχείων καὶ παντοίων φυτῶν. Invenio tamen passim apud veteres, quovis tempore noctis magos similia sacra operatos; de die etiam, dummodo locus, in quo illa agenda, fuisset tenebris obsitus. NEAP.

429. *Somnoque silentia praebent.*] Statii, Maffei Ursini & iidem Vatic. *somnoque.* CIOFAN. *Somnoque silentia praebet* meliores magno numero. HEINS.

431. *Ille memor veteris ritus.*] Sic habent libri Stat. Urs. & quattuor Vatic. CIOFAN.

432. *Vincula nulla pedes.*] Forte, ne hypodema quidem in tacitis sacris vel tantillum rumoris excitaret; an quia, quod verius, moris erat magis nudo pede sacra sua peragere, ut apud Senecam Medea:

Secreta nudo nemora lustravi pede.

& apud Maronem illa, *Unum exuta pedem vinclis.* inde Horat. testatur vidisse

Canidiam pedibus nudis passoque capillo.

NEAPOL.

433. *Signaque dat digitis.*] Sed cum strepitu, praeter opinionem Jacobi Gutheri in libro de Jure Manium: non enim vult, qui sacra facit, umbra sibi penitus tacito occurrat. clare hoc sensus innuit. NEAP.

433. *Medio cum pollice junctis.*] Libri veteres, *juncto.* Quidquid sit, est crepitus ille, qui fit manibus nostro aevo in quavis saltatione, sive comicâ, sive rusticâ, digito scilicet medio adeo presse juncto cum pollice, ut lapsus in palmam strepitum edat. Hunc vero superstitiosum ritum, ne umbra accedat ante jactum fabarum, praeter Nostrum, non habeo qui mihi astruat. Foede verò peccat vir alter doctus, qui locum de pressione pollicis intelligit, quae apud antiquos favoris index; sicut ejusdem versio, negationis. Alter & alter mos jam pridem excussus à Criticis. NEAPOL. *Sumptis* multi; *victis* Strozzae; *medico cum pollice* Regius.

434. *Levis umbra.*] Vid. ad Valer. Flac. I. 783.

435. *Cumque manus pure &c.*] Sic iidem Stat. & Urs. vere. & mox quattuor Vatic. & Stat. *Ante fabas.* CIOFAN. *Manus puras* multi ex antiquis, ut Met. IX. 701.

——— *puraque ad sidera supplex*
Cressa manus tellens.

Terque manus prim. Ambros. unus Farnes. & Laeti liber. Puto,

Terque manus puras fontanâ ubi perluit undâ,

vel, *proluit*; ut est in aliis. vid. lib. IV. 778. Sequenti versu, *accipit ante*, non *ore*, multi ex antiquis, sed male. lib. II. 576.

Et septem nigras versat in ore fabas.

HEINS. Ego hic *perluit* mallem, cum plurimis scriptis & editis. vid. ad Petron. CXX. & III Met. 173. IV. 310. *ore* hic accepisse non est verisimile, sed manibus, ut jaceret. quare *ante* recepimus. *ore* ex alio loco, ubi de sacris magicis agitur, huc migrarit. BURM.

435. *Fontana perluit unda.*] Ante quodvis sacrum praecedebat χέρνιψ. quem haec latent? NEAPOL.

436. *Vertitur.*] Quia omne purgamentum trans caput jaci solitum; nam respicere illud vetitum. Apulejus: *Lunâ decrescente lavato eum, & te ipsum qui facis, ante limen extra domum primâ nocte: & herbam incende aristolochiam; & suffimigato eum. Redite ad domum: & ne post vos respiciatis, resolvistis eum.* Quid clarius? & non praecipit idem Orpheus, cum

Μηδὲ, inquit, *μεταστρεφθῆναι, ἐπεί κ' ἄλλο νοσφὶ τράποιτο*
Ἀλλ' αἰεὶ στρέφειν εἰς ἀντωπὸν ὅσοι φέροντες.

Vide meum Siculum Ἰδυλ. IV. Homerum Ὀδυσσ. K. Æschylum in Χοηφόροις & Scholiastem. NEAP.

436. *Et*

Rursus aquâ tangit, Temesaeaque concrepat aera:
  Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni,
  Respicit, & pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quae nominis exstet origo,
  Me fugit. ex aliquo est invenienda Deo.
Plejade nate, mone, virgâ venerande potenti:
  Saepe tibi Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. accipe caussam
  Nominis. ex ipso cognita caussa Deo est.

Ro-

436. *Et nigras accipit ore fabas.*] Festus Pompejus: *Fabam nec tangere nec nominare Diali flamini licet; quod ea putatur ad mortuos pertinere: nam & Lemuralibus jacitur larvis, & Parentalibus adhibetur sacrificiis; & in flore ejus luctus litterae apparere videntur.* Varro de Vitâ populi Romani: *Quibus temporibus in sacris fabam jactant noctu, ac dicunt se Lemures extra januam ejicere.* NEAP. Haec ex Marso descripta.

436. *Accipit ore fabas.*] Fallor; an purior è Vaticanis petita lectio? *accipit ante fabas.* NEAP.

438. *Redimo.*] *Relino* duo scripti, cum prima editione.

439. *Haec novies dicit.*] Forte quia hic numerus in magico isto sacro necessarius. Ipse XIII. Metamorphosi, 952.

Et purgate nefas nevies mihi carmine dicto.

NEAP. *Hoc* plurimi noti. *dixit* quinque.

440. *Vidente.*] *Sequente* Sarrav. *tollere & haec* Ambros. prim.

441. *Rursus aquam tangit.*] *Aquâ* Mazarinianus. recte, ut puto. *aqua tangere*, lustrare. ut ad aera concrepata respiciat. dixi lib. IV. ℣. 740. HEINS.

441. *Temesaea aera.*] Non quod haec vis insita huic Tempseo metallo; sed quia nobile illud Tempsae apud scriptores. Dixit vero *Temesaea* Graecatius, ut alibi in Medicamine faciei, & Papinius in Silvis. Latinis est Tempsa, quae Graecis Τεμέση. Strabo lib. VI. Ἀπὸ γὰρ Λάου πρώτη πόλις ἐστὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση, Τέμψαν δ' οἱ νῦν καλοῦσι. Vide apud eumdem quae sequuntur de conditoribus, de metallis, si tamen lubet. NEAP. Cypri etiam urbem Temesen Fanensis facit. sed Micyllus illam Ταμασσὸν vocari, de Italica vero agere Homer. Odys. I. 184. ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, docet.

441. *Concrepat aera.*] Æris tinnitum aptum ad spectra solvenda credidit vetustas. Sophron in Mimis: Κύων βαΰξας λύεται φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθείς. notat & Theocriti Scholiastes: Τὸν χαλκὸν ἐπήχουν ἐν ταῖς ἐκλείψεσι τῆς σελήνης, καὶ ἐν τοῖς κατοιχομένοις, ἐπειδὴ ἐνομίζετο καθαρὸς εἶναι, καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων· διόπερ πρὸς πᾶσαν ἀφοσίωσιν, καὶ ἀποκάθαρσιν αὐτῷ ἐχρῶντο. Ὁ γὰρ χαλκοῦ ἦχος οἰκεῖος τοῖς κατοιχομένοις. Φησὶν Ἀπολλόδωρος Ἀθήνησι τὸν ἱεροφάντην τῆς Κόρης ἐπικαλουμένης ἐπικρούειν τὸ καλούμενον ἠχεῖον, καὶ παρὰ Λάκωσι βασιλέως ἀποθανόντος εἰώθασι κρούειν λέβητα. Observa illa sub initium, καὶ ἐν τοῖς κατοιχομένοις, & respice ad hodiernum morem. NEAPOL. *Concutit* prim. Amb. & Laeti. *concitat* alter Putean. nihil muta. vid. lib. III. 740.

744. *Putat.*] *Putant* Moreti. vid. sup. 423.

446. *Ex aliquo.*] *Ex alio* duo Medicei & unus Heinsii.

447. *Plejade nate, mone.*] Ἀποστροφὴ ad Mercurium, ut sibi pandat Lemuralii nominis originem. NEAPOL.

447. *Virga venerande potenti.*] In Gottorpiano erat, *lingua venerande potenti.* non male. eloquentiae enim Deum quis nescit Mercurium? vid. inf. vers. 668. *lingua* autem *potens*, ut *orator potentissimus*. Reines. Inscr. III. 47. & Vopisc. Numer. I. ita eloquentiam *potentem omnium rerum reginam* vocat Martian. Capell. lib. II. & *vates potentes* Horat. IV. Od. VIII. & passim. vid. ad Petron. LXXXIX. quia tamen hic de Manibus & inferis agitur, non moverem *virga*, qua ducere & reducere Mercurium umbras est notissimum. *reverende* Petav. BURM.

448. *Tibi.*] *Cui* Vossian. & Mediceus. *tibi est* plurimi.

449. *Adoratus.*] *Adornatus* multi. *accipe crimen* Sarrav. pro varia lectione.

450. *Ex ipso cognita causa deo est.*] Ita meliores. HEINS.

455. Sub-

Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci justa soluta Remo;
Faustulus infelix, & passis Acca capillis
Spargebant lacrimis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula moesti;
Utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est adsistere lecto,
Atque haec exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri, parsque altera voti
Cernite sim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo, si volucres habuissem regna jubentes;
In populo potui maximus esse meo:
Nunc elapsa rogi flammis, & inanis imago.
Haec est ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
Uberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
Utque ego, sub terras sanguinolentus eas.

No-

455. *Sub prima.*] *Suprema* plurimi scripti. *crepuscula noctis* Mazar. & duo alii.

456. *Atque erat.*] *Sicut erant* Arond. & Putean. *duro solo* prim. Ambros. & Laeti. ut lib. IV. 654.

Sternitur in duro vellus utrumque solo.

sed lectus sequitur.

457. *Visa est assistere lecto.*] Ut indicet, non quidem apparuisse Remi umbram, sed visam ex somni elusione: licet vere vivis mortalibus apparere animae possint. his paria illa Maronis II. Æneid. 270.

In somnis ecce ante oculos moestissimus Hector
Visus adesse mihi, largosque effundere fletus.

Idem hic alibi de umbrâ Creusae finxit. Sed licet observare, quod de errabundis animis sibi suasit caeca vetustas. Lucianus in Philopseude: Ὁ δὲ, ἐγὼ, ἔφη, ὦ Εὐκράτη, μὴ τοῦτο φησὶ Τυχιάδης, τὰς τῶν βιαίως ἀποθανόντων μόνας ψυχὰς περινοστεῖν, οἷον εἴ τις ἀπήγξατο, ἢ ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀνεσκολοπίσθη, ἢ ἄλλῳ γε τῷ τρόπῳ τοιούτῳ ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ βίου, τὰς δὲ τῶν κατὰ μοῖραν ἀποθανόντων μηκέτι. Adlusit ergo Noster ad magicam hanc vanitatem: nam Remus, ut legis, biothanatâ morte functus. NEAPOL.

459. *Parsque.*] *Pars* Juniî & duodecim alii.

460. *Qui modo talis eram.*] *Qualis eram* Zulich. Mazar. Ursin. prim. Ambros. Arond. aliique multi ex melioribus. sic apud Plautum Mostellaria, I. III. 42. *Hem vide quae sim, at quae fui ante? Qualis* pro *quantus*; ut *talis* pro *tantus*. Plautus Captivis, V. V. 2. *Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?* Sallustius de Mario Jug. LXIII. *Tamen ad id locorum talis vir consulatum appetere non audebat.* Phaedrus III. 9.

Quaeso tam angustam talis vir ponis domum?

HEINS. *Tantus eram* Putean. vid. ad Val. Flac. I. 601.

463. *Nunc sum elapsa.*] Quidam ex scriptis τὸ *sum* non agnoscunt. HEINS.

464. *Remo.*] *Viro* Regius & alii quatuor.

465. *Heu.*] *Heus* plurimi. *Heus mihi* Bernens. & sex alii. *heu mihi* Mazar. *si vos mihi* Arund. Ambr. & tres alii.

466. *Ille ferina.*] *Illa* quidam codices, unde Vlitius, *ulla*. Heinsius *silva* conjiciebat.

468. *Perdidit.*] Mitior nempe fuit ferinus animus humano. huic par dictum Bianoris, quo conclusit celebre Epigramma super Arionis fabulâ:

Κτεινόμεθ' ἀνθρώποις, ἰχθύσι σωζόμεθα.

NEAPOL.

469. *Animam per vulnera reddas.*] Precatur interfectori simile mortis genus. Fuit ethnicorum sententia, animae à corpore sejunctae remanere po-

Noluit hoc frater. pietas aequalis in illo eſt.
Quod potuit, lacrimas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrimas, per veſtra alimenta rogate,
Ut celebrem feſto ſignet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Ut ſecum fugiens ſomnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur, lucemque Remuria dixit
Illam, quâ poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
Litera, quae toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum.
Is verbi ſenſus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus;
Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
Tempora. quae nupſit, non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſſâ (ſi te proverbia tangunt)
Menſe malas Majo nubere vulgus ait.

Sed

poteſtates ſenſitivas. *Fertur enim*, ſcribit Plato de Legibus Dialogo IX. (omitto Graeca) *interfectum hominem, qui libere vixit, interfectori proximo ſtatim poſt mortem tempore iraſci; ac propter violentam mortem terrore turbationeque plenum, maxime, ſi viderit interfectorem inter ſuos more ſolito vivere, ipſum ejusque actiones, vim ad hoc ſuppeditante memoriâ, cunctis viribus terrere atque turbare.* Exempla paſſim tibi occurrent: Oreſtes & Nero exagitati à parentum umbris, à Marianis animis Sylla à Cleonice Pauſanias, & alia. NEAP. *Per funera* duo ſcripti.

471. *Pietas aequalis in illo eſt.*] Putabam aliquando, *aqualis.* hoc eſt, *ah qualis*, vel, *at qualis*, vel, *Di, qualis.* ut dixi Epiſt. XVIII. ℣ſ. 102. vel, *en qualis.* mox pro *munibus ille* multi ex melioribus, *in mea fata.* &, pro *noſtro honore*, prim. Ambr. & Laeti codex. *feſto.* HEINS. *Neto* Mazar. alt. *reddas honore* Thuan. *quid potuit* Junian.

476. *Prenſantes.*] *Preſſantes* Maz. & duo. *prendentes* Junian. *praeſentes* Pernenſ.

476. *Effugit umbra manus.*] Homerus Iliade ψ.

Ὣς ἄρα φωνήσας ὠρέξατο χερσὶ φίλῃσιν,
Οὐδ' ἔλαβε· ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς
Ὤιχετο τετριγυῖα. ———

NEAPOL.

477. *Ut ſecum fugiens.*] *Viſuque confugiens* multi ſcripti & quidam editi. *viſu quoque eſt fugiens* unus. *viſuque cum fugeret* Putean. *cum fugiens* Junian.

478. *Uterque ferunt.*] Fauſtulus & Acca. NEAP. *Vocem* novem codices.

481. *Aſpera mutata eſt in lenem.*] R. in L. à Remuriâ pronuntiatum Lemuria. Graeci ſunt, qui diſtinguunt δασέα & ψιλὰ γράμματα. NEAPOL. *In laevum* Mazar. *in levem* Voſſian. *majorum temporu longo* unus. deinde, *plenu fuit*, Bernenſ.

483. *Animas dixere ſilentum.*] Gloſſae, *Lemures*, νυκτερινοὶ δαίμονες. NEAP.

484. *Hic verbi.*] *Verbis* prim. Ambroſ. Farneſ. & duo alii. *Is verbi* duo. *hic ſenſus verbi* alii editi & ſcripti. *hinc* quatuor.

485. *Fana tamen veteres.*] Hanc habent lectionem octo libri ſcripti. CIOF. *Tamen lemures* Marg. Gryph. deinde *operta vident* plurimi. ut ſupr. 444.

485. *Illis clauſere diebus.*] Vide nos de cauſſâ in Feralibus ad illud,

Di quoque templorum foribus celentur opertis,
Thure vacent arae, ſtentque ſine igne foci.

NEAPOL.

487. *Nec viduae tedis.*] Plutarchus, poſt multa de hac conſuetudine expenſa, Οὐ γαμοῦσιν οὖν, inquit, ἐν τῷ Μαΐῳ, περιμένοντες τὸν Ἰούνιον, ὃς εὐθύς ἐστι μετὰ τὸν Μάϊον. NEAP.

489. *Proverbia.*] *Convivia* duo. Heinſius conjiciebat, *ne te convicia tangunt.*

490. *Men-*

Sed tamen haec tria funt fub eodem tempore fefta
Inter fe nullo continuata die.
Quorum fi mediis Boeoton Oriona quaeres;
Falfus eris. figni cauffa canenda mihi.
Juppiter, &, lato qui regnat in aequore, frater;
Carpebant focias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo verfa jugo referuntur aratra;
Et pronum faturae lac bibit agnus ovis.
Forte fenex Hyrieus, angufti cultor agelli,
Hos videt, exiguam ftabat ut ante cafam.

At-

490. *Menfe malum Majo.*] Urf. Stat. Maffei & tres Vatic. *Menfe malas Majo.* placet. CIOF. *Malas* in melioribus. HEINS. Vid. Plutarch. Quaeft. R. 86. Alexander Taffonus, in Mifcellaneis, lingua Italica, fub Titulo *di Penfieri diverfi*, editis lib. VIII. cap. 2. multa de hac fuperftitione, quam adhuc apud Ferrarienfes obfervari fcribit, agit. BURM.

491. *Sub eodem tempore.*] *Nomine* Mazar. & feptem alii. & ita edidit Neapolis. fic 1. Met. 410. *fub eodem nomine manfit.*

492. *Inter fe nulla continuata die.*] Nam hi fex continuis diebus. Primus, tertius, quintus facri funt Lemuralibus. hinc capies vetus Kalendarium, in quo fic illa notantur:

A. LEM. N
B C.
C. LEM. N.
D. NP. LVD. MART. IN CIRC.
E LEM. N.

NEAPOL. *Diem* vero hic pro nocte fumi, quia nocte Lemuria fiebant, notavit Fanenfis. vid. Serv. ad Virg. 5. Æn. 732. BURM.

493. *Quorum fi mediis.*] Incidebant media Lemuralia in V. Idus Majas, ergo in idem tempus occafus Orionis, non VI. ut fcribit Gregorius Berfmannus: cujus error aperte venit ex non intellecto Pentametro nuper illuftrato. Aliorum futiles interpretationes non fcribam, ne chartam fruftra inquinem. NEAPOL.

493. *Boeoton Oriona.*] Ex patriâ. Nicander in Theriacis. NEAP. *Baeotum* omnes fere fcriptl. *fi medio* Junian. & Moreti. *quaeris* etiam plurimi. *quaeras* tres.

494. *Signi caufa fonanda mihi eft.*] Lege ex novem libris fcriptis, *canenda*. CIOF.

496. *Mercuriusque vias.*] Tres etiam Varino funt; fed hîc pro Mercurio ponit Ἀπόλλωνα Palaephatus, Servius, Homeri Scholiaftes, ut Nafo. Sed de hac fabulâ variae fententiae prifcorum. Vide Parthenium in Amatoriis affectionibus, Brufonium, Nicandri, Lycophronis, Arati Scholiaftas, Hyginum, & apud eumdem Iftrum & Ariftonicum. NEAP. *Solitas vias* Strozz.

497. *Tempus erat, quo &c.*] Περίφρασις Vefperae. Non diffimilis illa Virgiliana:

Et jam fumma procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbrae.

CIOFAN. *Referentur* Arond. Putean.

498. *Et pronus.*] Maz. & Zulich. *pronum*; optime. unus Moreti, *promtum*. HEINS.

499. *Forte fenex Oriens.*] Ex iisdem lib. lege, *Hyreus*. CIOFAN. *Hyrtheus* Mazar. *Hirteus* Zulich. unus Moreti, *Hyereus*. unus Puteani, *Hereus*. alii aliter. Scaliger, *Jereus*. optimus Urfini liber tam hic quam infra, *Hyrieus*. vere omnino. ne dubita. fic & ib. VI. *proles Hyriea* fcribendum. Ὑριεὺς Graecis eft, quem Orionis patrem faciunt Parthenius Eroticis cap. XX. Antoninus Liberalis Metamorphofi XXV. Palaephatus περὶ Μυθῶν. Scholia antiqua in Homeri Iliados lib. B. & Σ. & Nicandrum Ther. 15. ubi tamen perperam ὠριεὺς pro ὑριεὺς nunc legitur. Narrat quoque fabulam ex Ariftomacho Scholiaftes Germanici & Hyginus duobus locis poëtico Aftronomico. fed utrique pro *Hyrieo* eft *Erythreus*. nefcio an mendofe. Hunc Neptuni & Halcyones filium facit Homeri Scholiaftes & Palaephatus, ut & Hyginus poëtico Aftronomico fabula Tauri. ubi tamen *Hyrea* pro *Hyriea* folemni errore fcribitur. In Mythologia Hygini Fab. CLVII. inter Neptuni filios *Rias ex Alcyone Atlantis filia* memoratur. etiam corrupte pro *Hyrieus*. Scholiaftes Statii Theb. IX. ubi agit de Driante Orionis filio, *Avus enim Drias Neptuni filius fuit.* lege, *Hyrieus*. Apud Hyginum quoque Fab. CXCIV. in hac narratione male omnino legitur, *Jupiter, Neptunus, Mercurius in Thraciam ad Byrfeum regem in hofpitium venerunt.* cum reponendum fit, *ad Hyrieum regem*. Cetera hujus fabulae foedis etiamnum modis illic corrupta funt. Scholiaftes Statii Theb. III. 27. *Neptunus cum ad Oenopionem regem in hofpitium veniffet.* ubi, cum vetuftus codex ad *Oriem regem* exhibeat, *ad Hyrieum regem* non dubito effe reponendum. Notetur autem in transcurfu, Hyrieum quibusdam regem dici, quem Ovidius angufti agelli

cul-

Atque ita, Longa via eſt, nec tempora longa ſuperſunt,
Dixit; & hoſpitibus janua noſtra patet.
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
Parent promiſſis; diſſimulantque Deos.
Tecta ſenis ſubeunt, nigro deformia fumo:
Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipſe genu poſito flammas exſuſcitat aurâ,
Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebant:
Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.

Dum-

cultorem facit. Similiter variant auctores de Celeo, Triptolemi patre. Quidam Oenopionis filium faciunt Orionem, quos inter Servius ad lib. I. 548. & X. Æneidos, ac Scholiaſtes Statii Theb. III. ſed de loco Statii mendoſo vidimus, ut fortaſſe Servius pari etiam modo ſit caſtigandus: alii enim rectius Oenopionis generum dicunt, cujus filiam Meropen duxerit uxorem. quamquam Apollodorus Sidenaei uxorem adſignet ante Meropes nuptias. Apud Parthenium de Orionis & Haerus Amoribus fabula minus nota occurrit. Noſter ei Lyricen amicam dat lib. II. Art. Amat. ſi ſana illic lectio eſt,

Pallidus in Lyrice ſylvis errabat Orion.

ſed *Dirces ſylvis* ſcribendum videri ſuo loco monui. Ceterum Scholiaſtes Statii ad lib. VII. Theb. 258. *Pelaſgum* dat Orioni patrem. ubi vetus liber *Polargum* agnoſcit. Apollodorus è terra natum aſſerit, vel etiam ex Neptuno & Euryale, idque Pherecyde teſte. Heſiodus apud Nicandri Scholiaſten ex Neptuno & Gelone, Minois filia. Atque haec de Hyrieo & Orione. HEINS.

500. *Nec tempora longa ſuperſunt.*] Jam nox, inquit, adventat. NEAP.

503. *Addidit & vultum verbis.*] Lib. IIX. Metamorph.

——— *ſuper omnia vultus*
Acceſſere boni, nec iners, pauperque voluntas.

CIOFAN Idem dixit in Metamorphoſi de Baucide & Philemone, apud quos Jupiter & Mercurius diverterant. NEAP.

504. *Diſſimulantque deos.*] Fingunt ſe deos non eſſe. CIOFAN.

505. *Nigro deformia fumo.*] Oſtendit pauperem & unam boni ſenecionis caſulam; & forſan aliud, nondum cognita fumi emiſſariâ. NEAP.

506. *Ignis in extremo ſtipite parvus erat.*] Lege ex Stat. Urſ. & quattuor Vatic. *Ignis in heſterno.* Idque agnoſcunt interpretes. CIOFAN. Sic explicat; quod Graeci uno verbo Σκάπυρον. In textu veteri, *in extremo ſtipite.* non diſplicet. NEAPOL. *Parcus erat* volebat Heinſius. *externo* Margo Gryphii & multi ſcripti.

507. *Ipſo genu nixus flammas excuſſit ab aura.*] Exprimit geſtum hominis ignem ſuſcitantis. CIOF. *Excuſſit ab aura.* Non reprobo lectionem: ſed mihi ſedet etiam illa ex antiquis, *flammas exſuſcitat aurâ.* quâ locutione uſus in Metamorphoſi:

Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suſcitat heſternos, foliis & cortice ſicco
Nutrit, & ad flammas animâ perducit anili. NEAP.

Genu poſito Laeti, unus Farneſ. & prim. Ambroſ. utrumque rectum eſt. adi notas ad lib. III. Met. 240. deinde probe Zulich. Mazar. optimus Patav. prim. Farneſ. & quatuor alii, *flammas exſuſcitat aura.* cui verbo frequens apud Tullium uſus eſt. Livius Belli Punici libro I. cap. 3. *Ne quandoque parvus hic ignis incendium ingens exſuſcitet*, Turpilius Demiurgo, *apertae ſurae, brachia autem procera horrorem mihi ex corde exſuſcitabant.* Furius in Annalibus apud Macrobium:

Confirmat dictis ſimul atque exſuſcitat acres
Ad bellandum animos.

ſic *ſopitos ſuſcitare ignes* Virgilio duobus locis. *excitare foculum bucca* Juvenalis Satyra III. Lucanus libro VIII.

Excitat invalidas admoto fomite flammas.

Auctor Moreti, qui ſimilem deſcriptionem dedit,

Excitat & crebris languentem flatibus ignem.

Flatibus, hoc eſt quod *bucca* Juvenalis. Noſter *aura* dixit, quomodo alibi in his libris,

Ipſe ſui flatus ne ſonet aura cavet.

Inflagrare halitu ignem, dixit Solinus cap. V. *deinde nullo inflagrante halitu, ab ipſo numine fit accendium.* Noſter lib. VIII. Met. de Philemone: *ignes Suſcitat heſternos.* male ergo Neapol. amplectitur, *extremo ſtipite.* quod eſt in quibuſdam ſcriptis. cum *heſterno* optime ſeſe habeat. Adi Notas Met. IV. ỹſ. 662. Amor. III. Eleg. VII.

——— *heſternâ languidiore roſâ.*

Triſt. I. Eleg. III. ex veſtigiis veterum librorum;

 Con-

Dumque mora eſt, tremulâ dat vina rubentia dextrâ.
  Accipit aequoreus pocula prima Deus.
Quae ſimul exhauſit; Da nunc bibat ordine, dixit,
  Juppiter. audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus; cultorem pauperis agri
  Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
  Prodit fumoſo condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
  Sic quoque non altis incubuêre toris.
Nunc dape, nunc poſito menſae nituere Lyaeo.
  Terra rubens crater, pocula fagus erant.

Ver-

Contigit heſternos ore tremente focos.

Heins. *Excuſſit ab ara* Voſſian. malim etiam, *Inde, genu poſito*, id eſt a ſtipite illo. *aura* autem pro flatu, ſpiritu, anima, ut apud Valer. Fl. III. 108. uti vide Heinſium.

508. *Et promit quaſſat.*] *Profert* multi ex melioribus. nam *promit* mox ſequitur,

Promit fumoſo condita vina cado.

ubi tamen Mazar. *Prodit*, eleganti locutione, cum uno Patav. & Gottorphiano. Met. IV. ex optimo codice, 655.

——— laevaque à parte Meduſae
Ipſe retro verſus ſquallentia prodidit ora.

Virgilius libro II. Æneid. 259.

——— illos patefactus ad auras
Reddit equus, laetique cavo ſe robore produnt.

ita monet in vetuſtiſſimo codice Longobardico legi Pierius Valerianus, non *promunt*. Heins. Sic apud Martial. VIII. 18.

Sic tua, Cirini, prodas Epigrammata vulgo,

Voſſianus codex Bibliothecae Leidenſis. vulgo, *promas*. vid. Heinſ. ad Claudian. I. de Rapt. 3. & ad Val. Flac. VIII. 17. *ponit* unus.

508. *Quaſſat.*] *Siccat* Sarrav. & alius. *caſſat* unus Medic. vid. III. Met. 508. *continuatque* duo.

508. *Comminuitque faces.*] Perſimilis locus eſt in eo, quem modo adduxi, libro:

Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suſcitat heſternos, foliisque & cortice ſicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit.

Virgilius lib. I. Æneid.

Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Ciofan.

509. *Minor inde fabas.*] Quid ponat praeter legumina? Haec apud veteres invenies in victu pauperum, aut Philoſophorum. Nunc vide, quae pararit hoſpitibus in Metamorphoſi Hyreo paullo ditior Philemon:

Quodque ſuum conjux riguo collegerat horto
Truncat olus foliis, furcâ levat ille bicorni
Sordida terga ſuis, nigro pendentia tigno;
Servatoque diu reſecat de tergore partem
Exiguam, ſectamque domat ferventibus undis:

Ne te, ſodes, abſtineas à reliquis. Neap.

509. *Olus alter habebat.*] *Habebant* Strozzae liber. & paulo poſt pro *ſpumat uterque* multi, *ſpumant*. Laeti, prim. Ambroſ. & quinque alii, *fumat*. Lege, *fumant*. ſic apud Juvenalem Satyra XIV. *grandes fumabant pultibus ollae*. ſed apud Martialem Xeniis Epigr. lib. XIII. 7. habes:

Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta.

conchis enim faba, ut notum. niſi & illic *fumet* reponis. Heins.

510. *Et ſpumat teſta preſſus uterque ſua.*] Optimus Vatic. Stat. & Urſ. *teſtu ſuo*. ut etiam ſupra: quam lectionem libentius amplexandam puto, veterum ſcriptorum teſtimonio confirmatam. Ciofan. In aliis, *teſtu*. Utrumque receptum. Varro: *In teſtu caldo coquebatur*. Petronius: *Cum animadverte Enotheam cum teſto ignis pleno venientem*. Neapol. Pro *teſtu* plurimi veteres, *teſto*. alii, *teſta*. minus bene. dixi lib. II. ỳſ. 611. Heins. *Aeſtu* Putean. *tectus uterque* Petav. & Bernenſ.

511. *Dat.*] *Dant* Mazar. & Moreti.

515. *Ut rediit animus!*] Haec vera lectio, quicquid turbant libri veteres. Vide Notas Epiſt. VI. ỳſ. 31. Heins.

517. *Primis diffuderat annis.*] Juvenalis: *Capillato diffuſum Conſule potat*. Vinum veteres aetate aeſtimabant. quis ignorat? hinc optimi, amariores calices. Seneca Epiſtolâ LXIV. *Quomodo in vino nimis vetere ipſa nos amaritudo delectat*. Hoc vitium in vino: ſeu melius, cùm illis delicium longum temporum ſpatium cauſſabat. Galenus Θε-

ςα-

Verba fuêre Jovis; Si quid fert impetus, opta:
  Omne feres. placidi verba fuêre senis:
Cara fuit conjux, primae mihi cura juventae
  Cognita; nunc ubi sit quaeritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
  Conjugio dixi sola fruere meo.
Et dixi, & servo, sed enim diversa voluntas
  Est mihi: nec conjux, & pater esse volo.
Adnuerant omnes: omnes ad terga juvencae
  Constiterant. pudor est ulteriora loqui.
Tum superinjectâ texere madentia terrâ.
  Jamque decem menses; & puer ortus erat.

Hunc

εγκεόντ, Μεθ. ιϛ'. *Μὴ ῥήτω πικροί τ' ἴσωσαν ὑπὸ παλαιότητος οἱ οἶνοι.* Idem *περὶ Ἀντιδ. α'. Καλεῖσι δὲ οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ παλαιοῦσθαι, τὸ μεταβάλλειν ἑτοίμως εἰς τὴν τοιαύτην ποιότητα τῶν παλαιουμένων. δριμύτης δ' ἐστιν αὕτη μετὰ τοῦ θερμαίνειν σαφῶς, ὕστερον δὲ καὶ πικρότης.* Ex eodem discimus veterem illum morem, in eisdem amphoris aetatem vini scriptam; quem & tritus ille locus Petronii expressit: *Statim allatae sunt amphorae vitreae diligenter gypsatae, in quibus pictatia erant affixa cum hoc titulo:* VINUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM. *Diffusum* vinum est *κατεσφραγισμένον*. NEAPOL. *Desiderat* Heinf. ad Epist. VIII. 61. ubi plura hîc adnotaturum promiserat, nec tamen praestitit.

519. *Lino celantibus ulvam.*] In Metamorphosi de lecto Philemonis:

——— *In medio torus est de mollibus ulvis.*

NEAP. *Lino celante dat ulvam* Pembroc.

520. *Incubuere thoris.*] *Discubuere* duo veteres. ut lib. VIII. Met.

Discubuere thoris Theseus comitesque laborum.

HEINS. Vide tamen I. 402. & X. Met. 281.

521. *Nituere.*] *Enituere* Sarrav. & Petav.

522. *Terra rubens crater.*] Vas vinarium erat figulinum. NEAPOL. Forte, *Testa rubens.* nam crateres ex aere solebant confici. sic & *testa rubens* Sedulio in praefatione carminis Paschalis,

At nos exiguum de paupere carpsimus horto,
  Rubra quod appositum testa ministrat olus.

quod Ennodius est aemulatus carmine ad Olybrium,

At mihi vix tellus transmittit pauperis horti,
  Rubra quid acceptum testa refutat olus.

rubrum catinum dixit Persius Sat. V. & *rubra parapsis* apud Martialem lib. XI. Ep. 28. & libro XIV. Ep. 114. *rubicundam testam* habes. HEINS. Sed vulgata servari potest, *terra rubens*, id est fictilis, erat pro cratere, ex aere fieri solito. *erat* plurimi scripti.

522. *Pocula fagus erat.*] Ex poculo etiam ostendit curtam Hyrei supellectilem. Seneca in Hercule Oeteo:

Pectora pauper secura gerit;
Tenet è patulo pocula fago.

NEAPOL.

523. *Fert impetus ora.*] In meo est, *si quid fert impetus, opta.* NEAPOL. Francof. habet, *fert impetus, ede. feret* Bernens. Met. XIV. 135.

Elige ait, Virgo Cumaea, quid optes,
Optatis potiere tuis.

BURM.

525. *Cura fuit conjux prima mihi cura juventa.*] *Primae mihi cura juventae* Maz. Zulich. prim. Farnes. & quinque alii. Lege,

Cara fuit conjux primae mihi cura juventae.

sed praestat vulgatum. Statius Epicedio Patris,

——— *una tibi cognita taeda*
Conjugia, unus amor.

vel, *prima juventa*, ut Strozzae liber & unus Moreti. multi alii, *prima mihi cara juventa.* Ursini codex,

Cara fuit conjux, carae mihi prima juventae.

pro *Cognita* Mazar. Zulich. prim. Farnes. & quatuor alii, *Condita.* ut ad urnam referatur. HEINS. Nescio an satis Latine dicatur, *cara conjux fuit cura, cognita mihi primâ juventâ.* aliquid ilribliginis mihi trahere haec verba videntur. ego, si per libros veteres liceret, legerem libentius,

Cara fuit conjux, primae mihi flore juventae
  Cognita.

certe latet vitium. *cara mihi prima juventa* Bernens. & Putean. & duo alii. *primâ mihi grata* Junian.

530. *Sed pater.*] *Et pater* bene Zulich. Mazar. & alii quatuor. HEINS

532, *Constiterant.*] Unus Farnes. *Consliterunt.*

&

Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum litera prima sonum.
Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.
Ille Deae custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
Scorpion immisit Tellus. fuit impetus illi
Curva gemelliparae spicula ferre Deae.
Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
Addidit: &, Meriti praemia, dixit, habe.
SEd quid & Orion, & cetera sidera mundo
Cedere festinant, noxque coartat iter?
Quid solito citius liquido jubar aequore tollit
Candida, Lucifero praeveniente, dies?

Fal-

& tum *Annuerunt* quoque legendum. Scribe etiam, *juvencae.* vaccam ab iis initam describit. HEINS.

532. *Pudor est ulteriora loqui.*] Corium juvenci minxere. at Euphorion: *Λαβόντες ἂν οἱ θεοὶ τὴν τοῦ ἱερῶ ἡσθέντες αὐτοῖς βοὸς βύρσαν ἀπεσπέρμηναν εἰς αὐτήν.* Hoc, puto, sibi vult Naso. NEAP.

535. *Hunc Hyreus, quia sic genitus, vocat Uriona.*] Scaliger in superiori loco,

Forte senex Hyreus, angusti cultor agelli,
Hos videt, exiguam stabat ut ante casam,

Ireus legebat. Quod si *Ureus* legas, patet ratio. hoc est, Οὐρεύς. quemadmodum *οὐρεὺς* mulus, *παρὰ τὸ οὐραίαν γονὴν ἔχειν*, dicunt Grammatici. Ut litera prima sit Graecorum *ο* exiguum: quae, ut Poëta notat, antiquum sonum perdidit.

Perdidit antiquum littera prima sonum.

DAN. HEINS.

535. *Quia sic genitus.*] Ἐκ τοῦ οὔρου. NEAP.

535. *Vocat Uriona.*] Omnino sic legendum, non *Oriona*; ut adhuc multi. NEAP.

536. *Littera prima sonum.*] Ου scilicet verterunt in O: diversa tamen sentit Strabo, qui de Oreo monte scribit lib. x. *Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Ὠρίων ἐνταῦθα τραφεὶς, οὕτως ὀνομασθῆναι.* NEAPOL. *Prima locum* Thuan.

537. *Creverat immensum.*] *Crevit immensis* Bern. *crevit in immensum* quinque.

537. *Delia sumpsit.*] *Fecit* Putean. & Sarravii & octo alii. postea, *Inde Deae* Sarravii.

541. *Scorpion immisit tellus.*] Aratus:

Ἡ δ' ἐξ αὐτῆς ἐπετείλατο θηρίον ἄλλο,
Νήσου ἀναρρήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας,
Σκορπίον. ———

NEAPOL.

541. *Immisit.*] *Emisit* Moreti & duo alii.

542. *Curva gemelliparae.*] Attigit hunc locum lib. VI. Metam. 315. CIOFAN. *Gemelliferae* multi. *ferre* hic interpretantur auferre Dianae sua tela; sed sensus est, scorpion voluisse sua spicula curva, quae ipse gerebat, in Latonam immittere, sed Oriona obstitisse. *Gemellipara* non est Diana, sed Latona, quae Apollinem & Dianam edidit. Sapuit hic Crispinus prae Marso & Fanensi; sic *ferrum jugulo ferre* Sil. IX. 519. ubi vid. doctiss. Drakenb. BURM.

544. *Meriti.*] *Meritis* Mazarin. eadem varietas VIII. Met. 503. *cape praemia facti*, ubi alii, *factis.* BURM.

545. *Sed quid & Orion.*] Fictio poëtica de citâ Orionis & siderum immersione, ut dies illa illucescat, quâ Caesar Octavianus in foro à se structo templum Martis Ultoris consecravit. Hanc esse suspicor, quae notatur in veteri Kalendario IV. Idus Majas: NP. LVDI MARTI IN CIRC. NEAP.

545. *Mundo.*] *Coelo* Sarrav. & tres alii. vid. ad II. Met. 157.

547. *Liquido jubar aequore tollit.*] *Vitreo* pro diversa lectione alter Mazarinianus ut *vitreus pontus* Horatio. multi alii, *nitido.* mox pro *arma sonabant* malim, *sonarunt.* ut in Ibide, 126. *Laeva sonavit avis*, non *volavit*, ex antiquis libris. HEINS. Vid. Cl. Bentl. ad Horat. I. Satyr. VIII. 41. *Lucifero preveniente* Moreti alter.

550. *Dedit.*] *Dabat* Putean. *movet* ejusdem primus. mox *Victor* Sarrav.

552. *In Auguste conspicienda foro.*] Ipsemet Princeps in suo monumento Ancyrano: VLTORIS TEMPLVM, FORVM AVGVSTVM, ET TEMPLVM APOLLINIS IN SOLO MAGNAM PARTEM :::::: (in hoc semiexeso loco scribendum putat maxumus ille Musarum sacerdos Lipsius, A ME EMPTO) FECI. Suetonius in eodem: ubi & votum, & quae in caussa, & annum etiam habes. *Publica*, inquit cap. XXIX. *opera plurima exstruxit, ex quibus vel*

prae-

Fallor? an arma sonant? non fallimur: arma sonabant.
Mars venit; & veniens bellica signa dedit.
Ultor ad ipse suos coelo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda Foro.
Et Deus est ingens, & opus. debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eöo nos impius orbe lacesset;
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Prospicit armipotens operis fastigia summi:
Et probat invictos summa tenere Deos.
Prospicit in foribus diversae tela figurae;
Armaque terrarum milite victa suo.

Hinc

praecipua, forum cum aede Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, aedem Tonantis Jovis in Capitolio. Fori exstruendi caussa fuit hominum & judiciorum multitudo, quae videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, necdum perfectâ Martis aede, publicatum est; cautumque, ut separatim in eo publica judicia & sortitiones judicum fierent. Aedem Marti bello Philippensi pro ultione paternâ suscepto voverat. Sanxit ergo, ut de bellis triumphisque hic consuleretur Senatus: provincias cum imperio petituri hinc deducerentur; quique victores redissent, huc insignia triumphorum inferrent. De Æditua hujus templi mentio in hoc lapide antiquo:

D. M.
T. PIAVIO AVG. LIB.
LIBERALI ÆDITVO
MART. VLTORIS
CLAVDIA EXOCHE
CONIVGI.
BENEMERENTI ET
SIBI FECIT.
VIXIT ANNIS LVII.

NEAP. Fabric. ad lib. IV. ex Pont. V. 10. citat, *in Augusto continuata fore*, vitio memoriae.

553. *Est Deus, est ingens.*] Optima membrana, *Et Deus est ingens.* haec Germana lectio. NEAP.

553. *Et opus.*] Docta sane sequens caussa. Sed forsan & adeo magnifice struxit, ut parentis etiam mortui desiderium aliquâ in parte adimpleret. de quo Suetonius Julii cap. XLIV. *Jam de ornandâ instruendâque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio plura ac majora in dies destinabat: in primis Martis templum, quantum nusquam esset, exstruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiae spectaculum ediderat.* NEAP.

555. *Tropaeis.*] *Triumphis*, adsueta permutatione, prim. Ambr. & Laeti. *vetustis* Patav. & alius.

556. *Bella movere decet.*] Et quid, nisi hoc illa superius praefati Historici adsignificant? *ut de bellis triumphisque hic consuleretur Senatus.* Idem antea in Capitolio agi solitum. Appianus in Punicis: Ἡ δὲ βουλὴ καὶ τέως ἐς τὸν πόλεμον ὁρμῶσά τι καὶ προφασιζομένη, πόλεως ὀχυρᾶς οὔσης καὶ ἐπικαίρου γειτονευούσης, ἐξέφαινε τὴν γνώμην, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον (ὅπερ εἰώθασι περὶ πολέμου σκοπεῖν) συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο, Καρχηδονίοις πολεμεῖν. NEAP.

557. *Lacesset.*] *Lacessit* plurimi. *lacessat* Strozzae. *nos impetus* Pembroc. *nos turpius* Putean. alter. *domandus erat* Arund. & Excerpta Douzae.

559. *Perspicit.*] Libri meliores tam hic, quam paulo post, *Prospicit.* HEINS. Vid. sup. ỳs. 393. quidam, *respicit.*

559. *Operis fastigia summi.*] Ergo Martis signum positum etiam in templi trichoro (solitum hoc in aedificiis sacris Romanis. Vitruvius: *Ornantque signis fictilibus, aut aereis inauratis earum fastigia.* imo hodiernis statuam illius, cui templum consecratum in ipso fastigio, conlocare.) hinc, inquit, videt operis summi fastigia, fores cum spoliis hosticis, statuas, quae in utraque fori porticu erant. Fastigium Graecis ἀετὸς, ἀέτωμα, τέλχωρον, πτερὸν, πτερύγιον. Eustathius Iliade Ω: Ἰστέον ὅτι ἐκ τοῦ ἀετοῦ τοῦ ζώου καὶ μέρος τι τοῦ ναοῦ, οὐ μόνον ἀέτωμα ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἀετὸς καὶ μέρος διὰ τὸ ἐοικέναι φασὶ πτέρυξιν ἀετοῦ. Aristophanes in Avibus:

Εἶτα πρὸς τούτοισιν, ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε.
Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας, ἐρέψομεν πρὸς ἀετόν.

Interpres: Διὰ τὰ ἐν τοῖς ναοῖς ἀετώματα· τὰς γὰρ τῶν

ἱερῶν

Hinc videt Ænean oneratum pondere facro;
  Et tot Iüleae nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:
  Claraque difpofitis acta fubeffe viris.
Spectat & Augufto praetextum nomine templum,
  Et vifum, lecto Caefare, majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, cum pia fuftulit arma.
  A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc ftanti milite jufto,
  Hinc conjuratis, talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater eft, Veftaeque facerdos
  Auctor; & ulcifci numen utrumque paro:

Mars,

ἱερῶν τέγας, πτερὰ καὶ αὐτὸς καλοῦσιν, ὡς φησὶν Ἴων ἐν Ἀγαμέμνονι. Inde *δίπτερος ναὸς*, aedes, quae uno & altero erat faftigio. Neap.

560. *Et probas invictos illa tenere Deos.*] *Invictae fumma tenere deas* Urfini, prim. Ambr. Zulich. & tres alii. Mazar. Voff. Arondel. Laeti plurimique praeterea, *invictos fumma tenere Deos.* quidam etiam, *fola tenere.* infra lib. II. 74.

Aurea poffedit focio Capitolia templo
Mater, &, ut debet, cum Jove fumma tenet.

Heins. *Invictas cuncta tenere Deas* Bernenf. *fcripta tenere* unus. *arma* duo.

561. *Diverfae tela figurae.*] Hoftium fpolia; arma fcilicet fabricata ex more devictarum gentium. Haeret menti, fufpicor, illud Suetonii: *Sanxit ergo inter alia, ut provincias cum imperio petituri hinc deducerentur; quique victores rediffent, huc infignia triumphorum inferrent.* Neap. *Tela fagittae* Sarrav. *vela figuras* Vatic.

562. *Milite victa fuo.*] Nifi capiamus *arma victa*, pro armis victarum gentium, quae folebant templis & domibus praefigi, durius dictum mihi videtur. nam *arma victa terrarum* notare deberent, quas fuperavimus proeliis & bello. ut Vellej. lib. II. cap. 34. *Effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur.* fic *vincere bella* dici oftendimus ad eundem Vellejum lib. I. cap. 8. *victos* etiam *arcus* mox 593. dicet, fed paullulum alio fenfu. in Puteaneo erat, *facta*, unde conjiciebat Heinfius, *fracta.* non male: nam ita folebant praefigi. forte *fixa* poffet etiam legi. *Regnaque terrarum* Voffian. Burm.

563. *Hinc videt Ænean.*] Idem auctor imaginum nomina non recenfet: *Statuas*, inquit, *omnium triumphali effigie in utrâque fori fui porticu dedicavit.* Adde his infignes Apellis tabulas, de quibus: *Mirantur Romae Caftorem & Pollucem cum Victoriâ & Alexandro Magno; item Belli imaginem, reftrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante: quas utrasque tabulas divus Auguftus in fori fui partibus celeberrimis dicaverat fimplicitate moderatâ.* Neapol.

563. *Oneratum pondere caro.*] *Sacro* prim. Medic. & Thuaneus. placet, ut ad patrem fimul & Deos penates refpiciat. Met. XIII. 625.

——— *facra, & facra altera patrem,*
Fert humeris venerabile onus Cythereius heros.

Faftorum I. 527.

Jam pius Æneas facra, & facra altera patrem;
Afferet.

lib. IV. 37.

Hinc fatus Æneas (pietas fpectata per ignes)
Sacra patremque humeris, altera facra, tulit.

Dido Ænea,

——— *nec quae mihi, perfide, jactae*
Prefferunt humeros facra paterque tuos.

Heins. *Ornatum* Alter Mazar. Oner. *pondere magno* Moreti pr.

564. *Iüleae.*] *Iüle tuos* Mazar. a manu pr.

565. *Hinc videt Iliaden.*] Defcribit qualis erat Romuli ftatua, gerens fcilicet fuper humeros Acronis fpolia, Ceninenfium Ducis. Nota hiftoria. Neapol.

566. *Acta fubeffe viris.*] Oftendit quamque imaginem fuum *ἔλεγχον* habuiffe rerum geftarum; *indicem* quem vocat Tibullus in Panegyrico ad Meffalam; Hiftorici plerumque *titulum.* Livius lib. VIII. *Vitiatam memoriam falfis imaginum titulis reor, dum familia ad fe quaeque famam rerum geftarum honorumque fallente mendacio trahunt.* & lib. X. *Cujus imaginis titulo confulatus cenfuraque & triumphus aequo animo legitur: fi auguratum aut pontificatum adjeceritis, non fuftinebunt legentium oculi.* Neapol. *Depofitis* Voff. & tres alii. *arma* tres. *facta* unus.

567. *Praetextum nomine.*] Id eft infignitum: & bene: nam templo etiam ornamento erat infcriptum

Mars, ades; & satia scelerato sanguine ferrum:
Stetque favor caussâ pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis Ultor.
Voverat; & fuso laetus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
Persequitur Parthâ signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis;
Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti;
Cum periit miles, signaque, duxque simul.
Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat;
Romanaeque aquilae signifer hostis erat.

ptum nomen tanti Principis. *Praetextum* est Latinis quidquid adsutum ad ornamentum: unde sic dicti vestium limbi, clavi, fasciae. Glossae, *παρυφὴ*, *praetextum*. At de voce Graecanicâ Pollux: *Αἱ δὲ παρὰ τὰς ὤας πορφυραῖ καλοῦνται πέζαι καὶ πεζίδες, καὶ παρύφαι τὰ οὕτω παρυφασμένα.* NEAP.

571. *Adstanti milite justo In conjuratos.*] Lege ex antiquis, *Instanti milite justo.* NEAPOL. Haec sunt nihili. Scribe cum optimis maxima ex parte libris,

——— *hinc stanti milite juste,*
Hinc conjuratis.

HEINS. *Instanti milite Thraco* Bernens.

373. *Si mihi bellandi*] Inemendata exemplaria habent, *pellendi*. Male. NEAP.

373. *Pater est*] *Et* Francof. Arond. & octo alii.

374. *Nomen utrumque paro.*] Patris & Pontificis maximi. NEAP. *Numen utrumque* Ursini, Naugerii, prim. Farnes. Voss. Arond. plurimique alii. & placet. Vestam & Divum Julium innuit. sic supra libro III. 421.

Ignibus aeternis aeterni numina praesunt
Caesaris.

HEINS.

577. *Templa.*] *Tura* plurimi. *tela* tredecim. mox, *victor ab hoste*, duo. *ab hoste tulit* Patav.

579. *Nec satis est meruisse.*] Ex praedictis sumit ansam dicendi de alio templo ejusdem cognominis, ab Augusto in Capitolio extructo, ob recepta signa Romana à Parthis jam cum dedecore Imperii retenta. Nec dubium, duo Romae fuisse templa Martis Ultoris, cum & in nummis totidem diversae ichnographiae appareant: sed de aede haec Dio lib. LIV. *Ἀμέλει καὶ θυσίας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ νεὼν Ἄρεως τιμωροῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατὰ τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Φερετρίου ζήλωμα, πρὸς τὴν τῶν σημείων ἀνάθεσιν, καὶ ψηφισθῆναι ἐκέλευσε, καὶ ἐποίησε.* NEAP. *Nec satis est meruisse semel cognomina Martis* meliores. nempe *Marti* scribendum nam unus Patav. *sui cognomina Marti.* alius, *sui Martem.* Zulich. & Mazar. *meminisse mei.* mendose. alii, *meruisse sibi*, vel, *sui*, vel *satis*, vel, *quidem*, vel, *viro.* male omnia. HEINS.

580. *Signa retenta manu.*] Quae M. Crasso ademerant. Haec Phraates, qui nihil eorum, quae pactus fuerat, perfecisset, veritus ne bello ab Augusto peteretur, anno Urbis conditae DCCXXXIII. signa militaria misit, & captivos omnes, paucis demtis; quòd se ipsos pudore moti interemerant, aut in Parthiâ occulte remanserant. Ea Augustus, quasi bello aliquo Parthum vicisset, accepit; jactabundus, quod in praeliis res amissas citra ullum certamen recuperasset. Videsis plura apud Vellejum, Florum, Orosium, Horatium & alios. NEAPOL.

580. *Parthi manu.*] *Parthis* Voss. Ursin. Maz. prim. Medic. & quinque alii. Lege, *Partha manu.* Remed. Amor.

Vince cupidineas pariter Parthasque sagittas.

sic & *Partha tropaea* Propertio. & *Partha tellus* & *Parthi foci*, *Parthum aequor* Prisciano in Periegesi, ỷs. 869.

Quae protenta diu cinguntur ab aequore Partho.

Ita veterrimus codex Reginae Suecicae, quo sum usus, nam vulgati, *aequore Perso.* sic *Maura jacula* Horatio lib. I. Od. XXII. *Non eges Mauris jaculis.* ita enim meliores scripti; quomodo alibi *Mauram undam* & *Maures angues* dixit Silius libro III.

—— *juga Pyrenes venatibus acer*
Metiri jaculove extendere praelia Mauro.

Maurae postes Statius Tiburtino Manlii Vopisci. & *Maura rura* Theb. IX. *Maurum Abilam* Festus Avienus Descriptione Terrae. HEINS. *Prosequitur* Moreti & octo alii.

581. *Et campis, & equis.*] Nolo ad haec alium habeas interpretem praeter Dionem Cassium lib.

Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
  Caesaris Ausoniae protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus aevi
  Sustulit. agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae;
  Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
  Pignora jam nostri nulla pudoris habes.

Rite

XL. Τῇ δὲ, inquit, δὴ σκευῇ, καὶ τῇ τοῦ πολέμου παρασκευῇ τοιᾷδε χρῶνται· ἀσπίδι μὲν οὐδὲν νομίζουσιν· ἱπποτοξόται δὲ καὶ κοντοφόροι, τὰ πολλὰ κατάφρακτοι στρατεύονται· πεζοί τε, ὀλίγοι μὲν, καὶ οἱ ἀσθενέστεροι· τοξόται δ' οὖν καὶ ἐκεῖνοι πάντες εἰσίν· ἔκ τε γὰρ παίδων ἀσκοῦνται, καὶ ὁ ἀὴρ ὅ τε χώρα αὐτοῖς συναίρεται πρὸς ἀμφότερα, αὕτη τε γὰρ πεδιὰς ὡς πλήθει οὖσα, ῥᾴστη ἵππους τρέφειν ἐστὶ, καὶ ἐπιτηδειοτάτη καθιππεύεσθαι. Neap. *Et aquis* Petav.

583. *Addiderant animos Crassorum funera genti.*] Anno V. C dcc. Julius Obsequens: *M. Crassus ad Parthos profectus, cum Eufratem transiret, multa prodigia neglexit. Cum etiam coorta tempestas, signifero signum arreptum mersisset gurgiti, & offendente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseverans cum filio & exercitu interiit.* Ciof. *Crassorum nomina* Putean. alter. *& dederant* Moreti & duo alii.

583. *Crassorum funera genti.*] Hoc etiam Noster tetigit peregregie in Arte:

Parthe dabis poenas: Crassi gaudete sepulti;
  Signaque barbaricas non bene passa manus.
Ultor adest, primisque ducem profitetur in annis:
  Bellaque non puero tractat agenda puer.

Neapol.

585. *Signa, decus belli.*] *Signa ducis miles* Excerpta Douzae & Putean. *ducis belli* Rumpfii & multi alii. mox, *Romanasque aquilas f. h. habet* Moreti unus.

589. *Ille notas veteres.*] Nam per xxxii. annos solidos poliri non valuit haec macula in armis Romanis. Neap. *Moras* Putean. alter.

590. *Sustulit.*] *Solvit & agnorant* unus. *signa reperta* Junian. & duo alii.

591. *Quid tibi nunc solitae sagittae.*] *Solitas sagittas* Erfurt, quare legebam,

Quo tibi nunc solitas mitti post terga sagittas?

ut jam monui ad Ep. iv. Heins.

592. *Rapidi.*] *Profugi* unus Moreti.

593. *Parthe, refers Aquilas, victos quoque porrigis arcus. Pignora jam nostri nulla pudoris habes.*] Lib. i. de Remedio:

Ecce fugax Parthus, magni nova causa triumphi,
  Jam videt in campis Caesaris arma suis.

Ciofan. Adde ad horum illustrationem nummos Augusto cusos; in quorum superficie Parthus genu flexo signa Romana manu porrigens, in altera suosmet arcus & pharetras cum his litteris: CÆSAR AVGVSTVS SIGNIS RECEPTIS DE PARTHIS. Neapol.

593. *Victos quoque porrigis arcus.*] Cl. Basnagius, qui Historiam Judaeorum Francico sermone edidit, legendum esse contendit, *victus*, vel, *captos quoque porrigis arcus*, quasi Parthus simul cum signis a Crasso & Antonio captis, arcus quoque, à Romanis olim captos, Augusto remiserit; quod cum vir exactissimae diligentiae & eruditionis multiplicis Joannes Massonius in Vita Horatii pag. 301. ostendisset minime veritati Historicae convenire, idem Basnagius in altera Historiae Judaicae editione tueri conatus est, sed tam infeliciter, ut omnium, qui in veterum monumentis exactiorem operam excutiendis posuerunt, risui se exposuerit. quare facillimum fuit doctissimo Massonio argumenta, quibus hanc vindicat emendationem, nulla codicum auctoritate subnixam, & quae aperte Historiae & rei gestae veritati repugnat, refellere, edita dissertatione, quae in Historia Critica Reip. Literariae tom. xiii. cap. 4. legi potest. quibus nihil ut addamus exquisita Massonii opera & diligentia facit. mirari modo lubet, magnos illos ὑποφήτας, qui dictatoria quadam majestate terrent hodie quoscumque, tam facile in ordinem redigi, ubi literas nostras tractare incipiunt; & qui semper & ubique in Grammaticos & Criticos linguae petulantis tela vibrare solent, ubi ingentia illa ingenia se ad illas artes demittunt, ne tironibus quidem in iis comparandos esse, ostendere. sed aliter olent sues, aliter catuli. in codicibus hic nulla est discrepantia, nisi quod in Mazariniano a manu prima sit, *victor*, quod explicari possit, qui olim victor, Crasso nimirum & Antonio superatis, erat, nunc humilis, propria sua arma, arcus, Augusto porrigit, sed tunc malim, *victor modo*, id est paullo ante. in duobus aliis erat, *pictos.* quod aliquis de ipsa Pharetra posset capere, quae pingi solebat, ut apparet ex Nostro Epist xxi. 173. ii. Met. 421. iv. 306. sed fortasse librarii menti obversati fuerunt *picti* Iridis *arcus* ex lib. xiv. Met. 838. sed tutius est vulgatam retinere, & *victos arcus* intelligere, quos, quasi revera victi essent, porrigunt. nam non

Rite Deo templumque datum nomenque bis ulto,
Et meritus votis debita solvit honos.
Sollemni Ludos Circo celebrate, Quirites:
Non visa est fortem scena decere Deum.
PLeiadas adspicies omnes, totumque sororum
Agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aestas;
Et tepidi finem tempora veris habent.

non fuisse acie victos, sed pro victis se gessisse Parthos luce clarius Massonius evincit. & ita differunt hi *victi arcus* ab *armis victis* supra ỹs. 562. ubi vera fuit victoria, quare ibi addit, *milite victa*. Ex Paullo Marso capitalis ingenii Gallus potuisset haec discere, qui explicat, *jam tu victus, supplex tua arma Caesari Aug. porrigis.* ut enim post veram victoriam in triumpho arma & arcus ferebantur, ita hic Parthi cum signis finguntur arcus tradere. Propert. III. III. 17.

Tela fugacis equi, & braceati militis arcus.

praeterea perpetua fere loquendi consuetudo & poëtici sermonis elegantia (quam vix divini illi παιδόφα capiunt) exigit, ut dicamus, *victos porrigis arcus*, non *victus*, quia poëtae illa adjectiva rebus magis quam personis accommodare solent. ita *victas, submissas manus porrigere*; de quo vid. ad lib. I. Amor. II. 20. & supr. lib. III. 688. & si *victus* in vulgatis legeretur, rectius criticus rescribendum esse censeret, *victos*. sic apud Petron. cap. CXI. ubi in quibusdam legebatur, *porrexit victa manum*, recte restituerunt viri docti, *victam manum*. sic Noster VII. Met. 73. *Victa dabat jam terga Cupido*, pro, *victus Cupido*. & II. Met. 185. *victa remisit frena suus rector*. & innumera talia. de verbo *porrigere* vid. ad lib. I. 646. BURM.

595. *Rite.*] De hoc verbo supra. CIOFAN.

595. *Nomenque Bisultor.*] Lege, *Bisulto* cum Zulich. Mazar. plurimisque aliis. nonnulli, *Bisultum*, minus bene. Ursini liber, *numenque bisultum*. Sequenti etiam versu, *Et meritus*, meliores, pro *Emeritus*. HEINS. *Voti* multi scripti & editi. sed & *Bisultor* se tueri potest, ut distinguatur, Deo fuit templum datum & nomen *Bisultor*. ut lib. I. XV. 96. *At vetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen*. vid. & lib. VI. Fast. 139. Gell. VII. 14. *Nominaque eis fecerunt* ἀθρῶν &c. vid. Comm. ad Auson. Epiced. II. ỹs. I. *Nomen ego Ausonius*. ita apud Tacit. IV. Hist. 28. viri docti scribunt, *Gens Germanicae originis, ejurata patria Romanorum, nomen Agrippinenses vocarentur*. BURM.

597. *Solemnes ludos Circi.*] Ergo eodem die ludi in Circo Marti fiebant: nec aliud sibi volunt notae illae, quas supra citavi è Kalendario veteri. Jurarim Jovem lapidem, illos, quos olim vovere Consules in bello contra Caesaris percussores, quotannis postea exhibitos. Dio lib. XLVIII. sub finem anni DCCLXXIV. Κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ τό, τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνομασθὲν ἐς τὴν πόλιν ἐπωχετεύθη, καὶ ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς σφαγέας εὐχθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐποιήθη· τά τε τοῖς ἱππα ἀνδρείοις ὀνομασμένοις συντήκοντα οἱ ποντίφικες, ἐπειδὴ μηδεὶς ἐκείνων περιῆν, ἐπετέλεσαν. Reperitur qui legat, *ludos circum*, sed is λογολέσχης ille Antonius Fanensis. NEAP. *Circum* Vossian. Arondel. & plurimi alii. ut sit appositio: in qua assiduus Noster. sic apud Livium lib. XXX. cap. II. libri meliores, *Cerealia ludos Dictator & Magister Equitum ex Senatus consulto fecerunt*. & lib. XXXIX. cap. 22. *Ludi Taurilia facti sunt*. nec pauciores, *Circo*. Helmaest. *circa*. Sed ne quid dissimulem, placet impense cum Mazar. Zulich. & Hamburgensi legi, *Solenni ludos Circo*. HEINS. Durior illa appositio, *circum ludos*. si, *Circensia ludos*, dixissent veteres, ut *Megalesia*, *Floralia* &c. *ludos*; de quibus vid. ad Quinctil de Inst. Orat. I. 5. nihil obstaret. sed legendum puto, *sollemni circum ludo celebrate*. ita *celebrare theatra* &c. dicitur passim. & *ludos* aeque, si non rectius, *sollemnes*, quam Circum dici credo. BURM.

599. *Adspicies.*] *Invenies* Maz. *adspicias* Gryph. Edit.

600. *Ubi ante Idus.*] III. Idus Majas Πλειάδες oriuntur heliace. NEAP. *Nox erat* Moreti alter.

601. *Non dubiis auctoribus.*] Agit de his, quos ipsemet vidit: nam Columellae incipit aestas die nonâ mensis, Ptolemaeo decima quinta, frusto veteris Kalendarii vigesimâ secundâ. ex eo haec verba:

ÆSTAS EX XI. K. MAII
IN. X. K. AVGVST.
DIES LXXXXIIII.

Sed adverte, quod ibi aut mensium nomina falso sculpta, aut XI. *Kalendas Maji* est hujus mensis dies vigesima secunda; ut ejusdem Augusti dies, X. Kal. August. nam. dementia est cogitare voluisse, aliquem initium aestatis conjicere in diem vigesimam primam Aprilis, cum ver alicui bipartitur. NEAPOL.

Idibus ora prior ſtellantia tollere Taurum
Indicat: huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Praebuit, ut taurus, Tyriae ſua terga puellae
Juppiter, & falſâ cornua fronte tulit;
Illa jubam dextrâ, laevâ retinebat amictus;
Et timor ipſe novi cauſſa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Saepe puellares ſubducit ab aequore plantas;
Et metuit tactus adſilientis aquae:
Saepe Deus prudens tergum demittit in undas;
Haereat ut collo fortius illa ſuo.

Lit-

603. *Idibus ora prior.*] Pridie Idus Tauri caput oritur ante ſolis ortum. NEAP.

604. *Nota.*] *Certa* unus Moreti.

605. *Praebuit, ut Taurus.*] Quid de hoc ſenſerit Hiſtoriae Graecae parens ſupra notavi. Feſtus: *Alii eam à praedonibus raptam, & nave, quae Jovis tutelam, effigiem tauri, habuerit.* Vulgatos codices amo; nec aliter legendum cenſeo. *Tutela* eſt pictura aliqua numinis in puppe, à quâ nomen naves accipiebant: *tauri effigies* paraſemon; quod in prorâ. NEAP.

607. *Jubam.*] *Jubas* Bernenſ. hujus loci non memineramus, cum ad III. Amor. v. 24. *jubas* tauro non tribui notabamus. quare illic *jubas* retinere quis poſſet, licet nec *notas* nos ſpernamus. BURM.

607. *Laeva retinebat amictus.*] Iisdem paene verbis Lucianus in Dialogo Ζεφύρου καὶ Νότου: Ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, δρομαῖος μὲν ὁ Ζεὺς ὥρμησεν ἐπὶ τὴν θάλατταν, φέρων αὐτὴν, καὶ ἐνήχετο ἐμπεσών. ἡ δὲ πάνυ ἐκπλαγεῖσα τῷ πράγματι, τῇ λαιᾷ μὲν εἴχετο τοῦ κέρατος, ὡς μὴ ἀπολισθάνοι, τῇ ἑτέρᾳ δὲ ἠνεμωμένον τὸν πέπλον ξυνεῖχε. Aperte hic πέπλος ἐπίβλημα eſt, non ἔνδυμα: nam ſi primum, ad corpus preſſe haeſiſſet, non laevâ geſtaſſet, ut pallium, quod nomine amictus continetur. Apud Graecos πέπλος & uſum praebuit pallii & tunicae. Pollux: Καὶ ἐπίβλημα καὶ χιτών, πέπλος ὄνομα δέ ἐστι διπλοῦν τὴν χρείαν, ὡς ἐνδύεσθαί τε καὶ ἐπιβάλλεσθαι· καὶ ὅτι μὲν ἐπίβλημα ἐστὶ τεκμήραιτ' ἄν τις ἐκ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς πέπλου. ὅτι δὲ καὶ χιτών, ὅταν εἴπῃ Ξενοφῶν, περιεκατερρήξατο τὸν ἄνωθεν πέπλον· περιφανὴ γὰρ τότε καὶ τὰ στέρνα. Ἐπιβλήματα vero, quae & περιβλήματα, haec & Latini etiam dixere *circumjecta.* Varro lib. IV. de L. L. *Amictus eſt dictus amiectum, id eſt circumjectum: à quo etiam, quod veſtes ſe involvunt, circumjectum appellant; & quod amictui habent purpuram circum, vocant circumtextum.* NEAPOL. Vid. I. Met. in fine.

610. *Sic fueras aſpicienda Jovi.*] Tunc illi cura erat tranare Oceani fluctus. NEAP. *Accipienda* prim. Ambroſ. & duo alii. hoc eſt Jovis tergo. mox lege, *tergum demittit*, cum Mazar. Zulich. & multis aliis. Plures, *dimittit.* proxime verum. Vulgati, *dimiſit. dimiceris* Farneſ. & tunc ſeq. vſ. *collo suo* legendum. HEINS. *Conſpicienda* Thuan. & alius.

611. *Subduxit.*] *Subducit* Putean. & Excerpta Douzae. recte. ut mox, *demittit.*

614. *Collo.*] *Terga* Mazar. & duo alii.

615. *Sine cornibus ullis.*] Metamorphoſis II. initio:

Jamque Deus poſitâ fallacis imagine tauri
Se confeſſus erat, Dictaeaque rura tenebat.

NEAPOL.

617. *Taurus init coelum, te Sidoni Juppiter implet, Parsque tuum terrae tertia, &c.*] Mirifice huc facit quod ſcribit Hyginus de hoc Tauro. *Hic dicitur*, inquit, *inter aſtra conſtitutus, quòd Europam incolumem tranſvexerit Cretam, ut Euripides dicit. Nonnulli autem cum Io in bovem ſit converſa, ut Juppiter ei ſatisfacere videretur, inter ſidera conſtituiſſe, quo ejus prior pars apparet, ut Tauri, ſed reliquum corpus obſcurius videatur. ſpectat autem ad exortum Solem, cujus oris effigiem quae continent ſtellae, Hyades appellantur.* Legendus eſt & Germanicus, qui alias narrat opiniones, ſed hîc minus conveniunt. CIOFAN.

619. *Hoc alii ſignum, &c.*] Sic eſt in lib. Urſ. & aliis vetuſtioribus. vere. CIOFAN. *Hoc coeli ſignum* alii multi.

619. *Phariam dixere juvencam.*] Iſidem, illam Inachi filiam. NEAP.

620. *Quae bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.*] Totum hoc carmen jam ceciderat in Epiſt. ad Lynceum. CIOFAN.

621. *Tunc quoque priſcorum.*] Iisdem Idibus ſcirpea ſimulacra in Tiberim è ponte jacta. Dionyſius

Litoribus tactis ftabat fine cornibus ullis
  Juppiter: inque Deum de bove verfus erat.
Taurus init coelum, te, Sidoni, Juppiter implet:
  Parsque tuum terrae tertia nomen habet.
Hoc alii fignum Phariam dixêre juvencam;
  Quae bos ex homine eft, ex bove facta Dea.
Tum quoque prifcorum virgo fimulacra virorum
  Mittere roboreo fcirpea ponte folet.
Corpora poft decies fenos qui credidit annos
  Miffa neci; fceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tum cum Saturnia terra vocata eft,
  Talia fatidici dicta fuere Dei:

Fal-

nyfius Halicarnaffenfis libro primo: *Τοῦτο δὲ καὶ μέχρις ἐμοῦ διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες ὅσον τὸ μακρὸν ὕστερον ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἐν μηνὶ Μαΐῳ, ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, διχομηνίδα βουλόμενοι ταύτην εἶναι τὴν ἡμέραν.* Neapol.

621. *Virgo fimulacra virorum.*] Intellige Veftalem: non tamen una aderat, fed omnes, & cum his Pontifices, & Praetores, aliique myftae. Ipfus Halicarnaffenfis: *Ἐν ᾗ προθύσαντες ἱερὰ τὰ κατὰ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι ποντίφικες, ἱερέων οἱ διαφανέστατοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ τὸ ἀθάνατον πῦρ διαφυλάττουσαι παρθένοι, στρατηγοί τε καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν οὓς παρεῖναι ταῖς ἱερουργίαις θέμις, εἴδωλα μορφαῖς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Τιβέριος, Ἀργείους αὐτὰ καλοῦντες.* Habes numerum de fcirpeis fimulacris; & aliud certum, falfo legi in antiquis codicibus Varronianis: *Argei fiunt ex fcirpeis. Simulacra funt hominum* XXIV. *& quotannis à Ponte Sublicio à facerdotibus publice jaci folent.* Adde numeris VI. alios: licet non repellat prifcam editionem Galliae fuae flos Hadrianus Turnebus. Neap. *Vulgo fimulacra deorum Mitti folent* codex Politiani & Urfini, nifi quod in illo pofteriori, *folet*; & pro *vulgo*, *virgo* cum vulgatis. optimus Patav. *Tu quoque prifc. virgo f. virorum Mit. rob. fcir. pon. foles.* eo & feptem alii alludunt, in quibus, *Tu folet. virgo* ad Veftales referendum, de quibus Feftus in *Argei.* quae tamen non folae faciebant haec fimulacra, fed pontifices etiam, ut Halicarnaffeus nos docet. quare *vulgo* magis arridet cum Politiani codice. Varro, *Argaei fiunt ex fcirpeis. Simulacra funt in hominum* XXIV. *& quotannis à Ponte Sublicio facerdotibus publice jaci folent.* Praeterea pro *virorum* Gottorph. & feptem alii, *deorum* pro *reorum*, ut puto. frequenti errore. fic Pont. lib I. Eleg IV. fcribendum cenfeo:

I nunc & veterum nobis exempla reorum,
  Qui forti cafum mente tulere, refer.

& in Ibide, 189.

In te transfcribet veterum tormenta reorum,
  Manibus antiquis caufa quietis erit.

Quibus locis *virorum* nunc legitur. Claudianus lib. II. in Rufin. *Veteresque reos ex ordine quaerit.* Hic tamen nihil cenfeo temere mutandum, cum totum diftichon fic, ut nunc legitur, in vulgatis libris, à Lactantio citetur lib. I. Inft. Divin. cap. 31. Heins. in antiqua Lactantii editione Romana An. 1470. eft, *tum quoque* &c. *foles.*

622. *Roboreo ponte.*] Hic, ut vidifti, eft *fublicius:* fic dictus à fublicis. His tantum fine aere aut ferro ftetit diutius fuffultus: inde *ξυλίνην γέφυραν* nominat Plutarchus. Scio etiam Graecos vocaffe *ἱερὰν*: forte *quod eo*, inquit Varro, *facra & ultra & cis Tiberim non mediocri ritu fiebant.* An ipfe vere facer habitus à populo? Dionyfius lib. III. *Ἣν ἄχρι τοῦ παρόντος διαφυλάττουσιν, ἱερὰν εἶναι νομίζοντες· εἰ δέ τι πονήσειεν αὐτῆς μέρος, οἱ ἱεροφάνται θεραπεύουσι, θυσίας τινὰς ἐπιτελοῦντες ἅμα τῇ κατασκευῇ πατρίους.* Neap. *Robufto* Bernenf.

623. *Poft decies fenos.*] Sexagenarios; antiquâ & propriâ voculâ *cafnares.* Varronis Sexage: *Vix effatus erat, cum more majorum ultro cafnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant. Cafnar* eft Fefto fenex, fed Ofcorum lingua. Neap.

623. *Credidit.*] *Condidit* Putean & Bernenf. forte recte; ut refpiciat aliquem auctorem, qui hoc memoriae prodidit. vid. ad Eleg. in Druf. ỳf. 343. Burm.

626. *Fatidici dicta fuiffe fenis.*] Illa ipfamet verba:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατουρνίαν αἶαν,
Ἠδ' Ἀβοριγινέων Κοτύλην ἃ νᾶσος ὀχεῖται,
Αἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ,
Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

Neapol. *Fuere* meliores. pro *fenis* optimus Mediceus, *Dei.* ut de Apolline agatur: fic lib. II.

Fati-

Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
  Mittite; quae Tuscis excipiantur aquis.
Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
  Tristia Leucadio sacra peracta modo.
Illum stramineos in aquam misisse Quirites.
  Herculis exemplo corpora falsa jaci.
Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
  Pontibus infirmos praecipitasse senes.
Thybri, doce verum: tua ripa vetustior Urbe.
  Principium ritûs tu bene nosse potes.
Thybris arundiferum medio caput extulit alveo;
  Raucaque dimovit talibus ora sonis:
Haec loca desertas vidi sine moenibus herbas:
  Pascebat sparsos utraque ripa boves.

Et

Fatidicum verbis fallere velle Deum.

certe *seni* proximo versu denuo sequitur. Sed Dodonaeum fuit Oraculum. ut ex Macrobio lib. I. cap. 7. & Lactantio lib. I. Institut. Divinar. 38. discimus. quare scribendum, *fatidici Jovis.* prior Syllaba in *senis* ex ultimâ praecedentis vocis fuit repetita. quod errori causam dedit. & sic Erfurtanus à manu prima. HEINS. Arnobius tamen lib. II. pag. 91. *ex Apollinis monitu* factum scribit. vid. Dion. Hal. lib. I. Ant. cap. 19. & Steph. in 'Ἀβοριγενες. BURM.

627. *Falcifero libata seni.*] In denariis antiquis Saturni imagini falcem videas subjectam, quod huic deo insertiones surculorum pomorumque educationes, & omnium cujuscemodi fertilium, tribuebant disciplinas. antiqui praeterea è stercore foecunditatem agris ab illo comparatam. unde *Sterculus* sit dictus. Cyrenenses quoque mellis ac fructuum repertorem censebant Saturnum. Videatur Macrobius Saturnal. libro primo cap. 7. De falce tamen Saturni aliam rationem idem capite mox subsequenti addit, κρονὸν nempe & χρόνον eosdem esse, cui falcem ideo assignari, quòd tempus metat omnia & incidat. probabili sane argumento. Nec tamen respuenda prior ratio est. Nam & Saturni falcem in Siciliam decidisse fabulati sunt veteres, quod haec insula prae ceteris à fertilitate commendetur. Quid quod ipsum *Saturni* nomen a *Satu* grammatici deducunt? HEINS.

629. *Donec in haec venit.*] Hic mitius oraculi mentem interpretatus, omnemque ἀνθρωποθυσίαν ab Italiâ rejecit. Sed quae cursu aevi non redeunt? Trita & vulgata est sub aliquibus Caesaribus extispicio puerilis victimae. De antiquâ plura vide, si vacat, apud Eusebium lib. IV. τῆς Προπαρασ. NEAPOL.

630. *Tristia Leucadio sacra peracta Deo.*] Sic omnes libri scripti. neque aliter apud Lactantium hodie legitur. Idque aperte & strenue confirmat Ovid. ipse lib. V. Trist. Eleg. III.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
  Devoret, atque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae,
  Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.

CIOFAN. In meo, qui vix legi potest, adeo tineis adrosus, *Leucadio ut sacra peracta Deo.* ad verum. Strabo lib. X. Ἦν δὲ καὶ πάτριον τοῖς Λευκαδίοις κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπὸ τῆς σκοπῆς ῥιπτεῖσθαί τινα τῶν ἐν αἰτίαις ὄντων, ἀποτροπῆς χάριν, ἐξαπτομένων ἐξ αὐτοῦ παντοδαπῶν πτερῶν, καὶ ὀρνέων, ἀνακουφίζειν δυναμένων τῇ πτήσει τὸ ἅλμα· ὑποδέχεσθαι δὲ κάτω μικραῖς ἁλιάσι κύκλῳ περιεστῶτας πολλοὺς, καὶ περισώζειν εἰς δύναμιν τῶν ὅρων ἔξω τὸν ἀναληφθέντα. NEAP. Imo *Lucadio modo* cum Naugerii, Ursini, Mazar. Zulich. & duobus aliis. nec aliter Lactantius. vide Strabonem lib. X. de hoc ritu. HEINS. Quem vid. ad V. Trist. II. 76. Turneb. XIX. Adv. 17. recte explicat, homines in aquam praecipitatos, ut aliqui se ex Leucadia petra praecipitare solebant. de quo vide ad Epist. XV. 165.

631. *Stramineos in aquam misisse Quirites.*] Similem fere ritum Lipsiae a meretricibus celebratum scribit Pfeiffer. Rerum Lipsiensium lib. III. §. 18. illas scilicet solitas olim primis jejunii quadragenarii diebus imaginem stramineam deformis viri, longa pertica suffixam, sequente omni meretricum agmine, tulisse ad Pardam flumen, ibique, cum carminibus in pallidam mortem, praecipitasse; dicentes se lustrare urbem, ut sequenti anno a pestilentia esset immunis. Quam ille cerimoniam a Venetis Populis repetit. de hoc vero ritu vide late agentem Colum. ad Ennii fragmen. ex I. Annal. pag. 28. qui tamen nescio unde Dodonaeum Apollinem petierit, ex cujus responso sacra illa

ini-

Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi saepe refertur:
Ille meas remis advena torsit aquas.
Venit & Alcides, turbâ comitatus Achivâ.
Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio juvenem Pallantius heros:
Et tandem Caco debita poena venit.
Victor abit, secumque boves, Erytheïda praedam,
Abstrahit. at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum desertis venerat Argis:
Montibus his ponunt spemque Laremque suum.
Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore;
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:

Mit-

initium habuerat; Apollo enim ille *Dodonaeus* non vocatur ab Arnobio, sed simpliciter Apollo. metuo ne operae hunc errorem viro docto addiderint, vel memoria ipsi imposuerint. BURM.

632. *Falsa.*] *Missa* duo.

633. *Pars putas, ut ferrent.*] Sententiam hujus loci nullam expedies sine Nonio Marcello *Cum in quintum*, ille ait, *gradum pervenerant, atque habebant sexaginta annos, tum denique erant a publicis negotiis liberi atque expediti, & otiosi: ideo in proverbium quidam putant venisse, sexagenarios de ponte dejici oportere, id est, quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebant.* His adde Festum in haec verba: *Explorantissimum illud caussae est, quo tempore primum per pontem coeperunt Comitiis suffragium ferre, juniores conclamavere, ut de ponte dejicerentur sexagenarii: quia nullo publico munere fungerentur; ut ipsi potius sibi quam illis deligerent imperium.* idque ex Sinnio Capitone etiam firmat. Inde lux Ciceroni venit primo Rhetoricorum: *Pontes disturbas, cistas dejicit.* & his quoque alibi: *Nempe tu & populum suffragiis, & magistratum consilio privasti, cum pontes disturbasti*; & trecentis scriptorum locis. NEAPOL.

633. *Suffragia.*] *Solatia* Voss. mox, *praecipitare*, multi.

636. *Tu bene nosse potes.*] *Putes* Sarravian. forte, *te bene nosse putem.*

637. *Arundiferum.*] *Arundineum* Moreti. *alvo* Petavian. deinde, *paucaque*, Putean. & unus Medic. Heinsius malebat, *glauca.*

63 . *Medicis caput extulit undis.*] Libri vett. *medio caput extulit alveo.* Rescribas ut placet. NEAPOL.

639. *Haec loca desertas.*] Multa hujus narratiunculae extant apud Festum in voce *sexagenarios*, sub initium loci; cujus partem tempus edax absumpsit. NEAPOL.

639. *Vidi.*] *Vidi & sine moenibus herbas* Regius & Bernens.

640. *Sparsas boves.*] *Sparsos* meliores. HEINS. Vid. lib. VI. 80. *paucos* tres libri & Edit. prim. & Gryph.

641. *Et quem nunc gentes Tyberim noruntque timentque.*] *Tyberis* Ursini & unus Puteaneus. *Tyberin* prima editio. putabam aliquando, *Tyberinum horrentque timentque.* HEINS. *Noscuntque* Moreti, Arund. & Petav.

646. *Albula.*] *Albida* Junian. *sic memini* Thuan.

646. *Tunc mihi nomen erat.*] Nondum in meas aquas immersus Rex Tiberinus. Noster in IV.

Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.

NEAPOL.

648. *Caco debita poena fuit.*] *Poena venit* Maz. Zulich. prim. Ambros. prim. Medic. opt. Patav. Voss. & septem alii. bene. dixi ad Epist. IV. vs. 113. Trist. lib. II. vs. 126. ex veteri libro:

Cujus in eventu poenae clementia tanta est,
Venerit ut nostro lenior ira metu.

Non, *ut fuerit*, quod est in vulgatis. lib. IV. Eleg. V.
Dum veniat placido mollior ira Deo.
sic *Venit amor gravius quo serius* Epistola IV. & alia his similia passim, de quibus vide Passeratium ad Propertii Eleg. V. lib. I. vs. ult. HEINS.

649. *Erytheida praedam.*] Turneb. XIX. Adv. 17. legit, *boves Erythysdas ultor abstrahis.* & ita Vatic. & duo alii. vid. supr. ad lib. I. 543. *abstulit* Junian. Mazar. & Ambros. *abstrait* Patav. unus.

650. *Et comites.*] Herculis scilicet. Vetus habet, *at comites.* Si attendis, verius: nam Herculi animus erat ulterius progredi, non vero comitibus. NEAP. *Longius ire jubet* Vatic. & Patav.

651. *Magnaque pars horum desertis mansit in agris.*] Ursini liber, *arvis.* probabilius. CIOFAN.

Vene-

Mittite me Tiberi: Tiberinis vectus ut undis
Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Displicet heredi mandati cura sepulcri:
Mortuus Ausonià conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tiberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo subiit rorantia saxo
Antra, leves cursum sustinuistis aquae.

CLare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleïas una Jovi.

Pacis

Venerat agris Ursini, prim. Ambros. Mazar. Zulich. & tres alii. Scribe, *venerat Argis.* hinc enim Argei dicta simulacra scirpea, quae in Tyberim jactata. de quibus Halicarnasseus lib. I. Varro loco, quem supra adduximus, & Festus in *Argei.* Argis enim comitatum omnem Hercules in Latium excurrens adduxerat. sic Virgil. lib. X. 778.

Egregium Antorem latus inter & ilia figit,
Herculis Anterem comitem, qui missus ab Argis
Haeserat Evandro.

Heins.

652. *Montibus his ponunt.*] Collem Saturnium occuparunt, unde & *Saturnii* dicti, & *Saturnalia* primi instituerunt comitatus hic Herculis. rem narrat Macrobius Saturnalium libro primo capite septimo. Malim etiam, *remque.* Porphyrius Panegyrico ad Constantinum:

——— *servire volunt, mirabile dictu!*
Remque Laremque suum.

Heins.

653 *Tanguntur.*] *Torquentur* Sarravii codex. *dulcis* etiam Moreti.

655. *Mittite me in Tiberim.*] Nam Κακῶς mortuus putabatur apud Graecos in alienâ terrâ situs. inde Sophoclea Electra Orestis cineres in manibus vasculo inclusas tenens:

Ὅπως, inquit, θανὼν ἔκεισο τῇ τόθ' ἡμέρᾳ,
Τύμβου πατρῴου κοινὸν εἰληχὼς μέρος.
Νῦν δ' ἐκτὸς οἴκων κἀπὶ γῆς ἄλλης φυγὰς,
Κακῶς ἀπώλου σῆς κασιγνήτης δίχα.
Κἆτ' ἐν φίλαισι χερσὶν ἡ τάλαιν' ἐγὼ
Λουτροῖς ἐκόσμησ', ὅτι παμφλέκτου πυρὸς
Ἀνειλόμην ὡς εἰκὸς ἄθλιον βάρος.
Ἀλλ' ἐν ξένῃσι χερσὶ κηδευθεὶς τάλας,
Σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει.

Neapol. Τὸ *in* libri quidam non agnoscunt. *me Tyberis* Strozzae codex. Scribe, *Mittite me Tyberi.* sic infra, *Tybri jactatur imago.* ubi non est audiendus Neapolis, qui *in Tyberim* ex antiquis codicibus reponit. sic apud Maronem lib. XI.

——— *spolia occisis derepta Latinis*
Conjiciunt igni.

pro in ignem. Heins. *Me Tyberim* Bernens. vid. Gronov. ad Senec. Cons. ad Marc. cap. V.

655. *Vectus ut undis.*] *In undis* plurimi. *ab undis* duo.

656. *Pulvis inanis eam.*] Prius cremari volebant: non mirum; mandabant ex more suae gentis. Lycophronis interpres: Ἔθος ἦν τοὺς ἀλλαχῇ τῆς πατρίδος τεθνηκότας καίειν, καὶ τὴν τέφραν αὐτῶν ἐν κρωσσοῖς καὶ λάρναξι, καὶ ἀμφιφορεῦσιν εἰς τὴν πατρίδα κομίζειν, ὅπερ ἐγένετο ἐν τῇ ν τῆς Ἰλιάδος καὶ ἐπὶ Πατρόκλῳ καὶ Ἀχιλλεῖ. Neap.

658. *Mortuus.*] *Hic tuus* plurimi. *hinc tuus* unus. *exsul humo* Ambr. pr.

659. *Scirpea pro domino.*] Paulo aliter originem hujus ritus persecutus est Macrobius Saturnal. libro primo capite II. Epicadus *refert Herculem occiso Geryone cum victor per Italiam armenta duxisset, ponte, qui nunc Sublicius dicitur, ad tempus instructo, hominum simulacra, pro numero sociorum, quos casu peregrinationis amiserat, in fluvium demisisse, ut aqua secunda in mare devecta pro corporibus defunctorum veluti patriis sedibus redderentur. & inde usum talia simulacra fingendi inter sacra mansisse:* addit idem Macrobius deinde & aliam originis causam, quam nos exhibuimus Fastorum tertio ỷs. 339. de ambiguo oraculi praecepto, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα. Heins. *Stupea* Moreti.

659. *Tiberi jactatur imago*] Sic idem liber. sequor. Ciofan. Ex manuscriptis & meis omnibus antiquis legas, *in Tiberim.* Neap.

6́0. *Ut repetant*] *Repetat* Bernens. *& repetit* Junian. *ut repetat longas* pr. Ambros. & tres alii.

66t. *Hactenus: ut subiit vivo.*] Duo optimi ex iisdem, *Hactenus & vivo subiit.* Neapol. *Ut vivo* Ursini. Mazar. Vossian. Arondel. plurimique alii. ut Epist. Sapphus.:

Hactenus; ut media caetera nocte silent.

Heins.

662. Le-

Pacis & armorum Superis imisque Deorum
  Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Laete lyrae pulsu, nitidâ quoque laete palaestrâ;
  Quo didicit culte lingua favente loqui.
Templa tibi posuere Patres spectantia Circum
  Idibus. ex illo est haec tibi festa dies.
Te, quicumque suas profitetur vendere merces,
  Ture dato, tribuas ut sibi lucra, rogat.
Est aqua Mercurii portae vicina Capenae:
  Si juvat expertis credere; numen habet.

Huc

662. *Leves.*] Id est celeres, rapide fluentes. Broukh. ad Tibul. II. VI. 8. vid. ad Val. Flac. I. 389.

663. *Clare nepos Atlantis, ades.*] Mercurium intelligit ex adjunctis. sic prope lib. I. Metamorphos.

—— Natumque vocat, quem livida partu
Plejas enixa est.

CIOFAN. Apostrophe ad Mercurium, cum de aede eidem sacrâ & sacrificio sit acturus. NEAPOL. *Care* Voss. & quinque alii.

664. *Pleias una.*] *Uda* volebat Cl. Bentlejus. sed vid. ad Epist. XV. 162.

665. *Superis imisque Deorum.*] Parissime Horatius Odâ X. libro primo:

—— Superis Deorum
Gratus, & imis.

NEAPOL.

667. *Lyrae pulsu.*] *Lyra pulsa* Thuan. & pro *nitida* Francof. *nuda*.

668. *Quo docente.*] *Favente* opt. Patav. Laeti, prim. Ambros. Mazar. Zulich. Voss. & duo alii. quod magis arridet. supra initio libri IV.

Alma fave dixi geminorum mater amorum.

Apulejus Metam. XI. *Sequebatur chorus carmen venustum iterantes, quod, Camenarum favore sollers poeta modulatus, edixerat.* HEINS.

669. *Templa tibi posuere patres.*] Iisdemmet Idibus, sub annum post Romam conditam CCLVIII. Livius lib. II. 21. *Eodem anno Signia colonia, quam Rex Tarquinius deduxerat, suppleto numero colonorum iterum deducta est, Romae tribus una & viginti factae, aedes Mercurii dedicata est Idibus Majis.* Per id tempus etiam collegium mercatorum institutum. Idem paullo post cap. 27. *Certamen Consulibus inciderat, uter dedicaret Mercurii aedem.* (Consules erant Appius Claudius Regillensis & P. Servilius Priscus: sed populus dedicationem aedis dedit M. Lectorio Primipili Centurioni) *Senatus à se rem ad populum rejecit. Utri eorum dedicatio jussu populi data esset, eum praeesse annonae, mercatorum collegium instituere, solemnia pro Pontifice jussit suscipere*; id est Mercurialium. Sic dicti Sodales illi. Cicero in Epistolâ ad Fratrem, lib. II. cap. 5. *M. Furium Flaccum equitem Romanum, hominem nequam, Mercuriales & Capitolini de Collegio ejecerunt.* Sed quid supprimam, quod sentio? non memini legisse Pontificem pro principe hujus sodalitatis, sed Magistrum, ut habuit vetus illud collegium Saliorum. Vide hunc lapidem (apud Gruter. CCCXVII. 5.)

L. STATTIO II. PHILEROTI MAGISTRO
MERCVRIALI ET AVGVSTALI,
NOLÆ ET DIERIÆ Ɔ L. RVFÆ VXORI,
ET L. STATTIO L.L. AMPLIATO, EX
TESTAMENTO L. STATTI
PHILEROTIS. NEAPOL.

Pro *Pontifice* apud Livium est pontificis vice, loco. Nam plerumque Pontifices dedicationis solemnia peragebant. *Magistri* autem omnes dicebantur, qui in collegiis principes erant, & reliquis praeerant. quae ut notissima illustrare non puto necessarium. BURM.

669. *Spectantia Circum.*] Sed maximum ibi locant prisci Topographi; Mercurii unum, de quo Noster. Ædiculas, aras & alia ille habuit per urbem loca sibi consecrata. NEAP.

670. *Te, quicumque suas*] Mercatores, negotiatores, qui quaestum faciebant aut permutandis pecuniis, aut foenerandis: his adde ementes à praefatis, ut statim venderent; qui sordidi olim crediti. Lege cum curâ doctissimum Carolum Sigonium in libris de Antiquo Jure civium Romanorum. Hinc Mercurius, cognomine *Negotiator*, legitur in priscis ruderibus, ut in hoc (Grut. LV. I.)

MERCVRIO NEGOTIATORI
SACRVM
NVMISIVS ALBINVS
EX VOTO. NEAP.

Huc venit incinctus tunicas mercator; & urnâ
Purus ſuffitâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab udâ
Omnia, quae dominos ſunt habitura novos.
Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos:
Et peragit ſolitâ fallere voce preces.
Ablue praeteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praeteritâ perfida verba die.

Sive

670. *Haec tibi feſta dies.*] *Facta* Mazar. Zulich. Urſin. prim. Ambr. & ſex alii. An, *pacta?* an, *ſacra?* quod poſtetius in multis ſcriptis occurrit. ſic & ſupra non ſemel *factis* pro *feſtis* aut *ſacris* legitur. mox, *profitetur* & *rogas* prim. Farneſ. prim. Medic. Arondel. Gottolph. & tres alii. Heins. *Tua facta dies* quatuor.

673. *Eſt aqua Mercurii.*] Hoc ſolum teſtimonio probant viri docti, extra portam Capenam viâ Appiâ aquam fuiſſe ita nuncupatam; qua populus, qui negotio & quaeſtui operam dabat, his Idibus luſtrari ſolitus. Neap.

675. *Huc venit incinctus tunicâ.*] Cingulo; è quo marſupium auri monetalis propendebat. Hic vetus mercatorum habitus. Neap. *Tunicas* Maz. Zulich. Laeti, opt. Medic. prim. Ambroſ. Voſſ. & duo Farneſiani, eleganti Graeciſmo. niſi malis, *tunicam.* quod pro diverſa lectione in uno Moreti erat notatum. mox pro *urna ſuffuſa* lege, *ſuffita.* nam Urſini praeſtantiſſimus, *ſuffitam* optimus Mediceus pro diverſa lectione, *ſuffitas.* Naugerii liber, *ſuſfecta.* Mazar. Zulich. & unus Vatic. *ſuffit aquam, ſuffit & haurit aquam.* quae turbatiſſima ſunt. pro *quam geris* idem Urſini codex, *feris.* puto, *quam gerit*, urnam nempe. Alveatia *thymo ſuffire* Virgil. IV. Geor. 141. Propertius libro IV. Eleg. IX.

Suffiit & pura limina ſparſit aquâ.

ſic ſcribo. Ceterum ut in hoc Naſonis loco *ſuffuſa* pro *ſuffita* legebatur; ita etiam apud Apulejum peccatur libro Mileſ. IX. quem locum non poſſum quin hac occaſione & emendem & turpi liberem gloſſemate. *Ergo noſtra repente turbata praeſentia ſubitario adducta conſilio, eundem illum ſubjectum contegit viminea cavea, quae fuſtium flexu in rectum aggerata cumulum lacinias circumdatas ſuffitu ſulphuris inalbabat.* vulgo, *ſuffuſas candido fumo ſulphuris.* Sciolus aliquis, qui non ſatis intelligebat, quis ſuffitus eſſet, credidit, fumum eſſe candidum, quia *inalbabat* ſequitur, idque pro gloſſemate adſcripſit. quod contextum poſtea occupavit. Sequentia apud Apulejum ſic caſtiganda: *Interea dum acerrimo gravique odore ſulphuris juvenis inſeſtatus atque ebnubilatus intercluſo ſpiritu deficiebatur* (niſi mavis, *juvenis enecatus*; nam ſequitur, *non te ſulphuris lethali fumo necabo.*) cum nunc legitur. *Interdum acerrimo gravique odore ſulphuris juvenis ineſcatus atque ebnubilatus intercluſo ſpiritu diffluebat. diffluere intercluſo ſpiritu* parum proprie dictum, ut & *ineſcari odore ſulphuris.* cum is odor ſit graviſſimus. *defici ſpiritu* elegans, de quo ad Epiſtolam Oenones ℣ſ. 150. Apulejus pari modo libro primo, *Et nunc etiam ſpiritu deficior.* atque ita paſſim. illae duae priores literae τοῦ *utque* proxime ſequentis abſorpſerunt duas poſteriores in *deficiebatur.* Ceterum in priori loco Apulei, ut eo revertar, minime ſatisfacit, τὸ *fuſtium flexu.* atqui *vimineam caveam* jam dixerat. multum autem intereſt inter *vimina* & *fuſtes.* Quare cum ſciam exploratumque habeam, Apulejum eſſe admodum induſtrium & tantum non operoſum in obſervandis verborum proprietatibus, opinor ab illo relictum eſſe, *quae faſtigatius* (vel *faſtigatum*) *in textum aggerata tumulum.* nam in optimis membranis Florentinis *interetum.* in Bertin: *intectum. texi* proprie de viminibus dici jam abunde demonſtravimus ſupra ad libr. IV. ℣ſ. 435. Heins.

675. *Mercator.*] *Venator* Moreti unus.

678. *Dominos ſunt habitura novos.*] Plautus Captiveis: *Vult te novus herus veteri domino operam dare.* Neapol.

680. *Incipit & ſolita fallere voce preces.*] Non ſedet: legas, *dicere voce preces*; ut habent multi Codices. Neap. Scripti fere omnes recte,

Et peragit ſolita fallere voce preces.

niſi quod *ſolitas preces* eſt in nonnullis. *Peragit preces voce ſolita fallere:* ita conſtruendum, quod decepit Neapolim impulitque, ut pro vulgata lectione pugnaret. Sic *peragere ſones* lib. III. 26. Heins. Vid. & IV. 316. *fallere* ſine dubio mercatori convenientiſſimum; ideoque Poëta venuſtatem hanc arripuit ex moribus & ingenio mercatorum. ita illa apud Virgil. XI. 781.

Haud Ligurum extremus, dum fallere fata ſinebant.

ſic Juriſconſultus in Leg. XVI § 4. de Minoribus dicit, *in pretio emtionis & venditionis naturaliter licet contrahentibus ſe circumvenire.* ubi *naturaliter* eſſe ex conſuetudine, ut Noſter *ſolita* fallere voce, docuimus ad Vellej. Paterc. II. 128. Burm.

682. *Prae-*

Sive ego te feci testem, falsove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli;
Abstulerint celeres improba dicta Noti.
Et pereant veniente die perjuria nobis:
Nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
Et face ut emtori verba dedisse juvet.

Talia

682. *Praeterita perfida verba die.*] In Scaligeri antiquo codice legebatur, *praeterita die.* D. Heins. Non male: an rectius, ut in aliis, *praeteritâ perfida verba fide?* non servatâ, temeratâ. Neapol. *Die* scripti fere omnes paucis exceptis, iisque minus castigatis. Unde Scaliger & Gruterus, *praeteritae die*, pro *diei.* ut *fide* pro *fidei* passim apud Nostrum. *praeterite die* Mazar. & Zulich. Puto scribendum, *praeteritis perfida verba deis.* hoc est, neglectis, spretis. Met. viii. 277.

—— solas sine ture relictae
Praeteritae cessasse ferunt Latoïdas aras.

Epistola xxi. 179.

Praeteriine tuas de tot coelestibus aras?

sequenti versu, *falsusve*, pro *falsove*, Zulich. & alii tres scripti. sed nil muta. sic Art. Am. i. 635.

Per Styga Junoni falso jurare solebat
Jupiter.

Heins. Slichtenhorstius legebat, *ablue praeterea perfida verba fide.* locus est intricatus. *praeterita fide* si legas, conjungendum cum *verba.* ut sint *verba praeterita fide perfida*, quae non curant fidem; ut ita *praeteritus pudor* iii. Am. i. 22. & ii. Trist. 471. si vero legatur, ut in plurimis, *die*, caperem praeteritam diem de vespera, quo videtur his sacris operatus Mercator; quod confirmatur ex sequentibus, *& pateant veniente die perjuria nobis.* ut roget, sibi jam expiatis perjuriis praeteriti temporis vesperâ iterum perjurare licere postero die. sin Scaligeri *praeteritae die* placeat, capiendum ut *tempus* & *dies* hic ponatur, ut Graecis χρόνος & καιρὸς, de quo egimus ad Quinctil. xii. de Instit. Orat. cap. 6. & Fanensis jam *diem* hic indeterminatum tempus esse notavit. Burm.

683. *Citavi.*] *Vocavi* Mazar. & alius. sed *citare* proprium in hac re. Phaedr. i. Fab. 17. *Lupus citatus testis.* Petron. cap. 11. *Ne Poëtas quidem ad testimonium citem. falsumque citavi* Ambr. alter. etiam non male. *falsumque vocavi* unus. Burm.

684. *Non audituri nomina vana Jovis.*] Vetus scriptura, *Non auditure numina vana Jovi.* Neap. *Numina magna* opt. Patav. prim. Farnes. Mazar. Vossian. aliique multi. & recte. sic Am. lib. ii. Eleg. viii. ubi etiam de perjurio agit,

Per Veneris feci numina magna fidem.

sic & *di magni* passim dicti. Heins.

685. *Sive Deum prudens.*] Nam id majus crimen. Antiqui apud Macrobium primo Saturnalium de his, qui opus aliquod feriis agebant: *Praeter mulctam*, ille inquit, *affirmabant, eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debere; prudentem expiari non posse, Scaevola Pontifex asseverabat.* Neap.

686. *Improba verba*] In quibusdam, *perfida verba.* Naug. *Dicta* Mazar. Zulich. Voss. prim. Farnes. opt. Patav. & duo alii. *verba* jam praecesserat. Heins. *Vota* Vatican.

687. *Et pereant veniente die.*] *Pateant* Zulich. Mazar. Ursini, Voss. prim. Farnes. & decem alii. Recte. Pateat ac detur, inquit, die veniente aditus ad nova mihi perjuria. Vulgatam lectionem si admittamus, bis idem dixerit. Heins. In Juniano & altero Puteaneo erat,

Et pereant veniente die perjuria noctis.

eleganter, ut puto. ut nec ipsa nocte fallere desistat mercator, qui vespera pro perjuriis diei, mane pro noctis deos piare non erubescit. Burm.

688. *Si qua locutus ero.*] *Si qua locutus ego* Bon. sed illud *locutus* hic mihi frigere videtur; non enim omnium verborum veniam petit mercator, sed tantum, quibus fefellit emptores, citatis ad testimonia Deis per jusjurandum. quare cum illud genus hominum jusjurandum ut ludum jocumque habere solet, nec id deos curare credit, sed aeque ut amantium perjuria ridere, mallem legere, *si qua jocatus ero.* millies vero *loqui* & *jocari* permutarunt librarii, ut notavimus ad iii Art. 275. ubi & *jocari* cum quarto casu construi docuimus. hinc & *ludere* Deos toties occurrit, etiam in jocularibus his perjuriis. vid. ad iii Amor. xii. 4. Burm.

689. *Da modo lucra mihi.*] Hinc apte Agorastocli apud Plautum respondet Milphio servus in Poenulo:

Ag. *Ecquid amare videor?* Mi. *damnum, quod Mercurius minime amat.*
Ag. *Namque, Aedepol, lucrum amare nullum amatorem addecet.* Neapol.

Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boves.
AT mihi pande precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
Cum totidem de mense dies superesse videbis;
Quot sunt Herculei facta laboris, ait:
Dic, ego respondi, caussam mihi sideris hujus.
Caussam facundo prodidit ore Deus.
Abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque suas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.

His

690. *Et face.*] *Et fac ut* Bern. & multi alii. *& fac emptori* Moreti & quatuor.

691. *Poscentes risit.*] Nostro inest praesenti tempore, *poscentes ridet ab alta.* NEAP. *Poscentem* Ursini, prim. Farnes. & quinque alii. omnino bene. nam ad mercatorem, de quo supra, est referendum. opt. Patav. Maz. & Zulich. *poscenti.* HEINS. *Poscenti* non facile rejecerim. Virgil. Ecl. IV.

Cui non risere parentes.

Nisi vulgata lectio ex I. Art. 87. & aliis locis probaretur. BURM.

692. *Se memor Ortygias.*] Observa sales mei Nasonis. Furti vero crebra mentio fit à Graecis. unde Homerus jure hunc vocat in Hymnis ἄρχευτη φηλητῶν: quippe fraudes primus commentus & lucra illicita. Diodorus Siculus Βιβλιοθήκης lib. v. Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ μέτρα, καὶ σταθμὰ, καὶ τὰ διὰ τῆς (sic manuscripti) ἐμπορίας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι, καὶ τὸ λάθρα τὰ τῶν ἄλλων σφετερίζεσθαι. NEAP.

693. *At mihi pande precor, multo meliora petenti.*] *Tanto* liber Fratris & Maffei habent. CIOF. *Tanto meliora* Mazar. Zulich. Ursin. prim. Ambros. & ceteri fideliores plerique. recte. nisi quod pro *pande* in quibusdam *parce*: perperam. sic *tanto melior* apud Plautum & Phaedrum. vide Gronovii nostri Observat. lib. IS. cap. 21. Seneca Epist. XXI. *Tanto melior surge & respira.* Apulej. IX. Metam. *Quanto melior Philesitaerus adolescens formosus.* HEINS. Vid. ad Phaedr. III. Fab. 5.

695. *Cum totidem de mense dies.*] Quot facta Herculis: ergo XV. Kalendas Nostro Sol in Geminis. in eamdem conjicitur à Columellâ. NEAP.

697. *Dic, ego respondi.*] Malim, *Dic age.* nam Τὸ *ego* à manu recentiori erat in Zulichemiano, veteri lectione erasa. ita lib. I. 149. & sequenti versu, pro *reddidit ore*, prim. Ambrosianus & Laeti codex cum uno Patav. *Prodidit.* bene. dixi lib. III. vs. 293. HEINS. *Reddit ab ore* Voss. *retulit* Sarrav. *causas* etiam Mazar. priori versu, *causam mihi foederis* Sarrav. *nominis* tres alii.

699. *Phoeben Phoebesque sororem.*] Phoeben & Elairam. unde Propertius libro primo Elegiâ II. 15.

Non sic Leucippis succendit Castora Phoebe,
Pollucem cultu non Elaira suo.

Harum proci antiqui, Idas & Lynceus frater: cum quibus postea certamen initum. NEAPOL. *Raptam i haebon* duo.

700. *Tyndaridae fratres.*] Homerus in Hymnis:

Κάστορα καὶ Πολυδεύκε' ἀείδεο Μοῦσα λίγεια
Τυνδαρίδας. ——— NEAP.

700. *Hic eques, ille pugil.*] Consule quae dixi lib. VIII. Metamorphos. ad illud:

Tyndaridae gemini praestantes, caestibus alter;
Alter equo.

CIOFAN. Pugillatus arte callebat Pollux. hic apud Apollonium:

Τῷ νῦν μοι τὸν ἄριστον ἀποκρίνατε οἷον ὁμίλου
Πυγμαχίῃ στήσασθε. —

NEAPOL.

702. *Leucippo.*] *Leucippi* Sarrav. *Leucadie* Strozz.

704. *Ex causa.*] *A causa* prim. Ambros. Maz. Zulich. Lege, *è causa.* HEINS.

704. *Pugnat uterque pari.*] Propert. II. II. 47.

Nunc, Pari tu sapiens, & tu Menelae fuisti,
Tu quia poscebas, tu quia lentus eras.

Ovid. III. 253.

Aut Helene, quam non stulte, Menelae reposcis;
Tu quoque non stulte, Troie raptor habes.

DOUZA.

708. *Constiterant illo nomina fida loco.*] *Constiterunt* unus Patavinus. Quantivis pretii lectio est, quam Zulichemianus exhibet,

Con-

His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex caussa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae cursu potuere sequentes:
Sed visum celeri vincere turpe fugâ.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense
Non exspectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux; & Lyncea perforat hastâ,
Quâ cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus:
Tela tamen dextrae fulmine rapta negant.

Jam-

Constiterant illic. nomen Aphidna loco. neque aliter in Mazariniano fuisse videtur. nam *illic* discrimin apparebat, ceteris vocibus in mendâ cubantibus Aphidnas Laconicas distinguit ab Atticis Stephanus περὶ Πόλεων, quas Dioscori post raptam à Theseo Helenam expugnarunt. Apposite omnino Stephanus, Ἄφιδνα δῆμος Ἀττικῆς τῆς Λεοντίδος φυλῆς, ἀπὸ Ἀφίδνου αὐτόχθονος. ἔστι καὶ πόλις Ἀφίδναι. ἔστι καὶ τῆς Λακωνικῆς, ὅθεν ἦσαν αἱ Λευκιππίδες Φοίβη καὶ Ἱλάειρα. Quanquam Theocritus in Dioscuris & Pindarus Nemeis Od. x. qui historiam luculentis versibus descripserunt, ad Apharei tumulum pugnam hanc commissam fuisse asseverant. Aphareus autem cum Messeniis imperarit, fit verisimile, monumentum ejus Messena in regione exstitisse. Certe Apollodorus in hac fabula in Messeniorum tractu concurrisse Dioscuros cum Ida Lynceoque contendit. Habes & historiam apud Hyginum Fab. LXXX. sed ubi pugna sit commissa is non addit. apud quem perperam *Laira* pro *Ilaira* appellatur altera Leucippidum. male & Ἑλάειρα pro Ἱλάειρα apud Scholiasten Pindari. Ceterum Avienus in Arateis videtur innuere Leucippas fuisse raptas à Dioscuris bello Atheniensi, quod ob raptam à Theseo Helenam gerebatur. sed quemadmodum bella duo confundit, ita etiam Atticas Aphidnas cum Lacedaemoniis. Locum ecce, ut in veterrimo codice Vossiano legitur:

At capiti subeunt Gemini, prolesque Tonantis
Egregia, & patrio post reddita numina coelo.
Nam Lacedaemonii cum Mars caluisset Aphidnis,
Castora Cecropii tulit inclementia belli.
At frater lucemque & fata superstitis aevi.
Pretium alternae germanos tempora vitae
Jupiter attollit, coelique in celsa receptans
Æternae flagrare facis jubet ignibus ambos.

Neque aliter Hyginus in Geminis: *Sed qui de Castore & Polluce dicunt, hoc amplius adduut, ut Castor in oppido Aphidnis sit occisus, quo tempore Lacedaemonii cum Atheniensibus bellum gesserunt:* Ita emenda. Perperam vulgati, *in oppido Ariadnis.* HEINS.

709. *Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense Non expectato vulnere pressit humum.*] Idem docet Apollodorus lib. III. his verbis: Λυγκεὺς δὲ ἰδὼν Κάστορα, ἐμήνυσεν Ἴδᾳ· κἀκεῖνος αὐτὸν κτείνει. Πολυδεύκης δὲ ἐδίωξεν αὐτούς, καὶ τὸν μὲν Λυγκέα κτείνει τὸ δόρυ προέμενος, τὸν δὲ Ἴδαν διώκων, βληθεὶς ὑπ' ἐκείνου πέτρᾳ κατὰ τῆς κεφαλῆς, πίπτει σκοτωθείς· καὶ Ζεὺς Ἴδαν κεραυνοῖ. Πολυδεύκην δὲ εἰς οὐρανὸν ἀνάγει· μὴ δεχομένου δὲ Πολυδεύκους τὴν ἀθανασίαν, ὄντος νεκροῦ Κάστορος, Ζεὺς ἀμφοτέροις παρ' ἡμέραν, καὶ ἐν θεοῖς εἶναι, καὶ ἐν θνητοῖς ἔδωκε. id est: *Lynceus autem viso Castore Idae fratri nunciavit, eumque ille interfecit. At Pollux ipsos insecutus, Lynceum, cum telum jecisset, occidit. Postea Idam insequens saxo secundum caput ab eo percussus, oborta oculorum caligine concidit. Tum Jupiter Idam fulminat; Pollucemque in coelum refert. Pollux vero immortalitatem Castore mortuo recusavit. Jupiter autem ambobus, alternis diebus, inter Deos & mortuos esse concessit.* Multo aliter hanc rem narrat Theocritus Eidyllio XXII. CIOF. Turneb. Adv. XIX. 17. vitio, ut puto, memoriae, vel operarum, haec ut Propertii laudat, & legit, *Lyncea perforat hasta.* quod sequenti disticho occurrit. sed totus ille locus perturbatus est in Turnebi editione.

709. *Trajectus Lynceo Castor ab ense.*] Theocritus in Dioscoris ait, Lynceum à Castore interfectum; Apollodorus lib. III. Βιβλιοθήκης, Castorem ab Idâ, à Polluce Lynceum. NEAP.

709. *Lynceo.*] Pro *Lynceio*: ut *Cephea* Meroës, pro *Cepheia*, & paria. NEAP.

711. *Ultor.*] *Victor* Sarrav. & Vossian.

712. *Qua cervix humeros continuata tegit.*] Collum significat, sic prope lib. I. Metamorphos.

Qua collo est confine caput.

Et lib. XII. Metamorphos.

Qua juncta est humero cervix sude figit obusta.

 Li-

Jamque tibi coelum, Pollux, fublime patebat,
Cum, Mea, dixifti, percipe verba, Pater.
Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alternâ fratrem ftatione redemit:
Utile follicitae fidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quaerit Agonia quid fint:
Quae tamen in Faftis hoc quoque tempus habent.

Nocte

Livius lib. XXVII. *Qua jungitur capiti cervix.* CIOFAN. *Premit* meliores. HEINS. *Quo cervix* Moreti.

713. *Vixque eft Jovis igne repulfus.*] Belle Theocritus:

Ἦ γδ ὄγε στάλαν Ἀφαρηΐα ἐξανέχουσαν
Τύμβου ἀναρρήξας ταχέως Μεσσάνιος Ἴδας
Μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα·
Ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χερῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
Μάρμαρον, αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.

NEAPOL.

713. *Repulfus.*] *Retentus* duo fcripti.

714. *Dextrae.*] *Dextra* Moreti & Junian.

716. *Percipe.*] *Perfice* Putean. *fufcipe* Ambr. & quinque alii. *praecipe* Junian. & mox, *quod dederas uni*, Petav. & *toto numine* Bernenf. de quo cogitandum.

719. *Dixit, & alterna fratrem ftatione redemit.*] Sic duo Vatic. Virg. VI. Æneid.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit.

Alii libri veteres habent, *recepit.* CIOFAN. *Redemit* probe veteres plerique. Maronis illa cogitabat,

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit.

fequenti verfu, *fidus uterque*, Zulich. prim. Farnef. & fex aut feptem alii. non, *utrumque.* fic lib. III. 292. de Pico & Fauno,

Romani numen uterque foli.

HEINS.

720. *Utile follicitae fidus utrumque rati.*] Lib. I. Trift. Eleg. X.

Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit infula, fratres,
Mite, precor, duplici numen adefte rati.

CIOFAN.

721. *Ad Janum redeat.*] XII. Kalendas Junias Agonalia Urbs iterabat. Hoc die notantur haec fefta in veteri Kalendario: nam illud, *hoc quoque tempus habet*, quod induxit interpretes, ut dicerent XIV. Kalendas, intelligendum, quod etiam menfe Majo denuo fiant. De etymo ad Januarium te Nafo meus rejicit. vide & ibi noftri laboris plura. NEAPOL.

721. *Quid fint.*] *Quae fint* Mazar.

722. *In Faftis.*] *Infantes haec quoque tempus habet* Vatic. prim. & Patav. nifi quod in eo *hoc* fit, & *habent.*

723. *Nocte fequente.*] XI. Kalendas Canis Noftro oritur. NEAP.

725. *Proxima Vulcani lux eft, quam Luftria dicunt.*] Affentior eruditiff. Scaligero, qui in fuis in Feftum caftigationibus praeclare emendat:

Proxima Vulcani lux eft, Tubiluftria dicunt.

Etenim in lib. Urfini perfpicue legitur; *Ubiluftria:* omiffo, *T.* propter verbum, *eft.* Librarios enim veteres, ubi fimiles litterae occurrerent, plerumque unam omififfe, aut fruftra geminaffe docui in meis in Metamorphofin obfervationibus, ubi nonnulla exempla collegi. CIOFAN. Scaliger hic & ad Feftum, *Tubiluftria dicunt*, legebat. D. HEINS. X. Kalendas Tubiluftrium erat. de quo Varro lib. V. de Linguâ Latinâ: *Tubiluftrium appellatur, quod eo die in atrio futorio facrorum tubae luftrantur.* idem Feftus: in quo femirofae litterae in parte Varroniana probant. *Luftrum vero agnâ factum.* Idem: *Tubiluftria dies appellabant, in quibus agnâ tubas luftrabant.* addit, :::::: *is tubos appellant:* nam *tubi* in facris folum dicebantur. obfervat Varro lib. IV. *Tubae à tubeis, quos etiam nunc ita appellant tubicines facrorum.* Quid etiam *tubus* Latinis, quid *atubus*, non hîc differendi locus. Ἄπαγε hunc mifcellaneum populum. pro, *quam Luftria dicunt*, mavult θαυμάσιος ἀνήρ, *Tubiluftria dicunt.* Affentior libens. NEAP. Primus ad Feftum incomparabilis Scaliger vidit, *Tubiluftria* effe reponendum. Certe in veterrimo Urfini, Zulichemiano, Mazariniano, opt. Patavino, Helmaeft. & tribus aliis, *ubiluftria.* in optimo Mediceo *tubiluftria* erat emendatum. neque aliter in ora codicis fui Politianus. Scribe nulla mutatione,

Proxima Vulcani lux eft: Tubiluftria dicunt.

HEINS.

727. *Quattuor inde notis locus eft, &c.*] Intelligit Q. R. C. F. id eft, *Quando Rex comitio fugit.* Idem Scaliger in iisdem, quas dixi, in Feftum caftiga-

Nocte sequente diem canis Erigoneïus exit.
  Est alio signi reddita caussa loco.
PRoxima Vulcani lux es; Tubilustria dicunt.
  Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.
QUattuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
  Vel mos sacrorum; vel Fuga Regis inest.
NEc te praetereo, populi Fortuna potentis
  Publica; cui templum luce sequente datum.

Hanc

stigationibus, ubi multa, quae sunt cognitu dignissima, disserit, hoc ipso adducto loco, & poetam nostrum, quem ignorantiae accusaverat Antonius Augustinus, meritissimo defendit. Cior. Sequens Maji dies, id est IX. Kalendas, sic notatur in Kalendariis, Q. R. C. F. Anceps poeta de interpretatione, hinc ait: *Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.* Docte reddidisti litterulas, vel renuente Onuphrio Panvinio in Commentariis ad Fastos Consulum: qui ausus scribere, te ignarum, vel incertum, quid hae notae significarent. Ille hercule ignarulus. Sciendum, Regi sacrorum neque Magistratum gerere, neque verba ad populum habere fas illi fuisse: propterea in Comitium ire non licebat, nisi hoc die, qui notatus est in Kalendariis. Ibat enim in Comitium sacrificii caussa: quo properanter patrato, fuga se è Comitio eripiebat. Hinc per breves quattuor litteras Q. R. C. F. interpretantur alii, QVANDO REX COMITIAVIT FAS: quidam, QVANDO REX COMITIO FVGIT. De more Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων· Ἔστι γοῦν τις ἐν ἀγορᾷ θυσία πρὸς τῷ λεγομένῳ Κομητίῳ πάτριος, ἣν θύσας ὁ βασιλεὺς, κατὰ τάχος ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Quid clarius ad Poetae mentem? ut nos docuit illustris Scaliger in notis ad Festum. Quaeso, mi Lector, abstine te ad hunc locum commentariis Marsi & Antonii Fanensis; aut para exertum cachinnum. Neapol. *Locis* Zulich. Mazar. & unus Farnes. Heins.

727. *Lectis.*] Ductis Patav.

730. *Cui templum luce sequente datum.*] Hoc est VIII. Kalendas. Jam liquidum, hanc publicam esse *Primigeniam*. Vide omnino, quae notavimus ad illud IV. Fastorum, 375.

Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
  Hac Fortuna die Publica, verus erit.

Vovit hanc Primigeniae aedem se Consule P. Sempronius anno Urbis conditae DXLIX. Livius lib. XXIX. 36. *Consul principio pugnae, in Brutiis adversus Annibalem, aedem Fortunae Primigeniae vovit, si eo die hostes fudisset: compotque ejus voti fuit, fusi ac fugati Poeni, supra quattuor millia armatorum caesa*, sed eadem post decennium dedicata. Idem lib. XXXIV. 53. *Aedem Fortunae Primigeniae in colle Quirinali dedicavit Q. Martius Ralla Duumvir ad idipsum creatus: voverat eam aedem decem annis ante Punico bello P. Sempronius Sophus.* Ceterum quid sibi velit hoc Primigeniae ὀνόμασμα gratum tibi erit ex hisce Dionis Cassii lib. XLII. Αἷμά τε ἐξ ἐργαστηρίου σιτοποιοῦ προχυθὲν ἀφίκετο πρὸς ναὸν ἕτερον Τύχης, ἣν ἐκ τοῦ πάντα τά τε ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ κατόπιν καὶ ἐφορᾶν καὶ ἐκλογίζεσθαι, χρῆναί τινα μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι ἐξ οἵων οἷος ἐγένετο, καὶ ἱδρύσαντο καὶ ἐπικαλοῦσι, τρόπον τινὰ οὐκ εὐαφήγητον Ἕλλησι. Vide qua aperantologiâ voculam unam expresserit. Neapol. Vide. Boxhorn. Quaest. Rom. cap. IV. & forte haec est πρωτογόνος ab Orpheo Hymn. V. celebrata. à quo & Hymn. IX. Φύσις πρωτογένεια dicta. vid. Eschenb. ad Argonaut. XV. hoc nomine quoque Praenestinam Fortunam dictam fuisse docere videntur tot lapides ibi inventi, quos Gruterus dat pag. XXVI. & LXXV. LXXVI. & Fabrettus pag. 651. 668. & 694. & dedicationem statuae T. Caesii Taurini in templo Fortunae Praenestinae apud Gruter. LXXII. 5. ad *Primigeniam* refert Fontejus de prisca Caesiorum Gente lib. II. cap. 5. ubi admodum aestuat, quomodo lapis Praenestinae positus Fortunae, quae *Tarpejo tonanti vicina* colitur, esse possit; & *vicinam*, non quod proximo loco, sed honore Jovi proxima sit, exponit, & quod tanta religione colatur, atque ipse Jupiter. a Servio fuisse dedicatum Fortunae Primigeniae Templum, & in Capitolio positum Plutarchus docet, quia ex serva natus Fortunae munere ad regnum venerat. ita & Pertinax posuit post Commodi mortem, quasi restituta Imperii salute, *Fortunae Primigeniae*, Grut. XXVI. 4. licet nimis acute Fontejus explicat *Opi & Fortunae*, quia Opus ab Orpheo Πρωτογένου filia dicitur; ita Fortunam Primigeniam cum Ope Protogeni filiam conjunxit. quae accuratius expendenda forent, quod nunc non permittunt aliae curae. haec autem Romae dedicata conspicitur in fragmento Fastorum apud Gruter. pag. CXXXV. ubi & *Agonalia & Tubilustria* memorantur, & FORTVN. PVBLIC. PR. IN. COLL. An vero ratio nominis, ex Dione adducta, vera sit nescio. nihil certe in ea video, quod potuerit Sempronium aut Romanos movere, ut aedem Fortunae Primigeniae eam ob caussam voverent. ego potius id factum crediderim, quia rebus Romanorum ante

Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Jovi fulvae roſtra videbis avis.
AUferat ex oculis veniens Aurora Booten;
Continuàque die ſidus Hyantis erit.

ante plane deſperatis, nunc iterum Fortuna benignius reſpiceret Romanam rempubl. quae quaſi ab integro adoleſcere & reviresſcere inciperet. nam in lapidibus apud G uterum videmus jungi, *Jovem puerum*, & *Fortunam Primigeniam*, & in uno eti m *Fortunam Jovis pueri Primigeniam* vocari; per Jovem vero, in nummis veterum, titulo *Creſcentis*, *Juvenis* &c. intelligi annum, quo incrementa ſumunt res humanae, egregie, ut puto, oſtendit doctiſſimus Franc. Blanchinus de Calendario & Cyclo Jul. Caeſaris pag. 47. ita *Fortuna Primigenia* dici poſſet, quae ſeneſcenti & deficienti Reip. Romanae, ut ante videbatur, juventutem & vigorem reddebat novum; & cum videretur Fortuna, quae Urbi recens conditae omnia promiſerat ſumma, mutata per Hannibalis in Italia haerentis proſperam fortunam, nunc rebus melius geſtis prima illa auſpicia, quibus condita erat Roma, redire cernebantur. BURM.

731. *Hanc ubi dives aquis.*] Eodem VIII. Kalendas Aquila oritur veſperi. NEAP.

731. *Dives aquis acceperit.*] *Aquas* unus Patavinus. *ſuſceperit* prim. Farneſ. & prim. Mediceus. Lege, *dives aquae ſuſceperit*. HEINS. *Amphitrites* multi.

732. *Grata Jovis.*] Legendum indubitato, *Grata Jovi*. NEAPOL.

733. *Auferet ex oculis veniens.*] VII. Arctophylax heliacè fertur in occaſum; & VI. heliacus Hyadum ortus. NEAP.

733. *Auferet.*] *Auferat* bene Zulichemianus & alii duo. nonnulli, *Aufert*. HEINS.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER VI.

Hic quoque menſis habet dubias in nomine cauſſas:
Quae placeant, poſitis omnibus, ipſe leges.
Facta canam; ſed erunt, qui me finxiſſe loquantur:
Nullaque mortali numina viſa putent.
Eſt Deus in nobis: agitante caleſcimus illo.
Impetus hic ſacrae ſemina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidiſſe Deorum:
Vel quia ſum vates; vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni
Voce locus; ſi non obſtreperetur aquis.
Hìc ego quaerebam, coepti quae menſis origo
Eſſet, & in curâ nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas praeceptor arandi
Viderat; Aſcraeas cum ſequeretur oves.

Nec

1. *Dubias in nomine.*] *Varias* unus. *de nomine* Sarravii & octo alii. *ſub nomine* Sarravii & Bernenſ.

2. *Ipſe leges.*] *Lege* Urſini, Naugerii & unus Patavinus. Laeti & prim. Ambroſ. *legas.* mox *loquantur*, pro *loquentur*, meliores. Heins *Erit* & *loquatur* unus Petavii; ſed tunc mox *putet* etiam legendum.

3. *Facta.*] *Vera* duo. *acta* totidem. nihil muta Petron. cap. lxxvi. *Factum, non fabula.* vid. ad Quinct.. Decl. x. 13. Burm.

5. *Agitante caleſcimus illo*] Aptè Plato in Dialogo Ἴων & Socratis: Κοῦφον γὰρ χρῆμα ποιητής ἐστι, καὶ πτηνὸν, καὶ ἱερόν· καὶ οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων, καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ. Neapol.

6. *Impetus hic.*] Elegantius, ut puto, *hinc* Moreti unus. *ſomnia mentis* Farneſ. *nomina* Patavin.

7. *Deorum.*] *Dearum* Bernenſ.

9. *Secretus.*] *Securus* Regius.

10 *Obſtreperetur aquis.*] Strozzae liber habet; *avis*, unde olim conjecerat Heinſius, *obſtreperetis aves*, ut ita melius τῷ *voce* conveniret. quid ſi legatur? *obſtreperetur avi.* ſimiliter *aves* & *aquas* confuderunt librarii apud Claudian. vi. Conſ. Honor. 208. ubi vid. Heinſ. *adſtreperetur* Sarravii. *conſtreperetur* Moreti. Burm.

13. *Praeceptor arandi.*] Non Muſas; quas vidit Heſiodus. Docuit hic agrorum culturam. unde illa Propertii:

Tu canis Aſcraei veteris praecepta Poëtae,
Quo ſeges in campo, quo viret uva jugo.

Neapol. *Nec quas* Bern. *Spectator* Petav. *praeceptor amandi* Junian.

14. *Aſcraeas cum ſequeretur oves.*] Aſcra, hujus patria. Strabo lib. ix. Ἐν δὲ τῇ τῶν Θεσπιέων ἐστὶ καὶ ἡ Ἄσκρη κατὰ τὸ πρὸς Ἑλικῶνι μέρος, ἡ τοῦ Ἡσιόδου πατρίς. Ibi fuit vati ovium cura. Ad hanc adſpiciens Symmachus

Nec quas Priamides in aquoſae vallibus Idae
Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
Haec erat, agnovi, quae ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar:
Cum Dea, quos fecit, ſuſtulit ipſa metus:
Namque, ait, O vates, Romani conditor anni,
Auſe per exiguos magna referre modos;
Jus tibi feciſti numen coeleſte videndi,
Cum placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
Junius à noſtro nomine nomen habet.
Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
Feci. Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt:
Haec illi à coelo proxima terra fuit.

Si

machus in Epiſtolis, *Ut ille paſtor*, inquit, *Heſiodus, quem poeticâ lauru Camoenalis familia coronavit.* intelligit hos verſus in Theogoniâ:

Καί μοι σκῆπτρον ἔδον, δάφνης ἐριθηλέος ὄζον,
Δρέψασαι θηητόν· ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
Θείην, ὥστε κλείοιμι τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Licet in his baculum ex lauro, non coronam innuat ſibi traditam à Muſis; *ῥάβδον* ſcilicet, quo in manibus poëtae ſua carmina pronuntiabant. NEAP.

14. *Cum.*] *Dum* Junian. & tres alii.

15. *Nec quas Priamides.*] Notum, de quibus fuit Paridis judicium in Idâ monte. NEAP.

15. *In aquoſae.*] *Ter aquoſae* Medic. prim. *non quas* etiam duo Farneſiani meliores.

17. *Ex illis fuit una.*] Juno videlicet, & ſoror & ſimul mariti conjux. NEAPOL.

18. *Quae ſtat in arce Jovis.*] In maximo templo Capitolino: in quo tria delubra, medium Jovis, dextrum Minervae, laevum Junonis. NEAP.

21. *O vates, Romani conditor anni.*] *Operoſi conditor anni* unus Vatican. ita *vates operoſe dierum* lib. I. 101. III. 177.

23. *Numen coeleſte.*] *Caeleſtia ſacra* Putean. *nomen* Aldi poſtrema edit.

24. *Condere feſta tuis.*] *Feſta Jovis* unus Farneſ. & Mediceus. forte pro, *novis.* ſic apud Sil. Ital. lib. II. 497. pro,

Sedibus his tectisque Jovis ſuccedere adegit,

recte Heinſius repoſuit, *tectisque novis.* & *novus* ſaepe cum *tuus* & *ſuus* in Ovidii codicibus commutatur. BURM.

26. *Nomine nomen habet.*] Macrobius primo Saturnalium, ex duobus antiquae & reconditae doctrinae viris: *Junius Majum ſequitur, aut ex parte populi, ut ſupra diximus, nominatus: aut, ut Cincius arbitratur, quod Junonius apud Latinos ante vocitatus, diuque apud Aricinos Praeneſtinosque hac appellatione in faſtos relatus ſit; adeo ut, ſicut Niſus in commentariis Faſtorum dicit, apud majores quoque noſtros haec appellatio menſis diu manſerit, ſed poſt, detritis quibuſdam litteris, ex Junonio Junius dictus ſit.* Reliqua, quae ſequuntur, vana ſunt & ridicula. NEAPOL. *Numine* Ed. Gryph. *nomine menſis* habent tres.

27. *Eſt aliquid.*] Vide quae notavi in Obſervat. lib. XIII. Metamorph. CIOFAN.

29. *Si genus adſpicitur.*] *Arguitur* Laeti codex: quod forte librarius repetivit ex lib. II. 397. mallem, *inſpicitur.* ut mox ℣ſ. 61. & ſaepe alibi. *Saturni pars* Regius & tres alii. vid. ad XIII. Met. 651.

31. *Quondam Saturnia Roma eſt.*] Terentius Varro de colle Capitolino: *Antiquum oppidum in hoc fuiſſe Saturniam ſcribitur. ejus veſtigia etiam nunc manent tria: quod Saturni fanum in faucibus: quod Saturnia porta, quam Junius ſcribit, quam nunc vocant Pandanam: quod poſt aedem Saturni in aedificiorum legibus parietes poſtici muri ſunt ſcripti.* NEAPOL.

32. A

Si torus in pretio est; dicor matrona Tonantis;
Junctaque Tarpejo sunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina mensi?
Hic honor in nobis invidiosus erit?
Cur igitur Regina vocor Princepsque Dearum?
Aurea cur dextrae sceptra dedere meae?
An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
Dicar; & à nullo nomina mense traham?
Tunc me poeniteat posuisse fideliter iras
In genus Electrae, Dardaniamque domum.
Caussa duplex irae. rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idaeo judice victa mea est.
Poeniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
Cum mea sint illo currus & arma loco.
Poeniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium, Junonicolasque Faliscos;
Quos ego Romanis succubuisse tuli.

Sed

31. *A coelo.*] *A* deest Bernensi. *expulso* Saravian.

33. *Dicar.*] *Dicor* duo Putean. & Excerpta Douzae.

35. *Pellex dare nomina mensi?*] Pellicem vocat Majam Atlantis filiam, quae suo Jovi concubuit; & jure. NEAP.

36. *Erit.*] *Eris* unus Mediceus.

39. *An facient.*] *Faciunt* multi ex scriptis. at prim. Ambros. & octo alii, *faciant.* HEINS. In uno Moreti erat, *An faciam pueris lucem*; quod quid sit cogitandum. nam Lucinam dictam esse, quod partus in lucem produeat, constat: vid. lib. II. 450. nemo, quod sciam, quia *luces* faciunt mensem, quod vix intelligo. explicant, quia menses ex lucibus, id est diebus, constant: sed & anni diebus constant. haec caussa nulla est. in *menses* (ut est in Mazarin. Moreti & duobus aliis) latet aliquid de gravidis, quae exactis mensibus, Lucina favente, pariunt. haereo. BURM.

43. *Caussa duplex irae.*] Ganymedis raptus, adeo toro nostro exitialis; formae vero judicium Paridis. Hi homines uterque Trojani: à quibus Romani originem deducunt. NEAP.

43. *Raptum Ganymeda.*] Tres MSS. *rapto Ganymede dolebam.* Ita & in meo legitur. NEAPOL. Et recte. nam *Ganymeda* repugnat Analogiae, licet ita editi etiam alii.

45. *Poeniteat quod non fovi Carthaginis arces.*] Cum haec scriberet Ovidius, Carthago plus minus centum quinquaginta ante annos solo aequata erat à P. Scipione juniore, anno V. C. DCVI. ut supputant, Eutropius lib. IV. Carthago DCC. anno postquam condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit, scilicet ut propter virtutem etiam ipse Africanus junior vocaretur. Idem tradit Epitomae Livianae auctor lib. LI. & Orosius lib. IV. cap. 23. Justinus lib. XIIX. ait, conditam fuisse Carthaginem LXXII. annos ante Romam, qui eum facit Appianus in Libycis. Quos si sequeris (nisi mavis illud numeri rotundandi causa dictum) perspicue colliges, Carthaginem, non ad DCC. suae aetatis annum, sed ad DCLXXIIX. vix pervenisse. Ab his autem auctoribus discrepat (modo ejus locus mendo careat) C. Vellejus Paterculus lib. I. ubi ita est: *Hoc tractu temporum ante annos V. & LX. quam urbs Romana conderetur, ab Elisa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur.* Aliter Servius lib. I. Æneidos. cujus haec sunt: *Constat Carthaginem* LXX. *annos ante Urbem Romam conditam. Inter excidium vero Trojae & ortum urbis Romae anni inveniuntur* CCCXL. Rursus ab his omnibus dissidet Solinus cap. XXIX. ubi ait Carthaginem post annos DCCXXXVII. esse excisam. CIOFAN. *Foveo* meliores. HEINS. *Foveam* Farnes. prim. *Carthaginis urbes* Bernens. in margine scriptum erat, *duces.*

46. *Currus & arma loco.*] Notum hoc ex Marone. NEAPOL.

47. *Poeniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas.*] Has tres urbes Junoni carissimas esse docui ex Homero libro sexto Metamorphos. COF.

 Tres

Sed neque poeniteat: nec gens mihi carior ulla est.
Hîc colar, hìc teneam cum Jove templa meo.
Ipse mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
Haec tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur. centum celebramur in aris:
Nec levior quovis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praestat honorem
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Est illic mensis Junonius. inspice Tibur,
Et Praenestinae moenia sacra Deae:
Junonale leges tempus. nec Romulus illas
Condidit: at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Juno. respeximus. Herculis uxor
Stabat; & in vultu signa dolentis erant.

Non

Tres sibi cariores urbes. Ipsamet apud Homerum Iliade Δ:

Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

Neapol.

49. *Juniculosque Faliscos.*] *Junonicolasque* cum scriptis. Heins. *Romanis suppesuisse* Mazar.

51. *Ulla est.*] *Illa est* unus.

52. *Hic color, hic teneo.*] *Colar* & *teneam* castigatiores. Heins.

52. *Templa.*] *Regna* unus.

55. *Centum celebramur in aris.*] Ὑπερβολικῶς: Revera multa erant in Urbe Junonis fana, luci, delubra, arae, aedes, aediculae sub cognomine *Caprotinae*, *Jugae*, *Juliae*, *Lucinae*, *Matutae*, *Martialis*, *Monetae*, *Sororiae*, *Sospitae*, *Reginae*: & adhuc aliquot me fugiunt. Neapol. *In aras* Putean. *scitis celebramur in aris* Mazar.

57. *Nec praestat.*] *Praestet* Zulich. & unus Patavinus. Lege, *Ne praestet*. Heins.

58. *Suburbani dant mihi munus idem.*] Qui sunt in oppidis agri Romani, seu, ut melius dicam, qui in urbicariâ degunt regione; quae ad centesimum usque lapidem extendebatur. Cassiodorus in Formulâ urbanae Praefecturae: *Ditioni tuae non solum Roma commissa est, quamvis in illâ contineantur universa, verùm etiam intra centesimum milliarium potestatem te protendere, antiqua jura voluerunt; ne tantae civitatis judicem muralis agger includeret, cum Roma omnia possideret.* Urbicaria igitur & suburbicaria regio erit ille tractus, qui urbi circumjacebat & ab Italiâ separabatur: nam inter annonariam regionem nullo modo urbicaria includebatur, haec etiam *Romana* nuncupatur in veteri inscriptione, nec certe diversa: (Gruter. mxcv. 8.)

POLLIO IVLIO CLEMENTIANO
SVBVENTORI CIVIVM
NECESSITATIS AVRARIÆ,
DEFENSORI LIBERTATIS,
REDONATORI VIÆ POPVLI,
OMNIVM MVNERVM RECREATORI,
VNIVERSA REGIO ROMANA
STATVAM COLLOCAVIT,
CVRANTE CL. PLOTIANO.

Neapol.

59. *Inspice quos habeat.*] Leges, inquit, mensem Junonium in Fastis municipalibus, Aricinis, Laurentinis, Lanuvinis, Tiburtiuis, Praenestinis, nec cum harum urbium auctoribus ullum mihi sanguinis vinculum. De Fastis Praenestinis non silebo illud, publicatos olim ab insigni libertino Verrio Flacco. Libellus de Illustribus Grammaticis: *Statuam habet Praeneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos & marmoreo parieti incisos publicarat.* Emendent ut volunt locum Critici, ego calculum numquam addam. Neap.

59. *Aricia fastos.*] *Fastus* prim. Medic. de quo egimus supra initio libri primi. Heins. *Fascos* unus codex.

60. *Et populus Laurens, Laviniumque meum.*]

Pto

Non ego, si toto mater me cedere coelo
  Jusserit, invitâ matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
  Blandior, & partes pene rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuisse precando;
  Et faveas caussae forsitan ipse meae.
Aurea possedit socio Capitolia templo
  Mater, & ut debet, cum Jove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis.
  Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedistis
  Herculis uxori, posteritasque memor?
Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
  Conjugis. huc captas adpulit ille boves.
Hic male defensus flammis & dote paternâ
  Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.

Ad

Pro *Laviniumque*, *Lanuviumque* emendabat magnus Scaliger. DAN. HEINS. Metri ratio exigit reponamus, *Lanuviumque*, pro *Laviniumque*, cum scriptis nonnullis. Ursini codex, *Laviniumque nemus*, pro *Lanuviumque* eleganter. Fuit enim ingens illic lucus Junoni Sospitae sacer, quod ex Æliani Hist. Animal. & Cicerone discimus. quamquam Ælianus Lanuvium cum Lavinio confundit. Apud Silium quoque Italicum non semel pari modo peccatur. HEINS. Vide Sigon. ad Liv. VIII. 13. & 14. Pigh. Annal. tom. I. pag. 12. & ad Sil. VIII. 282. Cl. Drakemborchium.

60. *Lanuviumque meum.*] Ibi illi fuit aedes lucusque summae religionis: illuc Romani, Republicâ afflictâ, confugiebant. Livius lib. XXII *Prae quibusdam urbis angustiis mandatum*, inquit, *ut Junoni Reginae in Aventino, & Junoni Sospitae Lanuvii majoribus hostiis sacrificaretur.* & lib. XXI. *Et donum ex auro pondo XL. Lanuvium Junoni paratum est: & signum Matronae Junoni in Aventino aedificaverunt.* NEAPOL.

61. *Aspice Tibur.*] *Inspice* meliores. HEINS. Ut lib. III. 184. & alibi saepius.

62. *Deae.*] *Meae* plurimi.

63. *Junonisque leges temporis.*] Amplectere editionem prisci typi, *Junonale leges tempus.* NEAP.

63. *Illas.*] *Illos* Moreti.

66. *Signa dolentis erant*] Scripti plerique, *vigoris*, vel *doloris*. quidam etiam, *decoris*. duo, *ruboris*. unus, *pudoris*. nil muto. Fast. IV. de Cerere, 586.

Maximaque in vultu signa dolentis erant.
HEINS. Vid. Remed. 510.

67. *Non ego, si toto.*] Insurgit primo pro se Hebe, sive Juventas; & memorat antiqua officia conjugis in urbem collata: secundo, juvenum caussam tuetur. nam scripsit Macrobius: *Junius Majum sequitur, aut ex populi parte, ut supra diximus, nominatur.* hoc est, juniorum. NEAP.

67. *Me cedere.*] *Decedere* Ed. Neap. & aliae. & ita prim. Farnes.

69. *Non luctor.*] *Cum luctor* Laeti codex: non male, si post *hujus* minor distinctio ponatur. *nunc ego non* tres. *hoc quoque non* Arond.

71 *Malim.*] *Mallem* Ed. Neap. & aliae, cum quatuor scriptis.

72. *Et faveas causae forsitan ipse meae*] Alii, *faveat ipsa*, ut ad Junonem respiciat. HEINS.

73. *Socio.*] *Posito* plurimi. & in Mazar. glossa erat, id est *aedificato*. ut lib. II. 63. *templorum positor*

74. *Ut debet, cum Jove summa tenet.*] *Templa tenet* in nonnullis. sed nil mutandum, cum *socio templo* praecesserit. arcem Capitolinam intelligit, ubi Juno Moneta colebatur. Fast. VI. 183.

Arce quoque in summa Junoni templa Monetae
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
& ita lib. V. 560.
Et probat invictos summa tenere Deos.
HEINS.

76. *Sollicitamur.*] *Sollicitemur* Bonon.

77. *Romane, dedisti.*] *Dedistis* Vossianus & duo Medicei. ut ad posteritatem quoque referatur. HEINS. Sed & *Romane, dedistis*, licet *posteritas* non sequeretur, stare potest. vid. lib. IV. 157. *mensis mihi Roma dedisti* Bernens.

81. *Et dote paterna.*] Ipse de eodem Caco in pri-

Ad propiora vocor. populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Haec dare consilium, pugnare paratior illa est:
Haec aetas bellum suadet, at illa gerit.
Sic statuit, mensesque notâ secrevit eàdem.
Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.
Dixit: & in litem studio certaminis issent;
Atque irâ pietas dissimulata foret.
Venit Apollineâ longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
Haec ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coîsse suis;

Et

primo operis, ubi describit Herculis & hujus congressum:

——— *Patrias male fertis ad artes*
Confugit, & flammas ore sonante vomit.

Neapol. *Et arte Paterna.* Mazarin. male. vid. I. Art. Am. 596. puto *arte* esse glossam τοῦ *dete.* Superiore versu, *attulit*, etiam Vossian. & Moreti. *abstulit* Mazarin. vid. lib. I. 543. ÿs. 650. & inf. 519. *captos boves* etiam unus Medic. vid. lib. v. 640. *raptos* duo. Burm.

83. *Populum digessit ab annis.*] In seniores & juniores. Neap. *Ab armis* unus Heinsii.

84. *Distribuit.*] *Constituitque* prim. Ambr. Laeti & tres alii.

85. *Pugnare paratior illa est.*] Ratio apud Plutarchum in libello, An seni sit gerenda Respublica: *Πάνυ μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε· τοὺς γὰρ Ἄρεος θεράποντας ἰδεῖν πρέπει καὶ ἀκμάζειν, οἷα δὴ πόλεμον πολέμοιό τε μέρμερα ἔργα διώκοντας.* Neapol.

86. *Bellum suadet.*] Bonum hoc, sed an germanum: negat meus liber qui praefert, *bellum suadeat, illa gerat.* Neapol. Lege cum sex scriptis, *suadet, at illa gerit.* vel, *suadet & illa gerit,* cum Ursini & nonnullis aliis libris praestantioris notae. Amor. lib. I. Eleg. IX.

Ille fores dominae servat, at iste ducis.

& mox,

Hic portas frangit; at ille fores.

Heins. *Suadet ut illa gerat* duo.

88. *Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.*] Sic distingue. *Junius hic* Zulich. Puto,

Junius hinc juvenum; qui fuit ante, senum est.

qui fuit ante, qui praecessit, Majus videlicet. Heins.

89. *In litem.*] *In partem* Helmaestadiensis.

91. *Longas Concordia lauro.*] Haec, repulsâ utrâque Deâ, nescio an docte & scite, probat à junctis, Romulo & Tatio, Sabinorum Rege, mensem Junium sic dictum, quasi Unium, sive Jungium Neap.

92. *Placidi numen opusque Ducis.*] Augustus hic, an Tiberius? utrique sane laus propria Sed cur te celem hanc mentem? malim Tiberium; cum & scribant de eo Historici, & Noster in primo sub finem, templum huic Divae posuisse. Neapol. *Munus opusque* Hamburg Junian. & alter Petavianus. sic haec duo conjunxit etiam Pont. lib. IV. Eleg. prima:

Intelaeque feror munus opusque tuae.

infra hoc ipso libro, 774.

Ite Deam laeti Fortem celebrate Quirites,
In Tyberis ripâ munera Regis habet.

In obitum Drusi, 287.

Nec sua conspiciet (miseram me!) munera Drusus,
Nec sua pro templi nomina fronte leget.

Art. Amat. lib. I. de Concordiae Templo:

Aut ubi muneribus nati sua munera mater
Addidit; externo marmore dives opus.

Trist. lib. II. 241. ex antiquis libris:

Veneris in magni templum, tua munera, Martis.

ubi *numina* in vulgatis nunc circumfertur. Heins. Vid. ad Vellej. Paterc. II. 48. *opusque dei* Strozzae liber.

94. *Regna.*] *Signa* duo scripti.

97. *Divae.*] *Nymphae* prim. Ambros.

98. *Res est arbitrio non dirimenda meo.*] *Lis dirimenda* ab Ovidio scriptum fuisse existimo, ut Jurisconsulti passim. etsi vulgata lectio membranas omnes habet auctores. Heins. Sic & *litem dirimere* dixit lib. I. Met. 21. sed, cum *res* etiam litem saepius notet, quid opus contra codices aliquid novare? *judicio non d.* prim. Ambros. & Laeti.

99. Ite

Et Lare communi foceros generosque receptos;
His nomen junctis Junius, inquit, habet.
Dicta triplex caussa est. at vos ignoscite, Divae:
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me. perierunt judice formae
Pergama: plus laedunt, quam juvet una, duae.
PRima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires, obscurior aevo
Fama; sed è nostro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni:
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.

Inde

99. *Ite pares a me.*] Heins. conjecerat olim, *Ite pares ambae.*

100. *Pergama.*] Troja scilicet, ruinam passa ob judicium Paridis. NEAP.

100. *Quam juvat una.*] *Juvet* Arond. prim. Farnes. Gottorph. & undecim alii. HEINS.

101. *Dea Cardinis haec est.*] Hinc cuidam ex antiquis *Cardinea* haec dicta, sive *Cardea:* prius, inquit Noster, nominata *Crane*; quasi dicas, ni fallor, *κραιπνόν*. nam statim sequitur:

Rura sequi jaculisque feras agitare solebat:

Hujus festum, ut vides, erat Kalendis Juniis: eamdem diem in sequentibus dat templo Junonis Monetae, templo Martis extra portam Capenam, templo Tempestatis, quibus vetus Kalendarium IV. Nonas, his notis, A. F. MART. CAR. MONET. NEAPOL. Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 12. *Nonnulli putaverunt, Junium mensem a Junio Bruto, qui primus Romae consul factus est, nominatum. quod hoc mense, id est Kalendis Juniis, pulso Tarquinio, sacrum Carnae Deae in Coelio monte voti reus fecerit. Hanc Deam vitalibus humanis praeesse credunt: ab ea denique petitur, ut jecinora & corda, quaeque sunt intrinsecus viscera, salva conservet, & quia cordis beneficio, cujus dissimulatione Brutus habebatur, idoneus emendationi publici status exstitit, hanc Deam, quae vitalibus praeest, templo sacravit, cui pulte fabacia & larido sacrificatur, quod his maxime rebus vires corporis roborentur. nam & Kalendae Juniae vulgo fabariae vocantur, quia hoc mense adultae fabae divinis rebus adhibentur.* in quibusdam Macrobii exemplaribus non *Carna*, sed *Carnea*, haec Dea nuncupatur. *Carda* est Tertulliano libro de Corona. qui eam cum *Forculo* forium Deo conjungit cap. XXIII. ubi tamen tres codices Vaticani *Carnam* agnoscunt. quod a Pamelio non debuit damnari. at libro de Idololatria cap. XV. & in Scorpiaco adversus Gnosticos eidem Tertulliano haec Dea *Cardea* dicitur. item Cypriano de Idolorum vanitate & Augustino de Civitate Dei, lib. IV. cap. 8. si integri istic locorum sint codices. certe Tertullianus is ipse libro II. ad Nationes cap. 9. *Dii sunt Publici & Adventitii dicti. Id enim arae docent. adventitiorum ad fanum Carnae, publicorum in palatio.* ita scribendum. frustra ediderunt ex S. Agobardi codice, cui libellos istos debemus, *ad fanum Carnae.* nam capite XV. ejusdem libri, ubi meminit denuo hujusce Deae, *Carna. Car* loco mutilo est scribendum, vel *Cardea.* HEINS.

103. *Unde datas habeat vires.*] Puto *ratas.* sed pro vulgata lectione stant libri veteres. HEINS. Cl. Bentl. ad Horat. II. Serm. 2. 31. *datas* defendit, & nos jam saepe hanc vocis *dati* in *rati* mutationem rejecimus.

104. *Sed è nostro carmine certus eris.*] Sic liber Urs. optima lectio. CIOFAN. *Fama, sed è nostro carmine doctus eris* Junian. *doctus* etiam quinque alii. *fama est, sed nostro* Gryph. & in margine *est è nostro.*

105. *Tiberine lucus Hilernae.*] Nihil mutandum censeo. Tres apud me veteres habent, *Tiberinae lucus Hilernae:* ac si sensus, prope lucum Hilernae adsidet alius, quò Pontifices sacra ferunt. Sed similes labeculae in hoc textu interspersae à sciolis aliquot, qui *Tiberino* hic substantivo modo dici posse sibi non persuadebant: his bardis scribam exempla. Propertius:

Hac quondam Tiberinus iter faciebat.

& Noster in IV.

——— *Qua se Tiberinus in altum*
Dividit, & campo liberiore natat.

Moneo etiam, varias esse Hilernae γραφὰς in vulgatis & antiquis: alii scribunt, *Helerni*, alii, *Hilerni.* Onuphrius Panvinius vir magnus in Urbis Topographiâ, Regione XIII. scribit:

ÆDICVLA HYLERNÆ,
LVCVS HYLERNÆ,

In

Inde sata est Nymphe (Granen dixere priores)
Nequicquam multis saepe petita procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat;
Nodosasque cavà tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phoebi tamen esse sororem
Credebant. nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba;
Reddebat tales protinus illa sonos;
Haec loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris.
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus antra subit. frutices haec nacta resistit:
Et latet, & nullo est invenienda modo.
Viderat hanc Janus; visaeque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha jubet quaeri de more remotius antrum:
Utque comes sequitur, destituitque ducem.

Stul-

In Sexto Rufo & P. Victore nulla mentio voculae. Neapol. Malo, *antiqui Helerni*, cum prim. Ambrosiano & duobus aliis. *antiquus Tyberini lucus* Mazar. Ceterum de *Helerno* & diversis hoc loco lectionibus vide quae notamus lib. ıs. ỳſ. 67. Heins.

506. *Sacra ferunt.*] *Illic* Putean. *sacra canunt* Mazar. alter.

107. *Cranon dixere priores.*] Ita legi supra, & ex meo. Duobus est, *Granon*; vulgato pessime, *Gramen*. Neap. *Gramon* Moreti. *Grangen* alter. *Gramon* Mazar.

510. *Cava.*] *Vaga* unus Heinsii.

113. *Dixisset amantia verba.*] Idem liber & tres Vatic. ita habent. vere. Ciofan. Deest particula, pro, *si dixisset*. Neap. *Huic si quis juvenum* Ambr. Laeti & duo alii. *aliquis juvenum si dixit* Thuan. & editio Gryph. *cum dixit* Putean.

116. *Secreta.*] *Deserta* duo. placet.

516. *Ducis in antra, sequar.*] *Sequor* meliores. sic apud comicos saepe, *I prae, sequor*. Trist. ııı. El. s. *Duc age: namque sequor.* sic & ibi veteres. Heins. Vid. ad libr. ıv. 527.

517. *Credulus anteiit.*] *Ante iniit* alii. plurimi, *ante subio.* alii aliter. Sed recte, si quid judico, Regius & prior Bononiensis, *antra subit.* lib. ıı. 315.

Antra subit tofis laqueataque pumice vivo,

Heins. Lib. v. 661.

Ut vivo subiit rorantia saxo
Antra.

118. *Invenienda loco.*] Vetus liber, *invenienda modo.* Neap. Vid. ad ı. Met. 628.

119. *Captus.*] *Tactus* duo. *formaeque cupidine* Thuan.

121. *Quaeri de more.*] *De more petat* Moreti & duo alii. sed tunc *remotius* legendum foret, vel *secretius*.

524. *Nil agis, & latebras respicit ille tuas.*] Lege, *Nil agis, en*, quomodo Arondelianus. Sequenti etiam versu censeo scribendum, *Nil agis, en. dixiu?* cum scripti ac vulgati perperam *dixis* agnoscant. sunt enim non Jani, sed poëtae interpellantis. certe *dixi* est in Juniano, Erfurtensi & uno Vaticano. unus Patavinus, *dico.* Vide Notas ad Epist. xıı. ỳſ. 75. Heins. *Latebras perspicit* Petav. alter.

525. *Occupat amplexu.*] Hui, hui, tu ille Janus, de quo Augustinus vıı. Civitatis Divinae? *De Jano non mihi facile quidquam occurrit, quod ad probrum pertineat; & forte talis fuit, ut innocentius vixerit, & à facinoribus & flagitiis remotius.* Neapol.

526. *Teque potitus ait.*] *Speque potitus* Ursini & unus Patav. probe. simile mendum insedit Elegiam primam lib. ııı. Pont. *Cupias, ut spe potiaris, oportet.* ubi *re* male legitur. sic Met. lib. xı. *Spe potitur tandem.* sic & *ausu potiri* passim. & *votis* Stat. Achill. s.

Vi potitur votis.

& Noster xı. Met. 265.

Et potitur votis, ingentique implet Achille.

Heins.

127. *Jus pro concubitu.*] Erat illud, ut à foribus & omni limine noxia & infausta omnia depelleret,

Stulta, videt Janus quae poſt ſua terga gerantur.
  Nil agis en: latebras reſpicit ille tuas.
Nil agis en, dixi. nam te ſub rupe latentem
  Occupat amplexu; ſpeque potitus ait:
Jus pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto.
  Hoc pretium poſitae virginitatis habe.
Sic fatus, ſpinam, quâ triſtes pellere poſſet
  A foribus noxas (haec erat alba) dedit.
Sunt avidae volucres; non quae Phineïa menſis
  Guttura fraudabant: ſed genus inde trahunt.
Grande caput: ſtantes oculi, roſtra apta rapinae:
  Canities pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
  Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris;
  Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen: ſed nominis hujus
  Cauſſa; quod horrendâ ſtridere nocte ſolent.

leret, tum nocturna ſpectra, tum alia infeſta: ea vis inſita erat ſpinae albae, quam Janus ei dederat. hinc introducit Striges quondam illam abegiſſe, quae Procae infantis faciem in cunis laniarant. Interim tu legito genus volucrum tam belle & preſſe deſcriptum; ſed prius quae ſit haec alba ſpina. NEAPOL. *Concubitu, noſtro tibi cardinis* unus.

129. *Spinam.*] *Virgam* fere omnes ſcripti. & ita edidit Neapolis. ſed vide ad lib. II. 28.

130. *A foribus noxas.*] Dioſcorides de Rhamno: *Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύραις ἢ θυρίσι προσθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν Φαρμάκων κακουργίας.* Rhamnus & alba ſpina ſynonyma. Gloſſae veteres, *ſpina alba, βεύτομον, ῥάμνος.* Graeci tamen & Latini paſſim miſcent & confundunt albam ſpinam, *ὀξυάκανθον, λευκάκανθον*, aquifolium, *πάλιουρον, λευκὴν, ἄκανθαν.* Quod obſervandum duxi, omnibus ſpinarum generibus veteres noxarum pellendi vim ingenitam crediſiſſe: nam & aſpalato (arbor eſt alba cum ſpinis) eamdem tribuunt poteſtatem. Excerpta Γεωπονικῶν lib XV. *Ὁ κουφάλιος λίθος κείμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ πάντα Φθόνον καὶ ἐπιβουλὴν ἐλαύνει· τὰ αὐτὰ ποιοῦσι καὶ αἱ ῥίζαι τῆς ἀσπαλάθου.* De aquifolia Plinius: *In domibus & villâ ſata, veneficia arcet.* Et ſic alii de reliquis, quas praedixi. NEAPOL.

131. *Non quae Phineia menſis.*] Tangit hîc Harpyias, quae cibos & menſas Phinei fraudarunt. Nota fabella. His, inquit, ſunt ſtriges haud multo diſſimiles. NEAP.

133. *Stantes oculi.*] *Grandes oculi* ſex libri. *ſtantesque* quatuor.

134. *Canities pennis.*] Vere neſcitur quae ſit haec avis; & incerta, ut fatentur omnes. Q. Serenus pullis plumis eam veſtit; ni cauſſa epitheti ſit volucris nocturnus inceſſus. NEAPOL. *Plumis* Voſſian. & tres alii. *hamus erat* Putean. alter.

135. *Nocte volant.*] Statius lib. II. Thebaidum:

Nocturnaeque gemunt ſtriges. ———

& Lucanus libro primo:

Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur.

NEAPOL.

135. *Puerosque petunt.*] Huc pertinent illa Iſidori: *Haec avis vulgo amma dicitur, ab amando parvulos: unde & lac praebere dicitur naſcentibus.* quid hoc? gerrae. Veſpertilio tantum ex avibus mammas habet. NEAP.

136. *Et vitiant.*] *Et jugulant* duo.

13 . *Lactentia viſcera.*] *Lactantia* Moreti, Bernenſ. & Petav. *pectora* tres. *corpora* Ambroſ. & undecim alii. mox, *plenum puro*, Mazar. *pectus habent* Moreti.

139. *Strigibus.*] Plautus producit Pſeud. III. II. 31.

Non condimentis condiunt, ſed ſtrigibus.

DOUZA. *Eſt illis ſtriges nomen* Junian. vid. lib. V. 595. *ſtrigilis* quatuor.

140. *Stridere nocte ſolent.*] Iſidorus: *Strix no-*

Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
Naeniaque in volucres Marsa figurat anus;
In thalamos venere Procae. Proca natus in illis,
Praeda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit opemque petit.
Territa voce sui nutrix adcurrit alumni;
Et rigido sectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet seris, quas nova laesit hiems.
Pervenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
Sistite vos lacrimas, ipsa medebor, ait.

Pro-

cturna avis habens nomen de sono vocis: quando enim clamat, stridet. Ab eodem etymo dicitur & Graecis *κερχνὶς, καὶ κερχνὶς ἀπὸ κέρχω, καὶ κερχάω.* inde & *ranca* illa est Senecae Tragico in Medea. Hujus stridorem pro infausto & malo omine habuerunt veteres: iidem exsectis ejusdem visceribus ad veneficia usi; idque colligo ex ipsomet Cordubensi in Tragoediâ citatâ Actu IV. NEAPOL. Lege, *horrenda voce*, vel contra libros veteres. lib. II. Artis Amatoriae 308. etiam *noctis* pro *vocis* legitur. Isidorus Etymolog. *Strix nocturna avis habens nomen de sono vocis, quando enim clamat, stridet.* Virgil. lib. IX. 112.

——— *tum vox horrenda per auras*
Excidit.

Val. Flaccus lib. I. 209.

——— *vox reddita tandem;*
Vox horrenda viris.

sic *horrendi clamores* apud Virgil. II. 222. Noster Fast IV. 190. *horrendo lotos adunca sono.* & *horrendum murmur* in Ibide. 75. Janus Vlitius, *horrendum stridere*, legebat: ut apud Virgilium lib. VI. *bellua Lernae Horrendum stridens.* sed de *nocte* jam praecesserat. HEINS.

141. *Seu carmine fiunt.*] An detur lycanthropia haud nostrum inquirere: sed passim legitur apud Ethnicos, ut Apulejum & alios, de quadam vetulâ. Noster in libris nequitiarum:

Hanc ego nocturnas suetam volitare per umbras
Suspicor, & plumâ corpus anile tegi.

Isidorus: *Striges, mulieres volaticae*; & Festus: *Striges, maleficis mulieribus nomen inditum est: quas etiam volaticas vocant.* Hinc ad opprobrium nos Itali aniculis dicimus, *Pare una striga.* Glossarium, *Striga, λωτρυγὼν, καὶ γυνὴ φαρμακίς.* Sed *volaticae* dictae, ob metamorphosin in animal volatile. Alioquin volatica ars est, quae ad augures spectat. Hoc verbo, si bene memini, usus Tertullianus sub Pallii finem: *Et Sophista*, inquit, *& Medicus, & Poëta, & qui musicam pulsat, & qui stellarem conjectat, & qui volaticam spectat, omnis liberalitas studiorum quatuor meis angulis tegitur*; id est, sub pallio quadrangulari. NEAPOL.

142. *Naeniaque in volucres.*] Elegantissime idem magnus Scaliger, *Naeniaque in volucres Marsa figurat anus.* Horat. Epod. Ode XVII. *Ergo negatum vincor ut credam miser, Sabella pectus increpare carmina. Caputque Marsa dissilire naenia.* Et ita in Aldina anni M. D. XXXIII. expressum. D. HEINS. Naenia hic non carmen lugubre, sed verba, quae concipiebantur ad lycanthropiam. Quodvis dictum priscum saeculum dixit *naeniam.* Protritum illud, *Sorex indicio suo periit.* Ita appellat Plautus in Bacchidibus. *Falsa figurat anus* Noster. Liber vetus quidam, *saga*, alius, *marsa.* Utraque lectio ad verum; sed ultimam retineo. Horatius Epodon libro ad Canidiam:

Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsâ dissilire naeniâ.

Vide ad haec veteres & hujus aevi Nostri Scholiastes. NEAPOL. *Naenia Marsa* Ursini, Naugerii, unus Patav. & unus Mediceus. optime. dictum Art. Am. lib. II. vs. 102. Hanc etiam lectionem in uno suo Neapolis invenit. in alio, *Naenia saga.* etiam non male. HEINS.

143. *In Thalamos venere Procae.*] Proca ille Rex Albanus; sed purum fictum. NEAP.

145. *Pectoraque.*] *Exsorbent avidis infantia pectora linguis* Moreti. mox, *Et puer*, plerique scripti.

147. *Nutrix.*] *Genitrix occurrit* Thuan. *occurrit* etiam Bernens.

148. *Sectas.*] *Fractas* Ambros. prim.

149. *Quid*

Protinus arbuteâ postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, sed quae medicamen habebant:
Extaque de porcâ cruda bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, prosecta sub aethere ponit:
Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
Virgaque Janalis de spinâ sumitur albâ:
Quâ lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post illud nec aves cunas violasse feruntur;
Et rediit puero, qui fuit ante, color.

Pin-

149. *Quid faceret.*] *Faciat* Strozzae. mox, *esse solet tardis*, tres libri. male. vid. III. Art. 703. *laedit* etiam nonnulli. vid. III. Trist. VIII. 30.

152. *Tuus.*] *Pone tuam sospes* Ambros. & Patav. *sospes inquit* septem libri. mox, *flebat*, quinque. *flebant matrique patrique* unus Heinsii.

155. *Tangit.*] *Texit* unus, unde Heinsius faciebat, *tergit*.

156. *Fronde notat*] *Tegit* duo libri, unde *Terit* olim faciebat Heinsius. *lumina* etiam Excerpta Douzae.

157. *Spargit aquis aditus, & aquae medicamen habebant.*] Duo veteres, unus Vatican. alter Bononiensis, *& quae*. lege, *sed quae medicamen habebant*. Aquas lustrales intelligit. Heins.

158 *Cruda bimestre tenet.*] Solita illa plerumque elixa Diis offerri. Servius: *Reddi exta dicebantur, cum probata & elixa arae super ponebantur* & alibi, *quae nonnumquam abluta, elixa etiam ipsa reddebantur.* Sed nec quod tangit Ovidius est mos inauditus. Arnobius lib. VII. *Aversionibus stomachorum numina laborant? ut ad expellenda fastidia saporum varietas quaeratur? ut modo his assa, modo cruda ponantur, semicocta modo & semicruda?* & lib. II. *Cum, Romulo Pompilioque regnantibus, percocta plane & madida cremarentur Diis exta, nonne Rege sub Tullo semicruda coepistis & leviter animata porrigere, priscâ observatione contemtâ?* Hoc tamen sacro nec cruda puto postea arae cremanda imposita; quia sub dio, ut vides, ea locat, quae rapere volaticas illas credebat: unde jubet, ne praesentes exta respiciant; ut praecipit ille in Lemuralibus lib. v. post jactum fabarum, ut legumen, umbra sibi ipsi, legat. Neap.

158. *Bimestre.*] *Bimatre* Petavii alter & Putean. pro varia lectione. *porco* etiam Regius.

160. *Pro parvo.*] *Pro puero* tres. vid. lib. II. 385. *parva datur* prim. Ambr. & Laeti. vid. I. 388.

161. *Pro fibris sumite fibras.*] Λοβὸς τοῦ ἥπατος Graeci dicerent. Hujus vero divortia notat Hesychius vocasse aruspices πύλας; eaque accurate solita ab iisdem inspici. O insaniam! bene ille: *Occidebatur pecus, ut quod vivum nihil sciverat, divinaret occisum; & loqueretur è fibris mortuum, quod numquam locutum fuerat ore.* Neap.

162. *Hanc animam vobis.*] Alieni fati vicariam. Videtur alludere ad eos, qui sponte mortem pro alio obibant: Graecis ἀντίψυχοι dicti. Neap.

163 *Profecta.*] Sunt, quae nostri aliter dixere prosicias, & praesicias, sive prosicia, exta secta jam in exiguas miculas. Glossae exponunt, θυμάτων ἀπαρχάς. Festus: *Prosicium, quod prosecatum porricitur.* His opponuntur, quae vocat Arnobius, *solida animantium viscera.* Neap.

163. *Sub aethera ponit.*] *Æthere* meliores. & sequenti versu, *quique sacris adsunt*, Voss. Helmaest. & sex alii, non *adsunt sacris*. Heins. *Sub aere* Edit. Neapol. & aliae.

164. *Respicere.*] *Respuere* prim. Farnes. *prospicere* Ambros. & duo alii. *respicere exta* Bernens.

165. *Janalis.*] Insolentius hoc nomen, neque quemquam novi, qui a Jano *Janalem* deduxerit. in Bononiensi erat, *Najalis* unde *Maialis*, vel *ramalis* conjecerat olim Heinsius, ut sit virga ex ramo arboris, ut lib. VIII Metam. 644. *ramalia arida* & Pers. v. 59. *ramalia fagi* neque movere debet, quod spinae albae vix rami possint tribui, cum Columella lib. VII 19. eam inter arbores recenseat, ut pinum, loton, juniperon, &c. ut Salmas. Exercit. Plinian. pag 370. quem Neapoli ad Vs. 130 compilavit, ostendit. ubi & Graecos ῥάμνον dixisse ostendit vid. Nicand Ther. 861. & ibi Schol. an forte hinc Naso *ramnalem* formaverit? vix tamen credo. Burm.

165. *De spina sumitur alba.*] *Penitur alba* in nonnullis. Naug. *Penitur* Arond. Voss. & plurimi praeterea

Pinguia cur illis guſtentur larda Kalendis,
Mixtaque cur calido ſit faba farre, rogas?
Priſca Dea eſt; aliturque cibis, quibus ante ſolebat:
Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat:
Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis:

Nec

terea veteres. recte. niſi cum Jano Vlitio noſtro mavis, *ſubditur*. Heins.

166. *Qua lumen thalamis.*] Huc vere pertinent illa Dioſcoridis, quae ſupra citavi è lib. primo cap. CXXI. *Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν Φαρμάκων κακουργίας.* Neap.

167. *Poſt illud.*] Francof. *poſt illam.*

167. *Nec aves cunas violaſſe.*] Fuere & alia antidota adverſus has. Scita carmina apud Feſtum, quibus ſoliti Graeci illas avertere. Juvit etiam allium puero annexum, & utrique brachio hyenae viventis oculus erutus. Sed de allio Q. Setenus:

Praeterea ſi forte premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exertis ubera labris;
Allia praecepit Titini ſententia recti,
Qui veteri claras expreſſit more togatas.

Hic Titinius eſt ille praenomine C. qui fabulas togatas ſcripſit. Neap.

169. *Pinguia cur illis.*] De ſacrificiis, quae Divae Carnae, fiebant ita Macrobius primo Saturnalium: *Hanc*, inquit, *Deam vitalibus humanis praeeſſe credunt. Ab eâ denique petitur, ut jecinora & corda, quaeque ſunt intrinſecus viſcera, ſalva conſervet. Et quia cordis beneficio, cujus diſſimulatione Brutus habebatur, idoneus emendationi publici ſtatus exſtitit, hanc Deam, quae vitalibus praeeſt, templo ſacravit: cui pulte fabariâ & larido ſacrificatur; quod his maxime rebus vires corporis roborentur.* Naſo referet ad frugales antiquorum mores & cibos. Neapol.

170. *Mixtaque cum calido farre.*] Haec puls fabaria, ſeu fabata, de quâ ſupra Macrobius. Unde *fabataria* dicta vaſa, quibus hujuſmodi cibus conditus infundebatur. Mentio horum apud Ælium Lampridium in his de Heliogabalo: *Barbae ſane mullorum tantas jubebat exhiberi, ut pro naſturtiis, apiaſtris, & ſacelaribus, & foenograeco exhiberet plenis fabatariis & diſcis.* Sed hîc *fabatarium* pro quolibet amplo vaſe. Revertor ad pulmentarium ex fabâ & farre, quo puro Graecis ἔτνος dictum exiſtimaſſe doctiſſimum Dalecampium: nam hoc verbum in verſiculo Mueſimachi apud Athenaeum vertit, *ex fabâ freſſâ pultem*. Neſcio, an docte: nam ἔτνος eſt nomen genericum, adſignificans quodvis pulmentarium ex leguminibus confectum. Unde Athenaeus lib IX. vocat ἐτνηρὸν ἕψημα, juſculum ex iſtis paratum: imo ibi nominatim exprimit ex piſo, fabâ, lente & araco. Solus Ariſtophanis Scholiaſtes ſcribit, eo nomine intelligi κύαμον, decoctum etiam ex piſis, ſeu phaſeolis. Neapol.

170. *Sit faba farre rogas?*] Lege, *ſi rogas.* quanquam ſcripti eum vulgatis hic conſentiunt. Heins. *Fit faba* tres libri. unus Vaticanus etiam,

Mixtaque cur calido ſit faba farre rogas?

venuſtius, ut puto. ſic lib. I. 128. quidam codices; *mixtaque farra ſale.* vid. & Ep. VI. Heroid. 76. Burm.

172. *Adſcitas.*] *Accitas* Thuan. *adcisas* Regius.

173. *Piſcis.*] De luxuria veterum in piſcibus vide copioſe Athenaeum Deiphnoſophiſticis, & Gell. lib. VII. cap. 16. Heins.

173. *Piſcis adhuc illi populo.*] Alii, *illis populis.* vel *illic populi.* Putabam aliquando,

Piſcis adhuc vilis populi ſine fraude natabat.

Heins.

174. *Oſtreaque.*] *Oſtra quoque* in Patav.

174. *Tuta fuere ſuis.*] Nihil his frequentius poſtea in coenis priſci ſaeculi, imo ante coenam: nam ad guſtationem & πρόπομα, ut ita loquar, illis uſum. Vide Macrobium III. Saturnalium. Seneca in Epiſtolis: *Dii boni, quantum hominum unus venter exercet? Quid, tu illos boletos, voluptarium venenum, nihil occulti operis judicas facere, etiam ſi praeſentanei non fuerunt? Quid, tu illam aeſtivam nivem non putas callum jecinoribus obducere? Quid, illa oſtrea, inertiſſimam carnem, coeno ſaginatam, nihil exiſtimas limoſae gravitatis inferre.* Neap.

175. *Quam praebet Ionia dives.*] Ignoti Latinis, inquit, erant attagenes; dixit, *Ionicos*: non quod in reliquis Aſiae provinciis rarus hic ales; ſed quia Ionicus ſapore reliquos Aſiaticos longe ſuperabat. Martialis:

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum paſtus attagenarum.

Hieronymus ad Salvinam: *Procul ſint conviviis tuis phaſides aves, craſſae turtures, attagen Ionicus, & omnes aves, quibus ampliſſima patrimonia avolant.* *Attagen* nos ex Graeco habemus; Latinis eſt *ruſticula*, ſive *gallina ruſtica*. Gloſſae, *gallina ruſtica*, ἀτταγήν. Nota vero, quod Graecis pluraliter non ἀτταγῆνες, ut nobis attagenes, ſed ἀτταγαῖ, receptum diſcimus ex Athenaeo lib. IX. De corpore

&

Nec Latium norat, quam praebet Iönia dives,
  Nec quae Pygmaeo sanguine gaudet, avem.
Et praeter pennas nihil in pavone placebat:
  Nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: caesâ sue festa colebant.
  Terra fabas tantum, duraque farra dabat.

Quae

& pennâ hujus alitis haec Alexander Myndius: Μικρῷ μὲν μείζων ἐστὶ πέρδικος· ὅλος δὲ κατάγραφος τὰ περὶ τὸ νῶτον, κεραμοῦς τὴν χρόαν, ὑποπυρρίζων μᾶλλον. NEAPOL. *Quod praebet* Mazar. & sex alii. *Aonia* Sarrav. & Bernens.

176. *Nec quae Pygmaee.*] Gruibus & cygnis oculos consuebant, & in tenebris ad victum saginabant. Plutarchus περὶ Σαρκοφαγίας: Ἄλλοι γεράνων ὄμματα καὶ κύκνων ἀποῤῥάψαντες καὶ ἀποκλείσαντες ἐν σκότει πιαίνουσιν ἀλλοκότοις μίγμασι καὶ καρυκείαις τισὶν αὐτῶν τὴν σάρκα ἐψυχοῦντες. NEAP.

176. *Gaudet Avis.*] *Avem* Ursini, Vossii, unus Vatic. & Mediceus. venuste & vere. sic apud Virgilium libri meliores Eclog. II.

Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.

ita apud Juven. x. 254. ex MSS.

——— *cum quaerit ab omni,*
Quisquis adest, socio.

quod in *socius* in eo mutari non debuit. HEINS. & ita lib. I. Art. 50. in quibusdam,

Ante frequens, quo sit, disce, puella, locum.

non *loco*. vid. & I Fast. 368. v. Trist. XII. 26. III. Amor. III. 46. & alibi similes casuum variationes. BURM.

177. *Nihil in pavone placebat.*] Strattis in Pausaniâ:

Οὓς βοσκεθ' ὑμεῖς ἕνεκα τῶν πτερῶν.

Scripsit de pavonibus, de horum numero, in Urbe Româ: tantus ille; qui ad quid, nisi ad palatum? haec cecinisse Antiphanem comicum in Tychone credidit Athenaeus lib. XIV.

Τὸν ταὼν μὲν ὡς ἅπαξ τις ζεῦγος ἤγαγεν μόνον
Σπάνιον ὂν τὸ χρῆμα· πλείους δ' εἰσὶ νῦν τῶν ὀρτύγων.
Χρηστὸν ἄνθρωπον δε γ' ἄν τις ἕνα μόνον ζητῶν ἴδῃ,
Ὄψετ' ἐκ τούτου πονηροὺς πέντε παῖδας γεγονότας.

NEAPOL.

178. *Nec tellus captas miserat ante feras.*] *Arte* pro diversa lectione alter Puteaneus. Quid, si legatur, *tellus Afra*, vel *Inda*, si *arte* mavis, intellige de leonibus, tigribus, pardis, elephantis & similibus, qui Romam capti mittebantur ad spectacula. HEINS. De Leonibus, Tigribus &c. hic agi mihi non fit verosimile, cum recenseat tantum animalia, quae gulones & erudito luxu homines ex peregrinis terris Romam magnis sumtibus advehi curabant. neque etiam in vulgatis ullum sensum inesse puto. quae enim *tellus* intelligitur? si vero universa Tellus, mater illa & benigna nutrix omnium ciborum, intelligatur, & ferae de carne ferina, venatu quaesita, capiantur, ineptus erit Naso, quod inter irritamenta gulae & luxuriae instrumenta eam ponat, cum pluribus populis ille unicus diu & simplex fuerit victus. sed de peregrinis deliciis agi ostendit verbum *miserat*. ut ita Virgil. I Georg. 57.

India mittit ebur,

& alii centies. vid. II. Art. 213. quare ego vocem *tellus* corruptam esse, neque reliqua saniora esse arbitror. latere autem hic arbitror *Deliaces capos*, sive *capones*, circa quos maximum fuisse luxum ad Petron. cap. XXIII. viri docti ostenderunt. & Deli maxime castrari Gallinaceos & saginari solitos docuerunt Scaliger ad Varr. de R. R. lib. III. 9. & alii. hinc etiam *Graecum Caponem* vocat Pallad. de R. R. lib. XII. tit. I. & *capus* pro capone ex Varrone citat incertus auctor de Ortograph. pag. 2780. *Ex Gallo gallinaceo castrato fit capus.* & Columella VIII. 2. *Semimares capi.* quare forte hic legi posset,

Nec Delus capos miserat, ante feros.

Delus facilius certe in *tellus* mutari potuit, quam lib. XIII. Met. 313. pro *Vulcania Lemnos*, alii codices habent, *Vulcania tellus*. sic etiam forte apud Virgil. III. 73. *Sacra mari medio colitur, gratissima Delos Nereidum matri*, pro *tellus* legendum. *ante feros* autem capos dixit, quia antequam castrarent, feroces & pugnaces eligerent Deliaci. quod docet Columell. lib. VIII. 2. ubi, de Gallis agens, inquit, *Praecipue celebravere educandi scientiam Deliaci. sed & ii, quoniam procera corpora & animos ad praelia pertinaces requirebant, praecipue Tanagricum genus & Rhodium probabant.* si *arte* quis velit, posset legi, *arte ferax*. quia cum sit insula sterilis & saxosa Delos, quae, nihil per se fere producit (vid. Spanh. ad Call. Hym. in Del. 268.) arte hac castrandi gallos magnum sibi reditum facit. certe latet aliquid ulceris in hoc versu, quod forte alii me feliciores sanabunt. mihi indicasse sufficiat suspicionem. si quis cum Heinsio velit legere *Afra*, & intelligere de Africanis feris, ad quas capiendas & Romam perducendas magni sumptus & insani fiebant, videat Petron. cap. XXXV. CXIX. sed melius

 tum

Quae duo mixta simul sextis quicumque Kalendis
  Ederit; huic laedi viscera posse negant.
Arce quoque in summâ Junoni templa Monetae
  Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manlî fuerant; qui Gallica quondam
  A Capitolino repulit arma Jove.
Quam bene (Dî magni) pugnâ cecidisset in illâ
  Defensor solii, Juppiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
  Hunc illi titulum longa senecta dabat.

Lux

tum de Africanis Gallinis caperetur, quae an *ferae* dici possint nescio. BURM.

179. *Festa celebant.*] *Carebant* Putean. an *calebant?* quod esset elegans admodum. vid. ad Val. Flac II. 3·6 mox, *terra fabas populo*, Junii. *farra dabas* etiam unus Medic. de *Fabis* vid. Spanhem. de Usu & Praest. Numism. tom. II pag. 539. BURM.

181 *Sextis quicumque Kalendis.*] Si numeres Kalendas à Januario, hae Juniae erunt VI. Frequens loquendi modus Jurisconsultis. Celsus in L. Liber LIX. §. Si ita. De hered. inst. *Titius, si intra tertias Kalend. navis ex Asiâ venerit, heres esto.* Ulpianus in L. primâ. §. Si qui. De verb. oblig. *Si ita interrogatus, Intra Kalend. quintas? responderis, Dabo Idibus; non obligatur.* Sed observa Junias ob hujusmodi etum dictas *fabarias.* In Kalendario Constantini magni prima dies mensis Junii sic notatur, FABARICI. NEAP.

183. *Arce quoque ex summa.*] Nullus est sensus: scribe, *Arce quoque in summâ.* NEAP.

184. *Ex voto memorant.*] Hujus nec verbum quidem in Plutarcho, sed tantum de dirutâ Manlii domo; quasi hanc ob caussam in ejusdem areâ à Senatu aedem Monetae collocatam. NEAP.

185. *Ante domus Manli fuerat.*] Livius lib. VII. *Inter ipsam dimicationem aedem Junoni Monetae vovit: cujus damnatus voti cum victor Romam revertisset, Dictaturâ se abdicavit. Senatus Duumviros ad eamdem aedem pro amplitudine Populi Romani faciendam creari jussit. Locus in arce destinatus, quae area aedium M. Manlii Capitolini fuerat.* NEAPOL.

185. *Fuerat.*] *Fuerant* Mazar. Zulich. Sarrav & alii tres scripti. templa videlicet HEINS. *Malli* multi.

187. *Quam bene.*] Illustravi hunc locum libro & elegia III. Tristium. CIOFAN.

188. *Alte.*] *Almo* Arundel. male. vid. XV. Met. 866. *ante* Junian.

189. *Vixit, ut occideret.*] Ut illud de se exule in Tristibus:

Integer hanc potui nuper bene reddere vitam;
Exul ut occiderem nunc mihi vita data est.
NEAPOL.

189. *Damnatus crimine regni.*] Ob id saxo Tarpejo dejectus: locusque idem in uno homine, & eximiae gloriae monimentum, & poenae ultimae fuit. NEAPOL. *Crimine turpi* Putean. alter, *versatus crimine Maji* Mazar.

191. *Lux eadem Marti festa est.*] Iisdem Kal. Juniis Marti litabant extra portam Capenam, ubi templum habebat. Id in Livio lego: *Cum omnes extra portam Capenam ad Martis aedem convenire juniores armatos jussisset.* & idem hoc loco: *Semitamque saxo quadrato ad Martis aedem Capenâ portâ straverunt.* & hoc alio: *Viam Censores sternendam à portâ Capenâ ad Martis templum locavere.* Ex quo ultimo elicio verum illud docti viri, nullum templum Martis in hortis adjacentibus portae Capenae (ibi quidam unum constituebant) reperisse; sed ulterius in viâ Appiâ & longe à moenibus, à quibus ad templum spatium aliquod sternendi exstaret: de quo toties Livius. Haec aedes à Lucio Sulla Felice restituta, aucta, ac supra centum columnas imposita; postea diruta precibus Stephani Pontificis Maximi, cum jussu Gallieni ibi cogeretur sacrificare. Lege latius tanti viri miraculum in Baronio anno Christiano CCLX. NEAP.

192. *Tectae porta Capena viae.*] An Appia est *via tecta*, hoc est, lapide strata, quae à portâ Capena incipiebat? an nostro inhaerebis Codici, in quo *dextrae?* (ac si bivium extra portam fuisset, dextrâque viâ templum istud positum) an tribus veteribus, in quis est *rectae?* Quae via Romae sita prope Flaminiam. Martialis lib. VIII.

Dum repetit serâ conductos nocte penates
Lingonus, à rectâ Flaminiâque recens.

Seneca in Apocolocyntosi hujus etiam meminit: *Trahit*, inquit, *capite obvoluto, ne quis eum possit agnoscere, per campum Martium, inter Tiberim & viam rectam.* Sed, sodes, elige γραφὴν è duabus prioribus, quae magis sedeat, hanc rejice: nam porta Capena prorsus aversa est à rectâ & Flaminiâ.

Lux eadem Marti festa est; quem prospicit extra
  Adpositum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur;
  Cum pene est Corsis obruta classis aquis.
Haec hominum monumenta patent. si quaeritis astra;
  Tunc oritur magni praepes adunca Jovis.
POstera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
  Evocat: & multà terra madescit aquâ.
MAne ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit ortus;
  Factaque erit posito rore bis uda seges;

Hae

niâ. NEAP. *Tectae viae* veteres plerique, nisi quod in nonnullis, *rectae*. sed *Via Recta* campi Martii hic locum non habet. Emenda Martialem lib. III. Ep. V.

Protinus hunc primae quaesitum è limina Tectae,
Quas tenuis Daphnis, nunc tenet ille Lares.

Ita ex vestigiis membranarum scribendum, quicquid isti *tectae viae* viri docti obloquuntur. HEINS. De hoc loco olim cum Amplissimo Cupero per literas agere me memini. Cui etiam nec Donatus lib. III. Romae Veteris cap. 13. nec Nardinus lib. III. cap. 2. satisfaciebant. nec tamen rationem nominis, quo *tecta via* dicebatur, excogitare poterat. interque nos conveniebat, fuisse semitam, a Capena porta ad Martis templum, cujus Livius X. cap. 23. meminit, diversam a via ipsa Appia, quae a Capena etiam incipiebat, sed in Campaniam ferebat. hanc autem semitam hic intelligi putabat, quae postea via facta fuerit per Censores. quare si *rectae* vellemus legere, intelligi posset, hanc semitam a porta Capena rectà duxisse ad templum, cum via Appia, quae lata & regia erat, per plures anfractus isset. & ita distinguenda esset *a tecta* via in urbe prope Tiberim & Campum Martium, de qua Martialis lib. VIII. Ep. 75. & lib. III. Ep. 5. cujus etiam Poëtae verba de *tecta via* capit Heinsius, & ante eum Gronov. ad Senecae Apocolynth. ut agnoscit Heinsius ad Claudian. III. Cons. Honor. 10. qui tamen rectius, quam Gronovius & Neapolis, viam *rectam* ab hac Ovidii *Tecta* distinguit. sed nondum ratio cur *tecta* dicta sit apparet: nam quod Donatus de porticibus aut fornicibus, quibus tecta fuerit, conjicit, refutatione indigere non puto. nec quia strata erat lapide peculiare sibi magis nomen poterat vindicare quam tot aliae. Si ostendi posset; per hanc viam sacram quandam pompam duci solitam, in quam ex aedibus despicere non licebat, posset tecta via capi ut *velatae viae* apud Nostrum III. Am 13. sed nihil mihi de illa lectum est, nec fit verosimile, extra urbem tot aedificia viae apposita fuisse, aut pompam per eam ductam. quae omnia cum dubiam magis faciant sententiam, aut *dextrae* hic; aut *rectae* praeferrem, aut de nomine *tectae* amplius deliberandum censerem. *dextrae* citat Fabret. Diss. I. de aquaeductibus, ex cujus sententia cum Via Latina ex Appia initium ceperit paullulum a porta Capena, potuit hoc templum post devortium illud ita positum fuisse, ut appositum fuerit Viae Appiae, quam a dextra habebat, cum a finistra esset Latina. sed haec adhuc luce clariore indigent. in Nardino vero Latine verso & Tom. IV. Thesaur. Roman. Ant. inserto, video hoc distichon corruptissime ita edi,

Lux eadem Marti festa est, quam prospicit ipsa
Appositum rectae (al. *tectae*) *porta Capena viae.*

vide etiam Scriver. ad Mart. VIII. 75. *adjunctum* etiam Bernensis. BURM.

193. *Meritam delubra fatemur.*] Tempestatis aedem ajunt votam à M. Marcello, qui bello Punico secundo Syracusas vicit, ab Oceani periculo liberato, cum in Corsicam & Sardiniam navigaret. Situs aedis fuit in Appiâ etiam extra portam Capenam, ut illa Martialis. NEAP. Haec illustrentur ex veteri lapide Romae ante XI. annos effosso, & de L. Scipione intellige, qui Corsicam expugnavit: non de M. Marcello, quod interpretes volunt. HEINS. Lapis ille a Reinesio relatus in classem VI. 34. quem Sirmondum illustrasse dicit. vid. Gassend. vitam Peiresf. lib. III. pag. 157. & Selden. de Dea Syria Proleg. cap. 3. *fatentur* Putean. alter. *nos tibi Tempestas merito d. fatemur* Bernens. mox, *eruta classis*, duo. *est illis ebruta* Bernens. BURM.

195. *Patent.*] *Manent* Putean. alii, *patet*, *probet*, *probant*.

195. *Si quaerimus astra.*] *Quaeritis* Ursini & tres alii. ut saepe alibi Noster. HEINS. *Sed quaerimus* Ed. Gryph.

196. *Tunc oritur.*] Eisdem Kalendis ostendit ortum totius Aquilae vespertinum: cui adstipulatur Columella & Plinius. NEAPOL

197. *Postera lux.*] IV. Nonas Hyades oriuntur heliace. NEAP.

198. *Madescit.*] *Madescet* Moreti.

199. *Mane*

Hac ſacrata die Tuſco Bellona duello
Dicitur: & Latio proſpera ſemper adeſt.
Appius eſt auctor: Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit; lumine captus erat.
Proſpicit à templo ſummum brevis area Circum.
Eſt ibi non parvae parva columna notae.

Hinc

199. *Mane ubi bis fueris.*] Pridie Nonas Junii Bellonae aedes conſecrata in circo Flaminio verſus portam Carmentalem. In hac dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quas in urbem admittere nolebant; item Ducibus è bello revertentibus. Livius de M. Marcello è Siciliâ victore redeunte lib. XVI. *Ejusdem aeſtatis exitu M. Marcellus e Siciliâ provinciâ cum ad urbem veniſſet, à C. Calpurnio Praetore Senatus ei ad aedem Bellonae datus eſt.* & ſexcentis locis. NEAP.

200. *Factaque erat poſito rore bis uda ſeges.*] De hoc loquendi modo ad Ep. XX. vſ. 82. hic tamen, *Tactaque rore*, malim reponi. ut ſupra, *tactae rore querentur aves.* vide notas lib. IV. vſ. 740. HEINS.

201. *Tuſco Bellona duello.*] In eo caſtra hoſtium ab Appio capta, imo direpta, praeda ingens parta, & militi conceſſa, ſeptem millia & trecenti occiſi, duo millia & centum viginti capti. Victoriae hujus mentio exſtat in hoc lapide, in quo plura Appii geſta; quae ſparſim per haec quatuor diſticha leguntur:

APPIVS CLAVDIVS
CENSOR. COS. BIS DICT. INTERREX III.
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLVRA
OPPIDA DE SAMNITIBVS CEPIT,
SABINORVM ET TVSCORVM EXERCITVM
FVDIT, PACEM FIERI CVM PYRRHO
REGE PROHIBVIT, IN CENSVRA VIAM
APPIAM STRAVIT, ET AQVAM IN
VRBEM ADDVXIT, AEDEM BELLONAE
FECIT. NEAPOL.

203. *Appius eſt auctor: Pyrrho qui pace negata Multum animo vidit: lumine captus erat.*] Val. Maximus lib. IIX. cap. 12. *Appius Claudius feſſus jam vivendo, lectica ſe in Curiam deferri juſſit, ut cum Pyrrho deformem pacem fieri prohiberet. Hunc caecum aliquis nominet, à quo patria, quod honeſtum erat, per ſe parum cernens, coacta eſt pervidere?* Huc etiam mirifice pertinet, quod ſcribit Cicero in lib. de Senectute. *Appius*, inquit, *Claudius cum ſententia Senatus inclinaret ad pacem cum Pyrrho foedusque faciendum, non dubitavit illa dicere, quae verſibus perſecutus eſt Ennius:*

Quo vobis mentes, rectae que ſtare ſolebant
Antehac, dementes ſeſe flexore viai?

Fuit autem annus poſt Romam conditam CDLXXIV. cum Appius in Senatu cum Pyrrho pacem faciendam diſſuaſit. CIOFAN.

203. *Appius eſt auctor.*] Habes hoc ex lapide: cui ſubjungo iſtace Livii lib. X. *Dicitur Appius in medio pugnae diſcrimine, ita ut inter prima ſigna manibus ad coelum ſublatis conſpiceretur, ita precatus eſſe: Bellona, ſi nobis hodie victoriam duis, aſt ego templum tibi voveo.* NEAPOL.

203. *Pyrrho qui pace negata.*] Hic Pyrrhus Epirotarum Rex ſuppetias Tarentinis dedit, indicto eis à Romanis bello: ipſe in Italiam venit anno Urbis conditae CDLXXIII. ſibique junxit Samnites, Lucanos, Brutios: Vaſtavit multam Italiae partem; deinde à Romanis petiit pacem eo pacto, ut oppida jam victa fas eſſet ei retinere: negatum hoc Appii caeci ſtimulis. Eutropii Breviarium: *Pax diſplicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu eſt, eum cum Romanis, niſi ex Italiâ receſſiſſet, pacem habere non poſſe.* Epitome Liviana lib. XIII. *Cyneas, Legatus à Pyrrho ad Senatum miſſus, petiit, ut componendae pacis cauſſâ Rex in Urbem reciperetur: de quâ re cum ad frequentiorem Senatum referri placuiſſet, Appius Claudius, qui propter invaletudinem oculorum jam diu à conſiliis publicis abſtinuerat, venit in curiam: & ſententiâ ſuâ tenuit, ut id Pyrrho negaretur.* Is poſtea victus & ex Italiâ pulſus anno Urbis conditae CDLXXVIII. NEAP.

204. *Multum animo vidit.*] Tunc enim captus utro-

Hinc solet hasta manu, belli praenuntia, mitti;
In Regem & gentes cum placet arma capi.
Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est:
Quod Deus Euboïco carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quaeris: Sylla probavit opus.

Quae-

utroque oculo, imo & surdus id temporis esse cupivit; ne quosdam in Senatu audiret ad foedam pacem inclinantes. Plutarchus in Pyrrho, de Claudio. qui haec locutus in Curiâ: Πρότερον μὲν (ἔφη) τὴν περὶ τὰ ὄμματα τύχην ἀνιαρῶς ἔφερον, ὦ Ῥωμαῖοι· νῦν δὲ ἄχθομαι, πρὸς τῷ τυφλὸς εἶναι, μὴ καὶ κωφὸς ὤν, ἀλλ' ἀκούων αἰσχρὰ βουλεύματα καὶ δόγματα ὑμῶν, ἀνατρέποντα τῆς Ῥώμης τὸ κλέος. Neap. *Multa* Sarrav. & quinque alii.

204. *Captus.*] *Caecus* ultra viginti codices. *cassus* prim. Ambros. & Laeti. *quassus* unus. sed *captus oculis* Virg. 3. Georg. 183. ita *pectore captae* inf. ℣. 509. Burm.

205. *Prospicit à tergo summum brevis area Circum.*] *Summus Circus* pars anterior Circi. quid ergo *Prospicit à tergo?* si de tergo areae accipis, debet legi, *respicit. prospicere* enim à tergo nemo dicitur. si de tergo templi interpretaris, peccas in historiam. Area enim haec ante aedem Bellonae erat, ut ex Festo in *Bellona* & Pub. Victore in Regione IX. discimus. Optime igitur Ursini liber veterrimus & unus Patavinus, *Prospicit à templo.* Mutarunt nempe locum, qui Ædem Bellonae templum dici posse non opinabantur. Heins.

206. *Est ibi.*] Verius, *est ubi.* Neap.

206. *Parva columna notae.*] Optime: nam vere parva & columella. Festus Pompejus: *Bellona dicebatur Dea bellorum: ante cujus templum erat columella, quae bellica vocabatur; supra quam hastam jaciebant, cum bellum indicebatur.* & Publius Victor in Regione IX. *Ædes Bellonae versus portam Carmentalem: ante hanc aedem columna index belli inferendi.* Neapol.

207. *Belli praenuntia mitti.*] Idque ecce clarius è Dione de M. Antonino in Marcomannico bello: Ταῦτά τε εἰπὼν, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ Ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρίον (ὥς γε τῶν συγγινομένων αὐτῷ ἤκουσα) ἀκοντίσας, ἐξωρμήθη. Neapol. *Praesentia* Bernens.

208. *Capi.*] *Sequi* Moreti & tres alii.

209. *Altera pars Circi.*] In reliquâ parte Circi Flaminii erat aedes Herculis Magni Custodis: nec umquam haec fuit, ut blaterat Fanensis, in Circo maximo, qui in Regione XI. in eâ sane haec exstabant sacra Herculi aedificia; templum Herculis Victoris in foro Boario; aedes Herculis Olivarii ad portam Trigeminam; aedicula Herculis Triumphalis in Circo: non invenies certe aliquam cognomento *Custodis*; sed tantum in Circo Flaminio. Fragmentum veteris Calendarii: HERCVLI MAGNO CVSTODI IN CIRCO FLAMINIO. Auctorem hujus templi fateor me ignorare: nam si in Circo Flaminio unum tantum fuit Herculis templum, hoc certe constitutum à Fulvio Nobiliore: nec factum monitu Sibyllino; quod repugnat his Ovidii. Si duo, ut patet ex Topographia Urbicâ Onufrii Panvinii, bellum erit cum Sexto Rufo & P. Victore, qui tantum unum nominant in Circo: sed in horum exemplaribus multae lacunae. Et ego certe suspicor, duo in eodem fuisse, hanc aedem Herculis Custodis, à Senatu extructam jussu carminis Cumani; alteram à Fulvio, postea restauratam à Philippo Augusti vitrico: de quâ Noster sub metam hujus Libri. Neap.

210. *Quod Deus.*] Multi, *Qui.* Junianus, *Quam.* nempe alteram partem. sic in Trillibus ex antiquis libris,

Quam prius à miti Caesare munus habet.

nempe *vitam.* Art. Am. 51.

Munus habe coelum; coelo spectabere sidus.

Heins.

211. *Qui Nonas Lucifer ante est.*] Ursini, *quo.* Lege, *qui Nonas Lucifer anteit.* sequenti versu, *Sylla probavit opus*, non est sollicitandum, nec mutandum in *rogavit*, quod Ulitio amico meo, viro doctissimo, videbatur. Censorum proprie est *probare.* Vide veterem inscriptionem apud Neapolim hoc loco. Heins.

212. *Sylla probavit opus.*] Nullus mihi nec vetus nec novus scriptor, qui hoc probet. Tantum istud de Syllâ in Plutarcho inveni: Ἀποθύων δὲ τῆς οὐσίας ἁπάσης ὁ Σύλλας τῷ Ἡρακλεῖ δεκάτην, ἑστιάσεις ἐποιεῖτο τῷ δήμῳ πολυτελεῖς. Sed τὸ *probavit* accipio eo sensu, quo veterem hunc lapidem:

M. MANILIVS M. F.
L. TVRPILIVS L. F.
DVOMVIR,
DE SENATVS SENTENTIA
ÆDEM FACIENDAM COERA
VERVNT, EIDEMQVE
PROBAVERE.

Neapol.

Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicumque ex illis dederis; ego munus habebo.
Nomina trina fero: sic voluere Cures.

Hunc

213. *Quaerebam Nonas Sancto, Fidione referrem.*] In optimo lib. Vatic. Urs. itemque altero contracte scriptum est, SC O. Ex quo postea, ut puto, factum est *Sancte*: quomodo legitur in aliis vett. In alio tamen lib. litteris Longobardicis exarato, quem Fulvius Ursinus quarto abhinc anno mihi ostendit, perspicue scriptum est *Sanco*. Utraque scriptura ex veteribus inscriptionibus comprobatur. Qua de re consulendus est ejusdem Ursini, quem de Familiis Romanorum inscripsit, liber; item Aldi junioris liber de Quaesitis per Epistolam. CIOFAN. Vide quae de Sancto Sabinorum Deo, quem *Saugum* alii, alii *Sanctum* vocant, Lilius Gyraldus accurate notavit. Quem eundem cum Hercule volunt. Quem & Πίςιον, hoc est *Fidium*, vocabant. Notum est illud Silii:

——— & laeti pars Sanctum voce canebant,
Auctorem gentis: pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas. qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna ratione Sabinos.

qui Lilius hoc loco *Sancto* legit. De Sanco Festus videndus. DAN. HEINS. Hic Deus praecipue cultus à Sabinis: & *Fidius*, & *Sabus*, & *Sanctus*, & *Semipater* vocatus. Sed puto diversum Sanctum à Sabo; ex quo Sabinos nomen accepisse M. Cato in Originibus tradit his verbis: *Nomen esse impositum ex Sabo Divi Sanci Gentilis filio.* Idem quoque Silius innuere videtur in VIII. 422.

Ibant & laeti: pars Sanctum voce canebant
Auctorem gentis; pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas: qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magnâ ditione Sabinos.

Sic legit & citat hos versiculos Aldus Manutius in Quaesitis. Sed mallem ibi non *de patrio* legere, sed *de proprio*. Quomodo enim de Sancti patris nomine dixit Sabinos Sabus, ac non de suo potius, cum hoc Sabini etymon flagitet? Mens sane poëtae fuit, ut existimaret, à Sancto originem Sabinos, sed à Sabo nomen traxisse: Sanctus enim fuit primus Sabinorum Rex, si Augustino fides adhibenda lib. XVIII. de Civitate Dei: *Sabini Regem suum primum Sancum, seu, ut alii, Sanctum, retulerunt in Deos.* sic legendum, non corrupte *Xanthum*, vel *Xanthium*. Relatus ergo in Deorum synodum à Sabinis, imo à Romanis. Justinus Martyr locum in Urbe designat, ubi illi statua erecta, cum inscriptione & titulo *Sancti Dei.* ejus verba sunt in secundo pro Christianis Apologetico: Ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικὰς ἐν τῇ πόλει ὑμῶν βασιλίδι Ῥώμῃ, Θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν ὡς Θεὸς τετίμηται· ὃς ἀνδριὰς ἀνεγήγερται ἐν τῷ Τίβερι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν Ῥωμαϊκὴν ταύτην, SIMONI DEO SANCTO. Ubi *Simoni* nescio quomodo scriptum pro *Semoni*. Tertullianus quoque simile mendum habet, si mendum vocari potest, in Apologetico: *Cum Simonem magum statuâ & inscriptione Sancti Dei inaugurati.* nam I. pro E. saepe in inscriptionibus antiquis usurpatum. Sed fere *Semoni* in pervetustis memini legisse; ut in hac:

SANGO SANCTO SEMONI DEO FIDIO SACRVM
DE CVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS.

& in istâ: SEMONI SANCO DEO FIDIO SACRVM SEXTVS POMPEIVS S. P. F. COL. MVSSIANVS QVINQVENNALIS DECVRIO BIDENTALIS DONVM DEDIT. NEAPOL.

Scribe *Sanco*, & *Sancus*, sequenti versu, cum optimo Ursini libro & duobus Mediceis. Adi praeterea Neapolim. hoc loco, pro *Semo pater*, libri veteres constanter, *Semi pater*, nisi quod in nonnullis mendose, *Semi caper*, ut *Ennipater*. Nihil muto tamen. Nam quod Neapolis ex Reatina inscriptione notat & ad Rostratum Duillii Ciacconius,

SEMI PATRI SANCO,

apud Gruterum pag. XCVI. aliosque SEMOPATRI legitur. sic in Sardinia locus, qui Σαρδοπάτορος ἱερὸν Ptolomeo dicitur, a Sardo heroe nominatus. apud Propertium lib. IV. Eleg. X.

Sic Sancum Tatiae composuere Cures.

quo loco videndus Passeratius. & apud Festum in *Praedia: In aede Sanci, qui Deus Fidius putatur.* Livius lib. VIII. cap. 20. *Semonem Sangum* vocat. sed & illic *Sancus* est scribendum, ut & Σάγκον, pro Σάγκτον, apud Halicarnasseum & Plutarchum in Problematis Romanis. quanquam Augustinus utrumque

Hunc igitur veteres donarunt aede Sabini:
Inque Quirinali constituere jugo.
Est mihi (sitque, precor, nostris diuturnior annis)
Filia: quâ felix sospite semper ero.

Hanc

que nomen in libris de Civitate Dei videtur agnoscere. Nam in veteri inscriptione,

SANCTO SANCO SEMONI
DEO FIDIO SACRVM.

τὸ SANCTO titulis potius quam nominibus Semonis adscribendum. Ovidius certe non nisi terna ejus nomina agnoscit. Si tamen à *sanciendo orbe* dictus est, utrumque nomen ex Augustini sententia possit admitti. apud Silium Italicum libro VIII. ubi nunc legitur,

Ibant & leti pars Sanctum voce canebant.

codex Oxoniensis, *Sangum*, pro *Sancum*. sed & apud Tertullianum lib. II. ad Nation. cap. 9. videtur corrigendum: *Est & Sancus propter hospitalitatem a rege Plotio fanum consecutus*, non *Sanctus*. apud Lactantium lib. I. de Fals. Relig. codex Bononiensis longe antiquissimus, *Summa veneratione coluerunt Ægyptii Isidem, Mauri Jubam, Latini Faunum, Sabini Sancum.* ubi *Sabum* aliasque lectiones inculcarunt. HEINS.

214. *An tibi Semipater.*] In Urs. & quibusdam Vatic. sic legitur: in aliis vero, *Semicaper.* ut & manu recenti in eo, quod litteris Longobardicis exaratum fuisse dixi, exemplari emendatum est. pessime utroque modo. Rationem accipe, quam subjiciam. Anno ∞ LXXIV. de mense Quinctilis sub finem, reperta est vetus inscriptio in insula Tiberina ad S. Bartholomaei, quae est ejusmodi: (apud Gruter. pag. XLVI.)

SEMONI
SANCO
DEO. FIDIO
SACRVM
SEX. POMPEIVS S. P. F.
COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS
DECVR
BIDENTALIS
DONVM DEDIT.

Hanc primùm domi suae mihi ostendit idem Ursinus, simulque hunc ipsum Ovidii locum, qui ex hac ipsa inscriptione mirifice illustratur & emendatur feliciſſime. Ego loco diligenter examinato videri mihi non *Semipater*, nec *Semicaper*, sed *Semopater* legendum ajo. tum ille, recte, inquit, putas. Hac autem ducebar ratione, quod videbam à Poëta secundo ab hoc versu subjici:

Nomina terna fero.

id est, *Sancum*, *Fidium*, & *Semonem*. *Semipatrem* vero & *Semicaprum* nomen non esse nemo non videt. Quid plura? Dubitari sane, inquit ille, non potest, quin prorsus ita, ut tu censes, legendum sit. Postea multo utrimque, ut inter amicos fit, habito sermone, inde discedens ad Muretum diverto, ut ipsi eam, quam feceram conjecturam, quamque ille tantopere probaverat, exponerem. qua exposita, is, admoto ad os digito, illico ostendit mihi eam ipsam conjecturam sic in ora T. Livii libri viginti ante annos, cum eum librum Venetiis à P. Manutio dono accepisset, annotasse. Locus autem Livii est hic è lib. IIX. *Bona Semoni Sanco censuerunt consecranda.* Quo loco hoc amplius notaverat Dionysius lib. IV. Augustinus de Civitate Dei, Lactant. lib. I. Silius, Festus, Plutarchus, & Fulgentius. Hanc autem inscriptionem alteramque veteris nummi cum hoc ipso Ovidii loco, aliorumque auctorum, quae mirifice illustravit omnia, idem Ursinus in suo, quem de Familiis Romanorum inscripsit, & anno abhinc tertio edidit, libro adduxit. Ubi testatur, esse doctiſſimos quosdam viros, qui apud Ovidium eo, quo dixi, modo legendum arbitrentur. Uterque & Muretus & Ursinus Dei beneficio vivunt, qui me nemendacii quidem suspicione redargui posse sciunt. Sed oblitus eram, id quod principio fere dicendum fuit, Ursinum multo ante quam librum publicaret suum indicasse mihi, hunc ipsum Ovidii locum à Josepho Scaligero in conjectaneis in Varronem de Lingua Latina suis decem ante annos emendatum fuisse. Haec volui, ne esses nescius lector, ut ea, quam quisque debet, laude minime fraudetur. CIOFAN. Josephus Scaliger ad Varr. de L. L. pag. 32. mallet, *An tibi Semo pater.* Non suade Inscriptio Reatina:

SEMIPATRI SANCO.

NEAPOL. Multa de hoc numine commentati fuere viri docti, sed initio literarum renascentium quam infeliciter docebunt notae Merulae ad Lib. IV. Pont IV. 32. meliora dabunt Castal. III. Obs. 10. Tristan. tom. III. pag. 368. & alii. De Justini errore, qui nobilem hanc inscriptionem ad Simonem Magum retulit, omnia a viris doctis excussa sunt; quorum magnum numerum apud Voss. de Idololat. I. 12. Ittigium Dissert. de Haeresiarch. pag. 27. & J. A. Fabric. in codice Apocrypho N. T. tom. I. pag. 419. reperies. BURM.

216. *Nomina terna.*] *Trina* quinque scripti. ut lib. V. 146. *Vici numina trina colunt. Trinum Forum*

Hanc ego cum vellem genero dare; tempora taedis
 Apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Junius Idus
 Utilis & nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta est.
 Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliacâ placidus purgamina Vestâ
 Detulerit flavis in mare Thybris aquis;

Non

Statius Silva quarta ad Gryphum. Plura diximus alibi. vid. ad lib. XIII. Met. 724. HEINS.

217. *Hunc igitur.*] *Hac* Bonon. & Ferrar. *hanc* Mazar. & Vatic. *hinc* prim Ambros.

217. *Donarunt aede Sabini.*] Hi ergo populi templi auctores. O si verum! Sed vereor ne verior Dionysius lib. IX. qui scribit, Spurium Postumium Consulem dedicasse anno Urbis conditae CCXCVIII. ultimum vero Tarquinium exstruxisse; gloriam tamen inscriptionis Postumio ex S. C. concessam. verba ejus haec sunt: Ἐν δὲ τῇ πόλει τὸν ναὸν τοῦ Πιστίου Διὸς Σπόριος Ποστούμιος ὁ συνύπατος αὐτοῦ καθιέρωσε, μηνὸς Ἰουνίου ταῖς καλουμέναις νόναις, ἐπὶ τοῦ Ἐνυαλίου λόφου, κατασκευασθέντα μὲν ὑπὸ τοῦ τελευταίου βασιλέως Ταρκυνίου, τῆς δὲ νομιζομένης παρὰ Ῥωμαίοις ἱεράσεως οὐ τυχόντα ὑπ' ἐκείνου. τότε τῇ βουλῇ δόξαν, ὁ Ποστούμιος ἔλαβεν αὐτοῦ τὴν ἐπιγραφήν. Forte ob odium in Tarquinios. NEAP.

219. *Nostris diuturnior annis Filia.*] Hujus nomen non legi: hoc teneo, ex eâ nepotes Ovidium habuisse; idque ipsomet attestante in Tristibus:

Filia me mea bis primâ fecunda juventâ,
Sed non ex uno conjuge, fecit avum.

Tangit filiae διγαμίαν. NEAP.

221. *Hanc ego cum vellem genero dare.*] Optima codici Vossiano interpretatio adscripta: *Haec fuit uxor Fidi Cornelii Fabii.* recte. Seneca libro de Constantia sapientis cap. XVII. *In Senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, Nasonis generum.* Hinc Senatorem fuisse colligo. De Genero hoc Ovidii nihil notatum ab iis, qui vitam ejus contexuerunt. HEINS.

222. *Quaeque cavenda.*] *Timenda* Bernens.

223. *Tum mihi post sacras monstratur Junius Idus.*] Macrobius Saturnalium primo cap. XV. *Nec hoc praetermiserim, quod nuptiis copulandis Kalendas, Nonas & Idus religiosas, id est devitandas censuerunt.* plura idem illic ad rem, id quoque inter cetera, omnes postriduanos dies, seu post Kalendas, sive post Nonas Idusve, ex aequo atros esse. idque ad vs. 58 libri primi jam observavimus. Quomodo igitur dies post Idus Junias, utilis nuptiis hic dicitur? intelligit haud dubie diem ante XVIII. Kal. Julias. Idibus jam exactis. quaere etiam atque etiam videndum, ne Naso scripsetit, *post actas Idus.* sequens vero versus ostendit diem esse intercisum. HEINS.

226. *Conjunx sancta Dialis ait.*] Non damno hanc lectionem, quam & membranae veteres tuentur; fors sit tamen, ut scripserit Naso, *conjunx cincta Dialis*, cujus conjecturae rationem ex Festo jam reddidimus supra libro III. vs. 397. *cinctum flaminum* pro veste posuisse Gellius videtur libro X. cap. 15. Noctium Atticarum. *Nodum in apice, neque in cinctu, neque alia in parte ullum habeto,* sic malo, quam *ullum habet.* & mox, *piaculum esto.* HEINS.

227. *Donec ab Iliaca.*] Usque ad XVII. Junii diem. Festus: *Stercus ex aede Vestae XVII. Kalendas Julias defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini: qui locus clauditur portâ Stercorariâ. tantae sanctitatis majores nostri esse judicaverunt.* In veteri Kalendario scribitur haec dies, Q. ST. DF. NEAPOL.

228. *In mare Tibris aquis.*] Cui credam, Festo, Varroni, an Nostro? Illi ajunt, delatum in locum certum, imo hunc portâ clausum ad venerationem: Naso vult jactum in Tiberim. Haereo. NEAPOL.

229. *Detonso crinem depectere buxo.*] Sic legas. Detonsus est rasilis. Inepte libri duo, *detonsum crinem.* His ergo diebus Flaminicae Diali vetitus concubitus, ungues ferro secare, capillum depectere: quod ei etiam praecipue non fas per id tempus, quo ad Argeos itabat, ut XV. & XVI. Kalendas Apriles; Noster mense Martio:

Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
Hac, sicut memini, praeteritâque die.

Lex Flaminica: CUM EAT AD ARGEOS, NEQUE CAPUT COMITO, NEQUE CAPILLUM DEPECTITO. NEAPOL. Velim videre, qui intelligat, & nos doceat quid sit, *detensum buxum.* duo libri, *detenso.* tres, *detensum.* duo, *detonsos crines,* prima editio, *detensae.* Laeti codex, *detonsa.* Scribe omnino, *dentesa buxe*, hoc est pectine buxeo, qui Martiali *buxus multifido dente* Apophoretis, lib. XIV. 25.

Quid faciet nullos hic inventura capillos,
Multifido buxus quae tibi dente datur?

κτένα πύξινον apud Graecos scriptores frequenter

videas

Non mihi detonsos crines depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet:
Non tetigisse virum; quamvis Jovis ille sacerdos,
Quamvis perpetuà sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum purà Vesta nitebit humo.
TErtia post Nonas removere Lycaona Phoebe
Fertur: & à tergo non habet Ursa metum.

Tunc

videas occurrere. idem Martialis lib. XII. 84. *dentem* pro pectine dixit,

Exiguos secto comentem dente capillos.

Tibullus lib. 1. Eleg. IX.

Aut tenues denso pectere dente comas.

morsum numerosi dentis Claudianus Nuptiis Honorii. Apulejus Miles. II. *Pectinis arguti dente tenui discriminatum capillum.* ita Graeci κτένα ὀδοντωτὴν dixerat. *maxillam* pro pectine posuit Persius Satyra IV. ut recte est interpretatus magnus Casaubonus,

Tu cum maxillis balanum gausape pectas.

postea in Helmaestadiensi codice recenti quidem illo, sed notae haud protritae disertim inveni exaratum, *dentose buxo Dentatus* & *dentosus*, ut *moratus* & *morosus*, *comatus* & *comosus*, similiaque. Si cui *dentosa* vox insolentior videbitur, *dentata* licet reponat sic apud Petronium, *Descendentes ab aure capillos dentatâ manu ducere. Assiduis dentatum caedibus ensem* dixit Sidonius Apollinaris Panegyrico Aviti. sic & *dentata serra.* de serra Noster Metam. VIII.

——— *Ferreque incidit acuto*
Perpetuos dentes.

ita *bidens*, *tridens* & *dentale* instrumentum rusticum, cujus Maro, Columella, Persius meminerunt. *buxus* aut *buxum* pro pectine buxeo frequenter apud poetas occurrit. sic Juvenali Sat. XIV. *Caput intactum buxo*, pro capite impexo. *dentosus* autem non magis vox insolens quam apud Apulejum *gemmosa monilia*, *populosa familia*, *vaporosi fontes*, *saginosi lupi vastis corporibus*, *ubi farcinosi* ridicule editiones occupavit. *silentiosa noctis secreta* eidem *scelerosa mulier. culmosi fratres* Sidonio Apollinari. *montosa Ithone* apud Statium Theb. IV. *non montana*, in antiquis membranis. *morbosus* Gellio libro IV. cap. 2. apud eundem cap 9. *facundiosus*, *victoriosus*, *consiliosus*, *disciplinosus*, aliaque id genus plura. Libro XI. cap. I. *armentosa terra.* libro XIV. cap. I. *ambagiosa conjectatio & fallaciosa.* sic *bibosum* Publio Nigidio & Laberio. nove dictum & Gellius libro III. cap. 12. notat. HEINS. Sed mihi indigna nitore Ovidiano vox *dento a* videtur, cujus nullum ex antiquitate exemplum produci potest ideoque cum nonnullis scriptis lego, *detonsos crines depectere buxo.* vel, *detonsum crinem*, ut tres libri. nam postquam detonsi forcipe essent crines, tunc buxeo pectine depectebantur: *depectere* enim plus esse, quam simplex *pectere*, patet ex Gellii loco à Neapoli laudato, ubi dicitur, *neque comit caput* (quod & pectendo fit) *neque capillum depectit*, id est detonsum, depectit. non vero detonsi crines capiendi penitus abrasi, sed ornatus caussa tantum extrema parte detonsi, ne luxurient nimis, & ne intricati & densi nimis, vel ut hirta silva, caput deforment; ut ita Bacchus *detonsis crinibus* lib. III. Fast. 465. & *detonsi capilli* Martial. VIII. Ep. 52. aliter *detonsa*, vel *detonse*, *buxo* posset defendi, ut intelligatur pecten ex buxeo ramo detonso, sive amputato ex arbore, non vero, ut Neapolis, rasili: nam ita detonderi capi posse non puto. cum *tonderi* & *detonderi* arbores dicantur, quarum rami amputantur, velut lib. III. 237. *Detonsae frigore frondes.* ubi vid. Heinsium. sic Horat IV. Od. 4. *Ilex tonsa bipennibus.* &, *tonsa myrtus*, de qua ad Quinct. VIII. 3. sed prior lectio & interpretatio mihi verior videtur. BURM.

230 *Ferro subsecuisse licet.*] Diebus licitis segmina subter arborem filiquam terrà operiebantur. Vide leges Flamini & conjugi impositas ex libris Sacerdotalibus apud A. Gellium lib. x. cap. 15. NEAPOL.

230. *Perpetua sit mihi lege datus.*] Quid istud est? ergo divortium Flaminicae vetitum fuit. ita: nam univira & unicuba esse debebat. Ad hunc ritum Tertullianus exhortatione ad castitatem: *Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut & virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur, & si auspicii initium est. Item in quibusdam Solemnibus & Auspiciis, ut prior sit univirae locus. Certe Flaminica non nisi univira est. quae & Flaminis lex est.* Dixi supra, *univira*; forte melius, *univiria.* Sed utraque vox ad vetum. nam primae accommodo vetustum hunc lapidem: RENATVS VOLVSIE IVSTE MATRI CARISSIMÆ, OMNIVM FEMINARVM SANCTIORI VNIVIRÆ. secundae, Trebellii Pollionis ista, de Calpurnia Titi conjuge: *Fuit*, inquit, *sancta & venerabilis femina de genere Censorinorum, id est Pisonum* (lege *Celonianorum.* qui umquam Pisones Censorini?) *quam majores nostri univiriam Sacerdotem inter sacratissimas feminae adorarunt.* NEAP.

234. *Ignea cum pura veste nitebit humus.*] Idem

magnus

Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
 Adſpicere: & didici, lubrice Thybri, tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
 Quique tegunt parvis aera recurva cibis.
MEns quoque numen habet. Menti delubra videmus
 Vota metu belli, perfide Poene, tui.
Poene, rebellaras: & leto Conſulis omnes
 Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
 Suſpicit; & melior protinus illa venit.
Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
 Illa dies, quâ ſunt vota ſoluta Deae.

Veſta,

magnus Scaliger legebat, *Ignea cum pura Veſta nitebis humo.* D. Heins. Optime Scaliger, *Veſta nitebis humo.* neque aliter in uno Farneſiano & Matthaei Herculani libro erat emendatum, *pura humo*, aede purgata poſt ſtercus ablatum. ſimiliter in voce *Veſtae* peccatum a librariis apud Silium lib. xiii. ỳſ. 848. Codex praeterea Bononienſis, *virebit*, ut apud Horat. Epod. xvii.

——— nec Sicana fervida
Virens in Ætna flamma.

ita enim codices multi. apud Martial. *virens flamma*, de quo vide commentatores. Heins. Hic memoriae vitio ex Martiale *virentem flammam* citari, cum ille *aurum virens* dixerit lib. xii. 15. notavit Bentl. ad Horat. Epod. xvii. ỳſ. 33. ſed Heinſii menti obverſatus fuit *Focus virens*, quem Scriverius reſtituit Martiali xii. 32. ubi de hoc loquendi genere plura. Burm.

235. *Tertia poſt nonas.*] vii. Idus Arctophylax occidit mane. Neap.

235. *Lycaona.*] Heinſius ſe hoc non intelligere notaverat in codice, & varie tentabat locum. vel, *removente Lycaoni Phoebe Ferris*, ut de urſa intelligatur. *Lycaoni* erat in Patavino. vel, *removere Lycaonis orbem Fertur.* deinde nihil mutandum cenſebat, & de Arctophylace capiebat. ſed recte Fanenſis *Lycaona* pro *Lycaonidem* poni docet: Arcas enim eſt Lycaonis nepos. & hoc more Graecorum. ita Ἀμφιτρύων, pro Ἀμφιτρυωνίδης, Pindar. iv. Nem. 32. ubi vid. Schol. & x. Olym. 42. Μολίονες, pro Μολιονίδαι. ubi vid. Schmid. Burm.

237. *Me memini.*] *Commemini* unus Mazarin. male. vide ad iii. Amor. vi. 26.

237. *Ludos in gramine campi.*] De his ita Feſtus: *Piſcatorii ludi vocantur, qui quotannis menſe Junio trans Tiberim fieri ſolent à Praetore urbano pro piſcatoribus Tiberinis: quorum quaeſtus non in macellum pervenit, ſed fere in aream Volcani: quod id genus piſciculorum vivorum datur ei Deo pro animis humanis.* Neap.

238. *Et dici, lubrice Tybri, tuos.*] *Didici* meliores. & mox, *rebellaras*, pro *rebellabas.* Heins.

240. *Æra recurva.*] Γναμπτὰ quoque ἄγκιστρα dixit Homerus in Odyſſeâ. Neap.

240. *Parvis cibis.*] *Pravis* Francof. ſed nihil muta, & vide viii. Met. 855. & hic *parcis* volebat Heinſius; ut ſaepe alibi. Burm.

241. *Mens quoque numen habet.*] Poſt infelicem illam Romanorum cladem ad lacum Traſymenum. Neap. Lactantius lib. i. de Falſa Religione cap. 20. *Mentem quoque inter Deos collocavit ſenatus. quam profecto ſi habuiſſet, ejusmodi ſacra numquam ſuſcepiſſet.* Vovit, ut puto, hanc Menti aedem Atilius praetor anno ab v. c. dxxxvii. quo anno & Q. Fabius Maximus aedem Veneri Erycinae vovit, teſte Livio libro ſecundo decadis tertiae. Heins. Haec jam Betulejus ad Lactantii locum obſervavit, & hic Fanenſis: ſed praetoris, & voventis, & dedicantis, nomen fuit non Atilius, ſed Otacilius, ut oſtendit Pighius in Annal. ad A. dxxxvi. vid. & Sigon. ad Liv. xxii. 10. Burm.

241. *Delubra videmus Vota.*] Suaſu Decemvirûm. Poſt inſpectos libros Fatales aedem vovit Attilius Praetor, dedicavit T. Octacilius Craſſus. Vide Livium lib. xxii. & xxiii. Neap.

243. *Leto Conſulis.*] C. Flaminii. Neap. *Principis* Ambroſ. prim. *extimuere* idem.

245. *Spem metus expulerat.*] Alii, *abſtulerat.* ut infra,

Abſtulerat vires corporis ipſe timor.

Heins. Ita editiones quaedam. *extulerat* ultra viginti ſcripti.

246. *Suſcipit.*] *Excipit* prim. Ambr. an dictum? ut apud Propert. iixx. 10.

Quae tum ego Neptuno, quae tunc cum Caſtore Fratri,
Quaeque tibi excepi tum Dea Leucothëe.

Burm.

247. *Mediis ſex lucibus Idus.*] Oſtendit quo die conſecrata: hoc eſt, eodem vii. Idus. In Kalendario

Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora:
Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram. coelestia numina sensi,
Laetaque purpureâ luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te, Dea; nec fueras adspicienda viro.
Sed quae nescieram, quorumque errore tenebar,
Cognita sunt nullo praecipiente mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
Cum flammae custos aede recepta suâ est.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.

Quae

dario statim post hunc legitur: MENTI IN CAPIT. Puto verius, & credo, Nostro haud dubie aliò sibi mentem, cum haec scriberet: nam VII. Idus adsignificavit supra in illis, *Tertia post Nonas.* Quod si eodem fuit dies consecrationis, superfluum sane hoc iterum uno disticho adnotare: idcirco suspicor, VI. Idus his duobus versiculis exprimere voluisse, non VII. ut ex iisdem colligo. NEAP. *Ex lucibus* prim. Vatic. & duo alii. *post lucibus* unus.

241. *Tibi nunc operata resolvimus ora.*] V. Idus erant sacra Vestalia, ut monent Kalendaria. de festo M. Varro lib. V. *Dies Vestalia, ut virgines Vestales Vestae sacrificent.* In Kalendario Constantini Magni, VII. Idus VESTA APERIT: V. Idus VESTALIA: XVII. Kalendas Julias VESTA CLVDITVR. Prima & ultima verba capio de penu Vestali: qui, cum Vestalium dies aderat, aperiri solitus; claudi puto post illa praeterita. Vide an ad hanc mentem hic Festi Pompeji locus: *Penus vocatur locus in aede Vestae intimus tegetibus septus: qui certis diebus circa Vestalia aperitur.* NEAP. *Operosa* Jun. Bern. & quatuor alii. male.

252. *Refulsit.*] *Resolvit* Regius.

253. *Non equidem vidi (valeant mendacia vatum) Te, Dea.*] Sic lege ac distingue. Terentius in Andria: *Valeant qui inter nos discidium volunt.* & infra hic Noster:

——— *Valeas, mea tibia, dixi.*

CIOFAN. *Pereant mendacia* tres libri. *tu Dea, non fueras* multi scripti & Gryph. Edit. *conspicienda* prim. Amb. & Laeti.

255. *Quorumque errore tenebar.*] *Trahebar* prim. Farnes. & Ambros. & Laeti, cum quatuor aliis. ut lib. V. 25.

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis.

Metam. II. 79.

Utque viam teneas, nulloque errore traharis.

sed & alterum tectum est. HEINS.

256. *Nullo.*] *Nulla* Voss. Farnes. & sex alii. *illa* Patav. quod olim probabat Heinsius. *agnita* etiam Laeti.

257. *Dena quater memorant.*] Annus erat XL. Urbis conditae. NEAP.

257. *Palilia Romam.*] De his Festis vide quae notavi sub finem lib. XIV. Metamorphos. CIOFAN. *Denaque ter* prim. Vatic.

258. *Cum flammae custos.*] Non placet liber, in quo, *Dum flammae custos.* NEAP.

258. *Æde recepta Dea est.*] Veteri inest, *Urbe recepta.* Credo & faveo vulgato Codici, non isti: nam sequitur, hanc aedem *Regis opus placidi*; id est à Numâ templum conditum. NEAPOL. *Recepta sua est* rectius prim. Ambros. & Laeti liber. pro *Palilia* superiori versu *Parilia* Ursini codex. dixi lib. IV. ℣f. 721. pro *Romam* eodem versu, *nomen*, Mazar. Zulich. aliique plurimi. Voss. Arondel. Erfurt. duo alii, *numen*. Forte,

Dena quater memorant abiisse Palilia, numen
Cum flammae custos aede recepta sua est.

HEINS. Forte scripserit, *sede recepta sua est*, ut passim *aedes* & *sedes* permutantur. vid. ad Quinct. IV. 2. & ita mox 268. ubi, pro *sedem*, *aedem* habet Mediceus. vid. & vers. 366. & 380. infra, & alibi. BURM.

258. *Recepta Dea est.*] Et ubi antea sacra haec Vestae? Ilium certe habuit primitus; postea ab Æneâ Lavinii constituta: inde in Albam longam transtulit Ascanius, Numa vero in Urbem. Sed Alba haud remansit sine sacris. Vetus interpres ad illud Satyrici,

Ignem Trojanum & Vestam colit Alba minorem:

Romanos, ait, Tullo Rege movere ea sacra & transferre voluisse, sed magnam lapidationem de coelo factam; & jussos ex libris Sibyllinis Pontifices ex S. C. sacra Albae renovare. Fuerunt quoque & Tiburi Virgines Vestales; sed puto post translationem Romanam, non antea. haec quidem inscriptiones testantur:

SAV.

Quae nunc aere vides, ſtipulà tunc tecta videres:
  Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtae,
  Tunc erat intonſi regia magna Numae.
Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuiſſe
  Dicitur: & formae cauſſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, quae Terra: ſubeſt vigil ignis utrique.
  Significant ſedem terra focusque ſuam.
Terra pilae ſimilis, nullo fulcimine nixa,
  Aëre ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
  Quique premat partes, angulus omnis abeſt.

Cum-

SAVFEIAE ALEXANDRIAE
VV. TIBVRTIVM
CAPLATORES TIBVRTES.
altera:
C. SEXTILIVS
VV. TIBVRTIVM
LIB. EPHEBVS
HERCVLANEVS AVGVSTALIS.
NEAPOL.

259. *Placidi.*] *Placidum.* NEAPOL. Ambroſ. & Bernenſ. *opus, quo non placidi* Junian.

261. *Quae nunc aere nitent, ſtipula tunc tecta virebant.*] *Ære virent* plurimi veterum. *aere vides, ſtipula tunc tecta virebant* Mazar. Arondel. ac itidem plurimi alii. At vere Urſini, Naugerii & tres alii,

Quae nunc aere vides, ſtipula tunc tecta videres.
HEINS.

262. *Lento vimine textus erat.*] Hic in ipſâ novâ aede, ni fallor, poſtea ſervatus eâdem religione quâ vetus illa Romuli caſa: & hunc puto Feſti *penum.* nam idem de eo ſupra: *Tegetibus*, inquit, *ſeptus.* NEAPOL. *Tectus* nonnulli.

263. *Qui ſuſtinet atria Veſtae.*] Atrium erat, ubi illae degebant. Plinius: *Virgines cum vi morbi atrio Veſtae coguntur excedere, matronarum curae cuſtodiaeque mandantur.* Illud igitur fuerat pars regiae, quam *parvam* alicubi vocat, hîc *magnam.* NEAP. *Qui nunc tenet* Petav. & Mazar.

265. *Quae nunc manet.*] Rotunda ſcilicet eſt: nec alia dicitur fuiſſe antiquae aedis forma. monent id paſſim priſca numiſmata. NEAPOL. *Nunc tenet* Thuan. & Voſſ. *creditur* Francof.

266. *Formae cauſa probanda ſubeſt.*] Malim, *ſua eſt*, quia *ſubeſt* denuo occurrit verſu proximo. mox, *Veſta eadem eſt quae terra*, Urſini codex & duo alii, non *& terra* cum vulgatis. HEINS.

269. *Terra pilae ſimilis.*] Quis non trahat huc illa Feſti Pompeji, licet protrita? *Rotundam aedem Veſtae Numa Pompilius Rex Romanorum conſecraſſe videtur; quod eamdem eſſe terram, quâ vita hominum ſuſtentaretur, crediderit, eamque in pilae formam eſſe, ut ſui ſimili templo Dea coleretur.* NEAP.

270. *Tam grave.*] Heinſius malebat, *quam grave.*

271. *Ipſa volubilitas.*] Hic verſus & ſequentes quinque in nullis vetuſtis exemplaribus reperiuntur. NAUGER. Hoc carmen cum ſequentibus quinque non legitur in novem, quibus in hoc poſtremo libro utor, exemplaribus. Idque alii teſtati ſunt, qui hoc opus cum antiquis libris contulerunt. CIOFAN. Hi ſex verſus in Urſini libro & ſex aliis leguntur. à ceteris abſunt. HEINS. Deſunt & in Bernenſi codice & priſcis editionibus. in uno Mediceo leguntur poſt vſ. 280. *ſubjectum ſuſtinet* Edit. Gryph.

273. *Locata.*] *Locatum* Laeti; & mox, *connexa*, Vatic. & duo Patavini.

276. *Terrae mundus haberet onus.*] *Terram haberet onus* elegantius Urſini, Laet & duo alii. unus Mediceus, *terras.* HEINS.

277. *Arte Syracuſiae.*] *Syracoſia* lege. nam in *Syracuſia* tertia ſyllaba producitur. à Syracuſis Συρακούσιος, & poëtice Συρακόσιος. ſic *verſu Syracoſio* Virgilius Ecloga ſexta, ut habent vetuſtiſſima exemplaria. apud Claudianum quoque in Epigrammate de hac Archimedis Sphaera *Syracoſius ſenex* ſcribendum, & apud Priſcianum de Ponderibus,

Prima Syracoſii mens prodidit alta magiſtri.

& apud Noſtrum in Ibide,

Utque Syracoſio praeſtricta fauce poëtae;

&

Cumque sit in mediâ rerum regione locata,
Et tangat nullum plusve minusve latus;
Ni convexa foret, parti vicinior esset:
Nec medium terram mundus haberet onus.
Arce Syracosiâ suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parva figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra. quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus. à pluvio vindicat imbre tholus.
Cur sit virgineis, quaeris, Dea culta ministris?
Inveniam caussas hac quoque parte suas.

Ex

& Pont. lib. IV. Eleg. III.

Illa Syracosia modo formidatus in urbe.

neque aliter apud Silium Italicum passim in vetustissimo codice exaratur. pro *Arte* etiam *Arce* reponendum cum optimo Patavino & duobus aliis. Achradinam intelligit, editiorem Syracusarum partem, ubi servatam fuisse hanc Sphaeram ex Athenaeo docemur. lib. v. in descriptione navis illius celeberrimae, quam Archimedes Hieroni Regi construxit: Βιβλιοθήκην ἔχων ἐν αὐτῷ κατὰ δὲ τὴν ὀροφὴν πόλον, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδίνην ἀπομεμιμημένον ἡλιοτρόπιον. Silius lib. XIV. quatuor partes urbis Syracusanae *quatuor arces* vocat:

Nunquam hoste intratos muros, & quatuor arces.

idem ibidem *arces* non addito numero:

Inde Syracosias castris circumdedit arces.

Florus *tres arces totidemque muros* Syracusis assignat. Ceterum locum Athenaei de hac Sphaera esse intelligendum vox πόλον satis evincit, nam ἡλιοτρόπιον dixit, quod cursum per duodecim signa solarem exprimeret. scio aliter interpretari viros doctos. Claudianus de hac Sphaera:

Percurrit properum mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.

Ita lego. vulgati, *proprium annum.* Paulo ante etiam scribendum:

Jura poli, rerumque fidem, legesque dierum
Ecce Syracosius transtulit arte senex.

Nam vetustiores libri, *legesque Deorum.* Vulgata exemplaria, *virorum.* HEINS.

278. *Stat globus, immensi parva figura poli.*] Archimedes Syracusanus sphaeram vitream sibi confinxerat, in qua Solis Lunaeque globi proprio incessu, & sponte diversas mundi oras commearent. Qua de re sic Claudianus quoque cecinit:

Juppiter in parvo cum cerneret aethera vitro,
Risit, & ad superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curae!
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque deorum;
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.
Jamque suum volvens audax industria mundum
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Quid falso insontem tonitru Salmonea miror?
Æmula Naturae parva reperta manus.

CIOFAN. Significat illam solidam Archimedis sphaeram. Solidae opponitur κρικωτὴ, quae intus aërem non claudit. NEAP.

279. *Tantum secessit ab imis Terra.*] In ejus, inquit, medio puncti instar haerebat tellus. Scias illam è vitro fabricatam: ut id perspici posset, motus etiam ipsi coelestes, siderum ortus & occasus, mentitus Signifer, simulacra Cynthia, ut cum Claudiano loquar. Salve magne Archimedes, patriae nostrae decus, ingenium supra humanum. heu! ubi jam insignia Sicula illa capita? videtur hodiernum coelum prorsus aliud ab antiquo. Ubi Theocriti, ubi Lysiae, & quorum plerumque scripta nobis aetas invidit? Dabimus ante biennium, si Deus volet, Bibliothecam Siculam, ut mireris, quos viros ea tellus emiserit; imo ut lugeas, quas gemmas orbis amiserit. NEAP.

282. *A pluvio vendicat imbre tholus.*] Graeci hujusmodi templum dicerent ναὸν θολοειδῆ. sic apud Athenaeum lib. v. Ναὸς Ἀφροδίτης θολοειδής. Tholi forma est οὐρανοειδής· propterea scripsit Dio lib. LIII. Pantheum, quod Romae condidit Agrippa, θολοειδὲς ὂν τῷ οὐρανῷ προσεοικέναι. Inepte Marsus, ut solet, θόλον vult esse testudinem; cum haec eadem, quae Graecis χελώνη. NEAP.

Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
 Semine Saturni: tertia Vesta fuit.
Utraque nupserunt; ambae peperisse feruntur:
 De tribus impatiens restitit una viri.
Quid mirum, virgo si virgine laeta ministrâ
 Admittit castas in sua sacra manus?
Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam.
 Nataque de flammâ corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quae semina nulla remittit,
 Nec capit: & comites virginitatis habet.
Esse diu stultus Vestae simulacra putavi:
 Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo.
 Effigiem nullam Vesta, nec ignis, habent.

Stat

283. *Cur sit virginibus.*] Duplicem assignat caussam, cur Vestae virgines inserviant. Prior est, quod inter sorores tantum ipsa remanserit viri impatiens: altera, quod Vesta sit eadem cum igne, à quo nihil generatur. Cicero duas alias retulit: *Vestae colendae*, inquit, *virgines praesunt, ut advigiletur facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres in naturâ feminarum omnem castitatem pati.* Neapol.

283. *Virginibus.*] *Virgineis* meliores. Heins.

283. *Dea culta ministris.*] *Dea laeta* codex Laeti. ut lib. v. 667.

Laete Lyrae pulsa, nitida quoque laeta palaestra.

sed repetita hîc vox videtur ex versu 289. Burm.

284. *Inveniam caussas.*] *Invenies* Bernens. mox, *creatam*, Putean. alter.

286. *Semine Saturni.*] Hesiodus in Theogoniâ:

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
Ἱστίην, Δήμητρα, καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
Ἴφθιμόν τ' Ἀΐδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

& Orpheus:

Ἑστία εὐδυνατοῖο Κρόνου θύγατερ βασίλεια.

Neapol.

290. *In sua sacra.*] *In sua castra* Ambr. prim. Laeti & duo alii. *jura* unus. *ad sua sacra* Moreti.

291. *Nec tu aliud.*] Haec quattuor carmina citat & exponit Lactantius libro primo cap. 12. cujus haec sunt verba: *Idcirco enim virginem putant Vestam, quia ignis inviolabile sit elementum, nihilque nasci possit ex eo: quippe qui omnia, quae arripuerit, absumat.* Ciof.

291. *Vivam.*] *Castam* unus. *puram* alius. *meram* itidem unus.

292. *Corpora nulla vides.*] Veriorem sententiam hîc Noster secutus. Placuit enim Sophis quibusdam, ignem nostrum & elementarem sua quoque creare animalia. in quorum numero recenseo Senecam: *Ignis*, hic inquit, *qui omnia consumit, quaedam etiam creat: &, quod videri non potest simile veri, animalia igne generantur.* Aristoteles lib. v. Historiarum enarrat naturam quorumdam animalculorum, quae in nive & in igne generantur in Cypriae insulae fornacibus aerariis: eadem quoque Strabo commemorat. Quae nugae semper mihi visae: nam quae potior ratio est, quod in hisce, non in aliis similia ζῶα generentur? in ix. quoque idem inquit Philosophus, auctores quosdam esse, qui clorionem avem ex incendio nasci putent, sed ipse meram fabulam censet; imo manifeste testatur, ex hoc nostro igne nullum omnino creari animal: Πῦρ, ait, οὐδὲν φθορᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. in eo tamen generari non negat: quod Seneca fatetur; & facit ad hoc ignem agentem, cum ait, *quaedam etiam creat.* Non scripsit id Philosophus: diversum est *πῦρ γεννᾷν* à *γεννᾶσθαι ἐν πυρί*. Neapol. Isidorus lib. viii. cap. ult. citans hos versus habet, *corpora nuda.*

294. *Comites virginitatis amat.*] *Habet* Ursini, Laeti, prim. Ambros. & novem alii. Alteram lectionem Lactantius Firmianus libro primo de Falsa Religione cap. 2. prodit, hoc & tribus praecedentibus versibus in medium allatis. Heins.

297. *Ignis inextinctus templo celatur in illo.*] Hunc locum declaravi in Observationibus in Metamorph. meis libro decimoquinto ad illud:

——— ——— *neve*
Caede Sacerdotis flammas extinguite Vestae.

Ciofan.

297. *Cela-*

Stat vi terra suâ: vi stando Vesta vocatur.
Caussaque par Graji nominis esse potest.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Adfamur Vestam, Quae loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere scamnis
Mos erat; & mensae credere adesse Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquae sacra Vacunae,
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
Fert missos Vestae pura patella cibos.
Ecce, coronatis panis dependet asellis;
Et velant scabras florida serta molas.

Sola

297. *Celatur.*] *Celebratur* quinque. forte non male, quia perpetuus est.

298. *Habent.*] *Habet* Jun. & Vossii & multi alii.

300. *Par Graji nominis.*] Nam Ἑστίαν Graeci dicunt ἀπὸ τοῦ ἑστάναι. Neap.

303. *Hinc quoque vestibulum dici reor.*] Primorem illam domus partem à Vestà, hoc est igni: nam in vestibulo erat focus. Sed de etymo hujus voculae aliud sentit Nonnius, aliud Varro, hoc Ovidianum nemo. Servius: *Vestibulum, ut Varro docet, etymologiae non habet proprietatem, sed fit pro captu ingenii.* Neap.

303. *Inde precanda Dicimus, ô Vesta, quae loca prima tenes.*] Ita legendum ex uno libro scripto & veteri editione. Ciofan. Legendum sic hoc reliquum carminis:

—— Inde procando
Dicimus, ô Vesta, quae loca prima tenes.

Neapol. Hic denuo discrepant libri veteres. Ursini, prim. Ambros. Zulich. Mazar. aliique nonnulli, *inde precando Quae famur Vesta.* alii plures, *unde precando Quae famur vestra est*, vel, *Vestam.* unus, *Quaeramus Vesta.* alius, *Quaeramur.* tres, *unde precando Adfamur Vestam.* non male. Latere mendum certus sum. sed medicina non est in promtu. Scribendum videtur tamen,

—— inde precando
Praefamur Vestam, quae loca prima tenes.

vel, *inde precamur Praefari Vestam.* nam *precamur* est in plurimis antiquis. Tibullus libro III. Eleg. II.

Praefatae ante meos manes, animamque precatae.

ubi male, *animamque rogatae*, multi codices antiqui, quod tamen approbatores suos invenit. nec melius magnus Scaliger, *animamque rigatae.* ut *rigatae cum manus* construatur. Virgil. lib. XI.

Ut primum placati animi & trepida ora quiêrunt;
Praefatus Divos solio Rex infit ab alto.

veniam praefari saepe occurrit apud Apulejum sic *praefari Janum & Jovem* Macrobrio Saturnalibus lib. I. cap. 16. videantur quae Fast. I. ℣. 271. annotamus. Symmachus libro III. Ep. 44. *An si nobis scribenda sit forensis oratio, Jovem Deosque ceteros Catonis lege praefabimur?* ubi plura Juretus de *praefandi* verbo & *religiosis praefationibus.* Heins. Forte, *inque precando Adfamur Vestam.*

305. *Olim scamnis considere.*] Athenaeus lib. IX. Ὅθεν ἔτι κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος, ἀλλὰ δαίνυνθ' ἑζόμενοι, οὐ δ' εἰς μέθην πίνειν. & Isidorus ex libris Varronis de vitâ Populi Romani: *Maiores nostri sedentes epulabantur: quem morem habuerunt à Laconibus & Cretensibus.* sed mos ille abiit, tantum retentus in militiâ. Neap.

305. *Scamnis longis.*] Haec, si memini, alibi dixit *cava.* Compacta ergo tribus tabulis, aut quattuor, si subtus aliam habebant in arculae formam. Usi hac voce Graecobarbari saepicule; sed raro iisdem litteris: nam σκαμνίον, καὶ σκάμνιον scribebant. Neapol.

307. *Antiquae sacra Vacunae.*] Haec Dea multis visa; quae otio & vacantibus praeesset: sed Varroni libro primo Rerum divinarum Minerva est. *Quod eâ maxime hi gaudent, qui sapientiae vacant.* Annua sacra Romae habuit, ut vides, & templum, in quo illa factitata. Adi Urbis Topographos. Neapol. Vid. Scholiast. Horat. I. Epist. X. ℣. 49. *Lacunae & Lacunales* Putean. & Excerpt. Douzae. *Vacanales* Junian.

309. *Aliqua de more vetustas.*] An rectius meus codex, *aliquid de more vetustas?* Neap. *Aliquo de more vetusto* Ed. Gryph. ex hoc vero loco lectio

vera,

Sola prius furnis torrebant farra coloni;
  Et Fornacali sunt sua sacra Deae.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
  Strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
  Et quae pumiceas versat asella molas.
Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
  Dedecus? est multi fabula plena joci.
Turrigerâ frontem Cybele redimita coronâ
  Convocat aeternos ad sua festa Deos.
Convocat & Satyros, &, rustica numina, Nymphas.
  Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est epulas narrare Deorum:
  In multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae:
  Pars jacet, & molli gramine membra levat.

Hi

vera, lib. I. 537. *Nostros descendit in annos*, vindicari potest.

310. *Pura patella.*] Purum omne aptum sacrificiis: sed vere, purum hic nihil aliud quam detersum. Persius Satyrâ III.

—— *Purum & sine labe salinum.*

Plautus in Amph. Actu IV. Scenâ III.

Tu purgari jusseras vasa, ut rem divinam faceres.

& in Captiveis:

Vasa tibi pura apparier ad rem divinam cito.

Hinc verbum *purare*, pro purgare, passim Varroni & Catoni usitatum. NEAP. Tres Vaticani, *curva.* an *curta?* de quo lib. II. Fast. ℣. 645. sed bene vulgatam lectionem interpretatur Neapolis. HEINS. *Parva* Medic. *Fer jussos* duo.

311. *Panis dependet asellis.*] In honorem Vestae hoc tempore asini molitorii coronabantur à pistoribus. Inter caussas recenset fabulosam quamdam, quae apud Lactantium quoque exstat his verbis: *Lampsaceni asellum Priapo quasi in ultionem mactare consueverunt: cum enim hic Deus Vestae dormienti vim inferre conaretur, asinus intempestivo clamore eam excitavit. Hinc libido insidiatoris detecta. Apud Romanos eumdem asellum Vestalibus sacris in honorem pudicitiae conservatae panibus coronant.* Quod attinet ad formam panis, quae asinario collo imponebatur, in modum coronae fuisse existimo; veluti olim distribuit populo Romano Aurelianus Imperator, ut testatur Flavius Vopiscus: *Non praetermittendum videtur, coronas eum fecisse de panibus, qui nunc siliginei vocantur, & singulis quibusque donasse; ita ut siligineum suum quotidie toto aevo suo & unusquisque reciperet, & posteris suis dimitteret.* Hae coronae sunt, quae Valentinianus & Valens in Lege V. Codicis Theodosiani De annonis civicis & pane gradili vocant *buccellas.* ψωμίν hoc verbum Graece reddit Constantinus Porphyrogenitus. Soli Siculi hanc vocem hodie retinent, qui maternâ linguâ hujusmodi panes dicunt *buccellatos.* Castellani vocant *rosquillas.* Quo nomine apud eam gentem intelligitur & circulus è panno in coronae modum aptatus epomidi, quam gestant collegiorum alumni. Redeo ad meum conjectaneum, quod cave putes è cortinis Phoebeis. Mentio quoque apud Aristophanem in Pluto alterius è panibus coronae, forte his multis filo perforatis contextae. sic infit quaedam ibi, quae inducitur:

—— Κἀγὼ γ᾽ ἀναδῆσαι βούλομαι
Εὐαγγέλιά σ᾽ ἐν κριβανωτῶν ὁρμαθῷ
Τοιαῦτ᾽ ἀπαγγείλαντα. ——

NEAPOL.

312. *Florida serta.*] *Florea* tres. *mollia* unus. *florida farra* tres. *scabras comas* quatuor. male. vid. III. Art. 290. Med. Fac. 58. BURM.

314. *Sunt sua sacra.*] Veteres plerumque, *sunt stata sacra Deae.* NEAP. Primae editiones & quatuor scripti, *stata sacra*, quod & in suis Neapolis invenerat. id tamen metuo, ut ferri possit. certe libro II. 528.

Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
  Maximus indicit, nec stata sacra facit.

forte,

Hinc Fornicali sunt data sacra Deae.

HEINS. *Sua templa* Gottorph.

315. *Fe-*

Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.
Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem,
Sicut erat poſitum ceſpice fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos Nymphasque Deasque
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adſpicit & Veſtam; dubium, Nymphamne putarit,
An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat.
Spem capit obſcaenam, furtimque accedere tentat;
Et fert ſuſpenſos, corde micante, gradus.
Forte ſenex, quo vectus erat, Silenus aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Helleſponti;
Intempeſtivo cum rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea. convolat omnis
Turba. per infeſtas effugit ille manus.

[Lam-

315. *Focus ipſe parabat.*] Olim, inquit, furnus farri torrendo inſerviebat, at pani coquendo ipſi foci cineres Meritò ergo piſtores feſtum agunt Veſtae focorum Dominae. NEAPOL.

316. *Solo.*] *Foco* multi. *erant* etiam Regius.

318. *Pumiceas.*] *Puniceas* plurimi.

318. *Verſat aſella:*] Ipſa quoque ſertis redimita; & laboribus vacua ſignificat, quantum poteſt, debitum numini cultum. NEAP.

319. *Praeteream? referamne? &c.*] Ita omnino legendum eſt. CIOFAN. *Praeterea* alii.

320. *Fabula plena joci.*] *Parva joci* libri meliores magno numero. HEINS. *Multo joco* Petav.

321. *Turrigera.*] *Turrigeram* omnes fere ſcripti & quidam editi. *thuriferam* Bernenſ.

322. *Convocat.*] *Evocat* duo. II. Art. 581. *Convocat ille Deos.* infr. ℣ſ. 672.

324. *Nemo vocarat, adeſt.*] Silenus creditus muſica dialium conviviorum. NEAP. *Vocaret* Ambroſ. pr. & octo alii. *vocavit* tres.

325. *Nec licet, & longum eſt.*] Scribo, *Nec libet.* ita ſaepe peccatum, ut monuimus ad Epiſt. Sapphus. HEINS. Nihil muta. reſpicit enim Tantali fabulam, qui epulis admotus, cum ibi acta narraſſet, poenam ſenſit.

326. *Pervigilata.*] *Pervigil acta* duo libri. *evigilata* Moreti.

327. *Di temere errabant.*] *Hi* cum melioribus. nam de Diis agi ſatis liquido ſuperiora evincunt. HEINS.

327. *In opacae vallibus Idae.*] Fingit feſtum in Phrygiâ apud dilectos Cybelae colles. ſupra Naſo:

Dindymon & Cybelen, & amoenam fontibus Iden,
Semper & Iliacas mater amavit opes.

NEAP. *Collibus* Excerpta Douzae & infiniti ſcripti. ſed *Valles Idae* dixit & ſupr. ℣ſ. 15. & I. Art. 289. & alibi. vid. ad I. Met. 689.

328. *Levat.*] *Levant* Putean. alter, quinque alii. & Edit. Gryph. & Micylli.

329. *Pars brachia nectit.*] Statius primo Achilleidos:

Hosne inter ſimulare choros, & brachia ludo
Nectere nate grave eſt? ———

quod *implicare manus* dixit alicubi Propertius. NEAPOL. *Jactat* Moreti. *vertit* Putean. *nectunt* ſex ſcripti & edit. prim. Gryph. & aliae.

330. *Et viridem.*] *Pars viridem* editi quidam & quinque ſcripti; ſed male: chorea enim nexis brachiis ſaltat.

332. *Poſitum.*] *Poſito* Pembroc. & Junian.

335. *Dubium eſt.*] Tollo *τὸ eſt.* ita praeſtantiores libri. HEINS.

336. *Sciſſe ſed ipſe negat.*] Nam grave illi viſum, turpe aliquod concepiſſe in ipſam, ſi dici poteſt, pudicitiam. idem Priapus in Catalectis:

Licebit ipſâ ſis pudicior Veſtâ.

NEAP. *Neget* Regius. *quod ipſe negat* Junii.

338. *Corde micante.*] *Ore* unus. *corde tremente* Putean.

340. *Ad ripas.*] *Ad ripam* prim. Ambroſ. & Laeti & Bern. & quidam alii.

341. *Inciperet.*] Huc refert recte illa Petronii

cap.

[Lampſacos hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
Apta aſini flammis indicis exta damus.]
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Ceſſat opus: vacuae conticuere molae.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Piſtoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obſidio jam diuturna famem.
Juppiter ad ſolium ſuperis regale vocatis,
Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
Scilicet ignotum eſt, quae ſit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma ſub hoſte jacet.

Haec

cap. xcii. *Credo illum pridie incipere, poſtero die finire*, Pithoeus. *longi decus* Petav. Burm.

343. *Surgit.*] *Fugit* duo libri.

344. *Ille.*] *Illa* Neap. Edit. *confugit* Junian.

345. *Lampſacus.*] Urbs in Helleſponto ad dexteram ingredientibus, inter Abydum & Cyzicum. de qua ſic Plinius lib. iv. cap. ii. *Helleſpontus, ſeptem ſtadiis Europam ab Aſia dividens, quattuor illic inter ſe contrarias urbes habet, in Europa Callipolim & Seſton; in Aſia Lampſacum & Abydon.* Vide etiam Strabonem lib. xiii. Marcellinum libro xxii. & Melam libro primo. Ciofan. *Lampſacos* nonnulli. & ſequenti verſu, *Apta aſini*, pro *hinc aſini*, meliores omnes. Sed emunctae naris quilibet facile odoretur hoc diſtichon ab aliquo homine male feriato hic praeter rem eſſe inculcatum, ut & alibi non raro factum. Heins. Forte ita refictum poſſet retineri:

Lampſacos hinc animal ſolita hoc mactare Priapo:
Hinc aſini flammis indicis exta damus.

hinc aſini eſt in Putean. Sarrav. & multis editionibus. ſi enim omittatur diſtichon, quo referas ſequentia, *Quem tu &c.* non video. nam *ille* praecedens Silenum, ut puto, reſpicit. nam *infeſtae* manus petebant Silenum, non aſinum. Burm.

345. *Solita eſt mactare Priapo.*] Hinc carmen illud incerti auctoris:

Lampſaceos melior non imbuet hoſtia cultros.
Neapol.

346. *Apta aſini flammis.*] Male; & bene vetus, *Hinc aſini flammis.* Et nota ex his, hujus exta quotannis oblata arae Veſtali. Neap.

347. *Quem tu, Diva memor.*] Riſit id Lactantius: *Et quid turpius*, ſcripſit, *quid flagitioſius, quod ſi Veſta beneficio aſini virgo eſt? aut Poëta fabulam finxit.* de Noſtro Publio loquitur. Neap.

349. *Nomine quam pretio celebratior.*] Silere potius haec debuit Noſter quam dictis praetexere; nam parum aut nihil ſpectant ad ritus & ſacra Veſtalia. Fungar ego meo munere. Romani aram in Capitolio Jovi Piſtori erigi curarunt, ſed modicam, cum ſoluti obſidione Gallicâ ob ſimulatum panis jactum in hoſtium ſtationes. hoc quid tritius in Hiſtoriâ? ſed eadem aram dicatam muta praeteriit. Neap.

350. *Diſcant Piſtoris.*] Diſcrepant membranae veteres: aliae ſcripturam hanc probant; aliae habent, *Dicam Piſtoris.* Neap. Libri veteres, *diſcant piſtores*, vel *dicant.* Quidam etiam, *diſcant piſtoris.* Lego, *Dic jam*, vel *diſcite.* Heins.

351. *Cincta.*] *Cuncta* Voſſ. & Bernenſ. mox, *nam diuturna*, Excerpta Douzae, Putean. & Moreti.

355. *Quae ſit fortuna malorum?*] Lege, ſi placet, ex noſtro codice, *quae ſit fortuna meorum.* Neap. *Malorum* ſcripti meliores conſtanter magnâ copiâ. Triſt. iv. Eleg. prim.

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt.

unus, *locorum*, alius, *deorum.* tertius, *viarum.* Vulgatae lectioni non temere moverim controverſiam. Marti enim ſacra Roma. Heins. In Francofurtenſi erat pro varia lectione, *Quo ſit Romana loco res.* quod unde venerit neſcio. an dictum ut illud à Virgilio lib. ii. 322. *Quo res ſummo loco.* & Terent. Adel. iii. ii. 46. *Pejore res loco non potis eſt eſſe.* & ita alii. *Res Romana* etiam infra occurrit vi. 433. & alibi centies. Burm.

357. *Breviter.*] *Pariter* Petav.

358. *Jacet.*] *Fuit* Mazar. forte, *ruit.* ut Claud. in Rufin.

tan-

Haec est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Juppiter? hanc terris impositurus eras?
Jamque Suburbanos, Hetruscaque contudit arma.
Spes erat in cursu. nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos, aerata per atria, pictâ
Veste, triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacae transferri pignora Vestae
Sede. putant aliquos scilicet esse Deos?
At si respicerent, quâ vos habitatis in arce,
Totque domos vestras obsidione premi;
Nil opis in curâ scirent superesse Deorum,
Et data sollicitâ tura perire manu.
Atque utinam pugnae pateat locus! arma capessant;
Et, si non poterunt exsuperare, cadant.

Nunc

——— *tandem succurre ruenti*
Heu patriae, Stilico.

HEINS.

359. *Premissa.*] *Permissa* Thuaneus. vid. II. Met. 259.

361. *Contudit.*] *Perculit* Ambros. vid. lib. IV. 628. *concutit* Petav.

362. *Spes.*] *Spesque* Bern. *spes erat in Crasso victa repulsa suo* prim. Ambros.

363. *Ærata per atria.*] Lipsius in Electis rescribendum censet, *cerata per atria*; non ego, qui non cereos solum, sed & aereos legi thoraces illos antiquorum; idque ex duobus locis Papinii: quorum uni vir ille mendam inesse credit; in alterum non incidit. NEAPOL. *Cerata* Lipsius Epistolicis Quaestionibus lib. IV. cap. 5. quod jure improbat Neapolis. & Barthius ad Claudianum Cons. Olybrii, ℣s. 19. sed nec *aerata atria* propter statuas aeneas in iis dispositas recte opinor dici. quare refingo, *reserata per atria.* sic lib. IV. Met. 761.

——— *reseratis aurea valvis*
Atria tota patent.

confirmat conjecturam Livius lib. V. cap. 41. in narratione hujus historiae: *In forum ac propinqua foro loca conglobati redibant. ubi eos, plebis aedificiis obseratis, patentibus atriis principum, major prope cunctatio tenebat, aperta quam clausa invadendi. adeo haud secus quam venerabundi intuebantur in aedium vestibulis sedentes viros, praeter ornatum habitumque humano augustiorem, majestate etiam, quam vultu praeferebant, Diis simillimos.* utitur autem Livii auctoritate ac fide in plerisque Naso, adeo ut etiam verba ejus nonnumquam mutuetur, ut in Lucretiae historia aliisque narrationibus est videre. Florus quoque libro primo cap. 13. *Patentes passim domos adeunt, ubi sedentes in curulibus suis senes praetextatos mactant.* quamquam Plutarchus senes hosce triumphales in ipso foro mactatos fuisse adseverat, in Camilli vita. HEINS. *Aurata* unus Patavin. & alter Petav. *errata* Bernens. *reserata* Heinsii firmat Val. Maxim. III. 117. qui *apertis januis consedisse* dicit. mox *succubuisse* quatuor. alii, *accubuisse*, *procubuisse*, *concubuisse*. BURM.

363. *Picta Veste.*] Clare subdit hanc fuisse triumphalium. de eadem Ausonius: *Namque iste habitus, ut in pace Consulis est, sic in victoriâ triumphantis.* Prodeat & Plinius lib. VIII. cap. 78. *Apud Homerum*, inquit, *pictas vestes inveni; unde & triumphales natae.* Purpura in triumphali miscetur auro; sed antiquitus nullum in eâ. Dionysius de Romulo triumphante: Τελευταῖος δὲ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο, ἐσθῆτα μὲν ἀμφιεσμένος ἀλυργῆ, δάφνῃ δὲ κατεστεμμένος τὰς κόμας. En simplicem ἀλυργίδα: cujus postea eum Auctores meminere, addiderunt χρυσόπαστον. Plutarchus de Paulo Æmilio: Ἀλυργίδα χρυσόπαστον ἀμπεχόμενος. Appianus vero hanc dixit, Πορφυρᾶν ἀστέρων χρυσῶν ἐνυφασμένων. NEAP.

364. *Triumphales senes.*] Hi sunt, quos θριαμβικοὺς ἄνδρας appellat Plutarchus in Camillo, cum enarrat hanc Urbis calamitatem. NEAP.

365. *Transferri pignora Vestae.*] Idem in Camillo: Τὸ δὲ πῦρ τῆς Ἑστίας αἱ παρθένοι μετὰ τῶν ἱερῶν ἀρπασάμεναι ἔφυγον. Lege & quae sequuntur. NEAP.

366. *Sede.*] *Æde* quidam. reliqui fere mendose, *Cede.* *putent* praeterea unus Patav. Mox, *Nil opis*, legendum cum scriptis. HEINS *Sede* rectum est. vid. supr. ℣s. 258. *Iliacae gentis* Sarrav. *pectora* vel *praemia Vestae* Mazar. & duo alii.

369. *Cura.*] *Curas* duo Mazarin. Bernens. & alii multi.

371. Ca-

Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes,
 Monte suo clausos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
 Vestaque pro Latio multa locuta suo.
Publica, respondit, cura est pro moenibus istis,
 Juppiter: & poenas Gallia victa dabit.
Tu modo, quae desunt fruges, superesse putentur,
 Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas.
Quodcumque est Cereris solidae, cava machina frangat;
 Mollitamque manu duret in igne focus.
Jusserat: & fratris virgo Saturnia jussis
 Adnuit; & mediae tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor. increpat illos
 Juppiter: & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
 Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
 Perdere quam nolint, & jubeantur, opem.

Ecce

371. *Capessent.*] *Capessant* & *cadant* meliores. Heins.

372. *Poterunt.*] *Poterint* prim. Vatic. & quinque alii.

373. *Inopes victus.*] Heins. in ora codicis, *inopes, victosque.* certe in vulgata lectione dubium est, an intelligat Romanos, *inopes victûs*, id est egentes victûs, an ipsos *victus inopes* vocet, ut 1. Met. 312.

Illos longa domant inopi jejunia victu.

sic & *iras inopes* dixit Val. Flac. v. 147. deinde elegantius foret, *monte tuo:* Jovi enim Tarpejo & Capitolino vocato haec dicit. *ignavaque facta* quinque libri. unde Heinsius faciebat, *pacta.* mox *impia turba* Ambr. & Laeti. Burm.

374. *Turba premit.*] *Premunt* unus Vatic. Heins.

377. *Publica cura.*] Scaliger ad Manil. iv. 136. exponit *curam* pro curatore. vid. ad Epist. 1. ℣. 104. *caussa* Putean. *pro moenibus urbis* Mazar. alter. *Gallica turba* duo libri. *poenam* etiam Junian. Burm.

380. *Sedes tuas.*] *Latium tuum* prim. Ambros. & Laeti. mox *Mollitumque* malim, quam *Mollitamque.* &, *Jusserat, at fratris*, quam &; &, *tempora noctis erunt*, quam *erant.* de quo postremo vide Notas lib. ii. ℣. 149. sed per libros veteres vix licet. Heins.

381. *Quodcumque est solidae Cereris.*] Quidquid frumenti habetis molae subjicite. Neapol. *Quod superest solidae* Laeti.

385. *Increpat.*] *Excitat* Moreti unus. *increpat omnes* Mazar. & Voss.

388. *Tradere vultis.*] *Mittere* Ursini, Vossii & unus Patavinus. non invenustâ repetitione. Heins. At ego multo venustiorem lectionem primae editionis & quatuor scriptorum, *perdere*, puto. uti & sequenti pentametro legendum. Heinsius ibi *prodere* conjecerat. *mittere vultis* Pembroc. & Vatican. *credere vultis* unus.

391. *Esse Ceres visa est.*] *Ecce* Ursini, Naugerii & octo alii. Heins.

391. *Jaciunt Cerealia dona.*] Disce verum è Livio libro v. Decadis primae. Neap.

392. *Scutaque longa sonant.*] Ut signet Gallicana. Diodorus de hac gente: Θυρεοῖς χρῶνται ἀνδρομήκεσι, πεποικιλμένοις ἰδιοτρόπως. Livius: *Scuta longa, ceterum ad amplitudinem corporum parum lata, & ea ipsa plana, male tegebant Gallos.* Neapol.

393. *Posse fame vinci.*] *Vincere posse fame* unus Medic.

394. *Ponitur ara Jovi.*] Alia tunc eidem ob hanc caussam & in Capitolio posita cognomento *Soteris.* Animadverti ex Servio ad viii. magni Operis. Neapol.

395. *Forte revertebar.*] In meo est, *Forte revectabar.* Neapol.

395. *Festis Vestalibus illa.*] *Illac* plerique. Heins. Non placet κακέμφατον illud, *Festis Vestalibus.*

tres

Ecce, Ceres visa est. jaciunt Cerealia dona.
Jacta super galeas scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit. hoste repulso
Candida Pistori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar sacris Vestalibus illac,
Quâ Nova Romano nunc Via juncta Foro est.
Huc pede matronam vidi descendere nudo:
Obstupui, tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci: jussumque sedere
Adloquitur, quatiens, voce tremente, caput.
Hoc, ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Quâ Velabra solent in Circum ducere pompas;
Nil praeter salices cassaque canna fuit.
Saepe suburbanas rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.

Non-

tres codices, *sacris Vestalibus.* tres alii, *Festis Cerealibus.* & duo alii, *festis natalibus.* primum placet, & ita centies in his Libris *sacra* & *festa* permutantur. elegans quoque lectio, quam Neapolis in suis repperit, *revectabar.* quod reciperem, nisi sequeretur, *jussumque sedere*, unde pede iter fecisse colligitur. BURM.

396. *Nunc Nova juncta foro est.*] Prope hanc Novam erat sacra illa Vestalis aedes. Livius lib. v. *Eodem anno M. Caeditius de plebe nunciavit Tribunis, se in Novâ viâ, ubi nunc sacellum est, supra aedem Vestae vocem noctis silentio audisse clariorem humanâ, quae Magistratibus dici juberet, Gallos adventare.* NEAP.

397. *Huc.*] *Hoc* Moreti & duo alii. *hic* Junian.

397. *Nudo descendere vidi.*] Caussam positi calcei censet ex antiquâ necessitate in eos annos perdurasse (nam olim ad templum euntibus paludes aliquot transeundae) non ex numinis reverentiâ: ad quam respexit etiam apud antiquos nudipedis incessus. NEAP.

398. *Obstupui tacitus sustinuique gradum.*] Octo aut decem veteres, *gradus.* Puto,

Obstupui, tacitos sustinuique gradus.

Val. Flaccus lib. III. 441.

Ter tacitos egere gradus.

sic *incessu tacito progredi* apud Virgilium, & *passu tacito praeterire* apud Claudianum. Noster Art. Am. *Tacito pede labitur aetas.* mox, *vicina loci*, pro *loco.* HEINS.

401. *Hic, ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes.*] *Hoc* liber. plerumque omnes, *Haec ubi.* NEAPOL. *Hoc* Urlin. Zulich. Mazar. & quatuor alii. novem, *Haec.* utrumque bene. Voss. & duo alii, *Hac.* & sic passim Noster. vide Notas lib. III. ℣. 219. HEINS. Pro *tenuere* nonnulli, *tremuere*, vel, *tanuere.*

402. *Redundanti aqua.*] Tres apud me veteres membranae, *redundatis fossa madebat aquis.* NEAP. Plurimi ex vetustioribus,

Mane redundanti fossa madebat aqua.

quos cave audias. Trist. lib. II. 51. Eleg. X.

Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas.

sic & *singultati soni* Trist. III. El. v. HEINS.

403. *Siccas qui sustinet aras.*] Quorum erant hae arae in lacu Curtii? nescio, nisi *aras* Poeta dixit pro *aram*; ut toties in hoc Opere, *templa* pro *templum*: istud est haud dubie; & illam Saturni significat P. Victor in Regione VIII. *Ara Saturni in lacu Curtii.* Ad nugas interpretum quis te mittat? NEAP.

406. *Nil praeter salices.*] Tibullus:

At quà Velabri regio patet, ire solebat
Exiguus pullâ per vada linter aquâ.

His subjungo verba Varronis, quae mire huc faciunt, licet subobscure: (disserit de Aventini collis etymo) *Ego maxime*, inquit, *ab advectu: nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus. Ita-*

que

Nondum conveniens diversis iste figuris
Nomen ab averso ceperat amne Deus.
Hic quoque lucus erat, juncis & arundine densus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, & aquas sua ripa coërcet:
Siccaque nunc tellus. mos tamen inde manet.
Reddiderat caussam. Valeas, anus optima, dixi:
Quod superest aevi, molle sit omne, tui.
Cetera jam pridem didici puerilibus annis:
Non tamen idcirco praetereunda mihi.

Moenia

quo eò ex urbe qui advehebantur ratibus, quadrantem solvebant: cujus vestigia, quod ea quà tum itur (probo scripturam Scaligeri) *Velabrum, & unde ascendebant ad Rumam, Nova via: lucus & sacellum larum. Velabrum dicitur à vehendo. Velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt.* NEAP.

406. *Crassaque canna.*] *Cassaque* duo meliores Farnesiani & Mazarinianus à manu prima. eleganter. sic *cassam nucem*, pro vacua, dixit Plautus. & *cassis ostrea testis* Serenus Sammonicus cap. x. *cassus annulus* apud Gell. x. 15. apud Silium libro VII. ℣. 698. *Cassa sonipes exterritus umbra* scribendum. ubi *crassa* perperam legitur. sic *cassa flamma* Remed. Amor. & *cassa terrae fertilitas* lib. v. Met. ex antiquis libris, & *cassa cinnama* lib. XV. sed & *cassum*, quod caret pondere. Solinus cap. II. de Diomedaeis avibus. *Si forte lignorum cassa venti auferunt hanc struicem comprimunt terra, quam egesserant.* Sic & *palearum cassa* apud eundem cap. LII. HEINS. v. Remed. 446.

408. *Ebria verba jacit.*] Propertius lib. II. ℣. 87. *Mutae jace verba favillae.* NEAP. Malim, *dicta*, si per libros liceat. vide Notas lib. III. ℣. 695. Propert. lib I. Eleg. XVI.

Te non ulla meae laesit petulantia linguae,
Quae solet irato dicere tuta loco.

Ubi veteres libri, *tota loco*. Scribe, *pota joco. jocum iratum* vocat dicteria & scommata. nisi mavis, *probra joco.* HEINS. *Facit* prim. Ambr. & tres alii. vid. lib. II. 590.

410. *Averso.*] *Adverso* plurimi. *everso* unus.

410. *Ceperat amne Deus.*] Cum non erat nomen hoc Vertumni: qui sic dictus ab amnis cursu mutato. Vide ejusdem Aurelii Propertii Elegiam II. libro IV. NEAPOL.

411. *Juncis.*] *Virgis* Moreti unus.

412. *Velato.*] *Nudato* Putean. & Excerpta Douzae.

414. *Illic manet.*] *Inde* prim. Bononiens. bene. HEINS.

415. *Valeas, anus optima, dixi.*] Videtur Tibullianum illud lib. I. VII.

Vive diu, mi dulcis anus, proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.

NEAP. *Valeas huic optima* prim. Ambros. & Laeti.

421. *Signum coeleste.*] Τὸ ἄγαλμα Παλλάδος. Ferunt hoc fuisse ligneum veteres Grammatici: Παλλάδιον τῦτο ἦν ζώδιον μικρὸν ξύλινον, ὃ ἔλεγον εἶναι τετελισμένον, φυλάκτιον τῆς βασιλείας τῆς Τροίας. NEAPOL. Prim. Ambros. & Laeti, *vitale*. Puto pro *fatale*. HEINS.

421. *Coeleste Minervae.*] Hoc signum vetustas credidit nullâ mortali elaboratum industriâ; inde dictum διοπετές. Clemens Alexandrinus, Ἐν τῷ λόγῳ προτρεπτικῷ πρὸς Ἕλληνας· Πολλοὶ δ᾽ ἂν τάχα που θαυμάσειαν, εἰ μάθοιεν τὸ Παλλάδιον, τὸ διοπετὲς καλούμενον. Quo nomine donata ab eâdem simulacra antiquissima, quorumve auctores incogniti: ut illud Dianae Ephesiae, quod Graecis quoque διοπετές quia forte ἀχειροποίητον. Quod verum è Plinio lib. XII. capite primo: ubi Mucianum merito deridet, qui artificem hujus statuae nominat. Signum vero stantis, an sedentis effigie conspiceretur, res adhuc in incerto. Strabo tamen lib. XIII. auctor est, Palladium, quod suâ aetate Ilienses habebant, rectum stetisse: unde colligit, non esse primum illud antiquorum Iliensium. hoc enim sedisse probat ex Homeri versu Iliade Z. ubi peplum jubet

Θεῖναι Ἀθηναίης ἐπὶ γούνασιν. ——

Sed de his, qui legebant, ἐπὶ γουνάσιν, agentes caussam Iliensium, en ejusdem auctoris judicium: Καὶ οἱ τὴν προσῳδίαν δὲ διαστρέφοντες, γουνάσιν, ὡς θυάσιν ὁποτέρως ἂν δέξωνται ἀπεραντολογοῦσιν. Si igitur vera ait Strabo, & Romanum Palladium erat antiquissimum Iliense, necesse erat, ut vides, etiam sedisse. NEAPOL.

422. *Juga.*] *Jugo* alii multi. *jugum* Douza Pater ad Propert. lib. IV. Eleg. IV. *Jugis* quatuor alii.

423. *Vidi templumque locumque.*] Fragmina scilicet

Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Asiae dives habebat opes.
Creditur armiferae signum coeleste Minervae
Urbis in Iliacae desiluisse juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus: lucoque obscurus opaco
Hos non mentito reddidit ore sonos:
Ætheriam servate Deam; servabitis Urbem:
Imperium secum transferet illa loci.

Ser-

cet & templi rudera: nam ante Ovidii natalem à Fimbrià incensum. Appianus in Mithridarico: *Ἐπελθὼν δὲ τοὺς ἐν ποσὶ πάντας ἔκτεινε, καὶ πάντα ἐνεπίμπρη· καὶ τοὺς πρεσβεύσαντας ἐς τὸν Σύλλαν ἐλυμαίνετο ποικίλως· οὔτε τῶν ἱερῶν φειδόμενος, οὔτε τῶν ἐς τὸν νεὼν τῆς Ἀθηνᾶς καταφυγόντων, οὓς αὐτῷ νεῷ κατέπρησε.* Sed fortassis postea refectum. Ibi autem semper asservatum signum aliquod Minervae certo certius: nam Strabo lib. XIII. ut vidisti, agit de Palladio suae aetatis. Neapol. *Vidi*; eum nempe in Asia iter olim facerem. vid. I. Trist. II. 77. & II ex Pont. X. 19. deinde lego, *hoc superest Ili*, pro *Ilii*: locus & templum tantum Minervae, à Lysimacho instauratum, superest; & postquam à Fimbria incensum fuisset, iterum, ut Neapolis recte suspicatur, restitutum. sed Palladium Roma tenet. Romani vero stantis effigie habuerint Palladium, ut infiniti docent nummi, quod melius mihi convenire videtur, *Armiferae Minervae*, & quae ex coelo desilit in Urbis Trojae juga. & ita Bellicam Minervam, Phidiae opus, *stare* Noster dicit IV. ex Pont. I. 32. & ita in loco Homeri ex Iliad. Z. 92. Scholiastes capit. *ἐπὶ γούνασιν*, pro *παρὰ τοῖς γόνασιν*, *παρὰ τοὺς πόδας*· *Ὀρθὸν γὰρ τὸ Παλλάδιον.* vel quia pepla non solebant poni in genibus, sed iis simulacra velari. vid. Schol. ad Æsch. Sept. contr. Theb. 101. sicque posset *εἶναι ἐπὶ γούνασιν* capi, pro *ἐπιθεῖναι γούνασιν* *imponere genibus*, id est eo velare genua. neque video, quo alter Homeri locus ex Iliad. I. 455. a Strabone adducatur, qui non de genibus Minervae, sed Patris, cui infans natus imponendus esset, agit, nisi ut velit inde colligere *θεῖναι ἐπὶ γούνασιν* esse idem, & valere atque *ἐφέσσεσθαι* (Strabo *ἐφέζεσθαι*) *γούνασιν*. Sed cum id ultimum verbum magis habitum rei, cui aliquid imponatur, exprimat, & ille ritus, infantes gremio imponendi, hoc exigat, alterum verbum *ἐπιθεῖναι* explicari debet ex more istius ritus, scilicet peplo vestiendi simulacra, non imponendi peplum in genibus. praeterea non tam male illos capere, qui *ἐπὶ γούνασι* capiunt pro *παρὰ τοὺς πόδας*, probat, alter ritus supplicum, qui etiam *in statua sedere* dicuntur, cum ad eam sedentes arctissime illam complectuntur, ut apud Æschyl. in Eumen. 412. ubi *ξενος ἐφήμενος βρέτας*, recte verti posse de nudo amplexu docet Stanlejus, neque inde colligi, statuam Palladis aut Trojanae aut Atheniensis fuisse sedentis figura. Virgilium etiam ut stantem Pallada descripsisse puto lib. II. 174.

——— *terque ipsa solo (mirabile dictu)*
Emicuit, parmamque ferens hastamque trementem.

ubi recte Servius *Exsiluit. Quasi quae invita consistebat, locum damnaret*; non dicit, *considebat*, sed *consistebat*. unde apparet, frustra laborare Germanum, qui *emicuit* explicat, quo sedens statua surrexerit, & in pedes se erexerit. quod immane foret prodigium, cum sufficiat prodigio stantem statuam exsiluisse, neque loca alia Virgilii, ubi *emicare* dicuntur homines, indicant eos sedisse, sed jam rectos stetisse, antequam saltum darent. ita lib. VI. 5.

——— *juvenum manus emicat ardens*
Litus in Hesperium.

& passim. Ceterum alias Minervae statuas, ut & Strabo docet, fuisse sedentes manifestum est; ita Lanificae, domisedarum matronarum numinis, Minervae, quae ex Ægypto repetenda, sedebat. vid. Eustath. Iliad. A. 31. & ita Romae sedentem Minervam fuisse aliquis colligeret ex Sueton. Calig. 25. ubi *infantem Juliam Drusillam* dicitur *Minervae gremio imposuisse*: ubi credo Capitolinam Minervam intelligi, quam cum Jove & Junone cathedrae insidentem ex nummo Antonini Pii exhibet Ryckius de Capitolio cap. XII. ubi & alios nummos adducit, in quibus eadem numina stantia conspiciuntur. nisi & ibi ex Homerica locutione, de qua modo egimus, capiamus pro *ad pedes*, *ad gremium posuit*. sed parum sibi constant veteres in figuris Deorum. de quo egi latius in Jove Fulgeratore cap. XIII. & XIV. Burm.

424. *Hoc superest illic.*] Ursini codex, *illi*. Heins. Ita & Francof.

426. *Mentito reddidit.*] *Mentitos edidit* alter Putean.

427. *Athe-*

Servat, & inclusam summâ tenet Ilus in arce:
Curaque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo servata parum. sic ipsa volebat;
Ex quo judicio forma revicta suo est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
Seu pius Æneas, eripuisse datur.
Auctor in incerto. res est Romana: tuetur
Vesta, quod adsiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Vesta,
Arsit, & est adytis obruta pene suis!

Fla-

427. *Aetheream servate Deam.*] Διοπετῆ, ut recte Scaliger. D. Heins.

430. *Cura venit.*] *Redit* idem liber & unus Patavinus. Heins.

431. *Sic ipsa volebat; Ex quo judicio forma revicta tua est.*] *Volebat* meliores, & *suo est*, vel *sua est*. Heins.

432. *Ex quo judicio forma revicta tua est.*] De Paridis judicio consulendus est Ludovicus Caelius Rhodog. lib. & cap. XIX. Antiquarum Lectionum. Crof. *Rejecta* quidam. vid. ad IX. Met. 512. *relicta* Cantabr. & alius. *relata tuo* Bernens.

433. *Seu genus Adastri*] Et Diomedem & Ulyssem utrumque simul opinatur. Clemens in Protreptico: Ὁ Διομήδης καὶ Ὀδυσσεὺς ἱστοροῦνται μὲν ὑφελέσθαι ἀπὸ Ἰλίου, παρακαταθέσθαι δὲ Δημοφῶντι, ἐκ τῶν Πέλοπος ὀστῶν κατεσκευάσθαι, καθάπερ τὸν Ὀλύμπιον ἐξ ἄλλων ὀστῶν Ἰνδικοῦ θηρίου. Hinc Statius Papinius in Epicedio ad patrem vocat Palladium *furtum Diomedaeum*. Neapol. *Gener* plurimi. eadem diversitas lib. IV. 76. vid. ad lib. II. Metam. 743.

433. *Seu furtis aptus.*] *Notus* Thuan. unde pronum est facere, *natus*. ita de Ulixe Met. XIII. 110.

Nec clypeus vasti coelatus imagine mundi
Conveniet timidae, nataeque ad furta sinistrae.

vide ad Quinct. V. 12. *notus* vero & *natus* passim confunduntur. vid. III. Pont. I. 123. & Broukh. ad Propert. IV. IX. 40. Burm.

334. *Eripuisse ferunt.*] Vix Latinitatis ratio constabit huic versui, nisi cum Sarraviano codice, *eripuisse datur*, rescribas. unus Farnesianus, *eripuisset eam*. an, *eripuere deam?* Heins. Recte *datur*, id est narratur, traditur. Claudian. III. Rapt. *advexisse datur*. ubi Parrhas. & Bart. sic Val. Flac. V. 508. *Talem te fama dabat*. ubi plura. vid. Periz. ad Sanctii Minerv. IV. XII. num. 9. Burm.

435. *Auctor in incerto: res est Romana; tuetur Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.*] Sic veteres. non, *in incerto est*. Nihil hic sani. Primo scribendum videtur, *res est Trojana*, hinc passim *Troica* & *Iliaca Vesta* dicitur. Cetera expedire possem variis conjecturis, quae perplexa valde & intricata sunt, sed ne quid te, Lector, morer, versum utrumque ab interpolatoris illâ manu, quam Ovidius passim est expertus, fuisse procusum censeo. doctissimus Gronovius ad Statium in Diatrib. cap. XLII. & omissis & Livium lib. XXII. cap. 20. *juncta videt* velit reponi. Sed potius est ut corrigamus,

Auctor in incerto. praeses Romana tuetur
Vesta; quod assidue lumine juncta videt.

quod videt junctum Vestae Palladium, nempe quod eodem templo est sub Romanae praesidis Vestae tutela. In antiquis nummis, VESTA PO. RO. QVIRITIVM. Curtius libro IV. cap. 13. *Expetere praesides Persarum imperii Deos debitas a vecordibus poenas*. Verius tamen videtur, *praestes Romana tuetur Vesta* esse scribendum, quomodo *Lares praestites* apud Nostrum initio Maji mensis. *Minerva praestes* apud Festum. *Juppiter praestes* in vetustis apud Gruterum marmoribus pag. XXII. I. & 2. ita enim posterior est supplenda. & pag. 1065. 2. Heins.

435. *Auctor in incerto est.*] Nam alii volunt, raptorem fuisse Demophontem, & ob furtum occisum ab Agamemnone. Hoc vero scitu dignum, centumvirale judicium Athenis tunc primum & ad hanc caussam institutum. Harpocration: Ἔχει δὲ τὸ δικαστήριον τὴν ἀπὸ Παλλαδίου ἐπωνυμίαν, καὶ οἱ δικασταὶ τὴν τῶν Ἐφετῶν ἐκτήσαντο. Ἀγαμέμνονος μετὰ τῶν Ἀργείων σὺν τῷ Παλλαδίῳ προσενεχθέντος Ἀθήναις ἐξ Ἰλίου, Δημοφῶν ἁρπάζει τὸ Παλλάδιον, καὶ πολλοὺς τῶν διωκόντων ἀναιρεῖ· Ἀγαμέμνονος δὲ δυσχεράναντος, δίκην τὸν ἁρπάζοντα ἀναιρεῖ, καὶ συνίσταται τὸ κριτήριον ἐπὶ πεντήκοντα δὲ Ἀργείων, οὓς Ἐφέτας ἐκάλεσαν, παρὰ τὸ ἀμφοτέροις ἐφεθῆναι αὐτοῖς τὰ τῆς κρίσεως. Vide Eustathium & Apostolium. Neap.

435. *Res est Romana.*] Non adeo certe id praeferas: nam, prô, quot urbes Palladia Iliaca sibi vindicarunt! ecce apud Strabonem lib. VI. Πολὺ δὲ ἰταμώτερον τὸ τοιαῦτα ποιεῖν ἐξ Ἰλίου κεκομισμένα ξόανα ὅσα φασὶν οἱ συγγραφεῖς· καὶ γὰρ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Λαουινίῳ, καὶ ἐν Λυκείᾳ, καὶ ἐν Σιρίτιδι Ἰλιὰς Ἀθηνᾶ καλεῖται,

Flagrabant ſancti ſceleratis ignibus ignes:
Mixtaque erat flammae flamma profana piae.
Attonitae flebant, demiſſo crine, miniſtrae:
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.
Provolat in medium, & magnâ, Succurrite, voce,
Non eſt auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea ſunt voto, ſed rapienda manu.
Me miſerum! dubitatis? ait. dubitare videbat,
Et pavidas poſito procubuiſſe genu.

Haurit

λαι), ὡς ἐκεῖθεν κομισθεῖσα. Καὶ τὸ τῶν Τρωάδων δὲ τόλμημα, περιφέρεται πολλαχοῦ, καὶ ἄπιστον φαίνεται, καί περ δυνατὸν ὄν. NEAP.

435. *Tuetur.*] Scaliger, incertum an ex Mſ. codice, *vetusque Veſta, quod aſſidue lumine cuncta vides.* DAN. HEINS. Salmaſius Epiſt. CII. ad Gronovium vulgatam tuetur.

437. *Quo tempore Veſta Arſit.*] Contigit incendium hoc anno Urbis DXII. Q. Lutatio & A. Manlio Conſulibus. Arſit iterum Veſtae templum ſub Commodo Bradua ſecundum & Aproniano Conſulibus, cum fere tota urbs corrueraт: tunc flammis conſumptum templum Pacis illud clarum, aedificiaque paene innumera. de quâ ſtrage fuſe Herodianus libro primo. Qui ſcriptor in hoc ibi lapſus, quod incendium Veſtae ſub Commodo primum, non ſecundum putarit; cum dicat expreſſe Palladium, ex quo in Italiam advectum, hac vice tantum mortali oculo viſum: Ἐπενεμήθη καὶ, inquit, τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα (ὃ σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι) κομισθὲν ἀπὸ Τροίας, ὡς λόγος, ὅ τε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. & lib. v. cum dementiam Elagabali recenſet, in domum hujus Principis ſcribit ejuſdem juſſu Palladium tranſlatum, quod immotum exſtiterat, praeterquam cum templum conflagravit ſub Commodo, quaſi non alias Veſtae aedes incenſa. haec verba: Ἔπαιζε δὲ γάμους οὐ μόνον ἀνθρωπίνους. ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ, ᾧ ἱεράτευε, γυναῖκα ἐζήτει· καὶ τῆς τε Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν καὶ ἀόρατον σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰς τὸν ἑαυτοῦ θάλαμον μετήγαγε, καὶ μὴ κινηθὲν ἐξ ὅπερ ἦλθεν ἀπὸ Ἰλίου (εἰ μὴ ὅτε πυρὶ κατεφλέχθη ὁ νεὼς) ἐκίνησεν οὗτος, καὶ πρὸς γάμον δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν τῷ θεῷ ἀνήγαγε. NEAP.

438. *Tectis obruta paene fuit.*] *Adytis fuit* elegantius prim. Ambroſ. & Laeti. HEINS.

439. *Sancti ſceleratis ignibus ignes.*] Sic luſit in iſtomet caſu Manilius lib. IV.

——— *Captiuque ex ignibus ignem,*
Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat,
NEAPOL.

440. *Profana.*] *Proterva* Moreti.

441. *Flebant.*] *Stabant* Mazarin. alter.

441. *Demiſſo crine miniſtrae.*] Hic locus luci eſt iis, qui dubitant, an Veſtales comam aluerint. NEAP. *Dimiſſo* quinque. vid. lib. VI. Met. 289. *Magiſtrae* Puteaп. alter.

443. *Provolat in medium.*] Divinitus quaſi miſſus: nam pridie ei evenit. quod in his ſcribit Valerius Maximus libro primo cap. 4. de Auſpiciis: *Cum Metellus Pont. Maximus Tuſculanum peteret, cervi duo in os ejus, adverſum veluti iter impedientes, advolaverunt: vixque extuderunt, ut demum rediret. Inſequente nocte aedes Veſtae arſit: quo incendio Metellus inter ipſos ignes raptum Palladium incolume ſervavit.* Quis haec crederet? vel duo, vel nemo, niſi ipſa Fides referret. NEAPOL. *Pervolat* quinque & Franc. *praevolat* tres.

443. *Magnâ ſuccurrite voce.*] *Vivâ voce* optimus Farneſianus & tres alii. ut apud Horatium Arte Poëticâ, 317.

Reſpicere exemplar vitae morumque jubebo
Doctum imitatorem, & vivas hinc ducere voces.

Guntherus Ligurini libro VI.

Quem cum Legati viva quoque voce furorem
Adſtruerent.

& libro VII.

——— *praemittere vivo*
Pauca ſono cautela fuit.

A. Gellius libro XIV. cap. 2. *Ut rem judiciariam, quoniam vivae vocis penuria erat, ex mutis magiſtris cognoſcerem. vivam humum* paulo poſt Noſter dicet. Sic codex Voſſianus vetuſtiſſimus. mox, *officium*, pro *auxilium*, & *flammis*, pro *palmis*, plurimi ex antiquis. ſed fruſtra. HEINS.

444. *Metellus ait.*] Hac de re praeter Dionyſium lib. II. Valerius lib. I. cap. 4. CIOFAN.

445. *Pignora virgineis fatalia tollite flammis.*] Eripite, inquit Metellus, Palladium imperii noſtri

Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est; in me commissi poena redundet.
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit: factum Dea rapta probavit;
Pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae:
Ignis in Iliacis nunc erit, estque, focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
Hoc Duce: nec vivâ defodietur humo.
Sic incesta perit: quia quam violavit, in illam
Conditur: & Tellus Vestaque numen idem est.

Tum

stri pignus ab igne, qui Vestae aedem absumit. Atque hic optimus sensus mihi videtur. Nam alii legunt, *palmis*, non *flammis*; quae lectio est in duobus Vatic. In aliis vero illo modo, quo legendum arbitratus sum & exposui. De hoc ipso L. Metello, deque hoc facinore sic Plinius libro septimo, cap. 43. *Metellus orbam luminibus exegit senectam, amissis incendio, cum Palladium raperet ex aede Vestae, memorabili causa, sed eventu misero. quo fit, ut infelix quidem dici non debeat, felix tamen non possit. Tribuit ei Populus R. quod nunquam ulli alii ab condito aevo, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam. Magnum & sublime pro oculis datum.* Ciofan. Lege, me judice, *palmis*. Neap.

447. *Dubitatis? ait.*] Strozzae liber, *dubitatis adhuc?* ut τὸ *ait* subintelligatur. Heins.

450. *Vir intrabo.*] *Ait, intrabo* Mazar.

450. *Non adeunda viro.*] Nam vetitus maribus ingressus in adyta Vestae. quis haec nescit? Appianus libro primo Belli civilis, ubi de morte Asellii Praetoris: Πολλοί τε τῶν διωκόντων, ἐς τὰς παρθένους αὐτὸν ἡγούμενοι καταφυγεῖν, ἐσέδραμον ἔνθα μὴ θέμις ἦν ἀνδράσιν. Ibi erat ignis, Palladium & alia arcana urbis praesidia. hac formulâ junctim haec omnia invocabant. lapis priscus urbicus:

SAECVLO FELICI
PHISIAS SACERDOS ISIDI SALVTARI
CONSECRATIO.
PONTIFICIS VOTIS ANNVANT DII ROMANAE
REIP. ARCANAQVE VRBIS PRAESIDIA ANNVANT,
QVORVM NVTV ROMANO IMPERIO REGNA CESSERE.

Neapol.

453. *Et irrupit.*] Variant admodum codices: quidam, *eripuit*, alii, *arripuit*. quidam, *ieripuit*. omnes frustra: *irrumpere* enim proprium in hac re verbum. lib. II. Trist. 305.

Quaecumque irrumpit, quo non sinit ire sacerdos.

Lamprid. Elagab. cap. VI. *In penum Vestae, quod solae virgines solique pontifices adeunt, irrupit pollutus ipse contagio morum, cum iis, qui polluerant.* quae ultima verba scelus continent, cum aliter, ut Pontifici Maximo, ipsi intrare liceret, Lips. de Vesta cap. IX. vid. ad Quinctil. II. I. Burm.

453. *Factum Dea rapta probavit.*] Imo & jure Senatus: nam, praeter alios titulos honorum, concessum, ut curru veheretur ad curiam. quantivis pretii res apud Romanos. Testatur hoc marmor antiquum sculptum in ejus elogium. attende qui vir & quantus fuerit:

L. CÆCILIVS L. F. METELLVS
PONT. MAX. COS. II. DICTATOR MAG. EQ.
XV. VIR AGRIS DANDIS, QVI PRIMVS
ELEPHANTOS PRIMO PVNICO BELLO DVXIT
IN TRIVMPHO, PRIMARIVS BELLATOR,
OPTIMVS ORATOR, FORTISSIMVS IMPERATOR,

AV

Tum sibi Callaïco Brutus cognomen in hoste
Fecit, & Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia laetis;
Ne populum toto pectore festa juvent.
Crassus ad Euphraten Aquilas, natumque, suosque
Perdidit: & leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exsultas? dixit Dea. signa remittes:
Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.
AT simul auritis violae demuntur asellis,
Et Cereris fruges aspera saxa terunt;
Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit;
Humida cum pulso nox erit orta die.

Jam,

AVSPICIO SVO MAXVMAS RES GESSIT,
MAXVMO VSVS HONORE, SVMMA SAPIENTIA:
MAXVMVS SENATOR PARTAM EX ÆQVO
PECVNIAM MAGNAM SINGVLIS LIBERIS RELIQVIT,
CLARISSIMVS IN CIVITATE FVIT. TRIBVTVM
EI VT, QVOTIENS IN SENATVM IRET, CVRRV
VEHERETVR AD CVRIAM: QVOD A CONDITO
ÆVO NVLLI ALII CONTIGIT.

Pulcra igitur repensa; sed juvit uterque oculus amissus. Ad hujus caecitatem allusit Seneca de Providentiâ: *Detestabilis*, inquit, *erit caecitas, si nemo oculos perdiderit, nisi cui eruendi sunt. Itaque careant luce Appius & Metellus.* & lib. IV. Controversiarum: *Habet Vesta duplex Pontificis tui meritum: servavit sacra, nec vidit*; saltem in reditione: nam in itione quî potuit absque visu tollere? nec valuit ignis in ipso ingressu eum subito excaecare. Hoc certum, luminibus in eâ flammâ captum; quâ de caussâ sacerdotium illi negatum. Sic Lex jubebat; quae ea: SACERDOS INTEGER SIT. cui sic respondet idem Seneca: *Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex aestimari hoc voluit, cum quis peteret, non cum haberet sacerdotium.* Lege Declamationem integram, si avidus Metellianae justitiae. NEAPOL.

455. *Sacro sub Caesare flammae.*] Vide beneficia collata ab Augusto in Vestales apud Suetonium libro primo cap. 21. NEAPOL. *Sacrae* in melioribus. & *temerasse* mox, pro *temerare.* Sarravianus, *temerata*, ut sit Graecismus. HEINS.

459. *In illa Conditur.*] Sic puniebatur probrum virginis Vestalis. Juvenalis interpres: *Haec Virginibus Vestae poena fuit decreta: si vitiatae fuissent, vivae in parietibus struebantur, aut sub terrâ obruebantur.* NEAP. *In illam* meliores. & sequenti versu τὸ *est* non agnoscunt. mox lego, *ut Tellus Vestaque numen idem est.* non &. jam supra dixerat, *Vesta eadem est quae Terra.* HEINS. *In illa* potest satis defendi. vid. ad lib. XIV. Met. 176.

460. *Vestaque numen idem est.*] Apposite Euripides:

Καὶ Γαῖα μῆτερ, Ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
Βροτῶν καλοῦσιν, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

NEAPOL.

461. *Tum sibi Callaico.*] Eodem Vestalium die, anno urbis DCXVIII. D. Junius Brutus sexaginta Gallaecorum millia, qui Lusitanis ex Oceani montibus auxilio venerant, aspero & difficili bello oppressit: unde Callaïci cognomen rettulit. Adi Strabonem, Livium, Florum & alios. Sed heus! meus liber habet, *Tum sibi Gallaeco.* an male? non hercle. Vellejus Paterculus lib. II. *Gallaeci cognomen meruit.* Hos populos dicunt Hispani hodie *Gallegos.* NEAPOL.

461. *Cognomen ab hoste Fecit.*] *In hoste* liber Ursini & Zulichemianus. quod arridet. HEINS. Supra lib. IV. 338. pro *nomen perdit in amne*, Heinsius *ab amne* probabat.

464. *Nec juvant.*] Ingeniose Scaliger, *Nec populum toto tempore festa juvant.* D. HEINS. *Ne juvent* meliores. HEINS. Met. X. 443.

— — non toto pectore sentit
Laetitiam virgo.

& I. Met. 495. *Pectore toto uritur.* Sarravii codex tamen, *tempore.* BURM.

465. *Suosque perdidit.*] Relege me in v. ad templum Martis Ultoris: illud in Capitolio positum. NEAPOL.

469. *Demuntur asellis.*] Verius libri veteres, *dementur asellis.* NEAPOL. *Demuntur* & *terunt* iidem. HEINS. *Auratis* Putean. & Arond. vid. ad. Phaedr. I. 11.

471. *Delphina videbimus, inquit.*] Statim post

Vesta-

Jam, Phryx, à nuptâ quereris, Tithone, relinquî;
Et vigil Eoïs Lucifer exit aquis.
Ite, bonae matres, (vestrum Matralia festum)
Flavaque Thebanae reddite liba Deae.
Pontibus & magno juncta est celeberrima Circo
Area: quae posito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
Sceptriferas Servî templa dedisse manus.
Quae Dea sit: quare famulas à limine templi
Arceat, (arcet enim) libaque tosta petat;

Bacche,

Vestalia, & ante Matralia, ut vides, hoc est IV. Idus, facit Delphini ortum vespertinum, idem sentit Columella. NEAPOL.

472. *Pulso.*] *Pulsa* Mazar.

473. *Jam Phryx a nupta.*] III. Idus erant Matralia, sacra matris Matutae eodem die Kalendario veteri & Constantiniano. NEAPOL.

473. *Relinqui.*] *Relicta* Gottorp.

474. *Exit aquis.*] *Exit equis* Pembroc. Puteaneus, Francof. & tredecim alii. perperam. vid. ad IV. Met. 92.

476. *Thebanae reddita liba Deae.*] Offerebantur illa in his sacrificiis. M. Varro: *Libum, quod libaretur priusquam esset, ut erat, coctum. Testuatium, quod in testu caldo coquebatur; ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronae.* Sic in vulgatis codicibus exstat hic locus: at ita mutat & expungit Scaliger: *Libum, quod libaretur, priusquam essent, coctum*; ego vero in hunc modum: *Libum, quod libaretur ut erat, priusquam esset coctum.* Varro enim inquit id esse libum, quod in sacrificiis dabatur antequam igni admoveretur; testuatium autem, quod coquebatur in testu, & sacris Matutae interveniebat: ac si in reliquis crudum oblatum. Nec libum fieri poterat aliter nisi in testu. Cato capite LXXV. *Libum hoc modo facito: Casei P. II. bene disterat in mortario: ubi bene distriverit, farinae siligineae libram, aut, si voles tenerius esse, selibram similaginis solum eodem indito, permiscetoque cum caseo bene: ovum unum addito, & una permisceto bene inde panem facito: folia subdito; in foco caldo sub testu coquito leviter.* Quare autem tostum in his sacrificiis dari mos fuit explicat hisce postea, licet ficte:

Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba suâ properata manu Tegeaea sacerdos
Traditur, & subito cocta dedisse foco.
Hanc quoque liba juvant festis Matralibus: illa
Rustica sedulitas gratior arte fuit.

NEAPOL.

477. *Pontibus.*] *Fontibus* plurimi. *celeberrima Baccho* Petav.

480. *Sceptriferas.*] *Sceptrigeras* Putean. & Jun. *templa tulisse* duo Moreti.

480. *Servi templa dedisse manus.*] Hac ipsâ die à Servio Tullio matri Matutae aedes sacra dicata; postea, captis Vejis, à M. Furio Camillo refecta. nec alia Plutarchi mens in ejus Vitâ: Πρῶτον μὲν, inquit, *εὐχὰς ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς, ἐπὶ τῷ πολέμῳ τέλος εὐκλεὲς λαβόντι τὰς μεγάλας θέας ἄξειν, καὶ νεὼν θεᾶς, ἣν μητέρα Ματούταν καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καθιερώσειν.* sic enim Livius lib. V. *Ludos magnos ex Senatusconsulto vovit Vejis captis se facturum, aedemque Matutae matris refectam dedicaturum, jam ante ab Rege Servio Tullio dedicatam.* Hanc iterum reperio restitutam anno DXLI. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro Coss. Idem lib. XXV. *Creati sunt Quinqueviri muris turribusque reficiendis: & Triumviri bini, uni sacris conquirendis donisque persignandis; alteri reficiendis aedibus Fortunae & matris Matutae intra portam Carmentalem, sed & Spei extra portam, quae priore anno incendio consumptae fuerant.* Vetus Sigonii liber habet, *Fortunae & Martis.* ut suspicandum videatur viro doctissimo, ne vox *Matutae* efficta sit ab iis, qui *matris* pro *Martis* legerunt. Sed jurarem falli Sigonium; nam in regione VIII. ubi porta Carmentalis, habeo aedem matris Matutae & Fortis Fortunae, utramque in foro Boario. Neque in eâ Urbis parte exstat aliqua Martis aedes, ut videmus in accuratissimis Topographis, praeter templum unum cognomine *Ultoris*, cujus minime fieri mentio hic potest; nam illud ab Augusto multo postea dedicatum. Approbo igitur vulgatam lectionem, quae hoc uno etiam firmari potest argumento, quod alibi eaedem aedes junctim à Livio nominantur; *L. Stertinius*, inquit lib. XXXIII. *Ex ulteriore Hispaniâ, ne tentatâ quidem triumphi spe, quinquaginta millia pondo argenti in aerarium tulit: & de manubiis duos fornices, in foro Boario ante Fortunae aedem & matris Matutae; unum in maximo Circo fecit, & his fornicibus signa aurata imposuit.* id factum anno DLVII. L. Furio Purpureone & M. Claudio Marcello Coss. NEAP.

482. *Arcet enim.*] Imo unam admittit; quam iterum matronae pugnis caesam à templi limine eji-

Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos,
(Si domus illa tua est) dirige navis iter.
Arserat obsequio Semele Jovis. accipit Ino
Te, puer; & summâ sedula nutrit ope.
Intumuit Juno, raptâ quod pellice natum
Educet. at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas & imagine falsa:
Tuque cadis patriâ, parve Learche, manu.
Moesta Learcheas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miseris omnia justa rogis.

Haec

ejiciunt. Plutarchus praefato loco: *Ταύτην ἄν τις ἀπὸ τῶν δρωμένων ἱερῶν μάλιστα Λευκοθέαν νομίσειεν εἶναι· καὶ γὰρ θεράπαιναν εἰς τὸν σηκὸν εἰσάγουσαι ῥαπίζουσιν, εἶτα ἐξελαύνουσι.* caussa & fabula nota. Mos is haud dubie petitus è Graeciâ: nam Chaeroneae Boeotiae urbe ritum hunc observatum memini legisse; quem & suggerit in libello τῶν Κεφαλαίων· *Τὴν δὲ δούλην Ἕλληνες Αἰτωλίδα γένει φασὶν εἶναι, καλεῖσθαι δὲ Ἀντιφέρην· διὸ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Χαιρωνείᾳ πρὸ τοῦ σηκοῦ τῆς Λευκοθέας ὁ νεωκόρος λαβὼν μάστιγα, κηρύσσει, μὴ δοῦλον εἰσιέναι, μὴ δούλην, μηδὲ Αἰτωλὸν μηδὲ Αἰτωλήν.* Dixit, *παρ' ἡμῖν*, quia Chaeronea ipsius patria. NEAPOL.

482. *Libaque tosta petit.*] *Petut* cum Mazar. Zulich. prim. Ambros. opt. Patavino, Voss. & duobus aliis. HEINS.

484. *Domus illa.*] *Domus alta* Bernens.

484. *Dirige vatis opus.*] *Iter* Thuan. *navis iter* Jonian. & unus Mediceus. ut alibi Noster. sic libri primi initio:

Excipe pacato, Caesar Germanice, vultu
Hoc opus; & timide dirige navis iter.

Remed. Am.

Rectaque cum sociis me duce navis eat.

&:

Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.

sed quid moramur in re protrita? pro *redimite capillos* superiori versu Mazar. Zulich. prim. Farnes. & opt. Patav. *distincte.* neque aliter Scholiastes Statii Theb. VII. ℣s. 150. HEINS. Vid. ad XI. Met. 167.

485. *Arserat obsequio.*] Haec breviter tota fabula. Ferunt, ustâ Jovis operâ Semele, Dionysium ex incenso fere utero à Mercurio sublatum; infantulum statim Ino excepit & nutriit: id cum graviter Jovis conjux tulisset, quòd natum ex pellice educandum accepisset, fecit, ut Athamas, vir Inus, furore percitus Learchum filium occideret: tum uxor, arrepto Melicertâ, ob Athamantis timorem, in mare proximum se cum filio projecit. Hinc post varios casus in Latium abducta, ibi à Nicostratâ, Evandri parente, comiter accipitur; & una cum filio ab incolis Arcadibus in Deorum numerum referuntur, mutato nomine Inus in Matutam, Melicertae in Portunnum. Graeci dixere matrem *Λευκοθέαν*, filium *Παλαίμονα*, sed post immortalitati donatos. NEAP.

485. *Accipit Ino Te, puer.*] Apollonius Argonauticôn lib. IV. Bacchi nutricem facit quamdam nomine Matrin, Aristaei filiam: sed aliter, & cum Nasone, Orpheus in Hymnis:

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα δαίμονα σεμνὴν,
Εὐδύνατον, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.

NEAPOL. *Excipit* prior Ambros. & Laeti; ut obstetrix cadentem quasi de matre excipit. deinde *sedulitate fovet*, vel, *sedula fovit ope*, Moreti.

487. *Raptu quod pellice natum Educet.*] *Ruptum* veteres magno numero. Scribe, *partum quod pellice natum Educet.* partum ex pellice natum. *ὠδῖνα Σεμέλης* Tragoediam scripsisse perhibetur Timotheus poëta sub Olympiade XCV. HEINS.

489. *Hinc agitur furiis Athamas, sed imagine falsa.*] Sic legendum. hunc autem locum contuli lib. IV. Metamorph. CIOFAN. Lege, *Furiis & imagine falsa*, cum Ursini, Vossii, Mazar. Zulich. prim. Ambros. Laeti, sex aliis. quidam, *sub imagine.* Scholiastes Statii Theb. VII. 150. *Hinc igitur furiis Athamas, in imagine falsa.* HEINS. *Sub imagine* etiam Douza volebat. & ita in Gryph. prima editione & scriptis duodecim. sic Epist. XVII. 45. *Falsa sub imagine lusa.* & XVI. 45. *Visa est sub imagine somni.* II Met. 37. *Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat.* mox, *Tu cadis a patria*, Regius & unus Heinsii. ut mox 564. *ab hoste cades.* vid. ad Metam. V. 192. *tuque cadens* Schol. Statii. BURM.

491. *Tumulaverat.*] *Turbaverat* duo libri.

492. *Omnia justa.*] Perperam Canterus Novar. Lect. lib. I. cap. 8. *omina* legit, ut monuimus Trist. IV. Eleg. X. ℣s. 80. HEINS.

Haec quoque, funestos ut erat laniata capillos
Prosilit; & cunis te, Melicerta, rapit.
Et spatio contracta brevi, freta bina repellit;
Unaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis;
Et secum è celso mittit in alta jugo.
Excipit illaesos Panope centumque sorores;
Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucotheë, nondum puer ille Palaemon
Vorticibus densi Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelae Stimulaene vocetur;
Maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas esse
Audit; & Evandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimium faciles, ô toto pectore captae,
Non venit haec nostris hospes amica choris.

Frau-

495. *Est spatio contracta brevi.*] *Concreta* Scholiastes Statii Theb. VI. vs. 10. *contacta brevi* prim. Ambros. *constructa* Bern. *contecta* Helmst. *contenta* Sarravii. quod non displicet; ut sit a *contineo*. ita II Met. 131.

Zonarumque trium contentus fine.

Flor. III. 4. *Eoque fine contenti, quasi interveniente natura.* sic vir doctissimus G. Canterus lib. IV. Novar. Lect. cap. 2. duobus in locis Horatii haec verba commutata in codicibus reperit. ut lib. III. Od. XVI. pro,

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

ejus codex MS. habebat, *contenta cupidine*. & lib. II Od. X. pro *contrahes vento nimium secundo turgida vela*, MS. *contines*. primo vero loco aliqua specie admitti posset, sed minime altero. usus vero hujus verbi frequens est in situ locorum eorumque finibus describendis. ut Caes. I. Bel. Gal. I. *Pars una continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum.* & cap. 2. *Quod undique loci natura Helvetii continentur.* & alibi. BURM.

498. *Et secum è summo mittit in alta jugo.*] Quattuor Vatic. *Et secum excelso*. In aliis, *E celso*. CIOFAN. *Et se de celso* Putean. alter. *secum ex celso* quatuor. *excelso* plurimi.

498. *Mittit in alta jugo.*] E petrâ Moluride. vide Attica Pausaniae. NEAP.

499. *Illaesos.*] *Illaesum* plurimi. *illaesam* sex.

501. *Nondum Leucotheë.*] Per mare ergo vehitur mortalis adhuc illa Ino, & nondum relata in Deos, verso primo nomine in Leucothean. Homerus Odyss. E.

Τὴν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
Νῦν δ᾽ ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.

Aspexit item ad hanc apotheosim Propertius lib. II. XX. 90. de Cynthiae naufragio:

Quae tum ego Neptuno, quae tunc cum Castore fratri,
Quaeque sibi excepi tum Dea Leucotheë.

NEAPOL.

502. *Vorticibus densis Tybridis.*] Rectius legas, *densi*. Met. lib. IX. 106.

Verticibusque frequens erat atque impervius amnis.

HEINS.

503. *Semele Stimulene vocetur.*] De luco Semeles vetus memoria est in Sexto Rufo Regione XI. & in hoc antiquo marmore:

DIIS MANIBVS
M. CÆCILIO SP. F. SVO RVFO
SOLIARIO AB LVCO SEMELES
EX TESTAMENTO EIVS
CALVISIA ZOSIME ET
M. CÆCILIVS CALIPPVS
HEREDES FECERE.

Ego tibi adfirmo scribendum, *Stimelene*, ex melioribus membranis. NEAPOL. *Stimulene* vetustiores. & recte. contra Neapolis. *Stimulae lucum* vocat Scholiastes Juvenalis ad Sat. II. ad illum versum, *Qui Bacchanalia vivunt.* ubi ille, *Sacra Bacchanalia ex S.C. damnata sunt, cum probatum esset senatui, honestissimas faeminas ad Stimulae Deae lucum foede adulterari.* *Stimulae* quoque Deae fit mentio

apud

Fraude petit; facrique parat cognofcere ritum.
Quo poffit poenas pendere, pignus habet.
Vix bene defierat; complent ululatibus auras
Thyades effufis per fua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos:
Dîque, Deaeque loci, miferae fuccurrite matri.
Clamor Aventini faxa propinqua ferit.
Adpulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.
Audit; & ad vocem concitus urguet iter.
Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
Turpia femineae terga dedere fugae.
Quid petis hinc, (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim praefentia nati
Continet: & furiis in fcelus iffe pudet.
Rumor (ut eft velox) agitatis pervolat alis:
Eftque frequens, Ino, nomen in ore tuum.

Hofpi-

apud Auguftinum de Civitate Dei. *Semelae lucus* poterit intelligi *lucus Faunae Fatuae*, five *Bonae Deae*. Semelen enim Baeoti Fauni filiam dicunt, tefte Macrobio Saturn. I. cap. 12. huc illud paulo poft alludit, *Latias Saturnia Bacchas Inftimulat*. in veteri infcriptione apud Gruterum occurrit Lucus SEMELES, ut & apud R. Sextum Rufum de Regionibus Urbis. *Similae lucus* eft in fcriptis exemplaribus. & apud Livium lib. XXXIX. cap. 12. & Marcianum Capellam. pro *vocetur* Voff. Maz. Zulich. tres alii, *vocatur*. Puto, *vocatus*: vel quod malim, *dicatus*, vel *dicetur*.

Lucus erat, dubium Semelae Stimulaene dicatus,

HEINS. Apud Graecos locum facrum fuiffe, qui *σηκὸς τῆς Σεμέλης* dicebatur, docuimus in differtatione de Jove Fulgeratore cap. VII. & quem *Semelae buftum* vocat Hygin. Fab. IX. licet, *femeduftum* propugnet Jac. Gron. tom. I. Ant. Graec. in Zetho. ideo tantum, quia omnes viri docti repudiarunt vocem inconditam, & cujus nullum exemplum aut ratio dari poteft. an ad hujus loci in agro Thebano refpectum Romae ille *lucus Semeles*, vel *Semelae*, dictus fuerit videndum nam in Excerpt. Douzae & Francof. erat, *Semeles Stimuleno*. alii quidam, *Semeles Stimulesne*. quod ferri poteft. nam *Stimules* vel *Stimulae* lucus a vulgo corrupta pronuntiatione pro *Semeles* appellabatur. vid. J. F. Gron. ad Liv. XXXIX. 12. & Barth. ad Stat. Theb. II. 74. BURM.

504. *Aufonias.*] *Aufonidas* Moreti.

505. *Arcadas effe Audit.*] In uno Patavino, *Arcadas audit*, venufta repetitione. HEINS.

509 *Pectore captae.*] *Captas* in nonnullis, utrumque recte. NAUGER. *Captas* etiam unus Moreti pro varia lectione. *raptae* aliquot fcripti. *caece pectore* etiam Sarravii.

510. *Veftris choris.*] *Noftris* meliores. & mox; *effufis in fua colla comis*, non, *per fua*. minimum refert. HEINS. *Infufis in fua* omnes fere fcripti.

512. *Pendere.*] *Solvere* Sarravii & tres alii.

515. *Puerumque avellere tentant.*] Quattuor prifca exemplaria, *pugnant*. CIOFAN. Membranae habent, *avellere*. NEAPOL. *revellere* iidem. HEINS. Vid. ad lib. III. 307. de τῷ *pugnant*.

517. *Dique virique loci.*] *Dique Deaeque* Mazarinianus. quod praetulerim omnino. Virgilius Georgicis:

Dique deaeque omnes, ftudium quibus arva tueri,

Propertius lib. III. Eleg. X.

Dique deaeque omnes, quibus eft tutela per agros,

fed nihil neceffe. Met. lib. II.

Inde Deos hominesque voco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem.

HEINS.

518. *Saxa propinqua.*] *Proxima faxa* Petav. & Moreti.

519. *Oetaeus Iberas.*] *Oeteius heros* Petav. *Tirynthius heros* alius.

523. *Cognorat.*] *Agnorat* Medic. melius *cognovit* tres.

524. *Te quoque vexat? ait.*] Belle: nam uterque patiuntur Junonis flagellum. In omni Herculis laude addunt illud Poëtae, *Quamvis obftante noverca*. NEAP.

525. *Docet.*] *Dolet* plurimi.

 527. Per

Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba suâ properata manu Tegeea sacerdos
Traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates, venientia fata resigna,
Quâ licet: hospitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora est: coelum vates ac numina sensit,
Fitque sui toto pectore plena Dei.
Vix illam subito posses cognoscere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Laeta canam: gaude, defuncta laboribus, Ino,
Dixit; & huic populo dextera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
In vestris aliud sumite numen aquis.
Leucotheë Grajis, Matuta vocabere nostris.
In portus nato jus erit omne tuo.

Quem

527. *Pervolat alis.*] Malim, *provolat.* ut supra, *Provolat in medium.* Sequenti versu male turbant libri veteres. Sensus est, Nomen tuum, ô Ino, frequens est in ore omnium. mox, *Carmentae*, pro *Carmentis*, Laeti codex. HEINS.

530. *Famem.*] *Fugam* Petavian.

532. *Traditur & subito.*] *In subito* meliores. & *illam* pro *illa* sequenti versu mutatâ distinctione. lapsus hic est Neapolis, qui aliter scribendum contendit. Ursini exemplar & alii nonnulli, *gratior ante*, pro *arte.* HEINS.

533. *Matralibus illam.*] Apponenda post Matralibus bipuncta, ex optimis codicibus; & *illa* legendum. Illa scilicet cito parata liba Ino gratiora fuere quovis nectare. NEAP.

535. *Nunc, ait, ô vates.*] *Protinus, ô vates* prim. Ambros. & Laeti.

535. *Venientia fata resigna.*] Eadem Carmentam rogat, quae sibi & filio sint ventura vaticinetur. NEAPOL.

536. *Quâ licet.*] *Quâ libet* Voss. & tres alii. unus, *Quae libet.* Forte, *Quamlibet.* de quo ad Epistolam VI vs. 140. HEINS.

536. *Hospitiis.*] *Officiis tuis* Medic. *off. meis* alius. *hospitiis tuis* unus etiam.

537. *Sumit.*] *Sensit* Puteaneus. ut III. Art. Am. 55.

Sensimus acceptis numen quoque.

eadem permutatio verborum *sumere* & *sentire* lib. I. Met. 430. BURM.

542. *Huic populo prospera semper ades.*] *Dextera* quatuor veteres. quod magis arridet. sic ad Janum libro primo, *Dexter ades ducibus.* *in vestris aquis*; non *nostris*, meliores. HEINS. Ita Quinct. lib. IV. prooem. *dexterque ac volens adsit.* ubi vide. *Apolline dextro* frequenter apud Statium in Silvis. ut lib. IV. Silv. VII. 47.

Signa frenatae moderatus alae
Castore dextro.

prospera numen ades prim. Vatican. & Petavian. BURM.

545. *Leucotheë Grajis.*] De Leucothea Athamante, Inone & Learcho plura Apollodorus lib. III. sub principium, & Ovidius ipse lib. IV. Metamorphos. CIOFAN. Cicero Tusculanarum Disputationum primo: *Quid Ino, Cadmi filia? nonne Λευκοθέα nominata a Graecis, Matuta habetur a nostris?* Nonius Marcellus: *Manum dicitur clarum. unde etiam mane post tenebras noctis diei pars prima. inde Matuta, quae Graece Leucothea.* HEINS.

546. *Jus erit omne tuo.*] Vide Festum Pompejum in *claudere.* NEAP.

547. *Quem nos Portunum.*] Vetus nostra membrana habet, *Portumnum.* Quis nunc erit hac de re arbiter? nemo: adeo ex effatu prisco inveniet receptam utramque scripturam. Sic *Vertunum* leges & *Vertumnum*, *Neptunum* & *Neptumnum*, & similia. NEAPOL. *Portunum* veterrimi libri tam hic quàm apud Virgilium aliosque. etiam in veteri Inscriptione apud Gruterum pag. XCV. *Jane Portuno.* sic *Neptunus*, *Mutunus*, *Tutunus* Romanorum Deorum nomina. HEINS. Portunnm Palaemona Melicertam & Herculem esse unum & idem numen, a Tyriis cultum, & inde ad Graecos

Quem nos Portunum, sua lingua Palaemona dicet:
Ite, precor, nostris aequus uterque locis.
Adnuerant: promissa fides: posuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? odit.
Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmëi, tuarum
Saepe sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illâ
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
Hoc est cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe suâ pia mater adoret.
Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
Utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutili?
Luce meâ Marso Consul ab hoste cades.

Exi-

cos venisse, contendit Fullerus lib. III. Miscell. 57. BURM.

547. *Sua lingua Palaemona dicet.*] Idem in IV. Metamorphosi:

Annuit oranti Neptunus; & abstulit illis
Quod mortale fuit, majestatemque verendam
Imposuit, nomenque simul faciemque novavit:
Leucotheâque Deum cum matre Palaemona dixit.

NEAPOL.

548. *Locis.*] Conjecerat *focis* Heinsius. *esse precor* Edit. Gryph. Neap. & aliae.

549. *Adnuerat: promissa fides.*] *Annuerant* tres libri. unus Patav. *promissa fide.* Puto, *Annuerant promissa fide*, vel, *Adsuerat promissa fides.* sic *fides pollicita* lib. III.

Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.

Met. XI.

Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.

HEINS.

552. *Si sinat illa.*] *Ipsa* meliores. & mox pro *Cadmëa* codex Laeti, *Cadmei.* & sic à manu prima fuisse videtur in Mazariniani libro. tres alii, *Cadmeia.* quomodo *Cadmeis Agave* Virgilio in Culice. HEINS.

555. *Furtim dilexit.*] *Furto* Moreti. vid. ad VI. Epist. 43.

557. *Fecisse negat, sed.*] Tibull. I. VII. 7.

Illa quidem tam multa negat, sed credere durum est.

DOUZA. *Se scisse negat* Moreti unus. quod repetitum ex ỳs. 336. mox, *sit sibi*, duo libri.

559. *Pia mater adoret.*] Nam ipsa parum fortunata parens, felicior matertera. vidit id etiam Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων· Διὰ τί παρὰ τῇ θεῷ ταύτῃ τοῖς μὲν ἰδίοις τέκνοις οὐκ εὔχονται τἀγαθὰ, τοῖς δὲ τῶν ἀδελφῶν; πότερον ὅτι φιλάδελφος μέν τις ἡ Ἰνὼ καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀδελφῆς ἐτιθηνήσατο· ἡ δὲ περὶ τοὺς ἑαυτῆς παῖδας ἐδυστύχησεν; Habes, in matris Matutae sacris liba tosta offerri solita, ancillas ab ejus templo repulsas; pro quibus matronae eo festo precabantur. Mos alius restat, quem ex eodem rescribo ex vitâ Camilli: Καὶ δρῶσι περὶ τὴν θυσίαν ἃ ταῖς Διονύσου τροφοῖς, καὶ τοῖς διὰ τὴν παλλακὴν πάθεσι τῆς Ἰνοῦς προσήκει. NEAP.

562. *Ipsa suis.*] *Illa* plerique meliores. & pro *illi* versu superiori Ursini, Laeti & duo alii, *inquam.* prim. Ambros. & Junian. *inquit.* Videtur aliquid latere. HEINS.

563. *Quo properas.*] *Proposito* omnes fere scripti. nisi quod quidam, *praeposito.*

563. *Memorant dixisse, Rutili?*] Eodem die festo matris Matutae anno Urbis DCLXIII P. Rutilius Lupus in bello Marsico occisus. Unus Florus ex omnibus Historicis falso scribit, L. Caesarem, non Rutilium in eâ pugnâ occubuisse. praeter multos Vellejus Paterculus lib. II. *Tam varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani Consules, Rutilius atque deinde Cato Porcius, ab hostibus occiderentur.* Bene, *deinde.* nam hic Cato in alio praelio anno sequenti (tunc fuit illius Consulatus) occisus: superiori enim Rutilius collegam habuit L. Caesarem, Cato vero Cn. Pompejum Strabonem. testes Tabulae Graecae & Capitolinae. Caussa & principium hu-

Exitus accessit verbis: flumenque Tolenum
Purpureo mixtis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide caesus eâdem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
Sed superinjectis quis latet aede togis?
Servius est: hoc constat enim. sed caussa latendi
Discrepat; & dubium me quoque mentis habet.

Dum

hujus belli quod fuerit vide latius in Appiano libro primo Bellorum Civilium: ubi & scribit Rutilii multorumque illustrium virorum cadavera in eo conflictu caesa Romam delata, quò sepulcro mandarentur. Scripsit ex antiquissimis hoc bellum L. Sisenna, vir Praetorius: hujus historia saepe citatur à Nonnio. hominis doctrina summe laudatur à Tullio: *Sisenna*, hic inquit, *ejus amicus omnes adhuc nostros scriptores, nisi forte qui nondum ediderunt, de quibus existimare non possumus, facile superavit.* Hoc opus amissum, ne nunc quidem sustinent litteratores. NEAP.

564. *Marso consul ab hoste cades.*] Miror cur potius Marso, non Lucano, non Venusino dixerit: cum, praeter Marsos, Malini, Vistini, Maruceni, Picentes, Ferentani, Hirpini, Pompejani, Venusini, Japiges, Lucani, Samnites, & aliae propinquae gentes contra urbem Romam consurrexerint. Magis bellum ipsum *Marsicum* à scriptoribus nominatum. ita hac de re Strabo lib. v. *Μαρσικὸν δὲ ὠνόμασαν τὸν πόλεμον, ἀπὸ τῶν ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ Πομπεδίου.* Hic ex illis unus, qui praefuit Italico exercitui cum T. Afranio, Vetio Catone & aliis: quos si vis, adi Appianum praefato libro. Ait igitur, à Marsis belli auctoribus denominatum. Acquiescerem, ni aliter Epitome Liviana, quae initium hujus tumultus Picentibus adscripsit. Nec ejusdem opinionis Vellejus, qui in haec verba lib. II. *Cum id malum in universâ Italiâ ab Asculanis esset (quippe Servium Praetorem Fontejumque legatum occiderant) ac deinde à Marsis exceptum, in omnes penetrasse regiones.* Unde igitur impositum nomen hoc *Marsicum* huic bello? ita inscribitur, quod non minimum in Fastis Capitolinis. Verum certe suspicor Strabonem; & credam hac vice potius exoticis quàm Latinis. Diodorus Siculus: *Ὁ Μαρσικὸς πόλεμος ἐν τοῦ ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως ὠνομάσθη.* NEAP.

565. *Flumenque Toleni.*] Sic scriptus hic amnis apud Orosii quaedam & Freculfi exemplaria, ubi de hac clade: in aliis, *Teloni*. NEAP. *Toleni* Zulich. & ceteri plerique vetustiores. alii, *Toloni*. Voss. & duo alii, *Teloneum*. unus, *Telonum*. apud Appianum, Orosium, Paulum Diaconum & Freculfum etiam variatur in hoc nomine. *Purpureo* etiam alter Bononiensis, ut scribendum putem, *flumenque Toleneum Purpureo mistis sanguine fluxit aquis.* Est autem hic amnis tam *Tolenus* quàm *Tolenius* dictus. *flumen Toleneum*; ut apud Horatium IV. Od. IV. *Testis Metaurum flumen.* & *flumen Rhenum* alibi. HEINS. Vid. Cluver. Ital. Ant. II. X. pag. 706. ex quo sua Neapolis depromsit.

567. *Proximus annus erat.*] Id est DCLXIV. Timeo immanem prochronismum. NEAP.

567. *Pallantide caesus.*] Sic legendum è septem veterum exemplarium auctoritate & consensu. CIOFAN. *Victus* Excerpta Douzae & quatuor codices.

568. *Didius hostiles.*] De Tito Didio mentio crebra in bello Marsico. Fuit unus ex Praetoribus L. Sexto Caesari annexis. Appianus libro primo: *Ὑποστρατήγους τοῖς ὑπάτοις συνέπεμψαν τοὺς τότε ἀρίστους, ὑπὸ μὲν Ῥυτιλίῳ Γναῖόν τε Πομπήιον, τὸν πατέρα Πομπηίου τοῦ Μάγνου παρονομασθέντος, καὶ Κόϊντον Καιπίωνα, καὶ Γάϊον Περπένναν, καὶ Γάϊον Μάριον, καὶ Οὐαλέριον Μεσσάλαν· ὑπὸ δὲ Σέξτῳ Καίσαρι Πόπλιον Λέντλον, ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ Τίτον Δίδιον, καὶ Λικίνιον Κράσσον, καὶ Κορνήλιον Σύλλαν, καὶ Μάρκελλον ἐπὶ τοῖσδε.* Vellejus lib. II. in Atavi sui digressiunculâ: *Tantam hoc bello Romanis fidem praestitit, ut legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompejos cum L. Sullâ oppugnaret, Cosamque occuparet.* Felix hucusque T. Didius, ni victus in primis tribus conflictibus belli Italici; in quibus superati semper Romani exercitus: sed id tum ex eo parum constat, quod hi congressus ante Rutilii mortem initi: ipse vero, ut ait Noster, proximo anno post Rutilium ab hostibus profligatus; neque is tam homunculus, ut ejus mors reticeri debuerit; imo fatalis hic Romani imperii successus. Unde suspicor loqui Nasonem de strage, quam Didius accepit à Sertorio juxta Baetim in Hispaniâ, cujus meminit Plutarchus in eodem: *Δίδιον δὲ, τὸν ἄρχοντα τῆς Βαιτικῆς, περὶ τὸν Βαῖτιν ἐτρέψατο, δισχιλίους ἀποκτείνας Ῥωμαίων.* Sed haec fuit anno DCLXXIII. totoque decennio, ni fallor, decipitur Ovidius. Fatemur, ni illa, *Proximus annus erat*, ab aliena manu esse arbitremur; at à verâ, *Annus erat decimus.* NEAP.

568. *Didius.*] Non hic sese expedit Neapolis. & merito. is videatur. Vossii & Mazarini codex, *Vidius.* in altero Ambrosiano pro diversa lectio-

ne,

Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
Coeleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magnâ correpta cupidine Regis,
Caecaque in hoc uno non fuit illa viro)
Nocte domum parvâ ſolita eſt intrare feneſtrâ:
Unde Feneſtellae nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
Oraque ſunt multâ regia tecta togâ.

An

ne, *Tullius*. Erfortanus, *Dilius*. Forte *Julius* legendum. ut L. Julium Caeſarem innuat, qui A. V. C. DCLXIII. cum Rutilio conſul fuit. nunc enim Florus lib. III. cap. 18. bello Marſico in praelio vulneratum & poſt mortuum ſcribit. Quanquam lapſum fuiſſe Florum plerique contendunt, qui pro Rutilio Caeſarem ſupponat. Amplius cogitandum. HEINS. Sed cum ſequenti anno L. Porcius Cato conſul bello Marſico interierit, an non reſcribendum, *Porcius?* vid. Livii Epit. LXXV. & Vell. Paterc. II. 16. videant eruditi. BURM.

568. *Heſtiles opes.*] Sic lib. II. Triſt.

——— *nec heſtiles eſſe ſecutus opes.*

Quid antem ſint *opes* dixi in ſcholiis in lib. de Ponto. CIOFAN.

569. *Lux eadem* (quae Matralium) *Fortuna, tua eſt.*] Non illius cognomento *Sejae*, ut blaterat Fanenſis; non *Fortis*, in quo allucinatur Berſmannus (nam hujus feſtum & mentio fit à Noſtro paullo poſt VIII. Kalendas Julias) ſed *Virilis.* cujus auctor etiam Servius Tullius. Dionyſius lib. IV. cap. 27. *Ταῦτα διαπραξάμενος ἔν τ' εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους, καὶ ναοὺς δύο κατασκευασάμενος Τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὸν βίον ἔδοξεν ἀγαθῇ κεχρῆσθαι, τὸν μὲν ἐν ἀγορᾷ τῇ καλουμένῃ βοαρίᾳ, τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ ταῖς ἠϊόσι τοῦ Τεβέριος, ἣν ἀνδρείαν προσηγόρευσεν, ὡς καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται.* In hac erat ſimulacrum ligneum iſtius Principis, ſed velato togâ capite: hoc quam ob cauſſam multis differit. NEAP. Non puto Fortunae virilis aedem hic intelligi, quae erat in ripa Tiberis, ut Dionyſii verba indicant. vid. lib. IV. 27. & hoc requirunt verba Ovidii, *auctorque locusque*, ſcilicet idem, qui aedis Matutae; illa vero erat in foro Boario. Intelligenda ergo aedes *Bonae Fortunae*, Ἀγαθῆς τύχης quae in eodem erat foro, teſte Dionyſio: & miror ita caecutiiſſe Neapolim, qui *blaterantes interpretes* reprehendit. plures vero aedes diverſis ſub nominibus Fortunae condidiſſe Servium docet Plutarch. Quaeſt. Rom. 74. hic vero intelligi *Bonae Fortunae* patet praeterea ex ipſo Dionyſio, qui deinde lib. IV. cap. 40. Statuae ligneae inauratae Servii meminit, quae hic dicitur fuiſſe togâ velatâ. de qua & Plinius lib. VIII. cap. 48. an & ad hanc Fortunam referri debeat lapidis apud Reineſ. claſ. I. inſ. 138. titulus neſcio; quem *Fortunae Tulliae* poſuit inſularius aedium *Tugurii*, vel *Tugurini*, Liberti Tib. Auguſti, ut malo explicare quam cum Reineſio, *Fortunae Tulliae inſulae aedium*. BURM.

570. *Quis latet aede togis?*] Nec reprobo veterem editionem, *quis latet iſte togis?* NEAPOL. *Quid iſte* quatuor libri. codex Laeti & prim. Bonon. *quis latet aede.* quod & Neapolis eſt ſecutus. Plinius Hiſtoriae Naturalis libro VIII. cap. 48. *Togae Servii Tullii regiae undulatae* meminit, quam in aede Fortunae ſervatam fuiſſe, Varronis auctoritatem ſecutus, prodit. Locus Varronis, quem Plinius videtur deſignare, ex libro primo de vita PR. apud Nonium Marcellum exſtat, ſed parum integer: *Et à quibusdam dicitur eſſe Virginis Fortunae, ab eo quod duabus undulatis togis eſt opertum, proinde ut tum reges noſtri undulatas & praetextatas togas ſoliti ſint habere.* verba illa, *ab eo quod duabus undulatis togis eſt opertum*, ad ſignum Servii Tullii, quod in aede Virginis Fortunae exſtiterit, videntur eſſe referenda. HEINS. *Super ingeſtis* pr. Bonon. *ſuperinvectis* pr. Medic.

571. *Servius eſt, & conſtat enim, ſed cauſa latendi Diſcrepat.*] Ita male legitur & diſtinguitur in libris vulgatis. Tu diſtingue ac lege è ſex libris ſcriptis: *Servius eſt* (*hoc conſtat enim*) *ſed*, & quae ſequuntur. CIOFAN.

573. *Tum Dea furtivos.*] Sex libri ſcripti, *Dum Dea.* CIOFAN.

575. *Arſit enim magna correpta cupidine Regis.*] Lib. Urſ. *Arſit enim magno*, generis maſculini, placet. Duo alia loca in lib. Variarum Lectionum notavit & animadvertit Muretus. CIOFAN. Sic vulgo creditum. Plutarchus in libello περὶ τῆς Ῥωμαίων Τύχης· Ὥστε καὶ συνεῖναι δοκεῖν αὐτῷ τὴν τύχην, διά τινος θυρίδος καταβαίνουσαν εἰς τὸ δωμάτιον, ὃ νῦν Φενεστέλλαν πύλην καλοῦσιν. NEAPOL. *Magna* plurimi. *magni* quatuor. *libidine* Thuan.

578. *Unde feneſtralis.*] Iidem libri & Urſ. *feneſtellae*, recte. CIOFAN. Moneo in alio legi, *Unde Feneſtellae*. De hac lege quae ſcribit idem fuſius ἐν Αἰτίοις, & judicium praeſtantiſſimi viri Onuphrii Panvinii in Urbe Romà. NEAPOL. *Feneſtratae* Voſſ. & tres alii. alii, *feneſtrile*, *feneſtrale*, *feneſtralis*, &c.

584. De-

An magis eſt verum, poſt Tullî funera plebem
  Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus;
  Donec eam poſitis occuluere togis.
Tertia cauſſa mihi ſpatio majore canenda eſt:
  Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio, ſceleris mercede, peracto,
  His ſolita eſt dictis exſtimulare virum:
Quid juvat eſſe pares, te noſtrae caede ſororis,
  Meque tui fratris, ſi pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus, & tua conjux,
  Si nullum auſuri majus eramus opus.

Et

584. *Donec cum poſitis occuluere togis.*] In quibusdam, *donec eam.* NAUGER. *Eam poſitis* meliores. imaginem ſcilicet. ſic infra:

Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli.

quidam, *compoſitis.* mendoſe. *evoluere* Voſſianus pro diverſa lectione. Libens legam,

Donec eam appoſitis involuere togis.

de quo ad Epiſt. ℣ſ. 100. & Ep. IX. ℣ſ. 86. HEINS. *Donec compoſitis concaluere* Bernenſ.

586. *Adductos.*] *Admiſſos* Pembroc. & *non add. inter* prim. Ambr. Laeti. *inter agemus* duo. *agamus* alius.

587. *Conjugio parato.*] Imo, *peracto.* quod libri caſtigatiores agnoſcunt. HEINS.

588. *Exſtimulare.*] *Sollicitare* unus. *ſollicitaſſe* duo.

590. *Pia vita placet.*] Sic iidem libri. ſequor. CIOFAN. *Vota placent* alii. prima editio & duo ſcripti, *pia jura.* quod arridet. Met. VIII.

Mens ubi materna eſt, ubi ſunt pia jura parentum?

ſic & ibi recte pro *vota* libri meliores. HEINS. Ita edidit Gryphius.

593. *Et caput, & regnum factum eſt dotale parentis.*] In uno Vat. *facito*: in duobus aliis, *facio.* CIOFAN. *Facito* Urſini & quinque alii. opt. Patav. *fatio.* prim. Ambroſ. *facis eſt.* Mazar. Zulich. multique alii, *facio.* quod placet. unus, *facias.* alius, *faciam.* Puto,

Sit caput, ut regnum, faxo dotale parentis.

vel,

Stet capite, ut regno, pactum dotale parentis.

vel,

En caput, ut regnum, facio dotale.

ut apud Horat.

—— *propria haec mihi munera faxis.* HEINS.

394. *Inductas erigo dotis opes.*] Omnes libri ſcripti, *exige.* CIOFAN. Lege, *i, dictas exige dotis opes.* & ſic codex Strozzae. Terentius Heaut. Act. V. ſc. V. *cur non accerſi jubes filiam, & quod dixi dotis, firmas?* Martialis lib. XII.

Praeluxere faces, velarunt flammea vultum,
  Nec tua defuerunt verba, Thalaſſe, tibi.
Dos etiam dicta eſt.

Cicero pro Flacco, *Quaecunque ſine hoc auctore eſt dicta dos, nulla eſt.* Apulejus Apologia, *Quod ex eo* (ſic lego, non *ea*) *commodum caperem, uti dotem mihi modicam potius quàm amplam diceret?* Marcianus Capella libro IX. *Quo dicto arcanus ille priſci juris aſſertor magna nepotum obſecratione conſuletur, reſponditque regulariter etiam matrimonio copulato, dotem dicere faeminam viro nullis legibus prohiberi.* ſic & *doti dicere* paſſim apud Juriſconſultos. & *dotis dictae.* Servius ad ℣ſ. 31. lib. I. Georg. *Servit. Quia quandocunque in manum convenerat, omnia protinus, quae doti dicebantur, marito ſerviebant.* ſic & ibi ſcribendum. Val. Flaccus lib. VI.

——— *en cujus thalamis Aeetia virgo*
Dicta manet.

Virgilius in Ciri:

Illa ego ſum, Minos, ſacrato foedere conjunx
Dicta tibi.

de tauro in Georgicis, *pecori dixere maritum. dicere* pro polliceri & addicere. quamquam Juriſconſulti veteres *dotem dictam* à promiſſa dote diſtinguunt. *dotemque dicere* dicant certis verbis nulla praecedente interrogatione promittere, aut ſine ſtipulatione conſtituere. Cajus Inſtit. Lib. II. tit. IX. *Sunt & aliae obligationes, quae nulla praecedente interrogatione contrahi poſſunt, ut ſi mulier, ſive ſponſo uxor futura, ſive jam marito, dotem dicat.* Cornelius etiam Nepos vita Eumenis, *Hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſive potius dicta: nam tum in hoſtium erat poteſtate.* vide plura apud Nonium in *Dicere.* ubi *dicta dos* etiam ex Varrone Myſteriis & Afranio Fratriis notatur. ſic *diem dicere*; *locum dicere*, pro conſtituere, aſſignare. quomodo Faſt. III.

Conveniunt nuptae dictam Junonis ad aedem.

hoc eſt *ad conſtitutum venire* Ciceroni & Juvenali,

Hic ubi nocturnae Numa conſtituebat amicae.

in Catalectis Pithaei, capite de Vita tranquilla, *ſtatio dicta.*

Et caput & regnum facio dotale parentis.
  Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res fcelus eft. focero cape regna necato:
  Et noftras patrio fanguine tingue manus.
Talibus inftinctus folio privatus in alto
  Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc caedes: infirmaque vincitur aetas.
  Sceptra gener focero rapta Superbus habet.
Ipfe fub Efquiliis, ubi erat fua regia, caefus
  Concidit in durà fanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
  Ibat per medias alta feroxque vias.

Cor-

dicta. Sed locus eft peffime affectus, quem fic emendo:

O litus vita mihi dulcius! o mare felix,
  Cui licet ad terras ire fubinde meas.
O formofa quies! hoc quondam rure folebam
  Phyllides armatas follicitare manus.
Hic fons, hic lacus eft. Illic finus egerit algas,
  Hic ftatio eft tacitis dicta Cupidinibus.

nunc quatuor poftremi verfus hoc modo leguntur:

O formofa dies, hac quondam rure folebam
  Iliadas armatas follicitare manus.
Hic fontis lacus eft. Illic finus egerit algas,
  Hic ftatio eft tacitis victa Cupidinibus.

Pithoeus, *fida Cupidinibus.* etiam non male. poffet & *tuta* legi. quomodo apud Virgilium:

Statio tutiffima nautis.

Nofter Metam. IV. Fabula Thyfbes:

Pervenit ad tumulum dictaque fub arbore fedit.

hoc eft fub conftituta arbore, ad quam pacti erant fefe effe conventuros. apud Maronem Æneidos X. ex optimis codicibus fcribendum:

Unum etiam donis iftis, quae plurima mitti
Dardanidis dicique jubes, unum, optime regum,
Adjicias.

& libro V. ex vetuftiffimo exemplari:

Protinus Æneas celeri certare fagitta
Invitat qui forte velint, & praemia dicit.

Poffet & legi, *en dictas.* fimile mendum expunximus Epiftola XIV. ℣. 126. ubi, pro *infuper adde*, reponendum, *i, fuperadde.* apud Maronem, pro *Tyrrhenas, i, fterne acies*, multi ex veterrimis libris, *infterne*, lib. IV. Faft. fupra, cum in membranis praeftantiffimis effet:

Dic ter, & in vivo perlue rore manus,

i, perlue refinximus. poffis tamen, *& hinc vivo.* Martialis lib. X. Epigr. XX.

Si tibi mens eadem, fi noftri mutua cura eft,
  I quocunque loci: Roma duobus erit.

fic ifta autumo effe conftituenda. fi paria mecum, inquit, facis amando, quocunque demum iveris, ubicumque fixeris pedem, Romanos nobis ipfis praefentes praeftabimus. hoc eft, mutuae confuetudinis voluptas nihil votorum fummae abeffe aut ultra à nobis defiderari patietur. Vulgati libri, *In quocunque loco.* fatis frigide. HEINS. *Erige dotis* Gryph. *exige matris opes* Bernenf.

595. *Regia res fcelus eft.*] Dictum impium: & fere par vulgato illi Atrei apud L. Annaeum Senecam in Thyefte, Actu II.

——— *Sanctitas, pietas, fides*
Privata bona funt; qua juvat Reges eant.

NEAPOL.

596. *Tinge manus.*] Unus Vat. & Urf. *Tingue.* CIOFAN.

597. *Talibus inftructus.*] Sic tres Vatic. alii tres & Urf. *inftinctus*, idque fequendum puto. CIOF. *Inftructus* tres Vaticani. totidem, *Talibus inftinctus.* Elige quos velis. Livius, *Tarquinium*, inquit, *inftinctum muliebribus furiis.* NEAPOL. *Inftinctus* Francof. & optimus quisque veterum. fimilis varietas apud Sil. Ital. VIII. 244. & alibi.

598. *Ad arma ruit.*] *In arma* Zulich. Urfini, Voffii multique alii. quod placeret, nifi τὸ *in* fuperiori verfu praeceffiffet. Vide Notas Epift. III. ℣. 136. HEINS.

599. *Hinc cruor & caedes.*] *Hinc caedes* Voff. Arondel. & quinque alii. ut Faft. II.

Hinc tonat, hinc miffis abrumpitur ignibus aether,

HEINS.

600. *Socero rapta.*] Οὐ κατὰ νόμους. NEAP.

601. *Ubi erat fua regia.*] *Suberat fua regia* prim. Vatican & Patav. *In Efquiliis fupra Clivum Orbium habitaffe Servium* teftatur Solin. Polyh. cap. 2. aliae Editiones habent, *Clivum Urbicum*, vel *Urbium.* vid. M. Delrii notas & Salmas. Exercit. Plin. Tom. I. pag. 12. forte fcripfit, *fupra Clivum Oppium.* nam Oppius mons fuit in Efquiliis, vicinus domui Servii. vid. Nardin. Rom. lib. IV cap. 2. qui *Orbium*, auctore Fefto, vicum vocat lib. IV. cap. 3. fed nomen ejus clivi adhuc incertum effe, & litem de eo

fub

Corpus ut adſpexit, lacrimis auriga profuſis
Reſtitit. hunc tali corripit illa ſono:
Vadis, an exſpectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti, dictus Sceleratus ab illâ
Vicus, & aeternâ res ea preſſa notâ.
Poſt tamen hoc auſa eſt templum, monumenta parentis,
Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquar.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
Ne natae videant ora nefanda meae.
Veſte datâ tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
Et ſic è templo eſt ipſa locuta ſuo:

Ore

ſub judice eſſe pronuntiat Gronov. ad Liv. I. 48. habitaſſe tamen Servium & in Palatio ſupra Jovis Statoris templum dicit Martian. Topog. Urb. Rom. II. 15. BURM.

602. *In dura humo.*] *In duram humum* Sarravii. *occidit in dura* unus Moreti. *conditur in dura* unus Petavii. ſed omnes pro variis lectionibus: ſed Maz. a manu prima.

603. *Vadis, an exſpectas.*] Addit Halicarnaſſenſis: *Ἡ δ' ὑπερχολωθεῖσα, καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τὸ βάθρον ἁρπάσασα, βάλλει τὸν ὀρεωκόμον.* *Βάθρον τῶν ποδῶν* dixere uno verbo Graeci *ὑποπόδιον*, Poëtae, *θρῆνυν*, & *θρανον*: hi, Homerus in Iliade & Ariſtophanes in Pluto. Barbari *ποδαρούλιον*, & *σουππέδιον*. His voculis utitur, ni fallor, Nicetas de Rebus poſt excidium urbis. NEAP. *An aſpectus* Bernenſ.

607. *Pietatis amarum.*] Liber Urſini, *iniquum*. CIOFAN. Habent libri priſci, *iniquum*, ſed illud proprium magis. *amarum* eſt grave, moleſtum. Eodem ſenſu legitur, *amara ſarcina*, apud Valer. Maximum, *Tanquam amaram ſarcinam celeriter abjecit.* NEAPOL. *Iniquum* etiam unus Moreti & Vaticanus unus. vid. ad Epiſt. XII. 48. *amarae* Laeti codex.

609. *Certa fides facti.*] In pleriſque, *facti eſt.* alter Putean. *factis.* deinde. *Poſt tamen hoc*, non *haec*, meliores. HEINS. Malim, *Certa fides, facto d. ſ. ab illo Vicus.*

609. *Sceleratus ab illa Vicus.*] Varro lib. IV. de L. L. *Prope hunc* (egerat de Cyprio) *vicus Sceleratus, dictus a Tullia Tarquinii Superbi uxore: quod, ibi cum jaceret pater occiſus, ſupra eum ut mitteret carpentum mulio, juſſit.* Dionyſius lib. IV. ipſum vicum *Κύπριον* (ſeu rectius *Ὄλβιον*, licet idem ſit: ita tamen lego, ut ſequar veteres editiones) ait nominatum. Diſſentit à Varrone & Livio: id poſtea vidi animadverſum à *πολυμαθεστάτῳ* Frid. Sylburgio. NEAPOL.

612. *Acta loquor.*] *Loquar* Urſin. Arond. multique alii. prim. Ambroſ. & Laeti, *acta canam*: lib. VI. 3.

Facta canam, ſed erunt qui me finxiſſe loquantur. HEINS.

Lib. VII. Met. 549. *mira loquor*, ubi & alii codices, *loquar*. ut & variant XIV. Ep. 45. & Amor. III. 60. & alibi. BURM.

615. *Noſtros.*] *Veſtros* Mazar. & duo alii.

617. *Moveri.*] *Videri* Sarrav.

618. *Iſta locuta.*] *Illa* multi & editiones quaedam. *Voſta* prim. Vatic. *ipſa notata* Mazar.

620. *Prima.*] *Plena* Sarrav. & alius.

620. *Prima pudoris erit.*] Id eſt, pudere illud antiquum videndi ſceleratae filiae vultus, ob quod caput togâ operuit; tunc primum à ſigno ponetur, cum detectum apparebit. hic verus ſenſus. Quid elicias ex interpretum vulgo, niſi deliria? NEAP.

622. *Solemnes preces.*] *Solenni voce* meliores. HEINS.

622. *Movere preces.*] Heus! Servius Tullius habitus ut Deus & numen aliquod? nunc primum audio. NEAP. Sed illae preces ad Fortunam poſſunt referri.

624. *Qui Rex in noſtra ſeptimus Urbe fuit.*] Haec eſt omnium veterum exemplarium lectio, quae mihi non diſplicet. Septimum vocat regem Tullum Hoſtilium & Solinus cap. I. lib. annumerans Romanis regibus Tatium. CIOFAN. Non unus aut duo codices, ſed pleriqne habent, *ſextus in urbe fuit.* Sublatum diſſidium, ſi numeres Tatium; ut Solinus in Polyhiſtore. NEAPOL. Sic & D. Hieronym. Chronico Euſebiano ad Annum MII. *Romanorum reges ſeptem à Romulo uſque ad Tarquinium Superbum.* immo cum Tarquinio Superbo. niſi Tatium regibus accenſes. Idem D. Hieron. comment. in Haggaeum: *Quo tempore apud Romanos ſeptimus a Romulo regnabat Tarquinius Superbus.* HEINS.

Sed

Ore revelato quà primum luce patebit
Servius, haec positi prima pudoris erit.
Parcite, matronae, vetitas attingere vestes:
Sollemni satis est voce movere preces:
Sitque caput semper Romano tectus amictu,
Qui Rex in nostrà septimus Urbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocresia mater,
Praesignis facie, Corniculana fuit.
Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
Jussit in ornatum fundere vina focum.
Hìc inter cineres obscaeni forma virilis
Aut fuit, aut visa est: sed fuit illa magis.

Jussa

Sed illa Hieronymi verba commode de communi enumeratione septem regum, omisso Tatio, possunt capi. in uno Moreti & Farnesiano erat, *qui Rex Romana sextus in urbe fuit. Semper in urbe* duo.

625. *Signo tamen ille pepercit.*] In ipso incendio non exarsit Tullii effigies: non marmorea, sed lignea, ut mireris. Dionysius lib. IV. Ἐν γὰρ τῷ ναῷ τῆς Τύχης, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν, εἰκὼν αὐτοῦ κειμένη ξυλίνη κατάχρυσος (illud mihi suspectum & tibi erit, si sedulo haec Livii examinas è lib. XL. de aede Pietatis in foro Olitorio: *Eam aedem dedicavit M. Acilius Glabrio Duumvir, statuamque auratam, quae prima omnium in Italia statua aurata est, patri Glabrioni posuit*) ἐμπρήσεως γενομένης, τῶν ἄλλων πάντων διαφθαρέντων, μόνη διέμεινεν οὐδὲν λωβηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρός· καὶ ἔτι καὶ νῦν ὁ μὲν ναὸς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ὅσα μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἀπετελέσθη, φανερά εἰσιν ὅτι τῆς καινῆς ἐστι τέχνης· ἡ δὲ εἰκὼν, οἵα πρότερον ἦν, ἀρχαϊκὴ τὴν κατασκευήν. διαμένει γὰρ ἔτι σεβασμοῦ τυγχάνουσα ὑπὸ Ῥωμαίων. & Valerius: *Possunt & illa miraculorum loco poni, quod deusto sacrario Saliorum, nihil in eo praeter lituum Romuli integrum repertum est: quod Servii Tullii statua, cum aedes Fortunae conflagrasset, inviolata remansit.* In basi hujus statuae scripta puto aliqua de primordio & fine Servii Tullii, ni fallor: & alia illa, de quà sic idem Maximus lib. III. cap. 4. *Ad summam, aut unde processeris, aut quo perveneris, statuae ipsius titulus abunde testatur, servili cognomine & regià appellatione perplexus.* NEAPOL. *Ipse* Ambr. & duo.

626. *Mulciber ipse tulit.*] Fragmentum prisci marmoris:

VOLKAN MILIT.
SIVE MVLCIBERO. NEAP.

627. *Pater Tulli Vulcanus.*] Narratur haec etiam fabella ab Historicis: sed olim plebeis animis credita ex successu in illis flammis. Hujus verus pater fuit princeps quidam vir in Corniculi expugnatione occisus. NEAP.

627. *Ocrisia mater.*] Libri veteres, *Cresia*, vel *Cressia*. Scribe, *Ocresia*. Ὀκρισίαν vocat Plutarchus. Tabula aenea Lugduni, quae orationem Claudii Imp. continet de civitate Gallis dandà, SERVIVS. TVLLIVS. SI NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. in veteri saxo apud Gruterum opere Inscriptionum p. DCCCCXCIV. OKRESIA. APATE. Ὀκρισίαν vocat semper Halicarnassaeus. & Plin. lib. XXXVI. cap. 8. Auctor libelli de Viris Illustribus, edit. Aldina, vocat *Ocresiam*; proxime verum. In vulgatis Arnobii exemplaribus lib. V. *Ocrisia est.* apud Festum, in voce *Nothum*, *Oclisia* perperam dicitur. *Ocris* nomen militis Latini est apud Silium Ital. lib. X. HEINS.

628. *Praesignis facie.*] *Praesigni faciem* Mazar. & Zulich. Lege, *Praesignis faciem.* familiaris Nasonis Graecismus. lib. XII. Metamorph. ex veteri codice:

Cinctaque adest virgo matrum nuruumque caterva
Praesignis faciem.

HEINS.

629. *Sacris de more peractis.*] Rectius, *paratis*, alter Bonon. & unus Farnes. quomodo enim peracta sacra, si vinum foco post affunderetur. unus Moreti, *sacris litatis.* ut apud Virgil.

——— *sacrisque litatis*
Indulge hospitio.

ubi Servius, *Diis litatis debuit dicere, non enim sacra, sed Deo sacris litamus, id est, placamus, ergo neve dixit.* Met. XIV.

——— *sacrisque ex more litatis*
Littora adit nondum nutricis habentia nomen:

lib. XIII.

Ggg 2 — *fibris*

Jussa loco captiva fovet. conceptus ab illâ
Servius à coelo semina gentis habet.
Signa dedit genitor, tum cum caput igne corusco
Contigit, inque comâ flammeus arsit apex.
Te quoque magnificâ, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro praestitit illa viro.
Disce tamen, veniens aetas, ubi Livia nunc est
Porticus, immensae tecta fuisse domus.

Urbis

——— *fibris de more litatis*
Regia tecta petunt.

Sic & ibi veteres nonnulli. hinc *victima litalis* apud Lactantium libro primo de Falsa Religione cap. 21. *Apud Lampsacum Priapo litalis victima est asellus.* ita enim omnium vetustissimus liber Bononiensis. vere, ut existimo. ceteri cum vulgatis, *litabilis hostia.* Minutius Felix, *Litabilis hostia, bonus animus, & pura mens, & sincera conscientia.* nisi & illic *litalis* reponendum. HEINS.

633. *Jussa foco captiva sedet.*] *Fovet* duo Farnesiani & unus meus quod arridet. *fovet*, nempe membrum illud virile. HEINS. Recte *fovet* recepit Heinsius, sed quid notat *fovere foco?* nimirum ad ignem calefacere. At hoc minime fecit Ocresia; sed membrum illud virile inseruisse suo genitali Arnobius dicit. vid. Salmas. Exercit. Plin. pag. 46. quare legendum cum Regio, Moreti & quatuor aliis scriptis, *jussa loco captiva fovet*; *locus* enim est pars illa, quae feminae sexum indicat; obscaenum muliebre. ita iis. Art. 799.

Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella.

inde *loca muliebria* passim Medicis dicuntur. vid. Erhard. & alios ad Petron. cap. LXXIX. qui tamen in Petronio explicando errant. superiori disticho erat, *obscaeni forma Priapi*, in Farnes. *ornati f. virilis* prim. Vatic. *ornatus* Patav. omnes frustra. nam *obscaenum virile* est, pars virilis, quae etiam eleganter *obscaenum* absolute dicitur. Obsequens de Prodig. cap. LXXXIV. *Puer duplici obscaeno natus.* Lactant. 1. Instit. cap. 21. *Inter eum Priapumque certum esse certamen de obscaeni magnitudine.* ita optime scripti & editi. in aliis additum, *obscaeni membri*; perperam. *obscaena* etiam in plurali, ut Noster IX. Met. 347.

Fugiens obscaena Priapi.

ex quo loco & hic Farnesiani codicis librarius videtur scripsisse, *obscaeni forma Priapi.* & Senec. Ep. LXX. *Ubi lignum id, quod ad emundanda obscaena, adhaerente spongia, positum est.* Suet. Calig. 58. *Quidam etiam per obscaena ferrum adegerunt.* vid. & ad Remed. 437. BURM.

636. *Inque comis flammeus arsit apex.*] *Inque comâ* meliores. *haesit apex* pro diversa lectione Sarravianus. Plurimi veterum, *exit apex.* perperam. HEINS. *Inque comas* quinque.

636. *Flammeus haesit apex.*] Res nota: quod & finxit Maro Mantuanus in Ascanio. NEAP.

637. *Te quoque magnifica.*] Eodem IV. Idus Junias templum Concordiae Virilis dedicatum à Liviâ prope ejusdem nominis porticum, sive in porticu, ut volunt Topographi: in martyrema, suspicor, Concordiae maritalis; nam subdit:

——— *Quam caro praestitit illa viro.*

Augustum enim sibi devinxit hac arte. Dio Cassius: Ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτε διώκουσα, μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα. NEAPOL. *Clare viro* Mazar.

639. *Ubi Livia nunc est Porticus.*] Hanc περίπατον vocavit Strabo lib. V. quam scriptores Graeci fere omnes στοάν. Ἴδοι ἄν, inquit, καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἔργα, καὶ τὰ ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ τῷ τῆς Λιβίας περιπάτῳ, ῥᾳδίως ἐκλάθοιτ' ἂν τῶν ἔξωθεν. Sane credibile, in ea statuas adaptatas toto paene orbe selectas: quin antiquissimas tabulas habuerit non addubito. testis erit fidus & oculatus Ovidius noster libro primo Artis:

Nec tibi vitetur, quae priscis sparsa tabellis
Porticus, auctoris Livia nomen habet.

Hic fere fuit proprius harum porticuum ornatus: Athenis fuit celebris illa, quae prius dicta Πεισιανάκτειος: postea, à varietate picturarum parietibus incrustatâ, ἡ Ποικίλη. Diogenes Laërtius in Zenone lib. VII. Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου, Ποικίλῃ, διέθετο τοὺς λόγους. Pinxit in eâ Polygnotus Marathoniam pugnam, ut observavimus in Æmilio Probo in Miltiade. *Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Graeciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem Praetorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites proeliumque committeret.* Lege sis Plutarchum in Cimone, Pausaniae Attica, Aristidis Scholiastem. NEAP.

6,0. *Immensae tecta fuisse domus.*] Purgandus

hic

Urbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata ſolo eſt, nullo ſub crimine regni,
Sed quia luxuriâ viſa nocere ſuâ.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles,
Totque ſuas heres perdere Caeſar opes.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur;
Cum vindex, alios quod monet, ipſe facit.

Nulla

hic locus à foriis Pauli Marſi & Antonii Fanenſis, ſed meo periculo. Has aedes faciunt, quas in viâ ſacrâ habitavit Julius Caeſar, relictâ ſuburrâ: addunt, ab Auguſto poſtea dirutas, & in areâ porticum Liviam ab eodem exaedificatam. non video quo ſenſu, quo auctore haec effutiunt. Noſter hic agit de ſuperbâ illa domo Vedii Pollionis, quam defunctus Auguſto legavit. Dio Caſſius lib. LIV. *Τοιοῦτος οὖν δή τις ὁ Πωλίων ὢν ἐτελεύτησεν· ἄλλοις τε πολλοῖς πολλά, καὶ τῷ Αὐγούστῳ τοῦ τε κλήρου συχνὸν μέρος, καὶ τὸ Παυσίλυπον, τὸ χωρίον τὸ μεταξὺ τῆς τε Νέας πόλεως καὶ τῆς Ποτιόλων ὄν, καταλιπών· τῷ τε δήμῳ περικαλλές ἔργον οἰκοδομηθῆναι κελεύσας. ὁ οὖν Αὔγουστος τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐς ἔδαφος, προφάσει τῆς ἐκείνου κατασκευῆς, ὅπως μηδὲν μνημόσυνον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ, κατέσκαψε, περίστῳον ᾠκοδομήσατο. καὶ οὐ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ Πωλίωνος, ἀλλὰ τὸ τῆς Λιουίας ἐπέγραψε· τοῦτο μὲν οὖν ὕστερον ἐποίησε.* Ideo Suetonius lib. primo cap. XXIX. ubi enumerat Auguſti aedificia; *Quaedam*, inquit, *etiam opera ſub nomine alieno, nepotum ſcilicet & uxoris, fecit, ut porticum baſilicamque Lucii & Caji, item porticus Liviae & Octaviae, theatrumque Marcelli.* Dedicata haec Liviana anno Urbis DCCLXIV. Vide Dionem lib. XVI. Neap. Jam Lipſius ad Tacit. I. Ann. 10. docuit ex Pollionis domo porticum factam: ex eo Donatus & alii.

640. *Tecta fuere domus.*] *Fuiſſe* meliores. & paulo ante *primo viro*, non *care*, Urſini codex & unus Patavin. *ſacro* Erfurtanus. alius, *clare*. Heins.

642. *Brevius.*] *Brevibus* Putean. *oppida lata* Petav.

643. *Sub crimine regni.*] *Diſcrimine regni* Putean. Heinſius conjecerat, *nullius crimine regni*, ſed nihil mutandum. dejecta eſt illa, non quia arcis ſpeciem praebebat, & ita affectati regni reum poſſet poſſeſſorem facere; ſed quia aliis exemplum luxuriae praebere poſſet. ita ſupra VI. 189. *Damnatus crimine regni.* de illa locutione *ſub crimine* vide ad Quinctil. Decl. CCCLXXIX. ſequenti hexametro mallem cum uno Heinſii codice, *ſubmittere moles*, quod convenientius deſtructioni non violentae, nec qualis in urbibus captis fieri ſolet, ſed quae fit opera fabrorum. ita Florus lib. I. cap. 9. de Valerio Poplicola. *Et ne ſpecie arcis offenderet, eminentes aedes ſuas in plana ſubmiſit.* eadem varietas apud Lucan. III. 436. ubi optimi codices,

Jam ne quis veſtrum dubitet ſubmittere ſilvas.

vulgo editur, *ſubvertere. inſtituit tantas* etiam Putean. alter. Burm.

646. *Totque ſuas heres.*] Tò *heres* noſtros Scholiaſtas induxit, ut de bonis Julii Caeſaris, quorum aditio ad Octavianum pertinebat, carmen exponerent: ac ſi lege cautum foret, ne Principi à privato hereditas aut legatum mandari poſſet. De Auguſto haec legimus in Suetonio cap. LXVI. Quoties ei aliquid relictum ex ignoti teſtamento, capere quidquam non ſuſtinuiſſe: at legata, vel partes hereditatum, à quibuſcumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis earum conceſſiſſe; aut, ſi pupillari aetate eſſent, die virilis togae vel nuptiarum cum incremento reſtituere conſueviſſe. O magnum Principem! Neap.

647. *Sic agitur cenſura.*] Cenſor ergo per id tempus Auguſtus, quo domum Pollianam ſolo aequavit. Supputemus. Mors & legatum Vedii incidit in annum DCCXXXIX. M. Livio Druſo & L. Calpurnio Piſone Coſſ. Auguſto poſt reditum Syriae, qui fuit anno DCCXXXV. Praefectura morum cum Cenſoriâ poteſtate (notum, illum aeque Cenſoris nomen ac Dictaturam refugiſſe) ad quinquennium decreta. Dio Caſſius: *Ἐπιμελητής τε τῶν τρόπων ἐς πέντε ἔτη παρακληθεὶς διεχειροτονήθη, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν μὲν τῶν τιμητῶν ἐς τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν δὲ τῶν ὑπάτων, διὰ βίου ἔλαβεν.* Clare ergo vides, anno legati Polliani populi moribus Caeſarem praefuiſſe. Sed ne te turbet idem Hiſtoricus ſupra praefato loco, cum de everſâ illâ domo & Livianâ porticu, *Τοῦτο μὲν*, inquit de Auguſto, *οὖν ὕστερον ἐποίησε*, ut putes in alium annum translatam; cum ille Cenſoriâ poteſtate jam uti non poſſet. Scias, peracto eo quinquennio, à Senatu decennium aliud decretum. Hinc colligo, quod cenſum ter egerit. Suetonius lib. II. cap. 27. *Recepit & morum legumque regimen aeque perpetuum. Quo jure quamquam ſine cenſurae honore, cenſum tamen populi ter egit, primum ac tertium cum collegâ, medium ſolus.* Poteſtatem hanc ſecuti Principes non recuſarunt: eamque Domitianus recepit cum antiquo Cenſo-

ris

Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
Idibus invicto sunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades ô coeptis, flava Minerva, meis.

Cur

tis nomine. Fasti Consulares: IMP. CÆSAR DOMITIANVS AVGVSTVS P. M. TR. POT. XI. XII. COSS. XVI. CENS. P. P. P. Cassius Noster lib LIII. *Τὴν γὰρ δὴ τιμητείαν ἔλαβον μὲν τινὲς καὶ τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ἔλαβε δὲ καὶ Δομιτιανὸς διὰ βίου· οὐ μέντοι καὶ νῦν ἔτι τοῦτο γίγνεται· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἔχοντες, οὔτε αἱροῦνται ἐπ' αὐτήν, οὔτε τὴν πρόσκλησιν αὐτῆς, πλὴν ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς, κτῶνται.* Habes hîc quid sub Commodo ad aevum Alexandri Severi observatum: quod tempus ad finem operis magnus hic vir sibi vendicat; quod rebus, cum gererentur, interfuerit, &, uti gestas viderat, memoriae mandarit. NEAP.

648. *Cum judex.*] *Vindex* Voss. prim. Farnes. Maz. Zulich. & nonnulli alii. bene. sic de eodem Augusto, Trist. v. Eleg. XI. ex vestigiis veterum membranarum,

Eripuit cum me vindicis ira tibi.

lib. III. Eleg. VI.

Fortunamque meam metuens, non vindicis iram.

lib. II. Eleg. IX.

Quicquid id est, habui moderatam vindicis iram.

lib. III. Eleg. III.

Non gravior merito vindicis ira fuit.

Pont. I. Eleg. VII.

Juditium nobis igitur cum vindicis adsit.

HEINS. *Judex alios commonet*, *ipse facit* Bernens.

649. *Nulla nota est veniente die*, *quam dicere possis.*] *Ducere* Vossian. & decem alii libri veteres. Legendum puto, *quam ducere possim.* sic apud Horatium IV. Od. II. *qua notam duxit niveus videri.* Propertius lib. I. Eleg. V.

Et timor informem ducet in ore notam.

Tibull. lib. I. Eleg. VI.

——— *& mensae ducat in orbe notam.*

Noster Trist. II.

Et tacitam mensae ducat in orbe notam.

Claudianus Bello Getico,

——— *excepti telis immane relatu*
Prodigium, miramque notam duxere futuri.

Noster Epistola Acontii,

——— *venisse volubile malum*,
Verba ferens doctis insidiosa notis.

ita scribendum, cum *doctis notis* illic legatur, *dicere* Thuaneus. *dicere possim* in Zulichemiano & Mazariniano. HEINS.

650. *Invicto sunt data templa Jovi.*] Adeo rara memoria, imo nulla hujus templi apud patres nostros; ut credam, *invictum* pro epitheto hic positum, non pro cognomine: sub quo aedes revera sacrata. Et bene meus codex perantiquus scribit *invictum* litterâ minusculâ. Fit igitur hic mentio de templo aut Jovis Sponsoris, aut Latialis, sed hoc divinare est. NEAP.

651. *Et jam Quinquatrus.*] De majoribus diximus in Martio sub finem: de minusculis Varro lib. v. de L. L. *Quinquatrus minusculae dictae Juniae Idus ab similitudine majorum: quod tibicines tum feriati per urbem vagantur & conveniunt ad aedem Minervae.* Festus Pompejus: *Minusculae Quinquatrus appellabantur Idus Juniae; quod is dies festus erat tibicinum, qui Minervam colebant.* Corrupte apud Plutarchum in libello τῶν Κεφαλαίων legitur: *Διὰ τί ταῖς Ἰανουαρίαις εἰδοῖς περιϊέναι δίδοται τοῖς αὐληταῖς τὴν πόλιν ἐσθῆτας γυναικείας φοροῦντας;* omnino emenda, *διὰ τί ταῖς Ἰουνίαις εἰδοῖς.* In nemine reperimus tale quid celebratum mense Januario. NEAP. *Quinquatrus minusculae* Varroni, Festo & Plutarcho in Quaestionibus Romanis dicuntur. De tibicinum personatorum discursatione per urbem res etiam a Censorino tangitur cap. XII. Commentarii de Die Natali, ubi agit de musica: *Nam nisi grata esset immortalibus diis, qui constant ex anima divina, profecto ludi scenici placandorum deum caussa instituti non essent: nec tibicen omnibus supplicationibus in sacris aedibus adhiberetur; non cum tibicine triumphus ageretur; non Apollini cithara, non Musis tibiae ceteraque id genus essent attributa; non tibicinibus, per quos numina placantur, esset permissum aut ludos publice facere, aut vesci in Capitolio, aut Quinquatribus minusculis, id est eidibus Juniis, urbem vestitu quo vellent personatis temulentisque pervagari.* distinctius aliquanto quam Varro, qui tamen docet, eos ad Minervae aedem convenisse, libro v. de L. L. *Quinquatrus minusculae dictae Juniae eides ab similitudine majorum: quod tibicines tum feriati per urbem vagantur & conveniunt ad aedem Minervae.* Porro codices scripti omnes vetustiores, *Quinquatres minores*, non *quinquatrus*, exhibent. & fortassis vere. nam utrumque dicebatur. Carisius libro primo: *Magistratus & magistrates invenimus, pugillares, primores, proceres, penates, Quirites, quinquatres.* Priscianus libro VII. *Notandum, quod nomina semper pluralia quae in es* desi-

Cur vagus incedit totâ tibicen in Urbe?
Quid sibi personae, quid stola longa, volunt?
Sic ego: sic positâ Tritonia cuspide dixit.
Pace velim doctae verba referre Deae.

Tem-

desinunt, quae ex se non habent singularia, genitivum in ium faciunt, ut vires virium, penates penatium, Quinquatres quinquatrium. Quinquatribus majoribus ancilia lustrata fuisse discimus ex Charisio pag. 62. Editionis Putschianae. *Quinquatria* dicuntur hoc festum Suetonio vita Domitiani. etiam in Glossis antiquis, *Quinquatria*, πενταήμερα. sic & Priscianus libro VII. apud Diomeden libro primo perperam *Quinquatriae* pro *Quinquatres* scribitur. de masculinis cum agat, quae singulari carent numero. *Optimates, pugillares, primores, proceres, posteri, penates, Quirites, Quinquatriae, sentes, lemures, sales.* Ex quibus locis videtur posse colligi, *Quinquatres* ut masculini, sic faeminini generis *Quinquatrus* enunciatas fuisse, neutrius *Quiquatria*. *Quinquatrus* solum agnoscit A. Gellius Noct. Atticar. libro II. cap. 21. ubi de eo vocabulo nonnihil differit. HEINS.

651. *Narrare minores.*] Ita in Panathenaeis apud Athenienses lego majora & minora: sed haec non agnoscit Scholiastes Aristophanis; quod miror. ad hunc,

Καὶ σοὶ τὰ μεγάλ' ἡμεῖς Παναθήναι' ἄξομεν,

ista notat: Οὐχ ὡς καὶ μικρῶν ὄντων τοῦτε φησὶν, ἀλλ' αὔξων τὴν χάριν. Iterum miror. nam clare Harpocration: Διττὰ Παναθήναια ἤγετο Ἀθήνησι, τὰ μὲν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, τὰ δὲ διὰ πενταετηρίδος, ἅπερ καὶ μεγάλα ἐκάλουν. Anonymus in argumento Midianae Demosthenis: Διάφοροι παρ' Ἀθηναίοις ἤγοντο ἑορταὶ, ἐν αἷς ἦν τὰ Παναθήναια, ἅπερ ἦν διπλᾶ, μικρά τε καὶ μεγάλα· καὶ τὰ μὲν μεγάλα κατὰ πενταετηρίδα ἐτελεῖτο· τὰ δὲ μικρὰ, κατὰ τριετηρίδα. Lis haec ambigua scriptorum, an annua fuerint minora, an triennalia, aliis linquo: satis superque evagatus sum extra meas oleas. NEAPOL.

654. *Quid toga longa volunt?*] Hac lectione quid melius potest esse aut certius? & optimus quidam historiae Romanae vindex pol adulterat, qui sic legit, *quid stola longa*; ne forte abiret à Plutarcho. cujus illa: Ἐτύγχανον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἐσθῆσιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὄντες· ὡς οὖν ἐπείσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ διηλλάγησαν, ἐνομίσθη ἱμερὸν ἐκείνην ἔτους ἀμπεχομένους, σοβεῖν διὰ τῆς πόλεως. *Stola* visum igitur illi rectius quam *toga*: quae virorum, inquit, propria. Stola sane vestis matronalis, cur negem, teste Vulpiano in L. Vestis. D. De auro & arg. leg. *Muliebria sunt*, inquit, *quae matris familias caussâ comparata sunt, quibus vir non facile uti potest, veluti stolae, pallia, tunicae*. Ita est. Sed & toga etiam antiquitus vestis feminea. Varro de Vitâ P. R. *Praeterea quoque in lecto togas ante habebant: ea enim olim fuit commune vestimentum; & diurnum, & nocturnum, & muliebre, & virile.* Cur ergo, indignante omni membranâ, emendem scripturam, quae feliciter defendi potest? imo *longam* addidit, ut has matronales adsignificaret: nam viriles haud erant trans crura prodigae; muliebres ad talos usque demissae. NEAPOL. *Stola* Zulich. Mazarinian. opt. Patav. Vossian. duo Farnesiani; probe. quomodo scribendum Pigius quoque viderat in Annalibus ad An. U. C. CCCCXLII. frustra ergo illust. Neapolis eam lectionem in antiquis libris negat occurrere. *Stola* vestis tam virorum quam mulierum apud Graecos. distincta tamen, ut opinor. Nam Herodotus lib. IV. apud Sauromatas notat stolam viris mulieribusque communem fuisse. certe apud Romanos solis mulieribus erat in usu. Quare Plutarchus Problematis Romanis in hac historia ἐσθῆτας γυναικείας pro stolis dixit. & Val. Maximus lib. II. cap. 5. *varia veste velatas* describit. Plutarchus ibidem, ἐτύγχανον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἐσθῆσιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὄντες. apud Macedonas stola purpureae usus, illis, qui intimae apud reges esset admissionis. unde *purpurati* dicti. sic Alexander Syriae rex, Antiochi Epiphanae filius, stolam purpuream & coronam auream Jonathae Judaeorum duci munus mittit: rem narrat fusius Josephus, qui & Epistolam à rege Jonathae missam operi inseruit. in qua prae ceteris, ἀπέσταλκα δέ σοι δωρεὰς στολὴν πορφυρᾶν καὶ στέφανον χρύσεον. Stola igitur vestis tam virorum quam mulierum apud quasdam nationes, sed & tibicinum aut citharoedorum. Ælianus. lib. III. cap. 43. Ποικίλης ἱστορίας, de citharoedo à Sybaritis occiso, Φοβηθεὶς ὁ κιθαρῳδὸς σὺν αὐτῇ στολῇ κατέφυγεν εἰς τὸν Ἥρας βωμόν. Halicarnassaeus lib. II. Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὔτε μητραγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυκὼς στολὴν, οὔτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς. Vide Nonium in *Stola*. HEINS.

656. *Possem utinam doctae verba referre deae.*] *Pactae deae* plurimi veterum. Probe Vaticanus unus, *Pace velim doctae verba referre Deae*. Met. VII. 709.

—— *liceat mihi vera referre*
Pace Deae.

sic Trist. V. Eleg. XII.

Pace novem vestra liceat dixisse sorores.

Senec. Troad.

Pace dixisse hoc tuo Argiva tellus liceat,

ita

Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat moestis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
Quod subito Grajae frangeret artis opus.
Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices solos jusserat esse decem.
Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt:
(Exsilium quodam tempore Tibur erat:)

Quae-

ita frequenter praestantissimi scriptores. quid si dederit tamen hic nobis Naso, *Posse velim.* HEINS. Vid. ad Petron. cap. 11. *placitae* Pembroc. *castae* Moreti.

659. *Cantabat fanis.*] Vetus inscriptio:

TIBICINES ROMANI
QVI SACRIS
PVBLICIS PRÆST. SVNT.

Spondaulas intelligit M. Victorinus de Spondeo: *Dictus à tractu cantus, qui per longas tibias in templis à supplicantibus editur: unde spondaulae appellantur, qui hujusmodi tibias inflare consueverunt.* NEAPOL.

660. *Moestis tibia funeribus.*] Uberrime & optime de hoc more jam viri docti: addo hos τυμβαύλας dici à Dione Chrysostomo Oratione XLIX. Ἔφη δέ τις τῶν ὀλίγῳ πρότερον φιλοσόφων οὐ φαῦλον, τὸ Ἰσμήνιον τοῦτο μάλιστα ἀγωνιστέον, τὸ καλλιαξ αὐλητὰς τοὺς τυμβαύλας. Ad verbum expressit Apulejus primo Florid. cum eosdem vocavit *monumentarios ceraulas*, usitatâ voculâ auctori: quae restituenda in eodem, in libello de Deo Socratis. haec ille de sacris barbaricis: *Barbara autem gaudent strepitu Cymbalistarum, Tympanistarum & Choraulorum.* Lege omnino, *Ceraularum.* NEAP.

661. *Tempusque secutum*] Fuit annus urbis CCCXLI. M. Valerio & P. Decio Coss. Per id tempus collegium tibicinum prohibitum à Censoribus Appio Claudio & C. Plautio in aede Jovis vesci. *Quod traditum*, inquit Livius, *antiquitus erat.* & Valerius: *Quondam vetiti in aede Jovis, quod prisco more factitarunt, vesci.* Sed haud haec prima caussa urbici discessus; alia praecesserat, quae sequitur. NEAPOL.

662. *Gratae frangeret artis opes.*] *Grajae* optimus Patav. prim. Farnes. Mazar. Arond. aliique nonnulli. & recte. quod ex stolae usu praeter morem Romanum liquet. de quo supra. *artis opus* etiam Ursini, optimus Patavinus & quatuor alii, sic lib. I. 268.

Ipse meae movi callidus artis opus.

ubi male *opem* substituunt libri quidam. HEINS.

663. *Adde quod Ædilis.*] Huic scilicet honori sublato, eumdem Appium Claudium eâ tempestate, quâ Ædilitatem agebat (exercuit hanc anno CDXI. cum P. Cornelio Arvinâ) tibicines damnoso quodam edicto irritasse, quo sumptus funebres coarctavit & in duodecim tabulas praescriptum reduxit: statuitque, ne quis plures quam decem ex iis in exequiis adhiberet. Hinc scriptor de Viris Illustribus, *epulandi decantandique jus tibicinibus ademisse* unum Claudium, refert cap. XXXIV. Vinandus Pighius inter hoc & superius distichum multa desiderari censet: quibus Poëta cecinit praecipuam caussam, quare exsulatum tibicines sponte abierint. fallitur: quid enim haec significant, *Dulcis erat mercede labor?* ac si diceret, Praemium antiquitus levasse laborem. quod praemium? nisi jus vescendi in aede Jovis, quod postea illis ereptum. Quae expositio si Pighio non sedet; & suspicatur intelligenda de numero tibicinum coarctato; superflua sane ista: *Adde quod Ædilis.* Supponendum igitur, ac si duo ista carmina non essent: nam hic numerus diminutus jus ademtum praecesserat. Quid aliud sibi vult τὸ *jusserat?* Bene jam sequitur, *Exsilia mutant urbem.* Nec mutilus est ullo modo sensus. NEAPOL. Magni nominis Jctus Jacobus Gothofr. ad Leg. XII. Tabular. Tabulae decimae inseruit hanc legis Decemviralis partem, *Tribus Riciniis, & decem Tibicinibus foris efferre jus esto.* & ex Cicer. II. de Leg. cap. 23. probavit hoc de decem tibicinibus fuisse lege XII. Tabularum sancitum. ideoque hoc distichon ita constituit,

Adde quod edictis, pompa qui funeris irent,
Artifices solos jus erat esse decem.

quae deinde in notis pag. 253. adstruit. cui ne subscribamus facit, quod numquam *edicti* nomen legibus tribui XII. Tabularum legerim, neque ille probet, nisi quod Plinium lib. II. 37. *interdictum* XII. Tabular. dixerit, quod apud eum reperire nondum potui. quare si jam lectio ejus placeret,

non

Quaeritur in fcenâ cava tibia; quaeritur aris:
Ducit fupremos naenia nulla toros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus;
Tibure: fed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille fuo; turbamque canoram
Convocat. ad feftas convenit illa dapes.
Nox erat; & vinis oculique animique natabant:
Cum praecompofito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid ceffas convivia folvere? dixit:
Auctor vindictae jam venit, ecce, tuae.

Nec

non de lege XII. Tabularum intelligi poffet, cum illa lata fuerit A. V. C. 302. neque hoc oftendiffe tibicines umquam legatur; fed edictum magiftratus alicujus, qui legis hanc partem male obfervatam revocaverit & exercuerit: quem Pighius Ap. Claudium Ædilem Curulem A. V. C. CCCCXL. (male Neapol. CCCCXI. vitio operarum) fuiffe cenfet. quod fi verum fit, & *Ædilis* retineri poteft, fed cum haec omnia fint incerta, & Ovidio conftiterit ratio horum omnium, tutius eft MSS. codices fequi, quam docte delirare. vide etiam Pigh. Aur. l. I. pag. 361. BURM.

663. *Pompa qui funeris irent.*] *Pompam* veterrimus Urfini & Strozzae codex. venufte. fic *exequias ire*, de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI. *Pompa funeris*, ut apud Apulejum II. Metam. *Pompa funeris publice ductabatur per forum.* Quintil. Declam. CXXIX *Ducatur ingens funeris pompa.* Sed forte dederit Nafo, *pompae*, ut ipfi tibicines dicantur *pompae*. HEINS.

664. *Artifices folos.*] Ii pariter & Graecis τεχνῖται: commune nomen muficis, thymelicis & hiftrionibus. NEAPOL.

665. *Exfilio mutant urbem.*] Sed αὐτομάτως. Livius lib. III. *Tibur uno agmine abierunt: adeo ut nemo in urbe effet qui facris praecineret.* Valerius: *Tibur irati fe contulerunt.* NEAP.

666. *Quodam tempore Tibur erat.*] Queritur hic aperte de fuo, quod tam diftans ab urbe Româ. Similem dolorem expreffit Ruffino libro Pontico I.

Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
Exfilium tellus ultima Tibur erat?

NEAPOL.

667 *Quaeritur in fcena.*] Baburrus ille Marfi legit, *Quaeritur in coenâ.* Ad quae? *Tibicines*, inquit, *poftquam abierunt, quaerebantur in conviviis; & non inveniebantur.* Demus, fodes, perbello Grammatico perbellum bolum: fitque παπαπάππαξ Strepfiadis Ariftophanei. NEAPOL. *In coena* etiam Demfterus ad Rofin. lib. III. cap. 31.

668. *Nulla toros.*] *Choros* multi veterum. HEINS. *Ducere* quidem *choros* recte dicitur, & paffim occurrit. vid. Heinf. ad Claud. praef. lib. II. de Rapt. ÿf. 52. fed cum *fupremos* & *naenia* addantur, oftendendum erat faltatum in funeris pompa fuiffe, & Praeficas choros egiffe, quod non puto. fed Praeficas & tibicines in pompa funerea praeiffe feretrum, in quo cadaver; quare retineo *toros*, & de lectis, in quibus mortui efferebantur, intelligo. de quibus obvia omnia. vide ad Petron. cap. XLII. & Heinfium ipfum ad II. Amor. XIV. 39. unus Vaticanus habebat, *ducit funereos naenia nulla toros. ducit fupremos* Bononienf. BURM.

669. *Servierat quidam.*] Sic duo Vaticani. fequor. CIOFAN. Duo Vaticani, *Servierat quidam.* Ergo jam erat libertus: fic ordo poftulat. nam ad quid illa? *Longo tempore liber erat.* Plutarchus: Ἀνὴρ ἀπελεύθερος κρύφα τοῖς ἄρχουσιν ἐπηγγείλατο κατάξειν αὐτούς. Livius vult reftitutos Legatorum opera: *Legatos*, inquit, *Tibur miferunt, ut darent operam, ut hi homines Romanis reftituerentur. Tiburtini benigne polliciti, primum accitos in curiam, hortati funt ut reverterentur Romam: poftquam perpelli nequibant, confilio haud abhorrente ab ingeniis hominum eos aggrediuntur. Die fefto alii alios per fpeciem celebrandarum cantu epularum cauffâ invitant: & vino, cujus avidum ferme genus eft, oneratos fopiunt; atque ita in plauftra fomno victos conjiciunt ac Romam deportant: nec prius fenfere, quam plauftris in foro relictis, plenos crapulae eos lux oppreffit. Tunc concurfus populi factus; impetratoque ut manerent, datum, ut triduum quotannis ornati cum cantu, atque hac, quae nunc folemnis eft, licentiâ per urbem vagarentur: reftitutumque in aede vefcendi jus iis, qui facris praecinerent.* Triduum ait eis licitum fuiffe tali habitu per Urbem uti. Falfo Plutarchus fupra fcripfit, τὴν ἡμέραν ἐκείνην. NEAPOL. *Servus erat* plurimi.

672. *Convenit illa dapes.*] *Convocat* unus Mediceus. unde Heinfius faciebat, *convolat*, quod egregie aviditatem Tibicinum, qui genio libentiffime indulgent, oftendit. hinc & adagio notari, *Tibicinam vitam vivere.* fic fupr. 343. *Convolat omnis turba.* BURM.

674. *Nuntius ore venit.*] De hac re fimulatâ haec quo-

Nec mora; convivae valido titubantia vino
Membra movent: dubii stantque labantque pedes.
At dominus, Discedite, ait. plaustroque morantes
Sustulit. in plaustro sirpea lata fuit.
Adliciunt somnos tempus, motusque, merumque;
Potaque se Tibur turba redire putat.
Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem;
Et mane in medio plaustra fuêre Foro.

Plau-

quoque Plutarchus retulit: *Εἶτα ἐξαίφνης ὁ ἄνθρωπος ἐμβαλὼν λόγον εἰς τὸν πάτρωνα ἐπιόντος αὐτοῦ, καὶ ταραττομένου, συνέπεισε τοὺς αὐλητὰς ἀναβάντας ἐφ' ἁμάξας δέῤῥεσι κύκλῳ περικαλυπτομένας, εἰς τὸ Τίβουρ κομισθῆναι· τοῦτο δ' ἦν ἀπάτη.* NEAP.

675. *Quid cessat convivas solvere.*] *Convivia* cum Ursini, Mazar. Zulich. Laeti, opt. Patav. sex aliis. HEINS.

676. *Auctor vindictae jam venit ille suae.*] Sic omnes libri scripti. *Vindicta* autem, ut ait Boëtius in Topica Cicer. *est virgula quaedam, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eundem servum in libertatem vindicabat, dicens quaedam verba solemnia: atque ideo illa virgula vindicta vocabatur.* Aliter Livius lib. II. ex quo haec sumpsit Epitomarum illius auctor: *Servo indici, cui Vindici nomen fuit, libertatem dedit. ex cujus nomine vindicta est appellata.* Persius:

Vindicta postquam meus à Praetore recessi.

Dicitur & eidem festuca:

Non in festuca, lictor quam gestat inani.

Plautus in Milite glorioso:

Quid ea? ingenua, an festuca facta, serva, an libera est?

CIOFAN. Instrumentum hîc pro libertate. *Βενδίκτα ἡ ῥάβδος*, inquiunt Graeci Jurisconsulti; quâ supra servi caput impositâ à Praetore manumittebatur. NEAP. *Jam venit ecce suae* meliores. vel, *nam venit.* sic Rem. Am. x. vs. 73.

Publicus assertor dominis oppressa levabo
Pectora. vindictae quisque favet suae.

vidit ita legendum esse quoque Pighius ad A. V. C. CCCCXLII. & paulo ante, *Servierat.* qua in re assentientes habet vetustos codices. Ceterum paulo aliter hanc historiam narrant Livius libro IX. cap. 30. Val. Maximus lib. II. cap. 5. & Plutarchus in Problematis Romanis. HEINS. *Victor vindictae* duo scripti & Gryph. Editio.

680. *Scirpea lata fuit.*] Scaliger censebat recipiendum, quod olim legebatur, *scirpea matta fuit.* DAN. HEINS. Lego, *Sirpea lata fuit. Sirpare* veteribus pro colligare, Graecis *πλέκειν*. Ergo *sirpea* colligatum *τὸ πλέγμα*. Tegiticula igitur quaedam è vimine contexta circa plaustrum erat (hoc supra Plutarchus facit pellibus circumquaque contectum) sudibus munita, ut expanderetur, ne aliquid decideret. *Capsum* Latinis. Isidorus: *Capsum, carruca undique contexta.* Hinc hujusmodi capsa à *πλέκειν*, Graecis *πλέγμα*. Hesychius: *Πείρινθος, πλέγμα τὸ ἐπὶ τῆς ἁμάξης τὸ πλινθίον τὸ ἐπιτιθέμενον τῇ ἁμάξῃ τετράγωνον.* Eustathius: *Πείρινθα*, exponit *πλινθίον ἐπὶ τῆς ἁμάξης, ἐν ᾧ τὰ φορτία ἐπιτίθενται, ἐκ ῥιπῶν πλεκόμενον.* Docet idem id esse *κάνναθρον* apud Xenophontem. NEAP. *Sirpea lata* habent tres antiqui. duo, *sirpea nata.* multi, *scirpea nata.* Thuani, *natta.* Gryphianae editionis margo, *scirpea larva.* Scaliger & Muretus *matta* conjiciunt. ut Laeti codex & unus Vatic. Salmasius ad Solinum & Historiam Augustam, & qui Salmasii scrinia compilavit, Neapolis, *sirpea lata.* ut *sirpea* sit substantivum. quod nescio an alibi occurrat. Certe vox *mattae* non est in usu Latinis, nisi scriptoribus posteriorum temporum. Plutarchus *ἁμάξας δέῤῥεσι κύκλῳ περικαλυπτομένας* vocat, qui in omnibus fere hujus historiae cum Nasone consentit. quare fuit cum *Scortea* legendum putarem. opinor tamen nunc a Nasonis manu esse, *scirpea strata fuit.* quid sit *scirpea* Varro docebit. lib. IV. de L. L. *de his quae jumenta ducunt scirpea, quae virgis sirpatur, id est colligando implicatur, in qua stercus aliudve quid evehitur.* idem quid *plaustrum* sit ibidem docet. Plaustrum quod ex omni parte palam est. *quae in eo vehuntur, quod perlucent, lapides, asseres, lignum.* atque ita differre plaustrum a *tragula, scirpea, vehiculo, arcerra*, ibidem demonstrat, quod illa essent tectiora. Justinus libro XLIII. cap. 4. *Plures scirpeis latentes frondibusque supertectos* (malim *superjectis*) *induci vehiculis jubet.* & mox, *Latentes de scirpeis protrahantur.* sic scripti meliores. *Scirpea* igitur plaustro insternenda fuit. ne vectores essent conspicui, & ut commodius sternerent. *scirpea strata*, quomodo in Legibus XII. tab. *arceram sternere. Si nolet, arceram ne sternito.* Quod Gellus libro XX. cap. I. sic interpretatur: *Arcera vocabatur plaustrum tectum undique & munitum, quasi arca quaedam magna, vestimentis instrata. qua nimis aegri aut senes portari solebant.* plura illic idem Gellius ad rem. Isidorus Originum libro XX. cap. 11.

Plautius, ut possent specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetque alios: &, ut hunc tibicina coetum
Augeat, in longis vestibus ire jubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
Contra collegae jussa rediisse sui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
Et canere ad veteres verba jocosa modos.

Haec

II. de lectlcis. *Stratus a sternendo dictus, in eis solis antiqui ad dormiendum cubabant, nondum laneis stramentis repertis.* hoc igitur vult Naso, scirpeam in plaustro stragulae vestis loco fuisse instratam. postea & lecticas insternebant stragulis plumeis, hinc Juvenali Satyra prima, *Vehatur pensilibus plumis*; ubi Schol. *lectica plumis strata.* Papias, *Basterna vehiculum est itineris, mollibus stramentis composita, quasi Vesterna*, Glossarium Mſ. *Basternae dicuntur quaedam matronarum in itinere vehicula, quae desuper cooperta, & mollioribus stramentis composita a duobus equis trahuntur.* Paria fere & Isidorus de *Basterna* Originum libro XII. cap. 12. HEINS.

681. *Alliciunt.*] *Allicuit* Putean.

682. *Turba redire putat.*] *Putant* unus liber. HEINS. *Laetaque* alter Petav. & Mazar. *totaque se* plurimi scripti.

685. *Claudius ut posset.*] Variant & scripti, & cusi. in quibusdam, *Callidus ut posses*; in aliis, *Cautius ut posset.* Sed mihi istorum ullus nec probus, nec fidus; & Pighio adsentior, qui scribit, *Plautius ut posset.* Hic collega fuit Appii Claudii, ut diximus: quem verisimile operam dedisse, ut tibicines levatis gravaminibus in integrum restituerentur; non Appium Claudium, qui tibicines non semel offenderat, quidpiam illis indulsisse. Adverte obiter, Nasonem hic facere unum è Censoribus auctorem reditus; cum Livius scribat, *Ejus rei religio tenuit Senatum, Legatosque Tibur miserunt, ut darent operam, ut hi homines restituerentur.* NEAP. *Callidus ut posset specie numeroque Senatum Fallere.* Ita libri scripti, quos videre mihi contigit, constanter. Editiones nonnullae, *Claudius.* quomodo manu recentiori erat scriptum in Ursini libro & in codice Pomponii Laeti pro diversa lectione. Mazarin. *Calidus.* libri veteres Neapolis, *Cautius.* quare is Pighio assentitur lib. I. Annal. corrigenti *Plautius.* A. V. C. CDXLII. de lectione *Cautius* Neapolis non sua, sed Pighii fide usus est. cujus emendationem amplector. Idem *possent*, pro *posset*, reponit, & pro *Senatum*, *Sanatum.* feliciter. vide Festum in *Sanates. Sanatum* & meminit Gellius ex XII. Tabulis lib. XVI. cap. 10. Ursini tamen codex, prim. Med. & quatuor alii, *Senatus.* Maz. Zulich. opt. Patav. prim. Farnes. Arondel. *Paratus.* Pighii emendationem rejicit Vossius Grammatici operis lib. II. cap. 17. quod *Sanates* tanquam *sanatae mentis* Festo dicantur. atque ita prima repugnet syllaba. sed quid si nugatus sit Festus? certo τὸ *Senatum* ferri non potest. quanquam enim Livius, Val. Maximus ac Plutarchus in nonnullis à se invicem hic dissentiant, in eo tamen conveniunt, quod tibicines repetitos à Tiburtibus per Senatum Romanum asseverent. ut opus non fuerit Senatum falli. HEINS *Ut possit* etiam tres, & versu seq. Putean. *ora tegant.* forte, *ut possint. Numeroque deorum* Putean. an personati deorum figuram gesserunt?

688. *In longis vestibus esse jubet.*] Sic veteres libri. vere. male aliter in quibusdam excusis. CIOF. *Ire* Gryphius & duo veteres. recte. & mox, *rediisse*, pro *redire*, meliores. nisi quod codex Ursini, *venire.* HEINS.

689. *Reduces.*] *Reducem* unus Heinsii, ut *coetum* intelligat. *ne forte putentur* alius.

690. *Contra Collegae.*] Appii Claudii. NEAP.

690. *Jussa rediisse sui.*] Hoc placuit Plautio; ne populus haud unanimi amborum consensu in urbem restitutos animadverteret: non quod uni eorum psephismata collegae rescindere potestas adempta. Passim videmus, ut Censorum alter è Senatu aliquem ejiciat, retineat alter: tribu alter moveat, vetet alter. exemplum in Livio lib. XL. sub finem: *Censores fideli concordia Senatum legerunt. Princeps lectus est ipse M. Æmilius Lepidus Pontifex Maximus; tres ejecti de Senatu: retinuit quosdam Lepidus à collegâ praeteritos.* Hinc quorumdam Censorum concordia pro re singulari notata ab Historicis: ut illa Q. Fulvii Flacci & L. Postumii Albini. de quâ idem lib. XLII. sub initium: *Concors & è Republicâ Censura fuit: omnes, quos Senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, aerarios fecerunt, & tribu moverunt: neque ab altera notatum alter probavit.* NEAP.

691. *Licet Idibus uti.*] Malo, *libet*, cum Hamburgensi. vel, *juvat*, cum Oxon. & uno Vatic. HEINS. *Placet* alius Vaticanus.

693. *Per-*

Haec ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine feſta:
Eſtque ſub inventis haec quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
Vidi virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.
Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur: at uſum
Neſcit, & inflatam ſentit habere ſonum.

Et

693. *Perdocuit.*] *Monſtravit* Moreti. *diſcere* Putean. & ſex alii. *quaerere* duo.

695. *Habet tali mea nomine feſta.*] *Agit* meliores. quidam, *ait.* proxime verum. Met. XI. 95.

——— *feſtum genialiter egit*
Per bis quinque dies.

HEINS. *Habet tali ſua nomina feſte* Patavin. *habet* Bernenſ.

697. *Rara.*] *Pauca* Laeti codex.

700. *Vidi & virgineas.*] Delent meliores τὸ &. HEINS.

701. *Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.*] Voſſ. & duo alii cum Naugeriano, *valeas, ars optima, dixi.* & tum legam, *Ars mihi non tanti es, cava tibia, dixi.* prim. Bonon. ut artem alloquatur, quomodo Phocas Grammaticus: *Ars mea multorum & quos ſecula priſca tulerunt, Sed nova te brevitas aſſerit eſſe meam.* HEINS.

701. *Valeas, mea tibia, dixi.*] Nil aliud hic *valeas*, quam Graecum ἔῤῥε, ſeu ἀπέῤῥε: quod uſurpatum à Melanippide in hoc etiam Palladis dicto: Τὰ μὲν Ἀθαναία ὄργανα ἔῤῥιψέ τε ἱερᾶς ἀπὸ χειρὸς, εἶπέ τε, ἔῤῥετε αἴσχεα σώματι λύμα· ἐμὲ δ' ἐγὼ κακότητι δίδωμι. NEAPOL.

702. *Excipit abjectam.*] *Ejectam* Putean. Douzae Excerpta. hoc eſt, aqua ejectam. lib. II. de Campo Martio:

Qui tamen ejectâ ſi forte tenebitur undâ.

mox, *at uſum*, non &, Laeti codex. probe. HEINS.

703. *Inventam Satyrus.*] Pro Marſyâ fuit ex his unus. Noſter in Metamorphoſi de iis, qui luxerunt ejus mortem: *Et Satyri*, inquit, *fratres.* Hyginus: *Quas tibias Marſyas Oeagri filius paſtor, unus ex Satyris, invenit: quibus aſſidue commeletando ſonum ſuaviorem in dies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharae cantum provocaret.* Sic non mirum ut ſcribat Fulgentius, eum pictum cum caudâ porcinâ: quâ formâ ficta & omnis Satyrorum κέρκος. NEAPOL.

704. *Afflatam ſenſit habere ſonum.*] Inde doctior, geminas tibias inflavit. Primus fiſtulam, πολυκάλαμον, ſive σύριγγα, inveniſſe dicitur; capiſtrum etiam, quo tibicines os ſibi ſubſtringebant. de quo Scholiaſtes Ariſtophanis & alii. NEAP.

704. *Afflatam ſenſit habere ſonum.*] *Inflatam* rectius Mazar. Zulich. Arond. Laeti & ſex alii. nonnulli, *efflatum*, vel *efflatam*; fruſtra. lib. IV. *Furioſaque tibia flatur.* &, *Inflexo Berecynthia tibia cornu Flabit.* lib. XI. Met. *Inflato Berecynthia tibia cornu.* A. Gellius lib. XV. cap. 17. *Alcibiades traditur ſibi tibias cum ad os adhibuiſſet inflaſſetque, abjeciſſe.* Emenda Propertium lib. III. Eleg. III.

Nec tibi ſit rauco praetoria claſſica cornu
Flare, nec Aonium cingere Marte nemus.

ubi perperam *Flere* nunc circumfertur. quod & Janum Douzam video deprehendiſſe. Apulej. Met. V. *Jubet citharam loqui, Pſallitur, tibias flari, ſonatur, chores canere, cantatur.* ita ſcribo. *tibias agere* nunc legitur. Scaliger tamen ad Manilium, *ingere.* vide Feſtum in eo verbo, & Salmaſ. in Solinum. idem Apulejus libro VI. *Scena ibi ſic concinnata, ut Muſae quidem chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, & Paniſcus ad citharam diceret.* qui locus adhuc mendoſus. forte, *tibiasve inflarent, Satyrus & Paniſcus ad fiſtulam dicerent. tibiae* enim Muſarum. idem in Floridis libro I. *Non intelligens ſe deridiculo haberi, priusquam tibias cœperet inflare.* apud Sidonium Apollinarem Panegyrico Majoriani, *Ad biforem reboat nec tibia flatum.* Claud. Conſ. Mallii,

——— *cui tibia flatu,*
Cui plectro pulſanda chelys.

Varro Trihoclite,

Priusquam in orcheſtra pithaulus inflet tibias.

HEINS.

705. *Et*

Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
Jamque inter Nymphas arte superbus erat.
Provocat & Phoebum. Phoebo superante pependit:
Caesa recesserunt à cute membra suà.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
Hoc est cur nostros ars colat ista dies.

TErtia lux veniat, quà tu Dodoni Thyene,
Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Haec est illa dies, quà tu purgamina Vestae,
Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.

SI qua fides ventis; Zephyro date carbasa, nautae:
Cras veniet vestris ille secundus aquis.

At

705. *Et modo dimittit digitos.*] *Digitis* Naugerii Mazar. Zulich. Ursini, Arond. opt. Patav. & sex alii. vere. Elegans est descriptio tibiam inflantis apud Paulinum Natali nono Felicis:

Ut citharis modulans unius verbere plectri
Dissona fila movens: reliqui perflantia textis
Labra terit calamis, licet unum carmen ab uno
Ore ferat, non una sonat, variosque magistra
Temperat ante sonos; arguta foramina flatu
Mobilibusque regit digitis, clauditque aperitque,
Ut rapida vice dulcis eat redeatque cavernis
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicet irruptos animata ut tibia cantus.

sed de choraulis vide Magnum Scaligerum ad annum MDCCCCXIII. Chronici Eusebiani. HEINS.

705. *Modo concipit auras.*] Totam hanc artem mire expressit elegans, cum voluit, Cyprianus in libello de Spectaculis. *Alter*, inquit, *cum choris & cum hominis canorà voce contendens, spiritu suo, quem de visceribus suis superioribus nitens hauserat, tibiarum foramina modulans; nunc effuso, & nunc intus recluso, nunc certis foraminibus omisso atque in aerem profuso, item in articulos sonum frangens, loqui digitis elaboras, ingratus artifici, qui linguam dedit.* NEAP. Mallem, si per libros liceret, *modo continet auras.* ut digitis modo foramina claudens auras contineat, modo dimitteret sublatis digitis. nam *concipere auras* est aliud quid. ut cum aves *pennis concipiunt auras* XII. Met. 569. & ita velis & vestibus ventum concipimus. vid. Od. III. Art. Am. 301. & ita *continere & emittere ventos* dicitur Æolus lib. XI. Met. 431. posset & legi, *comprimit.* BURM.

707. *Provocat & Phoebum.*] Sed victus. NEAP.

708. *Caesa recesserunt a cute.*] Pependit illa Celaenis. Herodotus de hac lib. VII. Ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. NEAPOL.

710. *Ars colet.*] *Colat* meliores. HEINS. *Ista Deos* Arond.

711. *Tertia nox veniet.*] Ita legitur in tribus antiquis: verius, quam in aliis, *Tertia lux.* CIOFAN. Erit tertia, si includas Idulim. nec alia mens Nasonis: nam Hyadum ortum conjicit in diem, quâ stercus ex aede Vestae defertur in Tiberim. id solemniter actum à veteribus XVII. Kalendas Julias. *Thyene* una Hyadum: cujus mentione indicat earum ἐπιτολήν. Sic legendum manifeste liquet, non ut in plurimis, *Dodona Dione.* Quos secutus Fanensis, scripsit meras nugas. NEAPOL. Pro *nox* legit *lux* Bersmannus, atque ita Mazar. à manu prima & plurimi alii. pro *veniet* Naugerii codex, *venit.* Lege, *Tertia lux veniat.* sic passim Noster in his libris loquitur. HEINS.

715. *Qua tu Dodona Thyene.*] *Dodoni*, ut in quibusdam rectius. ait autem Hyginius Pherecydem Atheniensem Hyadas dixisse Liberi nutrices fuisse, & antea *Dodonidas Nymphas* appellatas. atque ipse nomina earum ponit: inter quas est & *Thyone.* NAUGER. Urs. *Dodona Thione* in aliis vet. *Dodoni Dione.* CIOF. *Dodoni* meliores. & mox, *Agenorei bovis*, pro *Agenoreae.* Respicit enim taurum, à quo Europa rapta est. Statius Sylva tertia Propemptico Metii Celeris:

Doris Agenorei furtis blandita juvenci.

Beda de XII. Signis in Catal. Pith. pag. 177. *Majus Agenorei miratur cornua Tauri.* ita legendum ex V. C. vulgo, *cancri.* vid. Schol. German. pag. 105. Ed. Commel. Serv. ad Virg. I. Georg. vs. 138. Grot. ad German. pag. 5. HEINS. *Fronte tegenda* unus. *tegente* Puteau.

713. *Haec est illa dies.*] Lege nos paullum supra ad illud:

Donec ab Iliacâ placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tibris aquis. NEAP.

716. *Cras veniet vestris.*] XVI. Kalendas. Vetus parapegma, sed die sequenti: *Favonius cum Austro spirat, Orionis humeri apparent.* NEAP.

717. At

AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos ſtella ſerena polos;
Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
Continuâ Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volſcos Æquosque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde ſuburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Poſtume, victor equis.
JAm ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt:
Coepit Aventinâ Pallas in arce coli.
JAm tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noctem
Pellit, & è pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Hanc

717. *At pater Heliadum.*] Eàdem luce cum Sole Orion ſimul emergit: nec eſt cur ambigas, an agat de ortu coſmico. NEAP.

717. *At pater Heliadum.*] Huic diſticho in pleriſque illud ſubjungitur,

Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus. a vento nomen uterque tenet.

DAN. HEINS. Eraſi ſunt ab uno codice & optimo hi verſiculi: & ſane non ſunt admodum neceſſarii. quidquid ſit, fax illis inerit ex his Auctoris incerti ad Arati Phaenomena: Τούτων δὲ ὁ μὲν ἐστι μετέωρος, καὶ φανερώτερος ἡμῖν, ὁ δὲ οὐχ ὁρᾶται ὑφ' ἡμῶν. καὶ καλεῖται ὁ μὲν ἀεὶ φανερὸς, καὶ Βόρειος· ὁ δὲ ἀεὶ ἀφανὴς, καὶ Νότιος. NEAPOL.

717. *Tinxerit.*] *Texeris* Junian. *duxerit* Mazar. *traxerit* tredecim.

718. *Polos.*] Poſt hoc diſtichon plurimi ſcripti & quidam editi aliud interſerunt, repetitum ex lib. III. 401.

Nam duo ſunt. Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus. a vento nomen uterque tenet.

BURM.

719. *Validos lacertos.*] Καρτερὸν dixit virum Aratus. NEAP.

719. *Proles Hirea lacertos.*] Hipparchus: Καὶ ὁ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. NEAP.

719. *Proles Hyrea.*] *Hyriſea* Urſini & opt. Petav. *Hyrtea* Zulich. *Hyrſea* Mazar. Lege, *Hyriea*. dixi lib. v. ỳſ. 499. HEINS.

720. *Continua Delphin.*] XV. Veſperi Delphinus tous apparet. NEAPOL.

721. *Scilicet hic olim Volſcos.*] Omnium optimus & antiquiſſimus liber Vatic. & Urſ. *Vulſcos*, per duplex *u*. CIOF.

721. *Volſcos Æquosque fugatos.*] Eodem XV. anno Urbis CCCXXII. A. Poſtumius Tubertus inſignem victoriam adeptus in Algido, ex expugnatis uno tempore Æquorum Volſcorumque caſtris. Adi Livium. NEAP. *Fugaces* Moreti. *in campis ſuis* Jun. Heinſius malebat, *è campis*.

723. *Unde ſuburbano clarus, Tiburte, triumpho Vectus es in niveis, Poſtume, victor equis.*] Vide quae ſcripſi lib. II. & IV. Triſt. CIOFAN.

723. *Clarus Tyburte.*] Malim, *Tuberte*, ut ſcribunt Faſti Capitolini. meo eſt, *Tiburte*. NEAPOL. *Tuburte* Laeti codex. tertius Mediceus & Polit. *Tuberte*. quod verum eſt. pro *Poſtume* veteres plerique, *poſtmodo*. HEINS. Intelligit A. Poſtumium Tubertum, de quo praeter alios A. Gell. lib. XVIII. Noct. Attic. cap. 21. & Liv. IV. 26.

724. *Vectus es in niveis.*] Meminit & triumphi Diodorus Siculus libro XII. NEAP.

724. *Poſtume, victor equis.*] Duo apud me veteres, *poſtmodo victor equis*. NEAP.

725. *Jam ſex & totidem.*] XIII. Kalendas Sol tranſit in Cancrum. NEAP.

725. *Superſunt.*] Malim, *ſuperſint*. HEINS.

727. *Abit è.*] *Abiit Geminis* Putean. *à Geminis* Vatic. & quinque alii. lib. IV. 715. *E duce lanigeri pecoris, ſol abit.* deinde, *in urbe coli*, Putean.

728. *Aventina Pallas in arce coli.*] Priſcum lapidem tibi inſeram de hac aede Minervae; ſed heu in parte vetuſtas nobis obfuit! nam fere totus roſus. fragmentum eſt marmoris Tiburtini eruti in ruinis Dianii Aventinienſis:

LA-

Hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
Plenaque securae terra quietis erit;
Surgit humo juvenis, telis adflatus avitis;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota est injuria Thesei:
Devovit natum credulus ille suum.
[Non impune pius juvenis Troezena petebat.
Dividit obstantes pectore taurus aquas.]
Solliciti terrentur equi; frustraque retenti
Per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Edideratque animam, multum indignante Dianâ.
Nulla, Coronides, caussa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam;
Et cedent arti tristia fata meae.

Gra-

LAPIS AVSP. S. Q. CÆCILIO METELLO
PONT. MAX. SOLLEMNI CVM
PRECATIONE PAL. POP. ROM. CONIECTVS
IN FVNDAMENTA PORTICVS MINER.
AVENTINENS. AB LATER. COLL.
VIC. ARMILVSTR. DE
IN NVNC D. AVGVR. AVSPI.
TEMPLVM CONSECRA.
M. CASCELL Æ. CVR. NEAP.

729. *Jam tua Laomedon.*] XII. Kalendas erat Summani sacrum: eodem die in fragmento veteris Kalendarii, in quo tantum pars Maji & Junii his litteris, CC. SVMMANO AD CIRC. MAX. Topographi hunc *Ditem patrem* appellant. Sextus Rufus Regione XI. *Ædes Ditis patris.* P. Victor in eâdem: *Circus maximus, qui capit loca* CCCXXV. XII. *carceres, alias portas, templum Mercurii, aedes Ditis patris.* Hinc vetus Inscriptio: PLVTONI SVMMANO ALIISQVE DIS STYGIIS. & in fragmentis Fratrum Arvalium, mactant SVMMANO PATR. VERB. ATROS II. Nigra pecus inferis immolabatur. NEAP.

730. *Cana pruina fugit.*] Arond. multique alii ex antiquis, *ima*, vel *una*. Sed recte Ursini, Vossii & sex alii, *uda*. quamquam vulgatam lectionem non damno. vid ad Claud. Epith. Honot. 52. duo, *orta.* totidem, *vana*. HEINS.

731. *Quisquis is est.*] Creditus ergo umbrarum pater & noctis praeses: sic ejus apparitiones fictae eodem tempore. Lapis: HÆC NOCTV SVMMANO VISO ADMONITA. Glossae de fulminibus: *Κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, fulgur dium: κεραυνοβόλιον νυκτερινὸν, Summanum.* NEAP.

732. *Pyrrhe, timendus eras.*] Anno secundo belli Tarentini. Sed cultus antiquior, & à Tatio Rege, ut volunt prisci Annales apud M. Varronem. NEAP. *Cavendus* Junian. & alius.

733. *Hanc quoque cum patriis.*] Eodem XII. nocte ineunte oritur Ὀφιοῦχος. Stolide ait Bersmannus XXI. Junii. Non ea mens Nasonis; Columella id voluit: cui mane occidit. & est indicium tempestatis. NEAP.

733. *Hunc quoque.*] Imo, *Hanc*, id est, Aurotam, cum Voss. Sarrav. & quatuor aliis. HEINS.

735. *Telis.*] *Flammis* Voss. Putean. & sex alii. *Stellis* quinque. *acutis* prim. Vatic. & Patav.

736. *Et gemino nexas.*] Ex schedographiâ. NEAP.

736. *Porrigit angue manus.*] Primo sinistram. Hipparchus: *Καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες ἀνατέλλουσι τοῦ ὀφιούχου οἱ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, ἀλλὰ μὲν καὶ οἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ κείμενοι ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ αὐτοῦ ἐστὶν ὁ β' ἀπὸ δύσεως.* NEAP.

737. *Notus amor Phaedrae.*] Hoc *μυθολόγημα* nihil motor. Vide Hyginum lib. II. Poet. Astron. NEAPOL.

739. *Non impune pius.*] Hoc distichon agnoscit Ursini codex cum duobus melioris notae Patavinis. Idque Naugerius ex suo in postremam editionem admittere non dubitavit. Cave tamen credas Nasonis esse. HEINS.

741. *Terrentur equi.*] *Turbantur* codex Lacti. ita lib. XV. Met. 917. in hac fabula, *monstrique metu turbantur.* eadem varietas in his verbis Epist. XIX. 145. & apud Virgil. III. Georg. 412. & alibi. BURM.

743. *Lorisque morantibus.*] *Loris remorantibus* Mazar. & duo alii.

745. *Reddideratque animam.*] *Ediderat* Francof. vide

Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
[Tunc, cum observatas augur descendit in herbas;
Usus & auxilio est anguis ab angue dato.]
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terrà sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus
Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent, haec fila reneri,
Hic fieri regni jura minora sui.

Jup-

vide ad Epist. IX. 61. & mox sequitur, *reddam. perdiderat que* Moreti & alius.

747. *Namque.*] *Jamque* quatuor. *sine crimine* Mazar. & alius. *&* *cedant* idem Maz. & tres.

749. *Loculis.*] *Loculo eburno* Junian. *depromsit* alius. *demisit* alius. *Glauci piscibus* itidem unus.

750. *Glauci manibus illa prius.*] Hunc etiam vult vitae redditum ab Æsculapio: quod factum à Polyido scribit Apollodorus. quem omnino vide lib. III. Bibliotheces sub initium. NEAP.

751. *Tunc, cum observatas.*] Nullum commodum sensum elicueris ex hoc disticho. Quare certus sum, id quoque spuriae esse notae. HEINS. Pro *augur* alii habent, *anguis. observandas* Glossae Rumpfii. *cum* deest Bernens. *ad umbras* Moreti & duo. *undas* Moreti. Vlitius volebat, *cum coacervatas.* Heinsius etiam tentabat, *anguis descendit*; & seq. vs. *augur*, vel *Glaucus ab angue.*

753. *Ter verba salubria dixit.*] Apulejum in Apologià ita scribentem non legistis? *Veteres quidem medici, etiam carmina remedia vulnerum norant; ut omnis vetustatis certissimus auctor Homerus docet: qui facit Ulyssi de vulnere sanguinem profluentem sisti cantamine. nihil enim quod salutis ferendae gratià fit criminosum est.* Misereamur caeculi ethnici. NEAPOL. *Prestantia* Petav.

755. *Lucus eum, nemorisque sui Dictymna recessu Celat.*] Artimisium Dianae Tauricae, de quo supra lib. III. & lib. XIV. Metamorph. ubi quaedam, non indigna scitu, dixi, quae alias imprimentur. de Dictymna vide quae ex Lutatio collegi libro secundo Metamorphos. CIOFAN. Vel, *tui*, Sarrav. Scribe:

Lucus eum nemorisque tui, Dictynna, recessus
Celat.

nam in Zulichemiano, *recessus.* HEINS.

755. *Dictynna.*] De hoc cognomento Dianae adi Diodorum Siculum Βιβλιοθήκης lib. V. quae & Βριτόμαρτις dicta. NEAP.

756. *Aricino est Virbius ille lacu.*] De Virbio Ovid. lib. XV. Metamorph. & Virgilius lib. VII. Æneid. CIOF.

756. *Virbius illo lacu.*] Inde Flamen Virbialis. cujus ex omnibus antiquorum scriptis solum meminit marmor vetus Romanum:

PRÆF. IVVEN.
EQVO PVBLICO
ADIECTO IN V. DECVR.
ORNATO MILITIÆ
PRÆF. COH. AFRICÆ
FLAMINI VIRBIALI.
AVGVRI ÆDILI.
AVGVSTALI Q. Q. IVVENVM.

NEAPOL.

757. *At Lachesis, Clotho.*] Duae Parcae, filiae Jovis ex Themide, Coeli filia. Apollodorus lib. I. CIOFAN. Pro *Lachesi* in uno Farnes. Regio, meo est, *Limenus.* Putean. *Limens.* aliis, *Limeneus.* Erfurtanus, *Climenos.* in Mazar. Zulich. prim. Farnes. aliisque nonnullis erasa vetus lectio. etiam in Vossiano. ubi relicta ad marginem priscae lectionis interpretatio ridicula, *Limines, sive Liminus Deus dicitur esse liminis.* deinde meliores omnes, *haec fila teneri, Hic fieri regni.* Latet haud dubie mendum. Scribe:

At Clymenus Clothoque dolent; haec fila reneri;
Hic fieri regni jura minora sui.

Posset & *Clymenos* legi. singula videamus. Cur Pluto *Clymenus* dicatur causam dat Auctor Etymologici: Κλύμενος ὄνομα κύριον ἥρωος. παρὰ τὸ κλύω, τὸ δοξάζω. ἔτι καὶ ἐπίθετον ᾅδου. τουτέστιν ὁ πάντα καλῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἢ ὁ ὑπὲρ πάντων ἀκουόμενος. in Anthologia Graecorum Epigrammatum libro tertio, capite εἰς ὄρνις, Epigrammate Anytes:

Οὐκ

Juppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris. Deus est. placare parenti.
Propter te fieri quod vetat, ipse facit.
NOn ego te, quamvis properabis vincere, Caesar,
Si vetet auspicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius Thrasymenaque litora testes;
Per volucres aequos multa monere Deos.
Tempora si veteris quaeris temeraria damni;
Quartus ab extremo mense bis ille dies.

Poste-

Οὐκ ἔτι λίγεια σε κατ' ἀφνειὸν ἄκιδος οἶκον
Ἄκρη μελιζομένα ὄψεται ἠέλιος.
Ἤδη γὰρ λειμῶνας ἐπὶ Κλυμένου πεπότησαι,
Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα Περσεφόνας.

& eodem libro, capite *εἰς ποιήτας* Antipatri Epigrammate *εἰς Ὀρφέα*

Ὃς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ Κλυμένοιο νόημα
Καὶ τὸν ἀκήλητον θυμὸν ἔθελξε λύρῃ.

apud Hephaestionem libello de Metris ex Hymno Philici in Cererem versus iste producitur:

Τὰ χθονία μύστικα Δημητρεῖ τε καὶ Περσεφόνῃ
Καὶ Κλυμένῳ τὰ δῶρα.

qui Lexica Graeca consarcinarunt homines eruditi, sola Etymologici magni auctoritate nituntur, ut ostendant Plutoni attributum fuisse *Κλυμένου* cognomentum. *Clymenus* igitur Pluto, quod paucis hactenus fuisse notum opinor. quapropter & recte additur, dolere illum, *regni sui jura fieri minora*; cum Clotho doleat *reneri sua fila.* nam *teneri* legendum esse vidit ad Herodis Attici inscriptionem Salmasius. Adi Notas nostras Epicedio in mortem Drusi, ℣. 444. Ceterum & *Summanus* Plutus antiquis, & *Vedius*, & *Vejovis*, teste Marciano Capella aliisque. vide Papiae Lexicon in *Vedius.* sed & *Serapis* Plutus, qui Deus Sinopensium ab Ægyptiis postea adscitus est. ut Plutarchus de Iside & Osiride, Clemens Alexandrinus in Protreptico, Epiphanius, Theophilus ad Autolycum, & alii testantur. HEINS. *Limenus* etiam in Francof. erat. vid. Hesych. in *Περίκλυμος.*

757. *Dolent sua fila teneri.*] Quattuor Vatic. Fratris, Maffeianus & Ursini, *haec fila.* CIOF.

760. *Noverat artis opem.*] *Moverat* Zulich. opt. Patav. Laeti & tres alii. bene. nisi *fecerat ope* mavis. nam tres scripti, *voverat.* superiori versu, *exemplo veritus*, Ursin. prim. Patav. & Maz. *extemplo* Zulich. HEINS. *Moverat* firmatur ex lib. I. 268. unde & *opus* posset legi, ut hic unus Patavin. *mirae artis* etiam Petav. unus.

762. *Propter te fieri quod vetat, ipse facit.*] Duo Vatic. *Propter te fieri, quod facit, ipse vetat.* Non mala prorsus sententia, & carmen. CIOFAN. In duobus Vaticanis, *quod vetat ipse facit.* Utram scripturam mavis, per me tibi libet: semper idem sensus, dummodo puncta mutes. NEAPOL. *Flecti* Mazar. *fleri* Sarrav. & multi alii. quidam, *quod facit ipse vetat.* duo, *facis.* HEINS.

763. *Non ego te, quamvis.*] IX. Kalendas occubuit ad lacum Thrasimenum C. Flaminius Consul clade insigni: ob spreta auspicia putarunt illi caeci; ideo haec Caesari modo commendat. Arnobius lib. IV. non in auspicia, sed in Pelloniam suam ita lusit: *Et ubi, quaeso, jam dudum Pellonia haec fuit, cum apud furculas Caudinas deus publicum subjugatum est, cum apud lacum Thrasimenum sanguinei cucurrere fluctus?* & post pauca his paria: *Dormiebat, stertebat, aut, quod vilia facere consueta sunt capita, in hostilia castra defugerat?* NEAPOL.

764. *Si vetat.*] *Vetet* meliores. & *sint testes*, pro *sunt.* HEINS. *Si movet* Bernens.

765. *Sunt tibi Flaminius Thrasymenaque littora testes.*] Auctor Epitomae Livianae lib. XXII. *Cajus Flaminius consul homo temerarius, contra auspicia profectus, signis militaribus effossis, quae tolli non poterant, & ab equo, quem conscenderat, per caput devolutus, insidiis ab Hannibale circumventus ad Thrasymenum lacum cum exercitu caesus est.* Eutropius lib. III. *Inde ad Tusciam veniens Hannibal, Flamminio consuli occurrit; ipsum Flaminium interemit, Romanorum viginti-quinque millia caesa sunt, ceteri diffugerunt.* Hac de re plura Livius lib. XXII. Polybius lib. III. Florus lib. II. cap. 5. Plutarchus in Fabio. Nepos in Hannibale. Orosius lib. IV. cap. 15. alii. Accepta autem est haec clades secundo bello Punico, anno ab urbe condita DXXXV. ipso Cajo Flaminio & Cn. Servilio Coss. CIOFAN. *Sint tibi* Junian. & tres alii, cum editis quibusdam.

766. *Monere.*] *Movere* multi.

768. *Quartus.*] *Quintus* sex libri. *esse dies* Gryph. Editio.

769. Po-

Postera lux melior. superat Masinissa Syphacem;
 Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
 Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!
 Post septem luces Junius actus erit.
Ite, Deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
 In Tiberis ripâ munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymbâ.
 Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae juvenum convivia lintres;
 Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
 Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.

Con-

769 *Postera lux melior, superat Masanissa Syphacem.*] Orosius libro superius citato, cap. 18. Syphacem fugientem Laelius & Masanissa ceperunt, cetera multitudo Cirtam confugit, quam Masanissa oppugnatam in deditionem recepit. Syphacem ad Scipionem catenis vinctum deduxit, quem Scipio cum ingentibus spoliis plurimisque captivis Romam producendum Laelio tradidit. De Masanissa mirabile quiddam narrat Cicero in Catone Majori: ubi ita est: *Arbitror te audire, Scipio, hospes tuus Masanissa, quae faciat hodie, nonaginta annos natus, cum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non ascendere; cum equo, ex equo non descendere: nullo imbre, nullo frigore adduci, ut capite operto sit.* Et Eutropius lib. IV. De tertio bello Punico, quod anno V. C. DC. IV. vel, ut alii, DC. VI. motum est. *Per idem*, inquit, *tempus Masanissa, amicus Populi R. anno vitae suae* XCVII. *mortuus*, XLIV. *filiis relictis. Scipionem divisorem regni inter filios esse jussit.* De quo etiam Valerius Max. lib. IIX. cap. 13. & lib. IX. cap. 14. CIOFAN. *Proxima* Moreti.

769. *Postera lux melior.*] VIII. Kalendas Syphax ille à Scipione Africano secundo praelio dirutus; tertio victus & captus à C. Laelio & Masinissâ Rege: nec multo post, Cyrta regni caput, Sophonisba uxor, & regia familia, anno Urbis DL. NEAPOL.

769. *Masanissa Syphacem.*] Syphax, ut ex Livio narrat idem Valerius lib v. cap. I. in custodia Tiburi mortuus est; quem Senatus publico funere efferendum censuit. CIOFAN. *Masinissa* omnes fere scripti.

770. *Hasdrubal ipse suis.*] Id fuit antea, anno Urbis DXLVI. C. Claudio Nerone & M. Livio Salinatore Coss. NEAP.

771. *Fortunae Fortis honores.*] Nam sunt eodem VIII. Kalendas Julias. De hac celebritate M. Varro lib. v. de L. L. *Dies Fortunae appellatus ab Servio Tullio Rege, quod is fanum Fortis Fortunae secundum Tiberim extra urbem Romam dedicavit Junio mense.* NEAP.

772 *Remorante.*] *Revocante* tres. *retinente* duo.

774. *Post.*] *Per* Putean. & Sarrav.

776. *In Tiberis ripa.*] *Secundum Tiberim* ait Varro; nimirum ultra flumen: nam Fortis Fortunae templum situm in Transtiberinâ regione; vel ex eo patet, quod Naso subdit, vel ponte vel naviculâ illud adeundum. NEAP.

777. *Decurrite.*] *Discurrite* tres libri.

779. *Ferte coronatae juvenum convivia lintres, Multaque per medias vina bibantur aquas.*] Coronabantur naves apud Romanos mense Junio in Fortisfortunae celebritate, & per medium amnem convivia ducebant. Observavit L. Georgius in lib. de Navigiis. CIOFAN. *Coronati* Sarravii. vide ad lib. II. ℣s. ult.

781. *Plebs colit hanc.*] Inde ad olitores Columella:

Et celebres Fortis Fortunae dicite laudes.
NEAPOL.

782. *Et ex humili sceptra tulisse loco.*] Sed idcirco Plutarchus Fortunam cognomine *μικρὰν, ἣν βρέβιμ*, inquit, *καλοῦσι*, sacrasse commemorat; multaque ibi fana scribit à Servio eidem extructa: attamen illud Fortis Fortunae silentio praeterit, nisi includat in his, *Καὶ τί ἂν τις ἐπεξίοι τὰς ἄλλας ἐπωνυμίας.* in libello vero

περὶ

Convenit & ſervis: ſervâ quia Tullius ortus
  Conſtituit dubiae templa propinqua Deae.
Ecce, ſuburbanâ rediens male ſobrius aede,
  Ad ſtellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc, & cras fortaſſe latebit:
  Dehinc erit, Orion, adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus; dixiſſet eâdem
  Venturum tempus ſolſtitiale die.
Lucifero ſubeunte Lares delubra tulerunt,
  Hîc ubi fit doctâ multa corona manu.
Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
  Ante Palatini condidit ora jugi.
Tot reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
  Cum data ſunt trabeae templa, Quirine, tuae.

περὶ Τυχ. ejus meminit; vertitque *Φόρτικαν*. Neapol.

783. *Serva quia Tullius ortus.*] Ex captivâ Ocriſiâ Ocriculanâ: unde Manilius in Apoteleſmatico vocat hunc Regem *de capto ſanguine.* Neap.

785. *Rediens.*] *Reſidens* Putean. & tres alii. *veniens* Bernenſ.

786. *Talia verba jacit.*] *Ebria verba* unus. *facit* quatuor.

787. *Zona latet tua nunc.*] Eodem viii. Kalendas, ſubdit & vii. etiam latere: vi. ergo heliace oritur. Aëtius vult vii. id eſt die xxv. verba ſunt: *Μηνὶ τῷ αὐτῷ κέ' Ὠρίων ἑῷος ἄρχεται ἐπιτέλλειν· εἰσὶ δὲ τροπαὶ θεριναί· καὶ ἀλλάσσεται σφοδρῶς ὁ ἀὴρ περὶ τριῶν ἡμερῶν.* Neapol.

789. *At ſi non eſſet potus.*] Lib. Urſini & Maffei, *ſtultus.* Ciofan. Ita & quatuor alii. *pulſus*, vel *ſtultus*, Putean.

790. *Tempus ſolſtitiale die.*] Non viii. Kalendas, & eodem die feſto Fortis Fortunae, ut male ſenſum & verba flexit caecior Tireſiâ Fanenſis: nam manifeſto ſolſtitium eodem die Naſo facit, quo exortum Orionis, ut Aëtius & alii; Plinius tamen exortum hujus ſideris ſcripſit, ut Noſter, vi. Kalendas. locus exſtat lib. xviii. cap. 28. ſed ſolſtitium capite praecedenti ejusdem libri viii. Kalendas. Columella lib. xi. cap. 2. octavo, & ſeptimo, & ſexto Kalendas Julias ſolſtitium fieri reliquit. Neſcio an ipſe ita vere ſentiat, an hîc varias antiquorum parapegmatum opiniones referat. Neapol.

791. *Lucifero ſubeunte.*] v. Kalendas dicata Larum & Jovis cognomento Statoris aedes. res protritae. Neapol.

793. *Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim.*] Ex hoc loco perſuaſum habuerunt viri etiam in his litteris praecipui nominis, ut crederent in *Statore* Syllabam primam poſſe produci. atqui *Stator* à *ſiſtendo* dictus Juppiter. Florus libro primo capite primo: *Adeo ut Romulus Jovem oraret, foedam ſuorum fugam ſiſteret. Hinc templum, & Stator Juppiter.* Codices vetuſti vulgatae ſcripturae controverſiam movent. *Tempus idem Statoris habet* Zulichemianus. quatuor alii, *Stator aedis habet*. Scribe ex Urſiniano optimo & uno Patavino:

Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

nec aliter in ora Sarraviani. uti jam monuit in Obſervationibus libro iv. cap. 15. vir ſummus Johannes Fredericus Gronovius. qui illic adeundus. Varro libro octavo Rerum Divinarum apud Macrobium Saturnal. libro iv. cap. 1. *Delubrum alios aeſtimare, in quo praeter aedem ſit area adſumta deûm cauſſa: ut eſt in Circo Flaminio Jovis Statoris.* corripitur etiam in *ſtatum* prior ſyllaba, ut in *ſtato tempore*, *ſtatis diebus.* ut turpiter ſit lapſus Solinianis Exercitationibus Salmaſius pag. 643. dum in Manilii verſibus reponi jubet:

Quum ſpatium non ſit ſtatum pugnantibus horis,

pro quo *ſpatium tantum* nunc circumfertur. illud *tantum* ex *pugnantibus* generatum videtur. Putabam antiquitus exaratum fuiſſe, *Quum ſpatium non ſit par.* omiſſo *ſibi* ob cognationem literarum praecedentis proxime vocis *ſit.* hinc, quod viderent claudicare verſum, ſubſtituiſſe, *tantum*, cum reponi deberet,

Quum ſpatium non ſit ſibi par pugnantibus horis.

de quo loquendi modo egi copioſe ad Epiſtolam Acontii vſ. 62. Heins.

Tempus Iüleis cras est natale Kalendis:
  Pierides, coeptis addite summa meis.
Dicite Pierides, quis vos adjunxerit isti,
  Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: sic Clio, Clari monumenta Philippi,
  Adspicis: unde trahit Marcia casta genus.
Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco;
  In quâ par facies nobilitate suâ.

Par

796. *Templa, Quirine, tuae.*] Loquitur de antiquo illo templo, quod statim Romulo posuerunt in colle Quirinali, post relata Julii Proculi: illud postea sex supra septuaginta columnis ornavit Caesar Octavianus, iterumque dedicavit. Vide Dionem lib. LIV. NEAP. *Condita sunt* Bernens. & tres alii. *turbae templa* quatuor.

797. *Cras est natale Kalendis.*] Relinquit vacuum diem unum: & sumus, inquit, in ultimâ mensis luce; quâ refecta aedes Herculis Musarum: cras erunt Kalendae Juliae. Explicui Nasonis implicatam mentem. Josephus Scaliger in Notis ad Eusebii annum M. D. CCCLXXIII. male capiens versiculum hunc de Julii Caesaris natali, sic emendavit:

——— *Cras est natale Camoenis.*

Errat in eo etiam, cum rationem reddens, *Notum*, inquit, *Camoenas in aede Herculis consecratas ad portam Capenam.* Nemo sanae mentis haec probet: nam situs aedis fuit in regione IX. NEAP. *Camoenis* Scaliger. In ora codicis sui & ad annum MDCCCCLXXIII. Chronici Eusebiani. Natus enim Divus Julius a. d. IV. Id. Quintil. teste Macrobio, in cujus rei fidem mensis ille Julii postea nomen obtinuit. *Camoenas* vero *Ideas* innuit in aede Herculis ad portam Capenam consecratas. sed aedem Herculis Musarum a Divo Julio fuisse instauratam restitutamque. legisse me non memini. HEINS.

799. *Quis vos addixerit isti.*] Est & vetus scriptura, *Quis vos adduxerit illuc.* NEAP. *Adjunxerit* Sarravii codex & quinque aut sex alii. Plurimi, etiam ex melioribus, *adduxerit.* Sed *adjunxerit* placet. sic *consors adjuncta Tonanti Roma* Claudiano Consul. Olybr. ubi pari modo variant libri veteres. HEINS. *Adduxerit istuc* Bernens. & Putean.

801. *Clari monimenta Philippi.*] Tacet antiquum templi auctorem, & nominat juniorem. Antiquus fuit Fulvius Nobilior. de quo sic Eumenius Rhetor in Oratione de Scholis Cluvensibus apud Galliae Praesidem habita: *Aedem Herculis Musarum in Circo Flaminio Fulvius ille Nobilior ex pecuniâ Censoria fecit, non modo id secutus, quod ipse litteris & summâ Poetae amicitiâ duceretur; sed quod in Graeciâ cum esset Imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, id est comitem ducemque Musarum: idemque primus signa novem, id est omnium Camenarum, ex Ambraciensi oppido translata, sub tutelâ fortissimi nominis consecravit; quia mutuis operis & praemiis juvari ornarique deberent, Musarum quies defensione Herculis, virtus Herculis voce Musarum.* Habes primum. Habeas secundum: is fuit Philippus Augusti vitricus, qui jam vetustate collapsum restituit: tale nihil apud antiquos. promptum exemplum Suetonii in Augusto: *Multaque à multis exstructa sunt, sicut à Marcio Philippo aedes Herculis Musarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Asinio Pollione atrium Libertatis.* qui omnes non auctores horum aedificiorum, sed refectores. Philippus tantum tunc novâ operâ Herculis aedi adjunxit porticum, de quâ Martialis lib. V. Epigrammatum:

Vites censeo Porticum Philippi;
Si te viderit Hercules, peristi.

NEAPOL.

802. *Martia casta genus.*] Haec illa eadem, quae summe dilexit Nostri conjugem. de istâ ipse in Ponto libro primo:

Hanc probat, & primo dilectam semper ab aevo
Est inter comites Martia censa suas;
Inque suis habuit matertera Caesaris ante:
Quarum judicio siqua probata, proba est.

NEAPOL.

802. *Marcia.*] Lege, *Marcia*, & hic & alibi. idque cum Ursini libro & duobus aliis. hinc *aqua Marcia* a Marcio Philippo. & *Narbo Marcius*. quod eam coloniam deduxerit Q. Marcius Cos. cum collega M. Porcio. in veteri marmore videtur mendose scriptum esse, NARBO MART. HEINS.

804. *Nobilitate fuit.*] Membrana vetus, *nobilitate suâ est.* Nescio quam eligam: nam scriptura una dicit extinctam, altera superstitem. Ex citato supra loco vix elici potest, nec ex hoc alio in eodem Ponto lib. III. Eleg. primâ ad Maritam:

Hoc domui debes, de quâ censeris, ut illam
Non magis officiis quam probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi. NEAP.

Sua

Par animo quoque forma ſuo reſpondet in illâ:
Et genus, & facies, ingeniumque ſimul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Caeſaris illi.
O decus, ô ſacrâ femina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctae adſenſêre ſorores.
Adnuit Alcides, increpuitque lyram.

Sua meliores magno numero. & mox, *reſpondet*, pro *reſpondit*. recte. Nam erat etiamnum in vivis Marcia. eſt enim de uxore Maximi intelligendum, de qua in Ponticis agit Noſter non ſemel. deinde *nobilitate ſua*, pro *nobilitati ſuae*, inſolenter dictum, nec tamen ſine exemplo. Audi Aruſianum Meſſium de Exemplis Elocutionum, libello hactenus inedito: *Par his. Cicero pro Cluentio: Ingenio & virtute par his, quos ante memoravi. Par hac re. Salluſtius Hiſt.* IV. *Scalas pares moenium altitudine. Par cum his. Salluſt. Jugurth. Parem cum liberis ſuis regnique participem feciſti. Par hoc facere. Virgilius Bucol. Et cantare pares.* Sextum caſum ſaepe pro tertio ponebant, qua de re in opere Grammatico vir ſummus Gerardus Johannes Voſſius. HEINS. Vid. Eruditiſſimi Maſſonii vitam Ovidii ad A. V. C. DCCLXVII. ubi de hac Marcia late agit. *par* vero cum ablativo conſtrui vidimus ad lib. IV. 306. BURM.

806. *Et genus, & facies.*] In Francof. erat adſcriptum: Haec adulterina ſunt: nam jam ante idem dixerat, & ita cenſebat Broeckhuſius.

810. *Sacra domo.*] *Sacro thoro* Thuan.

812. *Increpuitque lyra.*] *Lyram* Urſini, Sarravii & tres alii. Ep. Briſeidis:

Threïciam digitis increpuiſſe lyram.

quem verſum repetit Amor. lib. II. El. XI. In Ibide:

Terque cruentatas increpuere manus.

Triſt. I. Eleg. III.

Increpuit quantis viribus unda latus.

increpat ſonitum tuba apud Virgil. Æn. IX. Propertius libro III.

Increpat abſumtum nec ſua mater Ityn.

Calpurnius Ecloga V.

At ſimul argutae nemus increpuere cicadae.

Ennius in Thyeſte:

Sed ſonitus aures meas pedum pulſu increpat.

vid. Non. Marcel. in *crepare*. ſic & *concrepare* ſupra lib. V.

Rurſus aquam tangit, Temeſacaque concrepat aera.

Atque hactenus, quae ad Faſtos Naſonianos obſervavi. Ceterum in Urſini veterrimo codice & literis Longobardicis ſive Saxonicis, quas vocant, exarato, tum etiam in duobus Patavinis melioribus, uno praeterea Vaticano, ac Sfortianae bibliothecae codice, quem obiter Romae inſpexi, ſubjungebantur verſus hi quatuor:

Si novus à Jani ſacris numerabitur annus,
Quintilis falſo nomine dictus erit.
Si facis; ut fuerant, primas à Marte Kalendas,
Tempora conſtabunt ordine ducta ſuo.

Vaticanus hoc initium libri ſeptimi conſtituebat. at amiciſſimus Gronovius monuit, inſpectam ſibi fuiſſe in Norico vetuſtam Naſonis editionem, cui Celtes Protacius, is nempe, qui primus poſt renatas literas poëſin in Germania inſtauravit, manu ſua adſcripſiſſet, reliquos ſex Faſtorum libros ſervari apud Presbyterum in pago prope Ulmam, principiumque ſeptimi libri in illo codice tale exaratum fuiſſe:

Tu quoque mutati cauſas & nomine menſis
A te qui ſequitur, maxime Caeſar, habes.

Sed ut dicam ingenue quod res eſt, opinor Celtem Protacium non tam decepiſſe, quam fuiſſe ab aliis, qui viſum ſibi atque inſpectum hunc codicem affirmarent, deceptum. Nam Lactantius in Divinis Inſtitutionibus, Priſcianus in Grammatica, aliique veterum cum locos complures ex Faſtis Naſonianis proferant in medium, ex libris tamen ſex poſterioribus deperditis nihil prorſus producunt, ut certum ſit, alteram hujus poëmatis partem jam ante ſaecula complura interćidiſſe. HEINS.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBRI V.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER I.

ELEGIA I.

PArve, (nec invideo) fine me, Liber, ibis in Urbem:
(Hei mihi!) quò domino non licet ire tuo.
Vade, fed incultus; qualem decet exfulis effe.
Infelix, habitum temporis hujus habe.

Nec

Infcripfit hosce Triftium libros Ovidius à materia, quam continent: neque hi ab illis, quos de Ponto à loco appellavit, quidquam differunt, nifi quod in his amicorum nomina, ut in illis, non pofuit. Idque teftatur Ovidius ipfe Elegia & lib. I. de Ponto, ubi ita eft, ad Brutum:

Invenies, quamvis non fit miferabilis index,
Non minus hoc illo trifte, quod ante dedit.
Rebus idem, titulo differt, & epiftola, cui fit
Non occultate nomine miffa, docet.

CIOFAN. Horum librorum exemplaria etfi praefto fuere non pauca, nullum tamen inter illa, quod multum fenii aut vetuftatis prae fe ferret, praeter Vaticanum unum & Hamburgenfe Cathedralis ecclefiae; cum Vaticano Politiani fchedae ut plurimum confpirant. quanquam ne illi quidem codices ad aetatem fexcentorum annorum adfurgant. reliqui recentioris funt notae, qui fuo loco defignabuntur. eos inter Combii codex Venetus & unus Palatinus palmam facile ferunt. infcribendi autem libri *Triftium*, non *de Triftibus*, ut Scaliger Arte Poët. lib. III. pag. 307. adnotaverat, & adfcripferat locum Martialis lib. VII. 46.

Perdiderant jam vota metum, fecuraque flebant
Triftia, cum lacrimis jamque peractus eras.

& ita Claudian. Bel. Get.

Feftas doleant ne triftibus aures.

HEINS. Vid. Scriver. ad Martial. d. l. Barth. ad Claud. Conf. O ybr. ỳf. 3. Editionis prioris, defendebat, *de Triftibus*.

1. *Parve liber.*] Primum hujus operis librum fignificat. Singulos enim quosque libros à poeta Romam miffos fuiffe perfpicue cognofcitur, cum ex aliis locis, tum ex libro V. ubi principio ipfo ita eft:

Hunc quoque de Getico, noftri ftudiofe, libellum
Littore praemiffis quattuor adde meis.

Hanc autem Elegiam poft reliquas hujus primi libri fcriptam fuiffe crediderim, quae & tabellarii munere fungitur, &, quid in ipfo libro contineatur, edocet. CIOFAN.

1. *Nec invideo.*] Id eft, non obfifto. fic verbum *invidia* apud Virgilium lib. IV. Æneid.

Quae tandem Aufonia Teucros confidere terra
Invidia eft? CIOFAN.

2. *Quod domino.*] In nonnullis, *quò domino*: utrumque recte. NAUG. Multi codices, *quod domino*. Atilius Fortunatianus in Arte, inter Grammatic. veteres, pag. 2696. citat, *cum domino non licet ire tuo*. fed vulgata recta eft. BURM.

2. *Domino.*] Πoιητῇ. Sic lib. III. Eleg. I.
Erubui domino cultior effe meo. CIOFAN.

3. *Vade.*] Sic & Martialis item ad lib. Ep. IV. lib. III.
Romam vade, liber. CIOFAN.

3. *Qualem decet exfulis effe.*] Nam exfules & rei multam barbam & hirtum capillum ferebant. CIOFAN.

4. *Hujus temporis.*] Hujus calamitatis, aerumnae, cladis, &, ut ipfe infra dicit, ruinae. Noftro idi-

Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
Non est conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigrâ cornua fronte geras.

Fe-

idiomate, *Di questo travaglio.* quo modo verbum *tempora* in multitudinis numero non semel usurpavit Cicero, & hic Noster lib. III. Eleg. I.

Carmine temporibus conveniente suis.

CIOFAN.

5. *Nec te purpureo velent vaccinia fuco.*] Mart. lib. III. Ep. II.

Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris umbilicis,
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat superbus index.

CIOFAN. *Fuco* Polit. Hamburg. Vatic. & alii octo aut novem ex castigatioribus. recte. ut ad Claudianum jam monui lib. I. in Rufinum ℣s. 208. absonum enim prorsus istud, *velare fuco.* Sequenti hexametro, *charta notentur*, pro *notetur*, venuste Rottendorphianus liber. in uno Mediceo pro diversa lectione, *ligetur*, pro *linatur.* quale mendum quoque sustulimus è lib. III. Artis Amator. ℣s. 232. ubi plura de *linendi* verbo notamus. Horatius Arte poëtica 330. ad rem:

—— *speramus carmina fingi*
Posse linenda cedro, & laevi servanda cupresso.

illini quoque *minio* habes apud Plinium lib. XXXIII. cap. 7. *Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantiumque corpora.* Martianus Capella libro II. *Cernere erat, qui libri quantaque volumina, quot linguarum opera ex ore virginis diffluebant. alia ex papyro, quae cedro perlita fuerat, videbantur, alii carbasinis voluminibus complicati libri ex ovillis quoque multi tergoribus, rari vero in philyrae cortice subnotati.* Columella libro VI. cap. 31. *Scabies si levis est, inter initia candenti sole vel cedria, vel oleo lentisci linitur.* ubi veterrimus codex, quo sum usus, *vel cedro*; & hoc pro *cedria.* quomodo tam in Nasonis quam in Horatii locis jam prolatis. cedrino enim oleo ungebantur libri, ut carici resisterent ac tineis. Vitruvius libro II. cap. 9. *Quemadmodum ex cupressu & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedrium dicitur, nascitur. quo reliquae res, cum sint unctae, uti etiam libri, à tineis & à carie non laeduntur.* *cedratos libros* dixit Plinius libro XIII. cap. 13. cedri oleo perunctos. *Et libros cedratos fuisse, propterea arbitrari & tineas non tetigisse.* Idem Plinius libro XVI. cap. 39. *Cedri oleo peruncta materies nec tineam, nec cariem sentit.* quod igitur Vitruvio ac Plinio *cedri oleo ungi* seu *perungi*, id Horatio ac Nostro *lini cedro* dicitur. *cedro perungi* Martiali lib. III. Ep. II. ad librum suum:

Cedro nunc licet ambules perunctus.

ubi plura ad rem habes. Scholiastes Persii, *Carmina digna cedro*, ideo dicit, *quòd mos apud veteres erat, ut chartae, in quibus nobilia carmina scribebantur, oleo cedrino inungerentur.* adeundus Casaubonus ad Persium I. Sat. 42. HEINS.

5. *Purpureo.*] Contra Martialis libro III. Ep. II. ad libellum:

Et te purpura delicata velet.

Idem libro V. Ep. VI.

Quae cedro decorata purpuraque.
Nigris pagina crevit umbilicis.

Statius Lusu Saturnalitio ad Plotium Grippum: *Noster purpureus novusque charta.* Lucianus libro de Philosophis Mercenariis: Ὅμοιοι τοῖς καλλίστοις βιβλίοις, ὧν χρυσοῖ μὲν οἱ ὀμφαλοί, πορφυρᾶ δ᾽ ἔκτοσθεν ἡ διφθέρα. *Similes pulcherrimis libellis, quibus aurei umbilici & purpurea extrorsus pellis.* Idem ad imperitum libros emturientem: Βιβλίον πάγκαλον πορφυρᾶν μὲν ἔχον τὴν διφθέραν, χρυσοῦν δὲ τὸν ὀμφαλόν. *Libellus pulcherrimus, purpuream pellem habens & aureum umbilicum.* ita rectius vertas, quam *purpuream membranam.* velamen enim & vestitus librorum ex pelle. Huc refer illud Martialis,

Pellibus exiguis artatur Livius ingens.

tum quod Tibullus dixit,

Lutea nec niveum involvat membrana libellum.

non ad libelli velamentum referri debet, sed ad ipsum volumen, quod ex membrana constabat. Ceterum Nasonis hoc exordium aemulatus est Publilius Optatianus Porphyrius praefatione Panegyrici, quem Constantino Augusto dixit. HEINS.

7. *Nec titulus.*] *Titulus* quare sit dictus doctorum hominum varia est opinio, quorum nulla mihi probatur. Quare ego, quid super hac re in mentem venit, in medium adferre non gravabor. *Titulum* cum *tutulo* unum & idem esse censeo: *i* in *u* mutato. ut *optime, optume: maxime, maxume: lacrima, lacruma. Tutulus* autem, ut Festus ait, vocabatur *Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiebat vitta purpurea. innexa crinibus, & extructum in altitudinem.* Ut enim tutulus mulierum capiti, sic titulus librorum fronti imponebatur. CIOFAN. Saniora videbis apud Vossium in Etymolog. ceterum veteres per *titulum* non

in-

Felices ornent haec instrumenta libellos;
Fortunae memorem te decet esse meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes:
Hirsutus passis ut videare comis.

Ne-

intellexisse, ut hodie, primae paginae solummodo inscriptionem, quae *index* etiam dicitur, sed titulos vocasse majores operum partes, ut *capita* minores, docet Barth. ad Claud. praefat. Bell. Get. ℣. 9. Plura de varia vocis hujus & olim & deinde significatione vid. apud Munker. ad Hygin. Fab. LXXX. & Stephan. ad Saxon. Gramm. praefat. pag. 2. & alios. Burm.

7. *Cedro.*] Oleo *cedrino*. Chartas contra cariem illinebant veteres. Quem morem ostendit Ausonius Gallus, cujus haec sunt ad libellum suum:

Si tineas cariemque pati te, charta, necesse est,
Incipe versiculis ante perire meis.
Malo, inquis, tineas. sapis, aerumnose libelle,
Perfungi mavis qui leviore malo.
Ast ego damnosae nolo otia perdere Musae,
Jacturam somni quae parit, atque olei.
Utilius dormire fuit, quam perdere somnum,
Atque oleum; verum. causa sed ista mihi est.
Irascor Proculo, cujus facundia tanta est,
Quantus honor; scripsit plurima quae cohibet.
Hinc studio ulcisci, & prompta est haec ultio Vati,
Qui sua non edit carmina, nostra legat.
Hujus in arbitrio est, seu te juvenescere cedro,
Seu jubeat duris vermibus esse cibum.
Huic ego, quod nobis superest ignobilis oti,
Deputo, sive legat, quae dabo, sive tegat.

Hoc autem loco ad librorum ornatum eo oleo usos esse indicat Poëta noster. & Martialis lib. I.

Cedro nunc licet ambules perunctus.

Rursus hic Noster libro III. Eleg. I.

Quod neque sum cedro flavus, nec pumice levis.

Ciofan.

8. *Candida nec nigrâ cornua fronte geras.*] Optime hunc locum declarat politiss. vir Paulus Manutius in Comment. in Epist. VII. lib. III. Familiar. Cujus haec verba sunt: *Extremae partes, quod extra volumen eminentes, cornuum similitudinem prae se ferrent, cornua vocabantur: quibus ornamentum aliquod addi solitum ostendit Ovidius, cum librum suum Elegia I. Trist. sic alloquitur:*

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Nec geras candida cornua, quae fortunae sunt indicia laetioris, cum sit atrata frons, qualem in calamitate nostra decet esse. Est enim frons libri exterior voluminis pars. Itaque dixit idem proxime superiore versu:

Nec fragili geminae poliantur pumice frontes.

Haec ille. Huc etiam pertinet locus Ausonii;

Quos legis à prima deductos menide libri,
Doctores patriae scito fuisse meae.

Super quo haec notat doctiss. Turnebus lib. XXII. cap. 10. Adversar. *Veteres*, inquit, *ut in calce librorum coronidem appingebant, ita, ut suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. Menis autem lunula est, quae cum corniculata sit, idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocavere.* Ciofan.

11. *Poliantur pumice frontes.*] *Libellum arida pumice expolitum, & chartam pumice aequatam* Catullus dixit. Martialis, *Aspero libellum Morsu pumicis aridi politum.* Tibullus libro III. Eleg. I. *Tonsum pumice canas comas.* Heins. Voss. ad Catul. Carm. I. frontes in voluminibus ut bases in Cylindris esse docet, contra Muretum, qui pellibus tegi, & eas pumice poliri credebat, ut hodie fieri solet. idem putat ut gemina cornua, ita geminas frontes fuisse. quod vix intelligo, nam si involuta duo habeant cornua, quae extra volumen eminebant, frontes illae quaenam fuerint non capio: ille vero ibi, & latius ad Carm. XIX. pag. 51. margines, sive partes, quae circumcidebantur, intelligit, ut hodie tres frontes, quia a totidem partibus charta vel pergamena incidatur, nostros libros quadratos habere putat. sed ego puto *frontes* librorum esse primam membranam vel paginam, quae titulum habebat. ut ex ℣. infr. 109. apparet:

Cetera turba palam titulos ostendit apertos,
Et sua detecta nomina fronte geret.

gemina erat illa frons, quia & in voluminis parte exteriore titulus obvoluto libro inscribebatur; & deinde cum evolveretur in prima parte iterum index vel titulus libri legebatur. & hinc *prima frons* saepe etiam de aliis rebus dicitur. vid. ad Phaedr. IV. I. & ad Quinctilianum multis locis. Illae ergo frontes geminae poliebantur pumice, licet Vossius membranaceam tabellam adglutinatam velit, quae exterius habebat indicem, seu titulum, interius inscriptionem vel dedicationem. Illae autem frontes geminae, id est exterior & interior pars, pumice poliebatur & aequabatur, ne hirsuta esset, ut Noster indicat. Burm.

12. *Sparsis comis.*] *Passis* editiones antiquae & inter scriptos codices multi. probe. nihil frequentius occurrit apud Nasonem. Hafniensis, *comas*, pro diversa lectione. ut usitato Graecismo videatur reponendum:

Hirsutus passas ut videare comas.

mox etiam *sentiet* meliores. Heins. *Ne videare* volebat Douza.

Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
  De lacrimis factas sentiet esse meis.
Vade, Liber, verbisque meis loca grata saluta.
  Contingam certe quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
  Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
  Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.
Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
  Ne, quod non opus est, forte loquare, dabis.

Pro-

13. *Neve liturarum pudeat, qui viderit illas; De lacrimis factas sentias esse meis.*] Libro III. & Eleg. I.

Littera suffusas quod habet maculosa lituras,
Laesit opus lacrimis ipse poeta suum.

Et Eleg. IIX. hujus libri.

Hic status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
Debeat ut lacrimis nullus inesse modus.

Et lib. & Eleg. v.

Qui mihi flens, dixit.

Ibidem:

Flens quoque me scripsit, nec qua signabar, ad os est
Ante, sed ad madidas gemma relata genas.

Ciofan.

14. *Sentiat.*] *Sentiet* Fragm. Revii, Bern. & septem alii.

16. *Contingam certe quo licet illa pede.*] Quonam pede? libri videlicet. nam suo non poterat Poëta. & vide quo pacto illa membra, quae homines habent, omnia libro attribuat. Ciofan. *Quolibet* alii editi & quidam scripti.

17. *Si quis, ut in populo, nostri non immemor, illo, Si quis, qui, quid agam forte requiret, erit.*] Multi, *immemor extat.* duo cum primâ editione, *illi.* Scribe, *illic. requirat* etiam castigatiores. pro *Si quis* posteriori versu, quae repetitio inconcinna est, si quid video, *Civis* rectius reponatur, utcunque membranis omnibus invitis,

Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic
Civis, qui, quid agam, forte requiras, erit.

ut in populo. Pont. lib. IV. Eleg. v.

Si quis, ut in populo, qui sitis & unde requiret.

& lib. Trist. II. 157.

Per patriam quae te tuta & secura parente est,
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram.

Pont. lib. I. Eleg. VII.

Cetera sit sospes cultorum turba tuorum,
In quibus, ut populo, pars ego parva fui.

Horatius lib. I. Sat. VI.

——— *vestem famulosque sequentes;*
Ut magno in populo, si quis vidisset.

Virgilius I. 148.

Ac veluti magno in populo, cum saepe coorta est
Seditio.

Heins. Ita Curtius VIII. 2. *Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, sex millia impleverant.* Florus I. 26. *Cum, ut in magno & indies majore populo, interim perniciosi cives existerent.* Eleg. in Drus. 66.

Luctus, ut in Druso, publicus ille fuit.

vid. & Bentl. ad Horat. I. Sat. VI. 70. Simili modo Thucydid. lib. II. cap. 65. *Ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ, ἡμαρτήθη.* *illic* etiam Zinzel. Promulf. cap. 50. *illi* Edit. Gryph *exstat* Leid. Putean. & tredecim alii. *Et si qui quid,* Palatin. Burm.

19. *Vivere me dices.*] Lib. III. Eleg. 7.

Vivere me dices, sed sic, ut vivere nolim,
Nec mala tam longa nostra levata mora.

Ciofan. *Me dicas* pr. Edit. & duo scripti. *negato* etiam Vatican. *sanum tamen* Excerpta Vossii, Bernens. & tres alii: quae eadem diversitas Eleg. II. 72. *negato* Vatican.

20. *Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.*] Lib. & Eleg. v.

Denique quod vivat, munus habere Dei.

Et Elegia II. h. libri:

Quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
Hanc finite infelix in loca jussa feram.

Et lib. & Elegia IV.

Ipsaque delictis victa est clementia nostris,
Nec tamen errori vita negata meo est.

Et lib. V. Elegia IIX.

Cae-

Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
Et peragat populi publicus ore reus.
Neu, cave, defendas, quamvis mordebere dictis.
Caussa patrocinio non bona pejor erit.
Invenies aliquem, qui me suspiret ademtum,
Carmina nec siccis perlegat ista genis:
Et tacitus secum, nequis malus audiat, optet,
Sit mea, lenito Caesare, poena minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
Placatos misero qui volet esse Deos.

Quae-

Caesaris est primum munus, quod ducimus auras,
Gratia post magnos est tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam, tu, quam dedit ille, tueris.

Lib. IV. De Ponto Eleg. V.

Vivat adhuc, vitamque sibi debere fatetur,
Quod prius à miti Caesare munus habet.

Et Eleg. XV.

Caesaribus vitam, Sexto debere salutem.

CIOFAN.

21. *Atque ita tu tacitus quaerenti plura; legendum Ne quod non opus est, forte loquare, cave.*] Sic distingue: id est, Cum dixeris me vivere, sed salvum tamen non esse, tace. si te ulterius interrogabit, cave ne verbum ullum facias de eo opere, quod legendum non est: neve illud nomines. Intelligit autem libros de Arte Amandi. CIOFAN. In hoc loco exprimendo codd. MSS. quorum meminit Bersmannus, secuti sumus. Nam vulgata certe lectio impedita est:

Atque ita tu tacitus quaerenti plura legendum
Ne, quae non opus est forte loquare, cave.

E qua tamen optime Ciofanus fecisse videtur,

Atque ita tu tacitus quaerenti plura, legendum
Ne quod non opus est forte loquare, cave.

Quam, faventes modo habeat codices, genuinam lectionem existimamus. Ut sit sensus, Atque ita tu, apud eum, qui plura ex te quaeret, tace. Ne opus forte, quod legendum non est, loquare. Hoc est, τὰ Ἐρωτικὰ, quorum causa haec patior, prodas. DAN. HEINS. Scripti, *atque ita tu*, vel *te*. codex Barberinus praeterea, qui inter meliores est, *cautus* agnoscit de quo mox videbimus. *tacitus* enim dici vix potest, quem loquentem inducit. & eadem vox paulo post iteratur minus concinne. deinde *cave* veteres Nostri. & plerique *quod*, pro *quae*. primae editiones, *Ne quod opus non est*. Puto,

Atque ita te cautus quaerenti plura legendum,
Ne, quod non sit opus, forte loquare, dato.

HEINS. Ego putem *tacitus* esse retinendum, nam etsi loquentem induceret Poëta librum, recte tamen *tacitus* dici posset, cum illa vox saepe notet sine arbitris, sine teste. ut mox vs. 29. & Justin. I. 10. *Auctoremque tam foedae lacerationis tacitus, quo proposito fecerit, edocet*, id est secreto. & XVI. 4. *Primo tacitus cum Mithridate colloquitur.* & ita ille saepe. sed non opus est eo, si legatur,

Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
Ne quod non opus est forte loquare, dabis.

deinde, dicit, si plura quis quaerat, tu tacebis; sed dabis te legendum, ne forte loquaris, quod opus non est. id est quod nocere posset tibi & mihi, domino tuo. *quod non opus est*, pro *quo non opus est*, passim veteres dixisse notum est. vide Vorstium ad Just. XI. 7. *quod* vero est in omnibus fere scriptis. BURM.

23. *Admonitus.*] Nostra lingua, *messo per la strada, imboccato, avertito.* CIOFAN. *Forsitan admonitus* unus.

23. *Mea crimina.*] Libri veteres, *carmina*. placet. CIOFAN. Et ita multi scripti. sed *crimina* verum est, & convenit τῷ *reus*. *repetat* etiam tres libri. *ut peragar* Excerpta Vossii.

24. *Populi publicus.*] Est fere allitteratio. Nam *publicus* à populo dicitur. CIOFAN.

24. *Peragar reus.*] Livius lib. IV. *Vos autem, si reum perago, quid acturi estis?* Est autem *peragere reum* usque ad condemnationem prosequi. CIOFAN.

25. *Mordebere.*] *Moderabere* Palatin.

26. *Causa patrocinio non bona major erit.*] *Pejor* sex scripti, argute. & paulo ante, *Neu cave defendas*, scribendum, pro *Tu*. quidam enim veterum, *Me*. alii, *Te*. HEINS. Similis varietas in Ibi 418. ubi *major* & *pejor* permutantur.

27. *Invenies aliquem.*] *Invenies illic* Moreti: *qui me lugebit* Putean. qui & mox *perleget*, ut & tres alii. *qui legat* Politiani & duo alii. & mox, *qui tacitus*. Bonon.

30. *Paena levis.*] *Minor* quinque veteres. ut lib. III. Eleg. VI. 24.

Mutatoque minor sit mea poena loco. HEINS.

31. *Ne*

Quaeque volet, rata sint; ablataque Principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.
Ut peragas mandata, Liber, culpabere forsan;
Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum
Quaerere. quaesito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia quaerunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Haesurum jugulo jam puto jamque meo.
Haec quoque quod facio, judex mirabitur aequus;
Scriptaque cum veniâ qualiacumque leget.

Da

31. *Ne sit miser ipse.*] *Ille* scripti. & *misero*, pro *miseris*, in versu proximo. HEINS.

33. *Quaequae volet, rata sint.*] Quaecumque optabit, ex animi sui sententia contingant. Alibi, *Quae, precor, ut fiant.* & IV. Fastor. *Quae, precor, eveniant.* CIOFAN. Malim, *Quae vovet, ô rata sint.* vel, *ab rata sint.* HEINS.

33. *Ablataque principis ira.*] Ne dubitandum quidem est, quin Latinius sit quod in aliis legitur, *pacataque principis ira.* DAN. HEINS. In uno Vatic. multo melior, immo vera genuinaque est lectio: *placataque.* Probat opinionem meam eruditissimus & ingeniosissimus P. Horatius Torsellinus R. Non enim satis Latine dici puto, *auferre iram.* contra *placare.* CIOF. *Ablata ira* immerito offendit Ciofanum, ut parum Latine dictum. nam *auferre iram* elegans non minus est, quam *auferre jurgium* apud Plautum, & apud Virgilium, *metum auferre.* Posset tamen & *sublata ira* legi, vel *sedata.* vel denique *pacata*, cum *placata* sit in nonnullis, quod superiori versu praecesserat. mox scribendum, *Ut peraget mandata, Liber.* dum perages. Vulgati & scripti, *peragas.* HEINS. Ego *ut* pro quamvis hic, ut millies, capio: licet peragas, quae mando, culpaberis tamen forte, & in te requirent ingenium domini tui. *ablata ira* etiam non mutem contra omnes libros. nam *placata* ex priore versu irrepsit. Phaedr. III. Fab. VI. *Aufer frivolam insolentiam*; ubi vid. Scheffer. Horat. II. Serm. VII. 43. *Aufer me vultu terrere.* ubi Schol. *desine, cessa.* pro *principis* etiam *judicis* Fragm. Revii. BURM.

34. *Sedibus in patriis.*] Lib. & Eleg. III.

Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi,
Ut saltem patria contumularer humo.

Et Eleg. XIII. de patria loquens in die natalis sui:

Quoque loco primum male sum tibi cognitus infans,
Illo tentasses ultimus esse mihi.

CIOFAN. *In propriis* Bernens.

37. *Judicis officium est.*] Digressio, qua sua carmina, quae nulla animi tranquillitate, nulloque satis commodo loco scripta esse ait, excusat. Eadem utitur excusatione lib. III. Eleg. ult.

Æquus eris scriptis, quamvis cognoverit esse
Exsilium tempus, barbariemque locum.

CIOFAN.

39. *Carmina proveniunt.*] Haec ex Euripide sumsisse Nasonem docet Muret. IV. Var. Lect. 10. *animo dictata* Palatin.

40. *Nubila sunt subitis tempora nostra malis.*] Imo, *pectora.* quicquid libri veteres dissentiunt. *nubem animi* dicet infra Eleg. III. familiaris est supinis librariis hic error. sic infra Eleg. VIII. ℣. 39. hoc libro, *pectora serena.* ubi *tempora* hactenus legebatur. *animum serenum* dixerat superiori versu. HEINS. Ego contra libros nihil muto. *tempora* enim millies Cicero & alii pro statu rerum, in quo quis versatur, ponunt. vid. ad lib. IV. Met. 692. *carmina nostra* quinque libri. *tempora facta* Palatin. *sunt solitis* Bernens. BURM.

42. *Fera hiems.*] Aspera tempestas. Deceptus est Merula, qui aliter accepit. Hunc enim librum in itinere scriptum esse constat. CIOFAN.

43. *Omnis abest.*] *Obest* legebat Francius. ego nihil muto. oppositio enim melius procedit vulgatae lectioni.

44. *Jamque meo.*] *Jamque mori* Palatin.

45. *Haec quoque quae facio.*] *Hoc quoque quod facio* vetustiores. Lege, *Haec quoque quod facio.* HEINS. *Haec ego* Junii & Moreti.

47. *Et tot circumspice casus.*] Nil mutant libri veteres. Censeo nihilominus scribendum, *circumjice.* quo verbo Tullius ac Livius non semel utuntur. HEINS. Forte legendum, *circuminspice casus*, quod verbum saepe transiit culpa librariorum in *circumspicere.* vid. Heins. ad Prudent. Apoth. ℣. 489. & Abr. Gronov. ad Justin. XXI. 5. BURM.

49. Se-

Da mihi Maeoniden, & tot circumſpice caſus;
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique ſecurus famae, Liber, ire memento;
Nec tibi ſit lecto diſplicuiſſe pudor.
Non ita ſe nobis praebet Fortuna ſecundam,
Ut tibi ſit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore;
Quaerendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc ſi non ſtudiumque, quod obfuit, odi,
Sit ſatis. ingenio ſic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adſpice Romam.
Dî facerent, poſſem nunc meus eſſe liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
Ignotum populo poſſe venire puta.

Ut

49. *Securus famae.*] Contemptor laudis nominisque celebritatis, famam neglige: ne tuere famam. CIOFAN.

51. *Fortuna ſecundam.*] In prima editione erat, *feram.* forte pro *ſerenam* conjiciebat Heinſius; ut inf. Eleg. IV. *Vultu ridet fortuna ſereno. praebet f. ſecunda* Palat. & *praeſtat* etiam duo. & *, ut mihi ſit,* Bernenſ. Putean. & quinque alii.

53. *Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore, Quaerendique mihi nominis ardor erat.*] Lib. V. Eleg. XII.

Et faecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famae quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura ſecunda meas.

CIOFAN. *Tangebar honore* Junii & tres alii. *tituli tangebar amoris* Bernenſ. mox, *& mihi quaerendi,* Patav.

55. *Carmina nunc ſimulo.*] Inſimulo nunc, & accuſo, ac criminor carmina. aut fingo haec eſſe carmina, quum non ſint. quaſi dicat: Non poſſum facere optima carmina, & tamen ea in lucem emitto tanquam bona. In aliis exemplaribus ita legitur, *Carmina nunc ſi non, ſtudiumque quod obfuit, odi.* ut ſit ordo: odi quod obfuit mihi, id eſt ingenium, ſi non odi carmina & ſtudia. MERUL. Vel ſic: Sit ſatis, quod non prorſus odi carmina & ſtudium, quod obfuit: quandoquidem ingenio meo, id eſt ſtudio tali, fugam atque exilium mihi ipſi peperi. MICYLL. Vetuſta omnia exemplaria, *Carmina nunc ſi non*, habent. recte. Sentit mecum nobiliſſimus adoleſcens, Scipio Belpratus: ſentit & Fulgentius Thomaſſittus. Carmen autem ſequens in uno Vatic. ita legitur:

Sit ſatis ingenio quod fuga parta meo eſt.

CIOFAN. Vir doctiſſimus Heumannus in ſupplementis Actor. Lipſ. tom. VI. ſect. 2. pag. 77. legebat:

Sit ſatis, ingenio nec fuga parta meo.

ut ſit ſenſus, ingenium Poëtae non eſſe exſilio damnatum, ſed illo frui Poëtam & comitari, ut dicit lib. III. Eleg. VII. 47. Sed tunc *ingenio* in dativo caſu ſumendum foret. ego mallem:

Sit ſatis. Ingenio ſit fuga parta meo.

& ita editio prima, ut omnia ſint concedentis; ſi nunc non carmina facio, ut olim, quibus ingenium meum probabam, & quibus famam peperi, ſit ſatis, ſi nunc non odio proſequar illa, quae obfuerunt, & licet ſit ingenio meo, id eſt, ingenioſis carminibus fuga parta, nunc tamen liber meus qualiſcumque i Romam, quamquam non ita laudabunt te, ut olim a me compoſita carmina. *Si fuga* Palatin. BURM.

56. *Fuga.*] Exſilium. Eleg. ſequenti, & lib. III. & Elegia. CIOFAN.

57. *Tamen, & pro me tu, cui licet, adſpice Romam.*] Lib. & Eleg. V.

Qui mihi flens dixit, tu, cui licet, adſpice Romam,
Heu quanto melior ſors tua ſorte mea eſt.

CIOFAN. *Tu tamen i pro me* Polit. Vat. & tres alii. alter Politiani, *I nunc & pro me.* Scribe, *I tamen, i pro me.* de venuſto hoc loquendi modo vide quae ad Remedia Amoris noto ℣ſ. 213. HEINS.

58. *Dii facerent, poſſes non meus eſſe liber.*] Quidam legunt, *poſſem nunc meus eſſe liber*, & fortaſſe rectius. NAUG. Ne hic quidem dubitandum, quin altera lectio, *poſſem nunc meus eſſe liber!* magis pro venuſtate & genio Poëtae noſtri. D. HEINS. Ita eſt in lib. ſcriptis. hoc eſt, Utinam non eſſet liber meus, qui triſtia & maeſta contines: utinam is liber non eſſes, quem ego triſtis atque exſul ſcribo. CIOFAN. Probe meliores libri magno numero,

Ut titulo careas, ipso noscêre colore:
Dissimulare velis; te liquet esse meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina laedant.
Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
Non putet, è gremio rejiciatque suo;
Inspice, dic, titulum. non sum praeceptor Amoris.
Quas meruit, poenas jam dedit illud opus.
Forsitan exspectes, ut in alta palatia missum
Scandere te jubeam, Caesareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, Dique locorum.
Venit in hoc illà fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
Numina: sed timeo, qui nocuere, Deos.

Ter-

10, *possem nunc meus esse liber.* eleganter. quod & in suis invenerat Naugerius. Vulgati perperam, *posses non meus esse.* Heins. Recte. & ita etiam Merula. Martial. viii. Ep. 71.

Quam vellem fieri meus libellus.

& Noster ii. Amor. 15.

Utinam fieri subito mea munera possem.

Burm.

59. *Quod venias.*] *Venies* praestiterit. Heins. *Qui venias* Bonon. & Patav. deinde, *puto*, Servii codex. forte, *putem.*

62. *Te licet esse meum.*] Inepte in quibusdam excusis ita legitur. tu vero emenda, non modo ex veteribus, sed & ex opt. impressis libris, *te liquet.* id est, manifestum est te esse librum meum. Ciof. *Liquet* etiam Francof. & alii nonnulli, & id recepit Dan. Heinsius.

63. *Carmina.*] *Crimina* Moreti & Fragm. Revii; quae &, *laedent.* seq. ỳs. *carmina quae quondam* Servii codex. *non nunc ut quondam* alius.

65. *Quod sis meus.*] *Quia sis* meliores, & recte. de quo alibi est dictum. Trist. lib. ii. ex antiquis libris:

Utque tuus gaudet miles, quia viserit hostem.

Heins.

66. *Rejiciatque.*] *Projiciatque* Putean. & alius. *projicietque* Moreti. *ejiciatque* Fragm. Junian.

68. *Meruit.*] *Merui* Fragm. Rev. *dedit ille liber* Moreti.

69. *An in alta palatia.*] Lib. iv. Eleg. ii. *Altaque velantur fortasse palatia sertis.* Ciofan. *Ut in alta* Junianus. placet. sic lib. iii. Artis Amatoriae 749.

Scilicet exspectas, ut te in convivia ducam.

Heins. Sic & Francofurtensis. Epist. xvi. 9.

Si tamen exspectas, vocem quoque rebus ut addam.

Juven. Sat. xi. 162.

Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro.

& ita passim. Burm.

72. *Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.*] Caussam adfert, quare non jubet librum in Palatium ascendere. lib. iii. Eleg iv.

Saevum praelustri fulmen ab arce venit.

Ciofan.

72. *Caput.*] Κατ᾽ ἐξοχὴν. sic Elegia ii.

Sin minus alta cadens obruat unda caput.

Et lib. & Elegia iii.

Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulchri,
Indeploratum barbara terra teget?

Ciofan.

73. *Esse quidem memini mitissima sedibus illis Numina.*] Laudat Augustum tamquam mitem ac placabilem. sic lib. ii.

Spes mihi magna subit, cum te, mitissime Princeps,
Spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.

Lib. v. Eleg. ii. ad uxorem:

Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
Saepe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? & tuta times? accede, rogaque:
Caesare nil ingens mitius orbis habet.

Rursus sub principium lib. ii. ad Augustum ipsum:

His precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.

Ciofan.

75. *Terretur minimo &c.*] Ex his, quae subjicit, exemplis colligit, cur Augustum omnium hominum mitissimum sibi timendum ducat. Ciofan. *Minimae* unus Heinsii.

76. *Columba Unguibus accipiter saucia facta tuis.*] Lib. & Eleg. ii. de Ponto:

Acci-

Terretur minimo pennae ſtridore columba,
Unguibus, accipiter, ſaucia facta tuis.
Nec procul à ſtabulis audet ſecedere, ſi qua
Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.
Vitaret coelum Phaëthon, ſi viveret; & quos
Optârat ſtulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quae ſenſi, fateor Jovis arma timere:
Me reor infeſto, cum tonat, igne peti.
Quicumque Argolicâ de claſſe Capharea fugit;
Semper ab Euboïcis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, ſemel vaſtâ percuſſa procellâ,
Illum, quo laeſa eſt, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timidâ circumſpice mente;
Et ſatis à mediâ ſit tibi plebe legi.

Dum

Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet in humanos feſſa venire ſinus.

CIOFAN.

77. *Si quae.*] *Si qua* veteres. pro *diſcedere. ſecedere* etiam Thuaneus liber. duo alii, *decedere.* HEINS.

80. *Optavit ſtulte.*] Ita legendum, non autem *optarat*, aut *optaret.* CIOFAN.

80. *Tangere nollet.*] *Jungere* fragmentum Boxhornianum. ut Met. II. 118.

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.

HEINS. Mihi tamen *tangere* magis placet. ſi viveret, expertus caſum illum, jam ne tangere quidem, multo minus jungere (quod non Phaëtonti, ſed Horis tribuit Ovidius) vellet equos. confirmatur vulgata ex lib. II. Met. 182.

Et jam mallet equos numquam tetigiſſe paternos.

BURM.

82. *Jovis.*] Auguſti. Eleg. IV. ubi ſe cum Ulixe confert.

Cumque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis,
Illum Neptuni, me Jovis ira premit.

Et lib. IV. Eleg. III. ad uxorem:

Nec tibi, quod ſaevis ego ſum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor.

Quare quae Jovis propria ſunt, Auguſto tribuit, ut & capitis concuſſionem, qua univerſum terrarum orbem indignatus commoveat. lib. II. de Ponto & El.

Cumque ſerenus erit, vultusque remiſerit illos,
Qui ſecum terras imperiumque movent.

Quo loco cùm Homerum lib. I. Iliad. imitatus eſt, tum ſe ipſum lib. I. Metamorphoſ.

Terrificam capitis concuſſit terque quaterque
Caeſariem, cum qua terram, mare, ſidera, movit.

CIOFAN. *Qui ſenſi* quinque libri, & *arma cavere* Servii codex.

82. *Igne peti.*] *Premi* tres libri. male. vid. ad III. Amor. III. 37.

85. *Et mea cymba ſemel &c.*] Eadem Metaphora utitur Eleg. XV. IIX. lib. II. lib. III. Eleg. IV. lib. V. Eleg. II. VI. & IIX. lib. II. de Ponto, & Eleg. III. & VII. lib. IV. Elegia III. & IIX. CIOFAN. *Perculſa* Vatican.

87. *Ergo cave, Liber, & timida.*] Redde ſuos numeros Naſoni, & ſcribe vel invitis membranis:

Ergo age, care Liber, timidâ circumſpice mente.

Ergo age uſitata paſſim Naſoni formula. infinita ſunt in promtu exempla. tale illud Maronianum:

Ergo age, care pater, cervici imponere noſtrae.

Combianus codex proxime verum, *Ergo, care Liber.* quod nec damno. Poſſet & *caute Liber* reponi. pro *Ut ſatis* idem Combianus & Boxhornii fragmentum, *Neu.* Forte pro *Num.* alii octo, *An.* videtur *Et ſatis* ſcribendum. HEINS. De τῷ *ergo* vidimus jam ſaepe, & ei adjici *age* vel *ego* vid. I. Amor. II. 49. II. VII. I. de ultima producenda ſyllaba vide ad Propert. Broukh. lib. III. vſ. I. Heinſius vero induxit ea verba, quibus numquam corripuiſſe Naſonem tradiderat in primis curis. BURM.

88. *Ut ſatis in mediâ.*] In nonnullis, *Et ſatis in media.* NAUG. Etiam hic praeferenda, quae in aliis exſtat lectio, *Et ſatis.* quam expreſſit Berſmannus. DAN. HEINS. *Et ſatis è media* Micyll. Edit. *an ſatis à media* Excerpt. Voſſ. Bernenſ. & octo alii. cum Berſm. libro. *neu ſatis* Combii & alius. *quod* unus.

88. *A*

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen, hic remis utaris an aurà,
Dicere. consilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; si cuncta videbis
Mitia; si vires fregerit ira suas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bonà, dominoque tuo felicior ipse
Pervenias illuc; & mala nostra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

Tan-

88. *A media sit tibi plebe legi.*] Lib. III. Eleg. I.

Sumite plebeiae carmina nostra manus.

CIOFAN.

90. *Isarias nomine fecit aquas.*] *Icariis nomina fecis aquis* scribendum cum Moreti libro. quod & Gryphianam editionem occupavit. *aequoreas aquas* septem vetustiores. unde Politianus, *aequoreis nomina fecis aquis.* & sic Vossianus pro diversa lectione. sed cum in uno Vaticano *signat aquas* offenderim, id pro verà amplecti lectione non dubito. Trist. lib. III. Eleg. IV.

Quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas,
Icarus immensas nomine signet aquas?

quo loco etiam *fecis* in multis veterum. & pro *immensas*, in tribus, *aequoreas*. in quatuor, *Isarias*. Ep. Paridis:

Nec qui Myrteas crimine signet aquas.

HEINS. Prima correctio optima est. ita enim saepe tamquam ex formula Ovidius. lib. III. Fast. 870.

Cum de se nomina fecit aquae,

IV. 284.

Vastae nomina fecit aquae.

Met. VII. 381.

Stagnumque suo de nomine fecit.

XIV. 615.

——— *in Tusci demersus fluminis undis*
Nomina fecit aquae.

XIII. 617.

Praepetibus subitis nomen facit auctor.

VI. Fast. 261.

Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
Fecit.

Auson. Epist. XIX.

Audax Icarie qui fecit nomina Ponto.

Graecos etiam ὄνομα ποιεῖν, sed paullum alio sensu, dicere docuit Muret. VII. Var. Lect. cap. 16. BURM.

91. *Remis utaris an aura.*] Lib. II. de Ponto Eleg. VI. eadem, quae à navi est, utitur metaphora: *remo tamen utar & aura.* CIOFAN. *Hinc remis* octo meliores. quidam etiam, *in aurà*, ut Pont. lib. II. Eleg. VI. ex antiquis exemplaribus, *remo tamen utar in aurà.* sed hic aliud vult Noster. *an ala* codex Petri Servii, quo me donavit. Scribe:

Difficile est, remis tamen hic utaris an ala
Dicere.

ala pro *velo*. sic apud Virgil. *Velorum pandimus alas.* & apud Claudianum, *Scissis velorum debilis alis*, de navi. HEINS. Dubito, an *ala* simpliciter pro velo dici posset, cum semper addant poëtae, *velorum alas*; & vulgata lectio, *remis utar an aura*, sit satis elegans. Epist. XVI. 330.

Jam facient celeres remus & aura vias.

ita passim, *velis remisque currere*, quod *gemina ope currere* dixit Noster III. Met. 663. quod autem *ala* hic pro *aura* supposuerit librarius, non novum est; ita enim & variant codices infr. Eleg. III. 119. BURM.

92. *Consilium resque locusque dabunt.*] Lib. I. Amor. Eleg. IV.

Consilium nobis resque locusque dabunt.

CIOFAN.

94. *Si vires fregerit ira suas.*] Lib. II. de sua familia:

Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo laesi
Ematuruerit Caesaris ira, queat.

Et lib. III. Elegia IIX.

Forsitan hic olim, cum jam satiaverit iram,
Tunc quoque sollicita mente rogandus erit.

CIOFAN.

96. *Pauca loquatur.*] Terentius in Andria: *Paucis te volo.* CIOFAN. Etiam hic aliquid, quod aures

Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
  Nam spes est animi nostra timore minor.
Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira,
  Et poenae tu sis altera caussa, cave.
Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
  Contigerisque tuam, scrinia curva, domum;
Adspicies illic positos ex ordine fratres,
  Quos studium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos ostendet apertos;
  Et sua detectâ nomina fronte geret.
Tres procul obscurâ latitantes parte videbis.
  Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.

Hos

res elegantes offendat. neque plane satisfacit, quod è suis eodd. expressit Bersmannus, *& ante tamen pauca locutus.* quamvis hoc à vera lectione absit propius. Quae fortasse est:

Si quis erit, qui te, dubitantem & adire timentem,
Tradat (at ante tamen pauca locutus) adi.

ante pauca locutus προδεχοιήσας. modo paucis ante verbis iram mitiget Caesaris, ac viam ad Principem offensum tibi sternat. D. HEINS. *At ante tamen pauca locutus, adi.* vel *loquatur* per parenthesin. mox *felicior ipse* eum melioribus. HEINS. *Ut ante tamen* volebat Francius. *adire volentem* etiam Jun. Leidens. Bernens. & quinque alii.

97. *Felicior ipse.*] *Ipse* Servii, Moreti & tres alii.

100. *Tollere.*] *Pellere* Combii codex. vid. ad Remed. 115.

101. *Videto.*] Animadvertito. Nostra lingua, *Fa che consideri.* CIOFAN. *Cavete* duo. *memento* plurimi.

102. *Nam spes est animi nostra timore minor.*] *Animo* multi veteres. an, *magno timore?* HEINS. Conjecerat &, *spes exanimi.* vel, *spes est omni. animo* Merula legit.

103. *Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira, Et poenae &c.*] Lib. & Eleg. IV.

Neve retractando nondum coëuntia rumpe
Vulnera, vix illis proderit ipsa quies.

Unde proverbium, *Obducta cicatrix non est refricanda.* In Ibin etiam tale quippiam:

Vulneraque immitis requiem quaerentia vexat.

CIOFAN.

104. *Et poenae tu sis.*] *Ne sis* Fragm. Revii, Bernensis & octo alii cum prima editione. *altera caussa meae* Vossian. Excerpta.

105. *In nostrum penetrale.*] Olim volebat Heinsius, *in notum.* non male. vid. ad Met. VII. 576. *vestrum* Vatic. & Barberin.

106. *Scrinia curva.*] Lib. Aldinus & Vatic. *parva.* CIOFAN. *Curva* libri meliores magna ex parte. Placebat olim reponi, *curta.* de qua voce copiose egimus ad Fastos II. 408. nunc nil muto. HEINS.

107. *Fratres.*] Libros. Hunc autem locum exposui in meis in Metamorphosin observationibus sub finem lib. VI. CIOFAN.

109. *Cetera turba palam titulos ostendit apertos, Et sua detecta nomina fronte gerit: Tres procul obscura &c.*] Lib. III. Eleg. I.

Quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse pater.

Et XIV. ad amicum, ut libros tueatur suos:

Saepe per extremas profugus pater exsulat oras,
Urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo de me sine matre creata
Carmina sunt, stirps haec progeniesque mea.
Hanc tibi commendo, quae quo magis orba parente est,
Hoc tibi tutori sarcina major erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti,
Cetera fac curae sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora,
In populi quidquam si tamen ore meum est.

CIOFAN. *Ostendet* Vatic. & sex alii meliores. Idem cum opt. Palat. aliisque quatuor, *geret,* pro *gerit,* sequenti versu. duo, *gerunt.* unus, *gerent.* HEINS. *Ferent* Leidens. *Feret* Junian.

112. *Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.*]

Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, si quae tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Nuper ab exsequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunae vultum corpora posse meae.

Nam-

cent.] Tanaquillus Faber ad Lucretii librum quartum pag. 499. corrigendum censet:

Hos, qui, quod nemo nescit, amare docent.

Heins. Placeat ejus auribus, nostrae magis vulgata capiuntur praeterea sententiam hanc Ovidii esse putat; qui docent amare, quod cuncti sine magistrorum opera noverunt. quod non puto. sed dehortatur librum suum, ut fugiat fratres suos, nec illos, qui, ut omnes norunt, amare docent, amet, ut mox apertius declarat. haesit Faber in vocula illa *quoque.* quasi inferret etiam alios artem amandi docere. in uno Moreti erat, *Hi tres, quod &c.* in Servii, *Hi qui*, quod Fabri emendationi favere posset. forte scripserit Naso:

Hic (vel *sic*) *quoque, quod nemo nescit, amare docent.*

licet latitent obscura parte, & velint notitiam hominum effugere, tamen omnes norunt illos docere artem amatoriam, quia fuere caussa exsilii mei, quae omnibus nota est. de illis particulis *sic quoque* vid. ad III. Art. 265. ubi *sic* & *hic*, *hanc* &c. commutari docuimus. Burm.

113. *Hos tu.*] Malo, *quos.* Heins.

114. *Telegonasque voces.*] Similes Telegoni, ac per hoc patricidas. Telegonus autem Ulixis ex Circe filius fuit, qui cum adolevisset, & patrem visendi ac cognoscendi miro studio esset accensus, Ithacam, quo ille jam reverterat, petens, à matre jaculum, in quo Pastinacae marinae spina fixa erat, ne inermis proficisceretur, accepit. Cum vero Ithacam pervenisset, ibique sui patris pecudum praedam faceret, Ulixem, qui eò accurrit, ut damnum repararet, illo jaculo inscius interfecit. Hoc ita narrat Scholiastes Homeri in Odyssea Λ. Aliter Eustathius ibidem, qui Oppianum auctorem laudat; cujus carmina Latinitate donata hîc ponere non me taedet; eaque, ut res magis intelligatur, ex alto repetam:

Nascitur extrema cauda penetrabile telum
Trygoni, sunt telo vires, tetrumque venenum:
Non vivum quidquam, non quidquam morte peremptum
Trygones, Gladiique vorant, ni spicula figant
Antea, purpureo lanientque cadavera telo.
Cum Gladii gelidos dissolvit spiritus artus,
Corruptus subito languet fortissimus ensis,
Cum domino pereunt vires, telumque relinquunt.
Nil tam pestiferum, saevo nil vulnere majus,
Trygonis quaecunque viri mavortia tela
Sunt fabrefacta manu, vel dura incude polita
Spicula, quae à Persis nigro sunt tincta veneno:
Nec tales faciunt plagas, nec vulnera tanta,
Trygonis vivae quantum est horrenda sagitta.
Est nobis audire timor, vel dicere versu.
Indomitas servat vires Trygone perempta,
Invictumque tenet robur, non corpora solum
Mortalis capit ista lues, sed saxa peredit.
Et virides laedit ramos, si comminus illos
Attigerit, pereunt plantae ramique virentes,
Gramina vero novo contacta labe necantur,
Arboreique cadunt auctumni tempore foetus,
Si radix saevo fuerit mucrone notata:
At primo virides labuntur stipite frondes,
Siccatur truncus, fluit & velut aegra labascit
Arbor, corrupti languent cum robore rami.
In jaculo mater donavit Daedala Circe
Telegono nato telum, ut prosterneret hostes.
Hic Ithacae appulsus magni genitoris abegit
Armenta, & clarum belli virtute parentem
Letifero incautus misit mucrone sub Orcum:
(Hunc quaerens Ithacae lustrabat pascua laeta)
Eminsum terra, & mille pericula ponti,
Et passum duros longo sub Marte labores,
Et multa expertum Trigon mactavit Ulixem;
Atque ducem solo prostravit vulnere tantum.

Quibus ex locis distichon illud ex eruditissimo poëmate, quod Ibis inscribitur, ℣s. 567. facillime intelligetur:

Ossibus inque tuis teli genus haereat illud,
Traditur Icarii quo cecidisse gener.

Vulnus autem ex ejusdem Pastinacae aculeo medicinam nullam, praeter Achillis hastam reperire, lib. I. cap. 58. de Animalium Hist. scribit Ælianus. Hujus etiam Telegoni, qui, interfecto patre, in Italiam reversus Tusculum condidit, meminit Ovidius ipse lib. IV. Fast. sub principium, & lib. III. de Ponto Elegia I. ubi ita est de Circe loquens:

Telegonive parens vertendis nata figuris.

Me-

Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam;
Sed vereor tardae caussa fuisse morae.
Quod si, quae subeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: propera. nobis habitabitur orbis
Ultimus; à terrà terra remota meà.

ELE-

Meminit & Horatius lib. III. Carminum Oda XXIX. Propertius lib. II. Eleg. XXXI. Hyginus cap. CXXVII. & Euripides in Rheso sub finem. Memorat praeterea hujus nominis Telegoni duos alios Apollodorus. CIOFAN. Pro *Telegonas*, quod nihili est, cum melioribus repone, *Telegonos*. *Telegoniam* Cinaethon Poëta Lacedaemonius sub Olympiadem quintam conscripsit, quo gesta Telegoni & errores videtur complexus. Laudatur & Opetia ejusdem, poëma rerum Orestae, ut opinor, complexum. *Telegonos* & *Oedipodas* pro parricidis ponit. Notum illud Horatianum de Tusculo:

Telegoni juga parricidae.

scripsit & Telegoniam Eugamon Cyrenaeus sub Olympiadem LIII. utriusque poëtae meminit Eusebius in Chronico. Eugamonis tamen non meminere, qui veterum poetarum vitas conscripsere. HEINS.

115. *Si qua est tibi cura.*] *Si quae tibi cura* cum tribus scriptis. quod mollius. HEINS. *Si sit tibi cura* Bernens. *cura procantis* Lovaniens.

115. *Parentis.*] Mei Ovidii. Metaphora ab homine, qui filios gignit. CIOFAN.

117. *Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae, Nuper ab exequiis carmina rapta meis*] Metamorphoseos opus, in quindecim libros digestum, significat, quod exsilii praeventu emendare non potuit: immo vero in ignem conjecit. Elegia VI. hujus libri:

Grata tua est pietas, sed carmina major imago
Sunt mea, quae mando qualiacunque legas;
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego discedens, sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui maestus in igne manu.

Lib. II. ad Augustum:

Inspice majus opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos.

Et mox:

Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima coepto
Defuit, in facies corpora versa novas.

Et lib. III. Eleg. XIV. quem quidem locum paulo superius adduxi. CIOFAN.

118. *Nuper ab exequiis carmina rapta meis.*] Sic Eleg. VI. hujus libri:

Sed quasi de domini funere rapta sui.

CIOFAN.

120. *Fortunae.*] *Fortunae vultum posse referre meae* Bernens.

121. *Namque ea.*] *Nam quae* Hamburg. mox, *grata fuit*, Leidens. & duo alii.

122. *Aliquo tempore.*] Olim, quondam. dixit enim, *Flendaque nunc.* CIOFAN.

124. *Tardae caussa morae.*] *Tardae viae* Polit. Vat. & Rottendorph. paulo ante malim, *alio tempore*, quam *aliquo*. HEINS. Contra mox ỳs. 127. *longa mora est* Bernens.

125. *Sed si quae subeunt tecum, Liber, omnia ferres, Sarcina laturo magna futurus eras.*] Magnum profecto onus ei, qui te ferendum capiet, impositurus eras, si, quae mihi in mentem veniunt omnia, tecum ferres. CIOFAN. *Quod si* cum uno Medic. & Hafniensi. mox pro *laturo* opt. Vatic. Polit. Palat. & quatuor alii, *latori*. nescio an satis Latine pro Augusti saeculo. Sueton. tamen in Caligula *latorem* pro tabellario dixit. HEINS. *Et si quae* multi editi & scripti.

127. *Nobis habitabitur orbis Ultimus.*] Nondum enim in Scythiam pervenerat. *Orbis ultimus*, paene ultimus. lib. III. Eleg. IV.

Ulterius nil est, nisi non habitabile frigus:
Heu quam vicina est ultima terra mihi.

Et Elegia III.

Æger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertusque meae paene salutis eram.

Lib. II. ad Augustum:

Haec est Ausonio sub jure novissima, vixque
Haesit in imperii margine terra tui.

Lib. V. Elegia II.

Barbara me tellus orbisque novissima magni
Sustinet, & saevo cinctus ab hoste locus.

Lib. IV. Elegia IX.

Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem.

CIOFAN.

128. *A terrà terra remota meà.*] *Tua est* liber Servii. Lege, *à terrà tuà.* quo tu properas. nisi *τὸ patria* excidit. *à patrià terra remota meà.* quod verum puto. nam suam terram Pontum vocat alibi non semel. HEINS. Zinzerl. Promul. cap. LI. *Mea est*, & ita Bernensis & plures alii.

ELEGIA II.

DI maris & coeli, (quid enim nisi vota supersunt?)
Solvere quassatae parcite membra ratis:
Neve, precor, magni subscribite Caesaris irae.
Saepe, premente Deo, fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Trojâ stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua, fuit.
Oderat Ænean propior Saturnia Turno;
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem:
Eripuit patruo saepe Minerva suo.
Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
Quid vetat irato numen adesse Deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
Ipsa graves spargunt ora loquentis aquae.

Ter-

1. *Dii maris & caeli, quid enim nisi vota supersunt.*] Solent homines, ubi spe se destitutos esse vident, ad Deos atque ad vota confugere, & ad coelum manus tollere. Idque fecisse Ovidium saeva actum tempestate manifesto hic apparet. Sic lib. XI. Metamorph. de Ceycis naufragio:

——— hic votis numen adorat,
Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollens.

mox in hac ipsa Elegia:

Prô superi, viridesque Dei, quibus aequora curae,
Utraque jam vestras sistite turba minas.

Ciofan.

1. *Quid enim nisi vota supersunt.*] Rarior constructio pro *superest*; sed non sine exemplo esse docuimus ad lib. XIV. Met. 396. *supersunt* Lovan. Burm.

2. *Membra.*] *Vela* Servii.

3. *Magni.*] *Magnae* Junian. & duodecim alii. & ita Gryph. & aliae Edit. *subsidite* olim Barberin. *succumbite* Combii. *subscribite iram* Moreti. elegans vero usus vocis *subscribere*, pro confirmare, ratum habere, illustrari potest illis, quae tradit summus Gronov. in Mantissa Pecuniae Veteris pag. 453. sic saepe utitur hoc vocabulo Manilius de Astris, ut II. 551.

Totidem bellum subscribitur astris.

ẏſ. 834.

Utcumque admixtis subscribant viribus astra.

& alibi. Burm.

5. *Mulciber.*] *Jupiter* Junianus & unus Regius. frustra: Jupiter enim medius & arbiter hujus rixae & factionis coelestis sedebat. sed Vulcanum infestum Trojanis fuisse propter occisum Achillem lepide Lucianus in Dialogis Deorum Marinorum, Xanthi & Maris, ostendit. *Mulcifer* quatuor scripti, ut saepe alias. Burm.

6. *Æqua Venus Teucris.*] Lib. IV. Fast.

Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat.

Csofan.

7. *Propior Saturnia Turno.*] Id est magis favens, ejus tutelam & curam gerens. ut ita apud Plautum Mostel. II. 5. *Pluma haud interest patronus an cliens propior sit homini.* legendum & explicandum esse docuit Gron. I. Observ. 24. & ita *adesse* mox ẏſ. 12. quod passim de patronis dici notum est. Burm.

8. *Veneris numine.*] Alii, *munere.* Heins. *Ille quidem* Fragm. Revii.

9. *Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem, Eripuit patruo saepe Minerva suo.*] Elegia IV. de Ulixe & Minerva:

Bellatrix illi Diva ferebat opem:
Cumque minor Jove sit, tumidis qui regnat in undis,
Illum Neptuni, me Jovis ira premit.

Csofan. *Casta Minerva* unus.

10. *Irato deo.*] Augusto. Infra, *Placato possem non miser esse Deo.* Ciof.

11. *Proficientia perdo.*] *Prode* Junianus & multi alii: frustra. vid. Epist. VII. 6.

12. *Quis vetat.*] *Quid vetat* cum Thuano & Bersmanni codice. Vide Notas ad Epist. Ariadnes. Heins. *Quis vetet* Vatic. *quis neget* alius. praecedenti

Terribilisque Notus jactat mea dicta; precesque,
Ad quos mittuntur, non finit ire Deos.
Ergo idem venti, ne caussa laedar in unâ,
Velaque nescio quo, votaque nostra ferunt?
Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!
Jam jam tacturos sidera summa putes.
Quantae diducto subsidunt aequore valles!
Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque adspicias, nihil est nisi pontus & aër,
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti.
Nescit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:

Nunc

denti versu, *nobis aliquid*, Bernf. Junian. & Moreti. *distemus* alius. *ab ille* Bernenf.

15. *Jactae mea verba.*] *Dicta* cum Polit. & octo aliis. nam τὸ *verba* praecesserat. Heins. Codex Vossii, *jactat mea vota precesque.* ut saepe *vota* & *preces* junguntur. & tunc mox cum omnibus fere scriptis legendum, *verbaque nostra ferunt.* ut Epist. II. 25.

Demephoon ventis & verba & vela dedisti.

& VIII. Met. 134.

——— ——— *inania venti*
Verba ferunt, idemque tuas, ingrate, carinas,

& alibi. posset & legi cum Juniano & alio:

Jactat mea vela, precesque &c.

quod conveniret sequentibus, *velaque* & *vota* Burm.

19. *Me miserum, quanti mentes volvuntur aquarum!*] Hyperbole, Elegia III.

Mente nec inferior prorae, puppique recurvae
Insilit, & pictos verberat unda Deos.

Et Elegia X.

Inque modum tumuli concava surgit aqua.

Ciofan.

19. *Volvuntur.*] Ut respondeat sequenti *subsidunt*, mallem hic, *tolluntur*, sed non addicunt manuscripti codices. Burm.

21. *Quantae diductae.*] Unus Vatic. & Maffei, *deductae*, per e. Ciof. *Deducto* vel *diducto* plurimi scripti. editi fere omnes, *diducto*, & recte. *diductae* Moreti. credo librarios in notis Ciofani errasse. *aequore puppes* Leidenf.

23. *Quocumque aspicio*] Buslidianus & Combii, *aspicies.* Scribe, *Quocunque aspicias.* Pont. lib. I. Eleg. IV.

Quocunque aspicias, campi cultore carentes,
Vastaque, quae nemo vindicet, arva jacent.

infra Eleg. III.

Quocunque aspiceres, luctus gemitusque sonabant.

& Eleg. X.

Quocumque aspicias, nihil est nisi mortis imago.

ut ibi legendum credimus. *aer* etiam pro *aether* plerique. & *sumidis*, pro *tumidus*, sequenti versu Polit. Palat. Hamburg. & quatuor alii. Heins. *Tumidus* nobis magis arridet, quia ita elegantior est oppositio. aër minax nubibus, pontus tumidus fluctibus. *Hic* vero ad remotius *pontus* referendum. ut saepe solent veteres. Burm.

23. *Pontus & aër.*] Ita legendum è bonis exemplaribus scriptis. Ciofan.

25. *Fremunt immani murmure venti.*] *Turbine* duodecim veteres. ut apud Virgilium Æneid. VI.

——— *praecipitemque immani turbine adegit.*

in Catalectis Pithoei pag. 178. Carmine de ventis legendum:

Hinc saevus Boreas glaciali turbine mugit.

vulgo, *laevus*, & *mulgit.* Heins. *Immania murmura* Servii. hinc vero Lucanus videtur sua hausisse lib. V. 602.

Et dubium pendet, vento cui concidat, aequor.

ubi, *cui pareat*, legendum, esse docuit Broukh. ad Tibul. I. X. 9. Burm.

27. *Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu, Nunc Zephyrus sero vespere missus adest: Nunc gelidus &c.*] Quattuor cardinales, ut Vitruvius loquitur, ventos optime eruditissimeque describit. & in Ibin:

Parsque eadem coeli Zephyros emittat & Euros:
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus.

Mani-

Nunc gelidus siccâ Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus adversâ proelia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec quid fugiatve petatve
Invenit. ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes, nisi vana, salutis:
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exsule conjux:
Hoc unum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in immenso jactari corpora ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.
Dì bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ne mihi mors misero bis patienda foret!

At

Manilius lib. IV.

Asper ab axe ruit Boreas; fugit Eurus ab ortu;
Auster amat medium solem; Zephyrusque profundum.

CIOFAN. In uno Vaticano erat, *vires rapit.* eleganter.

28. *Sere vespere.*] *Sacre v.* Junian.

29. *Sicca Arcte.*] Id est, *aequoris experte*, ut alibi loquitur. vel revera sicca. ut *siccos Aquilones* dixit lib. III. Eleg. X. Manilius lib. I.

Alter ab excelso decurrens limes Olympo
Serpentis caudam, siccas & dividit Arctos.

tres tantum antiqui, *Scythica Arcte*, quomodo apud Sidonium Panegyrico Aviti:

——— *Scythica nutrite sub Arcto*
Qui furis, & caeso tantum qui fidis inermi.

HAINS.

30. *Adversa fronte.*] E regione Boreae. CIOF. *Aversa* Lovan. *adversa mente* Purean. alter.

31. *Rector.*] Navis. sic loquitur M. Tullius. CIOFAN.

31. *In incerto est, nec quid fugiatve petatve Invenit, ambiguis ars stupet ipsa malis.*] Elegia III.

Navita confessus gelidum pallore timorem,
Jam sequitur victus, non regit arte ratem.

Et Elegia X.

Ipse gubernator, tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis immemor artis opem.

Et lib. XI. Metamorphoseos:

Ipse pavet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid jubeatve, velitve.

Ubi hunc ipsum quoque locum & alia contulimus, quae potes consulere. Ad horum alterum locum respexisse videtur Lucanus lib. V.

Artis opem vicere metus, nescitque magister
Quam frangat, cui cedat aquae.

Persimilis locus est & lib. III. Fastorum:

Assiliunt fluctus: imoque à gurgite pontus
Vertitur: & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur: at votis is quoque poscit opem.

CIOFAN.

32. *Ars stupet.*] *Mens stupet* Lovaniensis. an legendum, *mens stupet icta malis.* ut II. Fast. 818. *Quove sit icta malo.* Gerardus Maurisius Histor. Dominorum de Romano pag. 2. habet, *Ambiguis obstupet ipse malis.* sed *ars* non moverem. Senec. Agam. 3007.

Nil ratio & usus audet. ars cessit malis.

BURM.

33. *Nec spes est ulla salutis.*] *Nec spes, nisi vana, salutis* Combianus liber, multo numerosius. Legebam aliquando, *nec spes super ulla salutis est.* HEINS.

37. *At pia.*] *At mea* Fragm. Revii.

38. *Scitque gemitque.*] *Fletque* Regius liber. HEINS.

39. *Jactari corpora.*] Lib. III. Eleg. II. *Dum tamen, & ventis dubius jactabar, & undis.* CIOF.

41. *O bene, quod non sum mecum conscendere passus!*] Elegia, quae proxime sequitur, de uxore:

Accedam profugae sarcina parva rati:
Te jubet à patria discedere Caesaris ira,
Me pietas, pietas haec mihi Caesar erit.
Talia tentabas, sicut tentaverat ante,
Vixque dedit victas utilitate manus.

CIOFAN. *Dì bene* octo aut novem ex melioribus. ita Statius, Claudianus, Ausonius, alii. quomodo & *Di melius*, & *Di meliora.* HEINS. *O bene* Heinsius ipse ad lib. II. Art. 605. Simpliciter *bene* habet Quinct. Decl. XV. 1. *Bene, quod & terribilis & minax est pauper.* & *bene quidem*, Decl. II. 13. *Bene*

qui-

At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidià certe parte ſuperſtes ero.
Hei mihi, quam celeri micuerunt nubila flammâ!
Quantus ab aetherio perſonat axe fragor!
Nec levius tabulae laterum feriuntur ab undis,
Quam grave baliſtae moenia pulſat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus ſupereminet omnes:
Poſterior nono eſt, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus eſt miſerabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Eſt aliquid, fatove ſuo ferrove cadentem
In ſolidâ moriens ponere corpus humo:
Et mandare ſuis aliquid, ſperare ſepulcra,
Et non aequoreis piſcibus eſſe cibum.

Fin-

dem, quod neſcit juvenis. & ita paſſim alii. *O bene quod non ſum navem c. paſſus* Bernenſ.

42. *At nunc, ut pereamn, quoniam caret illa periclo, Dimidia certe parte ſuperſtes ero.*] Quamvis naufragio mihi vita adimatur, incolumi mea uxore vivere mihi quidem videbor. Ciof.

45. *Hei mihi.*] Unus Vatic. *Ei* ſine adſpiratione. recte: deducitur enim ab ejulandi verbo. Vide quae notavi in Eleg. II. lib. I. de Ponto. Ciof. *Heu* alii.

45. *Nubila.*] *Sidera* quatuor. *lumina* unus. *fulgura* codex Bernenſ. & Medonii: quod praeferrem; niſi cum Excerptis Voſſianis praeſtat legere, *rubuerunt nubila.*

46. *Quantus ab aetherio perſonat axe fragor.*] Lib. III. Faſt.

Et gravis aetherio venit ab axe fragor.

Ciofan.

48. *Balliſtae.*] Erat Balliſta genus tormenti, qua veteres in jaciendis ſaxis, dum oppugnarent, utebantur. Seneca in Hippolyto:

Nec torta clauſas fregerat ſaxe gravi
Balliſta portas.

Ciofan.

49. *Qui venit hinc fluctus, fluctus ſupereminet omnes.*] Lib. veteres, *Qui venit hic.* ſequor. Ciof. *Huc* volebat Francius; ut erat in Servii codice.

50. *Poſterior nono eſt, undecimoque prior.*] Non poterat prudentiùs decimum numerum ſignificare. ita ut qui ejusmodi proferunt ſententias, ſummo peracrique ingenio praediti ſint oportet. De decumano fluctu plura doctiſſimus Politianus in Miſcellaneis, & nos lib. XII. in Metam. obſervationibus. Ciof. Vid. ad Val. Flac. II. 54.

51. *Nec letum timeo.*] Quidam lib. *Non letum.* paulo ſuavius. Ciofan. *Nec letum* ſcripti. Heins.

51. *Genus eſt miſerabile.*] Scaligerum legiſſe; *genus aſt*, notavit Heinſius.

52. *Mors mihi munus erit.*] Seneca in Agamemnone:

Mors mihi erit ſecuritas.

Ciofan.

53. *Eſt aliquid, fatoque ſuo ferroque cadentem In ſolida moriens ponere corpus humo.*] Praeclarum eſt & morte ſua obire, & gladio interfici, dummodo in ſtabili ac firma terra cadaver ponatur. Ciofan. *Cadenti* duo veteres. Forte, *cadentis.* Reliqui fere, *cadendum*, pro *cadentum.* Mortui enim non ponunt ſe in terra, ſed ponuntur. Lege etiam, *fatove ſuo ferrove*, quae eo ſpectant, ut mortem ſpontaneam à violentâ diſtinguat. Sequenti verſu in plurimis, *ſolita humo*, pro *ſolida.* hoc eſt, quod Triſtium lib. III. Eleg IV. dicit, *tactam naſcenti humum.*

Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito,
Tactaque naſcenti corpus haberet humus.

Virgil. Æn. IX.

Sit qui me raptum pugna pretiove redemtum
Mandet humo ſolitâ; aut, ſi qua id fortuna vetabit,
Abſenti ferat inferias, decoretque ſepulchro.

ſed & altera ſcriptura optime ſe habet. ut *ſolidam tellurem* dixeris, reſpectu maris. Statius Propemptico Metii Celeris:

Quis rude & abſciſſum miſeris animantibus aequor
Fecit iter? ſolidaeque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus, pelagoque immiſit hiantes?

& Epicedio Glauciae:

——— *obeunt noctesque diesque*
Aſtraque, nec ſolidis prodeſt ſua machina terris.

Heins. Recte correxit priores curas vir illuſtris, non

Fingite me dignum tali nece: non ego folus
  Hic vehor. immeritos cur mea poena trahit?
Prò Superi viridesque Dei, quibus aequora curae!
  Utraque jam veftras fiftite turba minas.
Quamque dedit vitam mitiffima Caefaris ira,
  Hanc finite infelix in loca juffa feram.
Si, quam promerui, poenam me pendere vultis;
  Culpa mea eft, ipfo judice, morte minor.
Mittere me Stygias fi jam voluiffet ad undas
  Caefar; in hoc veftrà non eguiffet ope.
Eft illi noftri non invidiofa cruoris
  Copia: quodque dedit, cum volet, ipfe feret.
Vos modo, quos nullo certe puto crimine laefos,
  Contenti noftris, Dì, precor, efte malis.

Nec

enim hic tam follicitus erat Nafo de morte in patria obeunda, quam ut, modo naufragio vitato, ubicumque in terra obiret; etiam in Scythica, vide ꝟſ 62. & qui ferro cadunt, id eft bello, plerumque extra patriam mortem obeunt. *folida* vero *terra* paffim Noftro dicitur. vid. II. Faft. 648 III. 442. VI. 404. & *folidus orbis* I. Metam. 31. BURM.

55. *Et mandare fuis aliqua & fperare fepulchrum.*] Scripti fere omnes, *aliquid fperare.* vel, *aliquid & fperare.* tres, *aliquod.* Combianus, *aliquo.* Unus Vaticanus, *aliqua fperare fepulcra.* Scribe,

Eft mandata fuis aliquid fperare fepulchra.

ita & numeri, qui duriores erant, conftabunt verfus, & fenfus. *mandata fepulchra* ut Faftor. lib. V. 657.

Difplicet haeredi mandati cura fepulchri.

Martialis lib. I. Epift. LXXXVII.

Cum mihi fupremos Lachefis perneverit annos,
Non aliter cineres mando jacere meos.

HEINS. Metuo ut nimis audax fit emendatio, cum fine copula recte procedat verfus:

Et mandare fuis aliquid, fperare fepulchra.

Eft non &c. Mandabant enim non tantum fepulchra, fed alia fupremis vocibus. vel poffet legi:

Eft aliquid mandare fuis, fperare fepulchrum.

ut *mandare* abfolute ponatur. ita Juftin. lib. XXIV. 2. licet alio fenfu: *Itaque non credenti mandat.* BURM.

58. *Hic vehor.*] *Huc* plurimi fcripti & editi. forte, *hac.* fcilicet navi. notum eft, unum noxium, faepe exitium aliis, eadem navi vectis, creditum concitare poffe. vid. ad Horat. III. Od. XXVI. *hinc vehor* Bernenf. BURM.

60. *Minas.*] *Manus* Bernenf. follemni aberratione.

61. *Mitiffima*] *Juftiffima* unus Heinfii; ut & alibi hae voces commutatae. vid. I. Pont. II. 99. mox, *in loca juffa traham*, Leidenfis. *ad loca* Putean.

63. *Si quoniam merui poenam, me pendere vultis.*] *Pendere* unus Mediceus pro diverfa lectione. Rottendorphianus, *prendere.* praeterea prim. editio & duo fcripti, *fi quam promerui.* fex, *fi quoque quam merui.* totidem, *quamquam merui.* opt. Vatican. *fi merui poenam quanquam.* duo, *quia quam merui.* alia veterrima editio, *quia commerui.* Scribe:

Si, quam commerui, poenam me pendere vultis.

Trift. lib. II. 4.

An femel eft poenam commeruiffe parum?

pendere poenam familiaris locutio Nafoni Faft. III. 845.

——— *capitis quae pendere poenae*
Ex ille jubeat furta reperta loco.

atque ita paffim. HEINS. *Si quam promerui* nefcio cur non aeque bene dicatur, ac *commerui*, cum in malam aeque partem *promereri* dicamus ac *commereri.* & ita Gryphius, Frellonius & alii ediderunt. & in uno Mediceo erat, *fi quam promerui me poenam pendere.* BURM.

65. *Si jam voluiffet.*] Heinfius malebat, *nam fi*: fed nihil muta. vid. II. Art. 597. *in undas* plurimi.

68. *Quodque dedit.*] *Quamque* Junian. & fex alii.

69. *Puto crimine laefi.*] *Laefos* concinnius feptem veteres. & fequenti verfu, pro *jam precor*, Combianus & Medonii codex, *vos precor.* Servii liber, *Di precor*, etiam bene. HEINS. *Laedi* Bern. *nulla certe* Fragm. Revii.

71. *Ut cuncti miferum fervare velitis.*] *Servare aliquem* eft in tutum locum aliquem perducere: ali-

Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
Quod periit, salvum jam caput esse potest.
Ut mare considat, ventisque ferentibus utar;
Ut mihi parcatis; num minus exsul ero?
Non ego, divitias avidus sine fine parandi,
Latum mutandis mercibus aequor aro:
Nec peto, quas petii, quondam studiosus, Athenas:
Oppida non Asiae, non loca visa prius.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
Delicias videam, Nile jocose, tuas.
Quod faciles opto ventos, (quis credere possit?)
Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam laevi fera litora Ponti;
Quodque sit à patriâ tam fuga tarda, queror.

Nescio

alicui salutem adferre, vel, ut loquitur Sosia apud Terentium in Andria, auxilium ferre. Simo enim dixerat: *Quae sese voluit in ignem injicere, prohibui, servavi.* Hic Noster Elegia & lib. II. de Ponto ad Messalinum, quem rogat, ut sibi in mitiori ac quietiori loco ex ejus patris fratrisque sententia exsulare liceat:

Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
Si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit & frater, quamvis fortasse veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.

Cicero in prooemio orationis pro Archia poëta: *Quod si haec vox, hujus hortatu praeceptisque conformata, nonnullis saluti fuit: à quo id accepimus, quo ceteris opitulari, & alios servare possemus, huic profecto ipsi, quantum est situm in nobis, & opem & salutem ferre debemus.* sic verbum *servator* usurpavit Ovidius ipse, sub finem lib. Metamorphoseos, de Perseo, qui Andromedam ex ingenti illo monstro marino, cui devoranda exposita erat, liberaverat:

——— Gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque domus, servatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater.

CIOFAN. *Numerum servare* Bernens.

72. *Salvum.*] *Sanum* Putean. vid. Eleg. I. 19. *non caput* Excerpta Vossii.

73. *Ut mare subsidat.*] *Considat* meliores omnes. & mox, *num minus*, pro *non*, repone. de quo ad Epistolam Canaces. HEINS. *Sit placidum* unus Heinsii. *faventibus* Bernens. & duo alii, *furentibus*, *feracibus*, *frequentibus*.

74. *Et mihi.*] Lib. unus Vatic. & Aldinus, *Ut mihi.* probo: hisce & similibus repetitionibus frequentissime uti solet poëta noster. CIOFAN.

75. *Parandi.*] *Parando* Putean. alter. *latum mutatis* idem & tres alii.

78. *Oppida non Asiae, non mihi visa prius.*] Quomodo autem, cum diserte ad Macrum lib. II. de Ponto Eleg. X. dixerit?

Te duce magnificas Asiae perspeximus urbes.

Quid si igitur scribamus? *non Asiae, nunc mihi visa prius.* Hoc est:

Nec peto, quas quondam petii studiosus Athenas,
Oppida non Asiae nunc, mihi visa prius.

Nam, *quae mihi visa prius*, ut simplicius ac magis pro Ovidio, ita longius à lectione abit. Sed verius est, nihil mutandum esse. Ut τὸ *non*, sit, non negativum, sed στερητικόν. *Non ignota cano*, *non cano non nota. Non peto oppida Asiae, non prius visa*, hoc est, *non peto oppida Asiae prius invisa mihi.* quasi ea antea non viderim. Οὐκ ἔπειμι πόλεις ἀθεάτους ἐμοί· οὐ λέγω ἄῤῥητον ἐμοί. hoc est, *quod ante dixi.* DAN. HEINS. *Non loca visa prius* cum castigatioribus. Asiam enim viderat cum Maximo Pont. lib. II. Eleg. X.

Te duce magnificas Asiae perspeximus urbes.

Notavit hanc quoque lectionem ex suo codice in Observationibus lib. II. cap. 3. doctissimus Gronovius. HEINS.

79. *Alexandri urbem.*] Alexandriam, quae urbs est in Ægypto. de qua sic Justinus lib. XI. de Alexandro loquens: *Reversus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.* CIOF. *Pulchram urbem* unus Heinsii.

81. *Quod facile est opto ventos.*] Lege, *faciles ventos*, vel sine assensu veterum librorum. *possit*, pro *posset*, scripti. Praeterea forte scribendum, *Quo faciles.* Amor. lib. III. Eleg. II.

Vis tamen interea faciles arcessere ventos?

HEINS.

82. *Vota.*] *Vela* omnes fere & editi nonnulli. & certe mox *vota* sequuntur.

 83. *Obli-*

Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
Pronaque sint nostrae numina vestra rati:
Seu magis odistis, jussae me advertite terrae.
Supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hîc facio?) rapidi mea carbasa venti.
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Caesar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Adspiciat vultus Pontica terra meos.

Et

83. *Obliger.*] *Obloquer* Palatin. male. *obliger* nimirum votis: quae pro felici appulsu ad Scythicam terram suscipio. sic *obligatam dapem reddere* Horat. II. Od. VII. & *obligare caput votis* II. Od. VIII. *saevi* etiam *ponti* Putean Leidens. & octo alii. utrumque recte: ἄξενος enim & saevus. Burm.

84. *Jam fuga tarda.*] *Tam tarda* cum quinque scriptis. & mox cum pleirisque, *Exilem viam*, non *Exilii*. *Exilem viam* pro brevi & compendiosâ dixit. Heins. Sed *exilem viam* pro *angusta*, *tenui* dici facile patior, ut *exiles viae* apud Sever. de Ætn. vs. 97. sed pro *compendiosa* dici posse non puto. quare legerem,

Exsilio facio per mea vota viam.

precor & voveo ut via mihi sit facilis & prona ad Tomitas, ubi exsulare debeo. *facere viam* est per obstantia quasi perrumpere, & obvium apud Nostrum. mox Eleg. seq. vs. 83.

Et mihi facta via est.

Epist. XVI. 330.

Jam facient celeres ventus & aura vias.

vid. Gronov. ad Liv. XXXVII. II. hanc lectionem minus certe violentam puto illâ, quam vir doctus in Supplem. Actor. Lips. tom. VI. Sect. II. pag. 78. voluit obtrudere:

Exige jam facilem per mea vota viam.

Exiguam viam Francius corrigebat. Burm.

87. *Seu me diligitis.*] *Si me* edidit Gryphius, Micyllus & quidam alii. vide ad IV. ex Pont. I. 3.

89. *Advertite.*] *Adducite* Moreti.

90. *Supplicii pars est in regione mori.*] *Hac regione* quinque veteres. Scripserat puto Ovidius:

Supplicii pars est in regione mei.

hoc est quod libro III. Eleg. X. dicet:

Ergo tam longe pateat cum maximus orbis,
Haec est in poenam terra reperta meam?

pro *mei*, *mori* à librario aberrante erat factum. hinc natum *mori*. *poenae suae tellurem* vocat Trist. lib. III. Eleg. II.

Et poenae tellus est mihi tacta meae.

non dissimili modo dixit Trist. III. Eleg. VIII.

Sive mei causa est in regione mali.

& Pont. III. Eleg. I. ad Ponticam regionem:

——— *in pessima dure*
Pars es in exilio: tu mala nostra gravas.

Auget exilii poenam locus, in quem sum relegatus. Heins.

91. *Ferte rapidi mea corpora venti.*] Diu est quod *carbasa* conjeci legendum, quam mihi postea lectionem confirmavit Gottorphianus. Hamburgensis, *cornua*. etiam non male. ut mali cornua intelligat, de quibus Met. XI.

Cornuaque in summa locat arbore.

Heins.

92. *Ausonios fines cur mea vela vident?*] Infra:

Jam procul Illyrici laeva de parte relictis,
Interdicta mihi cernitur Italia.

Ciofan. Variant MSS. qui, pro *vident*, habent, *tenent*, *juvant*, *vovent*, *volant*, *petunt*. vel, *vota colunt*, *vota volunt*. *quid mea* etiam Strozzae.

94. *Adspiciat.*] *Aspiciat* unus Mediceus.

96. *Fasve piumve.*] *Fas* est idem quod *pium*, ideoque Regii codicis scriptura placet, *jusque piumque*. vid. ad Petron. cap. CVIII. Burm.

98. *A culpa facinus scitis abesse mea.*] Lib. & Eleg. V.

Conscius in culpa non scelus esse sua.

Et IIX.

Sed quia peccato facinus non adfuit ullum,
Nil, nisi me patriis jussit abesse focis.

Et lib. III. Eleg. VI.

Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro;
Principiumque mei criminis error habet.

Et lib. I. de Ponto, Eleg. IIX.

Et tamen ut cuperem culpam quoque posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.

Ciofan.

99. *Imo ita si scitis, si me meus abstulit error.*]
Plu-

Et jubet, & merui. nec, quae damnaverit ille,
  Crimina defendi jusve piumve puto.
Si tamen acta Deos numquam mortalia fallunt;
  A culpâ facinus fcitis abesse meâ.
Immo ita; vos fcitis; fi me meus abftulit error,
  Stultaque mens nobis, non fcelerata, fuit:
Quamlibet è minimis, domui fi favimus illi;
  Si fatis Augufti publica juffa mihi;
Hoc Duce fi dixi felicia fecula; proque
  Caefare tura pius Caefaribusque dedi;

Si

Plurimi, *vos fcitis.* Poffet & legi, *Di fcitis.* Medonianus, *malus error.* fimilis diverfitas lib. II.

Illa namque die, qua me malus abftulit error.

alii enim, *meus.* fed Virgil.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abftulit error.

Met. x. ex antiquis libris:

——— *retinet malus error amantem.*

Arondel. *meus impulit error.* Heins. *Immo ita* effe voventis formulam notavimus ad lib. VII. Met. 512. illa, *vos fcitis*, malim parenthefi includere. *fic me* Bern. & quatuor alii. *fed me* Excerpta Voffii. Burm.

99. *Me meus abftulit error.*] Elegia, quae hanc fequitur:

Caeleftique viro, quis me deceperit error
  Dicite.

Lib. III. Eleg. I.

Nec facinus caufam, fed fuus error habet:

Et Elegia IX.

Omnia vera puta mea crimina, nil fit in illis
  Quod magis errorem, quam fcelus effe putes.

Lib. IV. Eleg. I.

Scis quoque cum perii, quis me deceperit error,
  Et culpam in facto, non fcelus effe meo.

Ciofan. *Stultaque, non nobis m. s. f.* Putean. Vatic. & Politiani.

101. *Quod licet è minimis.*] Lege, *Quamlibet*, cum tribus fcriptis. & vide quae notamus ad Epiftolam VI. ỳf. 140. tres alii, *Quamlicet.* quinque, *Qualicet.* alii aliter. Heins.

102. *Si fatis Augufti publica juffa mihi.*] Locus haud dubie corruptus. *juffa tuli* quatuor veteres. Gottorph. *juffa mei.* an, *Augufti Dei?* quomodo *Auguftos Deos* dixit Pont. III. El. VI. Politiani prior, *vifa mihi.* fragmentum Boxhornii, *cura fuis.* Non me expedio ex hac Charybdi. opinor tamen hoc loco eum errorem effe commiffum a librariis ofcitantibus, quem alibi faepenumero caftigamus. ut una fyllaba ob fimilitudinem proxime praecedentis fit omiffa. pro *juffa* recte *vifa* optimus Politiani codex. deinde *tuli*, pro *mihi*, à vero minime abeft. fcriptum enim antiquitus *vifalus*, pro *vifa falus.* fed & pro *fatis* reponendum, *laris.*

Si laris Augufti publica vifa falus.

Si in domus Auguftae falute mihi vifa eft confiftere falus Reipublicae. Heins. Egit de hac emendatione Illuftris Heinfius per epiftolas cum J. F. Gronovio, cui non potuit approbare: is enim ita vulgatam capiebat. *fi Augufti juffa mihi fatis publica*; id eft, fi pro republica mihi fatisfecerunt Augufti juffa, fi non optavi vetera, contentus praefentibus. nam qui priora malebant, iis non *publica*, quae Caefarea. Lucanus VII. 164. *Usque ad Theffaliam Romana & publica figna.* Tacitus: *Poftquam nulla jam publica arma.* haec Gronovius, addens, *obfecro te, ne lomento & nitro nimis utamur, & dum fordes eluimus, venas ac vifcera auctorum aperiamus.* Sed & dura explicatio Gronovii videtur. Pontanus, qui legit, *fint fatis*, explicat, eftote contenti edicto publico Augufti de me: quod quid velit nefcio; ego Heinfii conjecturam minime abfurdam puto. fed pro *laris* legerem,

Si patris Augufti publica vifa falus.

patris enim nomen Augufto quafi proprium. idem vero dicit, quod illi adulatores apud Horat. I. Ep. 16.

Tene magis falvum populus velit, an populum tu.

Meffalae tamen apud Sueton. Aug. LVIII. adulatio confirmare poffet Heinfii conjecturam: de publica Salute vid. ad lib. III. Faft. 882. Francius volebat, *fi facra Augufti p. j. m* quod non capio. minime vero, credo, auribus, Ovidianae elegantiae numeris adfuetis, placebit conjectura viri docti in Supplement. Actor. Lipfienf. tom. VI. Sect. 2. pag. 78.

Sique rata Augufti publica juffa mihi.

quae & longius a fcriptis recedit; neque eleganter dici puto, *publica juffa Augufti*, pro legibus ab eo latis, quibus adquieverit Poëta. Adde quod non ea erat auctoritas & dignitas Ovidii, ut hoc meritum jactitaret Augufto, fe leges ejus ratas habuiffe,

Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidae vanescere nubes,
Victaque mutati frangitur ira maris?
Non casus, sed vos sub conditione vocati,
Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

buisse, quasi potuisset, si voluisset, eas oppugnare, & Augusti Imperium turbare. haec, si Pompeji filii aut Antonius loquerentur, possent tolerari, sed Nasoni satis erat probare, mentem suam favisse Augusto, se vota & preces diis pro salute ejus & Gentis Juliae fecisse; nam ille si ratas leges habere se diceret, exprobraret Augusto, aliquid in iis fuisse, non tolerandum Quiritibus. & ipsa vox *rata* non convenit humilitati Nasonis. Major enim rata habet à minore facta vel optata. ut in exemplo à viro docto adlato ex Eleg. x. 33. *Quaeque voles rata sint*, id est, Dii ea firment, quae ille vovet & optat. *sint satis* edidit Gryph. & Vincent. BURM.

103. *Hoc duce si dixi felicia saecula.*] Forte simplicius est, *duxi*. ut sit ἠγησάμην. Quanquam ne illud quidem displicet. Ut sit sensus, Si hoc Principe felicia haec saecula saepe praedicavi, ac pro incolumitate ejus rem sacram feci. DAN. HEINS. *Duxi* major veterum pars. nil mutandum. Met. XII.

——— *felicem diximus illâ*
Conjuge Pirithoum.

HEINS. Vid. ad VIII. Met. 519. Metula intelligit Fastos, & inprimis Augustum mensem. sed Micyllus simpliciter felix sub Augusto seculum. & recte. vid. Spanhem. de Usu & Praest. Num. Diss. XII. Tom. II. pag. 442. BURM.

103. *Proque Caesare tura pia Caesaribusque dedi.*] Unus Vatic. & Maffei, *Caesare tura, piis &c.* alter, *Caesare tura dedi, Caesaribusque piis.* In cujus ora adscriptum est; alias, *pia.* Mihi legendum videtur, ut est in duobus excusis, quorum alter annis abhinc LXX. impressus est, *Caesare tura pius, Caesaribusque dedi.* CIOFAN. *Pius* meliores. quidam, *prius*, vel *Deis*, vel *pia.* HEINS. Behotius lib. II. Apoph. 4. ex vetusto codice:

Caesare tura dedi Caesaribusque pius.
Caesare tura piis Bernens.

106. *Alta cadens obruat unda caput.*] Duo, *alta maris.* totidem, *alta ruens.* unus, *alta meum.* Putabam aliquando, *alta notens obruat unda caput.* nisi quod id paulo longius abit à vulgata lectione. HEINS. *Subruat* Bernens.

107. *Evanescere.*] *Vanescere* meliores. HEINS.

108. *Ira maris.*] *Ira Dei* Bernens. *unda Dei* plurimi. vid. ad Epist. XVIII. 2.

109. *Non casu vos, sed sub conditione vocati.*] Nihil turbatius hisce numeris. Primo *casus* scribendum cum vetustis quinque; ut Met. XIV.

——— *quis te casusve Deusve*
Servat, Achaemenide?

deinde plurimi, *sed vos sub conditione.* longe rectius. fragmentum meum, *sed ò vos sub conditione.* ut Phaedr. lib. II.

Harum autem Matrem fecit haeredem senex
Sub conditione.

Scribe,

Non casus, sed ea vos conditione vocati.

HEINS. *Sed vos mihi cond.* Moreti.

ELEGIA III.

CUm subit illius tristissima noctis imago,
Quae mihi supremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, quâ tot mihi cara reliqui
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, quâ me discedere Caesar
Finibus extremae jusserat Ausoniae.

Nec

2. *Quae mihi.*] Omnes fere scripti, *qua.* unus etiam, *quod.*

3. *Repeto.*] *Recolo* Servii codex.

3. *Tot mihi cara reliqui.*] Patriam, uxorem, domum, amicos denique. CIOFAN.

4. *Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.*] In Maf-

Nec mens, nec spatium fuerant satis apta paranti:
  Torpuerant longâ pectora nostra morâ.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi:
  Non aptae profugo vestis opisve fuit.
Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
  Vivit; & est vitae nescius ipse suae.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,
  Et tandem sensus convaluêre mei;
Adloquor extremum moestos abiturus amicos,
  Qui modo de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
  Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diversa sub oris:
  Nec poterat fati certior esse mei.

Quod-

Massciano lib. & quibusdam aliis multo rectius legitur; *nunc quoque* id est, nunc cum scribens haec recordor. Qua in sententia est & ingeniosissimus vir, Paulus Melissus Schedius Francus. CIOF. *Nunc quoque* Rottendorph. rectius. HEINS. *Humida gutta* Mediceus.

5. *Jam prope lux aderat.*] Narratio, qua singillatim recensere omnia incipit, quae sibi extremo suae in urbe profectionis tempore contigerunt. CIOFAN. In tribus libris erat, *nox aderat.* & certe ex tota Elegia patet, Ovidium ante lucem profectum ex urbe. Vide ℣. 27. & 50. repetit ergo hic quae contigerunt sibi ab die ultimo, qui praecessit ultimam noctem, qua coactus fuit discedere: nisi dicamus, illa, quae usque ad versum 27. praemittit, die adhuc fuisse acta, & inde narrare, quae adveniente nocte gesta sunt. BURM.

7. *Fuerat satis apta parandi.*] *Fuerant* eleganter Barberin. *paranti* liber Petri Servii. *piandi* pro diversâ lectione Combianus. Richelianus, *paratu*, pro paratui. quod verum puto. HEINS.

9. *Comites non cura legendi.*] *Comitis* Barberin. & pro diversa lectione Gottorphianus. optime. *comes* pro comites. Dixi Fast. III. ℣. 565. HEINS.

11. *Ictus.*] Juret. ad. Symmach. III. Ep. 6. in aliis codicibus esse *actus* testatur. & lib. IV. III. 69. *Jovis ignibus ustus.* & *ustus* hic erat in Moreti.

13. *Ut tamen hanc animi nubem dolor ipse removit, Et tandem sensus convaluere mei.*] Idem infra significat in hac ipsa Elegia de sua uxore:

Illa dolore amens, tenebris narratur obortis,
  Semianimis media procubuisse domo.
Utque resurrexit foedatis pulvere turpi
  Crinibus, & gelida membra levavit humo.

In Epistola Laodamiae, quae propter viri in bellum Trojanum, in quo eum periturum audierat, profecti dolorem exanimata est:

Lux quoque tecum abiit, tenebris exsanguis obortis
  Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandaevus Acastus,
  Vix mater gelida maesta refecit aqua.
Officium fecere pium, sed inutile nobis:
  Indignor miserae non licuisse mori.
Utque animus rediit, pariter rediere dolores:
  Pectora legitimus casta momordit amor.

CIOFAN. Malim, *animo*, ut Puteaneus. lib. VIII. Met. ex antiquis membranis:

Destinat hunc Minos thalamo removere pudorem.

HEINS. Mox, *ut tandem sensus*, unus codex.

16. *Qui modo de multis unus & alter erant.*] Eleg. IV. hujus libri:

Vix duo tresve mihi de tot superestis amici;
  Cetera fortunae, non mea turba fuit.

Inter eos autem, qui in amicitiae officio manserunt, Carum, Celsum & Maximum enumerat his versibus, Eleg. V. lib. III.

Idque recens praestat, nec longo cognitus usu,
  Quod veterum misero vix duo tresve mihi.

Lib. I. de Ponto, Eleg. X.

Adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
  Maxime, fortunae nec fuit ille comes.

Et lib. II. Eleg. III.

Cumque alii nolint etiam me nosse fateri,
  Vix duo projecto tresve tulistis opem.
Quorum tu princeps.

Summa movetur misericordia, cum quis ab amicis deseritur. Aristoteles lib. II. Rhetoricorum. CIOFAN.

17. *Flens acrius.*] Ita conjunge haec duo verba. CIOFAN. *Ipsa movebat* unus. *dolebat* Gottorp. Heinsius conjiciebat, *fovebat*.

19. *Libycis sub oris.*] *Libycae sub orae* Junian.

quod

Quodcumque adſpiceres, luctus gemitusque ſonabant:
  Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere moerent:
  Inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
  Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.
Jamque quieſcebant voces hominumque canumque:
  Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego ſuſpiciens, & ab hac Capitolia cernens,
  Quae noſtro fruſtra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia ſedibus, inquam,
  Jamque oculis numquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
  Eſte ſalutati tempus in omne mihi.
Et quamquam ſero clypeum poſt vulnera ſumo;
  Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Coeleſtique viro, quis me deceperit error,
  Dicite; pro culpà ne ſcelus eſſe putet.

Ut

quod ſibi non diſplicere Heinſius notaverat. ſed *ſub* idem eſſe quod *in* vidimus ad I. Metam. 689.

21. *Luctus gemitusque.*] Unus, *gemitus lacrimaeque.* forte, *planctus gemitusque.*

25. *Si licet exemplis in parvis grandibus uti.*] Eleg. I. lib. III. de Ponto:

Si locus eſt aliquis magna inter nomina parvis.

Lib. V. Metamorph.

——— quod ſi componere magnis
Parva mihi ſas eſt.

& lib. III. de Arte:

Quid vetat à magnis ad res exempla minores
Sumere?

Ciofan. *Si licet in parvis ex.* Bernenſ. Leid. & multi alii. *in parvos ex.* Putean. alter.

29. *Et adhuc Capitolia cernens.*] In quibusdam, *& ab hac capitolia.* Naug. *Et ab hac* repone cum pleriſque antiquis. hoc eſt, poſtquam hanc aſpexi. ſic frequenter loqui amat Noſter. Heins. Vid. ad Epiſt. V. 152. *& ad haec* Edition. Micyl. & Vincent. *haec & cap.* Politian. alter Putean. & duo alii. *& ad hanc* Polit. prim. Servii & tres.

33. *Dique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini, Eſte ſalutati tempus in omne mihi.*] Praeſagit fore, ut Romam numquam reviſurus ſit. ſic in fine ſequentis Elegiae:

At mihi perpetuo patria tellure carendum eſt,
Ni fuerit laeſi mollior ira dei.

Ciof. *Di quoque linquendi* Barber. *quos urbs tenet* Leidenſ.

33. *Urbs alta.*] Roma, quae in ſeptem collibus ſive montibus poſita erat. Virgilius lib. I. Æneid.

Albanique patres, atque altae moenia Romae.

vel, alta propter imperium. Idem Virgil. Ecloga I.

Verum haec tantum alias inter caput extulit urbes.

Martialis:

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, eſt nihil ſecundum.

Hic Noſter Elegia IV.

Sed quae de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus imperii Roma, deûmque locus.

Et lib. I. Faſt.

At poſtquam fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummos vertice Roma Deos.

Ciofan.

34. *Eſte ſalutati.*] Hujusmodi locutio lib. I. Faſtorum:

Eſte bonis avibus viſi natoque, mihique.

Et lib. IV. Metamorph.

Eſtote rogati.

Ciof. *Tempus in omne meum* Moreti & duo. *mei* quinque.

35. *Poſt vulnera.*] *Funera* quinque ſcripti cum editione prima.

37. *Quis.*] *Qui* Gottorph.

39. *Ut quae ſentitis poenae quoque ſentiat auctor.*]

Ut

Ut, quod vos ſcitis, poenae quoque ſentiat auctor.
Placato poſſum non miſer eſſe Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor;
Singultu medios praepediente ſonos.
Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis
Contigit exſtinctos ore tremente focos:
Multaque in averſos effudit verba Penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Jamque morae ſpatium nox praecipitata negabat,
Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriae retinebar amore:
Ultima ſed juſſae nox erat illa fugae.
Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urgues?
Vel, quo feſtines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me ſum mentitus habere
Horam, propoſitae quae foret apta viae.
Ter limen tetigi; ter ſum revocatus: & ipſe
Indulgens animo pes mihi tardus erat.

Saepe,

Ut quod vos ſcitis plerique veteres. & *poſſum* pro *poſſim*. Legendum fortaſſe,

Ut, quod vos ſcitis, poenae quoque ſi ſciat auctor,
Placato poſſim non miſer eſſe Deo.

ſuperiori Elegia, ubi Deos alloquitur,

—— *Imo ita vos ſcitis.*

HEINS. In Francof. erat, *Uſque ea vos ſcitis poenae quoque ſentiat auctor.* forte ſcripſerit,

Uſque ea vos ſcitis, poenae ne neſciat auctor.

adſcripſerat & Heinſius aliam conjecturam,

Ut quod vos ſcitis, poenae quoque reſciat auctor.

mox, *placato poſſim* Bernenſ. & alii ſcripti & editi. BURM.

42. *Impediente ſonos.*] Barbarin. *praepediente.* ut Epiſt. Hypermneſtrae, ℣ſ. 18.

Et ſubitus dextrae praepedit eſſa tremor,

HEINS.

43. *Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis.*] Prim. Polit. *intracta* alter cum duobus aliis, *abſtracta.* unde Politianus ipſe, *atrata.* Certe Hamburg. *attrata.* at prim. Vatic. *attacta.* Barber. *proiecta.* duo, *aſtrata* pro *adſtrata.* ut Met IX. *adſternunturque ſepulcro.* alii, *abjecta*, *abſtructa.* *attracta*, vel *adſtracta*, vel *aſtracta*, & ſimilia HEINS. *Diffuſa* Bernenſ. alii, *accincta*, *ablata*, *contracta*, *pertracta.* *ante aras* etiam Vatic. prim. & quatuor alii. & *ſparſis capillis* plurimi, & quidam editi.

44. *Exſtinctos focos.*] Quidam ſcripti cum editis nonnullis, *exſtructos*: *aeternos* prim. Vatic. & ſex alii. unus Vatican. *externos.* lege, *heſternos.* & vide Notas Faſt. ℣ſ. 506. Virgilius lib. VIII.

Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumque larem, parvosque Penates
Laetus adit.

quanquam in nonnullis vetuſtiſſimis libris, *externumque larem* illic legitur. quam ſcripturam damnat Servius, & *heſternum Larem* interpretatur, *cui pridie ſacrificaverat.* ſed & *extincti foci* recte ſe habent. nam *ignis extinguebatur* in exilium ituris. Voſſianus, *antiquos.* ut lib. IV. Faſtorum, 410.

Detis & in veteres thurea grana focos.

lib. IV. Triſt. VIII. 24. *antiquos lares.* & Epiſt. XIV. 26. in quibuſdam codicibus. HEINS.

44. *Ore tremente.*] *Ope premente* Lovanienſ.

45. *In adverſos effudit verba Penates.*] Scribe, *in averſos* Horatius lib. III. Od. XXIII.

Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente mica.

HEINS. Vid. ad Epiſt. VII 4. *in offenſos* Bernenſ.

48. *Verſaque.*] *Viſaque.* vid. Heinſ. ad Val. Flac. VII. 457.

49. *Retinebar.*] *Tangebar* unus.

50. *Juſſae fugae.*] Juſſi exſilii. Eleg. ultima lib. IV.

Erroris juſſae, non ſcelus eſſe fugae.

CIOFAN. *Juſſae morae* tres Junii & duo alii. male.

52. *Quo feſtinas.*] *Feſtines* meliores. HEINS.

55. *Ter limen tetigi, ter ſum revocatus.*] Adeo ſiniſtrum omen putabant veteres limen offendere,

cum

Saepe, Vale dicto, rursus sum multa locutus;
Et quasi discedens oscula summa dedi.
Saepe eadem mandata dedi: meque ipse fefelli,
Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique, quid propero? Scythia est, quo mittimur, inquam:
Roma relinquenda est. utraque justa mora.
Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur:
Et domus, & fidae dulcia membra domûs.
Quosque ego fraterno dilexi more sodales;
O mihi Thesea pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar: numquam fortasse licebit
Amplius. in lucro, quae datur hora, mihi est.
Nec mora; sermonis verba imperfecta relinquo,
Complectens animo proxima quaeque meo.
Dum loquor, & flemus; coelo nitidissimus alto,
Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.

Di-

cum domum ingrederentur, domove egrederentur, ut id, quod tum facturi erant, prospere sibi contingere non posse crederent, lib. I. sine titulo Eleg. XII.

Omina sunt aliquid, modo cum discedere vellet,
Ad limen digitos restitit icta Nape.

CIOFAN.

55. *Et ipse.*] *Revocatus ab ipso* Regius. Heinsius conjiciebat, *& ipsi indulgens animo pes.*

57. *Multa.*] *Plura* Bern. & alius Heinsii. mox, *oscula multa* Junian. & decem alii. male. vid. Epist. XV. 101. mox, *respiciens e. oscula cara meis.* Fragm. Revii.

61. *Quid propero.*] *Quo* plurimi ex veteribus. *quid properas* Junii, Bernens. & sex alii; ut supra ỳs. 51. *quid urgues.* sed Heinsius malebat etiam, *quo mitteris*, ut se alloquatur. *mittitur* Vatic. & Putean. BURM.

61. *Scythia est quo mittimur, inquam; Roma relinquenda est: utraque justa mora est.*] In talibus felicissimus est Ovidius. lib. I. De Ponto Eleg. IV.

Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejus?

Et in Epist. Hypsipyles ad Jasonem:

Prodidit illa patrem, rapui de caede Thoanta;
Deseruit Colchon; me mea Lemnos habet.

Et Laodamiae ad Protesilaum:

Ipsa comas pectam; galea caput ille premetur;
Ipsa novas vestes; dura vir arma feret?

CIOFAN.

62. *Justa mora est.*] *Est* omittunt quidam. Heinsius malebat, *es.*

65. *Quosque ego dilexi fraterno more sodales, O mihi Thesea pectora juncta fide.*] Divelli ab amicis, atque à propinquis miserabile esse tradit Aristoteles lib. II. De arte dicendi, & III. Ethicorum cap. IV. Hunc autem locum ita, uti ego enarravi, exposuit vir optimus, amicus meus, qui à communis praeceptoris M. Antonii Mureti vestigiis ac praestantia non degenerat, P. Franciscus Bencius in commentariis, quos in tres Aristotelis de Arte dicendi libros scribere exorsus est, aut potius absolvit. CIOF. *Quos ego* plurimi. *pignora juncta* etiam unus.

67. *Amplectar.*] *Amplector* Putean. Vatic. & quatuor alii.

69. *Sermonis.*] *Sermoni* Barbar.

70. *Amplectens animo.*] Meliores, *Complectens.* HEINS. *Singula quaeque* Moreti & alius. *dulcia quaeque* Junian.

72. *Gravis nobis.*] Molesta propter meam in exsilium profectionem. CIOF.

74. *Visa suo est.*] *Meo* plurimi. & ita Gryph. Micyl. & alii.

75. *Sic doluit Priamus, tum cum in contraria versus.*] Rectior fortasse sit ea lectio, quae à nonnullis substituitur,

Sic doluit Metius, tum cum in contraria versos
Ultores habuit proditionis equos.

sed nusquam invenitur. atque ideo ego ausus non sum immutare, & tamen recte ii fortasse sentiant, qui eam probent. NAUG. Locus, qui non parum eruditos, & nos quoque, exercuit. Notum fuisse qui legerent, *Sic doluit Metius, tum cum in contraria*

Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam:
  Et pars abrumpi corpore visa suo est.
[Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria versus
  Ultores habuit proditionis equus.]
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
  Et feriunt moestae pectora nuda manus.
Tum vero conjux humeris abeuntis inhaerens,
  Miscuit haec lacrimis tristia dicta suis.
Non potes avelli. simul ah, simul ibimus, inquit!
  Te sequar; & conjux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: & me capit ultima tellus.
  Accedam profugae sarcina parva rati.
Te jubet è patriâ discedere Caesaris ira;
  Me pietas. pietas haec mihi Caesar erit.
Talia tentabat: sic & tentaverat ante:
  Vixque dedit victas utilitate manus.

Egre-

traria versos Ultores habuit proditionis equos. Qui certe equi, (ut omittam nullum codicem adduci, in quo extet ea lectio) non versi in contrarium, sed acti. Equus Durateus in contrarium versus est: quia à Trojanis magno primum exceptus gaudio; detecta postea Graecorum fraude, eos quos minime expectabant, hoc est, hostes advexit. Ut *proditio*, quemadmodum non semel aliâs in scriptis veterum, sit *fraus*. DAN. HEINS. *Sic doluit Metius* Combianus & unus Bononiensis, quod Naugerius quoque videtur probasse in priori editione, secutus illos qui legunt praeterea, *in contraria versos equos*. Si de Priamo intelligamus, malim, *in contraria versae proditionis* legi. ut ad raptum Helenae alludat. nam *rapto* est in uno codice. Sed comparatio parum ad rem facit, quocunque modo legas. Metii autem injecta mentio plane praeter rem est. quid quod prima syllaba in *Mettio* producitur? *Mettius* enim per duplex *tt* scribendum. Quare certus sum hoc distichon ab illa manu esse, quae saepius apparet per hos libros, parum tempestiva. habebat autem in mente superiora ista,

Haec facies Trojae, cum caperetur, erat,

quisquis hos versus confixit, Salmasius curis secundis ad Florum libro I. cap. III. castigabat,

Sic doluit Mettus, tum cum in contraria versus
Ultores habuit proditionis equos.

de quo A. Gellius lib. XX. cap. primo Noctium Atticarum, *binis quadrigis in diversa nitentibus evinctus & laceratus est*. HEINS. Hunc quoque locum tentat sanare Vir eruditus in Supplement. Actor. Lips. tom. VI. sect. 2. legens,

Sic primus doluit, tunc, qui in contraria versos
Ultores habuit proditionis equos.

duritiem constructionis ita posse emolliri ratus, si *qui* ponatur pro *ille qui*, & *tunc* pro olim. Sed haec non levia, sed plane Genio Ovidiano non convenientia. praestat talia ulceta non tangere; certe ego nihil hic extrico. BURM.

77. *Tum vero.*] Hoc distichon abest à Bernensi. quod accidit, credo, quia sequens ab iisdem verbis incipiens Librarium decepit.

80. *Dicta meis.*] *Suis* quinque scripti. rectius. Vide notas Epist. XVII. ℣s. 251. nonnulli etiam, *verba*. HEINS

81. *Simul hinc, simul ibimus ambo.*] *Ibimus inquit* plerique veteres. & *simul ah* nonnulli. Scribo praeterea, *Num potes avelli?* de quo ad Epist. XVI. ℣s. 364. Val. Flaccus lib. V.

—— *Minyae clamore morantur,*
Avellique negant.

HEINS.

82. *Te sequar.*] *Et sequar* Servii.

83. *Et me capit ultima tellus.*] Quam mare alluit. Ineptit prorsus Metula, qui Septentrionalem regionem interpretatur. tum primum ex Italia discedebat poëta. eo enim in loco uxor una cum Ovidio in navem conscendere tentavit. CIOF. *Ultimus orbis* Moreti.

84. *Parva.*] *Plena* Bonon.

85. *Te jubet à patriâ.*] *E patria* multi HEINS.

85. *Caesaris ira.*] Iratus Augustus. CIOF.

86. *Me pietas, pietas haec mihi, Caesar erit.*] Summam atque incredibilem movet commiserationem. quo in genere hic Noster excellit. CIOF.

87. *Sic &.*] *Sicut* quidam scripti & editi.

 89. *Sing*

Egredior (five illud erat fine funere ferri)
Squalidus immiffis hirta per ora comis.
Illa dolore gravis, tenebris narratur obortis
Semianimis mediâ procubuiffe domo.
Utque refurrexit, foedatis pulvere turpi
Crinibus, & gelidâ membra levavit humo;
Se modo, defertos modo comploraffe Penates;
Nomen & erepti faepe vocaffe viri:
Nec gemuiffe minus, quam fi nataeve meumve
Vidiffet ftructos corpus habere rogos:
Et voluiffe mori; & moriendo ponere fenfus:
Refpectuque tamen non pofuiffe mei.
Vivat: & abfentem, quoniam fic fata tulerunt,
Vivat, & auxilio fublevet usque fuo.

ELE-

89. *Sine funere.*] *Cum funere* Servii codex.

91. *Illa dolore amens.*] Multi, *gemens.* in uno, *gravis.* in Combiano & tribus aliis, *dolore mei.* quod fequor. proximo verfu, pro *mediâ domo*, duo *viâ.* Scripferat puto Ovidius, *Viduâ domo.* nam τὸ *mediâ* prorfus otiofum ac fuperfluum eft. narrat quae poft digreffum fuum facta funt. Heins. An dicatur latine, *dolore mei*, ut *defiderio mei* & fimilia, vehementer dubito. quare ego praetuli, *illa dolore gravis*, quod cum verbo *procubuiffe* optime concordat. Dictum autem ut *vino*, *fomno*, *vulnere*, *aevo gravis* & fimilia: fic illa, cum non amplius pondus doloris ferre poffet, procubuit femianimis. nec *amens* damno. in Bernenf. erat mendofe, *canens.* nec illud *media domo*, abfurdum; cum enim poft digreffum viri vellet in cubiculum fuum redire, non potuit eo usque venire, fed media domo procubuit, antequam in interius conclave penetraffet. Burm.

91. *Tenebris obortis.*] Exanimatio, vel animi defectio, fignificatur. Plautus in Curculione: *Tenebrae oboriuntur, genua media fuccidunt.* exemplum item Epift. ad Protefilaum fuperius adduxi. Ciof. *Lacrimis* tres libri. male. vid. Epift. xiii. 23.

94. *Gelida.*] *Madida* tres. *media* unus. *egelida* Vatican.

95. *Deploraffe Penates.*] *Comploraffe* plurimi veterum. quomodo etiam ad Sylvas Statii Gronovius cap. xlviii. Florus libro ii. cap. xv. *Comploratum igitur publicè ftatim.* A. Gellius in defcriptione tempeftatis libro xviii. cap. 1. *Ventus a latere faeviens undis navem compleverat. tum poftea complorantibus noftris omnibus, atque in fentina fatagentibus dies illuxit.* Heins. *Se modo defertam, modo* &c. Leidenf.

99. *Moriendo.*] *Et moriendo* Junian. & Moreti; rectius. *moriendoque* Bernenf. quod verfificatorem infelicis aevi auctorem habet.

100. *Non periiffe mei.*] Quatnor, *voluiffe.* unus Gallicus, *pofuiffe*: bene. nifi *valuiffe* malis. Heins.

101. *Vivat, & abfentem, quoniam fic fata tulerunt, Vivat.*] Hoc eft, Vivat fane: vivat, ut abfentem, fiquidem ita faris vifum, auxilio folctur fuo. Quo fenfu altera copula videtur redundare. Scaliger, *Tutet*, nefcio an ex codice, legebat. Quod fortaffe, effet, *Jutet.* Dan. Heins. Non placet repetitio τοῦ *Vivat.* Nec juvant tamen libri veteres. an *Jutet* pro adjutet fcripferat Nofter? an

Di dent auxilio fublevet usque fuo,

vel, *Di facite auxilio.* vel *date ut auxilio.* Scaliger, *Tutet.* Sed non perfuadet. Heins. Corruptum locum effe conftat: neque enim *vivat* illud fecundo loco pofitum fenfum facit commodum. defiderari vero verbum, quod *amet* notet, vel fimile, ex loco plane gemino, lib. v. Eleg. v. 23. colligo,

Vivat ametque virum, quoniam fic cogitur, abfens.

forte fcripferit, *Servet, & auxilio* &c. Francius, volebat, *Illa virum auxilio* &c. Burm.

ELEGIA IV.

Tinguitur Oceano custos Erymanthidos Ursae,
Æquoreasque suo sidere turbat aquas:
Nos tamen Iönium non nostrâ findimus aequor
Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum, quantis increscunt aequora ventis;
Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior prorae puppique recurvae
Insilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta sonant; pulsi stridore rudentes:
Adgemit & nostris ipsa carina malis.

Na-

1. *Tingitur Oceano custos Erymanthidos Ursae, Æquoreasque suo sidere turbat aquas.*] Per custodem Erymanthidos Ursae Arcturum intelligit Ovidius: is occidit chronice cum tertia decima parte (quam recentiores vocant gradum) Sagittarii, hoc est, circiter iv. Id. Decembris in finiente (Horizontem vulgo dicunt) Romano, cum hac tempestate Sol in xiii. parte Sagittarii exstat circiter vii. Kal. Decembris. & quia signa sedes suas diebus quatuordecim anticiparunt, fit, ut Ovidii tempore Sol in eadem xiii. Sagittarii parte prope iv. Id. Decembris exstiterit: quo die infelix poëta in exsilium proficiscens Roma discessit. In hoc explicando loco, magno mihi auxilio fuerunt, P. Christophorus Clavius Bambergensis, è societate Jesu Sacerdos, & Petrus Angelius Bargaeus, viri cum aliarum artium, tum praecipue astronomiae intelligentissimi. Plinius tamen lib. xviii. cap. 31. iv. nonas Novembris Arcturum vesperi occidere scribit. Utraque supputatio convenit sententiae ipsius in Elegia ult. hujus lib.

Aut hanc me gelido tremerem cum mense Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.

Credibile tamen est Ovidium, invite in exsilium abeuntem diutius, quam ratio ferebat, in itinere esse commoratum. Ex hoc autem loco intelligitur illud lib. ii. Eleg. vii. De Ponto:

——— *projectus in aequor*
Arcturum subii, Pleiadumque minas.

Ciofan.

1. *Tingitur.*] Hinc exordium faciendum novae Elegiae. idque ex fide castigatiorum codicum, quod nescio quomodo typographicae operae neglexerunt. monuit quoque Tanaquillus Faber. lib. i. Ep. 22. Heins. Turbatum Elegiarum ordinem esse facile apparet. nam cum primam Elegiam ut praefationem praemisisset, sequi decebat eam, quae nunc tertia est, quae ultimam in urbe noctem, & quae eâ gesta sunt, narret; deinde succedere debebat haec, *Tingitur*, *&c.* quae narrat quid primum acciderit postquam navem conscenderit, ut ventis adversis in litus Italicum rejectus fuerit. & tunc sequi debebat, quae nunc secunda est. *Di maris & terrae*, quae tempestatem, qua jactatus fuit, describit miserabiliori carmine, quam ut verosimile sit in navi tam quassata, de ea facienda potuisse cogitare, nisi Nasonem Eumolpo Petroniano similem fingamus, cui vacabat in vicinia mortis versus facere. pro *tingitur*, *mergitur* erat in duobus. vid. ad lib. ii. Met. 172. & ii. Art. Am. 410. Burm.

3. *Findimus.*] *Scindimus* Putean. & Servii.

5. *Me miserum, quantis nigrescunt aequora ventis, Erutaque ex imis fervet arena fretis.*] Supra Eleg. ii.

Quantae deducto subsidunt aequore valles,
Jamjam tacturas tartara nigra putes.

Ciofan. *Increscunt* rectius multi veterum. Heins. *crebescunt* duo. *turgescunt* vel *horrescunt* alius. deinde, *arena fretis* Putean. & sex alii.

9. *Pinea texta sonant.*] Tabulae è pino, quibus compacta erat navis. sic lib. i. Fast.

Pinea non sano ter pede texta ferit.

Et lib. xiv. Metamorphoseos:

——— *Fert ecce avidas in pinea Turnus*
Texta faces.

Ita enim è veteribus libris legendum ibi docui; adduxique hunc Catulli locum ex carmine de Nuptiis Pelei & Thetidos:

Pinea conjungens inflexae texta carinae.

quem nuper valde illustravit eruditiss. vir Josephus Scaliger: cujus verba (sunt enim non vulgaria) huc adferre operae pretium me facturum sum opinatus, Certe *Texere naves* veteres dicebant, à quo locus,

Navita, confessus gelido pallore timorem,
  Jam sequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia rector
  Cervicis rigidae frena remittit equo:
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undae,
  Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras;
  In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyriis laevâ de parte relictis,
  Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas quaeso contendere terras,
  Et mecum magno pareat aura Deo.

Dum

in quo naves fabricantur, *textrinum* dicebatur. auctor Servius in schedis nondum vulgatis. Ennius:

Idem campus habet textrinum navibus longis.

Hoc est, ναυπήγιον. τὰ ὕφη νεὼς dixit Archimelus poeta in navem Hieronis:

Ἄστρων γὰρ ψαύει καρχήσια, καὶ τριελίκτους
Θώρακας μεγάλων ἐντὸς ἔχει ὑφέων.

Male enim apud Athenaeum νεφέων. Ovidius:

Texitur & costis panda carina suis.

Silius:

Flumineam texit, qua transvehat agmina, classem.

Cioran. Vid. ad xiv. Met. 531. *transtra* hic Leidensis.

9. *Pulsi stridere rudentes.*] Elegia x.

Nunc quoque contenti strident Aquilone rudentes.

Cioran. *Stridere* omnino scribendum, uti doctissimo Daumio videri Graevius noster me monuit. nihil certius infra Eleg. x. *Contenti strident Aquilone rudentes.* Heins.

12. *Jam sequitur victus, non regit arte, ratem.*] *Victam* rectius legas, nisi *sequitur votis* praeferendum putas. ut Fast. iii.

—— nec jam moderator habenis
Utitur, at votis. ——

& infra Eleg. x.

Ipse gubernator, tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis, immemor artis, opem.

duo antiqui, *fluctus.* tres, *ventos.* totidem, *gelido pallore*, non *gelidum* superiori versu. Heins.

13. *Proficientia rector.*] *Victor* multi veteres. Vide Notas Artis lib. iii. & XI. 555. Heins. Imo *rector* retinendum. aliter nulla est oppositio inter *aurigam* sequenti disticho, & *rectorem*. *rector* vero est vox utrique conveniens, qui equos aut currus, & navem regit. ita pro navis gubernatore Noster ii. Met. 186. & vi. 232. pro equite sumi recte docuit Cl. Drakenborch. ad Sil. xvii. 138. ubi pluribus & erudite de confusione horum nominum agit. *aurigam* vero pro gubernatore navis poni rarius & insolentius est. sed quod ex eodem fonte fluxit, quo *currum* pro nave, *currere* pro navigare & similia veteres dixerunt, ut jam toties viri docti observarunt. Non tamen nullo praeeunte Ovidius *aurigam* dixit: ita, ut notat Vossius, lib. iv. Inst. Orat. cap. vi. Antiqui Poëtae versum,

Tiphyn aurigam celeres fecere carinae,

producunt Charisius lib. ii. pag. 243. Diomed. lib. ii. pag. 451. & Donatus de Tropis pag. 1775. ubi legendum; *celeris carinae:* nam intelligit Argo navem. Et Diomedes ibidem contra, *gubernatorem* pro auriga dici probat ex alio versu,

Cumque gubernator magno contorsit equo.

ubi legendum est, *magna contorsit equum vi;* quae ultima vocula abrepta versui transiit in sequentem *hic.* & ita citat Quinctil. lib. viii. cap. 6. ubi ejusdem metaphorae aliud ex Virgilio vi. Æneid. 1. exemplum promit, *classique immittit habenas.* & ut *frena remittere* Noster hic de equo, ita de navi, ii. Met. 186. & similia ὅσα νόνις. Burm.

14. *Rigidae.*] *Rigido* Regius & alius.

15. *Rapit impetus.*] *Trahit* Vossii & duo alii. *sed quia* Moreti. mox *sed nisi* Bernens. & unus Heinsii. *Æolus alas* Vossii. *immiserit* etiam duo.

19. *Illyricis laeva de parte relictis.*] Scribendum, *Illyrici relicti.* *Illyricum* regio. de quo ad Claudianum. Tanaquillus Faber. Ep. lib. i. xxiii. *Illyriis relictis* legit. sic apud Propertium ii. Eleg. 13.

Dic alias iterum naviget Illyrias.

Heins. Et hoc rectum puto: ut enim *Hispaniae, Galliae*, &c. ita & *Illyriae* dicebantur.

21. *Et mecum magno pareat unda Deo.*] Voluit enim Caesar me in Scythiam proficisci, & in Italiam non redire. Cupio igitur ego Ovidius, & Caesar, quem vehementer timeo, jubet in Scythiam pervenire. supra Eleg. ii.

Ex;

Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, caerulei, vos parcite, numina ponti;
Infestumque mihi sit satis esse Jovem.
Vos animam saevae fessam subducite morti.
Si modo, qui periit, non periisse potest.

Exsilii facio per mea vota viam.
Quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
Hanc finite infelix in loca jussa feram.
Noluit hoc Caesar, quid quem fugat ille tenetis?
Adspicias vultus Pontica terra meos.

CIOFAN.

22. *Pareat illa deo.*] Quae *illa?* plurimi veterum, *unda.* Sed probo & sequor τὸ *aura.* quod in decem castigatioribus offendi. HEINS. *Magna pereat unda maris* Bernens.

23. *Timeoque repelli.*] Barberin. & unus Patav. *revelli*, ab Italià scilicet. HEINS. Sed *Repelli* eodem sensu capi debet. nauta enim tendebat in Illyricum litus, Naso optabat ad Italicum appelli.

25. *Parcite caerulei vos saltem numina ponti.*] Prim. Polit. prim. Vatic. & unus Bononiensis cum Rottendorphiano,

—— *Vos parsite numina ponti.*

HEINS.

ELEGIA V.

O Mihi post ullos numquam memorande sodales,
O cui praecipuè sors mea visa sua est;
Attonitum qui me, (memini) carissime, primus
Ausus es adloquio sustinuisse tuo;
Qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
Cum foret in misero pectore mortis amor;
Scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis;
Officium nec te fallit, amice, tuum.

Haec

1. *O mihi post ullos numquam memorande sodales, O cui praecipuè sors mea visa sua est!*] Laudat amicum à fide, & à dolore. sic prope lib. IV. De Ponto:

O mihi non dubios inter memorande sodales!

Et IV. hujus operis:

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
Unica fortunis ara reperta meis.

Hunc paene versum usurpavit Martial. lib. I. *O mihi post nullos Juli memorande sodales.* CIOFAN. *Memorande* veteres plerique. Scribe praeter ea, *numquam memorande.* Pont. IV. *O mihi non dubios inter memorande sodales.* Martialis, *O mihi post nullos, Juli, memorande sodales.* HEINS. Post *nullos unquam* editi quidam. mox, *Et cui* Gryph. & Vincent. deinde *sors mea* unus Vatic.

5. *Consilium vivendi mite dedisti.*] *Fuisti* unus Mediceus. eleganter. Trist. IV. El. II.

Hortator pugnae consiliumque fuit.

Ep. Helen.

Quae mihi sunt comites consiliumque duae.

HEINS.

6. *Cum foret in misero pectore mortis amor.*] Cum me ipsum interficere exoptarem, lib. III. Eleg. IIX. de Patria, ac suorum desiderio, ubi gladio mori expetens de Augusto queritur, quod suas offensas, ut ipse ait, non ulcisceretur.

Tantus amor necis est, querar ut de Caesaris ira,
Quod non offensas vindicet ense suas.

Celsus, quem inter paucissimos illos enumerat; qui ab ejus amicitia non discesserant, effecit, ut manus à seipso abstinuerit. lib. I. De Ponto Eleg. X.

O quoties vitae custos invisus amarae
Continuit promptas in mea fata manus.

CIOFAN.

7. *Positis.*] *Poteris* Bernens.

8. *Fallit amice tuum.*] *Meum* multi codices.

an,

Haec mihi femper erunt imis infixa medullis;
Perpetuusque animae debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deferet offa rogo;
Quam fubeant animo meritorum oblivia noftro;
Et longà pietas excidat ifta die.
Di tibi fint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam praeftent, diffimilemque meae.
Si tamen haec navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forfitan ifta fides.
Thefea Pirithoüs non tam fenfiffet amicum,
Si non infernas vivus adiffet aquas.
Ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
Fecerunt Furiae, triftis Orefta, tuae.
Si non Euryalus Rutulos cecidiffet in hoftes;
Hyrtacidae Nifo gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum fpectatur in ignibus aurum,
Tempore fic duro eft infpicienda fides.

Dum

an, *pium?* quod faepe in *meum* & *tuum* a librariis mutatum. *officium mox te* Bernenf.

9. *Haec mihi femper erunt imis infixa medullis.*] M. Tullius lib. xv. Epift. iv. ad Attic. *Quae mihi funt inclufa medullis.* Ciofan. *Confiffa* Vatic. *confixa* Polit. prim.

10. *Animi debitor.*] *Animae* plerique meliores. Heins. Et ita emendatiores editiones.

11. *Spiritus & vacuas.*] *Spiritus hic vacuas p. extenuatus in auras* Bernenf. & alii multi, nifi quod *extenuandus* Gryph. & aliorum editiones. *in tepidos roges* unus codex.

14. *Longa.*] *Longo* unus Heinfii.

15. *Opis.*] Vide quae dixi lib. & Elegia i. De Ponto. Ciofan.

17. *Si tamen haec navis.*] Metaphora, & inductio. Ciofan.

17. *Ferretur amico.*] *Frueretur* tres fcripti. quae eadem diverfitas apud Stat. ii. Achill. 332.

Tu potius dum lene fretum, Zephyrisque fruuntur Carbafa.

ubi Gevartius edidit, *feruntur*. & hoc, ut puto, rectius: inde enim *ferentes venti* paffim. *frui* & *ferri* etiam apud Maronem faepe confudiffe librarios video. Burm.

19. *Thefea Pirithous &c.*] Tria amicorum paria enumerat Eleg. iix. hujus libri. plura nos de his in obfervationibus in Metamorph. quae fecundo excudentur. Et Manilius lib. ii. Aftronom.

Unus erit Pylades, unus qui mallet Oreftes
Ipfe mori, levis urna fuis per faecula mortis,
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.
Ciofan.

21. *Phocaeus.*] Ita paffim fcribi video; fed peffimè. nam recte Scaliger ad Eufeb. mccccxvii. oftendit *Phocaeos* effe Phocaeae urbis incolas; hic autem de Pylade agitur, qui Strophii, Phocidis regis, filius fuit. *Phocenfis* vero etiam Graece Φωκεύς, ut *Phocaeenfis* Φωκαῖος. quare hic legendum, *Phoceus*, ut & inf. iv. 4. 71. & ii. Pont. iii. 45. xi. Met. 348. ii. Amor. vi. 15. & ubique. poffet etiam peculiari denominatione Pylades *Phoceus* dicta Phoco proavo ejus. vid. Schol. Eurip. Oreft. 12. *exemplum veteris* etiam Junian. Burm.

22. *Orefte.*] Ita plerique fcripti & Editi. fed rectius, *Orefta*; vid ad Epift. viii. 9. & v. Met. 242.

23. *Cecidiffet.*] Francius malebat, *iviffet*. fed ex Virgilio notum, Euryalum incidiffe in hoftes, cum Nifus ei opem ferre volebat.

24. *Hyrtacidae Nifi.*] Hyrtaci filii. Virg lib. ix. & ipfe in Ibin. Ciofan. *Nifo* tres libri. Heins.

25. *Dum juvat, & vultu ridet fortuna fereno, Indelibatas cuncta fequuntur opes.*] Infra Eleg. iix.

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora fi fuerint nubila, folus eris.

Ciofan. Opt. Vatic. *juvet*, puto *favet*. Heins.

26. *Infpicienda.*] *Confpicienda* Bernenf. & Heinfii unus codex: & ita laudare Vincent. Bellovac. Specul. Hift. vi. cxix. notavit Heinfius. qui & mox

Dum juvat, & vultu ridet Fortuna sereno,
  Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit; fugiunt: nec noscitur ulli,
  Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
  Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
  Cetera Fortunae, non mea, turba fuit.
Quo magis, ô pauci, rebus succurrite lapsis,
  Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate, timentes,
  Hac offendatur ne pietate Deus.
Saepe fidem adversis etiam laudavit in armis;
  Inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.
Caussa mea est melior, qui non contraria fovi
  Arma; sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
  Diminui si quà numinis ira potest.

Scire

mox, *vultu secundo*, ut itidem Bernens. & ita supra Eleg. I. 51. *fortunam secundam* dixit, ubi & alii *serenam*. vide I Fast. 681. Burm.

28. *Sequuntur.*] *Sequentur* Bernens. & Putean.

29. *Fugiunt.*] *Fugitur* Moreti. *nec noscitur ullus* Bernens.

31. *Collecta.*] *Collata* duo libri. vid. lib. v. Fast. 311. *exemplis nobis inducta* Bern. a manu prima, superscriptum vero, *collecta*.

32. *Nunc mihi sunt.*] *Nae mihi* fragmentum Revii. ut ita Eleg. VI. 16. duo libri,

Nae tibi pro vili sub pedibusque jacet.

vid. ad Quinctil. Decl. VII 9. Burm.

35. *Quo magis ô pauci rebus succurrite laesis, Et date naufragio littora tuta meo*] Lib. V Eleg. II.

Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.

Ciofan. Alii, *lassis*. meliores, *lapsis*. quod sequor. quanquam & alterum potest admitti. sic Trist. V. El. II. 41.

Quo ferar, unde petam lapsis solatia rebus?

ubi similis diversitas in scriptis exemplaribus. & Pont. II. El. II.

Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis.

ubi veterrimus Sarravianus, *lassis*. ut & Eleg. III.

Respicis antiquum lapsis in rebus amicum.

Gratius Cynegetico:

Te primum Vulcane loci pacemque precamur
Incola sancte tuam, des lapsis ultima rebus
Auxilia.

perperam *ipsis rebus* nunc legitur. Neque aliter Virgilius IV. Georg. 448. aliique ex optimis scriptoribus passim. Heins. *Fessis* unus Bonon. nec hoc caret exemplo vid. Savar. ad Sidon Carm. V. vs. 610. & Elmenh. ad Arnob lib. I. pag 19. & ubique fere *res laesae*, *lapsae*, *lassae*, *fessae* confusae à librariis. Burm.

37. *Trepidate*] *Properate* Junian.

41. *Causa mea est melior, quia non contraria fovi Arma*] Conjurationem & conspirationem contra Augustum intelligit: de qua lib. II. his verbis:

Divitiis etiam multos, & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Causa mea est melior, quia non contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.

Et lib. III. Eleg. V.

Non mihi quaerenti pessundare cuncta, petitum
Caesareum caput est, quod caput orbis erat.

Tu Suetonium lege in Augusto. Ciofan. *Qui* optimi scripti & ita Ald Gryph. & alii. inculcabant scilicet, qui *quia* rescripserunt, ne soloecissaret Ovidius, quia *caussa mea* praecesserat. sed ita & III. ex Pont. IV. 91.

Nec mea verba leges, qui sum submotus ad Istrum.

sic & lib. XIII. Met. 237.

Meum est, qui dantem terga retraxi.

vide

Scire meos si quis casus desideret omnes;
  Plus, quam quod fieri res sinit, ille petat.
Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent:
  Parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
  Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quaedam moriatur oportet:
  Meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmius aere,
  Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis:
  Materia vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra Poëtae
  Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
  Inter Dulichias Iliacasque domos.

Nos

vide quae notavimus ad Quinctil. Decl. IX. 2. eadem ratio in illis, *meum absentis nomen*, & similibus, de quibus vid. Scal. Auson. Lect. II. 12. Zinzerl. Promul. cap. 35. pro *fovi* Regius etiam, Bernens. & octo alii, *movi*. sed *movere arma* non erat Nasonis. BURM.

44. *Diminui.*] *Deminui* edidit. D. Heins. & ita Graevium in Suet. Aug. 41. exhibuisse notavi, & saepe in Livio Gronovium, & alios. *Caesaris ira* etiam Bernens. BURM.

45. *Desiderat omnes.*] *Desideret* tres meliores. & *petat* pro *petit* proximo versu. HEINS.

47. *Lucent.*] *Fulgent* Bernens. & tres alii.

51. *Pars etiam.*] Merula ingenium, vel famam Poëtae, quam ex arte Poetica consecutus est, intelligit, quae nihil componendo in Scythia debet mori. ineptissime: intelligit arcanum illud, quod veram exsilio caussam dedit, quod etiam post mortem suam velit posse celari. cujus voti compos factus: quanta enim cura & labore in veram exsilii caussam inquirunt viri docti? BURM.

53. *Si vox infragilis, pectus mihi firmius esset.*] Longe melius, quod in aliis, *pectus mihi firmius aere.* notum illud, *χαλκοῦν δέ μοι ἦτορ ἐνείη.* D. HEINS. *In fragili mihi pectore firmior* Junian. prim. Vatic. & alii quinque. duo praeterea ex nostris & Bersm. *pectus mihi firmius aere.* Scribe,

Si vox in fragili mihi pectore firmior aere.

Homeri illa respexit Iliad. β. 489.

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φώνη δ' ἄῤῥηκτος, χάλκεον δὲ μοὶ ἦτορ ἐνείη.

quod jam alii viderunt. hinc *vox aerea* apud Lucretium. *ferream* Virgilius maluit dicere. Cerberum Hesiodus in Theogonia vocat, *Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.* ubi vide annotata Graevii nostri cap. XXXIII. HEINS. Homeri locus stabilit vulgatam lectionem,

Si vox infragilis, pectus mihi firmius aere.

non fragilis habet Francof. & quinque alii. ut saepe pro compositis ex *in*, *non* posuerunt librarii. sed *infragilis* recte. ita Plinius lib. XX. 1. *Adamantem infragilem omni vi & invictum* dicit. BURM.

55. *Verbis.*] *Dictis* Vossian.

56. *Meas.*] *Suas* Lovan. & tres alii.

57. *Neritio.*] *Naritio* multi scripti & editi. perperam. vid. IV. Fast. 69.

59. *Multis erravit in annis.*] Variant codices: quidam, *undis*; alii, *arvis*; alii, *armis* habent. ego libenter scriberem, *Ille brevi in spatio multis erraverit annis*: sed sequentia vetant.

61. *Nos freta sideribus totis distantia.*] *Notis* Combianus & unus Bononiensis. HEINS.

62. *Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.*] *Detulit in Geticos Caesaris ira sinus*, Junii & quatuordecim alii. *distulit* Leidensis & duo alii. An, *Depulit?* *Detulit Sarmatis ora* prim. Polit. & prim. Vatic. ut infra,

Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.

Trist. IV. El. X.

Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

lib. V. Eleg. III.

Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.

sic & *Sarmatis umbra* Pont. lib. I. El. II. Pont. II. Eleg. VII.

Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.

unus Vatic. *Fors tulit.* HEINS.

63. So-

Nos freta fidentibus notis distantia mensos
    Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles:
    Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam laetus patriam victorque petebat.
    A patriâ fugio victus & exsul ego.
Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Sameve:
    (Poena quibus non est grandis abesse locis.)
Sed quae de septem totum circumspicit orbem
    Montibus, imperii Roma Deumque locus.
Illi corpus erat durum patiensque laborum:
    Invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat adsidue saevis agitatus in armis:
    Adsuetus studiis mollibus ipse fui.
Me Deus oppressit, nullo mala nostra levante:
    Bellatrix illi Diva ferebat opem.

Cum-

63. *Sociosque fideles.*] Tres, *fidosque sodales*: tantundem est. Ne bis idem dicat, videtur scribendum, *certosque sodales*. ut apud Martialem,

—— *fidis home certus amicis.*

Heins. Ego mallem, *firmosque sodales*, quia *fidus* & *firmus* saepe commutantur ita apud Virg. II. Æn. 281.

Spes o fidissima Teucrum.

quidam codices, *firmissima*: Burm.

66. *Fugio*] *Fugi* plurimi. *exsul ere* Lovan.

67. *Ithaceve Sameve.*] *Samove* prim. Vatic. reliqui, *Sameve*. utrumque probum. de quo Remed. Amor. ỳſ. 264. Heins.

68. *Poena non est grandis.*] Non magna molestia, sed pusilla est abesse Ithaca, & Samo. Etenim non urbes sunt, quae comparari possint cum urbe Roma, quae est totius orbis imperium, deorumque sedes ac domicilium: à qua abesse summam capio molestiam, & vitam ipsam instar mortis mihi esse duco. & vide quam venuste contraria contrariis, in universa hac sui & Ulixis collatione, referat: quae plurimum artis & eloquentiae habent. Ciofan.

71. *Laborum.*] *Laboris* Bernenſ.

72. *Invalidae vires ingeniumque mihi.*] Melius fortasse, *Invalidae vires ingenuaeque mihi*. Quanquam *ingenium* pro mente poni aut indole, nihil novum. Dan. Heins. Lege cum plerisque scriptis, *ingenuaeque*. ut apud Martialem, x. 47.

Vires ingenuae, salubre corpus.

Idem lib. XII. Epigr. XLVI. haec duo quoque conjunxit.

Invalidum est nobis ingenuumque latus.

Idem lib. XII. Epigr. IV. *ingenuam pigritiam* quoque dixit. Heins. *Exiguaeque* Bernenſ. Moreti & quidam alii. quod glossatoris. sed *ingenuae* rectum est. servi enim viribus corporis censentur, & quo validiores, eo carius emebantur. sed in ingenuo homine moderatae sufficiebant. vide egregie Cl. Graevium ad Cicer. de Senectut. cap. x. & ita recte ceperat Capelanus, cui acquiescere noluit Jo. Mosant. Briosius in Epistolis pag. 33. qui hic *ingenium* tuetur, quia *ingenuas vires* vult significare *robur ingenitum*: ut *ingenui fontes*, *crines* &c. dicuntur; quod notissimum, & a Lexicographorum turba jam productis locis firmare contendit. sed in Martialis certe loco, de quo praecipue agitur, *ingenuas vires* ita capi, docet alter ab Heinsio adductus, ubi sibi *invalidum* & *inerme* latus esse dicit non ergo habebat, *une nature vigoureuse* Et ita *ingenuam* sibi esse *gulam*, non minus ac Mario, dicit lib. IV. Ep. II. id est, delicatam, ut ingenuis esse solet, non servis, qui de demenso suo victitant. eodem fere modo, quo Mercenarius ille apud Petron. cap. CXVII. sub injusto fasce deficiens, dicit, *hominis operas locavi, non caballi, nec minus liber sum, quam vos.* sic *ingenuam, ancillam* & *libertinam* opponit Lib. III. Ep. 33. & si *bona facie*, vel ut Terentius *liberali*, sit ancilla, hanc quoque sibi *ingenuam* fore ait. Ammian. Marcell. lib. XIX. cap. 8. *Cum ire protinus pergeremus & incedendi nimietate jam superarer, ut insuetus ingenuus, offendi dirum adspectu.* ubi se, ut ingenuum, insuetum pedestri & longo itineri dicit. ut Noster mox se *adsuetum mollibus studiis* dixit. Ita apud Nostrum Ep. xx. 6. *ingenuae genae* opponuntur servilibus, quibus omnis periit pudor. & ita passim, neque de hoc, puto, quisquam dubitabit. Burm.

74. *Assuetus studiis.*] *Assiduus* fragmentum Re-

vii,

Cumque minor Jove sit tumidis qui regnat in undis;
Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum est;
Ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quaesitos tetigit tamen ille Penates;
Quaeque diu petiit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuo patrià tellure carendum est,
Ni fuerit laesi mollior ira Dei.

vii antiquissimum, & codex Bernens. cum quinque aliis; eleganti repetitione, & cujus glossa videtur *adjuetus*. vid. ad lib. I. Fast. 4.12. *ipse frui* etiam Lovan. Burm.

75. *Me Deus oppressit nullo mala nostra levante.*] Hoc est quod superius ait:

Saepe premente Deo, fert Deus alter opem.

Significat autem se à quoquam suorum non adjuvari: neminem de se, deque sua salute sollicitum esse, ut mitem ac placabilem sibi Augustum reddere enitatur. Ciofan. *Nostra juvante* Lovan.

82. *Quaeque.*] *Quodque diu petiit, contigit ille tamen* Bernens.

84. *Ni fuerit.*] *Ni modo sit* unus. *mitior* alius.

ELEGIA VI.

NEc tantum Clario Lyde dilecta poëtae,
Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris, Uxor, inhaeres;
Digna minus misero, non meliore viro.

Te

1. *Clario poëtae.*] Lyde amica fuit Callimachi, quam ardentissime amavit: de qua etiam Elegias scripsit. *Clario*, Callimacho Apollinis vati. &c. Merula. Clarium poetam accipe Antimachum, Colophonium patria. Fuerunt enim vicina inter se Colophon, & Clarii Apollinis oraculum. Unde & Nicander, cum esset Colophonius, de se ipse inquit: Τὸν ἔθρεψε Κλάρου νιφόεσσα πολίχνη. Quod autem Antimachus Lyden amarit, & ejus obitum etiam carmine prosecutus fuerit, indicat Crinitus ex Politiano, Epist. XXII. lib. XII. Micyll. Antimacho, ut recte docuit doctiss. Parrhasius in Claudianum lib. I. de Rapt. 136. Hunc autem versum memoria lapsus eruditiss. vir Adrianus Turnebus in suis adversariis Propertio attribuit. Ceterum recte interpretatus est. Ciofan. Recte castigavit ignorantiam Merulae Micyllus. Antimachus enim insano amore Lyden prosecutus, & poëma in ejus honorem Λύδην scripsit. v. Kuster ad Suid. in *Antimachus*. Athenaeus vero lib. XIII. 7. non uxorem, sed amicam fuisse scribit, nam inter nobiles meretrices eam recenset, & capite 88. Elegiam affert Hermesianactis, qua Poetas, qui amicas deperierant, enumerat, inter quos & Philetam cum Battide sua habes. vid. Turneb. XI. adv. 3. qui non, ut Ciofanus adfirmat, Propertio, sed Ovidio tribuit. certe in mea editione. Burm.

4. *Non meliore viro.*] Sum enim ex antiquissima & nobilissima Nasonum familia, ex qua innumerabiles equites exierunt: sum poëta summo ingenio, & eruditione praestanti: quo conjuge ante hanc meam calamitatem, te jactare solebas. Eleg. III. lib. IV.

Tempus ubi est illud, quo te jactare solebas
Conjuge? nec nomen dissimulare meum.
Tempus ubi est, quo te, nisi non vis illa referri,
Et dici memini, juvit & esse meam?
Utque proba dignum est, omni tibi dote placebam,
Addebat veris multa faventis amor.

Lib. II. ad Augustum de sua familia:

Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parva quidem periit, sed sine labe domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor.
Et neque divitiis, nec paupertate notanda est,
Unde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoque nostra domus vel censu parva, vel ortu,
Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter usus,
Grande tamen toto nomen in orbe fero.

Turn

Te mea, ſuppoſitâ veluti trabe, fulta ruina eſt:
Siquid adhuc ego ſum, muneris omne tui eſt:
Tu facis, ut ſpolium ne ſim, neu nuder ab illis,
Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, ſtimulante fame, cupidusque cruoris
Incuſtoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumſpicit ecquod
Sub nullà poſitum cernere poſſit humo:
Sic mea neſcio quis, rebus male fidus acerbis,
In bona venturus, ſi paterêre, fuit.
Hunc tua per fortes virtus ſubmovit amicos,
Nulla quibus reddi gratia digna poteſt.
Ergo quam miſero, tam vero, teſte probaris:
Hic aliquod pondus ſi modo teſtis habet.
Nec probitate tuà prior eſt aut Hectoris uxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu ſi Maeonium vatem ſortita fuiſſes;
Penelopes eſſet fama ſecunda tuae.

Sive

Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
Non faſtiditis annumerare viris.

CIOFAN.

5. *Suppoſitâ veluti trabe fulta ruinâ eſt.*] Non damno quidem hanc lectionem, quam libri veteres agnoſcunt, veriorem tamen auguror fore, ſi *carina* reponas. Intelligit trabes illas quae ſubductis in littus navibus ſubjiciebantur. Hae Graecis φάλαγγες vel φαλάγγια. de quibus Pollux & Heſychius: Nonius quoque in *Palangae*. Varro de vita Pop. Rom. *Cum Poenus in fretum obviam veniſſet noſtris, & quosdam cepiſſet, crudeliſſime pro palangis carinis ſubjecerat, quo metu debilitaret noſtros.* Iſidorus lib. XIX. cap. 2. Etym. *Pulvines* videtur appellare. Minucius Octavio. *Et cum ad id loci ventum eſt, ubi ſubductae naviculae ſubſtratis roboribus à terrenâ labe ſuſpenſae quieſcebant.* HEINS. Nihil mutandum cenſeo. mea ruina, id eſt fortuna mea lapſa, fulta eſt te, velut trabe, ſuppoſita. ſic & lib. Eleg. V. 13.

Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.

& II Pont. III. 60.

Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.

nec *Carinae* proprie palangis fulciebantur, ſed ſubjiciebantur illae, cum ſubductae in litore quieſcebant, & per quas, cum deducendae eſſent, devolvebantur in mare. BURM.

7. *Ut ſpolium non ſim.*] *Ut ne ſim* tres veteres. HEINS.

9. *Cupidusque cruoris.*] *Sitiensque* unus Mediceus. venuſte. vide Notas noſtras ad Claudianum lib. III. de Raptu Proſerpinae. ℣ſ. 282. HEINS.

12. *Sub nulla.*] *Sub nuda* Scaliger & editiones nonnullae. perperam. corpus ſub nulla tellure poſitum, eſt inhumatum corpus. HEINS. *In nuda* volebat Francius. Sed *ſub* eſt pro *in*. vid. ad I. Met. 689.

13. *Male fidus.*] An non rectius, *male fiſus*: credens & confidens ſe ideo facilius invadere poſſe mea bona, quia acerbam fortunam experior. ſed & vulgata ſervari poteſt, ut ſit in rebus meis acerbis, quibus fides ejus debebat ſe oſtendere, infidus. BURM.

15. *Tua virtus.*] Noſtro idiomate, *il tuo valore.* Sic Cicero item ad uxorem: *Ex litteris multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe.* Plautus in Prologo Amphitruonis:

Virtute ambire oportet, non favitoribus.

CIOFAN.

17. *Quam miſero tam vero.*] Videtur color ex illo Sinonis apud Virgil. II. Æneid. 79. ductus:

——— *nec ſi miſerum fortuna Sinonem*
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

tam miſero, quam vero quinque codices. vid. ad XII. Met. 220. BURM.

19. *Probitate.*] Francius *pietate* malebat. non video cauſſam. caſtitatem enim uxoris laudat. & *probas* Noſter paſſim, Terentius & alii, caſtas vocare ſolent. omnes autem, quibus ſuam confert, pudicitiae laude fuere memorabiles, & hoc praecipuum Liviae decus. BURM.

21. *Tu ſi Maeonium vatem ſortita fuiſſes, Eſſet Penelopes fama ſecunda tuae.*] Si Homerum laudum tua-

Sive tibi hoc debes, nullà pia facta magistrà;
Cumque nova mores sunt tibi luce dati:
Femina seu princeps, omnes tibi culta per annos,
Te docet exemplum conjugis esse bonae:
Adsimilemque sui longà adsuetudine fecit:
Grandia si parvis adsimilare licet.
Hei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
Nostraque sunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
Extinctum longis occidit omne malis:
Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerêre tui.
Quantumcumque tamen praeconia nostra valebunt;
Carminibus vives tempus in omne meis.

tuarum praeconem invenisses, Penelope tuae famae, tuique nominis celebritati concederet. Homerus enim is fuit, qui omnium sectarum hominibus scribendi materiam solus dedit. De quo sic Quinctilianus lib. x. *Homerus (quemadmodum ex Oceano dicit ipse amnium vim, fontiumque cursus initium capere) omnibus eloquentiae partibus exemplum & ortum dedit.* Quibus verbis non dubito quin respexerit ad locum poëtae nostri lib. III. Amor. in Elegia de morte Tibulli:

Adspice Maeoniden, à quo ceu fonte perenni
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

CIOFAN. Sub Penelopae persona, suos amores occultavisse Homerum, canit Hermesianax in dicta apud Athenaeum Elegia. *fama secunda sibi* Bernens.

23. *Nullo pia facta magistro.*] *Nulla magistrâ* multi ex melioribus. HEINS. *Tibi debes* Junian. *haec debes* Putean. & sex alii.

26. *Te decet exemplum conjugis esse bonae.*] Lib. IV. Eleg. III.

Exemplumque mihi conjugis esto bonae.

CIOFAN. *Decet* omnes fere scripti & editi.

27. *Sui.*] *Sibi* Leid. Bern. & novem alii.

31. *Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris, Extinctum longis excidit omne malis.*] Ibidem:

Ingenium fregere meum mala.

A luminibus metaphora. CIOFAN. Κατεσβεσμένον est *extinctum*, *excidit*. etsi minime ignoro *excidere* hac significatione usitatum esse Ovidio, de quo Remed. Amor. vs. 148. est dictum. primus tamen Politiani, prim. Vatic. & sex alii, *occidit*. quod sequor HEINS

33. *Prima locum sanctas Heroidas inter haberes.*] Lib. v Eleg. vi.

Edidit haec mores illis Heroibus aequos,
Queis erat Eurytion, Icariusque pater.

CIOFAN.

35. *Quantumcumque tamen praeconia nostra valebunt, Carminibus vives tempus in omne meis.*] Lib. v. Eleg. IX.

Quanta sibi dederim nostris monumenta libellis,
O mihi me conjux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit,
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar pariter mecum tua fama legetur;
Nec potes in maestos omnis abire rogos.

CIOFAN.

ELEGIA VII.

Siquis habes nostri similes in imagine vultus;
Deme meis hederas, Bacchia serta, comis.

Ista

1. *Si quis habes nostris.*] Ad amicum, qui sui ipsius effigiem auro sculptam habebat, ac gestabat. CIOFAN. *Nostri* sex meliores. & mox, *Bacchia serta*, pro *Bacchica*. Adi Notas Met III. 517. HEINS.

2. *Deme meis ederas, Bacchica serta, comis.*] Quare velit poëta è suo capite coronam demi, cau-

Ista decent laetos felicia signa poëtas.
Temporibus non est apta corona meis.
5 Haec tibi dissimulas, sentis tamen, optime, dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
Cara relegati, quâ potes, ora vides:

Quae

causa est sequenti versu. Coronabantur autem poëtae corona ex edera, tamquam Baccho sacri, qui Bacchantium more insanirent. quod & Horatius affirmat lib. I. Epist. his verbis:

—— ut male sanos
Adscribit Liber Satyris, Faunisque poëtas.

Et hic Noster lib. V. Eleg. IV. De Ponto, ait poëtas esse in Bacchi tutela, cui edera consecrata est:

Tu tamen è sacris ederae cultoribus unum
Numine debueras sustinuisse tuo.

Libro III. De arte, cum aetate sua nullius aestimationis apud locupletes homines poëtas esse videret, ederas pro ipsis poëtis ponit his verbis:

Nunc ederae sine honore jacent.

Ubi poëtas edera coronari solitos ostendit. Et lib. IV. Eleg. I.

Utque suum Bacche non sentit saucia vulnus,
Dum stupet Idaeis exululata jugis:
Sic ubi mota calent sacro mea tempora thyrso,
Altior humano spiritus ille malo est.

Libro VI. Fastorum:

Bacche racemiferos edera redimite capillos.

Propertius lib. IV. Eleg. I.

Ennius hirsuta cingat sua dicta corona,
Mi folia ex edera porrige Bacche, tua.

Seneca in Oedipo:

Ederave mollem Baccifera religare frontem.

Libro III. Fast. reddit rationem poëta noster, cur edera sit Baccho gratissima: ubi ita est:

Cur edera cincta est? edera est gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiades Nymphas, puerum quaerente noverca,
Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.

Degens igitur Ovidius in exsilio è suo capite coronam dempsit; postea vero à Tomitis, quibuscum septem ipsos annos vixerat, ob vitae candorem, cum alii hospites interficerentur, invitus publice coronatus est. Elegia XIV. lib. IV. De Ponto.

Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus invito quam favor imposuit.

Infra autem, ut hoc quoque notem, non ex edera, sed ex lauro & myrto coronam se gessisse ait. lib. II. De Ponto Eleg. V.

Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis;
Sed tamen ambobus debet inesse calor.

Tibullus lib. II.

Ipse triumphali devinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad tua sacra veni.

Hic Noster lib. IV. Fast. sub principium:

Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
Contigit.

& lib. I. Amor. Eleg. I.

Cingere litterea flaventia tempora myrto
Musa per undenos emodulanda modos.

Et Elegia ult.

Sustineamque coma metuentem frigora myrtum.
CIOFAN.

4. *Temporibus meis.*] Meo capiti, à parte totum κατὰ συνεκδοχήν. Falsus est hic Merula, qui alio modo exponit. CIOFAN.

5. *Sentis tamen optime, dici.*] Male habent ita libri vulgati. unus Vatic. *senti tamen omnia.* tres alii ex eadem bibliotheca, *senti tamen optime.* Atque haec lectio magis placet eruditiss. viro, optimoque poëtae, Paulo Melisso, cui ego libenter assentior, eoque magis quod in alio omnium antiquissimo Vatic. legitur, *Hoc tibi dissimula, senti tamen optime, dici*, non *haec*, ut est in aliis lib. CIOFAN. Puto distinguendum,

Haec tibi (dissimula) sentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.

D. HEINS. Scripti plerique cum primis editionibus, *senti tamen optime dici.* & *hoc* pro *haec.* Lege,

Hoc tibi dissimulas, sentis tamen optime, dici.

optime ut Metam. XIV. vs. 761. ex antiquis codicibus,

—— quorum memor, optima, lentos
Pone precor fastus.

Virg. Æneid. XII.

Quam pro me curam geris, hanc precor, optime, pro me
Deponas.

Lucanus Panegyrico ad Pisonem:

—— juvat optime tecum
Degere.

pari Graecis significatione κράτιστος in usu. Adi Joan-

Quae quoties spectas, subeat tibi dicere forsan,
Quam procul a nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas: sed carmina major imago
Sunt mea; quae mando qualiacumque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
Ipsa meâ posui moestus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror;
Sic ego non meritos, mecum peritura libellos,
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus:
Vel quod adhuc crescens & rude carmen erat.
Quae quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant;
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentum
Otia delectent, admoneantque mei.

Nec

Joannis Pricaei doctissimos commentarios ad Lucae cap. s. vs. 3. Heins Meursius Exercit. Critic. part. ii. lib. ii. cap. 9. citat hoc modo, ut & in multis scriptis erat,

Haec tibi dissimula, senti tamen, optime dici.

ubi illustrat morem illum gestandi absentium amicorum imagines in annulis.

6. *Ferisque refersque.*] *Ferasque* scribendum videtur. sic Trist. iii. Eleg. viii. pro *fertque feretque*, scripti fere omnes, *fertque, referique.* Pont. iv. Eleg i. *Auxilium vitae fertque referique meae.* ubi censeo reponendum, *feretque*, quod sequentia ibi requirunt Heins.

8. *Quae potes.*] Tres itidem scripti, *qua potes.* Heins. *Clara* quatuor scripti.

9. *Forsan.*] *Saltem* Putean. Bernens. & septem alii.

10. *Naso sodalis abest.*] In Francof. erat, *abes*, eleganter, ut verba haec sint ad ipsam imaginem, quam contemplans amicus ita alloquitur, *Tu Naso, quam procul abes.* Burm.

11. *Grata tua est pietas.*] Lib. iii. De Ponto Eleg. ii.

Grata tua est igitur pietas.

Ciofan.

12. *Sunt mea.*] *Dent mea* Servii codex. ego malim, *sint mea.*

13. *Hominum dicentia formas.*] *Narrantia* tres scripti. Heins.

14. *Infelix domini quod fuga rupit opus.*] Utrum infelix opus, an infelix fuga? rectius hoc posterius. ut sit verborum sensus: Quod opus, hoc est Metamorphosin, infelix fuga (exsilium) domini rupit. Quid autem id sit, his aperit versibus:

Haec ego discedens, sicut bona multa meorum;
Ipse mea posui maestus in igne manu.

Vide quae notavi Eleg i. hujus libri. Rursus Elegia xiii. lib. v. se, quidquid componeret, combussisse ait:

Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studii parva favilla mei.

Csofan.

15. *Sicut bona multa meorum.*] Diu est quod vidi scribendum, *bene multa.* quod prim. Vatic. Hamburg. & tres alii confirmant. In Catalectis:

Triga mihi paucos inter dilecta sodales,
Triga sodalitii pars bene magna mei.

atque ita passim veteres. *bene* enim pro *valde* ponitur ut *bona pars* pro magna pars. Trebonian. Institut lib. iv. Tit. vi. §. 12. *actiones bene multas* dixit. Cicero Arateis:

—— —— bene tempestate serena.

vide Salmas. ad Solin. pag. 36. Similis error apud Propertium commissus lib. iii. El. xxii. ubi legendum,

An tibi nescio quae visa est formosior? an tu
Non bene de nobis crimina ficta jacis?

Heins. *Bene multa* etiam Pontanus legebat.

19. *Sic ego non meritos.*] *Sic non mentitos* prim. Vatican.

25. *Le-*

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
  Nesciet his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
  Defuit & scriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
  Non fastiditus si tibi, Lector, ero.
Hos quoque sex versus in primâ fronte libelli
  Si praeponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicumque volumina tangis;
  His saltem vestrà detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt haec edita ab ipso,
  Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
  Emendaturus, si licuisset, eram.

25. *Legentem.*] Scaliger emendabat, *& non ignava legentum Otia delectent.* Quod & mihi probatur. carmina enim otiosis scripta. sic Virgil. III. Georg. initio:

Cetera, quae vacuas tenuissent carmina mentes,
Omnia jam vulgata.

nisi ibi quis cum Mss. quibusdam malit, *carmine.* HEINS. *Legentum* etiam Douza. *legentes* Putean. & Vatican.

27. *Non tamen.*] *Nec* veteres, & *nesciet.* HEINS. *Ab illo* Putean. prima Edit. & Gryph.

30. *Scriptis meis.*] *Certis* Gottorph. lege, *ceris.* HEINS.

33. *In prima fronte libelli.*] Scribe, *primi libelli.* Inepte enim Metamorphoses *libellus* vocentur, quas ipse lib. II. 64. *Majus opus* sit appellaturus. sic alibi:

Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos.

&:

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
  Tres sumus. —— ——

de Amorum libris. atque ita passim alibi. malim praeterea, *preponendos*:

—— *in primi fronte libelli*
Si proponendos esse putabis.

nam alterum minus Latinum. sic *aedes proponi venales* dicuntur. quarum fronti titulus id designans adfigitur. HEINS. Ego *prima fronte* non moverem contra libros scriptos. nam cum singuli libri volumen facerent, libellum vocat primum volumen. ita *ter quinque volumina* Metamorphoseon lib. III. Trist. XIV. 19. postea vs. 25. vocat *libellos*, ut omnia sua opera. sic posset, & hic, *libellis si praeponenendos* legi. ut distinguatur:

Hos quoque sex versus in prima fronte libellis
  Si praeponendos esse putabis, habe.

& ita velle virum doctum, qui in usum Scholae Etonensis edidit electa ex Poëtis, nunc deprehendo. *prima* vero *frons* sollemnis est locutio. vid. ad Nucem ℣s. 139. BURM.

35. *Tangis.*] *Cernis* multi scripti & Edit. Bersmanni. videtur peculiari significatione, quam habet hoc verbum de adeunda hereditate, cepisse. eadem varietas mox Eleg. IX. ℣s. I.

36. *Vestra.*] *Dextra* Palatin.

37. *Non sunt haec edita ab illo.*] Ita lege. non autem, *non haec sunt.* CIOFAN. *Ipso* meliores. pro *faveas* etiam *foveas* agnoscunt quatuor. HEINS.

40. *Emendaturus erat.*] *Eram* scripti potiores HEINS.

ELEGIA VIII.

IN caput alta suum labentur ab aequore retro
  Flumina: conversis Solque recurret equis.

1. *In caput alta suum labentur ab aequore retro Flumina.*] Expressisse videtur Euripidis sententiam in Medea, ubi loquitur Chorus:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.

In caput, ortum, originem: &, ut lib. III. amorum loquitur, patriam. ubi ita est:

Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
  Qui patriam tantae non bene celat aquae.

Alio modo in Epist. Oenones:

Terra feret ſtellas: coelum findetur aratro:
Unda dabit flammas: & dabit ignis aquas.
Omnia naturae praepoſtera legibus ibunt:
Parsque ſuum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quae poſſe negabam:
Et nihil eſt, de quo non ſit habenda fides.
Haec ego vaticinor; quia ſum deceptus ab illo,
Laturum miſero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia noſtri?
Adflictumne fuit tantus adire pudor?
Ut neque reſpiceres, nec ſolarere jacentem;
Dure? neque exſequias proſequerêre meas?
Illud amicitiae ſanctum ac venerabile nomen
Re tibi pro vili ſub pedibusque jacet?
Quid fuit, ingenti proſtratum mole ſodalem
Viſere, & adloquii parte levare tui?
Inque meos ſi non lacrimam dimittere caſus,
Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere ſaltem;
Et vocem populi publicaque ora ſequi?

Deni-

Cum Paris Oenone poterit ſpirare relicta,
Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua.

Priore illo modo Horatius lib. & Oda 1. carm.

Nunc ad aquae lene caput ſacrae.

Eſt autem hoc loco argumentum ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου, id eſt, ab impoſſibili, ut in ſcholis loquuntur. ſic ſub principium libri XIV. Metamorphoſeos:

— — prius, inquit, in aequore frondes,
Glaucus, & in ſummis naſcentur montibus algae.

Ciofan.

1. *Alta.*] Francius malebat, *acta.* ſed recte *alta*, quae, rapidiori curſu & majori aquarum vi, minus credibile eſt lapſura retro. Burm.

3. *Findetur.*] *Scindetur* Leidenſis Bernenſ. & duo alii.

11. *Cepere oblivia.*] *Tenuere* Politian.

12. *Afflictumque.*] Ad terram adactum. Ciofan. Malo, *Afflictumne.* Heins. Et ego. dubitare enim poëta videtur, an oblivio, an pudor prohibuerit. nam ſeq. verſu legerem potius cum plurimis ſcriptis, *adire puder*, pudebat enim infelicis amici; ut ſolet fieri. *metus* fragm. Revii. Burm.

14. *Nec exſequias.*] Editi plurimi, *neque*, quod mollius: *perſequerere* Fragm. Revii & Bernenſ.

15. *Amicitiae ſanctum & venerabile nomen.*] *Quondam venerabile* quidam veteres. & *numen* liber Petri Servii. ut Pont. lib. II. Eleg. III.

Illud amicitiae quondam venerabile numen
Proſtat, & in quaeſtu pro meretrice ſedet.

ſic & ibi veterrimus Codex Sarravianus. Heins.

16. *Re tibi.*] *Nunc tibi* Edit. Gryph. & aliorum. *nae tibi* duo ſcripti. vide ſupr. Eleg. IV. 32.

17. *Quid fuit.*] *Quid fugis* Vatic. Sed *quid fuit*, dictum, ut *quantum erat*, IV. Met. 74. & alibi: paullo aliter lib. III. Triſt. IV. 21. *Quid fuit* utitur. Burm.

18. *Alloquiis.*] *Alloquio parte levare tuo* Leidenſ.

19. *Lacrimas dimittere.*] *Lacrymam* meliores; ut paſſim alibi Noſter. & mox *queri* pro *loqui* Gottorphianus. Heins. In Juniano erat etiam, *ficta pauca dolore*; quod elegantius. *ficcus dolor*, ſine lacrimis. & hoc Vir doctus in Electis ex Ovidio in uſum Scholae Etonenſis in textum recepit ex ſuis membranis, quas Juniano codici congruere, ſi non eaedem ſunt, puto. nam ſequenti verſu pro *ignoti* etiam *ingrati* habet, quod ex Juniano codice Heinſius adnotaverat. & paſſim inter ſe video congruere. Burm.

21. *Valedicere.*] Quia mox Vſ. 25. *dicendum vale* ſequitur: Francius hic malebat, *bene dicere.*

24. *Supremo.*] *Suprema* unus Heinſii.

26, *At.*] *Hoc* Putean. & Lovan.

29. *Niſi*

Denique lugubres vultus, numquamque videndos
    Cernere supremo, dum licuitque, die?
Dicendumque semel toto non amplius aevo
    Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere juncti;
    Et lacrimas animi signa dedere sui.
Quid, nisi convictu caussisque valentibus essem,
    Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid, nisi tot lusus & tot mea seria nosses,
    Tot nossem lusus seriaque ipse tua?
Quid? si duntaxat Romae mihi cognitus esses,
    Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
    Cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
Non ego te placidà genitum reor urbe Quirini,
    Urbe, meo quae jam non adeunda pede est.
Sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri:
    Inque feris Scythiae Sarmaticisque jugis.
Et tua sunt silicis circum praecordia venae;
    Et rigidum ferri semina pectus habent.

Quae-

29. *Nisi convictu.*] Ita lege ex libris scriptis & ratione. CIOFAN. *Conjunctus* alii. praeterea *esset* excerpta Junii.

30. *Junctus amore.*] Bene opt. Palat. & unus Mediceus, *vinctus amore.* nam *foedere juncti* paulo ante praecesserat. Vide Notas Fast. IV. ℣s. 224. HEINS. *Amore mihi* alii. *tui* prim. Edit. *longe* Leidens.

31. *Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosses? Tot nossem lusus, seriaque ipse sua?*] Communicare alterum alteri res serias, & jocos, summum benevolentiae & conjunctionis esse indicium docet Aristoteles in Rhetoricis. sic infra lib. III. Eleg. VI.

Nil ita caelabas, ut non ego conscius essem,
Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
Excepto, quod me perdidit, unus eras.

Lib. II. de Ponto & Eleg.

Seria multa mihi tecum collata recordor,
Nec data jucundis tempora parva jocis.

Et IV. Eleg. III.

Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi jucundis primus adesse jocis.

CIOFAN. *Tot plausus* Bernens.

34. *Adscitus toties in genus omne joci.*] Lege, *loci.* cum multis veterum. de jocis & seriis jam ante egerat. HEINS. *Adscriptus* unus. *accinctus* alius. *Accitus* Bernens. & duo alii.

35. *In aequoreos abierunt irrita ventos?*] Lib I. De Remedio:

Irrita cum velis verba tulere Noti.

CIOFAN. *In Æolios* Rottendorphianus pro diversa lectione. HEINS.

36. *Mersa.*] *Missa* Bernens. *mersa teguntur* malebat Francius.

37. *Placida.*] *Placita* Putean. *reor esse Quirini Urbe* quatuor.

38. *Urbe, meo quae jam non adeunda pede est. Sed scopulis Ponti.*] Hic quoque Scythiam Romae opponit, quamvis paulo copiosius. Vide supra Elegia III. CIOFAN.

40. *Sarmaticisque.*] Douza malebat, *Sarmatiaeque*, & ita Francius in ora codicis sui. idem seq. versu, *Et tua stant* volebat.

41. *Et tua sunt silicis circum praecordia venae. Et rigidum ferri semina pectus habet.*] Summam in eo, qui ante poëtae exsilium cum eo conjunctè versabatur, duritiam inesse significat. Sic prope lib. III. Eleg. XI. in maledicum:

Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino:
Et dicam silices pectus habere tuum.

CIOFAN. *Silices circum praecordia nati* Polit. Palat. & Vatic. *silicum venas* septem.

42. *Semina pectus habet.*] *Habent* unus Gallicanus.

Quaeque tibi quondam, tenero ducenda palato,
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala nostra minus, quam nunc, aliena putasses;
Duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Ut careant numeris tempora prima suis;
Effice, peccati ne sim memor hujus; & illo
Officium laudem, quo queror, ore tuum.

nus. sic *pectora somnus, terror, moeror habet*, & similia passim apud Nostrum. Adi Notas ad Epist. XII. Vs. 170. Heins. *Rigidi* etiam Regius.

43. *Ducenda.*] *Sugenda* Berneuf. male. vid. ad II. Fast. 419. Francius corrigebat, *tenero ducenda palato Praebuerat nutrix.* mihi vulgata elegantior videtur. Burm.

45. *An mala nostra minus quam non aliena putares.*] *At mala*, & *putasses* meliores. Deinde, *quam nunc* unus Vaticanus. vere. quomodo etiam doctissimus Tanaquillus Faber vidit scribendum, lib. I. Epist. 23. Combianus pro diversâ lectione, *quia nunc.* Sensus est. At saltem mala nostra minus à te aliena putasses, quam nunc putas. Heins. Forte scripserit.

At mala nostra prius, quam nunc, aliena putasses.

non hoc demum tempore debuisses ostendere mea nihil ad te attinere, sed jam olim. quod si fecisses, nunc non agerem te reum duritiae, sed quia hoc praeter alia etiam mihi accidit, ut te perdam hoc infelici tempore, qui antea amicus fuisti, effice &c. deinde, *duritiae mihi nunc non agerere reus* Excerpta Kloekhovii. Burm.

47. *Accedit hoc.*] *Accedunt haec* Regius, Bern. & sex alii, cum editis quibusdam. *cecidit fatalibus hoc* Putean.

48. *Numeris.*] *Muris* Leidens. *meritis* P. Servii Cod.

49. *Ne sim.*] *Non* Junian.

50. *Laudem.*] *Ut laudem* pr. Edit. & Bersm. sed nihil opus. timebant enim ne, quia praecesserat *ne sim*, hic si *sit* abesset, sensus planus non esset. Burm.

ELEGIA IX.

Detur inoffensae metam tibi tangere vitae,
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te possint mea vota valere,
Quae pro me duros non tetigere Deos!
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Ad-

Elegia. IX.] Hanc P. Servii codex *Severo* inscribebat, ut Heinsius putabat, decepto librario per Vs. 57.

1. *Detur inoffensae vitae tibi tangere metam.*] Concinnius quatuor antiqui, *metam tibi tangere vitae.* & mox, *possint* pro *possent* meliores. Heins. *Cernere vitae* unus Heinsii. vid. sup. Eleg. VII. 35. Zinzerl. cap. 51. ex Mss. *detur inoffensam vitae tibi tangere metam*, quod ille illustrat ex Horat. I. Od. I. *meta fervidis evitata rotis.* sed ibi alia res est. iterabantur enim in circo spatia. sed in hac Metaphora à stadio desumta, semel modo decurrere licet, & ubi metam attigimus, nullus locus offensae relinquitur. optat ergo, ut sine offensa vitae stadium decurrens ad metam perveniat. sic *inoffensum cursum honorum* dixit Tacitus I. Hist. 48. non *inoffensam metam.* hinc *inoffensus* coepit usurpari pro continuo, sine intervallo, vel interruptione sic; Tacitus dixit *inoffensum navium ordinem* lib. II. Hist. 32. & Quinct. I. de Inst. Orat. I. *Inoffensam literarum inter se conjunctionem.* & cap. 10. *In canticis eligitur structura quaedam & inoffensa copulatio vocum.* eadem metaphora dixit Cicero pro Lege Manil. cap. X. Pompeji *adolescentiam non offensionibus belli, sed victoriis eruditam*; Berneuf. & Junian. habent, *mihi tangere.* Burm.

3. *Pro te.*] *Per te* Servii codex. *verba valere* Leidens. *possent* etiam quatuor libri.

5. *Donec eris felix, multos numerabis amicos: Tempora si fuerint nubila, solus eris.*] Hoc disti-
chon

Adſpicis, ut veniant ad candida tecta columbae;
Accipiat nullas ſordida turris aves.
Horrea formicae tendunt ad inania numquam:
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra,
Cum latet hic preſſus nubibus, illa fugit;
Mobile ſic ſequitur Fortunae lumina vulgus:
Quae ſimul inductâ nocte teguntur, abit.
Haec precor ut ſemper poſſint tibi falſa videri:
Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum ſtetimus, turbae quantum ſatis eſſet, habebat
Nota quidem, ſed non ambitioſa, domus.
At ſimul impulſa eſt; omnes timuere ruinam:
Cautaque communi terga dedere fugae.
Saeva nec admiror metuunt ſi fulmina, quorum
Ignibus adflari proxima quaeque vident.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inviſo Caeſar in hoſte probat.
Nec ſolet iraſci (neque enim moderatior alter)
Cum quis in adverſis, ſi quid amavit, amat.

De

ehon multi imperiti ſic invertunt, &, quod pejus eſt, Ovidio adſcribunt:

Tempore felici, multi nominantur amici;
Dum fortuna perit, nullus amicus erit.

Ut & carmen illud prorſus ineptum:

Gutta cavat lapidem non vi, ſed ſaepe cadendo.

Ovidius enim ita cecinit lib. IV. de Ponto El. X.

Gutta cavat lapidem; conſumitur anulus uſu.

Sed hac de re plura lib. XV. in obſervationibus in Metamorphoſin meis. Ciofan. *Donec eris ſoſpes* unus codex. *dum fueris* alius.

8. *Accipiat.*] *Aſpiciat* Junian.

10. *Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.*] *Curris* exemplar vetus Berſmanni. Ego *viſis* reponendum cenſeo. Adi Notas Amor. lib. II. El. II. ỹſ. 21. Heins. *Tendit* unus Heinſii.

13. *Lumina.*] *Munera* duo. *numina* Leid.

14. *Inducta nube.*] *Nocte* optimi quique ex veteribus. & rectius. nam *nubibus* praeceſſit, & opponitur nox luminibus. deinde *nox* etiam pro infelici tempore ſumi poteſt, multo elegantius, quam nubes, quae modo inſtans periculum notet. Burm.

16. *Fatende meo.*] Malim, *mihi.* Heins. *Multa fatenda* Lovan.

17. *Habebat.*] *Habebam* Jun. & Leidenſ. & quatuordecim alii.

18. *Nota quidem, ſed non ambitioſa domus.*] Claram dicit lib. II. quem locum nos adduximus Eleg. V. Ciofan.

19. *At ſimul impulſa eſt, omnes timuere ruinam, Cautaque communi terga dedere fugae.*] Lib. III. Eleg. V.

Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinam,
Verſaque amicitiae terga dedere meae.

Lib. III. de Ponto Eleg. II.

——— *ignoſcimus illis,*
Qui cum fortuna terga dedere fugae.

Mox in eadem Eleg. cauſam refert, quare ab amicis ſit deſtitutus:

Me quoque amicorum nimio terrore, metuque,
Non adeo quidam deſtituere mei.

Ciofan. *Ut ſemel*, pleriquc veteres. vid. ad VI. Met. 511.

20. *Cautaque.*] *Cunctaque* Leidenſ. Lovan. & quinque alii. Francius volebat, *verſaque.*

22. *Quaeque ſolent.*] Efficacius Leidenſis, *vident:* hoc enim magis terret.

24. *Quolibet inviſo.*] *Quamlibet* ſex veteres. probe. Dixi Notis ad Epiſt. VI. ỹſ. 140. Heins.

25. *Nec ſolet iraſci, neque enim moderatior alter.*] Laudat Auguſtum à clementia. lib. & Eleg. IV.

Tam

De comite Argolici postquam cognovit Orestae,
Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
Laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theseus comes îsset amico,
Tartareum dicunt indoluisse Deum.
Euryali Nisique fide tibi, Turne, relatâ,
Credibile est lacrimis immaduisse genas.

Et

Tantaque in Augusto est clementia, siquis ab illo
Haec peteret pro me, forsitan ille daret.

Lib. & Eleg. v.

Saepe refert sit quanta Dei clementia, cujus
Se quoque in exemplis annumerare solet.

Et lib. I. Eleg. III. de Ponto:

Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vincit semper, victis ut parcere possit,
Clausit & aeterna civica bella sera.
Multa metu poenae, poena qui pauca coërcet,
Et jacit invita fulmina rara manu.

Ciofan.

26. *Cum quis in.*] *Si quis in* Jun. Leid. Bern. & quidam alii. *cum quid* novem alii & Bersm. cod. *amet* etiam tres libri & Gryph. & Vincent.

27. *De comite Argolico postquam cognovit Orestem.*] *Oresto* plurimi veteres. Scribe, *Argolici Orestae.* Nam Pylades Phoceus, non Argolicus. Amor. lib. II. Eleg. VI.

Quod fuit Argolico juvenis Phoceus Orestae.

vide Notas ad Epist. VIII. ℣. 9. *Haemonium* Pyladem facit Statius in Silvis, sed Librariorum, ut opinor, culpâ. Heins.

31. *Quae fuit Actoridae cum magno &c.*] Summam ac solidam esse laudem, cum quis ab hoste laudatur, docet Aristoteles lib. I. Rhetoricorum. Ciofan.

31. *Theseus comes iret amico.*] *Isset* multi veteres. unus Mediceus & Barberinus pro diversâ lectione, *comitavit amicum.* Puto *comitaret.* Pont. libro II. Eleg. III.

Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas.

Met. XIII. ex optimis exemplaribus:

Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulyssen.

Pont. I. El. X.

Funera non potui comitare.

lib. II. Eleg. II.

Quem pia vobiscum proles comitavit euntem:

Trist. V. Eleg. IV. ex veteri libro:

Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oresten,
Te vocat Ægiden Euryalumque suum.

atque ita passim Noster. Propertius lib. II. Eleg. VIII.

Quod mea si tenerae comitarent castra puellae,
Non mihi sat magnus Castoris iret equus.

Ita scribo versus mendosissimos, à Scaligero aliisque frustra tentatos. Nam codices vetusti magna ex parte,

Quod si vera meae comitarent castra puellae.

turbato ordine litterarum. *tenerae puellae* perpetuum epitheton Nostro plurimis locis. Passeratius aliique conjecturam Scaligeri de *Romanis puellis* approbarunt. Apulejus Metam. IX. *Edidit pullum, quae matrem suam continuo coepit comitare.* ita legitur in veteri libro. Plinius de margaritis, *sed in alto quoque comitantur canibus marinis.* qui locus à viris eruditis non fuit sollicitandus. Heins. Ita Justinus lib. XXX. 2. *jam salutantur, jam comitantur,* quod Scheffero non debebat esse suspectum. *isset* etiam Francof. *esset* Bernens. *ivis* Palatin.

32. *Indoluisse.*] *Non doluisse* Politiani & tres alii. unde Heinsius, *num doluisse?* Francius, *obstupuisse.*

35. *Est etiam miseris pietas.*] *In miseris* veteres nonnulli. Puto scribendum:

Ista etiam in miseris pietas vel ab hoste probatur.

aut,

——— *misero pietas vel in hoste probatur.*

Hoc videtur velle Noster. *Est etiam miserisque fides*, Arondel. Heins. Parum refert an *in* addatur, vel à sequentibus retrahatur. vid. ad I Art. 333. pietas *in miseris* & *hoste*, pro in *miseros.* vid. IX. Met. 274. Burm.

37. *Nunc est fortuna mearum.*] Duo veteres, *non est.* & tum sequenti versu legendum, *ullus* pro *nullus.* quomodo Patavinus unus. Met. XIII.

Non haec est Fortuna domus. ———

Heins. Ita infr. lib. II. I. 5. *Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam Infelix ullis dissimulare jocis.* vid. & VII. Met. 43. & I. ex Pont. X. 17. Burm.

38. *Adesse.*] *Inesse* Mss. Bersmanni. *abesse* prim. Edit.

Est etiam miseris pietas, & in hoste probatur.
  Hei mihi, quam paucos haec mea dicta movent!
Hic status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
  Debeat ut lacrimis nullus adesse modus.
At mea sunt, proprio quamvis moestissima casu,
  Pectora processu facta serena tuo.
Hoc eventurum jam tum, carissime, vidi,
  Ferret adhuc istam cum minor aura ratem.

Sive,

Edit. quod tolerari posset, si in praecedenti legas, *non est*.

39. *Ut mea sint proprio.*] Sunt qui hanc Elegiam cum superiore conjungant, sunt qui etiam separent: mihi omnino videtur disjungenda. Amico enim gratulatur, quod studio & doctrina magnam sit laudem consecutus: quod ita fore olim se nulla divinandi peritia, sed ratione & conjecturis cognovisse dicit. Simul ostendit eum sibi rectius consuluisse, quod gravioribus disciplinis operam dederit. At è contra dolet sibi studia poëtica & lasciviorem musam nocuisse. Postremo eum rogat, ut se excuset, si quis damnaverit libros de Arte amatoria compositos, quandoquidem ejus vita ab illis artibus aliena, ei semper nota fuerit. Legendum vero est *Ut*, pro quemadmodum, non *at*: ut sit adverbium qualitatis. Vergil. *Ut vidi, ut perii.* Erit autem ordo talis: Ut mea pectora sunt facta serena pro tuo sensu, quamvis sint. & reliqua. Fit plerumque unius literae immutatione, ut & sensus & ordo turbetur: quemadmodum in Apuleji Met. principio. Vulgo enim fere ita legitur, *At ego sermone isto Milesio fabulas conseram*: quum legendum sit, *Ut ego sermone isto Milesio.* MERULA. Quae hoc loco sequuntur; quidam à superioribus sejungunt, & seorsim Elegiam faciunt. Ego vero nihil video cur hac separatione opus sit, &c. vulgarem editionem recte habere existimo, quae & superioribus sequentia haec nonnectit, & pro *ut*, quam particulam Merula hic affert, *at* habet; ut sit sensus horum versuum cum superioribus collatione quadam junctis, hoc modo: Hic quidem mearum rerum status est, ut eas lacrymis prosequi satis non possim: sed tamen ut ut illae se habent, & quamvis moestissimus ipse sim, tamen posteaquam de tuis successibus, tuoque *profectu* (hoc enim verbum magis probo, quam quod quidam legunt, *pro sensu*) aliquantum exhilaratus fui, &c. MICYLL. *Tempora* liber quidam, quod falsum puto, & *pro sensu facta*, quod erat in Mss. & editis plerisque ex Fabric. & Naugerii castigatione reposuimus, *profectu* sensu commodiore. BERSM. Nihil hic sani est. prim. Vatic. & quinque alii. *At mea sunt.* deinde veteres plerique cum primis editionibus, *Pectora pro sensu*. Lege,

At mea sunt, proprio quamvis moestissima casu;
  Pectora pro sensu facta serena tuo.

aliquid diximus de hoc loco supra Eleg. I. vf. 40. Excerpta Vossii tamen, *pro sensu. pro ventu* Combianus pro diversa lectione. Sed puto, *post sensus tuos*, ea significatione, qua lib. IV. Eleg. VI. 22.

Mensque mali sensum nostra recentis habet.

Et Ponticis, ut quidem scribendum:

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
  Quae posuit sensum saxea facta mali.

Epistola Paridis, *sentis mea vulnera, sentis.* HEINS. Incipit hic etiam novam Elegiam Francofurtensis, Leidens. Bernens. & quidam alii. Crispinus vero novam Elegiam inchoat a disticho praecedenti, quo auctore, nescio. illa autem *pro sensu*, nullum mihi videntur habere sensum. Merula explicat, pro intelligentia tua & doctrina. quosdam etiam ait legere, *pro sensu tui.* ut sit pro auditu nominis tui. omnia vana, & sine lepore & gratia. agit enim de incremento amici sui, quod olim jam auguratus erat, & nunc opponit suae calamitati, & decremento propriae fortunae. quare legerem:

Pectora processu facta serena tuo.

processus, est incrementum, gradus, cujus glossa est *provectus*, *proventus*. in Vossiano erat, *pro censu*, quod proxime accedit ad *processu*. infr. lib. IV. Eleg. V. 25.

Sic tua processus habeat Fortuna perennes.

Juvenal. Satyr. I. 38.

In coelum quos evehit optima summè
Nunc via processus, vetulae vesica beatae.

vid. ad Quinct. decl. III. 9. *Procedere*, ita Terentius, Cicero, Livius. & alii passim usi fuere. BURM.

41. *Hoc tibi venturum.*] *Hoc eventurum* prim. Polit. prim. Vatic. unus Mediceus. & Rottendorph. bene. alii, *ego venturum*, vel, *mihi venturum*. Pont. III. Eleg. IV.

Di quorum monitu sumus eventura locuti.

Epicedio Drusi, *Eventura precor.* mox, *minor aura*, pro *minus* meliores. HEINS. *Cum levis aura* unus.

44. No-

Sive aliquod morum, ſeu vitae labe carentis
Eſt pretium; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
Quaelibet eloquio ſit bona cauſſa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipſi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Haec mihi non ovium fibrae, tonitrusve ſiniſtri,
Linguave ſervatae, pennave, dixit avis.
Augurium ratio eſt, & conjectura futuri:
Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quae quoniam vera eſt; totâ mihi mente tibique
Gratulor, ingenium non latuiſſe tuum.
At noſtrum tenebris utinam latuiſſet in imis!
Expedit in ſtudio numen abeſſe meo.
Utque tibi proſunt artes, facunde, ſeverae;
Diſſimiles illis ſic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea eſt: ſcis artibus illis
Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.
Scis vetus hoc juveni luſum mihi carmen: & iſtos,
Ut non laudandos, ſic tamen eſſe jocos.

Er-

44. *Nemo pluris emendus erat.*] *Habendus erat* prim. Vatic. & prim. Palat. *habendus erit* alter Polit. Rottendorph. & duo alii. probe. Sic Cicero Philippica VI. *Pluris hic habetur, quam alibi.* pro aeſtimatur. Juvenalis Satyra X. ex antiquis codicibus:

Visne ſalutari ſicut Sejanus, haberi
Tantundem.

ubi in vulgatis eſt, *habere*. HEINS. Vid. ad Epiſt. XX. 228.

47. *Protinus ipſe.*] *Ipſi* editiones multae.

48. *Scena manet dotes grandis amice tuas.*] Similis locus lib. III. de Ponto Eleg. I. ad uxorem:

Quidquid ages igitur, ſcena ſpectabere magna:

Quo ſenſu *theatrum* dixiſſe videtur Cicero lib. XIII. Epiſtolar. familiarium. CIOFAN.

49. *Hoc mihi.*] *Haec* meliores. HEINS. *Sonitusve* duo libri.

51. *Ratio eſt & conjectura.*] *Ratio, & tunc conjectura* Gryph. & Vincent. & eaedem Edit. mox, *Et quoniam vera eſt, tota tibi mente, mihique.* Heinſius conjiciebat,

Augurium ratio eſt, haud conjectura futuri.

ac conjectura legebatur in Vatican. *conjectura futura* Bern. *hoc divinavi* duodecim. vulgata non eſt ſollicitanda. *ratio* & *conjectura* eſt, cum quis prudens de futuris recte conjicit. ita Juſt. I. 9. *Vir in conjecturis ſagaciſſimus*; & ſaepe Cicero; vid. II. de Divin. II. Rep. Themiſt. I. Ordo vero eſt, ratio & conjectura eſt augurium futuri. BURM.

53. *Quae quoniam vera eſt.*] Prim. Polit. prim. Pal. & Rottendorph. *rata eſt.* in Vatic. pro *eſt* erat emendatum, *ſunt.* vere. alter Palatinus, *rata ſint.* ſupra Elegia prima, *Quaeque vovet, rata ſint.* Epiſt. Paridis,

Quae rata ſint, nec te fruſtra promiſerit opto.

Met. IX. *rata ſint ſua viſa precatur.* ſic & paſſim alibi. HEINS. Nihil muto: quae (ſc. conjectura) quoniam vera eſt, &c.

56. *Studiis meis.*] *Studio meo* ſcripti. HEINS.

58. *Mihi.*] *Meae* Bern. & unus Heinſ.

59. *Vita tamen tibi nota mea eſt, ſcis artibus illis Aucteris mores abſtinuiſſe ſui.*] Eodem modo excuſat ſe lib. II. ad Auguſt.

Crede mihi, diſtant mores à carmine noſtro;
Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mea eſt.

Ibidem:

Deme mihi ſtudium, vitae quoque crimina demes.

CIOFAN. *Nota mei. ſcis* Servii codex. *abſtinuiſſe tu* duo.

63. *Mea.*]

Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Quà potes, excusa: nec amici desere caussam.
Quo bene coepisti, sic pede semper eas.

63. *Mea.*] *Mihi* Servii codex.

65. *Qua potes excusa.*] Multi veteres, *Quam potes.* de quo Remed. Amor. ℣ſ. 325. dixi; malim etiam, *amicam causam*, quam *amici.* sic *amicum nomen* Art. Am. I. ℣ſ. 585. ubi plura. & *amica lima* Pont. II. El. IV. sic *ungues amici* Juvenali Sat. V. ex antiquis codicibus,

——— *custos affixus ibidem*,
Qui numeret gemmas unguesque observet amicos.

ubi *acutos* nunc legitur. *fessos opibus solatur amicis* apud Maronem Acestes, Æneid. V. & ibidem ex vetustissimo codice Mediceo,

Emicat Euryalus, & munere victor amico
Prima tenet.

& *dictis solatur amicis* eodem libro. HEINS. In Francof. a manu prima erat, *amicam. desere caussas* Lovan.

66. *Quo bene coepisti.*] Satis haec cohaerere videntur praecedentibus, si transpositis verbis haec Elegia in votum de processu & incremento honorum amici desinat, & legatur,

Sic, bene coepisti quo pede, semper eas.

vel,

Sic, pede coepisti quo bene, semper eas.

ut Mss. plurimi positum τῶν *bene*, & *pede* variant. BURM.

ELEGIA X.

EST mihi, sitque, precor, flavae tutela Minervae
Navis; & à pictà casside nomen habet.
Sive opus est velis; minimam bene currit ad auram:
Sive opus est remo; remige carpit iter.

Nec

1. *Est mihi, sitque precor flavae tutela Minervae.*] Continet haec Elegia breve quoddam Hodoeporicum, sive Itinerarium poëtae, non quidem totius profectionis ejus à Roma in Pontum, sed quantum ejus ab Hellesponto ad locum exilii reliquum fuit. Orditur autem à laude navis ejus, qua è sinu Corinthiaco in Hellespontum usque vectus fuit. quam & à celeritate commendat, & ad id tempus, eumque locum, à quo ipse descriptionem hanc incipit, incolumem ac salvam mansisse dicit. Optat igitur ut & reliquum itineris eadem prosperitate peragat. Idque deos, praecipue autem Castorem & Pollucem, precatur. Caeterum dubitari circa hanc Elegiam solet, utrum de una navi, ac sua tantum agat Poëta, an de duabus, propterea quod circa finem inquit,

Altera namque parat Symplegadas ire per altas,
Altera Bistonias scindere puppis aquas, &c.

Ac Merula quidem in ea opinione est, ut putet de duabus intelligendum esse. Altera scilicet, qua ipse poeta vectus, primum quidem in Thraciam, deinde in sinistra maris parte secundum littus Beticum in Pontum & Tomon pervenerit: Altera autem, quae ipsum ad Hellespontum usque, & in Samothraciam comitata, postea in dexteram partem rursus deflexerit, suum ac proprium dominum secuta. Sed de hac, quia neque in hac Elegia, neque alibi clarius ac certius aliquid traditur, ego descriptionem hanc simpliciter accipio de una, eaque sola navi, qua Poëta è portu Corinthi in Thraciam usque delatus fuerit, quae deinde per angustias Hellesponti in Propontidem, indeque rursus per Bosphorum Thracium in Pontum, atque ita sinistro mari Tomon abierit. Versus autem de duabus navibus supra citatos metaphorice accipio, ut puppis altera, pro cursu, serie, itinere terrestri ponatur, eo scilicet de quo ipse infra dicit,

Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos, &c.

Nam & alibi de diversis profectionis suae viis meminit, ut infra lib. III. Eleg. II.

Ultima nunc patior, nec me mare portubus orbum,
Perdere diversae nec potuere viae.

Et lib. 4. Eleg. I.

Jure deas igitur veneror mala nostra levantes;
Sollicitae comites, ex Helicone, fugae,
Et partim pelago, partim vestigia terra,
Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.

Item de Ponto lib. IV. Eleg V.

Te sibi cum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariae tutas exhibuisse vias.

Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu:
Occupat egreſſas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque adſilientia longe
Æquora, nec ſaevis icta fatiſcit aquis.
Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
Fida manet trepidae duxque comesque fugae.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Æquora, Palladio numine tuta fuit.

Nunc

Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
Effectum cura pectoris eſſe tui, &c.

Sive totum illud iter reliquum ex Thracia in Pontum pedibus confecerit, ſive partem ejus ſolum. Nam ſequens Elegia, etiam de navigatione ejus in littore Barbarico mentionem facere videtur, cum inquit,

Nunc quoque contenti ſtrident Aquilone rudentes,
Inque medum tumuli concava ſurgit aqua.

Et mox infra,

Attigere portum, portu terrebor ab ipſo,
Plus habet infeſtâ terra timoris aquâ.

& quae ſequuntur. Niſi dicamus, eam Elegiam ſcriptam fuiſſe, antequam in Thraciam perveniſſet. Sed de hac re ſuo loco agemus. MICYLL.

1. *Eſt mihi, ſitque precer.*] Idem numerus apud Martialem lib. I. 509. *Eſt tibi, ſitque precer.* CIOFAN.

1. *Flavae tutela Minervae.*] Locus ſingularis, qui manifeſte diſtinguit *παράσημον*, quod erat in prora, & nomen navi dabat, à tutela, quae erat in puppi. *παράσημον* erat nunc Deus, nunc heros, nunc animal, nunc aliud quid, ut hoc loco caſſis, apud Maronem Centaurus, piſtrix, apud Silium Io, Perſeus, & id genus alia, capricornus in veteri inſcriptione apud Gruterum. Tutelam ſemper Deus aut Dea ſibi vindicabant. quod primus ad Silium Italicum lib. XIV. 543. obſervavit parens meus. ſed quandoque tutela & *παράσημον* ejusdem ſigni. quod ſi fieret navis ipſa à tutela non minus quam paraſemo nomen mutuabatur. Vide de tota re inter alios magnum Scaligerum ad annum DCXXXIV. Chronici Euſebiani editionis iteratae, Seldenum de Diis Syris. Salmaſium exercitationibus Solinianis pag. 570. quod addit à picta caſſide nomen habuiſſe navem, *Galeam* denominatam prodit. HEINS. Vid. ad Petron. CV. *Galeam* dictam fuiſſe putat etiam Voſſius de Vitiis Sermonis s. cap. I. & hinc *Galeras* eſſe naves poſtea dictas. vid. Menag. Diction. Etym. in *Galere.* BURM.

4. *Remo.*] *Remis* Leidenſ. *captat iter* idem. in praeced. etiam, *velo* prim. Polit. & duo alii, &, *ete currit* alius.

5. *Volucri.*] *Celeri* tres.

6. *Occupat egreſſas qualibet arte rates.*] Rectius in aliis lib.

Occupat egreſſas quamlibet ante rates.

Verbo autem *quamlibet*, id eſt, quamvis, utitur infra, & lib. X. Metamorphoſeos, in lib. Elegiar. Epiſt. VI. & lib. IV. Faſt. & Lucretius lib. III. & C. Vell. Paterculus lib. poſteriore. CIOFAN. *Qualibet* Leid. & prima Editio.

7. *Et patitur.*] *Et pariter fluctus* omnes fere ſcripti. *ferit aſſilientia* Mss. Berſmanni.

8. *Nec ſaevis victa madeſcit aquis.*] *Icta fatiſcit* duo veteres. quod & in Erſurtano Zinzerlingus Promulſ. cap. 51. invenerat. multi alii, *icta madeſcit.* minus bene. Valerius Flaccus de Halcyonum nido lib. IV. 48.

Icta fatiſcit aquis donec domus, hauſtaque fluctu eſt.

dubito tamen an non & illic *victa* ſit legendum. Certe apud Maronem lib. I. 129.

Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae
Vicit hyems.

Guntherus Ligurini libro X.

Aſſiliunt fluctus: validis agitata procellis
Verberat unda latus: nexu tabulata ſoluto
Rupta gemunt; hauſtoque mari rimoſa fatiſcit.

Dracontius Hexamero:

Cujus ab aſpectu montes & ſaxa fatiſcunt
In cineres.

Inſulſe *fluiſcunt* nunc legitur. Tibullus libro I. Eleg. VI.

Heu canimus fruſtra: nec verbis victa fatiſcit
Janua.

ſic codices duo vetuſti, non *pateſcit.* Virg. Æn. I.

—— laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiſcunt.

Idem Æn. X.

—— ſaxis ſolida aera fatiſcunt.

fatiſcit chelys Statius libro IV. Sylvarum ad Marcellum. & libro V. pietate Abaſcantii,

—— prius exſatiata fatiſcet
Mater Achilleis hyemes affringere buſtis.

ita ſcribendum ex veteri codice. non *exſiccata.* *clamore fatiſcere* apud eundem Sylv. V. Epicedio Vernae. HEINS. Vid. ad Valer. Fl. IV. 48.

9. *Pri-*

Nunc quoque tuta precor vaſti ſecet oſtia Ponti;
  Quaſque petit, Getici litoris intret aquas.
Quae ſimul Æoliae mare me deduxit in Helles,
  Et longum tenui limite fecit iter;
Fleximus in laevum curſus: & ab Hectoris urbe
  Venimus ad portus, Imbria terra tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nactis,
  Threïciam tetigit feſſa carina Samon.

Sal-

9. *Primum mihi cognita terris.*] Non *terris*, ſed *Cenchris* legendum eſt. Merula. Sed tamen & *Terris* non usque adeo incommode legetur, pro *Oris* ſcilicet acceptum. In *Cenchris* autem etiam figura Synizeſis admittenda eſt: ut *Cenchreis* triſſyllabum, pro diſſyllabo in ſcanſione veniat. Micyll. *Terris* legendum ex duobus Vatic. non *Cenchris*, ut placuit Merulae, qui id primum mutare auſus eſt: rationem mox reddam. Ciofan. *Terris* & *Tsucris* & ſimilia in libris ſcriptis. legendum *Cenchreis*. vide notas Metam. vii. ℣. 224. *Κενχρέαι* Graecis. *Cenchreas* etiam appellat, cum alii, tum Apulejus Metam. x. ſub finem, qui optimum illic portum eſſe nos docet. Heins.

11. *Perque tot eventus.*] Non placet ille rhytmo proximus ſonus, *eventus* & *ventis*, neque quid hic per *eventus* intelligat, ſatis capio. quare legerem, ſi codices faverent,

Perque tot adverſis & iniquis concita ventis
Æquora.

adverſi venti diverſi ſunt ab iniquis, qui ſunt vehementes, procellam & tempeſtatem ferentes. vid. ad Epiſt. ii. 35. Francius, etiam non ferens rhytmicum illum ſonum, legebat, *perque tot anfractus*. non male, ſi codices juvarent. nam verbi ejus uſus in navigationum curvis & fluctuoſis ambagibus eſt frequens. vid. Barth. ad Stat. v. Theb. 510. Burm.

12. *Tuta fuit.*] Immo, *fugit* cum melioribus. Heins. *Palladie munere* prim. Vatic. & quinque alii cum prim. Edit. illud *fugit* vero, ſequentibus *nunc quoque* non ſatis apte congruere videtur, niſi in praeſenti capiatur, quod verſus ratio reſpuit: quare *fuit* mihi magis arridet. Burm.

14. *Petit.*] *Petet* Polit. uterque.

15. *Æoliae Helles.*] Æolia ab Æolia regione, quondam Myſia appellata, quae Helleſponto adjacet; vel ab Æolo avo, qui regioni nomen impoſuit. Merul. Et quod Æolus Athamantis pater fuit, quae vel potiſſima ratio eſt. Micill. *Æolidae* Moreti & Leidenſ.

16. *Tenui limite.*] Id ſignificari puto, quod noſtra lingua dicimus *terra a terra*. Ciofan. *Tramite* Gottorph. quae eadem diverſitas eſt, lib. ii. Triſt. 477.

Diſcolor ut recto graſſetur limite miles,

& apud Claud. ii. in Ruf. 350.

—— —— *nam cetera pontus*
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.

ubi & *limite* Mss. & alibi. hic vero nihil mutem; intelligit enim navigationem per mare Ægaeum, ut Eleg. ſeq. ℣. 8. quod cum plenum inſulis eſſet, inter quas curſus dirigendus erat, non poterant lato aequore navigare, ſed tenui limite currebant. ita *gracili limite* de Formica dicit, lib. v. Eleg. vi. nondum vero Helleſpontum attigit, ut ex ſequentibus apparet. & ipſe Ovidius antequam eo veniret, in terram ingreſſus eſt. ita ut hic Helleſpontus capiatur latiori denominatione pro parte Maris Ægei proxima Helleſponto, quo poſtquam veniſſet navis, non recta tranſiit Helleſpontum, ſed in laevum flexit iter. quare etiam aptius legeretur, *mare me deduxit ad Helles*. Burm.

17. *Ab Actoris urbe.*] In quibuſdam exemplaribus legitur etiam, *Hectoris*: quae lectio non placet. Ego legendum emendarè arbitror, *Ab Herculis urbe*, ut Heracleam intelligas, quae urbs fuit in ora ſiniſtri littoris Propontidis; ut autor eſt Ptolomaeus. Verum ſi intelligimus, Poëtam nondum veniſſe in Helleſpontum, ſed adhuc fuiſſe in Ægeo illi propinquo, quod ipſe videtur Helleſpontum nominare, leges emendate, *Ab Hectoris* urbe: id eſt Ilio, quae ex Ægeo Helleſpontum ingredientis erat à dextra. ut ſit ſenſus: Quum primum in Ægeo adhuc navigans habui Ilium à fronte, flexi iter in laevam partem, ubi erant loca illa, quae ſtatim ſubjungit. Ceterum illud auſim aſfirmare, aut carmina aliqua deeſſe, aut hanc navigationis deſcriptionem falſam eſſe. Ab omnibus enim ſcriptoribus plurimum diſſentit Ovidius, ut manifeſte melius apparebit inferius. Merula. Vulgo quidem *Actoris* legitur. Aldina autem editio, *Hectoris* habet. Ceterum *Actoris* an *Hectoris* rectius legatur, non facile affirmarim. Nam de Actore, qui in Aſiatico littore habitarit, aut urbem condiderit, alibi nihil traditur. Et quam Hectoris urbem hic Poëta vocet, Trojamne, quae nulla tum erat, an Ilium à poſteris inſtauratum, an etiam aliam quampiam, dici certo non poteſt, praeſertim quando ipſe poeta de littore Aſiatico mentionem non facit, neque eo ſe appuliſſe omnino dicit. Quare ut expoſitionem Merulae hoc loco non

Saltus ab hac terrâ brevis eſt Tempyra petenti.
Hac dominum tenus eſt illa ſecuta ſuum.

Nam

rejicio, ita rurſum tamen dubitare ſoleo, num idem locus de Lemno potius accipiendus ſit, cujus regem aliquando fuiſſe Actorem Hyginus Fab. 102. dicit. qui de Philoctete loquens, à Graecis, cum tetrum odorem vulneris illius ferre non poſſent, in Lemno relictum ait, ibique à paſtore regis Actoris Phidimacho Dolopionis filio nutritum, &c. Ut ſit ſenſus: Poſtquam ad Helleſpontum venimus, in laevam fleximus curſum. & ab Actoris urbe, in inſula Lemno, in Imbrum (hanc enim per Imbriam terram accipio) proxime navigavimus, inde in Samothraciam, &c. Neque etiam à tabulis Coſmographicis diſſentit haec expoſitio. quam tamen eo hic adjeci, non ut omnino aſſererem eam, ſed ut aliis cogitandi materiam ſuppeditarem. Multi autem recenſentur paſſim Actores, quorum tamen reliqui, quia vel in littore Theſſalico, vel Locrenſi, vel etiam Peloponneſo habitarunt, de eorum nemine hoc loco accipi poteſt. Micyll. Ab Hyrmine, urbe in Elaea, quam ex matris ſuae nomine Actor aedificavit. Pauſanias in Eliacis ſub principium. Quae lectio vera omnino mihi videtur, clariſſimi viri Petri Angeli Bargaei judicio comprobata. Nam, ut notum eſt, Ovidius navim ſuam in ſinu Corinthiaco (idcirco multo minus convenit Cenchris, quae extra hunc ſinum ſunt, ex Athenarum regione) habebat. Diſcedens igitur poëta ab Actoris urbe praeter Peloponneſum in Imbrum pervenit. De Actore ſic Hyginus cap. xiv. ubi enumerat Argonautas; *Actor Hippaſi filius ex Peloponneſo.* Quae verba, eam, quam poſui, ſententiam valde confirmant. Ciof. Abſurda, ut jam notavit eruditiſſimus Maſſonus in vita Ovidii, navigatio ſi ex portu Cenchrearum ſolvens ut verſus Helleſpontum tenderet, Herminen urbem praeteriret, quae in Elide ad alteram Peloponneſi partem prope montem Cyllenen erat olim ſita, & nunc forte perierat. certe Strabo non exſtare ſuo tempore dicit lib. viii. pag. 341. ego vero hic nihil me videre fateor, nec *Actoris* vel *Hectoris urbem* ſcire, quae fuerit. veroſimillima mihi Micylli expoſitio de Lemno videtur. Burm.

18. *Imbria terra.*] Terram Imbriam eam dicit, quam *Selimbriam* Plinius, Ptolomaeus, caeterique appellant: illa enim & Perinthus in Propontidis littore fuere. Nam ſi Imbron inſulam acceperis, non procedet: ſiquidem ea ſita eſt haud longe à Thraciae Cherroneſo, in mari Ægeo Thraciae adjacenti. Poëta vero jam in Propontidem pervenerat. Niſi malis intelligere, illum non ingreſſum fuiſſe Helleſpontum, ſed Ægeum ei vicinum appellaſſe Helleſpontum, ut diximus. Merula. Error graviſſimus inde ortus, quod male *aquas Helleſpontiacas* pro ipſo proprie dicto Helleſponto ſumſerit, cum pars maris Ægei, Helleſponto vicina intelligatur. nam Helleſpontum non tranſiit Noſter, ſed flectens in laevam ad Imbrum, & inde in Samothracen, ubi hanc Elegiam ſcripſiſſe recte oſtendit Maſſonus, navigavit. quis vero umquam *Selymbriam* dictam fuiſſe Imbriam ſomniavit? in Mss. eſt *Umbria*, *Umbrica*, *Imbrica*, *Cimbria*. Burm.

19. *Levi vento.*] Eodem modo Caeſar lib. iv. de Bello Gall. *Naves octodecim, quae equites ſuſtulerant è ſuperiori portu, levi vento ſolverunt.* Alii tamen *leni* legunt, quod ſenſu eſt idem. Ciofan. Vid. ad Epiſt. xiv. 39.

19. *Zerinthia littora nacta.*] Legendum eſſe quibusdam placet, *Perinthia.* Perinthus enim urbs fuit in Propontidis littore: quam ſcribit Herodotus primam ex Helleſpontiis Dario ſubeſſe recuſaſſe. Sed haec lectio mihi non probatur: nam in Pontum navigantibus primo ſe offert Perinthus, deinde Selimbria, ut docet Ptolomaeus. Quare ut cum ſequentibus hoc conveniat, Poëtam in Ægeo Thraciae adjacenti fuiſſe credamus neceſſe eſt. Et leges aut, *Peparethia.* Nam (ut Plinius docet) Athos ante ſe habet inſulam Peparethum cum oppido, quondam Evonum dictam, à qua parum abeſt Samothrace. Aut certe *Zerinthia.* i. ipſius Thraciae. Nam in Thracia Zerinthum fuiſſe, ſcribit Lycophron, ſacram Hecatae. Fuit & Zerinthum (ut quidam ſcribunt) in Samothrace inſula, unde fortaſſe regioni nomen dedit Ovidius. Merula. Libri ſcripti omnes, *Serinthia* per *s*, ut repperit & Merula. alii legunt, *Cerinthia* per *c.* à Cerintho urbe Euboeae inſulae. Ego valde in hoc loco haereo. Etenim ab Imbro in Euboeam fruſtra rediret poëta. praeſertim cum dicat, *levi vento.* Itaque quid hic probem, ac cogitem, non habeo. In Maffei lib. *Selebentia littora.* depravate. Erunt, ut ſpero, alii viri docti, qui ex Stephano, Dionyſio, Strabone, Apollonii ſcholiaſte, aliisque auctoribus, hoc, & ſi qua in hac Elegia ſuperſunt, menda auferent. Ciofan. *Nacti* prim. Vatic. *nactis* Junianus. hoc eſt, poſtquam nacti ſumus. Unus, *vecta.* Combianus pro diverſa lectione, *natat.* Hermolaus Barbarus in Plinium iv. 11. legit *Perinthia*, cui conjecturae non eſt temere ſubſcribendum. de Perintho accurate inter alia, Scaliger ad Chronicon Euſebianum anno 1414. Heins. Zerynthum fuiſſe in Thracia oſtendit Berkelius ad Stephan. in Ζήρυνθος. litus ergo Thracium legit navis Ovidii, ab Imbro ad Samon Thracicam. Criſpinus Zerynthum oppidum Samothraces facit, vellem adduxiſſet auctores ſuos. ſed Merulam, ut ſemper, ſequitur. vid. ad lib. i. Faſt. 390. & Merula, qui hîc de Zerynthο Thracica primum recte ſentit, quomodo hanc notam cum praecedenti de Selymbria conciliet neſcio, niſi ſtatuat,

poſt-

Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellespontiacas illa relegit aquas.

Dar-

postquam Selymbriam venerit, iterum per Hellespontum rediisse in Samothtaciam. Burm.

21. *Saltus ab hac terra brevis est Statyera petenti.*] Sic quidem legitur in quibusdam exemplaribus, in aliis *Epira* scribitur: sed neutram lectionem probamus, quoniam nullam urbem ita appellatam in Thracia fuisse legimus. Quare *Stentora* emendate scribendum esse affirmo, pro *Stentoria*, & subaudies *littora*. In Thracia enim ad os Hebri fuit portus Stentoris, cujus meminit Plinius. Herodotus libro 7. ejusdem nominis in Thracia lacum etiam fuisse scribit. *Oppidum*, inquit, *Ænon & lacum Stentoridem praetereunt.* Merula. Varia hujus loci lectio est, eoque & sententia obscurior. Cum enim de loco quem hic poeta intelligi velit, non constet: neque de iis, quae deinceps sequuntur, certior ac plenior expositio aliqua afferri potest. Ac Merula quidem *Stentora* legit, pro portu Stentoris. Aldina autem editio *Tentyra* habet. Quibusdam etiam *Astyra* placet. Sed quod ad posteriora duo attinet, verbis non est opus. Nam *Tentyra* Ægypti locus est, ut quidem Stephanus & Plinius docent. *Astyra* autem in littore Trojano, sive Æolio sita. Quare cum poëta dicat, se deinceps per Bistonios campos iter facturum, saltumque sive transitum ex Samothracia in eum locum, de quo hic agitur, brevem esse: neque Asiae neque Ægypti loca descriptioni huic recte convenient. Superest igitur tertium illud, quod Merulae placet. Verum neque hoc poni hoc loco potest. Primum enim repugnat syllaba, quae in *Stentore* media est. deinde figura ista, ut *Stentora* pro *Stentorea*, & idipsum rursum pro *Stentoris* portu accipiamus, inusitata omnino, & ab Ovidiana facilitate aliena est. Proinde aut locus hic inter incertos & obscuros relinquendus, aut ulterius aliquid quaerendum. Ac mihi quidem videtur, pro ea sententia, qua de una navi agi hoc carmine, ipsumque Ovidium in Thraciam egressum terrestri itinere ulterius profectum dicimus, pro *Stentora*, vel *Tentyra*, non incommode *Abdera* legi posse, plurali scilicet casu, quomodo & Stephanus & alii quidam idem nomen ponunt. Est enim civitas Abdera, in littore Thracio, è regione fere Samothraciae sita. Id quod ex tabulis Geographicis tam veterum quam recentiorum patet. Et huc facit etiam, quod statim sequitur de Bistonis campis. Nam Bistonum lacus, à quo campis ipsis nomen, Abderis vicinus est. Consentaneumque est, Ovidium per Bistonios campos proficiscentem, non longe ab Abderis in littus egressum fuisse. Sed haec tamen perinde valere debent, atque à Criticis admittantur, vel rejiciantur. Micyll. In nostro codice Ms. legitur, *Saltus ab hac terra brevis Epyrrhea petenti.* cujus vestigia secuti, restituimus, *Epirea petenti.* hoc est per terram iter ingresso τὰ κατ' ἤπειρον. Homer. Odyss. Γ. εἴθ' ὄγ' ἐπ' ἤπειρον, quam germanam putamus esse lectionem, nam terrestri itinere Poëtam deinceps esse profectum liquet ex eo quod sequitur, *Nam mihi Bistonios* &c. de quo statuat unusquisque quod velit; nos haec indicanda hoc loco putamus. Bersman. *Est Epira petenti* habent duo lib. scripti: sic etiam in aliis veteribus repperisse se testatur hic Merula, & tamen aliter maluit legere: sed imperite. ἤπειρος enim continentem significat. Ideo statim subdit:

Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:

id est, pedibus iter facere per Thraciam. in quo loco explicando falsus & quidem turpiter est idem Merula, qui secus accepit. Ciofan. *Ab hac terra* plerique veterum. quod amplector. nisi quod *ab hac era* rectius scribetur. pro *Tentyra* veteres plerique, *Epira* vel *Empyra*. Combianus pro diversa lectione, *Tempyra*. quomodo & duo alii. recte. Livius lib. xxxviii cap. 12. *Inde Æniorum fines, praeter Apollinis, Zerinthium quem vocant incolae, templum superant. Aliae angustiae circa Tempyra excipiunt, (hoc loco nomen est) non minus confragosae.* Facessat ergo Ortelius, qui cum Merula *Stentora* emendandum censet. uti & Pintianus ad Plinii lib. iv. cap. 2. Arondel. *Temeira*. Heins. *Saltus ab hac contra brevis est tentira* Bernens. *Saltus ab hac brevis est contra* alius. *Tantira* Leidens. *Tentara* Lovan.

22. *Hac dominum.*] Quisnam dominus hujus navis? an Ovidius? qui certe non emerat, sed mercede conduxerat. cognitam sibi primum Cenchreis dicit ℣. 9. Merula duabus navibus a Cenchreis venisse, in quarum una Ovidius, in altera dominus navis erat utriusque. Vir doctissimus Massonus statuit navi prima a Cenchreis Ovidium in Samothraciam venisse, inde nova navi trajecisse in Thraciam. cujus sententiae facile accedere possumus, ut Ovidius suam navem ex Samothrace ad cursum peragendum remiserit versus Hellespontum. nam illa fessa, id est quassata tempestate & undis, ut ex praecedentibus Elegiis satis patet, Samothraciam cum venisset, ibi debuit reficere armamenta sua, & deinde relegit iter versus Hellespontum. Ovidius vero in littore Samothraces consistens hanc Elegiam votivam scripsit, ut illa navis, quae ejus instrumenta & comites ferret, salva Tomos veniret, & in fine Elegiae etiam pro altera, quae se trajiceret, in Thraciam vota concipit. Dominum ego ipsum Ovidium intelligo, sive emerit navem, sive improprie se ita vocet, quia totam suo comitatui & instrumentis transvehendis, conduxerat. *Hac tantum tenus est* prim. Vatic. Burm.

23. *Pede.*] Velo. Est enim pes funis, qui è

velo

Dardaniamque petit auctoris nomen habentem,
Et te ruricolà, Lampsace, tuta Deo.
Quàque per angustas vectae male virginis undas
Seston Abydenà separat urbe fretum.
Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus:

Quâ-

velo deductus dum velificant navi alligatus. Sed hic ponitur pars pro toto Catullus: *Simul secundus incidisset in pedem.* & Maro: *Una omnes fecere pedem.* MERULA. Hunc locum Merula, cum sententiae suae de duabus navibus, de qua à principio meminimus, repugnare videret: pedem pro fune, quo vela navium reguntur: campos antem pro aequore sive mari exposuit. Utrumque duriore figura. At si alteram expositionem recipias, de una navi, eaque sola quae Poetae fuit, qua hoc in loco relicta, in terram egressus ille, reliquum iter, aut partem saltem, per Thraciam itinere terrestri fecerit: sua ac propria significatio verbis manet, neque versus ipse quicquam difficultatis habet. Quamquam alias circa hunc locum Elegia ipsa maxime perplexa atque impedita est, id quod statim infra patebit. MICYLL.

24. *Hellespontiacas illa reliquit aquas.*] Non parum difficultatis etiam hic versus habet, praesertim in verbo *Relinquendi.* Nam quo modo dicamus, navem, quae Dardaniam petebat, in ipsis faucibus Hellesponti sitam, Hellespontum reliquisse? Aut igitur dicamus, deesse loco huic aliquid, hoc est, versum unum atque alterum desiderari: aut ipsi versui huic vitium inesse. & pro verbo *Reliquit*, *relegit* aut simile aliquid reponendum esse, ut sit sententia: Ego quidem per campos Bistonios proficisci deinceps constitui: illa autem (navis scilicet) Hellesponti relegit sive repetivit aquas, transeundo scilicet in dextrum latus, & petendo Dardaniam in ipsis faucibus sitam, &c. Aut certe Hellesponti nomen ita accipiendum, ut eam tantum maris partem significet, quae citra fauces est. Et sic recte intelligitur reliquisse Hellespontum navis, quae eo jam superato, ipsas fauces ingressa fuit. Nam ut verbum *Reliquit*, figurate exponamus, pro eo quod est, Coepit superare velle: conatumque rei pro ipsa actione accipiamus, durius aliquanto, opinor, fuerit. Caeterum hunc versum Merula, ad navem illam alteram, comitem poëtae refert: quemadmodum & superiorem illum, *Hac dominum tenus est illa secuta suum.* Hic, ut videtur, itineris ratione, & quod littus dexterum repeti videbat, adductus: illic persona verbi deceptus opinor, quod pro prima persona, Poëta de se ipso tertia usus est, hoc est, pro eo quod dicendum erat. Hactenus me navis mea prosecuta est, dixit, *Hactenus dominum suum illa secuta est.* MICYLL. Medonianus, *relegit.* puto, *peregit*, aut quid simile. nam quomodo reliquit Hellespontum, quae Dardaniam & Lampsacum & Abydum, in ipsis Hellesponti faucibus sitas, aditura sit? HEINS. Ego non dubito, *relegit* esse legendum, nam antea cum venisset ad urbem sive Hectoris, sive Actoris, quae non longe ab Hellesponto debet statui, flexit in laevum versus Samothracen, inde trajiciente Ovidio in Thraciam, illa navis relegit iter versus Hellespontum. cave autem *releget*, & *petet* mox reponas, ne in Legem Pediam Naso peccet. BURM.

26. *Lampsace.*] Lampsacus, ut scribit Marcellinus libro XXII. Themistocli dono data est à rege Persarum. Vide praeterea quae collegi in lib. Fastorum. CIOFAN.

26. *Tuta.*] *Culta* Moreti & quatuor alii.

27. *Quaque.*] *Quodque* Servii & Hamburg. *quique* Leidens.

29. *Cyzicon oris.*] Puto scribendum, *Propontiacis surgentem Cyzicon.* nam in adscensu collis sita erat. Val. Flaccus lib. II.

Nec procul ad tenuis surgit confinia ponti
Urbs placidis demissa jugis. rex divitis agri
Cyzicus.

Sed & Apollonius Rhodius in ejus descriptione:

Ἔςι δέ τις αἰπεῖα Προποντίδος ἔνδοθι νῆσος,
Τυτθὸν ἀπὸ Φρυγίης πολυληΐου ἠπείροιο,
Εἰς ἅλα κεκλιμένη, ὅσσον τ᾽ ἐπιμύρεται ἰσθμὸς
Χέρσῳ ἐπιπρηνὴς καταειμένος· ἐν δέ οἱ ἀκταὶ
Ἀμφίδυμοι. κεῖνται δ᾽ ὑπὲρ ὕδατος Αἰσήποιο.

Recte autem addit, *Haemoniae gentis opus.* nam ab Æneo Thessalo Cyzici parte exstructam fuisse nos docet Scholiastes Apollonii. quamvis alii ab argonautis exstructam fuisse contendunt, uti & Noster hoc loco. Euseb. in Chronico conditam refert ad annum DCCXL. Posset & *vergentem* legi in Nasone. Nam declivem Valerius describit. quomodo apud Lucanum:

Illyris Ionias vergens Epidaurus in undas.

apud Sidonium Panegyrico Majoriani:

At se Lucrinas qua vergit Gaurus in undas:

Caesar lib. primo Belli Civilis, *ab oppido autem declivis locus tenui fastigio vergebat.* Sic & Plinius de Atlante monte, *asper & squalens qua vergit ad littora Oceani.* Sic & *vergere* & *devergere flumina* dicuntur apud agrimensores, ut illic schidae Arcerianae, *cum summo loco aqua in inferiorem partem* de-

Quâque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
(Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Haec precor evincat, propulſaque fortibus Auſtris
Transeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas:
Thynniacosque ſinus, & ab his per Apollinis urbem
Acta, ſub Anchiali moenia tendat iter.

Inde

devergit. hinc *devergia aquarum*, & *aquivergia.* Livius lib. XXVIII. cap. XXV. *Naves accitae erant, quae vergentem ad mare urbis partem oppugnarent.* Heins. Ego nihil muto. nam in loco plano & humili fuiſſe docet Mela, qui dicit lib. I. 19. in *cervice peninſulae ſedere.* quod vindicat ſimul τὸ *haerentem*: nam in Iſthmo illo poſita Cyzicus *adhaeret orio.* immo Strabo lib. XII. pag. 575. inſulam facit duobis pontibus continenti συναπτομένην quod *haerentem* vertere licet. ubi vid. Caſaubonum. vid. ad Valer. Flac. II. 636. Idem Strabo lib. XIV. pag. 635. Cyzicum Mileſiorum coloniam facit. *inque Propenticacis* prim. Polit. Vatic. & duo alii. *inde* duo & Edit. Berſm. *hicque Prop.* alius Heinſii. Burm.

30. *Cyzicon.*] Cyzicum, *Æmoniae gentis*, hoc eſt, Theſſalorum *opus*, vocat, non quod Cyzicus ipſe ex Minyis ſive Theſſalis unus fuerit, ut Merulae videtur: ſed quod pater Cyzici Æneus Theſſalus natione fuit, qui in Pontum ex Theſſalia profectus, uxorem ibi Æneten Euſori, ſive ut Orpheus, Ænippen Eudori, regis Thracum filiam duxit: unde Cyzicus hic natus; à quo urbi poſtea nomen factum: cum antea, ut Plinius ait, Arctoneſtis, & Dolionis, & Dyndimis vocaretur. Vide Comment. Apollonii lib. I. Micyll. In hac urbe fuit religioſum magnae matris delubrum. Idem Marcellinus ibidem: colebatur Proſerpina:

Raptam Cyzicos oſtreoſa Divam.

Hodie Turcarum vulgus *Mirabilia* vocat, à maximis aedificiorum ruinis. Ciofan.

35. *Quaque tenent.*] Omnes fere codices, *quaeque.* & ita edidit Berſmannus. ut forte legendum ſit,

Quaeque premunt Ponti Byzantia litora fauces
(Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Haec precor evincat.

& litora Byzantia, quae premunt fauces Ponti, haec evincat. non enim inſolens eſt, pronomina *hic*, *is*, *ille* &c. minime, ut videtur, neceſſaria, ponere, cum jam praeceſſerit, *quae.* ita sII. Met. 303.

Nec quo centimanum dejecerat igne Typhoea,
Nunc armatur eo.

Terent. s. I. 82. *Gnatum unicum, quem pariter uti his decuit, &c. eum ego ejeci.* Liv. I. 19. *Cultrum, quem ſub veſte habebat, eum in corde defigit.* & ita paſſim veteres. *premere* vero & *tenere* centies in his libris confuſa, & *premere fauces* propria locutio; ita autem litora Byzantia prominent, ut anguſtiſſimus ſit Boſporus, & longe videntibus non videatur tranſitus in Euxinum eſſe. Burm.

31. *Byzantia.*] A Byzantio, urbe Thraciae. de qua ſic idem Marcell. eodem loco: *Conſtantinopolis vetus Byzantium Atticorum colonia.* Ciofan.

33. *Haec, precor, evincat, propulſaque fortibus Auſtris.*] In uno Vatic. *pulſataque flatibus Auſtri.* Ciofan. *Flatibus Auſtri* veteres magna ex parte. Medonianus, *flatibus Auſtris.* Scribe, *flantibus Auſtris.* ut apud Statium Theb. XI.

——— *ceu circumflantibus Auſtris*
Alternus procumbit ager.

Sidonius Panegyr. Major.

Campanam flantibus Auſtris
Ingrediens terram.

Claud. IV. Conſ. Hon.

——— *nec flantibus Auſtris.*
Neu pluviis cedas.

ſi quis *flatibus Auſtri* malit, ecce paria Met. VII.

Lethiferis calidi ſpirarunt flatibus Auſtri.

Ita enim codices nonnulli antiqui. lib. XI.

Auſter & ingenti jactatam flamine ſolvit.

Cicero Cornificio lib. XII. Epiſt. *Auſter adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Heins. Si Medonii codex ſequendus, qui habet *Flatibus auſtris*, *Auſter* adjective ſumendus eſſet, ſed mihi vulgata, *fortibus* ſatis placet. Vento enim vehementiori opus erat ut cito Cyaneas tranſiret, ut ſupra contra *leni vento* litora Thraciae contingit. ita sI. Amor. XI. 38.

Impleat illa tuos fortiter aura ſinus.

& hoc Epitheton *ſtrenua* exigit. alludens ad navem Argo, quae ita ſtrenuo & veloci curſu tranſiit; praeterea, *haec precor ut vincat* octo libri. Burm.

35. *Heniochosque ſinus.*] Heniochi fuere in ora maris Euxini, in Colchia regione montoſa & importuoſa: quum eorum ora Caucaſi pars ſit, latrociniis maritimis vixere. Dicti autem ſunt ab Heniochis, id eſt, ab aurigis. Nam (ut ſcribit Strabo) Lacones Heniochiam tenuere. Quorum duces Rhecas & Amphiſtratus fuere, Caſtoris & Pollucis aurigae. Unde Heniochi (ut par eſt) ex his ſunt nominati. Lucanus: *Me marte feroces Heniochi.* Notandum autem hic, Ovidium à caeteris diſſentire, qui ſtatim poſt Thracium Boſphorum ponit ſinus Heniochos, quum Heniochi fuerint à dextra Euxini in Colchica regione, quaſi in extremo ipſius Ponti. Ovidius vero ſiniſtrum tenuerit Getici littoris, ubi ſunt civitates omnes quas nominat, praeter Heniochos. Quare magis legendum

Inde Mesembriacos portus, & Odesson, & arces
Praetereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant à moenibus ortos
Sedibus his profugum constituisse Larem.
A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
Offensi quo me compulit ira Dei.
Hanc si contigerit, meritae cadet agna Minervae.
Non facit ad nostras hostia major opes.

Vos

dum videtur, *Thynniacosque sinus*, quam *Heniochos.* Thynnias enim oppidum fuit in ora Ponti sinistra inter Cyaneas & Apolloniam, cujus meminit Plinius, Ptolomaeus, ac etiam Pomponius. Thynniam etiam promontorium eodem in loco fuisse, iidem meminere. à quo *Thynniacos sinus* Poetam scripsisse potius crediderim, quam *Heniochos.* Strabo scribit. *Ex Apollonia ad Cyaneas insulas stadia sunt* 1500. *In eo autem intervallo Thynnia Apolloniatarum ager.* Est praeterea Thynnias promontorium Mysorum, de quo Propertius: *Grata demus nymphis humida Thymniacis.* MERULA. *Thyniadosque* Salmasius calligandum monet ad Solinum pag. 215. *Thyniados sinus*, οἱ κόλποι τῆς Θυνιάδος ἄκρας. idem citat, *vecta sub Anchiali moenia findat iter.* HEINS. *Thrinacriosque* Ms. Bersmanni. & Leid. alii codices, *Thunateos*, *Tynacios*, *Thimaos*, *Hismarios*, *Taenarios* & similia.

35. *Per Apollinis urbem.*] Apollonia urbs fuit Afticae regionis, Anthium olim appellata, sita in littore Getico, ut docet Plinius & Ptolemaeus. Fuit & Apolloniatarum insula citra Istrum 80. millia passuum à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem advexit. autor Plinius. Videtur tamen hic Ovidius non eam urbem supradictam, sed insulae urbem designare per Apollinem. de qua ita scribit Strabo: *Postea Apollonia à sacro ostio Istri stadiis mille trecentis Milesiorum colonia: cujus major muti portio quadam in exilii condita insula est: ubi Apollinis sacellum existit, quo ex loco M. Lucullus Colossum extulit, & in Capitolio collocavit.* Fuit autem Apollinis statua Calamidis opus. MERULA. Apolloniam intellige, quam *magnam* appellat Mela, proxime supra Thynniam promontorium sitam. Ita enim & itineris ratio postulat: & eodem ordine, haec eadem loca etiam ab autoribus Plinio, Strabone, Mela, & Ptolomaeo item recensentur. MICYLL. Idem Marcellinus loco citato: *Istros quondam potentissima civitas, & Tomi & Apollonia, & Achialos, & Odessos: aliae praeterea multae, quas littora continent Thraciarum.* CIOFAN. Sed quomodo Ovidius navigans tendebat iter per Apolloniam? An dicemus ipsam quidem Apolloniae civitatem in continenti exstructam, sed illi conterminam insulam ab Apolloniatis quoque habitatam fuisse, ac Ovidium inter hanc & illam iter fecisse. Ita sane necesse est. Et sane Strabo, Apolloniam majore sui parte in insula exstructam fuisse testatur. quem Salmasius loco jam dicto immerentem propterea carpit. Solinus quoque meminit insulae Apolloniatarum. etiam Plinius. HEINS.

36. *Sub Anchiali moenia.*] *Anchiala*, seu *Anchialos*, castellum fuit ab Apolloniatis conditum, quae & Pollonia dicebatur. Fuit autem in ora Getici littoris. Getae autem hi dicebantur, qui ad Pontum in orientem vergunt: Daci vero, qui in oppositum versus Germaniam, & ad Istri fontes. Getas enim Graeci Thraces opinati sunt, qui utrumque Istri latus incolebant. autor Strabo. MERULA.

36. *Alta sub Anchiali moenia findat iter.*] *Tendat iter* sex meliores. pro *Alta* primae editiones. prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii, *Vecta.* septem, *Apta.* quinque, *Acta.* unus, *antra.* alius, *arcta.* Latet mendum. Forte, *Lecta.* ut *legere littus.* HEINS. *Acta* etiam Francof. & alii plurimi, quod cum Bersmanno praefero, si ita distinguatur,

——— *& ab his per Apollinis urbem*
Acta, sub Anchiali moenia tendat iter.

BURM.

37. *Et Opeson.*] Legendum est, *Odesson.* Nam Strabo, Pomponius, Plinius, Appianus, & Ptolomaeus ita appellant eam urbem Milesiorum. MERULA. Unus Vatic. duo alii, *Odesson.* recte, ex Marcellini, quem modo recitavi, loco. CIOFAN. *Inde Mesabriacos portus & Ephesonis arces* Ms. Bersm. *Mesambriacos* multi scripti. *Epheson* nonnulli, *Opeson* prim. Edit. & Gryph. & aliae. sed *Odesson* vera est lectio, ut ex nummis probat Illustris Spanhem. Dissert. IX. pag. 902. Editionis secundae. BURM.

39. *Alcathoi moenibus.*] Septem, *Alcathoës.* de qua dictum Art. Amat. alii *Alcathois.* HEINS. *Alcathoës* Gryph. *Alcathoao* Micyll.

40. *Profugos constituisse larem.*] *Lares* plurimi veterum. Sed lego, *profugum larem.* Met. IV.

Hac Tyron, hac profugos posuistis sede penates.

HEINS.

41. *Miletida urbem.*] Malo, *Milesida.* nam à Mileto *Milesius* deducitur. HEINS.

42. *Offensi quo me contulit ira dei.*] Unus Vatic,

Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit insula, fratres,
Mite, precor, duplici numen adesse viae.
Altera namque parat Symplegadas ire per artas,
Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
Illa suos habeat, nec minus illa suos.

tic. & Maffeianus, *compulit*. placet. Ciofan. Melius, quod alii libri habent,

Offensi quo me compulit ira Dei.

Dan. Heins. *Compulit* ex quinque scriptis. & sequenti versu, *contigerit* pro *contigerint*. probe complures. quidam, *Hoc*, vel *Hic*. Lege, *Hanc si contigeris*. Heins. Bersmannus ex Micylli auctoritate legit, *Haec si contigeris*. cum in Micylli tamen editione sit, *haec si contigerint*, ut omnes Editiones priores habent.

43. *Meritae cadet agna Minervae.*] An hic falsus, sibique contrarius est Ovidius, qui se Minervae agnam mactaturum ait, eum in IV. Metamorphos. eidem Deae, non agnam, sed vaccam mactari solitam esse doceat? minime vero. Nam, cum in exilium proficisceretur, nec eam pecuniae, qua vaccam emere posset, vim haberet, Minervae agnam se mactaturum pollicetur. Idque ex sequenti carmine liquide apparet:

Non facit ad nostras hostia major opes.

Attigeram & hunc ipsum locum in meis in Metamorphosin observationibus. Ciofan.

46. *Duplici numen adesse rati.*] Ita rectius legitur, quam ut est in aliis libb. *viae* id est, utrique navi. Ciofan. *Viae* optimi codices. *fugae* Putean. pro diversa lectione.

47. *Ire per alta*] Uterque Politiani, prim. Vatican. multique alii, *per arctas*, optime. Priscianus Periegesi, *hic sunt Symplegades arctae*. & postea:

E regione jacet locus hic Symplegados arctae.

Seneca Hercule Furente:

— — *quae pontum Scythen*
Symplegas arctat.

Statius Theb. v. 356. *ora Cyaneis arctata vadis*. Sequenti versu, *Bistonidas aquas*, pro *Bistonias* primus Vaticanus. sic lib. II. El. IX.

Bistonis ingenio terra superba tuo est.

Adi Notas Art. Amat. lib. I. ℣s. 172. mox malim, *loca cum diversa petantur*, quam *petamus*. Heins. *Per artas* habet Francof. ut scripsisse veteres docet Broukhusius ad Tibul. I. v. 53.

48. *Scindere.*] *Findere* Beinens. *Bistonidas* prim. Vatic. ut II. ex Ponto IX. 54. *Bistonis terra*.

50. *Nec minus ista.*] *Nec minus illa* nonnulli veteres; recte, vid. ad Epist. VII. ult.

ELEGIA XI.

Litera quaecumque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitae tempore facta viae.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum mense Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis:

Aut,

2. *Est facta.*] Est exarata, composita. Ciofan. Vid ad Epist. v. 2. *Sollicito tempore* plurimi scripti & Ald.

3. *Aut haec me, gelido tremerem cum mense Decembri.*] *Hanc* meliores. *Decembris* etiam prim. Vatic. Barberin. & Rottendorph. Lege, *gelidi Decembris*. sic lib. II. bene codex vetus:

Talia luduntur fumosi mense Decembris.

ubi *fumoso Decembri* nunc circumfertur, recte *mense Decembri*, si adjectivum *fumoso* abesset. quomodo & Martial. lib. v. Ep. 17.

Decembri mense quo volant mappae.

Heins. *Aut haec ingelido* Medon *Gelidus* unus. *aut ego cum gelido* Gottorp *Getico* unus. *tremulum* Regius. Vir doctus, auctor Electorum ex Poëtis in usum Scholae Etonensis legebat,

Aut hanc me gelidus, tremerem cum mense Decembri,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis.

vel, *aut hanc me, gelido tremerem cum mense, December* &c. Ceterum *Adriam* hic pro Jonio mari poni notat Scalig lib. VI. de Emendat. Temporum pag. 536. & saepe confundi haec nomina solent. vid. Bochart. Canaan. lib. I. 26.

Aut, poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon;
Alteraque eſt noſtrae ſumta carina fugae.
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
Cycladas Ægeas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, ſive eſt inſania nomen;
Omnis ab hac curà mens relevata mea eſt.
Saepe ego nimboſis dubius jactabar ab Haedis:
Saepe minax Steropes ſidere pontus erat.
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos Urſae;
Aut Hyadas ſaeris auxerat Auſter aquis:

Saepe

5. *Aut poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon, Alteraque eſt noſtrae ſumpta carina fugae.*] Videndum num haee contraria ſint iis, quae ſuperiori Elegia annotavi. *Carina* vero, navis à parte totum. CIOFAN. Multi libri, *caſu ſuperavimus*, ſed perperam. prima navi ex Italia pervenit Lechaeum, inde pede Cenchreas petiit, ubi alteram ſumſit navem, quae Samothracen usque vexit. *curſu* autem pro pedeſtri vel terreſtri itinere, & ſimul celeri paſſim ponitur. ita Juſtin. XI. 8. *Quingenta ſtadia curſu fecit.* Lucan. I. 183.

Jam gelidas Caeſar curſu ſuperaverat Alpes.

BURM.

6. *Noſtrae fugae.*] Mihi in exſilium proficiſcenti. CIOFAN.

7. *Quod facerem.*] Malo, *quid*; & à fine praecedentis abſolutae ſententiae notam ſuſtuli. nam diſtichon ſuperius neceſſe eſt ut intelligatur cum hoc cohaerere. nonnulla ſane ineſt ἀνακολουθία. *puto obſtupuiſſe*, pro *obſtupuerunt*, *ut puto*, AUCTOR E-LECTOR. ETON.

7. *Fera murmura.*] *Munera* Micylli Gryph. & Vincent: quod unde habeant, neſcio. Francius volebat, *media inter murmura.* ſed languet hoc.

9. *Ipſe ego nunc.*] *Ipſe etenim* unus Heinſii. *etiam* quatuor.

11. *Seu ſtupor.*] Hic verſus legitur in antiquo lapide apud Gruterum pag. DCXXXVIII. 5. hoc modo,

Seu ſtupor huic ſtudio eſt, ſive eſt inſania nomen,
Omnis ab hac cura cura levata mea eſt.

in Moreti libro eſt, *ſive huic inſania nomen*, quod placuit Heinſio; non mihi. *mens relevata fuit* Francof. *his & ab hac cura* Leid. BURM.

13. *Saepe ego nimboſis.*] Explicat hoc diſtichon Nicol. Loenſis Miſcel. Epiphyl. lib. VIII. cap. 21. *Saepe ego mendoſis* quatuor ſcripti. & prim. Edit. *jactatus ab undis* Servii. *ab heris* Junian.

14. *Steropes.*] Ms. *Meropes*, non male: nam & Merope una ex Pleiadibus fuit, ut apparet ex lib. IV. Faſt. BERSMAN. *Steropis* ſcripti quidam & editi. *Meropis* duo libri.

15. *Erymanthides.*] *Atlantidos* multi ſcripti.

16. *Aut Hyadas feris hauſerat Auſter aquis.*] *Hauſerat aquis* expono, pro exhauſerat, & quaſi evacuaverat aquis, ὑπερβολικῶς. Aut certe καθ' ὑπαλλαγὴν, ut ſit dictum, pro, Hyades hauſerant, hoc eſt attraxerant, & concitatant auſtrum & pluvias. MICYLL. *Auxerat* libri nonnulli. quomodo & Adrianus Behotius in Apophoretis è veterrimo codice cap. I. ſed fruſtra. Videtur enim Naſo ad nomen Auſtri alludere. Statius libro IV. de Inacho:

— — Perſea neque enim violentior exit
Amnis humo, cum Taurum aut Pliadas hauſit aquoſas.

Idem de Tempeſtate, Theb. IX.

— — cum Pliadas haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.

In Catalectis Pithoei, pag. 178.

At Notus è medio ſolis dat flamina curſu,
Auſtrum rite vocant, quia nubila flatibus haurit.

pro *feris aquis* plerique veteres, meliores certe, *ſaevis.* Scribi aliquando placebat,

Aut hyadas pluviis hauſerat Auſter aquis.

ſive *auxerat.* Sic Arte Amat.

Et tepidus pluvias concitat Auſter aquas.

hinc *pluviae Hyades* Senecae Medea:

— — nondum pluvias
Hyadas poterat vitare ratis.

Ita optimus Mediceus. quomodo viri docti conjecerant. nam Hyades ἀπὸ τοῦ ὕειν dictae. plura ad Maronem lib. III. ℣ſ. 506. Noſter in Faſtis:

Na-

Saepe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes;
Inque modum tumuli concava surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis, immemor artis, opem.
Quocumque adspicio, nihil est, nisi mortis imago:
Quam dubià timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso.
Plus habet infestà terra timoris aquà.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro;
Et faciunt geminos ensis & unda metus.

Ille

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat. *humores pluvii* Solino in vetustis codicibus, ubi agit de Olympo monte. *rores pluvii* Horatio. apud Nostrum sub finem lib. x. Met. *pluvium coelum.* Sed & *saevas aquas* pro procellosis. hinc *nimbosa Hyas* Claudiano, *Hyas inserona* dicta Statio. sic praecedenti Elegia de nave, *nec saevis victa fatiscit aquis.* sic & *saevi venti, turbines, procellae saevae* ac *tempestates* apud Poëtas passim. Putabam aliquando, *paverat auster.* Rutilius sub finem lib. I. de Oceano, ubi & Hyadum mentio:

Sive alio refluus nostro colliditur orbe,
Sive corusca suis sidera pascit aquis.

Statius Thebaid. VII.

—— —— *Oceano vetitum qua Parrhasis ignem*
Nubibus hybernis, & nostro pascitur imbri.

creditum enim antiquis humoribus ac pluviis splendorem siderum acui atque accendi: qua de re Tullius libro II. de Natura Deorum. Sed aliud hic loci voluit Naso noster. HEINS. Aut probandae hic voci *saevis* (quam ab Ovidii manu profectam nemo umquam non probasset) aut commendandae pro ea *pluviis*, aut *paverat* pro *hauserat*, sine libris utrique, loci nihil esse, si quis τὸ *seris* clare fuerit interpretatus, judicatum iri confido. Columel. lib. XI. cap. 2. *Pridie Idus April. suculae celantur. hiemat.* Mox, XIV. *Cal. Majas suculae se vesperi celant. pluviam significat.* Aliquanto inferius, XII. *Cal. Junias suculae exoriuntur: Septentrionales venti: nonnumquam Auster cum pluvia.* En tibi imbres ab Hyadibus πρώιμους. vide iterum Columellam (cui Geminus in Εἰσαγωγῇ, & Ptolomaeus in Φάσεσιν non multum absimilia recensent) medio fere eodem capite, *Quartodecimo Calendas Decembris Sol in Sagittarium transitum facit. suculae mane oriuntur. tempestatem significat.* Deinde, *undecimo Calendas Decembris sucula mane occidit. hiemat.* & statim, *Pridie Calendas Decembris totae suculae occidunt. Favonius aut Auster: interdum pluvia.* Cernis, opinor, ὀψίμους quoque seu *seras Hyadum* aquas, easque nihilo plus abhorrentes à tempore hujus navigationis, quam quantum Poetis semper licuit aberrare. AUCTOR ELECTORUM ETONENSIUM. *Traxerat* unus codex.

18. *Carmina ducebam.*] Ad exemplum Petroniani Eumolpi. DOUZA. *Dictabam* Putean.

19. *Contenti strident Aquilone rudentes.*] *Stridunt* meliores ἀρχαϊκῶς. Fast. VI.

Causa quod horrenda stridere voce solent:

distenti etiam *rudentes* est in Barberiniano. & mox tres codices, *cumuli* pro *tumuli.* HEINS. In Regio erat, *Suadent Aquilone*, quod pro *sudant* positum olim conjecerat Heinsius. haec verba certe commutari vidimus ad Quinctil. VIII. de Inst. Orat. 3. *distente* Barberin. *constricti* Lovan. *nunc etiam senti* aliis. *Cumuli* & *Tumuli* saepe confusi. vid. II. Amor. XI. 48.

21. *Tollens.*] *Tendens* duo libri.

23. *Quocumque aspexi.*] *Aspicio* nonnulli. Forte, *aspiciat.* ut supra Notis ad Eleg. II. vs. 23. HEINS. Ego reposui vulgatum, *Aspexi*, ἀορίστως capiendum. sed & sic gratior exoritur sonus. Vide an placeat, *Quo, aspicio, imago, timeo.* Nam ad conjecturam, *aspiciat*, quod attinet, in hoc loco parum probatur, quia per secundam personam otiose & frigide nimis, tanto quidem pro terrore, mihi Poeta locutus existimaretur. AUCTOR ELECTORUM Etonensium minorum. Sed praesens tempus hic debet necessario exhiberi, quia praecessit *nunc quoque*, & reliqua omnia, quae non praeteritum, sed praesens naufragii periculum monstrant, unde majorem misericordiam moveat Poeta, quam si se *aspexisse*, & ita praeteriisse periculum diceret. *o* vero litera geminata nihil officit auribus delicatis, cum ejus sonitus intermediis aliis distinguatur & interrumpatur. BURM.

25. *Contingam portum.*] Alias, *attigero portum*:

Ille meo vereor ne ſperet ſanguine praedam:
  Haec titulum noſtrae mortis habere velit.
Barbara pars laeva eſt, avidae ſuccincta rapinae,
  Quam cruor, & caedes, bellaque ſemper habent.
Cumque ſit hibernis agitatum fluctibus aequor;
  Pectora ſunt ipſo turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
  Si ſpe ſunt, ut ſunt, inferiora tuâ.
Non haec in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis:
  Nec conſuete meum, lectule, corpus habes.

Ja-

pro *ſi attigero*. Micyll. Unus Vatican. *Attingam*. Ciofan. *Attigerim* duo. *attigeram* totidem. *terrebar* ſeptem. *attigeram* & *terrebar* Berſmanni Ms.

29. *Ille meo, vereor, ne ſperet ſanguine praedam.*] *Illum* pro aliquo poſuit. Merula. Imo relativum eſt, & ad enſem refertur: ut ſit, *Ille enſis*. Et rurſum, *Enſis*, pro interfectore dictum. Unde & per diaſtolen mox ſequitur, *Haec titulum noſtrae mortis habere velit* (ſic enim alii legunt.) Ut ſit ſenſus: Metuo ut ille, ſcilicet enſis, ſperet praedam: haec autem, id eſt unda, ſibi petat titulum ex morte mea. Micyll. *Neu titulum* Editiones veteres.

31. *Barbara pars laeva eſt.*] Deſignat Thraciae littus, quod Ponto alluitur: quod ſcribit Strabo deſertum eſſe, petroſum, importuoſum, ad Aquilonis flamina late patens, & apertum: ad quod naufragio ejecti, ab oppidanis ſpoliantur, Thracia gente ſuperhabitante. Idem alibi etiam docet, mare Euxinum nulli patuiſſe navigationi, & proinde *Axenon*, id eſt inhoſpitalem pontum appellari, propter tempeſtuoſa, & per hyemes intercluſa loca, & accolarum immanitatem, maxime Scytharum, hoſpites immolare ſolitorum, & humanis veſcentium carnibus, & pro pateris calvarias uſurpantium. Merula. Hunc locum Merula ad eam ſententiam refert, de qua ſuperiore Elegia diximus: videlicet ut accipiamus, Ovidium ſiniſtro ac Getico littore ex Helleſponto in Pontum, atque inde Tomos navigaſſe. Contra illud quod in eadem Elegia dicitur, ſcilicet, *Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos, &c.* Quanquam autem hic locus de Barbarico littore ſatis manifeſte dicit, exponi tamen idem etiam hoc modo videtur poſſe, ut intelligamus, hanc Elegiam ſtatim poſt ſuperiorem ſcriptam, cum ex Samothracia in ipſam Thraciam veheretur Poëta: Barbaroſque dici eos, qui in ora Thraciae ad laevam habitarint. Aut certe, ut ponamus, per Thraciam parte ſaltem aliqua feciſſe pedibus iter Poetam, poſteaque ad navem reverſum: atque ita tamen Elegiam hanc ſcripſiſſe. Nam de perpetua illius navigatione, hoc eſt, quod ſola navi totum iter peregerit, dici aliquod certo non poteſt: quando etiam in hac ipſa Elegia, *Nam ſimul inſidiis hominum* (inquit) *pelagique labore, Et faciunt gemines enſis & unda metus.* Neque enim à nautis aliquid adverſi metuebat, praeſertim in ea navi, quam tantopere ipſe ſupra laudavit: ſed inſidias hominum, incurſiones praedonum & latronum intelligit, quales tum in Thracia, utpote terra barbariore, etiam aliunde accipimus fuiſſe. Micyll.

31. *Avidae ſubſtructa rapinae.*] Rectius in nonnullis, *avidae inſtructaque rapinae*. Nauger. Tres libri ſcripti, *ſubſtrata*. Ciofan. *Avidaeque inſtructa* quidam libri. nos ex Ms. retinuimus, *avidae ſubmiſſa*, id eſt dedita & quaſi mancipata. Bersm. Uterque Palatinus multique alii, *ſubſtrata*. prim. Vatic. atque ſeptem praeterea, *ſubtracta*. totidem, *ſubjecta*. ut forte ſit ſcribendum, *avidaeque objecta rapinae*, vel *inſtructa*, ut Naugerius edidit. Heins. Voſſiana Excerpta habent, *avidae ſuccincta*. quod maxime placet, *ſuccincta* enim eſt pro parata, prompta ad praedas agendas. *avidaeque intenta* duo? etiam non male. Auctor Electorum Etonenſium *ſubſtrata* retinet. *avidaeque inſtructa* eſt in Herculan. deinde Palatinus cum prima editione, *bellaque ſemper agunt*, etiam non male. agunt praecipites, impellunt ut feros & furioſos. niſi malis, *alunt*, ut ſit idem quod, *vivitur ex rapto*. ita *habere* & *alere* centies confuſa. vid. III. Pont. III. 7. & alibi. Burm.

35. *Quo magis his.*] *Quoque magis debes* Putean. Jun. Moreti & Berſmanni. *quo magis hic* alius.

36. *Si ſpe ſint, ut ſint.*] *Si ſpe ſunt, ut ſunt*, meliores. & mox, *ſcripſimus*, pro *ſcribimus*. Puto,

Si ſpe ſunt, ut erunt, inferiora tua.

infra,

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis.

Heins.

37. *Non haec in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis.*] Hortos dicit eos, quos Romae habebat

inter

Jactor in indomito brumali luce profundo:
  Ipsaque caeruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod ausim
  Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem. sed eodem tempore, quaeso,
  Ipse modum statuam carminis; illa fui.

inter viam Claudiam & Flaminiam. lib. II. de Ponto Eleg. IX.

Nec quot pomiferis positos in collibus hortos
Spectas Flaminiae Claudia juncta viae.

CIOFAN. *Scripsimus* Leidensis & omnes fere scripti.

38. *Nec consueto meum lectulo corpus habet.*] Lib. & Eleg. III.

Nec mea consueto languescunt corpora lecto. CIOFAN.

39. *Brumali luce.*] Lovaniensis, *nocte*; nescio an melius. *in immenso* etiam tres libri.

41. *Pugnat.*] *Perstat* unus.

41. *Hiems.*] Tempestas, & sic saepe; & supra; *Saeva hiems.* CIOFAN.

42. *Se rigidas incutiente minas.*] Opinor a Nasonis manu esse, *se rigidas injiciente manus.* HEINS. Ego mallem, si *manus* sit recipiendum, *concutiente*, vel *impediente manus.* *gelidas minas* est in uno codice.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER II.

ELEGIA I.

Quid mihi vobiscum eſt, infelix cura, libelli,
  Ingenio perii qui miſer ipſe meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Muſas?
  An ſemel eſt poenam commeruiſſe parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellent
  Omine non fauſto femina virque, mea.

Car-

2. *Ipſe meo.*] Heinſius malebat, *ecce meo.*

3. *Damnatas.*] *Damnoſas* Lovan. & Moreti. *mea carmina* Micyll. Gryph. & Vincent. Edit. & novem libri. *quid modo* etiam Richel. & alius.

5. *Cognoſcere vellet.*] *Vellent* meliores. niſi quod in Hamburgenſi, *Velles.* quinque alii, *poſſent.* Proximo verſu pro *meo* reponendum, *mea.* Videlicet carmina. atque ita Puteaneus codex. Patavinus, *meae*, Diſtichon hoc, ne quid diſſimulem, genuinae notae non eſſe habeo perſuaſum. Heins.

7. *Carmina fecerunt, ut me moresque notaret Jampridem inviſa Caeſar ab arte mea.*] Duas ob cauſas Auguſtum odioſum ſibi reddidit poëta; altera, quod libros de arte amandi edidit; altera, quod eum in re turpi atque obſcena inſcius deprehendit. lib. IV. de Ponto Elegia XIII.

Carmina nil proſunt, nocuerunt carmina quondam,
  Primaque tam miſerae cauſa fuere fugae.

Lib. III. Eleg. V. hujus operis:

Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
  Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.

Et Eleg. VI.

Nec breve, nec tutum, quo ſint mea dicere caſu
  Lumina funeſti conſcia facta mali.

Vide quod dixi in ipſius poëtae vita. Ciofan.

8. *Jampridem inviſa.*] *Jampridem*, cum adoleſcens eſſem. Ciofan. *Jampridem viſa* multi veteres. quatuor meliores, *Jam demum viſa.* quod ſequor. Heins. *Summa Caeſar ab arte* unus Vatic.

10. *Eſſe nocens.*] Eſt Graeciſmus, pro *eſſe nocentem.* Micyll.

11. *Hoc precium vitae.*] Melius, quod in aliis, *Hoc pretium curae.* D. Heins. *Curae* rectius unus Bononienſis, Arondelianus, & tres alii pro diverſa lectione; nam *vitae* praeceſſerat paulo ante. neque aliter Berſmanni liber. Infra:

Hoc pretium curae dulce recentis erat.

Atque ita jam in notis ſuis meus parens. Heins. *Studii* Lovan.

14. *Cultori ſuo.*] Mihi Ovidio, qui eas colui, ac ſectatus ſum. In fine hujus libri:

Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
  Quem mea Calliope laeſerit, unus ero.

Lib. III. Eleg. XIV.

Colligis exceptis ecquid mea carmina ſolis
  Artibus, artifici quae nocuere ſuo?

Lib. IV. Eleg. I.

Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipſa ſacrorum;
  Et carmen demens carmine laeſus amo.

Mox:

Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
  Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.

Lib.

Carmina fecerunt, ut me moreſque notaret
  Jam demum viſâ Caeſar ab Arte meos.
Deme mihi ſtudium; vitae quoque crimina demes.
  Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
  Cepimus. ingenio poena reperta meo.
Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
  Numina cultori pernicioſa ſuo.
At nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
  Saxa (malum!) refero rurſus ad icta pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
  Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forſitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
  Sic mihi res eadem vulnus opemque feret:
Muſaque, quam movit, motam quoque leniet iram:
  Exorant magnos carmina ſaepe Deos.
Ipſe quoque Auſonias Caeſar matreſque nuruſque
  Carmina turrigerae dicere juſſit Opi.
Juſſerat & Phoebo dici; quo tempore ludos
  Fecit, quos aetas adſpicit una ſemel.

His

Lib. v. Eleg. I.

Sed nec obeſſe poteſt ulli, nec ſcripta fuerunt
Noſtra, niſi auctori pernicioſa ſuo.

Et XIII.

Pace novem veſtra liceat dixiſſe ſorores,
Vos eſtis noſtrae maxima cauſa fugae.

Lib. III. de Ponto Elegia v.

At niſi peccaſſem, niſi me mea Muſa fugaſſet.

Ciofan.

15. *Inſania morbo.*] Elegia ultima lib. ſuperioris:

Seu ſtupor huic ſtudio, ſive eſt inſania nomen,
Omnis ab hac cura mens relevata mea eſt.

Lib. IV. Eleg. I.

Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri,
Sed quidam furor hic utilitatis habet.

Ciofan.

16. *Saxa memor refero.*] Ordo eſt: ego memor rurſus refero pedem ad ſaxa icta, hoc eſt ad ſaxa pede percuſſa. Aut certe *icta*, pro *ictus* accipitur. Merula. Sed poſterius horum procedit, propter accuſativos *ſaxa* & *pedem*, quorum alterum in accuſativum mutari neceſſe foret. Micyll. *Malum pedem* meliores magno numero. alii non pauci, *meum*. *pes malus* pro laeſo pede. Art. Am. III. 271. quamquam diverſo ſenſu:

Pes malus in nivea ſemper celetur aluta.

Pro *icta* duo veteres, *acta*. Lege, *Saxa iſta*. deſignat ſtudium poëticum. pro *refero* malim etiam, *referor*. ut ſit Graeciſmus. praeterea unus Vaticanus pro diverſa lectione,

Laeſum ſaxa pedem rurſus ad icta fero.

ut fortaſſis ſit ſcribendum,

Saxa malum referor laeſus ad iſta pedem.

Heins. Legerem, *Saxa (malum!) refero rurſus ad icta pedem. malum* interjectio, ut centies, nam *malus pes* ſignificat non laeſum, ſed deformem. vid. III. Art. 271. Burm.

17. *Scilicet ut victus.*] Rectius *&* cum uno Bononienſi. & tum diſtinctio mutanda. Heins.

20. *Feret.*] *Ferat* duo veteres, & *leniat*. Heins.

21. *Muſaque quae movit.*] *Quam* meliores. Heins.

21. *Motam quoque leniet iram.*] Lib. III. Eleg. VI.

Numinis ut laeſi fiat manſuetior ira.

Ciofan. *Finiat iram* unus.

25. *Quo tempore ludos Fecit, quos aetas adſpicit una ſemel.*] Ludos ſaeculares intelligit, qui, Dione teſte lib. LIV. anno V. C. DCCXXXVI. quincto celebrati ſunt. Idque etiam ex veteri inſcriptione, quae in Capitolio eſt, perſpicue apparet.

LUDI.

His precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo.
Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniae sors tibi nostra dedit.
Si, quoties peccant, homines sua fulmina mittat
Juppiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, strepituque exterruit orbem,
Purum discussis aëra reddit aquis.
Jure igitur genitorque Deûm rectorque vocatur:
Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum Patriae rector dicare, Paterque;
Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius umquam
Imperii potuit frena tenere sui.

Tu

LVDI. SAECVLARES. QVINCT.
IMP. CAESARE. DIVI F. AVGVSTO
C. SENTIO C. F. C. N. SATVRNINO
M. CLAVDIO. M. F. M. N. MARCELLO
M. FVTIO M. F..... STRIGONE
D. LAELIO. D. F. D. N. BALBO

Alludit autem hoc loco poëta ad praeconis consuetudinem, qui convocato ad horum ludorum spectacula populo, ita dicebat: *Hos ludos, qui facturi sunt, nemo vestrum vidit, nec visurus est.* Suetonius in Claudio, ubi eodem modo, quo hic poëta noster loquitur. eujus haec sunt verba, opportune hic recitanda: *Fecit & saeculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reservatos: quamvis ipse in historiis suis prodat intermissos esse, Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redegisse. Quare vox praeconis irrisa est, invitantis more solemni ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset, cum superessent adhuc, qui spectaverant, & quidam histrionum producti, tunc quoque producerentur.* Et in Domitiano. ubi ita est: *Fecit & ludos saeculares: computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, sed olim Augustus ediderat.* Hue etiam mirifice., immo necessario pertinent, quae leguntur verba in vetustissimo fragmento S. C. quo me impertiit is, qui neque finem, neque modum de Rep. litteraria benemerendi ullum facit, Clarissimus atque Eruditissimus vir Fulvius Ursinus. in quo ita est: ..... INSTITVTI. NEQVE. VLTRA. QVEM. SEMEL. VLLI. MORTALIVM ...... aspicere contigit. & in alia parte ejusdem S. C.

.... COS. V. F. DE. LVCARI. LVDORVM. SAECVLARIVM. .... FIERENT. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. VLT. QVONIAM. ANT. .... SAECVLARES. XV. VIR. SACR. FACIVND. IN. SVMMA. CONSTITV. .... QVOS. PRO. SALVTE. CAESARIS. FECERVNT. LVCARIS. NOMINE. CONS. .... IT. IMPERENT. VII. EAM. PECVNIAM. DANDAM. ATTRIBVENDAM, ... ANNO. C. SILANO. C. FVRNIO. COS. A. D. XIII. K. MART. SENAT. .... RICIVM. SAECVLARE. & reliqua. CIOFAN.

26. *Adspicit.*] *Accipit* Moreti.

27. *His precor exemplis.*] Cicero lib. IV. Familiarium: *Nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri dicunt.* CIOFAN. *Justissime Caesar* unus.

28. *Ab ingenio meo.*] Contra me virum ingeniosum. CIOFAN. Non probo hanc explicationem, neque verba id significare posse puto. Crispinus explicat, flecti te patiaris meis carminibus, ut tu Deos tuis carminibus placasti. rectius certe. sed ingenium suum, quo periit, se jactasse Caesari non puto. quare legendum puto, *Fiat ab ingenio mollior ira tuo.* ira, quam ego me meruisse fateor, mollior fiat, quia tu natura & moribus es mitis & clemens ad exemplum deorum. vid. ad Epist. VI. 40. posset etiam, *& ingenio m. i. tuo*, exemplis deorum & ingenio tuo. BURM.

34. *Inermis.*] *Nullus* Bernens. forte pro *nudus*; ut saepe illa verba commutata. vid. I. Am. VIII. 113. BURM.

35. *Nunc ubi.*] *Hic ubi* plerique. pro *strepituque exterruit orbem*, nonnulli veteres, *trepidumque exterruit orbem.* Silius libro III.

Nec

Tu veniam parti superatae saepe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
Sic, victum cur se gaudeat, hostis habet.
Caussa mea est melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te, praesentem conspicuumque Deum;
Hunc animum favisse tibi, Vir maxime: meque,
Quà solà potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres coelestia sidera tarde;
Parsque fui turbae parva precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adjuvi publica vota meis.

Quid

Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.

HEINS. *Strepitu conterruit* sex. *perterruit* duo.

39. *Paterque.*] *Caputque* unus Heinsii.

40. *Nomen habentis idem.*] Perperam in multis, *numen*. Fast. II. 131. ad Augustum:

Hoc tu per terras, quod in aethere Jupiter alto,
Nomen habes: hominum tu Pater, ille deûm.

HEINS. Et Inf. ℣s. 181. *Parce pater patriae, nec neminis immemor hujus* &c.

41. *Moderatius unquam.*] *Moderatius alter* Edit. Bersm. *moderatior* unus Heinsii & Bernens.

42. *Frena.*] *Regna* Lovan. & duo alii. *jura* unus. *tenere gravi* Bernens.

43. *Parti superatae.*] *Partho superato* Edition. prima, Micyll. Gryph. Bersm. & quinque scripti. & Merula ita primum exposuerat, sed deinde praefert, *parti superatae*; & merito. nam de Parthis est contra fidem historicam. neque enim Parthos vicit Caesar, qui signis remissis pacem habuerunt. agit ergo de civilibus bellis, ubi magis saepe exacerbantur animi, quam in externis. BURM.

45. *Auctos.*] *Aptos* Lovan.

48. *Dona tulit.*] *Thura* unus codex.

49. *Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem, Sic cur se victum gaudeat, hostis habet.*] Lib. V. Eleg. II.

Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
Saepe suo victor lenis in hoste fuit.

CIOFAN.

49. *Quod vicerit hostem.*] Rectius alii, *quia*. Vide Notas Trist. lib. I. Eleg. I. ℣s. 65. HEINS. *Qui* Palatin. & editi quidam. *si* unus Heins. eadem varietas mox 51. ubi *quia non* aliqui. vid. I. Trist. V. 41.

53. *Per mare, per terras, per tertia numina juro.*] Lib. III. Eleg.

Quid tibi cum pelage? terrâ contenta fuisses:
Cur non & coelum tertia regna petis?

Lapsus est Merula, qui per tertia numina aquas intelligit. CIOFAN. *Per maxima* Lovan. *per ter tria numina* legere Casaubonum notavit Francius.

55. *Hunc animum favisse tibi vir maxime.*] Superius Eleg. II.

Quod licet è minimis domui si favimus illi.

CIOFAN. *Hunc animam* duo libri.

57. *Optavi peteres coelestia sidera tarde.*] Hoc est quod ait in extremo lib. XV. Metamorphoseos:

Tarda sit illa dies, & nostro serior aevo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat coelo.

CIOFAN. *Ut peteres* Moreti.

57. *Sidera tarde.*] Non ineleganter unus ex scriptis, *sidera serus*, ut Horat. I. Od. 2. *serus in coelum redeas. coelestia numina* Bernens. & tres libri. *numine* Bersm. Ms. mox, *petentis idem* quatuor. *turbae pauca* Bernens. BURM.

60. *Publica vota.*] *Jussa* unus.

61. *Quo*

Quid referam libros illos quoque, crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice majus opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos;
Invenies vestri praeconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
Ut major fiat, crescere possit, habet.
Fama Jovi superest. tamen hunc sua facta referri,
Et se materiam carminis esse, juvat:
Cumque Gigantei memorantur proelia belli;
Credibile est laetum laudibus esse suis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.

Sed

61. *Quoque crimina nostra.*] *Quos crimina dicis* Edit. Bersm. *crimina Caesar* unus.

62. *Plenos nominis esse tui.*] Duo veteres, *numinis.* Cum *vestri praeconia nominis* paulo post iterum sequatur. vel, *santi nominis*, ut Gottorphianus. HEINS. In uno erat, *plenos, laudibus esse tuis.* in Bersmanni, *laudibus esse sui.*

63. *Inspice.*] *Suscipe* Bernens.

64. *In non credendos corpora versa modos.*] Ad Diogenem τὸν τὰ ἄπιςα γράψαντα videtur respexisse. è quo in Metamorphosi inter ceteros haud dubio quaedam desumpserat. Meminit illius Epiphanius. DAN. HEINS.

65. *Invenies vestri praeconia nominis illic.*] Variant codices, & inconcinna repetitio illa, *nominis.* in Gottorph. *invenies santi praeconia nominis illic. Invenietque tui* tres libri. *invenies illic vestrae praeconia laudis.* Leidens. *invenies illic nostrae primordia laudis.* Putean. non male, si *vestrae* legatur, quia gentis Juliae originem a diis ibi arcessit. vide ultima libri XV. Metamorph. quidquid sit, latet aliquid. forte, *invenies vestri primordia numinis illic*, ut ab Ænea, Jove indigete, consecrationis initia repetat, mox, *pignora visa* Gottorp. BURM.

68. *Ut major fiat, crescere.*] *Ut major fieri Caesare possit* prim. Edit.

69. *Fama Jovis superest.*] Melius fortasse, *superat.* D. HEINS. Nihili haec sunt. Puto scribendum esse, *Fama Jovi par est.* Cum Jove enim Caesarem confert non raro: ut paulo ante jam partim vidimus. Simile mendum Gratii codices insedit, ubi legendum, *Vix oneri par illa suo*, pro *super.* apud Statium de Melampo:

—— *Frendes submissus aderas;*
Seque oneri negas esse parem.

Val. Flaccus lib. I. de Hyla:

—— *Velis ille quidem. sed dextera nondum*
Par oneri, clavaeque capax.

vel, *Fama Jovi suppar.* Sic Gellio Noct. Attic. libro XVII. cap. 14. *Dignus habitus est Publius, qui suppar Laberio judicaretur.* HEINS. Francius legebat, *Par tua fama Jovi.* sed mirum est haesisse in loco tam facili viros eruditos. unâ enim litterâ *s*, quae repetita ex initio sequentis verbi fuit, expunctâ, sensus erit planissimus, si legas, *Fama Jovi superest.* id est abundat satis superque Jupiter famâ, & celebratur ubique ab omnibus; nihilominus juvat eum, si Poëtae ejus res Carmine cantent. & ita Merula jam legit & exposuit, Crispinus vero. *fama, laus Jovis praecellit.* inepte. millies *superesse* pro abundare ponitur; infr. lib. III. IX. 17.

Et quamquam superest ingens audacia menti.

Metam. VII. 510. ut quidam codices,

Superest mihi miles & hosti.

ubi alii, *superat*, eodem sensu. cui similia illa Velleji lib. II. 109. *Si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi.* plura dicemus de hac locutione ad Val. Flac. V. 237. BURM.

69. *Tamen hunc.*] *Tamen &* duo libri.

72. *Credibile est laetum.*] *Alacrem* Combianus. HEINS. Non male. vid. ad Phaedr. II. Fab. 5.

76. *Turis honore.*] *Odore* multi codices, sed nihil muta. Metam. VIII. 740.

—— *& nullos aris adoleret honores.*

& notissimum, *honorem* de sacrificiis fumi. BURM.

77. *Nimium crudeliter hostis.*] *Crudelior* omnes fere scripti. & editi nonnulli olim. quod defendit Barth. ad Stat. VI. Theb. 74. ut sit dictum pro *nimium crudelis.* sed in Adversariis lib. XL. 5. in

his

Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis,
Delicias legit qui tibi cumque meas!
[Carmina ne nostris sic te venerantia libris
Judicio possint candidiore legi.]
Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cum coepit quassata domus subsidere; partes
In proclinatas omne recumbit onus:
Cunctaque Fortunâ rimam faciente dehiscunt.
Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quaesitum odium mihi carmine: quâque
Debuit, est vultus turba secuta tuos.

At

nimium proprium viri nomen latere credit. ego nihil muto. ita mox 117. *nimium juveniliter*. & alibi. BURM.

79. *Carmina ne nostris sic te venerantia libris.*] Plurimi veterum, *quo te venerantia*, vel *quae*, vel *quoque*. Sed meliores, *quae*. Nonnulli etiam pro *ne*, *nunc* agnoscunt, & sequenti versu, *Indicio* pro *judicio*. & *possunt* pro *possint*. Sed quo te vertas, omnia subobscura sunt. Quare & hoc distichon inter spuria numeretur. HEINS. Pronior Heinsius fuit in delendis versibus, qui offendebant. ego refingerem:

Carmina de nostris quoque te venerantia libris
Indicio possent candidiore legi.

quoque est in prima editione & tribus scriptis, & plurimi, *quo te* habent. *Indicio* omnes fere habent. sensus autem est, ferus ille, qui tibi legit libros artis amatoriae, & excerpsit ea, quae te offendere possent. potuissent candidiore judicio ea carmina legi (id est eligi, ut praelegerentur) de libris nostris, quae te venerantur. *ne nostris & te venerantia* quidam ediri. posset &, *Carmina nae nostris* &c. BURM.

81. *Vix tunc.*] *Vix nunc* Bersm. cod.

84. *In proclinatas.*] *In praeclinatas* Leidensis. *in declinatas omne pependit* Ms. Bersm. *declinatas* etiam Bernens.

85. *Cunctaque fortuna rimam faciente dehiscunt; Ipsa suo quaedam pondere tracta ruunt.*] Sic in Maffei. In uno Vatican.

Ipsa sue quondam pondera tracta ruunt.

Sed illud *a* in verbo *pendera* recens est, & alio atramento. Lege itaque vel, ut est in excusis quibusdam,

Ipsa sue quondam pondere tracta ruunt.

Quondam νοτὲ fere, ut plurimum. Virg. sub finem Ecl. VI.

Omnia quae Phoebo quondam meditante, beatus
Audiit Eurotas, jussitque ediscere lauros.

Lib. III. Georg.

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
Incassum furit.

& IV.

Frigidus ut quondam silvis immurmurat Auster;

Et II. Æneid. de Hectore:

——— *ut quondam aterque cruento*
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentes.

Ibidem:

Quondam etiam victis redit in praecordia virtus:
Victoresque cadunt Danai.

Si qui erunt, quibus altera illa lectio magis placeat, *Ipsa sue quaedam pondere tracta ruunt*; ita distinguant & ordinent: Quaedam ruunt tracta suo pondere. Quae distinctio probatur clarissimo Mureto, & viro disertissimo & inter suos nobilissimo, Antonio Carolo Aquilano, & Ambrosio Pio Sulmonensi, juveni opt. CIOFAN. *Quondam* meliores. de quo vide notas ad Epist. XVII. vs. 71. deinde *tecta* sex libri, quod sequor. etsi, hoc distichon etiam sit ex suspectis, quod versibus duobus superioribus jam sit complexus ea, quae hoc continentur. vulgata scriptura ex illis Severi in Ætna defendi potest:

Effumat moles, atque ipse pondere tracta
Volvitur ingenti strepitu.

HEINS. *Strata ruunt* Bernens. & tres alii. *fracta* duo. *tacta* totidem. ego mallem, *pressa sue quondam pondere tecta ruunt*. ita *ipsa* & *pressa* librarii confuderunt infr. lib. V. Eleg. IX. 30. Heins. olim

con-

At (memini) vitamque meam moresque probabas
Illo, quem dederas, praetereuntis equo.
[Quod si non prodest, & honesti gratia nulla
Redditur, at nullum crimen adeptus eram.]
Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inspicienda viris.
Res quoque privatas statui sine crimine judex:
Deque meâ fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum! potui, si non extrema nocerent,
Judicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt: imoque sub aequore mergit
Incolumem toties una procella ratem.

Nec

conjecerat, *lapsa*, non male. ut ita sup. ad El. I. VI. 35. pro *ipsis lapsis* reposuit in Gratii loco. ita *lapsa cadere*, & *ruere* saepe conjunctim dicuntur. vid. ad Petron. cap. XVI. & Gronov. ad Cicer. I. de Off. 22. Prop. IV. IV. 62.

Ipsaque in oceanum sidera lapsa cadunt.

ita mox 121. *corruit lapsa domus. ipsa* etiam & *lapsa* confundi facile possunt. est vero dictum, ut *in se ruere*, de quo vid. Heins. ad Vell. Paterc. lib. II. cap. CXI. Burm.

87. *Ergo hominum.*] *Ergo homini quaesitum odium mihi carmine: quaeque* Mi. Bersm. Heinsius volebat, *jure ergo quaesitum* offendit certe repetitio vocum in *um* exeuntium. deinde *vultus suos* Putean. & Leidens. *meos* Bern.

89. *Vitamque meam, moresque probabas.*] De suis moribus lib. I. de Ponto Eleg. VI. cum poëticum studium, quod jam sibi nocuerat, non desereret:

Quid potius facerem? non sum qui segnia ducam
Otia: mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marcescere vino,
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo.

Lib. IV.

Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
Otia materiâ, surripiamque diem?
Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire solet.

Et Eleg. IIX.

Sive velis mores qui sint inquirere nostri,
Errorem misero detrahe, labe carent.

Ciofan.

89. *At memini vitamque meam.*] *Mei* in plerisque scriptis. Vulgata lectio defendi potest ex illis quae notamus ad Epist. V. ℣s. 45. Heins.

90 *Illo, quem dederas, praetereuntis equo.*] Hoc ideo dicit, quod penes Augustum Censorum, qui Equitibus equos dabant, auctoritas manserat. Ciof.

91. *Quod si non prodest.*] Hic denuo grassatus est interpolator nescio quis. Certe versus hic cum sequenti semibarbarus est. Pro *gloria* quatuor scripti, *gratia*. quod praestat. Heins. *Et amoris* unus. *& honestae gloria vitae* Gottorph. *& honori* Moreti & Polit.

92. *Crimen adeptus eram.*] Nescio, an emendate, an ex mente autoris, & satis Latine. neque multum juvant, qui suggerunt, *at nullum crimen adeptus ero.* D. Heins. Pro *crimen adeptus*, quod Latinum vix est, forte, *adortus* est scribendum, ut apud Virgilium,

—— Simulato numine Bacchi
Majus adorta nefas.

ubi tamen *adorsa* in nonnullis scriptis. Sed meliores pro vulgata stant. Pont. lib. II. El. II.

Est mea culpa gravis, sed quae me perdere solum
Ausa sit, & nullum majus adorta nefas.

Ita libri veteres. sic *maris aequor adorti* Val. Flacco lib. I. & *tantum aequor adorti* lib. IV. Sed ne sic quidem hoc distichon genuinum esse ausim asseverare. Heins. Forte scripserit,

Quod si non prodest, & honestae gloria vitae
Perditur; at nullum crimen ademit equum.

vel, *nullo crimine demtus equus.* Burm.

93. *Reorum.*] *Sororum* cod. Servii & Bersm.

94. *Usque decem decies.*] Τὸ *Usque* frivolum & otiosum hoc loco. duo Veteres, *Utque.* unus, *Visque.* Scribe omnino,

Lisque decem decies inspicienda viris.

Centum viros litibus judicandis designat. ne dubita de hac restitutione. eadem vox quoque Phaedro reddenda libro III. Fab. XIII.

Fuci

Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: sed omnes
Pressere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam:
Praeda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda est;
Nec veniam, laeso numine, casus habet.
Illâ namque die, quâ me malus abstulit error,
Parva quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor:

Et

Fuci recusant, apibus conditio placet.
Tunc illa talem lis tulit sententiam:
Apertum est quis non possit, aut quis fecerit.

parum Latinè hactenus legitur, *sustulit sententiam.* HEINS. Veram credo Heinsii conjecturam: nam *litem inspicere*, proprie judicis est. vid. ad Petron. cap. XV. eumdem honorem indicat lib. IV. Fast. 384.

Inter bis quinos usus honore viros.

Illustrat hunc Ovidii honorem Vir doctissimus Massonius in vita Ovidii ad aetatis ejus Ann. XXI. & XXII. ubi tamen non accurate satis eum *Magistratus* nomine ex auctoritate Pomponii JCti insignit: nulli enim magistratus dicebantur tempore Ovidii, nisi quibus jurisdictio aut imperium esset. Privatos fere fuisse judices, sed honore conspicuos certissimum est, ut Cl. Graevius, quem refutat ibi Massonius, ostendit. sed lectorum in scriptis *Magistratus* vox varie fuit accepta, & latius patuit, quam olim. sed haec amplius excutere non possumus: non enim commentarios scribimus. Mirum autem est hujus honoris mentionem non facere lib. IV. Trist. 10. ubi omnem vitae cursum describit, sed solius Triumviratus meminisse, qui an capitalis an Monetalis fuerit incertum est, licet cum Massonio non improbabile credamus fuisse Capitalem. anno autem vigesimo, immo jam ante, Decemviratu functos juvenes, Casaubonus ad Spart. Hadrian. cap. 2. censet; sed an etiam tempore Ovidii? dubito. BURM.

95. *Res quoque privatas.*] Inepte Merula eum judicem ex quarta decuria fuisse, & triumvirum electum, & de levioribus summis judicasse hinc colligit. nihil aliud vult, nisi se etiam inter judices allectum, quos Praetor in causis privatis dare solebat. omnia confundit ignorantiâ antiquitatis. triumvir fuit, sed illi non judicabant. BURM.

96. *Deque mea fassa est pars quoque jussa fide.*] Alii, *Pars victa* legunt, ut sit sensus, etiam judicio victi fidem & integritatem meam in judicando praedicarunt. MICYLL. *Victa* legendum è veteribus libris & sensu. CIOFAN. *Justa* alii; & ita multi scripti. *juncta* Vatic. *digna* sex. *magna* duo.

99. *Ultima me perdunt.*] *Produnt* unus Gallicus, sic infra hoc ipso libro Combianus,

Prodiderint cum me duo crimina.

HEINS.

99. *Mergit.*] *Mersit* Lovan. & Bersm. *Mergunt* Servii & Junian. *imoque in gurgite* quatuor.

100. *Ima procella.*] Gravis tua ira. MERUL. Alias *una* legitur. ut sit *una procella* positum, pro unica atque extrema illa. MICYLL. *Una* aperte legitur in iisdem libris rectius, quam in quibusdam vulgatis, *Ima*. CIOFAN.

104. *Cur imprudenti cognita culpa mihi est.*] *Cognita causa* veteres octo. ut cognitor in causa aliqua fuisse videatur, & hoc etiam nomine offenderit Augustum. Fast. V.

Non satis est liquido cognita causa mihi.

sed *culpam* refert ad Juliam neptem ejusque adulteros, quibus libidinantibus supervenit Naso, atque ita cognovit ac inspexit culpam horum. HEINS. Hoc jam satis explosum esse constat, & tempora non congruere a viris doctis est demonstratum.

105. *Actaeon.*] Hac de re dixi in ipsius Ovidii vita. CIOFAN. *Nescius* Lovan.

106. *Non minus.*] Puto, *num minus.* de quo vide Notas ad Epist. XI. vs. 19. & *ipse* pro *ille* multi veteres. HEINS. *Praeda suis canibus non minus inde suis* Bernens.

109. *Illo nostra die.*] *Namque die* multi. & rectius. nonnulli etiam, *meus error.* HEINS.

111. *Patrio dicatur ut aevo.*] Explicat Merula, vel hac nostra patriae aetate, vel certe *patris* mei aetate; sed neutrum Latine dici puto; & antiqua se equestri stirpe fuisse saepe jactat. quare *patrium aevum* deberet notare majorum meorum. quod an procedat nescio. Francof. & Servii habent, *toto dicatur*

Et neque divitiis, nec paupertate notanda:
  Unde fit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu;
  Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter uſus;
  Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
  Non faſtiditis adnumerare viris.
Corruit haec igitur Muſis accepta, ſub uno,
  Sed non exiguo, crimine lapſa domus.
Atque ea ſic lapſa eſt, ut ſurgere, ſi modo laeſi
  Ematuruerit Caeſaris ira, queat.
Cujus in eventu poenae clementia tanta eſt,
  Ut fuerit noſtro lenior illa metu.

Vita

catur ut aevo. forte pro, *longo dicatur ut aevo*, nam *totus* & *longus* ſaepe commutantur. vel, *primo dicatur ut aevo*, quae vox ſaepe cum *patrius* & *proprius* confuſa. inclinarem tamen magis, ſi codices juvarent, in hanc lectionem; *patrio dicatur ut arvo*, vel *agro:* in Pelignis enim nobiliſſima Ovidiorum gens erat. & domi ergo erat clariſſima gens, licet non divitiis conſpicua. *ſit quoque parva* quidam editi & ſcripti, quae eadem varietas mox ℣ſ. 115. vid. ad III. Art. 265. & VIII. Met. 603. *ſed quoque* ſex ſcripti &c. prim. Edit. *Et quoque* multi. *ſic quoque parva domus* unus. Burm.

113. *Notanda eſt.*] Tò *eſt* puto delendum cum multis veterum, deinde pro *ſit* quidam, *ſit.* Heins.

114. *Unde ſit in neutrum conſpiciendus eques.*] Auctor vitae Pomponii Attici: *Suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conſpici poſſet.* Heins. Vid. ad Val. Flac. VI, 296. Faſt. II. 310. *Aurato conſpicienda ſinu.*

115. *Sit quoque.*] Ita legendum veterum librorum auctoritate, & ratione: id eſt, & quamvis noſtra domus parva ſit &c. Ciofan.

115. *Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu, Ingenio certe non latet illa meo.*] Lib. I. Amor. Eleg. III.

Si me non veterum commendant magna parentum
  Nomina, ſi noſtri ſanguinis auctor Eques:
Nec meus innumeris renovatur campus aratris,
  Temperat & ſumptus parcus uterque parens:
At Phoebus, comitesque novem, vitisque repertor
  Hoc faciunt.

Utroque autem loco ſe domumque ſuam ab ingenio ſuo commendat. Ciofan.

115. *Vel cenſu.*] Cenſus Equeſtris erat CD H-S. hoc eſt, XVI. milia ſeſtatorum monetae, ut nunc loquimur; ſi quemlibet H-S IV. aſſes aeſtimabis. tanti enim Auguſto imperante propter aerarii penuriam valuiſſe legitur. Si vero duos aſſes cum dimidio, ſumma & ſupputatio eſt X. millia. Ciof.

115. *Vel ortu.*] *Vel ortis* ſive, *vel orta* Ms. Berſm.

117. *Juveniliter.*] *Juvenaliter* prim. Polit.

118. *Ab orbe.*] *In orbe* novem ſcripti.

120. *Annumerare.*] Inſerere. Horat. Oda I. Carm.

Quod ſi me Lyricis vatibus inſeris.

Ciofan.

120. *Non faſtiditis viris.*] Propterea quod quae à me ſcripta ſunt, nullo eos taedio ac faſtidio afficiunt. Atque ita ſcripta ſua modeſte quidem & ornate laudat. Poëtas enim aut prodeſſe, aut delectare inprimis neceſſe eſt. Horat. in Epiſt. Artis Poëticae:

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poëtae:
Aut ſimul & jucunda, & idonea dicere vitae.

Paulo poſt:

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.

Ciofan.

121. *Sed non exiguo crimine lapſa domus.*] Lib. V. Eleg. XII.

Qui merui vitio perdere cuncta meo.

Ciofan. *Sed tamen* prim. Pal. & duo alii. Lege, *Nec tamen.* Heins. *Si non exiguo* corrigebat Tanaq. Faber notis in Lucretium cap. IV. hoc ſenſu, ſi non ſit leve crimen, ſaltem unicum eſt, nec ſaepius peccavi. nimis acute. *ut non ex*, Francius.

123. *Atque ea.*] *Atqui* Richel. *at quae ſic* Vatic. *atque ea collapſa eſt* alius. *Quamquam ea ſic* Francius.

124. *Ematuruerit.*] *Ematurari* Ms. Berſm. *permaturuerit* Moreti & tres. *praematuruerit* unus. *Ematurarit* Palat.

126. Ut

Vita data est, citraque necem tua constitit ira,
O Princeps, parce viribus use tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternae
(Tamquam vita parum muneris esset) opes.
Nec mea decreto damnasti facta Senatûs:
Nec mea selecto judice jussa fuga est.
Tristibus invectus verbis (ita Principe dignum)
Ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
Attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul dicor in illo:
Parcaque fortunae sunt data verba meae.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
Poena est, quam tanto displicuisse viro.

Sed

126. *Ut fuerit nostro lenior ira metu.*] *Lenier illa* meliores. recte. nam Tò *ira* praecesserat, & proximo versu denuo iteratur. Leidensis etiam, *Venerit ut nostro.* venuste. Vide Notas ad lib. v. Fast. ỳs. 648. HEINS.

127. *Vita data est, citraque necem tua constitit ira.*] Ibidem:

Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit.

Et lib. I. De Ponto Eleg. IIX.

Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti.

CIOFAN.

131. *Nec mea decrete damnasti facta Senatus: Nec mea selecto judice jussa fuga est.*] Lib. v. Eleg. XII. quod suam uxorem viri exsulis quidam vocasset:

Fallitur iste tamen, quo judice nominor exsul?

CIOFAN.

131. *Facta.*] *Secreto d. fata* Ms. Bersm. *judicio damnasti* Moreti. Lovan. *decreto damnatur vita senatu.*

132. *Selecto judice.*] Ita est in Maffei libro. vere. Vide Budaeum in annotationibus in Pandectas. CIOFAN. *Secrete* Mss. Bersm. & Edit. Gryph. & aliae. vide de hoc loco disputantem Lipsium ad Tacit. III. Ann. 24.

133. *Tristibus invectus verbis (ita principe dignum est) Ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.*] Lib. II. de Ponto Eleg. VII.

Quem non obrueres taciti quoque Caesaris ira?
Addita sunt poenis aspera verba meis.

CIOFAN.

133. *Ita principe dignum.*] *Dignum est* plerique, Bussl[i]anus, *à principe dignus.* Puto, *ac principe dignis.* HEINS. Cur non, *& principe dignis*, ut ita *tristes Caesaris literae* Tacit. VI. Ann. 40. vel, *ut principe dignum.* quemadmodum in uno codice exstat. ita I. Pont. II. III. *ut scilicet exsule dignum.* BURM.

135. *Quamvis immite minaxque.*] *Immane* prim. Polit. & opt. Palat. bene. HEINS.

137. *Dicor in illo.*] *Dicer ab urbe* prior Palatinus.

138. *Parcaque fortunae sunt ibi verba meae.*] Pro quo fere in omnibus hactenus, *sunt tibi verba mea.* Videndum, an non verum sit, *Paucaque fortunae sunt ibi verba meae.* Hoc est, quemadmodum clemens fuisti in poena, ita & in ea exprimenda paucis verbis usus es. Praecessit,

Quippe relegatus, non exul, dicor in illo.

DAN. HEINS. *Paucaque* quinque veteres. *Parvaque* prim. Vatic. & duo alii. pro *ibi* plerique, *tibi.* quinque, *sunt data.* ut Pont. II. Eleg. VII.

Verbaque fortunae vix puto posse dari.

Pont. II. El. I.

Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi, fortunae verba dedique meae.

lib. v. Eleg. VII.

Experior curis & dare verba meis.

Sex, *sunt tua verba.* HEINS. Non capio haec verba, nec Heinsii correctionem. nam *verba dare* est fallere, decipere, ut in locis ab Heinsio adductis, & multis aliis. quid ergo est, *pauca verba fortunae dare?* Crispinus exponit, *paucae voces sunt assignatae sorti meae*, quae verba ipse credo non intelligebat, cum scriberet: neque enim Latina sunt, nec quid velint aliquis facile diceret. forte scripserit,

Pars quoque fortunae sunt tua verba meae.

mitia illa verba, & sententia lenior, qua me non exsulem, sed relegatum dixisti, pars sunt felicitatis

Sed solet interdum fieri placabile numen:
Nube solet pulsâ candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
Quae fuerat saevo fulmine tacta Jovis.
Ipse licet sperare vetes; sperabimus: atque
Hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime Princeps;
Spes mihi, respicio cum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non est
Aequalis rabies, continuusque furor;
Sed modo subsidunt, intermissique silescunt,
Vimque putes illos deposuisse suam;
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores:
Et spem placandi dantque negantque tui.

Per

tis in hoc tristi meo fato. quamquam nondum plene mihi in hoc loco satisfacio. BURM.

139. *Sanae gravior mentique potenti.*] Nos ex Ms. fecimus, *sane gravior mentisque potenti*, ut sit in his ἐπεξήγησις quaedam. Sanitas enim animi secundum Stoicos apud Ciceronem posita est in tranquillitate quadam constantiaque. ut sanus sit, qui mentis compos est; sive cujus mens motu, quasi morbo, perturbata nullo sit. BERSM. *Sano* liber Strozzae. Scribe, *Sano mentisque potenti.* Seneca Thyeste, 546.

——— ferus ille & acer,
Nec potens mentis truculentus Atreus.

Macrobius Saturnal. lib. I. cap. XIX. etsi sententia nonnihil diversa, *Nam quia mentis potentem Mercurium credimus, appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν. Impotens animi.* apud Curtium lib. VIII. cap. I. & lib. X. cap. 7. ut illic castigandum reor. HEINS. *Famae gravior* Lovan.

140. *Quam tanto displicuisse viro.*] Lib. V. Eleg. XII.

Maxima poena mihi est ipsum offendisse, priusquam
Venisses mallem funeris hora mihi.

CIOFAN. Barth. lib. 2. Adv. 5. ex suis libris profert, *Poena sit ac tanto displicuisse viro*, unde ille excogitat, *menti quae potenti poena sui*, ut sit, *menti sui potenti.* ita Horat. III. Od. 25. *potens sui.* sed ac cedo Heinsio. BURM.

140. *Nube solet pulsa candidus ire dies.*] Tibullus:

Venit post multos una serena dies.

CIOFAN. *Clarior ire* unus Heinsii.

144. *Saevo fulmine.*] *Saevi Jovis* castigatiores. HEINS. Ego, licet parum referre arbitrer, *saevo* retineo. saevus quidem Jupiter dicitur lib. III. Fast. 209. sed hic praestat, *fulmen saevum* vocare, quam Jovem, cui comparat Augustum, cujus clementiam modo laudaverat. & ita mox ℣. 179. *tela fera*, fulmen Augusti vocat. & passim agens de fulmine, ut supra lib. I. VIII. 21.

Saeva nec admiror metuunt si fulmina.

& lib. III. IV. 3.

Saevum praelustri fulmen ab arce venit.

IV. III. 69.

Quod saevis ego sum Jovis ignibus ictus.

Horat. I. Od. 16.

Nec saevus ignis, nec tremendo
Juppiter ipse ruens tumultu.

& ita *saevi venti*, *saevae undae* & similia obvia apud Poëtas. in praecedenti versu unus codex habebat, *pampineis oneratam frondibus ulmum.* quod forte repetitum ex lib. III. Met. 667.

Pampineis agitat velatam frondibus hastam.

sed & *Pampineas vites* dixit X. Met. 100. & III. Pont. VIII. 13. pro *tacta* etiam *secta* Leidensis. BURM.

145. *Sperabimus: atque Hoc unum fieri.*] Lege, *Sperabimus aeque.* nihilominus sperabimus. praeter morem Ovidii in ultimo versu nova periodus incipit. Posset etiam legi, *sperabimus usque.* τοῦ *us*, ultima syllaba in *sperabimus* iteranda fuit a librario, quam solenni errore omisit. HEINS. *Sperabimus inquis* Bernens.

147. *Mitissime Caesar.*] *Principe* meliores. & sequen-

Per Superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque,
Tempora, Romanum si modo nomen amant;
Per Patriam, quae te tuta & secura Parente est;
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
Reddatur gratae debitus Urbis amor.
Livia sic tecum sociales compleat annos,
Quae, nisi te, nullo conjuge digna fuit.
Quae si non esset, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui posses esse maritus, erat.
Sospite sic te sit natus quoque sospes; & olim
Imperium regat hoc cum seniore senex:
Utque tui faciunt, sidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque sui facta parentis eant.

Sic

ti versu, *fata* pro *facta* cum Juniano ac Vossiano. alibi:

Cum video quam sint mea fata tenacia, franger.
HEINS.

149. *Æquora.*] *Aëra* multi scripti. *Et veluti* editi quidam. *non est agitantibus aëra ventis* Lovau.

151. *Silescunt.*] *Liquescunt* unus, unde olim Heinsius conjiciebat, *quiescunt*, ut est in Ms. Bersmanni. sed nil opus. Catull. XLVI.

Jam coeli furor aequinoctialis
Jucundis Zephyri silescit auris.
BURM.

153. *Redeuntque mihi.*] Rectius libri veteres, *mei.* sequitur, *tui.* CIOFAN. *Mihi* tres & Bersman. *variantque dolores* duo. *furores* unus Leidens. deinde, *negantque mihi* Bernens.

155. *Longa tempora.*] Annos circiter septuaginta. CIOFAN.

155. *Qui dant tibi longa dabuntque Tempora.*] Scribe, *qui dent tibi.* quod augurantis & voventis est. Confirmat unus Vaticanus. Statius Sylvar. IV. ad Marcel. ỳs. 57.

At tu, si longi cursum dabit Atropos aevi,
Desque precor.

Noster Ponticis:

Di tibi dent annos: a te nam cetera sumes.
HEINS.

156. *Romanum.*] *Caesareum* Francof. pro var. lectione.

157. *Quae te tuta & secura*] *Quae te mansit secura* Puteaneus. credebat enim librarius alterum esse tautologum, & *tutam* & *securam* idem notare. atqui differunt. Senec. Ep. XCVII. *Tuta scelera esse possunt, secura non possunt.* Justin. XXXIX, 4. *Se-*

Tom. III. Ttt

curam ac tutam vitam egit. apposite de eodem Augusto Solin. Polyhist. cap. II. fin. *Qui principatum ita ingressus est, ut vigilantiâ ejus non modo securum, verum etiam tutum imperium esset.* maluissem dixisset, *non modo tutum, verum etiam securum esset.* nam tutum imperium est, a quo vis hostium repulsa est, securum, quod dehinc non timet novos incursus & impetus hostiles. plus ergo est *securum*, quam *tutum.* illud animum & mentem spectat, hoc eventum & ipsum factum. BURM.

158. *Cujus & in populo pars ego nuper eram.*] Lib. IV. Eleg. 2.

Plebs pia, cumque pia laetatur plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper Eques.

CIOFAN. *Ut in populo* multi veterum. vere. quod & in suis Zinzerlingus invenerat. Adi Notas lib. I. Eleg. I. ỳs. 17. HEINS.

160. *Amor.*] *Honos* prim. Palat. *honor* Gryph. & aliae Edit. & multi scripti.

161. *Impleat annos.*] Meliores, *compleat*, Trist. IV.

Et jam compleras genitor sua fata.
HEINS.

162. *Nullo.*] *Solo* Bernens.

165. *Sospite sic te sit natus quoque sospes.*] Alii aliter. Vossianus, *Sospite sic tecum sit natus sospes*: quod arridet. HEINS.

165. *Sit natus quoque sospes.*] Tiberium designat: nam de Agrippa non placet intelligas. MERULA.

165. *Et olim Imperium regat hoc cum seniore senex.*] Hunc paene locum usurpavit Martialis lib. VI. de Domitiani filio:

Cui pater alternas, post saecula, tradat habenas,
Quique regas orbem cum seniore senex.

CIOFAN. Malim. *Hoc regat imperium.* HEINS.

166. *Efficiantque tui.*] Ordo est: Et tui nepotes,

Sic adſueta tuis ſemper Victoria caſtris
Nunc quoque ſe praeſtet, notaque ſigna petat:
Auſoniumque Ducem ſolitis circumvolet alis:
Ponat & in nitidâ laurea ſerta comâ.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auſpicium cui das grande, Deosque tuos.
Dimidioque tui praeſens hanc reſpicis Urbem:
Dimidio procul es, ſaevaque bella geris.
Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte;
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela, reconde,
Heu nimium miſero cognita tela mihi!

Par-

tes, Cajus ſcilicet, qui in Lycia periit: & Lucius, qui Maſſiliae, ut alibi diximus. Appoſitive, *ſidus juvenile*, efficiant, ut natus Tiberius eat per tua, & per parentis tui facta: hoc eſt, te & patrem Julium imitetur. Legitur etiam ita hoc carmen in vetuſtiſſimo codice:

Ut faciuntque tui, ſidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque tui facta parentis eant.

quae lectio nobis etiam clarior & candidior videtur. MERULA. Cum Juniano, *atque tui faciunt*, non, *Ut faciuntque tui*. Voſſianus etiam bene,

Utque tui ſidus faciunt juvenile nepotes.

HEINS. *Utque tui faciunt* etiam Barth. XL. Adv. 5. *efficiantque tui* Berſm. Ms. & Bernenſ.

168. *Per tua perque tui facta parentis eant.*] Imo *ſui parentis* cum tribus ſcriptis. Germanicum & Druſum filios Tiberii intelligit, qui de Cajo & Lucio interpretantur jamdudum mortuis, toto coelo aberrant. HEINS.

170. *Nunc quoque ſe praeſtet.*] Scribe, *Huic quoque*. Tiberio nimirum blanditur, ut ex ſequentibus ſatis apparet. HEINS. Ego nihil muto, nam de Tiberio agi ſatis manifeſtum eſt. & rectius vovet, ut victoria ſemper adſueta caſtris Auguſti, non fatigata, nunc quoque ſe Auguſto non tantum praeſtet, id eſt ſe faventem & propitiam praebeat, ſed & Auſonium ducem circumvolet, id eſt Tiberium, qui dux ſub auſpiciis Caeſaris erat. BURM.

172. *Ponat & in nitida laurea ſerta coma.*] Imperator, ac milites triumphantes laureati Urbem ingrediebantur. Lucanus libro primo:

Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, haud ſacras peſcunt Capitolia lauros.

CIOFAN.

174. *Deosque tuos.*] Apollinem, Julium Caeſarem, & caeteros deos, Auguſti familiares. MERUL. Vel *ἐν παραλλήλῳ* dictum, ut idem ſignificet, auſpicium & deos tuos. MICYLL. *Cui des* duo libri.

175. *Praeſens & reſpicis urbem.*] *Et reſpicis* quinque. *praeſens es & aſpicis* ſex. duo, *praeſentem reſpicis orbem*. unus, *praeſens hanc reſpicis*. HEINS. *Praeſens hanc reſpicis* etiam Bern. quod praeferrem. *reſpicere* enim proprium diis tutelaribus verbum. & ita *Fortuna reſpiciens* Romae culta, ſed haec obvia. BURM.

178. *Coronatis equis.*] Corona laurea ornatis. lib. IV. Eleg. II.

Vinclaque captiva reges cervice ferentes
Ante coronatos ire videbis equos.

Lib. V. Faſt.

Illa dat et faſces commendat, eburque curule;
Illa coronatis alta triumphat equis.

Et lib. II. de Ponto Eleg. I.

Te quoque victorem Tarpejas ſcandere in arces
Laeta coronatis Roma videbit equis.

Martialis lib. VII.

Feſta coronatus ludet convivia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit eques.

Equi vero, qui triumphalem currum traherent, quattuor erant, iique albi. lib. I. De Arte:

Ergo erit illa dies, quae tu pulcherrime rerum,
Quattuor in niveis aureus ibis equis.

Lib. VI. Faſt.

Unde ſuburbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niveis Poſtume victor equis.

Tibullus Eleg. VII. lib. I.

At te victrici laurus Meſſalla gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.

CIOFAN.

179. *Tela reconde.*] Tres, *repone*. ut lib. I. 259.

Tela reponuntur, manibus fabricata Cyclopum.

relaxa unus. BURM.

181. *Parce pater patriae, nec nominis immemor hujus, Olim placandi ſpem mihi tolle tui.*] Ita habent

Parce, Pater Patriae: nec nominis immemor hujus
Olim placandi ſpem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
Credibile eſt magnos ſaepe dediſſe Deos.
Mitius exſilium ſi das, propiusque roganti;
Pars erit è poenà magna levata meà.
Ultima perpetior, medios projectus in hoſtes:
Nec quisquam patrià longius exſul abeſt.
Solus ad egreſſus miſſus ſeptemplicis Iſtri,
Parrhaſiae gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getaeque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis.

Cum-

bent omnes libri ſcripti, & ſenſus eſt: nec immemor hujus nominis, nec tolle ſpem mihi olim tui placandi. ut particula negandi bis repetatur. CIOF.

182. *Olim.*] Aliqnando, ut plurimum. CIOF.

182. *Redde tui.*] Lege, *tolle tui*, ex omnibus libris ſcriptis. CIOFAN.

183. *Non precor ut rdeam.*] *Nec* meliores. HEINS.

185. *Mitius exſilium ſi das, propiusque roganti.*] Infra in hoc ipſo libro:

Unde precor ſupplex, ut nos in tuta releges.

Et extremo:

Tutius exſilium, pauloque quietius oro;
Ut par delicto ſit mea poena ſuo.

Lib. & Elegia IV.

Mitius exſilium, pauloque propinquius opto;
Quique ſit à ſaevo longior hoſte, locum.

Lib. III. de Ponto Eleg. IX.

Nil niſi me, terra fruar ut propiore, rogare,
Et quam ſim denſo cinctus ab hoſte queri.

CIOFAN.

186. *Pars erit.*] Pro hoc pentametro in quatuor codicibus erat, *Fluctibus immenſi credar abire maris.*

187. *Ultima perpetior medios ejectus in hoſtes.*] Lib. III. El. XI.

Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor,
Me ſciat in media vivere Barbaria.
Sauromatae cingunt fera gens, Beſſique, Getaeque,
Quae non ingenio nomina digna meo.

Lib. IV. Eleg. I.

Ut careo vobis Scythias detruſus in oras,
Quattuor Autumnos Pleias orta facit.

CIOFAN.

188. *Nec quisquam patria longius exſul abeſt.*] Paulo poſt:

Ulterior nulli quam mihi terra data eſt.

CIOFAN. *Projectus* ſex veteres. lib. III. Eleg. IV.

Fidam projecto neve negate manum.

Triſt. v. Eleg. I.

Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras.

& ſaepe alibi. duo, *ire actus*, pro *exactus*. HEINS. *dejectus* Bernenſ.

189. *Ad ingreſſus.*] In nonnullis, *egreſſus*. NAUG. Libri veteres, *egreſſus*. CIOFAN. Imo *egreſſus*, quod plerique veteres agnoſcunt. malim tamen, *egreſſum*. ut κακοφωνία vitetur. HEINS.

191. *Metereaque turba.*] Aut urbem Meteream eam intellige, quam Ptolemaeus ſupra Thyram fluvium ponit penes Daciam, & *Metonium* appellat. Aut certe *Neurea* legas, ut Neuros intelligas, apud quos oritur Boryſthenes, ut eſt autor Plinius. Neurorum meminit etiam Curtius, Pomponius, ac Dionyſius. MERULA. *Mezereaque* prima editio. *Mezeaque* Leidenſis Codex. *vitreaque* Lovan.

191. *Et Colchi.*] Colchi (autore Dionyſio) fuere ad extremum Ponti, Caucaſo monti adhaerentes, olim ex Ægypto profecti: quod etiam docet Herodotus. Colchicae regionis alterum latus in Euxinum & Maeotin devexum eſſe, alterum in Caſpium & Hyrcanum mare, ſcribit Plinius. Hic vero non *Colchi*, ſed *Corſi* legendum arbitror. Corſos enim Sarmatarum populos fuiſſe, Plinius ſcribit. quamvis eo in loco quidam non *Colchi*, ſed *Corſi* legendum putarit. Nam è Ponto ad oſtium Maeotidis navigantibus, dextra ſunt Scythae, & Taurica Cherroneſus: laeva vero è regione in littore Ponti, ad montem Caucaſum (ut diximus) ſunt Colchi: qui quum mari disjuncti ſint, & Maeotidis oſtium, qui Cimmerius Boſphorus vocatur, latitudinem ſtadiorum triginta, longitudinem ſexaginta (autore Polybio) complectatur. Quo pacto Danubio ab his ſe arceri dicat Ovidius, non intelligo: niſi accipias illos Cimmerium Boſphorum transfretare, & in Tauricam regionem

acce-

Cumque alii caussà tibi sint graviore fugati,
Ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus & hostis;
Et maris adstricto quae coït unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
Proxima Basternae Sauromataeque tenent.
Haec est Ausonio sub jure novissima, vixque
Haeret in imperii margine terra tui.
Unde precor supplex ut nos in tuta releges:
Ne sit cum patriâ pax quoque demta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene submovet Ister:
Neve tuus possim civis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum
Caesaribus salvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error;
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam non sum tanti, ut renovem tua vulnera, Caesar;
Quem nimio plus est indoluisse semel.

Al-

accedere: quod non placet. MERULA. *Colches* accipere etiam eos licet, qui Medeam fugientem persecuti, cum illam apprehendere non potuissent, circa Tomos, & insulas Brigeidas consederunt, ut Comment. Apollon. lib. 4. Nam quos hîc *Corsos* appellat Merula, apud Plinium *Aorsi* leguntur. MICYLL.

193. *Graviere.*] *Meliore* Putean. alter, Junian. & alius.

195. *Nisi tantum frigus.*] Fuere enim urbes illae in septentrionali regione. In vetustissimo codice hoc carmen ita legi:

Longius hac nihil est terra nisi frigus & hostis.

MERULA. Ita & Excerpta Vossii & prima editio. *Longius hac terra nihil est nisi frigus & hostis* prim. Polit. *nisi tantum pontus & hostes* Bernens. *& hostes* etiam Leid.

197. *Pars est Romana.*] *Pars est tua Roma* Junian. non male.

198. *Basternae.*] *Bistenii* Putean. alter & Lovan. *tetunt* idem Lovan.

230. *Haesit.*] *Haeret* meliores. HEINS. *Roma tui* Lovan. & tres alii.

202. *Pax quoque ademta.*] *Demta* duo veteres. quod mollius. HEINS.

203. *Ne timeam.*] unus codex, *non timeam. gentem quam* Moreti. deinde, *sustinet Ister* Junian. mox, *miles ab hoste capi* tres libri.

205. *De sanguine.*] *De semine* unus.

206. *Barbara vincla.*] *Vincula saeva* Politian. an *serva?* vid. ad 1. AMOR. VI. 74.

207. *Perdiderint cum me.*] *Prodiderint* Combianus. de quo dixi supra ÿs. 99. HEINS.

208. *Alterius facti culpa silenda mihi est.* Lib. IV. & Eleg.

Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error:
At sine me fati non meminisse mei.

Vide quae dixi in scholiis in lib de Ponto. CIOF.

209. *Nam tanti non sum, renovem ut tua vulnera, Caesar.*] Duri praeter morem Ovidianum numeri. τὸ *ut* à multis abest veterum. quidam etiam, *non sum tanti.* & *ut renovem.* Forte scribendum,

Nam tua non tanti est renovari vulnera Caesar.

vel *renoventur.* HEINS.

210. *Indoluisse.*] *Condoluisse* quinque libri.

211. *Turpi crimine lectus.*] *Carmine factus* meliores magno numero; quod Joh. Georgio Graevio probabatur. supra habuimus, *perdiderint cum me duo crimina carmen & error.* mihi aliquando videbatur haud inconcinne castigari posse; *turpi crimine tactus.* hinc *taxare* & *taxatores* scenici dicti, quod alter alterum maledictis tangat. vide Festum in *taxat. turpi crimine laesus* in Arondeliano. HEINS. Forte, *crimine sectus.* ut Pers. 1. Sat. 115. *Secuit Lucilius urbem*, ita Acro ad Horat. 1. Sat. IV. ÿs. 1. & 23. utitur hoc verbo *secare.* in Francof. erat, *turpi*

Altera pars superest: quâ turpi crimine tactus
  Arguor obscaeni doctor adulterii.
Fas ergo est aliquâ coelestia pectora falli;
  Et sunt notitiâ multa minora tuâ?
Utque Deos, coelumque simul sublime tuenti
  Non vacat exiguis rebus adesse Jovi;
A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
  Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, statione relictâ,
  Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urguet,
  Inque tuis humeris tam leve fertur onus,
Lusibus ut possis advertere numen ineptis,
  Excutiasque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
  Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma metum:
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
  Parthus eques, timidâ captaque signa manu.

Nunc

turpi crimine factus. Bersm. in variis lectionibus, *turpi crimine laesus*, ut edidit Gryphus & alii. *carmine dictus* duo scripti. *turpia crimina fatus* Servii. BURM.

212. *Doctor.*] *Ductor* Herculan.

213. *Pectora.*] *Lumina* Putean. alter. *numina* Junian. prim. Vat. & quatuor alii. *corpora* sex. *aliquo* Ms. Bersm. vid. inf. lib. III. IV. 75.

217. *Ex te pendentem.*] *A te* sex. totidem, *In te.* nonnulli, *De te.* Forte, *E te.* HEINS. *Independentem* Bernens. *urbem* Moreti.

219. *Scilicet imperii princeps statione relicta Imparibus legeres carmina facta modis?*] Libros de Arte Amandi, qui Elegiaco carmine scripti sunt, significat. & vide, ut ipsum carpat Augustum, qui eum, quod opus illud conscripsisset, in exsilium ejecisse ajebat. CIOFAN.

220. *Imparibus legeres carmina facta modis?* Lib. III. Eleg. I.

Clauda quod alterno subsidant carmina versu.

&:

Adspicis alternos intromuisse pedes?

Sic & Elegia VII. ad Perhillam filiam:

Et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti,
  Aptaque in alternos cogere verba pedes.

CIOFAN.

223. *Advertere numen.*] *Lumen* sex veteres. ut conjecerat G. Canterus Novar. Lection. lib. IV. cap. 2. & ita Statius I. Theb. 88.

Talia jactanti crudelis diva severos
Advertit vultus.

& I. Silvar. Balneo Etr.

Ite deae virides, liquidosque advertite vultus.

sed nil necesse. Seneca Thyeste, 132.

Alpheus stadio notus Olympico
Advertat placidum numen.

HEINS. *Adnectere* duo. *avertere* quatuor. vid. ad Metam. VI. 180. pro *ineptis*, *adeptis* Lov. & duo alii. *ademtis* unus. *inemptis* prim. Vatic. & duo alii. qualis varietas est & apud Horat. II. Ep. I. ℣. ult. *chartis amicitur ineptis.* BURM.

224. *Excutiasque.*] *Discutiasque* Servii liber.

226. *Rhaetica.*] Plurimi, *Rhetia.* *Cretica* Ms. Bersm. & quatuor Heinsii. unus etiam, *Terciaque*, pro *Threciaque.*

226. *Parthus eques.*] Quare *Parthus eques* dicatur, docet Justinus lib. XLI. initio. *Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui.* & paulo ante: *Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus. saepe etiam fugam simulant, ut incautiores adversus vulnera insequentes habeant.* De Parthis sic etiam hic Noster lib. I. De Arte:

Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam,
  Telaque, ab averso quae jacit hostis equo.
Quid fugis, ut vincas? quid victos Parthe relinquis?

Et

Nunc te prole tuâ juvenem Germania sentit;
Bellaque pro magno Càesare Caesar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exstitit umquam,
Corpore, pars nulla est quae labet imperii;
Urbs quoque te & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quae gentibus otia praestas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Numquam te nostros evoluïsse jocos?
At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in Arte meâ.
Illa quidem fateor fronti non esse severae
Scripta, nec à tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria jussis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.

Neve

Et lib. III.

Ut celer aversis utere Parthus equis.

CIOFAN.

228. *Cattaque.*] *Rattaque* duo; *partaque* unus. *tumida manu* unus Heinsii.

229. *Nunc te prole tua.*] Merula de Druso, Augusti privigno, fratre Tiberii capit. Micyllus dicit alios Drusum, Drusi filium ex Antonia intelligere, qui est Germanicus Caesar. quod si verum sit, ego mallem,

Nunc de prole tua juvenem Germania sentit.

Germania sentit Germanicum, juvenem, qui adoptatus est à Tiberio, filio tuo. Crispinus ipsum Tiberium intelligit. ad quem Augustus miserat Germanicum. sed tum mallem legere,

Nunc te in prole tua juvenem Germania sentit.

sentit te adhuc vigere viribus in Tiberio, cum senectutem tuam despicerent: quod ideo praeferrem, quia Germanicus demum in Germania post cladem Varianam, quae accidit anno post exsilium Nasonis, cum Tiberio abiit, & deinde solus res ibi gessit. quae hic respicere vix potuit Naso. de voce *sentire* vid. ad Petron. cap. CXXXIX. BURM.

230. *Bellaque pro magno Caesare Caesar agit.*] Longe magis placet, quod è Palatinis annotaverat Gruterus,

Bellaque pro magno Caesare Caesar obit.

D. HEINS. *Obit* prim. Vatic. & optimus Palatinus. Livius lib. IV. *Quia duo Consules obire tot simul bella nequirent.* Virgilius:

Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.

Val. Flaccus lib. III. *duras obit horrida pugnas. obire praelia* etiam occurrit apud Lucretium. & Apulej. Florid. I. decem alii, *bella agit.* quod Gronovio lib. II. cap. III. Observationum merito probabatur. Art. Am. lib. I.

Bellaque non puero tractat agenda puer.

Gratius:

Quod nisi & accessus & agendi tempora belli
Noveris.

sic Graecis ἄγειν τὸν πόλεμον, *degere bellum* Lucretius, *bellum ducere* Virgilius dixerunt. quomodo *ducere*, *degere*, *agere vitam* Latinis scriptoribus in usu. nisi quod *cernere bellum* nonnulli in Lucretio reponendum esse censent, me non renitente. posset & *ducere bellum* legi. ut *dugere* primo scriptum fuerit. HEINS.

231. *Quantum.*] *Quanto* Richel. & Lovan.

232. *Labet.*] *Vacet* tres libri. *corpore quae nulla pars labet.* Bernens.

233. *Lassat.*] *Lassant* Lovaniensis. *vexat* alius. *laxat* Bernensis. *& mores* Lovan. & octo alii. *quos petis* unus.

237. *Miror in hoc igitur.*] *Mirer* septem aut octo meliores. & sequenti versu, *Nunquam*, pro *Unquam* iidem. recte. si interrogationis notam addas. HEINS.

238. *Evoluisse.*] *Explicuisse* Barber.

239. *At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses.*] Quatuor, *vacuus tibi forte.* alii multi, etiam ex melioribus, *vacuum tibi forte fuisset.* nil muta. HEINS. *Vacuus tunc forte fuisses* Exc. Vossii.

241. *Frontis non esse severae.*] Malim cum Bononiensi,

Neve quibus ſcribam poſſis dubitare; libellus
  Quattuor hos verſus è tribus unus habet:
Eſte procul, vittae tenues, inſigne pudoris;
  Quaeque tegis medios inſtita longa pedes:
Nil, niſi legitimum, conceſſaque furta, canemus;
  Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigide ſubmovimus Arte,
  Quas ſtola contingi vittaque ſumta vetat?
At matrona poteſt alienis artibus uti;
  Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
  Ad delinquendum doctior eſſe poteſt.
Quodcumque attigerit, ſi qua eſt ſtudioſa ſiniſtri,
  Ad vitium mores inſtruet inde ſuos.
Sumſerit Annales; (nihil eſt hirſutius illis)
  Facta ſit unde parens Ilia nempe leget.

Sum-

nonienſi, ut Heinſius notaverat in ora ſui libri, *frenti*, ut ſenſus ſit, non eſſe ſcripta viris ſeverae frontis, ut ea legant. ut mox, *neve quibus ſcribam*, & ℣ſ. 303. dicit, *ſcriptam ſolis meretricibus artem*. BURM.

245. *Scribam.*] *Scripſi* unus Heinſii; & ita Gryphius Micyll. & al. ediderunt.

245. *Libellus.*] Liber primus de Arte Amandi, ſub cujus principium eſt Tetraſtichon, quod hic ait Ovidius. Sed in tertio carmine aliter hic legitur quam hodie illic ſcriptum reperitur. nempe ita; *Nos Venerem tutam, conceſſaque, &c.* Quamvis hoc loco in optimo Vatic. invenerim, *Nos Venerem tutam*, non autem, *Nil niſi legitimum*, ut eſt in omnibus aliis. Si hanc retinemus lectionem, *Nil niſi &c.* quae plane optima, & venuſtiſſima eſt, Ovidium memoria lapſum eſſe; aut hic ita ſcripſiſſe, ut magis ſe excuſare poſſet, crediderim. CIOFAN. *Nos venerem tutam* etiam Leid. & alius. *canamus* etiam Palat. & Vatic.

251. *Omnes rigidas ſubmovimus.*] *Rigide* cum Juniano & Vaticano fragmento. alius, *rigida*. Pont. III. Eleg. III.

An ſit ab his omnis rigide ſubmota libellis,
  Quam lex furtivos arcet habere viros?

HEINS.

252. *Vittaque ſumta.*] *Sumptaque vitta* octo. *vittaque longa* quatuor. *ſumma* duo. *tantaque vitta* Junian. *negat* etiam Bernenſ.

254. *Quodque trahat, quamvis non doceatur, habet.*] *Trahatur quoque* prim. Politiani, qui verſum mendoſum eſſe opinabatur. prim. Vatic. opt. Palat. aliique nonnulli *Quoque trahat*. duo, *Quaeque*. alius, *Quique*. HEINS.

255. *Quia.*] *Quae* Gryph. Micyll. & alii. *crimine* unus. deinde, *promptior* Voſſian.

258. *Inſtruet.*] *Inſtruit* Ms. Berſm.

259. *Sumpſerit annales.*] Qui Annales ſcripſerint, dixi in ſcholiis in lib. I. Faſtorum. CIOF.

259. *Nihil eſt hirſutius illis.*] Alii, *iſtis*. prim. Vaticanus, *nihil eſt irriſimus illis*. Forte legendum,

Sumſerit Annales (nihil eſt hirſutius) Enni.

à pluribus enim annales ſcripti. recte autem *hirſutius*; hoc eſt rigidius, ſeverius. HEINS. Ego nihil muto, nam intelligi Annales maximos, Pontificum opera confectos, & alios antiquiſſimos puto. errare autem Paſſeratium, qui *hirſutius* hic libidinoſius interpretatur, egregie oſtendit olim Gebhard. Crepund. I. 13. & nuper Broukhuſius, olim ſummus noſter amicus, ad Propert. I. I. 12. & ad IV. I. 61. qui Pitiſcum, omnium, qui aliena ſcripta compilando aevum ſuum exegit, principem, riſui exponit. cum hic *hirſutus*, ut viri docti monuerunt, ſit incomptus, gravis, ſeverus, nullis deliciis corruptus. vid. & Joſeph. Caſtal. Obſerv. Decad. I. cap. 5. adſcripſerat Heinſius locum huic appoſitiſſimum. Gell. XII. 2. de Ennio: *Quidam ſunt tam magni ſenſus Ennii, ut licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſint tamen inter unguentatos placere.* ubi *hircoſi* ſunt *hirſuti*, id eſt inculti & piloſi, ut *Hircoſi Cynici* Prudentio. *Hircoſi Centuriones* Perſ. Satyr. III. vid. ad. Val. Fl. v. 594. ita contra *leves* & *depiles* pro mollibus & effeminatis. non inepta quoque lectio Bernenſis codicis,

Nihil eſt hic ſanctius iſtis.

BURM.

261. *Æuum*

Sumferit, Æneadum genetrix ubi prima; requiret,
Æneadum genetrix unde fit alma Venus.
Perfequar inferius, (modo fi licet ordine ferri)
Poffe nocere animis carminis omne genus.
[Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodeft, quod non laedere poffit idem.]
Igne quid utilius? fi quis tamen urere tecta
Comparat, audaces inftruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina falutem:
Quaeque juvans monftrat, quaeque fit herba nocens.
Et latro, & cautus praecingitur enfe viator:
Ille fed infidias, hic fibi portat opem.
Difcitur, innocuas ut agat, facundia, cauffas:
Protegit haec fontes, immeritosque premit.
Sic igitur carmen, rectâ fi mente legatur,
Conftabit nulli poffe nocere meum.

At

261. *Æneadum genitrix unde fit alma Venus.*] Id eft, fi acceperit divinum Maronis opus. *Genitrix ubi prima requiret.* Ordo eft: Studiofa finiftri prima, hoc eft ante alias, vel *primum*, ut fit nomen pro adverbio, requiret, ubi, id eft quo in loco alma Venus fit facta genitrix, fubaudi Æneae. quaeri enim poteft à ftudiofa finiftri foemina, ubi concubuerit Venus cum Anchife. Alludit autem ad carmen illud Maronis: *Tu ne ille Æneas, quem Dardanio Anchifae Alma Venus Phrygii genuit Simoentis ad undas. Unde fit*, unde ducat originem: quafi dicat, à partibus obfcoenis. Saturnum enim (autore Macrob.) ajunt abfcidiffe Coeli patris pudenda: quibus in mare dejectis, Venerem procreatam fabulantur, quae à fpuma, unde coaluit, 'Αφροδίτη nomen accepit. Merula. Tu fimpliciter accipe. Si fumpferit in manus Æneida, five librum, ubi de prima Æneadum genitrice traditur, requiret illa unde Venus Æneadum genitrix dicatur: eo fcilicet alludens, quod & Æneas ex adulterio Veneris & Anchifae natus fuerit. Micyl. Nos *Æneadem* fubftituimus ex Msf. & libris optimis. tametfi illam alteram lectionem non improbamus. nam inferius quoque *Æneidos vati* legitur. Bersm. Lucretius initio lib. 1.

Æneadum genitrix, hominum Divumque voluptas,
Alma Venus.

Aufonius:

Orta falo, fufcepta folo, patre edita coelo,
Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Silius initio lib. 1.

Ordior arma, quibus coelo fe gloria tollit
Æneadum.

Prifcianus lib. VII. De obliquis cafibus primae declinationis, ubi illud Lucretii citat carmen, ait *Æneadum*, pro *Æneadarum* pofitum. Ciofan. Virgilii Æneida intellexit Merula ex veteri lectione, quae quosdam codices occupavit, *Æneidem.* De Lucretio capiunt Carrio I. Emend. 8. & Barth. XV. Adv. 5. quod egregie refutat Jof. Caftal. I. Decad. 5. qui *fumferit* fimpliciter repeti docet, & intelligi eosdem annales, vel aliud opus, ubi paulo altius Romanorum origo per Æneam repetitur. & non male Heinfius conjicit, *Æneadum genetrix cui prima.* Burm.

263. *Perfequar.*] *Profequar* Junian. & fex alii. *ordine fari* Leidenf. & Berfm.

265. *Non tamen idcirco.*] Diftichon fufpectum. vf. 243. fimile carminis initium. Heins. Non tam facilem me effe fateor in confodiendis verfibus, ubi fenfus optime mihi conftare videtur; ut hîc, fi legatur,

Num tamen idcirco Crimen liber omnis habebit,
Si, quoque quod prodeft, laedere poffit idem.

crimen habere ufitatiffima Ovidio locutio. vid. III. Art. 454. *crimen liber omnis habetur* prim. Edit. ut Merula legit: poffet &, *fi modo quod prodeft.* Burm.

267. *Urere tecta Comparat.*] Alii, *Apparat.* ita Stat. II. Theb. 328. *apparat ire domos.* & 492. *con caftra fubire Apparet.* lib. IV. 671. *exfcindere gentem Apparat.* Virgilius IX. 146.

——— *ferro qui fcindere vallum*
Apparat.

IX. 116.

——— *fi pellere Teucros*
Apparet.

&

At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque semina praebent
Nequitiae. tolli tota theatra jube:
Peccandi caussam quae multis saepe dederunt,
Martia cum durum sternit arena solum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic sedet ignoto juncta puella viro.
Cum quaedam spatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus est templis augustior? haec quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Jovis aede; Jovis succurret in aede,
Quam multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Junonia templa subibit,
Pellicibus multis hanc doluisse Deam.

Palla-

& ita Silius III. 159. & alii. quidam etiam codices hic, *Coeperit*. HEINS. Sed parum referre puto *comparat*, an *adparat* legatur. vid. ad I. Met. 225. saltem non opus cum Barthio lib. XL. Adv. 5. ex ejus codicibus legere, *concupit*. *urere castra* unus. BURM.

268. *Instruit igne.*] *Illo* Bernens. & duo. *inde* alius: non male.

270. *Quaeque juvet monstrat.*] *Juvans* prior Politiani. quod placet, ut τῷ *nocens* opponatur. HEINS.

272. *Portat opem.*] *Praestat* Lovan. Matth. Paris in Henrico III. pag. 368. citat:

Ut latro, sic cautus praecingitur ense viator;
Hic parat insidias, hic sibi praestat opem.

274 *Premit.*] *Gravat* Voss. *innocuosque* septem libri cum prima editione.

275. *Mente.*] *Fronte* codex P. Servii. &, *constabit nulla parte* duo libri.

277. *Et tandem vitium.*] Scripti plurimi, *At quoddam vitium*. prim. Polit. & multi alii, *At quaedam vitia*. prim. Vatic. & Palat. *Et quasdam vitiat*. Putean. *At quondam vitia* Barberin.

Aut quicquid vitii quique hinc conceperit.

Medonianus, *At quidam vitium*. Lego, *At quiddam vitii*. nam in Arondeliano, *At quoddam vitii*. HEINS. *Ut quaedam vitia* Bernens. *at quondam vitium* Putean. alter.

278. *Et nimium scriptis arrogat ille meis.*] *Abrogat* scribe cum multis veterum, quo verbo Livius aliique optimi Latinitatis auctores utuntur. Nonnulli etiam, *derogat*, ut apud Prudentium hymno VII. ℣. 165. Cathemerinon optimae membranae, *Succum papillae parca nutrix derogat*. possis &, *obrogat*. de quo verbo videndi Jurisconsulti. tum Andreas Schottus ad vitam M. Drusi, & Saturnini Apulei apud auctorem de Viris Illustribus. Vir clarissimus Johannes Georgius Graevius hactenus probabat primi Vaticani & Palatini codicis lectionem, ut castigaret,

At quasdam vitiat quicunque haec concipit, errat.

ostenderat in praecedentibus castas matronas & virgines non posse laedi suo carmine. qui eas ab illius lectione arceat. Novum deinde argumentum contra se fingit. Attamen quasdam vitiat matronas, si non omnes. hanc quoque diluit objectionem: quicunque sic ratiocinatur fallitur, & nimium tribuit scriptis. Haec ille. HEINS. *Detrahit* Bernens. & alius. *subrogat* alius.

279. *Praebent.*] *Praestant* Strozz. & Lovan.

281. *Quam multis.*] *Quae* Richeliarus, ut ad theatra referatur. In nonnullis, *multi*. HEINS.

582. *Sternit.*] *Sternat* maxima pars scriptorum. *sternet* unus. *curvum solum* unus.

285. *Amator eodem conveniat.*] *Eadem* plerique. HEINS. Mallem, *spatientur in hoc, ut amator eodem conveniat*. *in hoc* id est ideo, ob hanc solam caussam. vid. ad Phaedr. prolog. lib. V. ℣. 2. & ad Nostri lib. VIII. Met. 77. *eodem* vero, ut lib. I. Met. 8. *congesta eodem semina*. lib. VI. 181. *accedit eodem*. VII. 794. *revocataque rursus eodem*. IX. 450. *toties redeundis eodem*. & passim. *spatiari* vero proprie de ambulantibus in porticu dici docuit Brouckh ad Propert II. XXIII. 2. deinde, *ulla manet* Servii codex. non male. cur non diruuntur omnes? BURM.

288. *Ingeniosa.*] *Ambitiosa* Servii.

289. *Cum steterit.*] *Constiterit Jovis aede, Jovis succurrit* Bernens.

291. *Ju-*

Pallade conspectâ, natum de crimine virgo
  Sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
  Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
  Egerit Iönio Bosporioque mari.
In Venere Anchises, in Lunâ Latmius heros,
  In Cerere Iäsion, qui referatur, erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
  Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scriptâ solis meretricibus Arte
  Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quaecumque irrumpit, quo non finit ire sacerdos;
  Protinus hoc vetiti criminis acta rea est.

Nec

291. *Junonis templa.*] *Junonia* lege ex primis editionibus & Gryphiana. Vide Notas lib. I. Fast. ỳs. 55. proximo versu pro *indeluisse Deam* plerique, *hanc doluisse.* & mox, *quaeret*, pro *quaerit.* Heins.

293. *De crimine.*] *Sine semine* Moreti. *de semine* Leidens. pro *virgo* etiam, *mater* unus:

295. *In templum magni tua numina Martis.*] *In magni templum, tua munera, Martis*, rectius multi veteres. vide Notas Fast. VI. ỳs. 92. Heins. Barth. XL. Adv. 5. repperit in suo codice, *templum Lavinia Martis.*

296. *Juncta viro.*] Duriores numeri, neque recte Veneris *virum*, *Ultorem* Martem dici puto. cum *amator* fuerit, quem *viro* infra. ỳs. 372. opponit. forte scripserit,

Stet Venus Ultori juncta quid ante fores?

scilicet *quaeret*; *quid*, id est, quare Venus stet ante fores juncta Ultori. Burm.

297. *Cur hanc Saturnia quaeret, Egerit Ionio, Bosporioque mari.*] Fabula est lib. I. Metamorph. Ciofan.

597. *Quaeret.*] Quia paullo ante praecessit, Francius hic *dicet* volebat.

298. *Bosporioque.*] *Bistorioque* pro *Bistonioque* Lovan. *Hesperioque* Leid.

299. *In Venerem Anchises.*] Lege, *in Venere.* & mox, *in Luna*, & *in Cerere.* quomodo fere primus Vaticanus. sic loqui amat Noster. *Iäsion* etiam pro *Iasius* plerique. utrumque rectum est, Met. IX.

——— *queritur canescere mitis*
Iasiona Ceres.

sic *Emathius* Solino cap. IX. qui aliis *Emathion.* nec in *Emathusa* Salmasio debuit mutari. nam & *Icarus* & *Icarius* iidem. notum illud Propertii,

Icare Cecropiis merito jugulate colonis. Heins.

300. *In Cererem Iäsius, qui referatur, erit.*] Lib. III. Amor. Eleg. IX.

Viderat Iäsium Cretea diva sub Ida.

Hyginus de Geminis: Nonnulli etiam Triptolemum & Iasiona à Cerere dilectos, & ad sidera perlatos esse ajunt. Ciofan.

301. *Corrumpere.*] *Pervertere* duo scripti. *poterunt* Bernens.

303. *Et procul à scripta.*] *At procul ab scripta* meliores. pro *ingenuas manus* quatuor veteres, *nurus.* Heins. *Sed procul* Gryph. & alii. *nurus* vero recte. nam saepe has voces confuderunt librarii, ut lib. IV. Fast. 162. Val. Flac. II. 480. Stat. XII. 181. Claud. SI. Rufin. 64. in quibus omnibus locis codices scripti quidam, *manus* habent, pro *nurus.* & forte hinc misere adfecto. & vexato loco Silii XS. 40. remedium ferri posset, si legeretur,

——— *Madefacta veneno*
Assyrio nuribus vestes.

expendant eruditi. nisi quis *maribus*, pro viris malit. Burm.

305. *Erumpit qua non licet ire sacerdos.*] *Qua*, per quem locum. lib. IV. Eleg. SS. *Quaque ibis.* & Propertius lib. SIS.

Qua facit assiduo tramite vulgus iter.

Ciofan. *Irrumpit*, & *quo* pro *qua* recte multi vetustiores. *irrumpere* dicebantur, qui adyta non initiati subibant. sic lib. VI. Fast. 453. de Metello Vestam ex incendio auferente,

Dixit

Nec tamen eſt facinus molles evolvere verſus:
  Multa licet caſtae non facienda legant.
Saepe ſupercilii nudas matrona ſeveri,
  Et Veneris ſtantes ad genus omne videt.
Corpora Veſtales oculi meretricia cernunt:
  Nec domino poenae res ea cauſſa fuit.
At cur in noſtrâ nimia eſt laſcivia Muſâ?
  Curve meus cuiquam ſuadet amare liber?
Nil niſi peccatum, manifeſtaque culpa, fatendum eſt:
  Poenitet ingenii judiciique mei.
Cur non, Argolicis potius quae concidit armis,
  Vexata eſt iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
  Et ſeptem portas, ſub duce quamque ſuo?

Nec

Dixit & irrupit, factum dea rapta probavit.

Triſt. v. Eleg. I.

Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.

Pont. I. Eleg. VIII.

Nec tamen irrumpe, quo non licet ire.

ſequenti verſu pro *haec* quatuor, *hoc.* id eſt, hoc ipſo. quod Grutero & Berſmanno arridebat. HEINS. *Hinc* etiam tres. vid. ad Vellej. Pater. I. 9. & ad Quinctil. Declam. x. 16. XIII. 2. & alibi.

307. *Nec tamen.*] *Non tamen* multi editi & ſex ſcripti. *nil* unus.

312. *Nec domino poenae res ea cauſa fuit.*] Id eſt lenoni, qui nudas illas à conſpectu Veſtalium ſubmovere debuiſſet. MICYLL. De lenone interpretantur. ſed cur lenoni potius ob id poena decernatur, quam Ædilibus, qui Floralia exhibebant? Quare aut verſum hunc adulteratum eſſe cenſeo, aut ſcribendum,

Nec damno ſcenae res ea viſa fuit.

In Combiano pro diverſa lectione, *Roſcia cauſſa.* Certe Roſcius comoedus librum ediderat, in quo cauſam hiſtrioniae agebat, eamque comparabat cum eloquentiae ſtudio. Meminit hujus ſcripti Macrobius Saturnal. lib. II. cap. 14. Sed abruptus nimis ſit tranſitus à Veſtalibus ad Roſcium. HEINS. *Dominum poenae* Pontificem maximum exponit Merula, quia ille in Veſtales animadvertebat: quem fere Criſpinus ſequitur. ſed *poenae* eſt genitivus, & cum *cauſſa* conſtrui debet: nec lenonem intelligere placet. nam tunc ſtatuendum eſſet, Veſtales lupanar ingreſſas, & Lenonem debuiſſe iis intrantibus nudas removere. videndum an de Floralibus capere liceat, ad quae Veſtales venerint. & an dominus intelligatur, qui meretrices producit ludis illis ſpectandas, ut *domini* factionum in Circenſibus ludis. certe Veſtales ſpectaſſe gladiatores, qui etiam nudi plerumque erant, patet ex Suet. Aug. 44. vel ad Venales potuit reſpicere, quae nudae ſtabant, & contrectabantur. Vide comment. ad Suet. Aug. 69. & ita dominus eſſet mango, vel quicunque venales ancillas exponit. aut reſpicit aliud Poeta, nobis nunc ignotum. BURM.

313. *Cuiquam ſuadet.*] Quaedam editiones, *nequam. quicquam* Junian. *aliquem* Lovan. *quemquam* unus Heinſii. quod placet. vid. ad Phaedr. I. 15. & ſupra ad Epiſtol. XVII. 185. BURM.

315. *Manifeſtaque culpa fatenda eſt.*] *Fatendum eſt* veteres multi. HEINS. Ita I. ex Pont. VI. 25.

Quidquid id eſt, ut non facinus, ſic culpa vocandum.

ſilendum unus. *ferendum* alius. vid. ad IV. Met. 177. BURM.

317. *Cur non Argolicis potius quae concidit armis, Vexata eſt iterum carmine Troja meo?*] Hac de re conqueritur etiam lib. III. Amorum Eleg. XI.

Cum Thebae, cum Troja foret, cum Caeſaris acta,
Ingenium movit ſola Corinna meum.

CIOFAN. *Quae decidit* prima editio.

318. *Vexata.*] *Verſata* duo. *exacta* unus. Heinſius conjiciebat, *everſa eſt.* ſed nihil muto. indicat enim hoc verbo, *vexata*, materiem ad ſatietatem a Poetis tractatam, ut jam fatigati ſint lectores. ita fere Juvenalis Sat. I. 2. ſe *vexatum toties Theſeide Codri* dixit. ſi quis tamen *vexatam Trojam*, a Poëtis dici velit, eo modo ut illi facere dicuntur, quae ab aliis facta canunt, & ita ut a Graecis vexata fuit, deſcribunt, per me licet. ita Epiſt. VIII. 13. *Parcius Andromachen vexavit Achaia victrix.* BURM.

319. *Et mutua vulnera fratrum.*] De Eteocle

&

Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius eſt, patriae facta referre, labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Caeſar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
Traxiſſent animum ſic tua facta meum.
Arguor immerito. tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnae fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago ſe credere, ſi qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forſan (& hoc dubitem,) numeris levioribus aptus
Sim fatis; in parvos ſufficiamque modos.
At ſi me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii eſt immania Caeſaris acta
Condere; materiâ ne ſuperetur opus.

Et

& Polynice, vide Scholia in Ibin. Ciofan. *Cur mutua* Gottorph *Fratres* per appoſitionem volebat Francius.

321. *Non mihi.*] *Nec mihi* meliores. Heins. *Pugnatrix* Bernenſ. *negavit* Moreti.

322. *Patriae.*] Sulmonis Hunc locum expoſui in eo opuſculo, quod nuper de Sulmone ipſo conſcripſi, atque una cum Ovidii vita & effigie edidi. Ciofan. Sed puto per patriam hic Romam intelligi, quae communis civium Romanorum erat patria. vid.lib. III. Eleg. III.63. nec ſatis convenit Trojae & Thebis conferre oppidulum Sulmonem, ſed Romam, quae bellorum multitudine & gravitate materiam benigniorem, quam utraeque illae veteribus decantatae urbes, praebebat. malim praeterea, *fata patriae*, quia mox *tua facta* ſequitur, quae ut rectius Auguſto tribuuntur, ut mox videbimus, ita *fata* melius patriae adſcribuntur. *patriae bella* erat in duobus. *& plus eſt* etiam Moret. & Servii. Burm.

323. *Impleveris.*] *Impleverit* Moreti. *impleverat* Leid. mox, *pars modo* Francius.

330. *Ludere cymba.*] *Currere* Moreti, & tres alii. ſed praeſtat *ludere*, quod fit, cum nautae per otium ad oſtentandam artis peritiam, & navium habilitatem ludunt: Senec. Epiſt. IV. *Eodem die ubi luſerunt navigia, ſorbentur.* poſtea *luſoriae* naves leviſſima & expeditiſſima navigia dicta. Salmaſ. ad Vopiſc. Bonoſum cap. 15. *audeat exiguo* edidit Berſmannus. Burm.

331. *Forſan & hoc dubitem.*] Alii, *Forſitan hoc.* prim. Vatic & tres alii, *Forſitan haec.* Lege, *Forſitan & dubitem.* Heins. *Forſan in hoc dubitem* Gryph. Micyll. & alii. *forſan & hic dubium* Gottorph. *dubito* etiam tres. Vir doctus in Supplement. Actor. Lipſ. tom. VI. Sect. II. legebat; ſervata vulgata lectione, ſed ita diſtinguens, *Forſan (& hoc dubitem) numeris* &c. optime, ſic Ep. XVII. 37.

Hoc quoque enim dubito.

vid. ad Quinctil. de Inſt. Orat. XII. I. Burm.

332. *In parvos modos.*] *In parvis modis* Moreti & Junian. vid. II. Amor. VII. I.

334. *Onus.*] *Opus* Bernenſ.

335. *Immania Caeſaris acta.*] *Arma* Gottorph. & *ingentia* unus Heinſii. ut ita ſaepe Noſter & alii. Vide Bentl. ad Horat. II. Ep. I. 6. ubi neſcio cur vir acutiſſimus *fata* praeferat. ita *ingentia facta Sidonii juvenis* Sil. XI. 134. & XV. 414. *Fratris ſpirans ingentia facta Aſdrubal* Stat. II. 103. *ingentia dudum Acta* (vel, ut alii codices, *facta*) *vocant.* Plin. VIII. Ep. 24. *Sit apud te honor antiquitati, ſit ingentibus factis* Severus. de Cicerone in Catal. Pith. pag. 66.

Tunc redeunt animis ingentia Conſulis acta.

Florus IV. II. *Ob haec tot ingentia facta Dictator perpetuus & Pater patriae dictus.* ubi mallem, *ob haec & tot ingentia facta.* Claud. III. Stil. 38.

Facta ſequebatur, quamvis ingentia, livor.

& ita millies. Apud Horatium vero neceſſario mihi retinenda videntur, *ingentia facta*, propter quae Romulus, Liber, & Dioſcuri inter Deos recepti: & quae facta deinde enumerat, *colere terras, & humanum genus, bella componere*, &c. quae omnia praeſentibus & viventibus plus invidiae attulere, quam gratiae, quare poſt ea facta in coelum recepti; ut ſaepe alibi Horatius & Poëtae ceteri divinos honores horum Heroum, virtuti & factis adſcribunt. vid. lib. III. Od. I. Cicer. II. de Legib. 8. & II. de Natur. Deor. 24. Curt. VIII. 5.

qui

Et tamen ausus eram: sed detractare videbar,
  Quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, juvenilia carmina, veni;
  Et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
  Inque meas poenas ingeniosus eram.
Hei mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
  Literaque est oculos ulla morata meos!
Haec tibi me invisum lascivia fecit, ob Artes,
  Quas ratus es vetitos sollicitasse toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magistro:
  Quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
  Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
  Ut dubius vitio sit pater ille meo.

Cre-

qui omnes meritis & factis adscribunt, non fatis ingentibus, quibus hic locus non est. hic tamen *immania acta* non moverem, nam illa quoque ingentia, incredibilia, admiranda & laudabilia notant. ita IX. Met. 247.

Nam quamquam ipsius datur hoc immanibus actis.

Immanis vero exprimit Graecam vocem θαυμαστόν. vid. Torr. ad Horat. I. od. 27. Barth. ad Stat. IV. Theb. 148. Pricae. ad Apulej. Met pag. 7. Eumen. Paneg. pro Scholiis cap. IV. *Ut tanto esset illustrior gloria restitutionis, quanto ipsa moles restitutionis immanior.* sed aptissime omnium Vellej. Paterc. II. 46. *Cum deinde immanes res, vix pluribus voluminibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret.* BURM.

337. *Detractare videbar.*] Recusare, quia ingenium non erat aptum materiae. MERULA. Alias *detrectare* legitur, pro imminuere & detrahere aliquid gloriae vel laudi. MICYLL. Septem aut octo veteres, *delirare.* prim. Polit. & Hamburg. & Putean. *derecitare.* an pro *depretiare?* quo verbo Paulus usus leg. 22. D. ad legem Aquiliam. Glossae ineditae, *Depretiati*, ἐλαττωθέντος. Sed nescio an id saeculi Ovidiani sit verbum. Usus & eo Tertullianus non semel. & Sidon. Apoll. carm XXII.

Perpetuum pictura micat, nec tempore longo
Depretiata suas turpant pigmenta figuras.

nisi illic *depraedata* sit reponendum, cum *deprecata* sit in nonnullis membranis. duo alii, *detrectare verebar.* unus, *dedecorare.* alius, *decertare.* HEINS. *Detractare* Leidensis & tres alii. vide ad V. Met. 246.

340. *Et falso movi.*] Puto, *fovi.* HEINS. *Fasso* Putean. sed *falso amore* est Corinnae, falso nomine dictae. Heinsius etiam *fovi* volebat; sed non opus. IV. Trist. X. 59.

Moverat ingenium totam cantata per urbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.

& mox *cor, quod levis caussa moveret, erat.* Ita *forma movit pectora* VII. Met. 28. Crispinus explicat, quasi ipse non amaverit, sed aliorum amores ineptos scripserit. belle. *ut falso* Bersman. Ms. BURM.

342. *Inque meas poenas.*] *Inque meos casus* Excerpta Vossii & quatuor libri; ut I. Trist. VII. 19.

Inque meos si non lacrymam demittere casus.

343. *Hei mihi, cur didici? Cur me.*] *Quod didici, quod me docuere* meliores. HEINS. Ita II. Amor. III. 1.

Hei mihi, quod dominam nec vir nec femina servas.

multi scripti, *quid didici, quid me?* & mox, *litera cur oculos*, Franco. *litera quidve oculos* Lovan. *discere* vero simpliciter poni vidimus ad Petron. cap. LVIII. vid. & I. Art. 428. BURM.

345. *Haec tibi me invisum lascivia.*] Non procedere mihi sensus videtur, nam nihil praecessit, unde *haec* lascivia dici possit. quare vel legendum, *At tibi*, vel, quod mallem,

Haec tibi me invisum lascivas fecit ob artes.

haec, littera scilicet, me tibi invisum fecit, quia ex studio & Poëtices cultu provenerunt illae artes lascivae, quas tu ratus es adulteria docere, quae tu lege severissima coercuisti. *sollicitasse* plerique scripti & optimae Editiones. *foces* Excerpt. Vossii. perperam. BURM.

348. *Quodque.*] *Quique* Polit. prim. *quaeque* Lovan. *quod minime* Moreti,

350. *Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.*] Sub finem hujus libri:

Non

Crede mihi; mores distant à carmine nostri.
Vita verecunda est, Musa jocosa, mihi.
Magnaque pars operum mendax & ficta meorum
Plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi, sed honesta voluptas:
Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito poenas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino,
Praecepit Lyrici Teïa musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.

Fa-

Non ego mordaci distrinxi carmine quemquam,
Nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato littera mista joco est.

Lib. IV. Eleg. ultima:

Nec, qui detrectat praesentia livor, iniquo
Ullum de nostris dente momordit opus.

Lib. IV. de Ponto Elegia XIV.

Exstat adhuc nemo saucius ore meo.

Et in Ibin:

Tempus adhuc lustris mihi bis jam quinque peractis,
Omne fuit Musae carmen inerme meae.
Nullaque, quae possis, scriptis tot millibus, exstat,
Littera Nasonis sanguinolenta legi.

CIOFAN. *Arguat at nomen* duo. *arguit*, vel *laeserit* Junian. *laeserit* tres alii.

352. *Ut dubius vitio.*] Jos. Scalig. legit, *Ut vitio factus sit pater ille meo*; atque *filios vitio* dicit esse spurios, & *facere patrem vitio* de moecho dici. ut Martial. XII. 43. *Huic semper vitio pater fuisti.* BERSM. Sed *dubius pater* vitio, id est culpa, Nasonis factus intelligi debet. *vitium* enim pro culpa passim dicitur. vid. II. Amor. XIV. 10. Martialis etiam locus sensum illum, quem ipsi dat Bersmannus, respuit; non corrupisse se uxores alienas dicit Naso, ut pater non posset securus esse, ex se esse conceptum filium. BURM.

354. *Musa jocosa mea.*] Alii, *mea est. mihi* rectius vetus liber. superiori etiam versu legatur concinnius, *distant mores à carmine nostri.* HEINS.

355. *Magnaque pars mendax operum est & ficta meorum.*] *Magnaque pars operum mendax & ficta meorum Plus sibi permisit* cum melioribus. HEINS.

358. *Auribus apta refert.*] Prim. Polit. & tres alii, *feret.* prim. Vatican. & duo praeterea, *feres.* quatuor, *ferens.* quod sequor. superiori etiam versu pro *voluntas* reponsui, *voluptas* cum prim. Vatic. & duobus aliis. HEINS. *Apta damus* duo cum prima editione. *dabat* Moreti. *acta refert* quatuor cum Bernens. *acta ferunt* alius. *acta feres* prim. Polit. *voluptas* vero recte; ut etiam Caecilius apud Minutium Felicem. cap. XII. vocat ludos scenicos, *honestas voluptates*; ubi vide comment. BURM.

359. *Conviva.*] *Operumque Terentius esset* Francof. quod quid sit nescio. sed tu vide ad Petron. cap. XXXIII.

360. *Essent pugnaces.*] *Pugnantes* Putean. alt. *atroces* Moreti.

361. *Teneros.*] *Demens* Lovan. & mox idem cum alio, *poenas tuli.*

363. *Quid nisi cum multo Venerem confundere vino Praecepit Lyrici Teia Musa senis.*] Unde lib. III. De Arte, Anacreonta ipsum vocat vinosum:

Sit quoque vinosi Teia Musa senis.

Valerius & Plinius tradunt Anacreonta acino uvae passae suffocatum, quinque & octoginta annos natum. CIOFAN. *Venerem perfundere* Ms. Bersm. post hoc distichon in Puteaneo & nonnullis aliis legebatur in margine adscriptum,

Alceus ingentes movit praeceptor amores,
Alceus ipse tamen transit in urbe sua.

Quae Heinsius credit ex Ciceron. IV. Tusc. 33. à sciolo quodam repetita, ubi Alcaeus de Juvenum amoribus scripsisse dicitur, & Anacreonti jungitur. & veteres lyricos non nisi amatoria scripsisse di-

cit

Fabula jucundi nulla eſt ſine amore Menandri:
  Et ſolet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipſa quid eſt, niſi turpis adultera, de quâ
  Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius eſt illi flammâ Chryſeïdos? utque
  Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyſſea eſt, niſi femina, propter amorem,
  Dum vir abeſt, multis una petita procis?
Quis niſi Maeonides Venerem Martemque ligatos
  Narrat, in obſcaeno corpora prenſa toro?
Unde, niſi indicio magni ſciremus Homeri,
  Hoſpitis igne duas incaluiſſe Deas?
Omne genus ſcripti gravitate Tragoedia vincit:
  Haec quoque materiam ſemper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, niſi caecae flamma novercae?
  Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.

Quid?

cit Pindarus II. Iſthm. initio. ubi Schol. Alcaeum, Ibycum & Anacreonta conjungit, qui cum rogaretur, cur non Hymnos in Deos potius, quam pueros ſcriberet, reſpondit, *οὗτοι ἡμῶν θεοί εἰσι.* quare & in hoc ſpurio verſu pro *Alocus* forte, *Ibycus*, legi deberet. & verſu ſecundo *manſit in urbe ſua.* ceterum ipſum Anacreonta fuiſſe ſobrium & temperantem, cum laudes vini & ebrietatis caneret, docet Athenaeus X. 7. BURM.

367. *Battiade.*] *Bacchiade* Bernenſ.

370. *Et ſolet hic.*] Malo, *haec.* fabula videlicet. HEINS. Non meminerat vir Illuſtris eorum, quae notaverat ad Ep. XV. 41. *hic* eſt Menander, qui ſolebat legi. nihil ergo muta contra libros & conſuetudinem loquendi. vide de hoc loco etiam Gronov. Diatr. Statian. cap. XXIX. Praeterea ex hoc loco diſcimus, virgines etiam Romanas liberalibus artibus & diſciplinis excultas, & ſcholas & ludos literarios frequentaiſſe, ſecus, ut apud Graecos. de quo vide Caſaub. & Menag. ad Diogen. Laërt. I. 91. & ita Poetarum lectionem Puellis commendat Noſter lib. III. Art. 329. & *ſeqq.* & *doctas* fuiſſe Romae, & quae volebant eſſe lib. II. 281. dicit. male vero Menagius de Puellis capit noſtri praeceptum lib. II. Art. 121. ubi Juvenes inſtruit. BURM.

371. *Ilias ipſa quid eſt, niſi turpis adultera.*] Famoſa Helena. *Turpis* enim hoc quidem loco ad mores, non ad faciem refertur. In Epiſtola Oenones ad Paridem de ipſa Helena:

Haerebat gremio turpis amica tuo.

Et in Epiſt. ad Proteſilaum:

Quid petitur tanto, niſi turpis adultera, bello?

Verum hic verſus aliter legitur in aliis lib. *Ilias ipſa quid eſt aliud niſi adultera.* idque fortaſſe rectius. CIOFAN. *Niſi turpis adultera* cum primis editionibus, Epiſt. Laodamiae,

Quid petitur tanto, niſi turpis adultera, bello?
HEINS.

372. *Amatorem.*] Paridem. *Amator fingere poteſt: Amans vere amat.* Donatus. CIOFAN.

373. *Quid prius eſt illic flamma Chryſeidos, aut qui.*] Ms. *illi.* adverbialiter, ſicut apud Maron. *illi mea triſtia facta, Degeneremque Neoptolemum* &c. BERSMAN. Lege, *utque* cum melioribus. *illi* etiam pro *illic* in iiſdem. HEINS. *Au quae* tres libri.

374. *Irates rapta.*] *Lapſa* unus. *bella movere duces* Junian. *rapta Puella viros* Bern. Heinſius olim maluerat, *iratum ducem*, ut ad Achillem & initium Iliados reſpexerit Naſo. ſed plurali ſaepe utuntur Poëtae pro ſingulari. BURM.

376. *Petita viris.*] Imo, *procis.* quod priſcae editiones & multi ex ſcriptis agnoſcunt. vide Notas ad II. Epiſt. Sabini. HEINS. *Sola petita* unus Heinſii.

377. *Quid niſi Maeonides.*] Aut legendum eſt, *Quid? non Maeonides.* ut in Amor. II. IX. 7.

Quid? non Haemonius quem cuſpide perculit heros,
  Confoſſum medica poſtmodo juvit ope.

& mox, *Quid? non Tantalides* &c. aut, *Quis niſi.* quod poſterius quinque ſcripti agnoſcunt. HEINS. Sed ad lib. II. Art. 368. Heinſius voluit legi, *Quid niſi*, mox etiam 385. quidam codices, *Quid niſi Tantalides*; & alii, *Quis niſi*, ut edidit Micyllus.

378. *Prenſa.*] *Preſſa* Putean. Lovan. & tredecim alii cum prima edit. *nuda* unus. *juncta* duo.

381. *Omne genus ſcripti gravitate Tragoedia vincit.*

Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Pisaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingueret ut ferrum natorum sanguine mater,
Concitus à laeso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres, cum pellice regem,
Quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Aëropen frater sceleratus amasset;
Aversos Solis non legeremus equos.

Im-

cit.] Hinc colligi licet quam arduum difficileque sit Tragoediam scribere CIOFAN.

383. *Nam quid in Hippolyto.*] Enumerat Tragoedias omnes, à priscis illis auctoribus scriptas: in quibus amores contineri ostendit. CIOF. Enumerat nunc omnia fere Tragoediarum argumenta, quae vel Graeci, vel Latini Poëtae arripuerunt. nos, quantum poterimus, breviter ex Poëtarum veterum reliquiis ea illustrare conabimur, professi antea, magno nobis adjumento fuisse diligentiam virorum doctorum, & in primis Meursii & Fabricii in Bibliotheca Graeca. *Hippolytum* inter Graecos scripsere Sophocles, sed quae periit, & Euripides, cujus exstat, & quae etiam *Phaedrae* titulo laudatur, (ut docet Fabricius in Biblioth. Graec. lib. II. cap. 18) ut itidem Senecae *Hippolytus* in codice Mediceo, *Phaedra* inscribitur, teste Heinsio. Lycophronem etiam & Sopatrum scripsisse Tragoediam hoc nomine Delrius ad Senecam tradit. Sopatri laudat Athen. lib III. Lycophronis Suidas in ejus vita. pro *caecae saevae* habent Excerpt. Voss. Gryph. *scaevae* vel *saevae* Bersm. Var. Lect BURM.

384. *Canace.*] Huc pertinuisse Euripidis *Aolus* videtur; cujus frequens mentio. & *Canacem parturientem* saltasse Neronem scribit Sueton. cap. 21. quae cujus fuerit fabula nescio? notandum vero *nobilem* hic pro famosa dici, ut Donatus ad Ter. Hecyr. v. II. 31. *nobiles* proprie dici gladiatores & meretrices. & ita Hispalam *nobile scortum* vocat Livius XXXIX. 9. ut & suam meretricem Clitipho apud Terent. Heaut. II. I. & Phrynen Val. Max. IV. 3. & 83. & Laida Lactant. II. 15. & ita alii. *fratris amore feror* volebat Francius. BURM.

385. *Tantalides*] Inter Sophoclis tragoedias perditas *Hippodamia* & *Oenomaus* citantur, quae forte una eademque, & huc spectare videtur. Euripidis etiam *Oenomaus* a Fabricio non omittitur. apud Suidam Diogenes Tragicus dicitur cognominatus fuisse *Oenomaus*, quod suspectum mihi accidit, cum reliqui id cognomen ignorent, & forte Suidam in fraudem induxerit tragoedia *Oenomaus*, quam ille Diogenes scripsit, & quam laudatam repperiens, credidit cognomen fuisse Diogenis. inter Latinos Attius *Oenomaum* scripsit, cujus fragmenta passim Nonius servavit. BURM.

385. *Currus eburnus.*] Triumphalis currus ex ebore. Tibullus: I. 8.

At te victrices lauros, Messalla, gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.

Significat autem hoc loco *Agamemnonem* Tragoediam, quam apud Latinos scripserat Attius. CIOFAN.

386. *Pisaeam.*] *Pisidiam* Polit. & duo alii. *Posidiam* unus. *Pisediam* Palat. *Piseidam* Servii.

387. *Tingueret ut ferrum &c.*] *Medeam* Tragoediam intelligit, quam scripserunt idem Attius, Ennius, Varro, & ipse Ovidius: quas desideramus omnes, ut & alias, quarum hic mentio est. CIOF. *Medeam* quis non Tragicorum scripsit? de Æschyli Medea dubitat Fabricius. nec video a Stanleio inter fragmenta memoratam. Euripidis exstat, quam Ennium Latine fere expressisse constat; quamquam illam non Euripidis quidam, sed Neophronis Sicyonii crediderunt. vid. Diog. Laërt. lib. II. Sect. 134. sed esse neutrius, verum alterius Euripidis junioris magno conatu probare nititur Sam. Petit. VI. Miscel. 15. Carcinus quoque Medeam fecit & Dicaeogenes, & Demologus, sive Dinolochus, & Diogenes & alii. de Ennii Medea, vide Columm. ad Enn. pag. 194. ubi & de duplici Medea Graeca ab utroque Euripide scripta agit, & alios Poëtas recenset, qui hoc titulo Tragaediam scripsere, inter quos Dionysium sive Oenomaum, pro Diogene, de quo nos modo egimus, enumerat. Inter Latinos praeter Ennium, scripsere Pacuvius, Attius, M. Varro. & Ovidius: nam qui post nostri Nasonis tempora scripserunt, ut Seneca, ab Ovidio innui non potuerunt. exstat & versibus Virgilianis consutum fragmentum, sub nomine Hosidii Getae, de quo nos ad Quinctil. lib. XIII. cap. 5. & X. I. an Lucanus etiam Medeam inchoaverit, vid. Barth. ad Stat. II. Silv. 7. Maternus etiam apud Auctorem Dialogi de Orator. cap. 3. BURM.

387. *Natorum sanguine.*] Duos filios ex Jasone suscepit Medea, quos postea ab illo contempta, & Creusa, Corinthiorum regis filia, ducta uxore, trucidavit: libro VII. Metamorphoseos:

——— ——— utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis.

In Epist. Hypsipyles de Medea:

Utque ego destituor conjux, materque duorum,
A totidem natis orba sit, atque viro.

Et

Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oresten,
Ægysthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
Quem leto fallax hospita pene dedit?
Quid loquor Hermionen? quid te, Schoeneïa virgo?
Teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?

Quid

Et in Epistola ipsius Medeae:

Per superos oro, per avitae lumina flammae,
Per meritum, & natos, pignora nostra, duos.

Pessime est in vulgatis *tuos.* Apollodorus extremo lib. I. Τούς τε, ait, παῖδας, οὓς ἔσχεν ἐξ Ἰάσονος Μέρμερον, καὶ Φέρητα, ἀπέκτεινε. Quos praeterea ex Jasone filios susceperat, Mermerum & Pheretem trucidavit. Ælianus vero non Medeam filios, sed Corinthios interfecisse: Euripidemque, qui eorum precibus, ut id confingeret, adductus est, hujus fabulae auctorem fuisse scribit sub finem lib. v. De Var. Historia. Hyginus cap. xxv. *Medea Æetae & Idyae filia cum ex Jasone jam filios Mermerum & Feretum procreasset, summaque concordia viverent, objiciebatur ei, hominem tam fortem ac formosum, nobilem, uxorem advenam, atque veneficam habere. Huic Creon Menoeci filius, rex Corinthius filiam suam Creusam dedit uxorem. Medea cum vidit se erga Jasonem benemerentem, tanta contumelia esse affectam, coronam exuens fecit auream, eamque muneri jussit filios suos novercae dare. Creusa munere accepto, cum Jasone & Creonte conflagravit. Medea ubi regiam ardere vidit, natos suos ex Jasone Mermerum & Feretum interfecit, & profugit Corintho.* Vide & Pausaniam in Corinthiacis. CIOFAN.

389. *Focit amor subitas volucres &c.*] *Tereus* Tragoedia significatur: quam scripsit Attius. CIOF. Hujus argumenti fuere *Tereus* Sophoclis & Euripidis, & Carcini. *cum conjuge* Bernens. *volucres subita cum pellice* Lovan. BURM.

391. *Si non Æropen.*] Scripti plerique, *Europen.* etiam ex editis plurimi. sed legendum, *Æropen.* Euripide Oreste, λέκτρα Κρήσσης Ἀερόπης δοχίας. Sic & Apollodorus. apud Dictyn etiam Cretensem operis initio castigandum, *Menelaus Æropa & Plisthene genitus.* Corruptus & in hac voce Scholiastes Statii ad lib. IV. 306. HEINS. Ærope Uxor Atrei. hujus argumenti sunt, gemina *Thyestes* Sophoclis, quarum una *Thyestes Sicyonius*, altera simpliciter *Thyestes* dicitur: ejus etiam *Atreus* vel *Mycenae* huc spectare videtur. nec non Euripidis *Atreus* & *Cressae.* nam hanc huc spectare apparet ex Scholiaste Aristoph. ad Vespas. vs. 760. Ἐν Κρήσσαις Εὐριπίδου ὁ Ἀτρεὺς πρὸς τὴν Ἀερόπην κρινεῖ ταῦτα. vid. & Scholiastem eumdem ad Acharn. 432. & praeterea Aeropen Cressam fuisse Noster lib. I. Art. am. 327. docet:

Cressa Thyestee si se abstinuisset amore.

& Lycophr. ad Cassandr. vs. 140. dicit Aeropen fuisse filiam Catrei (rectius Crethei) Cretensis, unde Menelaus Semi-Cres, ἡμικρὴς dictus. vid. & Schol. Sophocl. ad Ajac. 1306. ubi *Cressae* Euripidis citantur. qui locus Meursium, Fabricium & Barnesium fugit. vide Egregie de Cressis Euripidis Bentl. in Epistol. ad Milium. pag. 23. & inde caussa apparet, cur Cretam abierit Menelaus, cum Paris ejus uxorem raperet. meminerunt & Hesychius & Athenaeus *Cressarum* Æschyli. & Ennium *Cressas* dedisse patet ex Nonio in *fretum.* vid. Columnam ad Enn. pag. 286. *Thyestes* etiam Apollodori Tarsensis Cleophontis Atheniensis; ut & Chaeremonis & Diogenis & Carcini laudatur. Inter Latinos Sempronii Gracchi *Thyestes* a Prisciano laudatur, etiam Pomponius secundus, & Mamercus Scaurus, teste Dione, *Thyesten* scripserunt. & Maternus. vid. Dialog. de Orat. cap. III. sed hi post Ovidium. BURM.

393. *Scylla.*] Hujus argumenti nullam invenio inter enumeratos a Meursio & Fabricio, qui recte Aristotelem de Poët. cap. XV. θρῆνον Ὀδύσσεως ἐν τῇ Σκύλλῃ explicat lamentationem Alexis in loco, qui Scylla vocatur, non in Tragoedia Scylla dicta. quid enim Ulixi cum Scylla? pro *cothurnos* Moreti habebat, *libellos*, & *deformisset* Leidens. BURM.

395. *Electran.*] Habemus Sophoclis & Euripidis hoc titulo Tragoedias. Sophoclis Latine, sed male vertisse Atilium constat ex Cicer. lib. I. de Finibus. cap. 2. Quintum Ciceronem, Marci fratrem, etiam scripsisse *Electran* (forte versam ex Euripide) idem Cicero ad Q. Fratr. lib. III. Ep. 6. nos docet. BURM.

395. *Oresten.*] Nemo magis, ut Virgilius dicit, lib. IV. Æneid. 471. *agitatus fuit.* nam eum spectant *Eumenides* Æschyli, & *Choephori*, imo & ejus *Agamemno* & *Proteus Satyricus*, quibus quatuor vicisse Æschylum dicitur in argumento Agamemnonis, & quae quatuor tragoediae affinis argumenti *Tetralogiam* conficiebant, quae vocabatur *Orestia*, de qua & alius Tetralogiis vide egregie Casaubonum ad Athen. VIII. 14. & X. 7. & de Satyrica Poësi pag. 163. & ad Laert. III. 56. &

Quid Danaën, Danaësque nurum, matremque Lyaei?
Haemonaque, & noctes cui coiere duae?
Quid Generum Peliae? quid Thesea? quidve Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?

Huc

Periz. ad Ælian. II. Var. 8. & 30. *Orestem* etiam scripsit Euripides. & Theodectes. Inter Latinos Ennius, Naevius, Pacuvius & Attius (quamquam de hoc dubium est.) *Dulorestis* nomine scripserunt. huc & pertinere videtur *Erigone* Attii. nam Erigone Clytemnaestrae & Ægysthi filia, quam Orestes conatus est occidere. & huc refer ejusdem Attii *Agamemnonidas*. *Orestem Matricidam* cantavit etiam Nero Sueton. cap. 21. *Eumenides* etiam Ennii ex Æschylo versi sunt. v. Columm. ad Enn. pag. 250. Caeterum hic quidam codices legunt, *nec egentem*, *vel egeutem* ut Junian. & septem alii habent. Burm.

396. *Ægysthi crimen Tyndaridaique.*] *Ægysthus* Tragoedia a Livio Andronico scripta. Ciofan. Ægysthum & Clytemnaestram scripsit Sophocles Graece, & Latine Attius. Livii etiam Andronici Ægisthus passim a Nonio citatur. Burm.

397. *Nam quid de Tetrico.*] De Bellerophonte & Chimera Apollodorus lib. II. & ipse lib. IX. Metam. Ciofan. *Bellerophontes* Euripidis passim a veteribus laudatur, ut & *Steuoboea*, quae an diversa fuerit, haud definio, Theodectes etiam *Bellerophontem* scripsit, ut & Astydamas. *Quid tibi de tetrico* Putean. Bern. & sex libri. *tetricae* unus. Burm.

399. *Quid loquor Hermionen?*] *Hermiona* Tragoedia scripta est ab eodem Livio, & Pacuvio. Ciof. *Hermionen* Sophoclis laudat Eustath. ad initium Odyss. Δ. Livius etiam Andronicus & Pacuvius scripserunt hoc argumento fabulam. Burm.

399. *Quid te Schoeneia virgo?*] *Ceneia* legendum est, Atalantam enim intelligit, Cenei regis Scyri Insulae filium, cujus fabulam habes apud Ovid. X. Met. Diodorus tamen non *Cenenm*, sed *Schoeneum* illum appellat, à quo *Schoenetam* quidam virginem, non *Ceneiam* malunt appellare. Merula. *Schoeneia* legendum, per *Sch.* ita enim apud Graecos passim scribitur. ut in Commentariis Theocriti & Apollonii, & apud Pausaniam in Arcadicis, qui & urbem Schoenuntem, à Schoeneo Atalantes patre appellatam dicit. De Ceneo autem Scyri rege, nihil alibi traditur, quod quidem ego viderim. Micyll. *Atalauta* Tragoedia ab eodem Pacuvio tractata est. De Atalanta hic Noster in Metamorph. & Apollodorus lib. III. Bibliothecae. Ciof. *Atalantam* olim Æschylus scripsit, & Antiphon, an vero Ἀταλάνται Epicharmi huc spectent nescio. & cum *Atalanta* etiam *Menalippe* vocaretur, huc pertinere posset Sophoclis *Menalippe*, nisi illa alio spectet; ut *Menalippe* Euripidis, quam Ennius expressit, de qua vide Columm. ad Enn. pag. 279. qui tamen male negat Sophoclem hujus nominis fabulam dedisse, quam laudat Scholiast. Aristoph. ad Ranas. ỹ. 100. certius huc referri potest *Meleager* Sophoclis & Euripidis, quam & inter Latinos Attius docuit. Antiphontis Rhamnusii etiam *Meleager* laudatur. *Atalantam* Sempronii Gracchi laudat Priscianus lib. VI. *Cepheia virgo* unus, ut *Andromeda* intelligatur. sed de illa mox agetur. Burm.

400. *Phoebas amata.*] *Cassandram* innuit. quo pertinet *Agamemnon* Æschyli. an & Ionis Chii nescio, & *Alexandra* & *Cassandra* Sophoclis, & *Alexandra* Euripidis laudantur, sed de Euripidis dubium est, an *Alexander* debeat inscribi, & ad Paridem referri. vide Barnesium ad Argumentum Alexandrae. & itidem incertum de Ennii *Alexandro*, sive *Alexandra*, facit titulus a Scriverio illi praepositus. sed *Alexandrum* vocandum patet ex fragmento apud Varron. lib. VI. de L. L. pag. 78. *Quapropter Parin pastores nunc Alexandrum vocant.* neque illic de amoribus Cassandrae & Agamemnonis actum. Burm.

401. *Quid Danaën.*] Hanc Tragaediam scripsit Naevius. Ciofan. *Danaë* Æschyli, Sophoclis & Euripidis passim citatur a veteribus. quamquam Æschyli titulus dubius est, & *Danaides* ab aliis vocetur. cui argumento similes sunt ejus *Supplices*. huc quoque forte pertinet *Acrisius* Sophoclis. *Danaën* Naevii quoque Laudant Latini Grammatici. male vero hic quidam codices *Danaum* exhibent. Burm.

401. *Danaësque nurum.*] Ita legendum existimo, ut de Andromeda intelligatur: potius quam, *Danaumque nurus*. Quas enim nurus Danai intelligamus, cum Danaus generos tantum ex filiabus suis habuerit, non nurus? De Andromeda autem eo potissimum meminisse videtur Poëta, quod ea causa extiterit ejus tumultus & cladis, qua Cephenes interierunt a Perseo in nuptiis Andromedae occisi partim, partim in saxa conversi: quam fabulam idem Ovidius describit in quinto Metamorphoseon. Micyll. *Danaique nurus.* Filiae Danai in Tragoediis notae, nullae notae Danai nurus. Quare repone cum primis editionibus & scriptorum multis, *Danaësque nurum*. Andromeda Persei uxor, & proinde *Danaes nurus*. Heins. Gronov. Diatr. Stat. cap. 43. legit, *Danaasque nurus.* Bersm. Ms. *quid damnem Danaesque nurus*. *Andromedae* titulo ediderunt fabulam Sophocles & Euripides; & hujus in summo olim pretio fuisse docet Lucianus in libello quomodo Historia sit scribenda; in initio de Abderitis narrans, illos, morbo quodam insolito laborantes, Andromedan, quem Archelaus egerat, cantasse. Phrynichi quoque *Andromeda*

Huc Iöle, Pyrrhique parens; Huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes;
Vixque meus capiat nomina nuda liber.

Est

meda laudatur. Inter Latinos Livius Andronicus, & Ennius & Attius docuerunt. BURM.

401. *Matremque Lyaei.*] *Semelen* dedit Æschylus, Diogenes Oenomaus, & Carcinus. huc forte & spectant Æschyli Διονύσου τροφοί. Spintharus quoque *Semelem* fulmine percussam scripsisse traditur. BURM.

402. *Haemoniaque, & noctes &c.*] Nihil difficultatis aut vitii versus habet, si legas, *Haemonaque & noctes, &c.* quo pacto in Aldinis habetur. Nam conjunctio *vel*, si interponatur, versum magis contaminat, quam emendat. *Et* pro expositum particula *seu*, non *vel*, ponenda erat. Ego aut Poetam de utraque fabula dicere voluisse puto, Haemonis sc. & Alcmenes. nisi quod contra vulgarem traditionem, duas noctes pro tribus in unam coisse dicit. quod tamen & ipsum certo aliquo autore fecisse videtur. MICYLL. Quidam codices, *Alcmaenam & noctes.* quae lectio perperam suos approbatores invenit. Politianus ex vestigiis antiqui codicis, in quo *Hermonam*, refingit *Harmoniam.* frustra. Vulgata scriptura bene se habet, cujus argumenti extat etiamnum Sophoclis *Antigone.* Propert. lib. II. 8.

Quid? non Antigones tumulo Boeotius Haemon
Corruit, ipse suo saucius ense latus.

noster in Ibide:

Nec tibi, si quid amas, felicius Haemone cedat.

HEINS. *Antigone* etiam Euripidis laudatur. & inter Latinos Attii. *Æmenaque* Bersmanni Mss. qui reposuit, *Alcmenam. Almenam* habent multi. BURM.

402. *Et noctes quae coiere duas.*] Amphitruonem Tragoediam persecutus est Attius. CIOFAN. Legendum, *noctes cui coiere duae*, Alcmenae & Jovis amores innuit, quanquam alii tres noctes coisse contendant. unde Hercules Lycophroni τριέσπερος λέων dicitur. HEINS. *Amphitruonem* Æschylum scripsisse Meursius in Bibliotheca Graeca refert, sed Fabricius refert ad Alexandrinum Æschylum. an autem huc pertineat nescio, ut nec, an duae hoc titulo Sophoclis. sed potius huc refero *Alcmenen* Æschyli & Euripidis, & Jonis Chii, & Astydamantis. BURM.

403. *Quid generum Peliae.*] *Admetum*, cujus Socerum Peliam quoque vocat in Ibin. ỳs. 442.

Ut vetus Admeti decipiare socer.

huc spectat *Alcestis* Euripidis Graeca, & Naevii & Attii Latina. Latine etiam vertit Buchananus. BURM.

403. *Quid Thesea.*] *Theseus* Sophoclis & Euripidis laudatur, in qua Ariadnes & Thesei amores argumentum praebuisse verosimile. Achaei quoque & Cleophontis *Theseus* citatur a veteribus. BURM.

403. *Quidve Pelasgum Iliacam tetigit qui rate primus humum?*] Tragoediam Protesilaum persecutus est idem Naevius. CIOF. *Protesilaus* Euripidis olim exstitit. Inter Latinos scripserunt Livius Andronicus & Naevius, titulo, ut Scriverius vult, *Protesilaodamiae.* ita duas Livii, *Laodamiam* & *Protesilaum* in unum contrahens BURM.

404. *Qui rate.*] *Pede* nonnulli. ut v. Trist. Eleg. ult.

Ut vivat fama conjux Phylaceia, cujus
Iliacam celeri vir pede pressit humum.

HEINS.

405. *Huc Iöle.*] Vetus liber Politiani, *Acciona*, unde ille *Alcyone* conjectabat legendum. sed cum Sophoclis *Trachiniae* exstent, & *Hercules Oetaeus* sive Senecae, sive alterius, quod opinor, ab hoc argumento non sint alienae, nil temere mutem. HEINS.

405. *Pyrrhique parens?*] *Achilles* Tragoedia ab Attio, Ennio, & Livio scripta est. CIOFAN. Deidamiae & Achillis amores intelligit, quos Sophocles & Euripides complexi sunt in Tragoediis, quarum titulus erat Σκυρίαι. *Scyrias* enim Deidamia erat, ut vocatur s. Art. Amand. 682. *Achillis* vero nomine fabulam dedere Carcinus, Cleophon, Chaeremon, Aristarchus Tegeates, Diogenes & Jophon Sophoclis filius. Latinos Ciofanus memoravit: an Achillis ἐρασταὶ Sophoclis huc referri debeant nescio, cum ibi impudicitia ejus videatur argumentum praebuisse, de quo mox. *Priamique parens* Leidens. BURM.

405. *Herculis uxor.*] *Deianira*, quo pertinent *Trachiniae* Sophoclis, ex quibus *Hercules Oetaeus* Latinus expressus. Attius quoque *Trachinias* vertisse traditur. BURM.

406. *Hylas Iliadesque puer.*] *Hylae* titulo Tragoedias nullas repperi. sed *Ganymedem* Alcaei memorant veteres. Atyn etiam intelligi posse censebat Merula, sed Micyllus recte de Ganymede explicabat. *Iliacusque* multi scripti, & quidam editi. BURM.

407. *Tempore deficiar.*] M. Tullius, Sallustius, alii dicunt: *tempus me deficiet.* CIOFAN. In multis, *Deficiam.* Unde Heinsius conjiciebat, *tempora deficiant*, & mox, *capias*, ut duo veteres habebant. in Gottorp. erat, *tempore destituar.* sed vid. Epist. v. 150. & Cicero & alii passim dicunt: *defici re*, quando illa deest. *prosequar* etiam tres. *persequar omnes* Bernens. BURM.

408. *Capiet.*] *Capias* rectius duo veteres. HEINS. *Nomina sola.* Bernens.

400. *Est*

Est & in obscaenos deflexa Tragoedia risus,
Multaque praeteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregisse suis fortia facta modis.
Junxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe suâ.

Nec,

409. *Est & in obscoenos deflexa.*] *Deflexa* vel *conversa* Leidens. *commixta* Palat. *devexa* alius. *commissa* pr. Vatic. intelliguntur Tragoediae Satyricae, ut Faber. 1. Ep. 3. censet, quales veteres Poëtae plurimas scripserunt; quarum recensum agit Casaubonus lib. 1. de Satyr. Poësi cap. v. una hodie exstat Cyclops Euripidis, quam illustrat idem vir summus cap. vi. Burm.

410. *Multaque praeteriti verba pudoris habet.*] Multa habet in quibus pudor est praeteritus, à quibus abest verecundia. ut mox infra loco in vulgatis mendoso,

——— *apud quos*
Rebus abest omnis nominibusque pudor.

Simili modo locutus est Noster Amor. lib. iii. Eleg. 1. ℣ſ. 22.

Dum tua praeterito furta pudore refers.

Quare non possum accedere Tanaquillo Fabro in Epistolis lib. 1. Epist. 3. reponenti, *praetexti pudoris.* Nec felicius illi conjectura successit in altero Nasonis loco lib. 1. Artis Amatoriae, ubi pro *Praeteritum tulerit, reddideritque nihil*, reponi vult, *Nam pretium tulerit, reddideritque nihil.* cum vulgata scriptura nihil sit acutius ac elegantius. Heins. Nihil mutandum hic, apparet ex lectione diversa antiqui codicis, qui *neglecti pudoris* habet, quae glossa τοῦ *praeteriti.* male Merula ad tempus praeteritum refert, quo aliquid obscoenum quis gesserit. *praepositi* unus. *habent* Bernens. Burm.

411. *Nec nocet autori.*] Nec nocet Homero. Merula. Vide num magis de alio quopiam intelligendum sit poëta, qui Achillis amores descripserit Elegiaco, aut simili aliquo carmine. Micyll. Varie tentatus est hic locus a viris eruditis, sed intelligendum videtur de Sotade, cujus Ilias ab Hephaestionis Scholiaste citatur. *Sotadium* enim carmen, ut ex Grammaticis, tam Graecis, quam Latinis discimus, valde enervatum erat, quibus numeris & Ennius nonnulla conscripserat, ut Scaliger ad Varronem contendit. ipse Sotades impurus homo, quare *Cynaedus* a Martiali vocatur. & Homeri versus in *metrum Sotadicum* redegisse dicit Scholiastes Hephaestionis pag. 10. vid. & Suidam & Quinctil. lib. 1. cap. 8. Heins. Valde probabilis Heinsii conjectura de Sotade, quamquam illic scrupulus restet, cur magis Achillem mollem fecerit Sotades, quam alios Heroas in Iliade Homeri moratos, quare ego potius puto cum Micyllo elegiographum quemdam intelligi: nam Elegiacum carmen saepe ab Ovidio & aliis *molle* dicitur, & debilitare & enervare, & ut hic vocat *infringere*, modis suis facta. vid. lib. 1. Amor. Eleg. 1. Si nobis Sophoclis ἐράςαι Achillis superessent, forte inde mollities ejus Herois innotesceret. sed haec omnia obscura in medio relinquimus, forte mollitiem Achillis indicat Statua ejus apud Sigeum posita, quae in ima auris parte elenchum more femineo habebat, teste Servio ex Ms. Fuldensi ad Virg. 1. Æneid. ℣ſ. 34. Ceterum a Sotade *Sotadea* carmina dicta, de quibus ad Quintil. lib. 1. Just. 8. egimus. sed hac occasione Martialis locum lib. 11. cap. 86. ab Heinsio indicatum praeterire non possum, ut simul elegantius legi posset:

Quod nec carmine glorior supino,
Nec retro lego Sotaden Cinaedum.

quae lectio nata est a scribis, qui versus Sotadeos retrogrados dictos sciebant. sed in uno Vossii codice repperi:

Nec lectum lego Sotaden Cinaedum.

egregie, bis enim legebantur illa carmina, primum suo ordine a principio ad finem, deinde a fine regrediebantur ad principium, & diversus tunc a priore sensus oriebatur. Burm.

413. *Pulsus Aristides.*] Aristides Milesius poëta fuit, qui Milesiaca, poëma de rebus impudicis, scripsit, cujus Plutarch. in Crasso, & Lucianus in Amoribus meminerunt. & annotavit de eodem Ang. Politianus Miscellan. 16. Micyll. Milesiacorum Aristidae, scripti spurcissimi, praeter Plutarchum in Crasso meminit in Parthicis Appianus; etiam Arrianus in Epictetum lib. iv. cap. 9. (etsi dissimulato operis nomine) & Harpocration in Δερμηςής, qui sextum Atistidae Milesiorum librum citat. meminit ejus & Lucianus ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς. haec Milesiaca una cum seria historia, que passim ab antiquis laudatur, Aristides videtur edidisse. Tanaq. Faber in Epistolis legit lib. 1. Ep. 3. *Finxit*, vel *Panxit Milesia crimina chartis.* quibus conjecturis non possum subscribere. sunt enim audacissimae. poterat certe minori negotio refingi commode,

Lusit Aristides Milesia carmine foedo.

nam *carmina* scriptum exstat in quatuor aut quinque codicibus exaratis, & in priscis nonnullis editionibus, in Bussidianis membranis.

Jun-

Nec, qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius, impurae conditor historiae.
Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
Nec quae concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,
Muneribusque Ducum publica facta patent.

Ne-

Jungit Aristides Milesia carmina secum. Beroaldus in Commentario in Apuleji Metamorphosin poëtam dici Aristiden a Marciano Capella affirmat, adducto hoc loco. *diversitatis delicias Milesias Aristidis poëta Graecus compesuit.* Sed nihil tale apud Marcianum exstat. Imposuit Beroaldo memoria, dum illum Marciani locum cogitat initio libri II. *Nam certe mythos Poëticae etiam diversitatis delicias Milesias, historiasque mortalium, postquam supera conscenderit, se amissuram formidabat.* Lucianus non satis aperte indicat, prosâne oratione an versâ fuerint scripta Aristidae Milesia: *Πάνυ δή με ὑπὸ τὸν ὄρθρον ἡ τῶν ἀκολάςων σου λόγων αἱμύλη καὶ γλυκεῖα πειθὼ κατεύφρανεν· ὥς' ὀλίγου δεῖν, Ἀριςείδης ἐνόμιζον εἶναι, τοῖς Μιλησιακοῖς λόγοις ὑπερκαλούμενος.* ubi *λόγοι* pro fabellis videntur poni, quomodo *λόγοι Αἰσώπειοι*, passim apud Graecos. Sed nec Plutarchus satis exprimit quo sermonis genere libelli illi fuerint conscripti, ubi de Crassi clade agit. sed a Parthis victoribus hos libros in impedimentis Rullii fuisse inventos, & à Surena Orodis duce Senatui Seleuciensum exhibitos, cui luculentum praebuissent argumentum Romanis insultandi atque illudendi, quod ne inter arma quidem sibi temperare possent a legendis hujusmodi impudicis ac obscaenis libellis. Locus est insignis, quem totum ne mutatis quidem verbis Appianus Parthicis suis inseruit. uterque *ἀκόλαςα βιβλία τῶν Ἀριςείδου Μιλησιακῶν*, & *Μιλησιακὰ ἀκολαςήματα* vocant. quomodo Naso *Milesia crimina* hoc loco, & alibi libellos amatorios a se conscriptos pari nomine *crimina* non uno loco appellat. Ceterum Aristiden Historicum, quod Plutarchus in Parallelis minoribus Milesium frequenter appellat, ut distinguat ab aliis ejusdem nominis scriptoribus, non patriae ejus id dari opinor, sed scripti ludicri argumento, quo potissimum celebrabatur. Neque enim noster subdidisset, *Pulsus Aristides nec tamen urbe sua est*, si patria Milesium credidisset. cum Mileti periculum non esset, ne quis ob lasciva scripta juberetur exulare, ubi maximam fuisse omnis lasciviae impunitatem, atque etiam laudem quis nescit? Alludit autem hoc pentametro noster ad exilium alterius Aristidae, cognomento Justi, viri optimi sanctissimisque moribus instructi, quod vero mox addit:

Vertit Aristiden Sisena, nec obfuit illi
Historiae turpes inseruisse locos.

non ita intelligendum est, ut interpretes volunt, sed hoc vult Noster, Non tantum non obfuisse Sisenae quod Aristidae Milesios libellos verterit, sed ne id quidem, quod historiae suae operi serio turpes jocos, hoc est, obscaenas narrationes inseruerit. Sisenae historia passim ab antiquis grammaticis citatur. Milesiaca ejus a Charisio frequenter. Duo igitur scripta Sisenae diversa hic tangit Noster. Atque hinc est, quod M. Tullius libro de Oratore, *Sisenam, doctum virum, studiis optimis deditum, gnarum reipublicae, non sine facetiis*, appellat. Heins. *Milesia carmina* Bernens. non intelligo haec. Merula explicat ingenio suo accommodavit, aut simul composita scripsit. forte legendum, *junxit Aristides Milesia crimina scenae*, id est lascivos & impudicos mores Milesiorum, inseruit & miscuit fabulis suis: sed quia tamen nusquam reperio Aristidem fabulas docuisse, haereo. Francius, *traxit*, vel, *vexit*. idem & notaverat Broukhusium velle, *vinxit Aristides Milesia crimina socco*. de *Milesiis* his vide Maussac. ad Harpocr. in Δερμιςής. Burm.

416. *Impurae conditor historiae.*] Credendum est, Eubium historicum in ejus opere historiam aliquam posuisse, qua exponebat foeminam aliquam potione & veneficiis partum corrupisse: quod quum fecerit, videtur alios ejusmodi crimen docuisse. Merula. In Mss. varie nomen scribitur, *Ebeus*, *Ebius*, *Euboeus*, *Eubilus*, *Eeuus*, in Bersmanni, *Eubolus*. Heinsius pro *descripsit*, legebat, *praescripsit*, vel, *praecepit*. deinde *immundae historiae* tres libri. de hoc *Eubio* nihil mihi constat. *Eubulos* plures novi, sed obstat syllabae secundae modus, ne hîc recipiatur; Graecis enim Εὔβουλος. Eubii Philosophi Stoici meminit Stephan. in Ἀσκάλων. Burm.

417. *Nec qui composuit nuper Sybaritida.*] Hemitheon Sybarita (ut scribit Lucianus in oratione ad ineruditum, qui multos emptitabat libellos) mirificas leges conscripsit, quomodo insanire oporteat, & velli, pati, ac facete illa. De hujus poëtae libellis obscoenissimo argumento compositis nimirum intellexit Martialis lib. XII. eo versu, *Qui certant Sybariticis libellis.* De Sybaritarum luxuria multa Suidas & Strabo. Merula. De Eubio alias nihil extat: de Sybaritidis autem autore Hemitheone etiam Politianus annotavit Miscell. XV. Micyll. Puto legendum, *turpem Sybaritida.* Hemitheon cynaedus Sybarita turpissimum librum scripsit de re Venerea, apud Lucianum *πρὸς Ἀπαίδευτον*. Idem in Pseudologista Misthonis Sybaritae meminit turpissimi scriptoris. hinc *Sybaritici libelli*

Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
Et Romanus habet multa jocosa liber.
Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore;
Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est saepe Catullo
Femina, cui falsum Lesbia nomen erat.

Nec

apud Martialem lib. XII. Ep. XCVI. HEINS. Hemitheonem, Philoni in vita Moysis memoratum, scribit Vossius de Poëtis Graecis cap. IX. sed ille quidem in initio libri primi Graecos reprehendit, quod comoedias & Sybariticas scribendo lascivias, facultate scribendi abusi sint, nulla facta Hemitheonis mentione, nisi sit locus alius, qui me fugit: ejus ergo cum solus, quod sciam, meminerit Lucianus, de aetate ejus ex solo hoc Ovidii loco conjectura capi potest; si vox *nuper* sit ab auctore profecta. BURM.

418. *Et qui concubitus non tacuere suos.*] Sunt qui ita legant, *nec quae* &c. & Philenen intelligunt. MERULA. Malim, *quae.* ut Philaenis & Elephantis intelligantur*, quarum foedissima scripta passim circumferebantur. utramque pari modo conjungit Tatianus Oratione adversus gentes. *Quae* certe codex Hamburgensis, & tres alii. hinc in Priapeis:

Quae tot figuras, quot Philaenis invenit;
Non admovente, pruriosa discedit.

Ita versus mendosissimi ex vestigiis librorum veterum sunt restituendi. nam codex vetustus Frederici Ubaldini, *que tot figuras non admovetis.* Philaenis Leucadia, cujus versus spurcissimi *περὶ ποικίλων σχημάτων ἀφροδισίων* à Polycrate Sophista Atheniensi dicebantur esse conscripti, teste Æschrione in Philaenidis Epicedio apud Athenaeum lib. VIII. hinc apud Justinum Martyrem Apologia prima pro Christianis sub finem, *Σωτάδεια καὶ Φιλαινίδεια διδάγματα.* pro spuriis & obscaenis. Laidis & Elephantidis & Salpes scriptorum meminit Plinius libro XXVIII. cap. 7. ubi de menstruis agit. Salpes iterum cap. XIX. Huic adjungitur à Xenophonte lib. II. *Ἀπομνημονευμάτων* Nico Samia & Callistrate Lesbia versibus itidem obscoenis infames. citat locum Xenophontis Athenaeus lib. V. Quibus omnibus antiquiorem Astyanassam laudat Hesychius & Suidas Helenae ancillam. mentio etiam est Cyrenes apud antiquos, quam *δωδεκαμήχανον* dicebant, a duodecim figuris Venereis ab ea inventis. sed & a viris in hoc argumento licenter nimis & impudenter lusum. Laudatur a Suida Paxami *δωδεκάτεχνον*, in quo libello is egerit *περὶ αἰσχρῶν σχημάτων.* HEINS. Barth. Adv. XL. cap. 5. in uno codice repperit,

Nec qui concubitus non tacet Æna suos.

de Philaenide vid. Ill. Scalig. ad Catal. pag. 203. Spanh. de Usu & Praest. Num. tom. II. pag. 522. & Spencer. ad Origen. contra Celsum pag. 59. & Athen. VIII. 3. BURM.

419. *Mixta.*] *Tecta* Palat. Vatic. & Combii. *scripta* Lidens. *sunt ea* Junian. & tres alii.

420. *Muneribusque Ducum.*] Interpretor, Duces ex provinciis hos libros Romam tulisse, & in publicas Bibliothecas reposuisse. vid. lib. III. I. 64. Merula exponit, concedentibus imperatoribus, quem sequitur Crispinus, ut solet. BURM.

422. *Et Romanus.*] *Hic Romanus* Jun. *En* Moreti. & ita edidit Gryph. Micyll. & alii.

424. *Ennius ingenio maximus, arte rudis.*] Lib. I. Amor. Eleg. XV.

Ennius arte carens, animosique Attius oris,
Casurum nullo tempore nomen habent.

Fuit Q. Ennius Rudius, quod oppidum fuit in Calabria. Silius lib. XII.

——— *Rudiae genuere vetustae,*
Nunc Rudiae solo nomen memorabile alumno.

Persecutus est carmine heroico primum bellum Punicum: adeo hunc dilexit Scipio Africanus, ille superior, ut ejus effigiem in suae gentis monumentis collocari voluerit. Valerius lib. IIX. cap. 15. & Solinus cap. VII. quod significavit etiam hic Noster lib. III. De Arte, his versibus, à Parrhasio primum emendatis:

Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni Scipio magne tibi.

Livius lib. XXXIIX. *Et Romae*, inquit, *extra Portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt: quarum duae P. & L. Scipionum dicuntur esse: tertia poëtae Q. Ennii.* CIOF. *Arte carens* Gottorph. *potens* alius.

426. *Caussarumque triplex.*] In quodam vetustissimo codice legi non *Causarum*, sed *Casurum*: ut dicat Poëta Lucretium cecinisse, quomodo tria elementa, mare scilicet, coelum, ac terra interitura sunt. quod libro quinto ita cecinit:

Principio maria, & terras, coelumque tuere,
Quorum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tris species tam dissimileis, tria talia texta,

Una

Nec contentus eâ, multos vulgavit amores,
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticidae, quid Memmî carmen, apud quos
Rebus abest nomen, nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser:
Et leve Cornificî, parque Catonis opus.

Et

Una dies dabit exitio: multosque per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

Et Ovidius in Epistola ad Liviam, de morte Drusi, ita inquit:

Ecce necem intentam coelo, terraeque, fretoque,
Casurum triplex vaticinatur opus.

Quomodo autem causas ignis Lucretius describat, diximus supra. In enarratione hujus versus quidam delirant. MERULA. Hic locus bifariam accipi videtur posse. Vel ut simpliciter ignem accipiamus materialem, & quo quotidie utimur, vel ut ad fulmen, & ejus causas referamus, propter Epitheton *rapidi.* Ita enim & Virgil. dixit, *Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem*, &c. cum fulmen significaret. Ac de fulminis causis, & unde idem generetur, libro sexto Lucretius agit. De reliquo autem igne, quibus ex causis, & unde in terras venerit, lib. quinto, his versibus: *Illud in his rebus tacitus ne forte requiras, Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus, unde omnis flammarum diditur ardor.* & sequentibus. In primo autem libro, cujus versus hic Merula citat, non de causis aut origine ignis tractat Lucretius, sed de eo, quod ignis non sit principium rerum, id quod Democritus docuerat. Nusquam Lucretius tres tantum causas rerum ponit, sed duo principia, quatuor elementa, causasque easdem, quae ab aliis recensentur. Quare lego *Casurum*, pro *Causarum.* idque propter ipsos hos versus, qui hic à Merula citantur. Ac mihi quidem videtur Ovidius etiam ad verba Lucretii alludere, cum vocat *triplex opus*, mundum. Nam & ille *triplicem naturam*, *tria corpora*, *tres species*, & *tres contextus* dixit, cum totam hanc mundi machinam significare vellet. Disputat autem eo loco Lucretius, mundum esse interiturum: contra eos, qui aeternum fore senserunt. Hoc Ovidius *vaticinari* vocat, veluti praedictionem quandam ejus, quod futurum esset, facere. De futuris enim vaticinia dicuntur. MICYL. Nobis *Casurumque* placuit, quòd hoc magis congrueret cum versibus Lucretianis lib. v. de Rerum Natura, ad quos Nasonem & hoc loco &I. Amor. XV. 23. allusisse arbitramur. BERSM. *Casurumque* recte unus Bononiensis. neque aliter Bersmannus. Egimus de hoc loco in Elegia de morte Drusi, ℣. 362. HEINS. v. Barth. ad Stat. IV. Theb. 516.

428. *Cui falsum Lesbia nomen erat.*] Legitur etiam *falso*: hoc est quae falso Lesbia dicebatur. id quod etiam docet Apulejus in Apologia prima his verbis: *Eadem igitur opera accusent C. Catullum, qui Lesbiam pro Clodia nominavit, & Ticidam similiter, quod quae Metella erat, Perillam scripserit.* MERUL.

429. *Vulgavit amores.*] In Lovaniensi erat, *signavit*, quod ita capi posset, ut illi amores publicati sub veris amicarum nominibus opponantur secretiori, sub falso Lesbiae nomine. ita *signare rem*, est suum nomen imponere. ut *nomine signare aquas* lib. III. Eleg. IV. 22. vid. ad lib. I. I. 90. & II. Met. 326. & alibi. *contentus eo* etiam septem libri. BURM.

431. *Calvi.*] Ex Calvi & Catulli versibus amatoriis, paucos fluentes ac cum Graeca venustate comparandos, censet Gellius lib. XIX. cap. 9. & Laevii, Hortensii, Cinnae, Memmii poëmata ut dura, illepida & invenusta carpit. HEINS. *Cur exigune* dicatur, vid. Achil. Stat. & Scaliger. ad Catulli Epig. LIV. BURM.

432. *Sua facta.*] *Furta* ex tribus scriptis. lib. II. Artis:

Flecte iter, & monitu detege furta meo.

HEINS. Ita Douza etiam legebat. vid. ad lib. IV. Fast. 58x.

433. *Ticidae.*] Familia Equestri. L. Ticidae Equitis Romani meminit Hirtius Bello Africano. HEINS. *Tiridae* Gryphii Editio. *Tityde* Ms. Bersm. *Trochidem* Lovan. *Ticidem* & *Tycidem* alii. vid. de eo Gyraldum & Casaub. ad Suet. Gram. cap. XI.

433. *Quid Memmi carmen?*] C. Memmi poëtae pariter & oratoris meminit Plinius in Epistolis; & Tranquillus, scribens, illum *objecisse C. Caesari, stetisse ad cyathum & vinum Nicomedi regi.* Et alibi scribit eundem Caesarem C. Memmii, *cujus asperrimis orationibus non minori acerbitate rescripserat, etiam suffragatorem mox in petitione consulatus fuisse.* Fuit autem mordacissimus, ut docuit Crassus orator: qui tota Tarracina omnibus in parietibus has literas inscriptas fuisse dixit tria LLL. & duo MM. quum quaererent quid significarent, quendam oppidanum senem dixisse hoc significari, *Lacerat lacertum Largii mordax Memmius.* Is fuit praetor Bithyniae, cum quo Catullus poeta navigavit, ut ipse

Et quorum libris modo dissimulata Perillae
Nomine, nunc legitur dicta Metella suo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
Non potuit Veneris furta tacere suae.
Nec minus Hortensî, nec sunt minus improba Servî
Carmina. quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisena: nec obfuit illi
Historiae turpes inseruisse jocos.

Nec

ipse docet in eo Epigrammate, *Pisonis comites cohors inanis.* Exstant etiam Ciceronis Epistolae ad hunc (ut opinor) Memmium libro decimotertio. MERULA. Mss. variant, *Mori*, *Naevi*, *Nomi*, *Maeni.*

434. *Rebus abest nomen, nominibusque pudor.*] Nihili haec sunt. quare assentior Bernardo Rottendorphio viro doctissimo, ac de studiis meis egregie merito. qui emendat,

Rebus abest omnis nominibusque pudor.

Nihil certius eâ conjecturâ. HEINS. Defendit vulgatam Cl. Bentl. ad Horat. II. Od. 12.

435. *Cinna.*] Q. Helvius Cinna Poëta fuit, qui scripsit *Smyrnam*, quam decem annis elimavit, ut Servius notat. MERULA. Hujus versus citat Gell. XIX. 12.

At nunc me Geniana per salicta
Binis rheda rapit citata nanis.

ubi, nisi Gellii obstaret auctoritas, mallem;

Bigis rheda rapit citata mannis.

ut apud Nostrum in II. Amor. Eleg. 17.

Parvaque quam primum rapientibus esseda mannis.

mannuli sunt Martiali. lib. XII. 24. HEINS. *Bigis* jam edidit Stephanus in Fragmentis Poëtarum pag. 413. qui & alios *nanis* pro *mannis* legere notat. de Cinna vid. ad Virg. Ecl. IX. 35. & Georg. I. 288. Victor. Var. lect. XXII. 13. Barth. Adv. IV. 10. Boes. ad Ovid. Ibin. I. BURM.

436. *Cornifici.*] Exstat ejus versus apud Macrobium lib. VI. Satur. 4. *Deducta mihi voce garrienti.* & ex ejusdem Glauco, *Centauros foedare bimembres.* cognomen illi fuit *Gallo.* Citatur & ejus versus in Virgilium, *Ordea qui dicit, superest ut tritica dicat.* ad illum Achilles Statius refert illa Catulliana Epig. XXXIX. *Male est, Cornifici, tuo Catullo.* In Chronico Eusebiano ad A. MDCCCCLXXVI. *Cornificius Poëta a militibus destitutus interiit, quos saepe fugientes Galeatos lepores appellaverat. Hujus Soror Cornificia, cujus exstant insignia Epigrammata.* De *Cornificio* quaedam collegit Barth. ad Stat. IV. Theb. 482. qui an idem sit nescio. BURM.

435. *Cinnaque procacior Anser.*] Anser poëta fuit Antonii, qui ejus laudes scripsit. de quo Cicero in Philippicis: *Ex agro Phalerno anseres appellantur.* Ipsum enim donarat Antonius in Campania. Propertius II. XXV. 83. *Nec minor his animis, & si minor ore, canorus Anseris indocto carmine cessit olor.* Fuit autem Anser in suis scriptis lascivus. MERULA. Vid. Serv. ad Virg. Ecl. VII. 22. & IX. 36. *protervior* hic Barber. *Protoctior* Lovan.

436. *Catonis.*] Valerium Catonem Grammaticum intelligit Achill. Statius ad Catull. Epig. LVII. & Scaliger, qui eum auctorem Dirarum facit. vid. Suet. Gram. cap. XI. BURM.

437. *Et quorum libris modo dissimulata Perilla; Nomine nunc legitur dicta Metelle suo.*] Ticidam poëtam significat: qui Perillam amavit: quam Metellam, à Metello Romano cognominavit. & quoniam bis Ovidius Ticidae poëmata expressit, credendum est illum praeter Elegias de amica Perilla, alias etiam Elegias impudicas edidisse: quod videtur designare eo versu, *Quid referam Ticidae?* MERULA. Non videtur hunc locum satis accepisse Merula. Neque enim de Ticida, sive eo, qui Perillam falso nomine decantavit, Ovidius hic nunc intelligit, sed de illis, qui suo ac vero nomine Metellam, quae hactenus sub Perillae nomine sive à Ticida, sive ab alio celata fuerat, celebrarunt: quorum tamen nomina ipse hic reticet, sive metri necessitate coactus, sive etiam honoris gratia. MICYLL. *Dissimulata per illos* multi scripti. *in quorum libris* Lovan. *nunc dissimulata* alius.

438. *Nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo.*] Scribe, *dicta Metella suo.* Ticida enim Metellam appellarat Perillam. quod ex Apuleji Apologia discimus. nunc alios nescio quos memorat, qui eam suo & vero nomine decantarint. Forte hoc distichon superiori praeponendum. HEINS. *Nunc legitur* Bonon. Erudit. Bentl. ad Horat. II. Od. 12. vulgatam tuetur, quia eodem redit. neque ego de alterutra pugnaverim; elegantior tamen videtur lectio, *Metella suo*, quia tunc oppositio est, inter *dissimulatam*, & *suo nomine lectam.* BURM.

439. *Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in undas, Non potuit Veneris furta tacere suae.*] Varronem Atacinum intelligit, qui Leucadiam amavit. de qua Propertius: *Haec quoque perfecto ludebat Iasone Varro. Varro Leucadiae maxima flamma suae.*

Var-

Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
  Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere juranti durum putat esse Tibullus;
  Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
  Seque suâ miserum nunc ait arte premi.
Saepe velut gemmam dominae signumve probaret;
  Per caussam meminit se tetigisse manum.

Ut-

Varro autem scripsit Argonautica, Apollonium imitatus: vel potius in Latinum vertit, ut plenius diximus in Ovidium de Arte amandi. MERULA. *His quoque* Ms. Bersmanni. *Argon* fere omnes editi: male. *navem qui* Lovan. *ad undas* Moreti.

440. *Veneris suae.*] Leucadiae. vid. interpretes ad Propert. II. XXV. 85.

441. *Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi Carmina. quis dubitet nomina tanta sequi.* Hortensius & Servius Sulpitius, quamvis fuerint optimi oratores, mansuetioribus tamen musis operam dedere: quam rem docet Plinius Junior libro Epistolarum quinto. cujus verba haec sunt: *Sed ego verear, ne me non satis deceat, quod decuit M. Tullium, C. Calvum, Asinium Pollionem, M. Messallam, Qu. Hortensium, M. Brutum, L. Syllam, Q. Catulum, Q. Scaevolam, Servium Sulpitium, Varronem, Torquatum, imo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Getulicum.* Sulpitii etiam meminit Ausonius, cujus poëma *prurire* dixit propter carminis lasciviam. MERULA.

442. *Quis dubitet.*] *Quid dubitem* Moreti. *quis dubitat* Bernens.

443. *Vertit Aristiden Sisenna.*] L. Sisennam inter oratores enumerat Cicero, cujus verba haec sunt: *L. Sisenna doctus vir, & studiis optimis deditus, bene Latine loquens: gnarus reipublicae: non sine facetiis: sed neque laboris multi, nec satis versatus in caussis, interjectusque inter duas aetates Hortensii & Sulpitii: nec majores consequi poterat, & minori necesse erat cedere.* Hujus omnis facultas ex historia ipsius perspici potest: *Quae quum facile omnes vincat superiores, tum indicat tamen quantum absit à summo quoquam genus hoc scriptionis, cum nondum sit satis Latinis literis illustratum.* Transtulit autem e Graeco in Latinum Aristidae libros Milesios: de quibus antea diximus. MERULA.

443. *Aristidem Sisenna.*] *Aristiden* meliores. Scribe etiam, *Sisena.* ita enim in antiquis numis id nomen exaratum occurrit constanter. quamquam Fulvius Ursinus vulgatam scripturam bene se habere contendat. HEINS. *Cisena* Bersm. in Var. Lect.

445. *Nec fuit opprobrio.*] *Non fuit* editi & scripti quidam. *opprobrium* Francofurtensis & multi alii. frustra; Quinctil. III. 7. *nam & turpitudo generis opprobrio multis fuit.* BURM.

445. *Celebrasse Lycorida Gallo &c.*] De Gallo poëta Suetonius in Augusto: *Non temere*, inquit, *ex omni numero in amicitia ejus afflicti reperientur, praeter Salvidienum, quem ad consulatum usque, & Corn. Gallum, quem ad praefecturam Ægypti, ex infima utrumque fortuna provexerat: quorum alterum res novas molientem, damnandum senatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum, domo & provinciis suis interdixit, &c.* Malevolentiae igitur istius significationem aliquam inter pocula dedisse apparet, idque hîc ab Ovidio notari. Addit autem idem Sueton. *Sed Gallo quoque & accusatorum denunciationibus, & senatusconsultis ad necem compulso, laudavit quidam pietatem tantopere pro se indignantium: ceterum & illacrymavit, & vicem suam conquestus est, quod sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci.* Ex quibus verbis patet, Gallum sibi ipsi mortem conscivisse. id quod & alibi Ovidius innuit, cum inquit, *Corporis atque animae prodige Galle tuae.* Servius autem ob suspicionem, tanquam in Augustum conjurasset, interfectum dicit. Vide Eclog. 10. Vergilii. MICYL. Vid. ad III. Amor. IX. 63.

446. *Non tenuisse.*] *Continuisse* quidam. *continuasse* quinque. *non temerasse* Putean. *non tenuasse* alius.

448. *Hoc etiam de se.*] *Hinc* duo veteres. Combianus & tres alii, *Hic.* unus, *Haec.* Scribe, *Sic.* Tibulli illa respexit lib. I. VII. 7.

Illa quidem tam multa negat, sed credere durum est:
Sic etiam de me pernegat usque viro.

HEINS. *Sic* jam J. Douza Praecid. ad Tibull. cap. 3. *quod negat* Ms. Bersm. & multi alii. *quod negat ipsa* Bernens. *cum negat* Polit. ult.

449. *Fallere custodem.*] Malim, *custodes.* Idem Tibull.

Ipse miser docui, quo posset ludere pacto
Custodes. eheu nunc premor arte mea.

HEINS. Gronovium ex suo libro legisse, *Fallere custodem dominam docuisse fatetur*, notaverat Heinsius. non male. sed quia sequenti disticho iterum *dominae* sequitur, non accedo. *tandem* Palat. & tres alii. forte scripsit, *fallere custodem demens docuisse fatetur.* ut II. Amor. IV. 4.

In mea nunc demens crimina fassus eo.

Utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
Et tacitam mensae duxit in orbe notam.
Et quibus è succis abeat de corpore livor,
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulat ille:
Cur toties clausas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti praecepta: docetque
Qua nuptae possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
Et placet, & jam te Principe notus erat.

In-

hoc saltem mollius est quam cum viro docto in Supplem. Actor. Lips. tom. vi. Sect. ii. pag. 79. legere,

Fallere custodem se condocuisse fatetur.

Cujus verbi neque in Tibullo exstat vestigium, neque Nasoni placuisse puto. posset &, *primum*, vel *primus docuisse*. has enim voces saepe confuderunt librarii. Burm.

451. *Signumque.*] *Signumve* omnes fere scripti.

452. *Per causam meminit.*] Caesar libro vii. belli Gallici: *Per causam supplementi equitatusque cogendi ab exercitu discedit.* Hirtius bello Africano: *Per causam munitionum tirones in labore defatigare non intermittit.* Livius lib. ii. *Per causam renovati ab Aequis belli.* Heins. Vid. Broukh. ad Tibul. i. vii. 26.

455. *Et quibus è succis.*] *Fucis* unus Mediceus. Scribe, *Et quibus et succis.* Tibull.

Tunc succos herbasque dedi, queis livor abiret,
Quem facit impresso mutua dente Venus.

Heins.

457. *Petit illa marito.*] Imo, *ille* cum uno Vaticano. idem eodem loco Tibullus:

At tu fallacis conjux incaute puellae,
Me quoque servato, peccet ut illa nihil.

Heins.

459. *Scit cui latretur.*] An, *qui latretur*. Plautus Poenulo Act. v. Sc. iv. 64.

Etiam meae me latrant canes?

ubi male Lambinus, *allatrant*. Acidalius, *in me latrant*. Statius Theb. i. vs. 551. *Frustraque sonantia lassant Ora canes umbramque petunt, & nubila latrant.* & lib. ii. 338.

—— & magnas latrantia pectora curas.

ita lege cum Gronovio. Plinius libro xxv. cap. 9. *Hanc habentes negant latrari a canibus.* libro xxviii. cap. 8. *Eos, qui linguam hyaenae in calceamento sub pede habeant, non latrari a canibus.* libro xxx. cap. 16. *Non latrari a cane membranam ex secundis canis habentem.* Petron. *Et canis insomnis leporis vestigia latrat.* Auctor de Viris Illustribus vita Scipionis Africani; qui locus virum summum Gerardum Vossium, prava scriptura deceptum, habuit exercitum de Constructione cap. 39. *In Capitolium intempesta nocte euntem numquam canes latraverunt.* sic rectius in scriptis nonnullis quam *eunti canes allatraverunt*. quae paene totidem verbis de eodem Scipione habes apud A. Gellium Noct. Attic. lib. vii. cap. i. Noster in Ibin:

Latrat & in toto verba canina foro.

Tertul. de Pallio. *Jura non conturbo, causas non elatro.* Papinius Tiburtino Manlii Vopisci:

Illum nec calido latravit Sirius astro.

Epicedio in Glauciam:

—— —— stat pectore demens
Luctus, & admoto latrans praecordia tactu.

Sic scribo; non *latrant*. Lucretius libro ii.

Nil aliud sibi Naturam latrare, nisi ut cui
Corpore sejunctus dolor absit, mensque fruatur
Jucundo sensu.

Horat. i. Epist. ii.

—— venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula.

& Sat. i. lib. ii.

—— —— —— si quis,
Opprobriis dignum latraverit integer ipse.

Par fere ratio est in *adlatrare*, ut jungatur cum quarto casu. Livius libro viii. Belli Macedonici: *Qui vivo quoque eo allatrare ejus magnitudinem solitus erat.* Plautus:

Etiam me meae adlatrant canes.

Columella Praefatione: *Caninum studium locupletissimum quemque adlatrandi.* sic & alii passim. Seneca de Vita Beata. *si quis ex his, qui Philosophiam conlatrant,*

dixe-

Invenies eadem blandi praecepta Properiî:
Districtus minimâ nec tamen ille notâ est.
His ego successi, quoniam praestantia candor
Nomina vivorum dissimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, quâ tot iere carinae,
Naufraga, servatis omnibus, una foret.
Sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes.
Haec est ad nostros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo possis plurima jactu
Fingere; damnosos effugiasve canes.
Tessera quot numeros habeat: distante vocato
Mittere quo deceat, quo dare missa modo.

Di-

dixerit, Graecis quoque *ὑλακτέω* cum quarto casu jungitur. ponit & *quid latretur* Tibullus ipse, *quid latrent nocte silente canes.* Cicero libro II. de Oratore; *Frater meus a Philippo interrogatur, quid latraret, furem se videre respondit.* Heins.

459. *Obambules.*] *Obambulas* rectius multi. Heins.

459. *Ipse.*] Alius amator, quam Tibullus, cui latratur. Merul. Imo ipse Tibullus, ut ex versibus supra citatis Micyll. *Ille* pr. Vatic. & Bersmanni editio; rectius.

460. *Cui toties clausus excreet ante fores.*] In lib. Maffeiano, & aliis quibusdam vet. exempl. rectius omnino legitur: *Cur toties &c.* ut legendum esse jam docuit doctissim. Scaliger junior. Ciofan. *Cur exscreet*, non *cui*, quomodo Scaliger ad Tibullum. Heins. *Excubet* Excerpt. Vossii & multi alii.

463. *Nec fuit hoc illi fraudi, legiturque Tibullus.*] *Fraudi*, id est, damno. Vide quae notavi in pulcherrima Elegia De Nuce, ad locum illum: *Nec ventus fraudi, solve, geluve fuit.* Ciofan. *Non fuit* plurimi scripti.

464. *Et jam te Principe notus erat.*] Arondelianus pro diversa lectione, *motus*. Puto, *natus erat*, quod verum. Natus enim Tibullus eodem anno, quo Noster; caesis Mutinensi bello Hirtio & Pansa consulibus. qui annus ab urbe condita septingentesimus decimus; Triumviratu luctuosus ac funestus. Innuit igitur natum Tibullum post caesos jam consules, quorum in locum se ac Pedium cognatum Caesar fecit subrogari, idque Senatu invito, jam tum ad imperium non occulte aspirans, ut ex Suetonio satis apparet. Auctor Dialogi de Oratoribus: *Nam ut de Cicerone ipso loquar, Hirtio nempe & Pansa Coss. ut Tiro libertus ejus scripsit, VII. eid. Decembr. occisus est, quo anno Divus Augustus in locum Pansae & Hirtii se & Q. Pedium Coss. suffecit*, quò & Noster respexit, cum Augustum jam tum civitatis Principem innuit fuisse. Heins. Sequitur hic communem errorem Heinsius, qui eodem anno Tibullum, quo Ovidius, natum statuit; quem cum jam Janus Douza Schediasmate suo eruditis detraxerit, mirum est Heinsium non deductum a vulgi lapsu. *notus* vero hic retinendum esse docuit recte Broukh. ad Tibul. lib. III. v. 18. Burm.

466. *Districtus.*] *Afflictus* Moreti. *distractus* Leidens. *nec fuit ille nota* unus Heinsii, qui & *nimia*, ut & Lovan. *distinctus nimia non* Bernens.

468. *Nomina vivorum.*] *Tantorum* Vatic. & duo alii. *dissimulasse* Ms. Bersm. *juvat* Leidens. Francius etiam, *praesentia nomina* volebat.

472. *Ad vestros avos.*] *Nostros* repone cum praestantioribus scriptis. Heins. De his lusibus vide ad Art. III. 354. & seqq.

474. *Fingere.*] Ego pro *Figere*, *Vincere* legendum esse arbitror. Aut certe, *fingere*, componere & formare plurima puncta uno jactu. Superior sententia magis placet. Merula. Putat Merula hoc loco *Vincere*, vel *Fingere*, pro *Figere*, legendum esse. Quod si sit (nam de *figendi* verbo nihil habeo quod afferam) posterius mallem. ut sit dictum, *Fingere plurima*, pro effingere, seu figurare, & exhibere plurimas & inter se diversas talorum facies. referaturque ad jactum, qui Veneris nomine appellatur, qui omnium felicissimus est, & plerunque totum depositum tollere solet. de qua re & Martialis meminit lib. 14. his verbis:

Cum steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Nam cum proxime sequatur de Cane, qui jactus damnosus erat, probabile est, praecedentia haec de Venere, jactu videlicet lucroso, Poëtam intelligere voluisse, ut ceu *ἀντιθέτως* quadam Canis & Venus inter e compararentur. Porro talos Grae-

ci

Discolor ut recto grassetur limite miles,
  Cum medius gemino calculus hoste perit.
Ut mage velle sequi sciat, & revocare priorem;
  Ne tuto fugiens incomitatus eat.
Parva sedet ternis instructa tabella lapillis;
  In quà vicisse est, continuasse suos.

Qui-

ci ἀςραγάλους vocant, ipsumque ludum ἀςραγαλίζειν, & ἀςρίζειν. Sunt autem unius tali superficies, sive facies quatuor: quarum prima, quae & unitatem significat, κύων, hoc est Canis, & χῖος item, dicebatur. Illa autem quae huic opposita atque adversa erat, ἑξίτης, hoc est Senio, & κῷος item. reliquae duae numeris notabantur, ternario puta, & quaternario. nam binarius & quinarius numerus in talis non erant: autor Pollux lib. 9. Meminit autem ludi hujus Tranquillus in Augusto, his verbis: *Talis jactatis, ut quisque canem aut senionem jecerat, in singulos talos, singulos denarios, in medium conferebat, quos universos tollebat, qui Venerem jecerat.* Meminit & Aristoteles lib. II. de Coelo: Ἔςι δὲ, inquiens, τὸ κατορθοῦν χαλεπὸν, ἢ τὸ πολλὰ, ἢ τὸ πολλάκις. οἷον πολλοὺς ἀςραγάλους κώους βάλλειν ἀμήχανον, ἀλλ' ἕνα ἢ δύο ῥᾶον. &c. Tali ergo jactum, non de punctis, ut in tessera, sed de faciebus intelligas. MICYLL. *Figere* plerique veteres. HEINS.

474. *Damnosos effugiasque canes.*] Lib. II. de Arte:

Damnosi facite flent tibi saepe canes.

Propertius lib. IV.

Semper damnosi subsiluere canes.

Docet Suetonius in Augusto quare canis damnosus dicatur. ejus verba sunt: *Talis enim jactatis, ut quisque Canem, aut Senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat universos, qui Venerem jecerat.* CIOF.

475. *Tessera quos habeat numeros, distante vocato Mittere quo deceat, quo dare missa modo.*] Locus hic obscurior est, & ubi facilius sit aliorum expositiones refellere, quam certam aliquam afferre: propterea quod multo alia ratio ludendi veterum fuit, atque nunc est. Primum enim quem numerum *distantem* dicemus? nisi eum forte accipiamus, qui ex tribus reliquis dissimilis ac differens sit. Nam tribus fere tesseris antiqui ludere solebant, id quod & proverbium indicat, quo dicitur, *Aut ter sex, ut tres tesserae.* Quo loco, ut hoc παρέργως adjiciamus, tres tesserae, sive κύβοι Graece idem quod tres μονάδες, sive unitates, ut Pollux ait, significant: qui numerus in tessera senario adversus atque oppositus est: idemque ὄνος, hoc est *asinus* vocatur. Quod si igitur ex tribus numeris reliquis dissimilem ac differentem, distantem ponamus: consequens erit, ut & illud demus, talem distantem aliquem solitum fuisse vocari, hoc est, posci ab altero, vel utroque lusorum, quem qui tesseras mittebat, jactu repraesentaret. Idem enim & ex tertio de Arte colligitur, ubi inquit, *Talorum dicere jactus Ut sciat, & vires tessera missa tuas. Et modo tres jactet numeros, modo cogitet apte Quam subeat partem callida, quamque voces.* Sed ut haec sic demus hoc pacto sese habuisse, quid porro de tessera missa, & de datione missorum, dici certo potest? Utrum in alveolum, aut vas aliquod concavum mitti solitas intelligamus? cujusmodi fuerint quae à Poll. libro decimo, ἀβάκια, πίνακια, Φιμοὶ, κημοὶ, & similibus nominibus appellantur. Deinde si de hoc quoque constet, quaenam *datio* ista dicenda erit, qua certo modo, certaque lege *missa* dabantur? Neque enim de orbiculorum, quorum hodie usus est, collocatione intelligi placet, cum de iis veterum nemo meminerit, eamque expositionem Merula de suo afferat, absque aliquo autore. Et in secundo de Arte, ubi ejusdem ludi mentio fit, *Dandi* verbum fere idem quod remittere atque concedere, significare videtur. Nam cum amatorem ita institueret, ut amatae benevolentiam quoquo modo sibi conciliaret, inter ludendum quoque jubet ut det operam, ne ambitiose victoriam sibi quaerat, sed ultro ludenti secum puellae illam remittat, his verbis: *Si ludat numerosque manu jactabit eburnos, Tu male jactato, tu bene jacta dato.* quod est: Tu vel male jacias, vel si forte jactus ipse bene ceciderit, enim illi remittas, sive concedas. Nam quomodo alias *dari jacta* intelligamus? Proinde ego plane fateor, me hunc locum parum intelligere. Ut tamen aliquid hic addamus, quod lectorem juvet, sciendum, eum tesserarum ludum, qui plurium punctorum sive unitatum jactum vicisset, depositum auferebat, πλειςοβολίνδα παίζειν, antiquitus & Graece vocari. autor Pollux libro 9. MICYLL. Locus difficilis. sed suspicor hic aliquid latere de turricula vel pyrgo, in quem mittebantur tesserae. forte, *pyrgoque rotato mittere* &c. ut sit sensus docuisse quosdam quo modo deceat, rotato fritillo ita mittere tesseras, ut felix jactus eveniat, & cum tu miseris, quo modo tesseras illas dare collusori debeas, ut ille infelicem faciat jactum. Nam & hoc fraudulenti aleatores hodie callent, ut aleas illi, qui jacere debet, ita dent in

manus,

Quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes)
Perdere rem caram, tempora nostra, solent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
Hic artem nandi praecipit, ille trochi.
Composita est aliis fucandi cura coloris:
Hic epulis leges hospitioque dedit.

Al-

manus, vel pyrgum; ut inde infaustus jactus proveniat. sed inhibeo: *vocando* erat in Moteti? Burm.

476. *Quo deceat.*] *Quo peccat* Gryph. Ed.

477. *Limite.*] *Tramite* duo libri & Ms. Bersman. vid. ad Val. Flac. IV. 614.

478. *Cum medius gemino calculus hoste perit.*] Neque hunc locum satis commode explicat Merula. Falluntur enim qui eundem ludum esse putant eum de quo hic dicitur, & qui nostra aetate *Scachiae*, & veterum imitatione, *latrunculorum* vocatur. id quod ex ipsis verbis poëtae intelligitur, cum inquit, *Cum medius gemino calculus hoste perit.* & rursum, *Nec tuto fugiens incomitatus eat.* Item lib. 3. de Arte:

Unus cum gemino calculus hoste perit.
Bellatorque suo prensus cum corpore bellet
Aemulus, inceptum saepe recurrat opus.

Nam neque comite opus ubique habent nostrae aetatis latrunculi, sive milites: neque statim capiuntur, etiamsi qui singuli inter geminos diversae partis deprehendantur. Et quod hic de rege & regina, qui nostri temporis sunt, Merula meminit, de eo nullus veterum mentionem facit. Quare is ludus, de quo hoc loco Ovidius agit, totus alius atque diversus ab eo est, quem nostra aetate *Scachiam* vocant, Graeceque πλινθίον, Latine, ut puto, *laterculus* appellatur. cujus rationem Pollux lib. 9. describit his verbis, Ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας· καὶ τὸ μὲν πλινθίον πόλις καλεῖ], τῶν δὲ ψήφων ἑκατέρα κύων· διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων, κατὰ τὰς χροίας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περίληψις τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων τὴν ἑτερόχρων ἀναιρεῖν. Vides hanc descriptionem Pollucis, cum versibus Ovidii per omnia fere convenire, nisi quod Ovidius ejus, quae πόλις dicitur, mentionem nullam facit. & quos Pollux canes vocat, ipse latrones ac milites appellat. Micyll. *Hoste cadit* Junian.

479. *Ut mage velle sequi.*] Locus mendosus. Libri meliores, *Ut mage velle sequens*, vel *male*. Combianus, *maga*. Heins.

480. *Nec tuto.*] *Ne tuto*, rectius quidam. Heins.

481. *Parva sedet ternis.*] *Sed internis* prim. Pal. & prim. Vatican. nil muta. sic apud Juvenalem Sat. prima:

——— *sportula primo*
Limine parva sedet.

& Satyra II.

——— *ingens caena sedet.*

sic & alii scriptores ex melioribus amant loqui. Noster Amor. I. Eleg. 3.

——— *nec in lecto pallia nostra sedent.*

Heins. In Editione Heinsii tamen legitur; *Parva sed & ternis*, nescio an operarum vitio, an consilio editoris: intelligit vero hic *triodium*, ut vidimus ad Art. III. 365. *parma sedet* editio Aldi. vitiose. *parva sed ut* prim. Ed. & unus scriptus. *sed interius* prim. Pal. *sedet teneris*. alius, *parva sedet terbis* Herculan. *continuasse duos* etiam unus codex. Burm.

483. *Quique alii.*] *Alius* Ms. Bersm. deinde *prosequor* Vatican.

485. *Formas, jactusque pilarum &c.*] De pilis, & earum vario lusu, Pollucem vide, ex quo hic Merula quaedam accepisse videtur, sed parum recte digessisse. Nam quae hic sphaerae, sive pilae, cujus ludus Φαινίδα Graece dicitur, ascribit, ea Pollux ei generi, quod ἐπίσκυρον & ἐφηβικὸν vocarunt, attribuere magis videtur. vide lib. 9. Micyll. Opinor, *canit thermas.* in thermis enim lusio pilaris locum habet. videantur quae ad Martialis Epigr. XLVIII. lib. X. annotamus. Heins Et cur mutemus contra scriptos, tum variae essent formae pilarum, nam *Trigonales*, *Folles*, *Paganicae*, *Harpastae* inter se forma distabant. vid. Mart. XV. Ep. 45. & seqq. *ecce docet forma* unus.

486. *Hic artem nandi.*] Cum inter honestissimas & utilissimas artes natatio apud Romanos habebatur, mirari jure quis possit, cur ei hic Naso locum dat, inter artes, si non illicitas & turpes omnes, saltem inutiles & parum dignas Romano viro; cum nihil ludicri aut levis etiam illi insit. in Hamburgensi erat, *Artem hic venandi*, majori specie, cum multi apud Romanos venatum crediderint ingenuis hominibus indignum, & inter servilia officia retulerint. vid. Sall. Catil. cap. IV. cujus sententiae tamen Naso non fuisse videtur, qui inter honestissimas occupationes, quibus amor posset vinci & expelli, venatum commendat, de Remed. Amor. 199. & Horatius etiam lib. II. Sat. II. 9. & I. Ep. XVIII. 48. qui & inter beatae vitae commoda venatum ponit Epod. II. 31. quare Sallustii verba caperem, de iis, qui servilem in modum omnem aetatem agere solent venatui intenti,

&

Alter humum, de quâ fingantur pocula, monſtrat:
Quaeque docet liquido teſta ſit apta mero.
Talia fumoſi luduntur menſe Decembris;
Quae damno nulli compoſuiſſe fuit.
His ego deceptus non triſtia carmina feci;
Sed triſtis noſtros poena ſecuta jocos.
Denique nec video de tot ſcribentibus unum,
Quem ſua perdiderit Muſa: repertus ego.
Quid? ſi ſcripſiſſem mimos, obſcaena jocantes,
Qui ſemper ficti crimen amoris habent?

In

& huic ſtudio penitus addicti, negligunt aut rem militarem aut civilem. Cum honeſtiores vel voluptatis cauſſa, ut a negotiis publicis & oneribus ſe recrearent, vel ut corporis firmitati conſulerent, utilem illam famae, vitae & membris crederent exercitationem. non ergo hanc artem hic reſpicere puto Naſonem. Francofurtenſis codex habebat, *hic artem diſci praecipis.* quod a Librario non puto profectum, & diſcum melius cum Trocho conjungi puto, quam venatum, aut natationem. Diſco autem ſe exercuiſſe Romanos ex Horat. I. Od. 8. & aliis patet. non tamen ideo quis hanc lectionem repudiet, quia nihil etiam illaudabile & inutile videat in diſci arte: erat enim ea exercitatio & non admodum neceſſaria, & ideo minus uſitata viris militaribus, ſed pueris tantum & juvenibus frequentatus, ut ex loco Horatii patet, & ita recte trocho jungitur, quem & pueris dat Mart. XIV. 168. & Horatius lib. III. Od. 24. ubi cum venatum & equitandi artem inter honeſtas retuliſſet, Trochum & aleam legibus vetitam, pueris ſui aevi magis appetitam dicit. ſed & Art. poët. 380. pilam, diſcum & trochum conjungit,

Indoctusque pilae, diſcive, trochive quieſcit.

ut pilam & trochum Propert. lib. III. XII. 6. & Noſter III. Triſt. XII. 19. & III. Art. 383. vid. Rigalt. ad Artemid. Oneirocr. pag. 23. puto autem librarium quemdam, cum reperiſſet vocem *diſci* truncatam ultimis literis ex prima ſyllaba *di*, feciſſe *nandi*. Si quid rectius quis excogitaverit, non invidebo. ſed *artem nandi* eodem numero haberi, quo alea, pila & trochus, a Poëta noſtro, non puto. in uno etiam reperi libro, *ille chori*, quare poſſet,

Saltandi hic artem praecipis, ille chori.

nimirum *Saltandi*, ut ſolus ſcite ſaltet, *Chori*, ut choreas ducat. de ſaltatione autem hic agere non vacat. BURM.

487. *Fuſcandi coloris.*] *Fuſcum*, ſignificat atrum & nigrum. Hinc fit verbum *fuſcare.* Hoc dicit: Docuere etiam alii, ut fuſcos redderent adoleſcentes Romanos; varia certamina campi Martii, in quibus corpora exercebant: qui color in amante laudabatur. quod ipſe praecipit in Arte amandi eo verſu: *Munditiae placeant, fuſcentur corpora campo.* MERULA. Ego ſimpliciter intelligo, quoſdam ſcripſiſſe rationem atque artem *fuſcandi coloris*, hoc eſt, unde color corporis fuſcus redderetur: non, ut Merula, genera certaminum, quorum exercitatione corpus à ſole atque aëre coloraretur. MICYLL. Eruditiſſimus Juvenis Jacobus Roverius, eleganter *fucandi* legebat. minus enim placet, quod nonnulli id ad exercitationes Romanae Juventutis referant, de quibus Poëta dixit, *fuſcentur corpora campo.* DAN. HEINS. *Fucandi* ex tribus. Nemeſian. in Carmine, quod perperam Cynegeticon inſcribitur. ℣ſ. 310.

Has igitur vario ſemper fucare veneno
Cura tibi, niveiſque alios miſcere colores.

HEINS. Et *Fucandi* habet Francofurtenſis.

488. *Hic epulis leges.*] Male haec ad ſcientiam popinae refert Merula, quam Apicius profeſſus eſt, de qua quidem plurimos Graecorum ſcripſiſſe ex Athenaeo liquet. vid. lib. XIII. 3. *γαστρολογίαν* etiam vel *γαστρονομίαν* Archeſtrati ſaepe laudat idem. ego tamen intelligo hic potius leges bibendi, quas in epulis & commeſſationibus, convivis & hoſpitibus dicebat dominus convivii, forte electus. de quibus omnia notiſſima. ita *leges* vocat Horat. II. Satyr. VI. 68. & Catul. Carm. XXVIII. ſed haec obvia. BURM.

490. *Docet liquido.*] *Decens* Palat. & duo alii. & Ms. Berſm. *medio mero* Jun. *nitido* duo. *tacito* unus.

491. *Talia luduntur.*] Talia vaſa celebrantur à poetis Saturnalib. Decemb. menſe. Unde etiam Martial. in Apophoretis, *calices Surrentinos* laudat, ac etiam *Saguntinos.* MERULA. *Talia* intellige carmina, ſive poëmata. ut ſit dictum, *Talia luduntur*, pro, per luſum componuntur eo menſe, quando Saturnalia aguntur, quibus diebus ſumma rerum licentia eſt, ludereque impune antiquitus permiſſum. MICYLL.

491. *Fu-*

In quibus adſidue cultus procedit adulter;
Verbaque dat ſtulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat; & è magnâ parte Senatus adeſt.
Nec ſatis inceſtis temerari vocibus aures:
Adſueſcunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliquâ novitate maritum,
Plauditur; & magno palma favore datur.
Quoque minus prodeſt, ſcena eſt lucroſa poëtae:
Tantaque non parvo crimina Praetor emit.

In-

491. *Fumoſo Decembri*] Sic Martialis lib. v. huc reſpiciens. *Sed lege fumoſo non aſpernanda Decembri Carmina.* CIOFAN. Duo, *Decembris.* Lege, *fumoſi Decembris* cum Barberiniano. ut monui lib. I. Eleg. x. ℣ſ. 3. HEINS.

492. *Quae jam non ulli compoſuiſſe nocet.*] Concinnum forte, quod in Palatinis legebatur. *Quae damno nulli compoſuiſſe fuit.* DAN. HEINS. *Damno fuit* ex melioribus. HEINS. Ita & Berſmannus edidit ex ſuo codice.

493. *Non triſtia carmina feci.*] Plus ſignificat, quam ſi dixiſſet *laeta carmina.* CIOFAN.

495. *Denique non video de tot.*] *Nec video de tot* meliores. unus etiam Bononienſis, *prodiderit* proximo verſu. HEINS. *Dejecerit* Bernenſ. vitioſe; ſed latet aliquid.

497. *Jocantes.*] *Loquentes* duo. vid. ad III. Art. 275.

498. *Juncti crimen amoris habent.*] *Vetiti amoris* multi veterum. hoc eſt adulterii. ſic *vetiti Hymenaei*, & ſimilia. poteſt tamen & alterum ferri. ut Triſt. IV. Eleg. I.

Cum mecum juncti criminis acta rea eſt.

doctiſſimus Tanaquillus Faber Epiſt. III. lib. I. *ficti amoris* conjiciebat. de Mimis copioſe Salmaſius ad Solinum pag. 109. HEINS. *Ficti* edidit Gryph. & alii, eſtque in tribus ſcriptis. alii, *vincti*, *victi*, *victum.* *ficti* rectum. Remed. Am. 755.

Illic adſidue ficti ſaltantur amantes.

ubi alii codices, *amores.* Minuc. Fel. cap. XXXVIII. *Nunc enim mimus vel exponit adulteria vel monſtrat, nunc enervis hiſtrio amorem, dum fingit, infligit.* ubi vid. Elmenh. BURM.

499. *Cultus procedit adulter.*] Lege, *cautus*; vel *multus adulter.* ſequenti etiam verſu pro *ſtulto viro* malim, *luſo.* quod tamen timide affirmo. HEINS. *Stulto qualibet arte viro* duo libri.

501. *Nubilis haec virgo.*] *Hos* ex tribus ſcriptis. hoc eſt mimos. & mox, *è magna parte*, pro *ex* totidem. HEINS. *Hos* etiam Bern. *hic* Micyll. Gryph. & aliae Edit. & Ms. Berſm. *hunc* prim. Ed. *hoc* Servii.

504. *Adſueſcunt oculi.*] *Oculis* uterque Polit. & quatuor alii. Heinſius volebat, *oculos.* infr. lib. III. III. 7.

Nec aquis adſuevimus iſtis.

ubi & *aquas* alii. vide quae ibi notamus. BURM.

507. *Quodque minus prodeſt poena eſt lucroſa poëtae.*] In nonnullis. *Quoque minus prodeſt.* NAUG. Forte, *Quoque minus prodeſt, paene eſt lucroſa poëtae.* Ut hoc dicat, Foeminam quo magis maritum in fabula fallit, eo paene magis lucroſam eſſe Poëtae. Quod ejusmodi Mimi, in quibus publice exitioſa ſcriberentur, magno à Poëta venderentur, magno à Praetore, ut grati populo, emerentur. DAN. HEINS. *Quoque* quatuor. duo, *quaeque pleno* etiam pro *poena* Junianus, & pro *minus* unus Mediceus, *mimis.* ſcribe:

Quae mimis prodeſt, ſcena eſt lucroſa poëtae.

vel,

Nec minus & prodeſt ſcena, & lucroſa poëtae eſt.

Nec minus ſubintellige, quam ipſis mimis. Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 37.

Quaeque mihi poenae eſt, fraus eſt lucroſa poëtae.

quae longius abeunt à veteri ſcriptura. HEINS. Barthius XL. Adv. 5. ex Scholiaſte notat *poenam* hic eſſe *delictum* poenâ dignum, ut ita *piaculum* pro ſcelere docet poni. ſed hujus ſignificationis probationem requiro. Johannes Clericus, Part. III. Art. Critic. Sect. I. cap. 16. inſignis ille toto orbe Poetarum interpres Graecorum & Latinorum, ex hodierna lingua Gallica *poenam* interpretatur *laborem*, ut ſenſus ſit, laborem minus utilem, eſſe lucroſiſſimum Poetae, id eſt carmina minus utilia maximum adferre lucrum iis, qui ſcribunt mimos & obſcaeni argumenti poëmata. ineptiſſime. quis enim umquam audivit laborem, quem Poëta ſcribendo impendit, & praecipue cum *jocoſas & ſaepe amatorias Hiſtoriolas*, ut loquitur, complectitur, eſſe *poenam*? *poenam* de labore ſumi poſſe, quae inſtar ſupplicii eſt, & quae voluptati opponitur, & de omni cura, ſollicitudine, quae torquet, & cruciat, norunt etiam pueri. & ita ſumi in Epigram-

Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.
Haec tu spectasti, spectandaque saepe dedisti.
Majestas adeo comis ubique tua est.
Luminibusque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidisti lentus adulteria.
Scribere si fas est imitantes turpia mimos;
Materiae minor est debita poena meae.

An

grammate ante libros amorum, ubi voluptati opponitur, manifestum est. ita senex ille se puniens apud Terentium arando, fodiendo, poenas dabat, quia *ista non voluptati erant*, ut Chremes dicit Act. I. Sc. I. 19. Sed si quis animi caussa durissimos illos operis rustici labores subiret, an & hi *poenae* nomine venirent? sic Senec. Hipp. 439. *Quid te ipse poenis gravibus infestus domas?* quem versum ideo rejecit Scaliger, quia poenam, improbum ac miserum laborem dici non putaret. recte vero summus Gronovius docuit, miserum laborem, quae supplicii loco est, ita sumi, multis exemplis ad illum locum, & lib. II. Observ. 9. Producat ergo exemplum Dictator noster reipub. literariae, quo probet laborem, etiam sponte & voluptate susceptum, *poenam* Latinis dici. recte vero & jure vapulat ille omnium eruditorum obtrectator viro eruditissimo Chr. Aug. Heumanno in Parergis Criticis. pag. 163. Sed ut frontem hominis videat orbis eruditus in Bibliotheca Selecta T. XXVI. pag. 267. tribus verbis refutans Heumannum, nominare tamen quasi pudendum tanto viro adversarium, non dignatus, ne lector sciret ex professo a viro docto plurima ejus facinora literaria esse deprehensa & castigata, dicit Gronovium idem sentire quod ipse, & *poenam* pro *labore* sumi; quod falsissimum, & in expudoratae frontis mendacium. nam Gronovius in observationibus refutans Scaligerum, qui Senecam *poenam* pro labore dixisse non poterat concoquere. addit. *dixit* (scil. Seneca) *pro labore* MISERO *ejus, quem innuit nutrix iratis diis natum fructu vitae carere.* Vide reliqua & ad Tragicum Senecam, ubi videbis illum non simpliciter *poenam* pro *labore*, sed pro *misero* & *improbo* capere. an enim ille de *labore*, qui summa cum voluptate, & lucri cupidine à Poëtis insumitur scribendis versibus, *poenam* dici credidisset? absit haec ignorantia linguae Latinae a summo ejus arbitro & vindice. Quanto melius vocis *Poenae* vera vis ex lingua Graeca, quae mater est Latinae habita, quam ex Gallica, quae filia est, deducitur? Graece autem ποίνη proprie est merces, retributio, quae datur pro aliquo facto. & cum facta fiant vel bona vel mala, hinc apud Graecos & Latinos omnia ista vocabula, quae notant retributionem, duplicem habent vim, & in bonam & malam partem sumi solent. vide de hac voce ποίνη Salm. de Usur, cap. II. pag. 22. Spanhem. ad Call. Hym. in Dian. v. 263. & D. Heins. ad Sil. Ital. II. 592. atque ita posset hic, vulgata lectione retenta, sensus esse, quoque minus prodest (scilicet moribus) Poëta, (haec enim vox ἀπὸ κοινοῦ repetenda) eo major merces ipsi datur. Quo argumentum est lascivius & magis moribus nocet, eo majus lucrum adfert poëtae. hoc certe tolerabilius esset, quam *poenam* laborem interpretari. potuisset etiam, si acutior & doctior esset, ille omnium Grammaticorum tremor & infamia, praesidium in origine vocis quaerere, & cum quibusdam ποίνην deducere a πόνος *labor*, quia nulla poena sine labore & molestia est; sed rectius ποίνην quasi φοίνην dictam, discere ex Camerario ad Sophocl. Electr. ℣. 211. si tales libros umquam tractasset ὀψιμαθὴς ille, potuisset, quia primum proprie notavit pretium, quod ob perpetratam caedem solvebatur, & cum deinde poena capitis recepta esset, tenuit vetus verbum, quod ad omnia supplicia & poenas fuit adhibitum. sed his missis, nos credimus, tutius hunc locum constitui ex sententia doctissimi Heumanni, qui legit,

Quoque minus prodest, scena est lucrosa Poëtae.

sensu satis eleganti & plano, illam scenicam Poësin, quae minus moribus prodest, eo magis esse lucrosam Poetae. qui & non insolens esse ostendit post *quo*, non sequi *eo*, vel *eo magis*. & puto veram hanc esse lectionem & sensum, cui acquiescemus, donec quis meliorem inveniat. *quoque minus* vero jam Bersmannus ediderat. *Scena* autem pro *poena* legendum esse ab Heinsio jam erat animadversum. BURM.

508. *Praeter.*] Aediles hoc magis fecisse ex Merula notat editor Parisinus, & cum Nostro facit Juvenal. VI. 379.

Si gaudet cantu, nullius fibila ducat
Vocem vendentis praetoribus.

& Sat. VIII. 194.

Nec dubitant celsi Praetoris vendere ludo

Carmina Praeter Lovan. & tres alii. *Praeter habet* Politian. BURM.

510. *Multa.*] *Nempe* Bernens. *scripta* Junian.

511. *Saepe dedisti.*] *Multa* Lovan. & Sarravianus. mox, *mitis ubique* Bernens.

513. *Totus quibus utitur orbis.*] *Utimur* Gottorphianus. vide Notas Met. V. ℣. 342. HEINS.

514. *Scenica spectasti laetus adulteria.*] Rectius omni-

An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis ſcena licere dedit?
Et mea ſunt populo ſaltata poëmata ſaepe:
Saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus veſtris, ut priſca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu;
Sic, quae concubitus varios Venerisque figuras
Exprimat, eſt aliquo parva tabella loco.

Ut-

omnino; *lentus* ſex meliores. vide Notas Epiſt. XIX. ỳſ. 81. apud Horatium lib. I. Epiſt. I. *lentus ſpectator*, *ſpectatori ſedulo* opponitur:

Exanimat lentus ſpectator, ſedulus inflat.

Silius lib. XII. 576. de Hannibale Romam obſidente:

Nunc aditus luſtrat, clauſas nunc cuſpide pulſat
Infeſta portas, fruiturque timore paventum.
Nunc lentus celſis aſtans in collibus intrat
Urbem oculis.

ita vetuſti codices. Tibullus libro IV. Eleg. XI.

Nam mihi quid proſit morbos evincere, ſi tu
Noſtra potes lento pectore ferre mala.

ubi *laeto* ante Scaligerum male legebatur. initio ejusdem Epigrammatis ſcribendum in Tibullo,

Eſtne tibi, Cerinthe, tuae pia cura puellae,
Dum mea nunc vexat corpora feſſa calor.

ubi *placiturae puellae*, *Qui mea nunc vexat*. perperam legitur. Eſtne tibi de me cura, inquit, dum febricito? HEINS. Nullum dubium eſt *lentus* legendum. ſi enim *laetus* legas, exprobraret Auguſto Poëta voluptatem, quam ex obſcaenis caperet. multo magis ſi cum Lovanienſi legeretur, *turpis*. *lentum* vero non negligenter videntem, ut ſedulo opponatur, capio, ſed non commotum, qui non ſtatim iras concipiebas, & ad vindictam praeceps eras, vel etiam, quia ſtudio & voluptate ſpectandi tenebatur. vid. Sueton. Aug. 45. unde *comitatem* Auguſti hîc quoque laudat Naſo. ſic Livius lib. XXII. 14. *Tendentem ad moenia Romanae coloniae Annibalem lenti ſpectantes.* & ita puto legendum apud Egeſipp. de Excid. Urb. Hier. I. II. *haec ſpectabat accumbens in medio concubinarum, lentus inter eſcas & pocula* &c. ubi vulgo *laetus* circumfertur & ita *lentus* ſaepe Noſtro ſumitur, ut Ep. XVII. 249. vid. Graev. ad Cicer. IV. Verr. 61. & ita *patientem* & *lentum* conjungit Cicer. II. de Orat. 75. BURM.

516. *Materiae.*] *Materia mea* Barberin.

518. *Quodque licet.*] *Quodque libet* nonnulli. NAUG. Melius codd. alii, *Quodque libet Mimis ſcena licere dedit*. D. HEINS. *Libet* recte nonnulli veteres HEINS. Ita ad Heren. auctor lib. IV. 25. *nam quae reliqua ſpes libertatis manet, ſi illis quod libet, licet.* &c. BURM.

519. *Sunt populo.*] Non a populo ſed ad delectandum populum, ut ſit dativi caſus. *populo recitata* Lovan. *poëmata ſemper* Moreti.

520. *Detinuere tuos.*] *Suos* Ms. Berſm.

521. *In domibus veſtris, ut priſca virorum.*] *Domibus noſtris* Lovan. & ſeptem alii. in Bonon. erat, *parentum*, ut intelligantur majorum imagines, ex gente Julia; ut ita ſtemma ſuum J. Caeſarem poſuiſſe in aede Veneris Genetricis conjicit Caſaubonus ad Sueton. Caeſ. initio. poſſet & legi, *tuorum*. ſed & vulgata de Viris Illuſtribus antiqui aevi poteſt capi, ut ita, *priſcis ſparſa tabellis Porticus* I. Art. Am. v. 71. *Artificis* Leidenſ. Bernenſ. & quatuordecim alii. male. *pectora fida* Vatican. *pectora picta* Servii. BURM.

523. *Quae concubitus.*] Merula his Tiberium tangi putat, qui teſte Sueton. cap. 43. *Cubicula laſciviſſimis tabellis & Elephantidis libris inſtruxit.* ſed cum totus eſſet Poëta in placando Caeſare, an ille non ita ingenio ſuo imperare potuiſſet, ne quem ex Domo Auguſta tangeret? praeterea haec a Suetonio ad illa Tiberii tempora referuntur, quae non attigit Naſo: quare potius in genere capiam de picturis antiqui operis, quae laſcivioris erant argumenti: ita Plinius lib. XXXV. 10. dicit, *Parrhaſium minoribus tabellis libidines pinxiſſe, eo genere petulantis joci ſe reficientem*, & talis tabulae meminit Sueton. Tiber. 44. vid. de laſcivis picturis Broukh. ad Prop. II. v. 26. & Noſtrum II. Art. 680. tales forte, ob pictoris manum, cariſſimas tabellas habuit aliquot, ſed paucas, Auguſtus, quas non celebri Palatii loco, ſed in aliquo ſecretiore loco, collocaverat: ut non tam libidinis irritandae, quam artificii cauſſa eos habere videretur. ex illo autem Plinii loco videndum, an non apud Propertium lib. III. VIII. 12. antiqua lectio poſſet ſervari,

In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles;
Parrhaſius parva vindicat arte locum.

uti male Scaliger *parta*. ſed ut recte Car. Dati in vita Parrhaſii pag. 79. *parva ars*, ſunt figurae parvae & tabulae minores. ut ita opponat exeunti ex Mari Apellis Veneri, quae erat in tabula magna picta, & cujus mox meminit Noſter, & quam Auguſtus dedicavit in delubro patris Caeſaris. Plin. XXXV. 10. hujus & Noſter meminit IV. ex Pont. I. 29. & non quidem pictae, ſed ex lapide factae III. Art. 224. ejus ſpecies in nummis Adanenſium vide-

Utque sedet vultu fassus Telamonius iram,
  Inque oculis facinus barbara Mater habet:
Sic madidos siccat digitis Venus uda capillos:
  Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii, telis instructa cruentis:
  Parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me spatio Natura coërcuit arto,
  Ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille, tuae felix Æneïdos auctor,
  Contulit in Tyrios arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
  Quam non legitimo foedere junctus amor.

Phy-

videtur. vid. Harduin de Numm. Popul. in *Ἀβδηρῶν*. *ἀναδυομένη* Graecis dicta. vid. Artemid. Oneirocr. lib. II. cap. 42. Dausq. ad Q. Calab. lib. V. pag. 106. & in primis Carolum Dati in vitis Pictorum Antiquorum, in Apelle pag. 142. *variasque figuras exprimit* scripti quinque & edit. pr. Gryph. & aliae. *scripta tabella loco* unus codex. *est varie parva*, alius Heinsii. *joco* Moreti. Burm.

525. *Utque sedet vultu.*] Innuit Ajacem, & Medeam pueros occidentem a Timomacho expressam; utramque tabulam immenso pretio a Divo Julio redemtam Plinius testatur Historiae Naturalis libro VII. cap. 38. & libro XXXV. *Timomachus Byzantius Caesaris Dictatoris aetate Ajacem ei pinxit, & Medeam ab eo in Veneris Genetricis aede positas, octoginta talentis venundatas.* unde manifestum fit, quare Naso illas hoc loco conjunxerit. certe Timomachi Medeam Romae extitisse constat ex Graeco Epigrammate lib. VIII. Anthologiae, cujus initium est, *Τέχνη Τιμομάχου·* lemma autem, *εἰς εἰκόνα Μηδείας ἐν Ῥώμῃ.* De Ajace ejus agit Philostratus libro II. de Vita Apollonii; qui & sedentem, aeque ac Ovidius, depictum testatur: *Οὐδ' ἂν τὸν Αἴαντά τις τὸν Τιμομάχου ἀγάσθείη, ὃς δὴ ἀναγέγραπται αὐτῷ μεμηνώς, εἰ μὴ ἀναλάβοι τι ἐς τὸν νοῦν Αἴαντος εἴδωλον, καὶ ὡς εἰκὸς αὐτὸν ἀπεκτονότα τὰ ἐν τῇ Τροίᾳ βουκόλια, καθῆσθαι ἀπειρηκότα, βουλὴν ποιούμενον καὶ ἑαυτὸν κτεῖναι.* Quae Nasonem egregie illustrant. Anthologiae octavo Epigramma exstat incerti scriptoris, cujus *ἐπιγραφὴ* intercidit, quod ad Ajacem Timomachi est referendum: Ejus tale initium. *Αἶαν Τιμομάχου πλέον ἢ πατρὸς ἥρπασε τέχνα Τὴν Φύσιν· ὁ γράψας εἶδέ σε μαινόμενον.* ad ejusdem Iphigeniam a Plinio laudatam traho alterum Epigramma eodem libro, cujus exordium, *Μαίνεται Ἰφιγένεια.* Sed Medea Timomachi decantatissima, quamquam operis imperfecti, ut ibidem testatur Plinius. In Anthologiae libro VIII. Epigrammatis compluribus laudatur, etiam in Ausonii Epigrammatis, & a Plutarcho. eam intellexit haud dubie auctor Ætnae, ubi de picturis:

Signaque nunc Paphiae rorantes arte capilli,
Sub truce nunc parvi ludentes Colchide nati.

sic scribo, non *rorantes parte.* Venerem Apellis Anadyomenen innuit. Heins. *Iras* Moreti. *utque sit & vultu* Ms. Bersman.

526. *Inque oculis.*] *Oculos* plurimi scripti.

528. *Et modo maternis tecta videtur aquis.*] Barthius XL. Adv. 5. una voce, *medomaternis* legit, & acumen inesse illis, *tecta videtur*, putat: cum enim tecta sit, nihil tamen in corpore ejus vernile non videri potest. quae vix capio, ita acuta & subtilia sunt: codices variant. duo libri, *nata videtur.* Gottorpianus, *orta videtur.* Heinsius tentaverat olim, *vecta videtur*, vel, *nare videtur.* forte legendum,

Ut modo maternis nata (vel *orta*) *videtur aquis.*

ut nudam dicat, ita uti orta fuit è mari, sine ullo velamine. mallem quoque priori versu, *siccans*, ut sensus sit planior. ut enim Ajax & Medea, quae tabellae minime accendunt libidinem, videntur, ita & videtur Venus siccans capillos manibus, (ne eas quidem pudendis partibus praetendens) penitus nuda, ut orta est modo ex maternis aquis. Burm.

529. *Bella sonant.*] Non damno. vide ad Valer. Flac. I. 262. & III. 198. sed forte efficacius esset, *tonant*, de quo vide ad Petron. cap. II. In primo Palatino erat, *bella fervent.* in alio codice Heinsii, *canant.* eadem diversitas apud Mart. VII. 22.

Phoebe veni, sed quantus eras, cum bella canenti
Ipse dares Latiae plectra secunda lyrae.

ubi Gruterus ex suo codice, *tonanti* legit, & hoc paullo fortius censet, quam *canenti.* sic idem Mart. VIII. 3.

Aspera vel paribus bella tonare modis.

Burm.

530. *Pars*

Phyllidis hic idem, tenerosque Amaryllidis ignes,
Bucolicis juvenis luserat ante modis.
Nos quoque jam pridem scripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
Praeterii toties jure quietus eques.
Ergo, quae juveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuere seni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
Distat & à meriti tempore poena sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum;
Saepe dedi nostrae grandia vela rati.

Sex

530. *Pars tua facta cavit.*] *Canunt* rectius quidam. HEINS.

535. *De corpore toto.*] *De carmine toto* quidam codices. duo vero, *de corpore tanto.* quod non displicuit Heinsio: certe *corpore* non mutem, quod notat opus membris pluribus constans. ita Noster lib. III. Trist. XIV. 8.

Quaque potes retine corpus in urbe meum.

ut Heinsius recte correxit. Cicero V. ad Famil. 12. *A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse.* ubi vide notas. Marius Victor. lib. I. Art. Gram. in fine: *Homerus non tantum in duobus corpusculis Iliadis & Odisseae his versibus Teleambis frequenter usus, sed & in eo carmine, cui Margitae nomen est.* & ita Jctus. Ulpianus leg. 52. §. 2. ff. de Legat. 3. *Si Homeri corpus sit legatum, & non sit plenum, quantaecumque partes hodie inveniantur debentur.* Suet. Ill. Gram. cap. VI. *Composuit rarae eruditionis volumina, ex quibus novem unius corporis.* Justin. praefat. *florum corpusculum feci.* BURM.

536. *Non legitimo.*] Lege non constituto: vetito. CIOFAN.

537. *Teneraeque Amaryllidis ignes.*] *Tenerosque* libri meliores. & *Amaryllidos.* HEINS. *Phyllidis teneros, teneraéque* Lovan.

539. *Scripto peccavimus isto*] *Uno* tres veteres. Bucolica enim Ovidius non scripsit. HEINS. *Facto peccavimus* unus.

540. *Non nova.*] *Vix nova* unus. *musa novum* alius, *caussa* etiam alius.

541. *Cum te delicta notantem.*] Verbum censorium *notare.* A. Gellius libro IV. cap. 12. *Si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, impolitiae notabatur. id verbum significat, quasi si tu dicas, incuriae.* Hinc & *nota censoria* in proverbium abiit. idem libro cap. XX. *Notati a censoribus, qui audientibus iis dixerant joca quaedam intempestiviter, ac de ejus nota deliberatur.* in ipso capite: *Censores P. Scipio Nasica & M. Popilius cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem ejus uberrimum & habilissimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita est, ut tu sis quam equus curatior? quoniam inquit, ego me curo, equum Statius meus servus. Visum est parum reverens esse responsum, relatusque in aerarios, ut mos est.* Plura ibidem. ubi & habes *eximi notae*, hoc est, liberari ab animadversione censorum. HEINS. *Notante* prim. Edit.

542. *Irrequietus eques.*] *Ille quietus* emendatum Lipsio de Militiâ Romanâ lib. I. cap. 5. sed repone, *jure quietus* ex tribus antiquis. Multi alii, *inrequietus.* proxime verum. HEINS. Apud Statium libro IV. Sylva. I. 187.

——— *tu limite coepto*
Tende libens, sacrumque latus, Geniumque potentem
Irrequietus ama.

ubi Barthius exponit, numquam desidem; & ita se Ovidium vocare, quia omnem ignaviam exosus erat. perperam, ut puto; nam *irrequietum* si se dixisset, posset haberi ut res novas moliens; quare cum semper Naso abhorruerit a turba rerum, & se ad otia & umbram natum fuisse dicat, praeferenda Heinsii correctio, qui & apud Statium malebat, *jure quietus.* *quietus* vero, est securus notae censoriae, quia nullius sibi mali conscius erat. sic Plaut. Curc. IV. II. 6. *de istoc quietus esto* & Terent. Phorm. IV. V. 1. *Quietus esto.* qui & saepe *quiesce*, pro securus sis, utitur. BURM.

543. *Ergo quae juveni.*] *Ergo ea* duo libri. forte, *ergo, ego quae* &c. vid ad I. Amor. II. 49. HEINS. *Juveni tria* Leid. *juvenis* plurimi. mox, *sunt nocitura seni* Leidens.

545. *Sera redundavit.*] In libris Artis Amatoriae naumachiae ab Augusto recens exhibitae, & expeditionis Caji Caesaris in Armenios mox suscipien-

Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos;
Cumque suo finem mense volumen habet.

Id-

piendae luculenta fit mentio sub ipsum poëmatis exordium, quam expeditionem mors Caji Caesaris continuo est subsecuta. Naumachiae spectaculum & mors Caji in consulatum D. Laelii Balbi C. Antistii Veteris a Dione confertur. Ut totis quindenis annis scriptum poëma de arte Amatoria Nasonis relegationem praecesserit. HEINS. Vid. Scalig. ad Euseb. pag. 175.

546. *Distat & a meriti tempore poena fuit.*] In multis, *admissi sui.* HEINS. *A merito suo* prim. edit. *meritis suis* Putean. ut *tempore* absolute ponatur pro longo tempore, ut saepe. poena distat a merito suo, longo tempore. ita Epist. IV. 109. *Tempore abest*, malo explicare quam cum Heinsio, opportune. quia enim diu aberat Theseus Phaedra sibi licere adulterium committere credit, & hinc addit votum, *absitque diu.* BURM.

547. *Esse remissum.*] Esse abjectum, humile, & lascivum. MERUL. Hoc posterius melius, ut sit *Remissum*, idem quod solutum. Sic enim & mores solutos dicimus. MICYLL.

548. *Nostrae.*] *Parvae* volebat Francius.

549. *Sex ego.*] Au ratum legere *tres*, Douza notavit.

550. *Cumque suo finem mense volumen habet.*] Sub finem lib. II. Fast.

Cumque suo finem mense libellus habet.

Posuit autem *volumen* pro libro: sic infra:

Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae.

CIOFAN. *Suo finem carmine mensis habet* unus.

551. *Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar.*] Germanicum intelligit Merula. sed cum totus hic liber ad Augustum sit scriptus, haec quoque verba de Augusto capi debere jure quis contenderet. Amplissimus Cuperus, quem sollicitum habebat illa locutio, *scriptum sub nomine*, per literas mecum de hoc loco agens, credebat Ovidium sex Fastorum libros absolvisse, antequam iret in exilium, sed illo interruptum opus, neque potuisse sex reliquos absolvere, & forte ne inchoare quidem, & deinde cum Augusto mortuo ederet, mutasse initium, & illos Germanico dedicasse, in qua opinione etiam videtur esse Cl. Masson. Vita Ovid. ad A. U. C. DCCLIX. vel legendum censet Amplissimus vir, *scriptum sub numine*, id est te numen tuum praebente & mihi vires. ut Virgil. XII. Æn. 180. *Cuncta tuo qui bella, pater, sub numine torques*, quia, an *scribere sub nomine alicujus* recte dicatur, dubitabat. sed, quod pace Viri Amplissimi tunc rescripsi, non verosimile mihi videbatur umquam Augusto dedicasse Fastos, quia nullum ejus rei vestigium apparet. & numquam ad Augustum orationem dirigat, sed ad Germanicum aliquoties. neque, si mortuo Augusto praefationem mutasset, Germanico inscripsisset carmina sua miser exsul; quem Tiberio successori Augusti invisum & suspectum esse scire poterat, sed potius ipsi Tiberio. Cl. Massonius in vita Ovidii ad U. C. DCCLXIII. §. 10. putat etiam non duodecim libros absolvisse Ovidium, sed scripsisse sex libros Fastorum, hoc est, ex Fastis, & sex libros, qui *Fasti* dicti, quia iisdem signata tempora fastis tractat. quae verba, si recte capio, volunt illum sex libros scripsisse, qui simpliciter dies & eorum jura comprehendebant, ut erant Fasti a Pontificibus fieri soliti, & quales hodie supersunt etiam diversis exemplaribus. & deinde sex libros carminum, quibus tempora, quae antea fastis vel libellis tantum signaverat, tractat latius. sed nescio an rectè: si enim percipio mentem viri doctissimi, illa distinctio nulla auctoritate nititur. nam neque illi priores fasti Ovidiani exstant, neque quisquam eorum meminit: neque video cui bono ille labor, cum haberet fastos vulgares & pontificios, ex quibus poterat jura dierum sumere, & carmine celebrare, & quasi commentario illustrare. neque alia inde gloria Ovidio maneret, quam, si quis hodie vellet fastos nostros carmine describere & illustrare, antea novum Kalendarium, sive (ut vocamus) Almanachum faceret, qui labor inutilis foret. Praeterea cum in animo haberet duodecim libris opus suum absolvere pro numero mensium, certe priores fastos duodecim libris consignasset, & ita non posset dici sex & totidem libros scripsisse, sed duodecim, & totidem. adde quod illa locutio Poëtica *sex & totidem libros Fastorum*, non aliter potest capi, nisi de libris ejusdem argumenti, nam idem notat quod duodecim libros Fastorum, & exemplum desidero, ubi numerus aliquis Poetico more duplicatus, vel triplicatus, de diversae materiae operibus posset capi. puto ergo revera scripsisse duodecim & etiam absolvisse, (quod probari etiam potest ex Servio ad Virg. Georg. I. 34. ubi ex Ovidii Fastis dicit Quinctilem & Sextilem in Julium & Augustum mutatos) sed ut solebat, subita opera, & ea mente ut postea emendaret: quae emendatio cum defuerit, hoc vocat, *sortem rupisse opus*, quod non notat, sex tantum libris absolutis cum in exilium iret, reliquos sex non inchoasse. sed non perpolitos evulgasse; eodem enim argumento quis efficeret plures quindecim Metamorphoseon libris scripsisse Nasonem. nam & de illis dicit I Trist. 6.

Infelix domini quod fuga rupit opus.

hi tamen integri ad nos pervenerunt; licet curae se-

Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.

Et

secundae defuerint. sed quid tandem faciemus huic locutioni, *tuo scriptum sub nomine?* an dicemus apostrophen esse, ut saepe Poetae solent, ad Germanicum? non puto: nam eodem modo mox ℣. 560. Augustum adloquitur. *sub nomine* vero non uno semper modo explicari potest: nam aliquando idem notat quod eo nomine appellatur, ut *fasti sub nomine Caesaris* esset idem, quod *Fasti Caesarei.* ita Noster I. Met. 410.

Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit.

Liv. I. 36. *Posteriores sub eisdem nominibus, quibus additi erant appellati sunt.* cap. 43. *Sex alias centurias tribus ab Romulo institutis sub iisdem, quibus inauguratae erant, nominibus fecit.* Lucan. I. 405.

Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus.

& ita alibi. Avien. Descr. Orb. 75. *Celebri sub nomine tantum, Quatuor infuso latè salo terga dehiscunt.* Et ℣. 611. *Haec columella prius fuerat sub nomine prisco.* & 1013. *Hic idem Cragus habetur Nomine sub gentis.* & ita ille passim. Diversa paullum est significatio apud Quinctil. VII. Inst. 2. *actiones, quae sub nomine meo feruntur*, id est quasi ego illorum auctor essem. cui vicina sunt illa apud Nostrum, IV. Trist. 10.

Nomine sub nostro fabula nulla fuit.

& Martial. VII. 11.

Viperenmque vomant nostro sub nomine virus.

aliam iterum vim habent illa ex IX. Met. 557.

Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.

& Ep. XVI. 243. *Indiciumque mei ficto sub nomine feci.* iterum alius est sensus eorum apud Sueton. August. cap. XXIX. *Opera sub alieno nomine fecit.* & Val. Fl. II. 329.

*Ingentem procerum sub nomine taurum
Dejicit.*

& diversa notant illa IV. Met. 321.

*Evoe Bacche sonat. Bacchi sub nomine Juno
Risit.*

ubi est, audito nomine. ut Val. Flac. III. 250. *Herculeo sub nomine pendens.* id est, ubi meminerint. diversum etiam quid est apud Tacit. XVI. Ann. 19. ubi dicitur Petronius, *flagitia Principis sub nominibus exoletorum & feminarum descripsisse*, id est, eorum nominibus expressis: ex quo loco hic *scribere sub nomine* posset explicari, expresso, memorato Caesaris nomine: nec idem volunt illa Ep. XVII.

*Orbe quoque in mensae legi sub nomine nostro,
Quod deducta mero litera fecit, Amo.*

ubi est sub nomine Helenae subscriptum legi; *Amo.* hoc vero loco *scriptum sub nomine* possumus capere pro sub tutela & patrocinio, quod initio carminis imploravimus. ita fere similiter dixit I. Art. Am.

Tale rudimentum tanto sub nomine debes.

& IV. Trist. 2.

Et qui Caesareo juvenes sub nomine crescunt.

& Sil. XIII. 400.

*Sic ad Cumaeam, quae tum sub nomine Phoebi
Antonoë tripodas sacros antrumque tenebat,
Fert gressus juvenis.*

ubi Heinsius mallet, *sub numine.* ego nihil muto: ut nec lib. XVI. 655.

*Dis grates laudemque fero, sub nomine quorum
Gens Trojana sumus.*

Gratius Cyneg. 10.

*Adscivere tuo comites sub nomine Divae
Centum omnes nemorum.*

ex his omnibus, & quae plura sunt in mundo, videmus, quam varie illa locutio, *sub nomine* sumatur. si quis tamen, *scribere sub nomine alicujus*, hoc sensu dici non posse contendat, possemus refingere,

Idque tuo coeptum nuper sub nomine, (vel *numine*) *Caesar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.*

nihil facilius enim, quam *coeptum* & *scriptum* confundi. vid. & lib. V. XI. 35. coeperat ergo sub numine Caesareo, id est sub tutela ejus domus, cujus pars erat nepos ejus adoptivus Germanicus, & sacraverat jam animo suo honori Juliae gentis, cujus toties in fastis meminit honorificentissime, hoc opus, duodecim libris consignatum, sed cui *coepto* operi *ultimam manum* invidit exilium. in Juniano erat etiam, *jamque tuo scriptum.* & in Francof. *idque tuo nuper scripsi sub n. C.* impediunt vero adhuc illa verba, *tibi sacratum*, quae certe Augustum videntur spectare, eodem modo ut illa initio Fastorum ad Germanicum, *in tibi devoto munere dexter ades.* quare vel cum Cupero & Massonio statuendum esset, mutasse ultimo vitae anno dedicationem, quod tamen vix induci possum ut credam, ob rationes modo dictas. nec cum Merula statuere licet, ante mortem Augusti mutatam dedicationem, & Germanico inscriptos fastos, ut cjus patrocinio reditum impetraret. sed *tibi sacratum* posset notare, tuo honori a me consecratum ideo, quia saepe Augusti laudes & merita erga Deos in iis libris celebravi. ut lib. I. 13.

 Cae-

Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
  Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, (quamvis manus ultima coepto
  Defuit,) in facies corpora versa novas.
Atque utinam revoces animum paullisper ab irâ,
  Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus primâ surgens ab origine mundi,
  In tua deduxi tempora, Caesar, opus:
Adspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse;
  Quoque favore animi teque tuosque canam.
Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam;
  Nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
  Nulla venato litera mixta joco est.

In-

Caesaris arma canant alii, nos Caesaris aras;
Et quoscumque sacris addidit ille dies.

quae de Augusto capienda, licet alii ad Julium Caesarem referant. Sed plures aras, templa & dies festos Augustus instituit, quam Julius. qui hunc nodum felicius solverit, ei statim me suffragatosem promitto. BURM.

552. *Sors mea.*] Exsilii calamitas. lib. I. Eleg. IV.

O cui praecipue sors mea visa sua est!

Lib. IV. De Ponto Eleg. XIV.

Molliter à vobis mea sors excepta Tomitae.

CIOFAN. *Fors mea* Polit. & duo alii.

552. *Rupit opus.*] Sic supra: *Infelix domini quod fuga rupit opus.* CIOFAN.

553. *Et dedimus Tragicis.*] Tragoediam intelligit, quam *Medeam* inscripsit; cujus hoc carmen citat Quinctilianus lib. IIX.

Servare potui, perdere an possim, rogas?

Reliquum una cum quibusdam aliis ex ejus ipsius operibus aetas nostra desiderat. CIOFAN. *Sceptrum regale Camoenis* corrigebat Francius. vid. ad III. Amor. I. 13.

555. *Coepto.*] *Coeptis* duo. *coepti* unus.

562. *Quoque favore.*] Unus Heinsii, *furore*, ut furorem Poeticum intelligat.

560. *Deduxi.*] *Defluxi* Politian. quod facilius librarius in *deduxit*, memor illorum I. Met. 4. *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen* mutare potuit, quam, si Ovidius *deduxi* scripsisset, pro eo supponere *defluxi*. *deflexi* unus codex. sed haec etiam alibi observata est varietas. vid. ad Quinctil. I. de Inst. Orat. 8. BURM.

561. *Aspiceres quantum dederis.*] *Aspicies* multi. Unus, *Aspicias*. recte. HEINS. Nam repeti debet *utinam*, ut paullo ante, *utinam revoces*. *adspicies* Gryphius & alii dedere. Bersman. *aspiceres* probat, & tamen *utinam* subintelligit.

563. *Distrinxi.*] *Distrinxi* edit. pleraeque. *detraxi cuiquam* unus. *destruxi* Leid. vid. ad Phaedr. 5. 24.

565. *Candidus a salibus suffusis felle refugi.*] Locus hic non videtur sanus. *suffusos* multi. *à nimio suffusos felle* tres veteres. Hamburgensis, *à mimo suffusos felle*. sed apud Ausonium Carm. V. in Rhetoras habet, *Salibus modestus felle nullo perlitis*. ita enim ex veteri libro scribendum. sequenti versu pro *littera mista*, quidam vetusti, *vincta*, vel *juncta*. Forte, *tincta*. HEINS.

566. *Nulla.*] *Nuda* Ms. Bersman.

567. *Tot scripti millia nostri.*] Tanaquillus Faber epistola XXXVII. volebat corrigi,

——— *tot scriptis, millia, nostris.*

HEINS. Locus corruptus. quid enim est *scripti millia nostri*. Merula explicat inter tot millia carminum nostrorum. sed quis ita loquitur? in variis lectionibus remedium nullum invenio. sed suspicor latere vocem, quae Poëtarum chorum notet; ut sit sensus inter tot millia populi, & nostrae turbae, id est Poëtarum, ego unus sum, quem mea laesit musa: *Inter tot populos* Bersman. & Bernens. forte, *studii tot millia nostri*, id est Poëtici studii consortes. ut ita V. Trist. III. 47. *consortes studii pia turba Poëtae*. & *sacri studii communia foedera* lib. IV. XIII. 43. & ita passim in his libris. locutio vero similis illi Plinianae, *Arion Citharoedicae artis*, quam illustravimus ad Quinctil. Declam. VIII. 3. BURM.

568. *Quem mea Calliope laeserit, unus ero.*] Paulo superius:

Quem

Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
  Quem mea Calliope laeſerit, unus ego.
Non igitur noſtris ullum gaudere Quiritem
  Auguror, at multos indoluiſſe malis.
Nec mihi credibile eſt quemquam inſultaſſe jacenti;
  Gratia candori ſi qua relata meo eſt.
His precor atque aliis poſſint tua numina flecti,
  O Pater, ô Patriae cura ſalusque tuae.
Non ut in Auſoniam redeam, niſi forſitan olim,
  Cum longo poenae tempore victus eris.
Tutius exſilium, paulloque quietius, oro:
  Ut par delicto ſit mea poena ſuo.

Quem ſua perdiderit Muſa, repertus ego.

CIOFAN. *Unus ego* quinque veteres. ſic ante;

Quem ſua perdiderit Muſa, repertus ego.

Totus locus non inconcinne ſic conſtituetur,

Inter enim populi, tot ſcriptis millia noſtris
Quem mea Calliope laeſerit, unus ego.

inter populi enim tot millia, quem laeſerit ſcriptis noſtris mea Calliope, unus ego ſum. HEINS. *Quem ſua* quatuor libri.

571. *Inſultaſſe.*] *Inſultare* meliores. HEINS.

572. *Meo candori.*] Noſtro idiomate: *alla mia ſchiettezza integrità.* ſic verbum *Candidus*, apud hunc ipſum poëtam ſaepiſſime leges, & apud Horatium in Epiſt.

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

Quod quidem verbum, eo ſenſu, ipſorum aetate uſurpari coeptum eſſe opinor. CIOFAN.

572. *Relata.*] *Relicta* duo codices, & ita edidit Berſmannus. *reddita ſi qua* Lovan.

574. *Cura.*] *Cauſſa ſalusque* Bernenſ.

577. *Tutius.*] *Mitius* Politian. Servii & alius. *paulumque* Lovan. qui & mox, *poena meo*: ut & Servii à manu prima. *opto* etiam unus.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER III.

ELEGIA I.

MIssus in hanc venio timidi liber exsulis urbem.
  Da placidam fesso, lector amice, manum:
Neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
  Nullus in hac chartâ versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
  Infelix ullis dissimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male lusit in aevo,
  Heu nimium sero damnat & odit opus.
Inspice quid portem: nihil hîc nisi triste videbis;
  Carmine temporibus conveniente suis.

Clau-

1. *Venio timidi liber exulis.*] Alii, *timidus.* malim, *timidi exulis.* sic infra, *res timida est omnis miser.* HEINS. *Liber exsul in urbem* P. Servii codex & Bernens.

2. *Da placidam fesso.*] *Fasso* tres libri, pro *lasso.* locutionem ab illo officio, quo languentibus manum darent, desumtam puto. ut apud Petron. CI. *quis neu dare manum languentibus volet?* & quo referes illud infra Eleg. IVf. hujus libri v. 76.

Fidam projecto neve negate manum.

sic & de naufrago lib. v. Trist. IX. 18.

Nec dederit nanti per freta saeva manum.

his vero verbis responderent melius, si legeretur in primo versu, *Missus in hanc venio tandem liber exsulis urbem*, nam in Leidensi erat, *tandus*, ex quo & *tardus* non male quis faceret. ut longam viam indicet, qua fessio nunc manum sibi dari postulat. BURM.

3. *Forte puderi.*] *caussa pudoris* tres. *doloris* duo. *timoris* totidem. *celeris* Bernens.

5. *Nec domini.*] *Haec domini* Moreti, Junii, Leid. & alius. & Ms. Bersman. qui & seq. versu. ut & plerique, *nullis.* vid. lib. I. IX. 37. *locis* etiam Leid. & Moreti, sollemni aberratione.

7. *Quondam male.*] *Dudum male* unus. *luserat aevo* Leidens. *lusimus* Bernens. mox, *en nimium* Polit. pr.

9. *Inspice.*] *Aspice* Gryph. & alii.

11. *Clauda quod alterno subsidant carmina versu.*] Lib. I. Amorum & Elegia:

Par erat inferior versus: risisse Cupido
  Dicitur, atque unum surripuisse pedem.

Mox:

Sex mihi surgat opus numeris, in quinque residat;
  Ferrea cum vestris bella valete modis.
Cingere litterea flaventia tempora myrto
  Musa per undenos emodulanda pedes.

CIOFAN. *Subsidunt* omnes scripti & olim editi; sed mutarunt quidam pro arbitrio suo. *clausa* Leidens.

12. *Pedis hoc.*] *Haec* Putean, Bernens. & Ms. Bersm,

Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
  Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flavus, nec pumice levis;
  Erubui domino cultior esse meo.
Litera suffusas quod habet maculosa lituras;
  Laesit opus lacrimis ipse poëta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latine;
  In quâ scribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, si non grave, quà sit eundum;
  Quasque petam sedes hospes in Urbe liber.
Haec ubi sum linguà furtim titubante locutus;
  Qui mihi monstraret, vix fuit unus iter.
Di tibi dent, nostro quod non tribuêre parenti,
  Molliter in patriâ vivere posse tuâ.
Duc age: namque sequor. quamvis terrâque marique
  Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Haec sunt Fora Caesaris, inquit:
  Haec est a Sacris quae via nomen habet.
Hîc focus est Vestae; qui Pallada servat & ignem:
  Hîc fuit antiqui regia parva Numae.

In-

Bersm. *haec ratio est* Junian. & Moreti. *longa fuit* Leid. Moreti & Servii.

13. *Flavus*] *Fulvus* Leidensis & septem alii. *comptus* duo.

14. *Erubui domino cultior esse meo.*] Elegia & lib. I.

Vade sed incultus, qualem decet exsulis esse,
  Infelix habitum temporis hujus habe.

Ciofan.

16. *Suum.*] *Suit* Lovan. & novem alii.

17. *Siqua videbuntur casu non dicta Latine, In qua scribebat, Barbara terra fuit.*] Elegia I. libri, qui hunc sequitur:

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
  Excusata suo tempore lector habe.

Elegia ult. hujus lib.

Quod quicunque leget, si quis leget, aestimet ante
  Compositum quo sit tempore, quoque loco.

Lib. v. Eleg. xii.

Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis,
  Digna sui domini tempore, digna loco.

Ciofan. *Latino* Mss. Bersman.

18. *In qua scribebat.*] *Scribebam* Strozzae. Lege, *scriberer*, atque ita Zulichemianus. Heins. *Scribebat* retinendum, quia praecessit *laesit*.

Tom. III.

19. *Qua.*] *Quo* Palat. prim. & sex alii. & Bersmanni. vid II. Trist. 305.

22. *Vix fuit.*] *Vir fuit* duo scripti.

23. *Quod non tribuêre poetae*] *Parenti* tres pro diversa lectione. sic infra hac ipsa Elegia:

——— ——— *nostro placata parenti*
  Isdem sub dominis aspiciare domus.

& mox,

Quaerebam fratres: exceptis scilicet illis,
  Quos suus optaret non genuisse parens.

Ita scripti. hinc & libros suos passim natorum nomine donat. supra lib. I. Eleg. I. ad librum:

——— *si qua est tibi cura parentis.*

Pont. IV. Eleg. V.

Quidque parens ego vester agam.

sic & Amatoriae Artis libros Oedipodas & Telegonos, hoc est parricidas appellat supra lib. I. El. I. Heins. *Di tibi dant* Leid. ut ab ejus felicitate argumentum ad humanitatem hospiti praestandam deducat.

25. *Duc age: namque sequar.*] Unus, *sequor.* Puto, *jamque sequor.* ut apud Comicos, *I prae: sequor.* Heins. Vid. VI. Fast. 116. *nempe sequor* unus. *teque sequar* Bernens.

29. *Hic focus est Vestae &c*] Lib. VI. Fastorum:

Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae,
  Tunc erat intonsi regia magna Numae.

Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palatî:
Hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror; video fulgentibus armis
Conspicuos postes, tectaque digna Deo.
An Jovis haec, dixi, domus est? quod ut esse putarem,
Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
Et magni verum est hanc Jovis esse domum.
Cur tamen adpositâ velatur janua lauro;
Cingit & augustas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus una triumphos?
An quia Leucadio semper amata Deo?
Ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?
Quam tribuit terris, Pacis an ista nota est?
Utque viret semper laurus, nec fronde caducâ
Carpitur; aeternum sic habet illa decus?

Caussa,

P. Victor. in regione VIII. Numae regia. Templum Vestae. CIOFAN. Elegantior mihi videtur Lectio Herculanei codicis, *hic focus est Vestae.* ita enim proprie: ut Florus I. 2. & infiniti alii. BURM.

30. *Haec fuit.*] *Hic* scripti. HEINS Vid. Epist. I. 33. *regia parca* Puteau. *regia celsa* Excerpta Vossii.

31. *Porta est.*] *Statio est* Herculan. ut inf. ℣s. 79.

32. *Hic Sator.*] Scribe, *Stator.* Jovis Statoris aedem intelligit. ita Combii codex. neque aliter Politianus in ora sui exemplaris, & Gronovius Observat. lib. IV. cap. 15. HEINS.

32. *Hoc primum condita Roma loco est.*] A Romulo. C. Vellejus Paterculus lib. I. *Sexta Olympiade, post duos & viginti annos, quam prima constituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus injurias avi, Romam urbem Palilibus in Palatio condidit. A quo tempore ad vos Consules anni sunt* DCCLXXXII. *Id actum post Trojam captam annis* CDXXXVII. Sed hanc historiam collegi copiosiorem in meis in Metamorphosin Observationibus; quas consule. etenim minime trivialis est. Illud hic docendus es, à primordio Urbis, ad hunc annum, quo tua causa haec scribere aggressus sum, ∞. D. LXXIX. XII. Kal. Febr. numerari annos ∞. ∞. CCC. XXXI. menses X. JESVS CHRISTVS nostrae salutis auctor nasci dignatus est anno ejusdem Urbis DCCLII. Augusto imperante. CIOFAN.

33. *Dum miror.*] *Dum narras* Gottorph.

35. *Et Jovis.*] Quaedam editiones, *est*, sed in Herculaneo codice, *an Jovis.* rectius ut puto: dubitabat, propter coronam quernam, sed exemit dubitationem responsio: ut patet ex illis, *ut accepi dominum*, & *non fallimur.* BURM.

37. *Cujus ut accepi dominum.*] *Numen* opt. Pal. HEINS.

39. *Oppositâ lauro.*] *Appositâ lauro* plerique veteres. recte. ut monui ad Epist. VII. ℣s. 100. HEINS.

40. *Arbor opaca comas.*] *Fores*, non *comas*, ex veteribus legendum. NAUG. Lege, *fores*, non *comas* ex uno Vatic. Quam lectionem reppererat in aliis antiquis libris, annis abhinc unde quinquaginta, Alexander Paganinus, qui in omnia Ovidii opera emendationes scripsit. Confirmat & eam Plinius lib. XV. cap. 33. *Laurus*, inquit, *triumphis proprie dicatur, vel gratissima domibus janitrix Caesarum, Pontificumque: quae sola & domos exornat, & ante limina excubat.* Martialis libro VIII. vocat *Penates laurigeros*, quod ante Imperatorum domum sita erat laurus. ejus carmina haec sunt:

Laurigeros domini liber intrature penates
Disce verecundo sanctius ore loqui.

CIOFAN. Melius alii libri:

Cingit & Augustas arbor opaca fores.

Notum illud Metamorphoseon I.

Postibus Augustis eadem fidissima custos,
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.

D. HEINS. *Augustas fores* agnoscunt etiam multi ex antiquis, non *comas.* & hoc probe. neque aliter ex suis Naugerius & Ciofanus. pro *arbor opaca* tres, *querna corona.* ut Fast. lib. I. 614. ad Germanicum:

Protegat & vestras querna corona fores.

HEINS. Sed jam *querna corona* ℣s. 36. praecesserat,

Caussa, superpositae scripto testata coronae,
Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice servatis unum, Pater optime, civem;
Qui procul extremo pulsus in orbe jacet.
In quo poenarum, quas se meruisse fatetur,
Non facinus caussam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorque locum, venerorque potentem,
Et quatitur trepido litera nostra metu.
Adspicis exsangui chartam pallere colore?
Adspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocumque, precor, nostro placata parenti,
Isdem sub dominis adspiciare domus.
Inde tenore pari gradibus sublimia celsis
Ducor ad intonsi candida templa Dei.
Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
Belides, & stricto barbarus ense pater:

Quae-

rat. Micyll. ad I. Metam. 563. producit *arbor opaca domus.* an memoriae vitio, an ex codice nescio. hic certe duo habent, *domos.* unus, *domus.* de lauro Palatinae domus vid. Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. ℣s. 3. BURM.

41. *Tu quia.*] *Num quia* meliores. HEINS. Eleganter Leidensis codex, *Domus una*: reliquae enim triumphos quidem meruerunt, sed sola Augusta domus *perpetuos.* praeterea; *habuit domus* Putean. BURM.

42. *Amata.*] *Amica* unus.

45. *Caduca.*] Unus, *pudica. habet ipsa decus* prim. Polit.

47. *Causa suppositae scripto testante coronae.*] Ita ex eodem libro vetere & ratione legendum. CIOF. Perperam, *testante* plurimi ex scriptis. Pont. IV. Eleg. VI.

Vincitur Aegyptos, testataque tempus in omne
Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

sic & *comitata* passive passim apud Nostrum. HEINS. *Caussaque suppositae* Lovan. Micylli, Bersmanni Gryph. & al. Edit.

49. *Adiice.*] *Addice* Ms. sed fortasse scribere voluit, *adice*, quam scripturam & in hoc, & in codice Virgiliano, cum in hoc, tum in aliis hujus verbi compositis, non geminata I passim offendimus. BERSMAN.

49. *Unum civem.*] Unum Ovidium. inepte autem Merula addit *me*, cum liber sit, qui loquatur. CIOFAN. *Precor, optime, civem* unus liber.

50. *Pulsus in orbe latet.*] *Jacet* cum primo Politiani & sex aliis. infra Eleg. III.

Quid mihi nunc animi dira regione jacenti?

& :

Lassus in extremis jaceo populisque locisque.

Pont. lib. I. Eleg. III.

Orbis in extremi jaceo desertus arenis.

Eleg. VII.

Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum?

lib. I. Eleg. VIII.

Deque tot expulsis sum miles in exsule solus:
Tuta (nec invideo) caetera turba jacet.

ita vere codices antiqui. & lib. II. Pont. Eleg. IX. initio, & lib. III. Eleg. I.

Ut minus infecta jaceam tellure labora.

atque ita passim Noster. HEINS.

51. *Quas se.*] *Quas sat meruisse* Cod. Servii.

53. *Vereorque locum, vereorque potentem.*] in nonnullis, *parentem*, & fortasse melius. NAUG. *Parentem* unus Vatic. alius, *potentes.* an, *penates?* unus etiam, *venerorque potentem.* HEINS.

54. *Trepido metu.*] *Rapido* plerique. unus, *pavido.* HEINS.

57. *Placare parenti.*] Lege ex duobus Vatic. & Maffei, *placata.* per prosopopoeiam. CIOFAN. *Placanda* Putean. *peccata* Junian. *quantumcunque* etiam Leid. & duo alii. sed *quandocumque* dici de indefinito tempore pro *aliquando* docuit post alios Bentlej. ad Horat. I. Sermon. IX. 33. BURM.

59. *Inde tenore.*] Ex iisdem duobus Vatic. legendum, *timore.* CIOFAN. *Tenore* maxima scriptorum pars. Pont. libro I. Eleg. XI.

Et

Quaeque viri docto veteres cepere novique
Pectore, lecturis inspicienda patent.
Quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse parens.
Quaerentem frustra custos me, sedibus illis
Praepositus, sancto jussit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro:
Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere passa sua est.

In

Et peragit soliti vena tenoris iter.

Epistola Didus:

——— *vitaeque novissima nostrae*
Prosequitur fatis, qui fuit ante, tenor.

tenor vitae Epistola Helenae:

Dumque tenor vitae sit sine labe mea.

Heins. Et ita passim Livius. vid. lib. IV. II. V. 5. VII. 40. XXII. 15. 37. & alibi. vide & Erasmum in Adagiis, in *uno tenore*. *timore gravi* quatuor scripti. *tremore* unus. *rigore* Medonii. Burm.

60. *Candida templa.*] Propter marmor, quo tecta & ornata erant. Ciofan. Huc referebat Heinsius illa Propertii II. Eleg. XXIII. 9. quae ita legebat,

Tum medium Pario surgebat marmore templum.

ubi *claro* alii, Scaliger, *Clario*. cum quo Broukhusius facit. *tecta Dei* unus. Jani quoque *templa candida* vocat lib. I. Fast. 70. Burm.

61. *Ubi sunt.*] Malim, *ubi stant*. nisi sequenti versu cum priscis editionibus & scriptis nonnullis reponis pro, *barbarus*, *stat ferus*. ut est in codice Bullidiano & octo aliis. *Stat pater ense ferus*. Junii codex. ut lib. I. Art. Am. 73.

Quaque parare necem miseris patruelibus ausae
Belides, & stricto stat ferus ense pater.

ubi plura ad illustrationem hujus loci congessi. Heins.

62. *Et stricto stat ferus ense pater.*] Multo rectius est in sex, quibus utor, libris scriptis: *& stricto barbarus ense pater*. libro primo de Arte, ubi hunc versum cecinerat, meminit hujus porticus:

Nec tibi vitetur, quae priscis sparsa tabellis
Porticus, auctoris Livia nomen habet.
Quaeque parare necem miseris patruelibus ausae
Belides, & stricto barbarus ense pater.

Ciofan.

63. *Quaeque viri docto.*] Suetonius in Augusto cap. XXIX. *Templum Apollinis in ea parte Palatinae domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari a deo aruspices pronunciarant. Addita porticus cum Bibliotheca Graeca Latinaque. Quo loco jam senior saepe etiam senatum habuit, decuriasque Judicum recognovit.* meminit hujus etiam Bibliothecae Scholiastes antiquus Juvenalis Sat. prima ad illum versum, *jurisque peritus Apollo*. ubi ille, *quia bibliothecam Juris civilis & liberalium studiorum in templo Apollinis Palatini dedicarat Augustus.* Fuit ex illo & Bibliotheca in templo Pacis. cujus mentio apud A. Gellium libro V. cap. 25. libro XV. cap. 8. & bibliotheca suburbana Tiburi in templo Herculis, cujus idem alibi meminit. & in primis lib. XIX. cap. 5. & bibliotheca templi Trajani, de qua idem libro XI. cap. 17. bibliotheca domus Tiberianae libro XIII. cap. 18. *bibliotheca Patrensis* libro XVIII. cap. 9. Heins.

63. *Veteres fecere novique Pectore.*] *Cepere* antiqui fere omnes. Avienus Prognosticis, *cape sollers singula mente*. quod passim apud scriptores occurrit. Veram lectionem jam vidit sagacissimus Gronovius Observat. lib. II. cap. 3. qui illic consulatur. Heins.

66. *Non genuisse pater.*] *Parens* in melioribus scriptis & priscis editionibus. malim etiam, *optarit*. nam *optaras* est in quibusdam. Heins.

67. *Custos è sedibus illis.*] *De sedibus* nonnullis. Scribe, *me sedibus*. Heins.

69. *Altera templa peto.*] Sunt qui hîc de templo Magnae matris intelligant, quod fuit in Palatio, ut Livius docet. Plerique de templo Vestae: id enim (autore Dionysio) extructum est à Numa in medio foro, inter Capitolium & Palatium. Magis placet, propter sequens carmen, Libertatis atrium intelligas, quod ab Asinio Pollione erectum est. Merula. Quid si de templo, sive aede Herculis Musarum intelligamus, quem Musagetem Graeco nomine vocarunt? cujus autor exstitit Martius Philippus, ut Sueton. tradit. Neque enim de eodem loco, sive templo, accipere libet Atrium libertatis, de quo sequente versu mentio fit, & illud

In genus auctoris miseri fortuna redundat;
  Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
  Evictus longo tempore Caesar erit.
Dî, precor, atque adeo, (neque enim mihi turba roganda est)
  Caesar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, statio quoniam mihi publica clausa est;
  Privato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
  Sumite plebejae carmina nostra manus.

lud de quo hìc dicitur. MICYLL. Veneris victricis templum vicinum puto Pompeji Theatro. BERSM.

71. *Patuerunt.*] *Decuerunt* Putean. *placuerunt* Leidens. *tabellis* Lovan.

73. *In genus.*] *Ingenio* Servii codex. *reducat* Lovan.

74. *Nati.*] Libri, Ovidii filii. Metaphora. Vide quae dixi lib. & Eleg. I. CIOFAN.

76. *Caesar erit.*] *Eris* Puteaneus.

77. *Di precor.*] *Deprecor* Bern. & plurimi scripti. *Te precor* Moreti & novem alii.

77. *Neque enim mihi turba roganda est.*] Malim, *roganda es.* Deos enim alloquitur. HEINS.

79. *Statio.*] Metaphora à militibus, sive a navibus, vel potius ab utroque sumpta. CIOFAN. Posset & respici ad *Stationes* in urbe Roma, ut erant Porticus, Tabernae, Basilicae & alia loca publica, in quibus & recitationes fiebant, & otiosi ad confabulandum conveniebant, de quibus vid. Hottom. Amicab. Resp. II. 13. Torr. ad Suet. Neron. 37. Barth. II. Advers. 22. Graev. Lect. Hesiod. XL. sed verius est, a navibus desumtam vocem; nam in initio se *fessum*, & *terra marique* venire dicit. praeterea, *intranti quoniam* Putean. & duo alii. BURM.

81. *Pudore.*] *Dolore* unus. *rubere* Polit. prim. non male.

82. *Plebejae.*] *Phoebeae* editio prima. ut Poëtas intelligat. hujus lectionis meminit quoque Merula, sed improbat. recte. nam publicae stationi, opponit plebejas manus. BURM.

ELEGIA II.

ERgo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
  Quaeque Lycaonio terra sub axe jacet?
Nec vos, Pierides, nec stirps Latoïa, vestro
  Docta sacerdoti turba tulistis opem?

Nec

1. *Ergo erat.*] Deerat hoc distichon Codici Servii. in multis, & optimis, haec Elegia continuabatur superiori.

2. *Quaeque.*] *Quaque* Bernens.

3. *Nec vos Pierides, nec stirps Latonia vestro Docta Sacerdoti turba tulistis opem.*] Poëtae & Apollinis & Musarum sacerdotes dicuntur. lib. III. Am. Eleg. VII.

Ille ego Musarum purus, Phoebique sacerdos
  Ad rigidas, &c.

& in Ibide:

Nulla mora est in me, peragam rata vota sacerdos.

Horat. Oda I. lib. III. Carm:

—— *carmina non prius*
Audita Musarum sacerdos
  Virginibus, puerisque canto.

Tibullus lib. II.

Phoebe fave, novus ingreditur tua templa sacerdos.

Propertius lib. III. Eleg. I.

Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
  Itala per Grajos orgia ferre choros.

CIOFAN.

3. *Nec stirps Latonia.*] *Latoïa* quatuor veteres. Regius, *Latoica.* Met. VIII. 15.

Is:

Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest;
Quodque magis vitâ Musa jocosa mea est;
Plurima sed pelago terrâque pericula passum
Ustus ab adsiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securaque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram,
Ultima nunc patior. nec me mare portubus orbum
Perdere, diversae nec potuere viae.
Suffecitque malis animus. nam corpus ab illo
Accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius jactabar & undis;
Fallebat curas aegraque corda labor.
Ut via finita est, & opus requievit eundi;
Et poenae tellus est mihi tacta meae;

Nil

In quibus auratam proles Lateïa fertur
Depesuisse lyram.

Ita meliores scripti. & postea:

Ipsa suis licet hunc Latoia protegat armis.

lib. XI.

Laomedonteis Latoïus adstitit arvis.

lib. VII.

Inde Calaureae Latoïdos aspicit arva.

Trist. v. Eleg. I.

Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles.

ut scribendum esse censeo. Marcianus Capella sub finem libri secundi:

Faveantque Musae & chelys Lateïa.

initio libri tertii: *Admoverat igitur Lateïdes unam Mercurialium Ministrarum.* & libro IX. *postquam haec Latoius dixit.* & mox:

——— *Pallax corusca ac decens Lateïa.*

Auctor Carminis in laudem Herculis, quod Claudiano additur:

Efferat aetherium, quantum velet orbis, in axem Latoidas.

Statius Thebaid. IX.

——— *moestam monitu Latoïda duro*
Increpas assistens.

hinc & *Latous* pro *Latonius* passim apud poëtas Apollo. codices tamen vetustissimi libro VII. & VIII. *Leteidos*, & *proles Letoia.* sic apud Graecos Λητοῖος, Λατώιος, Æolice. in versibus Varronis Λατῶ pro Λητῶ. apud Ausonium Epitaph. Heroum XXVII. in veterrimo codice Vossiano, *Laesi numina Leteidum.* apud Horatium libro I. Od. XXXI.

Frui paratis & valido mihi,
Letoë, dones

ita antiquissimae membranae in bibliotheca Academiae Leidensis. hinc tollendum insigne mendum ex Senecae Oedipo, ỳs. 230.

Incipit Lethaea vates spargens horrentes comas,
Et pati commota Phoebum.

de Phoebade sermo est. pro *Lethaea vates*, quae hoc loco nihili est, optimae membranae Florentinae, *Loeta.* scribe, *Letoa vates*, literis transpositis. HEINS.

4. *Tulistis opem.*] *Dedistis* Junian. & Leidens.

5. *Vero sine crimine.*] Regius, *carmen sine crimine. verbo sine crimine* Bernens. ut forte in quibusdam exemplaribus fuerit, *lusi versus sine crimine*, quod amans agnominationis librarius mutavit in, *carmen sine crimine.* sed nihil mutandum. & quid sit *verum crimen* docebit Broukhusius ad Propert. III. XXII. II. BURM.

6. *Quodque magis vita Musa jocosa mea est.*] Sic libri veteres, & recte. CIOFAN. *Visa est Musa jocosa mea* plurimi veteres. *Musa jocata* Vatican. *Musa est visa jocosa mea est* Gryph. & Vincent. *Quoque magis visa est* Mss. Bersm.

7. *Plurima sed pelago, terraque, &c.*] Vide lib. I. Eleg. IV. lib. IV. Eleg. I. & ult. & lib. V. Eleg. I. CIOFAN.

8. *Ustus.*] *Vinctus* Richel. & duo alii. *junctus* Junian. sed male. vid. III. Trist. IV. 48.

9. *Quique fugax rerum, securaque in otia natus, Mollis & impatiens ante laboris eram.*] Eleg. ultima lib. sequentis:

Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitaeque fugax ambitionis eram.

CIOFAN.

11. *Nec*

Nil nisi flere libet. nec nostro parcior imber
Lumine, de vernâ quam nive manat aquâ.
Roma domusque subit, desideriumque locorum,
Quidquid & amissa restat in Urbe mei.
Hei mihi, quod nostri toties pulsata sepulcri
Janua, sed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimium constanter iniquos,
Participes irae quos Deus unus habet;
Exstimulate precor, cessantia fata; meique
Interitus clausas esse vetate fores.

11. *Nec me mare portubus orbum.*] Lib. & Eleg. IV.

Nec placidos portus hospita navis habet.

Et Eleg. XII. hujus libri:

Littora rarus in haec portubus orba venit.

CIOFAN.

12. *Nec potuere.*] *Non valuere* Servii. *non potuere* Junian.

13. *Sufficitque.*] *Suffecitque* legendum: hoc est induruit. nam *sufficit* mediam corripit. MERULA. *Sufficis atque* Leidensis. *ab illis* etiam Lovan. *nec patienda* Moreti.

15. *Ventis dubius jactabar & undis.*] *Terris dubius* veteres plerique. sic lib. IV. Eleg. VIII.

Non ita dis visum, qui me terraque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.

HEINS. Ego retinui vulgatam, quia Ovidius saepissime, *ventos & undas* conjungit. vid. ad Epist. II. 35. Claudianus VI. Cons. Hon. 140.

Ludibrium pelagi vento jactatur & unda.

mutavisse credo librarios ex illa Virgilii I. Æneid. prim. *multum ille & terris jactatus & alto.* BURM.

16. *Labor.*] *Dolor* Junian. & sex alii.

18. *Facta meae.*] Legendum ex veteribus, *tacta meae.* NAUGER. *Facta* tamen edidit Aldus, Gryph. & eum, ut solet, secutus Vincentius.

19. *Nil nisi flere libet.*] *Vacat* Hafniensis. Met. X.

——— *tum denique flere vacavit.*

HEINS. *Licet* Mss. Bersm. & Putean.

21. *Domusque.*] *Locusque* Junian. mox, *in urbe mihi* duo.

24. *Sed nullo.*] *Sub nullo* Lovan. *sub titulo* Leid. *aperta subit*, vel, *premit* Regius.

25. *Cur ego tot gladios.*] Eleganter unus Heinsii, *ergo ego.* ut Elegia sequenti ✝︎. 25. & alibi.

25. *Totiesque minata Obruit infelix nulla procella caput?*] Elegia II. lib. I.

Ipsa graves spargunt ora loquentis aquas.

Et:

Dumque loquor vultus obruit unda meos.

Sed hoc loco Metaphorice loqui videtur, ut lib. II. de Ponto Elegia VII.

Obruit hoc absens vasta procella caput.

CIOFAN.

27. *Quos.*] *Quosque* Bernens.

28. *Quam deus unus habet.*] *Quos* plerique veteres. & recte. HEINS. *Quam* praefert Bersman.

29. *Exstimulate.*] *Extenuate* unus.

ELEGIA III.

HÆc mea, si casu miraris, epistola quare
Alterius digitis scripta sit: aeger eram.

Æger

1. *Haec mea si conjux.*] Libri veteres, *si casu.* sequor. conjux enim glossema esse censeo. CIOF. *Si conjux* scripti quidam & priscae editiones. HEINS. *Si quare miraris ep. casu* unus.

3. *Pa-*

Æger in extremis ignoti partibus orbis;
Incertusque meae pene salutis eram.
Quid mihi nunc animi dirâ regione jacenti
Inter Sauromatas esse Getasque putes?
Nec coelum patimur, nec aquis adsuevimus istis:
Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis: non hic cibus utilis aegro:
Nullus, Apollineâ qui levet arte malum.
Non qui soletur, non qui labentia tardè
Tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis jaceo populisque locisque:
Et subit adfecto nunc mihi quidquid abest.
Omnia cum subeant; vincis tamen omnia, conjux:
Et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: vox te mea nominat unam:
Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.

Quin

3. *Partibus.*] *Finibus* unus Medic. ita & II. Met. 560. quidam, *Praetereunt ortos iidem de finibus Euros.* vulgo, *partibus.* ubi vide. BURM.

4. *Incertusque meae pene salutis eram.* Versus suspectus. HEINS. Non video quare, nisi quod offendere posset τὸ *meae.* quae vox fortasse corrupta esse potest.

5. *Quem mihi tunc animum.*] Optimi libri excusi & Vatican. *nunc animum.* CIOFAN. Scribe cum Leidensi codice, *Quid mihi nunc animi*, & vide quae notamus ad lib. I. Metam. vs. 359. *putes* etiam, pro *putas* multi veteres HEINS. *Dura* multi scripti. *dura in regiono* Gryph. deinde, *Getasve* Junian. & alius.

7. *Nec coelum patior.*] Aërem. lib. IV. El. VII.

——— *Nec me peregrinum ducere coelum.*

Elegia IIX. hujus libri:

Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae.

CIOFAN. Ego praetuli, *patimur* ex Mss. Heinsii, ut rectius conveniat τῷ *adsuevimus.* BURM.

7. *Nec aquis assuevimus istis.*] Vetus scriptura, *istis.* Lego igitur, *ipsis.* CIOFAN. Tres etiam libri, *aquas assuevimus istas.* ut sit ad exemplum Virgilii VI. 833. *ne tanta animis adsuescite bella*, ubi vide commentatores, & ad Horat. I Sat. IV. 105. & ad Vellej II. 79. vid & lib II. Trist. 504. BURM.

8. *Terraque nescio quo non placet ista modo.*] Unus Vatic & Maffei, *ipsa.* melius & elegantius. CIOFAN. Ita Ald & Bersm. & alii.

9. *Non domus apta satis.*] Elegia XII. hujus libri.

Ei mihi, jamne domus Scythico Nasonis in orbe est?

Lib. V. Elegia XI.

Quippe simul nobiscum habitat discrimine nullo Barbarus, & tecti plus quoque parte tenet.

CIOFAN. *Ampla satis* codex Petri Servii. *acta satis* Bernens. *apta mihi* duo.

10. *Nullus Apollinea qui levet arte malum est.*] Nullus est medicus. libro III. Fastorum:

Vos quoque Phoebaea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deae.

CIOFAN.

13. *Lassus.*] *Lapsus* Excerpta Voss. & septem alii, & Ms. Bersm. *laesus* Regius, Junian. & quatuor alii. *solus* Bernens.

14 *Affectu nunc mihi.*] Legendum ex veteribus, *affecto nunc mihi.* NAUGER. Melius alii codices, *Et subit affecto*, id est, *aegro.* ut in illo Propertii, *Juppiter affectae tandem miserere puellae.* D. HEINS *Affecto* scribendum cum uno codice. idque jam vidit politissimus Naugerius *adfectus* graviter aegrotans. Suetonius Tiberio, *Affectum reperit, sed tamen adhuc spirantem.* Festus, *Adfecta foemina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi in extremum periculum adducta* sic recte castigavit Passeratius. nam libri nonnulli veteres, *adsectata.* vulgati, *adjectata.* HEINS Vid. ad II. Amor. II. 21.

15 *Omnia cum subeant, vincis tamen omnia conjux, Et plus in nostro pectore parte tenes.*] Elegia III. hujus libri:

Ut tenera nostris cedente volatibus aura
Adspicerem patriae dulce repente solum:

De-

Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat suppresso lingua palato,
Vix instillato restituenda mero;
Nuntiet huc aliquis dominam venisse; resurgam:
Spesque tui nobis caussa vigoris erit.
Ergo ego sum vitae dubius: tu forsitan illic
Jucundum nostri nescia tempus agis?
Non agis, adfirmo: liquet, ô carissima, nobis,
Tempus agi sine me non nisi triste tibi.
Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos;
Et mihi vivendi tam cito finis adest;
Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi;
Ut saltem patriâ contumularer humo?
Vel poena in mortis tempus dilata fuisset,
Vel praecepisset mors properata fugam.

In-

Desertaeque domus vultus, memoresque sodales,
Caraque praecipue conjugis ora meae.

Lib. & Eleg. v. ad uxorem:

Nec patriam magis ipse suam desiderat, & quae
Plurima cum patria sentis abesse sua:
Quam vultus, oculosque suos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.

CIOFAN *Tamen optima c.* Ms. Bersm.

16. *Et plus in nostro pectore parte tenes.*] Bersmannus ex suo codice reponit, *pectore cara tenes.* quomodo & sex nostri. Plures alii, *partis habes.* Nil muta. Trist. v. Eleg. x. 30.

Barbarus & tectis plus quoque parte tenet.

Epist. xxi. 7.

Omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianae,
Illa tamen justâ plus tibi parte favet.

Lucretius lib. ii. 200.

Plus ut parte foras emergant exsiliantque.

Virgilius initio Georgic.

Scorpius & coeli justa plus parte relinquit.

HEINS. Vide Zinzerl. Promulf. cap. ii. *partis habet* multi.

17. *Te loquor.*] *Alloquor* Regius. *vox & idem* & prim. Edit.

21. *Si jam deficiam suppressaque lingua palato.*] Locus corruptus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Si jam deficiat suppresso lingua palato.

vel, *Si me deficiat.* regit enim id verbum Ovidio semper quartum casum. Locus huic geminus Pont. I. Eleg. III.

Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
Ut solet infuso vena redire mero.

Superiori versu pro *amentis ore*, primus Vatic. *amanti.* Lege, *amenti ore.* HEINS. Non capio, quid sit *suppressum palatum*; *suppressam vocem, linguam, lacrimas* & similia novi. ego crederem coaluisse duas voces in unicam; & legerem,

Si jam deficiat sub fesso lingua palato.

pressus autem & *fessus* facile confunduntur, ut & factum lib. I. Amor. II 14. *Sed jam deficiam* Ms. Bersm. deinde, *reficienda mero* unus. BURM.

23. *Nuntiet huc.*] *Hic* Junian. & septem, cum Ms. Bersm. *huic* Leidens. & alius. non male. id est mihi, tam languido. vid. ad VII. Metam. 293. & inf. IV. X. 67. *venire* etiam eleganter absolute ponitur. ut VI. Met. 412.

Cur non ipsa venit.

&,

Tum dea, venit, ait.

Tibul. I. III. 89.

Tunc veniam subito, nec quis me nuntiet ante.

& millies. BURM.

25. *Ergo ego sum.*] *Dumque ego* multi & Ms. Bersm. & Edit Gryph. *dum quoque* Junian.

25. *Tu forsitan istic.*] *illic* meliores HEINS.

27. *Liquet hoc carissima nobis.*] *O carissima* cum tribus libris. Vide Notas ad Epist. primam ℣. 101. HEINS. *Carissima conjux* scr p. *tempus agis*, Ms. Bersman.

30. *Tam cito.*] An non rectius, *jam cito?*

31. *Perituro.*] *Morituro* fere omnes. mox, *concumularer* Bernens.

34. *Vel praecessisset mors properata fugam.*] Sic Vatic.

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
Et fient ipso tristia fata loco?
Nec mea consueto languescent corpora lecto?
Depositum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec, dominae lacrimis in nostra cadentibus ora,
Accedent animae tempora parva meae?
Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
Labentes oculos condet amica manus?
Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
Indeploratum barbara terra teget?

Ec-

Vatic. & recte, ut mihi quidem videtur. id est: Mortuus essem, antequam in exsilium essem ejectus. Fuga enim, ut dixi, exsilium significat. Cicero lib. III. Epist. II. ad Atticum: *Sed eo si veneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero* Eadem sententia lib. & Elegia, quam modo citavi:

Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
Quod non praeventum morte fuisse dolet.

CIOFAN. Primae editiones plurimique scripti, *praecessisset.* Si quid mutem, refingam, *praevenisset*, aut *praevertisset.* Apulejus Met. IV. *Sed tam bellum consilium praevertit sors deterrima. dilata fuisses* Hamburgensis etiam. magis poëtice. Trist. V. Eleg. IV.

Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
Quod non praeventum morte fuisse dolet.

HEINS. In Margine Edit. Micyll. est, *praecepisset.* ut & Bersman. Dan. Heins. & alii ediderunt.

35. *Integer hanc potui nuper bene reddere vitam, Exsul ut occidam, nunc mihi vita data est.*] In Epist. Medeae ad Jasonem:

Tunc potui Medea mori bene: quidquid ab illo
Produxi vitae tempore poena fuit.

CIOFAN. *Lucem* recte primus Vaticanus & Leidensis. HEINS. Haec lectio facere posset confirmandae illi apud Senec. Oed. 271. *& summum diem Secnens alto reddas in solio parens.* ubi videndus Gronovius, qui ut *vitam, spiritum, animam reddere*, passim occurrit, ita & *diem & lucem*, ut accipimus nascentes ita reddere morientes dici docet. hunc tamen locum citans *vitam* habet. eadem fere, quae Gronovius, nescio an post ejus notas visas, exhibet Boess ad Ibin. vs. 405. qui & alia exempla addit. quare licet rarior sit locutio, recipiendam puto, quia illam a librariis proficisci non aeque facile ac *vitam reddere*, quae obvia, credimus BURM.

36. *Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.*] Eadem fere indignatione utitur lib. VI. Fast. de Manlio Torquato loquens:

Quam bene, Dii magni, pugna cecidisset in illa
Defensor solii Juppiter alte tui.
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni,
Hunc illi titulum longa senecta dabat.

CIOFAN. *Non mihi* Combii codex forte. *num mihi vita data est?* HEINS.

37. *In oris.*] In *armis* Moreti, in *arvis* duo. *& fiant* Leid.

38. *Loco.*] *Solo* Ms. Bersm.

39. *Languescent.*] *Languescunt* omnes fere scripti. duo, *languescant.* ita mox *accedunt* sex. *accedant* duo cum prim. Edit.

42. *Tempora parva.*] *Tempora grata.* duo codices.

43. *Nec mandata dabo?*] Elegia II. lib. I. cum dixisset praeclarum esse cadaver humo contegi, addit: *Et mandare suis aliqua.* CIOFAN.

44. *Labentes oculos.*] Vatic. & Aldinus meliorem habent lectionem, *Languentes oculos.* CIOFAN. Primae editiones & plurimi ex scriptis, *Labentes oculos condet.* recte, *Labentes oculi*, quos *fugientes* vocat Epicedio Tibulli. vide quae noto ad Eleg. V. lib. III. Amorum. Propertius:

Quamvis labentes premeret mihi somnus ocellos,

idem libro I. Eleg. III.

Dum me jucundis lapsam sopor impulit alis.

ubi male *lassam* Lipsius Ant. Lect. lib. IV. cap. II. reponit. & lib. II. Eleg. XV.

Illa meos somno lapsos patefecit ocellos.

male illic *lassos* nunc extat. nam nisi jam lapsos non poterat Cynthia patefacere. *oculi morte cadentes* Statio lib. III. Sylvarum ad Claudiam uxorem. HEINS. Virgil. XI. Æneid 818.

——— *labuntur frigida leto*
Lumina.

labentes oculos hinc in morte, ut & in somno, imagine

Ecquid, ut audieris, totâ turbabere mente;
 Et feries pavidâ pectora fida manu?
Ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,
 Clamabis miseri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas; nec scinde capillos.
 Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amisi, tum me periisse putato:
 Et prior & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, si forte potes, sed non potes, optima conjux,
 Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
 Ad quae jampridem non rude pectus habes.

gine mortis, capio, pro oculis hominis labentis, id est moribundi. nam *Labi* ita proprie sumi solet. vid. ad III. Art. 742. ita & apud Lucan. III. 742. *caput labens*, ubi eadem quae hic varietas, nam editur:

Ille caput labens, & jam languentia colla
Viso patre levat.

sed in duobus codicibus est, *caput languens*, & *labentia colla*. nescio utrum melius. supremus vero clamor est complorantium. vid. Valer. Flac. I. 752. VIII. 172. Burm.

44. *Condet amica manus.*] Ita iidem libri. Mos autem erat apud veteres, ut, qui mortuo propior esset, is ejus oculos clauderet. Ariadne ad Theseum:

Nec mea qui digitis lumina condat, erit.

In Elegia ad Liviam:

— *Tu mea condas lumina.*

Penelope ad Ulixem de Telemacho eorum filio:

Dii precor hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis,
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Ibidem:

Respice Laërten, ut jam sua lumina condas.

Infra Eleg. III. lib. IV. ad uxorem:

Supremoque die notum spectantia coelum
Texissent digiti lumina nostra tui.

Ciofan. *Condere oculos* pro *claudere* etiam familiare Nostro est. idem Propertius lib. IV. El. ult.

Te Lepide, & te Paule, meum post fata levamen,
Condita sunt vestra lumina nostra manu.

ita enim malo, quam *vestro sinu*; quod nunc legitur. apud Maron. XII. Æneid. 310.

In aeternam conduntur lumina mortem.

ex antiquis membranis. Hains. *Claudet* ediderunt Ald. & Bersm. & alii. vid. ad Ep. I. 43. & III. Art. 742. *Condat* Lovan. & alius.

47. *Ecquid ubi audieris.*] *Ut audieris* rectius multi. Hains. Vid. Ep. IV. 25. & XV. 1. XII. Met. 588. *haec simul audieris.* Ms. Bersman.

48. *Pectora fida.*] *Nuda* duo.

49. *Partes.*] *Terras* unus codex. *tendes* prim. Edit. *tendas frustra* Lovan.

51. *Nec scinde capillos.*] Vatic. *tende.* id est, solve, ut puto. Solvendi autem capilli in funere à Trojanis mulieribus morem esse profectum scribit Virgilius lib. XI.

Et maestae Iliades crinem de more solutae.

Lucilius:

— *mercede quae*
Conductae flent alieno in funere praeficae,
Multo & capillos scindunt & clamant magis.

Citat Nonius in verbo *Praeficae*. Ciofan. *Tende* etiam in duobus Heinsii. an hoc autem pro *solvere* recte dicatur dubito. si *pande* esset scriptum, tolerabile foret, sed nunc *scinde* retinendum. *Laniare comas* etiam Voss. ut saepe alibi haec verba permutantur. vid. II. Met. 362. Burm.

52. *Lux mea.*] Sic M. Tullius item ad uxorem: *En mea lux, meum desiderium, unde* &c. Ciof.

52. *Raptus ero.*] Malim, *ego.* Heins. Vid. lib. II. 568. forte, *raptus eo.*

53. *Cum patriam amisi, tunc me periisse putato*] Elegia III. lib. I. Ciofan.

54. *Mors fuit.*] *Pars fuit* Gryphii & Vincentii Ed. quod non capio, nec in ullo codice repperi. *mors fuit illa mei* prim. Politian. supra, *periisse putavi* Regius.

57. *Quod potes.*] *Quam potes* multi. Nonnulli etiam, *Qua.* Vide Notas Remed. Amor. ℣s. 325. Hains. *Quam* etiam Bersman. praetulit. *forti mente* Bernens. *attenua* Lovan.

Atque utinam pereant animae cum corpore nostrae,
Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam si morte carens vacuam volat altus in auram
Spiritus, & Samii sunt rata dicta senis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras!
Perque feros manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parvâ referantur in urnâ.
Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
Nec vetat hoc quisquam. fratrem Thebana peremtum
Supposuit tumulo, Rege vetante, soror.
Atque ea cum foliis & amomi pulvere misce:
Inque suburbano condita pone solo.
Quosque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore caede notis.

Hîc

58. *Ad mala jam pridem.*] *Ad quae* multi veteres recte. nec pauciores, *Ut quae*. Quid si reponatur?

Quorum jampridem non rude pectus habes.

sic *juvenci rudes operum* Fast. I. & *draco somni rudis* Met. VII. ex antiquis libris. HEINS. Quid opus sana & recta sollicitare. nam licet *rudis* cum genitivo dicatur, non minus amat Noster & alii cum praepositione *ad* construere. III. ex Pont. VII.

Ad mala jam pridem non sumus illa rudes.

Justin I. I. *Rudes ad resistendum populos.* & ita passim. *habes* etiam hic nonnulli codices. BURM.

59. *Animae cum corpore nostro.*] Libri veteres, *nostrae*. placet. CIOFAN.

60. *Pars mea nulla.*] *Pars mihi* quinque scripti. rectius. &, *vacuam auram* mox, pro *vacuas auras* plerique. HEINS.

62. *Sunt rata dicta senis.*] *Sunt sacra* Leidensis codex. *rata verba* Junii & alii. sed nihil muta. *dicta* enim proprie Philosophorum effata, & dogmata. ita saepe Lucretius at II. 65.

Tu te dictis praebere memento.

& v. 23.

Veridicis igitur purgavit pectora dictis.

Noster lib. I. ex Pont. III. 86.

Qui facis ex dictis non ita multa tuis.

quae sequenti disticho *praecepta* vocat. & hinc maxime illud Pythagoraeorum, αὐτὸς ἔφα. vid. Gifan. Indic. Lucret. & *dicere* Philosophorum esse verbum docuit Barth. IX. Advers. 7. BURM.

63. *Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras.*] Eadem exemplaria, *inter Sauromatas Romana vagabitur umbra*. Non dubito quin longe rectius sit. *Romana* antem pro Peligna dixit locorum vicinitate; aut, quod diu Romae vixit. CIOFAN. Immo quia Ovidius civis Romanus erat. ita saepe Romam *patriam* suam vocat. vid. lib. II. 422. *Sauromatas* Bernens. & quinque scripti, & Bersmanni. *umbra* plurimi.

64. *Per feros manes.*] Inter feras animas Sarmatarum. Virgilius: I. Georg. 245. *Perque duas in morem fluminis arctos.* MERULA. Ita apud Val. Flac. 492.

Lilia per vernos lucent velut alba colores
Praecipue.

vid. inf. Eleg. VII. 22.

66. *Sic ego non etiam.*] *Sic non ex toto* unus.

67. *Non vetat hoc quisquam.*] *Nec* sex antiqui. Puto, *Nec vetet hoc*. HEINS. *Non negat* Moreti & Bernens.

68. *Tumulo.*] *Titulo* Gottorph. vid. ad XI. Met. 429. & mox ℣. 72. & 77.

69. *Et amomi pulvere misce.*] Amomum (ut scribit Dioscorides) est genus herbae odoratissimae, cujus frutex simi is est botruo, in circuitu cujuslibet arboris nascens, ramulos habens siccos, & duros, virgultis assimiles, coloris subrussi, circa quos habet folia copiosa, ex thyrso botruoso semen redolens, & sibi connexum florem album, veluti violae folia, similia bryoniae. Bryonia autem est amomum Armenicum quod ceteris praestat, fulvi coloris: secundum Medicum, tertium Ponticum. Carpitur autem (autore Plinio) cum radice manipulatim, leviter componitur, protinus fragile. Laudatur quam maxime punici mali foliis simile, nec rugosis, colore russo. Secunda bonitas est pallido, herbaceum pejus: pessimum candidum, quod vetustate evenit. MERULA. Quae hic

Hîc ego qui jaceo, tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso poëta meo.
At tibi qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.
Hoc satis in titulo est. etenim majora libelli,
Et diuturna magis sunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.
Tu tamen exstincto feralia munera ferto;
Deque tuis lacrimis humida serta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
Sentiet officium moesta favilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
Dictandi vires, siccaque lingua, negat.

Ac-

hic à Merula citantur, verbis Dioscoridis per omnia haudquaquam respondent. Quare Graeca illius subjicere huc libuit, perinde ut habentur lib. I. cap. 14. Ἄμωμον, inquit ille, ἐστὶ θαμνίσκος, οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλου ἀντεμπεπλεγμένος ἑαυτῷ· ἔχει δέ τι καὶ ἄνθος μικρὸν, ὡς λευκοΐου, φύλλα δὲ βρυωνίᾳ ὅμοια· κάλλιστον δὲ ἐστὶ τὸ Ἀρμένιον, χρυσίζον τῇ χρόᾳ, ἔχον τε τὸ ξύλον ὑπόκιρρον, εὐῶδες ἱκανῶς, &c. Hoc est, *Amomum frutex est, perinde ut botrus in seipsum convolutus. Habet autem & florem quemdam parvum, violae albae similem: folia bryoniae similia. Optimum est Armenium, aurum colore imitans, habensque lignum subrufum, abunde odoratum.* Micyll. In conservandis cadaveribus amomum adhiberi solitum esse docet etiam hic Noster lib. I. de Ponto Eleg. x.

Ille tibi exequias & magni funus honoris
Fecit, & in gelidos fudit amoma sinus.

Ciofan.

70. *Condita crede solo.*] Legitur etiam, *pone.* Merula. Duo Vatic. & Maffei. *pone.* quam lectionem notavit & Merula. Ciofan. Malim, quod unus è Palatinis, *Inque suburbano condita pone loco.* D. Heins. *Solo* primae editiones & scripti plerique. Heins. *Atque suburbano condita crede solo* Micyl. Gryph. & alii.

72. *Caede notis.*] *Scribe* tres libri scripti. non male. ut Epist. XIV. 128.

Scriptaque sint titulo nostra sepulchra brevi.

ubi *sculpta* alii, ut & hic unus, *sculpe.* male. vide ibi plura. *tituli* etiam Hamburgensis. *grandes* vero *notas* literas majori forma scriptas interpretatur Robbig. Codic. Critic. lib. I. cap. 19. Fuisse, quas nos *Capitales* literas vocamus, docet L. Allat Animad. ad Etrusc. Antiq. pag. 58. Burm.

73. *Hic ego.*] In Chron. Engelh. Tom. II. Rer. Brunsv. pag. 1019. haec disticha leguntur, ubi & habetur, *non sit grave.*

74. *Ingenio perii Naso poëta meo.*] Lib. II.

——— *ingenio est poena reperta meo.*

Et lib. III. de Ponto Eleg. v.

Laesus ab ingenio Naso poëta meo.

Ciofan.

75. *Qui transis.*] *Dum transis ne sit male.* Bernens.

75. *Quisquis amasti.*] *Quicquis* opt. Vatic. alii tres, *quicquid.* Medonianus, *quisquid.* Puto, *si quid amasti.* pro *si amasti.* sic Fast. III. ℣s. 87. *si quid vacas*, pro *si vacas.* Epist. VI. 151. *si quid adest*, pro *si adest*, ex membranis. Heins.

77. *Hoc satis in tumulo est.*] In Palatino uno, quo usus est Gruterus, legebatur, *Hoc satis in titulo est.* Ut *titulum* τὴν ἐπιγραφὴν dicat. D. Heins. *In titulo est* prim. Polit. & decem alii. recte, nisi quod malim, *in titulos.* titulum sepulchralem innuit. Heins.

78. *Monumenta mei.*] *Mihi* Francof. & plurimi alii, sed nihil opus. vid. ad I. Metam. 30.

81. *Tu tamen extincto feralia munera semper, Deque tuis lacrimis humida serta date.*] Lib. scripti, *feralia munera ferto, Deque tuis* &c. Non male. Ciofan.

82. *Deque tuis lacrymis.*] Magis Ovidianum erit, si legas, *Deque suis lacrymis.* Vide Notas ad Epist. XX. ℣s. 76. Heins. *Deque suis* erat in Bernensi.

83. *In cinerem.*] *Cineres* Lovan. Leidens. & quatuor alii. vid. Ep. I. 24.

85. *Vox.*] *Mens* Bernens.

86. *No-*

Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, Vale.

86. *Negat.*] *Vetat* Junian. *dictanti* Bernens. & unus Heinsii.

88. *Non habet ipse.*] *Ille* Micyll. Bersm. Gryph. & Bernens. codex.

ELEGIA IV.

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite, res postquam procubuere meae;
Usibus edocto si quidquam credis amico;
Vive tibi, & longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes praelustria vita.
Saevum praelustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes;
Non prosit potius, si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent.

Ad-

1. *Sed tempore duro Cognite.*] Juxta illud Ennianum:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Fides enim in rebus adversis vel maxime perspicitur. CIOFAN.

2. *Procubuere.*] *Succubuere* Junian. male. ducta est Metaphora a domibus; sic IV. Fast. 233. *procumbere tectum. domus* I. ex Pont. IX. 14. & alibi. & ita saepe *ruinam* vocat exsilium suum. vid. I. El. V. 5. BURM.

3. *Usibus.*] *Versibus* Bernens.

6. *Praelustri fulmen ab arce.*] Pro *praelustri arce* veteres majori ex parte, *igne.* nil muta. lib. I. Eleg. I.

Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

HEINS. *Hoste* Junianis.

7. *Non prosunt, potius plurimum obesse solent.*] Lib. Vatic. habent, *Non potius prodest, siquis obesse potest.* alii impressi & Maffei, *Non prosit potius* &c. CIOFAN. Distichon hoc nugatoris alicujus est, non Nasonis. Henricus Stephanus Animadversis in Adagium Erasmi, *Procul a Jove & fulmine*, ejecto pentametro illo, qui codices, qua scriptos qua editos, complures occupavit:

Non prosunt: potius plurimum obesse solent.

reponit illum ex melioribus libris:

Non prosit potius, si quis obesse potest.

recte is id quidem. sed nec sic Nasonem in hisce versibus agnosco. HEINS. Non tam facilis in obelo configendis versibus esse possum, nec video quid offenderit Heinsium, praesertim si recta recipiatur lectio. quam & Francofurtensis & plurimi agnoscunt, & quam Aldus & Bersmannus habent. Sensus etiam clarissimus, licet soli potentes beneficia & munera conferre possint, careas potius illorum amicitia, quia & nocere possunt. an *potentes* simpliciter positum, concoquere non potuit? quod barbare dici credebat Barthius ad Briton. II. 516. sed hoc Ovidii loco vindicat Reines. Epistol. LXI. ad Daumium. & Ciceronem & alios quoque ita usos lexicographi notarunt. Noster Ep. V. 85. *Cupio fieri matrona potentis.* Phaed. II. 6. *Contra potentes nemo est munitus satis*, & I. 30. *Humiles laborant, ubi potentes dissident.* vid. ad I. Met. 173. & hi sunt *potentes* illi *amici*, & *magnae amicitiae*, quas fugiendas esse docet Naso. vid. ad Quinctil. V. de Inst. cap. 12. an forte ille lusus Heinsio displicuerit, in oppositione verborum *prodesse* & *obesse.* sed & ita Noster infra, V. Eleg. I. 66.

Hoc, mihi quod prodest, si tibi, Lector, obest.

& XI. Met. 320.

——— *Tonanti*
Esse satum prodest? an obest quoque gloria multis.

& Nasoni antitheta illa fuisse in deliciis quis nescit? Quin & acutius adhuc dixit lib. II. Metam. 512.

——— *quae prosim sola nocendo.*

Immo nec in horum verborum oppositione sibi temperavit Cicero: ut pro Cluentio. 29. *Ut quod*

in

Adſpicis, ut ſummâ cortex levis innatet undâ,
  Cum grave nexa ſimul retia mergat onus.
Haec ego ſi monitor monitus prius ipſe fuiſſem,
  In quà debueram forſitan Urbe, forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
  Haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipſum)
  Sic cadit, ut tacta ſurgere poſſit humo:
At miſer Elpenor tecto delapſus ab alto
  Occurrit Regi debilis umbra ſuo.
Quid fuit, ut tutas agitarit Daedalus alas;
  Icarus immenſas nomine ſignet aquas?
Nempe quod hic altè, demiſſius ille volabat.
  Nam pennas ambo non habuere ſuas?

Cre-

in tempore mali fuit, nihil obſit: quod in cauſſa boni fuit, proſit. & i. de Orat 26. *Pudor non modo non obeſt orationi, ſed etiam probitatis commendatione prodeſt* Burm.

10. *Lataque.*] *Altaque* unus. *amplaque* alius. *magnaque* tertius.

11. *Adſpicis, ut ſumma cortex levis innatat unda.*] Libri ſcripti, *innatet.* Sic in Elegia de morte Tibulli:

Adſpice demiſſis ut eat miſerabilis alis.

Ciofan. i. Tr. viii. 7.

Aſpicis, ut veniant ad candida tecta columbae.

. 11. *Cum grave.*] *Et grave* Lovanienſis. forte, *at grave.*

13. *His ego ſi monitis monitus prius ipſe fuiſſem, In qua debebam, forſitan urbe forem.*] Libri veteres & quidam excuſi: *His ego ſi monitor monitus p. ipſe f. in qua debueram.* Vere, ut puto. Ciof. *Haec ego* editiones optimae.

14. *In qua debebam.*] *Debueram* rectius tres veteres. Heins.

15. *Dum tecum vixi.*] Scribe, *Dum mecum vixi*, ſic ſupra, *Vive tibi.* Pari modo *ſecum habitare* & ſimilia occurrunt apud antiquos Apulej. lib. ii. Met *Evigila & tecum eſto.* Heins. *Mecum vixi* probat Faber lib. ii. Ep 10. ſequenti verſu legit, *tunc mea.*

16. *Cucurrit.*] *Recurrit* Leidenſ

17. *Evenit ipſum.*] *Evenit umquam.* Lovan.

19. *Elpenor.*] *Alphenor* Bernenſ & Leid *crete*, vel *recto dolapſus* idem Leidenſ.

.. 20. *Flebilis umbra*] *Debilis* meliores magno numero. quod & ad Statium deprehendit acutiſſimus Gronovius. Alluditur ad lapſum Elpenoris *claudum* & *debilem* conjunxit Apulejus Metam. iii. *quin jam ego iſtum ſacrilegum debilem & claudum reddam.* & libro vi. *debilem* vocat *aſinarium*, quem paulo ante *claudum* dixerat. Heins Ita paſſim veteres vocabant *debiles*, qui membro aliquo capti aut debilitati ſunt. Suet. Veſp. vii. *debilis crure.* & Minucius Felix Vulcanum *claudum & debilem* vocat. ſic Quinctil. Decl. ii. caecum ſaepe *debilem* vocat. vide Giſan. Indic. Lucret. eademque varietas apud Stat. iii. 563.

Nos pravum ac debile vulgus.

ubi Mss *flebile.* Burm.

22. *Icarus immenſas nomine ſignet aquas.*] Diximus de hoc loco ſupra lib. i. Eleg. i. vſ. 90. Superiori verſu lege, *agitarit* pro *agitaret.* ut τῷ *ſignet* melius id reſpondeat. Heins. Cl. Bentlej. ad Horat. ii. Od. 20. legit, *Icarus Icarias nomine ſignet aquas:* ex quatuor ſcriptis. per me licet. quamvis ex Eleg i. lib. i. hanc lectionem arripere potuerit ſcriba. *Icareas nomine fecit aquas* Lovan. Bern. & duo alii. *immerſas* Leidenſ. & duo alii. *aequoreas* duo. ſed *immenſae aquae* hîc non minus frigide dicuntur, quam *immenſum profundum* Epiſt. v. 61. *immenſus pontus* i. Triſt. ii. 39. *immenſum fretum* in Ibin. 294. *immenſum aequor* Virg. Georg. ii. 541 vi. Aen. 355. *immenſum mare* i Georg. 29. & infinitis aliis apud Poetas locis. Epitheton enim perpetuum eſt. Burm.

23. *Demiſſus ille*] *Demiſſus & ille* unus Heinſii. forte, *at ille demiſſus ille* Bernenſ.

24. *Non habuere*] Puto, *nonne habuere.* quicquid membranae obnitantur Heins Broukhuſius malebat, *num pennas ambo non habuere?* Bentlejus, *non habuere*, Sed conjungit *non ſuas.* ſed & vulgata lectio per interrogationem ſuum ſenſum habere mihi videtur, illud *non* interrogative ſaepe Noſter ponere ſolet pro *nonne*, quod Heinſius ſaepe Ovidio obtrudit. vid i. Amor. vii. 2. ii. vi. 29. Virgil. iii. Ecl. 17. *Non ego te vidi.* plura vide

Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & intra
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flammâ vidisset, in arbore natas,
Cepisset genitor si Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper;
Propositique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitae
Dignus es; & fato candidiore frui.
Quae pro te ut voveam miti pietate mereris;
Haesuràque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile est ore fuisse meo.

Nostra

vide in Doctissimi Dukeri, plenis optimae frugis, notis ad Flori lib. III XXI. §. 25 Burm.

25 *Bene qui latuit, bene vixit.*] Sententia ex Epicuri dicto expressa, λάθε βιώσας. Ciofan.

25. *Intra fortunam.*] Praefero, *Infra Fortunam* ex quatuor scriptis: nec aliter lego apud Propertium libro III. Eleg. VIII.

Maecenas, eques Hetrusce de sanguine regum,
Infra fortunam qui cupis esse tuam.

Seneca Medea 520.

Fortuna semper omnis infra me stetit.

ita optimus Mediceus. Noster infra lib. v. Eleg. VIII.

Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
Te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.

Heins. Ego *intra* movendum non puto: ita enim Florus I. 3. *Facinus intra gloriam fuit.* & IV. II. *Cleopatrae pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.* de quibus v. Freinsh. indicem. & quos nos adduximus ad illa Quinctil. XI. 3. *Hortensii scripta intra famam sunt*; & in Propertio etiam *intra* legendum late docuit Broukhusius, & in Seneca Gronovius *intra* tuetur. Burm.

27. *Non foret Eumenides orbus.*] *Eumedes*, non *Eumenides* legendum, qui Dolonis pater fuit, ut apud Homerum in Iliados K legitur,

Ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δόλων Εὐμήδεος υἱός.

Naug. *Eumedes* recte legendum censuit Merula & alii viri docti. Ciofan. Male *Eumenides*, & *Emetrides*, & similia scripti. Δόλων Εὐμήδεος υἱὸς Homero Il. K. 314. error hic etiam in vetustis Maronis codicibus est admissus. Heins.

27. *Filius ejus.*] Vid. ad Met. VIII. 56. *non agitaret equos* unus codex.

29. *In flamma.*] In *flammas* plurimi. *in flammis* sex, & Ms. Bersm. in *flammam* duo cum prima editione.

30. *Cepisset genitor si Phaëthonta Merops.*] Eleganter dictum: Merops Phaëthontem non cepit, quia Phaëthon ad majora aspirabat, non contentus hoc patre, seque Solis filium volebat credi. Cave igitur quicquam in hoc loco mutes cum iis, qui *Flexisset* reponunt. notum illud Maronis:

Nec te Troja capit.

Claudianus de Rufino II. 155.

——— non orbita solis
Non illum natura capit.

Seneca Hercule Furente, *non capit terra Herculem.* Heins. Non convenire loca ab Heinsio laudata his Ovidii verbis puto, & longe esse dissimilem sententiam eorum, *terra non capit Herculem*, quia ille tota terra quasi major est, & cum totum orbem pacaverit, si & alius superesset, hunc quoque impleret meritis suis. sed si Merops cepisset filium suum Phaëtonta, deberet explicari, si eum juvisset, delectasset & ita implesset, si voluisset eo patre censeri: ut res nos *capere* dicitur, quae delectat. nam omnes aliae interpretationes coactae sunt & durae. Vel enallage esset statuenda, pro si Phaethon cepisset Meropa genitorem. & tunc posset explicari. si intellexisset, sensisset illum esse verum patrem, non Solem: sed contra fuit; nam ut mater edidit Solem patrem, ille emicat & *concipit aethera mente*, ut Noster ait. sed deinde ubi casus proximus erat, *jam Meropis dici cupiebat.* similia fere sunt illa, Quinct. Decl. CCCLXXXII. *Non est humilis pectoris libertatem publicam capere.* ubi vide quae notavimus. ceterum in uno codice erat, *cepisset genitor si Phaethonta suum.* non invenuste, ut Merops a glossatore, sit adscriptum, qui explicare volebat quis ille esset genitor. ita saepe pro nominibus propriis, *frater, pater* &c. posita. Tanaq. Fab. I. Epist. 38. legit, *flexisset genitor si Phaethonta Merops.* sed hoc est more Alexandri nodos gladio secare. Burm.

32. *Pro-*

Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum;
Et mala, vix ullà parte levanda, levas.
Vive sine invidià, mollesque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi junge pares.
Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat unum,
Nomen ama. Scythicus cetera Pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursae
Me tenet; adstricto terra perusta gelu.
Bosporos & Tanaïs superant, Scythicaeque paludes;
Vixque satis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quam vicina est ultima terra mihi!

At

32. *Propositique precor.*] *Memor* rectius editiones nonnullae & scripti quatuor apud me. Heins.

32. *Contrahe vela.*] Cohibe desiderium. Est autem à navigantibus sumpta Metaphora, qui aliquò enavigaturi, mutata postea sententia, vela contrahunt. Merula. Est haec quidem metaphora, & à nautis sumpta, sed non significat mutationem consilii, ut Merula exponit, sed moderationem, ut sit sensus: Moderata propone tibi, ac tempera cupiditatibus tuis, ne, dum altiora conaris, in periculum incidas. Tunc autem contrahunt vela nautae, non cum retro cursum flectunt, aut in diversum navigant, sed cum cursus inhibent, ac moderantur. Micyll. Recte Micyllus: ut notum ex Horat. II. Od. 10.

Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.

ut contra *fundere*, *pandere vela*, passim apud Poetas. vide ad III. Met. 663. Burm.

33. *Spatium precurrere.*] Vatic. & Maffei, *decurrere*, probo. Ciofan. Ita & Jan. Guilel. lib. I. Verif. 3. recte legendum docet. pari enim modo locuti Plautus Merc. III. 2. Stich. I. 2. Cicer. Senect. ult. Terent. Adel. V. 4. & quis non? *percurrere* quatuor. Burm.

35. *Pro te ut voveam.*] Duriorem facit versum elisio. & unus codex ignorat τὸ *ut*, & omisit Gryphius, qui & habet, *quod*. vid. XIII. Met. 64. & ita saepe alibi omittitur. *qui* unus cod. *hoc pro* Junian. Burm.

37. *Vidi ego te tali vultu.*] Aut *luctu* est legendum, aut scribendum versu proximo,

Qualia credibile est ora fuisse mihi.

sed priori conjecturae accedo. Heins. Nihil mutandum esse hic recte animadvertit Auctor Electorum Etonensium ex V. Met. 206.

Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.

cui & suffragatur doctissimus Verburgius, quem vide; nam *in ore vultus* est diversa mutatio, quae fit in ore. & ita mox Eleg. V. 51. *vultus* ab *ore* distinguitur. Burm.

37. *Mea fata*] *Mala nostra* unus.

39. *Cadentes.*] *Caducas* Lovan.

40. *Tempore quas uno, fidaque verba dabas.*] Pessime ita legitur in impressis: inepteque ita exponitur à Merula. In duobus Vatican. *Verbaque fida bibi*. In altero, & Maffei, *fidaque verba bibi*. Quovis modo emendate. eadem sententia Elegia sequenti:

Et lacrimas cernens in singula verba cadentes;
Ore meo lacrimas, auribus illa, bibi. Ciofan.

Dabas scripti & editi quidam. verbo, ad *lacrymas* quidem apposito, sed ad sequentia ambiguo: nam *verba dare* plerumque idem est quod decipere. Burm.

41. *Semotum amicum.*] Plurimi veteres & editiones priscae, *submotum*. quod efficacius. Pont. III. Eleg. IV.

Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum;

Trist. IV. Eleg. II.

Haec ego submotus, quà possum, mente videbo.

Eleg. IX.

Ut Scythicis habitem longe submotus in oris.

Heins. Mallem etiam cum uno codice, *studio defendis amico*. sic supra I. Eleg. XIV. *ventus amicus*. vid. XIII. Met. 440. & alibi. Burm.

43. *Mollesque inglorius annos Exige.*] Virg. lib. I. Æneid.

Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat.

Ciofan. *Excipe* Lovan. *tu tibi junge* Polit. Heinsius malebat, ut solet, *i, tibi junge pares*.

47. *Proxima.*] Quidam codices novam hinc Elegiam ordiuntur. non male. Heins.

48. *Perusta.*] *Praeusta* Bonon. *attrita gelu* Bern.

49. *Scythicaeque.*] *Scythiaeque* multi codices, & quidam editi.

50. *Vixque satis noti nomina pauca loci.*] Scribo

At longe patria eſt, longe cariſſima conjux;
Quidquid & haec nobis poſt duo dulce fuit.
Sic tamen haec abſunt; ut quae contingere non eſt
Corpore, ſint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus, urbs, & forma locorum;
Succeduntque ſuis ſingula facta locis.
Conjugis ante oculos, ſicut praeſentis, imago eſt.
Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abeſt; levat hoc, quod praeſtat amorem:
Impoſitumque ſibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus noſtris haeretis, amici;
Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.
Sed timor officium cautus compeſcit; & ipſos
In noſtro poni carmine nolle puto.

An-

bo, *ſoli.* & *nomina rauca.* hoc eſt nomina ingrati & barbari ſoni. ſic infra Pont.

Et raucum Getico murmur in ore fuit.

hoc eſt diſſonum. poteſt tamen & ferri *τὸ loci*, ut locos parum notos rauca nomina per appoſitionem appellet. infra Eleg. x.

Sauromatae cingunt fera gens Beſſique Getaeque,
Quam non ingenio nomina digna meo.

Heins. *Novi* eſt in Junian. Lovan. & Bernenſ. *Vix ſatis eſt nato nomina pauca legi* Leidenſ. *Vixque ſatis noto nomina pauca loqui* P. Servii. forte,

Vixque ſatis noſtri nomina rauca ſoni.

id eſt, ut Mela dicit, *quae vix eloqui eſt ore Romano.* & Noſter ſaepe de nominum incondito ſono queritur. vel *noti ſoni*, id eſt quem nos, ubi barbari rauco ſuo ore efferunt, non intelligimus. ita infra Eleg. VIII. 37.

Cumque, locum moreſque hominum, cultuſque ſonumque
Cernimus.

Burm.

53. *At longè patria eſt, longe cariſſima conjux.*] Scite patriam anteponit uxori. eum enim ordinem officiorum gradus requirit. Sic prope lib. IV. Eleg. V.

Urbis abeſt facies, abſunt, mea cura, ſodales;
Et, qua nulla mihi carior, uxor abeſt.

Illo etiam modo lib. V. Eleg. I.

At mihi ſi cara patriam cum conjuge reddas.

Crofan. *Fidiſſima* Junian. *longe eſt cariſſima* quidam editi & duo ſcripti.

57. *Ante oculos errat domus, urbs & forma locorum.*] Numeri duriores ſatis arguunt verſum eſſe mendoſum. *errant* in multis veterum, unus, *aderat*, alius, *haeret*. Medonianus; *Ante oculos urbs ac haeret fortuna locorum.* Hamburgenſis inter vetuſtiores:

Ante oculos domus urbis erat & forma locorum.

Puto ſcribendum:

Ante oculos urbiſque domus & forma locorum eſt.

urbis domus, aedificia urbis Romanae, ſequentia confirmant,

Conjugis ante oculos, tanquam praeſentis, imago eſt.

ait domos urbis & locorum formam oculis ſuis obverſari. vide Notas Pont. II. Eleg. IV. ℣ſ. 7. *Stare* & *eſſe ante oculos* uſitatum Noſtro. Pont. II. Eleg. X.

Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.

cagitabam aliquando, ſed quod a ſcriptura veteri longius abit:

Ante oculos urbis facies & forma locorum eſt.

ſic Triſtium lib. I. El. III.

Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.

plura exempla vide apud Zinzerlingum Promulſidis Criticae cap. III. Heins. Nos incertis conjecturis vulgatam lectionem praetulimus, in qua non video duriores, quam par eſt, numeros. & praeterea Noſter inter res, quas in exſilio ſuo ſaepe deſiderat & ante oculos ponit, ſuam ſaepiſſime domum ponit. ita ſupra Eleg. II. 21.

Roma domuſque ſubit, deſideriumque locorum.

Infra Eleg. VII. 45.

En ego cum patria caream, vobiſque, domoque.

& VIII. 9.

Deſertaeque domus vultum, memoreſque ſodales.

& alibi. mallem vero cum quinque codicibus, *errans.*

Ante volebatis; gratique erat instar honoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
Adloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet. occulte si quis amavit, amet.
[Scite tamen, quamvis longâ regione remotus
Absim, vos animo semper adesse meo.]
Et, quam quisque potest, aliquâ mala nostra levate:
Fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat Fortuna: nec umquam
Contacti simili sorte rogetis opem.

Ele-

rant. posset & *haerent*, quod verbum saepe cum *errant* confunditur, legi, ut infra Eleg. viii. 35.

Haeret, & ante oculos, veluti spectabile corpus,
Adstat Fortunae forma legenda meae.

& i. ex Pont. ix. 7.

Ante meos oculos tamquam praesentis imago
Haeret.

Burm.

58. *Succeduntque.*] *Accceduntque* Leidens. & nonnulli editi.

60. *Ille meos casus aggravat.*] Veteres libri & hic, & versu, qui statim sequitur, *ingravat.* optime. Ciofan.

61. *Levat haec.*] Melius, *Levat hoc.* D. Heins. *Hoc* cum scriptis potioribus. Heins.

62. *Tuetur onus.*] Iidem libri veteres, Maffeiano excepto, *opus.* Ciofan.

64 *Dicere quos cupio.*] Malo, *cupiam.* Heins. *Cupimus* volebat auctor Electorum Etonensium, quia *Nostris* praecedit. sed non ideo *Cupiam* mutem. vid. ad Ibin. ℣s. 5.

65. *Officium.*] In quibusdam est, *officii*, in aliis etiam, *cautos*, quae jungebat olim Heinsius, & *officii, cautos* posse legi putabat. sed tunc mallem, *officii cautum compescui.* id est, me caute & prudenter officiosum, ne noceam officio meo. ita Amm. Marcel. xvii. 11. *Quo nec fortior, nec cautior quisquam patriae fuit.* ubi Lindenbrog. notat alibi dixisse Marcellinum, *cautioros fui. compressit* etiam unus. Burm.

67. *Gratique erat instar amoris.*] *Honoris* bene unus Vaticanus. ut jam monui Fast. ii. ℣s. 633. Heins. *Gratumque amoris* Bernens.

72. *Protrahet.*] *Protrahat* Ms. Bersm. *ne protrahat* duo libri. *protrahit* plurimi. *si quis amabat* Leidens. *sicut amabat* alius.

73. *Scite tamen.*] Etiam hoc distichon importune hic videtur inculcatum. Heins.

74. *Adesse.*] *Inesse* duo.

75. *Et qua quisque potest.*] *Quam potest.* pro *quantum* plerique veteres. dixi Remed. Amor. ℣s. 325. Deinde pro *ore*, optimus Vaticanus cum alio ejusdem bibliothecae, & Rottendorph. *aliqua.* neque aliter optimus Palatinus. sic Virgilius, *Et si non aliqua nocuisses.* Pont. ii. Eleg. vii.

Adjuvat in duris aliqua praesentia rebus.

ut ex vestigiis veterrimi libri lego. & Pont. ii. Eleg. viii.

Praesentes aliqua prosit habere deos.

ubi similiter in vulgatis peccatur. Apulejus in Apologia, *nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id possit aliquid aliqua abesse.* ubi pro *dices* opinor *disce* reponi debere. Iterum Noster lib. iii. Eleg. iv. ubi perperam, *aliqua ope.* nonnulli scripti:

Et regum vultus, certissima pignora mentis,
Juvissent aliqua forsitan illud opus.

& eadem Elegia, ut scribendum puto,

Et gaudere aliqua res mihi visa nova est.

apud Silium Italicum libro xiii. ex optimis membranis:

Nudus inire caput pugnas, certare juvenco.
Atque obliqua trucis diducere cornua tauri
Assuerat, crudoque aliqua se attollere facto.

vulgati perperam, *crudoque olim attollere fato.* Heins. Vid. ad Quinctil Decl. xvii. 5. & cclxv. & supr. ad lib. ii. 213. ubi *aliquo* Ms. Bersm. quod defendi etiam possit, ex illis, quae produxit doctissimus Dukerus ad Flor. iii. x. 13.

78. *Rogetis idem.*] *Opem* rectius Combii, Hamburgensis, & alii nonnulli. sic Pont. de Pompejo,

Submissâ fugiens voce rogavit opem.

Heins. *Simili forte* Leid.

ELEGIA V.

USus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
  Non aegre posses dissimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses;
  Nave mea vento forsan eunte suo.
Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinae,
  Versaque amicitiae terga dedere meae;
Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus,
  Et deploratae limen adire domus.
Idque recens praestas, nec longo cognitus usu,
  Quod veterum misero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus, visosque notavi;
  Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrimas cernens in singula verba cadentes,
  Ore meo lacrimas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi moesto pendentia collo,
  Et singultatis oscula mixta sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens:
  Scis Carum veri nominis esse loco.

Muta

1. *Ut illam.*] Ms. *ubi illam non aegre posses.* fortasse, *uti* scribere voluit. Bersm. *Et illam* Lovan. deinde pro *fuit*, *facit* Regius.

2. *Non aegre possis.*] *Posses* scripti. Heins.

4. *Nave mea vento forsan eunte suo.*] Hoc est, quia tum fortassis navis mea suo, id est, secundo vento ferebatur, eaque fortuna mea esset, ut à te, quîcum ipso consuetudinem tantam non habebam, impensius amarer. ut sit haec aetiologia quaedam ad superiora. Micyll. Nescio an non apertior sententia esset, si legeretur, *Qui me complexus* &c. id est, qui in me forsan contulisses plura officia, & ita artioribus vinculis me adstrinxisses, si incolumis in patria mansissem; sed cum nunc ceciderim & reliqui amici, longiori usu mihi familiares, fugerint, tu, quocum parvus usus erat, & vix incipiens amicitia, tamen *ausus es igne Jovis* &c. *tangere corpus.* & hoc tu recens amicus praestas &c. illud *Forsan* debet referri ad *complexus vinculis propioribus esses*, non ad *nave eunte.* Burm.

5. *Cunctique meam fugère ruinam.*] In nonnullis, *cunctique metu fugère ruinae.* Naug. *Metu* habent libri veteres: & recte meo quidem judicio. lib. III. de Ponto Eleg. II.

Me quoque amicorum nimio terrore, metuque,
  Non odio quidam destituere mei.

Ciofan. *Metu fugere* primae editiones, prim. Vatic. aliique multi. quod Ciofano arridebat. Scribe, *metu fugere ruinae.* ut optimus Palatinus & Naugeriani codices agnoscunt. Heins. Satis perspicua lectio: *metu fugere ruinam:* in uno tamen Gallico & Francof. codice est, *cunctique mei fugere ruinam.* ut *mei* sint amici; ut saepe Cicero, Noster & alii *meos*, *tuos*, ponunt pro amicis & familiaribus. Cicer. IV. ad Fam. 7. *A tuis reliquis non adhibemur.* magis tamen placet Heinsii lectio. Burm.

6. *Dedere meae.*] *Fugae* Regius & tres alii. Heinsius malebat, *suae.*

8. *Deploratae.*] *Deploratum* Bernens.

11. *Visosque notavi.*] An *videre* & *notare* non est unum idemque hoc loco? veteres fere omnes, *visusque* cum primo Politian. an, *visuque notavi?* Heins. *Confusus* & *visus* codices antiqui. sed *confusi vultus* sunt tristes, ut Petron. 101. *confuso vultu.* cui contrarium apud Nostrum & alios est, *diffundere vultum.* pro *visos* mallem, *versosque notavi*; id est ex laeto, quo me antea aspicere solebas, moestum vultum vidi. ut IV. Trist. II. 23.

Et cernet vultus aliis pro tempore versos. Burm.

15. *Excepi.*] *Accepi* veteres. Heins.

15. *Presso pendentia collo.*] Libri veteres, *maesto.* perplacet. Ciofan. *Pallentia* unus. *nostro collo* sex.

16. *Et singultantis.*] Rectius, quod in nonnullis, *singultatis.* Nauger. Nos *singultantis* retinuimus

Multaque praeterea manifesti signa favoris
  Pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi, posse tuos, tribuant, defendere semper,
  Quos in materià prosperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
  (Quod te credibile est quaerere) quaeris, agam?
Spe trahor exiguà (quam tu mihi demere noli)
  Tristia leniri numina posse Dei.
Seu temere exspecto, sive id contingere fas est;
  Tu mihi, quod cupio, fas (precor) esse proba.
Quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud,
  Ut doceas votum posse valere meum.
Quo quis enim major, magis est placabilis irae;
  Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
  Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus ursi;
  Et quaecumque minor nobilitate fera est.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
  Dardanii lacrimas non tulit ille senis.

Quae

mus ex Ms. & Fabric. *singultus* autem Gallinarum est: inde ad hominem transfertur Horat. I. Sat. VI. 5. 6. *singultim pauca locutus.* BERSM. *Singultantis* Jun. Leid. & alii plures. *singultosis* unus.

18. *Scis charum veri nominis esse loco.*] Hoc est, Intelligis te interea chari nomine, loco proprii nominis appellari, quando proprium tuum quod est, periculi causa ponere aperte non licet. Quod propterea à poëta additum videtur, ne quid ipse in nomine errasse videretur, quum & proprium quorundam Charus esset. Nisi quis ita accipi idem hoc malit, ut is ipse ad quem scribitur, Charus dictus fuerit: & ne quid ipsius nominis positio illi noceret, hac figura Poëtam esse usum. Nam quae Merula hîc de Etymologia Chari, & de χάριτος voce addit, supervacanea, adeoque ἀπροσδιόνυσα videntur. MICYLL. Lib. IV. de Ponto El. XIII.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
  Qui quod es, id vere Care vocaris, ave.

CIOFAN. Recte suspicatus Micyllus hic indicari *Carum*, ad quem scripta Elegia XIII. lib. IV. ex Ponto. aliud indicium Heinsius detexerat in vers. 42. hujus Elegiae,

Junonis gener est, qui prius hostis erat.

quo alludere credebat ad Apotheosin Herculis, quam Carus scripserat, ut patet ex IV. ex Pont. XVI. 7.

Et qui Junonem laesisset in Hercule Carus,
  Junonis si jam non gener ille foret. BURM.

19. *Favoris.*] *Puderis* plurimi. *doloris* unus.

20. *Pectoribus teneo non abitura meis.*] Lib. I. Eleg. IV.

Haec mihi semper erunt imis infixa medullis.

CIOFAN.

23. *Perditus.*] *Proditus* Leidens.

26. *Posse Dei.*] Malim, *Deo.* nam alter Polit. *Duci.* HEINS. *Molliri* nonnulli.

27. *Sive hoc contingere fas est.*] Vetusta exemplaria, *sive id.* CIOFAN. *Sive id* veteres. HEINS.

28. *Proba.*] *Fave* Barber. *probum* Excerpta Voss.

29. *Quaeque tibi est linguae facundia.*] Quidam τὸ *est* non agnoscunt. Scribe, *tibi linguae est.* atque ita Medonianus. HEINS. Sic nec *est* agnoscunt in simili locutione Epist. XVII. 29. ubi vide.

30. *Valere meum.*] *Tuum* alter Polit.

31. *Quo quisque est major, magis est placabilis irae.*] *Quo quis enim major* venuste optimus Vaticanus & tres alii ex melioribus. pro *irae* Gottorph. *ira.* lego, *magis hoc placibilis ira est.* vel, *magis huic.* Vide Notas Metam. VIII. Vs. 399. hac magis placabilis, pro placabilioris. HEINS.

32. *Generosa.*] *Animosa* Gottorph.

37. *Majus apud Trojam forti quid habemus Achille? Dardanii lacrimas non tulit ille senis.*] Lib. V. Eleg. I.

Cum Priami lacrimis offensus non sit Achilles,
  Tu, fletus inhibes, durior hoste, meos?

CIOFAN. *Habetur* Lovan. & alius.

39. Qua

Quae ducis Emathii fuerit, clementia, Poros,
  Praeclarique docent funeris exſequiae.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
  Junonis gener eſt, qui prius hoſtis erat.
Denique non poſſum nullam ſperare ſalutem,
  Cum poenae non ſit cauſſa cruenta meae.
Non mihi quaerenti peſſum dare cuncta, petitum
  Caeſareum caput eſt, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta eſt;
  Lapſaque ſunt nimio verba profana mero.

In-

39. *Quae ducis Emathii fuerit clementia Pharos.*] Et prima brevis eſt in *Pharos*, nec quid hic velit ſcio. rectius in nonnullis, *Porus*, ac de Alexandro Macedone intelligendum. Qui & devicto Poro non pepercit ſolum, ſed & regnum reſtituit, & defuncto Dario praeclatiſſimas exſequias celebravit. NAUGER. Merula hunc locum de Alexandri Magui ſepultura in Ægypto exponit: eoque & de honoribus defuncto exhibitis multa accumulat. Ceterum quando hîc de ducis clementia, qua ipſe erga alios uſus fuerit, non qua alii erga ipſum, mentio fit: deinde Alexander circa Pharum, aut Alexandriam, neque ipſe ab initio ſepultus fuerit, neque alicuius funus aut exequias peregiſſe tradatur, probabile eſt, locum hunc vel de alio duce, vel de alio funere intelligendum eſſe. Ac quod ad ducem attinet, non video, quinam alius intelligi poſſit. Niſi ſi quis Caeſarem dictatorem accipiendum putet, qui cum apud Pharum Ægypti, Pompejum, hoſtem ſuum, & à ſe devictum, à ſatellitibus Ptolemaei interfectum compeririſſet, viſo illius annulo, illacrymatus dicitur, juſſiſſeque reliquias ac cineres illius conquiri, ac ſepulturae tradi. Hunc ergo *Emathium* dici, à campis Emathiae, dixerit aliquis, in quibus pugna inter Pompejum ac Caeſarem commiſſa fuit. praeſertim quando & Lucanus eodem nomine illos vocet, in exordio Operis ſui, ita dicens, *Bella per Emathios plusquam civilia campos, Jusque datum ſceleri canimus*, &c. Sed hoc nimis coactum & durum. At de Alexandro duce, alio autem quam ipſius funere, intelligere placet. Licet ad funus & ſepulturam hunc locum referre, quam ille Dario, à ſe quidem victo; inſidiis autem & fraude ſuorum occiſo, regio Perſarum more celebrari conceſſit. De qua re Arrian. lib. III. Diodorus & Plutarchus in vita illius meminere. Sed ſecundum hanc expoſitionem, pro *Pharos*, quae vox in fine prioris verſus eſt, *Porus* legendum fortaſſe fuerit. ut ſit duplex exemplum clementiae Alexandri, alterum Poro, alterum Dario exhibitum. Nam Porum, cum & ipſum gravi praelio ſuperatum, captivum abduxiſſet, poſtea non ſolum dimiſit, ſed & ampliore regno donavit, ut iisdem autoribus traditur. *Pharos* autem, ſive hoc, ſive illo modo expoſitio fiat, utrobique incommode legitur: propterea quod ipſa dictio, longa priore, hoc loco ponitur: cum alias tam Graecis quam Latinis, eadem ſyllaba corripiatur, Graece autem etiam acuto tono notetur: ut apud Stephanum & Suidam. Niſi ſi cui placeat ectaſin fieri, ut in ἄρες, ἄρες βροτολοιγε, & ſimilibus. *Porus* autem nihil incommodi habebit, cum & apud Arrianum & Suidam ω magno Πῶρος ſcribatur. MICYLL. Reliqui libri, *Pharos*, reclamante metro. Itaque nos cum eruditis aliquot & inprimis praeceptore noſtro Georg. Fabricio maluimus, *Porus*. Πῶρος autem rex Indiae fuit, ac ſingulari certamine ab Alexandro victus & vitam, & regnum, & alia virtutis praemia ab eodem obtinuit. teſtis Plutarch. in Alexandro. Juſtin. lib. XII. & Arrian. lib. V. de expedit Alex. BERSM. Melius alii, *Porus*. qui regem Indiae intelligunt. DAN. HEINS. Leidenſis, *Porus*. quod Naugerio probatum, & Fabricio & Berſmanno. Unus Gallicus, *fores*. hoc eſt, *Poros*. recte. pro *Praeclarique* duo, *Pompeique* unus, *Dardaniique*. codex Petri Servii, *Phariique*. Locus videtur corruptus. Quaenam enim hae ſint exequiae non exprimit; nec Pori ſunt, qui Alexandro ſupervixit. Scribe,

Dariique docent funeris exequiae.

Primam enim & ſecundam in hoc nomine ſyllabam produxit etiam in Ibide Noſter,

Utque necatorum Darii fraude ſecundi.

& Claudianus Epiſtola ad Hadrianum:

Darium famulis manibus deluiſſe peremptum
Fertur & ingenti ſolatus fata ſepulchro.
Tradita captivo ſpatioſor India Poro.

vides Porum & Darium etiam hic conjungi. Darius Graecis Δαρεῖος. *Dareus* in veterrimis Curtii libris; atque ubique ſcribendum, cum ſyllaba ſecunda producatur. Sic *Alexandrea* producta penultima apud Horatium & Propertium. vulgatum ſi quis tueri mavult, illius Perſiani auctoritate ſententiam poteſt fulcire,

— o ſi

Inscia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumque oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possum defendere culpam:
Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse,
Mutati poenam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis praenuntius ortum
Adferat admisso Lucifer albus equo.

ELE-

——— e si
Ebulles patruus, praeclarum funus.

ita enim in duobus veterrimis ac optimis codicibus inveni. nec aliter veteres Grammatici videntur agnovisse: quae elegans omnino appositio optantis mortem patruam, & tanquam mirabundi. in vulgatis. *patrum praeclarum funus.* improprie enim *funus ebullire* vel *mori* dicitur. cum funus sit non nisi jam mortui. HEINS. *Praeclaraeque* Francofurt. *Pores* Tanaq. Fab. I. Epist. 38. etiam probat.

41. *Flexas ad mitius iras.*] *Ad amicius* quidam. HEINS. Vid. ad XIII. Met. 440.

44. *Poenae.*] *Culpae* duo scripti. *cura cruenta* Lovan.

45. *Pessumdare.*] Codex Servii divisis vocibus, *pessum dare*, quomodo recte scribi puto. nam ut *abire pessum* Plauto, ita *dare pessum* dicitur, ut *ire exsequias* & similia. respicit autem hic ad conjurationes, quales plurimas detexit & oppressit Augustus, teste Sueton. c. XIX. quibus se numquam immiscuisse dicit. sequens distichon tangit Gallum, de quo lib. II. 44. BURM.

47. *Dixi.*] In Aldi & D. Heinsii edit. est *dixit*, ut ad τὸ *lingua* referatur. *violataque lingua loquendo est* pr. Vatic.

48. *Lapsave sunt nimio verba profana mero.*] Lib. I. de Ponto & Eleg.

Nec juvat in lucem nimio marcescere vino.

CIOFAN. *Lapsaque* omnes. *verba profunda* Leidens. *lapsaque non nimio.* Bernens.

50. *Est habuisse meos.*] *Meum* in nonnullis rectius. NAUGER. *Est habuisse meum* legendum. Hujus autem loci sententia legitur in Elegia, quae hanc statim sequitur. *Meum* alii. quod Naugerius & Ciofanus sequuntur. quatuor, *mihi.* HEINS.

51. *Totam defendere culpam.*] *Tantam defendere causam* Barber. *totam defendere vitam* Lovan.

53. *Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse.*] Imo, *faterum*, cum Palatinis codicibus:

Spes igitur superest, fatorum ut molliat ipse
Mutati poenam conditione loci.

D. HEINS. Pro *facturum ut molliat*, Hafniensis, *ut nostram molliat.* Combianus pro diversa lectione, *futurum*, ut & quidam alii. prim. Palat. *faterum.* Scribe:

Spes igitur superest, ut molliat ipse, futurum
Mutati poenam conditione loci.

Vulgata scriptura parum Latina est, nisi reponas; *facturum ut molliat ipsum.* HEINS. Non tam parum Latina est, ut non defendi posset vulgata. nam *facio ut* usitatum esse vidimus ad Quinctil. lib. IV. prooemio. & ita Noster II. Trist. 3.

Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellet.

licet ibi paullum diversa sit significatio. fateor tamen duriorem mihi hic vulgatam lectionem accidere, & ideo mallem constituere hoc modo:

Spes igitur superest, ut duram molliat ipse
Mutata (vel *mutati*) *poenam conditione loci.*

in Hafniensi erat, *ut nostram molliat*, etiam non male. BURM.

55. *Hoc utinam nitidi solis praenuncius ortus.*] Carmen mendosum. *Haec utinam* quatuor scripti. unus *Nos.* Barberin. & Hafniensis. *Hunc.* Scribe:

Hunc utinam nitidi Solis praenuncius ortum
Afferat admisso Lucifer albus equo.

ortum pro die oriente posuit, aut Solis exortu. Apposite Seneca Oedipo,

Jam matutinos praedicit Lucifer ortus.

Vide infra notas lib. IV. Eleg. II. vs. 73. HEINS.

56. *Admisso equo.*] Elegantissime *admitti* equi dicuntur, cum impelluntur; ita currus, & alia. CIOFAN.

ELEGIA VI.

FOedus amicitiae nec vis, cariſſime, noſtrae,
  Nec, ſi forte velis, diſſimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me totâ junctior Urbe fuit.
Isque erat usque adeo populo teſtatus, ut eſſet
  Poene magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus eſt illi, quem colis ipſe, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conſcius eſſem;
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam ſecreti quidquid habebam,
  Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque ſi ſciſſes, ſalvo fruerere ſodali;
  Conſilioque forem ſoſpes, amice, tuo.
[Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant:
  Omne bonae claudunt utilitatis iter.]

Sive

1. *Non vis.*] *Nec vis* meliores. Heins.

4. *Tota junctior.*] *Notior* unus: *toto orbe* alius.

7. *Quique eſt in caris animi ſibi candor amici.*] Ex animi candore & ſinceritate amicum commendat. lib. iv.

Cujus ineſt animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iſte ſuis.

Lib. ii. de Ponto Elegia v.

Candor in hoc aevo, res intermortua paene
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.

& ibidem:

——— *ſed ſunt tua pectora lacte,*
Et non calcata candidiora nive.

Ciofan. *Quique erat* tres veteres. unus, *Qui fuit.* Sed lege, *raris amicis.* Sequenti verſu pro *iſti* meliores, *ipſi.* & pro *ipſe* tres optimi, *iſte.* Puto, *ipſi Deo.* hoc eſt Auguſto. Sed ſubeſt etiamnum aliquid mendi his verſibus. Heins. Omnia in lectione, quam exhibemus, puto perſpicua. ille candor animi, qui tibi erat in caris amicis (pro *erga caros amicos.* vid. ad Quinctil. Decl. xv. 16. & ad Noſtri lib. i. Metam. ix. 274.) ipſi Auguſto cognitus eſt, qui ideo te amabat. Burm.

9. *Ut non ego conſcius eſſem.*] Scribe, *cui non ego conſcius.* Cum tertio enim caſu frequenter jungit hanc vocem Noſter. Metam. vi. 588. Heins. Veriſimilis inde Heinſii correctio, quia *quod* in Vaticano erat, pro *quoi*, id eſt *cui.* nam & ſequenti diſticho Petri Servii codex, *Quoique ego narrabam.* nihil tamen moveo, quia praecedenti *ita* non male *ut* convenit, & ſenſus ſit ſatis apertus. Burm.

10. *Pectoribusque dabas multa tegenda meis.*] Tanaquillus Faber in Epiſtolis lib. i. Ep. 67. reponit ex conjectura, *cuncta tegenda.* jam enim ſuperiori verſu dixerat Noſter, nihil ſibi celatum fuiſſe ab hoc amico. Heins. *Regenda* Junian.

11. *Cuique ego narrabam.*] Lege, *narrarem.* Heins.

11. *Habebam.*] *Agebam* unus Heinſii.

16. *Omne bonae & claudunt.*] Lib. Vatican. *omne bonum* Ciofan. Ἀνακόλουθον manifeſtum. in Gryphiano legitur, *Omne bonae & claudunt utilitatis iter.* Melius. Sed fortaſſe Poeta ſcripſerat, *Omne bonae ut claudunt utilitatis iter.* Ut plerunque fata efficiunt, ne quis, quod è re eſt ſua, conſideret aut agat. D. Heins. Τὸ *&* abeſt à pleriſque ſcriptis. Hoc etiam diſtichon male feriati neſcio cujus interpolatoris eſt. Sequentibus etiam verſibus otioſa illa repetitio τοῦ *tamen* ſuſpecta eſt. Heins. Suſpecti ſaepe Heinſio fuere verſus, quia in illis numeros Ovidianos faſtidioſa ejus auris non agnoſcebat. quid ergo ſi vidiſſet aliquem hunc verſum ita correctione ſua duriſſimum facere, ut nuper vir doctus in ſupplement. Actor. Lipſ. vi. Sect. 2. pag. 79.

Omne ô ne claudant (Sc. fata mihi) *utilitatis iter.*

& explicare, utinam calamitas mea non ſit perpetua, nec niſi morte finienda. cum agat de tempore, quo aliquid vidiſſet, & ita errore illo ſuo Auguſtum offendiſſet, quo, ſi rem indicaſſet huic amico, potuiſſet ejus conſilio ſoſpes eſſe, ſed fata trahebant eum in poenam, & tam malae erat

men-

Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, ô nobis usu junctissime longo,
Pars desiderii maxima pene mei,
Sis memor: &, si quas fecit tibi gratia vires,
Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut laesi fiat mansuetior ira;
Mutatoque minor sit mea poena loco.
Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro;
Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
Lumina funesti conscia facta mali.
Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud: & admonitu fit novus ipse dolor.
Et quaecumque adeo possunt adferre pudorem,
Illa tegi caecâ condita nocte decet.
Nil igitur referam, nisi me peccasse; sed illo
Praemia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari;
Nomina si facto reddere vera velis.

Quae

mentis, ut nihil utile posset providere. praestat ergo locum in mendo relinquere. Quid si,

Dum pronum claudunt utilitatis iter,

id est dum mihi eripiunt mentem ad te decurrendi, qui tam facile poteras me servare. ita *pronum ad honores iter* Plinius VIII. Ep. 10. *prona ad regnum via* Justin. I. 5. posset &, si cui languidiores numeri displiceant, legi, *omnia dum claudunt utilitatis iter*. haec certe tolerabiliora essent, sed nihil iis tamen conjecturis fido. Douza legebat, *omne bonum haec cl.* in Bernens. erat, *omne mihi claudunt*. in sequenti posset legi,

Sive malum potui tantum vitare cavendo.

ubi & *colendo* quosdam legere notat Bersm. *carendo* exc. Vossii. BURM.

18. *Nulla ratio.*] Nullum consilium. CIOFAN. *Seu fatum ratio nulla vitare potest* Bernens.

18. *Fatum.*] Fati necessitatem: quod imminet. CIOFAN.

19. *Tu tamen ô nobis.*] *A nobis* Lovan. *jucundissime longo* Vatic. *justissime* unus. *mitissime* al. *junctissime firmo* Barberin. deinde, *si memor*, *& si quos tibi fert* Leid. & mox, *experiare precor* duo.

23. *Mansuetior ira.*] *Mihi mitior ira* Combu cod.

25. *Idque ita.*] *Facque ita* Bernens.

26. *Principiumque mei.*] Puto, *Praecipuumque*. HEIN.

27. *Nec breve, nec tutum est.*] *Leve* Gottorphianus. bene. Tò *est* etiam omittunt plerique. At Pont. libro I. Eleg. VI. 21.

Nec leve, nec tutum peccati quae sit origo
Scribere ———

sic & ibi veteres nonnulli. HEINS.

30. *Fit novus ipse dolor.*] *Pudor* prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii ex melioribus. Quod si admittamus, sequens distichon erit delendum, quod non uno nomine est suspectum. In quo *possunt* pro *possint* veteres plerique. & *caecâ nube*, pro *nocte* octo antiqui aut novem. HEINS.

31. *Et quaecunque adeo possint.*] Ita legendum è libris scriptis & ratione. CIOFAN.

32. *Illa tegi caeca condita nocte decet.*] Quae Augustum agere vidi, perpetuo silentio involvenda sunt. CIOFAN. Mss. *caeca nube.* Horatius utrumque conjunxit lib. I. Ep. 10.

Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

BERSM. Eadem varietas supr. lib. I. VIII. 14. & II. Art. 619 nondum a me impetrare possum, ut & hoc deleam distichon. in Vaticano erat, *& quaecumque at eo.* forte legendum, *& quaecumque ab eo possunt afferre pudorem.* ab eo scilicet tempore, quo lumina sunt facta conscia mali. in margine Gryphii est, *& quaecumque deo.* quasi Augustus intelligatur. quod ex communi errore, de Augusti incesto provenisse puto. *afferre dolorem* Bernens. BURM.

34. *Mihi.*] *Mei* Excerpta Vossii.

36. *No-*

Quae si non ita sunt; alium, quo longius absim,
Quaere, suburbana haec sit mihi terra, locum.

36. *Nomina si factis.*] *Facto* plerique. *fatis* Arondelianus. HEINS. *Nomina si ficto* sexdecim libri.

37. *Quae si non ita sunt.*] Nihil hic mutandum. Pont. I. El. III. pari modo.

Ut tamen haec ita sint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit.

proximo versu cum melioribus, *suburbana haec* pro *hic*. HEINS.

38. *Suburbana hic sit mihi terra locus.*] Hoc est, Tantum hinc à Tomis in ulteriorem Scythiam removear, quantum nunc à Roma absum: Ita ut praesens locus suburbanus, hoc est, Romae subjectus ac proximus prae illius distantia, aut etiam barbarie videatur. MICYLL. Mallem, cum *haec* sit in pluri-mis scriptis & editis, *suburbana haec sit tibi terra.* videatur tibi hoc exilium meum nimis propinquum urbi Romae, nec satis tibi poenae esse in loco hoc, quem ego in extremis finibus imperii esse puto: quare si fallam, quaere alium locum tam longe hinc remotum, ut Tomi tibi esse videatur terra proxima Romae. Ita Siciliam *suburbanam provinciam* vocat Flor. II. 2. & III. 19. nescio autem qui potuerit hic quidam subintelligere, *villa*, ut *suburbana* sit velut substantivum. cum veteres eo sensu *suburbanum* & *suburbana* plurali numero dixisse, vel pueri norint. & qualis haec foret locutio. *haec terra sit mihi suburbana villa?* sed haec *terra sit suburbana tibi* recte dicitur. multi etiam codices, *locus*. multi etiam, *suburbana est hic* (vel *haec*) *mihi*. BURM.

ELEGIA VII.

VAde salutatum subito perarata Perillam
Litera, sermonis fida ministra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
Aut inter libros Pieridasque suas.
Quidquid aget, cum te scierit venisse, relinquet:
Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices; sed sic, ut vivere nolim:
Nec mala tam longà nostra levata morà.

Et

1. *Perarata littera.*] Eadem metaphora utitur Plautus in Prologo Bacchid.

Ad Philoxenis Pistoclerum filium,
Sodalem unicum sulcas epistolium.

Cicero ad Atticum lib. XII. Epist. I. *Hoc litterarum exaravi egrediens è villa ante lucem.* CIOFAN. Tres libri, & unus Bersmanni, *subito properata.* quae eadem diversitas in lib. I. Art. Am. 455. & IX. Met. 563. ubi vide. *Sperata* Lovan. BURM.

1. *Perillam.*] Quaenam Perilla haec fuerit, uxor an filia, an etiam externa aliqua, dubitari posset. Crinitus in vita Poëtae, uxorem illius Perillam fuisse dicit, quam & amarit plurimum, & eandem poëticen docuerit, ad Elegiam hanc, ut videtur, respiciens, ubi dicitur, *Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas*, & quae sequuntur. Volaterranus autem filiam Ovidii Perillam facit. quam sententiam & Merula tenet. Ego utros magis sequar, non habeo. Nisi quod ipse ductus carminis, & sententiarum familiaritas, filiae magis quam uxori conuenit. Et cum ipse poëta toties ad uxorem scripserit, nusquam tamen nominis hujus mentionem fecit Fuit autem & alia Perilla, Ticidae poëtae amica, quam ille ficto hoc nomine celebravit, de qua supra lib. 2. MICYLL. Nec filia nec uxor fuit, sed fictum nomen est, quo quam intelligat later nobis. vid. Masson. Vit. Ovidii ad A.U.C. DCCLXIII.

4. *Suas.*] *Tuas* Vatic. Polit. & Palat. *meas* Servii.

6. *Aget.*] *Agat* Jun. & Servii. mox, *cur venias* Bernens. vid. ad v. Met. 651.

7. *Sed sic.*] *Dices sic, ut me* Ms. Bersm.

10. *Cogere verba pedes.*] Leidensis, *modos*, ut centies alibi.

11. *Ecquid inhaeres.*] *Ut quid* duo veteres. & *num* pro *non* sequenti versu unus Vaticanus. quod & Ciofanus notarat. Sed recte, *more non patrio*. quia res insolens apud Romanos poëtria. HEINS. *Scriptis communibus* Bernens. *musis* quindecim libri.

12. *Doctaque non patrio carmina more canis.*]

Non

Et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti;
Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid inhaeres,
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum Fatis mores Natura pudicos,
Et raras dotes ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
Ne male fecundae vena periret aquae.
Primus id adspexi teneris in virginis annis:
Utque patet, venae duxque comesque fui.
Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;
Postque meos casus sit tibi pectus iners.

Dum

Non lascivis numeris, ut ego usus sum. aut certe *num* pro an, ut sit interrogantis. MERULA. Alii, *num patrio*, &c. legunt, interrogandi modo. Sed mihi, *Non patrio*, recte poni videtur, pro, externo ac Graeco more, propter illud quod infra sequitur, *Sola suum vates Lesbia vincet opus.* Ut intelligamus, lyrica illam scripsisse, Sapphus exemplo, quod genus carminis Latinis hactenus inusitatum & ceu peregrinum fuerat. Id quod & Horatius testatur, qui ipse quoque aliquoties de se jactat, id genus à se praecipue, ac primo Latinis versibus celebratum. ut lib. 3. Ode ult.

Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. sume superbiam
Quaesitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

MICYLL. *Doctaque non patrio carmina more canis?* Male est in omnibus excusis libris. vere autem & emendate in uno Vatic. *Doctaque num.* &c. CIOF.

14. *Et raras dotes.*] *Caras* prim. Vat. Rottendorph. & Gottorph. *claras* Richelianus. puto, *Clarias dotes.* Superiori versu, *cum fatis* scripti omnes & primae editiones, non *cum facie.* utrumque rectum. *Natura cum fatis dedit.* pro Natura & fata dederunt. de facie ejus & formà post aget. HEINS. Per *fata* intelligo Parcas, quas parturientibus adesse, & vitae futurae fata scribere credebant passim veteres. vid. Spanh. ad Callim. Hym. in Dian. 22. & Pall. 104. Parcas vero *Fata* dictas vide docentes Barth. ad Stat. v. Silv. v. 259. VIII. Theb. 26. Munck. ad Fulg. Myth. I. 7. Menag. Origin. Ling. Ital. in *Fata*, & alios quamplurimos. unde locus Romae, *Ad tria fata.* de quo Rosweyd. ad Paullin. Epist. XXXVIII. BURM.

15. *Pegasidas.*] *Pegasias* Moreti & sex alii. *in undas* duo. *Pegasidis ab undis* unus Gallicus.

18. *Utque pater natae.*] *Pater nemo* prim. Politian. *pater Veneris* alter ejusdem, & Hamburgensis, & unus Mediceus. duo, *venis.* Junianus, *juveni.* alius, *veni.* duo, *nasi.* quatuor, *venae.* totidem, *Utque pates venae.* latet ulcus. HEINS. Ex hoc loco vitioso Ovidium Patrem fuisse Perillae multi crediderunt. vid. Fab. lib. I. Epist. 38.

19. *Tunc quoque (sed forsan nostrum delevit amorem Tempus) Eram nimio junctus amore sibi.*] In Aldina editione duo hi versus prorsus omittuntur, videlicet ut nothi. Et nothos esse, ipsa quoque sententiarum series indicat, quando iidem neque cum praecedentibus recte cohaerent, neque cum sequentibus. Deinde sive ad filiam, sive ad uxorem Poëta scripserit, supervacaneum, atque adeo ineptum fuerat, illas de amore suo admonere, quem olim erga virgines eas habuerit. Quamquam & alia in eadem Elegia quaedam sunt, in quibus non immerito desiderare aliquid possis. Sed de iis longum fuerit hoc loco disputare. MICYLL. Hoc distichon abest à tribus veteribus libris. nec legitur in lib. quem Plantinus impressit anno M. D. LXVII. CIOFAN. Hi versus diverse in scriptis & editis leguntur. in Leidensi,

Tunc ego securum forsan delevit amorem &c.

in Gallico, *Tunc ego (si nostrum f. d. a. Tempus) eram* &c. in Moreti, *Tempus eras nimio junctus amore mihi.* alii aliter.

20. *Vinces opus.*] In iisdem scriptis, *vincit* modo indicatur. CIOFAN. *Vincas* bene Leidensis. HEINS.

22. *Postque meos.*] Postquam ego in exsilium abii, in poëmate componendo ingenii vires non exerceas. CIOFAN. Elegantior Francofurtensis codicis lectio videtur, *perque meos casus*, ut tristitia, quam ex Nasonis calamitate perceperat, caussa

fuerit

Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam:
 Saepe tui judex; saepe magister eram.
Aut ego praebebam factis modo versibus aures,
 Aut ubi cessâras, caussa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
 Tu quoque sis poenae fata secuta meae.
Pone, Perilla, metum. tantummodo femina non sit
 Devia, nec scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiae remove, doctissima, caussas:
 Inque bonas artes & tua sacra redi.

Ista

fuerit inertiae. vel *per* pro inter. ut supr. Eleg. III. 64. Burm.

23. *Dum licuit, sua saepe mihi.*] Puto; *tua saepe tibi.* nam de recitante Perilla proximo hexametro habes. mox etiam, *Saepe tuis judex*, hoc est versibus, opinor scribendum. Heins.

26. *Aut ubi cessaras.*] Merula exponit, destiteras a recitando, deprehensio a me aliquo errore in carmine. sed tunc rectius legeretur, *peccaras.* Heinsius adscripserat suo codici, *non intelligo.* sed puto recte se habere vulgatam, & *cessare* hic nihil aliud notare, quam inertem esse, nihil facere. si fecisset versus Perilla, Naso praebebat aures, si per inertiam nihil fecisset, increpabat ejus desidiam Naso, & ita caussa pudoris ipsi erat. *cessare* quidem notat saepe negligenter aliquid agere, ut notavimus ad Phaedr. I. 9. sed & pro nihil agere sumi manifestum est. sic inf. IV. Trist. VII. 5.

Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis.

cur tu non scripsisti. sic Cicero II de Orat. 6. *Me hoc ipsum nihil agere & plane cessare delectat.* II. ad At. 6. & *Quod caput est, mihi quaevis satis justa caussa cessandi est.* & Ep. 7. *Denique aliquid exstabit, ne sibi plane cessasse videamur.* & ita eleganti metaphora agri *cessare* dicuntur, cum nihil proferunt, nec exercentur. ut infr. Eleg. X. 70.

Cessat iners rigido terra relicta situ.

& *cessata arva* IV. Fast. 67. & de ipsa Cerere. III. Am. 10. 35.

Diva, potens frugum, silvis cessabat in altis.

ubi vid. Heins. sic & in re militari *cessare* est, sedere, nihil agere. ut II. Am. XIV. 1.

Quid juvat immunes belli cessare puellas.

ita *cessaterem*, qui nihil habet quod agat, ex Glossariis explicuit Salmas. ad Capit. Verum capite. 4. sed modus exemplorum non esset. Ex hoc non intellecto usu verbi quidam pro *caussa ruboris* sine ulla auctoritate librorum legendum conjiciebat, *timoris*, ne scilicet omnia non probarem, aut multa dispungerem: immo *desidiae*, ut mox vocat, suae pudebat Petillam, non malorum versuum, qui ubi facti erant, judice Nasone, satis boni erant. *pudoris* tres libri. Burm.

27. *Quia me laesere libelli.*] Malim, *quo*: vel *extemplo.* Heins.

28. *Tu quoque sis poenae facta ruina meae.*] In Palatino legebatur, *poenae facta secuta.* in aliis, *fata secuta.* Hoc sine dubio vult. Forsitan te quoque poenae meae exemplum a poësi deterret. Quem sensum prae caeteris exprimere videtur, quod expressimus. D. Heins. *Facta secuta* sex septemve ex melioribus. duo, *sasa secuta.* codex Servii, *pars bena facta.* Muretus conjiciebat, *facta remissa.* nam sequitur,

Ergo desidiae remove doctissima causas.

quod probo. atque ita Tanaquillus Faber lib. I. Epist. 38. Heins. Scripsisse puto in primo versu, *forsan ab exemple*, deinde, *tu quoque sis poenae facta remissa metu*, unde sequitur mox, *pone Perilla metum.* Auctor Electorum Eton. legit, *facta severa.* id est a lusu deliciisque poëticis aliena. Burm.

30. *Foemina nulla Neve vir à scriptis.*] Quidam, *foemina non sit Devia nec.* quod secutus est eruditissimus Gronovius Observat. lib. II. cap. 3. *devia rectis pectora* Silius de Varrone consule alii scripti, *foemina nulla Devia ne*, vel, *de scriptis.* duo, *Nec juvenis scriptis.* Heins. Vides quanta festinatione Gronovium Heinsius legerit, qui, *ne sit devia, neu scriptis.* neutrobi vero satis mihi factum est, cui quidem & *faemina* & *vir* certa sunt glossemata. sic scilicet sentio, qui fieri potuit ut libris ejectum fuerit *Devia.* Ergo corrigebam,

——— *tantummodo devia nequa,*
Neve quis e scriptis.

ut aemulatus fuerit, dum Perillae cavet, ne fraudi sit alicujus quasi legis ignoratio, juris consultorum non nullo cum joco diligentiam: illorum enim hujusmodi sunt formulae SI QVIS, SIVE QVAE, SI QVOS QVASVE. AVCTOR ELECTOR. ETONENS. Certe ex Heinsii correctione sequeretur, quasi in manu Perillae esset, ne meretrices essent, aut ar-

tem

Ista decens facies longis vitabitur annis:
  Rugaque in antiquà fronte senilis erit.
Injicietque manum formae damnosa senectus.
  Quae strepitum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit haec formosa; dolebis:
  Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis.
  Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque:
  Irus & est subito, qui modo Croesus erat.

Sin-

tem quaestuariam exercerent. sed docti Britanni emendatio nullo codice subnixa, longius recedit a vestigiis lectionis. in sex vero libris est, *faemina non sit.* quare legi commode possit,

——— tantummodo faemina non sit
Devia, quae scriptis discat amare tuis.

vel, *femina ne sit:* ne meretrix quaedam ex tuis scriptis artem amatoriam discat. Burm.

31. *Ergo desidiae remove doctissima causas, Inque bonas artes, & tua sacra redi.*] Juxta praeceptum illud suum,

Cedit amor rebus; res age, tutus eris.

Ciofan.

32. *Et tua sacra redi.*] An, *castra?* ut Ep. Herus,

In tua castra redi, socii desertor amoris.

Heins.

33. *Ista decens facies longis vitiabitur annis, Rugaque in antiqua fronte senilis erit.*] Lib. II. de Arte. 113.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & spatio carpitur illa suo.

Ciofan. Rosellius quidam Beaumonius in Historia Critica Reip. Literariae T. XII. pag. 117. legendum esse contendit, *angusta fronte*, quia *antiqua frons* non dicatur pro anili; quod ut concedamus, non tamen inde efficitur, ut *angusta* sit corrigendum contra codices, cum *antiqua frons* sit, quae olim erat puellae in flore aetatis pulcherrima, sed nunc prae senectute rugosa. *antiquus* enim passim pro praeterito ponitur. ut libro hoc ipso Eleg. XII. vs. 2. probabimus, ubi *antiqua facies*, *coma*, *capillus* & similia eodem sensu videri possunt. hinc patet quales sunt illae hodiernorum Criticorum conjecturae, qui antiquis nescio quam libidinem & pruriginem omnia mutandi objiciunt, qui tamen fidem & codicum auctoritatem sequi solent. cum nostri novi Critici, & elegantioris, ut se jactant, ingenii magistri, sola ingenii lubricitate freti, & linguae saepe antiquae non satis gnari dominentur, & grassentur in prisci aevi reliquias. Burm.

35. *Manum.*] *Manus* quidam editi. mox, *strepitus* Junian. & decem alii.

37. *Dolebis.*] Unus mediceus, *rubebis.* bene ut I. Amor. XIV. 47.

O, quam saepe, comas aliquo mirante, rubebis,
Et dices empta nunc ego merce probor?

Heins.

38. *Tuum.*] *Tui* Mss. Bersm.

39. *Sunt & opes modicae, cum sis dignissima magnis.*] Omnes libri veteres, *Sunt tibi opes*, &c. ad sensum aptius. Ciofan. *Sunt tibi opes* plerique. Heins.

41. *Nempe dat, & quodcumque libet fortuna, rapitque: Irus &c.*] Probat exemplo divitias non esse aeternas, & homines arbitratu fortunae, quae modo dat, modo adimit, ex divitibus egenos fieri. lib. IV. de Ponto Elegia III.

Haec Dea non stabili quam sit levis orbe fatetur,
  Quae summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, & quavis incertior aura,
  Par illi levitas, improbe, sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
  Et subito casu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita est cui non opulentia Croesi?
  Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.

Propertius Eleg. & lib. III.

Lydus Dulichio non distat Croesus ab Iro.

Huc pertinet sententia Biantis:

Fortuna vitrea est, dum splendet, frangitur.

Ciofan.

42. *Irus & est subito, qui modo Croesus erat.*] *Cossus* prim. Polit. multi alii, *Crassus.* alii aliter. nil muta. Propertius,

Lydus Dulichio quid distat Croesus ab Iro?

Superiori versu pro, *Nempe dat & quodcunque*, unus Mediceus, *cuicunque.* Scribe, *Nempe dat*

has

Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
  Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patriâ caream, vobiſque, domoque;
  Raptaque ſint, adimi quae potuere, mihi;
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque:
  Caeſar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc ſaevo vitam mihi finiat enſe;
  Me tamen exſtincto fama ſuperſtes erit.
Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem
  Proſpiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam ſtudii maneat felicior uſus,
  Effuge venturos, quà potes, uſque rogos.

has cuicunque libet. opes nimirum. pro *&* nonnulli, *id.* Poſſet & legi,

Nempe dat ut quodcunque libet Fortuna, rapitque.

ita & rapit: etiam rapit. ſed hoc durius. HEINS. *Sic tenuis ſubito, qui modo creſſus erat* Moreti. *fit tenuis ſubito* Regius. *fit gracilis ſubito qui modo graſſus* Lovan. *Cyrns erat* Vatic. *Groſſus* Putean.

43. *Singula quid referam.*] Libri veteres, *ne referam.* CIOFAN. *Quid referam* nonnulli. ut lib. I. Amor. El. v.

Singula quid narrem? nil non laudabile vidi.

HEINS.

43. *Nil non mortale tenemus Pectoris exceptis ingeniique bonis.*] Quaecunque homines habent, praeter animi & ingenii bona, mortalia & fragilia ſunt. CIOFAN. *Nil immortale* Lovan.

45. *En ego cum patria caream, vobiſque, domoque, Raptaque ſint, adimi quae potuere mihi; Ingenio tamen &c.*] Probat nunc ſe, quamvis patria, uxore, filia, domeſticiſque omnibus privatus ſit, perpetuo lectum iri, doctrinaque, quae amitti non poteſt, immortalem fore. CIOFAN.

47. *Comitorque.*] Paſſive. CIOFAN.

49. *Qui licet.*] Nauger. *qui licet*, ut ad Caeſarem referatur. Ms. & libri quidam. *Quilibet*, id eſt quicunque ſane, quod magis nobis arriſit, ne Caeſarem crudelitatis inſimulet. BERSM. Invidioſum hoc Caeſari. Repone igitur, *Quilibet* cum membranis pleriſque & antiquis editionibus. HEINS.

51. *Dumque ſuis victrix ſeptem de montibus orbem.*] *Omnem de montibus orbem* Vatic. Polit. & Palat. meliores, cum quinque aliis. bene. duo, *totum.* HEINS. *Dum ſeptem victrix omnem de montibus orbem* Combianus.

54. *Qua potes.*] *Quam* octo veteres. Vide Notas ad Remed. Amor. ỳſ. 325. HEINS.

ELEGIA VIII.

NUnc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus,
  Miſit in ignotam qui rude ſemen humum:

Nunc

1. *Nunc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus.*] De Triptolemo Ovidius ipſe in libris Faſt. & Ammianus lib. XXII. ubi ita eſt: *Utque ſolet fama novitates augere, properabat inde ſublimior, ut quodam Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgreſſus aëris ſerpentibus pinnigeris fabuloſa vetuſtas imponit.* De quo etiam haec ſcitu digna collegit doctiſſimus Parrhaſius in Claudianum. Triptolemum ſibi vindicabant Athenienſes, & Celei filium fuiſſe praedicabant, qui primus fruges coluerit. Hiſtoriam habes apud Pauſaniam. Muſaeus autem Triptolemum Oceano Terraque genitum canit. Orpheus Dyſaule, qua natus eſt, & Eubeleus. quibus, quoniam filiae raptum indicarint, Ceres (ut idem pergit) frugum ſationem dedit. Choerilus Athenienſis, in Alope Tragoedia, matrem Triptolemo dat Amphictyonis filiam, patrem vero Paron. Sed Argivi contendunt Cereris apud ſe primum ſacra inſtituta, atque inde Trochilum Cereris ſacerdotem ob Agenoris ſimultatem profugum, in Atticam perveniſſe, ductaque uxore Eleuſina, Eubuleum, Triptolemumque ſuſcepiſſe.

Hunc

Nunc ego Medeae vellem frenare dracones,
  Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tuâ:
Nunc ego jactandas optarem fumere pennas,
  Sive tuas, Perseu; Daedale, five tuas:
Ut, tenerâ noftris cedente volatibus aurâ,
  Adfpicerem patriae dulce repente folum:
Defertaeque domûs vultum, memoresque fodales,
  Caraque praecipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid ô fruftra votis puerilibus optas,
  Quae non ulla tibi, fertque, feretque, dies?
Si femel optandum eft; Auguftum numen adora:
  Et quem fenfifti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennasque poteft currusque volucres
  Tradere. det reditum; protinus ales eris.
Si precer haec, (neque enim poffim majora precari)
  Ne mea fint timeo vota modefta parum.

For-

Hunc autem locum imitatus eft Val. Flaccus lib. I. fub principium:

——— *Nunc aërii plantaria vellet*
Perfoes, aut curru faevos fraenare dracones.

Cioban. Hanc Elegiam multi codices fuperiori adnectunt. *nunc quoque* Moreti.

1. *Confcendere currus.*] *Confiftere curru* prim. Pal. prim. Vatic & unus Mediceus. etiam probe. Sequenti verfu pro *ignotam humum* Richelianus, *ignaram*. Heins. *Currum* Leidenf. recte vero, *ignaram*, fcilicet frugum. ut ita *rudis* humus paffim etiam dicitur. ita Val. Flac. I. 69. *ignaras Cereris terras*, ubi nos plura. paffim vero *ignotus* & *ignarus* a librariis confufa. vid. ad I. Met. 134. & VII. Met. 673. *Sparfit in ignotam* Voff. Burm.

3. *Vellem frenare.*] *Mallem* prim. Vatic. *vellem fervare* Bernenf.

5. *Jactandas.*] *Jactantes* multi. *jactatas* quatuor. *portantes* duo. *jactatas alas* dicit mox Eleg. X. 45.

8. *Patriae dulce repente folum.*] *Patriae tecta relicta meae* Voffianus pro diverfa lectione. Heins. *Dulce perenne* Lovan.

9. *Defertaeque domus vultus.*] Lege, *vultum*, ut κακοφωνία vitetur. Heins.

10. *Conjugis ora meae.*] *Mihi* Buflidianus. recte. Heins.

11. *Stulte, quid haec fruftra.*] *Quid hoc* multi veteres. Lege, *quid ô*. & vide Notas ad Epiftolam primam. fequenti verfu opt. Vatic. & Rottendorph. *tulit*, pro *mihi*.

Quae non ulla tulit, fertque, feretque dies. Heins. *Fertque, refertque* plurimi. *ulla fibi f. f. dies* Bonon. *tibi f. f. d.* vulgatae editiones, quod nefcio an mutandum. nam certe *tulit* aliquando dies, ut videret conjugem, fodales &c. fed jam non fert, nec feret dies. Burm.

13. *Augufti numen adora.*] *Auguftum numen* cum Hafnienfi & Medoniano. fic Pont. IV. El. VI.

Certus eras pro me Fabiae laus, Maxime, gentis,
  Numen ad Auguftum fupplice voce loqui.

& lib. III. El. I.

E quibus ante omnes Auguftum numen adora.

eadem Elegia, *Augufta domus.* ubi perperam, *Augufti* in vulgatis. Faft. I.

Et tuus Augufto nomine dictus avus.

& lib. V.

Spectat & Augufto praetextum nomine templum.

Caput Auguftum fub finem Metamorphofeon. *Auguftae aures* Pont. I. El. III. *Pax Augufta* Pont. II. Eleg. V. *Auguftus Deus* Pont. III. El. VI. *Auguftum forum* Faft. V. Pont IV. El. V. & XV. Apulejus Met. III. *Inter ipfas turbelas Graecorum genuino fermone nomen Auguftum Caefaris invocare tentavi.* quod non mutandum. auctor Octaviae:

Orbis tyrannus, quem premis turpi jugo
Morumque vitiis nomen Auguftum, inquit.

Heins.

14. *Et quem fenfifti.*] *Laefifti* ex quinque fcriptis. hinc *laefi principis ira* Trift. IV. Eleg. X. & lib. I. Eleg. IV.

Ni fueris laefi mollior ira Dei.

de Augufto. Heins. Ego non temere mutarem; *fenfit* enim Auguftum iratum, & exilium fibi irrogantem. vide ad Petron. cap. CXXXIX. & fupr. ad Epift. XII. 17.

15. *Currusque volucres.*] *Volantes* quinque fcripti. & Ms. Berfm.

17. *Pof-*

Forsitan hoc olim, cum se satiaverit ira,
Tum quoque sollicitâ mente rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus aegrae contagia mentis;
Sive mei caussa est in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant insomnia; vixque
Ossa tegit macies; nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in foliis, quae nova laesit hiems;
Is mea membra tenet. nec viribus adlevor ullis;
Et numquam queruli caussa doloris abest.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed aegra est
Utraque pars aeque, binaque damna fero.

Hae-

17. *Possum.*] *Possim* unus Italicus. Mox pro *timeo* malim, *timeat*. HEINS. *Majora rogare* omnes fere scripti & praecessit *precare*. ita in Ibin. 641. *Di dent tibi plura rogatis*. vid. & inf. v. VIII. 30. & ad Epist. XX. 191. Sed & sequitur *rogandus*. quare potius nihil mutandum, propter ulitatam Ovidio ejusdem verbi repetitionem. BURM.

19. *Hec.*] *Haec* Putean. Bersman. & multi alii. & editio prima.

19. *Cum jam satiaverit iram.*] *Cum se satiaverit ira* Junianus. eleganter. Epistola Acontii:

Cum bene se, quantumque volet, satiaverit ira.

HEINS.

21. *Instar mihi muneris ampli Ex his me jubeat quolibet ire locis.*] Lib. IV. de Ponto Elegia XIV.

Ipsa quoque est invisa salus, suntque ultima vota,
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdim
Mittite, praesenti dum careamus humo.
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro,
Si quid & inferius quam Styga mundus habet.

Lib. V. & Eleg. II. hujus operis:

Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
Devoret, atque suis ad Styga mittar aquis:
Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae,
Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.

CIOFAN. *Hoc minus interea quod adinstar m. a.* Barber. *cui minus* unus. *nat nis* Junian.

23. *Nec coelum, nec aquae.*] Vir Doctus Heumannus in Parergis Criticis pag. 113. hunc versum ita refingendum putat,

Nec coelum, nec aquae faciles, nec terra Getarum.

quomodo si legatur, non video quomodo eleganter cohaereat cum sequenti; subintelligi quidem debet *sunt*. sed abrupte tunc Poëta exclamaret, *heu mihi*, ut legere amat Vir Doctus; & ut erat in octo scriptis. sed sine ulla auctoritate Mss. ita grassari in auctores non placet. & primo *faciunt* minime loco movendum. rogat Vir Doctus quid significabit? ex more Ovidii notabit, conveniunt, prosunt, juvant, apta mihi sunt. ita III. Art. 57.

Dum facit ingenium, petite hinc praecepta puellae.

II. Am. IX. 36.

Hic tibi sunt vires, huc tua dextra facit.

Senec. Med. 987.

Perage, dum faciunt manus.

& cum dativo hoc sensu saepe jungi, multis docuit Heins. ad Epist. II. 139. & olim jam Jan. Douz. lib. 1. Plaut. Explan. cap. 3. deinde non est ταυτολογία, eodem versu *coelum* & *auras* conjungere: nam ut nihil dicam de alia, quae majori specie vitii posset incusari, *venti* & *aurae*, de qua vid. ad II. Amor. XVI. 46. longe diversa sunt. nam praeter *coeli* incommoda in locis insalubribus etiam *aurae* officiunt, quae vel ex paludibus, fluminibus & mari surgunt; praeterea *aurae* omnes halitus, spiritus & odores ingrati & insalubres, quae inficiunt aëra, dicuntur. vide Heins. ad Met. XV. 394. sic *aurae ex coma spirant* apud Val. Flac. V. 589. sic *aurae*

Haeret, & ante oculos, veluti ſpectabile corpus,
Adſtat Fortunae forma legenda meae.
Cumque locum, moresque hominum, cultusque, ſonumque,
Cernimus; & quid ſim, quid fuerimque ſubit;
Tantus amor necis eſt, querar ut cum Caeſaris irâ,
Quod non offenſas vindicet enſe ſuas.
At quoniam ſemel eſt odio civiliter uſus,
Mutato levior ſit fuga noſtra loco.

aurae ex fluviis Liv. xxi. 54. Frontin. ii. ii. 7. *Aura maris* Plin. xxxvi. 22. Curt. ix. 9. 3. & infinita talia. de quibus ad Quinct. lib. xii. de Inſt. Orat. 10. Amm. xix. 4. *auras aquasque vitiatas* dixit. ſic ergo in Scythia coelum aſperum, rigidum & frigore incommodum erat, nec conveniebat Ovidio molli Italiae coelo adſueto: praeterea aurae inſalubres, quae inficiebant aëra, ipſi, qui corpore tenui & gracili erat, minime aptae erant. haec faciunt, ne absque ulla codicum auctoritate recipiamus temerarias nimium conjecturas. Burm.

24. *Hei mihi.*] Unus Vatic. *Ei.* ſine adſpiratione. Ciof. *Et mihi* prim. Vatic. & prim. Palat. bene. pro *corpora* unus Gallicanus, *pectora.* Art. Am. ii.

Aëre non certo corpora languor habet.

Vide Notas ad Epiſt. xii. 170. Heins.

27. *Inſomnia.*] Impotentia dormiendi. Terentius in Eunucho Act. ii. Scena i.

Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.

Sed videndus eſt Cariſius lib. i. Inſtitut. Grammatic. Ciofan. *Vexant me inſomnia* Junii. *vexant me ſomnia* tres libri. ſed nihil muta. hic vero locus controverſiam inter Grammaticos motam dirimere poteſt, qui *inſomniam*, non *inſomnium* dici hoc ſenſu contendunt. ſed ita & optimus codex Memmianus apud Suet. Calig. 50. *vexabatur inſomnio*; non *inſomnia.* & ita apud Terentium legendum eſt, *adigent inſomnia*, non *adiget.* ſine ulla auctoritate Berſmannus conjecit, hic legendum, *vexat me inſomnia.* mox, *vix juvat ora* Combianus. Burm.

30. *Laeſit.*] *Laedit* unus. vid. vi. Faſt. 150. & iii. Art. 704.

32. *Cauſa doloris.*] *Laboris* pri. Polit. & tres alii. Heins. Frequens harum vocum confuſio; ſed potius dolor *querulus*, quam labor dicitur.

36. *Adſtans Fortunae forma videnda meae.*] *Legenda* uterque Polit. prim. Vatic. plurimique alii ex melioribus. Hamburg. *lugenda.* Petri Servii liber, *luenda.* an, *tuenda?* pro *videnda.* tres alii, *verenda.* quod arriſit Gronovio in Obſervationibus lib. ii. cap. 3. praeterea *adſtat* meliores. Ego τὸ *legenda* contra optimas membranas non auſim damnare. Videtur enim ad edictum Caeſaris alludere, quo proſcriptus erat, quod chartae conſignatum ſecum avexiſſe noſtrum eſt veroſimile. Heins. *Legenda* etiam Bernenſ.

37. *Cumque locos.*] Quidam ex veteribus, *locum.* Ciofan. *Locum* ſcripti. Heins. *Lolum* in duobus erat, forte pro *ſolum. ſonosque* editi quidam.

38. *Quid ſim, quid.*] *Qui ſim, qui* multi. *quis ſim, quis.* Putean.

39. *Querar ut cum Caeſaris ira.*] Rectius in aliis: *querar ut de Caeſaris ira.* Ciofan. Ita & Aldus, Berſman. & alii. ſed neſcio cur mutari debeat elegantiſſima locutio, quam firmant ultra viginti codices, & primae editiones. ita i. Met. 733. *cum Jove viſa queri.* x. 724. *Quaeſtaque cum fatis.* Cicer. ii. Verr. 23. *Queri cum multis, ita ut ſit, incipiunt*, & ita ille frequenter, & optimus quisque Latinitatis auctor. Burm.

42. *Sit fuga noſtra.*] *Sit mea poena* Leid. & Ms. Berſm.

ELEGIA IX.

Hic quoque ſunt igitur Grajae (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanae nomina barbariae.

Huc

1. *Hic quoque ſunt urbes Grajae, quis crederet umquam?*] Sic in Maffei & uno Vatic. in alio Vatic. *Hic quoque ſunt igitur Grajae, quis crederet, urbes Inter, &c.* Ciof. Verum poteſt eſſe, *Hic quoque ſunt usquam Grajae (q. c.) urbes inter &c.* Terent. Andr. ii. 5. *Neque iſtic, neque alibi usquam tibi erit in me moras* Heaut. ii. 3. *Hinc ſciri potuit, aut nusquam alibi.* Auctor Elector. Etonens. *ſunt urbes Grajae quis credere poſſet* Moret. & ſex alii, & Edit. Micyll. Gryph. & aliae.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,
  Inque Getis Grajas constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positâque antiquius urbe,
  Constat ab Absyrti caede fuisse, loco.
Nam rate, quae curâ pugnacis facta Minervae,
  Per non tentatas prima cucurrit aquas,
Impia desertum fugiens Medea parentem,
  Dicitur his remos adplicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto;
  Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
  Dum sequitur celeres anchora tracta manus,
Conscia percussit meritorum pectora Colchis,
  Ausâ atque ausurâ multa nefanda manu.
Et, quamquam superest ingens audacia menti,
  Pallor in attonito virginis ore sedet.

Ergo

5. *Positaque antiquius urbe.*] Magno consensu veteres, *positumque.* quidam etiam, *antiquitus urbi.* & *ponere nomen* quidem recte dicitur, sed vulgatam servare praestat, ut nomen fuerit olim loco, ubi postea urbs posita est, jam impositum ab Absyrti nece; & nomen ita sit antiquius urbe. vid. ad XII. Met. 13. ut idem dicat, quod alibi:

Hic ubi nunc urbs est, tunc locus urbis erat.

Burm.

7. *Nam rate, quae cura pugnacis sacra Minervae Per non tentatas prima cucurrit aquas.*] Primam navem eam fuisse ait, in quam Argonautae conscenderunt. Ciofan.

8. *Prima.*] *Prona* Servii.

10. *Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto.*] Tres Vatic. *spectator*, non *speculator*, habent. Ciofan. *Spectator* etiam octo. *cumulo ab alto* unus. *quam procul* prim. Polit. Palat. & quinque alii.

12. *Hospes ait nosco Colchide vela venit.*] *Vela dari* plerique veteres cum priscis editionibus. *Colchida* etiam plurimi. opt. Vatic. *Colchidus.* duo, *vela dedit.* prim. Polit. *vela velit.* Zulichemianus, *vela sequi.* Sed frustra. Scribo,

Hostis, ait, nosco, Colchidi, vela, venit.

Ait Colchidi, hostis venit, nosco vela. Haec est constructio. *Colchidi* tertia correpta, ut apud Statium Achilleide, II. 88.

Palladi littoreae celebrabat Scyros amorem.

Apposite autem perplexa utitur oratione speculator. quod proprium est consternatorum & trepidantium. Vide Notas lib. II. Fast. ỳs. 370. Heins. *Colchidis* Bernens. *Colchica* Moreti. & Bersman. cum vero non soli Medeae, sed omnibus Minyis, qui trepidabant, clamet speculator, legerem,

Hostis ait, nosce, Colchide, vela, venit.

sic perturbate apud Val. Flac. VI. 28.

——— *Mars saevus ab alcis*
Hostis iö conclamat, equis, agite, ite, propinquat.

non etiam mala est lectio codicis Moreti, & quam multi ex editis expresserunt, praeterquam quod *hospes* retinuerint,

Hostis ait, nosco Colchica vela, venit.

Burm.

14. *Tracta.*] *Tota* Servii codex.

17. *Audacia menti.*] *Mentis* quidam ex scriptis; male. vid. ad lib. II. 69.

18. *Pallor in attonitae Virginis ore fuit.*] *Ore sedet* tres scripti. quod amplector. Met. II. 776.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.

Juven. Sat. IV. 73.

In quorum facie miserae magnaeque sedebat
Pallor amicitiae.

neque aliter ex Pirckeimeriano sive Arondeliano Gronovius Observat. lib. II. cap. 3. qui adeatur. Vide & quae noto Remed. Amor. ỳs. 268. scribe praeterea, *attonito virginis ore* cum Gottorphiano. vulgati, *attonitae.* Heins.

19. *Ergo ubi.*] *Ergo ut* Leidensis, quae solemnis librariorum confusio. vid. I. Art. 565. Remed. 135. & mox Eleg. seq. ỳs. 15. hic vero *ubi* mollorem facit versum. *conspexit* Lovan. & Junian. *respexit* alius. Burm.

20. *Et pater est aliqua fraude morandus.*] *Tenendus* prim. Polit. & pro diversa lectione Gottorphianus. Scribe,

——— *Tenemur,*
Aut pater est aliquâ fraude tenendus, ait.

Si quis τὸ *morandus* malit, nil repugno. Heins.

22. *Flexa tulit.*] *Dedit* unus Gallicus codex. *lumina versa* plurimi.

23. Vi;

Ergo ubi profpexit venientia vela; Tenemur,
  Et pater eft aliquâ fraude morandus, ait.
Dum quid agat quaerit, dum verfat in omnia vultus;
  Ad fratrem cafu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata eft praefentia; Vincimus, inquit.
  Hic mihi morte fuâ cauffa falutis erit.
Protinus ignari, nec quidquam tale timentis,
  Innocuum rigido perforat enfe latus.
Atque ita divellit, divulfaque membra per agros
  Diffipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, fcopulo proponit in alto
  Pallentesque manus, fanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus
  Dum legit exftinctos, trifte moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo
  Membra foror fratris confecuiffe fui.

ELE-

23. *Vicimus, inquit.*] Meliores magnâ copiâ, *Vincimus.* de quo alibi. HEINS. Vid. II. Amor. XII. 2. IV. Met. 356.

25. *Timentis.*] *Trementis* Lovan.

27. *Atque ita divellit &c.*] Quod hoc hexafticho hic dicit elegantiffime in puriffimo, & numquam fatis laudato opere in Ibin, uno difticho complexus eft:

Et tua fit latos fpargantur membra per agros;
Tamquam, quae patrias detinuere vias.

De Abfyrto, qui Medeae & Jafonis dolis circumventus, & interfectus eft Apollonius lib. IV. Argon. Vide & Apollodorum lib. I. Bibliothecae. CIOFAN. Haec videtur Ovidius (ex Medea ut puto) Ennii defcripfiffe, cujus fragmentum eft apud Cicer. III. de Natur. Deor. cap. 27. & quod Scriverius inter incertorum reliquias retulit pag. 166. licet forte etiam potuerit illis verfibus ad Medeae fugam, cum Jafon Creufam duxiffet, refpicere Poëta. BURM.

29. *Scopulo proponit.*] *Tumulo* tres. *difponit* duo. *praeponit* tres. *fufpendit* unus. *ab alto* Junian.

32. *Dum legit.*] *Dum legas* quatuor. *leget* novem.

32. *Trifte retardet iter.*] *Moretur* Vatic. Pal. Polit. meliores; & duo alii. Putabam aliquando, *jufta morentur iter.* Ep. Herûs:

Quaeque tuum miror caufa moretur iter.

retardandi verbo tamen ufus eft fupra Eleg. VII. HEINS.

33. *Inde Tomos dictus locus hic.*] *Tomus* prim. Vatic. & quinque alii. Prim. Polit. & fex praeterea ex melioribus, *Tomis.* recte. Nam & Straboni l. VII. Τόμις eft. etfi legiffe in eo videatur Stephanus Τομεύς, qui eandem de Abfyrto hiftoriam recenfet. Τόμις etiam Conftantino Porphyrogenetae lib. II. Themat. II. atque ita apud Noftrum quidam veteres Pont. lib. IV. Eleg. XIV.

Tam mihi grata Tomis.

nummus antiquus apud Carolum Patinum Gordiani Pii, ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΝ. fplendidiffimam civitatem facit Plinius in Naturali Hiftoria. fimilis infcriptio apud eundem occurrit in nummis Severi & Caracallae. alius nummus Caracallae apud eundem, ΤΟΜΕΩΣ. ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. in nummis Commodi, Crifpinae, Pertinacis, Getae & Gordiani apud Spanhemium pag. 885. Hinc *Tomita*, & *Tomitanus* derivantur. Scaliger *Tomi* emendabat: quomodo Apollinaris Sidonius:

Et te carmina per libidinofa
Notum, Nafo tener, Tomosque miffum.

Ptolemaeo quoque Τομοί. *Tomos* Plinio. *veteres Tomi* apud Claudianum Epithalamio Palladii & Celerinae. Statio quoque Epithalamio Stellae:

——— *Triftis in ipfis*
Nafo Tomis.

nec aliter B. Hieronymus femel iterumque in Chronico, ut illo loco: *Ovidius poëta in exilio diem obiit, & juxta oppidum Tomos fepelitur.* ut & Ammianus Marcellinus libro XXII. HEINS. In Bibliothecae Trajectinae Scholiafte inedito Senecae ad Med. 137. repperi hoc difticlion ita laudatum:

Inde Tomos dictus locus eft, quia fertur in ifto
Membratim fratrem dilaceraffe foror.

Inde Tomitanus dictus locus, quia fertur Servii codex.

34. *Confecuiffe fui.*] *Subfecuiffe* quinque. unus; *defecuiffe.* Leidenfis, *praefecuiffe.* nil muta. HEINS.

ELEGIA X.

SI quis adhuc iſtic meminit Naſonis ademti,
Et ſupereſt ſine me nomen in Urbe meum;
Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor
. Me ſciat in mediâ vivere barbarie.
Sauromatae cingunt, fera gens, Beſſique, Getaeque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Iſtro.
Ille ſuis liquidus bella repellit aquis.
At cum triſtis hiems ſqualentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu eſt:
[Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.]

Nix

1. *Meminit.*] *Memor eſt* Bernenſ. & Junian.

3. *Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor.*] Supra Eleg. v.

Proxima ſideribus tellus Erymanthidos Urſae
Me tenet.

Ciofan. *Nusquam tangentibus ugues* Jun. quae ultima vox quid velit neſcio. lepidus vero ille Mattairius, quam bene Ovidii verba ceperit, index ejus declarat, in quo poſuit, *ſuppoſitum ſtellis aequor*, non videns *ſuppoſitum* ad *me* eſſe referendum. ſed ſexcenta ignorantiae & feſtinationis turpiſſimae veſtigia indicibus ſuis impreſſit Gallulus ille Ludimagiſter. Burm.

4. *Barbaria.*] *Barbarie* Hamburgenſis. ſic infra lib. iv. Eleg. 1. ℣ſ. 22. veteres codices. Heins.

6. *Quam non.*] *Quae non* omnes fere ſcripti & quidam editi. *& non* P. Servii. *quod non* Bernenſ. nihil muta.

7. *Defendimur.*] Arcemur a ſolis calore. Merul. Non a ſole, ſed ab hoſtibus, de quibus proximis verſibus meminit. Micyll. *Defendimur ultro* Jun. mox, *liquidis* omnes fere ſcripti.

10. *Terraque marmoreo eſt candida facta gelu.*] Ibidem:

——— *adſtricto terra perusta gelu.*

Ciofan.

11. *Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto.*] *Nix habitare* multi veteres. & *nox* duo. nam de nive mox ſequitur. etiam de Borea, ſeu Aquilone. Piget diverſas lectiones corradere, quod complures ſint. mihi enim totum diſtichon pro adulterino eſt. Proximo tamen verſu pro *patet* repono, *liquet* ex quinque ſcriptis. eſt enim odioſa repetitio. Heins. Corruptum eſſe verſum facile concedo, non tamen ſtatim ejiciendum, & certe non improbabili conjectura olim Heinſius emendaverat,

Tum pariter Boreas, & nox habitare ſub Arcto.

ut *habitare* pro *habitat* ſit poſitum, quod tamen durius, quia mox *liquet has gentes* ſequitur. nix *jactata* plurimi editi. *ſubjecta* Leidenſ. *agitata* Moreti, *tunc flatimur Boream* Regius. forte pro *patimur. nos habitare ſub antro* unus. quid? ſi legeretur,

Tum pariter Borean, & noctem habitare ſub Arcto,
Tum liquet has gentes axe rigente premi.

vel, *axe fremente*, ventis & procellis. *premente premi* Junian. & Servii cod. ſed hoc eſt hariolari. eleganter vero *nox* & *Boreas habitare ſub arcto* dicuntur, quia perpetui per totam hiemem ibi ſentiuntur. Sic ad illa Propertii ii. ix. 17.

Quid tibi jucundum ſiccis habitare medullis.

Paſſeratius docet homines & res *habitare*, quae manent diu, & perpetuo ſunt in aliquo loco, tamquam ſedem poſuerint illic. ſic *in culina habitare* Petron. cap. 2. ubi vide notas. ſic *poſſeſſorem Italici literis* Aquilonem dixit Petronius cap. 114. ubi plura ejus generis dedimus, quae huic locutioni illuſtrandae optime faciunt. Manil. lib. i. 75.

Tuncque in deſertis habitabat montibus aurum.

ubi aliquis forte *latitabat* mallet, ſed ne moveatur aliquid, en alia Manilii loca eodem libro ℣ſ. 132.

——— *flammaeque micantes*
Quae mundi fecere oculos, habitantque per omne
Corpus.

& iv. ℣ſ. 265.

Mille ſub hoc habitant artes.

axe rigente premi dictum ut lib. ii. 190.

Parrhaſiae gelido Virginis axe premor. Burm.

13. *Nec*

Nix jacet: & jactam nec Sol pluviaeve resolvunt:
Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
Et solet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & sutis arcent male frigora braccis;
Oraque de toto corpore sola patent.
Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu:
Udaque consistunt, formam servantia testae,
Vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi,
Deque lacu fragiles effodiantur aquae?

Ipse,

13. *Nec Sol.*] *Non Sol* editi quidam.

14. *Indurat Boreas, perpetuamque facit.*] Lib. I. de Ponto El. IV.

Fert ubi perpetuas obruta terra nives.

CIOFAN.

15. *Ubi delicuit.*] Quando liquefacta est. à *deliquo* verbo. Neoterici quidam scioli hunc locum ita emendant, *Ergo ubi delicuit*, non *deliquit*: ignorantes, à *deliqueo* praeteritum fieri *delicui*, à *deliquo* vero *deliqui*, quod est, in humorem sive liquorem resolvo, defluo. Virgilius: *Vere novo gelidus canis cum montibus humor Liquitur.* Plautus in Casina: *Quandam pro gnatis in sortiendo deliqueris.* Varro de Proprietate scriptorum: *Quid est autem, quod ejus aliud generis fervefactum colliquisset, in forma esset infusum. Vergilius, Aut cum liquentia mella.* Quibus exemplis patet, & *deliquit* & *delicuit* hoc in loco legi posse. Invenitur etiam *liquo as.* unde *eliquo* verbum. Persius: *Eliquat, & tenero supplantat verba palato.* Illud etiam sciendum, in *liquo* seu *liquor* verbis primam produci, in *liquor* nomine corripi: sic in *liquesco, liquefio, liquo liquas.* MERUL. *Defluxit* quatuor. *altera crevit* totidem.

16. *Bima jacere.*] Libri veteres, *manere.* CIOF. *Bina* multi. *bruma* quinque.

18. *Tectaque rapta.*] *Mota* Putean.

19. *Hirsutis.*] Alias, *Pellibus & sutis arcent mala frigora braccis.* Neque enim duo substantiva absque conjunctione eodem casu jungi solent. MICYLL. *Hic sutisque*, vel *in sutis.* Bersm. Var. Lect. *hinc sutisque* Gruterum maluisse Heinsius notaverat. *hinc* pro ideo. *hirsutis* alii nonnulli.

19. *Mala.*] Scribe, *arcent male.* quicquid libri veteres dissentiunt. neque hic tantum, sed & lib. V. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcet male frigora braccis.

Vide Notas Fastor. lib. II. ℣. 170. HEINS.

19. *Braccis.*] Sic iidem libri, recte. CIOFAN.

20. *De toto.*] *De tanto* Lovan. forte, *de tanto.*

23. *Nudaque consistunt Vina.*] Lege, *Udaque.* quod Combianus liber confirmat. Virgil. Georg. III. 364.

——— *caeduntque securibus humida vina.*

HEINS. Mihi *nuda* nondum displicere potest. ut sint *nuda vina*, conglaciata, sed quae nulla testa vel dolio vestiuntur, ita ut securi possint in frusta dissecari, & homines frusta bibant. ita Claudian. I. in Ruf. 314.

Caesamque bibens Maeotida Alanus.

ubi vide in Heinsii notis similia exempla. & ita *nuda* hordea, messes & similia, quae *folliculis suis spoliantur*, ut loquitur Petron. cap. 135. vid. ad III. Fast. 557. *uda* vero ideo non placet, quia non agitur de vini conditione, in qua fuit antequam congelaret, sed postquam constiterit gelu, & in glaciem coierit. ut ita mox *fragiles aquae*, non humidae effodiuntur. BURM.

25. *Ut cuncti concrescant frigore rivi.*] *Juncti* quinque veteres. repone, *vincti.* quomodo in Rottendorphiano postea inveni. Pont. lib. II. Eleg. II.

Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.

ubi perperam Ciofanus *junctaque* ex suis codicibus Pont. III. Eleg. I.

Tu glacie freta vincta tenes.

quae & illic vera est scriptura. Horat. I. Epist. III. 3.

Hebrusque nivali compede vinctus.

in Priapeis Epigr. LXIII.

Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne,
Miſcetur vaſto multa per ora freto,
Caeruleos ventis latices durantibus, Iſter
Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quàque rates ierant, pedibus nunc itur: & undas
Frigore concretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes ſubter labentibus undis
Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar: ſed cum ſint praemia falſi
Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt. durum calcavimus aequor:
Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.

Si

Rigetque cruda barba vincta cryſtallo.

Sic ſcribe. vulgati, *dura juncta cryſtallo.* Noſter ſupra Eleg. II.

Vinctus ab aſſiduo frigore Pontus habet.

ubi *Uſtus* nunc legitur; non male. ut de terra Pontica intelligatur. Petronius Carmine de Bello Civili:

Prima quidem glacies, & cana vincla pruina
Non pugnavit humus.

Avienus Fab. XXIX.

Horrida congeſtis cum ſtaret bruma pruinis,
Vinclaque durato ſtringeret arva gelu.
Haeſit in adverſa nimborum mole viator.

ubi perperam, *cuncta arva.* & *membrorum mole.* circumfertur. Rutilius in Itinerario:

Vincla fluenta gelu conſpecto ſole liqueſcunt,
Et rurſus liquidae ſole gelantur aquae.

Heins. Vide Heinſii notas ad Claudian. Epigr. VII.

25. *Concreſcant.*] *Concreſcunt* & *effodiuntur* maxima pars codicum. *circumſtant* unus. *durantur* alius. *cum reſtant* Lovan.

27. *Deque lacu fragiles effodiuntur aquae.*] Lacus hic hodierno die Polonorum lingua dicitur *Owidowe jezioro:* quod Latine eſt, *Ovidii lacus.* Eſt autem non longe à Kiovia, quae antiquitus, ut putant, vocabatur Tomus, ipſius Ovidii relegatione clara. Cujus rei Illuſtriſſimus Paullus Uchanski Comes de Sluczevo Capitaneus Drohobicenſis, Sereniſſ. Stephani Regis Poloniae apud Gregorium XIII. Orator, Georgius Ticinius, ejuſdem Regis in Urbe procurator, & Sebaſtianus Grabowieczki Secretarius Regius, ejuſdemque Oratoris Major domus, aliique complures & Polonicarum rerum & locorum gnariſſimi, me fecerunt certiorem. Ciofan. *Graciles* Lovan.

29. *Caeruleos ventis latices durantibus Iſter Congelat.*] Lib. IV. de Ponto Elegia III.

Et coit aſtrictis barbarus Iſter aquis.

Ciofan. *Indurantibus* Bernenſ. ſed tunc *laticem* legendum eſſet.

30. *Tectis in mare ſerpit aquis.*] *Strictis* unus. Richelianus pro diverſa lectione, *tacitis.* quod & Bononienſis unus adſtruit. monui Met. XV. vſ. 275. *repit aquis* praeterea Arondelianus. Heins. *Totis* Leidenſ.

32. *Ungula pulſat equi.*] Virgilius:

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Ennius in VI.

Explorant Numidae, totam quatit ungula terram.

Et in XVII.

It eques, & plauſu cava concutit ungula terram.

Et ipſe lib. I. de Ponto Eleg. III.

Biſtonii cineres ungula pulſet equi.

Ciofan.

33. *Perque novos pontes ſubterlabentibus undis Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.*] Lib. IV. de Ponto Elegia VII.

Ipſe vides rigida glacie concreſcere Pontum:
Ipſe vides rigido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides onerata ferox ut ducat Jazyx
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Paulo ſupra in hac ipſa Elegia:

Nudaque conſiſtunt formam ſervantia teſtae
Vina, nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.

Ciofan. *Subtus labentibus* Zulich. Heins. *Subterque latentibus* Lovan. *ſubter laetantibus* Leid.

38. *Lubrica teſta.*] Lapis coctilis, qui facile labebatur per mare concretum. Sunt qui legant, *lubrica*

Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset;
Non foret angustae mors tua crimen aquae.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coërcet hiems.
Et quamquam Boreas jactatis insonet alis,
Fluctus in obsesso gurgite nullus erit.
Inclusaeque gelu stabunt, ut marmore, puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces haerere ligatos:
Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus, aequato siccis Aquilonibus Istro,
Invehitur celeri barbarus hostis equo:

Hostis

brica crusta, non testa, hoc est gelu lubricum, in quo quis facile labitur. Ut apud Maronem III. Georg. 360. *Concrescunt subitae currenti in flumine crustae.* MERUL. Sed sive *testa*, sive *crusta* legatur, de aqua in testae morem congelata intelligendum, non de lapide coctili, ut Merula somniat. MICYLL. Non recte Heraldus haec verba adducit ad Minuc. Felic. cap. III. ut illustraret lusum illum puerilem, ψυΦίδα dictum Graecis, sed Micyllus & Heinsius *testam* capiebant pro glacie, ut in illo Epigrammate apud Pith. pag. 105. De puero Thrace:

Abscidit heu tenerum lubrica testa caput.

insolitum tamen esse puto *testam* pro glacie dicere, & ideo dubito, an non praeferenda Francof. codicis scriptura, quae habet,

Lubricaque immensas crusta premebat aquas.

nisi quod *immotas* non moverim, licet *immensas* (quomodo & Bernensis) etiam sensum optimum efficiat, & in plerisque scriptis reperiatur. monuit & de hac lectione Merula, & Virgilii loco ex III. Georg. 360. firmat, ubi videndus Servius, qui *crustum* hoc sensu feminino genere dici docet; cui adsentitur Acro ad Horat. I. Sat. I. 25. & Scholiastes ineditus Vossianus ad Juvenal. Sat. IX. ℣s. 5. quos tamen refutat Beroald. ad Apulej. Met. pag. 845. Ammian. Marcel. XV. 10. *Hieme humus crustata frigoribus, & tamquam levigata, ideoque labilis.* ubi videndae Lindenbrogii notae. BURM.

39. *Sat est.*] *Satis* Bonon.

40. *Summa fuit.*] *Flava fluit* Lovan. *summa fluit* Bernens.

41. *Si tibi tale fretum quondam Leandre fuisset, Non foret angustae mors tua crimen aquae.*] Tale quippiam mox positurus est: cum enim dixisset Ponticam regionem pomis carere, statim subdit Acontii exemplum:

Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hic dominae verba legenda suae.

CIOFAN.

43. *Pandi.*] *Curvi* Putean.

45. *Et quamquam Boreas.*] Duo Vatic. & Maffei, *Et quamvis.* sonus paulo suavior. CIOFAN. Ego *quamquam* praeferrem, ne tot voces in *s* exeant.

47. *Inclusaeque gelu stabunt ut marmore puppes.*] Iidem libri, *in marmore*, probo. *marmor* mare est. ut & apud Virgilium. CIOFAN. Plerique veteres, *in.* Puto, *ceu marmore.* eadem diversitas XII. Met. 487. ubi vide. versu proximo pro *findere remus*, *stringere* duo veteres, non male. totidem, *fingere.* quatuor, *pendere.* forte pro, *tundere. fodere* Combianus. HEINS. *Scindere* Bernens. Gryph. Micyll. & al. *fundere* unus. *navis aquas* Leid.

48. *Nec poterit regidas findere remus aquas*] Haec est vetus lectio: quam veram esse judico. CIOFAN.

50. *Sed pars ex illis.*] Lege, *Et pars.* HEINS. *Et* habebat unus codex.

52. *Sive redundatas.*] *Redundantes* multi ex scriptis. sed & VI. Fast. 402. dixit:

Amne redundatis fossa madebat aquis.

BURM.

54. *Invehitur celeri barbarus hostis equo: Hostis equo pollens.*] Anadiplosis, ut ait Aquila, Rufinianus & Beda. Virgilius lib. X. Æneid.

——— *sequitur pulcherrimus Astur;*
Astur equo fidens, & versicoloribus armis.

CIOFAN. *Qui vehitur* Excerpta Vossii.

56. *Lito*

Hostis equo pollens, longeque volante sagittâ,
  Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
  Incustoditae diripiuntur opes.
Ruris opes parvae, pecus, & stridentia plaustra;
  Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis;
  Respiciens frustra rura laremque suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis:
  Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
  Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, cum pax est, trepidant formidine belli:
  Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
  Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampineà dulcis latet uva sub umbrà;
  Nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
  Scriberet hìc dominae verba legenda suae.
Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos.
  Heu loca felici non adeunda viro!

Ergo

56. *Late.*] *Longe* unus liber.

57. *Nullisque tuentibus agros Incustoditae diripiuntur opes.*] In Epist. Penelopes ad Ulixem:

Inque tua regnant, nullis prohibentibus, aula:
Viscera nostra tuae dilacerantur opes.

Ciofan. *Oves* sex scripti.

63. *Pars cadit hamatis misere confixa sagittis: Nam volucri ferro tinctile virus habet.*] Lib. I. de Ponto Eleg. II.

Qui mortis saevo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Lib. IV. Elegia IX.

Sintne litae tenues serpentis felle sagittae?

& X.

Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis.

Ciofan.

65. *Abducere.*] *Adducere* quinque. *subducere* unus.

66. *Et cremat insontes hostica turba casas.*] Libri scripti, *hostica flamma.* sequor. Ciofan. *Et premis* unus.

68. *Sulcat.*] *Findit* tres. *pulsat* sex. *versat* unus.

70. *Gelido situ.*] *Gelido gelu* Moreti & Putean. *rigido gelu* Lovan. *sterili situ* alius.

71. *Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra.*] Lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Non ager hic pomum, non dulces educat uvas.

& Elegia IIX.

Nec habeat regio nec pomis foeta, nec uvis.

& Elegia XII. hujus libri:

Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
Nam procul à Getico littore vitis abest.

Ciofan.

71. *Pampinea umbra.*] *Ulmo* unus Mediceus. venuste. Calpurnius:

Inter pampineas ponetur vitibus ulmos.

Heins. Vid. ad lib. I. Fast. 153.

73. *Poma negat regio.*] Virg. *Et victum seges aegra negabat.* Ciofan. *Vetat* tredecim.

75. *Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos.*] Lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Non salices ripa, robora monte virent.

& IV. Elegia X.

Hic agri infrondes.

Ciofan. Duo, *Aspicio.* unus, *Aspicies.* pro *Aspicias.* Vide Notas lib. I. Eleg. I. prim. Vatican. cum alio, *Aspiceres.* ut ad Acontium referatur. Sed verius puto refingendum, *Aspicere est.* Heins.

77. *Ergo*

Ergo, tam late pateat cum maximus orbis,
Haec est in poenam terra reperta meam?

77. *Frgo tam late pateat cum maximus orbis, Haec est in poenas terra reperta meas.*] Jam supra notavi, quam molestum & grave esset poetae in asperrimis Ponticae regionis locis vitam agere. quae quidem regio sola ejus exsilium grave faciebat, Eleg. sequenti.

Pandimus en profugi, satia tua pectora, poenas
Exsilieque graves, exsilisque loco.

CIOFAN. *Ergo cum patuit late via* Barber.

78. *In poenas meas.*] *In poenam meam* plerique HEINS.

ELEGIA XI.

SI quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris,
Meque reum, demto fine, cruentus agas;
Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino;
Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
Restat? quidve meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita litora Ponti,
Cumque suo Boreà Maenalis ursa videt.
Nulla mihi cum gente ferà commercia linguae:
Omnia solliciti sunt loca plena metus.
Utque fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris à gentibus undique septus
Terreor, hoste meum pene premente latus.
Utque sit exiguum poenae, quod conjuge carâ,
Quod patrià careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, nisi nudam Caesaris iram;
Nuda parum nobis Caesaris ira mali est?
Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet;
Solvat & in mores ora diserta meos.

In

1. *Si quis es.*] *Quisque es* puto scripserat Noster. HEINS. Et cur non *si quis*, ut Elegiam praecedentem etiam inchoavit? vid. ad Epist. I. 21. *invide nostris* unus codex.

3. *Nutritus lacte ferino.*] *Eductus* quinque. prim. Vatic. prim. Polit. & sex alii, *& pastus.* Scribe, *es pastus.* HEINS. Non male: ut III. Am. VIII. 10.
——— *sanguine pastus eques.*
ubi vide. *lacte caprino* etiam duo.

5. *Quis gradus.*] *Qui* unus. *aut quo se porrigat* Junian. & multi alii. *porrigit* unus. *aut in quo porrigat* Lovan.

6. *Cernis adesse malis.*] Malim, *credis.* HEINS.

8. *Maenalis Ursa.*] *Parrhasis* duo veteres. sic Fast. IV. *Parrhasides stellae.* & Met. II. *Parrhasis erubuit*, de hac ipsa. HEINS. *Parrasis* Bernens. *cumque truci Borea* multae editiones.

11. *Avidis.*] *Rapidis* quatuor & unus Bersm.

13. *Septus.*] *Captus* Leidens. *sic quoque* Bernens.

16. *Careo.*] *Caream* Lovan. & *patria* Leidens. & Bernens. qui & superiori versu, *cum conjuge.*

17. *Nisi nudam.*] *Nisi puram* P. Servii. *magni nisi* Junian. & Putean. *solam nisi* Leidens. & *sola parum* idem.

19. *Cruda retractet.*] *Dira* Lovan. *nostra* quatuor. *nuda* duo. *retardet* quatuor.

In caussà facili cuivis licet esse diserto:
Et minimae vires frangere quassa valent.
Subruere est arces & stantia moenia virtus:
Quamlibet ignavi praecipitata ruunt.
Non sum ego quod fueram. quid inanem proteris umbram?
Quid cinerem saxis bustaque nostra premis?
Hector erat, tunc cum bello certabat; at idem
Vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento.
Ex illo superant haec simulacra viro.
Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris:
Parce, precor, manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina. nil sit in illis,
Quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) poenas,
Exsilioque graves, exsiliique loco.
Carnifici Fortuna potest mea flenda videri:
Te tamen est uno judice moesta parum.

Sae-

21. *Cuivis licet esse diserte.*] Mss. *Cuivis licet esse disertum.* Nauger. *quemvis licet esse disertum.* Nobis placuit, *cuivis licet esse diserto.* ita etiam infra:

An magis infirmo non vacat esse mihi.

& Horat.

—— *mediocribus esse Poëtis.*

Linacer Graecam esse ἐνναλλαγὴν putat dativi pro accusativo. estque haec forma Aristotelici Sermonis lib. v Ethic. Nicom. cap. 2. Οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί. Bersm. *Quemvis licet esse disertum* Jun. Moreti. Bernens. & octo alii. *cuivis disertum* plurimi. vid. ad Epist. xiv. 64. mox *vincere cassa* Junian. *frangere cassa* duo. *solent* etiam Lovan & alius.

23. *Praecipitata premunt.*] Duo libri, *ruunt*; eleganter, probante Heinsio, pro proruunt, dejiciunt, vid. xii. Met. 134.

Cedentique sequens instat, turbatque, ruitque.

& ita passim alii. & hoc melius convenit τῷ *praecipitata*, quae non premuntur, sed ruuntur. repetiit librarius hoc verbum ex sequenti disticho, ubi multi codices habent, *bustaque nostra premis.* quod praetulimus vulgato, *petis*, respicit enim ad terram levem, quam optabant sepultis, ut notissimum, non ut saxorum pondere premerentur manes. *Quilibet* etiam scripti & editi nonnulli. *qualibus* septem. *quodlibet* unus. Burm.

26, *Non sum qui fueram.*] *Non sum ego quod fueram* cum prim. Vatic. & uno Mediceo. Uterque Politiani & quidam alii, *Non sum quod fueram.* nonnulli etiam; *Non sum ego qui fueram.* bene. Propert. lib. I. Eleg. xii. II.

Non sum ego qui fueram. mutat via longa puellas. Heins. Non video melius esse, *qui fueram*, quam, *quod.* vid. ad Epist. ix. 106. Burm.

27. *Certabat.*] *Certaret* prim. Palat. & unus Medic.

28. *Et idem Tractus ab Haemonio non erat Hector equo.*] *At idem* cum prim. Vatic. deinde, *vinctus ad Haemonios equos* cum prim. Polit. eodem Vaticano, & Rottendorphii codice, optimoque Mediceo. quo alludunt multi alii, in quibus, *Vectus ab Haemonio equo.* Heins. *At idem* recte. ut iv. Fast. 101.

30. *Haec simulacra.*] *Haec simula ora* Servii.

31. *Dictis incendis amaris*] Quattuor libri veteres, quibus utor potissimum, *incessis.* Ciofan. *Incendis* haud scio quam recte; tametsi Maro *incendere luctus* dixerit in ix. Æn. 500. pro omnia luctu complere. Bersm. *Incondis* Jun. Leid. & nonnulli alii, & Edit. Micyll. Gryp. & aliae. sed *incessis* rectum. xiii. Met. 232. *ausus erat reges incessere dictis.* & alibi. Burm.

33. *Vera.*] *Vana* Servii codex.

35. *Satia tua pectora.*] Exclamatio doloris plena. Ita fere lib. vi. Met. de Niobe:

—— *satiaque meo tua pectora luctu,*
Corque ferum satia.

Quo videtur respexisse Seneca in Oedipo; ubi ita est: *Sed juvat ipsos satiare Deos.* Ciofan.

38. *Mersa parum.*] *Moesta* malo cum Barberiniano & Gottorpiensi. tres, *mensa.* unus, *versa.* Zu-

siche-

Saevior es tristi Busiride: saevior illo,
  Qui falsum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
  Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc, Rex, est usus, sed imagine major:
  Nec sola est operis forma probanda mei.
Adspicis à dextrâ latus hoc adapertile tauri?
  Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure.
  Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
  Da, precor, ingenio praemia digna meo.
Dixerat. at Phalaris, Poenae mirande repertor,
  Ipse tuum praesens imbue, dixit, opus.
Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
  Exhibuit querulos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
  Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.

Ut-

lichemianus, *pressa*. Heins. *Et tamen est uno* Bernens. & Bersman.

41. *Donasse.*] *Damnasse* prim. Vatic.

43. *Munere in hoc.*] Mss. & editi, *munere in hoc usus, rex, est, sed imagine major.* est autem sensus; o rex, in hoc tauro aeneo, quo te muneror, major est usus, quam prima fronte prae se ferat. Bersman.

44. *Est operis forma.*] Francof. Bernens. & plurimi alii habent, *pecoris.* non male: Leidensis, *tanti*; unde *Tauri* faciebat Heinsius, ut Excerpta Vossii & quatuor alii codices habent.

45. *A dextra.*] *A dextro* plurimi & etiam Bersm. mox *hac tibi* Bernens. & editi plures. *huic* Putean. *hic* multi. *hanc tibi quam perdis* Lovan. *Perdis* etiam complures scripti & editi.

49. *Ut munus munere.*] *Munus quod* unus; pro *quo.* mox, *munera digna* multi.

51. *Mirande.*] *Memorande* Gottorph. *Miserande* alius.

52. *Ipse tuum praesens imbue, dixit, opus.*] Unus Mediceus melioris notae, *indue.* sed nihil temere mutandum est. Pro *praesens*, quae vox est nihili, Gottorpianus, *primus* pro diversa lectione. Scribe, *princeps imbue opus.* cujus τὸ *primus* interpretamentum est. De voce *princeps* vide quae noto Fast. II. ℣s. 714. Heins. Sed *imbue* jam notat principem esse, qui illud opus quasi dedicaret, ut Suetonius amat loqui. quare forte melius fuerit, *praestans* legere, quae vox saepe cum *praesens* commutatur apud Virgilium, Ovidium, & alios. ut etiam nos ad Quinctilianum aliquoties observavimus. Burm.

54. *Exhibuit geminos ore gemente sonos.*] Nugae sunt de geminis sonis. diu est quod *querulos sonos* reponendos hic vidi. idque quinque veteres confirmant. Trist. v. El. I.

Ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
Edere mugitus, & bovis ore queri.

pro *Exhibuit* tres scripti cum Hamburgensi, *Emisit.* Heins. *Querulos* legi notavit etiam Merula.

54. *Ore gemente.*] Unus ex iisdem libris, *ore tremente.* sic in Ibide: *Exiguumque petas ore tremente cibum.* Ciofan. Prim. Polit. *ore fremente.* multi alii, *tremente.* sed Propert. *Et gemere in tauro, saeve Perille, tuo.* Silius libro XIV. de Perillo:

Ille ubi terreret subjectis corpora flammis
Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras
Credere erat stabulis armenta effundere voces.

Lucianus in Phalaride docet, tibias bovis aenei naribus appositas fuisse, quarum concentus ejulatum gemitumque flebilem hominum huic machinae inclusorum, dum torrebantur, mugitui vero aequaret. Persius Satyra III.

Anne magis Siculi gemuerunt aera tyranni.

Heins.

55. *Inter Scythiasque Getasque.*] Ita libri veteres. recte. Ciofan. *Scythicosque* plerique. a II, *Scythicasque*, vel *Scythasque.* Sed verum est, quod melioris notae Vatic. Polit. Combian. & Mediceus agnoscunt, *Scythiamque.* Passeratius ad lib. II. Propertii Eleg. XVI. *Scythiasque* legit ex veteri libro:

Utque fitim noftro poffis explere cruore;
Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala fum fugiens tellure, tot aequore paffus,
Te quoque ut auditis poffe dolere putem.
Crede mihi, fi fit nobis collatus Ulixes,
Neptuni minor eft, quam Jovis ira fuit.
Ergo quicumque es, refcindere vulnera noli;
Deque gravi duras ulcere tolle manus:
Utque meae famam tenuent oblivia culpae,
Fata cicatricem ducere noftra fine.
Humanaeque memor fortis, quae tollit eosdem,
Et premit; incertas ipfe verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam poffe putavi,
Eft tibi de rebus maxima cura meis;

Non

bro: fed non perfuadet. Nafo lib. II. Amor. Eleg. XVI.

Sed Scythiam, Cilicasque feros, viridesque Britannos.

pro *Scythas.* HEINS.

56. *Quisquis is es.*] *Quisquis ades* plurimi codices, ubi etiam mox vſ. 63. pro *quicumque es*, unus codex habebat, *quisquis ades.* fed *quisquis is es* non movendum. fic Eleg. feq. vſ. 43. *Quisquis is eft.* & ita apud Statium I. Theb. 461. *Haud hodie spoliis gavifus abibis, Quisquis is es.* ita codex vetus: vulgo, *Quisquis es his.* fic & *quidquid id eft.* I. ex Ponto I. 14. & II. Faft. 29. Mart. III. I.

Hoc tibi quidquid id eft; longinquis mittit ab oris.

&:

Si quid id eft.

Lib. IV. Trift. X. 7. ubi vide. BURM.

56. *Noftra querela venit.*] Iidem lib. *redit*, vere. CIOFAN.

57. *Explere*] *Replere* unus.

61. *Crede mihi, fi fit nobis collatus Ulixes.*] Vide Eleg. IV. lib. I. CIOFAN.

63. *Refcindere crimina noli, Deque gravi duras vulnere tolle manus.*] *Refcindere vulnera* repone cum melioribus duodecim. nam alterum vix Latinum eft. Sed offendit bonos cenfores quod τὸ *vulnere* fequenti verfu denuo occurrebat. ubi vel invitis libris *ulcere* refingendum. modus loquendi de dolore antiquis ufitatus. Symmachus lib. I. Ep. C. *Ne fortunae vulnera, quae cicatricem proceffu temporis ducunt, intempeftive contracta crudefcant.* Rem. Am.

——— *Vulnusque novatum*
Scinditur. —— ——

Met. XII.

—— —— *quid me meminiffe malorum*
Cogis, & obductum leviter refcindere vulnus.

quae vera eft fcriptura. libro I.

Immedicabile vulnus Enfe recidendum eft.

Ita & locus ifte fcribendus, ut illic monebimus. Symmachus libro III. Epift. VI. ubi agit, de morte fratris fui: *Ictus enim noviffimus etiam veteres plagas dolore refcindit.* Ennodius Epiftola ad Fauftum: *Paffio novella me laferat, & obductam cicatricem refcindit ictus acutior.* ceire & *refcindere* oppofuit Horatius lib. I. Epift. 3.

—— —— *an male farta*
Gratia nequicquam coit, & refcinditur?

apud Virgilium Georg. III.

—— —— *ferro refcindere fummum*
Ulceris os.

Seneca in Phoeniffis v. 164. *Refciffa vulnera multo fanguine.* Floro lib. III. cap. 22. *Expediebat ergo quafi aegrae fauciaeque reipublicae requiefcere quomodocumque: ne vulnera curatione ipfa refcinderentur.* HEINS.

66. *Facta cicatricem ducere.*] Imo, *Fata* cum prim. Vatic. Combiano & tribus aliis. HEINS.

67. *Humanaeque memor fortis, quae tollit eosdem, Et premit.*] Lege quae notavi El. VII. hujus lib. & Juven.

Si fortuna volet, fies de Rhetore Conful:
Si volet haec eadem, fies de Confule Rhetor.

Sed praeclarius idem Juvenalis:

Nullum numen habes, fi fit prudentia, fed nos
Te facimus Fortuna Deam, caeloque locamus.

CIOFAN.

69. Num-

Non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
  Omne trahit secum Caesaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
  Ipse velim poenas experiare meas.

69. *Nunquam.*] *Fieri nusquam quod* Medon. cod. *quae numquam* Leid.
70. *Est tibi de rebus maxima cura meis.*] Locutio poetica, lib. IV. Eleg. III.

Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est.

Paulo aliter lib. I. de Ponto Eleg. VII.

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
  Pectora mollescunt, asperitasque fugit.

CIOFAN.

71. *Non est quod timeas. fortuna miserrima nostra est*] *Tuta est* sex septemve veteres. Forte,

Non es, quem timeam, fortuna miserrima tuta est.

Pont. lib. II. El. II.

Tuta petant alii. fortuna miserrima tuta est.
  Nam timor eventus deterioris abest.

HEINS.

73. *Neve hoc ego fingere credar.*] *Tibi credar* rectius duo veteres. *me credas* Leidensis. HEINS.

ELEGIA XII.

FRigora jam Zephyri minuunt; annoque peracto
  Longior antiquis visa Maeotis hiems:
Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
  Tempora nocturnis aequa diurna facit.

Jam

2. *Longior antiquis visa Maeotis hiems.*] Mirum est, hunc locum ita silentio praeteriri à Commentatoribus, cum non modo in verbo vitium sit, sed neque sententia integra aut plena. Nam & nomen *Maeotis*, quo palus Scythica significatur, in quam Tanais influens, Europam ab Asia disterminat, correpta prima ponitur: cum contra apud alios, tam Graecos quam Latinos, eadem syllaba ex regula producatur. Cujus rei exemplum passim videre est apud Virgil. Lucanum, & ceteros. Et quod ad sensum attinet, ipsa quoque constructio imperfecta & ἀνακόλουθος est, propterea quod in toto hoc commate verbum nullum est, ad quod nomina in eodem posita referantur. Quid enim sonant perpetui illi nominativi, *longior* (sive, ut alii, *Tardior*) antiquis *visa*, *Maeotis hiems*, nullo ns respondente verbo? quale fuerit, *abiit*, *recessit*, *praeteriit*, aut simile. nam verbum *Minuit*, quod in praecedenti commate est, referri huc non potest. non enim hiems, sed ver mitigat frigora. Et substantivum *Est*, quod ad participium *visa*, inferendum aliquis fortasse dicat, levius est, quam ut *Minuendi* verbum sequi, & sententiam claudere pro se ac solum debeat. Quale enim fuerit, *Zephyri minuunt frigora*, & postquam annus peractus est, hiems Maeotica tardior, sive longior mihi visa est, quam praeteritae atque antiquae hiemes? praesertim cum non sequantur, quae hiemis moram amplificent, sed quae temporis qualitatem describant. Quare ut etiam syllabae quantitatem figura aliqua jam tegamus, quid ad constructionis & sententiae ἀτέλειαν dicemus? Ego certe, ut quidem locum ipsum non facile restituerim, ita tamen corruptum eundem esse, sine ulla dubitatione ausim affirmare. MICYLL. *Annoque peracto Longior antiquis*, est in veteri libri. CIOFAN. Latet mendum. *Tardior antiqua* priscae editiones. Arondelianus, *Largior*. Bersmannus, *meavit Hiems*. Forte, *Beotis*, ut Fest. Avien. Descr. Orbis:

— — *vel qua riget ora Boötis.*

vel *Boreïs hiems*, ut infra lib. IV. Eleg. VIII. *axem Boréum* dixit. Priscianus Periegesi:

Oceanum Boreo contingunt frigore duro.

mox idem:

— — *Thraces Boreis in finibus orti.*

& mox:

— — *mons incipiens Boreis ex Alpibus altus.*

item:

Ad latus istorum Boreum sunt moenia clara.

Sed ne sic quidem satis intelligas, quid velit. Sunt qui reponendum contendant,

Longior à vobis versa Maeotis hiems.

hoc est, Hiems Maeotica jampridem à vobis, qui in Italia degitis, versa est. cui conjecturae assensum praebere non possum. Cogitabam aliquando,

— an-

Jam violam puerique legunt hilaresque puellae;
Rustica quam nullo terra serente gerit.
Prataque pubescunt variorum flore colorum,
Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malae crimen matris deponat hirundo,
Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
Exserit è tepidâ molle cacumen humo.

Quo-

— — *annisque peracta*
Tardior antiquis visa Maeotis hiems.

Τὸ *Maeotis* etsi non ignoro quomodo defendi hic possit, tamen valde suspectum est. quaero enim exemplum correptae primae in hoc verbo syllabae. etsi primam in *praeiret* Statius produxerit Thebaidos VI.

— — *vacuus domino praeiret Arion.*

ceterum *Maeotidas undas*, non *Maeotides* in optimis Lucani exemplaribus reperisse me recordor libro III.

Quaque fretum torrens Maeotidas egerit undas.

sic & *Maeotida Tethyn* habes apud Avienum Descriptione Terrae:

— — *procul hinc Maeotida Tethyn*
Intrat, & inserto freta pellit vasta fluento.

Heins. Tentavit in hiemis gratiam, conjectura, Scythica hieme frigidiore, hunc locum Jacobus Gronovius in Disquisitione de Icuncula Smetiana, ubi postquam notas Heinsii in Nasonem infamasset, legit,

Largior Antoecis instat Athois hiems.

quae explicat, discessisse ex illa ipsorum habitatione hiemem, ut jam vires suas exserat in opposita mundi parte, quam veteres statuebant ad Antoecos. sed tales elegantissimi & facillimi Poetae morosae corruptiones longe abeant; immo & quasi sufficeret a se tam feleis ingenii inventa proficisci, nihil adjectum firmandae tam temerariae conjecturae, quae manibus Heinsianis, si superesset sensus, risum excuterent. sed mitiori manu se credens tractasse hoc ulcus doctus Verburgius, postquam ob venerationem tanti nominis silentio tam egregium inventum involvisset, ipse quoque ense rescindens vulnus immedicabile, ita legit, *Longior ante alias visa Maeotis hiems.* Francius malebat, *Longior Euxinis.* Tan. Fab. lib. I. Epist. 67. quem Heinsius significat, legebat, *longior a vobis versa Maeotis hiems*, in quibus sensum commodum non video. sed vitium frustra quaeritur, in *antiquis*, quae vox proba & sana, notatque praeteritorum annorum hiemes, ut recte jam Merula & Pontanus norarunt. & nos nunc sola Ovidii auctoritate probabimus. plura ad Valerium Flaccum ex aliis producturi. Noster ergo ex Pont. I. v. 37.

Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.

I. Am. XIV. 53.

Sustinet antiquos gremio spectare capillos.

I. Met. 116.

Jupiter antiqui contraxit tempora veris.

& II. 523. *Vindicet antiquam faciem.* XV. Met. 686.

Antiquas abiturus respicit aras.

supr. Eleg. VII. 29.

Rugaque in antiqua fronte senilis erit.

& I. Trist. v. 32.

Et pars antiqui magna vigoris abest.

& IV. X. 94.

Antiquas miscueratque comas.

& ita centies. & sic *antiquum*, pro olim I. Fast. 641. quae cumulare fastidiosis & comtulis Criticis nauseam moverent. miror pro *Antoecis* saltem non reposuisse *anteactis* Gronovium; quod facilius erat. in voce ergo *Maeotis* latet mendum, quod tolerari non potest. nec ex scriptis subsidium afferre potuit Heinsius, quamquam plura ex codicibus veteribus indicata vellet Gronovius, cum nulla varietas deprehendatur; nisi in prima voce *longior*, pro qua *largior* Arondel. & *tardior antiqua* editiones veteres quaedam & Gryphii, Vincentii, Micylli & aliorum. *ipsa Maeotis* prim. Editio. Bersmannus, non indicata conjecturae suae ratione, *longior antiquis visa meavit hiems*, Micyllus cum hic desperasset de medicina, ad lib. I. ex Pont. Eleg. I. legit, *tardior antiquis visa recedit hiems.* & certe tale aliquod verbum desiderari puto: forte,

Annoque peracto,
Longior antiquis visa, fugatur hiems.

illud *Maeotis* adscripserat quidem, qui Ovidio praeteritas hiemes in Italia actas, & breviores visas cogitans, nunc Maeotidas hiemes longiores ipsi visas notaverat. sed hoc est hariolari; nam corruptum locum credo, nec adhuc sanatum, licet

Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul à Getico litore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
  Nam procul à Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic: junctisque ex ordine ludis
  Cedunt verbosi garrula bella fori.
Usus equi nunc est, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.

Nunc

cet illud *Boetis* Heinsii admodum blandiatur. certe *Moeotis* primam corripi posse docere debuerant magistri, & hujus vocis vindices. Maser. ad Val. Flacc. sv. 720. agens de hoc loco, Pontanum lib. v. de Astris etiam inductum hac auctoritate corripuisse primam syllabam scribit, hoc versu:

Victor & extremam pergit tentare Moeotim.

sed nec hujus viri auctoritas sufficiet doctis. BURM.

3. *Hellen.*] *Hellem* duo Puteanei & alius.

5. *Jam violas puerique legunt, hilaresque puellae, &c.*] Vide quam ingeniose, quam venuste ver describat: cujus similis descriptio est lib. I. Fast. 149. his verbis:

Dic age, frigoribus quare novus incipit annus,
  Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent, tunc est nova temporis aetas,
  Et nova de tenero palmite gemma tumet: &c.

CIOFAN. *Jam violam* Politian. Palat. Medic. Vatican. *jam violasque legunt pueri* Lovan.

6. *Ruraque, quae nullo nata serente vehunt.*] Libri veteres, *Rustica quas nullo terra serente vehit.* Vulgatam lectionem sequendam puto. CIOFAN. Valde turbant hic libri veteres. prim. Polit.

Rustica quae nullo terra serente venit.

sic etiam alter. nisi quod is, *gerit.* quomodo & alii nonnulli. At prim. Vatic. prim. Palat. & quatuor praeterea ex melioribus,

Rustica quae nullo nata serente venit.

quidam,

Rustica quas nulla terra serente vehit.

vel, *gerit.* quidam etiam, *Pomaque quae nullo terra serente vehit*, vel, *rura vehunt.* Sed de pomis nugae. cum agatur de verno tempore, non autumnali. alii aliter. Puto scribendum,

Rustica quam nullo terra serente dedit.

nam *violam* pro *violas* scripti quatuor vetustiores agnoscunt potest & *gerit* legi, quod in quibusdam exstat. HEINS. *Rusticam* dici terram, vix concoquo, nisi quae incolas moribus agrestibus habeat. non in qua rustici degunt: ideoque vehementer dubito an non praestet vulgatam sequi. sed in voce *ruraque* floris aliquod genus latere suspicor. *nullo terra colente* etiam unus. BURM.

8. *Vernat avis.*] Metaphora ab agris & arboribus, quae vere laetae & floridae sunt. Plautus, *aviculae vernant.* CIOFAN. *Cantat* Francof. & octo alii. *Garrit* Bernens. & tres alii. nil muto. nam sunt glossatorum expositiones. ita Paullinus Carm. VII. *vocibus vernare novis.* vid. ad Petron. cap. CXX. BURM.

9. *Deponat.*] *Depromat* unus. *volucris deponat* Putean.

9. *Hirundo.*] Sub finem lib. II. eorundem Fast.

Fallimur? an veris praenuncia venit hirundo?

CIOFAN.

11. *Cunas.*] *Nidos* quatuor libri. *cuneos* unus.

12. *Exserit.*] *Erigis* multi, ut & Bersmanni. *Exit* & Putean. & Junian. *Exis & expendit* Vatic. & Palat. *exuit* unus. *excitat è tepida* septem alii. *Excitat à tepida* Leid. *exserit à tepida* tres & Bern. *à trepida* Servii. nihil mutem.

14. *Nam procul à Geticis finibus arbor abest.*] Vide Eleg. X. CIOFAN. In plurimis scriptis & hic & vs. 56. est, *sed procul.*

17. *Otia nunc istic, junctisque ex ordine ludis Cedunt verbosi garrula verba fori.*] Ludos Megalenses intelligit, qui fiebant VI. Id. Aprilis, vel, ut est apud Livium lib. XXIX. pridie Idus: quod eo die Caesar Jubam Mauritaniae regem devicisset. Ovid. lib. IV. Fast.

Institeram, quare primi Megalesia ludi
  Urbe forent nostra; cum Dea (sensit enim)
Illa Deae, inquit, peperit: cessere parenti:
  Principiumque dati mater honoris habet.

Mox ibidem:

Tertia lux (memini) ludis erit: hac mihi quidam
  Spectanti senior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis qua Caesar in oris
  Perfida magnanimi contudit arma Jubae.

Festus, sive ex eo Diaconus: *Megalesia ludos Matris Magnae appellabant.* CIOFAN. Admodum va-

riant

Nunc, ubi perfusa est oleo labente juventus,
  Defessos artus Virgine tinguit aquâ.
Scena viget, studiisque favor distantibus ardet:
  Proque tribus resonant terna Theatra Foris.
O quater, & quoties non est numerare, beatum,
  Non interdictâ cui licet Urbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
  Quaeque lacu duro vix fodiantur aquae.
Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante, per Istrum
  Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
  Hospitaque in Ponti litore puppis erit;
Sedulus occurram nautae: dictâque salute,
  Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.

Se-

riant libri; *otia sunt illic* duo libri. non male. *junctique ex ordine ludi* septem codices. *sedant verbosi* triginta fere. *garrula verba* etiam quatuordecim. *verboso foro* Regius & Bernens. & Moreti. *umbroso foro* tres. forte scribendum,

Otia sunt illic: junctique ex ordine ludi
Sedant verbosi garrula bella fori.

ita *sedare bellum* Cicer. II. Catilin. per *junctos ex ordine ludos* non sola Megalesia, sed & Cerealia, & Floralia, qui ludi Aprili & Majo mensibus fere continui erant, intelligo. nam illa *ex ordine* plures notant. ut lib. I. Eleg. I. 107.

Aspicies illic positos ex ordine fratres,

II. Met. 109.

Positaeque ex ordine gemmae.

bella vero non mutandum. nam sic IV. Fast. 188. *& fora marte suo litigiosa carent.* & *Martem forensem* dixit lib. IV. ex Pont. VI. 29. & *arma fori* lib. IV. Trist. X. 18. Burm.

19. *Lusus equo nunc est.*] *Equis* vel *equi* in multis veterum. Scribe, *Usus equi nunc est* cum Combiano, Rottendorphiano & duobus aliis. Fast. II. 294.

Nullus adhuc erat usus equi.

lib. V. 592.

Quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae?
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?

Met. III. 554.

Quem nec bella juvant, nec tela, nec usus equorum.

Virgil. lib. III. Georg.

Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.

Heins. Ita & Livius XXVI. 38. *Quamquam improvisa res fuit, nec usus equorum in urbe erat.* & ita *usus aratri* IV. Fast. 693. XIV. Metam. 2. & similia apud Nostrum saepe occurrunt. Burm.

20. *Vertitur trochus.*] *Volvitur* prim. Polit. & sex aut septem alii. Heins.

21. *Labente.*] Heins. conjecerat, *liquente.* Francius, *splendente.* ego nihil mutem:

22. *Tingere gaudet aqua.*] Nos ex Ms. & Naugerio, *Virgine tingit aqua.* Qui enim in campo exercebantur aqua Virgine pulverem & sudorem abluebant. hanc eandem de Ponto I. VIII. 38. *Virgineum liquorem.* & in Fastis I. 464. aquam *Virgineam* appellat. Bersman. *Virgine tingit aqua* est in libro Vaticano. Optime. Ciofan. *Tinguit* Francof. *tingere gaudet aqua* plurimi. *defessosque* unus.

24. *Cumque tribus resonant terna Theatra Foris.*] *Proque tribus* scribendum cum plurimis veterum. hoc est, quod ante dixerat,

— — junctis ex ordine ludis,
Cedere verbosi garrula bella fori.

Heins. *Curva theatra* Lovan.

24. *Terna Theatra Foris.*] Quaeritur, quae sint illa tria fora, quae Martialis aliquoties *triplex forum* appellat, sicut & Stat. in Sylv. ita canens:

Nec saltem tua dicta continentem,
Quae trino juvenis foro tonabas.

Monuit autem Fabric. Latinos scriptores, cum de tribus foris mentionem faciunt, Romanum intelligere, Caesaris, & Augusti. Terna autem theatra sunt Pompeji, Marcelli, Statilii: quorum itidem meminit in III. de Arte, inquiens: *Visite conspicuis terna Theatra locis.* Bersman.

25. *O quater.*] *O quantum* Junian. Leidens. & multi alii. & editiones quaedam. *o quater o quoties* Gryph.

Ille quidem mirum, nî de regione propinquâ
Non nisi vicinas tutus ararit aquas.
Rarus ab Italiâ tantum mare navita transit:
Litora rarus in haec portubus orba venit.
Sive tamen Grajâ scierit, sive ille Latinâ
Voce loqui; certe gratior hujus erit.
Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
Huc aliquem certo vela dedisse Noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
Et fieri famae parsque gradusque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Caesaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque rebellatrix tandem, Germania, magni
Triste caput pedibus supposuisse Ducis.

Haec

Gryph. Merula legerat, *boatum*; & clamorem spectatorum explicuerat, sed Micyllus jam expunxit ineptam lectionem.

26. *Cui licet urbe.*] Iidem libri, *cui libet*. Ciof.

28. *Nec fodiantur.*] *Vix fodiantur* ex tribus scriptis. Heins. *Dirae* prim. Ed. *durae* Servii. *Diffodiantur* Putean. *non fodiuntur* plurimi. *non fodiantur* Gryph. *non fodiatur aqua* quaedam legere notat Bersman. *deque lacu* etiam Regius.

30. *Sauromates*] Inepte Merula genitivum esse credebat a *Sauromate*, ut *Spartes* a *Sparte*, & Micyllus Graecum esse nominativum ostendit, ut *Spartiates*, *Sybarites*, qui Latinis *Sauromata*, *Spartiata* &c.

31. *Si tamen incipiunt aliquae huc adnare carinae.*] Scripti plerique, *Incipiunt aliquae tamen huc*, vel *Incipient*. Medonianus, *Incipiant*. Heins. *Transnare* Ms. Bersm. *incipiunt* plurimi. *aliqua* prim. Edit. *si tamen incipiunt* editi aliquot.

32. *Hospitaque in Ponti littore puppis adest.*] *Erit* plerique veteres. Scribe,

Incipiant aliquae tamen huc adnare carinae;
Hospitaque in Ponti littora puppis eat.

vel, *Incipient si quae*: & *littore puppis erit*. Heins.

33. *Sedulus occurram nautae, dictaque salute.*] Lib. xiv. Metamorph.

Quam simul adspexit, dicta, acceptaque salute.

Et mox ibidem:

Haec ubi nos vidit, dicta, acceptaque salute.

Ciofan.

35. *Ille quidem mirum.*] Videtur scripsisse Poëta, *Ille quidem, mirum, nisi de regione propinqua. Nec nisi vicinas tutus araret aquas.* D. Heins. *Ararit* scribe sic sensu exigente, nam, *arabit* duo,

totidem, *ararat*. pro *tutus* etiam bene, *cautus* in Vossiano. Rem. Am. 737.

Praeteritâ cautus Niseide navita gaudet,

Claudian. in Eutrop. ii. 5.

Cautior ante tamen venturum navita Corum
Consulit.

Heins. Cl. Bentlejus ad Horat. ii. Serm. i. 55. servat *tutus*, quia idem est, qui cautus; qui tutus esse cupit. *mirum ni* rectum est. vid. ad vii. Met. 12. *numquam vicinas* tres scripti cum prim. Edit. *tutus adiret* Jun. & tres alii. quod praeferrem; quia *adire aquas de regione pr.* mihi placet, prae *arare de* &c. vid. & Ep. xviii. 8.

35. *Ni de regione propinqua.*] Vatic. habent, *nisi*. *Non nisi vicinas*. Alter horum librorum & Maffei, *nunquam*. Ciofan.

37. *Tantum mare.*] Turbant vehementer libri. Excerpta Vossii, *terra*, vel, *tuto mare*. *terra* etiam Gallicus codex. quidam, *tutum mare*. sed nihil mutandum. vid. ad Lib. v. Met. 498. Burm.

40. *Certe gratior usus erit.*] Eadem exemplaria; *hujus erit*, ut sit sensus: Erit profecto gratior & jucundior vox hujus Latini sermonis: libentius loquar Latine, quam Graece. Ciofan. *Usus erit* priscae editiones & quidam scripti. Superiori versu pro *Graeca* unus Italicus, *grata*. Lege, *Graja voce*. Heins.

41. *Fas*] Vid. ad Fast. i. 329.

45. *Is precor auditos*] *His precor auditis* Ms. Bersm.

46. *Et Latio reddita vota Jovi.*] Eleg. ii. libri sequentis, ubi de triumpho, cujus hic meminit, scribit:

Donaque amicorum templis promissa Deorum,
Reddere victores Caesar uterque parent.

Ciofan.

47. Te-

Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
Ille meae domui protinus hospes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Nasonis in orbe?
Jamque suum mihi dat pro Lare poena locum?

Di

47. *Teque rebellatrix tandem Germania magni Triste caput pedibus supposuisse ducis.*] De Tiberio intellige hoc loco, non de Druso. Nam Drusus jam multo ante inter Salam & Rhenum, ut Strabo autor est, vel ut alii, ad caput Visurgis, lapsu equi perierat. Tiberius autem, occiso paulo ante ab Arminio & Cheruscis Quintilio Varo, in Germaniam missus hoc tempore fuit, ut cladem acceptam ulcisceretur, & Germanos in ordinem redigeret. Hunc ergo optat poeta, devicta, ut ipse ait, rebellatrice Germania, cum triumpho redire, idque se ex aliquo audire posse. Non quia Germanos victos, aut triumphum de iis actum certo tum sciret, sed quod potuisse tamen talia fieri speraret, utpote longe à Roma remotus. Id quod planius aliquanto idem infra dicit libro quarto, Eleg. 11. his versibus: *Jam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis, Victa potest flexo succubuisse genu. Altaque velantur fortasse palatia sertis, Thuraque in igne sonant, inficiuntque diem*, &c. Potuit enim, inquit, succubuisse Germania, & fortasse velantur palatia sertis. quasi dicat, se certo quidem non scire, sed sperare tamen. Quod eò hic addo, quòd triumphus, de quo poëta audire hic optat, à Tiberio actus non fuit, neque etiam rebellantes Germani ab illo adeo domiti, aut subjugati: sed quod ipse, cum per biennium in Germania fuisset, praeliis aliquot trans Rhenum commissis, Romam redierit, ad triumphum de Illyriis agendum, quem superioribus annis, moesta ob cladem Varianam civitate, distulerat, misso eodem postea Germanico Druso filio, quem in familiam per adoptionem à Tiberio ascitum, non multo ante quam moreretur, Augustus octo legionibus apud Rhenum imposuit: qui quarto demum anno post excessum Augusti, debellatis, ut ipse quidem de se jactarat, inter Albim & Rhenum nationibus, de Cattis, Cheruscis, & Angrivariis triumphavit, autore Tacito. Quo tempore jam mortuus poëta videtur fuisse, quando ejus triumphi, in posterioribus de Ponto libris, vaticinando tantum meminit, praedicere se inquiens, Germanico, consimilem ipsum triumphum acturum de Germanis, ei, quem Tiberius de Dalmatis & Illyriis egisset. Quod autem hic locus neque de Germanici, neque de Drusi triumphis intelligendus sit, sed de eo bello, ad quod Tiberius proximo post cladem Varianam anno in Germaniam profectus fuit, etiam temporum collatio evincit. Scripsit enim haec Ovidius, cum jam annum, aut non multo amplius in Ponto fuisset, quarto anno ante quam Augustus moreretur, id quod partim ex praesenti Elegia colligitur, partim ex IV. de Ponto, Eleg. 6. ubi ait:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est,
Jam tempus lustri transit in alterius.

Et mox eadem Elegia:

Coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae:
Spem nostram, terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de caelite, Brute, recenti,
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

Ex his enim verbis colligitur, illum quintum jam annum in Ponto fuisse, & eodem anno mortuum Augustum: ex praesenti autem Elegia, unam tantum hiemem transiisse, dum ipse exulat. Unde patet, in exilium actum quinquennio ante obitum Augusti, quo tempore & Variana clades accepta est: ad quam ulciscendam sequenti proximo anno missus Tiberius, post biennium, hoc est ultimo ante Augusti mortem anno, rediit, & Illyricum triumphum egit: quo anno & Germanicus ab eodem Augusto, octo legionibus apud Rhenum praepositus fuit: Tiberio post actum, Illyricum repetente. unde mox revocatus morte Augusti, principatum accepit, Coss. Sex. Pompejo (cujus Ovidius meminit de Ponto lib. IV. Eleg. 4.) & Sex. Apulejo. Haec ex autoribus Tacito, Suetonio, & Strabone, verbosius aliquanto huc adjeci, quod eadem collatione temporum & infra nobis opus erit: & de iisdem triumphis, iisdemque Caesaribus saepius agendum. Proinde ut ad ipsos versus redeamus, triumphos Caesaris intellige, triumphos Tiberii, quos Poëta ipsum sperat de Germanis acturum. aut (quia de pluribus dicit) alterum de Germanis, alterum de Illyricis. de quo infra. *Magnum* autem *Ducem* Augustum intellige, penes quem summa rerum etiam tum erat. MICYLL. *te quoque bellatrix* Putean. & alius.

47. *Magni.*] *Magno duci* Gottorph. bene. vid. vs. Met. 659.

49. *Referet.*] *Referat* Leidens. & tres alii. & ita prim. Edit. Micyll. Gryph. & aliae.

51. *In orbe.*] *In urbe* Excerpta Vossii. ut sit, *Scythica in urbe*, quae opponatur Romae. *Hei mihi jam Schytico nomen Nasonis in orbe est* Servii.

52. *Jamque suum mihi dat pro lare poena locum.*] *Jamne* scribendum. pro *poena* multi *terra*. Versus suspectus. HEINS. Non puto statim expungendos versus difficiles & corruptos. forte scripserit,

Jamne novum mihi dat pro lare poena focum?

locus & *focus* passim permutantur. *focus* autem est idem quod mox *penetrale*. *novus* & *suus* etiam con-

Dì faciant, Caesar non hìc penetrale domumque,
Hoſpitium poenae ſed velit eſſe meae.

confuſa. vid. III. Faſt. 34. & II. Amor. v. 37. & ita ſe *novum incolam* vocat lib. IV. I. 85. ſi quis *ſuum* tueri velit, explicet ſtabilem & perpetuum locum; ſed metuo ne altius vulnus ſedeat. BURM.

53. *Di facite ut Caeſar.*] *Hoc Caeſar* Zulichemianus. Lege, *Di facite ô.* vide Notas Epiſt. I. ℣ſ. 101. niſi malis, *Di faciant* cum tribus ſcriptis. *hic penetrale*, pro *hoc* etiam quidam. HEINS.

ELEGIA XIII.

ECce ſupervacuus (quid enim fuit utile gigni?)
Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet;
Non ultra patriam me ſequerere meam.
Quoque loco primum tibi ſum male cognitus infans,
Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.
Jamque relinquendà (quod idem fecere ſodales)
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Caeſaris ira
Extremam gelidi miſit in orbis humum?
Scilicet exſpectes ſoliti tibi moris honorem,
Pendeat ex humeris veſtis ut alba meis?

Fu-

1. *Quid enim fuit utile naſci.*] *Gigni* meliores: niſi quod prim. Polit. prim. Vatic. & Medic. *nobis*. forte,

Quid enim tulit utile naſci?

HEINS.

3. *Miſeros exulis annos.*] *Miſeri* Rottendorph. HEINS. *Miſeri* etiam Bernenſ. *Miſeros annos* potuit dicere ultimos vitae, ut opponantur prioribus, qui ſatis felices effluxerant Naſoni dum Romae viveret. ſed mallem tamen, *Dure quid ad feros veniebas exſulis annos.* ſic inf. IV. 10. 73.

Ultima quae mecum feros permanſit in annos.

& hoc ſequentia confirmant, vid. ℣ſ. 7. *ferus* vero ſaepe a librariis tranſlatum eſſe in *miſer* docebunt Heinſ. ad Val. Flac. II. 234. & Gronov. IV. Obſ. 12. & Drakenb. ad Sil. Ital. IV. 48. BURM.

5. *Pudor ullus adeſſet.*] *Ineſſet* plerique. HEINS. Et ita editi quidam.

7. *Cognitus infans.*] *Creditus* Cod. Strozzae.

9. *Inque relinquendo.*] *Relinquendum* prim. Polit. & duo alii. Scribe,

Jamque relinquenda (quod idem fecere ſodales)
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.

HEINS. *Dixere ſodales* Voſſ.

12. *Extremum gelidi miſit in orbis humum.*] Malim, *Getici orbis.* HEINS.

13. *Scilicet exſpectas ſolitum tibi moris honorem.*] *Soliti* in nonnullis ſcriptis. Puto, *ſoliti mihi moris honorem.* HEINS. *Exſpectes* quoque unus Heinſii. vid. III. Art. Amat. 749. praeterea Junianus, *ſoliti tibi turis honorem.* quod licet aliis locis defendi poſſit, hic tamen vulgata magis placet. quia ſequentia omnem natalium morem & ritum fere abſolvunt, & mox de ture aget Poëta. BERSM.

14. *Alba.*] Ferrat. de Re Veſtiar. part. I. lib. I. cap. 22.

15. Fu-

Fumida cingatur florentibus ara coronis?
  Micaque follemni turis in igne fonet?
Libaque dem pro me genitale notantia tempus?
  Concipiamque bonas ore favente preces?
Non ita fum pofitus: nec funt ea tempora nobis,
  Adventu poffim laetus ut effe tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupreffo
  Convenit, & ftructis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nihil exorantia Divos:
  In tantis fubeunt nec bona verba malis.
Si tamen eft aliquid nobis hac luce petendum;
  In loca ne redeas amplius ifta, precor:

Dum

15. *Fumida ara.*] Propter ceteum. lib. II. Elegiarum:

Ipfe ego tura dabo fumofis candidus aris.

CIOFAN.

17. *Micaque.*] *Micas* vocant vel contufa grana & fracta, vel concuffa & elifa. Plin. XII. 14. Columel. VI. 30. BERSM.

16. *In igne fonet.*] *Crepet* Voffianus, ut in Faft. IV. 742.

Et crepet in mediis laurus adufta focis.

fed lib. IV. Eleg. II. 4.

Thuraque in igne fonent.

HEINS. I. Faft. 76. *Et fonet accenfis fpica Cilifla focis.*

17. *Libaque dem pro te.*] *Dem proprie* plerique. Sed prim. Polit. *dem pro me.* quod fequor. poffes etiam, *libaque depremam.* HEINS. *Dem propere* duo libri. *des propere* prim. Edit. *depreprie* quinque. aliquid latere arbitror. forte fcripferit, *Libaque depreperem.* Horat. II. Od. 7.

——— *Quis udo*
Depreperare apio coronas,
Curatve Myrto?

ubi vide. Lambin. *genitale vocantia tempus* Bernenf. BURM.

17. *Genitale.*] Alii, *geniale notantia tempus*, h. e. Genio facrum, qui eft parens hominum, ex quo homines gignuntur, tefte Fefto, five generis noftri parens fecundum Feftum. Huic autem, natalem fuum celebrantes prae ceteris rem divinam feciffe, ex Tibullo planum fieri poteft, cujus verfus alibi attulimus. Si *genitale tempus* retineas, ut eft in noftro codice & Naugeriana caftigatione, natalitium intelliges, five natalem. BERSM. Vid. ad I. Art. Am. 125.

18. *Concipiamque.*] *Concipiamque preces ore favente pias* Bernenf.

19. *Non ita fum pofitus, non funt ea tempora nobis.*] *Non ita fuppofitus* prim. Vaticanus. Verfus eft aut mendofus aut adulteratus. Hafnienfis, *Nec funt tam profpera nobis.* HEINS. Nihil iterum cauffae video, cur mereatur hic verfus ejici. *pofitus* enim eleganter dicitur, pro non fum, non exulo in tam felici loco, ut ad tuum adventum laetus effe poffim. ita I. ex Pont. V. 79.

Quo tibi fi calida pofitus laudere Syene.

ubi vide Heinf. & ita paffim. ut ex ipfo verbo *pofitus* exilium & infelix ejus conditio intelligatur. ita & Horat. I. Od. 22.

Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aeftiva recreatur aura.

Et:

Pone fub curru nimium propinqui
Solis.

Lucan. V. 784.

——— *notefcent litora clari*
Nominis exfilio, pofitaque ibi conjuge Magni.

praeterea, *nec funt ea tempora nobis*, minime mutandum, nec habet quod offendat: *ea* enim pro talia, tam felicia. Sic lib. II. Trift. 221. *Non ea te moles Romani nominis urguet.* vid. ad VII. Metam. 43 BURM.

21. *Funeris ara mihi ferali cincta cupreffu.*] *Cupreffo* meliores. praeftiterit fortaffe, *Funebris ara.* fic *funebres cupreffos* & *funebre bellum* media fyllaba correpta dixit Horatius fic *funebria facra* Trift. IV. El. IV. In ibide tamen, ỳf. I. 102.

Jam ftat, ut ipfe vides, funeris ara tui.

HEINS. Vid. ad Val. Flac. V. 10. *Cupreffo* vero rectum. vid. Serv. ad Virg. III. Æneid. 64.

22. *Et ftructis.*] Nobis *ftrictis* placuit ex Mf. & editis quibusdam, ut modici & tenues indicentur rogi pro illius conditione. BERSM. Sic & tres libri,

Dum me, terrarum pars pene novissima, Pontus,
  Euxini falso nomine dictus, habet.

libri, sed inepta lectio. quoties non Noster, *structos* & *exstructos rogos dixit*! vid. lib. I. III. 98.

22. *Flamma parata rogis.*] *Reperta* quinque veteres. Prim. Vatic. & quatuor alii, *peracta*. Heins. Heinsius olim inde *perapta* faciebat.

27. *Pars pene novissima Ponti Euxinus.*] *Pontus* multi veteres. Scribe,

Dum me terrarum pars pene novissima Pontus,
  Euxini falso nomine dictus, habet.

Heins. Ita & legebat Faber ad Phaedr. IV. Fab. 6.

ELEGIA XIV.

CUltor & antistes doctorum sancte virorum,
  Qui facis ingenio semper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
  Nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
Suscipis exceptis ecquid mea carmina solis
  Artibus, artifici quae nocuere suo?
Immo ita fac, vatum, quaeso, studiose novorum;
  Quàque potes, retine corpus in Urbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
  Qui domini poenam non meruere pati.
Saepe per extremas profugus pater exsulat oras;
  Urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
  Carmina sunt. stirps haec progeniesque mea est.

Hanc

2. *Quid facis.*] *Qui facis* scripti. Heins.

5. *Suscipis.*] *Colligis* in nonnullis. Naug. *Conficis* octo vetustiores. plures, *Conspicis*, nec pauci, *Colligis*. quod sequor. unus, *Excipis*. alius, *Exigis*. Heins. *Colligis* esset idem, quod tamquam expositum partum tollis: id enim proprie est *colligere*. vid Justin. XXIII. 4. sed quia agnoscit sua carmina Ovidius, immo ipse mittit amico suo, non recte *colligere* dici illa potest, quae non projiciuntur; sed quia infamata patrocinio egebant, recte dicit, *suscipis?* quod patroni est; ita inf. V. VI. 3.

Tu modo suscepti caussam dimittis amici.

& passim. & ita in Francof. codice titulus Elegiae erat, *ad Amicum qui* (lege *cui*) *libros allegarat*: si tamen *colligis* quis retinere vellet, explicarem de studio hujus amici, qui omnia novorum Poëtarum opera studiose conquirebat. sed de patrocinio mallem capere: nam mox vs. 15. *commendo*; & 16. *tutorem* dixit. pro *ecquid*, *equidem* Ms. Bersm. *quid enim* Lovan. Burm.

7. *Studiose novorum.*] *Tuorum* unus. *virorum* alius. unde olim Heinsius, *piorum* vel *bonorum*. sed ego *novorum* interpretor, qui tempore hoc vivunt, quos omnes tueris & amas ut IV. X. 41.

Temporis illius colui fovique poëtas.

Burm.

8. *Retine nomen in urbe meum.*] *Corpus* major pars veterum. argute & vere. Adeantur quae ad Maronem de hoc vocabulo annotamus. sic Noster lib. II. de scriptis Virgilianis, v. 533.

Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
  Quam non legitimo foedere junctus amor.

Heins. *Quamque potes* etiam Bernens. ut saepe alibi.

10. *Non meruere sui.*] *Non meruere pati* Excerpta Vossii, quod non displicet, quia mox iterum sequitur, *de domini funere rapta sui*. lib. I. ex Pont. I. 62. *Estque pati poenas, quam meruisse, minus.* & IV. VI. 26. *Passuros poenam crederet esse duos.* & alibi. Burm.

11. *Saepe per externas.*] *Extremas* multi. & placet. Heins.

12. *Urbe.*] Romae: detracta *in* praepositione, quam carminis lex non admittit. Cioe.

Hanc tibi commendo: quae quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori ſarcina major erit.
Tres mihi ſunt nati contagia noſtra ſecuti:
Cetera fac curae ſit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta ſui.
Illud opus potuit, ſi non prius ipſe periſſem,
Certius à ſummâ nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quidquam ſi tamen ore meum eſt.
Hoc quoque neſcio quid noſtris adpone libellis,
Diverſo miſſum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, (ſi quis leget) aeſtimet ante
Compoſitum quo ſit tempore, quoque loco.
Æquus erit ſcriptis; quorum cognoverit eſſe
Exſilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adverſis carmen mirabitur ullum
Ducere me triſti ſuſtinuiſſe manu.
Ingenium fregere meum mala: cujus & ante
Fons infecundus, parvaque vena fuit.
Sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta ſitu.

Non

15. *Hanc.*] Stirpem & progeniem: ac per hoc mea carmina; mea opera. CIOFAN. Opinor legendum, *Haec.* & ſequenti verſu, *ſarcina major erunt.* HEINS.

17. *Nati.*] *Fratres* unus Gallicanus.

18. *Sit tibi turba.*] *Sint* Richelianus. HEINS. *Cura* Servii.

19. *Sunt quoque.*] Lege, *ſint.* nempe curae tibi. HEINS.

22. *Certius nomen.*] Clariorem famam. MERUL. Aut etiam certiorem titulum. MICYLL.

23. *In ora.*] *Ad ora* ſexdecim libri.

24 *In populi quidquam ſi tamen ore meum eſt.*] Sic libri veteres recte. CIOFAN. Leidenſis tamen, & duodecim librorum cum editione principe, Micyll. Gryph. & aliorum lectio eſt, *ſi quid mei eſt.* ſed ne ambiguum evadat, an *mei populi*, an *quid mei* velit, retinui *meum.* BURM.

25. *Appone libellis.*] *Impone tabellis* unus. *à Pene* Leidenſ.

32. *Ducere.*] *Scribere* quidam codices, quod videtur praeferre Merula, quia addit, *triſti manu.* immo ideo *ducere*, nam manu ducimus literas, vide ad Quinct. lib. I. cap. I. Noſtrum III. Art. 493. & I. Met. 649. & alibi. BURM.

34. *Parvaque vena.*] Malim, *parcaque.* ſic *pauperem venam* & *divitem* alibi dixit. HEINS.

37. *Per quos inviter.*] *Suſtenter* multi veteres. HEINS. *Alarve* etiam unus.

39. *Nullus in hac terra, recitem ſi carmina, cujus Intellecturis auribus utar, adeſt.*] Sic legitur in iisdem libb. non *cui.* Hac autem de re conqueritur etiam Elegia I. lib. IV. his verbis:

Sed neque cui recitem, quisquam eſt, mea carmina, nec qui
Auribus accipiat verba Latina ſuis.

Elegia ult. ejusdem libri:

Quod, quamvis nemo eſt, cujus referatur ad aures.

Elegia IIX. lib. V.

Unus in hoc non eſt populo, qui forte Latine
Quaelibet è medio reddere verba queat.

Solebant enim veteres, ubi aliquid ſcripſerant; quod foras eſſent daturi, ſodales convocare, eorumque judicio permittere, ut quid eorum quis-

que

Non hîc librorum, per quos inviter alarque,
Copia. pro libris arcus & arma ſonant.
Nullus in hac terrà, recitem ſi carmina, cujus
Intellecturis auribus utar, adeſt.
Nec, quo ſecedam, locus eſt. cuſtodia muri
Submovet infeſtos, clauſaque porta, Getas.
Saepe aliquod verbum quaero, nomenque, locumque:
Nec quisquam eſt, à quo certior eſſe queam.
Dicere ſaepe aliquid conanti (turpe fateri)
Verba mihi deſunt; dedidicique loqui.
Threïcio Scythicoque fere circumſonor ore:
Et videor Geticis ſcribere poſſe modis.
Crede mihi; timeo ne ſint immixta Latinis,
Inque meis ſcriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur veniâ dignare libellum:
Sortis & excuſa conditione meae.

que de eo ſentiret, aperiret. quem morem oſtendit & Elegia, quam modo citavi, ultima lib. IV.

Saepe ſuas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque nocet ſerpens, quae juvat herba, Macer.
Saepe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
Jure ſodalitii qui mihi junctus erat.

Et Elegia XII. lib. IV. de Ponto:

Saepe ego correxi ſub te cenſore libellos;
Saepe tibi admonitu facta litura meo eſt.

CIOFAN. *Cui carmina* omnes fere ſcripti, & editi nonnulli.

43. *Saepe aliquod verbum.*] Hic denuo ſciolus aliquis importune graſſatus eſt. Sequitur enim mox, *Verba mihi deſunt.* HEINS.

47. *Threicio, Geticoque fere circumſonor ore.*] Sic prorſus legendum è veteribus libris & ratione. CIOFAN. *Fero* duo ſcripti & editi quidam. mox, *ut videar* Leidenſ. *& videor Scythicis* Lovan. & duo alii.

51. *Qualemcunque legas.*] *Igitur* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Palat. opt. Medic. & Rottendorphianus. quidam, *legis.* liber Petri Servii, *tamen.* HEINS. *Qualiacunque* Moreti. *ſortis & excuſa* unus. *ſortis & excuſſa conditione* Lovan.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER IV.

ELEGIA I.

SI qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
   Excusata suo tempore, lector, habe.
Exsul eram; requiesque mihi, non fama petita est:
   Mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor,
   Indocili numero cum grave mollit opus;
Cantet &, innitens limosae pronus arenae,
   Adverso tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
   In numerum pulsâ brachia versat aquâ.
Fessus ut incubuit baculo, saxove resedit
   Pastor; arundineo carmine mulcet oves.

Can-

1. *Meis libellis.*] Deest *in* praepositio. Huncautem locum imitatus est Martialis lib. II. Epigr. 8.

Siqua videbuntur chartis sibi, lector, in istis
Sive obscura nimis, sive Latina parum.

Vel potius locum Elegiae I. lib. superioris. CIOF.

3. *Non fama petita.*] Elegia & lib. I. CIOFAN.

4. *Intenta suis.*] *Unis* Lovan.

7. *Cantat.*] *Cantet* cum scriptis. praecedentia id exigunt. HEINS.

8 *Qui trahit.*] Recte ita libri veteres. CIOFAN. *Velut* scripti quidam & editi.

9. *Quique refert pariter.*] Non placet hoc loco verbum *refert*, propterea quod ejusmodi ac temporis verbum absque conjunctione sequatur. quare ad marginem participium *ferens* adnotavimus. MICYLL. Recte, non enim constat aliter sensus. Heinsius maluerat, *terens*. sed vox *pariter* requirit *ferens*; nimirum ut aequali ordine currant remi. Val. Flac. III. 675. quod ad numerum, id est ad celeusma fiebat. mox, *brachia lassat*, *jactat*, *laxat*, *movit*, *pulsat* codices diversi. Francius volebat, *verset*, ut respondeat praecedenti *cantet*. Malei. congruere debet cum *trahit*. BURM.

11. *Fessus ut incubuit baculo, saxoque resedit Pastor.*] Elegia IX. lib. I. de Ponto:

Ipse velim baculo pascere nixus oves.

CIOFAN. *Incumbit* unus. *ubi incubuit* multi. *mulcet opus* nonnulli. *aves* Regius.

13. *Cantantis.*] Malebat Heinsius, *cantanti* & *trahenti*. mox, *tollitur ancillae* prim. Edit.

13. *Pariter data pensa trahentis.*] Epist. III. Heroidum:

Nos humiles, famulaeque tuae data pensa trahemus.

Et lib. II. Fast.

Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant;
Inter quas tenui sic ait illa sono.

CIOFAN.

15. *Fer-*

Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillae decipiturque labor.
Fertur & abductâ Lyrnesside tristis Achilles
Haemoniâ curas attenuasse lyrâ.
Cum traheret silvas Orpheus & dura canendo
Saxa, bis amissâ conjuge moestus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem.
Sola comes nostrae perstitit illa fugae.
Sola nec insidias hominum, nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non scelus esse meo.

Sci-

15. *Fertur & abducta Lyrnesside tristis Achilles Haemonia curas attenuasse lyra.*] In eadem Epistola ex Homero:

Threiciam digitis increpuisse lyram.

Ciofan.

15. *Lyrnesside.*] *Lernesside* plurimi ex antiquis. priscae editiones, *Lyrneside.* Arondelianus, *Lerneide.* Scribe, *Lyrnesside.* Λύρνησσος enim Graecis hoc oppidum, uni Hesychio Λύρνησος est. Heins. *Briseide* Leidens. & Aldi & aliae editt. ex Remed. 777.

17. *Cum traheret.*] *Contraheret* Bernens.

18. *Bis amissa conjuge maestus erat.*] De Orpheo & Euridice Ovid. lib. ix. Metamorph. quem locum ego ex aliis auctoribus illustravi. De his etiam multa Apollodorus lib. i. Ciofan.

19. *Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem, Sola comes nostrae perstitit illa fugae.*] In hac ipsa Elegia:

Jure Deas igitur veneror mala nostra levantes,
Sollicitas comites ex Helicone fugae.

Elegia ult. hujus libri:

Gratia Musa tibi: nam tu solatia praebes:
Tu curae requies, tu medicina venis.
Tu dux & comes es, tu nos abducis ab Istro,
In medioque mihi das Helicone locum.

Ciofan. *Musa juvat* Richelianus & alius; sed *levat* magis convenit in exsilium eunti Poëtae. similem diversitatem in Propertii Lib. i. Eleg. ix. ỳs. ult. notavit Broukhulius, quem vide. & ita mox ỳs. 49. Burm.

21. *Sola nec insidias inter, nec militis ensem.*] Versus haud dubie corruptus. *Inter nec Thracia tela* octo veteres. *interque Threicia tela* decem. unus, *intra nec Threicia tela.* Barberinius, *inter crudelia tela.* alius, *inter Tirintia tela.* alius item, *interque trentia tela.* Combii, *hominum nec Thracia tela.* alii aliter. Scribo,

Sola nec insidias, Threci nec militis ensem.

vel,

Sola nec insidias, nec iter, nec Threcia tela.

Videtur enim expositus gladiis latronum Thracum fuisse. Pont. lib. iv. Eleg. v. de se:

Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.

Threcus miles pro *Thracus.* sic apud Horatium lib. i. Epist. xvi. in vetustissimo Leidensis Bibliothecae codice scribitur,

——— *ut nec*
Frigidior Threcam nec purior ambiat Hebrus.

non *Thracam.* Ausonius in Tetrastichis Caesarum de Commodo:

Commodus insequitur pugnis maculosus harenat,
Threcio princeps bella movens gladio.

ubi pervetustus codex Vossianus, *Threcidiquo*, pro *Threcidico.* Plura notavimus ad Epist. xix. ỳs. 26. apud Ciceronem lib. i. Officiorum de Alexandro Pheraeo: *In cubiculum veniens, barbarum, & eum quidem notis Threiciis compunctum, destricto gladio jubebat anteire.* quae fere totidem verbis apud Valerium Maximum habes lib. ix. cap. 13. In Ciceronis codicibus nonnullis Langius & Lambinus *Thraeciis* monent legi. atque ita in antiquissimis Curtii libris Franciscus Fabricius se testatur invenisse. Quomodo in Fastis Capitolinis M. Licinius m. f. m. n. Crassus Procos. A. dccxxv. Ex Thræcia et Geteis iv. non. Jul. Ceterum in Valerio Maximo quidam Codices *Thraeis* habent. ex duobus meis unus vulgatam scripturam agnoscit. alter, *Thraiciis.* Legendum ex iisdem illius loci, *Hoc rege inferior Alexander.* non *infelicior*, quod est in vulgatis. *Thraeces* apud Festum. unus Vatic. etiam non male, *nec diri militis ensem.* Sequenti versu, *barbariemque* pro *barbariamque* multi veteres. monui supra lib. iii. El. x. Heins. Alius, *saevi nec militis ensem. insidias, inter Threicia tela* Bernens. & Leidens. *inter tot militis enses* Junian. Heinsii conjectura nimis abit a libris scriptis. nec illud *inter* hic commode inculcatum videtur. *sola nec insidias horret* unus Codex etiam non male, sed ego Combiani codicis lectionem praeferrem:

Sola

Scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
  Cum mecum juncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
  Pïerïdum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa Sororum:
  Et carmen demens carmine laesus amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
  Illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna ferè; tamen haeret in illis;
  Materiam culpae persequiturque suae.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
  Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.

For-

Sola nec insidias hominum, nec Thracia tela.

ita lib. I. & ult. 27.

Nam simul insidiis hominum pelagique labore.

II. Art. Am. 149.

At caret insidiis hominum, quia mitis hirundo.

Burm.

23. *Quis me.*] *Qui* tres libri.

24. *In facto.*] *In* abest uni codici. Heinsius volebat, *in faso.* ut lib. III. XI. 66.

26. *Cum mecum juncti.*] *Adjuncti* multi ex praestantioribus. Forte, *ab juncti.* Heins. *Mecum incerti criminis* Bernens. *&* *mecum* Excerpt. Vossii & Regius.

28. *Pieridum sacris imposuisse manum.*] Mallem cum Juniano codice, qui habet, *imposuisse modum*, hoc modo,

Tunc equidem vellem (quoniam nocitura fuerunt)
Pieridum sacris imposuisse modum.
Sed nunc quid faciam?

ita omnia rite procedunt. vellem me tunc, cum scriberem carmina lasciviora, destitisse à Poëtica, quia erant nocitura, sed nunc, cum jam laesus sim, quid faciam? an Musas & studium Poëtices abjiciam. non possum &c. *modum* vero *imponere* eleganter dicitur. ita Noster lib. XIII. 4. III. XIII. *Debueras illis imposuisse modum.* Livius IV. 24. *&* *temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non posset.* & ita alii. si cui placet tamen defendere illud, *imposuisse manum*, legendum putem, *Tunc equidem nollem &c.* & certe noster *imponere manum* pro adgredi ad aliquid uti solet. ita Ep. IX. 76.

Rasilibus calathis imposuisse manum.

IV. ex Pont. II. 27.

——— *vix sumtae Musa tabellae*
Imponis pigras pene coacta manus.

ibid. VIII. 82.

Atque iisdem studiis imposuisse manum.

Burm.

29. *Vis me tenet ipsa sacrorum.*] *Sororum* sex Veteres. quod placet. hoc est, Musarum. Vide Notas Met. IV. 470. ubi *Sorores* pro Furiis ponuntur. nam ex contextu orationis satis agnosci potest ac deprehendi, de quibus sororibus agatur. duo codices, *vis me tenet ipsa locorum.* Infra lib. IV. El. X. *Aonias sorores.* & lib. V. El. XII. *novem sorores* dixit. Heins.

31. *Gustata.*] *Gratata* Lovan.

33. *Fore.*] *Ferens* Gryph. Ed.

34. *Materiam culpae suae.*] Malim, *curae suae.* hoc est flammae vel amoris. Vide Notas Rem. Am. ℣s. 49. Heins. *Damni sui* Moreti: ut ita *damnosa voluptas* I. ex Pont. X. 33. & ita *damno materiam praebere* II. Met. 213. Burm.

34. *Prosequiturque.*] Naug. *persequiturque suae.* nos malumus, *prosequitur*, quod in Ms. erat & plerisque impressis, & magis videbatur proprium. Agraetius. *Consequimur studio: obsequimur officio: persequimur injuria: prosequimur ordine, assequimur voto.* Bersm. *Prosequitur* scripti aliquot.

39. *In obtutu.*] *In obtuitu* multi scripti & editi. *obtutum* Servii. *obtuitum* tres. vid. Ep. XVIII. 216. *in intuitu* Bernens.

41. *Bacche.*] Phaebas, vates Apollinis. Merul. Non Apollinis sacerdos *Bacche*, sed quae Baccho orgia celebrat, furore correpta. qualis mater Penthei, & similes describuntur III. Met. has dicit Idaeo, id est Phrygio more exululare, & insanire, id est eo more, quo Galli sacerdotes Magnae Matris solent, cum in Ida sacra illius peragunt. Micyll.

42. *Dum stupet Idaeis exululata jugis*] Prim. Politiani, *Idonis.* Lege, *Edonis*, & vide Notas Remed. Amor. ℣s. 593. Superiori versu pro *Bacche*, prim. Vatic. & codex Petri Servii, *Bacchis.* Certe Βακχίδες Aristoteli in Problematis, & Plutarcho eaedem, quae aliis Βάκχαι. Hesychius: *Θυιάς, βακχίς, οἱ δὲ Μαινάς.* hinc mutuatus nomen co-

moe-

Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri:
Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat eſſe malorum;
Praeſentis caſus immemoremque facit.
Utque ſuum Bacchis non ſentit ſaucia vulnus,
Dum ſtupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrſo,
Altior humano ſpiritus ille malo eſt.
Ille nec exſilium, Scythici nec litora ponti,
Ille nec iratos ſentit adeſſe Deos.
Utque ſoporiferae biberem ſi pocula Lethes,
Temporis adverſi ſic mihi ſenſus hebet.

Jure

moediae Plautus, quam *Bacchidas* inſcripſit, ut è prologo, ex Camerarii membranis edito, apparet. *Evantidas* Philemon inſcripſerat. ſed & *Bacchis* nomen virile. ut *Bacchis* Corinthi rex ille, a quo poſteri, & Corinthii demum omnes *Bacchiadae* pro *Idaeis jugis* prim. Polit. prim. Vatic. multique alii cum primis editionibus, *modis.* quomodo Statius Theb. v.

——— veluti Teumeſia Thyas
Rapta Deo, cum ſacra vocant, Idaeaque ſuadet Buxus.

Ceterum *Edonis jugis* amplector prae vulgata lectione, *jugis Idacis.* ſic *Edonus Boreas* Maroni lib. xii. Æneid. *Edonae hyemes* apud Statium & Claudianum. *Edonus Mavortis currus* apud eundem Statium Thebaid. xii. *Edoni ſola Pangaei* apud Senecam Oedipo. & *Edonae Silvae* Hercule Oetaeo. & *Edoni venti* apud Valerium Flaccum. produxit quoque ſecundam ſyllabam Horatius: *Non ego levius Bacchabor Edonis.* quare fruſtra ſunt, qui *Edonius*, pro *Edono* reponunt. In *Edonis* tamen ambigua eſt ſyllaba, quomodo & in *Sidonis.* ſic *matres Edonides omnes* apud Noſtrum lib. xi. Met. & apud Propertium:

Nec minus aſſiduis Edonis laſſa choreis.

cum Lucanus corripuerit:

Edonis Ogygio decurrens plena Lyaeo.

Quo loco Salmaſius Solinianis exercitationibus *Odonis* reponi jubet. eum Odones ſint populus Thraciae. ſed non meminerat Silium quoque Italicum ſecundam ſyllabam corripuiſſe libro iv.

Edonis ut Pangaea ſuper trieteride mota
It juga, & incluſum ſuſpirat pectore Bacchum.

Virgilius in Ciri ſecundam in *Biſtonis* producit:

Saeva velut gelidis Ciconum Biſtonis in oris
Ilave barbaricae Cybeles antiſtita buxe.

Et Apollonius Rhodius Argonaut:

Δέξατο Πιερίῃ Βιστωνίδι κοιρανέοντα.

ita ſecundam in *Macedonia* modo corripiunt, modo producunt Poëtae. de quo Metamorph. xii. ut nihil impediat *Edonios* quoque ſecunda correpta efferri. *Odonis* nomen eſt obſcurum nimis, quam ut eo Thraciam deſignaret Lucanus. Heins. Vide quae collegit induſtria Cl. Drakenborchii noſtri ad Sil. iv. 778.

43. *Sacro mea pectora thyrſo.*] *Viridi thyrſo* prim. Vatican. Rottendorph. alter Polit. & octo alii. Heins.

44. *Ille malo eſt.*] In Leid. erat, *ille loco eſt.* i. Faſt. 299.

Credibile eſt illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.

vide an huc faciat illud Petronii cap. xc. *Saepius Poëtice quam humane locutus es.* & quae illuc notavimus. Burm.

46. *Sentit habere deos.*] *Adeſſe* ſeptem veteres. Forte, *ſentit habetve. habere Deos iratos* ut apud Petronium, *Junonem meam iratam habeam.* Sed diſtichon eſt ſuſpectum. Heins. Non video quid mali commatis ſit in hoc diſticho, ſi modo legas cum veteribus libris, *ſentit adeſſe deos.* ita *adeſſe* ſupra iv. Faſt. 236. vid. ad Val. Flac. iv. 34. pro *Scythici litora ponti.* mallem tamen, *frigora ponti*, de quibus ſemper queritur. ſic i. ex Pont. iii. 37.

Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejus?

ubi etiam *litore* alii, quod male praetulit Heinſius. Burm.

48. *Temporis adverſi ſic mihi ſenſus abeſt*] *Adeſt* Gottorph. Medonianus, *abit.* prim. Vatican. *tempus hebet.* Scribe, *Senſus hebet.* ſic iv. ex Pont. i. 17.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen.

hebet ſenſus apud Ciceronem occurrit, Heins.

 Deat.]

Jure Deas igitur veneror mala noſtra levantes;
  Sollicitae comites ex Helicone fugae:
Et partim pelago, partim veſtigia terrâ,
  Vel rate dignatas, vel pede, noſtra ſequi.
Sint precor hae ſaltem faciles mihi: namque Deorum
  Cetera cum magno Caeſare turba facit.
Meque tot adverſis cumulant, quot litus arenas,
  Quotque fretum piſces, ovaque piſcis habet.
Vere prius flores, aeſtu numerabis ariſtas,
  Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quae toto patior jactatus in orbe,
  Dum miſer Euxini litora laeva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt:
  Huc quoque ſunt noſtras fata ſecuta vias.
Hic quoque cognoſco natalis ſtamina noſtri;
  Stamina de nigro vellere facta mihi.

Ut-

49. *Deas.*] Muſas, lib. I. de Ponto Eleg. VI.

Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.

Lib. III. de Arte:

O ita Phoebe velis, ita vos pia numina Vatum,
Inſignis cornu Bacche, novemque Deae.

In Epiſtola ad Phaonem:

Perque novem juro, numina noſtra, Deas.

Virgilius lib. X.

Pandite nunc Helicona Deae, cantusque movete.

CIOFAN.

50. *Sollicitas comites ex Helicone fugae.*] Appoſitio. id eſt, vos Muſae, quae usque ex Helicone, Boeotiae monte, de meo exſilio ſollicitae eſtis. CIOFAN. *Sollicitae*, rectius quam *ſollicitas*, ut jam emendarunt docti. ita *ſollicitam viam* lib. I. X. 2. & mox ℣ſ 85. *Sollicita ſedes.*

54. *Facit.*] *Faces* Bernenſ. & Regius.

55. *Meque tot adverſis cumulat.*] *Cumulant* nonnulli. HEINS.

57. *Flores.*] *Volucres* alter Polit. repetitum ex I. Art. 271.

59. *Quam mala, quae patior toto jactatus in orbe.*] Eleg. II. lib. I. CIOFAN. *Disjectus* unus. *dejectus* alius.

60. *Dum miſer Euxini littora ſaeva peto.*] *Juſſa* bene Medonianus. niſi quod, *littora laeva* rectius ſcribetur cum Buslidiano. Triſt. I. El. II.

Obligor ut tangam laevi fera littora Ponti.

Pont. lib. IV. Eleg. IX.

Is quoque, quo laevus fuerat ſub praeſide Pontus.

quae & ibi vera lectio. *ſiniſtrum Pontum* alibi non uno loco appellat, & paſſim ad id nomen alludit. HEINS. *Litora ſcaeva* Palat.

61. *Levior fortuna.*] *Melior* Junii codex, ſed nihil opus: eadem diverſitas apud Lucan. VIII. 395.

Sed tua ſors levior, quoniam mors ultima poena.

ita Mss. ante Grotium plerique ediderant, *ſors melior.* eadem varietas inf. lib. V. III. 29. vid. ad Val. Flac. II. 323. *locorum* etiam duo. BURM.

63. *Cognoſco.*] *Cognovi* Palat. & ita edidit Berſmannus. *huc quoque* Bernenſ.

65. *Capitisque pericula narrem.*] Hunc locum exponam Elegia ultima hujus libri. CIOFAN. *Pontique pericula* Junian.

66. *Vera quidem vidi, ſed graviora fide.*] Combianus & unus Vaticanus optime,

Vera quidem, verâ ſed graviora fide.

Vide Notas ad Epiſt. XVI. ℣ſ. 39. HEINS. *Vera quidem fateor* duo. *patior* unus.

68. *Illum.*] *Illi* rectius Gottorph. Junianus, & Moretanus codices. HEINS. *Vivere quam durum eſt* codex Servii.

69. *Quam miſerum eſt porta vitam, muroque tueri, Vixque ſui tutum viribus eſſe loci.*] Lib. V. Eleg. IX.

Vix ope caſtelli defendimur, & tamen intus
Miſta facit Grajis barbara turba metum.

Et Elegia IV. ejusdem lib.

Vixque brevis tutos murus ab hoſte facit.

CIOFAN.

70. *Tutum viribus eſſe loci.*] Aut ſcribe, *turribus:*

Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem, verà sed graviora fide;
Vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
Illi, qui populi semper in ore fuit!
Quam miserum, portà vitam muroque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiae juvenis certamina fugi,
Nec nisi lusurà movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram,
Canitiem galeae subjicioque meam.
Nam dedit è speculà custos ubi signa tumultus;
Induimur trepidà protinus arma manu.
Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
Saevus anhelanti moenia lustrat equo.
Utque rapax pecudem, quae se non texit ovili,
Per sata, per silvas, fertque trahitque lupus,

Sic

bus, aut, quod pro diversa lectione in Combiano erat notatum, *moenibus*. sed alterum praestat. Lucan. lib. VI.

Defendens tutam vel solis turribus urbem:

Trist. v. Eleg. II.

Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.

HEINS. *Moenibus* Bernens. & duo alii.

71. *Aspera militiae juvenis certamina fugi.*] Postquam ex Asia, quam sub M. Varrone petii, reversus sum, juvenis in militiam odium habui. lib. I. Amorum Eleg. XV. idem ait:

Non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,
Praemia militiae pulverulenta sequi.

Ubi addit se nec leges, ut ejus pater cupiebat, ediscere voluisse, nec forum sequi:

Nec me verbosas leges ediscere, nec me
Ingrato voces prostituisse foro.

CIOFAN. *Contagia fugi* Vatican. & alius; non ineleganter.

72. *Nec nisi lusura movimus arma manu.*] Ludendi tantum causa, ut ingenuos decet adolescentes, gladios, & id armorum genus tractavi. CIOF. *Novimus* Leidens. & octo alii.

74. *Meam.*] *Meae* quatuor libri.

76. *Induimus trepida protinus arma manu.*] Combianus longe venustius, *Induimur*. qui Graecismus Nostro valde familiaris. Ausonius Idyll. XXXII.

Ut trabeam pictamque togam mea praemia Consul
Induerer.

Met. XIV. 650. ex veteri libro,

Induitur scalas, lecturum poma putares,

Ibidem, 798.

——— *dum Martius arma*
Induitur miles.

Sic & ibi scribendum puto. HEINS.

78. *Moenia lustrat equo.*] *Cingit* tres scripti apud me, sed non ex melioribus, quomodo & ex Pircheimeriano, quem ego Arondelianum voco, Gronovius Observat. lib. II. cap. 3. Sed vulgata lectio non est sollicitanda. quamquam & altera suas veneres habet. Pont. I. Eleg. II. qui locus huic geminus:

His eques instructus perterrita moenia lustrat,
More lupi pavidas circumeuntis oves.

Virgil. Æn. IX.

Lustrat eques muros, aditumque per avia quaerit.

Silius libro I.

Ipse caput quassans circumlustravit anhelo
Moenia saevus equo.

HEINS.

79. *Usque rapax pecudem.*] *Praedam* pro diversa lectione Gottorphianus. eleganter. hinc *Praedones lupos* vocat Met. X. vox est venatoria. Vide Notas ad Claudiani Fescenina in Nuptias Honorii. Actaeon *praeda suis canibus* dicitur Trist. II. HEINS.

80. *Fertque refertque lupus.*] *Fertque trahitque* primae editiones & praestantiores scripti magno numero, quod mutari non debuit. HEINS. Ita *ferre* & *rapere* Virg. II. Æn. 374.

——— *alii rapiunt incensa feruntque*
Pergama.

ita *ferre & agere* passim obvium apud Livium & alios. vid. praeter illa, quae Heinsius habet, Barth.

ad

Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis reperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, conjectaque vincula collo
Accipit; ut telo virus habente cadit.
Hic ego sollicitae jaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque cui recitem quisquam est mea carmina; nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboque legoque:
Tutaque judicio litera nostra suo est.
Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
An mea Sauromatae scripta Getaeque legent?

Sae-

ad Stat. iv. Theb. 372. & viii. 276. & ita Graecis *Φέρειν καὶ ἄγειν*, apud Homerum, Herodotum, Xenophontem, Polybium & alios. & ex hujus formulae notitia cum Cluverius lib. Ital. Antiq. cap. 7. pag. 1192. in Strabonis loco *Πορθοῦντες τὴν Καμπανίαν* vertisset, *cum egissent tulissentque Campaniam*, Holstenius, in notis ad illum, voluit Criticum agere in alieno opere, & scribi jussit, *vastassent*. Burm.

81. *Sic si quem.*] *Sic quoque quem nondum* Junian.

81. *Portarum sede receptum.*] *Portarum sepe* pro diversa lectione Rottendorph. Moret. Barberin. & Medon. optime. *sepem* pro *septo* dixit. Varro certe lib. i. de Re Rustica *sepem*, *septum* & *sepimentum* parum inter se differre ostendit: *cui sepimentum est, quod virgultis solet objeri, sepes ex agresti ligno.* Pacuvius Dulorelte: *Nam te in tenebrica sepe lacerabo fame Clausum.* Vide Notas Met. iv. ℣. 89. Heins.

82. *Hostis babet.*] *Agit* longe elegantius multi ex antiquis. hoc est quod supra dixerat, *fertque trahitque. agere* & *ferre* frequenter conjungunt historici. apud quos etiam obvium *agere praedam*, *agere captivos* & similia Trist. v. Eleg. x.

Cum minime credas, ut avis, densissimus hostis
Advolat, & praedam vix bene visus agit:

Seneca Medea Act. iii. ex optimo codice Mediceo,

Ex opibus illis, quas procul raptas Scythae
Usque à perustis Indiae populis agunt.

Vulgati, *petunt.* Heins.

83. *Conjectaque.*] *Injectaque* Just. Bernens. & ita edidit Bersm. *collectaque* Putean. & Lov. *dejectaque* alius. *conjunctaque* Leidens.

84. *Telo virus habente perit.*] *Cadit* Junian. & pro diversa lectione Gottorph. & Rottendorph. supra lib. iii.

Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.

Fastor. v.

Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

Heins.

85. *Sollicitae.*] In Francof. erat, *Sarmaticae jaceo novus incola gentis.* in Vossiano, *sic ego? Jaceo novus incola terrae* Putean. *nimis incola* Polit. & Medic. *munus* Vatic. prim. corrupte. *incola caedis* Leidensis. Francius conjiciebat, *vetus incola sedis*, ut alibi se *non novum incolam* vocat initio Ponticorum. sed plus temporis abierat, cum illa scriberet, & inde probatur hic debere legi, *novus*, quia ibi dicit jam se non novum esse incolam, ut ante se vocaverat. Burm.

86. *Fati tempore lenta mei.*] *Longa* scripti plerique. Heins. Vid. Bentl. ad Horat. i. Epist. i. 21.

88. *Musa.*] *Digna* codex Gallicanus unus.

89. *Recitem.*] *Referam* Micylli & Gryph. quod ineptum judicat Bersmannus. mox, *auribus excipiat* unus Gallicanus, & ita conjecerat Francius.

91. *Ipse mihi (quid enim, &c.*] Quod lego ac compono, meo judicio examinandum permitto. Careo enim amicis, quorum cum Romae essem, in meis carminibus corrigendis judicio uti solitus sum. Eos autem Poëtas, qui aliorum judicium in suis emendandis carminibus requirerent, laudat Cicero lib. i. Offic. cujus haec sunt verba. *Ut Pictores, & ii, qui signa fabricantur, & veri Poëtae, suum quisque opus a vulgo considerari vult, ut si quid reprehensum sit a pluribus, id corrigatur: hique secum & cum aliis, quid in eo peccatum sit exquirunt: sic aliorum judicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda, & corrigenda sunt.* Ciofan.

92. Tu-

Saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae,
  Humidaque est fletu litera facta meo.
Corque vetusta meum, tamquam nova, vulnera sentit;
  Inque sinum moestae labitur imber aquae.
Cum vice mutatà quid sim fuerimque recordor,
  Et tulerit quo me casus, & unde, subit;
Saepe manus demens, studiis irata malignis,
  Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa supersunt,
  Cum veniâ facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora, carmen
  Interdicta mihi consule Roma boni.

92. *Tutaque judicio.*] In uno Heinsii erat;

Totaque judicio litera facta meo.

vel *suo.* sed haec ex ℣s. 96. repetita.

93. *Cui nunc haec cura laborat?*] *Mea cura* quinque. Puto, *ea cura*, vel, quod malim,

——— *Cui nunc mea Musa, laborat?*
Anne ea Sauromatae scripta Getaeque legent?

HEINS. *Mea musa laborat* erat in Gottorph. & Moreti. mox, *legant* Leidens. Francius malebat, *an tua.*

95. *Me sunt scribente.*] *Sunt me prohibente* Bern.

97. *Vulnera norit.*] Rectius in quibusdam, *sentit.* NAUGER. *Novit* plurimi. *noscit* Putean.

99. *Qui sim fuerimque recordor.*] Alii, *quis.* sed Hafniensis & Vossianus, *quid sim.* ut Met. II. *Quid fuerim quid simque vide.* Supra Trist. lib. III. ex antiquis codicibus. *Non sum ego quod fueram.* atque ita passim. Vide Notas ad Epist. Medeae ℣s. 13. HEINS. *Dum vice* multi scripti & editi.

101. *Studiis irata sibique.*] *Irata malignis* rectius Hamburg. & quinque alii scripti. Sequenti versu, *rogos*, pro *focos*, multi veteres. nil muto. HEINS. Francius volebat etiam pro *carmina*, *crimina nostra*, quae voces passim in his libris mutantur.

103. *Atque ea de multis.*] *Atque ita* Barberin, Putean. & Busld. recte. *ea* enim ferri non potest, cum *ista* sequatur. supra lib. II. *Atque ita divellit.* Epist. Leandri, *Atque ita contatus.* Neque aliter passim Noster. HEINS. In Francof. erat, *quare ita. atque eadem multis* Regius & Serv.

105. *Mea tempora.*] Vide Elegiam I. libri item I. carmen. CIOFAN.

106. *Interdicta mihi consule Roma boni.*] Lib. III. de Ponto Eleg. IIX.

Tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

Seneca de Beneficiis lib. I. *Hoc munus rogo, qualecunque est, boni consulas.* CIOFAN.

ELEGIA II.

JAm fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
  Victa potes flexo procubuisse genu:

Al-

1. *Jam fera Caesaribus Germania.*] De Tiberii expeditione intelligendum, non Drusi. Nam hic aliquot annis ante in Germanis perierat, quam Poëta relegatus fuit. Tiberius autem proximo post cladem Varianam anno, ut Suetonius autor est, contra Germanos profectus est: ubi biennium commoratus, ac praeliis aliquot factis, Romam rediit, ad agendum triumphum, quem eodem anno, quo Varus occisus est, de Dalmatis & toto Illyrio meruerat: sed tum ob cladem à Germanis acceptam moesta urbe distulerat: qui triumphus quarto à clade Variana anno actus est, ut ex eodem Sueton. apparet, eum totidem jam annos Poëta in exilio fuisset. Nam lib. de Ponto I. Eleg. s. *Ut careo vobis*, inquit, *Scythicas detrusus in oras*, *Quattuor autumnos Pleias orta facit.* Et mox lib. 2. Eleg. I. triumphum eum, de quo modo diximus, describit. Ceterum ut hoc addamus hoc loco, sciendum, de tribus triumphis meminisse Poëtam in his, & quos de Ponto inscripsit libris. Ex quibus primus hic, de quo hac Elegia, & item superiore illa, lib. proximo mentionem facit, actus,

Altaque velentur fortaſſe Palatia ſertis;
 Turaque in igne ſonent, inficiantque diem;
Candidaque adductâ collum percuſſa ſecuri
 Victima purpureo ſanguine tinguat humum:
Donaque amicorum templis promiſſa Deorum
 Reddere victores Caeſar uterque parent:
Et qui Caeſareo juvenes ſub nomine creſcunt,
 Perpetuo terras ut domus iſta regat:
Cumque bonis nuribus pro ſoſpite Livia nato
 Munera det meritis, ſaepe datura, Deis:
Et pariter matres, & quae ſine crimine caſtos
 Perpetuâ ſervant virginitate focos.

Plebs

actus, aut etiam partus non fuit, ſed opinione ac ſpe tantum conceptus, quod cum longe à Roma abeſſet, eoque quae illic fierent certo ſcire non poſſet: & tamen à Caeſare, Tiberio puta, ut ſupra meminimus, expeditionem in Germaniam eſſe factam audiſſet, ſperabat Germanos pro reliqua Auguſti fortuna ac felicitate, vinci atque domari poſſe, eoque omnem etiam operam impenſuros eſſe Caeſares, ad cladem & ignominiam ſuperiorem abolendam. Quod tamen illo tum tempore à Tiberio factum non fuit, ſed poſtea à Germanico, quarto demum anno poſt exceſſum Auguſti, ut Strabo & Tacitus meminere. Secundus triumphus is eſt, quem Tiberius de Illyricis egit: cujus mentio fit in lib. de Ponto 2. Eleg. 1. & 11. & tertio Eleg. IV. idque vel ex eo certum, quod lib. 2. Eleg. 11. ait, *Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti Subdita montanae brachia Dalmatiae.* Tertius autem eſt, qui cum à Tiberio, vivo Auguſto, ut Poeta ſperarat, de Germanis agi debuiſſet, aut etiam, ut ipſe ait, potuiſſet, extracto bello, & Tiberio Romam reverſo, à Germanico, qui in Tiberii locum, ab Auguſto adhuc vivo, ſed morti tamen proximo, legionibus octo apud Rhenum, ut Tacitus autor eſt, impoſitus fuerat, tandem quarto Tiberii anno actus eſt: quo tempore Poeta jam mortuus fuiſſe videtur, quippe cum hujus triumphi non aliter quam vaticinantis modo meminerit, praedicendo ſcilicet Germanico, eodem modo ipſum de Germanis triumphaturum, ut Tiberius de Dalmatis & Illyricis triumphaſſet. Quanquam idem triumphus Germanico, biennio fere ante quam actus eſt, decretus à ſenatu fuerit, videlicet Coſſ. Druſo & C. Norbano: cum ille, Coſſ. L. Pomponio, quem Poeta Graecini fratrem infra dicere videtur, & C. Caelio, ſive ut alii, Caecilio, tandem triumpharit. Inter quos Coſſ. & ſuperiores, Siſenna Statilius & L. Libo interceſſerunt, autore Tacito. Haec verboſius aliquanto hic addidi, ut uno loco totam rem abſolverem, neque eadem toties repetenda foret. Ut igitur ad verſus, & ad ipſa verba redeamus, *Jam fera Caeſaribus Germania*, inquit, *poteſt*, ut reliquus totus orbis, *victa ſuccubuiſſe*, *flexo genu*: hoc eſt, domita eſſe, κατὰ προσωποποιίαν. Caeſares autem, Auguſtum & Tiberium intellige. Quanquam & Germanicus iiſdem fere temporibus in familiam Caeſarum aſcitus fuit, per adoptionem Tiberii, juſſu Auguſti. MICYLL.

1. *Fera Germania.*] Sic lib. II. de Ponto Elegia IIX.

Sic fera quam primum pavide Germania vultu
 Ante triumphantes ſerva feratur equos.

Et Manilius libro primo:

Extremas medo per gentes ut foedere rupto
Cum fera ductorem rapuit Germania Varum.

& Horat. in Epod. ode XVI.

Nec fera caerulea domuit Germania pube.

CIOFAN.

2. *Victa poteſt.*] *Potes* Hamburg. & tres alii. HEINS. Praefertem etiam cum quinque codicibus, *precubuiſſe.* ut reſpiciat ad habitum, quo victi reges & gentes in nummis flexo genu procumbunt. ſic in nummis Domitiani Germania, & Sarmatia procumbit, porrigens illa ſcutum, haec ſigna. vid. Tab. Arſch. XXXI. 12. & 14. & Parthus ſigna reddens flexo genu ibid. Tab. XIII. n. 11. *procumbere* vero verbum ſupplicum. ut II. ex Pont. 2.

Nec licet ante ipſos precubuiſſe Deos.

vid. Epiſt. IX. 82. XII. 186. I. Met. 187. & alibi. ita in alia re eandem in his verbis varietatem notavimus lib. III. Triſt. IV. 2. *ſuppeſuiſſe* Vatic. BURM.

3. *Altaque velantur.*] *Velentur*, & mox, *ſonent* & *inficiantque* meliores ſcripti. HEINS. *Vallantur* Polit. & Voſſii.

5. *Candidaque adducta collum percuſſa ſecuri Victima purpureo ſanguine tingit humum.*] Haec eſt vera & germana lectio, quam & veteres libri, & excuſi quidam habent. lib. I. Faſt.

Victi-

Plebs pia, cumque piâ laetentur Plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longe non nisi parva venit.
Ergo omnis poterit populus spectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captiva Reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore versos,
Terribiles aliis, immemoresque sui.

Quo-

Victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur:
Hostibus à domitis hostia nomen habet.

CIOFAN. *Tingat* cum prim. Vatic. multi alii, *pulset*. quod Gronovio placebat Obs. lib. I. cap. 13. mox *parent* pro *parunt* cum Hamburg. & uno Italico. HEINS. *Tinguat* sine dubio melius convenit τῷ *sanguine*, quam *pulset*. ita Fast. VI. 82.

Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.

In Ibide 368.

Ipse sue melius sanguine tinxit humum.

& alibi millies. BURM.

9. *Et qui Caesaree juvenes sub nomine gaudent.*] Ego Cajum & Lucium Agrippae filios ex Julia, quorum alter jam ante Massiliae, cum ad Hispanicos exercitus iret: alter, cum ex Armenia remearet, diem obierat, haudquaquam intelligendos censeo: sed Germanicum Drusi filium, & Drusum Tiberii, ex Agrippina, seu Vipsania, ut à Tacito lib. III. vocatur, natum, qui & ipsi jam Caesares dicebantur: alter germanus Tiberii filius, alter adoptivus, ut supra quoque dictum. Et huc videtur etiam facere, quod de nuribus mox meminit, quas ego non Tiberii aut Drusi uxores accipio, cum Tiberii quae erat, Julia videlicet, Augusti filia, jam relegata esset: sed Germanici & Drusi junioris, quorum alteri Agrippina Juliae & Agrippae filia: alteri Germanici soror Livia, nupta erat, ut ex Taciti libro primo & secundo manifestum est. Dicuntur autem nurus non tantum à parentibus, sed & ab avis. MICYLL. Unde illud *gaudent* venerit in notas Micylli nescio, ipse, ut omnes aliae editiones, in sua expressit, *crescunt*.

12. *Meritis deis.*] Sic paulo infra in hac ipsa Elegia:

Et dabitur merito laurea vota Jovi.

Et supra lib. I. Eleg. X.

Haec si contigerint, meritae cadet agna Minervae.

CIOFAN. *Dei* meliores. recte. & mox, *laetetur* pro *laetutur* iidem. duo tamen, *laetantur*. Scribe, *laetentur*. HEINS. Vid. ad I Met. 310.

13. *Et pariter matres.*] Malo, *Dent pariter*. quae repetitio sensum erigit. HEINS.

14. *Servunt.*] *Subeunt* Bernens.

15. *Plebs pia, cumque pia.*] Notanda est traductio similis illi Catullianae in Epithalam.

Bonu cum bona
Nubit alite virgo.

atque familiaris est illa species τῆς πολυλογίας etiam Plauto. BERSM.

18. *Non nisi parva venit.*] Scribe, *tarda venit*. nam *parva* paulo ante praecesserat. Possit & *sera* legi, vel, *rara*. sed prima conjectura magis arridet. HEINS. Ita apud Virgil. XI. 430. *nec tarda sequetur Gloria*. ubi alii etiam, *parva*. sed contra codices nihil muto. nam minuitur fama longinquitate locorum. ita lib. III. XII. 44.

Et fieri famae parsque gradusque potest.

& sic *malignam* vocat Epist. XVI. 144. & contra *ingentem famam* dixit Val. Flac. VI. 9. Francius *parca* volebat BURM.

20. *Cumque ducum titulis oppida capta leget.*] Lib. II. de Ponto Elegia I. de hoc ipso triumpho:

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.

Propertius lib. & Elegia III.

—— & titulis oppida capta legam.

CIOFAN. *Oppida scripta* Mss. Zinzerling. in Diatribe priore pag. 190. *maenia capta* Excerpt. Vossii.

21. *Vinclaque captiva reges cervice gerentes.*] Quos è Germanis reges à Druso captos, atque in triumphum *ductos* dicit? nullos plane. Itaque Ovidium de aliis triumphis, in quibus reges, cum ipse Romae esset, ducti erant, quorum hunc similem nunc describit, loqui existimo. Sic enim Drusi virtutem magis extollit. Germania autem, ut ex Floro constat, magis turpiter amissa, quam gloriose acquisita est. Quod bellum anno ab urbe condita DCCXLIV. gestum esse alii notant. male ut puto. verum ipsi viderint. Atque eam, quam exposui, veram esse hujus carminis sententiam docet hic Noster libro secundo de Ponto Elegia superius citata. ubi ita est:

Totque tulisse duces captivos addita collis
Vincula, paene hostes quot satis esse fuit.

Vel posuit *reges* pro ducibus, ut apud Manilium lib.

Quorum pars cauſſas, & res, & nomina quaeret:
Pars referet, quamvis noverit ipſa parum:
Is, qui Sidonio fulget ſublimis in oſtro,
Dux fuerat belli: Proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miſerabile figit,
Non iſto vultu, cum tulit arma, fuit.

Ille

lib. ſecundo: *Et quinquaginta regum &c.* Supereſt, ut hoc loco paucis comprehendam triumphandi morem, quo utebantur Romani. Ornabantur victores corona laurea, in aurato curru, quem quattuor equi albi uno ordine traherent; ſedebat imperator: quem quidem currum praecedebat Senatus; ſubſequebatur populus, & milites: ante victoris autem currum poſt Senatum ibant victi, ferream catenam collo gerentes; in aedem Jovis, quae erat in Capitolio, ad cujus radicem ſervis relictis, aſcendebant. Is autem, qui triumpharet de tauris in Capitolio ſacrificabat, ſicut de ovibus is, qui ovaret. CIOFAN.

21. *Cervice gerentes.*] *Ferentes* multi. ut II. ex Pont. I. 43. ſed *gementes* liber Combii.

23. *Aliis pro tempore verſos.*] Hoc eſt mutatos, & dejectos. Malim tamen, *maeſtos.* HEINS. *Verſos* retineo, id eſt alios, atque in proſpera fortuna erant. ſic Senec. de Ira I. cap. I. inter indicia iraſcentium ponit, *colorem verſum.* Noſter IV. Met. 131. *verſam formam.* & ita *vertere* pro mutare dixit Horat. I. Od. 35. *Superbos vertere funeribus triumphos.* ita *diſſimilis ſui* XI. Met. 273. id eſt verſo vultu in moeſtitiam. ubi vid. & ad III. Triſt. V. II. BURM.

24. *Terribiles.*] Nobis copulae, (*Terribileſque*) repetitio placuit, quae erat in noſtro codice, & Tibullo uſitata eſt. BERSM. *Terribileſque*, unus Heinſii.

25. *Et res & nomina quaeret.*] *Et regum nomina* Hamburgenſis. Forte, *& regna & nomina*, vel, *& geſta & nomina.* pro *cauſas* etiam *auſus*, vel quid tale videtur reponendum. HEINS. Ego nihil mutarem, niſi pro *cauſſas* legerem libenter, *caſus*, quae voces frequentiſſime confuſae apud Noſtrum. vid. IV. Faſt. 817. & alibi. *caſus*, bellorum viciſſitudines, *res*, praelia & res bello geſtas, *nomina* captivorum. illud *regum nomina* librarius, ut ſaepe jam animadverti, tranſtulit ex lib. I. Art. Am. 219. in Lovan. erat, *pars curas.* ſi *cauſſas* retinendum eſt, bellorum cauſſas intellige & *res* proelia; & quae alia geſta ſunt hoc bello. BURM.

26. *Noverit illa.*] *Ipſa* rectius unus Mediceus, & *Is* pro *His* Medonianus verſu proximo. HEINS. *Hic homo Sidonio* Bernenſ.

28. *Fuerat.*] *Fuerit* Servii.

29. *Lumen miſerabile fixit.*] *Figit* multi. HEINS. *In humum* duo. *non triſti vultu* Micyll. Gryph. & alii. *non illo* Bernenſ.

32. *Fuit.*] *Dedit* Gryph. male. vid. Epiſt. XVIII. 168.

33. *Illuſit fraude.*] Decepit. legitur etiam, *concluſit*, MERUL. Primae editiones & ſcripti quidam, *illuſit.* HEINS. *Inluſit* Francof. & optimi plures.

34. *Squallida prolixis qui tegit ora comis.*] Veterum plurimi, *demiſſis*, vel *dimiſſis.* prim. Vatic. & ſex alii, *promiſſis.* quod verum eſt. ſic de Gallis Livius lib. VIII. Bello Maced. *Procera corpora, promiſſae & rutilatae comae, vaſta ſcuta, praelongi gladii.* Vide Feſtum in *promiſſum capillum.* pari modo & *immittere capillum*, & *demittere*, & *ſubmittere* dicebant. de quibus actum copioſe Metamorph. VI. ℣ſ. 168. Faſt. I. 259.

Ille manu mulcens promiſſam ad pectora barbam.

ita enim ſcripti nonnulli, quamquam vulgatum *propexam barbam* minime loco movendum eſt. Virgil. Ecl. VIII.

Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba.

quae ſcriptura in optimis membranis exſtat. in vulgatis nonnullis, *prolixaque.* tertio Æneidos habes,

—— dira illuvies immiſſaque barba.

Tacitus Annalium ſecundo: *Ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbamque promitteret.* HEINS. *Diffuſis* Unus. *permixtis* alius. *promiſſis* Servii. *aſpera* Bernenſ. & alius.

35. *Illo qui ſequitur, dicunt mactata miniſtra, Saepe recuſanti corpora capta deo, &c.*] Videtur hoc loco Poëta ad ea alludere, quae apud Tacitum referuntur lib. primo cap. 61. de ingreſſu Germanici in ſaltum Teutoburgenſem, & de facie locorum, circa quae Varus cum legionibus ſuis occiſus fuerat. Quae quia non parum ad hunc locum recte intelligendum conducunt, ipſa verba illius huc apponam. *Igitur cupido*, inquit, *Caeſarem invadit ſolvendi ſuprema militibus ducique: permoto ad miſerationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob caſus bellorum, & ſortem hominum: praemiſſo Caecinna, ut occulta ſaltuum ſcrutaretur, ponteſque & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret. Incedunt moeſtos locos, viſuque ac memoria deformes. Prima Vari caſtra lato ambitu, & dimenſis principiis trium legio-*

num

Ille ferox, oculis & adhuc hostilibus ardens,
Hortator pugnae consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squalida promissis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
Saepe recusanti corpora capta Deo.

Hic

num manus ostentabant. Dein semiruto vallo, humili fossa accisae jam reliquiae consedisse intelligebantur. Medio campi albentia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disjecta vel aggerata. Adjacebant fragmina telorum, equorumque artus. simul truncis arborum antefixa ora. lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant. Et cladis ejus superstites pugnam aut vincula elapsi referebant, hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas. primum ubi vulnus Varo adactum, ubi infelici dextera & suo ictu mortem invenerit. quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captivis, quae scrobes, utque signis & aquilis per superbiam illuserit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo noscente, alienas reliquias an suorum humo tegeret, omnes ut conjunctos, ut consanguineos, aucta in hostem ira, moesti simul & infensi condebant. De diis autem Germanorum, & quibus iidem sacrificare soliti fuerint, idem Tacitus in libello de Moribus Germanorum in hunc modum scribit: *Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem & Martem concessis animalibus placant. Pars Suevorum & Isidi sacrificat. Unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi: nisi quod signum ipsum in modum liburnae figuratum, docet advectam religionem. Ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine coelestium arbitrantur. Lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus appellant secretum illud, quod sola reverentia vident.* Haec Tacitus. quae eo huc addenda putavi, quod magis proprie ad hunc locum pertinere viderentur, quam quae à Merula de Teutate & ceteris, non Germanorum, sed Gallorum numinibus citantur. Porro quia & de captivis hoc loco mentionem facit Poëta, non abs re fuerit Strabonis locum ex libro septimo adjicere: ubi nobiliores illorum recensentur, qui in triumpho Germanico, eo scilicet, quem Germanicus postea egit, Ovidius autem hic à Tiberio agendum describit, ducti fuerunt. Verba Strabonis ita habent: *Ἤρξαντο δὲ τοῦ πολέμου Σύγαμβροι, πλησίον οἰκοῦντες τοῦ Ῥήνου, Μίλωνα ἔχοντες ἡγεμόνα· κἀκεῖθεν ἤδη διέτεινον ἄλλοτ' ἄλλοι, δυναστεύοντες καὶ καταλυόμενοι, πάλιν δ' ἀφιστάμενοι, προδιδόντες καὶ τὰ ὅμηρα, καὶ τὰς πίστεις· πρὸς οὓς ἡ μὲν ἀπιστία μέγα ὄφελος· οἱ δὲ πιστευθέντες τὰ μέγιστα κατέβλαψαν· καθάπερ οἱ Χηροῦσκοι καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι, παρ' οἷς τὰ τρία τάγματα Ῥωμαίων, μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Οὐάρου Κυιντιλλίου παρασπονδηθέντα ἀπώλετο ἐν ἐνέδραις· ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον· ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα, καὶ γυναικῶν, Σεγιμοῦντός τε ὁ Σεγέστου υἱὸς Χηρούσκων ἡγεμών, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δὲ Ἀρμενίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις, ἐν τῇ πρὸς Οὔαρον Κυιντίλλιον παρασπονδήσει. καὶ νῦν ἔτι συνέχοντος τὸν πόλεμον, ὄνομα Θουσνέλδα, καὶ υἱὸς τριετὴς Θουμελικός. ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγομήρου υἱός, τοῦ Χηρούσκων ἡγεμόνος, καὶ γυνὴ τούτου Ῥάμις, Οὐκρομήρου θυγάτηρ ἡγεμόνος Χάττων· καὶ Θευδόριξ Βαιτόριγος, τοῦ Μέλωνος ἀδελφοῦ υἱός. Σύγαμβρος· Αἰγέστης δὲ ὁ πενθερὸς τοῦ Ἀρμενίου, καὶ ἐξ ἀρχῆς διέστη πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ· καὶ λαβὼν καιρὸν ηὐτομόλησε, καὶ τῷ θριάμβῳ παρῆν τῶν φιλτάτων ἐν τιμῇ ἀγόμενος· ἐπομπεύθη δὲ καὶ Λίβους τῶν Χάττων ἱερεύς, καὶ ἄλλα δὲ σώματα ἐπομπεύθη ἐκ τῶν πεπορθημένων ἐθνῶν*, &c. Ex his igitur verbis apparet, quemnam sacerdotem, & quos alios captivos potissimum intellexerit Poëta, nempe hos modo recensitos, quorum nomina statim post cladem Varianam Romam delata fuisse credibile est, tametsi ipsi nequaquam adhuc dum capti essent: atque inde Ovidium scriptionis hujus argumentum sumpsisse. Fuerunt autem (ut hoc quoque *πάρεργον* addamus) plerique illi à Strabone numerati, proditione Segestis, ad quem una cum uxore Arminii, illius filia, tunc etiam gravida, confluxerant, capti, id quod ex Tacito apparet, qui Segestem dicit Romanos ultro accersisse, tanquam a diversa factione obsessum. Deinde & filium Segmundum, legationis specie ad Germanicum in castra misisse. à quo primum benigne exceptus, mox in Gallicam ripam traductus fuerit, ubi una cum patruele Saegimeri filio asservatus, ac postea in triumpho (ut Strabo hic indicat) ductus fuit. Quod eo addendum existimavi, ne quis putet tot praeclaros ac nobiles viros, virtute magis quam perfidia ac fraude suorum captos, & in servitutem abductos. Quod idem & de Arminio Tacitus tradit, dolo propinquorum (ut ipse ait) caeso, cum Germaniam à servitute & dominatione Romanorum duodecimum jam annum liberasset. MICYLL.

36. *Recusanti.*] *Renisenti* Vatic. pro *renitenti.*

37. *Hic*

Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes,
 Plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
 Quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulvâ,
 Decolor ipse suo sanguine, Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
 Et Ducis invicti sub pede moesta sedet.
Collaque Romanae praebens animosa securi
 Vincula fert illà, quâ tulit arma manu.
Hos super in curru, Caesar, victore veheris
 Purpureus populi rite per ora tui:

Quâ-

37. *Hic lacus.*] *Hic locus* Lovan. & septem alii. *hic locus*, *hi montes*, *&* *tot* Bernens.

40. *Quae bonà progenies digna parente fuit.*] Tres, *Qui.* quatuor, *Quo.* versus corruptus. Τὸ *bona*, ut supra, *Cumque bonis moribus.* Scribe, *Quae tulit.* ut ad nomen Germanici respiciat, qui Drusi filius. idque jam occupasse & praemonuisse video Tanaquillum Fabrum in Epistolis nuper editis lib. I. Ep. 40. cui loci hujus restituti gloriam cedo. potest &, *Quae bene tulit*, hoc est, jure tulit. qui loquendi modus Nasoni perquam familiaris. Heins. Non damno hanc correctionem, sed tamen illud *bona* vel *bene*, hic non placet, nec ad τὸ *progenies* referrem, sed ad *cognomina*: quare legerem,

Quae nova progenies digna parente tulit.

quia novum nomen *Germanici* primus Drusus meruit, digna progenies Livia matre sua. nam ante Drusum nemo de Germanis vel triumphaverat, vel nomen retulerat, quo passim respicit auctor Elegiae in Drusum. vid. vs. 338, 391, 457. *novus* vero & *bonus* centies a librariis permutata. vid. Remed. Amor. 567. Burm.

41. *Cornibus hic fractis.*] *Infractis* duo veteres. Claudianus de Rheno:

Cornibus infractis adeo mitescere cogit.

Noster Metam. IX.

——— rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit.

vide annotata Met. III. vs. 84. *Infracti adverso Marte Latini* apud Virgil. & *erit* pro *erat* prim. Polit. ac duo alii. Heins.

41. *Viridi male tectus ab ulva.*] Non coronatum ulva intelligit poëta, sed delitescentem, quasi prae formidine, eo quod jam victus, & ab hoste captus esset. Hac autem specie, sive imagine pingebantur, cum ante currum in triumpho ceterorum captivorum modo gestabantur, quo pacto & de Germaniae simulacro intelligendum. Micyll. *Tutus ab ulva* unus. *tectus in herba* Bersm. *ab aula* prim. Editio.

42. *Decolor.*] *Discolor* Gottorph. & unus Medic. vid. ad Epist. IX. 4.

43. *Passis.*] *Sparsis* plurimi.

44. *Moesta sedet.*] *Jacet* Lovaniensis & quinque alii. male: nam & in nummis gentes victae, & captae sedentium habitu conspiciuntur, ut in nummis Domitiani, ubi Germania & Sarmatia victa videntur. & Judaea, in nummis Titi. Burm.

47. *Veheris.*] *Traheris* Putean. & tres alii.

50. *Undique jactato flore tegente vias.*] Mos erat, ut in ea via, per quam triumphantes irent, flores jacerentur. lib. II. de Ponto Elegia I.

Quaque ieris felix adjectum plausibus omen,
Saxaque roratis erubuisse rosis.

Et lib. I. Amor. Eleg. II. de se à Cupidine jam victo:

Laeta triumphanti de summo mater olympo
Plaudet, & appositas sparget in ora rosas.

Ciofan.

50. *Tempora Phoebaea lauro cingetur, ioque Miles io magna voce triumphe canet.*] Imperatores, ducesve, qui de victis hostibus triumpharent, caput lauro ornabant: militesque, qui currum subsequebantur, *Iö triumphe* canebant: Tibul. lib. II. El. VI.

Ipse gerens laurus, lauro devinctus agresti
Miles Io magna voce triumphe canet.

Horatius in Epodo Oda IX.

Iö triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boves.
Io triumphe, nec Jugurthino parem
Bello reportasti ducem.

Martialis lib. VII.

Rursus Iö magnos clamat tibi Roma triumphos.

Ad

Quâque ibis manibus circumplaudêre tuorum;
  Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phoebeâ lauro cingetur; Iöque,
  Miles, Iö, magnâ voce, Triumphe, canet.
Ipse sono plausuque simul fremituque canentum
  Quadrijugos cernes saepe resistere equos.
Inde petes arcem, delubra faventia votis.
  Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Haec ego submotus, quà possum, mente videbo:
  Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immensas spatiatur libera terras:
  In coelum celeri pervenit illa fuga.

Illa

Ad hunc autem morem allusit poëta noster lib. I. Metamorph. his verbis de lauro:

Tu ducibus laetis aderis, cum laeta triumphum
Vox canet.

Quare laurus in triumpho adhiberetur, audiendus est Festus Pompejus. *Laureati*, inquit, *milites subsequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati à caede humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat; vel quod medicamento siccissima sit.* Consulendus est & Plinius lib. XV. cap. ultimo, ubi hanc, quam ille adfert, opinionem, quod in suffitionibus adhiberetur, improbat; eamque Massurio adscribit. CIOFAN. Lege, *cingetur*, & refer ad militem laureatum. Poterat alioquin *cingeris* dixisse. hanc conjecturam confirmat Arondelianus liber, quem, dum haec eduntur, serus nunc consulo. HEINS.

53. *Fremituque canentis Quadrijuges cernes saepe resistere equos.*] Lib. Vat. & quidam impressi, *fremituque calentes Quadrijuges.* Maffei vero, *fremituque canentum Quadrijuges cernes.* Rectius, ut puto. CIOFAN. Magis placet, quod in aliis extat, *Ipse sono, plausuque simul, fremituque canentum, Quadrijugos cernes saepe resistere equos.* Et ita Palatinus. D. HEINS. *Canentum* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & sex alii. recte. duo, *canentes.* Combianus non male, *paventes.* HEINS.

54. *Resistere equos.*] Propertii aemulatio. qui lib. III. III. 14.

Qua videam, spoliis onerato Caesaris axe,
  Ad vulgi plausus saepe resistere equos.

quae elisio in fine versus ipsam rem ob oculos praepingit, observante egregio Broukhusio. *Quadrijuges* est in Gryph. Edit. & aliis & quinque libris & Bernensi. BURM.

55. *Inde petes arcem & delubra.*] Tolle τὸ & cum septem scriptis; familiaris Nostro appositio. sic infra Eleg. IV. ex antiquis libris,

Haec regio, magni penetralia mundi. HEINS.

55. *Petes.*] *Petent* Servii, Bern. & tres. *petunt* tres alii.

56. *Laurea vota Jovi.*] *Vitta* uterque Polit. prim. Pal. multique alii. Vide Notas ad lib. II. Fast. ѷſ. 30. prim. Vatic. *laurea juncta.* Junianus & Putean. *laurea serta.* Trist. II.

Ponet & in nitida laurea serta comâ.

Pont. III. Eleg. IV.

Quid mirum, sertis exhausto floribus horto,
  Si duce non facta est digna corona suo?

Ita vetus codex. Lucanus lib. X.

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Propertius lib. II. Eleg. XXXIII.

Cum tua praependent demissae in pocula sertae.

coronas subintellige. ita enim Carisius legit. & vetustus codex, quo Neapoli sum usus. non *tua serta.* in catalectis Pithoei vetus poëta de mensibus:

Ecce coloratos ostentat Julius artus,
  Crines cui rutilos florea serta legit.

Cornelius Severus:

Huc ades Aonia crinem circumdata serta?

in veteri inscriptione apud Gruterum in magno opere pag. MXXXIV.

Jam tibi lac Cybeles sint & rosa grata Diones,
Et flores grati Nymphis, & lilia serta.

Apulejus libro Miles. II. *Jacta rosa serta, & rosa soluta intuberante.* libro I. *Floribus, sertis, & solutis apprecantur.* Lib. X. *Horae calathis floris serti & soluti Deam propitiantes.* Hic tamen τὸ *laurea vota* non temere in aliam lectionem mutandum. HEINS. In Francofurtensi erat, *Laurea tenera*, sub quo aliud quid latere suspicor. in aliis erat, *multa, mota, victa, juncta, nota*, quod ultimum non malum videbatur Heinsio, ut aduletur Augusto, qui saepe Jovi laurum dederat. BURM.

58. *Jus habet.*] Melius forte legeretur, *jus dabit.* vid. V. Fast. 146. BURM.

60. *Celeri pervenit illa via.*] Mox sequitur, *in-*

Illa meos oculos mediam deducit in Urbem;
  Immunes tanti nec finit esse boni.
Invenietque viam, quâ currus spectet eburnos.
  Sic certe in patriâ per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet spectacula felix:
  Laetaque erit praesens cum Duce turba suo.
At mihi fingenti tantum, longéque remoto,
  Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diversum missus in orbem
  Qui narret cupido, vix erit, ista mihi.
Is quoque jam serum referet veteremque triumphum.
  Quo tamen audiero tempore, laetus ero.
Illa dies veniet, mea quâ lugubria ponam;
  Caussaque privatâ publica major erit.

venietque viam. quare ego hic cum Leidensi & multis editionibus antiquioribus legerem, *fuga.* quas voces & permutarunt Epist. XIV. 103. V. Met. 573. & passim. *fuga* autem pro celeri itinere passim ponitur. unde *fugax equus* & similia. vid. Gronov. ad Senec. Thyest. 629. Herc. Oet. 140. Serv. ad Virg. I. Georg. 286. superiori versu Lovaniensis habet pro per *immensas terras*, *immensas curas.* forte scripserit, *immensas gentes* ut V. Fast. 221.

Prima per immensas sparsi nova semina gentes.

ubi etiam quidam codices *terras* habent. Et mox Eleg. IX. 19.

Nostra per immensas ibunt praeconia gentes. BURM.

61. *Illa meos oculos.*] *Illa meos mediam visus deducit* Bernens.

63. *Invenietque animus quâ currus spectet eburnos.*] *Invenitque* Hamburg. & tres alii cum Arondeliano. *Inveniatque* Richelian. *Invenietque* alius. *Invenietque arcem* Rottendorph. Tres, *Invenietque viam.* ut apud Virgil. *Inveni, Germana, viam.* sed quia τὸ *via* paulo ante praecessit, scribe, *Invenietque aditum.* supra etiam, *deducet*, & *finet.* HEINS. *Invenietque animus currus quos spectet* Bernens. mox *in patriam* idem.

65. *Felix.*] *Praesens* & seq. ℣. *Felix* Moreti.

66. *Suo.*] Hinc recte esse apparet, in Fast. III. 372.

Submisere oculos cum duce turba suo.

DOUZA.

67. *Fingenti.*] *Surgenti* Leidens.

68. *Praecipiendus erit.*] *Percipiendus* in nonnullis. Rectius. NAUGER. *Perspiciendus* Leidens.

69. *Atque procul Latio.*] *Utque* quatuor scripti. Lege, *Aquo.* HEINS.

71. *Jam serum.*] *Tam* Excerpta Vossii.

73. *Illa dies veniet.*] Scribe, *venias.* est enim optantis. sic Trist. III. Eleg. V.

Hunc utinam nitidi solis praenuncius ortum
  Adferat admisso Lucifer albus equo.

&,

Hunc Aurora diem, spectacula tanta ferentem,
  Quamprimum croceis roscida portet equis.

& Pont. lib. I. Eleg. IV.

Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
  Quamprimum roseo provocet ore diem.

HEINS.

ELEGIA III.

MAgna minorque ferae; quarum regis altera Grajas,
  Altera Sidonias, utraque sicca, rates:

Omnia

1. *Regis.*] *Regit* Lovan. Jun. Leid. & plerique omnes.

2. *Utraque sicca.*] Utraque arida, propter frigus septentrionis & aquilonem. quem etiam superius *siccum* appellavit eo versu: *Protinus aequato siccis aquilonibus Istro.* MERUL. *Siccas* vocat, non pro-

Omnia cum summo positae videatis in axe,
Et maris occiduas non subeatis aquas,
Ætheriamque suis cingens amplexibus arcem
Vester ab intactâ circulus exstet humo;
Adspicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
Dicitur Iliades transiluisse Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor nostri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur, nimium quae sunt manifesta, requiro?
Cur labat ambiguo spes mihi mixta metu?
Crede quod est, quod vis; ac desine tuta vereri:
Deque fide certâ sit tibi certa fides.

Quod-

propter frigus & siccitatem septentrionis, aut Aquilonis, sed quod nunquam occidant: coque neque Oceani unda sese tingant, aut abluant, ceterarum stellarum more, ut poëtae fingunt. Sic enim & II. Met. Juno ab Oceano & Tethye ejus uxore:

At vos si laesae tangit contemptus alumnae,
Gurgite caeruleo septem prohibete triones:
Sideraque in coelum stupri mercede recepta,
Pellite, ne puro tingatur in aequore pellex.

MICYLL.

5. *Arcem.*] Quidam, *aethereum axem*, alii, *orbem*. Medonii, *aetheream arcton*. deinde pro *exstet* Lovan. *Exit*.

7. *Adspicite illa precor, quae non bene moenia quondam Dicitur Iliades transiliisse Remus.*] Lib. II. Fast.

Romule concedes, facit hic tua magna tuendo
Moenia, tu dederas transilienda Remo.

Sub principium lib. III.

Moenia conduntur, quae quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit transiliisse Reme.

Et lib. IV.

Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans humiles contemnere muros
Coepit, & his populus ditere tutus erit?
Nec mora; Transiliit, retro celer occupat ausum,
Ille premit duram sanguinolentus humum.

Sed ante haec ait Romulum ac Remum, dum uterque condendae novae urbis auctor esse vellet, certasse: sedataque postea controversia, de compacto vulturum augurio stetisse. Ille Palatinum, hic Aventinum montes occupat:

——— ambigitur moenia ponat uter.
Nil opus est dixit certamine Romulus ullo:
Magna fides avium est: experiamur aves.
Res placet: alter init nemorosi saxa Palati,
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus; hic volucres bis sex videt ordine; pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.

Huc mirifice faciunt Ennii carmina de Romulo & Remo quae citantur à Cicerone lib. I. de Divinatione:

Certantes magna cum cura concupientes
Regni, dant operam simul auspicio, augurioque.
Hinc Remus auspicio se devovet, atque secundam
Solus avem servat. at Romulu' pulcher in alto
Quaerit Aventino, servans genus altivolantum.
Certabant, urbem Romamne, Remamve vocarent.
Omnis cura viris, uter esset endoperator.
Exspectant veluti consul cum mittere signum
Vult, omnes avidi spectant ad carceris oras,
Qua mox emittat pictis ex faucibu' currus.
Sic expectabat populus, atque ore timebat
Rebus, utri magni victoria sit data regni.
Interea sol albu' recessit in infera noctis.
Exin candida se radiis dedit icta foras lux:
Et simul ex alto longe pulcherrima praepes
Laeva volavit avis: simul aureus exoritur sol.
Cedunt ter quatuor de caelo corpora sancta
Avium, praepetibus sese pulchrisque locis dant.
Conspicit inde sibi data Romulus esse priora,
Auspicio regni stabilitaque scamna, solumque.

Quibus in versibus tria loca emendavi ope veteris libri, qui penes me est; quae si quis scire velit, ea conferat cum libris excusis. Illud hic notandum duxi, Ennium ab Ovidio, Dionysio sub finem lib. I. & à Floro dissentire. Hi enim ajunt Romulum Palatinum, non autem Aventinum augurii captandi gratia ascendisse. CIOFAN. *Aspice & illa* prim. edit.

8. *Transiliisse.*] *Transiluisse* scripti meliores. ita Noster passim. HEINS.

9. *Nitidos.*] *Nitidam* Bernens.

11. *Hei mihi cur timui?*] *Cur nimium quae sunt manifesta requiro* primae editiones & quatuor scripti,

Quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
Non mentiturâ tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de quâ tibi maxima cura est;
Quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis, tamquam praesentis, inhaeret,
Teque remota procul, si modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit justo mens aegra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curae, dum te lectusque locusque
Tangit, & oblitam non finit esse mei.
Et veniunt aestus, & nox immensa videtur;
Fessaque jactati corporis ossa dolent.
Non equidem dubito, quin haec & cetera fiant;
Detque tuus casti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.

Quid

pti. bene. nisi mavis, *timide.* nam prim. Vatic. & prim. Pal. *timeam.* duo alii, *timeo.* Heins. *Timidus* Leidens. etiam non male.

12. *Cur labat ambiguo spes mea mixta metu?*] *Mihi mixta* quatuor. quod praestat. ut Arondelianus, *spes bona mixta metu.* ut epistola Canaces, *spes bona dat vires.* malim etiam, *victa metu*, quam *mixta.* certe in uno Italico, *nixa.* Heins. *Moesta* unus, *mota* alius. *litera nostra metu* unus.

13. *Credo quod est, & vis.*] *Quod vis* quinque veteres. Arondelianus, *quamvis.* Heins.

15. *Quodque polo fixa.*] *Positae* Vossian. ut Met. II. 173.

Quaeque polo posita est glaciali proxima serpens.
Heins. *Quaeque polo fixae* Bernens.

16. *Mentitura.*] *Matutina* Bernens.

17. *De qua.*] *De quo* Puteaneus. recte. maxima scilicet cura est, an tui memor sit.

19. *Tanquam praesentibus haeret.*] *Praesentis inhaeret* septem veteres. recte. vide quae noto Epist. v. ℣s. 45. Heins. Sic Ep. II. 91. *Illa meis oculis species abeuntis inhaeret.*

20. *Teque remota procul, si modo vivit, amat.*] Eleg. VI. lib. V. *Vivat, ametque virum.* Ciof.

21. *Ecquid ubi incubuit.*] *Ut incubuit* multi veteres cum priscis editionibus. quomodo Noster saepissime. Heins. *Equid ut incumbit* Junianus. *maesto dolori* duo. *nullo dolori* Bernens. Regius etiam, *certo dolori.* non male. sed nihil tamen muto. XV. Met. 768.

Solane semper ero justis exercita curis?
mens aequae etiam Moreti & Lovan. Burm.

22. *Lenis ab admonito pectore somnus abit.*] Malim, quod in aliis legitur,

Lenis, ab admonitu, pectore somnus abit.

D. Heins. *Abest* prim. Polit. prim. Vatic. & duo alii. Heins. *Ab attonito* duo. *ab ammonitu* Bern. Junian. & Leid.

23. *Lectusque locusque.*] Heinsius olim volebat, *torusque*, ut & Met. XI. 471. legebat,

——— *vacuum petit anxia lectum,*
Seque toro posuit, renovat lectusque torusque
Halcyonae lacrimas.

sed *locus* est illa pars lecti, in qua cubare vir solebat. ut Epist. XV. 149.

Incubui tetigique locum, qua parte fuisti.

vid. ad VI. Met. 320. *num subeant* Medic. *tunc veniunt cum te curae, lectusque locusque* Bernens.

24. *Et oblitam non finit esse mei?*] Lib. I. de Ponto Eleg. V. de Patria:

—— *& immemorem non finit esse sui.*

Ciofan.

25. *Et veniunt aestus.*] *Tunc veniunt* unus Italic. Combii liber, *conveniunt*; & Barberin. *questus.* nam de aestu animi jam egit. Scribe, *Num veniunt questus.* & superiori hexametro, *num subeunt curae* ex optimo Mediceo. multi veteres, *Tum.* prim. Polit. *nec.* Heins.

26. *Jactati.*] *Versati* duo libri, ut I. Amor. II. 4. Lucret. II. 35.

Textilibus si in picturis, ostroque rubenti
Jactaris. —— ——

27. *Et cetera.*] *Majoraque* Regius.

28. *Maesti signa doloris amor.*] Eleganter pro diversa

Quid tamen ipse precer dubito: nec dicere possum,
  Adfectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
  Non es? ut amisso conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitissima conjux;
  Tempus & à nostris exige triste malis:
Fleque meos casus. est quaedam flere voluptas.
  Expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
  Mors mea; morte fores sola relicta meâ!
Spiritus hic per te patrias exîsset in auras!
  Sparsissent lacrimae pectora nostra piae!
Supremoque die notum spectantia coelum
  Texissent digiti lumina nostra tui!
Et cinis in tumulo positus jacuisset avito!
  Tactaque nascenti corpus haberet humus!

Deni-

versa lectione Barberin. *casti doloris.* Leidensis, *tacti.* HEINS. *Timoris* citat Heinf. ad III. Art. 720.

29. *Peremtum.*] *Cruentum* plerique veteres. multi etiam *trahi*, pro *rapi*, versu proximo. HEINS. Eadem diversitas inf. v. IV. 11. *Hectore rapto*, vel *tracto.* & alibi, de hac re ubi agitur, *Trahi* eleganganter adstruit Sueton. in Neron. 22. *Quondam tractum Prasinum agitatorem inter condiscipulos querens, objurgante magistro, de Hectore se loqui ementitus est. ab hoste rapi* Bernens. pro *Thebana* etiam Lovan. & Servii, *Trojana.*

30. *Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.*] De rapto Hectore & joci & animi causa bina disticha jampridem lusi. Exercebam enim me cum sodalibus meis in carminibus, quae vel in x desinerent, vel ab eadem littera inciperent, ediscendis: hoc proposito praemio, ut is, qui ejus generis plura adduceret, quibus alii involverentur, victor esset, omniumque haberetur dignissimus. Quorum carminum non magna sane apud probatos auctores copia est. Sex tantum in Silio leguntur: unum in Ovidii epistolis, in Horatio, & Propertio item unum reperitur. Eorum igitur distichorum alterum est, de Xantho prope Trojam fluvio:

Hectore raptato ter circum moenia Trojae,
  Xanthe tuas undas intumuisse ferunt.

Alterum vero de Xantho, Achillis equo:

Efferus Hectoreum dum corpus raptat Achilles,
  Xanthe tuas ajunt immaduisse genas.

Haec eo libentius in haec Scholia retuli, ut tu quoque interdum cum aequalibus tuis te exerceas. Etenim & memoriam firmiorem tibi comparabis, & illos te superasse vehementer etiam atque etiam oblectaberis. CIOFAN.

34. *Non es, ut amisso conjuge digna feres.*] *Fleas* priscae editiones & quidam scripti. unus, *feres.* Carmen mendosum. illa autem, *Tristis es*, & *Non es* per interrogationem lege. si quid video, & hoc & superius distichon hic denuo inculcata sunt ab aliena manu. HEINS.

35. *Tua damna.*] *Mea* Lovan. & *moestissima conjux* Excerpt. Voss. & alius.

37. *Est quaedam flere voluptas.*] Sententia huic similis legitur in Electra Sophoclis. CIOF.

38. *Egeriturque.*] *Exigiturque* Moreti.

40. *Meâ.*] *Mei* Barber.

41. *Spiritus hic per te.*] *Pro te* codex Petri Servii. Lege, *prope te.* ut Art. Am.

Vel prope te nato, lucide Cydne, croco.

infra Eleg. IV. lib. IV.

Atque meam terram prope sunt funebria sacra:

HEINS. *Pro te* etiam Bernens. *vacuas exisset in auras* Richel. *in oras* Servii & Excerpta Vossii. & hic forsan pro *certe*, *per te* librarius scripsit, & legendum,

Spiritus hic certe patrias exisset in auras.

vid. ad I. Ep. 3. *prope te* ad Ep. XVIIII 59. citavit Heinsius. BURM.

42. *Corpora nostra.*] *Pectora* Combii. & tres alii. HEINS. Et ita editi quidam. *nostra tuae* Bernens. Moreti & prim. Edit.

44. *Texissent.*] *Clausissent* Moreti & quatuor alii. Francius malebat, *pressissent.*

45. *Cinis.*] Comburebantur enim apud Romanos

Denique &, ut vixi, fine crimine mortuus effem!
  Nunc mea fupplicio vita pudenda fuo eft.
Me miferum, fi tu, cum diceris exfulis uxor,
  Avertis vultus, & fubit ora rubor!
Me miferum, fi turpe putas mihi nupta videri!
  Me miferum, fi te jam pudet effe meam!
Tempus ubi eft illud, quo te jactare folebas
  Conjuge, nec nomen diffimulare viri?
Tempus ubi eft, quo te (nifi fi fugis illa referre)
  Et dici memini, juvit & effe meam?
Utque probae dignum eft, omni tibi dote placebam.
  Addebat veris multa faventis amor.

Nec

nos cadavera; quorum cinis in urna fervabatur. CIOFAN. *Jacuiffet amico* Bernenf.

47. *Denique dum vixi fine crimine.*] Recte ita eft in bonis libris & uno Vatic. CIOFAN. *Ut & vixi* primae editiones & fcripti novem. quinque, *& ut.* quod placet, fi recte locum diftinguis. HEINS. Mollius effet, *denique uti vixi*, *fine* &c. nam & in Leidenfi erat, *denique ut vixi.* Francius conjecerat, *denique ceu vixi*, deinde, *nec mea fupp. v. p. foret* Micyll. Gryph. & al. Edit. & ita Bernenf. Junian. Reg. & Lovan. & tres alii. *ne foret* fex alii. *nunc foret* Moreti. *& foret* Exc. Voff.

50. *Ruber.*] *Pudor* novem fcripti & Berfm. Ep. XX. 5. *Quid puder ora fubit.* fed parum refert.

53. *Tempus ubi eft illud, quo te jactare folebas Conjuge.*] Scribe, *me jactare folebas Conjuge.* & fic pro diverfa lectione Voffianus. Nonnulli alii,

Tempus ubi eft, quo te de me jactare folebas.

HEINS. Si legamus, *me jactare* ablativo cafu fumi debet τὸ *me*, & intelligi *te jactare*, quod quam durum fit & parum Ovidianum manifeftum eft; & tunc fatius foret cum Lovan. & fex aliis legere,

Tempus ubi eft, quo te de me jactare folebas?

ego antiquam lectionem retineo, quia ita femper Nofter & alii locuti. Epift. XII. 175.

Forfitan & ftultae dum te jactare maritae
  Quaeris.

Epift. XXI. 62.

Quod mihi te jactat.

fic & Juftin. XVIII. 7. & XXIV. 5. vide Broukh. ad Propert. II. XIX. 15. corrigendus etiam mihi in hac locutione videtur Boethius lib. I. Confol. Phil. prof. 4. *Scis me haec & vera proferre, & in nulla umquam mei laude jactaffe.* ubi malim, *in nulla umquam me laude jactaffe.* nam *in aliqua re fe jactare* Cicero & alii dixerunt. feq. verfu, *nomen diffimulare meum* Micyll. & Gryph. BURM.

55. *Tempus ubi eft, quo te (nifi non vis illa referri.)*] Primus Vaticanus,

Tempus ubi eft illud, quo non fugis illa referre.

primus Politiani & primus Palatinus,

Tempus ubi eft illud, quo, ni fugis illa referre.

optimus Mediceus,

Tempus ubi eft, quo te nifi non fugis illa referre?

Alii aliter, fed longius à veftigiis verae fcripturae, quam ecce,

Tempus ubi eft, quo te (nifi fi fugis illa referre)
  Et dici memini, juvit & effe meam?

fingula videamus. τὸ *nifi fi* paffim corruptum eft apud Noftrum. Vide Notas Epift. IV. vf. 111. *referre* pro meminiffe, recordari. monitum à me ad Epift. V. vf. 113. *fugis referre*, pro metuis. Adi Notas Epift. IX. vf. 75. HEINS. *Quo te nifi vita referri* unus, *tempus ubi quo te mihi non vis vera fateri* Patav. *nifi non vis vera fateri* Bernenf. deinde volebat Francius, *ut dici memini, juvit ut effe, meam.*

57. *Utque proba dignum eft.*] *Probae* plurimi ex caftigatioribus. optime. regit enim ea vox non fecundum minus quam fextum cafum. Adeatur exactiffimus Voffius opere Grammatico lib. I. de Conftructione cap. XI. vide & Nonium in ea voce. Virgil. *magnorum haud unquam indignus avorum.* idem lib. XI.

Hue periture veni, capias, ut digna Camillae
  Praemia.

fic vetertimus Mediceus, aliique multi ex praeftantioribus codices, non *Camilla.* Silius lib. VIII.

Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
  Scaevola.

libro XII.

— — dignos jam vosmet reddite veftras
  Quam trahitis famas.

Nec quem praeferres, (ita res tibi magna videbar)
  Quemve tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta: tuusque
  Non dolor hinc debet, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu;
  Num legis Euadnen erubuisse viro?
Nec, quia Rex mundi compescuit ignibus ignes,
  Ipse tuis, Phaëthon, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
  Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi, quod saevis ego sum Jovis ignibus ictus,
  Purpureus molli fiat in ore rubor:

Sed

ita ex vestigiis vetusti codicis scribendum. apud Columellam libro VIII. cap. 17. de mullis, *cum sit mollissimum genus, & servitutis indignissimum.* ita enim membranae optimae a me inspectae. quod tamen omnino approbare non ausim. in vulgatis Columellae exemplaribus, *servitutis indignantissimum.* Noster lib. III. Art.

Curia consilii quae nunc dignissima tanti est.

ita priscae editiones & scripti nonnulli. Amor. I. Eleg. III.

Provenient caussae carmina digna suae.

ita quippe multi codices vetusti, non *caussa sua.* Pont. IV. Eleg. VIII.

At nihil hic dignum poteris reperire pudoris.

sic & ibi vetus codex. & plurimi. lib. V. Met.

—— —— utinam modo dicere possim
Carmina digna deae.

& lib. VI.

Accedit eodem
Digna deae facies.

Suetonius Othone, *praedicaret successionis indignum.* Statius Epithalamio Stellae: *Digna deae sedes.* D. Hieronymus vita Fabiolae: *Quaerentibus nobis dignum tantae foeminae habitaculum.* Pari modo ἄξιος apud Graecos secundum casum regit. Bene vetus Interpres Matthaei cap. III. vs. 8. & Lucae III. vs. 8. καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας *fructus dignos poenitentiae*, potius, quam *poenitentia* vertit. & Actor. XIII. vs. 46. Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitae aeternae.* idem vetus interpres. Plautus in Trinummo. *Num ego sum dignus salutis?* Apulejus Metam. IV. *Digno fortunae suae splendore publicas voluptates instruebant.* quem locum temere viri eruditi sollicitant. Phaedrus libro IV. Fab. XX.

Quicquid putabit esse dignum memoriae,
Aesopi dicet.

Seneca Hercule Furenti vs. 957.

Immune coelum est, dignus Alcidae labor.

ita cum vulgatis optimus codex Etruscus cum diphtongo. D. Paulinus Natali quarto Felicis:

Sed quia nos inopes justi, indignosque salutis
Sic voluit ditare pater.

D. Hieronymus initio Chronici Eusebiani: *Modo autem temporibus Abrahae annum ad annum comparabimus, ut sciamus, quid memoriae dignum, & quibus annis gestum sit.* Symmachus pater:

Haud unquam indignis magnorum publicolarum.

HEINS. *Mihi dote placebas* Moreti & Bernens. qui & mox habebat, *Addebat veri multa faveris amor, fatentis* Junian.

59. *Magna.*] *Digna* Junian. & duo alii.

62. *Non debet dolor hinc.*] Concinnius duo veteres, *Non dolor hinc debet.* malim etiam, *rubor*, quam *pudor*; quia *pudeat* praecessit. HEINS.

64. *Non legis.*] *Num* prim. Vatic. Rottendorph. & duo alii. bene. HEINS.

64. *Erubuisse viro.*] Pro propter virum, aut viri casum. MICYLL. ita & in Ibid. 350.

Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.

ubi cum Mss. habeant *nurum*, hic quoque quidam posset velle, *erubuisse virum.* sed ibi vide, quae notamus. in codice Bernensi erat, *Mansit fida suo tristis Evathna viro.* BURM.

69. *Ictus.*] *Ustus* hic quidam. vid. lib. I. Eleg. III. II.

70. *Purpureus molli fiat in ore pudor.*] Melius in aliis libris impressis & scriptis, *in ore rubor.* paulo supra in hac ipsa Eleg.

—— & subit ora rubor.

Et Eleg. IIX. lib. V.

Teque reor nostris erubuisse malis,

Si

Sed magis in nostri curam consurge tuendi,
  Exemplumque mihi conjugis esto bonae:
Materiamque tuis tristem virtutibus imple.
  Ardua per praeceps gloria vadat iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset?
  Publica Virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphy, jacet, si non sit in aequore fluctus:
  Si valeant homines, ars tua, Phoebe, jacet.
Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
  Adparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli Fortuna; caputque,
  Conspicuum pietas quà tua tollat, habet.

Ute-

Si qui erunt, quibus illo alio modo placeat, non magnopere contendam. CIOFAN. *In orbe pudor* Bernens.

73. *Materiamque tuis tristem virtutibus imple: Ardua per praeceps gloria vadit iter.*] Perpulchrum inductionis exemplum. CIOF.

74. *Ardua per praeceps gloria vadit iter.*] Scribo, *vadat* cum Juniano & alio. nisi *tendat* mavis. nam *tendit* est in tribus. HEINS.

75. *Fuisset.*] *Maneret* Bernens.

76. *Publica virtutis per mala facta via est.*] *Virtuti* rectius legas cum uno Vaticano. lib. I. Eleg. XII.

Et mihi facta via est.

HEINS.

77. *Ars tua, Tiphy, jacet.*] *Latet* Patavinus. Scribe, *vacet.* & sequenti versu, *ars tua, Phoebe, vacet* cum Gottorphiano. plurimi alii, *vacat.* vulgo, *jacet. Vacet*, iners ac otiosa sit, nullum usum habeat, nihil habeat quod agat aut in quo occupetur. Senec. Thyeste:

— — nunquam stante Pelopea domus
Alsnes vacabit.

&

Dextra cur patria vacat.

sic Met. VIII. initio *vacare victoria* dicitur, quae non est occupata, & in dubio haeret,

Inter utrumque vacat dubiis Victoria pennis.

ita enim ex vestigiis veterum codicum scribendum videtur. Senec. Herc. Fur.

Nec ulla requies tempus aut ullum vacat;
Nisi dum jubetur.

ita optimus liber Mediceus. non *tempus datur*; quod est in vulgatis. sic *ager vacare* dicitur, qui non excolitur. sic *vacuum novale* Pont. lib. I. Eleg. IV. quare praeter rem illud Trist. IV. Eleg. XIII.

Tempus erat nec me peregrinum ducere coelum,
  Nec siccam Getico fonte levare sitim.
Et modo, quos habui, vacuos secedere in hortos.

alibi enim laudat *hortos suos.* quare scribo, *vacuum.* hoc est otiosum. *horti* enim *vacui* minus bene dicuntur, *arva vacua* bene. de quibus Met. IV. ỳs. 341. sic *aures vacuae*, & similia. lib. II. ad Augustum:

At si, quod mallem, vacuus fortasse fuisset.

Pont. lib. IV. Eleg. V.

Tempus ab his vacuo Caesar Germanicus omne
  Auferet.

ubi nunc legitur, *vacuum.* HEINS. Ego tamen contra codices nihil mutavi. cum eleganter *jacere* dicuntur quae negliguntur, nec creduntur esse utilia aut necessaria, sed nullius pretii. Et ita Cicero *jacere* & *vigere* opponit x. Phil. 7. vid. Gifh. Ind. Lucret. ita, *pauper ubique jacet* I. Fast. 218. *Cetera turba jacens* II. Am. II. 30. *Marius cum jam septimum annum post praeturam jaceret* Cicer. III. de Offic. 20. Senec. VI. de Benef. 38. *Jacebit opera fabrilis.* Quinct. de Inst. Orat. 2. *Motus est in his orationis atque actus, quibus detractis jacet, & velut agitante corpus spiritu caret.* & ita alii passim. BURM.

83. *Quorum nunc munere freta es*] Non intelligo haec: nam si cum Merula explices, adjuta es, sustentata es; *munere temporum* quid sibi velit Poëta non capio. Cl. Heumannus in Parergis Criticis nuper editis pag. 115. *intrepide* se legere dicit, *fida es.* quod, pace viri doctissimi dixerim, minime placet. explicat autem, nunc ex suis malis occasionem datam uxori demonstrandi se fidam. sed an hoc significare possunt illa verba, *quorum nunc munere fida es!* an ergo antea non erat fida? aliud est enim fidam esse, aliud occasione data fidem illam ostendere. hoc si voluisset aliis verbis usus fuisset. in Mss. Richel. erat, *quorum tibi copia nunc est.* Sed neque hoc sensum aptum facit. in quatuor aliis, *quorum tu munere freta es.* in Lovan.

Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
En patet in laudes area lata tuas.

van. *querum sic.* in optimis codicibus Juniano & Leidensi, *querum non munere freta es.* ex quorum vestigiis rectius legi posset,

Utere temporibus, quorum non munere sprite,]
En patet in laudes area lata tuas.

utere infelicibus mariti tui temporibus, quorum munus, id est occasionem si non spernas, ingens tibi in laudes area patebit, & ita erit, ut alibi dicit, aliquis usus in ipsis malis. *munera* vero & *dona* temporis obvia & elegans locutio: ita Quinct. x. 6. *Refutare temporis munera longe stultissimum.* quod idem est quod *spernere*, sed de illo amplius ad Val. Flac. II. 252. jam egimus. BURM.

84. *Et patet in laudes area lata tuas.*] In Epistola Penelopes:

Et patet in curas area lata meas.

CIOFAN. *Area lata* primae editiones. & sex scripti pro magna. ut Epist. Penelop.

Et patet in curas area lata meas.

Malo praeterea, *En latet.* quomodo unus Vaticanus. HEINS.

ELEGIA IV.

O Qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cujus inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis:
Cujus in ingenio patriae facundia linguae est,
Quà prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, positis pro nomine signis
Dictus es. ignoscas laudibus ista tuis.

Nil

1. *O qui nominibus cum sis generosus avitis Exsuperas morum nobilitate genus.*] Laudat amicum suum poëta à nobilitate virtuti conjuncta lib. I. de Ponto:

Ille memor magni generis, virtute quod auget.

CIOFAN. Notavit Heinsius Scaligerum retulisse hanc Elegiam ad Messalinum, quia similia fere lib. I. de Pont. 7. scribit. habuit Ovidium ante oculos auctor carminis in laudem Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis apud Baluzium. tom. IV. Miscell. pag. 557.

Tu generosus homo, magnisque parentibus ortus
Exuperas morum nobilitate genus.

& passim ille sublegit Nasoni flosculos. ut & multo melior ex eadem insula ortus Poëta, Buchananus, in dedicatione Psalmorum ad Mariam, Scotorum reginam,

Quae sortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus.

hic etiam *generosus avorum* multi scripti & editi. *generose tuorum* duo. BURM.

4. *Non careat nervis.*] Explicat Merula vires vel corpus candoris, ut non careas proprio candore, nec patris splendore. sed vehementer dubito, an candori recte *nervi* tribuantur. in Leidensi erat, *non careat meritis.* sed in Juniano, Bernensi & sexdecim aliis, *non careat numeris*, quod sanius puto. id est, ut sit perfectus ille candor. & ita centies Nostro *numeros suos habere* res dicitur, cui nihil deest. & Librarii etiam saepe *nervos* & *numeros* confuderunt; ut I. Amor. I. 18. & apud Quinctilianum lib. XII. de Inst. Orat. 2. & alibi, BURM.

5. *Cujus in ingenio patriae facundia linguae.*] Lib. II. de Ponto:

——— *pater Latiae facundia linguae.*

CIOFAN.

6. *Ulla.*] *Illa* Gryph. *qua melior Latio* Leidens.

8. *Ignoscat laudibus ipse tuis.*] *Ista tuis* alter Polit. apud Paterculum II. 30. *Familiare est hominibus omnia sibi ignoscere.* HEINS. Vid. ad Quinct. VIII. de Inst. Orat. 5. Paullinus in carmine ultimo a Cl. Muratorio, Tom. I. Analect. edito. vs. 27. *Quid petis ignosci, veniam qui sanguine poscis.* ita enim distinguendum puto. *ignoras* erat in Bernensi. BURM.

Nil ego peccavi. tua te bona cognita produnt.
Si, quod es, adpares; culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam justo, posse nocere puta.
Ipse Pater Patriae, (quid enim civilius illo?)
Sustinet in nostro carmine saepe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica Caesar;
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Juppiter ingeniis praebet sua numina vatum;
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo Superorum tuta duorum est:
Quorum hic conspicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
Non fuit arbitrii litera nostra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, est injuria; nostro
Incolumis cum quo saepe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus;
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc noli certe dissimulare) pater:

In-

11. *Nec tamen officium nostro tibi carmine factum Principe tam justo posse nocere puto.*] Cum sit tam justus Augustus, quod te meo carmine salutaverim, nihil tibi nocere posse arbitror. & caussam sequenti carmine adfert. Ciofan.

11. *Ipse pater patriae.*] Augustus libro secundo:

Parce pater patriae.

Suetonius in ejus ipsius vita: *Senatus te consentiens cum populo R. consalutat patriae patrem.* Cicero primum à Q. Catulo filio, quod à conjuratis Romam liberasset, pater patriae dictus est. Unde Juvenalis:

Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Ciofan.

12. *Posse nocere puto.*] *Puta* quatuor veteres, concinnius. Heins.

13. *Quid enim civilius illo?*] Ita meliores. tres tamen, *communius.* quod ex Pirckheimeriano, sive Arondeliano, doctissimus probat Gronovius Observat. lib. II. cap. 12. qui videndus. *comis* & *communis* conjungitur apud Caecilium Cratino: *Modo sit obsequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit, potitur.* plura de hoc vocabulo Franciscus Juretus ad Symmachi librum II. Epistola LXXIX. sic apud Ciceronem Catone Majore; in veterrimo codice meo, *Ceteris in rebus communem erga Lysandrum & familiarem fuisse.* non comem, quod est in vulgatis. sed quia *de communi bono* mox sequitur, minus placet. lib. III. Eleg. VIII.

At quoniam semel est odio civiliter usus.

Heins. Certum est alterutrum esse a Glossatore; utrumque vero elegans, & huic loco accommodatissimum. vid. Heins. ad Vel. Pater. II. 30. & Graev. ad Cicer. IV. Fam. 9. Ceterum haec egregie illustrantur illis Suetonii in Aug. cap. LXXXIX. *Componi de se aliquid, nisi serio, & a praestantissimis, offendebatur.* ubi egregie Casaubonus. Burm.

15. *Quia res est publica, Caesar.*] Lege cum optimis editionibus, sublata distinctione, *quia res est publica Caesar.* nec conjungenda illa sunt, *Caesar potest prohibere*: est enim res communis Caesar, & in illo bono communi mihi quoque pars est. Burm.

17. *Sua numina.*] Nos reposuimus, *sua nomina* secuti auctoritatem Fabricii. Bersm. Ita & quidam scripti. sed male. Inspirat Jupiter Vates & numine suo adflat.

20. *Hic aspicitur.*] *Conspicitur* Excerpta Vossii melius, ut II. Trist. 54.

Per te praesentem conspicuumque Deum.
Heins.

21. *Tamen hoc ego crimen habebo.*] *Amabo* bene. prim. Vatic. & Leidensis. Heins.

22. *Nostra sui.*] Francius legebat, *fui.*

23. *Est injuria nostra.*] *Nostri* duo veteres. Forte,

Ingeniumque meum (potes hoc meminisse) probabat:
  Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat versibus ore,
  In quo pars altae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit;
  Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus actis,
  Ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, quâ perii, culpam scelus esse negabis,
  Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.
  Ah sine me fati non meminisse mei!
Neve retractando nondum coëuntia rumpam
  Vulnera; vix illis proderit ipsa quies.
Ergo ut jure damus poenas; sic abfuit omne
  Peccato facinus consiliumque meo.
Idque Deus sentit: pro quo nec lumen ademtum est,
  Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam (vivat modo) finiet olim,
  Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.

Nunc

te, *nostro.* tecum; qui noster es. Sed numeri in hoc versu duriores. Nec multum haec ad rem faciunt: quare tollantur, licet. HEINS. Nihil duri hic video; & si bene distinguas, sensus erit planissimus:

Nec nova, quod tecum loquor est injuria: nostro
Incolumis cum quo saepe locutus eram.

non est nova nunc injuria quod te appellem qui saepe incolumis tecum, noster cum esses, locutus eram. *noster* est nobis favens, ut *Dei nostri*, *mei*, *tui* &c. passim in Ovidio dicuntur. *o noster Chremes* Terentius Andr. v. II. 5. *noster est* Adelph. v. VIII. 28. & saepius alibi. Naso Epist. III. 80. *Haec quoque nostra fuit.* BURM.

25. *Ne sim tibi crimen amicus.*] *Amice* plerique veteres. Lege, *tibi crimen amice.* HEINS.

27. *Nam tuus est.*] *Namque tuus primis* quatuor libri, mox, *saltem hoc nolit* scripti & editi plurimi. *hoc nolit* etiam Jun. Regius & Bernens. ut ad patrem referatur, qui, si viveret, nollet dissimulare. BURM.

29. *Potes haec meminisse.*] *Hoc* primae edit. & libri scripti. HEINS.

31. *Versibus.*] *Plurimus* Lovan. Heinsius malebat, *lusibus.*

32. *Altae.*] *Magnae* plurimi scripti & editi. male. vid. ad IV. Fast. 305.

34. *Sunt data.*] *Sint* Leid. Regius & duo alii. sed *magis* etiam Francius volebat, male. vide mox vs. 39.

37. *Scelus esse negabis.*] Malim, *negaris.* HEINS.

39. *Aut timor, aut error.*] Ubique fere, *culpam*, *errorem*, *stultitiam* vocat crimen suum: quare forte corruptus est locus, & cum Puteaneo codice legendum, *Aut liber, aut error.* ut intelligat *artem amatoriam*: nam libro II. 207. duo crimina perdidisse se ait *carmen & errorem.* ita hic *liber* est carmen. sin *timor* retinendum est, ut defendi potest ex lib. II. ex Pont. II. 17. credendum est illum, cum aliquid per errorem viderit, ita fuisse attonitum, ut non potuerit se expedire, vel ausus fuerit errorem illum excusare; & se innocentem probare. in quibusdam editis est, *aut amor aut error.* BURM.

39. *Prius obfuit error.*] *Plus* nonnulli. male. dixi Pont. lib. II. Eleg. III. vs. 9. HEINS. Mox, *at sine* Leid. & multi alii, cum quibusdam editis. *plus* etiam Bernens. &, *Ha sine me facti non memor esse mei.* *aut sine* quinque. *sed sine* duo.

41. *Coeuntia rumpe vulnera.*] *Rumpam* Vaticanus optimus, optimus Mediceus, & tres alii. sequor. ipse enim rumpit vulnera retractando, quorum mentionem injicit. HEINS.

42. *Ipsa quies.*] *Ulla* tres. *illa* duo, *illi proderit* Bern.

43. *Absuit.*] *Obfuit* Gryph. & Vincent. & quatuor scripti. *defuit* Bernens. & duo. *tamen absuit* Vatican.

45. *Sentit.*] *Sensit* duo libri. *per quem non* Vatican. quod probabat Heinsius, si *nec* legeretur,

&

Nunc precor hinc alio jubeat discedere; si non
Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium, paulloque propinquius opto;
Quique sit à saevo longius hoste, locum.
Quantaque in Augusto clementia; si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora Ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis aequora ventis:
Nec placidos portus hospita navis adit.
Sunt circa gentes, quae praedam sanguine quaerant:
Nec minus infidâ terra timetur aquâ.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pene sub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul à nobis locus est, ubi Taurica dirâ
Caede pharetratae pascitur ara Deae.
Haec prius, ut memorant, non invidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.

Hic

& Francius ita conjecerat. quosdam codices hic etiam *limen ademtum* habere indicat Zinzerl. ad Valer. Fl. IV. 28. & utramque lectionem non absurdum sensum habere judicat. sed ego *lumen* unice verum esse puto, quia toties vitam & opes sibi relictas esse dicit, domo autem, id est *limine*, carere centies queritur. *lumen ademtum* etiam Lucret. III. 1047. & alii dixerunt. Burm.

47. *Vivat modo.*] *Vivam modo* Moreti. male. vid. inf. Eleg. IX. 13. *finiat* sex alii. mox, *sempere quo* Junian. & Moreti.

49. *Nunc precor.*] *Sed nunc hinc alio* Bernens. & mox, *verba pudore.*

51. *Mitius exsilium, pauloque quietius oro.*] Antiquiores ac probiores libri scripti habent, *pauloque propinquius opto.* libentius sequor. Ciof. *Opto* meliores, & *propinquius.* sequor. sub finem libri II.

Tutius exilium, pauloque quietius oro.

ubi *Mitius* & *opto* pari modo in nonnullis veterum. Heins. *Paulumque* Lovan. mox pro *locum*, *locus* plurimi scripti.

52. *Tantaque in Augusto clementia.*] *Quantaque* alter Politiani, & duo alii. bene. & *Hoc* sequenti versu pro *Haec* cum melioribus. Heins.

53. *Si quis ab illo. Haec peteret pro me.*] Subaudi particulam, *ut.* Ciofan.

55. *Cohibent.*] *Cogunt* Leidens. *frigora* Bernens. Hic Francius initium novae elegiae esse credebat.

56. *Axenus.*] *Euxinus* Micyll. Gryph. & alii. *Euxinus*, *Eximus*, *Exsimus*, *Euximus*, *Axenus* alii codices. vid. Salmas. Exerc. Plin. pag. 203. deinde, *ille locus* Lovan. & Excerpt. Voss.

58. *Nec placidos portus hospita navis habet.*] *Adit* prim. Vatic. & quinque alii castigatiores. bene. tres alii, *puppis habet.* Heins. *Adit* firmat locus ex Epist. VII. 139.

Sed jubet ire Deus, vellem vetuisset adire.

59. *Quae praedam sanguine quaerunt.*] *Quaerant* quatuor veteres. Heins.

60. *Infida.*] Lovaniensis & tres alii, *infesta.* vide lib. I. X. 26.

62. *Frigoris axe jacent.*] In aliis est, *sideris igne.* Ciofan. Primae editiones & scripti quinque, *sideris igne.* Combianus & duo alii, *sideris axe.* quod verum est. Heins. Ita *frigus* & *sidus* confundi vidimus lib. V. Met. 281.

63. *Nec procul.*] Hoc ipsum, sive historia sit, sive fabula, copiosius narrat lib. III. de Ponto Eleg. II. ubi incipit, *Est procul in Scythia*, & reliqua. Ciofan.

64. *Caede pharetratae spargitur ara Deae.*] *Pascitur* prim. Vatic. prim. Polit. opt. Medic. & Moreti codex pro diversa lectione. nihil verius. sic & in Virgiliana Æneidos dedicatione, ubi nunc circumfertur,

Corniger hos aries humiles, & maxima taurus
Victima, sacratos tinget honore focos.

cum in veteri codice Neapolitano Sannazarii legatur, *sparget honore.* vix dubito quin reponendum sit; *pascet honore.* Val. Flaccus, I. 677.

Tum quocunque loco miritas tibi plurimus aras
Pascet honos.

Seneca Hercule Oetaeo:

Non ante vestis induat conjux jube,
Quam ture flammas pascat & placet deos.

ita

Hic pro suppositâ virgo Pelopeïa cervâ
Sacra Deae coluit qualiacumque suae
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Crestes
Exactus furiis venerat ipse suis,
Et comes exemplum veri Phoceus amoris;
Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviae ducuntur ad aram,
Quae stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors; nec mors sua terruit illum:
Alter ob alterius funera moestus erat.
Et jam constiterat stricto mucrone sacerdos;
Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cum vice sermonis fratrem cognovit, & illi
Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Laeta Deae signum, crudelia sacra perosae,
Transtulit ex illis, in meliora, locis.

Haec

ita optimus codex Etruscus. vulgati, *quàm ture flammas spargat & pescat Deos.* Plura ad Claudianum, Notis in III. Cons. Honorii ℣. 101. & Am. lib. III. Eleg. VIII. Heins.

65. *Haec prius.*] *Hic* scripti & editi nonnulli. *nefandi* Servii cod. *nec capienda* Leid. *nec captanda* Putean. non male. *quaerenda* alius. *non optanda* Bernens.

69. *Dubium.*] *Dubium est* quidam scripti & editi. male. III. ex Pont. I. 18.

Qui potus dubium uetat alatne sitim.

ubi itidem *est* plurimi agnoscunt. vide Freinsh. Ind. in Florum in *dubium.*

70. *Exactus.*] *Vexatus* Bernens.

72. *Duo corporibus.*] Exprimit Graecum dictum Φιλία ἐςὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν, quod Scholiastes Horatii ad illa I. Od. 3. *dimidium animae meae*, adducit. & plura in hanc sententiam veterum dicta colligi facile possent. Burm.

73. *Protinus evincti tristem ducuntur ad aram*] Perspicue ex hoc loco, & ex lib. III. Eleg. II. de Ponto, cognoscitur eos, qui pro sacrificio mactarentur, ligari solitos esse, & è Virgilii loco ex secundo Æneid. 134.

Eripui, fateor, leto me, & vincula rupi.

In quo enarrando lapsus est interpretum magister, Servius. *Ait enim solutas esse hostias; piaculumque aliquid in sacrificio religari; & religionis vincula ibi intelligi.* Ciofan. Barberin. & fragmentum Vatic. pro diversa lectione, *Triviae ad aram* quod & Vossianus confirmat. recte. Pont. III. Eleg II. locus huic geminus,

Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad sua terga manus.

Heins. Scrupulum hunc de victima ligata ad Suetonii Galb. 18. etiam moverunt Beroaldus & Torrentius, qui ferociores victimas alligatas vinculo quodam laxiori censet. Babelonius, qui in usum Delphini edidit Suetonium, distinctas Hostias & Victimas esse, illas, ut minores, liberas, has, ut majores, ligatas fuisse censet. sed licet hoc verum esse possit, tamen distinctio illa inter *hostias* & *victimas* est inanis: nam majores *hostiae* etiam passim dicuntur. vid. Cicer II. de L. Agar. 34. apud Livium passim, & Nostrum I. Trist. IX. 44. quare ego cum Torrentio, a quo nihil fere diversum protulit Babelonius, facerem, & victimas vinculo quodam, ne aufugerent, alligatas crederem. sed illa, quae passim Servius & alii tradunt, nihil ligati esse debere in sacris, potius sacrificantes respicere, qui in veste recincta, & nudis pedibus debebant adstare arae, & sacris. si vero captivi & peregrini adducebantur mactandi, & illos vinctos fuisse ad aras adductos, ex hoc exemplo, quod lib. III. ex Pont. 2. repetitur, patet. quid? quod ex hoc Barbarorum sacrificio argumentari ad Romanorum sacra vix liceat. de Sinone dubito, an ille legatus fuerit. nam elapsum se fingit, ante diem sacrificio jam destinatum, & ita cum Servio vincula intelligerem *sacrata* illa *jura* & leges, quibus Graeci se obstrinxerant & devoverant, cum conjurarent contra Trojam. quae se *resolvere* dicit ℣. 157. Burm.

73. *Tristem aram*] Hypallage. eodem modo hic Noster loco superius citato aram *immitem* dixit. Ciofan.

76. *Alter ab alterius funere moestus erat.*] Lege, *ob alterius funera.* quod Hamburgensis & Strozzae codex adstruunt cum Regio & Moreti libro. nonnulli, *ob funere.* Heins. *In funere* Ms Bersman. quod probabat Francius.

77. *Constiterat stricto.*] *Constricto steterat* Lovan.

78. *Vitta.*] *Mitra* unus Heinsii.

Haec igitur regio, magni pars ultima mundi,
Quam fugêre homines Dique, propinqua mihi eſt.
Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra,
Si modo Naſoni barbara terra ſua eſt.
O utinam venti, quibus eſt ablatus Oreſtes,
Placato referant & mea vela Deo!

81. *Sacra.*] *Signa* duo. *dona* unus.

82. *In meliora.*] Ariciam enim deam attulit, ut docet Servius in loco Virg. II. Æneid. 116. Merul. Vel ut Euripides & ceteri, Brauronem, quod vetus oppidum Atticae fuit. Vide Fabulam Euripidis, quae inſcribitur *Iphigenia ἐν Ταύροις.* Micyll.

83. *Regio magni pene ultima mundi.*] *Magni penetralia mundi* Barberin. & Gottorphianus, eleganti appoſitione. Pontum abſtruſam & interiorem orbis partem appellat. monui ſupra hoc libro Eleg. II. ℣ſ. 55. Heins. Doctiſſimo auctori Electorum Etonenſium non placet haec correctio; quia *penetralia* non recte vituperanti Poëtae haec loca conveniunt. *haec igitur magni poene pars ultima mundi* Bernenſ. nec Francio *penetralia* placebant, quia tunc perit oppoſitio τοῦ *propinqua. ultimus orbis* I. Triſt. I. 127 Burm.

85. *Atque meam terram.*] Diſtichon etiam hoc Ovidianae venae vix eſt ut cenſeatur. Heins.

86. *Naſoni.*] *Naſonis* Junian. Moret. & Edit. Berſm.

88. *Et mea vela.*] *Hinc mea* Barberin. & quatuor alii. *o utinam ventis* Bernenſ.

ELEGIA V.

O Mihi dilectos inter ſors prima ſodales,
Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab adloquiis anima haec moribunda revixit,
Ut vigil infuſâ Pallade flamma ſolet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
Fulmine percuſſae confugiumque rati:
Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem,
Si Caeſar patrias eripuiſſet opes:

Tem-

1. *Inter ſors prima ſodales.*] *Pars* meliores. tamen in Faſtis, VI. 30. *matris ſors ego prima fui.* & Met. XIII. 651. *Foemineae ſortis* pro prole foeminea ſic Epiſt. VIII. legebam, *Sors haec una mihi conjux bene ceſſit Oreſtes.* non *pars.* Heins. *Pars* multi etiam editi.

2. *Unica fortunis ara reperta meis.*] Solebant veteres, ubi extremum aliquod periculum imminebat, ad aras tamquam ad tutum locum confugere. ad quam conſuetudinem alluſit Virg. lib. II. Æneidos, cum ait Graecos Ilium jam eſſe ingreſſos:

Ædibus in mediis, nudoque ſub aetheris axe
Ingens ara fuit: juxtaque veterrima laurus
Incumbens arae, atque umbra complexa Penates:
Hic Hecuba, & natae nequicquam altaria circum,
Praecipites atra ceu tempeſtate columbae,
Condenſae, & divûm amplexae ſimulacra tenebant.

Et hic Noſter Eleg. IIX. lib. II. de Ponto, de Auguſti, Tiberii, & Liviae imaginibus:

Vos eritis noſtrae portus, & ara fugae:
Vos ego complectar Geticis ſi cingor ab armis,
Utque meas Aquilas, veſtra ego ſigna ſequar.

Ciofan. *Ara relicta* Combii liber. non invenuſte.

3. *Adloquiis.*] *Eloquiis* Regius, Putean. & tres alii. malè. *adloquia* ſunt ſolamina, miſeris data. mox, *infuſa lampade* unus. *inſulſa lampade* alius.

5. *Aperire.*] *Aperiſſe* Voſſ. Quinct. Decl. IX. 16. *portum benignitatis aperire.* Sidon. Apol. I. Ep. 2. *abſolutionis ſubitae aperitur portus.*

7. *Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem.*] Unus Vatic. & Buſlidianus, *Cenſurus.* Vide quae noto ad Epiſt. VII. ℣ſ. 47. Superiori hexametro lege cum ſcriptis, *Qui veritus non es*, pro *eſt.* Heins.

9. *Ra-*

Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu nomen quam mihi pene tuum!
Te tamen agnoſcis: tractusque cupidine laudis,
Ille ego ſum, cuperes dicere poſſe palam.
Certe ego, ſi ſineres, titulum tibi reddere vellem,
Et raram Famae conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine; neve
Intempeſtivus nominis obſtet honos.
Quod licet & tutum eſt, intra tua pectora gaude,
Meque tui memorem, teque fuiſſe mei.
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniat placido mollior aura Deo:
Et tutare caput nulli ſervabile; ſi non
Qui merſit Stygià, ſublevet illud, aquà.
Teque, quod eſt rarum, praeſta conſtanter ad omne
Indeclinatae munus amicitiae.
Sic tua proceſſus habeat Fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipſe, juveſque tuos.
Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni;
Incidat & veſtro rara querela toro.

Dili-

9. *Rapit.*] *Trahit* Edit. Micyl. Gryph. & Ms. Berſmanni, qui praefert. ita certe Noſter II. Met. 356.

— — niſi, quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc.

mox, *nomen quo mihi* Ms. Berſman.

11. *Tu tamen agnoſcis.*] Scribe, *Te agnoſcis.* ſic lib. I. Eleg. VI.

Haec tibi diſſimulas, ſentis tamen optime dici.
HEINS.

11. *Tactusque cupidine.*] *Tractus* Gallicus codex. *Captus* Junianus, ut ſolent variare in his librarii. vid. ad lib. VIII. Met. 184. & 224. BURM.

14. *Raram Famae.*] *Gratam* Regius. *Fama* Lovan. *conciliaſſe* Moreti.

15. *Ne noceam.*] *Et noceam* Gryph. Vincent.

16. *Intempeſtivus nominis obſtet honor.*] *Honos* duo veteres. Scribe, *obſit honos.* HEINS. *Intempeſtivi* duo libri. *exſtet* unus. *amor* tres.

17. *Licet & tutum.*] *Hoc tutum* unus. bene. eſt autem intra pectora gaudere Homero *ἐν θυμῷ χαίρειν*, quod proverbialiter in *ſinu gaudere* dicitur. Cicer III. Tuſc. *Ut in ſinu gaudeant, glorioſe loqui deſinant.* & Propert. II. XIX. 70.

In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.

BERSM. *Hoc* etiam multi. ſed nihil muta. vid. ad I. Faſt. 25.

18. *Teque fuiſſe pium.*] *Teque fuiſſe mei* rectius Combianus, & octo alii. HEINS.

20. *Dum veniet placido mollior aura Deo.*] *Veniat* meliores magno numero. niſi quod prim. Vatic. prim. Polit. opt. Medic. & quatuor alii, *venit à placido.* pro *aura* quatuor, *hora.* octo, *ira.* quare aut legendum, *placido mollior ira Deo*, aut, *mollior aura mari*, vel *ſalo.* ut perſiſtat in figurâ inceptae orationis. Vide Notas lib. V. Faſt. ℣ſ. 648. HEINS. Nos expreſſimus ex ſcriptis eam lectionem, quam veram credimus; nam *aura* neceſſario requeritur propter praecedens, *remis luctare*: reſpicit enim ad notiſſimum loquendi genus, *remis & ventis* navigare. quae aura a Deo placido, non procellas in caput ejus ferente, venire debet. vid. ad Epiſt. III. 44. BURM.

21. *Servabile.*] *Sanabile* tres. *ſi non ſervabile nulli* unus Heinſii.

23. *Rarum.*] *Gratum* Moreti & alius. *raptum* Excerpt. Voſſ. certe mox *rara querela* ſequitur, & *rara* fides ℣ſ. 14. praeceſſit. pro *indeclinatae* duo, *indedignatae.* unus, *indeclinante* pro *indeclinandae.* Francius malebat, *indelibatae.* praeterea, *nomen amicitiae* Leidenſ.

25. *Proceſſus.*] *Succeſſus* Putean. Bernenſ. & duo alii. male. vid. ſupra lib. I. VIII. 39.

27. *Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni.*] Τὸ *perenni* parum huc quadrat, & *perennes* jam praeceſſerat. Forte,

Diligat & ſemper ſocius te ſanguinis illo,
Quo pius adfectu Caſtora frater amat.
Sic juvenis, ſimiliſque tibi ſit natus, & illum
Moribus agnoſcat quilibet eſſe tuum.
Sic ſocerum faciat taedà te nata jugali;
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

Sic aequet tua nupta ſuum probitate parentem. Heins. *Probitate* eſt in Pulean. *novitate* in Leidenſi. Heinſius legebat etiam, *virum probitate patremque.* ſed cum *probitas* apud Noſtrum & alios de feminarum pudicitia fere dicatur, *bonitate* retinendum. ut ſupra Eleg. II. 40.

Quae bona progenies digna parente fuit,

Sic *bonae nurus*, & *Bonus dux* Horat. IV. Od. 5. & hoc uno epitheto omnes virtutes fere comprehendi Cicero indicat IV. Tuſc. 10. Burm.

28. *Rara querela.*] Prim. Vatic. *rata.* plurimi *nulla.* etiam bene. apud Martialem, *Lis rara.* Heins. *Dextro tore* Bernenſ. *incidat in* Lovan.

30. *Quo pius.*] *Quo procul* Bern. *ſemper amat* duo.

31. *Sic juvenis ſimiliſque tibi ſit natus.*] Forte, *Sic ſuperet, ſimiliſque tibi ſit.* Ep. Didus:

Sic ſuperent, queſcunque tuà de gente reportes.

hoc eſt ſuperſtites ſint. Heins. *Sic juvenis tibi conſimilis ſit natus, & ipſum* Lovan.

34. *Tardum.*] *Tarde* multi ſcripti & editi.

ELEGIA VI.

TEmpore ruricolae patiens fit taurus aratri,
Praebet & incurvo colla premenda jugo.
Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Poenorum compeſcitur ira leonum;
Nec feritas animo, quae fuit ante, manet.
Quaeque ſui monitis obtemperat Inda magiſtri
Bellua, ſervitium tempore victa ſubit.

Tem-

1. *Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri.*] Haec quae ſequuntur, apud alios, à ſuperioribus diviſa ac ſeparata leguntur: ut ab hoc loco nova, & quae ordine ſexta ſit, Elegia incipiat. Nec male omnino, ut mea fert ſententia. Nam & ſententia alia à ſuperiore eſt: & cum haec querelam miſeriae ſuae contineat, illa autem impetitionem, haec promiſcue ad omnes amicos ſive lectores, illa ad ſolum eum, cujus nomen ex circumſtantiis deſcribit, pertinere videtur. Conſtat autem tota ſive Elegia haec, ſive pars quae ſequitur, antitheſi quadam, ſuarum & aliarum miſeriarum. Nam cum ceteræ miſeriae, ac difficultates omnes, tempore emolleſcant, ſolas ſuas miſerias, ſuaque mala, inquit, non tantum non molleſcere, ſed magis ac magis quotidie ingraveſcere. propterea quod ipſa mala, quanta ſint, in dies magis ac plenius à ſe intelligantur, & animus ad toleranda ea quotidie ipſi minor ac minor ſibi fiat. Itaque nullum aliud reſtare remedium, niſi ut quam citiſſime moriatur. Micyll. Plerique ſcripti codices, & antiquae editiones hanc continuant Elegiae praecedenti.

4. *Et placido.*] *Et domitus* duo libri.

5. *Compeſcitur.*] *Compellitur* Moreti. *ſaevorum leonum* Bernenſ.

7. *Quaeque ſui monitis.*] Ita edidit Heinſius, cum omnes, quas vidi, editiones habeant, *juſſis. monitis* tamen erat in prim. Polit. Palat. Vatic. Medic. & Combii. ſed *juſſis* praeferrem. Senec. Epiſt. LXXXV. *Elephantem minimus Æthiops jubet ſubſidere in genua.* Martial. Spect. Ep. XVII.

Non facit hoc juſſus, nulloque docente magiſtro.

Burm.

9. *Extentis.*] *Extenſis* tres libri.

11. *Tempus & incanas ſemen producit ariſtas.*] Semen, appoſitio. *Incanas ariſtas.* Valde canas, ac per hoc maturas. Crof. Pro *ſemen* unus Vatic. *ſemper.* Buſlid. *ſpeciem* Lege, *ſpicam*, vel, *ſegetem*, aut *meſſem.* pro *perducit* prim. Vatic. & alii plurimi, pro-

Tempus, ut extentis tumeat facit uva racemis,
    Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen producit aristas;
    Et ne sint tristi poma sapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
    Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam saevas paullatim mitigat iras:
    Hoc minuit luctus, moestaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
    Praeterquam curas attenuare meas.
Ut patriâ careo; bis frugibus area trita est:
    Dissiluit nudo pressa bis uva pede.

Nec

producis Heins. Video *segetem* quoque in Blaviana editione. sed omnibus conjecturis longe praestat, *semen.* sic enim spectandum, si pro dignitate mirari volumus opus temporis, è jacto semine maturas aristas extollentis. Auctor Elector. Etonens. *incanas* male Ciofanus unam vocem credidit. *deducis* Putean. & quinque alii.

12. *Ne sine tristi poma sapore facit.*] *Cavat* eleganter Leidensis. Heins. *Et neque nunc tristi* Lovan.

13. *Hoc tenuat dentem terram findentis aratri.*] Haec est vera & germana lectio. Maffei vero liber, *scindentis.* Æque bene. Hanc autem sententiam sic expressit lib. ii. de Ponto El vii.

Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu.

Et lib. iv. Elegia x.

Et teritur pressa vomer aduncus humo.

Lucretius lib. i.

— — unus aratri
Ferreus occulte decrescit vomer in arvis.

Apparet igitur manifeste ex his locis vomer esse generis masculini, non autem neutrius, ut falso putavit Merula, homo, ut ejus erant tempora, doctissimus Ciofan. Multi, *terras findentis*, vel *scindentis.* Barberin. & opt. Medic. cum duobus aliis & priscis editionibus, *terras renovantis.* & placet. *renovare terram* pro *arare* passim veteres & Noster saepe. ut Met. i. 110.

Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.

Infra Eleg. xii. 23.

Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit, ager.

terras patientis prim. Vatic. an forte scribendum,

Attenuat dentem tempus patientis aratri.

ut Amor. lib. i. Eleg. ult.

Ergo cum silices, cum dens patientis aratri
Depereant aevo.

sed vulgata scriptura non est temere sollicitanda. habes hoc hemistichium in Dracontii Hexamero quoque,

Annua conspiciunt agris frumenta renasci
Mortua per sulcos terram findentis aratri.

Heins. i. Am. iii. 9.

Nec mens innumeris campus renovatur aratris.

14. *Rigidos silices.*] *Rigidas* meliores magno numero. sic & alibi. de quo pluribus ad Claudiani Gygantom. ℣. 99. videatur Nonius in ea voce. Heins. In re tam dubia ad veterem editorum lectionem redii, quia id servandum arbitrarer, unde gratior auribus accideret sonus. Lucret. i. 572. *validi silices.* iterumque ii. 448. Idem v. 314. *non ruere avulsos silices* Noster Met. ii. 708. *in durum silicem.* & vii. 107. *silices soluti.* neque enim invenio his locis quemquam aut librum aut hominem litem movisse. lib. ix. 303. *motura duros verba silices* ubi *duras* unus solummodo liber. Paulo ante in eodem, *in rigidos versum silices.* sed duo, *rigidas.* quo etiam modo non nisi tres lib. xi. 45. ceteri, *te rigidi silices.* sextus restat locus lib. ix. 613. ubi sane duodecim in libris invenit Heinsius, *rigidas silices.* ubique, neque alibi, astipulantes habet membranas nostras. Auctor Electorum Etonens. vid. ix. Met. 225. Barthius etiam apud Stat. lib. iv. Silv. iii. i. pro *duri silicis* in membranis suis legit, *durae. hoc duros* unus. *rigidas silvas* Lovan.

15. *Hoc etiam.*] Francius in ora libri, *hoc hominum saevas &c.*

16. *Moestaque corda levat.*] *Domat* Barberin. & fragmentum Vatican. placet. Ep. Phaedrae 156. *duraque corda doma* Heins. *Moesta corda levare, & minuere luctus* est unum & idem Vaticanus, *Saevaque corda domat*, quod rectius esset vulgatâ, nisi praecessisset, *saevas mitigat iras.* quare illud *saeva* puto esse glossema τοῦ *vasta* & legendum, *vastaque corda domas.* & inde etiam natum illud *moesta.* ita deprehendi apud Lucan. lib. v. 442. &

 505.

Nec quaesita tamen spatio patientia longo est;
Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci:
Et domitus freno saepe repugnat equus.
Tristior est etiam praesens aerumna priore:
Ut sit enim sibi par, crevit, & aucta morâ est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
Est quoque non minimum, vires adferre recentes;
Nec praeconsumtum temporis esse malis.
Fortior in fulvâ novus est luctator arenâ,
Quam cui sunt tardâ brachia fessa morâ.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.

Fert

508. *vastus* & *moestus* confundi in codicibus Mss. & si ita legas, conveniet illud ex Epistola Phoedrae, *duraque corda doma*, quod, si *moesta* legas, recte non congruere notavit Auctor Electorum Etonensium. Burm.

17. *Lapsa vetustas.*] *Longa* Bernens. & quinque libri. *laxa* Leidens. mox, *arte juvare meas* prim. Edit.

19. *Trita est.*] *Stricta* Bernens.

21. *Nec quaesita tamen spatio patientia longo est.*] *Non quassata* unus Vatic. & Arondelianus. sed nil mutandum. Heins. *Non quaesita* scripti & editi nonnulli.

23. *Juga saepe juvenci.*] *Juga curva* alter Palat. placet. ita saepe Noster. quandoque, & *panda juga*. supra hâc Elegiâ:

Praebet & incurvo colla premenda jugo.

Heins. *Moda juga* prim. Ed. *juga saeva* Lovan. *nova saepe* Bernens. *juga dura* Francius. *scilicet ut* Junian. & duo alii mox. *indomitus* Bernens.

25. *Priore.*] *Priori* tres libri. *tristior est domita* Leidens.

26. *Ut sit enim.*] *Ne sit* Junian. quod expeditiorem sententiam facere videtur Auctori Elector. Etonens. *crescit* Servii. *quod fieret sibi par crevit & aucta mora* Bernens. *apta mora* Excerpta Vossii.

28. *Sed magis hoc.*] *Nunc magis* Barber. *haec* Micyll. Gryph. *quod sint* Junian. *quod sunt* Regius & alius.

29. *Est quoque non minimum.*] *Non nihilum* Rottendorphianus cum Leidensi, & Combianus pro diversa lectione. *non nimium* quatuor alii. Heins.

32. *Brachia lassa.*] *Corpora fessa* Junian. *brachia lassa* unus. *lassa* duo, *lenta* duo.

33. *In armis.*] Multae editiones vetustiores, *arenis*. sed contra scriptos codices, & repetita voce ex praecedentibus. Et quid sunt *nitidae arenae?* cum *arma nitida* opponantur foedatis sanguine. sive *sanguine tinctis*, de quibus vid. Cl. Bentl. ad Horat. II. Od. I. Burm.

35. *Modo facta.*] *Secta* Vatican.

37. *Nos quoque quae ferimus.*] Assentior iis, qui scribendum putant, *Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante: Quod mala sint longa multiplicata die.* Dan. Heins. *Et mala* recte veteres. unus cum Bersmanni libro, *quam*. quomodo & Gronovius conjiciebat. *longo* etiam *die* nonnulli. Heins. *Quae mala* edit. veteres, *quod mala*. Bern. *Continuata* unus. *praecipitata* duo in primo versu. *nunc quoque sunt* Junian.

38. *Longa die.*] Heinsius, *longo*. sed non adeo facile in textum recipi debuisse credo. *Dies foeminino genere tempus, & ideo diminutive diecula dicitur breve tempus & mora.* Ascon. in Act. I. in Verr. Paria videtur sensisse Donatus in Andr. Teren. IV. 2. & Servius ad Æneid. II. *diem foeminino genere positum tempus* ait *significare*. Charisius vero lib. I. ipsum quoque Varronem ita *distinxisse* testatur, ut *foeminino temporis spatium significaret*. Nonium video, unum è Turpilio contrarium exemplum adduxisse, & Priscianum ex Lucano & Statio singula. sed ista nusquam maximae sunt auctoritatis, & hic parem Tibulli locum, quam Turpilium, Nasonem secutum magis est credibile,

Longa dies homini docuit parere leones,
Longa dies molli saxa peredit aqua, &c.

ipse non aliter Met. XIV. 147.

Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat.

& XV. 216.

Fuit illa dies, qua &c,

Fert bene praecipites navis modo facta procellas:
  Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante;
  Et mala sunt longo multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque à corpore quantum
  Auguror, accedent tempora parva malis.
Nam neque sunt vires, neque qui color ante solebat:
  Vixque habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
  In circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales:
  Et, quà nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum; braccataque turba Getarum.
  Sic male quae video, non videoque, nocent.

Una

& I. 436.

Postque diem longam &c.

ubi tamen certus liber, *longum.* Ceterum isto sensu foemininum exhibent etiam JCti. veteres. Cicero, Virgilius Horatiusque. AUCTOR ELECT. ETON. eadem fere tradit Manut. ad Ciceron. lib. I. Epist. Fam. 2. sed ego haec Grammaticorum esse dictata arbitror, & pro arbitrio licere *diem* sive certum diem, sive tempus notet, utroque genere dicere, in quam rem innumera exempla ad manum sunt, sed non vacat istis nunc implere has chartas. Apud Ovidium fere semper variarunt librarii, & ipse Naso non observat praecepta Grammaticorum: nam & *festam* & *festum* diem dixit. vid. v. Fast. 670. v. Trist. v. 3. sed desino: omnia enim fere Ovidii loca, ubi *dies* cum adjectivo ponitur, essent adducenda. BURM.

39. *Credite deficio.*] Hoc distichon est nugatoris, non Nasonianae manus. HEINS. Nostrae membranae, *quantumque a corpore nostro.* sed scribendum credo:

Credite, deficio, nostrisque (a corpore quantum
  Auguror) accedunt tempora parva malis.

sic neminem disticho libenter cariturum. AUCTOR ELECTOR. ETONENS. non displicet, sed faciliori manu forsitan ita emendatum corrigi posset,

Credite, deficio: quantumque ex corpore nostro
  Auguror, accedent tempora parva malis.

nam in Juniano (quem eundem suspicor, & membranas docti viri,) & alio erat, *quantumque a corpore nostro. a pectore* Leid. & Lovan. pro *deficio* erat *defuncto* in Lovan. *accedunt* Bernens. BURM.

41. *Ante solebat.*] Editio N. Heins. *neque qui color esse solebat: vixque habeo.* neque monstratum unde. quas inspexi, *nec qui color esse solebat: vix habeo.* secutus sum membranas nostras, bene, opinor, servantes *ante solebat.* sed & sequens causas habet suspicionis: & legebam,

Nam neque sunt vires, ne qui color ante solebat.
  Vix adeo tenuis, quae tegat ossa cutis.

AUCTOR ELECTOR. ETON. *neque* Heinsius habet ex Moreti libro. *vixque* ex Italico codice. *ante* etiam in quatuor invenit, & probare se notavit in codice suo, addito loco ex lib. III. IV. 67.

Ante solebatis, gratique erat instar honoris &c.

reliqua, quae sine libris emendat ex conjectura vir doctus, vix audeo comprobare: nam implicata est locutio, *vix adeo tennis cutis* cum videretur potius dicendum, cutis vix adeo crassa, densa, vel dura, ut, vel quae, tegat ossa. etsi scio. quo pacto defendi posset. nos *ante*, quod & Leidensis habet, recepto, reliqua ex fide membranarum relinquimus. *tegit* etiam in Juniano. sed rectius, *tegat.* BURM.

45. *Absunt.*] *Desunt* Bernens.

46. *Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.*] Lib. v. Eleg. XV.

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
  O mihi me conjux carior, ipsa vides.

CIOFAN. Scribo, *qua nemo mihi carior.* nisi malis, *Et mihi qua nil est carius.* HEINS. Si haec satisfacere non possunt, cogita numquid minus sic frigeat sententia. *absunt mea cura sodales. Et quois una mihi carior uxor abest*, seu *abes.* Videre videor, quid librarium fefellerit, ut *nulla* pro *una* corrigere conaretur, AUCTOR ELECT. ETONENS.

47. *Braccataque turba Getarum.*] Sic libri veteres. CIOF. Alii *barchataque.* quod ex vitiosa scriptura venit *baccata*, ut erat in Lovan. *barbataque* Regius.

48. Sic

Una tamen ſpes eſt, quae me ſoletur in iſtis;
Haec fore morte meà non diuturna mala.

48. *Sic mala, quae video non videoque nocent.*] An urbis facies & ſodales abſentes pro malo numerat? non puto. Scribe, *male nocent.* & adeantur quae notavi Faſt. II. ℣ſ. 170. quidam ſcripti cum primis editionibus, *ſic me movent.* HEINS. Senſus eſt, *quae male video, quaeque male non video nocent.* AUCTOR ELECTOR. ETON. Francius, *ſic mihi quae.*

49. *Quae me ſolatur.*] *Soletur* meliores. HEINS.

ELEGIA VII.

BIs me ſol adiit gelidae poſt frigora brumae,
Biſque ſuum tacto Piſce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera verſus,
Quamlibet in paucos, officioſa fuit?
Cur tua ceſſavit pietas, ſcribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus uſus erat?
Cur, quoties alicui chartae ſua vincula demſi,
Illam ſperavi nomen habere tuum?
Dì faciant, ut ſaepe tuà ſit epiſtola dextrà
Scripta, ſed è multis reddita nulla mihi!
Quod precor, eſſe liquet. credam prius ora Meduſae
Gorgonis anguineis cincta fuiſſe comis:
Eſſe canes utero ſub virginis: eſſe Chimaeram,
A truce quae flammis ſeparet angue leam:

Qua-

1. *Bis me Sol adiit gelidae poſt frigora Brumae, Biſque ſuum tacto piſce peregit iter.*] Quinctilianus idcirco Ovidium, civem meum, Tibullo & Propertio laſciviorem vocat lib. x. quod pluribus modis eandem efferat ſententiam. ſic ſuperiori Elegia:

Ut patria careo, bis frugibus area trita eſt:
Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.

Parcam innumerabilia exempla notare. Hac autem de re in lib. I. Amorum princ. pluribus diſſerui. CIOFAN. Alii, *gelidae poſt frigora brumae.* ſed minime placet illud, *me Sol adiit.* Forte,

Bis ver Sol adiit, gelidae poſt frigora brumae.

Nam Aries Piſcibus ſuccedit. HEINS. *Bis me ſol gelidae vidit poſt frigora brumae* pr. Edit. *ſub frigora* Gryph. minor; at Vincentii & *poſt tempora brumae, gelidam poſt frigore brumam* Berſm. Dan. Heinſii aliae Edit.

4. *Officioſa fuit.*] Barbarin. & tres alii, *officioſa venit.*

7. *Cur quoties alicui dum chartas vincula demſi.*] *Chartae ſua vincula* plurimi veteres. duo, *demſi ſua vincula chartae.* Vide Notas ad lib. III. Faſt. ℣ſ. 293. ſequenti verſu *è multis* meliores, non *ex.* HEINS. In Patavino erat, *certae ſua*, quod Heinſius pro *cerae* ſcriptum eſſe credebat.

11. *Quod precor.*] Francius malebat, *quod reor.*

12. *Anguineis.*] *Anguinis* legit Voſſius ad Catull. pag. 215. ſuffragante ei Broukhuſio ad Propert. IV. VIII. 10. ſic apud Columel. II. de Re Ruſt. 9. *Quidam cucumeris anguinei humorem expreſſum diluunt aqua*, ubi in codice S. Germani, *cucumeri ſanguini* adhaerente litera *s* ſecundae voci, ſed inde revulſa legendum, *cucumeris anguini.* hìc quoque in Leidenſi, *Gorgona ſanguineis cuncta.* alii codices, *anguigenis, anguienis, anguicomis, anricomis.* BURM.

14. *Separet.*] *Separat* multi editi. *quae ſemper ſeparat* Junian. *quae & flaminis* Leidenſ. praecedenti verſu, *uterum ſub* Putean. & Lovan.

15. *Quadrupedesque hominis cum pectore pectora vinctos.*] Lege ex omnibus libris ſcriptis, *junctos*: & vide quam artificioſe & venuſte Centauros de-

Quadrupedesque hominum cum pectore pectora junctos:
Tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, & Harpyïas, serpentipedesque Gigantas:
Centimanumque Gygen, semibovemque virum.
Haec ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
Mutatum curam depofuisse mei.
Innumeri montes inter me teque, viaeque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca jacent.
Mille potest caussis, à te quae litera saepe
Missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen caussas scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper, amice, mihi.

describat. Ciofan. Lege, *heminum* cum prim. Polit. prim. Vatican. & quatuor aliis. duo, *heminis*. Heins.

16. *Tergeminumque canem.*] Cerberum: de quo sic Apollodorus lib. II. *Cerberus terna canum capita, draconisque caudam, & in tergo serpentum omnium generum capita habuisse dicitur.* Vide praeterea, quod ego in observationibus in Metamorphosi annotavi meis. Ciofan.

17. *Serpentipedesque gigantes.*] *Gigantas* cum Rottendorphiano. Vide Notas Fast. III. vs. 439. Heins. *Serpentigerosque* editi olim.

18. *Centimanumque Gygen.*] *Gyan* Rottendorph. alii multi, *Gygam*, prim. Pal. *Giam* consule Notas Amor. lib. II. Eleg. I. vs. 12. Heins. Vid. Muret. VI. Var. Lect. 13.

20. *Mutatum curam.*] *Et curam* editiones Gryph. Vincent. & D. Heins.

21. *Innumeri.*] *Ienium* prim. Edit. *freta parva* Junian.

24. *Nulla Venire.*] Olim editi, *rara venire*, sed Heinsius ex duobus libris, *nulla* reposuit. *pauca* unus. *tarda* alius. *saepe* P. Servii. *mittitur in nostras* Lovan. mox, *mille quidem causas* Moreti. *scribens tu vince* Junian.

ELEGIA VIII.

Jam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas:
Jam subeunt anni fragiles, & inertior aetas:
Jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat, ut posito deberem fine laborum
Vivere, me nullo sollicitante metu:
Quaeque meae semper placuerunt otia menti,
Carpere; & in studiis molliter esse meis:

Et

1. *Plumas.*] *Pennas* Leid. pro varia lectione, *mutantur* Bernens.

2. *Inficit & nigras alba senecta comas.*] Hic quoque idem dicit, quod superiori versu: *Jam mea cygneas imitantur tempora plumas*; & in aliis, qui statim sequuntur. Tibullus lib. & Elegia II.

—— *dum tarda senectus*
Inducat rugas, inficiatque comas.

Ciofan. *Cana senecta* Hafniensis, cujus puto τὸ *alba* esse glossam. *curva* Voss. Excerpt. *infecitque nigras* Regius.

5. *Ut posite deberem fine laborum.*] Forte, *posita deberem fine labori. posita* ut vitetur ambiguitas. Heins. *Malorum* prim. Vatic. & quatuor alii.

6. *Vivere me nullo.*] Omnes fere scripti, *vivere cum nullo.* latet aliquid.

7. *Quaeque meae semper placuerunt otia menti Carpere.*] Elegiâ ultimâ hujus libri:

Et

Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
Et quae nunc domino rura paterna carent:
Inque ſinu dominae, cariſque nepotibus, inque
Securus patriâ conſenuiſſe meâ.
Haec mea ſic quondam peragi ſperaverat aetas:
Hos ego ſic annos ponere dignus eram.
Non ita Dîs viſum: qui me terrâque marique
Actum Sarmaticis expoſuere locis.
In cava ducuntur quaſſae navalia puppes,
Ne temere in mediis diſſolüantur aquis.
Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Miles,

Et petere Aoniae ſuadebant tuta ſorores
Otia, judicio ſemper amata meo.

Lib. I. ſine titulo Eleg. IX.

Ipſe ego ſegnis eram, diſcinctaque in otia natus;
Mollierant animos lectus, & umbra meos.

CIOFAN.

9. *Et parvam celebrare domum.*] Sic lib. II. ad Auguſtum:

Parva quidem periit, ſed ſine labe domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor.

CIOFAN.

9. *Patriosque penates.*] Tres libri Vatic. & Maffei, *Veteresque penates.* CIOFAN. Hoc praeferendum, quia ſequitur, *rura paterna.* niſi illic cum Voſſiano codice legas, *rura relicta.* ut I. ex Pont. II. 50. *tecta relicta.* BURM.

10. *Rura paterna.*] Quae erant in Pelignis, & Romae, ſi hortos, intelligimus, de quibus infra. CIOFAN.

11. *Carisque ſodalibus.*] Maffeianus liber, *nepotibus.* rectius. CIOFAN. *Sodalibus* primae editiones & plurimi ſcripti. Sed diſtichon etiam hoc vix genuinum eſt. HEINS. Si retinendum, puto hoc loco legendum eſſe; *carisque penatibus* cum Juniano, & ſupra, *veteresque penates* eſſe mutandos. ſed quomodo non video. *penates* vero & *nepotes* paſſim confundi videbimus ad Val. Flac. I. 721. certe *vivere in nepotibus*, nullum hîc ſenſum habet. quare deleatur, ſi ita doctioribus videtur. BURM.

13. *Sic quondam.*] *Si* Excerpt. Voſſii.

14. *Sic annos ponere dignus eram.*] *Canos ponere* prim. & quinque alii. Sed neque *anni* neque *cani* hoc ſenſu ſatis Latine *ponuntur.* Quare reſingo, *annos condere.* ſic *condere aetatem* apud veteres, ut & *condere ſoles.* HEINS. *Annos ponere*, metaphora a ventis ſumpta, pro finire aevum dictum Berſmannus vult. *non ego ſic annos* Leidenſ.

16. *Jactum Sarmaticis.*] Duo Vatic. Maff. & Aldinus meliorem habent lectionem, *Actum.* Eleg. ult. hujus libri:

Tacta mihi tandem eſt longis erroribus acte
Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

CIOFAN.

16. *Sarmaticis locis.*] *Jugis* quatuor libri veteres. HEINS.

17. *Quaſſae puppes.*] Lib. I. Eleg. II.

Solvere quaſſatae parcite membra ratis.

In Ibin:

Cumque ego quaſſa meae complectar membra carinae,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.

In Epiſtola II.

Ah laceras etiam puppes furioſa refeci,
Ut, qua deſererer, firma carina foret.

CIOFAN. *Caſſae* editi quidam.

18. *Ne temere in mediis diſſolüantur aquis.*] Tres Vatic. & Maffeianus; *deſtituantur.* receptam lectionem ſequor. ſupra Eleg. V.

Fert bene praecipites navis modo facta procellas,
Quamlibet exiguo ſolvitur imbre vetus.

Lib. I. de Ponto Elegia V.

Firma ſit ipſa licet, ſolvetur in aequore navis.

CIOFAN. *Deſtituantur* fere omnes ſcripti.

19. *Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas Languidus in pratis gramina carpit equus.*] Equus, quo in ludis Olympiacis uſi erant, ſenex, & viribus infirmus, adepta jam victoria per prata libere vagabatur. lib. II. Amorum Eleg. IX.

Mittitur in ſaltus carcere liber equus.

Sed mihi dubium non eſt, quin hoc loco Ovidius noſter ad Enniana illa carmina reſpexerit:

Sicut

Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
Sic igitur, tardâ vires minuente senectâ,
Me quoque donari jam rude, tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere coelum,
Nec siccam Getico fonte levare sitim:
Sed modo, quos habui, vacuum secedere in hortos·
Nunc hominum visu rursus & Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
Optabam placide vivere posse senex.
Fata repugnàrunt: quae, cum mihi tempora prima
Mollia praebuerint, posteriora gravant.

Jam-

Sicut fortis equus, spatio qui saepe supreme
Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Ciofan. Locus corruptus. *ademtes* prim. Polit. & Rottendorph. *ademptus* alter Politiani. *adeptis* prim. Vatican. alius, *adeptus.* Scribe, *multis adeptis*, nimirum palmis. Sed cum *inhonestandi* verbum vix alibi occurrat apud Nostrum; puto etiam hoc distichon esse ex iis, quae inculcarunt homines male feriati. Heins. Solum verbum *inhonestandi* me non moveret, ut expungerem, cum sciam Nasonem plura ita verba usurpasse, & quibusdam etiam semel modo usum. & Scipio Gentil. ad Apulej. Apol. n. 33. *inhonestamentum* non ab Apulejo solum, sed & a C. Graccho olim adhibitum refert. sed offendit *multas palmas adeptas.* & vitium esse in τῷ *multas* puto, quod tamen nunc quomodo emendem, non occurrit. an *turpis?* an *lentus?* certe simile quid desidero. Burm.

20. *In pratis.*] *In campis* Ed. pr. & Ms. Bersmanni.

21. *Miles ut emeritis non est satis utilis armis, Ponit ad antiquos quae tulit arma lares.*] Pessime & foedissime ita legitur in omnibus vulgatis libris. In duobus Vaticanis est, *Miles ubi emeritus* &c. non satis emendatè. In tribus aliis ex eadem bibliotheca & Maffeiano perspicuè legitur, *annis*, non *armis.* Legitur, *Miles ubi*, vel *ut*, *emeritus non est satis utilis annis Ponit*, &c. Dicitur enim proprie *miles emeritus*, qui militia perfunctus, post annos xx. ut Jurisconsulti docent l. 1. Cod. de excusatione veteranorum, l. 2. C. de re milit. l. ult. Cod. de his, qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt, & l. veteranis Cod. quando provocare non est necesse, dimittitur, ab eaque vacationem habet. Et Tacitus sub finem lib. 1. *Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare aerarium eo subsidio niti, simul imparem oneri Rempublicam, nisi vicesimo militiae anno veterani dimitterentur.* Miseret me Merulae cum suis *emeritis armis*, quae hic nulla sunt. Lucanus lib. 1.

Quae sedes erit emeritis?

Et idem Tacitus loco proxime citato: *Percennius & Vibulenus militibus agros emeritis largiemur?* *Annis*, id est, propter longam aetatem, senectutem. Habes itaque locum omnium optime restitutum, felicissimeque enarratum. Hic autem locus merito semper suspectus fuit optimo fratri meo, Marco Antonio. Ciofan. Melius Palatinus & alii, *annis.* D. Heins. *Miles ut* plerique veteres. & *annis* pro *armis.* recte. nam τὸ *arma* sequitur. Mart. vii. Epigr. 62.

Emerites Musis & Phoebe tradidit annos.

Heins. Vide ad Epist. 1. 105. *emeritus* quidam codices; mox, *arma deos* plurimi.

23. *Sic igitur tarda vires minuente senecta.*] Vatic. lib. hanc habent lectionem. Ciof. *Vires adimente* editiones veteres. *tardas* Jun. Leid. & Bersm.

24. *Nec siccam Getico fonte levare sitim.*] Cur aquam Geticae regionis se bibere, eaque sitim suam extinguere, indignum dicit? Ovidius ipse respondebit lib. ii. de Ponto Eleg. vii.

Æquoreo bibitur cum sale mista palus.

Et lib. iii. Elegia 1.

Non tibi sunt fontes, latices sed paene marini?
Qui potus, dubium est, sistat, alatne sitim.

Et lib. iv. Eleg. x.

Innatat unda freto dulcis, levierque marina est,
Quae proprium misto de sale pondus habet.

Hac etiam de re conqueritur lib. & Eleg. iii. aeger ad uxorem:

Nec coelum patior, nec aquis assuevimus ipsis,
Terraque nescio quo non placet ipsa modo.

Ciofan. *Gelido* Regius & duo. *Scythico* unus. *lavare* Jun. & Leid.

27. *Vacuos secedere in hortos.*] Lege, *vacuum*, hoc est otiosum. Vide supra Eleg. iii. vs. 77. Heins. Et lib. ii. 239. *Sed quoque quos habui vacuos* Bern.

28. *Et urbe.*] *In urbe* Junian, Regius & prim. Edit.

30. *Opta-*

Jamque, decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitae deteriore meae.
Nec procul à metis, quas pene tenere videbar,
Curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me saevire coëgi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet?
Ipsaque delictis victa est clementia nostris:
Nec tamen errori vita negata meo?
Vita procul patriâ peragenda sub axe Borêo,
Quà maris Euxini terra sinistra jacet.
Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa;
Esse viderentur vanus uterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet adliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
Æquantem Superos emeruisse virum.

ELE-

30. *Optabam.*] Heinsius malebat, *optaram. placido* Ms. Bersman.

31. *Quae eum mihi.*] *Quae quamvis* Lovan. dein *praebuerant* Bernens. & quatuor. *praebuerunt* duo.

33. *Jamque decem lustris omni sine labe peractis.*] Sic in elegantissimo, & omni pene eruditionis pleno opere, quod Ibis inscribitur:

Tempus ad hoc lustris mihi bis jam quinque peractis
Omne fuit Musae carmen inerme meae. Ciof.

37. *Ergo illum.*] *Illum ergo* tres. sed mollior erit versus, si cum Puteaneo legas, *Ergo in me demens illum.*

40. *Meo.*] *Meo est* alii. *mea est* Gryph. Micyll.

41. *Peragenda sub axe Borêo est.*] Tolle cum melioribus scriptis τὸ *est*. Heins. Douzam filium legisse, *Boreo peragenda sub axe est* notavit Heins. & certe quidam Poëtae secundam syllabam in *Boreus*, corripere solent. & ita in Lovaniensi codice erat: in duobus aliis, *Boreae peragenda sub axe.* in Gallico, *Scythico patria peragenda sub axe est.* & ita conjecerat Francius. in Moreti & Bernens. *Gelido peragenda sub axe est: sub axe Bootes* Bonon. Comb. & Voss. *Bootis* unus, unde Heinsius, *Bootae* faciebat. *sub axe Borusco* Margo Gryphii, *Borusso*, Bersm. Var. Lect. sed cum Graecis Βόρειος dicatur, nihil mutetur. Burm.

42. *Qua.*] Ubi. vide quae notavi lib. I. de Ponto & Elegia. Ciofan.

43. *Haec mihi si Delphos, Dodonaque diceret ipsa; Esse viderentur vanus uterque locus.*] Observa autem hoc loco *Delphum* singulariter pro loco poni, quem ceteri tam Graeci quam Latini, pluraliter *Delphos* dicunt. Nisi si cui placet, eum à quo locus dicitur, pro loco poni. Fuit autem *Delphus*, is à quo Delphi appellati, filius Apollinis ex Celaeno, quae fuit Hyami, ejus qui fuit Lycori, quem Apollo ex nympha Corycia genuit. autor Pausan. Micyll. Tale quippiam lib. IV. de Ponto Eleg. III.

Littus ad Euxinum, siquis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getae.
I bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quidquid & in tota nascitur Anticyra.

Ciofan. Lege, *Delphi* cum prim. Polit. quomodo & Scaliger in ora codicis sui. quinque alii, *Delphis. Hoc* etiam meliores. Heins.

44. *Esse videretur.*] *Viderentur* Gott. venuste. Heins.

45. *Nil adeo validum est.*] Suspectum distichon. Heins.

49. *Nam quamquam.*] *Nam postquam* Junian. *exhausta malorum* prim. Palat. & Ms. Bersm.

50. *Plus tamen exitii.*] Malim, *exitio*. plus ad exitium contulit. Heins. *Dabit* Lovan.

52. *Æquantem.*] *Æquandum* Barber. & tunc *superis* legendum, ut I. ex Pont. II. 110.

Æquandi superis pectora flecte viri.

2. *Et*

ELEGIA IX.

SI licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
 Et tua Lethaeis acta dabuntur aquis:
Nostraque vincetur lacrimis clementia seris.
 Fac modo te pateat poenituisse tui.
Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae
 Tempora, si possis, Tisiphonaea tuae.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro;
 Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
 Nostra suas istuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Caesar mihi jura reliquit:
 Et sola est patriâ poena carere meà.
Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo.
 Saepe Jovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictae si sit mihi nulla facultas;
 Pierides vires, & sua tela, dabunt.

2. *Et tua Lethaeis acta dabuntur aquis.*] Lib. I. Eleg. VII.

Cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?

& lib. III. de Arte:

Nec mea Lethaeis scripta dabuntur aquis.
Ciofan.

3. *Nostraque vincetur:*] Non vincitur, puto, clementia, nisi delictis, ut Eleg. praec. ℣s. 39. sed saevitia deprecando & lacrymando exarmatur. in Francof. & Lovaniensi erat, *& tua.* forte scripserit,

Et tua vincetur lacrymis dementia feris.

vel, *vestraque vincetur*: quamquam pro *vincetur* malim aliud verbum, quod obliterare notet. certe, *Dementia* pro *clementia* legendum esse mihi persuadeo. nam *demens* & *clemens* millies librarii confuderunt, quia *d* saepe in *cl* transiit. v. Cl. Drakenborchium ad Sil. II. 52. & quae nos ad Val. Flac. VI. 748. notabimus *lacrymis veris* malebat Francius. Burm.

4. *Pateat.*] Latinum esse negaverat Lambinus. sed vindicavit Scaliger ad Manil. III. 533.

5. *Cupiasque eradere vitae Tempora Tisiphonaea.*] Hoc est, fac te damnes, & cupias ex vita tua eradicare, sive penitus, si modo possis, tollere, id quod est Tisiphones proprium, hoc est, invidiam & studium nocendi. Haec expositio simplicior videtur. quanquam neque altera illa omnino displicet, ut accipias *Tempora Tisiphonaea*, opera furialia, sive scelerata, aliquando facta. ut sit dictum, *Cupias eradere tempora Tisiphonaea vitae tuae*, pro, studeas abolere, & ex vitae tuae rebus actis tollere, ea quae scelerate aliquando fecisti. Micyll. Alii, *evadere* & similia. cave mutes. Apulejus Metamorph. X. *Ad se vocare praecipit filium. quod nemen in eo ipse scilicet ne ruberis admoueretur, libenter eraderet.* Heins.

7. *Nostro.*] *Nostri* malebat Francius, & *induat.*

9. *Sicut sum missus.*] *Scythiae submissus* unus Heinsii.

10. *Suas istuc porriget.*] Aut legendum est, *sis licet.* licet tu, ut ego, exsul sis missus, in extremum orbem, eo usque manus porriget ira. vel legendum, quod magis placet, cum Juniano, *istinc.* ex hac Scythia. *istuc* Francof. & plurimi alii. de locutione illa *porrigere manus* egimus ad Quinctilian. Decl. XIII. cap. 6. *iste* est in Leidens. & prim. Ed. *ille* in alio codice, quod est pro *istuc*, *illuc.* vid. ad Ep. XVIII. 208. Burm.

13. *Et patriam, modo sit sospes*] *Modo sospes erit* Vaticanus optimus. Scribe, *sospes eas.* Fast. IV. *sospes eas semperque parens* Vide Notas in Epicedium Drusi. ℣s. 472. Heins. *Modo si sospes* Bernens.

14. *Viget.*] *Vises* unus, *nitet* alius.

Ut Scythicis habitem longe ſubmotus in oris,
Siccaque ſint oculis proxima ſigna meis:
Noſtra per immenſas ibunt praeconia gentes;
Quodque querar, notum, quà patet orbis, erit.
Ibit ad occaſum, quidquid dicemus, ab ortu:
Teſtis & Heſperiae vocis Eöus erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
Et gemitus vox eſt magna futura mei.
Nec tua te fontem tantummodo ſecula nôrint:
Perpetuae crimen poſteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua ſumſi.
Nec mihi ſumendi cauſſa ſit ulla velim.
Circus adhuc ceſſat: ſpargit tamen acer arenam
Taurus, & infeſto jam pede pulſat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus eſt. cane, Muſa, receptus;
Dum licet huic nomen diſſimulare ſuum.

ELE-

16. *Et ſua tela.*] Malim, *in ſua tela.* hoc eſt in arma poëtica. HEINS.

17. *Ut Scythicis.*] *Cum* Regius & decem. *Quod* quindecim. *quamvis cum Scythicis h.* Bern. *cum longe Scyth.* Moreti.

18. *Sicca.*] Ita appellat propter aquilonem. MERUL. Veriorem cauſſam & expoſitionem habes Eleg. III. 4. MICYLL.

19. *Gentes.*] *Terras* Bernenſ. vid. ad V. Faſt. 221. & ſupr. h. l. El. III. 59.

21. *Quidquid dicetur ab ortu.*] Rectius in Maſſeiano & aliis, *dicemus.* CIOFAN. *Ducemus* Leidenſis. praeterea, *in occaſum* editiones veteres.

23. *Trans altas audiar undas.*] *Trans latas* antiqui quatuor. quod praeſtat. HEINS.

24. *Magna futura.*] *Alta* Excerpta Voſſ. male; nec ſatis Latine; ut notat Voſſius lib. I. de Vitiis Sermonis cap. 33. qui tamen in Poëtis tolerat. Borrichius in Cogitat. de L. L. p. 44. etiam defendit, ex illis Catulli carm. XLII. 18. *conclamate iterum altiore voce.* ſed ibi *altior vox* poteſt explicari, ut *altus vultus* apud Petron. cap. V. *& ſupercilium altum* cap. 91. *oculi alti* apud Noſtrum VI. Met. 109. & ſimilia. nec juvant illa Senec. Troad. 197. *haec fatus alta voce demiſit diem.* ubi ex Codice Florentino legendum, *haec fatus, alta nocte diviſit diem*, ut recte Gronovius. Cicero, Noſter, & alii ſemper *magna voce* dicunt, ut III. Met. 382. Horat. I. Sat. IX. 75. & paſſim. BURM.

25. *Nec tua te fontem.*] *Ne tua* ſcribe. HEINS. *Non tua* edit. veter.

27. *Et nondum cornua ſumſi.*] *Nec dum mihi cornua* prim. Vatic. & tres alii. prim. Polit. & duo, *nondum mihi.* prim. Palat. *& non mihi.* HEINS. *Sed nondum* Bernenſ.

29. *Spargis tamen acer arenam.*] *Spargis jam torvus* prim. Vatic. prim. Palat. & tres alii. HEINS.

30. *Infeſto pede.*] *Offenſo* unus. pro *infenſo.*

31. *Cane Muſa receptus.*] Sic duo Vatic. at alius & Maffeianus, *receſſus.* placet. lib. I. Metamorphoſeos:

——— *& cecinit juſſos inflata receſſus.*

CIOFAN. Malim, quod in Palatino & Berſmanni codd. *tane Muſa recepsus.* DAN. HEINS. Prim. Vatic. prim. Pal. & ſeptem alii cum primis editionibus, *recepsus.* bene. ut jam monui Metam. libro primo ℣. 340. HEINS.

I. Ille

ELEGIA X.

ILle ego, qui fuerim, tenerorum luſor amorum,
Quem legis, ut nôris, accipe, Poſteritas.
Sulmo mihi patria eſt, gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies diſtat ab Urbe decem.
Editus hîc ego ſum: necnon, ut tempora noris;
Cum cecidit fato Conſul uterque pari.
Si quid id eſt, usque a proavis vetus ordinis heres;
Non modo Fortunae munere factus eques.

Nec

1. *Ille ego qui fueram.*] *Fuerim* prim. Vatic. & tres alii. probe. Apulejus lib. 1. Met. *Sed ut prius noritis qui ſim, & cujatis.* Catal. Pithoei p. 117.

Et tu quae fuerim, ſi noſſes, candide lector.
Heins.

3. *Sulmo mihi patria eſt.*] His quatuor vocibus compendioſe pro inſigni utitur Municipium meum, quod nunc Pelignorum metropolis eſt. Ita videlicet. s. m. p. e. Ciofan.

3. *Gelidis undis.*] Ita legendum è bonis exemplaribus. Suetonius in Claud. *Claudiae aquae gelidos, & uberes fontes, quorum alteri* &c. & ipſe lib. ii. Faſtorum:

In medio gelidae fons erat altus aquae.
Ciofan.

4. *Millia qui novies diſtat ab urbe decem.*] Cicero pro Caecina: *Quot millia fundus ſuus abeſſet ab urbe.* Perſpicue ex hoc loco patet breviora milliaria, quam nunc ſunt, antiquitus fuiſſe. Sulmonem enim non xc. ſed vix tandem lxx. millia paſſuum nunc Roma abeſſe, opportune hic indicandum duxi. Cognoſcitur etiam ex lib. 1. De Bello Civili, ubi Caeſar Sulmonem Corfinio (cujus hodie vix minimae ſuperſunt parietinae) vii. millium intervallo abeſſe ait; cum hodie vix quinque diſtare certum ſit. Idque apud Ciceronem etiam animadverti facile poteſt, qui in Orat. pro S. Roſcio Amerino litteris conſignavit, Ameriam Roma ſex & quinquaginta millia paſſuum diſtare. Nunc vero xliv. abeſſe conſtat: quod quidem iter aeſtate unico fere die conficitur, ut ego, qui id ipſum dedita opera ab incolis petii, certior factus ſum. Rurſus perſpicuum fit ex ea, quam ponam, antiquiſſima inſcriptione. Juxta oppidum, quod Arlularum dicitur, ad fontem, quem vocant Somnulam, ſecundum viam Valeriam, quae etiam nunc viſitur lapidibus ſtrata, extat lapis milliaris his verbis.

XXXVIII
IMP. NERVA
CAESAR AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
TRIBVNICIA
POTESTATE. COS. III.
PATER. PATRIAE
FACIENDVM. CVRAVIT.

Diſtat autem ab urbe, ut nunc quidem ratio milliariorum eſt, circiter paſſuum duodetriginta millia. Quam inſcriptionem à ſe inventam mihi dedit acutiſſ. ingenio vir, & utriusque linguae intelligentiſſimus, P. Franciſcus Bencius, qui Romae in Societatis Jeſu, cujus ſacerdos eſt, collegio eloquentiae artem ſumma cum laude ſexennio profitetur. Neque audiendi ſunt qui opinantur, ſive potius contendunt, Roma Sulmonem non per Carſeolos, ac Marſos, ut nunc, antiquitus profectos eſſe; ſed per eam regionem, ubi nunc Aquila eſt; quod ſane iter Ovidii ſententiae aeque reſpondeat. Etenim Ovidius ipſe id falſum eſſe aperte demonſtrat, qui aeſtate cum Sulmonem peteret, ſe per Carſeolos, qui ſunt in via Valeria (hodie *il piano di Perito, & delle Celle*) tranſire ſolitum adfirmat. ejus verba ſunt lib. iv. Faſtor.

Frigida Carſeolis nec olivis apta ferendis
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura petebam
Parva, ſed aſſiduis obvia ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus aedes,
Dempſerat emeritis jam juga Phoebus equis.
Ciofan.

5. *Editus hinc ego ſum.*] *Hic* meliores. pro *ut tempora noris*, Richelianus, *ſi tempora quaeris.* nam *noris* praeceſſerat. ſic in Faſtis vi. 767.

Tempora ſi veteris quaeris temeraria damni.
Heins. *Noſcas* Leidenſ. Polit. & ſeptem alii. de

nata-

Saepe pater dixit, Studium quid inutile tentas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua numeros carmen veniebat ad aptos:
Et, quod tentabam dicere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumta, mihique, toga est:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo;
Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitae frater geminaverat annos,
Cum perit; & coepi parte carere mei.

Coe-

13. *Armigerae.*] Pingebatur enim Minetva capite galeam gerens, manu dextera clypeum, sinistra veto lanceam. Atque ita è Jovis capite natam fabulis traditum est. Ovid. lib. III. Fast. Ciof. *Armiferae* aliae edit. & scripti. ut saepe alibi.

14. *Qua fieri pugna.*] *Quae* veteres. Heins. *A pugna* Putean.

16. *Ab arte.*] Post praecepta artis grammaticae. Sunt qui legant, *ab arce*: hoc est à patria Sulmone. Merul. *Insignes ab arte*, accipio eos, qui artibus quibuscunque docendis insignes ac celebres tum fuere, non tantum qui post grammatica adhibebantur. ut sit dictum, *Insignis ab arte*, perinde ut, *petens à pecunia*, *firmus ab aequitate*, *felix à laude*, apud Ciceronem, & similia. Micyll. *Ab arte* libri veteres, itaque legendum. Ciofan. *Artem* per excellentiam dici de Grammatica docuit Ampl. Cuper I. Observ. II. sed sequentia ostendunt latius hic capiendum, ut Micyllus fecit. & est enallage temporis pro *artibus*, quibus ingenui & liberales juvenes imbui solent. Horat. I., Sat. VI. 70.

Sed puerum est ausus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques, atque senator
Semet prognatos, &c.

& IV. Od. I. *Centum puer artium.* Burm.

17. *Frater.*] Lucius Ovidius Naso, quo modo & pater vocabatur. Ciofan. Unde haec Ciofanus habet nescio, forte in glossis reperit; nam & in Leidensi codice adscripserat Glossator, fratrem Ovidii *Lucium* vocatum. Burm.

17. *Viridi ab aevo*] Ab adolescentia, vel a pueritia. Ciofan.

18. *Verbosi fori.*] Sic lib. III. Eleg. XII.

Cedunt verbosi garrula turba fori.

Ciofan. *Famosi* unus. *formosi* alius.

19. *Coelestia sacra.*] An, *Permessia sacra?* tale quid latet. Heins.

21. *Studium inutile.*] Quod nullam adfert utilitatem; nullas parit divitias. lib. I. de Ponto Eleg. VI.

Sic ego constanter studium non utile servo.

Ciofan.

21. *Inutile tentas.*] Mox in quibusdam codicibus, *scribere tentabam*, & deinde, *& quod tentabam* sequitur. Francof. Bernens. & quatuor alii, *studium quid inutile carpis.* forte pro *capias.* vid. ad I. Art. Am. 273. XIV. Met 37. Burm.

22. *Maeonides nullas ipse reliquit opes.*] Argumentum à majori. Sunt autem patris verba, aut certe sententia. Claudianus Epigr. XXIV.

Sed non Virgilius, sed non accusat Homerus,
Neuter enim quaestor, pauper uterque fuit.

Ciofan. *Inde reliquit* unus eleganter: ex studio inutili.

26. *Et quod tentabam scribere.*] Rectius plurimi ex antiquis, *dicere.* nam *scribere* praecessit. Heins. *Quod conabar* Bern.

28. *Liberior fratri sumpta mihique toga est.*] Virilem togam significat, ut recte sentit Merula, quam nobiles adolescentes in Liberi patris festo, quae idcirco Liberalia vocabantur, sumebant. Erant autem Liberalia XVI. Kal. April. Cujus nominis varias etymologias refert poëta libro tertio Fastorum, vs. 771. ubi ita est:

Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
Luce sera pueris candide Bacche tua. &c.

Ciofan.

29. *Induiturque humeros*] Libri scripti, *humeris.* Ciofan Palm. Vatic. Junian. & duo alii cum priscis editionibus, *humeros.* quod mihi religioni fuit non monere. sic & Met. IX. 158. in nonnullis scriptis,

Induiturque humeros Lernaeae virus Echidnae.

nec dissimilis prorsus modo Graeci. sic Euangelio Matthaei cap. XXVII. *Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα. καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerunt eum vestimentis ejus.* ita vetus interpres. Heins.

29. *Cum lato purpura clavo.*] Magnam habet hic locus difficultatem, quam me tollere non

Coepimus & tenerae primos aetatis honores;
  Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat: clavi mensura coacta est.
  Majus erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
  Sollicitaeque fugax ambitionis eram:
Et petere Aöniae suadebant tuta Sorores
  Otia, judicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas;
  Quotque aderant vates, rebar adesse Deos.

Saepe

posse ingenue fateor: neque viri docti, qui in urbe sunt, quibuscum dedita opera collocutus sum; neque alii, qui in celeberrimis Italiae gymnasiis sunt, ad quos litteras misi: nec quod alii super hunc ipsum locum scripserunt, probant. Illud hic non ab re indicandum duxi, hunc, quem ponam Propertii locum è lib. III. ad Maecenatem, qui Eques Romanus fuit:

Intra fortunam qui cupis esse tuam.

illustrari ex C. Vellejo Paterculo lib. II. cujus haec sunt verba de ipso Maecenate, *Quippe vixit angusti clavi fine contentus; nec majora consequi non potuit, sed non concupivit.* CIOFAN. Haec hodie pueris planissima, post ea, quae Rubenius rei vestiariae illustrandae contulit; ideoque in iis tempus non perdam. multum etiam his versibus lucem adtulit Ferrarius de Re Vestiaria lib. I. 13. & III. 12. & seq. licet de Lato clavo Rubenio non adsentiatur. vide & Turneb. Adv. I. 11. & Scalig. Append. ad Conjectanea in Varronem.

34. *Deque viris quondam pars tribus una fui.*] Triumvirum se fuisse innuit. Ceterum varii fuere hujus nominis magistratus. Quidam enim *triumviri capitales* dicebantur, de quibus hic Merula ex Varrone, & Sallust. in Catilina. alii *Monetales* vocabantur. qui aere, argento, auro flando, ac feriundo praefecti erant, ad quos Cicero alludit ad Trebatium, *Treviros*, inquiens, *vites censeo, audio capitales esse. mallem auro, argento, aere essent.* Alii *nocturni*, per quos nocturnae seditiones à civibus arcerentur, & quies urbi servaretur, ut Fenestella ait. Quos tamen, sunt qui eosdem cum Capitalibus esse velint. Meminit horum Plautus in Amphitryone: *Quid si nunc Tresviri me in carcerem compingerent.* Etiam triumviri, qui *coloniis deducendis* creabantur, quorum mentio fit apud Livium sub finem lib. 3. Decad. primae. Sed inter minores magistratus nocturni potissimum & monetales erant, ut ex Fenestella patet. Ceterum videntur hoc loco, posterior versus & prior de eadem re accipiendi esse: ac posteriore id exponi, quod priore innuitur. nisi quis & de centumviratu intelligendum esse contendat, de quo supra lib. 2. meminit his verbis:

Nec mala commissa est nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inspicienda viris.

Et de cognitione causarum privatarum, de qua eodem loco meminit, hoc modo:

Res quoque privatas statui sine crimine judex,
Deque mea fassa est pars quoque victa fide.

Nam quaesturam, quae & ipsa adolescentibus fere committebatur, cum praetoribus aut proconsulibus in provincias euntibus, Poëtam gessisse, alibi non legimus. Et aedilitas, de qua Merula hic meminit, inter majores magistratus erat. Illud quoque notandum, *Triumviros* dici, composita voce ex obliquo & recto: & *Treviros* item, & *Tresviros.* Exempla supra habes ex Cicerone & Plauto. MICYLL. *Eque* scripti potiores. & *epus* pro *onus* proximo pentametro. HEINS. Francof. *inque viris.* etiam non male. nam saepe noster amat propositione *in* ubi, pro *e* vel *ex.* sic in Pont. VI. 38.

Et in multis me velit esse precor.

I. Art. 344. multi codices,

Vix erit in multis, quae neget una tibi.

ubi vide. *pars tribus unus eram* Barberin.

35. *Curia restabat, clavi mensura coacta est.*] Latus clavus senatorum gestamen proprie erat, quo illi à reliquis ordinibus distinguebantur. Sic Plinius lib. XXXIII. cap. 1. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel coeperant esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantum quanquam & hoc sero, vulgoque latiore purpura tunicae usos invenimus etiam praecones,* &c. Intelligit ergo Poëta, solam dignitatem senatoriam reliquam fuisse, quam adhuc consequeretur. sed ab ea consequenda abstinuisse se, quia id onus humeris suis majus fuisset. eoque mensuram clavi, hoc est latitudinem, coactam apud se, id est coarctatam, & quasi accisam fuisse. Quod autem supra dixit, *Induiturque humeros cum lato purpura clavo:* id eo modo accipiendum fortassis, ut dicamus statim

post

Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque necet serpens, quae juvet herba, Macer.
Saepe suos solitus recitare Propertius ignes;
Jure sodalitio qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Bassus quoque clarus Iambo,
Dulcia convictûs membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures;
Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.
Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
Tempus amicitiae fata dedêre meae.

Suc-

post sumptam virilem togam, etiam clavi dignitatem consequutam, veluti spem quandam senatorii ordinis. Sed postea, cum videret se ei honori, vel ut ipse ait, oneri esse imparem, eandem deposuisse. Quam sententiam & alii quidam sequuti: & eodem etiam verba ipsa tendere videntur, cum inquit, *Clavi mensura coacta est.* quasi diceret mensura clavi, quem latum antea gestaveram, iterum coarctata, & in angustum coacta fuit, quod videram onus illud supra vires meas esse. Micyll. *Coarcta est* Moreti, & tres alii.

37. *Nec mens fuit apta labori.*] Nonnulli, *erat apta.* Si quid video scripserat Ovidius, *nec mens satis apta labori.* & *erat* pro *eram* versu proximo. quomodo supra,

Non domus apta satis, non hic cibus utilis aegro.

Heins.

39. *Aoniae.*] *Ausoniae* Lovan. & Servii. vid. mox ℣. 50.

40. *Semper amata.*] *Amanda* prim. Vatic. Heins. *Amata suo* Lovan.

44. *Quaeque necet serpens, quae juvat herba, Macer.*] Multi veterum, *juvet.* Lege cum primo Polit. *necet* & *juvet.* Noster Remed. Am.

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum.

Phaedrus libro IV.

Gelu rigentem quidam colybram sustulit,
Sinuque fovit, contra se ipsum misericors,
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.

ubi frustra Salmasius p. 54. ad historiam Augustam *nocuit* ἀρχαϊκῶς reponit. Metamorph. III. de serpente Martio:

Hos necat afflatos funesti tabe veneni.

Heins.

45. *Recitare.*] *Cantare* unus. *Narrare* duo.

45. *Jure sodalitii.*] *Sodalitio* duo scripti & edit. Aldi, Bersmanni: nescio an aliae. *quo mihi junctus* etiam Palat. Vatic. & quatuor. Mirum vero hanc lectionem *jure sodalitio* non animadversam Heinsio, quam veram esse putem. & ita Justino restituit Gronovius lib. XX. 4. *Trecenti ex Juvenibus cum sodalitii juris sacramento quodam nexi separatam a ceteris civibus vitam exercerent.* quod probat ibi Graevius, & in Praefat. ad Tom. V. Thesaur. Antiq. Rom. Vales. ad Amm. Marc. XV. 10. qui *sodalitia consortia* dixit, legit *sodalitio, jure sacramento quodam nexi*, & in l. 1. ff. de Colleg. cum Cujacio *sodalitia collegia* tuetur, quae aliter capiebat Guther. lib. I. de Jur. Pontif. cap. 3. Burm.

47. *Bassus quoque.*] Ita vocatur ab iis, qui Ovidii vitam antiquitus conscripserunt. Meminit & hujus poëtae Propertius: idque etiam nuper indicavit Scaliger. Ciofan. Scaligero & aliis placet *Bassus.* Ut sit ille, ad quem quartam lib. I. Elegiam scripsit Propertius:

Quid mihi tam multas laudando Basse puellas?

Nam Battus Poëta Graecus, de quo Lilius: & a quo τὸ Βαττολογεῖν dictum volunt. Dan. Heins. alii, *Bacchus.* Lege, *Bassus pede clarus Iambo.* Noster alibi:

Jungitur herous cum breviore pede.

& in Fastis, II. 120.

——— *heroi res erat ista pedis.*

Meminit tam Bassi, quam Pontici poëtarum Propertius. Heins. *Battus* hic male legi notat Marcil. ad Horat. I. Od. 36. de *Pontico* vid. Broukh. ad Propert lib. I. Eleg. 7. & de *Basso* ad Eleg. 4. sed praecipue videndus Fontej. de prisca Caesiorum Gente lib. I. cap. 19. etiam notae ad Quinct. X. de Inst. Orat. I. *clarus iambis* multi scripti & editi. Burm.

49. *Et tenuit nostras.*] Sic duo Vatican. Ciof. Alii, *detinuit.* vid. ad IV. Fast. 20.

49. *Numerosus Horatius.*] Vel a copia, vel ab elegantia numerorum, id est, carminum dictus. Merul. Vel etiam a varietate metrorum ac pedum, quos Lyrica metra recipiunt, Micyll. Propter tot carminum, quibus usus est, genera. Natus est Horatius ante Ovidium annis XXII. Ciof.

50. *Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.*] *Aonia lyra* quatuor veteres, an, *Aeolia lyra?* Horatius de se ipso:

Dicat

Succeſſor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
  Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
Utque ego majores, ſic me coluere minores:
  Notaque non tardè facta Thalia mea eſt.
Carmina cum primum populo juvenilia legi;
  Barba reſecta mihi bisve ſemelve fuit.
Moverat ingenium, totam cantata per Urbem,
  Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem ſcripſi: ſed quae vitioſa putavi,
  Emendaturis ignibus ipſe dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi,
  Iratus ſtudio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
  Cor mihi, quodque levis cauſſa moveret, erat.

Cum

Dicar, qua violens obſtrepit Aufidus,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos.

Æolica enim dialecto lyrici Graeci potiſſimum uſi. hinc *Æolia lyra*, diximus jam nonnihil ad lib. II. Amor. El. XVIII. HEINS. *Auſonia* defendit Cl. Bentl. ad Horat. IV. Od. III. 23. eadem differentia ſupr. ℣ſ. 39. *dum colit* Bernenſ.

51. *Nec avara.*] Scio quomodo haec explicari poſſint, & ſoleant. ſed praetuli, *amara fata*, ut Francofurt. & duodecim alii libri habent. eadem varietas apud Martial. V. 38.

Adhuc recenti tepet Erotion, buſto,
Quem peſſimorum lex avara fatorum
Sexta peregit hieme.

ubi Mss. Voſſiani quinque, *amara* habent. ſic & apud Propertium has voces commutari docet Broukh. ad I. VIII. 38. & ita alibi fieri ſolet. BURM.

53. *Hic tibi Galle.*] Apoſtrophe ad Cornelium Gallum. de quo plura Dio lib. LIII. & hic Noſter in Elegia de morte Tibulli. CIOFAN. Lege, *fuit is.* ut melius conveniat, τῷ *illi.* HEINS.

54. *Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui*] Sic prope lib. II. cum Tibullum & Propertium, qui amoris praecepta dederant, nominaſſet:

His ego ſucceſſi, quoniam praeſtantia candor
  Nomina vivorum diſſimulare jubet.

CIOFAN.

55. *Utque ego majores.*] *Natu*, & verbum *colui*, ſubaudies. CIOFAN.

56. *Non tarde.*] Quamprimum, ſtatim, illico. CIOFAN.

57. *Juvenilia.*] *Juvenalia* Polit. & Vatican. *ſcripſi* Putean. *luſi* P. Servii a. m. pr. ut lib. III. I. 7.

59. *Totam cantata per urbem.*] Hoc hemiſtichium ſumpſit Statius libro II. Silv.

Aſteris & vatis totam cantata per urbem,

CIOFAN. Vid. III. Amor. XI. 19. *totum per orbem* Lovan.

60. *Mihi.*] *Meum* volebat Auctor Elector. Etonenſ. ut ad *ingenium* referatur.

61. *Vitioſa.*] *Nocitura* Barberin. ex lib. II. 543. *vitioſa fuerunt* unus. *Emendaturus* etiam Junian. Regius & Moreti.

63. *Cum fugerem.*] Cum in exſilium proficiſceretur. lib. I. de Ponto Eleg. IIX.

Jure igitur lacrimas Celſo libamus adempto,
  Cum fugerem, vivo quas dedit ipſe mihi.

Et lib. IV. Elegia V.

Te ſibi, cum fugeret, memori ſolet ore referre,
  Barbariae tutas exhibuiſſe vias.

Virgilius Ecloga I.

Nos patriam fugimus.

Quo ſenſu, ut ſupra notavi, nomen *fugae* legitur apud hunc Noſtrum, & apud Ciceronem. CIOFAN. *Nunc quoque cum fugerem* Leidenſ.

65. *Molle cor.*] Sic lib. I. de Ponto Elegia IV.

Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.

CIOFAN. *Atque inpugnabile* Lovan.

66. *Cauſſa.*] *Cura* duo.

67. *Minimoque accenderer igne.*] *Igni* Rottendorph. HEINS. *Nimioque* tredecim ſcripti & quidam editi. *hic eſſem* etiam maxima pars ſcriptorum, & olim quidam editi. vid. lib. VII. Met. 293.

70. *Quae tempus perbreve.*] *Per tempus quae breve* Junian. Moreti & duo alii. *poſt tempus* duo.

71. *Quamvis.*] *Quovis* Junian. *nec tamen* etiam tres alii.

73. *Se-*

Cum tamen hoc eſſem, minimoque accenderer igni;
 Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.
Pene mihi puero nec digna, nec utilis uxor
 Eſt data: quae tempus perbreve nupta fuit.
Illi ſucceſſit, quamvis ſine crimine, conjux;
 Non tamen in noſtro firma futura toro.
Ultima, quae mecum ſeros permanſit in annos,
 Suſtinuit conjux exſulis eſſe viri.
Filia me mea bis primà fecunda juventà,
 Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complerat genitor ſua fata; novemque
 Addiderat luſtris altera luſtra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
 Ille fuit. matri proxima juſta tuli.

Feli-

73. *Seros permanſit in annos.*] *Socios annos* tres libri. ut Epiſtola Phyllidis:

Promiſſus ſocios ubi nunc Hymenaeus in annos?

Heins. Ego facilius *ſocios annos* in Epiſtola Phyllidis tolero, quam hîc: ibi enim de promiſſo Hymenaeo in ſocios annos, id eſt, in matrimonium; hic vero agitur de jam ducta uxore, quae neque divortio, neque morte intercedente, in ſenectutem usque Poetae manſit fida & firma. vid. ſup III. XIII. 3. *miſeros* annos Putean. quae voces ſaepe confuſae. Burm.

74. *Exulis eſſe viri.*] *Utilis eſſe mei* Bern.

75. *Filia me mea bis prima.*] Turbati numeri, quos ita concinna,

Filia me primâ mea bis foecunda juventâ.

Heins. Si venuſtas quaedam eſt in illa repetitione *me mea*, ut ad Tibul. I. I. 3. obſervavit Broukhuſius, cujus aures erant eruditiſſimae, & faſtidioſae, ego hîc contra codices nihil novarem. ita & Noſter II. Amor. III. 23.

Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges.

mox lib. V. Eleg. VII. 5.

Dum me mea fata ſinebant.

& ita ſaepe alibi. vid. ad lib. III. Amor. VII. 26. Burm.

77. *Et jam compleras geniter ſua fata, novemque Addiderat luſtris altera luſtra novem.*] Cum Ovidius parentem ſuum nonaginta annos compleſſe ſignificet, peropportunam hoc loco aniam mihi dat, qui id ipſum fere de parente meo, Joanne, liquido teſtari poſſum. Duodeviginti enim luſtra firmis ſane corporis & mentis viribus coeleſtium beneficio agit. Ciofan.

77. *Luſtra.*] Per hoc verbum Luſtrum priſci illi Romani tempus deſignabant; poſtea vero per Conſules. Ciofan.

70. *Ademtum.*] *Ademto* plurimi ſcripti, etiam Berſmanni. ita & *moerere* cum utroque caſu. vid. ad VII. Met. 720.

80. *Ille fuit.*] *Ille foret* Bernenſ. & tres libri.

80. *Matri.*] In eodem matris ſepulchro patrem condidi. alii legunt, *matris.* ut dicat poſt patrem etiam matrem extuliſſe, quod magis etiam placet. Merula. Sed ſive *matris*, ſive *matri* legatur, poſterior expoſitio melior eſt. Micyll. Libri veteres, *matris.* Ciofan.

80. *Proxima buſta tuli.*] Clariſſimus, ac ſine controverſia Juriſconſultorum noſtri temporis praeſtantiſſimus, Jacobus Cujacius lib. XIII. obſervationum cap. 29. legit, *juſta tuli:* ut & illud Statii è lib. VI.

——— *quid inania fertis*
Juſta rogis?

Juſta ferre & *facere* unum & idem eſſe vult. Ciof. Lege, *juſta tuli.* alterum Latinum vix eſt. *juſta exequialia* Statius Thebaidos XI. 610. appellat, & *juſtos ignes* Thebaid. XII. Val. Flaccus lib. V. 6.

Tum comiti pia juſta tulit.

Noſter ipſe Faſtorum ſecundo, Vſ. 569.

Hanc, quia juſta ferunt, dixere feralia lucem.

ſic & *dare juſta*. Faſt. III. 560.

Germanae juſta dat ante ſuae.

lib. VI. 492.

Et dederat miſeris omnia juſta rogis.

quod male mutant. Statius Theb. IX. 518.

——— *certo tumulos ſupremaque victis*
Juſta dabas.

 ubi

Felices ambo, tempestiveque sepultos,
Ante diem poenae quod periere meae!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
Sum miser; & de me quod doluere nihil!
Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat,
Et gracilis structos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae;
Et sunt in Stygio crimina nostra foro;
Scite, precor, caussam (nec vos mihi fallere fas est)
Errorem jussae, non scelus, esse fugae.
Manibus id satis est. ad vos studiosa revertor
Pectora, qui vitae quaeritis acta meae.

Jam

ubi male *Busta* nunc legitur. nec dubito apud eundem lib. III. Silv. 542. reponi debere:

Ast ego, devictis dederim quae justa Pelasgis;
Quaeve laboratas claudat mihi pagina Thebas.

quo sensu idem libro v. Sylva I. 11.

Nos tibi, laudati juvenis rarissima conjux,
Longa, nec obscurum finem latura, perenni
Temtamus dare justa lyra.

Thebaidos VI. 169.

—— quid dona, duces, quid inania fertis
Justa rogis?

ubi pari modo peccabatur in plerisque editionibus. ut & libro VII. 19.

—— tot instant
Plausibus, offensique sedens ad busta sepulchri.

quomodo illic recte castigavit Gronovius. libro IX. 397. ex antiquis membranis,

Ad tumulos saltem supremaque justa tuorum
Saeva veni.

& lib. XII. 34.

Certamen qui justa ferant, qui funera ducant.

familiaris ista vox Statio. Lucanus lib. IX.

—— nunquam dare justa licebit
Conjugibus.

quomodo illic veterrimus codex Vossianus. sic & *peragere justa* Noster Met. II. 627. *injustaque justa peregit.* quae ibi vera est scriptura. HEINS. Auctor Elect. Etonensium licet verum esse posse, *justa tuli*, concedat, tamen Latinum esse, *tuli busta matris*, hoc saltem sensu putat, *perpessus sum aspectum bustorum matris*, sed durior haec explicatio, cum *justa ferre* & *dare* sit obvia & vulgaris, locutio. Noster lib. V. Fast. 480. *Qua positis justa feruntur avis.* & quis non ita loquitur? BURM.

81. *Felices ambo.*] *Ambos* unus Vatic. & tum *sepultos* quoque sit scribendum. Vide Notas Fast. I. ỹſ. 298. sed τὸ *ambo* etiam quarti casus est. Monui Notis Metam. VII. ỹſ. 792. HEINS. Hoc quum nescirent librarii, locum hunc corruperunt, feceruntque *sepulti*, quod nunc omnes occupat libros. nam corruptum locum, & *sepultos* reddendum, mihi res est certissima ex sequentibus, *me quoque felicem. ambo* ne quis dubitaverit, praestabit Ger. Voss. lib. II. de Anal. cap. 6. AUCTOR ELECT. ETONENS. Recte viri docti. vide ad Quinctil. Decl. VII. 7. BURM.

82. *Quod.*] *Qui* quinque scripti & Edit. prim. & mox, *qui non* quatuor codices. *quia non* Moreti.

84. *Quod doluere.*] *Condoluere* unus Heinsii.

85. *Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restat.*] Sensus est: Si tamen aliquid restat defunctis hominibus, praeter nomen: hoc est, Si quis sensus est post hanc vitam, animaeque hominum, ut traditur, immortales sunt. Alludit autem ad dogma Epicureorum, qui animas una cum corporibus interire docebant. MICYLL.

85. *Nisi nomina restant.*] *Restat* ex scriptis nonnullis. HEINS. vid. ad XIV. Met. 396.

86. *Et gracilis structos effugit umbra rogos.*] Propertius libro quarto:

Sunt aliquid manes, letum non omnia finit,
Luridaque evictos effugit umbra rogos.

CIOFAN.

87. *Parentalis.*] *Parentales.* Junii, Leid. & alii. HEINS.

88. *Crimina nostra foro.*] Libri veteres, *carmina.* CIOFAN *Carmina* omnes fere libri.

91. *Id satis est.*] Ita edidit Heinf. ex codice Moreti. aliae editiones, *hoc satis. revertar* Junian.

92. *Quae vitae quaeritis acta meae.*] *Qui* tres scripti. quod praestat. HEINS.

95. *Pisaea vinctus oliva Abstulerat decies praemia victor eques.*] Cum in exsilium sum ejectus,

natus

Jam mihi canities, pulsis melioribus annis,
Venerat; antiquas miscueratque comas:
Postque meos ortus Pisaeâ vinctus olivâ
Abstulerat decies praemia victor equus;
Cum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
Quaerere me laesi Principis ira jubet.
Caussa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famulosque nocentes?
Ipsâ multa tuli non leviora fugâ.
Indignata malis mens est succumbere; seque
Praestitit invictam viribus usa suis:

Obli-

natus eram annos L. menses VII. dies vero XXI. CIOFAN.

96. *Victor eques.*] Jam ante viginti annos in codice meo notaveram, & in Trajectina Academia publice Horatium interpretans, hoc loco legendum esse *equum* auditores meos docueram. & idem postea placuisse vidi Cl. Bentlej. ad Horat. IV. II. 17. cui plane subscribo. non enim equites in Olympico certamine coronatos, sed equos legimus: quos ideo magno pretio & parabant, & impensis ingentibus exercebant domi, & alebant, mittebantque deinde in sacra certamina. ita apud Justin. XII. 16. Philippi equi in certamine Olympico, domino suo, non sessori aut agitatori, victoriam pepererunt. & hinc Horatius lib. IV. Od. 2.

Sive quos Elea domum reducit
Palma coelestes: pugilemve, equumve dicit.

& Art. Poet. 84.

Et pugilem victorem, & equum certamine primum.

hinc Στεφανηφόροι Theocrito Idyl. XVI. 46. equi dicuntur, & Plutarch. Sympos. II. quaest. 4. solum equum ex omnibus animalibus in partem certaminis & coronae venire ait. quae olim mihi adnotata etiam omnia fere à Bentlejo adduci video. & hinc in nummis toties Equi conspiciuntur tenentes palmam ore. qui *nobiles* inde equi dicti, ut Noster III. Amor. 2. & I. Art. 135. vocat. & *famosi* Suet. Calig. XIX. vitiosa scriptura ortum habuit ex alio vitio, quia enim *abstuleram* in omnibus fere codicibus legitur, hinc memores librarii Ovidium equitem fuisse, pro *equus*, *eques* substituerunt. BURM.

96. *Victor.*] Certamine Olympiaco illo, sic licet loqui libuerit, duodecies allata fuerant ista praemia: nam & quadriennus absolutis redibat, & relegatus est Noster annos jam natus quinquaginta. quippe cui Augusto nuper mortuo *acta fuerat exuli quinquennis* (ut ipse testatur IV. de Ponto 6.) *Olympias, in alteriusque jam lustri tempus transibat.* Augustus vero Nasone non nisi viginti annis major, septuagesimum & sextum natalem propemodum assecutus decessit. Vox, credo, πενταετηρὶς, aliasque non absona loquendi genera, & Ovidium & Martialem in fraudem induxerunt, ut *quinquennalem* illam *celebritatem ludorum* (uti vocat Cicero) quinquenniis exactis fieri crederent; incuria saltem Poëtica, adblandiente spatiorum similitudine, lustris suis Olympiadas anno licet longioribus exaequarent. Ne vero ab ista solummodo parte peccatum fuerit, paria facta sunt, lustraque ad Olympiadis verae modulum decurtata, idque ne recentiores adducam, ab hoc ipso Fastor. III. 163. annum Julianum designante. AUCTOR. ELECTOR. ETON.

97. *Ad laeva.*] Ad sinistram partem ingredientibus. Eodem modo dicit *ad sinistra*, ut notabo, lib. I. Eleg. II.

Obliger ut tangam laevi fera littera ponti.

Elegia VII. hujus libri:

Qua maris Euxini terra sinistra jacet.

Elegia XI. lib. V.

Et Scythici vere terra sinistra freti.

Elegia & lib. II. de Ponto:

Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti.

CIOFAN. *Procul orbe Tomitas* Palat.

100. *Testificanda.*] *Testificata* Junian. *notificanda*; & versu priore, *nimium manifesta* Bernens.

101. *Quid referam comitumque nefas, famulosque nocentes?*] Hoc quid sit, ipse omnium optime aperiet. Elegia & lib. I.

——— *ego perditus ensem*
Haesurum jugulo jam puto, jamque meo.

Lib. III. Elegia II.

Perdere diversae nec potuere viae.

Ibi-

Oblitusque togae, ductaeque per otia vitae,
  Insolitâ cepi temporis arma manu.
Totque tuli terrâ casus pelagoque; quot inter
  Occultum stellae conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
  Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumsoner armis,
  Tristia, quo possum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo est, cujus referatur ad aures;
  Sic tamen absumo decipioque diem.

Er-

ibidem:

Cur ego tot gladios fugi?

Lib. IV. Elegia I.

Utque neque insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem vidi, sed graviora fide.

Lib. V. Elegia II.

Utque viae casus, ut amara pericula ponti;
Ut taceam strictas in mea fata manus.

Eleg. V. lib. I. de Ponto, ubi se cum Jasone comparat:

Ille habuit comites primos telluris Achivae,
At nostram cuncti deseruere fugam.

Et lib. II. Elegia VII.

Recta fides comitum poterat mala nostra levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.

CIOFAN.

102. *Ipsaque multa tuli non leviora fuga.*] Assentior clarissimo viro M. Antonio Mureto, & eruditiss. fratri meo, M. Antonio, qui legendum censent, *Et quae multa &c.* cum interrogationis nota. quae optima sententia est. CIOF. Non displicet, quod Mureto & aliis placuit, *Et quae multa tuli.* D. HEINS. Tò *Ipseque* mendosum est. *Ipse* optimus Mediceus. alii duo, *Ipsaque.* unus *Ipse ego.* prim. Polit. *Ipsa.* recte. nisi quod scribi malo,

A quis multa tuli non leviora fuga.

de famulis enim & comitibus queritur etiam Pont. II. Eleg. VII.

Recta fides comitum poterat mala nostra levare,
Ditata est spoliis perfida turba meis.

Muretus teste Ciofano, *Et quae multa tuli.* Scaliger asterisco locum notarat. Richelianus,

Ipsa morte tuli non leviora mala.

HEINS.

105. *Oblitusque mei.*] *Togae* Idem Richelianus. HEINS. *Togae* recepimus, ut ita armis opponatur. *oblitusque mei, veterisque per otia ductae* Bernens. *ductusque per otia vitae* Junian.

105. *Ductae per otia vitae.*] Praeter ea, quae superius notavi, ita libro III. Eleg. II.

Quique fugax rerum, securaque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram.

Lib. V. Elegia IV.

Quique prius mollem, vacuamque laboribus egi
In studiis vitam, Pieridumque choro.

Per otia, per tranquillitatem, quietem. sic verbum *otium* reperies apud M. Tullium in Philippicis. CIOF.

106. *Insolita cepi temporis arma manu.*] Scaliger in margine codicis sui emendarat,

Insolita cepi tum prius arma manu.

Tum prius Scaliger. perperam. sic *temporis vultus* Nostro Met. XIII.

Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro.

& *temporis solatia* apud Auson. Parentalib.

Admittunt alii solatia temporis aegro.

ita scribe. nam *aegre* perperam legitur. Columella sub finem libri VIII. *Temporis poma, siquando tamen hyemis saevitia non patitur ejus generis escam dari, vel sordidi panis offae, vel si qua sunt temporis poma concisa praebentur.* potest & τò *temporis* cum *insolita* construi. HEINS.

106. *Temporis arma.*] Francius corrigebat, *tum prius*, vel, *protinus.*

107. *Totque tuli poenas terrâ*] Melius in aliis, *Totque tuli terrâ casus.* lib. I. Eleg. IV.

Scire meos casus siquis &c.

Elegia & libro, quem modo adduxi:

Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent,
Parvaque quot siccus corpora pulvis habet.

Lib. IV. Elegia I.

Meque tot adversis cumulat, quot littus arenas,
Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.

Lib. sequenti Elegia I.

Felix qui patitur quae numerare potest.
Quot frutices silvae, quot flavas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet.

Et

Ergo quod vivo, durisque laboribus obsto,
Nec me sollicitae taedia lucis habent,
Gratia, Musa, tibi: nam tu solatia praebes;
Tu curae requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro;
In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo sublime dedisti
Nomen; ab exsequiis quod dare Fama solet.
Nec, qui detrectat praesentia, Livor iniquo
Ullum de nostris dente momordit opus.

Nam

Et II.

Littora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
Quotve soporiferum grana papaver habet:
Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
Et tenerum pennis aëra pulsat avis:
Tot premor adversis quae si comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.

Lib. II. de Ponto Eleg. VII.

Nec numerus nostris casibus esse potest.
Cyniphiae segetis citius numerabis aristas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis,
Quotque natent pisces aequore, certus eris;
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quot ego sum terrâ, quot ego passus aquâ.

Et lib. IV. Eleg. XV.

Tempora nam miserae complectar ut omnia vitae,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat:
Quae numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent.
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.

Ciofan. *Totque tuli poenas terra* Jun. Leid. & multi alii, etiam edit. Micyl. Gryph. & al.

109. *Tacta mihi tandem longis.*] In uno Vatic. *tandem est.* In altero & Mafficiano, *Tacta mihi est tandem.* Ciofan. *Erroribus arctos* tres libri.

111. *Quamvis circumsonor armis.*] Duo lib. scripti, *circumsonor.* Eadem autem sententia est. lib. I. de Ponto Elegia IV.

Hostis adest dextra, laevaque à parte timendus,
Vicinoque metu terret utrumque latus.

Et Eleg. II. qui hunc sequitur, libri:

——— *& saevo cinctus ab hoste locus.*

Et III.

Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte.

Ciofan. *Circumsoner* meliores. Heins. *Vicinis quamvis* Leidens.

112. *Quo possum.*] *Qua* Francof. ut Epist. XIII. 41.

Qua possum, squalore tuos imitata dolores,

& passim alibi.

113. *Referatur.*] *Referantur* quatuor scripti & prim. editio.

114. *Sic tamen absumo, decipioque diem.*] Eleg. IIX. lib. sequentis:

Detineo studiis animum falloque labores,
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris?
Quamve malis aliam quaerere coner opem?

Ciofan.

115. *Ergo quod vivo.*] *Ergo quidem vivo* Leid. & alius. malim, ut saepe alibi, *ergo, ego quod vivo. Longisque laboribus* tres & editio Bersmanni. versu sequenti, *taedia mentis* Lovan & alius. *noctis* tres. *vocis* Palat. *nec mihi* etiam Leidens.

118. *Tu medicina venis.*] *Malis* Hafniensis. Hamburgensis *mali* pro diversa lectione. utrumque praestat lectioni vulgatae. Heins. *Tu requies curae, tu medina venis* in suis membranis esse testatur Auctor Etonens. Elector. qui *venis* praetulit propter illa, Epist. I. *Tu citius venias portus & aura tuis.*

119. *Tu dux & comes es.*] *Tu comes es* aliquanto nervosius quinque veteres. *tu dux, tuque comes.* Junian. pro *tu nos abducis*, tres, *me subducis*, totidem, *deducis.* Lege, *tu me seducis ab Istro:* Heins. Vid. IV. Fast. 385.

121. *Tu mihi quod rarum est, vivo sublime dedisti Nomen, ab exequiis quod dare fama solet.*] Lib. IV. de Ponto Elegia XVI.

Famaque post cineres major venit, & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat.

Propertius lib. III. Elegia I.

Omnia post obitum fingit majora vetustas:
Majus ab exequiis nomen in ora venit.

Martialis lib. I. de seipso ad Lectorem:

Cui lector studiose, quod dedisti
Viventi decus, atque sentienti,
Rari post cineres habent poëtae.

Sed

Nam tulerint magnos cum secula nostra poëtas;
Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cumque ego praeponam multos mihi; non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praesagia veri;
Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
Jure tibi grates, candide lector, ago.

Sed videndum est ejusdem Mart. Epigram. lib. v. quod incipit:

Esse quid hoc dicam, vivis quod fama negatur?

Ciofan.

123 *Nec qui.*] *Nam qui d. pr. livor iniquus nullam* &c Junian. *nec quia* &c. *iniquus* multi alii. *detractas* multi scripti & editi.

125 *Nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas, Non fuit ingenio fama maligna meo.*] Eadem Elegia & libro:

Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atque inter tantas, quae legeretur, erat.

Ciofan. *Tulerunt* Regius. qui & *secula longa*. Leidens. *magna*

126. *Maligna.*] Invida. Antitheton, *benigna*. priore illo modo in Epistola ad Helenam:

Credis & hoc nobis? minor est tua gloria vero,
Famaque de forma poene maligna tua est.

Ciofan

127. *Cumque ego.*] *Utque* Junianus. Heins. *Et tibi praeponam* Bernens.

130. *Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.*] Hoc est, non totus sepeliar, & in terra absconditus, eoque ignotus ero: sed mea fama supra terras sese attollet, fiamque immortalis. Sic & Horatius de seipso, II. Od. ult.

Non usitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera;
Vates, neque in terris morabor
Longius, invidiaque major
Urbes relinquam, non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Mecaenas obibo,
Nec Stygia cohibebor unda. &c.

Micyll.

131. *Sive hanc ego.*] *Sive hanc quoque* Moreti & Lovan.

132. *Jure tibi.*] *Jure igitur* membranae nostrae: unde reposita tandem in penultimo distinctione, si quid restat, legendum illic, *caussam* vel *famam*, quae jam nimia. Auctor Elect. Eton.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER V.

ELEGIA I.

HUnc quoque de Getico, noſtri ſtudioſe, libellum
  Litore, praemiſſis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtae.
  Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noſter ſtatus eſt, ita flebile carmen;
  Materiae ſcripto conveniente ſuae.
Integer & laetus laeta & juvenilia luſi:
  Illa tamen nunc me compoſuiſſe piget.
Ut cecidi, perago ſubiti praeconia caſus:
  Sumque argumenti conditor ipſe mei.
Utque jacens ripâ deflere Cayſtrius ales
  Dicitur ore ſuam deficiente necem:
Sic ego, Sarmaticas longe projectus in oras,
  Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias ſi quis laſcivaque carmina quaerit;
  Praemoneo numquam ſcripta quod illa legat.

Aptior

1. *Noſtri ſtudioſe.*] Duo veteres, *miſſum, ſtudioſe.* HEINS. *Noſtrum* unus, *ut noſtri* Junian. *nobis* Bernenſ. *noſtri* ſolum eſt verum. ut III. Amor. II. 1. *nobilium ſtudioſus equorum.*

7. *Integer & laetus.*] *Donec eram laetus* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & duo alii. male. ſupra,

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem.

HEINS *Et laetus juvenilia carmina luſi* Palatin. *laete juvenilia luſi* Lovan. & Servii. *ſcripſi* Moreti Bernenſ. & ſex alii, cum Mss. Berſm. & Zinzerlingi Diatrib. prior. pag. 190. vid. Eleg. praecedentis libri x. 57.

11. *Utque jacens.*] *Cumque* Regius. *ripa Cygnus deflere Cayſtri* Servii. deinde, *ore ſuo* Leid. *decipiente* etiam Bern.

13. *Sic ego Sarmaticas longe projectus in auras.*] Longe rectior lectio eſt in Vatic. & Maffeiano, *oras.* CIOFAN. *Proſtratus* Leid. *provectus* Lovan. *profectus* Servii. *propulſus* Bernenſ *ad oras* idem. vid. XV. Met. 504. *in auras* Edit. Gryph.

16. *Praemoneo, nunquam ſcripta quod iſta legat.*] Verſum hunc aſteriſco notavimus, propter conjunctionem *quod.* Nam aut perperam huc irrepſiſſe illam: aut eandem novo atque inuſitato modo, pro *ut*, poſitam eſſe, dicendum eſt. MICYLL. Non ſatis Latinum. pro *nunquam* pr. Vat. pr. Pal. & Richel. *noſtra.* Caſtigabam aliquando,

 Prae-

Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
  Aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos essemus in isto!
  Hei mihi! cur umquam Musa jocata mea est?
Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Istri
  Ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi;
  Et memores jussi nominis esse sui.
Si tamen è vobis aliquis tam multa requiret,
  Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte.
  Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota Fortunae pars est in carmine nostrae?
  Felix, qui patitur, quae numerare valet!
Quot frutices silvae, quot flavas Thybris arenas,
  Mollia quot Martis gramina campus habet;

Tot

Praemeneo nunquam scripta quid ista legat.

vel, *nusquam.* ut Tò *ut* subintelligatur, Tò *quid* redundet. vide Notas Epist. vi. ℣s. 151. Capoferreus me monebat videri sibi legendum,

Praemeneo nunquam Tristia nostra legat.

Non male. Nisi quod versus hic mihi pro Ovidiano non est, ut nec ille, qui mox sequitur. at Gronovius,

Praemeneo, non est, scripta quod ista legat.

HEINS. Vid. Perizon. ad Sanctii Miner. III. XIV. n. 19. ubi a barbarie defendit hunc locum.

18. *Atque alii quorum nomina magna vigent.*] *Pro quo* prim. Polit. prim. Pal. prim. Vatic. & quatuor alii ex melioribus; optime,

Aptior, ingenium come, Tibullus erit.

qui, quin genuinus sit ipsius Nasonis, dubitari non potest. Æmilius Probus in Dione: *Dion autem praeter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas.* Tacitus Annalium lib. VI. *Artabanum Scythas inter eductum ob saevitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.* sic *comis annus* in Fastis. *comis amica* & similia passim apud Nostrum. Cicero in Limone:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti
Quiddam come loquens.

Noster libro II. ad Augustum:

Majestas adeo comis ubique tua est.

contra apud Plinium lib. XXXV. cap. 4. *Tiberius minime comis Imperator.* HEINS. *Et plures, quorum n. m. vigent* editi habent multi.

19. *Nos non essemus in isto.*] *Non nos* quidam ex melioribus. *ne nos* prim. Pal. quod placet. nisi mavis, *nec nos.* HEINS.

19. *In isto.*] *In illo* iidem Vaticani. CIOFAN.

20. *Musa locuta mea est.*] *Jocata* Combii & fragmentum Vaticanum. quomodo & Vossianus pro diversa lectione. vere. sic *jocosam Musam suam* vocat. Trist. II. 345.

Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.

lib. III. Eleg. III.

Quodque magis vita Musa jocosa mea est.

simile mendum apud Phaedrum non semel deprehendimus. ut lib. IV. initio, *hoc sunt jocati modo.* ubi *locuti* perperam nunc legitur. HEINS.

22. *Lusor amoris adest.*] Imo, *abest* cum melioribus. HEINS.

23. *Quod superest, socios ad publica carmina flexi.*] Habet hic versus nonnihil difficultatis, id quod ex aliorum expositionibus videre est. Videtur autem idem etiam exponi posse κατ' ἀναστροφὴν, aut κατ' ὑπαλλαγὴν, hoc modo: Flexi carmina publica, hoc est, in publicum emissa, aut etiam popularia, ad socios, &c. ut sit sensus: Quando igitur aliud nihil haberem reliquum, quod scriberem, flexi carmina, sive stylum ad socios, eaque ad illos legenda publice, aut in commune dedi, quibus illos, ut memores essent mei, rogarem. MICYLL. Bene prim. Polit. & Rottendorph. *animos*; ac sequenti versu, *nominis sui*, non *mei.* prim. Vatic. *animum.* & mox, *è vobis* fragmentum Va-

Tot mala pertulimus: quorum medicina quiesque
  Nulla, nisi in studio, Pieridumque morà est.
Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis? inquis.
  Idem, Fortunae qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
  Nec mea sunt, fati verba sed ista meî.
At mihi si carà patriam cum conjuge reddas;
  Sint vultus hilares, simque quod ante fui;
Lenior invicti si sit mihi Caesaris ira;
  Carmina laetitiae jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea litera ludet:
  Sit semel illa meo luxuriata malo.
Quod probet Ipse, canam: poenae modo parte levatâ
  Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
  Tibia funeribus convenit ista meis.

At

Vaticanum. Heins. Forte, *& memores jussi criminis esse sui*, quod scilicet mei obliviscerentur. licet & vulgata satis placeat. *publica carmina* epistolas capio, quas amicis publice legendas misit, & ideo in libellos ordinavit.

23. *Ad publica carmina flexi.*] Ut bella scriberent, vel de patria. Ciofan.

29. *Et quota.*] *At* malebat Heinsius; ut & lib. II. ex Pont. x. 31. *nostro* etiam sex. *& quota pars nostrae fortunae in carmine nostro est* Moreti.

30. *Numerare potest.*] *Valet* Combianus. mox, *quot flavus Tybris arenas* puto; non *flavas*. Heins. *Fulvas* Lovan.

32. *Mollia quot.*] Leidensis codex, *millia*. sed *molle* proprium graminis epitethon facit, ut nihil mutem. inf. Eleg. IV. 9. *nec aperto mollia prato gramina*, ita *pabula mollia* in Ibin. 137. & passim. Burm.

32. *Martis campus.*] Tacitus lib. I. *In campo Martis, sede destinata cremari vellent.* Ciof.

34. *Pieridumque mora*] Opinor praestare, *Pieridumque choro.* sic infra Eleg. III.

Quique prius mollem vacuamque laboribus egi
In studiis vitam Pieridumque choro.

sic & Pont. I. Eleg. VI.

——— *Pieriis invigilate choris.*

Heins.

37. *Quod querar.*] *Quae queror* Leid. *quod queror* Moret. & Lovan. & Bersm. mox, *fati verba sinistra* unus.

43. *Nec tamen.*] *Non tamen* editi multi. *nec prius ut* Servii codex. *ut lusit quondam mea* Bernens.

44. *Sit semel illa joco luxuriata meo.*] *Joco suo* Hafniensis. placet. nisi quod scribendum puto,

Sat semel illa joco luxuriata suo est.

Tanaquillus Faber in Epistolis, lib. I. Ep. 67.

Sit satis illa malo luxuriata meo.

quod Zulichemianae membranae confirmant, in quibus,

Sit semel illa meo luxuriata malo.

semel quoque, non *satis* reliqui castigatiores. mox, *Barbariem* pro *Barbariam* meliores. Heins. *Sic tamen illa suo l. joco* Ms. Bersm.

45. *Quod probet.*] *Probas* Moreti. *quas probet illa* Leid. *ipsa* prim. Vatic. & tres alii. male. *ipse* est Augustus. *ipse*, ut Graecis αὐτὸς, honoris provocabulo, Dux, Rex, & Princeps saepe vocantur. vide Gebhard. Crepund. I. 9. & ad Tibull. I. III. 2. Barth. ad Stat. IV. Theb. 525. sic saepe apud Valer. Flac. *ipse* Jason dicitur. vid. lib. III. 150. & passim. *parte soluta* Junian. Burm.

46. *Barbariam, rigidos effugiamque Getas.*] Lib. & Eleg. IV.

Quique sit à saevo longius hoste, locum.

Ciofan.

47. *Interea nostri quid agant nisi triste libelli.*] Puto, *quid dent nisi triste.* nam Combianus, *agent.* sic Pont. lib. I. Eleg. I.

Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.

Heins. Adscripserat & codici suo Heins. *quid ament.*

At poteras, inquis, melius mala ferre ſilendo;
  Et tacitus caſus diſſimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta ſequantur;
  Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipſe Perilleo Phalaris permiſit in aere
  Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cum Priami lacrimis offenſus non ſit Achilles;
  Tu fletus inhibes, durior hoſte, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles,
  Non tamen & ſiccas juſſit habere genas.
Eſt aliquid, fatale malum per verba levare:
  Hoc querulam Prognen Halcyonenque facit.
Hoc erat, in gelido quare Paeantius antro
  Voce fatigaret Lemnia ſaxa ſuâ.

Stran-

53. *In aere.*] *In ere* Lovan.

55. *Offenſus non ſit.*] *Non eſt offenſus* Lovan.

56. *Tun' fletus inhibes.*] Scripti, *Tu*, ſine interrogationis nota. Heins.

57. *Cum faceret Nioben orbam Latonia proles.*] Hanc fabulam ſcribit Apollodorus lib. III. ubi Niobes filiorum numerum & nomina ſingillatim ſic recenſet. Mares, Sipylum, Minytum, Iſmenum, Damaſichthonem, Agenorem, Phoedimum ac Tantalum. Feminas, Ethodaeam, ſive, ut alii volunt, Theram, Cleodoxam, Aſtyochen, Phthiam, Pelopiam, Aſtycrateam, Ogygiam. Addit & auctorum diſcrepantiam. At Heſiodus decem filios, totidemque filias eam ſuſcepiſſe ait. Herodotus autem duos mares, & tres feminas. Immo vero Homerus ſex mares, & ſex item feminas Amphionem ex Niobe habuiſſe refert. Quare Niobe tot filiis aucta, ſe Latona foecundiorem eſſe jactavit. Idque Latona cum aegro animo ferret, filios ſuos, Apollinem ac Dianam, in Niobes filios irritavit. Mox autem Diana Niobes filias domi confecit: Apollo vero mares ad unum in Cythaerone venantes interfecit. Ciofan. Malebat Heinſius, *Latoia*. cui obſecuti ſumus. vid. ſup. lib. III. Eleg. II. 3. mox, *non tamen haec* Ms. Berſm. *hanc* decem ſcripti & editiones veteres. *huic* Junian. & duo alii.

59. *Per verba levare.*] *Levari* malo cum uno Patavino. paulo ante etiam legendum, *Num tamen*, pro *Non*. Heins. *Fatale meum* Excerpt. Voſſ.

60. *Hoc querulam.*] Malim, *Hoc quaerulas.* Heins. *Haec querula* Medic. *hoc querula Brognet Alcienesque* Bonon. & prim. Palat. *Halcyonasque* edit. Micyl. Cod. Servii *Alcimedemque* Lovan. ut Mater Jaſonis intelligatur, cujus vox, *planctus ſuperemines omnes* apud Valer. Flac. I. 317. ſed non puto.

63. *Atque exaeſtuas intus.*] Plurimi ſcripti, & quidam editi, *atque cor aeſtuat.* quod Heinſio non probatur. nam *exaeſtuare* utitur & Noſter XIII. Met. 559. & 867. & de bitumine, quod è terra *exaeſtuat* Juſtin. lib. 2. unde elegans haec metaphora illuſtrari apte poſſet. *atque aeſtuat* duo alii cum prim. Vatic. Berſmannus conjiciebat, *atque cor uſtulat*, infeliciter. Burm.

64. *Cogitur & vires multiplicare ſuas.*] Dolor facit homines eloquentes. ſic Ulixes apud poëtam noſtrum lib. XIII. Met.

——— *in quae dolor ipſe diſertum*
Fecerat.

Sic & Cicero ab exſilio reverſus, cum pro domo ſua dixit, lib. IV. Epiſt. II. ad Atticum. *Poſt illas datas litteras ſecuta eſt ſumma contentio de domo. Diximus apud Pontifices prid. Kal. Octobris. Acta res eſt accurate à nobis: & ſi umquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi umquam alias fuimus, tum profecto dolor & magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit.* rurſus hic Noſter, ſi quis facundus atque eloquens eſſe vult, praecipit, ut doleat,

Atque utinam poſſes etiam facundus in illis
Eſſe: dole tantum, ſponte diſertus eris.

Ciofan.

66. *Si mihi quod prodeſt, hoc tibi.*] Prim. Pol. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii, *Sic mihi quod prodeſt, ſi* Forte,

Id, mihi quod prodeſt, ſi tibi, Lector obeſt.

Heins. In Francof. erat,

Hoc, mihi quod prodeſt, ſi tibi, lector, obeſt.

recte, ut puto: vid. ſupr. III. IV. 7. Burm.

67. *Sed*

Strangulat inclusus dolor, atque exaestuat intus:
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potius; vel totos tolle libellos;
Hoc, mihi quod prodest, si tibi, lector, obest.
Sed neque obesse potest: ulli nec scripta fuerunt
Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt fateor. quis te mala sumere cogit?
Aut quis deceptum ponere sumta vetat?
Ipse nec emendo: sed ut hic deducta legantur;
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poëtis.
Inter Sauromatas ingeniosus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
Ingenio stimulos subdere Fama solet.

No-

67. *Sed nec obesse potest ulli, nec scripta fuerunt Nostra, nisi auctori perniciosa suo, &c.*] Eodem argumento elegantissime usus est lib. II. his carminibus:

Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Apparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quaeque juvet, monstrat, quaeque sit herba nocens.
Et latro, & cautus praecingitur ense viator;
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia causas,
Protegit haec sontes, immeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
Et tandem vitium quicumque hinc concipit, errat,
Et nimium scriptis abrogat ille meis.

CIOFAN.

70. *Aut quis.*] *Quid* unus Vaticanus. Adi Notas ad Epistolam Ariadnes. vs. 86. HEINS.

71. *Ipse nec emendo.*] Lib. I. de Ponto Eleg. VI. aliam affert causam:

Nec tamen emendo, labor hic, quam scribere major,
Mensque pati durum sustinet aegra nihil.

Ibidem:

Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?

Et lib. III. Eleg. IX.

Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus,

Et:

Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho major Homerus erat.

CIOFAN. *Ipsa* prim. Polit. & duo alii. quidam; *Ipse nec emendo.* prim. Vatican. *Ipsa nec emendo.* HEINS. *Ipse nec hoc mando*, Bernens. & editi nonnulli. *ipsaque non laudo* unus. *isseque non mando* alius. *ut hinc deducta* Jun. & tres alii. *hic*, *huc*, *haec*, & in aliis.

72. *Non sunt illa suo barbariora loco.*] Vide quae notavi Eleg. I. lib. III. CIOFAN.

73. *Nec me Roma suis debet conferre poëtis.*] Libro & Eleg. I. de Ponto:

Nec me nominibus furiosus confero tantis.

CIOFAN.

74. *Inter Sauromatas ingeniosus eram.*] Eodem Lib. Eleg. VI.

Forsitan audacter faciam, sed glorior Istrum
Ingenio nullum majus habere meo.

CIOFAN. *Sarmaticos* Junian. & quidam editi.

74. *Eram.*] *Ero* multi veteres. Putem, *eo.* ut in Amoribus:

Turpiter huc illuc ingeniosus eo.

HEINS.

75. *Denique nulla mihi captatur gloria.*] Elegia IIX.

Non tamen, ut lauder, vigilo, curamque futuri
Nominis, utilius quod latuisset, ago.

Lib. III. de Ponto Eleg. ultima:

Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Causa, sed utilitas, officiumque facit.

CIOFAN. *Captantur secula* Leidensis. HEINS.

75. *Quaeque Ingenio stimulos subdere fama solet.* Lib. IV. Elegia II. de Ponto:

Nolumus adſiduis animum tabeſcere curis:
Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur ſcribam docui: cur mittam, quaeritis, iſtos?
Vobiscum cupiam quolibet eſſe modo.

Excitat auditor ſtudium, laudataque virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.
CIOFAN. *Ingenii* meliores. Puto, *Ingeniis*. HEINS. *ſtimulos addere* Regius.

79. *Iſtos.*] *Iſtoc* Faber lib. I. Ep. 67. quia *iſtos* nihil habet, quo referatur. mox, *cupiam* Junian.

ELEGIA II.

ECquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles;
Et tibi ſollicitâ ſolvitur illa manu?
Pone metum; valeo. corpusque, quod ante laborum
Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit, atque ipſo vexatum induruit uſu.
An magis infirmo non vacat eſſe mihi?
Mens tamen aegra jacet, nec tempore robora ſumſit:
Adfectusque animi, qui fuit ante, manet.
Quaeque morâ ſpatioque ſuo coïtura putavi
Vulnera; non aliter, quam modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodeſt annoſa vetuſtas,
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pene decem totis aluit Paeantius annis
Peſtiferum tumido virus ab angue datum.
Telephus aeternâ conſumtus tabe periſſet,
Si non, quae nocuit, dextra tuliſſet opem.

Et

1. *Nova venit.*] *Tibi venit* duo ſcripti. *a ponto* Moret. & Lovan. *ecquid ubi* novem. *haec ubi de Ponto* ſex.

2. *Et tibi ſollicita.*] *Et niſi* codices & prim. Edit. an, *nec, niſi ſollicita?* deinde, *iſta* tres libri.

3. *Laborum.*] *Laboris* Bernenſ. Leid. & Palat.

5. *Atque ipſo vexatum.*] Gottorph. *&* *longo.* vid. II. Amor. XIX. 23. & III. Pot. VI. 53. *Sufficit, atque animo* Polit. verſu ſequenti Francof. & alii quidam, *An magis infirmo nunc vacat eſſe mihi? nam magis* unus. *at magis* Jun. Leid. & alius. *En magis* Moreti & tres alii, & Margo Gryph. & ita edidit Micyll. Et Regius, tres alii, Excerpt. Voſſ. & minor Gryph. Ed. *ah magis* unus. *nunc vacat* Politian. forte legendum totum diſtichon hoc modo;

Sufficit. An longo vexatum induruit uſu?
An minus infirmo nunc vacat eſſe mihi?

minus & *magis* paſſim confuderunt librarii. BURM.

7. *Sumſit.*] Heinſius malebat, *ſumit.*

9. *Coitura.*] *Coeunda* Excerpt. Voſſ.

11. *Vetuſtas.*] *Senectus* Bernenſ. & alius, ut ſaepe haec confuſa.

13. *Pene decem totis aluit Paeantius annis Peſtiferum tumido vulnus ab angue datum*] Elegia V. hujus libri:

Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.

Et lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Usque Machaoniis Paeantius artibus heros
Leniso medicam vulnere ſenſit opem. CIOFAN.

14. *Vulnus ab angue datum.*] Sic eſt in libris veteribus, & recte. Hunc autem locum copioſiſſime explicabo lib. XIII. Metam. ibi:

——— *non te, Paeantia proles,*
Expoſitum Lemnos noſtro cum crimine haberet.

CIOFAN. *Virus* primae editiones & unus Vaticanus

cum

Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquae.
Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
Parsque meae poenae totius instar erit.
Litora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
Quotve soporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur;
Quot tenerum pennis aëra pulsat avis;
Tot premor àdversis, quae si comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.
Utque viae casus, ut amara pericula ponti,
Ut taceam strictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque novissima magni
Sustinet; & saevo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego trajicerer (neque enim mea culpa cruenta est)
Esset, quae debet, si tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
. Saepe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
Caesare nil ingens mitius orbis habet.

Me

cum Arondeliano. HEINS. *Subita ab angue* Lovan. *magno* Moreti pro var. lect. male. vid. ad I. Met. 460. & X. 313. & quia *tumidi* proprie angues a veneno dicuntur, *virus* praetuli, & mox *vulnera* sequitur. BURM.

15. *Æterna.*] *Æternum* Putean. *confusus* Lovan. *peste* unus. *morte* alius

17. *Et mea, si facinus nullum commisimus, opto Vulnera qui fecit, facta levare velit.*] Lib. & Elegia I.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

CIOFAN. *Quae fecit* Leidens.

19. *Parte doloris.*] *Laboris* sex libri. quod magis arridet. HEINS.

20. *De mare.*] Antique. sic in Ibin.

Et summam Libyco de mare carpat aquam.

CIOFAN. *Exiguam aquam* Bernens & tres. *carpat* tres. *traclat* unus. *sumat* alius. *tollat* Servii.

21. *Multum restabit acerbi*] *Acervi* prim. Pal. prim. Vatican. & tres alii. malim, *acervo*; poenae videlicet. HEINS.

23. *Quod amoena rosaria flores.*] *Quot enos ptua.* *Tom. III.* prim. Polit. *quot enos hostia* Rottendorph. *quod amenos hostia* prim. Vatic. & prim. Palatinus. Puto scribendum. *Paestana rosaria flores.* sic *Paestanae rosae* Pont. II. Eleg. IV & *biferi rosaria Paesti* apud Maronem. *Paestana rosaria* habes apud Marcianum Capellam libro VI. bis terve Ennodius:

Paestanis pariter depingit terga rosetis.

quanquam *amoenas rosas* dixit Apulejus Met. XI. HEINS.

26. *Quod tenerum pennis aëra pulsat avis.*] *Quot* cum scriptis malim etiam, *sulcat.* HEINS. *Liquidum aera* Moreti. sed nihil opus. vid. ad III. Am. II. 37. *& tenerum* multi editi.

27. *Coner.*] *Conor* Bernens. Regius & Servii. *quot si deprendere conor* Leid. & mox, *numeros* Combii. *nimium dicere conor* Leid. *cogor* alius.

30. *Ut taceam strictas in mea fata manus.*] Necem sibi in itinere à comitibus paratam intelligit: idque significat Elegia ult. libri superioris:

Quid referam comitumque nefas?

Ut ibi notavi. CIOFAN.

33. *Trajicerer.*] *Transfigerer* Vatican.

35. *Nixa.*] *Firma* vel *nisa* Combii. *nota* unus. *fixa* alius *mista* Leidens.

37. *Quid dubitas, & tuta times?*] *Quid tuta*

nes

Me miserum! quid agam, si proxima quaeque relinquunt?
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar; unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
Confugiam: nullas submovet ara manus.
Adloquor en absens praesentia numina supplex:
Si fas est homini cum Jove posse loqui.
Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniae curam gentis habere Deos:
O decus, ô patriae per te florentis imago;
O vir non ipso, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, sic te desideret aether!
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas!
Parce, precor: minimamque tuo de fulmine partem
Deme. satis poenae, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abest.

Nec

tres antiqui nervosius. Heins. Vid. III. ex Pont. I. 119.

39. *Relinquunt.*] *Relinquent* quinqne. *relinquant* tres. *relinques* Bern.

40. *Subtrahis & fracto.*] Metaphora a bubus scripta. Ciofan. *Effracto jugo* prim. Polit & quatuor alii. *efracto* prim. Vatican. sic *Effractum ebur* restitui apud Claudianum de Bello Gildonico. vs. 136. Heins. *Infracto* Lovan.

41. *Unde petam lapsis solatia rebus?*] Ita habet vetus scriptura, emendate. infra:

Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis.

Et:

Respicis antiquum lapsis in rebus amicum.

Ciofan. *Lassis* multi editi & scripti.

42. *Tenet.*] *Foret* Strozz.

43. *Viderit ipse, sacram quamvis invisus ad aram Confugiam.*] Vide quae dixi lib. IV. Elegia V. Ciofan. Cl. Heumannus in Parergis Criticis p. 117. legit, *ni petis, ipse sacram* &c. vellem potius ingenii vires intenderent viri industrii in locis corruptis & difficilibus restituendis, quam erudito otio abuterentur in sanis vitiandis. sensus vero egregius ex vulgata ista formula *viderit*, (de qua vid. ad Petron. LXXI. & LXXXIX. & inf. I. ex Pont. II. 9.) viderit Augustus, quam sibi invidiam conflaturus sit apud omnes, si ego destitutus ab omnibus amicis, & propter levissimam culpam poenae durissimae damnatus, confugiam ad aram sacram tanquam inexpiabile crimen, & morte cruenta dignum commiserim. Burm.

45. *Alloquor en absens absentia numina supplex.*] Mirum est, quam ob causam haec, quae sequuntur, à superioribus divellant quidam: cum per se posita, neque exordium aut caput habeant: & superiores proximi versus, omnino cum sequentibus hic cohaereant. Est enim haec sententia: Quando igitur ceteri vos omnes deseritis me, neque quisquam pro me deprecari sustinet, ego ipse ad aram, hoc est, ad Caesarem accedam, eumque licet absentem, absens supplicibus verbis, quatenus fas est hominem cum Deo loqui, alloquar, & orabo, in hunc modum videlicet: O arbiter imperii, &c. Melius igitur Aldina editio, quae sequentia haec cum superioribus ac praecedentibus connectit. Micyll. Assentior eruditis viris, qui haec superiori annectunt Elegiae: est autem Apostrophe ad Augustum, qua eum rogat, ut sua mala mutato exsilii loco mitigentur. Ciofan. Nihil causae video, cur nova hic Elegia in quibusdam libris initium sumat. Non displicet tamen *Alloquor en.* D. Heins. *Alloquor* potiores. praeterea scribendum puto, *praesentia numina.* quod acumen non intellexere inciti librarii. Trist. II. 54. Augustum vocat *praesentem conspicuumque Deum.* & Pont. lib. I. Eleg. III. de eodem:

Quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
Non adimas stricto squallidus ense Getes.

Metam. XV.

Pandite nunc Musae praesentia numina vatum.

de Baccho Met. IV.

— *neque enim praesentior illo*
Est Deus.

Ci5

Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
  Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaque haec timui, quia me meruisse videbam:
  Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arva relegatum jussisti visere Ponti,
  Et Scythicum profugâ findere puppe fretum.
Jussus ad Euxini deformia litora veni
  Aequoris. haec gelido terra sub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam sine frigore coelum,
  Glebaque canenti semper obusta gelu;
Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinae;
  Grajaque quod Getico victa loquela sono;
Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte;
  Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia numquam est.
  Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
  Devoret, aque suis ad Styga mittat aquis:

Vel

Cicero Tuscul. Quaest. lib. I. *Hercules tantus & tam praesens deus habetur.* Vossii Excerpta *coelestia numina.* HEINS. *Heu praesens praesentia numina* Leid.

49. *O decus, ô patriae.*] Laudat Augustum Caesarem ab ornamento & pietate in patriam. sic extremo lib. II.

O pater, ô patriae cura, salusque tuae.

CIOFAN.

49. *Florentis.*] *Fulgentis* unus Gallicanus.

51. *Sic habites terras &c.*] *Sic habites terras sic te*, Bernens. & tres alii. *terram, sic* duo cum editionibus primis & Micyll. & Gryph. *terras ut te* Ms. Bersman. v. *& te* Voss.

52. *Ad pacta.*] In quibusdam, *parta.* utrumque rectum. NAUGER.

52. *Tardus eas.*] *Serus eas* quidam alii, ut supra. Sed in Vaticano codice lectio singularis,

Sic ad pacta tibi sidera sidus eas.

quod argutum sane. si de Apotheosi capiatur, qua credebantur animas in Deos relatorum novum sidus fieri. vide Virgil. I. Georg. 32. ita adulatur Lucanus Neroni lib. I. 46. & seq. Valerius Flaccus Vespasiano lib. I. vs. 19. ubi vide quae notamus. Statius Domitiano lib. I. Theb. princip. vid. & Plin. Paneg. cap. XI. & LXXXIX & innumeros alios. *sic tu tardus eas ad sidera pacta tibi* Bernens. BURM.

59. *Omniaque haec.*] An non mollius, *omnia quae timui?* BURM

59. *Quoniam meruisse videbar.*] *Quia me meruisse videbam* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii ex melioribus. HEINS. *Quoniam meruisse putavi* Leidens. *quam me metuisse videbar* Bernens.

60. *Lenior*] *Mollior* Leidens. Palat. & Bersm.

62. *Scindere puppe.*] *Findere* sex. quod mollius. HEINS. Vid Zinzerl. Diatrib. prior. p. 188.

65. *Cruciat.*] *Vitiat* Leidens. *sub frigore* Junian. *sine sidere* unus.

66. *Obusta.*] *Adusta* plurimi Mss. etiam Bersm. *obusta* tres. *duranti gelu* Leidens.

67. *Nesciaque est vocis.*] *Nescia quam vocis quod* sex. *est vocis quam* sexdecim.

68. *Victa loquela sono est.*] Magis satisfaciunt, qui *mista*, aut *mixta*, legunt. D. HEINS. Meliores plerique, *juncta.* alii nonnulli cum priscis editionibus, *mista.* Nos veram lectionem exhibuimus. sic infra Eleg. VII.

In paucis extant Graecae vestigia linguae,
  Haec quoque jam Getico barbara facta sono.

HEINS. *Querela* etiam sex.

69. *Finitimo.*] *Quam quod si nimio* Ed. prim. *finitima morte* Polit. Vat. & tres alii.

70. *Vixque brevis tutus.*] *Tutum* rectius Patavin. & Zulichem. lib. IV. Eleg. I.

Vixque sui tutum moenibus esse loci.

HEINS.

72. *Sic hic nunc patitur.*] *Sic hoc* Bern. *hic sic* Putean. *ergo hic* Leid. lego, *sic nunc hic* quod mollius. *non timet* Leidens.

73. *Dum muter.*] *Dum movear* unus Gallicus. vid. ad lib. IV. ex Pont. XIV. 7.

72. *Zan-*

Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae:
Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, poena est: neque enim miser esse recuso;
Sed precor, ut possim tutius esse miser.

73. *Zanclaea.*] *Panchaea* Bern. & multi codices. Excerpta Voss. edit. Micyll. Gryph. & al. male. vid. IV. Fast. 499. *Panthaea* Bern.

74. *Atque suis ad Styga mittat aquis.*] Scribe, *aque suis*. HEINS. *Iuque* Lovan.

76. *Leucadii Dei.*] *Leucadio Deo* uterque Polit. prim. Vatican. opt. Medic. & Regius alter etiam Politiani, *apta* pro *alta*. an, *Leucadio modo?* ut Fast. v. 630.

Tristia Leucadio sacra peracta modo.

ita enim ibi veteres nonnulli. At Trist. III. El. I.

Au quia Leucadio semper amata Deo est?

HEINS.

77. *Quod petimus.*] *Petitur* bene duo veteres. unus, *patitur*. multi, *patimur*. HEINS.

77. *Recuso.*] *Recusem* Vatican.

ELEGIA III.

ILla dies haec est, quà te celebrare poëtae,
(Si modo non fallunt tempora) Bacche, solent:
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos, memini, dum me mea fata finebant,
Non invisa tibi pars ego saepe fui.
Quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Ursae
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamque laboribus, egi
In studiis vitam, Pïeridumque choro;
Nunc procul à patriâ Geticis circumsonor armis,
Multa prius pelago, multaque passus humo.
Sive mihi casus, sive hoc dedit ira Deorum;
Nubila nascenti seu mihi Parca fuit:

Tu

3. *Sertis.*] *Satris* Junian. *innectant* duo. *invertunt* alius. *laetaque tempora* Combian. *adornatis* Vat. *adoratis* tres.

4. *Et dicunt laudes ad tua vina tuas.*] Scribe, *ad sua vina*. sic frequentissime Noster. pro *vina* unus, *festa*, alius, *jussa*. Forte, *musta*. HEINS. *Ad tua sacra* Leid. & alius. sed, *tua vina* ne mutes. Bacchi enim munus vinum; quare eum ex more sollemni laudant, dum dona ejus bibunt. sic & Propertius lib. III. Eleg. XV. 10. ad Bacchum:

Funera sanabunt, vel tua vina, malum.

BURM.

6. *Pars ego saepe fui.*] Haec est vetus & vera scriptura. CIOFAN. Alii, *Pars ego magna fui*.

7. *Stellis Erymanthidos ursae.*] *Cynosurides* praecipui ex antiquis. & recte. HEINS.

9. *Quique prius mollem vacuamque laboribus egi In studiis vitam, Pieridumque choro.*] Lib. I. Eleg. IV. ubi se cum Ulixe confert:

Illi corpus erat durum, patiensque laborum:
Invalidae vires, ingeniumque mihi.
Ille erat assiduè saevis agitatus in armis:
Assuetus studiis mollibus ipse fui.

Et Eleg. quae hanc praecedit:

——— *corpusque quod ante laborum*
Impatiens nobis, invalidumque fuit.

CIOFAN. *Quique prior* Leidens. *quaeque prius* Pol. *quamque* alius.

15. He-

Tu tamen è facris hederae cultoribus unum
 Numine debueras fuftinuiffe tuo.
An dominae fati quidquid cecinere Sorores,
 Omne fub arbitrio definit effe Dei?
Ipfe quoque aetherias meritis invectus es arces;
 Quà non exiguo facta labore via eft.
Nec patria eft habitata tibi: fed ad usque nivofum
 Strymona venifti, Marticolamque Geten:
Perfidaque, & lato fpatiantem flumine Gangen,
 Et quascumque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
 Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, fi fas eft exemplis ire Deorum,
 Ferrea fors vitae difficilisque premit.
Illo nec levius cecidi, quem magna locutum
 Repulit à Thebis Juppiter igne fuo.
Ut tamen audifti percuffum fulmine vatem,
 Admonitu matris condoluiffe potes.
Et potes, adfpiciens circum tua facra poëtas,
 Nefcio quis noftri, dicere, cultor abeft.

Fer,

15. *Hederae cultoribus.*] *Me de cultoribus* Micyll. Gryph. *facris aedis cultoribus* Regius, mox, *nemine debueras* Bernenf. *fuftinuiffe tuum* Lovan.

17. *Cecinere.*] *Fecere* Lovan.

18. *Definit effe Dei.*] *Deûm* rectius pro gentili Theologia liber Leidenfis. HEINS. Nil mutem: vid. ad III. Art. 103.

19. *Ætherias meritis invectus es arces.*] *Æthereas es merito vectus in arces* prior Vatican. *evectus* Polit. alter. fed nihil muto. nam illud verbum *invehi* proprium triumphantium, ut apud Romanos, *invehi capitolium* dicebantur. Lucan. VIII. 553.

——— nec ter capitolia curru
Invectus.

Flor. IV. 2. *Caefar in patriam victor invehitur.* Et ita millies alii. quafi ergo triumphans Bacchus in aetherias arces invectus. quod *arces attigit igneas* dicit Horat. lib. III Od. 3. unde male hic quidam *in auras*, etiam *in arces*, vel *ad arces* diverfi. BURM.

20. *Quo.*] Ad quem locum, hoc eft ad aethereas arces. CIOFAN. *Qua* meliores. HEINS.

20. *Non exiguo labore.*] Statius:

Non nifi per magnos voluit deus effe labores
Ad fua regna viam, nec fidera fegnibus offert.
BERSMAN.

24. *Decolor Indus.*] Vatic. lib. *difcolor.* Quomodo Propertius lib. IV.

Victus & Eoa difcolor Indus aqua.

CIOFAN. Immo, *difcolor.* D. HEINS. Quidam, *difcolor.* utrumque probum. dixi ad Metamorph. HEINS. Ego *decolor*, id eft niger, praetuli. vid. ad Epift. IX. 4. *difcolor* defendit Zinzerl. ad Val. Flac. V. 565. BURM.

26. *Stamina.*] *Carmina* Strozzae liber. de qua voce ad Claudianum lib. II. in Eutrop. ℣f. 458. HEINS.

28. *Difficilisque.*] *Diffimilisque* unus Gallicus.

29. *Ille nec melius cecidi.*] Idem liber, *levius.* idque rectiu . CIOFAN.

30. *Repulit.*] *Depulit* feptem. *impulit* tres, *expulit* Bernenf. & duo. *obruit* totidem. *appulit* unus. *attulit* alius.

31. *Percuffum.*] *Dejectum* Gallicus unus. quod placeret, fi fuperiori verfu *depulit* legeretur.

32. *Admonitis noftris.*] In quibusdam exemplaribus magis emendate legitur, *Admonitis matris*: ut ad Semelem Bacchi matrem referas, quae Jovis fulmine conflagravit: quemadmodum Poëta Augufti ictu proftratus eft. MERUL. *Admonitu matris.* idem lib. CIOFAN. *Demonitu* Leidenf. *condoluiffe putet* Bernenf.

33. Cir-

Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
Vitis, & incluso plena sit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adsit, & attonito non taceare sono.
Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi:
Impia nec poenà Pentheos umbra vacet.
Sic micet aeternum, vicinaque sidera vincat
Conjugis in coelo Cressà Corona tuae.
Huc ades, & casus releves, pulcherrime, nostros,
Unum de numero me, memor, esse tuo.
Sunt Dis inter se commercia. flectere tenta
Caesareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, consortes studii, pia turba, poëtae,
Haec eadem sumto quisque rogate mero.
Atque aliquis vestrûm, Nasonis nomine dicto,
Deponat lacrimis pocula mixta suis:
Admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
Dicat, Ubi est nostri pars modo Naso chori?
Idque ita; si vestrum merui candore favorem:
Nullaque judicio litera laesa meo est.
Si, veterum digne veneror cum scripta virorum,
Proxima non illis esse minora reor.

Sic

33. *Circum tua sacra poëtas.*] *Sua sacra* duo Vaticani. ut saepe apud Nostrum. & *sua vina* paulo ante. HEINS. *Circa tua* Combii.

35. *Sic altera degravet ulmum.*] Sic in pluribus & recte. sunt tamen, qui malint, *sic altam degravet ulmum.* quod & in nonnullis legitur. NAUG. *Sic altam* meliores. quod verum est. HEINS. Vid. XIII. Met. 800. *altum* Lovan.

36. *Incluso.*] *Infuso* Lovan.

37. *Gnava juventus.*] Vetus scriptura, *laeta.* CIOFAN. *Gnave* uterque Politiani. multi, *grata* cum priscis editionibus, vel *laeta.* alii, *graja*, vel *prona*, vel *lecta*, vel *gnara*, vel *ignava*, vel *sacra.* sed perperam. Codex Petri Servii, *nava.* ut Pont. lib. I. Eleg. X. *nava juventa* pro *gnava* in antiquissimis libris legitur. ubi pari modo variant scripti codices. Calpurnius Eclog. V.

Jam dudum gnavam petet exercere juventam.

venit enim ἀπὸ τοῦ *navare.* Silius lib. V. 13.

Laurigeris decus illud avis, navaque juventa
Florebat.

ita illo loco vetustissimus codex Coloniensis. vulgati, *vana.* pari modo & alibi non semel in Silio peccatum. HEINS. Vid. ad XII. Met. 600. & Cartion. & alios ad Val. Flac. III. 145.

39. *Pressa.*] *Tecta* Bernens.

42. *Clara corona tuae.*] Zulichemianus, *Cressa corona.* optime. Vide omnino Notas lib. I. Artis. ℣s. 557. HEINS.

43. *Huc ades & casus releves.*] Lege, *ut releves*, vel, *& releva.* HEINS. *Curas r. p. nostras* Lovan.

44. *Sis memor esse tuo.*] Non dubium est quin lectio, quae est in eodem libro, longe melior & verior sit; *me memor.* CIOFAN. *Me memorare* unus. *fac memor* Junian.

46. *Numen.*] *Nomen* Bernens.

47. *Studii.*] *Studio* Lovan. male. alibi *consortes operum.* & ita passim.

50. *Deponat lacrymis.*] Scripti plerique, *Opponat*, vel *Apponat.* HEINS. *Compenat* unus.

53. *Idque ita.*] *Id quoque* plurimi. *atque ita* Moreti. Heinsius volebat, *immo ita*, ut lib. I. 11. 99.

54. *Laesa.*] *Lecta* Leid. *tacta* alius.

55. *Ve-*

Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
  Quod licet, inter vos nomen habete meum.

55. *Veneror cum scripta.*] *Vereor* Lovan. & Leid. *conscripta* Jun. Leid. & plures alii.

57. *Dextro.*] *Nostro* Lovan.

58. *Nomen habere meum.*] *Habete* cum melioribus. HEINS.

ELEGIA IV.

Litore ab Euxino Nasonis epistola veni,
  Lassaque facta mari, lassaque facta viâ.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adspice Romam.
  Heu quanto melior sors tua sorte meâ!
Flens quoque me scripsit: nec quâ signabar, ad os est
  Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiae caussam si quis cognoscere quaerit;
  Ostendi solem postulat ille sibi.
Nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
  Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto;
  Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dî facerent utinam, talis status esset in illo,
  Ut non tristitiae caussa dolenda foret.

Fert

2. *Lassaque.*] *Laxaque fracta via, laxaque facta mari* Bernens.

4. *Heu quanto melior sors tua sorte mea est.*] Usus est hoc versu lib. IV. Fast. & lib. I. Amor. Elegia VI. CIOFAN. *Quantum* Moreti & Bernens. vid. Epist. XVIII. 71

7. *Caussam.*] *Causas* Servii. *carmen* Moreti.

8. *Postulat ille sibi.*] *Postulet* malo cum Hamburgensi, & Arondeliano. versu proxime sequenti malim quoque, *aprico prato*, quam *aperto*. etsi vulgatam minime damnem. Horatius lib. I. Epist. XIV.

Multa mole docendus aprico parcere prato.

& Arte poëtica:

Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi.

lib. I. Od. VIII. *cur apricum oderit campum.* libro III. Od. XVIII. apud eundem habes *aprica rura.* & *apricos flores* lib. I. od 26. HEINS. *Aperto prato* ne moveas, quod τῷ *cernit* rectius convenit; & ita III. ex Ponto El. I. 19.

Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
  Arbor.

Virgil. II. Georg, 280.

——— *campo stetit agmen aperto.*

vid. & XII. Æn. 353. & Sil. XI. 417. *apertus* campus vero est, qui, ut Noster dicit III. Met. 709. *purus ab arboribus spectabilis undique campus*, ut ita & *apertum coelum* lib. VI. Met. 693. & I. Art. 247. sic *in aperto* pro sub divo dixit Livius XLIII. 18. & Stat. III. Theb. 316.

——— *sic orsus aperto*
Flagrantes immisit equos.

ubi Lutatius, *aperto* interpretatur *coelo*. BURM.

9. *Frondem in silvis.*] *Frondes silvis* Junian. Bernens. & alii cum prima & aliis editionibus. mox pro *cernit*, *quaerit* unus. *credas* Voss. *aquam* etiam decem & prim. Edit.

11. *Rapto.*] *Tracto* quinque. vid. XII. Met. 591. *capto* Leidens. *laesus ab angue*, Moret.

13. *Di facerent utinam.*] Hoc distichon vix Latinum est, & multo minus Ovidianum. HEINS. Si eradatur hoc distichon, non video quomodo prioribus cohaereant sequentia: quare corruptum potius credo. & ita legendum,

Di Facerent utinam, vati status esset in ille,
  Ut mihi (vel sibi) tristitiae caussa docenda foret.

Uti

Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros:
  More nec indomiti frena recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
  Conscius in culpâ non scelus esse suâ.
Saepe refert, sit quanta Dei clementia: cujus
  Se quoque in exemplis adnumerare solet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
  Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, ô, si quid credis mihi carior, ille,
  Omnibus, in toto pectore semper habet.
Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oresten,
  Te vocat Ægiden, Euryalumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, & quae
  Plurima cum patriâ sentit abesse suâ,
Quam vultus, oculosque tuos, ô dulcior illo
  Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
  Quod non praeventum morte fuisse dolet.
Cumque alii fugerent subitae contagia cladis,
  Nec vellent ictae limen adire domûs;
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
  Si paucos aliquis tresve duosque vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
  Se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre:
  Et te flente suos immaduisse sinus.

Quam

Utinam mihi, Poëtae, status ille esset, ut liceret caussam, minime manifestam tristitiae silere, sed cum illa sit omnibus nota, quia sum ejectus in ultimam barbariem, mallem in eo esset status meus, ut deberem doccre caussam tristitiae, id est, ut in tali loco essem positus, cujus non poeniteret, si poena crimini meo conferretur, & injuria me queri omnes dicerent. *ut mihi* est in quinque scriptis & prima editione. *ne mihi* in duobus aliis. *ut sibi* in Vossiano. & duobus aliis. *in illo* esse dicitur eleganter, pro *in illo loco.* quam vocem saepe librarii nimis diligentes addiderunt. vid. Sigon. ad Liv. II.17. Gron. ad lib. VII. 35. *caussa querenda* Strozz. BURM.

19. *Saepe refert.*] *Saepe refert secum sit quanta clementia* Leidens. contra metrum. *saepe refert quae tanta dei* Putcan. *patientia* Lovan.

20. *Annumerare solet.*] *Connumerare* Arondel. HEINS. Vid. Epist. XVI. 328.

21. *Nam quod opes.*] *Jam* nonnulli ex praestantioribus. HEINS.

23. *Carius ille.*] *Carior* multi ex melioribus, ut & priscae editiones. recte. si distinctione locum erigas. HEINS. *Carius ille* Reg. *illi* Leid. Bern. & Serv. *illis* duo.

24. *Teque Menoetiaden, &c.*] Quattuor amicorum paria De his Cicero, & ego in observationibus in Metamorphosin meis, quae alias, Deo volente, excudentur. CIOFAN.

25. *Te qui comitatus Oresten.*] *Comitatur* nonnulli. *comitavit* fragmentum Vaticanum. Vide Notas Trist. lib. I. Eleg. VIII. vs. 31. HEINS.

28. *Sentit abesse sibi.*] *Sua* multi veteres. HEINS.

33. *Cladis.*] *Pestis* Jun. *mortis* Leid. *mentis* Lovan qui & in praecedent. *praeventum mente.*

36. *Vocat.*] *Negat* Leidens.

37. *Sensit tamen omnia.*] *Sentis* meliores. HEINS.

38. *Indoluisse.*] *Ingemuisse* Lovan.

40. *Et te flente suos demaduisse.*] In Palatino *emaduisse* legebatur. D. HEINS. Nonnulli, *immaduisse.* at septem aut octo meliores, *emaduisse.* quod verbum elegans, sed rari usus est. HEINS. Nondum satis auctoritatis video ad recipiendum hoc

ver-

Quam sibi praestiteris, quâ consolatus amicum
Sis ope; solandus cum simul ipse fores.
Pro quibus adfirmat fore se memoremque piumque;
Sive diem videat, sive tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus jurare tuumque,
Quod scio non illi vilius esse suo.
Plena tot ac tantis referatur gratia factis:
Nec sinet ille tuos litus arare boves.
Fac modo constanter profugum tueare. quod ille,
Qui bene te novit, non rogat; ipsa rogo.

verbum: quare *immaduisse*, rescripsi, quod in septem libris erat, & Ovidio usitatum. I. Trist. 9.

Credibile est lacrimis immaduisse genas.

& ita alibi. Burm.

43. *Memoremque piumque.*] Medonianus, *tuumque.* & mox meliores, *tuum solitus jurare suumque.* Heins.

47. *Plena tot ac tantis referetur gratia factis: Non sinet ille tuos litus arare boves.*] Haec est vetus & vera lectio. Quod autem dicit postremo carmine, proverbii vim habet. sic & in Epist. Oenones ad Paridem:

Quid facis Oenone, quid arenae semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Ciofan. *Referatur* meliores. *non finis* multi scripti & editi. *ille suos* Jun. Leid.

49. *Constanter.*] *Constantem* Gryph. & Vincent. Edit. *constanter illum tueare* Bernens.

50. *Qui bene te novit.*] *Norat* tres scripti. Forte, *Cum bene te norit.* Heins.

ELEGIA V.

Annuus adsuetum Dominae natalis honorem
Exigit. ite manus ad pia sacra meae.
Sic quondam festum Laërtius egerit heros
Forsan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adsit, longorum oblita malorum:
Quae (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quaeque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat;
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
Quodque pio fusum stridat in igne merum.

Opti-

2. *Meae.*] *Piae* Servii. *ad mea sacra* Bersman. Edit.

3. *Laërtius egerat heros.*] Malim, *egerit.* Heins. *Forsitan extremo* etiam Leidens. & Ms. Bersm. *externo* Moreti.

5. *Nostrorum oblita laborum.*] Liber Vatic. *malorum*, Eleg. sequenti. Ciofan. *Longorum* Buslidianus. Heins.

7. *Quaeque semel.*] *Quae semel in toto* Ms. Hanc Tibullus lib. II. vs. 8. *vestem repositam*, sive *depositam* appellare videtur. Bersman.

8. *Decolor alba*] Alii *discolor* legunt. idque melius. Micyll. *Discolor* idem liber. Ciofan.

10. *Nexa corona.*] *Vera corona* Bernens. & Lovaniensis, an non pro *verna?* Burm.

Optime natalis, quamvis procul abſumus, opto
  Candidus huc venias, diſſimiliſque meo.
Sique quod inſtabat dominae miſerabile vulnus,
  Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quaeque gravi nuper plus quam quaſſata procella eſt,
  Quod ſupereſt, tutum per mare navis eat.
Illa domo, natâque ſuâ, patriâque fruatur:
  Erepta haec uni ſit ſatis eſſe mihi.
Quatenus & non eſt in caro conjuge felix,
  Pars vitae triſti cetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam ſic cogitur, abſens:
  Conſummetque annos, ſed diuturna, ſuos.
Adjicerem & noſtros: ſed ne contagia fati
  Corrumpant timeo, quos agit ipſa, mei.
Nil homini certum eſt, fieri quis poſſe putaret,
  Ut facerem in mediis haec ego ſacra Getis?

Ad-

11. *Flammas.*] *Fumes* duo libri; & mox, *ſtrideat igne* unus.

14. *Diſſimileſque meo.*] *Mei* Moreti & Junian.

15. *Si quod & inſtabat.*] *Sitque quod inſtabat.* major ſcriptorum pars. lege, *Sique quod inſtabat quod* pro aliquod. mox, *puppis eat* duo veteres. HEINS *Miſerabile tempus* Putean. *inſtabit* etiam nonnulli.

16. *Sit perfuncta.*] Imo *defuncta* cum aliis codd. *Sit defuncta meis tempus in omne malis.* D. HEINS. *Defuncta* multi codices. utrumque ſatis locum ſuum tueri poteſt.

17. *Plusquam quaſſata.*] *Poſtquam pulſata* Lovan.

20. *Erepta haec.*] *Ereptam hanc* Bernenſ. & tres alii. *ereptamque uni* duo.

24. *Conſumatque annos.*] *Conſumetque* Petri Servii codex. Lege, *Conſummetque.* quanquam & vulgata lectio bene ſe habet. Vide Notas Faſt. III. ℣. 166. HEINS. *Sic diuturna* Bernenſ.

28. *In mediis.*] *In* non habet unus Gallicus.

29. *Adſpice, ut aura tumens &c.*] Lege, *ut aura tamen*, ex eodem libro & ratione. CIOFAN. *Inſpice* duo. *ut ara* Polit. & Strozz. *e ture coruſcet* quatuor. *creatos* unus. *coactos* tres. *cohortes* duo. *aura levis f. e. t. creatos* Bernenſ.

30. *Dextra.*] *Juſſa* multi. *ſacra* duo.

31. *Senſus ineſt.*] *Adeſt* Bernenſ. *ineſt aliquid* Gottorph. pro *aliquis*. *erigit ignis* Bernenſ. *exerit* unus Heinſii.

32. *Conſilium fugiunt cetera pene meum.*] Octo veteres, *tuum*. Puto, *conſilium ſuum*. HEINS.

33. *Conſilium commune ſacrum cum fiat in ara Fratribus.*] *Conſilio* legunt alii, ut ſit ſenſus: Cum certo conſilio fiat commune ſacrum fratribus, qui mutuis vulneribus perierunt, &c. Neque procedit expoſitio Merulae, quaſi communi ſuo & uxoris conſilio ſacrum hoc faciat poëta, etiamſi nominativo caſu *conſilium* legas. Nam quomodo communi conſilio faceret, cum altera illa jam tertium prope annum, & tam longe abeſſet? Quanquam rurſum neque ſuperior lectio adeo mihi placet. Sed quia locus Callimachi, quem hîc citat poëta, non extat, rem ipſam in medio, ut eſt, relinquam. MICYLL. *Conſilium* idem liber, idque probo. CIOF. *Conſilium* Rottendorph. & priſcae editiones. quod Ciofano arridebat. fruſtra. *conſilio*, datâ operâ. Virgilius libro VII.

Conſilio hanc omnes animiſque volentibus urbem
Afferimur.

Livins belli Maced. lib. IV. *Secutus tamen ſua ſponte eſt, velut conſilio petitus eſſet, ut vilior ob ea Regi Hannibal eſſet.* ubi *ſua ſponte* & *conſilio* opponuntur. ſic *conſulte* aliquid facere. Propert. lib. II. El. XXXIV.

Nec ſi conſulte fulmina miſſa tonent.

Exiſtimabam aliquando τὸ *Conſilio* irrepſiſſe huc ex ſuperiori verſu, & ſcribendum eſſe, *Ogygiâ arâ.* hoc eſt Thebanâ. *Conſiliis* unus Mediceus. Forte pro, *conſilii.* HEINS.

33. *Sacrum cum fiat in ara Fratribus, alterna qui periere manu.*] Polynicem, & Eteoclem ſignificat. Pleniorem expoſitionem conſule Obſervat. in Ibin. CIOFAN.

35. *Ipſa ſibi diſcors.*] *Diſcolor ipſa ſibi* unus Vatic.

38. *Bat-*

Adspice, ut aura tamen fumos è ture coortos
  In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
  Consilium fugiunt cetera pene meum.
Consilio, commune sacrum cum fiat in arâ
  Fratribus, alternâ qui periêre manu,
Ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
  Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
  Et me Battiades judice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu non stultus ab Arcto
  Terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Haec igitur lux est: quae si non orta fuisset,
  Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit haec mores illis Heroïsin aequos,
  Quîs erat Eëtion Icariusque pater.

Nata

38. *Battiades.*] Callimachus Poëta. Merula. Qui hoc scripserat scilicet, de fumo in duas partes eunte, in sacris Eteoclis & Polynicis. Micyll. *Bachiades* Bernens. *Bacchiades* Moreti & prim. Edit.

39. *Cum tu non stultus ab Arcto Terga vapor dederis.*] Nihili est haec lectio. Vossianus, *non cultus.* Scribe, *consultus.* verbum in sacrificiis usitatum. *καπνομάντειαν* respicit. hinc *Consulere Deos, exta, vates* passim in scriptoribus antiquis. Amphiaraus apud Statium Thebaidos III.

——— *consulti testor penetralia mundi*
Et volucrum afflatus.

Heins. Ego veterem lectionem reduxi. indicat enim ipsum fumum scire & sentire infelicitatem locorum sub Arcto; quare ille non stultus inde fugit, & Italiam versus tendit. & ita Cl. Bentl. ad Horat. II. Serm. III. 158. censet. Burm.

39. *Ab alto.*] Ab aëre. legitur etiam, *ab arcto.* Merul. *Ab istro* Richel. *terga calor* Moreti.

41. *Haec igitur.*] *Haec ergo* scripti & editi aliquot.

43. *Edidit haec mores illis Heroibus aequos.*] Aut syncope dicenda est haec, ut sit dictum *Heroibus* pro *heroidibus:* aut enallage generis, & masculinum pro foeminino positum accipiamus. quae figura Atticorum est, & Homero aliquoties usurpata. Nam alias *Heros*, masculino genere ponitur. Nisi quis cum voce *Mores* construendum putet, ut sit, Edidit haec mores aequos illis *heroibus moribus*, adjective scilicet, pro illis *heroicis*, sive heroidum moribus. Nam quo alio pacto hic locus defendi, aut etiam exponi possit, non video. Micyll. Scaliger in margine libri, quo usi sumus, emendarat, *heroïbus.* ἡρωΐσιν. hoc est, *heroidibus.* quod & nobis placet. Et jam ante Micyllo, ni fallor. D. Heins. De foeminis agit. quomodo ergo *heroides* in heroas mutatae? veteres multi, *heroidibus*, vel *herodibus*, vel, *erroribus.* Bononiensis, *hebroïdis.* Scribe, *heroisin* cum Scaligero. (ἡρωΐσιν. qui sic in ora codicis sui emendarat:) & cum Salmasio. tum vide quae noto Epist. XIII. ℣. 137. Statius Sylv. lib. III. ad Uxorem:

Heu ubi nota fides totque explorata per usus,
Qua veteres Latias, Grajasque heroidas aequas?

ubi vitiosum ac ingratum sonant quatuor voces continue *in as* desinentes, ut Statius reliquisse possit videri,

Qua veteris Latii, Grajisque Heroïsin aequa es.

Sed nondum sanatus est locus. Quaenam enim Eurytionis illa filia? Scaliger Antigenen Pelei uxorem intelligebat. Sed quorsum tam obscurum nomen? Scripti veteres, *Eutychion*, *Euchion*, & similia, *Fristion* Rottendorphianus, primus Politiani, *Eucation*, alter ejusdem, *Eetion.* optime & verissime. Andromachen intellige, notissimae pudicitiae foeminam. apud Homerum, Iliad. ξ.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος.

Eetionis nomen quoque varie mendosum apparet in scriptis exemplaribus Fast. lib IV. *Et Theben, veteres Eetionis opes.* & Met. XII. ubi *Eetioneas Thebas* appellat. vide Notas Fast. IV. ℣. 288. Trist. I. Eleg. V.

Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.

Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque:
At non sunt istà gaudia nata die.
Sed labor, & curae, fortunaque moribus impar:
Justaque de viduo pene querela toro.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulixes;
Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
Forsitan Evadnen vix sua nosset humus.
Cum Peliâ tot sint genitae; cur nobilis una est?
Nupta fuit misero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
Laodamia nihil cur referatur erit,

Et

lib. v. Eleg. ult.

Cernis ut Admeti cantetur & Hectoris uxer.
Heins.

44. *Queis erat Eurytion Icariusque pater.*] Scaliger in margine codicis sui adscripserat, Εὐρυτίων Ἄκτορος, Ἀντιγένης, ἣν ἔγημε Πηλεὺς πατήρ. Ἰκάριος, πατὴρ Πηνελόπης. D. Heins.

45. *Nata pudicitia est secum, probitasque, fidesque &c.*] Hunc versum alii suspectum habent, propter vocem *secum*: quae minus proprie ac vere poni videtur. Itaque sic legunt, *Nata pudicitia est, mores, probitasque fidesque.* Sed quia in proximo versu praecedenti idem nomen *Mores* positum est, ego neque hanc lectionem, quomodo adeo probem, habeo. Proinde & hunc versum inter incertos relinquo. Micyll. Lib. i. Eleg v.

Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
Cumque nova mores sunt tibi luce dati.

Ciofan. Janus Gruterus ὁ μακαρίτης, in margine libri sui annotarat, forte *oris* legendum. Quod necesse non videtur, cum de ea, de qua hic agit, hoc est, uxore sua, supra lib. de Trist. i. Eleg. v. dixerit:

Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro;
Cumque nova mores sunt tibi luce dati.

D. Heins. *Moris*, vel *morum*, vel *secum* libri veteres. hoc est *tecum*. atque ita quoque Tanaquillus Faber lib. i. Ep. 67. sed *moris* meliores. Latet aliquid. Putem, *& mos.* nisi quod *moribus* mox sequitur. Forte, *& honor*, vel *honos*. Heins. Non statim confodiendus versus, etsi repetat vocem, quae proxime praecessit, cum id saepius apud Ovidium occurrere liceret ostendere, si sine lectorum taedio posset fieri. sed *mores* hic simpliciter pro bonis & honestis moribus ponitur. ut Epist. xiii.

Moribus & vitae credidit ille meae.

Horat. i. Ep. i. 56.

Est animus tibi, sunt mores, &c.

vid. Gron. i. Obs. 23. & ita millies Cicero, & alii veteres. Burm.

46. *Nata die.*] *Nata fide* plurimi scripti. *nota fide* Leid.

48. *Pene querela.*] *Poena querenda* Servii. *querela suo* Exc. Voss.

49. *Scilicet adversis probitas exercita rebus Tristi materiam, &c.*] Inductio. Ciofan. *Laudis habet* unus codex; quod placebat Heinsio.

51. *Durus vidisset Ulysses.*] Non vidit tantum, sed tulit etiam & perpessus est. Quare scribo, *subiisses.* pro vulgata lectione tamen stant scripti omnes. Pont. i. Eleg. v.

Durius est igitur nostrum, fidissima conjux,
Illo, quod subiit Æsone natus, onus.

sic *periculum subire, poenam, laborem*, & similia passim apud Ciceronem aliosque occurrunt. Heins. Sed haec est mera mutandi & corrigendi, etiam sana, libido. *videmus* enim mala, quae subimus. Terent. Adel. v. iv. 13. *Uxorem duxi, quam ibi miseriam vidi.* idem vero notare quod experiri docet Philarg. ad illa Virgilii ii. Georg. 501.

——— *nec ferrea jura*
Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

ubi adducit locum ex xi. 263.

Ætnaeos vidit Cyclopas Ulixes.

& ibi Servius mire illud *vidit* addidisse notat. ut iii. 430.

Quam semel informem vasto vidisse sub antro
Scyllam.

nihil infestum Bernens. *infeste* Leid. Burm.

53. *In arces.*] *In arces* Leid. *ad aras* Bernens.

ad

Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
  Implessent venti si mea vela sui.
Dî tamen, & Caesar Dîs accessure, sed olim,
  Æquarint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi
  Parcite, quae nullo digna dolore dolet.

ad arces Lovan. *transisset in arces* Vatic. & Hafniens. *Evagnen* Junii & nonnulli alii. *Evannen* Bernens.

55. *Polia genitae.*] *Pelia natae* Moreti & Leid. *Peliae tot sunt genitae* Junian. *Peliae genitae* plurimi. *Pelio genitae tot sunt* Bern.

55. *Cur nobilis una est.*] *Cur cognita nobis* pletique veteres. nihil muto. HEINS.

57. *Prior.*] *Prius* Junian. & tres alii. & *cur referatur habet* Lovan. & sex alii.

59. *Et tua quod malles.*] *Mallem* prior Politiani & optimus Mediceus, cum Excerptis Vossii. *Implessent* etiam duo. HEINS.

59. *Pietas ignota maneret.*] Ita in veteribus libris est. vere. CIOFAN. *Fuisset* alii editi & scripti.

64. *Dolore.*] *Labore* Lovan. & Excerpta Vossii.

ELEGIA VI.

TU quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
  Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu modo suscepti caussam dimittis amici,
  Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore duro
  Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
  Ne fuge; neve tuâ sit minor arte fides.

Num-

2. *Confugium.*] *Consilium* Moret. vid. sup. IV. II. 32.

3. *Tu quoque suscepti.*] illud *quoque* ex primo versu repetitum puto. nam Putean. Vossii & octo alii, *Tu modo suscepti*, quod praetuli: nam hic amicus videtur prius exsulis caussam suscepisse, deinde iterum leviter deseruisse; ut ex tota Elegia patet, & ex sequenti versu, *tam cito ponis onus*. vid. & ℣. 15. pro *curam* quoque *caussam* recepi, cum Combiano libro, quia melius respondet τῷ *suscepti*. II. ex Pont. II. 45.

Mandatique mei legatus suscipe caussam.

caussa vero & *cura* millies a librariis confusa apud Nasonem, Virgilium & alios. & ita *suscipere caussam* saepe Quinctilianus & alii. vid. I. ex Pont. II. 69. BURM.

4. *Pium.*] *Pii* Leidens. & Lovan. & alius. *opus* etiam Putean. & Moreti.

5. *Quam si tu tempore duro.*] Ita è veteribus libris legendum. CIOFAN. Placet, quod Gruterus ex Ciofani MSS. in margine notaverat, *quam si tu tempore duro*. Nam *tempus nostrum*, est *εὐκαιρία*. *commoditatum articuli*, ut loquitur Comicus. DAN. HEINS. *Non tempore nostro* prim. Polit. & tres alii. tres, *nunc*. sed plerique, *tempore duro*. quod & Ciofano probatum. Trist. I. Eleg. IV.

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Pont. lib. II. Eleg. VI.

Tu quoque per durum servato tempus amico.

malim tamen, *quam tu si*. *tempus non nostrum* intelligi possit nobis adversum, sic contra *meum tempus*, *mea hora*, *meus dies* pro mihi favente HEINS. *Nec tempore multo* unus. *si nunc tempore in isto* Lovan. forte pro, *tempore moesto*. *si modo tempore* plurimi. mox, *non subeunda foret* Excerpta Vossii.

8. *Ne fuge, neve tua sit minor arte fides.*] Hoc est, ne velis minus facere quam potes: sed fides & constantia tua par sit arti, hoc est, ei, quod scis & potes. ne similis videare gubernatori navis, qui cum possit & sciat servare sive regere navem, in medio cursu illam deserit. In quo non ars & scientia, sed fides desideratur. *Fidem* ergo de con-

Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
Deseruit levitas Automedontis equos?
Quem semel excepit, numquid Podalirius aegro
Promissam medicae non tulit artis opem?
Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes,
Quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
Nil, nisi me solum, primo tutatus es: at nunc
Me pariter serva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua est in me nova culpa: tuamque
Mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythicâ quem non bene ducimus aurâ,
Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto stringantur pectora nostro;
Et videar merito vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis urguemur iniquis,
Ut mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam; quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum:
Mansit in officiis non minus ille suis.

Hoc

constantia & voluntate intelligas, *artem* de facultate. Micyll.

9. *Inter fera praelia.*] *Dura inter praelia*, Edit. Bersmanni. quod nescio unde habeat. *deseruit pietas* Excerpta Vossii.

11. *Nunquam Podalirius.*] *Nunquid* cum Combiano. Heins. *Accepit* Lovan. & edit. Bersm. *quam* etiam duo.

14. *Quae patuit.*] *Qua* Regius. *ara tuae* idem pro var. lect. & Lovan. *ara viae* Leidens.

15. *Tutatus.*] *Sectatus* Putean. *tutatus amicum* unus. *amicus* alius.

18. *Crimina.*] *Carmina* Bernens.

19. *Aura.*] *Ora* quinque libri. *duximus* tres.

21. *Stringantur.*] *Frangantur* Leid. & Bern. *tingantur* alius *dejectu nostro* Regius pro var. lect.

22. *Esse tibi.*] *Esse meo* Bernens.

23. *Non adeo totis fatis.*] *Toti* fortasse legendum. Nauger.

23. *Urgemur.*] *Agitamur* volebat Heinsius. Ita certe Noster lib. II. Art. 27. *fatis agitatus iniquis.* & haec verba commutari solere vidimus ad v. Met. 606. sed sine auctoritate librorum hic nihil mutandum credimus. licet *motae menti* τὸ *agitari* optime conveniat, at Orestes *furiis agitatus* passim dicitur. Burm.

24. *Ut mea sit longis.*] Ut sim tibi iratus propter malorum meorum longitudinem. Merul. Vel generaliter, ut aliquid adversum te committam, mentis perturbatione: attonitus videlicet malorum diuturnitate & gravitate. Micyll.

25. *Quoties Agamemnone natum.*] De Orestis & Pyladae amicitia plura alibi. Ciofan.

26. *Dixisse in Pyladen verba proterva putas.*] Plurimi, *Improba verba.* duo, *tristia verba.* unus, *impia.* alius, *aspera.* ut Pont. II. Eleg. VI.

Aspera confesso verba remitte reo.

Heins. *Impia* Bernens.

27. *Quod vel pulsavit amicum.*] *Quod non* plerique. an, *ne non pulsarit?* Combianus, *quia non pulsarit.* mox malim, *num minus*, pro *non.* Vide Notas ad Epist. Canaces. Heins. *Nec minus* Excerpt. Voss. & duo libri. *nec minus ipse meis* Bernens.

32. *Virgaque cum verbis imperiosa facit.*] Vide num Virga lictoris potius intelligenda sit hoc loco, qua ille obvios e via submovebat, verbis certis abire jussos: & cum ad aedes consulis aut magistratus venisset, fores quoque, ut mos erat, percutiebat. cujus rei exemplum quoddam apud Livium narratur lib. VI. cap. 34. Hoc enim & Epitheton *Imperiosum*, innuere videtur: cum fasces nihil jubere aut imperare soleant, sed insigne tantum magistratus sint. Micyll. In ea sententia quoque fuit Lipsius, qui praeter fasces lictores quoque virgam ad summovendum populum & januam

Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet obsequium.
Ceditur & caecis, & quos praetexta verendos,
Virgaque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum minimumque laborum:
Isto, quo reris, grandius illud erit.
Quam multâ madidae celebrantur arundine fossae,
Florida quam multas Hybla tuetur apes;
Quam multae gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicae grana reperta solent;
Tam me circumstant densorum turba malorum.
Crede mihi; vero est nostra querela minor.
His qui contentus non est; in litus arenas,
In segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestivos igitur compesce timores;
Vela nec in medio desere nostra mari.

ELE-

ouam pulsandam gestasse putat. sed commentum hoc dudum explosum a viris doctis, & quod Poëtae praecipue *virgam* in singulari numero dicant, more & jure suo faciunt, pro *virgis* in fascem collectis. unde & *multa virga* Stat. I. Sylv. II. 49. & Juven. VIII. 8. summotionem autem fascibus factam docet Plin praefat. ad Vespasian. *longius etiam summoves ingenii fascibus*, & millies Cicero, Livius & alii *virgas* vocant *fasces*. & ita *fasces virgarum* Plaut. Epid. I. I. 20. & *bacillos* dicit Cicer. II. ad Att. 6. statuae denique lictorum & figurae, quae in antiquis monumentis apparent, solos fasces, nullam separatam virgam ostendunt. sed haec excutere diligentius non est hujus loci. notandum modo ante Lipsium, jam Micyllum hac in re errasse, nec a Lipsio hoc primum provenisse. Burm.

34. *Ullius ira.*] *Unius* Gallicus codex. *vulneris ira* Gottorp. *jam nova plaga locum* Leidens. quod repetitum ex ultimo versu Ponticorum.

35. *Minimum, minimumque laborum.*] In nonnullis, *minimum de parte laborum*, & fortasse rectius. Naug. *Parvum nimiumque* Leid. *minimam de parte* Bernens. *malorum* Junian. & sex alii. *dolorum* Putean.

36. *Illo, quo quereris.*] *Quod* multi veteres. *quod queris* Hamburgensis & Leidensis. *quo reris* prim. Politiani. recte. pro *minimum minimumque laborum* Gottorphianus pro diversa lectione, *minimum de parte*. quod ex suis codicibus probat & in ultimâ editione exprimendum curavit Naugerius. frustra. elegans est loquendi modus. sic Penelopes Epistola,

— — *nimium nimiumque oblite tuorum.*

pro *laborum* etiam *malorum* nonnulli codices vetusti. quod versus proximus videtur requirere. ut jam monuit in Epistolis lib. I. 67. Tanaquillus Faber. Heins.

37. *Celantur arundine fossae.*] Zinzerlingus promulf. cap. XI. ex Erfortano codice, *celebrantur* notat. quod verum est. de eo verbo ad Metamorph. lib. IV. fabula Thisbes. Heins. *Velantur* Excerpt. Voss. *multae madida* plurimi scripti.

41. *Tam me circumstat.*] *Circumstant* primae editiones. & multi ex scriptis, quod mutari non debuit. prim. Pal. & Arondel. *circumdant. circumdat* prim. Polit. prim. Vatic. & tres alii. Heins. *Poena malorum* Lovan. *fessorum turba.* pr. Palat.

42. *Vero est nostra querela minor.*] Sic lib. I. Metamorphos. 215.

— — *minor fuit ipsa infamia vero.*

Ciofan. *Non est nostra querela minor* Jun. Ep. XVI. 143.

— — *minor est tua gloria vero.*

44. *Fundat.*] *Fundis* Bernens.

45. *Compesce furores.*] Liber vetus, quo utor inprimis, *timores*: quae quidem lectio ad genuinam proxime accedit; legendum enim est, *tumores*, ut habet Antverpianum exemplar, cujus supra mentionem feci. Ciofan. *Timores* ex scriptis. Heins.

46. *Desere.*] *Desine* Puteaneus. vid. ad II. Art. 726.

I. Ex-

ELEGIA VII.

QUam legis, ex illà tibi venit epiſtola terrâ,
  Latus ubi aequoreis additur Iſter aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita ſalute;
  Candida Fortunae pars manet una meae.
Scilicet, ut ſemper, quid agam, cariſſime, quaeris:
  Quamvis hoc vel me ſcire tacente potes.
Sum miſer, haec brevis eſt noſtrorum ſumma malorum:
  Quisquis & offenſo Caeſare vivet, erit.
Turba Tomitanae quae ſit regionis, & inter
  Quos habitem mores; diſcere cura tibi eſt?
Mixta ſit haec quamvis inter Grajosque Getasque;
  A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae major Geticaeque frequentia gentis
  Per medias in equis itque reditque vias.

In

1. *Ex illa tibi venit epiſtola terra.*] Eadem exemplaria & Maffeianum ſic habent, & vere. Ciof. *A Scythia* tres libri, & editiones Gryph. & Vincent.

2. *Latus ubi aequoreis.*] Cl. Maſſonius in vita Horatii pag. 135. putat hic *latum* a *fero* eſſe deducendum. reſpondit ipſi Dacer. in nova illuſtratione Horatii. pag. 59. cui quidem aſſentire poſſimus hoc loco *latum* eſſe ſpatioſum, patens late, ſed tamen quod inauditum eſſe Latinis dicat, *latum* pro *vecto* non credimus. ita certe lib. x. Met. 124.

Nunc eques in tergo reſidens, huc latus & illuc.

ut Heinſius in Mediceo codice invenit. Quinct. vi. de Inſt. Orat. 1. *Puer ab Advocato latus*, pro *portatus*. Burm.

2. *Æquoreis jungitur Iſter aquis.*] *Additur* prim. Pol. prim. Vatic. prim. Pal. & multi alii ex melioribus. nonnulli cum primis editionibus, *Iſter aditur.* Sed cum Iſter ibi ſe exoneret in Pontum, *τὸ additur* admittendum duxi. Pont. iii. Eleg. v.

His ubi caeruleis jungitur Iſter aquis.

quod lectionem vulgatam confirmat. Heins. *Labitur Iſter* unus.

3. *Contingit.*] *Contigerit* multi, *continget* Servii. *contingat* Leidenſ. & alius, & edit. Gryph. *pars erit* duo. *ima meae* Leid.

7. *Haec brevis.*] *Et brevis eſt* Combii. *laborum* ſcripti & editi nonnulli.

8. *Quisquis & offenſo Caeſare.*] Verſus parum appoſitus. Heins. *Vivat* Ms. Berſm. *vivit* Vatic. & quatuor alii. nihil video cur repudiandus ſit.

10. *Diſcere.*] *Dicere cura mihi eſt* Moreti & prim. Edit. *dicere c. tibi* Junian. & Leidenſ.

11. *Inter Graecosque Getasque.*] Malo, *Grajosque* cum codice Combii. Heins.

12. *A male pacatis.*] Ex iisdem exemplaribus ita eſt legendum. Ciofan. *Placatis* Gryph. *de male pacatis* Ms. Berſm.

13. *Geticaeque.*] *Scythicaeque* unus. *potentia gentis* Putean.

15. *Qui non Coryton.*] Sic eadem exemplaria. melius, ut puto, quam alia, *Geryton*. Ciof.

16. *Lurida.*] *Livida* Leid. & duo, cum Ms. Berſm. *lubrica* Vatican.

17. *Veriſſima mortis imago.*] Lege, *Martis* vel contra auctoritatem membranarum. ſic *Marticolam Geton* vocat ſupr. Eleg. iii. 22. Heins. *Juſtiſſima* unus.

18. *Non coma, non ulla barba reſecta manu.*] Eleg. x. hujus lib.

Quos ut non timeas, poſſis odiſſe videndo,
Pellibus, & longa corpora tecta coma.

Ciofan. *Non docta barba reſecta manu* codex Strozzae, quod repetiit librarius ex 1. Art. Amat. 518.

17. *Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro*] Ita eſt in Vatic. In aliis, *ſtricto.* ſuperior lectio majorem vim ac ſaevitiam prae ſe ferre mihi videtur. Ciofan. *Fixo* plerique veteres. ut Faſtor. ii. 831.

Nec mora celato figit ſua pectora cultro. Heins. *Vulnera ferre* Ms. Berſm. vid. 1. ex Pont. 1. 23.

20. *Quem*

In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum,
  Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:
  Non coma, non ullâ barba refecta manu.
Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
  Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his eheu! tenerorum oblitus amorum;
  Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivat, sed non moriatur in illis!
  Absit ab invisis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno saltari nostra Theatro,
  Versibus & plaudi scribis, amice, meis:
Nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris:
  Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Nec tamen ingratum est, quodcumque oblivia nostri
  Impedit, & profugi nomen in ora refert.

Quam-

20. *Quem vinctum lateri.*] Melius fortasse Palatinus & Bersmanni codd. *Quem junctum lateri.* D. HEINS. *Junctum* Francof. & plurimi alii. *barbarus bestie* plurimi.

21. *Vivit in his igitur tenerorum lusor amorum.*] Sic rectius legi opinor, quam, *Vivit in his heu, non vestrorum oblitus amorum.* Illo enim modo est in Vatican. CIOFAN. Versus haud dubie mendosus. prim. Polit. & prim. Pal.

Vivit in his heu nullus oblitus amorum.

alter,

Vivit in his nullus horum heu oblitus amorum.

prim. Vatic. & Combianus codex,.

Vivit in his nullus eorum oblitus amorum.

Multi,

Vivit in his igitur tenerorum oblitus amorum.

alii aliter. Lego,

Vivit in his eheu tenerorum oblitus amorum.

HEINS. Servii codex, *Vivit in his heu me tenerorum doctor amorum.* in quatuor aliis, *Vivit in his Naso tenerorum lusor amorum.* Lovan. duo alii *Vivit in hic igitur vestrorum oblitus amorum.* Bern. alius, *Vivit in hic vates*, (*Naso* Moret.) *suorum oblitus amorum.*

23. *Atque utinam vivat, & non moriatur in illis.*] Scribe, *vivas*, & *moriaris* cum Richeliano. conversa ad se oratione, ut metro consulatur. vide quae notavi ad Epist. x. ỳs. 75. nisi malis, *vivat, non & moriatur.* pro *vivat* in prim. Vatic. *Viduus.* HEINS.

23. *Et non moriatur in illis.*] Lib. I. de Ponto Eleg. II.

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.

Et III.

Denique si moriar, subeam pacatius arvum,
Ossa nec à Scythica nostra premantur humo.

Et lib. III. Elegia I.

Inque Tomitana condar oportet humo?

CIOFAN.

24. *Et tamen.*] Melius, ni fallor, legas, *Absit ab invisis ut tamen umbra locis.* D. HEINS. Et ita in codice Regio erat. ego mallem,

Atque utinam vivat, sed non moriatur in illis;
Absit ab invisis & procul umbra locis.

vel,

Atque utinam vivat, sed si moriatur in illis,
Absit ab invisis ut tamen umbra locis.

haec tamen nonnulli, etiam Bersman. cujus & alius, *nomen & umbra.*

25. *Carmina quod vestro saltari nostra theatro.*] Lege ex omnibus veteribus & optime excusis, *pleno*, non *vestro.* Martialis lib. VI.

Quaeque sonant pleno vocesque, manusque theatro.

Sic dicitur *frequenti senatu* apud Ciceronem. CIOFAN. Heinsius suspicabatur hinc novam inchoandam Elegiam.

27. *Feci theatris.*] Nulla mihi re in Theatro auram paravi; vel nullo carmine Theatrum laesi, quemadmodum Augustum praeceptis amatoriis. MERUL. Prior expositio melior: ei enim & sequens

ver-

Quamvis interdum, quae me laesisse recordor,
Carmina devoveo, Pieridasque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen esse sine illis:
Vulneribusque meis tela cruenta sequor.
Quaeque modo Euboïcis lacerata est fluctibus; audet
Graja Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo, curamque futuri
Nominis, utilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque dolores:
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam solis desertus in oris,
Quamve malis aliam quaerere coner opem?
Sive locum specto; locus est inamabilis; & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest.
Sive homines; vix sunt homines hoc nomine digni:
Quamque lupi, saevae plus feritatis habent.

Non

versus respondet. MICYLL. Nescio an non lateat mendum in *Feci:* nam certe *Medeam* theatris fecit. & in theatris sua Poëmata, spectante Augusto, saltata fuisse scribit ipse II. Trist. 519. seq. versu, *nec est plausus am. mea* Leid. Junian. & multi alii. *in plausus ambitiosa fuit* Excerpt. Voss. *in plausu* Bernens. BURM.

30. *In ora refert.*] *In urbe* tres scripti & edit. Micyll. *populi nomen in ora refert* duo. *in ore* edit. prim.

32. *Pïeridesque meas.*] *Pïeridasque* cum scriptis. HEINS. *Devoveam* Putean.

35. *Quaeque modo.*] *Quae modo in Euboïcis* Junian.

36. *Graja Capharea currere puppis aqua.*] *Caphaream aquam* prim. Vatic. Combii, Rottendorph. & multi alii ex antiquis, ut & priscae editiones. bene. Pont. lib. I. Eleg. IV. ex veteri codice:

Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.

& Pont. II. Eleg. VI. ex membranis:

Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
Quam mea debuerit currere cymba viam?

Festus Avienus Descriptione Orbis:

Gens hic docta sali tumido freta gurgite currit.

mox:

Longa dehinc celeri si quis rate marmora currat.

discurrere idem cum quarto casu junxit:

Hinc Metapontini discurrunt latius arva.

plenus horum ille. praeterea unus Bononiensis *Nostra puppis*, pro *Graja:* quomodo & Arondelianus. HEINS. Vid. Val. Flac. IV. 336.

37. *Non tamen.*] *Nec tamen* optimi, ut & supr. ỳs. 29. iidem.

39. *Falloque labores.*] *Dolores* plerique meliores. HEINS.

40. *Verba meis.*] *Malis* Bern.

41. *Desertis solus.*] *Deserto solus in orbe* Regius. *lapsus in oris* Junian. *desertus* multi. sed codex Servii, *solis desertus in oris.* ut passim, *solae terrae*, &c. vid. Epist. X. 129. *desertus* etiam Bernens.

42. *Coner.*] *Cogar* Regius & plurimi alii.

45. *Sive homines, vix sunt homines hoc nomine digni.*] *Sive homines specto* Leidensis & Arondelianus. Puto,

Sive homines, hominum vix hi sunt nomine digni.

HEINS. Mss. Bersmanni & Leidens. non male:

Sive homines specto: vix sunt hoc nomine digni.

specto hic eleganter. ut Justin. II. 10. *Ceterum si regem spectes, divitias, non Ducem laudes.*

46. *Saepe plus feritatis habent.*] Optime in Vatic. Maffeiano, &, quos modo nominavi, excussis libris, *saevae plus.* CIOFAN. Illud *saepe* est in Gryph. sed vitium operarum puto. *quamque lupae* Leidens. *quamque lupus* Polit. & duo alii. *quamve* Bernens.

47. *Non metuunt leges.*] *Nec* nonnulli. Lege,

Nec metuunt leges, & cedit viribus aequum.

quod magis elegantiae Ovidianae respondet. HEINS.

48. *Sub ense jacent.*] P. Servii codex, *tacent.*

non

Non metuunt leges, ſed cedit viribus aequum;
Victaque pugnaci jura ſub enſe jacent.
Pellibus & laxis arcent male frigora braccis;
Oraque ſunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajae veſtigia linguae:
Haec quoque jam Getico barbara facta ſono.
Unus in hoc populo nemo eſt, qui forte Latinè
Quaelibet è medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates (ignoſcite Muſae)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor; jam deſuetudine longà
Vix ſubeunt ipſi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin ſint & in hoc non pauca libello
Barbara. non hominis culpa, ſed iſta loci.
Ne tamen Auſoniae perdam commercia linguae.
Et fiat patrio vox mea muta ſono;

Ipſe

non ineleganter, ut illud vulgatum, *inter arma ſilent leges*: Cicer. pro Milon. IV. Sed tamen τῷ *ſub* melius convenit *jacent*. Epiſt. IV. 161.

Nobilitas ſub amore jacet.

BURM.

49. *Arcent mala frigora braccis.*] Ita & ſcripti. Reponendum tamen, *arcent male*. Vide Notas Faſt. II. ✝ſ. 170. HEINS. *Pellunt* Putean.

49. *Braccis.*] Ex hoc loco notabis obiter, non ſolùm ſubligacula, quas ἀναξυρίδας Graecè vocant, *braccas* dici, ſed & laxiores veſtes, longioresque: talibus enim frigora arceri ſolent, non iis, quas proprie *brachas* dici volunt. MICYLL. Sed an ignoravit Micyllus *totum fere corpus braccatos fuiſſe* Scythas; ut Mela inquit lib. II. cap. I. & Noſter lib. III. Tr. X. 20? mox, *oraque ſunt latis* Excerpt. Voſſ. *horrida facta* Regius. & mox, *barbara lingua ſono* Leidenſ.

51. *Graecae veſtigia linguae.*] *Grajae* rectius quinque veteres. HEINS. *In paucis exſtant* Edit. priores, *remanens* ex Leidenſi codice eſt, *conſtant* Bernenſ. non male.

53. *Unus in hoc non eſt populo.*] Ita iidem libri recte. CIOFAN. Malim, *Ullus* cum uno Bononienſi. tum, *vix eſt* cum optimo Mediceo & prim. Polit. & ſequenti verſu pro *Quaelibet*, *Quamlibet*. nam Palat. *Quolibet*. Vide Notas ad Epiſt. VI. HEINS. *Eſt etiam hoc populo nemo* Servii. *Unus in hoc populo nemo eſt* ſcripti plurimi & editi quidam, quod temere non mutem. *nemo unus* eleganter dicitur. Livius lib. III. 12. *Neminem unum eſſe, cujus magis opera putet rempubl. reſtitutam.* & IX. 16. *Nemo unus vir erat, quo magis innixa res Romana ſtaret.* & ita ille ſaepius. Senec. I. de Clem. I. *Nemo unus homo, uni homini tam carus unquam fuit.* Ulpianus leg. 17. §. 2. ff. de recept. qui arb. *Nemo unus cogendus erit ſententiam dicere.* Terent. Andr. III. II. 26. *Hoc ego ſcio unum neminem peperiſſe hic*; ut citat Priſcian. lib. VI. pag. 683. BURM.

55. *Ipſe ego Romanus vates.*] *Ille ego* plurimi veteres. & recte. ſupra libro IV. Eleg. X.

Ille ego qui fuerim tenerorum luſor amorum.

Amorib.

Ille ego Muſarum purus Phoebique ſacerdos.

Pont. lib. I. El. II.

Ille ego ſum, lignum qui non admittar in ullum;
Ille ego ſum, fruſtra qui lapis eſſe velim,

Eleg. III.

Ille ego ſum, qui te colui.

& mox,

Ille ego, qui dixi veſtros Hymeneon ad ignes.

HEINS.

56. *Sarmatico cogor plurima more loqui.*] Non invenuſte Francof.

Sarmatica cogor plurima voce loqui.

57. *En pudet, & fateor, jam deſuetudine longa Vix ſubeunt ipſi verba Latina mihi.*] Elegia ultima lib. III.

Dicere ſaepe aliquid conanti, turpe fateri,
Verba mihi deſunt, dedidicique loqui.

CIOFAN. Plerique ex antiquis, *En pudet.* quomodo & priſcae editiones. HEINS. *Deſuetudine linguae* Putean.

Ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto;
Et studii repeto signa sinistra mei.
Sic animum tempusque traho: meque ipse reduco
A contemplatu, submoveoque, mali.
Carminibus quaero miserarum oblivia rerum.
Praemia si studio consequor ista, sat est.

62. *Vox mea muta.*] Liber Vatican. *missa.* Ciofan. *Mea mixtu* Servii codex.

64. *Signa sinistra.*] Forte, *sacra sinistra.* Heins. *Signu ministra* tres. *verbu sinistru* unus.

65. *Meque ipse reduco.*] Idem liber, *me sicque reduco.* Ciofan. *Mecumque* multi. *maestusque reduco* Medic.

66. *Semoveoque mali.*] *Submoveoque* meliores. multi etiam, *dimoveoque.* Heins. *A contemplato summoveoque* Ms. Bersm. *a contemplatu malo* Polit. & septem alii.

68. *Si consequar.*] *Consequor* prim. Vatic. & unus Medic. Heins.

ELEGIA VIII.

NOn adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
Te quoque sim: inferius quo nihil esse potest.
Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
Casibus insultas, quos potes ipse pati?

Nec

1. *Quamvis abjectus.*] Verbum *abjicere*, licet & sciam sumi pro vincere, & prosternere, magis tamen vilitatem & contemptum quemdam notat, Ovidius verose numquam vilem dixit. multi codices, *projectus*, quo saepe Noster utitur, pro in exilium misso. vid. sup. Eleg. I. 13. & alibi. sed magis tamen adhuc Leidensis & duorum aliorum librorum lectio placet, *dejectus*, quod τοῖς *cadere*, & *infra esse* melius convenit. *dejiciuntur* enim quae stantia vi in terram dantur, ut in bello hostes victi, & in venatu ferae. vid. ad Phaed. II. 1. ita quasi fulmine Naso dejectus ceciderat, ut mox se *jacentem* vocat. non ideo tamen tam vilem se credebat, ut huic se comparare vellet. ut autem Noster, *quo nihil inferius*, ita Senec. I. de Clement. 5. *decet magna nimitas quemlibet mortalem, etiam illum, infra quem nihil est.* Terent. Eun. III. 2. *Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes puto homines.* Burm.

3. *Facit.*] *Dedit* duo.

5. *Placidamve.*] *Placidumque* plurimi scripti & editi; *humilem placidumque* Servii.

8. *Nostra quibus possunt.*] Malo, *possint* cum Gottorphiano. duo alii, *possent.* Heins.

9. *Exiget ut dignas ultrix Rhamnusia poenas.*] *Rhamnusiam* vocant poëtae Nemesin, à pago Rhamnunte, ubi templum illius fuit. De hoc Pausanias in Atticis his verbis meminit, Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει ςαδίους μάλιςα ἑξήκοντα Ῥαμνοῦς, τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσιν ἐςι Ὠρωπόν, καὶ αἱ μὲν οἰκήσεις ἐπὶ θαλάσσῃ τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ, μικρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Νεμέσεώς ἐςιν ἱερὸν, ἣ θεῶν μάλιςα ἀνθρώποις ὑβριςαῖς ἐςιν ἀπαραίτητος, &c. Oceani filiam & Noctis faciunt, & à νεμεσᾶσθαι, hoc est indignando dictam volunt, quod insolentibus & superbis indignetur, & spes immoderatas prohibeat ac puniat. Hanc eandem & *Adrusteum* vocant, ab Adrasto rege, qui primus huic templum constituerit, ut Strabo ex Antimacho poëta refert, libro decimotertio. Vel ab α privativa particula, & δρασμοῦ, quod neminem nocentem effugere vindictam patiatur, etiam si quando serius aliquem assequatur. Vide Proverbium Erasmi Roterodami, *Adrustea Nemesis.* Micyll. Vide quae dixi lib. III. Metamorphos. Et Claudianus:

Sed Dea, quae nimiis obstat Rhamnusia votis.

Ciofan. *A dignis* prim. Pal. prim Vatic. opt. Medic. aliique nonnulli: duo, *ad dignas.* *ne dignas* Arondel. In nonnullis etiam, *Exigit.* Lege, *Exigit ab dignas.* sequenti versu pro *quod* prim. Polit. *qui.* reliqui majori ex parte, *quid.* Heins. Monendum membranas nostras & edit. Vicent. habere, *cur.* hanc etiam, *cur mea facta.* istuc *ab*, hac quidem in re non satis placet. tum abruptius sequi videtur in editione Heinsii, *imposito calcas quid* &c. nescio an melius sic legere possimus,

Exigit at dignas ultrix Rhamnusia poenas,
Imposito calces qui mea fata pede.

Au-

Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti
  Noſtra, quibus poſſint illacrimare ferae?
Nec metuis dubio Fortunae ſtantis in orbe
  Numen, & exoſae verba ſuperba Deae?
Exiget ah dignas ultrix Rhamnuſia poenas!
  Impoſito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego, naufragiumque viros & in aequore mergi:
  Et, Numquam, dixi, juſtior unda fuit.
Vilia qui quondam miſeris alimenta negarat,
  Nunc mendicato paſcitur ipſe cibo.

Paſ-

AUCTOR. ELECT. ETONENS. *Exigit at juſtas* Francof. ut inf. Eleg. XII. 47. *mea colla pede* tres ſcripti.

11. *Vidi ego naufragiumque viros & in aequore mergi.*] Numeri turbati ſatis evincunt verſum eſſe mendoſum. Optimus Mediceus, *naufragioque.* Rottendorphianus pro diverſa lectione, *navifrageque.* Scribe,

Vidi ego navifrage piratas aequore mergi.

niſi mavis, *navifragum qui riſerat*, vel, *navifragum ridentes.* Sed prima lectio verior. duo libri,

— *Naufragium nautas & in aequore mergi.*

HEINS. Adjeciſſet utinam Heinſius ſi quid & in aliis libris variatum. Noſtrae membranae, *naufragiumque viresque & in equore.* Berſman. Ed. *naufragiumque viresque ſub aequore.* Prior Heinſii. conjectura longius abit, & a libris & a ſententia, quam locus videtur poſtulare. Utravis, unde tanta labes, parum indicat, atque rem mihi vix ſatis credibilem narrat. Nam quotus quisque, obſecro, homines naufragos ridet? aut ubi deriſores iſtos, ubi vero aut piratas Ovidius *ipſe* ſpectare potuit naufragio pereuntes? Quid adfertur denique (praeter unam quidem vocem, *navifrage*, ſeu *navifragum*) quod morari potuit librarios, aut medicinam ſuam poſcere videri? Propono igitur & meam conjecturam, liberiorem ſane, quam vellem. ſed cogitent alii.

Vidi ego naufragium rapturos aequore mergi.

Hominum genus & hodie & olim, nimium quoque, notum, de quo Phaedrus lib IV. Fab. 21.

Praedones adſunt, rapiunt quod quisque extulit.

Hos autem, immaniſſimos enatantium ſpoliatores, dum aviditate rapinae procurſant in mare, in fluitantia navigiorum membra eſcendunt, onuſtique, ut fit, rixantur, in aquis nonnullos perire quivis, credo, non longiſſimus à duro litore habitator videre poteſt aliquando, & miſereri. Talis in Noſtrum Ibis, in quem iſta verſ. 17.

Cumque ego quaſſa meae complectar membra carinae,
  Naufragii tabulas pugnas habere mei.

Et haec ipſa Elegia credi poteſt in eundem ſcripta; Eandem certe querelam iisdem pene verbis hic ſignat, *impoſito calcas mea fata pede*; atque illic, *calcaſti qui me, violente, jacentem.* Poterant, quod reſtat, neſcire correctores, quid ſibi vellet *naufragium rapere*, aut dici naufragium, quidquid fracta nave, ſeu navis ipſius, ſeu mercium, fluitet, ejiciatur aut perdatur. Id autem docebit Cicero Epiſt. 13. lib. IV. ad Famil. *Careo cum familiariſſimis multis* &c. *tum omnibus amicis* &c. *verſoque in eorum naufragiis & bonorum direptionibus.* & pro Sextio, *ſed neceſſe eſt* &c. *meorum ſuperioris anni reipb. naufragium exponere: in quo colligendo ac reficienda ſalute, omnia reperientur P. Sextii dicta, facta, conſilia verſata.* & pro C. Rabir. perd. reo. *Nec ſuas unquam rationes ad eos ſcopulos appuliſſet, ad quos Sex. Titii afflictam navem, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videret.* AUCTOR ELECT. ETONENS. Nihil varietatis in ſcriptis praeter ea, quae indicata ſunt, reppert: neque tamen conjecturae doctorum virorum ſatisfaciunt, licet ſecunda Heinſii ſententiam faciat ſatis aptam. *naufragium rapere* mihi inſolentior locutio videtur. neque hic de rapacitate, ſed de immiti & duro hominis animo queritur. quare forte legi poſſet,

Vidi ego navifrage quot duros aequore mergi?

vel,

Vidi ego navifrage duros tot in aequore mergi?

vel,

Vidi ego navifragum qui laeſerat, aequore mergi?

ſi ageretur de prodita amicitia, poſſet & legi, *perjuros aequore mergi.* Sed relinquamus potius locum male affectum felicioribus ingeniis ſanandum. ridiculum vero eſt, quod Merula in pentametro conjungat, illa *nunquam dixi*, quaſi Ovidius ſe laudaret, quod numquam malo alieno gaviſus fuiſſet. cum puero pateat *nunquam* referri debere ad *juſtior.* unde videmus quam utile ſit diſtinguere apte verba. *in aequora* eſt etiam in multis. BURM.

13. *Negaras.*] *Negabat* Junian. & Putean. *negaret* Leid. *negavit* Lovan.

14. *Ille cibo.*] *Ipſe* meliores. HEINS.

15. *Vo-*

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.
Sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos;
Et tantum constans in levitate suâ est.
Nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus;
Flammaque de stipulâ nostra brevisque fuit.
Neve tamen totâ capias fera gaudia mente;
Non est placandi spes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra scelus; utque pudore
Non caret, invidiâ sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem Solis ab ortu,
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemploque Deûm, quibus accessurus & ipse est,
[Cum poenae veniâ plura roganda petam.]
Si numeres anno Soles & nubila toto,
Invenies nitidum saepius isse diem.
Ergo, ne nostrâ nimium laetêre ruinâ,
Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri, lenito Principe, vultus
Ut videas mediâ tristis in Urbe meos:

Ut-

15. *Volubilis.*] *Volatilis* Junian. quae eadem varietas lib. x. Met. 519. vid. ad lib. I. Amor. VIII. 48.

17. *Sed modo laeta manet.*] Si manet laeta, non est inconstans. irrepsit hoc verbum ex praecedenti versu. nec tamen satis video quid pro eo debeat reponi. nisi forte, *laeta venit.* HEINS. Forte *movet.* id est se movet. & sic divam intellige saltantem induci. Satis autem tritum est hoc verbum absolute sine accusativo. Qui haec non viderent, credi possunt locum corrupisse, praesertim ista literarum similitudine. AUCTOR. ELECT. ETONENS. recte Heinsio & Viro docto suspectum verbum *manet*, sed hujus correctio minus verosimilis: legerem, *sed modo laeta favet.* quas voces confudisse & librarios apud Stat. VI. Theb. 631. Gronovius ostendit. de *manente Fortuna* aliquid diximus ad Petron. cap. LXXX. Boet. de Cons. Philos. lib. II. pros. I. *Tu vero volventis rotae impetum retinere conaris? At omnium mortalium stolidissime, si manere incipit, fors esse desinit.* & pros. 2. *Etsi rara est fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitae dies mors quaedam fortunae est, etiam manentis.* & ita ille saepius. BURM.

17. *Acerbos.*] *Amaros* Junian.

19. *Flos fuit ille caducus.*] *Erat* plerique, & recte: nam *fuit* sequitur. HEINS.

20. *Flammaque.*] Notat Gronov. IV. ob. 3. *flammam* hic pro lucida & splendenti fortuna sumi. ut *incendere genus* Scaliger explicabat. ita & Pindar. Ol. IX. 33. Πόλιν μιλεραῖς ἐπιφλέγειν ἀοιδαῖς dixit. & ille saepius φλέγω, & ejus compositis eo sensu utitur. BURM.

29. *Quibus accessurus & ipse est.*] Eleg. V. hujus libri:

Dii tamen, & Caesar dis accessure.

CIOFAN.

30. *Cum poenae venia plura roganda petam.*] *Neganda* Combianus. duo, *cum venia poenae.* Aut desunt hic nonnulla, aut versus est mendosus. Putabam aliquando,

Cum poenae venia plura ferenda putat.

Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 67.

Cum poenae venia plura potenda dabit.

Commodo sensu, nisi quod causam haud video, cur *petenda* pro *roganda* velit reponi. HEINS. Forte scripserit, *plura roganda feram* pro obtinebo, ut ita *ferre* passim occurrit. *petam* & *feram*, etiam confuderunt librarii I. ex Pont. V. 30. & alibi. *petenda* edit. Bersm. & Pontani. BURM.

32. *Nitidum.*] *Nitidis* Bernens.

37. *Fu-*

Utque ego te videam cauſsâ graviore fugatum.
Haec ſunt à primis proxima vota mihi.

37. *Fugatum.*] In exſilium miſſum, lib. I. Eleg. II.
——— *quid quem fugat ille tenetis?*
Sic & libro ſecundo, quod parcam ſcribere. CIOF.

38. *Haec ſunt à primis proxima vota meis.*] *Mea eſt* prim. Polit. quinque alii, *mea*. Puto, *mihi*. HEINS. *Vota ſecunda* Moreti.

ELEGIA IX.

O Tua ſi ſineres in noſtris nomina poni
Carminibus; poſitus quam mihi ſaepe fores!
Te ſolum meriti canerem memor; inque libellis
Creviſſet ſine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem totâ ſciretur in Urbe:
Exſul in amiſſâ ſi tamen Urbe legor.
Te praeſens mitem, te noſſet ſerior aetas:
Scripta vetuſtatem ſi modo noſtra ferent.
Nec tibi ceſſaret doctus bene dicere lector:
Hic tibi ſervato vate maneret honor.
Caeſaris eſt primum munus, quod ducimus auras:
Gratia poſt magnos eſt tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere poſſe frui.
Cumque perhorruerit caſus pars maxima noſtros,
Pars etiam credi pertimuiſſe velit,

Nau-

5. *Tota ſciretur in urbe.*] *Toto ſciretur in orbe* Excerpt. Voſſ. & tres libri.

8. *Si modo noſtra ferunt.*] *Ferent* quinque veteres! & *legar* pro *legor* multi ſuperiori verſu. HEINS. *Ferunt* Richel.

10. *Hic te maneret honor.*] *Hic tibi* plurimi ex antiquis. utrumque probum eſt. HEINS.

11. *Ducimus auras.*] *Auram* tres. *duximus* Lovan.

13. *Ille dedit vitam, tu, quam dedit ipſe, tueris.*] Vatic. & is, quem impreſſit optimus Plantinus, *quam dedit ille.* optime. CIOFAN. *Tu, quod dedit ille, tueris.* Puteaneus. ut VI. Met. 655. *Intus habet quod poſcis, ait.* Lovanienſis habebat, *tu, cui dedit ille, tueris.*

15. *Cumque perhorreret.*] *Perhorruerit* ſeptem meliores. quare & mox, *ſpectaris* pro *ſpectaret* repono. nam *ſpectavit* Patavinus. HEINS.

16. *Pertimuiſſe.*] Exponit Merula, quaſi illi non veri amici timuiſſent, ne ſimul cum Ovidio relegarentur. de quo tamen nusquam Ovidius alibi mentionem facit. quare mallem legere, *praetimuiſſe.* pars etiam nunc, cum vident me exſulem, ut excuſent, quod nullam opem tulerint mihi, ajunt ſe diu praetimuiſſe hanc meam poenam, & caſus infelices; quia ſaepe viderant me talia admittere, quibus exſilium mererer. & hoc quotidianum eſt, ut qui veteres amicos deſtituunt, ita ſe purgent, quod jam diu imprudentis hominis, nec ſuis conſiliis obſequentis, caſus praeviderint & praetimuerint. *praetimere* etiam occurrit in Argumento Fab. I. libr. XV. Met. vid. & Broukh. ad Tibul. III. IV. 14. BURM.

18. *Sae-*

Naufragiumque meum tumulo spectârit ab alto,
Nec dederit nanti per freta saeva manum;
Seminecem Stygiâ revocasti solus ab undâ.
Hoc quoque quod memores possumus esse, tuum est.
Di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
Non potuit votum plenius esse meum.
Haec meus arguiis, si tu paterêre, libellis
Poneret in multâ luce videnda labor.
Se quoque nunc, quamvis est jussa quiescere, quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.
Utque canem pavidae nactum vestigia cervae
Luctantem frustra copula dura tenet.
Utque fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsâ fronte, lacessit equus;
Sic mea, lege datâ vincta atque inclusa, Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris laedaris amici,
Parebo jussis (parce timere) tuis.
At non parerem, nisi si meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.

Dum-

18. *Saeva.*] *Per freta longa* quinque. *summa* duo. *manus* Junian.

21. *Amicos.*] *Amico* Leid.

23. *Argutis.*] *Ah gratis* conjecerat Heinsius olim.

25. *Nunc quoque, quamvis est jam jussa quiescere.*] Legendum ex veteribus. *Nunc quoque se, quamvis est jussa quiescere.* NAUG. Et hic haud parum, non ita magno tamen discrimine, inter se variant libri. Mihi maxime pro Ovidiana suavitate videtur, *Nunc quoque, jam quamvis est jussa quiescere.* DAN. HEINS. Turbati numeri. unus Vatican. & Palat.

Quae quoque nunc quamvis est jussa quiescére.

Scribe,

Se quoque nunc, (quamvis est jussa quiescere) quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.

primae editiones,

Nunc quoque jam quamvis est jussa.

vix se tenet mea Musa, quin te nominet vel invitum. pro *quiescere* etiam *silescere* videtur reponendum. sic de ventis supra lib. II.

Sed modo considunt, intermissique silescunt.

HEINS. Douza legebat, *nunc quoque quantumvis jam jussa.*

27. *Pavidae.*] *Timidae* Bernens.

28. *Luctantem.*] *Latrantem* plurimi. HEINS. *Luctantem* tuetur etiam Demsterus ad Rosin. Antiq. lib. II. cap. 7.

30. *Nunc ipsa fronte.*] *Pressa fronte* Leidensis. HEINS.

31. *Sic mea lege data.*] An, *rata*? Vide Fast. III. vs. 279. HEINS. Minime vero. *data* lege, scilicet, ab amico, qui vetuerat se nominari, & quiescere ejus Musam jusserat. lib. II. Trist. 488. *Hic epulis leges, hospitieque dedit.* Sic *jura dare* & similia obvia. BURM.

31. *Thalia.*] *Camaena* tres. *voluntas* Palat. & Vatican.

35. *Si non meminisse putares.*] *Nisi non*, vel *nisi me* multi ex scriptis. duo, *nisi.* & *meruisse* unus. Lege,

——— *nisi si meminisse putares.*

nisi putares me tui esse memorem *nisi si* Nasoni usitatum. Adi Notas Epist. IV. vs. III. HEINS. Broukhusius malebat, *Si non meminisse vetares,* forte,

At non parerem, nisi te meruisse putarem.

vel,

At non parerem, nisi me memorasse putarem,
Si quo non prohibet lex tua, gratus, ec.

Si sine nomine eo usque tui meminissem, gratus pro tot beneficiis, quo lex tua me progredi non prohibet. BURM.

37. *Lu-*

Dumque (quod ô breve ſit!) lumen ſolare videbo;
Serviet officio ſpiritus iſte tuo.

37. *Lumen vitale videbo.*] *Natale videbo* tres libri. octo, *vitale tenebo. Solare videbo* Richel. primae editiones, *Solare tenebo.* Puto, *lumen ſolare tuebor.* Heins. *docebo* unus.

38. *Serviet officio ſpiritus iſte tuo.*] Idem Vatic. & Maffeianus elegantiſſimam planeque veram habent lectionem, *ipſe meo.* Ciofan. *Ipſe duo* plurimi codices; *meo* nullus.

ELEGIA X.

Ut ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter:
Facta eſt Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patriâ procul eſſe tot annis,
Dardana quot Grajo Troja ſub hoſte fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tarde:
Et peragit lentis paſſibus annus iter.
Nec mihi ſolſtitium quidquam de noctibus aufert:
Efficit anguſtos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata eſt;
Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt ſolitos communia tempora motus,
Suntque magis vitae tempora dura meae?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
Et Scythici verè terra ſiniſtra freti.
Innumerae circa gentes fera bella minantur;
Quae ſibi non rapto vivere turpe putant.

Nil

2. *Facta eſt.*] *Fracta* unus. *fracta quoque Euxini eſt* Servii. non male, ſi *Facta* legas. vid. ad Epiſt. xx. ỳſ. 82. mox, *at tibi* Leidenſis.

4. *Troja.*] *Terra* duo.

8. *Anguſtos.*] *Argutos* Leidenſ. pro var. lect. *non mihi* Leidenſ. *effugit* etiam Servii codex.

9. *Novata.*] *Morata* Puteaneus.

11. *Num peragunt.*] Variant libri in hoc diſticho. *non peragunt* quinque, *dum peragunt* unus, *an*, & *nunc* alii codices. pro *motus*, *curſus* quatuor habent. deinde in pentametro, *tempora longa* Francof. & quatuor alii. offendit autem bis illud repetitum *tempora*, & *longa* etiam modo praeceſſit. forte ſcripſerit,

Non peragunt ſolitos communia ſidera motus,
Suntque magis vitae tempora lenta meae.

in quibus nihil mutamus, niſi voces perpetuo confundi ſolitas, ut *ſidera* & *tempora*. vid. ii ex Pont. iv. 25. *longa* & *lenta* paſſim. vid. ii. Faſt. 722 quamvis & *longa* retineri poſſet. *communia* autem ſidera dicuntur, ut *ſol communis*, de quo vid. lib. vi. Met. 350. illa ergo mihi etiam communem uſum praeſtare deberent, ut celeriter labi viderentur, ſed hoc mihi praecipue evenire video, ut magis lenta tempora labantur mihi, quam aliis. Burm.

13. *Quem tenet.*] *Quae* Servii. *me* unus. *quam* Moreti & prim. Editio. nihil muta. vid. i. Triſt. v. 41. *mendax cum nomine* Junian. *cognomine Pontus* multi ſcripti & editi; Francof. *portus*, ut adludat ad pontum, falſo dictum hoſpitalem. *tellus* ſex libri Burm.

15. *Innumerae.*] *Innumeras gentes* Berſm. var. lect. *circum* nonnulli ſcripti & editi. *In numen gentes tutum fera bella minantur* Junian.

16. *Quae niſi de rapto vivere turpe putant.*] Vatic. *Quae ſibi non rapto.* Ciofan. *Sibi non rapto*, omnes meliores. Heins. *Et niſi de rapto vivere poſſe putant* Bernenſ. *rapta* prim. Vatic. & tres alii. vid. i. Met. 141.

Nil extra tutum eſt, tumulus defenditur aegrè
  Moenibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minimè credas; ut aves, denſiſſimus hoſtis
  Advolat, & praedam vix bene viſus agit.
Saepe intra muros clauſis venientia portis
  Per medias legimus noxia tela vias.
Eſt igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
  Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galeâ paſtor junctis pice cantat avenis;
  Proque lupo pavidae bella verentur oves.
Vix ope caſtelli defendimur: & tamen intus
  Mixta facit Grajis barbara turba metum.
Quippe ſimul nobis habitat diſcrimine nullo
  Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, poſſis odiſſe videndo
  Pellibus & longâ tempora tecta comâ.
Hos quoque, qui geniti Grajâ creduntur ab urbe,
  Pro patrio cultu Perſica bracca tegit.

Ex-

17. *Nil extra tutum eſt, tumulus defenditur ipſe Moenibus exiguis, ingenioque loci.*] Idem lib. *tumulus defenditur aegre*, &c. optima ſane ſententia. nam poſtea dicturus eſt: *Vix ope caſtelli defendimur.* Eodem illo modo Juſtinus lib. xxx. *Philippus puer regni terminos adverſus finitimos aegre defendit.* CIOFAN. *Defenditur aegro*, multi ex antiquis; recte. HEINS. *Turris defenditur* duo. *cumulus* unus.

18. *Ingenioque loci.*] Loci ſitum ac naturam ſignificat. ſic lib. II. De Ponto Eleg. I.

Atque ea te contra nec muri mole, nec armis,
Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.

Et lib. IV. Elegia VII.

Non negat Aegyptos, quae te ſubeunte recepta
Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.

Sic & is, qui omnium prudentiſſimus in hiſtoria eſt, Corn. Tacitus lib. VI *Locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabantur.* CIOFAN.

19. *Cum minime credas, ut avis.*] *Ut aves* rectius ſcripti nonnulli cum priſcis editionibus. Deinde Richel *Cum bene vix credas.* HEINS. *Quod minime cr.* Bernenſ Gryph. & al. *quae* unus. mox, *viſus habet* quatuor.

22. *Noxia tela.*] *Martia* Voſſianus. *tela nociva* Gottorph. pro diverſa lectione. Vide Notas Remed. Amor. vſ. 45. HEINS. Et I. Art. 568.

23. *Eſt igitur rarus, qui jam colere audeat.*] Quid audeat colere? Scribe, *rus qui colere audeat.* quae vox exciderat ob cognationem poſterioris ſyllabae in *rarus.* hanc conjecturam poſtea in Codice Medoniano confirmatam deprehendi. in quo, *rus qui colere audeat.* HEINS. *Qui jam colere agros audeat* Servii.

26. *Bella verentur.*] *Tela* malebat olim Heinſius. *proque lupi pavidae fraude* Leidenſ.

28. *Barbara turba*] *Barbara lingua* duo codices. vid. ſupra hoc libro Eleg II. 67.

29. *Simul nobis.*] *Nobiscum* multi ſcripti & olim editi quidam. male. ita enim millies veteres locuti ſunt. vid. ad I. Faſt. 567. mox, *parte capit*, tres.

31. *Quos ut non timeas.*] *Quorum ut* prim. Pal. prim. Vatic. & quinque alii. ut eſſet dictum, quomodo, *abſtineto irarum*, *deſine querelarum* ab Horatio, & ſimilia paſſim obvia. HEINS.

32. *Pellibus & longâ corpora tecta comâ.*] Sic vere legitur in Vatic. CIOFAN. *Pectora* quidam veteres, at unus Bononienſis cum priſcis editionibus, *tempora.* quod temere Ciofanus damnarat nam *comatos* paſſim Getas deſcribit, & pellibus opertie capita etiamnum ſolent per ſeptentrionem. HEINS.

33. *Creduntur ab urbe.*] *Panduntur* Petri Servii codex. forte, *produntur.*

34. *Perſica.*] *Barbara* ſex codices.

35. *Sociae.*] *Patriae* tres. *Scythicae* quatuor, *Geticae* unus.

36. *Significanda.*] *Teſtificanda* Putean.

37. *Barbarus hic ego.*] Hunc Ovidii locum imitatum

Exercent illi sociae commercia linguae.
  Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hîc ego sum; quia non intelligor ulli:
  Et rident stolidi verba Latina Getae.
Meque palam de me tuto mala saepe loquuntur:
  Forsitan objiciunt exsiliumque mihi.
Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
  Abnuerim quoties adnuerimque, putant.
Adde, quod injustum rigido jus dicitur ense:
  Dantur & in medio vulnera saepe foro.
O duram Lachesin, quae tam grave sidus habenti
  Fila dedit vitae non breviora meae!
Quod patriae vultu, vestroque caremus, amici;
  Quodque hîc in Scythicis finibus esse queror;
Utraque poena gravis. merui tamen Urbe carere;
  Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam,
  Caesaris offenso numine dignus eram.

ELE-

tatum D. Paullum 1 Corinth. xiv. 11. notare Duportum testatur Cl. Fabricius ad Sext. Hypoth. Pyrrh. 1. cap. 14. sed Apostolum legisse Ovidii poëmata, minime fit verisimile, nisi ita capias, ut dictum hoc celebre & ex medio sermone sumtum Apostolus aeque adhibuerit, atque Ovidius. BURM.

37. *Quia non intelligor.*] *Qui* quinque veteres. Puto, *qui non intelligar.* HEINS.

38. *Derident.*] Idem liber, *Et rident.* placet. CIOFAN.

39. *Mala saepe loquuntur.*] *Male* cum primis editionibus, primo Vatic. & sex aliis. HEINS. *Mala* plerique scripti & olim editi, quod cur mutari debeat nescio. nam *mala* sunt convicia, maledicta, ut Terent. *mala ingerere multa* Andr. IV. 1. 16. & ita *mala verba* apud Tibullum II. V. 101. codex Mattii, ut *mala verba* idem dixit 1. XI. 57. BURM.

41. *Utque fis in me aliquid.*] *Utque fit* veteres plerique. Sed distichon etiam hoc commentitium est & fictum. HEINS. Corruptum fateor distichon, sed ab Ovidii tamen manu profectum credo. forte scripserit,

Utque fit, in me aliquid saevi, dicentibus illis
  Adnuerim quoties, abnuerimque, parant.

si non ex eorum sententia videor abnuere vel annuere, & meos gestus & signa perverse interpretantur, & parant in me aliquid saevi. vel,

Utque fit, a me aliquid dici de gentibus illis,
  Abnuerim quoties adnuerimve, putans.

Pute Bonon. BURM.

43. *Dicitur.*] *Ducitur* plurimi. mox, *saepe choro* Regius.

45. *O duram.*] *O diram* Moreti, Servii & alius codex. non male.

47. *Patriae.*] *Patrie* tres. *qui patriae* Junian.

48. *Quod sic in Scythicis gentibus esse queror.*] Rectius, *Quidque hic* reponas. *finibus* etiam bene nonnulli scripti. Sed & hoc distichon spurium est. Omnia enim, quae hic dicuntur, proxime praecedenti disticho jam erat complexus, argute tamen & breviter, quod obtusi captûs librarios offendit. HEINS. Sed si deleatur, quo referas illud, *utraque poena*, quae respicit, & quod careat amicis, & quod non meliore loco exsul vivat. variant vero admodum codices. quidam, *meque quod in.* alii, *atque quod.* praeterea, *utque haec*, *atque haec*, (ut editi etiam quidam) *atque hic*, *utque habitem in*, &c. *in Geticis partibus* etiam Junianus. *at quoque in Geticis* (vel *Scythicis*) *finibus* Leid. forte, *cogor & in Scythicis partibus* (vel *finibus*) *esse, queror.* BURM.

51. *Quid loquor.*] *Quid queror* duo scripti. *loquor* tres.

5. Quam

ELEGIA XI.

QUod te nefcio quis per jurgia dixerit effe
  Exfulis uxorem, litera quefta tua eft.
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
  Qui jam confuevi fortiter effe mifer:
Quam quia, cui minime vellem, fim cauffa pudoris;
  Teque rear noftris erubuiffe malis.
Perfer, & obdura. multo graviora tulifti,
  Cum me furripuit Principis ira tibi.
Fallitur ifte tamen, quo judice nominor exful.
  Mollior eft culpam poena fecuta meam.
Maxima poena mihi eft, ipfum offendiffe: priusque
  Veniffet mallem funeris hora mihi.
Quaffa tamen noftra eft, non fracta, nec obruta puppis:
  Utque caret portu; fic tamen exftat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
  Quae merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
  Nil nifi me patriis juffit abeffe focis.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non eft,
  Caefareum numen, fic mihi, mite fuit.

Ipfe

5. *Quam quod, cui minime vellem, fum caufa pudoris.*] *Quam quia* nonnulli ex melioribus, & *fim.* quare *rear* etiam proximo verfu eft legendum. Heins. *Cauffa doloris* tredecim libri. mox, *indoluiffe* Leidenfis.

7. *Multo graviora.*] *Multum* quidam codices. vid. ad Epift. xviii. 71. *pejora* Bernenf. *nimium graviora* Ms. Burm.

8. *Eripuit cum me.*] *Cum me furripuit* ex uno codice edidit Heinfius.

8. *Principis ira.*] Prim. Polit. & opt. Medic. *judicis.* Lege *vindicis.* nam *judice* fequitur. Vide Notas Faft. vi. Vf. 648. Heins. *Caefaris* Junian.

9. *Fallitur ifte tamen.*] *Ille* duo & Bernenfis. in quo fequebatur verfus 28. Eleg. xii. *fi qua diu.* nulla lacuna relicta.

11. *Prius.*] Quàm ille offendiffet te. Merula. Immo prius quàm ego Caefarem offendi. Haec enim fententia poetae eft. Micyll.

13. *Quaffa tamen noftra eft, nec merfa, nec obruta navis.*] *Non merfa* fcripti. fex etiam, *puppis.* bene etiam prim. Pal. *non fracta.* ne bis idem dicat. fed & τὸ *tamen* fufpectum eft. cum id mox verfu fequenti repetatur. Scribe,

Quaffa mari noftra eft, non fracta, nec obruta puppis.

vel, *quaffa falo.* ut omiffa prior fyllaba in *falo*, quae ultima erat vocis proxime praecedentis, folenni librariorum errore, occafionem loco dederit corrumpendo Heins. Forte, *Quaffa quidem noftra eft.* Nam minus eft *quaffa*, quam *fracta*, & *obruta* fluctibus: *Quaffae* enim *refici* poffunt. ut Horat. 1 Od. 1. dicit, fed fractae & obrutae penitus perierunt. Burm.

15. *Nec jus mihi civis ademit.*] *Nec ademit poffe reverti*, unus. quod fumfit librarius ex lib. 1. ex Pont. vii. 47.

16. *Qui merui.*] Rectius, *Quae* libri quatuor. *Quam* prim. Palat. Heins.

17. *Facinus non adfuit ullum.*] *Illi* octo ex melioribus. Heins.

18. *Abeffe focis.*] Francof. & tres alii, *abire focis* vid. Eleg. feq. Vf. 10. *locis* etiam feptem alii.

19. *Comprendere.*] *Componere* Francof. *contingere* alius. *deprendere* Moreti.

20. *Mi-*

Ipse relegati, non exsulis utitur in me
 Nomine: tuta suo judice caussa mea est.
Jure igitur laudes, Caesar, pro parte virili
 Carmina nostra tuas qualiacumque canunt.
Jure Deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant,
 Teque velint sine se, comprecor, esse Deum.
Optat idem populus. sed ut in mare flumina vastum,
 Sic solet exiguae currere rivus aquae.
At tu fortunam, cujus vocor exsul ab ore,
 Nomine mendaci parce gravare meam.

20. *Mite fuit.*] *Venit* Hamburgensis. vide Notas Fast. v.648. HEINS.

21. *Ipse relegati, non exsulis utitur in me Nomine: tuta suo judice causa mea est.*] Sic lib. II.

Quippe relegatus, non exsul dicor in illo.

Elegia II. hujus libri:

——— *nec exsul*
Edicti verbis nominor ipse tui.

Mox duobus interpositis carminibus:

Arva relegatum jussisti visere Ponti.

CIOFAN.

25. *Coeli tibi limina.*] *Lumina* prior lectio. *ut coeli lumina* poëtica periphrasi pro coelo ponantur, sicut *lumina solis* pro sole apud Lucret. imitatione Homeri, apud quem simili circuitionis figura φάος ἠελίοιο saepissime legitur. BERSM. Ita edidit Gryph. & alii. sed inepte.

26. *Teque velint sine se, comprecor, esse Deum.*] Multo rectius vetus lectio, *esse diu*. NAUGER. *Esse diu* Combii liber.

27. *Vastum.*] *Currunt* Junian.

30. *Mendaci.*] Non damno, sed neque displicet, quod in uno codice exstat, *mordaci*.

E L E G I A XII.

SCribis, ut oblectem studio lacrimabile tempus,
 Ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est, quod, amice, mones. quia carmina laetum
 Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Nostra per adversas agitur Fortuna procellas:
 Sorte nec ulla meà tristior esse potest.
Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
 Et Niobe festos ducat ut orba choros.

Lucti-

1. *Lacrimabile.*] *Miserabile* duo & Ms. Bersm.

2. *Pectora.*] *Tempora* multi. *corpora* unus. *nec pereant* unus.

3. *Difficile est, quod, amice, mones, ea.*] Lib. I. & Eleg. hujus operis:

Carmina proveniunt animo deducta sereno,
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia quaerunt:
 Me mare, me venti, me fera jactat hiems.

CIOFAN. *Quod, amice, petis* tres. *rogas* unus.

5. *Agitur.*] *Fertur* Leidens.

7. *Ut Priamus natorum funere.*] Priami filii (teste Apollodoro) LIV. fuere. De his in meis in Metamorph. observationibus, quae rursus edentur. Est autem hoc loco amplificatio. pro *plaudat* unus liber scriptus, *ludat*: CIOFAN. *Plaudat* recte vetustae editiones cum prim. Pal. prim. Vatic. & quatuor aliis melioris notae. HEINS. Ego reduxi, *ludat*. quod & Francofurtensis habebat, & melius respondet sequenti, *ducat choros*. *ludere* enim est saltare, ut III. Metam. 685. vide Graev. Lect. Hesiod. cap. XXI. & alios: *plaudere* & *ludere* etiam alibi confusa docere possunt notae ad lib. IV. Metam. 342. & Remed. 380. unus etiam co-

dex

Luctibus, an studio videor debere teneri,
   Solus in extremos jussus abire Getas?
Des licet hic valido pectus mihi robore fultum,
   Fama refert Anyti quale fuisse reo;
Fracta cadet tantae sapientia mole ruinae.
   Plus valet humanis viribus ira Dei.
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
   Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Ut patriae veniant, veniant oblivia vestri;
   Omnis ut admissi sensus abesse queat;
At timor officio fungi vetat ipse quieto.
   Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longà rubigine laesum
   Torpet: & est multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, adsiduo si non renovetur aratro,
   Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, male curret, & inter
   Carceribus missos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
   Si qua diu solitis cymba vacarit aquis.

Me

dex habebat, *cantet.* non male. mallem etiam, licet vulgatam non damnem, *natorum in funere* cum Lovaniensi, ut Remed. 127.

Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
Flere vetet.

Burm.

8. *Ut erba.*] *In erbe* Regius Leid. & duo alii.

9. *Luctibus an studio videor debere teneri.*] *Studiis* unus Vatic. Lege, *Lusibus an studii. studium* & alibi pro studio poëtico dixit. ut supra Elegia I.

Tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
Nulla, ni in studio est, Pieridumque mora.

Heins. In Leidensi erat, *aut.* quare forsitan legendum,

Luctibus, haud studio videor debere teneri.

11. *Des licet invalido pectus mihi.*] Mihi invalido. Sed rectius legas, *hic valido.* hic apud Getas. deinde versu proximo pro *Anyti rei* repone, *reo* cum prim. Vatican. Combiano, Rottendorph. Heins. *Des licet ut valido* margo Micylli & aliarum Edit.

12. *Fama refert Anyti quale fuisse rei.*] Verba accusationis, quae hic à Merula citantur, apud Platonem ita habent: Σωκράτη ἀδικεῖν, τούς τε νέους διαφθείροντα, καὶ θεοὺς, οὓς ἡ πόλις νομίζει, οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά. In eadem Apologia autem etiam illa ponuntur: Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶντά τε ὑπὸ γῆν, καὶ τὰ ἐπουράνια. Καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν, καὶ ἄλλους ταὐτὰ διδάσκων. Ubi obiter notes, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, esse idem fere quod vulgò nostri homines dicunt, Curvum rectum facere, sive corrigere, & injusta pro justis defendere. Caeterùm pro genitivo *Rei*, malim *Reo* legere, dativo casu, ut sit sententia, Quale pectus reo Anyti, hoc est, Socrati fuisse fama refert. Nam & ἀμφιβολίαν lectio haec tollet, & versui quoque gratiae aliquantum conciliabit, vitata similitudine casus in utraque caesura. Micyll.

13. *Cadet.*] *Cadit* Leidens. *cadat* prim. Ed.

14. *Plus valet humanis.*] Versus parum appositus, ac proinde suspectus. Heins.

18. *Omnis & amissi sensus abesse queat.*] Reposuimus, *admissi* ex Ms. non inepte, ut nostra fert sententia: tamen si nec alteram improbamus scripturam, in qua est omnium rerum amissionis indicatio. Bersm. Lege, *Omnis ut admissi sensus* cum nonnullis, & superiori versu, *oblivia vestri,* pro *nostri.* Ne quid tamen dissimulem, distichon hoc vix genuinum mihi videtur. Nisi tollis, scribe, *vetet* pro *vetat* versu proximo. Heins. *Vestri* recepimus ex plurimis scriptis. sed pentametrum corruptum esse puto. forte, *ut laris amissi sensus*

ab-

Me quoque despero, fuerim cum parvus & ante,
  Illi, qui fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
  Et pars antiqui magna vigoris abest.
Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta tabella est;
  Inque suos volui cogere verba pedes:
Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis;
  Digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
  Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famae quondam fulgore trahebar,
  Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curae:
  Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primò bene carmina, suades
  Scribere, successus ut sequar ipse meos?
Pace, novem, vestrâ liceat dixisse, Sorores;
  Vos estis nostrae maxima caussa fugae.
Utque dedit justas tauri fabricator aëni,
  Sic ego do poenas artibus ipse meis.

Nil

abesse queat. sic alibi vidimus illum jungere patriam, domum & amicos, quibus carere se toties queritur. in Regio erat, *à casu* pro *admissi*, unde legi possit, *omnis ut à casu sensus abesse queat.* Burm.

19. *Quieto.*] *Quietum* omnes fere libri. sex, *fungi vetat: esse quietum cinctus &c.* prim. Edit. & quidam scripti. &, *vetat hoste* duo. forte,

At timor officio fungi vetat; esse quietum
  Cinctus ab innumero me vetat hoste locus.

ut bis repetat idem verbum, sicut saepe solet. Burm.

21. *Ingenium longa rubigine laesum.*] Vel, *plenum* Arondelianus. Forte, *rosum.* Heins. *Multa rubigine* Putean.

25. *Tempore qui longo.*] Idem liber, *Tempore cùm longo.* Ciofan. *Curris* scripti & editi multi.

26. *Ibit equus.*] *Equos* rectius nonnulli. Heins.

27. *In teneram cariem.*] Non placet hoc epitheton, *tetram* conjecerant Heinsius & Francius. ego aliud adhuc quaero. an *tenuem?* quae vox saepe cum alia commutata reperitur. *scabiem* Hamb.

27. *Rimisque dehiscunt.*] Virg. lib. 1. Æneid.

——— *rimisque fatiscunt.*

Ciofan.

28. *Cymba vacavit aquis.*] *Vacabit* meliores. Hamburg. *vacarit.* recte. Puteaneus, *negatur aquis.* Heins. *Carebit* Servii & quinque alii. ex lib. 1. ex Pont. v. 18.

29. *Me quoque despera.*] *Despero* cum prim. Pal. & quatuor aliis. & mox, *laborum* pro *dolorum* nonnulli. Heins. *Majorum* Bernens.

31. *Et pars antiqui nulla vigoris adest.*] Sic libri veteres, recte ut puto. Ciofan.

33. *Ut nunc quoque.*] *Ut quondam* Lovan.

35. *Carmina scripta mihi.*] Vox *scripta* suspecta est Zinzerlingo in Diatribe priori. pag. 190. an, *coepta*, ut lib. 11. Trist. 551. in Excerptis Vossianis erat:

Carmina tunc equidem non digna, sed aspera scribo.

38. *Et foecunda facit.*] Sic Massaeianus. Ciofan. *Facunda* alii.

40. *Secunda.*] *Sera* Lovan. pro *serena.* hic desinebat Bernensis codex.

41. *Non adeo.*] *Non adeo nunc est bene, sit mihi* octo libri. *bene stat* Moreti. *ut sint mihi carmina curae* Excerpta Vossian.

45. *Liceat.*] *Licet hoc* Moreti. *liceat modo dicere Musae* Junian.

47. *Justas.*] *Poenas* Moreti. *versibus ipse meis* Putean. & duo alii.

49. Nil

Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse;
Sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retentem,
Hic mihi praebebit carminis arma locus.
Non liber hîc ullus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque significent quid mea nôrit, adest.
Omnia barbariae loca sunt, vocisque ferinae,
Omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor jam dedidicisse Latine:
Jam didici Getice Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos.
Exitus est studii parva favilla mei.
Nec possum, & cupio non ullos ducere versus.
Ponitur idcirco noster in igne labor.
Nec nisi pars casu flammis erepta, dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
Perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

ELE-

49. *Nil mihi debebat.*] *Debuerat* meliores. & mox pro, *sed fugerem*, veteres plerique, *Si fugerem*, vel, *Cum fugerem.* HEINS. *Sic fugerem* Marg Gryph. & aliorum.

54. *Verbaque significent quid.*] *Verbaque si recitem, qui mea norit* Regius & prim. Edit.

55. *Barbariae loca sunt, vocisque ferinae, Omnia sunt Getici plena timore soni.*] Ita legendum videtur. CIOFAN. *Barbariea* prim. Polit. Lege, *barbaricae.* nempe vocis. sequenti versu pro *omnia sunt Getici*, plerique veteres, *omnia quae possunt*, vel *possint.* nam *Getice* sequitur. alii, *barbarici*, vel *Sarmatici soni.* Hoc quoque distichon in suspectis est. HEINS. *Omnia quae possunt plena timore sonant* editi quidam olim. *omnia quae possunt plena timore loqui* Regius.

58. *Nam didici.*] *Jam* priscae editiones & scripti non pauci. rectius. HEINS.

59. *Nec tamen, ut verum fateae tibi, nostra teneri A componendo carmine Musa potest.*] Supra in hac ipsa Elegia:

Luctibus an studio videor debere teneri.

Et lib. IV. de Ponto Elegia I.

Non potui mea mens esset quin grata, teneri.

Hoc eo libentius notare volui, quod in quibusdam libris aliter legitur. CIOFAN. *Levari* alter Polit. & multi alii. tres, *vacare.* quatuor, *revelli.* Nil temere mutem. HEINS. Ut *verum fateamur* Putean. *a componendo carmina* Regius.

61. *Absumimus.*] *Consumimus* unus. *absumsimus* Lovan. *combussimus* Exc. Voss.

62. *Exitus est studii parva favilla mei.*] *Τὸ parva* non placet. an, *studiis atra favilla meis.* sic Met. XIII. *Atra favilla velat.* HEINS. An, *cana favilla?*

63. *Nec possum & cupio.*] Distichon inficetum, nec Nasonianae, si quid video, venae. HEINS. Non quidem hoc distichon accedit ad nitorem illum, quem in amatoriis versibus Ovidius exhibebat. sed cum plura similis notae sint in his libris, scriberem,

Nec possum, ut cupio, molles deducere versus.

nam in quibusdam codicibus est, *non nulles.* posset &, *non multos ducere versus.* ut magnam copiam se vel invitum effundere versuum dicat, unde accidit, ut pars casu vel dolo flammis eripiatur. *dicere* etiam Moreti. *Etere versus* Leidens. quod quid velit nescio. *ducere carmen* etiam dixit I. ex Pont. v. 7. ubi & vers. 13. *deducere versum.* vide Salmas ad Simmiae ovum pag. 166. BURM.

65. *Hinc nisi pars casu flammis erepta dolove, Ad vos ingenii non venit ulla mei.*] In veteri,

Nec nisi pars, casu flammis erepta dolore,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.

Probanda lectio. CIOF. *Subtracta doleque* Junian.

I. *Hanc*

ELEGIA XIII.

HAnc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem:
Mittere rem si quis, quâ caret ipse, potest.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
Libera tormento pars mihi nequa vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore laesit hiems.
Si tamen ipse vales, aliquã nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raró solatur epistola, peccas:
Remque piam praestas, ni mihi verba neges.
Hoc precor emenda: quod si correxeris unum,
Nullus in egregio corpore naevus erit.

Plu-

1. *Hanc tuus è Getico.*] Forte.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naso libellum
Littore, si quisquam quo caret ipse potest.

nam alias τὸ *Getico* suspensum manet. *Mittit, si quisquam potest mittere.* quamvis raro ita ἀπὸ κοινοῦ concludat poëta. Nam, *Littore de Getico mittit tibi, &c.* longius à lectione, propius à consuetudine Poëtae abit. D. Heins. Nihil opus mutatione: è *Getico* enim dictum, ut è *Tusculano*, *Pompejano*, *Illyrico*, *hostico* & similia, in quibus *rure*, *agro*, vel simile quid subintelligitur. vide Gronov. lib. II. Obs 3. & Heins. ad Claudian. II. in Eutrop. 215. Amm. Marcel. lib. XVII. 12. *His in barbarico gestis Bregetiorum castra commota sunt.* & ita in *barbarico* etiam leg. 2. C. de commerc. vid. ad lib. IV. Fast. 749. Burm.

2. *Mittere si quisquam quo caret*] *Mittere rem si quis qua caret.* Leidensis & Moreti & alius codex. Heins. Valde dubito haec interpolata esse ad exemplum lib. I. ex Pont. X. 2. Medon. Cod. *Mittere si quicquam; quo caret ipse.*

4. *Vacet.*] *Foret* Moreti & novem alii.

6. *Me quoque non medico frigore laesit hiems.*] Sic est in Massciano. emendate. Ciofan. *Ut quid* Hamburgensis. *Et quod* Buslidianus. Lege, *Id quod.* Putabam aliquando, *Quod fera non medice.* Heins. Variant admodum codices. quidam scripti & editi, *sed quod in immedico.* alii, *sic quoque non modico*, ut & minor editio Gryphii & Bersmanni. quod non displicet; uror lateris cruciatibus, neque hoc sufficit; sed debile illud & cruciatum latus laesit praeterea hiems. Vossii Excerpta, *& quae non modico. sed quem non* duo. *me quia non* tres. *sed quia non* duo. *Quod me non* Moreti codex. Burm.

8. *Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.*] Lib. I. Eleg. V.

Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est.

Ciofan. Quatuor libri, *carina tuis.* solemni permutatione. vid. I. Trist. V. 5. & II. ex Pont. III. 60.

9. *Qui mihi.*] *Quid mihi* Francof. & Moreti. quod si recipimus, per interrogationem sunt accipienda. *Quid (mihi cum &c.) peccas?* deinde *ingentia pectora* Lovan. & Leidens. Burm.

12. *Remque piam praestas, & mihi verba negas.*] Forte, *sed mihi verba negas.* D. Heins. *Si mihi* multi veteres, & *ni mihi*, vel, *sed neges* etiam nonnulli. Forte,

Remque piam haud praestas, qui mihi verba neges.

vel, *Remque tuam.* nam *tuam* est in Buslidiano. Heins. *Remque male praestas, sed mihi verba negas,* Leidensis. *Remque malam praestas, ni mihi verba legas* alius. *quodque pium praestas* duo. *verba legas* totidem. ego hic, ut saepe, *res* & *verba* opponi puto, & velle Nasonem, rebus quidem satisfacere officio amicum, sed verba, id est epistolas, non praestare. ideoque legerem,

Remque male haud praestas, sed mihi verba negas?

Pluribus accusem; fieri nisi possit, ut ad me
  Litera non veniat; missa sit illa tamen.
Dî faciant, ut sit temeraria nostra querela;
  Teque putem falsò non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet. neque enim mutabile robur
  Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
  Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorem quam te quisquam convincat amici.
  Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut falsae possis quoque pellere culpae
  Crimina; quod non es, ne videare, cave:
Utque solebamus consumere longa loquendo
  Tempora, sermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces:
  Et peragant linguae charta manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
  Versibus hîc paucis admonuisse satis;
Accipe, quo semper finitur epistola verbo,
  Aque meis distent ut tua fata; Vale.

ELE-

non male praestas rem, sed negas verba. tueris meam caussam optime, sed non scribis. vel, *remque quidem praestas, sed &c.* Burm.

14. *Egregie.*] *Exiguo tempore* Lovan. & duo alii, *exiguo corpore*, quod pro *eximie* Heinsius positum credebat. *ingenuo corpore* Leidens.

15. *Fieri nisi posset.*] *Possit* meliores. Heins.

16. *Illa tamen.*] *Ipsa licet* Moreti & quatuor alii.

21. *Gelido.*] *Gelida* Mediceus. ut *Pontus*, tamquam regionis nomen feminino casu ponatur. Vix tamen audeo probare, cum toties *Pontus* masculini generis in his libris occurrat. Burm.

22. *Trinacris Hybla.*] *Hera* Lovan. pro *ora*.

25. *Tu tamen ut falsae possis quoque tellere culpae Crimina.*] Eadem exemplaria, *pellere*. Ciofan. *Tollere* editiones primae. ut lib. ii. Fast. 45.

——— *qui tristia crimina caedis*
Fluminea tolli posse putetis aqua.

& eadem varietas lib. iii. Art. 379.

Juppiter a vobis tam turpia crimina pellat.

ubi & *tollat* in quibusdam. vid. ad Remed. 115. *Fallere* Excerpta Vossii. Burm.

27. *Longa loquendi Tempora*] Imo, *loquendo* potius. D. Heins. *Loquendo* scripti. & pro *sermoni deficiente die* repone, *sermonem* cum Rottendorphiano & Puteaneo. prim. Vatic. *sermone*. Vide Notas Amor. i. Eleg. viii. ℣. 93. Heins.

29. *Nunc litera.*] *Tua litera* Moreti. *jam litera* Servii

31. *Quod fore ne.*] *Face ne* unus. *sibi ne* duo cum Editionibus quibusdam. Sed *diffidere* quartum casum regere posse non puto, quia exempla non novi.

32. *Versibus hoc paucis.*] Lege, *hic* cum uno Gallico. Heins.

34. *Atque meis distent.*] *Aque* scribendum. ut Caroli Strozzae viri nobilissimi & humanissimi codex. Heins. Vid. ad ii. Amor. xiv. 30. & alibi.

1. Quan-

ELEGIA XIV.

Quanta tibi dederint nostri monumenta libelli,
O mihi me conjux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferêre meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
Nec potes in moestos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri;
Invenies aliquas, quae quod es, esse velint:
Quae te, nostrorum cum sis in parte malorum,
Felicem dicant, invideantque tibi.
Non ego divitias dando tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes divitis umbra suos.
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum,
Ad te non parvi venit honoris onus.
Quod numquam vox est de te mea muta, tuique
Judiciis debes esse superba viri.
Quae ne quis possit temeraria dicere, praesta:
Et pariter serva meque piamque fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
Et laudem probitas irreprehensa tulit.

Par

1. *Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis.*] *Dederint nostri monumenta libelli* Hamburg. & unus Vaticanus. recte. HEINS.

3. *Multum Fortuna.*] *Vultum* Regius. *nimium* unus Gallicus: & mox, *vel tamen ingenio multa ferêre* Junian.

5. *Tua fama.*] *Tua facta legentur* Moreti. mox, *non potes* multi scripti & editi.

9. *Cum sis in parte laborum.*] In iisdem exemplaribus scriptis, *malorum.* CIOFAN.

11. *Non ego divitias dando.*] Distichon notae minime probae. HEINS.

13. *Perpetui fructum donavi nominis.*] Æternae famae immortalitatem meis carminibus tibi comparavi. CIOFAN.

14. *Habes.*] *Habe* duo libri. non male.

15. *Adde quod & rerum sola es tutela mearum.*] *Solam tutela* prim. Polit. & duo alii. *es rerum sola &* Junian. Scribe,

Adde quod, (ut rerum sola es tutela mearum.) HEINS.

19. *Dicere, persta.*] Mihi cum octo scriptis placet, *praesta:* nam aliter bis idem diceret. I. ex Pont. VI. 53.

Quam male se praestet veteri Graecinus amico,

& III. I. 65.

Quare, tu praesta, ne livor dicere possit.

ubi itidem variant codices & alibi saepe. BURM.

22. *Et tandem probitas irreprehensa fuit.*] Alii legunt, *Et tantum.* Maffei lib. *Et santa.* Neutra lectio emendata est. Tu vero ex uno Vatican. lege, *Et semper.* CIOFAN. *Et tandem* primae editiones. *Et tanta* prim. Pol. prim. Pal. & multi alii. duo, *tua nunc.* alius, *tanti.* Rich. & Bonon. *tantae.* Scribe,

Et famae probitas irreprehensa fuit.

HEINS. An Latine dicatur, *famae probitas,* vehementer dubito. certe elegantius foret, *& vitae*

 pro-

Par eadem nostrâ nunc est sibi facta ruinâ.
  Conspicuum virtus hìc tua ponat opus.
Esse bonam facile est, ubi, quod vetet esse, remotum est;
  Et nihil officio nupta quod obstet habet.
Cum Deus intonuit, non se subducere nimbo,
  Id demum pietas, id socialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
  Quae maneat stabili, cum fugit illa, pede:
Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti,
  Inque parum laetis ardua rebus adest;

Ut

probitas. ego, cum *fuit* & *tulit* millies permutentur in Mss. legerem,

Et laudem probitas irreprehensa tulit.

laudem latuit in *tandem* quod primae editiones exhibent. sic lib. I. ex Pont. IV. 24.

Quam laudem a sera posteritate ferat.

sic apud. Sil. VI. 610. pro *tandem laudem* volebat Heinsius. *probitas* est castitas. ut saepe *proba* mulier in Arte amatoria, & alibi, & apud Terentium, & alios. & *semper probitas* Ms. Bersm. BURM.

23. *Par ea de nostrâ non est tibi facta ruinâ.*] *Par eadem*, & *nunc est* multi veteres. praeterea, *sibi* unus Medic. & Moreti codex. Lege,

Par eadem nostrâ nunc est sibi facta ruinâ.

vel,

Par eadem ut nostrâ nunc est sibi facta ruinâ.

vel, *Par ea post nostram ruinam.* vel, *post nostrae fata ruinae.* nam *nostrae* erat in Gottorphiano. HEINS. Vide ad Epist. XX. 62. versus est corruptissimus neque sensum video in correctione Heinsiana commodum. forte melius fuerit legere,

Par veterum nostrâ si nunc tibi fama ruinâ.

si per nostram calamitatem fama tibi nunc est par veterum heroidum, quas mox memorabit, ponat tua virtus hìc conspicuum opus. vel,

Parta tibi nostrâ si nunc est fama ruinâ,

per *opus conspicuum*, intelligo monumentum insigne, ut tropaeum, quod virtus poneret. nam *poni* proprie de eo dicitur. Epist. IV. 66.

Ponite de nostra bina tropaea domo.

BURM.

24. *Conspicuum virtus hic tua ponat opus.*] Malo, *Tollat onus.* vel quod praestat, *prodat opus.* HEINS.

25. *Esse bonam facile est.*] Forsassis, *Esse bonae* reponendum. Auctor Octaviae,

Justo esse facile est, qui vacat pectus metu.

ubi & *justum* in editionibus nonnullis legebatur. HEINS.

25. *Ubi quod vetat.*] *Vetet* meliores. mox, & *nihil efficii nupta quod optet* Polit. prim. & duo alii. *officii* etiam novem. *efficiis* quinque.

29. *Quam non fortuna gubernet.*] Ita est in duobus Vatic. & cod. Maffei. CIOFAN. *Gubernet* cum melioribus. HEINS. Ego mallem, *gubernat*, *quaeque manet.* *gubernat* vero proprie de fortuna, quae cum gubernaculo in manu solebat fingi. vid. D. Heins. Introd. ad Hesiod. Ἔργα cap. XI. Terent. Eun. V. 9. *An fortunam collaudem, quae gubernatrix fuit.* Lucret. V. 108.

Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans.

Cicer. XIV. ad Att. II. *Sed haec fortuna viderit, quoniam ratio non gubernat.* lib. III. ad Att. 3. *Sed haec Deus aliquis gubernabit*, ubi fortunam intelligit. nam seq. Epist. *sed haec Fortuna viderit.* & ita ille & alii saepius. *gubernare fortunam* dixit Vellej. Paterc. II. 127. BURM.

31. *Si qua tamen pretii.*] Sic iidem lib. CIOF. Ad marginem Scaliger adscripserat, στυβερὰ γαμετή. Ut sensus sit, Si quae tamen uxor est, qualem esse oportet, *quae, nimirum, è virtute ipsa mercedem ejus petit.* Melius, quod in libri sui margine adscripserat è Palatinis Gruterus,

Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti est,
  Inque parum laetis ardua rebus adest;
Ut tempus numeres, &c.

D. HEINS. *Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti est*, primae editiones: prim. Polit. & veteres plerique. quidam, *petita est.* Buslidianus, *petenti.* prim. Vatican. *Si qua tamen pretium sibi merces ipsa petitum.* atque ita Rottendorph. Lege,

Sic tamen & pretii sibi merces ipsa petiti est,
  Si qua parum laetis ardua rebus adest.

Tale aliquid requirit sensus. Nihil frequentius hac sententia apud Philosophos. Claudianus,

Ipsa quidem virtus pretium sibi.

Silius,

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces.

piget plura attexere. HEINS. Nescio quomodo non placeat illud, *merces pretii.* quare haereo, neque

quo

Ut tempus numeres, per faecula nulla tacetur,
Et loca mirantur, quà patet orbis iter.
Adſpicis, ut longo maneat laudabilis aevo
Nomen inexſtinctum, Penelopaea fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
Auſaque in accenſos Iphias ire rogos?
Ut vivat famâ conjux Phylaceïa, cujus
Iliacam celeri vir pede preſſit humum?
Nil opus eſt letho pro me, ſed amore fideque.
Non ex difficili fama petenda tibi eſt.

Nec

quo illud *ardua* referam video, nam *arduam mercedem* recte hic dici non putem. in Lovan. *ſi qua tamen pretii eſt ac vinces ipſa petenti.* in Regio codice erat, *ſi tamen eſt pretium cui virtus ipſa petitum.* & ita editi quidam. forte ita ex veſtigiis codicum & editionum variarum fingi poſſent hi verſus:

Si qua tamen pretium virtus fert ipſa petenti,
Lausque parum laetis ardua rebus ineſt;
Si tempus numeres, per ſecula nulla tacetur,
Si loca, transgreditur, quà patet orbis, honor.

transgreditur in quindecim libris & Ms. Berſm. eſt. de ſententia ipſa, virtutem eſſe ſui pretium, videbimus infra II. ex Pont. III. 33. BURM.

32. *Rebus adeſt.*] Haec eſt eorundem librorum ſcriptura. CIOFAN.

33. *Si tempus.*] *Ut tempus* eadem exemplaria. CIOFAN. Hic denuo nugator aliquis Ovidianam induit perſonam. in pentametro tamen pro *& loca mirantur*, puto ſcribendum, *loca rimatur.* HEINS.

34. *Et loca mirantur.*] Duo Vatic. *transgreditur*: aliud exemplar, *narrantur.* CIOFAN.

35. *Adſpicis ut longo teneat laudabilis aevo Nomen inexſtinctum Penelopea fides?*] Lib. III. de Ponto Eleg. I.

Æmula Penelopes fieres, ſi fraude pudica
Inſtantes velles fallere nupta procos.

CIOFAN. *Maneat* unus Vaticanus. ut ſit appoſitio. qualis apud Virgilium libro VII.

——— locus Ardea quendam
Dictus avis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

mox Voſſianus, *ut Hectoris.* HEINS.

37. *Cernis ut Admeti.*] Alceſtis. Ibidem:

Si mea mors redimenda tua, quod abominor, eſſes,
Admeti conjux, quam ſequereris, erat.

Plato in Sympoſio: Hyginus in fabulis: Valer. lib. IV. cap. 6. & Euripides in Alceſte ſub principium. CIOFAN.

37. *Hectoris uxor?*] Lib. I. Elegia V.

Nec probitate tua prior eſt aut Hectoris uxor.

CIOFAN.

38. *Auſaque in accenſos Hiphias ire rogos.*] Lib. III. de Ponto Eleg. I.

Hiphias ante oculos tibi erit ponenda, volenti
Corpus in accenſos mittere ferre rogos.

Hiphias Euadne, Hiphidis filia, auctor. Pindari interpres, & Apollodorus lib. III. Bibliothecae. Martialis lib. IV.

Arſerit Euadne flammis injecta mariti.

Sex mulieres caſtas enumerat Higinus. ejus verba poſui lib. II. Faſt. in fine. CIOF.

39. *Ut vivat fama conjux Phylaceïa, cujus Iliacam primo* (ſic enim rectius legitur in uno Vaticano.) *vir pede preſſit humum.*] Lib. II.

——— quidve Pelaſgum
Iliacam tetigit qui rate primus humum?

Elegia V. hujus libri:

Effice ut Iliacas tangat prior alter arenas,
Laodomia nihil, cur referatur, erit.

Et lib. III. de Ponto Eleg. I.

Si comes extincti manes ſequerere mariti,
Eſſet dux facti Laodamia tui.

CIOFAN. *Preme pede* unus Vatic. & alter Palat. ex fide hiſtoriae. In ſuperiori verſu non placet illud. *Ut vivat fama.* malim, *vivat famae.* ſic *vivere ſibi, vivere alteri.* Art. Am. *ſed famae vigilare juvet.* HEINS.

41. *Nil opus eſt morte pro me, ſed amore, &c.*] Alii legunt, *At nece nil opus eſt pro me, &c.* Ego nihil video, quod priori lectioni deſit: niſi ſi quem movet brevis ſyllaba in caeſura, quae tamen ipſius caeſurae reſultu defenditur. ut alibi quoque. *Et canis arente torreat arva ſiti.* &, *Omnia vincit amor: & nos cedamus amori*, & ſimiles. ut taceam, quod altera iſta lectio multum venuſtatis adimit compoſitioni, dum quaſi in nova re, à principio verſus, particula inceptiva *At* ponitur. Caeterum quod ad ſententiam attinet, quod ait, opus eſt morte, id ad exempla referendum: Al-

 ceſti-

Nec te credideris, quia non facis, iſta moneri.
Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta ſuo.

ceſtidis ſcilicet, quae pro marito Admeto mori ſuſtinuit, ut eſt apud Euripidem: Evadnes, quae & ipſa rogum mariti conſcendit, eademque ſe cremari paſſa eſt: & Laodamiae, de cujus obitu & morte ſupra annotavimus. Penelopes autem exemplum ad fidem maritalem pertinet. ea enim ut fidem abſenti Ulyſſi ſervaret, procos in domo ipſius dominantes, textu ac retextu telae eluſit. Et Andromache ut tolerantiae exemplum à Poëta allegatur, quae nullis adverſitatibus & periculis ſuorum, à viri amore ac fide ſeſe divelli paſſa eſt. ut eſt apud Homerum paſſim quidem, praecipue autem lib. Iliad. 6. ubi haec ejus verba ponuntur:

Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοι ἐσσὶ πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
Ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

Micyll. In noſtro codice legere eſt, *morte nihil opus eſt.* nobis placuit, *nil opus eſt morte pro me*, auctoribus Fabricio & Micyllo. ut ultima ſyllaba dictionis *morte* producatur more Graecorum, quia excipitur a dictionis ſequentis duabus conſonantibus. Bersm. Quinque lib. Vaticani, & Maffeianus multo rectius & integrius habent, *Morte nihil opus eſt*, ſic eo, quem modo citavi, loco:

Morte nihil opus eſt, nihil Icariotide tela.

Et lib. vii. Metamorphoſeos:

In ſuperis opus eſſe nihil, at in aedibus ignes.

Quibus in locis verbum *nihil* ultimam ſyllabam producit. Ciofan. Alii aliter. Fortaſſe lenius, quod proxime abeſt. *Ac neco nil opus eſt pro me.* D. Heins. *Morte nihil opus eſt* plerique veteres. tres, *Morteque nil.* Excerpta Voſſii, *Nil opus eſt letho.* bene. Gottorpii. *Letho nil opus eſt.* ſic Pont. lib. iii. El. i. ubi vulgo legebatur, *Morte nihil opus eſt.* veteres nonnulli praeferunt, *Nil opus eſt letho.* Vetuſtiores tamen, *Morte nihil opus eſt.* quare minimum abeſt, quin cenſeam reponi debere, *Morte tibi haud opus eſt.* Nam quod Vir ſummus J. G. Voſſius lib. ii. Gramm. ex ſcriptis profert, & probare conatur, *Nil opus eſt morte pro me.* id codices noſtri haud admittunt, etſi non ignoro quomodo defendi poſſit, qui illic videndus. mox, *puppis eat*, pro *navis* multi veteres. Si in promptu fuiſſent codices hujus operis aliquanto vetuſtiores caſtigatioresque iis, qui in manus hactenus noſtras inciderunt, poteramus Triſtibus recenſendis curam magis operoſam adhibuiſſe. Sed cum in nullo Naſonis poëmate pejus nobis proſpectum fuerit à membranis antiquis ac fidis, inter ſordes exemplarium mendoſiſſimorum diu haerendum eſſe non duximus. Secundis curis elegantiſſimum poëma curatius illuſtraturi, ſi ſubſidiis aliquanto praeſtantioribus inſtruemur. Heins.

44. *Quamvis remige puppis erat.*] Duo Vaticani, *navis eat.* paulo melius, & planius. Haec ſunt, *Franciſce Baſtone* puer optime, atque illuſtris, quae in hoſce libros, omnium occupatiſſimus notarem: quae ſi tibi, patruoque tuo, viro doctiſſimo, omnique honoris genere digniſſimo, *Gulielmo Baſtono*, grata eſſe cognovero, magnos me laboris hujus mei, & diligentiae fructus percepiſſe videbor. Vale, &, ut facis, urge litterarum ſtudia, ac virtutis viam conſtanti animo ſequere, ut eum, in quo natus es, dignitatis, & honoris gradum non ſolum tueare, ſed multo etiam ampliorem atque illuſtriorem excellenti tuo ingenio reddas. Ciofan. *Navis* alii.

P. OVIDII NASONIS

EPISTOLARUM

EX PONTO

LIBRI IV.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER I.

Epistola I.

* BRUTO.

NAſo, Tomitanae jam non novus incola terrae,
Hoc tibi de Getico litore mittit opus.

IN caſtigandis hiſce libris codices fuere mihi praeſto aliquanto vetuſtiores iis, quos Triſtia ſuppeditarunt, neque illi tamen ejus notae aut auctoritatis, ut exactam locis male adſectis, qui plurimi paſſim hic illic occurrunt, medicinam fecerint. Primus omnium commendandum ſe offert Viri Amp. Claudii Sarravii codex Gallicus ante annos octingentos exaratus; ſed mendoſe admodum, nec ille integer, ut qui in Elegia ſecunda tertii libri deficiat. Proximum vetuſtate Argentoratae bibliothecae exemplar, quod annorum circiter ſeptingentorum ſenium prae ſe fert: in eo liber quartus cum parte tertii deſiderabantur. Nec aetate multo inferioris ex Mediceis unus, nobiliſſimi Rogerii Twiſdenii equitis Baroneti itidem unus Anglicus, & Remigii Feſchii Viri Cl. codex. Poſt hos primus Vaticanae, Baſileenſis ſecundus, tertius Farneſianae, quartus Barberinae, Gottorphianae quintus, ſextus & ſeptimus Hafnienſis, Regiae in Galliis octavus bibliothecae. Praeterea unus Puteanorum fratrum, alter Balthaſaris Moreti, tertius Viri Cl. Patricii Junii. Hi ante quadringentos, aut quingentos annos exarati. Reliqui notae recentioris, Thuanei duo, totidem Medicei, Combianus unus, ſex Vaticani, duo, quos munificentia Viri A. Bernardi Medonii Senatoris Toloſani poſſideo, tres Voſſiani, unus Patavinus, & Leidenſis bibliothecae, & Rottendorphianas, & Boxhornianus, & Arondelius, & à Petro Servio Medico Romano mihi donatus. Denique, quae negligi nequaquam debent, lectiones diverſae ex optimo veterrimoque libro ad oram Gryphianae editionis à magno Scaligero notatae, & aliae ex Mediceo exemplari, quo Politianus uſus fuerat. Heins.

P. Ovidii Nasonis de Ponto Liber Primus.] Nihil magis inſcitum aut barbarum hac inſcriptione, quam cave credas ab terſiſſima noſtri Naſonis manu eſſe. vocavit & doctiſſimus Voſſius in diſcrimen hanc inſcriptionem cap. lxvi. libri de Conſtructione. Libri veteres plerique nullam omnino inſcriptionem agnoſcunt, niſi quod Sarravianus omnium veterrimus, & Combianus inter meliores numerandus, quamquam notae recentis, ſub finem libri ſecundi, ex Ponto Liber ii. Explicit. Barberinianus, Explicit Liber Ovidii in Ponto. Opinor, Ponticorum, aut Epiſtolarum Ponticarum titulo libros hoſce quatuor à Naſone inſignitos fuiſſe. ſic Pontica Solinus inſcripſerat poema ſuum, quo rem maritimam complectebatur. uti ex proaemio ipſius poematis, quod a Pithoeo eſt divulgatum, jam pridem liquido apparet. quanquam Salmaſius id Pontia inſcriptum fuiſſe contendit Prologomenis in Solinum. ſed

Si vacat, hoſpitio peregrinos, Brute, libellos
Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certe nil turpe docetis!
Ite: patet caſtis verſibus ille locus.

Non

& *Epiſtolas ex Ponto* indigitare Naſo noller potuit hoc opus. Triſt. v. Eleg. II.

Ecquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles.

HEINS. Barth. lib. XL. adverſ. 12. nullam in ſuis libris diſtinctionem eſſe harum epiſtolarum in libros, ut nunc vulgo, quatuor notat. libro vero XXXVII. 10. & lib. XXXIX. 10. hunc primum librum multis in locis emendare conatur, ſed ſaepe infeliciter. BURM.

* *Ad Brutum.*] *Bruto* optimi codices. atque ita ſemper deinceps per caſum tertium. recte. quod ſemel loco hoc à me moneri ſufficerit. HEINS. Quis vero hic Brutus fuerit, inveſtigare nondum potui. Nam duorum percuſſorum Caeſaris, qui ambo Junii Bruti fuere, filios nullos video memorari, qui in haec tempora congruerent. & non alienum fuiſſe à Bruto Ciceronis amico colligi poſſet ex ℣ſ. 24.

1. *Naſo Tomitanae jam non novus incola terrae.*] *Incolam non novum* ſe vocat, pro veteri, *κατὰ λιτότητα.* Nam jam quartum prope annum in Ponto agebat, id quod infra mox apparet Eleg. VIII. Caeterum ut hoc addamus, ſeptem omnino annos in Ponto vixiſſe poëta videtur. atque intra tres priores, ea, quorum titulus eſt Triſtium, ſcripſiſſe: reliquis autem, haec, quae de Ponto inſcribuntur, ut ex ipſis libris apparet. Nam tertio Triſtium, Eleg. XII. *Frigora*, inquit, *jam Zephyri minuunt, annoque peracto Tardior antiquis viſa, recedit* (ſive ut vulgo legimus, *Moeotis*) *hyems.* quibus verbis ſignificat, ſe jam annum in Ponto fuiſſe, iſtamque tamen exactam hyemem multo longiorem ſibi viſam, quam praeteritas ac veteres, quibus Romae vixit ſcilicet. Mox Elegia VI. lib. 4.

Ut patria careo, bis frugibus area trita eſt,
Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.

Et eodem lib. Eleg. VII.

Bis me ſol adiit gelidam poſt frigore brumam;
Bisque ſuum tacto piſce peregit iter.

Hinc Eleg. II. lib. V. addit:

Ut ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter;
Facta eſt Euxini dura ter unda maris.

Atque haec in libris Triſtium. In iis autem, quos de Ponto appellavit, lib. I. Eleg. I.

Hic me pugnantem, inquit, cum frigore, cumque ſagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hyems.

Et eodem lib. Eleg. VIII.

Ut careo vobis Scythicas detruſus in oras,
Quattuor autumnos Pleias orta facit.

Et hoc anno Tiberii triumphus de Dalmatis & Illyriis actus, cujus ipſe in principio ſecundi libri, Eleg. I. & II. item libro tertio, Eleg. quarta meminit. Et Suetonius in Tiberio, qui illum proximo anno ante obitum Auguſti actum indicat. Poſt haec libro quarto, Eleg. ſexta:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt.
Jam tempus luſtrum tranſit in alterius,

ait. Quo anno & Auguſtum obiiſſe, & Maximum item, quem ipſe inter potiſſimos amicos celebrat, eadem Elegia indicat. ut:

Certus eras pro me, Fabiae laus, Maxime, gentis,
Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces,

Et:

Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae;
Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul, &c.

Hinc Eleg. X. ejusdem libri, addit:

Haec mihi in Euxino bis tertia ducitur aeſtas,
Littore, pellitos inter agenda Getas.

Et Eleg. XIII.

Ille quidem dixit: ſed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma ſub axe videt.

Neque temporum ulteriorum meminit, niſi quatenus de conſulatu Pompeji Flacci mentionem facit, qui octavo exilii illius anno futurus erat: cui ipſe ſub principium ſeptimi, dum fratris Graecini conſulatum celebrat, quaſi divinans animo ſe ad id tempus ſuperſtitem non futurum, anticipando gratulatur. Quare cum haec poſtrema illius hyems fuerit, cujus numerum recenſeat, ſexta quidem, quam in Ponto egit, ſeptima autem omnino relegatus fuit (nam primam in itinere tranſegit) deinde cum neque eorum ab illo mentio ulla fiat, quae à Germanico iisdem poſterioribus hisce annis contra Chattos & Cheruſcos geſta ſunt, quae minime taciturus fuiſſet, ſi fama eorum aliqua ad ipſum adhuc vivum perveniſſet, praeſertim cum de triumpho ab eo agendo aliquoties velut vaticinando

Non tamen accedunt, sed, ut adspicis ipse, latere
Sub Lare privato tutius esse putant.
Quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
Quà steterant Aries, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ipsà.
Accipe, quodcumque est, dummodo non sit amor.

In-

nando meminerit, eidemque & libros Fastorum, dum in exilio agit, inscripserit: consentaneum est, illum proximo post sextam hanc hyemem anno, hoc est, intra septimum, aut omnino circa principium octavi, ut hac quoque parte Eusebii traditionem juvemus, decessisse. Sed haec hactenus. MICYLL.

1. *Non novus incola.*] Manserat enim in Pontica regione prope quadriennium. CIOFAN.

4. *Abde.*] *Adde* Junian. & multi alii. *abde modo* P. Dan. *quoslibet abde modo* Sarrav.

6. *Ne suus hec.*] Francofurtensis,

Nam suus hoc illis clauserat auctor iter.

nam etiam plurimi alii. *quod suus* Polit. & Barber.

7. *Ah quoties.*] *Ha quoties* Barthii codex & P. Dan. *at quoties* Sarrav.

8. *Versibus ille locus.*] *Ille*, non *iste* probamus ex Aldinis & manuscriptis. differentiam utriusque intelligunt eruditi. Eadem permutatio aliis locis facta est: quam semel annotasse, satis esse judicamus. FABR. *Patet castis versibus ille locus.* Haec est Vatic. Maffeiani, & Ursini libri lectio, quae vera est, ut & alii annotarunt. CIOFAN. Locum hunc intelligit Merula de ipsa Roma. sed quia praecedit, *Publica non audent inter monumenta venire*, caperem de Apollinis Palatini templo & bibliotheca, in quam non audent venire Nasonis libelli. vide lib. III. Trist. Eleg. I. & alibi. *castis vestibus* Edit. Gryph & recentiores, quasi hic ageretur de *puris vestibus*, quibuscum debebant deos adire. BURM.

9. *Nec tamen accedunt.*] *Non* scripti. HEINS.

10. *Putant.*] *Puto* Servii.

11. *Ubi hos.*] *Hoc* edit. Gryph. *haec* Regius. *ut hos* Junian.

12. *Qua.*] Ubi. Idque elegantissime dicitur de statu in loco. Hic Noster lib. II. Fast.

Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuae.

Propertius lib. III. Eleg. XVI.

Clausus ab umbroso qua ludit pontus Averno
Humida Bajarum stagna tepentis aquae,
Qua jacet & Trojae tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via.

Et:

Qua Siculae victor telluris Claudius, & qua
Caesar ab humana cessit in astra via.

Tibullus Eleg. & lib. II.

——— *Eoi qua maris unda rubet.*

Horatius lib. II. Oda III.

Qua pinus ingens, altaque populus &c.

Ubi multi male legunt, *quo.* Claud. lib. I. de Raptu Proserpinae:

Devenere locum, Cereris qua tecta nitebant
Cyclopum firmata manu.

Rursus hic Noster lib. XIV. Metamorph.

Plurima qua silva est.

Cicero act. & lib. II. in Verrem: *Cum omnibus in aliis vectigalibus Asiae, Macedoniae, Hispaniae, Galliae, Africae, Sardiniae, ipsius Italiae, qua vectigalia sunt, cum his, &c.* Caesar lib. I. de Bello Civili: *Qua fauces erant angustissimae portus.* Idem Cicero lib. IIX. ad Attic. *Qua autem est.* sic & Livius lib. XXXVII. *Altero L. Cincium partem insulae, qua regnum Hieronis fuerat, tueri jussit* apud quem saepissime id leges. & apud Virgilium, & apud Senecam Tragoedum, & Martialem. Haec autem exempla eo collegi, quod à plerisque particulam *qua* sic positam, plane barbaram esse & audivi & legi. CIOFAN.

13. *Quid veniant.*] Propter quid veniant: verum hoc, ut puto, non vult dicere, sed, ut in duobus manuscriptis legitur, *Qui veniant*, id est, quales, lascivi an severi. nec aliter Merula. Manuscriptum autem unum, quo plerumque nitimur, & quod antiquissimum est, Patavii nacti sumus: alterum mihi à fratre Blasio, qui nunc in Alsatia Busvilerae docet bonas literas, communicatum est. FABRIC. Iidem, *Quid veniant*, nisi quod in nonnullis, *qui veniant.* quod Georgio Fabricio arridebat. nequicquam. ego vetustiores sequor. Trist. III. Eleg. VII. ad epistolam de Perillà:

Quicquid aget, cum te scierit venisse, relinquet:
Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.

Eleg. XII. ejusdem libri:

Sedulus occurram nautae: dictàque salute,
Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.

Metam. XI. 612.

Quid veniat (cognovit enim) scitatur.

Virgil. Æn. I.

Quae fortuna viris, classem quo littore linquant;
Quid veniant cuncti.

Invenies, quamvis non est miserabilis index,
Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: & epistola cui sit
Non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis:
Musaque ad invitos officiosa venit.
Quidquid id est, adjunge meis. nihil impedit ortos
Exsule, servatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non est. Antonî scripta leguntur:
Doctus & in promtu scrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis.
Saeva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
Non caret è nostris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
Et carmen demto nomine sume meum.

Ad-

& lib. VI.

Fare age, quid venias.

sic & alii scriptores. HEINS. Ita & Graecos dicere τὸ ἀντὶ τοῦ, διατὶ tradit Sextus Empir. lib. I. Pyrrh. Hypotyp. cap. 19. ubi vide Cl. Fabric. & quae notata sunt ad lib. V. Met. 651. sic lib. III. Fast. 606.

Quid in Latios illa veniret agros.

BURM.

14. *Quodcunque est.*] *Quidquid id est* Leid. & duo alii. ut mox vers. 21. & supr. III. Trist. 10. 56. *quisquis is es*, ubi vide.

15. *Quamvis non sit miserabilis index.*] *Quamvis non est* plerique veteres. versu proximo pro *hoc* malim, *hic*, si per antiquos liceat codices. Invenies his in libris non minus triste illo, quod jam ante dedi. HEINS.

16. *Quod ante dedi.*] Metaphora à mulieribus, quae filios genuerunt. In epistola Hypsiphiles ad Jasonem:

Felix in numero quoque sum, prolemque gemellam,
Pignora Lucina bina favente dedi.

CIOFAN. *Ante fuit* Servii.

17. *Rebus idem, titulo differt, & epistola cui sit Non occultato nomine missa docet.*] Jam notavi initio Elegiae & lib. I. Tristium nullam aliam esse inter hos & illos libros differentiam, quam quod in illis amicorum, ad quos Elegiae mittuntur, nomina reticentur, in his vero contra. idque ostenditur lib. III. eorundem. lib. Eleg. IV. ubi ita est:

Vos quoque pectoribus nostris haeretis amici,
Dicere quos cupio nomine quemque suo.
Sed timor officium cautus compescit, & ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratique erat instar amoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.

CIOFAN.

18. *Missa docet.*] Barthius ex suis membranis; *missa refert.*

19. *Sed non prohibere potestis.*] *Sed nec* è scriptis multi. HEINS.

21. *Ortos exsule.*] Consule mea in Elegiam & lib. I. Trist. Scholia. CIOFAN.

24. *Carmina Brutus habet.*] *Scrinia* omnino rectius in Twisdeniano, Combiano, Boxhorniano, & Puteaneo à manu primà. quod in Pirckeimeriano sive Arondeliano Gronovius noster testatus jam est se invenisse Diatrib. Statiana cap. XLV. Omnino recte. Bruti enim, praeter librum de Virtute Ciceroni, Senecae, Plutarcho, aliis laudatum, etiam versus extabant, & quidem satis lascivi, ut ex Plinio lib. III. Epist. V. discimus. Auctor dialogi de claris Oratoribus: *Fecerunt Brutus & Caesar carmina non melius quam Cicero, sed felicius, quia illos fecisse pauci sciunt.* Atque huc forte respexit Statius IV. Silv. IX. 20. qui, *Bruti senis oscitationes* appellat. HEINS. *Crimina* Thuan. *carmina nostra leget*, vel *Brutus agit*, vel *habet* Leidens.

25. *Furiosus.*] Legitur etiam, *furiosis* hoc est, nominibus plenis furoris & irae. MERUL. *Compare* Servii. *furiosis confere* Sarrav.

26. *Arma tuli*] *Dedi* Barthii codex.

28. *E no-*

Adjuvat in bello pacatae ramus olivae:
  Proderit Auctorem Pacis habere nihil?
Cum foret Æneae cervix subjecta parenti,
  Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Æneaden: & non iter omne patebit?
  At patriae pater hic; ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
  Jactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
  Cum canit; exiguae quis stipis aera neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
  Unde tamen vivat vaticinator habet.
Ipsa movent animos Superorum numina nostros;
  Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego, pro sistro, Phrygiique foramine buxi,
  Gentis Iüleae nomina sancta fero,

Vati-

28. *E nostris.*] *In nostris* P. Dan. vid. ad IV. Trist. IV. 34.

31. *Adjuvat in bello pacatae ramus olivae, &c.*] Enthymema est, argumentum à minori: Ramus oleae, quod signum pacis est, adjuvat in bello praetendentem: multo igitur magis debet juvare, non signum, sed ipse autor pacis, eum qui praetendit ipsum, sive affert: id quod faciunt libri mei. Ordo autem verborum est, Ramus olivae adjuvat in bello, habentem & praetendentem scilicet: & nihil prosit alicui habere & praetendere, non ramum, sed ipsum autorem pacis? Non, ut Merula, nihil proderit ipsi autori, &c. MICYLL. *Baccatae* Barthii codex. & unus ex Heinsianis.

33. *Cum foret Æneae cervix subjecta parenti, Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.*] Vide quae notavi in librum XIV. & XV. Metamorph. CIOFAN. *Onerata parente* unus.

34. *Viam.*] *Locum* Moreti.

36. *Ipsius ille fuit.*] Quo referas illud *ipsius* non video: an ad Augustum? ut sit, Augustus fuit pater patriae, ille (Æneas) pater ipsius (Augusti.) In Francof. erat *unicus ille fuit.* forte, pro *unius ille fuit.* Hic, scilicet Augustus, est pater patriae, qui est, Æneades ille, quem fert meus hic liber, ille vero, Æneas, pater fuit non communis patriae, & omnium civium, sed junius Iulii, cui tamen iter patuit per ferrum & ignes. pessime vero, vel per summam negligentiam, vel ignorantiam Merula dicit: *ille Æneas fuit solum pater Anchisae.* cum Anchisen Æneae fuisse patrem, vel pueri sciant, nisi pro *Ascanio Anchisen* operae posuerunt. BURM.

37. *Ecquis.*] *Et quis* Regius P. Dan. & Bersm. *quodquis* Putean. *limite* idem. *jacturum Pharia* Bersm. Ms. *gestantem* prim. Ed.

39. *Cornu tibicen adunco.*] *Abunco* Argentinus; Puto, *obunco.* Met. lib. III. tamen *adunco tibia cornu*, Penthei fabula. de voce *obunco*, agimus ubertim ad Maronem XI. Æneid. 755. HEINS. Vid. & VI. Met. 516. & Nuc. 116.

40. *Cum canit.*] *Dum* scripti nonnulli, & prim. Edit.

41. *Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae, &c.*] Simpliciter expone. Vaticinator Dianae nomine exigit stipem sive pecuniam à consulentibus, sive iis, quibus vaticinia reddit. Et tamen scimus ipsam Dianam nihil tale imperare, hoc est, haudquaquam jubere, ut ille pecuniam ab hominibus auferat. Caeterum utrum Judaei per *vaticinatorem* intelligendi sint, quos Merula ipse ait, à Vespasiano tandem ejectos vaticinari coepisse, cum haec sub Augusto scripta sint, alii judicent. Dianae certe nomine, aut cujusquam gentilis dei, nemo Judaeorum, nisi qui à sua professione descivisset, quicquam vaticinaturus videtur fuisse. Sed Aricinum nemus etiam absque Judaeis, & jam olim vaticiniis celebre fuit, quemadmodum & Albunea, & sortes Praenestinae, & id genus alia. MICYLL. Vir doctus Tanaquillus Faber, lib. I. Ep. 67. pro *Dianae* reponit, *Cybeles.* audacter mehercules. cum nihil sit mutandum. In codicis Twisdenii margine haec glossa erat adscripta, *In Aricino nemore juxta Romam habuit Dianae templum. ibi erant vaticinatores.* nihil verius. quomodo & intelligendum esse locum jam vidit sagacissimus Gronovius Observat. libro IV. cap. 7. HEINS. *Tale deorum* Codex. P. Servii.

 43. *Sta-*

Vaticinor, moneoque; locum date sacra ferenti:
  Non mihi, sed magno poscitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel sensi Principis iram,
  A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigerae numen violasse fatentem
  Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
  Clamabat media se meruisse via.
Talia coelestes fieri praeconia gaudent;
  Ut, sua quid valeant numina, teste probent.
Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
  Cum bene peccati poenituisse vident.
Poenitet ô, (si quid miserorum creditur ulli)
  Poenitet, & facto torqueor ipse meo!
Cumque sit exsilium, magis est mihi culpa dolori:
  Estque pati poenas, quam meruisse, minus.

Ut

43. *Superorum numina.*] *Nomina* veteres nonnulli. Heins. *Carmina* duo libri. *monent* Putean. & Moreti.

46. *Nomina sancta.*] *Numina* Ed. prim. *sacra* Servii codex. & editi quidam. *magna* Putean. *feram* Argent.

47. *Moneoque.*] *Moveoque* P. Dan. *dare* Serv. & Berlm. & Excerpta Voss.

50. *Nolle putare coli.*] Sic legitur in lib. Vatican. & Maff. recte. Ciofan. *Nole putare* Edit. Gryph.

51. *Vidi ego linigerae.*] Aliqui scribunt, *Niligenae*, contra vetera & recentia exemplaria. Isis enim ortu non fuit Ægyptia, sed Argiva: unde lectio quoque falsa est lib. 1. de Arte:

Nec fuge Niligenae Memphitica sacra juvencae.

Isis autem *linigera*, vel à vestitu sacerdotum, vel à statuae suae amictu appellatur: *Niligena* appellari non potest. Fabric. *Linigerae* vera lectio, quiequid membranae inter se pugnant. Vide Notas ad Artem Amator. libro 1. ℣s. 79. Heins. Vid. & Barth. xxxvii. Ad. 10.

51. *Numen violasse.*] Saepius in hae Elegia *numen*, & *numina* occurrunt. quare dubito an non hic ex auctoritate Leid. Farnes. Francof. & Vossiani codicum legam, *templum violasse.* ut ita *templum violare Jovis* Ibide 313. & *templi violator.* ii. Pont. ii. 27. ubi vide. Amm. Marcel. xix. 1. *Hinc quasi in sacrilegos violati saeviens templi.* & passim. Burm.

52. *Sedere.*] *Jacere* Ms. Bersm. male. vid. ii. Am. xiii. 17.

53. *Alter, ob huic similem privatus lumine culpam.*] *Privatus limine* in nonnullis codicibus. sed nil mutandum. sic apud Juvenalem:

——— *ut quodcunque volet de corpore nostro*
Isis, & irato feriat mea lumina sistro.
Dummodo vel caecus teneam, quos abnego, nummos.

& apud Apulejum Isiacus ille Metam. vii. *At te inquit omniparens Dea Syria, & Venus, & Bellona, & Mater Idaea caecum reddant.* in Anthologia Graeca Lucilius:

——— *μὴ καταράση*
Τὴν Ἶσιν τύννῳ.

huc & Persius Satyra v. respexit, apud quem occurrit:

——— *cum sistro lusca sacerdos.*

Heins. *Ob hanc similem* Leidens. *lumine causam* Reg. Arg. & alius.

56. *Ut sua.*] Francius volebat, *& sua quid valeant numina teste probant.*

60. *Et facto.*] *Et fato* Ms. Bersm.

61. *Cumque sit exsilium magis est.*] Ita veteres constanter. Censeo nihilominus scribendum esse,

Quamque sit exilium, magis et mihi culpa dolori.

Nam τὸ *est* versu proximo rursus sequitur. ubi *poenas* cum Argentoratensi malo, quam *poenam*. Similis loquendi modus infra Eleg. iv.

Junctior Haemonia est Ponto, quam Roma sit Istro. Heins.

63. *Manifestior.*] *Mansuetior* Gottorp. sed frustra. *manifestus* deus est praesens & conspicuus, ut su-

Ut mihi Dî faveant, quibus eſt manifeſtior ipſe;
Poena poteſt demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne ſim, cum venerit, exſul:
Ne non peccârim, mors quoque non faciet.
Nil igitur mirum, ſi mens mihi tabida facta
De nive manantis more liqueſcit aquae.
Eſtur ut occultà vitiata teredine navis:
Æquorei ſcopulos ut cavat unda ſalis:
Roditur ut ſcabrà poſitum rubigine ferrum:
Conditus ut tineae carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quam vita, relinquent:
Quique dolet citius, quam dolor, ipſe cadet.
Hoc mihi ſi Superi, quorum ſumus omnia, credent;
Forſitan exiguà dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus iſto, duri, ſi precer, oris ero.

ſupra vocavit. vid. ad Val. Flac. I. 105. *quorum eſt* Francof. & Excerpta Voſſii. *utque dei faveant* Moteti.

66. *Ne non peccarim mors quoque non faciet.*] Verſus hic praeter rem eſt, & praeter Naſonianam elegantiam. Praecedens etiam nonnihil ſuſpectus. Heins. *Mors quoque nulla facis* Barthii codex. forte, *mors mea non faciet.* ſed, ut verum fatear, diſtichon ſuſpectum, & frigidum. in priore verſu *mors faciet vero* Leid.

67. *Non igitur mirum eſt, ſi mens mea tabida facta.*] *Si mens mihi* Junianus. tres alii, *Nil igitur mirum.* utrumque bene. Heins.

67. *Tabida facta.*] *Facto* Sarravii & alius. unde Heinſius, an *mihi fracto.* ut Eleg. ſeq. *Frangor.* verſ. 63. Mox, *denique manantis* Sarravii.

69. *Eſtur ut occultà vitiata putredine navis.*] Liber Patavinus, *vitiata teredine.* nam in mari tantum teredines ſentiuntur, nec aliam putant proprie teredinem dici, ut auctor eſt in XVI. Plin. Fabric. *Teredine navis* vera ſcriptura eſt, quam meliores membranae adſtruunt. perperam alii, *putredine.* Robertus Conſtantinus in Lexico voce Ὀζῦνα corrigit, *vitiata teredine naris.* inſulſe. Inter teredinem & tineam hoc intereſt, quod altera ſit marina, altera terreſtris. audi Plinium lib. XVI. cap 12. *Teredo* eadem quae *Termes.* Graecis *τερήδων.* Iſidorus Etymol. lib. XII. cap. 5. *laricem in maritimis navibus obnoxiam teredini tradunt.* plura habes apud eundem capite proxime ſequenti. verſu proximo lege cum caſtigatioribus ſcriptis, *Æquorei ſali*, non, *Æquoreos ſcopulos.* Heins. *Violata* Putean.

70. *Æquoreos ſcopulos ut cavat unda ſalis.*] In iiſdem lib. & Urſini aperte legitur, *Æquorei ſcopulos*, &c. Ciofan. Et ita Barthius.

75. *Relinquent.*] *Relinquet* Sarrav. *relinquant* duo. & ſeq. ℣ſ. *cadat. relinquunt* Junian.

77. *Hoc mihi ſi ſuperi, quorum ſumus omnia, credent.*] Cave reponas cum Tanaquillo Fabro lib. I. Ep. 67. *quorum ſunt omnia.* pro recepta enim ſcriptura & codices vetuſti, & ipſa ratio pugnant. Adeantur quae notamus ad librum V. Met. ℣ſ. 343. Heins. *Credant* plurimi. *credunt* octo.

78. *Forſitan exiguà dignus habebor ope.*] Hanc vocem *opem* vulgo exiſtimant pro divitiis ſemper capi. id longe ſecus eſſe vel ex hoc loco perſpicue cognoſcitur, & ex Eleg. IV. libro I. Triſt.

Dii tibi ſint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam praeſtent, diſſimilemque meae.

Itemque ex Cicerone libro de amicitia, ubi ita eſt: *Divitiae, ut utare: opes, ut colare. Sunt igitur opes, honores, auctoritates, favores, poteſtates, quae cum ex aliis rebus, tum ex divitiis naſcuntur.* Ciofan.

79. *Scythico ab arcu.*] *Ab hoſte* Polit. *Scythica ab arcto* Vatican.

80. *Si precor.*] *Si precer* meliores. Heins.

EPISTOLA II.

MAXIMO.

MAxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus;
Qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abstulit una dies;
Forsitan haec à quo mittatur epistola quaeras;
Quique loquar tecum, certior esse velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto
Durus, & aversa cetera mente legas.

Vi-

1. *Maximo.*] Fabius hic Maximus cum intima familiaritate Caesari Augusto fuerit conjunctus, non invenitur tamen, quod mireris, apud scriptores ullis functus honoribus. Ad hunc nostrum opinor referenda esse Quintiliani illa Institutionum Oratoriarum lib. VI. cap. 3. *In metalepsin quoque cadit ratio dictorum; ut Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quae amicis dabantur, exiguitatem, heminaria esse dixit.* De morte hujus Fabii Noster infra libro IV. & Plinius libro VII. cap. 45. praeter Tacitum. HEINS. Atqui Glandorpius consulem hunc Fabium facit A. V. C. DCCXCIII. ut & Lipsius fecit. sed hunc fuisse hujus Fabii patrem docet Masson. in vita Ovidii. ad A. V. C. DCCLXVII. in Servii codice erat, *ad Q. Maximum Fabium.* in Moreti, *Maxime Amico suo.*

1. *Mensuram.*] *Virtutem* ex excisis senio membranis scribebat Barthius. nec tamen persuadere poterit alicui, qui in Nasone legendo multus est. Ita Sappho Epist. XV. 33.

Nomen quod terras impleat omnes
Est mihi, mensuram nominis ipsa fero.

I. Fast. 603.

Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum est.

& quid quaeso est *virtus nominis?* aut quid, *implere virtutem nominis?* hoc puto potius glossam Monachalem olere, quam quod vulgo legitur. BURM.

6. *Quisque loquar.*] *Quique* nonnulli veterum, & mox, *Hei mihi*, pro *Heu* bene. HEINS. *Quisve* Junian. *quaeris* etiam superiori versu Jun. Leid. & plurimi alii.

7. *Hei mihi.*] Ursini liber *Ei* sine aspiratione. verè. sic & in veteri Tibulli libro, qui in Vaticana bibliotheca asservatur. deducitur enim ab ejulandi verbo, ut in meis in Metamorphosin observationibus annotavi. sic etiam in Virgilii libro ejusdem Bibliothecae litteris majusculis exarato, qui omnium hujus generis exemplarium unus antiquissimus est, eo loco XI. lib. Æneid.

——— *Ei mihi quantum*
Praesidium Ausonia, & quantum tu perdis Juli.

In quo libro locus ille ex II. Æneid. *Hei mihi qualis erat.* &c. desideratur; quamvis quidam ajunt transpositum esse paginarum numerum: ego tamen non parva adhibita diligentia, reperire non potui. Praeterea ita scribendum praecipit Grammaticorum princeps, Priscianus lib. VII. cujus haec sunt verba: *Ei quoque cum monosyllabum esse deberet, cum genitivus ejus sit dissyllabum, per diaeresin à Poëtis proferri invenitur differentiae causa; ne si monosyllabum sit, interjectio esse putetur. Virgilius in II. Æneidos:*

Ei mihi qualis erat quantum mutatus ab illo
Hectore!

Nil tamen mirum. Haec Priscianus. Quare quin *Ei* absque adspiratione scribendum sit, qui posthac ambigat, fore opinor neminem. In Terentii etiam libris, qui in eadem, quam modo dixi, Bibliotheca sunt, perpetuo est *ei*; ut impressum legi in Terentio Gabrielis Faërni. CIOFAN. In hac observatione quantum sibi placuerit Ciofanus, inde apparet, quod saepissime eamdem magno cum taedio legentis repetierit. vid. ad lib. I. Met. 523. & VIII. 491. & alibi.

8. *Aversa mente.*] Servii liber, *aversa fronte.* *adversa mente* multi.

9. *Viderit haec aliquis, tibi me scripsisse fateri Audebo, &c.*] Interrogative lego prius distichon, ut sit oratio dubitantis, utrum fateri velit, sive audeat, se ad Maximum de suis rebus ex professo, & nomine non celato scribere, an minus. ut poste-

Viderit haec si quis; tibi me scripsisse fateri
Audebo, & propriis ingemuisse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
Atque modum culpae notificare meae.
Qui, cum me poenâ dignum graviore fuisse
Confitear, possum vix graviora pati.
Hostibus in mediis, interque pericula versor:
Tamquam cum patriâ pax sit ademta mihi.
Qui, mortis saevo geminent ut vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

His

posterius distichon quasi per subjunctionem huic respondeat: videlicet, velle atque audere sese. Dubitare autem se fingit, propter Augustum potissime. Deinde etiam, ut attentionem paret, magnitudinem suae miseriae tantam esse innuendo, ut taceri ac dissimulari nullo modo possit. Micyll. Prius distichon Sarravianus, unus Mediceus & Boxhornianus non agnoscunt, posterius totidem alii. quatuor duos medios versus omittunt. Ex duobus distichis unum faciendum hoc modo,

Viderit: audebo tibi me scripsisse fateri.
Audebo propriis ingemuisse malis.

ita enim posterior versus in quibusdam scriptus occurrit, cum vulgati exhibeant, *Audebo & propriis.* Possit & legi,

Viderit hoc: siquidem tibi me scripsisse fateri
Audebo, & propriis ingemuisse malis.

Nam membranae nonnullae, *Viderit hoc si quid.* alter Medonianus, *viderit ô si quid.* Qua lectionum diversitate opinor factum, ut sciolus aliquis ansam arripuerit ex duobus versibus versus quatuor procudendi. Certe versus ultimus satis arguit indoctam manum. Quis enim credat Nasonem *notificandi*, aut, quod in aliis extat, *certificandi* verbo usum? praeterea plerique pro *modum culpae* agnoscunt, *modum poenae.* quae vox sequenti versu iteratur minus concinne. τὸ *Viderit* elegantissimum est. Propertius, lib. II. El. xv.

Viderit hoc, si quam jam peperisse pudet.

Noster epistola XII. 211.

Viderit ista Deus, qui nunc mea pectora versat.

Artis Amator. lib. III. 671.

Viderit utilitas: ego coepta fideliter edam.

lib. II. 371.

Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.

Remed. Amor. 249.

Viderit, Haemoniae si quis mala pabula terrae,
Et magicas artes posse nocere putat.

& ibidem, 601.

Nena terebatur miserae via. Viderit, inquit:
Et spectat zonam pallida facta suam.

Fastorum II. 782.

Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.

Trist. v. Eleg. II.

Viderit. ipse sacram quamvis invisus ad aram
Confugiam.

Lucanus lib. I. 636.

——— *conditor artis*
Viderit ista Tages.

Statius Theb. III.

Viderit hoc bello viridis manus.

Petronius cap. 87. *Viderit tamen, inquit: non ero tui similis.* Apulejus Metamorphoseon v. *Et tu quidem soror, videris. quam patienti vel potius servili (dicam enim quod sentio) haec perferas animo. Enimvero ego nequeo sustinere ulterius tam beatam fortunam collatam indigne.* inepte illic vulgo legitur, *collapsam indigne.* ipse Apulejus VII. Metam. *Exoculatam esse fortunam, quae semper suas opes ad malos & indignos conferat.* sed in Apuleji loco τὸ *videris* plena est oratio. abrupte id verbi nonnunquam ponitur, & quidem eleganter. Idem libro IX. *De isto quidem, mi herilis, tecum ipsa videris.* ita & Tertullianus frequenter. ut cap. II. Pallii. pari quoque modo Graeci, ut in Euangelio Matthaei, cap. XXVII. ℣. 4. Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. recte Vetus Interpres, *quid ad nos? tu videris.* & eodem capite ℣. 24. Ὑμεῖς ὄψεσθε. *vos videritis.* pari modo & Actorum XVIII. ℣. 15. Neque aliter Cicero, Seneca & optimus quisque ex aevi aurei scriptoribus. Loca plura adscripsi, ut suas Nasoni elegantias assererem. Heins.

12. *Atque modum poenae.*] Haec est veterum librorum scriptura. Ciofan.

15. *Versor.*] *Vertor* quinque. *nector* unus.

17. *Qui mortis.*] *Morti* Moreti liber. vid. ad Epist. XVIII. 200. *cui mortis saevae* Argent. *saevas* Regius. *saevae* duo alii.

18. *Spicula felle linunt.*] In cascis libris Barthius inve-

His eques instructus perterrita moenia lustrat,
More lupi clausas circuëuntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firmâ submovet arma serâ.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore laeti,
Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fine carent lacrimae, nisi cum stupor obstitit illis:
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quae posuit sensum saxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
Amittat vires ipsa Medusa suas.

Vi-

invenit, *sanguine tela linunt.* quod & Francof. & quinque alii habent. vid. lib. IV. VII. 36. *Madent* tres. *virent* unus Vossii. si praecedenti versu *Quis, morti saevas* legas: (nam *cui* est in Argent.) *virent* posset alicui placere, ut lib. II. Met. 777. *Pectora felle virent.* ita *virides colubros* dixit Horatius I. od. 17. & *virentem Hydram* Claudian. I. in Rufin. 292. eadem varietas II. Art. 520. hic tamen nihil muto. ita *litae felle sagittae* inf. lib. IV. IX. 83. BURM.

23. *Fixis veluti vallata.*] *Siccis* edit. Micyll. quod unde habeat, nescio, &, annon operarum sit vitium, dubito. *jactis* Argent. quod non displicebat olim Heinsio. ut VIII. Met. 389. *jaciuntque sine ordine tela.* sed *fixis* hic est, quae jacta sedent & manent in tectis, & ita speciem valli referunt. male etiam *velata* Sarravii & quatuor alii: in Leid. erat, *fixas sagittas*, Voss. Excer. *tecta rigent urbis.* Epist. XVI. 362.

Figitur in jusso nostra sagitta loco.

& II. Trist. VII. 17.

Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro.

BURM.

25. *Nec fronde nec arbore tecti.*] *Laeti* non invenuste unus Vaticanus. HEINS. *Tectam* duo.

30. *Et similis morti corpora torpor habet.*] Liber Maffei & Ursini, *pectora.* CIOFAN. Ita & Barthii & Heinsii codices plerique vid. ad Epist XII. 170.

32. *Quae posuit sensum saxea facta malis.*] *Mali* Puteaneorum & Moreti exemplar. vere. Trist. IV. Eleg. VI. 22.

Mensque mali sensum nostra recentis habet.

Pont. IV. Eleg. ult. 50.

—— tantummodo vita relicta est,
Praebeat ut sensum materiamque mali.

ita libri veteres. HEINS. Ita & Douza pater.

33. *Clamantia.*] In Gryphii editione est, *clementia*; sine dubio errore operarum, expressit tamen, ut solet Barth. Vincentius, qui numquam fere à Gryphiana editione recedit, & tamen has, ut raras & utiles editiones animose comparare solent, earum verum pretium ignorantes. in Sarraviano Fragmento itidem *elementia* erat. *lugentia* prim. Edit. & tres scripti. Franeius volebat, *lacrymantia.* BURM.

35. *Qui non admittor.*] *Admittar* sequentia requirunt. atque ita Sarravianus. HEINS.

38. *Amittet vires ipsa Medusa suas.*] Vulgata, *protinus ipsa suas.* Sed illam repetitionem habent manuscripta. FABRIC In iisdem libris legitur, *ipsa Medusa suas.* Hujusmodi repetitionibus usus est Elegia II. lib. III. Amor.

Invida vestis eras, quae tam bona crura tegebas,
Quoque magis spectes, invida vestis eras.

Ibidem:

Sed jam pompa venit, linguis animisque favete;
Tempus adest plausus, aurea pompa venit.

Et

Vivimus, ut fenfu numquam careamus amaro:
  Et gravior longâ fit mea poena morâ.
Sic inconfumtum Tityi semperque renafcens
  Non perit, ut poffit faepe perire, jecur.
At puto, cum requies, medicinaque publica curae
  Somnus adeft, folitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia cafus:
  Et vigilant fenfus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare fagittas:
  Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut, ubi decipior melioris imagine fomni,
  Adfpicio patriae tecta relicta meae.
Et modo vobiscum, quos fum veneratus, amici,
  Et modo cum carâ conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta eft brevis & non vera voluptas,
  Pejor ab admonitu fit ftatus ifte boni.
Sive dies igitur caput hoc miferabile cernit,
  Sive pruinofi Noctis aguntur equi;
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
  Ignibus admotis ut nova cera folet.

Saepe

Et lib. I. Elegia IX.

Militat omnis amans, & habet fua caftra Cupido,
Attice credo mihi, militat omnis amans.

Et lib. III. Elegia V.

Ilia pone metus, tibi regia noftra patebit,
Teque colent amnes, Ilia pone metus.

Et lib. IV. Faft.

Qui bibit inde furit: procul hinc difcedite, queis eft
Cura bonae mentis, qui bibit inde furit.

CIOFAN. Ita & Mss. Heinfii & Barthii.

39. *Amaro.*] *Iniquo* Politian. ut faepe hae voces commutatae.

40. *Sit mea poena.*] *Fit* idem Sarravianus aliique nonnulli. & paullo ante, *Amittat* pro *Amittet* Politiani Excerpta & unus Vaticanus. HEINS. *Ut gravior fit* Leidenf.

41. *Renafcens.*] *Recrefcens* Putean.

44. *Solitis.*] *Noftri* Ms. Berfm.

46. *Et vigilant fenfus.*] *Et vigilant cafus* Argentorat.

48. *Captivas in fera vincla manus.*] *Ad fera vincla* fcripti maxima ex parte. HEINS. Ita & Berfmanni Mss.

49. *Ubi decipior.*] *Aut ego deceptus* Moreti. *ego decipior* Regius & Servii.

50. *Tecta relicta.*] *Regna beata* unus. an dictum ut apud Virg. I. Ecl. 70.

Poft aliquot mea regna videns mirabor ariftas.

vid. Rader. ad Martial. XII. 57. fed vid. IV. Trift. VIII. 10. BURM.

53. *Sic ubi percepta eft brevis & non vera voluptas.*] Numeros Nafonianos hic non agnofco. à Patavino verbum fubftantivum aberat. Forte,

Sic ubi jam percepta brevis nec vera voluptas:

Mox, *ftatus ifto*, non *ille* fcripti meliores. & poftea, *pruinofi equi*, non *pruinofae noctis*. etfi in Amoribus dixerit Nofter,

Longa pruinofa frigora nocte pati.

HEINS. *Concepta eft* duo codices & Barthii membranae, quam lectionem ille probat. *percipere gaudia* dixit inf. II. ex Pont. I. 60. in Regio etiam, *haec ubi percepta*, ut Epift. XIX. 65. *brevis eft haec & non vera voluptas.* BURM.

54. *Boni.*] *Bono* Regius. & *ipfo* aut, *ille* quidam fcripti & editi.

56. *Pruinofae noctis.*] Sic Ovidius ipfe in Phaenomenis, ex quo opere haec tria carmina citat Lactantius:

Tot numero, talique Deus fimulacra figura
Impofuit coelo: perque atras fparfa tenebras
Clara pruinofae juffit dare lumina nocti.

Et

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem;
 Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cum subit, Augusti quae sit clementia; credo
 Mollia naufragiis litora posse dari.
Cum video quam sint mea fata tenacia, frangor;
 Spesque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam sperove precorve,
 Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
 Gratia quod salvo vestra pudore queat.
Suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
 Difficilis caussae mite patrocinium.
Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente.
 Lenia pro miserâ fac modo verba fugâ.
Nescit enim Caesar, quamvis Deus omnia norit,
 Ultimus hîc quâ sit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen;
 Haec est coelesti pectore cura minor.
Nec vacat, in quâ sint positi regione Tomitae,
 Quaerere, finitimo vix loca nota Getae.

Aut

Et Eleg. xix. lib. ii. Amor.

Longa pruinosa frigora nocte pati.

Vocat autem *pruinosam noctem*, quod in ea pruina cadat. Vide quae dixi lib. vii. Metamorphoseos. CIOFAN. *Pruinosi* omnes fere scripti.

57. *Sic mea perpetuis liquescunt pectora curis.*] Nemo, quod sciam, vidit versum claudicare, ut testantur, quotquot sunt impressi codices. Legendum vero hoc distichum è Patavino,

Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut nova cera liquet.

Nam qui in postremo *solet* scripsit pro *liquet*, putavit primam in verbi *liquescunt* esse productam. FABRIC. Recte emendat & legit Fabricius, vir doctissimus ex eo, quo usus est, Patavino libro, *Liquefiunt*. CIOFAN. *Liquefiunt pectora curis.* Hoc Fabricius restituit, cum in plerisque scriptis editisque, *liquescunt* legeretur. tres nostri, *liquantur*, non male. & tum pro *liquet* versu proximo, cum plurimis membranis *solet* reponatur. *liquantur* Twisdenianus. in Fastis iv. 152. *mella liquata* habes. HEINS.

60. *Contegat.*] *Comprimat* Excerpta Vossii. *neu mea* etiam P. Servii.

64. *Spesque levis.*] *Brevis* Leidensis. quod, nisi praecessisset *brevis voluptas*, placeret, quia melius *magno timori* opponitur, ut apud Horat. ii. Od. 15.

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum.

tum, quia *brevis spes*, recte *longae*, ut passim occurrit, etiam opponitur. ut idem Horatius i. Od. 4.

Vitae summa brevis, spem nos vetat inchoare longam.

& i. Od. 11.

——— spatio brevi,
Spem longam reseces.

ubi praestat legere, *spatio brevis*. BURM.

66. *Quam male mutato posse carere loco.*] Videtur scribendum, *male mutando*. hoc est qui mutetur cum alio loco quantumvis malo. nempe, quod postea est dicturus,

Nec petite ut bene sit, sed uti male tutius.

sic lib. ii. Eleg. ii.

Sit tua mutando gratia blanda loco.

Pont. iv. Eleg. xiv. ex antiquis libris,

Nulla mihi cura est, terrâ nisi muter ut istâ.

ubi nos plura. vide & Gronovium Observat. lib. iii. cap. i. sic Elegia de Nuce, *solem mutare* non *vitare*, quod est in multis veterum. Quare frustra sunt, qui hoc loco scribendum contendunt,

Quam male me tuto posse carere loco. HEINS.

Fabrum respicit, qui lib. i. Ep. 67. ita corrigebat.

69. *Suscipe Romanae.*] Josephus Scaliger cum superiore hanc Elegiam jungebat. D. HEINS. In vulgatis codicibus novae hoc Elegiae exordium est.

Aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres,
 Cultaque Oresteae Taurica terra Deae.
Quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Ister,
 Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
 Roma; nec Ausonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis, plenaeque pharetrae;
 Quamque libet longis cursibus aptus equus:
Quodque sitim didicere diu tolerare famemque;
 Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me misisset in istam,
 Si satis haec illi nota fuisset, humum.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
 Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
 Nil opus est ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
 Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
 Pene etiam merito parcior ira meo.

Di

est. Nos vetustissimorum exemplarium auctoritatem sumus secuti. Heins. Et Barthius continuat.

72. *Pro misera.*] *Pro missa* duo libri, unde *jussa* Heinsius, ut Noster alibi etiam loquitur, ut I. Trist. III. 50. IV. X. 90. *post miseram fugam* Servii.

73. *Norit.*] *Novit* quinque libri cum prima editione.

77. *Non vacat.*] *Nec* scripti. Heins.

81. *Quaeque aliae.*] *Quidque* Putean. & tres alii. *quoque* minor Gryph.

83. *Maxima pars hominum.*] Scribe, *horum*, vel *harum*, videlicet gentium. lib. II. El. I. 45.

Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt.

Ubi *hominum* in nonnullis etiam libris. proximo versu Polit. Argent. & duo alii *timent.* recte, si *curant* pro *curat* reponas. Heins.

86. *Quamque libet longis.*] In manuscripto, *Quamlibet & longis*, si legitur', *Qualibet*, magis Ovidianum est. Fabricius. *Quamque libet* prisca exemplaria, quod mutari non debuit. Heins. Vid. ad Eleg. in Drus. 50. *eques* Ms. Bersman. *actus* Leid.

89. *Ira viri mitis.*] In nonnullis, *Dei mitis.* Nauger.

89. *Misisset in istam, Si satis haec.*] Alterutrum redundat, aut τὸ *istam*, aut τὸ *haec.* quae duo nisi barbare non possunt conjungi. pro *humus* aliquando reponebam, *humum.* in istam humum, per antiptosin tamen dici putabat Chistiannus Daumius. Nunc parum abest, quin refingendum censeam, *non me misisset in Istrum.* infra lib. III. Eleg. IV.

Nec mea verba legit, qui sum submotus ad Istrum.

Trist. lib. II.

Solus ad egressum missus septemplicis Istri.

atque ita passim. Praeter flumen Istrum in hoc tractu etiam Ἴστρος oppidum. quod *Istrus* Latinis. Plinio *Istropolis.* Arriani Periplus Ἰστρίαν vocat. quo spectat numinus argenteus apud me cum inscriptione ΙΣΤΡΙΗΩΝ. fuit autem Milesiorum colonia, ut & Tomi & Borysthenes. quod ex Plinio & Stephano Byzantio discimus. pro *viri mitis* cum sex septemve nostris, *Dei mitis* reponendum. quod Naugerius in suis quoque invenerat. Deum passim Augustum appellat. Heins. Vid. ad X. Met. 105.

92. *Vitam cui dedit ipse, capi.*] *Premi* Polit. Thuan. & duo alii. ut Trist. lib. V.

Terreor hoste meum pene premente latus.

Heins. *Cui dabit* Sarrav.

93. *Ut poterat,*] *At poterat* scripti quidam & prim. Edit. *ut poterit* Jun. *at potuit* Moreti. *me prodere* Patav.

94. *Ullis.*] *Saevis* Putean. mox, *repperit* Regius.

96. *Nec minus.*] *Et minus* quidam editi.

98. *Poene*

Dì faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Caesare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum;
Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
Judice pro lacrimis ora resolve meis.
Non petito ut bene sit, sed uti male tutius; utque
Exsilium saevo distet ab hoste meum.
Quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
Non adimat stricto squalidus ense Getes.
Denique, si moriar, subeant pacatius arvum
Ossa, nec à Scythicà nostra premantur humo.
Nec male compositos (ut scilicet exsule dignum)
Bistonii cineres ungula pulset equi
Et ne, si superest aliquid post funera sensûs,
Terreat hìc manes Sarmatis umbra meos.
Caesaris haec animum poterant audita movere,
Maxime; movissent si tamen ante tuum.

Vox,

98. *Poene etiam merito parcior ira meo.*] *Parcior ipse* Putcaneus & duo alii. forte,

Poena etiam merito parcior ipsa meo.

Burm.

99. *Quorum mitissimus ille est.*] In manuscriptis, item in Aldino, *quorum justissimus ipse est*; quod cur mutatum sit, non assequor. Fabric. *Quorum mitissimus ille est*, est in uno Vatic. & Ursini libro, recte. ut idem Fabricius notavit. Ciofan. Nescio qua editione usus sit Ciofanus, in qua notae Fabricii habentur, certe in Bersmannianis contrarium, ac Ciofanus dicit, repperi. an peccarunt operae in Ciofani editione, ut saepe deprehendi? & *justissimus ipse est* omnes fere scripti. sed *mitissimus ille est* praetulimus, quod codex Servii & plurimi editi habent. hae vero voces passim in his libris commutantur. ut II. Trist. 27. & alibi. *quorum illustrissimus* Bersm. Var. Lect. Burm.

101. *Utque diu sub eo, sic sit sub Caesare terra.*] Alii, *Roma.* sed neutrum bene. certe *terrae* praecedenti versu jam occurrebat. Quatuor,

Utque diu sub eo sit publica sarcina mundi.

quinque, *sit publica sarcina terrae.* quod in Erfurtano etiam invenerat Zinzerlingus II. Prom. 4. unus, *sit publica sarcina curae.* Moreti liber pro diversa lectione, *sit publica sarcina rerum.* Sarravianus admodum mendose, *Utque diu sub eo, sic sit publicae saro terrae.* Combianus, *Utque diu sub eis.* alius, *sub eo est.* Locus mirifice turbatus. nam versu proximo pro *eat* plurimi etiam veteres, *eant.* Timide dico, dico tamen, videri reponendum,

Utque diu subsint huic publica pondera rerum.

videtur enim vox una aut altera excidisse. paulo ante pro, *justissimus ipse est.* priscae editiones & scripti satis multi cum Argentoratensi, *mitissimus.* quomodo *Deum mitem* paulo ante appellarat. Heins.

103. *At tu tam placido.*] Mallem,

At tu tam placido, quamquam nos laesimus illum,
Iudice &c.

nam *sentire* potius in malam partem, pro gravem, crudelem experiri, sumitur. vid. ad Epist. XII. 17. Burm.

105. *Non petis, ut bene sit.*] In libri sui margine notarat Scaliger, *Neve pete ut bene sit.* Eruditissimus juvenis Jacobus Roverius, *Non petimus bene sit, sed uti male tutius.* D. Heins. *Mage* legendum puto, ut sit pleonasmus: nisi *male* sit idem quod parum. Bersman. *Non peto quod* Putean. Unus Vaticanus, *Non petit.* lege, *non petito ut bene sit*, vel, *non petito bene sit.* Scaliger, *neve pete ut bene sit.* etiam non male. Vir Politissimus Christianus Daumius,

Non petito ut bene sit, sed uti mage tutius.

Quod ex scriptis Bersmannianis in ora codicis sui annotavit. Heins. Forte, *non peto* (vel *pete*) *quo bene sit, sed uti mihi tutius. quo* pro *ut* centies apud Nasonem. *non petet.* Ms. Bersm.

108. *Ge-*

Vox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quae solet esse reis:
Adsuetâque tibi doctae dulcedine linguae
Æquandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
Quique suis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox:
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vincit semper, victis ut parcere posset;
Clausit & aeternâ civica bella serâ.
Multa metu poenae. poenâ qui pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Ut propior patriae sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui; quem festa solebat
Inter convivas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenaeon ad ignes;
Et cecini fausto carmina digna toro.

Cu-

108. *Getes.*] *Geta* Ms. Bersm. & Moreti.

109. *Subeam pacatius arvum.*] Malim, *subeant* cum uno Hafniensi, ut ad *ossa* referatur. Heins.

113. *Aliquis post funera sensus.*] *Aliquid sensus* cum Argentoratensi & uno Vaticano. sic lib. II. Eleg. II.

Si quid habet sensus umbra diserta.

Lucan. lib. VIII.

Da veniam, si quid sensus post fata relictum est.

Idem lib. III.

Aut nihil est sensus animis a morte relictis.
Aut mors ipsa nihil.

Heins. Vid. ad I. Fast. 484.

114. *Terreat ut manes.*] *Et manes* plerique veteres. duo, *Terruerit.* totidem, *Terreat hic.* quod sequor. Heins.

116. *Maxime; movissent.*] *Movissent animum si &c.* Putean.

118. *Trepidis.*] *Miseris* unus.

119. *Tibi.*] *Diu* Servii.

121. *Non tibi Theromedon.*] Alii legunt, *Therodamas*: quem nonnulli Numidiae, aliqui Scythiae regem fuisse scribunt, notae immanitatis. Hominum enim cruore leones pavit, ut equos suos Diomedes in Thracia, canes in Ponto Mithridates. Atreum autem *crudum*, quasi cruentum nominat, quia Thyestem fratrem fugavit, & fratrem alterum Chrysippum suffocavit, uxorem in mare praecipitavit, & fratri filios vorandos apposuit: cantata multis Tragicis scelera. Fabricius. *Therodamon* mallet Schottus lib. II. Observat. cap. 32. *Theremedon* Leidens. & duo alii. *crudusve* tres.

124. *Quique dolet.*] *Cuique dolet* Ger. Maurisius Histor. Dominorum de Romano pag. 14. *esse nocens* unus Heins.

125. *Qui vincit semper, victis ut parcere posset.*] *Vicit* & *possit* Sarrav. & tres alii. Heins. Sed *vincit* melioris est ominis, quasi pergat vincere semper Caesar. & ita citat Gerard. Maurisius.

126. *Sera.*] *Manu* Ms. Bersm.

127. *Multa metu poenae, poena qui pauca coërcet.*] Aliam lectionem annotat Merula, sed, ut arbitror, repetitu indignam. Fabricius. Illa est, *multa metu prohibet*, ut quidam scripti veterum & editi. *cohibet*, etiam Barthii membranae, Francof. & alii. & *chohibet* multi Heinsio inspecti. *& qui multa metu, poena qui pauca coërcet* Junianus & duo alii. Maurisius, *multa mihi cohibet, qui poena parva coërcet.* Burm.

128. *Et jecit.*] *Et facit* editiones quaedam,

130. *Patriae.*] *Vitae* Leidens.

133. *Ille ego, qui dixi vestros Hymeneon.*] Magis Poëticum, *Ille ego qui duxi*, ut in Patavino, quasi diceret, adduxi voto & gratulationibus. Carmen nuptiale ad Fabium Maximum, cujus hîc meminit; alterum item carmen de ejusdem obitu, cujus infra libro quarto, temporum injuria interciderunt: ut & aliud de obitu patris Messalini, de quo hujus libri Elegia octava. Fabric. *Dixi* priscae editiones cum multis manu exaratis. quod explo-

Cujus te solitum memini laudare libellos,
  Exceptis, domino qui nocuere suo.
Cui tua nonnumquam miranti scripta legebas.
  Ille ego, de vestrâ cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab aevo
  Est inter comites Marcia censa suas.
Inque suis habuit matertera Caesaris ante:
  Quarum judicio siqua probata, proba est.
Ipsa suâ melior famâ, laudantibus istis,
  Claudia divinâ non eguisset ope.
Nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos.
  Proxima pars vitae transilienda meae.
Sed de me ut sileam, conjux mea sarcina vestra est.
  Non potes hanc salvâ dissimulare fide,
Confugit haec ad vos: vestras amplectitur aras.
  Jure venit cultos ad sibi quisque Deos.

Flens-

plodit Fabricius. non ego. sic *canere Hymenaeon.* Met. XII.

Ecce canunt Hymenaeon, & ignibus atria fumant.

Statius Genethliaco Lucani:

Et vestros Hymenaeon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.

Claudianus libro II. Rapt. Proserp. de Jove:

——— *nimbis Hymenaeon hiulcis*
Intonat.

ita scribendum esse illic jam monui. ubi plura ad rem. cave enim credas ab Hymenaeo tonuisse. Terent. Adelph. *Tibicina & Hymenaeum qui cantent.* ubi Donatus, *sic accipe hymenaeum in nuptiis, quemadmodum θρῆνον in funere, vel in sacris hymnum.* HEINS. Firmat Heinsii correctionem Francofurtensis codex, qui habet, *cecini*, quae est expositio, τοῦ *dixi.* quamvis *duxi* ita explicari posset, ut Poeta id fecisse dicatur, quod cecinit. ut saepe solent loqui scriptores. male autem Merulam *ignes* explicare, taedas, quae nubentibus praeferebantur, puto, cum *aras* intelligendas, ad quas sponsus & sponsa sacrificabant & comprecabantur, egregie docuerit decus olim nostrum Janus Broukhusius ad Tibul II. II. I. & simul stultitiam Crispini, qui *ignes* amores, secutus Bersmannum, explicabat, ostendit. pentameter ita erat in Juniano:

Et cecini medio scripta canenda toro.
fausto carmina dicta toro Argent. BURM.

139. *Et primo.*] *Ut primo* Argent. non male.

140. *Inter comites Martia censa suas.*] Martia haec, non Catonis, ut hîc Merula tradit, sed Maximi uxor fuit, ejus, ad quem hic scribit Poëta. id quod ex primo Taciti apparet, ubi ita legitur: *Quippe rumor incesserat, paucos ante menses Augustum electis consciis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam: multas illinc utrinque lacrymas, & signa charitatis. spemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiae aperuisse, illam Liviae, C. Nanum id Caesari. Neque multo post, extincto Maximo (dubium an quaesita morte) auditos in funere ejus Martiae gemitus, semet incusantis, quod causa exitii marito fuisset.* Quod autem eadem filia fuerit Martii Philippi, vitrici Augusti, ex sexto Fastorum patet, ubi dicit:

Sic ego, sic Clio: chari monumenta Philippi
  Aspicis, unde trahit Martia casta genus.

Nam Martius Philippus aedem Herculis Musarum extruxit, de qua eodem loco Ovidius mentionem facit, & Suetonius in Augusto. MICYLL. Vide Masson. vitam Ovidii ad A. V. C. DCCXXXI. & DCCLXVII.

140. *Est censa.*] Hoc pro *censuis* explicuerunt Lipsius ad Tacit. I. Annal. cap. 5. Menag. in Amaen. Jur. cap. 39. sed verum hujus verbi usum ostenderunt Gronovius lib. II. obs. 3. & in addendis. & Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. III. cap. 2. not. 3. BURM.

141. *Ante.*] *Illam* Basil.

143. *Laudantibus.*] *Testantibus* Patav. *illis* Leidens.

146. *Proxima.*] *Ultima* duo.

148. *Non potes.*] *Nec potes* duo. *hoc* Moreti.

149. Ve-

Flensque rogat, precibus lenito Caesare vestris,
Busta sui fiant ut propiora viri.

149. *Vestrasque amplectitur aras.*] Vide quae dixi Eleg. v. lib. iv. Trist. Ciofan. *Vestras complectitur* Ms. Bersm. & tres.

150. *Jure venis cultos.*] Unus Vatican. *notes.* nihil mutandum puto: & tamen notandum censui. Ciofan. Versus, nisi fallor, spurius, & quem pro Ovidiano vix admiserim. Heins. Cogitabam aliquando,

pura venit cultos ad sibi saepe Deos.

ut *pura* dicatur, quia aberat vir. debebant enim, ut notum est, *pure & caste Deos adire.* sed potius legendum puto,

Jure venis cultos ad sibi saepe Deos.

ad sibi quippe Deos olim conjecerat Heinsius. Francius magis temere, *Turaque fert cultos ad sibi rite Deos.* Burm.

151. *Lenito.*] *Mollito* duo. *principe* unus. mox Francius pro *busta* malebat, *Justa suo fiant ut propiora viro.*

Epistola III.

RUFINO.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem;
Qui miser est, ulli si suus esse potest.
Reddita confusae nuper solatia menti
Auxilium nostris spemque tulere malis.
Utque Machaoniis Paeantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente jacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitu coepi fortior esse tuo.
Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
Ut solet infuso vena redire mero.

Non

Abest tota haec epistola à Sarraviano codice. Argentoratensis post proximam epistolam collocabat. Heins.

2. *Ulli.*] *Ullus* Vatican.

3. *Menti.*] *Mentis* Moreti.

4. *Spemque tulere malis.*] Liber Urs. & Maff. *dedere.* Ciofan. Ita tredecim libri.

5. *Utque Machaoniis Paeantius artibus heros &c.*] *Machaoniae artes* propriè hoc loco accipiendae pro iis, quibus Machaon, Æsculapii filius, Philoctetem curavit. Sequitur enim Ovidius eorum opinionem, qui Philoctetem hydrae morsu saucium ac laborantem, eoque à Graecis in Lemno relictum, postea, monitu oraculi revocatum, & ad Trojam reversum, à Machaone curatum dicunt. Cujus rei & Orpheus meminit, is qui de lapillis scripsit. ille enim ostritae gemmae remedio vulnus Philoctetae sanatum tradit, his versibus:

Νῦν δὲ καὶ ὀστρείτην οἴνῳ λίθον ἐντρίψαντας,
Ἄκρητον, κέλομαι πίνειν, ὀδυνήφατον εἶδος.
Αὐτοκασιγνήτην πολιῆς, καὶ ὁμώνυμ' ἐχίδνης.
Ἡ ῥά ποτ' εἰνατῇ λώβην ἀρθμιον ἔθηκας
Ῥίμφα Φιλοκτήταο, Μαχαονίῃς ὑπὸ τέχνῃς.
Οὐ μὲν πῶς κείνην Ποιάντιος ἔλπετο θυμῷ
Νοῦσον ὑπεκφεύξεσθαι ἀταρτηρήν, ποθέων περ;
Ἀλλ' ὅγ' ἀλεξικάκοιο μαθὼν παρὰ πατρὸς ἀρωγὴν
Ἄξαι, ὅ τις κε πύθοιτο, βαλὼν ἐπὶ φάρμακα μηρῷ
Σῶσεν ἐπὶ Τρώεσσιν Ἀλεξάνδροιο φονῆα.

Calaber autem lib. 9. curatum Philoctetem dicit non à Machaone, sed à fratre ejus Podalirio. Contra Sophocles neque ab hoc, neque ab illo, sed à patre Æsculapio. Reliquam Philoctetae fabulam vide Iliad. 2. & apud Hyginum. Micyll.

8. *Admonitu.*] *A monito* Putean

10. *Ut solet infuso vena redire mero.*] Vide, an magis de *vena*, cujus pulsu medici valetudinem hominis explorant, intelligendum sit. Nam syn-

Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
  Ut mea ſint dictis pectora ſana tuis.
Ut multum noſtrae demas de gurgite curae;
  Non minus exhauſto, quod ſuperabit, erit.
Tempore ducetur longo fortaſſe cicatrix.
  Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non eſt in medico ſemper, relevetur ut aeger.
  Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
  Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Adferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas;
  Sanabit nullâ vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
  Nec formidatis auxiliatur aquis.

Cura

copi collapſis, aut alioqui deficientibus, vinum, ac ſimiles alii liquores infuſi, vitalem ſpiritum ac pulſum venae reſuſcitant. Et huc etiam pertinet, quod paulo ante dixit, *Ego deficiens jam ad tua verba ſic revixi, &c.* MICYLL. *Affuſo* Twiſdenius. quod praeſtat. vide quae notamus ad Artis lib. I. yſ. 650. in Epicedio Druſi,

Aridaque affuſa gutture tinxit aqua.

alludunt huc & duo alii codices, in quibus, *effuſo mero.* pro *vena* nonnulli, *flamma*, vel *vita.* Forte, *Veſta.* pro igni. Silius libro VI.

Procedit renovata focis & paupere Veſta
Lumina praetendens.

ut apud Maronem lib. IV. Georg.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Veſtam.

HEINS. Vulgatam lectionem, quae mihi bona atque adeo optima eſt, illuſtrandam habeo. ſi enim illam intellexiſſent librarii, non ita libris variatum fuiſſet. *vena* pulſus eſt venae, ut & mille locis. *redit* autem iſta, cum motum ſuum, poſtquam conciderat, recipit. cum *redit & motus & mens* ut Celſus lib. III. 27. locutus eſt. Vinum in iſto caſu adhibitum docebit Seneca Ep. 95. *Antiqui Medici neſciebant dare cibum ſaepius, & vino fulcire venas cadentes.* de Benef. III. 9. *Quid aſſediſſe aegro, & cum valetudo ejus ac ſalus momentis conſtaret, excepiſſe idonea cibo tempora, & cadentes venas vino refeciſſe.* Huc quoque faciunt vel maxime ipſius verba Pont. Epiſt. I. lib. III. *Cumque ego deficiam, &c. ad medicum ſpecto venis fugientibus aeger.* quin & illud *infuſo* huic loco videtur unice aptum. Proprie effertur, ubi agimus de vaſe. ut Horatius I. Sat. III. 56. *Sincerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit.* Cicer. I. Tuſc. Quaeſt. *utrum capacitatem aliquam in animo putamus eſſe, quo tamquam in aliquod vas ea, quae meminimus, infundamus.* deinde translatione, ſi qua eſt, levi de eo, qui pro vaſe eſt. cui potum ſc. aut impingas nolenti, aut ſumere per ſe nequeunti invergas. ſic idem Philip. II. *Hic nuper ſororis filio infudit venenum, non dedit.* Virgil. Georg. III. *Profuit inſerto latices infundere cornu Laeneos.* ſimili ſententia Horat. Epod. V. *Majus parabo, majus infundam tibi Faſtidienti poculum.* AUCTOR ELECTOR. ETON. Vindicaveram jam ante has notas viſas, iisdem Senecae & noſtri locis τὸ *venas.* quae expunxi, ne plagii ſuſpicionem incurrerem. facit huc quoque locus ex Ep. VI. 36.

Nec ſpes haec vena deficiente cadit.

vita redire Barthii & alii codices *ſurgere vena* Moreti. *venam* autem apud Noſtrum & alios pro arteria debere ſumi, docuerunt Jac. Nicolaus Loenſis lib. IV. Miſcel. Epiph. 22. & Meibomius ad Caſſiodori Formulam Archiatr. 66. BURM.

11. *Non tamen.*] *Nec tamen* ſcripti & editi quidam. *fiducia vires* etiam Junian.

13. *Ut multum demas noſtro de pectore curae.*] Argent. & quinque alii, *noſtrae de gurgite curae.* eleganter & vere, & ſi quid video. ſic *gurges vitiorum* Ciceroni. HEINS. Similis eſt locus V. Triſt. II. 20. *quam ſuperabit* Argent.

18. *Docta.*] *Medica* Ms. Berſm.

19. *E molli ſanguis pulmone remiſſus.*] Non tantum ex vulnere, ſed ex morbo quoque. Id enim participium, *Remiſſus*, innuere videtur: quod idem fere, quod rejectus atque evomitus ſignificat. Sanguinis autem rejectionem, ſive ſputum, pro periculoſo habitum fuiſſe, ex Celſi verbis etiam apparet, lib. II. cap. 7. ubi inquit: *Neque inter initia terreri convenit, ſi protinus ſputum miſtum eſt ex ruſo quodam & ſanguine, dummodo ſtatim edatur.* Et rurſum: *In pulmonis morbo ſi ſputum primis diebus non fuit, deinde à ſeptimo coepit, & ultra*

ſepti-

Cura quoque interdum nullâ medicabilis arte;
Aut, ut sit, longâ est extenuanda morâ.
Cum bene firmarunt animum praecepta jacentem,
Sumtaque sunt nobis pectoris arma tui;
Rursus amor patriae, ratione valentior omni,
Quod tua texuerunt scripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, sive hoc muliebre vocari;
Confiteor misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio quâ natale solum dulcedine captos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Quid melius Româ? Scythico quid frigore pejus?
Huc tamen ex illâ barbarus urbe fugit.

Cum

septimum mansit, periculosum est. Quantoque mistos & inter se deductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus est, quam sincerum il edi, sive rufum est, sive cruentum, &c. Micyll. *Revulsus* sex. *repulsus* unus. *revulse* alius.

20. *Limite.*] *Tramite* Pricaeus ad Apul. Met. non video caussam. Heins.

21. *Sacras.*] *Siccas* Leid. *Podalirius* duo libri.

22. *Cordis.*] *Mentis* duo.

23. *Nodosam.*] Exemplo Horatii, qui lib. 1. Epist. 1. 31. *nodosam chiragram* dixit. nodi autem sunt articuli, unde *articularis morbus* dicta Podagra: ceterum Mercurialis lib. 1. var. lect. 2. citat, *Solvere nodosam nescit medicina podagram.* Burm.

24. *Nec formidatis.*] *Formidandis* Moreti & quatuor alii. recte autem hydrophobiam ex canis rabidi morsu, unde rabies & certa mors sequitur, intelligit Merula & Bersmannus ex Mercuriali lib. 1. var. 2. qui morbum hunc olim incognitum nuper demum Ovidii aetate apparuisse, neque adhuc ejus medicinam inventam fuisse, docet. Burm.

25. *Nulla est medicabilis arte.*] Unus Vatic. *non est medicabilis.* Ciofan. *Reparabilis* Barberin. *medicabitur arte* Arg.

26. *Aut si sit, longa est attenuanda mora.*] Liber Ursini, *Aut ut sit*, & reliqua. Ciofan. *Aut ut sit* plerique veteres, & *extenuanda* pro *attenuanda.* Heins. Francof. *aut ubi sit*: quod verum puto: cura vel sollicitudo mentis non est arte medicabilis, aut ubi incipit fieri sanabilis, non subito tolli potest, sed longa mora extenuanda est. Burm.

27. *Firmarunt.*] *Firmarint* Politian. & sex alii. *formarunt* Leid. & mox iidem, *sumptaque sint. formarunt* prim. Edit.

30. *Quod tua fecerunt scripta retexit opus.*] *Texerunt* Patav & unus Hafniensis. Scribe, *texuerunt.* & vide quae noto initio Remedii Amoris. Heins. Et ita Barthius jam correxerat.

31. *Sive pium vis hoc, seu vis muliebre vocari.*] *Sive hoc muliebre* plerique. nonnulli etiam, *Sive pium jus hoc.* Heins.

34. *Fumum de patriis posse videre focis.*] Locus ex Odysseae primo, ℣. 56. transsumptus. Versus Homeri sunt:

Αἰεὶ δὲ μαλακοῖσι καὶ αἱμυλίοισι λόγοισι
Θέλγει, ὅπως Ἰθάκης ἐπιλήσεται. αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται.

Micyll.

35. *Dulcedine cunctos Ducit.*] Rectius duo Vaticani, *dulcedine captos.* Met. lib. 1.

Arte nova vocisque Deum dulcedine captum.

Met. xi. 171.

——— *quarum dulcedine captus*
Pana jubet Tmolus cithara submittere cannas.

Juvenalis de Statio:

——— *tanta dulcedine captos*
Allicit ille animos.

Heins. Bersmannus notat alios habere, *nectit.* alios *detinet, immemores.*

37. *Scythico quid frigore pejus.*] *Littore pejus* codex Scaligeri, & duo alii. rectius etiam hoc. Heins. Nescio quare *frigore* minus displiceat, cum toties de eo in his libris queratur. vid. ad iv. Trist. 1. 45. deinde, *urbe venit.* Francof. & quinque alii, quod non sequor. *fugit* enim studium & celeritatem, qua patriam, relicta Roma, revisat, exprimit. Burm.

39. *Sim*

Cum bene ſit clauſae caveâ Pandione natae;
Nititur in ſilvas illa redire ſuas.
Adſuetos tauri ſaltus, adſueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exſilii morſus è pectore noſtro
Fomentis ſperas cedere poſſe tuis.
Efflce, vos ipſi ne tam mihi ſitis amandi,
Talibus ut levius ſit caruiſſe malum.
At puto, quâ fueram genitus, tellure carenti,
In tamen humano contigit eſſe loco.
Orbis in extremi jaceo deſertus arenis:
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
Non ſalices ripâ, robora monte virent.
Neve fretum terrâ laudes magis; aequora ſemper
Ventorum rabie, ſolibus orba, tument.

Quo-

39. *Sint clauſae cavea Pandiene natae.*] In Aldina editione legitur, *Cum bene ſit clauſa cavea Pandiene nata; Nititur in ſylvas illa redire ſuas.* Videlicet ut de ſola Philomela intelligatur. haec enim in ſylvis nidificare ſolet, cum hirundo ſub tectis & aedificiis urbium plerunque pullos ſuos educet. Sed quid ſi legas, *Cum bene ſit clauſae cavea Pandione natae*: ut ſit ſenſus: Quantumvis bene eſt luſciniae caveâ incluſae, nititur tamen exire in ſylvas ſuas: *Bene eſſe*, pro bene ac commode vivere, poſito. Caeterum Pauſaniae locus, qui hic à Merula citatur, quoniam paſſim corruptus, ac verbis perperam tranſlatis habetur, placuit eadem illa verba Graece hic ſubjicere, ne quid ſtudioſus hac quoque in parte deſideret. Sunt autem libro primo ſive Atticorum cap. 5. haec: Καὶ δὴ καὶ Πανδίων ἐβασίλευσεν, ὁ τοῦ Ἐριχθονίου, καὶ ὁ Κέκροπος τοῦ δευτέρου· τοῦτον Μητιονίδαι τῆς ἀρχῆς ἐξελαύνουσι· καί οἱ φυγόντι ἐς Μέγαρα (θυγατέρα γὰρ εἶχε Πύλα τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Μεγάροις) συνεκπίπτουσιν οἱ παῖδες. καὶ Πανδίονα μὲν αὐτοῦ λέγει) νοσήσαντα ἀποθανεῖν, καί οἱ πρὸς θαλάσσῃ μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ Μεγαρίδι ἐν Ἀθήνας, αἰθυίας καλουμένῳ σκοπέλῳ. οἱ δὲ παῖδες κατιᾶσί γε ἐκ τῶν Μεγάρων, ἐκβαλόντες Μητιονίδας· καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὢν ἔσχε. θυγατέρας δὲ οὐ σὺν Ἀγαθῷ δαίμονι ἐθρέψατο ὁ Πανδίων, οὐδὲ οἱ τιμωροὶ παῖδες ἀπ' αὐτῶν ἐλείφθησαν. καί τοι δυνάμεώς γε ἕνεκα πρὸς τὸν Θρᾷκα τὸ κῆδος ἐποιήσατο· ἀλλ' οὐδείς πόρος ἐστὶν ἀνθρώπῳ παρελθεῖν τὸ καθῆκον ἐκ τοῦ θεοῦ λέγουσιν ὡς Τηρεὺς συνοικῶν Πρόκνῃ, Φιλομήλαν ᾔσχυνεν, οὐ κατὰ νόμον δράσας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ σῶμα ἔτι λωβησάμενος τῇ παιδὶ, ἠνάγκασεν εἰς ἀνάγκην δίκης τὰς γυναῖκας. MICYLL.

Aldinum, *Cum bene ſit clauſa cavea Pandione nata*: unde divinat Micyllus legendum eſſe, *Cum bene ſit, clauſae cavea, Pandione natae.* Sed vulgata lectio ſequentibus magis convenit. Senſus eſt, Quamvis commode vivant in cavea hoſpita luſciniae, tamen libertatem ſilvarum quaevis magis expetit. FABRIC. *Sint* plerique veteres. *ſit* Argentinus, Farneſianus: & unus Vaticanus. optime. nec hanc Micylli conjecturam Fabricius improbare debuit. duo ex noſtris cum Aldina editione, *cum bene ſit clauſa Pandione nata*. verum proxime. HEINS. De illa formula *bene eſt*, vid. ad Perron. cap. 34. & 65. & ſupr. IV. Faſt. 399. v. Triſt. XII. 41.

40. *Nititur in ſilvas quaeque redire ſuas.*] *Illa redire* Argent. & decem alii. probe. niſi pro *quaeque* mavis reponi, *usque*. HEINS. *Ad ſilvam quaeque redire ſuam* Polit.

43. *A pectore noſtro.*] *E pectore* cum melioribus. pro *cedere* verſu proximo unus Vaticanus, *vellere*, pro *pellere*. & tum *Te*, pro *Tu* ſit ſcribendum. HEINS. *Ex pectore* Micyll. Gryph. Berſm. & alii.

44. *Fomentis.*] *Fomitibus* Francof. de quo cogitandum.

45. *Effice.*] *Efficite vos* Baſ. *Efficite hoc*, *ipſi* Vatican. mox, *caruiſſe malis* unus.

49. *Extremi*] *Extremis* fere omnes. *humano ſole* unus in praecedenti verſu. quae eadem varietas Ɏſ. 78.

49. *Jaceo deſertus.*] *Projectus* Francof. ut ſaepe in his & Triſtium libris.

51. *Non dulces educat uvas.*] *Herbas* Argent. & multi.

Quocumque adſpicias, campi cultore carentes,
Vaſtaque, quae nemo vindicet, arva jacent.
Hoſtis adeſt dextrâ laevaque à parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſas,
Altera Sarmaticâ ſpicula miſſa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti caſum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutilî,
Non uſi reditûs conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus;
Pene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patriâ Cynicus procul eſſe Sinopeus:
Legit enim ſedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Perſica contudit armis,
Argolicâ primam ſenſit in urbe fugam.
Pulſus Ariſtides patriâ Lacedaemona fugit:
Inter quas dubium, quae prior eſſet, erat.

Cae-

multi alii. Heins. Ego *uvas* retineo, eisque melius epitheton *dulces*, quam herbis convenire puto. vid. & infr. Epiſt. vii. 13. & iii. Triſt. x. 71. Burm.

54. *Tument.*] *Rigent* duo libri.

59. *Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſagittas.*] Manuſcripta, neſcio quam bene, *ſenſura ſacriſſas.* Eſt autem *ſacriſſa*, haſta perlonga, ut Livius de bello Macedonico. Ovid. xii. Met. 466.

Qui clypeo, gladioque, Macedoniaque ſariſſa.

Thraces ſariſſis uſos eſſe non legi. Fabric. In altero Vatic. *pharetras:* in altero, *ſariſſas.* vulgata autem lectio reperitur in Urſini libro, quae correcta atque emendata eſt. Ciofan.

60. *Spicula miſſa manu.*] Lege ex quattuor iis libris, *miſſa.* Ciofan.

61. *Veterum nobis exempla virorum.*] Scribe, *veterum reorum*, vel invitis membranis, & Notas adi ad Faſt. lib. v. vſ. 621. Heins.

62. *Caſum.*] *Caſus* Ms. Berſman.

63 *Et grave magnanimi.*] *I grave* malim, appoſita repetitione, ſi quid video. Heins.

63. *Rutuli magnanimi &c.*] *Rutuli* vulgo legunt, quaſi hujus nominis ſit *Rutulus*, aut *Rutulius.* Ego autem *Rutili* legendum puto, per ſyncopen ſcilicet, aut apocopen, à nominativo *Rutilius.* Ita enim & apud Valerium, & Ciceronem, & Livium legitur, libro ſeptuageſimo. & apud Tacitum item, qui de eodem meminit libro tertio. Sunt praeterea & qui gemino *ll* ſcribant, *Rutilli:* quod ipſorum judicio relinquo. Tametſi non ignorem, ſyllabam eam alias corripi, alias produci ſolere: perinde & illam, quae prima ejusdem nominis eſt, ut libro ſexto Faſtorum: *Hanc tibi, quo properas, memorant dixiſſe, Rutili. Luce mea Marſo conſul ab hoſte cades.* Et apud Martialem libro quinto: *Famae Rutilium ſuae relinquas*, & caetera. quod metrum Phalaecium eſt. Micyll. In iisdem, *Rutulli* per duplex *ll.* Ciofan.

65. *Et hoſtica terra.*] Multi libri, *& hoſpita.* forte ſcripſerit, *non Pontus, inhoſpita tellus*, per appoſitionem, & ut alludat ad cognomen, *Axeni.* Burm.

67. *Sinopeus.*] *Remotus* Excerpt. Voſſ.

70. *Primam ſenſit in urbe fugam.*] Cum *ſentire* in malam partem fere capiat Noſter, ut modo verſ. 39. & alibi dictum, non capio quid ſit, *ſentire primam fugam*, niſi ex initio exilii grandem jam calamitatem experiri. atqui contrarium vult auctor noſter, non fuiſſe admodum grave exilium, quia ſtatim urbem Argos, conceſſit, quae vix Athenis concedebat. quare legendum,

Argolica num quam ſenſit in urbe fugam?

an ſe exſulem eſſe ſenſit Argis? vel, *dic, quam.* ſi vulgata retinenda, legenda eſt per interrogationem, *Argolica an primam?* Burm.

74. *Theſ-*

Caede puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
  Thessaliamque adiit, hospes Achillis, humum.
Exul ab Haemoniâ Pirenida cessit ad undam,
  Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
  Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus;
  Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
  Exsulibus tellus ultima Tybur erat?
Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus aevis
  Tam procul à patriâ est, horridiorve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
  Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coïre
  Vulnera; praeceptis posse coïre tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores;
  Neu juver admotâ perditus aeger ope.

Nec

74. *Thessalicamque.*] *Thessaliamque* quatuor libri. vid. I. Fastor. 478.

75. *Ad undam.*] *Ad urbem* Vatican.

76. *Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.*] Opinor Nasonem scripsisse, *Colchas aquas.* ut jam monui Trist. lib. V. Eleg. VII. nam unus Medic. & prima editio,

Quo duce Colchiacas Argo cucurrit aquas.

HEINS.

80. *Grata.*] *Sacra* Putean.

85. *Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos Exsulibus tellus ultima Tibur erat?*] Lib. VI. Fastorum:

Exsilio mutant urbem. Tiburque recedunt,
Exsilium quodam tempore Tibur erat.

CSOFAN.

83. *Persequar.*] *Prosequar* Servii & Barberin. & Bersmanni.

83. *Nulli datus omnibus aevis.*] Rottendorphianus, *omnibus ex his.* quod placet. *omnibus illis* Arondelianus. HEINS. Nihil muta.ita Noster II. Met. 649.

—— —— non jam mortalis, & aevis
Omnibus ut maneas.

BURM.

86. *Qui facit ex dictis non ita multa tuis.*] Quae tua sapientia non consequitur ita multa ut velles. non enim ea potest dolorem tollere. *ex dictis*, ex rationibus adductis. MERUL. Hoc est, quae tuis dictis non ita multum efficit, in dolore meo tollendo. MICYLL. *Quae facis* unus Vatic. at Argentinus, *Qui facit.* quomodo Tanaquillus Faber lib. II. Ep. 67. conjicit. Ego olim legebam, *Si facio.* HEINS. Sed alibi vulnus est, quod manus poscit: nam quis ferre potest, *non ita multa tuis*, & *posse coïre tuis.* legendum, ni fallor, *Quae facit ex dictis non ita multa suis.* AUCTOR. ELECT. ETON. *Suis* est in Moreti libro pro var. lect. sed vellem vir doctus sententiam suae emendationis nobis explanasset, quae deberet esse, tua sapientia, quae ea, quae dicit, non facit. atqui haec esset intempestiva exprobratio, nec conveniret sequentibus. quare *qui* retinendum, & legendum forte,

Qui capit ex dictis non ita multa tuis.

id est qui vim consolationis tuae, & argumentorum, quae adhibes, non potest prae dolore capere. vel,

Qui capit ex dictis commoda nulla tuis.

nam *commoda multa* in Barberin. erat. *dicta* sunt proprie sapientum, quae mox, *praecepta* vocat. vid. III. Tr. III. 62. BURM.

87. *Si possent.*] *Possint* meliores. HEINS.

89. *Ne me frustra sanare laberes.*] *Servare* scripti. & paulo ante pro *praeceptis posse coïre tuis*, unus Harmensis, *fomentis.* quomodo paulo ante vs. 44. HEINS. *Servare velitis* Polit. & Vatican.

90. *Nec juvet admota perditus aeger ope.*] Alias, *juver* legitur, passiva voce, ut sit sensus: Nec aeger ipse perditus, sive desperatus, juver ope & cura tua admota. quae lectio melior ac planior est. Meminit Rutilii hujus & Seneca lib. VI. de Beneficiis. 37. MICYLL. Alter Vaticanus, *pretinus aeger ope.*

Nec loquor haec, quia ſit major prudentia nobis;
Sed ſim quam medico notior ipſe mihi.
Ut tamen hoc ita ſit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

ope. CIOFAN. An, *proditus*, ut ſaepe pro *perditus?* *neu* etiam ab Heinſii manu eſt. *nec valet* Ms. Berſman.

91. *Nec loquor haec quia ſit maior prudentia nobis, Sed ſim quam medico, notior ipſe tibi.*] Aldinum rectius, *ſed ſum, quam medico notior ipſe mihi*, cum quo ſunt manuſcripta. FABRIC. Lib. Urſini, *quin ſit major prudentia nobis, Sed ſum quam medico, notior ipſe mihi.* Vatic. etiam, *mihi*, non *tibi*, habent. Maffeianus etiam. CIOFAN. *Sed ſim* priſcae editiones. HEINS.

91. *Prudentia.*] *Sapientia* Putean.

94 *Conſuluitque boni.*] *Conſuluitque boni* plerique veteres. Argent. & alii nonnulli, *conſiliumque dedit* vel *tulit*. duo, *conſiliumque boni*. praeterea verſu praecedenti quidam, *ut tamen haec ita ſint*. non, *hoc ita ſit*. ſcribe,

Ut tamen haec ita ſint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

HEINS. Eandem video & apud Berſmannum conjecturam: ſed vereor, ut ita defungi liceat. Nec ſane mihi ſit credibile Naſonem aurium adeo faſtidium contempſiſſe, at illa verſuum initia continuare potuerit,

Nec loquor haec (ſeu *hoc*) *quia ſit.* —
Sed ſim quam — — —
Ut tamen haec ita ſint —

At illum ſi credimus dediſſe, *ut tamen hoc ſedeat*, ſic inficetiarum abſolvemus, & ortum gloſſematis τοῦ *ita ſit*, a rariore verbi *ſedeat* uſu agnoſcemus AUCTOR ELECTOR. ETON. Barthius conjiciebat, *conſuluitque bene*; quia frigidum credebat poſtquam grande munus appellavit; poſtea dicere ſe boni conſulere.

EPISTOLA IV.

UXORI.

JAm mihi deterior canis adſpergitur aetas;
Jamque meos vultus ruga ſenilis arat:
Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuere, placent.
Nec, ſi me ſubito videas, agnoſcere poſſis:
Ætatis facta eſt tanta ruina meae.
Confiteor facere haec annos: ſed & altera cauſſa eſt,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos ſi quis mala digerat annos,
(Crede mihi,) Pylio Neſtore major ero.

Cer-

3. *Quaſſo.*] *Quaſſae* Servii liber. *nam vigor* Junian.

4. *Nec juveni luſus qui placuere, juvant.*] *Qui placuere placent* concinnius Thuaneus unus. HEINS. *Nec juvenum* Leidenſ.

5 *Nec ſi me ſubito cognoſcere.*] E manuſcripto, *Nec me ſi ſubito videas, agnoſcere poſſis.* FABRIC. In iisdem libris, *agnoſcere.* probo. Eleg. ult. hujus libri.

Vix igitur poſſis viſos agnoſcere vultus.

CIOFAN. *Agnoſcere* & Barthii codex habet.

6. *Ætatis.*] *Ætati* malim. HEINS Sic & corrigebat Heinſius Epiſt. XII. 32. *Illa fuit menti prima ruina meae.*

8. *Continuusque labor.*] Liber Urſini, *dolor*, CIOFAN.

9. *Mala digerit annos.*] *Per multos annos* Moreti. *omputat* unus. *duxerit annos* duo. quod non ſper-

Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quae numquam vacuo solita est cessare novali,
Fructibus adsiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus, ibit equus.
Firma sit illa licet, solvetur in aequore navis,
Quae numquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa malorum,
Ante meum tempus cogit & esse senem.
Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adspice, in has partes quod venerit Æsone natus,
Quam laudem à serâ posteritate ferat.

At

spernendum. *ducere* enim verbum Arithmeticae & ratiocinio proprium esse docuit Gronovius II. Observ. 10. nihil tamen temere mutem. vid. ad XII. Met. 21. BURM.

10. *Pylio.*] *Fido* Ms. Bersm. memor hujus epitheti librarius erat ex lib. XIII. Met. 63.

12. *Opus.*] *Onus* quatuor libri. male. *opus* passim de agricultura dici notum est. *humus* sex & excerpta Vossii.

14. *Fructibus assiduis.*] Et hîc, *Frugibus* cum Twisdenio & altero Thuaneo. Vide Notas Fast. lib. I. ℣. 677. HEINS.

15. *Occidet, ad Circi si quis certamina semper. &c.*] Locus Taciti, qui hic à Merula citatur, de Trojae ludo, qui aliquando in Circo à pueris nobilibus celebratus fuerit, libro undecimo habetur his verbis: *Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Trojae inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praesagii acceptus est, &c.* Haec ille. Sed hic non de hoc solum ludo, sed in genere de omnibus equestribus certaminibus, quae in Circo fieri solebant, intelligendum. MICYLL.

17. *Firma sit illa licet, solvetur in aequore navis.*] Melior lectio est in utroque Vatican. *ipsa.* CIOFAN. Heinsius ad lib. II. Amor. VI. 14. citat, *firma tenaxque licet.* sed decepit memoria virum illustrem, nec *tenacem* navem eleganter dici puto. *in aequore puppis* Vatican.

18. *Quae nunquam liquidis sicca carebit aquis.*] Supervacaneum erat, hoc loco verbum ullum adjicere, exponendi causa, cum sensus per se planus & expeditus sit, nisi Merula praeter rem sese torqueret, nescio quae subaudiendo atque supplendo. Est autem ordo verborum: Navis illa, quantumvis firma, solvetur in aequore, quae nunquam carebit aquis, sicca ipsa, sive in sicco existens. MICYLL.

19. *Series immensa laborum.*] *Malorum* Sarrav. Argent. Scaligeri, & duo alii. in Tristibus, IV. 38.

Si tanti series sit tibi nota mali.

HEINS.

20. *Ante meum tempus cogor & esse senex.*] In veteribus, omnibus, *cogit & esse senem*, multo rectius, si superius carmen cum sequenti conjungendum putes. CIOFAN. Ita & Barthius ex suis.

23. *Quia veneris.*] *Quod venerit* meliores. proximo versu τὸ *à* Sarrav. Polit. aliique omittunt. HEINS. *Qui venerit* Regius.

25. *Leviorque minorque.*] *Minorque est* omnes fere scripti. sed *leviorque minorque* fere idem notant. quare mallem, *breviorque minorque*, & tempore brevior, & curis & molestiis minor. ita supra *levis* & *brevis* commutari vidimus Eleg. II. 64. & III. Trist. VI. 27. & alibi. BURM.

28. *Thessaliae.*] *Thessalicae* Vatican. unus. *Thessalico* alius. unde Heinsius, *Thessalio*, ut Eleg. praeced. ℣. 74.

30. *Terra timet.*] In antiquis, *tremit.* quod verbum majorem efficaciam habere videtur. FABR.

31. *Junctior.*] Distichon nescio an genuinae notae. HEINS. Nescio cur movendum, si legatur,

Junctior Haemonia est Ponto, quam Roma sinistro.

junctior pro vicinior, eleganter & Latine. Ita Eleg. de Nuce ℣. 1. *Nux ego juncta viae.* Cicer. X. ad Att. 12. *nam & juncti sunt & diligentes*, ut recte Graevius. v. Gronov. ad Liv. XXII. 20. & ad Stat. VI. 25. *sinister* & *laevus Pontus* passim in his & Tristium libris. BURM.

33. *Ille*

At labor illius nostro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
Qui vix Thessaliae fine timendus erat.
Caesaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
Solis ad occasus utraque terra tremit.
Junctior Haemonia est Ponto, quam Roma sinistro,
Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites, primos telluris Achivae:
At nostram cuncti destituere fugam.
Nos fragili vastum ligno sulcavimus aequor:
Quae tulit Æsoniden, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat: nec Agenore natus
Quas sequerer, docuit, quas fugeremque vias.

Illum

33. *Ille habuit comites primos telluris Achivos.*] Catullus:

Cum lecti juvenes, Argivae robora pubis.

Quo loco Muretus meus, florem heroum cum Jasone navigasse ex Theocrito ait. Ennius:

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Caesae cecidissent abiegnae ad terram trabes:
Neve inde navis inchoandae exordium
Cepisset, quae nunc nominatur nomine
Argo. qua lecti Argivi delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliae per dolum.
Nam numquam hera errans mea domo efferret pedem.

Citat Priscianus de versibus Comicis. Ciofan.

34. *At nostram cuncti deseruere fugam.*] Libri veteres, *destituere*. Ciofan. *Destituere* vetustiores. Heins.

34. *Nostram fugam.*] Me in exsilium euntem. Ciofan.

36. *Firma carina.*] In nonnullis, *sacra carina fuit*. Nauger. Ita & multi ex nostris, & Bersmanni. quod repetitum ex Eleg. praeced. ℣. 76. *Quae solet Æsoni densa carina fuit* Sarrav. *Qua subit Æsonides Argo carina fuit* Argent. *tuta carina* Voss. priori versu *fragili cymba* Putean.

37. *Nec Amyntore natus.*] In quibusdam, *nec Agenore natus*; & recte, ut Phineus scilicet intelligatur; qui cum vates esset, omnia Argonautas, quae illis agenda essent, docuit. fuit autem Phineus, Apollonio Rhodio & Val. Flacco authoribus, Agenoris filius, quamvis alii (ut Apollonii interpres ait) ex Phoenice Agenoris filio & Cassiopia genitos dicant, Cilicem, Phinea & Doriclum. Nauger. Sunt qui legant, *Nec Agenore natus*, quae lectio non placet. Alii legunt, *Nec Apolline natus*, ut ad Mopsum referas divinandi peritum, Apollinis & Himantis filium, ut Theodontius docet, amicitiâ Jasoni fidâ conjunctum, ut scribit Lact. Gram. dicente Statio lib. Theb. 3. *Nec me ventura locuto Saepius in dubiis auditus Iasone Mopsus.* Unde hic etiam Ovidius non immerito scribit Jasonem habuisse, à quo doceretur, quas vias sequeretur aut fugeret. Fuit autem Mopsus cum Jasone ad rapiendum vellus aureum; de quo ita scribit Valer. Flac. in Argonaut.

Hinc vates, Phoebique fides non vana parentis,
Mopsus, puniceo cui circumfusa cothurno.
Palla imos ferit alba pedes, vittataque frontem
Cassis, & in summo laurus Peneia cono.

Sunt etiam qui legant, *Nec Himantide natus:* & ad eundem Mopsum referunt, ut sit patronymicum à matre deductum Himante, ut diximus. quae lectio non displicet. Aliqui potius legunt, *Nec Amyntore* natus: & ad Phoenicem referunt, Achillis praeceptorem & comitem, filium Amyntoris, ut docet Homerus Iliad. lib. 9. & nos plura diximus in enarratione ejus versus in primo de Arte amandi, *Flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix.* ut poëta dicat, se non habuisse in itinere tales comites, quales habuere Jason & Achilles. quod non placet, quia Poëta mala sua cum malis Jasonis confert, non cum malis Achillis. Merul. Varia hujus loci lectio est: sed ex omnibus iis, quas recenset Merula, optima atque verissima ea est, quam ipse in primis rejicit, nempe ut legamus,

Nec mihi Tiphys erat rector, nec Agenore natus
Quas fugerem docuit, quas sequererque vias.

Intelligit enim Phineum Poeta, qui Jasoni viam, quam sequeretur, indicavit, & quo pacto petras Cya-

Illum tutata est cum Pallade regia Juno:
  Defendêre meum numina nulla caput.
Illum furtivae juvere Cupidinis artes;
  Quas à me vellem non didicisset Amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
  Perstiterit laesi si gravis ira Dei.
Durius est igitur nostrum, fidissima conjux,
  Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem discedens Urbe reliqui,
  Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, Dî faciant, talem te cernere possim,
  Caraque mutatis oscula ferre genis;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis;
  Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores;
  Sperato numquam colloquioque frui:

Ta-

Cyaneas transiret, ostendit. Vocat autem Phineum Agenoridem etiam Apollonius, ut cum ait:

Ἐνθάδ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.

Et rursum:

Εἰ δὴ ἐγὼν ὁ πρὶν ποτ' ἐπίκλυτος ἀνδράσι Φινεὺς
Ὄλβῳ μαντοσύνῃ τε. πατὴρ δέ μ' ἐγείνατ' Ἀγήνωρ.

Et Argonautica, quae Orphei titulo circumferuntur, his versibus:

Αὐτὰρ ἔπειτα Φινῆος Ἀγηνορίδαο λιπόντες
Αὖλιν, ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θαλάσσης ἐξικόμεσθα.

Apud Flaccum autem ipse loquens de se, ait:

Non ego nunc, magno quod cretus Agenore Phineus,
Aut memorem, mea quod vates insedit Apollo
Pectora, &c.

Neque adeo obscura erat historia Phinei, ut tanta dubitatione opus esset, quippe quae Graece quidem ab Apollonio lib. I. apud Latinos autem à Valerio Flac. lib. 4. copiose tractatur. MICYLL. Quis iste sit ipse explicat Ovidius VIII. Met.

Et cretus Amyntore Phoenix.

Naugerius legit, *nec Agenore natus*, ut intelligatur Phineus, è sententia Apollonii & Flácci. Merula scribit, alios legere, *nec Apolline natus*, ut intelligatur Mopsus. in Ms. idem nescio quam aliam fingit lectionem in tanta diversitate, ad magis eruditos rejicit sententiam. Naugerii lectionem Micyllus comprobat. FABRICIUS Lib. Urs. *nec Agenore.* utrumque ex fabula, sive historia comprobatur. CIOFAN. *Agenore* Sarrav. Argent. Scaliger, & multi alii. ut de Phineo intelligatur. recte. quod Naugerius & Micyllus jam viderunt. hinc apud Val. Flaccum libro IV.

——— *magno pregnatus Agenore Phineus.*

& Apollonius Rhodius libro Argonauticon, II.

Ἔνθαδ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.

ubi monet Scholiastes, Phineum à nonnullis Phoenicis filium, Agenoris nepotem haberi. qua in sententia fuerint Hesiodus, Asclepiades, Antimachus, Pherecydes, qui Phoenicis & Cassiopaeae filium faciunt. Hellanicum tamen Phineo patrem Agenora adsignasse. De monitis a Phineo datis, quomodo instituendum Argonautis esset iter, deque columba viam monstrante copiose egerunt idem cum Valerio Flacco Apollonius. HEINS.

38. *Quas sequerer.*] *Quas fugerem docuit, quas sequererve vias* Ms. Bersm. & Regius, & Servii, & alii.

39. *Cum Pallade regia.*] *Casta cum Pallade* Putean.

41. *Artes.*] *Arcus* Argent. & duo alii.

42. *Non didicisset amans.*] *Amor* Sarrav. Argent. & tres alii. *Amoris praeceptorem* se passim Noster appellat. HEINS.

43. *In arvis.*] *In oris* Moreti, &, *si tamen ira* Regius.

46. *Natus opus.*] Melius in manuscripto, *Quod subiit Æsone natus onus.* FABRIC.

50. *Caraque.*] *Paucaque*, vel *raraque* Arg. *coraque* Sarrav. latet aliquid.

50. *Oscula ferre comis.*] *Genis* praestat cum uno Hafniensi & tribus Vaticanis. superiori versu pro *talem te* quidam, *te talem.* Censeo scribendum,

O

Turaque Caesaribus cum conjuge Caesare dignâ,
Dîs veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
Quam primum roseo provocet ore diem!

O ego, Di faciant, vel talem cernere possim. Heins. Mallem, *O modo, di faciant, talem te cernere possem!* licet jam anum factam & malis nostris senescentem: Barthii codex, *ergo di faciant.* Burm.

56. *Debita ferre manu.*] Proprium in hac re verbum esse *ferre* notat Herald. ad Arnob. lib. vii. pag. 268.

57. *Lenito Caesare*] *Principe* scripti. proximo versu pro *provocet* duo veteres, *provehat.* Forte. *provehas axe.* ut in Amoribus,

Flava pruinosum quae vehis axe diem. Heins.

Epistola V.

MAXIMO.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
Ut sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exsilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
Ut capiant vitium, nî moveantur, aquae.
Et mihi, si quis erat, ducendi carminis usus
Deficit; estque minor factus inerte situ.
Haec quoque, quae legitis, (si quid mihi, Maxime, credis,)
Scribimus invitâ vixque coacta manu.
Non libet in tales animum contendere curas;
Nec venit ad duros Musa vocata Getas.

Ut

2. *Ut sua verba legas.*] *Scripta* multi codices. vid. Zinzerl. Diatrib. priore pag. 190.

3. *Requirere nostrum*] Forte scripserit, *ingenium desiste requirere priscum.* Barth. xxxix. 10. *desistas quaerere nostrum.* & ita sex codices. *desiste inquirere* Regius & Putean.

6. *Capiant.*] *Capiant vitio* Sarrav.

7. *Sic mihi.*] Veteres, *Et mihi.* Heins.

7. *Dictandi carminis.*] In aliis, *discenti.* in veteribus vero, *dicendi*, idque rectius puto. Ciof. *dictandi* marg. Gryph. quod probat Bersmann. sed *ducendi* optimi scripti & editi. vid. ad v. Trist. xii 63.

10 *Vixque coacta.*] Libri manuscripti; *vixque movente manu.* Fabric. Iidem libri, *vixque movente manu.* libentius sequor. Ciofan. *Vixque coacta* meliores omnes cum primis editionibus. Gottorphianus, *rogata.* unus Vossianus, *notata.* Puto,

Scribimus invitâ vix properata manu.

vel, *perarata.* Heins. Barthius etiam, *vixque movente* ex suis profert, quod & Francofurtensis exhibet. neque puto temere repudiandum; est enim positum, pro vix se movente. vid. Gronov. ii. Obs 7. Burm.

11. *Animum contendere*] *Divertere* Petri Servii codex. Forte, *animo devertere.* de quo Met. viii. nil tamen temere mutandum. Heins. *Animum nunc tendere* Barthianae membranae. in aliis, *animum dimittere*, (ut viii. Met. 188. *ignotas animum dimittit in artes*) *componere, committere, praetendere, adducere.*

12. *Nec venit in duros.*] *Ad duros* in vetustioribus. Heins. *In nostros* quidam libri Barthii.

Ut tamen ipſe vides, luctor deducere verſum.
Sed non fit fato mollior ille meo.
Cum relego, ſcripſiſſe pudet: quia plurima cerno,
Me quoque, qui feci, judice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam ſcribere major,
Mensque pati durum ſuſtinet aegra nihil.
Scilicet incipiam limâ mordacius uti,
Et ſub judicium ſingula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, niſi Nilus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti.
Subducant oneri colla peruſta boves.
At puto, fructus adeſt, juſtiſſima cauſſa laborum:
Et ſata cum multo foenore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus.
Cur igitur ſcribam miraris? miror & ipſe:
Et mecum quaero ſaepe, quid inde feram.
An populus vere ſanos negat eſſe poëtas;
Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui, ſterili toties cum ſim deceptus ab arvo,
Damnoſâ perſto condere ſemen humo.

Sci-

13. *Luctor.*] *Cogor* Putean.

14. *Mollior ipſe.*] *Ille* meliores. Heins.

15. *Cum relego.*] *Cumque lego* Ms. Berſm.

16. *Qui feci.*] *Scripſi* Regius & tres.

17. *Labor hic.*] *Labor eſt* Reg. *eſt quia* Servii.

20. *Ut ſub judicium.*] In nonnullis, *Et ſub judicium.* Nauger. *Et* vetuſtiores. Heins.

21. *Niſi Lycus in Hebrum Confluat.*] Prior in *Lycus* ſyllaba paſſim corripitur. etiam apud Noſtrum Pont. iv. Eleg. x. Combianus pro diverſa lectione, *Lixus.* In Patavino, *Nilus.* quod amplector. ſimilia habes Amor. lib. ii. Eleg. xvii.

Sed neque diverſi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas, populiferve Padus.

quae adagii vicem obtinent. Claudianus bello Pollentiaco:

Irriget Ægyptum Tanais, Maeotida Nilus.

& iv. Conſ. Hon.

Inter ſe Tanais quantum Nilusque relinquunt.

Propert. lib. i. El. xii.

Tam multa illa meo diviſa eſt millia lecto,
Quanta Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

ſic ſcribe: non, *Quantum.* Heins. *Defluat* Francof. & Excerpta Voſſii. *effluat* Regius.

22. *Et frondes Alpibus addat Athos.*] Junianus, *& montes*, quod verius puto: nam de frondibus in Atho non puto veriſimile. poſſet & legi, *cautes*, vel *moles*. ut ita *fronte* & *mole* video commutari ii. Ep. 132. Burm.

24. *Subducunt oneri.*] Scribe, *ſubducant* vel contra libros. Heins.

25. *Juſtiſſima cauſa laborum.*] *Laboris* quidam. Lege,

At puto fructus adeſt juſtiſſima cauſa labori.

Heins.

27. *Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum.*] Scribendum, quicquid libri veteres diſſentiunt,

Tempore ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullo
Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus.

Heins. Neſcio cur *nullum* mutandum ſit. licet enim varia carmina ſcripſerit, nullum tamen ſibi ad hoc usque tempus profuiſſe dicit. Sic in ii. Triſtium recenſet opera ſua, in quibus etiam laudes Caeſaris cantatas dicit, ſed nullum fructum inde cepit, immo contra in Arte ſcripta exitium ſibi reperit. Burm.

30. *Et*

Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quisque ſuorum;
Tempus & adſuetâ ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil ſibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
Mox ducit remos, quâ modo navit aquâ.
Sic ego conſtanter ſtudium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.
Quid potius faciam? non ſum, qui ſegnia ducam
Otia. mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino:
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere diſcam
Sarmaticos arcus; & trahar arte loci?
Hoc quoque me ſtudium prohibent adſumere vires;
Mensque magis gracili corpore noſtra valet.
Cum bene quaeſieris, quid agam; magis utile nil eſt
Artibus his, quae nil utilitatis habent.
Conſequor ex illis caſûs oblivia noſtri.
Hanc ſatis eſt meſſem ſi mea reddit humus.

Glo-

30. *Et tecum quaero ſaepe quid inde petam.*] *Et mecum quaero* nonnulli veteres, & *feram*, ut infra,

——— ſi te diſtantia longe
Pleïadum laudent ſigna, quid inde feres?

Heins. *Quod* Ms. Berſman.

33. *Ab arvo.*] *In agro* Junian.

37. *Saucius evitat pugnas.*] In Patavino, *Saucius ejurat pugnam*: id eſt, ſe non repetiturum ſancte confirmat, bellis ſerio renuntiat. Fabric. *Evitat pugnas*, habent, quibus utor, libri veteres: at Fabricius Patavini libri auctoritate mavult, *ejurat pugnam*, id eſt, ut ipſe exponit, ſe non repetiturum ſancte confirmat, bellis ſerio renunciat. judicent eruditiores. Ciofan. Vid. Gronov. Obſerv. in Scriptores Eccleſiaſticos cap. ix. *at idem* Heinſius maluerat; nec mihi diſplicet. vid. iv. Faſt. 101. *arma gerit* Moreti.

39. *Dicit fore.*] *Jurat fore* unus Heinſii.

40. *Et ducit.*] Elegantius & efficacius, quod in Francofurtenſi eſt, *mox ducit remos.*

41. *Studium non utile ſervo.*] *Carpo* ſex libri. id eſt, reprehendo. Heins. *Curo* unus.

44. *Otia, mors nobis.*] *Otia, morsque mihi* Farneſ.

46. *Nec tenet incertas alea blanda manus.*] Sic Martialis lib. iv.

Dum blanda vagus alea December.

Et ipſe infra lib. iv. Elegia ii.

Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire ſolet.

Et libro i. de Arte:

Et revocat cupidas alea ſaepe manus.

Ciofan.

47. *Quas corpus.*] *Tempus quas* Putean. & tres alii.

53. *Cum bene quaeſieris quid agam.*] Puto, *Cum bene quaeſierim, quod agam.* Heins.

56. *Si mea reddit humus.*] Aliter in vetuſtis: nempe, *ſi modo reddat ager.* Tanta varietas orta eſt, quod in antiquis codicibus obliterata interdum verba fuerunt, quae impleverunt de ſuo ingenio librarii. Fabricius. *Reddet humus* libri veteres. Ciofan. *Hanc ſatis eſt meſſem* Baſileenſis & Petri Servii codex. Deinde ſcripti plerique cum priſcis editionibus, *Si mea reddit humus*, vel *reddat.* Heins.

58. *Clo-*

Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
    Carmina, Pïeriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis:
    Et nimis intenti caussa laboris abest.
Cur ego sollicitâ poliam mea carmina curâ?
    An verear, ne non adprobet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior, Istrum
    Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc (ubi vivendum) satis est si consequor arvo,
    Inter inhumanos esse poëta Getas.
Quo mihi diversum famâ contendere in orbem?
    Quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
    Sic merui; magni sic voluere Dei.
Nec reor hinc illuc nostris iter esse libellis,
    Quo Boreas pennâ deficiente venit.

Di-

58. *Choris.*] *Modis* Junian. & Putean. vid. ad v. Trist. I. 34.

60. *Et nimis intenti.*] *Et minus intenti caussa laboris obest* Leidens. & *minus* tres etiam. *obest* Moreti & sex. *adest* Sarrav. *cura* Vatic.

61. *Sollicitâ poliam mea carmina curâ.*] *Limâ* unus Vossianus & Hafniensis. ut supra,

Scilicet incipiam limâ mordacius uti.

Heins.

62. *An verear.*] *Vereor* plurimi.

63. *Audacter faciam.*] *Dicam* Moreti.

63. *Sed glorior, Istrum.*] *Si glorior* Putean. alius, *quia*. Lege, *si glorior*. mox, *Ingenio* pro *Ingenium* veteres plerique. Heins.

65. *Hoc ubi vivendum est, satis est si consequar arvo.*] Tolle priori loco verbum substantivum cum sex scriptis, & repone, *consequor* cum melioribus plerisque. Heins.

67. *Quid mihi diversum.*] *Quo mihi* Sarrav. Scaliger. Argent. & quatuor alii. optime. Vide Notas Art. Amat. lib. I. vs. 303. Sequenti versu malim,

Quem Fortuna dedit, Roma sit ille, locum.

Heins. *Cui Fortuna* Membranae Barthii. *qua* unus.

69. *Hoc.*] *His theatris* Regius.

71. *Istuc.*] *Illuc* omnes fere scripti.

74. *Hirsutos.*] Ita & infra vocat III. vs. 6. ubi hirsutis pellibus indutos Crispinus interpretatur, secutus, ut solet, priores, quos Bernecceer ad Tacit. de Morib. Germ. cap. 17. jam refutavit, & de corpore hirsutis, non veste, capiendum censet. Burm.

75. *Vix credere possum.*] *Possim* Polit. & duo alii. & mox, *transiluisse* meliores, pro *transiliisse*. Heins.

76. *Indicium.*] *Judicium* Argent & undecim alii.

77 *Quodque est mirabile.*] *Quidquid mirabile* Ms. Bersman. *miserabile* sex. *posse placere* Putean. & tres alii.

78. *Res juvat ista nihil.*] *Juvet* legendum. Heins.

79. *Quid tibi si calidâ prosit laudere Syene?*] In Sarraviano, *calida esprosis smidere sine*, mendosissime. codex Scaligeri, *positus laudere*. Scribe,

Quo tibi, si calidâ positus laudere Syene?

vel, quod malim, *positis*. *Quo tibi*. vide Notas Art. Am. lib. I. vs. 303. quibus adde locum Propertii lib. IV. Eleg. III.

Nam mihi quo, Pœnis si purpura fulgeat ostris?

ubi perperam, *tibi purpura* tunc legitur. *positus* etiam eleganter. Pont. libro I. Eleg. II.

Non vacat in qua sint positi regione Tomitae
    Quaerere.

infra Eleg. VII.

Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum?

lib. IV. Eleg. VI.

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
    Vestra procul positus carmen in ora dedi.

Eleg. VIII.

Clausaque si misero patria est, ut ponar in illo;
    Qui minus Ausonia distet ab urbe, loco.

in-

Dividimur coelo; quaeque eſt procul urbe Quirini,
Adſpicit hirſutos cominus Urſa Getas.
Per tantum terrae, tot aquas vix credere poſſim
Indicium ſtudii tranſiluiſſe mei.
Finge legi, quodque eſt mirabile, finge placere:
Auctorem certe res juvet iſta nihil.
Quo tibi, ſi calidâ poſitus laudere Syene;
Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua?
Altius ire libet? ſi te diſtantia longe
Pleïadum laudent ſigna, quid inde feras?
Sed neque pervenio ſcriptis mediocribus iſtuc;
Famaque cum domino fugit ab Urbe ſuo.
Voſque, quibus perii, tunc cum mea fama ſepulta eſt,
Nunc quoque de noſtrâ morte tacere reor.

infra lib. II. Eleg. X.

Ipſe quidem poſitus cum ſim ſine cardine mundi,
Qui ſemper liquidis altior exſtas aquis.

ſic & ibi codices veteres. ut lib. III. Eleg. III.

Effice ſis nobis non implacabilis ira,
Meque loco pęnis commodiore velis.

lib. IV. Eleg. II.

Si quis in hac ipſum terra poſuiſſet Homerum.

Silius initio lib. III. 3.

Extemplo poſitos finiti cardine mundi,
Victor adis populos.

ſub occaſu poſiti Iberi apud auctorem Herculis Oetaei. ſic *locatus Capuae* apud Symmachum libro primo epiſtola XXXI. *Scripta tua Capuae locatus accepi.* apud eundem libro I. Epiſt. 80. *Mediolani poſitus.* HEINS. Vide ad lib. III. Triſt. Eleg. XIII. 19.

80. *Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua.*] Plerique veteres, *pingit*. Scribe, *cingit*. quod Moreti codex confirmat. Ep. Acontii:

Inſula, Coryciis quondam celeberrima nymphis,
Cingitur Ægaeo nomine Cea mari.

Metam. IV. 21.

Decolor extremo qua cingitur India Gange.

Epiſt. Ariadn.

Omne latus terrae cingit mare.

HEINS.

82. *Quid inde feres.*] *Feras* meliores. HEINS.

83. *Sed neque pervenio ſcriptis melioribus iſtuc.*] Iidem lib. & Maffeianus, *mediocribus*. quod ſequens carmen, ſiquid ego video, confirmat. CIOF. Imo, *mediocribus* cum vetuſtioribus maxima ex parte. HEINS.

85. *Voſque quibus perii tunc, cum mea fama ſepulta eſt, Nunc quoque de noſtra morte tacere reor.*] Non carmina aut libros ſuos alloquitur Poëta, quos de ſua morte, hoc eſt, damnatione tacere velit, ut Merulae videtur, ſed amicos. Neque illos tacere de ſe jubet: ſed vereri ſe ait, ne id faciant, quandoquidem hoc vulgare ac tritum eſt ſcilicet, ut adverſis rebus laborantem etiam amici obliviſcantur. Cohaeret autem ſententia horum verſuum cum ſuperioribus. Fama enim, inquit, mea cum domino ſuo ab urbe fugit, ſive abiit. eoque etiam vos amicos arbitror jam mei exilii ac fugae, quae mortis inſtar mihi eſt, non amplius meminiſſe. MICYLL.

EPISTOLA VI.

* GRÆCINO.

ECquid ut audîſti (nam te diverſa tenebat
Terra) meos caſus, cor tibi triſte fuit?

Diſſi-

* *Graecine.*] Julii Graecini meminit Seneca, & laudat eum lib. II. de Benef. cap. 21. ubi vid. Lipſium. Scaliger legebat, *ad Pomponium Graecinum*. Incertum an ex conjectura. HEINS.

I. Ec

Dissimules, metuasque licet, Graecine, fateri;
Si bene te novi, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos;
Nec minus à studiis dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Quà finit officium, militiaeque labor.
Certe ego, cum primum potui sentire quid essem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hoc quoque Fortunae sensi, quod amicus abesses:
Qui mihi praesidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant aegrae solatia mentis,
Magnaque pars animae consiliique mei.

At

1. *Ecquid ut.*] *Numquid ut* unus Heinsii. *Ecquid ubi* Moreti. vide ad Epist. XV. 1.

3. *Metuasque licet.*] *Metuas licet o Graecine* Ms. Bersman.

4. *Triste fuisse liquet.*] Duo libri, *cor tibi triste fuit*, Ovidiana repetitione.

6. *Nec minus à studiis dissidet illa tuis.*] Ita quidem Merula ac caeteri legunt, ut pronomen *Ista* ad feritatem referatur. Sed quid si legas, *Nec mens à studiis dissidet ista tuis?* ut sit sensus: Nec mens ista tua alia est, quam sunt studia tua, hoc est, humana ac liberalis. ut sequens distichon sit velut *αἰτιολογία* quaedam ad praecedentia: videlicet, quod artibus ingenuis mollescant pectora, & fugiat omnis asperitas, &c. Sed tamen & prior lectio recte habet, si adverbia *Nec minus*, pro connectendi particula accipiantur. & pro *Ista*, *illa*, ut etiam Aldina editio habet, reponatur. MICYLL. *Nec minus à studiis dissidet ista tuis* scripti constanter. censeo nihilominus reponendum,

Nec mens à studiis dissidet illa suis.

sequentia confirmant hanc conjecturam, quam & postea in codice Twisdeniano probae notae pro diversa lectione inveni notatam. HEINS.

7. *Maxima cura est.*] *Copia magna est* unus Heinsii.

10. *Quam finit officium.*] Fortasse legendum, *Cum finis*. NAUGER. In alio codice legitur, *Cum finit*, quae lectio etiam magis placet. MERULA. *Quam* vulgo fere legitur. At enim videtur pro *Quam*, scribendum esse *Quà*, ut sit dictum pro quatenus, sive quantum, hoc sensu: Neque quisquam meliore fide sequitur studia humaniora, quam tu, quatenus id quidem per officium & labores militares abs te fieri potest. Nisi quis & *Quam*, eodem modo pro quantum, positum malit. MICYLL. Merula & Nangerius legunt, *Cum finit*. sed legendum est, *Qua finit*, id est, quousque permittit, quatenus concedit. Ita sequente Elegia,

Quaque ego permisi, quaque est res passa.

FABRIC. *Cum finit* Excerpt. Vossii & decem libri. Barthii omnes membranae, *cum finit officii.*

11. *Cum primum.*] *Quamprimum* Arg. & Vatican.

13. *Hanc quoque fortunam sensi.*] *Hoc quoque* Sarrav. Argent. Twisd. & octo alii. Barberin. *Hoc quoque fortuna*, proxime verum. Scribe, *Hoc quoque fortunae sensi*. idque in primo Mediceo & uno Thuaneo postea inveni. HEINS. *Hoc* posset ablativo casu sumi. sensi fortunam in hoc quoque, quod tu abesses. vid. ad II Trist. 306.

16. *Consiliique.*] *Consiliumque* duo libri, ita alibi etiam loquitur. vid. Ep. XVII. 268. sed an non praestat, *confugiumque meae.*

17. *Fer opem precor eminus unam.*] Malim, *unum*. quod unum superest. Superiori versu rectius unus Vaticanus, *Magnaque pars animae*, quam *animi*. quod est in vulgatis. infra Eleg. IX.

Accipe pars animae magna, Severe, meae.

Pont. III. Eleg. IV. ut scribendum & illic,

Magnaque pars animae mecum vixistis amici.

Metam. VIII.

——— ô me mihi carior, inquit,
Pars animae consiste meae.

lib. III. Eleg. I.

Ultima pars animae dum mihi restat ades.

Rutilius in Itinerario de Rufo Venereo quaesturam adepto:

Provecta est animae portio magna meae:
Victorinus enim nostrae pars maxima mentis.

Ser-

At nunc, quod supereſt, fer opem, precor, eminus unam:
  Adloquioque juva pectora noſtra tuo
Quae (non mendaci ſi quidquam credis amico)
  Stulta magis dici, quam ſcelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quae ſit origo,
  Scribere. tractari vulnera noſtra timent.
Qualicumque modo mihi ſint ea facta, rogare
  Deſine. non agites, ſi qua coïre velis.
Quidquid id eſt, ut non facinus, ſic culpa, vocandum.
  Omnis an in magnos culpa Deos, ſcelus eſt?
Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
  Non eſt ex toto nulla relicta meae.
Haec Dea, cum fugerent ſceleratas numina terras,
  In Dîs inviſâ ſola remanſit humo.

Haec

Serves animae dimidium meae de Virgilio, Horatius. Statius in Sylvis libro III.

——— *dubie committitur alto*
Mettius, atque animae partem ſuper aequora noſtrae
Majorem transferre parat.

Idem Statius libro V.

Tum ſic unanimum moriens ſolatur amantem;
Pars animae victura meae.

Hieronymus praeſatione Chronici, *quantaque noſtrae pars tua ſit, Cernute, animae, sibi, dulcis amice, oſtendiſſe juvat.* Avienus Deſcriptione orae maritimae:

Pars mei cordis, Probe.

Sidonius Apollinaris:

Namque animae noſtrae portio major eras.

D. Ambroſius Epiſtola LXIII *Quaſi animae portionem convenio meae.* Horatius libro II. Ode XVII.

Ah te meae ſi partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera?

Heins.

20. *Stulta magis dici, quam ſcelerata decet.*] Supra:

Stultaque mens nobis, non ſcelerata fuit.

Ciofan.

21. *Nec breve, nec tutum eſt.*] Infra lib. & Elegia II.

Lingua ſile, non eſt ultra tractabile quidquam,
Poſſe velim cineres obruere ante meos.

Quid autem eſſe potuit, in quo Auguſtum Ovidius offenderit, notavi in ipſius poetae vita, ex Ariſtotelis ſententia. Ciofan. *Nec leve, nec tutum* veteres nonnulli. Adi Notas Triſt. lib. I. Eleg. VI. Heins.

22. *Tractari.*] *Palpari* unus codex.

25. *Sic culpa vocanda eſt.*] *Vocandum eſt* praeſtat cum altero Thuaneo. Heins. Ita jam olim conjiciebat legendum H. Stephan. in Diatribe de genes. Epiſtolas. Ciceron. p. 143. ita II Triſt. 315.

Non niſi peccatum, manifeſtaque culpa fatendum eſt.

Sed culpa Regius & Excerpt. Voſſii. Burm.

26. *Omnis an in magnos culpa deos ſcelus eſt?*] Qualitatem ſui facti tractat loco definitionis, quia, quod facto nomen imponat, nondum certus eſt. Igitur occupatio illa per interrogationem melior eſt, quam ea lectio, quae antehac in libris fuit. Fabric. Vetuſta exemplaria, *omnis an &c.* cum interrogationis nota in fine carminis. Quae genuina plane eſt lectio: idque viſum eſt & Fabricio. Ciof. *Omnis an in magnos culpa deos ſcelus eſt?* Quis dubitet? ſed ſcripſerat Naſo, *ad magnos Deos.* vel, quod magis arridet,

Omnis an ad magnos culpa ſcelesta Deos?

ad Deos. id eſt apud Deos. vide Notas Faſt. IV. ỳſ. 310. Triſt. lib. II.

Scilicet in Superis etiam Fortuna luenda eſt;
Nec veniam laeſo numine caſus habet.

Heins. Ego nihil mutem. nam culpa in homines non eſt ſemper ſcelus, ſed in Deos culpa etiam pro ſcelere habetur, & dii iniqui & crudeles nullam inter culpam & ſcelus differentiam eſſe patiuntur. Barthius reperit in uno vetuſto exemplari,

Omnia at in magnos ſunt ſcelus acta Deos.

quod ille ſuſtineret defendere, ſi unus alterve codex accederet. *omnis enim in* unus Heinſii. *omnis at*, editi nonnulli. Burm.

27. *Poena*

Haec facit, ut vivat vinctus quoque compede fossor;
Liberaque à ferro crura futura putet.
Haec facit, ut, videat cum terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit;
Nec spes huic venâ deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem:
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Haec Dea quam multos laqueo sua colla ligantes
Non est propositâ passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, injectâ continuitque manu.
Quidque facis? lacrimis opus est, non sanguine, dixit:
Saepe per has flecti Principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare:
Confer & in votum tu quoque verba meum.

In-

27. *Poenas levandas.*] *Poenam levandam* Argent. pro diversa lectione. *mentis* Sarrav.

28. *Haec dea, cum fugerent sceleratas numina terras, In diis invisa sola remansit humo.*] Locus hic ex Theognide translatus videtur. Nam & ille eodem modo finxit, cum caeteri dii omnes terram reliquissent, solam Spem inter homines remansisse. Versus illius sunt:

Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν.
Ἄλλοι δ᾽ Οὔλυμπον δ᾽ ἐκπρολιπόντες ἔβαν,
Ὤχετο μὲν Πίστις, μεγάλη θεὸς, ᾤχετο δ᾽ ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, Χάριτές τ᾽, ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον.

Hesiodus quoque in eadem fere sententia finxit, cum caetera mala per terras passim dispergerentur, solam Spem in imo pyxidis Pandorae resedisse:

Μούνη δ᾽ αὐτόθι (inquiens) *ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισι*
Ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε.
Ἐξέπτη, &c. Quibus ille verbis idem quod Theognis, monere voluit, hominem spe ali & sustineri, etiam si caeteris rebus omnibus destituatur. Extat autem similis locus de Spe, & apud Tibul. lib. 2. Eleg. 7. MICYLL.

30. *In dis invisa*] *Ex dis* Argent. *Jam dis* Voss. & decem alii. *Et dis* Junian. & novem alii.

33. *Nullas.*] *Clausas* unus.

35. *Reliquit.*] *Relinquit* decem libri & editiones quaedam.

39. *Laqueo.*] *Laqueis* duo libri; mox, *praeposita* Regius & tres alii. *opposita* Putean.

41. *Me quoque conantem gladio finire dolorem Arcuit.*] Duo Vatic. *finire laborem.* Quod autem hic de Dea Spe dicit, propter quam effecit, ne sibi ipsi manus intulerit, dicturus est de quodam Celso, Elegia x. hujus libri. CIOFAN. *Finire dolores, labores, laborem* diversi codices.

42. *Arguit, injectam continuitque manum.*] Prohibuit spes ipsa manum, mihi ipsi lethum inferentem. MERUL. Aut etiam corripuit ac reprehendit. Quidam autem *Arcuit* legunt, ab *arceo*, ut sit idem quod prohibuit. MICYLL. Ita legit Merula contra vetustos codices: quorum haec est veritas, *Arguit, injectâ continuitque manu*, id est, me reprehendit, & sua vi servavit. Injectio enim manus ab aliis proficiscitur, jus sibi suum vendicantibus, ut,

Clamabo, meus est, injiciamque manus.

FABRIC. *Arcuit* rectius tres scripti. quod Fabricius damnare non debuit. *arcere* pro prohibere. infra lib. III. Eleg. XII.

Quam lex furtivos arcet habere viros.

HEINS. Vid. ad II. Met. 505. *injectam manum* multi. *injectas manus* duo.

43. *Quidque facis.*] *Quid facis; hinc lacr.* Ms. Berlin. *hic* Moreti & pr. Ed. *Quid facis en* unus. *quid facis ò* Putean. *facis &* Regius. mox, *numinis ira* Thuan.

47. *Qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare.*] *Labora* Feschianus. quod placet. deinde, *Quae ne* al-

Inque Tomitanâ jaceam tumulatus arenâ,
Si te non nobis ista vovere liquet.
Nam prius incipiant turres vitare columbae,
Antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas;
Quam male se praestet veteri Graecinus amico.
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

alter Thuani, ut ad bonitatem referatur. Heins. *Quem ne* Mss. Bersman.

48. *Confer & in votum tu quoque verba meum.*] *Tu quoque vota* Moreti liber. Puto, *tu tua verba*, vel *vota*. mox, *incipiant* pro *incipient* duo veteres. Heins.

49. *Inque Tomitana jaceam tumulatus arena, &c.*] Locum hunc asterisco notavimus, quod suspicione mendae non careat. Neque enim haec cum praecedentibus satis cohaerent. Quare aut deesse aliquid putamus, aut verbis ipsis vitium inesse aliquod, aut eosdem hos versus ad finem referendos esse. Quod idem etiam illi facile animadvertent, si qui accuratius paulo, sive sensum orationis, sive etiam structuram & compositionem ipsam intuebuntur. Micyll. Nulla vero difficultas in his verbis: jurisjurandi enim & devotionis est formula. mori hic & tumulari voveo, si non credam, te mihi reditum vovere. malim tamen, *jamque Tomitana*, ut statim sibi mortem praesentem imprecetur. mox, *ista movere* Moreti, sex alii, & Bersmanni. Burm.

54. *Omnia versa.*] *Mersa* Ed. pr.

Epistola VII.

MESSALLINO.

Litera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
Quam legis, à saevis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
Haec me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dî procul à cunctis, qui te venerantur amantque,
Hujus notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
Vivere: si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore coelum:
Truxque Getes armis, grandine pulset hiems:

Nos

4. *Haec me Nasonem.*] Malim, *Haec tibi Nasonem.* Heins. *Verba liquet* tres. *licet* duo.

5. *Ecquis.*] *Et quis* nonnulli. *En quis* P. Dan.

6. *Qui precor esse tuus?*] Constructio Graeca, ut illa Catulliana:

Faselus ille, quem videtis hospites,
Aiunt fuisse navium celerrimus.

Ciofan.

7. *Procul.*] *Precor* P. Dan. & Voss.

8. *Gentis abesse velint.*] *Habere* Sarravianus, Argent. Combii, & Moreti. hoc est, procul habeant. Heins.

9. *Nec satis.*] *Non satis* Ms Bersm. & Argent. qui & pro var. lect. *cui satis. sed vita est* Jun. *sed vita mortis* Leid. *habere genus* octo.

12. *Grandine pugnet hyems.*] *Pulset* rectius decem scripti. sic *verberatae grandine vineae* apud Hora-

Nos habeat regio, nec pomo foeta, nec uvis;
  Et cujus nullum cesset ab hoste latus.
Cetera sit sospes cultorum turba tuorum;
  In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
  Nosque negas ullà parte fuisse tuos!
Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
  Nil demit laudi gloria nostra tuae.
Quis se Caesaribus notis non fingit amicum?
  Da veniam fasso; tu mihi Caesar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
  Atria si nobis non patuisse negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
  Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
  Hortator studii, caussaque, faxque mei.
Cui nos & lacrimas, supremum in funere munus,
  Et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde quod est frater tanto tibi junctus amore,
  Quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.

Is

Horatium. III. Od. 1. Heins. Lib. VI. Met. 692. *qui terras grandine pulso.*

13. *Nec pomis foeta nec uvis.*] Sarrav. Argent. prim. Med. Fesch. multique alii, *pomo.* & versu proximo, *cesses* pro *cessat* meliores. Heins. An scripserit, *nec pomo laeta.* vid. I. Fast. 661. *pomis apta* prim. Ed.

15. *Cultorum.*] *Sociorum* Moreti & alius.

16. *Ut populo.*] *In quorum populo* Junian. vid. I. Trist. I. 17. *pars ego magna* Excerpt. Vossii.

18. *Nosque.*] *Meque negas ulla parte fuisse tuum* P. Dan. Moreti.

19. *Utque sit hoc verum.*] Vetusti libri, *Idque sit ut verum.* Ciofan. *Idque sit ut verum* plerique. quidam, *Utque sit id verum.* Malim, *Sed sit ut id verum.* Heins. Epist. XVII. 121. *Utque sit hoc verum.*

21. *Notum non fingit amicum.*] *Notus* scripti. Distichon etiam hoc est ex dubiae fidei pluribus unum. Heins. Non multum placet hoc distichon, sensus tamen melior erit, si cum Vaticano, Vossiano & Fragm. Boxhor. legas, *notis.* ut sit ordo, quis non fingit se amicum Caesaribus apud notos suos & amicos. *tu mihi Caesar eras* plurimi scripti.

23. *Satisque Atria.*] Vatic. *Satisque est Atria.* Quo modo necessario legendum est. Ciofan.

25. *Utque tibi mecum.*] Editor ille nescio quis, qui notis variorum nobis ornavit Ovidium, notat hic esse honestam locutionem, ut illa Terentii Andr. II. 1. *num quidquam amplius tibi cum illa fuit?* quasi aliquid turpiculi sub illa lateret. sed usitatissima locutio Ciceroni & aliis de familiaritate & usu. vid. Manut. ad Cicer. V. Ver. 52. & Gronov. ad Plaut. Casin. II. II. 13. *utque mihi tecum* unus Heins. Burm.

28. *Studii causaque faxque mei.*] Malim, *duxque.* nam in Combiano; *fixa.* lib. II. Eleg. III.

Primus ut auderem committere carmina famae
  Impulit: ingenii dux fuit ille mei.

Heins. *Laudator studii* unus.

30. *Medio scripta canenda foro.*] Forsan legendum, *medio scripta canenda rogo*, vel, *toro.* hoc est feretro. non *foro.* de epicedio enim agit. Heins. De laudatione funebri capit Merula. sed an illa carminibus peragi soleret nescio. quare hic cum Francof & duobus aliis legi posset, *scripta legenda foro*, ut Ovidius composuerit laudationem funebrem, quam ex cognatis aliquis recitaverat. ut moris fuisse patet ex Cicer. II. de Orat. 83. III. ad Quint. Fr. 8. XIII. ad Attic. 37. Sueton. Caes. 55. & aliis. reliqua, quae concinnata ex Eleg. II. 134. *medio rogo* vel *thoro*, non possum probare: nam quid est, *medius rogus? medius torus* in amoribus saepe occurrit, sed alio longe sensu, & accommodatiori, de toro, in quo amantes concumbunt, quam de funebri, in quo cadaver jacet: si

canen-

Is me nec comitem, nec dedignatus amicum eſt:
Si tamen haec illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
Clauſa mihi potius tota ſit iſta domus.
Sed neque claudenda eſt; & nulla potentia vires
Praeſtandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem, culpam quoque poſſe negari;
Sic facinus nemo neſcit abeſſe mihi.
Quod niſi delicti pars excuſabilis eſſet;
Parva relegari poena futura fuit.
Ipſe ſed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caeſar;
Stultitiam dici crimina poſſe mea.
Quàque ego permiſi, quàque eſt res paſſa, pepercit:
Uſus & eſt modice fulminis igne ſui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit poſſe reverti:
Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.
At graviter cecidi. quid enim mirabile, ſi quis
A Jove percuſſus non leve vulnus habet?
Ipſe ſuas ut jam vires inhiberet Achilles,
Miſſa graves ictus Pelias haſta tulit.

Ju-

canenda retineas, poſſis interpretati de carmine funebri, quod à praeficis canebatur in pompa, cum in forum veniſſet, quamvis de hoc ritu non tam clare conſtet. An de Taberna libraria in foro, ubi pendebant carmina venalia, capiendum? vix puto. aquam mihi hic haerere fateor. Burm.

35. *Tanto mihi junctus amore.*] Scribe, *sibi* cum Sarraviano, Combiano, Twiſdeniano, & Vaticano primae notae. Verſus ſubſequens confirmat. Heins. Mallem, *adde quod & frater.* ita enim Thuaneus, & ſequenti diſticho, *Qui me nec comitem.*

35. *Si minus*] *Sin* Gryph.

36. *Tota ſit illa domus.*] Liber Urſini, *iſta domus.* Ciofan. *Iſta domus*, pro *illa* cum ſcriptis. Heins.

37. *Sed neque claudenda eſt; & nulla potentia vires Praeſtandi, ne quid peccet amicus, habet.*] Hoc eſt: Sed non eſt propterea claudenda domus, aut metuendum aliquod ex Auguſto periculum, quia ipſe amicus fratris tui exiſtens peccavi. Nam cum nulla potentia tanta ſit, quae poſſit prohibere, ſive facere, quo minus alicujus alterius amicus aliquando peccet: neque Auguſtus ita inhumanus, aut ſaevus erit, ut propterea fratrem tuum perſequi aut odiſſe velit, quia ego, amicus illius, aliquando peccavi. Micyll.

37. *Et nulla*] *Nam nulla* Puteanus. mox, *ne quis peccet* Moreti & Junian.

39. *Culpam quoque poſſe negari.*] *Culpam mihi poſſe negari* Francof. *poſſe negare* multi codices. vid. xii. Met. 546.

42. *Parva relegati.*] *Relegari* cum ſcriptis. Heins.

43. *Ipſe ſed hoc vidit, qui praevidet omnia, Caeſar.*] Recte Scaliger in margine, *Ipſe ſed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caeſar.* D. Heins. *Pervidet* lege vel contra libros. Puteaneus, *providet.* ſequenti Elegia,

Cunctaque mens oculis pervidet iſta ſuis.

quomodo & illic ſcribendum. Met. xiv. 375. ubi ſimiliter erat peccatum:

——— *ſocerum, qui pervidet omnia, Solem*
Accipe.

Horatius, i Sat. iii. 25.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.

quanquam *praevideas* illic ſunt qui legant. non male. mox, *Stultitiam meam* Sarrav. Argent. & tres alii. Heins. *Pervidet* etiam Douza.

45. *Quàque ego permiſi, quàque &c.*] Hoc eſt: Pepercit mihi eatenus, ſive tantum quatenus, ſive quantum (utroque enim modo ſcriptum reperias, *Quam* & *Quam* videlicet) cum ipſe merito atque delicto meo permiſi illum, tum etiam cauſae qualitas paſſa eſt. Micyll. *Qua* in libris vetuſtioribus. *Qua*, pro quantum, bene interpretatur Merula. Fabric.

46. *Uſus & eſt modice fulminis igne ſui.*] Antiqua exemplaria, *modico.* Ciof. *Modico* fere omnes.

48. *Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.*] *Sua*

pro

Judicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est cur tua me janua nosse neget.
Culta quidem (fateor) citra, quam debuit, illa:
Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
Hic, illic, vestro sub Lare semper eram.
Quaeque tua est pietas; ut te non excolat ipsum,
Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunae promeruisse tuae?
Quod si permittis nobis suadere, quid optes:
Ut des, quam reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
Officii caussam pluribus esse dati.
Quo libet in numero me, Messalline, repone:
Sim modo pars vestrae non aliena domus.

Et

pro *ejus*, id est, Caesaris. Ciofan. *Per nostras* duo.

50. *A Jove.*] *Ab Jove* puto. ut semper alibi. Vide lib. I. Fast. vs. 236. Heins.

51. *Ipse suas quamvis vires subiberet Achilles.*] *Ipse suas etiam* Sarrav. & alii multi ex vetustioribus. Lege, *ut jam.* infra lib. IV. Eleg. VIII.

Ut jam nil praestes, animi sum factus amici Debitor.

Epistola Cydippes:

Durius ut ferro jam sit tibi pectus, Aconti;
Tu veniam nostris vocibus ipse petas

qui locus etiam pessime erat habitus. In Amoribus:

Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est.

& initio:

Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas.

Artis lib. I.

Ut jam fallaris, tuta repulsa tua est.

lib. III.

Ut jam decipiant, quid perditis?

sequenti versu pro *dabat* Fetschianus & quatuor alii, *tulit.* Heins. *Dabit* Sarrav. *ipsa graves ictus Pelias hasta dedit* Junian.

56. *Credo.*] *Credo* plurimi.

57. *Nec tamen officium sensit domus altera nostrum: Hic illic vestro sub Lare semper eram.*] Haec mendosissima sunt. Priori versu bene Puteaneus & Thuaneus alter, *sensit magis altera.* nisi malis,

Nec tantum officii sensit domus altera nostri.

Quatuor veteres, *nostro sub Lare.* unus Mediceus & prim. editio, *illic bis.* alii non pauci, *Huc illuc,* vel, *Hinc illinc.* Scribebam aliquando,

Illic, ceu nostro sub Lare, semper eram.

vel, *multus eram.* nam libri quinque ex scriptis, *tutus eram.* Nihil opus tamen mutatione. *Hic illic,* sive in tua, sive in fratris tui domo. Nam de fratre Graecini ante egerat. Heins. Ego ex scriptorum vestigiis lego,

Nec tamen officium sensit magis altera nostrum:
Hic, illic, vestro sub lare semper eram.

sive te, sive fratrem colerem, eram tamen sub vestro lare. Burm.

62. *Promeruisse.*] Forte, *praemeruisse.* id est, praevenire & occupare beneficiis.

63. *Quod optas.*] *Optes* multi veterum. Lege, *quid optes* cum Sarrav. Argent. prim. Medic. & tribus aliis. Heins.

65. *Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas Officii causam pluribus esse dati.*] Alii legunt, *Officii causa pluribus esse dati.* ut sit sensus & ordo verborum: Idque facis (scilicet, ut plura des beneficia, quam accipias) & quantum meminisse licet, solebas pluribus esse causa officii dati: hoc est, de pluribus bene mereri Micyll. *Causam* Argent. & alii quinque. pro *dati* Combianus, *data.* Sarravianus, *rati.* Latet ulcus. aut versus est spurius. Heins. Melius legeretur, *solebas Officii merces pluribus esse dati.* sed dubito, an *datum officium* recte dicatur. quare posset, *rati,* id est, à te probati. vel, *volebas Officii caussam pluribus esse datam.* si *data* ex Combiano placet, legendum, *volebas Officii caussam pluribus esse data.* id est, dona, quae conferebas in multos, caussam esse vole-

Et mala Nasonem (quoniam meruisse videtur)
Si non ferre doles, at meruisse dole.

volebas, cur te colerent; ut ita liberalitatem ejus celebret. *data* pro donis passim apud Poëtas, ut Prop. III. XIII. 9.

Heu nullis capta Lycinna datis.

Noster VI. Met. 462. *ingentibus illam Sollicitare datis.* saepe *data munera* etiam dicunt. *officiis caussa pluribus esse dati* Bersmanni Editio. Burm.

69. *Quoniam meruisse.*] *Quae non meruisse* prim. Edit.

Epistola VIII.

SEVERO.

A tibi dilecto missam Nasone salutem
Accipe, pars animae magna, Severe, meae.
Neve roga, quid agam: si persequar omnia, flebis.
Summa satis nostri si tibi nota mali.
Vivimus adsiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella movente Getâ.
Deque tot expulsis sum miles in exsule solus:
Tuta (nec invideo) cetera turba jacet.
Quoque magis nostros veniâ dignere libellos,
Haec in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Istri,
Moenibus & positu vix adeunda loci.

Caspius

2. *Accipe.*] *Aspice* Moreti.

3. *Neve roges.*] *Roga* cum plurimis scriptis. Heins. *Persequar* Micyll. & Gryph. Edit. *prosequar* Medic. unus Moreti, & prim. Ed.

4. *Summa satis nostri sit tibi nota mali.*] Scribe, *si tibi.* atque ita Sarravianus. *satis*, pro satis est. Superiori Elegia:

Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, satisque est,
Atria si nobis non patuisse negat.

ita plurimi ex scriptis. Heins.

5. *Vivimus.*] *Vidimus* Francof. sed tum mox legendum esset, *Dura pharetratos bella movere Getas. Exiguis in armis* Polit.

6. *Dura bella.*] *Dira* Feschianus. Heins Nihil mutandum esse ad Val. Flacc. VI. 549. docebimus.

7. *In exsule.*] Solus sum eques in exilio. Merul. Seu potius solus sum miles pariter & exsul. bello scilicet & exilio damnatus. Mycill. recte. ita lib. XIII. Met. 187.

Atque in rege tamen pater est.

& XV. 670.

In serpente Deus praenuntia sibila misit.

& ita millies Noster, & alii. Burm.

8. *Caetera turba latet.*] *Jacet* Politiani codex, & septem ex nostris. recte. Adi Notas Trist. lib. III. Eleg. I. vs. 50. mox, *facta scias*, pro *leges* Gottorph. & Rottendorph. Heins. *Turba manet* tres libri. vid. II. Amor. II. 30.

10. *Haec in procinctu carmina facta leges.*] In procinctu: raptim. Metaphora à militibus in bellum profecturis, qui celeriter absque ulla solemnitate testamentum, quod in procinctu dicebatur, faciebant. Cic. lib. de Orat. *tamquam in procinctu testamentum faceret.* eodem modo lib. III. Eleg. IV. dixit:

——— *Properataque carmina feci.*

Ciofan. Pro *Facta leges*, *scias*, vel *putes* Leidens.

13. Caspius

Caspius Ægypsos (de se si credimus ipsis)
  Condidit; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus, Odrysiis inopino Marte peremtis,
  Cepit, & in Regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
  Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merità quam caede nocentum
  Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.
At tibi, Rex aevo, detur, fortissime nostro,
  Semper honoratâ sceptra tenere manu.
Teque, quod & praestat, (quid enim tibi plenius optem?)
  Martia cum magno Caesare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, ô jucunde sodalis,
  Accedant nostris saeva quod arma malis.
Ut careo vobis, Stygias detrusus in oras,
  Quattuor autumnos Pleïas orta facit.

Nec

13. *Caspius Ægypsus, de se si creditur ipsis, Condidit.*] Multi veteres, *Ægyssus*. Argent. & quidam alii, *Ægistus*. *Ægisos* Combianus. *Ægiros* unus Vaticanus. alius, *Egitos*. alius denique, *Ægirus*. *Caspios Ægisos* Sarravianus. sic & lib. IV. Pont. El. VI. ubi bis meminit ejusdem civitatis, *Non negat Ægypsos*. ubi, *Ægiros* vetustiores, vel, *Ægyros*. quinque alii, *Ægissos*. vel *Ægisos*. Constantino Porphyriogenetae Themat. lib. II. cap. I. Αἴγισσος est. Procopio lib. IV. de aedificiis Justiniani Ἄγισος. In Itinerario Antonini & Imperii notitia *Ægyssos* est. quanquam apud Antoninum codices quidam, *Ægisos*, & *Ægysos*. & *credimus* plerique veteres. Heins.

13. *De se si credimus ipsis.*] *Creditur* editiones vetustiores. *ipsi* multi scripti. *illi* Leid. vid. I. Fast. 469.

15. *Hanc ferus Odrysiis.*] Non *ferus*, sed *trux* in antiquis, eodem sensu, diverso sono. Fabr. *Hanc ferus* scripti omnes, utrumque rectum. superiori Elegia:

Truxque Getes armis, grandine pulsat hyems.
Heins.

17. *Ille memor magni generis.*] *Generis magni* in nonnullis. Twisdenianus non male,

Ille memor generis, magnâ virtute quod auget.
Heins.

20. *Extitit ille nocens.*] Veteres libri, *ipse nocens*. Ciofan. *Exstitit inde nocens* Leidens. non male.

23. *Teque quod & praestat.*] *Teque quod & par est*, volebat olim Heinsius. ego malim, *Te quoque, quod restat*. cum nos in Scythia probemus te & colamus, restat, ut Roma cum Caesare te probet. *te quoque* est in septem libris. Burm.

27. *Scythicas detrusus in oras.*] *Stygias oras* Sarravianus, Polit. Argent. Combit, & tres alii. sic infra:

A Stygiis quantum sors mea distat aquis?
Heins. *Ad undas* unus.

28. *Pleias orta.*] De ortu hoc loco intelligas; quem *Acronychum* vocant. hoc est, quo vesperi supra terram feruntur. id enim fit autumno. Micyll.

29. *Urbanae.*] *Romanae* Putean.

33. *Atque domo rursus.*] Sententia exigit, *Aque domo*. ita infra:

Aque tuis toto divider orbe rogis.

urbem pulchram intelligit Romam, quam post incendium XIV. regionum, quod ab V. C. anno DCC. acciderat, in novam pulchritudinem restituit Caesar Augustus. Fabric. Omnes libri scripti, *Deque domo*. Non dubito, quin haec vera & germana sit lectio, vulgata autem nullo modo ferri potest. Ciofan. *Eque domo* bene Argent. & tres alii. Multi, *Deque*. sequenti versu pro *praevidet* reponendum esse, *pervidet*, cum *providet* sit in nonnullis scriptis, superiori Elegia monuimus. Arondelianus, *mens oculis praevidet usa suis*, non *illa*. Heins. Francof. *Deque domo pulsus*. deinde, *pulchram convertor ad urbem* codex Gallicus.

37. *Hortos.*] *Ortus* Moreti. *pulchro spectantis in*, vel, *ab horto* Leid. *tunc campi* etiam septem. *tum* unus.

38. *Et*

Nec tu credideris urbanae commoda vitae
Quaerere Nasonem. quaerit & illa tamen.
Nam modo vos animo dulces reminiscor amici;
Nunc mihi cum carâ conjuge nata subit:
Eque domo rursus pulchrae loca vertor ad Urbis,
Cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit aequatâ porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi, Virgineusque liquor.
At puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,
Quolibet ut saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conspicienda solo:
Nec quos piniferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiae Clodia juncta viae.

Quos

38. *Et Euripi.*] *Cum ripis* prim. Ed. *quoque Euripi* Ms. Bersm.

38. *Virgineusque liquor.*] Aquam virginem intellige, quam Agrippa aedilis in agro Luculliano collectam, Romam perduxit, Coss. C. Sentio & Sp. Lucretio, ut auctor est Frontinus. *Virgo* autem appellata fuit, quod quaerentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti, qui foderant, ingentem aquae modum invenerunt. Frontinus. MICYLL.

40. *Frui libeat.*] Iidem libri, *liceat*. CIOF.

42. *Conspicienda.*] *Concupienda* P. Dan. *loco* Ms. Bersm.

43. *Positos in montibus hortos.*] In eisdem exemplaribus, *in collibus hortos*, longe verisimilius. Ea enim parte, quae inter viam Flaminiam & Claudiam interjacet, hodierno die colles, non montes spectantur. CIOF. *Piniferis in collibus* scripti praestantiores magno numero. Columellae lib. x. *dumosis positi sub collibus horti.* Idem alibi collibus insitos monet debere esse hortos. HEINS. *In vallibus* unus.

44. *Flaminiae Claudia juncta viae.*] Alia hoc loco *Claudia* accipienda videtur, quam quae Appia via alias dicta fuit. Nam quo pacto convenire, aut in unum concurrere Appia atque Flaminia possent? Quarum altera orientem versus in Australi Apennini latere à Roma Brundusium usque porrecta fuit: altera autem ab eadem Roma in diversam partem per Umbriam, Ariminum usque abiit, quod oppidum in Adriatico Apennini latere situm fuit, non procul à Ravenna, ut è Strabone patet lib. 5. Quare videndum, num potius de ea via hoc loco intelligendum sit, quae proprie *Claudia* dicta fuit, in parte Hetruriae, sive Umbriae, non procul à lacu Cimino, ubi & praefecturae Claudii, & forum Claudii aliquando fuere. De quibus locis & Plinius meminit lib. III. cap. 5. & annotavit Volaterranus Geographiae 5. cap de rebus Pisanorum. Ut sit sententia Poëtae: Se jam neque hortos, sive agros, quos in Pelignis habuit, desiderare: neque eos, quos juxta Flaminiam coluit, eo loco, ubi Flaminia & Claudia via junguntur. Fortassis autem hortos aliquos intelligit Poeta, quos cum uxore acceperit, quam ex Phaliscis duxerat, de quatertio Amorum meminit, Eleg. XIII. his versibus: *Cum mihi pomiferis conjunx foret orta Phaliscis, Moenia contigimus victa, Camille, tibi, &c.* Neque enim ita longe haec loca inter se distant. MICYLL. Quam viam intelligat per Claudiam est obscurum: nam Appia intelligi nequit, quae etiam eodem nomine *Claudia* dicitur. duplicem igitur Claudiam fuisse, ut duplicem Æmiliam ex hoc loco constat: alteram Flaminiae, alteram Appiae contiguam. FABR. Pro *Claudia* recte, *Clodia* Sarravianus. prima editio, *Cludia*. *Clodia* enim appellabatur haec via, per quam iter Româ, Lucam, Pistorium & Florentiam fiebat, ut ex Itinerario Antonini discimus. hoc est, per Apenninum. ut jam constet, quinam piniferi colles sint Nasoni, cum Apenninus pinum etiamnum frequentissimam ferat. In Tabula Peutingeriana, *Ad sextum via Clodia.* In Gruteri Inscriptionibus pag. CCCXCIX. & pag. CCCXLVI. mentio fit CURATORIS. VIÆ. CLODIÆ. ANNIÆ. CASSIÆ. GIMINIÆ. seu CIMINÆ. HEINS. Gyraldus in Vita Ovidii videtur legisse, *Cassia*, nam dicit, Hortos habuisse prope viam Flaminiam,

Quos ego nescio cui colui; quibus ipse solebam
Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, si vivunt, nostrâ quoque consita quondam,
Sed non & nostrâ poma legenda manu.
Pro quibus amissis utinam contingere possit
Hic saltem profugo gleba colenda mihi!
Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oves.
Ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub juga panda boves.
Et discam Getici quae nôrint verba juvenci:
Adsuetas illis adjiciamque minas.
Ipse manu capulum pressi moderatus aratri,
Experiar motà spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
Et dare, quas sitiens combibat hortus, aquas.

Un-

qua Cassiae juncta fuit. de utraque via *Cassia* & *Clodia* vid. Berger. de Publicis Romanorum Vii lib. III. cap. 22. quod vero Micyllus hic & ad lib III. Amor. 13. de hortis prope Faliscos suspicetur, nihili est, nam Via Clodia & Flaminia non longe ab urbe jam divortium fecerant; cum Flaminia ad dextram tenderet per saxa rubra ad Narniam; Clodia ad sinistram Vejos & Sutrium, ita ut circa Vejos discessisse putem. horti ergo positi videntur fuisse inter Vejos & Romam. Burm.

46. *Nec pudet.*] *Nec piget* duo scripti. Heinsius olim volebat, *impiger*.

47. *Consita quaedam.*] Malim, *quendam*, atque ita unus Vaticanus. mox, *contingere possit* meliores. Heins. *Sunt ubi* Argent. & tres alii. *si vivant* Moreti & quatuor.

48. *Sed non & nostrâ poma legenda manu.*] In uno Vatican. *Sed non à nostra.* In Maffei, *Sed non sunt.* Ciofan.

50. *Gleba colenda.*] Subaudi *esset*. Ciofan. Male: nam jungi debet *gleba* cum *contingere posset*. *terra* Moreti. *profuga gleba colenda manu* unus.

53. *Insistant.*] *Desistant* Arg. *instarent* Polit. *saepe ego* Ms. Bersm.

54. *Juga panda.*] *Curva* multi.

55. *Quae norunt verba.*] Malim, *norint* cum uno Vaticano. & versu praecedenti, *Ducere* pro *Ducam*, si per scriptos codices liceat, referatur ad Tò *velim*, quod praecesserat. Heins.

56. *Minas.*] Illustrat haec Scaliger ad Manilii lib. I. 317.

57. *Ipse manu capulum pressi moderator aratri.*] Lib. Vaticani; *moderatus*. Ursini vero; *prensi moderatus*. *Capulum* lib. IV. Fast. proprio nomine stivam dixit:

Inde premens stivam designat moenia sulco.

Ciofan. *Prensi aratri* Sarrav. Polit. & multi alii. sed & vulgata scriptura ferri potest. Trist. III. Eleg. x.

Nec quisquam presso vomere sulcat humum.

Heins. *Pressi* legendum esse pluribus ad Val. Flac. VII. 63. docebimus. *moderaber* Douza.

59. *Ligonibus arva.*] Ursini lib. *herbas*. Ciof. Ita & P. Dan. & multi alii.

60. *Et dare, quas sitiens jam bibat hortus aquas.*] Idem lib. & uterque Vatic. ita habent, paullo suavius, ut videtur, quam excusi. Intelligit autem eos hortos, quos in Pelignis habebat, qui aqua irrigabantur. Vide quae dixi in *Sulmonis* Descriptione, & in Elegia de Nuce. Ciofan. Meliores omnes,

Et dare jam, sitiens quas bibat hortus, aquas.

unus tamen Vatic. *quas sitiens combibat*. Heins. Nos Vaticanum & Excerpta Vossii secuti sumus. ita Epist. xv.

Grata prius lacrimas combibit herba meas.

saepe Columella hoc verbo utitur. *ebibet* unus codex. post hoc aliud distichon interserit Moreti liber,

Utque solet, nimium si fontis rivus abundet,
Diducam studio ne sata laeta gravet.

deducam saltem legendum. Burm.

63. *At tibi nascenti.*] *Marcenti* duo libri, forte

Unde sed hoc nobis, minimum quos inter & hostem
  Discrimen murus clausaque porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore laetor)
  Nêrunt fatales fortia fila Deae.
Te modo Campus habet, densâ modo porticus umbrâ:
  Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
  Appia ferventi ducit in arva rotâ.
Forsitan hîc optes, ut justam supprimat iram
  Caesar; & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est, quod, amice, petis! moderatius opta:
  Et voti, quaeso, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
  Detur: erit nostris pars bona demta malis.

te non male: tibi, qui otio marces, & amas quietem, materiem dedere Parcae, in qua te ostendas fortem, & animum sufficientem laboribus; mihi vero laboranti, & omnia mala experienti, dederunt mollia fila, ut in Amoribus loquitur. Burm.

66. *In quo ponis.*] *Ponas* codex Medonii; non male.

67. *Umbria te revocat.*] Iidem libri & Maffei, *Umbria nunc revocat.* Libentius sequor. nam dixit superiori disticho: *Te modo campus habet*, &c. Ciof. *Ducit in arva rota* meliores. &, *Umbria nunc revocat*, pro *nec non* duo, *nunc non.* Forte,

Umbria nunc revocat, te nunc Albana petentem.

Forte,

Umbria nunc revocat, nunc rura Albana petentem,
Appia ferventi ducit ab urbe rota.

Heins.

68. *Ferventi ducit ad arva rota.*] In Aldino, *ferventi ducit ab urbe rota.* Severus Poëta Albanum suum petiturus, per viam Appiam urbe exivit, quae ab uno latere Tusculum, ab altera Albam strata erat, unde *Tusculana* & *Albana* cum nominantur, eadem Appia via intelligitur. Fabric. Errat vir doctus! *Tusculana* enim via nusquam Appiam tangit, aut Appia dici potuit, nam ex Latina via, longe ab urbe, tanquam ramus, Tusculum versus exibat. Per Appiam vero iter fuisse Albam credo. vide Fabret. Apologem. adversus Gronovium pag. 99. ubi viarum istarum conspectus exhibetur: Merula vero hic Appiam, ut & ante fecerat, cum Clodia via confundit. pro *rota* erat in multis, *manu.* Burm.

69. *Forsitan hoc optes.*] Scribe, *hic optes* cum Sarraviano, Politian. & tribus aliis, ac primâ editione. Heins.

69. *Supprimat iram.*] Unus Vaticanus, *comprimat.* Ciofan. Legi etiam, *deprimat*, testatur Merula. *comprimat* quatuor Heinsiani. *finiat* unus.

71. *Ah nimium est quod, amice, petis.*] Τὸ *est* multi non agnoscunt. Puto,

Ah nimium quid, amice, petis?

Heins.

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

QUae mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrimis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
Invitis oculis litera lecta tua est.
Nec quidquam ad nostras pervenit acerbius aures,
Ut sumus in Ponto; perveniatque precor.
Ante meos oculos tamquam praesentis imago
Haeret: & exstinctum vivere fingit amor.
Saepe refert animus lusus gravitate carentes:
Seria cum liquidà saepe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
Quae vellem vitae summa fuisse meae.
Cum domus ingenti subito mea lapsa ruinâ
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adsuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunae nec fuit ipse comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Haesit in amplexu, consolatusque jacentem est:
Cumque meis lacrimis miscuit usque suas.
O quoties vitae custos invisus amarae
Continuit promtas in mea fata manus!

O

2. *Lacrimis.*] *Oculis* Excerpt. Vossii.

7. *Haeret.*] An, *Errat*, quae verba saepe vidimus confusa. *inexstinctum* Servii.

9. *Lusus.*] *Ludos* Putean. & duo alii. bene. mox, *pura fide* Regius.

11. *Densius istis.*] *Illis* scripti meliores. & postea, *nec fuit ipse comes*, pro *ille*. HEINS.

14. *Concidit.*] *Decidit* unus. vide ad x. Met. 10. *occidit* duo alii. *subito collapsa* etiam Farnes.

17. *Mea funera.*] *Mea vulnera* nonnulli codices, & ita in suis invenit Barthius xxxix. Adv. 10. vid. ad Quinctil. xii. decl. 26. & cclviii.

19. *Amplexu.*] *Amplexus* Ms. Bersm. mox, *minuit ipse* multi scripti & editi.

22. *Promtas.*] *Proprias* Thuan.

25. *Illa fuit celeberrima.*] *Creberrima* Moreti & Francof. pro varia lectione. quae est glossa. Et saepe apud Nasonem permutatas has voces vidimus: ut iii. Amor. v. 3. & iv. Met. 89. & alibi. sic apud Suet. Tiber. 52. in Mss. optimis legitur, *per noctes celeberrime acclamatum est, Redde Germanicum.* vid. ad ii. Art. 705. male etiam explicat Bersmannus, praecipue memorabilem; cum sit frequenter usitata. BURM.

25. *Quantum debeas auxilium.*] *Quantum auxilii* in uno Vaticano. rectius. HEINS.

27. *Incumbet.*] *Impendet* unus.

29. *Cumque suis.*] *Sui* Servii & tredecim alii. *mei* Junian. *in omnem* P. Dan.

30. *Quo.*] *Ut* Putean. *quod* Sarrav. *experiemur* Moreti. *experiatur* Sarrav.

31. *Tam*

O quoties dixit, Placabilis ira Deorum eſt.
  Vive, nec ignoſci tu tibi poſſe nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Reſpice, quantum
  Debeat auxilii Maximus eſſe tibi.
Maximus incumbet; quâque eſt pietate, rogabit,
  Ne ſit ad extremum Caeſaris ira tenax.
Cumque ſuis fratris vires adhibebit, & omnem,
  Quo levius doleas, experietur opem.
Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
  Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi ſe jurare ſolebat;
  Non niſi te longae jus ſibi dante viae.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
  Terrarum dominos quam colis ipſe Deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos,
  Non fuit è multis quolibet ille minor.
Si modo nec cenſus, nec clarum nomen avorum,
  Sed probitas magnos ingeniumque facit.
Jure igitur Celſo lacrimas libamus ademto;
  Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus, raros teſtantia mores;
  Ut tua venturi nomina, Celſe, legant.
Hoc eſt, quod poſſum Geticis tibi mittere ab arvis:
  Hoc ſolum eſt iſtic, quod liquet eſſe meum.
Funera nec potui comitare, nec unguere corpus:
  Aque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
  Praeſtitit officium Maximus omne tibi.

31. *Taedia.*] *Tempora* unus.

32. *Quae modo ne fuerint, Maxime, vana, cave.*] Ambo Vatic. Maffeianus, & Urſini, *Quae tu.* Ciofan. *Quae mihi* Medon. *quae tibi* duo. mox, *caves* Excerpta Scaligeri & Sarrav.

33. *Solebat.*] Francof. & undecim alii, *volebat.* ſcilicet tum, cum valediceret mihi.

39. *Non cenſus.*] *Nec* nonnulli. Heins. *Non cenſus, non* alii.

39. *Nec charum nomen avorum*] Absque ullâ prorſus dubitatione ex veteribus libris legendum, *clarum.* Ciofan.

40. *Ingeniumque.*] *Ingeniosque* Combii. *facit* Junian.

42. *Quas dedit ipſe.*] *Ille* meliores. Heins.

45. *Poſſum.*] *Poſſim* Regius, P. Dan. & quinque alii. *Geticis transmittere* Argent.

46. *Hoc ſolum eſt iſthic, quod licet eſſe meum.*] Ita & ſcripti. Sed *liquet eſſe* reponendum. ſic Triſt. lib. I. Eleg. I. ſimili modo peccatur in libris vetuſtis:

Diſſimulare velis, te liquet eſſe meam.

Heins.

47. *Comitare.*] A *comito* verbo Neutro. Nonnulla huic verbo ſimilia in meis Metamorph. Obſervationibus collegi. Ciofan. *Non potui* multi editi & ſcripti.

47. *Nec ungere corpus.*] Solebant veteres ungere cadavera, ut diutius integra ſervarentur. lib. IV. Faſt.

Arſurosque artus unxit.

Et in Epiſtola Ariadnes ad Theſeum:

Nec poſitos artus unget amica manus.

Cis

Ille tibi exfequias, & magni funus honoris
  Fecit; & in gelidos verfit amoma finus.
Diluit & lacrimis moerens unguenta profufis;
  Offaque vicinâ condita texit humo.
Qui quoniam exftinctis, quae debet, praeftat amicis,
  Et nos exftinctis adnumerare poteft.

Citatur & Ennii carmen:

Tarquinii corpus bona femina lavit, & unxit.

Ciofan.

48. *Aque.*] *Equo* Servii. *atque* alii multi, & etiam editi. *namque* Putean. & feptem alii.

49. *Quod potuit.*] *Qui potuit* caftigatiores. Heins. *Quod potuis, quod tu* Junian.

51. *Honoris.*] *Amoris* Moreti & duo alii.

52. *Vertit amoma.*] Verius eft, *fudit amoma*: folebant enim unguenta in rogos & tumulos defunctorum fpargere, & ipfa cadavera iis perfundere. Fabric. Unus Vaticanus & Maffei, *fudit*. probo. Ciofan. *Vertit* meliores magno numero. Lege, *verfit*, aut *verxit*. quod eft apud Diomedem. Gronovius, *vergit* Obfervat. lib. 11. cap. vii. qui videatur. fic Met. iv. ℣f. 506. fcribendum monuimus ex fententia doctiffimi Graevii:

——— *vergit furiale venenum*
Pectus in amborum.

Claudianus Nuptiis Palladii:

— —— *tum vero rubentes*
Defuper invergunt calathos.

quomodo illic caftigavi. apud Aufonium de feptem Sapientibus drammatico opufculo Periander Corinthius:

Si fortuna juvat, caveto tolli:
Si fortuna tonat, caveto vergi.

ubi *mergi* minus concinne nunc legitur. *tolli* & *vergi* bene fibi opponuntur. Germanis Arataeis in Sagittario:

——— ——— *tum totus in undas*
Vergitur Orion.

ita codex longe veterrimus Voffianae Bibliothecae, non *Mergitur*. Avienus Prognofticis de Sole:

Sive ille occiduas vergat declivis in undas.

ita utuntur plerumque in facris inferis hoc verbo fcriptores. nec dubium mihi eft apud Statium quoque pietate Etrufci opertere reponi:

—— — *tu largus Eoa*
Germina, tu meffes Ciliciumque Arabumque fuperbis
Verge rogis.

Thebaidos vi. ubi rogum Archemori defcribit:

Spumantesque mero paterae verguntur, & atri
Sanguinis, & rapti gratiffima cymbia lactis.

Male etiam multi ex fcriptis, *aroma*. Juvenal,

Et matutino fudans Crifpinus amomo,
Quantum non redolent duo funera.

Perfius Sat. iii.

——— *tandemque beatulus alto*
Compofitus lecto, craffisque lutatus amomis.

Nofter Trift. iii. Eleg. iii.

Offaque cum foliis & amomi pulvere mifce.

Heins. *Fudit Aroma* Barthius

55. *Quae debet.*] *Quod debet* feptem. & deinde; *praeftet* tres.

Epistola X.

FLACCO.

NAfo fuo profugus mittit tibi, Flacce, falutem:
  Mittere rem fi quis, quâ caret ipfe, poteft.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
  Non patitur vires languor habere fuas.

Nec

1. *Suo.*] *Nimis* Excerpt. Voff. *tuus* quindecim. 6. *Et peragit.*] In aliis, *fed peragit*. Fabric. *Et* cum melioribus. pro *febribus anhelis* Twifdenus, *acutis*. quod placet, vox medicis familiaris. Heins.

9. *Edu-*

Nec dolor ullus adeſt, nec febribus uror anhelis;
  Et peragit ſoliti vena tenoris iter.
Os hebes eſt, poſitaeque movent faſtidia menſae:
  Et queror, inviſi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, adpone, quod educat aër;
  Nil ibi, quod nobis eſuriatur, erit.
Nectar & ambroſiam, latices epulasque Deorum,
  Det mihi formoſà nava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens ſapor ille palatum:
  Stabit & in ſtomacho pondus inerte diu.
Haec ego non auſim, cum ſint veriſſima, cuivis
  Scribere; delicias ne mala noſtra vocent.
Scilicet is ſtatus eſt, ea rerum forma mearum,
  Deliciis etiam poſſit ut eſſe locus.
Delicias illi precor has contingere, ſi quis,
  Ne mihi ſit levior Caeſaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus eſt in corpore, ſomnus,
  Non alit officio corpus inane ſuo.
Sed vigilo, vigilantque mei ſine fine dolores;
  Quorum materiam dat locus ipſe mihi.

Vix

9. *Educat.*] *Educet.* HEINS.

11. *Latices.*] *Laticesque* Vatic. & Ms. Berſm. *Ambroſium* editi & ſcripti multi. vid. ad lib. II. Met. 120.

12. *Grata juventa.*] Grati miniſtri. MERULA. Imo, Hebe, quae Latinis *Juventa* dicitur. fingunt autem Poëtae Hebem diis miniſtrare pocula. MICYLL. *Guava juventa manu*, ſincera lectio. in aliis, *pulcra*: in aliis, *grata*. Juventas dea eſt: juventus, ipſa aetas, ſeu juvenes: juventa, aetatis tempus. FABRIC. *Grata juventa* male legit Merula: legendum plane eſt, *gnava*: liber Urſini, *gnara*. quae lectio ad illam proxime accedit. CIOF. Scripti plerique, *grata*, vel *Graja*. quod poſterius amplexus eſt doctiſſimus Gronovius. unus ex Noſtris, *flava*. alius, *gnara*. Sarrav. Scaligeri & Argent. *nava Juventa*. recte. ita enim ſcribebant, ut paſſim in veteriimo codice Silii Italici. Seneca Hercule Oetaeo:

In tempore ipſe gnavus occurrit Lichas.

ubi veterrimus Mediceus *nevus*. hoc eſt *navus*. Vide Notas Triſt. lib. v. Eleg. III. vſ. 37. HEINS. *Graeca juventa* Torrent. ad Horat. I. Od. 30. & Barthius XXXIX. Adv. 10. ut erat in plurimis ſcriptis: etiam *puella* pro *juventa* quinque.

13. *Exacuet.*] *Excuties* tres.

13. *Sapor ille.*] Sic eſt in altero Vatic. & Urſini, melius quam in aliis. CIOFAN. *Iſte* editi quidam.

14. *Ponderis inerte.*] Cibus gravis & crudus. MERULA. Tu conſtrue, Stabit & cibus in ſtomacho inerte. ut ſit inerte, pro inerti, ablativo caſu dictum. Neque enim *iners* terminatione movetur. & in duas conſonantes deſinentia utroque modo ablativum faciunt. Dicitur autem *iners ſtomachus*, quando ſuum officium non facit. hoc eſt, non concoquit ac digerit. MICYLL. *Inerte meo* Junian.

15. *Cuivis.*] *Quamvis* Putean. *cuiquam* Jun. & editi nonnulli. *cuique* Leid.

16. *Vocet.*] Lege, *vocent* cum duobus antiquis. HEINS.

17. *Ea rerum forma mearum.*] *Rerum fortuna mearum* Thuaneus. *hic ſtatus* ſcripti & editi. forte, *Scilicet hic rerum ſtatus, &* (vel *haec*) *fortuna mearum.* vid. I. Triſt. IX. 37. ſed & Oroſius lib. II. 5. *Victis & victoribus par forma*: niſi & ibi *fortuna* quis malit. vid. ad Quinct. X. de Inſtit. Orat. I. BURM.

18. *Poſſit ut eſſe.*] *Quod queat* Thuan. unde Heinſ. *quo queat.*

20. *Timet.*] *Velit* Gottorph. *vocet* Frag. Boxh. unde Heinſ. *vovet.*

27. *Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus.*] Qui pro *pervenit*, ſcripſerunt, *permanet*, numerorum ſunt obliti. FABRIC. *Permanet artus* eſt in uno Vatic. In altero vero & Urſini longe melior eſt lectio, *pervenit*. idque alii viderunt. CIOFAN. Malim,

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER II.

EPISTOLA I.

* GERMANICO CÆSARI.

HUc quoque Caesarei pervênit fama triumphi,
  Languida quo fessi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythicâ regione putavi.
  Jam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.

Tan-

* *Germanico.*] Graecino inscribitur haec Epistola in Moreti codice. *de Triumpho Caesaris* Medic. & Argent.

1. *Huc quoque &c.*] Disputat hoc loco Merula de Tiberiine ovatione, an de Germanici triumpho, Elegia haec intelligenda sit. Cujus rei facilis explicatio est, si ad ipsa tempora respiciatur, quibus vel haec scripta sunt, vel illorum alter triumphavit, alter ovans urbem ingressus est. Scripsit enim haec Ovidius proximo ante obitum Augusti anno, cum jam quadriennium in Ponto fuisset. Tiberius autem ovavit proximo post cladem Varianam anno, tertio ante quam haec ab Ovidio scriberentur. id quod ex Suetonio apparet, cujus haec sunt verba cap. XVI. *Sed nunciata Illyrici defectione transiit ad curam novi belli, quod gravissimum omnium externorum bellorum, post Punica, per 15. legiones, paremque auxiliorum copiam triennio gessit, &c.* & mox: *At perseverantiae grande pretium tulit, toto Illyrico, quod intra Italiam regnumque Noricum & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & sinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem redacto, cui gloriae amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub idem fere tempus Quintilius Varus cum tribus legionibus in Germania periit, nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores, &c.* Ex rursus: *Triumphum ipse distulit, moesta civitate clade Variana. Nihilominus urbem praetextatus & laurea coronatus intravit, &c.* Hinc addit: *Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidisse, nihil non de consilii sententia egit, &c* Ex quibus omnibus patet, neque de Germanis ovasse Tiberium, neque ad debellandam Germaniam ante profectum fuisse, quam jam ovasset. Relinquitur ergo, ut de triumpho Illyrico Elegiam hanc intelligamus, qui eodem anno, quo haec à poëta scripta sunt, gestus fuit, proximo scilicet ante mortem Augusti: id quod ex eodem Suetonio colligitur. Nam statim post superiora illa subjungit: *A Germania*, inquiens, *post biennium reversus, triumphum, quem distulerat, egit, prosequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat, &c.* Et rursus: *Ac non multo post lege per Coss. lata, ut provincias cum Augusto pariter administraret, simulque censum ageret, condito lustro, in Illyricum profectus est. Et statim ex itinere revocatus. Jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit*, &c. Quibus similia & apud

Tandem aliquid pulsâ curarum nube serenum
  Vidi; Fortunae verba dedique meae.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
  Velle potest cuivis haec tamen una dari.
Dî quoque, ut à cunctis hilari pietate colantur,
  Tristitiam poni per sua festa jubent.
Denique, quod certus furor est audere fateri,
  Hac ego laetitiâ, si vetet ipse, fruar.
Juppiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
  Mixta tenax segeti crescere lappa solet.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
  Numen; & invitâ saepe juvamur ope.
Gaudia Caesareae mentis pro parte virili
  Sunt mea: privati nil habet illa domus.
Gratia, Fama, tibi: per quam spectata triumphi,
  Incluso mediis est mihi pompa Getis.

In-

apud Tacitum leguntur libro primo. Et docet hoc idem Poëta quoque Elegia sequenti, ubi claris atque apertis verbis inquit, *Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti Subdita montanae brachia Dalmatiae:* & quae sequuntur. Nam de Germanici triumpho, quem ille de Germanis egit, verbis hic opus non est, cum ille quarto demum anno Tiberii actus fuerit, mortuo jam (ut videtur) Poëta. Quanquam idem Merula infra, ubi de eodem Germanico Poëta meminit, eique triumphum illum de Germanis agendum, velut vaticinando praedicit, graviter iterum labitur, multumque à vero recedit: cum ea omnia, quasi de Tiberio dicantur, exponit. Non enim Tiberio, sed Germanico Drusi filio, Tiberii autem ex fratre Nepoti, eam praedictionem facit poëta, quem tamen in Germaniam ab Augusto adhuc vivente, in locum Tiberii missum, aut certe non ita multo post mittendum sciebat, eoque illi victoriam atque triumphum similem, hoc modo, velut ominando, precabatur. Sed de hac re infra pluribus agemus. MICYLL. Refer ad triumphum Tiberio de Delmatis a Senatu decretum A. V. C. DCCLXI. C. Poppaeo Sabino. Q. Sulpicio Camerino Coss. hoc est quinquennio ante excessum Divi Augusti. sed triumphus est dilatus in opportuniora tempora, moesta tum civitate ob cladem Varianam. ut fortassis in alterum annum sit rejectus, hoc est consulatum M. Æmilii Lepidi, & T. Statilii Tauri. HEINS. Vide Cl. Masson. Vitam Ovidii ad A. V. C. DCCLIV. §. 4. Pighius ad An. DCCLXIX. de Germanici Triumpho capit.

1. *Huc quoque.*] Haec est veterum librorum lectio, quam agnoscit interpres. In quibusdam autem vulgatis male aliter legitur. CIOFAN. *Nunc quoque* Gryph. *huc mihi* Barberin.

2. *Languida quo fessi vix venit aura Noti.*] Lib. IV. Eleg. X.

At Notus, adverso tepidus qui spirat ab axe,
  Est procul, & rarus, languidiorque venit.

CIOFAN.

4. *Jam minus hic odio est.*] *Est* deest sex codicibus. *jam minus est odio, quam* Junian.

5. *Aliquid serenum.*] *Aliquod* Aldi Micyll. Bersm. & minor Gryph. & alii. Heinsius malebat, *aliquid sereni* vid. ad I. Fast. 484. qui etiam mox legebat, *vidi ego*

7. *Nolit ut illa.*] *Ulla* cum tribus scriptis legendum. HEINS. *Noluit illa* Jun. & Leid. sed *ulla* etiam Barthius Adv. XL. 12. ex suis membranis. mox, *haec tamen ille dari* P. Dan.

9. *Di quoque ut a cunctis.*] Barthii codices, *Di tamen ut cunctis*, quod ille praefert. *ut a nobis* Putean.

11. *Si vetas.*] *Vetet* meliores, & *juvat* pro *rigat* versu proximo. de quo dictum Art. Amator. lib. I. vs. 647. HEINS. *Laetitiae* Fragm. Boxhorn.

14. *Crescere lappa.*] Hafniensis, *surgere*, quod praeferrem, quia de primo ortu hic agitur. passim vero *crescere* & *surgere* confunduntur a librariis. vid. Epist. VII. II. & I. Amor. II. II. mox, *fructiferum* duo libri. BURM.

16 *Saepe juvamur.*] *Fruamur* duo. Heinsius etiam malebat, *nempe*.

17. *Caesareae mentis.*] *Gentis* videtur scribendum, cum subjungatur, *privati nil habet illa domus. Caesarea gens*, quomodo, *gens Flavia*, *gens Claudia*, *gens Æmilia*. HEINS. *Gentis* quoque malebat Barthius; in membranis vero ejus est. *Caesareae victis. gens* & *mens* saepe permutatae. vid.
ad

Indice te didici, nuper visenda coïsse
 Innumeras gentes ad Ducis ora sui.
Quaeque capit vastis immensum moenibus orbem,
 Hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrâsti, cum multis lucibus ante
 Fuderit adsiduas nubilus Auster aquas,
Lumine coelesti Solem fulsisse serenum,
 Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
 Bellica laudatis dona dedisse viris:
Claraque sumturum pictas insignia vestes,
 Tura prius sanctis imposuisse focis:
Justitiamque sui caste placasse Parentis;
 Illo quae templum pectore semper habet.
Quàque ïerit, felix adjectum plausibus omen;
 Saxaque roratis erubuisse rosis.

Pro-

ad Petron. cxi. & ad lib. i. Metam. 100. & inf. iii. iv. 27. nec tamen facile *mentis* repudio, quia gaudia mente percipiuntur. ita iii. Am. vii. 63. *tacita formavi gaudia mente.* Burm.

22. *Ad ducis.*] *Sub ducis* Basil. & Barthii, qui probat.

23. *Quaeque capit latis.*] In iisdem libris antiquis, *vastis.* Ciofan. Pro *moenibus*, *viribus* Junian *quae capit in* P. Dan.

24 *Hefpitiis.*] *Hefpitii* Putean. & duo alii. *Hospitibus* septem.

25. *Lucibus.*] *Flatibus* Putean. & Combii. mox, *Funderet* Servii & Patav. *nubibus* etiam Leid. & quinque alii. & editio Bersm.

27. *Numine coelesti Solem fulsisse serenum.*] Ursini liber, *luxisse.* Ciofan. *Lumine* ex tribus scriptis. Heins. *Numine coelesti lumen fluxisse* P. Dan. forte, *limine coelesti*, ut millies de ortu solis hac voce utuntur, quae saepe cum *lumine* commutatur, ut i Met. 767. & ii. Met. 4. vid. ad ii. Amor. vi. i. conjecerat & Heinsius, *munere coelesti. luxisse* etiam Regius & duo alii. Burm.

28. *Vultu*] Non damno. nam serenum coelum serenis & hilaribus convenit. sed tamen mallem, *cultu*: candidati enim Romani diebus laetis. candidus vero dies candido cultui populi congruebat. Burm.

29. *Cum magnae vocis honore.*] *Magno* unus Vaticanus. Heins. *Cum multo vocis honore* Francof. est autem *vocis honor* laudatio, ut moris erat, cum imperator eos, qui res egregie gesserant, militaribus donis ornaret. Frontin. iii. xvi. i. *& super verborum honorem eque queque donavit.* ubi vid. Tennul. & ita passim *honor verborum.* Livius. xxxvii. 37. *Ilienfibus in omni rerum verborumque honore abs se oriundos Romanos praeferentibus.* apud eundem lib. xxx. 15. *addit verbis honorem.* ubi patet *verbis* esse ablativi casus: nam antea dona ipsi dederat, deinde oratione vel verbis honorem adjicit. mox pro *dona* in Mss. Barthii erat, *dampna* male. neque rectius Bersmannus hic donativum vel congiarium intelligit: militaria enim dona, hastas puras, armillas &c. innuit, ut notissimum. Horat. ii. Epist. ii. 32. *donis ornatur honestis.* Burm.

33. *Justitiaque sui castos placasse parentes.*] Nemo intelligit, ut opinor, quid haec sibi velint. Sarravianus, Combianus, & unus Mediceus, cum prima editione & Scaligeri Excerptis,

Justitiamque sui caste placasse parentis.

optime. nisi quod priores duo, *castae*, mendose. *caste placare Deos*, ut *caste colere Deos* Ciceroni Epist. ad Terentiam: *caste Deos adire* in leg. xii. Tabb. *caste sacra facere*, & similia passim in sacris. vide Notas Fast. iv. ℣ 726. Ceterum unice hanc emendationem illustrat Noster ipse infra lib. iii. Eleg. vi. de Augusto:

Principe nec nostro Deus est mansuetior ullus:
 Justitiâ vires temperat ille suas.
Nuper eam Caesar facto de marmore templo,
 Jam pridem posuit Mentis in aede suae.

unde liquet versu proximo scribendum, *Ille quae templum pectore semper habet* nempe Justitia. Vulgati & scripti, *quo templum.* nisi quod Arondelianus pro diversa lectione, *illa quae.* Haec praelo commissurus eram, cum incidi in magni Scaligeri ad Propertium animadversiones, ubi pari modo Nasonianum locum castigatum offendi, id-

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis pascua silvis;
Armaque cum telis in strue mixta suis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totque tulisse duces captivis addita collis
Vincula, pene hostes quot satis esse fuit.

Maxi-

que sub finem libri teitii. Heins. *Justitiaque sui sanctos placasse parentes* P. Dan. *Caros* Excerpt. Voss.

35. *Quaque.*] Per quemcumqne locum. lib. iv. Trist. Eleg. ii.

Quaque ibis, manibus circum plandêre tuorum.

Ciofan.

36. *Saxaque jactatis erubuisse rosis.*] In veteribus libris, *roratis.* sic lib. xv. Metamorphoseos: *Roratis lustravit aquis.* Ciofan.

37. *Veros imitantia muros.*] *Versos* Sarravianus & plerique alii. recte. Sequenti versu idem Sarrav. & tres alii, *pictis viris.* Excerpta Vossii, *vinctis.* Puto, *fictis*; ex argento videlicet. Heins. Non placent illi *picti*, vel *ficti viri.* nescio an non glossator apposuerit vocem illam, *pictis*, alii voci, tanqnam explicationem, & forte legendnm,

Barbara cum titulis oppida lata fuit.

nam viros effingi & imponi ferculis non memini me legere, sed titulos adscribi notnm est, hos pictos fuisse glossator indicare voluit. *Viris* autem & *meus*, *tuus*, *suus* saepius permutantur in Ovidii libris. quia tamen seq. disticho iternm *sua* vel *suis* repetitur, mallem, si *viris* est retinendnm, Vossiani codicis lectionem, *vinctis viris*, ut captivi vinctis post terga manibus in triumpho ducti intelligantur, iisque addita fercula, quibus nomina vel figurae oppidorum captorum inscripta legebantur. *veros* etiam *muros* praeferrem: cum quia non pnto in ferculis muros eversos exhibitos, certe numquam id legi, tum quia verbum *imitari*, *veros* postulare videtur. ut lib. i. ex Pont. 2. 45.

Somnia me terrent veros imitantia casus.

& viii. Met. 195.

Ut veras imitentur aves.

vide lib. xi. Met. 588. Burm.

39. *Fluminaque & montes.*] Lege, *Fluminaque, montesque*, in uno veteri antea erat, *Fluminaque, & montesque.* Qua de re vide quae dixi lib. i. Metàmorphos. Ciofan. *In altis silvis* plerique veteres. Excerpta Scaligeri, Combianus, & tres alii, *in altis pascua silvis.* quod placet. nisi mavis,

Fluminaque in montes & in altas proflua silvas.

nam Junianus, *in montes.* Arondelianus,

Fluminaque & fontes & latis proflua silvis.

Heins. *Fluminque, montesque* quidem certum videtur, atque ansam variis lectionibus aliquam dedisse. Bersman. in marg. *in laetis pascua silvis.* integrum vellem,

Fluminaque, montesque, & laetis pascua silvis.

& immutasse crediderim, qui praepositionem *cum* subticeri non sentirent. Auctor. Electop. Eton. *Et jactis proflua silvis* Francof. ego in tribus, quas consului, Bersmanni editionibus repperi in margine, *in laetis pascua silvis*, atque ita etiam Wecheliana. *in artis pascua silvis* unus. similis vero locus in Epicedio in Drus. 313. *Fluminaque & montes, & nomina magna locorum.* Burm.

40. *In strue juncta.*] *In strue mista suis* in nonnullis. Nauger. Alii, *in strue mista.* Talis strues est in hunc diem in monte Esquilino, cui imposita C. Marii trophaea. talis effícta cernitur in nummo quodam Augusti Caesaris. Fabric. Uterque Vatic. *sua.* Ursini, & Maffei, *mixta sua.* Ciofan. *Mixta sua* etiam Francofurtensis.

41. *Dsque triumphorum.*] In recentissimis mutata lectio est, cum in omnibus paulo antiquioribus legatur, *Dsque trophaeorum*, quod agnoscit interpres. Fabric. *Incenderet* Sarrav. Argent. aliique nonnulli. Basileensis rectè, *incenderit.* Praeterea unns Vaticanus, *Deqne trinmphato anro.* quomodo in Fastis, iii. 732.

Deque triumphato viscera tosta bove.

Heins. *Tropaeornm* citat etiam Casaub. ad Pers. Sat. ii. 55. qui *ovatum aurum* vocat.

43. *Captivos.*] *Captivis* in nonnullis: rectius. Nauger. *Captivis* Patavinum, & probat Naugerius. Fabricius.

44. *Pene hostes quot satis esse fuit.*] Hoc est, tot numero, quot in toto aliquo exercitu hostium satis esset, fuisse: sive qui justum exercitum complere ac facere potuissent. Micyll.

45. *Horum.*] *Hominnm* P. Dan. & pr. Ed.

46. *Summa caputque fuit.*] *Summa caputque Bato*, Sarrav. & Scaligeri codex. optime. intellige Batonem Pannoniorum, vel nt alii, Dalmatarum ducem, cujus Dio, Paterculus, Suetonius, alii meminerunt. Veram lectionem jam vidit Scaliger. qui adeatur ad annum mmxxiii. Chronici Eusebiani,

Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
  In quibus & belli summa caputque Bato.
Cur ego posse negem minui mihi Numinis iram,
  Cum videam mites hostibus esse Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
  Oppida sub titulo nominis îsse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
  Nec satis ingenio tuta fuisse loci.

Dî

sebiani. *tulerunt* pro *tulere* versu superiori scripti. HEINS. Vid. ad Vellej. II. cap. 110. nomen vero illud *Basonis* jam antiquum: nam Ponticum *Fatonem*, dominum Menippi ex Diocle memorat Diogenes Laertius lib. VI. 99. BURM.

47. *Caesaris iram.*] Ursini, *numinis.* CIOFAN. *Numinis* Sarrav. Scaliger. Argent. & multi alii. Polit. cum quibus & Noster, *principis.* HEINS. *Cur ego non sperem* Ms. Bersman.

49. *Pertulit huc idem.*] *Hic idem* in nonnullis. rectius. NAUGER. *Huc* Polit. & sex alii. reliqui magna ex parte, *hic.* HEINS. *Hoc* edit. quaedam. *protulit* libri quinque.

49. *Rumor, Oppida sub titulo nominis esse tui.*] Hic locus est, de quo supra monui, deceptum ac lapsum commentatorem, Tiberio adscripsisse falso, quae de Germanico ejus filio adoptivo, & ex fratre Druso, nepote, à Poëta dicuntur. Est enim haec apostrophe ad ipsum Germanicum, qua Poëta velut alloquens illum, ostendit se eadem fama, qua de Tiberii triumpho audierit, etiam de Germanici expeditione in Germaniam, & de oppidis ab eo aliquot jam captis, audivisse. Vaticinatur igitur & illi similem triumphum de Germanis, ei, quem Tiberius de Illyricis modo gessit, &c. Quare quaecunque deinceps ad finem usque dicuntur, omnia ad Germanicum referenda erunt. Cui Poëta & longos annos optat, victoremque in Capitolium scansurum dicit, eademque gaudia exhibiturum patri (adoptivo scilicet Tiberio, nam verus pater Drusus jam multo ante in Germania perierat) quae ille antea suis parentibus, Augusto scilicet & Liviae exhibuisset. Atque eum se triumphum carmine tum celebraturum ait, itidem ut hunc Tiberii, de quo in praesentia agitur, si modo vitam eo usque perduxerit. Ex quo loco etiam illud non obscure colligi potest, Ovidium ante mortuum esse, quam Germanicus de Cheruscis & Chattis triumphavit, cum eum triumphum (velut ipse hic pollicetur) silentio praeterturus haudquaquam fuisset, nisi ante mortuus, quam ille gestus, fuisset. Triumphavit autem Germanicus Coss. C. Celio (*Cecilio* al) & L. Pomponio Flacco, ut Tacitus autor est, qui annus post obitum Augusti quartus fuit, intercedentibus inter hos & Sextum Pompejum, Sextumque Apulejum, qui eo anno, quo Augustus obiit, Consules fuere, duobus annis: quorum priore Drusus Caesar & C. Norbanus, posteriore Sisenna Statilius Taurus & L. Scribonius Libo consulatum gessere. ut si prius illud recte colligitur (ut quidem ego non dubito) Ovidium ante triumphum Germanici decessisse: etiam hoc jam non obscure sequatur, neque octavum annum, ut vulgo fere traditur, in exilio exegisse, intraque septimum, aut non multo post, mortuum esse. MICYLL. Designat Seretium & alia oppida Pannoniae a Germanico capta. qui tamen & cladem in illa expeditione est passus. Sed missus in Illyricum Tiberius & Germanico conjunctus Dalmatas Pannoniosque variis praeliis attrivit, Batonem quoque ducem hostium cum filio cepit, & in triumphum egit, ut hic videmus. Imperatoris nomen & triumphus tam Augusto, quam Tiberio decretus. Germanico triumphalia ornamenta, honoresque praetorii, & ut sententiam primus post consulares diceret, utque consulatum legibus solutus posset ambire. Plura Paterculus, Dio, Tacitus, Suetonius, Appianus, Alexandrinus, Florus, Orosius, alii. pro *sub titulo*, *sub titulos* castigabat Muretus. male. nam illa Tibulli, II. IV. 54.

Ite sub imperium sub titulumque lares,

& Nostri Remed. Amoris, 302.

Sub titulum nostros misit avara lares,

longe alia significatione dicuntur. HEINS.

50. *Oppida.*] Hoc verbum & urbes significat. Terentius in Andria de Athenis, *Toto me oppido exanimatum quaerere*, &, *quamobrem ejicias oppido.* Cicero lib. III. Famil. Epist. XIX. de Laodicea, Apamea, Syndadis, Philomelo & Iconio. *Quibus in oppidis omnibus commoratus sum.* Servius Sulpicius ad eundem Ciceronem lib. IV. earundem Epist. de Ægina, Megara, Piraeo & Corintho, *quae oppida quodam tempore florentissima fuerunt.* Caesar lib. I. de Bello Civili de Sulmone: *Quod oppidum à Corfinio* VII. *millium intervallo abest*, *quem* Silius vocat *claram urbem.* Tranquillus in Augusto: *Ex secessibus praecipue frequentavit maritima, insulasque Campaniae, aut proxima urbi oppida, Lanuvium* (hodie *civita Lavinia*) *Praeneste*, *Tibur.* CIOFAN.

50. *Nominis esse tui.*] In nonnullis, *isse tui* & rectius. NAUGER. *Isse*, incessisse, in triumpho prae-

Dì tibi dent annos! à te nam cetera fumes;
  Sint modo virtuti tempora longa tuae.
Quod precor eveniet. funt quiddam oracula vatum.
  Nam Deus optanti profpera figna dedit.
Te quoque victorem Tarpejas fcandere in arces
  Laeta coronatis Roma videbit equis.
Maturosque Pater nati fpectabit honores,
  Gaudia percipiens, quae dedit ipfe fuis.
Jam nunc haec à me, juvenum belloque togâque
  Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortaffe triumphum:
  Sufficiet noftris fi modo vita malis.
Imbuero Scythicas fi non prius ipfe fagittas:
  Abftuleritque ferox hoc caput enfe Getes.
Quod fi, me falvo, dabitur tibi laurea templis;
  Omina bis dices vera fuiffe mea.

Epi-

praelata fuiffe. Interpretatio Merulae minus conveniens, qui deceptus libris corruptis fuit. Fabr. *Effe* Merula legit, & ita editiones nonnullae.

51. *Nec muri.*] *Non muri* Ms. Berfm.

52. *Ingenio.*] *Ex pofitu* Putean.

54. *Virtuti.*] *Virtutis* Servii codex.

55. *Eveniet.*] *Eveniet* Putean. & Servii. *quae pr. evenient* duo. *eveniant* quatuor.

55. *Sunt quaedam oracula vatum.*] Repone vel fine auctoritate veterum librorum, *funt quiddam.* hoc eft, funt aliquid. Vide Notas Art. Amator. lib. III. ℣f. 755. proximo verfu pro *Nam* malim, *Jam.* Heins. *Et Deus* prim. Edit. & Marg. Berfmanni. quod placuit Electorum Etonenf. Auctori. *quiddam* etiam Heumanno in Parergis Criticis. *funt longa pericula vatum* Putean.

57. *Tarpeïas fcandere in arces.*] *Scandere turres* quinque veteres. Forte, *rupes.* Propert. IV. IV. 1.

Tarpeium nemus, & Tarpeïa in rupe fepulchrum.

Ita legebat parens meus, non, *Tarpeïa turpe.* Heins. Prop. IV. 1. 7.

Tarpejusque pater nuda de rupe tonabat,
Auctor. Eton. Elect.

58. *Laeta coronatis Roma videbit equis.*] Vide quae notavi Elegia II. lib. IV. Trift. Ciofan.

59. *Maturosque honores.*] Sic Horat. lib. II. Epift.

Praefenti tibi maturos largimur honores.
Ciofan.

60. *Quae dedit ante fuis.*] Libri veteres, *ipfe.* Ciofan. Ita & plerique codices; *usque* Junian. & duo alii. *gaudia profpiciens* Leid. *praecipiens* Excerpta Voffii.

61. *Jam nunc haec.*] Duriora haec emollire liceret, fi legeretur,

Jam tamen haec a me.

mox, *vaticinante puta* Junian. & quatuor alii.

63. *Hunc quoque.*] *Hunc ego* Ms. Berfm. *tum referam quandoque* noftrae membranae. videndum an bene conjungi poffint. Auctor Elector. Eton. In Juniano, *qñque*, quod Heinfius notabat effe, *quandoque*, & placebat prae *fortaffe*; promittit enim non dubitanter carmina, fi modo fufficiet vita

64. *Sufficiat.*] *Sufficiet* meliores. Heins. Nam Nofter his particulis, *fi modo*, indicativum modum fubjungere amat. vid. fupr. lib. I. X. 39. XVI. Epift. 295. & mox Eleg. feq. 48. & videbis inconftantiam Heinfii.

65. *Imbuero Scythicas fagittas.*] *Induero* Leidenfis. *Inducere pectora telis* habes Amor. lib. II. Eleg. X. Heins. *Non prior* edit. prim.

67. *Dabitur tua laurea templis.*] *Dabitur tibi* concinnius multi ex fcriptis: à te, vel per te dabitur. Heins. *Gloria* Putean. & Leid. an pro *adorea?*

68. *Omina bis.*] Sic iidem libri vere; ut & recte interpretatur Merula, in excufis autem quibusdam eft, *omnia.* Ciofan. Ita & G. Canter. Novar. Lect. I. 8. *carmina* Putean. & tres alii.

Epistola II.

MESSALLINO.

ILle domus vestrae primis venerator ab annis
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti;
Mittit ab indomitis hanc, Messalline, salutem,
Quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est,
Qui fuit, & dubitas cetera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
Urbe licet vestrâ versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
Clara meâ tangi sidera posse manu.
Nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis ulla petita meis.
Est mea culpa gravis, sed quae me perdere solum
Ausa sit, & nullum majus adorta nefas.
Nil, nisi non sapiens possum timidusque vocari:
Haec duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Caesaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.

Quae-

1. *Venerator.*] *Imitator* Excerpt. Voss. unde Heinsius *mirator* faciebat.

2. *Ad sinistra.*] Sic lib. iv. Trist. Elegia ultima dixit, *ad laeva.* Ciofan. In codice Medonii erat, *Pulsus ad Euxini Naso sinistra sui.* ut Euxinum jam *suum* dicat, ad quem tam diu habitavit: *Extremi freti* unus. *missus ad* alius. Burm.

5. *Hei mihi, si lecto.*] Sarravianus, *O mihi quid lecto.* forte, *Hei mihi quod lecto.* Heins. *Heu* multi.

6. *Et dubitas.*] Moreti codex, *& dura cetera mente legis.* non male, ut Ep. xvi. 10. *nec vultu cetera dure Perlege.* *omnia perlegere* Junian.

8. *Vestra.*] *Nostra* quatuor libri.

12. *In rerum.*] Membranae nostrae, *terrarum dominos.* Legi potest, *Terrarum in dominos.* utrumvis non sine exemplo. Auctor. Elect. Etonens. nulla caussa est, cur mutemus obviam locutionem.

15. *Est mea.*] *Mihi* unus.

16. *Nullum majus adorsa nefas.*] Recte. *adorta* Sarrav. Argent. Combii, Twisd. aliique nonnulli. ut apud Virgil. vii. 385.

——— *simulato numine Bacchi*
Majus adorta nefas.

Heins. Vid. ii. Trist. 92.

16. *Nefas.*] Post hunc versum Ms. inserit sequentes duos versus,

Neve roges, quae sit stultam quam scripsimus artem,
Innocuas nobis non sinit esse manus.

Bersman.

18. *Animi nomina vera mei.*] An hoc recte dicatur dubito. quidam codices, *munera.* forte, *crimina:* nam & iv. Trist. iv. 39. *errorem & timorem* inter crimina sua ponit. superiori versu Excerpta Vossii, *timidusque notari.* ut saepe illa verba commutantur apud Nostrum. Burm.

19. *Caesaris.*] *Judicis* Patavin. mox, *te quoque posse meis* Excerpt. Vossii.

23. *Sed*

Quaeque tua est pietas in totum nomen Iüli,
 Te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera faeva mineris;
 Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achaemeniden Grajum Trojana recepit:
 Profuit & Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
 Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
 Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii. Fortuna miserrima tuta est:
 Nam timor eventus deterioris abest.

[Qui

23. *Sed licet arma feras.*] Malim, *ferox*, ut ad τὸ *mineris* referatur. pro *efficies* versu proximo Polit. & Arondel. *efficias*. HEINS. *Et tamen efficias* Junian. sed nihil muta. XIII. Met. 64.

Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear ullum.

Quinct. Decl. XI. cap 7. *Non tamen ullis efficies artibus, ut non potius miserear Reipb.* BURM.

23. *Vulnera.*] *Funera* Excerpt. Voss.

26. *Myso.*] *Telepho* multi scripti.

27. *Templi violator.*] *Temerator* Feschianus. rectius. Festus, *Temerare, violare sacra & contaminare, dictum videlicet à temeritate.* apud Statium Achilleidos primo in sacris Bacchi:

Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine foemineo.

temerare leges, & *legum temeratores* in Corpore Juris passim. apud Virgilium apposite:

Ultus avos Trojae, templa & temerata Minervae.

Propert. lib. IV. Eleg. X. de ara Herculis:

Haec nullis unquam pateat temeranda puellis.

Ita scribe. *veneranda* male illic extat. Tibullus lib. III. Eleg. V.

Non ego tentavi nulli temeranda virorum
Audax laudandae sacra docere Deae.

Noster Fast. I. ex vestigiis vetustissimi libri:

Ne temerent pueros exanimata foces.

In Ibide tamen:

Utque Jovis Libyci templum violare parentes.

Silius libro XVII.

——— *temerata ferebant.*
Qui secreta Deûm.

parum abest, quin apud Apulejum quoque censeam scribendum libro IX. *At te, inquit, nequissimum & perjurum caput, dominus iste tuus, & cuncta coeli numina, quae dejerando temerasti, pessimum pessime perdant.* cum nunc legatur, *dejerando temere devotasti.* pro quo, qui *devorasti* reponunt, suaviter nugantur. apud Vellejum quoque lib. II. *Omnia pretio temerata vendente rempublicam consule.* ubi *temperata* nunc legitur. *temerare*, corrumpere. sic *fluvios temerare venenis* Nostro Met. VII. & *corpora nefandis dapibus temerare* Met. XV. Tacitus Histor. IV. cap. LIII. *Injectae fundamentis argenti aurique stipes, & metallorum primitiae nullis fornacibus victae. Praedixere haruspices, ne temeraretur opus saxo aurove in aliud destinato* Adi Notas Amor. lib. I. Eleg. VIII. ℣. 19. HEINS. Ego propter unum codicem non mutarem vulgatam lectionem, quae aeque bona est, atque illa, quam Heinsius reponi jubet. vid. ad lib. I. I. 51.

31. *Fortuna miserrima nostra est.*] Melius, *tuta est.* Contra illud. *Perflant altissima venti.* FABRIC. In uno Vatic. & Ursini. *tuta est.* quam lectionem laudat Fabricius. CIOFAN.

32. *Nam timor eventus.*] *Eventu* Sarrav. forte; *Eventi*, ut Tacitus & alii frequenter. HEINS.

33. *Qui rapitur fatis.*] Nonnulli ex antiquis omittunt hoc distichon, quidam proximum. Alii ex ambobus unum faciunt, utroque mediorum versuum omisso. Ego utrumque distichon superfluum & tollendum esse censeo. Certe in Sarraviano ita legebatur,

Qui rapitur ——
Porrigit spinas duraque saxa ——

hiatu in priore ac posteriore versu relicto. HEINS. Uncis tamen posterius distichon exemi. nam de libris, cum & hinc & illinc sint libri, facile negotium: nec, qui factum, ut aliqui non retinuerint, in obscuro. sententiam vero, ejusque locum, nemini, confido, displicitura. Restat latinitas. Virgil. Æneid. II. 209.

Fit sonitus spumante salo.

I. Georg.

[Qui rapitur fatis, quid praeter fata requirat?
 Saepe creat molles aspera spina rosas.]
Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti
 Porrigit, & spinas duraque saxa capit.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
 Audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
 Quae fugit infestas territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris:
 Nec timidis rigidam vocibus obde forem.
Verbaque nostra favens Romana ad Numina perfer,
 Non tibi Tarpejo culta tonante minus.
Mandatique mei legatus suscipe caussam:
 Nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
Jam prope depositus, certe jam frigidus, aegre
 Servatus per te, si modo servor, ero.

Nunc

I. Georg. 203. *prono rapit alveus amni.* utrumque conjunxit Val. Flac. iv. 268.

—— fumanti qualis in alto
Vado capta ratis, trepidi quam sola magistri
Cura tenet, rapidum ventis certantibus aequor
Intemerata secat.

Tibul. I. Eleg. 2.

Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Noster autem ipse, *utraque Coelo brachia porrexit* in fine lib. I. Metam. superest *capit.* sed clara videtur res: & vereor, ne sim nimius. Auctor Elector. Etonens. egit de hoc loco Zinzerl. Promulf. Critic. cap. xlv. & Diatrib. prior. p. 189. in uno codice, *brachia nauti.* in alio, *Qui ventis, quid praeter fata relinquit.* in tertio vero lectio, ut edidit Heinsius. alterum distichon, nisi quod, *spumante freto.* in Bersmanni editione, *brachia campi.* tandem eo inclinat Zinzerlingius ut totum abjiciat distichon, quod promanasse ex priore credit, cui facile accedo. Burm.

36. *Porrigit ad spinas duraque saxa manus.*] Qui, inquit, fatis rapitur, solet cuicunque loco etiam aspero manus admovere, ut majus periculum evitet. In vetustissimo exemplari hoc carmen ita legitur, *Saepe creat molles aspera spina rosas.* ut sit sensus: Ex spinis saepe nascitur rosa, hoc est, ex tristi fato plerumque nascitur laetum. Quibus verbis designat, posse accidere, ut adversa poëtae fortuna, si confugerit ad hostes offensos, mutetur in melius. Merula. Omnes lib. scripti perspicue habent, *Saepe creat molles aspera spina rosas:* quomodo & Merula invenisse se testatur, & optime exponit. Ciofan.

37. *Accipitrem metuens.*] Unus Vatic. & Urs. *Accipitremque timens.* rectius. Ciofan. *Accipitremque timens* vetustiores. sed si superiores versus tollantur, vulgatae lectioni non est movenda controversia. Heins.

38. *Audet in humanos.*] *Ad humanos* scripti. Heins.

40. *Infestos canes.*] *Infestas* Combii & Feschii. ut saepe alibi Noster. Vide Notas Met. iii ℣. 140. Heins. *Cum fugit* Putean. vid. Phaedr. Fab. ii. 8. ubi, *caeco timore cervum villam proximam petisse* fingit. *nec totidem timidis* Mss. Barthii unde ille, *nec totam: nec timidis rigidam* unus codex: rectius.

42. *Vocibus obde forem.*] *Obde seram* veteres quinque. Vide Notas Art. Am. ii. ℣. 636. Heins. Alterutrum bonum est. Fast. I. 124.

Ni teneant rigidae condita bella serae.

Amor. iii. 8.

Ad rigidas canto carmen inane fores.

Auctor Elect. Eton.

43. *Favens.*] *Fovens* Junian. & duo alii. *prosei* etiam Regius.

47. *Jam frigidus aeger.*] Non placent haec. sed distinguendum credo. *certe jam frigidus; aegre servatus* &c. nihil puto certius. Burm

48. *Si modo servor.*] *Server* nonnulli. vid. ii. 1. 64. Heins. Mox, *lassis rebus* Sarravianus:

Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
  Principis aeterni quam tibi praestat amor.
Nunc tibi & eloquii nitor ille domesticus adsit,
  Quo poteras trepidis utilis esse reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
  Et res heredem reperit illa suum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro;
  Non est confessi caussa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris imagine factum,
  An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
  Non contrectari tutius esse putem.
Lingua, sile: non est ultra narrabile quidquam.
  Posse velim cineres obruere ipse meos.

Sic

50. *Principis aeterni quam tibi praestet amor.*] Aut *praestat* legendum cum Argent, aliisque plurimis; aut, *aeternum praestet*, vel, *aeternam*. nisi mavis, *Principis alterni quam tibi praestat amor*. ut de Tiberio etiam intelligatur. sed verius alterum. Heins. Al. *praestat*. ut nunc interpretor, *Quam tibi praestet gratiam amor Principis, quem propterea longissimi aevi ominor*. potest etiam legi, *aeternus praestet amor*; vel cum Heinsio *aeternum*, seu *aeternam*. Auctor Elect. Eton.

51. *Nunc tibi.*] Malim, *mihi*. Nunc mihi adsit eloquium tuum. recte autem illud, *nitor eloquii domesticus*, nam in Messalla Corvino nitorem orationis multum commendat Quinctilianus. & Tacit. lib. III. Ann. 34. *Mox Valerius Messalinus, cui parens Messalla, ineratque imago paternae facundiae, respondit*. Heins. Recte *mihi* Heinsius: sed ita explica: illud eloquium, quo utilis esse soles reis, adsit nunc mihi, id est patrocinetur: nam *adesse* reis advocati dicuntur. haec si legisset Freinshemius, non apud Tacitum *imaginem facundiae* pro levi specie sumsisset. praesertim si huic Elegiae junxisset quartam libri IV. Trist. ubi in Messalino, *patrii candoris imago*, & *patriae facundia linguae* laudatur. *furor ille* Argent. *eloquio* Polit. Burm.

52. *Trepidis viris.*] Lege, *reis* ex veteribus libris. Ciofan.

54. *Illa.*] Alii, *ipsa*, vel, *ista*.

57. *Num tamen.*] *Non* Ms. & editi quidam. *sed* Jun. *nec* prim. Edit. *nunc* Edit. Bersm.

57. *Erroris origine factum.*] *Imagine* rectius multi. sic lib. III. Eleg. III.

Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres;
Heins.

58. *Movere.*] Sic in ambobus Vatic. Maff. & Ursini, id est, experiri. Ciofan. *Movere* cum melioribus plerisque. Heins. *Monere* alii.

59. *Non sit.*] *Est* membranae nostrae. proximo, *esse puto* libri, excepto uno. Quicquid autem istis fiat, legendum videtur, *nec contrectari*, nam legitur, *hoc non*, vel, *non hoc tractari*. Auctor. Elect. Eton. *Curabile* Bersm. Edit. qui in margine, *narrabile*, & *tractabile*.

60. *Non contrectari.*] Ita in Aldino & melioribus. Fabric. *Non hoc tractari* duo Vatic. Paullo suavius in libro Ursini, *Hoc non tractari*. Maffeianus autem liber, *Non contrectari* habet. quod & ferri potest. Ciofan.

60. *Tutus esse puto.*] *Putem* cum Hafniensi. sequens distichon nonnihil est suspectum. Heins.

62. *Posse velim cineres obruere ipse meos.*] Unus Vatic. *ante meos*. Ciofan.

65. *Vultusque remiserit illos, Qui secum terras imperiumque movent.*] Hoc est, vultus illos severos & graves, quorum nutu sive intuitu totum imperium commovetur, deposuerit atque exhilararit, non delectarit, ut Merula exponit. Mox, *Pulvinaria sua*, accipe pro thalamo, sive conjugio, quod pulvinariorum nomine appellat, adulandi gratia, tanquam de diis loquens, quibus in templis pulvinaria sterni solebant. Micyll. Bersmannus *pulvinaria*, templa interpretatur.

66. *Qui secum terras, imperiumque movent.*] Exposui hunc locum Eleg. & lib. I. Trist. Ciof.

67. *Exiguam.*] Forte, *exiguum*, per appositionem, me exiguum, & vilem ne velit esse praedam. Burm.

69. Va-

Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
Verba face, ut vitâ, quam dedit ipse, fruar.
Cumque serenus erit, vultusque remiserit illos,
Qui secum terras imperiumque movent;
Exiguam ne me praedam sinat esse Getarum,
Detque solum miserae mite, precare, fugae.
Tempus adest aptum precibus. valet ipse, videtque
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux sua pulvinaria servat:
Promovet Ausonium filius imperium.
Praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum;
Ceteraque Augustae membra valere domus:

Adde

69. *Valet ipse videtque quas fecit.*] *Valet illa*, & *qua fecit* Sarravianus. *valere suas* Jun. Leid. & multi alii. & mox, *incolumi conjux* idem Sarrav.

73. *Praeterit ipse.*] *Ille* Barberin. Heinsius malebat, *ecce*.

74. *Nec vigor est Drusi nobilitate minor.*] Sententia est: Germanicus praeterit suos annos animo i. fortior atque animosior est, quam pro aetate sua. Nec Drusus nobilior est quam fortior, sed pariter excellit animo ac nobilitate. Drusum autem intellige, non patrem Germanici, fratrem Tiberii, is enim multis ante annis perierat in Germania: sed Drusum, Tiberii ex Agrippina filium, cujus uxor Livia fuit, Germanici soror, quam postea Sejanus adulterio corrupit, ipsumque Drusum veneno, per Cygilum Spadonem dato, sustulit, ut autor est Tacitus lib. 4. Mox per *Nurus*, intellige Agrippinam Germanici, & Liviam Drusi, uxores: per *neptes* & *nepotes*, Germanici ac Drusi Junioris liberos. ut fuere, ex Germanico quidem Caligula, qui Tiberio successit: Agrippina, quae primum Domitio nupsit, unde Nero natus fuit, mox Claudio imperatori cohabitavit. item Nero & Drusus, qui post à Tiberio interempti: Julia & Drusilla, de quibus Tacitus lib. 2. & Suetonius in Caligula. Ex Druso autem & gemelli illi, de quibus Tacitus lib. 2. meminit his verbis: *Ceterum recenti adhuc moestitia soror Germanici Livia, nupta Druso, duos virilis sexus simul enixa est, quod rarum laetumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio principem affecit, ut non temperaverit, quin jactaret apud patres, nulli ante Romanorum ejusdem fastigii viro geminam stirpem editam, &c.* Et non Tiberius, cujus meminit Suetonius. Atque hi ex Germanico & Druso geniti, quorum tamen quidam post mortem Augusti primum nati fuere, de quibus poëta nihil scire potuit: ut plerique Drusi, & Julia Germanici, quae, ultima hujus liberorum, Lesbi edita fuit; cum in Asiam trajiceret, post triumphatos Cheruscos, ut est apud Tacitum lib. 2. Habuit autem & alios nepotes, neptesque Augustus, ex Octavia sorore scilicet, & Julia filia, & Druso Germanici patre. cujus & Claudius fuit, qui post Caligulam imperavit. Sed de his Merula infra annotavit. Illud tamen adjiciendum, C. & Lucium ex Julia nepotes, cum haec scriberentur ab Ovidio, mortuos jam fuisse, Massiliae altero, altero in reditu ex Armenis extincto, ut & alibi annotavimus: Juliam autem neptem, & Agrippam posthumum, relegatos, hunc impulsu Liviae, illam propter impudicitiam: ut ex Tacito & Suetonio colligitur. eoque de illis Poëtam non intellexisse. Micyll. *Est Druso* malim. vel, *in Druso*. Heins.

75. *Carosque nepotes.*] Uterque Vaticanus, *natosque nepotes.* Ursini & Maffei, *natosque nepotum.* Ciofan. *Adde nurum neptemque pias, natosque nepotum* Sarravianus. Polit. & tres quatuorve alii. Argent. Scaligeri multique praeterea recte,

Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum.

quidam etiam, *natosque nepotis*, vel *nepotes.* Juliae in Pandataria exsulantis non meminit, nec Juliae neptis: neptes intellige Agrippinam Germanici uxorem, & Livillam Drusi filiam. nurus intellige Antoniam Drusi uxorem, Livillam, quam dixi, filiam Drusi. utpore Caji Caesaris uxorem, & Æmiliam Lepidam Lucio Caesari destinatam, quae & *nurus Caesaris* propterea in veteri inscriptione Bergomensi appellatur. *nati nepotum* sunt, quos Augustus videre potuit, Germanici liberi & Drusi, quorum ante meminit. Plinius lib. v. cap. xiii. auctor est, Augustum eo, quo supremum

obiit

Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
Subdita montanae brachia Dalmatiae.
Nec dedignata est abjectis Illyris armis
Caesareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore
Tempora Phoebeâ virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
Digna parente suo, nominibusque datis.

Fra-

obiit diem, anno M. Junium Syllanum neptis suae nepotem jam vidisse genitum. Heins.

77. *Adde triumphatos modo Paeonas, &c.*] De hoc loco quo modo, & de quo triumpho intelligendus esset, supra monui, Elegia praecedente. Non enim de Dalmatico Augusti triumpho accipi debet, qui statim post devictum Antonium & Cleopatram actus fuit, annis prope quadraginta, antequam haec ab Ovidio scripta sunt: sed de Illyrico Tiberii, qui proximo ante obitum Augusti anno gestus est. id quod & particula *Modo* innuit, quod *Paeonas modo triumphatos* inquit: quasi dicas, nuper, aut etiam eodem hoc anno. Micyll.

77. *Adde quieti Subdita montanae brachia Dalmatiae.*] Parum Latine dicitur, *Dalmatia quieti subdita.* quare aut, *Quiriti subdita* scribendum, aut *Pineti*, quicquid pro vulgata lectione stant membranae veteres. Codex Regius, *quieto.* Sarrav. *quietis.* Pines dux Dalmatarum à Batone proditus. Sed cum *Pinnetem* vocet Vellejus, Πίννην Dio, priorem conjecturam duco veriorem. apud Persium:

—— *quibus ima Quiritem*
Vertigo facit.

quanquam grammatici veteres contendunt, *Quiritem* singulari numero insolentius dici. Juvenalis Sat. vii.

—— *tamen ima in plebe Quiritem,*
Facundum invenies.

Symmachus libro primo Epist. 2. *hic dixit jura Quiriti.* sic scribendum. Heins. *Quiriti* nemini quidem potest non placere. Latine tamen dici potuisse *subditus quieti* videtur. Plin. viii. 10. *Jugo subdidit leones, primus Romae ad currum junxit M. Antonius.* Certe *quies* pro jugo fuit Dalmatis, genti latrociniis mirifice deditae bellicosissimaeque, ut apud Strabonem, Vellejum, Florumque videre est, atque Ciceronem lib. iii. Epist. ad Famil. Quod vero ad Pinnetem attinet. nihil hic loci; qui Pannoniorum, non Dalmatarum, dux fuerit; neque adeo proditus a Batone Dalmata, sed alio Batone Breuco; Dio & Vellejus. Auctor Elect. Eton. Latine dici, *subdita quieti* non puto, & longe aliud esse, *jugo subdere*, ac *quieti*, cujus vocis interpretatio a viro docto adlata est durior. sed forte scribendum, *quieti reddita*, ut intelligatur pacata Dalmatia. de *Quirite* in singulari egimus i. Amor. vii. 29. *Pineti* praefert denuo Heinsius ad Vell. Pater. ii. cap. 110. Burm.

81. *Ipse super curru.*] *Ille, & curru* Ms. Bersmanni.

82. *Tempora Phoebea virgine nexa tulit.*] Scribendum est, utcunque membranis dissentientibus, *Penea virgine.* Nam Daphne, Penei fluminis filia. Noster Met. i.

Nympha, precor, Penea mane. non insequor hostis.

Doctissimus Gronovius ad Statium ex Pirckheimeriano codice, *Phoebeâ conjuge.* at Phoebus ipse Met. i. ad Daphnen:

—— *quoniam conjux mea non potes esse,*
Arbor eris certe dixit mea.

Martialis ad Apollinem, iv. 41.

Fer rata vota patri. sic te tua diligat arbor.

sic legendum ex optimis membranis, non, *uxor.* Heins. Heinsius conjicit, *Penea*: Gronovius emendabat, *Phoebea conjuge.* At conjux non fuit. dici tamen potest, credo, quae sperata fuerit. sed neutro opus est. Auctor Elect. Eton.

83. *Quem pia vobiscum proles comitatur euntem, Digna parente suo nominibusque; &c.*] Per prolem, Tiberii filium accipio, Drusum, qui currum patris comitatus fuerit, cum caeteris ducibus, quos hic sub voce *Vobiscum* intelligit. Nam ut de Tiberio & Actiaco triumpho accipiamus, repugnat temporum ratio, id quod supra quoque monui: & item quod sequitur, *Digna parente suo, nominibusque datis.* Neque enim adhuc nomina Caesaris aut Augusti acceperat Actiaco triumpho Tiberius. At si de Druso intelligamus, tam de Caesaris appellatione, quam de proprio nomine intelligere licet, quasi qui se dignum Druso patruo, & item Caesarum gente gereret. Quare & superius *Caesareum pedem*, non Augusti pedem, sed Tiberii expono, qui tum Caesaris nomen, ab Augusto jam pridem adoptatus, gerebat. Quod autem inferius paulo sequitur, *Fratribus assimilis, &c.* haud scio an etiam de Castore & Polluce intelligi possit, quibus ex manubiis suo & fratris nomine templum dedicavit Tiberius, post

actum

Fratribus adſimilis, quos proxima templa tenentes
  Divus ab excelſâ Julius aede videt.
His Meſſallinus, quibus omnia cedere debent,
  Primum laetitiae non negat eſſe locum.
Quidquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris:
  Hac hominum nulli parte ſecundus eris.
Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
  Venit honoratis laurea digna comis.

Feli-

actum de Illyriis triumphum. autore Suetonio. Ut obiter ejus quoque rei admoneat lectorem poëta. Nam apud P. Victorem invenio, in eadem regione urbis templum Julii, & templum Caſtorum fuiſſe. Sed de hoc non anxie nimis contenderim. MICYLL.

83. *Vobiscum.*] *Nobiscum* Leidenſis. & editi quidam.

83. *Comitavit euntem*] Malim, *ovantem*, Suetonius in Tiberio: *Rhaetico atque Vindelico bello gentes Alpinas, Pannonico Breucos & Dalmatas ſubegit. Germanico quadraginta millia deditiiorum trajecit in Galliam. quas ob res & ovans & curru urbem ingreſſus eſt.* Paria habes apud Dionem lib. LV. HEINS. Suetonii locus eſt de priore bello. Suetonius ipſe, Vellejus & Dio oſtendunt, hunc juſtum fuiſſe triumphum, non ovationem. AUCTOR ELECT. ETON.

83. *Proles.*] Per *prolem* intelligo Germanicum & Druſum. De Germanico ſuperiori epiſtola vidimus. Druſo ob rem bene geſtam locus inter Senatorios decretus, utque poſt Quaeſturam inter Praetorios ſententiam diceret. de utroque eum agat, malim mox, *Fratribus aſſimiles.* Germanicus enim adoptione Tiberii filius, frater Druſi. HEINS.

84. *Nominibusque datis.*] Malim, *ratis.* Germanicus nomen ſuum non unâ de Germanis victoriâ ratum fecit. hunc ut & Druſum una cum Tiberio triumphaſſe poſt bellum Pannonicum confectum ex Dione diſcimus, etſi Druſus ipſi bello non interfuiſſet. HEINS. Germanici, credo, ac Imperatorum a principe & ſenatu, Caeſarum etiam a vulgo κατ' ἐξοχὴν, Principumque: alterum ex Tacito conſtat. alterum credibile, quod filii familias in principum domo, atque ex Druſi apud eundem Annal. III 34. verbis: *Principibus adeunda ſaepius longinqua imperii. Quoties divum Auguſtum in occidentem atque orientem meaviſſe, comite Livia? ſe quoque in Illyricum. &c.* AUCTOR ELECT. ETON. *Nominibusque ſuis* Servii codex. *parente ſua* etiam Regius.

85. *Fratribus adſimilis.*] Hoc loco dubie dicit, & nihil dicit Merula: non enim Caji & Lucii baſilicam, quae alia in parte urbis exſtitit, neque Cupidinum ſimulacra intelligit: ſed Caſtoris & Pollucis. templum, quod proximum templo Julii Caeſaris fuit. Id autem in foro fuiſſe è Plauto, Catullo, Ovidio, praeterea è Suetonio & Minutio poteſt intelligi. FABRIC.

85. *Tenentes.*] *Tuentes* Putean. *colentes* Baſil.

86. *Æde.*] *Arce* quatuor. male. vid. XV. Met. 842. ubi eadem varietas. *Dius* etiam, vel *ſummus* codex Gallicus. *ſummus.* Politiani & undecim alii.

88. *Laetitiae primum.*] In veteribus, *Primum laetitiae.* CIOFAN. *Non negat ille* Argent.

89. *Quicquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris.*] Hoc eſt, Quicunque ab his jam recenſitis reliqui ſunt, cum iis certat amore & laetitia Meſſalinus, eaque in parte, ſive eo in certamine nullo poſterior eſt: quippe qui & hanc partem colendo, ante diem ſive tempus lauream, ſive ornamenta triumphalia conſecutus ſit. ut intelligamus, hunc quoque fuiſſe ex ducibus illis, quibus Tiberius de Illyriis & Dalmatis triumphans, ornamenta triumphalia impetrarat. de qua re Sueton. in Tiberio meminit. MICYLL. *Quisquis* Junian. *ad certamen* Leidenſ. *in certamina noſtri* Regius. *in certamen honoris* duo.

91. *Hunc colis, ante diem per quam.*] Iidem lib. *Hunc colit ante diem quamquam.* CIOFAN. Haec nihili ſunt. Quomodo enim *ante diem*, cum jam conſulatu functus eſſet Meſſalinus totis quatuordecim annis ante hunc triumphum. Incidit enim in V. C. DCCL. ejus conſulatus. Tiberii hic triumphus in annum DCCLXIV. Sarravianus omnium veterrimus, *Hunc colet*, & *quamque decreta.* alii complures, *tolis*, & *quanquam.* variae conjecturae ſubeunt. Sed tutiſſimum Sarraviani codicis veſtigiis inſiſtere, in quo nihil mutandum, niſi *quamque.* in *quam qua.* nam recte idem ſuperiori verſu, *ſecundus erit*, non *eris.* quod ſuperiora confirmant, *His Meſſallinus.* cum quia illic tamquam cum tertia agit perſona:

Hunc colet ante diem, quam qua decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.

certe Meſſallino ornamenta triumphalia fuiſſe decreta bello hoc Dalmatico, nisi fidem faceret hic locus, abunde teſtaretur Vellejus Paterculus, cujus narrationem exhibemus libro I. Ep. VIII.

Ib.

Felices, quibus hos licuit ſpectare triumphos,
Et Ducis ore Deos aequiparante frui.
At mihi Sauromatae pro Caeſaris ore videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen haec audis, & vox mea pervenit illuc;
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
Si quid habet ſenſus umbra diſerta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortaſſe veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc. nec tu potes ipſe negare,
Et nos in turbae parte fuiſſe tuae.
Ingenii certe, quo nos male ſenſimus uſos,
Artibus exceptis, ſaepe probator eras.
Nec mea, ſi tantum peccata noviſſima demas,
Eſſe poteſt domui vita pudenda tuae.

Sic

Is Illyrico praefectum fuiſſe noſtrum, *Dio Pannoniae praefectum* hoc bello teſtantur. Fuiſſe autem gratioſum hunc ipſum Meſſallinum, non apud Auguſtum ſolummodo, ſed etiam apud Tiberium ſit veriſimile, cum patrem ejus Corvinum Meſſallam jam ſenem ab hoc adoleſcente Tiberio obſervatum fuiſſe innuat Suetonius. Porro praeter Meſſallinum ornamenta triumphalia ſunt conſecuti hoc bello, Vellejo teſte, C. Vibius Poſtumus Legatus procos. Tiberii Caeſaris in Illyrico, & M. Plautius, qui Dalmatiam Procos. obtinebat. Marmor antiquum, *M. Plautius M. F. A. N. Silvanus Coſ.* VII. *vir epulon. huic Senatus triumphalia ornamenta decrevit ob res in Illyrico bene geſtas.* Ceterum praetermitti non debet, in Argentino codice, quem inter vetuſtiores connumeramus, exaratum occurrere, *quaquam decreta parenti* pro *quamqua.* Ut dies triumphi Aquitanici Meſſallae Corvini deſignetur, cujus memoriam quotannis feſto in gente Valeria die celebratam fuiſſe ſit veriſimile. HEINS. De triumphalibus ornamentis, Germanico & Legatis Tiberii a ſenatu decretis, ſed & Meſſalino (ante alios omnes ut videtur) res eſt certiſſima. Nam Vellejus II. 112. *Felix eventu, forte conatu, prima aeſtate belli Meſſalinus opus mandandum eſt memoriae, qui &c.* &, *praepoſitus Illyrico, ſubita rebellione cum ſemiplena legione viceſima circumdatus hoſtili exercitu, amplius* XX. *millia hoſtium fudit fugavitque, & ob id triumphalibus ornamentis honoratus eſt.* ſed quid ſit *ante diem* in Heinſiana interpretatione non video. Emendationem & ego tentavi. ſed vereri fateor, ut vel Heinſii vel noſtra lectione ſatis arcte cum prioribus haec conveniant. Legebam tamen; *Quis*, vel, *quam celat ante diem*; *quicum decreta merenti venit* &c.? aliquis fortaſſe malit, *quam qua*, pro *quicum.* Sic autem interpretabimur. Quis enim magis veneretur diem hanc Tiberiani triumphi, quam Meſſalinus, cum qua die venit ei laurea initio belli decreti? vel, *quam enim magis veneretur diem Meſſalinus, quam* hanc, *qua*, ſeu *quicum* &c.? poteſt etiam legi, *hanc colat usque diem quicum* &c. nam animadverti *usque* & *ante* in libris permutata, ut Eleg. praeced. ŷſ. 60. AUCTOR ELECT. ETON. Locus perplexus. & durum videtur *hunc*, vel *hanc* referre ad Tiberium, cujus mentio in proximis non fit. neque illud, *ante diem* intelligo. cum autem praeceſſerint duo fratres, quos ſimiles Caſtori & Polluci eſſe ait, & Heinſius Germanicum & Druſum intelligat. malim,

Hos colis, atque fidem, per quam decreta merenti.

Tu Meſſaline colis hos, & ſimul fidem, qua meruiſti lauream. *dies* & *fides* millies a librariis confuſa. ſed, ut verum fatear, vera adhuc lectio & ſenſus quaerenda. BURM.

93. *Felices quibus hoc.*] *Quibus o* Sarrav. & unus Vatican. HEINS.

96. *Terraque pacis inops.*] Lib. III. Eleg. I.

Optet ut exſilium pace carere meum.

Et Eleg. III.

Huc quoque veniſti. pax eſt ubi tempore nullo.

Et Eleg. IX. lib. I.

Vivimus aſſiduis expertes pacis in armis.

CIOFAN.

96. Un-

Sic igitur vestrae vigeant penetralia gentis;
Curaque sit Superis Caesaribusque tui:
Mite, sed iratum merito mihi Numen, adora;
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile est, fateor, sed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnaeus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesve tuas:
Sed placidus facilisque Parens, veniaeque paratus;
Et qui fulmineo saepe sine igne tonat.
Qui, cum triste aliquid statuit, fit tristis & ipse:
Cuique fere poenam sumere poena sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patrià toto sumus orbe remoti;
Nec licet ante ipsos procubuisse Deos;

Quos

96. *Undaque juncta gelu.*] Sic legitur in antiquis Eleg. I. lib. III.

Tu glacie freta juncta tenes.

Ciofan. *Vincta* aliae editiones.

97. *Si tamen hoc audis.*] *Haec* meliores. Heins.

97. *Istuc.*] *Illuc* Excerpt. Vossii.

98. *Sit tua.*] *Sic tua* Edit. Gryph. *sit tibi* Thuan. alter *blanda*, *solo* pr. Thuan. *mutato loco* Excerpt. Scaligeri.

101. *Hoc petit & frater, quamvis fortasse veretur, Servandi noceat ne tibi cura mei.*] Hoc est, Idem hoc etiam, videlicet ut pro me Augustum depreceris, frater tuus abs te petit, nisi quod aperte hoc non facit, sive audet, illud metuens, ne ea deprecatio tibi fraudi sive damno sit apud Augustum. Micyll.

102. *Servandi.*] De hoc verbo lib. I. Trist. Ciofan. *Caussa mei* Polit.

103. *Tota domus petit hoc.*] *Rogat hoc* Sarrav. & P. Dan.

105. *Ingenii certe.*] *Cum tu* Moreti codex. *queis nos* Leidens.

107. *Si tantum peccata novissima demas.*] Non placet hoc loco de libris de Arte amandi intelligere, ut putavit Merula, Ciofan. *Tollas* duo.

109. *Sic igitur vestrae vigeant.*] *Vivant* Barberin. malo, *vireant*. Vide Notas ad lib. I. Raptus Proserpinae Claudiani. 236. Heins. Sed nullum adduxit locum in hanc rem, ubi non varietur lectionibus. nam iste Ovid. Met. II. 295. *arcem festa pace virentem*, aliter legitur (licet is mentionem non fecerit.) *nitentem* novem in libris (apud Ciofan.) & Edit. Vicentin. Quid quod non facile sentiatur, *virerem penetralibus* convenire? & tamen *vigorem*, fateor, facilius quoque damnavero. Vide an satis probabile, *niteant*? interpretandum, splendorem suum obtineant, sacra luce, ab amicis praesentibusque numinibus perfusa? Auctor Elect. Eton. Sed quid opus movere *vigeant*, quod florem, prosperitatem & omnia fortunae bona complectitur. Claud. II. in Rufin. 187.

Oppida semete Pelopeia Marte vigerent.

ubi etiam Heinsius *virerent* malebat. Virg. II. Æn. 88.

Dum stabat regno incolumis, regumque vigebat.

ita *Res Romana viget* ex cod. Medic. lib. XIV. Met. 809. vid. ad Quinct. X. de Instit. Orat. I. Burm.

109. *Gentis.*] *Mentis* Excerpt. Voss.

110. *Tui.*] *Tuis* al. sic legendum etiam, *sis*. nec probo. Auctor Elect. Eton.

112. *Eximar ut Scythici de feritate loci.*] *Eximat* Sarrav. aliique nonnulli. *Eximat me* Argent. Lege, *Eximat ut Scythici me feritate loci.* Heins. *Scythica* Margo Bersm. *Exuar ut* quatuor.

113. *Sed tendit in ardua virtus.*] Malim, *tendat*. Heins.

114. *Et talis meriti.*] *Meritis* Sarrav. forte, *Talibus & meritis.* Heins.

116. *Accipiet.*] Barth. XL. Adv. 12. notat in libris Ovidianis veteribus reperiri, *ancipere*, *ancipiter*. & ita hic *ancipiet* P. Dan. codex. sed fuit sequioris aevi macula.

117. *Sed placidus facilisque.*] Vossian. *sed placidus patriaeque parens.* & mox, *sed qui fulmineo*, venusta repetitione, ut ad v. Met. 17. & alibi saepius vidimus.

121. *Vitio est hujus.*] Malim, *vitio cujus clementia nostro.* Heins.

122. Vi-

Quos colis, ad Superos haec fer mandata sacerdos:
Adde sed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen haec tenta, si non nocitura putabis.
Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

122. *Venit & ad vires.*] *Ad partes*, pro *vires* malim. Heins. *Vires* retineo. ut II. Trist. 128.

O Princeps parce viribus use tuis.

venis & in vires unus codex. Burm.

123. *Qui quoniam patria.*] Malim, *à patria*. Heins. sed Noster libro IV. Epist. 9.

Nec vestris damus haec oculis; procul urbe remoti.

& III. Met.

Meque ministerio scelerisque artisque removi.

Auctor Eton. Elect. sed hic duo illi ablativi impeditam faciunt sententiam, quare posset legi, *patria, ac toto sumus orbe remoti*, ut erat in prima editione & octo scriptis. illud *ac* absoptum ab ultima littera *a*, *patria. a patria ac* P. Dan. sed *ac* subnotatum punctis erat. *patriae* Arg. unde posset, *patriae & toto*. Burm.

125. *Ad superos perfer mandata sacerdos.*] Non displicet lectio lib. Ursini, in quo est, *ad superos haec fer mandata sacerdos*. Ciofan. *Haec fer* rectius plerique veteres. & mox, *in mea verba*, pro *ad* Polit. & Moret. Heins. Verum ita loquebantur, cum aliquid ita insereretur, seu immisceretur alteri, ut unum fieret corpus, vel pro uno corpore haberetur: quamobrem τὸ *ad* reposui. reposui &, *vota* pro *verba*, cum illud in Bersmanni margine invenissem. Auctor Elect. Eton. *Ad mea dona* P. Dan. *ignosces* etiam Sarrav. Arg. & quatuor praeterea. ceterum observatio illa de τῷ *addere in* vel *ad*, nescio an vera. certe ubi I. Amor. VII. 1. & III. Fast. 306. dixit *adde manus in vincla*, non fit unum corpus. & eadem varietas in simili locutione I. ex Pont. II. 48. *dare ad vincula*, vel *in*. quare haec acuta nimis videntur. vid. ad II. Am. VIII. 48. neque etiam apud Ciceron. XIII. ad Att. 120. *Ad Ligarianam addere*, mutarem in, *in Ligarianam*, cum viris doctis. sed codices optimos semper sequerer. nam dictum, ut apud Calig. 40. *additum ad caput legis*. Idem vero Caes. cap. 24. *ad legiones alias addidit*, non *in*, dixit, licet inde fiat unum corpus exercitus & militum. Sed haec non sunt hujus loci. Ceterum Vossii codex & septem alii habebant, *ad mea vota*; quae est solemnis in Ovidianis codicibus permutatio, & saepe etiam *vota & preces* junctim ponuntur. & ita preces ad vota alterius addere, esset idem, quod *juncta vota* ferre ad Deos. II. ex Pont. X. 40. Burm.

Epistola III.

MAXIMO.

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
Nec finis ingenium nobilitate premi;
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt?)
Supremum vitae tempus adusque meae:
Rem facis, adflictum non aversatus amicum,
Quà non est aevo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, sed (si modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat:

Cura

1. *Nomen virtutibus aequas.*] *Imples* Scaligeri codex, & alii nonnulli. ut lib. I. Eleg. II.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples.

quomodo vetus Interpres Euangelio Matthaei cap. XXVI. ℣. 32. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum*. Sed Lucan. in Panegyr. ad Pisones:

Felix qui tantis animum virtutibus aequas.

Heins.

3. *Differt.*] *Distat* duo libri.

5. *Non aversatus.*] Legitur vulgo, *adversatus*;

Cura quid expediat prius est, quam quid sit honestum:
Et cum Fortunâ statque caditque fides.
Nec facile invenias multis in millibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor, recte facti si praemia desint,
Non movet, & gratis poenitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est. i, detrahe menti
Spem fructus avidae, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis supputat articulis.
Illud Amicitiae quondam venerabile numen
Prostat, & in quaestu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est.
Quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis;

Ut

tus; magis placet ut *aversatus* sine *d* legatur. Merula. *Non inficiatus* alter Medonii. mox pro *si modo vera fatemur* forte rectius reponatur, *fatendum*. in qua locutione multus est Lucretius, aliique optimae notae auctores. Heins.

6. *Tuo.*] *Meo* plurimi scripti.

8. *Utilitate.*] *Nobilitate* Puteaneus.

9. *Cura quid expediat prior est.*] *Prius* scripti. Heins. Heinsius ad iv. Trist. iv. 39. hic se dixisse ait, quare ibi *prius* pro *plus* reponendum sit. nihil tamen in curis secundis hic adjecit notis prioribus. sed in schedis notaverat tantum locum illum ex Tristibus.

11. *Nec facile invenies.*] *Invenias* Argent. & sex alii. Heins. Vid. ad Nuc. 58. *multis in millibus* editi olim & plures scripti. vid. ad iv. Trist. x. 34. deinde, *virtutem pretii qui putet esse sui* Polit. & duo alii. *esse suum* Putean.

13. *Recti facti si.*] Lege, *factis*, vel *facto*, ut κακοφωνία vitetur. Heins. *Recte* Sarrav. quare legerem & distinguerem,

Ipse decor recte facti (vel *factis*) *si praemia desint*
Non movet.

Quod elegantius puto quam, *decor recti. decor facti recti* pr. Ed. Burm.

14. *Gratis.*] Sallust. i. Hist. *nam ubi malos praemia sequuntur, haud quisquam gratuito bonus est.*

15. *Carum est.*] *Curae est* Francofurt.

15. *En detrahe menti.*] *Et* Argent. & duo alii. quinque cum Twisdenio, *nil*. Scribe, *i*, *detrahe*. ut monui lib. iii. Eleg. iii Amor. pro *quod prodest* si refinxeris, *quo prosit*, reddideris versum molliorem. Amoribus, i. iv. 59.

Me miserum monui, quo paucas prosit in horas.

Heins. Ego praetulerim, *qua prodest*. Auctor Elect. Eton. *Tu detrahe* Leidens. & P. Dan.

18. *Computat articulis.*] In lib. Ursini & altero Vatic. est, *supputat*. Ciofan. *Supputat* meliores scripti. Heins. *Suppetit* Ms. Barthii, qui etiam, *supputat* inde legebat. eleganter autem de foeneratoribus Alciphr. i. Ep. 26. *Μέγα τι κακὸν εἰσὶν οἱ περὶ τὰς ψήφους καὶ τῶν δακτύλων τὰς κάμψεις εἰλινδούμενοι.* ubi vide quae notavit doctissimus Berglerus. Burm.

19. *Venerabile nomen.*] *Numen* Sarrav. Heins. Vid. i. Trist. vii. 15. *quoddam numen* Sarrav.

20. *In quaestu.*] Olim lectum fuisse, *In pretio pro meretrice sedet.* apparet ex Matthaeo Paris, qui ita citat in Henrico III. An. 1254. pag. 593.

21. *Non ut torrentibus undis.*] *Non cum* Barberin. Lege, *non*, *ceu torrentibus undis.* Heins.

24. *Proxima.*] *Prospera* duo libri.

25. *Munitus.*] *Comitatus* duo. *vallatus* in Marg. P. Daniel. eleganter. cujus forte glossa *munitus* & *comitatus*. ita Scholiastes Statii xii. Theb. 17. *vallant* explicat *muniunt*. & idem hoc verbo pro stipare utitur, vi. Theb. 132. *Vallant Inachidae memores*. Noster etiam saepe hac voce delectatur, ut iii. Fast. 449. i. ex Pont. ii. 23. & alibi. Burm.

Ut fera nimbofo tumuerunt aequora vento,
 In mediis lacerâ puppe relinquor aquis.
Cumque alii nolint etiam me noffe videri,
 Vix duo projecto tresve tuliftis opem.
Quorum tu princeps: nec enim comes effe, fed auctor,
 Nec petere exemplum, fed dare dignus eras.
Te, nihil ex acto, nifi non peccaffe ferentem
 Sponte fua probitas officiumque juvant.
Judice te mercede caret, per feque petenda eft
 Externis virtus incomitata bonis.

Tur-

26. *Dum flavit velis.*] *Favit* legi praeftiterit. hinc *venti faventes* paffim apud poëtas. Heins.

27. *Tumuerunt aequora vento.*] Unus Voff. *notho.* unus Hafnienf. *morbo.* Forte, *Coro.* Heins. Non damno verbum *tumuerunt.* quod in hac re obvium; fed tamen vix puto a librario potuiffe proficifci lectionem, quam exhibet Voffianus codex, *tenuerunt aequora vento.* de quo verbo vide Heinf. ad 1. Met. 187. & ad Claud. Nupt. Honor. 132. fic apud Silium Ital. lib. iv. 640. ubi vulgo, *intumuit Trebia.* Heinf. in Mss. repperit, *intonuit,* quod fequentia, *furit unda fonoris Verticibus,* confirmant. in codice Petr. Dan. erat, *tonuerunt* à m. pr. *timuerunt* Leidenf. *fonuerunt* unus. *nubifero* etiam duo. Burm.

28. *Nave.*] *Puppe* ex quatuor libris Heinfius dedit.

29. *Noffe fateri.*] Sic legendum ex eodem Vaticano, Ciofan. *Videri* meliores. Heins.

33. *Exacto.*] Alicui exigenti an ego peccaverim. ut fit participium paffivae fignificationis pro activa. Vel certe adverbium, ut *Exacto*, pro *Exacte* accipias. & eft magna laus Maximi, quod poëtae amici crimen, quantum poteft, nititur celare: nec nifi inftanter requifitus etiam eum peccaffe afferit. *Exigere* enim eft per vim aliquid petere. Cicero: *Ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare.* Hinc fit adverbium, *Exacto.* Vel, *peccaffe exactò*, hoc eft per vim erraffe: quafi aliqua vi me ad peccandum impulfum. Vel *peccaffe exacto*, fcilicet tempore, hoc eft praeterito. Alii legunt, *Ex acto*, ut fint duae dictiones: hoc eft, ex facto tantum peccaffe, non voluntate: ut errore, non voluntate Poetam Maximus peccaffe oftendat, & excufet docendo ab ejus peccato abfuiffe voluntatem peccandi. Romae in Vaticana bibliotheca corrigitur ita verfus ifte, *Te nihil excepto*: quae emendatio non placet. ea enim carmen & fenfum magis inficit. Merula. Locus mendofiffimus. nec juvant libri veteres. nifi quod *me* pro *nos* in nonnullis. Tanaquillo Fabro in Epiftolis nuper editis lib. 1. Ep. 5. videbatur fcribendum effe,

Te nihil ex acto nifi te feciffe petentem.

quam ille caftigationem fuam pluribus aftruxit in iisdem Epiftolis. Sed parum concinna eft repetitio τοῦ *Te.* Quid fi reponas?

Et nihil è facto, nifi te feciffe, petentem.

Longius quidem à vulgata fcriptura haec abeunt. fed nil occurrit melius. verfu proximo, *juvant* pro *juvat* meliores. Heins. Torquent fe mirum in modum interpretes in fenfu horum verborum inveniendo, nec fe expediunt. Ego puto me veram lectionem & fententiam repperiffe. dixerat & queftus erat Ovidius, plerosque amicitiam ex utilitate coluiffe, & deferuiffe fe, quamprimum adflictum vidiffent. Maximum vero conftanter, etiam in adverfis, officium praeftitiffe, quia ipfam virtutem fui pretium credebat, nec utilitate amicitias probabat. quare legendum puto,

Te, nihil ex acto (vel, *e facto*) *nifi non peccaffe ferentem,*
 Sponte fua probitas officiumque juvant.

non aliam mercedem ex facto petis, nifi confcientiam, te non peccaffe, aut non defuiffe officio, quod amico debebas. fententia obvia, & ex communi fapientium effato defumta, ut Cicer. de Somn. Scip. *Sapientibus confcientia ipfa factorum egregiorum ampliffimum virtutis eft pretium.* Plin. 1. Ep. 22. *Magnitudo animi nihil ad oftentationem, omnia ad confcientiam refert. recteque facti non ex populi fermone mercedem, fed ex facto petit,* ex quo loco & hic cum Heinfio, *e facto petentem* poffet legi. ut apud Horat. 1. Ep. xvii. 42. *Aut decus & pretium recti petit experiens vir.* ubi vide Lambin. Seneca centies hanc fententiam jactat. vid. Epift. lxxxi. *Recte facti feciffe merces eft.* vid. & de Clement. 1. 1. de Benef. iv. 1. & 22. & appofite Ep. xcvii. *maxima peccantium poena eft peccaffe.* adde & Ciceron. ii. Philippica 44. in libro de Amicitia & alibi faepe idem affirmantem. vide iii. ad Fam. 13. & ibi Manut. Barth. ad Claud. Conf. Manl. vi. Lind. ad Amm. Marc. xiv. 6. Chaevreana tom. 1. p. 199. & quem non? hinc planiffimam Ovidii mentem puto. exigua autem eft lectionis vulgatae

Turpe putas abigi, quia sit miserandus; amicum;
  Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lasso digitum supponere mento;
  Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Æacides post mortem praestet amico:
  Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas:
  A Stygiis quantum sors mea distat aquis!
Adfuit insano juvenis Phoceus Orestae:
  Et mea non minimum culpa furoris habet.

Tu

gatae mutatio: pro *nos* enim tantum, *non*, & pro *fatentem*, *ferentem* vel *petentem* rescribimus. quae passim a librariis permutata. Sic inf. iv. Epist. 11. 59. pro *fateris*, *fereris* ex Mss. reposuit Heinsius. vide & ad viii. Metam. 614. & Salm. ad Capitol. Pertinac. cap. 5. Praeterea eleganter & passim dicitur, *ferre fructum*, *pretium*, *mercedem*, *aliquid* &c. *ex facto aliquo*. ita ipse Ovidius Epist. xviii. 25.

Non tamen e facto fructum tulit ille petitum.

11. Art. Amator. 512. *& e nostra, quod petet, arte feret. facto* vero malim, quam *acto*, propter illa, quae tradit Victorius ad Cicer. ix. adFamil. Epist. 14. & modo Elegia hac ipsa *facti praemia* Noster dixit. quae omnia persuadebant, tolerabiliorem certe esse nostram emendationem illa, quam nuper solo ingenio confisus, proposuit doctissimus Heumannus in Parergis Criticis pag. 517.

Te nihil, errando nisi nos peccasse, fatentem.

quae nullum sensum huic loco aptum efficiunt. ex Merulae autem interpretationum una, illud *errando* videtur vir acutus hausisse; quem etiam compilavit interpres Gallicus in usum Delphini, qui *exacto* adverbium esse statuit, & ita hunc locum explicat, ut alio interprete opus sit, qui nobis ejus mentem tenebricosi glossatoris aperiat. ceterum sequentem versum expressit auctor carminis in Anselmum apud Baluz. iv. Miscell. pag. 558.

Te mercede caret judice curta fides.

Nostram de hoc versu sententiam jam ante viginti fere annos in Epistolis Jano Broukhusio perscripsi, & in editione minori ante annos decem expressi, cum nondum Electa Etonensia mihi cognita fuissent, quae ante biennium mecum communicavit vetus & certissimus amicus Cuninghamus. quae adjicere visum, ne me quis compilasse aliena scrinia putet: nam video nunc doctissimum virum, qui Etonensia Electa dedit, legere, *Te nihil ex acto nisi non peccasse petentem*, & deinde pro *petentem* etiam, *ferentem* substituisse. de cujus consensu mihi gratulor. Burm.

35. *Judice te.*] *Te duce te* Sarrav.

37. *Turpe putas abici.*] *Abigi* scribendum vel contra fidem membranarum. Heins. *Amicus* Regius.

39. *Mitius est lasso.*] Recte ita legendum censuit Merula: atque ita habet Ursini & idem Vaticanus. Ciofan. *Lapso* scripti & editi nonnulli. expressit Nasonem auctor idem in Anselmum p. 559.

Tu debere manum dicis supponere nanti,
  Ne demergat eum quae venit unda maris.

digitos etiam P. Servii codex.

42. *Instar & hanc vitam mortis habere puta.*] Sensus est, vide quantum praestiterit Achilles Patroclo amico suo post mortem. Puta igitur, & meam hanc vitam instar mortis esse: hoc est me quoque pro mortuo habe: & ut Achilles Patroclo, ita tu mihi officium amicitiae praesta. Micyll.

43. *Undas.*] *Umbras* Excer. Vossii & duo libri; sollemni permutatione. *comitarat* Vatican. *comitatur* Servii, & duo alii, cum Excerptis Vossii.

44. *A Stygiâ quantum mors mea distat aquâ.*] *Stygiis aquis* plerique veteres. Scribe,

A Stygiis quantum sors mea distat aquis.

nil certius. In Tristibus, v. xii. 6.

Sorte nec ulla mea tristior esse potest.

atque ita alibi passim. Val. Flaccus lib. ii. 469.

Ductor, ait, quod, virgo, tibi nomenque genusque
Quae sors ista, doce.

simili errore, *mors* & illic nunc legitur. Heins.

45. *Phocaeus Oresti.*] *Orestae* Sarrav. & unus Vatican. bene. Vide Notas Epist. viii. 9. Heins.

46. *Et mea non minimum.*] Eorundem librorum haec est lectio. Ciofan. *Non nimium* Gryph. & alii.

47. *Vi-*

Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
  Utque facis, lapso, quam potes, adfer opem.
Si bene te novi; si, quod prius esse solebas,
  Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui.
Quo Fortuna magis saevit, magis ipse resistis:
  Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis.
  Sic eadem prodest caussa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rarissime, ducis
  Te fieri comitem stantis in orbe Deae.
Firmus es; &, quoniam non sunt ea, qualia velles,
  Vela regis quassae qualiacumque ratis.
Quaeque ita concussa est, ut jam casura putetur,
  Restat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua justa, nec ipso
  Lenior, offensus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
  Illum jurabas protinus esse tuum:
Ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo;
  Diceris erratis ingemuisse meis.

Tum

47. *Virorum.*] *Deorum* quatuordecim scripti. mox, *ut facis & lapse* editi multi & undecim scripti. *ut facias* Sarrav. & Argent. *lasso* etiam octo.

49. *Qui prius esse solebas.*] *Quid* Sarrav. Argent. & tres alii. duo, *quod.* recte. Adi Notas ad Epist. xii. 31. Heins. Non tantum *quid* Sarravianus habet, sed, *quid pius*, unde forte quis legeret, *si, qui pius esse solebas.* sed accedo Heinsio.

53. *Et bene uti pugnes.*] *Ut bene tu pugnes* duo. *& bene tu pugnes* tres. *& bene quod pugnes* duo.

55. *Juvenis rarissime.*] *Carissime* plerique veteres. septem, *juvenum carissime*, Lege, *juvenum rarissime*, vel cum Politiani codice, *juvenum clarissime.* Heins. *Dices* etiam tredecim. *dicis* Leideus.

57. *Non sunt haec.*] *Non sunt ea* meliores. Heins.

60. *Humeris fulta carina tuis.*] *Ruina* bene Sarrav. Argent. & sex alii. ut in illo apud Nostrum, 1 Trist. v. 5.

Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est.

atque ea lectio priorem editionem meam jam occuparat. tamen alius eam sibi postea vindicavit. Lucanus lib. viii. 528.

Tu Ptolemaee potes Magni fulcire ruinam.

sic *carina* pro *rapina* nunc legitur perperam in Elegia de obitu Maecenatis inter Catalecta Scaligeri:

Irreligata ratis nunquam defessa rapina
  It redit in vastos semper onusta lacus.

Val. Flaccus libro vii. 5.

——— *ratis infandis quos sola rapinis*
Saevaque pascit hyems.

Heins. Fabrum tangit haec nota. vid. Epistolam ad Sarravium lib. i. Ep. 40.

61. *Tua justa.*] *Tibi justa* Junian.

63. *Caesaris alti.*] Douza volebat, *alte.* male. vid. ad iv. Fast. 305. *tulisset* unus. *cecidisset* alius.

65. *Ut tamen audita est nostrae quoque cladis origo.*] Alii, *nostrae tibi cladis origo. Tibi* audita, id est a te audita, ut

Divitis audita est cui non opulentia Croesi?

Fabric. *Tibi* liber Ursini. emendate. Ciofan. *Cladis imago* Ms. Bersman. mox, *indoluisse meis* duo scripti. *ingemuisse malis* Excerpt. Voss.

69. *Tum te.*] Douza, *tam se.*

71. *Amicus.*] *Amicis* Vossian. quod Heinsio placebat olim.

73. *Quod eum.*] *Quid quod* Moreti. *Et quod* sex.

74. *Esse vetus nunc tibi cogor onus.*] In Urs. & altero Vatic. *esse vetus me tibi cogit onus.* Non male.

Tum tua me primum folari litera coepit;
  Et laefum flecti fpem dare poffe Deum.
Movit amicitiae tum te conftantia longae;
  Ante tuos ortus quae mihi coepta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
  Quodque tibi in cunis ofcula prima dedi.
Quod, cum veftra domus teneris mihi femper ab annis
  Culta fit, effe vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
  Quae non inferior nobilitate fuit,
Primus, ut auderem committere carmina Famae,
  Impulit. ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo fit primum nobis à tempore cultus,
  Contendo fratrem poffe referre tuum.
Te tamen ante omnes ita fum complexus, ut unus
  Quolibet in cafu gratia noftra fores.
Ultima me tecum vidit, moeftisque cadentes
  Excepit lacrimas Italis ora genis.
Cum tibi quaerenti, num verus nuntius effet,
  Attulerat culpae quem mala fama meae;

Inter

le. Ciofan. *Me tibi cogit* veteres plerique. fed non probo. Heins.

75. *Me tuus ille pater*, &c.] Ab eloquentia & nobilitate Maximum laudat poëta. Ciofan.

76. *Qui non inferior.*] *Quae* meliores. Heins. *Qua* duo feripti, & ita volebat doctiffimus Auctor Electorum Eton. *deterior* etiam Moreti.

78. *Ingenii.*] *Ingeniis dux fuit ille meis* Leidenf. Medic. quatuor alii. *compulit* etiam Ms. Berfm.

79. *Nec quod fit primo nobis à tempore cultus Contendo fratrem poffe referre tuum.*] *Poffe negare* fcribendum olim cenfebam. At Sarravianus, Twifdenius, & Argent. *Nec quo fit primum.* ut fenfus fit, Contendo, fratrem tuum meminiffe non poffe, quo primum tempore à nobis cultus fit. quafi velit jam à longo tempore & à prima infantia fuiffe cultum, aut ante cunas, ut fupra dixerat. Neque aliter codex Berfmanni. eamque veram effe fcripturam in Epiftolis jam vidit Tanaquillus Faber. lib. 1. Ep. 71. codex Arondelianus,

Nec quo fit nobis à primo tempore cultus.

quo etiam in multis aliis. tres, *quia.* Heins. *Cultus mihi femper ab aevo* unus.

81. *Ut una.*] *Ut unus* meliores. & recte. Heins.

82. *Gratia noftra.*] *Gloria* codex Gallicus. *forti* Ms. Berfm. & P. Dan. & quindecim alii.

84. *Italis ora.*] Patronymicorum formam habet hoc nomen *Italis*, fic & *Sarmatis*, qua voce in hifce ufus eft libris. Ciofan. Quid hoc eft monftri? Italia te ultima mecum vidit? atqui locum certum debebat defignare, five Romam, five alium quemcunque. Scaligeri codex, *Itali filva.* unde Avunculus meus Rutgerfius conjectura indubitata reponebat, *Æthalis Ilva.* nam *Ilva Æthalia*, tefte Plinio, dicta. Argent. & Barberin. *Itala filva.* Combii, *Æthala filva.* unus Vatic. *Ætalis ora.* at omnium veterrimus Sarravian, *Aithali filva.* ut nihil verius ac certius fit hac reftitutione. Ilva Tyrrheni maris infula, ob copiam ferri celebratiffima. quare Virgilio dicitur x. 174. *inexhauftis Chalybum generofa metallis.* ubi videndus Servius. apud quem mendofe, *Quidam Ilvam Ithacem dictam volunt*, pro *Æthalen.* hanc Graeci Αἰθάλην & Αἰθαλίαν vocant. Vide Stephanum in Αἰθάλη. Heins. Negotium fane fpeciofum, & fi Corficam Poëta pro Ponto navigaturus fuiffet, non temere contradicerem. Nunc Ilvam in tabulis Geographicis contemplatus, hujus effe loci credere non potui. Videamus Ovidii in Graeciam iter. Trift. 1. Eleg. 3. relinquit urbem, ubi inquit:

Jam prope lux aderat, qua me difcedere Caefar
Finibus extremae jufferat Aufoniae.

Jam certe non Ilvam aut Tyrrhenam oram, fed Brundifium cogitabat. Antea vero, cur Ilvam poft juffam relegationem excurreret, non video; & ipfe teftatur fe moeftum defediffe, ita verfus proximi. *nec mens nec fpatium.* &c. Eadem Elegia in

Ionio.

Inter confessum dubie, dubieque negantem,
Haerebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam solvit aquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Haec igitur referens; & quod mea crimina primi
Erroris venià posse latere vides;
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum;
Fomentisque juvas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
Tam bene promerito commoda mille precer.

Sed

Ionio se mari continuo ponit, *Ionium non nostra findimus aequor Sponte.* neque alterius praeter *Hadriani* tota navigatione (de qua tam multus est) citra Graeciam, intulit mentionem. ibidem de tempestate, *procul Illyricis laeva de parte relicta Interdicta mihi cernitur Italia.* Eleg. x.

Litera quaecumque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitae tempore facta viae
Aut hanc me gelidi tremerem cum mense Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis.

Quid restat igitur, ut credamus, nisi profecto, Urbem Nasoni placuisse *Brundisium, iterque illud quod tritum in Graeciam est.* (ut loquitur Cicer, Phil. I.) quum Corinthum peteret, hiemantis ut videtur, maris odio? cum Cicerone facit Strabo lib. VI. *Ἔτι δὲ τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας διαίρουσιν εὐθύπλους μᾶλλον ἐστὶν ἐπὶ τὸ Βρεντέσιον, καὶ δὴ καὶ δεῦρο πάντες καταίρουσιν, οἷς εἰς τὴν Ῥώμην πρόκειται ὁδός.* sed parum proficimus, si monstri quid secum ferat vulgata lectio. Illam profecto non satis recte capiunt, qui vocem *ultima* cum *vidit* existimant conjungendam. Neque vero *Italis ora* idem est cum *Italia*, neque *ultima Italis ora* non est locus certus. *Italia* scilicet, ut ait Mela II. 4. *In duo cornua funditur, respicitque altero Siculum pelagus, altero Ionium.* paulo post, *Frons ejus in duo se cornua scindit.* & Plin. lib. III. 10. *a Locris Italiae frons incipit, magna Graecia appellata,* &c. cap. 5. *per sinus lunatos duo cornua emittens.* Ultima igitur Italiae ora Graeciam quidem prospectantibus est Hydrus, si cum Geographis ad ipsam veritatem exigamus verba: sed vulgus propter nobilitatem portus *ultimum* ferebat Brundisium. sic Silius lib. VIII. *Nec non Brundisium, quo desinit Itala terra.* & Lucan. lib. II. de eodem loco. *& adhuc, quamvis possederat omnem Italiam, extremo sedeat quod litore magnus, Communem tamen esse dolet.* eundem & Caesar lib. I. Bel. Civ. cum propinquis, *Extremas Italiae partes* appellat. Neque me multum movet, quod variaverint libri quatuor; Id in nominibus propriis, ni sint usitatissima, solenne est. Atque adeo cum *Italis* casu recto Graeca & ignota forma librariis displiceret, continuo nata credo istiusmodi, *Italis era*, seu *hora* (nam *hora* pro *ora* scribebant) *Itali silva*, & *Itala silva.* AUCTOR ELECT. ETON. Absentem fuisse Ovidium, nec Romae versatum, cum Augustus eum exsilio puniret, apparet ex Epistola VII. hujus libri. ℣. 54. Sed an in insula fuerit cum Maximo, non constat, nec verosimile cum viro doctissimo existimo. cum quo tamen facere nequeo, ut *ultima* conjungam cum *Italis ora*, cum magis conveniat jungere τῷ *vidit*, ut locum indicet, in quo sibi ultimus cum Maximo fuerit congressus & colloquium. locum ipsum tamen cum non nominet, neque hîc necessario de Brundisio aut alio oppido, per quod iter in exilium iturus fecit, capiendus Poëta; cum & ante edictum Augusti *diem profectionis* potuerit in alio oppido Maximum vidisse, quo tunc *nuntius & mala fama* venit irrogati a Caesare exsilii. sed in re dubia & incerta verba perdere nihil attinet. BURM.

87. *Inter confessum medius dubieque negantem Haerebam.*] Τὸ *medius* abest à Sarraviano & duobus aliis. Voss. *dubius.* alius, *medie.* Lege cum Argent. & Barber. *Inter confessum dubie dubieque negantem.* HEINS.

89. *Exemploque nivis, quam mollit aquaticus Auster.*] Diu est quod *solvit* scribendum vidi. idque fragmentum Vaticanum confirmat. Metam. II. 852.

Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
Calcavere pedis, nec solvit aquaticus Auster.

hinc & *nives solutae* passim apud Nostrum. Lucanus libro IX.

——— calido non ocyus Austro
Nec resoluta cadit.

libro IV.

Riphaeas huc solve nives.

sic & alibi idem. Solinus cap. 38. ex vetusto codice, *vere cum nives solvant*, pro solvuntur HEINS. Reddidi tamen *mollit*, quod non minus probum haberi possit haec loca spectantibus. Horat. III. Od. 24. *duratae sole nives*, Noster Met. VI. 692. *Induro nives*, inquit Boreas, & quidni

hic

Sed si sola mihi dentur tua vota; precabor,
  Ut tibi sit salvo Caesare salva parens.
Haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
  Te solitum memini prima rogare Deos.

hic dicat easdem *Austrum mollire*, Lucret. III. 20. *Nix aëri concreta pruina*, & Cicer. II. de Nat. Deor. *Aqua neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinaque concresceret, nisi eadem se admixto calore liquefacta & delapsa diffunderet. Itaque & aquilonibus reliquisque frigoribus adjectis durescit humor, & idem vicissim mollitur tepefactus, & tabescit calore.* Auctor Elect. Eton. *Indurare* tamen & *resolvere* conjungit Noster lib. III. Trist. x. 13. & quia *aquaticus* hic Auster dicitur, rectius *solvere* convenire puto. ut & τῷ *guttae*: mollita enim nondum labitur, sed soluta & liquefacta guttatim defluit. & hoc exigit perpetua Poëtarum comparatio lacrimarum cum nive fluente, non mollita tantum. Senec. Hippol. 380.

Lacrimae cadunt per ora, & adsidue genae
Rore irrigantur, qualiter Tauri jugis
Tepido madescunt imbre perfusae nives.

vid. & apud Nostrum I. Amor. VIII. 57. Eleg. in Drus. 101. Epist. Heroid. XIII. 52. & alibi. Burm.

91. *Haec igitur referens.*] *Repetens* velit reponi Faber lib. I. Epist. 71. hoc est recordatus, ut ille interpretatur. atqui vulgata scriptura eundem sensum habet. Vide quae notamus ad Epistolam Oenones. idem vir doctus in Epistolis paulo post castigandum censebat:

Respicias veterem lapsis in rebus amicum.

nihilo felicius. nam, *Respicis antiquum amicum*; quod in vulgatis est, minime sollicitari debet. *Antiquus amicus* enim idem, qui & *vetus*, optimis scriptoribus dicitur. sic Elegia, v. ℣. 43.

Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis.

Heins.

92. *Vides.*] *Putas* Junian. Argent. & sex alii.

93. *Lapsis in rebus.*] *Lassis* meliores omnes hoc loco. vide Notas Trist. lib. I. Eleg. VIII. ℣. 35. Heins. Sic Plaut. Stich. IV. I. *Si res lassa labat, itidem amici collabascunt.* Auctor. Elect. Eton.

94. *Vulnera.*] *Pectora* Leidens. & quatuor alii.

95. *Copia fiat.*] *Copia detur* quatuor libri. *gratia fiat* Ms. Bersm. *gratia detur* unus Heinsii.

96. *Commeda mille precor.*] Scribe, *precor.* Heins.

98. *Ut tibi sit salvo.*] Unus codex, *sine* eleganter. vide v. Fast. 405. *ut tua* Servii.

A T T I C O.

Epistola IV.

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
  Attice, judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
  Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Dî tristes mihi sunt, ut credere possim,
  Fasque putem jam te non meminisse mei.

Ante

2. *Attice judicio non dubitate meo.*] Liber Urs. & Maff. *dubitante.* Veram retinet lectionem alter Vatic. *dubitande.* Notum est *t* pro *d*, & contra à priscis librariis esse scriptitatum. Ciofan. *Dubitante* plerique. sed *dubitande* scribendum cum primo Mediceo & sex aliis. Heins. Doctissimus Auctor Elect. Eton. sublata distinctione majore volebat,

Attice, judicio non dubitande meo
Ecquid adhuc &c.

judiciis meis Putean.

5. *Non ita Dii mihi sunt testes.*] Prava lectio, nulla sententia. igitur emendandum est è Patavino, *Non ita Dii mihi sunt tristes.* id est, ita aversi atque irati. Fabric. Eadem exemplaria hanc habent lectionem, quam merito laudat eruditissimus

Fa-

Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt:
  Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor:
  Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Saepe citae longis viſae ſermonibus horae:
  Saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
Saepe tuas factum venit modo carmen ad aures;
  Et nova judicio ſubdita Muſa tuo eſt.
Quod tu laudaras, populo placuiſſe putabam:
  Hoc pretium curae dulce recentis erat.
Utque meus limâ raſus liber eſſet amici,
  Non ſemel admonitu facta litura tuo eſt.

Nos

Fabricius, Patavini libri nixus auctoritate. Ciof. Barthius lib. xl. Adv. 12. ex ſuis membranis profert, *non ita Dii mihi ſunt hoſtes.* & in ſequenti, *fasque putem animam*, unde quid expediat non videt; nec ego.

7. *Ante meos oculos praeſto tua ſemper imago.*] *Praeſens tua* quatuor libri. tres, *viſa eſt.* alius, *vera eſt.* Sarrav. mendoſe,

Ante oculos noſtros tua eſt tua ſemper imago.

Argentin.

Ante oculos noſtros tua ſtat, tua ſemper imago.

Lege, *tua ſtat, tua ſemper imago eſt.* niſi fortaſſe mavis,

Tua reſtat ſemper imago.

noſtros oculos praeterea plerique. *Eſſe & ſtare ante oculos* eleganter dictum. Vide Notas Triſt. iii. Eleg. iv. ℣ſ. 57. Met. xii. 429. *ante meos oculos aſtat mihi imago.* P. Dan.

Ante oculos ſtat & ille meos.

Heins.

10. *Nec data.*] *Et data* Junian. & Leid. Am. 5.

11. *Saepe citae longis.*] *Saepe breves* octo libri. *citae longae* Junian. *Breves longae* Leidenſ. *viſae in ſermonibus* P. Dan.

14. *Subdita Muſa.*] *Cauſa* unus. *charta* alius.

15. *Quod tu laudabas, populo placuiſſe putabam, Hoc pretium curae dulce monentis erat.*] Hoc diſtichon ita ſcribe è Patavino, ut habeat aptam ſententiam,

Quod tu laudaras, populo placuiſſe putabam,
  Hoc pretium curae dulce recentis erat.

Curam recentem appellat, carmen nuper factum. Ita lib. iv.

Huc aliquid curae mitte recentis opus.

& lib. iii.

Denique opus noſtrae culpetur ut undique curae.

Ut autem ſua carmina Ovidius *curas*, ita Horatius ſuos verſiculos *honores* appellat. 1. Carmin. *nil ſine te mei Poſſunt honores.* Pindarus odas, *κόσμον καὶ τιμὰς*, cum ſinguli ad ſua reſpicant argumentorum genera. Fabricius. *Regentis* liber Urſini, non ſatis quidem emendate. veram & plane germanam lectionem in eodem libro inveniſſe ſe dicit Fabricius, *recentis.* quam praeclare eſt interpretatus, quamque ego in Maffei libro repperi. Ciof. *Monentis* Puteaneus & novem ſcripti. & margo Gryphii. *legentis* unus. *rogantis* alius. *moventis* Leid. *tuentis* alius. *regentis* plurimi.

17. *Lima raſus liber eſſet amici.*] *Amice* quinque aut ſex veteres. in duobus ultimae duae literae τοῦ *amici* eraſae. Scribe, *limâ amicâ*, & adi Notas Triſt. lib. i. Eleg. viii. ℣ſ. 65. Heins.

20. *Nos via, nos cunctis curva theatra locis.*] In codice Scaligeri, ut & alio, recte legebatur, *Nos via, nos junctis curva theatra locis.* Dan. Heins. *Junctis locis* reponendum: ut plerique ſcripti. Proximi ſedebamus in theatris. prior Thuanus, *terna theatra.* ſic ſupra Triſt. iv. Eleg.

Proque tribus reſonant terna theatra locis.

Heins. Vide Gronov. ad Liv. xxii. 20. ſed Barthius ex ſuis, *vinctis curva theatra jocis.* quos jocos vinctos pro carminibus in theatris cantari ſolitis capit, & Atticum Poëtam fuiſſe ſuſpicatur. ſed *loci juncti* explicandi, ut de circo iii. Amor. ii. 19. *cogit nos linea jungi* & i. Art. 140. *vincti joci* nihili ſunt. fuiſſe ergo hunc Atticum ejuſdem ordinis, cujus Naſo erat, & ſimul in quatuordecim ſediſſe effici hinc poteſt. Burm.

22. *Quantus in Aeacide Actorideque fuit.*] Lectionem Merulae (*in Aeaciden Actoridenque*) omitto, ut ineptam. In manuſcripto eſt, *Quantus in Aeacide Theſtorideque fuit.* Sed inter Achillem & Calchantem nulla fuit amicitia tanta, quanta inter Achillem & Patroclum, Aeaci & Actoris nepotes.

Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
    Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
    Quantus in Æacidis Actoridisque fuit.
Non ego, securae biberes si pocula Lethes,
    Excidere haec credam pectore posse tuo.
Longa dies citius brumali sidere, noxque
    Tardior hibernâ solstitialis erit.
Nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit,
    Calthaque Paestanas vincet odore rosas:

Quam

potes. Numerat autem praeter hos duos alia amicorum in his libris paria, ut Agamemnonem & Menelaum; Castotem & Pollucem; Pirithoum & Thesea; Pyladem & Orestem. Fabric. Nullo pacto locutio haec cum ea, quae in superiori est carmine, cohaeret: neque ferri potest; idque vidit idem Fabricius. In uno Vatic. sine ulla liturae suspicione aperte legitur:

Quantus in Atridis, Tyndaridisque fuit.

Quod quidem carmen dixit & lib. I. hujus operis Eleg. IIX solet enim non solum Ovidius, sed etiam Virgilius integra carmina repetere. Ciofan. *Quantus in Æacide Actorideque fuit.* Hic hiatus insolens est Nasoni. Nec constant sibi scripta exemplaria. Regius, *Æacida Nestorideque.* Polit. Argent. & septem alii, *Æacide Nestorideque.* Antilochus certe Achilli familiaris & amicus fuit. quatuor alii cum Twisdeniano, *Æacide Tesserideque.* sed Calchas inter amicos Achillis nusquam recensetur. quanquam propter illum rixae inter hunc & Agamemnonem exortae. tres, *Atride Tyndarideque* duo, *Atridis Tyndaridisque.* sed de fratrum pari Noster hic non agit. septem, *Æaciden Actoridenque.* Sarrav. *Æacidem Nestorideque.* si quid mutandum, legam,

Quantus in Æacidis Actoridisque fuit.

nam Achillis & Patrocli amicitia nobilissima. sic *Hectoras* dixit Epistola Laodamiae. Heins. Interpretatio praedura, cum confirmatione ex alienissimo loco (*multos illic Hectoras esse puta*) captata; nec lectio tamen non certissima, *Actoridas*, intellige modo Menoetium & Patroclum, *Æacidas* autem Pelea cum Achille. Nepotum quidem celebrata magis sermonibus amicitia, quam tamen paternam Actoris Aeacique filiorum exemplo commendatam extulerunt: nam & horum satis est testata necessitudo conjunctioque. nempe Menoetium Pindarus aliique filium Æginae memorant, quam eandem Pelei patris matrem novimus. hanc sanguinis societatem adfirmarunt duo religiosa amicitiae vincula; si quidem uti Diodor. Sic. narrat, Pelea Menoetius pater, caede facta, profugum & expiavit, & hospitio ad se benignissime recepit. Inde affinitatibus quoque connexi: nam Philomelam Peleus atque Eurydicen Menoetii sorores, is autem Pelei filiam Polymelen duxit. illa Aristophanis & Apollonii Scholiastae, cum Homerico è Staphyli Thessalicis exscripserunt. hoc Apollodorus lib. III. cap. 12 (ex emendatione Galei nostratis) & Hyginus fab. 97. testati sunt. monendumque obiter Hygini locum, etiam corruptum, emendationem Apollodori confirmare, ipsum mutuis operis, ut consulenti cernetur, ex Apollodoro sanari. Caeterum heroas posthac nusquam digressos, eandem usque regiam, nisi per militiam Argonauticam, cujus uterque socii, perpetuo habitasse contubernio, credibile est. Atque adeo Nestor & Ulysses apud Homerum Iliad. Λ, in Pelei domo eundem ad focum, Æacidas Actoridasque, Achillen & Patroclum, cum senibus offendunt, sacris communibus operatos. unde, sub eodem tecto accepti filios ducunt missu patrum & exemplo futuros Troicae militiae contubernales. Auctor Elect. Etonens. Ex Viri ergo doctissimi sententia legendum esset, *in Æacidis Actoridisque fuit*, cum ipse tamen ediderit *Aeacide Actorideque.* Accedimus vero doctissimae interpretationi, quam veram credimus.

25. *Longa dies citior brumali sidere.*] Ita in Aldino & antiquis: in nostris, *brumali tempore*, quod è glossa videtur insertum. Fabric. *Sidere* est in priscis exemplaribus. Quae lectio Fabricio non immerito probata est. sic in Halieut. dixit, *aestivum sidus*, quod & antitheton Ciofan. *Citius* Sarrav. Argent. & sex alii. & pro *tempore*, iidem, *sidere.* quomodo & meliores editiones affirm asseruit diligentissimus Gronovius Observationum libro III. cap. XV. secundae editionis. nos ad Claudianum quoque nonnulla. *Tempestates* & *Sidera* conjunxit Maro:

Quid tempestates Autumni & sidera dicam.

Heins. Sic *hibernum sidus* dixit Virgil. IV. Æneid. 309. vid. ad v. Met 281. pro *citius*, *brevior* Regius.

26. *Erit.*] Nonnulli, *erat.* Puto, *eat.* sic Met. I. *euntem detinuit sermone diem.* Heins.

Quam tibi noſtrarum veniant oblivia rerum.
Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen haec dici poſſit fiducia mendax,
Stultaque credulitas noſtra fuiſſe, cave:
Conſtantique fide veterem tutare ſodalem,
Quà licet, & quantum non oneroſus ero.

27. *Nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit, Calthaque Paeſtanas vincet odore roſas: Quam tibi noſtrarum*, &c.] Eclipſis eſt. Supplendum enim eſt adverbium *Citius*, vel *Ante*. ut ſit ſenſus: Ante Babylon aeſtum non babebit, aut frigora Pontus: & ante caltha vincet Paeſtanas roſas odore, qnam tibi noſtrarum rerum veniat oblivio. Eſt autem *caltha*, ut hoc quoque adjiciamus, flos luteus ille, quem alio nomine *Calendulam* vocant. ita enim doctiores ſentiunt. De *Cyano* quae ſcribit Merula, ipſe viderit. Noſtri medici vulgarem illum florem hoc nomine appellant, qui in ſegetibus naſcitur caeruleo colore, qnando & Plinius à colore dictum ait. *κυάνεον* autem caeruleum eſt, non nigrum: ut & gemmae color indicat, quam Cyaneam vocant. MICYLL.

27. *Æſtus.*] *Æſtum* ſcripti potiores. HEINS.

28. *Paeſtanas.*] *Campanas* Polit.

30. *Mei eſt.*] *Eſt* deeſt in Argent. & ſeptem aliis. quod monere neglexit Heinſius, qui in editione ſua abjecit primus.

33. *Tueare ſodalem.*] *Tutare* meliores omnes. HEINS.

EPISTOLA V.

*SALANO.

COndita diſparibus numeris ego Naſo Salano
Praepoſità miſi verba ſalute meo.
Quae rata ſit cupio, rebusque ut comprobet omen,
Te precor à ſalvo poſſit, amice, legi.
Candor, in hoc aevo res intermortua pene,
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus uſu,
Diceris exſiliis ingemuiſſe meis.

Miſſa-

* SALANO.] Ita ſcripti potiores, cum SOLANO hactenus ſit lectum. ſed neutrum nomen in civitate Romana cognitum. qnatuor veteres SALINO. Quare minimum abeſt, quin litteris transpoſitis reponi debere cenſeam SILANO. ut C. JUNIUS SILANUS intelligatur, qni anno ab V. C. DCCLXXII. Flamen Martialis Aſiam proconſule obtinuit, ac biennio poſt repetundarum accuſatus & in inſulam Cytheram relegatus eſt. Sed & clarus ſub haec tempora M. Junius Silanus M. F. M. N. qui biennio fere poſt ſublatum è vivis Naſonem geſſit conſulatum cum L. Norbano Balbo. a quibus Lex Junia Norbana nomen eſt mutuata. Notus praeter hos in faſtis Ap. Junius Silanus cum P. Silio Nerva Conſul anno V. C. DCCLXXX. quo tempore Julia Auguſti neptis in exſilio eſt mortua. Sed cnm in *Sila* prior ſyllaba producatur apud Martialem, in *Silano* quoque produci ſit veriſimile. Fors ſcriptum ſit a Naſone, *Salono*. ita dictus ille, & cujus filia Cato proavus Catonis Uticenſis octogenario major filium genuit. ſed codices vetuſti tam apud Plinium qnam Solinnm *Salonem* hunc vel *Salonium* vocant. HEINS. v. Ryk. ad Tacit. IV. An. 68. ſed *Silanus* etiam *Silianus* vocatur. v. Pig. ad Ann. V. C. 759. *Solanum* vocat Tanaq. Fab. I. Epiſt. 40. ut multi editi.

4. *A ſalvo.*] *Ut ſalvo* Arg. & ſeptem alii.

6. *Vota.*] *Verba* Leid. & Putean.

9. *Euxine*

Missaque ab extremo legeres cum carmina Ponto;
Illa tuus juvit qualiacumque favor.
Optastique brevem salvi mihi Caesaris iram;
Quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti:
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctissime, nostris,
Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum (mihi crede) per orbem
Quae minus Augustâ Pace fruatur, humum.
Tu tamen hîc structos inter fera proelia versus
Et legis, & lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, venâ quod paupere manat,
Plaudis; & è rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt haec animo suffragia nostro;
Vix sibi cum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
Materiae gracili sufficit ingenium.

Nu-

9. *Euxino Ponto.*] *Extremo* Polit. Combii, & multi alii. tum paulo ante pro *junctus ab usu* duo veteres, *cognitus usu.* Heins. Tres, *junctus amore.* unus, *medio tibi junctus ab usu. fueram* etiam Servii codex. mox, *indoluisse meis* plurimi.

10. *Juvit.*] *Vicit* Argent.

11. *Brevem fieri mihi Caesaris iram.*] *Salvi Caesaris* Sarrav. Argent. prim. Med. aliique complures. sic supra Eleg. iii. sub finem:

Ut tibi sit salvo Caesare salva parens.

tres alii, *salvo mihi* cum Twisdeniano. Heins. *Minui mihi* Puteaneus.

12. *Si sciat.*] Quasi aliquid lateret in illa lectione Barthius, *si sciat* ex suis membranis profert, & illis, qui post eum haec tractaturi sunt, considerandum relinquit: cum sint modo literae junctae, quae separari deberent. sed ita solent captatores antiquitatis & inusitatarum vocum. Burm.

15. *Doctissime.*] *Tutissime* Putean. *mitissime* Fragm. Vatic.

17. *Vix hac invenies totum (mihi crede) per orbem Quae minus Augusta pace fruatur humus.*] *Augustam pacem* non tantum, quae ab Augusto parta sit, accipio, ut Merula, sed & sacram venerabilemque: perinde ut *augusta templa*, *augusta loca*, dicimus, hoc est, sacra & veneratione digna. Micyll. An non eo sensu, quo *pax*, *salus*, &c. *Augusta* innumeris Imperatorum in nummis legitur?

18. *Pace fruatur humus.*] Concinnius, *humum* veteres decem & Gryphii editio. Heins.

19. *Tu tamen hic structos.*] *Scriptos* in nonnullis Nauger. *Huc structos* Sarrav. duo, *instructos.* tres, *hos structos.* Reliqui omnes fere, *hic structos.* Scribe, *hic ductos. Ducere & deducere versum* Nostro familiare. Trist v. Eleg. i.

Ipsa meo emendo. sed ut hic deducta legantur,
Non sunt illa suo barbariora loco.

supra:

Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere languenti me potuisse manu.

& lib. i. Trist. Eleg. x.

Saepe maris pars intus erat. tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.

Pont. iv. Eleg. ii.

Ducitur & digitis littera rara meis.

deductum carmen Nostro Pont. iv. El. i. & Virgilio in Bucolicis. Heins. Ego *structos versus* non moverem. sic *structura carminis* infr. iv. xiii. 4. vid ad Petron. cap. v. *strictos* legi a quibusdam; id est nudos, tenues, notat Bersmannus. Burm.

22. *Magna facis.*] *Trahis* eleganter unus Vatic. Heins. Sed hoc superbius posset exponi, quasi Ovidius se irrigare ora Solani posse jactaret. cum *facis* notet, tu laudando meum ingenium, per se tenue, tuo praeconio magnum facis. Burm.

23. *Grata quidem sunt haec.*] *Grata quidem tua sunt* Medonii codex.

27. *Mai*

Nuper, ut huc magni pervênit Fama triumphi;
Ausus sum tantae sumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque:
Nec potui coepti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas;
Cetera materià debilitata jacent.
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures;
Tutelam, mando, sentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora, lacte,
Et non calcatà candidiora nive.
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse;
Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
Participem studii Caesar habere solet.

Tu

27. *Magni triumphi.*] Germanici, de quo diximus principio hujus libri. Merula. Immo Illyrici, ut supra aliquoties jam annotavimus. Micyll.

28. *Tantae sumere molis opus.*] *Opus* meliores plerique. Heins. Vere. ita *sumere* utitur Horat. I. Od. xii.

Quem virum aut Heroa lyra, vel acri
Tibia sumes celebrare, Clio?

& I. Epist. iii. 7.

Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?

praeterea mallem, *Ausus eram*, ut ii. Amor. I. II.

Ausus eram, memini, coelestia dicere bella.

Burm.

29. *Audentem.*] *Audacem* Leidens. *laborque* idem a m. pr. *decorque* Vatican.

31. *Erit.*] *Erat* Putean. & Ms. Bersm. *eat* Leid. a m. pr

32 *Materia debilitante.*] Rectius in nonnullis, *debilitata*. Naug. Libri veteres, *debilitata*. Ciof. *Debilitata* meliores. &, *Quod si forte liber*, non *Qui*. & *Hoc tibi facturo*, pro *Haec*. Heins.

34 *Mando, sentiat.*] Minime probo: non enim valde dignum exsule, & tam abjecto supplice, *mandare*, quod expeditum velit. libri, *precor ut sentiat*. quod cur neglexerint recipere, ego non possum comminisci. *mandare* tamen alibi est commendare. lib. iv de Pont. 6.

Jam timeo nostram cuiquam mandare salutem.

Barth xl. Adv. 12.

35. *Vel si non.*] *Si non prius ipse* Ms Bersm.

37. *Non ego laudandus.*] Barberinianus hic novam facit Elegiam, quae videbatur Heinsio scripta ad Albinovanum.

39. *Mirabilis.*] *Mirandus & ipse* Vatic. *Laudabilis* Argent. & duo alii.

40. *Eloquiumque.*] *Consiliumque* Basil. & Barth. *ingeniumque* Putean. Leid. & duo alii. *ne lateant* Excerpt. Voss. & editi quidam.

42. *Participem studiis.*] More antiquo, dandi casus pro gignentis. ita vii. Met. 194. *Tuque triplex Hecate coeptis quae conscia nostris*, pro *conscia coeptorum*. nec aliter Virgil. xi. 339.

Consiliis habitus non futilis auctor.

Fabric. *Studii* meliores. neque aliter scriptores Latini. & versu proximo iidem codices, *comes antiquus*, pro *antiquis*. Heins. Cum dativo extulit tamen Senec. Herc. Fur. 309. *particeps regno veni.* ubi vide Gronovium. male vero Barthius hic *antiquum* explicat senem: vide ad Eleg. iii. 91. Heinsii notas. *assuetus* P Daniel. *antique* Regius. *antiquis primis mihi junctus ab a.* Junian. Burm.

46. *Qui sua.*] *Cum sua* Thuan.

47. *Cum tu desistis.*] *Desistis* cum melioribus pro *desistis*. Heins.

48. *Tectaque ora.*] In Gryphiana editione, qua usus Scaliger, *clausaque non longa*. D. Heins. *Clausaque* veteres multi, cum nonnullis editionibus. Heins.

48. *Conticuera.*] Hoc verbum non à *conticeo*, quod nusquam legitur, sed à *conticesco* venit, hoc autem notandum fuit, quoniam in eo eruditos nonnullos lapsos esse legi. Ciofan.

49. Sup-

Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
Ingenio mores aequiparante, places.
Te dicente prius fit protinus impetus illi:
Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cum tu desîsti, mortaliaque ora quiêrunt,
Clausaque non longâ conticuere morâ;
Surgit Iülêo juvenis cognomine dignus,
Qualis ab Eöis Lucifer exit aquis.
Dumque silens adstat, status est vultusque diserti,
Spemque decens doctae vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atque os coeleste solutum;
Hoc Superos jures more solere loqui.
Atque, Haec est, dicas, facundia Principe digna:
Eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu cum placeas, & vertice sidera tangas,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.

Sci-

49. *Surgit Iuleo.*] *Surgit ab his juvenis Iuli nomine dictus* Moreti.

50. *Lucifer ortus aquis.*] Tres libri, *exit*, quod rectius puto. vs. Fast. 474.

Et vigil Eois Lucifer exit aquis.

sic & *surgere* IV. Met. 92.

— *& aquis nox surgit ab istis*;

ubi Mss. etiam, *exit*. inf. IV. IX. 112.

Eoo quoties surgit ab orbe dies.

Burm.

51. *Dumque silens.*] Oratorium est ante Orationis exordium tacitum & meditabundum stare: quod nunc de Caesare Germanico dicitur, & de Ulysse XIII. Met.

——— *Laërtius Heros*
Adstitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit.

hoc dicendum fuit, quia in aliquibus libris legitur, *Dumque silent*, ut ad auditores, non ad dicentem referatur. Fabric. *Silens afflat* Polit.

52. *Spemque decens doctae vocis amicus habet.*] Haec nihili sunt. quinque veteres, *decens*. Scribe, *Spemque decens doctae vocis amictus habet* In ipso amictu ac toga decenter complicata jam spes est eruditae vocis Quintilianus aliique artis oratoriae magistri non minimum referre nos docent ad commendationem oratoris, ut togam decenter componat. Superiori etiam versu recte libri veteres, *silens adstat*, non *silent*. Haec jam ante multos annos in codice meo castigaram, quem postea peregrinatione à me suscepta, dum domo absum, sororis meae maritus, Gulielmus Goesius, vir ordinis apud Batavos nostros Senatorii, Typographis edendum tradidit. Ut miter exstitisse nuper, qui sibi vindicaret hanc castigationem. *Decorum habitum* dixit Plinius libro VI. Epistola XI. *Audivi en diverse causam agentes summae indolis juvenis Fuscum Salinatorem & Numidium Quadratum egregium par. mira utrique probitas, constantia salva, decorus habitus, os Latinum, vox virilis.* Demostheni vitio ab aemulis datus nimius in vestitu nitor. Aulus Gellius libro I. cap. 5. *Demosthenem tradunt vestitu sincero & cultu corporis nitido venustoque & nimis accurate fuisse: hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab aemulis adversariisque probro data. hinc etiam turpibus indignisque in eum verbis non temperatum, quin parum vir, & ore quoque polluto diceretur.* Sed & nimis anxia vestitus cura in Quinto Hortensio etiam male apud multos audivit. qua de re Gellius praeter Quintilianum ibidem. & Macrobius Saturnalium libro II. cap. 9. Heins. Vide ad IV. Met. 318. tangit hic Heinsius iterum Tanaq. Fabrum. vid. Epist. ad Sarrav. lib. I 40. *spemque tacens*. Moreti. *habet* Editi quidam.

54. *More solere loqui*] Gallicus codex & prima editio, *ore solere loqui*. non invenuste. nihil tamen temere muto. Phaedr V. Fab. 7. *Dii sunt locuti more tralatitio*. in Francofurtensi erat, *more Solenne loqui. hoc superas credas* unus. Burm.

57. *Huic cum tu placeas.*] Suavitatis & gravitatis caussa lego, *Huic tu cum placeas*, è manuscripto. Fabric. Ita Eleg. seq. XI. 37.

Quae tu cum praestes.

cum vertice Servii codex.

59. *All-*

Scilicet ingeniis aliqua eſt concordia junctis,
  Et ſervat ſtudii foedera quisque ſui.
Ruſticus agricolam, miles fera bella gerentem,
  Rectorem dubiae navita puppis amat.
Tu quoque Pieridum ſtudio, ſtudioſe, teneris;
  Ingenioque faves, ingenioſe, meo.
Diſtat opus noſtrum; ſed fontibus exit ab ìsdem:
  Artis & ingenuae cultor uterque ſumus.
Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis;
  Sed tamen ambobus debet ineſſe calor
Utque meis numeris tua dat facundia nervos;
  Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro,
  Et commilitii ſacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo cenſeris, amicus,
  Comprecor ad vitae tempora ſumma tuae:

Suc-

59. *Aliqua eſt.*] *Aliquid concordia* Argent. *concordia noſtris* Leid.

64. *Ingenioque faves.*] Sic lib. VII. Metamorph. CIOFAN.

67. *Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis.*] Per *Thyrſum*, oratoriam facultatem intelligit: per *lauream*, poëticam. Quaſi dicat, Vos Bacchi ſtimulis agitamini, nos Apollinis: quibus tamen utrisque ſuus calor eſt, ſuusque impetus. Niſi quod ut Bacchi furor acrior ac vehementior eſt, ita & oratoria vis concitatior eſt, magisque impellit. Unde & finem oratoris quidam dixerunt eſſe, Movere animos atque impellere: & orationes quorundam tonitruis atque fulminibus aequiparatae fuerunt. Sic enim de Pericle Ariſtophanes in Acharnenſibus:

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Et de eodem Eupolis in Demis:

Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Atque haud ſcio an idem hoc loco poëta per *Thyrſum* intelligi voluerit. quod Eupolis planioribus verbis dixit, *κέντρον ἐγκαταλείπειν τοῖς ἀκροωμένοις.* quando & Thyrſus, ut traditur, cuſpidem ac ſtimulum veluti quendam frondibus ac foliis involutum ac tectum habebat. ut per frondes ac folia, verborum amoenitatem & nitorem accipiamus: per ſtimulum autem, *ἐνέργειαν* ac vim eloquentiae, quae animos hominum impellit ac movet. MICYLL. In altero Vaticano, *Thyrſus ineſt vobis.* placet. de laurea vide quae noto ad lib. I. Triſt. El. IV. CIOF. Mihi totum diſtichon hoc dubiae fidei eſt ſuſpectum. *Κακοφωνία* enim illa, *vobis*, *nobis*, *ambobus* mire offendit aures. deinde vix eſt aſſequi, quid velit. Nam in ſcriptis codicibus monſtra lectionum comparent. Sartavianus,

Thyrſus ſubleſtas geſtata eſt laurea nobis.

Combianus, *Thyrſus ubi eſt à te.* Polit. & Fragmentum Vaticanum cum Rottendorphiano,

Delphica non aeque geſtata eſt laurea nobis.

tres, *Thyrſus ineſt vobis.* duo, *adeſt.* pro *ſed tamen* unus Medic. *ſed favor.* Puto, *ſed par.* HEINS. Si retinendum diſtichon, transponenda puto pronomina, & legenda,

Thyrſus enim nobis, geſtata eſt laurea vobis,

& per *Thyrſum* Poëticam intelligo. ut IV. Triſt. I. 43.

Sic ubi mota calent viridi mea tempora thyrſo.

& in Bacchi tutela Poëtas fuiſſe ſaepe Noſter canit. per *laurum* Oratoriam: nam & Oratores lauro coronatos fuiſſe puto. de coronis Oratorum vid. Paſcal. de Coron. ℣ſ. 5. in pentametro mallem, *Par tamen ambobus.* Bentl. ad Horat. III. Od. XXX. 15. praefert, *Delphica non aeque guſtata eſt laurea vobis.* BURM.

69. *Nerves.*] *Vires* Jun. Leid. Excerpt. Voſſ. & prim. Edit.

71. *Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro, Et cum militiis ſacra tuenda putas.*] Nihil difficultatis hic locus habet, ſi modo recte legatur. Non enim *ſtudio noſtro*, aut *cum militiis*, legendum: ſed,

ſa-

Succedatque tuis orbis moderator habenis.
Quod mecum populi vota precantur idem.

sacra commilitii, & *Carmina confinia vestro studio.* ut sit sensus: Jure igitur defendis carmina confinia, & quasi cognata vestro, id est, oratorio studio: & sacra commilitii, hoc est, in quibus iidem quasi commilitones sumus. Quod autem mox sequitur, *Pro quibus ut maneas, de quo censeris, amicus, Comprecor ad vitae tempora summa tuae:* malim legere, *Pro quibus ut maneat, &c.* tertia persona, ut de Germanico accipiatur, sitque sensus: Pro quibus comprecor, ut ille, de quo censeris, hoc est, in cujus amicitia ac familiaritate tanquam certa aliqua classe censeris ac numeraris: sive de cujus fama ac dignitate, tua quoque dignitas augetur ac crescit, tibi amicus maneat ad finem vitae usque tuae: idemque succedat in imperio suis habenis, hoc est, sibi debitis ac destinatis, non Augusto, cui jam tum successor destinatus erat Tiberius: sed vel Tiberio ipsi, vel ipsius filio Druso. Vel rursum: *De quo censeris*, pro, quem modo possides, qui nunc tuus est, & velut pars quaedam census tui, sive earum rerum de quibus censeris. Sic enim & infra libro quarto ad Sextum Pompejum:

Inter opes (inquit) *& me rem parvam pone paternas,*
Pars ego sum census quantulacunque tui.

Micyll. Hi versus tres ab interprete primum, deinde a librariis fuerunt corrupti. sed ut nunc leguntur, ita recti sunt è consensu Aldi, Micylli, codicum veterum. Ordo & sensus est. Jure putas tuenda carmina studio vestro, id est oratorio, confinia, & sacra commilitii tuenda putas, quibus sacris quasi commilitones dediti ambo sumus. Pro quibus studiis videlicet & sacris mutuis comprecor ut ad extrema usque vitae tempora maneat tibi amicus Germanicus, de quo censeris, hoc est, de cujus favore pendent aestimatio tua, & dignitas. ita lib. III.

Hoc domui debes, de qua censeris.

Fabric. *Carmina nostro* Mss. & editi quidam.

75. *Succedatque suis orbis moderator habenis.*] *Tuis habenis* magna ex parte veteres. pro *moderator* unus Hafniensis, *moderamen*. argute. ut imperium Germanico voveat ac apprecetur. succedat tuis habenis ac regimini orbis moderamen. Putean. & unus Thuan. *moderandus*, veterrimus Sarravianus, *moderatus*. Heins.

Epistola VI.

GRÆCINO.

Carmine Graecinum, qui praesens voce solebat,
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
Exsulis haec vox est. praestat mihi litera linguam:
Et, si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis:
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, sed sera, meae convicia culpae.
Aspera confesso verba remitte reo.

Cum

1. *Quem praesens.*] *Qui* Sarrav. & Patav. Heins. *Ore solebas* Thuan.

3. *Praebet mihi litera linguam.*] *Praestat* Francof. quod rectius. plus enim *praestare* est, quam *praebere*. vid. Manut. ad Cicer. IV. ad Famil. 8. Burm.

5. *Corripis.*] Imitatus auctor carminis in Anselmum apud Baluz. l. IV. Misc. p. 558.

Arguis, ut debes, hominis peccata lucrantes.
delicta sodalis unus. *corrigis* etiam tres. Burm.

6. *Et mala me meritis ferre minora doles.*] Ita scripti constanter. neque tamen conveniens homini amico est ista tam immanis asperitas mentis, ut doleat, poenam Nasoni, ab Augusto irrogatam, esse infra ejus meritum. Quare assentior Tanaquillo Fabro, reponenti lib. I. Ep. 71. *doces* pro *doles*. Heins. *Meque meis meritis* Putean. & Moreti.

7. *Vera facis, sed sera meae convicia culpae &c.*]

Ordo

Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
Ut fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da lasso potius prendenda natanti:
Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasque precor. sic mater & uxor,
Sic tibi sint fratres, totaque salva domus.
Quodque soles animo, quod semper voce precari,
Omnia Caesaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
Auxilium nulla parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci:
Turpe laborantem deseruisse ratem.
Turpe sequi casum, & fortunae cedere, amicum
Et, nisi sit felix, esse negare suum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
Non haec Ægidae Pirithoïque fides.

Quos

Ordo verborum sic habet: Facis tu quidem convicia vera culpae meae, sed sera tamen. Quare remitte aspera verba, hoc est, desine maledicere, sive crimen objicere mihi confesso, &c. Non enim appositive dicuntur, *aspera verba & convicia*, ut Merula putat: sed alterum alteri infertur ἐλλειπτικῶς, hoc est, supplendo particulam *Quare*, *Proinde*, aut similem. FABRIC. *Justa facis* duo libri. *sed saeva* Excerpt. Voss. *convicia linguae* duo.

9. *Velo.*] *Vento* Leidens. *ut fera mutarem* Putean.

11 *Quid prodest dicere.*] Imo, *discere* cum Sarrav. & aliis quinque. HEINS.

12. *Qua mea debueris currere cymba via.*] *Quam viam* unus Hafniensis & unus Vossianus; recte. Vide Notas Trist. v. Eleg. vi. ℣. 36. HEINS. *Debuerat* plurimi.

13. *Da lasso.*] *Da lapso* quindecim. *delapso* duo.

15 *Et uxor.*] In Francofurtensi codice glossator adscripserat, *meminit Tacitus, & fuit Christiana.* respiciens, puto, ad lib. XIII. Annal. cap. 32. ubi *Pomponia Graecina dicitur superstitionis externae rea.* quod viri docti explicant de Christianismo, sed illa non potuit hujus Graecini esse uxor, quia *Pomponia Graecina* dicitur, unde magis ejus soror videtur fuisse, ut Glandorpius statuit. Filiam Rychius ad Tacit. IX. ann. 32. qui & Christianam fuisse facile credit. nisi legendum sit *Pomponia Graecini.* ut *Marcia Catonis* & similia, de quibus Heins. ad Vell. Pater. II. 88. BURM.

16. *Totaque salva.*] *Sic tibi salva* Ms. Bersm.

20. *Tuum.*] *Suum* Leid. a. m. s.

21. *Nec passu stare tenaci.*] Metaphora à militibus, qui cum hostibus pugnaturi, à loco, quem occuparunt, non dimoventur. Sic prope Seneca in Oedipo: *Hoc stare certo pressius fortem gradu.* Corn. Tacitus lib. XIV. *Ac primum legio gradu immota, & angustias loci pro monumento retinens &c.* M. Tullius lib. I. Offic. *nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur.* CISOFAN.

23. *Turpe sequi casum.*] Distichon Ovidianae venae nil habet. pro *fortunae cedere* Argent. Sarrav. & tres alii, *fortunae accedere* HEINS. *Fortunae ac cedere* Argent & duo alii. Forte legi posset,

Turpe sequi casum Fortunae, ac laedere amicum;
Et nisi sit felix, esse negare suum.

de Casu, distincto a Fortuna vid. ad Quinctil. Decl. IV. 13. aliter *cedere fortunae* recte dici docuimus ibid. ad Decl. VI. 16. *fortunae & cedere* tres codices. *cedere amarae* unus posset etiam legi, *& prodere amicum.* BURM.

25. *Strophio atque Agamemnone.*] *Strophio & Amithaone* unus Heinsii.

26. *Ægidae.*] *Æacidae* Sarr.

28. *Tota theatra sonant.*] Id est, omnes homines, qui sunt in Theatro. Cicero de Oratore ad Brutum: *In versu quidem Theatra tota exclamant, si fuit una syllaba aut brevior, aut longior.* Propertius lib. III.

Stantiaque in plausum tota theatra juvent. CIOF.
In quorum plausu multi veteres, & Ms. Bersm.

32. Gra

Quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas:
In quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoque, per durum servato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi, (nostrum si non mortale futurum
Carmen) in ore frequens posteritatis eris.
Fac modo permaneas lapso, Graecine, fidelis;
Duret & in longas impetus iste moras.
Quae tu cum praestes, remo tamen utor in aurâ.
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

EPI-

32. *Gratia surda.*] *Muta* Thuaneus. ut Eleg. seq. VI. 52. sed *gratia surda* pro *vana* etiam codices, Eleg. XI. 8.

35. *Lapso, Graecine.*] Meliores, *lasso.* HEINS.

37. *Quae tu cum praestes, remo tamen utar & aura.*] *Quem tu* Combii, & quinque alii. tres, *Quod.* duo, *Quam.* Scribe, *Quem te cum praestes.* hoc est fidelem, quod praecesserat. deinde multi veteres, *utor in auras*, vel *utar.* Sarrav. Polit. & duo alii, *utor in aura.* quod verum est. HEINS.

38. *Admisso subdere calcar equo.*] *Alterno equo* Argent. ut de equis desultoriis agat. Propertii Vertumnus lib. IV.

Est etiam aurigae species Vertumnus, & ejus
Trajicis alterno qui leve pondus eque.

quibus versibus Homeri illa de desultore Iliados O videtur respexisse:

Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται.

Manilius:

Nec non alterno desultor ludere dorso
Quadrupedum, & stabiles poterit defigere plantas,
Per quos vadit equos.

Lucifero alternus equus dabatur. Cassiodorus: *Equi desultatorii, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi praecursorias velocitates imitantur.* Statius Theb. VI.

Roscida jam novies coelo dimiserat astra
Lucifer, & totidem Lunae praevenerat ignes;
Mutato nocturnus equo: nec conscia fallit
Sidera, & alterno deprenditur unus in ortu.

Eoum pro Lucifero videtur posuisse Rutilius in Itinerario:

Cum primum roseo fulsit Eous equo.

quod & Cinna fecerat jam ante:

Te matutinus flentem conspexit Eous,
Et flentem paullo vidit post Hesperus idem.

sic Lucifero & Hespero tantum unicus equus, sed desultorius. sic intelligendum illud Nostri Amorum libro II. Eleg. II.

Lucifer admisso tempora portet equo.

& illud Fastorum:

Hesperus & fusco roscidus ibat equo.

HEINS. Sed *admisso* hic minime mutandum; ut enim vento ferenti addimus remum, sic nil nocet currentem & admissum equum calcaribus stimulare. nec desultores calcaria addebant, sed nudis equis insistentes per terga ludebant volantium. BURM.

EPISTOLA VII.

ATTICO.

Esse salutatum vult te mea litera primum
  A male pacatis, Attice, missa Getis.
Proxima subsequitur, quid agas, audire voluptas.
  Et si, quidquid agas, sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
  Saepe supervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quaeso, nimioque ignosce timori.
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
  Omnibus unca cibis aera subesse putat.
Saepe canem longe visum fugit agna, lupumque
  Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum:
  Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunae telis confixus iniquis,
  Pectore concipio nil nisi triste meo.

Jam

3. *Quid agas audire voluntas.*] *Voluptas* ex melioribus. HEINS.

4. *Et modo, quicquid agas, sit tibi cura mei.*] Ita legendum censeo, & ita etiam Aldina editio habet. Est autem sensus: Proxima voluntas sive cupiditas est, audire quid agas: deinde, quicquid tandem agas, an sit modo cura tibi aliqua mei. Postea quod sequitur. MICYLL. Sarrav. & duo alii, *Et si quid agis sit*, omisso τῷ *modo*. pro quo alii, *bene* cum Argentinensi. alii, *jam*, vel *tu*, vel *nunc*, & similia. Scribe, *Et si, quicquid ages, sit tibi cura mei.* Atque ita tres scripti. nisi quod in iis, *agas*. posset etiam reponi,

Est bene, quicquid agas, si tibi cura mei est.

HEINS.

5. *Sed me timor ipse malorum &c.*] Non de praesentibus malis exilii tantum intelligendum, sed de quibuscunque. ut sit sensus: Sed timor, quo subinde alia atque alia mala, eaque ex omni parte timeo, facit, ut multos supervacaneos metus habeam. MICYLL.

7. *Quaeso.*] *Fasse* Servii codex, & Ms. Bersm.

9. *Laesus fallaci.*] *Qui semel est facili piscis deprensus ab hamo* Farnes. an non pro *laesus* etiam liceret legere, *lapsus?* ut fieri solet saepe in piscatu, ut elabatur piscis non bene fixus hamo, qui periculo doctus, omnibus escis putat hamum subesse. BURM.

10. *Subesse putat.*] *Timet* codices Barthii, Junian. & Bersm.

14. *Incitat umbra metum.*] Scribo, *incutit*. neque aliter pro diversa lectione Barberinianus. Sarravii codex, *inmutat*. mendose. *terrorem*, *timorem*, *pavorem*, *metum incutere* passim apud Ciceronem & Livium. HEINS. *Sollicites incitat umbra metus* Leid. *sollicitum concitat umbra metum* Junian. sic *sollicitus metus* lib. III. II. 12. & *timor sollicitus* Epist. I. 12. & alibi. post hunc versum in prima editione additum ineptum distichon,

Si veluti captas dat sors evadere posse,
Partibus in cunctis esse putat laqueum.

BURM.

15. *Confixus iniquis.*] Rectius legeretur, *iniquae*, ut Heinsius in ora libri correxerat. ita lib. IV. Eleg. VI. 39.

At si quem laedi Fortuna cernit iniqua.

Juretus ad Symmach. I. Ep. 94. citat, *fortunae telis confixus acutis.* nescio an ex libris. BURM.

17. *Coeptes.*] *Certes* Leidens. & Francof. *gressus* etiam tres alii. *casus* Moreti & sex alii. *liquens* Argent. & tredecim alii. *per mihi* duo.

19. Ob-

Jam mihi fata liquet, coeptos servantia cursus,
Per sibi consuetas semper itura vias.
Observare Deos, ne quid mihi cedat amicè;
Verbaque Fortunae vix puto posse dari.
Est illi curae me perdere, quaeque solebat
Esse levis, constans & bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec fraus in nostris casibus esse potest;
Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis;
Quotque natent pisces aequore, certus eris:
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terrâ, quos ego passus aquâ.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quae tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fatis longa futura meis.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit:

Sed

19. *Observare deos; ne quid mihi cedat amicè; Verbaque fortunae vix puto posse dari.*] Potest & sic construi: Puto deos observare, ne quid mihi amice, hoc est, prospere atque feliciter, cedat: fortunaeque vix posse verba dari, hoc est, imponi. ut verbum *Puto*, ad utrumque colon adhibeatur. Micyll.

22. *Certa nocet.*] *Manet* Puteaneus, Bersmanni & novem alii. *fuit* Servii.

23. *Cognitus eris.*] *Creditus* in Arondeliano. Heins.

24. *Nec numerus nostris casibus esse potest.*] *Nec fraus in nostris casibus* Argent. & decem alii. quae lectio magis arridet. Sarrav. mendose,

Nec planis nostris casibus esse potes.

Heins. Barthius repperit in suis, *nec frax est nostris &c.* latet aliquid.

27. *Nitantur.*] *Mittantur* Sarravian. *vibrantur* Patav. & Thuan. unde olim *librantur* Heinsius conjecerat; ut II. Amor. 6.

Omnes quae liquido libratis in aëre pennas.

& tum *in aëre* legebat cum sex scriptis. sed optimi, *nitantur in aëra*, quod servo. *niti* enim pro volare dici vidimus ad VII. Metam. 401. Burm.

29. *Statuatur.*] *Monstretur* Exc. Scalig. *malorum* Leid.

31. *Truculentior.*] *Atrocior* Exc. Scal. & Vatic. *crudelior* tres alii.

33. *Coner.*] *Cogar* Leid. *conor* Servi. *quae mala si memori cupiam* Moreti.

33. *Perscribere versu.*] *Destringere* Twisdenianus. pro strictim recensere. eleganter. Glossa ejus, *i. e. exprimere & narrare.* *stringere* & *destringere* pro *perstringere*. Noster alibi:

Strinxeris ut nomen fabula nulla meum.

&:

Destrictus minima nec tamen ille nota est.

Martialis libro x. Epigr. XXXIII.

Ut tu, si viridi tinctos aerugine versus
Forte malus liver dixerat esse meos,
Ut facis, a nobis abigas: nec stringere quenquam:

ita vetustus codex Puteaneus. non *scribere quenquam.* praeterea a Martialis manu opinor esse, *quod facis.* nam *ut* jam praecesserat, cujus ingrata & odiosa hic est repetitio. Heins.

34. *Ilias.*] Cum opus aliquod pluribus verbis & diffuse scribitur, *Iliade* longius esse dicitur. Propert. II. Eleg I. *Tunc vere longas condimus Iliadas.* Sed aliud hic videtur significare. Ciofan. *Ilias est fatis longa futura meis* Polit. & tres alii. *Ilios* Leid.

35. *Non igitur vereor, quod te rear esse verendum.*] *Quo te* nonnulli veteres. *Verear qua terrear* Sarrav. & Scaliger. tres, *quia*. Heins.

36. *Pi-*

Sed quia res timida est omnis miser; & quia longo
Tempore laetitiae janua clausa meae est.
Jam dolor in morem venit meus: utque caducis
Percussu crebro saxa cavantur aquis;
Sic ego continuo Fortunae vulneror ictu:
Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis adsiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis est curvis Appia trita rotis;
Pectora quam mea sunt serie caecata laborum:
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quaesita est gloria multis:
Infelix perii dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta:
Auxilii misero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur saepe suorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios praesentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quae non horruerint tacitam quoque Caesaris iram?
Addita sunt poenis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in aequor
Arcturum subii, Pleïadumque minas.

Sae-

36. *Pignora mille.*] *Multa* quinque. *certa* unus. vid. 551. Fast. 74.

38. *Janua clausa meae est.*] *Janua clausa mea est* malebat Tan. Faber notis in Lucretium, me non nolente. HEINS.

41. *Vulneror ictu.*] *Verberor* Argent. & Feschii. HEINS.

42. *Vixque.*] *Vix habet* octo libri.

44. *Magis est.*] Ita edidit Heinsius ex scriptis & optimis editionibus; quaedam tamen, *nec magis a curvis.* etiam non male.

45. *Serie calcata malorum.*] Libri veteres, *caecata malorum.* CIOFAN. *Caecata* meliores omnes magno numero. *laborum* etiam Argent. & duo alii. HEINS. Variant admodum codices. Barthii, *celata*, quidam Heinsio inspecti, *vexata.* alius, *contrita.* sed *caecata* retinendum: vid. inf. sv. 51. 57. conjecerat & Heinsius, *sulcata*, vel, *faecata*, unde *defaecata* est in usu. BURM.

47. *Gloria.*] *Gratia* Moreti.

49. *Et sine labe peracta est*] Τὸ *est* abest à Sarrav. Argent. Twisden. & quatuor aliis. HEINS.

51. *Donatur.*] *Pacatur* Thuan.

53. *Adjuvat aliquos.*] *Aliquem* meliores. *aliquid* prim. Medic. Thuan. *alios.* etiam bene. Sarrav. *aliquo.* Scribe, *aliqua.* Vide Notas Trist. 111. Eleg. sv. ℣. 75. versu proximo pro *hoc absens*, quatuor, *absentis caput.* HEINS.

55. *Quem non obrueret taciti quoque Caesaris ira.*] *Obruerit* multi. *Quae non obruerit* Combii. *Quod non obruerit irata* Vossian. alius, *orruerit iram.* veterrimus Sarravianus,

Quae non horrueris tacitam quoque Caesaris iram:

recte, si *horruerint* reponas. nisi malis, *Quis non horruerit.* nam *Obruit.* cum praecesserit versu superiori, hic ferri non potest. HEINS. *Tristis quoque* Leid.

61. *Mala nostra.*] *Mala tanta* Vatican. bene.

62. *Dictata est spoliis perfida turba meis, &c.*] De comitibus itineris sive profectionis intelligo hunc locum, quorum perfidia bonis aut rebus quibusdam suis spoliatus fuerit Poëta: non de amicis ac bonis, Romae aut in Italia possessis. Nam alibi satis clare significat, nihil sibi à Caesare, praeter patriam, ademptum fuisse. ut lib. v. Trist. Eleg. 11.

Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit,
Qui merui vitio perdere cuncta meo.

Sed

Saepe solent hiemem placidam sentire carinae:
Non Ithacae puppi saevior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala tanta levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exsilium faciunt loca: tristior istâ
Terra sub ambobus non jacet ulla polis.
Est aliquid patriis vicinum finibus esse:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Praestat & exsulibus pacem tua laurea, Caesar:
Pontica finitimo terra sub hoste jacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie coeli corpusque animusque juvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aquâ dulci non invidiosa voluptas:
Æquoreo bibitur cum sale mixta palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est;
At flecti nervos si patiare, cadet.
Spes quoque, posse morâ mitescere Principis iram,
Vivere ne nolim deficiamque, cavet.

Nec

Sed quia peccato facinus non adfuit ullum;
Nil nisi me patriis jussit abesse focis.

Micyll. *Perfida terra* unus.

65. *Finibus.*] Variant codices, alii, *moenibus*, *partibus*, *fontibus*, *curribus*.

67. *Praestat &c.*] *Praestat in exsulibus* Servii codex. mox, *sub hoste riget* idem. *sub axe* Junian.

70. *Verti.*] *Verri* quinque libri.

71. *Juvantur.*] *Juvatur* omnes fere scripti. *tempusque animusque* Argent.

72. *Riget.*] *Tegit* Argent.

77. *Sustineas ut onus, nitendum est vertice recto, &c.*] Generaliter & γνωμικῶς dictum puto, persona finita pro indefinita posita. ut sit quasi quaedam illatio ad superiora, perinde ac si dicat: Quare cum tanta mala mea sint, necesse est, ut sim erecto animo ac forti, propterea quod pondera sive onera gravia sustineri aliter non possint, quam si quis recto vertice connixus, ea in se suscipiat. Micyll. Paravinum, *nitendum vertice recto est*, quod est numerosius. Fabric. *Vertice pleno est*, Sarrav. Scalig. Argent. & octo alii. recte. sic *plena cervix*. Statio Theb. II. 559.

Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
Vertere humo, murisque valent inferre juventi,
Rupibus avellit.

plena manu apud Gratium:

In quinos sublata pedes hastilia plena
Caede manu.

plena manu januam percutere Tibullo. quod Passeratius perperam de manu nummis plena interpretatur. *plenius agmen* Artis Amatoriae primo vs. 66. ut illis ex vetustis castigavi codicibus. Amor. II. Eleg. XI. vs. 41.

——— *Zephyri veniant in lintea pleni.*

ut illic vera est scriptura. Metam. VII. de navi; *pleno subit hostia velo.* hoc est toto velo. Claudianus raptu Proserpinae:

——— *pleno rimatur lumine campos.*

plenus gradus apud Propertium lib. IV. El. XI.

Nec mora sit: pleno sistit uterque gradu.

ita enim scribendus is locus. de quo pluribus ad ipsum Propertium. *cadet* etiam pro *cades* versu proximo ex scriptis plurimi. & recte. de onere loquitur. Heins.

80. *Vivere ne nolim deficiamque facit.*] *Cavet* repone ex melioribus. Heins.

 82. *Spe*;

Nec vos parva datis pauci ſolatia nobis,
  Quorum ſpectata eſt per mala noſtra fides.
Coepta tene, quaeſo; nec in aequore deſere navem:
  Meque ſimul ſerva, judiciumque tuum.

82. *Spectata fides.*] Metaphora à metallis, quae proprie ſpectari dicuntur, Eleg. IV. lib. I. Triſtium:

Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Vide quae notavi lib. II. Officiorum Ciceronis ad illud: *Quod in quo viro perſpectum ſit, hunc igni ſpectatum arbitrantur.* CIOFAN.

83. *Nec in aequore deſere navem.*] *Deſine* veteres quatuor. adi Notas Art. Am. II. ꝟſ. 725. HEINS.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTÆ.

REdditus eſt nobis Caeſar cum Caeſare nuper,
  Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque ſuum munus numerum, quem debet, haberet,
  Eſt ibi Caeſaribus Livia juncta ſuis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
  Quod, fuerat pretium cum rude, numen erit.
Non mihi divitias dando majora dediſſes,
  Coelitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.
Eſt aliquid ſpectare Deos, & adeſſe putare;
  Et quaſi cum vero numine poſſe loqui.

Prae-

2. *Deos.*] Ita Urſ. Maffei & uterque Vatic. recte: atque hoc notare volui, quod alii *duos* ſubſtituere. CIOFAN.

3. *Utque tuum numerum.*] *Suum* Barberin. rectius. vid. Epiſt. X. 36. & Eleg. ſeq. ꝟſ. 60.

4. *Eſt ibi Caeſaribus Livia juncta ſuis.*] Urſ. *Cumque ibi Caeſaribus.* CIOFAN. *Eſt tibi* editi quidam.

5. *Argentum felix, omnique beatius auro, Quod, fuerit pretium quum rude, numen habet.*] Senſus eſt. O felix argentum, & ipſi auro praeferendum, quia cum per ſe, ac rude, pretium ſit, hoc eſt, pretioſum & charum, nunc etiam habet numen, hoc eſt, Caeſarum imagines impreſſas, ſive caelatas. Et haec verior ſententia Poëtae videtur, non ut accipiamus, ipſum argentum rude pro numine haberi, ut Merula exponit, quem hyperbaton, quod eſt in poſteriore verſu, decepiſſe videtur. Sic enim ipſe conſtruit: Quod argentum pretium fuerit, pro quanto nunc pretioſius eſt? quando & rude exiſtens, numen habet. Cum verior conſtructio ſit; O felix argentum; quod cum rude exiſtens, pretium, ſive pretioſum ſit, nunc etiam numen additum habet. Sed haec vel pueris expedita ac plana. MICYLL.

6. *Quod fuerit pretium, cum rude numen habet.*] Alia apud alios diſtinctio, ſed haec propter comparationem aptior, tali videlicet ſententia: Nummus argenteus Caeſarum imaginibus inſignis, quanti eſſe pretii debet, cum argentum nondum ſignatum adeo pretioſum ſit, ut à plurimis pro numine habeatur? unde ille in Tragoedia:

Ὁ Πλοῦτος, ἀνθρώπισκε, τοῖς σοφοῖς Θεός.

FABRIC. Legerem cum Voſſiano & Francofurt.

Quod, fuerat pretium cum rude, numen erit.

id eſt, quod, cum fungebatur vice aliarum rerum, & ita pretium erat, id eſt argentum, quo aliquid emi poſſet, nunc mihi numen erit propter imagines Caeſarum. *erat* Leidenſis, & quatuor alii. *fuerat* ſexdecim alii libri. de nummo capit Fabricius, ſed ꝟſ. 57. *ſimulacra* & 70. *ſigna* vocans

Praemia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:
  Utque prius, mediâ sospes in Urbe moror.
Caesareos video vultus, velut ante videbam:
  Vix hujus voti spes fuit ulla mihi.
Utque salutabam, numen coeleste saluto.
  Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid nostris oculis, nisi sola Palatia desunt?
  Qui locus, ablato Caesare, vilis erit.
Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere Romam.
  Nam patriae faciem sustinet ille suae.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus;
  Torvaque nescio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenso major virtutibus orbe,
  Justaque vindictae supprime lora tuae.
Parce, precor, secli decus indelebile nostri;
  Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriae nomen, quae te tibi carior ipso est;
  Per numquam surdos in tua vota Deos;

Per-

cans videtur icunculas indicare. nisi & ita facies nummo insculptae vocari possint. BURM.

8. *Caelitibus missis nostra sub ora tribus.*] Infra in hac ipsa Eleg.

Intrata est superis quod domus una tribus.

CIOFAN.

11. *Quantum ad me redii.*] Decem veteres, *Quos postquam vidi.* quinque, *Esse liber videor.* duo, *Quando ad me redii.* Politiani codex, *Praemia quanta, Dei!* eleganter. Sarravianus, *Quanta me-vidi.* mendose. alii aliter. HEINS. Forte legendum,

Quam prope jam redii, nec me tenet ultima tellus?

Jam liber videor unus. *nam liber redii* alius. *quanta mihi dederim* Ms. Bersm.

13. *Ante videbam.*] *Solebam* Junian.

17. *Quid nostris oculis nisi sola palatia desunt.*] Duo, *desint.* unus Medon. *desit.* Scribe, *desit.* Virgil.

Lac mihi non aestate novum nec frigore desit.

HEINS.

18. *Erit.*] *Erat* Argent & duo alii.

20. *Patriae faciem sustinet ille suae.*] Praschius de Caritate patriae pag. 58. cum antea haec explicuisset, ut solus vicem totius patriae sustineret, quia populus ita se summiserat, ut ejus acta publica pro populi actis haberentur. ut & Trist. v. 11. *O patriae per te florentis imago!* deinde addit, nisi forte ingeniosissimus laudator hoc dicit, in fronte Augusti conspicuam esse Romanam illam majestatem & decus.

21. *In imagine.*] *Ab imagine* Argent.

22. *Minantis habet.*] *Minacis* unus Medic. HEINS.

24. *Supprime frena suae.*] *Lora* Polit. & quinque alii. HEINS.

25. *Parce, puer, secli decus admirabile nostri, Terrarum dominum quem sua cura facit.*] Tiberium hoc loco per *puerum* accipiunt plerique: neque ipse repugno. Quod tamen si vere sit, *puerum* accipiamus necesse est, non aetatis ratione dictum, ut qui jam prope quinquagenarius esset, quum Ovidius relegaretur, sed vel propter picturae speciem: vel quod probabilius, propterea quod nuper adeo post mortem L. & C. Caesarum scilicet, in filii locum ab Augusto adoptatus fuisset. Ut *puerum* accipiamus, quasi filium alterius Caesaris, hoc est, Augusti, appellatum. Quod autem de Tiberio potius, quam de Germanico, cui pueri appellatio magis conveniebat, intelligendum hîc putamus, illud in causa est, quod idem infra, à Caesare, quem Augustum priore loco intelligit Poëta, proximus Caesar dicitur. quod Germanico tum tribui, vivente adhuc Tiberio, qui & ab Augusto adoptatus, & à senatu mox veluti socius administrandi imperii eidem additus fuit, non potuit. Illud tamen non immerito aliquis putarit, Elegiam hanc posteriore loco collocatam, quam scriptam esse. Nam haec quidem scripta, antequam Tiberius de Illyricis triumphasset, videtur: pro-

propterea

Perque tori fociam, quae par tibi fola reperta eft,
Et cui majeftas non onerofa tua eft;
Perque tibi fimilem virtutis imagine Natum,
Moribus agnofci qui tuus effe poteft;
Perque tuos, vel avo, vel dignos patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leves minima, noftras & contrahe poenas;
Daque, procul Scythico qui fit ab hofte, locum.
Et tua, (fi fas eft) à Caefare proxime Caefar,
Numina fint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
Ante triumphantes ferva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
Vivant; & poffis filius effe diu.
Tu quoque, conveniens ingenti Nupta marito,
Accipe non durâ fupplicis aure preces.
Sic tibi vir fofpes, fic fint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.

Sic,

pterea quod illi de Germanico triumpho etiam hìc ominatur, eodem modo ut fupra de Triftibus lib. tertio & quarto: qui tamen triumphus non à Tiberio, fed poft mortem Augufti à Germanico actus fuit, ut fupra aliquotics monuimus. Caeterae autem hujus libri à Poëta fcriptae pleraeque funt, cum jam quadriennium in Ponto exulaffet. Poftremo & hoc obfervandum eodem hoc loco, quod in hac apoftrophe, qua fermonem ad ipfas effigies Caefarum convertit Poëta, priore loco Augufti effigiem, mox Tiberii appellat: deinde relicto Tiberio, iterum ad Augufti invocationem ἐπάνοδον, five regreffum facit. quod quidem ad geftum fupplicantis referendum magis, quam ad ordinem & feriem dicendi. Nifi fi quis verfus ipfos transpofitos putet, & priores pofteriore loco pofitos: aut rurfum utrosque de eodem Augufto intelligendos, quod tamen propter *pueri* appellationem, quae in alteris eft, procedere poffe non videtur. MICYLL. *Parce precor* unus Voff. probe. duo noftri τὸ *puer* non agnofcunt: alius, *Per.* & fane fequentia fatis evincunt ad Auguftum haec effe referenda, non ad Tiberium, quem poftea eft allocuturus. Scaliger conjiciebat, *Parce pater.* neque aliter in Epiftolis Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 71. Deinde, *decus indelebile* reponendum ex melioribus, nifi quod Sarrav. Scaliger, & duo alii, *indeflebile:* mendofe. Met. XV. *nomenque erit indelebile noftrum.* Poffet etiam legi, *Parce vir, ô faecli.* fic Trift. V. Eleg. II. ad eundem Auguftum,

O vir, non ipfo, quem regis, orbe minor.

HEINS. *Advenerabile* unus. *venerabile* duo.

26. *Quem fua cura facit.*] Barthius libenter refcriberet, *Te tua cura facit.* Heinfius olim malebat, *quem pia cura facit. quem tua* Micyll. Gryph. & aliae edit. cum multis fcriptis. *quod tua cura* Ms. Berfman. & Sarrav. *quem fua terra* Leid.

27. *Per patriae numen, quod te tibi carius ipfe eft.*] Meliores, *quae te tibi carior ipfe eft.* tres cum Arondeliano, *patrium numen* malo, *patriae nomen*, ut Rottendorphianus exhibebat. HEINS.

31. *Tibi fimilem.*] *Tui* Argent. & feptem alii.

34. *Qui veniunt magno per tua juffa gradu*] Puto, *per tua gefta. jefta* fcriptum fuerat, unde *juffa* factum. Patav. *verfa.* unus Vatican. *per tua vota.* etiam bene. HEINS.

35. *Leva.*] *Leves* Regius.

36. *Daque locum Scythico qui fit ab hofte procul.*] *Daque, procul Scythico qui fit ab hofte, locum* meliores. duo etiam *Scythico orbe.* HEINS. *Locus* etiam Leidenf.

37. *A Caefare proxima Caefar.*] Rectius, *proxime Caefar* in Puteaneo. HEINS.

40. *Ante triumphales eques.*] *Triumphantes* eft in vetuftioribus. HEINS. *Triumphatos* feptem & edit. prim.

42. *Vivant, & poffis filius effe diu.*] *Vivum & ut* Barberin. *Vivat & huis poffis* unus Vatic. *vivant ut poffis* unus Medon. Puto fcribendum,

Vivat, & ô poffis filius effe diu.

Vide Notas ad Epift. Penelopes ℣. 101. HEINS.

45. Cum

Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
  Pars fuerit partûs sola caduca tui.
Sic tibi, marte suo fraterni funeris ultor,
  Purpureus niveis filius instet equis.
Adnuite ô timidis, mitissima numina, votis.
  Praesentes aliquid prosit habere Deos.
Caesaris adventu totâ gladiator arenâ
  Exit; & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque vestra juvet quod, quà licèt, ora videmus:
  Intrata est Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
  Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
  Quos dedit ars votis, effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus aether
  Occulit: & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique, quae mecum est, & erit sine fine, cavete,
  Ne sit in inviso vestra figura loco.

Nam

45. *Cum prole.*] *E prole* unus & prim. Edit. *tibi sint cum pr.* Voss.

46. *Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.*] *Quos peperere* plerique veteres. nepotes innuit. Sarravianus & octo alii, *quod.* pro *quos*, ut Combianus. HEINS. *Quod* etiam Ms. Bersm. & id rectum est: nam eleganter numero neutro in hac re utuntur veteres. ut Ter. Andr. III. I. *quod peperisset, jussit tolli.* vid. II. Fast. 415. BURM.

47. *Dira.*] *Dura* septemdecim libri & prim. Edit.

49. *Sic tibi fraterni mature.*] Basil.

Sic tibi marte suo fraterni funeris auctor.

& hoc Barthii membranae confirmant, & veram lectionem esse puto. vid. ad VI. Met. 465. & XIII. 256. *vulneris* tres. *sanguinis* duo. BURM.

52. *Praesentes aliquid prosit habere Deos.*] *Aliquos* unus Vatic. Scribe, *aliqua prosit.* Vide Notas Trist. lib. III. Eleg. IV. ℣f. 75. HEINS. *Praesentes studiis* Thuan.

53. *Caesaris adventu.*] Hi duo versus sic recte leguntur.

Caesaris adventu tutâ gladiator harenâ
Exit, & auxilium non leve vultus habet.

Tuta harena, pro, ipse gladiator tutus. ut, *jussas praebuit ille manus*, id est, ille jussus, nota Poëtis methathesi. *Vultus* autem, id est, praesentia & favor, vel (ut in quibusdam legitur) *numen* Caesaris. FABRIC. *Tota* plerique veterum. HEINS. *Tutus gladiator* duodecim libri & multae editiones, quod non displicet; nisi malit quis, *laetus.*

54. *Et auxilium non leve vulnus habet.*] Cum in omnibus, *vulnus*, nos *vultus* putavimus legendum. NAUGER. *Vulnus* est Ursini lib. lectio, quae mihi non displicet. quamvis alii aliter. CIOFAN. *Vulnus* plerique veteres.

56. *Facta quod est superis jam domus una tribus.*] In manuscriptis, *Intrata est superis quod domus una tribus.* Intelligit nummum argenteum, à Cotta, nobili Poëta, sibi missum, in quo exsculpti erant Augusti, Tiberii, & Liviae effigies: quas ita alloquitur supplex, quasi cum praesentibus verba faceret. erant autem nummi alii usitati, quibus utebantur ementes & vendentes, alii honoris caussa facti, quibus donabant amicos, è quorum genere hunc nummum fuisse existimandum est. FABRIC. In eodem libro, *intrata est* &c. ut modo adduxi. CIOFAN. *Facta quod est superis jam domus* in Regio. Scribe, *Tacta.* versu proximo malim, *Felices illos.* HEINS.

58. *Deum.*] *Deos* duo. *Dei* unus.

59. *Fatum.*] *Lignum* Ms. Bersm. ex Horatio repetitum I. Sat. VIII. I. sed haec dum commentor, incidi in dissertationem Criticam P. de Vitry Professoris Theologiae, quae ex Commentariis Trevoltianis inserta est Ephemeridibus Parisiensibus. A. 1722. Octob. pag. 440. In qua ad fastidium disputat de voce *inutilis*; & idem saepe notare docet, quod noxius, damnosus &c. &, quasi hoc primus mortalium observasset, admodum sibi placet, hunc quoque Ovidii locum, & alterum ex XIII. Met. 38. adducens. non invidemus hanc diligen-

Nam caput è nostrà citius cervice recedet,
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quam caream raptis, ô publica numina, vobis;
Vos eritis nostrae portus & ara fugae.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis:
Vosque meas aquilas, vos mea signa sequar.
Aut ego me fallo, nimiàque cupidine ludor:
Aut spes exsilii commodioris adest.
Nam minus & minus est facies in imagine tristis;
Visaque sunt dictis adnuere ora meis.
Vera precor fiant timidae praesagia mentis:
Justaque quamvis est, sit minor ira Dei.

ligentiae nimiae laudem viro erudito, qui, si Germanus aut Belga aliquis tot loca constipasset, illis minime elegantis & acuti ingenii gloriam daret, sed inepte laboriosi Vellem tamen, ut ante se diu hoc aliis observatum, indicasset. ut Cupero I. Observ. 14. Davisio ad Hirtii Bell. Alexand. 65. & quem ille laudat, Scioppio. I. Verif. 20. qui nisi id copiose egissent, nobis multa quoque loca ad manum essent; est enim obvia & minime ignota & abstrusa vocis significatio, nec digna, de qua tot paginae commaculentur. BURM.

60. *Quos dedit ars vultus.*] *Votus* Sarrav. Argent. *votis* placet. HEINS.

65. *Nam caput è nostrâ citius cervice recedet.*] Scribe, *recidi*, & refer ad *τὸ patiar*, quod sequitur. Epistola tamen Paridis:

Ante recessisset caput hoc cervice cruenta.

Propert. lib. II. Eleg. VII.

Nam citius paterer caput hoc discedere collo.

quare, si vulgatam scripturam tuemur, *recedat* malo, quam *recedet*. HEINS. *A nostra* plurimi. *hoc nostra citius mercede* Argent. *a vasta* unus.

67. *O publica numina.*] *Lumina* Leidens. & Argent. ut Sol & Luna *publica lumina* Virgilio lib. I. Georg. dicuntur. nihil tamen hic muto. *munera* prim. edit. ita *publica munera* dixit VI. Met. 351. de aquis communibus. BURM.

68. *Vos eritis nostrae portus, & aura fugae.*] Idem liber, *ara*, non *aura*. Verius, ut opinor. CIOF. Magis placet nobis, quod in aliis legitur,

Vos eritis nostrae portus & ara fugae.

D. HEINS. Sarrav. Argent. prim. Medic. & sex alii, *ara*. recte. quod & Ciofanus in suis invenerat. Adeantur Notae ad Epist. Penelopes ℣. 110. HEINS.

69. *Cingar.*] *Tangar* Leid. & duo alii. *jungar* Arg. *vincar* alius. *Scythicis* Putean.

70. *Usque meas aquilas vestra ego signa sequar.*] *Vos mea signa* Argent. & septem alii. codex Moreti, *Vosque meas aquilas vestra ego* Scribe,

Vosque meas aquilas, vos mea signa sequar.

HEINS.

76. *Justaque quamvis est.*] *Justaque quantumvis* malim. HEINS. Ita Douza.

EPISTOLA IX.

COTYI REGI.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty,

Tur-

1. *Regia progenies, cui nobilitatis origo Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty.*] Varie inscribitur haec Elegia. Alii *ad Cotim*, alii *ad Cotium* habent. quod posterius miror sane à Merula & aliis quibusdam non

Fama loquax vestras si jam pervenit ad aures,
  Me tibi finitimi parte jacere soli;
Supplicis exaudi, juvenum mitissime, vocem:
  Quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc est)
  Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro litore nostrum,
  Ne fuerit terrâ tutior unda tuâ.

Re-

non indoctis servatum, cum priorem inscriptionem ex ipso carmine probare atque asserere liceret. Infra enim in eadem Elegia ponitur, *O Coty, progenies digna parente tuo.* ubi vocativus *Coty*, non à recto *Cotus*, sed à *Cotys* tertii ordinis flectitur. Nam in *i* vocativi, si à secunda declinatione fiant, *i* longum habent. Tertiae autem tam *y* psilo, quam *i* desinentes, corripiuntur. Cujus rei exempla passim obvia. Atque hactenus de inscriptione. Altera dubitatio est de eo, quisnam hic Cotys fuerit. Utrum idem ille, qui à Suetonio *Cotiso* appellatur, cujus filiam sibi uxorem depoposcerat Augustus, ut illi ab Antonio objectum fuit: an vero is, qui *Cotus* Caesari dicitur, cujus filius *Sasales*, sive ut alii legunt. *Sadalus*, in exercitu Pompeji fuit: an etiam alterutrius illorum filius. Ego autem & temporum rationem sequendo, & personae qualitatem, & ingenium cum hac descriptione conferens, de eo Coty hic intelligo, cujus mentio fit apud Tacitum lib. 2. & quem idem autor, ut & Strabo, *Cotym*, per *y* psilon nominat. Is enim & temporibus Augusti supremis vixit, & ab eodem Augusto regni Thraeensis partem accepit. Fuit autem is filius Rhemetalcis, ut idem Taeitus tradit, cujus haec sunt verba: *Igitur Rhescuporim quoque Thraciae regem astu aggreditur.* (Tiberius scil. de eo enim loquitur) *omnem eam nationem Rhemetalces tenuerat: quo defuncto, Augustus partem Thracum Rhescuporidi, fratri ejus, partem filio Cotyi permisit. In ea divisione arva & urbes, & vicina Graecis, Cotyi: quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescuporidi cessit. Ipsorumque regum ingenia, illi mite & amoenum: huic atrox, avidum, & societatis impatiens erat*, &c. Quod idem fere & Strabo indicat lib. 12. qui *Sapaeum* nominat, à *Sapis*, Thracensi populo, quibus ille imperavit, quos eosdem & *Sintios*, & *Sintos*, & *Sajos* appellatos dicit, additque: πάντες γὰρ οὗτοι περὶ Ἄβδηρα τὴν οἴκησιν εἶχον, καὶ τὰς περὶ Λῆμνον νήσους. Fuit & affinitate cum Polemone, rege Ponti, junctus. Sed hac de re Strabonem vide. Periit autem hic Cotys sub Tiberii principatu, per fraudem à Rhescuporide patruo, dum de regni finibus inter se contendunt, vocatus ad convivium, & inter sacra hospitalia vinctus atque abductus, mox ab eodem etiam occisus. Caeterum quod de superiori Elegia monuimus, idem de hac quoque dubitari potest, utrum hoc demum tempore, hoc est quarto exilii anno à poëta scripta fuerit, an citius. Cum enim dicat, *Fama loquax vestras*, &c. non satis probabile est, quarto demum anno ad Cotym scripsisse, ad quem primo statim fama exulantis pervenire potuisset. Et ipse poëta quoque infra Elegia ultima hujus libri indicat, se non ordinem temporum ubique observasse in his collocandis, sed promiscue ac temere collectas in unum addidisse. Ita enim inquit:

Non liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
  Littera, propositum, curaque nostra fuit.
Postmodo collectas utcunque, sine ordine, junxit:
  Hoc opus electum ne mihi forte putes.

Sed de hoc non ita laborandum. Micyll. *Ad Cotym Regem Sapaeorum* Exc. Scal. *Ad Cottu Thrasiae regem* alius codex. vid. Baptist. Egnat. Racemat. cap. xiv. Cotyos imaginem in nummo cernere licet apud Seguinum in Selectis Illustrium Numismatibus pag. 42. uxoris vero ejus Pythodoridis idem Seguinus nummum exhibet pag. 45. Varii vero hoc nomine reges Thraciae fuere. ita Valer. Max. iii. vii. Ex. 7. Cotyn antiquiorem memorat, jure civitatis ab Atheniensibus donatum. Athen. xii. 8. Cotyn memorat omnium Regum Thraciae luxuriosissimum. Xenoph. etiam in Agesilao pag. 663. Cotyn refert, & pagina sequenti & ii. Hellenic. pag. 507. eo nomine Paphlagoniae regem nobis exhibet. alium forte Harpocration in Κεισοβλέπτης. multi alii fuere hoc nomine, de quibus & de nostro copiose agit Baelius in Lexico suo. de ejus stemmate, quod ab Eumolpo deducitur, nihil mihi constat. Burm.

2. *Nomen ad.*] *Nomine ab* unus Heinsii.

5. *Mitissime.*] *Dulcissime* Argent.

6. *Quamque.*] *Quaque* Moreti.

7. *Me fortuna tibi, de qua quod non queror, hoc est, Tradidit.*] Tres, *quod conqueror.* sex, *non conqueror.* unus Vatican. *non conquerar.* Lege, *ne conquerar.* deinde, *Prodidit* Argentinus eleganter. hoc est exposuit, objecit. Heins. *De quo non conqueror* Junian. mox, *non inimica loco* alius.

Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam: quae maxima cum sit,
Esse potest animo vix tamen aequa tuo.
Conspicitur numquam meliore potentia caussâ,
Quam quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor ille tui generis desiderat: hoc est
A Superis ortae nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus, generis clarissimus auctor,
Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo: quod uterque rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.

Nam

9. *Excipe.*] *Accipe* Bersm. margo. & *limite* Junian.

10. *Tutior unda*] *Mitior* Excerpta Scaligeri, ut respondeat *duro literi.* vid. II. Fast. 98. *duro limite* Junian. *nec fuerit* duo. Auctor Elect. Eton. malebat, *non fuerit.*

11. *Regia res est.*] Feschii, *laus est.* nihil opus. VI. Fast. 595.

Regia res scelus est. Burm.

13. *Decet hoc.*] *Haec* Argentin. & alius, quod Heinsio placebat.

14. *Vix tamen.*] *Vix satis* Feschii. *apta* alius. *animo suo* Arg. & alius & Bersm.

17. *Nitor ille.*] *Iste* editi & scripti nonnulli.

19. *Clarissimus.*] *Gratissimus* Regius.

21. *Hoc tecum commune Deis.*] *Deos* Sarrav. Argent. *decus.* Lege, *Deo* cum Puteaneo, vel, *Deo est.* Heins. Sed numerus iste hîc quidem loci placuisse non debuerat. Bersm. Ms. *Et tecum commune deus quod uterque.* Et libri sane, quantum novi, omnes, *uterque*, vel *utrique*, excepta editione Vicentina, ex qua legimus, *utrinque.* Auctor Elect. Eton.

21. *Quod utrique rogati.*] In aliis, *quod uterque rogatus.* In aliis, *quod*, *uterque rogati.* postremum hoc rectius. Fabric. *Quod utrinque* edit. Gryph. & Vincent. sed *uterque* rectius. vid. II. Art. 283. mox *supplicibus votis* Junian.

22. *Supplicibus vestris.*] *Supplicibus votis* Junian. &, *ferre velitis* Francof.

23. *Numquid eris.*] Membranae nostrae, *nam quid eris*, quod quidem adeo blanditur, ut seponendum crediderim, pro *num quid*, seu *numquid.* Auctor Elect. Eton. *Nam quid* omnes editiones priores. *numquid* ex Sarraviano Heinsius habet: mox mallem, *si demas velle juvare deis.* si deis demas voluntatem juvandi. *si cernas*, vel *denas* Regius.

26. *Cadat.*] *Cadit* Argent. & tres alii. *cadet* tredecim & editi quidam. *ulla Jovis* Argent.

27. *Praestet.*] *Praebet* Regius & Ms. Bersm.

28. *Cur ego thura feram.*] Malim pro *thura* legere, *dona*, ut est in Patavino. per dona vel tauros intellige, qui ei mactabantur, vel vestes, quae ab iis, qui mare evaserant, suspendebantur. Fabric. *Thura* scripti plerique. Heins. *Vota* unus.

29. *Vana laborantis si fiant vota coloni.*] In Patavino, *si fallant vota.* Fabric. *Fallant* est antiquorum librorum lectio, quae mihi longe probabilior videtur, quam si *fiant*, legas, ut in quibusdam excusis legitur. Ciofan. *Fallat* meliores. Ceres nimirum. in Fastis, IV. 645.

Saepe seges primis dominum fallebat in herbis.

Prudentius lib. II. contra Symmachum:

Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge nova, & viridis si messis adulta, prinsquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Jejunesque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolae sterilis stipularum silva fefellit.

sic & *decipere* & *mentiri* & *eludere messis* dicebatur. Symmachus pro ara Victoriae: *Spem provinciarum omnium messis aegra decepit.* Noster Amor. lib. III. Eleg. X.

Cum bene jactati pulsarant arva ligones,
Irrita decepti vota colentis erant.

apud Horatium *fundus mendax* lib. III. Od. I. & *spem mentita seges.* lib. I. Epist. VII. *nunquam tellus mentita colono* apud Silium libro VII. 560. apud Tibullum libro II. El. I.

Neu seges eludat messem fallacibus herbis.

Propertius libro II. Eleg. XV.

Terra prius falso partu deludet arantes.

Boëthius

Nam quid erit, ſolito quare dignemur honore
  Numina, ſi demas velle juvare Deos?
Juppiter oranti ſurdas ſi praebeat aures;
  Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Si pacem nullam Pontus mihi praeſtet eunti,
  Irrita Neptuno cur ego tura feram?
Vana laborantis ſi fallat vota coloni,
  Accipiat gravidae cur ſuis exta Ceres?
Nec dabit intonſo jugulum caper hoſtia Baccho,
  Muſta ſub adducto ſi pede nulla fluant.
Caeſar ut imperii moderetur frena precamur,
  Tam bene quo patriae conſulit ille ſuae.

Uti-

Boëthius libro I. Conſ. Philoſ.

Tum qui larga negantibus
Sulcis ſemina tradidit
Eluſus Cereris fide.

Manilius libro I.

Sqalidaque eluſi deplorant arva coloni;
Et ſteriles inter ſulcos defeſſus arator.

Virgil. I. Geor. 226.

——— ——— *ſed illos*
Expectata ſeges vanis eluſit ariſtis.

Valerius Flaccus libro VII. vſ. 229.

——— *patriam inde vocate,*
Qua redit itque dies, nec nos dis nata malignis
Luſeris hoc uno ſemper ſub frigore meſſis,
Fas mihi non ſtabiles, fas & tibi linquere Colchos.

ita locum mendoſiſſimum reſtituo. *Non ſtabiles Colchi*, in quibus ſedes certa non figitur. pari modo Plautus Mercatore; *ſtabilem patriam & domum* dixit:

Quis modus tibi exilio tandem? eveniet qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.

Perperam *non habiles Colchos*, & *Cluſerit meſſis* in Valerio hactenus legebatur. *Accipiat* mox meliores verſu proximo, pro *Accipiet*. Heins. *Laborantes ſi fallant vota colonos* Regius.

30. *Cur ſuis exta.*] *Cur ſua ſacra* Argent.

31. *Intonſo Baccho.*] Libri ſcripti, *immerito*. Ciofan. *Immerito* multi veterum. utrumque rectum. ſic contra in Triſt. I. IX. 43. *meritae cadet agna Minervae* & ſaepe alibi. Heins.

32. *Inducto ſub pede.*] Iidem libri, *adducto*. Ciofan. *Adducto* ſcripti fere omnes. recte. ſic *adducta clava* Faſt. I. *adducto nervo arcus*. & *adductus ramus* Pont. III. Eleg. V. & ſimilia paſſim apud Noſtrum. id eſt, contracto. ſic Epiſt. Canaces, *macies adduxerat artus*. & Met. III. 397. *Adducitque cutem macies* Val. Flaccus lib. V. 160.

Vincula prenſa manu ſaxis adduxerat imis.

id eſt, attraxerat. *abduxerat* minus bene vulgati; cum *abducta flumina* mox ſequantur. idem libro VI. 133.

——— *extremas laqueis adducere turmas.*

& apud Noſtrum Met. VIII. 775.

——— *adductaque funibus arbor.*

Statius Theb. IX. 140. ubi pari modo peccatur;

Ter Cadmea Phalanx torvum adduxere cadaver,
Ter retrahunt Danai.

Heins.

34. *Tam bene quam patriae conſulit ipſe ſuae.*] *Quod* Argent. & primae editiones. Lege, *quo*. nempe imperio. deinde, *ille* meliores Heins. Atqui nec *ille*, nec *ipſe* quam vim habeant ſentio: & poene extra dubium mihi eſt, ſcripſiſſe Ovidium, *quod patriae conſulit illa ſuae*, nempe frena. Tibull. II. vſ. 44.

Troja quidem tum ſe mirabitur, & tibi dicet,
  Vos bene tam longam conſuluiſſe viam.

video ſane & illud mutatum, Scaligeri imperiis nunc legere nos, *longa via*; aliam cauſam nullam video. Plautus certe in fine Perſae: *Certo illi homines mihi neſcio quid mali conſulunt, quod faciant.* & Terent. Heaut. III. I. *Peſſime iſtuc in te atque in illum conſulis.* Auctor Elect. Eton. *Conſulere frena patriae* ſuae Latine dici poſſe eo ſenſu, quo Vir doctiſſimus cenſet, non puto; & *conſulere rem* &c. cum accuſativo caſu in ſimilibus locutionibus eſſe idem, quod de re conſulere, tractare, ſtatuere, patet ex Virgilio XI. 343.

Rem nulli obſcuram, noſtrae nec vocis egentem,
Conſulis, o bone Rex.

ubi Servius, *rem conſulis*, pro *de re*. Livius lib. II. 28.

eam

Utilitas igitur magnos hominesque Deosque
Efficit; auxiliis quoque favente suis.
Tu quoque fac protis intra tua castra jacenti,
O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et melius nullâ quaeritur arte favor.

Quis

eam rem consules rati, ut erat, periculosam ad Patres deferunt: sed delatam consulere ordine non licuit. in quibus est post deliberationem, &, tractationem, statuere; ut recte Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. IV. cap. 4. in fine. & ita capienda Plauti & Terentii loca. & ita potest dici; *aliquid consulere alicui*, & *in aliquem*. sic apud Tibullum Æneas *longam viam* (si ita legendum sit *consuluit bene Trojae*, id est in utilitatem Trojae statuit, & effecit ut bene illi cederet. nec male Bern. Cyllen. *consuluisse viam* explicat, consulto determinasse. nihil ergo haec faciunt ad adfirmandam lectionem, quae à nullo codice adjuvatur, & quae Nostro nusquam est usitata. *ille* vero est in omnibus fere scriptis, & solet excellentiam quamdam hoc pronomen indicare. *quo* vero debet ad totum verborum complexum praecedentis versus referri. licet & *quod* pro *quia* posset sumi. BURM.

35. *Utilitas igitur magnos hominesque deosque, &c.*] Sensus est: Ex eo igitur, quod prosunt ac juvant, tam homines quam dii magni sunt, & coluntur, videlicet dum unusquisque illorum ea parte, iisque auxiliis favet, ac prodest nobis, quibus solet ac potest. ut Ceres & Bacchus proventu ac fertilitate frugum ac vini, Caesar imperando & consulendo patriae, &c. Quanquam neque altera expositio displicet, *ut Auxiliis*, dativo casu accipiamus dictum, hoc sensu, Unoquoque eorum, cui bene fit, favente suis auxiliis, hoc est, iis à quibus juvatur, & per hoc magnos eosdem faciente. MICYLL.

36. *Quoque favente.*] *Quemque fovendo* Ms. Bersm. *quemque favente* unus. *quippe* Arg.

37. *Intra tua castra jacenti.*] Incredibile hoc, Ovidium intra Cotyos castra jacuisse. & hinc errorem eorum, qui Getarum Regem Cotyn faciunt, natum credo. variant scripti: Barberin. *sceptra.* alius, *regna.* quinque libri, *claustra*, quod praeferrem, ut Tomi fuerint in finibus regni, ab Augusto Cotyi assignatis. ut mox vs. 66. *terram tuam* dicit. vel legendum, *juxta tua castra. inter* plurimi scripti. *castra* vero & *claustra* centies permutata. vid. ad Val. Fl. v. 77. BURM.

39. *Conveniens hominum est.*] Scripti, *conveniens homini est.* nec aliter citatum inveni. FABR. *Voluntas* plurimi.

40. *Nulla.*] *Nulli* Junian.

42. *Improbat.*] *Non probat* tres libri.

43. *Non tibi Cassandrus pater est.*] De Cassandri crudelitate, qua usus est in occupando Macedoniae regno, praesertim contra stirpem Alexandri, meminerunt Diodorus Siculus libro decimo octavo, Justinus libro decimo quinto, & Pausan. in Boeoticis. Pausaniae verba sunt haec: Δοκεῖ δέ μοι τὰς μὲν Θήβας οἰκίσαι ὁ Κάσσανδρος, κατ' ἔχθος Ἀλεξάνδρου μάλιστα. Ἐπεξῆλθε δὲ καὶ τὸν πάντα οἶκον Ἀλεξάνδρου φθεῖραι, ὃς Ὀλυμπιάδα γε παρέβαλε καταλεῦσαι τοῖς ἐπ' αὐτὴν Μακεδόνων παρωξυμμένοις, καὶ τοὺς παῖδας Ἀλεξάνδρου τόν τε ἐκ Βαρσίνης (sive ἐξ Ἀρσίνης legendum, Ἡρακλέα, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν ἐκ Ῥωξάνης ἀπέκτεινεν ὑπὸ φαρμάκου. Οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς χαίρων τὸν βίον κατέστρεψεν. ἐπλήσθη γὰρ ὕδερος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντι ἐγίνοντο εὐλαί, &c. Justinus autem: *Deinde ne Hercules*, inquit, *Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim excesserat, favore paterni nominis in regnum Macedoniae vocaretur, occidi eum tacite cum matre Arsine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne caedes sepultura proderetur. Et quasi parum facinoris in ipso primum rege, mox in matre Olympiade ac filio admisisset, alterum quoque cum matre Rhoxane pari fraude interfecit, quasi regnum Macedoniae, quod affectabat, aliter consequi, quam scelere non posset.* Atque haec apud idoneos scriptores de Cassandro leguntur. De iis autem, quae Merula affert de eodem, ipse viderit, ut & de versibus iis, quos Ovidio autore allegat. MICYLL.

43. *Durusque Caphareus.*] Ego locum hunc simpliciter accipio, ut sit dictum eodem modo, quo Vergilius dixit: *Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus autor, Perfide, sed duris genuit te in cautibus horrens Caucasus, &c.* Et Homerus Iliad. 16. Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς, οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, πέτραι τ' ἠλίβαται, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Mox quod sequitur, *Quive reperterem torruit arte sua*: id ita accipiendum, quasi dicat, Neque etiam Phalaris tibi pater est, qui Perillum repertorem aenei bovis, quo homines inclusi torrerentur, ipsum sua arte excruciavit, eidemque bovi inclusum torruit. MICYLL. Eadem exemplaria, *genitorque Caphareus*, probo. CIOFAN. Inepte Caphareus scopulus cum Cassandro rege conjungitur. multi ex scriptis, *genitorve Caphareus.* Argentinus. qui est inter optimos, *durusve Phoreus* Sarravianus omnium veterrimus, *genitisve Pheraese.* eleganter & vere. quamquam *durusve Pheraeus* quoque non incon-

cin-

Quis non Antiphaten Laestrygona devovet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandreus pater est, gentisve Pheraeae;
Quive repertorem torruit arte suâ:
Sed quam Marte ferox, & vinci nescius armis,
Tam numquam factâ pace cruoris amans.

Ad-

cinne possit reponi. Alexandrum enim Pheraeorum in Thessalia crudelissimum tyrannum innuit, quem ab uxore Thebe ejusque fratribus obtruncatum in cubiculo fuisse, ex Xenophonte partim lib. VI. de rebus Graecorum, Diodoro Siculo, lib. XVI. Bibliothecae, Plutarcho ac Cornelio Nepote in Pelopida, Conone apud Photium, partim ex Cicerone, Valerio Maximo, aliis, discimus. ac ejus rei Noster quoque meminit in Ibide, 321.

Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheraei,
Qui datus est letho conjugis ense suae.

De insigni ejus crudelitate apud Polyaenum libro VI. Strategem. & Ælianum Varia Historia lib. XIV. 40. nonnihil occurrit. Hic Polydoro fratri, qui Jasoni Pherarum tyranno successerat, è vivis per venenum sublato, regnum invasit patriae sub annum IV. Olympiadis CII. si Eusebiano Chronico credendum. Narrant multa ejus facinora, partim fortiter, partim crudeliter perpetrata, praeter auctores jam nominatos, Demosthenes contra Aristogitonem, Polybius libro VIII. Pausanias in Baeoticis ac Suidas. Sed omnium uberrime, quem jam memoravi, in Pelopida Plutarchus. Pelopidas enim directa adversus Alexandrum acie occubuit, sed victor. fuit & Epaminondae res cum Alexandro hoc Pheraeo. Exstat Speusippi, ut putatur, epistola a Leone Allatio inter Socraticas numero XXVIII. edita, in qua Isocrati objicitur, quod orationem illam, quae Philippica inscribitur, Dionysio Siciliae Tyranno primum venalem obtulerit, promiserit postea huic Alexandro Thessalo; quod frustra apud alium scriptorem quaeras. Alexander igitur Thessalus, & Dionysius Siciliae tyrannus coaetanei, quod etiam ex scriptoribus jam memoratis est colligere. Hinc supplendus, atque intelligendus est lapis in Epochis Graecis Arundeliani marmoris, Epoch. LXXXV. Ἀφ' οὗ Διονύσιος Σικελιώτης ἐτελεύτησεν, ὁ δὲ υἱὸς Διονύσιος ἐτυράννευσεν, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος βασιλεύει nunc circumfertur, Καὶ Ἀλ . . . . λεύει quae lacuna in errorem induxit virum maximae eruditionis Johannem Seldenum, ut de Alexandro, Amyntae filio, haec capienda esse opinaretur. de Jasone Pheraeo vide Plinii Interpretes ad lib. VII. cap. L. quod vero praemittit Noster, *Non tibi Cassandrus pater est*, perperam de Cassandro, Rege Macedoniae, interpretantur. *Cassandreus* enim legendum. quomodo Sarravianus diserte, aliique nonnulli codices ex castigatioribus, ut de Apollodoro, Cassandriae Tyranno longe immanissimo, intelligatur, qui *Cassandreus* proinde dictus. Nam Cassandriae tyrannum fuisse, ex Pausania Messeniacorum lib. IV. Polyaeno, & Prologo lib. XXV. Trogi Pompeji docemur. Testantur id ipsum quoque Excerpta Diodori Siculi Valesiana pag. 356. Epitome Stephani Byzantii: Κασσάνδρεια πόλις Μακεδονίας, πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, ἡ ποτὲ Ποτίδαια λεγομένη, ἀπὸ Κασσάνδρου, τοῦ Ἀντιπάτρου. ὁ πολίτης, Κασσανδρεύς. Meminit saevitiae ejus inter alios complures Ælianus Variae Historiae libro XIV. cap. 41. meminerunt & Excerpta Diodori Siculi, quae diximus jam, Valesiana lib. XXII. pag. 264. De eo copiose Polyaenus lib. VI. Strategem. ubi inter caetera: καὶ τύραννος ἐγένετο φονικώτατος πάντων; ὅσοι παρ' Ἕλλησιν ἢ παρὰ βαρβάροις ἐτυράννησαν initio autem narrationis pro Ἀπολλόδωρος ὁ Κασσάνδρου scribendum, ὁ Κασσανδρεύς. Hunc ab Antigono, Rege Macedoniae, oppressum, expugnata Cassandria, idem Polyaenus libro IV. copiose narrat. De violenta ejus morte ex Plutarchi libello de tarda Dei vindicta potest colligi: nec dubito, Nostrum in Ibide eò respexisse, etsi loco insigniter depravato:

Aut ut Cassandri dominus non mitior illo,
Saucius ingesta contumuleris humo.

Herculem, Alexandri Magni filium, intelligunt interpretes à Cassandro interfectum. Sed quis veterum crudelitatem Herculi unquam objecit? Priori versu multum variant codices vetusti, quorum major pars, *Cassandrae. Cassandrus* nonnulli. *Cassandris* unus. tres, *Cassandrei*. quos inter & Moreti liber satis antiquus, qui pro diversa lectione, *Cassandreus. Cassandrei* quoque liber Jureti vetustissimus. praeterea quinque aut sex nostri, *domino*, non *dominus*. Scribe,

Aut Cassandreae domino non mitior urbis
Saucius ingesta contumuleris humo.

Quanquam enim ex ipsius Apollodori apud Plutarchum somnio deprehendi quodammodo potest, post detractam vivo pellem in lebete elixum fuisse; nihil impedit tamen post has poenas adhuc spirantem terra quoque ingesta fuisse obrutum. Idque τὸ *Saucius* utcunque designat. Illud praeterea in transcursu monendum, scriptores antiquos hunc Apollodorum cum Phalaride frequenter conjungere, quod & à Nostro hic factum vide-

de-

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.
Nec Regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studiis tempora plura dedit.
Carmina testantur; quae, si tua nomina demas,
Threïcium juvenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tinguere caede manum;
Atque, ut es, excusso jaculum torquere lacerto,
Collaque velocis flectere doctus equi;
Tempora sic data sunt studiis ubi justa paternis,
Utque suis humeris forte quievit opus;
Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
Lucida Pieriâ tendis in astra viâ.

Haec

demus. ita certe Plutarchus & Suidas in Ἰσθόνυμος, Polybius lib. VI. in Excerptis Valesianis, pag. 10. Diodorus Siculus in iisdem, Dio Chrysostomus Oratione secunda, Themistius Oratione nona, Cicero lib. III. de Natura Deorum, Seneca de Beneficiis lib. VII. cap. 19. & lib. II. de Ira, cap. IV. Atque haec de Apollodoro dicenda videbantur: quae obscuro hactenus, nec intellecto, Nasonis loco lucem allatura confido. HEINS.

45. *Quam.*] *Qui marte* & seq. ℣ſ. *& numquam* plurimi scripti. *qui nunquam* Junian. *tam vinci nescius* etiam Politian.

50. *Mitibus aut.*] *Artibus aut* duo. *mollibus aut* tres.

52. *Threïcium juvenem composuisse negem.*] Hoc est, nisi nomen tuum inscriptum esset, non crederem, ab ullo Thracensi tale carmen potuisse componi. Quasi dicat, adeo humanitatis doctrina & eruditione excultum, & ab omni barbarie alienum est. MICYLL. *Threïcium vatem composuisse putem.* Junian. *Threicium juvenem composuisse putem* decem.

53. *Vates foret unicus Orpheus.*] Musaeum poterat Orpheo addidisse, quem Thracem nonnulli faciunt, & quidem Eumolpi filium, ac proinde Cotyos proavis accensendum. Sed noster ea opinione non videtur fuisse imbutus. alii enim Orpheos filium ajunt, & sic quoque Thracem, alii Autochtonem Eleusinium. Certe cum Eumolpus Eleusina occuparit, ac proinde Nasoni Metamorph. XI. *Cecropius* dicatur, Atheniensibus magis, quam Thracibus annumerandus Musaeus. Eusebius in Chronicis Musaeum facit Orphei discipulum, filium Eumolpi. HEINS.

54. *Tuo est.*] *Suo est* Ms. Bersm.

55. *Res ita postulat.*] *Res expostulat* Leidens.

57. *Utque est excusso jaculum torquere lacerto, &c.*] Sic quidem Merula legit Alii autem, *Atque ut es excusso jaculum torquere lacerto, &c.* quae lectio planiorem sententiam reddit. Durius enim fuerit illud, *Utque est animus doctus torquere jaculum, & flectere colla equi*: quando ea res non animo, sed manibus geritur. MICYLL. *Ut es*, id est statim, ut occasio se dat, non sumpto spatio ad meditandum, aut vestes aut habitum mutans ut passim ita *sicut*, *velut est*, vel *erat*. vid. IV. Met. 473. & alibi. *ut in excusso* Ms. Bersm. BURM.

58. *Collaque velocis flectere doctus equi.*] Graeco more dictum. sic in veteri inscriptione, quae est in aedibus Jo. Donati Caesii, Cardinalis:

Flectere doctus equos, nitida certare palaestra.

& Horatius Oda & lib. I. carm. *Indocilis pauperiem pati.* Seneca in Troadibus: *indociles lugere*: & Claudianus de raptu Proserpinae lib. I. *Quamvis indocilis flecti*: & hic Noster, lib. V. Met.

Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.

CIOFAN.

59. *Ubi justa.*] *Ut justa* duo veteres. HEINS.

60. *Atque tuis humeris forte quievit opus.*] *Utque* rectius veteres quatuor. & *suis humeris*, Sarrav. Argent. & Combii. *onus* praeterea in antiquis octo aut decem. sed frustra. Trist. III.

Ut via finita est, & opus requievit eundi.

Scribe,

Utque suis numeris forte quievit opus.

vel, *Atque suis numeris. numeri operis* hic dicuntur, ut Met. VII. *numeri laborum. Lexque datur*

nume-

Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis adfert:
Ejusdem facri cultor uterque fumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra fit exfiliis ut tua fida meis.
Non ego caede nocens in Pontica litora veni;
Mixtave funt noftrâ dira venena manu:
Nec mea fubjectâ convicta eft gemma tabellâ
Mendacem linis impofuiffe notam.
Nec quidquam, quod lege veter committere, feci.
Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eft.
Neve roges quid fit; ftultam confcripfimus Artem.
Innocuas nobis haec vetat effe manus.
Ecquid praeterea peccarim, quaerere noli:
Ut lateat folâ culpa fub Arte mea.

Quid-

numeris magnorum horrenda laborum. quae ibi vera eft fcriptura. *per numeros* Met. I.

Perque fuos intus numeros componitur infans.

ita enim fcribendum. in Trift.

——— *cumque*

Per numeros omnes hoc tueare caput.

in Arte Amatoria:

Per numeros veniunt ifta gradusque fuos.

& :

Per numeros fiant ifta gradusque fuos.

numeros fceleris dixit in Ibide ℣f. 186.

Ut careant numeris tempora prima fuis.

Trift. I. Eleg. VII. ℣f. 48. Heins. Vide an placeat magis, *Aque fuis humeris forte quievit opus.* fcutum fcilicet, feu pharetra depofita eft ab humeris, quos unice decet. Auctor Elect. Eton. fed oftendendum, *quiefcere ab humeris* eleganter dici. *in humeris fertur onus* dixit II. Trift. 222. nec *forte onus* aeque bene dicitur, atque *opus.* nihil tamen melius in mentem venit Heinfiana emendatione. Burm.

61. *Otia.*] *Tempora* Thuan.

64. *Ejusdem facri.*] *Studii* duo libri.

66. *Fida.*] *Tuta* unus codex. *auxiliis* editi & fcripti quidam.

67. *In Ponti littora veni.*] *In Pontica* Polit. unus. Voff. & unus Vatic. bene. fic *Pontica tellus*, lib. III. Eleg. I. *Pontica terra* lib. II. Eleg. VII. & lib. IV. Eleg. IX. *Ponticus Ifter* lib. III. Eleg. II. ℣f. 44. ut illic opinor caftigandum. vide Notas. Heins.

69. *Nec mea fallaci convicta eft gemma figillo Mendaces ceris impofuiffe notas*] Cujacius lib. XI. Obfervat. cap. XIV. *lignis*, non *ceris* legit. Ejus verba funt: *Lignum tabulas dicimus*, ut Satyricus XIII. & XVI.

Vana fupervacui dicent chirographa ligni.

Et Ovid. II. de Ponto:

Nec mea fallaci convicta eft gemma figillo
Mendaces lignis impofuiffe notas.

Libri excufi habent, *ceris*, pro *lignis*: fcripti, *linguis*, unde feci *lignis*, perfpicua emendatione. Ciofan. *Linis impofuiffe* fcribendum cum Sarrav. Scaligeri codice, Argent. & uno Vaticano. vincula linea intelligit, quae tabellis & teftamentis obfignandis adhiberi folita. lini enim ufus hanc in rem adhibitus. de qua inter alios Salmafius cap. XI. de modo ufurarum. *vincula epiftolas*, id *linum* Nofter non uno appellat loco. multi veterum, *lignis.* quod Cujacio Obfervat. lib. XI cap. 14. placebat. alii, *fignis*: Barberin. *tabulis.* alius, *chartis.* apud Juvenalem quoque fic caftigandum bis opinor. ut Satyra XIII. 136.

Si decies lectis diverfa in parte tabellis,
Vana fupervacui dicunt chirographa lini.

Et Satyra. XVI. 40.

Debitor aut fumtos non pergit reddere nummos,
Vana fupervacui dicens chirographa lini.

nifi quis *figni* malit. utroque loco *ligni* circumfertur. fic & Cicero *chirographum* & *fignum* conjunxit libro II. Epift. XX. ad Atticum: *neque utor meo chirographo, neque figno.* praeterea priori verfu, *fallaci convicta eft gemma figillo* Scaligeri codex quod & Cujacius in fuis videbatur inveniffe. Heins. Vid. Briofii Epift. pag. 107. *fuppofita* unus. *fub tecta* Servii.

71. *Quod lege vetor.*] *Veter* ex melioribus. Heins.

72. *Eft tamen his gravior noxa fatenda mihi.*] *Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eft*, rectius tres veteres. Heins.

73. *No-*

Quidquid id eſt, habui moderatam vindicis iram:
Qui niſi natalem nil mihi demſit humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praeſtet,
Inviſo poſſim tutus ut eſſe loco.

73. *Neve roges quae ſit ſtultam quam ſcripſimus artem.*] Pro eo quod eſt: Neve roges quae ſit ars, quam ego ſtultus conſcripſi. Uſitata bonis poëtis figura. Intelligit autem praecepta amatoria. CIOFAN. Malo cum quatuor antiquis,

Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem. HEINS.

75. *Et quid.*] *Ecquid* in nonnullis. NAUG. *Ecquid* Sarrav. Medonii unus cum prima editione. HEINS. *Ne quid peccarim pro re mea quaerere noli* Argent.

76. *Ut pateat.*] Malim, *lateat* cum Puteaneo & undecim aliis. ſtudioſe enim ſemper verum crimen celat.

77. *Quidquid id eſt, habuit moderatam Principis iram.*] Magis ad ſententiam facit, quod in antiquo eſt. *moderatam vindicis iram.* FABRIC. *Habui* praeſtat cum nonnullis. HEINS. *Quae niſi natalem* Junian. & duo alii.

78. *Natalem humum.*] Patriam. Alibi:

Neſcio qua Natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

CIOFAN.

EPISTOLA X.

MACRO.

ECquid ab impreſſae cognoſcis imagine gemmae
Haec tibi Naſonem ſcribere verba, Macer?
Auctorisque ſui ſi non eſt annulus index,
Cognitane eſt noſtrâ litera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi ſigna vetuſta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.

Quam

1. *Imagine cerae.*] *Gemmae* Fragm. Boxhornii & Francof. quamvis vero vulgatam defendi poſſe ſciam, rectius tamen meo judicio gemma dicitur imprimi, quam cera, cui gemma imprimit imaginem, & hoc confirmatur mox vſ. 7. vel legendum eſſet, *impreſſa cognoſcis imagine cerae.* BURM.

4. *Cognitane eſt.*] *Cognita nec.* pr. Ed.

5. *An tibi.*] *Quin tibi* Putean.

12. *Factus es arte.*] Forte, *factus ab arte nocens*, nam *es* etiam ſuperiori verſu occurrit.

13. *Æterno quidquid reſtabat Homero.*] Ita Tibull. IV. I. 180.

Æterno propior non alter Homero.

Res Trojanas ſcripſerunt, Varius teſte Horatio: Valgius, teſte Tibullo: Macer & Camerinus, teſte Ovidio. FABRIC.

14. *Troica bella.*] *Facta* duo veteres. Forte, *Troia fata.* ut Epiſt. I. *Illi victa fuit Troïa fata canunt.* HEINS.

15. *Naſo parum prudens, artem dum tractat amandi.*] Alter Vatic. & Urſini liber, *tradit.* idque rectius puto. CIOFAN. *Tradit amanti* Combianus & Thuaneus, quod non diſplicebat Heinſio. *dum cantat* Moreti. *dum curat* Regius.

17. *Communia.*] *Confinia* Thuan. ut lib. II. El. V. 71. vid. inf. III. IV. 67. & IV. XIII. 43. *Poëtae* Moreti.

18. *Diverſum quamvis quisque ſequatur iter.*] Malui, *Quisque ſequamur.* ut,

Quisque ſuos patimur manes.

hoc nomen ad omnes perſonas referri etiam pueris notum eſt. FABRIC. *Quisque queratur* Sarrav. *petamus* Ms. Berſm.

19. Quo-

Quam tu vel longi debes convictibus aevi,
Vel mea quod conjux non aliena tibi;
Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
Utque decet, nullâ factus es Arte nocens.
Tu canis aeterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summâ Troïca bella manu.
Naso parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinae pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poëtis;
Diversum quamvis quisque sequamur iter.
Quorum te memorem (quamquam procul absumus) esse
Suspicor; & casus velle levare meos.
Te duce, magnificas Asiae perspeximus urbes:
Trinacris est oculis te duce nota meis.
Vidimus Ætnaeâ coelum splendescere flammâ;
Suppositus monti quam vomit ore gigas:
Hennaeosque lacus, & olentia stagna Palici,
Quâque suis Cyanen miscet Anapus aquis.

Nec

19. *Quorum te memorem, quanquam procul absumus, esse Suspicor.*] Sententia: Quorum, sive quarum rerum, videlicet, quòd sacra poëtis inter se communia sunt, etiam si ipsi intet se diversa scribendi genera sequuntur, te memorem esse puto, eoque velle casus meos levare. Micyll. *Quamvis procul absumus à te* unus codex. *absumus urbe* Barber. *quamvis sumus orbe remoti.* Farnes. *quamvis* etiam prim. Ed. mox, *velle juvare* quatuor scripti. pro *suspicor*, *auspicor* Ms. Bersm.

21. *Magnificas Asiae perspeximus urbes.*] Palavinum, *perreximus.* Fabric. *Prospeximus* plurimi.

22. *Trinacris est oculis te duce visa meis.*] In nonnullis, *Trinacria est oculis.* Nauger. Alii, *Trinacria est oculis te duce nota meis.* Fabric. In iisdem libris non, *visa*, sed *nota* legitur. Ciofan. *Nota* meliores constanter. Heins.

24. *Quam vomit.*] *Moves* tres libri & Bersmanni Ms.

25. *Ætnaeosque.*] Pessime usque huc ita lectum est in excusis omnibus. Ursini liber, *Henneosque.* Si adspirationem demas, vera erit lectio. *Enneus* & *Ennensis* (ut ab *Ilio Ilius* & *Iliensis*) deducitur ab *Enna*, quae est Siciliae urbs, & umbilicus: prope quam est lacus, qui ab ea *Enneus* vocatur à poëta; idque lib. v. Metamorph. 385. etiam aperte indicatur:

Haud procul Enneis lacus est à moenibus altus,
Nomine Pergusa.

Sic enim ibi ex meo libro veteri emendavi, cum in aliis libris male scriptum & excusum esset, *Ætnaeis.* Auctor lascivi carminis:

Ennaeae Cererem nurus frequentant.

Lycophron in Alexandra:

Οὗ πάππον ἡ νυμφεῖος Ἑνναία ποτέ.

Cujus avum Ennaea quondam Hercynna.

Ciofan. *Hennaeosque* Sartav. Argent. & unus Vatic. duo alii, *Ennaeosque.* dictum de hac voce multis ad Raptum Proserpinae Claudiani. Heins.

25. *Et olentia stagna Palisci.*] Legendum, *Palici* è Macrobio. Olentia autem stagna, ὅτι φέρεται ἀπ' αὐτῶν ὀσμὴ βαρεῖα θείου, καὶ τοῖς πλησίον ἱσταμένοις καρηβαρίαν ἐμποιοῦσα δεινὴν, ut Polemon ait libro de admirandis Siciliae Fontibus. Fabric. Per hoc stagnum & Enneum lacum Proserpina à Plutone ablata est. Ovidius ibidem:

Perque lacus altos, & olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra.

scribendum, *Palicos.* ut sit appositio. vidimus Palicos, stagna olentia. *Stagna Palicorum* dixit Met. v. 406. sic apud Graecos semper Λίμνη Παλίκων, & κρατῆρες Παλίκων. etiam Παλικίνη κρηνή. nam duos fratres Deos Palicos fuisse constat. Virgilio tamen Æn. ix. *placabilis ara Palici.* sed & illic quoque per appositionem sumi potest. Posset & legi, *olentia stagna Palicen.* ut ad oppidum Παλίκην stagno vicinum innuat. Adi Siciliam accuratissimi Cluverii. Totam Palicorum fabulam operose prosecutus est longa narratione Macrobius Satur-

Nec procul hinc Nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
Tecta sub aequoreâ nunc quoque currit aquâ.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta est.
Eheu, quam dispar est locus ille Getis!
Et quota pars haec sunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate caeruleas pictâ sulcavimus undas:
Essleda nos agili sive tulere rotâ.
Saepe brevis nobis vicibus via visa loquendi;
Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Saepe dies sermone minor fuit; inque loquendum
Tarda per aestivos defuit hora dies.

Est

turnalium libro v. cap. 18. Vjdendi quoque Diodorus Siculus & Stephanus Byzantius. Solinus, quae de Palicis Siciliae narrantur apud scriptores, transtulit ad Sardiniam pessimo exemplo. Heins. Posteriorem conjecturam infirmat, & oppidum ante haec tempora dictum, uti monstrat Diodorus; & locutio ipsa, (*stagna Palicen*, pro *stagnis ad urbem Palicen*) vix credo, concoquenda. qua quoque de causa ne primam quidem admittebam, dum advertissem *Palicos* non heroas modo, sed & regionem istam, ubi templum eorum ac stagnum, nominari. sic Aristot. Περὶ θαυμασ. ἀκουσμ. & exscriptor ejus Stephanus Byzant. Ἔστι δὲ καὶ Κρήνη τις ἐν Παλικοῖς τῆς Σικελίας &c. Strabo lib. vi. Θερμῶν γὰρ ὑδάτων ἐκβολὰς καὶ πολλὰς ἔχει τόπους ἡ νῆσος· ὧν τὰ μὲν Σελινούντια κατ' Ἱμέραν ἁλμυρά ἐστι, τὰ δὲ Αἰγεσταῖα πότιμα. Περὶ Ἀκράγαντα δὲ λίμναι, τὴν μὲν γεῦσιν ἔχουσι θαλάττης, τὴν δὲ φύσιν διάφορον. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀκολύμβοις βαπτίζεσθαι συμβαίνει ξύλων τρόπον ἐπιπολάζουσιν. οἱ Παλικοὶ δὲ κρατῆρας ἔχουσιν ἀναβάλλοντας ὕδωρ εἰς θολοειδὲς ἀναφύσημα, καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν δεχομένους μυχόν. Ita vere emendavit Casaubonus pro οἱ Ἰταλικοί. Sotion etiam ex Isigoni Incredibilibus: Κρήνη ἐν Παλικοῖς, ἥ τις εἰς ὕψος ἀναρρίπτει τὸ ὕδωρ πηχέων ἕξ &c. Vibius denique, *Simetos Siciliae, vicinus Palicis.* sed & Crateras ipsos in stagno, quod huc maxime facit, *Palicos* aliquando vocatos arguere videtur, corruptus licet, Hesychii locus: Παλικοί &c. οἱ νῦν τῆς Συρακουσίας εἰσὶ κρατῆρες, οἱ καλούμενοι Παλικοί &c. Auctor Elect. Eton. Recte tamen dici, *stagna, Palicos* docere possunt notae ad lib. iv. Met. 658. & iii. Am. x. 20. *olentis stagna Palici* Zinzerl. in Diatr. Priore pag. 189. de Palicis & stagno hoc, etiam ut suo se habuit tempore, egregie agit Fazellus Prior. Decad. lib. iii. cap. 2. Burm.

26. *Quamque suis Cyanen miscet Anapis aquis.*] Lege ex eodem Urs. Maff. & altero Vatic. libro, *Quaque*, id est: Et eum locum vidimus, ubi Anapis miscet, &c. Merula depravatos libros nactus in hoc disticho exponendo meras ineptias, se ipso indignas, attulit. Praestat enim quemque, cum locus obscurus est, aut eum silentio praeterire, aut à se non intelligi ingenue fateri. Ciofan. *Quaque* inconcinnum putat Auctor Elect. Eton. & *quamque* praefert. ita tamen plurimi scripti. Gronovius notis ad Liv. xxiv. 39. prioris editionis, *Anapis* scribebat. sed mutasse sententiam videtur. vid. ad v. Met. 417. & Fazell. Rer. Sicul. Decad. Prior. lib. iv. cap. 1. Burm.

27. *Nec procul hinc Nymphe.*] *Nymphen* scribe. praecedenti versu *Anapie* quidam veteres. sic & libro v. Met. & alibi variant. Graecis tamen Ἄναπος constanter dicitur. Heins.

28. *Currit aqua.*] *Manat* prior Thuaneus, & Vatican. Heins. *Humo* Ms. Bersm. *tota* unus. *tuta* alius.

29. *Hic mihi.*] *Hoc mihi pars anni labentis longa peracta est* Junian.

30. *Heu quantum dispar.*] Manuscripta, *Heu quantum dispar.* Fabric. Simplicius quod alii, *Eheu quam dispar.* D. Heins. Multi veteres. *Heu heu quam dispar. Eheu quam dispar* Sarrav. Arg. & decem alii. totidem, *Hei mihi quam dispar.* ut Epicedio Drusi:

Hei mihi, quam dispar huic fuit illud iter!

Heins.

31. *Et quota pars haec sunt.*] *At quota* malebat Heinsius, ut etiam lib. v. Trist. i. 29. *sunt haec.* Jun. *haec est* Ms. Bersm.

32. *Te mihi jucundae efficiente vias?*] Dictumne est hoc juxta illud Publii: *Facundus comes in via pro vehiculo est?* Ciofan.

35. *Visa.*] *Mensa* Ms. Bersm. quod invasit Auctor Elect. Eton. sed tunc re vera brevis fuisset via; & longitudinis mensura inita esset, vicibus loquendi ad quas calculos subduxissent loquentes. id enim notare verbis deberet. at nunc licet

esset

Eſt aliquid, caſus pariter timuiſſe marinos;
  Junctaque ad aequoreos vota tuliſſe Deos:
Et modo res egiſſe ſimul; modo rurſus ab illis,
  Quorum non pudeat, poſſe referre jocos.
Haec tibi ſi ſubeant, (abſim licet) omnibus horis
  Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.
Ipſe quidem extremi cum ſim ſub cardine mundi,
  Qui ſemper liquidis altior exſtat aquis;
Te tamen intueor, quo ſolo pectore poſſum:
  Et tecum gelido ſaepe ſub axe loquor.
Hic es, & ignoras: & ades celeberrimus abſens:
  Inque Getas mediâ viſus ab Urbe venis.

Redde

eſſet revera longa, jucundis ſermonibus *viſa* brevis fuit. Burm.

37. *Inque loquendo.*] *Loquendum* Sarrav. Argent. & quinque alii. Heins.

39. *Tarda*] Inepte Merula diem dicit tardiorem & longiorem hic indicari aeſtate. cum *tarda hora* per dies aeſtivos dicatur, quia Romae & in Imperio Romano erant longiores horae aeſtate, quam hieme, ut notum. & ita licet hora aeſtiva eſſet longior & tardior, tamen defuit in loquendum. *defluit* etiam duo. *deficis* Argent & duo alii. Burm.

39. *Timuiſſe.*] *Tenuiſſe* quatuor libri. Heinſius volebat, *tremuiſſe*. mox, *Eſt modo res* Edit. Berſm.

42. *Quorum non.*] *Qua non me* Argent.

43. *Haec tibi ſi ſubeant.*] Alter Vatic. & Urſ. *cum ſubeant*. Ciofan. Ita & Argent. & quinque alii.

43. *Hic ſim licet omnibus annis.*] *Abſens* nonnulli veteres. *abſim* Junianus. recte. Sarrav. *ipſam* mendoſe. Argent. *licet hic ſim*. malo praeterea cum Rottendorph. & duobus aliis, *omnibus horis*. ſic lib. III. Eleg. v.

Te niſi momentis video pene omnibus abſens.
Heins.

45. *Ipſe quidem certe cum ſim ſub cardine mundi.*] Sic Sarrav. cum vulgatis & ex ſcriptis multi. mendoſe haud dubie. Twiſdenius. *toto*. quinque, *certo*. Excerpta Scaligeri & duo ex noſtris, *extremi*. etiam bene. unus cum Arondeliano, *extremo*. quatuor, *poſitus*. de quo vide Notas noſtras ſupra lib. I. Eleg. v. ℣ſ 79. Heins. Unde etiam edidit Heinſius, *Extremi cum ſim*. ſed omnino eradicandum τὸ *cum ſim* & ſic habendum: *certe* gloſſema τοῦ *quidem*, occupavit locum *extremi*; *cum ſim*, interpretamentum τῷ *poſitus* ſuperadditum, pro illo ipſo, quaſi facilioris ſententiae receptum eſt: aliis tamen alio modo turbantibus. Haec mihi adeo pro certis ſunt, ut conjecturam, ſi tamen ita vocanda, in textum auſus ſim recipere. *Ipſe quidem extremi poſitus ſub cardine mundi.* Auctor Elect. Eton. Legendum eſſet, ſi quis *poſitus* vellet retinere, *Ipſe quidem poſitus cum ſim.* in Leidenſi & duobus aliis erat, *Ipſe quidem gelido cum ſim.* incerte alius. *ſub climate* Putean.

46. *Qui ſemper liquidis altior extat aquis.*] Hoc eſt, qui nunquam mergitur Oceano, aut occidit. quemadmodum & de ſtellis, quae circa eundem ſunt, diximus ſupra lib. Triſt. 4. Eleg. 3. Hinc & Vergilius dixit, *Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum Sub pedibus Styx atra videt manesque profundi*, &c. Georg. I. Micyll.

49. *Sed ades.*] *Et ades* meliores. Heins. *Sed abes* Moreti & Berſmanni. *hoc tamen ignoras: & ades.* unus.

50. *Miſſus ab urbe venis.*] *Juſſus* Sarrav. Argent. & octo alii. plurimi, *viſus*. quod ſequor. Heins. Repoſui, *miſſus* temere extruſum, plurimi licet, *viſus*: translatio eſt a curruum in Circenſibus *miſſus*: atque adeo intelligendum ab urbe, tanquam a carceribus, celeritate incredibili medium ſpatium transvolans in Getas venis. legitur etiam in aliquot Mss. *juſſus*, ſenſu non incommodo; ſed id quoque ab illis videtur fictum, qui vocem *miſſus* non intellexerunt. ſic factum itidem in illo loco Metam. v. 660.

——— rurſusque per aera miſit
Mopſopium juvenem ſacros agitare jugales.

ubi libris pleriſque irrepſerat, *juſſit*. legitur etiam, *medios* pro *media*; & mox, *felicior illa* eſt in uno. Auctor Elect. Eton. *Pulſus ab urbe* Thuan. unde Heinſius olim conjecerat, *multus*. mihi tamen *viſus* placet, ſcilicet mente: quia non revera, ut in loco ex Metam. *miſſus*, ſed tantum videbatur adeſſe Naſoni. eadem enim ſententia illorum ſupr. Eleg. IV.

Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt,
Et videor vultus mente videre tuos.

Redde vicem: &, qnoniam regio felicior ista est,
Illic me memori pectore semper habe.

nihil vero frequentius in his libris Ovidii, quam *visus*, *jussus*, & *missus* permutare. ut I. Epist. 37. VII. Met. 3. II. Amor. V. 36. IV. Fast. 668. V. Trist. II. 63. & passim. *Inque Getas medios* multi codices. BURM.

51. *Et quoniam.*] *Et* deest in Putean. *felicior illa est* Jun. & tres alii. *haec est* Leid. Heinsius malnerat, *regio hac felicior ista est*, mox, *illic* sex. *me in memori* Putean.

52. *Illic me memori pectore semper habe.*] In Epist. Laodomiae:

Signatum hoc memori pectore nomen habe. CIOF.

EPISTOLA XI.

* RUFO.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
Naso, parum faustae conditor Artis, opus:
Ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei venient oblivia nobis,
Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum, moestae solatia mentis;
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per seque mea est laudabilis uxor;
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iüli,
Hoc ego te laetor conjugis esse meae.
Quae, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat;
Seque tui vità sanguinis esse probat.

Ergo,

* *Rufe.*] *Ad Rufum Fundanum* Scal. Excerpt.

3. *Ut quamquam.*] *Et* Junian. & Ms Bersm.

5. *Venient oblivia nobis.*] *Veniant* octo veteres. HEINS. Sed tunc & mox, *reddamus* legendum.

6. *Pulsa.*] *Lapsa* quatuor libri. ut saepe alibi loquitur. *pressa* unus.

8. *Gratia vana.*] *Surda* tres libri. vid. supr. Eleg. VI. 32.

10. *Concreto.*] *Perpetuo* Barberin. *confecto* Junian.

13. *Per seque mea est laudabilis uxor.*] Hanc habet lectionem Urs. liber, recte. In quibusdam vero aliis monstra sunt relatu indigna. CIOFAN. *Per se mea fit* Vossian. *per se mea cum* Servii. *per seque meis* Edit. Gryph. quae in margine, *per seque mea es.* mox, *fit tamen* Junian. & Boxhorn. & edit. Bersm. Maurif. Histor. Dominor. de Romano citat, *Sponte quidem per se mea est laudabilior uxor. Fit tame admonitu melior ipsa tuo* vitiose. BURM.

15. *Hector Iulo.*] *Hector illi* Sarrav. Lege, *Iüli*, quomodo Argent. & Combii, cum Twisdenio & Bar-

Ergo, quod fuerat ſtimulis factura fine ullis,
  Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer, & ad palmae per ſe curſurus honores,
  Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod abſentis curâ mandata fideli
  Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
  Dî tibi: qui referent, ſi pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus iſtis,
  Maxima Fundani gloria, Rufe, ſoli.

Barberino. *Hermiones* praeterea ſcribendum cum Barberin. & Juniano. Hsins.

17. *Probitate.*] *Pietate* Regius.

18. *Vita.*] *Vitta* Margo Berſm.

20. *Plenius.*] *Fortius* unus. *hoc hortatorem* Feſch. & priore verſu, *quae fuerat* Argent.

21. *Et ad palmae.*] *Ut ad* Servii.

22. *Horteris.*] *Hortetur, fortior ibit equus* Mauriſius. *fortior* Ms. Berſm.

25. *O referant grates.*] Pro, utinam referant. In Aldino & Hervagiano, *ore ferant:* ſed perperam: quod ideo annotavi, ne locus rurſus corrumperetur. Fabric. *O referant* cum ſcriptis. Argent. *Et referant.* Forte, *At referant.* Heins. *O referant* etiam correxerat Lucas Fruter. 1. Veriſ. 2. *ergo ferant* Vatican.

26. *Facta.*] *Vota* duo. male. Faſt. II. 117. *dii pia facta vident.* & ibid. 38. *impia facta.* & ita ſaepe.

28. *Fundani.*] A Fundis, quae urbs Campaniae eſt in via Appia. Hoc notare viſum eſt, ne Merula quempiam, praeſertim transalpinos homines, decipiat; qui Fundos Campaniae oppidum non eſſe, ſed fuiſſe hic ait. Paret autem ea urbs imperio Excellentiſſimi & rerum geſtarum gloria clariſſimi, omniumque diſciplinarum intelligentiſſimi, Vespasiani Gonzagae de Columna. Cior.

28. *Rufe, ſoli.*] *Ruro ſolo* Sarrav. forte ſcripſerit,

Maxima Fundano gloria, Rufe, ſolo.

ita quidam codices 1. Triſt. IV. 24.

Hyrtacidae Niſo gloria nulla foret.

Burm.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER III.

Epistola I.

UXORI.

Æquor Iäſonio pulſatum remige primùm,
Quaeque nec hoſte fero, nec nive, terra, cares;
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naſo relinquam,
In minus hoſtilem juſſus abire locum?
An mihi Barbariâ vivendum ſemper in iſtâ?
Inque Tomitanâ condar oportet humo?
Pace tuâ, (ſi pax ulla eſt tibi, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hoſtis equo;)

Pace

3. *Ecquod.*] *Ecquid* Jun. & plurimi. *en quid* Ms. Berſm.

4. *In minus hoſtili juſſus abeſſe loco.*] Liber Urſ. *adeſſe*, vera lectio. Ciofan. Sed Heinſius ex tribus ſcriptis repoſuit,

In minus hoſtilem juſſus abire locum.

hoſtili abire loco in ſeptem erat, & edidit Aldus in poſteriori Ed. *in minus inviſo* quidam ſcripti. mox, *anne eſt barbaria* Argent. *barbarie* Boxhor. *en iſta eſt* ſcripti & editi nonnulli. *vivendum eſt* alii. Burm.

7. *Si pax ulla eſt tua.*] *Eſt tibi* rectius nonnulli. Heins. Reſtitui vulgatam mihi certe praeſtantiſſimam. Auctor Elect. Eton.

9. *Duro.*] *Noſtro* Excerpt. Voſſii.

14. *Tempora frigus habent.*] *Habet* cum quibusdam. Heins.

15. *Glacie freta juncta.*] Sic eſt in veteribus. Ciofan. *Juncta* alii. vid. ad III. Triſt. 10. 25. & ad Claudian. Epig. VII.

16. *Tecta ſaepe.*] *Dubia* unus. *media* duo. nihil mutarem, niſi quis mallet, *in aequora.* ut III. Triſt. x. 30.

Tectis in mare ſerpit aquis.

& intelligatur piſcis, ex fluviis in mare natans. Burm.

17. *Non tibi ſunt fontes, laticis niſi pene marini.*] Liber Vatic.

Hic tibi ſunt fontes, laticis ſed pene marini.

non mala ſententia & carmen. Ciofan. *Non* magis placet, quam quod legitur quoque, *nec.* nam illud ex Vaticano libro adductum nullo modo placet. Auctor Elect. Eton. *Fontis latices* tres libri.

18. *Du-*

Pace tuâ dixiſſe velim; tu peſſima duro
Pars es in exſilio, tu mala noſtra gravas.
Tu neque ver ſentis cinctum florente coronâ:
Tu neque meſſorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
Cuncta ſed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes: & in aequore piſcis
Incluſus tectâ ſaepe natavit aquâ.
Nec tibi ſunt fontes, laticis niſi pene marini:
Qui potus dubium ſiſtat alatne ſitim.
Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
Arbor; & in terrâ eſt altera forma maris.
Non avis obloquitur: ſilvis niſi ſi qua remotis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Triſtia per vacuos horrent abſinthia campos,
Conveniensque ſuo meſſis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte;
Tinctaque mortiferâ tabe ſagitta madet.

Quod

18. *Dubium.*] *Dubium eſt* libri, quos quidem vidi: credo extriviſſe Heinſium *τὸ eſt*, ut & I. Met. 765. *Ambiguum eſt* &c. ſed quia ſic legere jucundius eſt, & quia neſcio an Ms. libri alicujus juſſu factum, non reſtitui. Auctor Elect. Eton. ejecit Heinſius auctoribus Sarrav. Regio, Putean. & octo aliis codicibus. & ita ſaepe: quod vix opus monere duxit. vid. IV. Triſt. IV. 69. inf. IV. VII. 23. & alibi. *Alatve* etiam Putean.

19. *Felix*] Alluſum ad illud, *infelicibus uſtulanda lignis.* Douza. *Raraque nec felix* unus. *nec hic* decem.

20. *Et in terrâ eſt altera forma maris.*] Hoc eſt, ita ſterilis & vacua ipſa terra eſt, ut formam ac ſpeciem maris intuentibus praebeat, in quo neque arbores, neque fruges ullae naſcuntur. Non enim ad planiciem tantum reſpexiſſe Poëtam, ſed ad ſterilitatem & vacuitatem magis exiſtimo Micyll. Non ſatis hoc adſequor. niſi reponendum eſt forſan, *aemula forma mari.* ſic apud Martialem, IV. 42.

Paeſtanis aemula labra roſis.

Heins Nihil muta. antea *aperta arva* dixerat, de quibus vid. ad v. Triſt. IV. 9. id eſt planiciem eſſe, in qua neque arbores, aut alia viſum impediebant, neque ulla oculos varietate delectabant; quae eſt vera forma maris, ut dicit II. Amor. XI. 11.

Non illic urbes, non tu mirabere ſilvas:
Una eſt injuſti caerula forma maris.

Burm.

21. *Non avis obloquitur ſylvis, niſi ſi qua remotis Æquoreas rauco gutture potet aquas.*] Expono; Nec avis ulla obloquitur ſylvis, hoc eſt, cantat, & per hoc etiam degit in ſylvis, niſi ſi qua forte in extremis, & ab uſu hominum remotis ſylvis, hoc eſt, in ſolitudinibus potando aquam marinam, edit ſonitum aliquem gutture. Ex quo illud intelligi Poëta videtur velle, Nullas omnino aves illic eſſe, praeter maritimas, easque circa extrema littora & ſolitudines verſari, atque animadverti tantum. Micyll. Aut recipienda diſtinctio Micylli, aut locus corruptus eſt nam quis unquam vidit in remotis ſilvis avem potare aquam aequoream? & praeterea ſaepe queritur Naſo, nullas arbores eſſe in loco, quo degebat. quare ego mallem legere,

Non avis obloquitur, ſilvis niſi ſi qua relictis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.

verba illa *remotis* & *relictis* ſaepe confuſa. relinquunt vero ſilvas & mediterranea aves frigore ingruente, ut maris aquam, quae non iam cito congelaſcit, bibant. quod & nos quotannis videmus. *alloquitur* ſex libri Burm.

22. *Æquoreas rauco gutture potet aquas*] Scribendum eſt, *potat*, modo indicativo. nam illud, *niſi ſi*, apud Ovid. ſemper cum hoc modo jungi ſolet. Fabric. *Potet* multi. Vide Notas Epiſt. IV. ꝟſ. III. Heins.

23. *Horrent.*] *Haerent* duo libri.

25. *Pulſatur.*] *Pulſetur* unus. *cingatur* alius.

26. *Tinctaque*] *Tactaque* Moreti. *caede ſagitta* Junian. *manet* etiam Regius.

27. *Quam*

Quod procul haec regio est, & ab omni devia cursu:
 Nec pede quo quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
 Altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere, conjux;
 Inque meis lacrimas posse tenere malis.
Quid facias, quaeris? quaeras hoc scilicet ipsum;
 Invenies, vere si reperire voles.
Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet;
 Et faciat somnos haec tibi cura breves.
Velle reor multos. quis enim mihi tam sit iniquus,
 Optet ut exsilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctisque incumbere nervis,
 Et niti pro me nocte dieque decet.

Ut-

27. *Quam procul haec regio est.*] *Quo* Sarrav. Scribe, *Quod* cum Twisdenio, quatuor aliis, & primâ editione. Heins. In Francof. erat glossa, *scilicet*, *adde*. deinde, *devia portu* Barberin. ita *portubus orba litora* dixit III. Trist. XII. 38. & *mare portibus orba* III. II. II. mox, *qua quisquam* octodecim & Bersm. & Ald. *quam* Vatican. vid. ad Epist. VII. 40. Sed, quia *quam quisquam* offendit aures, praetuli. vulgatum. Burm.

29. *Non igitur mirum finem quaerentibus horum Altera si nobis usque rogatur humus.*] Lib. IV. Trist. Eleg. IV.

Mitius exsilium, pauloque quietius ore,
 Quique sit à saevo longior hoste, locum.

Infra lib. IV. Eleg. XV.

Atque utinam possis, & detur amicius arvum.

Et aliis in locis, quos nihil necesse est scribere. Ciofan.

30. *Rogatur.*] *Rogetur* Putean. sed & VI. Fast. 390. *Quid mirum si admissis.* sic &, *mirabar si quis iturus erat* I. Amor. VI. 10. & alibi. *mirum est* Jun. & Bersm.

31. *Non hoc.*] *Haec* plurimi. *evertere* Leidens.

34. *Invenies.*] *Invenias* Vatican. unus. *velis* septem. *cupis* duo. priori versu, *quid faciam* Putean. & Bersm.

35. *Cupias, ut re potiaris, oportet.*] Scribe, *ut spe potiaris*, vel contra libros veteres. sic & *potiri votis* passim apud Nostrum. Adi Notas Fastor. VI. vs. 126. Heins. Si quid mutandum, malim, *velle parum est: cupias, ut me potiaris, oportet. cupere* plus enim est quam *velle. volumus*, cum optamus & votis simpliciter defungimur. *cupimus*, cum laboramus, ardenter volumus & operam damus, ut re cupita potiamur. male Merula *cupere* optare interpretatur; quod sequenti disticho refutatur; ubi *velle* & *optare* idem notat. sed *cupere* est *pectore & cunctis nervis incumbere*, ut recte Micyllus. *facias ut re* duo. Burm.

37. *Velle reor multos, quis enim mihi tam sit iniquus.*] Sententia est: Arbitror multos quidem esse, qui, si voluntate possent, aut ea sola sufficeret, me juvare vellent. sed non satis est velle: verum oportet toto pectore in hanc rem te incumbere, omnemque operam ac diligentiam advertere, &c. Micyll.

39. *Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis.*] Lib. Vatic. *totisque*. Ciofan. *Totisque* tres etiam codices. sed, *cunctisque incumbere remis* duo & Bersmanni. *curis* unus.

41. *Vincere amicos.*] *Vincere cunctos* novem libri.

43. *Magna sibi imposita est persona.*] Senec. Consf. ad Polybiam cap. XXV. *magnam personam tibi hominum consensus imposuit, haec tibi tuenda est.* ubi Mss. Lipsii perperam, *partem*. Heins.

44. *Exemplum.*] *Exemplar* Francof. nihil muta. Petron. CXI. *Solum illud adfulsisse verum pudicitiae amorisque exemplum.* ubi vide Wouwer.

45. *Hanc ne degeneres, & sint praeconia nostra Vera, vide, &c.*] Alii, *Ne cave degeneres*, &c. legunt, insolentia verbi moti, scilicet, quod alias *degenerare* absolute dicitur, pro eo quod est majoribus aut genere suo se indignum, deterioremque praebere, &c. Sed quid si legas, *Hinc*, vel *Hac ne degeneres.* Aut rursum, *Sed cave degeneres.* Neque enim per omnia arridet amphibolia ista, *Ne cave degeneres*: cum idem comma tam negative, quam affirmative exponi possit. Sed de hoc etiam alii judicent. Micyll. Aldinum. *Ne, cave, degeneres.* Hervagianum, *Hanc ne degeneres.* legendum

Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
  Uxor; & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi impoſita eſt noſtris perſona libellis:
  Conjugis exemplum diceris eſſe bonae.
Hanc cave degeneres. ut ſint praeconia noſtra
  Vera vide; Famae quo tuearis opus.
Ut nihil ipſe querar; tacito me Fama queretur,
  Quae debet fuerit ni tibi cura mei.
Expoſuit mea me populo Fortuna videndum;
  Et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
Notior eſt factus Capaneus à fulminis ictu:
  Notus humo merſis Amphiaraus equis.
Si minus erraſſet, notus minus eſſet Ulixes;
  Magna Philoctetae vulnere fama ſuo eſt.

Si

dum ſuſpicor è veſtigio manuſcripti, *Huic cave degeneres.* id eſt, ab hoc. Propert. lib. IV. I. eodem ἀρχαισμῷ

Dii mihi ſunt teſtes non degeneraſſe propinquis.

Fabric. Urſini liber, Maff. & Vatic. *Hanc cave degeneres, ut ſint.* Sequor Fabricii conjecturam, legentis, *Huic cave degeneres*, pro à qua. Ciofan. Scripti meliores conſtanter, *Hanc cave degeneres.* quod verum eſt. Met. VII. 541.

Acer equus quondam, magnaeque in pulvere famae:
Degenerat palmas.

ſic & ibi veterrimi codices. ut & apud Propertium lib. IV. I. 81. membranae, quas magno numero inſpexi, conſtanter,

Di mihi ſunt teſtes, non degeneraſſe propinquos.

nam perperam, *propinquis* nunc legitur. Statius lib. III. Sylv. de Hercule Surrentino:

Nam capit, & tantum non degenerabit honorem.

quamquam aſſentior Gronovio, ſcribenti, *Degener ambit*, in illo verſu idem Statius Theb. IV. 146.

——— *ſuus excit in arma*
Antiquam Tiryntha deus non fortibus illa
Infoecunda viris, famamque immanis alumni
Degenerat

ita enim à Statio opinor relictum. Virgil. Georg. II. quanquam dubie:

Pomaque degenerant ſuccos oblita priores.

Columella libro VII. cap. 12. *Venus, ſi teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animoſque degenerat.* *Degenerare nomen* Capitolinus in Opilio Macrino. ubi perperam Salmaſius *Degeniare* Animadverſionum p. 170. *Siquidem ſolus Marcus nomen illud ſanctum vitae genere auxiſſe videtur, Verus autem degeneraſſe.* idem in Gordianis: *vita ſua hac tamen fortitudinem animo nunquam degeneravit.* Monuit jam de ſcriptura codicum Ovidianorum Zinzerlingus Promulſ. Critic. cap. XIII. Heins. Ita & apud Quinctil. lib. XII. 10. ex Mss. *quae velut ſata quaedam coelum terramque degenerant.*

46. *Famae opus.*] Malim, *onus.* praecedenti verſu, *ut ſint* rectius vetuſti codices, quam *& ſint.* Heins. *Et ſint* alii. ſeq verſu noſtrae membranae cum Berſm. *quod*, pro *quo.* & legi poteſt, *ut ſint praeconia noſtra Vera, vide famae quod tuearis opus.* id eſt quanquam laudibus meis vita tibi anteacta & officiorum in me tenor plane reſpondeat, non tamen ſecura eſſe debes, aut rem parvi laboris exiſtimare, tantam famae molem ut ſartam tectam praeſtes; cum talia opera tueri non multo minus ſit, quam aedificare. Auctor Elect. Eton. *Onus* recte, ut Epiſt. XVII. *Fama quoque eſt oneri. quod tuearis* Junian. & Leid.

47. *Queretur.*] *Loquetur* Argent.

48. *Quae debet, fuerit ni tibi cura mei.*] Tu ſic conſtrue: Ut ego taceam, tamen fama queretur & loquetur de te, niſi tibi cura ea, quae debet, de me fuerit. ut comma, *Quae debet*, ad ſequentia, non ad praeſentia referatur. Eſt enim ὑπερβατον, quod commentatori impoſuiſſe videtur. Micyll.

49. *Expoſuit memet populis fortuna videndum.*] Plenius eſt, *populis*: nam & cives ſuos intelligit & exteros. Fabric. *Populo* ſcripti. *Expoſuit mala populo* Argent. quidam, *meme.* Scribe,

Expoſuit mea me populo fortuna videndum.

Heins.

51. *Notior eſt factus Capaneus de fulminis ictu: Notus humo merſis Amphiaraus equis.*] De Capaneo

Si locus est aliquis magna inter nomina parvis;
 Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina; quâ non
 Inferius Coâ Battide nomen habes.
Quidquid ages igitur, magnâ spectabere scenâ:
 Et pia non parvis testibus uxor eris.
Crede mihi; quoties laudaris carmine nostro,
 Quae legit has laudes, an mereare rogat.
Utque favere reor plures virtutibus istis,
 Sic tua non paucae carpere facta volent.
Quare, tu praesta, ne livor dicere possit;
 Haec est pro miseri lenta salute viri.
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum;
 Fac tu sustineas debile sola jugum.
Ad medicum specto, venis fugientibus, aeger:
 Ultima pars animae dum mihi restat, ades.
Quodque ego praestarem, si te magis ipse valerem,
 Id mihi, cum valeas fortius, ipsa refer.
Exigit hoc, socialis amor, foedusque maritum:
 Moribus hoc, conjux, exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de quâ censeris, ut illam
 Non magis officiis, quam probitate, colas.

Cun-

neo & Amphiarao Apollodorus lib. III. Bibliothecae. CIOF. *Et factus Capaneu* alter Medon. HEINS. Malim cum Francof. & Bersm. Ms. *a fulminis ictu.* ut lib. IV. Trist. X. 26. *insignes ab arte viros.* idem quoque doctissimum Auctorem Electorum Eton. censere vidi. *Capaneus fulminis ictu* Junian. Leid. & infiniti alii. BURM.

55. *Magna inter nomina.*] Alias, *tanta inter nomina.* FABRIC. *Magna* Edit. Micyl. Gryph. Bersm. & aliae.

57. *Quae non.*] *Qua non* cum scriptis. HEINS. *Habet* Leid. Bersm. & editi nonnulli.

59. *Ages.*] *Agas* tres libri. *magna spectabere scena* quatuor.

60. *Parvis testibus.*] Alii, *paucis.* nil muta. sic Fastor. IV.

——— *pro magnâ teste vetustas*
Creditur.

HEINS. *Parvi* quidem & *magni* testes optime dicuntur; sed *paucis* hic omnino reddendum, propter sententiam versus prioris. AUCTOR ELECT. ETON. Sed sequitur mox, *non paucae.*

62. *Qui legit.*] Francof. *quae legit.* non male, ut agat de mulieribus; quae aliarum laudes non libenter legunt, sed cupide detrectant. & ita *non paucae* sequitur. BURM.

65. *Quarum tu praesta.*] Scribe cum uno Vaticano,

Quare tu praesta, ne livor dicere possit.

HEINS. Ita & Francof. *persta, livor ne* Ed. pr.

69. *Ad medicum specto, venis fugientibus, aeger; Ultima pars animae dum mihi restat, ades.*] Sensus est: Quemadmodum aeger spectat atque implorat medicum, sic ego te. Quare tu fac officium medici: & dum ultima pars vitae restat, hoc est, dum ulla spes superest, subveni, & auxiliare. MICYLL. *Ad medicum venio* quatuor & unus Bersmanni.

74. *Exigis ipsa tuis.*] *Exigit ipsa suis* Argent. & octo alii. *ipse* Leid.

75. *Hoc debes domui, de qua censeris, ut illam, &c.*] Hoc est, familiae, ad quam pertines, sive in qua numeraris: sumpta metaphora ab iis, qui in aliqua centuria aut classe recensentur. Sic & supra dixit, *Pro quibus ut maneas, de quo censeris, amicus Comprecor, &c.* Quod autem mox sequitur, lego, *Non minus officiis, quam probitate.*

Cuncta licet facias; nisi sis laudabilis, uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni; nec (si vis vera fateri)
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum foenore nobis,
Nec te, si cupiat laedere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum;
Pro nostris ut sis ambitiosa malis.
Ut minus infestâ jaceam regione, labora:
Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti.
Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus adsuevit tubicen prodesse; suoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataque tempus in omne:
[Sit virtus etiam non probitate minor.]
Nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum est; non ut mihi fiat amicum,
Sed fit ut iratum, quam fuit ante, minus.

Gra-

te: pro eo quod est, Non solum proba, sed & officiosa erga me esse debes. Micyll. *Non magis officiis.* ita Ursini liber. Ciofan. *Non magis* omnes fere scripti. *officio* pr. Ed. *pietate* Moreti & tres.

77. *Nisi eris laudabilis uxor.*] Paulo durius hoc. Scribe, *nisi sis laudabilis*, & *Marcia* mox pro *Martia.* atque ita Arondelianus. Heins. *Nisi sis* Vatic. & Bersmanni.

78. *Non poterit credi Martia culta tibi.*] Sensus est: Non erit credibile, aut verisimile, te consuetudine & conversatione Martiae usam esse, ut cui pietate & officiis dissimilis sis. Intelligit autem Martiam, non Catonis, sed Maximi uxorem, filiam Martii Philippi, vitrici Augusti, de qua supra annotavimus lib. I. Eleg. II. Micyll.

82. *Rumor habet.*] *Livor* rectius multi veteres. Heins. Ita & Zinzerl. Promulss. cap. XLI. *nec quo, si* unus.

85. *Ut minus hostili.*] Sic Vaticanus, & vere. Ciofan. *Infesta* plurimi scripti & editi. *tellure* editiones priscae, & Moreti & Servii codices.

86. *Clausa nec officii.*] Rectius est, *Clauda nec officiis.* Fabric. *Surda* Francof. ut supr. II. Pont. VI. 52. idem pro varia lectione, *clausa*, quod & alii codices agnoscunt magno numero. ut sit dictum, quale illud Terentii Andr. III. 3. *nolo tibi ullum commodum in me claudier*, & Eun. I. II. *benignitatem claudi*, quod qui pro claudicare sumunt, errare mihi videntur. vide Castal. Observ. Decad. I. I. licet vero propugnet, locis tamen omnibus dubiis & vitio librariorum corruptis, magnus Gronovius ad Liv. XXII. 39. & Manilio quoque obtrudat Vossius ad Catull. pag. 302. hic tamen *clauda* praefero, quia *pars ulla* hoc magis requirere videtur. ita *clauda fortuna* stabili & constitutae opponitur Quinctil. Decl. CCLXI. Burm.

87. *Roganti.*] *Petenti* duo scripti & prim. Edit: *precanti* unus.

94. *Sit virtus etiam non probitate minor.*] Versus merito suspectus mihi. Heins. Videtur tamen purgatu facilis. *Probitatem*, id est mores & affectum laudat; *virtutem*, id est fortitudinem aliquantum desiderat. id *αἰνίττεται* quod praecessit, *tuta repulsa tua est* sequentia vero apertius declarant. illud praecipue. *Quid trepidas, & adire times.* Auctor Elect. Eton. *Sit virtus in te* unus codex. forte,

Sed virtus tibi sit non probitate minor.

ut virtus constantiam, robur animi notet, qua incitata non desistat a rogando. Burm.

95. *Nec tibi Amazonia est.*] Τὸ *est* multi codices non agnoscunt. Forte, *Amazonias securis.* Graeca enun-

tia-

Gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient.
  Hac potes, aut nulla, parte movere Deos.
Quae tibi ne desint, bene per mala nostra cavetur:
  Meque viro flendi copia dives adest.
Utque meae res sunt; omni (puto) tempore flebis.
  Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tuâ (quod abominor) esset:
  Admeti conjux, quam sequereris, erat.
Aemula Penelopes fieres, si fraude pudicâ
  Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes exstincti manes sequerere mariti,
  Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
  Corpus in accensos mittere forte rogos.
Morte nihil opus est, nil Icariotide tela.
  Caesaris at conjux ore precanda tuo.
Quae praestat virtute suâ, ne prisca vetustas
  Laude pudicitiae secula nostra premat.

Quae

tiatione. HEINS. Et ferri potest *Amazonia*, ut *occulta spolia.* vulgatum non potest. AUCTOR ELECT. ETON. Si bene capio, vult vir doctus, ultimam in *Amazonia* produci propter duas consonas sequentis vocis *pro*, ut in *occulta*, sequente *spolia.* scio talia multa a Barthio ad Statium & Claudianum, & ab aliis observata. sed Ovidiani id moris fuisse, apertius erat demonstrandum: sed haec est aberratio librarii, ut mox ℣f. 104. in Leidensi & Juniano erat, *Has tibi fortuna nostra.* an hinc etiam ante *n* corripi ultimam in *Fortuna* aliquis contendat, quia apud sequioris aevi Poetas infinita hujus labis exempla deprehendet? ita & mox ℣f. 103. legeret aliquis jure suo, *nil opus est morte*, & ita facile omnes modorum leges possent pessumdari, ubi quis vitiosam lectionem exemplis vitiosioribus defendere sibi proponat. BURM.

96. *Aut excussa.*] *Excisa* pro *excussa* in libris emendatioribus. FABRIC.

96. *Ferenda.*] *Terenda* malebat Heins. ad I. Art. 693. *petenda* duo scripti & prim. Ed.

99. *Grâtia fiant.*] *Fient* scripti meliores. & mox, *Meque viro*, pro *Deque.* HEINS.

100. *Aut nulla.*] *Haud* Edit. Vicentin. Ald. posterior. & Marg. Gryph.

101. *Cavetur.*] *Cavete* Leid. & Junian. & plurimi alii.

105. *Mea mors.*] *Sors* tres libri. *mihi fers* unus.

108. *Fallere.*] *Pellere* Ms Bersm. *nupta viros* tres.

110. *Dux facti.*] *Dux fati* Jun. & Leid. *factis tuis* unus Voss. sed Virgil. I. 364. *dux femina facti.* mallem, *dux facti Laodamia pii.* nisi mox ℣f. 114. *ore pio* malis. saepe enim *tuus* & *pius* apud Nasonem commutantur a librariis vid. inf. ℣f. 165. BURM.

111. *Tibi erit ponenda.*] *Erat* rectius nonnulli. HEINS.

112. *Mittere.*] *Ponere* Putean. & sex. al. quod Heinsio non displicebat, quia *ponere* est verbum funereum. ut lib. v. Tr. XII. 64. I. ex Pont. IX. 18. *corpus in arsuros* Gottorph.

113. *Morte nihil opus est.*] Ne peccetur in leges metri, scribe cum tribus codicibus, *Nil opus est letho.* Vide Notas Trist. lib. v. Eleg. ult. ℣f. 41. ubi monui posse etiam non inconcinne legi, *Morte tibi haud opus est.* Duo alii codices, *Nil opus est morte.* HEINS. Sed neque peccatur, neque facile credi potest, si, ut Heinsius vult, scriptum reliquisset Ovidius, quenquam fuisse mutaturum. Nunc videmus cur mutatum sit, & qui paululum respexerit, videbit cur hic loci vox *Morte* sit praestantior. AUCTOR ELECT. ETON. ego quoque non temere mutem. vid. ad lib. VII. Met. 644.

115. *Prisca.*] *Longa* Duo libri.

117. *Mores.*] *Laudes* Leidens. *Veneris formam, formam Junonis* Putean.

119. *Quid trepidas & adire times.*] Elegantius Junianus & Francofurtensis,

Quid trepidas? quid adire times?

sic v. Trist. II. 37.

Quid dubitas, quid tuta times?

lib. XI. Met. 318. ex Ms.

Quid peperisse duos, quid Dis placuisse duobus?

ex

Quae Veneris formam, mores Junonis habendo,
Sola eſt coeleſti digna reperta toro.
Quid trepidas, quid adire times? non impia Progne,
Filiave Aeëtae voce movenda tuâ eſt:
Nec nurus Aegypti, nec ſaeva Agamemnonis uxor;
Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris;
Nexave nodoſas angue Meduſa comas.
Femina ſed Princeps; in quâ Fortuna videre
Se probat, & caecae crimina falſa tulit.
Quâ nihil in terris, ad finem Solis ab ortu
Clarius, excepto Caeſare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum ſaepe, rogandi,
Exeat adverſâ ne tua navis aquâ.
Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes;
Ipſaque non omni tempore fana patent.
Cum ſtatus Urbis erit, qualem nunc auguror eſſe;
Et nullus populi contrahet ora dolor;

Cum

ex codicibus ſcriptis. Lucanus v. 482.

Quid ſuperes, quid fata times?

ita codex Hamburg. vulgo, *& fata times. quid dubitas* etiam Regius & quatuor alii. BURM.

120. *Movenda.*] *Monenda* Leid. *premenda* Regius. *roganda* Moreti & ſex alii.

121. *Nec nurus Ægiſthi.*] Ita vulgo quidem. Caeterum ſcribendum, *Ægypti.* Sic enim Danai fratrem Graecorum commentarii vocant, qui & terram Ægyptum ab eodem appellatam volunt, ut in iis, quae in Hecubam Euripidis extant, legitur: Αἴγυπτος καὶ Δαναὸς ἀδελφοὶ ἦσαν, Ἰοῦς δὲ τῆς Ἰνάχου ἀπόγονοι. Τούτων ὁ μὲν Αἴγυπτος ἔσχε παῖδας ἄρρενας πεντήκοντα, ὁ δὲ Δαναὸς καὶ αὐτὸς θυγατέρας ν΄. Οὗτος τῷ ἀδελφῷ Αἰγύπτῳ φθονῶν διὰ τὴν τῶν ἀρρένων κτῆσιν, καὶ φοβηθεὶς μή πως ὑπ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἐκβληθῇ, ἀνδρωθέντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐδίωξεν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον ἅμα πᾶσιν αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἀπ' αὐτοῦ Αἴγυπτος ἐκλήθη, &c. MICYLL. Ægiſthi filius Alethes fuit. ſed uxor Alethis, Ægiſthi nurus, quae fuerit, quodque ſcelus, cur cum ſceleratis commemoretur, commiſerit, nondum me legere memini. Oreſtes autem utrumque, & patruum Ægiſthum, & patruelem Alethem in ultionem matris obtruncavit. in quibusdam legitur, *Nec nurus Ægypti.* id eſt aliqua Danaidum, quae maritos interfecerunt, ut in margine Patavini legitur. Unde quicunque illud adnotavit non *Ægiſthi* legit, ut eſt in contextu, ſed *Ægypti*, quod pleraque exemplaria habent. FABR. *Ægypti* ſcribendum cum Sarraviano. qui Danai frater fuit. Noſter in Ibin:

Exulis Ægypti, turba cruenta, nurus.

HEINS.

122. *Terret aquas.*] *Turbat* Vatic. *torquet* Francof.

123. *Telegonive.*] Vide quae notavi lib. & Eleg. I. Triſt. CIOFAN.

123. *Vertendis nota figuris.*] Praeſtantiores omnes, *nata*, probe. Vide Notas Remed. Amor. ỳſ. 220. HEINS. *Imitandis nata* Vatic. unus.

129. *Captatum ſaepe roganti.*] *Rogandi* meliores. HEINS.

130. *Exeat adverſa ne tua navis aqua.*] Imo; ut exeat. quomodo lib. IV. Eleg. IX.

—— *jactato rudentes,*
Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.

Extet in adverſa Thuan. forte, *Perſtet.* Arondel. *Extat in adverſa ne tibi.* unus Vatic. *Ereat*, hoc eſt, *Haereat.* quod ſenſus requirit. HEINS. Verum mihi pro certo eſt, *exeat* retinendum, & *adverſâ aquâ* interpretandum, quando aqua fuerit adverſa. ne exeat, inquit, è portu navis, aeſtu adverſante, atque ita difficilem curſum male auſpicetur. AUCTOR ELECT. ETON.

131. *Non ſemper ſacras.*] Diſtichon dubiae fidei. niſi *Clarias ſortes* fortaſſis reponi placet. HEINS.

132. *Fana.*] *Templa* Ms. Berſm.

133. *Cum.*] *Dum* Regius. mox. *conteret ora* Barber. *timor* Ms. Berſm.

135. *Cum*

Cum domus Augusti, Capitoli more colenda,
Laeta, (quod est, & sit,) plenaque pacis erit;
Tum tibi Di faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba puta.
Si quid aget majus, differ tua coepta; caveque
Spem festinando praecipitare meam.
Nec rursus jubeo, dum sit vacuissima quaeras.
Corporis ad cultum vix vacat illa sui.
Curia cum patribus fuerit stipata verendis;
Per rerum turbam tu quoque oportet eas.
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire,
Fac sis personae, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala caussa silenda est.
Nil nisi sollicitae sint tua verba preces.
Tum lacrimis demenda mora est: submissaque terrae
Ad non mortales brachia tende pedes.

Tum

135. *Cum domus Augusti Capitoli more colenda.*] Ut *κακοφωνία* vitetur, malim,

Cumque Augusta domus Capitoli more colendi.

nam *colendi* Argentinus. Vide Notas Trist. III. Eleg. VIII. posses &, *Capitoli in mole colendi.* HEINS. Vellem, *cumque Augusta domus Capitoli more colenda.* AUCTOR ELECT. ETON. *Voce* unus Heins. ego nihil moveo. nam saepe in his & Tristium libris Augustum Jovi, & Palatium templo Capitolini Jovis confert. vid III. Trist. I. 35. & seq BURM.

137. *Tum tibi Di faciant adeundi copia fiat.*] Etiam hic versus mendosus est. Sarrav. *Tum tibi deficiant.* quinque alii, *di faveant. di fuerit* Argentin. alius τὸ *di* non agnoscit. HEINS. *Copia detur* duo.

138. *Profectura aliquid cum tua verba putes.*] *Tum* meliores. Sarravianus quoque, *putas.* ut & alii nonnulli. tres, *puta*: bene. nisi *putem* mavis cum Rottendorphiano. HEINS.

139. *Si quid aget.*] *Ages* Argent. HEINS. *Ages*, & emendatum, *agas* Leidensis. *agent* Francof. forte recte. Caesar scilicet & Livia, cum qua saepe consilia conferebat.

141. *Nec rursus jubeo.*] Duo, *rursum.* Latet ulcus. HEINS.

142. *Corporis ad cultum.*] *Ad curam* Sarrav. Scaliger. Argent. Feschii. Arondel & duo alii. Medicamine faciei:

Discite quae faciem commendet cura puellae.

Suet. Caes. 45. *circa curam corporis morosior.* Apulejus Met. V. *Nec corporis cura te, nec regales epulae morabuntur.* nisi mavis illic, *nec corporis curatae tibi regales epulae morabuntur.* quam lectionem merito asseruit Colvius, frustra illic insultante Scioppio. exstat enim in prima editione a scriptis libris. sed verum puto, *nec corporis curatam regales epulae morabuntur.* Sic paulo post, *interfectae virginitatis curant.* Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. XV. cap. 20. *Mox a corporis cura ad excolendi animi studium transgressus est.* HEINS. Sed nescio cur *cultum* moveamus, cum toties verbo *colere* & *cultus* utatur Noster vid. Epist XV. 77. XVI. 189. I. III. Trist. 101. & 107. IV. Fast. 107. & passim. sic quoque alii. vid. Serv. ad Virg. I. Georg. 3. BURM.

143. *Stipata.*] *Stipanda* tres libri.

144. *Per patrum turbam.*] *Per rerum turbam* Eleganter. Sarrav. quo populi confluxum designat. *Per patriam turbam* Arondel. HEINS. *Per patrum turbas tunc quoque oportet eas.* membranae nostrae. & ejicienda credo, non emendanda. AUCTOR ELECT ETON. Ego mallem, *per matrum turbam.* nimirum, dum, Augusto in curia cum patribus versante, Livia est stipata matronis. BURM.

145. *Formam Junonis adire.*] In aliis, *vultum Junonis adire*, pro in conspectum Junonis venire. vel *vultum Junonis*, pro ipsam Junonem adire. Intelligit Liviam, Augusti conjugem, quam Junoni comparat. FABRIC. Ursini liber, *vultum.* consule hic Fabricium. CIOFAN.

147. *Mala causa.*] *Mea caussa* Ms. Bersm. *mala culpa* Moreti.

148. *Nec nisi sollicitae.*] *Nil nisi* libri veteres. quod magis mihi probatur. CIOFAN. *Nil nisi* meliores. HEINS.

149. *Terrae.*] *Terra* Sarrav. Leid. prim. Edit. & margo Bersman. mox, *oscula tende* Moreti.

151. *Tu*

Tum pete nil aliud, saevo nisi ab hoste recedam:
Hostem Fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt: sed jam turbata timore
Haec quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suspicor hoc damno tibi non fore: sentiat illa
Te majestatem pertimuisse suam.
Nec tua si fletu scindentur verba, nocebit.
Interdum lacrimae pondera vocis habent.
Lux etiam coeptis facito bona talibus adsit:
Horaque conveniens, auspiciumque favens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
Tura fer ad magnos vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Augustum numen adora;
Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites solito sibi more; tuasque
Non duris lacrimas vultibus adspiciant.

EPI-

151. *Tu pete nil aliud, nisi saeve ut ab hoste recedam.*] *Saeve nisi ab hoste* iidem, & *Tum pete.* HEINS. Sed legerem vel, *nisi saeve ut ab hoste*, vel, *saevo nisi ut.* AUCTOR ELECT. ETON.

152. *Sit satis.*] *Sufficit* unus. *esse meam* Polit.

153. *Sed tu turbata timore.*] Multi, *sed sunt turbata. conturbata* in fragmento Boxhorniano. HEINS. *Sed jam turbata* Editio Heinsiana. unde non video. al. *sed sunt turbata.* al. *conturbata.* nostrae membranae, *sed sunt turbata dolore.* credo vocem *tu* ob literulas repetitas alicubi olim intercidisse, mox librarios varie quae quisque poterant inferciisse versui fulciendo. AUCTOR ELECT. ETON. *Jam* ex Edit. prim. notavit Heinsius, & puto meliorem esse vulgatâ lectionem.

154. *Haec quoque vix poteris ore tremente loqui.*] In manuscriptis, *voce tremente.* FABRIC. Vatic. *voce.* idque in aliis veteribus repperit idem Fabricius. CIOFAN. *Ore* prima editio & quinque scripti. HEINS.

155. *Suspicor haec.*] *Hoc* meliores, & *sentiat.* HEINS.

157. *Nec tua si fletu.*] Etiam hoc distichon vix pro genuino habendum, ne bis idem dicat. jam enim praecesserat, *Nec lacrimis demenda mora est. scindantur* pro *scindentur* sex scripti. posterior versus ex Epistola Briseidis conflatus, *Sed tamen & lacrimae pondera vocis habent.* HEINS. Potuit tamen haec quoque scripsisse Noster, neque sic bis idem dixisse. Lacrymare enim possit aliquis, ita tamen, ut verba ne interrumpat. neque omittendum, *fletum* non semper esse cum *lacrimis*, neque vero hîc est. Vocem nempe aliquam lacrymantis id verbum significat. Virgil. III. Æn. 344.

Talia fundebat lacrymans, longosque ciebat
Incassum fletus.

Phaedr. I. Fab. 9. *fletus edens graves lepus.* Val. Flac. II. 172. *condensae fletus acuunt.* Cicero pro Plancio: *non modo lacrymulam, sed multas lacrymas & fletum cum singultu videre potuisti.* Noster denique II. Met. 340. ut ipse restituit Heinsius libris paene viginti:

Nec minus Heliades fletus, & inania morti
Munera, dant lacrymas.

AUCTOR ELECT. ETON.

158. *Interdum lacrimae pondera vocis habent.*] In Epist. Briseidis:

Sed tamen hae lacrimae pondera vocis habent.

CIOFAN.

160. *Auspiciumque.*] *Hospitiumque* Gryph. *auspicieque* unus. *auspiciisque* alius.

161. *Sanctis.*] *Sacris* decem.

162. *Vinaque pura.*] Quidam codices, *votaque*: sed in uno erat, *Thura fer ad magnos semper itura Deos.* quod nescio an a librario profectum sit. certe odoribus turis Deos pasci, & si recta vapor ille coelum ascenderet, boni ominis sacrificium credebant veteres, ut notissimum. BURM.

163. *Augusti numen adora.*] *Augustum numen* meliores. recte. vide Notas Trist. III. Eleg. VIII. ℣. 13. HEINS. Hinc colligit Casaubon. Epist. CCXXXVI. Imperatoribus sacra fecisse, qui eos adituri essent, & foedam adulationem è curia & senatu translatam.

165. *Sint utinam mites solito tibi more.*] Duo, *solite mihi.* Puto, *solito sibi more.* ut in Epist. Cydippes, *More bonis solito.* Adi Notas Epist. XX. ℣. 144. HEINS.

165. *Tuasque.*] *Piasque* unus codex. vid. supr. ℣. 110.

* Cor-

Epistola II.

* COTTÆ.

QUam legis à nobis miſſam tibi, Cotta, ſalutem,
  Miſſa ſit ut vere, perveniatque, precor.
Namque meis ſoſpes multum cruciatibus aufers;
  Utque ſit è nobis pars bona ſalva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant;
  Tu lacerae remanes ancora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas. ignoſcimus illis,
  Qui cum Fortunâ terga dedêre fugae.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent:
  Junctaque percuſſo turba pavere ſolet.
Cumque dedit paries venturae ſigna ruinae,
  Sollicito vacuus fit locus ille metu.

Quis

* Cottae.] Cottae Meſſalino M. Valerii Meſſallae Corvini, Oratoris illius ſummi, filio, qui adoptione in Aureliam gentem tranſiverat, unde & Cottae cognomen ſibi adſcivit. Scholiaſtes vetus Perſii Satyra ſecunda ad illum locum, *Magni Meſſallae lippa propage*, haec notat de Noſtro hoc: *Cottam Meſſallinum dicit, qui tam vitioſos oculos in ſenectute habuit, ut palpebrae ejus in exteriorem partem verterentur. Fuit enim & multis deditus vitiis. Hic ab Aurelio Cotta adoptatus Marcus Aurelius Maximus dicebatur, originem trahens ab Aurelio* (lege *Valerio*) *Meſſalla, qui ſepties fuit conſul. qui cum a quodam Gallo ad monomachiam in praelio vocaretur, corvus ſuper galeam in capite ejus ſedit, & victo hoſte Corvinus vocatus eſt.* Locus ſingularis: ex quo diſcimus *Cottam Meſſallinum*, & *Maximum Cottam* eosdem eſſe. Nam cognomen *Maximi* Valeriae genti cum Fabia commune, cum & illi, qui *Corvini* cognomen primus virtutis ergo eſt adeptus, *Valerio Maximo* nomen fuerit. de quo praeter Hiſtoricos Gellius lib. ix. cap. 11. Hunc Cottam Meſſallinum non ab eloquentiae oratorioque ſolum ſtudio, ſed à poëſios cognitione Noſter plurimum commendat Elegia quinta hujus libri, & libri quarti Elegia poſtrema. hunc etiam compellat Elegia octava libri ſecundi. Nam Meſſallinus, quem Elegia ſeptima libri primi, & libro ſecundo, Elegia ſecunda alloquitur, Cottae hujus frater germanus eſt. quem Theodorus Marcilius ad Perſium, prolato Dionis loco, cum Cotta fratre confundit perperam. Videtur tamen Perſius parum honorificee ſenſiſſe, cum ait:

Quin damus hoc ſuperis, de magna quod dare lance
Non poſſit magni Meſſallae lippa propago?
Compoſitum jus faſque animo, ſanctosque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

de hoc Cotta videtur Juvenalis intelligendus Satyra ſeptima, ubi de patronis poëtarum agit:

Quis tibi Maecenas; quis nunc erit aut Proculeius?
Quis Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?

per Fabium intelligo Fabium Maximum Naſoni toto hoc opere valde commendatum. Porro Cottam hunc fuiſſe guloſum, ex Plinii libro x. cap. 20 patet, ubi agitur de anſeribus: *Sed, quod conſtat, Meſſallinus Cotta, Meſſallae Oratoris filius, palmas pedum ex his torrere, atque patinis cum gallinaceorum criſtis condire repperit.* Heins.

1. *Quam.*] *Qui* Putean. *Cota* Junian. *Cote* Leid. qui & in fronte, *ad Cotum.*

4. *Atque ſit ut nobis.*] Tò *ut* Sarrav. non agnoſcit. Argent. & ſex alii ex melioribus, *Utque ſit in nobis.* Lege,

Utque ſit è nobis pars bona ſalva facis.

Heins. Francof. *Atque ſit ut noſtri pars bona ſalva, facis. Atque ſit è nobis* Ms. Berſm. *Atque ut ſit nobis* Jun. Leid. & tredecim alii. *Atque ut de nobis* unus.

5. *Alii.*]

Quis non è timidis aegri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
Non odio, quidam deſtituere mei.
Non illis pietas, non officioſa voluntas
Defuit: adverſos extimuere Deos.
Utque magis cauti poſſunt timidique videri,
Sic adpellari non meruere mali.
At meus excuſat caros ita candor amicos;
Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti veniâ, ſignentque licebit,
Purgari factum me quoque teſte ſuum.
Pars eſtis pauci potior, qui rebus in artis
Ferre mihi nullam turpe putaſtis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia veſtri,
Cum cinis abſumto corpore factus ero.

Fal-

5. *Alii.*] *Aliqui* Argent. & Sarrav. *laceratasque vela* unus. *tela* Argent.

8. *Qui cum Fortuna terga dedere fugae.*] Scribe vel invitis ſcriptis codicibus, *cum Fortuna terga dedere mea. terga dare* pro fugere, uſitatum Noſtro, & melioris aevi ſcriptoribus. Heins.

10. *Junctaque percuſſo.*] *Percuſſae* Baſil. *jacere ſolet* Argent. ſed *pavere* rectum. ita enim accidit comitibus Pauli Actor. ix. 7. & xxii. 9.

13. *Vitat.*] *Vitet* quatuor libri. *curat* prim. Edit.

18. *Adverſos.*] Malim, *averſos* cum prima editione & nonnullis ſcriptis. ita paſſim Poëtae & alii. ſed vid. ad i. Triſt. iii. 45. & vii. Epiſt. 4. *timuere deos* etiam octo libri.

19. *Timidique vocari.*] Liber Urſini, *videri.* Ciofan. *Timidique videri* Sarrav. Argent. Polit. & quinque alii. Praeterea videtur ſcribendum, *Utque nimis.* vel, *ſatis canti.* Heins.

22. *At meus excuſat caros ita candor amicos, Utque habeant de me crimina nulla ſatit.*] Puto,

At meus excuſat caros mihi candor amicos.

ut alibi,

Excuſem ne te ſemper, amice, mihi.

deinde pro *ſatit* Sarrav. & tres alii ex melioribus, *favet. habeat favor* Argent. *ex me* etiam unus. Twiſdenius codex, *cavet.* Scribe,

Utque habeant per me crimina nulla, cavet.

Heins. *Aut meus* Arg. & duo. *&* *meus* tres. *ut meus* unus.

23. *Sint hi contenti venia, ſignentque licebit.*] Permittatur quod illi oſtendant, eorum crimen me teſte dignum eſſe excuſatione. legitur etiam, *fugiantque licebit.* ut ſit ſenſus. & liceat his, qui non ſunt contenti venia, nolle peccatum ſuum purgari me teſte. Quaſi dicat, ſi qui conſulto, non timore, me deſeruerunt, & nolint excuſari, & ſibi ignoſci, merito accuſentur. Superior tamen lectio magis placet, licet tamen aliter, ut notavi, legatur in vetuſtiſſimo exemplari meo. Marula. Scribe, *Sint hac contenti veniâ*, cum Moreti codice. pro *ſignentque* Sarrav. *ſientque.* Argent. *fugiaque.* reliqui, *fugiantque.* niſi quod Arondelianus, *veniaque fugaque.* Nil muto. *fugiantque* perperam occupavit multas editiones, etiam noſtram. *ſignare* verbum juris. Pont. iv. Eleg. xv.

Confiteor: teſtere licet, ſignate, Quirites.

Heins. Sed τῷ *ſignent* hîc locum eſſe vix puto; cum nemini credi poſſet, qui in rem ſuam ſignet, ſed ut teſtis alterius facti aliquid confirmet. & cum Ovidio teſte vellent uti, ille ſignare debuiſſet, non iſti. quare mallem, *fingantque licebit.* hoc ſibi perſuadeant & fingant, me etiam probare eorum innocentiam, & teſtari, non fuiſſe in eorum manu mihi opem ferre. Burm.

25. *In artis.*] *In iſtis* Mss. Berſin.

26. *Turpe putatis.*] *Putaſtis* meliores. & praecedenti verſu pro *pars melior* unus Vatic. & Patav. *pars potior.* Heins.

27. *Gratia*] *Gloria* Excerpta Scal. cum e litis quibusdam eadem varietas, mox *nunc igitur* Argent. vſ. 36. & paſſim alibi.

29. *Fal-*

Fallar, & illa meae ſuperabit tempora vitae.
 Si tamen à memori poſteritate legar.
Corpora debentur moeſtis exſanguia buſtis:
 Effugiunt ſtructos nomen honorque rogos.
Occidit & Theſeus, & qui comitavit Oreſten:
 Sed tamen in laudes vivit uterque ſuas.
Vos etiam ſeri laudabunt ſaepe nepotes;
 Claraque erit ſcriptis gloria veſtra meis.
Hîc quoque Sauromatae vos jam novere Getaeque:
 Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de veſtrâ nuper probitate referrem,
 (Nam didici Getice Sarmaticeque loqui)
Forte ſenex quidam, coetu cum ſtaret in illo,
 Reddidit ad noſtros talia verba ſonos:
Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hoſpes,
 Quos procul à vobis frigidus Iſter habet.
Eſt locus in Scythiâ, (Tauros dixere priores)
 Qui Geticâ longe non ita diſtat humo.
Hac ego ſum terrâ (patriae nec poenitet) ortus.
 Conſortem Phoebi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie, vaſtis innixa columnis:
 Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic ſignum coeleſte fuiſſe.
 Quoque minus dubites, ſtat baſis orba Deâ.

Ara-

29. *Fallor, & illa meae ſuperabit tempora vitae.*] Sic legendum ex eodem libro. In quibusdam autem male eſt, *ſperabit.* CIOFAN. *Fallar* fragmentum Boxhornii, rectius. HEINS.

32. *Effugiunt ſtructos nomen honosque rogos.*] Malim, *nomen honorque* propter ſonum. Quod ſequitur, *occidit & Theſeus*, proverbiale eſt, ut apud Horatium. I. Carm. *Occidit & Penelopis genitor.* Ita Alcaeus, κάτθανε Μύρσιλος, & Homerus, κάτθανε καὶ Πάτροκλος. FABRIC.

33. *Oreſtem.*] *Oreſten* meliores ſcripti & editi.

38. *Turba.*] *Terra* Junian.

40. *Getice.*] *Scythice* unus. *Sauromateque* quatuor.

44. *Quos procul à vobis alter & orbis habet.*] Vatic. *frigidus axis habet.* CIOFAN. Τὸ *alter & orbis habet* erat omiſſum in Sarraviano. Argent. Twiſd. Arondel. & quatuor alii, *ultimus orbis habet.* Scaligeri codex, *Geticus orbis.* mendoſe. Polit. & octo alii, *frigidus Iſter habet.* tres, *frigidus orbis.* totidem, *frigidus axis.* multi, *dividit Iſter aquis.* quinque, *barbara terra tenet.* prim. Mediceus, *Pontus & Iſter habet.* Forte, *Ponticus Iſter.* ſic *Ponticus Caſtor* Elegia de Nuce. Vide Notas ſupra lib. II. El. IX. ỳſ. 67. HEINS. *Altera terra tenet* unus. & Ms. Berſm.

46. *Non ita.*] *Non bene* Putean.

49. *Innixa.*] *Subnixa* unus.

50. *Quater denos.*] Non ergo ſemper verum, impares numero gradus in templis fuiſſe, quod ad Petron. cap. XXX. obſervabat Ampl. Goeſius. an vero Barbaros hoc non obſervaſſe dicemus? BURM.

52. *Stat baſis orba Dea.*] *Orba Deae* malim reponi. ſic *luminis orbus* & ſimilia apud Noſtrum paſſim. HEINS.

54. *Decolor.*] *Diſcolor* Putean. ſuperiori verſu pro *natura candida ſaxi*, malim, *nativi candida ſaxi.* HEINS. *Effuſo* multi ſcripti. *a fuſo* quinque & editi nonnulli.

55. *Taeda non nota jugali.*] Sunt qui legant, ſed male, *Taeda non nata jugali*, id eſt nuptiis nata non legitimis. Sunt iterum, qui probent: *Taeda non nupta jugali.* Sed manuſcripta ſequor, quae & Aldus ſecutus eſt. FABR. *Nupta* decem veteres. *taedae non nota* Sarrav. Argent. multique alii. Lege, *taedae non nata*, & adi Notas noſtras Rem. Amor. ỳſ. 220. niſi malis reponi, *taedae non vota jugali.*

re-

Araque, quae fuerat naturà candida ſaxi,
Decolor adfuſo tincta cruore rubet.
Femina ſacra facit, taedae non nota jugali:
Quae ſuperat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrificî genus eſt, (ſic inſtituêre priores)
Advena virgineo caeſus ut enſe cadat.
Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in orâ:
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas feciſſe per auras
Neſcio quam dicunt Iphigenian iter.
Quam levibus ventis ſub nube per aëra vectam
Creditur his Phoebe depoſuiſſe locis.
Praefuerat templo multos ea rite per annos,
Invità peragens triſtia ſacra manu.
Cum duo veliferâ juvenes venere carinâ;
Preſſeruntque ſuo litora noſtra pede.
Par fuit his aetas, & amor: quorum alter Oreſtes,
Alter erat Pylades. nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.
Spargit aquà captos luſtrali Graja ſacerdos,
Ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis;
Dum tardae cauſſas invenit usque morae;

Non

recurre ad Notas Met. XIII. vſ. 634. HEINS. *Taeda non nota jugali* praeſtat. ut *notus arte*, *improbitate* & ſimilia dicuntur. niſi *taedae jugalis* quis velit, ut Horat. II. Od. 2. *notus fraterni animi*. poſſet & *nota* ad *ſacra* referri, ut ſint ſacra, ad quae ſolis virginibus aditus ſit, & ideo ignota taedae jugali, id eſt, feminis nuptis. quod probat ℣ſ. 58. BURM.

57. *Sic inſtituere priores.*] Manuſcripta, *parentes*. FABRIC. *Priores* Polit. & multi alii. quod etiam in ſuis Naugerius invenit, & Pierius Valerianus ad lib. I. Æneid. Virgilii. 247. Vide Notas ad lib. XV. Metam. vſ. 104. HEINS. Pierius etiam in ſuo codice eſſe, *ſacrificii* teſtatur. Naugerius in nonnullis eſſe, *hoc ſacri genus eſt*, notat.

61. *Liquidas.*] *Tenues* Voſſian. mox *quam dicant* Argent.

63 *Per aequora vectam.*] In iisdem, *per aëra vectam*. FABRIC. *Per aequora* ſcripti fere omnes. nam de aëre jam dixerat. HEINS. Franeof. *levibus pennis ſub nube per aëra vectam*. & certe veroſimilius eſt ablatam a Diana per aëra, quam per aequora vectam. ſic lib. V. Met. 644.

Et medium coeli terraeque per aëra vecta eſt.

niſi *per aequora* ſit, pro ſuper aethera. mox, *deſtituiſſe locis* duo libri. etiam non male. BURM.

65. *Ea rite.*] *Haec rite* Polit & duo alii.

67. *Velifera.*] *Veligera* Arg. *veloci* alius. Heinſius malebat, *velivola*.

70. *Alter erat.*] *Et eſt* Petr. Dan. & octo alii. *aſt Pilades alter* Argent. *aſt alter* ſeptem.

72. *Ad ſua terga.*] *Et vincti geminas poſt ſua terga* Junian. & octo alii. ℣ſ. praecedenti, *protinus invitae* unus.

73. *Sparſit aqua.*] *Spargit* meliores. HEINS. *aqua geminos* Leid.

73. *Spargit aqua captos luſtrali* &c.] Luſtralem aquam intelligit, quae luſtrandis ac purgandis hoſtiis adhibebatur: non molam. neque enim mola aquâ conſtabat, ſed hordeo & ſale: quae antequam hoſtiae jugularentur, adſpergi illis atque offerri ſolebant. Unde & Homero οὐλοχύτη dicitur, ἀπὸ τῶν οὐλῶν, τουτέστι κριθῶν, hoc eſt, ab hordeis, ut & Euſtathius interpretatur. Et quod Merula hic de Didone citat, nihil ad rem praeſentem facit.

neque

Non ego crudelis, juvenes ignoscite, dixit;
  Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis. quà vos tamen urbe venitis?
  Quove parum faustà puppe petistis iter?
Dixit: &, audito patriae pia nomine virgo,
  Consortes urbis comperit esse suae.
Alter at e vobis, inquit, cadat hostia, sacri
  Ad patrias sedes nuntius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oresten.
  Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis.
  Cetera par concors & sine lite fuit.
Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris;
  Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
  (Humanos casus adspice) frater erat.

Nec

neque enim illa aquam patera, sed vinum affudisse hostiae intelligitur. MICYLL.

74. *Ambiat.*] *Ambit ut* unus. Heinsius volebat, *Ambit & hinc.* deinde, *flavas* tres libri.

75. *Sacrum.*] *Sacris* unus.

76. *Invenit ipsa morae.*] Rectius Leidensis, *usque.* HEINS. *Repperit illa* Thuan. *illa* editi nonnulli & Ms. Bersm.

78. *Sacra suo facio barbariora loco.*] Forte,

Sacra meo facio barbariora solo.

nam in uno Vossiano, *lolo*, pro *loco.* vel, *sacra sui facio barbara more loci.* HEINS.

79. *Ritus is est gentis.*] Malim, *genti.* HEINS.

80. *Quodve.*] *Quoque*, vel *Quaque* plerique. HEINS. Virg. I. Æneid. 369. *Quibus aut venistis ab oris, Quove tenetis iter.* & IX. 377. *Quove tenetis iter. venistis* etiam versu superiore Mss. Bersman. BURM.

82. *Repperit esse.*] Libri veterea, *comperit.* CIOF.

83. *Alter ut è vobis inquit cadat hostia sacris.*] Versus mendosus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Alteruter votis, inquit, cadat hostia sacris.

vota sacra, ut *templa & delubra vota*, *vota laurea*, *votus sanguis*, *vota victima* & similia passim apud Nostrum. Met. IX. quoque *vota sacra* habes:

Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
Vota Jovi.

HEINS. Ego parva mutatione legerem.

Alter at è vobis, inquit, cadat hostia; sacri
  Ad patrias sedes nuntius alter eat.

alter & Ms. Bersm. BURM.

83. *E vobis dixit.*] *Inquit* iidem libri. CIOFAN.

85. *Periturus.*] *Moriturus* Leid.

86. *Inque vicem pugnat.*] *Inque vices certat* P. Dan. *vices pugnat* plurimi.

87. *Exstitit hoc unum, quod non convenerat illis: Caetera pars concors & sine lite fuit.*] *Quod non convenerit* Argent. aliique complures. Lege, *quo non convenerit illis.* ut jam monui Remed. Amor. vs. 471. HEINS.

88. *Cetera pars concors.*] Multo rectius, *par concors.* ut apud Ciceronem in libro de Amicitia. vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum. *caetera* autem eo modo dictum, quo apud Virgilium *caetera Grajus.* NAUGER. *Par concors* scribendum, ut Naugerius jam vidit, *Caetera concors* eleganti Graecismo, ut *caetera Grajus* Virgilio, & nostro, *caetera sospes*, Met. VIII. Pari modo peccatum est a librariis in Dracontii Hexemero:

——— *sint sibi pignus uterque*
Velle pares & nolle pares, mente una voluntas.
Par animis concors, paribus decurrere votis,
Ambo sibi requies cordis sint, ambo fideles.

ita totus locus scribendus. posset & legi, *Pax animi concors.* HEINS. *Et sine labe* septem codices.

89. *Amoris.*] *Honoris* Arg. & Barber. mox, *fecerat illa notas* Ms. Bersm. *egerat* Exc. Scalig.

93. *Rapiunt.*] *Rapuit* Polit.

95. *Mi-*

Nec mora; de templo rapiunt ſimulacra Dianae:
Clamque per immenſas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiere tot anni,
In Scythiâ magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata eſt poſtquam vulgaris ab illo;
Laudârunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam (quâ nulla ferocior) orâ
Nomen amicitiae barbara corda movet.
Quid facere Auſoniâ geniti debetis in Urbe,
Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde, quod eſt animus ſemper tibi mitis; & altae
Indicium mores nobilitatis habet;
Quos Voleſus patrii cognoſcat nominis auctor;
Quos Numa maternus non neget eſſe ſuos:
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottae,
Si tu non eſſes, interitura domus.

Digne

95. *Mirus.*] *Magnus* unus. *dulcis* alius. *tot annis* Junian. & Leidenſ.

96. *Nomen habent.*] *Habet* ex ſcriptis. Heins.

98. *Omnes.*] *Homines* P. Dan.

99. *Scilicet hic etiam.*] *Hac etiam* meliores. deinde *τὸ eſt* cum Feſchiano & tribus aliis delendum. Heins.

102. *Diros.*] *Duros* duodecim libri & Berſmanni Ms.

103. *Animus ſemper.*] *An. longae* Argent. & tres.

104. *Indicium mores nobilitatis habent.*] *Habet* Polit. recte: animus nimirum. Heins.

105. *Quos Voleſus.*] *Valeſus* multi veteres cum Argentino. duo, *Valerus*. apud Rutilium *Voluſus* vulgo legitur:

Qui Voluſi antiquo derivat ſtemmate nomen.
Et reges Rutilos teſte Marone refert.

Sed *Voleſi* forte ſcribendum. nam in membranis antiquis, *Volſci*, vel *Folſci*: quomodo & peccarunt codices nonnulli apud Juvenalem Satyra VIII. illo verſu:

——— ——— *quae ſunt*
Turpia cerdoni, Voluſos Brutumque decebunt?

ubi tamen codices plerique, *Voleſos*. apud Livium lib. II. *Valerium Voleſi filium* habes. apud Zoſimum tamen *Voluſus* eſt. etiam in Inſcriptione *Arae Terentinae*, & in *Faſtis Capitolinis*. ut credibile ſit, duplici modo veteres enunciaſſe id nomen. Certe Maronianus locus, quem Rutilius in Itinerario videtur reſpexiſſe, *Voluſi* nomen tuetur, ſervantibus conſtanter eam membranis quoque. Virgilius igitur Æneidos. XI.

Tu Voluſe armari Volſcorum edice maniplis
Duc, ait, & Rutilos.

hinc *Voluſiana* familia, & *Voluſia*. ut & apud Silium:

Poplicola ingentis Voluſi Spartana propago.

ſed fragmentum termini vetuſtiſſimi Romae apud Maffeios. pag. CCCCLX.

P. Valesius Volesi. F. Poplicola. alius lapis apud eundem Gruterum pag. VI.

P. VALESIVS. VOLESI. F.
POPLICVLA
IOVI. IVNONI
SAC.
P. PETRON. RESTITVIT.

quam ſcripturam Dionyſius Halicarnaſſeus quoque & Plutarchus agnoſcunt. poſtea *Voluſi* & *Valerii* dicti: qui *Voleſii* & *Valeſii* primo. nummus aereus Auguſti, quem Carolus Patinus in gente Valeria ſupplemento ad Fulvii Urſini Commentarios juris publici fecit, Voltsvs. Valer. Messal. III vir. a. a. a. f. f. Heins.

106. *Quos Numa maternus.*] *Materni* Naugerii poſtrema editio. Heins. Forte ad Aureliam Gentem haec referenda, quae Sabina fuit, teſte Feſto in *Aurelia*.

107. *Adjectique.*] *Adjunctique* unus Heinſii & Moreti.

107. *Genitiva agnomina Cottae.*] Ex hoc loco praeter *cognomina* etiam Romanis *agnomina* fuiſſe conantur evincere. vide Voſſium Analogiae lib. I. cap.

Digne vir hac ſerie, lapſo ſuccurrere amico
Conveniens iſtis moribus eſſe puta.

cap. 7. ſed *ad nomina* veteres plerique. & recte. Innuit etiam adoptione in Aureliam Cottarum familiam tranſiſſe. Noſter de hoc ipſo Cotta Epiſtol. ultima lib. IV.

Maternos Cottas cui, Meſſallasque paternos,
Maxima nobilitas ingeniumque dedit.

Cariſius initio lib. II. *Praenomen eſt, quod nomini praeponitur, ut Publius. nomen, quod familiae originem declarat, ut Cornelius. Cognomen, quod nomini ſubjungitur, ut Scipio. Agnomen, quod extrinſecus adjici ſolet, ut Africanus.* ſic Priſcianus & alii Grammatici. Conatus eſt vulgatam in Naſone ſcripturam interpretari Vir eximius G. J. Voſſius in Opere Grammatico, ſed non expedit feliciter. ſed & locus Ciceronis de Inventione, ubi *agnomen* cum *cognomine* conjungit, jure viris eruditis jam dudum ſuſpectus eſt. HEINS.

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico,
O ſidus Fabiae, Maxime, gentis, ades:
Dum tibi quae vidi referam; ſeu corporis umbra,
Seu veri ſpecies, ſeu fuit ille ſopor.
Nox erat: & bifores intrabat luna feneſtras,
Menſe fere medio quanta nitere ſolet.
Publica me requies curarum ſomnus habebat,
Fuſaque erant toto languida membra toro:
Cum ſubito pennis agitatus inhorruit aër;
Et gemuit parvo mota feneſtra ſono.
Territus in cubitum relevo mea membra ſiniſtrum:
Pulſus & è trepido pectore ſomnus abit.
Stabat Amor vultu, non quo prius eſſe ſolebat,
Fulcra tenens laevà triſtis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
Nec bene diſpoſitas comtus, ut ante, comas.

Hor-

1. *Vacat.*] *Juvat* Barber.
2. *Fabio.*] De Fabio vid. Ruald. Anim. in Plutarch. 43.
3. *Umbra.*] *Umbra eſt* editi olim. *umbram* Regius codex. *dummodo quae* Haſn. *refero* etiam editi prius.
6. *Medio.*] *In medio* Moreti.
7. *Curarum ſomnus habebat.*] *Alebat* Medonianus alter. vide Notas ad Epiſt. XII. vſ. 170. HEINS.

10. *Et ſonuit parvo mota feneſtra ſono.*] In Patavino, *Et gemuit parvo. Gemitus* etiam rebus non animatis tribuitur: ut,

——— *gemuit ſub pondere cymba.*

FABRIC. Vetuſta exemplaria, *Et gemuit.* rectius; ut & cenſuit Fabricius. CIOFAN. Vid ad IV. Met. 449. *prono ſono* Gottorp. *tota feneſtra* Argent.
12. *E trepido.*] *A trepido* decem libri.
14. *Sceptra tenens laeva triſtis acerna manu.*] *Fulva* Argent. & codex Scaliger. unde *Fulcra* is con-

Horrida pendebant molles ſuper ora capilli;
Et viſa eſt oculis horrida penna meis.
Qualis in aëriae tergo ſolet eſſe columbae,
Tractantum multae quam tetigere manus.
Hunc, ſimul agnovi, (neque enim mihi notior alter)
Talibus adfata eſt libera lingua ſonis:
O puer, exſilii decepto cauſſa magiſtro,
Quem fuit utilius non docuiſſe mihi;
Huc quoque veniſti, pax eſt ubi tempore nullo,
Et coït adſtrictis barbarus Iſter aquis?
Quae tibi cauſſa viae? niſi uti mala noſtra videres?
Quae ſunt, ſi neſcis, invidioſa tibi.
Tu mihi dictâſti juvenilia carmina primus:
Adpoſui ſenis, te duce, quinque pedes.
Nec me Maeonio conſurgere carmine, nec me
Dicere magnorum paſſus es acta ducum.
Forſitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuêre mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec ſatis id fuerat; ſtultus quoque carmina feci,
Artibus ut poſſes non rudis eſſe meis.

Pro

conjiciebat. quod Vaticanus primae notae confirmat. *Fulcrum* pro baculo poſuit. *ῥάβδον ἰακινθίνην* dat Amori Anacreon Od. vii. Heins.

15. *Capillo.*] *Capillis* editi olim, quod Heinſius ſecutus. Ms. vero, *capillo*.

16. *Nec bene compoſitas.*] In eodem, *diſpoſitas*. Fabric. Vid. ad 1. Amor. xiv. 35. *cultus ut ante* Servii.

17. *Horrida pendebant.*] Repetitur ea vox verſu proximo, quare malim, *Squallida ora* hic legi. Vide Notas in Epicedion Druſi ꝟſ. 86. niſi verſu proximo *ſordida pluma* reponas. Heins. *Mollesque ſub ora capilli* Servii codex. unde vero illud *humida penna* petierit Heinſius tacet, nec inveni, niſi in uno Juniano. *horrida barba* Moreti. ſed imberbis Cupido. illud *humida* non convenit ſequentibus: non enim columbae tergum humidum fit tractantum manu, ſed horridum, cum plumae antea aequatae, *horridae*, id eſt hirtae quaſi & hiſpidae fiunt. id enim proprie *horridus* notat. vid. ad Petron. cap. xcix. relinquatur ergo tepetitum ex more Ovidii verbum. Burm.

20. *Tractatam.*] *Tractantum* Polit. & tres alii. Heins.

22. *Talibus effata eſt.*] *Affata eſt* ex ſcriptis. Heins.

24. *Quem fuit.*] *Quem foret* duo libri, rectius.

25. *Pax eſt ubi.*] *Quo pax eſt* Polit. *qua* Heinſius malebat.

27. *Niſi uti mala.*] *Niſi ſi ut mala* Francof. *niſi ut haec* Arg. *niſi quod* quatuor alii. forte, *niſi quo mala. quo* pro *ut*, ut ſaepe Cicero & alii. ſic Epiſt. xx. 23. *Fraus mea quid petiit, niſi quo tibi jungerer uni.* ubi etiam, *niſi uti* vulgo. ubi vide. *niſi ne ut* Junian. *num quod* Politian. unde Heinſ. *num quo.* deinde, *mala noſtra levares* Excerpt. Scal. & tres libri. Burm.

29. *Tu mihi dictaſti juvenilia carmina primus; Appoſui ſenis te duce quinque pedes &c.*] Lib. 1. Eleg. ſub principium:

Arma gravi numero violentaque bella parabam
Edere, materia conveniente modis.
Par erat inferior verſus: riſiſſe Cupido
Dicitur, atque unum ſurripuiſſe pedem.

Vide & Elegiam primam ejuſdem libri. Ciofan. *Carmina primum* editi & ſcripti quidam. *juvenalia* etiam ex antiquo codice Pierius ad Virg. v. Æn. 475. & ita quatuor codices.

32. *Ducum.*] *Deûm* unus Heinſii.

33. *Ignis.*] *Ignes* editi nonnulli & ultra viginti ſcripti.

35. *Namque ego.*] *Nam quoque* Junian.

37. *Se-*

Pro quibus exſilium miſero mihi reddita merces:
Id quoque in extremis, & ſine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuiſſe Numam.
Nomina neu referam longum collecta per aevum,
Diſcipulo perii ſolus ab ipſe meo.
Dum damus arma tibi, dum te, laſcive, docemus;
Haec te diſcipulo dona magiſter habet.
Scis tamen; ut liquido juratus dicere poſſis,
Non me legitimos ſollicitaſſe toros.

Scri-

37. *Satis hoc.*] *Id* tres codices in prima editione. vid. Epiſt. v. 69. *non ſatis* tres. *nec tamen hoc* unus.

37. *Stultus quoque carmina feci.*] *Stulto quoque carmine* Argentinus & Rottendorph. ſic ſupra lib. II. Eleg. IX. *ſtultam conſcripſimus artem.* HEINS. *Studio quoque* unus.

39. *Pro quibus exilium durum mihi reddita merces.*] In manuſcripto, *Pro quibus exilium miſero mihi*: quod magis affectuoſum. FABRIC. *Miſero* libri veteres. recte. CIOFAN.

41. *At non Chionides Eumolpus in Orphea talis, &c.*] Sequitur communem opinionem Poëta, qua traditur Eumolpus, Neptuni & Chiones fuiſſe filius: idemque ſacrorum ritus ab Orpheo edoctus, in Graeciam attuliſſe. Caeterum plerique non Thracium Eumolpum, ſed Eleuſinium, ex Deiope Triptolemi natum, myſteria Cereris Eleuſine docuiſſe voluit, ejusque rei autorem Iſtrum citant. Arceſidotus autem quidam autor eſt, hunc Eumolpum quintum à ſuperiore illo Thracenſi fuiſſe, Muſaei filium. cujus verba in Commentariis Sophoclis in Oedipo Colonaeo citantur hoc modo: Κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστορεῖται, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον· τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. Ἀνδροτίων μὲν οὖν γράφει, οὐ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν, ἀλλ' ἀπὸ τούτου Εὔμολπον πέμπτον γεγονότα. Εὐμόλπου γὰρ γενέσθαι Κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητήν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν, καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. Quod autem ab Orpheo Eumolpus, ſive primus, ſive poſterior hic, edoctus fuerit, teſtatur & Suidas, cujus haec ſunt verba: Εὔμολπος Ἐλευσίνιος ἢ Ἀθηναῖος, υἱὸς Μουσαίου τοῦ ποιητοῦ, ὡς δέ τινες, μαθητὴς Ὀρφέως, ἐποποιὸς τῶν πρὸ Ὁμήρου. Οὗτος ἔγραψε τελετὰς Δήμητρος, καὶ τὴν τῶν μυστηρίων παράδοσιν, τὴν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ γενομένην. Meminit hujus & in Met. Poeta lib. XI. 92. his verſibus: *Ad regem venere Midam, cui Thracius Orpheus Orgia tradiderat, cum Cecropio Eumolpo*, &c. Hinc & Eumolpidae dicti ſucceſſores Eumolpi, qui tradita ab Eumolpo ſacra, Eleuſine procurarunt. MICYLL. Libri multi, *non Echionides*, vel, *nec Echionides.* Sed vulgata lectio bene ſe habet. Εὔμολπος Ποσειδῶνος καὶ Χιόνης Pauſaniae. at Theocrito Idyll. XXV. Φιλαμμονίδης Eumolpus dicitur. Mater autem Philammonis Chione. ut Noſter ipſe Met. lib. XI. 314. memorat. Docuit hic Eumolpus cithara Herculem canere, teſte ibidem Theocrito. Argent. *At non crudes Eumolpus.* mendoſe. HEINS. Vid. ad XI. Met. 93.

42. *In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.*] De Olympo meminit Suidas his verbis: Ὄλυμπος Μύσιος, αὐλητὴς καὶ ποιητὴς μελῶν καὶ ἐλεγείων, ἡγεμών τε γενόμενος τῆς κρουματικῆς μουσικῆς τῆς διὰ τῶν αὐλῶν, μαθητὴς δὲ, καὶ ἐρώμενος Μαρσύου, τὸ γένος ὄντος Σατύρου, ἀκουστοῦ δὲ καὶ παιδὸς Ὑάγνιδος. γέγονε δὲ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὁ Ὄλυμπος. ἐξ οὗ καὶ ὄρος τὸ ἐν Μυσίᾳ ὀνομάζεται. Marſyae autem ſive hiſtoriam, ſive fabulam vide apud eundem Suidam, & Diodorum lib. IV. MICYLL.

43. *Praemia nec.*] Vide ſub principium lib. I. de Art. CIOFAN.

43. *Ab Achille.*] *Ab Achilli* veteres. HEINS. *Ab Achilla* Moreti & duo. *ſumſit* unus.

44. *Pythagoraeque ferunt non nocuiſſe Numam.*] De Numa, & de opinione, qua idem auditor Pythagorae fuiſſe traditur, & unde illa occaſionem ſive originem traxerit, vide Plutar. in vita Numae, & Dionyſ. Halic. lib. II. MICYLL. Conſule quae collegi in meis in Metamorph. lib. XV. obſervationibus. CIOFAN.

45. *Collecta.*] *Collata* Medonii; ſollemni permutatione. *quid referam* Moreti. *ne* vel *nec* alii.

47. *Dum*

Scripſimus haec iſtis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec ſtola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didiciſti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea juſſa genus?
An ſit ab his omnis rigide ſubmota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodeſt, vetiti ſi lege ſeverâ
Credor adulterii compoſuiſſe notas?
At tu, ſic habeas ferientes cuncta ſagittas;
Sic numquam rapido lampades igne vacent;
Sic regat imperium, terraſque coërceat omnes
Caeſar, ab Ænea qui tibi fratre nepos;

Effice,

47. *Dum te laſcive docemus.*] *Dum tendere tela docemus* Argent.

48. *Haec de diſcipulo dona magiſter habet.*] Multo gravius eſt ſi legatur, *haec te diſcipule.* alii diſcipuli magiſtris non tam nocuerunt, quantum tu, o Amor, mihi nocuiſti. Fabric. Liber Urſini, *Haec te.* Vere, quemadmodum Fabricius legendum conjecerat. Ciofan.

49. *Et liquido juratus dicere poſſis.*] *Ut poſſis* Argentinus. Heins.

51. *Scripſimus haec illis.*] *Hoc* tres libri. *iſtis* Politian.

51. *Quarum nec vitta pudicos Contingit crines, nec ſtola longa pedes.*] Vitta non tantum Veſtalium, ſed & matronarum, capitis tegmen erat. Hinc Tibull. *Sit modo caſta doce, quamvis non vitta ligates Impediat crines, nec ſtola longa pedes.* Et Vergilius de Alecto loquens, quae reginam Amatam invaſerat, rotumque illius corpus & habitum occuparar: addit: *Fit tortile collo Aurum, ingens coluber, fit longae taenia vittae.* Micyll. Idem lib. *quarum nec vitta pudoris Contingit.* Ciof. Multi, *Contigerit.* duo, *Contingunt.* tondem, *Attigerit.* tres, *Attingit* quomodo & minor Gryphii. Unde Scaliger, *Aſtringit.* probe. alibi:

Vitta nec aſtrictas impedit alba comas.

Lucanus libro v. 142.

——— *tum torta priores*
Stringit vitta comas.

Arondelianus, *Conſtringit*, etiam bene. Heins. Claud. vi. Conſ. Hon. 527. *ſubſtringitque comam gemmis.* vid. ad iii. Met. 665.

52. *Stola longa.*] *Fulva* Francof. an; *fuſa?* ut *togae fuſae* Suet. Aug. 73. ita *fuſi capilli, fuſae coronae* &c. Noſtro. Burm.

53. *Dic, precor, ecquando.*] *Dic, precor, hoc, quando* Moreti, Servii & Micyll. Gryph. Berſm. & al. Edit. *hoc quando* Jun. Leid. *o quando* Putean. *heu, quando* alius. *docui te fallere* Moreti & tres alii.

55. *An ſit ab his omnis.*] *Abſit ab his* Argent. & duo alii. *An ſat ab his omnis* Berſmanni codex. Forte,

Nam ſat ab his omnis rigide ſubmota libellis,

ſublata interrogationis notâ. vel, *At ſatis his.* Heins. *An ſit ab his mulier rigide ſubmota libellis* Francof. *ſublata* Lovan. & mox, *habere toros* Leidenſis & tres alii. forte, *arcet inire toros.*

56. *Quam lex furtivos arcet habere viros.*] Hoc eſt adulteros, ſive moechos. Saepe enim furtum pro adulterio ponitur apud autores. Sic dixit poëta: *Vulcani Martiſque dolos, & dulcia furta.* & Tibullus: *Celari vult ſua furta Venus.* Micyll.

58. *Credor.*] *Credar* Purean. *dicor* Moreti. *compoſuiſſe nefas* Boxh. Fragm.

61. *Sic regat imperium.*] Malebat Heinſius, *imperio*: ut Virgil. vi. Æneid. 852.

Tu regere imperio populos Romane memento.

& i. 227.

——— *aeternis regis imperiis.*

ſed Triſt. ii. 116. dixit Noſter:

Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.

& Alcuinus de vita S. Willebrordi apud Caniſium tom. vi. Var. Lect. pag. 359. de Carolo M.

Hic reget imperium felix feliciter iſtuc.

praeterea duo hic non debent disjungi, *Imperium* & *terras*, illud eſt Romanus orbis, hoc gentes, nondum ſubactae, barbarae, quas vover, ut adjiciat imperio. nam paſſim Romanae *urbi* & *Imperio*, *terras* vel *gentes* opponunt Poëtae. Sic Horat. i. Od. 2. *urbem* & *gentes* opponere docuit Fr. Luiſin. Parerg. ii. 32. Burm.

62. *Ab Ænea qui tibi Fratre nepos.*] Hoc loco utuntur, qui volunt probare *nepotem* etiam Latine dici de fratris vel ſororis filio; quo ſenſu laben-

Effice, sit nobis non implacabilis ira;
  Meque loco plecti commodiore velit.
Haec ego visus eram puero dixisse volucri.
  Hos visus nobis ille dedisse sonos.
Per, mea tela, faces, & per, mea tela, sagittas,
  Per matrem juro, Caesareumque caput;
Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
  Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Utque hoc, sic utinam defendere cetera posses!
  Scis aliud, quod te laeserit, esse magis.
Quidquid id est (neque enim debet dolor ille referri)
  Non potes à culpâ dicere abesse tuâ.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres;
  Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen adspicerem, consolarerque jacentem,
  Lapsa per immensas est mihi penna vias.
Haec loca tum primum vidi, cum Matre rogante
  Phasias est telis fixa puella meis.
Quae nunc cur iterum post secula longa revisam,
  Tu facis, ô castris miles amice meis.
Pone metus igitur; mitescet Caesaris ira:
  Et veniet votis mollior hora tuis.

Ne-

te Latinitate saepe occurrit apud Historicos & Jurisconsultos. vide Casaub. ad Spart. Adrian. 2. qui ita & Ovidium locutum dicit. sed dubitat de eo Cujacius Consultat. XLII. qui hic repperit in Mss. *qui tibi fratre tuus*, ut in sex quoque Heinsius invenit. *qui tibi forte nepos* Leidens. nescio vero quo inductus Dacierius ad Horat. II. Od. 1. citans hunc Ovidii versum addit, *si modo Ovidii est*. alii, ut qui nuper Menagiana auxit. tom. IV. 167. explicant hîc, qui est inter posteros fratris tui Æneae, ergo dictum esset *nepos ab Ænea* pro *Æneae*, ut *ab Andria ancilla* apud Terentium & similia. & hoc facile admitterem, nisi obstaret pronomen *tibi*, quod eamdem vim debet habere, ac si dixisset, *tuus nepos ab Ænea*, quare neque, *tibi ab Ænea tuus*, potest legi, quod ineptum faceret sensum. alia res est apud Lucan. IX. 995.

Gentis Iuleae vestris clarissimus aris
Dat pia tura nepos.

ubi est pro uno ex posteris Julii. quare fere inclino in eam sententiam, ut Ovidius jam, ut saepe fecisse vidimus, innovaverit hujus vocis veram & antiquam notionem. sed nondum definio. quia neminem hoc, nec proximo Ovidii tempore ita locutum noverim, & Valer. Maximus etiam v. IX. 2. inter *sororis filium* & *nepotes* distinxerit. De seculis posterioribus vid. Rittersh. ad Gunth. I. 332. Fabric. ad Poëtas Christian. pag. 57. Barth. ad Briton. Philip. VI. 414. Henel. Otium Uranst. cap. IX. & alios. *nepotes* pro agnatis, cognatisve apud Statium lib. II. Silv. 1. 199. capit Barthius. BURM.

64. *Meque loco plecti.*] *Poni* Thuan. Vide Notas lib. 1. Eleg. V. vs. 79. HEINS. Sed *plecti* maneat; non enim poenam hic nec alibi deprecatur, sed ut mutato loco leniatur.

68. *Per matrem.*] *Per Venerem* unus.

71. *Defendere caetera posses.*] *Possem* nonnulli. Forte, *defendi caetera possent*. HEINS. *Usque haec* etiam scripti & editi quidam.

73. *Dolor ipse referri.*] Idem lib. *iste*. Vatic. *ille*. placet. CIOFAN.

74. *Non potes à culpa dicere abesse tua.*] *Liber abesse* quatuor. unus, *liber adesse*. alius, *libera esse*. Latet aliquid mendi. HEINS.

76. *Judicis ora fuit.*] Ex iisdem exemplaribus lege, *vindicis*. CIOFAN. *Meritis* Mss. Bersm. *principis* unus Heins.

78. *Est mea penna.*] *Mihi penna* duo libri. HEINS.

79. Re-

Neve moram timeas, tempus, quod quaerimus, instat:
  Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
  Dum gaudes Patriae magne Ducisque Pater:
Dum sibi gratatur populus, totamque per Urbem
  Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus praebet venerabile templum;
  Sperandum nostras posse valere preces.
Dixit; & aut ille est tenues dilapsus in auras,
  Coeperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, ô Maxime, dictis,
  Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigrâ pice lacteus humor:
  Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus est tibi; nobile namque
  Pectus, & Herculeae simplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in altos,
  Utque latens imâ vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
  Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alii noceant miseris, optentque timeri:
  Tinctaque mordaci spicula felle gerant.

At

79. *Rogante.*] *Jubente* Leid. *petente* alius, *quae loca* etiam Junian. & Leidens.

81. *Secula longa.*] *Cuncta* P. Dan. *tu facis hoc* Regius. ut Epist. xx. 55. *Tu facis hoc, oculique tui.* mox, *miles amate* sex libri.

84. *Et veniet votis mollior aura tuis.*] *Hora* in quibusdam. NAUGER. *Aura* nonnulli. vide Notas Epist. III. vs. 42. codex Moreti, *velis mollior aura tuis.* HEINS. *Dulcior aura* Ms. Bersm. & unus Heinsii.

86. *Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.*] Triumphum Tiberii de Dalmatis & Illyriis actum intellige, de quo supra aliquoties annotavimus. Vides autem & hanc Elegiam, quod ad argumentum attinet, citius scriptam, sed posteriore loco editam, sive positam, quale quiddam & superiore libro, in iis, quae ad Cotim & Cottam scribuntur, factum diximus. Ita enim de triumpho meminit, quasi qui etiam agendus fuerit, nondum actus, cum tamen supra actum celebravit. MICYLL.

88. *Ducisque.*] *Ducumque* tres libri.

89. *Dum sibi gratatur populus.*] *Tibi* rectius quidam. est enim sermo ad Augustum. HEINS. *Tibi* Micyl. Gryph. Bersm. & aliae Edit. sed *sibi* retineri potest. id est, se felicem existimat tali principe. sic lib. IX. Met. 244.

Totoque libens mihi pectore grator.

Ep. XI. 65.

Quid sibi grataris.

quomodo & *gratulari* ponitur: Cicer. III. ad Fam. Ep. II. *Ipse mihi gratulatus sum.* sic *gratulari patriae* Just. VI. 8. est felicem praedicare. *respubl. gratulari* etiam Cicero & alii. utrumque jungit Noster lib. I. Trist. VIII. 53. *tota mihi mente, tibique Gratulor.* BURM.

90. *Ara calet.*] Per totam urbem sacrificia facta in triumpho, docet Marcil. ad Tertull. Pall. I. pag. 25.

91. *Templum.*] *Tempus* Micyll. Gryph. & Bersm. Ed.

93. *Dilapsus.*] *Delapsus* Edit. D. Heinsii.

94. *Coeperunt.*] *Coepere aut sensus pervigilare* Servii codex. *coeperunt sensus invigilare* Francof. forte, *coepere aut sensus evigilare mei.* BURM.

99. *Conveniens animo genus est tibi. nobile namque Pectus.*] Ita haec distinguenda. HEINS.

100. *Herculeae.*] Adulatur Fabiis, qui genus suum ab Hercule trahebant, ut notum: sed praecipue Herculis mentionem injicit, quia ejus mos fuit,

At tua supplicibus domus est adsueta juvandis:
  In quorum numero me precor esse velis.

fuit, etiam non rogatum subvenire laborantibus, ut Servius ad Virg. VIII. Æneid. 564. notat. quo duo ultima hujus Elegiae disticha referas. Burm.

101. *Non exit in istos.*] *Altos* in veteribus legitur. Ciofan. Plerique veteres, *alsos*; sed frustra. supra Eleg. II.

——— lapso succurrere amico
Conveniens istis moribus esse puta.

lib. I. Eleg. 6.

Non cadit in mores feritas inamabilis istos.

Heins. Mihi *altos* non displicet, ut oppositio sit inter, *serpit humo*. pro quo in Lovan. *repsit, non transit in altos* Junian. Burm.

104. *Inest.*] *Adest* Regius.

108. *Supplicibus.*] *Simplicibus* Junian,

Epistola IV.

RUFINO.

Haec tibi non vanam portantia verba salutem,
  Naso Tomitanà mittit ab urbe tuus;
Utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
  In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vastisque paratibus impar,
  Quale tamen cumque est, ut tueare rogo.
Firma valent per se, nullumque Machaona quaerunt:
  Ad medicam dubius confugit aeger opem.
Non opus est magnis placido lectore poëtis:
  Quamlibet invitum difficilemque tenent.

Nos,

1. *Haec tibi non vanam portantia verba salutem.*] Commendat hac Elegia carmen sive poema suum Poëta, quod de triumpho Tiberii composuerat: excusatque tenuitatem illius, primo à facultate proprii ingenii: deinde & quod absens, de rebus Romae actis, auditu tantum compererit, eoque plene omnia persequi non potuerit. Item, quod assuetus & exercitatus hactenus tristibus, ad laeta magnificaque illa tractanda impar quodammodo fuerit. Postremo, quod & genus carminis, quo ipse utatur, aliquanto humilius sit, quam ut rebus tantis ac tam sublimibus satis sufficiat, aut respondeat. Caeterum quale ipsum carmen fuerit, sciri certo non potest: quando, ut alia multa ejusdem poëtae, intercidit. Accipiunt autem plerique de triumpho Germanico, quem Tiberius egerit, scriptum fuisse: perinde ut & superiorem Elegiam iidem intelligunt, quae est prima lib. II. Sed ego, quod illic monui, idem hic sentio: videlicet de Illyrico triumpho & haec & superiora illa accipienda esse. Nusquam enim alibi reperio, de Germanis triumphasse Tiberium: sed devictis Illyriis, decretoque illi eam ob rem triumpho, in praesens quidem tum ob moestam Variana clade civitatem, ovantem, sed laureatum tamen, urbem esse ingressum: biennio autem post, cum ex Germania, quo pacandae illius gratia post cladem à Varo acceptam, missus fuerat, redusset, triumphum dilatum, de Dalmatis & Illyriis egisse. Eum igitur triumphum & hic & supra significari existimo, praesertim quando & temporum ratio eodem accedit. Triumphavit enim Tiberius proximo anno ante mortem Augusti, quo tempore & haec à poëta scripta videntur, quum jam quartum in Ponto annum degisset. Nam de ovatione, ad quam Merula haec & superiora item referri posse putat, aeque supervacanea ac frivola cogitatio est, quando & tempus discordat, quum Tiberius ovans ingressus sit urbem statim post cladem Varianam, quo tempore Ovidius primum in exilium abiit. Et illud item, quod de ducibus & locis captivis mentio utrobique fit, qui non ovando,

Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
Aut etiam nullum forsitan ante fuit,
Viribus infirmi, vestro candore valemus.
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore,
Praecipuum veniae jus habet ille liber.
Spectatum vates alii scripsere triumphum.
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
Scripsimus: atque oculi fama fuere mei.
Scilicet adfectus similes, aut impetus idem,
Rebus ab auditis conspicuisque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidistis, & auri,
Quod mihi defuerint, purpuraque illa, queror.
Sed loca, sed gentes formatae mille figuris
Nutrissent carmen, proeliaque ipsa, meum.

Et

do, sed in triumphis ante currum gestari aut duci solebant. Quod autem ad finem & de altero triumpho meminit Poëta, quem eidem Tiberio de Germanis ducendum velut vaticinatur: id eodem modo expono, ut superiora illa in Tristibus IV. 2. Elegia quae incipit, *Jam fera Caesaribus potuit Germania, &c.* Scilicet ut putemus, Poëtam similem eventum ac finem belli Germanici, atque Illyrici fuerat, divinare voluisse. Eoque & triumphum similem Tiberio praedixisse, sive quod de Germanico in Germaniam profecto nondum sciret: sive etiam quod hac praedictione gratiam aliquam à Tiberio inire cuperer. Nam supra quidem lib. II. Eleg. I. Germanico eidem triumphum agendum divinat. Unde & hic non immerito aliquis existimarit, Elegiam hanc citius, quam superiorem illam, scriptam fuisse: quasi Poeta hac jam scripta, tum demum de Germanici profectione audivisset. Sed fortassis de hac re non ita curiose inquirendum, praesertim quando eodem anno utraque scripta, sive haec, sive illa prior, fuerit. MICYLL.

3. *Utque suo faveas, mando, Rufine, triumpho.*] Haec est veterum exemplarium scriptura, quae, ut puto, vera est, ut sit res, quae in libro continetur. *libello* minus placet; cum poeta inferat; *est opus exiguum.* CIOFAN.

5. *Vestrisque paratibus impar.*] *Vastisque* Combianus. ut infra:

Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphi
Pondera disparibus non potuere rotis.

HEINS. *Nostrisque* Ms. Bersm.

7. *Firma valent per se &c.*] Sensus est: Corpora firma ac valida per se consistunt, neque opus medico habent, qui ea conservat: sic & boni ac praestantes Poëtae non indigent favore lectoris, quando ipsorum carmina per se commendabilia sunt, &c. ut prius distichon collationem medicorum & aegrotantium, posterius adaptationem Poëtarum & carminum contineat. MICYLL.

8. *Dubius.*] *Dubitans* pr. edit.

10. *Quamlibet invitum difficilemque tenent.*] Melius Gruterus, *Quamlibet invitum difficilemque tenent.* D. HEINS. *Quamlibet* quatuor libri. Vide Notas Epist. VI. vs. 140. HEINS.

14. *Quem.*] *Quod* Leidensis, & margo Bersm. *omnia rupta* Regius. *deesse* Moreti, pro quo Heinsius volebat, *demta. putes* etiam Regius.

15. *Cunctaque cum mea sunt.*] *Sint* ex scriptis. HEINS.

16. *Praecipuum.*] *Praecipue* P. Dan.

18. *Visa notare.*] *Scripta* Lovan. *visa tenere* Putean.

19. *Vulgi captata per aurem.*] Alii, *Vulgo* legunt, ut sit sententia talis: Nos ea vix videmus per avidam aurem captata, hoc est audita vulgo, sive in publico, & nullo certo autore. MICYLL. *Vulgo* scripti. & versu proximo pro *vidimus*, multi, *scripsimus.* HEINS. Ita *vulgo* corrigebat Heinsius lib. I. Fast. 245. *vulgo spectata* Junian. & quatuor. *per urbem* Servii & P. Dan. 2. m. pr.

21. *Similes.*] *Similis* Ms. Bersm. Ald. & Gryph.

24. *Quod mihi defuerit.*] *Defuerint* Fragmentum Vaticanum, paulo elegantius. HEINS.

25. *Sed loca, vel gentes.*] *Sed gentes* sex septemve veteres. nervose. HEINS. Vid. ad V. Metam. 17.

26. *Proe-*

Et Regum vultus, certiſſima pignora mentis,
Juviſſent aliquâ forſitan illud opus.
Plauſibus ex ipſis populi, laetoque favore,
Ingenium quodvis incaluiſſe poteſt.
Tamque ego ſumſiſſem tali clangore vigorem,
Quam rudis auditâ miles ad arma tubâ.
Pectora ſint nobis nivibus glacieque licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa Ducis facies, in curru ſtantis eburno,
Excuteret frigus ſenſibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus uſus,
Ad veſtri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec ſunt mihi nota locorum
Nomina: materiam vix habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
Aut aliquis nobis ſcribere poſſet, erat?
Quo magis, ô lector, debes ignoſcere, ſi quid
Erratum eſt illic, praeteritumve mihi.
Adde, quod adſiduam domini meditata querelam,
Ad laetum carmen vix mea verſa lyra eſt.
Vix bona poſt tanto quaerenti verba ſubibant:
Et gaudere aliquid, res mihi viſa nova eſt.

Ut-

26. *Proeliaque.*] Intelligo picta in ferculis proelia, non deſcriptiones proeliorum, ut Merula.

27. *Et regum vultus, certiſſima pignora gentis.*] Ita quidem vulgo: ſed alii, *Pignora mentis* legunt, quae lectio & verior eſt, & ſententiam planiorem reddit. ut ſint Pignora mentis, indicia & ſignificationes. Eſt enim vultus, quaſi quidam tacitus animi index, qui pro eo atque illa affecta eſt, ipſe quoque laetus aut triſtis, placidus aut torvus eſt. Quanquam rurſus neque altera lectio prorſus rejicienda. Poſſunt enim *pignora gentis* accipi, vultus regum, ut ſint velut indicia, & certae ſignificationes totius gentis: hoc eſt, qualiter affecta, & quibus moribus aut ingeniis tota gens praedita ſit, propterea quod ad principum ingenia & mores, etiam populi ſeſe comparant. Micyll. *Vultus certiſſima pignora mentis* legitur in manuſcriptis. Fabric. *Gentis* omnes fere ſcripti. ſed perperam.

28. *Juviſſent aliqua forſitan illud ope.*] Praefero quod in vulgatis eſt;

— *aliqua forſitan illud opus.*

aliquâ pro aliqua parte, ut Virg. Eclog. III.

Si non aliqua nocuiſſet.

Fabric. Vid. Heinſ. mox ỹſ. 48.

29. *Laetoque favore.*] *Fragore* malim, vel *canore.* nam *favoris* paulo poſt ſequitur. Heins.

31. *Tali clamore vigorem.*] *Clangore* Fragmentum Lovanienſe. Heins.

34. *Quem patior.*] *Quo potior* Haſnienſ. ut dictum ſit, quale, *potiri hoſtium*, & ſimilia.

36 *Senſibus omne.*] *Oſſibus omne* unus & Fragm. Lovan.

37. *Defectus.*] *Deceptus* quatuor. quod defendi poſſet. vid. ad Vellej. Paterc. II. 116. *deficiens* Polit. & duo alii. *defunctus* Putean. Burm.

40. *Materiam non habuere.*] *Vix habuere* Thuan. Heins.

41. *Referre.*] *Referret* Ms. Berſm. *quas* tres libri.

45. *Aſſiduas domini meditata querelas.*] Vetus liber, *aſſiduo domini meditata querelam.* Fabric. *Aſſiduam querelam* duo. Argent. & octo alii, *aſſiduas querelas.* quomodo & Arondelianus. Heins. *Aſſiduo* P. Dan.

46. *Ad laetum carmen vix mea verſa lyra eſt.*] Quid lyrae cum triumpho? quid eidem cum carmine Elegiaco? igitur emendo è manuſcripto, *vix mea Muſa venit.* Talis error, ut ſupra, quem fugientibus oculos literis expleverunt librarii, quod

in

Utque reformidant insuetum lumina Solem,
    Sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas carissima rerum:
    Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Cetera certatim de magno scripta triumpho
    Jam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens, lector mea pocula plenus:
    Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
    Ultima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
    Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
    An sera carpas pene relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
    Si Duce non facta est digna corona suo?
Deprecor, haec vatum contra sua carmina ne quis
    Dicta putet. pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra; poëtae;
    In vestro miseris si licet esse choro.

Magna-

in hoc auctore saepe factum esse deprehendimus. Fabric. *Vix mea versa lyra est*, plerique veteres. quod à Fabricio mutari non debuit. Heins. *Mea Musa venit* Gottorp. & Bersm. liber.

47. *Post tanto.*] *Tantum* Ms. Bersm. & P. Dan. Moreti & quatuordecim. *post tantos* Servii. *pro tanto* alii. *plus tanto* Gottorp. *post tandem* Putean. nihil mutem. Virg. III. Georg 476.

Nunc quoque post tanto videat.

sic *tanto ante* Quinct. II. de Inst. Orat. 4. & dici posse, *tanto*, & *tantum*, ut *post paullo* & *paullum*, vidimus ad Quinctil. II. 5. & infr. ad Ibin. 397. Burm.

48. *Et gaudere aliquid*] Malim, *aliqua* vide Notas Trist. III. Eleg. IV. ℣s. 75. Heins. Male. vid. ad XII. Met 607.

50. *Mens.*] *Spes* Servii.

51. *Novitas gratissima rerum.*] Rectius cum Argent. aliisque nonnullis, *carissima*. quia *grata* sequitur. Heins.

55. *Illa bibit sitiens.*] In hoc versu aliquid deesse sensui videtur, quo discrimen *sitientis* & *pleni* magis fiat manifestum: sitiens enim avide haurit, plenus vix tangit pocula. quare mallem, si codices adlicerent,

Illa bibit sitiens, libat mea pocula plenus.

ut *lector*, vel *populus*, qui praecessit, subintelligatur. Burm.

56. *Nostra tepebit aqua.*] *Tepescit* Polit. & Barberin. Heins.

57. *Serum.*] *Tardum* tres. *segnem* unus.

58. *Sustinet ora freti.*] *Submovet* Putean. & Vatic. Vide Notas Trist. III. Eleg. IV. ℣s. 41. Heins. *Quod vasti* Regius.

59. *Carmina fiunt.*] Vaticanus, *feci.* Ciof.

60. *Annus abire potest.*] Eleg XI. libri sequentis:

Dum tua pervenit, dum litera nostra recurrens
Tot maria & terras permeat, annus abit.

Ponitur itaque *Annus* pro longissimo spatio. Terent. Heaut. II. 2.

Dum comuntur, dum moliuntur, annus est.

Ciofan.

61. *Refert.*] *Differt* unus. *distat* alius.

62. *Pene relicta*] Illud *pene* languidum & inutile hic videtur. duo codices, *poma relicta.* non male. ut ita Epist. IV. 29. *pomariis* jungit *rosam*,

Est aliquid plenis pomaria carpere ramis.
Et tenuis primam deligere unque rosam.

Burm.

63. *Lectis exhausto floribus horto.*] *Sertis floribus* Hafniensis. eleganter. Recurre ad Notas Trist. IV. Eleg II. ℣s. 56. Heins.

65 *Deprecor haec, vatum contra sua carmina ne quis Dicta putet.*] *Deprecor hoc* Argent. aliique nonnulli. Forte,

Magnaque pars animae mecum vixiſtis, amici:
Hac ego non abſens vos quoque parte colo.
Sint igitur veſtro mea commendanda favori
Carmina, non poſſum pro quibus ipſe loqui.
Scripta placent à morte fere: quia laedere vivos
Livor, & injuſto carpere dente ſolet.
Si genus eſt mortis male vivere; terra moratur,
Et deſunt fatis ſola ſepulcra meis.
Denique opus noſtrae culpetur ut undique curae,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror eſſe Deos.
Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat caeſo non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantae ſubſiſtere ſummo
Æneïdos vati grande fuiſſet onus.
Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
Pondera diſparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia eſt ſententia nobis.
Alter enim de te, Rhene, triumphus adeſt.

Irri-

Ne, precor, haec vatum contra ſua carmina ne quis
Dicta putet.

de qua venuſtâ repetitione τοῦ *ne* dixi Notis ad Claudianum. Heins. Vid. ad Epiſt. xvi. 170. *deprecor hoc vatis* Polit. & Feſeh. *hoc votum* unus. *a vatum* alius. *o vates* P. Dan.

66. *Mea eſt.*] *Sua eſt* Ms. Berſm.

69. *Pars animi.*] Liber Vaticanus, *animae.* optime. Ciofan. *Animae* ſcribendum eum ſex ſcriptis. *animo* Argent. & quinque alii Adeantur Notae Pontieorum libro 1. Eleg. vi. Heins.

70. *Hac ego vos abſens.*] Elegantior multo mihi videtur Francofurtenſis libri lectio,

Hac quoque non abſens vos ego parte colo.

niſi quod transpoſitis vocibus malim,

Hac ego non abſens vos quoque parte colo.

animâ non abſens, ſed praeſens, licet corpore abſim, vos colo. Burm.

71. *Veſtro mea commendata favore.*] Malim, *favori*, & ſic à manu ſecunda Arondelianus. Heins. *Commendanda* Servii Fragm. Lovan. & duo alii.

74. *Inviſo carpere dente.*] In iiſdem manuſcriptis, *injuſto:* neque aliter eitant hunc locum gnomologi. Fabric. *Invicto* Vatic. & Argent.

80. *Auguror.*] *Suſpicor* Putean. & quatuor.

82. *Caeſo.*] *Caeſa* Francof. & ſuperiori verſu, *ad aram* ſex libri. *places* etiam Barberin. a *placare.*

84. *Æneïdos vati.*] *Æneados* unus Voſſianus. Puto, *Iliados vati.* Quippe ut ſummum vatem Virgilium appellarit, atque adeo ipſi Homero praetulerit, vix ſit veriſimile. Nam Propertianum illud, *Neſcio quid majus naſcitur Iliade*, viventis adhue Virgilii auribus datum eſt *ſummus vates* cum ipſis dicitur Romanis, Homerus deſignatur. Deinde τὸ *Æneïdos* ſecunda ſyllaba correpta vix legi apud alios. niſi quod in veteri Epigrammate Maronis laudibus dato codex antiquiſſimus exhibet ſcriptum:

Æneidemque ſuam fac major nuncius ornet.
Fac laudes Italûm, fac tua facta legi.

cum *Æneamque ſuum* in vulgatis exemplaribus legatur, & quidem rectius. Sed quod monere propemodum neglexeram, iiſdem verſibus naevus foediſſimus inhaeret, cum pro *major nuncius ornet* reponendum ſit, *major Mincius.* ut fluvium agri Mantuani poſuerit pro ipſa Mantua, Maronis patria. Metuo vehementer, ne Iliados Homericae nomen etiam in Plautina Truculento corruptum deliteat Actus ii. Scena vi. illo verſu:

Et Homeronidae poëtillae mille memorari poteſt.

ſcribendumque ſit ex veſtigiis veterum membranarum,

Et

Irrita verorum non sunt praesagia vatum.
  Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,
  Non bene pacatis flumina pota Getis:
Ista Dei vox est: Deus est in pectore nostro.
  Haec duce praedico vaticinorque Deo.
Quid cessas currum pompamque parare triumphis,
  Livia? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit hastas.
  Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem
  Filius, & junctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, ostrum.
  Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta, sed & galeae gemmis radientur & auro,
  Stentque super vinctos trunca tropaea viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
  Fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immissos fractâ sub arundine crines
  Rhenus, & infectas sanguine portet aquas.

Bár-

Et Homeridarum Iliadum mille memerari potest.

ut *Tyndaridarum* pro *Tyndaridum* apud Horatium, similiaque. vel, *Et Homeri post Iliada* *Ilias* enim pro longa narratione abiit in proverbium. hinc *longae Iliades* apud Propertium, & *longa fati Ilias* apud Nostrum. Heins. *Magno vati* Moreti & alius. *opus* etiam unus.

86. *Rotis.*] *Modis* Putean. male. vid. 1. Art. 264.

89. *Irrita veterum.*] *Verorum* ex veteribus legendum. Naugер. Argent. prim. Medic. plurimique alii, *veterum vatum*. nonnulli, *notorum*. an *motorum*? hoc est, afflatorum? sic Pythagoras Met. xv.

Et quoniam Deus ora movet, sequar ora moventem
Rite Deum.

sic & saepe alibi. quatuor, *magnorum*. Heins. *Verorum* non movendum. Epist. xvi. 121. *verà fuit vates*: & passim.

90. *Illa viret.*] *Illa tua est* Argent.

91. *Nec mea verba.*] Ascensius ad Quinct. Decl. ix. 2. citat, *Tu mea scripta legis, qui sum summotus ad Istrum.*

91. *Ad Istri.*] *Ad Istrum* meliores. Heins. *Semotus* Ms. Bersm.

92. *Pacatis.*] *Placatis* Lovan. Arg. sex alii & Bersm.

93. *Deus est in pectore.*] *Est* deerat in Francof. & credo a sequenti *in* absorptum fuisse *en*; & legendum,

Deus en in pectore nostro.

ut xv. Met. 677.

Et Deus en, Deus en.

Avien. descr. orb. initio,

——— *Deus en, deus intrat Apollo*
Pectora.

Burm.

94. *Hoc duce.*] *Haec* meliores. Heins. *Quo duce* Regius.

95. *Currum.*] *Currus* tres. *aurum* Feschii. forte, *laurum*.

99. *Fides aderit.*] *Dies aderit* Farnas. utrumque bene. *mihique fides* P. Dan. *honores* Arg. & duo alii.

101. *Humeris victoribus.*] *Victricibus* tres libri.

104. *Stentque super victos trunca tropaea viros.*] Malim, *super vinctos viros* cum prim. Mediceo & quinque aliis. In Numismatis enim marmoribusque antiquis apparent passim captivi tropaeis alligati. Heins. *Stantque* & *radiantur* P. Dan. & sex alii. *fracta tropaea* unus. *juncta* alius.

105. *Cingantur.*] *Pingantur* Gottorph. quod non male τῷ *ficta* convenit. sed nihil muto.

 107. *Squa-*

Barbara jam capti poſcunt inſignia Reges,
Textaque fortunâ divitiora ſuâ.
Et quae praeterea virtus invicta tuorum
Saepe parata tibi, ſaepe paranda facit.
Dî, quorum monitu ſumus eventura locuti,
Verba (precor) celeri noſtra probate fide.

107. *Squalidus immittat crines.*] *Immiſſos crines* in melioribus. adeantur quae notamus lib. VI. Met. 168. mox pro *potet* Polit. & ſex ſeptemve alii, *portet*. HEINS. *Facta* Ms. Berſm.

109. *Poſcunt inſignia reges.*] In nonnullis, *ponant inſignia*. ſed & in quibusdam, *capiti*, non *capti*. NAUGER. *Poſcunt* Polit. aliique multi. quidam, *poſcant*. utrumque rectum. Nam regalibus ornamentus Reges in triumphum ducendi velabantur. HEINS.

111. *Invicta tuorum.*] *Virorum* ſex ſcripti.

113. *Sumus eventura locuti.*] Haec vera lectio, & diſtinctio, ſi quid veri eſt in libris antiquis. Tibull. II. I. 25. *Eventura precor.* FABRIC. Idem liber, *eventura*, quae lectio jure optimo probatur Fabricio. CIOFAN. *Haec ventura* alii. vid. III. Met. 525. Eleg. in Druſ. 415. *Eventura precor.* ubi vide.

EPISTOLA V.

MAXIMO COTTÆ.

QUam legis, unde tibi mittatur epiſtola, quaeris?
Hinc, ubi caeruleis jungitur Iſter aquis.
Ut regio dicta eſt, ſuccurrere debet & auctor,
Laeſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.
Qui tibi, quam mallet praeſens deferre ſalutem,
Mittit ab hirſutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, ô juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quae, quamquam linguâ mihi ſunt properante per horas
Lecta ſatis multas, pauca fuiſſe queror.

Plura

3. *Succurrere.*] *Succedere* unus. & Berſm. margo.

4. *Laeſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.*] Lib. III. Triſt.

Ingenio perii Naſo poëta meo.

CIOFAN.

5. *Adferre.*] *Deferre* Regius. neſcio an rectius; adfert enim ſalutem medicus, & qui opem fert: ne itaque ambigua ſit locutio, *deferre* probarem. *quam velles* etiam Junian.

6. *Maximo Cotta.*] *Maximo.* & ſic initio Epiſtolae, *Maximo Cottae.* Hic Meſſalae Corvini illius diſertiſſimi filius, Meſſalini frater, Cottae nomen mutuatus eſt ab Aureliis avis maternis, ut diſcimus ex Elegia ultima lib. IV. Pont. in quam gentem adoptione tranſiverat., quod ſupra vidimus ſub finem Elegiae ſecundae hujus libri. *Maximos* autem dictos ex Valeria familia quosdam, quemadmodum Meſſalas, Flaccos, Poplicolas, Voluſos, Catullos, & Aciſculos, certum eſt. Nam bello primo Punico ſub annum V. C. CDXC. M. Valerius Maximus cum M. Otacilio Craſſo conſul perhibetur, qui devicta Meſſana cognomen Meſſalae primus adſcivit. huc & refer Valerium Maximum ſcriptorem, cujus nonnulla etiamnum extant. HEINS.

7. *Non*

Plura sed haec feci relegendo saepe; nec umquam
Non mihi, quam primo, grata fuere magis.
Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant,
Viribus illa suis, non novitate, placent.
Felices, quibus haec ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quamquam sapor est adlatâ dulcis in undâ,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de caelatâ sumere lance juvat.
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
De centum judex in tua verba viris.
Major & implêsset praecordia nostra voluptas,
Cum traherer dictis adnueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis pratriâque relictis,
Inter inhumanos maluit esse Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis esse, legenda
Saepe, precor, studii pignora mitte tui:

7. *Non degener eris.*] *Patrias non degener artis* Barberin. ut Epist. 1.

In patrias artes erudiendus erat.

& 1. Fast. 571.

— *Patrias male fortis ad artes.*

& 11. 508.

Et patrias artes militiamque colant.

hic tamen nihil temere mutem. quia de eloquentia agitur. Buam.

8. *Pleno foro.*] *Vasto foro* Excerpt. Scal.

9. *Mihi sunt.*] *Sint* P. Dàn. & quatuordecim alii.

11. *Plura sed haec feci.*] *Haec* paulo post sequitur. quare scribendum, *sed effeci.* Heins.

12. *Haec mihi quam primo grata fuere minus.*] *Non mihi quam primo grata fuere magis* Argent. & decem alii, probe. *Non minus* Scaligeri codex, Polit. & quatuor praeterea. Heins.

13. *Cumque sua toties nihil ex dulcedine perdant.*] Nihil est ad quod referatur *τὸ toties.* Argent. & quinque alii, *Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant.* nisi quod à tribus abest τὸ è. Heins.

14. *Placent.*] *Valent* unus Heinsii.

15. *Quibus haec.*] *Hec* quinque libri. *hos* Ms. Bersm.

17. *Ablata dulcis in unda.*] *Allata* Argentinus aliique plurimi. recte. nisi *oblatá* malis. Heins.

18. *Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.*] Huc videtur respexisse Mart. lib. ix. 102.

Multum, crede mihi, refert, à fonte bibatur,
Qui fluit, an pigro cum stupet unda lacu.

Ciofan. Nihil huc faciunt illa Martialis, qui de aqua, quae in mensa bibitur, agit. quae utraque, sive è fonte, sive è lacu, *adferri* debebat ad mensam. legendum etiam, *quae stupet. dulcius ex ipso* Putean.

19. *Decerpere.*] *Discerpere* Moreti. *deducere* duo. *admoto* Lovan.

22. *Quod legi.*] *Legerem* Argent. & sex alii. *legimus* tres cum pr. Edit.

23. *Utque fui solitus, sedissem forsitan unus De centum judex in tua verba viris.*] Hoc est quod scribit lib. II. Trist.

Non male commissa est nobis fortuna reorum,
Usque decem decies inspicienda viris.

Ciofan.

26. *Cum traherer.*] Ita edidit Heinsius ex codicibus magno numero. antea *dum* erat. *contraherem* Jun. *contraheret*, &, *annueretque* Leid.

29. *Ut videar tecum magis esse legendo.*] Codex Scaligeri, *loquendo.* ut & alii nonnulli. sed frustra. mox, *exemploque mei*, pro *meo* decem veteres. Heins. *Legenda*, scilicet *pignora*, puto praestare:

Exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
Utere: quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, Maxime, vobis,
Ingenio nitor non periisse meo.
Redde vicem; nec rara tui monumenta laboris
Accipiant nostrae, grata futura, manus.
Dic tamen, ô juvenis studiorum plene meorum;
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
Aut, quod saepe soles, exigis ut recitent,
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?
(Nescio quid certe sentit abesse sui.)
Utque loqui de me multum praesente solebas,
Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et sit perjuri quam prope poena vides)
Te nisi momentis video pene omnibus absens.
Gratia Dis, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
Saepe loquor tecum; saepe loquente fruor.
Tum, mihi difficile est, quam sit bene, dicere; quamque
Candida judiciis hora sit illa meis.
Tum me (si qua fides) coelesti sede receptum,
Cum fortunatis suspicor esse Deis.

Rur-

stare. *mittere scripta* Arg. mox, *nisi dedigneris* P. Dan. & multi alii. *dedignaris ad ipsum* Aldi posterior Ed.

32. *Dares.*] *Dabis* P. Dan. Putean. & alius.

35. *Nec rara.*] *Ne rara* Francof.

38. *Ab his ipsis.*] *Ab his scriptis* Ms. Bersm. pro var. lect. *ad quid ab* Lovan.

39. *Ecquibus aut recitas factum modo carmen amicis?*] De hoc veterum poëtarum more, qui amicis, quae scripserant, carmina recitare consueverant, in scholiis in Tristium libros dixi. Ciof. *Ecquid ubi recitas* nonnulli. Scribe, *Ecquibus ut recitas.* & pone interrogationis notam post illa, *queritur tua mens oblita quid absit?* metuo tamen ne vel sic haec satis sint integra. Heins. *Ecquid adhuc* Junian. sed legerem cum quatuor scriptis,

Ecquid ubi aut recitas &c.

deinde, *factum modo carmen ad aures* Lovan. mox forte, *quaerit tua mens.* ut lib. II. Met.

Quaerit Boeotia Dircen.

quaeror & interdum tua m. Lovan. *interdum queror ut tua* Polit. *interdum queritur mea* Lov. a. m. 2.

42. *Nescis quid certe sensit abesse tui.*] Libri veteres, *sui*, multo libentius sequor. Ciofan. *Sensit abesse sui* ex veteribus plerisque. Heins. *Sensit* editi multi.

43. *Multum praesente.*] *Multo sermone* quatuor scripti & Bersmanni.

46. *Et sit perjuri quam prope poena vides.*] *Per murum* Regius. Scribe, *perjurum quam prope poena.* Adi Notas Trist. IV. Eleg. III. vs. 41. Heins.

47. *Video.*] *Videam* Regius & sex alii.

48. *Gratia diis: menti quolibet ire licet.*] Sic Vatic. At Ursinus,

Gratia quod menti quolibet ire licet.

Ciofan. *Gratia sit menti* editi & scripti quidam.

49. *Hanc ubi perveni.*] *Hac* ex scriptis nonnullis. mente nimirum. Heins. *Nullis cernendus* P. Dan. *nullus* prim. Ed.

50. *Teque loquente fruor.*] *Saepe fruor* cum Politiani libro aliisque multis. Heins.

54. *Deis.*] *Viris* P. Servii liber.

55. *Rur-*

Rursus, ut huc redii, coelum Superosque relinquo;
A Styge nec longe Pontica distat humus.
Unde ego si fato nitor prohibente reverti;
Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

55. *Rursus ubi huc redii.*] *Ut huc redii* ex Combiano. Heins.

55. *Coelum superosque relinquo.*] In eodem Vatic. *superos, coelumque relinquo.* Ciofan. *Reliqui* Servii & Bersmanni, & quinque alii. mox, *non longe* Regius & editi nonnulli.

Epistola VI.

*AMICORUM CUIDAM.

NAso suo, nomen posuit cui pene, sodali
Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, si cauta parum scripsisset dextra, quis esses,
Forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
Adpellent ne te carmina nostra, rogas?
Quanta sit in medià clementia Caesaris irâ,
Ex me, si nescis, certior esse potes.
Huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
Si judex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis:
Nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum:
Mollibus & verbis aspera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
Fiat in Augustos invidiosa Deos?
Fulminis adflatos interdum vivere telis
Vidimus, & refici, non prohibente Jove.

Nec,

* *Amicorum cuidam.*] *Ad amicum celato nomine* Lovan. *ad Socium non nominatum* Leid.

1. *Suo posuit.*] *Suum* Moreti & quatuor alii.

2. *Ab Euxinis.*] *Ab extremis* unus.

3. *Quis esse.*] *Quid* Fesch. & quatuor alii.

8. *Si nescis ex me certior esse potes.*] *Cognitor* codices nonnulli quod Jureto placebat ad Symmachum libro ix. Epist. xxviii. forte,

Si nescis, res me cognita teste patet.

Heins. Sed Epist vi 4.

Debueram scripto certior esse tuo.

9. *Huic.*] *Hinc* Ms. Bersm.

10. *Meriti.*] *Facti* novem scripti. *nec negat* Ms. Bersm. &, *non prohibet.*

13. *Admittas.*] *Admittes* Bersm. & tres alii. *admittis* pr. Ed. *consolaris* eadem & sex scripti.

17. *Fulminis adflatos.*] In Francof & alio scripto legitur, *adflictos*, quod nescio an rectius. nam adflatos, id est, leviter tactos, vivere nihil miri; sed in terram vi fulminis prostratos, magis mirandum. Burm.

18. *Jove.*] *Deo* Leidensis.

19. *Ne*

Nec, quia Neptunus navem lacerârat Ulixis,
  Leucothëe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miferis coeleftia numina parcunt:
  Nec femper laefos, & fine fine, premunt.
Principe nec noftro Deus eft moderatior ullus.
  Juftitiâ vires temperat ille fuas.
Nuper eam Caefar, facto de marmore templo,
  Jampridem pofuit mentis in aede fuae.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui poenam culpâ non meruere pari.
Obruerit faevis cum tot Deus aequoris undis,
  Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortiffima quaeque, fub ipfo
  Judice delectus Martis iniquus erit.
At, fi forte velis in nos inquirere, nemo eft,
  Qui fe, quod patitur, commeruiffe neget.
Adde, quod extinctos vel aquâ, vel Marte, vel igni,
  Nulla poteft iterum reftituiffe dies.
Reftituit multos, aut poenae parte levavit
  Caefar; & in multis me velit effe precor.
An tu, cum tali populus fub Principe fimus,
  Adloquio profugi credis ineffe metum?

For-

19. *Nec quia Neptunus navem lacerarat Ulixis, Leucothoë nanti ferre negavit opem.*] In Ibin de Ulixe:

Sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles eft miferata foror.

Ciofan. *Laceraret* Regius. *Laceravit* fex.

21. *Numina parcunt.*] *Parent* Polit. & duo alii, hoc eft obfequuntur. Heins.

22. *Premunt.*] *Gravant* Farnef. vid. vii. Met. 19. & tunc mallem etiam *lapfos*, vel *laffos*, pro *laefos*. Burm.

24. *Suas.*] *Sua* Heinfius maluerat.

25. *Caefar facto de marmore templo.*] De hoc templo nihil legitur alibi apud fcriptores, quod quidem ego fciam. Proinde videndum, an ad templum Martis Ultoris alluferit Poëta, quod ab ultione Caffii & Bruti appellatum fuit. Eft enim & ultio five vindicta juftitiae pars quaedam. Micyll.

26. *Mentis in aede.*] *Cordis in aede fui* Thuaneus *pectore* dixit fup. lib. ii. l. 34. ut apud Claudian. ii. de laud. Stil. ỳf. 30.

Haec dea pro templis, & ture calentibus aris,
Te fruitur, pofuitque fuas hoc pectore fedes.

& ibid. ỳf. 31.

Corde suo delubra tenens.

Burm.

28. *Qui poenam culpâ non meruêre pati.*] *Pari* fcribendum cum Fefchii codice & Thuaneo. Heins. *Non meruere fua* unus.

32. *Vel ipfo Judice delectus Martis iniquus erit.*] Liber Urfini, *dilectus* per *i.* Quam fcribendi confuetudinem confirmat Feftus Pompejus his verbis: *Dilectus militum, & is, qui fignificatur amatus, à legendo dicti funt.* Ciofan. Nonnulli, *dilectus.* Heins. Vid. ad xiv. Met. 678. praeterea, P. Dan. Berfmanni, Politiani & novem alii, *fub ipfo judice*, quod elegantius puto. Stat. vii. 509.

Regnum jam me fub judice pofce.

Perf. v. Sat. 80. *Mario fub judice palles.* ubi vide Cafaub. Val. Max. iv. vi. 1. *diri facti crimine fub magno judice damnatum.* & ita faepe alii. fic *fub tefte*, de quo ad Valer. Flacc. vii. 418. *iniquus eos*, etiam Medonii. Burm

34. *Commeruiffe.*] *Promeruiffe* Regius.

35. A-

Forsitan haec domino Busiride jure timeres,
  Aut solito clausos urere in aere viros.
Desine mitem animum vano infamare timore.
  Saeva quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis,
  Vix excusari posse mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat usum:
  Cesserat omne novis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
  Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtae,
  Ponat ut in chartis nomina cara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
  Si nullâ libri parte legare mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit;
  Non ultra, quam vis, officiosus ero.
Teque tegam, qui sis: nisi cum permiseris ipse.
  Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,
  Si res est anceps ista, latenter ama.

Epi-

35. *Aqua.*] *Aquis* Polit. *igne* editi multi.

37. *Poenae parte.*] *Poenam parte* septem. *poenae in parte*, mox, *& e multis* Voss. vid. III. Art. 344.

39. *An tu.*] Multi, *At tu* cum priscis editionibus. Heins.

41. *Jure timeres.*] *Jure* Ms. Bersm. & viginti alii cum Edit. Ald. Micyl. Gryph. & aliis. mox *claudere in igne* Leidens.

43. *Desine mitem animum.*] *Animam* unus Medonit. Heins. *Magno timore* P. Dan. *informare* quatuor. *inflammare* totidem.

45. *Quod scripsi.*] *Qui scripsi* Junian. Leid. & Servii.

47. *Sed pavor attonito rationis ademerat usum: Cesserat omne novis consiliumque malis.*] Primi versus lectio, ut proposita est, legitur in Aldino, altera in Patavino: utraque praeferenda communi. Fabric. *Demserat*, vel *Cesserat omne meis consiliumque malis* alii.

49. *Vindicis.*] *Principis*, *Caesaris*, *judicis*, sollemni permutatione, codices scripti.

51. *Poëtae.*] *Sodali* Moreti duo, Bersm. & Marg. Gryph.

52. *Cara.*] *Tarda* Leid.

53. *Longo mihi proximus usu.*] *Cognitus*, non *proximus*, in nonnullis. Nauger. In multis veterum, *cognitus*. utrumque rectum. Heins. *Erat ambobus* etiam Servii codex.

54. *Nulla libri.*] *Nulla in libri*, editi quidam; *legere* iidem & multi scripti.

57. *Qui sis.*] *Quis sis* P. Dan. supr. ℣. 3.

57. *Nisi cum permiseris ipse.*] *Permiserit* unus Vatican. Forte,

——— *nisi quâ permiserit ipse*,
Cogetur nemo munus habere meum.

supra de Augusto,

Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit.

Codex Servii, *nisi si.* vide Notas ad Epist. IV. Heins.

59. *Tu quoque.*] Libri veteres, *Tu modo.* Ciof. *Tu modo*, ex melioribus. Heins.

60. *Si res est anceps illa.*] Vatican. *anceps ista.* Ciofan. *Ipse latenter* alii cod. & edit. Ald.

EPISTOLA VII.

AMICIS.

VErba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
  Jamque pudet vanas fine carere preces.
Taedia consimili fieri de carmine vobis,
  Quidque petam, cunctos edidicisse reor.
Nostra quid adportet jam nostis epistola, quamvis
  Charta sit à vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur nostri sententia scripti,
  Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis speravi, ignoscite, amici:
  Talia peccandi jam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quae scilicet in me
  Quam proba, tam timida est, experiensque parum.
Haec quoque, Naso, feres: etenim pejora tulisti.
  Jam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detractat aratrum:
  Subtrahit & duro colla novella jugo.

Nos,

4. *Edidicisse.*] *Jam didicisse* Moreti & tres alii. *quodque petam* etiam Servii.

5. *Nostraque quid portet.*] In manuscripto, *Nostra quid apportet.* id aptius esse existimo. FABRIC. *Nostraque quid portet* ex scriptis compluribus. & mox pro *charta* codex Polit. *cera.* quomodo Arondelianus quoque pro diversa lectione. idem pro *vinclis non labefacta suis*, exhibet, *vinclis irresoluta suis.* ut supra, lib. I. II. 21.

At semel intentus nervo levis arcus equino,
  Vincula semper habens irresoluta, manet.

HEINS. *Nostraque quid portet* alii, sed versu duriore, & sententia per disparium connexionem (*reor*, *nostisque*) nihilo felicius concinnata. AUCTOR ELECT. ETON. *nostra quid optares* Reg. nos secuti sumus antiquam lectionem, quam cum viris doctissimis concinniorem credimus. Vitiosa est in hac voce lectio apud Mart. Capell. lib. VII. pag. 237. *Tum illa, antequam juberetur quid apportet expromere, sic exorsa.* ita scripti & prima editio. *oportet* edidit Grotius. deinde *clausa sit* P. Dan. & *non resoluta* unus. *irresoluta* Thuan. ut supra de arcu II. *vincula irresoluta.* sed *illabefacta vincula* dixit lib. IV. VIII. 10. BURM.

8. *Eam.*] *Eat* Junian. quod recepit vir doctissimus, qui Electa Etonensia edidit, ex suis membranis, quas easdem esse puto.

10. *Peccandi.*] *Peccanti* Moreti & tres alii. *sperandi* Ms. Bersm. mox, *ne gravis* editi olim; sed scripti plures, *nec.*

12. *Experiensque.*] *Proficiensque* Patav. Heinsius volebat *expediensque*, id est tarda, quae res meas expedit lente. ut Fastor. IV. 669. *Expedit errantem.* vid. ad Remed. 440. vel, *perficiensque.* sed vulgata recte se habet. *experiens parum* est, quae non tentat & experitur omnia, ut Caesarem mihi exoret. Terent. Adel. III. 5. *enitar, faciam, experiar.* & ita *omnia experiri* idem & alii saepe. ita *vir experiens & acer* Livio VI. 34. Ciceroni & aliis. *experiens vir* Horat. I. Ep. XVII. 42. absolute etiam Val. Flac. II. 33. *commovet experiens.* mox, pro *hoc*, *haec* scripti plurimi. praeterea malim, *haec quoque Naso feras.* quae ex Homeri Odyss. XX. imitatum Nostrum notat Marcilius ad Horat. II. Satyr. V 20. praeterea, *tam proba, quam* Leidens. BURM.

15. *Detrectet aratrum.*] *Detractat*, & *subtrahit* plerique veteres. HEINS.

17. Cru-

Nos, quibus adsuevit fatum crudeliter uti,
  Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis:
  Parcaque ad extremum, quà mea coepit, eat.
Spem juvet amplecti; quae non juvat irrita semper;
  Et fieri cupias si qua, futura putes.
Proximus huic gradus est; bene desperare salutem,
  Seque semel verâ scire perîsse fide.
Curando fieri quaedam majora videmus
  Vulnera, quae melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit, subitâ qui mergitur undâ;
  Quam sua qui tumidis brachia lasset aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
  Finibus, & terrâ prosperiore frui?
Cur aliquid de me speravi lenius umquam?
  An Fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
  Exsilium renovat triste, recensque facit.
Est tamen utilius, studium cessasse meorum:
  Quam, quas admôrint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis, amici:
  Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.

Dum-

17. *Crudeliter uti.*] *Crudelibus* Leid. unde Heins. *crudelius.* vid. ad Epist. x. 29.

19. *In Geticos.*] *Ad Geticos* Junian. & Putean. *moriemur* Jun. Leidens. & tredecim alii. & mox, *in extremam* Leid. &, *quo mea* Putean. & quinque alii & editi quidam.

21. *Spem juvat amplecti.*] Mallem, *juvet*, ut hortandi modo ponatur, quo sequens verbum *capias*. MICYLL. *Juvet* malim. & versu proximo distinguendum:

Et fieri cupias si qua, futura putes.

HEINS. *Juvet* Bersm. & Marg. Micyll. mox Edit. Vicent. *putas*.

23. *Bene desperare.*] *Nullam sperare* Polit. & P. Dan.

24. *Vera scisse perisse fide.*] Durior quidem est concursus in fine. sed retinent manuscripta. FABR. Exemplaria antiqua, *scire*. paullo suavius, &, ut puto, superiori versui accommodatius. CIOFAN. *Scire* ex melioribus. HEINS. *vestra fide* Ms. Bersm. *scisse perire* Lovan. & Servii.

25. *Curando fieri quaedam.*] *Quaedam fieri* Junian & duo alii, quem ordinem explicatiorem & ἐμφάσει convenientiorem credit Etonensium electorum editor.

28. *Quam sua qui liquidis brachia lassat aquis.*] Manuscripta, *tumidis*: sed lectio usitata magis convenit sententiae. Melius est subito perire, quam diu luctando nihil saluti suae consulere. FABRIC. *Tumidis* eadem exemplaria. Probo. CIOF. *Tumidis aquis* melioris notae libri, & *lassat*. HEINS. *Jactat* Moreti & Leid. & P. Dan. *laesit* unus. *tundit* alius. *liquidae* & *tumidae* aquae etiam permutatae XIV. Met. 4.

30. *Terra prosperiore frui.*] *Proximiore* Thuaneus alter. qua voce usus etiam Seneca Ep. CIX. HEINS.

31. *Speravi lenius.*] *Levius speravimus* Leid. P. Dan. & alius cum prim. Edit.

33. *Torqueor en gravius.*] *Heu gravius* tres veteres. Forte, *Torqueor hoc gravius*. vel, *Torquet enim gravius*. HEINS. *Torqueor an quamvis* Leid.

34. *Renovat.*] *Revocat* Junian. duo alii & prim. Edit.

35. *Cessare meorum.*] *Cessasse* Polit. aliique nonnulli. HEINS. Reddidi vulgatam, & suaviorem, & alioqui nihilo deteriorem. AUCTOR ELECT. ETON. mox, *admorunt* Junian. Leid. & tres alii. *admorim* Edit. Vicent. *admovi* sex scripti. *admonuit* Regius.

38. *Sed si quis.*] *Quae si quis* P. Dan.

39. *Dum-*

Dummodo non vobis hoc Caesaris ira negàrit;
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

39. *Dummodo non nobis.*] Legitur in aliis, *nobis* prima persona. MICYLL. *Vobis* rectius primus Med. & decem alii. HEINS. *Nobis* repositum pro *vobis* longe scilicet, si quid video, praestat. *dummodo nobis vestri studii cessatio, non ira Caesaris hoc negaverit.* AUCTOR ELECT. ETON. *Haec* Junian. & septem alii. *negabit* Servii & Bersm. *forsitan* tres & Bersm. *fortius* unus. *immoriamur* Polit. & duo alii. *his moriemur* Leid. *non* vel *nos moriemur* alius. vir doctus *immorietur* ex membranis profert. nec contemnendum putat, quod ego nusquam repperi, nec capio. BURM.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO.

QUae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
Dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
Sed te, cum donas, ista juvare solent.
Nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo.
Hostis ab agricolà vix sinit illa fodi.
Purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus:
Sed non Sarmaticâ tinguitur illa manu.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanae non didicere nurus.
Femina pro lanâ Cerealia munera frangit;
Suppositoque gravem vertice portat aquam.
Non hîc pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suo.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terraque de fructu quam sit amara docet.

Nil

6. *Illa fodi.*] *Ista* Jun. Polit. & tres alii. *ulla* Leid. *illa coli* quinque libri.

7. *Protexit amictus.*] *Praetexit* ex libro Politiani aliisque multis. HEINS.

8. *Sed non Sarmatico tingitur illa mari.*] *Texitur, tangitur, ungitur* in singulis codicibus. *ulla mari* Vatican. *mari autem purpuram tangi*, an recte dicatur dubito. scio *tangi* pro *ungui* & infici poni. vid. ad IV. Fast. 740. & alibi; sed hoc loco nescio quid absoni inferre hoc verbum videtur. quare praetuli lectionem Francofurtensis & duorum aliorum codicum, *Sarmaticâ tingitur illa manu*: non sunt artifices in Sarmatia, qui tingere norunt purpuram, ita *Lanificam manum* dixit I. Amor. XIII. 24. & *manus* de operibus artificum cujuscumque generis poni notum est. vid. ad Petron. LXXXIII. immo ipsos *artifices* hac voce notari docet Serv. ad Virg. XI. Æn. 327. priori versu Heinsius olim legebat, *purpura nempe.* BURM.

9. *Et Palladis arte.*] Scaligerum legisse, *at Palladis*, notavit Heinsius, sed non probabat. *vellera nulla* etiam sex scripti cum prim. Edit.

11. *Cerealia munera.*] Multi codices, *femina.* vide ad Remed. Amor. 173. *numina* Junian.

13. *Amicitur.*] *Oneratur* Moreti & duo alii. ut II. Trist. 143.

Vid.

Nil igitur totâ Ponti regione finiſtri,
  Quod mea ſedulitas mittere poſſet, erat.
Clauſa tamen miſi Scythicâ tibi tela pharetrâ:
  Hoſte precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos:
  Haec viget in noſtris, Maxime, Muſa locis.
Quae quamquam miſiſſe pudet, quia parva videntur;
  Tu tamen haec, quaeſo, conſule miſſa boni.

Vidi ego pampineis eneratam vitibus ulmum. *vincitur* Servii & quinque alii. vid. ad 1. Faſt. 183. Burm.

14. *Suo.*] *Suos* ſcripti & editi quidam, & alii in margine. ſed *ſuo* in plerisque ſcriptis. parum refert.

16. *De fructu quam ſit amara docet.*] Conjecerat Heinſius, *ſe fructu*. ſed nihil muto. *Amara* etiam terra rei ruſticae ſcriptoribus dicta, ut ad illa Flacci de Condit. Agror. pag. 17. *Si quid enim amari & incerti ſoli eſt, id aſſignatione non datur,* docet Rigaltius. Ludit vero Noſter in ambigua vocis *amara* ſignificatione, ut ita pro triſti, invîſa & moleſta utitur, Elegia ſeq. ℣. 37. pro *docet* unus, *probat*, alius, *notat*. Burm.

21. *Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.*] Alius in nonnullis ordo, *Hos calamos habet haec*: ſed nihilominus ille δασυκιμος aſperior eſt, quem non affectaſſe poëtam, ſed ei accidiſſe ſuo ingenio indulgenti, veriſimile eſt. Fabric.

23. *Miſiſſe pudet.*] *Meminiſſe* Polit. & Thuan. *pudor* Leid.

Epistola IX.

BRUTO.

Quod ſit in his eadem ſententia, Brute, libellis,
  Carmina neſcio quem carpere noſtra refers:
Nil niſi me terrâ fruar ut propiore rogare;
  Et, quam ſim denſo cinctus ab hoſte, queri.
O quàm de multis vitium reprehenditur unum!
  Hoc peccat ſolum ſi mea Muſa, bene eſt.
Ipſe ego librorum video delicta meorum;
  Cum ſua plus juſto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat. ſic forſitan Agrius olim
  Therſiten facie dixerit eſſe bonâ.

Ju-

3. *Propiore.*] *Meliore* Polit. *potiore* Ms. Berſm. *& quod ſim* quinque.

4. *Cinctus ab hoſte loqui.*] *Queri* rectius nonnulli. Heins.

5. *Vitium reprehenditur.*] *Reprehenderis* Polit. Heins.

6. *Bene eſt.*] *Bona eſt* prim. Ed. & quatuor ſcripti. *hoc peccet* Voſſ. *hoc peccat ſolo* Gottorph.

7. *Video.*] *Vidi* prim. Edit.

9. *Sic forſitan Accius olim.*] Legendum eſſe *Agrius*, Canterus lib. 11. cap. xxx. Novarum Lect. docuit. Quod Agrium patrem fuiſſe Therſitis, ex antiquis ſatis conſtet. Dan. Heins. *Agrius* legendum jam monuit in Novis Lectionibus Gulielmus Canterus lib. 11. cap. 30. is enim Therſitae pater. quam lectionem Vaticanus unus confirmat.

Mo-

Judicium tamen hîc nostrum non decipit error;
Nec quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
Et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est, sentire & demere morbos.
Sensus inest cunctis; tollitur arte malum.
Saepe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
Judicium vires destituuntque meum.
Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere. & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipse favor, minuitque laborem;
Cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho major Homerus erat,
Sic animum lento curarum frigore laedit,
Ut cupidi cursor frena retentat equi
Atque ita Dî mites minuant mihi Caesaris iram,
Ossaque pacatâ nostra tegantur humo;

Ut

Moreti codex, *Acrius*. alius, *Alcius*. mox, *dixerit*, pro *dixerat* meliores. HEINS. De Agrio vide ad Epist. IX. 153. Merula vero Accium intelligit, de quo Pers. Sat. I. 50. *Non est hic Ilias Acci Ebria veratro.* sed ibi *Atti* legitur, & de recenti Poeta, qui Persii tempore vivebat, agi ostendit Casaubonus. BURM.

10. *Thersiten facie dixerat esse bona.*] *Dixerat*, non *dixerit*, habent manuscripta. Thersiten Acci tragoediam alibi etiam citatam non invenio. FABR.

11. *Tamen hic.*] *Hoc* editi quidam. *judicium nostrum tantus non* P. Dan.

13. *Cur igitur, si me video delinquere.*] Haec sana lectio in tempore praesenti, & illa Virgiliana, *Ante pudor quam te violo.* FABRIC. *Videam* priscae editiones cum scriptis nonnullis. HEINS. Mox, *quid patiar* Thuan.

14. *Scripto.*] *Dampno* & in Marg. *scripto* P. Dan.

15. *Non eadem ratio est.*] *Non eadem cura est* Francofurtensis. forte rectius. *cura* enim & *curare* propria medicorum verba.

17. *Saepe aliquod.*] *Saepe quidem* Polit. *reliqui* omnes fere, & mox, *destituere* octo.

19. *Dubitem.*] *Metuam* Junian. Reg. & alius.

21. *Scribentem juvat ipse favor.*] In nonnullis, *ipse furor minuitque laborem*. NAUGER. Alii, *labor*. Forte, *calor*. hoc est, ut lib. IV. Eleg. II. loquitur,

Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,

sed nil mutandum. Eadem Elegia, *Excitat auditor studium*. & quae sequuntur. HEINS. *Furor* multi codices agnoscunt.

22. *Pectore.*] *Pondere* Fesch. & quatuor alii. *crescit opus* P. Dan.

25. *Curarum frigore laedit.*] An hoc eleganter & Latine dicatur, vehementer dubito. *frigore mordet* Fragm. Boxh. *torquet* duo. *tendet* totidem. *animum lentum* Junian. & alius. *laetum* Regius. *Lectum* alius. deesse tamen aliquid videtur, quo referatur *laedit*, nisi Tò *corrigere* cum Merula intelligas, sed tum praecedenti versu legendum esset, *corrigere ut res est*, &c. *sic* &c. Heinsius conjecerat, *laedor*, ut esset Graecismus. vel *sic animum lentum curarum frigora laedunt*, vel, *animus lento curarum frigore torpet*. in Francof. erat, *curarum pondere laedis*. corruptus certe locus. nam neque aptam video comparationem inter *laedunt* & *retentat*, neque metaphora illa *curarum frigus* placet. quare forte scribendum,

Corrigere ut res est &c.
Sic animum lentum curarum pondere tardat
Ut cupidi cursor &c.

sed nondum satisfacio mihi, nec concursus vocum in *um* desinentium placet. BURM.

26. *Ut cupidi cursus frena retentat equi.*] Sensus est: Ita autem corrigendi labor offundit frigora animis, hoc est taediosos & tardos facit, perinde ut frena retentant cursum equi cupientis currere, καθ' ὑπαλλαγὴν scilicet. Supra autem quod dixit,

Quan-

Ut mihi conanti nonnumquam intendere curas,
  Fortunae ſpecies obſtat acerba meae.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, ſanus;
  Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen è ſcriptis magis excuſabile noſtris,
  Quam ſenſus cunctis pene quod unus ineſt.
Laeta fere laetus cecini, cano triſtia triſtis.
  Conveniens operi tempus utrumque ſuo eſt.
Quid, niſi de vitio ſcribam regionis amarae?
  Utque ſolo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
  Verbaque profectu diſſimulata carent.
Et tamen haec eadem cum ſint, non ſcribimus iſdem:
  Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis ſenſum lector reperiret eumdem,
  Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confeſſo ignoſcite, docti.
  Vilior eſt operis fama ſalute meâ.

Deni-

Quanto Magnus Ariſtarcho major Homerus erat: id ita accipio, quaſi dicat, Tanto difficilior labor eſt, corrigere, quam ſcribere, quanto major erat Homerus Ariſtarcho: hoc eſt, quanto ſuperior ſcribendi facilitate, cum alter multo negotio corrigeret, quae alter nullo pene ſcripſiſſet. eoque & alter alterius quaſi victor ac domitor quidam foret. Micyll. *Curſus* defendit Zinzerl. Promul. cap. xli. & per hypallagen, ut & Merula & Micyllus fecit, explicat, pro frena retentant curſum. quod durum puto. Berſman. edidit *ut cupidi ſi quis.* quod nusquam repperi. *ut rapidi* Leid. & duo alii. *retenset* tres. *reterquet* duo. Burm.

27. *Di mites.*] *Mitem* volebat Heinſius, ſed an non potius, *Dii mitis Caeſaris,* ut paſſim a clementia Caeſarem laudat. vid. & lib. iv. Eleg. v. 32. Burm.

28. *Noſtra tegantur.*] *Premantur* Ms. Berſm. *deſtituantur* ex ſuo codice Zinzerl. qui multis hoc defendit.

29. *Intendere.*] *Incendere* prim. Ed. *impendere* Moreti codex pro var. lect.

31. *Faciam quod carmina.*] *Faciam qui* Francof. P. Dan. & Leidenſ. *faciam cum* Ms. Berſm. & Junian.

32. *Corrigere.*] *Colligere ipſe* Junian.

33. *Nil tamen eſt ſcriptis.*] *E ſcriptis* cum Frag. Lovan. & uno Vaticano, vel, *in ſcriptis* cum Gottorphiano. Heins.

36. *Suo eſt.*] *Fuit* Ms. Berſm. *eſt* deeſt Jun. & quatuor aliis.

37. *Amarae.*] *Iniquae* Gottorph. vid. Eleg. praeced. ℣ſ. 16. mox; *utque ſolo* edidit Heinſius ex duobus libris.

40. *Profectu.*] *Pro fructu* Servii.

41. *Scribimus.*] *Scribitur* Polit. Jun. P. Dan. & duo alii. *ſcribitur una* alius.

42. *Unaque per plures.*] Malim, *unam per plures opem.* Heins. *Ars mea tentat* Ed. Gryph. Berſm. & alii. *vanaque per plures* multi.

43. *An ne bis ut ſenſum lector reperiret eundem, &c.*] Aldina editio habet, *An, ne bis ſenſum lector reperiret eundem, &c.* ut *Ne* ſeorſim, & pro cauſali particula: *Bis eundem ſenſum, &c.* pro iterato ac ſaepius repetito accipias. Quae lectio melior eſt, & ſenſum planiorem minusque ambiguum reddit. Mox quod ſequitur, *Non fuit hoc tanti,* &c. ad ſequentia referendum eſt. ut ſit ſenſus, Hoc, videlicet variare argumentum, aut ad unum ſolum ſcribere, non fuit tanti momenti, ut propterea ſalutem negligere, ſolique famae ſtudere vellem. Nam mihi fama operis vilior ſalute eſt: hoc eſt, saluti meae poſtponenda. Item infra paulo, quod legitur, *Denique materia, quam quis ſibi finxerit ipſe,* &c. ἐλλειπτικῶς accipiendum eſt, ut ſit ablativo caſu dictum *Materia,* intelligaturque praepoſitio *In,* vel *Circa.* hoc ordine. Denique poëta pro ſuo arbitrio multa variat in ea materia, quam ipſe ſibi finxit. quaſi diceret, In vera autem cauſa, idem non licet. Micyll. *An, ne bis ſenſum* veteres majori ex parte, & recte. Heins.

44. *Erat.*] *Eras* octo libri.

47. *Do-*

Denique materiem quam quis ſibi finxerit ipſe,
  Arbitrio variat multa poëta ſuo.
Muſa mea eſt index nimium quoque vera malorum;
  Atque incorruptae pondera teſtis habet.
Nec liber ut fieret, ſed uti ſua cuique daretur
  Litera, propoſitum curaque noſtra fuit.
Poſtmodo collectas, utcumque ſine ordine, junxi:
  Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
  Cauſſa, ſed utilitas officiumque, fuit.

47. *Denique materia.*] *Materiam* plerique veteres. Forte, *materiae ſuae.* & *finxerit ipſi* Voſſian. Heins. *ſibi fecerit* Junian. ut ad Poëtae nomen, a *ποιεῖν* dicti, reſpiciat. eadem varietas mox lib. IV. Eleg. I. 28. & alibi. Berſmannus *materia* quoque cum Micyllo capiebat, pro *in materia.* ſed ego *materiam* malo, quod apertiorem facit ſenſum, vel *materiem*, ob ſequens *quam.* pro quo mallem, *quum.* mox, *quisque poëta* Putean. Burm.

50. *Incorrupti teſtis.*] *Incorruptae* cum duobus. Heins. *Incorruptae vocis* Thuan. vid. IV. Faſt. 203. *incorrupta* Voſſian.

53. *Utcunque.*] *Ut quaeque* unus Heinſii. vid. XII. Met. 76.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER IV.

EPISTOLA I.

*SEXTO POMPEIO.

Accipe, Pompeji, deductum carmen ab illo,
 Debitor est vitae qui tibi, Sexte, suae.
Qui si non prohibes à me tua nomina poni,
 Accedet meritis haec quoque summa tuis.

Sive

* SEXTO POMPEIO.] In Fastis consularibus Graecis *Sextus Pompejus Magnus* appellatur. quorum auctoritate si nitendum. hic Pompejus Cn. Pompei Magni ex Sexto filio fuerit nepos, cum cognomentum *Magni* non possit cadere, nisi in posteros Pompeji Magni. sed errorem esse persuadeor ut credam. Caeteri Fasti *Sextum Pompeium S. F.* tantummodo appellant. & recte, si quid video. Hunc enim S. Pompejum, originem trahere existimo ab illo Pompejo, qui ad Numantiam male rem gessit, quemque hominem novum Cicero alicubi appellavit. hoc consule mortuum Caesarem Augustum in confesso est. Eidem Proconsuli, Asiam obtinenti, comes ac familiaris abiit in Provinciam Valerius Maximus, ut ipse de se testatur in Commentario illustrium exemplorum, libro II. cap. I. Idem M. Æmilium Lepidum Asiam Proconsule sortitum ut socordem, inopem, majoribus suis dedecorum, ideoque Asiae sorte depellendum, inclementer apud Tiberium incusavit, ac Senatum sibi adversantem in hac sententia expertus est. Testis rei Tacitus Annalium tertio. Hujus patrem fuisse opinor S. Pompejum S. F. qui Consulatum gessit anno V. C. DCCXVIII. HEINS. Vid. Ryck. ad Tacit. I. 7. & hunc forte, quem Lipsius diversum facit, innuit Senec. IV. de Benef. cap. 30. putat enim Lipsius inelligi, qui Consul fuit A. 718. qui hujus pater fuit. memoria ejus exstat etiam apud Grut. XLVIII. II. BURM.

3. *Qui si non.*] *Qui seu* veteres plerique. HEINS. Nescio cur illud *si* movendum sit loco? quia scilicet sequitur mox *sive*. atqui sic solebant veteres loqui. lib. II. Amor. VII. 7.

Si quam laudavi, miseros petis ungue capillos;
 Seu culpo. &c.

lib. IV. Met. 321. ex Ms.

Si tu Deus es, potes esse Cupido,
Sive es mortalis.

eodem modo peccatur infra Eleg. VIII. 17.

Si genus excutias.

ubi & *seu* reponitur ut & lib. I. Trist. II. 87. vid. Tanaq. Fabr. ad Terent. Andr. I. 3. Sciopp. susp. lect. I. 21. BURM.

4. *Accedet.*] *Accedat* Moreti & duo. *numeris* Lovan. a m. pr.

Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor.
Delicti tamen est caussa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties libris ego sum mihi visus in istis
Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, aliud vellem cum scribere, nomen
Retulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
Et vix invitâ facta litura manu est.
Viderit ad summum, dixi. licet ipse queratur;
Hanc pudet offensam non meruisse prius;
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen;
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro; nec fastidita repellas
Verba: nec officio crimen inesse putes.
Et levis haec meritis referatur gratia tantis:
Sin minus; invito te quoque gratus ero.
Numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
Nec mihi munificas arca negavit opes.

Nunc

4. *Haec quoque summa.*] *Hoc* Lovan. & duo veteres. ut II. Ep. 56.

Debuit hoc meriti summa fuisse mei.

BURM.

5. *Sive trahis.*] *Si retrahis* Regius.

7. *Esset quin.*] *Quin esset* ex scriptis fere omnibus dedit Heinsius.

8. *Pio.*] *Meo*, vel *pio* P. Dan.

9. *O quoties.*] *Di quoties* prim. Medic. HEINS.

11. *O quoties, aliis vellem cum scribere.*] In manuscripto, *alii vellem cum scribere.* FABRIC. Scaliger in libri sui margine annotarat,

O quoties, aliud tum vellem scribere, nomen Retulit.

D. HEINS. Cum Scaligero faciunt Puteaneus & duo alii; nosque recepimus ut veram lectionem *aliis* Junian. & Bersm. & aliae Edit. *conscia dextra* unus. *lingua* etiam Lovan. a m. prim. BURM.

13. *Ipse quidem placuit*] Rursus, *ipse mihi placuit.* FABRIC. *Ipse quidem* prim. editio, & duo scripti. Forte, *Ipse sibi placuit.* HEINS.

13. *Mendis.*] *Vitiis* duo. *maculis* unus. *vinclis* Regius. *magnis* Leid.

15. *Viderit ad summum.*] *Ad summam*, in nonnullis. NAUGER. Ita & Junian. Leid. & plures alii.

16. *Hanc pudet offensam.*] Patavinum, *Ha pudet.* nec aliter Hervagianum, quae nota doloris huic loco pulchre convenit. FABRIC. *Hanc pudet* prim. Medic. & quatuor alii. HEINS. *Non meminisse tui* unus.

21. *Haec meritis.*] *Emeritis* P. Dan. & alius. *ex meritis* Ms. Bersm. *& meritis* Polit. & duodecim. *e meritis* Heinsio non displicebat. *Gloria* Fesch.

26. *Fertque refertque.*] Ad lib. I. Trist. Eleg. VI. monui videri scribendum, *fertque feretque.* quod sequentia requirunt. HEINS. *Ferque referque* Hafn.

27. *Unde rogas forsan.*] *Roges* Basil. HEINS. *Forsitan unde rogas* duo. *futura* novem.

28. *Quod fecit.*] In nonnullis, *quod finxit.* sententia de Aristotelis Ethica sumitur. FABRIC. Vid. supr. lib. III. Eleg. IX 47.

30. *Premit imbre.*] *Premat* prim. Ed. *igne* Regius. *genas* duo.

31. *Vel aenea custos.*] *Aenea* scripti complures. sed videtur *aurea* scribendum. signum enim hoc Palladis ex ebore & auro constitisse testantur Pausanias in Atticis lib. I. 2. & Plinius lib. XXXVI. cap. VI. Chronicon Eusebianum tamen sub annum MDLXXX. Olympiade LXXXV. *Phidias eburneam Minervam facit.* Scholiastes Aristophanis ad illa Εἰρήνης,

Πρῶτα

Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
Auxilium vitae fertque feretque meae.
Unde, roges forsan, fiducia tanta futuri
Sit mihi. quod fecit quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor est & gloria Coi,
Æquoreo madidas quae premit imbre comas:
Arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea custos
Bellica Phidiacâ stat Dea facta manu;
Vendicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
Ut similis verae vacca Myronis opus;
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
Tutelaeque feror munus opusque tuae.

Πρῶτα μὲν γὰρ αὐτῆς ἦρξε Φειδίας πράξας κακῶς.
Φιλόχορος, inquit, ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος ταῦτά φησι. Καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστάθη εἰς τὸν νεὼν, τὸν μέγαν, ἔχον χρυσίου σταθμὸν ταλάντων μδ´, Περικλέους ἐπιστατοῦντος, Φειδίου δὲ ποιήσαντος. καὶ Φειδίας ὁ ποιήσας δόξας παραλογίσασθαι τὸν ἐλέφαντα τὸν εἰς τὰς φολίδας ἐκρίθη. locus luculentus ad confirmandam conjecturam nostram. mox subjungit nonnulla de Jove Olympio ejusdem Phidiae. vide Suidam in Φειδίας. Sed altius consideranti locum apparet de duplici statua Minervae agi, altera eburnea, altera aenea. Utriusque meminit Plinius libro XXXIV. cap. 7. versu proxime sequenti malim,

Bellica Phidiacâ stat Dea ficta manu. non *facta*, quod nunc legitur. quomodo & apud Apulejum censeo scribendum, *Lapis in Dianam fictus.* & apud Claudianum lib. III. in Stiliconem vs. XXII. & Cons. Olybrii 90. *Fingunt aera lupam.* quomodo & illis scribendum locis monui. nam & statuarii dicebantur *fingere*. Heins. Ex auro & ebore etiam statuam Minervae à Phidia factam in Achaia memorat Pausan. VII. cap. 27. sed ex aere alteram in Arce Athenarum lib. I. Att. 28. quae diversa ab illa ex auro & ebore in Parthenone apud eumde Pausan. lib. I. cap. 24. quas statuas Meurs. Cecrop. cap. XV. & XXV. recte distinguit, & ex aere esse Palladis τῆς Προμάχου, ex auro & ebore Minervae Παρθένου. vid. & Bandurii Comment. ad Antiq. Constant. pag. 847. qui non accurate satis distinguit, & Coler. ad Val. Max. I. I. Burm.

33. *Calamis.*] *Calais* Ald. Gryph. Bersm. & alior. & multi scripti.

35. *Sic ego sum rerum.*] Scribe cum Politiani codice & Fragm. Vatic. *Sic ego pars rerum.* Met. VIII.

Et quota pars illi rerum periere mearum.

nisi cum Arondelino,

Sic ego sum rerum pars non extrema tuarum.

Heins. *Regum* multi. *sic pars est rerum* prim. Edit.

Epistola II.

SEVERO.

Quod legis, ô Vates magnorum maxime Regum,
Venit ab intonsis usque, Severe, Getis.

Cu-

1. *Quod legis.*] *Quam legis* Junian. & forte recte. ut Epist. X. 3. vid. ad Epist. I. I.

1. *Vates magnorum maxime vatum.*] In quibusdam legitur, *Magnorum maxime regum.* Quod quomodo accipiendum fuerit, non video. Nisi si quis familiae nomen, *Regem*, fuisse dicat: perinde ut Martius, *Rex* dictus: aut Severum hunc sacerdotio functum intelligat, quod *Regis* nomine vocabatur. Sed de hac re quando alibi nihil extet, Ipse priorem lectionem magis sequor, ac probo. Caeterum duo fuerunt poetae, Severi nomine, alter *Cassius Severus*, Parmensis patriâ, qui in acie Philippica pro Cassio ac Bruto pugnavit: mox Athenas sese contulit, ubi à Vario consilio atque instinctu Augusti occisus dicitur, de quo hoc loco intelligi non potest, quando haec proximo ante Augusti obitum anno scripta sunt. Neque etiam celebraturus Poëta videtur eum, quem

Au-

Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
(Si modo permittis dicere vera) pudet.
Orba tamen numeris cessavit epistola numquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi memorem testantia curam
Non data sunt. quid enim, quae facis ipse, darem?
Quis mel Aristaeo, quis Baccho vina Falerno,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
Uberius nulli provenit ista seges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere silvis.
Haec mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante:
Sed siccum sterili vomere litus aro.
Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
Laesaque suppresso fonte resistit aqua;
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
Et carmen venâ pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terrâ posuisset Homerum;
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso; studiis quoque frena remisi:
Ducitur & digitis litera rara meis.

Im-

Augustus odisset. Alter fuit *Cornelius Severus*; poëta epicus, de quo Quintilianus quoque meminit his verbis: *Cornelius autem Severus*, inquit, *etsi versificator quam poeta melior, si tamen ad exemplar primi libri Siculum bellum perscripsisset, vindicaret sibi jure secundum locum, &c.* Quod autem mox sequitur, *Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos pudet, &c.* argumento est, aut alium hunc esse Severum poëtam, aliumque eum, ad quem supra scripsit libro primo Elegia quarta, aut quod libentius crediderim, ordinem ac positum Elegiarum esse promiscue factum, neque in his temporum seriem ubique observatam: id quod & alii quidam annotarunt. Micyll. Multi ex antiquis, *maximo regum.* probe. infra Eleg. ult.

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Tragoediarum scriptorem fuisse designat. sic Trist. lib. II.

Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis.

hinc Servius Eclogae VI. initio Virgilianum illud:

Cum canerem reges & praelia.

à nonnullis ad Thyesten, Tragoediam Virgilio à quibusdam adscriptam, referri posse contendit. & ita Horat. I. Sat. X. *Pollio Regum Facta canit*, ubi v. Schol. de quo lib. II. Od. I. *Paullum severae Musae Tragoediae desit.* Heins. *Regum* jam olim legendum esse monuit Scriverius in Nomenclatore Tragicorum Poëtarum, in Cassio Severo.

2. *Intonsis.*] *Euxinis* Moreti. *indomitis* Junian.

3. *Nostros libellos.*] *Nostris libellis* Servii.

4. *Permittis.*] *Permittas* septem libri. *permittes* Leidens.

6. *Vices.*] *Vias* tres libri. *pedes* unus.

7. *Testantia curam.*] *Vocem* Politian. nihil muta. vid. lib. III. VIII. I.

8. *Quae facis.*] *Quod facis* Ms. Bersm. & prim. Edit.

9. *Quis mel Aristaeo, quis Baccho vina Falerna.*] *Baccho Falerno* multi veteres, & recte. sic *Falernus ager* & similia. *ulmi Falernae* apud Juvenalem Sat. VI. & *merum Falernum.* ita *Latinis Lyaeus* Sil. III. 370. Caeterum corripuit τὸ *mel*, raro exemplo, quod ea vox ἀπὸ τοῦ μέλι deducatur. Posset alioquin legi, *Mel quis Aristaeo.* Heins. Vid. Zinzerling. Promulf. cap. II.

12. *Provenit.*] *Praevenit* Leidens. *pervenit* P. Dan.

14. *Cunctanti.*] Alii *cunctandi* legunt, idque ma-

Impetus ille facer, qui vatum pectora nutrit,
  Qui prius in nobis esse folebat, abest.
Vix venit ad partes, vix fumtae Mufa tabellae
  Imponit pigras pene coacta manus.
Parvaque, ne dicam fcribendi nulla voluptas
  Eft mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
  Principium noftri res fit ut ifta mali:
Sive quod in tenebris numerofos ponere greffus,
  Quodque legas nulli, fcribere carmen, idem eft.
Excitat auditor ftudium; laudataque virtus
  Crefcit; & immenfum gloria calcar habet.
Hîc mea cui recitem, nifi flavis fcripta Corallis,
  Quasque alias gentes barbarus Ifter habet?
Sed quid folus agam? quâque infelicia perdam
  Otia materiâ, furripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
  Per quae clam tacitum tempus abire folet;
Nec me, quod cuperem, fi per fera bella liceret,
  Oblectat cultu terra novata fuo:
Quid nifi Pïërides, folatia frigida, reftat,
  Non bene de nobis quae meruere Deae?

At

magis placet. MICYLL. *Hoc mihi* unus. *cunctanti* vero duodecim.

17. *Venas excaecat.*] Variant admodum libri. *cum venas ficcat aquarum* Polit. *cum venas ficcat in undas* alius. *excaecat aquarum* item alius. *Venas conficcat* tertius. *cum venas ficcat* octo. vid. ad XV. Met. 272.

23. *Frena remifi.*] *Reliqui* Polit. *ftudio* unus. *ftudii* plurimi.

24. *Et digitis.*] *A digitis* Servii, *litera nulla* unus.

27. *Ad partes.*] *In partes* fcripti & editi quidam. male. Nuc. 68.

Ad partes pertica faeva venis.

vid. ad I. Amor. VIII. 87. mox, *impofuit* tres libri. BURM.

29. *Voluptas.*] *Voluntas* P. Dan. & multi alii.

30. *Nectere.*] *Jungere* Putean. & alius. *fcribere* duo. *vertere* totidem.

32. *Res fit ut ifta.*] *Res fuit ifta* Gryph. Berfm. & aliae; *fit ut illa* octo fcripti.

33. *Numerofos ponere geftus.*] *Greffus* nonnulli ex antiquis. quod Berfmanno arridebat. fruftra. Intelligit gefticulationem manuum, quae inter faltandum fiebat. Vide Notas noftras Remed. Amor. vf. 334. *inceffus geftuofus* Apulejo Met. X. Si quis tamen cum Berfmanno; *numerofos greffus* malit, facile accedam. quos *numeros* dixit Marcianus Capella libro IX. *Cujus inceffum mater Paphiae, ut eam contingeret, fequebatur, licet pulcris rofea numeris ac libratis paffibus moveretur.* Maximianus Eleg. I.

——— *fufpenfos ponere greffus,*
Et tota nullo cavere nocte fono.

apud Varronem libro VIII. de Lingua Latina: *quam idem faciat, ac fi quis puerorum per delicias pedes male ponere, atque imitari vatias coeperit.* ubi *pedes ponere*, quomodo *ponere greffus* apud Nafonem. verfu proximo pro *legas* Scaliger, *legant*: & fic Arondelianus. fed nulla opus mutatione. *legere* pro recitare dixit. HEINS. *Ponere* verbum mihi *greffus* requirere videtur. & ut, *numerofi greffus*, ita ad *numerum faltare*. vide Gebh. ad Tibull. I. II. 20. *ponere* tamen *geftum* de Rofcio dixit Val. Max. lib. VIII. cap. 7. §. 7. Nifi ibi *promere* quis mallet, quae verba commutaverunt etiam Librarii apud Valer. Flacc VII. 357. BURM.

34. *Idem eft.*] *Obeft* Leid. & plures. & Edit. Gryph. Berfm. & al.

37. *Cui.*] *Cur* Putean. & prim. Edit. *nec mea* eadem. mox, *hic quid folus* P. Dan.

41. *Nam*

At tu, cui bibitur felicius Aönius fons,
Utiliter ſtudium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Muſarum merito cole: quodque legamus,
Huc aliquod curae mitte recentis opus.

41. *Nam neque me vinum.*] *Nam quia nec vinum* meliores. Heins. *Jam quoque nec* P. Dan. *Nam me nec* Regius & tres. *non me nec* Lovan.

42. *Tacitum.*] *Fallax* unus.

45. *Quid niſi Pierides ſolatia frigida reſtant.*] *Reſtat* cum quatuor ſcriptis. Heins. Vid. ad xiv. Met. 395. *praeſtant* duo.

47. *Felicius Aönius fons.*] Politianus cum lacuna,

—— *cui bibitur* * * *felicius amnis.*

mox,

Utilius ſtudium quod tibi cedat, ama.

duo libri. *utilius* praeterea tres.

Epistola III.

*AMICO INSTABILI.

Conquerar, an taceam? ponam ſine nomine crimen?
An notum, qui ſis, omnibus eſſe velim?
Nomine non utar, ne commendere querelâ;
Quaeraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat validâ fundata carinâ,
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
Auxilio poſtquam ſcis opus eſſe tuo.
Diſſimulas etiam, nec me vis noſſe videri:
Quisque ſit, audito nomine, Naſo, rogas.

Ille

* Amico.] *Ad invidum* Leid. & P. Dan.

1. *Conquerar an taceam? &c.*] Inſcriptio ejus Elegiae in aliis nulla eſt, in aliis, *In amicitiam diſſimulantem.* quarum utrumvis melius putem, quam *Ad amicum*, ut Merulae editio habet, inſcribi. Nam haud ſcio, an eundem illum hac Elegia notet, quem *Invidum* infra vocat, & de quo poſtea carmen in Ibin compoſuit. Nam & hîc *perfidum* vocat, & ſibi jacenti inſultaſſe dicit. Sed de hoc tamen certum non affirmarim. Micyll.

1. *Sine nomine.*] *Sine crimine nomen* P. Dan. & ſeptem alii.

2. *Qui ſis.*] *Quis ſis* Junian. & multi alii, & Editi quidam. eadem varietas mox ℣ſ. 10. & ſaepe alibi.

4. *Carmine.*] *Nomine* quinque ſcripti cum pr. Ed. & aliis.

5. *Fundata.*] *Firmata* unus.

7. *Contraxit.*] *Retraxit* Servii. *vultus* Jun. *ventum* Leid.

8. *Diſſimules etiam.*] *Diſſimules etenim* Servii: deinde, *fateri* duodecim. *tueri* Regius.

10. *Quisque ſit.*] *Quique* Frag. Lovan. & Regius. Heins. Ego nihil muto. eſt enim contemtim, tanquam de obſcuro & vili homine, loquendi formula. Florus iii. 10. *Quis eſt Caeſar.* vid. ad Epiſt. ii. 106. Burm.

12. *Junctus amicitia.*] *Vinctus* duo libri. melius me judice.

14. *Qui tibi.*] *Et tibi* plurimi.

15. *Con-*

Ille ego ſum, quamquam non vis audire, vetuſtà
Pene puer puero junctus amicitià.
Ille ego, qui primus tua ſeria noſſe ſolebam,
Qui tibi jucundis primus adeſſe jocis.
Ille ego convictor, denſoque domeſticus uſu:
Ille ego judiciis unica Muſa tuis.
Idem ego ſum, qui nunc an vivam, perfide, neſcis:
Cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
Sive fui numquam carus, ſimulaſſe fateris:
Seu non fingebas, inveniere levis.
Dic age, dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
Nam niſi juſta tua eſt, juſta querela mea eſt.
Quae te conſimilem res nunc vetat eſſe priori?
An crimen, coepi quod miſer eſſe, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas;
Veniſſet verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, ſed & inſultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis, ah demens? cur, ſi Fortuna recedat,
Naufragio lacrimas eripis ipſe tuo?
Haec Dea non ſtabili, quam ſit levis, orbe fatetur,
Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.

Quo-

15. *Convictor.*] *Convictu* Vatican. & *longo uſu* Medon.

17. *Ille ego ſum.*] *Idem ego* concinnius legas ex quatuor libris. pro *qui nunc an vivam* Leidenſis, *quem nunc.* Forte, *quem nunc an vivat.* verſu proximo pro *cura fuit*, cum τὸ *fui* mox ſequatur, à Naſone relictum nobis, *cura ſubit* opinor. HEINS. *Quem nunc* P. Dan. vid. VI. Faſt. 176.

19. *Simulaſſe fateris.*] Melius cum ſequentibus haec cohaerebunt, ſi legas, *ſimulaſſe fereris.* nam unus ex noſtris, *videris.* HEINS.

21. *Aut age dic aliquam.*] *Dic age nunc* Polit. alius, *Nunc age dic.* unus Vatic. *Dic age dic.* at uterque Medonii pro diverſa lectione, *Eja age dic.* quod verum eſt. ſic apud Virgil. *Eia age rumpe moras.* Nemeſianus Cynegetico:

Latonae magnum, Phoebe, decus, eia age ſuetos
Sume habitus.

Valerius Flaccus lib. VIII. III:

——— *eia, per ipſum*
Scande age, & adverſo greſſus, ait, imprime dorſo.

atque ita paſſim poëtae. HEINS. Ego, *dic, age, dic.* praetuli. ita Juvenal. VI. 279.

——— ——— *Dic,*
Dic aliquem ſodes, dic Quinctiliane colorem.

ſic apud Catull. Ep. LXVIII. olim editi, *dic, age, dic nobis, quare mutata* &c. quod neſcio cur mutari debeat. vide Broukh. ad Propert. IV. VIII. 17. & quae notavimus ad Ep. XVI. 341 BURM.

23. *Quod te nunc crimen ſimilem.*] Polit. plurimique alii ex caſtigatioribus,

Quae te conſimilem res nunc vetat eſſe priori.

recte. utuntur ea voce paſſim Lucretius, Terentius, ac Cicero. Noſter lib. III. Eleg. VII.

Taedia conſimili fieri de carmine vobis.

HEINS. *Quae te diſſimilem* duo. *conſimilem res non* totidem. *conſimilem crimen vetat* Ms. Berſm. mox, *voces* Vatic. *notas* Ms. Berſm.

25. *Si mihi rebus opem nullam, factisque ferebas, Veniſſet verbis charta notata tribus.*] Si me nec re, nec conatu & labore adjuvare poteras, perbrevi ſaltem Epiſtola ſignificare debueras. CIOFAN.

26. *Tribus.*] *Suis* Polit.

29. *Ah demens.*] *O demens* plurimi. *quid ſi* Regius.

Quolibet eſt folio, quàvis incertior aurâ.
Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.
Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo:
Et ſubito caſu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Croeſi?
Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
Ille Syracoſiâ modo formidatus in urbe,
Vix humili duram repulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
Submiſſâ fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipſe magis.
Ille Jugurthino clarus Cimbroque triumpho,
Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
In coeno latuit Marius, cannâque paluſtri:
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus:
Et certam praeſens vix habet hora fidem.
Litus ad Euxinum, ſi quis mihi diceret, ibis,
Et metues, arcu ne feriare Getae;

I, bi-

gius. *recedit* Junian. & ſexdecim alii. *recedet* Servii & tres.

30. *Tuo.*] *Meo* undecim & Berſmanni.

31. *Haec Dea non ſtabili, &c.*] Idem Scaliger in libri ſui margine notarat,

Haec Dea non ſtabili, quam ſit levis, orbe fatetur,
Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.

D. Heins. *Hoc dea* Serv.

32. *Quae ſummum.*] *Quem* repone. neque aliter Fragmentum Boxhornianum. Heins. *Quae mundum* tres. *haec ſummum* prim. Ed.

33. *Folio, & quavis.*] Particula connectendi ſuavius omittitur. Fabric. *Quavis & inertior* Regius. *quavis non certior* prim. Ed. *quolibet hoc* & emend. *haec* Lovan.

34. *Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.*] Sic legendum ex veteribus libris, & ratione. Ciofan. *Facta tua eſt* Leid. P. Dan. & duo alii, cum prima & aliis editionibus.

35. *Omnia.*] *Omina* ultra viginti: & Medoniano addita gloſſa, *fata vel eventus. hominis* P. Dan. mox, *quae voluere cadunt* Moreti. ſed ut legitur vulgo, citat Anonymus Leobienſis in Chronico lib. III. tom. I. Scriptorum Auſtriacorum pag. 877. nuper a doctiſſimo Pezio. editus. Burm.

35. *Filo.*] Lucret. lib. II. ſub fin. apud Gell. XIII. 20.

Aurea de coelo dimiſit funis in arva.

Enn. apud Macrob. I. 9.

Hac noctu filo pendebat Etruria tota.

Vide Colum. pag. 55.

37. *Croeſi.*] Vide quae notavi lib. III. Triſt. Eleg. VII. Ciofan.

38. *Nempe.*] *Ille tamen* tres. forte, *vixque tamen.* Heins. *Poenas tulit* quatuor. Heinſius malebat, *luit.*

39. *Syracuſia urbe.*] *Syracoſia*; dixi lib. VI. 277. Faſt. duo veteres, *Syracuſa*, etiam bene. Heins. *modo fortunatus* Moreti.

40. *Reppulit.*] *Depulit* prim. Ed.

41. *Tamen ipſe rogavit Submiſſa fugiens voce clientis opem.*] Fuit hic Ptolemaeus, ejus Ptolemaei filius, quem Auletem cognomento dixere. Cujus cauſam Pompejus Romae in ſenatu egerat, cum è regno ejectus fuiſſet: obtinuitque, ut reſtitueretur. qui mox per Gabinium reductus, nec diu regno potitus, ex morbo diem obiit, relictis duobus filiis, & totidem filiabus: ex quibus major natu Cleopatra fuit, cui cum fratre majore regnum Alexandrini contulerunt. Sed tum inter ſe diſſidentes Cleopatra & frater, bellum inter ſe movebant, quo tempore Pompejus ex Pharſalia fu-

I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos:
Quidquid & in totâ nascitur Anticyrâ.
Sum tamen haec passus: nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; &, quae tibi laeta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

fugiens, ad Pelusium, & Cassium montem, ubi tum Ptolemaeus sororis incursionem expectabat, vento forte delatus, praemissisque qui regem amicitiae paternae admonerent, ipse autoribus Achilla, Photino, & Theodoto Sophista, qui circa regem erant, à Septimio, desertore suo, ut Florus ait, interfectus est. Autores Strabo libro decimo septimo, Plutarchus, & Appianus. Caeterum non minus miserabilis & illa fugae pars fuit, quando ex Larissa ad mare fugiens, in tugurio piscatorio per noctem latuit: mox scapha fluviali secundum littus devectus, donec à Petitio quodam onerariae navis gubernatore, cive Romano, qui illum forte agnoscebat, receptus, Mitylenen usque ad uxorem delatus fuit. MICYLL. *Ille rogavit* scripti plurimi.

43. *Cuique viro.*] Distichon hoc nullius pretii & nugatorium meo periculo ejiciatur. HEINS. In Fragmento Lovan. & alio erat pentameter, *Achillas Pharius abstulit ense caput. indignus est factus* Jun. *malis* Leid.

45. *Ille Jugurthino clarus, Cimbroque triumphe, &c.*] Similia sunt illa Propertii lib. & Eleg. III.

Victor cum victis pariter miscebitur umbris;
Consule cum Mario capte Jugurtha sedes.

CIOFAN. *Ipse* Edit. prim. & scripti nonnulli.

47. *In coenо Marius jacuit.*] *Latuit Marius* quatuor veteres. paulo rectius. HEINS.

51. *Diceret.*] *Dixerit* Gerard. Maurif. Historiae Dominorum de Roman. lib. I. pag. 4. & ita P. Dan. codex. *littus ad extremum* Lovan.

52. *Arcu Getae.*] Lege, *Geto.* sic *Partha sagitta* apud Nostrum, & *Partha manus* in Fastis *Scytha exercitus* apud Claudianum, *equus Astur* apud Martialem, & similia passim. de quibus hîc illic jam egimus. HEINS. *Et metuas* Lovan. a m. pr.

53. *Purgantes pectora succos.*] *Purgantia pocula somnos* Francof. quod quid sit ignoro; later forte aliquid de papavere. an *portantia*? sed praestat vulgata. Petron. LXXXVIII. *Chrysippus ter hellebore animum detersit. obibe dixissem* Junian. & duo alii. BURM.

56. *Et summi.*] *Non poteram summi* Bersm. margo. *summi non poteram* Polit. *nec summi* alius.

57. *Tu quoque.*] *Tu modo* Thuan. & Fesch.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

NUlla dies adeo est australibus humida nimbis,
Non intermissis ut fluat imber aquis.
Nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
Mixta fere duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit,
Ut minuant nullâ gaudia pace malum.

Ec-

1. *Nimbis.*] *Ventis* duo libri.

4. *Rubis.*] *Cibis* prim. Edit.

6. *Ut minuant nulla gaudia parte malum.*] Eleganter Regius codex,

Ut minuant nulla gaudia pace malum.

ita passim *pacem*, & tutus ut esse posset, rogat & optat in his libris. vid. inf. Eleg. XIV. 61. BURM.

Ecce domo, patriâque carens, oculisque meorum,
  Naufragus in Getici litoris actus aquas;
Quà tamen inveni vultum diffundere caussam
  Possem, Fortunae nec meminisse meae.
Nam mihi cum fulvâ tristis spatiarer arenâ,
  Visa est à tergo penna dedisse sonum.
Respicio: nec corpus erat, quod cernere possem:
  Verba tamen sunt haec aure recepta meâ:
En ego laetarum venio tibi nuntia rerum,
  Fama per immensas aëre lapsa vias.
Consule Pompejo, quo non tibi carior alter,
  Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut laeto Pontum rumore replevit,
  Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
  Excidit asperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reseraveris annum,
  Pulsus & à sacro mense December erit;
Purpura Pompejum summi velabit honoris:
  Ne titulis quidquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turbâ;
  Et populum laedi deficiente loco.

Tem-

8. *Actus aquas.*] *Aquis* P. Dan. & decem scripti cum Edit. Gryph. quod quem sensum faciat non video.

9. *Diffundere caussa.*] *Caussam* Francof. & fere omnes scripti. & rectius meo judicio, *inveni caussam, qua &c.* sic, *inventa causa est* Terent. Andr. IV. I. & ita alii loquuntur. *possem* Polit. & duo alii. *possum* Ms. Bersm. BURM.

11. *Cum fulva tristis.*] *Dum fulva* P. Dan. & sex libri & prim. Edit. *nuper spatiarer* Servii codex. mox, *à tergis* Leid. deinde pro *respicio*, *restiteram* unus.

16. *Lapsa Vias.*] *Lassa vices* pr. Edit.

18. *Erit.*] *Erat* unus. *eat* Vatic.

19. *Laeto.*] *Moto* Servii. *clamore* Leidens. Putean. & prim. Edit. *haec dea* sex libri & ead. Edit.

24. *Pulsus & à sacro.*] *A socio* unus Vossianus. *è sacro* Junian.

27. *Cernere jam video rumpi pene atria turbâ.*] Versus mendosus. *videor* plerique veteres. recte. nonnulli etiam, *penetralia*, sed ne sic quidem locus mihi videtur plane in integrum restitutus. HEINS. Forte, *cernere jam videor rumpi laeta atria turbâ*, vel, quia bis praecessit jam illa vox, *plena atria*, agit enim de processu consulari, quo gratulantium turba in atria conveniebat, ut deducerent novum consulem in Capitolium. *cernere videor* dictum, ut apud Terent. Adel. III. IV. 20. *videre videor illum diem.* de *cernere* vid. ad Petron. cap. CXXI. BURM.

29. *Templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri, &c.*] Hunc etiam morem ostendit sub principium lib. I. Fast. ubi hoc postremo usus erat carmine:

Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
  Et tremulum summa spargit in aede jubar.
Vestibus intactis Tarpejas itur in arces,
  Et populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi praeeunt fasces, nova purpura fulget,
  Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci,
  Quos aluit campis herba Falisca suis.

CIOFAN.

30. *In tua vota.*] *Ad tua* Ms. Bersm.

31. *Boves niveos.*] Boves candidos pro sacrificio veteres solebant interficere. Seneca in Oedipo:

Ap-

Templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri;
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certae praebere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumque Deos omnes, tum quos impensius aequos
Esse tibi cupias, cum Jove Caesar erit.
Curia te excipiet, Patresque è more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
Utque solet, tulerit prospera verba dies;
Egeris & meritas Superis cum Caesare grates:
Qui caussam, facias cur ita saepe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu;
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turbâ quod non ego cernor in illâ:
Nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quamlibet absentem, quà possum, mente videbo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.
Dî faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen; &, Heu, dicas, quid miser ille facit?
Haec tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exsilium mollius esse meum.

Epi-

Appellite aris candidum tergo bovem.

Item eos, qui numquam araverant. Vide observat. in lib. Fast. Ciofan. *Domitos unus.* mox, *terra Falisca* tres *quos alit in* Leid. & P. Dan.

33. *Cumque Deos omnes &c.*] Ordo est, & cum cupias omnes deos, subaudi ab inferiori, esse aequos tibi, tum Caesar cum Jove, quos impensius, hoc est curiosius & magis cupias esse tibi aequos, erit, subaudi, aequus. Merul. Vel potius, erunt iis, quos tu impensius precaberis tibi aequos atque propitios fore. Micyll. Ἀπὸ κοινοῦ assumendum, *cupias* tibi esse aequos. Bersm, *Tunc quos impensius eres* Regius. *tunc* etiam multi.

34. *Cum Jove Caesar erit.*] Malim, *erunt.* & mox, *Curiaque excipiet*: pro *Curia te excipiet.* Heins.

37 *Tua vox.*] *Tua mens* tres libri. mox, *prospera quaeque* duo.

40. *Causam dabit.*] *Dabunt* tres scripti. sed rectius causam gratias Dis agendi uni Caesari imputaverit. Heins

43. *Cernor.*] *Cernar* plurimi nihil muto. Met. x. 334.

Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic. Epist. xx. 133.

Me miserum, quod non medicorum jussa ministro. Heins.

44. *Nec possunt istis lumina nostra frui.*] In veteribus, *poterant.* Fabric. *Poterunt* Ms Bersm.

45. *Quod licet absentem.*] *Qua licet* multi. Fragmentum Boxhorn *qualibet.* Scribe *Quamlibet absentem.* Vide Notas Epist. vi. Heins.

49. *Haec tua pretulerit.*] *Pertulerit* ex scriptis. Heins. *Hac sua* Ms Bersm

50. *Exilium mitius.*] *Mollius* iidem ex parte majori. & *esse mihi*, pro *meum* Arondel. & Rottendorph. Heins. *Lenius* unus.

Epistola V.

EIDEM JAM CONSULI.

ITe, leves elegi, doctas ad Consulis aures;
Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via est; nec vos pedibus proceditis aequis:
Tectaque brumali sub nive terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Haemon,
Et maris Ionii transieritis aquas;
Luce minus decimà dominam venietis in Urbem,
Ut festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur.
Non est Augusto junctior ulla Foro.
Si quis, ut in populo, qui sitis, & unde, requiret:
Nomina deceptà quaelibet aure ferat.

Ut

2. *Honorato.*] Vid. ad I. Fast. 31.

3. *Æquis.*] De hac locutione in alia re vid. ad III. Fast. 565. vide an etiam huc illud Senecae de Cicerone judicium, quo ejus *compositio pedem dicitur servare*, ut explicat Salmasius Epistol. CXVI. ad Gronovium, referri posset. & illud Statii I. Silv. II. 7. *Alternum factura pedem*, ubi Gevartius malebat, *fractura*, de quo loco cogitandum amplius censeo; nam & de eo vehementer sollicitus est Gronovius Diatrib. Stat. cap. VIII. sed *facere alternum pedem*, posset idem esse, quod supra hoc lib. Epist. II. 6. dixit *Ire per alternas vices.* & ita saepe de Elegiis. ita contra Heroico carmini *aequos pedes.* dat inf. Epist. XVI. II. Burm.

5. *Et opertum nubibus Haemum.*] *Haemon* Fragmentum Vatic. & Gryphii Editio. sic & in Met. VI. 87. superiori versu, *terra riget* non male Leidensis. Heins. *Terra jacet* duo. *Osthen* Ms. Bersm. *Ostam* Junian.

7. *Venietis*] *Veniatis* unus Heins. & *petetur* mox octo & Edit. prim.

10. *Non est Augusto junctior ulla foro.*] In aliis, *Augusti*, sed & infra: Eleg. XV. 16.

Quam domus Augusto continuata foro.

Et V. Fast. 552.

Templaque in Augusto continuata foro.

Augusti forum tanto splendore fuit, ut inter orbis miracula numeretur à Plinio. Loquitur enim in hoc loco non de ea domo, quae ad Circum fuit, in quam Pompejus Magnus migravit: sed de avita Pompejorum domo, quae una parte Carinas, altera forum Augusti attigit. Hic Sext. Pompejus, cum Sext. Appulejo Consul fuit, quo anno Caesar Augustus vita functus est. Fabric. Pompeji Magni domus in Carinis ad Telluris aedem, teste Suetonio in vita Pompeji Lenaei Grammatici. Heins.

11. *Requirat.*] *Requiret* meliores. mox, *qualibet aure feret* Leid.

13. *Esse.*] *Ipse* P. Dan. Cod.

15. *Nullo prohibente.*] *Ullo* Junii codex & postrema Aldi cum Gryphiana. quod malo. Heins.

18. *Cum premet.*] *Aut premet* tres. *cum premat* Servii.

18. *Aut populi reditus.*] Vide dissertationem nostram de Vectigalib. cap. VIII. *validam hastam* hic tres libri. perperam.

21. *Julia templa vocati.*] *Tecta* Servii. *recepti* Ms. Bersm. *ubi erunt* etiam multi.

24. *Deque parum noto consules officio.*] Explicat Merula de rebus pertinentibus ad consulatum minus notis Pompejo, ut novo consuli. Crispinus, quia omnia ex Caesaris nutu componenda erant, & ita consul ignoraret, quid agendum esset. parum, certe, blande; nec Ovidium tam adulandi imperitum fuisse puto, ut ignorantiam aut servitutem tam imprudenter objiceret Pompejo. praeterea disticho proximo egit de relatione ad senatum,

Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
Verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi
Consulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo jura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus ebur:
Aut, populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnae non sinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque salutem;
Deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Caesar Germanicus omne
Auferet. à magnis hunc colit ille Deis.
Cum tamen à turbâ rerum requieverit harum;
Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
Talia vos illi reddere verba velim.

Vivis

tum, hoc vero agit, de iis, quae ad Augustum & ejus jam collegam Tiberium referre solebant consules. quare legerem,

Deque patrum toto consulet officio.

consulet Caesares, *quale velint esse officium* totius senatus. antequam enim res ad senatum referrebantur, solebant illae à consulibus ad Augustum referri, qui in consilio suo domestico cum quibusdam de negotiis ad frequentem senatum referendis ante tractabat; Suet. Aug. xxxv. hoc autem factum videtur in quotidiana & matutina consulum salutatione in Palatio. *toto* est in codice Servii. Ceterum priori versu, *natoque coronam* Feschii habet codex. quod non intelligo, quo spectet. videant docti; an hîc aliquid de corona civica, & laureata, quae ex decreto senatus ante domum Caesaris pendebat, sit intelligendum. an forte ea quotannis renovata, (ut lib. iii. Fast. 133. de Flaminum, Curiae & Regiae dixit) à Consulibus ad Palatium ferretur? an ubi nova victoria reportata esset, vel aliis in casibus? an ex voto aliquo? & tunc legendum esset, *deque patrum voto*, ut *laurea vota* iv. Trist. ii. 56. latet certe in hoc disticho aliquid reconditioris antiquitatis, quod vix perspicio. Burm.

25. *Tempus ab his vacuum Caesar Germanicus omne Auferet. à magnis hunc colit ille deis.*] Hic locus ita intelligendus videtur, ut Germanicum accipiamus, ea hyeme, quae obitum Augusti proxime antecessit, Romae fuisse, & sequenti aestate in Germaniam abiisse. vel, (quod tamen minus probarim) jam tum in Germania fuisse, cum haec à Poëta scriberentur: id ipsum autem Poëtam ignorasse. Nam quo alio pacto Consulem Pompejum vacuas horas collocasse Germanico dicemus, qui tum in Germania fuit, cum Augustus moreretur? Mortuus enim Augustus est, Coss. Sex. Pompejo, ad quem hic scribit Poëta, & Sex. Apulejo, xiiii. Calend. Septembris, ut Suetonius tradit. Quo tempore Germanicus apud Rhenum exercitui praepositus fuit: id quod ex Tacito pariter & Suetonio patet. Ita enim Suetonius in Caligula de illo ait: *Missusque ad exercitum in Germaniam excessu Augusti nunciato, legiones universas imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes, & sibi summam reipublicae deferentes, incertum constantia an pietate majore compescuit.* Tacitus autem libro primo de iis loquens, quae Tiberius in novo principatu egerat: *At Germanico Caesari*, inquit, *proconsulare imperium petivit, missique legati qui deferrent, simul moestitiam ejus ob excessum Augusti solarentur.* Micyll.

25. *Tempus ab his vacuum.*] Malim, *vacuo.* vide Notas Trist. iv. Eleg. iii. ỳs. 7. Heins.

27. *Cum tamen à turba rerum requieverit harum.*] Rectius, *cura* refingas. Infra Eleg. ix.

Cum tamen à cura rerum propriore vacabis.

proximo versu, *assuetas manus* Twisdenianus, non *mansuetas.* Heins. Sed Epist. ii. 75. dixit, *de tanta rerum turba &c. assuetas* etiam P. Dan. cod.

30. Red-

Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quam prius à miti Caesare munus habet.
Te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariae tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum curâ pectoris esse tui.
Addita praeterea vitae quoque multa tuendae
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
Se fore mancipium, tempus in omne, tuum.
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes cursu reditura supino;
Gratia quam meriti possit abire tui.
Haec ubi dixeritis, servet sua dona, rogate.
Sic fuerit vestrae caussa peracta viae.

30. *Reddere verba.*] *Verba referre* duo libri. *reddite verba* Servii. *vele* Edit., & scripti quidam.

30. *Velim.*] *Volo* P. Dan. Bersm. & editi nonnulli.

32. *Quod prius.*] *Quam* recte veteres plerique. Heins.

35. *Bistonium ensem.*] *Bistoniam hastam* unus. quod sumtum ex Epist. 1. 19. *tepefeceras* etiam hic plurimi.

36. *Cura pectoris esse sui*] *Tui* ex scriptis. Heins. Imitatus haec auctor carminis in Anselmum apud Baluz. t. iv. Misc. pag. 559.

Hoc quod vivit adhuc, quod non est lumine fossus,
Effectum cura quis neget esse tua?

ubi legendum arbitror, *quod non est lumine cassus.* vid. Virgil. ii. Æneid. 85. Burm.

37. *Tuendae.*] *Tenendae* Ms. Bersman. *sunt vitae multa* Moreti & sex.

40. *Mancipium tempus in omne tuum.*] Ita olim editi. Heinsius edidit *mancipii tui.* nec monuit unde habeat: video & Excerpta Scaligeri hanc lectionem praeferre, sed ex nullo codice. Brissonius lib. vi. de Form. pag. 517. lubens emendat,

Se fore mancipio tempus in omne tuum.

ut Eleg. xv. 42. dixit,

Meque tuum libra norit & aere magis.

& Lucret. iii. 984. *Visaque mancipio nulli datur:* quae quamvis non displiceant, contra libros tamen scriptos intrudere periculosum credo. *mancipium* ergo pro servo capimus, ut inf Eleg. viii. 66. *Si quid &c. Restat in ingenio serviet omne tibi.* Burm.

42. *Velivolas.*] *Veliferas* plurimi.

43. *In fontes.*] *In montes* Junian. & quatuor alii. vid. ad xiii. Met. 954.

Epistola VI.

BRUTO.

Quam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse, locis.

Sed,

4. *Hei mihi.*] Liber Ursini, *Ei mihi.* Vid. Eleg. & librum. Ciofan. *Valent* Leidens, P. Dan. & duo alii & Bersmanni.

5. *In Scythia.*] *In Scythica* Moreti. an *Scythico?*

6. Lu-

Sed, tu quod nolles, voluit miserabile fatum.
  Hei mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta eſt:
  Jam tempus luſtri tranſit in alterius.
Perſtat enim Fortuna tenax, votisque malignum
  Opponit noſtris inſidioſa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
  Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces; cauſſamque ego, Maxime, mortis
  (Nec fueram tanti) me reor eſſe tuae.
Jam timeo cuiquam noſtram mandare ſalutem:
  Ipſum morte tuâ concidit auxilium.
Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae;
  Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.
Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti
  Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

Quae

6. *Luſtri.*] Alterius Quinquennii. Horatius luſtrum pro ſeculo poſuit, more poëtico, *ut rem Romanam Latiumque felix Alterum in luſtrum meliusque ſemper Proroget aevum.* MERUL. Locus eſt in carmine ſeculari, ſed tamen pro luſtratione ac ritu, quo in ludis ſecularibus. utebantur, accipi magis, quam ſimpliciter pro tempore, *luſtrum* eo loco videtur. MICYLL.

7. *Perſtat enim fortuna tenax.*] Contrarium illi, v. Triſt. VIII. 16.

Et manet in nullo certa tenaxque loco.

Vulgaris enim lectio minus placet. FABRIC.

7. *Vetusque malignum Opponit votis invidioſa pedem.*] Lege ex veteribus libris, *Votisque malignum Opponit noſtris.* CIOFAN. Metaphora à curſoribus Virg. v. 335. *nam ſeſe oppoſuit Salio.* BERSM. *Invidioſa* ſcripti & editi quidam. non male. nam *opponere pedem* eſt inſidiatoris. utitur hac phraſi & Petron. cap. LVII. *habebam in domo, qui mihi pedem opponeret.* quare male, *apponit* hîc tres ſcripti & prim. Ed. BURM.

9. *Laus maxima gentis.*] *Maxime* veteres plerique. HEINS. Duo etiam codices, *lux*, ſic & alibi *ſidus* appellat. *dux* Francof.

11. *Ante preces.*] *Ante diem* Putean. *pedem* Moreti & alius. *Concidis* etiam Junian. ut ſaepe alibi.

11. *Cauſamque ego, Maxime, mortis Me reor eſſe tuae.*] De morte Maximi meminit Tacitus lib. I. his verbis: *Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite uno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam: Multas illinc utrinque lacrymas, & ſigna charitatis, ſpemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiae aperuiſſe, illam Liviae, C. Nanium id Caeſari. Neque multo poſt extincto Maximo, dubium an quaeſita morte, auditos in funere ejus Martiae gemitus, ſemet incuſantis, quod cauſa exitii marito fuiſſet, &c.* Hanc igitur cauſam, quia Ovidius, utpote tam longe remotus, ſcire non poſſet: aut etiam, ſi ſciebat, palam edere nollet, fingit ſe dubitare, utrum ipſe cauſa illius mortis extiterit. MICYLL.

12. *Fueram.*] *Fuerim* Medonii. etiam bene. *non fueram* editi quidam.

13. *Jam timeo noſtram cuiquam mandare ſalutem.*] *Salutem* accipio, non quae in principio Epiſtolarum alicui ſcribendo nunciatur, ſive optatur: ſed revera ſalutem, hoc eſt, vitam & incolumitatem. ut ſit ſenſus: Quia igitur Maximus, is in quo ſummam ſpem poſitam habebam, deceſſit, vereor deinceps ulli amplius curam ſalutis & incolumitatis meae commendare. MICYLL.

14. *Concidit.*] *Condidit* Junian. *morte ſua* tres libri.

15. *Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae, Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.*] De Auguſti morte infra Eleg. IIX.

Et modo Caeſar avum, quem virtus addidit aſtris,
  Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.

Et IX.

Tu certe ſcis haec, ſuperis aſcite, videsque
  Caeſar, ut eſt oculis ſubdita terra tuis.

Periit autem Auguſtus anno ab Urbe condita DCCLXVI. Ætatis vero ſuae LXXVI. CIOFAN.

17. *Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti, &c.*] Auguſtum intelligit, cui defuncto ſtatim divini

bonos

Quae profit pietas utinam mihi; fitque malorum
Jam modus, & facrae mitior ira domus!
Te quoque idem, liquido poffum jurare, precari,
O mihi non dubiâ cognite Brute notâ.
Nam cum praeftiteris verum mihi femper amorem;
Hic tamen adverfo tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrimas noftrasque videret;
Pafluros poenam crederet effe duos.
Lenem te miferis genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forenfi,
Poffe tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejusdem eft, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, fontibus effe trucem.
Cum tibi fufcepta eft legis vindicta feverae;
Verba velut tinctum fingula virus habent.
Hoftibus eveniat, quam fis violentus in armis
Sentire, & linguae tela fubire tuae.
Quae tibi tam tenui curâ limantur, ut omnes
Iftius ingenium corporis effe negent.
At fi quem laedi Fortunâ cernis iniquâ,
Mollior eft animo femina nulla tuo.
Hoc ego praecipue fenfi, cum magna meorum
Notitiam pars eft inficiata mei.

Im-

honores decreti fuere. Sic enim & Tacit. lib. 1. *Caeterum fepultura*, inquit, *more perfecta, templum & coeleftes regiones decernuntur* (intellige Augufto.) MICYLL.

20. *Mitior.*] *Sit minor* unus liber. fuper. verfu, *pietas precor ut mihi* Ms. Berfm. cui non difplicet.

22. *Brute nota.*] Alias, *non dubia fide*, pro certo atque indubitato. MICYLL. *Nota* veterum librorum lectio, quae optima eft, agnofcitur à Merula, recteque exponitur, lib. II. Metamorph. fub finem:

Edo notam tanti generis.

CIOFAN. *Nota* Scaligeri codex atque alii complures bene. HEINS.

23. *Amorem.*] *Honorem* Ms. Berfm.

26. *Effe duos.*] *Deos* Edit. Gryph. mendofe.

27. *Ulli.*] *Ullis* pr. Ed.

29. *At qui quid valeas ignorat.*] *Ut qui quid valeas ignoret* ex caftigationibus. HEINS. *Ut quidquid* Editi olim. *& qui quam* Ms. Berfm. *fi quis* P. Dan. deinde, *in arte forenfi* plurimi fcripti. male. vid. ad III. Trift. XII. 18. BURM.

31. *Pugnare videtur.*] *Videntur* fex fcripti. & tum dele τὸ *eft* cum tribus libris. HEINS. Ita citat Gerardus Maurifius lib. I. Hiftoriae Dominorum de Romano in initio. qui &, *fupplicibus faciles.* BURM.

34. *Tinctum.*] *Tritum* vel *coctum* Moreti. *cinctum* Maurif. Hiftor. Dominor. de Romano pag. 14.

44. *Qui mala follicite noftra levatis.*] *Folliciti* cum Polit. & quinque aliis. *levaftis* Barberin. praeterea *veftrum* pro *veftri* fcribendum praecedenti verfu. HEINS. *Sollicita noftra levatis ope* P. Dan.

45. *Et prius hic nobis.*] *Hinc* nonnulli. Scribe, *heu nobis nimium conterminus Ifter* cum Barberin. & Rottendorph. HEINS.

46. *Euxino.*] *Euxini* Ms. Berfm. & P. Dan.

47. *Utque Thyeftene redeant fi tempora menfae.*] *Ante* Fefchii & Hafnienfis. multi alii, *Atque.* Opinor caftigandum,

Ante;

Immemor illorum, vestri non immemor umquam,
Qui mala solliciti nostra levastis, ero.
Et prius (heu nobis nimium conterminus!) Ister
In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyesteae redeant si tempora mensae,
Solis ad Eöas currus agetur aquas:
Quam quisquam vestrûm, qui me doluistis ademtum,
Arguat ingratum non meminisse sui.

Ante, Thyesteae redeant ceu tempora mensae,
Solis ad Eoas currus agetur aquas.
pro *tempora* etiam *fercula* malim reponi. sed obstant libri veteres. Nam Nonius docet, *Ferculum* proprie esse *missum carnium*. Hinc apud Juvenalem Sat. xi.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis. Heins.

49. *Doluistis ademtum.*] *Ademto* edidit Heinsius. quod in nullo codice aut editione repperi. ut & vidimus Eleg. iv. 48. *gaudere aliquid mutasse.* sed cum utrumque rectum sit, scriptos libros sequendos esse puto. vid. ad lib. vii. Met. 720. Burm.

Epistola VII.

*Vestali.

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
Ut positis reddas jura sub axe locis;
Adspicis en, praesens, quali jaceamus in arvo:
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostrae,
Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipse vides certe glacie concrescere Pontum.
Ipse vides rigido stantia vina gelu.

Ipse

*. *Ad Vestalem.*] Scaliger in margine codicis sui adscripserat, Praesidem ponti primipilum. Qui & versu ejusdem Elegiae tertio, pro *Aspicis en praesens*, è codice suo *Praeses* adscripserat. D. Heins. In Vaticano vero erat VESTALI. PRO℞. id est, Propraetori. est autem *Vestalis* cognomen Fabiae Gentis: ita *Fabius Vestalis*, qui de pictura scripsit, saepe Plinio laudatur. vide Indicem libr. xxxv. & xxxvi. *Vettius Vestalis* apud Gruter. mcxlix. 12. & Reins. i. 48. Burm.

1. *Missus es Euxinas quoniam Vestalis ad oras.*] Libri veteres *ad undas*. Ciofan. Ita fere omnes scripti.

3. *Aspicis en praesens.*] *Praeses* codex Scaligeri, Feschii, optim. Vatic. & Regius. bene, idem Vatican. Epistolam hanc inscribit *Vestali prop.* hoc est *pro Praeside*. Heins. *Praesens* praeterrem, quia hoc melius τῷ *adspicis*, & mox *testis* convenit. si de parte aliqua administrationis, cui praefectus erat Vestalis, ageret, *Praeses* posset admitti; sed hic ejus testimonium tantum invocat. xiii. Met. 825.
Nil mihi credideris: praesens potes ipse videre.
conspicis Junian. *aspicis an* Ms. Bersm. Burm.

4. *Queri.*] *Loqui* P. Dan. Putean. & octodecim alii.

5. *Accedet voci nostrae non irrita per te.*] Convenientior verborum ordo,
Accedet voci per te non irrita nostrae.
Fabric. Reddidi tamen in Vicentina editione re-

per-

Ipse vides, onerata ferox ut ducat Iäzyx
  Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Adspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
  Et telum caussas mortis habere duas.
Atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
  Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
  Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
  Ipsa tamen virtus ordine major erat.
Non neget hoc Ister: cujus tua dextera quondam
  Poeniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non neget Ægypsos, quae, te subeunte, recepta
  Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium, positu melius defensa manuve,
  Urbs erat in summo nubibus aequa jugo.

Sit

pertum ordinem, qui mihi stabilitate quadam & simplici gravitate fidem verbis praestat, & mirifice loco convenit. AUCTOR ELECT. ETON. *Accedat* Fesch. & Putean.

6. *Alpinis juvenis regibus, &c.*] Apparet Cottias Alpes satis notas ac familiares fuisse Merulae, qui & Cottam superiorem, nomen, & hunc Vestalem, genus suum ab iisdem traxisse putarit. Quod igitur ad utrumque pertinet, ipse viderit. Nam & alii reges Alpini fuere praeter *Cottium*: & à quo *Cottianae* Alpes dictae sunt. non *Cottius*, sed *Coctius*, per *C* ante *T*, ab eruditioribus scribi solet. MICYLL. In Juniano erat, *Alpinis finibus*. in alio, *montibus*.

7. *Glacie concrescere.*] Vid. haec & seq. illustrantem Pontanum ad Macrob. lib. VII. Saturn. 12.

8. *Rigido.*] *Gelido* Junian. & Marg. Bersm. *stantia musta* Servii cod.

9. *Ferox Iäcis.*] Sic quidem in omnibus fere exemplaribus legitur, sed depravate: quare non *Iäcis*, sed *Iäzyx* legendum est. Fuere enim *Iäzyges* populi Scythiae, qui campos & plana tenuere, ut Plinius docet: fuereque alii ad Maeotim, alii Dacis juncti, Metanastae, quasi migratores appellati. Unde non est mirandum, si hic Ovidius bubulcum ex ea gente plaustrum per medium Istrum gelatum ducere fateatur. De his ita meminit Ovidius de Tristibus:

Iäzyges & Colchi, Metereaque turba, Getaeque.

Et Valerius Flaccus:

Imperat, & stricto sic urget Iäzygas ense.

MERUL. Scribe, *Iäzyx*. Ἰάζυξ, Ἰάζυγος, ut Ἰάπυξ, Ἰάπυγος, *Iazygas* alibi vocat non uno loco Noster. certe Rottendorph. *Iäzix*. praecedenti versu pro *vina* Petri Servii codex, *musta*. HEINS. *Yäxis* Junian *Hiatis* prim. Edit. *Yazes* Leid. *Yäpyx* Bersm. Ed. *educat ut altas* Regius. *ferox trahat ut glacialis* Servii & P. Dan.

11. *Et mitti.*] *Et misti* Polit. mox, *Et telum* plurimi. *& caussas telum* Junian.

14. *Non etiam.*] *Et non jam* Junian. *Esse etiam* Barber. *non etenim* Servii. Et superiori versu, *pacata fuisset* Regius.

15. *Pericula.*] *Piacula* Regius.

16. *Nuper honos.*] *Primus honos* Ms. Bersm.

18. *Major erit.*] Mallem cum duobus codicibus & prim. Edit. *erat. inest*, vel *adest* Heinsius malebat.

19. *Non negat.*] *Neget* Thuaneus, & ita scribe disticho sequenti. *nec negat* alius.

21. *Non negat Ægypsos, quae te subeunte, &c.*] Sensus planus est ex iis, quae sequuntur. Nam à Getis (ut supra quoque lib. I. Eleg. VIII. meminit) interceptam, ac regi Thraciae ademptam, recuperatam mox Vitellii opera & auxilio dicit. in qua recuperatione ac pugna Vestalem quoque praeclaram operam navasse innuit, cum ait: *Subeunte eo*, hoc est, oppugnante atque ascendente muros, receptam. MICYLL. Vide notas lib. I. Eleg. VIII. ỳs. 13. HEINS. Edit. Vicent. *Egypsos*. Ms. apud Bersm. *Egyros*. membranae nostrae, *hoc Egiros*. eaedem lib. I. El. VIII. *Egissus*, quae sequuntur ex Epit. Stephan. faciunt, ut suspectam habeam notitiae Imperii lectionem, quam amplexus est Heinsius Ἀγησσὸς πόλις Θρᾴκης &c. ἐθνικὸν Ἀγησσαῖος. quem in locum ista Berkelius. Goltzius ex Gordiani nummo ΑΓΕΣΣΙΩΝ meminit. adeo ut hic

Sithonio Regi ferus interceperat illam
 Hoftis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius unda
 Intulit, expofito milite, figna Getis.
At tibi, progenies alti fortiffima Dauni,
 Venit in adverfos impetus ire viros.
Nec mora; confpicuus longe fulgentibus armis,
 Fortia ne poffint facta latere, caves:
Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
 Saxaque brumali grandine plura, fubis.
Nec te miffa fuper jaculorum turba moratur,
 Nec quae vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis horrent in caffide pennis:
 Parsque fere fcuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
 Sed minor eft acri laudis amore dolor.

Ta-

hic fcribendum videatur; *τὸ ἐθνικὸν Ἀγέσσιος*, & urbis nomen *Ἀγεσσός*. quod etiam Alphabetico ordini, quo epitomator utitur, non repugnat. Auctor Elect. Eton. *hoc Gipfos* Edit. prim. *Ægyros* tres.

22. *Senfit in ingenio nil opus effe loci.*] Nil prodeffe loca munita vel natura, vel praefidio humano. ubi notandum quod dicimus etiam, *eft mihi opus hujus rei.* qua locutione frequentius utuntur Poëtae. vel, *fenfit opus loci*, fenfit molem & difficultatem urbis, & locorum nihil effe in ingenio, hoc eft in comparatione ingenii, & ubi intenderis ingenium. funt qui legant, *in ingenio nil opis effe loci.* ut fit ordo, fenfit nil opis, hoc eft nullum auxilium effe in ingenio loci, in natura loci. Merula. Eaque verior expofitio. innuit enim altitudinem & afperitatem loci nihil profuiffe illi, quo minus caperetur. Micyll. Vide quae collegi lib. v. Trift. Ciofan. *Ab ingenio* Junian. *effe tui* Ms. Berfm.

23. *Nam dubium eft.*] *Eft* deeft omnibus fere fcriptis. & Aldinae Edit. *An dubium, pofitu* Junian.

25. *Sithonio regi.*] Hoc eft, Thraciae regi. Eft enim Sithonia, pars Thraciae quaedam, ut Stephanus ait, à qua & Sithones & Sithonii, populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, ut Plin. autor eft. Vitellium autem, de quo poftea fequitur, non Ponti, fed Moefici exercitus ducem, aut legatum aliquem fuiffe intellige, atque inde Iftro devectum. Neque enim ex Ponto per Iftrum licebat devehi, fed fubvehi. Et Pontus provincia in adverfo littore, hoc eft, Afiatico erat. De Moefia autem, & exercitibus, qui in ea contra incurfiones Dacorum, & Getarum, & caeterarum gentium tenebantur, paffim apud fcriptores legitur, praefertim qui Caefarum hiftorias compofuere. Mox quod fequitur, *Progenies alti fortiffimi Domni*, five (ut alii) *Donni*, non ad Vitellium, fed ad Veftalem referendum: cujus genus fupra, ex Alpinis regulis deductum dixit, quorum unum & *Domnum* hunc fuiffe accipio. nam Vitellianorum genus unde, & à quibus potiffime coeperit, ac nobilitatum fuerit, Sueton. in vita Auli Caef. docet. Micyll. Cotyn intelligit doctiffimus Auctor Elect. Eton.

27 *Vitellius.*] Forte A. Vitellius, patruus Caefaris Vitellii, qui Confulatum geffit fub Tiberio A. V. C. occxxcrv. nifi ad L. Vitellium patrem referre mavis. Heins.

28. *Intulit.*] *Impulit* Junian. *impofito* Regius.

29. *Progenies alti fortiffima Donni.*] Ignotum hoc nomen. *Domni* Polit. & octo alii. fex, *Doni.* tres, *Dampni.* totidem, *Danni.* Scribe, *Dauni* cum uno Voffiano. ut ad Turni patrem, Rutulorum regem, refpiciat. Heins. An *Fauni* fcribere voluerit? à Fauno enim, Aboriginum rege, & Vitellia, quae multis locis pro numine colebatur, Vitellios ortos tradit Suetonius. Bersm. At longe ab alpibus Rutuli. illic *Ideonni* regnum invenit Cluverius apud Strabon. lib. iv. Cottii regno proximum: ideoque in hoc loco legebat, vel *Donni*, (ut & antea legebatur) vel *Ideonni.* Auct. Elect. Eton. *Verni* unus, *Dompni* P. Dan. *jufti fert.* Putean.

30. *Vires.*] *Roges* Polit. fufpicabatur Heinfius, *globos.*

31. *Longe fulgentibus.*] Malim cum Farnefiano, *late. longe fortiffimus* Ms. Berfm.

34. *Saxa-*

Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
  Dicitur Hectoreas fustinuiffe faces.
Ut propius ventum eft, admotaque dextera dextrae,
  Resque fero potuit cominus enfe geri;
Dicere difficile eft, quid Mars tuus egerit illic,
  Quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Enfe tuo factos calcabas victor acervos;
  Impofitoque Getes fub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
  Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua praeterit omnes,
  Ante citos quantum Pegafus ibat equos.
Vincitur Ægypfos: teftataque tempus in omne
  Sunt tua, Veftalis, carmine facta meo.

34. *Saxaque.*] *Telaque* Thuan. vid. Ibid. 468. & Nuc. 132.
36. *Madent.*] *Rubent* Gottorph. Heinfius malebat, *virent*. vid. eum ad Claud. Eidyll. vi. 96. & fupr. lib. ii. 18.
37. *Haerent in caffide.*] *Herrens* Puteaneus. quod verum puto. *horrere* enim de pennis, pilis & fimilibus eleganter dicitur. vid. ad Petron. xcix. Burm.
38. *Vacat.*] *Caret* fex libri. *crudo vulnere* Regius. Heinf. volebat, *fere fcuti vulnere*.
40. *Aeri.*] *Aetas* Junian, Auctor Elect. conjiciebat, *altae. carae* unus.
41. *Navibus.*] *Claffibus* unus. & mox, *Suftinuiffe manus* duo.
43. *Admotaque.*] *Commiffaque* Gottorph. quod ex Epift. ii. 31. ubi alio fenfu habetur, eft repetitum. ut *juncta dextera dextrae* Ep. xii. 90.
46. *Dederis.*] *Dederit* Edit. Dan. Heinfii.
48. *Impofitoque.*] *Impofitusque* P. Dan.
54. *Sunt tua.*] *Sint tua* Francofurtenfis.

Epistola VIII.

S U I L L I O.

Litera fera quidem, ftudiis exculte Suilli,
  Huc tua pervenit, fed mihi grata tamen:
Quà, pia fi poffit Superos lenire rogando
  Gratia, laturum te mihi dicis opem.

Ut

1. *Littera fera quidem, ftudiis exculte Suilli.*] *Suilli* lego, à recto *Suillius*. ita enim apud Tacitum & alios quosdam reperio. Videtur autem hic fuiffe P. Suillius, qui aliquando Quaeftor Germanici fuit. (nam hoc innuere Poëta videtur infra, ubi ait, *Dii tibi funt Caefar juvenis, tua numina placa, &c.*) Poftea autem fub Tiberio in exilium actus, quòd pecuniam ob rem judicandam accepiffet. Et mox reverfus, fub Imperio Claudii, vergente jam aetate, in *judiciis & delationibus terribilis ac venalis*, ut Tacitus ait, *habitus*: cujus opprimendi caufa fub Nerone repetitum credebatur Senatusconfultum, poenaque legis Cinciae, adverfus eos, qui pretio caufas oraviffent. Unde ad poftremum iterum damnatus, & in infulas Baleares relegatus fuit, cum potentiam Senecae corripuiffet. Vide Tacitum libro quarto & decimo tertio. Micyll. P. Suillium intelligi exiftimabat Scaliger, quem

Quae-

Ut jam nil praestes, animi sum factus amici
  Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in aevum;
  Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Jus aliquod faciunt adfinia vincula nobis,
  Quae semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quae conjux, eadem mihi filia pene est:
  Et quae te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, si lectis vultum tu versibus istis
  Ducis, & adfinem te pudet esse meum!
At nihil hîc dignum poteris reperire pudore,
  Praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
Si genus excutias; Equites, ab origine primâ,
  Usque per innumeros inveniemur avos:
Sive velis, qui sint, mores inquirere nostros;
  Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
  Quos colis, exora supplice voce Deos.
Dî tibi sunt Caesar juvenis. tua numina placa.
  Hac certe nulla est notior ara tibi.

Non

Quaestorem Germanici fuisse lib. 4. notat Tacitus: *At P. Suillium, Quaestorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus pecuniam ob rem judicandam accepisse, amovendum in insulam censuit, tanta contentione animi, ut & jurejurando obstringeret, è Republica id esse. Quod aspere acceptum ad praesens, mox in laudem vertit, regresso Suillio: quem vidit sequens aetas praepotentem, venalem, & Claudii principis amicitia, diu prospere, nunquam bene usum.* D. Heins. Hic sine dubio est P. Suillius, qui Quaestor primum Caesaris Germanici, Legatus deinde Proquaestore in Asia, deinceps post excessum Germanici convictus accepisse pretium ob rem judicandam, Italia pulsus atque ejectus, Tiberii mox edicto relegatur in Insulam, eoque mortuo reversus, Claudii Caesaris demum amicitia ac familiaritate diu feliciter est usus. Sub Nerone tandem, quod pretio conductus accusasse insimularetur, & complures adegisse ad mortem, Senecae impulsu lege Cincia damnatus, & in Baleares deportatus est. Rem omnem copiose persecutus est Tacitus libris IV. XI. & XIII. P. Suillius Rufus Consul suffectus anno V. C. DCCXCVIII. sub Claudio Caesare, totis triginta annis post Nasonis excessum, quem hunc nostrum esse vix dubito. Idem P. Suillius Rufus Consul perhibetur quoque à Plinio in Historia Naturali libro VII. cap. 5. Is ipse Suillius, aut ejus certe filius, Consul Ordinarius anno V. C. DCCCIII. cum C. Antistio Vetere. Cognomentum illi fuisse videtur *Nerviliano*, cum Cassiodorus Veterem & Nervilianum consules ejus anni laudet, ubi audiendos non puto, qui *Servilianum* reponunt. Tacitus Annalium XIII. P. Suillii filium *Nervilinum* appellat. Heins.

1. *Exculte.*] *Exculta* Servii. *huc quoque pervenit* Ms. Bersm.

3. *Si posset.*] *Possit* duo libri. *quae pia* Ms. Bersm.

5. *Ut jam nil.*] *Ut mihi nil* P. Dan. Jun. Leid. Ms. Bersm. & prim. Ed. *ut mihi non* Regius.

7. *Modo duret.*] *Mihi duret* plurimi. *modo detur* P. Dan. mox *lapsa* nonnulli. *pulsa* unus. *victa* P. Dan. & Regius. non male.

9. *Adfinia.*] *Confinia* Putean. *communia* P. Dan. duxerat Privignam Ovidii.

15. *Nihil hic dignum poteris reperire pudore.*] *Pudoris* Patavinus. Vide Notas Trist. IV. Eleg. III. vs. 57. Dictys Cretensis libro IV. *Aiax indignatus Graecis, quod nihil in his dignum doleris juxta amissionem tanti herois animadverteres.* Heins. *Nihil hoc* Ms. Bersm.

17. *Seu genus.*] *Si genus* Moreti codex. vid. supr. ad Eleg. IV. *inquiras* P. Dan. a m. prim. & Moreti à secunda. deinde, *inveniuntur* P. Dan. & Servii. *inveniantur* duo.

19. *Sive velis mores, qui sint, inquirere nostri.*] Lib. Ursini,

Sive

Non ſinit illa ſui vanas antiſtitis umquam
  Eſſe preces. noſtris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exiguâ ſi nos ea juverit aurâ,
  Obruta de mediis cymba reſurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis ſollemnia flammis;
  Et, valeant quantum numina, teſtis ero.
Nec tibi de Pario ſtatuam, Germanice, templum
  Marmore. carpſit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatae:
  Naſo ſuis opibus, carmine, gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
  Cum pro conceſſâ verba ſalute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde eſt;
  Et finem pietas contigit illa ſuum.
Nec, quae de parvâ Dîs pauper libat acerrâ,
  Tura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine paſta Faliſco,
  Victima Tarpejos inficit icta focos.
Nec tamen, officio vatum per carmina facto,
  Principibus res eſt gratior ulla viris.
Carmina veſtrarum peragunt praeconia laudum:
  Neve ſit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus; expersque ſepulcri,
  Notitiam ſerae poſteritatis habet.

Tabi-

Sive velis qui ſint mores inquirere;
paullo ſuavius. CIOFAN. *Noſtros* Combii & optimus Vaticanus. HEINS.

23. *Di tibi ſunt.*] *Sint* Francof. Putean. & ſex alii. Heinſius malebat, *Hi tibi ſunt.*

24. *Hac certe non eſt notior ara tibi.*] Plenius, quod in antiquis, *Hac certe nulla eſt.* FABRIC. Idem liber, *hac certe nulla eſt.* CIOFAN. *Mitior ara* tres libri; unus, *certior.*

25. *Non ſinit.*] *Nec ſinet* prim. Medic. *non ſinet* Ms. Berſm. *non ſinit ara* Moreti.

27. *Juverit.*] *Faverit* unus Vatic. unde Heinſ. *foverit.* ſed *juvantes* venti & aurae paſſim.

29. *Solemnia.*] *Redolentia* P. Dan. & Medonii. *Solamina* Leid. qui &, *O ego tura.*

32. *Carpſit.*] Conſumſi in hoc meo exſilio fortunas, aut eas ſibi ademptas ſignificat: nam exſules bonis mulctabantur. ut docet Cicer. v. Tuſc. Quaeſt. ſuperior ſententia magis placet: quia alibi Poëta dicit, ſibi non adempta fuiſſe bona, quemadmodum exulibus fieri ſolebat. MERULA. Tu *carpſit* expone, attenuavit ac minuit: id enim verius ſignificat *carpere*, quam conſumere. MICYLL. *Tanta ruina* Medonii liber. bene. *iſta* Ms. Berſm. *carpere* recte exponit Micyll. infr. Eleg. IX. 122.

Exiguas carpo munere pauper opes,
vide de hoc verbo Lambin. ad Horat. I. Od. XI. BURM.

33. *Vobis faciant.*] Ita edidit Heinſ. ex Leid. Moreti & octo aliis. mox, *dum pro* Junian. deinde, *ſed qui quod potuit* Idem & Regius, *quis quae* P. Dan. *quae potuit* ſeptem. *dat munera* Berſman. *gratus habetur* Leid.

39. *Nec quae.*] *Nec quod de parva thus pauper* Medon.

40. *Tura minus, grandi*] *quam data lance, valent.*] Vatic. *juvant.* CIOFAN. Ita quinque libri. *placent* unus.

41. *Gramine.*] *Gramina paſta Faliſca* Vatican.

44. *Gratior.*] Ita ex Leidenſi & duodecim aliis cum prim. Ed. reſcripſit Heinſius. vulgo, *aptior.*

45. *Praeconia laudum.*] *Rerum* Moreti & Thuan.

an,

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
  Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
  Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
  Et quidquid post haec, quidquid & ante fuit?
Dî quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt:
  Tantaque majestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illâ naturae mole prioris,
  Digestum partes scimus habere suas:
Sic adfectantes coelestia regna Gigantas,
  Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
  Alcides captâ traxit ab Oechaliâ.
Et modo, Caesar, Avum, quem virtus addidit astris,
  Sacrârunt aliquâ carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro
  Restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
  Judicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te numen tantum ad majora vocasset,
  Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, majus:
  Nec tamen ex toto deserere illa potes.

Nam

an, *vastarum peragunt praeconia rerum.* ut *vastae res* dictae sint, quemadmodum lib. II. Trist. 335. *immania Caesaris acta.* *certarum* volebat Heins. *nostrarum* quidam codices. sed generatim loqui Nasonem melius puto. mox, *auctorum* Leid. & tredecim alii cum prim. Edit. *Auteri* Jun. *actoris* Ms. Bersm. *caduca favent* Leidens. Burm.

54. *Post haec.*] *Hac* Servii, *has* Heinsius malebat.

55. *Dicere, fiunt.*] *Vivunt* unus Heinsii.

59. *Gigantes*] Scribe, *Gigantas.* ut passim optimi codices apud Nostrum. neque aliter apud Silium, Lucanum, & Statium vetustissima exemplaria. Vide Fast. III. vs. 439. Heins.

60. *Nubifero igne.*] *Nimbifero* Scalig. prim. Medic. & quinque alii. rectius. Met. III. 299. *nimbos* fulmini quoque conjungit de Jove Semelen adituro:

——— *vultumque sequentia traxit*
Nubila; quis nimbos, immixtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.

Silius lib. I. 259.

——— *permixtaque nimbis*
Fulmina.

Heins. *Fulmineo* Regius.

63. *Avum.*] Adoptione. Vide quae dixi in scholiis lib. I. Fast. Ciofan.

65. *Vivi.*] *Vivum* Regius & mox, *ab ingenio* Junian. *serviat* Idem Barb. & prim. Ed.

67. *Officium.*] *Ingenium* Ms. Bersman.

68. *Te numen.*] *Numen* unus Heinsii cum prima editione, ut Augustus intelligatur. *ad majora tulisset* quatuor libri.

71. *Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis, &c.*] Ita Aldina lectio habet, quae planior est, quam ea, quam Merula sequitur, qui *Majus* legit. Est autem sensus: Sed mavis tu facere res praeclaras, quam scribere: quandoquidem te nomen Caesareum, & titulus tuus ad majora opera vocavit, quam ad carmina scribenda. Micyll. Parum referre arbitror: sed *mavis* etiam Francofurtensis & undecim alii: *materiam tu nobis carmina mavis* Farnes.

72. De-

Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo est;
Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes:
Mixta sed est animo cum Jove Musa tuo.
Quae quoniam nec nos undà submovit ab illâ,
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Prosit, opemque ferat communia sacra tueri:
Atque isdem studiis imposuisse manum.
Litora pellitis nimium subjectà Corallis
Ut tandem saevos effugiamque Getas,
Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
Qui minus Ausonià distet ab Urbe, loco.
Unde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaque quam minimà facta referre morâ.
Tangat ut hoc votum coelestia, care Suilli,
Numina, pro socero pene precare tuo.

EPI-

72. *Deserere illa potes.*] *Desinere* Hafniensis. Adi Notas Art. Amor: lib. II. sub finem. HEINS.

73. *Numeris modo bella coërces.*] *Verba coërces* plerique veteres. & recte. HEINS. Restitui tamen, *bella*, quod mihi praestantius atque vividius. AUCTOR ELECTOR. ETON. Sed *bella coërcere numeris* vel versibus non eleganter dici posse puto. nec credo Stephano, in thesauro exponenti, hoc esse, belli historiam carmine componere. sed numeris, id est, certis modis & pedibus verba, quae aliter soluta & libera in oratione quasi vagari videntur, coërcere ,est carmina scribere. nec ullum indicium est, Suillium bella vel eorum historiam cecinisse, sed labores belli suavitate musices & carminum temperasse & levasse. nam idem dicit hîc Ovidius, quod Horatius de Alcaeo I. 32.

Qui ferox bello, tamen inter arma &c.
Liberum & Musas Veneremque & illi
Semper haerentem Puerum canebat.

coërcere vero idem est, quod *alligare*, *adstringere*, *claudere* numeris verba, ut passim Noster & alii loqui solent. *numeris nectere verba* supra h. l. Epist. II. 30. & Infr. Epist. ult. 36. *Clauderet imparibus verba Capella modis.* sed quid moramur in re plana? BURM.

74. *Lusus erat.*] Idem liber, *ludus.* CIOFAN. Ita plurimi. *quodque aliis labor est* Medon. & P. Dan.

75. *Segnis.*] *Lentus* unus Heins.

79. *Nec nos.*] *Nec vos* Jun. Servii & prim. Ed. *unda dimovit* duo.

81. *Tueri.*] *Tuenti* Servii & quatuor alii. & Bersmanni.

85. *In illo.*] *Ulla* reposuit Heinsius ex Moreti codice. mox *distat* editiones multae, & octo scripti. *locus* Putean.

87. *Recentes.*] Malim, *recenter.* HEINS.

88. *Magnaque quam minimà facta referre morâ.*] In Antiquis *magnaque per minimam facta referre moram.* de quo judicet lector. FABR. *Cum minima mora* edidit Bersman. Epist. II. 94.

Oscula per longas jungere pressa moras.

90. *Pene.*] *Saepe* Ms. Bersm.

EPISTOLA IX.

GRÆCINO.

UNde licet, non unde juvat, Graecine, salutem
  Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missaque Dì faciant Auroram occurrat ad illam,
  Bis senos fasces quae tibi prima dabit.
Ut, quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
  Et fiam turbae pars ego nulla tuae,
In domini subeat partes, & praestet amici
  Officium jusso litera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
  Et mea sincero curreret axe rota;
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
  Lingua salutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis:
  Nec minus ille meus, quam tuus, esset honor.
Illâ (confiteor) sic essem luce superbus,
  Ut caperet fastus vix domus ulla meos.
Dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
  Consulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
  Gauderem lateri non habuisse locum.

Nec

2. *Ab Euxinis.*] *Ab hirsutis h. t. N. Getis* Combii.

4. *Bis senos fasces.*] Insigne Consulatus. Martialis lib. XIX. de Silii Consulatu:

Bissenos jubet en redire fasces
Nato consule, nobilique virga
Vatis Castalium domum sonare.

CIOFAN. *Prima dedit* sex scripti.

5. *Et quoniam.*] *Ut* decem scripti. recte. HEINS. *Tangis* Putean.

7. *Subeant.*] *Subeat* Moreti, Jun. Leid. & quatuor alii, cum editis multis.

8. *Jusso die.*] Merula interpretatur die, quo epistolam hanc esse Romae jussit, nempe Kal. Januariis. *nostro litera missa die.* codex P. Servii. quod posset capi, ut *meus dies.* vid. Gronov. I. Obs. 2. Gevart. Lect. Papin. II. 18. sed melius forte, *festo litera nostra die.* ut vs. 56. *litera missa* duo libri. BURM.

9. *Si fatis essem melioribus ortus.*] Vetusta, *si fatis genitus melioribus essem*, quod ideo praefero, quia magis tribuo vetustis. FABRIC. *Genitus melioribus essem*, libri veteres. hunc autem locum non satis recte interpretatur Merula. CIOFAN. *Atqui ego* Hafn. *ast ego* Moret.

12. *Munere.*] *Munera* Servii codex.

14. *Honor.*] *Honos* tres scripti.

16. *Ulla.*] *Illa* Regius & P. Dan.

17. *Sancti.*] *Summi* P. Dan. Horat. IV. Od. 5. *Sanctum concilium Patrum* dixit.

18. *Ire juberer eques.*] Rectius, *viderer*, cum uno Vaticano. & *cingit* pro *cinget* potiores praecedenti versu. HEINS.

20. *Gauderem lateris.*] *Lateri* majori ex parte libri. HEINS. *Vix habuisse* unus Vossii.

Nec querulus, turbâ quamvis eliderer, essem:
Sed foret à populo tunc mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis nôris quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sellâ nôssem formata curuli;
Et totum Numidae sculptile dentis opus.
At cum Tarpejas esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo;
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, mediâ qui sedet aede, Deus.
Turaque mente magis plenâ, quam lance, dedissem,
Ter quater imperii laetus honore tui.
Hîc ego praesentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis si modo fata darent.

Quae-

23. *Prospicerem.*] *Adspicerem* P. Dan.

25. *Quoque magis nôris.*] Distichon suspectum. Heins. *Utque magis* Ms. Bersm. *noscas* Micyll. Gryphii & Bersm. Edit. *tangunt* Jun. Leid. & Putean. *prospicerem*, *qualis* Ms. Bersm.

28. *Dentis opus.*] *Ebur* unus Medonii. sed male. eadem varietas apud Claudian. praefat. lib. II. de Rapt.

Pollice festino nobile duxit ebur.

ubi alii codices, *opus. Numidi* Ms. Bersm. Junian. & P. Dan. *nitidi* Polit. & quatuor alii. *mundi* octo. Burm.

29. *At cum.*] *Et cum* Jun. & duo alii. *aut* Ms. Bersm.

30. *Victima sacra.*] Hostia diis dicata & eximia: de qua supra dictum est abunde. Modus autem sacrificandi apud priscos, quoniam res scitu dignissima est, hic nobis exprimendus videtur. Immolabant consules, & ex sacerdotibus hi, quibus licebat, & ex haruspicibus. Lotis enim manibus, & sacra pura circumpurgantes aqua, frugesque Cereris capitibus inspergentes: postea precibus, votisque nuncupatis, immolare ea ministros tunc jubebant. Eorum vero alii quidem supra hostiam stantes, vecte tempora feriebant. Alii vero cadentibus supponebant sphagidas: postque haec excoriantes, & membratim dividentes, primitias ex omni viscere & omni alio membro excipiebant: quas farina farris involventes, afferebant sacrificantibus in canistris: hique aris imponentes, succendebant & infundebant vinum adversum purificata. Unumquodque autem horum, quod legibus fieret, constitutis a Graecis circa immolationem, ex poësi Homeri facile est cognoscere. Etenim lavantes manus inducit proceres, & utentes ordeis, ubi dicit: Lavantes autem manus, posteaque ollis ordei immittunt, decidentesque crines à capite, & super ignem ponentes, sic scribens: Sed incipiens crines capitis in ignem jecit. Mox, vectibus ferientes frontes victimarum, & cadentes eas immolantes, ut in sacrificio Eumaei facit. Incidit autem incipiens torre quercus, reliquo coquens. hunc autem reliquit anima: hi vero mactantes assabant. Deinde & primitias ex visceribus capientes, & ex aliis membris: & has farina aspergentes, & purificantes super aras, ut in eodem facit sacrificio. Superponebat autem semicoctis carnes crudas Sybotes, undique incipiens de membris in pinguem hostiam: & haec quidem in ignem jecit dealbans farinae flore. autor Dionysius Halicarnasseus libro septimo. Merula. Sunt haec quidem verba Halicarnassei, ut in vulgata translatione habentur. Caeterum non videtur interpres satis animadvertisse, quaenam horum Dionysii, propria, & quae aliunde citata essent: eoque etiam totum locum obscuriorem tradidisse. Nam Dionysius Homeri versus passim citans, eos verbis suis interposuit, ut iisdem, quae ipse diceret, palam faceret, & probaret. ut cum dicit, Lavantes autem manus, postea molas hordei immittunt. Versus est Iliados I.

Χερνίψαντο δ' ἔπειτα, καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο.

Et rursum ibi subjungit, *Sed incipiens, crines capitis in ignem jecit:* versus est, ex decimo quarto Odysseae sumptus, videlicet:

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν.

Mox.

Quaeque mihi folà capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita Coelitibus vifum eft, & forfitan aequis:
Nam quid me poenae cauffà negata juvet?
Mente tamen, quae fola loco non exfulat, utar:
Praetextam, fafces adfpiciamque tuos.
Haec modo te populo reddentem jura videbit;
Et fe fecretis finget adeffe locis.
Nunc longi reditus haftae fupponere luftri
Cernet, & exactà cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quaerentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Caefaribus, Superis decernere grates;
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur numinis ira, roges!

Sur-

Mox quae de facrificio Eumaei citat, ex eodem loco fumpta funt: Κόψε δ' ἀνασχόμενος σχίζῃ δρυὸς ἣν λίπε κείων, τὸν δ' ἔλιπε ψυχή: τοὶ δ' ἔσφαξάν τε καὶ εὗσαν. hoc eft, *Incidit autem (five mactavit) illum fublato fufte quercus, quem ibi reliquerat,* &c. Et rurfum: Ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης Παντόθεν ἀρχόμενος μελέων, ἐς πίονα δημὸν, καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, παλύνας ἄλφιτος ἀκτῆν, &c. hoc eft, *Superponebat autem cruda femicoctis five* (ut doctiores exponunt) *ex fingulis membris particulatim recifas carnes,* &c. Caeterum fi quis facrificandi ritum, quo veteres Graeci ufi fuerunt, requirat, ex Odyffeae tertio, & quem modo citavimus, decimo quarto: item ex Iliados primo & fecundo petat. Ubi & haec, quae hîc à Merula ex Dionyfio allegantur, & alia complura ejusdem rei leguntur. Micyll.

32. *Æde.*] *Urbe* P. Dan.

33. *Plena, quam lance.*] *Quam plena* Ms. locupletes acervos turis focis ingerebant, & lance plena dabant. tenuiores vero grana duntaxat aliquot, vel glebulas & micas fummis digitis injiciebant. Bersman. Vid. Herald. ad Arnob. lib. ii. pag. 125.

34. *Ter quater.*] Haec verba Merula ad *dediffem tura* refert. Micyllus ad *laetus*. Heinfius diftinguens poft *quater* videtur Merulae accedere. fed cum ternarius numerus in facris follemnis effet, nec illum numerum excedere religio juberet, ego eum *laetus* jungo; dictum vero ut in formula, *terque quaterque beatus* apud Virg. i. Æn. 94. & quae talia paffim nota. Burm.

34. *Imperii laetus honore tui.*] Honore Confulatus tui. *imperium* pro Confulatu. fic infra ỹf. 60. & 66. Seneca lib. ii. Controverf. *Summum imperium Confules cedent tibi.* Virgil. Æn. vii.

Confulis imperium primus faevasque fecures
Accipiet.

fic & *faftigium juris* pro Confulari dignitate. de quo pluribus ad Claudianum egi Confulatu Olybrii & Probini ipfo initio. Heins.

36. *Mitia jus verbis, fi modo fata darent.*] Tu lege, *Jus urbis:* fic enim & Aldina editio habet. Eft autem fenfus: Si fata mihi darent jus urbis: hoc eft, ut poffem in urbe, five Romae effe, praefens inter praefentes amicos tuos numerarer. Nunc quando hoc non licet, abfens animo ea contemplabor, quae coram oculis non poffum. Neque fatis latine dicitur, *Dare jus verbis*, pro dare facultatem loquendi: caretque talis oratio exemplis. Micyll.

37. *Capitur.*] *Capta eft* Ms. Berfm.

39. *Non ita Coelitibus vifum.*] Non ita, ut ego defiderabam, diis apparuit. Merula. Imo placuit; id enim *videri* fignificat Graeca imitatione, quibus idem δοκεῖν fignificat. unde & δοκηθέντα idem quod *Placita*. Virgil. ii. Æn. *Dis aliter vifum.* Micyll.

40. *Cauffa.*] *Culpa* malebat Heinfius. *juvat* Ms. Berfm. Servii & Leid.

41. *Mente utar.*] Malim, *mente ufus*. Heins. *utor* Leidenf.

44. *Adeffe tuis.*] *Locis* ex tribus libris Heinfius edidit.

46. *Credet.*] *Cernet* cum fex fcriptis. Heins. *Longe* P. Dan. *longae* Servii & fex alii. *pofitae* Hafn.

47. *In medio facundum.*] *In medium facundum verba Senatum* Junian. *in medio facundia verba Senatu* Leidenf.

49. De-

Surgat ad hanc vocem plenâ pius ignis ab arâ;
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, quâ parte licet, ne cuncta queramur,
Hîc quoque te festum Consule tempus agam.
Altera laetitiae, nec cedens caussa priori,
Successor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
Imperium, Jani suscipit ille die.
Quaeque est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, bis Consul & ille;
Inque domo bimus conspicietur honor.
Qui quamquam est ingens, & nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt;

Mul-

49. *Decernere.*] *Te reddere* P. Dan.

51. *Petiera.*] *Majora* Regius & quatuor alii.

52. *Principis ira.*] *Numinis* Combii liber & Moreti. Heins. *Caesaris* quatuor.

53. *Pius.*] *Prius* Ms. Bersm.

56. *Tempus agam.*] *Laetus agam* duo.

57. *Altera laetitia est.*] *Laetitiae est* multi veteres. *laetitiae* recte tres alii. Heins. *Nec cedet* P. Dan. Regius & viginti quatuor alii.

58. *Successor tanti frater honoris.*] L. Pomponius L. F. Flaccus Consul Ordinarius A. P. R. C. DCCLXIX. biennio post excessum D. Augusti. vide quae annotamus libro primo ad initium Eleg. VI. Hujus L. Pomponii Flacci & C. Caecilii Consulatu obiisse in exsilio Nasonem Mariani Chronicon asseverat. Rectius quam B. Hieronymus, cujus calculum si sequamur, Ovidius totum fere quadriennium Augusto Caesari supervixerit. Heins.

59. *Nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri Imperium, Jani suscipit ille die.*] Consules Kal. Januarii magistratum inibant. Ciofan. *Decembris* P. Dan.

62. *Fascibus.*] *Fastibus* duo libri. vid. ad lib. I. Fast.

63. *Sic tu bis fueris Consul.*] C. Pomponius Flaccus, Graecini frater, cum C. Caelio Ruso Consul fuit. Graecinum fuisse Consulem, nemo tradit praeter Ovidium, nam ejus nulla mentio, aut in monimentis antiquis, aut in aliis auctoribus. Itaque, ut Micyllus adnotavit, aut ei humanitus aliquid accidit, antequam Consulatum iniret, aut alterutri eorum, qui Flaccum & Rufum antecesserunt, Graecini cognomentum fuit: aut quod relinqui necesse est, Poëta in errore versatus est. Hoc dicere quasi censor non ausim. Nec Tauro Liboni tale cognomentum fuit. igitur Graecinum obiisse ante Consulatum initium vero simile est. Fabric. Eadem fere Micyllus: sed ex versu 59. apparet, Graecinum suffectum fuisse Consulem in ultimos Anni DCCLXIX. menses, cui sequenti anno DCCLXX. successit ut Ordinarius Consul L. Pomponius Flaccus. vide haec egregie ex antiquis monumentis illustrantem Massonium in Vita Ovidii, ad A. V. C. DCCLXIX. Burm.

64. *Binus conspicietur honor.*] Imo *bimus*, si quid video. quod confirmat Rottendorphianus. *sententiam bimam* vocat Cicero lib. III. Epist. VIII. ad Appium, de regendis per eosdem praefectos per biennium provinciis. *nix bima* Nostro Trist. lib. III. Eleg. X. *bimum merum* Horatio lib. I. Od. XIX. & *bima fronte vitulus* Virgilio lib. IV. Georg. hinc *bimatus* pro biennio apud Plinium Natur. Histor. non semel. apud Macrobium quoque & Servium ad VII. Æneid. & apud veterem Interpretem Matthaei cap. II. ℣s. 10. *bimae hostiae* etiam frequenter apud scriptores antiquos occurrunt. alii inde *bidentes* dictos volunt, tanquam *bidennes*, seu *biennes*. de qua re Gellius libro XVI. cap. 6. Heins.

71. *Cum tamen.*] *Ut tamen* sex scripti. Heins. *Vacabis* duo.

73. *Et, si qua dabit aura sinum, jactate rudentes.*] *Laxate rudentes* prima editio, quod impense arridet. Virgil. lib. III. 266.

——— tum littore funem
Deripere, excussosque jubet laxare rudentes.

hoc est, quod Æneid. VIII. 708. dixerat:

Vela dare, & laxos jam jamque immittere funes.

& lib. X. 229.

——— velis immite rudentes,

ita *explicationem rudentis* pro laxatione dixit Cicero lib. I. Divinat. Lucanus libro V. 426.

Cum

Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
  Et majestatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
  Talibus Augusti tempus in omne frui.
Ut tamen à rerum curà propiore vacabit;
  Vota precor votis addite vestra meis.
Et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentes;
  Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.
Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; & illo
  Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
  Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic raptam Trosmin celeri virtute recepit,
  Infecitque fero sanguine Danubium.

Quae-

Cum pariter solvêre rates, totesque rudentes
Laxavero sinus.

libro IX. 1004.

Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes,
Ostendit Phariis Ægyptia littora flammis.

Praeterea scribe ex tribus, *Et si quem dabit aura sinum.* HEINS.

74. *E Stygiis.*] *A* scripti & editi quidam. *Exeat Euxinis* Farnes.

75. *Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus.*] Ex hoc loco cognoscimus L. Pomponium Flaccum bis Mysiae praefuisse. Praesidem Ponti vocat infra ÿs. 119. Certe Consulatu defunctum anno subsequente Legatum Proconsule Moesiam obtinuisse, ex Tacito constat, ac Latinio Pando mortuo successorem datum. Praeclarum ejus facinus audi, de capto per dolum Rhescuporide, Thraciae Rege, Cotyos Regis ex fratre nepotis interemti reo: *Pomponium Flaccum veterem stipendiis, & arcta cum Rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Moesiae prosfecit. Flaccus in Thraciam transgressus per ingentia promissa, quamvis ambiguum & scelera sua reputantem, perpulit, ut praesidia Romana intraret. Tum custodia cinctum Regem gnarum necessitatis ad urbem misit. Accusatus in Senatu Rhescuporis ab Uxore Cotyos, damnatus & procul regno in exsilium missus. Thracia in Rhaemetalcem filium, quem paternis consiliis adversatum constabat, inque liberos Cotyis dividitur.* Recte Flaccum *veterem stipendiis* vocat Tacitus, ut qui in iisdem locis bellum jam ante gessisset, ut ex hoc Nasonis loco discimus. Nam Propraetore prius eandem obtinuerat Provinciam. Syriae demum Proconsulatu functus est sub annum V. C. DCCLXXIX. Quam provinciam a Tiberio meruit, si quid Suetonio credendum; quod noctem totam biduumque continuum epulando potandoque cum Tiberio & L. Pisone exegisset. quos ideo jucundissimos & omnium horarum amicos Tiberius appellabat. vide Plinium de eadem re Nat. Hist. Mentionem ejus quoque facit Josephus in Antiquitatibus Judaicis libro XVIII. cap. 12. Mortuum in Provincia idem Tacitus testatur sub annum V. C. DCCXXCIV. Insigne ejus facinus de oppresso Rhescuporide, sive Rhascupoli commendavit etiam posteritati Vellejus praeclaro meritoque elogio: *Sed proposita quasi universa principatus Tiberii Caesaris forma, singula recenseamus. Qua ille prudentia Rhascupolim interemptorem fratris sui, filii Cotyis,* (sic lege) *consortisque ejusdem imperii, evocavit? singulari in eo negotio usus opera Flacci Pomponii consularis viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicique virtute merentis semper quam captantis gloriam.* HEINS. Ab hoc Flacco volunt quidam Valachiam fuisse dictam olim *Flacciam*, quod nomen sensim corruptela sermonis transiit in *Valachiam*. Vide Georgii a Reychersdorff Chorographiam Transylvaniae. pag. 33. qui addit hinc adhuc Romanum ibi sermonem durare, licet admodum corruptum. sed hae fabulae. *Walachiam* vocarunt exteri; sed Hungarica lingua Walachos vocari *Olah* vel *Olach* docet Foris Otrokocsi in Originum Hungar. cap. XIV. pag. 308. unde *Valachi* & *Walachi* dicti ab aliis. Non sanior vero reliquis, qui circa origines gentium saepe ineptiunt, Foris ipse, qui mulierem Walacham, a Phrygiae ita urbe, quam 'Ολοοσσόνα vocat, Homerus Il. B. 738. deducit. BURM.

77. *Mysas gentes.*] *Missos* plerique. *Missas* Moreti. *terruit hic* Jun. *arcu fixos* Ms. Bersm.

79. *Hic raptam Troezen celeri virtute recepit.*] Lege, *captam* ex scriptis, deinde pro *Troezen* E-

Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli;
Et quam vicino terrear hoste, roga.
Sintne litae tenues ferpentis felle fagittae:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Haec ubi narrarit, quae fit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec fumus hìc odio, nec fcilicet effe meremur:
Nec cum Fortunâ mens quoque verfa meâ eft.
Illa quies animo, quam tu laudare folebas,
Ille vetus folito perftat in ore pudor.
Sic ego fum longe, fic hìc, ubi barbarus hoftis,
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Rem, queat ut nullam tot jam, Graecine, per annos
Femina de nobis, virve, puerve queri.
Hoc facit, ut mifero faveant adfintque Tomitae;
Haec quoniam tellus teftificanda mihi eft.
Illi me, quia velle vident, difcedere malunt:
Refpectu cupiunt hìc tamen effe fui.

Nec

ditio Aldi ultima, *Roefen.* Regius; *Trofanem.* Moreti, *Trezenam.* Servii, *Troifen.* prim. editio, *Troefon.* Polit. *Troecen.* opt. Vatican. *Trefmen.* Scribe, *Trofmin.* Τρισμὶς, Ptolemaeo eft Myfiae inferioris oppidum. fed legendum, Τραισμὶς vel Τραισμίς. nam Τρῶσμις Conftantino Porphyrogenetae lib. II. Them. I. Antonini etiam Itinerario *Trofmis* eft, & Notitiae Imperii. neque variant illic libri veteres. Heins. *Raptam* quod plures fcripti & editi habeant, reduxi. quod majoris laudis verbum eft, quafi celeritate, vi, & ftrategemate urbem antea ab hoftibus raptam, iisdem artibus receperit. ita Flor. lib. II. 17. *rapta impetu Hifpania.* & fic paffim. mox *infeftumque fere* Putean. prima & aliae Edit. Burm.

81. *Coeli.*] *Ponti* unus Heinfii.

82. *Hofte.*] *Enfe Getas* Regius.

84. *An humanum.*] *Ad* Ed. Berfm. *victima facra* duo.

85. *Mentiar.*] *An fluat*, *an* fex. *effluat* tres. *Et fluat* Moreti.

87. *Haec ubi.*] *Hic ubi* Ed. Gryph.

89. *Nec fumus.*] *Non* Editi plurimi & fcripti nonnulli. *cuiquam non effe* P. Dan.

91. *Illa quies animi eft.*] Multi delent τὸ *eft.* optimus Vaticanus, *animo.* recte. Heins. *Quem tu* Ms. Berfm. mox, *reftat in ore* tres.

93. *Sic ego fum longe.*] Verfus fufpectus. Heins.

95. *Rem queat ut nullam.*] *Re nulla*, meliores. Heins. Ego nihil muto. nam & ita Nofter mox Eleg. XI. 6.

Senfiffes ultra, quod quererere, nihil.

& Eleg. XIV. 27. *Frigus &c. queror.* & ita optimus quisque latinitatis auctor. vide ad Petron. cap. XCI. *res nullas* Junii codex. Burm.

97. *Hoc facit.*] *Haec* Leid. & editi nonnulli.

99. *Illi me, qui velle vident, difcedere malunt.*] *Quia velle vident* ex fcriptis. Praeftet etiam, *maline*, & mox, *cupiant*, pro *cupiunt.* Heins. *Refpectu fuo* Moreti Servii & prim. Edit.

101. *Nec mihi credideris.*] Scribe, *non.* Heins.

103. *Conveniens miferis & quanquam gloria non eft.*] Lege, *haec quanquam gloria* cum uno Vaticano & Twifdeniano, vel, *ea gloria.* Poffet &, *gratia* refingi. *haec gratia*, hic favor. Heins.

105. *Hofpita terra.*] *Tellus* Polit. & tres alii. omnino rectius. Heins.

107. *Conjuxque facerdos.*] Vid. Spanh. de Ufu Num. tom. II. pag. 275.

109. *Ulla.*] *Una* Polit. mox, *hic Liviae* Leid. & P. Dan.

112. *Eõa furgit ab orbe.*] *Ab axe* liber Servii. Heins. *Fulget ab* prim. Edit.

113. To-

Nec mihi credideris: exstant decreta, quibus nos
　Laudat, & immunes publica cera facit.
Conveniens miseris haec quamquam gloria non est,
　Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus
　In nostrâ sacrum Caesaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque sacerdos,
　Numina jam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domus; stat uterque nepotum:
　Hic aviae lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
　Eöo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
　Officii testis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus orâ,
　Natalem ludis scit celebrare Dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
　Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo laevus fuerat sub Praeside Pontus,
　Audierit frater forsitan ista tuus.

For-

113. *Tota.*] *Terra* prim. Edit. *cuncta* P. Dan. *me nunquam fingere* Moreti.

116. *Dei.*] *Diem* Regius, P. Dan. & undecim, cum prim. Ed.

119. *Is quoque que fuerat levior sub Praeside Pontus.*] Aldina Editio *hic, Is quoque quo laevus fuerat sub Praeside Pontus, &c.* quae lectio planior est, & minus difficultatis habet, videlicet ut intelligamus eum, qui Moesiam tenuerit, ut supra. *Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli, &c.* Neque enim provinciam Pontum Flaccus, sed laevum littus Ponti maris, hoc est confinia Dacorum & Getarum, quae Moesia erat, ad ripam Istri sita scilicet, rexerat. Id quod ex Tacito quoque non obscure colligitur, qui illum cum rege Thracum Rescuporide, à quo supra alterum regem Cotym, nepotem hujus, dolo sublatum, ex eodem authore annotavimus, arcta junctum amicitia fuisse ait, (videlicet quam eo tempore cum illo inierat, quando Moesiae praefuit:) & ob id eodem postea cum imperio iterum missum esse. Vide libro secundo. *Leviorem* autem Pontum accipi, pro molliore ac mansuetiore facto, nescio an apud Grammaticos defendi satis posset. Cum alias *levis* vocabulum, de inconstanti & parum firmo aut fideli accipi consueverit: aut etiam, ut Gellius exponit, de vili, & nullo honore digno. Jam ut neque hoc postremo omittamus, sciendum, Graecinum hunc, cujus Consulatum hac Elegia celebrat Poëta, in catalogo Coss. vulgo non haberi, sive fama deceptus poëta fuit, sive illi humanitus aliquid accidit, antequam magistratum iniret, ut quidam opinati sunt. Nam eo anno, qui Pomponii Flacci, quem fratrem Graecini fuisse intelligimus, Consulatum antecedit, qui idem septimus exilii poëtae fuit, Tacitus, ut & alii, Consules recenset Sisennam Statilium Taurum, & Lucium Libonem. Nisi quis horum alteri cognomentum Graecini fuisse putet, quod tamen ipse nusquam hactenus reperi. Pomponium autem Consulem Graecini fratrem fuisse, de quo hac eadem Elegia dicitur, non solum ex Flacci cognomine colligo, sed etiam ex Tacito, apud quem libro decimo tertio Pomponia Graecina quaedam nominatur, Plancii uxor, quae superstitionis externae rea facta, & mox sententia viri, cujus judicio permissa fuerat, insons judicata, per omnem deinceps aetatem non nisi cultu lugubri, animoque moesto egit. Micyll. *Laevus Pontus*, Patavinum & Aldinum. *laevus Pontus* id est laeva pars Ponti. Flaccum enim praefectum Mysiae fuisse è Poëta nostro certum est. Fabr. *Laevus Pontus* ex quinque scriptis. dixi iv. Trist. El. 1. 60. Heins.

120. *Audierit.*] *Audierat* Scrvii, P. Dan. & Edit. Gryph. & Bersm.

125. *Tan-*

Fortuna est impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus haec oculis, procul Urbe remoti:
Contenti tacitâ sed pietate sumus.
Et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures.
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certe scis hoc, Superis adscite, videsque,
Caesar; ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis inter convexa locatus
Sidera, sollicito quas damus ore, preces.
Perveniant istuc & carmina forsitan illa,
Quae de te misi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
Immerito nomen mite Parentis habes.

125. *Tangent.*] *Tangant* Hafn.
126. *Nil illum latet.*] *Nil illi* tres libri; Latinius, ut puto. vide supr. ad v. Fast. 361.
127. *Adscite.*] *Accite* P. Dan. & Moreti. & *scis haec* editi nonnulli & scripti. *scis en* Moreti.
128. *Et est oculis.*] Legendum ex veteribus, *ut est oculis.* NAUGER. *Ut est oculis* Editiones priscae: quod sequor. HEINS.
131. *Pervenient istuc.*] *Perveniant* in nonnullis. NAUGER. *Perveniant* meliores. HEINS.
133. *Numina.*] *Pectora* Ms. Bersm.
134. *Parentis.*] Patris Patriae. sed Sueton. cap. 26. recusasse hoc nomen scribit.

EPISTOLA X.

ALBINOVANO.

HIc mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
Litore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
Duritiae confers, Albinovane, meae?

Gut-

1. *Hac mihi in Euxino.*] Alii pro *Hic* adverbio, *Haec* legunt, ut sit, Haec aestas bis tertia, sive sexta, mihi ducitur, &c. quam lectionem & ipse sequor. Caeterum quod Merula Albinovanum hunc esse tradit, Celsum illum, ad quem & Horatius scripsit, de eo ipse viderit. Ego Pedonem Albinovanum, non Celsi praenomen, sed Caji habuisse, apud alios reperio. Et Horatius Celsum illum, non ut poëtam, sed ut comitem ac scribam Neronis celebrat. MICYLL. Ambo manuscripta:

Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas.
Littore.

Mela lib. 1. ubi de mari mediterraneo loquitur; *Ubi iterum se effundit* (inquit) *Pontus Euxinus: qua paludi committitur, Cimmerius Bosporus. Cimmerio* autem *littore* dixit pro Euxino, quod est Cimmerio oppositum, ut remotioris loci mentione magis amplificaret exilii sui miseriam. FABRIC. In Francof. Leidensi & quatuor aliis, *hic mihi Bistonio litore* Regius & septem alii. *in Emonio* Pr. Mediceus. *Eumonio* P. Dan. pro var. lect. sed *Cimmerio* placuit Heinsio. ita & Claud. lib. 1. Laud. Stilic. 129. dixit, *Cimmerii litora Ponti. inter habenda* etiam P. Dan. BURM.
3. *Ecquos tu silices, ecquod.*] Ita edidit Heinsius

ex

Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;
  Et teritur pressâ vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet?
  Cessat duritiâ mors quoque victa meâ.
Exemplum est animi nimium patientis Ulixes,
  Jactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
  Pertulit; & placidae saepe fuere morae.
An grave sex annis pulchram fovisse Calypso,
  Æquoreaeque fuit concubuisse Deae?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
  Curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
  Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriae faciant oblivia, succos
  Parte meae vitae, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Laestrygonis umquam
  Gentibus, obliquâ quas obit Ister aquâ.
Nec vincet saevum Cyclops feritate Phyacen:
  Qui quota terroris pars solet esse mei!

Scylla

ex duobus libris. vulgo, *Et quot, & quod.* Junian. *Et tu quot.*

5. *Gutta cavat lapidem.*] Hanc sententiam & locutionem frustra exagitant eruditi quidam. Vide quae dixi in observationibus in Metamorphosin meis lib. IV. 524. CIOFAN. Recte ibi Ciofanus Lambinum exagitat, quod pro hoc Ovidii versu obtruserit illud vulgatum quasi proverbium,

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

cujus auctor quis sit ignoro. sed inveni in codice Claudiani Leidensi insertum libro I. in Eutrop. 83. ante illa,

Indomitasque mora, pretio lenibat avaras.

quem versum Ovidii etiam esse credit Gallicus Bionis interpres *de Longepierre.* ad similem Bionis sententiam notas apponens. Ἐκ θαμινῆς ῥαθαμίγγος, ὡκῶς λόγος, αἰὲν ἰοίσας λᾶας ἐς ῥωγμὸν κοιλαίνεται. vid. & Rittersf. ad Isidor. lib. II. Epist. 284. BURM.

6. *Et teritur.*] Malim, *Atteritur*, vel *Deteritur.* Rottendorph. *Conteritur.* quo verbo usus est Medicamine Faciei. mox, *perdet*, pro *perdit* meliores. HEINS. *Perdat* unus Hafniensis. *passa humo* etiam Farnes.

11. *Sed quae tamen omnia fati Pertulit.*] Lege ex veteribus libris, *sed non tamen.* CIOFAN. *Quae* liber unus Bersm. & ego inveni in editione Vicentina. & Ciofano pro textu est. unde fingo, *Tempora solliciti sed quae tamen omnia fati Non tulit.* AUCTOR ELECT. ETON. *Quae* Edit. Gryph. *non tantum* Edit. prim.

12. *Et placidae saepe fuere morae.*] Hoc est, tametsi multis ac variis periculis toto decennio jactatus fuit: habuit tamen interdum, quibus mala atque moestitiam suam levaret, ut cum apud Calypsonem moratus est, neque duriter ab ea, sed amantium more atque affectu habitus: item cum ab Æolo hospitio acceptus, & munere ventorum donatus est. Praeterea audiendo Sirenes, vescendo loto, & id genus alia. MICYLL. *Placitae* prim. Edit.

13. *Calypso.*] *Calypson* Jun. *Calypsum* Leid.

17. *Nec bene.*] *Non bene* editi & scripti quidam. *num* prim. Edit. *audisse* libri quatuor & Bersmanni.

19. *Faciant.*] *Faciunt* Putean. *facerent* Servii & prim. Ed. mox, *si modo detur* P. Dan.

21. *Urbes Laestrygonis.*] *Laestrygonos* Combianus. & *urbem* meliores plerique. ut Met. XIV.

Inde Lami veterem Laestrygonis, inquit, in urbem
Venimus.

Homero quoque non nisi unicum oppidum est Odyss. K. quod vocat, Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον τηλέπυλον Λαιστρυγονίην. HEINS.

Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monstris;
Heniochae nautis plus nocuere rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis;
Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextrâ regione licentius errant;
Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hîc agri infrondes, hîc spicula tincta venenis:
Hîc freta vel pediti pervia reddit hiems.
Ut, quâ remus iter pulsis modo fecerat undis,
Siccus contemtâ nave viator eat.
Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt.
Quam miser est, qui fert asperiora fide!

Cre-

23. *Nec vincet Cyclops saevum feritate Phylacem.*] Aldina Editio habet, *Phyacem*: quod ut verius aliquanto puto legi, quam *Phylacem*, propter nominis ipsius peregrinitatem scilicet: ita rursum neque de hoc, quod certo afferam, habeo. Caeterum quod mox sequitur, *Qui quota terroris pars solet esse mei?* non ad Cyclopem, ut Merula exponit, sed ad eum, de quo modo dictum est, Phyacem referendum. quasi dicat Poëta, Etiam ab hoc multum terroris sibi objici, propter incursiones videlicet, sive eas terra factas intelligere libet, Phyacemque ipsum Getarum aut Sarmatarum ducem ac regulum aliquem fuisse: sive etiam mari, ut eundem illum cum Achaeis & Heniochis, de quibus Poëta meminit, recenseamus. Jam quod infra paulo addit idem Commentator, poëtam ab Heniochis captum, aut spoliatum fuisse, id sciendum, de suo illum adfinxisse. neque enim alibi quicquam ejus reperitur. MICYLL. In Patavino, *Pharetem*: in vetustissimo codice Romae (ut ait Merula) *Piachen*. Sed nomen barbarum corruptum esse nihil mirum est. FABRIC *Phylacum* Regius. *Pyacem* Moreti. *Piacem* Servii. *Phaeacem* Ms. Bersm. alii, *Pharecen*, *Phylacem*, *Piachen*. *Philacem* P. Dan. mox *O*, *quota*, Junian.

25. *Cum latret.*] *Quae latrat* multi codices. nonnulli, *quod latret.* recte, nisi *quod latrat* praefers, cum uno Vatic. & Arond. vide Notas Epist. XVII. ℣. 51. versu proximo, *nautis*, pro *nobis* plerique veteres. HEINS. *Scylla ferox* editi quidam.

26. *Heniochae nobis plus nocuere rates.*] Ita in Patavino, *Heniochae* pro *Eudochiae*: & *nobis*, pro *nautis*. Mela: *Super Amazonas & Hyperboreos, Cimmerii, Scythae, Heniochi, Georgi*, Tragicus in Thyeste:

Caucasi rupem asperam
Heniochus habitans.

Scribit nonnulla quae huc pertinent Herodotus in Melpomene. FABRIC. *Euotheae* Putean. *Eumachiae* prim. Edit. *Ennochiae* Ms. Bersm.

28. *Ter licet epotet.*] *Epotum* idem Vaticanus. & placet. *ore* pro *illa* Moreti codex. HEINS.

29. *Errant.*] *Erreut* Putean. Moreti. Jun. & sex alii & Edit. Micyll. & Bersm. *exstant* Leid. mox, *non latuisse sinunt* Putean.

31. *Agri infrondes.*] *Ager infrondis* lib. unus Bersmanni, & arripuimus pro *agri infrondes.* AUCTOR ELECT. ETON. *Ager infrondis* decem scripti. *informis* P. Dan. forte bene. ita *informes plagas* Inferos dixit Claud. I. Rapt. 101. ut Noster saepe Stygi comparat Ponticas aquas. Mox, *freta quae peditis*, Ms. Bersm. seq. versu, *& qua* P. Dan. & Editi nonnulli. *ut quo* Mss. Bersm. BURM.

31. *Spicula tecta venenis.*] *Tincta* cum plerisque scriptis. HEINS.

35. *Istinc.*] *Istuc* Junian. Putean. & duodecim alii. *istic* sex.

37. *Caussas.*] *Caussam* sex scripti & editi quidam.

39. *Praebentia formam.*] Francof. *ducentia*; eleganter. I. Met. 402.

Mollirique mora, mollitaque ducere formam.

ita *ducere notam &c.* vid. ad VI. Fast. 649. BURM.

40. *Et quae praecipuum.*] *Et quae perpetuum* duo codices.

41. *Oraeque.*] *Finique* Putean. *hic oritur* Ed. Gryph. Bersm. & alii.

43. *At Notus adverso tepidus qui spirat ab axe.*] *Tepidum qui spirat* rectius complures ex scriptis. Avienus descriptione orbis:

Vel qua lene Notus spirat, qua perstrepit Eurus.

Boëthius:

Spirat insanum nebulosus Auster,

apud

Crede tamen: nec te cauſſas neſcire ſinemus,
  Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima ſunt nobis plauſtri ducentia formam,
  Et quae praecipuum ſidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oraeque domeſticus huic eſt;
  Et ſumit vires à propiore loco.
At Notus, adverſo tepidum qui ſpirat ab axe,
  Eſt procul; & rarus languidiorque venit.
Adde quod hic clauſo miſcentur flumina Ponto,
  Vimque fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque, Cratesque
  Influit, & crebro vortice tortus Halys:

Par-

apud Maronem in nonnullis codicibus Æneidos III.

——— placataque venti
Dant maria, & lene crepitans vocat Auſter in altum.

Nihil magis obvium hoc loquendi modo apud ſcriptores. Multi potiſſimum in eo Auſonius & Claudianus. Paulinus carmine Sapphico ad Nicetam Epiſcopum:

Aſt ubi paulum via proferetur,
Det, precor, mites ſibi Chriſtus aeſtus,
Et leve ſpires ſine nube ſiccis
Aura Calabris.

Ita veterrimus codex Voſſianus. mox idem Paulinus:

Lene ſic ſude tenuatus aër.

Seneca Oedipo:

Lenis & modicum fluens
Aura, nec vergens latus
Ducat intrepidam ratem.

ubi nil neceſſe reponi, *modice fluens.* Solinus cap. XXXIX. de *Chimaera, hic mons nocturnis aeſtibus fumidum exhalat.* & pari modo idem Solinus frequenter. Heins.

47. *Huc Lycus, huc Sagaris, &c.*] Recte legit Merula: Nam non ſolum Capella & Solinus hujus nominis meminere: ſed & Plutarchus (ſeu quisquis is eſt) in libello de fluminibus: Σάγαρις, inquit, ποταμός ἐςι τῆς Φρυγίας. προσηγορεύετο δὲ πρότερον Ξηροβάτης, &c. Hinc & patronymicum *Sagaritis*, quo idem Ovidius 4. Faſtorum utitur, ubi de Atye loquens, ait: *Fallit & in Nympha Sagaritide deſinit eſſe Quod fuit: hinc poenas exigit ira deae.* Pro quo, quidam *Sangaride* legunt, non animadvertentes, ſyllabam, quae in *Sangaride* ſecunda eſt, brevem pro longa poni. Quod eo hic addo, ut ſi quid illic à nobis praeteritum forte ſit, idipſum vel hic reſtituatur. Micyll. *Sangarius* pleriſque. Plutarcho tamen de fluminibus & Solino *Sagaris. Sangaris* Plinio. ut ſaltem in hiſce utrisque teſtatur è ſcriptis Salmaſius. ὁ δὲ Μυρλέανος (inquit Apollonii Scholiaſtes, Aſclepiadem autem vult Bithyniacorum ſcriptorem) Σάγγαρον αὐτὸν λέγεσθαι φησίν. & hic quoque loci *Sagarus* habetur pro varia lectione. Auctor Elect. Eton. Vid. ad Lib. IV. Faſt. 229.

47. *Peniusque Hypanusque Oratesque.*] Ego in *Penei* voce nihil difficultatis video, niſi quod ejus exemplum aliquod ſimile alibi non extat. Neque enim neceſſe eſt, omnino eodem modo poni, hoc eſt, iisdem ſyllabis, ~~quibus de Theſſaliae flu~~vio dicitur. Poteſtque vel *Peneus* diſſyllabum, utraque longa, dictum accipi: vel etiam *Peneus*, tribus ſyllabis, ut priores duae cum praecedenti finali dactylum conſtituant. Nam de Plinii lectione, quam idem Merula reprehendit, alii judicent. Apud Strabonem certe idem locus (nam Plinius & loci & fluminis nomen facit) inter Sebaſtopolim, quae & Dioſcurias eſt, & gentem Heniochorum, in interiore Ponti ſinu, Πιτυοῦς appellatur. Vide libro undecimo. Quod autem quidam etiam *Pamiſen* pro *Peneo* legere malunt, id illorum judicio relinquo. Ego nihil temere convellendum puto, neque pro incerto, aut obſcuro, aeque incertum ſubſtituendum: propterea quod multa apud veteres uſurpata fuere, quorum exempla ad nos vel nulla, vel prorſus rariſſima pervenere. Deinde & illud probabile, Ovidium, utpote qui tot jam annos in Ponto vixiſſet, plura ac certiora ejusdem loci fluminum nomina cognita habuiſſe, quam alii, atque abſentes, tradere, aut etiam ſcire potuerant. Micyll. *Peniosque* codex Petri Servii. & in ſcriptis Plinii exemplaribus lib. VI. cap. 4. *Flumen & oppidum Penius. Hypanisque* etiam ſcribendum ex libris antiquis. qui notiſſimus eſt fluvius. pro *Oratesque* veteres plerique, *Cratesque*, nonnulli, *Caresque*, vel *Catesque*. unde recte

VI

Partheniusque rapax, & volvens ſaxa Cynapes
Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, femineae Thermodon cognite turmae;
Et quondam Grajis Phaſi petite viris.
Cumque Boryſthenio liquidiſſimus amne Dyraſpes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras, Aſiam Cadmique ſororem
Separat, & curſus inter utramque facit.

In-

vir ſummus Iſaacus Voſſius reponendum eſſe me monuit, *Caleſque*. Κάλης enim fluvius eſt hujus tractus Euſtathio Scholiis in Periegeten. Κάληξ eſt Thucydidi libro IV. *Λάμαχος ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμόν.* ubi deſcribit Lamachi claſſem impetu fluvii amiſſam. Valer. Flaccus libro IV.

Quas Tanaïs flavusque Cales, Hypanisque, Melasque
Addat opes.

ſic puto caſtigandum. nam *Lyces* nullus eſt fluvius. niſi malis, *Tyras*, cujus & Noſter hic meminit. Nam Maſerius, Valerii interpres, notat *Tyres* eſſe in nonnullis codicibus. Heins. Huic Voſſii conjecturae occurrit Plinii locus VI. I. *Oppidum Heraclea Lyco flumini appoſitum.* in margine vero pro varia lectione, *Celeti fluvio* appoſitum. Nempe, ſi hoc Plinio ſcriptum; *Caletem & Lycium* ipſe, Lyci hujuſce profecto haud ignarus, credidit ejuſdem eſſe fluvii nomina. ſin minus, id ſaltem ille, qui olim *Caleti* adſcripſit, crediſſe videbatur. Nec reſponderi debet, tres numero Lycos huc devenire. Noſter enim Lycum illum ab Armenia ſignificare non potuit; quod ab Inde fluvio majore, cujus tamen non meminit, exceptus, ejuſque pars factus non ſuo nomine in Pontum perveniat. nec voluit, credo, illum in Moeotida influentem, quippe obſcuriſſimum ab uno Ptolemaeo nominatum: cum praeſertim hicce ad Heracleam Lycius & Hiſtorica & Poëtica fama commendatus ſit inter celeberrimos; ſed licet haec ita ſint, & omnes licet, qui tradant oſtiorum ordinem, mentionem Lyci faciant, omiſſo Calete, aut omiſſo Lyco Caletis; ego tamen diverſos potius exiſtimo, adductus verbis iſtis Περίπλων inter ſe collatis. Sic enim Arrianus: Καὶ ἀπὸ τοῦ Λιλλίου εἰς Ἔλαιον (στάδιοι) ἑξήκοντα. ἐνθένδε ἐς Κάλητα ἄλλο ἐμπόριον εἴκοσι καὶ ἑκατόν· ἀπὸ Κάλητος ἐς Λύκον ποταμὸν ὀγδοήκοντα· ἀπὸ δὲ Λύκου εἰς Ἡράκλειαν πόλιν Ἑλληνίδα Δωρικὴν Μεγαρέων ἄποικον, στάδιοι εἴκοσι. Marcianus autem Heracleota: Ἀπὸ τοῦ Ἐλαίου ποταμοῦ ἐπὶ τὸν Κάλητα (ſic enim illic legitur) ποταμὸν, καὶ ἐμπόριον, στάδιοι ρκ΄ ἀπὸ τοῦ Κάλητος ποταμοῦ εἰς Ἡράκλειαν πόλιν μεγίστην, στάδιοι π΄. Et ad rem quidem noſtram ſatis. Addam tamen in Marciano aliquid. cui verſus unus mihi excidiſſe videtur. atque locum hunc ſcriptum fuiſſe hoc modo. Ἀπὸ τοῦ Ἐλαίου Ποταμοῦ ἐπὶ τὸν Κάλητα ποταμὸν καὶ ἐμπόριον, στάδιοι ρκ΄. ἀπὸ τοῦ Κάλητος ποταμοῦ εἰς Λύκον ποταμὸν στάδιοι π΄. Ἀπὸ Λύκου ποταμοῦ εἰς Ἡράκλειαν πόλιν μεγίστην, στάδιοι κ΄. Auctor Electon. *Panisque*, *Bitasque*, *Catasque* P. Dan. *Hicanisque Catisque* prim. Ed. *Hypanisque Cathlesque*. Moreti *Cateusque* Putean.

47. *Hypanisque, Crateſque.*] Ego, ut ſupra monui, nihil temere mutandum cenſeo, quod longus jam uſus approbavit: ſed tamen ſi quid tale audendum ſit, malim cum illis ſentire, qui Flacci exemplum ſequuntur. Nam *Coracis* vocabulum, praeterquam apud unum Ptolemaeum, nuſquam legitur. cujus ſcripturae, ut nunc habet, quantum tribuendum ſit norunt docti. *Coreti* autem nomen, praeterquam quod fluvii proprium non eſt, ſed ſinus, etiam ſyntaxis naturam atque ordinem viniat. Jam ſi quis *Coerſum* pro *Cratete* poni poſſe putet (nam hoc nomine & Flaccus brevi priore utitur) poterit eodem modo etiam *Bathys* pro illo poni, in quo nomine nulla difficultas eſt, & fluvii ejus meminerunt Plinius & Arrianus. Sed nolim ipſe, ut dixi, quicquam temere mutari, aut pro incerto aeque incertum reponi. Micyll.

49 *Partheniuſque rapax.*] Atqui Apollonius Rhodius libro II. Argonauticon ℣ſ. 938. Πρηΰτατον ποταμὸν vocat:

Καὶ δὴ Παρθενίοιο ῥοὰς ἁλιμυρήεντας,
Πρηΰτάτου ποταμοῦ παρεμέτρεον.

Heins. *Capax* P. Dan.

49. *Et volvens ſaxa Cynapes.*] Quod ad nomen *Cynaphis*, ſive potius *Cynapes* legendum, attinet, idem ſentio quod ſupra, nihil temere mutandum eſſe. Idque etiam de eo, quod verſu abhinc quarto ſequitur, quod alii *Dynapſos*, alii *Dyrapſes* legunt, dictum volo. Quod autem pro *Cynapes* quidam *Niphates* legendum hoc loco putant, nihil adeo video, quod quemquam eodem impellere debeat, praeter unicum illum Lucani locum lib. III. ubi eodem epitheto dicitur: *Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphaten.* quod tamen & de monte, opinor, non ita prorſum abſurde intelligi poteſt, qui propter crebra praecipitia atque altitudinem, volvere ſaxa dici poteſt. Proinde ut

it

Innumerique alii, quos inter maximus omnes
  Cedere Danubius se tibi, Nile, neget.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas:
  Nec patitur vires aequor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigraeque paludi,
  Caeruleus vix est, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marinâ est;
  Quae proprium mixto de sale pondus habet.

Si

à Graecis εὐσκόπελος idem dicitur, ut in eo versu, qui apud Stephanum ex Pisandro quodam citatur: *Ταύρου πρυμνώρεια, εὐσκόπελόν γε Νιφάτην*, (quamquam vulgo pro *εὐσκοπέλου*, *εὐσκόλεπος* legatur.) Nam alias, quod ego viderim, nemo veterum *Niphaten* de fluvio interpretatur: sed de monte Armeniae omnes, ut Strabo, Stephanus, Mela, Plinius, Solinus, &c. Meminit tamen *Niphatae* etiam Virgilius lib. tertio Georg. Micyll. Nostrae membranae, *Cinimphes*. al. *Synapes*, seu *Synaphis*. omnes omnibus, credo, inauditi. in aliis exemplaribus *Niphates* ajunt legi. adducuntque Lucani versum: *Armeniusque tenens volventem saxa Niphaten*. sed neque fluvium voluit ille, qui nullus est, & si maxime fluvius est, fluit, credo, è monte cognomine, unde nullus in Pontum fluvius. Corrigere me spero, *Cinolis*. Ejusdem tractus est flumen, in quo & Parthenius. Martian. Heracl. *Ἀπὸ Αἰγίαλου ἐπὶ Κινώλην κώμην καὶ ποταμόν. Ἔχει δὲ καὶ ὕφορμον εἰς τὴν καλουμένην Ἀντικίνωλιν στάδια ξ΄. Ἀπὸ Κινώλιδος εἰς Στεφάνην κώμην στάδια ρ΄.* sic emendandus, *Ἀπὸ Αἰγιαλοῦ ἐπὶ Κίνωλιν κώμην καὶ ποταμόν. ἔχει δὲ καὶ ὕφορμον εἰς τὴν καλουμένην Ἀντικίνωλιν στάδια ξ΄.* &c. *Cinolis* emporium Arriano, *Cinolis* & *Anticinolis* Straboni promontoria, Melae urbes: nam perperam in aliquot horum editiones invectum *Cimolis* & *Anticimolis*; uti monstrarunt If. Casaubonus & Vossius. atque adeo reddendum pro illo *Cinolis* Plinio ac Ptolemaeo, quibus oppidum memoratur. Auctor Elect. Eton.

50. *Et nulle.*] *Hanc alique* Leid. unde Heinsius *haud* faciebat.

51. *Turmae.*] Al. *Turbae.* sed praestat illud. Sic Val. Flac. iv. *Proxima Thermodon &c. ludo volitans cum turma superbo Pulvereis exsultat equis.* Auctor Elect. Eton.

52. *Petite.*] *Petite* Ms. Bersman.

53. *Cumque Borysthenio amne.*] Sic *Borysthenii vis fluminis* apud Avienum descriptione orbis, & *Borysthenii ora fluminis.* Heins.

53. *Liquidissimus amne Dyraspes.*] Sic quidem est Borysthenes. *Ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι*, inquit Herodotus. Attestatur & Dio Chrys. in Borysthenitica, testis oculatus. *Dyraspes* vero *liquidissimus* frustra quaeritur, sive *Dyraspes*, seu *Dirapses*, ut variant libri, & aliquis, *Dyrapses*. Neque ullum amnem in Pontum descendentem video, qui propius accedat, quam *Lycastus*. & prope accedit sane, ut pro emendatione placeat. *Lycastus* scilicet facile fit *Dyraspus*, inde *Dyraspes*. Porro Lycastus Scylaci fluvius est Alyn inter & Thermodonta; sed & Marciano quoque proxime Alyn recensitus. sed illic male legitur, *Acaustus*, ut jam monuit Vossius ad Melam. Plinio etiam fluvius est, ut ego ista interpretor: *In ora autem ab Amiso oppidum & flumen Chadisia, Lycastum, à quo Themiscyra regio:* nam adjective poni videtur. Alibi quoque exstant vestigia. Mela: *Secundum Halyn urbs est Lycasto.* Apollonius de Amazonibus: *Νόσφιν δὲ Λυκάστιαι ἀμφενέμοντο, Νόσφι δ᾽ ἀκοντοβόλοι Χαδήσιαι.* Ad quem Scholiastes: *Λυκάστιαι χωρίον τῆς Λευκοσυρίας. ἀφ᾽ οὗ Λυκαστίας εἶπε τὰς Ἀμαζόνας. Χαδησίας δὲ αὐτὰς εἶπεν Ἑκαταῖος ἀπὸ τοῦ χαδήσιαι.* Quid vero sit *ἀπὸ τοῦ χαδήσιαι* nescio, & legendum confido, *ἀπὸ τοῦ Χαδισίου*. sic *Lycastias* dicemus Amazonas à fluvio Lycasto, *Chadenas* à fluvio Chadisia. Eum vero legisti modo in Plinii loco. quin & *Chadesium* vocat Marcianus. Auctor Elect. Eton. *Daraspes* Moreti. *Dirapses* Reg. P. Dan. Servii. *Darapses* Putean.

54. *Melanthus.*] *Melanthius* Arriano prope vicum Cotyora. Plinio flumen *Melanthium.* Auctor Elect. Eton. *Melampus* Putean. *laevo iter* Leidens.

56. *Utramque.*] *Utramque* Putean. vid. i. Met. 50.

57. *Omnes.*] *Amnes* Moreti.

58. *Negat.*] *Neget* Francof. rectius.

59. *Copia tot laticum quas auget adulterat undas.*] Ex copia atque ubertate fluvialis aquae, qua abundat mare Ponticum, contendunt fieri, ut facilius quam aliud quodvis mare concrescat gelu, & glacie adstringatur. Videndus inter caeteros Herodotus hac de re, & A. Gellius Noct. Attic. libro xvii. cap. 8. Plinius vi. cap. xvii. Macrobius libro vii. Saturnalium cap. xii. Solinus ex Varrone cap. xix. in descriptione Ponti. Sallustius: *Mare Ponticum dulcius est quam caetera.* Heins. *Auget & alterat* Regius.

62. *Diluiturque color.*] *Dividiturque* Junian. *caeruleus*

Si roget haec aliquis, cur fint narrata Pedoni,
  Quidve loqui certis juverit ista modis;
Detinui, dicam, tempus curasque fefelli.
  Hunc fructum praefens attulit hora mihi.
Abfuimus folito, dum fcribimus ista, dolore:
  In mediis nec nos fenfimus effe Getis.
At tu, non dubito, cum carmine Thefea laudes,
  Materiae titulos quin tueare tuae;
Quemque refers, imitere virum. vetat ille profecto.
  Tranquilli comitem temporis effe fidem.
Qui quamquam eft factis ingens, & conditur à te
  Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Eft tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
  Inque fide Thefeus quilibet effe poteft.
Non tibi funt hoftes ferro clavâque domandi,
  Per quos vix ulli pervius Ifthmos erat:

Sed

ruleus color eft diluiturque maris prim. Ed. *caeruleus vix eft diluiturque virus* Putean.

64. *Mixto de fale.*] *Cum fale* Putean. & Berfmanni. *nomen habet* Servii. & quatuor alii.

67. *Detinui, dicam, curas tempusque fefelli.*] *Detinui, dicam, tempus, curasque fefelli* ex libro Fefchii & quinque aliis. fic Met. II.

Detinuit fermone diem.

Auctor Pervigilii Veneris:

Detinenda tota nox & pervigilanda canticis.

quae ibi vera eft fcriptura. Manilius lib. v.

Ille dabit cantus inter convivia dulces,
Mulcebitque fono Bacchum, noctesque tenebit.

pro detinebit. Fruftra magnus Scaliger, *tenebris* reponit. fic *diem extrahere* apud Caefarem lib. I. de bello civili, & Valer. Maximum lib. II. cap. II. *eximere dicendo diem* A. Gellio. Heins. Heinfius fecit, *detinui tempus, curasque fefelli.* oftenditque exemplis *tempus detinere* bene ac Latine dici. Verum Poëta tempus detinere noluit, quod fcilicet per fe morari atque haerere videbatur invifum. fallere voluit ipfumque falli, ut elaberetur non fentienti, certe pro longiffimo (quod miferis hominibus ufu venit) brevius aliquanto nonnunquam exiftimaretur. fed quid eft *detinere curas* hîc loci? an quafi feras, ut *Cithara* apud Martial. XIV. *duxit filvas detinuitque feras?* magis credo Ovidium fcripfiffe, *Diftinui, dicam, curas, tempusque fefelli*, id eft perpetuum alioqui curarum tenorem interrupi. nam *diftinere*, eft feorfim tenere, ne continuata fint efficere. Lucret. lib. v. *Mare quod late terrarum diftinet oras.* Virgil. XI. *diftinet horam Agger murorum.* Auctor Elect. Eton. Egi de hoc loco ad lib. I. Met. 683. antequam mihi Etonenfium Electorum copia effet facta. (ante quae vifa illa jam typis fuere defcripta) & quod ibi *diminuis* legendum effe contendimus, nunc firmatur codicis P. Dan. auctoritate, qui hic in margine habebat, *diminui*, quod verum puto. exhibebat idem *curas, dicam, tempusque fefelli*, recte. diminui curas, & tempus fefelli. Burm.

69. *Dum fcripfimus.*] Vetuftum in praefenti, *dum fcribimus.* Fabricius. *Scribimus* meliores. Heins.

69. *Dolori.*] Reftitutum vides, *dolore* pro *dolori*, quod amplexae fuerant nuperae editiones, quodque ex uno libro adduxit Berfmannus. & nefcio tamen, an interfit aliquid, fed quantum nunc quidem video, Ablativus tantum rei, feu cum praepofitione, feu fine praepofitione, hoc verbum *abeft* comitatur. perfonae vero & Dativus & Ablativus. Auctor Elect. Eton. *dolore* Jun. Leid. Reg. & Putean. *abfumus à felice* Moreti. *dolore* jam ediderunt Ald. Micyl. Gryph. & alii.

73. *Vetat ifte profecto.*] Rectius *ille* in nonnullis Nauger.

75. *Qui quanquam eft factis ingens, & conditus à te, Vix tantus.*] Locus corruptus, ut nunc editur, atque intricatus. Scaliger emendabat,

Qui quanquam eft factis ingens, & conditus à te,
  Vir tanto, quanto debuit ore cani.

D. Heins. *Conditur* bene Polit. aliique nonnulli, cum primis editionibus. deinde, *vir tantus quantus* multi. nonnulli, *vir tantus quanto*, vel *vir tanto quantus.* Scribe cum Gottorph. & uno Vaticano,

— con-

Sed praeſtandus amor, res non operoſa volenti.
Quis labor eſt puram non temeraſſe fidem?
Haec tibi, qui perſtas indeclinatus amico,
Non eſt quod linguâ dicta querente putes.

——— *& conditur à te*
Vir tanto, quanto debuit ore cani.

quomodo jam Scaliger ex parte conjecerat. recte *conditur*. non enim videtur abſolviſſe. Heins. Coactus tamen ſum reponere *conditus* propter iſtud *debuit*. Neque vero mihi ſe probat *τὸ vir* ita collocatum. Neque Betſmanni interpretationem admitto. qui credidit *vix tanto* capi debere pro *majore*. ſic igitur diſtinguo, *Vix tanto, quantus debuit, ore cani*. & interpretor, à te conditus, licet ei tanta vox atque tam magna ſonans contigerit, vix quantus cani debuit. totum autem locum, ſi mutare licet apicem unum aut alterum, ſic malim,

Qui quanquam eſt factis ingens, & conditur à te
Vix tanto, quantus debeat, ore cani.

Auctor Elect. Eton. Theſeida ſcripſit inter Graecos Nicoſtratus, ut legit ejus Poëtae nomen Menagius ad Laërt. II. 59.

77. *Nobis.*] *Vobis* Leid.

78. *Inque fide.*] *Fidem* P. Dan. Reg. & tredecim alii.

80. *Vix illi pervius.*] Rectius, *ulli* in nonnullis. Heins.

81. *Res non onerosa.*] *Operoſa* in nonnullis. Nauger.

83. *Haec tibi qui praeſtas.*] *Perſtas* in nonnullis. Nauger. *Quae praeſtas* Junian. *Non inclinatus* pr. Ed. & quatuor ſcripti. *non dedignatus* unus.

84. *Querente.*] *Tremente* Polit. & Edit. Micyl. Gryph. & Berſm.

Epistola XI.

*GALLIONI.

Gallio, crimen erit vix excuſabile nobis,
Carmine te nomen non habuiſſe meo.
Tu quoque enim (memini) coeleſti cuſpide facta
Foviſti lacrimis vulnera noſtra tuis.
Atque utinam, rapti jacturâ laeſus amici,
Senſiſſes ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te ſpoliare pudicâ
Conjuge crudeles non habuere nefas.

Nun-

* Gallioni.] Junius Gallio dictus eſt, is adoptavit M. Annaeum Novatum, Senecae fratrem, qui ex illo Junius Gallio eſt dictus. Euſebianum Chronicon B. Hieronymi, *Junius Gallio, frater Senecae, egregius Declamator, propria ſe manu interfecit*. refert ad eundem annum, quo Lucanus occubuit. atqui Gallionem Senecae ſuperſtitem facit Tacitus. Heins. *Pollioni* Francof. male. nam Gallionem familiarem fuiſſe Naſoni apparet ex Senecae I. Suaſor. *haec autem dicebat Gallio Naſoni ſuo valde placuiſſe.* vid. Reineſ. ad Inſc. Cl. I. 99. pag. 137. Burm.

1. *Nobis.*] *Noſtrum* P. Dan. *non exc.* prim. Ed.

3. *Coeleſti.*] *Coeleſtia* Junian. *tu quoque nam* P. Dan.

7. *Non ita Dis placuit.*] *Dis viſum* tres libri. ut Virgil. II. Æneid. *non ita Dis viſum*. & ſupra Noſter & paſſim Poëtae. *te non ſpoliare* Berſm. Edit.

15. *Dum*

Nuntia nam luctus mihi nuper epistola venit:
  Lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.
Sed neque prudentem solari stultior ausim,
  Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum, si non ratione, dolorem
  Ipsa jam pridem suspicor esse morà.
Dum tua pervenit, dum litera nostra recurrens
  Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium solatia dicere certi est:
  Dum dolor in cursu est, dum petit aeger opem.
At cum longa dies sedavit vulnera mentis;
  Intempestive qui fovet illa, novat.
Adde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!)
  Conjugio felix jam potes esse novo.

EPI-

15. *Dum litera nostra recurrens.*] Ita olim editi & scripti: sed cum errore operarum in Heinsianis editionibus legatur, *littora nostra recurrens*, ille, qui notas variorum contexuit explicat, pro ad litora nostra. ut apud Virgil. v. Æneid. *Dii quorum aequora curro.* festive & facete sane! nec deserit ducem suum sanctus ille Paraphrastes Gallicus. repetunt autem *Epistola* à versu nono. tanti non erat, scilicet, antiquiores adhibere editiones festinantibus illis Poëtae nostri commentatoribus, quos solos hodie inficeti homines mirantur & solos evolvunt. BURM.

17. *Temporis officium est solatia dicere certi.*] Hic ordo ex antiquis mihi placet. FABRIC. *Dicere certa* prim. Ed.

18. *Dum petit aeger opem.*] *Et petit* plerique veteres. HEINS.

19. *Sedavit vulnera.*] *Sanavit* Servii codex, *vulnera mentis* Ms. Bersm. *longa quies* etiam P. Dan.

20. *Intempestive qui monet illa movet.*] In Aldino, *illa novat*, id est mentis sanatae vulnera renovat. in Patavino est alia lectio, nempe haec, *qui monet illa, movet.* quae agnominatio & elegans est, nec minus lepida sententia. Qui monet intempestive, ille movet vulnera ante sedata: nam *movet* opponit verbo *sedavit.* legit eodem modo Merula: nam ita interpretatur. *movet*, id est tempore non suo agitat & attrectat. FABRIC. *Qui movet illa novat* libri potiores. quidam etiam, *monet illa novat.* Scribe,

Intempestive qui fovet illa, novat.

fovere vulnera, ut supra hac ipsa Elegia:

Tu quoque enim (memini) coelesti cuspide facta
Fovisti lacrymis vulnera nostra tuis.

& sic passim alibi. Statius Epicedio Vernae:

Deficio, medicasque manus fomentaque quaero
Vulneribus, sed vana, meis.

ita scribo. non, *sed summa.* *Novare* etiam *vulnera* usitatum Nostro. Remed. Amor.

——— vulnusque novatum
Scinditur.

Met. XII.

Semicremoque novat repetitum stipite vulnus.

Trist. II.

Nam tanti non sum, renovem ut tua vulnera,
Caesar.

HEINS.

21. *Tibi venerit omen.*] Franc. *atque utinam ut verum mihi venerit.* certe ego *mihi* praeferrem: utinam mihi, mentionem facienti novi tui conjugii, verum illud omen venerit, neque fallar, sed tu jam uxorem duxeris, ut ego voveo. *venerat* Jun. BURM.

TUTT-

Epistola XII.

*TUTICANO.

QUo minus in noſtris ponaris, amice, libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Aſt ego non alium prius hoc dignarer honore:
Eſt aliquis noſtrum ſi modo carmen honos.
Lex pedis officio, naturaque nominis obſtant:
Quàque meos adeas, eſt via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere verſus,
Deſinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, ſi te, quà ſyllaba parte moratur,
Artius adpellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in verſum Tuticani more venire;
Fiat ut è longà ſyllaba prima brevis.
Aut producatur, quae nunc correptius exit;
Et ſit porrectà longa ſecunda morà.
His ego ſi vitiis auſim corrumpere nomen,
Ridear, & merito pectus habere neger.
Haec mihi cauſſa fuit dilati muneris hujus,
Quod meus adjecto foenore reddet ager:
Teque canam quàcumque nota: tibi carmina mittam,
Pene mihi puero cognite pene puer.

Per-

* Tuticano.] *Ad Tuticanum* unus. *Cuticanum* duo. Heinſius olim conjecerat, *Tuditane*, quod Semproniorum cognomen, Valer. Max. vii. cap. viii. n. i. quod vero conditio nominis non patiatur ut exprimat, ſimilis eſt Archeſtrati excuſatio apud Athen. vii. 8. qui piſcem, in Moeotide & Ponto frequentem non nominat, quia ἐν μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν. Burm.

5. *Fortunaque nominis obſtat.*] *Naturaque* praeſtat cum Scaligeri codice. *obſtant* etiam Regius. & mox *findere* pro *ſcindere* cum uno Vatic. & *incipiatque ſequens*, pro *minor* cum Combiano. & *moratur* cum plerisque, pro *moretur*. Heins.

6. *Modos.*] *Pedes* ſex ſcripti.

7. *Findere.*] *Scribere* Jun. Leid. forte pro *ſcindere*.

10. *Artius appellem.*] Id eſt tertiam ſyllabam *ca* pronuntiem ut brevem, ut minus litera *a* exaudiatur, quam ſi producam, & longior ſit, magisque exaudiatur. quo fere ſenſu Quinctil. ix. de Inſt. Orat. 4. litera *i anguſtior* dicitur quam *o*, quae *plenior* eſt Burm.

11. *Et potes in verſum.*] In nonnullis, *nec potes*. Naug. *Verſus* P Dan. *verſu* Regius & Putean.

13 *Aut ut ducatur.*] *Aut producatur* veteres majori ex parte. Heins. *Correptior* Putean.

14. *Porrecta.*] *Correpta* duo libri. *pro recta* Ms. Berſm.

16. *Et merito.*] *Et cunctis* Moreti.

17. *Muneris.*] *Nominis* ſex & Berſmanni.

18. *Reddet ager.*] *Reddet amor* multi veterum. utrumque bene. Heins. *Reddat* octo cum prim. Edit.

19. *Teque canam, quacunque nota, tibi carmina mittam.*] Hoc eſt, quibuscunque notis atque indiciis utor, ad te, vel nomen tuum ſignificandum. Quaſi dicat, quia te proprio nomine appellare

Perque tot annorum feriem, quot habemus uterque,
  Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
  Cum regerem tenerâ frena novella manu.
Saepe ego correxi fub te cenfore libellos;
  Saepe tibi admonitu facta litura meo eft:
Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
  Cum te Pïerides perdocuere tuae.
Hic tenor, haec viridi concordia coepta juventâ
  Venit ad albentes illabefacta comas.
Quae nifi te moveant, duro tibi pectora ferro
  Effe, vel invicto claufa adamante putem.
Sed prius huic defint & bellum & frigora terrae,
  Invifus nobis quae duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & fit praefrigidus Aufter,
  Et poffit fatum mollius effe meum;
Quam tua fint lapfo praecordia dura fodali.
  Hic cumulus noftris abfit, abeftque, malis.
Tu modo per Superos, quorum certiffimus ille eft,
  Quo tuus adfidue Principe crevit honor;

Effi-

lare in carmine non poffum, utor notis quibuscunque potero, unde intelligar te fignificaffe. Id quod ftatim Elegia ab hac tertia fequente facit, ubi ait:

Haec tibi mittuntur, quem fum modo carmine queftus,
Non aptum numeris nomen habere meis.

Micyll. *Quocumque modo* nnus.

23. *Tu duxque.*] *Mihi duxque* Servii & Leid.

25. *Saepe.*] *Nempe* Moreti.

26. *Admonitu.*] *A monitu* prim. Ed. *tui admonitu facta litura mea eft* Serv. *mihi monitu facta litura tuo* P. Dan.

27. *Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis.*] Non eft ita materialiter exponendum, *Maeoniis chartis*, quafi dicat, fimili charta fcribendam effe Tuticani Phaeacidam ei, qua Homerus ufus fuit: quid enim fi talis nulla tum reliqua fuiffet? fed *συνεκδοχικῶς*, aut per metonymiam accipiendum, ut dignam chartis Homeri vocet, quae poffit cum Homeri fcriptis comparari. quemadmodum dicimus, orationem olentem Demofthenis lucernam, non quae ad idem illud oleum Athenienfe fcripta fuerit, fed quae fimili ftudio ac diligentia compofita fit. Micyll. *Dignam* ex fcriptis nonnullis. & *Pierides tuae*, pro *Deae* ex Moreti libro. Heins. *Praedocuere* prim. Edit.

30. *Ad albentes.*] *In albentes* Junian. & Berfm. Ms.

32. *Invicto claufa adamante putem.*] Libri nonnulli veteres, *inviso*, & *invecto adamante*. unde fuit cum *inducto adamante* cenferem effe reponendum, ea fignificatione, qua lib. xiv. Met.

——— calidusque è corpore fanguis
Inducto pallore fugit.

Inductis nubibus atra dies in Ibide. & *inducta nube dies premitur* Trift. I. Eleg. VIII. *inductum aequor harenis* Met. XI. *inductum cornibus aurum* Metam. VII. quae illic vera lectio. & lib. VIII. *inductâ condi praecordia terrâ.* vide plura notis ad Met. IV. ỳf. 408. lib. IX.

Contegat inductus morientia lumina cortex.

Ep. VII.

Uror, ut inducto ceratae fulfure taedae.

Inducere pedibus calceamenta. de quo Salmafius ad Pallium Tertulliani. Nunc tamen vulgatam fcripturam non effe mutandam opinor. ut alluferit nofter ad Graecam originem adamantis. *manfurum adamantem* dixit Claudianus libro II. de laude Stiliconis. apud alios Poëtas *perennis adamas* nonnumquam occurrit. quomodo Statius Theb. VII. Solinus cap. XXX. de Hyacintho lapide: *nec tamen penitus invictus eft. nam adamante fcribitur.* idem cap. XXXVII. *Chalazias duri-*

Effice, conſtanti profugum pietate tuendo,
  Ne ſperata meam deſerat aura ratem.
Quid mandem, quaeras? peream niſi dicere vix eſt.
  Si modo, qui periit, ille perire poteſt.
Nec quid agam invenio, nec quid nolimve velimve:
  Nec ſatis utilitas eſt mea nota mihi.
Crede mihi; miſeros prudentia prima relinquit:
  Et ſenſus cum re conſiliumque fugit.
Ipſe, precor, quaeras, quâ ſim tibi parte juvandus:
  Quoque viam facias ad mea vota vado.

duritie eſt robuſtiſſima & invicta. idem cap. LII. de ipſis adamantibus, *nec igne vincuntur, nec ferro domantur.* Videatur Plinius de adamantibus. Heins. *Invicto* non eſt movendum. nam vincuntur omnia, quae vel vitio quodam, vel temporis diuturnitate diminuuntur & pereunt, ut latius docui ad Val. Flacc. I. 829. *adamante reor* Ms. Berſm.

33. *Huic deſint.*] *His* Leid. *deſunt* Serv. *deerunt* Moreti.

35. *Praefrigidus.*] *Perfrigidus* quatuordecim & Ms. Berſm.

37. *Dura.*] *Clauſa* Moreti & novem alii. non male. *caſſe* etiam unus. *laſſe* ſeptem.

39. *Certiſſimus.*] *Juſtiſſimus* Regius & Leid. *fortiſſimus* prim. Edit.

42. *Deſerat.*] *Deſinat* Francof. ut ſaepius apud Noſtrum.

47. *Miſeros.*] *Miſerum* Ms. Berſm. *reliquit* decem.

48. *Et ſenſus cum re.*] *Cum ſpe* ſcribendum. nam unus Voſſii, *cum te.* Medonii unus, *cum ſe.* Heins. Minime mutandum *cum re.* ita enim & Terentius Eunuch. II. 2. *ſimul conſilium cum re amiſiſti?* Salluſt. Jugurt. 74. *Nec res, nec conſilium, nec quidquam hominum ſatis placebat.* & ita alii ſaepe. Burm.

49. *Ipſe precor.*] *Ipſe velim* unus Heinſii. *licet* Medonii.

50. *Quoque viam.*] *Quaque* multi & prim. Ed. *quamque viam* Polit. *Quove* editi nonnulli. *vota modo* Moreti. *vota vide* multi.

Epistola XIII.

CARO.

O Mihi non dubios inter memorande ſodales,
  Quique, quod es, vere, Care, vocaris; ave.
Unde ſaluteris, color hic tibi protinus index,
  Et ſtructura mei carminis eſſe poteſt.
Non quia mirifica eſt, ſed quod nec publica certe:
  Qualis enim cumque eſt, non latet eſſe meam.

Ipſe

1. *Memorande.*] *Venerande* duo cum prim. Ed. *numerande* duo alii.

2. *Qui quod es id vere.*] *Quique quod es vere,* nonnulli. Heins.

3. *Color hic tibi proximus index.*] Legendum, ut legerunt omnes eruditi, *protinus*, non *proximus*; *colorem* ſui carminis etiam mox nominat,

Et mea Muſa poteſt proprio deprenſa colore.

Fabric.

5. *Nec publica certe.*] Non digna quae in publicum prodeat exponit Merula, nugae. idem enim notat,

Ipse quoque, ut chartae titulum de fronte revellas,
Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
Quamlibet in multis positus noscêre libellis;
Perque observatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore
Insignis vitiis forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quam pulchrà Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sint vitiosa, decebit
Carmina, quae faciam pene poëta Getes.
Ah pudet! & Getico scripsi sermone libellum:
Structaque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, (gratare mihi) coepique poëtae
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? laudes de Caesare dixi.
Adjuta est novitas numine nostra Dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus; in aetherias numen abîsse domos:

Esse

notat, quod non plebejae & communis venae, & notae, ut Petron. cap. III. *Sermo non publici saporis.* & Juvenal. VIII. 53.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena.

ita *publica verba* lib. III. Amor. Eleg. 7 & similia. *non quod mirifica est, sed quod non* Ms. Bersm. in quo etiam *certe* deerat, relicta lacuna. BURM.

8. *Quod sit opus, videor.*] Malim, *Quid sit opus videar.* HEINS.

11. *Prodent.*] *Produnt* septem scripti & editi nonnulli.

12. *Ipse pares.*] *Esse pares* rectius alii. HEINS.

16. *Quam pulchra.*] *Quam populo* Ms. Bersm.

17. *Si sunt vitiosa.*] *Si sint* plerique. HEINS.

18. *Faciam.*] *Feci* Ms. Bersm.

19. *Et Getico.*] *In Getico* Ms. Bersm.

21. *Placui.*] *Placuit* & *coepitque* P. Dan.

23. *De Caesare dixi.*] An, *duxi? laudem* Moreti & tres alii, & Bersm.

27. *Fraena rogatus.*] De hac re Tacitus lib. I. his verbis: *Versae inde ad Tiberium preces. & ille varie disserebat. de magnitudine imperii, sua modestia: solam divi Augusti mentem tantae molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subjectum fortunae regendi cuncta onus. Proinde in civitate tot illustribus viris subnixa, non ad unum omnia deferrent, plures facilius munia reipublicae sociatis laboribus executuros, &c.* Vide quae eodem loco sequuntur. MICYLL. *Coactus* praestat cum codice Scaligeri. Suetonius de Tiberio, *Tandem quasi coactus, & querens miseram & onerosam imponi sibi servitutem, recepit imperium.* Adeatur etiam Tacitus Annalium primo. HEINS.

29. *Esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum.*] Hoc est, quam matronae omnes pudicae instar Vestae venerentur. sic *Junonem* Liviam quoque vocavit lib. III. Eleg. I. Nihil ergo hoc loco est mutandum. HEINS. *Te exemplum* Mss. Bersm. *te castam* Leid.

30. *Ambiguum est nata dignior, anne viro.*] Manuscripti lectio sine verbo substantivo, nescio quomodo alacrior. FABRIC.

31. *Esse duos.*] *Duo* Basil. *cui dederint* editi plures.

38. *Eras.*] *Eris* P. Dan. Moreti & quindecim alii.

40. *Sub axe videt.*] *Tenet* Francof. & Ms. Bersm.

41. *Carmina nil prosunt.*] Unus codex, *quid prosunt. carmina semper* alius. dein, *scriptaque tam* Putean.

44. *Pet.*

Esse parem virtute patri, qui frena coactus
  Saepe recusati ceperit imperii.
Esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
  Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos juvenes, firma adjumenta Parentis.
  Qui dederint animi pignora certa sui.
Haec ubi non patriâ perlegi scripta Camenâ,
  Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movêre pharetras,
  Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas haec cum de Caesare, dixit,
  Caesaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me jam, Care, nivali
  Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt. nocuerunt carmina quondam:
  Primaque tam miserae caussa fuere fugae.
At tu per studii communia foedera sacri,
  Per non vile tibi nomen amicitiae;
Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
  Materiam vestris adferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum;
  Quos laus formandos est tibi magna datos;
Quanta potes praebe nostrae momenta saluti:
  Quae nisi mutato nulla futura loco est.

Epi-

44. *Per non vile tibi.*] *Perque tibi sacrum* Moreti.

46. *Materiam vestris praebeat ingeniis.*] Alii, *nostris. afferas* etiam plerique. Puto, *efferat.* certe *praebe* mox sequitur. *adferat* etiam codex Scaligeri. Vide Notas ad Epist. xx. ℣f. 194. Heins.

47. *Votum commune duorum.*] *Deorum* multi veteres. Forte, *suorum.* sic apud Virgil. O *decus omne tuis.* Heins.

48. *Quis laus formandis est tibi magna datis.*] In Patavino. *Quos laus formandos est tibi magna datos.* Carus Poëta filium Germanici, Cajum Imperatorem, postea dictum Caligulam, & Drusum instituit. Fabric. Ita & Mss. Bersm. & Moreti. *quos laus formandos est tibi magna duos* P. Dan. a m. s. & Leid.

49. *Quanta potes praebe nostrae monumenta saluti.*] Recte Scaliger, *momenta* emendabat. D. Heins. Ita Vatican. unus, & Gronov. ad Liv. xxix. 18. *praesta* unus Heinsii.

EPISTOLA XIV.

TUTICANO.

HÆc tibi mittuntur, quem ſum modo carmine queſtus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcumque valemus,
Nil, te praeterea quod juvet, invenies.
Ipſa quoque eſt inviſa ſalus: ſuntque ultima vota,
Quolibet ex iſtis ſcilicet ire locis.
Nulla mihi cura eſt, terrâ quam muter ut iſtâ:
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, praeſenti dum careamus humo.
Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur Iſtro:
Si quid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
Proxima Marticolis quam loca Naſo Getis.
Talia ſuccenſent propter mihi verba Tomitae,
Iraque carminibus publica mota meis.

Ergo

4. *Nil me praeterea.*] Imo, *te* cum aliis codicibus. D. HEINS. Repone, *Nil te* ex tribus ſcriptis. HEINS. Ita & Berſmannus malebat.

6. *Scilicet.*] *Si licet* quatuor libri.

7. *Nulla mihi cura eſt, terra quo muter ab iſta.*] Lege ex ambobus Vatic. Maff. & Urſ. *mittar.* CIOFAN. *Muter* editiones quaedam cum quinque ſcriptis. neque aliter doctiſſimus Gronovius Obſervat. lib. III. cap. I. qui videndus. Patav. *niſi mittar.* Scribe, *niſi muter ut iſtâ.* vel, *quam muter ut iſtâ*: nam Arondelianus, *quam mittar ab iſta. qua mittar* nonnulli. vel *quoque.* Forte,

Nulla prior cura eſt, terra quam muter ut iſta.

ſic & v. Triſt. II. 73.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
Devoret, aque ſuis ad Styga mittat aquis.

plura diximus ad Elegiam II. libri II. Pontic. vſ. 66. in Priapacis epigrammate LV. quoque ſcribendum, *patria mutabor.* ubi *multabor* perperam circumfertur:

Quae ſi perdidero, patria mutabor; & olim
Ille tuus civis, Lampſace, Gallus ero.

apud Propertium lib. II. El. XXXII.

Tyndaris externo patriam mutavit amore.

HEINS. Sic I. Pont. I. 79.

Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.

Cicero pro Balb. cap. XIII. ne quis *invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus.* vide de hoc verbo Bentlej. ad Horat. II. XVI. 19.

8. *Hac quoque.*] Ex iisdem libris emenda, *hac quia.* CIOFAN.

9. *In medias Syrtes.*] *Mediam Syrtin* tres antiqui. HEINS. *Syrtem* Putean. & duo alii. *mea vota* Leid.

11. *Si quid ea eſt.*] *Si quidem* Gruter. male. vide ſupra lib. IV. I. 17.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen.

11. *Bene commutabimur.*] Et ex ratione, & eorum-

Ergo ego ceſſabo numquam per carmina laedi,
Pleſtar & incauto ſemper ab ingenio?
Ergo, ne ſcribam, digitos incidere cunſtor;
Telaque adhuc demens, quae nocuere, ſequor?
Ad veteres ſcopulos iterum devertor, ad illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi: nulla eſt mea culpa, Tomitae;
Quos ego, cum loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris;
Litera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus, & incurſus omni de parte timendos,
Et quod pulſetur murus ab hoſte, queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi:
Culpatis veſtrum vos quoque ſaepe ſolum.
Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra,
Auſa eſt agricolae Muſa docere ſenis.
At fuerat terrâ genitus, qui ſcripſit, in illâ.
Intumuit vati nec tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Ulixe?
Hoc tamen aſperitas indice nota loci eſt.
Non loca, ſed mores diſtis vexavit amaris
Scepſius Auſonios, aſtaque Roma rea eſt.

Fal-

rumdem librorum conſenſu & auſtoritate corrige, *commutabitur*. Ciofan.

15. *Talia ſuccenſent.*] In lib. Urſini, *ſuſcenſent* per *s*, quo modo ſcribendum eſt. Ciofan. *Succedunt* Ms. Berſm.

16. *Publica mota.*] *Parta* unus Vatican. Heins.

19. *Ergo ego.*] *Cur ego* Ms. Berſm.

21. *Divertor.*] *Devertor* ex ſcriptis. Heins.

21. *Et illas.*] *Ad illas* quinque libri. quod placet. Heins.

23. *Mea culpa.*] *Mihi culpa* Vatican.

25. *Monumenta.*] *Momenta* duo. *doloris* Reg.

28. *Pulſetur.*] *Pulſatur* ſeptem.

31. *Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra, Auſa eſt agricolae. &c.*] Verſus Heſiodi ſunt in Ergis: Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέποτ' ἐσθλῇ. *Perpetuo* ergo *vitabilem* dicit, quae neque aeſtate, neque hyeme commoda eſſet: ſed ut ipſe Heſiodus ait, οὐδέποτ' ἐσθλῇ. Micyll. Verſus ſuſpeſtus. Heſiodi illa minus commode expreſſit:

Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ, ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδὲ ποτ' ἐσθλῇ.

ubi aget de patre ſuo. Heins. *Miſerabilis* unus. *mutabilis*, *mirabilis* alii. *quod vitabilis* Polit. & tres. *auſa eſt Argolici* Ms. Berſm.

35. *Quis patriam ſolerte magis dilexit Ulyſſe?*] Sic Ulyſſes Odyſſeae η.

Ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον, ἐν δ' ὄρος αὐτῇ,
Νήριτον, εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές. ἀμφὶ δὲ νῆσοι
Πολλαὶ ναιετάουσι, μάλα σχεδὸν ἀλλήλῃσι,
Δουλίχιόν τε Σάμη τε, καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος·
Αὐτὴ δὲ χθαμαλὴ πανυπερτάτη εἰν ἁλὶ κεῖται
Πρὸς ζόφον· αἱ δέ τ' ἄνευθε πρὸς ἠῶ τ', ἠέλιόν τε,
Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Micyll.

36. *Indice diſta loci eſt.*] *Nota* Excerpta Scaligeri & ſex alii. reſtius. *ſoli* etiam duo: cum *loca* verſu proximo repetatur. Heins. *Doſta* Ms. Berſm. *faſta* Feſch. & Voſſ. *indice* multi.

37. *Scriptis.*] *Diſtis* Politiani & tres alii. melius. *diſta* ſunt diſteria, ſcommata.

38. *Sceptius Auſonios, aſtaque Roma rea eſt.*] Merula Sceptium hunc poetam fuiſſe dicit: ſed de eo alibi nihil extare. quorum ut alterum propemodum verum, alterum prorſus incertum ac du-

Tam mihi cara Tomis: patriâ quae ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida manet.
Dî modo feciſſent, placidae ſpem poſſet habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

Hic quoque Coſmographiae imperitum ſe oſtendit Merula, qui Sulmonem oppidum fuiſſe & hic & lib. IV. Triſt. ait. CIOFAN.

50. *Potuit.*] Pro *potuiſſet* poſitum videtur. CIOF. *Mollier* duo.

53. *Veſtris.*] *Geticis* unus Heinſii.

55. *Tempora ſacratâ mea ſunt velata coronâ, Publicus invito quam favor impoſuit.*] Hunc locum lib. I. Eleg. VI. Triſtium interpretatus ſum. CIOF. *Vallata* tres libri. *ornata* P. Dan. quae eadem diverſitas II. Faſt. 537. & alibi.

59. *Tam mihi cara Tomis.*] Alii, *Tomos.* Combii, Farneſii, Twiſdenii, & unus Mediceus, *Tomis.* recte. monitum Notis Triſt. III. Eleg. IX. vſ. 33. HEINS. *Grata* tres libri.

61. *Placidae ſpem poſſet.*] *Placidae ſpem pacis abunde poſſet*, & Leid. *di quoque* P. Dan.

EPISTOLA XV.

SEXTO POMPEIO.

SI quis adhuc usquam noſtri non immemor extat,
Quidve relegatus Naſo, requirit, agam;
Caeſaribus vitam, Sexto debere ſalutem
Me ſciat. à Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miſerae complectar ut omnia vitae,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quae numero tot ſunt, quot in horto fertilis arvi
Punica ſub lento cortice grana rubent.
Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. teſtere licet. ſignate Quirites.
Nil opus eſt legum viribus: ipſe loquor.
Inter opes & me, rem parvam, pone paternas.
Pars ego ſim cenſus quantulacumque tui.

Quam

2. *Requirat agat.*] *Requiret* alii. Lege, *requirit* ex duobus. ſuperiora id exigunt. HEINS.

6. *Ejus.*] Adde hunc locum notatis ad VIII. Met. 16. *hujus* erat in ſex ſcriptis.

8. *Sub lento.*] *Sub lecto* Baſil. & hoc probat Barth. Adverſ. XXXVII. 10. *poma* Putean. *latent* ſex libri. vid. ad X. Met. 736. & IV. Faſt. 608.

9. *Quot Tmolia terra racemos.*] In manuſcriptis, *Gnoſſia terra*, priore lectione Lydia regio, altera Creta inſula, intelligitur, utraque terra vini optimi feraciſſima. Videntur tamen vineta Tmoli montis Cnoſſiacis eſſe magis celebria. FABRIC. *Gnoſia* multi veteres. ſed fruſtra. hinc *vineta Timoli* Metam. VI. & XI. HEINS. *Gnoſia* etiam Barthius invenit, & Heinſ. in quindecim libris. *quot Tmolia rura* P. Dan. *quod habet Methymna* Moreti; quod repetitum ex lib. I. Art. 55. mox, *quot gerit Hybla* Ms. Berſmanni.

12. *Loquor.*] *Loquar* Moreti & P. Dan.

15. *Regna-*

Quam tua Trinacria est, regnataque terra Philippo,
  Quam domus Augusto continuata Foro;
Quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
  Quaeque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
Tam tuus en ego sum. cujus te munere tristi
  Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam possis, & detur amicius arvum;
  Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dis est, tenta lenire precando
  Numina, perpetuâ quae pietate colis.
Erroris nam tu, vix est decernere, nostri
  Sis argumentum majus, an auxilium.
Nec dubitans oro: sed flumine saepe secundo
  Augetur remis cursus euntis aquae.

Et

15. *Regnataque terra.*] *Tellus regnata* Moreti.

21. *Ut detur amicius arvum.*] *Et detur* meliores. Heins. An non praestaret etiam, *amoenius arvum?* nam de amicitia Getarum gloriatur Elegia praecedenti & alibi. nec inimicum fuisse potest Pompejo arvum. *mitius arvum* tres libri. *ponas ut meliore* Servii. Burm.

23. *Precando.*] *Rogando* Putean. & quatuor.

25. *Erroris nam tu, vix est discernere, nostri Sis argumentum majus an auxilium.*] Ambiguus hic locus est, eoque difficilior quoque, & obscurior. Varie enim exponi potest. Vel, ut accipiamus *Argumentum* pro certo indicio ac signo, quo quid probatur & convincitur, ceu sunt quae *πίςεις* Graecis, & *τεκμήρια* dicuntur. ut sit sententia: Dubium est, utrum majus auxilium mihi rebusque meis sis, an majus judicium, certiorque probatio ac fides erroris mei: hoc est, quod errore, non scelere peccarim. Vel rursum, ut idem nomen pro materia; & quasi quodam subjecto rei accipiamus, unde postea aliquid exaedificatur, aut efficitur. Sive, ut planius dicam, pro opere informato ac delineato: quo modo idem Poeta Metamorphoseos sexto dixit, *Et vetus in tela deducitur argumentum*, ut sit dictum: Nescio majus auxilium mihi sis, an major materia & inchoatio, & ceu causa quaedam erroris mei. Quasi tacite innuat, Pompeji culpa quadam, se in hunc errorem incidisse, atque ita Augustum offendisse: quod tamen alibi nusquam, neque apertius, neque obscurius traditur. Quare, ut dixi, difficile fuerit, sensum aliquem certum ex hoc loco colligere, nisi superiorem illam retineamus. Quod autem quidam dubitant, de quo Pompejo haec accipienda sint, & num ex Magni progenie hic, ad quem scribit Poeta, fuerit, disputatione adeo non eget. Neque enim inter amicos habiturus fuisse Augustus, aut etiam Tiberius, qui se totum ad Augusti venerationem composuerat, videtur eum, cujus familiam & Caesar Dictator, & ipse postea Augustus tot annos, tantoque negotio persecuti fuissent. Annotavit autem Volaterranus Pompejum quendam fuisse, virum praetorium, Hispaniae praefectum, cujus filius Sextus hic fuerit, ad quem Ovidius scribit. Sed haec hactenus. Micyll.

25. *Decernere.*] *Discernere* multi. sed aliter scribendum esse jam monuit Gronovius noster, lib. III. Observ. cap. 13. Heins.

27. *Sed flamine saepe secundo.*] In manuscriptis verius, *sed flumine saepe secundo.* Simili modo Virgilius, *Rumore secundo*, dixit cum de flumine loqueretur. Fabric. *Nec dubites oro, nam flumine* Ms. Bersm.

29. *Semperque.*] *Semper eademque* Mss. producta ER. terminatione more veterum. cujus productionis exempla collegit Gryph. in Conlectaneis. Bersm. Vid. ad Valer. Flac. v. 560. sed hic nihil mutandum: metuit enim semper precari, & eadem.

32. *Vitio.*] *Voto* Farnes.

33. *Aliud.*] *Aliquid* Junian. Putean. *saepe volens aliud* unus Heins.

34. *Rogat.*] *Petit* unus. *facit* alius. quod non displicebat Heinsio, si *pro se* legatur.

36. *Jubet.*] *Videt* unus Heinsii. *medio Parca* Regius.

37. *Munera.*] *Carmina* Moreti.

39. *Sub illo.*] *Sub ullo* P. Dan. & editi quidam. *audiat* etiam quatuor. *sentiat* unus P. Dan. & alius.

41. Str-

Et pudet, & metuo, semperque, eademque precari;
Ne subeant animo taedia justa tuo.
Verum quid faciam: res immoderata cupido est.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere saepe aliud cupiens delabor eodem:
Ipsa locum per se litera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me
Dura jubet gelido Parca sub axe mori;
Semper inoblitâ repetam tua munera mente:
Et mea me tellus audiet esse tuum.
Audiet & coelo posita est quaecumque sub illo:
Transit nostra feros si modo Musa Getas.
Teque meae caussam servatoremque salutis:
Meque tuum librâ norit & aere minus.

41. *Servatoremque.*] *Salvatoremque* P. Dan. & quatuor scripti. monachi manum sapit.

42. *Meque tuum librâ norit & aere magis.*] In nonnullis, *minus.* NAUGER. Ita quidem hunc versum, cum caeteris plerisque lego, ut sit dictum ἐλλειπτικῶς, pro, *Norit me magis tuum esse, quam si per aes ac libram emptus sim.* Tametsi neque ipse dubito, mendam aut vitium aliquod huic loco subesse. Caeterum de emptione quae per aes ac libram fiebat, Boëthius in Topica Ciceronis meminit his verbis: *Mancipi res veteres appellabant, quae ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quandam nexus fieret solemnitatem. Nexus vero est quaedam juris solennitas, quae fiebat eo modo, quo in institutionibus Cajus exponit. Ejusdem autem Caji libro primo Institutionum de nexu faciendo verba sunt haec: Est autem mancipatio, ut & supra quoque indicavimus, imaginaria quaedam venditio, quod ipsum jus proprium est Romanorum civium. eaque res ita agitur: Adhibitis non minus quam quinque testibus, civibus Romanorum puberibus, & praeterea alio ejusdem conditionis, qui libram aeneam teneat, qui appellatur libripens, is, qui mancipium accipit, aes tenens ita dicit. Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum esse ajo, isque mihi emptus est hoc aere, aeneaque libra. Deinde aere percutit libram, idque aes dat ei, à quo mancipium accepit, quasi pretii loco, &c.* MICYLL. *Minus* major scriptorum pars, & editiones nonnullae. quod Salmasio in Epistolis n. 106. ad Gronovium probabatur, & ipsi Gronovio Observat. lib. II. cap. I. Ut sensus sit, Me tui mancipii esse norit, quamvis aes & libra mancipationi non adfuerint. Vide eum omnino de usu τοῦ *minus.* Is ipse Gronovius eodem capite curis secundis tentabat,

Meque, tuum libra, novit, & aere, minus.

ubi copiose disputat de hoc loco. Twisdenius codex, *& aere datum.* De mancipatione, quae per aes & libram fiebat, pleni Jurisconsultorum commentarii. videndus & Salmasius de Usuris cap. VIII. Hinc Horatius:

Si proprium est, quod quis librâ mercatur & aere:
Quaedam (si credis consultis) mancipat usus.

Fuit, cum scribendum putatem,

Meque tuum librâ norit, & aere tuum.

ut neglexerit posterius *tuum* geminare librarius. qui error est frequentissimus. HEINS. In Francof. erat, *Meque tuum libra noris & aere datum.* in Ms. Bersm. *Meque tuum munus non tenuaute libra.* de τῷ *minus* vid. ad Art. Am. I. 644. tractavit & hunc locum J. Bapt. Pius ad Plaut. Cas. II. v. 8. ubi *magis* probat, & significare Ovidium ait, se amico quam maxime devotum esse & addictum. BURM.

EPISTOLA XVI.

AD INVIDUM.

INvide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies.

Fa-

In hac ultima Elegia sui temporis poëtas enumerat. Sed quinam ille,

Qui Lybicas acies, Romanaque praelia dicit:

quique *Trinacrius Perseidos auctor & actor,* nondum

Famaque poſt cineres major venit: & mihi nomen
    Tunc quoque, cum vivis adnumerarer, erat.
Cum foret & Marſus, magnique Rabirius oris,
    Iliacusque Macer, ſidereusque Pedo:
Et, qui Junonem laeſiſſet in Hercule, Carus;
    Junonis ſi non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
    Et cum ſubtili Priſcus uterque Numâ.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis
    Sufficis; & gemino carmine nomen habes,

Et

dum explicatum inveni. Fabric. Argumentum ac ſumma carminis eſt haec: Monet poëta eum, ad quem ſcribit, ne ſe nunc demum laceſſat, atque petat, quando velut mortuus jaceat. Nam cum mortuis, ſive, ut proverbio dicitur, *cum larvis non eſſe luctandum.* Deinde ſe non talem hactenus fuiſſe, qui nullius famae aut nominis eſſet. Quare cum alias livor & obtrectatio poſt mortem deſinant, debere ſibi quoque, tanquam jam mortuo parci: praeſertim quando tot alioqui malis oppreſſus ſit, ut novae plagae, novoque malo locus ultra non pateat. Videtur autem Poëta non tantum reſpondere voluiſſe invido atque obtrectatori, quisquis is fuit, ſuo: ſed & occaſionem quaeſiviſſe, ut ſui temporis poëtas celebraret. Quamquam horum magna ex parte non ſcripta ſolum, ſed & nomina pleraque interciderunt: adeo, ut niſi de paucis quibusdam, certo aliquid tradi haudquaquam poſſit. Quod in univerſum hic admonitum volo, ne idem infra crebrius ac ſaepius repetere nobis ſit neceſſe. Micyll.

1. *Invide, quid laceras Naſonis carmina rapti? Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.*] Ariſtot. lib. II. De Arte dicendi, ubi de invidia, aut, ut M. Tullius vult, invidentia agit, docet invideri ſolere ab iis hominibus aliis, qui una eademque aetate florent: ita ut ſolum inter vivos, ac praeſentes invidentia ſit. Unde praeclare hic Noſter Elegia ult. lib. I. Amor.

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit:
    Tunc ſuus ex merito quemque tuetur honor.

Et Propertius lib. III. Eleg. I.

At mihi, quod vivo detraxerat invida turba,
    Poſt obitum duplici foenore reddet honos.

Ciofan.

4. *Annumerarer.*] *Annumeraret* Ms. ut ad famam pertineat. Bersm.

5. *Cum foret &c.*] *Cumque foret* P. Dan. Putean. Jun. & duodecim alii. *Marcus* Ms. Berſm. de Marſo vide Broukh ad Tib. IV. in fine.

5. *Magnique Rabirius oris.*] Apud Cariſium libro primo Inſtitutionum Grammaticarum ex Rabirio citatur, *Idaeos ſummâ cum margine colles.* Heins. *Magnique Sabellius oris* Barth. Advet. XXXVII. 10. *Fabirius* Ms. Berſm. aliud Fragmentum ex Rabirio habet idem Cariſius pag. 188. *Quo perduellionem feciſſe dicebatur.* in altero ab Heinſio adducto verſum integrum,

Extulit Idaeos ſumma cum margine colles.

reſtituit Barth. ad Stat. X. Theb. 454. vid. Crinit. III. de Poët. 52. Burm.

6. *Iliacusque Macer.*] Hunc Macrum ad Liciniam gentem eſſe referendum cenſeo, cum alter, cujus Ornithogonia & Theriaca laudantur à Grammaticis, gentis fuerit Æmiliae. quem *grandiorem aevo* vocat Noſter in Triſtibus. Recte autem *Iliacus Macer*, qui non tantum *carmen ad iratum perduxerit Achillem*, hoc eſt in Homericae Iliados usque narrationem, ut in Amoribus Noſter, ſed etiam cecinerit, *quicquid aeterno reſtabat Homero*, ut fidem facit idem in his ipſis Ponticis. Duplex igitur poëma obſidionis Trojanae a Macro relictum. Heins. Vid. Broukh. ad Tibull. II. VI. I.

8. *Junonis ſi non.*] *Junoni* Junii & Voſſii codex. vid. V. Met. 415. *jam genus* Ms. Berſm.

9. *Quique dedit Latio carmen regale Severus, &c*] Duos fuiſſe Severos Poëtas, ſupra annotavimus. Quod ſi autem de eodem, hoc loco poëta intelligit, ad quem ſupra ſcripſit, ita ut Merulae placet, neque ego repugno: certe de Parmenſi haec intelligenda non erunt, ſed de Cor. Severo. Cujus rei argumenta ac rationes ſupra indicavimus. Neque vero de Cor. Severo abſurde accipitur quod hic Ovidius dixit, *Regale* illum *carmen* dediſſe: quandoquidem Siculorum regum res geſtas deſcripſit. Imo hoc idem rectius huic, quam Caſſio convenit, quando Caſſium Epigrammata & Elegias magis ſcripſiſſe tradant, Cornelium autem inter Epicos etiam Fabius laudat. Micyll. *Regale* carmen eſt Tragoedia. vid. ſupr. Heinſ. ad Eleg. II. ℣ſ. I.

10. *Priſcus uterque.*] Merula duos Priſcos, qui Regis Numae vitam ſcripſere, quod opus ſubtile fuit, nobis ſine ulla auctoritate hic fingit. ego hos ignoro, & Numam Poëtam, non Poëma, deſignare puto. Pompilium quemdam amicum Horatio facit Glandorpius ex inſcriptione Odes 7. lib. II. ſed recte

Et qui Penelopae rescribere jussit Ulixen,
  Errantem saevo per duo lustra mari:
Quique suam Troezena, imperfectumque dierum
  Deseruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique sui dictus cognomine Largus,
  Gallica qui Phrygium duxit in arva senem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam;
  Quique suâ nomen Phyllide Tuscus habet.
Velivolique maris vates, cui credere possis
  Carmina caeruleos composuisse Deos.

Qui-

recte ex ipsis Horatii verbis inter Pompejos eum refert, dictum *Pompejum Varum.* unde autem *Pompilium* illum pertierit nescio. nisi forte inscriptionem ita in Mss. habere viderit, nam in Leidensi codice erat, *Pamphilum.* Burm.

55. *Quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis Sufficis.*] Julium Montanum appellat Seneca Epist. cxxii. *Recitabat Montanus Julius carmen, tolerabilis poëta, & amicitia Tiberii notus & frigore.* ubi profert hos ejus versus:

Incipit ardentes Phoebus producere flammas,
Spargere se rubicunda dies, jam tristis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore ministrat.

mox:

Jam sua pastores stabulis armenta locarunt,
Jam dare sopitis nox nigra silentia terris
Incipit.

Paullo benignius de illo Seneca pater Controvers. i. libro vii. *Montanus Julius, qui comes fuit, quique egregius poëta.* Heins. Vide Crinit. de Poetis iii. 49.

14. *Errantem saevo.*] *Sere* Thuan. *dubio* Barber. vid. sup. Eleg. x. 10.

55. *Quique suam Troezen, imperfectumque dierum.*] De hoc loco nihil certi habeo, quod sentiam, nisi quod multis nominibus suspectus mihi est. Nam sive legas, *Trisenen*, quod in quibusdam reperiri Merula autor est, ipsa vox insolens est, & neque cum Graecis, neque cum Latinis nominibus satis convenit. Cum tamen probabile sit, eam, quam poëta, de quo hic dicitur, amavit, Latinum aut Graecum aliquod nomen habuisse. Sive vero *Troezen*, ut de poëmatis, aut urbis nomine intelligatur, etiam hoc exemplo caret. Nam si de opere intelligendum sit, *Troezenis* dicendum fuerat, recto casu, perinde ut *Amazonis*, *Phaeacis*, *Theseis*, & similia. Sin autem de loco, accusativus *Troezena* futurus erat, à Troezen: non *Troezen* à Troeze: qui nominatus nusquam legitur de eo loco, quem Theseus aliquando tenuit. Deinde autem ut demus, Sabinum poëtam Fastorum opus & Troezenida aliqua, hoc est, de rebus circa Troezenem gestis, imperfecta reliquisse, praeventum morte scilicet, quod tamen alibi nescio an usquam manifesto tradatur: quid causae dicemus, cur Poëta, cum de caeteris, singulis tantum versibus meminerit, de quibusdam vero etiam singulis commatibus: neque in cujusquam alterius commemoratione distichum egressus sit: de hoc totum tetrastichon consumpserit? Equidem ut liquido fatear, non solum superiora illa, de quibus modo diximus, sed & ipsum proprium in posteriore pentametro positum propemodum tanquam suppositirium ac nothum suspectum habeo. Quare optarim & alios de eodem hoc loco aliquanto accuratius cogitare. Non temere mutandum aliquid censere soleo: sed tamen si quid de se suspicionem aliquam praebeat, id rursum dissimulandum, aut tacite praetereundum non existimo. Sunt tamen rursum, qui repudiato utroque nomine, pro *Trisene*, legunt *Troezena*, accusativo casu à *Troezen*, hoc titulo sive nomine opus quoddam à Sabino coeptum fuisse sentientes. Micyll. *Crezimen* vel *Trisam* Combii. *Trecrem* vel *Troien* Arondel. duo, *Troadem* tres, *Trezenem* alii, *Tromen*, *Treicem*, *Troizem*, *Timeson*, *Tumesen* & similia. an *Tymelen*? opinor certe nomen puellae à Sabino decantatae hic latere. Heins. *Trojam* prim. Edit. *Traecen* P. Dan. de his Sabini operibus nil restat. Crinitus vero eum *Claudium* vocat lib. iii. de Poet. 64. qui à Seneca Rhetore saepe memoratur. & ita Pontanus & alii. sed *Aulum Sabinum* Heinsius & alii appellarunt. mihi nihil de eo constat. Burm.

57. *Cognomine.*] *De nomine* editi quidam.

17. *Largus.*] An Valerius Largus accusator Galli Poetae? de quo Dion liii. pag. 512. & an idem sit, qui sub Claudio Consul fuit; ut idem Dion. lx. pag. 671. nescio. Antenoris ille res scripsisse dicitur a Nostro. Burm.

18. *Ducit in arva.*] *Duxit* nonnulli. Heins.

59. *Domito Camerinus ab Hectore Trojam.*] *Domitam* multi. Polit. & tres alii, *domitam ab Hercu-*

 la.

Quique acies Libycas Romanaque proelia dixit;
Et Marius, ſcripti dexter in omne genus.
Trinacriusque ſuae Perſeïdos auctor, & auctor
Tantalidae reducis, Tyndaridosque Lupus.
Et qui Maeoniam Phaeacida vertit, & una
Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.

Mu-

le. quod verum puto. Heins. Hunc *Sulpitium Camerinum*, conſulem ſub Auguſto A.V.C. dcclxi. putat Glandorpius.

20. *Tuſcus habet.*] Puto, *Fuſcus.* quod nomen magis Romanum. *Thuſci* tamen Rhetoris meminit Seneca Suaſoria ii. mox, *credere poſſis*, pro *poſſes*, quatuor veteres. Heins. *Trecus* Ms Berſm. Fabricium Thuſcum memorat Plinius in indice Libri iii. qui poſſet his temporibus convenire. ut & *Clodius Thuſcus* à Seneca Rhetore memoratus. ſed ille fatuus fuit. vid. Schottum de Claris apud Senecam Rhetoribus in *Thuſco.* Burm.

21. *Velivolique maris vates.*] P. Terentius Varro Atacinus v. Crinit. ii. de Poëtis. 32. Miror hunc ignorare Pontanum, cum celeberrimus ſit Poeta, & Merula jam illum dederit lectoribus. Fragmenta ejus collegit Stephanus pag. 364. ſed omiſſum ab illo eſt apud Philargyr. ad Virgil. iii. Georg. 175. *Foeta feris Libye*, ut lego, non *Libyae.* Burm.

23. *Quique acies Libycas Romanaque praelia, &c.*] Merula hunc locum de Ennio, aut Naevio accipiendum putat: quod temporum rationi repugnat. Neque enim Ovidius eos poëtas commemorare voluit, qui ſe multo antiquiores eſſent, ſed qui ſuis temporibus, eademque ſecum aetate vixiſſent. Sic enim à principio ait: Et mihi nomen Tunc fuit, cum foret Marſus, Rabirius, &c. non, cum foret Ennius, aut Naevius, aut Plautus, & ſimiles, qui multis annis Ovidium anteceſſere, ut qui Coſſ. Hircio ac Panſa demum natus fuerit. Micyll. *Proelia duxit* P. Dan. hunc ignorare me fateor.

24. *Et Marius ſcripti dexter in omne genus.*] Liber Vatic. & Maſſ. *promptus in omne genus.* Croſ. *Promtus* in multis. Heins. Hunc ignoro etiam.

25. *Trinacriusque ſuae Perſeides auctor & actor.*] Scripti, *Tinacriusque*, *Tenacriusque*, *Taenariusque* & ſimilia. nomen haud dubie corruptum. deinde ſcribendum,

——— *Perſeidos auctor, & auctor*
Tantalidae reducis. ———

ut recte nonnulli codices. de actore nugae ſunt. Lupus ille, quiſquis eſt, poëma conſcripſerat de reditu Menelai & Helenae poſt captam Trojam. Heins. *Ericinusque ſuae* Moreti. *Tyndaridisque*, Regius Junii & duo alii. *Lupum Meſſanienſem* fuiſſe dicit Faſell. Decad. i. Rer. Sicul. lib. ii. cap. 2. & eruditiſſimus Mongitor in Sicula Bibliotheca tom. ii. pag. 28. omnes ſumma cum diligentia collegit, qui de hoc Lupo egerunt, & a *Lyco* Hiſtorico diſtinguendum oſtendit: ſed metuo, ut ille *Lupus* certis argumentis nobis illuſtretur. imo neſcio, an non duo hîc Poëtae intelligi debeant, unus, quem non nominat, auctor Perſeidos, & alter Lupus, qui de reditu Menelai & Helenae ſcripſit. Fuerunt & Junii, Julii & Rutilii Lupi, non longe ab his temporibus remoti. Burm.

27. *Et qui Maeonidae Phaeacida vertit.*] Hic Tuticanus fuit, ad quem ſupra Elegia duodecima ſcribit. ita enim in eadem Eleg. *Dignum Maeoniis Phaeacida condere chartis, Cum te Pierides* (inquit) *perdocuere deae.* Micyll. *Maeoniam Phaeacida* plerique. tam Ilias, quam Odyſſea Homerica antiquitus in varias partes fuere diſtinctae, inter quas & Ulyſſis naufragi, ad regiam Alcinoi expulſi. Vide de hac utriusque Poëmatis antiquiſſimis temporibus diviſione Scholiaſten Homeri Euſtathium, & Variam Æliani Hiſtoriam lib. xiii. cap. 14. coaluere poſtmodum variae hae partes in duo corpora. unde illis rhapſodiae nomen. per Maeoniam igitur Phaeacida deſignatur Odyſſeae liber H. quem Ὀδυσσέως ἀπόπλους ἀπὸ Φαιάκων appellant Ælianus & Euſtathius. Caeterum Naſo Tuticanum intelligit, ad quem ſupra Eleg. xii.

Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere Deae.

Heins. In Francof. erat *Hecatetoream vertit in anguem.* latet aliquid. *Hecatheida* P. Dan. & ſex alii. *Hecatheia* Servii. *Echateida* Leid. *Maeonidam* Putean.

28. *Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.*] Inter Latinos lyricos, poſt Horatium maxime laudatus fuit Caeſius Baſſus, cujus & Quintil. meminit, & Diomedes Grammaticus. Videndum igitur, num forte illius hoc cognomentum aliquod fuerit. Nam & Crinitus annotavit, cum Ovidio familiaritatem illi interceſſiſſe. Micyll.

28. *Pindaricae.*] *Pindariae* Junian.

28. *Rufe.*] Antonium Rufum vertiſſe Homerum & Pindarum ex Acrone refert Glandorpius, & memorari à Quinctiliano lib. i. cap. 10. ſive 5. ut hodie exhibetur. ſed cum Rufi cognomen triginta familiis adhaeſiſſe dicat Glandorpius, quis nobis verum indicabit? Burm.

29. *Tur-*

Musaque Turranî, Tragicis innixa cothurnis;
Et tua cum socco Musa, Melisse, levis.
Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret.

Naïdas

29. *Tarrani.*] *Turani* Malasp. ad Cicer. vi. ad Att. 9. *Thorani* Heinsius, quod nomen apud Ciceronem ad Famil. vi. 21. 22. D. Turranium hominem χρηστομαθῆ memorat Cicer. 1. ad Att 5. ubi vid. Corrad. *Taratani* Ms. Bersm. *Tiranni* P. Dan. *innexa cothurnis* Moreti. Burm.

30. *Cum socco Musa, Melisse, levis.*] Scribe, *cum socco levi.* sic *gravem cothurnum* alibi dixit. Cn. Melissum Togatas scripsisse testis est Scholiastes Horatii ad Artem Poëticam; *Togatas scripserunt Ælius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Melissus, Afranius, Africanus, Pomponius.* qui Rufus forsitan idem cum eo, quem Noster supra vocat *fidicinem Pindaricae Lyrae.* Cajum Melissum vocat Suetonius, & inter Grammaticos recenset, qui Togatas eum edidisse etiam prodit, quas inscripserit *Trabeatas.* Laudat quoque *Ineptiarum* ejus, seu *jocorum libellos, quibus & mimos diversi operis postea* addiderit. sic enim scribendum, cum libri veteres *animos diversi operis* exhibeant. Videntur autem *jocorum* libelli constitisse ex Apologis Æsopicis. id enim scribendi genus *jocos* vocabant. sic Phaedrus de se passim. hinc & Martialis *improbi jocos Phaedri.* ut videantur de Melisso intelligenda illa apud Phaedrum lib. ii. Fab. ultima:

Quoniam occuparat alter ne primus forem,
Ne solus esset studui, quod superfuit:
Nec haec invidia, ~~verum est~~ aemulatio.

Commentarium ejus de apibus laudant Plinius & Servius. sed is puto, diversus ab hoc nostro, qui Columellae etiam laudatur. meminit Melissi etiam Virgilii vitae auctor. Caeterum eum de praenomine Melissi scriptoribus parum conveniat, & Scholiastes Horatii *Caeum*, Suetonius *Caium* appellent, Hieronymus in Chronico Eusebii *Marcum*, ad annum MMXIII. opinor verum Melissi nomen fuisse, *Caium Cilnium Melissum.* fuit enim Maecenatis libertus, cui *Caio* praenomen, *Cilnio* nomen gentis. Libertos autem praenomen ac nomen familiae à Patronis mutuatos esse notius est, quam ut operose hoc loco à me adstrui debeat. Heins.

31. *Cum Varus Gracchusque darent fera dicta Tyranni.*] *Tyrannis* videtur scribendum. Tragoedias enim uterque, ni fallor, scripserunt. Huc trahe illud Tristium secundo, *Accius esset atrox.* quia dicta & facta atrocia tyrannorum tragoediis suis erat complexus. Gracchi certe Atalanta à Prisciano laudatur, ex qua hunc versum profert lib. vi.

O grata cardo, regium egressum indicans.

& *C. Graccham* vocat. quod in errorem duxit Cl. Vossium, ut putaret C. Gracchum veterem illum Tiberii fratrem tragoedias scripsisse; Analog. 1. cap. 22. Si *tyranni* retines, castigandum erit *Varius.* Varii enim Thyestes laudatissima apud veteres. sed & Gracchus Thyesten scripserat, ex qua Priscianus hunc quoque versum producit libro eodem,

Mersit sequentis humidum plantis humum.

Sed Varius jamdudum è vivis excesserat, ni fallor, cum haec scribebat Naso. Fortassis & Graechi nomen reddendum Nonio in *Cardo*, *Cardo generis foeminini. Graius in Peliadibus, Sonat impulsa regia cardo.* malim inquam, *Graccus*, (nam *Graccus* non *Gracchus* in antiquis numismatibus semper) &, *sonat impulsu.* Gracchum enim *cardinem* foeminino genere enunciasse jam ex Prisciano scimus. nec mirum archaismis illum indulsisse, nam illo adhuc tempore Accius & Pacuvius in deliciis erant. unde & auctor de caussis corruptae eloquentiae Asinii Pollionis tragoedias, ut veterno Accii plenas reprehendit. Exemere demum totam hanc animis nubem Neronianis temporibus Pomponius Se~~cundus & Annaeus Seneca. qua de re~~ alibi pluribus. Certe apud Calpurnium Pisonem libro secundo de continentia Poetarum, quem librum Paulus Merula inventum à se Lutetiae ad D. Victoris saepius laudavit Commentariis in Ennii Annales, nunc magno cum rei literariae detrimento deperditum, versus hexameter Sempronii Graji proferebatur. pro quo *Sempronii Gracci* nomen reponi debere censeo. *Gracci* enim Semproniae gentis. & sub nomine Sempronii Gracchi Thyestem Priscianus citat. sed & apud Macrobium Saturnalium lib. ii. cap. 4. ubi de jocis & dicteriis Caesaris Augusti agitur, *Postea Lucius gravis tragoediarum scriptor interrogabat eum, quid ageret Ajax tuus.* ubi Torrentius reponit *L. Irius gravis tragoediarum scriptor.* Rycquius ex codice Vaticano, *L. Gaavius.* Forte, *L. Graccus.* vel, *Taranius*, cujus tragicam Musam jam supra laudavit Noster. Heins. De Vario & Varo saepe confusis vide Rutgers. Venusin. Lect. cap. iii.

32. *Proculus.*] & hoc cognomine multae familiae insignitae, ita ut, nisi nomen pateat, de eo frustra quaeramus.

33. *Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas.*] Haec nec Latina sunt, nec satis intelligo quid sibi velint. Hafniensis,

Tity-

Naïdas à Satyris caneret Fontanus amatas,
Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora eſt, carmina vulgus habet;
Eſſent & juvenes, quorum quod inedita cura eſt,
Adpellandorum nil mihi juris adeſt;
Te tamen in turbâ non auſim, Cotta, ſilere;
Pieridum lumen, praeſidiumque fori.
Maternos Cottas cui Meſſallasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa,
Atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo ſubmotum patriâ proſcindere, livor,
Deſine, neu cineres ſparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus. tantummodo vita relicta eſt,
Praebeat ut ſenſum materiamque malis.
Quid juvat exſtinctos ferrum dimittere in artus?
Non habet in nobis jam nova plaga locum.

Tityrus aeternet caneret qui procreet herbas.
Moreti codex,
Tityren antiquas recubaſſe referret ad umbras.
ut & liber Petri Servii. niſi quod in eo *aras*. alii aliter. Moreti librum ſequor, dum meliora ſeſe offerunt. Heins.

34. *Aptaque venanti Gratius arma dabit.*] Gratius Ovidii temporibus poëta fuit, ut ex hoc loco conſtat. de venatione ſcripſit. Cujus carmina una cum Ovidii Halieutico è Gallia in Italiam attulit Sannazarius. Hunc autem verſum ab interprete hic non intellectum, is, qui Ovidii, poſt Aldum ſeniorem, vitam ſcripſit, optime declaravit. Attigi breviſſime, *Caeſar Ranalde*, adoleſcentule honeſtiſſime, ea, quae his temporis anguſtiis, ut tibi aliqua ex parte ad hujus poëmatis intelligentiam iter patefacerent, notanda cenſerem. Potuiſſem paullo copioſiora praeſtare, ſi mihi per ſeveriora juris civilis ſtudia, in quae ſerio incumbere aveo, & conor, licuiſſet. Vale, & quidquid id eſt, ea voluntate, qua ego tibi nunc offero, id eſt, in te valde propenſa, accipe. Ciof.

35. *Naiades Satyris caneret Fontanus amatas, &c.*] Alii legunt, *Naides à Satyris*, &c. quae lectio & ſenſum planiorem reddit: & reſolutione, ſive diaereſi iſta, de qua prolixe Merula hic agit, nihil indiget. Micyll. *Naiadas Satyris*. Ms. Berſm. *Feritanus* P. Dan.

37. *Mihi.*] *Me* Putean. *modo* prim. Edit.

38. *Vulgus habet.*] *Habent* tres libri.

39. *Quorum quod inedita cauſa eſt.*] *Muſa eſt* tres veteres. at unus Thuan. *inedita cura eſt*. rectius. nam *Muſa* mox ſequitur. Heins.

41. *Te tamen in turba.*] *E turba* malim. Heins. *Te tanta in turba* tres. *tantum* Ms. Berſm.

42. *Pieridum lumen.*] *Numen* editi aliquot. hunc, & Capellam & alios, illacrimabili nocte preſſit oblivio. utinam hi, vel optima certe pars ad nos perveniſſet! & alii inepti & inutiles libri aeternis tenebris demerſi manſiſſent. Burm.

44. *Maxima nobilitas.*] *Maxima*, & *ingeminata* jungi uno ſubſtantivo non ſatis eleganter puto. quare legerem:
Maxime, nobilitas ingeminata dedit.
Maximus enim Cotta. vide ſupr. II. 8. & III. vſ. 6. & ibi Heinſium. *Maxima nobilitas cui geminata* Leidenſ. & P. Dan. *proxima* Ms. Berſmanni, qui non ineptum putat. Burm.

51. *Ferrum demittere.*] *Dimittere* meliores. & praecedenti verſu, *mali* pro *malis*. Heins.

F I N I S.

